1875
50.149

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGYVÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉD-EGYLETEK KÖZLÖNYE.

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA PEST

KIADJA A

FRANKLIN-TÁRSULAT.

TIZEDIK ÉVFOLYAM.

BUDAPEST, 1876.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

TARTALOM.

Jegyzet. *A mely czikkek különböző rovatok alá tartoznak, mindenik rovat alatt föllelhetők.*

Árva- és gyámügy.

Lap

A gyámhatóság szervezetéről. — **Dalmady Győző** a pestmegyei árvaszék elnökétől . 177
Folytatás 185
Folytatás 189
Folytatás 197
Vége 203
A gyámhatóságok szervezése és teendőik. — **Travnik Antal** budai kir. törvszéki bírótól 209
Folytatás 218
Folytatás 227
Folytatás 234
Folytatás 251
Vége 263
Az árva- és gyámhatósági intézmény rendezéséről. — **Horánszky Nándor** képviselő urtól 386
Válasz Horánszky urnak. — **Dalmady Győző**-től 398
A gyámhatóságok szervezéséről. — **Kasenczky József** a fővárosi árvaszék elnökétől 411

Büntetőjog.

A bünt. t. könyv. javasl. IV. fej A kisérlet. — Dr. **Schnierer Aladár** egyetemi tanár urtól 1
Folytatás (V. fej.) 10
Folytatás (VI fej.) 17
Folytatás (VII fej.) 25
Folytatás 33
Folytatás (VIII. fej.) 153
Folytatás 165
Folytatás (IX. fej.) 318
A magy. bünt. tvk javaslatról. — **Körösi Sándor** jogtanár urtól 3
Folytatás 12
Folytatás 18
Folytatás 84
Folytatás 110
Folytatás 135
Börtönügyi egylet szükségessége. — Dr. **Székely József** kir. főügyészi helyett. 78
Egy kérdés fenyitő jogszolgáltatásunk köréből. — **Závody Albin** k. it. táblai biró urtól 80
A semmiségi panaszról, mint jogorvoslatról a bünvádi eljárásban. — **Körösi Sándor** jogtanár urtól 112
A károsult felebbezési joga fenyitő ügyekben. — Dr. **Singer Ignácz** kir. törvényszéki biró urtól 136
Az adhaesio kérdéséhez. — **Súlyok Mór** ügyvéd urtól 255
A büntető törvényjavaslat. — **Zlinszky Imre** kir. it. táblai birótól 261
A büntető törvénykönyvi enquéte tárgyalásai 276
Folytatás 283
Vége 292
A büntetőtörvénykönyvi enquéte határozmányairól. — Dr. **Dárday Sándor**-tól . 293
Folytatás és vége 311
A bünvádi eljárás alapelvei és főbb alakjairól. — **Körösi Sándor** debreczeni jogtanár urtól 327
Folytatás 335
Folytatás 342
Folytatás és vége 350
Fegyintézetek 328
Folytatás 336
Folytatás 351
Folytatás 376
Folytatás 405
Folytatás 413
Az itélet előtti pertörlés (abolitio). — Dr. **Kuncz Ignácz** pozsonyi jogtanár urtól . 349
Az országos közegészségi tanács felülvéleményeiből. — Dr. **Grósz Lajos** közegész. tanácsos urtól 354
Az olasz fegyházak Giudecca szigetén. — Dr **Dárday Sándor**-tól 363
Királyi kegyelem a bünvádi eljárásban. — **Kacziány Nándor** kir. tvszéki biró urtól 403
Folytatás és vége 412
A szolgabiróság előtt letett hamis eskü büntethetősége. — **Bauszner József** ügyvéd urtól 414
Holtzendorf nyilatkozata 415

Egyleti ügyek.

A budapesti ügyvédi kamara alakulásáról. **Tóth Lajos** h. ügyvéd urtól 7
A m.-vásárhelyi jogász-egylet évi közgyülése 32
Folytatás 40
A kolozsvári ügyvédi kamara felirata az ig. miniszter urhoz 39
A budapesti ügyvédi kamara első közgyül. — 116
A budapesti ügyvédi kamara felterjesztése az ügyvédi rendtartás 37. §-ának értelmezése tárgyában 174
A budapesti ügyvédi kamara felterjesztése az ügyrend és az ügyvédi könyvvitel tárgyában 180
Jogtörténelmi társulat. — Dr. **Dárday S.**-tól 200
A jogtörténelmi társulat eszméjének méltatása. — **Mészáros Károly** megyei főjegyző urtól 215
A jogtörténelmi társulat kérdéséhez. — Dr. **Ballagi Géza** jogtanár urtól . . . 224
Pár szó a jogtörténelmi társulat alakitásához. — Dr. **Székely József** k. főügyészi helyettes urtól 232
Jogtörténelmi vagy jog- és államtudományi társulat alapitásáról. — **Kacziány N.** kir. törvszéki biró urtól 240
A budapesti közjegyzői kamara alakulása . 286
A német XII jogászgyülés tárgyalásai . 300
Folytatás 306
Vége 315
A budapesti ügyvédi kamara felterjesztése az ügyvédi könyvek vezetése tárgyában 343
Osztrák ügyvédek gyülése Bécsben . . . 344
Folytatás 357
Folytatás 367
Vége 374
A budapesti ügyv. kamara közgyülése az ügyrend módositása tárgyában 379
A feloszlott budapesti ügyvédegylet végrehajtó bizottságának jelentése . . . 380
Ügyvédi könyvvitel tárgyában felterjesztése a kolozsvári ügyvédi kamarának . 395

Értekezések.

Az ügyvédség világtörténeti fejlődése. — Dr. **Herczegh Mihály** egyet. tanár urtól 27
Folytatás 36
Folytatás 41
Vége 51
Lehetnek-e nem gyakorló ügyvédek is az ügyvédi kamara tagjai? — Dr. **Plósz Sándor** egyet. tanár urtol 49
Kolozsvári tractatus „Az Successióról". — **Vajkay Károly** kir itélőtáblai tanácselnök urtól 58
Folytatás 65
Folytatás 73
Folytatás 81
Folytatás 93
Folytatás 105
Folytatás 117
Folytatás 130
Vége 141
Az egyptomi igazságügyi reform . . . 68
Folytatás 87
Folytatás 170
Folytatás 178
Vége 190

Lap

Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje? — Dr. **Katona Mór** győri jogtanár urtól 201
Folytatás 210
Folytatás 217
Folytatás 225
Folytatás és vége 241
A hellen házasság mint politikai intézmény. Dr. **Kuncz Ignácz** pozsonyi jogtanár urtól 286
Folytatás 296
Folytatás 302
Vége 310
Németország legujabbkori jogfejlődése . 361
Folytatás 371
Folytatás 383
Folytatás 391
Vége 404
Adalék a jogforrások elméletéhez. — Dr. **Haller Károly** kolozsvári egyet. tanár urtól 381
Folytatás és vége 389
A vagylagos (alternativ) kötelmek. — Dr. **Sághy Gyula** egyet. tanár urtól . . . 410
Folytatás 421
Folytatás 436
Az atyasági kereset. — Dr. **Sipos Árpád** n.-váradi jogtanár urtól 440

Jogirodalom.

Az öröklési eljárás hazánkban stb. Irta **Travnik Antal.** Birálta: dr. **Herczegh Mihály** egyet. tanár 5
Folytatás 14
Folytatás és vége 21
A házassági jog. Irta: dr **Singer Ignácz,** kir. tvszéki biró. Birálta: dr. **Bozóky Alajos** nagyváradi jogtanár 29
A köteles részről. Irta dr. **Bozóky Alajos** jogtanár. Birálta **Zlinszky Imre** kir. it. táblai biró 38
Dr. Anton **Menger:** Die Zulässigkeit neuen thatsächlichen Vorbringens in den höheren Instanzen. Ismerteti **Zlinszky Imre** kir. it. táblai biró 44
Folytatás s vége 53
A német közönséges magánjog és történelme köréből. Tanulmányok. Irta: **Vajkay Károly.** Birálta: dr **Wenzel Gusztav** egyet. tanár 61
Kézikönyv kir. közjegyzők számára. Irták: dr. **Dárday Sándor** és **Zlinszky Imre.** Birálta: dr. **Apáthy István** egyetemi tanár ur 89
A magyar közjegyzői törvény. Irta: **Ökröss Bálint** ig. m. oszt. tanácsos. Birálta x—y. 121
Római családi jog. Irta: dr. **Vécsey Tamás** egyet. tanár. Birálta: dr. **Farkas Lajos** egyet. tanár 148
Folytatás 157
Folytatás 198
Folytatás 205
Folytatás 212
Folytatás 220
Folytatás 228
Folytatás 245
Vége 253
Válasz dr. **Apáthy István** urnak birálatára **Rupp Zsigmond** kir közjegyző urtól . 173

Közigazgatás.

A birói ügyviteli szabályok. — **Enyedy Lajos** kir. jbiró urtól 6
Kétségek az ügyviteli szabályok 127. §-ára vonatkozólag 91
Az ig. miniszterium fegyelmi hatósága az ügyvédi rendtartásban. — **Súlyok Mór** ügyvéd urtól 175
Közigazgatási hatóság és illetékesség kérdése. — **Pap Zsigmond** k. törvszéki biró urtól 230
A kir. bíróságok ujabb szervezete . . . 268
A törvényszékek létszámának leszállításához 272
A törvényszéki orvosok dijszabályzatáról. Dr. **Dubay** orvos urtól 339
A fegyelmi törvény hiányai. — Dr. **Singer** Ignácz k. tvszéki biró urtól 385
Földadó-cataster és telekkönyv összhangzata. — **Szarka László** k. jbiró urtól . 415

Törvényhozás.

A „disponibilitás". — Dr. **Dárdai Sándor**-tól 129
Az „új szervezés". 146
A disponibilitás és legalis forradalom. . . 148
A képviselőházból. — Dr **Dárdai Sándor**-tól. 150
A polg. törvk. rendtartás módositásáról. — **Teleszky István** képviselő urtól . . . 165
Az országbiró. — Dr **Dárdai Sándor**-tól. 169
Polgári törvénykezésünk reformjai. — **Mészáros Károly** ügyv. urtól 233
Folytatás 243
Folytatás 262
A kereskedelmi törvény életbeléptetése. — Dr. **Apáthy István** egyet. tanár urtól . 269
Folytatás 276
Folytatás 285
Folytatás 295
Folytatás 301
Vége 309
Igazságszolgáltatásunk reformkérdéséhez. **Zlinszky Imre** kir. it. táblai biró urtól . 270
Folytatás és vége 278
A keresk. törvénykönyv életbeléptetésének kérdéséhez. — Dr **Dárdai Sándor**-tól . 319
Teleszky perrendtartási tervezete. — **Zlinszky Imre** kir. it. táblai birótól . . . 325
Folytatás 333
Folytatás és vége 341
A bagatell ügyek competentiájának szabályozása. — **Medzihrádszky Miksa** kir. jbiró urtól 362
A reactio. — Dr **Dárdai Sándor**-tól . . 401
A kisebb jelentőségü jogügyekben való biráskodásról szóló törvényjavaslat. — **Zlinszky Imre** kir. it táblai biró urtól 437

Törvénykezési szemle.

Az 1874. okt 15-ről kelt birói ügyviteli szabályok — **Enyedy Lajos** kir. járásbiró urtól 6
Munkamegosztás a törvénykezés terén. — Dr. **Imling Konrád** kir. törvszéki biró urtól 15
Nézet egy telekkönyvi vitáskérdés felől. — **Hexer Gyula** ügyv. urtól 16
Észrevételek a telekkönyvek átalakitása iránt. — **Imling Konrád** kir. törvényszéki biró urtól 22
Telekkönyvi jogesetek. I) **Jausz József** kir. törvszéki biró urtól és II.) **Grulich József** ügyv. urtól 24
Adalékok a polg. trtás 99-dik §. c) pontjához. — **Schilling Béla** kir. aljbiró urtól 30
Még néhány szó a vitás telekkönyvi kérdéshez I. k. r. és II. Dr **Heil Faustin** ügyv. urtól. 32
Az itélet indokolás nélküli feloldása. — Dr. **Imling Konrád** urtól 39
A telekkönyvek átalakitásáról. — R-től . 47
Még néhány szó a vitás telekkönyvi jogesetekhez. — Dr. **Heil Faustin** ügyv. urtól 48
A pprts. 354. és a telekk. rendt. 114 §§-ai közti összeütközés **Magay Károly** urtól 54
Még nehány szó a vitás telekkönyvi jogesetekhez. — I. **Sztehló Kornél;** II. **S.** és III **Náthán Salamon** ügyv. uraktól . . 55
Az itélet indokainak hatályáról 63
Vasutak és csatornák telekkönyvezéséről — Dr. **Heil Faustin** ügyv. urtól 64
Az ügyvédi megbizás „felmutatása". — **Nagy József** ügyvéd urtól 71
Egy telekkönyvi kérdés. — **Rudnay István** kir. it. táblai biro urtól 79
Egy kérdés fenyitő jogszolgáltatásunk köréből. — **Závody Albin** kir. it. táblai biró urtól 80
Egyszerüség és takarékosság. — x—y kir. tvszéki biró urtól 90
Exceptio solutionis. — *β. ę.* 92
Központnál felvehető pénz lefoglalásáról. — **Bauer János** kir. törvszéki biró urtól 91
Kétségek az ügyviteli szabályok 127. §-ára vonatkozólag 92
A legfőbb itélőszék gyakorlatából. I—II. Folytatás 99
Az exceptio s lutionis kérdéséhez. — **Apáthy István** egyet. tanár urtól . . . 116
Ugyanarról I. Dr. **Berkovics Ferencz** és II. **Ótócska Károly** ügyv. urt. 98
A perrdtartás 167. §-áról. — **Keresztszeghy L.** budai kir törvszéki biró urtól . 114
Az ügyvédi rendtartás értelmében gyakorlandó fegyelmi eljárásról. — Dr. **Weisz Ignácz** kolozsvári ügyvéd urtól . . . 123
Egy adat törvénykezésünk olcsó és gyors voltához. — x—y. 124
A károsult felebbezési joga fenyitő ügyekben. — Dr. **Singer Ignácz** kir. törvszéki biró urtól 125
Szükséges-e az előleges birói szemlénél az ellenfél megidéztetése? x—y 136
A perujitás kérdéséhez. — **Rudnay István** kir. it. táblai biró urtól 137
Nehány szó a részvénytársulatok alapszabályainak hiányos átvizsgálásáról. — **Grulich József** h. ügyv. urtól 149
A fél esküje a polgári perben. — **Németh Péter** ügyv. urtól 150
Van-e zálogváltásban perujitásnak helye? Egy birótól 159
Az igazságügyminiszterium fegyelmi hatósága az ügyvédi rendtartásban. — **Súlyok Mór** a temesvári ügyv. kamara elnökétől 167
A perujitás kérdéséhez. — D. H. . . . 175
A szentszéki biráskodás. — **Sztehló Kornél** ügyvéd urtól 176
A kir. törvszéki jegyzők szedhetnek-e az általuk felvett óvásokért dijakat vagy nem? — *α—ω.* 183
A tanukihallgatás elrendelésének vagy megtagadásának kérdéséhez. — Dr. **Imling Konrád** kir. tvszéki biró urtól . . . 184
Észrevételek egy elvi jelentőségü semmitőszéki határozathoz. — **Nagy Lajos** kir. tvszéki elnök urtól 186
A perrendtartás 404. §-ához. — **Jász Ágost** ügyv. urtól 187
Birói letétek kezelése 188
Válasz azon kérdésre: szedhetnek-e dijat a kir. törvszéki jegyzők? — Dr. **J. K.** . 195
A végrehajtási jog egyik hiánya. — **Bodó Pál** ügyvéd urtól 196
Ügyvédi rendtartásunk hiányai. — **Súlyok Mór** ügyvéd urtól 196
A végrehajtási jog egyik hiánya. — **Vörös Imre** ügyv. urtól 207
A közjegyzői helyettesitésről. — **Vörös Vidor** kir. közjegyző urtól 208
A végrehajtási jog hiányáról. — **Schilling Béla** kir. jbiró urtól 214
Közigazgatási hatóság és illetékesség kérdése. — **Pap Zsigmond** kir. tvszéki biró 223
A telekkönyvi előjegyzésről. — **Sz. H.** . 230
Érdekes elvi kérdések. — Dr. **Dietrich Ignácz** ügyv. urtól 232
A legf. itélőszék döntvényei az ügyvédi rendtartás tárgyában 238
Válasz a végrehajtási jog hiánya tárgyában — **Vörös Imre** ügyv. urtól . . 239
Nehány észrevétel a hagyatékok körüli eljárásról. — **Steinbach István** egyet. tanár urtól 247
Az adhaesio kérdéséhez. — **Súlyok Mór** ügyv. urtól 249
Viszonválasz a végrehajtási jog hiánya tárgyában — **Schilling Béla** k. jbiró urtól 255
Egy telekkönyvi végzés illustrációja . . 265
Döntvények az ügyvédi rendtartás tárgyáb 266
A perujitásnak hiánya. — Dr. **Weiss Józs.** ügyv. urtól 273
Mily kifogás érvényesithető a tulajdonkeresetben? 274
Zárt végrendeletet hitelesithet-e a közjegyző? — Dr. **Nagy Vilmos** kir. közjegyző urtól 275
Alkalmazhat-e a biró olv bizonyitékot, melylyel a felek nem éltek? — **Sz. H.** . 282
A telekkönyvi hatóság külön osztályát képezi-e a kir. törvényszéknek? — **Bogyay Pongrácz** kir. tvszéki birótól 288
Zárt végrendeletet hitelesithet-e a közjegyző? — **Csanády Kálmán** kir. közjegyző urtól 297
A közjegyzők és a bélyegtartás. — **Mocsáry Béla** közjegyzői segéd urtól . . 305
A törvényes osztályrész kiszámitása. — **Zlinszky Imre** kir. it. táblai biró urtol 306
A birói itéletek indokokkal való ellátása . 312
Illetékességi késdés. — **Bauer János** kir. tvszéki biró urtól 321
A hagyaték körüli eljárásról — **Mándy Elek** kir. jbiró urtól 322
Előleges bizonyitásnak van-e helye a váltóeljárásnál? Sz. H. 323
A közjegyzői intézmény köréből. — **Mocsáry Béla** urtól 324
Telekkönyvi bejegyzésről. — **Székely István** telekkönyvvezető urtól 330
A szolgalmi jog telekkönyvi bejegyzése . 331
Kérhet-e végrehajtást a közjegyző? — **Mocsáry Béla** urtól 338
Még nehány szó a telekkönyvi hatóság gyakorlásának kérdéséhez. **Zlinszky Imre** kir. it. tábl. biró urtól 343

Lap

Telekkönyvi jogeset. — **Zlinszky Imre** k. it. táblai biró urtól 266
Nehány szó a telekkönyvi hatóság gyakorlásáról. — **Eszéki Antal** kir. tvszéki biró urtól 377
A fegyelmi törvény hiányai — Dr. **Singer Ignácz** kir. tvszéki biró urtól 385
Telekkönyvi jogeset. — Dr. **Fleischer Samu** ügyv. urtól 394
A birtokkiigazitás és átkebelezésről. **Bauer János** tvszéki biró urtól 406
Válasz a telekkönyvi jogeset czimü közleményre. — **Illyés Károly** kir. it. táblai biró urtól 407
Válasz dr. Fleischer Samu urnak. — **Zlinszky Imre** kir. it. táblai biró urtól . . 408
Szolgabiró előtt letett hamis eskü büntethetősége. — **Bauszner József** ügyv. urt. 414
A földadó-cataster és telekkönyv összhangzata. — **Szarka László** kir. jbiró urtól . 415
A telekkönyvi hitelről — **Grulich József** h. ügyvéd urtól 422
Minő szavatost ért a prrdts 78 §-a? — **Szente János** h. ügyvéd urtól 433
A gyámbatóság jogorvoslata az örökösödési eljárásban. — **Bosnyák László** árvaszéki ülnöktől 444
A telekkönyvi hitelről — **Hexner Gyula** h. ügyvéd urtól 446

Törvényjavaslatok

(külön mellékletekben).

A polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868 LIV. t. cz. módositása iránt. Külön melléklet- (1, 2, 3, 4, 5, 6 szám alatt.)
Az örökség és hagyomány birtokba vételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról. — (Melléklet a 12-dik, s következő számokhoz.)
Az elsőfoku királyi biróságok uj szervezéséről. (Melléklet a 15-ik számhoz.)
Az adósok által hitelezőik megkárositására végbezvitt jogcselekvények megtámadásáról. (Külön melléklet 1, 2. 3. szám alatt.)

Lap

A kisebb jelentőségü jogügyekben való biráskodásról szóló törvényjavaslat. **Horánszky Nándor**-tól.
(Melléklet a 49- és 50-dik számokhoz.)

Váltó- és kereskedelmi jog.

A részvénytársaságok alakulásáról. — Dr. **Herich Károly** miniszt. oszt. tanácsos urtól 9
A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. — Dr. **Schnirer Gyula** ker. m. oszt. tanácsos urtól . . 20
Folytatás 28
Folytatás 37
Folytatás 43
Folytatás 69
Folytatás 77
Folytatás 86
Folytatás 155
Folytatás 172
Folytatás 179
Az átmeneti intézkedések 191
Zárszó 204
Az exceptio solutionis. — *β. ę.* 91
Az exceptio solutionis kérdéséhez — Dr. **Apáthy István** egyet. tanár urtól . . . 98
Ugyanarról. I. Dr. **Berkovics Ferencz** és II. **Ótocska Károly** ügyv. urtól . . . 114
A kereskedelmi törvénykönyv életeléptetése. — Dr. **Apáthy István** egyet tanár urtól. (Lásd a „Törvényhozás“ rovatát.)
A keresk. törvénykönyv életbeléptetéséhez. Dr. **Dárdai Sándor**-tól. (Lásd ugyanott.)
A kényszer egyezség kérdése — Dr. **Dárdai Sándor**-tol 369
A kényszeregyesség kérdése 388
A czégvezető. — Dr. **Apáthy István** egyet. tanár urtól 417
Folytatása és vége 429
A keresk törvkönyv életbeléptetése. — Dr. **Dárdai Sándor**-tól 447

Vegyesek.

Lap

A jogügyi bizottság. — Az ügyvédi vizsgáló bizottság. — A „Magy. Igazságügy.“ — Az első ügyvédi kamara hazánkban 24
A budgetvita 40
Nyilt levél a „M. Igazságügy“ szerkesztőjéhez. — **Zlinszky Imré**-től 48
Az ügyvédi vizsgáló bizottság tagjai. — Az idei német jogászgyülés. — ügyvédi kamarák 56
A leydeni egyetem 300 éves jubileauma. — Dr. **Apáthy István** egyet. tanár urtól . 60
A pozsonyi jog. és államtudományi kar reformja. — Az Offenheim-féle per episodja. Ügyédi kamarák 64
A ministerválságról. D. S. — Ügyvédi kamarák 72
Necrolog † dr. Krainz Jozsef prágai egyet. tanárról Dr. **Farkas Lajos** egyet. tanár urtól 80
Az igazságügyi budget tárgyalása. — Figyelmeztetés a kir. közjegyzők kinevezése iaánt 92
Az ügyvédi bizottság megalakulásáról . . 100
† Dr. Harum Péter. — Az összehasonlító jogtudomány 168
† Zachariae 184
† Vizkeleti Ferencz. — A magy. tud. akadémia választásai 188
A magy. jogászgyülés elhalasztása . . . 196
Csemeghi 200
A budapesti kir. közjegyzők értesitvénye . 260
A debreczeni kollegiom 332
Az igazságügyi költségvetés. — Az osztrák ügyvédek gyülése. — A m.-vásárhelyi jogászegylet. — Az osztrák „Mahnverfahren“ kiterjesztése. — „Collegentag«. — A bérleti viszony létezésének igazolása biztositási ügyekben 340
Lapszemle: A bagatelle-ügyek és felsőbb birósági vizsgáról. — A kir. főügyészség eltörlése. — Az »Evangyéliomi Protest. Lap“ 360
Török igazságügyi reform 368
† Mohl Robert. — Dufaure 400
A német birodalmi legfőbb itélőszék egy érdekes határozata. — A pénzügyi közegek 408
A nemzetközi statisztikai congressus . . 448

Tizedik évfolyam. 1. sz. Budapest, 1875. jan. 1.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A büntetőtörvénykönyv IV. fejezete. Dr. Schnierer Aladár, egyetemi tanár urtól. — A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — Jogirodalom. Herczegh Mihály, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. Az 1874. október 15-ről kelt birói ügyviteli szabályok. Enyedy Lajos, kir. járásbiró urtól. — Különfélék. A budapesti ügyvédi kamara alakulásáról. Tóth Lajos urtól.

MELLÉKLET: A mult évi tartalom. — Birói ügyviteli szabályok.

A büntetőtörvénykönyv IV-ik fejezete.

A kisérlet.

Jelen czikksorozat olvasói talán feltünőnek vagy épen megrovást érdemlőnek fogják találni, hogy büntető törvényjavaslatunk birálgatását a *negyedik* fejezeten kezdem meg; elismerem — e szokatlan eljárást nem hagyhatom minden igazolás nélkül, s azért utalnom kell azon körülményre, hogy a törvényjavaslat, bármennyire iparkodtak azt a titoktartás leplével takargatni, a közönség bizonyos körében hamar elterjedt s igy sokan be voltak már avatva a codificatio titkaiba midőn e czikk irója, — ki fájdalom nem tartozott az ilykép kedvezményezett egyének sorába, csöndes resignatioval volt kénytelen bevárni az operátum közzétételét. Az epedve várt idő még el sem jött, midőn egyesek — kiknek a javaslat szerzője tiszteletpéldányokkal kedveskedett a munkálat részeit — a napi lapokban ismertetni, söt birálgatni kezdették.

Minthogy pedig az eddig közzétett czikkek leginkább a javaslat általános elveit, nevezetesen pedig a büntetések rendszerét tárgyalták, — azért czélszerünek véltem, — nehogy már ismert dolgok ujbóli megemlitésével az olvasó közönséget untassam, — a részletesebb tanok megbeszélésével kezdeni meg a jelen czikksorozatot, hogy igy a fonalat ott vegyem fel, hol mások elhagyták. Ezt előre bocsátva, térjünk immár magára a tárgyra A törvényjavaslat negyedik fejezete a bünkisérletről szól; ennek első szakaszában (64. §.) a bünkisérlet fogalommeghatározást oly alakban találjuk kifejezve, mely az ujabbkori törvényhozás és tudomány szempontjából minden tekintetben kifogástalannak nyilvánitandó. Midőn a javaslat a bünkisérlet constitutio elemei közé azon nemleges kelléket is vette fel, hogy a büntett vagy vétség befejezése a tettes akaratától független körülmény által legyen megakadályozva, — a fogalmat egész környületében s oly modorban állapitotta meg, mely e tekintetben minden kétséget kizár; bátran állithatjuk tehát hogy a javaslat ezen határozata szemben, a német bir. büntetőtörvénye (43. §.) s az osztrák törvényjavaslattal (36. §.), melyek ezen nemleges kelléket a definitioban mellözték, — kétségbe nem vonható fölénynyel bir.

De épen a fogalommeghatározás e pontossága mellett felesleges volt ama nemleges alkatelemet egy későbbi szakaszban máskép formulázva ujólag kifejezni. A 66. §. első bekezdése szerint „nem büntettetik a kisérlet, ha a tettes a szándékolt cselekmény véghezvitelétől külső kényszer nélkül elállott".

E rendelés a fentemlitett fogalommeghatározás mellett nemcsak felesleges, hanem egyszersmind olyan, mely a szövegezés logikai praecisióját feltünően megzavarja, mert az ekkép egymás mellé állitott tételek értelme az: hogy a mi nem bünkisérlet, azt nem lehet mint bünkisérletet fenyiték alá vonni.

Az indokok elismerik ugyan, hogy mi a törvényben fölösleges, az káros is, de e mellett az ismétlést itt kivételesen mégis szükségesnek tartják, nehogy a régibb törvénykezési gyakorlat, a felette megerösbült régibb nézet az uj szabályon rést törjön; — ez ugyhiszem, tulságos óvakodás — mert alig hiszem, hogy találkoznék ma már ez országban tudományosan képzett biró, ki a bünbevégzéstől önként visszalépő tettest bünkisérlet miatt marasztalná el. Egyáltalán erös hitem, hogy ama ismétlés öntudatlanul csuszott be a javaslat szövegébe; valószinüleg azáltal, hogy a német bir. büntetőtörvény 46. §. (melynek ebbeli rendelése a bünkisérletről adott fogalommeghatározás kiegészitése végett ott feltétlenül szükséges) szórul szóra javaslatunkba átvétetett.

Helyeslést érdemel a 66. §. második bekezdésében megállapitott azon elv, mely szerint a tettes büntetlen maradjon, ha a tett felfedezése előtt annak bünös eredményét önkénytes tevékenysége által elháritotta. Mind azon okok, melyek a tettes felmentését azon esetben sürgetik, midőn önként a még be nem végzett kisérlettől elállott, — követelik a büntetlenséget annak javára is, ki a bünös tevékenység bevégzése után annak jogellenes hatását valamely ellentétes müködés által elháritani iparkodott s e czélt valóban el is érte, mert, mellőzve itt mindazon politikai okokat, melyek a mondott intézkedést a czélszerüség szempontjából támogatják: — kétségtelen, hogy a cselekvő személy ura marad akaratának mindaddig, mig a müködésbe tett természeti causalismus az akarat megvalósitását nem eredményezte, minélfogva a tettes szándékát mindaddig, mig az ténynyé nem vált, a realis világból önként visszavonhatja a nélkül, hogy akaratának jogellenes elhatározásáért vagy az annak megfelelő de eredmény nélkül maradt cselekvéséért felelőssé válnék. [1]

A 65. §. azon általános szabályt fejezi ki, miszerint a bünkisérlet a bevégzett tettnél mindenkor enyhébben fenyitendő, minélfogva a kisérlet büntetése a bevégzett tettre határozott büntetés legcsekélyebb mértékén alul, söt a megállapitottnál enyhébb büntetési nemben is szabható ki. „oly esetben, melyben a véghezvitt büntettre halál vagy életfogytiglani fegyházbüntetést határoz a törvény a kisérlet büntetése 15 évig

[1] A legislatiok intézkedései ez esetre vonatkozólag nagyon eltérők — javaslatunkkal megegyező rendelést tartalmaz a Code penál Art 2. a porosz (31. §.) és a bajor (Art 47.) törvény csupán enyhitő körülménynek nyilvánitják ez esetet: a szász (Art 42.) hesseni (69) és a badeni törv. (117., 118.)

tartó fegyháznál nem lehet sulyosabb". (65. §.) E magában véve igen egyszerü szabály complikálttá, sőt érthetlenné válik, ha a hozzá adott indokolást elolvassuk.

A 220-ik lapon ugyanis az van mondva: „a halálbüntetés helyébe életfogytig tartó fegyház, távoli kisérletnél 15 évig terjedhető fegyház alkalmazható, az életfogtigtartó fegyházzal büntetendő büntett kisérlete szintén 15 évi fegyházzal büntethető." Mikép lehessen az indokolás e kijelentését összeegyeztetni a 65. §. azon szabályával, melyszerint „a kisérlet büntetése 15 évig tartó fegyháznál nem lehet sulyosabb" — azt megvallom — nem értem!

Ily merö ellenmondás a szöveg s az indokok között mindenkor nagy baj, mert a törvény interpretatio ánál a biró gyakran arra van utalva, hogy az indokokhoz fordulva — azokból böngészsze ki a törvényhozó valószinü intentióját. Ámde biztos támpontot a törvény mikénti alkalmazására nézve a biró csak akkor fog az indokokban találni, ha azok, mint az érett meggondolás egyöntetü eredményei valóban alkalmasak a tárgy körül netalán támadó nehézségeket és kételyeket eloszlatni. Az elöttünk fekvö javaslat indokolása nem tünteti fel minden részeiben ezen jeles tulajdonságot. Az indokokban kétségtelenül sok becses anyag van lerakva, de kár hogy ennek kellö feldolgozása s értékesitése nem mindig sikerült, sokszor a legegyszerübb, senki által kétségbe nem vont elvek fárasztó terjedelmességgel vannak indokolva, mig épen a nehezebb és bonyodalmasabb materiák feltünö felületességgel tárgyaltatnak.

Itt-ott azon látszat támad, mintha a szerzö épen csak azért bonyolitotta volna össze a legellentétesebb elveket s az együvé nem tartozó tantételeket, hogy az anyag ily mesterkélt összehalmozása által a laikusnak imponáljon.

Például szolgálhat erre a nem alkalmas eszközökkel tett kisérletre vonatkozó tan. Hogy a törvényjavaslat ezen esetre vonatkozólag intézkedést nem tett, s igy e felette controvers kérdés megoldását a tudománynak — mint az ily kérdésekre nézve egyedül illetékes forumnak tartotta fenn ezt, — mint az összes ujabb legislatioktól követett eljárást minden esetre helyesnek kell nyilvánitani; de épen azért fölösleges volt e kérdéssel oly behatóan az indokolásban foglalkodni; az arra forditott fáradságot annál is inkább kell sajnálni, mert az végeredményében egészen siker nélküli, sőt tévutravezető volt. Szerző itt két különböző esetet vesz egyforma megitélés alá, t. i. a nem létező tárgy ellen intézett s a nem alkalmas eszközökkel tett kisérlet eseteit. Az indokok szerint sem egyik, sem a másik esetben nem forog fenn büntetendö kisérlet. Hivatkozással Haus tanárra azon esetben itt felemlitve: midön valaki belö a szobába, melyben ellenségét — látni véli — kin boszut akar állani, de a szobában senki sem volt; ez esetben Haus tanár kisérletet lát, mert nézete szerint „a büntett véghezvitelének lehetetlensége nem feltétlen". Nem akarom itt Haus tanár nézetét hosszadalmasan czáfolgatni, de azt még sem hallgathatom el, hogy e nagy tekintélyü tanár igen trivialis és tudóshoz alig illö kifejezéssel él, midön azt mondja, hogy a lehetetlenség nem feltétlen; hiszen a lehetöség a realis causalitás terén merően viszonylagos, feltétes fogalom, — mely hol ki van zárva, az ellentétes fogalomnak: a lehetetlenségnek enged helyet — minek következtében a logikai gondolkodás törvényeivel ellenkezik: ha e fogalmat bár mely irányban még fokoztatni akarjuk — szóljunk akár „absolut lehetöségről" akár „nem absolut lehetetlenségről."[1]

De e fogalomzavar még inkább fokoztatik azon megjegyzés által, melylyel az indokok Haus tanár téves felfogását támogatni és igazolni iparkodnak. E szerint ugyanis azon tolvajok, kik behatolnak a szobába azon czélból, hogy az ott levő pénztárt kiüritsék, ott azonban pénzt nem találnak, mert az rövid idö előtt elvitetett, büntetendö kisérletet követnek el azért, mert ily esetben „a lehetetlenség nem absolut" (azaz, mert pénzt nem is lehet lopni a hol nincs).

Alig szükséges megjegyezni, hogy ezen esetben a lopás kisérlete kétségtelenül fennforog — de nem ezért mert a lehetetlenség nem absolut — hanem azért, mert a lopásnak — mint bünténynek tárgya — a tulajdonjog (nem a pénz) ezen jog megsértése pedig a szobába betörö vagy behatoló tolvajok tette által már tényleg meg volt kezdve.

Dr. Schnirer Aladár,
egyetemi tanár.

(Folyt. köv.)

A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról.

IV.

A büntető törvényjavaslat a II-ik fejezetben „a törvénynek alávetett személyekről" rendelkezik.

A mily örvendetes haladást jelez a törvényjavaslat a magánbüntettekröli rendelkezéseivel szemben az 1843-iki büntető törvényjavaslatunkkal: ép oly gyarló hátralépést tanusit mind a jelen, mind az állam elleni büntettekről szóló fejezetekben, államjogi tekintetben.

Köz- vagyis államjogi tekintetben hazánkból a javaslat oly államszörnyet alkotott, hogy a leghidegebb vérreli kutatás mellett a gondolkodó ember azt önálló államul felismerni nem képes. Hazánk Ausztriával szemben egyszer külállam, máskor belállam. Egyszer az „osztrákmagyar monarchiának" Isten tudja hányad része. Egyszer oly állam, melynek Horvát- és Szlavonországok is kiegészitő részei, máskor a magyar állam fogalma, csak a szorosabb értelemben vett Magyarország és Erdély területeire terjed.

A javaslat ezen része az, kapcsolatban az államelleni büntettekről szóló fejezet némely részevel, melyet nem helyeslek és hazánk független államisága megtarthatása szempontjából elfogadás végett senkinek nem ajánlhatok.

Ha dr. Heinze „Staatsrechtliche nnd Strafrechtliche Erörterungen" czimü müve 49-ik lapján az észak-németszövetségi büntetőtörvény javaslatról akkép nyilatkozhatott, hogy: „der schwerste Tadel, zugleich ein Tadel, den der Entwurf überreichlich verdient ist, dass diese Gesetzvorlage für einen Einheitstaat nicht aber für eine Vereinigung von Staaten, also nicht für den Norddeutschen Bund, gemacht ist", részemről a nyilatkozatban foglalt tételt megfordithatom, s azt mondhatom, hogy javaslatunk helytelenitést azért érdemel, mert nem egy egységes magyar állam, hanem egyesitett államok részére készitetett.

A javaslat 5-ik §-a szórul-szóra igy van fogalmazva: „A magyar állam területén (Horvát- és Szlavonországok kivételével) habár külföldiek által elkövetett büntettek és vétségek a jelen törvény határozatai szerint büntetendők. Mennyiben van ezen szabály alól a fegyve-

[1] A feltétlen és viszonylag alkalmatlan eszközök megkülönböztetésének tarthatlanságáról l. Hälschnee Syst. I. 184. l. Schwarze Comm. 154. Bar (Versuch) és Krug (Versuch 23.) V. ö. Schnierer a b. jog ált. tanni 153. l.

res erőhöz tartozó személyekre nézve kivételnek helye, az iránt külön törvények intézkednek. A terület kivüliségre nézve a nemzetek jogának elvei irányadók."

Ezen §-ból kitünik, hogy a magyar büntetőtörvények ereje Horvát- és Szlavonországokra nem terjed ki, és az ezen területen elkövetett büntettek és vétségek nem a magyar büntető törvények szerint büntettetnek meg; kitünik továbbá, hogy a katonák hadi törvények, a területen kivüliségre nézve a nemzetek jogával birók, a nemzetközijog szabályai alá esnek.

Az indokokban erre vonatkozólag az mondatik, hogy a magyar büntető törvény szempontjából *négy terület* különböztetendő meg.

1. A magyar állam azon területe, mely felett a törvényhozás jogát kivétel nélkül a magyar törvényhozás gyakorolja;

2. a magyar állam azon területe, mely a büntető törvényhozás tekintetében autonomiával bir, a mely terület része ugyan a magyar államnak, arra mindazonáltal a magyar büntető. törvény nem terjed ki;

3. a monarchia azon állama, melylyel a magyar állam a pragmatica sanctio, s az abból folyó 1867. 12. t. cz. alapján *közös monarchiát* (!?!) képez;

4. a többi államok.

Boldog Isten! mig más önálló állam büntető jogi tekintetben csak két területet t. i. bel- és külterületet ismer: addig a mi államunknak négy területe van! E sok terület közül utoljára is alig marad egy terület, melyről elmondhatjuk, hogy ez a magyar állam területe.

Azon idő előtt, midőn Magyarország az 1867. 12. t. czikkben foglalt közjogi törvény áldásait nem élvezte; midőn még a „*megkaptunk mindent*" üres frázisa a magyar országgyülésen el nem hangzott: Magyarországnak is két területe volt, t. i a bel- és külterület. Az ezen időben készült 1843-iki b. javaslatunk mégcsak két területen elkövetett törvényszegéseket, t. i. belföldi vagy külföldi területen elkövetett büntetteket, ismert.

Azon időben midőn hazánknak oly nagyszámu bölcsei nem voltak, mint most, vagyis az 1868. 30. t. cz. meghozatala előtt, az 1843-iki javaslatunk a büntetőtörvénykönyv alá tartozó személyekről igy rendelkezett a 2-ik §-ban: „Ezen büntető törvénykönyv szabályai alá tartoznak Magyarországnak, s ahhoz kapcsolt részeknek minden lakosai, s igy a határőrségiek is."

Hasonlitsuk össze a két javaslat ide vonatkozó határozatait: azonnal kitünik, hogy hazánk önállási, és területi tekintetben jogokat veszitett.

És mi volt ezen jogvesztés oka? Talán fegyverrel vert le bennünket Ausztria, s mint meghóditott tartományt fegyverrel fosztott meg azon közjogi állástól, mely hazánk részére az 1723. 1., 2., 3. és az 1790/1 10. t. czikkekben biztositttatott? Oh nem! ez mint az indokokban mondatik, az 1867. 12. t. cz.-ből folyik. Talán vitéz horvát testvéreink fegyverrel kezükben hódították vissza azon Horvátországot, melyet először Sz. *László*, után a *Kálmán* királyunk 1089-ban fegyverrel meghóditott? Oh nem! a magyar állam terület alóli büntető jogi kivételt — mint az indokokban mondatik — az 1868. 30. t. cz. követelte. Soha sulyosabban — és alig ha nem méltán — az idézett törvényczikkeket senki nem vádolta jogfeladatással, mint a jelenlegi büntetőtörvény javaslatunk. Egyfelöl — mint alább részletesebben is meglátandjuk — hazánk nem önálló többé, hanem csak része az „osztrák magyar monarchiának;" másfelül Horvát- és Szlavonországok nem kapcsolt részei többé a magyar államterületnek. Mennyiben igaz ez, vegyük vizsgálat alá és pedig először is Horvátországgali közjogi viszonyunkat, az azután Ausztriával összeköttetésünket.

Horvát- és Szlavonországokhozi államjogi viszonyunkat az 1868. 30. tczikk szabályozza. E tczikk első §-ában kimondatik, hogy „Magyarország, Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok egy és ugyanazon állami közösséget képeznek, mind az Ő felsége uralkodása alatt álló országok, mind más országok irányában". — E §. szerint tehát hazánk Horvát- és Szlavonországokkal nem képez egy egységes államterületet, hanem csak *állami közösséget*; miből következik, hogy ezen országok mindenike az individualitas jogával bir; vannak azonban közös ügyeik, melyeket egy törvényhozótestben intéznek el. — E közös ügyek a 7., 8., 9. és 10. §§-ban vannak elszámlálva. Mivel pedig e közösügyek közé a büntető ügy fel nem vétetett: igen természetes, hogy az oda nem tartozik, s e jog egyfelöl Magyarország, másfelöl Horvát- és Szlavonország individualis jogai közé tartozik. Hogy ez jogilag igy van: azt kétségbe vonni nem lehet. De hogy ily törvény megalkotása ellenkezik Magyarország és kapcsolt részei történelmileg kifejlett és századokon át fennállott közjogi lételével; ellenkezik hazánk fegyverrel szerzett jogaival; sőt annyiban, a mennyiben a büntető törvényhozást közös állami ügynek nem ismerte el: ellenkezik mind hazánk, mind a nevezett országok jól felfogott érdekével; ellenkezik végre magával a büntetőjog természetével és benső lényegével: azt határozottan állitom.

Fejtegetéseim keretén kivül esik közjogi értekezést irni; csupán annyit emlitek meg röviden, hogy azon terület legnagyobb része, mely a mai Horvátországot képezi, nem ugyanazonos terület azzal, melyet Kálmán királyunk véglegesen elfoglalt és a melynek királyává magát megkoronáztatta. Az a terület a mohácsi vész után legnagyobb részben a törökök által 1537. és utána következő években elfoglaltatott s mai napig sem került többé vissza; a megmaradt kis rész pedig III. Károly és Mária-Terézia uralkodásaik alatt katonai végvidékké alakittatott át. Azon területet, melyen mai napon Zágráb, Varasd, Körös vármegyék léteznek, őseink még a honalapitási harczok alkalmával elfoglalták és Slavonia név alatt az anyaország testéből való testté tették. — Ugyancsak a honfoglaláskor vették birtokba őseink a Dráva melléki következő megyéket is, u. m. Szerém, Verőcze, Pozsega és Valko vármegyéket, mely utóbbiból a bródi, pétervárади és gradiskai katonai végvidékek alakittattak. Mind azon terület, mely később Horvátország czimét felvette, mind a drávamelléki megyék Magyarország részeit képezték, s a katonai végvidékek kivételével Magyarország gyülésein részt vettek, az ott hozott magyar polgári és büntető törvények rájuk is kötelező erővel birtak; szóval a magyar törvények által kormányoztattak.[1] Igaz, hogy Horvátország autonomicus állással birt, s tartományi gyülésein — mely gyülési jogát az 1848. V. tczikk is elismerte — statutumokat alkothatott; de már Verbőczy mondja a h. t. k. III. r. 2. §-ban, hogy „az országos törvények ellenére semmit sem határozhattak"; ez autonomikus állás azonban őket a magyar állam terület- és törvényhozás-egységéből ki nem emelte.

Az absolut kormány azon téves hitben, hogy a porrá zuzott és széttépett Magyarország romjain épithető fel az egységes Ausztria, 1848 után Horvát- és Szlavonországokat kitépte a magyar birodalom kötelékeiből. A tőlünk mesterségesen elidegenitett horvátok vonakodtak aztán 1861-ben és 1867-ben a magyar állam-

[1] L. bővebben dr. Korbuly: Magyarország közjoga 38., 39. §§.

kötelékbe belépni, s maguk számára oly különállást követeltek, mely Magyarországtól ép ugy függetlenné tette őket, mint Ausztriától.

E különállást megadta nekik törvényhozásunk az 1868. 30. tczikkben, s ez által helyben hagyta az absolut hatalom azon tényét, mely szerint a magyar állam területi egységéből nevezett országokat kiszakitotta.

Horvátország ez uj helyzete ellenkezik századokig fennállott államjogunkkal, s nagy hibát, hogy ne mondjam bünt követtek el hazánk területi egysége ellen azon vezérférfiak, kik e jogi állás megteremtésére befolytak. Ezzel megkezdették tényleg a magyar állam századokig fennállott s viharedzett épülete szétbontását. Vajha ne szolgálna ez másoknak is intő például arra, hogy a magyar állam-egységböli kilépésükkel a magyar birodalom végmegsemmisülését előidézzék!

De ellenkezik Horvátország területi különállása más népek ujabb időbeni tömörülési irányával is. — Itt áll előttünk az apró állâmocskákra osztott német birodalom. E birodalom területén nem autonomicus joggal biró országocskák, hanem a népek nagy családjában önállással, souverain jogokkal biró országok léteznek, s ezek nem arra törekedtek és törekszenek, hogy még apróbb tö redékekre oszoljanak, hanem arra, hogy egy nagy, de egységes államot képezzenek. Mihelyt a fegyvernek kedvezett szerencse kitartásukat győzelemmel jutalmazá: az egység létesitésére nem ismertek fontosabb teendőt, mint egy oly büntetőtörvénykönyv alkotását, melynek kötelező ereje az egész német birodalomra kiterjedjen. Mily szép lenne, ha most igazságügyi miniszterünk elmondhatná a német birodalmi bünt. törvénykönyvi javaslat tárgyalásakor Leonhardt porosz igazságügyi miniszter eme szavait: „Wir müssen den Gedanken in den Vordergrund stellen, dass für uns es sich darum handelt, in einem wichtigen Zweige des Rechtslebens Einheit in Deutschland herzustellen und gegenüber diesem Gedanken muss alles Untergeordnete, das rein Juristische in den Hintergrund treten". Legujabban pedig elkészitették a birodalmi bünvádi eljárás, a polgári törvénykönyv és törvénykezési eljárás tervezetét. Mindezekkel az egységes nagy államterületet óhajtják és fogják megalkotni. A nagy nemzet vezérférfiai megtanulták a történelem s tapasztalásból, hogy egy bizonyos földterületen élő családokat, nemzetiségeket, sőt nemzeteket semmi sem képes annyira összefüzni, mint a polgári és büntető törvények ugyanazonossága. A mi vezérférfiaink vagy nem tudták ezt, vagy ha tudták: ez egyedül helyes ösvényre megfoghatlanul nem léptek, illetőleg elődeinket ez ösvényen nem követték. Az által hogy Horvát- és Szlavonországokat a magyar büntető és polgári törvények kötelező ereje alul kiszakadni engedték: megkönnyiték ezeknek a végképeni elszakadást, s felbátoritáka még csak eszményileg létező délszláv birodalom létesitését czélzó vállalatokra.

Körösi Sándor,
jogtanár.

JOGIRODALOM.

Az öröklési eljárás hazánkban és a nyugot-európai nemzeteknél, valamint az örökösödési eljárásnak hazai viszonyaink szerinti szabályozása iránti törvényjavaslati tervezet, tekintettel a porosz, szász és franczia törvénykönyvekre. — Irta: Travnik Antal, budai kir. törvényszéki biró. Budapest. Eggenberger bizománya. 1875.

Mindenekelőtt üdvözölnünk kell a „Jogt. Közl." szerkesztőjét, hogy külön is lenyomatja azon nagyobb szabásu értekezéseket, melyek lapjában koronként megjelennek, és a melyek nem csupán a napi szükségletek kielégitése körül jelenkeznek igen hasznos irányadóul és tényezők gyanánt.

Az ily értekezések külön lenyomása és szélesebb körökben való terjesztése által a szerkesztő ur hazánkban a jogi tudományosságnak tesz kivánatos és mindannyiunk elismerésére bizton érdemes szolgálatot.

Travnik Antal budai törvényszéki biró ur szakképzettsége legkiváltkép az öröklési és az árvaügyekben ismeretes jogászközönségünk előtt, ugy a jogtudományi lapok, mint a magyar jogászgyülés tárgyalásaiból. Nem túlozunk elismerésünkben, midőn kijelentjük, hogy jelen szakmunkája is megfelel várakozásunknak. Mert daczára annak, hogy kimeritően fölöleli azon anyagot, melynek feldolgozására vállalkozott; daczára, hogy a tudomány ide vonatkozó vivmányait létesiteni és hasznositani iparkodik: az öröklési eljárás iránti törvényjavaslatában, nézetünk szerint legalább, még sem halad tul korlátain az élet közvetlen követelményeinek és egy tételes törvény tisztán gyakorlati irányu hivatásának.

Örömmel fogadjuk tehát e munkát s meggyőződéssel ajánljuk mindazoknak, kik hazánkban és a nyugot-európai nemzeteknél az öröklési eljárás alapelveivel s ezeknek gyakorlati alkalmazásával megismerkedni óhajtanak. Mindjárt éazre vehetjük abból, hogy e törvényjavaslat, melyet szerző ur ad, nem foltozása, javitása vagy módositása az eddigi rendszernek, hanem egészen uj és önálló mű, melynek kétségtelenül helyes alapját az öröklési eljárás jogintézményének beható tanulmányozása, különösen pedig hazai törvényeinknek az ide vonatkozó külföldi jogintézményekkel való lelkiismeretes és birálatos összehasonlitása s a gyakorlati birói pályán hosszu évek alatt szerzett bő tapasztalatok képezik.

Kivánnók tehát, hogy e javaslat ne jusson azon sorsra, melyben a felsőbb megbizást nélkülöző törvényjavaslatok rendszerint részesülni szoktak; — kivánnók neki, hogy ámbár nem pénzért, nem jutalomért s nem országos költségen készült, még se maradjon csupán javaslat, hanem a módositandók módositása után váljék mielőbb törvénynyé, annál is inkább, mert alapelvei hazai jogrendszerünkbe teljesen beleillenek, s mert a jelenlegi kuszált állapot mind a felekre, különösen a gyámság és gondnokság alattiakra, mind a bíróságok és gyámhatóságokra, mind pedig az állami kincstárra nézve tarthatlannak és igen hátrányosnak bizonyult.

A következők szolgáljanak bővebb tájékozásul:

I.

A törvényjavaslati tervezet általános indokolásaul előrebocsátja szerző az örökösödési eljárás történeti fejlődését s annak jelenlegi állapotát hazánkban. Azután az öröklési eljárás alapelveit ismerteti, melyekre az az előhaladottabb nyugot-európai nemzeteknél fektetve van. Végül az ezen nemzeteknél jelenleg divó öröklési eljárást rövid körvonalokban adja elő.

* * *

A magyar öröklési eljárás történeti fejlődése és jelenlegi állapota tárgyalásánál négy korszakot különböztet meg.

Az első korszakba esnek az osztrák törvények előtti időkben fenállott örökség körüli intézkedések. A másodikat az osztrák törvények szerinti hagyatéki eljárás képezi. A harmadikban az ideigl. törv. szabályokban foglalt örökség körüli eljárás adatik elő. A negyedik korszak pedig az 1868. 54. tczikk, vagyis az uj perrendtartás szerinti öröklési eljárást tartalmazza.

I. Az első korszakban, vagyis az osztrák törvények behozatala előtti időkben a magyar jog alapelve volt, hogy az örökös a törvény erejénél fogva (ipso jure) szerzi meg az örökséget, következőleg azt önhatalmulag birtokba veheti; — birói közbenjárás, vagy az örökség birói átadása nem szükséges.

E szabály alól kivétel, vagyis hivatalos beavatkozás, illetőleg öröklési eljárás csak a felek kérelme, vagy oly örökösök érdekében történhetett, kik jogaik védelmét testi, vagy elmei fogyatkozás, vagy távollét folytán nem teljesithetik.

Ezen korszakban az öröklési eljárás az árvák vagyona fölötti felügyeletből és midőn testvérek és unokatestvérek osztályrészeikre nézve megegyezni nem tudtak, az osztályból állott. — Ez időben a gyámhatóság gyakorlata egészen el volt választva a bíróságoktól és az öröklés körüli teendők legnagyobb része nem a bíróság, hanem a gyámhatóság, mint közigazgatási hatóság hatásköréhez tartozott.

II. A második korszakban, vagyis a szabadságharcz elnyomása után, örökösödési jogrendszerünk gyökeresen átalakittatván, az osztrák polgári törvénykönyv behozatalával hatályba lépett azon jogilag alig indokolható intézmény, mely szerint

minden hagyatékot az állam vesz kezébe s ez ad át a jogosult örökösöknek.

Ez intézmény értelmében az örökség megszerzésére nézve a legalitas elvén alapuló kötelező eljárás hozatott be, mely minden halálozási esetre különbség nélkül kiterjesztetett. Az örökség mint uratlan vagyon, mint jogi személy, mint nyugvó örökség (haereditas jacens) jött figyelembe s annak birtokba vételéhez bírói beavatkozás, illetőleg bírói átadás volt szükséges.

Ezen korszakban a gyámhatóság gyakorlata a rendes bíróságok hatásköre és illetőségéhez utasittatott, — melyek azonban az öröklés körüli teendőket nem mint bíróságok, hanem mint gyámhatóságok végezték.

III. A harmadik korszak 1861-ben kezdődik akkor, midőn a magyar törvények előbbi hatályukba visszaállittattak és az örökség körüli eljárás az ideigl. törvénykezési szabályok által rendeztetett.

Az örökség körüli eljárásra nézve az ideigl. törv. szabályok elejtvén a haereditas jacens jogelvén alapuló legalitasi eljárást, a magyar jognak e részbeni u. n. ipso jure örökségszerzési álláspontját tartották szem előtt s ennek folytán ép ugy, mint az első korszakban láttuk, csak akkor engedtek hivatalból való beavatkozást a hagyaték körül, midőn ezt az örökösök valamelyikénél tapasztalt testi vagy elmei fogyatkozás, távollét szükségessé tette.

E korszakban, mivel daczára az elvi fentartásnak, a gyámhatóság a bíróságokkal tettleg egyesült: nemcsak az öröklés körüli eljárás, hanem az összes gyámhatósági teendők is a bíróságok által végeztettek. Ez okból azon állapot, mely az osztrák törvények uralma alatt létezett, e részben tovább is fentartatott. De a behozott telekkönyvi intézmény természetéhez képest köteles volna azon örökös, ki az öröklött ingatlanokat a maga nevére átiratni akarta, a bíróságtól u. n. birtokbizonyitványt kérni.

IV. A negyedik korszak a polg. törvénykezési rendtartás (1868. 54. tcz.) korszaka, melyben az ideigl. törv. szabályoknak az örökség körüli intézkedései lényegükben fentartattak ugyan, de mégis némi módositásokkal és uj intézkedésekkel.

Nevezetesen oly esetekre nézve, hol a hagyatéki tárgyalásnak hivatalból nincs helye, a hagyatéki ingatlanok átkeblezése tekintetében azon rendelkezés történt, hogy a birtokbizonyitvány helyett az u. n. hirdetményi eljárás indittatik stb.

Az örökség körüli teendőket még most is a királyi bíróságok végezik — daczára az 1869. 4. tczikk 1. §-ának, mely az igazságszolgáltatást elválasztotta a közigazgatástól s az 1870. 42. tczikk 8. §. és az 1871. 18. tczikk 23. §-ának, melyek által a gyámhatóság gyakorlata a közigazgatási hatóságokra bizatott. Ennek pedig oka abban rejlik, hogy az elsőfolyamodásu bíróságok szervezése és hatásköréről szóló 1871. 31. tczikk egészen hallgatással mellőzi az öröklési eljárást s e tekintetben a bírói teendőket nem különitette el a gyámhatósági teendőktől. Még nagyobb zavart idézett elő a hatáskörök iránt a m. kir. bel- és igazságügyminiszterek 1872. január 30-án 3091. sz. a. kelt rendelete, mely nem hogy kitöltötte volna a törvényben tapasztalt hézagot, hanem még bonyolultabbá tette az eljárást.

Most tehát azon anomál helyzetben vagyunk, hogy mig a nagykoruakra nézve az ipso jure örökségszerzési jogelv teljes mértékben fenáll, mert ezek az örökséget bírói beavatkozás és átadás nélkül is birtokba vehetik: addig a gyámság és gondnokság alatti személyek képviselete, t. i. a gyámok és gondnokok, illetőleg a gyámhatóság irányában a haereditas jacens, illetőleg a legalitas jogelve az irányadó, mivel ezek csak bírói átadás mellett vehetik birtokba a hagyatékot.

* * *

A magyar törvények szerinti öröklési eljárás történeti fejlődése és jelen állapotának körvonalozása után áttér szerző az öröklési eljárás azon alapelveire, melyeken az előhaladottabb nyugot-európai nemzeteknél nyugszik.

Két egymástól egészen eltérő s lényegileg teljesen különböző jogelvvel találkozunk ott az örökség körüli eljárásnál. Az egyik az u. n. törvényességi (legalitas), a másik pedig az ipso jure örökségszerzési jogelv.

Azon államokban, hol a törvényességi elv uralkodó, mint az osztrák örökös tartományokban, az örökség az örökhagyó halálával uratlan vagyonnak, jogi személynek (haereditas jacens) tekintetik: ennek folytán ott a törvényességi jogelvnél fogva az örökség bírói oltalom alá kerül s mindaddig az alatt marad, mig az örökösnek át nem adatik. Tartozik tehát a biró az örökség biztonságáról és kezeléséről hivatalból gondoskodni, az örökjogot hivatalból megállapitani és az örökséget csak az igazolt örökösnek átadni — még oly esetekben is, midőn csak önjogu személyek vannak érdekelve. A törvényességi elv szerint az örökös az örökség megnyiltával az örökséghez csak jogczimet nyer, de csupán ez alapon az örökséget bírói átadás előtt birtokba nem veheti.

Azon államokban ellenben, hol az ipso jure jogelv szabály, mint Poroszországban, a zürichi, argaui, luczerni, genfi cantonokban, badeni nagyherczegségben, Franczia országban, Belgiumban, Hollandiában és mindazon tartományokban, hol a franczia jog a polgári törvénykönyv alapjául szolgált, ott az örökös ipso jure, magánál a törvénynél fogva szerzi meg az örökséget és pedig mindjárt az örökjog megnyiltával — a nélkül, hogy részéről erre valamely jogcselekvény kivántatnék. Itt tehát az örökség az örökhagyó halálával mindjárt az örökös tulajdona lesz, az tehát, mint nem uratlan vagyon, a bírói oltalom alá nem kerülhet. Következőleg ez államokban az örökös az örökséget minden bírói beavatkozás nélkül önhatalmulag birtokba veheti s azzal szabadon rendelkezhetik.

A biró az ipso jure örökségszerzési elv mellett csak kivételesképen járhat el, — akkor t. i., midőn beavatkozását nagy fontosságu jogrendőri tekintetek és állami érdekek szükségessé teszik, mint a jogátháromlás nyilvánossága, a jogbiztonság és az állami kincstár jövedékeinek megóvása stb.

Az itt jelzett érdekek megóvására szolgáló intézkedések közül némelyek olyanok, melyek jogi fogalmak szerint a bírói hatáskörbe vágnak, mások pedig, melyek természetüknél fogva gyámhatósági s illetőleg közigazgatási teendőknek tekintendők. Ez okból amazok a bíróságokhoz, ezek pedig a gyámhatóságokhoz utasitandók. A bírói teendők közül némelyek hivatalból, mások a felek kérelme folytán, — ellenben a gyámhatósági teendők mindig hivatalból teljesitendők.

A birósági és gyámhatósági teendőket oly államokban, hol a gyámhatóság gyakorlata a bíróságoktól elválasztva nincs, például az osztrák tartományokban, Porosz és Szászországban mindenesetre a bíróságok, mint gyámhatoságok végzik. Oly államokban ellenben, hol a gyámhatóság gyakorlata a bíróságoktól elválasztva van, például Franczia országban (családtanács), Sveiczban, jeleson a zürichi cantonban, a gyámhatósági teendőket a külön gyámhatóságok teljesitik.

Mivel tehát az örökség körüli eljárásban nemcsak a bíróság, hanem a gyamhatóság is közreműködni köteles: következik, hogy az öröklési eljárást szabályozó törvényben nemcsak a birósági, hanem a gyámhatósági hatáskört is tüzetesen megszabni és körvonalozni kell. Ellenkező esetben az félszeg, csonka és tökéletlen marad, melylyel a kivánt czélt soha sem érhetjük!

Herczegh Mihály,
pesti egyetemi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 1874. október 15-ről kelt bírói ügyviteli szabályok.

A napokban küldettek szét s hirdettettek ki az 1875. jan. 1-vel életbelépendő ujabb bírói ügyviteli szabályok. Azok az 1869. április 29-ről kelt e tárgyu ig. min. rendeletnek revideált kiadását képezik, — részben bővitve az időközben történt átalakulások következtében kibocsátott szabályokkal, minek következtében az elszórt pótrendeletek egybegyüjtését képezik, részben pedig az előbbi ügyv. szabályok egyes intézkedéseinek módositását eszközölvén.

Ha tekintetbe veszszük azon szoros összefüggést, melyben a hason, a bíróságok belső ügyvitelét szabályozó intézkedések a törvénykezési eljárás rendszerével állanak: a fennálló perrendtartás alapján a bírói ügyvitel körül is mélyebbre ható reformot várnunk nem lehetett. A lehető javitások azonban elismerést érdemlő törekvéssel lettek keresztülvive, s nem lehet eltagadni, hogy az ügykezelés körül több irányban lényeges könnyitések lesznek az ujabb szabályok eredménye.

Mellőzve a szolgálati viszonyok szabályozására vonatkozó, nagyrészt az 1872. április 4-ről 4010. sz. a. kiadott szolgálati utasitásból átvett intézkedéseket, melyek közül különben is

csak a III. és IV. czim alatti rendelkezések állanak a sajátképi ügyvitellel közelebbi kapcsolatban, — utóbbi tekintetében a lényegesb intézkedések ismertetéséül álljanak a következők:

1. Az igtatókönyveknek az ügyek különféleségéhez képest szabatosabb beosztása és szabályozása az átalakitott birósági szervezetnek megfelelően eszközöltetett; s az igtatói óráknak délelőtt egy órával leszállitása, mint a beadványok felszerelésére időt engedő, — a postakiadókönyv iránti intézkedés, mint az ellenőrzést lehetségesitő, — az igtatás mutatókönyvek rovatainak apasztása, mint felesleges munkát adó ismétlések mellőzésével a kezelést egyszerüsitő intézkedések, — több kisebb jelentőségü határozmányok mellett, — emelhetők ki.

A szegényi ügyek jegyzékét azonban, az átalakitott minta szerint az igtató által czélszerüen vezethetőnek már nem tartjuk; s tekintettel azon rendelkezésre, melyszerint — hacsak a szöveg mást nem akar mondani s értelme felett tévedésben nem vagyunk — *minden* ilyen ügyről *külön* jegyzék vezetendő, ugy a bíróság elnökének a 210. §-ban körülirt kötelességére: azt az elnökség részéről könnyebben s alaposabban vezethetőnek vélnők. Mert a mig a jelenleg fennálló szabályok szerint, melyek csakis azon ügyek jegyzékelését kivánják meg, melyekben szegényjog adatott, az igtató által czélszerüen vihető e jegyzék: addig az átalakitott minta szerint, hol a felmerült költségek s adott előlegek is bevezetendők lesznek, ez — mint legtöbbnyire az igtató tudomásával nemjáró — már csak nehezen lesz eszközölhető.

2. A pertári kezelés tekintetében alig emlitendő módositás a perkönyv rovataiban s a 121. §. azon rendelkezésében történik, melyszerint a birói határozatok s eskületételi jegyzőkönyvek is az előadó s nem a pertárnok által csatoltatnak a peresomóhoz.

Fentartja azonban a 107. §. továbbra is a hatályban levő ügyv. szab. 401. §-nak azon, a gyakorlat által már módositott rendelkezését, melyszerint többszöri halasztás igénybevétele esetében erről mindenkor külön jegyzőkönyv veendő fel, s a halasztás engedélyezésének kijelentése a perfelvételi jegyzőkönyvben elégtelen. Ez azonban a ptrt. 139. §-nak abbeli czélszerütlen, mert nem indokolt s szükségtelen munkát adó intézkedésére lehet alapitva, hogy a második halasztás felett akkor is külön jegyzőkönyv veendő fel, ha az ellenfél a halasztásba beleegyezik, habár ily esetben a biró már e körülmény következtében sem tagadhatja meg azt. Mi szükség van itt a külön jegyzőkönyv s birói végzésre? — nem foghatjuk fel; azt azonban még kevésbé, hogy a törvény szigora miért terjesztetik ki a többi halasztásokra is?

3. A legfontosabb intézkedések egyike a kivonat készitési kötelesség mellőzése. Ez által a rendelet régi óhajtásnak teszen eleget, midőn oly intézkedést szüntet meg, mely mig egyfelől feles terhet rótt a bíróra, másfelől magában is czélszerütlennek bizonyodott, miután az alsó biró azt kötelességből s épcsak formai tekintetből készitvén, előadását különben sem annak alapján tette, a felső bíróságok által pedig hiányai miatt vagy nem használtathatott, vagy pedig arra szolgált alkalmul, hogy az ügy hátrányára annak állását a kivonatból s nem periratokból vizsgálta meg.

4. A kiadmányok szerkesztése körül czélszerü intézkedése a rendeletnek, hogy azt azon esetben is az előadónak teszi kötelességévé, ha a határozat, az általa előterjesztett inditványtól eltérőleg keletkezett is; mert sem a tanácsjegyző megfelelő képesség mellett is, sem az ellenszavazó az ügy állását oly részletesen nem ismerhetvén az iratok önálló s hosszadalmas áttanulmányozása nélkül, mint az azzal foglalkozó előadó; a határozat kidolgozása vagy csak felületes vagy pedig időpazarlással járó munka lenne részökről.

A 151. §. fennálló ügyv. szab. 81. §-ban egy szó változtatása által talán nem szándékolt módositást tett — mert mig azt, hogy az előadói könyvben, melyet a 123. §. szerint különben is az előadó köteles vezetni, ő maga jegyezze fel az ügydarab elintézését, helyeselnünk kell az ülés napjának a határozatra följegyzése semmi esetre sem lehet, mint jegyzői teendő, az előadó kötelessége, — annál kevésbbé, minthogy a 154. §. rendelkezése a jegyzőnek épen ezen teendőivel áll kapcsolatban.

A tanácsjegyzőkönyv egyszerüsitése s az ülési darabok jegyzékének csak egy példányban kiállitása érdemelnek még figyelmet.

5. A kiadóhivatali ügykezelés körül több változtatások történtek: a kiadókönyv rovatai szaporittattak, a kiosztási jegyzék egyuttal a kitisztázott ügydarabok visszaadásának tanusitására is rendeztetett be; a kézbesitvények kezelése pedig módosittatott.

Utóbbi tekintetben a 167. és 168. §§. a helybeli kézbesitésekre szoritkozván, mig egyfelől az ügyfeleknek czimzett birói végzések s a helybeli hatóságokkal levelezések, ugy a bűnfenyitő s a közönséges polgári igtató könyvre jövő ügyekbeni kiadványok kézbesitését nem különbözteti meg, másfelől a bíróság területkörében eszközlendő kézbesitések iránt nem rendelkezik, — csak a 170. §. rendelkezéséből mellesleg lévén az eljárás módozatára következtethető. Azt hiszszük, hogy a hatóságokkal leendő levelezés kézbesitésére külön könyv tartatván meg, a 168. §. intézkedése csak a birói határozatok kézbesitésére lesz értendő, a bíróság kerületében pedig a kézbesités külön vétbizonyitvány csatlásával eszközöltetendő, — a fenyitő ügyekbeni kézbesitések a közönséges polgáriaktól mindenütt elkülönittetvén.

A más bíróságok részére eszközlendő kézbesitéseknek beigtatás nélkül külön jegyzék melletti kezelése, mint az igtatói teendők ok nélküli halmazának apasztása s a mesterséges számszaporitás egyik gátja, figyelmet érdemlő intézkedés.

Megjegyezzük még, hogy a helybeli kézbesitési iveknek ivenkénti kezelése, — bár elő nem irt, — kettős jegyzék vezetését kivánandja meg okvetlenül, részint azoknak folyószámokkal elláthatása, részint a kézbesitők részéről történt átvétel s visszaadás elismertetése, tekintetéből. Hason eljárás lévén követendő a vidéki kézbesitéseknél is, az ügyvitel e tekintetbeni bonyolultságán a kellő egyszerüsités keresztülvittnek épen nem mondható.

6. Az irattár tekintetében emlitendő, hogy külön irattári mutatókönyv vezetése nem kivántatik, csakis a birói kézbe letett végrendeletek s más fontos okiratokra nézve tétetvén kivétel: hogy a kézbesitéseknek a sorkönyvben leendő megjegyzése, mint felesleges, mellőztetik; s hogy a sürgetési napló nyilvántartása alá tartozó ügyek nem igtatókönyre jövő jelentés, hanem egyszerü jegyzék mellett lesznek az előadónak bemutatandók, s az előbbi szám alatt elintézendők; mi hasonlag az ügyszámok nagymérvü felszaporodásának gátja leend. A sürgetési naplónak naptári beosztás szerint kezelése már az eddigi gyakorlat által behozva volt.

Az egyes iratcsomókban őrzött iratok rendbentartására a kivált a jelenlegi félives rendszer mellett oly szükséges irományjegyzékek vezetése iránt a rendelet jelenleg sem intézkedik s csak félebbvitel esetében rendeli az ott majdnem felesleges iratjegyzék vezetését.

7. A fennálló ügyvitel szabályoknak a hivatalos pénzkezelést szabályozó VIII. fejezete már előbb, az 1872. január 2-ról 23295/1871. sz. a. kelt ig. min. rendelettel hatályon kivül helyeztetvén, egészen mellőztetik.

8 A VIII. fejezet, kihagyásával az időközben külön rendelettel szabályozott dijak iránti intézkedéseknek, a kiküldetések körüli eljárást szabályozza, a fennálló ügyv. szabályoktól a következő eltérésekkel: a költségek azon esetben, midőn a bizonyitást hivatalból rendelte el a bíróság, mind a két fél részéről egyenlő arányban előlegezendők; szegényi jog esetében pedig az előleg az irodai átalányból adandó; mellőzi — talán a szakaszok rendjében tett változtatás közben történt elnézésből — a fennálló ügyv. szabályoknak az aláirások egybehasonlitása s az üzleti könyvek megvizsgálása körüli eljárást szabályozó 177. és 178. §§-ait; mellőzi a fennálló ügyv. szabályoknak a kiküldetési napló vitelére vonatkozó intézkedését, s mint nem birói hatáskörbe tartozót a haláleset jegyzőkönyvre vételének szabályozását, bárha ez ott, hol a felek kérelmére vezettetik be az eljárás, a bíróság által szokott végeztetni; a lefoglalt ingóságok átszállitása körül a kiküldött intézkedési jogát megszoritva, — mit már a szolgálati utasitás is tett, — azt, a felek meg nem egyezése esetében a bíróság határozatának tartja fen, mely ellen jogorvoslatot nem enged; a megkezdett foglalás folytatása, az igénylők értesitése s árverésnél a kikiáltók alkalmazására nézve tágabb határidőt, illetőleg szabadságot ad. Az öröködési ügyek jegyzéke teljes átalakitást nyervén, napló czim alatt tulajdonkép iratjegyzékké vált.

Az ellenőrzési napló vezetése tárgya tekintetéből az összes kiküldetésekre terjesztetvén ki, tekintve, hogy azok egyuttal a sürgetési napló nyilvántartása alá is tartoznak, fölösleges kettős előjegyzés létesittetik; mi, tekintve hogy épa hason előjegyzések a legterhelőbbek, a fennálló ügyv. szab. 188. §-ával szemben indokolatlan munkaszaporitás.

9. A felebbviteli szabályok felterjesztése tekintetében kimeritőbbek s általán a gyakorlat által kifejtett eljárásnak meg-

felelők a rendelet szabályai, — a jelentés felszerelése, a bíróság esetleges nyilatkozatának megtétele, az irományjegyzék alakja, s a fokozatos felterjesztés módja részletesen meghatároztatván.

10. A járásbíróságok ügyvitele a törvényszékekéhez hasonlóan szabályoztatván s azzal egyöntetüvé tétetvén, — ujabb, az eddigi eljárástól eltérő, különszerü intézkedést képeznek: a — rendezett bíróságoknál eddig sem hiányzott, bár elő nem irt — tárgyalási napló vezetése, a fölvett jegyzőkönyveknek, az eljárás megszakitása esetében, a kellő rend és ellenőrzés tekintetében azonnal igtatókönyvre adása, s a későbbi jogcselekményekről ujabb jegyzőkönyv fölvétele, a jelen nem levő félnek a határozat kézbesitése, a kiadványok aláirásának szabályozása, az irattár uj — de aligha megfelelő — osztályozása, s a sürgetési naplónak az illető biró által vezetése. Ép utóbbi intézkedésre tekintettel, az ellenőrzési napló, melynek vezetését a szabályzat 265. §-ában hasonlag megrendeli, itt még szembeszökőbb czélszerütlenségében; az által fölösleges munkaerőpazarlással ugyanegy tisztviselő és pedig maga a biró részéről kettős előjegyzésvezetésre rendeltetvén el. Ha már mindkét előjegyzés szükségesnek itéltetett, kérdjük: nem birkózhatna meg olcsóbb munkaerő is a rovatokkal, annál inkább, minthogy a határidők a kézbesitéstől folyván, az erre vonatkozó adatok nincsenek is a biró kezében. Már maguk az ügykimutatások többféle, elő sem irt előjegyzést igényelvén az adatgyüjtés végett: legalább ezen fölösleges munka elengedhető lett volna.

11. A felebbviteli bíróságok ügykezelése az elsőfolyamodásu bíróságokéval hasonló módon szabályoztatván — a szakosztályok ujabb meghatározása, a kivonat-készitésnek itt is mellőzése, a társelőadók megszüntetése, a tanácskozás s szavazás módjára nézve tett csekély változtatás s a határozat szövegének egyszerüsitése kiemelendők.

12. Az 1872. április 4-ről 4010. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendeletből — némi kiegészitéssel — átvett szabályok a telekkönyvi s bűnvádi ügykezelésre nézve, a szabályrendelet függelékeit képezik.

Ismertetésünket azon végkövetkeztetéssel zárhatjuk be, hogy a közzétett szabályok, habár nem is mentek el az ügyvitel egyszerüsitésében azon végső határig, mely lehető volna, sok tekintetben fölösleges terhet vettek le a bíróságokról. Vajha a valódi czélt egy végleges perrendtartáson alapuló, az ügyvitelt szabályozó törvény mielőbb valósitaná!

Enyedy Lajos,
kir. járásbiró.

Különfélék.

A budapesti ügyvédi kamara alakulásáról.

A Budapesten székelendő ügyvédi kamarának megalakitása, mely az 1874. decz. 28-án kelt igazságügyminiszteri körrendelet szerint a budai és pesti kir. törvényszékek kerületén kivül az esztergomi, kalocsai és pestvidéki kir. törvényszékek kerületeire is ki fog terjedni, nagyban foglalkoztatja a fővárosi ügyvédeket s az e tárgyban tartott számos értekezletek és tanácskozmányok, melyeknek eddigi iránya fölötte szétágazó, a kedélyeket hullámzó izgalomba hozták.

E lap tekintélyével össze nem férhet, hogy pártállást foglaljon el és egyik vagy másik clique elfogultságának alárendelné az ügy érdekét. Természetes azonban, hogy ott, hol választás utján betöltendő állomások körül forog a dolog, a személyi kérdés a legmorevebb tárgyilagosság mellett is önként előtérbe nyomul, s hogy az ügyet a vele kapcsolatos személyektől egészen abstrahálni nem lehet, ebből viszont egyenesen következik, hogy a fővárosi ügyvédi testületben félre nem ismerhető s nem annyira az ügy érdeme, mint inkább személyes igények körül sorakozó pártárnyalatok támadtak, melyek lehetőleg terjeszkedni és tömörülni igyekeznek. Legkevésbbé sem akarjuk ezen élénk tusakodást helyteleniteni és igen ferde állást foglalnak el az oly napi lapok, mint pl. a „P. Lloyd", midőn a fenti mozgalmat gunyolódással illetik. Mi ellenkezőleg a tunya közönbösséget tartanók veszélyesnek.

Ennek előrebocsátásával, mint máris hullámokat verő pártmozgalmakba ez ideig be nem folyt érdektelen fél, helyén láttam saját nézeteimet a budapesti ügyvédi kamara megalakitása körül függetlenül és részrehajlatlanul előadni.

Elsőben is a kamara szervezete merülvén fel, ugy vélem, hogy a vidéki tagokra, a képviselet számarányát illetőleg igazságos és méltányos tekintettel kell lenni, nehogy a fővárosi ügyvédség saját érdekében kirivó önzéssel s a mai időkbeu már helyt nem fogható gyámkodással vádoltassék a kapcsolt vidékek részéről.

A budapesti ügyvédi kamara az 1874. XXXIV. tczikk 22. §-a értelmében állani fog 5 tisztviselőből (1 elnök, 1 elnöki helyettes, 1 titkár, 1 pénztárnok, 1 ügyész) s 12 választmányi és 6 póttagból.

Az idézett törvény általában minden ügyvédi kamarára nézve azt rendeli, hogy a titkár, ügyész és pénztárnok lehető leg a székhelyen lakó ügyvédek sorából választandók, s hogy különösen a budapesti ügyvédi kamara választmányához a választmányi és póttagoknak legalább kétharmada — tehát 8 rendes és 4 póttag — a Budapesten lakó ügyvédek sorából választandó.

Tekintve már a fővárosi ügyvédi karnak tulnyomó, az összes vidéki tagokét sokszorosan meghaladó számát, s mind a jogirodalom, mind a közügyek terén közelismerésben és tekintetben álló számos kitünő capacitásait, de másrészről kellő figyelemmel a budapesti ügyvédi kamarának minden fenakadás nélküli és minél kevesebb költséggel érvényesithető működésére is, jogosultnak és egészen méltányosnak találom, hogy a budapesti ügyvédi kamarának minden tisztviselője a fővárosban lakó ügyvédek kebeléből legyen, s hogy a törvény által kijelölt minimal-tételre reflektálva legalább 9 választmányi és 3 póttag a fővárosi ügyvédek sorából választassék, a vidékiek részére pedig legfölebb 3 rendes választmányi és 3 póttagsági állomás hagyassék fen például oly beosztással, hogy mind az esztergomi, mind a kalocsai, mind a pestvidéki királyi törvényszékek területére, mely utóbbit a váczi, gödöllői, nagykátai, monori, ráczkevei és ócsai járásbíróságok területe képezi, 1 választmányi s 1 póttag essék.

A kamara tagjainak megválasztásánál minden választó előtt főleg az ügy szentsége és a törvényhozás által kitüzött üdvös czél lehető elérése szolgáljon irányul, tagadhatlan levén, hogy zilált politikai és igazságszolgáltatási viszonyaink között s kétségbeejtő pénzügyi helyzetünkben az ügyvédi kamaráktól s illetőleg a kamarák fegyelmi bíróságaitól önzetlen, részehajlatlan, pártatlan és elfogulatlan, szóval minden kifogás fölötti példás eljárás kivántatik, az ügyvédi kar fájdalom! nagyon alásülyedt tekintélyének s erkölcsi reputatiójának emelése s az ügyvédi állásnak, magasztos hivatása által igényelt erkölcsi megszilárditása végett.

Ne ringassuk magunkat csalfa illusiokban s valljuk meg őszintén, hogy ügyvédnek saját kartársa fölött biráskodni, nagy higgadtságot és önállóságot kivánó kényes és több tekintetből kellemetlen dolog, mely könnyen megtántorithatja és kisértetbe viheti a legfüggetlenebb és elfogulatlan birói tagot is, nálunk pedig, hol a korlátok közé nem szoritott kollegialitás ekkorig szabadabban mozgott, s magának olykor kelleténél többet is megengedett és kölcsönösen elnézett, hol a politikai küzdelmek szálai a családi életbe is behatnak s a politikai befolyás és kegyosztogatás oly nagy mérvben gyakorolja uralmát, hol a személyes rokonszenv és ellenszenv, az ügy rovására magát az életben annyira érvényesitheti, a fegyelmi hatóság gyakorlata, főleg a megalakulás első korszakában, a ügyvédi kamarák választmányait kemény megpróbáltatásnak fogja kitenni.

Az ügyvédi kamarák feje az elnök lévén, ki egyszersmind a választmánynak is elnöke és vezetője, s általában a kamarai rendszer várt sikerének elérése vagy legalább megközelitése főleg az elnök személyétől függvék, nézetem szerint mellőzhetlen, hogy a fővárosi ügyvédi kamara elnöke oly érdemes honfiu legyen, ki a testületi tanácskozások és tárgyalások sikeres vezetésére megkivántató ékes előadási képességgel és higgadt tapintatossággal birjon. Az erkölcsi szeplőtlen jellem mellett, mely mindenesetre elengedhetlen criterium, szükséges, hogy a kamara leendő elnöke már ez idő szerint is oly közbecsülésben és tekintélyben álló, egyébként pedig anyagi tekintetben is független állásu egyén legyen, ki személyes tulajdonságainál fogva, a fővárosi, mint az országban első helyet elfoglaló kamara erkölcsi tekintélyét s birói önállóságát mind felfelé az igazságügyminisztérium és általában a kormány s törvényhozótestület, mind lefelé az ügyvédi kamara nagy számu tagjai s a még számosabb ügyfelek irányában egyaránt megóvni s rendetlenül fentartatni képes legyen.

Az elnöki helyettesre nézve szükséges, hogy személyes qualificatióját illetőleg az elnöktől távol ne álljon s gyakran felmerülhető helyettesités esetében tisztét sikerrel gyakorolhassa.

A kamara titkári és pénztárnoki tisztviselőiben a mun-

kásság, pontosság, rendszeretet, előzékenység s esetleg más hason állásban már eddigelő szerzett tapasztalás és ügyesség fölötte ajánlatos tulajdonságok, — a titkárnál különösen a monarchia másik részében, illetőleg a külföldön fennálló kamarai ügykezelés ismerete, a pénztárnoknál pedig, hogy megfelelő anyagi biztositékot is nyujtson, kivánatos levén.

Az ügyész, mint a kamara közvádlója, e téren gyakorlatilag jártas, jó előadásu, szilárd jellemü, higgadt, politikai tekintetben elfogulatlan s valamint egyrészről lanyha közönbösségtől ment, ugy másrészről minden faggatási viszketegtől s bosszantási vagy üldözési szerepléstől egyaránt tartózkodó, a pártokon kivül álló s általános bizalmat élvező férfiu legyen,

Mi a választmány többi tagjait illeti, azoknak megválasztásánál az ügy szentségét személyes érdeknek vakon alárendelő nemtelen pártoskodás, mely a pajtáskodással azonos, mellőzendő; egyébiránt a választmány megalakitásánál véleményem szerint méltányos figyelemmel kellene lenni azon érdemes egyénekre is, kik hajlottabb életkoruknál, kedvezőbb anyagi helyzetüknél vagy bármely más oknál fogva az ügyvédi gyakorlattal csekélyebb mérvben, vagy már épen nem foglalkoznak, de az ügyvédi kamarának tagjai kivánnak lenni, mert mellőzve azt, hogy a törvény 2. §-a szerint az ügyvédek lajstromába való felvétel azon magyar honpolgártól, ki az előirt qualificatióval bir, meg nem tagadható, a 18. §. értelmében pedig az ügyvédi kamara a területén lakó s az ügyvédek lajstromába felvett ügyvédekből áll, ugy vagyok meggyőződve, hogy a fővárosi kamara választmányának erkölcsi tekintélye, megbizhatósága s a törvény által illetőségéhez utalt véleményezések, inditványok s egyéb fontos teendők körüli munkaerejo csak gyarapodnék a fönebb emlitett érdemes és tapasztalt férfiak által, — másrészről pedig a fegyelmi hatóságnak mennél elfogulatlanabb, függetlenebb s igy a közvárakozásnak megfelelő gyakorlata is előmozdittatnék oly tekintélyes egyéneknek választmányi tagságával, kik valamint gyakorló ügyvédtársaikkal, ugy a perlekedő felekkel is ügyvédi minőségben kevésbbé érintkezve, azokkal nincsenek közelebbi érdekközösségben, s velök mennél gyérebb viszonosságban állnak.

Záradékul azon szempontból, hogy az alakuló közgyülés kellő időben s kivánt eredménynyel megtartathassék, czélszerünek látszik ugyan egy legalább 27 tagból álló kijelölő bizottság megválasztása, de abban szerintem a vidéki tagok mellett a fővárosi ügyvédi karnak lehető pártszinezet nélkül képviselve kellene lenni s ezen kijelölő bizottság egyszersmind a kamara fizetéses tisztviselőinek dijazását s a költségelőirányzatot tárgyazó tervezet elkészitésével is meghozandó volna.

Tóth Lajos.

Keresked. törvénykönyv. A kereskedelmi törvényjavaslat megbirálására egybehitt tanácskozmány befejezte hónapokon át páratlan buzgalommal folytatott munkálkodását, véglegesen megállapitva a törvény szövegét, melytől a kereskedelmi közönség forgalmunk fölvirágozását hitelviszonyainak gyökeres átalakulását várja, melyet ez okból másfél évtized óta minden kinálkozó alkalommal sürgetett. Miután a kereskedelmi miniszter ur a tanácskozmánynak azt az igéretet tette, hogy a javaslat az ünnepek után haladéktalanul az országgyülés elé fog terjesztetni, elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy a javaslattal szemben ugy a kormány, mint az országgyülés föladatát jelezzük, hogy a követendő eljárásra nézve véleményünket ép oly őszintén mint határozottan elmondjuk. A kormány föladata szerintünk más nem lehet, mint állásának, befolyásának egész sulyával odahatni, hogy a javaslat még ez ülésszakban törvénynyé váljék. Azt hiszszük, a kormánynak elég alkalma volt a meggyőződésre jutni, hogy hitel nélkül virágzó kereskedés nem képzelhető, s hogy a hitel alapját első sorban ép azok az intézmények teszik, melyeknek absolute hijával vagyunk; hogy ez intézmények nélkül a hitel ugy államnak, mint egyeseknek oly áldozataiba kerül, melyek előbb-utóbb a bukásra visznek. A kereskedelmi törvkönyv tervezete nem lett olykép mint a bünt. törvkönyvi javaslat a nyomdából a képviselőház elé terjesztve s ezért nézetünk szerint az országgyülés föladatát leghelyesebben az által oldja meg, ha a beterjesztendő javaslatot en bloc elfogadja; ha követve az 1840-iki törvényhozás példáját, megnyugszik azok szakavatott véleményében, kik a javaslatot minden képzelhető tudományos apparátus, minden gyakorlat vivmány lelkiismeretes felhasználása mellett, hónapokon á tartott tanácskozmányaikban megállapitották. Midőn azonban a javaslat en bloc elfogadását ajánljuk, korántsem azt akarjuk kifejezni, hogy az országgyülés a javaslatot minden birálat nélkül fogadja el. Mi magunk is óhajtjuk, hogy az országgyülés a javaslat felett indokolt birálat alapján határozzon, s e végből a szokásos sablon mellőzésével, egy szakbiztottság választását tartjuk szükségesnek. Kövesse az 1848 iki német birodalmi gyülés bizottságának példáját, mely a közönséges német váltórendszabály változatlan elfogadását ajánlá.

Az ügyvédi kamarák terület-köreinek kikerekitése sok helyütt elégedetlenséget szült, noha az igazságügyminiszter ongedve a több oldalról érkezett kérvényi felterjesztéseknek, (lásd pl. lapunk m. é. 51. számában a kassai ügyvéd-egylet felterjesztését) — a kamarák számát 3-mal szaporitotta és igy a tervezett 24 kamara helyett 27 fog létesitetni. Mi nem birunk elegendő helyismerettel hogy a panaszok alaposságáról meggyőződéssel szólhatnánk, kivált midőn azt tapasztaljuk hogy a miniszter ur az ujabb terület-körök megállapitásánál a mi tudomásunkra is jutott panaszok nagy részét figyelembe vette. Feltünő azonban még is hogy a székely-udvarhelyi ügyvédegylet felterjesztése, — melynek közlésével elkéstünk, — figyelemre nem méltatott, holott valóben üdvös eredményt alig lehet várni oly kamara működésétől, melynek székhelye oly távolra esik, hogy a felek és ügyvédek érdekeik védelméhez majdnem elviselhetlen pénz és üdvesztéssel juthatnánk. Igy pl. Csik-Szeredáról M.-Vásárhelyre egy napi időzéssel állitólag 5 napi idővesztésbe, és Gyergyó-Szt.-Miklósról pedig 6 napi idővesztésbe kerül! Igaz hogy a maros-vásárhelyi kamara egyuttal ügyvédi vizsgáló bizottsággal birván, nagyobb létszámot is igényel, — de aránytalan sulyos viszonyok az intézmény egyéb czélját veszélyeztethetik. Azonban ugy hisszük hogyha a csik-szeredai és gyergyo-szt.-miklósi ügyvédek nem fogják megtiszteltetésnek tartani, hogy a m.-vásárhelyi kamarához soroztattak, — ez esetben a kamara alakulása alkalmával is czélirányosabb területi beosztás iránt megtehetik a kellő lépéseket. Az igazságügyminiszter ki az ügyvédség rendezése s illetőleg az 1874. XXXIV. t. cz. alkotásánál oly fényes érdemeket szerzett magának, — bizonyára ezen intézmény magasztos czéljának valósitására törekedve, az alakuló kamarák részéről a területek czélszerübb kikerekitése iránt felterjesztendő kivánalmaknak megfelelni hajlandó.

Uj müvek. A német közönséges magánjog és történelme köréből. Tanulmányok Vajkay Károlytól. — Kézikönyv kir. közjegyzők számára. I. kötet. Irták: Dr. Dárdai Sándor és Zlinszky Imre. Kiadja a Franklin-társulat. Ára ezen első kötetnek 1 frt 20 kr. — Mindkét munkára lapunk jogirodalmi rovatában még visszatérünk.

Tanács-beosztás a magy. kir. Curia legfőbb itélőszékénél. (1875. jan. 1.) I. Polgári és III. büntető. Elnök: Mihajlovits Miklós; birák: Ocsvai Ferencz, dr. Suhajda János, Mihályi Gábor, Bovankovics József, Herczeg Sándor, Ferenczy Ferencz, Faur János, Dózsa Dániel. — II. Polgári tanács. Elnök: Lukács Ignácz; birák: Balásy Antal, Szentgyörgyi Imre, Blaskovics Kálmán, Karap Ferencz, Somosy Ignácz, Dimics Emil, Kossalko János. — III. Polgári tanács. Elnök: B.Papp Vazul; birák: Jamniczky Lipót, Németh János, Monaszterly Sándor, Tóth Elek, Halmosy Endre, Szerényi Ferencz, Haris György. — Váltó és IV. polgári tanács. Elnök: Zsoldos Ignácz; birák: Fogarasi János, Hersich Ignácz, Cseneczky József, Gál János, Hegedüs Pál, Marsalkó Leó, Wettstein Antal. — I. Büntető tanács. Elnök: Bónis Sámuel; birák: Vadnay Lajos, Popovics Márk, Osztrovszky József, Raisz Szilárd, Zuvic József, Lassel Ágoston, dr. Suhay Imre. — Urbéri, V. polgári és II. büntető tanács. Elnök: Szabó Sámuel; birák: Somoskeöy Antal, Dapsi Vilmos, Puskariu János, Végh Ignácz, Beöthy Zsigmond, Topler Károly, Gellén József.

(A kir. itélőtábla ujabb beosztását hely szüke miatt csak a jövő számban közölhetjük.

Figyelmeztetés. Felkérjük az ujonnan belépő előfizetőket kik eddig lapunkat nem járatták, hogy a **magy. büntető t. könyvi javaslat** dijtalan megküldetése iránt lapunk kiadóhivatalához forduljanak egyszerü bélyegmentes hirlapi reclamatióval.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. tczikk módositása iránt.

(Az igazságügyi bizottság előadójának szövegezése szerint.)

1. §.

Az 1868. évi LIV. törvényczikk jelen törvény által módosittatván és pótoltatván, a hivatott törvény azon szakaszai, melyek helyett jelen törvény ujabb intézkedéseket léptet életbe, hatályon kivül helyeztetnek.

2. §.

Az 1868. LIV. törvényczikk 1. és 2. §§. helyett:

Minden polgári per azon elsőfoku egyes vagy társas bíróság előtt inditandó, a melynek hatósága alá, és egyenlő hatósággal felruházott bíróságok között, a melynek illetőségéhez azt a törvénykezési rendtartás és az 1871. XXXI. törvényczikk utasitja.

Az 1870-ik évi II-ik törvényczikk hatálya jelen intézkedés által nem érintetik.

3. §.

Az idézett tczikk 3. §. helyett:

A másodbíróságot a kir. itélőtábla gyakorolja:

a) Budapesten, azon területre nézve, melyre a budapesti kir. itélőtábla hatásköre eddig is kiterjedt;

b) Marosvásárhelyen, azon területre nézve, melyre a marosvásárhelyi kir. tábla és a szebeni főtörvényszék hatásköre eddig kiterjedt, az ottani viszonyoknak megfelelő szervezettel.

4. §.

Az idézett tczikk 4. §. helyett:

A legfőbb birói hatóságot mind a két királyi itélőtábla egész területére nézve Budapesten a magyar királyi curia gyakorolja.

5. §.

Az idézett tczikk 5. §. helyett:

A szavazó birák előadók is.

Érvényes határozathazatalra az elnökön kivül a törvényszéknél 2, a másodbíróságnál sommás ügyekben 2, rendes ügyekben 4, a harmadbíróságnál sommás ügyekben 4, rendes ügyekben 6 birói tag jelenléte kivántatik.

6. §.

Az idézett tczikk 14. §. helyett:

Ha akár az ügy minősége (8., 53. §§.) folytán hivatalból, akár a felek kifogása folytán a per folyama alatt valamely biró illetéktelensége vagy érdekeltsége mondatik ki, ugyszintén akkor is, ha az érdekeltség csak a per folyamában állott be, az illetéktelen vagy érdekelt birónak addigi eljárása és cselekményei semmisekké válnak, a felek tényei ellenben a per további folyamában is megtartják érvényöket. E szabály azon esetre is alkalmazandó, mikor a bíróküldés szüksége csak az eljárás folyamában merül fel.

Illetéktelenség esetében a periratok további eljárás végett az illetékes bírósághoz tétetnek át.

Birói érdekeltség esetében a további eljárás ugyanazon bíróságnál az érdekelt birósági tag mellőzésével folytatandó, vagy a mennyiben szükséges, bíróküldés végett az iratok a harmad bírósághoz hivatalból felterjesztendők.

7. §.

Az 1868. LIV. tczikk 16. §-a hatályon kivül helyeztetik.

8. §.

Az idézett tczikk 17. §. helyett:

A járásbíróságok hatásköre a jelen törvény 35. §-ában elősorolt ügyekre terjed ki.

Minden más ügy, mely kivételes bírósághoz utasitva nincs, a törvényszékek hatósága alá tartozik.

9. §.

Az idézett törvény 18. §. helyett:

Ingatlan vagyonra vonatkozó jogok feletti biráskodás a törvényszék mint birtokbiróság hatásköréhez tartozik.

10. §.

Az idézett törvény 19. és 20. §§. helyett:

Azon ügyek ellátása és kezelése, melyek a fenálló telekkönyvi rendszabályok szerint intézendők el, az illető törvényszék, s illetőleg telekkönyvi hatósággal felruházott járásbiróság jogköréhez tartozik.

11. §.

Az idézett törvény 21. §. helyett:

A hitbizományi ügyek, ugy az anyagi jogok megbirálására, mint a biztonsági felügyeletre nézve azon kir. törvényszékhez utasitvák, melynek területén a jószág fejo fekszik.

Ha az illetőség ezen uton megállapitható nem volna, az eljáró bíróságot a királyi curia jelöli ki.

12. §.

Az idézett törvény 22. §. helyett:

A római latin és görög szertartásu katholikusok, ugy szintén a keleti egyházi, valamint a mindkét felekezetü evangelikusok és unitáriusok jelenleg fenálló egyházi törvényszékeik illetősége alá egyedül a házassági, illetőleg vegyes házassági perek, és ezek is csak annyiban tartoznak, a mennyiben a házassági kötelék érvényességét és akár az ideiglenes elválást, akár a végképi felbontást tárgyazzák. Minden egyéb a házassági viszonyból származható peres kérdések, melyekre nézve eddig az egyházi törvények itéltek — jelesül a születés törvényességének kérdése, a perlekedő házastársak közt a gyermekek tartása és a házassági elválásból felmerülhető vagyoni követelések iránti keresetek — az illető kir. törvényszékekhez utasittatnak.

A végrendeletek külkellékeit illető perekre, s a hamis eskü tényálladékának megállapitására a biráskodást szinte a kir. törvényszékek gyakorolják.

Az igazságügyi miniszter felhatalmaztatik, hogy az izraeliták házassági pereiben követendő eljárást, a törvényhozás további intézkedéseig, rendelet utján szabályozhassa.

13. §.

Az idézett törvény 23. §. helyett:

Gyám és gondnoksági ügyekből felmerülő peres kérdésekben azon kir. törvényszék illetékes, melynek területén a gyám és gondnoksági hatóság székhelye van.

14. §.

Az idézett törvény 25. §. helyett:

Az urbéri tagositási és arányositási ügyekben az illető kir. törvényszékek járnak el.

15. §.

Az idézett törvény 16. §. helyett:

Váltó és kereskedelmi ügyek a kir. törvényszékek, illetőleg a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszékek hatósága alá tartoznak.

16. §.

Az idézett törvény 30., 31., 32. §§. helyett:

Az általános vagy személyi illetőséget az alperes állandó lakása állapitja meg.

Ha az alperes vagy pertársaság esetében az alperesek különböző birósági területen laknak, azon helyek bíróságai egyaránt illetékesek.

Pertársaság esetében felperes az alperesek illetékes bírósága közül bár melyiket választhatja; de a főkötelezettet saját birája mellőzésével a mellékkötelezett bírósága alá vonni nem lehet.

17. §.

Oly személyekre nézve, a kik vagy nem birnak állandó lakással, vagy legalább két hónapon át attól különböző helyen tartózkodnak, az illetőséget a tartózkodási hely állapitja meg.

Állandó lakás vagy tartózkodás nélküli alperes azon hely bírósága előtt perelhető meg, a melynek területén a kereset inditásakor találtatik.

18. §.

Ha a tartózkodási hely külföldön van vagy ismeretlen, azon belföldi bíróság illetékes, melynek területén alperes legutóbb lakott, vagy ha ez ki nem tudható, azon belföldi bíróság, melynek területén alperesnek ingatlan, ilyennek nem létében ingó vagyona van. Ha ez sem tudható ki, akkor alperes felperesnek személyes bírósága elébe idézhető.

19. §.

Az idézett tczikk 34. §. helyett:

Külföldiek általános birói illetőségét rendes szállásuk vagy birtokuk szabályozza.

A belföldiekre nézve érvényes kivételes illetőségi szabályok a külföldiekre nézve is érvényesek.

20. §.

Az idézett törvény 35. §. helyett:

A szerződés teljesitése és érvénytelenitése, valamint a teljesités elmulasztásából eredhető kártéritás iránti perek azon bíróság előtt is indithatók, melynek területén a szerződés, a kikötés vagy a dolog természete avagy a törvény szerint teljesitendő.

Okmányban kötelezett készpénzbeli követelés iránti per, a kikötött fizetési hely bírósága előtt is meginditható.

Könyvkivonati és számlakövetelések egy és fél év alatt és ha a könyv- vagy számviteli kivonat törvényesen meghitelesittetett, három év alatt azon hely bírósága előtt perelhetők be, hol a könyvek vitetnek.

21. §.

Az idézett törvény 37. §-a helyett:

Az örökösödési perekben arra való tekintet nélkül: vajjon szerződésből származott-e a kereset, vagy törvény avagy végrendelet jogczimén nyugszik, és az örökhagyó végakaratának teljesitésére vagy megszüntetésére van-e irányozva, — azon törvényszék itél, melynek területén az örökhagyónak utolsó rendes lakása volt.

Ha az örökhagyó az országon kivül halt el: az örökösödési perek azon belföldi bíróság illetőségét követik, melynek területén az örökhagyó legutóbb lakott; s ha e lakhelyet kitudni nem lehetne, vagy ha az országban soha se lakott: azon bíróság lesz illetékes, melynek területén a hagyaték létezik.

Az egyes birák hatásköre az előleges intézkedések és biztositás tekintetében az örökösödési eljárásban van meghatározva.

22. §.

Az idézett törvény 39. §. után:

Kártételből és tilos cselekményből származó keresetekre nézve az alperes személyi bírósága vagy a cselekmény helyének bírósága, a bérleti vagy haszonbérleti viszonyból eredő keresetekre nézve pedig az alperes személyi bírósága, vagy azon bíróság, melynek területén a bérlemény fekszik, egyaránt illetékes.

23. §.

Az idézett törvény 41. §. helyett:

Elveszett magánokiratok megsemmisitését azon törvényszéknél lehet kérni, melynek területén a folyamodó fél vagy azon félnek lakhelye fekszik, ki ellen az okirat bizonyitékul szolgálhat.

Belföldi részvénytársulatok által kibocsátott névre szóló részvények, elsőbbségi kötvények s egyéb értékpapirok megsemmisitését, ha az egyes társulatok alapszabályaiban más bíróság kikötve nincs, vagy a törvény külön bíróság illetőségét nem állapitja meg, mindig azon törvényszéknél kell kérni, melynek területén a társulat hitelkönyveit vezeti.

A váltókra és a bemutatóra szóló értékpapirokra nézve az eddigi törvények föntartatnak.

24. §.

Az idézett törvény 42. §. helyett:

A birtokbíróságot azon törvényszék gyakorolja, melynek területén a keresetbe vett ingatlan vagyon fekszik.

25. §.

Az idézett törvény 45. §. helyett:

Csődügyekben a biráskodás:

a) kereskedőkre, gyárosokra s közkereseti társaságokra nézve az ingatlanok fekvésére való tekintet nélkül azon törvényszéket illeti, melynek körében a csőd alá kerültnek kereskedési telepje van; ha több ilyen telep létezik, melyek nem ugyanazon törvényszék területén feküsznek: azon törvényszék fog a csődben biráskodni, mely annak megrendelése végett legelőbb kerestetett meg;

b) nem kereskedőkre vagy gyárosokra nézve — hasonlóan az ingatlanok fekvésére való tekintet nélkül — azon törvényszéket, melynek területén rendesen laknak; ha rendes lakásuk változtatva, hol egyik, hol másik megyében vagy városban volna, vagy épen az országon kivül tartózkodnának: ama törvényszéket, melynek területén legutóbb laktak; végre ha utolsó rendes lakásukat kipuhatolni nem lehetne, vagy az országban soha sem laktak volna: azon törvényszéket, melynek területében ingatlan javaik feküsznek, — és ha ilyenek nem volnának: hol ingó vagyonuk létezik; ha pedig a javak több törvényszék területén vannak: azon törvényszéket illeti, mely a csőd elrendelése végett legelőbb kerestetett meg:

Csődügyekben az eljárás az e részben fennálló törvények által szabályoztatik.

26. §.

Az idézett törvény 50. §. helyett:

Hazai bíróságok, továbbá bíróságok és nem birói hatóságok között felmerült illetőségi összeütközéseket az illető bíróságok a hatóságok nyilatkozatainak bevétele után a kir. curia dönti el.

27. §.

Az idézett törvény 53. §. helyett:

Eltérésnek a rendes birói illetőségtől nincs helye;

a) telekkönyvi ügyekben;

b) hitbizományi ügyekben;

c) házassági s általában olyan ügyekben, melyek által házassági elválás czéloztatik;

d) olyan perekben, melyeknél távollevő vagy gyámság és gondnokság alatti személyek, s a gyám vagy gondnok közötti jogviszony képezi a per tárgyát.

28. §.

Az idézett törvény 57. §. helyett:

Ha az 56. §-ban foglalt okok alapján valamely törvényszéknek elnöke, vagy annyi tagja ellen tétetik kifogás, hogy a többiekből a határozat hozatalára megkivántató szám ki nem telik, vagy ha a bíróküldés más fontos oknál fogva czélszerünek mutatkozik: bíróküldésnek van helye.

A bíróküldés jogát a királyi curia gyakorolja.

29. §.

Az idézett törvény 79. §. helyett:

Ha a sommás perbe idézett alperes egy harmadiktól pervesztés esetére szavatosságot követelhet, jogositva van a szavatost a per folyamba tételéről értesiteni. E végből a szavatosság okait magában foglaló perbejelentési kérvényét az első tárgyalás előtt bármikor, vagy legkésőbb az első tárgyalás kezdetén a per birájához két példányban irásban benyujtani, vagy szóval előterjeszteni köteles. A perbejelentési kérvény másodpéldánya illetőleg a szóbeli előterjesztésről felvett jegyzőkönyv másolata a szavatosnak kézbesittetik.

Ha a bíróság azt látja, miszerint szavatosság esete forog fent, és a szavatos a kitüzött tárgyalási határnapig nem értesithető, a tárgyalást elhalasztani, s az ujabban kitüzött tárgyalási határnapról a feleket és e szavatost értesiteni köteles.

Ha a perbejelentés csak az első tárgyalásnál terjesztetett elő, s felperes a tárgyalás elhalasztásába bele nem egyezik, a tárgyalás csak akkor halasztható, ha a körülmények azt mutatják, hogy alperes nem az ügy huzása miatt hivatkozik szavatosra.

30. §.

Az idézett törvény 80., 81., 82. §§. helyett:

Ha alperes a rendes eljárásban akar szavatosra hivatkozni, perbejelentési kérvényét a per bíróságához a perfelvételi határnapig bármikor beadhatja.

A bíróság e kérvényt felperes meghallgatása nélkül elintézi, s a kérvény II-od példányának kézbesitése mellett a szavatost értesiti, s esetleg a mennyiben a szavatos az alperes által igénybe vehető 15 napi halasztás lejártáig valószinüen értesithető nem lenne, legfölebb 15 nappal későbbre ujabb perfelvételi határnapot tüz ki, s erről a peres feleket is értesiti.

31. §.

Ha a szavatos a főügy tárgyalására vagy a perfelvételi határnapon megjelenik, s alperes védelmét elvállalja, a pert alperessel közösen folytatják; ha pedig a szavatos meg nem jelen, vagy megjelen ugyan, de kijelenti, hogy az alperes védelmét el nem vállalja, valamint akkor is ha a perben jelentés a szavatos ismeretlen tartózkodása vagy mások miatt kézbesithető nem volt, a per a szavatosra való tekintet nélkül tovább folyik.

Az alperes és szavatos közötti jogviszony a felperes által az alperes ellen inditott perben el nem döntetik.

32. §.

Az idézett törvény 83 §. hatályon kivül helyeztetik.

33. §.

Az idézett törvény 85., 86., 87. §§. helyett:

A sommás eljárásban a feleknek szabadságában áll ügyeiket személyesen vinni, s ha személyesen nem viszik, annak vitelét oly személyekre is bizhatják, kik nem ügyvédek: azonban a megbizottnak, ha nem ügyvéd, munkadij nem jár. Zugirászok megbizottak nem lehetnek.

Ügyvédek tárgyalásokra csak ügyvédet, vagy jogvégzett és bejegyzett joggyakornokaikat helyettesithetik.

Ha a fél ügye vitelét zugirászra bizta, vagy ha a fél vagy megbizott a kellő előadási képességgel nem bir, avagy ha az ügyvéd a fentebbiek szerint el nem fogadható helyettest küldött a tárgyalásra a biró a tárgyalást rövid, de mégis elegendő határidőre elhalasztani, s a felet ügyvédnek rendelésére, illetőleg az ügyvédet jogositott helyettesnek küldésére utasitani tartozik.

Ha az ujabb tárgyalásnál a képviselet fentebbi szabályai meg nem tartatnak, a tárgyalás a fél kizárásával ugy folytatandó, mintha a fél meg nem jelent volna.

Rendes perben a fél, ha maga nem ügyvéd, ügye vitelére ügyvédet tartozik rendelni. A kereset, ha ügyvéd által ellenjegyezve nincsen, ezen hiány pótlása végett záros határidő kitüzése mellett visszaadandó. Ha alperes a perfelvételi határnapon személyesen jelen meg, vagy oly egyént biz meg a ki nem ügyvéd, a pertárnok a felet vagy megbizottat ügyvéd általi megjelenésre utasitja, s a törvényes megjelenésre 3 napra ujabb határidőt tüz. Ha a fél törvényesen képviselve ekkor sem jelennék meg, az 1868. LIV. tczikk 111. §. alkalmazásának leend helye.

Pertári megjelenésekre az ügyvédek bejegyzett joggyakornokaikon kivül az iroda-személyzet bármely tagját megbizhatják; ezt azonban, valamint a közbejött változásokat a pertárnoknak szóval bejelenteni kötelesek. A pertárnok ezen bejelentésekről nyilvántartási jegyzéket tartozik vezetni.

Birói minőségben alkalmazott tisztviselő a maga, neje és gyermekei ügyeit személyesen viheti.

34 §.

Az idézett törvény 88. és 89. §§. helyett:

Az ügyvéd vagy megbizott tartozik meghatalmazványát eredetben vagy hiteles másolatban az első tárgyalási jegyzőkönyvhöz, vagy az első beadványhoz mellékelni, s minden beadványt sajátkezü aláirásával ellenjegyezni.

Sommás ügyekben a bíróság előtt személyesen megjelenő felek ügyvédök vagy megbizottjok részére szóval adhatnak meghatalmazást; mi a jegyzőkönyvbe bejegyeztetik.

Ha a keresetlevélhez, vagy az eljárás alapjául szolgáló valamely más beadványhoz szabályszerü meghatalmazás nem mellékeltetett, a beadvány e hiány kipótlása végett záros határidő kitüzése mellett visszaadandó.

Ha az alperesért megjelent ügyvéd vagy megbizott az első határnapon szabályszerü meghatalmazást mellékelni nem tud, az eljárás folytatandó ugyan, de az ügyvéd vagy megbizottnak a pertárnok vagy biró által meghagyandó, miként a következő pertári, tárgyalási vagy bizonyitási határnapon törvényes kellékekkel ellátott meghatalmazását mutassa be. Ha a sommás perben ujabb tárgyalási vagy bizonyitás-felvételi határnap nem szükséges: akkor a biró az itélethozatal és meghirdetésre legfölebb 15 napra terjedő ujabb határnapot tüz, és a meghatalmazásnak ekkorra leendő bemutatását hagyja meg.

Ha az ügyvéd vagy megbizott a következő pertári, tárgyalási, bizonyitási vagy itélethirdetési határnapon szabályszerü meghatalmazását be nem mutatja, a fél ugy tekintendő, mintha meg nem jelent volna, s az 1868. LIV. tczikk 111. §-ának alkalmazása mellett hozandó itélet; a szabálytalan megjelenés által felmerült költségtöbbletben pedig az azt okozó ügyvéd vagy megbizott marasztalandó el.

Sommás perben egyébiránt ha a felek valamelyike helyett szabályszerü meghatalmazással nem igazolt ügyvéd vagy megbizott jelent meg, a bíróságnak a tárgyalás mellőzésével ujabb tárgyalási határnapot kitüzni jogában áll.

35. §.

Az idézett törvény 93. §. helyett:

Sommás eljárás alá tartoznak:

1. Olyan keresetek, melyek tárgya járulékok nélkül 500 frt összeget tul nem halad, vagy oly ingóságok iránt indittatott, melyek helyett felperes 500 frtot meg nem haladó összeget elfogadni késznek nyilatkozik, a mennyiben e keresetek külön ügybirósághoz, vagy a jelen törvény 207—209. §§-ban emlitett bíróságokhoz utasitva nincsenek.

2. Okiratokon alapuló olyan pénzkövetelések, melyek valamely részenként követelhető nagyobb összegnek 500 forintot tul nem haladó egyes részleteit tárgyazzák.

3. Az összegre való tekintet nélkül:

a) Okiratokban bárminő jogczimen feltétlenül kötelezett határozott összeg iránt, vagy bizonyos faju helyettesithető ingó dolgoknak határozott mennyisége iránt inditott kereset, ha ezekre nézve a sommás eljárás okmányilag kiköttetett;

b) gyermektartási keresetek az atya ellen, ha ez az atyaságot kétségbe nem vonta; ugy szintén a nő és gyermek részére ideiglenes illendő tartás és lakás kirendelése iránti keresetek, a váló házastársak között;

c) két évnél nem régibb kamatok, életjáradék, tartási és élelmezési kötelezettség teljesitése iránti keresetek, ha a főkötelezettség a törvényes kellékekkel ellátott okiraton alapszik;

d) két évnél nem régibb bér és haszonbér megfizetése iránti keresetek, bérleteknél általában, haszonbérleteknél pedig csak akkor, ha a haszonbérleti viszony fönnállását irott szerződés igazolja;

e) a bérlet tárgyának átadása továbbá a bérlet — vagy haszonbérlettől való elmozditás iránti keresetek a szerződés lejárta, a bérfizetés elmulasztása vagy oly föltételek nem teljesitése vagy megszegése miatt, melyek teljesitése a bérlet vagy haszonbérlet megszüntetésének terhe alatt irott szerződésben kiköttetett;

*

f) a bérleményen levő épületek föntartása, valamint minden más kötelezettség teljesitése iránti keresetek a bérlet tartama és a bérlet lejárta után hat hónap alatt — ha a kereső félnek joga irott bérleti vagy haszonbérleti szerződésén alapszik;

g) a bérlet tartama alatt oly keresetek, melyeket a bérlő a bérbeadó ellen a bérlemény nem használhatása, vagy a bérbeadó a bérlő ellen a bérleménynek nem az irott szerződésben megállapitott föltételek szerinti használata miatt indit; első esetben csak akkor, ha a bér elegendését irott szerződésen alapuló jogánál fogva követeli;

h) mindennemü határvillongási és birtokháboritási keresetek, melyekkel azonban a tulajdonjog iránti kereset össze nem körttethetik;

i) munkabéri vagy szolgálattétel iránti szerződésből kifolyó a munka vagy szolgálati bér megfizetését, a munka vagy szolgálat teljesitését, a szerződési viszony megszüntetését tárgyazó azon keresetek, melyek az iparhatóságok és a jelen 207., 208. és 209. §§. szerint illetékes hatóságok hatásköre alá nem tartoznak, ugy szintén a fuvaros és a fuvart fogadó fuvarbér megfizetése iránt fölmerült keresetek;

k) fogadósok és utasok között az ellátási viszonyból támadt kereset az utasnak helyben tartózkodása ideje alatt;

l) a joggal kérkedők elleni felhivási keresetek, ha a felhivás folytán inditandó perek a jelen §. 1-sö pontja szerint sommás eljárás alá tartoznak;

m) azon egyes esetek, melyekben az 1868. LIV. törvényczikk és jelen törvény sommás eljárást rendel.

36. §.

Az idézett törvény 95., 96. §§. helyett:

A törvény által a sommás eljárásra utasitott ügyeket a rendes perutra áttenni nem lehet.

37. §.

Az idézett törvény 99. §. helyett:

Sommás eljárásban, ha a biró a kifogásnak helyt adott, az ellen felperes panaszszal élhet, alperes ellenben ha kifogása elvettetnék panaszát csakis az itélet elleni felebbezésben terjesztheti elő. Rendes eljárásban az illetékességi kifogás tárgyában hozott végzés ellen, akár adatott helye kifogásnak akár nem bármelyik fél élhet panaszszal.

38. §.

Az idézett törvény 110. §. után következő uj szakasz.

Az első folyamodásu bíróságok itélethozatala előtt szintén jogositva vannak a tárgyalás kiegészitését és további bizonyitási eljárást rendelni.

Az eljárás ez esetben is az 1868. LIV. tczikk 110. §-ban megállapitott módon történik.

39. §.

Az idézett törvény 111. §. helyett:

Ha alperes törvényszerü megidéztetése folytán a sommás eljárásban kitüzött tárgyaláson vagy rendes eljárásban a perfelvételre kijelölt határnapon a kiszabott órán tul még két óra alatt meg nem jelenne: a keresetben felhozott tények és állitások, a mennyiben magának a felperesnek bizonyitékai által meg nem czáfoltatnak, valóknak tartandók és ezen alapon döntendő el a peres ügy.

Ha ellenben a felperes nem jelent meg, és az alperes, az eljárás szabályai szerint védelmét előterjeszti: a védelemre felhozott ténykörülmények a mennyiben a keresetlevélhez mellékelt bizonyitékok által meg nem czáfoltatnak, szintén valóknak tartandók, s ha ezek által a kereseti jog megerőtlenittetik, felperes a keresetével elutasitandó.

A költségeket mindkét esetben a vesztés fél viseli.

40. §.

Az idézett törvény 113. §. helyett:

Ha a tárgyalásra illetőleg a perfelvételre, vagy a további pertári határnapokra egyik fél sem jelent meg az iratok sommás eljárásban azonnal, rendes eljárásban pedig a pertárnoknak 3 nap alatt beadandó jelentése folytán irattárba tétetnek.

Az elmulasztott tárgyalási vagy pertári határnaptól számitott egy év alatt a pernek folyamba tételét bármelyik fél kérheti, s ha ezen idő alatt ilyen kérelem a felek egyike részéről sem adatott be, a per megszüntnek tekintendő.

41. §.

Az idézett törvény 116. §. helyett:

A tárgyalási határnap akkint tüzendő ki, hogy a keresetlevél vagy idézvény valószinü vétele után a feleknek a megjelenésre elegendő idejök maradjon.

A rendszerinti tárgyalási határnapokon a felek idézés nélkül is megjelenhetnek, s ügyöknek felvételét, vagy a félbeszakitott tárgyalás ujra felvételét kérhetik; tartoznak azonban, ha a biró által személyesen nem ismertetnek, személyazonosságukat igazolni. Ezen körülmény, valamint az, hogy a felek önként jelentkeztek, a jegyzőkönyvben megemlitendő.

42. §.

Az idézett törvény 117. és 118. §§. helyett:

A tárgyalás azzal veszi kezdetét, hogy a keresetlevél vagy a szóbeli panaszról felvett jegyzőkönyv felolvastatik. — Ennek megtörténte után a birói illetőség vagy érdekeltség tárgyábani kifogás előzetesen tárgyaltatik és döntetik el. Ha ilyen kifogás nem tétetett vagy elvettetett, az érdembeli tárgyalás nyomban megkezdetik.

Alperesnek jogában a tárgyalásra ügyvéd által ellenjegyzett védelmi iratot hozni magával, mely esetben az irásban foglalt védelem felolvastatik, a biró és felek által aláiratik, s mint a jegyzőkönyv kiegészitő része az iratokhoz csatoltatik.

43. §.*

Ha a peres felek mindegyike ügyvéd által van képviselve, az alperesi védelmi irás, a felperesi válasz és az alperesi viszonválasz általok sajátkezüleg iktattathatik jegyzőkönyvbe, ha a tárgyalás ezen módjában közmegegyezéssel állapodnak meg. Midőn alperes irott védelmi nyilatkozatot hozott magával, csupán a felperesi válasz és alperesi viszonválasz iktatható jegyzőkönyvbe.

Mindenik perbeszéd jegyzőkönyvbe iktatásának határidejét a biró állapitja meg, ugy azonban, hogy legfölebb hat nap alatt a jegyzőkönyvi tárgyalásnak berekesztve kell lenni.

További perbeszédek jegyzőkönyvbe iktatásának, s a biró által kitüzött határidő meghosszabbitásának semmi esetben még akkor sem adható hely, ha ebbe a felek kölcsönösen beleegyeznek.

Az ügy érdembeli tárgyaláson kivül egyéb kérdésekben a nyilatkozatok sajátkezü jegyzőkönyvbe iktatásának helye nincsen.

A jegyzőkönyvi tárgyalás megnyitása alkalmával a biró köteles kitüzni és a jegyzőkönyvbe megjelölni azon napot és órát, melyben a felek a tárgyalás folytatására s a határozat meghirdetésére ujabb idézés nélkül megjelenni tartoznak.

44. §.

Ha a jegyzőkönyvi tárgyalás közmegegyezéssel igénybe nem vétetett, vagy a felek mindegyike ügyvéd által képviselve nincsen, a szóbeli tárgyalás azonnal megtartatik.

A tárgyalás a biró által akként vezetendő, hogy a feleknek a vitakérdésre vonatkozó előterjesztései és bizonyitékai a jegyzőkönyvbe kimeritően felvétessenek. Ha alperes irott védelmi nyilatkozatot nem hozott magával, mindenekelőtt a védelmére szolgáló ténykörülmények és bizonyitékok előterjesztésére ő szólittatik fel, s ezen előterjesztés lényegileg egész terjedelemben, a jogi kifejtés pedig a lehető rövidséggel jegyzőkönyvbe iktattatik.

Ezután, vagy ha alperes védelmi iratot hozott magával, ennek felolvasása után, felperes az alperesi védelemre válaszát, s ezt követőleg alperes viszonválaszát terjeszti elő, melyeknek jegyzőkönyvbe vételére a fentebbi szabályok szintén alkalmazást nyernek. (Folyt. köv.)

* A mennyiben az igazságügyi bizottság ugy találná, hogy a perbeli védelemnek a jegyzőkönyvbe kellő felvétele a következő szakaszok, s különösen azon intézkedés által, hogy alperes irott védelmi nyilatkozatot hozhat magával eléggé biztositva, s ennélfogva a bizottság több tagja által sürgetett facultativ jegyzőkönyvi eljárás mellőzhetővé téve van: ezen szakasz kihagyandó és a következő szakaszok megfelő módositása eszközlendő lenne.

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.

Tizedik évfolyam. 2. SZ. Budapest, 1875. jan. 13.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A részvénytársaságok alakulásáról. Dr. Hérich Károly, min. titkár urtól. — A büntetőtörvénykönyv V. fejezete. Dr. Schnierer Aladár, egyetemi tanár urtól. — A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — Jogirodalom. Herczegh Mihály, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. Munkamegosztás a törvénykezés terén. Dr. Imling Konrád, tszéki biró urtól. — Nézet, egy telekkönyvi vitás kérdés felől.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A részvénytársaságok alakulásáról.

A mult évi válság által előidézett közfelháborodás elenyésző félben van. Mindazáltal a válság szomoru következményeit még folyton sinyli a közgazdaság minden ága és mindenütt komolyan keresik helyes megoldását azon kérdésnek, mit tevő legyen a törvényhozás, hogy hasonló gazdasági forradalom ismétlésének eleje vétessék. Remélhető azért, hogy a sajnosan érlelt tapasztalások a törvényhozás terén üdvös eredményeket fognak szülni. Tény az, hogy a válság óta, különösen a részvénytársulatok jogi szabályozását illetőleg mélyen ható reformáramlat indult meg Közép-Európa majdnem minden államában. Kivált az alapitási szédelgés és a belkezelés ellenőrizetlen önkénye ellen hangoztatja a közvélemény a gyökeres orvoslásnak mielőbbi létesitését. Ellenben van némi igazság abban is, hogy „tarde post festa cantare."

A magyar kereskedelmi törvény javaslata nem sokára az országgyülés elé fog terjesztetni. Merem állitani, hogy annyi gonddal és fáradsággal, oly beható tanulmánynyal és lelkiismeretes tekintetbe vételével ugy a tudomány valamint a gyakorlati élet követelményeinek, törvényjavaslat hazánkban még nem készült. Lesz alkalmam erről, valamint a javaslatról általán bővebben nyilatkozni.

Ez uttal a javaslatnak a részvénytársulatok megalakulásáról szóló fejezetére szoritkozom, mivel abban a leglényegesebb s az eddigi gyakorlatot leggyökeresebben átalakitó reformok foglaltatnak. Egybevetni akarom egyuttal ezen fejezetet az 1873. évi május 18-án kelt s a kereskedelmi társulatokról szóló belga törvény főbb szabványaival, melyek még Belgiumon kivül is az illetékes körök dicsérő elismerését maguknak kivivták.

Részvénytársaságnak javaslatunk értelmében minden társaság tekintetik, mely előre meghatározott, bizonyos számu és egyenértékü (egész vagy hányad) részvényekből álló alaptőkével alapul, s melynél a részvényes tulajdonosai csak részvényeik erejéig felelősek. Ellenben a belga törvény szerint a részvénytársaság csak akkor tartozik a kereskedelmi törvény alá, ha ugyancsak kereskedelmi ügyletekkel is foglalkozik. Javaslatunknak a szakértekezlet kebelében tárgyalása alkalmával voltak többen, kik ez utóbbi álláspont helyességét vitatták. Érvelésük a következő volt: Miután egyes személy is csak akkor tekintetik kereskedőnek, ha kereskedelmi ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, hogy lehessen kivételt tenni a jogi személyek egy nemére nézve és azokat kereskedőknek tekinteni a nélkül, hogy bennök e minőség alapfeltétele fellenne található. Lehetetlen a véletlen külső formára döntő sulyt fektetni és egészen figyelmen kivül hagyni a belső lényeget.

Ezek ellenében azonban hangsulyoztatott, hogy a részvénytársasági alak határozottan kereskedelmi czélra képződött, hogy minden részvénytársaság szükégkép kereskedelmi módon müködik, könyveket vezet, igazgatósággal bir stb. s hogy végre sok nagyfontosságu társaság, például szálloda- vagy fürdő-részvénytársaságok szoros jogi szabályozása már a közönség érdekében is fekszik. — Az értekezlet többsége ez utóbbi nézetet emelte határozat erejére.

A részvénytársaság megalakulását javaslatunk három feltételhez köti, azt csak ugy engedvén meg, ha 1. alaptőkéje biztositva van; 2. a társasági alapszabályok létrejöttek és 3. a társaság a kereskedelmi czégjegyzékbe bevezettetett. Az alakulás ezen három stadiumát tehát szorosan meg kell különböztetni és megjegyzendő, hogy ezentul semmiféle részvénytársulatnak mintilyennek, eltekintve a vállalat tárgyától, jogi alakulása állami engedélyhez nem lesz kötve.

Mindenekelőtt az alaptőke biztositandó. Ez kizárólag részvényaláirás által történik. Minden aláirási ivbe az alapitók a társaság tervezetét felvenni s ezt sajátkezüleg aláirni tartoznak. Ezen tervezetnek pedig magában kell foglalni: 1. a vállalat tárgyát és tartamát; 2. az alaptőke nagyságát; 3. a részvények és az ezekkel esetleg egyidejüleg kibocsátandó elsőbbségi kötvények számát és névértékét; 4. az aláirás záridejét; 5. a mennyiben az alapitók vagy mások oly betétellel kivánnak a társasághoz járulni, mely nem készpénzben áll, ezen betételt és annak értékét; 6. az alapitóknak vagy másoknak biztositani kivánt előnyöket. A tervezetben foglalt mindezen adatok teljes valóságáért az alapitók egyetemlegesen felelősek.

Az aláirás személyesen vagy meghatalmazott által eszközlendő és ezen alkalommal, ha már magában a tervezetben magasabb befizetés kikötve nincs, minden aláirt részvényre névértékének 10%-ja készpénzben befizetendő. Magasabb befizetésre az aláirók az alakuló közgyülés megtartása előtt nem kötelezhetők, — az alapitók pedig a befizetett pénzekért az aláiróknak egyetemlegesen összes vagyonukkal mindaddig felelősek, mig az alól a közgyülés határozata folytán fel nem oldatnak. Az aláirók végre minden részvényük névértékének 50%-ja erejéig felelősek maradnak, még az esetben is, ha részvényeiket a törvény s az alapszabályok megtartása mellett tovább adták.

A belga törvény az alakulás ezen első stadiumára nézve sok tekintetben még szigorubb szabályokat állapitott meg. Az alaptőke biztositásának két módját kü-

lönbözteti meg, ugymint a társulat azonnali felállitását vagy az alaptőkének aláirás utján létrehozását. Az első esetben megelégszik azzal, hogy a törvényi feltételek teljesitése valamennyi tag közbejöttével hiteles okmány által constatáltassék. Az aláirás esetén szintén megkülönbözteti az alapitót az aláirótól, valamint a részvényestől. A társaság tervezete okvetlenül előlegesen közzéteendő s az aláirásnál az aláirt részvények legalább 5%-ja azonnal befizetendő. A legfontosabb intézkedés pedig abban áll, hogy az aláirók, tekintet nélkül ellenkező megállapodásokra, az aláirt részvények teljes névértéke erejéig felelősek maradnak, s hogy a részvények mindaddig bizonyos névre kell hogy szóljanak, mig teljesen be nem fizettettek. Ugyanezt kivánja az 1867-iki angol s az 1870. évi német törvény (222. cz. 1. sz.), mig a franczia törvény 50%-nyi befizetéssel beéri. Javaslatunk, mint láttuk, e tekintetben semmiféle megszoritást nem tartalmaz. Ép ezért, mivel az „au porteur" vagyis „előmutató"-ra szóló részvények kibocsátása szabadon hagyatott és mivel ily esetben a társulat csakis az aláirókat ismeri, kétségkivül nálunk sem ártana annak kimondása, hogy az aláirók az aláirt részvények teljes névértékének erejéig felelősek mindaddig, mig az egész alaptőke be nem fizettetett. Mert a részvények birtokosai jelentkezni fognak ugyan mindannyiszor, a hányszor osztalék leszen felveendő, de ha a társulat ügyei roszabbul állanak és utánfizetések kivántatnak, melyekre minden részvényes részvényei névértékének erejéig kötelezhető, egy részvényest sem fog a társulat találhatni, s igy az alaptőke illusorius marad.

A válságot megelőzött alapitási szédelgés utóhatásai mindezekben kézzelfoghatók. A törvény bizonyosságot akar teremteni az irányban, hogy az alapitók, valamint az aláirók, komolyan vegyék feladatukat, nehogy továbbra is, lépre csábitván a bizalomteljes de tudatlan közönséget, mesterkélt agiotage után elillanjanak: après eux le déluge.

Az alakulás második stadiuma az alapszabályok létrehozása körül pontosul össze.

Javaslatunk szerint az alapitók, az aláirás záridejétől számitandó két hó alatt, kötelesek az aláirókat alakuló közgyülésre meghivni. E gyülés feladatához tartozik: 1. az alaptőkének kellő aláirás és befizetés által történt biztositásáról meggyőződést szerezni; 2. az alapszabályokat megállapitani s az alapitókkal vagy másokkal netalán történt megállapodások iránt határozni; 3. a társaság megalakulása iránt határozni; 4. a társaság igazgatóságát, a mennyiben ez az alapitók által kinevezve nem lett, nemkülönben a felügyelő bizottságot megválasztani; 5. az alapitók felelőssége iránt intézkedni.

Az alakuló közgyülés határozatképes, ha abban, akár személyesen, akár képviselve, legalább hét oly aláiró van jelen, kik az alaptőkének legalább negyedrészét képviselik. E gyülésen minden aláirt részvény egy szavazatot ad, de tiz szavazatnál többet senki sem gyakorolhat. — Ez utóbbi megszoritás ellenkezik az észjoggal és azon anomaliára vezethet, hogy a tőkének kisebbsége megjelent képviselőinek nagyobb számával döntően fog határozni a társaság legfontosabb életkérdései felett oly tulajdonképeni részvénytöbbség ellenében, mely a közgyülésen kevesebb egyén által van képviselve.

Ha a közgyülés két hó alatt össze nem hivatik, vagy ha az aláirás siker nélkül maradt, az aláirók befizetett pénzeiket visszakövetelhetik. A visszafizetés kötelessége az alapitókat egyetemlegesen terheli. — Ezen intézkedés tökéletesen helyes, mert nem lehet az aláirókat minden időpont meghatározása nélkül obligo-ban hagyni oly esetekben is, midőn a társaság megalakuln s az alakuló közgyülést megtartani nem képes.

A belga törvény szerint az aláirás záridejétől számitandó 3 hó alatt közjegyző előtt az alakuló közgyülés megtartandó, melynek határozatképességéhez szintén 7 részvényes jelenléte szükséges. E gyülésen az alapitók (fondateurs) kötelesek kimutatni, hogy a törvényes kellékeknek megfeleltek. Az alapitókon kivül jelenlevő aláirók többsége ezután a társulatot végkép megalakultnak kimondhatja.

Javaslatunk azonban még egy feltételhez köti a részvénytársaság jogi megalakulhatását: megköveteli ugyanis, hogy a társulat a kereskedelmi czégjegyzékbe bevezettessék. Erről a jövő czikkben.

Dr. Hérich Károly,
m. királyi miniszteri titkár.

A büntetőtörvénykönyv V-ik fejezete.

II.

A javaslatnak a bűnrészességre vonatkozó szabványai csekély számu tételekre szoritkoznak. Legelőször a bünelkövetésben közremüködő személyek vannak felemlitve, kik tevékenységök mivolta és jelentősége szerint 3 osztályzatba soroltatnak, a 67. s 68. §§. értelmében ugyanis meg kell különböztetni a tetteseket, felbujtókat s a segédeket.

A bünrészesek ezen osztályzatai között legnyomosabb a tettesek és segédek törvényes megkülönböztetése.

Tetteseknek a 68. §. értelmében mindazok tekintendők: „kik a bünténytvagy vétséget együtt követték el", bünsegéd ellenben az, „ki a büntettet, vétséget (jobban annak elkövetését) szándékosan elömozditja vagy könnyiti, ugyszinte ki a tettesekkel vagy felbujtókkal a cselekvény elkövetése után nyujtandó segély vagy a cselekményből származó haszon biztositása, vagy pedig a hatósági intézkedések meghiusitása iránt előzetesen megállapodik". (67. §.)

Ha a tett utáni támogatásra vonatkozó segélyt — mint olyat — melyre nehézség vagy kétely ügykönnyen fenn nem foroghat, itt mellőzzük, akkor a közremüködés két főformáját a javaslat értelmében ugy jellemezhetjük, hogy mig a tettesek a bünténytelkövetik — addig a segédek annak elkövetését csak elömozditják és megkönnyitik.

A megkülönböztetés igy formulázva ugyancsak egyszerü és még a laikus által is könnyen felfogható, de más kérdés: valjon az ekkép megállapitott ismérv tökéletesen kielégitő s olyan-e, mely a gyakorlati alkalmazásban minden kétséget kizár?

Mielőtt a javaslat ezen intézkedését behatóbb megbirálás alá venném, szükséges leend röviden megemlékezni azon lényegesebb véleménykülönbezetekről, melyek a bünszerzőség és bünsegély fogalommeghatározása tekintetében a tudomány s a törvényhozás terén felmerültek.

A jogtudósok s az azok nyomdokain haladó ujabbkori legislatiok az érintett kérdés megoldásánál majd tulnyomólag tárgyi, majd pedig kizárólag alanyi szempontból indulnak ki.

Kik a fő nyomatékot a büntény tárgyi oldalára alapitják, azok a bünszerzők és segédek közötti különbséget a tett külső jelentősége, tehát azon tevékenység mivolta szerint határozzák meg, melylyel valaki a bünelkövetés-

hez hozzájárult. E felfogáson alapul azon ismeretes tantétel, melyszerint a bünszerző tevékenysége a létrejött büntény főokát (causa principalis), a bünsegéd müködése ellenben annak csak mellékokát (causa auxiliatrix) foglalná magában, (Igy fogta fel a bünszerző és bünsegéd közötti különbséget a régibb jogtudósok tulnyomó többsége, különösen pedig Grollman, Feuerbach, Kleinschrod, Luden, stb.)

Az ujabb tudomány kritikájának volt fentartva ezen tantétel alaptalanságát napfényre deriteni - az első, ki ezen irányban sikerrel müködött Köstlin vala, ki találóan megyjegyzé, hogy a végesség körében feltétlenül müködő okokról helyesen szó nem lehet, hanem minden emberi cselekvény hatása a külső körülmények és mellékokok egész sorától akkép van feltételezve, hogy a létrejött concret eredmény épen csak mindezen okok és feltételek összhatásának tulajdonitandó. És valóban az emberi gondolkodás csak a következő alternativumot ismerheti el: a müködésben egyesülő erők vagy voltak valóban tényezői a létrejött eredménynek, mely esetben minden egyes erő egyaránt fontos tényező gyanánt jelenkezik — vagy az erők egyike minden hatás nélkül maradt, ugy hogy a beállott eredmény csak a többi tényezőknek hatásául tekintendő — egy harmadik esetet nem lehet képzelni és azért nincs bölcsészeti igazoltsága azon tannak, mely a büntény létrehozása körül fő- és mellék okokat megkülönböztet.

Ezen nyomós ellenvetések daczára voltak jogtudósok, kik, mivel a régi felfogástól végkép elvállni nem tudtak, — a megdöntött tantételt némileg megváltoztatott alakban ujra felélesztették.

Az ujabb formulázás szerint bünszerzőnek azokat kell nyilvánitni, kik a büntett tényálladékát létrehozó kiviteli cselekvényt (Ausführungs-Begehungshandlung) követték el; bünsegédnek ellenben azon személy tekintendő, mely a bünszerzők főcselekvényét elömozditó, támogató tevékenységet gyakorolt. (Igy fogják fel e különbséget: Abegg, Steltzer, Jarke, Temme, Krug, Schütze és legujabban Berner).

Nincs kétség, hogy a tantétel ezen alakban előterjesztve, a régibb formula felett bizonyos elsőbbséggel bir, a mennyiben ismérvül itt a cselekvénynek kisebb-nagyobb jelentősége s azon különbség vétetett fel, mely a büntény létrehozására szolgáló fő- és mellékcselekvények között tényleg létezik, és mint olyan gyakran birói cognitio alá is kerülhet. Teljesen kifogástalannak mindazonáltal még ezen határozást sem mondhatjuk; — az ellentét a két fogalom között oly kifejezésekkel jelöltetik, melyek valóságos és specificus különbséget nem jeleznek, melyek tehát a helyett, hogy a gyakorlati alkalmazásban biztos ismérvül szolgálnának, a zavart és bizonytalanságot még inkább gyarapitják. A bün elkövetése vagy véghezvitele és a büntett elömozditása között nincs minőségi különbség, hanem különbség csak a mennyiség szerint. Minthogy pedig a merően quantitativ különbözetek, melyek végnélküli fokozatokban képzelhetők, a valóságos életben egymásba folynak s elmosódnak, azért a gyakorlatban bizonyára nem ritkán fognak előfordulni oly esetek, melyekben a bíróra nézve nagyon nehéz, sőt talán épen lehetetlen meghatározni hogy több, a büntény elkövetésében részesülő személyek melyike létesitette a fő- vagy kiviteli cselekvényt, és kik gyakoroltak erre nézve csak elömozditó tevékenységet; nehéz leend ez főleg azon esetekben, midőn a büntény létrehozására megkivántató cselekvények több személy között akkép voltak felosztva, hogy a tények egybefüggő lánczolatában minden egyesnek tevékenysége másnak megelőző vagy egyidejü müködésére — mint nélkülözhetlen alapfeltételére támaszkodott.

Ha a tárgyi okozatosság fentemlitett elvét ilyféle esetre alkalmazzuk, a következő alternativum fog előállani, t. i. vagy az időszerint legutolsó cselekvényt kell véghezviteli — vagyis elkövetési cselekvénynek tekinteni, — mely esetben csak épen annak elkövetőjét nyilvánithatjuk bünszerzőnek (pl. a tolvajlásban közremüködő személyek körül csak azt, ki azt közvetlenül a contractationális cselekvényt végezte — vagy pedig azt kell elismernünk, hogy valamennyien együtt követték el a bünténytt — minélfogva valamennyien is (bármi csekély legyen az egyesek tárgyi tevékenysége) bünszerzőknek vagyis tetteseknek nyilvánitandók. [1]

Nyilvánvaló, hogy a kijelölt első ut a bünszerzőség fogalmának kelletén-tuli megszoritásához, a másik ut ellenben annak szerfeletti kiterjesztéséhez vezetne.

Többen az ujabbkori jogtudósok közül átlátván, hogy a tárgyi okozatosság elve biztos eredményhez nem vezet, tulnyomólag alanyi szempontból akarták a felvetett kérdést megoldani, szerintök a bünszerzők (tettesek) s a segédek megkülönböztetésével minden a személy akaratelhatározásától függ s azért bünszerzőnek azon személyt nyilvánitják, mely a bünténytt mint saját tettét (közvetlenül saját érdekéből) követi el. Bünsegéd ellenben e felfogás szerint az, ki, mivel a büntény elkövetésében közvetlenül saját érdekével részesitve nincsen, — csupán a bünszerző tettéhez csatlakozik, ki tehát eröit a szerző rendelkezése alá bocsájtván — csak a szerző czélzatának akar szolgálni. E meghatározásból következik, hogy bünsegélyről nem lehet szó, ha kéréléses személy vagy maga egyedül hajtja végre az egész büntettet, vagy oly cselekvényt követett el, mely a bünös eredményt közvetlenül előidézi, mert ezt a mondott személy saját bünös czélzata nélkül el nem követhette. (E subjectiv szempontból fogják fel a bünszerző és segéd közötti különbséget. Henke, Wächter, Haeberlein, Bauer, Hepp, Köstlin, Berner a bünrészességről irt régibb munkájában, Geib, Glaser, Schwartze és mások. [2]

Visszatérve most büntető törvényjavaslatunkhoz, lehetetlen fel nem ismerni, hogy annak 67. és 68. §-ai a büntettes és bünsegéd közötti különbséget merően a tárgyi akaratosság elve szerint határozzák meg. „A bünténytt a tettes követi el, a segéd csak elömozditó tevékenységgel járul amannak cselekvényéhez, a bünelkövetést ő csak elömozditja és megkönnyiti," — ez röviden összefoglalva értelme a két idézett szakasznak.

Hogy az ekként megállapitott ismérv nem eléggé biztos és nem is minden esetre alkalmazható, azt már fentebb mondottam s azért fölösleges megemliteni, hogy a végtelenig változatos complicatiók közepette gyakran lehetetlen meghatározni, hogy miféle cselekvények tartoznak tulajdonkép a bünelkövetés körébe, és minők szolgálnak amazok puszta elömozditására.

Minthogy erre nézve a javaslat szövegében kellő

[1] Hogy törvényjavaslatunk indokai ezen utóbbi álláspont felé hajol, alább fogjuk látni.

[2] L. ezen ellentétes nézetekről a bünrészességről irt értekezésemet Hoffmann Pál jog- s államtud. folyóiratának I. füzetében. A szövegben előadott főelméleteken kivül emlitendők még némely jogtudósok közvetitő kisérletei, ez irányban fáradott különösen Buri (die Theilnahme) John (Kritiken 29. l.) és Hälschner (Syst. II. 311. l.)

*

felvilágositást nem találunk, az indokokhoz kell fordulnunk, hogy a szerző intentióját talán ezen uton felderitsük.

A 252. lapon, a bü segélyről levén szó, nehány talpraesett megjegyzést találunk, melyekből kiderül, hogy a javaslat szerzője jól ismerte fel azon alanyi mozzanat fontosságát, melyet a bünsegély fogalommeghatározásánál szem elöl téveszteni nem szabad. „A bünsegéd szerepe“ — ugy olvassuk ott — „a büntett vagy vétség drámájában másodrendü, a segéd, bármily kiterjedt, bármily befolyásos legyen is tevékenysége abban, lényegesen különbözik a tettestől, hogy nem saját büntettét, hanem másét mozditja elö.“

E pár sorban központosul mindaz, mi a bünsegély lényegét és jogi jelentöségét jellemzi. El van ez által ismerve, hogy a segéd szereplése a tettesétől nem annyira tevékenységének mivolta és környülete, hanem első sorban akaratának irányulása s intentiója szerint külözbözik.

A mit az indokok e tekintetben helyesen felismernek, az fájdalom, nem áll semmi kapcsolatban a szöveg tartalmával, mely a bünszerző és bünsegéd fogalommeghatározásában az alanyi momentumot minden figyelmen kivül hagyja. Ez valóban feltünö eljárás, melynek igazolását az indokokban hiába keressük. — Igaz, a német birodalmi törvény alkotói e részben szintén igy jártak el, ámde ez nem szolgálhat mentségül, hisz a német jogászok között is már rég elismert dolog, miszerint a törvénynek épen a bünrészességre vonatkozó szabványai több tekintetben hiányosak és javitást igénylök; viszonylag azonban mégis annyiban bir a német törvény e részben elsöbbséggel a mi javaslatunk felett, a mennyiben amannak indokai határozottan rámutatnak a törvényes szabványok tökéletlenségére s igy egyszersmind azon módot is indicálják, mely szerint a törvény hiányos meghatározását a praxisban ki kell egésziteni. [1] A mi javaslatunk indokolása nem foglal el e kérdéssel szemben oly határozott állást, nyilatkozatai e tárgyra nézve nagyon ingadozók, söt itt-ott ellentétesek is.

A mi a 252-ik lapon a bünsegély jellemzöjeül dicséretes alapossággal felemlitve volt, azt kevéssel ez után gyökeresen megczáfolva találjuk. A 261-ik lapon ugyanis a következöket olvassuk: — „Az a ki megragadja és tartja az embert, az a ki megfojtja azt, az a ki tartja a lajtorját, . . . a ki feltöri a zárt, a ki behatol a házba és abból rabol, a ki mint ör vigyáz az arra haladókra, . . . valamint azok, kik a nélkül hogy bármit szólnának vagy tennének, csupán jelenlétük és számuk által félelmet ébresztenek. — mind tettesek! Rossi által vont ezen nagy körben felismerhetök mindazok, kiket a törvény s a jogtudomány (?) a tettesek fogalma alá foglal, és kitünik egyszersmind ebből, hogy nemcsak az a tettes, ki a bünteny képező főcselekvényt vitte véghez, hanem hogy ezen elnevezés a büntény végbezvitelénél a legkülönbözöbb módokon tevékeny egyénekre alkalmazandó.“ (?!)

Ezt elfogadni lehetetlen, mert valóban nincs elmélet, melylyel ily állitás megférhetne. — Azon elmélet, mely a fönyomatékot az alanyi mozzanatra — a részes akaratelhatározására alapitja, ily consequentiához nem vezethet, e tannal épen nem egyeznék meg bünszerzönek (tettesnek) nyilvánitani azon egyént, ki a tolvaj által felbérelve, a lajtorját tartja vagy a kapu előtt ört áll. De a tárgyi okozatosság elméletével sem egyeznek meg a fenidézett tételek, hisz ez elmélet szerint tettesek csak azok, kik a büntett tényálladékát közvetlenül létre hozó cselekvényt vitték végbe, ezt pedig ismét nem lehet állitani oly bünrészesről, ki a lajtorját tartotta vagy ört állott. — A fenidézett tételeknek csak akkor volna értelme, ha a közreműködő személyek között bünszövetségi viszonyt teszünk fel, mert a szövetkező társak közös elhatározásból, tehát valamennyien mint saját tettüket követik el a bünteny t. Itt azonban bünszövetségről nincsen szó, — de nem is lehet szó — mert legelöször a tettes lényegét önmagában s a segédhez való viszonyát kellett tisztába hozni, és csak ez után lehetett áttérni a bünszövetség különszerü viszonyának fejtegetésére.

Az eddig kifejtettek alapján véleményem az: hogy a külön természetü közreműködésnek veszélyes összezavarása csak ugy lesz elháritható, ha a törvényhozó a büntettes s a bünsegéd fogalmi megkülönböztetésénél a tevékenység mivoltán kivül még az alanyi momentumot is kellöen figyelemre méltatja; azaz ha e fogalmak megkülönböztetésénél figyelembe veszi azon sajátos akaratelhatározást, melylyel a különböző részesek a bünelkövetéshez járulnak. Az igazság követelményeinek e tekintetben legjobban Szászország törvénye látszik megfelelni, melynek e tárgyra vonatkozó szabványai a következök: Art. 50. „Haben an einem Verbrechen Mehrere theilgenommen, so sind alle diejenigen — welche die That mit einander beschlossen, und in Folge dieses Beschlusses . . . . . zur Ausführung mitgewirkt haben . . . . . als Urheber zu betrachten.“ (Bünszövetségesek.)

Art. 53. „Als Gehülfe ist zu betrachten, wer zu einem nicht von ihm, sondern von Andern beschlossenen Verbrechen vor oder bei der Ausführung mitgewirkt oder Rath und Anschlag gegeben hat — ohne jedoch den Entschluss zur That zu dem seinigen zu machen.“

Dr. Schnirer Aladár,
egyetemi tanár.

(Folyt. köv.)

[1] A német birod. törvény ezen intézkedéseire méltán ráillenek Rossi szavai „c'est eviter la difficulté à l'aide de l'injustice« és hason szemrehányást tesz a porosz törvénynek Temme is. (Glossen 100. l.)

A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról.

V.

A horvátok kivételes állása ellenkezik továbbá mindkét fél jól felfogott érdekével. Ha a horvátok igazi tagjai óhajtanak lenni a sz. István koronája alatti államnak: érdekükben áll, hogy ez állam létele senki által meg ne támadtassék büntetlenül. Ez pedig lehető csak azon esetben lesz: ha e birodalom országai összeségét egy és ugyanazon büntető törvények védelmezendik. A jelen helyzetben, a mi javaslatunk szerint a magyar állam létele, ennek alkotmánya, intézményei stb. semmikép sincsenek biztositva. Ugyanis a javaslat egyik §-ában sincs az kimondva, hogy a horvátok bel- vagy külföldiekül tekintendök-e? A „magyar honos“ kifejezés — mely alatt gondolom, a javaslat a magyar állampolgárt érti — vonatkozik-e reájuk is, vagy nem? Ha nem vonatkozik: ugy világosság okáért legczélszerübb lenne öket is külföldieknek nyilvánitani, mely esetben legalább a 7. §-ban meghatározott büntettekért ők is megbüntethetök lennének, területünkre jövén. A javaslat jelen szerkezetéből nem tünik ki, hogy a mi államunk ellen elkövethető büntettekért megbüntethetök-e a mi törvényeink szerint? A 7. §. indokaiból nyerünk annyi felvilágositást a 108. lapon, hogy az állam elleni büntettekre vonatkozó viszony Horvát- és Szlavon-

országokkal ezután lesz szabályozandó. — Igen örülök, hogy ennek szükségességét a m. kir. igazságügyi miniszter ur is érezte.

Horvát- és Szlavonországok kivételes állása törvényjavaslatunk törvényerejüvé válása esetére sok bonyodalmat fog előidézni büntető törvénykezésünkben. Mi történik nevezetesen akkor ha egy külföldi, tegyük fel orosz izgató Horvátországban arra izgatja a polgárokat, hogy Magyarországtól végkép szakadjanak el? Az 5. §. első alineája értelmében, mivel nem a magyar állam területén, hanem a kivételes területen, Horvátországban követte el a törvényellenes tettet, a magyar büntető törvények szerint el nem itélhető. Tegyük fel az esetet, hogy a horvátok büntető törvénykönyvében ez eset tiltva lenne: de az ott elfogott izgatót a horvát állam ügyész nem akarná bünvádi kereset alá venni, vagy ha az alá venné is, de a horvát biróságok felmentenék, ki venné ezeket felelősségre? Sőt menjünk tovább: a nevezett orosz lázitó átjönne a magyar államterületre: lehető lenne-e ellene a bünvádi eljárás megindítása, miután már a horvát biróságok által felmentetett; nem sértetnék-e meg ez által a mindenütt elfogadott „non bis in idem“ (de eadem re ne bis agatur) elve. Mi történik az esetben, ha a magyar állam területén valamely bel- vagy külföldi büntettes Horvát-Szlavon területre menekülne s az ottani hatóságok megtagadnák annak kiadatását? Mi történnék az esetben ha például egy horvát honos egy magyar honosnőn, Horvátország területén, a 219. §-ban foglalt erőszakos nemi közösülés büntettét követné el, és ez nem bizván a nemzeti gyülölettel viseltető horvát birák igazságérzetében ott a tettes ellen nem inditana keresetet? Az elévülés ideje letellése előtt később azonban Pesten a tettessel találkozván: ellene ott, — mint magán sértett fél — a bünvádi keresetet meginditaná? Vajjon ez esetben a horvát tettes kül- vagy belföldiül tekintendő és nálunk elitélhető lenne-e törvényeink szerint? Ha a horvát tettest külföldinek tekintjük: akkor a 7. §. értelmében nem lenne elitélhető, mert az erőszakos nemi közösülés nem foglaltatik azon büntettek közt, melyekért külföldi, ha azokat a magyar állam területén kivül követte is el a 7. §. szerint megbüntettethetik. Ha belföldinek veszszük: akkor az 5. §. értelmében mint a horvát területen elkövetett büntett alanya a mi törvényeink szerint nem lenne megbüntethető. Iveket lehetne összeirni azon controversiákról, melyek keletkezni fognak abból, hogy javaslatunk a horvátokat határozottan sem bel- sem külföldieknek nem nyilvánitja; sőt még a külföldiek felett a büntetlenség előnyében részesiti.

Az összállam lételét fentartó és biztositó egységes büntetőtörvénykönyv kötelező ereje aluli kivételes állása az államterület egy részének ellenkezik a büntetőjog természetével.

A büntetőjog, természete szerint nem képez egy egységes és önálló jogkört mint a kereskedelmi, váltó- és ipartörvény, melyeknek alkotása az 1868. 30. t. cz. 8. §-a szerint a közös törvényhozás hatáskörébe tartozik. A büntetőjog az összes jogállapotot átkarolja és védelme alá veszi, találóan mondja Ortolan franczia jogtudós e szavakat: „On voit aussi que, puisque tout droit quel conque conti eût une partie pénale, le droit pénal se lie a toutes les divisions du droit.“ Látható, hogy mivel minden jog tartalmaz valamely büntetőrészt, a büntetőjog a jog minden felosztásaihoz csatlakozik, vagyis a többi jogokkal összeköttetésben van.

Valóban, nincs az állami életnek oly része, nincs oly jogkör, melyre a büntetőjog ki nem hat. Ez általános természetéből következik aztán, hogy a jogélet követelményeinek akkor van elég téve: ha egy államterületen egy és ugyanazon büntetőtörvény védi az összes jogkört.

Az előadottak alapján nézetem tehát az, hogy az 1868. 30. tczik a büntetőtörvények tekintetében kijavittassék, illetőleg abban a büntetőtörvények alkotása a közös törvényhozás tárgyai közé felvétessék. Tartsa elodázhatlan kötelességének a magyar a horvátokkal a szükséges egyezkedési lépéseket megtenni, s az 1868-ban történt veszélyes következményü mulasztást utánpótolni. Megtörténvén e tárgyban a kiegyezés: javittassék ki javaslatunk az uj viszonynak megfelelőleg.

Ha pedig e törvény megválasztása feletti kiegyezés hosszabb időt venne igénybe: az esetben legalább az állam elleni büntettek alakitassanak át akkép, hogy azok az összes magyar állam lételét biztositani alkalmasak legyenek.

Ha már történeti jogfejlődésünk ellenére az 1868. 30. t. cz. alapján Horvát- és Szlavonországokkal többé nem államegységben, hanem államszövetségben (confoederatio) léteznénk együtt: az esetre az állam ellen elkövethető büntettek feletti biráskodás tekintetében állittassék fel a schweizi köztársaság mintájára egy szövetséges állami bíróság, mely a meghatározandó büntettek felett itéljen.

A schweizi szövetségi alkotmány 104-iki §-a e tekintetben igy rendelkezik:

„A szövetségi esküdtbiróság (Assizengericht:) itél:“

a) A szövetség elleni felségárulási, lázadási és a szövetségi hatóság elleni erőszakos büntettek esetében;

b) a nemzetközijog elleni büntettek és vétségek eseteiben;

c) politikai büntettek vagy vétségek eseteiben, melyek okai vagy következményei azon nyugtalanságoknak, melyek által a szövetségi fegyveres beavatkozás idéztetett elő.

A felállitandó államszövetségi esküdtbiróság elé utasitandó büntettek természetesen a mi monarchicus alkotmányunk természetéhez képest lenné megállapitandók.

Hátra van még hogy szóljunk azon személyekről, melyeket az 5-ik §. a törvény kötelező ereje alól kivett.

A javaslat kiveszi a törvény kötelező ereje alól a fegyvererőhöz tartozó személyeket és a területkivüliség jogát élvezőket. A javaslat az által, mert a fegyvererőhöz tartozó személyeket nem vonta ki feltétlenül az általános büntető törvények kötelező ereje alól, hanem azokra nézve csak annyiban adott kivételnek helyet, a mennyiben ezt a katonai törvények rendelik: csak a többi európai büntetőtörvénykönyvek e tárgybani intézkedéseit követte.

Hasonlót tőn a területkivüliség jogát élvező személyekre nézve is.

A javaslat nem emlékszik meg a kivételes személyek közt az uralkodóról. De ez nem is a büntetőjog, hanem az alkotmányjog tárgyát képezi. Hazánkban az uralkodó nem lehetett büntett alanya, s már az öreg Verbőczy megirta h. t. k. II. 39. cz.: „In sententia tamen capitali, vel emendae capitis, aut amissione bonorum suorum conoinci non solet.“ Az 1848. III. tczikk 1. §-ában pedig kimondatott, hogy: „Ő felségének, a királynak, személye szent és sérthetetlen“. Az államfőnek a felelősség alóli kivétele, a monarchiai államalak szükséges folyománya.

A javaslat a területkivüliségre nézve a nemzetek jogának elveit mondja irányadóknak, de nem határozta meg azon személyeket, kik a területkivüliség jogát — a nemzetközijog szabályai szerint — élvezni jogositvák.

Ezt más tételes büntetőtörvénykönyvek sem tették; pedig a nemzetközi jog szabályai még nincsenek codificálva, és a nemzetközijogban még sok vitás kérdés létezik. Hogy többet ne emlitsek, vitás pl. azon kérdés is: vajjon a külföldi állam képviselőjének környezetét, nevezetesen általa fizetett embereit, illeti-e az immunitas joga? Vannak, kik e kérdésre igennel felelnek; de vannak, kik ezt tagadják. – Bar „Das Internationale Privat- und Strafrecht" czimü müve 573-dik lapjáu azt mondja: „Man wird diese Frage mit Recht verneinen", és ezt indokolja is. Haus: idézett müve 1. kötete 145. lapján ezt mondja: „Or ces principes ne permettent point d'étendre l'immunité de la juridiction aux personnes, qui sont aux gages de l'ambassadeurs et que celui-ci peut congedier quand il lui plait; car l'independence dont il jouit, ne exige point cette extension". (Aztán ezen elvek épen nem engedik meg a sérthetetlenséget azon személyekre, kik a követ által fizettetnek, s a kiket ez bármikor elbocsáthat, mikor neki tetszik; mivel a függetlenség, melyet ő élvez, nem követeli ennek kiterjedését.) Bar és Haus nézetei bármily helyesek is, de végre nem eldöntött és vita alatti elvek.

A franczia polgári törvénykönyvnek azon javaslata, melyet az államtanács állapitott meg, az első czimben meghatározta azon személyeket, kiket a területkivüliség joga illet, eképen: „Les étrangers revêtus d'un caractere représentatif de leur nation en qualité d'ambassadeurs, de ministres, d'envoyés, ou quelqne autre denomination que ce soit, ne seront point traduits, ni en matiére civile, ni en matiére criminelle. devant les tribunaux de France. Il en sera de même des étrangers qui composent leur famille, ou qui sont de leur suite." (Nemzetük képviseleti jellegével felruházott idegenek, követek, küldöttek vagy bármi más néven nevezettek, sem polgári, sem büntetőügyben nem tartoznak a franczia törvényszékek alá. Ugyanaz fog történni azon idegenekkel, kik családját képezik, vagy kiséretéhez tartoznak.) A polgári törvénykönyvből e §. azonban kihagyatott, azon okból, mert a nemzetközijogba tartozik. Igaz, hogy a területkivüliség jogát élvező személyek meghatározása a nemzetközijogba tartozik; de e mai napig még nem létezik nemzetközi törvényhozótest, mely az oda tartozó szabályokat codificálná. E szabályok csak szokáson és nemzetközi szerződéseken alapulnak. Ezek ismerete nálunk nincs annyira elterjedve mint az angolok, francziák, németek, szóval a teljesen önálló nemzeteknél; ezen nemzetek polgárainak elég alkalmuk volt e szabályokat gyakorlatból megtanulni. A mi biráink és ügyvédeink nagy része csak hirből hallotta, hogy ily szabályok is léteznek; sem elméletileg, sem gyakorlatilag azokat megtanulni elég alkalma nem volt. A jogakadémiákon a nemzetközijog elő nem adatott, söt a legujabb miniszteri tantervbe sem vétetett fel mint kötelezett tantárgy. E körülmények figyelembe vételével aligha fölösleges lenne az általam föntebb idézett sorokat a mi javaslatunk 5-ik §-a utolsó alineája után beigtatni. A nemzetközijogot ajánlom az illető miniszter urak figyelmébe, hassanak oda, hogy az a jogi tanfolyamon, valamint a birói és ügyvédi vizsgákon kötelezett tárgygyul felvétessék. A népek egymással érintkezése ma már oly gyakori, hogy nemzetközijogot sem polgári, sem büntetőjogi tekintetben, semmiféle nemzet jogászai nem nélkülözhetik.

Kőrösi Sándor,
jogtanár.

JOGIRODALOM.

Az öröklési eljárás hazánkban és a nyugot-európai nemzeteknél, valamint az örökösödési eljárásnak hazai viszonyaink szerinti szabályozása iránti törvényjavaslati tervezet, tekintettel a porosz, szász és franczia törvénykönyvekre. — Irta: Travnik Antal, budai kir. törvényszéki biró. Budapest. Eggenberger bizománya. 1875.

II.

Szerző az örökség körüli eljárást szabályozó trvjavaslatát az ipso jure örökség szerzési jogelvre alapitja, mint a mely nálunk is divik és hazai magánjogunkban is benngyökeredzik. Csak visszalépést jelentene, ha az öröklési eljárásra nézve a legalitás jogelvét vennők irányadóul, annál is inkább, mert ezt, még azon államok is, hol eddig szokásos volt, mielőbb kiküszöbölendőnek és az ipso jure jogelv által helyettesitendőnek tartják.

Maga e törvényjavaslati tervezet mindenek előtt az általános határozatokat adja elő, ennek utána a birósági teendők, ezek után a gyámhatósági intézkedések s végül az átnézeti intézkedések szabályoztatnak. Hogy itt-ott oly jogszabályokat is tartalmaz, melyeknek a magánjogban volna helye: ez csak annak tulajdonitandó, hogy nekünk még rendszeres magánjogunk nincs. Kell tehát, hogy a mutatkozó hézagok ilyképen pótoltassanak.

A törvényjavaslat e dolog természetéhez képest czimekre, fejezetekre és szabályokra van osztva.

Az első czim két fejezetben az általános határozatokat adja elő, melynél az ujabb jognézetekkel össze nem egyeztethető az, hogy az 1. §. szerint az örökség és hagyaték azon fogalomnak van foltüntetve. Eltekintve ugyanis attól, hogy átszálló vagyona nemcsak az elhunytnak, hanem a holttá nyilvánitottnak is lehet, az örökség a hagyatékhoz oly viszonyban áll, mint az egyed (species) a nem, illetőleg fajhoz (genus). Az örökség épugy, mint hagyomány csak része a hagyatéknak, és pedig amaz hányadrésze, ez pedig alkatrésze annak. A hagyaték mindkettőt magában foglalja. A hagyaték csak az örökösre való tekintetből neveztetik örökségnek. De midőn hagyományosok is vannak, vagy midőn a végrendelet értelmében az egész átszálló vagyon hagyományosok közt osztandó föl: ily esetben ezekre való tekintettel a hagyaték nem örökségnek, hanem hagyománynak mondatik.

Alig helyeselhetné valaki ma már az ujabban megalkotott vagy megalkotandó törvényben a 3. §. azon kitételét sem, hogy „az örökség holttányilvánitás esetében a holttányilvánitó határozat jogerejüvé válta napjával nyilik meg".

Ha ezen elvet, mely már elavult és az előhaladott jogtudomány igényeinek többé meg nem felel, az uj törvény is elfogadná:

a) Megtörténhetnék, hogy daczára annak, miszerint bár ki csak is egyszer és csak egy napon halhat meg, a hiányolt személynek két különböző időre eső halasztási napja állapittathatnék meg. Például, midőn a holttányilvánitást a hiányolt örökösei öröklés czéljából és hitvese a házassági kötelék felbontása végett kérnék, vagy ugyanazt mindkét czélból a visszamaradt nő akarná az illetékes két külön bíróságnál keresztül vezetni, — férje eltünése után, ki gyermekek nélkül csak szerzeményi vagyont hagyott hátra, mely tehát a visszamaradt nőt illeti hitvestársi öröklésnél fogva.

b) Megtörténhetnék, hogy e hiányoltnak öröklési jogai száz vagy több év után is számba veendők lennének, — a mennyiben t. i. ez idő alatt annak holttányilvánitása iránt senki sem tenne lépéseket, vagy ha tett volna is, de a holttányilvánitási itélet még nem emelkedett jogerőre. Mind ez ideig a hiányolt személyt élőnek kellene tekinteni, őt a részére netán ez ideig megnyilt örökségben részesiteni és ezt a számára rendelendő gondnok által birtokba vétetni. Köztudomásu pedig, hogy az ily gondnok kezében a vagyon rendszerint nemcsak gyümölcstelenül hever, hanem a kellő ellenőrzés elmulasztása miatt a gondozási költségek magát a tőke, illetőleg törzsvagyon értékét is megtámadják.

c) Megtörténhetnék, mert ez is emberi dolog, hogy a jogszerü örökös, ki a holttányilvánitást az örökség birtokbavétele végett kéri, meghal még a holttányilvánitási tárgyalás folyama alatt, vagy az itélet jogerőre emelkedése előtt. Ez esetben az örökös halála megelőzvén az állitólagos örökhagyó halálát, nem az örökölne ettől, hanem ez amattól. Ámbár bizonyos,

hogy ez állitólagos örökhagyó, illetőleg holttányilvánitandó tettleg már rég halott, és csak jogilag tekintetik élőnek.

Ilyen és hasonló ellenmondások és jogi elvtelenségek következnének abból, ha holttányilvánitás esetében a holttányilvánitó határozat jogerejüvé válta napjával nyilnék meg az öröklés. Ezen már teljesen elavult intézkedés miatt (a ptk. 278. §.) a német jogtudósok az osztrák polg. törvénykönyv mielőbbi revideálását már évek óta sürgetik és elkerülhetlennek tartják. Inkább megfelelő lenne tehát a tudomány és gyakorlat követelte kivánalmaknak e törvényjavaslat idézett kivétele helyett azt tenni, hogy az örökség a holttányilvánitás esetében azon nap nyilik meg, melyen az ez iránti törvényes vélelem körülményei tettleg beállottak.

Az első czim 2. fejezetéhez, mely az örökség körüli eljárás megindításáról és az annál közreműködő hatóságokról szól, nincs észrevételünk. Sőt helyesnek találjuk azon intézkedést, mely szerint a birróságok és közigazgatási hatóságok között felmerült illetőségi összeütközés elintézése -- az 1869. 4. tcz. 25. §. rendeletével ellentétben, azonban a modern jogi fogalmaknak inkább megfelelőleg — a semmitőszék hatáskörébe utasittatnék.

A második czimben két fejezetben a haláleset fölvétele és előleges biztositása adatik elő.

A 20. és 21. §§. szerint, midőn az örökség holttányilvánitás folytán nyilt meg, tartoznak az örökösök a holttányilvánitást igazoló okmányokat azon községi előljáróságnak bemutatni, melynek illetőségéhez az örökhagyó tartozott. Talán a holttányilvánitásban eljáró elsőbiróságot is lehetne kötelezni a jogérvényes itélet átküldésére.

A 22. §. kötelességévő teszi a községi előljáróságnak, hogy a község területén előforduló minden halálesetet kivétel nélkül az elhalálozástól számitandó 3 nap alatt felvegyenek. Ezen 3 napot 7 napos időszakra gondolnám kiterjeszteni annál is inkább, mert nézetem szerint a visszahagyottak a vesztés fájdalmának első csapásai alatt nincsenek mindig azon helyzetben, hogy 3 nap lefolyta előtt higgadt előadást tehessenek.

A 24. §. helyesen intézkedik, midőn a községi előljáróságot nem hatalmazza föl az örökségnek előleges biztositására akkor, midőn ezt a hitelezők kérik. — Ez mint vitás kérdés csak birói eljárásnak lehet tárgya s kell is hogy az maradjon.

Herczegh Mihály,
pesti egyetemi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Munkamegosztás a törvénykezés terén.

Lassu az igazságszolgáltatás! Ez az ügyvédi karnak és a jogkereső közönségnek a legtöbb esetben nem alap nélküli panasza.

Másrészt államunk zilált pénzügyi állapota a birák és birósági hivatalnokok létszámának nemcsak szaporitását nem engedi sőt minden arra mutat, hogy legközelebb kevesbitését várhatjuk.

A munkaerő csökkentése mellett szemben azon körülménynyel, hogy az ügyforgalom évről-évre nagyobbodik és hogy a törvénykezési ügyeknek mind gyorsabb és gyorsabb elintézése a vagyonbiztonság, a hitel s a nemzetgazdászati gyarapodásnak szükségképeni követelményei közé tartozik, — oda kell irányitani minden igyekezetet, hogy a biróságok rendelkezésére álló minden munkaerő legczélszerübben felhasználtassék.

Nem akarom egygyel szaporitani azon terveket, melyek az ig.miniszteri budget kisebbitésének és az igazságszolgáltatás gyorsitásának czéljából uj intézményeket és uj szervezést sürgetnek; csupán a jelenlegi birósági szervezet keretén belül olyeszközt akarok ajánlani, melynek alkalmazása nézetem szerint a jelzett czél megközelitését hathatósan elősegitené.

A kir. törvényszékeknél alkalmazott birák munkaidejének tulnyomó részét kétségkivül előadói működésök, különösen a határozatok előkészitése veszi igénybe; és a ki gyakorlatból ismeri a tanácsüléseket, tudja, hogy azon szorgalomból és szakavatottságtól, melylyel ama munka végeztetett, függ egyszersmind nagy részt a birói határozatok helyessége s alaposága.

Ezen munka megosztására nézve a birói ügyvitel tárgyában 1869. évi április 8-án kiadott igazságügyminiszteri rendelet 54. és 55. §§-ai csupán akkép intézkednek, hogy „az ügydarabokat az elnök osztja ki feldolgozás és előadás végett a birák között"; és az ügydarabok kiosztásánál az elnök arra ügyel, hogy az előadók egyenlően legyenek elfoglalva." Szó szerint ugyanezt tartalmazza 122-ik §-ában az 1874. évi október 15 én kelt igazságügyminiszteri rendelet; mely a birói ügyvitel tárgyában 1875. évi január 1-én fog életbe lépni.

Ehhez képest azután az elfoglaltságnak egyenlőségét nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is szabályul tartván és a miniszteri rendeletet tán helyesen is értelmezvén, az elnökök többnyire mindennemü és faju munkában minden előadót lehetőleg egyenlően igyekeznek részesiteni.

Nem szükség bőven és okadatolva bizonyitanom, hanem elég a tapasztalásra hivatkoznom annak igazolásául, hogy tömérdek idő kárba vész, ha a törvényszéki birónak majdnem naponta, de bizonyosan minden másod-, harmadnap át kell futnia valamennyi faju foglalkozásának egész körzetét, ha ezen idő alatt polgári peres és perenkivüli, váltó-, telekkönyvi, urbéri ügyeket kell előadásra elkészitenie, tanukat kihallgatnia, fenyitő vizsgálatokat eszközölnie, polgári s fenyitő ülésekben részt vennie stb. stb.

Nem nagyitok, ha állitom, hogy minden biró ugyanazon erőmegfeszités mellett s egyenlő időben negyedrésznyi munkával többet végezhetne, ha neki lehetőleg hasonnemü foglalkozás adatnék.

Nézetem szerint tehát, figyelembe véve valamely törvényszéknél alkalmazott birák képzettségét, gyakorlottságát és hajlamait — a másod- és harmadbiróságok belszervezetének módjára — a munka közöttök akkép volna megosztandó, hogy mindegyikök főleg bizonyos nemü ügyek feldolgozásával legyen megbizva, hogy például az ügyeket polgári, váltó-, csőd-, telekkönyvi, urbéri és fenyitő ügyek csoportjaira osztva, ezek mindegyikével bizonyos birák kiválóan foglalkozzanak.

Természetes, hogy csak 3—4 bíróból álló törvényszékeknél a munka ily megosztása megközelitőleg sem foganatositható; és szerintem ezen körülmény is, mert t. i. az azoknál alkalmazótt munkaerő az ugyanez által más viszonyok közt teljesithető munkával arányban nem áll, egyik indokául szolgálhat a harmad- és negyedrangu törvényszékek mielőbbi megszüntetésének.

De még 10—12 bíróval rendelkező törvényszéknél is az egy- és másnemü ügyek számának és az azok elintézésére szükséges munkának különbsége mellett, szem előtt tartva a birák egyenlő megterheltetését, a jelzett mód szerinti munkamegosztás keresztülvihető nem volna akkép, hogy minden biró kizárólag olynemü ügyekkel foglalkozzék, melyek az ő részére kijelölvék; és azért az ügyek bizonyos csoportozatát az egyes biró főszakmájának tekintvén, azon esetre, ha ezen ügyek feldolgozása által eléggé s ugymint a többi birák el nem foglaltatnék, de csakis ezesetben, másnemü munkával volna megbizandó.

A munka ily megosztásának eredménye nemcsak idő- s igy költségmegtakaritás volna, s ezzel kapcsolatban az igazságszolgáltatás nemcsak gyorsittatnék, hanem javittatnék is; az egyenlő számu személyek által teljesitett munka nemcsak mennyiségileg gyarapodnék, hanem minőségben is nyerne. Mert az, ki folyvást az igazságszolgáltatás bizonyos szakmájában foglalkozik kiválólag, az erre vonatkozó törvények és szabályok behatóbb tanulmányozása, az ez iránybani folytonos gyakorlat és az illető jogviszonyokkal és jogesetekkel való mindennapi megismerkedés által a reábizott munkát hasonlitlanul alaposabban és helyesebben végezhetné, mint végezheti azon biró, ki annyiféle munkával van megbizva, a hányféle épen létezik azon törvényszéknél, melynél alkalmazva van.

Szintugy rendesebbé és inkább egyöntetüvé válnék ily munkamegosztás által az igazságszolgáltatás. Rendesebbé, mert nem oly gyakran történnék meg, hogy ugyanazon biróságnál egészen hasontermészetü ügyek egyike hónapokkal később intéztetik el mint a másik, mely amazzal egy időben megindittatott — az egyik és másik előadó biró kisebb vagy nagyobb szorgalma s a szerint a mint másnemü ügyekkel többé vagy kevésbé van elfoglalva, mely visszásságnak gyakran végtelen bonyodalmakat előidéző következményei leginkább a telekkönyvi ügyeknél észlelhetők; eltekintve attól, hogy ily ügymenet az igazságszolgáltatásbani bizalmat s az általános jogérzetet csökkenti, a mennyiben ily különbségeket az elintézés gyorsaságában sokan inkább végrehajtásból hajlandók származtatni, mint a közreható viszonyok szükségszerü hövetkezményének tekinteni.

Egyöntetüségben pedig nyerne az igazszolgáltatás, mert

ha a hasonnemü ügyek az egyes törvényszékeknél egy vagy legalább minél kevesebb biró által előadatnak, gyérebbekké válnának oly esetek, hogy egyenlő ügyek elintézésénél — habár a törvény határozmányai belül és mellékkérdésekben — ugyanazon törvényszéknél különböző szokás és gyakorlat uralkodik.

Beismerem, hogy inditványomnak vannak hátrányai; de ezek nézetem szerint az előnyök irányában tekintetbe alig jöhetnek. Beismerem különösen, hogy a kellemességnél fogva, mely általán minden változatosságban rejlik, a folytonosan hasonló munkával való foglalkozás első tekintetre sok kartársamnak vissza fogna tetszeni. — A hol kellemest a hasznossal össze lehet egyeztetni, ott igaz, hogy kár volna azt nem tenni; de hol a kettő össze nem fér és a hol oly komoly és fontos munkáról van szó, melynek lelkiismeretes teljesitésétől ezreknek jóléte függ, és mely az ország gazdászati felvirágzásának egyik alapfeltétele, ott a kellemest a hasznosnak habozás nélkül alá kell rendelnünk. Azután meg egy tüzetes szakmának beható tanulmányozása s az annak kimeritő ismeretéhez vezető munka tán nem is jár kevesebb kellemességgel, mint a munkábani változatosság; és azon öntudat, hogy a magunkra vállalt fontos kötelességeket hiven teljesitettük, munkánkat polgártársaink javára lehető legczélszerübben értékesitettük, legalább is felér azon kis áldozattal, melyet egyforma munka végzése által hozni vélünk.

Attól nem kell tartani, hogy a birói kar egyes tagjai az által, hogy kiválólag bizonyos nemü ügyek elintézésével megbizatnak, egyoldaluakká, másnemü ügyek feldolgozására használhatlanokká fognának válni. Mert egyrészt — a mint föntebb kifejtettem — ritkán történnék, hogy valamely biró kizárólag egynemü ügyek feldolgozásával és előadásával foglalkozzék, másrészt pedig másnemü ügyek elintézésénél ha mint előadó nem, mint szavazó biró mégis gyakrabban részt venne. De meg nagyon kétséges is, vajjon az igazságszolgáltatás egyes szakmájának teljes és alapos ismerete ugy tudományos szempontból mint a gyakorlatban nem jobb és nem hasznosabb e, mint valamennyi szakmával való felületes ismerkedés? A nemzetgazdászati fejlődéssel a jogviszonyok okvetlenül mind változatosabbakká, a jogesetek bonyolultabbakká lesznek, és nem várhatjuk el minden birótól, hogy az igazságszolgáltatás minden ágában egyenlően otthonos legyen.

Voltak előbb külön urbéri, váltó-, bánya- és pénzügyi törvényszékeink. Hogy ezeknek fenállása az illető ügyek gyors és szabatos elintézésére jótékony hatással volt, azt alig fogja tagadni valaki. Azt ellenben, hogy ismét állitassanak fel ily külön szakbiróságok, senki sem fogja kivánni; de a kifejtett terv alapján talán minden ujabb szervezés nélkül magunkéivá tehetnők a szakbiróságok előnyeit, a nélkül hogy azok hátrányait is visszaidéznők.

Még csak azt kivánom emliteni, hogy a munkamegosztás kisebb mérvben a nagyobb járásbiróságoknál is be volna hozható akkép, hogy a polgári, a fenyitő, a hagyatéki, és ott hol a járásbiróság egyszersmind telekkönyvi hatóság, a telekkönyvi ügyek lehetőleg külön-külön biró vagy birák elintézésére bizatnának.

Dr. Imling Konrád,
kir. tszéki biró.

Nézet egy telekkönyvi vitás kérdés felől.

Lapunk mult évi 49. számában felvetett azon vitás kérdésre vonatkozólag, hogy t. i. oly esetben, midőn két különböző jognak (pl. tulajdon- és zálogjognak) telekkönyvi bekebelezése kéretik egyidejüleg, melyikot illeti az elsőbbség, s illetve miként szerzendő ily esetben érvény a törvény azon elvének, melyszerint egyidejüleg érkezett telekkönyvi beadványok egyenlő rangsorozattal birnak, egy véleménytkaptunk Hexner Gyula ügyvéd urtól.

Nevezett kartársunk ugyanis hivatkozva az 1840. XXI. törvényczikk 5. §-ára, melyszerint „ugyanazon közgyülésen vagy városi tanács előtt ugyanazon napon történt betáblázások között az adóslevél kelte határozza az elsőbbséget“ per analogiam a Petró József által felhozott kérdést szintén annak alapján vélné eldöntendőnek.

Mely nézetét következőleg indokolja: az ugyanazon jószágtestre vonatkozó beadványok tárgyai vagy kizárják egymást vagy nem. Egymást ki nem záró beadványokról felesleges szólani, miután ezeknél a praxisban, természetök szerint egyenlő elsőbbség megállapitható.

Csak az egymást kizáró ellenkező tartalmu beadványok miképeni elintézésénél akar azon elvnek érvényt szerezni, miszerint a fentidézett törvényből folyó analogia alapján, a különböző egymást kizáró kérvéayek alapjául szolgáló okmányok keletkezési idejo vétessék tekintetbe, ennélfogva köztük az lesz elsőbbségben részésitendő, a mely kelte valamint a bent megnevezett tanuk esküje által előbb keletkezettnek bizonyittatik. A második kérvény ennélfogva szükségképen a szerződő roszhiszemü fél elleni viszkeresot fentartása mellett — kivatalból visszautasitandó. Mellékesen megemliti még azt is, hogy valamely ingatlannak — két egymást kizáró szerződésbe lépő tulajdonos ellen leggyakrabban a condictio tartása támasztható.

—

Tagadhatlanul figyelmet érdemel az itt megpenditett eszme, habár — de lege lata szólván — azt hiszszük, hogy alkalmazni aligha lehetne.

Biró csak a hatályban levő törvény analogiáját alkalmazhatja, az 1840. XXI. tczikk nem ily törvény, azt a törvényerővel biró 1855. évi decz. 15-iki telekkönyvi rendelet teljesen hatályon kivül helyezte, annak rendeleteiből tehát analogiát vonni egy későbbi épen annak helyébe lépett törvény alkalmazásánál, nézetünk szerint, nem lehet, nem szabad. Nem szabad már csak annálfogva sem, mert ezen analogia ellentétben áll a telekkönyvi rendelet alapelvével, mely a keltet teljesen figyelmen kivül hagyja s egyedül a beadvány benyujtásának napját mondja határozónak. Nem volna-e tehát ezen alapelvnek az egyik fél hátrányára való megsértése, ha itt egyszerre a kelet napja tolatnék előtérbe?

Még kevésbbé hiszszük azonban, hogy ezen elvet a czikkiró ur által tervezett módon lehetne alkalmazni. Szerinte ugyanis, ha az okmány kelte a tanuk esküje által bebizonyittatik, a későbbi keletü okmányon alapuló beadvány h i v a t a l b ó l visszautasitandó. Ugy látszik tehát, hogy e procedurát perenkivül véli eszközölhetőnek H. ur. Nézetünk szerint azonban perenkivül tanuk hit alatti kihallgatásának — a törvényben meghatározott eseteken kivül — helye nem lehet.

Peres eljárás mellőztével — nézetünk szerint — az elsőbbségi kérdésben határozni sem lehet. Peres eljárás folytán sem hiszszük azonban — mai törvényeink szerint — az ügyet a H. ur által megpenditett módon elintézhetőnek.

Nagyobb figyelmet érdemel ez eszme, ha de lege ferenda beszélünk. De akkor is ily törvény mellőzhetlen feltétele lenne a teljes hitelü okmány, melyen a kelet napja is teljes hitellel birjon. Ez csak a közjegyzői kényszer mellett lenne lehetséges, e felett azonban — ugy látszik hosszabb időre — elverték a port. No de majd meglássuk mit hoz a jövő. Szerk.

A budapesti királyi itélőtábla tanácsainak összeállitása.
(Életbe lépett 1875. jan. 1-én.) I. Polgári tanács. Tanácselnök: Széll Kristóf; birák: Tölgyesy Károly, Burián Imre, Horváth Illés, Lendvai József, Jankovich Gyula, Kiss Gusztáv, Tóth Károly, Kovács János, Szászy László. — II. Polgári tanács. Tanácselnök: Mendelényi István; birák: Ferenczy János, Szentmihály István, Bernolák Károly, Rudnay István, Okolicsányi Zsigmond, Orosz Antal, Paczolay László, Bobest Lajos, Papanek Sándor, Weber Ottó. — III. Polgári tanács. Tanácselnök: —; birák: Barta Béla, Ruby Autal, Csanády György, Farkas Géza, Szabó Albert, Bartal Pál, Kozma Zsombor, Oberschall Adolf, Zlinszky Imre, Németh János. — IV. Polgári tanács Tanácselnök: Daruváry Alajos; birák: Aszt Nándor, Mattyasovszky L., Csernák Béla, Szabó Ágoston, Regner Tivadar, Lehoczky Kálmán, Süteö Rudolf, Szloboda János, Weinmann Fülöp, Oeffner Ferencz. — V. Polgári tanács. Tanácselnök: Vajkay Károly; birák: Kudlik István, Czorda Bódog, Pósch Ágoston, Csörghe László, Rudnyánszky Béla, Pósfay Károly, Kautz József, Cimponeriu Athan, Németh Lajos, dr. Despinits Péter. — VI. Polgári tanács. Tanácselnök: —; birák: Hajdu Lajos, Barthodeiszky Gy., Dáni Nándor, Kaszay Zsigmond, Körtvélyessy Miklós, Knorr Alajos, Guda György, dr. Kiss Józsa, Csoók Bálint, Blaskovich István. — VII. Polgári tanács. Tanácselnök: Neviczky József; birák: Illucz Oláh János, Nagy Imre, Veszprémi János, Hettyey István, Pásztélyi János, Lipthay Kornél, Erczei Zsigmond, Erdélyi Sándor, Wenczel Tivadar. Szerdahelyi Károly. — I. Büntető tanács. Alelnök: Fabiny Teofil; birák: Baló Mihály, Buócz Kálmán, Andrássovics Béla, Kubinyi Zsigmond, Deréky István, Bellaágh István, Kun Sándor, Sümeghy István, Pálffy Zs., Hadzics Lázár, Theofanovits Sándor, Novák Imre, Tóthfalusy Miklós, Kámánházy B Mutsó Mihály. — II. Büntető tanács. Tanácselnök: Szalay Ágoston; birák: Plainer Antal, Dobos József, Paiss Andor, Lázár Mihály, Vecsey Sándor, Závody Albin, Rimely Antal, Desewffy László, Bornemisza Antal, Hettyei Gyula, Jakabfalvay Gyula, Bolváry Gellért. — Urbéri és vegyes tanács. Tanácselnök: Fülep Lipót; birák: Horváth László, Csillag Benő, Kállay Adolf, Csik András, Wlád Alajos, Ostffy Pál, Balázsovits Zsigmond, Rózemberszky Antal, Battagliarini Pál, Keömley Pál, Braidschwer József. — Váltó, csőd, kereskedelmi és bánya tanács. Tanácselnök: Hengelmüller Mihály; birák: Agorasztó Miklós, Bay Sándor, Pataky Ignácz, Polgár Ignácz, Külley Ede, Máy Árpád, Décsey Zsigmond.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

TÖRVÉNYTERVEZET

az adósok által hitelezőik megkárositására véghezvitt jogcselekvények megtámadásáról.

(A budapesti ker. és iparkamara megbizásából szerkesztette és tanácskozás alapjául ezen kamara elé terjesztette dr. SZVETENAY MIKLÓS, a budapesti ker. és iparkamara titkára, a ker. akad. ny. tanára, a jogtudományi államvizsgálati bizottság tagja stb.)

(Második közlemény.)

Ha végig tekintünk ezen jogintézmény történelmi fejlődésén s a törvényhozás mai állásán, azt találjuk, hogy az oly jogcselekvény megtámadhatósága, mely in fraudem creditorum vitetett véghez, a csődmegnyitástól nincs függővé téve. De ettől eltekintve sem hozható fel döntő érv arra nézve, hogy az ilyen cselekvények megtámadhatósága kizárólag a csőd esetére szorittassék; miután nem lehet megengedni, hogy igazolatlan jogegyenlőtlenség létesittessék egyfelől az olyan hitelezők között, kik az adós vagyonára csődnyitást kieszközölhetnek, másfelől az olyanok között, kik erre nem képesek. Különben az adós ellen a hitelező kérelme folytán nyitandó csőd kieszközlése a mi törvényünk szerint (1840. XXII. tczikk) nem oly könnyü; mert csődnyitásra az adósnak fizetésképtelensége még nem elegendő, miután mind a törvény szelleme szerint (v. ö. 5. §. *b)* és 6. §.), mind a váltófeltörvényszéknek 1845-ben 116. sz. a., 1847-ben 1755. sz. a., 1865-ben 4135. és 4158. sz. a., és a hétszemélyes táblának 1847-ben 79. sz. a. hozott döntvényei szerint **több hitelező** létezése kivántatik, mit a csődöt kérelmező hitelezőnek kell bizonyitani. De a magyar csődtörvénytervezet szerint is (l. 89. §. s az oda vonatkozó indokokat a 186. lapon) — ha e javaslat törvény-erőre emeltetik — az egyes hitelező lépései szintén eredménytelenek volnának akkor, midőn az adósnak csak „**néhány**" személyes hitelezője van.

A felhozott kérdés fontosságáról már azon körülmény is tanuskodik, hogy már a **rómaiak** is felvetették a kérdést (L. 10. §. 6. D. XLII. 8.), vajjon az edictum e szavai szerint: „in fraudem creditorum" a hitelezők többsége, illetőleg több kárositott hitelező létezése megkivántatik-e, avagy van-e e keresetnek akkor is helye: „si unus creditor sit ex illis, qui fraudati sunt sive solus tunc fuit, sive, quum ceteris satisfactum est, hic solus remansit". A 7. §. cit. az utóbbi értelemben szól, a hitelezők többségét tehát, mely pedig a csőd lényegét képezi, nem tartja szükségesnek, minek ellenkezője különben nem is volna méltányosnak mondható. Vegyük pl. csak a fentebbi idézetben felhozott esetet, midőn a csalárd adós egyik hitelezőjének rovására a többieket mind kielégiti, vagy midőn nincs is vagy nem is volt több mint egy hitelező, kinek az adós csalárd jogcselekvényével kárt okozott; vajjon a Pauliana kedvezménye ezen egy hitelezőtől megtagadható lett volna-e?!

Az **angol jog** szintén alkotott szabványokat, melyek inkább a közvetlen joggyakorlatnak és igényeinek, mint a törvényhozói működésnek szüleményei, és melyek lehetővé teszik, hogy az adós csalárd jogcselekvényei a kárositott hitelezővel szemben hatályon kivül helyeztessenek. Már a 13. Eliz. c. 5. által lényegileg csak megerősitett Common Law is érvénytelennek mondja a hitelezőkkel szemben az olyan szinlelt és csalárd jogügyleteket (névszerint az elidegenitéseket), melyeket az adós a hitelezők karára, valamely harmadik, nem bona fide cselekvő féllel köt; az ilyen jogügyleteket **bármely kárositott hitelező a csődön kivül is megtámadhatja** (l. Robson law and practice of bankruptcy, 119. l.).

Ami Franczia országot illeti, a Code civil 1167. czikke csak a következő s a római jogból vett általános elvet állitja fel: „Ils (les créanciers) peuvent aussi, en leur nom personel, attaquer les actes faits par leur débiteur en fraude de leurs droits". Egyéb részletes határozatokat a Code civil nem tartalmaz. Ebből a franczia jogászok azt következtetik, hogy miután a régibb franczia jog szerint az actio Paulianának a római jogban érvényes szabályai a gyakorlat által is alkalmaztattak, és a törvényhozó is az idézett czikkben az actio Pauliana elvét elismeri: ezzel a további részletekre nézve a római jog többi határozatait akarta érvényben hagyni. Tehát a franczia magánjog szerint is minden egyes hitelezőnek joga van adósának csalárd jogcselekvényeit megtámadni (v. ö Zachariae v. Lingenthal: Handb. des franz. Civilrechts, II. 313. §. 329. s köv. ll.).

A közönséges német jog alapját, mint már fentebb emlittetett, még ma is a római jog képezi, habár Németország partikuláris törvényhozásai némely a viszonyoknak megfelelő javitásokat eszközölni törekedtek. Mivel pedig a római jog szerint minden egyes kárositott hitelező az actio Paulianával élhetett, ez álláspontot a közönséges **német jog** is megtartotta, daczára annak, hogy a csőd megnyithatását több hitelezőnek létezésétől tette függővé, ugy, hogy az uralkodó **doctrina** mint egykoron ugy most is megadja e keresetet az **egyes hitelezőnek is**, tekintet nélkül arra, vajjon az adós vagyona ellen nyittatott-e csőd vagy nem. Némely biróságok gyakorlata e pontban még ingadozik ugyan, de ujabb időben a legfőbb törvényszékeknek igen nagyszámu határozata csatlakozott az emlitett nézethez, mely szerint az actio Pauliana megindittása nem függ a megelőző csődnyitástól (v ö. Erkennt. d. O. A. Gs. zu **Jena**, 1849. jul. 10.) [Blätter für Rechtspflege, XIV. 115. l.]; Entscheidung des Obertribunals zu **Stuttgart**, 1861. decemb 30. (Seuffert: Archiv, XV. 180); Erkenntnisse a. d. Grossherzogth. **Hessen** (Bopp: Beiträge zu Beurkundung der oberstrichterl. Rechtsübung stb. Stuttgart, 1862, 75. 77. ll.); Erkennt. d. Tribunals zu **Celle** (Entscheidungen, V. 1862, 191. l.; Seuffert: Archiv, II. 115; Strippelmann: Neue Sammlung bemerkenswerther Entscheidungen d. O. A. Gs. in **Kassel**, V. 89—144. l.; végre a lipcsei és greifswaldei jogkaroknak 1860-ban a Blätter f. Rechtspfl. IX. 14. s köv. ll. közlött határozatait).

Poroszországban a fizetésre képtelen adósok jogcselekvényeinek csődön kivüli megtámadását csak az 1835. april 26-diki törvény tette lehetővé (v. ö. Ges.-Samml. 53. l.). De az ebben foglalt határozatok elégteleneknek bizonyultak, mivel a baj, melynek elhárítása czéloztatott, mindinkább fokozódott. E téren tehát gyökeres törvényhozási reform vált szükségessé és igy keletkezett az 1855. május 9-iki törvény a fizetésre képtelen adósok jogcselekvényeinek csődön kivüli megtámadásáról azon tartományok részére, melyekben az A. L. R. és az Allg. Gerichtsordnung törvényerővel birt. Ezen törvény 1860. október 1-én **Hohenzollern**-ra (l. Ges.-Samml. 214. l.) és 1864. október 1-én az **ehrenbreitsteini** törvényszéki tanács kerületére is kiterjesztetett (lásd Ges.-Samml. 40. l.)

Poroszország példáját több német állam törvényhozása követte, szabályozván az actio Paulianát; nevezetesen:

a **szász királyság** az 1863. jan. 2-iki polg. törvénykönyv határozataiban (1509—1518. §§.);

Hannovera az 1864. jul. 7-iki törvényben;

a **szász-weimari** nagyherczegség az 1867. jan. 19-iki törvényben;

a **szász** nagyherczegség az 1867. junius 19 iki törvényben;

Schwarzburg-Sonderhausen fejedelemség az 1868. január 9-iki törvényben;

Schwarzburg-Rudolphstadt fejed. az 1868. jul. 11-iki törvényben;

Szász-Meiningen herczegség az 1868. decemberben 23-iki törvényben;

Lübeck az 1870. május 30-iki törvényben;

Szász-Altenburg herczegség az 1872. január 26-iki törvényben.

Ide vonatkozó határozatok foglaltatnak még a **bajor polgári törvénykönyvjavaslat** 955—969. czikkeiben és a **német kötelmi jog tervezetének** 1098—1107. (I. olv.) 1031—1040. (II. olv.) czikkeiben.

Ha az ujabb tervezetek, névszerint a **szász** csődrendtartás javaslata a X. fejezetben (77—87. §§.); továbbá a **német** „**Gemeinschuldordnung**" tervezete a III. czim alatt (27—39. §§.), végre a **magyar csődtörvény tervezete** a III. fejezetben (25—33. §§.) csak a csődnyitás előtt véghez vitt jogcselekvények megtámadásáról intézkednek, ennek oka abban rejlik, hogy ezen tervezetek **egyesegyedül a csődjoggal** foglalkoznak, tehát oly tárgyakról, melyek

ennek keretén kivül esnek, nem is intézkedhettek. Hogy azonban a megtámadási jognak nemcsak a csődön belül, hanem azon kivül is helye van, azt az emlitett német tervezet indokai szintén elismerik, egyuttal hangsulyozván annak szükségességét, hogy az egyes tartományok törvényhozásai oda törekedjenek, miszerint a jogcselekvényeknek a csődön kivüli megtámadhatóságára vonatkozó elvek a csődre vonatkozó elvekkel összhangzásba hozassanak.

Noha az actio Paulianáról szóló tan kétségkivül magánjogi természetü és a kötelmi jogba tartozónak tekintendő, mivel arról intézkedik, hogy a hitelezők mely esetekben és mily hatálylyal támadhatják meg adósaik jogcselekvényeit, másfelől az sem szenved kétséget, hogy vele (az actio Paulianával) perrendi természetü kérdések is szoros kapcsolatban állnak. Ilyen különösen az a kérdés, hogy ki a felperes és ki az alperes, továbbá milyen a bizonyitási mód a támadási perekben. A tervezet előtt tehát határozottan ki volt jelölve az ut, mely ezen jogintézmény meghonositásánál követendő. A tervezet nem felelt volna meg czéljának és csak tökéletlenül oldotta volna meg feladatát, ha kizárólag az anyagi jogszabályok megállapitására szoritkozik, hanem gondoskodnia kellett a tervezetben megállapitott igények perrendi érvényesitéséről is. Minthogy a német jogtudomány és joggyakorlat azon anyaggal, mely e tervezetben és indokaiban felhasználtatott, hosszu évek során át behatóan foglalkozott — a mint az a jelen indokolás végén felsorolt forrásokból is kitünik —: a tervezetnek már elvből is kerülnie kellett minden indokolatlan ujitást, mely csak vészhozó lehetett volna, szem előtt tartva Riehl szavait: „Ein Gesetz ist vielleicht das einzige wissenschaftliche Product, bei welchem persönliche Originalität des Autors schlechthin ein Mangel ist." (Vorträge über Volk und Verfassung, 1865.)

Mai időben, midőn a világ minden része a forgalom igényeinek eleget tenni törekedik, a jog fejlődése nem szoritható többé szük és formális határok közé. Tévednek, a kik azt hiszik, hogy a sajátos nemzeti fejlődés jelszavával már minden meg van téve, kik magukat ez által az európai jogérzeten kivül helyezik és oly eredmények ellen küzdenek, melyeket a jog lényegének tiszta felfogása s az idegen jogi intézmények helyes méltatása alkotott.

Azon netán felhozható ellenvetés, hogy a tárgyalt kérdés szabályozása a polgári jog codificatiójáig és perrendtartásunk gyökeres reformjáig halasztassék, indokoltnak egyáltalában el nem ismerhető, mivel a legközelebbi országgyülés annyira el lesz foglalva magas politikai kérdések megoldásával, hogy alig nyerhet időt azon törvényhozási anyag feldolgozására, mely a jelenlegi országgyülés elé már beterjesztetett vagy beterjesztésre kész, és mivel az érintett javaslatok kidolgozása is jó hosszu időt vesz igénybe. De meg azt sem lehet feltenni oly törvényhozásról, mely a kor szinvonalán áll s feladatának tudatával bir, hogy tekintetbe nem véve a kor követelményeit, a sürgős specialis törvények alkotását csak azért utasitaná el magától, mivel azok a még meghozandó törvénykönyvek kiegészitő részét képezik.

A tárgy fontossága és azon körülmény, hogy hazánkban meghonositandó jogintézményről van szó, igazolni fogja ezen általános indokolásnak nagy és szokatlan terjedelmét.

II. Különös indokok.

Az 1. §-hoz.

(V. ö. a német kötelmi jog tervezetének I. olv. szerinti 1098. és 1107. czikkét és II. olv. szerinti 1031. és 1040. czikkét; a szász polg. törvkönyvnek 1509. §-át; a bajor polg. törvkönyv terv. 955., 956. és 966. czikkét; az 1855. máj. 9-iki porosz törvény 1. és 9. §§-ait; az 1864. jul. 7-iki hannoverai törvény 2. §-át; az 1866. decz. 23-iki szász-meiningeni törv. 1. czikkét).

Általánosan elismert jogelv, hogy az adós, a mig a vagyonával való szabad rendelkezési joga tőle el nem vonatott, e jogának gyakorlásában nem korlátolható. Ha tehát a hitelező mind e mellett mégis feljogosittatik az adós olyan cselekvényeit megtámadni, melyeket ez azon időben, melyben még szabad rendelkezési jogával bir, véghez vitt: úgy e jognak különös körülményen kell alapulnia, azon t. i., hogy a hitelező kielégitésre való joga megsértetett. Csakis valamely jogsértésnek elháritása végett lehet másnak intézkedéseit megtámadni. Következetesen járt el tehát a legtöbb törvényhozás, midőn az adósnak ilyen jogcselekvényeit megtámadhatóknak nyilvánitotta.

Jogcselekvények. A szász polg. törvénykönyvnek 1509. §-a, a német kötelmi jog tervezetének I. olv. szerinti 1098., II. olv. szerinti 1031. czikke és a bajor tervezet 955. czikke megtámadhatóknak nyilvánitja az olyan „elidegenitéseket" (Veräusserungen), melyek folytán az adós — akár viszteherrel, akár a nélkül — vagyonának valamely részén tulajdonjogot, vagy tuladni magát kötelezte. Minthogy azonban a „Veräusserung" fogalma Németországban igen gyakran aggályokra szolgáltatott okot és egyszersmind nagyon szük is, a mennyiben minden jog szerint a fizetések, teljesitések, kötelezettségek, elismervények stb. szintén tárgyát képezik a megtámadásnak, az ilyen cselekvényekre pedig a „Veräusserung" fogalma még a szó legtágabb értelmében is csak erőltetve volna alkalmazható: a tervezet „elidegenités" helyett a „jogcselekvények" kifejezését használja, csatlakozván a római edictum szavaihoz: „quaecunque gesta erunt". Megtámadni tehát csak a positiv tevést, a „jogcselekvényt" lehet; a mulasztást csak akkor, ha a törvény azt tényleges cselekvéssel egy kategoriába sorolja. Ha például az adós mint alperes a kitüzött tárgyalási napon meg nem jelent, a polg. perrendtartás 111. §-a szerint a keresetben felhozott tények és állitások, — a mennyiben magának a felperesnek bizonyitékai által meg nem czáfoltatnak, — valóknak tartandók; ez esetben tehát a csalárd meg nem jelenés egyenlőnek vétetik a csalárd beismeréssel és mint ilyen megtámadható. Hogy az adósnak a pertársával való összejátszása a birtokában levő bizonyitékok fel nem használása iránt vagy az adós által inditott keresetnek visszavonása iránt, a jogsértés elháritása czéljából megtámadható, magától értetik; mert az ilyen eljárás tényleges cselekvést foglal magában.

Csak szinleg. Teljesen igazolt, hogy a szinleges ügyletek az adós hitelezői érdekében szintén megtámadhatók legyenek, mivel már maga a szinlelés is mutatja, hogy a szerződő felek nem egyenes uton jártak s a szinlelt ügyletet csak a végből kötötték, hogy a tulajdonképen szándékba vett ügyletet elpalástolják. Kétséget nem szenved tehát, hogy a szinlelt szerződés az által megtámadható, kinek alapos érdeke van, hogy a szinlelt szerződés megsemmisittessék. Hogy az adósnak az illető cselekvényt hitelezői kárositásának (fraudatio creditorum) szándékából kellett véghez vinnie, már az általános indokokban kifejtetett.

Itt azon kérdés merül fel, vajon csak az olyan személyeknek legyen-e joguk a megtámadásra, kik az adós csalárd jogcselekvényei által megrövidittetvén, a jogcselekvény véghezvitelekor az adósnak már hitelezői voltak, avagy hogy e jog az oly személyeket is megillesse-e, kik csak a kérdésben forgó cselekvény véghezvitele után lettek hitelezők.

E kérdésre nézve a római jog azon feltevéshez ragaszkodott, hogy az actio Paulianával csak az olyan hitelők élhetnek, kiknek követelése már a megtámadható ügylet megkötésekor is fenállt, azon nézetből indulván ki, hogy az adós az illető ügylet megkötésekor bizonyos hitelezők megrövidités vette legyen szándékba, és hogy általában az ügylet épen ezen hitelezőket közvetlenül kárositotta legyen. Ez pedig csak akkor lehető, ha a követelés már korábban is fenállt. A római jog továbbá azon feltevésből indult ki, hogy a vagyon csökkenése azon hitelezőt hozza kedvezőtlenebb helyzetbe, ki elől oly tárgy idegenittetik el, melyre a majdani kielégités czéljából már követelése keletkezésekor számithatott. A német kötelmi jog tervezetének I. olv. szerinti 1098., II. olv. szerinti 1031. czikke, továbbá a bajor tervezetnek 956. czikke és végre az 1855. május 9-iki porosz törvénynek 9. §-a szintén arra czélzó határozatokat tartalmaznak, hogy kereset inditásra csak az olyan hitelezők legyenek jogositva, kiknek követelése az elidegenités idejében már fenállott. Ettől eltérőleg azon német államok joggyakorlata, melyekben a megtámadási jog törvényes megszoritása nincs kimondva, a jogcselekvény megtámadását méltányossági szempontból az olyan hitelezőnek is megengedi, kinek követelése csak a kérdéses ügylet véghezvitele után keletkezett. (L. Zeitschr. f. Hannover. Recht, III. k. I. füz. 86. l.) Franciaországban ugyanazon elv van elfogadva (v. ö. Chardon: Du dol et de la fraude, 192. l. Puchelt: Zeitschrift, II, 77. s köv. ll.).

A római jogi felfogás, bár a szigoru jognak felel meg, a gyakorlati alkalmazásban sok hátránynyal jár. Ezen elv ugyanis a megtámadás meghiusitását vonhatja maga után, a mi már az által is elérhető, hogy az ügylet a megkötési időnél korábbra kelteztetik, s ekkép a szinlelésnek és csalásnak tág tér nyittatik; másfelől pedig megoszlást szül a hitelezők érdekeiben és

semmiképen sem helyeselhető egyenlőtlenséget az igazság kiszolgáltatásában. Helyesen mondja tehát a porosz megtámadási törvényjavaslat indokolása:

„Es kann nämlich leicht vorkommen, dass der Gläubiger von der vorgenommenen Veräusserung keine Kenntniss hatte, und sich vielleicht gerade in der Voraussetzung, dass die veräusserte Sache noch zum Vermögen des Schuldners gehöre, mit dem letzteren eingelassen hat; es ist auch möglich, dass der Schuldner eine Veräusserung absichtlich zum Nachtheile der späteren Gläubiger vornimmt, indemm er dieselbe verheimlicht, und sich so mittelst Täuschung der Gläubiger Credit verschafft. In dergleichen Fällen darf den Gläubigern das Recht, die frühere Veräusserung anzufechten, nicht entzogen werden."

Hasonló értelemben nyilatkozik Dr. Steinbach Emil „Die Anfechtung der Rechtsgeschäfte in fraudem creditorum" czimü jeles értekezésében:

„Wenn ein Gläubiger zu seiner Befriedigung das Vermögen seines Schuldners exequirt, so fällt Niemanden ein, zu fragen, ob der Schuldner ein bestimmtes Vermögensstück zur Zeit der Entsehung der nunmehr exequirbaren Forderung bereits besessen habe oder nicht; der Gläubiger hat das Recht, alle einzelnen Vermögenstücke des Schuldners zu seiner Befriedigung heranzuziehen, und wenn es sich nun darum handelt, ein solches von dem Schuldner wiederrechtlicher Weise entferntes Vermögensstück zurückzufordern, so soll plötzlich ein Unterschied zwischen älteren und jüngeren Gläubigern gemacht werden!"

Minthogy az adós a megtámadható jogcselekvényes összes hitelezőit kivétel nélkül megröviditi, elvonván tőlök egyetemben és külön-külön egy olyan tárgyat, mely kielégitésökre alapul szolgálhatott volna: csak jogos és méltányos, hogy e cselekvényt mindegyik hitelező, akár annak véghezvitele előtt akár utána keletkezett a követelése, meg is támadhassa. Ezt az álláspontot kellett a tervezetnek is elfoglalnia.

A jelen törvény alkalmazása körül netán támadható kételyek elháritása czéljából pedig szükségesnek mutatkozott a csődtörvényre utalni, nevezetesen e törvénynek azon határozataira, melyek a csődnyitás következményeiről, illetőleg a csődnyitás előtt véghez vitt jogcselekvények megtámadhatóságáról szólnak.

A 2. §-hoz.

(V. ö. a német kötelmi jog tervezetének I. olv. szerinti 1098. és 1099. cz. 1. bek. II. olv. szerinti 1031. és 1032. cz. 1. bek.; a szász polg. törv. könynek 1510., 1511. és 1513. §§-ait; a bajor polg. törv. k. tervezetének 955. és 958. czikkeit; az 1855. május 9-iki porosz törvény 5. és 7. §§-ait; az 1864. julius 7-iki hannoverai törvény 5. és 7. §§-ait; az 1868 deczemb. 23-idi szász meiningeni törvény 2. és 3. czikkét; az 1872. január 26-iki szász-altenburgi törvény 2., 3. és 7. §§-ait).

Az 1. §-ban kimondott elv ezen 2. §. határozataiban leli közelebbi kifejtését. Az általános indokokban (l. ad. I. Mely esetekben támadhatók meg az adós jogcselekvényei?) részletesen taglaltatott azon alap, melyen ezen §. rendeletei nyugszanak, ugy hogy e helyütt a fentebb mondottakra csak utalnunk kell. Behatóbb megbeszélést csak három fontosabb kérdés igényel és pedig:

1. vajjon a telekkönybe bekeblezett jogok átalában;

2. vajjon az örökségről és hagyományról való lemondások; és

3. vajjon jelzálog vagy zálog utólagos adása már fennálló adósságra nézve megtámadható-e?

Ad 1.

Minthogy a megtámadási jog az adósnak kivétel nélkül minden in fraudem creditorum véghezvitt jogcselekvényeire kiterjeszkedik, világos, hogy az ilyen feltevés mellett a telekkönybe bekeblezett jogok szintén megtámadhatók. Ezen intézkedés első tekintetre a telekkönyvbe helyezett bizalmat látszik illusoriussá tenni. Ha a rendelkezési szabadság megszoritása még nincs telekkönybe igtatva, azt lehetne kérdezni, hogy a szerzés megtámadása megengedhető-e? Erre csak azt válaszolhatni, hogy itt nem harmadik, hanem azon személy ellen irányuló megtámadásról van szó, ki közvetlenül az adóstól szerzett jogot. Már pedig a közvetlen szerződő felet illetőleg a felhozott kérdésre igennel kell felelnünk, mivel az ő igénye hibásan keletkezett. Ha tudta a szerző, hogy az adós hitelezőit megkárositani szándékszik, akkor azt is tudnia kellett, hogy azon ügylet megkötése által, melynek alapján jogot szerzett, a hitelezők jogai megsértettek és midőn az ügyletet daczára ennek mégis megkötötte, a jogsértés részesévé tette magát. Már pedig a roszhiszemüségéből neki a sértett féllel szemközt hasznot huzni nem szabad. Ezzel pedig a telekkönyvbe helyezett bizalom messze terjedő védelme sem ellenkezik.

Igen találók a német „Gemeinschuldordnung" tervezetéhez csatolt indokoknak ide vonatkozó megjegyzései: „Die Oeffentlichkeit des Grundbuchs velangt, dass demjenigen, welcher im Glauben an die Richtigkeit des Grundbuchs dem entgegenstehende Thatsachen nicht kannte, diese Unkenntniss nicht schaden, — und dass demjenigen, welcher eine, obwohl aus dem Grundbuch hervorgehende Thatsache nicht kannte, diese Unkenntniss nicht nützen dürfe, — sie verlangt aber nicht das Verbot, eine wahrnehmbare Thatsache wahrzunehmen und zu glauben, wenn sie nicht aus dem Grundbuch ersichtlich sei und rechtfertigt nicht die Fiction, dass derjenige, welcher eine Thatsache gekannt hat, sie trotzdem nicht gekannt habe, weil sie nicht aus dem Grundbuch zu seiner Kenntniss gelangt sei."

Az 1822-diki bajor „Hypothekengesetz" a jelzálogos követelésekkel való forgalom biztosságának az által tesz eleget, hogy a megtámadható jelzálogkövetelést csak addig engedi megtámadni, a mig e követelésre annak van joga, ki azt a csalárd adóstól szerezte. Ha azonban ezen, első szerző a követelést viszteherrel járó ügylet utján elidegeniti akkor a jóhiszemü jogutód ellen a megtámadás nem érvényesithető, kivéve azon esetet, midőn a megtámadásra jogositott hitelezők e jogukat a jelzálog könyvbe bejegyeztették.

A szász jog szerint az adott jelzálog az actio Pauliana feltevései mellett megtámadható, nem ugyan a harmadik szerzővel szemben, hanem igen azon személylyel szemben, kinek részére az először adatott.

A porosz jog szerint, különösen az 1872. május 5-dikén hozott törvény 9-dik §-a szerint, mely a tulajdonszerzésről és a fekvő birtokok, bányák, és önálló jogositványok megterheléséről szól (Gesetz-Sammlung: 1872. 433 s köz. ll.), a tulajdon átruházásának bejegyzése következményeivel együtt a magánjog határozatai szerint*) megtámadható. Ugyanazon §-nak 2. és 3. bekezdése pedig igy szól:

„Es bleiben jedoch die in der Zwischenzeit von dritten Personen gegen Entgelt und im redlichen Glauben an die Richtigkeit des Grundbuchs erworbenen Rechte in Kraft."

„Gegen diesen Nachtheil kann sich der Anfechtungskläger durch die von dem Processrichter nachzusuchende Eintragung einer Vormerkung sichern."

Bizonyitást sem igényel, hogy az ilyen irányu határozat a dologi hitelt nem fogná kárositani, mig másfelől az átalános hitel védelmére elodázhatlanul szükséges. Annak oka pedig, hogy az ily értelmü intézkedés a német kötelmi jog tervezetébe (v. ö. II. olv. szerinti 1032. czikk 3. bek.) fel nem vétetett, egyedül abban rejlik, hogy ezt a jelzálogtörvényeknek különböző volta az egyes német államokban meg nem engedte.

Ad 2.

A római jog szerint az actio Paulianának csak akkor van helye, midőn tényleges vagyoncsökkenés forog fenn, midőn az adós vagyonából valamely rész elidegenittetik, mely korábban hozzá tartozott. Mivel pedig az örökségről vagy hagyományról való lemondás nem képez vagyoncsökkenést, hanem csak uj szerzemény visszautasitását, az adósnak ilyen irányu jogcselekvényei a római jog szerint meg nem támadhatók.

A német kötelmi jog tárgyalására egybehivott drezdai értekezlet nem döntötte el a kérdést, vajjon az örökségről vagy hagyományról való lemondás az adós részéről elidegenitésnek mondható-e. De e kérdést nem is lehetett eldöntenie, mivel a partikuláris törvényeknek az öröködési jogra vonatkozó határozatainak különbsége szerint a feleletnek is különbözőnek kellett volna lennie. Azon törvénykönyvek értelmében, melyek

*) Eltekintve a magán jogban felsorolt esetektől a bejegyzés megtámadásának az ellen, kinek javára a bejegyzés eszközöltetett, belye van, ha az a csődrendtartás 99—112., 373. és 393. §§-aira vagy az 1855. május 9-iki törvényre alapitható.

*

szerint az örökség és bizonyos körülmények közt a hagyomány is csak birtokbavétel, illetőleg elfogadás által szereztetik meg, a birtokba nem vételben vagy az el nem fogadásban nem rejlik elidegenités. Másként áll a dolog azon törvénykönyvek értelmében, melyek szerint az örökség az örökhagyó halálával ipso jure szereztetik meg a nélkül, hogy az örökösnek valamit tennie kellene, sőt ennek az örökséget, ha meg nem akarja szerezni, határozottan vissza kell utasitnia. Ezen örökjogi rendszer értelmében, mely a porosz, franczia és száz polgári törv. könyvekben van elfogadva, az örökség vagy hagyomány visszautasitása kétségkivül megtámadható jogcselekvény.

Minthogy az adós az által, hogy a reá szállott örökséget vagy a neki szánt hagyományt, tehát egy immár létesült vagyonjogot visszautasit, mindenesetre egy immár vagyonához tartozó jogot ad fel és ennek következtében a hitelezők jogát, mely szerint kielégittetésöket e vagyonból követhetik, megsérti, mig arra nézve, kinek az ilyen lemondás javára szolgál, e nyeremény az ingyenes vagyonszoporodás jellegével bir: bizonyára jogos és indokolt, hogy az örökségről és hagyományról lemondásokra az ingyenes i tézkedések megtámadhatósága tekintetében fennálló elvek egész t rjedelmükben alkalmaztassanak.

Ad 3.

Azon fordorkodások között, melyekkel az adós hitelezőjét a kielégitésére szolgálandó alaptól megfosztani törekszik, a zálog- vagy jelzálogadás kiváló szerepet játszik. Ezt rendszerint a főügylettel közvetlen összeköttetésben szokás megállapitani, ha ez utólagosan és erre való megelőző kötelezettség nélkül történik, akkor e müveletnek a fennforgó viszonyok közt nyilván az a czélja, hogy a biztositásul lekötött tárgyak egyetlen személynek juttassanak. A mindennapi tapasztalás azt mutatja, hogy épen e cselekvények szolgáltatnak okot a legtöbb és leghevesebb panaszra, és hogy rendszerint oly alakokba öltöztetnek, melyek ellen küzdeni törvényeink szerint teljesen lehetetlen.

Azon kérdést illetőleg, vajjon az adós által valamely fennálló adósság biztositására adott zálog- vagy jelzálog, feltéve természetesen, hogy ez in fraudem creditorum történt, a pauliani keresettel megtámadható-e, a vélemények szétágazók. Az uralkodó nézet szerint a jelzálogadásban teljesen új jogügylet rejlik, mely másnemü vagyon csökkenést (adósságot) foglal magába mint azon adósság, melynek biztositására a zálog szolgáljon. Ezen értelemben nyilatkoznak Unterholzner, Franke, Mühlenbruch, Arndts, Windscheid, Sintenis és Vangerow még azon hozzáadással, hogy a hitelező roszhiszemüsége szabály szerint meg lesz állap tva, mivel uj jogügylet köttetett.

Joggal állitható, hogy egy előbb elvállalt kötelezettség biztositására adott zálog, ha ez utóbbi előre ki nem volt kötve, az adós ingyenes intézkedésének tekintendő.

A tervezet annyival inkább csatlakozhatott ezen nézethez, mivel ezt legfelsőbb törvényszékek is magukévá tették.

Igy olvassuk a müncheni legfelsőbb törvényszék egyik, 1866-ban hozott itéletében (Seuffert, XXI. köt. 187. sz. I.):

„Um dem Paulianischen Rechtsmittel gegen die Bestellung einer Hypothek Statt geben zu können — — müssen auf Seite desjenigen, für welchen die angefochtene Hypothek bestellt wurde, nur entweder ein blos lucrativer Erwerb oder seine Theilnahme an der Gefährde des Gemeinschuldners vorliegen.“ — — — — „Die Erwerbung des Hypothekenrechtes ist dann als lucrativ anzusehen, wenn die Hypothek vom Schuldner für eine schon früher ohne Hypothekentitel bestandene Forderung, für ein vetus creditum freiwillig bestellt wurde. — — —“

Hason értelemben nyilatkozik a wolfenbütteli legfelsőbb törv. szék egyik, 1837-ben hozott itéletében (Seuffert, XXII. 286. sz.):

„— so geht doch die richtige Meinung dahin, dass diejenigen Verpfändungen, welche wegen einer schon früher bestandenen Schuld hinterher vorgenommen worden, nur dann der Rescission durch die Pauliana unbedingt unterliegen, wenn sie unter einem lucrativen Titel errichtet sind, und dass dagegen, wenn sich der Gläubiger zu einer Gegenleistung, namentlich zu einer Fristbewilligung verstanden hat, wie bei onerosen Veräuserungen überhaupt, auf die fraus des Schuldners und des Gläubigers gesehen werden muss.“

Szintigy a drezdai legf. törv. szék egyik 1866-ban hozott itéletében (Seuffert, XXI. 187. sz. II.):

„— Verpfändungen — — unterliegen der Anfechtung durch die Paulianische Klage. Das Letztere ist aber auch der Fall, wenn die Veräusserung in der Weise erfolgt, dass der Mitcontrahent eine Verbesserung seines Vermögenszustandes erfährt, auf welche er an sich keinen Anspruch hatte, und zwar kann dann die Rescission der Veräusserung erfolgen, auch wenn der Mitcontrahent von einer böslichen Absicht bei Eingehung des für ihn lucrativen Geschäftes frei war und er den insolventen Zustand des Schuldners nicht kannte.“ — „Die Pfandbestellung für eine noch nicht fällige Forderung ist aber, wenn sie nicht gleich bei Contrahirung der letzteren ausbedungen war, ein Vermögensvortheil, auf welchen der betreffende Gläubiger an sich keinen Anspruch hat. Der Letztere erlangt sie daher titulo lucrativo und wenn sie mithin zu einer Zeit erfolgte, wo der Schuldner bereits zahlungsunfähig war, so unterliegt sie — — der Anfechtung durch die Paulianische Klage, ohne dass noch etwas darauf ankömmt, ob der Pandemptänger den insolventen Zustand des Schuldners zur Zeit des Pfandes kannte oder nicht.“

Azon érvek, melyekkel az emlitett legfelsőbb törvényszékek itéleteiket indokolják, eléggé nyomósak, hogy a régi adósság biztositására történt önkéntes zálogadás titulo lucrativo véghezvitt jogcselekvénynek tekintessék, minélfogva csak jogosnak mondható, ha azon hitelező, kinek javára utólagosan adatott zálog vagy jelzálogjog, egy kategoriába helyeztetik az ajándéknyerővel. A szerzett zálogjog nélkül a hitelező nem kapott volna annyit, mint a mennyit jelenleg kap. A többletet tehát ezen a kerülő uton szerzi meg. Igaz ugyan, hogy a kapott többletet különben itt is lett volna joga követelni; de ez mitsem használt volna, épen mivel nem volt annyi számára; a többlethez csakis a nyert zálogjog alapján jutott, azt tehát tényleg csak a zálogjog által szerezte. E felfogásnak természetes következménye az, hogy az illető hitelező elleni kereset megindítására távolról sem szükséges, hogy ő a kérdéses zálog- vagy jelzálog szerzésekor az adós csalárd szándékáról tudomással birt legyen.

A 3. §-hoz.

(V. ö. a szász polg. törv. k. 1511. §-át; a bajor polg. törv. k. terv. 961. czikkét.)

Azon kérdésre nézve, vajjon más tárgynak fizetés helyett adása (datio is solutum) az actio Paulianával megtámadható-e, a jogászok nézetei annyiban ágaznak szét, a mennyiben némelyek (Günther, Puchta, Brinz és Reinhart) a datio is solutum megtámadását teljesen kizárandónak; mások (Francke, Laspeyres, Vangerow, Holzschuher, Mühlenbruch, Arndts, Windscheid, Meischeider és Schönemann) azt korlátlanul megengedendőnek vélik. E két nézetnek egyike sem állhat meg. Az első azért nem, mivel igen könnyen megeshetik, hogy a hitelező a datio folytán többet kap, mint a mennyit az adóstól tényleg követelhet, a mi a többi hitelezők károsodásával járhat; a második nézet pedig azért nem nem, mivel a datio in solutum-nál adósság-törlesztés forog fenn, és ha a hitelező a datio folytán csak épen annyit kap, a mennyit követelni jogositva volt, ez által az adós tényleges vagyona a többi hitelezők kárára nem csökkentetett.

A mondottakból kitünik, hogy az igazság középen van, miért is a tervezet az egyik szélső nézetet sem fogadta el.

A 3. §. abból a feltevésből indul ki, hogy a hitelező olyasmit kap, a mi előbb még nem képezte jogának tartalmát és pedig oly időbe, midőn az adós más fizetési eszközökkel nem rendelkezett. E körülmény azon tapasztalattal együtt, hogy az ilyen ügyletekben rendesen az adósságnak csalárd tulfizetése szokott rejtőzni, mérvadónak tekinthető. E §. intézkedése különben nem mondható méltánytalannak a fizetés helyett adott tárgy elfogadója iránt, mivel a datio in solutum, mint mesterkélt fizetési mód, könnyen felhasználható a többi hitelezők megkárositására s a törvény kijátszására. Ha az adósság összege s az adott tárgy értéke egymást teljesen fedezik, akkor az adós vagyonának csökkenéséről nem lehet szó, következőleg maga az ügylet sem dönthető meg.

(Folytatása következik.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. tczikk módositása iránt.

(Az igazságügyi bizottság előadójának szövegezése szerint.)

(Második közlemény.)

45. §.

Az alperesi vis onválasznak jegyzőkönyvbe vétele után, illetőleg jegyzőkönyvi tárgyalás esetében a tárgyalás folytatására s a birói határozat meghirdetésére kitüzött ujabb határnapon köteles a biró a felek vagy képviselőjökhöz intézett kérdések által oda hatni, hogy nem világos kérelmeiket felvilágositsák, a tényállást hiányzó részeiben kiegészitsék, még szükséges bizonyitékaikat előterjeszszék, vagy az ellenfél által ajánlott bizonyitékokra nyilatkozzanak. Jegyzőkönyvi tárgyalás esetében a felek ez alkalommal védveiket akkor is előterjeszthetik, ha perbeszédeiket a jegyzőkönyvbe beigtatni elmulasztották.

Sommás eljárásban hallgatagul beismertnek csak azon állitás vétetik, melyre az ellenfél a biró által hozzá e részben intézett kérdés daczára sem nyilatkozik. A félnek azon nyilatkozatát, hogy valamely tényről tudomása nincsen, csak akkor lehet tagadásnak tekinteni, ha azon tény nem a nyilatkozó félnek saját cselekménye, s arról saját tapasztalattal nem bir.

Nem jogtudó feleket a biró a bizonyitás terhe és a bizonyitási eszközök iránt felvilágositani tartozik.

Ha a felek perbeszédeiket a jelen törvény 46. §-a szerint kitüzött határidő lejárta előtt iktatták jegyzőkönyvbe, s a folytatólagos tárgyalás végett együttesen jelentkeznek, a biró, mennyiben egyéb hivatalos teendői nem akadályozzák, a jegyzőkönyvbe iktatott perbeszédek átolvasása után a folytatólagos tárgyalást azonnal megtartani köteles.

46. §.

Ha a jegyzőkönyvi tárgyalást követő folytatólagos tárgyalásra a felek valamelyike meg nem jelent, a megjelent félnek ekkor előterjesztett vagy a jegyzőkönyvi perbeszédbe foglalt állitásai, mennyiben a meg nem jelent fél által a jegyzőkönyvi tárgyalás során meg nem tagadtattak, vagy a hivatolt bizonyitékok által meg nem czáfoltatnak, az itélet hozatalánál valóknak veendők.

Ha valamelyik fél a tárgyalásra meg jelen ugyan, de a hozzá intézett felszólitás daczára védelmét elő nem terjeszti, ugy tekintendő, mintha meg sem jelent volna. Ugyanez áll azon félre, a ki a tárgyaláson megjelent ugyan, de a biró engedélye nélkül, a védelem előterjesztése nélkül eltávozott.

Ha valamelyik fél a védelem részbeni előterjesztése után távozik el, vagy vonakodik további védelmét előterjeszteni, a tárgyalás az ellenféllel tovább folytattatik, s az ügy a részben előterjesztett védelem figyelembe vételével döntetik el.

47. §.

Ha a biró valamely személyesen jelen nem levő fél megkérdezését szükségesnek látja, ezen felet személyes megjelenésre idézheti. Az első tárgyalásra meg nem jelent fél személyes megjelenésre nem idézhető.

Ha a megkérdezendő felet a megjelenésben valamely elfogadható ok akadályozza s ezt bejelenti, a meghallgatás lakásán a biró által eszközöltetik; ha pedig a fél más bíróság helyén lakik vagy huzamosan tartózkodik, a meghallgatás végett e hely birósága kerestetik meg.

A biró a félhez intézendő kérdéseket végzésébe foglalva, a féllel megidéztetésekor közli.

Azon felet, a ki meg nem jelen, vagy a kérdésre épen nem, avagy nem határozottan felel, ugy kell tekinteni, mintha az ellenfél részére kedvezően, vallott volna.

A személyesen megjelent félhez a biró a szükséghez képest a végzésben foglaltakon felül további kérdéseket is intézhet.

48. §

Ha a biró az ügyet teljesen kifejtettnek látja, a tárgyalást befejezettnek nyilvánitja; a tárgyalásról felvett jegyzőkönyvet a felek előtt felolvassa, ezeknek netaláni észrevételeit, a mennyiben helyeseknek találja, pótlólag beiktatja, ennek megtörténte után a jegyzőkönyvet aláirja és a felekkel is aláiratja.

Ha a felek valamelyike a jegyzőkönyvet azon okból vonakodik aláirni, mert abban valamely döntő körülményre való nyilatkozat vagy hivatkozás helytelenül vétetett be, vagy kihagyatott; köteles a biró megjegyezni, hogy minő ténykörülményeknek vagy bizonyitékoknak helytelen felvétele vagy mellőzése miatt tagadtatott meg az aláirás.

Itélet alapjául a kereseten vagy panaszjegyzőkönyvön kivül csak a tárgyalási jegyzőkönyvnek s mellékleteinek tartalma szolgálhat.

49. §.

Oly személyekkel, kiknek nyelvét a biró nem érti, a tárgyalás tolmács közvetitése mellett történik.

Ezt arra kell megesketni, hogy a vele közöltetek híven fogja átforditani. A tárgyalási jegyzőkönyvet a tolmács előtt felolvasni és vele aláiratni kell.

Hasonló módon kell a süket, néma vagy süketnéma személyekkel tárgyalni. — Ha azonban ezekkel irás közvetitésével lehet tárgyalni, akkor a tárgyalás irás segedelmével történik. A felvett jegyzőkönyvet ők maguk olvassák el, és ha irástudók, aláirásukkal megerősitik.

50. §.

A csend és rend föntartása tekintetéből joga van a bírónak azon hallgatókat, feleket, ügyvédeiket vagy megbizottjaikat, kik a tárgyalást zavarják s annak méltóságát sértik, azon figyelmeztetéssel rendre utasitani, hogy ismétlés esetében a törvény teljes szigorát fogja alkalmazni, és ha ezen rendreutasitás nem használ, az engedetlen hallgatókat a tárgyalási teremből kiutasithatja, a feleket, ügyvédeiket vagy megbizottjaikat pedig esetről esetre 100 frtig terjedhető pénzbirságban elmarasztalni, sőt a tárgyalást is rövid, de mégis elegendő időre, az engedetlen fél vagy ügyvéd avagy megbizott költségére elhalaszthatja s a felet ügyvéd vagy más ügyvéd rendelésére utasithatja.

Ha a kiszabott birság be nem hajtható, a biró jogositva van az elmarasztalt felet, ügyvédet vagy megbizottat, minden öt forintért egy napra elzáratni.

Ha a rendzavarás a büntető törvények sulya alá eső cselekedetből áll, a bíróság a tárgyalás felfüggesztése mellett az esetről külön jegyzőkönyvet vegyen fel, s azt a büntető eljárás megindítása végett a kir. ügyészhez tegye át.

Ezen §-ban foglalt jogositványok megilletik azon birót is, ki a tárgyalási termen kivül végez valamely hivatalos cselekvést.

51. §.

A felek közmegegyezéssel a sommás per tárgyalására kitüzött határnapot, valamint a jegyzőkönyvi tárgyalást követő folytatólagos tárgyalási határnapot elhalasztani vannak jogositva. Ilyen elhalasztásnak a szóbeli tárgyalás folyamában s ugyanazon ügyben többször is van helye.

Valamelyik fél kérelmére a biró a tárgyalást az ellenfél ellenzése daczára elhalaszthatja akkor, ha a kérelmet indokoltnak találja.

Ha az első tárgyalás a felek közmegegyezésével halasztatik el, az ujabban kitüzött határnap a birói illetőség vagy érdekeltség tárgyábani kifogás szempontjából első határnapnak tekintetik.

Ha a tárgyalás a kitüzött határnapon be nem fejeztethetik, hivatalbóli elhalasztásnak van helye.

Elhalasztások esetében az ujabb határnap kitüzését tárgyazó végzés jegyzőkönyvbe iktattatik, s a feleknek szóval adatik tudtul. Ujabb idézés nem szükséges.

52. §.

Közös okirat előterjesztése iránti kérelem sommás eljárásban a tárgyalás folyama alatt szóval, vagy a jegyzőkönyvbe iktatott perbeszédben bármikor előterjeszthető. Ez iránt a biró az ellenfelet meghallgatva az a jelen törvény 72. §-a szerint határoz. Ha az itélet a közokirat előterjesztése iránti kérelemnek helyt nem ad, ez ellen külön felebbezésnek helye nincsen, s a tárgyalás nyomban folytattatik. A kérelemnek helyt adó itélet ellen külön felebbezésnek van helye, mely a főügy további tárgyalását felfüggeszti.

53. §.

Az idézett tczikk 119. §. helyett:

Ha a felek a tárgyalás során tanukra hivatkoznak, a biró a mennyiben e bizonyitást szükségesnek látja, a tanuhallgatást megrendeli, ha a felek tanuikkal együtt jelentek meg, a tanukihallgatást foganatositja, különben a tanuk kihallgatása iránt az 1868. LIV. tczikk 196. és 198. §§-ainak szabá yai szerint intézkedik.

54. §.

Az idézett tczikk 121. §. helyett:

Ha birói szemle vagy szakértők általi bizonyitás szüksége forog fenn, a biró a szemlét, illetőleg a szakértők általi bizonyitást, az 1868. LIV. tczikk212., és következő §§-ainak szabályai szerint teljesitse. A szakértők lelete és az ugyanazon alkalommal a felek által a szakértők véleményére előterjeszthető észrevételek a perről felvett jegyzőkönyvbe iktattatnak.

Ha a per tárgya 200 frt összeget meg nem halad, a szakértői bizonyitásnál a biró jogositva van csupán egy általa kinevezett szakértőt alkalmazni.

55. §.

Az idézett tczikk 122. §. helyett:

Ha megkeresés folytán hallgattatnak ki a tanuk vagy szakértők, az 1868. LIV. tczikk 198., illetőleg 214. §§-nak szabályai alkalmazandók. Ez esetben a per birósága végzésben megállapitja azon kérdéseket, melyekre a tanuk kihallgatandók, illetőleg a szakértők véleménye kiveendő. Ezen kivül a tanuk és szakértők a felek által szóval előterjesztett vagy a megkeresett birósághoz irásban beküldött kérdésekre is kihallgatandók.

A felek a tanuk vallomására és a szakértők véleményére vonatkozó észrevételeiket azonnal a kihallgatás után vannak csak jogositva előterjeszteni. Ezen észrevételek a megkeresett bíróság által jegyzőkönyvbe veendők.

56. §.

Az idézett törvény 123. §. után:

A felfedező eskü iránti kérelmet az ügy szóbeli tárgyalása alkalmával vagy a jegyzőkönyvbe iktatott perboszédben kell előterjeszteni. A bíróság a kérelem iránt az ellenfél e tárgybeli előadásának figyelembe vételével a jelen törvény 79. §-a rendeletéhez képest előlegesen határoz.

Azon itélet ellen, melylyel a biró a felet kérelmével elutasitja, külön felebbezésnek helye nincs. A kérelemnek helyt adó itélet ellen felebbezésnek van helye, mely a főügy további tárgyalását felfüggeszti.

57. §.

Sommás ügyekben a biró az itélet jogerőre emelkedése után az eskütételi határnapot hivatalból tüzi ki, s ha az esküt tenni köteles fél más bíróság területén lakik, avagy huzamosan tartózkodik, az eskü kivétele végett e hely bíróságát keresi meg.

58. §.

Az idézett törvény 124. §. helyett:

A birónak jogában áll a per folyamában az itélet hozaala előtt bármikor a felek között az egyességet megkisérteni, s e végből a czél határozott megjelölésével a feleket külön, az ügyvéd által képviselt felet személyesen is megidéztetheti. A meg nem jelenés ez esetben joghátrányt maga után nem von.

Ha az egyezség sikerül, jegyzőkönyvbe vétetik, s a biró és felek által alá iratik. A biró és felek által aláirt egyezség jogerős itélet erejével bir.

59. §.

A tárgyalás berekesztése után, s ha külön bizonyitási eljárás vált szükségessé, ennek befejezte után, a biró azonnal itéletet hoz, abban a vesztes félnek kötelezettsége teljesitésére legfölebb 8 napi határidőt tüz, s itéletét a feleknek azonnal szóval meghirdeti.

Midőn más bíróság megkeresés folytán teljesitette a bizonyitási eljárást, az arról felvett jegyzőkönyv beérkezte után 3 nap alatt a biró itéletet hozni, s azt további 3 nap alatt a helybeli felek- vagy ügyvédeknek meghirdetni, a helyben nem lakóknak pedig kézbesités végett elküldeni köteles.

A szóval kihirdetett itélet indokaival együtt 24 óra alatt irásba foglalandó, s a felek az itéletet és indokait megtekinthetik s arról másolatot vehetnek.

Ha a biró az eset nagyobb nehézsége miatt azonnal itéletet nem hozhat, annak hozatalát elhalaszthatja, de tartozik egyszersmind az itélet meghirdetésére azonnal 3 napnál tovább nem terjedhető határnapot tüzni.

Ha az itélet valamely félnek meg nem jelenése miatt hozatott, annak irásban kézbesittetik.

A feleknek szóbeli kérelmére a meghirdetett itéletről 48 óra alatt eredeti kiadvány adandó ki.

60. §.

Az idézett törvény 125 és 126. §§. helyett:

Az itélet kihirdetése alkalmával a biró a nem jogtudó feleket felebbviteli jogukra figyelmeztetni, velök a törvénynek a felebbvitel beadására és határidejére vonatkozó intézkedéseit megismertetni, s azt, hogy ez megtörtént, a jegyzőkönyvben rövidon megjegyezni köteles.

A felebbviteli bíróságok határozatai leérkeztök után 3 nap alatt a székhelyen lakó feleknek vagy képviselőiknek meghirdetendők, s ugyanezen határidő alatt a helyben nem lakóknak kézbesités végett elküldendők.

61. §.

Az idézett törvény 132. §. után

Rendes eljárásban a perfelvételi határnapon, vagy később a peres ügynek jogerős itélet általi eldöntéseig jogában áll a feleknek birói egyezséget kötni, mely külön jegyzőkönyvbe foglaltatik, a felek és pertárnok által aláiratik, s utóbbi által az iratokkal együtt, vagy ha az iratok már előzőleg beterjesztettek azok nélkül, pótlólag a törvényszékhez muttatik be. Az ekként megkötött birói egyezség jogerős itélet hatályával bir.

A perfelvételi határnapon, s illetőleg az ügyvéd általi megjelenésre 3 napra kitüzött ujabb határnapig alperes személyesen, ügyvédi képviselet nélkül is köthet birói egyezséget.

62. §.

Az idézett törvény 135. §. helyett:

Ha többen vannak az alperesek s nem közös elleniratot adtak be, szabadságában áll felperesnek mindenik elleniratra együtt vagy külön válaszolni. Ha együttes válasziratot akar adni, ezt az előbb beadott ellenirat átvételekor, vagy ha ez az 1868. LIV. 1. cz. 132. §. értelmében kézbesittetett a leközelebbi pertári megjelenés alkalmával, kinyilatkoztatni köteles; mely nyilatkozat a perfelvételi jegyzőkönyvbe megjegyeztetik.

A közös válaszirat benyujtására szolgáló határnap a legutóbbi ellenirat beadásának napjától, vagy az ennek beadására kitüzött, de elmulasztott határnaptól számittatik. A válaszirat beadásának határnapjától a korábbi elleniratot adott alperesek a pertárnok által végzésileg értesittetnek.

63. §.

Az idézett törvény 139. §. helyett:

Ha a fél az 1868. LIV. t. cz. 138. §. szerint vagy az ellenfél beleegyezésével meghosszabbitott határidőben sem nyujtaná be az ellenbeszédet, választ vagy viszonválaszt,

ujabb hala ztásért folyamodhatik. E végre a pertárnok külön jegyzőkönyvet nyit, melybe indokolt kérelmét a folyamodó, ellenidokait vagy észrevételeit pedig az ellenfél még az nap beigtatja.

A jegyzőkönyvet az előiratokkal együtt a pertárnok az előadó birónak, ennek akadályoztatása esetében az elnök által kijelelendő birónak rövid uton adja át. E kérdés felett a törvényszék azonnal határoz, s végzését a perfelvételi jegyzőkönyvbe igtatja. Az iratok legfelebb 24 óra alatt a pertárnoknak visszaadatnak, s a felek a törvényszéki határozat tudomásul vétele végett az elhalasztatni kért határnaptól számitott 48 óra mulva a pertárban idézés nélkül megjelenni kötelesek.

Ha a törvényszék a halasztást megtagadja, a perirat beadására naptárilag megjelelendő 8 napi határidőt tüz.

Jegyzőkönyvi halasztás esetében a törvényszék legfelebb 30 napi halasztást adhat. Ha az ellenfél a halasztásba beleegyezett, vagy meg nem jelent, avagy a halasztási kérelemre észrevételt nem tesz, a halasztás meg nem tagadható ugyan, de 30 napnál hosszabb határidő ez esetben sem adható.

64. §.

Az idézett törvény 140. §. helyett:

A jegyzőkönyvileg kért halasztás előtt a feleknek jogukban áll a végirat és ellenvégirat kivételével egymásnak több szöri, egyenkint azonban legfelebb 30 napra terjedhető halasztást engedni, mi a percsomóban mindannyi feljegyzendő. Egyegy periratnál összesen 90 napnál hosszabb időre terjedő halasztásokat közmegegyezéssel nem lehet adni.

65. §.

Az idézett törvény 143. §. helyett:

Ha valamelyik fél a perfelvételi határnapon vagy a periratok beigtatásának határnapján kellő időben meg nem jelent, és periratát be nem adta, az ellenfélnek joga van a percsomóban az ügynek itélet alá terjesztését kérni. A pertárnok az iratokat e kérelem előterjesztése után azonnal, s ha itélet alá terjesztés nem kéretett az elmulasztott határnaptól számitott 3 nap alatt (jelen törvény 40. §.) a törvényszékhez bemutatni köteles.

Mig az ellenfél az ügynek itélet alá terjesztését nem kérte, vagy ilyen kérelem elő nem terjesztése esetében mig az iratok be nem mutattattak a pertárnok az elkésve beadott periratot elfogadni, s az ellenfélnek az 1868. LIV. t. cz. 132. §. szerint kézbesittetni köteles.

66. §.

Az idézett tczikk 148. §. helyett:

A felek tartoznak a jegyzőkönyvet a törvény vagy egyezség által kiszabott időben, s ha a törvény rövidebb határidőt nem rendel, a megjelenés napjától számitandó 3 nap alatt, igényperekben pedig a megjelenés napjától számitandó 5 nap alatt befejezni.

Ezen határidőt a pertárnok ugy osztja fel, hogy egy-egy perbeszéd beirására többet egyik fél se vehessen igénybe.

67. §.

Az idézett törvény 150. §. helyett:

Az eljárásnak ezen módja szerint végiratnak és ellevégiratnak csak igényperekben és akkor van helye, ha a jegyzőkönyvi tárgyalásba az ügy érdeme tekintetében a felek egyeztek meg.

Halasztásnak a törvény s illetőleg a kölcsönös egyesség által megállapitott határidők meghosszabbitásának nincsen helye, habár a felek eziránt kölcsönösen megegyeznének is.

68. §.

Az idézett törvény 160. §. helyett:

Bíróságon kivüli beismerés csak akkor szolgálhat bizonyitékul, ha az maga a fél által minden kényszer nélkül világosan és komolyan oly személy irányában tétetik, kiről viszonyait tekintve tudnia kellett beismerő félnek miként annak a beismert tény valóságát megtudni, vagy arról bizonyitékot szerezni érdekében állott.

A bíróságon kivüli beismerést az arra hivatkozó fél tartozik bizonyitani.

69. §.

Az idézett törvény 167. §. helyett:

Magán okirat, melynek valóságát az ellenfél tagadja, ugy szolgál bizonyitékul:

a) ha azt sajátkezülog aláirta, vagy

b) ha a kiállitó, a ki irni nem tud, két előttemező tanu jelenlétében, kiknek egyike a kiállitó nevét is aláirja, az okiratot saját kézjegyével látta el.

70. §.

Az idézett törvény 170. §. helyett:

Ha valamely a törvényes kellékekkel nem biró, vagy elévült avagy mások miatt váltótörvényszéki illetőség alá nem tartozó váltón alapuló követelés az idegen váltó elfogadója vagy a saját váltó kibocsátója ellen köztörvény utján érvényesittetik, a váltó a követelésre nézve csak félbizonyitékot képez, mely a követelő fél póteskiijével teljes bizonyerőre emelhető.

Idegen váltó kibocsátója és a forgatók ellen a váltó köztörvényi per esetében semmi bizonyitékot nem képez.

71. §.

Az idézett törvény 184. §. helyett:

Ha valamely perirat beadására kiszabott határidő első felében eredetiek közlése iránti kérvény adatott be, ez által a perirat beadási határidő felfüggesztetik, s a kérvényre hozott végzésben az eredetiek felmutatására szolgáló határnaptól számitva 15 napra ujabb és naptárilag megjelelendő perirat beadási határnap tüzendő ki.

72. §.

Az idézett törvény 188. §. helyett:

Egyik fél sem tartozik olyan okiratot közleni, melyet maga használni nem kiván. A ki azonban olyan közös okiratot kiván bizonyitékul használni, mely ellenfelének van birtokában: a főügy folyama alatt alkeresettel követelheti ugyanazon per birája előtt ellenfelétől az okirat előterjesztését.

E keresetet a fél azon perirat beadására kitüzött határidő első felében nyujtsa be, a mely a periratban az okiratot használni akarja. A később beadott kereset hivatalból visszautasitandó, mi ellen perorvoslatnak nincs helye.

A tárgyálás az okirat közösségének kérdésére nézve külön jegyzőkönyvben tárgyaltatik. A biró itélet által határoz és ha az okiratot közösnek mondotta ki, legfelebb 15 napig terjedhető határnapot rendel a végett, hogy az okirat birtokosa vagy közölje az okiratot az ellenféllel, vagy esküt tegyen arra, hogy se az okirat nincs birtokában, se annak hollétét nem tudja, se pedig az tudtával, meg nem semmisittetett. Ha se az okiratot nem közölné, sem ezen esküt le nem tenné: az okiratnak a követelő fél által állitott tartalma bebizonyitottnak tekintetik

Ezen itélet ellen mindkét fél élhet felebbezéssel, s jogérvényes határozathozatalig a főügy tárgyalása függőben hagyandó.

73. §.

Az idézett törvény 203. §. helyett:

Ha az általános kérdésekre adott feleletből nem merülnek fel oly körülmények, melyek a tanunak hivatalból való kizárását vonnák magok után a biró a tanut a kérdő s ellenkérdő pontokra, s a tanu vallomásának felvilágositása, kipótlása vagy a tanu tudomása okának kinyomozása végett netalán szükségesnek mutatkozó s hivatalból felteendő kérdésekre hallgatja ki.

A feleknek jogában áll, a biró által a tanuhoz oly kérdéseket intéztetni, melyeket az ügyállás és a tanu viszonyainak fölvilágositására czélszerünek tartanak.

Valamely kérdés megengedhetősége iránt fölmerült kétely esetében a bizonyitási eljárást vezető birósági tag határoz.

A feleknek nem szabad a tanut félbeszakitani vagy hozzá közvetlenül kérdéseket intézni. Az ez ellen cselekvő fél, ügyvéd vagy megbizott ismétlés esetében birsággal büntethető, sőt a bíróság teremből is kiutasitható.

A kihallgatott tanu a bíróság engedelme nélkül a kihallgatási teremből el nem távozhatik.

A biró a tanu vallomását lehetőleg szó szerint jegyzőkönyvbe foglalja, a tanu előtt felolvassa s a neteláni észrevételeket pótlólag jegyzőkönyvbe veszi. A jegyzőkönyvet a biró, valamint a netalán jelenlevő felek vagy ügyvédeik s mindenik

tanu a saját vallomását tartalmazó részt aláirják, illetőleg kézjegygyel látják el. Ha a tanu vagy fél az aláirást megtagadja, ez a jegyzőkönyvben az ok előadása mellett megjegyeztetik.

74. §.

Az idézett törvény 216. §. helyett:

A szemle teljesitése előtt a szakértők az 1868. LIV. tcz. 200. §-ában foglalt figyelmeztetés mellett megesketendők arra, hogy a szemle tárgyát pontosan megvizsgálandják, s véleményöket részrehajlás és melléktekintet nélkül szakismeretök szerint jó lélekkel a valósághoz hiven fogják előadni.

A szakértők által adandó véleményre vonatkozó kérdéseket a biró teszi fel; szabadságukban áll azonban a feleknek is oly kérdéseket inditványozni, melyeket a bizonyitandó ténykörülményre nézve szükségesnek tartanak. Valamely kérdés megengedhetősége iránt felmerült kétely esetében a bizonyitási eljárást vezető birósági tag határoz.

A szakértők véleménye jegyzőkönyvbe iktattatik. Ha azonban a tárgy megvizsgálása vagy a vélemény képzése hosszabb időt kiván, a bizonyitási eljárást vezető birósági tag elrendelheti, hogy a szakértők egy azonnal kitüzendő határidő alatt indokolt véleményöket irásban nyujtsák be. Ezen esetben a szakértőknek jogában áll egymással kölcsönösen értekezni, s irásbeli indokolt véleményöket, ha egyetértésben vannak, közösen adhatják be, ellenesetben a különböző véleményben levő szakértők külön indokolt véleményt adnak.

Ha szükséges a szemle tárgyáról térkép vagy rajz készitendő, s ez a birósági tag, a felek és szakértők által aláirandó.

A bizonyitási eljárásnál felveendő jegyzőkönyv felolvastatik, s a netalán szükséges változtatás beigtatása után a birósági tag, a felek és szakértők által aláiratik. Ha a felek és szakértők közől valamelyik a jegyzőkönyvet alá nem irná, ezen körülmény az ok előadása mellett megjegyeztetik.

A fentebbi szabályok szerint kell eljárni akkor is, ha a szakértők nem birói szemléhez alkalmaztatnak, hanem önállóan kell valamely különös szakismeretet kivánó tény vagy állapot kinyomozására vagy megvizsgálására véleményt adniok.

Midőn a birói szemle szakértők közbejötte nélkül teljesittetik, a szemle eredménye a jegyzőkönyvbe pontosan felveendő.

75. §.

Az idézett törvény 217. §§. helyett:

Mennyiben legyen a szakértői vélemény a per eldöntésénél irányadó, minden egyes esetben a bíróság határozza meg.

Ha a bíróság a szakértők véleményét kielégitőnek nem találja, tőlök ujabb véleményt kérni, vagy más szakértőket alkalmazni van jogositva.

76. §.

Az idézett törvény 234. §§. helyett:

Ha a bizonyitó ellenfele a kinált főesküt se elfogadni, se visszakinálni nem akarja, azon ténykörülmeny, melynek bizonyitékául az eskü kináltatott, — ha a többi bizonyitékok által az ellenkező beigazolva nincsen, — bebizonyitottnak veendő.

Ha pedig a bizonyitó az ellenfele által visszakinált főesküt elfogadni vonakodik, ugy tekintendő, mintha általa a főeskü nem is kináltatott volna.

77. §.

Az idézett tczikk 235. §. helyett:

Ha a bizonyitandó ténykörülményről csupán a megkinált fél bir közvetlen tudomással, a főesküt ennek kell megitélni. Ezen esetben a megkinált fél tartozik vagy a főesküt letenni, vagy arra megesküdni, hogy a kérdéses körülményről tudomása nincs.

Ha ellenben csak a bizonyitó félnek van a bizonyitandó ténykörülményről közvetlen tudomása, az általa ajánlott főesküt részére egyedül akkor lehet megitélni, ha abba az ellenfél beleegyezik.

78. §.

Az idézett törvény 237. §. helyett:

Midőn valamely valódiságra nézve kétségen kivül álló követelés összege más módon be nem bizonyitható, a biró a bizonyitó félnek becslő esküt itélhet, habár e bizonyitási mód nem is ajánltatott.

Ezen bizonyitás rendszerint csak akkor engedendő meg, ha a kötelezettség alapját nem szerződési jogviszony, hanem a bizonyitó ellenfelének vagy jogelődjének egyoldalu cselekvése vagy mulasztása (kártétel, megbizás nélküli ügyvitel) képezi.

A biró a becslő eskü feltétele alatt megitélendő összeget a per körülményei és a bebizonyitott mellékkörülmények alapján lejebb szállitani van jogositva.

79. §.

Az idézett törvény 238. §. helyett:

Ha valaki okiratot, adósságot vagy értéket tartozik felfedezni: erre az ellenfél kérelme folytán azzal a hozzáadással köteleztethetik, hogy bemondása valóságát esküvel kell bizonyitnia.

Az ilyen kérelem, a mennyiben nem önálló keres t tárgyát képezi, alkereset alakjában nyujtandó be, külön jegyzőkönyvben tárgyalandó és itéletileg döntendő el.

Ha a bíróság a kérelemnek helyt adott: alperesnek hagyja meg, hogy az esküt az egyidejüleg kitüzendő határnapon tegye le; különben az, a mit az ellenfél a felfedező eskü tárgya iránt előadott, valónak vétetik.

Ez itélet ellen mindkét fél felebbezéssel élhet, s a jogérvényes határozat bekövetkeztéig a főügy tárgyalása függőben hagyandó.

80. §.

Az idézett törvény 244. §. helyett:

Ha azon fél, kinek az eskü jogérvényesen oda itéltetett, az itélet hozatal előtt vagy után meghalt: az érdekeltek kérelmére az ellenfélnek a bíróság minőségéhez képest sommás uton, vagy a 144. § ban szabályozott eljárás szerint leendő meghallgatása után végzéssel döntetik el: vajjon letehetik-e az esküt a fél jogutódai, vagy pedig az elhalt által letettnek tekintendő.

Az eskü letettnek csak azon feltétel alatt tartathatik, ha a fél arra személyesen vagy e végre különösen meghatalmazott megbizottja által ajánlkozott s egyszersmind kijelölte azon ténykörülményeket, a melyekre meg akart esküdni.

Az e kérdésben hozott végzés ellen mindkét fél panasszal élhet.

81. §.

Az idézett törvény 246. §. helyett:

Az eljárás befejezése után a per érdeme itélet által döntendő el. — Itéletet kell hozni még a következő esetekben:

a) ha a biró a közös okirat előterjesztése vagy felfedező eskü letétele iránti kérdés érdemében határoz (jelen törvény 72. és 79. §§.); *b*) azon esetben, ha a biró itéletét pótlólag kiegésziti (j. törv. 85. §.); *c*) az igényperek érdemleges eldöntésénél (j. törv. 205. §.); *d*) ha a biró a felhivó kérelmére valamely jogot érvénytelennek nyilvánit (1868. LIV. tcz. 517. §.; *e*) vagy számadási perekben a felszámitott követelés érdemében határoz, vagy a számadást helybenhagyottnak nyilvánitja (1868. LIV. tcz. 520. és 521. §§.); *f*) ha a jelen törvény 96. §-a értelmében a hirdetményileg idézett alperes elleni eljárás semmisége kérdésében határoz; *g*) ha a jelen törvény 119. §-a értelmében azon okból, mivel az önképviseletre jogositott fél képviselője mellőztetett, vagy a jelen törvény 121. §-a értelmében azon okból, mert valamelyik fél helyett egy harmadik meghatalmazás nélkül lépett fel, az itélet jogerőre emelkedése után kérelmezett megsemmisités kérdése döntetik el; *h*) ha a jelen törvény 189. §-a értelmében a határozatlan részbeni közös tulajdon hányada állapittatik meg; *i*) ha valamely elhalt egyén holtnak nyilvánitása iránti kérdés érdemleg eldöntetik (1868. LIV. tcz. 525. §); *k*) ha a jelen törvény 228. §-a értelmében a biró kimondja, hogy a felhivó az épitkezési terv szerint épittethet.

Minden más esetben végzést kell hozni.

Ha az elsőbiróság már a kereset vagy kérvény benyujtásakor észreveszi, hogy az a felek személyére vagy az ügy tárgyára, a jogczimre, a ténykörülményekre, vagy a kérelemre nézve homályos, határozatlan vagy érthetetlen, ugy szintén azon esetben, ha a kereset, kérvény vagy más beadvány az 1868. LIV. tczikk 64. és 65. §§-ban foglalt külső kellékekkel nem bir: az ily beadványt kijavitás végett azonnal visszadhatja, s a kijavitásra rövid záros határidőt rendel. Ezen határidő alatt kijavitva benyujtott beadvány jogi hatályára nézve ugy tekintendő, mintha első izben helyesen lett volna beadva. A határidő után kijavitva benyujtott beadvány, jogi hatályára vonatkozólag ugy tekintetik, mintha előbb beadva sem lett volna. (Folyt. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.

Tizedik évfolyam. 3. sz. Budapest, 1875. jan. 20.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A büntetőtörvénykönyv V. fejezete. Dr. Schnierer Aladár, egyetemi tanár urtól. — A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — A ker. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Jogirodalom. Herczegh Mihály, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. Észrevételek a telekkönyvek átalakitása iránt. Dr. Imling Konrád, tszéki biró urtól. — Telekkönyvi jogesetek. I. Jausz József, tszéki biró urtól. — II. Grulich József, ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A büntetőtörvénykönyv V-ik fejezete.

III.

A 69. §-nak a felbujtóra vonatkozó része kettős tekintetben érdemel helyeslést; egyrészt azért, mert a felbujtó szellemi behatásának jellemzésére szolgáló ige, a dolog lényegének megfelelően jól meg van választva, a mennyihen a szó: rábirta, találóan fejezi ki azt, hogy a felbujtó szellemi tevékenysége a tettesre nézve valóban determináló volt, és hogy ennélfogva épen ő vala szellemi létoka az elkövetett büntettnek. E kifejezés által ki vannak zárva mindazon kételyek, melyeket a régibb német törvények ide vonatkozó intézkedései azon kérdés tekintetében felidéztek: vajjon mi feltét alatt tekintendő a szellemileg működő egyén felbujtónak? Javaslatunk által választott kitétel e tekintetben igen praecis, minden kétségen kivül helyezvén azt: hogy felbujtásról szó nem lehet, ha a felbujtandó személy a hozzá intézett felszólitásra vagy megbizásra nem hajtott, vagy ha a megbizást elfogadta ugyan, de a bünteny véghezviteléhez hozzá nem fogott, avagy a kiviteltől még idejekorán (res integra) elállott.

Más tekintetben javaslatunknak az is dicséretére válik, hogy nem sorolta fel sem limitative, sem pedig ex emplificative azon módokat, melyek szerint a rábirás eszközölhető. A német birodalmi büntető törvényt, melynek e tárgyra vonatkozó intézkedése a felbujtás módjait példázgatólag felemliti, méltán azon gáncs éri, hogy az elérni kivánt nagyobb pontosság helyett — csak a casuistikát növelte. [1]

Ezen hiányt javaslatunk általánosabban fogalmazott szabványa által kikerülte, miért is e tekintetben a német birodalmi törvény előtt kétségtelen elsőbbséggel bir.

A 69. és 70. §. a bünrészesek miként leendő megbüntetéséről rendelkeznek; az utóbbi szakasz különösen azon elvet fejezi ki: miként a bünsegédek megfenyitésénél figyelembe veendő azon fok, melyben *a)* a büntett vagy vétség elkövetésének elhatározására befolyással voltak, és *b)* a büntett vagy vétség elkövetésére segélyük által közreműködtek. Az itt kifejezett elvnek nagyobb kiterjedésben kellett volna érvényt szerezni, ki kellett volna azt terjeszteni mindkét rendbeli bünrészesekre, e szerint azután a 69. és 70. §§-ban foglalt tételek következő módositást szenvednének:

1. A tettesek s a felbujtók az elkövetett büntettre vagy vétségre határozott büntetéssel büntetendők.

2. A bünsegédek büntetésének megállapitásánál a kisérletre vonatkozó szabályok szolgálnak irányul.

3. Valamennyi bünrészes büntetésének kimérésénél figyelembe veendő azon fok, melyben *a)* a büntett vagy vétség elkövetésének elhatározására befolyással voltak, és *b)* a büntett vagy vétség elkövetésére közreműködtek. Az emlitett tételek csak ilyképi összeállitása mellett hagyhatja el a törvényhozó a bünszövetség különös megemlitését és szabályozását, csak igy válik mellőzhetővé a bünszövetség azon theoriája, melyet az ujabb jogtudomány critikája által ledöntve, ma már a scholasticismus lomtárába örök nyugalomra van téve.

A bünösség beszámitására vonatkoznak még a 71—74. §§. Ezek közül különösen a 72. és 73. §§. rendelései érdemelnek némi figyelmet.

Legelőször azon elv talál kifejezést, hogy a tény mindegyik bünrészesnek akképp számitandó be, a mikép az saját személyében meglevő tulajdonságok (qualitates aggravantes et nitigantes personae inhaerentes) szerint jelentkezik; ehhez képest azon tulajdonságok, melyek a cselekvény büntethetőségét megszüntetik (pl. az öntudat hiánya, vétlen önvédelem, elévülés) vagy a büntetést enyhitik (pl. fiatalkor) vagy sulyositják (pl. visszaesés) csak azon részesre veendő figyelembe, a kire vonatkoznak. Ezen elv minden kétségen felül áll! Több nehézséggel jár a 73. §. értelmezése, ez ugyanis igy szól: „A fentebbi szakasz rendelete akkor is alkalmazandó, ha a személyes tulajdonságok és körülmények a cselekmény természetét változtatják meg, a mennyiben a többi tettes vagy részes ezen tulajdonságokról vagy körülményekről nem birt tudomással.“ Itt tehát a személyt illető oly tulajdonságok és viszonyokról van szó, melyek a tett tárgyi tényálladékára kihatnak, melyek épen azért a tettet minősitett bünténynyé vagy egészen másnemü bünténynyé teszik (qualitates aggravantes et mitigantes delicto inhaerentes) (pl. a gyilkosságot együtt elkövető személyek egyike fia volt a meggyilkoltnak, vagy a lopás az egyik részesre nézve, ki a meglopottnak fia volt, családi tolvajlást, a többi ily családi viszonyban nem álló részesekre nézve közönséges lopást képez).

Ily esetekre a javaslat fenemlitett szabálya (mely szerint a büntetést enyhitő vagy sulyosbitó tulajdonságok vagy viszonyok csak azon egyénre nézve veendők tekintetbe, a kire vonatkoznak) nem feltétlenül, hanem csak akkor talál alkalmazást, ha a többi tettes vagy részes ezen tulajdonságokról vagy viszonyokról nem birt tudomással.

A javaslat ezen rendelése ily alakban nem eléggé szabatos, mert ebből à contrario azt kellene következtetni, hogy ha az egyik bünrészesnek volt tudomása a másik bünrészes személyében meglevő, a cselekvény természetét megváltoztató tulajdonságokról vagy kö-

[1] L. Schwartze: Coin. 187. l.

rülményekről, a tett mindnyájukra nézve egyféle jelleget öltene, azaz mindnyájukra nézve ugyanegynemü bünteényt fogna alkotni; ez pedig ily általánosságban nem igaz! ha például az anya tettéhez, ki ujon született gyermekét megöli, más valaki, ismerve e körülményt, mint bünrészes hozzájárul, nem lehet állitani, hogy a tett mind a kettőre nézve ugyanazon bünteényt, t. i. gyermeköléstképezné, hanem a viszony ugy áll, hogy az anya gyermeköléstama idegen pedig közönséges gyilkosságot követ el. Ezen igazságot a javaslat szerzője kétségtelenül felismerte, mint ez az indokolás következő soraiból kiderül: „Mind két szakasz a részesek tudomásától teszi fel a sulyosabb beszámitást, kizárva tehát azt azokra nézve, kik a sulyositó személyes viszonyokról nem birtak tudomással."

E szavakban a szerző helyes intentiója félreismerhetlen kifejezést talált, de nem ugy a 73. §. szövegében is; ez ugyanis többet mond, mint a mennyit szerző kifejezni akart. — Nézetem szerint az idézett szakasz következőképvolna módositandó: „Az egyik tettesre vagy részesre vonatkozó, s a cselekvény természetét megváltoztató oly tulajdonságok vagy viszonyok, melyek a büntetést sulyositják, a többi részekre nézve csak akkor veendők figyelembe, ha e tulajdonságokról vagy körülményekről tudomással birtak."

(Folyt. köv.)

Dr. Schnirer Aladár,
egyetemi tanár.

A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról.

V.

Menjünk tovább és lássuk a 6-ik §-t, mely igy szól: „Büntettekre és vétségekre vonatkozólag a monarchia másik államának honosai ellen — mennyiben a jelen törvény kivételt nem állapit meg, a külföldiekre nézve meghatározott rendelkezések alkalmazandók.

E §. rendelkezése szerint tehát Ausztria lakosai velünk szemben néha kül-, néha belföldiekül tekintendők. A monarchia, még pedig a 126. §. szerint „osztrák-magyar monarchia" oly birodalomkép van a javaslatban felállitva, melynek mi az egyik felét, az ausztriaiak a másik felét képezik. Ha már most figyelembe veszszük, hogy a horvátok velünk államegyességben nincsenek, hozzá tehetjük, hogy a „monarchia" harmadik részét pedig Horvát- Szlavonországok képezik.

Részemről kijelentem, hogy e felosztást, s hazánknak „osztrák" vagy akármiféle néven nevezendő monarchiába beolvasztását közjogi törvényeinken alapulónak el nem ismerem.

Oly osztrák-magyar monarchiát, melynek egyik fele Ausztria, másik fele Magyarország lenne, a dr. Glaser ausztriai igazságügyminiszter által legutóbb beterjesztett büntetőtörvényjavaslat sem ismer. — A nevezett javaslat 6-dik §-ában ez mondatik: „Angehörige der Länder für welche dieses Gesetz erlassen ist, dürfen zum Zwecke einer Strafrechtlichen Verfolgung, oder eines Strafvollzuges weder an einem fremden Staat, noch an die Behörde der Ungarischen Krone, ausgeliefert werden. Auch die Gehörigen der letzteren Länder sind zu dem erwähnten Zwecke niemals an einem fremden Staat auszuliefern." Rólunk e §. ugy emlékszik meg mint a magyar korona hatóságairól, és mint „az utóbbi tartományok, vagy országokhoz tartozokról. Nem emlit „osztrák-magyar" monarchiát, s nem tesz meg minket annak egyik felévé; szóval kilóg e §-ból az „Einiges Oesterreich" lólába. — Igaz, hogy az osztrák javaslat is a 89. §-ban megemlékszik az osztrák-magyar monarchia alkotmányáról (die Verfassung der österreichischen Monarchie) mint a felségárulás egyik esete tárgyáról; de hogy létezik ezen Monarchia, összalkotmánya azt nem mondja meg. A 3-ik pontban az osztrák javaslat csak a „monarchia" területéről beszél, s annak részei elszakitását fenyegeti büntetéssel, s nagy bölcsen hallgat, hogy az alatt a magyar javaslat 126-ik §-ában foglalt osztrák-magyar monarchiát érti-e, melyben Magyarország is mint „Land" benértetik.

Javaslatunk 6-ik §-a indokaiban az mondatik a 105-ik lapon, hogy mi a büntetőtörvények és törvénykezés tekintetében a monarchia „másik államával internationalis viszonyban vagyunk, tehát attól külön államot képezünk." A 106-ik lapon pedig az mondatik, a monarchia két állama közt fennálló kapcsolat mindazonáltal bizonyos tekintetben — a szorosan vett internationalis szemponttól kivételt tesz szükségessé, például a 16. §. alineájában. Ugyan e lapon ez is mondatik: „Nem tekinthető külföldinek az ausztriai alattvaló, s igy kivétel alá jut azon büntettek esetében is, melyek elkövetése által a magyar állam honosa a haza iránti hüséget sérti meg, s ez oknál fogva szigorubban büntettetik, mintha ugyanazon büntettet külföldi követné el." Mindezen sajátságos viszony az indokokban az 1867. XII. t. czikkből esendőnek, s a két állam közt fennálló kapcsolat szükségszerü folyományának mondatik.

Jól tudom hogy elcsépelt, és sokak nézete szerint időszerütlen tárgy az Ausztriávali közjogi viszonyunk vitatása; de miután a javaslat közjogi viszonyunkat vette alapul; miután annak olynemü megváltoztatását czélozza, mely szerintem független önállásra jogositott magyar államunk önálló létét veszélyezteti: kénytelen vagyok közjogi állásunk vitatásába bocsátkozni, s a javaslatban kifejezett nézettel ellenkező nézetemet előadni.

Részemről nem tartom s az 1723. 1., 2., 3., t. czikkekbe foglalt pragmatica sanctióból, sem az erre alapitott 1867. XII. t. czikkből szükségkép folyónak, hogy Magyarország többé nem önálló állam, hanem „osztrák-magyar monarchiának" fele, vagy harmad része.

Magyarország az idézett pragmatica sanctio alapján is oly független államegységet képezett, melynek fogalma kizárta azt, hogy valamely más államegységnek fele lehessen.

Az én felfogásom szerint, ha egy bizonyos földrajzi területen lakók egységes államot akarnak képezni, nem szabad beolvadniok egy más államba, mert akkor államuk azon más államnak csak mennyiségi részét képezendi.

A természet törvényei szerint a hol egy minőségi physikai lét bizonyos mérvhez van kötve: ott nem szabad egy határozott mennyiséget áthágni, ha azon minőségi physikai lét nem akar megszünni. Ha az egységes magyar állam mennyiségét változtatná. ugy megváltoznék minőségi physikai léte is, azaz nem önálló független állam, hanem egy más egységes állam mennyiségi része lenne.

Igy fogta ezt fel a pragmatica sanctio alapján álló 1843-iki országgyülésünk alsóháza is az akkori büntetőtörvényjavaslatban s intézkedései közé nem vette fel az „osztrák-magyar monarchiát" mint oly tárgyat, mely ellen magyar honpolgár felségsértési, vagy hütlenségi büntettet követhetne el, és nem ismert oly esetet, melyben a velünk egy és ugyanazon fejedelem alatt létező országok honpolgárai nálunk belföldiekül tekinthetők lennének. Az 1843-iki javaslatnak a 420 – 428. §-okban a felségsértésről, a 429—432. §-okban a hütlenségről rendelkezik. Ezen büntettek ott meghatározott esetei

között egy sincs, mely az osztrák-magyar monarchiára, mint tárgyra vonatkoznék. Ellenben van egy eset, melyet hasztalan beresünk a jelenlegi javaslatnak 125. vagy 126. §-aiban. Ez eset igy van fogalmazva: „Felségsértést követ el, ki az ország független önállásának, vagy polgári alkotmányának felforgatására fegyveres erővel támad". Nem czélom ezuttal összehasonlitani a két javaslatnak az állam elleni büntettekről szóló fejezeteit, ezt akkorra halasztom, ha az egyes büntettekhez érek és ujabbi javaslatunk ide vonatkozó indokai is megjelennek. Most csak annak igazolásául idéztem e helyeket, hogy a pragmatica sanction, mint közjogi alapon álló 1843-iki javaslatunk csak magyar monarchiát ismert, s az osztrák-magyar monarchiáról — mint büntett tárgyáról nem tudott semmit.

Ha tehát 1843-ban a magyar országgyülés és közjog nem tudott semmit az osztrák-magyar monarchiáról: ugy az 1867. XII. tczikkben kellett változni közjogi alapunknak.

Nézetem szerint e törvényczikk folytán sem lett hazánk az osztrák-magyar monarchia mennyiségi része. Nézzük meg mindkét alaptörvényünket.

Az 1723. 1. t. cz. szerint Magyarország s a hozzákapcsolt részek karai és rendei a szomszéd örökös országok és tartományokkal állandó szövetségre léptek in onnem casum, etiam contra vim externam. Nevezett karok és rendek egyidejüleg elismerték Ö cs. apostoli Felségének nemcsak fi-, de nőivadékai örökösödési jogát is a magyar korona és az ahhoz tartozó részek, királyságok, és tartományokra. Ez elismerés fejében Ö felsége Magyarország és hozzákapcsolt részek karai és rendeinek minden jogait, királyságait, mentességeit, törvényeit, és helybenhagyott szokásait ugyanazon törvény 3-ik czikkében kegyelmesen megerősitette, és megtartani magát kötelezte. Az elismert és megerősitett törvények közt pedig ott volt Magyarország független önállása is a mit később II. Lipót királyunk az 1790/1 X. t. czikkben határozottan kifejezett mondván: „Magyarország mindazáltal kapcsolt részeivel szabad ország s a kormányzatának egész törvényes alakzatára nézve független, azaz semmi más ország vagy néptől nem függő, hanem tulajdon léttel és alkotmánynyal biró ország". stb.

Ezekből világos, hogy Magyarország semmiféle más monarchiának nem vált mennyiségi alkatrészévé, és igy minőségét, azaz független létét is megtartotta. Miből következett, hogy a magyar állampolgár csak a magyar király és hazának tartozott hüséggel, s felségsértési vagy hütlenségi büntettet csak ezek ellen követhetett el, az osztrák-magyar monarchiának nem lévén sem hire, sem hamva.

Az 1867. XII. tczikk az 1. §-ban azt mondja, hogy „azon kapcsolat, mely egyrészről a magyar korona országai, másrészről Ö felségének többi országai, tartományai közt jogilag fennáll, az 1723. 1., 2., 3. tczikkek által elfogadott pragmatica sanction alapszik." E kapcsolat nem más, mint az állandó szövetségre lépett két önálló állam uralkodójának személyugyanazonossága. A pragmatica sanctio nem olvasztotta össze a két külön individualitással biró államot egy összbirodalommá; fenhagyta mindeniknek külön egyediségét s mindeniket saját törvényei szerint kormányzandóknak jelentette ki. E kapcsolaton az 1867. XII. tczikk semmit sem változtatott; csupán a két önálló állam közt létező közös érdekü ügyek mikénti kezelése módját szabályozza. — Abból, hogy két egymástól független állam fölött mindig egy és ugyanazon személy az uralkodó, vagy hogy az egy uralkodó alatt létező két államnak közös érdekü ügyei vannak, s azokat a törvényben megállapitott módon közösen intézik el, nem következik azoknak egy összállammá, birodalom vagy egyeduralommá, görögül monarchiává alakulásuk. Az 1867. XII. tczikk, mely a közösökké alakitott ügyek számát tekintve, tul ment a szükségesség határán, egy szóval sem emlit sehol „magyar-osztrák monarchiát"; nem mondja sehol, hogy a mi államunk az osztrák-magyar monarchiának fele vagy harmadrésze. E törvényczikk megalkotása után is hazánk Ausztriával csak az uralkodó személye ugyanazonosságával van összekötve, s független állami egyediségét jogilag nem vesztette el. A miből következik, hogy az „osztrák-magyar monarchia" létezhetik ugyan eszményileg némelyek fejében — mint abstract fogalom, de mint megtestesült jogtárgy nem létezhetik. A ki elismeri az osztrák-magyar monarchia létezését: annak tagadnia kell az önálló magyar monarchia lételét. — E két fogalom egymással benső ellenmondásban van, s egymást kizárja.

Hogy az osztrák diplomatia e czimet használja: abból annak jogosságát következtetni nem lehet, mivel e czim törvényeinkbe beigtatva nincs. Sajnos, hogy a magyar napi irodalom is, nem törődvén a czimek jelentőségével, ezt nagyon gyakran használja. Az emlitettek használhatnak bármily czimet, de a magyar törvényhozás ezt nem teheti; s igy azt a büntetőtörvénykönyvbe sem veheti fel. Közjogi viszonyunkat csak e czim fejezi ki helyesen: „Ausztria és Magyarország".

Az előadottak alapján nézetem tehát az, hogy jelenlegi büntetőtörvényjavaslatunknak nemcsak a 6-ik, de egyáltalában mindazon §-ai, nevezetesen a 16., 17., 126., 144., 196. stb. §§., melyekben ily kifejezések jönek elő, mint a monarchia, egyik állama, az osztrák-magyar monarchia, vagy a monarchia másik fele, mint közjogi állásunkkal meröben ellenkezők, sőt államunk külön állását veszélyeztetők, kitörültessenek; nemkülönben kitörlendők azon intézkedések is, melyek e kifejezések alapján a javaslatban tétettek.

Azonban nehogy félreértessem, kijelentem, hogy hazánknak Ausztriávali állandó szövetségét elismerem; elismerem e szövetségi viszonyt olyanul, melynek erőszakos felbontását törvénynyel kell védenünk. Elismerte ezt az 1848. XVIII. tczikk 6-ik §-a is e szavakban: „Ki a magyar szent korona alá helyezett terület tökéletes álladalmi egységének, ki a sanctio pragmaticánál fogva megállapitott, s az uralkodóház közösségében létező birodalmi kapcsolatnak tettleges felbontására izgat stb. négy évig terjedhető fogsággal s 2000 forintig emelkedhető büntetéssel fog büntettetni". — Ámde nagy különbség van ez idézett törvényczikkünk és büntető törvényjavaslatunk azon §-ai közt, mely hazánkat az osztrák-magyar monarchia felerészének állitja. — Az 1848. XVIII. tczikkben ki van mondva, hogy Ausztriával nem birodalmi egységben, hanem csak az uralkodóház közössége viszonyába vagyunk. A jelenlegi bünt. javaslatunk szerint Ausztriával nem az uralkodóház közössége viszonyában, hanem birodalmi egységben lennénk, mely birodalomnak hazánk egyik fele, Ausztria másik fele lenne. Nagy a kettő közötti különbség, mert az 1848. XVIII. tczikk szerint Ausztrival csak az uralkodóház közösségénél fogva állandó viszonyban lévén: büntett objectumául csak e viszony tettleges felbontására irányzott tett szolgálhatna. A miből következik, hogy a magyar honpolgár csakis e nemü cselekményeért vonható magyar bíróság által felelősség és büntetés alá. Minden más esetben Ausztria szemközt velünk külállamnak tekintetvén: a törvény ide vonat-

kozó intézkedései alá esnék. Ily szempontból lennének átalakitandók a javaslat idézett §-ai, különösen a felségsértésről szóló 126. §.is. Határozottan ki kellene abban mondani, hogy felségsértést, helyesebben felségárulást (perduellio) képez azon cselekvény is, mely arra van irányozva, hogy a sanctio pragmaticánál fogva megállapitott, s az uralkodóház közösségében létező birodalmi kapcsolat, erőszakkal felbontassék. — Csak e szövegezés felelne meg a köztünk és Ausztria közt létező közjogi viszonynak.

Ovakodjunk büntető-törvénykönyvben oly kifejezéseket használni, s oly intézkedéseket tenni, melyek közjogi állásunk félremagyarázására adnának okot.

Ne menjünk tovább azon a lejtőn, melyre 1867-ben a szükségesnél nagyobb mérvben léptünk. — E lejtő az egységes birodalom feneketlen mélységébe vezet, melybe állami független létünkkel magyar nemzetiségünket is temetendjük; e nagy sir kövére hideg vérrel irandja majd a történész nemzetünkről e szót: fuit!

Kőrösi Sándor,
jogtanár.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

IV.

A kereskedelmi ügyletek teljesitése.

A távollevők közti teljesitésre nézve a tervezetnek 346-ik czikke ugy vélekedik, hogy ha a hitelező a kötelezettség keletkezése után telepét, illetőleg lakhelyét megváltoztatja, az adós a pénzbeli tartozást csak annyiban köteles a hitelező uj telepén illetőleg lakhelyén kifizetni, a mennyiben ez által a teljesités reá nézve terhesebb nem lesz.

Ezen elv több oldalról megtámadtatván, kiemeltetett, hogy a kereskedelmi forgalomban a hitelező telepének vagy lakhelyének későbbi változtatása az adósra nézve rendszerint uj fizetési helyet nem állapit meg. Szemelőtt tartva tehát, hogy az adós kötelezve marad hitelezőjének a pénzt megküldeni, a hitelező lakhelyének megváltoztatása csak a költségek és a veszély tekintetében gyakorolhat befolyást. Ha a hitelező követeli, hogy a pénz uj lakhelyére küldessék, akkor ennek az ő veszélyére és költségén, nem pedig az adósén kell történie.

Másrészről egyáltalában tagadtatott, hogy a hitelező lakhelyének megváltoztatása az adósra netán sulyosabb kötelezettséget róhasson; miután a törvény a szerződés kötésekor megállapitja az adósra nézve a kötelezett fizetési helyet; ha a hitelező utólag lakhelyét megváltoztatja, az ő kötelességében áll gondoskodni oly megbizottról, kinél a fizetést teljesiteni lehet. A kereskedelmi gyakorlat ezen körülményre figyelemmel is szokott lenni és nagyobb kereskedelmi üzletek ott, a hol a fizetéseket el kell fogadniok vagy teljesiteniök, megbizott üzletegyénekkel szoktak birni. E czikknek rendelkezése a követelés bepörlésének illetékességét a szerződéssel ellentétes módon szabályozná, s azonfelül számos perre és egyenetlenségre adna okot azon rendelkezés, hogy az adós annyiban köteles az uj fizetési helyet elfogadni, a mennyiben ez nagyobb terheltetéssel nem jár.

Mindezek alapján az értekezlet a megvitatott határozatot elfogadandónak nem találván az azt tartalmazó kikezdést elhagyatni, egyuttal azonban jegyzőkönyvileg kimondatni határozta, hogy a hitelező eredeti lakása tekintessék a teljesités helyéül.

Érdekes vita támadt a 351. czikknek azon határozata iránt, melyszerint ha a teljesités napja vasárnapra vagy valamely közönséges ünnepe esik, a teljesités a legközelebbi köznapon teljesitendő. Inditványoztatott ugyanis, hogy a „közönséges ünnep“ kifejezés, mint határozatlan hagyassék el és csakis a vasárnapokra nézve történjék intézkedés.

Felhozatott-e mellett, hogy nem lehet az ország valamennyi vallásfelekezetének ünnepeit oly ünnepekül tekinteni, a melyeken kötelezettségeket teljesiteni nem kell, és inditványoztatott, hogy az ünnepek meghatározása a bevezetési törvényre hagyassék.

Megjegyeztetett ezzel szemben, hogy a jelen kereskedelmi törvény nem fog oly bevezetési rendelettel életbeléptettetni, mint pl. Ausztriában a német kereskedelmi törvénykönyv, hanem külön törvényben csakis a megfelelő átmeneti intézkedések fognak felvétetni; e törvény azonban egyedül az átmeneti intézkedésekre szoritkozván, benne másnemü rendelkezés nem igen fog helyt találhatni.

Kiemeltetett továbbá, hogy viszonyaink mellett az ünnepnapokat figyelmen kivül hagyni nem lehet, mert a kereskedelmi gyakorlat nemcsak a katholikus, hanem a legnevezetesebb zsidó ünnepeket is tekintetbe veszi. Ugyanigy jár el a tőzsdebiróság is. Ha tehát a tervezetben használt „közönséges ünnep vagy általános ünnep“ kifejezés nem is szabatos, mégis kifejezést ad a fenálló gyakorlatnak, mely a teljesités helye. a kötelezett vallása szerint tekintettel van a főünnepekre. A tervezet nem akar itt uj szabályokat felállitani, hanem csakis a feálló szokásnak és törvényes gyakorlatnak ad kifejezést.

Az ünnepnapoknak lehető legszabatosabb meghatározása szempontjából, inditványoztatott ezek után, hogy a teljesités helye döntsön az ünnep jelentősége felett, ugy, hogy, tekintettel valamely városban vagy helységben leginkább elterjedt hitfelekezetre, állapitassék meg, vajjon az ünnep a helyi viszonyok szerint általánosnak tekintendő e? Másrészt hivatkozva arra, hogy a kérdéses intézkedésnek czélja az, miszerint a kötelezett ne szorittassék valamely cselekvényre oly napon, mely az ő hitvallása szerint ünnepnap, annak kimondása kivántatott, hogy a kötelezett saját vallása ünnepén ne szorittathassék a kötelezettség teljesitésére.

Ezek után az értekezlet abban állapodott meg, hogy az ünnepekre vonatkozólag a törvényben tétessék intézkedés és egyuttal utasitotta a szövegező bizottságot: alkalmazzon az ünnepekhez oly alkalmas jelzőt, a mely által kifejeztessék, hogy csak általános jelentőségü ünnepeket kivánt a törvény tekintetbe venni.

Ily kifejezést találni azonban azóta sem sikerült és igy a „közönséges ünnep“ kifejezés a törvényben megmaradván, a gyakorlati alkalmazásban előreláthatólag sok nehézségre nyujtand okot.

A tervezetnek 359—361. czikkei azon fontos kérdést tárgyalják, milyen feltételek alatt lehet a kétoldalu szerződéseknél a kötelezettség teljesitését követelni. Előadó felemlité, hogy ezen nagy horderejü kérdés a tudományban és a gyakorlatban eddigelé vitás. Némelyeknek felfogása szerint a két kötelem csak egyetlen viszony két oldalát képezi, minélfogva nem lehet az egyik fél egyoldalu kötelezettségének teljesitését kivánni, hanem csak az egész szerződésnek betöltése, az egész viszony végrehajtása követelhető. Quid-quid alterum, alteri dare oportet. Másoknak nézete szerint a kétoldalu szerződéseknél minden kötelem a másiknak adnexumát képezi ugy, hogy egyszerüen a teljesitést követelni nem lehet, hanem csakis a viszonteljesitéssel járó teljesités követelhető; pl. hogy a tárgy adassék át, ha annak ára kifizettetik. A szász törvénykönyvnek ez az álláspontja, és 859. §-ában ugy rendelkezik, hogy a kétoldalu szerződéseknél annak, a ki a másiktól a szerződés teljesitését követeli, kell, hogy saját részéről is teljesitette legyen kötelezettségét, vagy a kötelezettség teljesitésére kész legyen. Ismét más álláspontot foglal a drezdai javaslatnak 153. §-a, mely kimondja, hogy a kétoldalu szerződéseknél minden szerződő fél, a ki a szerződés tartalma vagy az ügylet természete szerint nem köteles a másik fél előtt teljesiteni kötelezettségét, jogositva van a szerződésnek részéről leendő betöltését addig halasztani, mig a másik fél is saját részéről a szerződést teljesitette vagy ezen teljesitésre kötelezettségének mérvéig késznek nyilatkozott. Ezen felfogás szerint minden kötelem magában véve is alapját képezheti ugyan a keresetnek, de az ellen a másik fél a kötelezettség nem teljesitését kifogásolhatja, miután egyenlő jogosultság mellett méltánytalan volna a szerződés teljesitését követelni, melynek a követelő maga sem tett eleget. Előadó ezen külön nézetekkel szemben nem kivánván e fontos kérdés megoldásának praeoccupálni, a tárgyalás alá vett három czikknek törlését inditványozta.

Ez ellen felhozatott, hogy épen azért, mivel a tudomány ezen nagy horderejü kérdésben megállapodásra nem jutott, és mert a biróságok is lényeges pontokban eltérő itéleteket hoztak e tárgyban, kivánatos a kérdésnek megoldása. Habár ezen rendelkezés az általános magánjogokba vág, mégis, mert ez nálunk codificálva nincs, a kereskedelemnek jobb szolgálatokat teszünk, ha átvágunk némi tekintetben az általános jog körébe, mint ha e fontos kérdésre nézve homályban hagyjuk a kereskedelmi gyakorlatot.

Ezek szerint az értekezlet elhatározván, hogy a kétoldalu szerződéseknek teljesitését illetőleg a kereskedelmi törvénybe

rendelkezések vétessenek fel, az egyes czikkeknek tárgyalásához fogott.

Mindamellett a tárgyalás folytán csakis a 359. cz. fogadtatott el és az is csak lényegesen megváltozott formában, mert az értekezlet eltérvén a szász törvény azon álláspontjától, mely szerint a keresetet alapjához kivántatik, hogy a felperes keresetében állitsa, hogy részéről ő is teljesitett vagy teljesiteni kész volt, megelégedett annak biztositásával, hogy kétoldalu szerződéseknél csak a viszonteljesités feltétele mellett köteleztessék a megtámadott fél a szerződés teljesitésére.

A 360. és 361. czikkek részint mint perrendtartási szabályokat, részint a bizonyitási teher kijelölésére vonatkozó oly elveket tartalmaznak, melyek a közönséges magánjogtól eltérő szabályozást nem igényelnek, egyszerüen elhagyattak.

Hasonló sorsban részesült „a nem teljesités és a késedelem következményei"-ről szóló ötödik fejezet is, ugyanis az előadó dr. Szvetenay az egész fejezet tárgyalásának mellőzését hozta javaslatba és pedig következő indokokból: — a fejezet a nem teljesitésre főelvül kimondja azt, ha az egyik fél a teljesitést elmulasztja, egyéb megállapodás hiányában a másik fél csak arra jogosittatik, hogy a teljesités és kártérités iránt keresetet indithat, holott a forgalom, a gyakorlat és a külföldi törvények ezen jogon kivül még a szerződéstől való elállhatást is megengedik. A fejezet legtöbb határozatai egyébiránt tényleg nem is alkalmazhatók, miután a tervezet más fejezeteiben ezen határozatokkal ellenkező intézkedések foglaltatnak. Azon intézkedések pedig, melyek még az egyes ügyleteknél ép tekintettel ezen általános határozatokat tartalmazó fejezetre a tervezetből elmaradtak, az illető helyeken fölveendők lennének.

Ezzel szemközt fölhozatott ugyan, hogy a kereskedelmi ügyletek különböző viszonyairól már is fölvétettek általános intézkedések, s igy csak következetesség volna a nem teljesités s a késedelemről is általános határozatokat megállapitni; és hogy már czélszerüségi szempontból is codificált magánjog hiányában indokolt ily általános határozatokat tartalmazó fejezet;

az értekezlet mindazáltal, tekintettel főkép arra, hogy a kereskedelmi ügyletek legtöbbjeire az általános magánjognak a nem teljesitésre és a késedelemre vonatkozó szabványai nem alkalmazhatók, és hogy az egyes kereskedelmi ügyletek természete által követelt elvek kivételes szabályait egész általánosságban a köztörvény elveinek mintegy pótlásául fölállitni talán nem volna czélszerü: a fejez. tárgyalását mellőzendőnek találta ugyan, de oly kikötéssel, hogy az egyes intézkedések a szükséghez képest az illető ügyletek szabályzásánál figyelembe vétessenek.

Dr. Schnierer Gyula,
osztálytanácsos.

JOGIRODALOM.

Az öröklési eljárás hazánkban és a nyugot-európai nemzeteknél, valamint az örökösödési eljárásnak hazai viszonyaink szerinti szabályozása iránti törvényjavaslati tervezet, tekintettel a porosz, szász és franczia törvénykönyvekre. — Irta: Travnik Antal, budai kir. törvényszéki biró. Budapest. Eggenberger bizománya. 1875.

III.

A harmadik czim 14 fejezetben az örökség körül eljáró bíróságok jogkörét s teendőit tárgyalja.

A 38. §-ból azon intézkedés, hogy a végrendelet kihirdetéséről szóló jegyzőkönyvbe a jelenlevő örökösök észrevételei is befoglaltassanak, el is maradhatna. Ezek, mint a pör tárgyát képező körülmények, nézetem szerint nem a jegyzőkönyvbe valók.

Legfontosabb itt a harmadik fejezet, mely az örökösöknek az örökség elfogadása iránti felszólitását és az örökség elfogadását, vagy arról való lemondást adja elő.

Az itt felhozott intézkedések szükséges voltát főleg a jogrendőri szempontok és azon tekintetek követelik, melyek harmadik személyeknek az örökösök ellen fenforgó jogaik védelmére és biztositására vonatkoznak.

De alig helyeselhető a 74. és 80. §§. azon intézkedése, mely szerint a ki az örökösi nyilakozatot a törvényes idő alatt be nem adja, az ugy vétetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna. Hiszen a polgári jog természetéből folyt, hogy annak keresete egészen a felek szabadságára van hagyva oly értelemben, hogy egészen tőlük függ, akarják-e azokat érvényesiteni vagy sem. Innét következik, hogy senkit sem lehet arra erőszakolni, hogy jogigényeit fentartsa, vagy abban ne hagyja. Már pedig nem jogerőszakolást parancsolna-e a törvény akkor, midőn az örökséget a hallgató örökös nyakára tolná akaratja ellen. A dolog természetének inkább megfelelő lenne azon jogkövetkezményt egybekapcsolni az örökös hallgatásával, hogy ez ugy tekintetik, mintha örökjogairól lemondott volna, — fenmaradván azonban részére okadatolt mulasztás esetében az igazolás.

A 90. §. a növedékjogot (jus accrescendi) akarja nálunk is meghonositani. Igaz, hogy oly államban, melynek rendszeres magánjoga nincs, gyakran kénytelen, sőt hivatva is van az alaki jog anyagi törvényszabályt is kivételesen fölvenni, — a mi főleg az öröklési eljárásnál az örökjog egyes hézagainak kiegészitése végett mutatkozik szükségesnek. De az is igaz, hogy még sem létesithet oly intézkedéseket, melyek az anyagi jogban fennálló alapelvekkel nyilt ellentétben állnak, s melyeket még annak codificatiójában is, legalább részünkről, mellőzendőnek tartunk.

Már pedig a növedékjog végrendeleti vagy szerződési öröklésnél anyagi magánjogunk elveivel nyilt ellentétben áll. A magyar jog ugyanis nem fogadta el, és ezt igen helyesen tevé, a római jog azon szabályát: „nemo pro parte testatus et pro parte intestatus decedere potest", mint a melyből t. i. a növedékjog leszármaztatni szokott. A hol tehát a főszabály nem áll, ott a következménynek sem lehet érvényt szerezni. Itt a magyar jog következetesebb, mint az osztr. polg. törvénykönyv.

A magyar jog szerint, ha a végrendeleti örökös örökségéről lemond, ez esetben az ő osztályrésze, — hacsak az örökhagyó pl. utóörökös-nevezés által máskép nem intézkedett, — nem száll a többi végrendeleti örököstársakra, hanem a törvényes örökösöknek jut. Ily esetben a megürült örökrész oly vagyonnak tekintetik, melyről az örökhagyó nem végrendelkezett. Miért is az a többi végrendeleti örökösöket annál kevésbbé illeti, mert az örökhagyó szándéka oda mutat, hogy a kinevezett örökösöket csak a végrendeletre alapitható mérték szerint és nem tovább kivánta részesiteni.

Igen fontosak- és gyakorlatiaknak jelentkeznek azon szakaszok is, melyek a távollevő örökös eltünté való nyilvánitására vonatkoznak. Ez a franczia, porosz és zürichi törvénykönyvben is feltaláltatik. Kivánatos tehát, hogy hazánkban is életbe léptessék.

Fontos és igen gyakorlatinak mutatkozó intézkedés ez,— de csak addig, mig a mostani holttányilvánitási eljárás megindításához annyi számu év lefolyta szükséges, mint ez nálunk és nehány nyugot-európai nemzeteknél dívik. Azonban itt már ideje, hogy a holttányilvánitásra szükséges évek hosszu sora megröviditessék. S valószinü is, hogy a kilátásba helyezett magyar magánjogi törvénykönyv e tekintetben az eddigieknél rövidebb határidőket fog megállapitani.

Az eddigieknél rövidebb határidők megállapitását követeli az örökösök s egyéb igénynyel biró felek érdeke; követelik az általános nemzetgazdasági szempontok, nehogy a holttányilvánitási idő lefolyta előtt a távollevő, illetőleg eltünt vagyona ugy jelenkezzék, mint a mely a forgalomból kivétetett; — de követelik végre a köztudomásra levő biztos, gyors és nagyjelentőségü közlekedési eszközök és forgalmi összeköttetések. A távirdák, gőzhajók és vasutak fölfedezése és nagymérvü kiterjesztése után alig lenne indokolható, hogy pl. a holttányilvánitás rendes körülmények közt csak akkor engedtessék meg, midőn a hiányoltnak holléte a születése utáni nyolczvan év elteltétől számitandó tiz év óta, vagy születési idejére való tekintet nélkül harmincz év óta nem tudatik.

A harmadik czim hatodik fejezete az örökjognak okmányozása és a hagyatéki ingatlanoknak s más telekkönyvi jogoknak átkeblezése iránt intézkedik.

Az örökjogi bizonyitvány kiadása, valamint az ingatlanok átiratása iránt javaslatba hozott eljárás, kisebb-nagyobb eltérésekkel minden előrehaladottabb nemzetnél dívik. Oly esetben pedig, midőn a hagyatékhoz ingatlan javak is tartoznak, a hirdetményi eljárás kibocsátását a telekkönyvi intézmény hitele és nyilvánossága követeli.

Azonban szintén a telekkönyvi intézmény érdekében igen kivánatos és czélszerü lenne annak kimondása is, hogy az örökjogot igazoló bizonyitvány kiállitása iránti kérelemmel a telekkönyvi ingatlan átiratása iránti kérelem is egybekapcsolható. Ez

esetben ép ugy, mint a mostani polg. törv. rendtartás szerint, az örökjog igazolása után nemcsak arról adna bizonyitványt, hogy az örökjog igazoltatott, hanem elrendelné az ingatlanok átiratását is az örökösök nevére, megkeresvén ez irányban egyszersmind hivatalból a telekkönyvi hatóságot. — Mert ha az öröklési jogoknak a kiadott bizonyitvány alapján való érvényesitése az érdekeltekre bizatik, ezek, csakhogy ujabban ne költekezzenek, a telekkönyvi átiratást igen gyakran elmulasztandják, — mi pedig köztapasztalat bizonyitja, hogy mily kuszált bonyodalmakat idéz elő.

A fenérintett intézkedés mindezen nehézségeket megszüntetné; az átiratás ujabb költségei mellőztetnének; a felek jogaiba illetéktelen beavatkozás nem történnék, de még a bíróságok sem terheltetnének nagyobb munkával.

Az örökösödési eljárás lelke és alapja a gondos leltározás. Ez iránt általán véve czélszerü javaslat tétetik a kilenczedik fejezetben.

Miután azonban az elhunyt vagyonát az emberek még ma is megszokták holmi res nullius-nak tekinteni, melyből mindenki elcsip valamit, ha csak hozzáférhet: szerintem czélszerü volna meghatározni az időt is, mely alatt az örökhagyó halála után a leltár felelősség terhe alatt elkészitendő lenne. Kivánja ezt az örökösök, a hitelezők és az államkincstár érdeke kivétel nélkül.

A leltározásra pedig azon időt lehetne megállapitani, mely a haláleset fölvételére kitüzve van, — vagyis a leltározást a haláleset fölvételével egyidejüleg lehetne teljesiteni, és mindkettőt együtt terjeszteni a bíróság elé.

Ha a haláleset fölvételével egyidejüleg teljesittetnék a leltározás: nagyon természetes, hogy e jogcselekvényt is a községi előljáróságnak kellene kötelességévé tenni — törvény által, a nélkül, hogy arra a bíróság további utasitása szükségeltetnék. Jó leltározást lehető leggyorsabban és legkevesebb költséggel csak azok készithetnek, kik az elhunyt családi és vagyoni viszonyait emberi lehetőség szerint legjobban ismerik. Ezek pedig kis és nagy községekben kivétel nélkül a községi jegyzők és birák, vagy annak idején a közjegyzők, — de ez utóbbiak csak oly községekben, hol székhelyüket tartják.

A mi az örököstársak jogviszonyát illeti az örökségi hitelezők irányában és egymás közt: a 187. §. második bekezdése sem a dolog természetével, sem a magyar vagy ausztriai jog elveivel össze nem egyeztethető. Nem különösen azért, mert az örökséget feltétlenül elfogadó örökös szavatossági kötelezettségét kedvezőbbé, könnyebbé teszi, mint azon örökösét, ki az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett fogadta el. Mert mig emezt egyetemleges kötelezettséggel terheli az örökrész erejéig: addig a föltétlenül elfogadó a hagyatéki adósságokat csak örökrészének aránya szerint tartoznék fizetni. Tegyük föl például, hogy *A.* meghal, **10** gyermeket, **100,000** forintot és **10,000** frt adósságot hagyván maga után, melyből egy-egy örökösre 10,000 frt jut. A javaslat szerint a hitelező azon örökös ellen, ki az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett fogadta el, 10,000 frtos követelését egészen behajthatná, mert ez egyetemlegesen felelős — örökségo erejéig. Ellenben attól, ki föltétlenül fogadta el az örökséget, csak 1000 (egy ezer) forint fizetésével terheltetnék, — mert ez csak aránylagos felelősségre volna kötelezve.

Ne ujitsunk ott, hol nem szükséges. Ugyis elég az ujitani való ott is, a hol nagy szükség van rá. Tartsuk meg idevonatkozólag régi hazai törvényünknek azon elvileg és gyakorlatilag igen helyesnek ismert és igen egyszerü szabályát, hogy: „oly esetben, midőn többen együtt örökölnek, az örököstársak a hagyatéki tartozásokért egyetemlegesen felelősek, — azonban ez egyetemleges felelősség soha sem terjedhet az örökrész erején tul". Haeres ultra vives haereditatis activae non obligatur. A magyar jog szerint a hitelező az egyik örököstársat az örökhagyó egész tartozásaért bepörölheti, és ez azt örökrésze értékeig átvállalni köteles. Az örökhagyói adósság aránylagos felosztása nem a hagyatéki hitelező és örökös, hanem maguk az örökösök közt elintézendő kérdés tárgyát képezi.

A 196. §. szerint birói osztálynak csak az örökjog okmányozása után van helye. Igaz ugyan, hogy az osztály szorosan véve nem volna számitható a hagyatéki eljárás jogkörébe. Tekintve azonban, hogy ezen merev szabály keresztül vitele igen sok nehézségbe ütköznék, sőt hátránynyal is járna: czélszerünek vélnők a javaslatban azt is kimondani, hogy birói beavatkozás esetén az örökjogi bizonyitvány kiállitásának kérdése az osztálylyal mindannyiszor egyesithető, valahányszor csak e kettőnek együttes elintézését a felek akár előlegesen, akár a tárgyalás alatt kérik. Kivánatos ez a felek érdekében, kivánatos a birói teendők kevesbitése és könnyebbitése, kivánatosabb az ügyek békésebb és gyorsabb lebonyolitása s végre az átiratás biztositása és a telekkönyvi állapot helyes s a valóságnak megfelelő világlatban tartása végett.

Ezzel befejeztem észrevételeimet. Igyekeztem azokban tárgyilagos maradni, a többször tapasztalt szándékos félremagyazásoktól és személyeskedésektől tartózkodni, Berzsenyivel tartván, a ki azt mondja:

„A kritikának szép tárgya barátaim a mü,
Nem pedig a müvész. E kettőt összezavarni,
Rút lelkek szokták. S a rútból felhat-e a szép!

Igyekeztem észrevételeimben kimutatni, hogy ezen javaslat kiván ugyan még egyes pontjaiban, egyes szakaszaiban átalakitást és javitást, — mert hiszen van-e mü e világon, mely emberi kezekből teljes tökélylyel felruházva lépne az életbe! — Azonban mindenesetre oly becses munka ez, mely a még kivánatosnak mutatkozó átdolgozás után az európai jogtudomány jelen állapotának megfelelő törvény helyes alapját méltán képezheti.

Herczegh Mihály,
pesti egyetemi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Észrevételek a telekkönyvek átalakitása iránt.

A telekkönyvek átalakitásánál, mely a birtokszabályzás folytán szükségessé vált, főszemügy forditandó arra, hogy az eddigi telekjegyzőkönyvek egyes birtoklapjain bevezetett régi birtokrészletek helyébe azon uj birtokrészletek vezettessenek be, melyek amazok fejében a birtok szabályozás alkalmával kiadattak; és hogy a régi birtok helyébe kiosztott uj birtok a telekkönyvi tulajdonos nevére irassék. Ezt követeli a telekkönyvi bejegyezvények hitelessége s hogy azok csupán a telekkönyvi rendelet szabta módokon megváltoztathatók vagy megszüntethetők; és ezt világosan rendeli az 1869. évi áprilhó 8-án 2579. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendelet.

E czélra valamint a most hivatkozott, ugy az 1874. évi 10864. számu igazságügyminiszteri rendelet szerint a birtokszabályozásnál működő mérnökök szigoruan utasitandók, miszerint a kihasitási tervezetet akkép szerkeszszék, hogy belőle biztosan ki lehessen tudni, mely uj birtokrészletek léptek a régi telekjegyzőkönyvekbeni birtoktestek helyébe; és eltiltandók azon szokásos eljárástól, mely szerint a tényleges birtoklatot vévén alapul, oly földterületeket együttesen kihasitanak, melyek a telekkönyvben külön tulajdonosok neveire irt több birtoktestnek felelnek meg.

Hogy ezen rendelet jövőben pontosan megtartatnék, abban is nagyon kételkedem; hogy pedig az eddig befejezett és végrehajtatott birtok-szabályozási perek eredményét feltüntető földkönyvekben megszámithatlan oly birtok együttesen van kiadva, mely három, négy sőt több külön telekkönyvi birtoktestnek felel meg, azt mindenki tudja, ki a telekkönyvek átalakitásával foglalkozott. Oly esetet is tudok, hol tizenegy telekjegyzőkönyvbeni birtoktest összesittetvén, az azok fejében jutott illeték a tagositás utáni földkönyvben együtt kiadatott. A 11 birtoktest közül pedig telekkönyvileg csak egy volt a földkönyv szerinti birtokos tulajdonául irva, valami ötöt vagy hatot zálogban birt, a többit állitólag örökölte s megvette, a nélkül hogy erről okmányt fel tudott volna mutatni.

A belsőségi s szőlőrészleteket, melyek tagositás alá nem vonatnak, ily esetben könnyen vissza lehet vezetni az illető telekjegyzőkönyvekbe az ottani tulajdonosok neveire; mert az uj telekkönyv tervezetének elkészitésekor vagy az előmunkálatok meghitelesitése alkalmával ki lehet deritoni, hogy az illető birtokrészlet a régi telekkönyvbeni helyrajzi számának a földkönyvben mely térképi szám és mely adóföldkönyvi szám felel meg.

Még akkor sincs nehézség, ha a birtokrendezés alkalmá-

val szabályellenesen egyesitett több telekkönyvi birtoktest állagának egymáshozi aránya magából a régi telekkönyvből kitünik. Igy ha a tagositás utáni földkönyvben valakinek egy egész urbéri kültelek kiadatott, holott a régi telekkönyvben csak $^1/_2$ telek van az ő tulajdonául irva mig $^1/_8$ telket vétel utján szerzett és $^3/_8$ telket örökölt, a nélkül, hogy ezek a telekkönyvben tulajdonául bejegyeztettek volna, az átalakitó bíróság szerintem helyesen jár el akkép, hogy az egész kültelket egy telekjegyzőkönyvbe vezeti, $^4/_8$ részben a földkönyvbeli birtokos, $^1/_8$-részben az eladó s $^3/_8$-részben az örökhagyó közös tulajdonául, ezen utóbbiak telekjegyzőkönyveit pedig beszüntoti.

De mi történjék akkor, ha az egyesitett birtoktestek állagának aránya a régi telekkönyvből ki nem puhatolható, ami főleg nemesi külbirtokok egyesitésénél fordul elő? Ily esetben — ugy hiszem — nincs más mód, mint az egyesitett összes birtokot egy telekjegyzőkönyvbe foglalni, s abba mindazon személyeket, kiknek telekkönyvi tulajdona fejében ama birtok egyesitve kiadatott, bizonytalan aránybani tulajdonosokul bevezetni.

Igaz, hogy a tulajdonjognak bizonytalan arányban bevezetése kevéssé felel meg a telekkönyv azon czéljának, hogy mindenkinek ingatlanbeli tulajdonát pontosan feltüntesse. Ne feledjük azonban, hogy ezen czél telekkönyveink ez idő szerinti állapotában különben sincs még elérve. Ha pedig az, kinek előbb bár kisebb, de kizárólagos tulajdonául bekeblezett birtoka volt, most bizonytalan arányban tulajdonosul vezettetik a telekkönyvbe s e miatt joghátrányról, tulajdonának bizonytalanságáról, és hitelének csökkenéséről panaszkodik, — mindezek miatt csak önmagát okozhatja, ki a szerzett vagy öröklött ingatlanoknak tulajdonául való bekeblezését kérelmezni elmulasztotta; és csak rajta áll ama joghátrányt megszüntetni az elmulasztottak pótlása által.

Mult 1874. évi novemberhó 24-én 49575. számu végzésében a pesti kir. itélőtábla a fenjelzett nehézség megfejtésének ugyan más módját rendelte.

Az eset következő:

K. község régi telekkönyvének 64. számu lapján foglalt majorsági birtok B. tulajdonául volt bekeblezve; a 4. számu telekjegyzőkönyben Sz. tulajdonául irt, szintén majorsági birtokra pedig B.-nek tulajdonjoga elő volt jegyezve. A tagositáskor, mivel ezen utóbbi ingatlanokat is B. tettleg birtokolta, (bár a tulajdonjog iránt per volt folyamatban) a két birtoktest fejében B.-nek illetősége együttesen kiadatott. A telekkönyv átalakittatván, az eljáró telekkönyvi hatóság — ellentétben B.-nek az előmunkálatok hitelesitése alkalmával előterjesztett azon kérelmével, hogy az egyesitett birtokra nézve egyedül ő vezettessék be tulajdonosul — azt rendelté, hogy az egyesitett birtok a 64. számu telekjegyzőkönyvbe vezettessék B. és Sz. közös tulajdonául bizonytalan arányban, fenmaradván a B. részére Sz. ellen eszközlött előjegyzésnek joghatálya; a 4. számu telekjegyzőkönyv pedig beszüntettessék. Az eljáró telekkönyvi hatóság ezen végzése ellen B. felfolyamodványnyal élt, melynek következtsben a pesti kir. itélőtábla fenebb hivatkozott végzésében azt mondotta: „hogy az együttesen kihasitott 4. és 64. számu telekjegyzőkönyvbeli uj tagról tervázlat készitendő s annak a 4. számu telekjkönyvre eső arányos része a 4-ikbe, a 64-re eső rész pedig a 64-ikbe vezetendő lett volna".

A nehézség ily megfejtése könnyen el van rendelve; de szeretném tudni foganatositásának módját is. Ugyan mi alapon készittessék a kivánt térrajz? Az 1869. évi 2579. számu igazságügyminiszteri rendelet 4. §-a szerint csak az első felvételről szóló s az uj birtokállapotot kimutató földkönyvek és térképek tétetnek át a telekkönyvi hatósághoz a telekkönyv átalakitása tekintetéből. Kérdem már most, hogyan lehet a becslési s osztályzási munkálat és a tagositási perbeli itélet vagy egyezség nélkül kiszámitani, hogy az uj tagból vagy tagokból aránylag mennyi felel meg az egyik és mennyi a másik telekjkönyvbeli régi birtoktestnek? De ha ezen okmányok a birtokrendezési perből át is kéretnének, hogyan lehet a hitelesitő bizottságban, mely a 15. §. szerint a telekkönyvi előadóból és egy telekkönyvvezetőből áll, oly mérnöki szakismereteket feltenni, hogy az ez irányban szükséges számitásokat megtegye s a tervázlatot helyesen elkészitse? És mi alapon s mi jogon határozza meg a hitelesitő bizottság a helyiséget, mely az egyik és másik telekjkönyvbeni régi birtoktestnek megfelelőleg az egyesitett uj tagból kihasittassék?

A hivatkozott kir. itélőtáblai végzés fenebbi rendelkézése egyébiránt az igazságügyminiszteri rendelet 20. §-ának megfelel és igy helyessége elvben kétségbe nem vonható; csak gyakorlati kivihetőségét tartom kétségesnek. De van ama végzésben még egy másik intézkedés, mely egyenes ellentétben áll a törvénykezési szabályokkal, és mely elvként alkalmazva, számos visszaélésre s bonyodalomra szolgáltatna alkalmat.

A felfolyamodó B. ugyanis — a mint emlitém — az előmunkálatok hitelesitése alkalmával daczára annak, hogy a 4. számu telekjkönyvben a tulajdonjog az ő részére csak előjegyezve s az előjegyzés igazolása iránti kérvényének elutasitása feljegyezve volt, azt kérte, hogy az uj 64. számu telekjegyzőkönyvbeni birtok Sz.-nek teljes mellőzésével egyedül az ő tulajdonául bekebleztessék.

És a másodbiróság ezen kérelemnek helyt adott; mert „Sz. sem a tagositáskor eszközlött együttes kihasitás, sem B.-nek az átalakitási munkálat hitelesitése alkalmával külön jegyzőkönyvbe bemondott kérelme ellen kifogást nem tett, s igy a B. által követelt és tulajdonjogi előjegyzéssel támogatott átalakitási módozatba beleegyezettnek tekintendő."

Megemlitvén, hogy B. azt, mintha Sz. a tagositáskor eszközlött együttes kihasitás ellen kifogást nem tett volna, csak állitotta, de semmivel sem igazolta, és hogy az átalakitási munkálat hitelesitésénél Sz. részéről, ki időközben meghalt volt, senki sem jelent meg, s igy a külön jegyzőkönyvbe B.-nek egyoldalu kérelme vétetett csak föl, — a másodbirósági végzés amaz intézkedését a törvénykezési szabályokba ütközőnek tartom: mert a bíróságilag idézett félnek elmaradása a meghallgatás végett kitüzött határnaptól csak az esetben tekinthető egyértelmünek az ellenfél állitásának beismerésével és az ellenfél kérelmébe való beleegyezéssel, ha ezen állitás vagy kérelem a megidézett féllel már közölve volt vagy az idéző végzéssel egyidejüleg közöltetik és az illető személy tüzetesen oly czélból idéztetik, hogy amaz állitás és kérelem iránt nyilatkozzék. Azonfelül a kitüzött határidőtől való elmaradással csak oly joghátrányokat lehet összekötni, melyekre a megidézett fél az idéző végzésben vagy hirdetményben különösen figyelmeztetve lett.

A telekkönyvek átalakitásánál azonban az előmunkálatok hitelesitése végett kitüzött határnapra az érdeklett felek csak oly hozzáadással idéztetnek meg, hogy elmaradásuk esetében a régi telekkönyvek átalakitása után a téves átvezetésből eredhető kifogásokat jóhiszemü harmadik személyek irányában többé nem érvényesithetik. (14. §.) Valamely előadás vagy kérelem előre való közlésének pedig az idéző végzés- és hirdetményben nyoma sincs; és nyoma nincs oly figyelmeztetésnek, hogy valamely érdeklett fél — meg nem jelenése esetében ugy fog tekintetni, mint ha más személy részéről az ő telekkönyvileg biztositott jogainak csorbitására irányzott, vele előre nem közlött kérelembe beleegyeznék.

Ha én tudom, hogy a telekkönyvi rendelet 95. §-a szerint az ellenem kieszközlött előjegyzés igazolása bekeblezésre alkalmas nyilatkozatom vagy ellenem per utján hozott jogerejü határozat alapján történhetik csupán, és hogy a telekkönyv átalakitása alkalmával a bevezetett tulajdonosok személyében változtatást tenni s telekkönyvileg biztositott semmiféle jogot megszüntetni nem szabad, — akkor a telekkönyv átalakitására vonatkozó munkálatok hitelesitésénél meg sem jelenek és mégis biztositva kell lennem az iránt, hogy a hitelesitési eljárás alkalmával vagy annak folytán a tulajdonjognak ellenem történt előjegyzése bárkinek egyoldalu kérelmére igazoltnak kijelentetni s bekeblezés erejére emeltetni nem fog.

Ha az átalakitási munkálatok hitelesitésekor bemondott minden egyoldalu kérelmet teljesitenie kell a bíróságnak csak azért, mert annak történetesen senki sem mondott ellen, vagy mert a másik bizván telekkönyvileg biztositott jogában, a hitelesitési eljárásnál meg sem jelent, — akkor hol marad a telekkönyvi intézmény által czélba vett jogbiztonság? nem fogna-e ez esetben tág tér nyittatni a jogosulatlan vagyonszerzésnek? és nem fog-e a telekkönyv a helyett, hogy a jelenlegi birtokállapothoz képest átidomittatván, a tulajdon és más jogok biztositásakép megerősittetnék, épen a perlekedések forrásává tétetni?

Még csak azt kivánom megemliteni, hngy a fenebbi peres kérdés a másodbirósági végzés hozatala előtt bíróságon kivüli egyezség által elintéztetvén, a legfőbb itélőszék nem jött azon helyzetbe, hogy ezen ügyben határozzon.

Dr. Imling Konrád,
kir. tszéki biró.

Telekkönyvi jogesetek.

I.

A „Jogtudományi Közlöny“ deczember 2-kán megjelent 49. számának „Törvénykezési szemle“ rovatában „Telekkönyvi jogeset“ czimen az mondatik, hogy a m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, az által mondott ki megfoghatatlan határozatot, mert az elsőbiróság által megadott zálogjogi előjegyzést azért hagyta helyben, mert a beérkezett előjegyzési kérvény a csőd telekkönyvi feljegyzését megelőzte.

Nézetem szerint a m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, ezen felhozott esetre helyes határozatot mondott ki, miután csőd esetében nem a közleményben megjelölt és a feljegyzéseket felsoroló telekkönyvi rendeletnek 104. §-a, hanem 76. §-a szolgál mértékül.

Miután pedig az 1840. évi 22-ik törvényczikknek 32. §-a törvényhozásilag nem emeltetett jogérvényre, a telekkönyvi rendeletnek 76. § ában megjelölt ideiglenes csődrendtartásnak 60. §-a helyébe, mely §. azt mondja:

„A csőd megnyitásától fogva, a közadós ellen, annak vagyonára zálogjog többé semmi követelés miatt sem szereztethetik, sem tilalom vagy végrehajtás ki nem eszközöltethetik, sem pedig a már előbb keletkezett végrehajtási rendelet nem foganatosittathatik.

Az ingatlan javakrai oly bekeblezések és előjegyzések azonban, melyek még a csőd megnyitása előtt, az illető bíróságnál kérettek, a csőd megnyitása után is megengedtethetnek és teljesittethetnek, és dologbani jogot adnak azon naptól fogva, melyen a fél kérvénye vagy valamely hatóság e végetti fellépése az illető bírósághoz eljut.“

A biró, illetőleg a telekkönyvi hatóság tehát köteles magát emez érvényben álló törvényhez tartani.

Minthogy azonban a bíróság, illetve a törvényszék, mint telekkönyvi hatóság az egyik vagy másik ellen megnyitott csődöt csak akkor veheti tudomásul, mikor az vele közöltetik, a vagyonbukottnak ingatlanságára a beadott kérvényeket elintézni köteles és az elintézést többé nem is másithatja meg, ha már most a felsőbb bíróság az elintézést (mit különben már a feloszlatott cs. kir. főtrvszékek is gyakorlatba hoztak) helyben hagyja, nézetem szerint azért nem követett el helytelenséget, mert hisz az elsőbiróság annyival inkább nem követett el helytelenséget, minthogy a telekkönyvi rendeletnek 61. §-a azt rendeli, hogy a telekkönyvi ügybeadványok, tekintet nélkül az utóbb beérkezett beadványokra, az igtatókönyv sorszáma szerint intézendők el és e pillanattól nyerik joghatályukat.

A most idézett törvénynyel szemben a megadott előjegyzés vagy bekeblezés által azonban nincs az kimondva: hogy a követelő félnek követelése a csődtömeg irányában jelzálogilag teljesen biztositva van, mert a jogában sértett félnek szabadságában áll, jogát a csődbiróságnál érvényesithetni.

Jausz József,
királyi törvszéki biró.

II.

A „Jogtudományi Közlöny“ mult évi 50-ik számában következő érdekes telekkönyvi kérdés állittatott fel.

„Gondnokság alá helyezett egyén ellen, a gondnokság elrendelése és telekkönyvi feljegyzés után, eszközölhető-e telekkönyvi bejegyzés oly okmány alapján, mely a gondnokság elrendelése előtti időben keletkezett.“

Ezen kérdést, — nézetem szerint általánosságban helyesen megfejteni alig lehetséges, mert valamely egyénnek gondnokság alá helyezésére többnemü indok szolgálhat alapul.

Miután azonban a gondnokság telekkönyvi feljegyzését a telekkönyvi hatóság csakis olyan okirat alapján rendelheti el, mely a telekkönyvirendtartásban előirt kellékekkel bir, miután továbbá ezen feljegyzés alapjául szolgáló okirat a telekkönyvi okiratgyüjteményben vagy eredeti vagy hiteles másolatban őriztetik, — következve a telekkönyvi hatóság kötelességében állana ily esetben az emlitett okiratból magának meggyőződést szerezni, hogy miokból helyeztetett az illető egyén gondnokság alá?

És ha ebből az derülne ki, hogy az illető egyén mint pazarló helyeztetett gondnokság alá, ez esetben a kérvény elutasitandó volna. Mert a pazarló hogy e gondnokság alá helyezés által szenvedett rendelkezési jogának megszoritásán könnyitsen és vagy uj adósságokat csinálhasson vagy az ingatlant plane elidegenithesse, most már egyszerüen minden terhes szerződés kötésénél a keletet azon időre tenné, melyben még gondnokság alá helyezve nem volt s igy a telekkvi. rendeletnek 69. §-a illusoriussá válnék. Nézetem szerint tehát a telekkönyvi hatóság az ily kérvénynek csak azon esetben adhatna helyt, ha a bemutatott okirat aláirás alkalmával bíróság, ezentul pedig közjegyző előtt hitelesitve lett s igy a kelet és aláirás valódiságára nézve, közokirati minőséget nyert.

A gondnokság egyéb eseteiben pedig azon nézetet osztom, hogy a bejegyzés teljesitendő, mert az elvállalt kötelezettség idején az illető, legyen az most távollevő vagy elmebeteg, teljes rendelkezési képességgel birt, és mert az okiratok kelte telekkönyvi bejegyzéseknél lényeges kellékot képez, ennélfogva azt a telekkönyvi hatóságnak mindig hivatalból megvizsgálni kell.

Grulich József,
ügyvéd.

Különfélék.

A jogügyi bizottság értesülésünk szerint legközelebb veendi tárgyalás alá a végrehajtók hatásköréről és a kézbesitő közegekről szóló tjavaslatokat, melyeknek előadója Dálnoky B. képviselő ur a javaslatok több lényeges pontjaitól, és pedig a végrehajtóknál azon intézkedéstől, hogy ezek eljárási dij és költségeiket, mint a javaslat tervezi, jövőre maguk állapithassák meg, továbbá, hogy a kézbesitéseket rendezett tanácscsal s törvényhatósággal biró városokban az illető városok költségén felállitandó közegek teljesitsék, — eltérő szabályozást törekszik érvényesiteni. — Az előbbi pontra nézve mi is osztjuk az előadó ur véleményét, a másik eltérést azonban nem helyeselhetjük.

Az ügyvédi vizsgáló bizottság kinevezett tagjai közül némelyek nevét a hirlapokban olvastuk, csak a hivatalos lapban nem. A kinevezés joga talán csak nem pusztán discretionális joga az igazságügyminiszternek, és a közönség ezért elvárhatná, hogy az igazságügyminiszter ur a nyilvánosság szine előtt ruházza fel választottjait ama fontos functióval. Magánértesülésünk szerint a bizottság elnöke: Szabó Imre, semmitőszéki biró; tagjai: Daruváry Alajos, kir. táblai tanácselnök; dr. Apáthy, Baintner, Lechner és Wenczel, egyetemi tanárok; Halmossy, Suhayda és Tóth Elek, legf. itélőszéki birák; Bartha, Dessewffy, Knorr és Zlinszky, kir. táblai birák; Janitsek József, kir. ker. tszéki biró stb.

A „Magy. Igazságügy“ a mi büntető törvénykönyvi kritikánkra azt válaszolja: „megvetlek rózsám“! Bizony a szeretet és gyülölet igen közeli rokonérzelmek. Ezt értjük. Azt azonban nem értjük, hanem nevetségesnek találjuk, ha valaki azt állitja: hogy ezen vagy azon ellenvetés absurditása szót sem érdemel, — s mégis ivekre terjedő védelmekre kényszerül, hogy azután utóvégre hosszu epistoláját még azzal fejezze be: majd a legközelebbi füzetben behatóbban és alaposabban fogjuk a kérdést tárgyalni. Sőt egyik napi lapban már előre hirdeti: Csemeghy K. igazs. miniszt. államtitkár ur a felségsértési kérdést egy terjedelmes értekezésben fogja megvitatni, melyre a jogászi körökben kiváncsian várnak. Sic! Lám ily manoeuverekhez mi nem értünk. Az irói tisztességről pedig szólani sem kellene oly lapnak, mely más lapból, a „Reform“-ból az ellenünk intézett személyeskedő czikket és az arra adott válaszunkra irt viszonválaszt is per extensum közlötte, — a mi aránylag fölötte rövid válaszunk kizárásával! Ily eljárás loyalis voltáról ne itéljen a „M. Ig.“ önmaga. Legkevésbbé illik azonban ily szerepléshez a gőgös irály; mert ha „a botrányos kirivó ellenmondás“-féle kitételünket rusticus kifejezésnek jelzi, akkor viszont kénytelenek vagyunk az ily otrombaságot szolgai lelkület kifakadásának bélyegezni. Pedig hát lám az ily dorongolások aligha fogják emelni szakirodalmunk tekintélyét.

Az első ügyvédi kamara Magyarországon e hó 16-án alakult meg Kolozsvárott. Megválasztatott elnökké: Haller Rezső, elnök-helyettessé: Bokros Elek, titkárrá: Kőváry Mihály és pénztárnokká: dr. Weisz József. A választásban 96 helyi és vidéki ügyvéd vett részt.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. tczikk módositása iránt.

(Az igazságügyi bizottság előadójának szövegezése szerint.)

(Harmadik közlemény.)

82. §.

Az idézett törvény 252. §. helyett:

A képviselők dijjai a perköltségekhez számittatnak.

Az ügyvéd perbeli költségeit és dijjait saját fele ellenében ugy a per folyama alatt, mint a per befejezte után felszámithatja. Ezen felszámitás felett a per bírósága a mennyiben szükségesnek látná, a fél meghallgatása után végz s által határoz, mely végzés ellen mindkét fél panaszszal élhet.

A megállapitott dijjak iránt az ügyvéd saját választása szerint saját személyes bírósága képviseltjének személyes bírósága vagy a per bírósága előtt indithat sommás pert. Ha a per törvényszék előtt folyt, az ügyvédi dijjak a költségek iránti per kérdésében a törvényszék székhelyén levő járásbiróság illetékes.

83. §.

Az idézett törvény 254. §-a helyett:

A kötelezettség teljesitésére kisszabott határidő, sommás perekben az itélet kihirdetését vagy kézbesitését, rendes perekben pedig az itélet kézbesitését közvetlen követő napon veszi kezdetét.

84. §.

Az idézett törvény 256. §-a helyett:

Minden itéletet akkép kell szerkeszteni, hogy végrehajtható legyen.

Egyes kérdések elintézését, vagy a marasztalási összeg kitudását a végrehajtási eljárásra föntartani nem szabad. A korábbi törvény engedelménél fogva a végrehajtási eljárásra itéletileg föntartott peres kérdések fölött hozott birói határozatok ellen fölebbezésnek van helye, az itéletek elleni fölebbezésekre nézve érvényes szabályok szerint.

85. §.

Az idézett törvény 258. §. helyett:

Ha az itélet a kereseti kérelem valamely pontja fölött határozatot nem tartalmaz, mindegyik fél kérheti annak kiegészitését azon bíróság előtt, mely az itéletet hozta. Ezen rendelet kiterjed a kérvényekre is. A birói határozatokba vagy azok kiadványaiba becsúszott név,- szám,- vagy tollhibákat a fél kivánatára az ellenfél meghallgatása után azon bíróság, melynél a hiba történt, végzésileg kiigazitja. A kiigazitást minden esetben az első bíróságnál kell kérni, a mely azon esetben, ha a hiba fölebbviteli bíróságnál történt, az iratokat ehhez fokozatos uton fölterjeszti.

Ezen eljárás az itélet végrehajtását nem gátolja.

86. §.

Az idézett törvény 259. §. helyett:

A keresetre hozott első végzés alperesnek magának, vagy annak a ki általa első végzések elfogadására felhatalmazványnyal bir, saját kezéhez adandó.

A per folyamában hozott minden más határozat a felek megbizottjainak, ilyenek nem léte esetében a félnek magának vagy lakásán levő felnőtt (16 éven felüli) családtagoknak avagy szolgálati viszonyban álló személyeknek kézbesitendő. — Jogi személyeknek szóló határozatok képviselőiknek kézbesitendők.

A végrehajtás folyamában hozott határozatok a végrehajtást szenvedőnek magának, vagy lakásán levő felnőtt családtagoknak avagy szolgálati viszonyban álló személyeknek kézbesitendők.

87. §.

Az idézett törvény 261. §-a helyett:

Az iránt, hogy a kézbesités minő közegek által teljesitendő, külön törvény intézkedik.

88. §.

Az idézett törvény 262. §. helyett:

A kézbesitő köteles a kézbesitett határozat lényeges tartalmát és czélját a félnek tudtára adni, s azt, hogy ez megtörtént, a vétbizonyitványra följegyezni.

89. §.

Az idézett törvény 263. §. helyett:

A kézbesitő vétbizonyitvány mellett történik, melyet az átvevő és kézbesitő sajátszerűleg aláirni tartoznak. Ha az átvevő irni nem tud, a vétbizonyitvány kézjegyével látandó el, s az átvevő neve a kézbesitő által aláirandó. Midőn azonban keresetre hozott első végzés kézbesitetik, s az átvevő irni nem tud, a kézbesitésnek egy tanu jelenlétében kell történni, ki ha irni nem tud, nevének a kézbesitő általi aláirása mellett szintén kézjegyével látja el a vétbizonylatot.

90. §.

Az idézett törvény 264-ik §-a helyett:

Ha a fél a kézbesitendő iratot elfogadni, vagy a vétbizonyitványt aláirni vonakodik az irat nála hagyatik, s e körülmény a vétbizonylaton megjegyeztetik. Az ilyképp a félnél hagyott irat szabályszerüen kézbesitettnek tekintetik. Ha első végzés kézbesitése forog fent, akkor ezen esetben a jelen törvény 89. §-nak megfelelően egy tanu alkalmazandó.

91. §.

Az idézett törvény 265. §. helyett:

Ha azon fél, kinek első végzést kell kézbesiteni, sem lakhelyén, sem üzleti helyiségében nem található, a nélkül azonban, hogy azon községből vagy nagyobb városokban azon városrészből, melyben lakása vagy üzleti helyisége van, hosszabb időre eltávozott volna, a kézbesitő azon esetben, ha a féllel ugyanazon községben vagy városban lakik, irást hagy nála, melyben tudósitja, hogy bizonyos meghatározott napon és órában kézbesités végett nála megjelenend, és ha őt akkor sem találná otthon, az iratot az ugyanazon házban lakó felnőtt családtagok, vagy szolgálati viszonyban álló személyek egyikének — ha ilyenek nincsenek, vagy az elfogadást megtagadják, az ugyanazon házban lakó más valamely felnőtt személynek vagy valamelyik szomszédnak kell kézhez adni.

Ha a kézbesitő a fél lakhelyétől különböző helyen lakik; az iratot előleges értesités nélkül azonnal kézbesitheti a felnőtt családtagok vagy cselédek egyikének, s ha ilyenek nincsenek vagy az elfogadást megtagadják, a házban lakó más valamely felnőtt személynek vagy valamelyik szomszédnak.

Mindezen esetekben tartozik a kézbesitő a hon nem talált fél lakásának ajtajára az iránt, hogy a neki szánt iratpéldányt kinek kézbesitette, értesitvényt kifüggeszteni s a kézbesités módját a kézbesitési bizonyitványban előadni.

Ha azon fél, kinek kézbesiteni kell, azon községből, vagy azon városrészből, melyben lakik, hosszabb időre eltávozott, és tartózkodási helye tudva van, a kézbesitő ezt jelentse be az őt kiküldendő bíróságnak, mely a kézbesitést a fél tartózkodási helyén tartozik eszközöltetni.

Ha fél tartózkodási helye tudva nincs, a kézbesitő a kézbesitendő iratot két tanu jelenlétében függeszsze ki a fél lakása

Tizedik évfolyam. 4. sz. Budapest, 1875. jan. 27.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A büntetőtörvénykönyv V. fejezete. Dr. Schnierer Aladár, egyetemi tanár urtól. — Az ügyvédség világtörténeti fejlődése. Herczegh Mihály, jogtanár urtól. — A ker. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. Adalékok a polg. trtás 93. §. c) pontjához. Schilling Béla, aljárásbiró urtól. — Még nehány szó a vitás telekkönyvi kérdésekhez. I. — II. Heil Faustin, ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A büntetőtörvénykönyv VII-ik fejezete.

A jelen fejezet tartalmát szorosan véve két főrészre lehet osztani; az első a tulajdonképi beszámitás tanát foglalja magában, a második pedig a büntetés mikénti mérlegezésére és kiszabására vonatkozó szabályokat állapitja meg.

A büntethetőséget kizáró okok, melyeket javaslatunk a 76—86. §§-ban felsorol, a tudomány szempontjából három categoriába helyezhetők. Vannak 1-ször bizonyos állapotok és körülmények, melyek az alanyi beszámithatóságot kizárják, ezek törvényjavaslatunk szerint:

a) az öntudat hiánya s az elmetehetség olyatén megzavarása, melynélfogva a tettes szabad akaratelhatározási képessége teljesen meg volt szüntetve (76. §.); *b*) az ellenállhatlan kényszer (vis absoluta 77. §.); *c*) a büntett tényálladékát képező vagy a büntettet minősitő körülmények nem tudása (menthető tévedés 81. §); *d*) a gyermekkor (82. §.) és *e*) a siketnémaság (86. §.)

2-szor. Ki lehet zárva a tett büntethetősége azon okból, mert a tettes a vétlen védelem állapotában ily cselekvény elkövetésére jogositva volt. (78. §.) És végül 3-szor lehet a tett azért jogilag menthető, mert a tettes a cselekvényt *a*) veszélyes fenyegetés (psichikai kényszer 77. §.) vagy *b*) a vétlenül támadt végszükség által kénytelenitt etve követte el. (79. §.)

Hogy mindazon esetekben, melyekre az imént emlitett pontok vonatkoznak, a büntetés alkalmazása ki van zárva, ez — mint a beszámitás fogalmának szükségképi folyománya — minden kétségen kivül áll; alig szükséges tehát megjegyezni, hogy a beszámitás, mint azon itélet, melynélfogva a létrejött bünös eredményt a cselekvő személy által okozottnak mondjuk, az eredményt tehát e személy alanyi szabadságára, mint végső okára visszavezetjük, három feltevésen nyugszik. Először ugyanis megkivántatik, hogy a személy képes legyen a cselekvény minőségét felismerni, lehető következményeit előrelátni, s a jogtörvénynyel, mint a cselekvés általános mérszabályával összehasonlitani; egy szóval kell, hogy a személy öntudatos állapotban kövesse el a tettet. Másodszor megkivántatik az akarat szabadelhatározási képessége, vagyis a tehetség: különféle képzetek megvalósitása között, menten minden kényszerüségtől, belső indokok szerint választani, tehát magát a cselekvény elkövetésére vagy abban hagyására szabadon elhatározni. Végül szükséges még a physikai képesség az akarat észszerü határozatait külsőleg is megvalósitani, vagyis a tehetség ugy cselekedni, a mikép a jogi törvény azt a fenforgó viszonyok között megkivánja.

Hol a beszámithatóság e kellékeinek egyike vagy másika hiányzik, ott a létrejött jogellenes eredményt nem lehet a cselekvő személy alanyi szabadságára visszavezetni, hanem az eredmény okát inkább valamely külső véletlenben vagy más személy jogellenes akaratában kell keresnünk, mert ily esetben az okok s okozatok lánczolata nem a tettes alanyiságában éri végpontját!

Köztudomásu dolog, hogy az emberi lélek a testi szervezettel való bensö kapcsolatánál fogva számos megzavarodásoknak s alienatióknak van alávetve; a legkülönbözőbb és keletkezésükben ki nem puhatolható okok idézik elő azon rendkivüli lelki állapotokat, melyek hatása alatt az öntudat vagy egészen elhomályosodik, vagy legalább a szabad elnatározási képességben oly fogyatkozás támad, melynélfogva az ily állapotban levő személy mintegy önkénytelenül ragadtatik valamely bünös cselekmény elkövetésére Ide tartoznak nem csupán a legkülönbözőbb alakokban jelenkező elmebetegségek, hanem vannak bizonyos somatikus állapotok is, melyek az elmének időleges megháborodását okozzák. A törvényjavaslat szerzője jól ismerte föl, hogy a beszámithatóságot kizáró szellemi állapotok kimeritő felsorolása soha sem érhető el, miért is az e tárgyra vonatkozó 76. szakaszt olykép formulázta, hogy az nemcsak a tulajdonképi elmebetegségek különféle eseteit, hanem az akarat szabadságát kizáró egyéb anormalis állapotokat (pl. az alvajárást, az álomkórt s a részegség magasabb fokát) is magában foglalja.

A tehetség a külvilág viszonyait és vonatkozásait felismerni s ezeknek megfelelöen a cselekvést intézni, hiányzik a szellemi fejletlenség miatt nemcsak a gyermekkorban, hanem oly egyéneknél is, kiknek szellemi élete a hallás- és szólástehetség hiánya miatt örök homályban mereng. Hogy a gyermeknek bünös tetteit nem lehet beszámitani, azt egyiránt ismerték el a régibb s az ujabb legislatiók, de nehézséget okozott azon időpont meghatározása, melyen tul a beszámithatás alapfeltételét képező szellemi érettség létezőnek ismerendő. Biztos megállapodás e részben alig volt elérhető, mert a tényleges viszonyok, melyek e kérdésre döntőleg befolynak, végtelenig különbözők, csak a köztapasztalás utmutatását követve határozhatja meg a törvényhozó azon kort, melyen alul az egyén rendszerint nem bir a szellemi tehetségek azon érettségével, melytől a beszámitás feltételeztetik. Az orvostudományban soká el volt terjedve azon felfogás, miként a gyermekkor a második fogzással, (tehát a 7. vagy 8. évvel) éri végpontját. Támaszkodva e nézetre, valamint a római jog szabványaira, jelölte ki a „porosz országos jog“ a 7-ik évet mint a gyermekkor véghatárát; a későbbi co-

dificationalis munkálatokon végig tekintünk, lehetetlen fel nem ismerni, hogy a régibb törvénykönyvek a beszámithatóság korszerinti kezdőpontját egyáltalán jóval előbbre tették, semmint az a dolog természetének s a szellemi fejlödésről szerzett általános tapasztaloknak megfelelni látszik. Csak az ujabb psychologiának volt fentartva e tekintetben helyesebb felfogást megállapitani, a tudomány jelen állása szerint minden kétségen kivül van helyezve, hogy a gyermek testi szervezete még a másodszori fogzás után következő öt év alatt is igen lényeges változásoknak s oly mélyen ható átalakulásoknak van alávetve, melyekkel párhuzamosan a szellem is folytonos fejlödésnek indul; ezen egész korszak lefolyása alatt az érzéki élet tartja fenn tulnyomó uralmát; a kivánó tehetség, fokoztatva az élénkebb és sürübb benyomásokkal gazdagitott képzelet által, gyakorolja minden egyéb még kevésbé megszilárdult lelki tehetségek felett dominálo fölényét. Mi a gyermeket szellemi tekintetben legkiválóbban jellemzi, ez az önző vágyódás és cselekvés, a jelenben központosuló, a jövővel nem törödő gondolkodás, s ez egyszersmind oka annak, hogy a gyermek a kötelességek tudatával vagy épen nem bir, vagy e tudat benne még sokkal homályosabb, semhogy a cselekvés szilárd irányelveül szolgálhatna. Lényeges változás csak azon időben áll be, midön a csontváz s a puharészek teljes megalakulása után a testi fejlödés a nemi functióra való elökészület stadiumába lép; s innét kezdödik az emberi életben egy uj korszak: a *serdületlenség időszaka*!

A tudomány ezen utmutatását követve jelölte ki a német birodalmi büntető törvénykönyv a bevégzett 12-ik évet, mint a beszámithatóság korszerinti kezdőpontját. Hazai törvényjavaslatunk ezen intézkedést annál is inkább tehette magáévá, mivel hosszu időn át fejlödött törvényszéki gyakorlatunk, hivatkozva Verböczy által kijelölt „aetas legitima“-ra a büntetést 12 éven aluli személyek ellen rendszerint nem vette alkalmazásba. [1]

Javaslatunk abban is megegyezik a német birod. bünt. törvénynyel, hogy mindkettö a bevégzett 12-ik éven tul még bizonyos korszakot vesz fel (javaslatunk a 16-ik, a német bir. törv. a 18-ik évet), melyben a beszámitásnak csak akkor van helye, ha az e korban levő ifju büntettes a cselekvény bünös voltának felismerésére szükséges belátással birt.

Kizáratik a cselekvény büntethetösége továbbá a *jogos védelem* által. Az embert kétségtelenül megilleti a jog: a physikai erőszak eszközeit használni fel oly esetekben, a midön ez az egyedüli lehetőség valamely az életet, a test épségét, szabadságot, becsületet vagy a tulajdont illető veszélytől vagy bántalomtól menekedni.

Valamely bántalom elháritása végett a támadón ejtett sérelem nem kerülhet büntetés alá, mert a ki magát vagy embertársát jogtalan támadás ellen védelmezi, vele született jogával él; hol tehát a védelmi kényszer a szükség szabta mérték szerint alkalmaztatik, ott nem forog fenn jogsértés, következéskép büntény sem. A védelem jogos határainak áthágása ellenben jogsértést képez, mely, mint olyan, a körülményekhez képest büntetést is érdemelhet; — mentségül ily esetben csak azon körülmény szolgálhat, hogy a megtámadott fél, ki helyzeténél fogva a félelem, ijedtség s a lelki izgalom behatása alatt cselekedett, talán nem volt képes a veszély nagyságát s az annak elháritása végett használandó kényszereszközök sulyát hideg vérrel fontolgatni.

Más nézpont alá kerülnek a büntető törvénybe ütköző azon tettek, melyek a veszélyes fenyegetés hatása alatt vagy a vétlenül bekövetkezett végszükség állapotában voltak elkövetve, a beszámitás lehetősége ily esetekben sincs kizárva, mert a tett akarattal és tudattal volt a cselekvő személy által elkövetve. Mi különösen a fenyegetés által gyakorolt psychikai kényszert illeti, kétségtelen, hogy a fenyegetett személy nem volt az akaratelhatározási képességtől végkép megfosztva, hisz rajta állott két lehetőség között választani: t. i. vagy megtenni azt, mit a fenyegető személy akar, vagy pedig elszenvedni a fenyegetett roszat; s épen ugy áll szabadságában annak is, ki a végszükség állapotába jutott: vagy eltürni a bajt, talán lemondani az életről, vagy pedig élete megmentése végett másnak jogát sérteni. Minthogy azonban ily esetben az ember önhibája nélkül két közvetlen rosz közé szorul, s igy a kötelességszerü cselekvés és a kötelességsértés között igen sulyos collisio támad, azért meg van követelve maga az igazság eszméje által, hogy az ily rendkivüli kényszerhelyzetben elkövetett cselekvény jogilag menthetönek tekintessék.

A büntett beszámitására vonatkozó ezen elvek a javaslat 76—86. §§-aiban praegnans kifejezést találtak, miért is e szakaszokat a tudomány jelen állásával teljesen megegyezöknek nyilvánithatjuk. Különös megemlitést csak a végszükség esetéről intézkedő 79-ik §-ra nézve tartok szükségesnek. E szakasz a végszükség fogalmát szük korlátok közé szoritja, menthetönek csak azon esetet nyilvánitván, midön valaki saját vagy más életének megmentése végett sért meg idegen jogokat. Más legislatiók e tekintetben jóval tovább mentek, kiterjesztvén a végszükség fogalmát a testi épséget, szabadságot, becsületet, sőt még a vagyont illető veszélyekre is. Kérdés tehát: mit kell az igazság követelményeivel jobban megegyezönek tekinteni?

Kiindulva azon fogalomból, melyet a végszükség esetére nézve a jogbölcsészet megállapit, javaslatunk intézkedését teljesen igazoltnak kell ismernünk. Az észjog szigoru következetességét követve végszükségről valóban csak ott szólhatunk, hol a sors két vagy több személyt oly helyzetbe hozott, melyben együtt létezésök lehetetlenné válik; csak e helyzetben elkövetett cselekvényekről állithatni, hogy a jogi törvény, melynek uralma az emberek együtt létezhetésétől van feltételezve, reájuk nem alkalmazható. Hol ellenben az egyik testépsége a máséval, vagy másnak vagyonával áll ily viszonyban, ott az együttlét lehetősége nincs effective kizárva, s ennyiben nem is mondhatni, hogy a valóságos végszükség esete forog fenn. [1] Ha azonban jelen kérdés eldöntésénél lemondva a tudományos fogalmak rideg következetességéről, inkább belső érzetünket hallgatjuk meg, igen is hajlandók leszünk azon törvényhozások intézkedéseit elfogadni, melyek a végszükség fogalmát a testépség,[2] szabadság, becsület, sőt a vagyon [3]

[1] Az ujabb legislatióknak a gyermekkor meghatározására vonatkozó intézkedései váltig eltérök; e kor végpontjául jelöli ki: az olasz törv. a 9-ik, a dán, würtembergi, osztrák s a brémai törv. a 10-ik, a hesseni, mecklenburgi, thüringiai, az oldenburgi, badeni s a német bir. b. t. a 12-ik, a braunschweigi, szászorszagi, hamburgi s a zürichi a 14-ik, végül a svéd törvény a 14 illetőleg 15-ik évet. A franczia, belga, porosz s a bajor törvények a gyermekkorról nem intézkednek, hanem egy hosszabb időszakot jelölnek ki oly értelemben, hogy ezen időszakot tul nem haladott egyén, ha a tett bünös voltának belátása nélkül cselekedett, a büntetés alól felmentessék.

[1] A fogalom ily megszoritása mellett nyilatkozik Geib: Lehrbuch II. 221. l.

[2] A testi épségre terjeszti ki e fogalmat a német bir. t. 54. §. s többen a régibb német törvkönyvek közül.

[3] L. a legujabb osztr. tjavaslat 58. §-át.

veszélyeztetésére terjesztik ki, s valóban nem ritkák azon esetek, midön valaki testi integritása vagy pedig vagyona megmentése végett idegen jogtárgyat kénytelen feláldozni, méltányos pedig ilyféle tetteket jogilag menthetőknek nyilvánitani, ha a megmentett jogtárgy becse és jelentősége a feláldozott tárgy értékét jóval felülmulja. [1]

Kifogás alá kerül a szövegezés tekintetében a 81. §., mely a beszámitást kizáró tévedésre vonatkozik. E szakaszban szerző azt akarta kifejezni, hogy ha a tettes azon ténykörülményeket nem tudta, melyek a cselekvényt bünténynyé vagy vétséggé minősitik, ez esetben, mert akarata nem volt, nem lehetett a bünös tett elkövetésére irányozva, azt mint szándékos büntényt vagy vétséget neki nem lehet beszámitani, s ugyan az áll oly körülményekre nézve, melyek a tett bünös voltát sulyositják. Hogy azonban ily esetben a tettest még a vétkesség miatt se lehessen büntetni, arra megkivántatik, hogy ama ténykörülmények nem tudása (a tévedés reá nézve menthető legyen.

Ezen elvnek kifejezése a 81. §-ban teljesen el van hibázva, e szakasz ugyanis igy szól: „Nem számithatók be ténykörülmények, melyek a büntettnek vagy vétségnek a törvény által meghatározott tény álladékához tartoznak, vagy sulyosabb beszámitását okozzák: ha az elkövető a cselekvény elkövetésekor azokról nem birt tudomással.“

„A gondatlanságból elkövetett cselekményekre ezen szabály nem alkalmazható: kivéve, ha a megjelölt körülmények nem tudása már magában gondatlanságot képez.“

E szakasz első és második bekezdése között nincs meg a kellő összefüggés, minélfogva a conclusio is hibás; a szakasz értelme e szerint épen ellenkezője annak, mit tulajdonkép ki kellett volna fejezni

Megjegyzendő mindazonáltal, hogy a kifogásolt szakasz az indokolás 303. lapján kijavitott formulázásban reprodukálva jelenkezik, szükséges tehát a törvényszöveg végleges megállapitásánál erre figyelemmel lenni, s a 81. §-t az indolásban adott formulázással helyettesiteni.

(Folyt. köv.)

Dr. Schnirer Aladár,
egyetemi tanár.

Az ügyvédség világtörténeti fejlődése.

Az ügyvédi intézmény nem az ujkor szüleménye. Régi az, mint a világ [2], és szükséges, mint az igazság. [3] Az ügyvédek, kik hivatásukat hiven teljesitik, mindenütt ugy tünnek föl, mint a segélyre szorulók tanácsadói, az üldözöttek védői és a birák ellenőrei. Ügyvéd nélkül a birói itélet hatalom szóvá s a birói eljárás önkénynyé fajulna.

Hogy azonban az ügyvédi intézményt jobban méltányolhassuk: a letünt századok hajdankoráig kell visszavándorolnunk. Általán véve három korszakot különböztethetünk meg: a személyes kényszer, képviseltetési szabadság és ügyvédi kényszer korszakát.

I.

A történelem azt bizonyitja, hogy a társadalmi élet fejletlen állapotában majd minden népnél a személyes kényszer uralkodott, vagyis az, hogy az ügyfelek maguk tartoztak megjelenni a biróság előtt — személyesen, ügyvéd vagy képviselő közvetitése nélkül.

Igy volt ez a régi choldeusok-, persák- és egyptomiaknál. Ez iránt az átheneiek törvénye összhangzik a rómaiak 12 táblás törvényeivel. [1] Apud Athenienses alieno nomine causam dicere non licebat, mondja Quinitilianus.

Franczia országban Nagy Károly uralkodása idején az ügyfelek szintén nem képviseltethették magukat a biróság előtt, hanem panaszuk, vagy védelmük előadása végett önmaguk voltak kötelesek megjelenni. Csak az vétetett ki e szabály alól, a ki betegség, vagy testi, vagy elmei gyöngeség miatt saját ügyében eljárni képes nem volt. [2]

IX-ik vagy Szent Lajos franczia király, ki a 13-ik század elején uralkodott, már csirájában el akarván folytani a pörös viszályokat, az ügyfeleket önmaga személyesen hallgatta ki — ügyvéd, vagy képviselő hozzájárulása nélkül „A jó király — ugymond Joinville — maga hallgatta ki a feleket olyképen, hogy a reggeli isteni tisztelet (mise) után a vincenne-i erdőbe hajtatott, ott egy tölgyfa tövére ült, maga mellé ültette tanácsosait s azután fennhangon kérdé: van-e valaki jelen a ki igazságot kiván és ki az ellenfele.“ Mindamellett ő is megengedte, hogy a beteg, öreg, vagy erőtelen ember megbizott által helyettesittesse magát. Ugy azonban, hogy e helyettesités a félnek csak legidősb fia által történhetett, ha pedig gyermekei nem voltak, azon örököse által, kire halála után ingatlanai szállandottak. [3]

A személyes kényszer ezen szigoru követelését részint alapnélküli balitéletek, részint azon viszszaélések idézték elő, melyeket a polgárosultság alantabb fokán levő, vagy elkorcsosult, vagy a miveltség és erkölcsiség polczáról lesülyedt népnél az ügyvédek egyes silány jellemtelen tagjai elkövettek. A nép pedig visszaéléseiből ezen egyes lelketleneknek vont következtetést az egész osztályra.

Ezekhez képest a közvélemény ugy tekintette az ügyvédeket, mint salakjait az emberiségnek, pénzen vásárolt eszközeit a félnek mint rabjait a birónak és jogvédelem köpenye alatt kizsebelőit a közönségnek. A sokaság — ugymond Szalay László — Themise [4] épen közbecsület hijjával levő embereknek nézi az ügyvédeket, mert készek mindenik személy, s mindenik állomány megtámadására vagy védelmére kelni bérért; mert készek elnyomni az ártatlant és fölsegélni a vétkest, ha fizetnek érte; mert össze-vissza zavarják a jog minden tételeit, csakhogy kivivhassák a pénzért felvállalt ügyet; vagy mintegy kótya-vetye utján a többet igérő részhez csatlakoznak. Még a közönség miveltebb és értelmesebb része is kétes becsületünek s veszedelmes irányunak nézi azok hivatását, mert bármily ügy

[1] V. ö. Berner: Lehrb. 142. l. és Hälschner: Syst. I. 271. és 274. l.

[1] Merlin: Repertoir universel de Jurisprudence.

[2] d'Auguessau: De l'in dependance de l'avocat.

[1] Si in ius vocato morbus aetatis sui vitium erit, qui in jus vocasset, jumentum dato, si volit, arcerem ne stermtto. I. 1. §. 2. D. de procurat.

[2] Ut nemo pro alio rationare usum habeat . . . sed unusquisque pro sua causa vel censu, vel debito rationem reddat, — nisi aliquis sit infirmus, aut ratione nescius, pro quibus missi, vel priores, qui in ipso placito sunt, vel judex qui causam hujus rationis sciat, rationetur cum placito.

Vel si necessitas sit talem personam largiatur . . . quod tamen omnino fiat secundum convenientiam procerum, vel missorum qui praesentes adsunt. Cap. Caroli Magni 802.

[3] Etabl. de saint Louis I. 1. c. 102. Seligman: Les reformes elont notre procedure civil est susceptible. Reims, 1855. 98. lap.

[4] Themis jogtudományi szaklapjában. Palugyai: Ügyvédeink. Buda. 1841. 11. lap.

*

védelmére minden kivétel és elöleges megvizsgálás nélkül ajánlkoznak; — kik ennélfogva, ámbár elején talán nem tudva segitik elő az igaztalanságot, de utóbb már lépéseiket vissza nem vonhatván s a lejtön meg nem állapodhatván, gyakran még akkor is kénytelenek védeni a roszat, mikor már annak ism retéhez jutottak."

Természetesnek látszik ez okból, hogy a hol a közvélemény ily oldaláról ismeri az ügyvédeket, ott a képviselettől a törvényhozás is eltiltja őket és magukat az ügyfeleket kötelezi a bíróság előtti személyes megjelenésre.

Azonban az ügyvédi osztály iránti közvélemény kedvező vagy kedvezőtlen volta, sok tekintetben függ a bíróság és az igazságszolgáltatás rendszerétől is. Ha ez hiányos és rosz alapokra van fektetve, ha ezekhez képest müködése lassu és költséges, mindezt az azzal foglalatoskodó ügyvédnek rójják föl vétkül. A törvényhozó hatalomnak s a rendszernek semmit sem számit be a közönség, mert az kézzel nem fogható, testetlen és felelösségre vonhatlan valami. De a bírót sem okolják, mert ennek hivatala, fénye és méltósága szigoru törvényekkel van körülbástyázva minden sértés ellen. Nagyon természetes tehát, ha minden felelet teher, minden zugolódás s a közönség összes lármája, gunyja, neheztelése, egész haragja a törvényes védelem nélkülálló ügyvéd ellen fordul mindannyiszor, valahányszor csak az igazságszolgáltatásban csorba vagy hiány tapasztaltatik. De függ az ügyvédi osztály iránti közvélemény sorsa az állami szervezettől is. Alkotmányos államokban az ügyvédi állás sehol és sohasem volt annyira megszoritva, hogy ne mondjuk alásülyesztve, mint ezt a kényuri országokban tapasztaljuk, hol a törvényszék kormányszék is egyszersmint, s hol a bíróság titkos és felelösség nélküli hatalma élet és halál, jóllét és szabadság fölött uralkodhatik. Az ily államokban csak a foglalkozásnélküli dologkerülök, hazátlan kóborok és ármányos cselszövők adják magukat ezen üldözött és annyira fékezett pályára; — ily viszonyok között nem a szorgalom és miveltség, hanem a becsületérzet legfőbb hiánya teszik fő kellékeit az ügyvédi hivatásnak, — mint ez Afrikában és az ázsiai országokban, Perzsia, Siam és Chinában tapasztaltatik. Chinában bambussal veretnek talpai az oly ügyvédnek, a ki igaztalan ügyet védelmezett.

Herczegh Mihály,
pesti egyetemi jogtanár.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

V.

A vétel.

Azon esetben, ha vételárként a piaczi vagy tőzsdei ár kiköttetett és a teljesités helyén árjegyzés nem létezik, a tervezet 381. czikke szerint a megállapitandó középár szolgált volna irányadóul. Ezen pont helyett maga a szerző a következő szövegezést ajánlotta:

„Árjegyzés nem létében a teljesités helyéhez legközelebb eső piaczon jegyzett középár szolgál irányadóul."

A módositás ellen ugyan fölhozatott, hogy a legközelebb eső piacz mindig valami nagyon viszonylagos foglalom, hogy továbbá a legközelebbi piaczon jegyzett árhoz még a teljesités helyére való szállitási költségek is hozzászámitandók, ha átalában helyes árt akarunk megállapitni, s ez okoknál fogva több oldalról az eredeti szöveg sokkal czélszerübbnek találtatott, mert átalában csak megállapitható középárról szól.

Az értekezlet mindazáltal, tekintettel arra, hogy egyes adott esetekben semmi esetekre nem nehéz a legközelebbi piacz megállapitása, hogy továbbá e czikk piaczi árról szól egyéb megállapodás hiányában, s igy a törvényben minden esetre intézkedni kell arról, mely piacz volna ily esetben tekintetbe veendő; végre tekintettel arra, hogy a módositott szöveg viszonyainknak megfelelőbb, mint a német kereskk. törvény azon határozata, mely az illető helyre nézve mérvadó piaczról szól: a módositott szöveget fogadta el.

A czikk utolsó kikezdéseül, tekintettel arra, hogy hibás árjegyzések esetében a felek az árjegyzés ellenében a tényleges ár melletti szolgáltatást eszközölhessék, s igy érdeküket az árjegyzés ellenében is védhessék: a következő szöveg hozatott javaslatba:

„E mellett nincs kizárva, hogy az érdekelt fél a teljesités idejekor az illető piaczon megkötött vételi szerződésekkel a jegyzettői éltérő középpárt igazolhason."

Az inditvány ellen ugyan fölhozatott, hogy a forgalomra nagy hátránynyal volna az, ha a piaczi árjegyzéseket ily módon hivatalos jellegüktől meg lehetne fosztani, s elégségesnek mondatott, ha oly értelmü intézkedés vétetnék föl, mely szerint a jegyzések csak akkor mellőztetnek, ha a fél bebizonyitja, hogy hamisak. Ezzel szemközt mindazáltal megjegyeztetvén az inditványozott kikezdés csak az esetre engedi meg az árjegyzés mellőzését, ha a fél tényleg vételi szerződések által igazolja az eltérő középárt, és hogy ha még azonkivül kifejezés adatnék annak, miszerint ily esetben a bíróság elhatározása is szükséges, semmi esetre nem lehet a forgalomra nézve hátrányoktól tartani:

az értekezlet elfogadta az inditványt, de kiegészitette a következő toldással: — „mi felett minden egyes esetben a bíróság saját belátása szerint határozand.

A 385 czikk azon időpontról rendelkezett, mikor az átadott vagy elküldött tárgy a vevő tulajdonába megy át.

Előadó a czikk kihagyását inditványozta, mivel számos esetben nem áll, hogy a tárgy a vevő tulajdonába menne át mihelyt az részére elküldetett vagy elküldés végett föladatott; nem áll pedig jelesül, ha a tárgy határozottan a tulajdoni jog fentartása mellett küldetett el; nem áll továbbá ha bizonyos föltételek be nem következése esetében a végleges elidegenités, illetőleg a vételi szerződés megszüntnek tekintetik; nem áll, ha a vevő az árut az átvételnél visszautasitja stb.; a szöveg elfogadása esetében a kereskedelmi forgalomban oly nagyon fontos „Contramandirung" mely a német törvény, az angol stoppage in transitu, a franczia droit en suite szerint lehetséges, nálunk részben lehetlenné válnék.

Ezzel szemközt a czikk meghagyása mellett fölhozatott, hogy a vétel alkalmával való tulajdonszerzés kezdetének momentumát meg kell állapitni, miután ez a forgalomra nézve számos esetben nagy horderejü következményekkel jár, és ezen határozattal sok egyenetlenségnek eleje vétetnék; maga a czikknek intézkedése ugyan nem felel meg a keresk. igényeinek, sőt a gyakorlat ép ellenkezőjét kivánja annak, mi e czikkben mondatik; de ezen korán sem indokolja a czikknek elhagyását, hanem alkalmas módositását. E végből következő szöveg hozatott inditványba:

„Az eladott tárgy a vevő tulajdonába megy át, mihelyt az — vagy az átvételre szükséges okmányok a vevőnek átadattak.

Ez ellenében ismét fölemlittetett, hogy a tulajdonszerzés kérdésének megoldása tulajdonkép nem a keresk. jog keretébe való, s hogy a tulajdonszerzés momentumának meghatározása nélkül is a kereskedelmi forgalom igényeihez képest lehet megállapitani mindazon elveket, melyek a vitelezésnél az árú contramandirozása, az árú veszélyére s más körülményekre vonatkoznak.

Szavavás alá bocsáttatván a kérdés, 7 szavazat a tulajdonszerzési momentum meghatározását a kereskedelmi törvényben kivánta, 7 szavazat pedig fölvétele ellen nyilatkozott, s igy az elnök döntő szavazata olykép oldotta meg a kérdést, hogy ily általános intézkedésnek fölvétele nem szükséges. A czikk ennélfogva teljesen elhagyatott.

A mennyiben a vevőt késedelem nem terheli a 386. czikk szerint az eladó az átadás megtörténteig a dolgot a rendes kereskedő gondosságával megőrizni tartozik.

Észrevétel tétetett a „rendes kereskedő gondosságával" kifejezés ellen az okból, mivel a vételnél az eladó lehet nemkereskedő is, erre nézve pedig a törvény alig állapithat meg oly gondosságot, melyről tényleges viszonyainál fogva annak mint nemkereskedőnek fogalma nincsen.

Miután azonban fölemlittetett, hogy a törvényben nem volna czélszerü a gondosság fogalmára nézve különböző helyeken különböző kifejezéseket használni, s magára a kereskedelmi

forgalomra nézve sem volna előnyös, ha minden egyes ügyletnél gondolkodni kellene a felett, valjon kereskedelmi gondossággal vagy más természeti gondossággal felel-e az eladó: a szöveg változatlanul elfogadtatott.

A 392. czikk két irányban esett kifogás alá, a mennyiben ugyanis az első kikezdésnél kifogás tétetett mindenekelőtt azon határozat ellen, mely szerint a vevőnek jogában állna, ha az eladott tárgy a megállapitott vagy törvényes kellékeknek meg nem felel a vételárból aránylagos részt levonni; miután ezt ugy is lehetne értelmezni, hogy tetszése szerint vonhat le a vételárból a mit akar, holott a vevőnek csak joga van a vételár aránylagos leszállitására. Ezzel szemben felhozatott, hogy a gyakorlatban azon kifejezés: „a vevőnek igénye van a vételár levonására", nehézségekre adna alkalmat, a mennyiben ugy értelmezhető, hogy a vevő a vételtárt teljesen megfizetni köteles, s csak azután kereshetné bíróságilag jogát a vételtár levonására; ez esetben pedig a kereskedelmi forgalom nagyon hátráltatva volna, s a vevő hiányos áru esetében a jelen czikk által engedett vagylagos jogok közül mindig a rendelkezésre való állitást választaná, a mi tényleg nagy hátrányokkal járna mind a vevőre mind az eladóra.

Az értekezlet mindazáltal, tekintettel arra, hogy a jelen czikk átalában csak a vevőnek abbeli jogát kivánja meghatározni, hogy árleszállitást követelhet; és hogy a gyakorlat e jog a körülményekhez képest már mint kifogási, már mint kereseti fog jelenkezni, a szerint a mint a vételár tényleg már egészen lefizettetett, vagy részben: a szövegnek oly módositását fogadta el, mely a vevőnek az árleszállitásra igényt biztosit.

Ezek után az első kikezdés szövege következőleg fogadtatott el:

„Ha az áru a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felel, a vevőnek jogában áll az ügylettől elállani s egyuttal az árukat az eladó rendelkezésére bocsá ani, vagy a vételár aránylagos leszálitását igényelni stb. stb."

A második kikezdés az előadó, tekintettel arra, hogy az értekezlet kereskedelmi alkuszt mint hivatalos személyt nem ismer, és igy ily alkusz közbejárása melletti eladást nem lehet elrendelni a következő szövegben ajánlta elfogadásra:

„A mennyiben az áru megromlásnak van kitéve s a halasztás veszélylyel jár, a vevőnek jogában áll az árut, ha annak piaczi vagy tőzsdei ára van, szabad kézből, ellenkező esetben birói közbenjárás mellett előleges kereset inditása nélkül eladni."

E szöveg ellen egyrészt az hozatott föl, hogy szabad kézből az eladás soha se legyen megengedve, hanem minden esetre birói közbenjövetel legyen szükséges; de e kifogást az értekezlet azért nem találta igazoltnak, mert piaczi vagy tőzsdei ár mellett a birói közbenjövetelnél sem lehet más árt elérni, mint a piaczit vagy tőzsdeit, s ennek igazolása birói közbenjövetel nélkül lehetséges, minélfogva ily intézkedés csakis a kereskedelmi forgalom korlátozására vezetne.

Az inditványozott szöveg azon határozata, — mely birói közbenjárást előleges kereset inditása nélkül rendel, — különösen azért találtatott czélszerütlennek, mivel pr tásunk nem ismer oly módozatot, melynél a bíróság a fél egyszerű kérelmére a másik fél meghallgatása vagy tárgyalás nélkül közbenjárást rendelhetne el. E végből más módozatok hozattak javaslatba, jelesül, hogy hiteles személy közbenjötte legyen szükséges, értvén e személy alatt bármely közhitelességü személyt, pl. birói kiküldöttet, végrehajtót, vagy közjegyzőség esetében közj gyzőt; miután mindazáltal eddigelé a „hiteles személy" kifejezésnek még ily tág értelmezést nem lehet adni, ez inditvány is mellőztetett. Fölhozatott továbbá, hogy a birói közbenjövetel helyett nyilvános árverés vétessék föl; ily nyilvános árverések jelenleg a közigazgatási hatóságnál kéretnek és rendeltetnek el, és az árveréseknél hatósági személy szokott résztvenni; az inditvány ugyan megtámadtatott, mivel nyilvános árveréshez hirdetés s igy hosszabb idő lefolyása szükséges, mely mellett azután ép a czél, a romlásnak kitett áruk gyors eladása, el nem éretnék; de miután a birói közbenjövetel s átalában bármily hatósági személy közbenjövetele csak avégből követelhető, hogy jelenléte mellett az áru elárvereztessék, s igy a mondott kifogás átalában hatósági személy közbenjötte ellen intézhető, s mivel másrészt a nyilvános árverés elrendelése nem szükségkép hosszas hirdetési eljárást követel;

az értekezlet ezen inditványt szótöbbséggel elfogadta, de határozottan kikötötte, hogy az illető „eladás hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverésen" történjék; ezen hiteles személy alatt értvén azon személyt, ki a fenálló törvények vagy szokás szerint nyilvános árverésnél közremüködhetik, jelenleg tehát közigazgatási személyeket, jövőben — perrendtartásunk úgy fog intézkedni — birói kiküldöttet, vagy ha közjegyzői törvény lesz, közjegyzőt stb.

A 400. czikk szerint mindegyik fél a másik félnek jogában áll késedelmét óvási okmánynyal igazolni. Ezen óvás felvétele az értekezlet által nem az illető kötelességének tekintetett, mert ez csak igazolási okmányul szolgál és jogának érvényesitésére nem mulhatatlanul szükséges.

Dr. Schnierer Gyula,
osztálytanácsos.

JOGIRODALOM.

A házassági jog. Irta: dr. Singer Ignácz, kir. törvényszéki biró. Budapest, 1874.

A fentebbi czim alatt megjelent, összesen 112 lapra terjedő füzet nem egyéb, mint azon czikksorozatnak külön lenyomata, mely a folyó évi „Jogtudományi Közlöny"-ben látott napvilágot.

Ezen körülmény felment engem annak részletes ismertetése alól. Különben a szerző szavai szerint „nincs más czélja ezen munkálatnak, mint összehordozni a házassági jog megalkotásánál felhasználható anyagot," vagyis más szóval szerző nem akart egyebet nyujtani, mint adatgyüjteményt. Igénytelen felfogásom szerint tehát a munka birálata is csak ezen szempontból indulhat ki.

Ámbár ezen szükre szabott feladatánál fogva ujat a házassági jogra vonatkozólag az előttünk fekvő füzetben alig találtunk, de talán azt sem mindent, a mit ily puszta adatgyüjteménynek tartalmaznia kellene, nem vonhatjuk meg szerzőtől azon elismerésünket, hogy magyar nyelven és pedig lehető röviden igyekezett mindazt egybeállitani, a mit nézete szerint azoknak, kik házassági jogunk codificatiójával foglalkoznak, vagy ahhoz hozzászolni kivánnak, mulhatatlanul tudniok kell; az utóbbiak száma pedig nálunk, kik jogásznemzetnek szeretjük magunkat elnevezni, elég tetemes.

A munka czime ellen azon kifogásom van, hogy az nem felel meg egészen a tartalomnak, mert szerző előtt csaknem kizárólag a házaszági kötelék létrejövetele és felbontása lebegett, mig a házassági vagyoni jogott itt-ott csak futólag érinti, holott a *házassági jog* általános czime alatt a házastársak közötti vagyonjogi viszonyok szabályait is értjük, melyeknek fejtegetését természetesen ily kis füzetkében nem igen lehetett volna sikeresen megkisérleni.

Elismerést érdemel szerző azon álláspontjáért, melynél fogva a házasságnak *erkölcsi* természetét kellőképen kiemeli s épen azért a házasságot, habár a házasfelek egyesülése szerződési alakot ölt is, tisztán a szerződések fogalma alá vonhatónak nem tartja, de téved, midőn azt állitja, hogy az ellenkező elmélet mai nap már tulhaladt álláspont volna, mert még mindig jelentékeny azoknak a száma, kik a házasságban vagyoni szerződésnél egyebet nem látnak s nagyrészben ezen merev ellentét volt oka annak, hogy mindeddig a házasságkötés jogát nem lehetett mindenütt teljesen kielégitőleg szabályozni.

Az *esküdtszéket* nem merném, mint szerző javasolja, azon kérdés eldöntésével megbizni, vajjon concret esetben a házasság felbontásának adatik-e hely, vagy sem? mert nem látszik nekem elegendő garanczíát nyujtani a házassági köteléknek könnyelmü felbontása ellen.

A mi a III. szakaszban foglaltatik, az bármely egyházjogi tankönyvben föllelhető. Az ujabb külföldi codexek közül az ausztriai, a porosz, a franczia, a zürichi és a szász codexekre, mint az elismert legkitünőbbekre szoritkozik. Munkája ezen részét azért kell kiemelnem, mert nézetem szerint némi érdemet látok abban, hogy most, midőn hazai magánjogunk codificatiójáról van szó, a müvelt külföldnek törvényes intézményeire is irányozza a nagy közönség figyelmét; ezeket kell tanulmányoznunk, részint, hogy azokból okoljunk, részint ballépéseiktől óvakodjunk, végre azért is, hogy ne gátoljuk az u. n. nemzetközi egységes magánjognak kifejlődését, mely kivált a jelen század óta örvendetes haladásokat tesz. Hisz nem szükséges épen, hogy minden nemzeti sajátságainkból kivetkőzzünk, de igenis szükséges, hogy lehetőleg a nyugati civilisatióhoz hozzásimuljunk.

Az egész munkának főtendentiája a kötelező polgári házasság behozatalának elkerülhetlen voltát bizonyitani, miről azok, kiknek meggyőződését nem hamisitja meg a szükkeblü

felekezeti szellem kizárólagossága, utcunque amugy is meg vannak győződve. De bármennyire legyünk is arról meggyőződve, igénytelen nézetem szerint a behozandó obligatorius polgári házasság nem fogja azonnal a várt eredményt előidézni, mert nem csak hogy az uj törvényt nem lehetend viszszaható erővel fölruházni, a már megkötött házasságokra tehát annak a felbontás iránti elveit alkalmazni, de még jó ideig szigoruan ragaszkodandik a kath. egyház amaz álláspontjához, hogy csak azon polgári házasságokat tekintendi érvényes házasságoknak, melyek a kánoni jog szerint megállanak, mely körülmény főleg a köznépnél mindenféle kedélyzaklatásokra fog alkalmul szolgálni.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok a polg. trtás 93-ik §. c) pontjához.

A magyar kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, 1873-ik évi október hó 28-án 9045. sz. a. kelt itéletében kimondotta, hogy „tartásdijt csak oly nő követelhet, ki nem önként hagyta el férje házát, hanem az által elüzetett, vagy a férj durva bánásmódja folytán volt annak elhagyására kötelezve stb.“

Figyelembe véve ezen legfőbb itélőszéki határozatot, de figyelembe véve egyszersmind a H. k. I. r. 29., 30., 54., 67. és 98. czimeit is, melyekben a nőnek a férj általi tartási kötelezettsége határozottan benfoglaltatik: R. M. férje T. M. beigazolt durva bánásmódja miatt annak házát elhagyni kényteleníttetvén, az ellen évenkénti meghatározott összeget, készpénz és terménybeli tartozásdij iránt a billéti kir. járásbiróság előtt pert inditott.

Alperes T. M. a tárgyalás folyamán következőleg tőn a birói illetőség ellen kifogást: „felperesnő nem is állitja, hogy alperestől elvált, illetve hogy elválásuk biróilag kimondatott volna, eltartást pedig a nő férjétől csak azon esetben követelhet, ha a férj hibája miatti elvalás biróilag kimondatott“.

Felperes ez ellenében előadta, hogy miután a kir. Curia 1873-ik évi október hó 28-án 9045. sz. a. kelt itéletében kimondotta, hogy a férj durva bánásmódja miatt férje házát elhagyni kényszerült nő tartásdijt követelhet, tekintve miszerint alperes a keresetben előadott eme körülményt nem tagadta, tekintet nélkül arra, vajjon elválás és vagyonfelosztás iránti kereset folyamatba tétetett-e vagy sem, miután a kereseti követelés a 300 forintot meg nem haladja, tekintve miszerint a fökötelezettség jelen esetben nem kétes, miután a durva bánásmód felperes által begyőzetett, a nő tartásdijában alperes elmarasztalandó.

E röviden előadott tényállás után az eljáró biróság a következő illetőségi végzést hozta:

A birói illetőség megállapittatik.

Indokok: Tekintve, miszerint a birói illetőség elbirálásánál jelen esetben mindenekelőtt az volt eldöntendő, vajjon tartozik-e a férj családja szükségleteiről s illetve neje ellátásáról gondoskodni, továbbá vajjon a keresetbe vett összeg a sommás biróság hatáskörét tulhaladja-e, azon kérdést illetőleg pedig, hogy a férj nejét a házasság tartama alatt eltartani köteles, a H. k. I. r. 29., 30., 54., 67. és 98. czimei határozottan megállapitják a férj ezen kötelezettségét, és igy jelen esetben is a polg. trtás 93-ik §. *c)* pontjára alapitott azon alperesi kifogás, hogy jelen esetben a fökötelezettség kétes, birói figyelmen kivül hagyásával, tekintve azon körülményt, miszerint a polg. trtás 22-ik §-a csak a házassági elválásból felmerülhető vagyoni követelések iránti, nemkülönben annak 36-ik §-a a házassági összeköttetésből és elválásból keletkező egyéb keresetekot utasitja a kir. törvényszékek illetőségéhez, alperes pedig nem állitotta, hogy ily válóper folyamatba tétetett volna általa, s igy a házassági kötelék fennállása alatt, a férj ezen kötelezettsége megállapitása mellett, a birói illetőség alperesnek az érdemre vonatkozó kifogásai figyelmen kivül hagyásával megállapitandó volt, mert a fökötelezettség kétségenkivülivé válta után a polg. trtás 93. §. *c)* pontja értelmében két évnél nem régibb tartási és élelmezézi kötelezettségének teljesitése iránti keresetek határozatlan összeg erejéig sommás biróság illetőségéhez tartoznak“.

Az illetőség megállapitása után az érdembeli tárgyalás befejeztével a férj durvasága két tanu vallomásával begyőzetvén, alperes a keresetben kért 100 frt készpénz, 10 pozs. mérő buza vagy ennek mérőnként 4 frtjával számitott 40 frtnyi, ugy 10 pozs. mérő kukoricza, vagy ennek szintén 4 frtjával számitott 40 frtnyi egyenértéke s járulékainak f. évi február havától számitandó havi részletekben leendő évenkénti megfizetésére köteleztetett.

Alperes semmiségi panaszt emelvén a birói illetőség megállapitása ellen, a nagyméltóságu semmitőszék „a birói illetőséget megállapitó végzést a további eljárással s ez érdemben kelt itélettel együtt a polg. trtás 297. §-ának 4. pontja alapján megsemmisitette, s felperest keresetével az illetékes törvényszékhez utasitotta;

„mert a 93-ik §. *c)* pontjának első sorában foglalt „nem régibb“ szavak kétségtelenné teszik, hogy határozatlan összeg erejéig csak olyan életjáradékok tartoznak a sommás eljárás alá, melyek már multban lejártak, s a keresetet közvetlenül megelőző utolsó hét évről vannak hátralékban. Ebből következőleg tekintve, hogy a jelen kereset tárgyát nem olyan életjáradék képezi, hanem abban alperes jövőre adandó járadék kiszolgáltatására köteleztetni kéretik;

hogy e szerint nem egy már fennálló kötelezettség teljesitése, hanem egyszersmind ezen jelenben még vitás kötelezettségnek megállapitása is lenne kimondandó;

hogy továbbá azon oknál fogva, mivel a készpénzben és terményekben igényelt járadék kiszolgáltatásának időtartama meg nem határoztatott, a kereset értéke a sommás biróság rendszeres illetőségét (ptrs 93. §-a) meghaladja;

s hogy mindezekhez képest az ügy a polg. trtás 22. §-a értelmében a rendes eljárásra tartozván: a sommás biró helytelenül mondotta ki magát illetékesnek“.

Ezen, szerintem mint elsőbiróságilag eljárt biró szerint is, a leghelyesebben indokolt semmitőszéki határozat ellenébe utalom a jogász közönséget a semmitőszéknek ezen kérdésben hozott s az általam közlöttnek teljesen ellentmondó, az ezen lapok tisztelt szerkesztője s társai által gyüjtött döntvénytár 1871-ik évi második folyama 200-ik száma, különösen pedig ugyanannak 209. szám alatt foglalt döntvényére, melyben kimondatik, hogy „a polg. trtás 93. §. *c)* pontja szerint a tartási és élelmezési kötelezettség teljesitése iránti keresetet, ha magára a fökötelezettségre nézve kétség fen nem forog, sommás eljárás alá tartozik“, ugyancsak a fentjelzett döntvénytár VI. folyama 511. sz. a. döntvényre, melyben a kir. Curia, mint semmitőszék, kimondja: „mert jelen perrel nem a házassági elválásból keletkező és a polg. trtás 22. és 36. §§. értelmében törvényszéki illetőség alá tartozó tartásdij a per tárgya, hanem csak a válóper befejezéséig női tartás és gyermeki élelmezés meghatározása kerestetik, ezek pedig a polg. trtás 93. §. *c)* pontja szerint sommás eljárás alá tartozván, az eljáró biróság szabályszerüen vetette el alperesnek az illetékesség elleni kifogásait, minélfogva a semmiségi panaszt elvetni és az iratokat a 302. §. szerint a másodbirósághoz átküldeni kellett“.

E két utóbbi döntvényben tehát hetározottan kimondatik a tartás és élelmezési kötelezettség teljesitése iránti keresetekneк — a mennyiben a fökötelezettség nem vitás — a sommás biróság illetősége alá tartozása, bár a fökötelezettségről a második emlitést nem teszen is.

A „Magyar Igazságügy“ mult évi deczember havi VI-ik füzetében a semmitőszéknek épen e kérdést illetőleg két egymásnak homlokegyenest ellentmondó döntvénye közöltetik, melyek elseje szerint az elsőbiróság által leszállitott illetőség elleni semmiségi panaszt a semmitőszék azon indokból vetette el, „mert a házassági elválásból felmerülhető mindennemü vagyonkövetelések iránti keresetek a trtás 22. és 36. §-ai szerint az izraetitákat illetőleg is azon kir. törvényszék illetőségéhez tartoznak, a melynek területén a házasfeleknek állandó és utolsó együttlakásuk volt stb.“, másodika szerint pedig az elsőbiróságnak ugyanezen kérdésben az illetőséget szintén leszállitó végzése ellen emelt semmiségi panasz folytán a biróság az eljárás folytatására utasittatott, mert „felperes a férje által neki a válóper tartama alatt adandó tartási költséget követel, s igy a kereset nem a perrtásnak a női tartás végleges meghatározásának birói illetőségét szabályozó rendelete, hanem a ptrtás 93. §. *c)* pontja alá esik“.

Az idézett és egymás ellenébe állitott semmitőszéki határozatokból láthatni, mily ellentétesen határozott ezen kérdé-

sekben éveken át a semmitőszék, s hogy végleges megállapodásra talán épen ezen legelől közlött döntvényében jutott.

Tartás és élelmezési kötelezettségek teljesitése iránti keresetek tehát csak azon esetben tartoznak a sommás bíróság illetősége alá határozatlan összeg erejéig, ha maga a főkötelezettség nem kétes, azaz nem vitás, s ha e kötelezettség teljesitésének határideje a kereset folyamatba tétele előtt lejárt, azonban két évnél a kötelezettség nem régibb és nem jövőre adandó, minden egyéb esetekben a rendes bíróság illetősége alá tartozván e kérdés elbirálása, miből következik, hogy a válóper befejeztéig adandó ideiglenes tartás iránti keresetek is a fennálló törvény szerint rendes bíróság illetősége alá tartoznak.

Csakis ekként értelmezve a polg. trtás 93-ik §. *c*) pontját, kerülheti el a sommás biró ama Scillát és Charybdist, mely szerint az illetőség kérdésében egyszersmind ne kelljen neki a főkötelezettség fen vagy fen nem forgása, illetve megállapitása vagyis az illetőségi kérdésben az érdemre vonatkozólag is már mintegy előzetesen is határozatot mondani.

A polg. trtás tárgyában alkotott 1868. 54. tczikk módositása iránti javaslat 11-ik §. *c*) pontja szerint: „gyermektartási keresetek az atya ellen — ha ez az atyaságot kétségbe nem vonta — ugy szintén a nő és gyermek részére ideiglenes illendő tartás és lakás kirendelése iránti keresetek a váló házastársak között", a sommás bíróság illetősége alá utaltatnak, — azonban ott sincs azon esetre az illetőségről emlités téve, illetve nincs kimondva, hogy a férj durva bánásmódja miatt annak házát elhagyni kényszerült nő tartás és lakás kirendelése iránti keresete sommás bíróság illetősége alá tartozik-e, a midőn a nő sem válópert nem inditott, sem inditani nem akar, holott ezen kérdésnek szintén sommás bíróság elé való tartozása ép oly gyors elintézést igényel, mint a mondott *c*) pontban megjelelt esetek.

Schilling Béla,
kir. aljbiró.

Még nehány szó a vitás telekkönyvi kérdésekhez.

I.

Jausz József, törvényszéki biró ur e lapok 3. számában, a mult évi 49. számban foglalt telekkönyvi jogesetre vonatkozólag veszi fel a keztyüt, s tagadhatlanul szakismeretet tanusitó elmeéllel fordul a mult évi 49. számban közlött jogesetben kifejtett nézet ellen.

Én mindamellett Jausz ur nézetét nem osztom, s ennélfogva — ha szerkesztő ur igénytelen soraimnak helyt adni szives lesz — a vitába én is beavatkozom.

E lapok olvasói előtt tudvalevőleg a körül forog a vita, ha vajjon csőd esetén a bukott vagyonára eszközölhetők-e érvényes bejegyzések? Oly esetben, midőn az ezek bejegyzése iránt beadott kérvény a csőd telekkönyvi feljegyzését megelőzi.

E lapok mult évi 49. számában megjelent azon nézettel szemben, mely az ilynemü bejegyzések érvénytelenségét vitatja, J. ur főleg azon indokból pártolja az ellennézetet, mert az, hogy ily bejegyzések nem eszközölhetők, az osztr. csődrendt. 76. §-án alapszik, melynek határozatai már nem érvényesek, az 1840. XXII. tcz. pedig ilyszerü intézkedéseket nem tartalmaz. Pedig a telekk. rend. 76. §-a épon e törvényre hivatkozván, e szakasz és nem a 104. §. szolgál jelen esetben irányadóul.

Hogy az 1840. XXII. tcz. a telekk. bejegyzésekről nem intézkedik, azt ugy hiszem mindenki természetesnek találja, mert oly időben, midőn a telekkönyvi intézménynek hire sem volt, arra csak tekintettel a törvény nem lehetett.

A telekk. rendt. 76. § a azt tartalmazza, hogy csőd esetén a bukott vagyonára bekebelezések és előjegyzések mennyiben eszközölhetők a csődrendtartás 66. §-a által határoztatik meg. Az itt felhivott csődrendtartás pedig nincs érvényben.

Mit tegyen ily esetben biró? Az első törvény — szó szerint véve — nem ad utmutatást, mert az a telekkönyvi rendszerre való minden tekintet nélkül hozatott, az utóbbi pedig nincs érvényben.

Szerény nézetem szerint első sorban megvizsgálja a törvény erejével biró telekkönyvi rendeletnek a feljegyzések szabályáról szóló szakaszait, tehát különösen a 104. §. tartalmát. E szakasz tartalma szerint kétségbe vonhatlan, hogy a csőd feljegyzése azok közé tartozik, melyek elmulasztásával joghatály összekötve nincs, vagyis a csőd alá jutott vagyonára történt bejegyzések érvényére nézve közönbös, hogy fel van-e a csőd jegyezve vagy nincs?

Hogy e szakasznak ez az értelme, és hogy e szakasz érvényben áll, senki sem tagadhatja.

Ily körülmények között a 76. §., melynek egész tartalma egy nem létező törvényre való hivatkozást foglal magában, irrelevanssá válik, s tekintve hogy a mi csődtörvényünk, mely az ezen szakaszban felhivott törvény intézkedéseit pótolni volna hivatva, más viszonyok közöt alkottatván, teljes utmutatásul nem szolgál, csakis az lehet e törvény szempontjából megvizsgálandó, ha vajjon intézkedéseinek helyes felfogása nem áll-e ellentétben a 104. §. rendeleteivel? Nézetem szerint nemcsak hogy nem áll, hanem ellenkezőleg ugyanazon elv nyer mind kettőben érvényt. A magyar csődtörvény 32. §-a szerint a bukott sem vagyonáról nem intézkedhetik, sem ellene foglalás nem intézethetik. Csak a viszonyok mások, melyek között a törvény alkottatott, de a szellem, mely azt átlengi, azonos.

Hiszen ha a csőd feljegyzésénél csakis a csődrendtartásra forditanánk figyelmünket, illetve annak szavait szószerint akarnók alkalmazni, a csőd feljegyzése általában helyt sem foglalhatna, legalább a J. ur által előadottak szerint — nem.

Ugyanis szerinte a telekk. rend. 104. §-a ez esetben nem szolgál zsinórmértékül; tehát ennek alapján feljegyzés sem eszközölhető; mert ha el nem fogadjuk a feljegyzéshez ezen szakasz szerint kötött hatályt, sőt kimondjuk, hogy e szakasz jelen esetben irányadóul nem szolgálhat, annak alapján feljegyzést sem teljesithetünk; fenmarad tehát a 76. §., mely azonban annak meghatározásánál, hogy csőd alá került vagyonára bejegyzések mennyiben eszközölhetők, oly törvényre hivatkozik, mely nem bir érvénynyel, — mi alapon eszközöltetik tehát mégis a feljegyzés? Én mást, mint a 104. §-t, feltalálni nem tudok, — ha pedig ezt elfogadjuk, el kell fogadnunk az e szakasz által, ezen feljegyzéshez kötött joghatályt is.

J. ur e részben tovább ment mint azok, kik eddig azt vitatták, hogy a csőd feljegyzése előtt bejegyzések eszközlendők. Ezek álláspontja ugyanis — tudtommal — az volt, hogy a telekkönyvi hatóság csakis arról birhat tudomást, mi a telekkönyvbe bejegyezve van, ha tehát a csőd nincs feljegyezve, erről neki tudomásának lenni nem szabad, s ennélfogva a bejegyzések teljesitendők; — annál kevésbbé szabad azonban a felsőbb birónak tudomását oly körülményekre nézve érvényesiteni, melyről az elsőbirónak tudomása nem volt vagy nem lehetett.

Tehát azon alapon, hogy az illető a bejegyzés teljesitésekor csőd alatt állott, a felsőbb biró az elsőbiró végzését, ha az a csőd feljegyzése előtt hozatott, meg nem változtathatja, hanem a csődtömegnek kell, ha e bejegyzés által magát sértve érzi, e bekeblezés kitörlését — eredeti érvénytelenség miatt — eszközölni. E nézet védőinek álláspontja tehát azonos az általam elfoglalttal, csak az érvényesités módja különböző. — J. ur azonban ugy látszik az ily bejegyzést eredetileg érvényesnek, s ennélfogva a törlési pert ellene sikerrel alkalmazhatónak sem tartja.

Az általam elfoglalt álláspont helyességére nézve támaszt vélek találni abban is, hogy a dolgot irányadó körök hasonló szempontból fogták fel. Igy az erdélyi telekkönyvi rendtartásnak ami telekkönyvi rendeletünk hason számu szakasza helyett beigtatott 76. §-a szerint: A csőd megnyitásától fogva a közadós ellen annak ingatlanára zálogjog nem szerezhető.

És — különös — hogy habár e vitára a legfőbb itélőszéknek határozata adott is alkalmat, mégis én e legfőbb bíróság gyakorlatában is támaszt vélek találni. E gyakorlat, tudomásom szerint, ugyanazon elvet fogadta el, melyet e soraimban én vitattam. Tanuja ennek a „Döntvénytár" is, melynek IV. k. 167. lapján foglaltatik azon elvijelentőségü határozat, hogy: a csőd alatt álló egyén vagyonára eszközlött bejegyzések érvénytelenek ha a csőd nincs is feljegyezve. Hogy tért el ezen gyakorlattól az ujabbi határozat? véletlen volt-e az, vagy határozott szakitás a multtal, azt annálkevésbé gyanithatom, mennél távolabb állok a legfőbb itélőszéktől.

Annyi azonban áll, hogy az eltérés az eddigi eljárástól ha valamikor, úgy most birhat legkevesebb indokkal, midőn a kor kapzsi szellemének egyik főjelentősége a törvény kijátszása oly kiváló szerepet játszik. A ki ezt legjobban érti, az a legjobb ügyvéd. — Fájdalom ezt el kell mondanom, pedig e sorok irója is az. *k. r.*

II.

A „Jogtud. Közlöny" f. é. 2. számában Hexner Gyula ügyvéd úr által adott véleményére vonatkozólag szabad legyen a vélemény tárgyát képező és vitásnak nevezett telekkönyvi kérdéshez nézetemet rövidon következőkben kifejezni.

Megvallom e lap m. é. 49. számát nem olvastam, de a f. é. 2. számból itélve a vitás kérdés az látszik lenni, hogy oly esetben, midőn két jognak tkvi bekebelezése kéretik egyideüleg, melyiket illeti az elsőbbség? Szerény véleményem oda terjed, hogy e kérdés vita tárgyát nem képezheti, mert a törvény sokkal világosabb semhogy kétségnek bármily esetben helyt hagyhatna.

Irányadó a telekkönyvi rendelet 61. §-a, jelesül ennek azon kikezdése mely szerint egyidejüleg érkezett telekkönyvi beadványok egyenlő rangsorozatban állanak.

E szerint ha:

a) a beadványok tárgyai egymást ki nem zárják p. o. ugyanazon ingatlanra egyidüleg kéretik A. által tulajdonjog B. által szolgalom C. által zálogjog — ez esetben valamennyi jog bekebelezése megengedtetik.

b) A beadványok tárgyai egymást kizárják, p. o. ugyanazon egész telekkönyvi testre A. és B. kérik egyidejüleg a tulajdonjog bekebezését. — Ez esetben — mind a kettő javára bekebelezendő a tulajdoni jog hason feleresekben.

Máskép az egyenlő rangsorozatott értelmezni nem lehet.

Hasonló jogösszeütközés naponkint fordul elő a gyakorlati életben, és annak ily értelembeni eldöntése soha kérdés alá nem esett; például A. tartozik B.-nek 200 frtat C.-nek ugyanannyival, az adós A. egész tömege tesz 200 frtot, mind két hitelezőnek a tömeghez egyenlő elsőbbségi joga van p. egyszerre foganatositott biztositás folytán. Ki kételkedett valaha ez esetben a felől, hogy B. és C. a tömegben egyenlő arányban osztozkodnak? És ezen, és a 6) alatt emlitett eset között nincsen különbség, — látszólag a laikus előtt igen talán annyiban a mennyiben ez esetben zálogjog, amabban tulajdonjogról van szó, — ámde mind a kettő egyforma „jogösszeütközés", és ha a tkvi rendt. 61. §-a nem is volna olyan világos, és minden kétséget kizáró, mint a milyen az tényleg, — úgy a mint a példakép felhozott eset törvény szerinti helyes volta elismertetik, — a 6) alatti kérdés oly értelembeni eldöntésének helyessége is szükségkép beismerendő egyszer az analogia legis alapján, mert emez eset amahhoz egészen hasoló, és mert mind a két jogkérdés azonos jogindokon alapul, — de meg a joghasonszerüség alapján is, mert ez a dolog természete.

Dr. Heil Faustin,
alsó-kubini ügyv.

* * *

Igen szivesen adunk helyt e soroknak mert az érdekes kérdés szakértelemmel vitattatik; nem hallgatjuk el azonban abbeli észrevételünket, hogy a közlő úr épen ott siklik át a dolgon, hol annak lényege összpontosúl. A különböző jogok bekeblezése esetén ugyanis azt mondja, hogy azok mind bejegyzendők. Mi is ezen nézetben vagyunk, de nem mondja meg hogy miként döntendő el az elsőbség, mert ha a bejegyzés teljesités által e kérdést elintézve látni véli, akkor csakis a tulajdonjogszerző szenved. Ha ugyanis a tulajdonjog bejegyzésével egyideüleg zálog- és szolgalmi jog bejegyzése is szorgalmaztatik, s mind három feltétlenül érvényes, úgy a szolgalom mint a zálogjog érvényesithelő a tulajdonos ellen; tehát csak ezen utóbbi vesztheti, — pedig ez aligha volt a törvény intentiója midőn az egyideüleg érkezett beadványok rangsorozatának egyenlőségét mondotta ki. — Igen lekötelezne közlő úr, ha e kérdést részletesebben kifejthetné; mert — magyarán mondva — itt fekszik a nyúl bokorban.

Szerk.

Különfélék.

A m.-vásárhelyi jogász-egylet évi közgyülése.

(M.-Vásárhely, 1875. január 9.) A titkári előadás után következett az elnök és titkárok megválasztása, mire elnökké közfelkiáltással báró Apor Károly, titkárokká: Kuti Albert és Kozma Gyula választattak meg a következő évre is.

Napi renden van ezután a rendes ülés által beterjesztett határozati javaslatok tárgyalása.

Jogtudor Székely József előadja az „irhoni börtönrendszer"-nek nálunk leendő alkalmazása iránti véleményes inditványát, mely terjedelménél fogva ezuttal ismételhető nem lévén, e részben utalunk lapunk mult évi 84„ 85. és 86. számjaira, mint a melyekben e csinos és sok gonddal szerkesztett inditvány egész terjedelmében közölve lett.

Gyarmathi Sámuel egyleti tag egy correkt és minden részleteiben szakavatott beszédben pártolja dr. Székely inditványát. E beszédet gyorsirók hiányában egészen nem közölhetjük ugyan, de megkisértjük annak eszmemenetét alábbiakban vázolni.

A büntetés czélja, a társadalom megmentése azon veszedelmektől, melyekkel a bűntettek fenyegetik, ugy saját létét, mint polgárainak szabadságát. Az ezen czél elérésére felállitott elméletek: az elrettentés, megtorlás és javitás, melyeknek képződésében egyszersmind az emberi társadalom erkölcsi nemesbülésének fejlődési története tükrődzik vissza. A javitó fogházaknak keletkezése az erkölcsi haladás magasabb fokozatát jelzi és ezeknek a társadalom kényszer-iskoláivá kell kifejlődniök mindenütt, melyekben a társadalom életét fenyegető fekélyektől tisztittassék meg az oda kényszeritett bűnös egyénnek romlott erkölcsi érzülete. S mint ilyenekről gondoskodni csaknem közvetlenebb és sürgetőbb érdeke az államnak, mint még magukról a népiskolákról is; épen, mint midőn valakinek gyermeke testén fekélyek mutatkoznak, első gondja azoktól megszabaditani, hogy az éppé vált testi és szellemi erőknek fejlődésére azután zavartalanul hathasson. Az iskolákat előállitja rendesen maga a társadalom, mig a fogházak előállitása, nem lehet a társadalmi tevékenység feladata, itt ez az állam segitségére szorul, s annak kötelmei kezdődnek; annálfogva az állam kötelességében állónak tartja ily fogházak és fogházi rendszerről gondoskodni, hogy a bűnösnek nemcsak bűnhödése, hanem megjavulása; a bünnek nemcsak megtorlása, hanem ismétlődésének elháritása eszközöltethessék.

Szóló felemliti ezután, hogy fogházainkban, a mint vannak, már is történtek ez irányban nem minden hatás nélküli lépések, s az inditványt elfogadja, megjegyzi azonban, hogy ily nagy czél elérése, rövid idő eredménye nem lehet, bár mekkora áldozatokkal is, következőleg az elvek irányában fokozatos haladás szükségességét hangsulyozza viszonyaink és állapotainkkali őszhangzásba hozatalára, mert semmit sem tartana e tekintetben károsabbnak, mintha mereven chablonokhoz kötnők magunkat, melyekkel szemben az élet igen gyakran meghiusithatná törekvésünket.

A kir. főügyész urnak fennebbi szellemben mondott beszéde után a gyülés elfogadja fennforgó inditványt s annak az igazságügyi miniszter urhoz leendő felterjesztését határozza el, minek keresztül vitelével egyuttal az igazgató választmányt bizta meg.

Az idő előre haladta miatt a tárgysorozat többi tárgyai a következő napra halasztattak, ezuttal azonban elnök ur kijelölése folytán megválasztattak a szavazatszedő bizottság tagjai, kik fölkérettek a választásnak délután leendő eszközlésére; e bizottság elnöke lett gr. Toldalagi Victor, tagjai: Kovács Ferencz, báró Kondrádsheim Oszkár, Kovács János és Sándor Lajos.

Sz. H.

A temesvári ügyvédi kamara választása tegnap tartatott meg. Résztvettek benne 160-an. Elnöknek megválasztatott Sulyok Mór, alelnöknek Galgon Mihály, titkárnak Rózsa Imre, pénztárnoknak Várnay és ügyésznek Kostály Antal.

A nagyszebeni ügyvédi kamara f. hó 27-én következőleg alakult meg: Elnökké: Bruckner Vilmos; alelnökké: Kiss Károly; titkárrá; Dr. Nemes János; pénztárnokká: Dr. Möss Frigyez; ügyészszé: Sill Victor választatott. A választásban 38 kamarai tag vett részt.

A m. k. tudomány-egyetem jogi kara az észjogi tanszékre pályázók közül — mint halljuk — első sorban Pulszky Ágyost képviselőt, másodsorban Werner Rudolf tanárt, harmadiknak Scheffer tanárt terjesztette fel a közoktatásügyi miniszterhez.

Uj munkák. A magy. közjegyzőségi törvény magyarázata, különös tekintettel a közjegyzői intézmény történelmi fejlődésére; közjegyzők, közjegyzői segédek, birák és ügyvédek számára, a közjegyzői intézmény történetének vázlatával, összehasonlitó és kiegészitő jegyzetekkel, gyakorlati utmutatóval és az e törvényre vonatkozó miniszteri rendeletekkel és irománypéldákat tartalmazó függelékkel ellátva. Irta: Rupp Zsigmond, budapesti törvényszéki biró stb. I. füzet Ára 80 kr. Az egész mű február hóban fog megjelenni. — Római családi jog. Irta: dr. Vécsey Tamás, egyetemi tanár. Kiadja az Eggenberger-féle akadémiai könyvkereskedés. — Mindkét munkának bővebb ismertetését és birálatát „Jogirodalom" rovatunknak tarjuk fenn.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 5. SZ. Budapest, 1875. febr. 3.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendök.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A büntetőtörvénykönyv VI. fejezete. Dr. Schnierer Aladár, egyetemi tanár urtól. — Az ügyvédség világtörténeti fejlödése. Herczegh Mihály, jogtanár urtól. — A ker. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Jogirodalom. Zlinszky Imre, király táblai pótbiró urtól. — Törvénykezési szemle. Az itélet indokolás nélküli feloldása. Dr. Imling Konrád urtól. — Különfélék.

A büntetőtörvénykönyv VII-ik fejezete.

A javaslat VII. fejezetének további intézkedései (83—93. §§.) a büntetés mérlegezésére s átalakitására vonatkoznak. E szabványok behatóbb megbirálása — azt hiszem — csak ugy fog sikerülni, ha támaszkodva az ujabb kori jogtudomány által a büntetés kiszabása körül megállapitott elvekre, pontosan vizsgáljuk: mennyiben egyeznek meg e tantételekkel javaslatunk határozmányai, hol mutatkozik e részben eltérés és miben van ily eltérő intézkedések alapoka.

A büntető jogtudomány jelen állása szerint következő fogalmakat kell megkülönböztetni: 1. a büntetést leszállitó és fölemelö okokat (Strafminderungs und Straferhöhungsgründe); 2. az enyhitö és sulyositó okokat (Milderungs und Schärfungsgründe); 3. a biró jogát a büntetés rendkivüli enyhitésére, vagyis a biró jogát az enyhitő körülményeket tekintetbe vehetni (ausserordentliches Milderungsrecht, System der mildernden Umstände) és végül 4. a büntetés átváltoztatását (Strafänderung oder Strafwandlung).

A büntetést leszállitó és felemelő okok a törvényben viszonylag meghatározott büntetés alkalmazására vonatkozván, feljogositják a birót, hogy a büntetést a törvényes kereten belül ugy alkalmazza, a mint az a tett minden alanyi és tárgyi momentumai szerint igazságosnak látszik, azaz: hogy a biró a büntetés kiszabásánál a büntetési keret minimumához vagy maximumához közeledhessék vagy azt alkalmazhassa. Mifélék legyenek ezen a büntetés mérlegezésénél figyelembe veendö körülmények, azt az individualis esetek soha ki nem merithetö végnélkülisége miatt a törvényben általán nem lehet meghatározni, s azért a biró lelkiismeretére kell bizni, hogy minden a tett elkövetése előtt, alatt vagy után felmerülő s a bünösséget akár alanyi, akár tárgyi tekintetben felebbemelö vagy lejebbszállitó körülményeket szorgosan kipuhatolva a büntetést mindezeknek megfelelöen mérje ki. [1]

Sulyositó s enyhitö okoknak azon körülmények neveztetnek, melyek a birót feljogositják, sőt kötelességévé teszik: a törvényesen meghatározott büntetés keretén tulterjeszkedni, tehát a büntetési maximumot tulhaladni vagy mimuma alá ereszkedni.

Sulyositó okok gyanánt az iménti értelemben, tehát oly jelentményben, hogy azok tekintetbe vétele a biróra nézve kötelességet képezzen, csak azok tekinthetök, melyek a büntető törvény általános vagy különös részében kifejezetten olyanoknak nyilvánittatnak.

Általános sulyositó okot a büntetőjog csak egyet ismer, t. i. a visszaesést; mint enyhitő okot pedig az ujabb codexekben leginkább a következök soroltatnak fel: 1. a fiatal kor, 2. az indulatok vagy nem teljes részegség által csökkentett beszámithatóság (Verminderte Zurechnungsfähigkeit), 3. a tevékeny bánat, a kár önkéntes megtéritése és végül 4. a tettes által önhibája nélkül kiállott vizsgálati fogság. [1]

Arra nézve, hogy mennyire terjeszkedjék az enyhitö okok hatása, a törvényhozások intézkedései eltérök; némelyek ugyanis az enyhités esetére egy második minimumot határoznak meg, olykép, hogy a biró ez alá soha ne ereszkedjék, hol ily szabvány hiányzik, ott a biró belátásának nincs határ vetve, s azért jogában áll a büntetést nemcsak a törvényben meghatározott nemének legcsekélyebb mértékeig (Mindesbetrag) lejebb szállitani, hanem oly esetben, midön az individualis tetthez képest még az is tulságosan szigorunak látszanék, a büntetést a legközelebb álló enyhébb fajjal cserélni fel.

Több ujabbkori codificatio nem érte be a meghatározott enyhitö okoknak a törvényben való felsorolásával, hanem feljogositotta a bünösség kérdése felett itélő birákat egyéb esetekben is döntö enyhitö körülmények létezését oly hatással állapitani meg, hogy a büntethetöség kérdése felett itélö birák a törvényes büntetés rendkivüli lejebbszállitására köteleztetnek. — Ez az, mit az ujabb jogtudomány terminologiája szerint az enyhitö körülmények rendszereinek (System der mildernden Umstände, circonstantes atténuantes) vagyis a rendkivüli enyhités jogának szoktak nevezni. E rendszer Franciaországban keletkezett, hol a Code pénal tulszigoru s többnyire absolute meghatározott büntetéseket a kor emberiesebb szellemével nem tartották többé összeegyeztethetöknek. Ezen általán érzett szükséget kielégitendö, jogositotta fel az 1824-iki törvény a birákat arra, hogy némely meghatározott büntettek esetében (különösen a gyermekölésnél) a büntetést a fenforgó enyhitö körülményeknek megfelelöen mérsékelhesse, mit az 1832-iki törvény azután a Codexben foglalt valamennyi bünös tettekre kiterjeszté. Ezen intézmény némi módositással átment a porosz s innét legujabban a n. bir. büntető törvénybe is. [2]

[1] Csak a régibb codificatiók kisérlették meg a büntetést felemelő és leszállitó okokat legalább példaszerüleg felemliteni, igy a würtembergi (107., 111.), a hannoveri (91—95.) s osztrák (43—45). Ily törvényes felsorolás ellen lásd Beseler, Comm. 25. lap és Hälschner, Syst. I. 469. l.

[1] Nyilvánvaló, hogy ezen körülmény, mely a tett bünös voltához semmi vonatkozásban sem áll, nem annyira enyhitő oknak, mint inkább alapos oknak tekintetendő arra, hogy a vétlenül kiállott vizsgálati fogság a kiállandó büntetésbe arányosan beszámittassék. (Strafcompensationsgrund.)

[2] Az enyhitö körülmények tekintetbe vétele a n. b. t. szerint

Végül jogában áll a birónak oly esetekben, midőn a törvény által határozott büntetés végrehajtása tényleg vagy jogilag lehetetlen, azt más, de hason belterjességü büntetéssel helyettesiteni. A büntetés ily átváltoztatása jogilag mindannyiszor lesz szükségessé, valahányszor a törvényben kijelölt büntetés alkalmazása a bünös individualis viszonyainál fogva tulszigoruvá válnék (pl. nehéz munkával egybekötött szabadságbüntetés beteg vagy aggkoru egyénre nézve).

A mire az ujabb rendszerek a büntetés kiszabását s alkalmazását illetőleg a birót feljogositják, illetőleg kötelezik, — ugyanazt hiven reprodukálva találjuk javaslatunk 83—93. szakaszaiban. — A büntetés rendes kiszabása tekintetében a 87., 88. és 89. §§. azon általános szabályt fejezik ki, hogy a biró kötelessége: a büntetés kimérésénél gondosan figyelembe venni mindazon körülményeket, melyek alanyi vagy tárgyi tekintetben a bünösség fokára befolyással vannak, hogy a büntetés ezekhez képest a törvényben megállapitott legmagasabb vagy legalacsonyabb mértéket megközelitőleg, vagy pedig épen ezen legsulyosabb vagy legcsekélyebb mérték szerint alkalmaztassék.

Tulajdonképi enyhitő okot (a fennemlitett értelemben) törvényjavaslatunk általános része hármat ismer; t. i. a 1. a fiatal kort, 2. a siketnémaság azon esetét, melyben a beszámithatóság egészen kizárva nincs, s 3. a 89. §. szerint azon esetet, midőn a tett bünösségét lejebbszállitó okok tulnyomósága miatt a halálbüntetés életfogytiglani fegyházra, az életfogytiglani fegyház pedig 15 évig tartóra változtatandó. Más codificatiók enyhitő okok gyanánt még a csekélyebb mérvü beszámithatóságot (Verminderte Zurechnungsfähigkeit) [1] s a tevékeny bánatot [2] emlitik meg; javaslatunk ezeket mellőzte — mi okból, azt az indokok nem mondják meg, s azért csak találgatva lehet ráakadni az indokokra, melyek a javaslat szerzőjét e tekintetben vezérelték. Hogy valóban léteznek állapotok, melyekben a személy beszámithatósága, ha öntudat vagy az akarati szabadság fokozatos elhomályosodása s elnyomása folytán alábbszáll, ez el van ismerve a psychologia s orvostan csaknem valamennyi ujabbkori müvelői által.[3] Ily értelemben nyilatkozott a német igazságügyi miniszter által véleményadásra felhivott orvosi bizottság is: „Diejenigen Geisteszustände ..... welche in ihrer völligen Ausbildung die Freiheit des Handelnden derart beeinflussen, dass er als unzurechnungsfähig angesehen wird, werden selbstverständlich auch da, wo sie weniger entwickelt sind, nicht ohne Einfluss bleiben. Es ist daher ganz sachgemäss, wenn nicht Zurechnungsfähigkeit und Unzurechnungsfähigkeit als zwei spezifisch verschiedene Qualitäten einander gegenübergestellt werden, sondern mit der geminderten Zurechnungsfähigkeit jenen thatsächlichen Geisteszuständen Rechnung getragen wird, die den Menschen nicht völlig unfrei machen, ihn aber auch als wirklich frei nicht erscheinen lassen."

Hogy a német bir. bünt. törvény s ennek példáját követve a hazai javaslat is mindannak daczára ezen enyhitő okot az általános részben hallgatással mellőzte, azt teljesen igazoltnak fogjuk ismerni, ha meggondoljuk, hogy a szóban forgó esetben jobbadán csak azon állapotról lehet szó, melyben a tettes öntudata az indulatok gerjedelme által volt kisebb-nagyobb mértékben elhomályositva, de ez által már pontosan meg van határozva ezen enyhitő ok állása a büntetőjog rendszerében; indulatos állapotban nem bármely, hanem csak nehány különleges büntett (ölés, testsértés) szokott elkövettetni, azért a viszony lényegének sokkal inkább felel meg, ha a törvényhozó ezen különös enyhitő körülményt csak épen azon egyes bünténveknél veszi figyelembe, melyek körül azok tényleg előfordulhatnak, elrendelvén, hogy oly esetekben, midőn a tett az indulatok felhevülésében lett elkövetve, a törvényesnél csekélyebb büntetés alkalmaztassék. Ily intézkedést tesz javaslatunk a szándékos emberölés s a sulyos testsértésre vonatkozó 269. s 292. §§-ban. Hasonló nézpont alá kerül a tevékeny bánat is, melyet a német b. törv. a hamisitásnál (158. §.) s a gyujtogatásnál (310. §.) vesz tekintetbe. Javaslatunk e részben még tovább ment, elrendelvén, hogy a ki hamis tanuvallomást vagy hamis esküt tett, ne büntettessék, ha tettét, még mielőtt ellene feljelentés történt vagy a bünvádi eljárás megindittatott vagy mielőtt tettéből másra hátrány háramlott, maga jelentette fel (214. §.), továbbá, hogy a gyujtogatás büntetlenül maradjon, ha a tüz tovább terjedése előbb mint a tett felfedeztetett, s nagyobb kár okoztatott volna, a tettes által vagy az ő intézkedése következtében eloltatott (397. §.). Azon elv, miként a tevékeny bánat, azaz az önként s idejekorán adott kárpótlás egyáltalán, valamennyi vagyonsértő büntetteknél (lopás, sikkasztás és csalásnál) a büntetést enyhitő okul szolgáljon, sem a német bünt. törvényben, sem javaslatunkban nem talált befogadást. [1]

A fiatal kor, mint általános enyhitő körülmény, javaslatunk 82—83. §-ai értelmében az életkor betöltött 12-ik évétől a még el nem ért 16-ik évig terjed, s azon feltételre van alapitva, hogy az e korban levő személy képes volt cselekvényének bünös voltát felismerni; e feltét alatt a tettes 1. halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő büntett miatt 2—5 évig terjedhető börtönnel; 2. 5—15 évig tartó fegyházzal vagy államfogsággal büntetendő büntény miatt 2 évig terjedhető börtönnel, illetőleg államfogsággal, 3. más büntett miatt 2 évig terjedő fogházzal, 4. vétség miatt elzárással fenyitendő. Hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése ily ifju büntettesek ellen nem állapitható meg. Ezen intézkedés az indokolás magyarázata szerint azért válik szükségessé, mert az 5 évi börtönre itélt ifju 21 éves korában szabadulván ki a börtönből, az 59. §. értelmében 3—10 évig nem gyakorolhatná politikai jogait, illetőleg nem szerezhetne hivatalt, mi kétségtelenül tulságos szigorhoz vezetne. A fiatal kor ezekenkivül még annyiban is vétetik figyelembe, hogy oly ifju büntettes, ki a tett elkövetése idején életkorának 20-ik évét még nem haladta tul, halálra nem itélhető. Mind ezen intézkedéseket örömmel fogadjuk mint kifolyásait azon humanistikus szellemnek, melyet javaslatunk dicsérétet érdemlő buzgalommal minden tekintetben érvényre juttatni iparkodik.

bünténveknél a szabályt alkotja, vétségeknél csak kivételesen (5 esetben) fordul elő. Berner szerint az enyhitő körülmények rendszere minden tkönyvnek nélkülözhetlen alkatrészét képezi: „Ein über die enge Grenze einzelner gesetzlich namhaft gemachter Milderungsgründe hinausgehendes Milderungsrecht ist nicht zu entberen, da immer zahlreiche Fälle vorkommen, die durch Zusammentreffen von Thatsachen, welche sich gesetzlich gar nicht voraussehen lassen, Character annehmen, der eine Milderung der ordentlichen Strafe fordert."

[1] Ezen enyhitő körülményt ismeri el a braunschweigi (60.), hesseni (114.), a badeni (79.) és a szász b. törv. (89., 90.)

[2] A tevékeny bánat s a kár önkéntes megtéritéséről intézkedik mint enyhitő okról a braunschweigi (243.), thüringiai (49.) s a szász törv. (296., 297.)

[3] L. többek között Ideler: Lehrbuch der gerichtl. Psychologie 45. l.

[1]) L. azonban Schwartze Comm. 217. l.

Némi megjegyzést érdemel még a 89. §-ban megállapitott általános enyhitő ok; e szakasz ugyanis rendeli: hogy ha a tett büntethetőségét lejebbszállitó körülmények tulnyomóak „a halálbüntetés életfogytiglani fegyházra — ez utóbbi pedig 15 évig tartóra változtatandó.“ Ezen intézkedést igy kifejezve meddőnek tartom. Midőn ugyanis cognitiója annak, vajjon léteznek-e concret esetben oly körülmények, melyek a tettet enyhébb, némileg menthető szinezetben előtüntetik — mindig csak a biró belátására lehet bizva, azért nagyon furcsa eljárás, ha a törvényhozó ezen szabad cognitiót kötelességgé akarja változtatni, sőt arra még azon praeceptiv szabályt is alapitja, miként a biró feltétlenül kötve legyen ily esetben a rendesnél enyhébb büntetést alkalmazni; ily törvényes intézkedésnek értelme tulajdonkép csak az, hogy a biró a törvény parancsát csak akkor tartozik teljesiteni, ha jónak látja, ha arra elegendő okot talál! — De különben is felesleges ezen egész intézkedés azért, mert a 90. §. ugyis egész általánosságban megadja a birónak a jogot, figyelembe véve a fennforgó enyhitő körülményeket a büntetést még a törvényes minimumon alól is kiszabhatni. Egészen máskép alakulna persze a viszony, ha jelen törvényjavaslat az esküdtszéki intézményre volna alapitva, ha tehát a bünösség kérdése feletti itélés s a büntetés kiszabása mint külön birói functiók egymástól el volnának választva, ez esetben helyén volna a 89. §. rendelése, mert igy a büntetést kimérő birót jogosan arra lehet utasitani, hogy valahányszor az esküdtek enyhitő körülmények lételét constatálják, a büntetést azon alacsonyabb tétel szerint mérje ki, melyet a törvény ily esetre kijelöl.

Általános sulyositó okot javaslatunk ép oly kevéssé ismer, mint a német birodalmi törvény. Hogy azt mit a korábbi Legislatiók sulyositó oknak nyilvánitottak, t. i. a visszaesést most már mellőzték, minden tekintetben helyeslést érdemel. Egyrészt figyelmet érdemel, hogy mig a visszaesés fogalma iránt sem tudtak a törvényhozás és a tudomány terén szilárd megállapodáshoz jutni, miért is a törvények e tárgyra vonatkozó intézkedései váltig eltérők.[1] De másrészt nem is forog fenn mindenkor igazságos ok: a büntetést csak épen azért sulyosabban kimérni, mert a megfenyitendő személy már egyszer hason- vagy rokonfaju büntény miatt büntetve volt. Helyesen jegyzi meg Breidenbach: „der Rückfall liefert allerdings den Beweis für eine besondere subjective Gefährlichkeit des Verbrechers, allein diese Gefährligkeit ist verglichen mit der durch schlechten Leumund überhaupt bewiesenen, kein spezifisch, sondern nur graduell verschiedene, und der Rückfall selbst kann daher nicht als Schärfungsgrund, sondern lediglich als Strafzumessungsgrund betrachtet werden.“ Figyelmet érdemel még Gesterding megjegyzése: „An und für sich, scheint es mir, sei durchaus kein Grund vorhanden, nachdem das Erste bestraft ist, die Strafe des zweiten Verbrechens, um der Wiederholung willen, zu schärfen. Durch die erlittene Strafe ist das erste Verbrechen abgebüsst und kann nicht wieder in Rechnung kommen!“ [2]

Javaslatunk a visszaesést csak a vagyontsértő bünteteknél ismeri el különös sulyositó körülményül (igy a lopásnál 327. §., a sikkasztásnál 343. §., orgazdaságnál 354. §. s a csalásnál a 359. §.) [3]

[1] A különféle véleményekről, melyek a visszaesés lényege s jogi hatása iránt felmerültek, lásd Geib Lehrb. II. 91. l. s rövidebben összeállitva Schütze Lehrb. 175. l.

[2] L. Archiv d. Crim R. V. 481. l.

[3] Hason intézkedést tartalmaznak a német birod. törv. 244., 250., 261. és 264. §§-ai.

A 90. szakaszban a rendkivüli enyhités joga van megállapitva; e szerint fel van jogositva a biró: oly esetekben, midőn a tettet környező enyhitő körülmények számuk vagy jelentőségök tekintetében oly annyira tulnyomóak, hogy a törvényes büntetésnek még legalacsonyabb mértéke (minimuma) is aránytalanul sulyos volna, ugyanazon büntetési nem alacsonyabb fokát s ha még az is tulszigorunak látszanék, a törvényben meghatározotthoz legközelebb álló más büntetési nemet, sőt annak alacsonyabb mértékét alkalmazni. A birónak adott e szabadság csak annyiban van megszoritva, hogy a halálbüntetés vagy életfogytiglan tartó fogház helyett 15 évi fegyháznál enyhébb büntetést nem állapithat meg.

Ezen a humanismus s az igazság követelményei által egyiránt igazolt intézkedés végkép oszlatja el mind azon aggályokat — melyek — némelyek véleménye szerint a büntetési minimum törvényes meghatározásából eredhetnek. Egyébként helyesen jegyzi meg az indokolás, hogy a 90. §. rendelése bensö kapcsolatban áll évszázados hazai joggyakorlatunkkal: „mert közvetitést képez az eddigi gyakorlatban volt arbitrarius rendszer s a változhatlan büntetési tételek felállitása között.“

A javaslat által választott ut a német birodalmi törvényben megállapitott rendszertől (System der milderden Umstände) csak abban tér el, hogy mig az utóbbi szerint a különös részben egyenként jelöltetnek azon büntettek, melyeknél a bünösség kérdése felett itélő birónak meg van engedve a tett körül felmerülő enyhitő körülményeket számbavenni, addig a mi javaslatunk e jogot kivétel nélkül az általános részben alapitja meg. Az enyhitési jog ily általánositása ellen csak azon aggály merülhetne fel, hogy a biró e felhatalmazással élve a törvényes büntetést netalán oly bünteményeknél is fogná lejebbszállitani, melyeknél az igazság s a polgári társaság legszentebb érdeke a büntetés teljes szigorát követeli, s valóban léteznek bünös tettek, habár csekélyebb számban, melyek körül a szilárd igazságérzet enyhitő körülményeket alig ismerhet el (pl. a honárulás legsulyosabb esete, a rabló-gyilkosság stb.); oly büntemények ezek, melyek mint a polgári társadalom létalapját megrenditő tettek, a büntető hatalom kérlelhetlen reactióját vonják maguk után; ily tények irányában a kegyelem nem erény többé, de bün, s jaj azon társadalomnak, mely erkölcsi léhaságában megfelejtkezve az igazság parancsairól a gonosztevöket büntetlenül hagyná! Ámde, a rendkivüli enyhités joga, ugy mint javaslatunk azt megállapitja, ily aggályra alig adhat okot, hisz a biró felhatalmazásának szilárd határai vannak szabva, melyek elegendő biztositékul szolgálnak arra, hogy ama sulyos, felette veszélyes büntetteknél a büntetés nem fog kelletlenül enyhitve kiszabatni.

Hogy egyes esetekben oly viszonyok foroghatnak fenn, melyeknél fogva maga az igazság követeli meg a törvényes büntetés megváltoztatását, azt javaslatunk is elismerte, de mivel ily esetekben nem arról lehet szó, hogy a kiérdemelt büntetési rosz a tettes javára kevesbitessék, hanem csak arról, hogy ő, kire nézve sajátos személyes viszonyok forognak fenn, ne bünhödjék sulyosabban, mint más, ki nincs ily viszonyok között, azért igen természetes, hogy a mit ily átváltoztatás folytán a büntetés belterjességéből veszit, azt pótolni kell a büntetés hoszabb tartama, nagyobb külterjessége által; hol például fegyházbüntetés helyébe börtön lép, ott e büntetési nem, ha szükséges, még a törvényben megállapitott leghosszabb tartamon tul is szabható ki.

*

A felcserélendő büntetések arányositását javaslatunk egészen a biró szabad mérlegezésétől teszi függővé; nézetem szerint jobb volna, ha a törvény e tekintetben általános szabályt állapitana meg, mely a birónak az átváltoztatásnál mindenkor biztos zsinórmértékül szolgálhatna. A német büntetőtörvény 21. §-a értelmében a szigorubb szabadságbüntetés a hozzá legközelebb álló enyhébbnél mindenkor egyharmaddal sulyosabb, olykép, hogy a helyettesitendő enyhébb büntetés tartama egyharmaddal kinyujtandó; minélfogva a 8 hónapig terjedő fegyház egy évi börtönbüntetéssel, s a 8 havi börtönbüntetés egy évi várfogsággsággal felér.[1]

Teljes elismerést érdemel a javaslat azon intézkedése, mely szerint a biró a törvényes büntetés arányos lejebbszállitására azon esetben is jogosittatik, midőn a tettes szabadságbüntetésén kivül hivatalvesztésre is itéltetik. E szabály felvétele absolute szükséges a végett, hogy a büntetések aránytalansága kiegyenlittessék, s azért méltán inconsequentiával lehet vádolni azon törvényhozásokat, melyek a véletlenül kiállott hosszabb vizsgálati fogságnak a büntetésbe való arányos beszámitását megengedik, de figyelmen kivül hagyják a büntetés aránytalanságát ott, hol a bünös szabadságbüntetésen kivül még hivatalvesztéssel is sujtatik.

(Folyt. köv.)

Dr. Schnirer Aladár,
egyetemi tanár.

Az ügyvédség világtörténeti fejlődése.

II

A személyes kényszer azonban, mely Törökországban jelenleg is fennáll,[2] mindenütt szelidülni látszik a müvelődés előhaladta és a jogélet teljesebb kifejlődése által.

Midőn a társadalmi viszonyok bonyolultakká lesznek, midőn a polgárosultság emelkedtével naponta uj és uj jogkérdések támadnak, melyekre nézve az alkalmazandó jogelvek iránt folytonos kételyek és vitatkozások keletkeznek: azon szigoru törvényrendelet, mely eltiltja az ügyfelek képviseltetését, nem alkalmazható többé. Ezen tiltó törvénynek vissza kell vonulni a társadalmi közszükség és közhasznosság tekintetei előtt és át kell engednie a helyet a képviseltetés szabadsága részére.

Előbb a fejedelmek, főurak és főpapok, egyházi és világi közönségek, testületek, társulatok és nők helyettesittethették magukat a bíróság előtt. De később e kivétel más személyekre is kiterjesztetett. — Mig végre szabálylyá emelkedett a kivétel és a meghatalmazott által való képviseltetés peres ügyekben mindenkinek meg lön engedve.

Tapasztaltatott ugyanis, hogy a képviseltetési szabadság kizárása legtöbbször egészen ellenkezőjét idézte elő annak, mint a mit a törvényhozó a személyes kényszer által elérni akart. Tapasztaltatott, hogy ha a felek a bíróság előtt mindig személyesen megjelenni és ügyeiket vezető és tanácsadó nélkül intézni köteleztetnének: az ügyes, bátor és szóláshoz szokott ellenfél mindig előnyben állna a másik fölött. Az egyik, kitől a természet a folyékony előadást megtagadta, ügyét csak erőködéssel tudná a birákkal érthetőleg megismertetni: ellenben a másik, megáldva szónoki tehetséggel, könnyen maga részére birná a törvényszéket. Mig az okos és törvénytudományban jártas ember képes lenne minden szavának fontosságot kölcsönözni és ártalmas nyilatkozatait, melyekre kényszerittetett, bizonyos homályba burkolni: addig a meggondolatlan és ügyetlen fél egymás után követné el a hibát, és a váratlan meglepetések miatt maga csinálná magának a meg nem érdemelt pörvesztességet. Ez okozná aztán, hogy a mit a törvényhozó nem akart, az igazság elbuknék; a hazugság pedig, illetőleg az értelem és tudomány az igazság rovására győzelemmel diadalmaskodnék.

A képviseltetés szabadsága tehát az értelmi erők egyenlőtlenségének szükségképeni következménye.

De az előadottakon kivül a képviseltetési szabadság rendszeresitésére nagy befolyással birtak azon számtalan sok perjogi alakszerüségek is, melyek a keresetre és igen sok más törvénykezési cselekvényekre nézve megállapittattak. Mindezen alakszerüséget helyesen ismerni, teljes biztonsággal követni és kezelni csak a jogértők voltak képesek. Ezen alakszerüségek miatt a járatlan fél személyes müködése által a helyett, hogy sikert aratott, csak ügyét vesztette vagy veszélyeztethette volna.

Ezen számtalan sok perjogi alakszerüségek szigoru megtartásának követelése okozá, hogy a képviseltetés már a legrégibb időkben és pedig mindazon népeknél gyakorlatban volt, melyeknek intézményeit közelebbről ismerjük.

A törvény világos rendelete ellen ugyan, de szokás utján csakhamar kifejlödött s általánossá lett e képviseltetési szabadság a görögök és rómaiaknál is.

A görögökre nézve már Quintilián megjegyzi, hogy a bíróság elé idézett fél, mielőtt személyesen megjelent volna, a perbeszédet szónok által előre elkészittette, a mi előbb a törvény kijátszására, utóbb pedig annak megváltoztatására, illetőleg a képviseltetési szabadság megengedésére vezetett. Igy Solon törvényeiben már határozott intézkedéseket is találunk az ügyvédek iránt. Biztositván az ügyvédek függetlenségét és méltóságát, határozottan kimondatik azokban, hogy bíróság előtt nem lehetnek képviselők a rabszolgák és azon személyek, kik szüleiket nem tisztelik, a közszolgálatokat hazájuk iránt nem teljesitik, a jó erkölcsökkel ellenkező vagy botrányos üzlettel foglalkoznak, vagy köztudomásulag kicsapongó életet folytatnak. Az areopag szent helynek tekintetett, hova csak tiszták bocsáttattak be.[1]

Előfordult a képviseltetési szabadság az ős rómaiaknál is és pedig nem sokára a 12 táblás törvény behozatala után az u. n. legis actiók idejében, melyeknél meghatározott és ünnepélyes szavak alkalmaztattak, s a melyek, mint Gajus mondja: „immutabiles aeque ac leges observabantur“.[2] A ki ezen ünnepélyes szavakhoz szigoruan nem ragaszkodott, a ki például a szőllőtőkék kivágása miatt emelvén panaszt, a kereseti formulában „kivágott szőllőtőkékről“ szólott, a pert elvesztette, mert a 12 táblás törvényben csak kivágott fákról, de nem kivágott szőllőtőkékről van szó, a kereseti formulában tehát kivágott fákat kellett volna emliteni; ugyannyira, hogy ezokból Rómában később — nem mint előbb, csak kivételesképen, hanem — általánosan szokásba jött a képviselők (coquitores juris, procuratores ad lites) használata; — kötelességül azonban nem volt téve. Csak megengedtetett, mint kedvezmény, melyet azonban az ügyfelek mellőzhettek, ha a személyes megjelenést czélszerübbnek vélték.

[1] A fegyházbüntetés e szerint a várfogsághoz ugy viszonyul, mint 4 a 9-hez.

[2] Joanny Pharaon et Dulan: Le droit musulman. Bordeaux: Memoire sur la Reformation de la justice. Paris. 1857. 291. l.

[1] Dalloz: Repertoir de Legislation. 5. k. 459. l.

[2] Gaji institutiones IV. §. 11. ff.

Igy állt a dolog a régi német perekben is egész a 15-ik századig, hol szabályul szolgált, hogy: „Qui cadit a syllaba, cadit a causa“, illetőleg a ki a szokásos kereseti alaktól csak egy szóval is eltér, perét vesztette. A szász tükör világosan mondja: megengedtetik ugyan a félnek ügyvéd nélkül is perben állni, de ekkor azon veszélynek van kitéve, hogy ha a törvényszéki formaszerüségek ellen csak egy szóval is vét, elveszti a perét. Ha ügyvéd követi el a tévedést, ez igazolható, de ez igazolásnak nincs helye akkor, midőn a fél önmaga ejt hibát. [1] Hogy e szabály nemcsak a szászoknál volt érvényben, hanem a többi német államokban is, kimutatja Leyser „Meditationes ad Pandectas“ czimü munkájában. [2]

De föltalálható e képviseltetési szabadság máshol is mindenütt, hol a peres jogcselekvényeknél szigoru alakszerüségek követeltetnek. Feltalálható névszerint Angolországban, hol az u. n. eredeti iratokat (original writs), melyekkel a köztörvényi per kezdődött, már a 13-ik században határozott és meg nem változtatható szavakkal kellett szövegezni. Ezen szavakat csak a törvény módosithatta. [3]

Herczegh Mihály,
pesti egyetemi jogtanár.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

VI.

A bizomány.

A 418. czikknél, mely a bizományost a gondviselése alatt lévő árukban történt kárért felelőssé teszi, szóba hozatott nem kellene-e ép ugy, mint a német törvény hasonló tartalmu 367. czikkében történik, nemcsak az áruban történt kárért a felelősséget kimondani, hanem még az áru teljes elveszteért való felelősséget is világosan kiemelni;

miután mindazáltal az értekezlet a magyar nyelv sajátjánál fogva a megtámadott kifejezésben a tárgy elvesztét is benfoglaltnak találta: az első kikezdés változás nélkül fogadtatott el.

Ugyane czikkben kimondatik, hogy a bizományos a biztositás elmulasztásaért csak akkor felelős, ha az áru biztositására a megbizótól külön utasitást nyert.

Ezen intézkedéssel szemben inditványoztatott, hogy a bizományos a biztositás elmulasztásáért csak az esetben felelős ne legyen, ha a nembiztositásra a megbizótól utasitást nyert.

Az értekezlet mindazáltal tekintettel arra, hogy a bizományos csak a rendes kereskedő gondosságával tartozik, és az eddigi gyakorlat szerint rendes kereskedő sem szokott mindig biztositni, és hogy sok esetben pl. 2—3 heti őrzésnél, a biztositás már magánál a rövid időnél fogva sem indokolt, az inditványt elejtette s a szöveget változás nélkül elfogadta.

A tervezet szerint a bizományi dij, egyéb megállapodás hiányán, 5%-tólira és ha a bizományos jótállási kötelezettséget vállalt, 6%-ra tétetett.

Daczára annak, hogy a jelenleg fennálló törvény a bizományi dijt ép ugy szabályozza, a tervezett megállapodás több oldalról megtámadtatott. Jelesül fölemlittetett, hogy a bizományi dij rendszerint előre meg nem állapittatik, hanem majdnem minden esetben a szokásos dij adatik; e szokásos dij a különböző kereskedelmi üzletágak szerint nagyon különböző, s mig a terménykereskedésnél majdnem soha sem nagyobb 2%-nál, a divatczikkeknél gyakran 10%-ig is emelkedik.

Az értekezlet tekintettel arra, hogy a szokással meg nem felelő intézkedést még az esetre sem kivánná a törvénybe fölvenni, ha az mindjárt csak pótintézkedésül szolgálna is: elhatározta, hogy e kikezdésnek a bizományi dij nagyságára vonatkozó határozata akkép változtasék meg, hogy a dij ellenkező megállapodás hiányában a helybeli szokás szerint irányul; egyuttal kimondatott, hogy a bizományos, ha a fél kötelezettségeiért jótállást vállalt, (stare vel credere,) ezért külön dijat követelhet. Az ily értelemben módositandó kikezdés szövegezése a szövegező bizottságra bizatott.

Az ugyene czikkben foglalt azon intézkedés, mely szerint eladási bizománynál, ha az ügylet a bizományos hibáján kivül nem volt foganatositható, ez a kikötött, illetőleg a törvényi dij felét követelhetné, egyrészről helyeseltetett ugyan, mivel a terményüzletnél tényleg az eladási bizomány alkalmával, ha az ügylet a bizományos hibáján kivül nem volt foganatositható, a bizományos az áru visszaszolgáltatásakor a különben szokásos bizományi dij felét kapja; miután mindazáltal másrészről fölhozatott, hogy e tekintetben is a különböző kereskedelmi üzletágaknál más és más eljárás van, s hogy jelesül a divatáruknál az üzlet sikeres keresztülvitele alkalmával 10%, ellenkezőleg csak 2% adatik, sőt vannak üzletek, melyeknél átalában nem nyujtatik ily provisió: az értekezlet e tekintetben is azon elvet tette magáévá, hogy ily dijat a bizományos követelhet, a menynyiben és a mily nagyságban az a helyi szokás szerint igazolt.

Az alkuszügylet.

Az értekezlet a kereskedői személyekről szóló első rész tárgyalása alkalmával elvben kimondá, hogy ha mindjárt a hites alkuszok intézményét nem helyesli is, a kereskedelmi forgalom érdekében mulhatlanul szükséges az alkuszi ügyletet mint a közvetitői ügylet egyik főnemét, szabályozni.

Az ügylet szabályozására vonatkozó határozatok előadására Szvetenay vállalkozván, tárgyalási alapul a tervezetnek a kereskedelmi alkuszokról szóló czimét ajánlta oly megjegyzéssel, hogy mindazon intézkedések, melyek az alkuszokra mint hites személyekre vonatkoznak, mellőzendők és oly kiegészitések veendők fel, melyek az alkusznak, mint most már egészen magánszemélyek jellegéről indokoltak, mely álláspontot az értekezlet helyeselvén, ez értelemben módositotta az alkuszokról szóló egyes czikkeket.

Ennek folytán a 75. czikk helyett, mely az alkusznak két könyvéről a kézi — első feljegyzési könyvéről és naplójáról szól, az előadó részéről a következő uj szövegezés ajánltatott:

„Minden alkusz naplót vezetni, ebbe a megkötött ügyleteket mindennap bevezetni és a megtörtént bevezetéseket naponként aláirni tartozik. A napló, melynek bekötve, laponként folyó számmal ellátva és átfüzve kell lennie, használatba vétel előtt azon törvényszék által hitelesitendő, melynek kerületében az alkusz üzletét gyakorolni szándékozik. Ha alkusz kizárólag kereskedelmi ügyletek közvetitésével foglalkozik, naplón kivül egyéb könyveket vezetni nem köteles.

Az előadó inditványát azzal indokolja, hogy jogi jelentőséggel az alkuszi ügyletnél tényleg csakis a napló birhat; az u. n. első feljegyzesi könyv, vagy kézikönyv, csak arra szolgál, hogy a netán nagyobb számban kötött ügyleteket el ne felejtse, és igy egészen az alkusz emlékező-tehetségétől függ, kell-e neki ily kézikönyv vagy sem.

Aggály merült fel az ellen, hogy e czikk által a kereskedő egy neme, daczára annak, hogy a kereskedőkre átalában kimondatott a könyvek vezetési kötelezettsége, nem lesz köteles könyveket vezetni, holott épen nem volna nehéz ezen kereskedőkre nézve is az általános kötelezettséget alkalmazni.

Miután mindazonáltal fölhozatott, hogy nincs értelme s indoka annak, hogy az alkusz, ki tisztán alkuszi ügyletekkel foglalkozik, külön kereskedelmi könyveket vezessen, s hogy másrészt az alkuszi ügylet természetének megfelelően elég, ha naplót vezet; az aggály indokoltak nem találtatott és az inditványozott czikk elfogadtatott.

A 81. czikk ellen, mely szerint az alkusz által szabályszerüen vezetett napló, vagy az általa kiállitott kötjegy rendszerint teljes bizonyitékot képez, és a biróság belátására bizatik, vajjon e mellett még az alkusz pótesküjét vagy egyéb bizonyitékot kiván, — felhozatott, hogy ez által oly bizonyitási elv honositttatik meg, mely eddigi pereljárásunkkal nemcsak teljesen ellenkezik, hanem átalában is szokatlan és nem indokolt. A czikk szerint az alkusznak irása egy harmadik személy ügyében az alkusz által — tehát harmadik személy által leteendő esküvel kiegészithető nem teljes, sőt a biróság felfogása szerint eskü nélkül is teljes bizonyitékot képez; ily intézkedés

[1] Szász tükör I. k. 60. cz. Sunder vorspreken mit wol klagen en man unde antwerden, of he sik scaden gestrosten wel, die ime dar an bejegenen mach, of he sik vorsprict, des he sic nicht erhalen ne mach, alse he bi deme vorspreken wol mut, die wile he an sin wort nicht ne jet.

[2] I. k. 36. l., VIII. k. 209. l. Die deutsche Civilprocessordnung. Dr. Silberschlag. Berlin. 1871. 11. l.

[3] Cox: Die Staatseinrichtungen Englands, übersetzt von Kühne. 463. l.

indokolt akkor, ha az alkusz hites személy minősitvényével bir, mert ekkor tisztének elvállalása alkalmával az átalános esküt azon fogadással teszi le, hogy ügyleteiben lelkiismeretességgel járand el s feljegyzéseit pontosan vezetendi. Ily előzmények mellett indokolt lehet, ha a bizonyitásnál az alkusz irása a körülményekhez képest nem teljes vagy teljes bizonyitékot képezhet; de akkor, midőn az alkusz a hiteles személy minden jellegét nélkülözi, midőn átalában egyszerü kereskedővé tétetik, ki ép ez oknál fogva az általa közvetitett ügyleteknél kisebb-nagyobb mértékben érdekelt is lehet, midőn tehát az alkusz az ügylet megkötése tekintetében legtöbb esetben az aggályos tanu minősitvényével jelenkezik: lehetetlen irásának oly bizonyerőt adni, mely akár teljes, akár csak nem teljes próbával egyenlő. Az értekezlet előbbi megállapodásai folytán a kereskedő könyveinek kivételes bizonyerőt adott ugyan, de ezzel az alkuszoknak nyujtandó jelen kiváltság egybe nem hasonlitható; a kereskedő könyveivel saját érdekeit és saját ügyeit bizonyitja az általa saját érdekében is rendesen vezetett könyvekből, de harmadik részére nem szolgálhat a keresk. könyv bizonyikékul; a kereskedő könyvei a könyvvitel szabályai szerint rendesen több könyv, legalább is két könyv alapján vezettetnek, s ez is ujabb ok arra nézve, hogy az alkuszi följegyzéseknek, melyekre a törvény csak egy könyvnek, a naplónak vezetését kivánja, a szándékolt bizonyitó erő ne tulajdonittassék.

Ezzel szemközt kiemeltetett, hogy az alkusz ügyeinek feljegyzésére nem is képzelhető más eljárás, mint a napló vezetése; két könyvnek vezetése ez ügyletnél nem jelentene mást, mint az egyik könyvnek a másikba való lemásolását; hogy az alkusz könyvének hitelessége czéljából elrendeltetett annak a törvényszéknél való hitelesitése és mindazon alakszerüség mely rendes könyvezéstől kivántatik. Kétséget sem szenved, hogy a czikkben foglalt elv kivételt képez az eddigi eljárási szabályok alól, de ha a kereskedő könyveinek bizonyitó erőt lehet tulajdonitni saját ügyében, ugy alig lesz nagyobb kivétel az hogy az alkusz följegyzései a följegyzett és általa közvetitett ügylet tekintetében az ügyletnél érdekelt felekre nézve bizonyitó erővel birjanak, és pedig annyival kevésbbé, mert itt nem aggályos tanuként tekintendő az alkusz, hanem mint egy a két fél közt egészen érdektelenül álló egyén; végre tekintetbe veendő különösen az, hogy az alkusz naplójának és kötjegyeinek emlitett bizonyereje a forgalomra nézve nélkülözhetlen s nincs elég ok annak mellőzésére.

Szavazásra bocsáttatván a kérdés, a többség a tervezet álláspontját helyeselte.

Végre az előadó tekintettel arra, hogy az alkusz naplói a felek érdekében vezettetnek, s hogy a felek a kivonatok közlését követelhetik: oly tartalmu inditványt tesz, melyszerint kimondatnék, hogy az alkusz naplói, ha meghal, ha csőd alá kerül, vagy ha nyerészkedési vágyból eredő bűntett miatt elitéltetik, a törvényszéknél elhelyezendők. Az értekezlet elismerte ugyan szükségét annak, hogy alkuszok naplói mint a felek érdekében vezetett okmányok az esetben, ha az alkusz az alkuszi ügyletekkel abbanhagy, még mindig a felek rendelkezésére készen tartandók; de tekintettel arra, hogy az alkuszság az értekezlet mostani fölfogás szerint szabad ipar, mely a csőd esetében is folytatható és mely még tovább gyakorolható, ha az alkusz mindjárt nyerészkedési vágyból eredő bűntett miatt el is itéltetik, az előadó által ajánlott inditvány helyett következő elvnek kimondását találta czélszerünek: „Ha az alkusz meghal, ha üzletével felhagy, vagy azt bármi okból nem folytathatja: naplója azon törvényszéknél leteendő, melynek területén üzletét gyakorolta."

D. Schnirer Gyula,
osztálytanácsos.

JOGIRODALOM.

„*A köteles részéről.* Irta Dr. Bozóky Alajos, kir. jogakadémiai tanár. A magyar tudományos akadémia által dicséretre méltatott pályamű. Nagyvárad. Kiadja Hügel Ottó. 1874."

Sztrokay Antal valóban halála után is érdemeket szerez alapitványa által, mely alkalmul szolgál az akadémiának évenként érdekes kérdésekre pályázatokat tüzni ki, melyek azután gyakran igen érdekes monográphiákkal gazdagitják a sovány magyar jogirodalmat. Főleg örvendetes az oly eredmény, minőt a „Köteles rész"-re nézve kitüzött pályázaté volt, midőn a pályanyertes művön kivül annak három társa lett dicséretre méltatva.

Sajnáljuk, hogy a pályanyertes mű, daczára a pályázati szabályok azon határozott rendelkezésének, mely szerént azt szerzője kiadni tartozik, mind ez ideig napvilágot nem látott. Annál jobban érdekelne az bennünket, mert mondhatjuk, hogy három szorgalommal s tanulmánynyal dolgozott mű elől vitte el a pályakoszorut. — Katona művét ismerik e lap olvasói, ennek hasábjain közölve lett az, s ugyanitt meg is biráltatott, s a biráló azt méltán kiérdemlett elismerésben részesitette. Madarassy Lászlónak hason alkalomból irt művét tán alkalmunk lesz máskor ismertetni. Ezuttal Bozóky Alajos jogtanárnak szintén e pályázat alkalmával dicséretre méltatott művét kivánjuk olvasóinknak röviden bemutatni, s elmondani felőle szerény nézetünket.

A mű a Bevezetésen kivül három részből áll.

Az I. rész általános fejtegetéseket tartalmaz és tárgyazza:

1. a köteles rész fogalmát;
2. a köteles rész jogi alapját;
3. a mellette s ellene szóló érvek méltánylását.

A II. rész tartalmazza a köteles rész elméletét a római jogban.

A III. rész pedig magában foglalja a köteles rész — jogra vonatkozó törvényes intézkedéseket a római jogon kivül; és pedig: az első szakaszban az ó- és középkorban; a második szakaszban a legnevezetesebb külföldi törvényben, és a harmadik részben a magyar magánjogban.

Kétségtelevül a munka legkiválóbb része az, melyben a római jog ide vonatkozó intézkedéseit tárgyalja, s mely sok tanulságost foglal magában. De e rész nem áll arányban a munka többi részével s különösen azzal, mely a kérdésnek tulajdonképi megoldására lett volna szentelendő. Mert bármennyire elismerjük is a római jog fontos szerepét az európai magánjogok fejlődésére gyakorolt behatásánál fogva, és el kell ismernünk ezt főleg a köteles résznél, melynek eszméje e jognak köszönheti kizárólag lételét, de más részről azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy itt ez intézmény hazánkban leendő meghonositásának kérdése s illetve azon kérdés eldöntése képezi a tárgy tulajdonképi részét, hogy általában jogosult-e a köteles rész, s ha igen, helyt foglaljon-e az és minő alakban és módozatok között örökösödési rendszerünkben. És e kérdés kifejtésénél legsoványabb szerzőnk műve. Már szembetünő magában a felosztás azon aránytalansága, hogy mig a római jog a mű egész külön részét foglalja el, a hazai jog multja, jelene és jövője, a harmadik rész egy czimével kénytelen beleférgődni. Amaz 73 lapon tárgyaltatik, — emennek — a mű tulajdonképi czéljának — 18 lap van mindössze szánva. — Ugy hiszszük, hogy állitásunk már ezzel is igazolva van.

Ezen aránytalanság annál szembetünőbb, mert ha szerző a térrel gazdálkodni kivánt, az a római jognak rövidebb s tömöttebb tárgyalásán kivül, más czim megröviditése által is lehetővé vált volna. Kimeritően tárgyalja ugyanis szerzőnk az ó- és középkori népek örökjogainak alapelveit, melyekben a köteles rész ismeretlen, holott ha általában rövidebb kivánt lenni, bizonyára sokkal kevésbé vált volna művének hátrányára, ha röviden azon tény constatálására szoritkozik, hogy e korban a köteles rész ismeretlen intézmény volt, kifejtvén azután e népek jogrendszerére tekintettel, miért nem volt ez intézményre szükség a fennállott állapot mellett?

Szerzőnk felosztása mellett azonban a munka önálló része valóban igen szük körre terjed. — A köteles rész fogalma, jogi alapja s a mellette s ellene szóló érvek méltánylásáról szóló rész tárgyalása, — mely rész Katona munkájának kiváló részét képezi — szerzőnknél összesen 5 (13—18) lapra terjed.

„A köteles rész hazai jogunk codificatiójánál" feliratot viselő fejezet, melynek tehát tárgyazni kellene, hogy azt szerző miként véli jogrendszerünkbe beilleszthetőnek, 2 egész lapot sem foglal el. — Tehát ott legsoványabb a mű, a hol legtöbb tért kellene elfoglalnia.

Hogy hazai jogunkban a köteles résznek nyomaira nem akadunk, s hogy ennélfogva a történeti fejtegetéseknél kevés tér nyilik, — az tagadhatlan tény; de más részről az sem vonható kétségbe, hogy a köteles rész intézménye épen a magyar jog szempontjából támadtatott meg (igy Simon Flórent által az 1869. évi „Jogtudományi Közlöny"-ben) mig egyik jeles jogtudósunk (Tóth Lőrincz) az örökjog szelleméről irt szerző által is emlitett értekezésében ezen intézményt épen az ősi vagy öröklött vagyonnal — illetve az utóbbi feletti szabad rendelkezés megszoritásával — kivánja kapcsolatba hozni. Ezekre szerzőnk nem is reflectált, pedig a monographiának

főleg az ez irányban adatgyüjtet s a szerző nézetével ellenkező vélemények czáfolata képezné egyik feladatát.

Legnagyobb hiánynak tartjuk azonban, hogy a jövő törvényhozás elé semmi határozott javaslatokkal sem lép. — Fentebb is emlitett — alig nehány sorból álló — szakaszában egyes eszméket pendit meg, egyes mondatokban emliti meg, hogy a köteles rész szabályozásánál mire lenne figyelem fordítandó, de nézete nincs részletezve, a sok összehordott becses anyag nincs feldolgozva; ott hol erre került volna a sor — igen rövid a szerző s megelégszik általánosságokkal ott, hol a dolog természete a legnagyobb részletezést kivánná.

Mind e hiányai mellett azonban a művet irodalmunkra hasznosnak s azt főleg az összehalmozott anyag gazdaságánál fogva igen tanulságosnak tartjuk. Egészben véve benne oly művet nyertünk, mely jogirodalmunknak hátrányára nem válik, s melyben sok jót és hasznost, sőt önálló eszméket is találand az, ki a feltett kérdés tanulmányozásával kiván foglalkozni. Főleg pedig méltányolnunk kell a gondot és szargalmat, melylyel a szerző az anyaggyüjtés körül fejtett ki. Ez már magában véve is oly érdem, melyért a szerzőtől az elismerést megtagadni nem lehet; mert ez már magában is hasznossá s tanulságossá teszi munkáját, melynek ennélfogva minél nagyobb körbeni elterjedését szivünkből kivánjuk.

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az itélet indokolás nélküli feloldása.

Az utóbbi időben gyakran történik, hogy a felebbviteli bíróságok minden indokolás nélkül oldják fel a ptrs 108. §-ához képest az alsóbb birósági tételeit, ellenére a 247. §. azon rendeletének, hogy ugy az itéleteket, mint a végzéseket indokolni kell, csupán az idézési végzés kivételével.

Helytelen ezen gyakorlat, mert a törvény világos szabályába ütközik; és helytelen annál inkább, mert a feloldó végzés, bár érdemleges határozatot nem tartalmaz, még sem bir pusztán közbenszóló végzés sajátságával, hanem inkább a megsemmitő határozatok természetét osztja, a mennyiben amaz által is az alsóbb bíróság itélete hatályon kivül helyeztetik s ujabb eljárás és ujabb itélet hozatala rendeltetik. Már pedig mind a perfelek meggyőzése, mind az alsóbb bíróságok iránti tekintet azt kivánja, hogy indokolt érdemleges itélet félre ismét indokolt végzés által tétessék, nem pedig mert a felsőbb bíróság „sic vult, sic jubet."

Egyébiránt ez a dolognak inkább csak érzelmi oldala. Vannak azonban ama mulasztásnak gyakorlati hátrányai is.

Ha a per csak egy, vagy több ugyan, de egymástól független, coordinált kérdés körül forog, és az ily perbeli itélet bár indokolás nélkül feloldatik, akkor az eljáró bíróság nem lehet kétségben az uj itéletnek miképeni hozatala iránt; mert az uj tárgyalás vagy a további bizonyitási eljárás ugyanazon irányt fogja venni, mint az, melyben az első itéletet megelőzte eljárás haladott, ugyanazon már eldöntött kérdést vagy kérdéseket fogja tárgyazni, és csak több anyagot fog szolgáltatni az uj itélet alaposabb hozatalára.

De máskép áll a dolog, mikor az itélet által több vitás kérdésnek bizonyos adott sorrendben oly módon kell megoldást nyernie, hogy az elsőbbnek miképeni eldöntésétől függ, vajjon a következő kérdés elintézésének és ezzel az arra nézve ajánlott bizonyitási eljárás elrendelésének szüksége fenforog-e vagy sem?

Például: a felperesi követelést az alperes elévültnek állitja, tagadja a követelés jogalapját és kétségbe vonja a kereseti követelés mennyiségét.

Vagy: a felperesi követelés ellen az alperes viszonkeresettel kiván élni, felperes pedig kétségbe vonja a viszonkereset megengedhetőségét és tagadja a viszkövetelés valóságát.

Ha már most — az első példában a bíróság az elévülési kifogást alaposnak találván, a keresetet ezen okból elutasitotta, és a felsőbb bíróság ezen itéletet indokolás nélkül feloldja s a tanuk kihallgatását rendeli, kikre a felperes a kereseti követelés mennyiségének bizonyitása végett hivatkozott; vagy ha — a második példában — viszonkeresetnek a ptrs 76. §-ánál fogva helye nem találtatván, az alperes a kereseti követelésben elmarasztaltatott, és a felsőbb bíróság az itéletet indokolás nélkül feloldván birói szemlét rendel a viszonkövetelés megállapitása végett, — mily ujabb itéletet hozzon az eljáró, esetleg a másodbíróság?

Ilyenkor azután kettő között van a választás: vagy következetes marad a bíróság és előbb hozott itéletét ismétli; vagy a feloldó végzésből a felsőbb bíróság gyanitható szándékát kibetüzi, s ezt valamint az ujabb tárgyalás vagy bizonyitás eredményét veszi megmásitott, legalább indokaiban megmásitott itéletének alapjául.

A választás nem nehéz. Nem hiszem, hogy volna bíróság, mely méltóságáról annyira megfeledkeznék és önmagát annyira megvetné, hogy ma önszántából ellenkezőjét jelentené ki annak, a mit néhány héttel előbb kimondott, és hogy ma maga oly indokok után kutatna, melyekkel rövid idő előtt felhozott saját indokait megczáfolhassa. Pedig azt kellene tennie a bíróságnak, ha előbb itéletét meg akarná változtatni.

Hogy a fenebbi példák elsejére még egyszer visszatérjek: ha a feloldó végzés folytán kihallgatott tanuk a kereseti követelés valóságat és mennyiségét igazolják, ha az eljáró bíróság az indokolatlan feloldó végzésben a felsőbb bíróságnak azon utasitását látja, hogy az elévülés miatti s a követelés jogalapja elleni kifogás elvetésével a tanuvallomások alapján hozassék az ujabb itélet, és ha ezen utasitást követni akarja, — akkor ujabb itéletében az elévülés miatti kifogást alaptalannak fog kelleni kijelentenie s ezt indokolnia, holott első itéletében ugyanezen kifogást alaposnak kimondotta s a mellett hozott fel indokokat!

Az eljáró bíróság tehát, és ha a legfőbbb itélőszék oldotta fel mindkét alsóbb birósági itéletet, a másodbíróság is nem tehet egyebet ily esetben, mint hogy előbbi itéletét következetesen ismételi; a minek aztán az a következménye, hogy a per — el nem maradó felebbezése folytán is nét megteszi az utat a feloldó bíróságig, melynek ekkor végre meg kell fejtenie azon talányt, hogy miért találta feloldandónak az első itéletet.

Mind ennek eleje vétetik a feloldó végzés indokolása által. Mert ha abban kimondatik, hogy az eljáró bíróság a pernek első kérdését helytelenül döntötte el, hogy például a kereseti követelés el nem évült és azért annak valósága s mennyisége iránt a tanuk kihallgatandók és a bizonyitási eljárás befejezte után ennek eredményéhez képest hozandó az itélet, — akkor az eljáró bíróság — a nélkül hogy maga magát czáfolná, s azon tekintélynek megfelelőleg, melylyel a felsőbb bíróság határozatának és utasitásának az alsóbb bíróságnál birnia kell — ujabbi itéletében kijelentheti, hogy az elévülés miatti kifogást a felsőbb bíróság elvetette, s azért hozatik most itélet a kereseti követelés valósága s mennyisége iránt; akkor a felek, ismervén a felsőbb bíróságnak az előzetes kérdésbeli nézetét, a hasztalan felebbezéssel talán felhagynak, és a pernek nem kell ismét az egész felebbviteli kört átfutnia.

A feloldó végzésnek a fenebbiekhez hásonló esetekben szükséges indokolását a ptrs 109. §-a (ha jól értem annak eléggé homályos szavait) tüzetesen is rendeli („e körülményre való hivatkozással"); de saját tapasztalás után mondom, hogy több ily esetben az itéletek minden indokolás nélkül lettek feloldva.

Dr. Imling Konrád.

Különfélék.

A kolozsvári ügyvédi kamara felirata az igazságügyminiszter urhoz.

14—1875.
v. jkv.

Nagyméltóságu m. kir. Igazságügyminiszter ur!

A kolozsvári ügyvédi kamara területéhez tartozó ügyvédek f. év január 16-án az alakulási gyülést megtartván, a törvényszabta választások megejtése után egyhangulag kimondották, hogy a kamara megalakulásának epochalis eseményét azzal ünnepelhetik meg legméltóbban, ha mély hálájukat fejezik ki nagyméltóságodnak azon kitünő érdemekért, melyeket az ügyvédi rendtartás törvényhozási megalkotása körül magának szerzett, s megbizták a kamarai választmányt, hogy ezen hálaérzést feliratilag tolmácsolja.

Midőn a tisztelettel alólirott kamarai választmány a legbensőbb örömérzettel tesz eleget megtisztelő megbizásának;

tudatában van annak, hogy nem könnyü feladat a hálának méltó kifejezését adni oly kiváló szolgálatokért, melyek mérvük nagyságánál és az ország javára kiható jelentőségüknél fogva törvényhozásunk évkönyveiben ragyogó betükkel feljegyezvék, az ügyvédi kar minden tagjának szivében pedig a lelkesült elismerés és maradandó lekötelezés érzését költötték fel.

Nehéz vajudáson ment keresztül ezen ügyvédi rendtartás törvényhozási megalkotása. Mert az országgyülés jelentékeny része és annak tekintélyes és befolyásos tagjai intéztek heves támadást a törvényjavaslatnak némely elvi jelentőségü s az életbeléptetendő törvény üdvös és sikeres hatásának biztositékául szolgálandó intézkedése ellen; ugy hogy nem egyszer komoly aggodalom fogta el keblünket, vajjon nem oly szerkezetben fog-e az emlitett javaslat az országgyülési tárgyalásokból kikerülni, mely tervezői és védelmezői intentioitól elütvén, az elhibázott törvények számát szaporitandja.

Ezen aggasztó töprengés között reményünket nagyméltóságodba helyeztük, azon hitben levén, hogy fennkölt szellemének tündöklő bélyegét magán viselő s minden jóért és nemesért, különösen pedig az igazságszolgáltatás magasztas érdekeiért lelkesülő szivének nemes érzetétől áthatott ékesszólásának sikerülni fog a támadásokat elháritani és a törvényjavaslatnak fontos és nagyhorderejü intézkedéseit megmenteni.

Reményünk fényesen teljesült. Az épp oly nemes mint heves szellemi küzdelemben nagyméltóságod győzelmet győzelem után aratott, és a diadaljel, mely ezen kivivott győzelmet megörökitendi, egyfelől áll ujabb levelekből, melyekkel az a hervadhatatlan babérkoszoru gyarapodott, melyet Magyarország jogászközönsége Excellentiádnak már rég átnyujtott, és áll másfelől azon ügyvédi rendtartásból, mely alkalmas arra, hogy hazánkban, tagjainak tudományos miveltsége, jellemtisztasága, szilárdsága által kitünő, tiszteletreméltó, tekintélyes és a jogszolgáltatás egyik hasznos és sikeres tényezőjévé váló ügyvédi kar képződjék.

Azt a meggyőződést tápláljuk, hogy nagyméltóságod ak az ügyvédi rendtartás létesitése és ez által a közjóval szoros kapcsolatban levő érdekeink előmozditásaért tartozó mélyen érzett hálánkat tőlünk kitelhetőleg ugy róhatjuk le, ha biztositjuk Excellentiádat, hogy a törvény nagy fontosságu intentioit teljes mérvben felfogván és átértvén, az a lankadatlan és törhetlen törekvés fog mindnyájunkat mindha vezérelni és lelkesitni, hogy azok értelmében intézkedéseit tántorithatlan lelkiismerettességgel, hajthatlan szigorral s következetességgel emeljük érvényre s ekként hathatósan eszközöljük, hogy a gondviselésünkre bizott s általunk nagyrabecsült ügyvédi autonomiának most még zsenge csemetéje idővel életerős törzszsé izmosuljon s ezen tettekben nyilvánulandó iparkodásunk meg fogja győzni nagyméltóságodat, hogy az a várokozás, melyet az ügyvédi rendtartás életbeléptetéséhez és hatályához kötütt, nem ok nélkül előlegezett bizalomból származott

Midőn a mindenhatóhoz fohászkodunk, hogy Excellentiádnak hosszu és boldog életet, friss erőt és egészséget adjon, ügyvédi kamaránkat és annak minden tagját nagyrabecsült hajlamaiba és kegyéae ajánljuk.

A kolozsvári ügyvédi kamara választmányának 1875. évi január 28-án tartott üléséből.

Haller Rezső, elnök.
Kővári Mihály, titkár.

A kolozsvári ügyvédi kamara f. évi jan. 23-án tartott választmányi ülésében a „Jogt. Közlöny"-t a kamara hivatalos közlönyeül választá.

A budgetvita javában folyik és pártkülönbség nélkül döngetik az igazságügyet! Br. Sennyey kárhoztatja a külföldi intézmények majmolását és szerinte „népünk egyszerü felfogásához mért jogreformokra van szükségünk." Minők ezek? Azt nem mondotta meg, de valószinüleg eltaláljuk, ha derest, rablánczot, bitófát, kalodát és legfeljebb tán még léczkamarát értünk ama egyszerü jogreformok alatt. — Egy másik vezérférfiu, gr. Lónyay, az ellenkező végletben mozog és a békebirói intézmény meghonositásában valósággal majmolást ajánl. Nálunk békebiróí intézményről szólani képtelenség, a midőn a megyék által kiküldött összeiró küldöttségek csupán ideiglenes működésükért a kormánytól napidijakat követelnek, mely költség a tett számitások szerint közel két millió frtra rugna. — Szólott még egy vezérférfiu, kiben szintén kedvünk telt és ez Tisza, ki alföldi „phantasiával" a „theoria nyargalását" kárhoztatá.

Ő visszaállitani ohajtja azon állapotot, midőn a vándorló szolgabiró utitáskájában magával hordá az egész archivumot. Természetes, hogy szerinte a jelenlegi kir. bíróságok nem jobbak a volt municipális bíróságoknál, csak költségesebbek. Reméljük, hogy talán fog akadni valaki az országházban, ki azt is fogja hangsulyozni, hogy bélyeg- és jogilleték által mennyi indirect jövedelmet hajt a törvénykezés és hogy ez uton a törvénykezés magamagát fentartja, — tehát czélunk nem állhat abban, hogy az igazságszolgáltatásból jövedelemforrást alkossunk, hanem a jogbiztonságot és ez által hitelviszonyainkat szilárditsuk.

A m.-vásárhelyi jogász-egylet évi közgyülése.

(Vége.)

(M.-Vásárhely, 1875. január 10.) A január 9-kén félben maradott gyülést folytatva, a tagok ismét szép számmal jelennek meg, s elnök ur által a gyülés délelőtt 10 órakor megnyittatván, olvastatik a kiküldöts szavazatszedő-bizottság jelentése, melyszerint alelnökké: Z. Bodolla János és a tegnap leköszönt Mikó Mihály főkir. biró helyett Gyarmathy Sámuel, ügyészszé Szathmári J. Mihály, pénztárnokká: Ajtai Mihály, szertárnokká: Dobay Albert, számvizsgálókká: Ilyés István, Csiki Márton, Bálint Dénes, választmányi tagokká pedig: Borosnyai Pál, Vajda Simon, Pipos Péter, Sztojka Antal, Spech Adolf, Deési Farkas, dr. Knöpfler Vilmos, Szentgyörgyi György, Szolga Miklós, Gyárfás József, Illyés Károly, Petri Ádám, Tribusz Antal, Schneider József, Szabó József, D. Damokos Antal, Fekete Gábor, Haynal József, Ferencz Károly, Dájbukát János és Kovács Ferencz választattak meg.

Tárgyaltatik Gyárfás Józsefnek a dr. Apáthi-féle kereskedelmi törvény-tervezetre vonatkozólag beadott véleménye.

A közgyülés részletesebb vita után elfogadja a rendes ülés határozatát.

Tárgyaltatik ezután Fekete Gábornak az Apáthi-féle váltó-törvénytervezet iránt készitett véleménye.

A vélemény csekély változással elfogadtatván, annak az igazságügyminiszterhez leendő fölterjesztése az igazg. választmányra bizatott.

A számvizsgáló-bizottság jelentése tudomásul vétetvén, pénztárnok a mult évi számadás kötelezettsége alól föloldoztatik, s egyszersmind részére pontos és szorgalmas munkálkodásáért jegyzőkönyvileg elismerés nyilvánittatik.

A számvizsgáló-bizottság jelentésével kapcsolatban előterjesztetik a jövő évi költségvetés tervezete, mely elfogadtatván, a választmány utasittatott jövőre a költségeket az abban irt határok közt megtenni.

Következett erre néhány egyleti tagnak tagsági dijja elengedése iránt beadott kérvénye, melyeknek elintézése után a „Sz. Hirlap"-nak fenntartása iránt kiküldött bizottság véleményes jelentése vétetett tárgyalás alá.

A közgyülés az egylet közlönyének jövő évroi fentartását egyhangulag mondotta ki, mely határozat hozatalánál a következő elvek tartattak szem előtt:

Az egylet közlönyének fenntartására most több szükség van, mint valaha, indokolják e szükséget politikai és társadalmi állapotaink zilálsága ugy, mint a folyamatban levő jogi reformok, s ily körülmények között az egylet feladata a czélját érdeklő kérdésekhez hozzá szólani, s az általában, vagy egyes kérdésekben megállapitandó irányok kijelölésére befolyni; indokolja továbbá a lap fentartását azon már kimondott elv is, hogy egyletünk bel- és kül-, illetőleg helybeli és vidéki tagjainak, hogy müködésünk sikeres legyen, szüksége van egy ily összekötő kapocsra; de indokolja azon körülmény is, hogy a „Sz. Hirlap" megszüntével, városunk- és vidékünknek maholnap egyetlen lapja szállana sirba, s igy sem egyletünk, sem specialis érdekeinknek a sajtóban organnma nem lenne.

Erre következett az elnöki bezáró-beszéd s a gyülés tagjai azon reményben oszoitak szét, hogy a jövő közgyülés még ennél is több eredményt legyen képes fölmutatni egyletünk munkálkodása felől. *(Sz.H.)*

Mai számunkhoz van mellékelve: Jánosi Gyula ur **magárjegyzéke.**

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 6. sz. Budapest, 1875. febr. 10.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Az ügyvédség világtörténeti fejlődése. Herczegh Mihály, jogtanár urtól. — A ker. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle. A telekkönyvek átalakitásáról. — Még nehány szó a vitás tkvi jogesetekhez. Dr. Heil Faustin, ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az ügyvédség világtörténeti fejlődése.

III.

A jog másokat a biróság előtt képviselni, eleintén mindenkinek megengedtetett, akár birt törvényismerettel, akár nem. A felek az ügyviselők kijelölésében nem voltak törvényes szabályokhoz kötve. A megbizás egyedüli alapját csak a képviselő iránti személyes bizalom és a fél viszonyainak teljes ismerete képezte.

Azonban később a világtörténelem tapasztalatai bebizonyitották, hogy ezen szép és nemes foglalkozás, t. i. a peres felek védelme, ügyeik vezetése és tanácsolása, egy szóval jogigényeik érvényesitése, — nem engedhető meg minden vállalkozónak. Ez csak azoknak engedhető meg, kik az előszabott jog- és törvényismerettel megfelelő fogalmazási és előadási képességet párositanak, és a kiknek feddhetlen jellemük minden oly ügyet visszautasit, melyet szemlátomást igaztalannak hisz, vagy a melyben csak koholt körülmények, hamis bizonyitékok s ily módon a biróság félrevezetése által lehetne győzni. A világtörténelem kimutatta, hogy a feleket joghatálylyal és azok megelégedésére csak az ügyvédek képviselhetik, — bármennyire iparkodtak és iparkodnak is egyes gyülölködők, államok, mint emberek, az ellenkezőt bebizonyitni.

Nevezetesen Németország az, mely leginkább elvakult az ügyvédség iránti ellenszenv miatt. Itt jelentek meg a mult században legszámosabban az ügyvéd üldöző és gunyoló értekezések. Csak a következőket soroljuk fel: Cramer: „Disquisitio an Advocati in rebus publicis tolerandi sind?“ Lipcse, 1736; Friese Bernh.: „De advocatorum in habilitate.“ Jenae, 1776; Holtermann: „De nequitia Advocatorum.“ Math., 1679; Kessensee: „De foeditate eorum, qui Advocatorum munere funguntur.“ Ult., 1712. Erörterung der Frage: ob die Abschaffung der Advocaten dem gemeinen Leben nützlich, oder schädlich sei? Berlin, 1780. [1]

Sokat tett az ügyvédi kar ezen lealacsonyitására a német birodalmi törvényhozás is. Az 1532-iki fenyitő törvény a védenczét megcsaló ügyvédet a kár megtérítésén felül pellengérre itéli, megvesszözteti és számkivetésbe küldi. [2] Az 1555-iki Reichs-Kammergerichtsordnung pedig a legnagyobb megvetéssel van tele az ügyvédek iránt, mert a biráknak megtiltja az ügyvédekkel való társalkodást. [3] Hasonlót parancsol az 1713-iki Kammergericht-végzés, mely az ügyvédet jogosultsága elvesztésén felül még testi büntetéssel is fenyegeti. Ilyen szellemben készültek az 1566., 1600. és 1654. évi országgyülési végzések is. [1]

De előbb, különösen a mult századokban még a többi államokban sem részesültek sokkal nagyobb megtiszteltetésben az ügyvédek. Másutt is az a vélemény volt tulnyomó, hogy az ügyvéd, hitelt és bizalmat már hivatalánál fogva sem érdemel, és ezért szigoru rendeletek által korlátolandó.

Magyarországban az ellenféllel összejátszó ügyvédek, mint csalók és hitszegők, a ludasok büntetése alá estek, azaz javadalmaikat vesztették, becstelenekké váltak, fejváltságra és örökös börtönre itéltettek. [2] Országgyülési követek nem lehettek, a mi a legnagyobb lealacsonyitás, mely szabad polgárt érhet. [3] Egyszerre többet, mint 14 pert felvállalniok nem volt szabad. [4] A hosszas feleselésektől tartózkodniok kellett, különben a birák azokat a perkönyvből kitörülhették. [5] Azért mondhatta amaz egykori hiressé vált szolgabiró a 40-es években „ügyvéd“ Zsiga barátjának, hogy „annyit mondok Zsiga, végezd be a terminuson a pert, mert akármit irsz is bele, itélni én fogok!“ — A magyar juratusok és prokátorok iránti bizalmat és elismerést még a jelen század első felében is eléggé szomoruan tünteti fel a hires felsőbüki Nagy Pálnak azon inditványa, hogy „az ügyvéd uri széken ne vehessen részt“.

Poroszországban még a királyok is nagy ellenszenvvel és elfogultsággal viseltettek az ügyvédi állás iránt. I. Frigyes Vilmos Coecéji miniszteréhez 1739-ben irt rendeletében azzal fenyegeti az ügyvédeket, hogy a kik folyamodásokat és emlékiratokat fogalmazni és azokat nála benyujtani merik, kegyelem nélkül felakasztatja és melléjük kutyát akasztat. [6] II-ik vagy nagy Frigyes sem mutat sokkal több gyengédséget irántuk; — 1780. évi aug. 7-én kelt rendeletében ezek foglaltatnak: „Azon ügyvédek, kik a népet perlekedésre és ellenszegülésre ingerlik, több évi sánczfogsággal s időközönként érzékeny testi büntetéssel illettessenek, a kiállott fogság után pedig, ha katonai szolgálatra alkalmasok, a Kowalszky-ezredhez soroztassanak be közlegényekül. [7] Megemlitendő még, hogy a porosz törvények és rendeletek szerint

[1] Palugyai: Ügyvédeink. Buda, 1841. 10. l.
[2] Peinliche Halsgerichtordnung. Art. 115.
[3] I. r. 13., 14., 15., 18., 19., 21., 22., 25., 52., 64., 65. §§.

[1] Tóth Lőrincz: Jogtudományi és törvénykezési tár. 1855. IX. füzet.
[2] 1567. 27. tcz. 4., 5. §§.
[3] 1649. 44. tcz. 2. §.; 1655. 61. tcz.
[4] Mátyás VI. decr. 69. cz.
[5] 1723. 38. tcz. 5. §.; 1792. 16. tcz. 4. §.
[6] Klein: Annalen. VIII. k. 265. l.
[7] Tóth L.: Jogt. és Törvtár. 1855. IX. f.

következekké nem választathattak, hacsak nemesi jósággal nem birtak. — Ügyvédi egyleteket alkotniok nem volt szabad. Egyenruha viselésére jogositva voltak ugyan, de hivatalos rangjuk egyenlő volt azon törvényszék legifjabb birájával, melynél ügyvédkednek.

Ezeken kivül szolgálanak még a korábbi időből az ügyvédség alásülyesztett és megvetett állapotának jellemzésére Swift, Bentham és Paley iratai. Swift ugy ismeri az ügyvédeket, mint oly férfiakat, kik ifjuságuktól óta azon müvészetben gyakoroltatnak, melynek segélyével megmutathatják, hogy fekete a mi fehér, és fehér a mi fekete a szerint — a mint fizettetnek. Bentham ugy vélekedett, hogy az ügyvédek korántsem alkalmasok a jogszolgáltatás javitására, mert munkájuk a hamisság czélzatos felháboritásában áll, mely a törvénykezés legfőbb bajainak forrását teszi. Paley pedig „Hazugságok" czimü értekezésében azt igyekszik bebizonyitani, hogy a hamisságok bizonyos körülmények közt nem vétkesek, s hogy azok, kik ily hamisságokkal foglalkoznak, kiválólag az ügyvédek. Ugy tekinti ő az ügyvédet, mint az irót, ki regényt vagy költeményt bocsát közre, s ki egyenesen kinyilatkoztatja, hogy a mit mond, az nem való, vagy legalább nem állitja, hogy való. [1]

Oly időszakban, midőn az ügyvédi kart ugy ismeri a közvélemény, mint egy rendezetlen, függő, önállástalan, szolgaságba sülyedt, ármányos cselszövő, szószaporitó, az igazságszolgáltatást akadályozó s késleltető rabula és sycophante csoportot, mely a helyett, hogy védené s fentartaná a jogot, ezt eladja vagy elárulja, s mely a helyett hogy az ügyet világitaná vagy egyszerübbé tenné, azt homályositja, bonyolitja, tömkelegbe sodorja és gyorsitás helyett késlelteti; oly időszakban, midőn annyira félreismerik az ügyvédeket, hogy azokat mint az igazságszolgáltatás és állami czélok egyenes akadályait fogják föl: ily időszakban ne csodálkozzunk, ha egyes európai államokban a következők is megtörténhettek. Igaz, a gyomot akarták kiirtani, de nem kiméltek mellette a szabadság szép virágait sem; hogy a kisebb rosztól meneküljenek, feláldozták érte a legnagyobb jót is, megrázták a ház alapjait, csakhogy a kéményt disztelenitő gólyafészket letisztogathassák.

Poroszországban II. vagy nagy Frigyes 1780. április 4-iki rendeletében egészen eltörülte az ügyvédséget és helyükbe u. n. „Assistenzrath"-okat rendelt, kik a kormány által fizetett tisztviselők voltak. A rendelet tartalmából érdekessége miatt kiemeljük a következőket: „A dolog természete ellen van, — ugymond — hogy a biró ne a feleket hallgassa ki panaszaik és sérelmeikkel, hanem hogy ezeket fizetésért felfogadott bérencz ügyvédek képviseljék. Ezen ügyvédeknek érdekükben fekszik, hogy a perek szaporodjanak és minél hosszabbra elnyuljanak, mert hisz ettől függ keresetük és egész jólétük".

Azonban már 3 év mulva kénytelen volt ezen természetelleni rendszert megváltoztatni, mert a közönség semmi bizalmat nem mutatott ezen ráerőszakolt védelmezőkhöz, s a perfolyam nemcsak jobb, rövidebb és olcsóbb nem lett ezen intézkedés által, sőt inkább az ellenkező eredmény miatt panaszok hallatszottak mindenfelé. És méltán!

Mert az ügyvéd nem lehet kormánytisztviselő; ő a nép embere, a nép tisztviselője, kinek a polgárok jogait szükség esetén még a kormány és a hatóságok ellenében is erélyesen oltalmazni kell. Ha Carré szerint a biró királynak látszik akkor, midőn itélőszéken ül, mert igazságot oszt a népnek, akkor az ügyvéd hivatalos eljárásában ugy tünik fel, mint a nép képviselője, igazságot követelvén a nép minden egyes tagjai részére. „Mi a biró? — kérdi: — az államfenség szava és mi az ügyvéd: a nemzet szava". [1] Az ügyvéd természetes és lényeges tulajdona: a függetlenség és a bizalom, alapjaiban renditettnék meg, ha állása kormányi kinevezéstől és fizetéstől függne.

A kormány által fizetett és nyugdijazott ügyvéd sohasem fog annyi buzgalmat és értelmi erőt kifejteni, mint azon ügyvéd, ki a felek által dijaztatik. Amaz csak azért teljesiti kötelességét, hogy áilását el ne veszitse, vagy hogy a kormány megrovását magára ne vonhassa. Mig ellenben emez a félelem és remény kettős ösztöne által sarkaltatván, meg nem elégszik az eddigi eredményekkel, hanem iparkodni fog azoknál többet és fényesebbet mutatni elő. A puszta kötelességérzet csak a már meglevő erőt használtatja fel a munka teljesitésénél, de ujabbak szerzésével nem igen törődik. Csak a vetélykedés jótékony melege és világa az, mely ujabb tehetségeket képes sarjasztani és kifejlödtetni.

Lássuk Franczia országot. Franczia országban a nagy forradalom idejében (1793.) a Robespierre-féle convent uralma alatt, a képzelt tökéletesség örjöngő mámorában, szintén eltörültetett az ügyvédség a törvénykezéssel és a jogi főtanodákkal, egyetemekkel együtt s megengedtetett, hogy az ügyfelek érdekeiket személyesen védelmezhessék vagy magukat bárki által is szabadon képviseltethessék.

A gyász és borzalom eme rémnapjaiban azonnal rendkivüli ür és hiány volt tapasztalható. A barrau tisztes tagjai visszavonultak és helyüket a gyakorlat nélküli tudatlanok, szemtelen haszonlesők, értetlen és lelkiismeretlen izgatók foglalták el. Kik felszabadittatván minden felelősség alul, egymás után követték el a legkiáltóbb csalásokat és ármányos cselszövényeket.

Hét hosszu évig tartott e sajnos helyzet, bebizonyittatván ez által, hogy a törvény embereinek megválasztását nem lehet korlátlanul a felek belátására bizni, hanem a lehető visszaélések elháritása miatt szükséges, hogy az állam határozott biztositékokat kivánjon azoktól, kik peres ügyekben mások képviseletére vállalkoznak. Az ügyvédi munka nem játék, nem is kenyérkereset csupán, hanem oly foglalkozás, mely a vállalkozóban előre megszerzett jog- és államtudományi, elméleti és gyakorlati képzettséget föltételez.

A képviseltetés korlátlan szabadságának ideje alatt eléggé bőven kimutatta a tapasztalás, hogy igy az ügyes-bajos emberek legtöbbnyire az önző, cselszövő, ármányos, féltudós, de fenhangu, sima és csábszerekkel ügyesen élni tudó egyének körmei közé kerülnek; kik pergő nyelv, szemtelen föllépés, dagályos önfitogtatás által magukat előtérbe tolva s az agy és sziv ürességét elfödözve, a könnyenhivőket s a segély után remegőket elámitják. Igy történt, hogy az eltörlés utáni 8-ik évben (1800. márcz. 27.) a törvényhozás az ügyvédeket régi jogaikba visszaállitotta, [2] az is elrendeltetvén, hogy megkülönböztetésül a törvényszéki tárgyalásokon széles hajtókás gyapot tógát, a birákéhoz hasonló fekete kalapot s hosszu vagy kerekre vágott hajat hordjanak. [3]

Franczia országban ezután még Napoleon akarta bár nem is egészen eltörülni, de lényegesen átalakitani és korlátolni az ügyvédséget 1810. decz. 14-iki ren-

[1] Palugyai: Ügyvédeink. Buda, 1841.

[1] Les loi de l'organisation et de la competence. Paris, 1826. I. köt. 391. l.

[2] La loi du 27 ventose ou VIII.

[3] Dupin: Profession d'avocat I. k. 132. l.

deletében. Ő Cambaceres-hez intézett levelében lázadóknak s az árományok és árulások felbujtóinak nevezi az ügyvédeket, s azon akaratát jelenti ki, hogy az oly ügyvéd nyelve, ki azt a kormány ellen használja fel, kivágattassék.[1] Azonban Napoleon e rendelete oly nagy ellenszegülésre talált, hogy ezt 18-ik Lajos alatt 1822-ben megszüntetni kellett. „Elhatároztuk — ugymond a restauráló ordennance — a törvényszéknél müködő ügyvédeknek a jog teljes mértékét visszaadni, melynek ereje által ezen kar eldődeink idejében oly magas becsültetésben részesült s előjogai és kötelességei hagyományos tudatát önkeblében megörökité", e hizelgő kifejezések a francziaországi ügyvédeknek nagy tekintélyéről tagadhatlan bizonyságot tesznek.[2]

Genfben is el volt törülve az ügyvédség 1793—1800-ig és ott is a korlátlan szabadság elve volt uralkodó. Következménye lön, mint a derék Bellot bizonyitja az, hogy a barreau telve lett tudomány és szemérem nélküli rabulákkal, kik a felügyelet és felelősség teljes hiányában elbizakodva, kirabolták a könnyenhivőséget s nyerészkedve számitottak az ügyfelek szerencsétlenségére.[3]

Nassauban 1816-ban[4] és Baden-ben 1820-ban[5] szintén tétettek kisérletek az ügyvédek kizárásaira, — mennyiben első folyamodási bíróságok előtt megtiltatott a pörlekedőknek magukat ügyvédek által képviseltetni és megtiltatott az ügyvédeknek a bíróság előtt megjelenni. Mivel azonban e miatt a polgári magánjogok önkény, tudatlanság és veszélyeztetésnek lettek kitéve, — a törvényszékek pedig illemtelen koczódások és veszekedések szinhelyeivé váltak: a közvélemény az ügyvédi kar mielőbbi visszaállitását, hangosan egész erélylyel követelé.

Mig tehát — mondja igen helyesen Tóth Lőrincz, hazai jogirodalmunk egyik elismert tekintélyü veteránja, mig a jogtudomány külön szaktudomány és a pörlekedés sajátlagos müvészet marad, mig a bíróság lehető önkénye ellen biztositékra lesz szükség, mig a törvényt minden ember kivétel nélkül nem érti, s mig a mostani szövevényes és bonyolult életviszonyok helyére egyszerübbek nem lépnek, s az önképviselet, illetőleg a fél személyes megjelenésének minden akadálya meg nem szünik: addig az ügyvédek ellen is hiába mázolnak gunyiratokat a tulbölcsek.[1]

Vagy Kettenmacher erőteljes szavaival élve: Irjanak bármennyit az ügyvédek ellen, tegyék bár őket a polgári életben a fölösleges, sőt ártalmas hivatalnokok sorába, ők azért meg fogják tartani lételüket — mindaddig, mig csak a polgárok összes tömege az erkölcsi és értelmi tökélynek oly magas fokára nem emelkedett, hol neki többé már igazságszolgáltatásra szüksége nincs. Egy ilyen állapot pedig valószinüleg utopia marad.[2]

A világtörténelem kétségtelenné teszi, hogy az ügyvédi állás szükséges és nélkülözhetlen volta a szerint emelkedett, a mint „a törvényhozás fejlődött és a pörlekedés müvészetté, a jogtudomány pedig szaktudománynyá lett. Ezen szükséghez képest nött rendszerint az irányukban nyilvánuló köztisztelet és becsültetés is.

Róma fénykorában a legkitünőbb és legtudósabb férfiak foglalkoztak az ügyvédséggel, mint ezt a római törvénykönyv számos fejezetei, és Cato, Crassus, Antonius, Scevola, Cicero, Hortensius, Plinius stb. példái eléggé bizonyitják. A régi görögök nemes és szabad hazájában pedig a népgyülések és areopágok előtt, tudjuk, hogy Demosthenesek, Periklesek, Isokratesek, és Lisikusok jelentek meg védni az egyeseket és hogy a Parakleták, kiknek egyedüli foglalkozásuk az ügyvédkedés volt, a Sycophantákkal szemben kiváló tekintélybe részesitettek. A világ urainak utódainál, Olaszországban szintén kedvező állásnak örvend az ügyvéd és az előkelő családok fiai szivesen szánják magukat ez életpályára. A jelenkor vagy népeinél is, Francziaországban, Angliában és Éjszak-Amerikában mindenütt virágzik, és magas becsületben áll az ügyvédi kar. Francziaországban gyakorta látjuk, hogy az ügyvédek közül a kitünőbb szónokok majd a képviselők és a pairek kamarájába, majd a ministerium és statustanácsba jutnak. Angolországban is az ügyvédség legbiztosabb ut a követek házába, a lordok termébe és a lord cancellar gyapju zsákjára. Azért a nagy családok gyermekei, ha papok, vagy katonák nem, bizonyosan ügyvédek lesznek. A legnagyobb parlamenti tekintélyek Burke, Fox, Sheridan stb. az ügyvdéi pályáról emelkedtek föl. Éjszak-Amerikában pedig az ügyvédek a társadalmi tisztelet oly fokán állnak, melyhez hasonlót egy európai nemzetnél sem élveznek. Miért is a legszebb tehetségek fordulnak e pálya felé. A szövetségi elnökök, a katonák kivételével, kezdettől fogva majd mindnyájan ügyvédek voltak. Csak például emlitem az utolsó ötöt: Tillmore, Buchanan, Lincoln, Johnson, Grant, az ötödik, katona. Webster, Clay, Calhoun, Seward, Sumner stb. mindannyian ügyvédek voltak és a mai senatus nyolcz tizedrésze ügyvédekből áll.

(Vége köv.)

Herczegh Mihály,
pesti egyetemi jogtanár.

[1] A mi a franczia ügyvédek régibb ruházatát illeti, a barreau első napjaiban fejüket négyszögletes sapkával födték, uszályos vörös selyem ruhát viseltek s azt otthon is hordták. Egy 1830. szept. 14-i rendelet szerint az ügyvédek a törvényteremben fekete ruhában, fehér nyakkendővel voltak kötelesek megjelenni. Egyik ügyvéd fehér helyett fekete nyakkendővel és fekete helyett fehér nadrágban jelenvén meg, az elnök igy szólott hozzá: „a törvényszék felhivja önt, hogy mielőtt a tárgyalás megkezdődnék, nadrágját a nyakára, nyakkendőjét pedig a lábára huzza".

[2] Hogy a franczia ügyvédek mily nagy megtiszteltetésben részesültek már a régi időben is, a következő eset bizonyitja: A 16-ik században a hires Dumoulin tárgyalás közben egy inditványt terjesztett elő, melyet a törvényszéki elnök roszul fogadott. E miatt az ügyvédek kartársuk személyébe sértve érezték magukat, küldöttséget neveztek ki, ezeket mondva az elnöknek: „Objurgasti hominem doctiorem se, et doctiorem quam unquam cris." Az elnök udvariassággal felelé: „Uraim, régi kartársaim, távol attól, hogy elitéljem eljárásukat, inkább helyeslem azt s kérem önöket holnap a törvénytnremben Dumoulin urral megjelenni biztositom önöket, hogy nem fognak távozni elégedetlenül. Másnap a törvényterem hallgatósággal volt telve. Az elnök igy szólt: „Dumoulin ur, tegnap ön tárgyalás közben egy inditványt tett, melyet én meggondalanul elkárhoztattam, kérem a törvényszék jelen volt tagjait, önt és kartársait, feledjék el ezt."

[3] Raport sur le Projet de loi sur les avocats et les procureurs. Geneve 1838.

[4] 1816. jun. 3-i rendl. 3. §.

[5] 1820. novemb. 2. és 11-i rendl.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

VII.

A továbbitási ügylet.

A „speditio" latin szó helyett eddig a számos tévedésre alkalmat adó: „szállitás" szó használtatott. E helyett tehát a „továbbitás," „továbbító" szók ajánltattak a szerző által, melyek tekintettel arra, hogy már a gyakorlatban is alkalmaztatnak, el is fogadtatott.

[1] Jogtudom. és törvényk. tár. 1855. évi II. füz. 99. l.

[2] Betrachtungen über díe Mängel des Advocatenstandes. Freiburg 1811.

*

Több nehézséget okozott a német törvényben előforduló és ezen ügyletnél alig kikerülhető „Zwischenspediteur“ szó, melyet az értekezlet ismételve a szövegező bizottsághoz visszautasitotta, de kénytelen volt végre a szerző által használt: „közvetitett továbbitó“ kifejezést elfogadni.

Lényeges vitára a továbbitásról szóló fejezet alkalmat nem szolgáltatott.

A vitelezési ügylet.

Itt is a „vitelezés“ és „vitelező“ uj szók hevesen meg lettek támadva és felhozatott, miszerint a „fuvar“ szó ha nem is eredeti magyar, hosszas gyakorlat és az 1840-iki törvény által már el lett fogadva.

Tekintettel azonban arra, hogy a „fuvar“ szó többnyire csak az apró járművekre alkalmaztatik és sem a vasuti forgalomra, de még kevésbé a tengeri hajózásra alkalmazható, a „vitelezés“ szó el lett fogadva.

Hasonló kifogás tétetett a „vis major“ helyett használt „erőhatalom“ szó ellen, tekintettel azonban arra, hogy világosan foglalja magában a vis major jelentményét, az aggály eléggé indokoltnak nem találtatott.

A 444. czikk szerint a vitelező, ki gonosz szándékkal járt el, teljes kártérítéssel tartozik.

E helyett tekintettel arra, hogy a vitelező nemcsak akkor felelős, ha bebizonyithatólag gonosz szándékkal járt el, hanem ha vétkes gondatlanság terheli, mert a rendes vitelezőnek vétkes gondatlansággal eljárnia nem szabad: következő módositás hozatott javaslatba:

„Ha a vitelező bizonyithatólag vétkes gondatlansággal vagy gonosz szándékkal jár el, teljes kártérítéssel tartozik.“

Ez ellen fölhozatott, hogy ily fontos elvnél nem kellene eltérni a német keresk. törvénytől, mely ez esetben csak „böswillige Handlungsweise“ kifejezéssel él. Miután mindazáltal kimutattatott, hogy a német ker. törvény ebbeli kifejezése a nürnbergi conferentiákon oly értelemben vétetett, hogy a vétkes gondatlanság fogalmát is magában foglalja, és csak azért adatott vissza e fogalom „böswillige Handlungsweise“ kifejezéssel, mert a mellette ajánlatba hozott „grobe Fahrlässigkeit“ a különböző particularis törvényhozásban eltérő jelentménynyel birt; — hogy továbbá a német keresk. törvénykönyv commentatorai, jelesül Hahn és Endemann ugyancsak igy magyarázzák az emlitett kifejezés; — hogy végül a bécsi Transportenquête alkalmával, szemben azon körülménynyel, mely szerint a bécsi legfőbb törvényszék a német kereskedelmi törvény szavaihoz ragaszkodván itéleteiben a vétkes gondatlanság fogalmát a többször emlitett kifejezésben foglaltnak nem tekinté, a törvényszék fölkéretett az ellenkező álláspont elfogadása végett: az értekezlet az inditványt helyeséssel elfogadta.

Az áruval való rendelkezés és utasitások tekintetében előadó dr. Kovácsy Sándor a következő uj czikket ajánlotta:

„A vitelező a feladó későbbi utasitásait az áru visszaadása vagy annak más mint a vitellevélben kijelölt átvevő részére leendő kiszolgáltatása tekintetében mindaddig teljesiteni tartozik, mig a vitellevelet az árunak a rendeltetési helyen való megérkezteután a kijelölt átvevőnek kinem szolgáltatta.“

„Ha ez már megtörtént, a vitelező csak a kijelölt átvevő utasitásait veheti figyelembe, ellenkezőleg annak az áruért felelős.“

Az előadó ezen a német kereskedelmi törvény 402. czikkének megfelelő intézkedés fölvételét nemcsak azért ajánlá, mert a forgalomban általában a czikkben emlitett utasitási eljárás szokásos, hanem és különösen azért, mert az értekezlet a tervezet 385. czikkét, mely a vitelezés végett a vevő részére feladott áruknál a tulajdon megkezdésének momentumát állapitá meg, elhagyandónak találta, s igy ha a vitelezésnél meg nem állapittatnék, meddig rendelkezhetik az áruról a föladó s mikor kezdődik az átvevő, illetőleg a czimzett rendelkezési joga, a vitelező helyzete s általában a vitelezés jogviszonyai számtalan kételyre és vitára adhatnának alkalmat.

Ezen indokolás ellenében fölhozatott, hogy a jelen czikknek semmi köze a tulajdon megkezdésének momentumával, és ha az értekezlet a 385. czikkben intézkedett volna is az iránt, mikor kezdődik a vevőnek tulajdonjoga a részére föladott áru tekintetében, mégis kellene e helyütt az inditványozott czikkhez hasonló intézkedést fölvenni, miután a feladó és vitelező, illetőleg a vitelező és átvevő közti jogviszonyról van szó, mely iránt bármikép állapitassék is meg a feladó és az átvevő közti tulajdonjogi viszony, dönteni a vitelezésről szóló határozatoknál kell.

Más oldalról a czikknek oly kiegészitése hozatott inditványba, hogy az esetre, ha a vitelezésnél vevény állittatott ki, a czikkben engedett utalás csak a vevény felmutatása mellett történhetik, és pedig az okból, mivel a gyakorlat — főkép vasutaknál tényleg ezen eljárást követi, s mert a szokás feladónak azt tekinti, ki a vevény birtokában van.

Ezen inditványnyal szemben nem vétetett ugyan tagadásba, hogy tényleg a vasutak csak a vevény előmutatása mellett engedik meg az ellenutalást, de ez esetben a vasutak egyszerüen a vevény előmutatását csak az okból követelik, mivel önmaguk érdekeinek megvédése czéljából kivánják, hogy a feladó ebbeli minemüségét kellően igazolja; de törvény által kimondani azt, hogy a vevény birtokosa — tehát ha nem feladó volt is — egyszerüen azért, mert a vevény kezében van, rendelkezhet az áruról, ez annyit tesz, mint az egyszerü vevényt minősitett okmánnyá, rakjegygyé alakitani; ez pedig már csak azért sem volna czélszerü, mert ily minősitett papirtól a lehető visszaélések meggátlása czéljából a törvénynek bizonyos kellékeket kellene követelnie, szóval a vevény kézbesitése helyett rakjegy kiállitását kellene kimondani. Ha a törvény által ki is mondatnék az inditványozott intézkedés, a kereskedés mitsem nyerne vele, mert a nagy közlekedési vállalatok, jelesül a vasutak a vevény kiállitását megszüntetnék és vitelezési levél másolatot adnának ki, ugy hogy a remélt előnyök teljesen elmaradnának.

Erre válaszoltatott: A vasutak eddig is, habár e részben törvény nem volt, a most inditványozott eljárást követték, és igy nem szól semmi valószinüség amellett, hogy most, midőn az általános szokás, törvény által lenne szentesitve, a vevényekben reájuk nézve káros vagy hátrányos papirt lássanak. A vevények az inditvány által nem válnak rakjegyekké, miután ez utóbbiak jogi természetüknél és a velük egybekötött következményeknél fogva teljesen más természetüek, mint a vevények, még az esetben is, ha e vevények által az ellenutalási jog gyakorolható. Ezen ellenutalási jognak a vevénytől való függővé tétele pedig már azért is indokolt, mert a rakjegyeknek kötelező meghonositása talán nehézségekkel jár, s igy legalább a rakjegy természetének egy része a vevényekbe menve át, a kereskedelmi forgalom számára nagy előny biztositttatik. Egyébiránt a kereskedés egészen eltekintve az utóbb emlitett viszonyoktól az ellenutalást vevény alapján különösen azért követeli, mert főkép a nagybani vitelezésnél rendszerint továbbitók vétetnek igénybe, kik a vasutakkal és más vitelező vállalatokkal szemben föladókul jelenkeznek, s igy ha a törvény kizárólag a föladó részére nyujtaná az ellenutalás kedvezményét, az áru tulajdonképi tulajdonosa, kinek a továbitó a feladás után a vevényt azonnal kézbesitni tartozik, az áruról tovább nem is rendelkezhetnék, ez által pedig tág tér nyilnék visszaélésekre.

Szavazás alá bocsátatván a kérdés, az értekezlet többsége a mellett nyilatkozott, hogy az esetre, ha feladási vevény adatott ki, a vitelezőt a czikkben emlitett utasitásokkal csak a vevény előmutatója láthatja el.

Ugyancsak e czikknél azon inditvány is tétetett, hogy a vitellevél átadásával egyenlőnek tekintessék a vitelező által történő értesitvény (aviso) kézbesitése is, s ennélfogva a czimzet már akkor is legyen egyedüli rendelkező, ha az értesitvény kezéhez jutott, és pedig azért, mert tényleg az értesitvény alapján a czimzett bármikor rendelkezhetik a vitellevél felett, s igy nincs ok, miért szorittassék a rendelkezési jog tisztán csak a vitellevél átvételéhez.

Ezzel szemközt fölhozatott, hogy a vitelező mindaddig, mig a vitellevél át nem vétetett, a feladó rendelkezéseinek tartozik megfelelni; ha az értesitéssel már az emlitett jogelőny járna, ugy az esetben, ha a czimzett a vett értesités után a vitellevél átvételét megtagadná, a vitelező oly helyzetbe jöne, hogy sem a feladó, sem a czimzettől a további viszonyra nézve nem nyerhetne utasitást. Az inditvány ennélfogva mellőztetett.

D. Schnirer Gyula,
osztálytanácsos.

JOGIRODALOM.

Dr. Anton Menger: *Die Zulässigkeit neuen thatsächlichen Vorbringens in den höheren Instanzen. Wien, 1873.*

E közelebb megjelent mű, mely a közvetlen szóbeli eljárásnál használandó jogorvoslatokkal s különösen azon kérdéssel foglalkozik, ha vajjon a felsőbb folyamodásu bíróságokhoz intézendő felebbvitel esetén uj ténykörülmények felhozása meg-

engedtessék-e? tudományos becsénél s azon alaposságnál fogva, melylyel a felvett tárgyat kezeli, a külföldi sajtóban is teljes elismerésre talált. [1] Nálunk ezen szemponton felül ismertetése annál korszerűbb lesz, mint hogy a legközelebb tartott V. magyar jogászgyülés is igen nagy érdekeltséggel foglalkozott ezen kérdéssel.

Szerzőnk mielőtt tulajdonképi kérdésének megoldására térne, történeti áttekintést nyujt a jogorvoslatok rendszerének fejlődéséről, s azon változások felett, melyek szerint e jogintézmény különböző idők s körülmények szerint átalakult. E fejlődés története kiválólag érdekes, mert nem csak részletes és hű képet tár elénk a szóban forgó kérdésre nézve, hanem azt kellő alapossággal, a közvetlen források felhasználásával teszi, s nem egy-egy uralgó tévnézetet igazit helyre fejtegetéseiben.

A történeti fejtegetést a római jogon kezdi. Az ordo judiciorum korában, tulajdonképi felebbvitel nem létezett, s azért csak az utóbbi idők, melyekben a perrend lényeges változáson ment keresztül, vagyis a császárok kora érdemel figyelmet.

Részletesen előadván szerző az e korban uralgott s változásoknak is alá vetett felebbviteli rendszert, azon eredményre jut, hogy a római perjogban átaljában azon alapelv uralgott, hogy a felsőbb bíróságok előtt uj ténykörülmények felhozása minden korlátolás nélkül megengedtessék. Ezen elv a császár bíróságát kivéve minden felebbviteli bíróságoknál a római jogban minden idő s körülmények és változó viszonyok között sértetlenül fenntartatott. A császári bíróságnál, melyhez a főtörvényszékek határozatai ellen történt a felebbvitel kezdetben szintén korlátlanul megengedtetett az uj ténykörülmények felhozatala, utóbb egy ideig ez megszorittatott és a legfőbb törvényszék határozatai ellen a császári tribunálhoz intézett felebbvitelnél uj ténykörülmények felhozatala kizáratott, nyilvánláthatólag azon oknál fogva, mert a legfelsőbb bíróság a tényálladék helyes megállapitására nézve kellő biztositékot nyujtott. Utóbb azonban e korlátolás ismét megszüntetetett s Jusztinián egy törvényének alapján az uj tények vagy bizonyiték felhozatala a császári bíróságokhoz intézendő felebbviteleknél is, minden lényeges korlátolás nélkül megengedtetett, s e törvény mindvégig tényleg alkalmaztatott is.

Ezek megfejtése után áttér a szerző azon másik fontos kérdésre, hogy t. i. mi módon érvényesittettek azon uj bizonyitékok, melyek felhozását a felsőbb biró megengedte? Vajjon a felsőbb biró a bizonyitékok felvételét maga teljesitette-e s ennek alapján határozatot hozott, avagy visszaküldötte az ügyet az elsőbiróhoz oly végből, hogy az az ujabban felhozott ténykörülményekre tekintettel, ujabb tárgyalást tartson és a kifejlendőkhöz képest ujabb határozatot hozzon, avagy maga teljesitette-e a bizonyitékok felvételét s hozta annak folytán határozatát? Szerző a forrásokból mutatja ki, hogy az utóbbi eljárás volt honos még a császári bíróságoknál is, s a felebbviteli bíróság az uj bizonyitékok felvételét maga eszközölvén, azok alapján határozott.

Szerzőnk ezután áttérve a római elveknek a középkorban történt fejlődésére, megállapitja, hogy az uj bizonyitékok felhozása ezen időszakban is meg volt engedve.

Igy a canoni jog minden korlátolás nélkül megengedte az uj bizonyitékok felhozását, és pedig kezdetben nemcsak az ügy érdeme ellen, hanem a közbenszóló itéletek ellen intézett felebbviteleknél is, melyek azonban a felsőbb egyházi bíróságokat annyira tulterhelték, hogy némi megszoritásuk vált szükségessé. Ilyen megszoritás történt is IV. Innocenz pápa decretuma által, melynélfogva a „beneficium novorum“ felhozása csak a végitéletek ellen — azonban ezek ellen minden korlátolás nélkül — volt megengedve.

Hasonló irányra akadunk a régibb német törvényhozásoknál is. — A „jüngster Reichsabschied“ bibocsátása előtt ugyanis a végitéletek és oly közbenszóló itéletek elleni felebbezéseknél, melyek az azon időbeni doctrina szerint végitélet hatályával birtak, uj ténykörülmények és bizonyitékok, ha azok által a kereset érdeme lényoges változást nem szenvedett, minden további korlátolás nélkül megengedtetett.

Ezen állapot lényegében a „jüngster Reichsabschied“ által is fentartatott, csakhogy a konok felebbezés meggátlására szolgáló vagyis azon eskü mellett, melyet a felebbező fél arra nézve, hogy nem konokságból vagy a per elhuzása czéljából viszi a felsőbb biró elé ügyét, egy másik esküt is létesittetett, melyet a felebbező egyidejüleg amaz esküvel tartozott letenni, mely szerint hitet tett arra, hogy az általa a felebbviteli eljárásnál felhozandó ujitások felől vagy tudomása nem volt, vagy azokat felhozásában előbb akadályozva vagy azon hiszemben volt, hogy azok lényegtelenek, jelenleg azonban azokat ügyére nézve döntőknek tekinti. Ily esküt a másik fél is tartozott letenni, ha uj tényeket és bizonyitékokat kivánt érvényesiteni.

Ezen elvek uralták a német perjogot egész e század közepéig s legnagyobb részben átmentek azok a német particularis jogokba is, melyek közül csak igen kevés tiltja az uj ténykörülmények vagy bizonyitékok felhozatalát a felebbviteli bíróságoknál, legtöbbnyire azt megengedik vagy legfölebb korlátolják.

Más irány jelentkezik az osztrák jog fejlődésében, melynek minden tartománya külön törvény alatt állott, melyek gyakran egészen különböző alapelveken nyugodtak, egyes intézményeikben azonban mégis találkoztak. Igy pl. bár némely tartományokkan az irásbeliség, másokban a szóbeliség volt szokásban, abban — Csehországot kivéve — megegyeztek mindannyi törvények, hogy a felebbezésnél ujitások nem engedtettek meg.

Igen érdekes, hogy miután az ujitások ki voltak zárva s ennélfogva ott is, hol tiszta szóbeliség volt gyakorlatban, még a felsőbb birónál is, szükséges volt arról biztosságot szerezni, hogy mi lett felhozva az első birónál, ezt miként törekedtek eszközölni.

Az osztrák herczegségekben a rendes perekben irásbeli eljárás volt gyakorlatban, itt tehát a felebbvitelnél nehézség nem forgott fenn; a rendkivüli perekre nézve, melyek szóbelileg tárgyaltattak, az 1540. évi alsó-ausztriai Landesordnung a nehézségek gordiusi csomóját azzal vágta ketté, hogy e perekben a felebbvitelt egyszerüen kizárta. Stajerországban, Krainban és Tirolban azonban szóbelileg folytak e perek, ezeknél az elsőbiróság tárgyalásainál felhozottak akként állapittattak meg, hogy a felek ügyvédjeinek kötelességévé tétetett: az általuk előadott ténykörülményeket és bizonyitékokat a tárgyalás befejezte után irásban benyujtani. Ezen irásbeli benyujtványok helyessége Stájerországban akként ellenőriztetett, hogy két „Gedankenherr“ választatott a peres felek által, kik az egész tárgyalásnál részt vettek, s ha a szóbeli tárgyalásnál felhozottakra nézve a felek között vita merült fel, ezeket illette első sorban a határozat, s ha azok sem értettek egyet arra nézve, felhozatott-e a vitás körülmény vagy sem, az országos főkapitány, legalább négy, a tárgyalásnál részt vett ülnök közbenjöttével döntötte el azon kérdést, hogy mi veendő fel a felebbezési iratban.

Igen érdekes az is, hogy a felsőbb bíróságok eljárása, azon államok elsőbíróságai által hozott ügyek felülvizsgálatánál is, melyeknél az elsőbiró szóbelileg tárgyalt, különböző volt. Igy pl. Karinthia, Kraina, Görz, Triest, Szt.-Veith ügyei a másodbíróságnál irásban adattak be, s egyik biró által adattak a törvényszéken elő, mig Stajerhon ügyei, ellenére annak, hogy ugyanazon alsó-ausztriai felebbviteli bíróság elé kerültek, mint a többi államoké, ott szóbelileg tárgyaltattak.

Más eljárás állott fenn Csehországbán, hol ellenére annak, miszerint az 1627. évi „erneuerte Landesordnung“ az előbb gyakorlatban volt szóbeli eljárást azonnal megszüntette, a „beneficium novorum“ használatát a felebbezésben megengedte, bár korlátoltabban mint a német törvény, vagyis csak azon esetben, ha az uj bizonyitékokat használni kivánó fél arra tett esküt, hogy azokról az elsőbiróságnál történt tárgyalás alkalmával nem volt tudomása.

Ily helyzetben találta az osztrák államokat az ott maig is érvényben álló 1781. évi perrend, melynek alapján készült a nálunk behozott 1852. évi perrend, melyekben — mint tudva van — a „beneficium novorum“ vagyis uj ténykörülmények vagy bizonyitékoknak felhozása a felebbezésnél, ki van zárva.

A következő szakaszban szerző a franczia perjogot s azon perrendeket tárgyalja, melyek annak alapelveit vették át.

Franciaországban, épen ugy mint Ausztriában, az uj ténykörülményeknek a felsőbb bíróságok előtti felhozhatását illetőleg két ellenkező irány jelenkezett. Egy része a vidéki törvényszékeknek ugyanis az uj tények s bizonyitékok felhozását korlátlanul megengedte, mig a másik teljesen kizárta. E küzdelem eredménye ellenkező lett mint Ausztriában, ugyanis azon elv diadalával nyerte befejeztét, miszerint a felebbviteli bíróságnál uj ténykörülmények és bisonyitékok minden korlátolás nélkül felhozhatók. Igy áll ez ma is tényleg a franczia perrend szerint, de csakis a szoros értelemben vett felebbviteli bíróság-

[1] L. Bar-nak e mü feletti birálatát a „Zeitschrift für Privat und Öffentliches Recht des Gegenwart“ czimü folyóirat I. kötetében (3. füzet) 610. s k. l.

gokra nézve. A semmitőszék más szempont alá esik. A franczia semmitőszék szervezete ugyanis lényegesen különbözik a német legfőbb törvényszékek szervezetétől. A franczia semmitőszék nem annyira részt vevő az igazság kimondásában, mint inkább annak ellenőrzője; — mint szerzőnk magát kifejezi — nem productiv, hanem csak critikai tevékenységet gyakorol.

A semmitőszék a helytelennek talált itélet helyett nem hoz ujat, hanem a hibásnak talált itéletet megsemmisiti és az első bíróságot uj itélt hozatalra utasitja. E legfőbb bírósághoz való felebbvitel korlátolva van; s négy főosztályba sorozhatók azon esetek, melyekben a semmiségi panasz helyt foglalhat: 1. Ha az itélet valamely fennálló jogszabályba utközik; 2. ha az itélő bíróság az ügybeni itélet hozatalra nem birt hatósággal vagy illetékességgel; 3. ha lényeges alakszerüségek sértettek meg; 4. ha a vesztet fél képes bebizonyitani, hogy más bíróság által ugyan, de ugyanazon ügyben, s ugyanazon felek között, ellenkező határozatot hozott. Az ujitások az első esetben egészen ki vannak zárva, és a semmitőszék, határozatának alapjául azon tényálladékot tartozik elfogadni, mely a perben itélő bíróság megtámadott itéletében megállapittatott. Ellenben a három utóbbi esetben az ügy felvilágositása, tekintve a semmiség fennlétének igazolása végett uj bizonyitékok is hozhatók fel.

A franczia perjog elve szerint tehát a felebbvitelnél az ujitások korlátlanul megengedtetnek, ellenben a semmitőszéknél azok csak igen korlátolt mérvben foglalhatnak helyt.

A genfi perrend bár lényegileg a franczia alapján áll, a semmitőszéki intézményt ugy mint azt a franczia perjogban rendszeresitve van, nem vette át. A felsőbb bíróság vegyes-jelleggel bir, mennyiben oly itéletekre nézve, melyek ellen felebbezésnek helye a franczia semmitőszéki, a felebbezhető itéleteket illetőleg pedig a felebbezési eljárást helyettesiti. Uj bizonyitékok felhozatala vagy a hiányosan felvett bizonyitási eljárás ujból való felvétele vagy pótlása azonban mind két esetben helyt foglalhat. — Az ujitások tehát a genfi perrend szerint nagyobb mérvben foglalhatnak helyt, mint a franczia perjog szerint.

A franczia és genfi perrendek után alakultak az ujabb német perjogok és pedig akként, hogy a kisebb államok a genfi, a nagyobbak pedig a franczia törvényt vették, a felebbvitel szabályozásánál mintául.

Az előbbi csoportba a hannoverai és würtembergi; az utóbbiba: a porosz, éjszaki német szövetségi és osztrák javaslatak, továbbá a bádeni és a bajor perrendek tartoznak.

A felebbvitelnél mindnyájával megegyezőleg az uj tények felhozatala megengedtetik s csak az által korlátoltatik, hogy az uj körülményeknek nem szabad olyanoknak lenni, melyek által a kereset alapja lényegében változást szenvedne.

A legfőbb bírósághoz intézendő felebbvitel az utóbbi csoporthoz tartozó, vagyis a nagyobb államok perrendjeiben, a franczia semmiségi panasznál korlátoltabb mérvben alkalmazható, s az vagy a per tárgyának nagyobb értéke, vagy az alsóbb bíróságok különböző határozatai által van feltételezve, továbbá korlátoltatik az által is, hogy nem minden jogsérelem, hanem csak egészen határozott alaki vagy anyagi jogszabályok megsértése szolgálhat a semmiségi panasz alapjául. Ujitások e forumnál fel nem hozhatók; mert a biró nem uj tárgyalást tart, hanem csak megvizsgálja, hogy az alsóbb bíróság eljárásában az alaki s itéletében az anyagi törvény szabályait nem sértette meg.

A kisebb államok perrendjében szabályzott semmiségi panasz, a fentebbiektől föleg abban különbözik, hogy nem külön semmitőszék, hanem a felebbviteli bíróság egy nagyobb számu tagokból alakitott tanácsa itél felettük. Egyébként a semmitőszéki eljárás egészen a franczia mintára van szervezve; tehát az ügyek legnagyobb részében az ujitások ki vannak zárva.

E nagy szorgalommal összegyüjtött történeti bevezetés után áttér a szerző a felvett kérdés megoldására, mire nézve hogy biztos alapot nyerjen mindenekelőtt a birói tévedés határait igyekszik körvonalozni, vagyis megállapitani, mily tévedések azok, melyeket az első biró elkövethet, s melyeknek orvoslása képezné a felsőbb biró tevékenységének tárgyát.

A biró tévedhet: vagy a tényálladék megállapitásánál, vagy az erre vonatkozó jogszabály alkalmazásánál. Tévedése tehát vagy a tény vagy a jogkérdésre vagy mind kettőre vonatkozhatik.

A ténykérdésre vonatkozólag a tévedés ismét két féle irányban nyilvánulhat, vagy abban, hogy lényeges bizonyitékok felvételét, vagy alkalmazását mellőzi, vagy hogy a felvett bizonyitékokat helytelenül fogja fel, illetve helytelen következtetéseket származtat az előadott ténykörülményekből. Az első tévedés negativ, az utóbbi positiv jelleggel bir.

Ekként a birói tévedést körvonalazván áttér azon kérdésre, ha valjon uj bizonyitékok felhozása megengedendő legyen-e a felebbviteli bíróságnál?

Ő feltétlenül az uj bizonyitékok kizárása mellett harczol, és pedig mindenekelőtt a birósági szervezetre tekintettel. Csakis ezen elv alkalmazása esetén tartja ugyanis lehetőnek, hogy a népelem befolyásának a polgári peres eljárásban is, melynek szükségét nagy lelkesedéssel s azon meggyőződésben vitatja, hogy a népbirák intézményének előbb-utóbb tért kell foglalnia a polgári perben is épen ugy mint a fenyitő perben, mely utóbbiban azon harcz, mely e kérdés felett hosszu évek során át oly nagy tűzzel folytattatott, ma már jóformán befejezettnek, s az hogy a népelem befolyása a fenyitő eljárásnál szükséges, eldöntött kérdésnek tekinthető. Ezen iránynak kihatással kell lennie a polgári perre is, pedig erre első lépés, hogy a ténykérdés az első bíróságnál, hol majdan a népelem is részt veend, végleg megállapittassék.

De szükségesnek tartja ezt a bíróságok szervezetére tekintettel is; mert a felebbviteli bíróság csakis azon esetben fog tekintélyt nyerni, ha kitünő tagokból áll. Oly számos felebbviteli bíróságoknál, mint azon esetben ha a ténykérdés is tárgyát képezné a felebbvitelnek, szükséges lenne, ez alig reménylhető, mig ha felebbvitel csak a jogkérdésben engedtetik meg, a teendők annyira kevesbednek, hogy azon felsőbb bíróság, mely e czélból szerveztetnék a legkitünőbb tagokból lenne összeállitható, melynek határozatai a közönség előtt valódi tekintélyt lennének kivíni képesek, s tudományuk a jogfejlésre nézve a legjótékonyabb befolyást fogná érvényesithetni.

Ezen magából a bécsi szervezetből származó okokon kivül — mond tovább a szerző — vannak számos momentumok, melyek nézetét a polgári peres eljárás lényegénél s rendeltetésénél fogva is indokolják.

Ezek közül első sorban a bizonyitékok szabad mérlegelését emeli ki, nézete szerint erre főleg az első biró van hivatva, ki a perlekedő nép között él, velük közvetlen érintkezik, ismeri azok jellemvonásait, szokásait, sőt számos esetben az egyéneket is. Gyakran a jogszerző tények hatályára nézve különös helyi szokások veendők figyelembe, s csak az, ki e szokásokat közelebbről ismeri, leend képes a tényálladékot az anyagi igazságnak megfelelőleg megállapitani. — A tapasztalás tanusitja, hogy a felsőbb biró a tanukat legnagyobb részben nem hallgatja ki, hanem azoknak az első biró által irásba foglalt vallomásai olvastatnak fel, mi által alapjában sértetik a közvetlenség, s ez által a bizonyitékok szabad mérlegelésének mellőzhetlen alapfeltétele támadtatik meg.

A főeskü helytelensége a szabad bizonyitási rendszerben, elméletileg elismert dolog s a gyakorlatban csakis mint szükséges rosz tartatik fenn, de ez oly visszás helyzet, mely soká nem tarthatja magát és tért kell engednie egy józanabb, a szabad bizonyitási rendszernél összhangzó bizonyitási eszköznek, mely Angliában évek során át divik s a jelentéktelen ügyekbeni eljárásban Ausztriában is behozatott. Ez a feleknek saját ügyeikben tanukép való kihallgatása. E cselekmény nem ismételhető ha eredménynyel kiván alkalmaztatni, s teljesitésére kétségkivül csakis az első biró lehet hivatva, mert az ellenmondások kőzött a valószinüség feltalálása, csak az első közvetlen előadás és az előadó fél személyének, szóval az egész eljárás összbenyomásának kellő mérlegelése mellett válik lehetővé.

E szempontból áttér a német javaslatra. Indokoltnak látja annak azon intézkedését, hogy az egyes birákat a kényszerüség folytán lehető kivételes intézménynek tekinti s ennélfogva azok eljárása ellen, a ténykérdésbeni felebbezést is megengedi. Azonban észrevételei vannak a semmiségi esetekre nézve. Semmisitésnek ugyanis csak ott lehet helye, hol a törvényellenes eljárás az itélethozatalra van befolyással. Ilyennek azonban nem tekinthetők oly esetek p o. ha illetéktelen törvényszék itélt, vagy ha az első bíróság nem látta el itéletét indokokkal. E körülmények magukban — szerző nézete szerint — az itélethozatalra feltétlen befolyással nincsenek.

Áttérve már most azon kérdésre, hogy miként legyen értendő azon tényálladék, melynek megállapitása a felsőbb biró által kérdésessé nem tehető: e tekintetben igen szüknek találja a tényálladék azon fogalmát melyet a német perrendjavaslat felállitott s másrészről hiánynak tartja, hogy az elsőbiró eljárá-

sánál felmerült események maradandóvá tétele iránt nem intézkedett.

Jelesül helytelennek tartja, hogy e törvény csakis a jogszabály helytelen alkalmazására engedi a felülvizsgálatot kiterjeszteni, s kizárja ebből azon panaszt, mely a birónak a tényálladék megallapitása körüli tévedéseire vonatkozik. (Irrthum in der concreten Beurthe lung tathsächlicher Verhältnisse). Igy a német perrend szerint a felülvizsgálat nem indokolható azzal, hogy a biró hibázott midőn p. o. a felek között e per tárgyára nézve létrejött valamely megállapodást ujitásnak tekintette, vagy ha csupán valamely összeg átadása bizonyittatik ezt a biró megtörtént fizetésnek mondja ki, vagy az egyik félnek tényleges viszonyát bizonyos dologhoz birtoknak minősitette-e stb. Ezt ő oly esetben ha az ujitások a felsőbb biró előtt ki vannak zárva, határozottan hibásnak véli és miután minden tévedés, mely a tényleges viszonyok concret megbirálása körül felmerült jogsértést foglal magában, a felülvizsgálatot ez irányban is kiterjesztendőnek tartja. — Bar azonban a szerző ezen nézetét röviden, de alaposan megczáfolja s e czáfolatnál magának szerzőnek a ténykérdésbeni felebbvitel kizárása mellett felhozott legnyomósabb érvét is fegyverül használja fel. Szerző ugyanis midőn azt, hogy a tényálladék megállapitása az első biró által leghelyesebben történhet, azzal indokolta, hogy a jogi forgalom helyi jellege csakis akkor vehető kellőleg figyelembe, már pedig — mond Bar — ezen előny teljesen veszendőbe menne, ha a tényálladék megállapitásába a felsőbb birónak olyszerü befolyás engedtetnék mint azt a szerző kivánná. (Zeitschrift für das Privat und öffentliche Recht der Gegenwart I. Band 615. l.).

Szerzőnk a német javaslat elleni további kifogása, hogy csak az első bíróság által döntőnek tartott ténykörülményekre rendeli el a bizonyitékok felvételét, minek azután következménye, hogy ha felsőbb bíróság az ügyet más oldalról fogja fel előtte döntők lesznek oly tények is, melyeket az első biró saját álláspontjából ilyeneknek nem tekinthetett, s nem marad más hátra, mint e bizonyitékok utólagos felvételét rendelni el, mi czéltalan időveszteséggel van összekötve. Véleménye tehát oda terjed, hogy a felek kérelmére oly ténykörülményekre is eszközölni tartozzék a bizonyitási eljárást, melyek az ő álláspontjából ugyan nem döntők, azonban ha a fél által előterjesztett álláspont fogadtatik el, azok ezen álláspontból az ügy elintézésénél döntők lesznek. Szerző e nézetét Bar is helyesli. Én ellenkező nézetben vagyok; mert jóllehet tagadhatlan, hogy azon ügyek melyekben ezen eset felmerül, gyorsabb elintézést nyernek, másrészről az sem tagadható, hogy ez által azon ügyek, melyekben a felsőbb biró ugyanazon szempontból indul ki, melyen az alsóbb biró áll, s melyekben a bizonyiték felvétele teljesen felesleges, czéltalanul történt késedelmet szenvednek. A kérdés sulya tehát abban öszpontosul, mely ügyek vannak nagyobb számmal? Nézetem szerint az utóbbiak száma az előbbiekét 8—10-szeres mérvben felülmulja, minek igazolására szolgáljon azon arány, mely nálunk a feloldott és az érdemelig elitélt ügyek között létezik.

Ezek után szerző vizsgálódásának eredményeként levonja, hogy a német javaslat alapelve helyes, s dicséretes azon bátorság, melylyel azt minden előző példa nélkül érvényesiteni törekszik. Részleteiben azonban sok javitást igényel, ha az uj jogorvoslati rendszer minden nehézség nélkül akar a német jogéletbe beékeltetni.

(Vége következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvek átalakitásáról.

A „Jogtudományi Közlöny“ f. é. 3-ik számában „Észrevételek a telekkönyvek átalakitása iránt“ czim alatt egy czikk jelent meg dr. Imling Konrád kir. tvszéki biró ur aláirásával, melyre lehetetlen észrevételt nem tenni.

Magam is foglalkoztam a tárgygyal s több községben a kiigazitást keresztül vittem a nélkül, hogy az általam követett s az illető törvényszékek által elfogadott módozat ellen, bármely részről kifogás felmerült volna.

A czikkben jeleztetik mi az inconveniens, de czikkiró ur nem veszi magának a fáradságot, hogy a hiba eredetét kutassa s arra rámutasson.

Dr. Imling urnak az szolgál kiindulási pontul, hogy az urbéri rendezések folytán szükséges telekkönyvi kiigazitásoknak nem csak a birtok állási, hanem a tulajdoni lap is tárgyául szolgál; és ez az igazságügyi miniszterium által 1869. évben 2579. sz. a. kibocsájtott szabályrendelet 7-ik §. értelmében helyes is volna.

Az igazságügyi miniszterium iparkodott a fent emlitett szabályrendeleti határozatnak, 1874 évi április 15-én 10864. sz. a. rendeletével élét venni, melyben a müködő mérnököknek egyenesen megtiltotta, hogy a tagositás folyama alatt szerzett birtokokat az illetők egyéb birtokával egyesitve mutassák ki.

Ezen rendelet indoka az, hogy a kincstárnak átruházási illetéke meg ne röviditessék. A helyesebb indok az volna, hogy a birtokrendezések folytán szükséges telekkönyvi kiigazitás correcte csak akkor fog keresztül vitetni, ha ezen müveletnél a telekkönyvek *B.* lapja érintetlenül marad.

Az igaz, hogy urbéri ügyekben a végrehajtás foganatositásával rendszerint egy törvényszéki biró bizatik meg; de hogy ez, a telekkönyvi rendtartásban szabályozott ügyeket ez alkalommal — per tangentem — eldönthessen, az semmi határozatban sem foglaltatik; miután telekkönyvi hatósággal járásbiróságok is vannak felruházva, s ezek a törvényszékektől függetlenül viszik ebbeli ügyeiket, s azokra a törvényszékek hatásköre ki nem terjed.

Az urbéri ügyek végrehajtásánál tehát a telekkönyvi szabályok figyelmen kivül maradnak azon további okból is, mert az urbéri ügyek felszerelése is olyan, mely a telekkönyvi szabályok megfigyelésére tért nem enged.

Kinek osztassék ki a tagositandó birtok, a legelő, a faizási, a nádlási illetmény?

Ez az urbéri jogban érthetetlen kérdés; miután a fent jelölt illetmények nem személyre hanem a ház vagy telek száma után osztatik és osztandó ki; és pedig azon egyszerü okból, mert az urbéri rendezés nem arra való, hogy bizonyos személyeknek tulajdoni joga elismertessék és feljegyeztessék, hanem arra, hogy a volt földesur és a volt jobbágyság közt fenlevő birtok közösségét megszüntesse s mindkét félnek, tudni illik egyfelől a volt földes urnak, másfelől pedig a volt jobbágyoknak saját birtokterületeiket elválasztva, kinek-kinek a magáét kiadja.

Azon jogczim megállapitása, mely alatt a volt földesurak, vagy a volt jobbágyok bármelyike, a nevére irt területeket birtokolja, az urbéri eljáráshoz egyáltalán nem tartozik.

Hiszen azon esetben is, midőn ugyan egy zsellértelken két ház épült, nem az urbéri bíróság illetőségéhez tartozik eldönteni, melyik zsellérház birtokosának adassék ki a legelőilletmény! Az a legutóbbi urbéri összeirás vonatkozó ház száma után kiosztatik, és a ki erősebb joggal vél birni ezen legelőilletményre, azt a polgári per utján érvényesiti s szükség esetén az illetményt lezároltathatja; miután csak a polgári biró lehet hivatva a birtok és tulajdon iránti jogczimek megvizsgálására és eldöntésére.

Annyi áll, hogy a müködő mérnök mind a földkönyvben mind a kimutatásokban az illető telki birtokosok neveit is kitünteti; mivel azonban a nevek beiktatása egyszerü bemondás után történik, ez csak arra szolgálhat, hogy az illető telki birtokot tüzetesebben megjelölje, de hogy ezen bemondás után, bármi tulajdoni vagy birtokjog megállapitható lenne, azt már a név beiktatásának keletkezése sem engedi meg.

Akár hányszor megtörténik, hogy a birtokos a mérnök hivására meg nem jelen s annak nevét valamelyik községelőljáró vagy a kisbiró dictálja be.

A földkönyv, és a felvételi térkép hitelesitését megelőző nyilvánositás alkalmával is, a községi határ integritása, a régi urbéri okmányok összehasonlitásával megállapitatik, s a netáni foglalások, vagy abból elszakitások fenlése constatáltatik, s azután oda irányul a müködés, valjon a müködő mérnök, minden egyes, a határhoz tartozó részletet felvette a földkönyvbe, és térképbe; de nem oda, hogy az egyes részletek birtokosául kit jegyzett be?

A felperesi keresetben nincs oly kérelem, mely a tulajdonjogra vonatkoznék; az urbéri per folyamában nem készül egyetlen egy okmány sem, melylyel a tulajdonjogot bizonyitani lehetne; s miután a telekkönyvek kiigazitásának ezen okmányokon kell alapulnia, világos, miszerint azokból a telekkönyvek *B.* lapját kiigazitani nem is lehet.

Az urbéri perben mindenütt a birtok, tettleg a mint van, a telekkönyv *B.* lapján mindig csak a tulajdon s az azzal össze függő jogok képezhetik a kérdés tárgyát.

Ez pedig két oly heterogen elem, melyet a mathematikus sem kever össze. De erre nincs is semmi szükség. Hiszen az urbéri rendezés folyamában vagy annak befejezésével is, akadálytalanul lehet a *B.* lapra vonatkozó bármely bekebelezést eszközölni, ha a kérvény a telekkönyvi rendeletben foglalt kivánalmak szerint felszerelve s stylisálva van.

Non licet entia sine necessitate multiplicare.

Azért legjobb lesz ha az igazságügyi miniszterium az 1874. évi rendeletében foglaltakat, a telekkönyvek kiigazításával foglalkozó törvényszéki egyénekre is kiterjeszti, s azoknak utasitásba adja, hogy a kiigazitásokat csupán a birtok állási lapra vonatkozólag eszközöljék.

Egyébként nem lehet csodálni, hogy e tárgyban annyi a fogalomzavar. Minden parczellának, hála isten, három száma van; egyet a közhitel telekkönyvben, másikat az urbéri földkönyvben, harmadikat a catasteri telekkönyvben bir. Mind a telekkönyvezés, mind az urbéri rendezés, mind a catasteri felvétel egymástól függetlenül folyamatosittatván, akár hányszor előfordul, hogy az illető parczella azonosságát constatálni nem lehet, mivel az vagy itt, vagy amott kihagyatott, vagy más részlettel együtt vétetett fel.

A magyar törvényhozás átka, az a sok „filius ante patrem“ itt is megboszulja magát, s innét származik, hogy az egyszerü ügyek összebonyolitatván, egy drága apparatusra lesz szükség, mely azokat ismét rendbe hozza; ha t. i. oly egyénkerül a dolog élére, ki ugyan protectióval nem, hanem a szükséges értelmi és tudományos tőkével rendelkezik.

Legujabban ismét beparancsoltatott minden urbéri okmány a pénzügyi igazgatóságokhoz; mikor kerül az vissza, nem tudni. Addig pedig a telekkönyvi kiigazitás szükségkép szünetel.

Pedig azon tétel mégis csak kétségtelenül fenáll, hogy adót csak attól lehet követelni, kinek birtoka iránt kétség nem merül fel. A telekkönyv kiigazitásának tehát a cataster kiigazitását meg kellene előznie.

Mindamellett a törvényszékeknek meg van hagyva, hogy ezen kiigazitásokat hivatalból eszközöljék.

Az a telekkönyvi iroda sem igen kivánkozik ily kiigazitásba belekapni; s ez természetes, miután a telekkönyvi hivatalnoknak az urbéri törvény és ennek alapján készült birtokrendezésről fogalma sincs, a tagositásnál müködő mérnök eljárásával s számitási módját nem is ismerheti; azon kivül a telekkönyvi hatóságoknál létező térrajzok legnagyobb részt olyanok, hogy azokat az urbéri térképekkel eltérő s épen nem müvészi kivitelük miatt összehasonlitani sem lehet: bátran állithatni, hogy a telekkönyvi személyzet ily kiigazitást helyesen soha sem fog létrehozni.

Igy áll ez a pénzügyi igazgatóságoknál foganatositandó catasteri kiigazitással is.

Mindebből az következik, hogy helyre kell állitani a logicai egymásutánt s legelőször is a birtokot biztositani, mert csak erre vonatkozhatik a tulajdonjog s adózási kötelesség.

Eként nem a catasteri, hanem a földkönyv helyrajzi számait kell mind a közhiteltelekkönyvbe, mind a catasteri munkálatba átvenni, mivel ezek a hitelesitás folytán a térmértékre nézve is legtöbb biztositékot ad.

A telekkönyv kiigazitásának tervezetét pedig annak kellene elkészitetni és beterjeszteni, a ki az urbéri rendezés létesitésére a mérnököt felfogadta. A telekkönyvi hatóság erre záros határidőt tüzne ki, melynek sikeretlen elteltével az illető részére és költségére ügygondnok neveztetnék.

Utóvégre is az egészet oly ügyvédnek kell megcsinálni, vagy erre utasitást adni, ki urbéri ügyekkel foglalkozott, mert csak ennél lehet feltételezni az urbéri és telekkönyvi törvények ismeretét.

R.

Még nehány szó a vitás telekkönyvi jogesetekhez.

E lapok 4. számában megjelent véleményem kiegészitésül a következőket kivánnám megjegyezni.

Először: Nem mondtam meg, hogy miként döntendő el az elsőbbség. — Nézetem szerint ezt nem is lehet megmondani, azon oknál fogva, mert az előadott esetben elsőbbségről szó nem lehet; — kétségtelen, hogy a tulajdonos szenved, s ép azért szenved, mert nincsen elsőbbsége, mert a vele egyidejüleg érkezett beadványok a tkrdt. 61. §-a szerint egyenlő rangsorozatban állanak, tehát egyiknek sincs elsőbbsége.

Másodszor: Hogy a tulajdonjoggal egyidejüleg bekebeleztetni kért zálog- és szolgalmi jog feltétlenül megáll, az u. n. argumentatio a contrario — a legkétségtelenebbül bizonyitja be: ugyanis ezeknek bárminemü megszoritása egyenlő s egyértelmü a tulajdonjog bekebelezését tárgyazó beadvány javára elsőbbség engedésével, pedig annak elsőbbségét a tk. rendt. hivatkozott §-a határozottan kizárja.

Harmadszor: Utalok az általános jogelmélet azon ép oly igaz mint kétségbe nem is vont elvére, hogy ugyanazon tárgygyal, de különböző tartalommal biró jogok összetalálkozása esetében — concursus jurium — valamennyi jog egymás mellett megáll s gyakorlandó. — Ez itt az eset, a hol a „jogkeletkezés egyidejüségénél“ fogva — a tulajdonjoggal azzal egyidejüleg keletkezett zálog- és szolgalmi jog találkozik.

Negyedszer: Még csak a megjegyzésben foglalt ama kifejezésre, hogy ha ugy a szolgalom mint a zálogjog érvényesithető a tulajdonos ellen, csak utóbbi veszthet, — ez utóbbi szó közönséges és jogi értelmét szeretném megkülönböztetni. Hogy a tulajdonos veszithet azaz károsulhat, az ép oly igaz, — mint igaz az, hogy a kellő óvatosság mellett a károsulás tehetősége kikerülhető, — s a mint igaz az is, hogy valamely jogelv helyes volta ellen, az abból, és mint különösen jelen esetben csak a szükséges óvatosság elmulasztása miatt, valakire háramolható károsulás eshetősége érvül fel nem hozható. — Jogilag vesztésről, tehát jogvesztésről pedig, miután a tulajdonos nem korlátlan, hanem csakis a vele egyidejüleg keletkezett szolgalmi s zálogjoggal korlátolt, helyesebben nem tehermentes, de ezen jogokkal terhelt tulajdoni jogot nyerhetett és nyert — ugy hiszem szó nem lehet.

Dr. Heil Faustin,
alsó-kubini ügyv.

Különfélék.

Nyilt-levél a „M. Igazságügy“ szerkesztőjéhez.

Ön folyóiratának e napokban megjelent 2-ik füzetében egy birálatot közöl a dr. Dárdai Sándor és általam a kir. közjegyzők számára irt kézikönyvről.

Mily tárgyilagos ezen, a ferditésektől sem ment birálat, az eléggé kitetszik már személyeskedő bevezetéséből, melyben a többi közt azon vakmerő gyanusitást fejezi ki, hogy én talán csak nevemet kölcsönöztem a mű czimlapjára.

Ezennel értésére adom Önnek: hogy nevemet nem szoktam geschäftelésre használni, s ezért visszautasitom a fenebbi merész és czélzatos gyanusitást, bár mennyire kivánt is megtisztelni azon hizelgéssel — mely ép Öntől meglepő — hogy t. i. egy szaklap szerkesztője az én szerény nevemre szorult volna.

Nem reflectálok részemről az alig érdemleges birálatra, sőt el is itélheti a meg nem nevezett biráló, — vásári munkának jelzett kézikönyvünket. Annyi bizonyos, hogy én és e lapok t. szerkesztője ama munkát nem magunk számára irtuk.

Zlinszky Imre.

—

Ügyvédi kamara. A pécsi ügyvédi kamara e hó 6-án alakult meg. A választások eredménye a következő: Elnök lett: Radenich János; alelnök: Kramolin Emil; titkár: Erreth János; ügyész Malletter Rudolf; pénztárnok: Fekete Mihály. Választmányi tagok: Fesztl Rajmár, Danitz Antal, Timanfay János, Vajda János, Bubreg Antal, Haidekker Károly, Zaáry József, Papp Endre. Póttagok: Likl János, Haksch Emil, Hagymásy Károly, Kiss Lajos.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 7. sz. Budapest, 1875. febr. 17.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Lehetnek-e nem gyakorló ügyvédek is az ügyvédi kamara tagjai. Dr. Plósz Sándor, egyet. jogtanár urtól. — Az ügyvédség világtörténeti fejlődése. Herczegh Mihály, jogtanár urtól. — Jogirodalom. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Törvénykezési szemle. — A pprts 349., 354. és a telekk. rendt. 114. §§-ai közötti összeütközés. Magay Károly, aljbiró urtól. — Még nehány szó a vitás tkvi jogesetekhez. I. Sztehlo Kornél urtól. — II. — III. Náthán Salamon, ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Lehetnek-e nem gyakorló ügyvédek is az ügyvédi kamara tagjai.

Az uj ügyvédi rendtartás intézkedései mellett kétely támadhat és támadt is már az iránt, vajjon bejegyeztethetik-e magokat az ügyvédek lajstromába és lehetnek-e az ügyvédi kamarának tagjai, oly, ügyvédi oklevéllel biró egyének is, kik más foglalkozást üznek, pl. mint birák, ügyészek, állami, törvényhatósági vagy magán-hivatalnokok vannak alkalmazva, vagy kik mint magánzók élnek, de az ügyvédséget gyakorolni nem akarják.

Az ügyvédi rendts. ezen kérdésről kifejezetten nem intézkedik. Azonban a törvény azon §-ai, melyek a lajstromba való felvétel előfeltételeit megállapitják, oda utalnak, hogy az ily egyéneknek felvételét megtagadni nem lehet. A 2. §. ugyanis positiv előfeltételként határozottan csak a magyar honpolgárságot, a törvényszerü ügyvédi oklevelet és az ügyvédi kamara kerületében állandó lakást[1] kivánja meg, a 3. §. pedig nem kevésbé határozottan a felvételt kizáró okokként a következőket irja elö: „ha a jelentkező csöd vagy gondnokság alatt áll; ha oly büntett vagy vétség miatt fenyitetett meg, vagy áll vizsgálat alatt, a mely miatt öt a 65. és 66. §. értelmében, az ügyvédség gyakorlatától el kellene mozditani, vagy ha már az eddig fennálló törvényes szabályok szerint az ügyvédségtől bizonyos időre avagy örökre eltiltatott: és ha ideiglenesen tiltatott el, azon idö tartama alatt, melyre a tilalom terjed. A helyes értelmezés szerint nem szenved kétséget, hogy az utóbbi §. azon szavai „vagy ha már az eddig fennálló szabályok szerint — melyre a tilalom terjed“ nem vonatkozhatnak azokra, kik az eddigi törvények és rendeletek által az ügyvédségtől eltiltattak, — hanem csak azokra, kikre a tilalom az eddigi szabályok szerint fenyitő vagy fegyelmi uton hozott határozat által ki lett mondva; ezt nem csak az egész §. összefüggése, hanem azon körülmény is igazolja, hogy az ellenkező értelmezés felvétele mellett, az eddig fegyelmileg elmozditottak vagy felfüggesztettek, az ügyvédek lajstromába beigtathatók volnának.

A most emlitett §-ok, melyek rendelkezései a 109 §-ban az eddig ügyvédi oklevelet nyert egyénekre is kiterjesztetnek, taxative sorolják fel a felvétel kellékeit, az ügyvédi kamara választmánya pedig a felvétel iránti határozatnál kétségkivül kizárólag csak ezen szabályokhoz tarthatja magát és a felvételt más okból nem tagadhatja meg.

Az elöl emlitett egyének tehát az ügyvédek lajstromába beiktathatók. Más kérdés azonban az, hogy mi történik ezután, maradhatnak-e mint birák stb. az ügyvédi kamara tagjai.

Az ügyvédi kamarába való felvétel következménye a felvettre nézve, kétség kivül az, hogy ő az ügyv. rendts szabályainak ezen időtöl fogva mindenben alá van vetve. Nevezetesen alkalmaztatni fognak reá a törvény 10. 28. s 68 §-ai is. Tehát a 10. §. értelmében nem folytathat üzletszerüen bármi oly foglalkozást, mely ügyvédi hivatásával össze nem fér. A 28. §. értelmében, vagyontalan perlekedők részére ügyvédül történt kirendelését tartozik elfogadni. A 68. §. szerint pedig ügyvédi kötelességeinek, tehát a 10. és 28. §-oknak (l. a 28-t is) megsértése esetében is fegyelmileg fenyithető, minek szükség esetében az elmozditásig kell terjedni.

Miután azonban az ügyvéd a 28. §. esetét kivéve, a 41. §. értelmében felek képviseletét elvállalni nem tartozik, azok kik a 10. §. rendelkezése alá nem esnek, ha a vagyontalanok képviseletét, midön kirendeltetnek elvállalják, akadálytalanul lehetnek az ügyvédi kamara tagjai. Áll ez nevezetesen a magánzókra nézve.

Azon kérdés, hogy kiknek foglalkozása nem fér össze az ügyvédi hivatással, általában el nem dönthető. Ez quaestio facti marad. A 10. §. azonban mindenesetre szükebb értelmezést enged, mint az osztr. ügyv. rendts 20. §-a. Nevezetesen nálunk a magánhivatalnokok foglalkozása is összeférhetlennek fog találtathatni az ügyvédi hivatással, a mennyiben ez utóbbit az ügyvédkedésben, az ügyvédség gyakorlatában, feleknek üzletszerü képviseletében találjuk. Igy pl. oly hivatalnok foglalkozása, ki mások nevében üzletszerüen keresk. ügyleteket köt, aligha fér össze az ügyvédi hivatással. Állam- és törvényhatósági hivatalnokok foglalkozása rendszerint összeférhetlen. De nem kivétel nélkül, a kincstári, megyei és városi ügyészek foglalkozára ép ügyvédi, a tanárok foglalkozását az oszt. ügyv. rendts 20-a is összeférhetönek találja az ügyvédséggel. Némely hivatalnok foglalkozása ellen tehát az ügyvédi rendts szempontjából, tehát az ügyvédi kamara választmányának, nem lehet kifogást tenni.

A hivatalnokok azonban többnyire a hivatalos oldalról is el vannak tiltva az ügyvédség gyakorlatától.[1]

[1] Ezen utóbbi kellékre, mely nem az első megalakulásra, hanem a jövöbeni felvételre vonatkoztatandó (l. 109. §.), zárjel közt azon megjegyzést lehet tenni, hogy azt itt megkivánni helytelen, mert e szerint az, ki nem eddigi lakhelyén akar ügyvédi irodát nyitni, hanem pl. más kamara területén levő szülővárosában, mindenekelőtt oda tartoznék költözködni, ott állandóan lakni és csak azután vétethetnék fel az ottani ügyvédi kamara által, a mi a törvény szándékában bizonyára nem áll. Ellenkezik ezen kellék egyébiránt a 8. §-al is.

[1] Igy pl. a birák, kir. ügyészek, birósági hivatalnokok, a közjegyzők.

Ez ugyan magában véve nem involválja azt, hogy azok az ügyvédi kamara tagjai ne lehessenek, de az ügyvédek lajstromába való bejegyeztetés az ügyvédség gyakorlatára vonatkozó akaratnyilvánitásnak, sőt az ügyvédkedést megkezdő cselekményének tekintethetvén, ez arra szolgálhat okul, hogy a hivatalnok saját felelössége által az ügyvédi kamarából való kilépésre felszólittassék, vagy ennek sikertelensége esetében ellene fegyelmi eljárás indittassék. Mindez azonban nem szolgálhatna annak megalapitására, hogy az ügyvédi kamara választmánya az illetők felvételét megtagadja, vagy hogy az ügyvédek lajstromából kitörülje. Az ügyvédi kamara választmányát csak az ügyvédséggel összeférhetlen hivatal, de nem a hivatallal összeférhetlen ügyvédkedés érdekli.

A dolog tehát ezek szerint ugy áll, hogy azok, kik az ügyvédi hivatással össze nem férő foglalkozást üznek, az ügyvédek lajstromába felvétethetnek ugyan, de a felvétel után különbeni fegyelmi eljárás terhe alatt tartoznak az ügyvédséggel össze nem férő foglalkozást abbanhagyni. Ezen megnyugtató eredmény gyakorlatilag annyiban is fontos, hogy e szerint az, ki ügyvéd akar lenni, eddigi állásában bevárhatja felvételi kérelmének eredményét, és nem kénytelen előre lemondani. (L. az ügyv. rendt. 7. §-t is.)

Vannak, kik azon nézetet pártolják, hogy az, ki az ügyvédi rendts 2. §-ának megfelelni képes és a 3. §. alá nem esik, nemcsak felvehető az ügyvédi lajstromba, hanem mint biró, kir. ügyész stb. a kamara tagja is maradhat. Azt mondják, hogy az ügyvédi kar tekintélyét csak emelheti, ha a kamarának nemcsak gyakorló ügyvédek, hanem más magas állásu egyének is tagjai, hogy czélszerü az ügyvédi kamarába független, a kenyérkeresés érdekei által nem befolyásolt egyéneket is bevonni, kik, mint okleveles ügyvédek, az ügyvédi kar tekintélye iránt jogosult érdekkel birnak stb. Ezen általános okokból volna magyarázható, hogy miért nem zárja ki a törvény ezeket világosan az ügyvédi kamarába való felvételtől.

Ezen általános érvek azonban a közelebb vizsgálatot nem állják meg, azok a törvény szelleméből igen könnyen megczáfolhatók, sőt az általános érvek ép arra utalnak, hogy a 10. §. szigoruan kezeltessék. A törvény főintentiója az ügyvédi kamarák felállitásánál az volt, hogy az ügyvédi kar tekintélye és a szükséges rend a testületi szellem által tartassék fenn. Nem kivülről, a nem gyakorló ügyvédektől, hanem belülről a gyakorló ügyvédektől kell e tekintélynek eredni.

A kenyérkeresés érdekeitől teljesen ment egyének nem szükségesek, ép a gyakorló ügyvéd jól felfogott érdekének kell az intézményt fentartani. Oly meleg érdekeltséget, mely ezt eredményezze, csak a gyakorló ügyvédnél lehet feltételezni, a birák és más hivatalnokok nem ügyvédi oklevelük, hanem mint a mindennapi élet bizonyitja, saját állásuk érdekével birnak, a gyakorló ügyvédektől nagyon megkülönböztetik magukat. Különösen ellenkeznék a törvény szellemével, hogy a birák, kiktől a törvény az ügyvédeket függetleniteni akarta, midőn a fegyelmi hatóságot nem reájuk, hanem a kamara választmányára bizta, egy más uton a nem szándékolt befolyáshoz jussanak.

A törvény egészéből az elfogulatlan olvasó előtt kétségtelen, hogy az a gyakorló ügyvédek részére van alkotva. Ezt egyes kitételek is igazolják, igy a törvény az ügyvédi oklevéllel biró egyént ellentétbe helyezi az ügyvéddel. (V. ö. 1. és 2. §§.) Nem az ügyvédi képesitésnek, hanem az ügyvédkedésnek megszüntéről szól (a IV. fejezet czime) a 34. §. azon esete, „ha az ügyvéd önkéntesen lemond", kétségtelenül csak a gyakorló ügyvédi minőségre vonatkozhatik. Az V. fejezet tisztán a gyakorló ügyvéd szempontjából határozza meg az ügyvéd jogait és kötelességeit, és jóllehet a törvény az ügyvéd fogalmát sehol sem adja, mégis a 38. §., mely az ügyvédek jogainak élén áll, a gyakorló ügyvéd főképességét, t. i. feleket képviselhetni, állapitja meg, mi ismét csak arra mutat, hogy a törvény csak a gyakorló ügyvédekre gondolt.

Az emlitett általános érvelésnél látszólag több erővel bir a fenti nézetnek következő elmés támogatása.

A ptts 85. §. *b)* pontja értelmében a feleknek magukat képviseltetni kell „ügyvéd által a rendes eljárásban — ha maga a fél nem ügyvéd". Ezen rendelkezés értelmében mindenki, ki ügyvédi oklevéllel bir, rendes eljárásban saját személyében felléphetett, nevezetesen: a biró, kir. ügyész és birósági hivatalnok is. Ámde az uj ügyv. rendt. 1. §. szerint „az ország biróságainál és hatóságainál mint ügyvéd csak az müködhetik, ki bármelyik ügyvédi kamara által az ügyvédek lajstromába felvétetett". Hogy tehát az elől emlitettek korlátolt ügyvédkedési jogukat, melytől öket az ügyv. rendt. sehol sem fosztja meg, fentarthassák, szükséges, hogy magukat az ügyvédek lajstromába felvétessék és az ügyvédi kamara tagjai maradjanak.

Ezen érvelés azonban erejét veszti, ha a ptts 85. §. *b)* pontját és az uj ügyv. rendt.-nak arra való befolyását tüzetesebb vizsgálat alá veszszük.

A ptts 85. §. *b)* pontjának ratioja közetkező: — A törvény gondoskodni akart arról, hogy a felek érdekei a formalisabb és fontosabb rendes eljárásban jogtudó egyének által legyenek képviselve, hogy az ellenfél és a biró eljárása a jogtudatlanság és tapasztalatlanság által ne nehezittessék, ezért kimondotta, hogy mindenki, ki nem ügyvéd, a rendes eljárásban postulare prohibitus, saját személyében perbeli előterjesztéseket nem tehet. A ratio ugyanaz, mint a 85. §. *a)* pontjában, hol az érthető előadási képesség hiányában levők a sommás tárgyalástól is eltiltatnak.

Világos ezekből, hogy a ptts ezen egész pontjában az ügyvéd a képesség, jogismeret, tehát az ügyvédi oklevél szempontjából kivántatik meg. Különösen kétségtelen, hogy ezen pont azon esetében melyben meghatároztatik, hogy kinek nem kell ügyvédet segitségül hivni, magát ügyvéd által képviseltetni, egyedül a jogismeret, illetőleg az annak kriteriumául megkivánt ügyvédség alatt, csak az ügyvédi oklevél érthető.

Az ügyvédi rendts 1. §-a ellenben midőn meghatározza, hogy kit tekint oly ügyvédnek, ki biróságok előtt mint olyan müködhetik, nem a perbeli előterjesztési képesség szempontjából, hanem az ügyvédi üzlet szempontjából, indul ki. Előtte ügyvéd ki feleket képvisel (38. §.) és ki egyedül képviselhet feleket üzletszerüen (39. §.). Az ügyv. rendts tehát azon ügyvéd fogalmát határozza meg, kit segitségül kell hivni, megmondja, hogy milyennek kell azon ügyvédnek lenni ott, hol a félnek magát ügyvéd által kell kepviseltetni, de arról, hogy mikor kell magát a félnek ügyvéd által képviseltetni, nem intézkedik, itt tehát a prts 85. §-a, mely ép ezt szabja meg, teljesen érvényben marad. Az ügyv. rendts tehát a prts 85. §. *b)* p.-nak azon ügyvéde fogalmát, ki másokat képvisel megváltoztatta, de nem azét, kinek magát képviseltetni nem kell. Miután az uj törvény arra, hogy kinek kell magát képviseltetni nem is gondolt, oda, hol erről van szó, hatálya egyáltalában nem terjed ki, és ezért a 85. §. *b)* p.-jának kivételében emlitett ügyvéd, marad az, ki eddig olyannak tekintetett, ki ügyvédi oklevéllel bir.

Igy tehát a prts 85. §. *b*) pontjta végén emlitett ügyvédeknek a kamarai tagságra nincs szükségük.

A fenntiek értelmében a biráknak stb., ha ügyvédi oklevéllel birnak a rendes eljárásra bocsátása akkor is megengedendő, ők mint szükségképi képviselők, (atya, gyám) lépnek fel, tovább azonban ügyvédi oklevelük hatálya ki nem terjed, mások nevében mint ügyvédek fel nem léphetnek.

Igaz ugyan, hogy az 1871. VIII. t. cz. 21. §-a, a biráknak megengedi, hogy ők a velük 3-ad izig rokonságban vagy másod izig sógorságban levők részére periratokat szerkeszthetnek, mi az 1871. XXXIII. t. cz. 8. §-a folytán a kir. ügyészekre is áll, hogy az 1874. okt. 15-iki birói ügyviteli szabályok 21. §-a a birósági hivatalnokoknak ugyanezen személyek ügyeiben a perbeli képviseletet is megengedi. [1] Az sem szenved kétséget, hogy ezen szabályok értelmében az emlitett hivatalnokok, ha ügyvédi oklevéllel birtak, hozzátartozóikat rendes perekben is képviselhették, azonban jövőben ezt nem tehetik.

Mindenekelőtt szem előtt tartandó, hogy ezen szabályok nem abból indultak ki, hogy az ügyvédi oklevéllel biró hivatalnokoknak a korlátolt ügyvédkedést lehetségesitsék, hanem hogy ily közelebb álló személyek ügyeiben kivételt akartak megállapitani azon szabály alól, mely szerint nekiek a felek pártján lenni fegyelmi vétségül tudatik be. Ez a kérdéses §-ok állása és összefüggése által igazolva van. Az ügyvédkedhetésről ezen szabályok semmit sem tartalmaznak, ezt az illetők részére nem biztositották, és ha ők az eddigi szabályok szerint mint ügyvédek mégis felléphettek, ez nem a fegyelmi szabályok által megadott különös képesités folytán, hanem azon körülmény folytán történt meg, mert ők véletlenül ügyvédi oklevéllel is birtak, és mert az előbbi szabályok értelmében az ügyvédi oklevél az ügyvédséggel egyenértékü volt. [2] Azonban ép ezen legutóbb emlitett körülményen az uj ügyv. rendts változtatást tett; ügyvédnek, ki feleket képviselhet most már csak az ügyvédi kamara tagja tekintetik, és ennek folytán a birák stb. azon képességüktől hogy hozzátartozóikat mint ügyvédek képviselhessék, elestek, azon egyszerü okból, mert ők most már nem ügyvédek.

Azt sem lehetne mondani, hogy ép ezen okból, meg kell nekiek engedni, hogy ők az ügyvédi kamara tagjai lehessenek, ez annyit jelentene, mint kimondani, hogy mindazokra, kiknek foglalkozása az ügyvédi hivatással eddig megférhetőnek találtatott, az ügyv. rendts 10. §-a nem alkalmazható. Miután pedig eddig attól, ki ügyvédi oklevelét felmutatta, nem lehetett a perben kérdeni, hogy minő foglalkozása van, ugy hogy az ügyvédség oldaláról tekintve a dolgot, eddig mindenki kiñek ügyvédi oklevele volt, feleket képviselni képességgel birt, ő magát, nehogy ezen képességétől elessék az ügyvédi kamarába felvétetheti és daczára az ügyv. rendts 10. §-ának az ügyvédséggel megférhetlen foglalkozás mellett is a kamara tagja maradhat.

[1] Ezen 21. §. végpontja, „a mennyiben ez által más törvény rendelete nem sértetnék meg,“ nyilván nem az akkor még meg sem alkotott ügyv. rendtsra, hanem mint az 1871. VIII. tczikknek megfelelő 21. §-a, a ptrs 56. §-ára vonatkozik.

[2] Az 1869. jun. 10-iki ig. m. r. ugyan az ügyvédi képesitést szabályozván, 24. §. előirja, hogy az ügyvéd tartozik magát azon e. f. törvényszéknél bejegyeztetni, melynek területén müködni fog, de ez csak disciplinaris szempontból kivántatott meg, és mig az ügyvéd ily uton a gyakorlattól fel nem függesztetett vagy el nem mozdittatott, ha be sem volt is jegyezve, mint ügyvéd felléphetett, csakhogy a bejegyzés elmulasztása esetében ügyvédi minőségét esetről esetre igazolnia kellett, mit különben a bejegyzett sem került el, ha más biróságok előtt ügyködött.

Általában ovakodnunk kell ügyvédséget, vagy az ügyvédi oklevéllel nyert qualificatiót, a letett ügyvédi vizsgálatot, mint szerzett jogot tekinteni. Ezen felfogás mellett azt kellene mondanunk, hogy azon birák stb., kik az ügyvédi vizsgálatot az eddigi rendszer értelmében tették le, mint ügyvédek hozzátartozóikat ezután is képviselhetik, mert erre jogot szereztek, azok ellenben, kik csak a jövőben teszik le a vizsgát, mint csupán ügyvédi oklevéllel biró egyének, de nem ügyvédek, ily jogot nem szereztek. Ha az ügyvédség jog volna, az egész uj ügyvédi rendts a szerzett jogok theoriájába ütköznék, miután mindenkitől megköveteli, hogy szerzett jogának gyakorolhatása végett további feltételt is teljesitsen.

Egyébiránt megengedjük, hogy a birákra stb. a most kifejtettek talán szigoruak és törvényhozás utján ezen változtatni méltányos lehet, a mint ezt a prts novellájának miniszteri javaslata, a birákra és pedig tekintet nélkül ügyvédi oklevelükre, 9. §-ában tenni megkisérlette, megengedvén, hogy ők nejeik és gyermeik ügyeit személyesen is vihetik.

Végül még egy ide vonatkozó kérdésről nehány szót. Az ügyv. rendts átmeneti intékedései szerint, a kamarák első alakulása végett tartandó gyülésen „minden ügyéd részt vehet, ki a kamara kerületében lakik, ügyvédi oklevelét beadta és büntető vagy fegyelmi vizsgálat alatt nem áll.“ Ezen intézkedést némelyek hajlandók ugy értelmezni, hogy az alakulási gyülésen a birák stb. is feltétlenül részt vehetnek, ha ügyvédi oklevéllel birnak. Ez helytelen. A törvény itt világosan ügyvédekről szól, — nem mondja mint 109. §-ában, mindenki, ki a közügyvédi vizsgát jelen törvény hatályba léptéig már letette, — hanem minden ügyvéd, ki ügyvédi oklevelét beadta. Az ügyvéd szó, pleonasmus volna, ha a törvény ehhez nem akart volna külön értelmet kötni, mert ha itt ügyvéd alatt csak azt értjük, ki ügyvédi oklevéllel bir, felesleges lett volna az oly személyt, ki ügyvédi oklevelét beadta, még mint ügyvédet is megjelelni. Az ügyvéd szó, itt bizonyára azt akarja jelezni, ki az ügyvédséget tettleg gyakorolja, a mint a törvény másutt is különbséget tesz, az ügyvédi oklevéllel biró egyén és az ügyvéd közt (l. 1. és 2. §.). Ezen értelmezés annyival inkább elfogadandó, mert a dolog természetének is legjobban megfelel.

Dr. Plósz Sándor,
egyet. jogtanár.

Az ügyvédség világtörténeti fejlődése.

(Vége.)

Ma már nincs kormány vagy törvényhozás müvelt nemzetnél, mely az ügyvédi kar nélkülözhetlensége, hasznos és czélszerü voltáról meg ne lenne győződve. S mivel ma már minden modern állam kormánya és törvényhozása elismeri, hogy az ügyvédek a polgárok magánéletére ép oly fontosak és szükségesek, mint az orvosok azok testi épségére; ez okból a franczia code de procedure civil példájára ma már minden európai modern perjog kötelezővé teszi az ügyvédi kényszer alkalmazását. Kötelezővé teszi ezt, minden bonyolultabb és nehezebb pöröknél, vagyis az u. n. rendes pöröknél, mint a hol az igazság kideritésének könnyitése, illetőleg érvényesitése annyira függ a törvénybeni jártasságtól, jogismerettől és az erőknek mérközni képes fokozatától s mint a hol a jogszolgáltatás rendszeres alakulás után az államhatalom nem lehet többé tétlen nézője azon harcznak, melyet avatatlanok vínak egymással.

*

Áll pedig ezen ügyvédi kényszer abban, hogy a bonyolult, vagyis oly pereknél, melyek az u. n. rendes eljárás alá tartoznak, csak az jelenhetik meg személyesen a bíróság előtt, ki ügyvédi jogosultsággal bir; — a ki önmaga nem ügyvéd, az személyesen meg nem jelenhetik, hanem képviseltetését ügyvédre tartozik bizni.

Érdekes, sőt jogi és czélszerüségi szempontból szükséges is vizsgálnunk, hogy mennyiben állhat vagy nem állhat meg az ügyvédi kényszer.

Kettős szempontból lehet kiindulni: az egyéni és az állami jogosultság szempontjából.

Kik az egyéni jogosultság szempontjából indulnak ki, azok az ügyvédi kényszert ugy fogják föl, mint merényletet a polgári szabadság ellen, mint megsemmisitőjét azon emberrel született sarkalatos jognak, mely oda irányul, hogy mindenki maga védje vagy érvényesitse tulajdonát és azon igényeit, melyek részére a törvény által biztosittatnak.

Mert ha már müvelt társadalomban az önbiráskodásról le kell is mondani, ha kétségbevonhatlan, hogy igazságszolgáltatás végett a bíróság keresendő meg, ugy az is kétségtelen, hogy minden polgárnak meg kell engedni, miszerint ha már önmagának birája nem lehet, legalább a maga ügyében önmaga lépjen fel a törvényes bíróság előtt — tekintetnélkül a jogveszélyre, mely abból reá netalán háramolhatik. Volenti non fit injuria.

Az összes népet helyezzük gyámság alá, midőn az egyént törvényileg arra kényszeritjük, hogy ügyvéd által képviseltesse magát, — második bajt is okozván igy annak, ki már eddigi baja miatt is elég szerencsétlen. Az ügyvédek — mond Pasquier — a pereket a helyett hogy halandóvá tennék, halhatatlanitják. Alig lehet föltenni róluk, hogy megszüntét szeressék látni annak, mitől életfentartásukat nyerik. [1]

Ha beteg vagyok [2] — mondja Seligmann — tőlem függ, hogy hivassak-e orvost. Mert a természet nem másra, hanem saját eszemre, vagy ha ugy tetszik, önszeszélyemre bizta létfentartásom gondját. Eddig senki sem gondolt arra, hogy többet tegyen, mint a természet, senki sem gondolt arra, hogy engem akaratom ellen orvosoltatásra kényszeritsen. Miért legyen ez máskép az igazságszolgáltatásnál? Miért ne birhatnék én vagyonom fölött ép oly szabadrendelkezési joggal, mint testi épségem fölött. Tegyük föl például, hogy én szegény s elhagyott vagyok, támasz nélkül állok, nem ismervén a világot és szokásait, az ügyvédet és cselfogásait; csak a jog és igazság szükséges létéről birván tudomással. Ellenfelem pedig gazdag, félemletes, a koholmányok mesterségében jártas, érti a rögtönzést, a félrevezetést, az ármánykodást s a helyzet és körülmények ügyes felhasználását; ő mindenütt jelen van, a pertárban ugy mint a törvényszékeken, az ajtók előtte tárvák, behatol az elfogadási terembe, kihallgatást nyer, állit, tagad, tettet, érdekkel beszél, hizeleg, fenyegetődzik. Hát nekem még ily körülmények közt se legyen szabad ő vele szemközt személyesen megjelenni a bíróság és közönség előtt, még ily esetben se legyen szabad személyesen megjelennem oly czélból, hogy kérdőre vonjam, ellenmondjak neki, s öt a méltányosság és emberiesség érzelmeire emlékeztessem, s hogy adataim világossága, védelmem egyszerüsége, az igazság és igazmondás hatálya által meggyőzzem és azonnal megnyerjem a birónak lelkét s meghassam szivét. Miért lenne szükség a magam ügyét más emberre bizni, a kinek vagy nincs képessége abban helyesen eljárni, vagy már tuterhelve van, vagy haszonleső, az ellenféllel összejátszó, hanyag és dolgait segédei által végeztető, vagy alapnélküli szőrszálhasogató. Ha személyesen védelmezvén magam, elvesztem igy a pört, azt gondolhatom, hogy roszul itéltek, vagy hogy a törvény nem részemen állott. De legalább meg van azon vigasztalás, hogy semmimbe sem került sem az ügyvéd, sem a pörösködés.

Igy áll a dolog akkor, ha az egyéni jogosultság szempontjából indulunk ki. Ha ellenben a dolgot az állami jogosultság szempontjából veszszük, az ügyvédi kényszert czélszerünek és jogszerünek is mondhatjuk.

Czélszerünek, mert az eddig előadottak után kétségtelen, hogy ha a felek ügyvéd által képviselve jelennek meg, az igazságszolgáltatás egyszerübben, alaposabban és gyorsabban eszközölhető. Mert a jogtudománynyal folyton foglalkozóknak inkább van módjuk a bíróságot ellenőrizni, kötelességeire és mulasztásaira figyelmeztetni s a pernek törvényszerü vezetése, tisztába hozása és a bonyolultabb kérdések beható tanulmányozása, illetőleg kifejtése által a helyes itélethozatalt előkésziteni és megkönnyitni.

De állami szempontból tekintve, jogszerü is az ügyvédi kényszer. Mert ha ez által az egyéni szabadság meg is szorittatik, ez csak azért történik, hogy igy a társadalmi összlét s ezzel együtt az egyeseknek is joga és szabadsága fentartassék, megerősittessék.

Egy ily értelmü jogintézmény szükségképisége pedig az igazságszolgáltatás javitásában, tökélyesbitésében s magában a dolog természetében találja igazolását. Sub lege libertas. Id circo servi legum sumus, ut liberi esse possumus. (Cicero.)

Különben is ősrégi jogelv, hogy az egyéni szabadság mindannyiszor engedni tartozik, valahányszor csak a társadalmi összlét érdekeivel összeütközik. Az egyéni szabadság megszoritását ily esetekben a törvényes rend fentartása, a jog és igazság érvényesitése — összes mindnyájunk szabadsága követeli.

Senkinek sem jutott még eddigelé józanul eszébe az egyéni szabadság sérelmét látni abban, ha például az állam közszükség vagy közhasznosság tekintetéből kisajátitja (expropriatio) a tulajdonosok ingatlanságait, pedig ez által egyesek jogai világosan korlátoltatnak; vagy ha eltiltja a kuruzsolást, daczára annak, hogy jogosult a beteg orvosi segély helyett azt igényelni és magát, ha ugy tetszik, kuruzsló által gyógyittatni. Senkinek sem jutott még eszébe jogsérelmet találni abban, ha az állam egyes városok és helységek környékén nem engedi meg a közveszélyes intézetek vagy az egészségre ártalmas üzletek felállitását (milyen a löportár, szappanfőzés, mészégetés, bör-, gyertya- és csontlisztgyár stb.), holott ezek iránt a polgárok szabad mozoghatása különben nincsen akadályozva. Végre senki sem vette még rosz néven az államtól, ha az alattvalók életének kötelességszerü védelmét mentő intézkedések által az öngyilkosokra is kiterjeszti; ámbár ez utóbbiak az egyéni szabadság szempontjából követelhetnék, hogy önéletfentartási joguk gyakorlatában őket senki se akadályozza. [1]

Miért is az ügyvédi kényszer a polgári jogszolgáltatás tökélyesbülésére nézve életföltét gyanánt tekintetik nemcsak a tudomány és gyakorlat emberei és a jogi közmeggyőződés által, hanem az

[1] Recherches sur le France. II. k. 4. f.

[2] Les reformes dont notre Procedure civile est susceptible. Reims. 1855. 128. l.

[1] Dr. Heinrich Jaques: Die freie Advocatur. Wien, 1868. 73. l.

európai törvényhozások részéről is mindenütt, hol a közvetlen szóbeli és nyilvános eljárás gyökereket hajtott és áldásokat terjesztett. Mint Angol-, Franczia- és Olaszországban, a rajnamelléki német tartományokban, Hannoverában, Bajorországban stb. [1]

Ezen meggyőző érvek és a kézzel fogható tapasztalatok után én is határozott hive vagyok az ügyvédi kényszer alkalmazásának minden olyan tárgyalásoknál, melyek az elsőfolyamodásu törvényszékek, tehát testületi bíróságok és a rég ohajtva várt közvetlen szóbeliség behozatalával, majd a fölebbviteli törvényszékek előtt történnek, illetőleg történni fognak.

Csak az egyes és választott bíróságok elé tartozó s azután a kereskedelmi és váltóügyekben nem tenném az ügyvédi kényszert kötelezővé, mert ezen ügyek, mint a tapasztalás bizonyitja, legtöbbnyire oly egyszerüek, hogy ügyvédi közvetités nélkül is helyesen elintézhetők. Ily ügyekben tehát megengedném a képviseltetési szabadságot, illetőleg azt, hogy a fél a mennyiben személyesen megjelenni nem akar, a tárgyaláson tetszéséhez képest ügyvéd vagy nem ügyvéd által helyettesithesse magát.

A tudomány és a törvényhozások meggyőződése tehát jelenleg azon elvben állapodott meg, hogy a közpolgári perekben: a testületi bíróság és ügyvédi kényszer szabályt, — az egyesbíróság és képviseltetési szabadság ellenben kivételt képezzenek.

Herczegh Mihály,
pesti egyetemi jogtanár.

JOGIRODALOM.

Dr. Anton Menger: *Die Zulässigkeit neuen thatsächlichen Vorbringens in den höheren Instanzen. Wien, 1873.*

(Vége.)

Bemutattuk az igen érdekes művet, melyből mi sok tanulságot merithetünk, főleg tekintettel a mult jogászgyülés tárgyalásaira.

A ki a IV. szakosztály tárgyalásait figyelemmel kisérte, lehetetlen volt nem tapasztalnia a ténykérdés körüli zavart. Majd minden szónok tiszta dolognak tekintette, hogy miben álljon s illetőleg hol végződik a ténykérdés és hol kezdődik a jogkérdés? — és mégis majd mindegyik másként jelölte meg a kettő közötti határvonalat. Pedig e műből is látjuk, hogy menynyire szükséges lett volna azoknak, kik a ténykérdésbeni fellebbvitelt ki akarták zárni, először azzal jönni tisztába mi ellen nem akarnak felebbvitelt engedni.

Egyik nézet szerint az első bíróság fixirozza a bizonyitékokat, azonban már azon kérdés is, hogy e bizonyitékok által mily ténykörülmény van bebizonyitva, feleblvitel tárgyát képezi s az első bíróság bejegyzései alapján a második biró azt is megvizsgálja: be van-e azon tény bizonyitva, melyet az első biró bebizonyitottnak vett, vagy nincs, és viszont. E nézet azonban a bizonyitási eljárás közvetlenségét kizárja. A bizonyitási eljárás közvetlensége nélkül a bizonyitékok szabad mérlegelése, eredménynyel nem alkalmazható. A szabad bizonyitási rendszer nélkül a szóbeliség előnyének nagy része elvesz. Arról tehát többet szólani felesleges.

A másik nézet a megállapitott ténykörülményeket megtámadni nem engedi, ezen ténykörülményekből magára a ténykérdésre vont okszerü következtetést azonban már a jogkérdéshez sorozza: igy azt p. o. kölcsön-e vagy letét valamely ügylet, a jogkérdéshez tartozónak tekinti, s a felebbvitelt e kérdésben is megengedi. Vagyis ugyanazon alapon áll, mint Menger most ismertetett művében. A harmadik nézet pedig azon alapot vallja sajátjának, melyen a német javaslat áll, s melynek lényegét fenntebb előadtuk.

Lássuk egy concrét példában a három nézet közötti különbséget.

A. birtokpert indit *B.* ellen, mert az őt tettleges birtoklásában megháboritotta. *B.* tagadja, hogy a *A.* tényleges birtokban lett volna. *A.* a tényleges birtok igazolása végett tanukra hivatkozik. Ezek egyike vallja, hogy őt a birtokon szántani, másik legeltetni, harmadik szekerével többször keresztül menni látta. Az első biró e ténykörülmények által a birtokolását bebizonyitva látja s őt a birtokba visszahelyezi.

Ez ellen *B.* jogorvoslattal élvén:

Az I. nézet szerint a második biró azt is megvizsgálhatja, be van-e bizonyitva a tanuvallomások által, hogy *A* szántott, legeltetett stb.

A II. nézet szerint az, hogy szántott, legeltetett stb. meg van állapitva s ebbe a felsőbb biró nem avatkozhat. Annak köre csak arra terjed, valjon e tények által meg van-e állapitva a tényleges birtoklás? s e birtoklás olynemü-e, melynek folytán a vszahelyezés elrendelendő.

A III. nézet szerint az első biró által jogérvényesen meg van állapitva *A* tényleges birtoklásának ténye. A kérdés, mely a felsőbb biró elé tartozik csak az, hogy a birtoklás akként, mint az első biró által megállapittatott, olynemü-e, hogy ennek folytán a visszahelyezés elrendelendő.

Igy van ez más hason esetben is, p. o. valamely ügylet kölcsön-e vagy letét, kölcsön-e vagy ajándék stb.

A jogkérdésbeni felülvizsgálat nézetem szerint csakis a III. alatti nézet szerint érthető, minden más magyarázat a nehézségek és visszásságok egész halmazát idézi elő.

Az első nézetre nézve már fenntebb elmondtam véleményem, s igy azt ezuttal mellőzhetem. A második nézetre kivánom tehát csak most mondott állitásom igazolni.

Ha a felsőbb biró az első biró által megállapitott ténykörülményekből a koreseti tény vagy ügylet minőségének megállapitásába is bocsájtkozhatik, számtalanszor lesz — mint azt Bar is megjegyzi Menger műve felett irt s fentebb idézett birálatában — eset, midőn a fél arra hivatkozand, hogy saját előadásának támogatására vagy az ellenfél előadásai ellen tényekre hivatkozott, de az alsóbb biró azokat mellőzte. Az ellenfél tagadja, hogy e tények az első biró előtt felhozattak volna. Mi teendő ily esetben, midőn a felek előadásaira nézve nincsenek irásbeli feljegyzések, melyek alapján el lenne döntve, hogy melyik félnek van igaza? Hogy pedig ezen eset gyakran felmerülne, reménylem egyik gyakorlati jogász sem fogja kétségbe vonni. Hiszen naponkint tapasztaljuk, hogy irásbeli periratokban is lapszámra terjednek a viták a felett beismert e valamit legközelebbi periratában az ellenfél. Minden lépten nyomon tapasztalhatjuk, hogy egyik fél egész szemtelenséggel fog reá a másik félre oly állitást, melyet az soha sem tett. — Hát meg ha nem lehet a betüt fejére olvasni!

De vegyünk más esetet. A kérdés p. o. a körül forog, hogy valamely jogi tény, kölcsön vagy ajándéknak tekintendő-e? Felperes állitja, hogy a kereseti összeget alperesnek kölcsön adta, alperes elismeri, hogy az összeget felvette, de azt ajándékozottnak lenni állitja. Az első biró megállapitja, hogy az ügylet kölcsön; mert a pénz felvételét alperes beismerte, azt azonban, hogy ajándékba kapta volna, nem bizonyitotta, pedig tekintve, hogy az ajándékozás nem vélemezhető, neki kellett volna az ajándékozás tényét bizonyitani.

Ha már most a felsőbb biró azon kérdésbe is bele mehet, ha valjon az ügylet kölcsönt vagy ajándékot képez-e, és azt látja, hogy ennek eldöntése végett az ügy nincs kellőleg tisztára hozva; mert meg kellett volna vizsgálni a felek közötti viszonyt, alperest kérdőre vonni azon indok iránt, mely felperest az ajándékozásra inditotta volna, s ekként nem a bizonyitási kötelezettség abstract szabályaiból, hanem a fennforgó eset körülményeiből vont okszerü következtetés által dönteni el a kérdést. Mit fog tenni? A fenntebbi irányban eljárásra lész kénytelen utasitani az első birót, s igy szépen eljutunk az irásbeli eljárás itélet feloldási gyönyörü rendszerébe, melytől épen szabadulni kivánunk.

A jogkérdésbeni fellebbvitel csakis a III. alatti nézet szerint érthető, mely szerint nem a jogviszony megállapitása, hanem a megállapitott jogviszonyra a jogszabály alkalmazásának helyessége képezi a felülvizsgálat tárgyát. Minden más magyarázat zsákutczába vezet, s az ily eljárás egy fokkal roszszabb lesz az irásbeliségnél.

[1] Reguard: De l'Organisation Judiciaire. Paris, 1855. 57. 77. l. Seligmann: Les reformes. Reims, 1855. 39., 96., 126. l. Hopf: Genossenschaften der Anwälten in England. 30., 147. lap. Arnold: Umgestaltung der Civilprocesses. 1863. 52. l. Leonhard: Beiträge zur Reform. II. 123. l.

Minthogy pedig ily kört adni minden felebbvitel kizárásával az első birónak nézetem szerint — valódi veszedelem lenne, csakis helyeselhetem a jogászgyülés azon határozatát, mely szerint a felebvitelt, ugy a tény mint a jogkérdésben megengedte. Ez felel meg azon rendszer elvének, mely az anyagi igazság kiszolgáltatását tüzte ki czéljául, s a szóbeliség behozatala, ugy hogy általa az igazságszolgáltatás valóban javittassék, csakis a teljes felebbvitel megengedése mellett lehetséges.

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A pprts 349., 354. és a telekk. rendt. 114. §§-ai közötti összeütközés.

A pptrts 349. §-a a végrehajtásra vonatkozólag azt rendeli, hogy a végrehajtási kérvény annyi példányban nyujtandó be, miszerint a végrehajtató és végrehajtást szenvedett félnek stb. s ha tkönyvi bekebelezés esete forog fenn, a tkönyvi hatóságnak is egy-egy példány jusson. — Az itélet vagy egyezség, mely a végrehajtásnak alapul szolgál, az első példányhoz eredetben, a többi példányhoz pedig egyszerü másolatban csatolandó.

A pprts 354. §-a pedig a végrehajtási kérvény 1-sö példányát minden esetben a végrehajtatónak vagy képviselőjének rendeli kiadatni.

Midőn a végrehajtás csupán ingatlanokra vagy ingók és ingatlanokra rendeltetik el, a pprts 353., illetve 359. §-a értelmében az illető telekkönyvi hatóság kerestetik meg a végrehajtást elrendelő bíróság által a végrehajtási zálogjog bekebelezése és az egyéb törvényes lépések foganatositása végett.

A megkeresett telekk. hatóság a telekk. rendt. 60. §, értelmében az áttett végrehajtást rendelő végzés alapján annak értelmében — ha egyéb törvényes akadály nem létezik — a zálogjog bekebelezését eszközli s ha valamely követelés több oly zálogtárgyakra vonatkozik, melyek különböző telekkönyvi betétekbe vannak bejegyezve, a telekk. rendt. 107. §. értelmében jár el.

Azonban fennakad a telekk. hatóság azon esetben, ha a követelés biztositása, illetőleg a végrehajtási zálogjog bekebelezése oly ingatlanokra rendeltetett, melyeknek telekkönyvei két vagy több telekkönyvi hatóságoknál vezettetnek, mert a polgári perrendtartás 349-dik §-a az ingatlanokra vezetendő végrehajtási kérvényekhez a végrehajtás elrendeléséhez alapul szolgáló itéletet vagy egyezséget csak a kérvény első példányához rendeli eredetben csatoltatni, mig a többi példányokhoz azoknak egyszerü másolatait kivánja, — a pprts 354. §-a pedig a végrehajtási kérvény első példányát — melyhez az eredeti okirat van csatolva — a végrehajtatónak vagy megbizottjának rendeli kiadatni, s e szerint a megkeresett telekkönyvi hatósághoz a végrehajtási kérvények azon példányai tétetnek át, melyek mellé csakis egyszerü másolatok vannak csatolva.

A telekkönyvi rendtartás 114. §-a pedig azon esetben, ha valamely birói határozat végrehajtását a megitélt követelésnek különböző telekkönyvi hatóságok könyveibe bejegyzett zálogtárgyakra kivánja a fél eszközölni, azt rendeli, hogy a végrehajtási kérvény az eredeti okirattal azon telekkönyvi hatósághoz teendő át, melynek könyveiben főjelzálog alapitandó, azon telekk. hatóság vagy hatóságok pedig, melyeknek könyveiben mellékjelzálogok lennének alapitandók, a végrehajtási végzés és az eredeti okirat másolatával keresendők meg, mely utóbbiak, ha a végrehajtási végzés foganatositását nyilvánkönyvi akadály nem gátolja, ugy az tüstént az illető telekk. betétbe ezen hozzáadással: „az eredeti beérkeztéig" följegyzendő, s csak ha az eredeti okirat megérkezik a főjelzálog hatóságától, azon esetben eszközölhető általuk véglegesen a bekebelezés vagy előjegyzés.

Miután azonban a végrehajtást a polgári bíróságok a jelenleg érvényben levő 1868. évi 54. tczikk 354. §-a értelmében kötelesek elintézni, s a pprts 349. §-a értelmében a kérvény első példányát a csatolt eredeti okmánynyal a végrehajtató félnek vagy megbizottjának tartoznak kiadni — s e szerint a megkeresett telekk. hatósághoz eredeti okmányt küldeni nem kötelezvék — azon kérdés merül fel, hogy vajjon a telekk. rendt. 114. §. rendeletének a megkeresett telekk. hatóságok miként felelhetnek meg. Mert ha még a főjelzálog hatósága — tul tevén magát a telekk. rendt. idézett §-án — a zálogjog bekebelezését az átküldött végzés alapján eszközölteti is, már a mellékjelzálogok hatóságainak a telekk. rendt. 114. §. értelmében csakis feltételesen az eredeti beérkeztéig lehetne a bekebelezést eszközöltetni, ez esetben pedig az eredetit várhatnák mind a világ végeig, mert azt még a végrehajtást elrendelő bíróság kiadta a végrehajtatónak s igy az a telekk. hatóságnál nem is fordul meg.

A fentebbiek után a pprtsnak a végrehajtásokra vonatkozó szakaszaival a telekk. rendt. 114. §-a nemcsak hogy homlokegyenest ellenkezik, de az jelenlegi eljárásunk szerint keresztülvihetetlen, — ennélfogva addig is, mig a törvényhozás ezen ellentét oloszlatásáról intézkedend, az eljárás egyöntetüsége tekintetéből legczélszerübb az uj erdélyi telekk. rendtartás értelmébeni eljárás, mely szerint a végrehajtást elrendelő bíróság a kérvény egyik példányát a végrehajtási végzéssel ellátva átteszi a főjelzálog-hatósághoz, a mellékjelzálog hatóságait pedig egyszerü felzeten értesiti, mely hatóságok, ha aggály nem forog fenn, ezen felzeti végzés alapján a zálogjogot minden feltétel nélkül bekebeleztetik, s erről ugy a főbetét hatósága a mellékbetétek hatóságait, valamint ezek a főbetét hatóságát értesitik a szükséges feljegyzések eszközlése végett.

Magay Károly,
aljárásbiró.

Még nehány szó a vitás telekkönyvi jogesetekhez.

I.

Azon kérdéshez akarok szólani, mi történjék akkor, ha ugyanazon telekkönyvi jószágtestre vagy ugyanazon telekkönyvi tételre vonatkozólag több különböző bejegyzés egyidejüleg kéretik.

Nem szólottam volna a kérdéshez, miután azt nem igen tartom gyakorlatinak, ha az eddigi vélemények, többi közt a t. szerkesztő urnak véleménye is, az én szerény nézetemtől, melyet a következőkben lesz szerencsém kifejteni, oly annyira eltérők nem lennének.

A kérdés azon része, mi történjék akkor, ha egyidejüleg több zálogjogi bejegyzés kéretik, nem vitás. E részben a telekkönyvi rend. 61. §-a világosan intézkedik.

Vitás azonban az, mi történjék akkor, ha tulajdonjogi bejegyzéssel más bárminemü bejegyzés összeütközésbe jő?

Mielőtt felelnék, meg kell különböztetnem:

a) a tulajdonjogi bejegyzés összeütközését más nem tulajdonjogi bejegyzéssel;

b) a tulajdonjogi bejegyzés összeütközését tulajdonjogi bejegyzéssel.

Az első esetben nézetem szerint összeütközésről tulajdonképen szó sem lehet, mert a tulajdonjog levén minden más bejegyzésnek alapja, minden más bejegyzés csak addig foganatositható, mig az alap, a melyre támaszkodik, fönnáll. Ugy de az uj tulajdonjogi bejegyzés beérkezése által az előbbi tulajdonjog megszünik, vagyis az előbbi tulajdonjog abban a pillanatban elveszti hatályát, a melyben az uj tulajdonjogi bejegyzést kérő folyamodvány az iktatóhivatalban számot nyer. Miután pedig a tulajdonon alapuló, arra támaszkodó egyéb jogok (zálogjog, szolgalom stb.) csak ugy és csak akkor jegyezhetők be, ha a tulajdonjog, a melyre támaszkodnak, fennáll, a tulajdonjog pedig abban a pillanatban, a melyben ezen jogok bejegyeztetni czéloztatnak, megszünik, nézetem szerint ezen egyéb jogok be sem jegyezhetők, hanem a kérvény azon indokolással, hogy a tulajdonjog, melyre alapulvák a beérkezéssel egyidejüleg megszünt, el lesz utasitandó.

Megengedem, hogy ezen nézet uj, de azért a tkvi rend. 61. §-ával ellenkezésben nincs.

Mert habár igaz, hogy a telekkvi rendelet ezen szakasza az egyidejüleg beérkező bejegyzéseknek, tekintet nélkül azok minőségére, egyenlő rangsorozatot biztosit, a helyes törvénymagyarázat nem enged kételyt, hogy a törvényhozó a 61. §-ban csak a zálogjogi bejegyzések összeütközését tartotta szem előtt. Ezt tanusitja a §. utolsó kikezdése is, mely azt tartalmazza, hogy „egyik hitelező csak annyiban engedhet a másiknak elsőbbséget, a mennyiben ez által mások jogai sérelmet nem szenvednek.

A telekkönyvi rendelet tehát tulajdonjogi bejegyzések összeütközését más jogok bejegyzésével épen nem szabályozza, s ezért a kérdés a dolog természete szerint lesz megfejtendő.

Hátra van még, hogy azon esetről szóljak, midőn tulajdonjogi bejegyzés más tulajdonjogi bejegyzéssel concurrál.

Ezen kérdést nézetem szerint leghelyesebben fejtjük meg a törvényanalogia segélyével.

Ha t. i. a törvény egymással concurraló zálogjogi bejegyzéseket egymást korlátolólag egyenlő rangsorozatban rendel érvényesittetni, nincs ok és nem lehet kifogás, ha a tulajdonjogi bejegyzések concurrálásánál is ugyanazon elvet alkalmazzuk.

Nézetem szerint tehát ezen esetben mindkét, illetőleg valamennyi tulajdonjogi bejegyzésnek hely adandó. Tekintve azonban, hogy a tulajdonjog oszthatatlan s ugyanazon időben ugyanazon dolog egészen csak egyé lehet, a bejegyzés minden bejegyzést kérő részére csakis azon idealis részre engedendő meg, mely az egésznek a bejezést kérők közötti arányalagos felosztása által létesül.

Fejtegetésem eredménye tehát röviden ez:

Ha tulajdonjogi és másnemü bejegyzés kéretik egyidejüleg, a tulajdonjogi bejegyzés teljesitendő, a többi kérelem elutasitandó, ha pedig több tulajdonjogi bejegyzés jő összeütközésbe, valamennyi arányalagosan teljesitendő.*

Sztehló Kornél.

* Tehát a telekkönyvi hatóság — mely a bejegyzést teljesiti — a felek meghallgatása nélkül határozza meg az arányt? Szerk.

II.

A „Jogt. Közl.“ több számában vitatott azon kérdéshez, hogy az egyidejüleg érkezett tkvi beadványok egyenlő rangsorozata mikép alkalmaztassék a különböző jogoknál, mint pl. a tulajdon- és zálogjognál, következőket vagyok bátor előadni:

A tkvi rendelet 61. szakaszának intentiója kétségkivül az, hogy az egyidejüleg bejegyzett jogok az elsőbbség tárgyalásakor egyenes irányban részesittessenek a mindkettőt megillető értékben. Igy pl., ha 1000 és 200 frtos követelés jutott volna egyenlő rangsorozatba és a kielégitési összeg, mely az előző tételek után fenmaradt, kitenne 900 frtot, az arány a következő: x : 200 = 900 : 1200, és x : 1000 = 900 : 1200 és az eredmény az elsőben 150, a másodikban 750 frt.

Ezek után tekintve, hogy az arány csakis egynemü mennyiségek közt lehetséges, kétséget nem szenved, hogy a különböző jogok közt arány csak akkor lesz megállapitható, ha egynemüekké változtatnak. Nincs más mód, mint a különböző jogokat a kiszámitásnál pénzértékké átváltoztatni és ekkép az arányt megállapitani. A becsérték kitudása egyezség hiányában és feltéve, hogy az mint pl. árverésnél a tulajdonra nézve már ugy is ismeretes nem volna, természetesen csak peres eljárás eredménye lehetne. Igy pl., ha egy házra vonatkozólag egyidejüleg érkeznék tulajdonjog átiratása és 1000 frt erejéig való zálogjog bekebelezése iránti kérvény, mindkét jog az egyidejülegesség kitüntetése mellett bejegyzendő. Az elsőbbség tárgyalásánál az árverésen befolyt vételár és a zálogjogot nyert követelés mennyisége állittatik arányba, és igy ha az árverésen a ház 2000 forintért kelt el, a viszony következő: x : 1000 = 2000: 3000 és x: 2000 = 2000 : 3000, az előbbiben az eredmény $666^{2}/_{3}$ frt, a másodikban $1333^{1}/_{3}$ frt.

Ha pedig a felek bármi okból az árverési vételár alapul vétele mellett meg nem egyeznének, a ptrts 447. §-a értelmében a becsérték kitudása és ennek alapján az arány megállapitása iránt perutra utasitásnak volna helye. *S.*

III.

Mielőtt nézetemet e tárgyban kifejteném Hexner Gyula ur által adott véleményre megjegyzem, hogy a nézetét én sem oszthatom a t. szerkesztő ur részéről felhozott indokokon kivül azért sem, mert e nézet nem kimeritő s a vitás kérdést megnem oldja, mivel e nézet mellett nyilt kérdés marad azon eset, hogy midőn kétkülönböző, vagy ugyanazon jognak telekkönyvi bekebelezése kéretik egyidejüleg oly okmányok alapján, melyeken s illetve melyen a keletkezési idő kitüntetve nincs, vagy ha egyidejű, mely beadványt illetné meg az elsőbbség.

Nézetem szerint a felvetett vitás kérdés megoldása attól függ, hogy azon törvényi rendeletnek, miszerint egyidejüleg érkezett beadványok egymás között egyenlő rangsorozatban állanak, mely értelmet tulajdonitunk.

Ha az volna értelme az idézett törvényszabálynak, hogy egyidejüleg érkezett beadványok maga a szerzendő anyagi jog tekintetében nem csak jog, hanem kötelezettségben is egyaránt kell hogy részesüljenek, ezen esetben akkor is, midőn két különböző jognak pl. tulajdon- és zálogjognak bekeblezése kéretik egyidejüleg a jogegyenlőség elvénél fogva, mely kötelezettség nélkül nem képzelhető és érvényre nem emelhető, — mindegyik fél jogából a másik fél javára, joga értékére való tekintettel megállapitandó arányban, bizonyos részt feladni tartoznék, vagyis a tulajdonos tulajdonának aránylagos része a hitelező követelésének aránylagos része által leendő megterheltetését eltűrni, s utóbbinak kielégitése végett elárvereztetni engedni tartoznék, mig viszont a hitelező is köteles lenne követelése s illetve a kielégitési alap aránylagos részét feladni, illetőleg annak aránylagos részét zálogjoga tárgyául s követelésének kielégitése alapjául elfogadni, és a másik részt mint a tulajdonos korlátlan és tehermentes tulajdonát elismerni. Illustráljuk ezt egy példával: *A.* eladta házát *B.*-nek 10,000 frtért, *C.*-től pedig felvett ugyanazon házra egy 10,000 frtnyi kölcsönt, ha már most ugy a vásárló, mint a hitelző joga bekeblezése iránt egyidejüleg folyamodott, a fennebbi elv és értelmezés szerint, tulajdonos *B.* tulajdona fele részét, és hitelező *C.* zálogtárgya szintén fele részét vesziteni, illetve tulajdonos *B.* köteles lenne tulajdonának felét *C.*-nek 5000 frt erejéig kielégités végett elárvereztetni engendni, mig viszont hitelező *C.* is köteles lenne zálogjoga tárgyául és követelése kielégitése alapjául a ház fele részét elfogadni; ha pedig *C*, követelése pl. csak 5000 frtot tenne, ezen esetben csak 2500 frtig nyerhetne zálogjogot és *B.* tulajdonát csak egy negyedrészben terhelhetné; igy lehetne és kellene ezen értelmezés helyessége esetében a törvény azon elvének, hogy az ily beadványok egyenlő rangsorozatban állanak érvényt szerezni.

Ugy de véleményem szerint e kifejtett értelmezés nem helyes, és a telekkönyvi rendelet 61. §. azon szabványa, hogy egyidejüleg érkezett beadványok egyenlő rangsorozatban állanak nem azt teszi, és nem is jelentheti azt, hogy azon beadványok tartalomra nézve egymást korlátolják, és hogy mindegyik kérvényező a másik érdekében jogából vesziteni tartoznék, mi mint alább ki fogom mutatni anomaliakra vezetne, mert szerintem azon kérdés mit és mennyit szerez meg bekeblezés által valamely fél, nem a telekkönyvi rendelet, hanem a felek között létrejött jogügylet, s illetőleg az anyagijog alapján döntendő el, és hogy a telekkönyvi rendelet 61. §. idézett kitétel csak a jogszerzés idejére vonatkozik, csak az időpontot, melyben a jog szereztetik, tehát az időszerinti rangsorozatot állapitja meg, minélfogva értelme azon szabálynak csak az lehet, hogy azon felek kik valamely jog bekeblezését egyidejüleg kérték, a kérdéses jogot egy időben szerezték meg, akár kizárják egymást a beadványok tárgyai, akár nem, mely körülmény a dolgon mit sem változtat. Ezen időszerinti rangsorozatnak is jelentősége és értelme csak azon esetben lehet, midőn az elsőbbség felett vita támadhat, az elsőbbség felett vita csak ott lehet, a hol pl. *A.* is *B.* is ugyanazon dolgot maga részére vindicálja, a hol tehát a felek jogai collisioba jönnek, mi nagyon természetes is, mert ha pl. *A. B.*-nek egy órát *C.*-nek egy gyűrüt adott el, ha az eladott tárgyakat mindkét vásárlónak egy időben adja át, azért nem hiszem, hogy valakinek eszébe jutna azt állitani, hogy miután egy időben szerezték meg a tulajdont, *B. C.* által és *C. B.* által megvett tárgy irányában egyaránt jogositottak, hanem ezen esetben mindegyik a megvett dolog korlátlan és kizárólagos tulajdonásává válik. Épen ugy van az ingatlan dolgok szerzésénél is, hol a tettleges átadást a bekeblezés helyetesiti, midőn a szerzendő dolog nem ugyanaz, miből kifolyólag, ha az egyidejüleg beérkezett telekkönyvi beadványok tárgya különböző pl. az egyiknek tulajdon a másiknak zálogjog, — miután e két jog egymás mellett colisio nélkül megférhet és megszerezhető, akár veszit a tulajdonos akár nem, mindegyik kérvényező azon jogot szerzi meg, mely kérvényének tárgyát képezi, ily esetben a szerzés egyidejüsége tárgy hiányában a közös szerzést kizárván, jogközösségről nem lehet szó.

Hogy a tulajdonos veszthet az a jogelvre befolyásal nem lehet annál kevésbbé, mert a saját mulasztása miatt veszit, kárát ugyis önmagának kell, hogy tulajdonitsa és ezt hordoznia kell; ha pedig más roszhiszemű eljárása miatt károsodik, ezen esetben kártéritési joga fennáll és kárát az illetőkkel szemben érvényesitheti. De nem csak a tulajdonos jöhet azon helyzetbe, hogy veszitsen, hanem a jelzáloghitelező is, pl. *A.* zálogjog bekeblezési kérvényével egyidejüleg beérkezik ugyanazon

jószágtestre *B.*-nek valamely szolgalmi jog, gyalogösvény, marhacsapás és ezekérut vagy más szogalmi jog bekeblezése iránti kérvénye, mely megterheltetés által a zálogtárgy kétségen kivül értekében viszit, és miután ezen szolgalmi jogot a jelzálogos hitelező türni tartozik, az sem szenvedhet kétséget, hogy a jelzálogos hitelező ily esetben károsodik, miből látható, hogy valamelyik fél károsodása a jogelvre befolyást nem gyakorolhat.

Fennebb azt állitottam, hogy anomaliákra vezet a telekkönyvi rendelet 61. §. azon értelmezése, mely szerint a rangsorozat egyenlősége maga a dologra, és nem a jog szerzés időpontjára vonatkoznék; hogy ez igy van, kitünik a következő példából: *A.* elajándékozza házát *B.*-nek, de *C.* is rokona lévén, miután a ház 10,000 frtet ér meg, ennek értekéből, 5000 frtot *C.*-nek ajándékoz, ezen értelemben az ajándékozási szerződést kiállitván, beleegyezik abba, hogy *B.* mint tulajdonos és *C.* 5000 frt értékig mint jelzálogos hitelező bekebleztessék. Eszébe juthat-e valakinek az, hogy ha az ajándékozási szerződés bekebleztetik, *C.*-nek zálogjoga s illetve követelése 5000 frt értéknél kevesebb? Én azt hiszem, hogy az ellennézetüek sem hiszik ezt; már pedig, ha a törvény azon rendeletének azon értelmet adjuk, hogy egyidejüleg érkezett telekkönyvi beadványok, ha azok tárgya különböző és mindegyik fél jogából a másik fél javára vesziteni tartozik, ez igy volna s *C.* a kérdéses telekkönyvi tárgyból nem 5000, hanem csak 2500 frtig nyerhetne kielégitést, mi anomália lenne, mert az ajándékozási szerződés szerint követelése 5000 frtot teszen, és mert ha *C.* nem *B.*-vel egyidejüleg, hanem utána folyamodik zálogjoga bekeblezéséért, minden kétségen kivül 5000 frt értékig nyerne zálogjogot, tehát jobb helyzetbenbe volna, mint amilyen jut akkor, ha *B.*-vel egyidejüleg folyamodott a bekeblezésért. Vagy vegyünk egy gyakoribb mindennap előforduló esetet. *A.* eladja házát *B.*-nek 10,000 frtért, de mivel *B.* a vételárnak csak felét tudja lefizetni, abban állapotnak meg, hogy *B.* mint tulajdonos bekebleztessék ugyan, de *A.*-nak 5000 frt vételár hátraléka szintén mint teher bekebleztessék; a szerződés ily értelemben egy példányban ki is állitatván egyidejüleg, sőt egy kérvényben *B.* tulajdonjoga és *A.* zálogjoga bekeblezését kérik. Itt tehát két különböző jog, tulajdont és zálogjog lévén megszerzendő, ha a hitelezőnek is vesziteni kellene, akkor az eladó a fenni értelmezés helyessége esetében a felek akarata és tudta ellenére megkárosodnék.

Véleményem tehát röviden az: *a*) ha a beadványok tárgya ugyanaz és egymással colidál, akkor kérvényezők közös szerzők lévén, a kérdéses telekkönyvi tárgy vagy tétel azok közös tulajdona lesz szerződésük alapján megállapitandó arányban, ha pedig *b*) a telekkönyvi beadványok zárkérése különböző, és egymással nem colidáló dolog vagy jogra vonatkozik, ezen esetben közös szerzés nem forogván fenn, mindegyik kérvényező kérvényének tárgyát képező dolgot korlátlanul szerzi meg netáni károsodásra való tekintet nélkül, és a telekkönyvi hatóság bármily tartalmuak legyenek a beadványok, azon megjegyzéssel, hogy egyidejüleg érkeztek be, elfogadólag ellátni tartozik, a sértett fél dolga lévén erősebb jogát, vagy kárát a törvény rendes utján érvényesiteni.

Náthán Salamon,
ügyvéd.

Különfélék.

Az ügyvéd-vizsgáló-bizottságok tagjai. A kir. igazságügyminiszter az 1874. XXXIV. t. cz. 4-ik §-ában nyert felhatalmazás alapján — a budapesti ügyvéd-vizsgáló bizottsághoz elnökké: Szabó Imrét, a kir. curia semmisitőszéki osztályának biráját; alelnökké: Daruváry Alajos budapesti k. itélőtáblai tanácselnököt; tagokká pedig; Apáthy István és Baintner János kir. tanácsos, budapesti kir. egyetemi jogtanárokat, Bartha Béla és Dessewffy László budapesti kir. táblai birákat, Fábry Károly budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birót, Havas Sándor kir. földmivelés, ipar és kereskedelmi miniszteri h. államtitkárt, Hegedüs Lajos Kandid kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsost, Kassay Zsigmond, Keömley Pál és Knorr Alajos budapesti kir. itélő táblai birákat, Kogler János kir. penzügyminiszteri titkárt, Lechner Ágoston budapesti kir. egyetemi jogtanárt, Manojlovich Emilt, a kir. curia semmisitőszéki osztályának biráját, Regner Tivadar budapesti kir. itélő táblai birót, Sántha Gábor pesti törvényszéki birót, Soltész Albert, a kir. curia semmisitőszéki osztályának biráját, Suhay Imre és Suhayda János, a kir. curia legfőbb itélőszéki osztályának biráit, Szeuffert Ede budapesti királyi főügyészi helyettest, Szentgyörgyi Imre s Tóth Elek a királyi curia legfőbb itélőszéki osztályának biráit, Tutschner Ágoston, a pestvidéki kir. törvényszék melletti kir. ügyészt, Wenzel Gusztáv kir. tanácsos, egyetemi jogtanárt és Zlinszky Imre budapesti kir. itélőtáblai pótbirót; — a marosvásárhelyi ügyvédviszgáló bizottsághoz pedig elnökké: b. Apor Károly marosvásárhelyi kir. itélő táblai elnököt, alelnökké: Schneider József marosvásárhelyi kir. táblai tanácselnököt és tagokká: Tribusz Antal, Binder Mihály, Vajda Simon, Ferencz Károly, dr. Endes Gábor marosvásárhelyi kir. itélőtáblai birákat, Domokos Antal marosvásárhelyi kir. törvényszéki elnököt, dr. Székely József marosvásárhelyi kir. főügyészi helyettest, dr. Dózsa Miklós marosvásárhelyi kir. táblai pótbirót, Szilágyi Miklós marosvásárhelyi kir. ügyészt és Szent-Iván Kálmán marosszéki alkirálybirót nevezte ki. — Kelt Budapesten, 1875. január 4-én.

Az idei német jogászgyülés aug. 26-tól 29-ig fog Nürnbergben megtartatni. Tárgyai a következő kérdések lesznek: 1. Vajjon a főgyámság, a mennyiben ez az állam kötelességét képezi, egyes vagy pedig collegialis biróságok által gyakoroltassék-e? 2. Vajjon a főgyámság kizárólag az államnak tartassék-e fenn, vagy pedig az állam vagy a község közremüködése is igénybe vétessék, és ha igen, mennyiben? 3. Vajjon az ellengyám intézménye minden, vagy pedig csak egyes esetek számára hozandó-e be? 4. Ajánlatos-e a sértett fél vádjától függő büntettek és vétségek korlátolása a német büntető-törvénykönyvben? 5. Igazolhatók-e egyáltalában törvényhozásilag a sértett fél vádjától függő büntettek? 6. Vajjon az atyai hatalom, különösen mint a cselekvési képesség korlátolásának oka, a törvény erejénél fogva a gyermek nagykoruságával megszünjék-e? 7. Vajjon a felmentés esetében a vizsgálati fogságért adandó-e kárpótlás? Minthogy az utóbbi évben a német jogászgyülés nem tartatott meg, a legközelebbi jogászgyülésnek évkönyve, mely a véleményeket tartalmazza, már szétküldetett ezen füzetben több érdekes dolgozat foglaltatik a fenebbi kérdésekre nézve. Ezenkivül közöltetik egy necrolog a jogászgyülés egyik elhalt tagja felett. Tudvalevőleg utóbbi időben a magyar jogászgyülés állandó bizottságában is tétetett inditvány az iránt, hogy a magyar jogászgyülés nevezetesebb elhunyt tagjai felett necrologok tartassanak.

A m.-vásárhelyi ügyvédi kamara folyó hó 8-án tartott választmányi gyülésében a szigorló bizottság tagjai választatván meg, annak ez évre tagjai lettek: Z. Bodolla János, Gr. Pap Máté, Szabó József, Biás István, Szentgyörgyi György, Szentmiklósi Károly, Kovács Soma, Dr. Wermescher Emil, Kozma Endre és Dicső János.

Ügyvédi kamarák. A sopronyi ügyvédi kamara f. hó elsején megalakulván, megválasztattak: elnökké Vukanich Viktor, elnökhelyettessé dr. Schwarz Miklós, titkárrá dr. Mayer Gyula, ügyészszé dr. Kania József, pénztárnokká dr. Schreiner Károly, rendes választmányi tagokká: dr. Pottyondy Ágost, Gebhard József, Montag Jakab. Pongrácz Sándor, Barla Károly, Tomisch Bertalan, Füzy László és Petrik Gyula, póttagokká: Pesty Gyula, Nagy János, Laschóber Mátyás és dr. Hauer Mór. — Azaradi ügyvédi kamara alakuló közgyülésén megválasztattak: elnökké Náray Imre, elnök helyettessé dr. Chorin Ferencz, ügyészszé Péterffy Antal, titkárrá Vizor Péter, pénztárnokká dr. Schöpkesz Ede; választmányi tagokká: Bogdánffy Gergely, Hász Sándor, Felix Ákos, Nyistor József, Popovits D. János, Szalay Károly, Szigety Lajos és Varjassi József; póttagokká Hofbauer Sándor és Kopcsányi József. — A szabadkai ügyvédi kamara mult héten alakult meg, megválasztattak: elnökké dr. Guln György, elnökhelyettessé Szutraely Lipót, titkárrá Pankovics György, ügyészszé Parcsetics Bódog, pénztárnokká Krähl Lipót. A kamara választmánya áll 8 rendes és 4 póttagból, — megválasztattak szavazattöbbség szerint a következők: Zomborcsevits Ferencz, Szkendorovits János, dr. Pertics József szabadkai ügyvédek, Szánrits Bertalan zentai, Vári Szabó István halasi, Latinovits János bajai, Leovits Gedeon zombori és Vidricsevits György ujvidéki ügyvédek, még legtöbb szavazatot nyert dr. Pázsit Antal halasi ügyvéd. Póttagok: Csovits Fabian, Pajovits Dömötör, Latinovits János és Koós István ügyvédek.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 8. sz. Budapest, 1875. febr. 24.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“ Vajkay Károly urtól. — A leydeni egyetem 300 éves jubilaeuma. Apáthy István urtól. — Jogirodalom. Wenzel Gusztáv urtól. — Törvénykezési szemle. Vasutak és csatornák telekkönyvezéséről. Heil Faustin urtól. — Az itélet indokainak hatályáról. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“

Jogtörténeti adály Vajkay Károlytól.

Bevezetés.

Furcsa időket élünk e honban — mi jogászok is! Nem csuda, ha fogalmaink megzavarodnak és kapkodva kutatunk a biztos iránytü után, mely kivezessen az eszmezavar kábitó keringésének talajáról az igéret földére.

Uj jósok támadnak és hiszékenyen követjük őket tüskön-bokron keresztül, rohanva, lelkendezően, a merre hatalmasan kinyujtott karral mutatnak.

Azt vallottuk eddig, hogy azok, kik évek hosszu során foglalkoztanak a jogélet minden ágazatával a törvénykezés szövevényes menetében mint ügyvédek és birák — azok a jogászkar gyakorlati emberei. Most megtanuljuk olyanoktól, kik még a kötelezvényeket kölcsönadott pénzeikről sem merik ügyvéd segédkezése nélkül megirni, söt nemcsak megtanuljuk, hanem el is hiszszük, — hogy ama, jogszolgáltatásunk felvirágoztatásaért rajongó szegény párák csak doctrinairek; ellenben a gyakorlat valódi felkentjei azok, kik köztudomás szerint azonnal szegre akasztották az alig elnyert diplomát, és belenyultak a törvénykezés gépezetébe csak akkor és annyiban, mikor és a mennyiben néha meghatalmazásokat állitottak ki — mások számára.

Ám legyen uj hitünk szerint! Legyen, hogy tévedtünk, midőn azon meggyőződésnek iparkodtunk tért foglalni, hogy a magyar állam és minden egyes honpolgár hitele rászorul a külföld bizalmára, s ezért le kell — akarva nem-akarva — mondanunk az önelégültségről s felkarolnunk, meghonositanunk ama jogintézményeket, melyeket — ha nehányunknak talán kényelmetlenek is — a velünk érintkezésben álló, azonban pénzkészletét elölünk féltékenyen takargató külföld a jogbiztonság előfeltételeül szokott tekinteni! Legyen, hogy tulbecsültük a feladat nehézségeit, midőn remegve, kétkedve, aggályokkal tépelődve tünődtünk azon: meg vannak-e köztünk az erők, melyek jogszolgáltatásunk nem foltozgató átalakitása, hanem ujjáteremtése nagy müvének sikeresen és avatottan megfelelni képesek? és sikerülend-e egész jogászkarunk minden rétege, az elméleti képzettségben közölünk messze kimagasló tanári testület, a mindennapi élet bajaival való foglalkozás közben egyedül ennek szentelt életen át szerzett tapasztalatokat latba vetni képes ügyvédi és birói karok összhangzatos és önzetlen közremüködésének is a nagy feladatot nem megoldani, de csak megközeliteni! Legyen csakugyan igaz, hogy az igazságügyünk üdvhozó rendezéséhez szükséges képességet megadhatja — nem hosszu évek tanulmánya, nem a jogügyekkel való folytonos foglalkozás — hanem több-kevesebb száz vagy ezer választónak bizalmi szavazata!

Legyen mindez igaz! De ha oly engedékeny készséggel félre állunk az uj áramlat utjából: talán nem vétünk, ha bevallani merjük, hogy a mostani fordulat legujabb jelszavát: „vissza kell térni a nép egyszerü szokásaihoz és hajlamaihoz,“ egész horderejében — kétségtelenül csak önhibánkból és fogyatkozásunk miatt — nem értjük; ha, tájékozást keresve kérdjük, vajjon a budapesti nép, vajjon Bihar, Zemplén, a Királyföld vagy Szeged népe-e az, melynek szokásaihoz kell visszatérnünk? A bihari domus residentionalis lakójának szokásain tegyünk-e erőszakot a terézvárosi iparos kivánalmai miatt vagy megforditva? Azok szokásaihoz alkalmazkodjunk-e, kik a patrimonialis jurisdictio fénykorát drága emlékeik közé sorozzák, vagy azokéhoz, kik annak — — egyszerüségére és nyomósságára gyakran csattanó rövidségére csak remegve képesek visszagondolni? Melyik néptöredék legyen kizárólag és egyedül jogositva arra, hogy ő és csak ő tekintessék ama népnek, melynek szokásai mérvadóul szolgáljanak? Vagy talán a helyi és társadalmi elágazó érdekek szülte ellentétes szokások és kivánalmak kiegyenlitését akkép kisérelj ük-e meg, hogy a magyar jogéletet oly sokáig nyomorgatott különleges jogoknak már másutt mindenhol hitelét vesztett rendszeréhez folyamodjunk?

Árnyat vessen bár jogászi hirnevünkre: bevallani kénytelenittetünk, hogy a kiadott jelszóban talányszerü ismeretlen mennyiség előtt állunk, melylyel számolni nem tudunk. Meg lehet, hogy kételyeink, aggodalmaink jogosulatlanok; meg lehet, hogy fenkölt szellemek előtt nem rejtélves az ut, melyen ama jelszó vezérlete mellett haladnunk kellend. De mi — mi tagadás! — nem tartozunk azon boldogok közé, s nagy köszönettel vennők a hozzánk, gyengébbekhez, leereszkedő határozottabb utbaigazitást; sőt vennők azt talán esetleg nagy örömmel is, miután nem tagadhatjuk, hogy a hazai jogtörténelemnek — igaz, tehát ismét csak közvetlen gyakorlati hasznot nem szolgáltató, de tiszteletben tartottnak a szél fordulta daczára talán még most is bátran bevallható doctrinának — lapozgatása közben akadtunk néha oly adatra is, mely óva figyelmeztet, hogy a nép egyes rétegei szokásainak, kivánalmai- és hajlamainak kiváló figyelembe vétele nem ritkán terelte a jogéletet oly irányba, melyet áldásosnak most már — mint hinni szeretjük — széles e honban senki sem tartandna.

Ily ferde kinövés jelenségeire leltünk nem rég, baráti közvetités folytán Kolozsvárról kezeinkhez került azon kéziratban, melynek most kivonatos ismertetéséhez fogunk, s melyet a magyar jogászközönség — reméljük

— nemcsak a fenebbi kissé hosszas és talán fölösleges bevezetés indokolásaul, hanem talán azért sem fogadand kedvetlenül, minthogy ezen ugy irodalmi mint jogtörténeti szempontból igen érdekes adaléka az erdélyi igen élénk municipalis életnek — mennyire tudjuk — sajtó utján eddig közzé téve nincsen, vagy ha igen: legalább a királyhágon innen tágabb körökben mindeddig el nem terjedt.

A kéziratnak a teljes czime a következő:

„Az Successióról való Tractatus,

magyarul

mely lött Kolozsvárat

in anno 1603.

a kolosváriaknak jó módgyával közöttök való osztozás dolgából, mint következik rend szerint."

Tartalma bizonyitja, hogy helyhatósági szabályzat az, mely utasitásul lett kiadva „osztó uraimék"-nak, kikről III. czimében ezeket mondja: „Hogy pedig minden osztás avagy osztozás jó móddal és törvény szerint mennyen végben, végeztetett, hogy afféle osztozás nyolcz választott emberek által mennyen végben, kiknek nevek az Város könyvében fel van irva, kiket, ha valamikor valami osztozásra hínak, a mennyit a két osztó fél kiván, avagy a dolognak mivolta szerint, a mennyin szükségesek lésznek, annyin mennyenek."

Hogy feltevésünk, miszerint a kéziratban nem valamely commentárféle magánmunkával, hanem helyhatósági szabályzattal és utasitással van dolgunk, nem alaptalan: azt az I. czim következő tartalmával véljük bizonyithathatni:

„Mivel hogy minden szabad városok törvénye kiváltképpen két fundamentumon áll, tudniillik az Privilegiumokban és a régi Szokásokban, Rendtartásokban: az mi eleink is ez Városnak fundáltatásátul fogva mindenkor arra nagy szorgalmatos gondot viseltenek, hogy kiváltképpen való szabadságokat, Privilegiumokat szerzettenek mi nekünk, melyekkel az Város egyéb féle rendektől megválasztatott. Azon kivül is oly ditséretes rendtartásokat szabtanak az Város közzé, kik az Város szabadságának megtartására felette hasznosak voltanak. De mivelhogy a Rendtartásoknak az ő módgyok idővel vagy változásban vagy feledékenységben mehetnek: illik mi nekünk is abban munkálkodnunk, hogy a minemü rendtartást az Marhaszállás* és osztozás dolgában régtől fogván követtek, melyet ki imide, ki amoda, kiki az ő értelme szerint magyarázott, mi azt bizonyos rendbe szabván, irásban hozzuk."

A tractatus két részre oszlik, az első rész az I—VII., a második pedig a VIII—XIII. czimeket (titulus) tartalmazván s minden czim külön felirattal birván.

Ezen feliratok a következendők:

I. De successione.
II. A marhaszállásnak háromféle való ágazatjáról.
III. A választott osztó uraimról és tisztükről.
IV. Az oszlásról.
V. Egynéhány czikkelyekről, kikre az osztozásban szükséges vigyázni.
VI. Az árvák tartásáról.
VII. Az asszonyi állatokról és leánzókról, kik külső emberekhez és nemesekhez mennek férjhez.
VIII. A testamentum után való marhaszállásról. Elsőben a Testamentumról és egymás között való végzésekről.
IX. A tutorságról.
X. Az eőrökségnek eladásáról és zálogositásáról.
XI. A csereberéről.
XII. A városnak Igasságáról avagy Fiscusról.
XIII. Az adósságnak megfizetésinek módgyáról Kolosváratt.

Szabadjon jelen czikkünk, mint hiszszük, időszerü bevezetésének némi megvilágitásaul mindenekelőtt a VII. czimet egész terjedelmében és hiven szó szerint, egyedül a helyesirásnak némi egyszerüsitésével közölnünk. E czim az, mely, mint már emlitettük, szól „az asszonyi állatokról és leánzókról, kik külső emberekhez és nemesekhez mennek férjhez."

Tartalma — melyről ujolag jó leend megjegyezni, hogy nem valamely ujkori doctrinaier eszmékkel eltelt népboldogitónak agyából fakadt, hanem a XVII. század legelején és igy még a régi jó időkben keletkezett — igazán és valóban ekképpen hangzik:

„Titulus VII."

„1. A régi szent királyok, kik ez országot három részre osztották, tudniillik: Nemességben, Parasztságban és Városi Rendben, ugy rekesztették el egymástól, hogy semmi elegyedés közöttük ne lenne, és mind a nemességet s mind a parasztságot a városi rendtől elválasztván, különb rendtartást, törvényt és privilegiumot adtak azoknak, kik köfal közé szorultanak. Mely városi rendet a benne valóknak egyességéről neveznek Civitasnak, azért, hogy egyarányu törvénynyel élnének és egyarányu méltósággal birnák egymást."

„2. Az nemességet pedig, mint méltóságosb személyeket, mind törvénynyel s mind helylyel felebb ékesitették és az egész országnak birodalmát nekik engedték, hogy mezőben lakván, az országot őriznék és annak hasznát derekasképpen ők vennék, sőt fejedelmet is közőlük választanának. Ezeket erősebb törvénynyel ékesitették is meg, és nagyobb szabadságban akarták hogy lakjanak. Igy azért a nemességeket, kiknek a parasztságot alája vetették, a városi rendektől oly módon választották el, hogy föképpen itt Erdélyben a nemességet nem akarták hogy városba száljanak. A városiak is pedig igen eltávoztatták, hogy az ő egyességüknek, mely az egyarányu személyeknek egyenlőségében áll, meg ne háboritanák azzal, hogy nagyobb méltóságbeli személyeket hagynának közükben szállani. Ennek okáért nem bocsátották be a külső nemességet közükbe, hogy a köztök való egyességet nem akarták megelegyiteni."

„3. Ezt az egyességet azért, miképpen hogy ez is a város az ő fundáltatásától fogva ekképpen tartotta meg, hogy külső nemes embert senkit be nem vett, hanemha születése szerint való városi fiu volt: mostan is semmi szin alatt be nem bocsátja és semmi örökös vagy állandó igazságot azoknak nem engedhet, hogy az ő uniójok és egyességük fel ne bomoljon."

„4. Mivel pedig hogy látják: a nemes népek valami szükségből az ő honjukat elhagyván, házasság által akarnak beférkezni és maguknak itt benn tulajdonságokat keresni a városban és ekképen a városnak egyességét jövendőben felháboritani: ilyen nyavalának idején eleit vévén, miképpen a mi eleink is ez városnak fundáltatásától fogva mindez ideiglen megtartották, most is tetszett és örökké megmaradandóképpen, közönséges akaratból, egyértelemből, megváltoztathatlanul elvégeztetett, hogy miképpen a városi népek az ő

* „Marhaszállás" szó használtatik a kéziratban hol az egész hagyaték, hol csak az ingók átszármazásának kifejezéseül; tehát vagy devolutio hereditatis, vagy devolutio mobilium.

megholt külső nemesember atyjokfia jószágának birására nem bocsáttatnak és a városi atyafiaknak a nemes jószágot birni nem hagyják: azonképpen a mely özvegy asszony vagy leányzó, ha külső nemes személyhez megyen vagy ennek előtte ment volna is, semmi örökösséget az városi házban, örökségképen vérsége után, a férjéhez nem vihetett légyen, se ne vihessen jövendőben is, az ingók marhákban való részen kivül, még ha gyermeki lennének is; sőt a megholt atyának vagy férfinak örökségébe az olyan nemesember be ne szállhasson, mennyegzőjét is végbe ne vihesse, hogy jövendőben valami foglalásra vagy tulajdonságra ne mutogathasson; mert igy az asszonyi állat nemesemberhez menvén, a városi rendet mindnyárast általhágja és azért az nemességért, kit az ura után talált, immár nem városi, hanem külső nemes személynek neveztetik."

„5. Ha pedig ez ellen valamelyik vétkeznék, vagy leány vagy özvegy asszony: tehát az ő része örökségének elvesztésével büntettessék, kit a város maga számára az engedetlenségért mindgyárast elfoglaljon."

„Conclusio Praemissorum. Hogy pedig mindezek ellen titkon valaki ne cselekedjék és tudatlansággal ne menthesse magát: senki titkon avagy szurdékban városunkban menyegzőt ne csinálhasson a régi szokás és rendtartás ellen; hanem az hitlés előtt egy héttel a predikátor által az egyházban kihirdettessék, hogy megértsék, ha az olyan házasulandó személy városi rendi, avagy külső, avagy nemes ember. Ennek poenája pedig a törvény ellen való házasságnak büntetése, valaki általhágja, mely minálunk a városból való számkivettetés, ugy mint afféle engedetlen személyek ellen rendeltetett. A predikátor pedig a biró és tanács hire nélkül aféle idegen ismeretlen személyt tisztének elveszése alatt ne merészeljen kihirdetni, hogy ekképpen az valóban való egyesség, melytől a közönséges békesség függ, egyarányu voltokból, örökös és állandó légyen."

Eddig van a hetedik Titulus.

Tudjuk mindnyáján, hogy Magyarországban is jelentkeztek hasonló elkülönzési hajlamok, úgy hogy azokra az ország törvényhozása is kénytelen volt figyelmét kiterjeszteni. Rendszerint azonban azzal vigasztalódunk, hogy azon kisérletek csak faji és vallási izgalmak szüleményei valának, ellenben a magyar törzs zömét meg nem mételyezték. Kétségtelen is, hogy ezen véleményárnyalat támogatására törvénytárunk dus választékából ki is szemelhetünk némely helyes idézetet. Igy az 1608-ik évi koronázás előtti 13. t. cz. nyiltan és világosan mondja: „Praeterea nec hoc praetermittendum status et ordines censent, plerasque hactenus querelas ad se ab Hungaris delatas fuisse, quod ipsis in regiis ac liberis civitatibus, etiam montanis et sclavonicis, neque domos emere liceat, neque ad alia publica munia exercenda in propria ipsorum patria admittantur." Csatlakozik pedig ehhez az 1609: 44. t. cz., rendelvén: „Officium judicis et aliorum, in civitatibus liberis et montanis, oppidisque privilegiatis, absque ullo religionis discrimine, hungaris videlicet et germanis et sclavis seu bohemis aequaliter tribuantur; liberumque sit eis in medio ipsorum domos emere."

Ámde a kolozsvári tractátus magyarul iratott és igy valószinüleg magyarok által magyarok számára! Nincs abban szó nemzetiségről, nincs szó vallásról: csak társadalmi osztályokról, csak rendekről, melyek egymással farkasszemet néztek. Nem faj-, nem vallás-: osztálygyülölség eredményei annak szomoritó kinövései; oly hajlamok, oly szokások terményei, melyek az egy anyának gyermekei közé is válaszfalakat emelének és minden lenge szél játékszeréül szolgálható foszlányokra hasogaták a természet által összeforrasztott egységet — bizonyosan nem az egésznek, nem a nemzetnek, nem az államnak hasznára! Mégis tagadhatja-e valaki az ily törekvések jogosultságát, ki a jogrend megállapitásánál idegenkedik az emelkedettebb álláspont elfoglalásától és a sulypontot a nép szokásaira és hajlamaira fekteti?

Vagy abban leljünk-e vigaszt, hogy ez talán csak Erdélyben volt igy; de nem ugy az anyaországban, nem ilyképp Magyarországban? Olvassuk csak ránk az 1563: 26 t. czikket! „Statutum etiam est, ut juxta superiorum conventuum articulos liceat nobilibus, qui e domibus et residentiis suis, a Turcis pulsi sunt, in liberis civitatibus (saltem quatenus civium voluntate fieri poterit) domos emere cum conditione, ut onera solutionis et servitia civitatis publica cum civibus communiter et aequaliter ferant, et emptionem faciant observata solita in hoc civitatum libertate et consuetudine." Mily ovatos, kivételes és mennyi záradékkal körülárkolt intézkedés. Aligha jelensége a rendek közt létezett testvéri szeretetnek, melyet hogy a törvényhozás sem birt könnyeden meggyökereztetni: arról eléggé tanuskodnak a mindfenyegetőbben fogalmazott 1635: 21. és 1647: 78. t. czikkek, melyeknek elseje a „kőfalak közé szorultak" aggályainak megnyugtatásaul még jónak látta azt elrendelni, hogy a városban letelepedett nemesek adósságaik felől, „ibidem apud concives contractorum, coram magistratu civili respondere debeant"; ellenben az utóbbi, 5-ik §-ában, már félretéve minden kiméletet s a terjeszkedett hatalom nyiltan bevallott öntudatával fenyegetőleg inti a városiakat: „Nobiles, siquidem in personas et res eorundem nullam plane habeant authoritatem, in causis et negotiis, jurisdictionem ipsorum minime concernentibus, coram ipsis jure stare non compellant" ekképpen fényesen igazolván a kolozsváriaknak éles előrelátását, midőn az idézett hetedik Titulus 4-ik §-ában nyavalának nevezzék az olyanoknak beférkőzését a városba, kik annak egyességét jövendőben fel fognák háboritani.

A nép körében élő hajlamok és szokások ekkép éleszték a vágyat a hatalom terjeszkedésére, ekkép szitották másfelől a szükkeblü féltékenységet, és a jogrend mit megállapitának, lőn kölcsönös agyarkodás, nyilt ellenségeskedés és mély gyökeret vert gyülölet ugyanazon nemzet fiai, ugyanazon állam polgárai közt. Isten óvja sokaktól és sokat sanyargatott szegény országunkat az ily állapotok visszatérésétől! A nélkül is járnak fölötte eléggé rosz csillagok. Nem kell azokat újakkal szaporitani!

Azonban messze elhagytuk a kolozsvári tractátust. Térjünk vissza hozzá.

Meglehet, hogy eddigi érveléseink ellenében valaki azon forgalomban levő állitással kivánna harczolni, hogy a kolozsváriak szász joggal éltek és ez utóbbiból szivároghatott hozzájuk a külső elemek és különösen a magyar nemesség irányában tanusitott ellenszenv.

Ezen ellenvetésre feleljen a szabályzat további ismertetése, mely — mint hisszük — bizonyitandja, hogy a Kolozsváriak átvettek ugyan néhány jogintézményt, a szomszédos szászok jogából, de szász joggal nem éltek, és még kevésbé vádolhatók különös rokonszenvezéssel a szászokkal.

(Folytatása következik.)

*

A leydeni egyetem 300 éves jubilaeuma.

Az anyagi akadályokon diadalmaskodó emberi szellemnek legfontosabb vivmányai közé tartozik kétségenkivül az, hogy a nemzetek érintkezéseit gátló távolságot megszüntette, hogy a távol lakó népeket oly közelségbe hozta egymással, mikép számba nem is vehető idő és költség mellett közvetlen érintkezésbe léphetnek, hogy e közvetlen érintkezés által kétségtelenül constatálhatják azt, mikép az emberi nemnek van egy közös tulajdona, melyet hatalommal sem megszerezni, sem biztositani nem lehet, melynek emeléséhez, gyarapodásához minden népfaj egyenlő jogosultsággal járulhat, s melynek birtoka miatt egymás ellen irtó háborut sohasem folytattak. Az emberiség e közös tulajdona: a tudomány, gyüjté egybe f. évi február 8-ra az európai egyetemek képviselőit Leydenbe, hogy a szabad Németalföld lakóival közösen ünnepeljék meg az egyetem alapitásának 300 as évfordulóját. Feb. 8-án volt 300 éve, hogy Oraniai Vilmos, kit a nép apater patriae elnevezéssel tisztelt meg, s kinek emlékét a hálás utókor Németalföld talaján oly sokféle alakban megörökitett, a leydeni egyetemet alapitotta, ellátva azt mindennel, mi egy magasabb tanintézet fenállását, szellemi és anyagi virágzását századokon át biztosithatta. Ez esemény háromszázados évfordulója megünnepelésére hitta egybe a leydeni egyetem hatósága a testvéregyetemeket, melyek kevés kivétellel a felhivásnak engedve, lehetővé tették, hogy a nemzeti ünnep a szó teljes értelmében nemzetközi jelleget öltsön magára. A hollandi egyetemek és tudományos intézetek küldöttein kivül jelen voltak az ünnepélyen a párisi egyetem részéről H. Milne Edwards, Colmet Daage, A. Milne Edwards, A. Carrière, E. Renan; a londoni egyetem részéről F. Heywood; a cambrigdei egyetem részérül F. E. B. Mayor; a dublini egyetem részéről F. Pentland Mahaffy, R. Atkinson; a brüsseli egyetem részéről E. R. N. Arntz, F. Thiry; a genti egyetem részéről J. F. J. Heremans, T. F. H. Sivarts; a lüttichi egyetem részéről J. S. G. Nypels, A. C. De Cuyper; a kopenhági egyetem részéről J. Nellemann. J. N. Madvig; a berlini egyetem részéről E. Curtius; a bonni egyetem részéről R. Lipschitz; az erlangeni egyetem részéről E. Selenka; a giesseni egyetem részéről J. A. Vullers; a göttingai egyetem részéről R. von Ihering; a greifswaldi egyetem részéről F. Grohe; a hallei egyetem részéről H. Keil; a heidelborgi egyetem részéről K. B. Stark, Kuno Fischer; a jenai egyetem részéről O. Pfleiderer; a kieli egyetem részéről C. Lüdemann, J. F. A. Esmarch; a königsbergi egyetem részéről R. Caspary; a lipcsei egyetem részéről K. F. A. Kahnis; a marburgi egyetem részéről E. A. Herrmann; a müncheni egyetem részéről W. H. Kiehl, C. A. Cornelius; a rostocki egyetem részéről H. Böhlan; a strassburgi egyetem részéről T. Nöldeke, A. Gusserow; a tübingai egyetem részéről L. Diestel; a würzburgi egyetem részéről K. L. Urlichs; a coimbrai egyetem részéről H. A. de Sousa, A. Ph. Simões; a szentpétervári egyetem részéről D. Mendeleeff, Pomialofsky; a helsingforsi egyetem részéről J. J. W Lagus, J. A. Estlander; a baseli egyetem részéről M. Heyne, L. Sieber; a berni egyetem részéről Fr. Mippold; a zürichi egyetem részéről A. E. Biedermann; a prágai egyetem részéről J. Kelle; a budapesti egyetem részéről báró Eötvös L. és e sorok irója, és a kolozsvári egyetem részéről Finály H. — A bécsi egyetem ép ugy, mint Zágrábban, távolléte által tündökölt, s a mint értesültünk, a hivatalos megkeresést csak válaszra sem tartá érdemesnek.

A minden tekintetben érdekes ünnepély megérdemelné ugyan, hogy azt részleteiben megismertessük; ez azonban sokkal több tért kivánna, mint a mennyit e czélra igénybe vennünk lehet; ugyanazért a nevezetesebb monentumok kiemelésére kell szoritkoznunk. A tulajdonképeni ünnepély febr. 8-án délelőtt 10 órakor az egyetem tanácstermében vette kezdetét, hol a prorector, de Vries Mátyás classicus latinságban tartott beszéddel üdvözölte a küldöttségeket. Szónok hálásan emlékezve meg az egyetem alapitójáról, kinek kitünő arczképe a terem középfalát ékiti, rövid vonásokban ecsetelte a főiskola keletkezését és gyors fejlődését. Az egyetemen működött tanároknak a teremben függő arczképei alkalmul szolgáltak szónoknak arra, hogy azok müködése nyomán az egyetem mindenkori jelentőségére utaljon, És méltán, mert azon egyetem, mely tanárai közé Vulcaniust, Heinsiust, Hemsterhuyst, Schultingot, Armint, Beerhavent, Kaysert, Lipsiust, Valkenart, Berlkampfot, Thorbeckent, Scaligert, Salmasiust, Cocceit, Gronoviust és Wittenbachot, a tudománynak mind megannyi kitünő bajnokát sorolhatja, joggal tekintheti magát a tudomány és tudományosság gyülhelyének. Végre forró köszönetét fejezte ki szónok a küldöttségeknek, hogy az ut fáradalmaitól s az évszak kellemetlenségeitől vissza nem riadva, megjelenésükkel megerősitették azon solidaritást, mely az egyetemeket, a tudományosság érdekében kell hogy minden időre tesvérileg egyesitse.

Ugyanaz nap délután 1 órakor tartá az egyetem lelépő rectora Heynsius A. a Péter-templomban a királyi család, a diplomatiai testület s megszámlálhatlan hallgatóság jelenlétében ünnepi beszédét, melynek tárgyát első sorban a leydeni egyetem keletkezése és háromszázados története képezte. Érdekes epizódot képezett szónok beszédében azon levél, melynek kiséretében Oraniai Vilmos fiát, Móriczot a leydeni egyetemre küldé, s melynek végén az egyetem iránti szeretetének és tiszteletének következő szavakban ád kifejezést: „Quod vero ex me saepius audivistis, id vobis persuasum esse cupio, Academiam Vosque ipsos mihi esse commendatissimos; atque id quidem vel ex eo intelligere potessis quod istuc hisce de causis filium meum miserim. A deo peto, Virri Clarissimi ac doctissimi, ut vobis universaeque Academiae velit benedicere. Valete, 15. Julii Vlissingae, anno 1582 Vobis Amicitia Singulari addictus Guillielmus a Nassau.“ Közvetlenül a rectori fényes beszéd után következett a küldöttségek bemutatása a királynak és királynénak. Nem tartozik ugyan szorosan jelen tisztünkhöz, de lehetlen, hogy e bemutatást s azzal együtt a hollandi királyi család és a nép közt létező viszonyt röviden ne érinitsük. A mit mi audientia alatt értünk, azt a hollandiak nem ismerik; ott nincs előre meghatározott sor, nincs udvarmesteri ceremonia; a királyi pár fesztelenül közeledik mindenkihez, s ha más nincs, a megszólitott maga mutatja be magát a felségeknek, kik a társalgásban ép oly szivélyesek, mint fesztelenek. A nép őszintén, de a szabadság teljes önérzetével tiszteli fejedelmét; ebbeli érzelmeivel nem demonstrál; teljes tisztelettel, de fesség nélkül közeledik mindenki az uralkodó párhoz, mely nem leereszkedésével, hanem keresetlen szivélyességgel hódit meg mindenkit.

Február 9-én az ujonnan választott rector, Ruys F. T. beiktatását ünnepeltük meg, mit délután 2 órakor ismét a Péter-templomban a promotiones honoris causa követtek. A leydeni egyetem senatusa kétségtelenül növelte az ünnepély fényét azáltal, hogy több európai celebritást a tiszteletbeli tudorsággal megajándékozott. A kitüntettek névsorából, mellőzve a hollandiakat, legyen elég a külföldieket felemlitenünk. Tudorokká avattattak a theologiából: Athanase Coquerel, Fils, párisi lelkész, Benjamin Jowett, oxfordi egyetemi tag, James Martineau, a londoni New College tagja, Gustav Volkmar, zürichi tanár, Wilhelm Weiffenbach, giesseni tanár; a természettudományokból: Ernst Wilhelm Brücke, bécsi tanár, Arthur Cayley, cambridgei tanár, Alfred Louis Olivier Descloizeaux, a párisi Institut tagja, Carl Gegenbauer, heidelbergi tanár, Edouard Grimaux, a párisi orvosi facultás tagja, James Prescott Joule manchesteri tanár, Simon Newcomb, washingtoni tanár, William Alling, oxfordi tanár, Henri Victor Regnault, a párisi Institut tagja; Carl Theodor Ernst von Siebold, müncheni tanár; Jean Servais Stas, a brüsseli akadémia tagja; Ludwig Traube, berlini tanár; a philologiából: Charles Defrémery, Párisból; Emile Littré, a franczia akadémia tagja; az orvostudományból: Robert Wilhelm Bunsen, heidelbergi tanár; Charles Daruin Londonból; Henri Milne Edwards, a párisi Institut tagja; Thomas Spencer Wells Londonból.

Az ünnepi napok többi része a különböző lakomáknak és diszelőadásoknak volt szentelve. Ezek leirásával azonban nem akarjuk a tisztelt olvasót untatni, és czélszerübbnek látjuk tudósitásunk kiegészitéseül a leydeni egyetem berendezését röviden érinteni. A leydeni egyetemen, mely négy, teljes karral bir, a kezeink közt levő Serius Lectionum szerint összesen 33 tanár tart előadást; ezekből esik a hittani karra 4, a jogi karra 5, az orvosi karra 8 és a bölcsészeti karra, mely két szakra oszlik (természettudományi és philologiai) 16 tanár. Az oskolai és szakadatlan egészet képez és mindig az egyetem alapitási évfordulójával veszi kezdetét; a leydeni egyetem tehát a német és az osztrák-magyar egyetemektől annyiban tér

el, hogy a tanidőnek semestrisekre való feloszlását nem ismeri. A berendezés sajátságai közé tartozik még, hogy az egyetem élén az akadémiai hatóság felett a curatorium áll, mely a mellett, hogy az egyetem oecononiájával foglalkozik, közvetitő szerepet játszik az egyetemi hatóság és a kormány közt.

Ha a leydeni egyetem fényes multját és jelen virágzását a tanárok csekély számával egybevetjük, önkéntelenül azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy a tanárok tulságos száma a mellett, hogy a siker garantiájának nem tekinthető, ritkán pótolhatja azt, mit kellő választékosság és kedvezőbb anyagi dotatió mellett a mulhatlanul szükséges számmal elérni lehet.

Apáthy István.

JOGIRODALOM.

Vajkay Károly: *A német közönséges magánjog és történelme köréből. Tauulmányok.* Budapest, 1875. XIII. és 132. ll. 8.

Korunk felfogása szerint kiválólag három tényező van hivatva a fennálló jogot rendezni; a törvényhozás, a biróságok tekintélye és a tudomány. S noha kétségtelen, hogy ezeknek egyike sem foglalja magában közvetlenül azon főelvet, mely a jogi rend tulajdonképi alapja, s melyet — szintén korunk felfogása szerint — a nemzetek szellemében és jogi öntudatában, s a társadalom szervezésének lételemeiben kell keresni: nem kevésbé kétségtelen az is, hogy — miután a jogiszokás természetszerü határozatlanságánál fogva mai culturai viszonyaink közt ezen főelv jogi nyilatkozatára alkalmas organumnak többé nem tekinthető — gyakorlati érvényre az napjainkban csak az emlitett három főtényező összmunkálásának és közvetitésének utján emelkedhetik. A dolog természetében fekszik tehát, hogy a mennyiben ehhez képest hazai jogunknak alaposabb megértését kivánjuk nyerni, s egészében nem kevésbé mint egyes szabályainak uj rendezését akarjuk keresztül vinni; eddigi jogkezelési álláspontunkon többé meg nem maradhatunk; s hogy nálunk is a fentebbi hármas tényezőnek érvényét azon módon kell beismernünk, mely szerint azoknak összhatása más európai államokban már nevezetes eredményekkel dicsekedhetik. Csak a mennyiben nemzetünk minden időben a koronás királynak az országgyülés hozzájárulásával tett enunciatumai iránt különös pietással viseltetett; ezentul is jogunk további fejlődésének sulypontját az országos törvényekben kell keresnünk.

Ezeket szem előtt tartva vagyunk csak képesek, az itt szóban lévő munka tudományos és irodalmi jelentőségét kellőleg megitélni.

Megjegyezzük, hogy szerzője a jogszolgáltatás terén oly előkelő állást foglal el; s gyakorlati müködése által oly általános elismerést érdemelt ki, hogy őt ennélfogva méltán törvénykezési autoritásnak tekinthetjük.

Ily férfiaknak, ha mint jogtudományi irók léptek fel, nálunk mindig nagy tekintélyök volt. Mert a gyakorlati pályán módjukban lévén, fennálló jogunknak hiányait közvetlenül érezni és szükségleteit alaposan felismerni; annak elvi magyarázatában is mélyebb betekintést és nagyobb biztonságot voltak képesek tanusitani; mint azok, kik azt egyedül abstract szempontból fejtegették. Azonban szerzőnk nem szoritkozik jogunknak egyszerü magyarázatára. Meg lévén győződve, hogy mostani jogéletünk bajain és jogrendszerünk hiányain egyedül a gyakorlati tapasztalás alapján sikerrel segiteni nem lehet, s hogy erre a tudomány támogatása nélkülözhetlen; nyiltan bevallja, hogy jogi irodalmunk bővitésére nemcsak a tanári kar, hanem a törvénykezés emberei is vannak kötelezve; s igy tudományos munkával lép fel, melylyel nyilatkozatát mintegy tettel valósitandó, azt ezen oldalról is termékenyiteni kivánja.

Hasonló viszonyok közt nálunk nem első eset, hogy kitünőbb practicusaink jogunknak ujjáalakitásában az irodalom terén fáradoztak; a mint ezt Werbőczy Hármas könyve a Commissio Systematica munkássága, s az óta számos más országos és jurisdictionalis bizottságok iratai bizonyitják. De uj szerzőnk munkájának álláspontja; s uj az apparatus, melylyel kitűzött feladatának megfelelni igyekszik.

Azon nézetből indulván ki, hogy a müvelt nemzetek jogai közti azon solidaritás, mely az európai cultura emelkedésének egyik leghatályosabb tényezője, a magyar jog alkotására és fejlődésére, jövőben nem kevésbé mint a multban, befolyást gyakorolni hivatva van; egyrészről hazai jogunk ujjáalakulásának szükségességét és legégetőbb kérdéseit folyton folyva tartja szem előtt; másrészről pedig a német közönséges jogban oly jelenségeket és fejleményeket ismer fel, melyek amazoknak is kiváló módon megfelelnek. Ez által pedig nemcsak többoldalu tájékozottságot nyer fennálló jogunk méltatására, hanem okoskodásait is megóvja a subjectivismus azon hátrányos befolyásától, mely eddig gyakran jogi irodalmunk eredményei meddőségének egyik főoka volt.

Ujnak mondjuk a szerző fejtegetése ezen álláspontját és irányát. Mert Kelemen azon gyönge illusiója után, melylyel Runde és Danz munkáira vonatkozva, a német közönséges jogot is a magyar jogtudósra nézve tanulságosnak mondta; és Krajner Imrének a német jogot tárgyazó, szorgalmas ugyan, de mind kiindulási, mind czélpontjaira nézve eltévesztett vizsgálatai után; s miután Frank Ignácz is csak néhány általános megjegyzésben állapodott meg: ő az első, ki Franknak a német jogra vonatkozó utmutatását követve, az ez által kivetett magot hazai jogunknak érdekében kifejteni tűzte ki munkája feladatául.

Ugy hiszem, hogy az elmondottakban elég világosan tüntettem fel azon érdeket, melyet a jelen munka hazai jogunknak minden szakemberében ébreszteni fog; s egyedül azt sajnálom, hogy rövid irodalmi megismertetésemben annak egyes részleteit mélyebb, nem mondom kritikai, de csak magyarázó közlemény tárgyává sem tehetem. Szoritkozom tehát arra, hogy a munka iránti elismerésemet néhány jegyzettel indokoljam.

A munka négy szakra oszlik, melyeknek elsejo a német közönséges magánjog fogalmát; másodika annak forrásait és segédeszközeit; harmadika a német közönséges örökjog elveit; és negyedike a római és német jogelvek vegyülékét tárgyazza; az utóbbi szak a schaffhauseni polgári törvénykönyvet is fejtegetése körébe vonván.

Ezen szakok elsejének tartalma Németországban az u. n. germanisták vizsgálódásainak egyik különösen kedvenczтárgya; a magyar jogirodalomban mindazáltal az abban fejtegetett kérdéseknek csak csekélyebb fontosságot tulajdonithatunk. Jelentősége a német jogtudományi irodalomban a római jog receptiójának következése, mely a XV. században végre törvény által is kimondatván, egyszersmind feltételezte azt is; hogy a római jog a német birodalom egész jogéletét hatalma alá hóditani képes nem lévén, számos intézménye, ha szükebb korlátok közt is, tovább is fentartotta gyakorlatilag érvényét előbbi jogi minőségéhez képest. Ezek — minthogy a XVI. század óta a birodalmi törvényhozás a magánjog rendezésével már nem igen foglalkozott — ezen időtől fogva többnyire az egyes territoriumok jogainak körébe estek. A mennyiben mindazáltal fennállásuk a német-nemzetnek jogi öntudatában gyökerezett, s részletes szabályozásuk is nagyobbára megelőzte a római jog receptióját: a XVII. század óta egyes nemzeti érzésü jogtudósok által ismét sajátságos természetükhez képest tétettek a tudományos vizsgálódás tárgyává; a minek azután eredménye az lett, hogy a particuláris jogfejlődés reájok nézve egyforma irányt követett. Igy történt, hogy a római jog mellett német közönséges magánjog is birt érvénynyel, mely utóbbi ugyanazon arányban nyert ismét nagyobb gyakorlati fontosságot, melyben a nemzeti érzés és öntudat gyakorlatilag nagyobb tért foglalt el. Különben magában világos, hogy ily előzmények után a német közönséges magánjog fogalmának tudományos formulázása, és ilyen minőségben határozott megállapitása, a németországi jogtudománynak egyik nehezebb feladata, mely több tekintetben számos kételynek és controversiának enged helyt. Álláspontjához képest szerzőnk ezekre kellő figyelemmel volt, s igy nem csoda, hogy példás szorgalommal és nagy pontossággal kidolgozott ez iránybani fejtegetése 44 lapra terjed.

Kétségtelen, hogy a német közönséges magánjogról szólni sem lehet anélkül, hogy annak fogalma kellő alapossággal meghatározva ne legyen. Mindamellett szerzőnk ezen (mint mondom, különben igen becses) fejtegetése a magyar jognak szempontjából közvetlen érdekkel nem birhat. Mert nálunk a római jog recipiálva nem volt soha; tehát hiányzott azon feltételezés, mely a német birodalomban ily sajátságos fejleményhez vezetett. Sőt a mennyiben mind Magyarországban mind Erdélyben a XVI. század óta a magánjognak szabályozása mindig az országos törvényhozás feladata maradt: a jogfejlődésnek egész menete más irányban indult. Csak legujabb időben találunk az épen jelzett combinatiónak megfelelő némi hasonlatosságot az ausztriai polgári törvénykönyv s a magánjognak ellentétezésében. Az ausztriai polgári törvénykönyv t. i. előbb a cs. kir. hadseregben és a katonai végvidéken, később 1853 Magyarországban és a társországokban, s 1854. Erdélyben is életbelép-

tetvén; az 1860-ki októberi diploma után pedig az előbbi jog csak a tulajdonképi Magyarországban, s itt is nem csekély módositásokkal és változtatásokkal állittatván ismét vissza érvényébe; jelenleg szent István koronájának országaiban a gyakorlati magánjognak dualismusa áll fenn, s két lényegesen egymástól különböző jogrendszer, t. i. a magyar magánjog és az ausztriai polgári törvénykönyv, képezi a jogszolgáltatás forrását (p. o. ugyanazon egy Bácsmegyében mindkettő bir gyakorlati érvénynyel). Ezen két rendszer közt határozott elvi ellentét forogván fenn, habár geographiai határok által körülvonatnak; magasabb szempont alatt a kettő közt mégis oly elvi összeütközések jöhetnek elő, melyeknek összeegyeztetése egyes esetekben nem csekély nehézséggel jár. S a mennyiben ez alkalommal a római és a német közönséges magánjog közti viszonyhoz analog jelenségekre találunk: ezen utóbbi a magyar jogászra nézve is tanulságos. Ámbár megjegyzendő, hogy ezen analogia nálunk nem azonosság, hanem mindig csak hasonlatosság, s hogy ujabb jogi reformjaink oly irányban indultak meg, mely szerint a két ellentétes elem egy magasabb egység alá subsumálandó lévén, ennek mindkettőre gyakorolt közös hatása alatt egygyé alakittassék. S ez különösen az anyaország és az evvel jogi közösségben lévő részekre nézve a már évtizedek óta várva várt codificált rendszeres magyar polgári törvénykönyvnek lesz feladata.

Második szakában szerző a német közönséges magánjog kutfőinek rendszerét fejtegeti, kezdve a legrégibb időtől napjainkig. S elismeréssel tartozunk neki, hogy szakavatott felfogás szerint olvasóját a régi germán népjogokkal, a frank királyok capituláréivel, a középkori kutfők közül különösen a „scitum"-okkal vagyis „Weisthümer"-ekkel (magyarban ezeket döntvényeknek nevezi), és a tükrök rendszerével megismerteti; valamint néhány XVI—XVIII-ik századi nevezetesebb területi törvénynyel, s a legujabb korra nézve azon német birodalmi fontosabb törvényekkel is, melyek 1871. óta hozattak.

Habár ezen kútfői rendszerrel szemben a magyar jogász Verbőczi Hármaskönyve II. 6 czimjére tekintve örömmel észleli, hogy a magyar magánjog kútfőinek rendszere soha oly bonyodalmas és tarka nem volt, mint a német közönségesé; mindamellett tagadhatlan, hogy ez az egykor a germán népeknél, a frank államban, s a római-német birodalom területén fennállt jogokra nézve a jogtörténeti és jogtani adatok és tételek oly gazdag tárházát képezi, hogy annak a jelenkor jogtudománya is még igen nagy hasznát veheti. Mi régibb jogunk maradványaiban ily kincscsel nem birunk. S ha még tekintetbe veszszük, hogy Verbőczi korában a német birodalomban a jognak tudománya mint ilyen az életre már mi hatalmas befolyást gyakorolt, s a jogtudomány doctorainak mi fényes állása volt; hogy a birodalmi törvényszékek tagjai fele részének doctorokból kellet állani, kik rangra nézve a többieket megelőzték; hogy a jogtudomány doctorai ezen minőségöknél fogva személy szerint a birodalmi lovagok rendjéhez tartoztak, holott Magyarországban csak a katholika, és Erdélyben a négy recepta vallás papjai birtak a személyes nemesség kitűntetésével stb. stb.; hogy ellenben nálunk ezen egész időben a hazai jogtudomány alig foglalkozott mással, mint a „Collectio Decretorum" és a „Jura Regni scripta" kérdésével, hogy Kithonich János munkája (Directio Methodica Processus Judiciarii stb.) a XVII. század kezdetén a magyar és a német jogok összeegyeztethetlenségének mi szomorú bizonyságát nyujtja: a német közönséges jognak itt bizonyos előnyét vagyunk kénytelenek bevallani. Anélkül azonban, hogy ezen előnyt túl becsülnők, a szerzővel mi is megnyugtató öntudatot merítünk abból, hogy talán megsegit a magyarok istene, hogy a codificatió százada addig el ne fogyjon, míg egy magyar codexnek is legalább tervezete napvilágot lát.

Ezek után, melyek mintegy csak előkészítésül szolgálnak, szerzőnk a harmadik szakban a német közönséges magánjog anyagát veszi szemügyre, s névszerint az örökjog elveit fejti ki. Ez a munkának legfontosabb része; mert nemcsak az abstract tudomány, hanem a gyakorlati élet szempontjából is igen tanulságos.

A 79—96. lapokon 11 ilyen elv van felemlítve: 1. hogy a német jog a vagyonnak mint egésznek, mint egységnek fogalmát nem ismervén; nem marad az elhalálozott után egységes vagyon, hanem maradnak csak vagyonjogok; — 2. hogy a nyugvó örökség fogalma a német közönséges jog rendszerébe beilleszthető nem lévén; a hátrahagyott vagyonjogok az örökhagyó halálával azonnal, s mint mondani szokás, ipso jure szállnak az örökösre; — 3. hogy az örökös csak öröksége erejéig köteleztethetik; — 4. hogy az ősnémet jog szorosan és kizárólag a családi kötelékhez fűzte az öröködési jogot; a minek folytán az örökhagyónak, halála esetére, nem volt rendelkezési képessége; — 5. hogy azonban ez nem zárta ki az oly jogügyleteket, melyek által valaki még csak jövőben hagyatékká vándott tulajdonát életének tartama alatt fogyaszthatta, s így időhatározmánynyal kapcsolatos s a halál utáni időre történt adományozásnak lehetett helye; — 6. hogy midőn később a végrendeletek jogilag meghonosultak, az örökös kirendelése — és megnevezésének elmulasztása nem fosztja meg érvényétől a végrendeletet; — 7. hogy a végrendeletek mellett önállóan és határozottan utóbb még az öröködési szerződések jogintézménye is kivívta érvényét; — 8. hogy a fiág öröködési előnynyel bir szemben a család nőnemű tagjaival; — 9. hogy a törvényi öröködésben a sorrendre nézve a parenteláris, vagy szerintünk törzsi rendszer divatozik; — 10. hogy azonban a felmenők öröködése határozottan ki van zárva; — 11. végre hogy az öröködési jog nem terjesztetvén ki végtelenig mindazokra, kik vérközösségnél fogva a tágabb értelemben vett családhoz tartoztak; bizonyos korlátozásoknak van helye, melyek azonban különféle módon határozvák meg.

Nem lehet itt feladatom azon érdekes fejtegetésnek részleteibe bocsátkozni, melylyel szerző fentebbi tantételeit indokolja és magyarázza, s egyszersmind szoros belső összefüggésüket feltünteti. Minden lapon oly alapos tárgyavatottságának adja bizonyitékát; hogy a magyar jogász abban nemcsak a római és a német jogok ellentétét fogja világosan felismerni, hanem a magyar jogra nézve is sok igen tanulságos momentumot találand. Csak arra szoritkozom tehát, hogy — a mennyiben szerző a német nemesség és parasztság egykori különjogait is szemügyre veszi — ezen kérdésnek jelentőségét kiemeljem; mely a magyar magánjog szempontjából jelenleg is még figyelemre méltó, daczára az 1840: 8. tcz. 2. §-ának, mely a paraszti javakbani öröködést általános szabály szerint rendezte; s az 1871: 52. tcz. 83. §-ának, mely az előbbi jobbágyi és a nemesi birtok közt a jogi különbséget megszüntette. Úgy helyesnek tartom azt is, hogy fejtegetéséből a német hűbéri örökjogot kizárta: mert ennek nemcsak Magyarországban soha nem volt közvetlen érvénye; hanem másutt is, hol a hűbérek egykor virágoztak, mint már régen elavult intézmény a jelen nemzedék jogi öntudatában támaszt többé nem talál.

A negyedik szakban szerző mintegy befejezésül még két tárgyról szól; t. i. a római és német jogelvek vegyülékéről, s a schaffhauseni $186^4/_5$-ki törvénykönyvről, mindkettőről különös vonatkozással az örökjogra. Az előbbit azért veszi szemügyre, mert a Németországban fennálló gyakorlati jog ilynemű vegyüléket tüntet fel, mely ehhez képest az ujabb törvénykönyvek készitésére is nem csekély befolyással volt; az utóbbit pedig különösen a magyarországi jogászokra nézve tartja érdekesnek, mert az u. n. törzsvagyonbani öröködésnek oly szabályozását tartalmazza, melynek egyes szálai előbbi hazai jogunkban is találnak analogiára s az ősiekben öröködés néhány pontját juttatják emlékezetünkbe.

S ezek után nem marad egyéb hátra, mint hogy a jelen munkára nézve az advocatus diaboli álláspontjának is még kis tért engedjek. E tekintetben három megjegyzést nem mellőzhetek. Mindenek előtt kételyem van, ha vajjon az, mit szerző a 96. lapon felhoz, csakugyan alkalmas kulcsot nyujt-e, melylyel a római és a német jogok egymásközti, s a magyar jognak mindkettőhezi viszonyát bizton felismerni lehet. A mennyiben ő továbbá a 85. lapon nagy örömmel felemlíti, hogy már 1212-ből magyarországi végrendeletet ismer; figyelmeztetem őt, hogy Knauz Nándornak Magyar Sionjában (II. köt. 34. l.) körül 1150-ből való végrendelet közöltetik, s hogy az általam közzétett Árpádkor. Uj okmánytárnak I. kötetében az 1114. és 1175. évek közti időből a végrendeletek egész sorozata találtatik. Végre szabadjon még azon kérést is itt kifejeznem, hogy ha mostani jogunknak a törvényi öröködést tárgyazó szabályozására vonatkozólag, a Magyar Magánjogról irt munkámból az öröklött és szerzeményi vagyon közti különbségnek fejtegetésem idéztetik, ne a 136. §-ra történjék hivatkozás, hol ezen megkülönböztetésről általában és egész jogrendszerünkre vonatkozólag van szó, hanem a 467., 469., 471. és 474. §§-okra. Különben szivesen bevallom, hogy ezen megjegyzésekre nagy súlyt nem fektetek; sőt hogy, tekintve szerzőnk munkájának közönséges irodalmi szinvonalunknál annyira magasabb állását, azokat magam is irrelevansoknak tartom.

Wenzel Gusztáv.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az itélet indokainak hatályáról.

Felsőbb bíróságainknál elfogadott gyakorlat, mely szerint az itélet indokolása ellen felebbezés nem engedtetik, s a netán beadott felebbezés hivatalból visszautasittatik. Igen sokat vitatott kérdés s eltérő nézetek tárgya az elméletben, hogy az itélétnek, mely része válik jogerejüvé, s képez „res judicata"-t. Nem volna itt helyén, de felül is mulná szerény erőmet e kérdés elméleti bonczolgatásába bocsátkozni, s csakis a gyakorlatra, s különösen a nálunk követett gyakorlatra tekintettel kivánok nehány szót e kérdésre nézve mondani, s különösen azt kisértem meg, tekintettel a gyakorlatra kimutatni, hogy a főbb bíróságok azon eljárása, mely szerint egész mereven felállitották azon elvet, hogy az indokok ellen felebbezésnek helye nincs, gyakran jogsérelmet okozhat a feleknek, mert más részről pedig a gyakorlat bizonyos esetben az itélet indokolásábani megállapitott tényálladékot „rec juridicata"-nak minősiti.

Ilyen eset fordul elő, p. o. a perujitásnál is. Számos fő-törvényszéki határozatot hozhatnék fel — de ugy hiszem, hogy a gyakorlat emberei előtt tudva lévő dolog is lesz, miszerint uj bizonyitékok alapjain perujitás esetén, a vizsgálat tárgyát csak az képezi, hogy megváltozott-e és mennyiben az anyaberbeli tényálllás a felhozott uj bizonyitékok által? És az anyaperbeli tényállás hol van megállapitva? — nemde az indokokban; — tehát mindjárt itt van az eset, melyben az indoknak igen fontos joghatály tulajdonittatik. — Lássunk egy concret esetet:

A kártéritési keresetet indit *B* ellen az oknál fogva, mert az utóbbi marhái tovább két óránál buza földjén legelvén, ebben neki kárt okoztak.

A bíróság itélete pedig — tegyük fel, lényegileg következő:

Jóllehet felperes bizonyitékai által megállapitott tényként tekintendő, hogy alperes marhái f. évi márczius hó végén hosszabb ideig alperes buzaföldjén láttattak; minthogy azonban e tényből a kártétel okvetlenül nem következik, mert a vetés márcziusban lehetett oly állapotban, midőn még abban a marhák kárt sem okozhattak, a kár valódisága tehát bebizonyitottnak tekinthető nem lévén, annak mennyiségére nézve a becslő eskü megitélése sem foglalhat helyt.

Ha nyertes alperes ez itélet indokolásával egyáltalán megelégedve nincs, mert a perbeli bizonyitékok *A* szerint az sem lett bebizonyitva, hogy az ő marhái felperes vetésén jártak volna, s minden következmények elháritása végett, a keresetet azon indoknál fogva kivánná elutasittatni, mert felperes azt sem volt képes perrendszerüleg bebizonyitani, hogy a mondott időben marhái felperes vetésén jártak volna — ezt kieszközölni módjában nem áll, mert az indokok elleni felebbezés, a megállapodott gyakorlat szerint egyszerüen visszautasittatik.

Már most felperes pert ujit s arra nézve, hogy mily állapotban volt a mondott időben vetése, e körülménynyel részletesen ismeretes tanukat hiv fel, kik azt is bizonyitják, hogy a vetés ezen állapota mellett az azon járó marháknak jelentékeny kárt kellett okozni.

Alperes hiába hivatkozik arra, hogy nem is jártak az ő marhái felperes vetésén. Ez már az anyaperben megállapitott tény, ez az ujitott perben meg nem dönthető. Tehát a bíróság ily hibáját orvosolni a félnek nincs módjában s következményeit mégis viselni tartozik.

De lehet ezen elvnek más esetben is hason következménye, p. o. azt, hogy mily jogalapon indittatott a per, a biró az indokokból birálja meg, s igy arra nézve is, hogy egy ugyanazon felek között meginditott más per ugyanazon alapon indittatott-e vagy sem? az itélet indokaiból biráltatik meg. Az indokok jelentősége tehát itt ismét előtérbe lép.

Ilyen s ehez hason esetek folytán azt hiszszük, hogy bebizonyitottuk azon gyakorlat sérelmes voltát, mely szerint mereven elvül állittatik fel, hogy az itélet indokolása ellen felebbvitel egyáltalán helyet nem foglalhat.

Vasutak és csatornák telekkönyvezéséről.

Jelen soraim megirásánál azon nézetből indultam ki, hogy nem árt, sőt hasznos is, ha az érvényes törvénynek is hiányai, — melyekre a tapasztalat vezet, közöltetnek.

A vasutak és csatornák külön öszpontositott telekkönyvezéséről szóló 1868. I. törv. czikk, jelesül annak 7. §-a az, melyre ezuttal ily értelemben reflektálni óhajtottam.

Ezen §. szerint az egyes birtokosoktól kisajátitott földterület mennyiségérül külön egyedi kimutatás is készitendő a melybe ott hol telekjegyzőkönyvek vannak a birtokrésznek telekjegyzőkönyvi és helyszinelési számain s egyebeken kivül kitüntetendő még különösen:

az egész tkvi birtokrésznek térfogata, „amennyiben ez a telekkönyvben be volt vezetve", — és

azon térfogat, a mely abból a vállalat számára ki lett sajátitva.

Ezen egyedi kimutatás nyomán u. a. törvény 16. §-a szerint a telekkönyvi hivatal a kisajátitott területrészeket az egyes telekjegyzőkönyvekben lejegyezni tartozik.

Itt egyről történt megfeledkezés, arról t. i. hogy a telekjegyzőkönyvben az egyes birtokrészleteknek előadott térmértékei nem hitelesek, és igen gyakran a valóságnak meg nem felelnek, — a mint hogy azoknak valóságáért a telekjegyzőkönyv a tk. Rend. 51. §-a szerint nem is kezeskedik.

Volt alkalmam személyesen meggyőződni, hogy Kralovan községre vonatkozó ily egyedi kimutatás szerint egy oly birtokrészletből, melynek tkvi térmértéke volt p. 40^0, — kisajátitatott ugyanannyi, vagy kétszer annyi is, s az illető tulajdonosnak mégis marad talán még ugyanannyi.

Miként történhetik itt a lejegyzés?

Ott a hol a kisajátitott térfogat nem nagyobb mint az egész birtokrésznek telekkönyvileg kitüntetett térmertéke, — alakilag a lejegyzés mégis tehetséges, a mennyiben amaz emebből levonatik, illetőleg a hol a két térmérték egyforma, az egész birtokrészlet lejegyeztetik, — de mi történjék akkor, midőn például egy birtokrészből lejegyzendő kisajátitott terület az egyedi kimutatás szerint, — mely hiteles és hibátlan — 60^0-et tesz, — a telekkönyvben pedig az egész birtokrésznek térmértéke csak 40^0? Itt a lejegyzés már alakilag sem lehetséges.

Nem oly alárendelt jelentőségü ezen körülmény, a minőnek az első pillanatra tetszhetnék; mélyen érinti ez sokszor a magánjogviszonyokat, — akadályozza a jogok érvényesitését, gyakran azoknak veszélyeztetésével.

Hogy ez igen s hányfélekép történhetik, szakértő olvasó előtt magyarázni bizonyosan felesleges. — Csak egy példát hozok fel az én gyakorlatomból. Egy birtoktest két birtokrészletből állott, melyekből ép ily egyedi kimutatás folytán, — a véletlenség szeszélyénél fogva — lejegyzendő térfogat az egyik birtokrészletnél ép annyit tett, mint annak telekkönyvileg kitüntetett térmértéke — a másiknál még ennél is többet. Eredménye természetesen az lett, hogy az illető tulajdonos egész kérdéses birtoka kisajátitottnak tünvén fel, az azon telekjegyzőkönyvből kitöröltetett, — holott másrészt bizonyos, hogy az még a kisajátitottnál nagyobb területet tulajdonában megtartott, s az ellene beadott zálogjog bekeblezését czélzó kérvény, és a telekkönyvi állás szerint, — igen helyesen, visszautasitatott.

Hogy e bajon uj helyszinelés által segiteni lehet, az világos, — de mennyi idővesztés, költség s kellemetlenséggel jár ez! eltekintve attól, hogy mily indokolatlan az, hogy a költséget akár a tulajdonos, akár a hitelező viselje.

Nézetem szerint e hiba akként lett volna kikerülhető, ha a törvényben egyuttal az is rendeltetett volna el, hogy mindazon birtokrészletek, melyekből a kisajátitás történik, egészben is felmérendők, az egyedi kimutatásba az egész birtokrészletnek kitudott térfogata is felveendő, s annak a telekjegyzőkönyvben kitett térmértéke ennek nyomán kijavitandó.

Dr. Heil Faustin.

Különfélék.

A pozsonyi jog- és államtudományi kar reformja.

Az annyiszor hirdetett és magasztalt reformok a pozsonyi kar, illetőleg jogakadém iára vonatkozólag végre a pályázatok kihirdetése által teljes végrehajtásához közeleg és a hályog csak most esik le szemeinkről, midőn a pályázati hirdetést olvassuk és „az egyéb javaslatba hozott módozatokról" értesülünk. Ha Trefort csakugyan képes lett volna hat bölcsészeti tanszék számára oly dotatiót előteremteni, mely a kolozs-

vári egyetem mértékének megfelel, akkor mindenesetre övé maradt volna az érdem, hogy egy Pozsonyban majdan virágzó csonka egyetemnek, (mert teljes talán nem is volna szükséges, noha a legelső országos koroda épen ezen városban van) de igy nem hallgathatjuk el azon meggyőződésünket, hogy Trefort sokkal többet ártott, mint használt és egy Pozsonyban majdan fölállitandó egyetem virágzását előre is hosszu időre megakasztotta. Trefort ugyanis ha rendkivüli tanár fog kineveztetni az uj tanszékekre akkor 1200, ha rendes akkor 1500 fttal hirdet pályázatot. Ha Trefort nem képes ezen uj tanszékeket jól dotálni, akkor nem is kaphat jó tanerőket és igy hat tanszéket már most egészen gyönge erőkkel lesz kénytelen betölteni, a kik azután ismét többé távozni nem fognak, ha Pozsonyban egyetem fog fölállittatni és az akkor vállalkozó jobb erőknek utját állja.

Ily reformot valóban nem vártunk volna Treforttól, ez uttal nemcsak practicus szelleme hagyta cserbe, de ha talán a vele folyton conspiráló pesti egyetemi tanárok egy része ajánlott neki ilyféle kivitelt, akkor ez egyszer ugyancsak düpirozva lett, mert ezen intézkedésért az utókor nem nagy hálával fog viseltetni. Ha meggondoljuk, hogy az összes pesti főreál és főgymnasium tanáraink fizetése 1200, személyes pótléka 300 és lakpénze 300 frt, hogy vidéki rendes tanároké is lakpénzzel együt 1400 frt. akkor valóban nem tudjuk, ki fog Trefort tanszékeire ily körülmények között vállalkozni, kivált ha vissza emlékszük a pozsonyi birói kar által nem rég használt kamarai kivonatra, mely szerint az élelmi szerek itt drágábbak, mint Londonban vagy Párisban.

Abban pedig, hogy a bölcsészeti és jogi tanfolyam rendes tanárai egy concretális statust képeznek és ezek idősb fele, mint a pályázat mondja 2000 frt fizetést fog élvezni, kivált a philosofiai tanszékekre semmi vigasztaló nincs, mert épen a pozsonyi akadémián 8 rendes jogtanár van és a szolgálati évekbe mindenesetre csak a főtanodai számitható, mert a gymnasiumi tanár előléptetést fog élvezni, a jogtanárok megürült helyei pedig szintén több évi főtanodai szolgálattal biró egyén által fognak betöltetni és igy az, ki csak most lép főtanodai szolgálatba, — az igéret földét nem fogja látni soha. Ezen intézkedés félszegségét még nagyban emeli azon körülmény, hogy épen legtöbb akadémián, — a pozsonyinak viszonyait e részben nem ismerjük — a legöregebb tanárok között mindenütt van egykettő, ki egyáltalán nem képes megfelelni feladatának és most, ha esetleg adandó alkalommal áthelyezést eszközöl ki magának, a fiatalabb erőket folyton megakadályozza ezen beneficium élvezetében.

Az Offenheim-féle per episodja, mely e pert a végpillanatban félbeszakitotta, nagy izgalmat keltett bécsi körökben és oly jelenségeket vont napfényre, melyekkel szemben minden fariseuskodás nélkül elmondhatjuk: „Herr! wir danken dir, dass wir nicht sind wie Jene!“ Pedig hát a mi törvénykezésünket leginkább osztrák részről szeretik sárral dobálni. Nyilvános titok lett ugyanis, hogy Hein báró, az Oberlandesgericht elnöke egy levelet intézett a kérdéses per tárgyalását vezető b. Wittmannhoz, mely ez utóbbinak a vádlottal s ennek védőjével szemben követett eljárását, névszerint azt, hogy a szólásszabadságnak oly nagy mérvben tért engedett, komolyan megrója s kárhoztatja. Ez valóságos botrány még az esetben is, ha e levél a tulcsigázott munka által amugy is szorongatott elnök testi és lelki erejét meg nem törte volna. Botránynak mondhatjuk pedig ez esetet, mert az osztrák birói hatalomról szóló VI. tczikk szerint Hein báró ama megrovást tartalmazó levelet nem intézhette egyenesen Wittmann báróhoz, hanem az első folyamodásu törvényszék elnökéhez. Hiába fogják most utólag ez iratnak a magánlevél jellegét vindicálni, minden esetre jogtalan, sőt törvényellenes volt b. Hein urnak ez uton való beavatkozása és mi dicséretét zenghetjük Horváth Boldizsárnak, kinek a birói hatalom gyakorsásáról szoló törvénye az ily beavatkozásnak még lehetőségét is kizárja.

Ezen botrányos eset könnyen az egész 5 héti tárgyalás megsemmisitését vonhatja maga után, nem ugyan a jogtalan befolyásolás kisérlete miatt, hanem a tárgyalást vezető elnök b. Wittmann betegsége folytán. Az elnök helyettesitésével ugyanis Gernerth birót kelle megbizni, kinek néhány nap kell, hogy e czélra kellőn előkészüljön. Gernerth megbizatása azonban a törvény értelmében incorrect, mert az elnök helyettesét legalább két héttel az esküdtszéki tárgyalások előtt kellett volna kijelölni, — és ez el lőn mulasztva. Ugyan mit szólottak volna jó szomszédaink ha ily nagy fontosságu pernél nálunk hasonló mulasztás történt volna?

A budapesti ügyvédi kamara alakuló közgyülésén beadatott 430 szavazat, de 12 szavazat megsemmisittetett. Megválasztatott elnökké: Ghyczy Gyula (342 sz.); helyettes elnökké: Funták Sándor (336 sz.); titkárnak: Sigmund Vilmos (331 sz.); ügyészszé: Győri Elek (267 sz.); pénztárnoknak: Morlin Imre (291 sz.); választmányi tagokká: Andaházy László (308 sz.), Hodossy Imre (286), Duzs Lajos Kalocsáról (279), Lovik Adolf (273), Környei Ede (238), Köves György (229), Burián János (228), Friedmann Bernát (179), Szelényi Károly (178), Nyiry Lajos (156), Baintner Imre (156), Emey János és Niedmannn Pál (Esztergamból) egyenlő számu szavazatot nyervén, sorsolás utján Emey lett megválasztva. Póttagul meg lett választva: Francisci Kázmér (186), Agoraszto Szilárd (173), Széky Antal (171) és Stiller Mór (147 szav.). Még két póttag szükségeltetvén, de két tagra törvény által kiszabott szavazat nem jutván, hosszas vita után elhatároztatott, hogy e két tag választására f. hó 28-a tüzetik ki, és a megejtendő választásig a kamara megalakultnak nem tekintetik.

Az egri ügyvédi kamara e hó 14-én tartá alakuló közgyülését, s ezt megelőzleg e hó 13-án tartatott az előleges értekezlet, a mely a legszebb egyetértéssel állapitotta meg ugy azon arányt, mely szerint a választandó tiszti kar és választmányban mind három törvényszék területe helyesen képviselve legyen valamint a megválasztandó személyek neveit is. E kamarai választásnál tehát eléretett az, hogy az összes tisztviselőség és választmány a beadott 104 szavazat által egyhangulag választatott meg a következőképen: Elnök: Babics István, Eger. Alelnök: Sipos Orbán, Jászberény. Titkár: Belánszky Mór, Eger. Pénztárnok: Simonyi Károly, Eger. Ügyész Mosóczy János, Eger. Választmányi tagok: Fülöp József, Imre Miklós, Mártonffy Lajos, Ury József, Eger; — Tarnay Károly, Prusovszky István, Jászberény; — Rády Endre, Hmfy József, Gyöngyös. Póttagok: Petravich Bertalan, Horváth József, (Eger.) Markus István, (Jászberény.) Lipkay Kálmán. (Gyöngyös)

A győri ügyvédi kamara e hó 15-én alakult meg. Megválasztattak elnökké: Nagy Endre győri ügyvéd, alelnökké: Nagy Antal, titkárrá: Beliczay Elek, ügyészszé: Egerváry József, pénztárnokká: Szentmihályi Sándor, választmányi rendes tagokká: Kőrösy Sándor, Karvassy Kálmán, Zarka Dénes, Peháta Antal, Benács Mátyás, Krisztinkovich Ede, Imrédy Lipót, Propszt Ferencz. Póttagokká: Hegedüs János, Foktűi Dénes, Győrffy Géza, Horváth István.

A székesfehérvári ügyvédi kamara e hó 18-án meg alakult. Megválasztatott elnökké: Szőts Sándor, helyettes elnökké: Gaál Lajos, titkarrá: Pálffy Károly, ügyészszé: Dietrich Szilárd, pénztárnokká: Flatt Ágost, választmányi tagok lettek: Végh Károly, Vértessy József, Márkus Antal, Dr. Kenessey Bogdán, Plosser István, Csolnaky László, Mórósza Zsigmond; póttagokká: Csapó Dániel, Huszár Imre, Dr. Jánosik Sándor és Rácz Gyula.

A beszterczebányai ügyvédi kamara megalakult f. évi február hó 18-án. Megválasztattak elnökké: Kollár János 56, elnökhelyettessé: Szlabey Mátyás 29, ügyészszé: Amman Arzén 30, pénztárnokká: Turzó Lajos 56 és titkárrá: Burkovszky Kálmán 54 szavazattal. Rendes választ. tagok lettek: Drexler Frigyes, Ollik Pál, Drexler András, Martinovics Ferencz, Mudron Pál, Zachar Mátyás, Hancsok Kálmán és Hancsok Árpád. Pót. választ. tagok: Vadass Gábor, Jeszenszky János, Blachy Bertalan, Milecz János. Az alakuló gyülésen résztvett 59 kamarai tag.

Pályázati hirdetmény. A budapesti kir. itélőtábla rendelkezése alatt álló Jeszenák-féle alapitvány jövedelméből négy szegény sorsu budapesti kezdő ügyvéd a f. év kezdetétől számitandó három éven keresztül május és november hónapok elején félévi egyenlő részletekben kiszolgáltatandó évenkinti 200 frttal lesz segélyezhető; — azok tehát kik ezen segélyt elnyerni óhajtják, — felhivatnak, hogy vallásuk, szegény sorsuk, ügyvédi minőségük és Budapesten megtelepedésük hiteles kimutatása mellett kérvényeiket f. év april 15 napjáig a budapesti kir. itélő tábla elnöki iktató hivatalában nyujtsák be. Szabó Miklós, elnök.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 9. sz. Budapest, 1875. márcz. 3.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“ Vajkay Károly urtól. — Az egyptomi igazságügyi reform. — A ker. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Törvénykezési szemle. Az ügyvédi megbizatás „felmutatása.“ Nagy József, ügyvéd urtól. — Különfélék.

Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“

Jogtörténeti adály Vajkay Károlytól.

I. Általános jellemzés.

A Kolozsvár városi örökjog nem azonos a fiscus peculiumán vagyis, miután az idézett előbbi nevezet a Compilata Constitutio 3. R. 13. Cz. 6. czikke által mellőztetett, a fundus regius-on, a királyföldön letelepedett szászoknak örökjogával.

E tétel bizonyitása végett mellőzhetlen a kettőnek összehasonlitása; mely annyival tanulságosabb, annál biztosabb következtetést engedő, minthogy a köztudomás szerint Krakkóban Báthory István lengyel király és erdélyi fejedelem által 1583. február 18 án, Berzeviczy Márton erdélyi kanczellár és starogardi kapitánynak ellenjegyzése mellett megerősitett „Statuta Jurium Municipalium Saxonum in Transylvania“ vagy — eme helyhatósági szabályzatnak az annál legközelebbről érdekelt szászoknál kedvesebb német hivatalos elnevezése szerint — „Der Sächsischen Nation in Siebenbürgen Eigen Land-Recht“ keletkezése és a kolozsvári „tractatus“ 1603-iki évszáma közt nem sok ugyan, de arra mégis elegendő idő telt el, hogy a kolozsváriak a szomszédságukban fejlődött Eigen Landrecht-et egészben megtanulhassák, megkedvelhessék és elsajátithassák, ha — — szokásaik és hajlamaik mást nem tanácsoltak volna.

Ezen elvállalt feladat megoldásánál a négy részre osztott szász jogkönyvnek a házassági és az örökjogot hat czimben, következőleg a kolozsvári szabályzattól az anyagnak beosztásában is eltérő második részét kellend különös figyelemre méltatni és ezt mindenütt, hol szükségesnek látandjuk, teendjük is az illető szöveg hü idézésével; számitván az olvasó elnézésére, ha ezen idézeteknél nem a „Statuta“, hanem az „Eigen Landrecht“ nyelvezetét követendjük; nem ugyan azért, mintha azt hinnök, hogy ez által a megértést könnyitenök, noha tagadhatlan, hogy tapasztalataink szerint mi vénebbek a latin nyelvet már meglehetösen kezdjük feledni, karunk fiatalabb nemzedéke pedig azt nem is igen tanulta meg: hanem azért, mert a szászjognak, keletkezésével egyidejü német szövegéből oly sajátságos csillámlat sugárzik ki, mely a kolozsvári tractatus magyar szövegével érintkezésbe hozva — reményünk szerint — ujolag bizonyitandja, miszerint csakugyan való az, mit hajdantan tanultunk, hogy: „contraria juxta se posita magis elucescunt“.

A szóban forgó két jogszabályzatnak általános összehasonlitása is már feltünöen kirivó ellentétet tüntet fel a mindkettöt átlengő szellemben és irányzatban. Egyik se kiván ugyan kizárólagos törvényül tekintetni érvénye területén; mindkettő elismeri maga mellett a jogszokás és más segédjog hatályát. De mig a kolozsvári tractatus — mint a későbbi részletes ismertetésnél látni fogjuk — soha sem csatangol segélyt keresöleg saját hona határain kivül, és mit idegen földről fogadott is el, azt is nem mint idegen föld termékét, hanem egyedül azért kivánja érvényben és tiszteletben tartatni, mert sajátjának, önön szokásaival, gondolkozásával és jellemével megegyezőnek, tulajdon jogmeggyőződéséből fakadottnak tekinti; — mig a kolozsvári szabályzat mindig csak — mint ezt a már a közölt 7. czimnél is tapasztaltuk — a régi szent és boldog emlékezetü királyokat, Báthory Gábor ő felségét és ez országnak fejedelmi tanácsit emliti, és hol segélyre, kiegészitésre van szüksége, a magyar Hármaskönyvhöz folyamodik: addig a szászok jogkönyvében, és pedig I. része I. czimének 7. §-ában ily felirat alatt: „kaiserliche Rechte sollen, wo es nöthig ist, gebrauchet werden“, a következő rendelkezést olvassuk: „Was nun insonderheit in diesem kurzen Auszug der Rechte nicht ausdrücklich verfasset ist, soll aus den alten Kaiserlichen Rechtsregeln und Satzungen, sofern sie unserer Landschaft gemäsz, erholet werden.“

Nem bocsátkozunk e helyütt ezen rendelkezésnek, mint felfogott tárgyunkhoz nem szorosan tartozónak, bövebb elemzésébe; nem kutatjuk különösen mily czélzat lebeghetett Fronius Mátyás brassói tanácsnok, mily értelmezés Lemka Henrik, Danzig városi syndicus és Forbek János, ugyanottani titkár, valamint Braunschweig Simon porosz ügyész szemei előtt, midőn e szavakat: „Kayserlichen Rechtsregeln und Satzungen“ a legelől megnevezett leirta, a többi pedig itészetileg átvizsgálta. Egész készséggel megnyugszunk e rejtélyes szakasznak Dósa Elek által adott értelmezésében, ki (Erdélyhoni jogtudomány. Első könyv. 17. §. 2. pontja) azt tanitja, hogy a szász nemzet saját jogkönyvén kivül azon kérdésekre nézve, melyek abban szabályozva nincsenek, használhatta a római törvénytárt (corpus juris romani) is, de csak a Hármas törvénykönyv 3. R. 2. czimének 5-ik §-a értelmében vagyis a honi országos törvények sérelme nélkül. Azonban ily szelid, békülékeny és engedékeny hangulat daczára sem kétségeskedünk kimondani, hogy ezen egy szakasz is elegendő annak igazolására, hogy a szász jogkönyv és a kolozsvári tractatus, irányzatukban és végczéljaikban, messze elütnek egymástól, és ha van a kolozsváriaknak és a szászoknak jogérzületében általános találkozási pont: azt nem a szász Landrechtben, hanem — figyelemmel a kolozsvári tratatusnak már teljes szövegezésben közölt VII-ik titulusára — az Erdélyben oly nagy jelentőségre jutott, azonban csak 1690-ben és igy

sokkal később keletkezett Leopoldinum diploma 6-ik pontjában leljük, mely szerint a szászok egyesei fogadhattak el ugyan a fejedelemtől adományos jószágot és czimeres nemesitő levelet is, sőt abban sem gátoltattak, hogy a szászföld határain kivül a magyar nemesség kiváltságait élvezzék: de az ilykép megnemesedettek a szászföld határain belől semminemü oly kiváltságot nem igényelhettek, melylyel szász polgártársaik nem birtak, s ez utóbbiakkal egyaránt köteleztettek dézsmát s adót fizetni, valamint minden más közterhet viselni (lásd Dósa idézett munkáját 104. lapon). Az ilynemü jelenségeket a mai doctrinairek a jogegyenlőség megóvására irányzott törekvéseknek szokták nevezni, melyek azonban a szász és kolozsvári helyhatósági szabályzatok keletkezése idejében még igen szük körre szoritkoztak és korántsem gátolták, hogy a kolozsváriak, kik lehetőleg körülárkolt védelmi álláspontot iparkodtak elfoglalni a nemességnek az egyenjoguságot veszélyeztetőül tekintett lefolyása ellenében, a „szász atyafiak" irányában ott, hol általuk érdekeiket veszélyezetteknek tudták, még élesebben ne fegyverkezzenek, mig viszont pénz és pénzérték dolgában a szászok sem fejtettek ki több kedélyességet; igy kivánván azt a falu vagy város tornya körül csoportosuló érdekközösség s ennek nyomán a nép szokása és hajlama — uralgó általános, minden osztályt és honpolgárt egyenlően kötelező jogrend hiányában.

Tanusitandják ezt a részletek.

Ugy a kolozsvári, valamint a szász örökjognak kiindulási pontja és alapja a házassági vagyonjognak azon rendszere, melyet az elmélet vagyonegységinek czimez, a pezsgő élet pedig sokféle elágazásokban fejlesztett. Ennyiben tehát mindkettő határozottan eltér a magyar nemességnek jogától s a különvagyonnak abban szabályul elfogadott rendszerétől. A vagyonközösségi s ebből fejlödött vagyonegységi rendszer, ellentétben a római dotalis rendszerrel, a német közönséges jog sajátjának, illetőleg szülöttjének szokott tekintetni, de abban sem birt egyöntetü alakzatot nyerni. Közös eszméből keletkezve, a vélemények és szokások gyakori hullámzásának volt kitéve s hol szükebb, hol tágabb hatáskörrel felruházva. Az alapjául szolgált gondolat abban keresendő, hogy a legbensőbb életközösséget megállapitó társas egyesülés, a házasság, nem türi meg azt, hogy a jó és balsorsban elválaszthatlan, a közös háztartásra egyesült házasfelek a házasság tartama alatt külön vagyonnal birjanak. Mit a közösségbe hoz az egyik, mit oda szolgáltat a másik házasfél: az, tekintet nélkül eredetére, addig, mig a házasság tart, egységes vagyonnak tekintessék — házassági vagyonnak, a házasfelek közös vagyonának; melyről ugyan, azon családfői és véduri kiváló állásnál fogva, melylyel a német jog a férjet felruházta, ez utóbbi rendelkezhessék a házasság tartama alatt feltétlenül vagy bár törvényszabta bizonyos korlátozások között; de melyhez a nőnek tulajdoni igénye is sértetlenül fentartassék olykép, hogy ez azt, a társas viszony megszünte esetében, a még meglevő házassági vagyonra nézve nem örökösödési czimen, hanem tulajdonostársi minőségében önállóan érvényesithesse. Ezen tulajdonostársi viszonynak kihatása a házassági vagyonra azonban nem szabályoztatott egyöntetüen s épen e tekintetben jelentkeztek a legtöbb hullámzások és elágozások. A legrégibb időben, a népjogok korában, s utóbb is főleg addig, meddig az ingatlanok fölénye hanyatlásnak nem indult, a házassági vagyon csak közczélra ideiglenesen egyesitett, nem pedig egységgé forradt tömegnek vétetett, mely, eme felfogásnak megfelelően, azonnal alkatelemeire szétmállónak gondoltatott, a mint a házassági egyesülés végét érte, ugy hogy minden félre csak az szálljon vissza, mit az maga adott volt a közösségbe, s tulajdonul egyik házastárs vagy örököse se követelhessen a másik házastárs által a közösségbe fektetett vagyonból részt vagy járandóságot. Ellenben utóbb, a forgalom élénkültével, midőn a vagyon értékesithetésének követelményei mind élénkebben közeledtek a családok tüzhelyeihez, léptenkint sürgetőbben növekedett a vágy, az addig csak mulékonyan egyesitett vagyont valóságos egységgé alakitani át, s megfosztani végkép annak alkalelemeit eredetük minőségének hatályától; kimondani tehát, hogy a házassági vagyonnak minden egyes tárgya, minden egyes alkotó része, valamint a házasság folyamában mindkét házasfél közös tulajdonának tekintetett, szintugy közös tulajdonukat képezze, egészben vagy meghatározott arányban, a házasság megszünte után is; minek megfelelően leljük némely német jogban azon intézkedést, hogy a házasság megszünte után a házassági vagyon egészben száljon át a tulélő házastársnak most már kizárólagos tulajdonába; másokban ellenben azon rendelkezést, hogy mindegyik házastárs vagy örököse meghatározott hányadát követelhesse a szövetség megszüntével felosztandó házassági vagyonnak tulajdonául, tekintet nélkül arra, hogy a felosztott egyes tárgyakat ki fektette volt a közösségbe. Ez utóbbi alakzatot főleg a gyarapodását és erősbülését a forgalom élénkülésének köszönő városi lakosság karolá fel; mig ellenben a nemesség, mely tekintélye támaszát az ingatlanok birtoklásában keresé s e végből a családiság eszmélyét a vagyonjogba is átvivé, a német jog érvénye területén is a vagyonközösség régibb alakzatához, a vagyonegyesités fogalmához ragaszkodott, ekkép biztositva az ingatlanoknak visszaháramlását azon családra, melynek köréből kerültek azok. Ott is azonban, hol a vagyonegység rendszere egész következetességében fogadtatott el szabályozóul: azon aránynak, melyben illeti a tulajdon a férjt és nőt, megállapitása körül egyöntetüségre nem akadhatni. Leggyakrabban jelentkezik még a vestfáliai jog körében gyökeret vert azon irányeszme, hogy a vagyonegység tulajdona mindegyik házasfélt fele részben illeti, és a meisseni városok jogában irányul szolgált elv, mely szerint a házassági vagyon két harmada a férj, egy harmada pedig a nő tulajdonát képezi, kövezkezőleg örököseikre is ily arányban szál. *

Ezen utóbbi irányhoz csatlakozott az erdélyi szászok joga s kétségtelenül ennek nyomán némi tekintetben a kolozsvári tractátus is. Teljes öszhangzat azonban a kettő közt e kérdésben sem létezik.

A száz helyhatósági szab. II. r. 4-ik czimének 1-sö §-a a következőket tartatmazza:

„Sintemal sich Mann und Weib im Ehestand in Gemeinschaft beyder Leib und ihrer Güter begeben, darum ist es auch billig und löblich, dass sie in ihrer Haushaltung, mit ihren Kindern, in freundlicher Beywohnung und Leben, ihrer Güter zur gemeinen Nothdurft brauchen und geniessen. Bei den Sachsen aber ist es in Brauch kommen, dass aus allen Gütern, so sie beyde haben zusammen gebracht, dem Mann das Zweitheil, und der Frauen das Drittheil gebühren soll, und werden allerley Fürgaben, so zwischen Mann und Weib geschehen, abgeschlagen."

* Érdekesen és hosszasan fejtegeti e tárgyat Beseler: System des gemeinen deutschen Privatrechts 118—124. §-aiban és Gerber: System des deutschen Privatrechts 225—236. §-aiban.

A kolozsvári szabályzat pedig a IV. titulusban eme tárgyról következően intézkedik:

„1. Mivelhogy az marhaszállásnak, miképpen a vérségnek fundamentuma a tisztességes házasulás: a régi eleink is ugy végezték és minekünk kézről kézre adták, hogy a két testnek egyben társalkodása szerint, mindakét személynek jovai is, mind ingók s mind ingatlanok, mindenestől egyben elegyedjenek és egygyé legyenek, akár ostől maradtanak, akár maga keresményi volnának; melyben, miképpen hogy a férfiu méltóságosb személy az asszonyi állatnál, azonképpen az közönséges jóknak birtokához is felebb való köze vagyon, mert a férfiu mindenekben két részes, az asszony pedig csak harmados."

„2. Annak okáért, ha valamely férfinak felesége meghalna és gyermekei nem maradnának, tartozik a felesége atyjafiainak az ő nemzetségöknek ágazatja szerint az harmadot kiadni. Hasonlóképpen, ha a férfi meghal és magvaszakad, a felesége tartozik a két részt kiadni azoknak, a kiknek illik, helyén maradván mindazonáltal a város privilégiuma".

Ezen idézetek a két jogkönyvből látszólag egyértelmüek. Hogy azonban a szövegezésben észlelhető eltérések eredetüket nem köszönik egyedül annak, hogy a későbbit fogalmazó szerzőnek kedve szottyant variatió super idem által ékesiteni irályát; hogy mélyebb jogi jelentősége van annak, miszerint a szászok joga ridegen és minden részletezés gondos kerülése mellett házassági vagyonnak nevezi mindazt, mit a két házasfél egybehozott — alle Güter, so sie beide zusammen gebracht haben, — ellenben a kolozsvári tractatus már e helyen is ingó és ingatlan, ösi és szerzeményi javak részletezésébe bocsátkozik: arra nézve a tractatus kellő felvilágositással szolgál. V-ik titulusában ugyanis ezekre akadunk:

„1. Történik gyakran, hogy valamely szegény ember, kinek semminemü marhája és öröksége nincsen, gazdag asszonyembert* elveszen, és igy az házasság által idegen jókban száll. Ha azért az ilyen férfi magtalan meghal és azután az atyjafiai oszlást kivánnának: noha a két rész felebb való az harmadnál, mindazáltal az jóknak eredetire kell nézni, hogy azoknak tulajdonsága ne a szegény ember atyjafiaira, hanem a gazdag asszony harmadjára térjen vissza, megfizetvén mindazáltal az atyafiaknak az örökségnek becsüje szerint a két részt, és vagy kész pénzzel vagy egyéb pénzt érő marhákkal, hogy az östől maradt örökség ekképpen más nemzetségre ne száljon és az örökösöktől el ne szakadjon, kiben az városnak régi megrögzött rendtartását kell követni."

Továbbá:

„2. Ha valamely férfi másodszor, harmadszor, vagy negyedszer is házasságra mégyen s az előbbi feleségének idejében csinált adósságban hever, és az alatt történendik meghalni: tehát az utolsó felesége, a kinek idejében semmi adósságot nem csinált, az oszlásnak idején látván, hogy az östől maradott és egyéb mindenféle javai, a kiket ura mellé vitt, oly veszedelemben kezdenének lenni, hogy, ha azokat az ura javaival összeelegyitené, az ő marhája is az adósságnak sokvolta miatt mind oda lenne, és ez okon a maga javaival akarna türni: ilyen dologban az régiek azt követték, hogy ha az asszony a maga östől maradt és egyéb javai mellett, valamiket az urához házassága által vitt, azokkal akar megmaradni és az ő urajavaiból való harmadjának békét akar hagyni, mind a két részre szabadsága lehet, valamelyiket akarja követni. Mert ugyanis nem illetlen dolog, hogy ha ő minden dologból való szolgálatját, kit az urával cselekedett, hátrahagyván, semmi jutalmát nem akarja venni: igy a magáét mint azelőtt bántás nélkül birhassa. Ebben penig azt is el ne hallgassák az választott uraim, hanem az olyan asszonyi állatnak jegyruháját és egyéb jókat, kiket az ura az elhalásnak okáért ajándékon neki adott, mindeneket nékie megadjanak. Az hol ezt is szükség eszünkben vennünk, hogy, ha az olyan asszony meghal, tehát csak az ő töle született gyermekekre, vagy, ha azok nem volnának, az ő oszlás atyjafiaira száljanak minden javai."

Végre:

„3. Ez is szokott történni, hogy valamely férfiu gyakran házasulván és az ő első gyermekire ujabb mostoha anyát hozván: az házat, mely az örökségnek feje, vagy az ő előbbi felesége idejében kereste, vagy ugyanazon előbbi felesége után, a kitől gyermekei maradtanak, házassága után birja. Ha azért egynehány feleségétől külön-külön gyermeki vagynak: mindenkor ez a szokás, hogy azoké a gyermekeké legyen az ház, a kinek vagy az anyjoké volt az ház, vagy annak idejében szerzette az atyjok; mert holott ők elébb való örökösök: nem méltó, hogy az ő igazságokban megfogyatkozzanak."

Ki tagadhatná ezeknek elolvasása után, hogy a házassági vagyon egységének igéje a kolozsvári tractátusban nem változott valóságos test és vérré? hogy abban, a látszólagos egység daczára, a házassági vagyonul egyesitett tárgyak az egyesités után is megtarták eredetük jellegét? A szászok jogában hasztalanul keresünk rendelkezést, mely a tractátus V. cz. idézett 1-sö és 2-ik szakaszaira csak emlékeztetni is volna képes, s abból egyedül az idézett 3-ik ponthoz halványan hasonlító intézkedést idézhetünk. Ez a II-ik rész 4-ik czimének 8-ik §-ában foglaltatik, és következő: „Geschiehts aber, dass ein Mann, nach dem Tod seiner ersten Haus-Frauen, mit welcher er eheliche Kinder hat, eine andere nimmt, und stürbe er bloss mit dieser, heurathet sie nicht wiederum, und ist das Haus abtheilig (welches der Rath erkennen wird), so soll man ihr auf ihr Lebenlang im Haus eine Wohnung abscheiden; nimt sie aber einen anderen Mann, oder gehet mit Tode ab, die abgetheilte Wohnung fället den Kindern aus der ersten Ehe heim um eine Geld-Zahlung, wie es ehrbare Leute erkennen und schätzen werden." Ezen rendelkezés szerint tehát a kérdéses ház nem száll, jogi minőségénél fogva, mint a kolozsváriaknál, a korábbi házasságból származott gyermekekre, hanem ez utóbbiak azt csak magukhoz váltani jogositvák pénzért, azaz: a kolozsvári gyermekek örökösödési jogát itt elővásárlási jog helyettesiti. Kétségtelennek tartjuk tehát, hogy a látszólagos hasonlatosság e pontra nézve is — különbözet és legkevésbé sem czáfolja meg a magyar magánjog most élő legjelesb irodalmi előharczosának, Dr. Wenczel Gusztávnak, azon észleletét, hogy „az ősi és szerzeményi birtok közti különbségnek jogi következései ..... az erdélyi szászok magánjogában elő nem fordultak." (A magyar magánjog rendszere, 1-sö kötet, 417. lapon).

Mérlegelve az idézettek után a vizsgálatunk tárgyát képező két jogrendszert: nézetünk abban összpontosul, hogy a szászok joga az idegen alapot, melyre házassági vagyonjogát fekteté, egész merevségben alkal-

* A gazdagság szeliditő hatalmának udvarias elismerése. A gazdag nő nem asszonyi állat: az már asszonyember!

*

mazá, s a következetesség azon nemével ragaszkodott ahhoz, mely szándékosan látszék legalább is feledni annak tudását, hogy ezen álláspontja öt többi honosaitól elszigeteli; ellenben a kolozsvári tractátus elfogadá ugyan az idegen alapot kiindulási pontul, de azt megkisérlé a vele ugyanazon államban élök többségének jognézetével kiegyeztetni s átalakitani az idegen terméket akkép, hogy azt magyar kortársai, az elidegenithetetlen családi vagyon s az ősiség fogalmainak fénykorában is, hazai talajból fakadottnak tekinthessék. Külön állást ugyan, de nem ellenséges foglalt el ezzel a hazai jogélet terén.

Mondanunk sem kell, hogy eme különbözetet a két jogrendszer között — bárha köztudomás szerint nem számittathatunk a megkötött vagyon intézményének bálványozói közzé — olyannak tartjuk, mely a kolozsváriaknak válik dicséretére. Az államiság követelménye hogy a tett terén a valódi többség jognézete előtt meghajolnának feltétlenül ama töredékek, melyek csak öket javadalmazó külön állásban látnák legjobban biztositva — — érdekeiket.

Ezekkel ugy hiszszük, eléggé jeleztük a szóban forgó két örökjognak szinezetét általánosságban és meg vagyuk győződve, hogy azt, mit a kolozsvári tractátus előnyére eddig kiemeltünk, további fejtegetéseink meg nem cáfolandják. —

Az áttérést a részletekre ám hidalja át a tractátus I-sö titulusának eddig még nem idézett következő tartalma:

„Hogy annak okáért ö magában a dolgot megértsük: legelőször szükség megértenünk, hogy az marhaszállás kétféle. Egyik: törvény szerint való, a mikor az megholt ember testamentumot nem tött, és úgy szállott az marha egyenesen az közelebbik örökösökre. A másik pedig testamentum után való; mikoron valaki valamely marhához valakinek Testamentum tétele után jut; — melyekről itt renddel szóljunk."

(Folytatása következik.)

Az egyptomi igazságügyi reform.

Egyptom, jóllehet a mythos elsőrangu hazája, mégis a jelen időben sokkal ismertebb előttünk, mint a a Kelet bármely más országa, melyek közt a jelen időben is legjobban tanusitja azt, hogy bármely ország fejlödése mennyire függ jogfejlödésétöl, továbbá a jog és a jogbátorlét mily hatalmas tényezője a forgalom és a kereskedelem fejlödésének. Mióta Egyptom a suezicsatorna megnyitásával a világkereskedelemnek tulajdonképeni központja lett, azóta mindinkább érezhető egy megfelelő egységes jognak és az állapotokkal összhangzó igazságszolgáltatásnak hiánya, a melyet — habár az eddig fenálló rendszer árán is, — de mégis hogy meg kell szerezni, — azt nemcsak az egyptomi kormány ismeri be, de beismerik Egyptomnak európai lakói is. Igy tehát Egyptom keleten a jog reformjának kiinduló pontja lett, mire nézve csak azon kivánságunk lehet, hogy bár elhatolna e törekvés a többi keleti kereskedést üző országokba is.

S valóban az igazságszolgáltatás jelen állapota Egyptomban s főképen keleten elviselhetlen nemcsak azon európaiakra nézve, a kik ott kereskedés miatt teljesen vagy csak ideglenesen letelepedtek, hanem magára a kormányra, sőt a benszülöttekre nézve is. Különböző európai nemzetbeliek, ideszámitva az egyesült államok polgárait is, kik részint bevándorlás, részint természetes szaporodás folytán számban folyton gyarapodnak, Egyptomban, mint a zultán többi vazallitási országaiban is, mindazon kiváltságokat élvezik, melyeket számukra a porta és az európai hatalmasságok közt létre jött Capitulatio nevezetü szerződés biztosit. Ezen capitulatio szerfelett jelentős kiegészitését azon szokásjog gyakorlása képezi, melyet az államszerződések hézagos vázlata következtében éles alakiassággal és normalitással ruháztak fel olyannyira, hogy ezen külsőségek tudása igen nagy jelentőséggel bir. A gyakorlat által kiegészitett capitulatiok azon lényeges szabványt tartalmazzák, melyszerint az európai saját nemzeti törvényei szerint, nemzeti birósága által, melyeknek szervezete kizárólag saját állama kormányától függ, itélhető csak el, s a törvényes marasztalás is kizárólag saját nemzetbeli birája által hajtható rajta végre.

Innen van, hogy Egyptom helybeli birósága mellett még más 16 (vagy 17) consularis biróság létezik, a mely 16 vagy 17 biróság egyenkint csak saját nemzetbelieire nézve illetékes, s a melyek mindegyike természetesen más és más anyagi jog szerint birászkodik. Azon megdönthetlen alapelv szerint: „Actor sequitur forum rei" minden benszülött a helyi egyptomi, minden európai azonban saját nemzetebeli biróság előtt panaszoltatik be. A másod, esetleg harmadfolyamodásu biróság az országon kivül van, s az illető consulatus államának egyik törvényszékéből alakul meg. Hogy ezen állapot a tényeknek mennyire meg nem felel, azt a gyakorlati jogász az első pillantásra felismeri, s innen van, hogy a jogszolgáltatás nehézségeit mesterséges eszközökkel még növelik, igy például alperes részéről a nemzetiség változtatása, követelések átruházása, peres tárgyaknak átadása által más nemzetbeliek részére; mindez oly nagy mérvben üzetik, hogy alig sikerül valakinek ép jogát érvényesiteni teljesen. Sőt gyakran, midön az itéletet már kezében tartja, azt részint felebbezések, részint a végrehajtásnál elkövetett különféle maneuverek folytán kijátszák. Méltán panaszkodhatik tehát az iránt az egyptomi kormány, hogy a mind anyagára, mind alakjára nézve különböző európai jogok gyakorlása, a jogorvoslat bizonytalan volta nemcsak az európaiak közt akadályozza a forgalmat, de reá nézve is lehetetlenné válik, hogy a forgalom, az üzlet és az ipar védelmére hatályos jogszabályokat alkosson p. o. bélyeg- és mutatvány-véd törvényt, általános jelzálogjogot, általános váltó-szabályzatot, találmányokra vonatkozó szabadalmi statutumot stb.

Egy másik s amannál nem csekélyebb baj az, hogy tulajdonképen nincs törvényszék, a mely az európaiak és az egyptomi kormány, vagy az alkirály kincstára (Daira) ellen ugy szintén az alkirály családja tagjai ellen fenforgó peres kérdésekben méltányosan itélne, mert önként értetik, hogy minden európai vonakodik egy egyptomi törvényszék közremüködését felhivni az egyptomi kormány, vagy mi több, az alkirály családja ellen. Mivel azonban Mohammed-Ali csatorna-épitő uralma óta a nyilvános munkák és vállalatok következtében az európaiak és az egyptomi kormány közt sok jogügylet forgott fenn, — nem maradt más hátra, mint az ilyen ügyeket u. n. „diplomatiai uton" intézni el. Ezen „diplomatiai eljárás" különösen a kedélyes de gyönge Said Pascha uralkodása óta abban állott, hogy a főconsulok minden ily politicai és más alkalmat arra használtak fel, hogy erkölcsi hatás folytán, a mely a „douce violence"-t igen sok esetben lépte át, az alkirálytól egyezség utján kivánták a vitás jogügylet kiegyenlitését.

Innen eredtek idővel azon rendkivüli „reclamatio"-k, a mint az alkirály elleni pereket nevezik,* s a

* Curiosum gyanánt legyen megemlitve, hogy egy trieszti kereskedőnek, ki Said Pascha-nak gyümölcsöt szokott volt szállitani,

melyeket sokan épen azért hajhásznak, mivel, ha a kormánynyal vagy az alkirálylyal valamely jogügyletbe bonyolulnak, mindig bizonyos nyereségnek néznek elébe.

Sajnos, de be kell vallani azt is, hogy különösen az előbbi időben a főconsulok saját honosaik ily jogügyleteit nyervágyból élesztgették, s a felek részére nevetséges igények és mesés összegek iránt egyezséget eszközöltek, a mi által saját és hozzátartozóik tekintélyét, a mely hatásos és fontos állásuk következtében oly nagy volt, nagy mértékben aláásták.

De másrészt azt sem lehet tagadni, hogy az egyptomi kormány és az alkirály, mint Egyptom legnagyobb földbirtokosa és kalmárja, az európaiakkal ily ügyletekbe bonyolódván, a tulcsigázott követelések alól sok esetben kibuvik, a mi által a legtöbb consulatus, de különösen a franczia és az osztrák-magyar számtalan reclamatióval van elárasztva, a melyek Alexandriából Bécsbe és Párisba, innen vissza, minden bureau-n át tengeri kigyók módjára csusznak, másznak.

Ily körülmények között Nubar Pascha, az akkori külügyér, 1867-ben egy minden hatalmassággal irásban közölt javaslattal lépett fel, a melyet az európai hatalmasságok közt különösen Franczia ország tárgyalás alá is vett, s a melyet, mint az igazságszolgáltatás hiányait feltüntető reformjavaslatot az alkirálynak is bemutatott, — végre 1869-ben e végett összegyült nemzetközi bizottság tanácskozása tárgyává tette. Ezen tette Nubar Pascha-nak csakis dicséretünket érdemli. Ezen bizottság, mely a főconsulokból, minden jelentékenyebb európai állam consul-hivatalnokaiból, jogászokból állott, Nubar Pascha elnöklete alatt 1869. okt. 28-tól 1870. jan. 5-ig ülésezett; 9 ülésben az egyptomi kormánynak az eddigi igazságszolgáltatásból származó sérelmeit, továbbá a reformjavaslatot főbb vonásaiban, azután a behozandó törvénykezésre vonatkozó ajánlatokat és garantiákat az egyptomi kormány és a consulatusok részéről egyaránt behatón tárgyalta, s több tételben határozattá is emelt.[1] Azután az európai hatalmasságokkal bővebb tanácskozások tartatván, 1873. évben ugyancsak az európai hatalmasságok consul-helyetteseiből egy bizottság alakult Constantinápolyban, a mely az egyptomi kormány által tett törvényjavaslat büntetőjogi részét tárgyalta 1873. jan. 11-től febr. 15-ig tartott ülésében[2] és a tételek egész sorát állapitotta meg. Ezen bizottsági tanácskozmány és az európai államokkal időközben folytatott tárgyalások eredményekép végre nyilvánosság elé bocsáttatott 1873. évben az ugynevezett „Règlement d'Organisation judiciaire pour les procès mixtes en Egypte", mely a minden hatalmasság tetszését megnyert közigazságszolgáltatási reform alapját képezi.

Ezen szabályok mellett, melyek főképen az alaki perjogot, a biráskodás szervezetét, az illetékességet, a törvénykezési eljárást tárgyazzák, az egyptomi kormány Maunoury P. franczia ügyvédet egy polg. törvkönyv (Code civil 769 §-ban), egy kereskedelmi törvénykönyv (Code de commerce 427 §-ban), egy tengeri jog (Code de commerce maritime 275 §-ban), egy büntetőtörvénykönyv (Code pénal 341 §-ban), egy polg. és keresk. perrendtartás (Code de procédure civil et commerciale 816 §-ban) és egy büntető perrendtartás (Code d'instruction 277 §-ban) iránt teendő törvényjavaslat kidolgozásával és előterjesztésével bizta meg, mely tvjavaslatok a franczia jog alaptételein nyugosznak, s az európai hatalmasságokkal közöltettek, a nélkül azonban, hogy azok jóváhagyása eddig kijelentetett volna. Ezen anyagi jogra, melyre nézve az egyptomi kormány azt kivánja, hogy a jövőben egy létesitendő nemzetközi tribunálnál alkalmazásba jöjjön, — később még visszatérünk; az egész igazságügyi reformnak legjelentékenyebb része a nevezett alaki perjog szabályzata, a melyett itt részletesen kell közölnük.

(Folytatása következik.)

---

még meg nem fizetett gyümölcs szállitmánya s annak kamatos kamatjaiból származó milliókra menő reclamatiója a mostani vicekirály ellen a magyar-osztrák főconsulatus előtt még most is folyamatban van.

[1] A jegyzőkönyvek ily czim alatt tétettek közre: Procès verbaux de la commission internationale instituée pour l'Examen des propositions du gouvernement égyptien tendant a reformer l'administration de la justice en Égypte. Alexandrie 1870. Mindez 182 nagy negyedrét oldalt tölt be.

[2] Procès verbaux et rapport de la commission des délégués de LL. E. E. M. M. les Representants des puissances près la sublime porte instituée pour l'Examen des proposition du gouvernement egyptien relative à la reforme judiciaire en matière pénale. Constantinople 1873. 130 oldal nagy negyedrét.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

VIII.

A 459. czikkben a rakjegyekre — Ladescheine — nézve csak is azon intézkedés foglaltatott, hogy ily okmány kiállitása, mely által a vitelező az áru kiadására a rakjegy akármily jogszerü birtokosa irányában köteleztetik, a felek szabad megállapodására hagyassék.

Előadó mindenekelőtt megakarta vitatni azon kérdést: valjon a vitelezők köteleztessenek-e rakjegyek kiadására vagy engedtessék-e az át a felek kölcsönös megállapodására? saját egyéni nézete szerint a kereskedelmi törvény által ki volna mondandó a rakjegy kiállitásának kötelezettsége. — Igaz, hogy a vitelezők legtekintélyesebb osztálya, a vasutak, melyeknél a rakjegyek kiállitása legnagyobb jelentőséggel bir, ez intézmény meghonositását minden tőlük kitelhető módon ellenezik, és hogy a kereskedővilág ebbeli kivánságai, s a kormányok ez irányban meginditott törekvései a vasutak állandó ellenszegülésén meghiusultak; a bécsi Transportenquète-en a kereskedők részéről tett heves panaszokat, melyekkel szemközt a vasutak semmi engedményt nem nyujtottak; tudja, miszerint az osztrák kereskedelmi miniszter folytonosan azon müködik, hogy a vasutakat rábirja a rakjegyek kiállitására, s hogy ebbeli törekvése eddig a legkisebb eredményt sem mutathatja föl; — de mindezen nehézségekkel szemközt ugy van meggyőződve, hogy a rakjegyek intézménye előbb-utóbb meg fog honosodni és pedig azért, mivel a forgalomnak s a kereskedelmi világnak a rakjegyek rendkivüli előnyöket nyujtanak, s másrészt mivel azon okok, melyekkel a vasutak a rakjegyek kiállitása ellen küzdenek, tarthatlanok. A főérvek, melyek a rakjegyek ellen fölhozatnak, a többiek közt következők: a rakjegyek által a vasuti közlekedésben oly okmány kiállitása szándékoltatik, milyen a tengeri közlekedésnél a conossement; ámde azt mondják a vasutak a vasuti forgalom egészen mástermészetü, mint a tengeri hajóforgalom; a conossement a tengeri hajózásnál egy meghatározott utra s meghatározott járműre állittatik ki, a vasutnál sem a meghatározott ut, sem a jármü nem azonos. Ezen ellenvetés annyiban alaptalan, mert ép azon áruknál, melyeknél a rakjegyek különösen igénybe vétetnének, a tömegáruknál, még a kocsit is meg lehetne jelölni, melyben az áru az utra indittatik, miután a még oly hosszu utat ily áruk ugyanazon kocsiban teszik meg. Egy további ok a vasutak részéről a rakjegyek ellen az, hogy ily okmányok által a fölvételi pálya valamennyi utópályáért föltétlenül felelne, már pedig ily felelősségnek magát egy pálya sem teheti ki; ezzel szemközt csak azt kell fölemliteni, hogy a német kereskedelmi törvény szerint tényleg (429. cz.) az első pálya s az utolsó pálya felelősek a vitelezésért s igy a felelősség nem sokkal nagyobbodnék a rakjegyek által. Fölhozatik végül, hogy a vasuti üzlet oly sokoldalu s oly bonyolult, mikép nagyon veszélyes volna a vasutaknál alkalmazott egyéneket ily nagy horderejü okmányok kiállitására fölhatalmazni, s ezáltal magát a vasuti vállalatot ily nagy felelősségnek kitenni. De ez sem elég fontos indok, miután a feladási vevények kiadása által az oly sokoldalulag elfoglalt

vasuti hivatalnokok jelenleg is kötelezik a vállalatot Egyetlenegy indok tehát sem olyan, mely a rakjegyek meghonositása ellen fontos érvül szolgálhatna s a közlekedési ügyben jártas szakegyének semmi nehézséget sem találnak a rakjegyek meghonositásánál. Kétséget sem szenved, hogy ha Magyarország-Németország- és Ausztriától elkülönitetten fogná elrendelni a rakjegyek kiállitását, ez nem leend oly következményü, mint ha üzleti életünk közvetlen összeköttetési vidékein is ugyanazon eljárás honosulna meg; de nem lehetetlen, hogy ezen a belforgalomban meghonosult szokás a külföldi pályák által utánzásra fog találni, ha látják, hogy az koránsem jár oly veszélyekkel, milyenektől eddig tartanak; azonkivül a magyarországi vasuti forgalom legközelebb a kelettel jó kapcsolatba, s alig lehet kétség, hogy a keleti pályák nagyobbrészt a nálunk honos intézkedésekkel egyszersmind a rakjegyeket is meg fogják honositni, s igy az üzleti világ részéről oly sokszor sürgetett kérdés megoldásánál Magyarország törvényhozásáé leend az érdem, hogy mint uttörő mert föllépni.

Az inditványnyal szemközt ugyan egyrészről sem vétetett tagadásba a rakjegyeknek az üzleti életre való nagy hordereje, és kötelezőleg leendő meghonositásuknak a kereskedelemre való számos előnye, de czélszerüségi szempontból több oldalról számos indok a rakjegyeknek kényszerü behozatala ellen hozatott fel. Habár átalában elismertetett, hogy a rakjegyek ellen a vasutak részéről fölhozatni szokott érvek nem teljesen alaposak, mégis utalás történt arra, hogy a rakjegynek mint alaki papirnak nagy következménye folytán a vasutak részéről méltán fölhozható, miszerint ép ugy mint a kereskedő váltót nem enged bármely segéde által kibocsátani, hanem a végből nagyobb óvatossággal jár el s különösen csak czégvezetőjét ruházza fel e hatalommal, szintugy nem lehet követelni a vasutaktól, hogy rakjegyeket állitassanak kis igy akármelyek tisztviselőjüket ily fontos papir kiállitására alkalmazzák.

De nem emlitve ezt, s föltéve, hogy tényleg semmiféle nehézséggel sem járna a rakjegyek kibocsátásának kötelezettsége, a magyar kereskedelmi törvénykönyvben ez elvnek kimondása már semazért volna indokolt, minthogy oly téren térne el a német kereskedelmi törvénykönyvtől, melyen leginkább szükséges az egyöntetüség. A rakjegy csak akkor birna a forgalomra jelentőséggel, ha tömegáruink kivitelénél, vagyis a nemzetközi forgalomban meghonosulna; mint nemzetközi papir előnyöket nyujthat a rakjegy, de ehhez szükséges, hogy a nemzetközi forgalomnál részes vasutak mind fogadjuk el ezen intézményt. Azonban e tekintetben semmi remény, s a vasutak határozottan kijelentették, hogy rakjegyek kibocsátására nem hajlandók; ezen határozott kijelentéssel szemben a német, az osztrák s a magyar kormány együttes működése eddig tovább nem vihette az ügyet, minthogy a német vasutüzleti rendszabálynak következő tétele: „die Ausstellung von Ladescheinen findet nicht statt" az üzletrendszabályból kihagyatott s igy legalább lehetőség nyujtatott az esetre, ha alkalmilag rakjegyeket kiállitani akarna valamelyik vasut, hogy azt tehesse. A vasutak a rakjegyek kiállitását annyira ellenzik, hogy meghonositásuk esetére a közvetlen csatlakozási forgalmat is megszüntetnék, mert egy pálya sem akarná a rakjegy által a másik pályán elvállalt felelősséget magára vállalni; a kereskedelem ez által számos hátránynyal sujtatnék, a csatlakozási pontnál az árukat ki kellene rakni és ismét föladni az uj pálya számára, és az üzleti világ hosszu fáradsága után meghonosult közvetlen forgalom ily intézmény által teljesen megszünnék. Hogy ily körülmény közt semmit sem használna a rakjegynek csak a belforgalom számára való meghonositása s hogy a rakjegy a belföldi forgalomban tulajdonképeni jelentőségét mint nemzetközi papir teljesen elvesztené, az természetes. Végül tekintve azon körölményt, hogy a vasutak folytonos ellenszenvvel vannak a rakjegyek ellen, attól lehet tartani, hogy a magyar kereskedelmi törvénykönyv, mely különben talán en bloc fogadtatnék el, ezen határozat folytán részletes tárgyalásra fog jutni s akkor a törvénykönyvnek életbe lépte nagyon hosszu időre halasztatnék el.

A szavazásnál kilencz szavazattal hét ellenében a rakjegyeknek kötelező kiállitása elhatároztatott.

A második olvasás alkalmával pedig ezen határozat megváltoztatott és tekintettel arra, hogy időközben a szomszéd államok kormányával levelezés folytattatott, melynek eredményeként kitünt, hogy a rakjegyek kötelező kiállitáta ott is kivánatosnak tekintetik ugyan, de ezen eszme érvényesitése még csak távol jövőben reményelhető, az értekezlet kivánságát fejezte ki jegyzőkönyvileg, hogy ezen állapot minél előbb létesitessek, azonban egyelőre az eredeti szövegezéshez, mely szerint a rakjegyek kiállitása a felekre bizatik, tért vissza.

A 466. czikknek azon intézkedése, mely szerint a vaspályák az árukat, mielőtt azok elküldése megtörténhetik, vitelezés végett átvenni nem tartoznak, — tekintettel az üzleti világ részéről oly gyakran és oly nagy mérvben emelt panaszokra, hogy a kereskedés nagyon sujtatik az által, ha a tényleg el nem küldhető árukat ismét a pályáról el kell vinni, holott a vasutak raktárai vagy egyéb helyiségei az áruk letételét megengednék,

következő megtoldással fogadtatott el: „Kötelesek azonban, ha a pálya helyiségei megengedik, a feladó fél kivánságára az árukat megőrzés végett átvenni s a vitelezést e czikk határozatai szerint foganatositni".

Inditványba hozatott, hogy a vaspályák az áruk megőrzését a mondott esetekben dijmentesen teljesitsék, s pedig azért, mert egyrészt a jelenlegi gyakorlat szerint tényleg ugy is dijmentesen teljesitik a raktározást, s mert másrészt, ha dijszedés engedtetnék meg, a vaspályák e raktározást előnyükre fölhasználják s talán szándékkal halasztanák az árunak elküldését.

Miután mindazáltal ily dijmentesség esetében ismét a vaspályák lehetnek kitéve a közönség részéről támasztandó visszaéléseknek, amint tényleg előfordultak is esetek, melyekben a felek egyedül ingyesen raktározás czéljából szállitották az árukat a vaspályákra; miután továbbá a czikkben átalában csak a pálya helyiségeiről van szó, s nem pusztán a valóságos raktárokról, s ha a vaspályák arra szorittatnának, hogy bármely helyiségükbe felvett áruknál a felügyelet s más költségek megtérítését ne követelhessék, sok esetben a pályák a fölvétel ellen akadályokat támasztanának: az inditvány mellőzendőnek találtatott.

Szóba hozatott, hogy az értekezlet legalább jegyzőkönyvileg fejezze ki nézetét a vaspályáknak a jelen megtoldás folytán átvett áruknál való felelőssége iránt, s egyrészről az állitatott hogy a raktárba vett áruk tekintetében a vaspályák mint vitelezők s nem mint letéteményesek felelnek, e mellett okul hozatott föl az, hogy az áruk a vaspályáknak nem megőrzés, hanem vitelezés végett adatnak át, hogy az áru átadásával tényleg létre jő a vitelezési szerződés, a mennyiben a feladó átszolgáltatta a vitellevelet s a vasut részéről megkapja a feladási vevényt; s hogy végül számos csalárdságnak eleje vétetnék, ha a vaspályák ily kötelezettség mellett felelnének az áruról.

Miután mindazáltal az értekezlet az előbbi határozatnál fogva már azon elvet állapitotta meg, hogy a vaspálya az árut, mielőtt annak elküldése megtörténhetnék, vitelezés végett, átvenni nem tartozik, és csak az üzleti világ támogatása czéljából mintegy kisegitőkép rovatott reá azon kötelezettség, hogy addig is, mig a vitelezés lehetséges, az elküldésre szánt árukat helyiségeiben megőrzés alá vegye, s igy már ezen megállapodásból is világosan kivihető, hogy az áruknak ily átvétele alkalmából a vaspálya még meg nem köti a vitelezési szerződést, s a pálya csak a vitelezésnek jövőben leendő eszközlése végett veszi megőrzésre az árukat: az értekezlet nem találta helyeselhetőnek azon nézetet, mely szerint a vaspálya ily esetben is mint vitelező felelne, hanem ellenkezőleg azon nézetét fejezte ki, hogy ez esetben, mint azt a dolog természete magával hozza, egyedül mint letéteményes felelhet.

A nyitott kocsikon vitelezendő árukra nézve a 468. czikk első pontja kimondja: hogy a vitelezés e módjával összekötött veszélyek alatt, melyekérti jótállást a vaspálya előre kizárni jogosittatik, semmi esetre a feltünő sulyapás és az árunak teljes vagy részbeni elveszése nem érthető.

E tételt többen ugy kivánták módosittatni, hogy „az illető veszélyek alatt a feltünő sulyapadás és az áru teljes vagy részbeni elveszése „magában véve még nem érthető", amennyiben ugyanis mégis előfordulhatnak esetek, melyekben a vasutat feltünő sulyapadás vagy az áru elveszése nem terhelheti.

Az inditvány mindazáltal pártolhatónak azért nem találtatott, mivel az üzletvilág érdekeinek megvédése czéljából a vasut lehetőleg arra szoritandó, hogy minél nagyobb óvatosságot fejtsen ki a vitelezésnél.

Szóba hozatott továbbá, hogy legalább jegyzőkönyvileg fejeztessék ki azon nézet, mely szerint az emlitett zármondatban előforduló teljes vagy részbeni elveszés kifejezése alatt a lopás is értetik, s igy a vasutak az e nemű vitelezéseknél a lopásért is felelnének; e felfogás mellett fölhozatott, hogy a vasutak az e nemű szállitásokhoz sok esetben a feleket akaratuk ellenére is kényszeritik, amennyiben ugyanis azon két eset közt engednek a feladóknak választást: vagy nyitott kocsikban

szállitani, vagy épen nem; ily kényszerhelyzetben a felek csak ugy óvathatók meg a lehető károsodásoktól, hogy a vaspályák minden előfordulható kárért, tehát a lopásért is felelősekké tétetnek, mert ez esetben oly intézkedésekre lesznek kényszeritve, melyek által minden kárt lehetőleg eltávolittatnak. pl. a nyilt kocsikat kellő boritékokkal ellátandják, hogy igy a lopás nehezittessék.

Ezzel szemközt fölhozatott, hogy rendszerint a felek maguk választják a nagyobb károsodással járó vitelezési módot, s igy nincs különös ok a feladók érdekét jobban védeni, mint a vasutakét; a lopás a körülményekhez képest már a vasutak terhére lesz rovandó, amennyiben a viszonyokból ily terheltetés következtethető, már ismét nem, s igy a kérdés minden egyes esetben külön lesz megbirálandó. Az értekezlet többsége ez utóbbi nézet mellett nyilatkozott.

Ugyanezen czikk szerint a vaspálya nem felelős vagy felelősségét elháríthatja, ha a feladó a vétellevélben foglalt nyilatkozata szerint a szükséges begöngyölés vagy egészen hiányzott vagy elégtelen volt.

Itt e tétel „vitellevélben foglalt nyilatkozata szerint" kihagyatni inditványoztatott és pedig azért, mert a törvény nem kötelezi a feladót ily nyilatkozatra; — ezzel szemben fölhozatott ugyan, hogy vagy azt kell kimondani, miszerint a nyilatkozat a vitellevélben legyen meg, vagy azt, hogy külön okmányba vétessék föl, mert ellenkező esetben számos perre adhatna e pont alkalmat.

Miután azonban fölemlitetett, hogy az átvevő az árut oly vitellevél mellett, melyen a göngyölés ellen megjegyzés tartalmaztatik, bizalmatlansággal fogadja, s ez sok esetben az üzleti élet kárára lehet, — és hogy másrészt a vasutak saját érdekeikben majd gondoskodnak arról, miszerint külön okmányokban nyerjék ezen nyilatkozatokat: az inditvány elfogadtatott és ennélfogva az emlitett tétel elhagyatott.

Az elveszett és megint feltalált uti podgyászra nézve az előadó a következő uj czikk felvételét inditványozta:

„Ha a vitelezés végett feladott áru vagy podgyász vitelezés közben elveszett, az érdekelt fél a kártéritési összeg kifizetése alkalmával követelheti, hogy az elveszett tárgy, ha az megkerül, a vaspálya által minden további költség nélkül a már felvett kártéritési összeg visszaadása mellett kiszolgáltassék."

A czikk oly megtoldás mellett fogadtatott el, hogy a kiszolgáltatás a fél tetszése szerint vagy a podgyász rendeltetési vagy feladási helyén lenne eszközlendő; — egyuttal a czikk szövegezésére a szövegező bizottság figyelme fölhivatott.

A 470. czikk szerint oly árukra nézve, melyek rendszerint sulyban vagy mértékben veszteséget szenvednek, a vaspálya kikötheti, hogy ezen vesztesség (colo) miatt felelősséget nem vállal. E czikk ellen kifogás nem tétetett, de aggály merült fel az ellen, valjon ha több darabnak föladása alkalmával egyes darabok teljesen elvesznek, de ez elveszés folytán az összes küldemény csak a megállapitott százalékig mutat veszteséget, felelősnek tekinthető-e a vasut ily veszteségért.

Miután azonban a czikk oly veszteségről szól, mely az áru természetes minőségénél fogva keletkezhetik, egész daraboknak elveszése pedig ily termésetűnek nem tekinthető, s miután a kikezdés második mondata szerint még az egyes darabok részének elveszése sem tekintetik természetes sulyapadásnak; — az értekezlet az aggályt indokoltnak nem találta.

Dr. Schnirer Gyula,
osztálytanácsos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyvédi megbizatás „felmutatása".

A perrendtartás 297. §. 15. pontja igy szól: „ha valamely fél nevében egy harmadik felhatalmazás nélkül járt el, (§§.) semmiségi panasznak van helye. A 8. §. tartama, hogy az eljárás megállitandó: *b)* ha valamely félnek, ki önképviseletre jogositva nincs törvényszerű képviselője mellőztetik, végre a 304. §. a 297. §. 15. pontjában foglalt semmiségi esetet hivatalból figyelembe venni rendeli.

A felmutatandó jogesetnél a törvény e szakaszai érintetnek. A jogeset pedig következő:

Farkas Salamon még 1872-ben pert inditott Spitcz Jakab ellen, melyre alperes törvényszerüen megidéztetvén, tárgyalásra képviseletében megjelent Főrös Lajos ügyvéd s meghatalmazását felmutatva az ügy vele letárgyaltatott s több rendbeli tanu kihallgatás után alperes a kereset értelmében elmarasztaltatott.

A marasztaló itélet alperesi ügyvédnek kihirdettetvén, azt felebbezte, s felebbezési indokait irásban is benyujtá. Majd a kir. itélő tábla az első biróság itéletét helybe hagyván, ez ellen alperesi ügyvéd ismét irásban felebbezett, minélfogva az ügyiratok a királyi Curia mint legfőbb itélő székhez felterjesztettek.

A kir. Curia ez ügyben semmiségi esetet vélt fenforogni, azért az ügyiratokat a semmitőszéki osztályhoz áttette, mely aztán leirt a halmi járásbirósághoz, hogy Főrös L. alperesi ügyvédtől e perbeni meghatalmazását kérje be. Főrös ügyvéd erre azt válaszolta, hogy sommás perben a perrendtartás 89. §-a értelmében ő nem tartozik megbizását becsatolni csak felmutatni, azt pedig a tárgyalási jegyzőkönyv szerint megtette, de a felhivásnak különben sem tehet eleget, mert a megbizás általános levén, azt megbizója más rendes perében felhasználta, a hol azt nemcsak felmutatni, de be is kell csatolni stb. körülbelül ezt mondta nyilatkozatában.

Minthogy az idézett 89. §. a jelen ügy elitélésénél fontos, mielőtt tovább mennék, jónak látom e szakaszt ide iktatni.

„89. §. Az ügyvéd tartozik a meghatalmazványt eredetiben vagy hiteles másolatban az első perirathoz mellékelni, illetőleg első megjelenése alkalmával felmutatni. — Ha a képviselő meghatalmazvány nélkül lép fel, ugy tekintetik, mintha a fél meg sem jelent volna.

Az ügyvéd nyilatkozata felterjesztetvén, a semmitőszék 17,642/874. számu végzésével mind a két biróság itéletét az azok alapjául szolgáló eljárással együtt a perrendtartás 297. §. 15. pontja és a 304. §. alapján hivatalból megsemmisitette, mert alperesi képviselő megbizását a perhez felsőbb birói utasitás folytán sem csatolta be, sőt nyilatkozatából az tünik ki, hogy az alap tárgyalási jegyzőkönyvvel ellenkezőleg megbizva nem is volt. — E határozat alapján aztán a halmi járásbiróság az ügy tárgyalására a határozat kézbesitésével a feleket ujra megidézte.

Ez eljárás és határozattal véleményem szerint a felsőbb birróságok a törvénytelenség egész sorozatát követték el.

Ugyanis a perrendtartás 89. §-a szerint az ügyvéd a hol periratnak nincs helye (perrendtartás 117. §.), tehát a sommás eljárásban a megbizást csak felmutatni tartozik, az eljáró első biróság tehát csak a törvény világos utasitásának tett eleget, midőn a meghatalmazás felmutatásával megelégedett, — továbbá ha valakinek kétsége volna, hogy a perrendtartás 297. §. 15. pontja milyen meghatalmazás nélküli ügyviselőt ért, annak megmagyarázza azt, az ezen pontban hivatkozott 8. §., hogy t. i. ha önképviseletre nem jogositott egyén törvényszerü képviselője mellőztetik, az eljárás megsemmisitendő. Itt azonban, hol az alperes önképviseletre jogositva van, s csak magán meghatalmazottról lehet szó, — a perrendtartás 297. §. 15. pontját alkalmazni nem lehet. — Midőn tehát a főméltóságu kir. Curia legfőbb itélőszéki osztálya hivatalból észlelendő semmiségi esetet vélelmezett s e vélelmet a semmitőszék elfogadta, mindkettő tévedett.

De vegyük, hogy alperesi ügyvéd valóban nem volt megbizva, ennélfogva az ő jogcselekvénye, nem birt alperesre kötelező erővel. — Be kell ismernünk ez esetben, hogy mégis megjelenése, tárgyalása bizonyitékainak előterjesztése, majd később azon joga, hogy a részére mégis kedvezőtlenül kiütött határozatokat felebb és ismét felebb vihette, alperesre jogelőnyt szült, mert megjelenése nélkül alperes makacságból a perrendtartás 111. §. értelmében elmarasztaltatott volna. (prrts. 89. §.) Minthogy pedig felperes nem felebbezvén a felsőbb biróság a felebbező alperes világos jogsérelmével, a perrendtartás 297. §. 13. pontja értelmében a határozatot meg nem változtathatja, a midőn mégis alperes képviselője cselekményeit a kir. Curia megsemmisitette, s ez által alperes a perrendtartás 89. §. értelmében mint megnem jelenőt elmarasztalandónak, s ekép a felebbezéstől is elzártnak mondta ki, a határozat nemcsak a tételes törvényt, (perrendtartás 297. §. 13.) de azon jogelvet is megsértette, hogy az egyik fél jogröviditéséből felmerült s hivatalból észlelendő jogorvoslat

csak akkor alkalmazandó, ha az a sértett félnek csakugyan jogelőnyére szolgál.

Ez utóbbi elv fontosságát érezve a semmitőszék, hogy alperesnek mégis jogelőnyt biztositson, nemcsak (a fentebbiek szerint semmis eljárás után is korrekt) itéletet, nemcsak a megbizás nélküli ügyviselő jogcselekményeit, hanem az itélet alapjául szolgáló minden eljárást, tehát az idézetet is megsemmisitette, és uj törvényszerü eljárást rendelt.

Megjegyzem azonban, hogy e következmény nem világos, de az első bíróság ujra megidézte alperest, mert a semmitőszék nem uj itélet hozatalát, hanem uj törvényszerü eljárást rendelt.

Érdekes képet nyujt már most a semmitőszéki határozatnak hatása. — Alperesi tanuk — vagy 15, — megállapitott költségeik kifizetésére alperest felszólitották, majd később exequálták, és alperes soha sem tett kifogást az ellen, hogy Főrös ügyvéd nem hivatolhatta volna e tanukat az ő nevében érvényesen. Továbbá az első birósági itélet alapján alperes ellen biztositás foganatosittatván, ez ellen ő kifogásokkal élt, de soha nem tett kifogást a helytelen képviselet miatt, s midőn a semmitőszéki határozat folytán az ügy ujra letárgyaltatott kikaczagta az egész birói eljárást, találgatván és kérdezgetvén, valjon ki kérte a főméltóságu semmitőszéket, hogy az ő ügyvédjétől megtagadja képviseltetését, és ki kérte, hogy a tárgyalást és idézetet megsemmisitse, holott ő azokat törvényesnek elfogadta? *)

Nagy József,
ügyvéd.

*) Czikkiró ur érvelésének sulyát arra fekteti, hogy sommás eljárásban az ügyvéd megbizatását csak felmutatni tartozik. Ennek ellenében utalunk a perrendtartás 88. §-ra, mely ekkép szól: „Sommás eljárásban a felek élő szóval is vallhatnak a biró előtt akár ügyvédet, akár más megbizottat. Ez eseten kivül ugy a sommás, mint a rendes eljárásban a meghatalmazvány a 167. és 168. §§-ban megszabott kellékek szerint irásba foglaltassék." Szerk.

Különfélék.

A válságról.

Perczel Béla, a képviselőház elnöke, huzamos vonakodás után elvállalta az igazságügyi tárczát.

Mily programm alapján? Azt eddig még nem tudjuk, mert a kormányelnöknek az igazságügyi politikára vonatkozó nyilatkozata csupán közhelyekből áll. „A lehető összhang létesitése az igazságszolgáltatás terén; a perrendtartás, csődeljárás, a végrehajtói intézmény, a fegyelmi eljárás kérdéseinek czélszerü megoldása; az igazságszolgáltatásnak jobbá és olcsóbbá tétele, tekintettel különösen a szegényebb néposztályra — stb." Mindezek oly jelszók, melyeknek belértékét s tartalmát csak a kiviteli módozatok ismerete mellett itélhetjük meg.

Az igazságügyi politikában nem a helyes irány megjelölésében — mely az egész világon egy és ugyanaz, — hanem a kivitel nehézségeiben rejlik a sulypont s azért e téren nem annyira az államférfiui bölcseségtől, mint inkább a szakképzettségtől kell várnunk az üdvös eredményt.

Ennek homályos érzete okozta a nagy nehézségeket e tárcza betöltésénél.

A mily merészek a mi politikusaink az igazságügy irányzatának megjelölésében és pedig egyaránt merészek ugy az alapot nélkülöző ideális haladás, — mint másrészt „a nép egyszerü igényeihez" való viszonyitásban, — ép oly tehetetlenek a kivitel mükörében.

Igazságügyünk e politikai connexitásnál fogva örökös tespedésre van kárhoztatva. Ezen connexitás az oka annak: hogy a folytonos organisatio és reorganisatio átkos körében mozgunk, a helyett, hogy teljes erőnk megfeszitésével a jogalapot megteremtenők, melyet egymagában az igazságszolgáltatás szervezésében soha sem fogunk meglelni, és pedig annál kevésbbé, ha e szervezés örökké a pillanatnyi szükség hánykolódásának leend kitéve.

Egyelőre e megjegyzésekre szoritkozunk, mert illoyális eljárás lenne, ha a kormány és az uj igazságügyér urnak előttünk teljesen ismeretlen intentiói ellen sikra szállanánk. Be kell várnunk öt a tettek mezején, melynek müvelésére munkaerőkre leend szüksége, kivált ha a jelen igazságügyminiszterium egyedüli munkaereje Csemeghi államtitkár, — kinek fényes tehetségei előtt mint ellenfél is tisztelettel meghajulok, — csakugyan megvál hivatalától.

Pauler miniszterségének emléke két irányban fog örökre tisztelt lenni. Az administratió terén ugyan nem zenghetünk dicséneket multjára; de nevéhez fog füződni az ügyvédség szervezésének és a közjegyzői intézmény életbeléptetésének emléke. Az ügyvédség reorganisatiója a győzelmesen kivivott szabadelvü irányban, hazai jogtörténelmünkben halhatatlanságot biztosit neki; a közjegyzőség életbeléptetését illetve pedig csak fájlalni tudjuk, hogy a kinevezéseket nem ő eszközlendi; mert a köztisztelet legmélyebb és legőszintébb nyilvánitását azzal érdemelte ki, hogy a nepotismus és protectio még árnyékát is kerülte. Ezenkivül meginditotta ő a jogalkotást az egész vonalon és főleg a hiteltörvények kész anyagát becses örökségül hagyta utódjára.

Mi részünkről ezentul is a szellemi küzdtéren, menten a politikai connexitástól, ugy mint eddig is nem a személy, hanem az ügy szolgálatában fogjuk hivatásszerü kötelességünket teljesiteni. D. S.

A kassai ügyvédi kamara folyó évi február 25-én megalakult. Bemutattatott 213 ügyvédi oklevél, szavaztak 145-en. Csekély eltéréssel majd mindnyájan a szavazatok összességével választattak meg. Elnök lett: Dr. Juhász Mihály, Kassáról. Elnökhelyettes: Bessenyey Gábor, S.-A.-Ujhelyből, titkár: Korányi Károly, ügyész: Benczúr Géza, pénztárnok: Bezsilla Sámuel. Választmányi tagok: Glósz Ernő, Major János, Éder Ödön, Demeter Titusz Kassáról, Diószeghy János, Kalniczky Károly, Bajusz József S.-A.-Ujhelyről, Matolay Viktor Homonnáról; — választmányi póttagok: Brósz Jónás, Timkó József Kassáról, Tok Samu Tornáról, Székely Károly Tokajból.

A budapesti ügyvédi kamara alakuló közgyülése f. hó 28-án délelőtt folytattatott. A megválasztandó két póttagságra Piuftsits Frigyes és Zboray Béla választattak meg. Elnök Giczy Gyula saját és a választmány nevében a nyilvánult bizalomért köszönetet mondván, inditványozza, hogy Pauler Tivadar igazságügyérnek jegyzőkönyvileg köszönet szavaztassék s egyuttal ez irányban nála egy küldöttség is tisztelegjen.

A sz.-fehérvári ügyvédi kamara megalakulása alkalmából közölt választmány névsora részint fölcserélve, részint tévesen közöltetett. A névsor helyesen ez: Elnök: Szüts Sándor (s nem Szőts). Helyettes elnök: Gaál Lajos; titkár: Pálffy Károly; ügyész: Dieterich (s nem Dietrich) Szilárd; pénztárnok: Szitter Lajos. Választmányi tagok: Végh Károly, Vértessy József, Márkus Antal, dr. Kenessey Pongrácz (s nem Bogdán), Plószer István, Csolnaky László, Mórocza (s nem Mórósza) Zsigmond, Flatt Ágoston. Póttagok: Csapó Dániel, Huszár Imre, dr. Jánosik Sándor, Rácz Gyula.

A kecskeméti ügyvédi kamara f. évi febr. 25-én következőleg alakult meg: Elnök: Csilléry Benő. Elnöki helyettes: Horánszky Nándor; titkár: Zombory László; pénztárnok: ifj. Nagy Lajos; ügyész: Patay Samu. Választmányi tagok: Gáspár Lajos, Ujszászy József, Magyar László, Papp Sándor, Pacsu Mihály Kecskemétről, id. Magyar Pál N.-Kőrösről, Okolicsányi István és Kerekes Sándor Szolnokból; póttagok: Kiss Lajos Kecskemétről, Feliczidesz Sándor Czeglédről, Jenovay Sándor Félegyházáról és Kiss Antal Kun-Szt.-Mártonból.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 10. sz. Budapest, 1875. márcz. 10.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“ Vajkay Károly urtól. — A ker. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Börtönügyi egylet vagy congressus szükségessége. Dr. Székely József, kir. főügyészi helyettes urtól. — Törvénykezési szemle. Egy telekkönyvi kérdés. Rudnay István, kir. it. táblai biró urtól. — Egy kérdés fenyitö jogszolgáltatásunk köréből. Závody Albin, kir. táblai biró urtól. — Necrolog. Dr. Farkas Lajos, egyetemi tanár urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“

Jogtörténeti adály Vajkay Károlytól.

II. Örökösödési sorrend a törvénynél fogva.

Ott, hol ugy sem hiányzik a halomra szaporodott gyuanyag, kölcsönös surlódás által kicsalt szikrára van szükség csak, hogy vidáman czikázó láng lobogjon fel.

A kolozsváriaknak és az erdélyi szászoknak a törvényes öröklés vagy — mint mások nevezik vas következetességgel, a nélkül hogy nyelvérzékünk a fülsértő ragozással meg tudna barátkozni — a törvényi öröködés szolgáltatott talán kedves alkalmat eme tapasztalati tantétel igazolására — s igy köztük viszályt szórt, fejlesztett és ápolt gondosan ama jogintézmény, mely hivatva van első sorban bizonyitani, hogy a jogviszonyoknak tartóssága és szilárdsága független az emberi élet rövidségétől; közvetiteni továbbá a gyorsan változó nemzedékeknek egymásra következését az állandósitott vagyonjogok felkavarása nélkül; végre gyakorlati kifejezést adni a jog terén is azon általános, bár minden egyes hiuságát mélyen sértő igazságnak, hogy a siralom eme völgyében, melyhez mégis oly szivósan köt mindnyájunkat az édes létezés megszokottsága s talán még inkább az ezután következőknek nem ismerése, senki, de senki sem pótolhatatlan. Tevé pedig ezt eme jogintézmény hivatása ellenére azért, mert ugy a szászok mint a kolozsváriak hiven ragaszkodtak szokásaikhoz és — csak ezekhez.

Az ok parányi: egy jogi tantételnek megforditása. A szászok azon szokásos axiomához ragaszkodtak: „successio magis descendit quam ascendit, magis ascendit, quam divergit.“ A kolozsváriak pedig az utótétel szavai sorrendjének megváltoztatásával azt vallották: „magis divergit, quam ascendit.“ Ennyi az egész ok: az okozat mégis harcz és háboru!

Szóljanak maguk mellett az illető helyhatósági szabályzatok.

A kolozsvári tractatus a törvényes örökösödés sorrendére vonatkozó intézkedéseit a II. czim 1-sö §-ában a következő szavakkal nyitja meg:

„Hogy annak okáért a törvény szerint való marhaszállásról szóljunk: először szükség megtudnunk, hogy az örökösök, kikre az marha szokott szállani, három rendbeliek. 1: a fiak, leányok és onokák. 2: atyák, anyák és szüleink. 3: az oldalul való atyafiak, vagy azoknak gyermeki, a kik tudniillik a megholt embernek közelebb vér szerint való atyafiai, akár atyai, akár anyai ágról valók legyenek.“

A kolozsváriak is elismerék tehát — mint minden más, legalább minden általunk ismert, most is hatályos jogrendszer, hogy törvénynél fogva örökösödésre hivatvák a nemzettek, a nemzők és az ezektől leszármazók. Ugyanezt vallották az erdélyi szászok is. Ennyiben tehát szent volt köztük a béke. Ellenben a meghivás sorrendje üszköt vetett a honpolgártársak közé.

Abban megegyeztek mindketten, hogy első sorban örökösök az örökhagyótól leszármazók, a nemzettek. De ilyenek hiányában második sorban a szászok jogánál fogva rendszerint a nemzők következtek, az életben levő szülők és esetleg a nagyszülők, összülők és csak ezek után az oldalági rokonok az íz közelsége szerint, — a kolozsváriak joga szerint ellenben, ismét rendesen vagyis az osztatlanság állapotának kivételével, előbb az oldalági rokonok a törzsrendszer szerint s csak ezek után a nemzők. Ez volt a botrány köve.

Az ezekben rövidre összevont öröklési sorrendre nézve a szászok Landrechtjének II. könyve II. czimében ezeket olvassuk:

„1. §. Sterben Vater und Mutter, ihre ehelichen Kinder, als Söhne und Töchter, erben alle ihre beweglichen und unbeweglichen Güter. Stürben aber der Kinder eines oder etliche, und liessen auch Kinder hinter sich: dieselben treten ein statt und stell ihrer verstorbenen Eltern, und erben in den Stammen, das ist, sie empfahen aus ihrer Gross-Eltern verlassener Habschaft so viel, wie viel ihr Vater und Mutter daraus geerbet hätten, so sie bey Leben wären.“

„6. §. Gehet der Sohn oder die Tochter ohne leibliche Kinder mit Todt ab und lassen hinter sich Vater und Mutter: diese werden allen seitwärts Erben fürgezogen. Lässet aber der Verstorbene seinen leiblichen Vater oder Mutter und auch dazu leibliche Geschwister, die mit dem Vater oder Mutter in ungetheilten Gütern sitzen: so erben dieselben, Vater oder Mutter und die Geschwistrige, des Verstorbenen Güter mit einander. Hat aber der Vater nach Abgang seiner ehelichen Hausfrauen, mit seinen Kindern getheilt, und eines derselben oder mehr mit Tode abgehen: so erbet nach der Sachsen Recht der Vater seines verstorbenen Kindes Güter, und schliesst das Geshwistriget gar aus. Desgleichen auch die Mutter.“

„7. §. Hat aber der Verstorbene keine absteigende Erben nicht, sondern nur aufsteigende hinter sich gelassen, als nemlichen den Gross-Vater vom Vater und auch seiner Mutter Vater, die beyden Gross-Väter erben von beyden Linien also, dass der väterliche Gross-Vater in des Vaters Linien, das ist das Zweitheil — der mütterliche Gross-Vater in der Mutter

Linien, das ist das Drittheil in den Gütern des verstorbenen Enkels erbet."

„9. §. Brüder aber und Schwestern erben von ihrem Bruder oder Schwester, so ohne Testament und ohne leibliche Erben in ab- oder aufsteigenden Linien abgegangen ist, und schliessen aus die Gebrüder- und Geschwister-Kinder."

„12. §. Hat der Verstorbene weder ab- noch aufsteigende Erben hinter sich gelassen, desgleichen auch keinerley Geschwister nicht: so werden der Brüder nnd Schwestern Kindern zum Erbfall gerufen, welche Stammenweis die Güter ererben, das ist dass sie so viel erben, als ihr Vater und Mutter genommen hätten, wenn sie im Leben wären. Nach den Geschwistert-Kindern erben die Personen, welche sich seithalb zur Sipschaft die nächsten gezeihen mögen, also dass, der im Grad näher ist, dem andern so im Grad ferner stehet, immer vorgezogen werde. Die sich aber zur Sipschaft in den Graden gleich rechnen können, nehmen gleiche Theile auf die Häupter, das ist: Wie viel der Personen, so viel der Haufen."

Idéztük az erdélyi szászok jogának a fenforgó kérdésre vonatkozó szabályait talán kellemetlenül is ható lélekismeretességgel hosszadalmasan és hüségesen nemcsak azért, hogy azokat, a nem mindenkinek kezén forgó statutum vagy Landrecht hosszas keresgélése nélkül, minden olvasónk a kolozsvári örökjog szinte közlendő rendelkezéseivel önnönmaga könnyen összehasonlithassa: hanem azért is, hogy alkalmunk lehessen azokkal a tizenharmadik század elején keletkezett német birodalmi szász tükör, a nevéről legalább bizonyosan mindnyájunk előtt ismert Sachsenspiegel némely szabványait szembe állithatni.

Jelesül az I. rész 17. §-ának 1. pontja kezdetét: „Stirbt der man ane kint, sin vater nimt sin erbe; en hat er des vater nich, es nimt die muter mit mereme rechte, den sin bruder." (Vater und Mutter e helyütt: nemzőket jelentenek.)

Továbbá az I. rész 3. §-ának 3. pontja végét: „Die zwischen dem nagele und dem houbete sich zu der sibbe gestozen mugen an glicher statt, die nehmen das erbe gliche; der sich naher zu der sibbe gestozen mag, der nymt das erbe zu voren."

Lehet, hogy elfogultan itélünk: de ugy rémlik előttünk, hogy az erdélyi szászok joga, mennyiben az öröklési sorrendre vonatkozik — bár mennyire utaljanak is némelyek a flandriai, mások a magdeburgi stb. jogokra — a Sachsenspiegel idézett §-aiból fejlödött — különösen az oldalágon szokásos képviselet kizárása tekintetében is, azonban a fiág kedvezményezésének elhagyásával. Itéljen nézetünk helyessége fölött minden egyes olvasó. A lehetőséget erre megadtuk.

És most, ezen rövid kirándulás után, halljuk, mit mond az örökösödési sorrendről II-ik titulusa 2. és 3. pontjaiban a kolozsvári tractatus?

„2. Hogy annak okáért minden embernek holta után legelöszer az örökség az igaz lineán való fiak, leányok és unokák; kik valamig fennállanak és találtatnak, mindaddig is soha az oldalul való atyafiak az hagyott jókhoz, marhákhoz nem férhetnek; hanem ha effélék" (tudniillik fiak, leányok és unokák) „nem volnának vagy magvok szakadna, ugy jutnak azután az oldalul való atyafiak a jóknak örökségéhez, ugy mindazonáltal, ha az ő nemzetségöknek ágazatját egyenesen arra a före vihetik, a kitől a megholt személy származott, és ha arról is bizonysága leend, hogy az elejek mindkét félről oszlás-atyafiak voltak és voltaképpen megosztoztanak egymással". (Tehát a parenteláris vagyis törzsi rendszer kapcsolatban a jogközösségi s igy a magyar ősiségi rendszerrel.)

„3. Atyák, anyák és szüleink pedig az ő magvaszakadt gyermeköknek jovaihoz különben nem juthatnak, hanemha mind a két fél még él és osztozatlanok voltak a gyermekekkel, mert az atya a fiunak, az fiu az atyának csak szintén a közöttök való osztozásoknak előtte tartoznak egymásnak közönségesen keresni. De mikor az oszlás egyszer meglött közöttök: azután, ha a fiak magtalan meghalnának is, nem az atyjokra és anyjokra, hanem a közelebbik oldalról való atyjafiaira szállanak a jovai, az törvénynek folyása szerint. És ez okon az Szászság törvényének is, mely szerint az oszlás után a magvaszakadt gyermekeknek jovai az atyjokra, anyjokra visszaszállanak, a közönséges törvényben semmi helye nincsen. Mert a marhaszállás mindenkor természet szerint a vérség és nemzetség után jár és ez okon az olyan jók nem az atyákra s anyákra teljességgel, kik egyszer az ő részöket felvötték, hanem az oldalul való atyafiakra szállanak — minda maga keresményével együtt, ha testamentum nem lészen róla. Azért a mi törvényünk szerint is az gyermekek részéből az atyjokra két rész száll, az anyjokra pedig harmadrész. Ezt pedig jól eszünkben kell vennünk, hogy ha az gyermek három avagy négy lészen és azok közül egyik meghal: tehát az részéből nem száll az atyjokra és anyjokra semmi, hanem az több gyermekekre; — hanem a mely gyermek az három vagy négy közül legutolszor meghal: ugy marad osztán az utolsó gyermek részéből atyjokra s anyjokra egy rész".

Ha ferditeni akarnánk, azt mondhatnók, hogy a kolozsváriak ezen, az örökösödési sorrendre vonatkozó, a közönségestől igen eltérő rendelkezést a XVI. századból fennmaradt alsó-ausztriai „Traktat" 7-ik fejezetéből kölcsönözhették. mely a következőket tartalmazza: „dieweil .... die Erbschaften dem Landtsgeprauch nach nicht zueruek fallen: so ..... werden die Personen der aufsteigenden Lini gänzlich ausgeschlossen". Azonban ez nyilt ferditése volna, minőre az ugynevezett tudomány körében akadhatunk ugyan néha, de melyhez folyamodni sem okunk, se kedvünk. Az utóbb idézett „Traktat" végkép kizárja a nemzőket az örökösödésből; mig ellenben a kolozsvári szabályzat, ha jól értjük, a testvéreket és csak ezeket kivánja a szülők felett előnyben részesiteni. Ha van is tehát ezekben némi elvi hasonlatosság: de az azonosságot felfedezni nem birjuk. Nem szabad azonban eltitkolnunk, hogy az idézett 3-ik pont már az akkori kolozsváriaknál is bővebb magyarázatra szorult. Igy birjuk legalább magunknak csak megfejteni, mi okozhatta, hogy kéziratunkban ama pont után kovetkező megjegyzés foglaltatik:

„Anno Domini 1605" (tehát már két évvel a tractatus keletkezése után) „die 19 Febr. Domini Centu Patres" (a század tanácsa) „deliberarunt: A miképpen az atyjokról és anyjokról a fiokra és leányokra száll a jovok: azonképpen méltó, hogy valakinek magtalanul elhal a ő fia valamikor avagy leánya, tehát minden jovaiból az élő atyának a két része jusson, azonképpen az anyának az harmadrésze jusson ilyen okon; hogy az, hol több az magzat egynél, ott a megholt magzatról

a másikra avagy a mennyin volnának azokra száll, végtére az utolsóról száll a szüleire; hogy nemcsak az atyjokra, anyjokra száll ezután vissza, hanem az unokákról is a jobb atyjokra s anyjokra és igy mind felebb".

Ezen, az eredeti tractátusnál már kissé döczögősebben s igy valószinüleg már nem ugyanazon aranytollu városi főjegyző által szövegezett pótlék, mely „ex Protocolo Civitatis" mondatik kiirtnak, nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy a kolozsváriak nem zárták el az örökösödéstől a nemzőket végképpen, s hogy e szerint a különbözet az erdélyi szászok és a kolozsváriaknak örökjoga között a törvényes sorrendet illetőleg tulajdonképpen abban összpontosult: hogy a szászok joga szerint a nemzők megelőzték a testvéreket s hogy ez utóbbiakat a szülők csak akkor tartoztak elhalt gyermekük hagyatékából részesiteni, ha azok velük még soha sem osztoztak volt; ellenben a kolozsváriak joga szerint a testvérek előzték meg a szülőket, hacsak ez utóbbiak nem éltek még osztozatlan állapotban gyermekeikkel.

A különbség tehát nem hat ki se messzire, se sokra. Mégis mily következményeket szült ezen csak kevésben eltérő — — népszokás?! Megmondja a tractátus, III. czimében, melyben a „választott osztó uraim" tanittatnak ki „tisztükről", és pedig mondja következőképpen:

„10. Arra vigyázzanak, hogy egyéb városokból, falukból, az mely formán ide részt nem adnak: oda seitéljenek innét részt, mert a mint az Szászságnak törvénye vagyon külön, — külön az gyermekeknek mindennemü javok, akár örökség, avagy egyéb marhák, az élő atyjokra avagy anyjokra száll, és igy az itt való vér szerint való atyafiaknak semmit nem adnak, hanem az vért az örökség mellől és minden jovai mellől, a kihez igazságok volna, elrekesztik. Mi nálunk pedig különben vagyon, mert a jók egyik gyermekről a másikra szállanak; ha mind meghalnak, az atyának az utolsó gyermek javaiból két része, az anyának egy harmadja jut. Igy azért a Szászságnak magának ajókat, melyek a vér szerint való atyafiakat illetnék, nem szükség annak okáért ő nekik innét valamit ez uton megitélni ez városnak törvénye szerint".

„11. A Szászság az atyafigyermekeknek részt nem ad; ez okáért ő is innét nem kérhet. Közöttünk pedig ha ki vérségét megmutogathatja, annak részt adnak, ha egyéb városokban közelebb vér volna is; merthogy a Decretumnak tartása szerint, Part. II. Tit. 65, különb és különb módon szokott egy országban, azonképpen egy városban is a törvény kiszolgáltatni, hogy nem mint más városban, melyhez magokat tartván, ide részt nem adnak".

„12. A szászság annak felette kirekeszti a vért és meg nem adja az ittvaló atyafiaknak igazokat: akár magok fáradságok, akár házasságok, akármi tisztességes uton keresték légyen is jovokat az magvaszakadt atyafiak. — Ez okáért vigyázzanak, hogy a mely nemzetből semmit ide nem szolgáltatnak: ők is üresen bocsássák". —

E szerint a jogrend, melyet a nép szokásainak és hajlamának megfelelő jogérzület létesitett, oda vezetett, hogy ugyanazon állam polgárai közt a *visszatorlásnak* gyakorlatát ne csak lehetővé, hanem szükségessé is tegye; sőt kötelességül szabja a biráknak, hogy tudva téves határozatokat hozzanak, csakhogy a „jovok, akár örökségben, akár marhákban" *közöttünk* maradjanak, ha egyéb városokban közelebb vér volna is!

Forduljunk el megcsömörlötten ezen izléstelen és undoritó képtől! és siessünk a törvényes örökösödés sorrendjének zárkövéhez, — a minden rokona által megelőzött, végső magnak megmaradt szegény elhagyott hagyatéka fölötti intézkedéshez!

E tekintetben a két ellenséges jogrendszer békelábon áll. Az országra kiható személyszerü kiváltsággal nem ékesitett nyárspolgár látköre városa védfalainál vagy legfölebb határdombjainál végződött, melyeken belől tekintetett egyedül egyenjogunak az egyenjoguak közt. Azon kornak, melyben legtöbbször teljesült, hogy azon város, mely bölcsője volt az egyénnek, sirja is leve — melyben a városból való kitiltás, mint láttuk, még számkivettetésnek mondathatott, és pedig méltán, minthogy a nem kiváltságolt városi lakosra nézve közvetlenül városának kapuja előtt kezdődött a külföld, és ki amott tekintélyes, közbecsülésben részesülő ember volt, már a szomszédban jött-ment, sehonnai, ágról szakadt bitangnak czimeztetett: — azon kornak teljesen megfelelt ama jognézet, hogy az elhunyt városi lakosnak szállományi javaihoz senki másnak nem lehet jogos igénye, mint azon városnak, melyen kivül számára a nagyvilágon nem volt hely.

A szászok statutuma ezt, II. r. II. czime 13. §-ában, merev rövidséggel és minden körültekintést és érzelgést kerülő szabatossággal imigyen fejezi ki:

„Alle Habe und Gut deren, so ohne eheliche Erben, ohne allerley Blut-Freundschaft und ohne Testament absterben, stirbt der Stadt heim und soll in gemeinen Nutzen genommén werden."

A kolozsvári tractatus szerzője nem mellőzheti, hogy ezen, a helyi érdek előtérbe állitásának szentelt helyen is meg ne emlékezzék arról, miszerint talán a városi polgár se fia kizárólag azon városnak, melyben született, lakott, evett, ivott és meghalt: hanem hogy van még ezen tul is hazája, melyhez a természet és társadalom száz és ezer szálakkal füzi elválaszthatlanul. Addig idomitja tehát kezei közt a kevéssé hajlékony anyagot, mig XII. czimében a — mint mondja — „városnak igazságáról" ezeket irhatja:

„Mivelhogy a város igazságáról egynehány úttal emlékeztünk: immár utolszor szükség megtudnunk, minemü és micsoda legyen az? holott annak okáért a közönséges törvény szerint minden magtalanul megholt embernek — akármi renden, állapotban és becsületben valónak — az Ország Fejedelmire nézzen minden javainak szállása? — A mi eleink is, kik e szép hazát különb-különbféle dicséretes szép szabadságokkal megékesitve adták kézről kézre mi nekünk, a többi között hü szolgálatjokkal a boldog emlékezetü királyoktól ilyen kegyelmességet is nyertenek ennek az hazának, hogy tudniillik itt az városban minden magva szakadt embernek jovai nem az királyokra, hanem a városra szállanának, melyről szép privilegiumot adtanak;* a melyet miképpen hogy ez ideig megőriztenek és bántás nélkül megtartottanak: azonképpen ezután is örökösképpen szükség megtartani. — Ha annak okáért valamikor eféle dolog találtatik: tehát e városnak két

* Dósa Elek idézett munkája II. kötetének 403. lapján a városi közönségnek esetleges örökösödési jogát szokásra vezeti vissza. Nem merjük vitatni, hogy a fenebbi idézet az ellenkezőt bizonyitja. Nem tudjuk ugyanis: nem-e csak nagyobb dicsőség okáért történik itt a hivatkozás oly kiváltságlevélre, mely soha sem létezett. Az esemény nem volna éppen szokatlan.

*

Directori, kiket ehhez választottanak, a privilegiumhoz tartsák magokat és annak tartása szerint szorgalmatosan és hiven járjanak el tisztökben."

Ezen szerkezetben is feltalálhatja a figyelmes biráló azon megkülönböztető vonást, melyet a kolozsvári tractatus általános jellemzésénél mint olyant véltünk kiemelendőnek, mely azt a szászok statutumával összevegyiteni s egy kalap alá vonni sehogysem engedi.

Az erdélyi szászok helyhatósági szabályzata az öröklési sorrendet illetőleg is — hogy az egész tárgyra még futó visszapillantást tegyünk — a német birodalmi városok középkori jogának, a mint az a germán ősjogból a római jog behatása alatt időnkint módosulva fejlödött, talajára helyezkedett és ahhoz ragaszkodott szivósan és mereven, mintha a Királyföld nem is volna oly állam kiegészitő része, mely a német-római birodalom kapcsolatához nem tartozik, s mintha ezen államnak magának nem is volna törvénye, melyhez simulni kellene, s melyben, szükség esetében, csakugy meg lehetne találni a kisegitő utbaigazitást, mint ott, hol az „alten kayserlichen Rechtsregeln und Satzungen" tartattak tiszteletben; mely helynek közelebbi megjelöléséül és az „alte" szóból eredhető kételyeknek eloszlatásaul — csakis ezért, nem pedig hogy Dósát czáfoljuk — ezuttal mégis czélszerünek találjuk a Statutum IV. könyve VIII. czimének 1. §-ából a következő bevezetésnek idézését: „Obwohl die alte Rechte den Verurtheilten, Leib und Gut, ihrer Malefitz- und Haupt-Verwirkung halben genommen: so haben doch die neue kayserliche Constitutiones solche aufgehoben". Figyelembe vétettek e szerint tehát nemcsak a régi, hanem az uj s talán az ujabb és legujabb császári constitutiók is.

A kolozsváriak e térre nem követték a „Szászság"-ot. Öröklési sorrendükben is, bár mennyire sajátságosnak mutatkozzék is első tekintetre, lehetetlen fel nem ismerni a törekvést a közeledésre a hazai jogintézményekhez, ugy hogy még akkor is, ha szokásaiknak és hajlamaiknak engedve, amazokon némi erőszakot követnek el, köteleségüknek ismerik ezen kicsapongást Verbőczy, Decretumnak elnevezett Hármaskönyvére való hivatkozással menteni s védelmezni. Azon intézkedés, mely szerint a meghivást az oldalági örökösödésre nem állapitja meg már maga a vérségi kapcsolat, hanem ahhoz a jogközösség is megkivántatik: nyilván a magyar ősiségi jogrendszerből van átvéve; melynek kihatását a kolozsvári jogra már előbb is volt alkalmunk észlelhetni és a végrendeleti örökösödés intézményénél még bővebben tapasztalandjuk; noha másrészt nem mernénk szilárdul tagadólag harczolni az ellen sem, ki komolyan állitaná, hogy a magyar adományi s avval kapcsolatos ősiségi jogrendszer utóbb önállóan fejlesztett csiráját a germánok nemességének jogából s különösen a hübérség intézményéből kölcsönzé. De talán maga azon sajátszerü rendelkezés is, melylyel szabályozá a kolozsváriak joga a nemzők s azokkal még meg nem osztozott gyermekek öröklését, szinte a magyar nemesség jogára vezethető vissza, melyben, mint közönségesen tudjuk, a visszaháramlás kérdése és a jogközösség az osztatlan javakban, jelentékeny szerepet játszottak. Csak némi megvilágositó például szabadjon az idevágó törvényes intézkedések közül egyet idéznünk, és pedig a Htrvkönyv I. r. 47. czimét, mely azt tanitja: „Sciendum ... quod universa ... bona et jura possessionaria inter fratres divisa, altero ipsorum heredibus carente .... in ceteros fratres superstites et heredibus gaudentes derivantur", — megadván talán ehhez mindjárt a kellő okfejtő magyarázatot is ugyanazon Ht. I. 56 czime: „filii de potestate patern per divisionem bonorum .... eliberari et emancipari solent."*

A kolozsváriak jogában tehát simulást találunk; jelesül következetes fenntartását és — hol a népszokások és hajlamok nem gátlák — nyilt kifejezését is azon szentül tartott és vallott öntudatnak, hogy a kolozsváriak nemcsak Kolozsvár városának, hanem a magyar államnak is polgárai.

És ez igy volt jól és helyesen! Nem gátlá azonban még sem, hogy a tractátus — III. cz. 9-ik pontjában — az osztó uraimat első és legfőbb kötelességükképp kiválóan a következőkre figyelmeztesse:

„De az választott uraim minden osztozásban jól eszökbe vegyék, hogy olyanoknak részt ne adjanak, a kik az ő vérségöknek ágazatját bizonyosan meg nem mutathatják: az honnan az város tárházának is kára következhetnék".

A város tárháza! mindenek előtt és fölött!

(Folytatása következik.)

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

IX.

Kiadói ügylet.

E czim előadója Korizmics Antal azon nézetét fejezte ki, hogy a kiadói ügylet átalában nem a kereskedelmi, hanem a magánjogban tartozik, mert az csakis relativ kereskedelmi ügylet, és csak akkor lesz kereskedelmi ügyletté, ha iparszerüleg üzetik, a nem iparszerü kiadás tehát a magánjog által mindenesetre szabályozandó, még az esetben is, ha a kiadó ügyletről a kereskedelmi törvény részletesebben intézkednék. De ezen főokon kivül a czim elhagyása mellett azért is felszólal, mert a kiadói ügyletnek csak egy részét — a kiadói szerződést — szabályozza, holott a kiadói jog megszerzésének más alapjait, jelesül a vételt, a társasági szerződést, a megrendelést, a cserét, s a nevezetlen szerződési viszonyokat figyelmen kivül hagyja.

Ezzel szemközt fölhozatott, hogy a tervezett 268. czikkében a kiadói ügylet mint kereskedelmi ügylet felsoroltatik, s igy róla, mint kereskedelmi ügyletről külön intézkedni, s viszonyait kellően szabályozni a kereskedelmi törvényben indokolt; a német kereskedelmi törvénynek épen hiánya az, hogy a kiadói ügylet, daczára annak, hogy a kereskedelmi ügyletek közé felvétetett, részletesen nem szabályoztatik, de ott a partikuláris törvények különfélesége legalább indokolttá teszi az elmaradást. Azon indok, hogy a czim csak hiányosan

* Találóan kiemeli az osztatlan állapot jogi jelentőségét dr. Wenzel Gusztáv idézett munkája 450. §-ában. — Továbbá érdekkel birhat mindenkire nézve, a ki büszke önérzettel az összehasonlitó jogtanulmányt nem sorozza azon gyakorlatiatlan ostobaságok közé, melyekre kár a drága időt pazarolni — figyelembe vétele azon elveknek, melyeket a német közönséges jog követ a szóban forgó tárgyra nézve. Utalunk e tekintetben Beseler már emlitett munkájának 125. és 126. §§-ra, hol az osztatlan és megosztott állapot közti különbözet mélyre hatóan elemeztetik ily feliratok alatt: „Die Kinder in der Were" és „Die Abschichtung der Kinder." Csupán tájékozásul idézünk onnan e helyütt némely mondatot. „So lange sich (die Kinder) noch in der Hausgenossenschaft oder Were ihrer Eltern befinden, kann ihnen ein selbständiges Recht an dem Ehevermögen nicht beigelegt werden ..... Auch haben erstere, so lange sie in der Were sind, in der Regel kein eigenes Vermögen zu verwalten, da die Aufhebung der väterlichen Gewalt gegenwärtig mit dem Ausscheiden aus der Were und der Begründung eines selbstständigen Hauswesens zusammen zu fallen pflegt .... Dabei macht sich denn in vielen Statuten die Regel geltend: was in der Were verstirbt, erbt wieder an die Were .... Einige Statute lassen die abgefundenen Kinder von den anderen abgefundenen beerben, indem letztere die Eltern und nicht abgefundenen Geschwister ausschliessen stb. Öntudatosan vagy csak véletlenül közeledett-e ezen utóbbi Statutum-okhoz a kolozsvári tractatus — és annak fenkijelelt alapja?

rendelkezik a kiadói ügyletről, nem az egész czim elhagyását, hanem ellenkezőleg kiegészitését követeli; de maga a kiadói ügylet lényege leginkább a kiadói szerződésben fekszik, mert ha igaz is, hogy a kiadási üzlet a munka szerzője s a kiadó közt létrejött jogviszonyon kivül, még a munka többszörözése, közzététele és forgalomba helyezése végett szükséges nagyszámu ügyleteket is magában foglalja, ez utóbbiaknak külön rendezése nem mutatkozik szükségesnek, miután ez ügyletek a rendes kereskedelmi viszonyoktól el nem térők. Fölhozatott továbbá, hogy a magánjog körére a kereskedelmi törvény készitésénél általában nem, de különösen nálunk, hol a magánjog codificátiójára még csak jövőben lehet remény, nem szabad tekintettel lenni, és hogy általában a kiadói szerződés szabályozása nálunk, hol sem törvény, sem gyakorlat e részben támpontokat nem nyujt, s hol a kiadási ügylet szabályozása iránt évek óta folytonos kivánalmak hangoztatnak, mulhatlanul szükséges.

Erre válaszoltatott, hogy a kereskedelmi törvényben fölhozott kereskedelmi ügyletek közt több, igy a hajóskölcsön, a könyv- és műkereskedési ügylet, ingó dolgok fel- és átdolgozásának elvállalása, részletesen a kereskedelmi törvényben nem szabályoztatik, s igy okvetlenül abból, hogy a kiadói ügylet a kereskedelmi ügyletek közt fölemlittetik, még nem következnék a kiadói ügyletnek a kereskedelmi törvényben leendő szabályozásának szükségessége; sőt szorosan véve ez ügylet a kereskedelmi törvényben nem is szabályozandó, miután a kiadói ügylet csak akkor válik kereskedelmi ügyletté, ha ipar szerüleg üzetik.

A fölhozottak ellen kiemeltetett, hogy azon kereskedelmi ügyletek, melyek tüzetes szabályozást a keresk. törvényben nem találnak, azért nem szükségelnek külön szabályozást, mert rendszerint oly ügyeletekre oszlanak, melyek a keresk törvényben amugy is szabályoztatnak; de a kiadó ügyletnek főrésze a szerző s a kiadó közti viszony, annyira eltérő minden más kereskedelmi ügylettől, hogy annak külön szabályozása nemcsak indokolt, hanem szükséges is.

Ezen utóbbi nézet az értekezlet által el is fogadtatott.

A részletekre áttérve nevezetesen a 476. §. azon intézkedése támadtatott meg, mely szerint a kiadó, ha a szerző kötelességének meg nem felel, vagy a szerződés teljesitését kivánhatja, vagy attól elállhat, mert a kiadóra nézve az előbbeni jog nagyon kétes jellegünek tekintendő, miután felette hiányos munka lesz, melyet a szerző csak kényszer folytán teljesit. De ez ellen felhozatott, hogy sok esetben valamely már kész munkának kiszolgáltatása is lehet követelhető, és ily esetben a kényszernek semmiféle káros befolyása nem lehet a munka beltartalmára.

A 479. §-nak azon intézkedése ellen, mely szerint a kiadó más megállapodás hiányában a példányok számát belátása szerint határozza meg, s ez esetben egyszersmind a példányok árát is megállapitja, de még sem szabhatna oly árt, mely a munka kelendőségének árthatna, egyrészről azon kifogás tétetett, hogy a kiadási jognak tulságos korlátozását foglalja magában, mert ha a szerző munkáját a példányok számának meghatározása nélkül adja át a kiadónak, és a kiadó igy természetesen tetszése szerint annyi példányt készithet a mennyi neki tetszik, a szerzőnek semmi érdeke többé, vajjon a munka magas vagy alacsony áron adatik el, miután ily szerződés által ugy szólván a munka tulajdonjogát teljesen átruházza a kiadóra.

Ezzel szemben mindazáltal fölemlittetett, hogy számos esetben a szerző nem annyira az anyagi, mint a szellemi hasznot tekinti czéljául munkájának kiadásánál, s ennyiben egészen közönyös reá nézve, mennyi példány nyomatik, de nem közönyös, mennyi kel el; hogy továbbá számos esetben a szerző a példányok számáról csak azért nem intézkedik, mert a részben egészen tájékozatlan s a kiadásnál jártasabb s tapasztaltabb kiadónak belátására bizza a példányok számának meghatározását, de koránsem azért, mivel általában le akarna mondani a mű tulajdonáról.

Ezen okoknál fogva a kifogást a többség nem pártolta.

A tervezetnek azon intézkedése, mely szerint az esetben, ha a szerző munkáinak összkiadását engedi át, az egyes munkák külön kiadása még mindig a szerzőt vagy jogutódjait illette volna, ugy azonban, hogy e jog gyakorlása által az összkiadás kellendősége ne veszélyeztessék, végkép kihagyatott és pedig azért, mert a kiadónak joga nagyon is veszélyeztetnék, ha az összkiadás megvétele alkalmával a szerző egyes munkák kiadására még továbbra is jogositva volna, a mennyiben a kiadó az összmunkában foglalt gyöngébb műveket csak azért fizeti jobban, mivel a jobb művek által az egész összmű kelendőségét biztositottnak hiszi, s ebbeli czélját ép azért nem érheti el, mert a szerző az egyes művek, tehát a legjobbak kiadására is tovább lenne jogositva; végre azért, mert subsidiar intézkedéseknél a törvénynek mindig a felek intentióinak érvényre hozását kell czélozni, s a jelen esetben ezen intentio mindenesetre az, hogy a kiadó az összkiadás által lehető nyereségre szert tegyen.

A 487. §., mely szerint oly esetben, midőn a szerző kötelezettségét a kiadó személyében történt véletlenség miatt nem tarthatja meg, ez utóbbi a tiszteletdij fizetése alól csak ugy szabadulna fel, ha a szerző hasonló feltételek mellett más kiadót talál, az előadó által ugy javasoltatot módosittatni, hogy végtétele helyett tétessék: „ha a szerződést hasonló feltételek mellett más kiadó átvállja.“

Ez ellen fölhozatott, hogy egyrészt igazságtalanságot tartalmaz a szerzőre nézve, és pedig nemcsak azért, mert reá nézve a kiadóval szemközt hasonló jog nem állapittatott meg, hanem különösen azért, mert legtöbb esetben a szerző szándékolt czéljat elveszti, ha nem az általa kijelölt czég, hanem egészen más valaki lesz munkájának kiadója; — másrészt a czikk gyakorlati kivitele ellen hozattak föl nehézségek, amennyiben a szerző által az őt illető jognak érvényesitése tekintetében határozott időpont kijelölve nincs s igy nem bizonyos, valjon azonnal, vagy csak birói megintés után vagy más időpont alkalmával foganatosithatja azt. Ezzel szemközt elismertetett ugyan, hogy az előterjesztett alakban a czik oly elvet tartalmaz, mely mindenesetre sérti a szerző jogát, a mennyiben a kártérités helyett arra szorittatik, hogy várjon, mig a kiadó más kiadót talál, és ez esetben gyakran a kiadó tényleg oly kiadót állithatna helyébe, ki tulajdonainál fogva koránsem elégithetné ki a szerzőnek a kiadó irányában táplált reményeit; de egyuttal kiemeltetett, hogy a czikk mégis oly elvet állapit meg, mely kellő módositás mellett helyes és alapos. A czikk szándoka a kiadót azon szerző ellenében oltalomba venni, ki az emlitett véletlen folytán az első kiadó által lehetetlenné vált kiadás eszközlése végett tényleg más kiadót talált s mégis az első kiadót is a szerződés teljesitésére kötelezni akarja; a méltányosság ez esetben csakugyan a mellett szól, hogy az első kiadó a szerző ellenében azon kifogással élhessen, mikép ez a kiadás eszközlésére a nála kikötött feltételek mellett más kiadót talált. Egyrészről e felfogás ellen ugyan azon aggály merült föl, hogy ez esetben a szerző részéről azon visszaéléstől lehet tartani, hogy mindaddig nem keres kiadót, mig az első kiadót tiszteletdij fizetésére nem szoritja;

de miután a szerző érdekében legtöbb esetben a műnek minél gyorsabb megjelenése kivánatos, s igy a félt eset nagyon is kivételes leend, az értekezlet többsége a kifejtett elvet magáévá tette, s az előadó által ajánlatba hozott módositás utolsó mondata helyett a következőnek felvételét határozta el: „ha a szerző a munkát ugyanazon feltételek mellett más kiadónak átadta“.

Dr. Bróde oly intézkedést kivánt a törvénybe felvenni, mely szerint más megállapodás hiányában a szerzőnek joga legyen a kiadó könyveit megtekinteni a végből, hogy tudomást szerezhesson magának az elkelt példányok számáról. Ez inditvány ellen felhozatott, hogy mind a mostani törvényekkel, mind az értekezlet által elfogadott eddigi állásponttal ellenkeznék, ha a kereskedő könyveinek megtekintése a szerződő télnek megengedtetnék, miután ép tekintettel az üzleti könyveknek üzleti titkot tartalmazó lényegére eddig legfölebb a bíróság általi megtekintés találtatott igazolhatónak; — fölemlittetett továbbá, hogy a szerző kiköthetni magának a kiadó részéről az időnkénti számadást, mely alkalommal ha a kiadó számadási kötelességét elmulasztaná, a bíróság kényszeritő hatalmához fordulhat s ez esetben a könyvek előmutatásához van joga. Az inditványozó részéről ezekre ugyan válaszoltatott, hogy a könyvek megtekintésének kivételes jogát a szerző érdekében főleg azért találná czélszerünek, mert a kiadói szerződés megkötése alkalmával ritkán lesz oly helyzetben, hogy a kiadóval szemközt a könyvek megtekintését kiköthetné, és igy legalább a törvény részéről már eleve fölruháztatnék e joggal;

az értekezlet azonban az inditványt az emlitett okoknál fogva elejtette.

Ráth tekintettel arra, hogy nagyon vitás kérdés az, vajjon a szerző és a kiadó közti s a kiadói ügyletből származó viszony tisztán személyes-e vagy tisztán üzleti, azon kérdés megoldását hozta vita alá, átruházhatja-e a kiadó a szerződésből származó kiadási jogot.

A fölvetett kérdésre nézve egyrészt oly módozat hozatott javaslatba, mely szerint e viszony megitélése a bíróságra bizandó; másrészről állittatott, hogy az elv a kereskedelmi üzletek átadásáról hozott határozatban már megoldását találja; ismét más oldalról a magánjog azon elvére történt utalás, mely szerint a kiadó kötelezettségei a szerző beleegyezése nélkül át nem ruházhatók, de igenis átruházhatók a kiadó jogai.

Az értekezlet többsége mindazáltal tekintettel arra, hogy e kérdésnél oly számos eshetőség adhatja elő magát, melyet általános elv megállapitásával megoldani alig lehetne, — s miután határozott inditvány a kérdés megoldására nem tétetett: külön intézkedés felvételét e czélból szükségesnek nem talált.

Dr. Schnirer Gyula,
osztálytanácsos.

Börtönügyi egylet vagy congressus szükségessége.

Örömmel látjuk és tapasztaljuk, hogy a külföld példájára hazánkban is az utóbbi időben többrenbeli tudományos, izlésfejlesztő, humanitarius irányban jótékony czélzatu egyletek keletkeztek, s a körülményekhez képest kisebb nagyobb sikerrel müködnek is; s az utóbbiak között nem kerülték el figyelmünket az u. n. budapesti rabsegélyző-egylet alakitása iránti mozgalmak sem, melyhez hasonlóknak a vidék különböző pontjain való alakitása társadalmi, mint erkölcsi szempontból nagyon kivánatos lenne. A mi azonban ugy a letartóztatott egyénekkel való érintkezhetést, mint a már szabad lábra bocsátott egyének gondozását és lehető segélyezését illeti, a tekintetben első sorban az azokra felügyeletet gyakorló, vagy gyakorlott egyének, tehát az illető fegyintézeti és börtönigazgatóságok s felügyelőségek véleménye lehet irányadó. Azoknak kell ismerni az egyén minőségét, hajlamait, munkaképességét stb., a kik ezek alapján az érintkezést, mint a munkával lehető ellátást avagy segélyezést illetőleg első sorban hivatvák ugy az általánosságban követendő elvek, mint az egyes felmerülő esetekben az eljárás iránt irányadó véleményt adni; mint a kiknek módjukban van tapasztalni, hogy a kezelésük alá került egyéneknél nem mindig s nem annyira a higgadt megfontoláson s elhatározáson alapuló szándék, tehát valóságos belső romlottság, hanem sok esetben csakis a valamely testi vagy lelki betegségből származó szenvedélyességszülte felhevülés s azzal kapcsolatos képzettség- és müveltség hiány, a cselekvények következményei iránti tájékozatlanság stb. szolgált a bűntények vagy vétségek indokául; s kik a kellő komoly, szigoru és alapos szemlélődés folytán tudhatják, hogy testi és szellemi tulajdonságaikra nézve minő tekintetben s minő fokozatban hasonlithatnak egymáshoz vagy különbözhetnek egymástól az egyének, s mindezek tekintetbe vétele mellett a társadalomhoz való viszonyuk s abból részükre, mint a társadalomra kiható következmények iránt mind magukat tájékozni, mind másokat felvilágositani már foglalkozásuk, illetőleg állásuknál fogva hivatva vannak. S azok véleményének mellőzésével, illetőleg a positiv körülmények követelményeinek nem kellő számbavételével könnyen megtörténhetik, hogy előbb teszszük meg a második lépést, mint az elsőt s azon anomal helyzetbe jutunk, hogy társadalmi körülményeinket s viszonyainkat kell törvényeinkhez idomitani, — a mi különben legnagyobb részben lehetetlen — s nem alkotjuk törvényeinket társodalmi viszonyaink számbevételével azokhoz alkalmazottan.

Az u. n. rabsegélyező-egyleteknek alakitása s azoknak jótékony működhetése azonban szoros és elválaszthatatlan kapcsolatban van a fennálló szabadságbüntetési rendszerrel, melyhez s melynek alapelveihez magának a rabsegélyező egyletnek működési irányát alkalmaznia kell. Hogy pedig jelenlegi szabadságbüntetési rendszerünk nem kielégitő, azt a tapasztalás s a gyakorlati élet jelenségei eléggé tanusitják; s épen annak tulajdonitható, hogy az uj büntető törvényjavaslatban is a mostanitól egészben különböző és sokkal czélszerübb s különösen a javitást czélzó büntetési rendszer meghonositása van tervbe véve. A szerint ugyanis ugy a büntetések minőségének osztályozásában, mint azok végrehajtásában a javitást czélzó s lélektani igazságok és szabályokon alapuló fokozatosság elvei szolgáltak irányadóul. Csakhogy itt felmerül azon kérdés tisztázásának szükségessége, hogy az eddigi tapasztalatok alapján jelenlegi rendszerünkben mi az a mi nem czélszerü, s azon minő uton és irányban lehet és kell változtatni; s azzal kapcsolatban különösen az is, hogy az emlitett büntető törvényjavaslatban megállapitott büntetési rendszer, illetőleg az a szerinti büntetés-nemek s az azok végrehajtását czélzó intézkedések a javitást illetőleg találnak-e, s ha igen, mennyiben, s ha nem, miért nem hazánk lakosainak müveltségi állapotához, életviszonyához és természeti sajátságaihoz? Ezen kérdésre megfelelni azonban nézetem szerint első sorban azok lehetnek illetékesek, kik állásuk s élethivatásuknál fogva már hosszabb idő óta foglalkoznak a szabadságbüntetések végrehajtásával s foganatositásával. Azok adhatnak felvilágositást a rendelkezésük alatt levő adatok alapján arra nézve, hogy huzamosabb időn át a bűnösök a társadalom mely osztályaiból s minő számmal jelentkeztek; azokon a büntetés minő sikerrel volt alkalmazva, valamint a visszaesők számáról s minőségéről, s a mindezekből következtethető eredményekre nézve; mert szakismeretet s különösen gyakorlatias szakismeretet igénylő eljárás iránt csak a kellő ismeretekkel s tapasztalattal biró szakférfiak képesek kielégitő s a kellő eredmény reményére jogositó felvilágositást adni. Ez irányban azonban még mind ez ideig nem tapasztaltunk semmi mozgalmat. Már pedig ha hazánkban is czélszerüen alkalmazható külföldi intézményeket jó sikerrel akarunk meghonositani, nem szabad ignorálnunk azon eljárási modort és irányt sem, melyek a tekintetben már a kérdés alatti intézményeket alkalmazó államokban követtetett és követtetik.

Mindezekből kifolyólag tehát a jelenlegi szabadságbüntetési rendszer megváltoztatása s a tervezett uj rendszer megállapitása s a szerint a büntetések sikeres alkalmazása iránt a javaslatnak törvényerőre leendő emelése előtt, ugy a fennebb jelzett czélszerüségi szempontból, mint a nagy közönség megnyugtatása végett hazai szakembereinknek nyilatkozni kellene. S minthogy az azzal kapcsolatos körülményekre nézve az illetők felfogása különböző lehet, de a különböző vélemények is a kölcsönös érvelések s eszmecsere utján egészben vagy részben kiegyenlittethetnek, helyes elvi, s a kiviteli módozatok iránti gyakorlati szempontból is kellően indokolt megállapodásokra vezethetnek, azért a külföld példájára nálunk is szükségesnek mutatkozik u. n. börtönügyi egyletek megalakitása vagy egyelőre legalább is egy vagy több u. n. bör önügyi congressus megtartása, melyeken az ország különböző vidékéről egybegyulendő szakférfiak ugy elméleti, mint különösen gyakorlati szempontból kifejezést adhassanak a felmerülhető kérdések fölött véleményeiknek, tapasztalataiknak; s megállapodásaik iránti kijelentéseikkel a törvényhozó testületnek is alkalmas anyagot szolgáltassanak.

E tekintetben a külföldi államokban élénk mozgalom mutatkozik, mert az ottani szakemberek nemcsak egyleteket alapitanak s gyüléseikben eredményes megállapodásokra jőnek, mikre a törvényalkotásnál különös figyelemmel szoktak lenni, hanem a mellett az irodalom terén is ugy önálló szakmunkákban, szakközlönyökben közlik ismereteiket, tapasztalataikat s nézeteiket, mint a napilapok hasábjain magának a nagy közönségnek figyelmét és érdekeltségét igyekeznek felkelteni, megnyerni, még pedig mint a tapasztalat mutatja, a legjobb eredménynyel.

A budapesti rabsegélyző-egylet létrehozása e tekintetben csak szerény, de mindenesetre jótékony és czélszerü kezdeményezésnek tekinthető, a mi egy felől a vidéknek is jó példát mutatva, erős ösztönzésül szolgálhat olyannak hazánk több vidékein leendő létrehozására; itt azonban nézetünk szerint megállapodnunk nem lehet, mert a helyzet körülményeinek követelményei minden esetre többet kivánnak, s a mulasztás káros és helyrehozhatatlan lehet.

Nem lesz szükségfeletti ez alkalommal a többek között röviden megismertetni a schweizi börtönügyi egyletnek 1872-ben hasonirányban megtartott gyülésének menetét.

Ezen egylet ugyanis 1872 máj. hó 27-én Neuenburgban az ottani uj fegyintézet igazgatója Dr. Guilaume elnöklete alatt tartott gyülésében az elnöki, s az ottani börtönügyet s annak történelmi fejlődését ismertető megnyitó beszéd s némely az ügymenetet illetőleg a tárgysorozat tételeit tárgyazó rövid vitatkozás után, tárgyalás alá került a fegyenczek feltételes szabadon bocsáthatása alkalmazásának kérdése. Mely kérdés fölött Dupasquier ügyvéd igen érdekes előadást tartott, mely általános tetszéssel fogadott előadásban jelzett nézetek kellő megvitatása után a gyülés határozatilag azon megállapodásnak adott kifejezést, hogy a feltételes szabadon bocsátás meghonositását, a mint az Irlandban, Németország és a Schweicz némely kantonaiban (Zürich, Aargau, Luzern, Zug) alkalmazva van, a szabadságbüntetés észszerü befejezésének tartja. A feltételesen szabadon bocsátottak feletti felügyeletet illetőleg pedig kimondotta, hogy az a rendőri hatóságot illeti,

az mindazonáltal az u. n. védegyletek müködésével össze egyeztethető.

Ugyancsak azon gyülésen tanácskozás tárgyát képezte az u. n. védegyletek szervezetének kérdése; mely már 1869-ben a st. galleni gyülésen egyszer tárgyaltatott volt, de arra nézve a gyülés akkor nem határozott. Az ilyen egyletek szükségessége és czélszerüsége iránt az egyleti gyülés tagjai egy véleményben voltak, s kimondatott, hogy ilyen egyleteknek alakitása a Schweicz mindazon kantonaiban, melyekben még nincsenek, szükségesek; csak azon egyletek müködési módozataira nézve volt vélemény különbség, hogy azok t. i. bizonyos korlátolt irányban, avagy egészen önállólag s függetlenül müködhetnek e? A kérdés feletti szavazásnál a többség az utóbbi irány mellett nyilatkozott.

A gyülés harmadik tárgya volt a foglyok munkadij-jutalékának kérdése. Erre nézve a st.-galleni fegyház igazgatója Ruhm egy már 1870-ben nyomtatásban kiadott munkáját terjesztette elő. Ezen kérdés fölött különösen a jutalék mennyiségét illetőleg a gyülés tagjainak véleménye nagyon kölönböző volt, s a megállapodás csakis abban nyert kifejezést, hogy a jutaléknak a helyi körülményekhez képest olyannak, illetőleg annyinak kell lenni, hogy az által a fogoly a munkára ösztönözve legyen, s kiszabadulása esetén az abból megtakaritott összeggel helyzetén lehetőleg segithessen.

Záradékul L. Beck-Bernard asszony egy rövid, de világos és nagy érdekeltséget tanusitó emlékiratot terjesztett elő a női fogdák hiányai, s azok átalakitása tárgyában.

Ezek után a gyülés által az egyletnek a londoni nagy nemzetközi börtönügyi congressuson leendő képviseltetése iránti véleményadásra kiküldve volt bizottság terjesztette elő a Dr. Guillaume által szerkesztett jelentését, a mi nyomtatásban is közzé tétetett a következő czim alatt: „Etat actuel des prisons et de la reforme penitentiaire en Suisse“. (Bern 1872) Képviselőkül pedig Dr. Guillaume és Bancher-Cremieux választattak meg. Ez utóbbi még röviden a következő czimü müvet ismertette: „Système praeventif des delits et des crimes Lausanne 1872“. Az egylet részére megküldött irodalmi müvek közül felemlittetett: „Systemi penitenziari in Italia ed in Isvizzera Relazione del direttore del penitenziario ticinese. P. Chichenio al consiglio de stato. Belizona 1872“ czimü munka.

Végül az amerikai Dr. Wines és a „rivista di discipline Carcerarie“ szerkesztője a római M. Beltrani Scalia az egylet tiszteletbeli tagjaivá választattak meg.

Hogy az ilyen s ehhez hasonló egylet megalakitása, avagy hason tárgysorozatu börtönügyi congressus megtartása s annak müködése hazánban is még pedig ugy börtönügyi, mint társadalmi szempontból nagyon kivánatos és czélszerü lenne, az kétséges nem lehet; annálfogva felkérjük a szakférfiak és érdeklődők becses figyelmét az az iránti eszme terjesztésére, s minél előbbi megértetésére.

Dr. Székely József,
kir. főügyészi helyettes.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy telekkönyvi kérdés.

Gátolják-e a zálogjoggal biró hitelezőt a nyilvánkönyvekbe jegyzett igények és igénykeresetek abban, hogy kielégitését a jelzálogból eszközölhesse az esetben, ha követelése még az igényperek feljegyzése előtt lett bekebelezve?

Ha az 1868. 54. tczikknek 472. §-át veszszük csupán figyelembe, mely következőleg szól: „Ingatlan vagyon tekintetében ott, hol nyilvánkönyvek léteznek, s ezekre nézve a hirdetményi határidő már lejárt, a foglalást megelőzőleg nyilvánkönyvbe jegyzett igények és igénykeresetek az árverést meggátolják; a foglalás után bejegyzett vagy folyamatba tett igények és igénykeresetek ellenben nem gátolják a végrehajtást,“ akkor ugy látszik, hogy a fenti kérdésre igennel kellene felelni. Ugy hiszem azonban, hogy e kérdés eldöntésénél az osztr. polg. tkvnek az országb. szab. I. r. 21. és 156. §§. által fentartott mindazon határozatai, melyek valamely telekkönyvi jog megszerzésére vagy elenyésztetésére alapul szolgálnak, figyelmen kivül nem hagyhatók, és pedig annál kevésbbé, mert az 1868. 54. tczikknek idézett 472. §. tartalmából azt, hogy a törvényhozásnak szándékában lett volna az országb. szab. fent jelzett intézkedéseit megváltoztatni, kimagyarázni nem lehet; ellenben az 1868. 54. tczikk számos rendeletéből kitünik, hogy a szerzett telekkönyvi jogokat épségben kivánta tartani; sőt az ezen törvény életbe léptetésére vonatkozó 1869. évi márczius 30-án kelt igazságügyminiszteri rendelet XIX. czikke 1. és 2. pontjában határozottan továbbra is fentartottnak mondá ki az országb. szabályok fent hivatkozott intézkedését.

Első sorban ötlik szemünkbe az osztr. polg. tkv 443. §. azon rendelete, mely szerint „az ingatlan dolgok tulajdonával a nyilvánkönyvekbe bejegyzett, rajtok fekvő terhek is átvétetnek“. A törvény ezen rendelkezése kétségkivül a zálogjognak azon természetén alapszik, melynél fogva az mint dologbani jog mindenki ellen és igy a dolog uj birtokosa ellen is bir érvénynyel. Ezen törvénynek lehetetlen más értelmet tulajdonitani, mint azt, hogy a dolog átvevője az előbb szerzett telekkönyvi zálogjog érvényesitését, s igy a zálog tárgyát képező ingatlan végrehajtás alá vételét is türni köteles.

Még világosabban intézkedik e részben az osztrák polg. tvknek 466. §-a, midőn azt rendeli: „Ha az adós az elzálogitás ideje alatt az elzálogitott dolog tulajdonát másra ruházta, a hitelezőnek szabadságában áll, előbb személyes jogát az adós ellen és ez után teljes kielégittetését az elzálogitott dologban keresnie.“ Ezeknélfogva lehetetlen az 1868. 54. tcz. 472. §-ának oly értelmet tulajdonitani, mintha a zálogjoggal biró hitelező a később feljegyzett igénylő ellen jogait addig, mig az igény végérvényesen eldöntve nincsen, egyáltalában nem érvényesithetné. A törvényhozónak nem volt és nem lehetett más czélja, mint a foglalást megelőzőleg feljegyzett igénylő jogainak épségben tartása és a jelzálog előbbi tulajdonosa ellen vezetett végrehajtás folytatásának megakadályozása.

A törvényhozás nem találta megengedhetőnek, hogy a végrehajtási eljárás ily esetben a jelzálog ujabbi feltételes tulajdonosa ellen folytattassék, mert ugy látszik azon elvből indult ki: hogy a jog rendszerint csak kereset utján valósitható.

Távol áll tőlem a törvényhozás ezen intézkedését czélszerünek mondani, sőt meggyőződésem az, hogy ezen intézkedés a telekkönyv hitelét gyengiti és lehetővé teszi azt, hogy a hitelező a jelzálog átruházása által a végrehajtástól elüttessék és uj per támasztására az ujabb tulajdonos ellen kényszerittessék, sőt kielégitése a végtelenig elodáztassék.

Az 1868. 54. tczikk módositására vonatkozó törvjavaslat változtat ezen, a mennyiben 115. §-ában a 472. és 472. §§. helyett uj szakaszt hoz javaslatba, melynek első pontja ekkép szól: „Telekkönyvezett ingatlanokra nézve az igénykereset érvényesithetését és hatályát a telekkönyvi rendeletek szerint kell megbirálni.“ A telekkönyvi rendeletek alatt bizonyosan mindazon törvényeket érti a javaslat, melyek telekkönyvi rendeletekkel egybefüggésben állanak, s a melyek valamely telekkönyvi jog megszerzésére vagy elenyésztetésére alapul szolgálnak. Mindazáltal addig mig a sokszor hivatkozott 1868. 54. tczikk 472. §-a érvényben van, a tett kérdésre a felelet csak az lehet: A zálogjoggal biró hitelezőt a foglalást megelőzőleg nyilvánkönyvekbe jegyzett igények és igénykeresetek abban, hogy jogait kereset utján a feltételes ujabb tulajdonos ellen per utján érvényesitse és a nyert itélet alapján kielégittetését a jelzálogból eszközölje, az esetben, ha követelése tekintetében a zálogjogot még az ingatlanra támasztott igényper feljegyzése előtt nyerte, nem gátolják; hanem gátoltatik a hitelező abban, hogy az előbbi tulajdonos ellen nyert itélet alapján a végrehajtást a jelzálogra az ujabb tulajdonos ellen is folytathassa és kielégittetését az ujabb tulajdonos marasztalása nélkül a jelzálogból eszközölhesse.

Rudnay István,
k. it. táblai biró.

Egy kérdés fenyitő jogszolgáltatásunk köréből.

Kihágási ügyekben hozott s a törvénybe ütköző itéletek a fokozatos felebbviteli bíróság által megsemisitendők-e? avagy megváltoztatandók-e? Ezen jogi kérdésnek megvitatása czéljából egy concret esetet hozok fel.

Gróf Esz. ifju S. M. és társa ellen orvvadászat miatt panaszt emel a m. járásbiróság előtt.

A járásbiróság I. r. vádlottat 300 frt pénzbirságra bünteté, azonban nem fizethetés esetére a fogság büntetés tartamát nem szabja ki, ezen itéletet vádlottak felebbezik.

A b. p. kir. itélőtábla ezen itéletet 1875. évi febr. 2-án 896. sz. a. kelt végzésével megsemmisitette, mert az 1872. évi VI. törvényczikk 21. és 22. §§-ai szerint a pénzbirság 100 frtól 200 frtig terjedhet csakis, ekként a 300 frt pénzbirság büntetés kiszabása által az első bíróság a törvény által kiszabott maximum határain tul itélt és mert a jelzett törvény 33. §. szerint az itéletben a fogság tartama is meghatározandó, a mely a pénzbirság be nem hajthatása esetében fog alkalmaztatni," az eljáró bíróság pedig itéletében az esetleges fogság büntetését ki nem szabta, a kir. tábla mint 2-od bíróság pedig a fogság büntetés kérdésében első bíróságilag nem itélhet.

Ezen concret eset, mely ugyan első tekintetre nagy fontosságu jogi kérdésnek jogászok előtt nem fog tekintetni — criminalisták előtt mégis tán, némi érdekeltséget kelthet az által, hogy magába vonja azon kérdés eldöntését:

kihágási ügyekben ha a bíróság a törvény intézkedéseit tullépi vagy a törvény rendelését nem teljesiti — az semmiségi esetet képez-e vagy sem? Igénytelen nézetem szerint igen is semmiségi esetet képez, mert a fenálló gyakorlat szerint bűn- és kihágási ügyekben a fokozatos felebbviteli bíróságok, egyszersmind fokozatos semmitőszékek is — ez a szokásos jog szerint kétségbevonatlan lévén, a kir. tábla azon végzés hozatalára illetékes volt.

És mert, ámbár az 1868. év 54. törvényczikk, ugy az annak 6-ik §-a, az 1871. évi 31. törvényczikk 35. §. értelmében fennálló birói ügyviteli szabályok az abban felhozott egyes esetek kivételével a bűnvádi ügyvitelre nem alkalmazhatók, és szerinte az azok körüli eljárást az eddigi gyakorlat határozza meg, a gyakorlattal megegyezőnek tartom, ha a fokozatos felebbviteli bíróság bűn vagy kihágási ügyekben a törvénybe ütköző, vagy azok intézkedéseinek meg nem felelő itéletet megsemmisit. Ugyanis a concret esetben az I. bíróság az által, hogy az 1872. évi VI. törvényczikk 33. §. intézkedése szerint a fogság büntetést itéletében nem határozta meg, minden esetre oly szabálytalanságot követett el, melyet a 2-od biró meg nem változtathatott, mert nem tartanám helyes eljárásnak ha a 2-od bíróság oly esetben, midőn az I. bíróság a fogság büntetését nem határozza meg, a 2-od bíróság első bíróságilag itélne, már pedig ha a kir. tábla ezen concret esetben a fogságbüntetést megszabja, azt csak első bíróságilag tette volna.

Lesznek ugyan, kik erre azt válaszolják, hogy hiszen a jelzett törvény 33. §-ának második pontja meghatározza, hogy „magassabb pénzbirságnál minden 5 frt egy napi fogsággal ér fel" és ez esetben a 2-od bíróság az 1-ső bíróság itéletét kiegészithette volna, — de én igénytelen nézetemmel azt helyesnek nem tartom, mert a vadászati kihágási esetekre a fennálló positiv törvény rendelkezése az, hogy a fogság tartama az itéletben meghatározva legyen, már pedig a fenforgó esetben, mint már felemlitém, az 1-ső bíróság azt nem határozta meg és ha a 2-od bíróság mondja ki a büntetést, akkor az első bíróságként itél.

De megsemmisitendőnek tartottam a jelzett itéletet már azért is, mert a törvényszabta birság büntetés maximumát az első bírósági itélet tulhaladta, vádlott pedig azon itéletet neheztelvén, a fenforgó semmiségi okok birói figyelembe veendők voltak és az első bírósági itélet nem megváltoztatandó, hanem megsemmisitendő volt.*

Závody Albin,
pesti királyi táblai biró.

* Nézetünk szerint a helytelen e l j á r á s esik megsemmisités alá; in jure pedig az itélet megváltoztatható, mert az eljárás megujitásának szüksége nem forog fenn. Szerk.

---

† **Necrolog.** A prágai egyetemet e napokban sulyos csapás érte: a jogi facultas egyik kitünő tagja, prodékán és egyetemi tanácstag, az ausztriai magánjognak ny. r. tanára, dr. K r a i n z J ó z s e f, f. évi febr. 22-én meghalt. Hogy e haláleset száraz registrálásán tulmenve, az elhunyt személyére vonatkozó megemlékezésnek e becses lap hasábjain egy kis tért kértünk, tettük ezt, mivel erre az alább következőkben elég indokot találtunk. Az elhunytnak életkörülményeiről, egy hozzá rokoni kötelékekkel füzve volt baráti kézből birjuk már régebb időtől a következő adatokat. Krainz József Alsó-Stiria Cillitől nem messze fekvő Skalisch nevü falujában 1821. febr. 17-én született földmüves szülőktől. Gymnasiumi előkészitő tanulmányait Cilliben végezve a gráczi egyetemre ment, hol a jogi és bölcsészeti szaktanulmányok befejeztével magának mindkét szakból tudori oklevelet érdemelt ki. 1848—49. már mint szülőföldjének képviselője vett részt az első bécsi birodalmi gyülésen és tagja volt a kremsieri alkotmánybizottságnak. De az alig kezdődött alkotmányos életet csakhamar teljesen elfojtó hatalom őt is leszoritá a közélet eme teréről, s a szabadság annyi más lelkes barátjával érezni volt kénytelen ő is azon állapotnak következményeit, melyet annak idejében a „f e k e t e k ö n y v b e n l e n n i"-nek neveztek. Többször kérelmezett az ügyvédségért, de kérelmének teljesitése, mint „g y a n u s" egyéntől ismételve meg lett tagadva; mignem végre sikerült a gráczi egyetemen magántanárséghoz jutni, mely minőségben csaknem három évig adta elő az ausztr. magánjogot szlovén nyelven. A minek folytán 1853-ban a laibachi kincstári ügyészségnél pótelőadóvá és már 1855 végén, a kormány által időközben átvett és ujra szervezett nagyszebeni jogakadémiához neveztetett ki ny. r. tanári minőségben. Itt működött azután 1870-ig, a midőn előbb az insbrucki, egy év mulva a prágai egyetemre jutott. Életének tehát mondhatjuk legerőteljesebb szaka a szülőföldjétől oly messze eső Erdélyben folyt le, s igy munkásságának eredményében tekintélyes osztalékunk van. A fő tanszak, melyet itt képviselt, az ausztriai magánjog volt; de tanitotta e mellett a kereskedelmi és váltójogot és később a quadriennium szervezésével az u. n. német közönséges magánjogot. Krainz a jogtörténeti iskolának volt hive. Az ez által felállitott alapelvek és tárgyalási módszer szerint kezelte tárgyát. Széleskörü, alapos tudományos ismeret, beható ész és világos felfogás jellemzék tudományos egyéniségét, melynek tolmácsa a szó valódi értelmében népszerü, egyszerü, keresetlen, átlátszó előadás volt. Irodalmilag életében csak egy párszor lépett fel, de mindannyiszor emlitett tulajdonságainak méltó figyelmet gerjesztett kifejtésével. Krainz tanár volt e szó legnemesebb értelmében. És épen ezért a mily önzetlen, szeretetteljes odaadással munkálkodott hallgatóinak kiképzésén, épen oly benső tisztelet és bizalomból alakult azon ragaszkodás, melylyel feledhetlen tanárunkon csüngtünk. Nem egy van a százakra menő volt tanitványok között, kikben az ő szavára ébredt fel és nőtt nagyra a jogtudomány iránti előszeretet és fáradhatlan munkakedv. E sorok irója mindig hálával fog emlékezni e tekintetben is gyermeki pietással tisztelt jó tanárára. — Tekintélyét jellemzi, hogy az akkor még fennállott másodfolyamodásu nagyszebeni törvényszék tanácskozásaiban vitás kérdések eldöntésénél nem egyszer történt az ő véleményére hivatkozás és szolgált ez zsinormértékül az edélyi törvénykezési gyakorlatban. Népszerüsége mellett pedig elég hangosan szólt, hogy Szebenből lett távozásakor a volt tanitványok önkénytes kezdeményezése következtében az országrész minden vidékén nyilatkozó közrészvét egy pompás albumban törekedett magának kifejezést adni. Krainz hazai jogéletünk multja iránt is élénk érzékkel birt. Német magánjogi előadásaiban nem egyszer emelte ki azon érintkező pontokat, melyek nemzeti jogrendszerünk és a germán között léteznek, figyelmeztetvén egyuttal azon mind a nemzeti jogélet mind a jogtudományra általában annyi hasznot igérő tárgyalási modra, mely épen az általa érintett és hasonló kiindulási pontokra támaszkodva a kölcsönös üdvös befolyást eredményezhetné. Ha a jelek nem csalnak, e nézet helyessége már nemzeti iróinknál is kezd felismertetni. — E becses lap térszüke tudom meg nem engedi, hogy az elhunyt kitünő tanár tudományos müködésének eredményével bövebben foglakozzunk, és ezért még csak egy rövid észrevételre szoritkozzunk. Köztudomásu minő politikai irányelvekkel instruálva jött hazánkba az ötvenes évek elején ama hivatalnokok contingense, melyeknek kezébe hazánk közigazgatása jutott. Hogy ezen áramlat a cathétrát érintetlenül nem hagyta, nincs miért mondanunk. De e sorok irója három évi előadások folyamából sem maga nem tud egyetlen esetet felmutatni, mely Krainz részéről csak a legkisebb vonatkozásban is nemzet ellenes vagy az akkor bizonyos helyeken annyira dívó kicsinylést tanusitott volna, sem más régibb tanitványoktól ilynemü vádat nem hallott még maig; mert Krainz a jogtudomány azon hivei közé tartozott, kikről a római edictum nagy commentatora jellemzőleg mondá: „merito quis nos sacerdotes appellet: iustitiam namque colimus et boni et aequi notitiam profitemur, aequum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, bonos non solum metu poenarum, verum etiam praemiorum quoque exhortatione efficere cupientes, veram nisi fallor philosophiam, non simulatam affectantes". Feledhetetlen is marad ő a jelen erdélyrészi nemzedék körében, melynek legjobb meggyőződésem sugja, hogy közös fájdalmának tolmácsai lesznek e sorok. Bár enyhithetné e közrészvét a hátramaradt ritka müveltségü, az elhunyton annyi gyöngéd szeretettel csüngött özvegy nagy fájdalmát! — *Dr. Farkas Lajos*, egyetemi tanár.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 11. sz. Budapest, 1875. márcz. 17.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“ Vajkay Károly urtól. — A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról. Dr. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — Az egyptomi igazságügyi reform. — A ker. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Jogirodalom. Apáthy István urtól. — Törvénykezési szemle. Egyszerüség és takarékosság. — Exceptio solutionis. — Központárnál felvehető pénzek lefoglalásáról. — Kétségek az ügyviteli szabályok 127. §-ára vonatkozólag. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“

Jogtörténeti adály Vajkay Károlytól.

III. Végrendeletek és örökösödési szerződések. *

Európában — a népvándorlások korában oly megázolhatlanul nagynak látszott, most a vasutak hálózata következtében oly kicsinynyé törpült Európában két jogrendszer vívott ki főjelentőséget.

Nem fedezünk fel eddig hét pecsét alatt őrzött titkot, nem meglepő ujdonságot, ha kitárjuk, hogy ezen két jogrendszer: a római és a német, vagy ha ez utóbbi igy jobban tetszik, a germán.

Ezek származékaira vagy legalább rokonaira akadunk világrészünk egymástól bár mennyire eltérő jogaiban mindenfelé: a franczia Code-ban ép ugy, mint az izlandiak hires jogkönyvében, a Grágásban (szürke ludban) — a spanyolok elavult Fuero juzgó-jában ép ugy, mint Zürich vagy a szász királyság modern törvénykönyveiben.

Ezeket szokás ez okból egymással szembe állitani, midőn egyes népeknek vagy államoknak látszólag önállóan fejlödött valamely jogintézménye vettetik a latolgató birálat mérlegére, hogy kitünjék, vajjon elvi jelentősége szempontjából nem illesztethetik-e az be ama vezérszerepet játszó két jogrendszer egyikének keretébe?

Szerintünk ennyiben és csak ennyiben követel az elvi hasonlatosság kérdése komoly figyelembe vételt; mert megadja gyakran a kulcsot oly jogintézmények kellő méltatására is, melyeknek értelmezésénél és alkalmazásánál homályban tapogatóznék ugy az elmélet mint a gyakorlat, ha csak a szavak, a nem ritkán a szövegezésben is hiányosan és ki nem elégitően összerakott szavak után indulna. A kutatás eme neménél ellenben azon feltevés vagy inkább vád: hogy valamely jogintézmény eme vagy ama jogrendszerből kölcsönöztetett-e? nem játszik szerepet; nem is játszhatik, mert teljesen közönyös. Elég, hogy az illető nép jogmeggyőződésével megegyezik; mert ezt megengedve, jelentéktelen szörszálhasogatássá fajul annak kutatása: önállóan fejlesztette-e a nép ama intézményt, vagy azt idegenből változtatta-e sajátjává? Mily könnyüséggel terjed egyébiránt a helyesnek elismert jogmeggyőződés; mennyire öntudatlanul sajátit el idegen jogszabványokat: arról tanuságot tehetnek napjaink is. Nincs közöttünk senki, ki ünnepélyesen nem tiltakoznék azon állitás ellen, hogy az osztrák polgári törvénykönyvnek kötelmi része most is hatályban van Magyarországon. Tudjuk mégis mindannyian, hogy azt főelveiben mindamellett hiven alkalmazza széltében nemcsak a törvénykezés gyakorlata, hanem a magánélet forgalma is. Kinek jutna eszébe kutatni, hogy a földjeit termékenyitő esőt osztó felhő hol képződött?

Az összehasonlitó jogtanulmány, ily értelemben kezelve, bármily eredményhez vezessen is, nem sértheti a nemzetek, az államok önérzetét és büszkeségét — tehát a magyarét sem. El kell ismerni mindegyiknek, hogy az európai népek és államok közös háztartást folytató egy és ugyanazon családhoz tartoznak, melynek tagjai néha zsémbeskednek, sőt talán birokra is kelnek egymással, de az együvé tartozás következményeinek büntetlenül nem szegülhetnek ellen, és ha mégis teszik,

* Szabadjon ezen alkalmat megragadnom, hogy fáradhatatlan jeles szaktudósunknak, dr. Wenzel Gusztáv egyetemi jogtanár urnak, ki nemrég Pesten Hoffmann és Molnár bizományában megjelent kis munkámat (A német közönséges magánjog és történelme köréből. Tanulmányok) a „Jogt. Közl.“ 1875. évi 8. számában érdememet messze felülmuló rokonszenves ismertetésre és birálatra méltatta, hálásan megköszönjem figyelmeztetését az Árpádkori magyar jogéletből fenmaradt azon végrendeletekre, melyek az emlitett munkám 85. lapján idézett, 1212. évben szerkesztett végrendeletnél több mint félszázaddal korábban keletkeztek. Őszintén beismerem, hogy a „Magyar Sion“ II. és nevezett kitünő tudósunk „Árpádkori uj okmánytár“-a I. kötetében közölt ama végrendeletekről tudomásom nem volt, és hogy bevallani ezt: nem is tartom szégyennek. A birói pályán működő gyakorlati magyar jogász, törvénykezésünk viszonyai közt, csak pihenni vonulhat az elmélet és irodalom édenébe. Lehetetlen tehát, hogy azokkal, kik szerencsésb és nyugalmasabb hivatásuknál fogva előbb nem lankasztott egész erejüket egy czélnak, egy feladatnak szentelhetik és ezt, mint emlitett kitünőségünk, hiven teszik is, versenyt haladhasson ismeretei gyarapitásában. Nem tehetik ezt — viszonyaink között — különösen azon birák, kik, magamkint, nem részesültek a szerencsében, hogy szép és nemes hivatásuk tisztének gyakorlatát azonnal a birói hierarchia lépcsőzetének felső hajlatain kezdhették volna meg. Ezen nehézség azonban, szerintem, a gyakorlat embereit még sem mentheti fel azon kötelesség teljesitése alól, hogy közös szakügyünk felvirágoztatását ők is iparkodjanak elősegiteni tőlük telhetőleg. Hiszem és vallom pedig ezt azon ohajjal, hogy bár lenne képes szavam buzditólag és csonka kisérletem másokat sikerültebb példaadásra ragadva hatni; azért: mert szilárd meggyőződésem, hogy látkörünk tágitását és jogszervezetünk üdvhozó rendezését az elmélet és gyakorlat buzgóbb képviselőinek összhangzatos tevékenysége árán fogjuk megvásárolhatni csak, és ilykép is csak akkor, ha mindenik rész kötelességének ismerendi a másiknak, kétségtelenül innen is tulnan is létező fogyatkozásait támogatólag és annyi kimélettel feledtetni, mennyit irányomban tanusitott elnéző birálóm; ellenben gondosan kerülendjük a lángeszüség bizonyitékául fitogtatott, valóban azonban csak szánalomra gerjesztő korlátozottságból és az olcsó csalhatatlanság álláspontjára pöffeszkedően helyezkedő elbizakodásból fakadó ama nyerseség negélyezését, mely — fájdalom! — jogirodalmunkban sem fehér holló többé, s talán ép az, mely sok gyengébb idegzetüt rettent vissza attól, hogy a nyilvánosság küzdterére ismeretei és tapasztalatai értékesitése végett kilépjen; holott nem vagyunk sem annyian, sem annyira, hogy bárcsak egyet is a hivatottak közül fitymálva és sajnálatlanul nélkülözhetnénk! Mozogjunk azért! Mindenki ugy, a hogyan tud! De mozogjunk! Mert a tespedés halál — rothasztó, felbomlasztó halál!

V. K.

ha nem rendelik alá a közös háztartásból folyó házrendnek egyéni hajlamaikat: ezért nem mások, hanem önön magok lakolnak — — koplalással.

Conclusio praemissorum! Daczára annak, hogy e helyütt csak az erdélyi szászságnak és a kolozsváriaknak örökjogával foglalkozunk: nem mellőzhetjük — hogy a végrendeletekre és örökösödési szerződésekre vonatkozó szabványaikat elvi jelentőségük szempontjából kellően méltathassuk — a római és a német közönséges jognak tekintetbe vételét és az ama két jogrendszer között mutatkozó elvi ellentétnek kiemelését.

A római pater familias a korlátlan egyeduralom személyesitője.

A német Hausvater köztársasági elnök.

Amaz vagyonának ura, tulajdonosa.

Emez bizományos; a hitére bizott javaknak kezelője, haszonélvezője, birtokosa.

Amaz tulajdonát pusztithatja, fogyaszthatja, elidegenitheti szabadon, a nélkül, hogy e miatt bárkinek is felelősséggel tartoznék.

Emez semminemü oly rendelkezésre jogositva nincsen, mely az általa képviselt társulat — a család — jogait csonkithatná, érdekeit veszélyeztethetné.

Amaz akaratának feltétlenül érvényt szerezhet nemcsak életében, hanem halála utáni időben is.

Emez akarata nem terjedhet továbbra mint tettereje és azért akaratának hatálya megszünik halála perczében.

Csak kifolyása mindezeknek: hogy a római örökjogban is a kiindulási pontot a pater familias rendelkezése képezi; ellenben a német örökjogban a családapa rendelkezésének érvénye nincsen.

Innen: hogy a jogutódlás szabályozásánál a főelv a rómaiaknál a végrendelet szentül tartása, a németeknél a törvényes örökösödés mellőzhetlensége.

Ezek az eredeti kiindulási alapok az egymással küzdő két jogrendszerben. Az idők maró foga, a kölcsönös surlódás hatalma azonban csorbákat ejtettek ezen alapokon is, habár eredeti jellegükből kivetköztetni azokat maig sem birták.

A rómaiakat a tapasztalat rávezette a gondolatra, hogy az, ki jogutódlása rendezésénél képes megfeledkezni azokról, kiknek ellátásáról életében is köteles gondoskodni, nem lehet ép eszü; tehát nem is rendelkezhetik.

A németek nem birták tartósan fentartani az egyéni tevékenység minden ruganyosb kifejtését elölő szigort s befolyást engedének az egyén akaratának; kezdetben legalább arra, mi tevékenysége gyümölcsét képezé: szerzeményeire; majd nem sokkal később többre is.

Igy keletkezett a rómaiaknál, a természetadta alapokon nyugvó eltartási kötelemből fakadva a kötelesrész intézménye; a németeknél a megcsonkithatatlan törvényes osztályrész fentartása mellett a töredékes kisegitőül alkalmazható végrendelkezés megengedése.

A szóban forgó két rendszernek ellentéte e szerint, a mint az idők folyamában szelidült, az örökjogra vonatkozóan talán azon főelvvel fejezhető ki: hogy a római jog a végrendelet mellett, sőt talán némi részben a végrendelet ellen megtüri a törvény rendelkezését is; a német jog ellenben csak nem gátolja, hogy a törvényes örökösödés kapcsában alárendelten a volt birtokos végső akarata is érvényesülhessen.

Ez pedig, mint első látszatra hinni lehetne, nem pusztán szójáték. A római köteles rész soha sem tagadja meg keletkezése kutfejét: az alimentationalis kötelmet. Nem ad az tulajdonképeni örökjogot; nem ad jogot a hagyaték állagához, nem tárgyai birtokba vételéhez; jogot ad csupán és kizárólag az eltartást biztositó értékhez. A német törvényes osztályrész tisztán és kétségtelenül örökjog, mely mellett a végrendelet utolsó vonalban tulajdonképen mindig csak hagyományozás jelentőségével bir.

A római köteles részre jogositott követelheti tehát, az örököstől csak, esetleg ennek kiegészitését értékben; a németek törvényes osztályrészéhez jogositott — hogy általánosan elfogadott müszóval adjunk a fogalomnak szabatos kifejezést — vindicálhatja az örökségül reá átszármazottak állagának tulajdonát mindenkitől.

Ezen tételt állandósitott szempontul fogadva el: meg fogunk győződni, hogy bár mennyire eltérően szabályozták is, minden látszólagos egybefüggést és hasonlatosságot kerülve, a szászok Eigen-Landrechtje és a kolozsváriak tractatusa a végintézkedhetést: mégis mindkettőben az ide vonatkozó szabályok ugyanazon elvi jelentőséggel birnak, s ezen szempontból birálva, mindketten nem a római, hanem a német közönséges jog elveihez simulnak.

Mindkettőben — a szászság jogában legalább bizonyos fokig, a kolozsváriakéban korlátozás nélkül — szabály a törvényes örökösödés: a végrendelet csak kivétel. Az elvi hasonlatosság tehát meg van. A szövegezés és a részletek szabályozása ellenben csak különböző tet tüntetnek fel és épen nem alkalmasak arra, hogy a hasonlatosságot az által is felismertetni birják, ki a betükön felülemelkedni nem szokott.

Hogy különczködő keresettség vádjával ne terheltethessünk: idézzük mindkét helyhatósági szabályzatnak ide vonatkozó szabványait egy folytában és pedig a kapcsolatosságnál fogva, valamint a rendelkezhetés horderejének együttes áttekinthetése végett nemcsak a végrendeletekről, hanem az örökösödési szerződésekről szólókat is, a mely utóbbiakat a kolozsvári tractatus „egymás között való végezések vagy vallástételek“-nek nevezi.

A szász statutumok II. könyvének V. czimében ezeket leljük:

9. §.

„Die Eltern müssen von Rechtswegen ihre Kinder oder ihre Enkel in ihrem Testament zu Erben setzen, oder in ihrem Erbgemäch also versehen, damit ihnen ihre Gebühr ungeschwächt bleibe, das Zweitheil nemlich des ganzen Erbfalls; vom übrigen Drittheil aber haben sie Macht und Gewalt ihrem Gefallen nach, wohin sie wollen, zu bescheiden.“

10. §.

„Lässet der Verstorbene weder eheliche Kinder noch Enkel, oder andere absteigende Erben, sondern nur in aufsteigender Linie, als Vater, Mutter oder Gross-Eltern: er kann auch dieselben in seinem Erbgemäch nicht ausschliessen, sondern muss ihnen ihre Legitimam, das Zweitheil nemlich seiner Haab und Gut folgen lassen.

11. §.

„Es können beyde Eltern und Kinder, dessgleichen auch Brüder, Schwestern wider das Testament klagen, und das bestreiten, so sie darin über die Legitima oder ihre Gebühr seyn ausgeschlossen worden. Die ferneren Freunde aber, als Schwester-Kinder, Vaters-Bruder und dergleichen, können de

inofficioso nicht klagen, viel weniger etwas wider das Testament erhalten."

13. §.

„Haben zwei Eheleute keine Kinder, auch weder Vater, Mutter, noch Gross-Eltern und kein Geschwistert, eines mag dem andern aus freyem Willen sein Haab und Gut mit Bescheidentheit, es geschehe für Gericht oder für andern ehrlichen Leuten und Zeugen, gegen einander von Todes wegen schenken, also, dass das überlebende Ehegemahl des Abgestorbenen Haab und Gut erwerbe und erbe. Bekommen sie aber nochmals Kinder mit einander: solch Geschenk und Vermachen wird kraftlos."

A kolozsvári tractatus VIII-dik czime pedig ezeket tartalmazza:

„1. Eddig a törvény szerint való marhaszállásról szólottunk. Immár a rend kivánja, hogy a testamentum után valókról és egyéb ahhoz tartozó dolgokról szóljunk. Mert gyakorta történik, hogy valamely ember, vévén eszében, hogy semminemü törvény szerint való maradéki nincsenek, és ez okon mindennemü jovai felöl vagy testamentumot tészen vagy mással végez és azokat hagyja örökösöknek, a kiket ő akar. Melyben szorgalmatosan szükség a testamentumnak vagy egyébféle végezéseknek mivoltát megvizsgálni, hogy a kiket a dolog illet, boszut és kárt ne valjanak. Ez okáért, a ki testamentumot vagy egyéb végezést csinál, igen meglássa, hogy valakinek ostöl maradtat ne hagyjon, a melyet ő nem keresett; mert az ilyen testamentumnak semmi helye és ereje nem lehet."

„2. Minthogy pedig minden ember, a mit maga fáradsága, munkája avagy házassága után is találhat, abból szabadon hagyhat, a kinek akar és végezhet akárkivel: ha a maga keresményéről tészen testamentumot, mindenkor és mindenütt helye leszen, akár férfi s akár asszonyi állat légyen, akár kinek is ellenmondása avagy tilalma ellene nem állhatván."

„3. Ezen módot kell követni a két fél között való végezésben is, a mikor egyik a másikkal alkuvás szerint végez, avagy a jóknak egyik félről a másikra való szállásáról vallást tesznek egymásnak; mert holott minden testamentum, végezés és vallástétel azoknak, kik cselekszik, szabad akaratjokból kell származni."

„4 Holott pedig az is történik, hogy az házasságban élő személyek, egyik a másikhoz való szerelméből vagy egyéb okokból is egymásnak kedveskedni akarnak; az olyanok, ha a magok keresményéből egymásnak, az ő törvény szerint való részökön kivül, valamit akarnak magok és gyermekek után hagyni és egymással végezni: arról jó idején testamentumokkal avagy vallástételekkel életökben gondot viselhetnek, ugy hogy holtuk után az atyafiak között egyenetlenség és perpatvar ne következzék."

Nem czélzatunk, ezen szakaszok értelmezése felöl hosszu commentárt irni. Kijeleltük a birálathoz szükséges elvi szempontokat és igy megnyugvással bocsáthatjuk minden egyes olvasónak itélete alá a kérdést: paradoxont állitottunk-e akkor, midön kijelentettük, hogy mindkét helyhatósági szabály a halál esetére tett rendelkezések tekintetében minden látszólagos különbözet daczára ugyanazon elvi irányt követi, melyet a német közönségos jog irányának szokott tekinteni a tudomány?

Csak nehány kapcsolatos megjegyzést koczkáztatunk.

A szász Eigen-Landrecht itt is, mint legtöbb alakzatában, elfogadá mélyebbre ható változtatás és átalakitás nélkül a német közönséges jog azon fejleményi álláspontját, mely a római jognak szokás által közvetitett * receptiója után, főleg a német birodalmi városokban emelkedett tulsulyra és hason irányban maig meg van örökitve a franczia code ban és kiterjedtebben a schaffhauseni törvénykönyvben. Megvonja ugyanis a vagyon jelentékenyen nagyobb része tekintetében a tulajdonostól a halál esetére szóló rendelkezés lehetőségét minden oly esetben, midön lemenő vagy felmenő ági rokonok, vagy az oldalágból a testvérek a törvény által örökösödésre meghivottak, és az örökösödési szerződéseket vagy inkább — miután ezeket egészben hallgatással mellőzi — a halál esetére tett ajándékozásokat is szinte csak ily esetekre és ekkor is csak házasfelekre szoritja.

A kolozsvári tractatus ellenben itt is hiven megörzi általános jellegét. Nem koczkáztatja ugyan a kitüzött czélt, de az eléréséhez szükséges eszközöket a hazai talajon is fel birja találni. Az ősiségnek, a jogközösségnek a magyar általános jogéletben oly nagy jelentőséggel biró rendszeréhez folyamodik — mely ugyan a német nemesség jogában a bona stemmatica, és szélesebb körökben is az Erbgut iránt tett rendelkezésekben szinte bir rokonintézményekkel — és a Ht. I. 56. czimének megfelelően kimondja, hogy ősi javakról egyáltalában senki sem végrendelkezhetik. Nem képezheti e szerint a végrendelkezés tárgyát az egész vagyon, hanem képezhetik csak oly vagyonjogok, melyek a szerzemény fogalma alá vonhatók; eme tárgy ilyképeni szabályozása bizonyitván legszembetünőbben azt, hogy a házassági vagyon egysége a kolozsváriaknál mélyebb jogi jelentőséggel nem birt.

A mondottak állanak az örökösödési szerződésekről is, melyek tekintetében a kolozsvári tractatus szinte az általános magyar jognézetet követte, a mennyiben nem korlátozta azokat csak házasfelekre, hanem idézett 3. pontjában lehetővé tette, hogy joghatályos örökösödési szerződéseket mindenki köthessen mindenkivel. Kiváltsággal a házasfelek csak annyiban ruháztattak fel, a mennyiben kölcsönös javadalmazást czélzó együttes végrendeletek tételére és örökösödési szerződésekre jogositttatnak a 4. pontban.

Nem tagadhatjuk azonban, hogy a kolozsvári tractatus egyik pontjának értelmezése iránt kételyeink vannak. Az idézett első pont eme szavai: „valamely ember vévén eszében, hogy semminemü törvény szerint való maradéki nincsenek és ez okon stb.": nem jelentik-e talán azt, hogy törvény szerint való maradékok — ez esetben tán leszármazók — létében végintézkedésnek egy-

* Az emlitett birálatban dr. Wenzel Gusztáv jogtanár ur azon tantételt állitá fel, hogy a római jogot a német birodalomban nemcsak a jogszokás, hanem a törvényhozás is recipiálta. A jogtörténelem ily elismert tekintélye ellenében nem merem saját véleményemet latba vetni. Hivatkozom azonban a német jogtörténelem Wenzelének, Zoepfl Henriknek, némely érvelésére; jelesül a Deutsche Rechtsgeschichte IV. kiadásának 118. lapján VII. sz. alatti bekezdésben és 17. jegyzetben, továbbá a 219. lapon IV. sz. alatt mondottakra, melyek — elmosódott szövegezésben ugyan — arra utalnak, hogy Zoepfl sem sorozható azokhoz, kik a római jog receptióját Németországban törvény által is eszközöltnek vélik. Beseler pedig épen egész határozottsággal állitja az ellenkezőt, már idézett müve 21. lapján ezeket mondván: „Nun ist, wie die neuere Forsehung erwiesen hat, das römische Recht in Deutschland nicht durch die Gesetzgebung eingeführt worden, weder durch die des Reichs noch durch die der Territorialgewalten, welche es auch nicht zum gemeinen Rechte für das Reich hätten erheben könnnen. Der Rechtsgrund der Reception beruht also auf dem Gewohnheitsrecht." A jelzett tantétel tehát legalább is vitásnak kell hogy tekintessék. V. K.

*

általában ne lehessen helye? Ha csak az elvi irányt tekintjük, melyet követ nyilván a tractatus is: ily korlátozásban nemcsak semmi feltünöt nem találnánk, de sőt azt következetes rendelkezésnek volnánk kénytelenek kijelenteni. De nem tudjuk az ily értelmezést a 2. pont szövegével összeegyeztetni, mely határozottan mondja, hogy: „minden ember, a mit maga fáradsága, munkája avagy házassága után is találhat, abból szabadon hagyhat, a kinek akar.“ Kétségtelen, hogy a magyar általános jognézet, különösen a Ht. I. 57. czime is, az utóbbi idézet szószerinti értelmezésének felel meg. Adattal, mely tanusithatná, hogy a gyakorlat ama kételyt mikép oszlatta el, nem rendelkezvén: kénytelenek vagyunk ezen kérdés szabatos megoldását is elodázni.

Szoritkozunk még csak annak felemlitésére, hogy a kolozsvári tractatus ama idézett négy ponton felül egyéb intézkedést a végrendelkezésről és az örökösödési szerződésekről nem tartalmaz; mig ellenben a szászok statutumai az érvényes végrendelkezhetéshez szükséges bel- és külkellékekről és a hagyományokról tüzetesen értekeznek.

Hinni szeretjük, hogy a kolozsváriak mindezek szabatosb meghatározását csak azért mellőzték, mert jogszokásaik a közönséges magyar jogtól eltérő szabályozást nem követeltek. Legyen is ugy!

(Folytatása következik.)

A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról.

VI.

Büntetőtörvénykönyvi javaslatunk II. fejezetének 7—19. §§-ai azon szabályokat tartalmazzák, melyek a törvény kötelező erejét személy és terület tekintetében megállapitják.

Azon kérdések, melyeket javaslatunk a jelölt §§-ban eldönt: mind a tudomány, mind a törvényhozás terén folytonos vita tárgyait képezik.

Javaslatunkról általában el lehet mondani, hogy felállitott szabályaiban legtöbb esetben a tudomány és törvényhozások nagy része által helyesnek elismert álláspontot foglalta el; mindamellett némely szabályaihoz — nézetem szerint — szó fér, s különösen a büntető törvény hatalmát és kötelező erejét kellőnél nagyobb mérvben kiterjesztette a külföldiek által külföldön elkövetett büntettek és vétségek megtorlása tekintetében. Sőt a mennyiben a belföldiekre némely mellékbüntetéseket akkor is alkalmazni rendel, midőn azok külföldön büntetésüket már kiállották, vagy az nekik az illetékes külföldi hatóságok által elengedtetett: nézetem szerint mind az igazság, mind a szükségesség határát áthágta.

De hogy nézetemet indokoljam: elkerülhetlennek látom futó pillantást vetni azon különféle nézetek és elméletekre, melyek a büntető törvények hatálya tekintetében mind a tudomány, mind a törvényhozás terén léteznek.

Négy egymással szemben álló s egymástól lényegesen különböző nézet uralkodik az ezen kérdésre adandó felelet tekintetében: vajjon a büntető törvény hatálya tulterjed-e az állam határán?

Első nézet vagy elmélet az általános igazságból indul ki és azt állitja, hogy az államnak joga van megbüntetni minden vétséget, mely az erkölcsiséget sérti, bármely helyen követtetett is az el és bármily állásu személy legyen is az, mely azt elkövette, mert az erkölcsi törvény minden embert kötelez, bárhol legyen is, és a rosz tettnek büntetéssel kell lakolnia.

A második elmélet a személyiségből indul ki és azt állitja, hogy a büntető törvény lényegesen személyi levén, az idegeneket is kötelezi azon területen, a melyen ők mint „subditi temporarii“ léteznek; a honfiakat pedig az állam határain kivül is kiséri és kötelezi.

A harmadik elmélet a területből indul ki és azt állitja, hogy a büntető törvény kizárólag területi, mint a fenségi jog, melynek kifolyása, és azon következtetésre jut, hogy az államnak csak a területén belől elkövetett törvényszegéseket van joga megbüntetni és nem azokat is, melyek valamely külállam területén követtettek el.

A negyedik elmélet a büntetés benső törvényességéből és annak alkalmazása társadalmi szükségességéből indul ki és azt állitja, hogy az államnak a külföldön elkövetett törvényszegést is van joga megbüntetni, mihelyt annak büntetése igazságos, mihelyt azt a társadalmi szükségesség parancsolja. Ezen elmélet szerint azon idegenek, a kik idegen területen magánosok ellen büntettet vagy vétséget követtek el, megbüntethetők, ha a belföldi állam területén léteznek, a belföldi állam törvényei szerint.[1]

Az általános igazság elmélete ellen fel lehet hozni, hogy az állam büntetőjoga nem egyedül az általános igazságon nyugszik; hogy az állam büntethessen, megkivántatik, miszerint azt a társadalom fentartása és jóléte igényelje.[2]

Aztán a büntetőjog azon cosmopolita felfogása és kelletén tul kiterjesztése a mit dr. Schwarze és Mohl oly kitünő elmeéllel védelmeznek, hogy az államnak joga van minden vétséget megbüntetni, habár külföldön és külföldiek által követtetett is el, mihelyt az erkölcsiséget sérti, vagy a mint dr. Schwzrze mondja, mihelyt az államnak a világ-jogrend fentartására vonatkozó feladata teljesitését neheziti, nem helyeselhető.

Nevezett tudósok, ugy látszik, a jogot összetévesztették a morállal; pedig a kettő közt lényeges a különbség, s az állam kényszerjoga csak a jogra és nem egyszersmind a morálra terjed ki. Helyesen mondja dr. Bar (Das Internationale Privat- und Strafrecht czimü müve 519. lapján) „die Moral ist überall dieselbe, besteht ohne Sanction eines Staates, und folgt unmittelbar aus dem allgemeinen Principe des Guten; das Recht dagegen existirt erst vermöge der Sanction der Rechtsgemeinschaft des einzelnen Staates, und kann daher die Unterwerfung aller irgend auf dem Erdkreise begangenen Strafbaren Handlungen unter die eigenen Strafgesetze nicht als Recht und Pflicht des einzelnen Staates betrachtet werden.“

A személyiség elmélete ellen felhozatik, hogy midőn a külföldön büntettet vagy vétséget elkövető alattvalóját valamely állam megbünteti: áthágja saját hatáskörét és egy másik független állam souverain jogát bitorolja. Azonban ez ellenvetés nem áll, és ily esetben a büntető állam nem vág egy másik állam jogába; mert midőn a külföldön büntettet elkövető alattvalóját valamely állam megbünteti: ezen jogát saját területén gyakorolja. Az, hogy a büntetésre méltó tett saját alattvalója által az ő területén kivül követtetett el: nem fosztja meg az államot büntetőjogától, miután e törvények positivek s a polgároknak kötelezőkül kihirdettettek. A polgár bárhol legyen, ezeket megtartani

[1] L. Haus: „Principes generaux du droit pénal Belge“ czimü müve I. k. 152. s k. l.

[2] Helyesen mondja Haus i. m. 152. l.: „Mais la légitimité de la peine sociale ne repose uniquément sur la justice absolu; ib faut aussi qu'elle soit nécessaire à la conservation ou bien étre de la société.“

köteles mindaddig, mig állama kötelékéből ki nem lépett.

A területiség elve ellen felhozható ellenvetések igen szépen és helyesen vannak előadva az indokok 99-ik és következő lapjain.

A negyedik elmélet ellen, mely a büntetés benső törvényességéből és társadalmi szükségességéből indul ki, ellenvethetni, hogy az általános igazság és a büntetés társadalmi szükségessége a büntetés törvényességének nem egyedüli feltételei. Mivel a büntett nem egyéb, mint a különös akaratnak az általános akarat elleni ellenszegülése: szükséges, hogy azon törvény, melynek a különös akarat ellenszegült, az ellenszegülőt kötelezze. A miből következik, hogy ha a tettes a cselekvés perczében azon törvénynek nem volt alávetve, a büntetés benső törvényessége és társadalmi szükségessége alapján megbüntetni nem lehet.

Az előadott különféle elméletekből az tünik ki, hogy a területiség elve igen szük korlátok közé szoritja az állam büntetőjogát, a többiek pedig azt nagyon is kiterjesztik, s ez által oly következményeket idéznek elő, melyek a büntetőjogtanban meg nem engedhetők.

Helyesen tön tehát javaslatunk szerkesztője, midőn ez elméletek közül egyiket sem fogadta el kizárólag, hanem helyet adott mindeniknek ott, hol azt államunk concrét szükséglete igényelte.

A területiség elve ki van fejezve az 5-ik §. első bekezdésében; továbbá a 10. §. azon intézkedésében, mely a kiadásra vonatkozik; ugy szintén a 13. és 14. §§-ban, a 16. §. első bekezdésében; mig a 7. és 8. §§. a személyiség elvének folyományai. Egyes intézkedések pedig — mint az indokok 102. lapján mondatik — a két elv közötti közvetités folytán váltak szükségessé.

Lássuk most már, az előadott elméletekben rejlő elvek helyesen alkalmaztattak-e?

A 7. §. első bekezdésében a magyar büntető törvény határozatai szerint rendeli büntetni azon magyar honost, ki a törvény második részének I., II., III., IV. és XI. fejezeteiben meghatározott valamely büntetendő cselekményt a magyar állam azon területén, a melyen a jelen törvény nem bir hatálylyal, vagy a magyar állam területén kivül követ el.

A hivatkozott fejezetek a felségsértés, a királyi ház tagjainak bántalmazása, a hütlenség, lázadás és pénzhamisitás büntetteiről rendelkeznek.

E §. tehát a személyiség elvén alapul.

A területiség elvét vallók megtagadják az államnak azon jogát, hogy saját polgárait, ha ezek az állam területén kivül büntettet követnek el, megbüntethesse, azt mondván, hogy az állam büntetőjoga saját polgárai irányában is, az állam határán kivül megszünik.

E nézet azonban téves, mert az államnak saját polgáraihozi viszonyát nem az államterület határozza meg, azaz nem ott végződik a polgár és állam közti viszony, a hol az államterület. A polgár mindaddig „subditus perpetuusa“ saját államának, mig az öt oda füző kötelék fel nem oldatik; következésképp annak törvényeinek alá van vetve. Nem azért kötelezi öt azonban saját állama törvénye, mit némelyek állitanak, hogy a polgárt az állam törvénye külföldön is védelmezi, mert erre helyesen jegyzi meg Hälschner (System 61. l.), hogy azon védelem, melyben az állam alattvalóját külföldön részesiti, csak nemzetközi, hanem azon okból, mivel közte és állama közt a kötelék még fennáll. Ha az állam tételes törvényben megtiltja, miszerint az állam polgárainak a törvényben meghatározott büntetteket vagy vétségeket az állam területén kivül sem szabad elkövetniök: ugy e törvénynek minden belföldi polgár engedelmeskedni köteles. Ha ez nem történnék: ugy az állam a jogrend fentartására irányzott akaratát nem valósithatá, s bizonyos büntettek, például az ugynevezett politikai büntettek, büntetlenül lennének elkövethetők, mivel az ily büntetteket a külföldi állam rendszerint nem bünteti, sőt ha érdekei kivánják, az elkövetőket meg is jutalmazza.

A területiség elvéhez a legmerevebben Anglia és Észak-Amerika ragaszkodnak. Azonban mint Wheaton: „Elements du droit international“ czimü müve I. köt. 138. lapján olvasható, e két állam törvényhozása azon elvtől, hogy a büntetőjog mindenik állam területéhez van kötve, gyakran eltért és saját birósági által megbüntetni rendelte azon cselekményeket, melyeket polgárai idegen országban, saját törvényei ellen elkövettek.

Javaslatunk igen helyesen meghatározza a büntetteket, melyeket a belföldi törvény szerint rendel megbüntetni, ha azok magyar honos által külföldön követtetnek el. De ebből nem következik, hogy egyéb büntetteket és vétségeket, melyeket magyar honosok követhetnek el külföldön, büntetlenül hagyna, mert a 8. §-ban általában azt rendeli, hogy: azon magyar honos, a ki a magyar állam területén kivül a jelen törvényben meghatározott büntettet vagy vétséget követ el, rendszerint ezen törvény szerint büntetendő.“ — A második bekezdésben pedig kijelenti, hogy: „ha mindazonáltal a cselekményre azon állam törvényei, melynek területén azt elkövette, a jelen törvénynél enyhébb büntetést alapitanak meg, a 7. §. 1. pontjában megjelölt büntetendő cselekmények kivételével, az elkövetés helyén fennálló törvényben meghatározott büntetés lesz alkalmazandó.“ E két §-ban csak annyi eltérés foglaltatik, hogy a 7. §-ban meghatározott büntetendő cselekmények mindenkor a magyar törvények, a 8. §-ban foglaltak pedig csak azon esetben büntetendők, ha a tett helyén fennálló törvények enyhébb büntetést nem rendelnének.

Még azon államok is, melyek tagadják azon jogot, hogy az állam a belföldi polgárt, ha a külföldön büntetésre méltó tettet követ el, megbüntethesse: elismerik a belföldi törvény kötelező voltát és belföldi biróságok illetékességét oly büntettekre vonatkozólag, melyek a belföld iránt köteles hüség megszegését tartalmazzák. Javaslatunk 7. §-a első bekezdése tehát oly alapelven nyugszik, mely vita tárgyát alig képezheti.

A polgárnak sem otthon, sem külföldön saját állama uralkodóját, alkotmányát, legfontosabb intézményeit nemcsak megsérteni nem szabad, de azt mindenütt védelmezni szent kötelessége. — Ebből folyólag joga van az államnak a hüséget megszegő polgárt büntetéssel sujtani, bármily területen kövesse is azt el. Ez alapelv mai napon már alig vonatik valaki által kétségbe.

Némely jogtudósok csak a közönséges büntettekre vonatkozólag tagadják az állam büntetőjogát az esetben, ha a belföldi polgár külföldön követ el ily büntettet. De e nézet igen szépen meg van czáfolva javaslatunk indokaiban a 110. lapon. A helyes igazságügyi politika nem engedi meg a büntettesek büntetlenül maradását; saját államunk jogrende, polgárainak személy- és vagyonbátorsága is ellenzi, hogy a honosaink által külföldön elkövetett büntettek tettesei a büntetés alól felmentessenek; ha eltekintünk a messzebb ágazó folyományoktól és csupán igazságügyi szempontból tekintjük is a kérdést: lehetetlen fel nem ismernünk, hogy a haza jövő büntettes részére biztositott büntetlenségben egyrészről a vakmerőbb ravaszságnak nyuj-

tatik előny, mig másrészről a büntettes indirecte ujabb büntettre felhivatik.

Ez okokból helyeslem mind a 7., mind a 8. §. első bekezdéseit; helyeslem tehát azon elvet, hogy a belföldi polgár ne csak akkor büntettessék meg, ha saját állama ellen meghatározott büntettet követ el, hanem akkor is, ha a belföldi törvényben büntettnek vagy vétségnek nyilvánitott törvényellenes cselekményt követ el. — Az utóbbi esetre vonatkozólag azonban hozzáteszem — mit a 8. §-ban kifejezve nem látok — hogy ha az elkövetett cselekmény a tett helyén is büntett vagy vétségnek tekintetik.

A 8-ik §. szövegezése nincs összhangzásban az indokok 110. lapján foglalt eme tétellel: „Ha büntettet, vagy vétséget képez a cselekmény a hazai törvények szerint, és büntettet vagy vétséget képez azon ország törvényei szerint, melynek területén elkövettetett, ez esetben alig képzelhető az igazsággal, s az állam hivatásával összegyeztethető ok, mely a tettesnek büntetlenül maradását indokolhatná. — E tételben foglalt két feltétel közül csak az egyik foglaltatik a 8-ik §-ban. Nincs meg a szövegben ama másik feltétel „ha büntettet vagy vétséget képez azon ország törvényei szerint is, melynek területén elkövettetett". — Ezen feltétel beiktatása nélkül a személyiség elve tulhajtatnék, s oly következményekre vezetne, melyek sem az igazság, sem a szükségesség követelményével össze nem egyeztethetők. — Találóan teszi fel dr. Bar (id. müve 515. lapján) erre vonatkozólag Lewis angol jogtudós után e kérdést: „Soll der Staatsangehörige sogar dann bestraft werden, wenn in dem Lande, wo er zur Zeit sich aufhält die Handlung eine erlaubte, vielleicht gesetzlich oder durch die Sitte geforderte war? Wie kann unser Staat verlangen, dass der Staatsangehörige alle Vorschriften unserer Gesetze, welche unseren Rechtsanschauungen, unseren, Sitten und Einrichtungen entsprechen, an einen fremden Orte innehalte, wo vielleicht Jedermann eine andere Handlungsweise beobachtet? — Diese Conflicte sind die unausbleibliche Folge, wenn man die unbedingte Verpflichtung durch die heimathlichen Gesetze dem Unterthanen wie einen Strick um den Hals auferlegt". Valóban a személyiség elvének ily tulzott keresztül vitele nagyon megnehezitené a belföldi polgárnak külföldöni egyéni szabad mozgását s a belföldi törvény valóságos koloncz lenne a nyakán. — És habár el nem ismerjük is a személyiség elve azon korlátolásának helyes voltát, melyszerint némely államok törvényei csak az esetben tartják büntethetőnek a külföldön vétkező polgárt, ha saját állama elleni büntettet, vagy honfitársai elleni büntettet vagy vétséget követ el: mindamellett nem tartom helyesnek azt sem ha oly külföldön elkövetett cselekményért büntettetnék meg a belföldi polgár, melyet saját hazája törvénye ugyan büntett, vagy vétségnek tart, de azon hely törvénye, hol a cselekmény elkövette nem tart annak.

Ezen értelemben intézkedett a németbirodalmi törvényhozás is, midőn az 1870-iki bünt. törv. könyv 4-ik §-ában kimondotta hogy: Jedoch kann nach den Strafgesetzen des Norddeutschen Bundes verfolgt werden:

3. Ein Norddeutscher, welcher im Auslande eine Handlung begonnen hat, die nach den Gesetzen des Norddeutschen Bundes als Verbrechen oder Vergehen anzusehen und durch die Gesetze des Orts, an welchen sie begangen wurde, mit Strafe bedroht ist.

A törvény ezen szövegezésére vonatkozólag figyelemre méltó ellenvetést tett dr. Heinze (id. müve 142-ik lapján), azt mondván, hogy aggályos hordereje van a németbirodalmi bünt: t. k. 4-dik §-a 3-dik pontjának, s nem czélszerü azon esetleges körülménytől tenni függővé a külföldön tartózkodó belföldi polgár megbüntetését, hogy tette az elkövetés helyén is büntetéssel van fenyegetve, mivel a 2. pontban foglalt állam elleni büntetteken kivül más büntettek elkövetése is veszélyes lehet a belföldi államra nézve, mely tett azonban külföldön nincs büntetéssel fenyegetve. Felhozza nevezetesen azon esetet, ha egy észak-németszövetségi katona a birodalom határán kivül szökésre felbujtatik, e tett nem lesz megbüntethető, mivel azt az elkövetés helyén létező törvény büntetéssel nem fenyegeti. — Hasonlóul nem lesz megbüntethető azon porosz, ki franczia területen egy porosz hivatalnokot megveszteget, sőt a megvesztegetett hivatalnok sem, mivel a franczia bünt. tk. a porosz hivatalnokok megvesztegetését nem tiltja. Igen helyes észrevétel nézetem szerint is. De hogy ez ne történhessék, a mi 1843-iki javaslatunk, valamint az 1861-ik évi bajor büntető törvény is, ovatosabbak voltak.

A mi 1843-iki javaslatunk nevezetesen igy rendelkezett a 7-ik §-ban: „Külföldön elkövetett oly tettekért pedig, a melyek ott, a hol elkövetve valának, büntetés alatt tiltva nincsenek, a honi törvényszékek előtt sem lesz helye; kivévén, ha az ország vagy ennek lakosai ellen követtettek el, vagy ha a tettes, hogy a honi törvényeket kijátszhassa, a büntett elkövetésére költözött külföldre."

Az 1861-iki bajor bünt. törvénykönyv pedig igy rendelkezik:

„Wenn jedoch ein bayerischer Staatsangehöriger im Auslande, eine durch die bayerischen Strafgesetze als strafbar bezeichnete Handlung verübt hat, welche nach den Gesetzen des Ortes der begangenen That nicht mit Strafe bedroht ist, so soll eine gerichtliche Verfolgung nur dann stattfinden, wenn die Handlung entweder absichtlich, um das bayerische Gesetz zu umgehen, ausserhalb der Landesgränzen vorgenommen worden ist, oder wenn sie gegen den König, den bayerischen Staat oder einen Angehörigen desselben gerichtet war."

Ekkép szövegezett törvény mellett a felhozott esetek nem maradnak büntetlenül, másfelől a belföldi polgár nem minden oly tettért lesz megbüntethető, melyet a belföldi törvény büntettnek vagy vétségnek tart, de a külföldi nem tart annak.

A mondottak alapján tehát a 8-ik §-t vélném szövegezendőnek: „Azon magyar honos, a ki a magyar állam területén kivül a jelen törvényben meghatározott büntettet vagy vétséget követ el, ha tette az elkövetés helyén is büntetéssel van fenyegetve rendszerint ezen törvény szerint büntetendő. — Ha pedig azon tett a jelen törvény által ugyan büntett vagy vétségnek tartatik, de az elkövetés helyén nem tartatik annak: a magyar honos csak az esetben lesz büntethető ha a saját törvényeink által tiltott tettet a törvény kijátszhatása végett követte el külföldön.

Ezen szövegezés elfogadása esetében elmaradhatna a 13. §-ban ezen tétel: „ha a cselekmény az elkövetése helyén fennálló törvény szerint nem büntethető", e tétel nem fejezi ki azt a mit az én szövegezésem kifejez és inkább helyén van a 8-ik mint a 13-ik §-ban.

Körösi Sándor,
jogtanár.

Az egyptomi igazságügyi reform.

II.

A birósági szervezetet tárgyaló javaslat a már emlitett végszövegzésben három fejezetből áll. Az első fejezetben szabályoztatik a polgári és kereskedelem-ügyi biráskodás. E szerint Egyptomban három első folyamodásu törvényszék: Alexandria-, Cairo- és Zagazig-ban, és egy másod folyamodásu bíróság szerveztetik, melynek székhelye Alexandria. Minden első foku bíróság létszáma hét biróból áll, ezek közt négy európai és három benszülött; határozathozatalra öt tagból álló tanács alakitandó, melynek három európai és két benszülött bíróból kell állania. Az elnökséget mindenkor egyik európai biró vezeti, kit a törvényszék összes tagjai maguk közül választanak. Kereskedelmi ügyekben a törvényszék két kereskedői ülnököt választ, egy európait és egy benszülöttet; ezek azonban csak consultativ votummal birnak.

Az alexandriai másodfolyamodásu törvényszék 11 birából áll; kik közül 7 európai és 4 benszülött; a határozat hozatalra 8 tagból álló senatus alakitandó, kik közül 5 európai és 3 benszülött. Az elnöki széket mindig európai tölti be „elnök helyettes" czimmel, kit mindig az európaiak közül a főtörvényszék összes birái szótöbbséggel választanak.

Az elsőfolyamodásu törvényszék tagjai számát a felebbezési törvényszék a szükséghez képest szaporithatja, hanem a szavazók száma és a nemzetiségek közti viszonynak változatlanul kell maradni. Hogyha az első folyamodásu törvényszék valamely európai biró akadályoztatása vagy távolléte következtében szabályszerüen nem alakulhatnék, akkor a felső bíróság ennek helyét az egy másik első- vagy a másodfolyamodásu törvényszék bármely európai tagjával betöltheti; ha az elsőfolyamodásu törvényszéknél a felebbezési törvényszék bármely tagja mint pótbiró működik, az esetben ezen elsőfolyamodásu törvényszék senatusában egyszersmind az elnöki tisztet viseli.

Minden törvényszék saját kebeléből egy békebirót küld ki, melynek feladata az előleges kibékités s elintézése oly kisebb ügyeknek, melyeknek magassága a törvénykezési rendtartás által van meghatározva.

A birákat az egyptomi kormány választja és nevezi ki, de egyszersmind az illető európai hatalmasságokkal is bizalmas érintkezésbe helyezi magát ez ügyben, mert csak ezeknek jóváhagyása mellett gyakorolhatja a választás és kinevezés jogát. „Minden törvényszéknél egy törvényszéki iroda vezető (greffier) van alkalmazva több megesketett segéddel (commis-greffiers), ugyszintén tolmácsok és szolgák (huissiers) is, a mely utóbbiak az ülések alatt a szolgálatot végzik, a végzéseket és itéleteket kézbesitik. A törvényszéki iroda-tiszteket, szolgákat és tolmácsokat az egyptomi kormány nevezi ki.

Ezenfelül a javaslat harmadik czimében azon merész és homályosan kifejezett intézkedés foglaltatik, mely szerint minden törvényszéknél bizonyos számmal ügynökök (agents) vannak alkalmazva, kik ott, hol késedelemből veszély nem támadhat, a birói személyzetet, a törvényszéki hivatalnokokat működésökben „támogatják (assister). Ezen „támogatás" azonban közelebbről nincs körvonalozva s igy az „agens" hivatásának lényege előttünk kérdéses.

Az uj törvényszékek illetékessége kiterjed:

1. minden peres kérdésre polgári és kereskedelmi ügyekben különböző európai nemzetiségüek, továbbá európiaiak és benszülöttek közt;

2. minden ingatlan iránti perre (eccion réelles immobiliérs) tekintet nélkül a felek nemzetiségére, tehát ugyanazon nemzetiségü felek közt is;

3. minden peres ügyre nézve egyrészről európaiak, másrészről az egyptomi kormány, az államfő (Khedive) és családja tagjainak kincstári (Daira*) igazgatósága közt.

Ki vannak azonban zárva mindazon perek, melyek valamely államjavadalom (domaine public) vagy valamely vallási testület ingatlan vagyonának (Wakf) elbirtoklására vonatkoznak, mig ellenben ha a per jogos birtoklás iránt foly (possession régale), okvetlenül e törvényszék elé tartozik tekintet nélkül fel- vagy alperes személyére.

Jelzálogi biztositás esetében ezen ügyek elintézése tekintet nélkül a tulajdonos vagy birtokos személyére, — ezen törvényszékek illetékessége alá tartozik, a jelzálogi biztositás mindannyi folyamodványaival ideértve az ingatlanok elárverelését és a vételár felosztását is.

A kormány közigazgatási szabványainak magyarázata avagy hatálytalanitása nem tartozik a törvényszékek jogkörébe, azonban elbirálásuk alá esik: hogy ama kormányi intézkedések mennyiben csorbitották valamely európainak már szerzett jogát.

(Folytatása következik.)

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

X.

Közraktári ügylet.

A közraktár felállitásához az 542. §-ban mint főkellék kivántatott, hogy a vállalkozó legalább fél millió forintnyi tényleges alaptőkét mutasson ki, mely kizárólag a közraktári üzlet biztositására szolgáljon és más ügyletekre ne legyen forditható.

Tóth Elek a közraktárak fellállitásához állami engedélyt kivánt. Inditványozó e tekintetben a külföldre utalt, hol a közraktári vállalat általában engedélyezéstől feltételeztetik, és ettől eltérni nálunk annál kevésbé volna tanácsos, mert nálunk a közraktári intézmény nem egyedül a kereskedelemre fog hatni, hanem leginkább a gazda közönség érdekében fog létesülni és ez oknál fogva nem lehet a nagy közönséget a közraktári vállalkozók kényére bizni, hanem az állam kötelessége mind a közraktárak alapitásánál engedélyezés utján, mind később a közraktárak müködésénél közvetlen felügyelet által a közönség érdekét érvényre hozni.

Az inditvány ellen mindazáltal fölemlittetett, hogy az állami engedélyezés rendszere magában véve indokolatlan; mert csak akkor lenne védhető, ha az állam az engedélyezés által felelősséget vállalna magára s a közraktárak müködését folytonosan ellenőrizné, — de azt tennie nem lehet, mert nem rendelkezhetik oly személyek fölött, kik az ügylet ellenőrzését a hatalmas vállalattal szemben sikerrel gyakorolhatnák, s általában az ellenőrzés s az engedélyezés oly nehézségekkel jár, hogy annak elvileg már másutt az értekezlet által helyesnek talált elvetését e vállalatnál is teljesen helyesnek kell elismerni.

Az értekezlet többsége ennélfogva az inditványt elejtette.

Környey még a czikk által kivánt fél millió forintnyi alaptőkének kimutatását is fölöslegesnek találja, mivel általában valamely összegnek előzetes kimutatása épugy mint a biztositék szolgáltatása arányban nem állván az illető üzlettel, a közönség érdekének védelmezése czéljából előnyt nem nyujt,

* Az állam-fő Khedive vagy családja bármely tagjának magán vagyona Daïra-nak neveztetik és külön kincstári igazgatóságok alatt áll. Ily értelemben szólunk a Khedive Daïra-járól, az anya-királyné Daïra-járól, a koronaherczeg stb. Daïra-járól. Az állam-fő vagyis a Khedive Daïra-ja Európára nézve nagyon jelentős azon roppant nagy lebegő adósságnál fogva, melyet a Daïra jövödelme (Bons) alapján csinált s folytonosan növeszt.

hanem ellenkezőleg szemfényvesztő jellege folytán igenis hátránynyal lehet; ennélfogva inditványozza, hogy átalában az alaptőke kimutatása ne kivántassék.

Ez inditvány ellenében fölhozatott, hogy a czikk által követelt fél millió forintnyi tőke magában véve oly összeg, melynek befektetése a vállalatba mulhatlanul szükséges, ha átalában közraktári vállalat létesülni akar. Az eddig megkisértett számitások szerint a legolcsóbban épült közraktárnál is egy-egy mérő gabna számára az épitési költség mintegy 5 forintba kerül, s igy félmillióval legfeljebb 100,000 mérő gabna számára lehet közraktárt létesitni; ennél kisebb mennyiség számára alakult raktár, legalább a mi viszonyaink közt, a közraktár jellegével nem birhat és ennélfogva az összeg kimutatása a vállalat megakadályozásul nem tekinthető. Egyébiránt az alaptőke ez esetben nem szemfényvesztésül szolgál, mert tényleg a vállalat befektetésébe forditandó s igy magát a vállalatot biztositja.

Strasser — tekintettel arra, hogy a közraktári vállalat épugy, mint minden más üzleti vállalat csak ugy felelhet meg hivatásának és czéljának, ha alaptőkéje mellett kellő mennyiségü üzleti tőke felett rendelkezik, — az alaptőke mennyiségének meghatározása mellett, még az üzleti tőke minimumát is meg kivánja állapitani. Ezen nézet ellen azonban fölhozatott, hogy az üzleti tőke nagysága átalában függ attól, mily üzletekre jogosult a közraktári vállalat; mert ha egyszerüen az áruk elhelyezése képezné egyedüli feladatát s üzletkörét, akkor átalálában az üzleti tőkére nagy fontosságot nem lehet fektetni; ha pedig a közraktári vállalatok a náluk elhelyezett árukra kölcsönök adására fölhatalmaztatnának, azaz egy még később megvitatandó kérdés ezuttal már az értelemben eldöntöttnek tekintetnék, az üzleti tőkének előre való megállapitása gyakran — s főkép nálunk, hol az ügylet nagyja a nyers termények elhelyezésében álland, s igy bizonyos hónapokban a közraktárak nagyon is csekély mértékben fognának igénybe vétetni, — magát a vállalatot az üzleti tőkének vesztességgel való elhelyezésére késztetné. — Strassernek azon további inditványa ellen, mely szerint a közraktári vállalat az általa kimutatott alaptőkénél nagyobb összeget a közraktári épitkezésekre nem fordithat, mivel az által az alaptőke adósságok általi terheltetés ellen biztosittatnék, — felhozatott, hogy oly intézkedés által sok esetben a vállalat létesülése fenyegettetnék.

Szavazás alkalmával a többség a szöveg által kivánt fél milliónyi alaptőke kimutatását szükségesnek vélte s igy Környey és Strasser inditványai elejtettek.

Azon további kérdés kerülvén vita alá, valjon ezen alaptőke kizárólag a közraktári üzlet biztositására szolgál-e, s a jelen czimben kijelölt ügyleteken kivül másra nem forditható-e:

az értekezletben az ellen kifogás nem tétetett, hogy az alaptőke kizárólag a kijelölt ügyletekre forditassék.

Nagy nézetkülönbség mutatkozott mindazáltal arra nézve, hogy az alaptőke kizárólag a közraktári üzlet biztositására szolgáljon. E kifejezés ellen ugyanis mindenekelőtt azon megjegyzés tétetett, hogy nem elég világos, mert nem érthető alatta magában, hogy a közraktári betevők mindenesetre ezen alaptőkére nézve elsőbbséggel birnak; ha pedig ez nem érthető e kifejezés alatt, ugy átalában nincs jelentősége ez intézkedés fölvételének. Ezzel szemközt fölhozatott, hogy a szövegnek ezen világos szavai: „az alaptőke kizárólag a közraktári üzlet biztositására szolgál“, nem értelmezhető máskép, mint hogy a közraktári betevők a törvény erejénél fogva ezen alaptőkére, ha az mindjárt a közraktári vállalat fekvőségeibe fektettetett is, ha mindjárt e fekvőségekre más hitelezők telekkönyvi bekeblezések által igényt szereztek is, minden esetre elsőbbségi joggal birnak; — ezen intézkedés pedig a közraktári ügylet érdekében nélkülözhetlen, mivel a vállalat hitelének és megbizhatóságának alapját képezi. Erre válaszoltatott: — a törvényes zálog elve, mely ezen intézkedés által meg akar honositttatni, egész jogfejlődésünkel s telekkönyvi rendszerünkkel határozottan ellenkezik, és az átalános jogfejlődésnek, mely a törvényes zálog ellen küzd, meg nem felel, sőt az ujabbi törekvés még az államnak eddig engedett törvényes zálogjogi elsőbbségét amennyire lehetséges megszüntetni kivánja. Ily előzményekkel szemközt épen nem indokolt ez esetben törvényes zálogot alapitani meg akkor, midőn annak keresztülvitele számos nehézséggel járna, jelesül ha az egyes betevők mily sorrendben való kielégitése, vagy egyetemleges hitelezőként szereplése teljesen megoldatlanul hagyatnék.

Szavazásra kerülvén a kérdés, a többség a törvényes zálog megállapitása ellen, s igy e szóknak: „kizárólag a közraktári üzlet biztositására szolgál“, elhagyása mellett nyilatkozott.

Az előadó ezen határozat folytán egészen fölöslegesnek találta az egész czikket, mert a közraktári üzlet megbizhatósága, a közraktári jegyek forgalomképessége, s különösen a közraktári jegyekre nyujtható kölcsönök alapjukat abban találhatják egyedül, hogy a közraktári alaptőke első sorban a beraktározott árukért felel; ezen határozat által ezen alap elvétetett az üzlettől s igy jövője veszélyeztetve van.

Az értekezlet azonban ezen nézetet magáévá nem tette, mivel egyrészt a biztositéknak egy neme megvan abban, hogy a vállalat a meghatározott alaptőkét csak meghatározott miveletekre fordithatja és másrészt, mivel a közraktári ügylet megbizhatósága leginkább a vállalat vezetésének tapintatától függ és e részben az alaptőkének törvényes lekötése nélkül is kedvező viszonyok létesülhetnek.

Az alaptőke kimutatására a kereskedelemi miniszterium helyett az illető törvényszék jelöltetett ki mint illetékes közeg.

Ezután azon elvi kérdés tárgyaltatott, vajjon a közraktári vállalatok a náluk raktározott árúkra adjanak-e előlegeket vagy nem?

Legelőször azon vélemény nyert kifejezést, hogy e kölcsönadás ne engedtessék meg, mert ez által sok esetben a közönség érdeke rövidséget szenvedhet. — A közraktári vállalat ez esetben ugyanis nagyobb érdekkel bir azon raktározott áruknál, molyek előleget vesznek, és igy azokat szivesebben elfogadja és az elárusitásnál előnyben részesitendi.

Tekintve azonban, hogy nevezetesen a külföldi tőke, mely ily intézmény létesitéséhez nálunk nélkülözhetlen, nem fog hozzánk befolyni, hacsak a közraktároknak meg nem engedtetik a kölcsönüzlet is, mert csak ez utóbbiból huzhat kellő kamatozást, viszonyaink figyelembe vétele mellett, hogy közraktárak létesülését a mennyire ez a törvényhozástól függ, lehetőleg elő kell mozditani, tehát csakis czélszerüségi szempontból a raktározott árukra a közraktár részéről leendő előleg nyujtását megengedendőnek javasoltatott.

Ezzel szemközt felhozatott, hogy a külföldi példákból következtetni lehet az előlegezési és raktározási üzlet egyesitésének czélszerütlen és káros voltára; Genfben a közraktári üzlet valóságos szédelgéssé fajult, ugy, hogy végre a visszaélést csak ugy lehetett megszüntetni, hogy maga a közraktár is megszüntettetett'; a külföldi kormányok ezért nagyon is óvatosak e tekintetben, s habár a franczia közraktárak több izben folyamodtak is az előlegezés megengedéséért, a kormány mindannyiszor megtagadta tőlünk a kérelmet, s a külföldi törvényhozások átalában nem engedik meg az előlegezési üzletet. Ezen a külföld által nyujtott példát nálunk annyival inkább kell követni, mivel nálunk a közraktári üzlet fölötte nagy horderejü és fontos következményü összes gazdaságunkra, s igy a veszély annál nagyobb, mely a netáni visszaélésből keletkezhetik.

Az értekezlet nem is vette tagadásba, hogy sokkal jobb lenne a közraktári üzletet tisztán a raktározásra szoritani, s az árukra adandó kölcsönzést megtiltani; ámde tényleges viszonyaink, különösen mivel nagyobb intézetek, mely e részben elegendő előleget nyujthatnának, az országban nincsenek, okvetlenül kényszeritenek arra, hogy e részben a közraktári vállalatoknak módot szolgáltassunk a befektetett tőke kellő kamatoztatása végett az előlegezési üzletet is gyakorolni, nehogy átalános elveknek hódolva, s a tényleges viszonyokat semmibe sem vévo oly visszás helyzetbe jőjjünk, mint jött az osztrák törvényhozás, hol 1866 óta van törvény a közraktárokról, de nincs közraktár.

Ennélfogva az értekezlet az előleg adását megengedhetőnek vélte.

Ezen határozat után azon aggály merült fel, hogy az előlegezési üzlet czéljából a közraktári vállalatok nagyobb tőkére fognak szert tenni, mely azon hónapokban, midőn nálunk a gabonaüzlet szünetelése folytán a közraktárakban kevesebb áru lesz elhelyezve, kellő befektetésre nem fog találni, és pedig annál kevésbbé, mivel az előbbi czikk értelmében a közraktárak tőkéiket másra, mint a jelen czimben emlitett üzletekre nem fordithatják; ha tehát a közraktári vállalatok a most hozott határozat folytán az előlegezési üzletet sikeresen üzni akarják, kénytelenek lesznek az emlitett időben tőkeveszteségeket szenvedni, s igy tönkrejutásnak vannak kitéve; — ennek

Folytatása a mellékleten.

A kir. tábla ujabban, hogy papirosban takarékoskodjék, féliven küldi le itéleteit, melyekre sem a kihirdetési végzés, sem a kihirdetési záradék nem irható, mint eddig. Az elsőbiróságnál tehát kell egy előadmányt félíven készitenia kihirdetési végzésnek és aztán a kihirdetésről jegyzőkönyvet készitenі, — tehát a kir. tábla féliveért az elsőbiróságnál egy egész ivet és kétszeres munkát adni. Meglehet, hogy az, a kiről az itélet szól, egy féliv papirost sem ér, de az ilyen takarékosság még kevesebb értékü.

X—y,
kir. tvszéki biró.

Exceptio solutionis.

Elfogadó alperes az ellene inditott váltóperben állitja, hogy ő a váltó értékét felperes előzőjének kifizette s igazolásaul csatolja ezen előző elösmervényét. — Felperes tagadja ugyan a kifizetést, de bebizonyitása esetén is kéri alperest az okból elmarasztalni, mert ő jóhiszeműen szerezte a váltót anélkül, hogy ezen a kifizetés a vtrkv. I, r. 129. §-a értelmében igazolva lett volna.

A nyáradi kir. tszék mint első bíróság alperest elmarasztalja, a kir. tábla pedig fölmenti azon indokból, hogy a forgatmány lejárat utáni lévén, felperes mint engedményes köteles a kifizetési kifogást tűrni. — A legfőbb bíróság 51/875. sz. a. helyben hagyja a kir. tábla itéletét indokainál fogva, hozzátevén azon uj indokot, hogy „az elfogadó által kifizetett váltó alapján ujabb fizetés ugyanattól semmi szín alatt nem követelhető".

A felső bíróságok itéletében rejlő hiányosság oly annyira kézzelfogható, hogy e miatt kár szót vesztegetni, — Egyedül a legfőbb bíróság uj indoka érdemel figyelmet, mert ez következetes alkalmazásában hivatva van váltójogunkat eltorzítani.

Mi a kir. tábla indokolását illeti, az némileg menthető, mert nem megvetendő azok száma, kik nézetéhez csatlakoznak. habár jelen esetben felperes felebbezésében tarthatlanságát következőn igyekezett kifejteni, u. m. ez indok jogossága esetén nincs értelme a váltótörvénykönyv I. R. 203. §. azon rendelkezésének illetőleg rendelkezéséből folyó elvnek, hogy az elfogadó a lejárat után még két évig marad váltójogilag kötelezve.

Kétségtelen, hogy ezen hivatolt §. nem egyedül a váltói perutat biztositja lejárat utáni két évig az elfogadó ellen, hanem aláveti ezzel ugyanannyi időre a váltójog anyagi szigorának is. — Már pedig a váltó materialis szigora abban leli lényegét, hogy a váltó nem bizonyitási eszköze a váltói követelésnek, hanem ennek alapja. — A gyakorlat is igy fogja fel ezen elvet, midőn az intézvényezettnek a váltólevelen meghagyja „fizessen e z e n váltónál fogva". — Ha tehát a törvény azt rendeli, hogy az elfogadó a lejárat után még két évig van váltójogilag kötelezve, implicite ezen két év alatt a vltrkv I. R. 129. §-ának szabályainak mellőzésével fizető elfogadót, ezen formátlan fizetés veszélyének harmadik jóhiszemü javára kiteszi. — Az ellennézetnek jogosultsága csak akkor lenne, ha a hivatolt 129. §. egyedül a lejárat előtti fizetésről szólana, — helytelen tehát a lejárat utáni forgatmányost a lejáratot megelőző forgató engedményesének tekinteni s állására mindazt alkalmazni mit a köztörvényi engedményes türni köteleztetik.

A legfőbb törvényszék uj indoka azonban a fent czáfolni igyekezett ellennézetnél is helytelenebb s valósággal a váltó forgalom elölését eredményezheti.

Ki van biztositva, hogy a váltó beperlésénél elő nem áll alperes az előző nyugtájával? Vajjon meglehet-e ennek — mint idegen okmánynak — valódiságát tagadni, ha közhitelesités vagy tanu fogja az aláirást esetleg az előző nyilatkozatát igazolni? — A váltóforgalomra ebből származható zavar annál nagyobb lehet, mert fizetni a lejárat előtt is szabad és a legfőbb itélőszéki döntvény (?) pronuntinatioját nem szoritja a lejárat utáni fizetésre. — Caveant.... *β. φ.*

Közpénztárnál felvehető pénz lefoglalásáról.

A polgári törvénykezési rendtartás 386. §-ának azon kifejezése: „hogy a marasztalt félnek valamely közpénztárnál felvehető pénze lefoglalása esetében a kiküldött a pénztárt azon hozzáadással értesiti a lefoglalásról, hogy az csak birói utalványra szolgáltathatik ki", továbbá „hogy a pénztár az igy lefoglalt pénzt az eljáró hatóság, és a kiküldött birósági tag utalványozásának megérkezte után a végrehajtató részére a lejárati időkor kifizeti" — az utalványozás különböző felfogására, s igy különböző eljárásra is vezet.

Némelyek a törvény azon kifejezésére támaszkodva: „hogy a pénztár a kiküldött által értesittetik, miszerint a lefoglalt pénz csak birói utalványra szolgáltathatik ki," annak csakis maga a végrehajtást elrendelő bíróság utalványára lehető kifizetését engedik meg, s ezen felfogás szerint a kiküldött a megtörtént lefoglalásról a kiküldő bíróságnak jelentést tesz, s ennek alapján a lefoglalt pénzt maga a bíróság utalja ki.

Mások a törvény azon kifejezésére támaszkodva: „az eljáró hatóság, és a kiküldött birósági tag utalványozásának megérkezte után" — azon nézetben vannak, hogy a lefoglalt pénz a kiküldött birósági tag utalványára a kiküldő bíróság minden beavatkozása nélkül kifizetendő; mert a kiküldött birósági tag utalványa, maga azon birói utalvány, melytől a lefoglalt pénz kiszolgáltatása függővé tétetik.

Ez utóbbi nézet mellett szól azon körülmény, hogy idézett törvényben a kiküldött birósági tagnak, és nem magának a bíróságnak utalványozása megérkezte után rendeltetik a fizetés teljesitendőnek; tehát a kiküldött birósági tag utalványozása nélkül fizetés nem teljesithető, s igy az első nézet helyességének elfogadása esetére is: a lefoglalt pénz csak akkor volna kifizethető, ha azt, a bíróság mellett, annak kiküldötte is kiutalta; már pedig ez, a mellett, hogy a bíróság teendőit oknélkül szaporitaná, s a pénz kifizetését késleltetné: felesleges, és a bíróság méltóságával megegyeztethető nem lenne. A kettős utalványozást tehát a törvényhozás nem igy foghatta fel, s az eljáró hatóság alatt, melynek, s a kiküldött birósági tagnak, utalványozása után rendeli a fizetés teljesitését, nem a bíróságot, hanem a pénztár feletti hatóságot érthette, s „eljáró" helyett, mely szó sajtó hiba lehet „előljáró" t. i. a pénztár felett álló értendő, melynek utalványozása a pénztárnál csakugyan szükséges, mi a törvény azon intézkedéséből is kitünik, hogy a foglalásról a kiküldött a pénztár mellett azon hatóságot is értesiteni köteles, mely alatt ez áll, a minek aligha lehet egyéb czélja, mint az, hogy ezen felettes hatóság is megtehesse intézkedését az illető pénztárnál, mely annak rendelete nélkül fizetést sem nem teljesithet, sem nem szüntethet meg.

Miután a most jelzett különböző felfogása fennidézett törvénynek különböző eljárásra, s külön véleményekre is okot ad: óhajtandó volna annak illetékes helyen való érthetőbb kifejtése, addig is jó lenne szaklapokban való megvitatása, mely czélból a t. szerkesztőséget e sorok kiadására tisztelettel kérem.

Kolozsvárott, 1875. márczius 8-án.

Bauer János
királyi törvényszéki biró.

Kétségek az ügyviteli szabályok 127. §-ára vonatkozólag.

Az uj birói ügyviteli szabályok több rendbeli igen gyakorlati és helyes egyszerüsités mellett, eltörölték a perkivonatot, s a 135. §. szerint minden ügy szóbeli előterjesztés által adatik elő.

E szabálylyal szemben méltán kétely tárgya lehet a 127. §., mely szerint „az előadó minden egyes darabról előterjesztményi ivet készit, melynek balhasábjára az igtatói szám és az ü g y á l l á s r ö v i d e n, jobb hasábjára pedig a vélemény és kiadmány lenne irandó."

Kétely tárgya e szakasz rendelkezésénél, hogy mit érthetett itt a rendelet az ügyállás rövid előadása alatt?

Némely bíróságok azt értik ugyanis ezalatt, hogy a rövid tényállás igtatandó az előterjesztményi iv balhasábjára, s előadják ott a kereseti kérelmet, az ellenfél védőit s a felek felhozott vagy felhivott bizonyitékait. Szóval egy rövid kivonatot készitenek.

Én alig hiszem, hogy a rendelet czélja ez lehetett volna, legalább ilynemü intézkedésnek felfogható czélja nem lenne.

A perkivonatnak megvolt gyakorlati jelentősége, mert a perek e kivonatból adattak elő — vagy kellett volna rendszerint előadatniok. — A kivonat maga okmány volt, melyért az előadó felelt, hogy az ügyet akként adta elő, a mint az a kivonatban foglaltatik. — De mire való lenne az ügyállás előadása oly alakban, mint azt fentebb emlitettük?

Ebből az ügy elő nem adható, nemcsak azért mert az ügyek szóbeli előadása rendeltetik, hanem azért sem, mert ez oly halvány képét nyujtaná az egész ügynek, hogy azt venni

*

az itélet alapjául, az igazságszolgáltatásra nézve valóságos veszedelem lenne.

Az sem szolgálhat a rendelet e szabályának a mondott értelemben leendő felfogása mellett indokul, hogy ez által az előadónak emlékező tehetsége könnyittetik a szóbeli előadás alkalmával; mert e czélját sem éri el, a mely előadó nem bizik emlékező tehetségében, fog magának magán használatára szolgáló jegyzeteket készitени, melyek által segiteni iparkodik emlékező tehetségén, — de ezeket ugy készíti a mint egyéniségénél fogva szükségesnek tartja, azt jegyzi fel, mit a maga szempontjából szükségesnek tart, s azt akként jegyzi fel, mint azt ő használhatja, — mellőzve minden formát, s annak tudatában, hogy ez csak az ő magán jegyzete, tehát azt másnak értenie sem kell; — mig az ügyállás, mely hivatalos irat, s mint ilyen megtartatik, bizonyos formákat igényel, melyek folytán az — minthogy rövidnek is kell lennie, — általánosságban mozog, hogy épen a részletekben, hol az előadónak magán jegyzetei legtöbb szolgálatot tesznek, épen nem használható. — E czélnak tehát meg nem felel.

Azzal sem indokolható az ily értelembeni ügyállás készitése, hogy a perbeli iratok s okmányok őriztetnek ellen általa, vagyis hogy azt őrzi ellen, mily iratok vannak a perhez csatolva, mert hiszen ezen ellenőrzés egyik legfőbb czélja a perfelvételi jegyzőkönyvnek.

Szóval az ügyállás ily alakban leendő elkészitésének gyakorlati értéke nem lehet.

Azért hiszem, hogy azt a rendelet nem is ekként értette, hanem csak annyit akart mondani, hogy az előterjesztményi iv balhasábján az adassék elő röviden, mily állásban, — vagy ha jobban tetszik, — mily stádiumban van az ügy midőn előadatik.

Például: a pertárnok N. N. felperesnek N. N. alperes ellen 3000 frt s jár. iránti perét, miután alperes a perfelvételre meg nem jelent, sem a törvényes határidő alatt igazolással nem élt, — felterjeszti.

Vagy: — miután a perbeszédek beadattak, bemutatja.

Vagy: N. N. biró A.-nak B. ellen 3000 frt s jár. iránti perében a f. évi . . . sz. a. végzés folytán teljesitett tanukihallgatásról szóló jegyzőkönyvet bemutatja stb.

Nézetem szerint csakis ily ügyállást, vagyis azt, hogy mennyire haladt az ügy, s igy mily állásban van midőn előadatik, érthetett a rendelet.

Más felfogás czéltalan s haszon nélküli munka lenne, azért a biróságok csak maguk érdekében cselekszenek, ha erre nézve fenforgó kételyeiket, a most emlitett módon oldják meg. — Ez a mellett, hogy legészszerübb, legkényelmesebb is.

Különfélék.

Az igazságügyi budget egy napi tárgyalás alatt oly simán folyt le, mintha minden a legszebb rendben avagy legalább müködésünk a leghelyesebb irányban haladna. Mi sem akarjuk e csendéletet megzavarni és egyszerüen registráljuk, hogy a képviselőház elfogadta a pénzügyi bizottság azon határozati javaslatát, melyben a birák és ügyészek fizetéseiben fokozatokat kiván felállitani. — A törvényszékek számának leszállitásáról szóló törvényjavaslat beterjesztését az igazságügyminiszter ur már a legközelebbi napokra igérte. — Végre a pénzügyi bizottságnak a fegyenczek fokozottabb dolgoztatása iránt benyujtott javaslata fogadtatott el.

Mindez elvi vita fejlődése nélkül történt és csak a törvények szerkesztésére előirányzott 15,000 frtnyi tételnél Vidliczkay József nem okulván a boldogult u. n. codificationális bizottságnak végelgyengülésből származott kimultán, egy határozati javaslatot nyujtott be, hogy a törvényjavaslatok szerkesztését ujból valami állandó (alkalmasint balközépi avagy bocsánat „szabadelvü“) szaktestületekre kellene bizni. Horváth Lajost ez inditványnál cserben hagyta rögtönzési, sőt talán emlékező tehetsége is, — a hat. javaslatot kinyomatni s annak idején napirendre tüzetni kérte. Szilágyi Dezső azonban tapasztalatból szólhatott Vidliczkay javaslata ellen, biztositván őt, hogy ez által soha se lenne elérve az a czél, melyet oly hangzatosan jelzett. Természetes, hogy ily competens nyilatkozat után a ház mellőzte Vidliczkay inditványát és miután az igazságügyminiszter kijelenté: hogy 10,000 forinttal is megfelelhet a mostani (valószinüleg a nép egyszerübb igényeihez mért) codificationalis igényeknek, — a ház elfogadta az 5,000 forintnyi törlést e tételnél.

—

A kir. közjegyzők kinevezése állitólag a husvéti ünnepek alatt várható. Ez lesz az uj igazságügyminiszternek első cselekménye „a tettek mezején“. Nem csekély feladat ez, de jogosan fogjuk tántorithatlan szilárdságának megitélésénél alapul venni. A nepotismus és protectio különféle szövevényei forognak már közszájon, oly annyira, hogy még a házassági kötelékek conbinatioja is számba vétetik a gyakorlati képzettség rovására. Caveant consules, és fontolják meg, hogy ezen intézmény jövője csak a közvélemény és közbizodalom nyilvánulásában verhet életerős gyökeret.

—

Fegyelmi itélettel a kir. itélő tábla dr. Nékám E. járásbirót hivatalbóli elmozditásra itélte. Ez az első eset, és mi üdvözöljük e szigort, mely üdvös hatásu leend. A birói tekintélylyel ugy is nehezen fér össze, hogy a fegyelmezett biró az áthelyezés lehetlensége voltánál fogva birói állását foglalja el.

—

A budapesti ügyvédi kamara választmánya a budapesti ügyvédvizsgáló-bizottságba a maga részéről a következő ügyvédeket választá meg tagokul: dr. Bilogh Sándor, dr. Bellaagh József, dr. Brode Lipót, dr. Darányi Ignácz, dr. Grünwald Róbert, Haag Ödön, dr. Korányi Ede, dr. Krajtsik Ferencz, Kozics István, dr. Kuncz Jenő, Lövészy György, Major Kálmán, dr. Mezey Mór, ifj. Muraközy László, Németh Antal, id. Pápay Ignácz, dr. Pauler Gyula, Perlaky Kálmán, dr. Rexa Pál, Tóth Lajos, Thuróczy György, Unger Alajos, Végh János, dr. Vida Lajos.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

mellőzése czéljából nem maradna más hátra, mint hogy az előbbi czikk emlitett megszoritása egészen elhagyassék. Ez aggály mindazáltal nem találtatott indokoltnak, és pedig egyrészt azért nem, mert az előbbi czikk megszoritó intézkedése csak a közraktári vállalat alaptőkéjéről szól, s nem minden pénzeiről, de azonkivül és főkép azért, mivel azon hónapokban, midőn nálunk a gabnaüzlet szünetel, van több más czikk, jelesül a repcze, a gyapju stb., mely ismét lendületnek örvend s igy a tőke mindig talál alkalmas elhelyezkedést.

A tervezet 555. §-a szerint zálogjegy (worrant) birtokosát, ha a letett tárgyakból teljes kielégitést nem nyert, a fedezetlen követelés erejéig csak az első forgató ellenében illette volna visszkereseti jog.

Ez előadó áruban e viszkereseti jogot minden forgató ellenében kivánta megengedhetni és pedig különösen azért, mivel ily terjedelmü jog mellett a zálogjegy mint forgalmi papir értékében emelkedik s igy az üzletvilág előnyére lesz. — Ezzel ellenkezőleg felemlittetett, hogy a zálogjegy alapja egyedül a lezálogolt áru, és nincs semmi ok arra, hogy a forgató személyek személyes hitele is külön biztositékot képezzen; — hogy továbbá valamennyi forgatónak felelőssé tétele által nagy mennyiségü tőke köttetik meg, a mely különben, ha csak az első forgató felelne, szabad volna és alkalmazást találhatna más vállalatoknál. — Erre válaszoltatott: a zálogjegy kétségkivül alapját az áruban leli, de ebből épugy nem következik, hogy a zálogjegynél csak a dologi hitel és nem a személyi hitel vétessék igénybe, mint nem következik a közönséges engedménynél, hogy csak a dolog, hanem ép az engedmény folytán a személyes hitel által is érvényesittessék a követelés; de ettől eltekintve maga a zálogjegy csak akkor tekinthető alkalmas forgalmi eszköznek, és csak akkor válhat nagyobb jelentőségü forgalmi papirrá, ha valamennyi forgató mintegy biztositékot nyujt a papir jó voltára nézve, mert a forgalomban, s főkép a papirnak más vidékeken való forgalmában nem az tekintetik, vajjon a raktározott áru jó fedezetül szolgál e vagy sem, hanem mely czégek kezén ment a papir keresztül, s mennyiben nyujtanak e czégek biztositékot; végül maga azon körülmény, hogy a zálogjegy valamennyi forgatója felelős, a papirnak a solidaris felelősség által oly előnyt nyujt, mely által értéke lényegesen emeltetik.

Ezen okok alapján a többség valamennyi forgató ellenében a visszakereseti jogot megállapitandónak találta.

Uj czikk vétetett fel, mely szerint a közraktári vállalatnak is áll jogában a letett tárgyakat elárveretni, ha a meghatározott időtartamra letett tárgy a letéti idő elteltével, vagy a bizonytalan időre letett tárgy a letevéstől számitandó egy év eltelte után ki nem váltatnék, vagy ha a letett tárgyakat a letéti idő alatt megromlás veszélye fenyegeti.

Kochmeister inditványára oly tartalmu határozat vétetett fel, mely szerint az árujegy vagy a zálogjegy birtokosa bármikor megtekintheti a raktározott árut.

Végre B. Salmeu inditványára a második olvasás alkalmával még a következő tétel felvétele határoztatott:

Ha a vállalat közraktárát meg nem vámolt külföldi vagy még fogyasztási adó alá eső áruk elhelyezésére akarja berendezni és ily árukat a közraktárba felvenni, ezt csak az illetékes pénzügyi hatóság engedélyével teheti.

Ezen tételnek a kereskedelmi törvénybe való felvétele azért tartatott szükségesnek nehogy a közraktárakról szóló szakaszok által tévutra vezetessenek a vállalkozók, mintha mindenesetre elégséges volna az üzlet életbeléptetésére, ha a vállalatot a törvényszéknél bejelentik és az alaptőkét kimutatják. Czélszerűbb ennélfogva már a törvényben arra figyelmeztetni, miszerint meg nem vámolt külföldi és fogyasztási adó alá eső áruknak a közraktárban elhelyezését a törvényes pénzügyi szabályok még bizonyos más feltételekhez is köték s hogy az ily elhelyezéshez az illetékes pénzügyi hatóság engedélye szükséges.

Dr. Schnirer Gyula,
osztálytanácsos.

JOGIRODALOM.

Kézikönyv kir. közjegyzők számára, tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire. Irták: Dr. Dárday Sándor és Zlinszky Imre, I. köt. Budapest, Franklin-Társulat 1875.

A magyar kir. közjegyzőségi törvény (1874. 35. t. cz.) magyarázata, különös tekintettel a közjegyzői intézmény történeti fejlődésére közjegyzők, közjegyzői segédek, birák és ügyvédek számára, a közjegyzői intézmény történetének vázlatával, összehasonlitó és kiegészitő jegyzetekkel, gyakorlati utmutatóval és az e törvényre vonatkozó miniszteri rendeleteket és iránypéldákat tartalmazó függelékkel ellátva. Irta: Rupp Zsigmond, budapesti törvényszéki biró. Budapest, 1875.

Ha szakirodalmunk értéke a szerzők buzgalmától és igyekezetétől volna feltételezve, — bizton állithatnók, hogy irodalmi termékeink nem csak mennyiségre, hanem minőségre nézve is kétségtelen bizonyitványai fajunk tudományos haladásának. Igaz, hogy e nem remélt szerencse esetében sem tekinthetnők magunkat a tudomány hivatott előharczosainak; mert nyelvünk által elszigeteltségre levén kárhoztatva, mintegy önmagunknak dolgoznánk, s a tudományos világgal csak ugy léphetnénk contactusba, ha irodalmi termékeinket az általánosan elterjedt európai nyelvek valamelyikére leforditva lehetővé tennők a külföldnek, hogy ez irodalmi munkásságunkkal, nyelvünk elsajátitása nélkül is megismerkedhessék. Fájdalom, de — legalább a jogi téren — a körülmények oda mutatnak, hogy érintett elszigeteltségünket, nem kivánhatjuk megszüntetni; mert irodalmi termékeink, kevés kivétellel, csak arról győzhetnék meg a különben sem kedvező véleményt tápláló külföldet, hogy tudományos működésünk semmivel sem gyarlóbb politikai szereplésünknél. Az egykor közmondássá vált phrásisok: hogy a magyar ember született törvényhozó, hogy minden magyar ember jurista, — ma szánalomteljes mosolyra kényszeritik az elfogulatlan figyelőt, s nem takarhatják többé ijesztő elmaradásunkat.

Mindezt nem azért hoztuk fel, hogy az olvasót az előttünk fekvő két munka birálatára előkészitsük; csak jelezni kivántuk a helyzetet, melyet a jogos igények mértékére nézve szem elől téveszteni nem szabad, ha valamely irodalmi termék megbirálásánál, az igazsággal soha meg nem egyező szélsőségbe esni nem akarunk.

Két munka fekszik előttünk, melyek mindegyike jó hitelü czég alatt (bocsánat e mercantiliszagu kifejezésért, de jobbal nem rendelkezünk) látott napvilágot; mindkettő kézi könyvül van szánva azoknak, kik a közjegyzői törvény gyakorlati alkalmazása körül tanácsadásra, felvilágositásra szorulnak. Mindkét munka tehát commentál; de emellett mindegyik elméleti fejtegetésekbe is bocsátkozik, tehát a közjegyzői intézmény tudományos tárgyalását is feladatául tüzte ki. Hogy mily eredménynyel mindkét irányban, azt — a rendelkezésünkre álló térhez képest — az alábbiakban szándékunk kimutatni. Teszszük pedig ezt ugy az olvasó kényelme, mint a szerzők érdeke szempontjából összehasonlitólag; de koránsem azon mértékkel, melylyel az „Igazsügy“ f. é. februári füzete a szóban levő két munkát meg- és elitélte. Egyrészről sokkal több férfiasságot tételezünk fel szerzőkben, hogy közülük bármelyiknek az egymás rovására történt dicsérgetéssel szolgálatot tehetnénk; másrészről sokkal practicusabb embereknek tartjuk őket, hogy sem velük szemben a szigoru de igazságos critica materialis előnyeire utalnunk kellene.

Birálatunk bevezetéseül constatálnunk kell, hogy a szóban levő két munka rendszerére, beosztására és forrásaira nézve mint két ikertestvér hasonlit egymáshoz; szerzők egy és ugyanazon forrásból meritettek, tehát e tekintetben egyaránt megérdemlik azon szemrehányást, hogy munkáik elméleti részében, különösen a közjegyzői intézmény történeti fejlődésének tárgyalásánál nem eredeti forrásokat használtak; holott az, mit Szokolay munkájából vettek a Magyarországra vonatkozó rész kivételével, minden lexiconban teljesebben és összefügőbb ben állott volna rendelkezésükre. E forrást használva Szokolay után átvett idézeteikkel nem a harmad-, hanem csak a másodfoku reproductio bűnébe esnek. Egyébiránt ezzel nem akartunk szerzőknek valamely sulyos szemrehányást tenni; ők nem tettek mást, mint a mire minden lépten-nyomon akadhatunk; mert e tekintetben nálunk peccatur extra et intra muros Iliacos.

Nem lehetünk hasonló elnézéssel a rendszeresség iránti érzék hiányának azon mértékére nézve, mely a szerzők elméleti fejtegetéseinek értékét — legalább a mi szemünkben — nagyon devalválja. Mindkét munkában a törvény commentálása előtt a „Bevezetést“ az intézmény történeti fejlődésének tárgyalásától olykép találjuk elkülönitve, mintha e két rész teljesen heterogen dolgok tárgyalására volna vagy lehetne rendelve. Tudtunkkal — se tekintetben a rendszeresség mestereinek, a német tudósoknak műveire hivatkozhatunk, — a „Bevezetés“ tárgyát a feldolgozandó materia fogalmának, jelentőségének, szükségének megállapitása, történeti és tudo-

mányos fejlődésének előadása s esetleg a munka rendszerének kijelölése és ennek indokolása képezi. A mi ezen kivül esik s netalán a munka illustrálására szolgálhat, az „Előszó“ keretébe tartozik, s nem zavarható a bevezetésbe, melynek tárgyait csak is a tudományos materia alkatelemei, tehát annak előadása képezheti, minek ismerete a tárgy megértéséhez szükséges, vagy a szerző előtt szükségesnek látszik. Igaz, hogy a tudományos materiák rendszeres kezelése a legnehezebb feladatok közé tartozik; ugyanazért részünkről minden commentátort, különösen a gyakorlati használatra szánt munkák iróit szivesen felmentjük az oly fejtegetésektől, melyek a kellő rendszeresség nélkül jogosulatlan dilettantismusra vezetnek, ha azonban a szerző. indokolatlan szükség nélkül, kiván munkájának tudományos jelleget adni, ha az elmélet követelményeivel akar megküzdeni, — joggal kivánhatjuk tőle, hogy számot vessen magával, hogy tisztában legyen az iránt: quid valeant humeri, quid ferre recusent. Igaztalanok lennénk azonban, ha az érintett körülmény miatt, az előttünk fekvő munkák elméleti fejtegetésétől minden értéket megtagadnánk; mert azon viszonyok közt, melyeket birálatunk elején jeleztünk, már azt is nyereségnek kell tekintenünk, ha valamely munka alkalmas arra, hogy általánosan érzett hiányt pótoljon: E tekintetben szerzők csak méltánylást érdemelnek; mert munkáiknak sem korszerűségét, sem szükségességét kétségbevonni nem lehet; és mi megvagyunk győződve, hogy a közjegyzők nagy része a szerzők elméleti fejtegetéseiből fogja az intézmény nélkülözhetlen alapismereteit elsajátítani. E mellett szerzőket a kezdeményezés érdeme is illeti, mely mig egyrészről számukra minden körülmény közt elismerést biztosít; másrészről kimenti munkáik hiányait, melyeket, ha igaztalanok lenni nem akarunk, jó részben a kezdeményezés nehézségeinek kell tulajdonitanunk.

Habár az „Igazságügygyel“ átalában egy véleményben nem lehetünk, abban teljesen egyetértünk vele, hogy Dárday és Zlinszky urak munkájának sokat ártott az indokolatlan sietség; mert szerzők az által, hogy a javaslatot s nem a törvényt commentálták, elzárták maguk elől a lehetőséget arra nézve, hogy a javaslaton történt változásokat, s a törvény kiegészitésül megjelent rendeleteket figyelembe vehessék; miáltal munkájuknak ép gyakorlati jelentőségét csökkentették; azt nem is emlitve, hogy commentárjuk az elhamarkodás miatt a legalis rendtől több tekintetben eltér, tehát bizonyos mértékben magával a létező törvénynyel ellenkezik. Ezt Rupp ur kikerülte, mi neki egyebektől eltekintve azon előnyt nyujtotta, hogy felhasználhatta czikksorozatát, melylyel a „Themis“-ben a törvényjavaslatot ismertette és birálta; és ha a következés nem is adott neki mindenben igazat, joggal hivatkozhatik arra, hogy a legislatiót a javaslat hiányaira ideje korán figyelmeztette. E körülményektől eltekintve a commentáló részt illetőleg is, határozott hasonlatosságot kell a két munka közt constatálnunk, s egyiknek a másik felett, jogosult előnyt már azért sem adhatnánk, mert az egyik ugy mint a másik, csak azon intézkedéseket commentálja, melyek a szerzők véleménye szerint magyarázatot kivántak; minek azután természetes következménye, hogy vannak intézkedések, melyeket Dárday és Zlinszky urak fejtegetnek bővebben; és viszont vannak rendelkezések, melyekre nézve Rupp ur munkája nyujt több tájékozást. Ezt egyébiránt természetesnek találjuk; mert mindegyik munkában a szerzők egyéni felfogása nyer kifejezést, ez pedig a legegyszerübb kérdéseknél sem szokott azonos lenni. Az, mit a szerzők egyik vagy másik intézkedés magyarázatára felhoznak, kevés kivétellel helyes; miért is készséggel valljuk be, hogy munkáik e részeiben több szerencsével oldották meg feladatukat, mint az elméleti részben, melynek különös értéket a legjobb akarat mellett sem tulajdonithattunk.

Azon körülmény, hogy mind két munkában commentárba nem tartozó dolgokat is találunk, legfeljebb oeconomiai szempontból eshetnék kifogás alá; de semmi esetben sem árt a munkák értékének és gyakorlati használhatóságának; habár nézetünk szerint szerzők azon időt és tért, melyet felesleges dolgokra forditottak, helyesebben a törvénynek általuk érintetlenül hagyott egynémely intézkedésére szánhatták volna.

Igaz, hogy szerzők feladata e tekintetben az adott viszonyok által volt megnehezitve; mert ha áll, mit kétségbe vonni nem lehet, hogy a commentárakhoz a legbecsesebb adatokat az élet szolgáltatja, — ugy szerzők az érintett irányban is elnézést igényelhetnek; mert oly törvényt commentáltak, mely életbe még nem lépett, melyet tehát a gyakorlati élet felvilágositó és kiegészitő adatokkal nem illustrálhatott. Szerzők azonban e nehézségtől nem riadtak vissza; mert az oly kérdéseket is, melyeket a törvénynek kellett volna megoldani, vagy melyek a gyakorlat megoldására várnak, a legtöbb esetben sikerrel hozzák tisztába; s e részben csak azt óhajtottuk volna, hogy szerzők e fejtegetéseket, illetőleg a törvény ily módoni kiegészitéseit, mint saját véleményük eredményét jelezték volna már azért is, mert a kevésbbé tájékozottakat könnyen azon tévedésbe ejthetik, mintha szóban levő fejtegetéseiknek alapját positiv intézkedés képezné.

Miután az előttünk fekvő munkák egyikét sem tekinthetjük befejezettnek, birálatunknak az általános ismertetés korlátai közt kellett maradni. E tekintetben igyekeztünk véleményünket a lehető tárgyilagossággal elmondani; s ha nem is engedtük magunkat indokolatlan dicsőitésre ragadtatni, kellően méltányoltuk szerzők buzgalmát s munkáik előnyeit. Birálatunkból az elfogulatlan olvasó tulságos jóakarat nélkül is kivehette, hogy a megbirált munkákat, az eddig megjelent részek után itélve, szivesen fogadjuk el kezdeménynek, s hogy azokat gyakorlati szempontból is készséggel ajánljuk mindazoknak, kik a szerkezetére és értelmére nézve egyaránt gyarló közjegyzői törvény tekintetében utmutatást, vagy felvilágositást keresnek.

Apáthy István.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egyszerüség és takarékosság.

Hogy a sok irkafirka a felsőbb bíróságoknál apasztassék, most már ilyen itéletek érkeznek le: „Ő Felsége a király nevében. A m. k. Curia mint legfőbb itélőszék csalással vádolt Szerb János ellen az e. b. kir. tszék előtt folyamatba tett az 1874. évi jun. hó 19-én 5607. sz. a. kelt itélettel befejezett, a budapesti kir. itélőtáblán vádlott felebbezése következtében 1874. szept. 1-én 7628. sz. a. itéletileg megviszgált bűnügyet, vádlottnak szóval bejelentett felebbezése folytán 1875. évi febr. 14-ik napján tartott nyilvános ülésében vizsgálat alá vévén, következő itéletet hozott: A kir. it. tábla itélete felhivott indokainál fogva helybenhagyatik. Kelt, Budapesten 1875. febr. hó 14-ik napján. F. (P. H.) S.“

Eddig a felsőbíróságok határozataik fejezetében az elsőbiróság határozatának rövid tartalmát is hozták és ha egy felsőbirósági helybenhagyó itélet kihirdettetett, abból tudni lehetett tartalmát, — most azonban ez elesvén, meg kell olvasni a helybenhagyott első- és másodbirósági itéletet, hogy a legfőbb itélőszéki itélet tartalma megérthető legyen. Igaz, hogy a fejezet egyszerüsitése által a felsőbirósági személyzet nehány perczre megkiméltetik, de ezen nehány percz a fogalmazó és irnok percze, mig most már tizszer annyi időbe kerül a kihirdetés az elsőbiróság nyilvános ülésében, hol a feleken és védőikön kivül 4 birósági tag s az ügyész jelen van, a kiknek idejök, nemzetgazdászati szempontból az országra nézve, sokkal drágább mint két felsőbirósági alárendelt egyén ideje.

Ehhez járul, hogy a jogerejü itélet másolatban a börtönésznek a rabok törzskönyvéhez végrehajtás végett kiadandó. Kitünik-e abból, hogy Szerb János mennyire lett elitélve? nem, — tehát le kell iratni hozzá a helybenhagyott kir. táblai itéletet. Igen, de a kir. táblai itélet szintén csak helybenhagyó s abból nem tünik ki, hogy mennyire itélte az elsőbiróság, — le kell tehát iratni az elsőbirósági itéletet is. Most már kérdem, mi lett meggazdálkodva, mi lett egyszerüsitve? nemcsak semmi, hanem szaporitva a munka az elsőbiróságnál. — Még nagyobb baj okoztatik a feleknek, a kik szintén mind a 3. itéletet kénytelenek másolatban kivenni, ha a jogerejü itéletre szükségük van, mert a felsőbirósági itéletből ily szövegezés mellett az itélet lényege és tartalma ki nem tünik.

Avagy lényegesebb-e tudni, ki felebbezte az első- és másodbirósági itéletet s az itélet kétszeres kelte, mint az alsóbíróságok itéletének tartalma? A fentebbiekből kitünik, hogy nem. Ennélfogva a tulságos egyszerüsitésnek gyakorlati előnye nincsen, sőt kivánatos, hogy az egyszerüsités más, t. i. gyakorlati módon történjék.

Emlitsük meg még a takarékosságot.

Tizedik évfolyam. 12 sz. Budapest, 1875. márcz. 24.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendök.

Akéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“ Vajkay Károly urtól. — Törvénykezési szemle. Az exceptio solutionis kérdéséhez Apáthy István urtól. — A legfőbb itélőszék gyakorlatából. — Különfélék.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat az örökség és hagyomány birtokba vételéről.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlap-kiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“

Jogtörténeti adály Vajkay Károlytól.

IV. Hagyaték felosztása.

Osztály! Te szó: vegyült éd- és kínnal oly rokon, mint a — — szerelem! Ki ne emlékeznék, ha téged hall, azon kézen forgó adomára, melynek végsora: „Jó embernek mondod? Osztoztál-e már vele?!“

Ugy látszik: a kolozsváriaknak is kijutott az éd és kín eme vegyülékéből osztályrészük. Erre utalnak a tractatus III. czimében az „osztó uraim“-nak kiadott következő utasitások:

„7. Az hol pedig történnék, hogy az osztó atyafiak a derékosztásban megalkudnának egymással, de valamely részéből meg nem egyezhetnének: az osztó uraim mindazáltal a derékoszlást végbevigyék közöttök. A miről pedig meg nem alkhatnának: azt vessék annak utána a törvénynek; de valamely kicsiny dolognak akadályával a derékosztást nem illik hátrahagyni és megháboritani.“

„8. Ha pedig engedetlen atyafiak találtatnak, kik az osztozást admittálni és az igazságnak állani nem akarnak: tehát az exponens avagy káros fél supplicátió módjára, irva kivánjon a tanácstól segitséget, hogy parancsoljanak ő kegyelmek, hogy az osztó birák oda menjenek, és meghalgatván mind a két félt, megitéljék, és ha kivánják, apellátióban is bocsássák a tanácsig, ott a resolutió szerint azután igazitást is tegyenek annak, a kinek a törvény megitéli.“

Ha nem mondanók is különösen: a legutól idézett 8. pontozatnak elütő, különösen a latinság fitogtatásával tudákosságot szenvelgő irálya is elárulná, hogy az eredeti tractatusnak csak későbbi pótléka az, mely jegyzetként van kéziratunkhoz toldva ily felirattal: „Anno 1611. 9 Februarii. Suplementum in instructionem civitatis negotio successionis compositum, pertinet in hunc articulum 3. Constitutionis Civitatis.“ Valószinü, hogy az eredeti tractatus 7. pontjában foglalt atyai intés, miképpen nem illik a derékosztást megháboritani, nem bizonyult eléggé hatályosnak és az engedetlen atyafiak számának szaporodtával, ujabb intézkedéseknek szüksége merült fel, melyek aztán a közölt 8-ik pontban nyertek bukdácsoló szövegezést.

Azonban a törvényhozói bölcseségnek eme nyomatékosb és ujabb kifejtése se bizonyulhatott kielégitőnek. Mert van kéziratunkban még egy jegyzet, mely azt látszik bizonyitani, hogy Kolozsvár városa sorsának intézői később is kényszerültek az észlelt nyavalával foglalkozni, s a bajt gyökerestől kivánván kiirtani s e czélból annak inditó okát kutatván — azt fel is találták vagy legalább felfedezettnek hitték, de nem az engedetlen atyafiakban, hanem — — másutt.

Az emlitett második jegyzet ekképpen szól:

„Anno 1616, die 16. Septembr. Tanácsul ő keemék deliberálták és parancsolták divisor uraimnak, hogy ő kegyelmek előtt semmiképpen a prókátorok ne ágáljanak, se atyafiuképpen, se pedig egyébképpen; mivelhogy a divisio nem longus processust kiván; hanem hogyha mely fél oly együgyü volna, tehát valamely atyafiát vegye melléje, az is pedig ne szóljon exceptiókkal; hanem hogyha divisor uraim deliberátiójok avagy dolgok nem tetszik: ugy apellálja a tanácsra. De ha az nyolcz osztó birákra apellálja valamelyik fél: tehát a praefectus tartozzék a maga házához begyüjteni és ott revideálni.“

Segitett-e ezen uj vény a bajon? azt nem tudjuk bizonyosan: de gyanitanunk kell, minthogy további pótrendelkezésre e tárgyról kéziratunkban nem lelünk. Bátorkodunk azért ama anno domini 1616. kelt utasitást jelenkorunk törvényhozóinak becses figyelmébe ajánlani. Mivelhogy illik, hogy az elődök bölcs példáján a későbbi nemzedék okuljon!

Az eddig felhozottak eléggé tanusitják, hogy a hagyatéki eljárás tekintetében is követte a kolozsvári tractatus a magyar jognézetet, mely, a Htk. I. 45. czimének tanuságaként, tudvalevőleg azt vallotta: „Quod divisio bonorum inter fratres carnales non processu litis fieri debeat.“ De még élesebben ad ennek kifejezést a tractatus IV. czimének 12. §-a:

„Mivel pedig hogy a Decretum tartása szerint az osztozásban egy atyafiak között az osztásnak nem hosszu perrel, hanem arra rendeltetett emberek által kell véghez menni: tetszett, hogyha az osztozó atyafiak közül valamelyik hosszu perre mutatna is, de a tanács avagy osztó uraim eszökbe vennék, hogy a

több atyafiait csak fárasztani akarná, tehát az ő contradicálásának semmi helye ne lehessen, hanem ugy mint atyafiak között az osztozás a vérségnek módja szerint végbe menjen; mert nem méltó, hogy az egyaránytu örökösök között valamelyik a másiktól hosszu törvénynyel keresse azt, a mi az ellenkező féllel ötet egyaránt illeti."

A hármastörvénynek csak a fratres carnales osztályát tárgyazó intézkedését tehát a kolozsvári tractatus — szerencsés előérzettel máris a sokkal későbbi 1836. 14. és 1840. 13. magyar tczikkek ösvényén járva — mindannyi egyaránytu osztozó atyafiakra kiterjeszté, elejét véve ekképen sok haszontalan hosszadalmas pernek, melynek költségeit utolsó vonalban mindig olyanok is tartoznak viselni, kik a jogszolgáltatásnál igen, de a kérdéses örökösödési jogesetnél éppen nem érdekelvék.

Tanusitják továbbá a felhozottak, hogy a kolozsváriak már azon időben kétféle örökösödési eljárást ismertek: peren kivülit és perest. „Osztó uraim" tiszte éppen a peren kivüli eljárás legombolyitására szoritkozott; de ebben a felek megegyezéséhez és ahhoz, hogy az érdekeltek mindnyájan alávessék magukat az eljárás ezen nemének, kötve nem valának. Meg volt azonban engedve határozatuk ellen a felebbezés, és pedig nemcsak a tanácshoz, hanem az e végre alakitott rendkivüli felebbviteli hatósághoz is: a „Város könyvébe" felirt nyolcz osztó ember testületéhez, mely, mint láttuk, ily esetre praefectusnak czimzett elnökkel is rendelkezett. Csak végső kisegitésül utasittattak az osztók arra, hogy a dolgot „a törvénynek vessék" vagyis, mint most mondjuk, a feleket perre utasitsák.

Az erdélyi szászság statutumaiban mindezeket oly tüzetesen és körülményesen, mint a kolozsvári jogban, szabályozva nem találjuk. Minthogy azonban azokban több helyen, például a II. k. III. cz. 5., továbbá IV. cz. 2. és 12. §-aiban stb., az osztó uraknak, kik itt „Theil-Herren" nevezet alatt fordulnak elő, intézményére szinte ráakadunk: fel szabad talán tételeznünk, hogy az örökösödési eljárás a szászoknál is hasonló módon volt rendezve és pedig annyival inkább, minthogy a német közönséges jog, melynek oly sok szálaira akadunk eme statutumokban, keletkezése első századaiban, „Salmannen" és „Treuhändler" czim alatt, szinte birt oly közegekkel, kiknek — egyebek közt — az is hivatásukhoz tartozott, hogy az örökség birtokba vétele körül segédkezzenek. (L. Beseler i. h. 143. §.)

Nem merjük ellenben határozottan eldönteni a kérdést: vajjon az erdélyi szászok és a kolozsváriak örökjoga megengedte-e de jure az örökség tettleges és önhatalmu birtokba vételét is? A magyar és a német közönséges jogok ezen kérdésre, mint tudjuk, igennel felelnek. Idézzük, ezen állitásunknak mogvilágositásául inkább mint bizonyitása végett, a Htk. I. 67. cziméből: „postquam frater sine heredibus decesserit, mox et immediate superstes et in humanis agens frater bona defuncti fratris simpliciter, absque omni scilicet statutione juridica et alio processu juris pro se vindicabit" — és hogy a másik oldalról se hiányozzék a bizonylat: a német birodalmi szász hübéri jog 6. czikke 1-sö §-át: „Die vader erft uppe'n son die gewere des gudes mit sament deme gude; darumme ne bedarf die sone nicht, dat man ime des vader gut bewise." Közel fekvő okoknál fogva tehát azt kellene gyanitanunk, hogy az erdélyi szászok és kolozsváriak is ezen irányelvet követték, és csakugyan, ha nem forogna fen egyéb ok annál, hogy sem a statutumok, sem a tractatus nem intézkednek kifejezetten e tárgyról, alig lelnénk alapot a kételyre. Azonban tételes rendelkezések ingatják meg bizalmunkat nézetünk helyességéről. Igy a szászok Eigen-Landrecht-je — csakhogy nehány adatot felhozzunk — II. könyve IV. czimének 2. §-ában azt rendeli: „Stirbe die Mutter und liess hinter ihr eheliche Kinder, der Vater soll innerhalb einem oder zweyen Monathen nach seiner Hausfrauen Tode, die nächstangeborne Blut-Freunde der Mutter halben und die verordnete Theil-Herren berufen und in ihrer Gegenwart an allen Gütern, beweglichen und unbeweglichen, den dritten Theil des ganzen Erbfalls, so von Rechts- und Gewohnheit wegen von der Mutter an sie ist angestorben, den Kindern abtheilen und ausgeben." — Továbbá ugyanazon czim 5-ik §-a: „Stirbt der Mann und lässt leibliche Kinder hinter ihm und seine Frau: der Kinder Mutter soll innerhalb vier Wochen nach ihres Mannes Abgang die nächste verwandte Blutfreunde des Vaters halben und die verordnete gemeine Theilherren beruffen, in welcher Gegenwart sie das Zweitheil des ganzen Erbfalls ihren Kindern geben und austheilen soll, und vor der Theilung gar nichts aus den Gütern auf fremde Personen wenden noch entfremden." Mindezekben határozottan ki van zárva a barátságos magánosztály és kötelezőleg előirva a hatósági közegeknek meghivása az osztályhoz. Másrészt azonban azt sem szabad felednünk, hogy az idézett esetekben a tulajdonképpi osztályt a házassági vagyonegység rendszere folytán vagyonelkülönitésnek kellett megelőzni, s igy lehet, hogy ez tette ily esetekben a rendesnél nagyobb szigort szükségessé, minek következtében ezen rendelkezések talán csak mint kivételesek tünnének fel. — A kolozsvári tractatusban nem foglaltatnak ugyan a fennebbiekhez hasonló határozott utasitások, de ha figyelembe veszszük, hogy III. titulusának már idézett 1. §-a azt tartalmazza, miszerint az okból, hogy „minden osztás avagy osztozás jó móddal és törvény szerint menjen végbe: végeztetett, hogy afféle osztozás nyolcz választott emberek által menjen végbe," s ha figyelembe veszszük, mennyire szivén feküdt a tractatusnak a város tárháza érdekeinek gondos megóvása minden hagyatéki ügyben: kénytelenek leszünk bevallani, hogy itt is elegendő alapot lelünk a kételyre s azon vélelem fentartására, hogy az örökség birtokba vételére vonatkozó tannál nemcsak az erdélyi szászoknak, hanem a kolozsváriaknak jogában is akadunk már talán a római jognak oly behatására, melytől a magyar közönséges jog mindvégig menten maradt. Végleg eldönteni mindamellett e kérdést, mint már mondtuk, nem merjük, fenhagyva a hozzászólást nálunknál avatottabbaknak, kiket e kérdés netán érdekelne.

Láttuk a fennebbi idézetekből azt is, hogy a szász statutumok az időt is meghatározták, melynek tartamában az osztálynak meg kellett tétetni. A kolozsvári tractatus e tekintetben intézkedést nem tartalmaz. A IV. czim e részben csak a következő rendelkezésre szoritkozik: „3. Ha pedig a megholt személynek gyermeki maradnak," (a tulélő házastárs) „minekelőtte ismét házasságra menne, az gyermekinek anyai harmadját tartozik a szokás szerint kiadni és kimutatni; azonképpen az asszonyi állat is, minekelőtte más férjhez mégyen, tartozik a fiaknak a két részt kiadni." Csak 1610-ik évből eredő későbbi jegyzetet lelünk kéziratunkban, melyből következtethetni véljük, hogy a kolozsváriak jogszokása is megkövetelte az osztályok gyors foganatositását, habár hajlamaik talán gyakran

ellenkezőt tanácsoltak. Ezen jegyzet egész teljességében következőképpen hangzik:

„A mint Báthory Gábor ő Felsége, ez országnak fejedelme, tanácsival exactissime discutiáltatta, tanácsival is végezte, hogy ennekutána prorogatoria levél a vér szerint való atyafiak ellen semmit nem suffragál, a kinek valami része vagyon a megholt atyjafia jovaiban; söt efféle prorogatoria levél, melylyel a divisiót akarja némely megállitani, az városnak rendelése ellen is vagyon: holott az városnak régi jó szokása szerint, szabadsága és rendtartása szerint, literis prorogatoriis non obstantibus az Exponensnek igazságát eligazitsák és igazsággal kiszolgáltassák. — Költ ez in Anno 1610. Albae Juliae. Jenesi Mihálynál pecsét ala't vagyon, melyet a Decretum Part. 3. Tit. 2. confirmál."

Hagyjuk fenn eme kérdésnek eldöntését is későbbi kutatások tárgyául és vegyük most már szemügyre: miképpen szabályozza a tractatus „osztó uraimék" eljárását későbbi törvényhozásoknak is mintául szolgálható szabatossággal? Lehet, hogy ez által annak, ki egykoron Kolozsvár városa müveltség-történetének megirására fog vállalkozni, ha nemis egészen, de legalább megközelitöen oly értékes szolgálatot teljesitendünk, mintha sikerült volna nehány kurucz vagy labancz alvezérnek eddig homályban maradt vagy a hálátlan utókor által ismét rég feledett nevét felfedeznünk.

A tractatus III. czimének 2-ik §-a az osztó urak feladatát ezekben összpontositja:

„Minekelőtte az osztozáshoz kezdenének: először azokat, a kiket illik, tisztjük szerint megeskessék, hogy mindennemü marhát az osztozásra előhoznak és elöneveznek. Másodszor: az adósságokat lássák meg és azoknak megfizetésére légyen gondjok. Harmadszor: a testamentum felől értekezzenek. Negyedszer: ha valamely félnek valami külön való igazsága lenne, azt eligazitsák. Ötödször: az asztalteritéshez fogjanak az ide alább megirt mód szerint. Hatodszor: A derékosztást vigyék végbe annak módja szerint".

Megvilágitandunk ezuttal néhányat ezen pontok közül a kézirat nyomán.

Az első pontban emlitett felfedező eskünek megszabja mintáját is a tractátus. Függelékül van az ahhoz csatolva és ilyképp szövegezve: „Én T. T. esküszöm az menynek, földnek teremtőjének, a mi urunk Jézus Krisztusnak, dicsőséges szent atyjának, hogy valami jók az én megholt uram után maradtanak, mindeneket elönevezek és előadok, akármi névvel nevezendőket, mind ez háznál és mind másutt levőket; és hogy sem én, sem pedig mással el nem hordottam házamtól, sem aranyat, sem pénzt,.sem ezüstöt és semmiféle ingó és ingatlan marhát; adósságaimat is bevárandót és másfélét is elönevezek; és semmiféle gonosz indulatból titkon nem cselekszem és mással sem cselekedtetem; a minemü regestumot produkálok, mind igazak, igazán is irattam. Isten engem ugy segéljen!" Tévesnek tartanók a feltevést, ha ezen eskümintából valaki azon következtetést vonná, hogy csak özvegyen maradt nök köteleztettek ily felfedező hit letételére. Az idézett §. első pontja ugyanis határozottan megeskettetni rendeli mindazokat, a kiket illik, s igy azt hiszszük, hogy a mintában csak példázással van dolgunk, s a kolozsváriak ama bizalmatlansági tantételt, miszerint minden szentnek keze maga felé hajlik, nem alkalmazták csak az asszonyi állatokra. A szászságnak statumaiban, bárha I. k. 9. czimében a per folytán bizonyitékul használni kivánt eskü alkalmazásának szabályait tüzetesen és pedig a mai perrendeket igen megközelitően tárgyalja, a fennebbi intézkedésnek megfelelőre nem akadunk.

Viszont a kolozsvári szabályzat az adósságoknak a fennebb idézett második pontban kötelességül meghagyott ellátása módozatát nem határozza meg körülményesebben,* és különösen nem emeli ki, vajjon az örökös az örökhagyónak kötelmeit mindig csak az örökség erejéig-e vagy esetleg azon tul is köteles-e elvállalni? A szászok Eigen-Landrechtjében ellenben, jelesül III. k. III. czimének 5. §-ában, következő érdekes intézkedésre bukkanunk: „Unterstehet oder menget sich jemand unbedachtsam in einen Erbfall, welcher mit Schulden behaftet ist, er soll über alle die Güter Find-Zettel machen, so der Verstorbene bei seinem tödlichen Abgang besessen hat. Hat er solche Inventaria in der Notarien Gegenwart gestellet, er mag den Erbfall ohne Gefahr einnehmen und behalten, dass er nehmlich den Schuld-Herren nur auf so viel zahle, wie viel ihm zu Händen kommen ist; und zwar also, dass denen erstlich genug geschehe, welche an der Zeit im Rechten die ersten seyn: wenn aber nicht mehr da ist, sollen die letzten unbezahlet abgewiesen werden und sollen die Erben gar nichts von ihren Gütern zubüssen, damit sie nicht in Hoffnung was Nutz zu schaffen, in Schaden fallen. Haben sie aber in gewöhnlicher Zeit (in dreissig Tagen nemlich, nach dem sie in den Erbfall getreten seyn) die Inventaria zu machen unterlassen; oder hätten nach geforderter Bedenkzeit sich des Erbfalls nicht ausgethan, sondern wie rechte Erben sich drum angenommen, und damit ihrem Gefallen nach geschaffet: sie werden allen erblichen Bürden verpflichtet, und müssen des Verstorbenen Schulden alle ganz und gahr bezahlen". Érdekesnek mondtuk eme rendelkezést: mert határozottan eltér azon, ugy a magyar, mint a német közönséges jog által egyöntetüen vallott elvtől, hogy az örökös csak öröksége erejéig szavatol, és mert kétségtelenül ez is a római jog behatására vezethető vissza.

Rezgő délibábot nézne tengernek az, aki a fennebb idézett szakasz ötödik pontjában emlitett asztalteritésnél azon áldomásra gondolna, melylyel, mint a keresztelés vendégséggel, a menyegző lakodalommal, a temetés torral, és igy a mozgalmas emberi élet főmozzanatait jelző minden nyugpont, szintugy végződött valószinüleg minden, hatósági közvetités mellett végbezvitt osztály is. Odáig nem jutottunk még el. Az itt emlitett asztalteritès megelőzi a derékosztást és jogcselekményt jelent, melynek megértése végett akaratlanul is fejtegetéseink körébe kell vonnunk, ha bár felületesen — az özvegyi jogot és özvegyi külön örökösödést.

Magyar jog szerint — mellőzve az ugyis ismert részleteket — az özvegynő elhunyt férje vagyonából özvegyi jognál fogva követelhet lakást, tartást és esetleg kiházasitást, és mindezek fejében rendszerint — legalább is hozománya és hitbére kielégitéseig vagy esetleges megszoritásaig — férje javait zálogképpen birtokában megtarthatja; özvegyi külön örökösödés alapján pedig a férje hagyatékában foglalt némely meghatározott ingó tárgyakból részt követelhet vagy az ily tárgyakat egészben is ő kapja meg.

A német közönséges jog e tekintetben rokonelveket vall sajátjának. A már a népjogok korában ismeretes Witthum jogát mai napig sem birta a portio statutaria vagy a szegény özvegyeknek a rómaiaktól köl-

* Az adósság megfizetésének módjáról intézkedő XIII. czim nem vonatkozik a hagyatéki terhekre, hanem a pénzbeli elmarasztalást kimondó itéletek végrehajtását szabályozza.

*

csönzött quartája a német jogból végkép kiszoritani, s jogi természetén az sem változtat, hogy most már többnyire csak egyes, a hagyatékhoz tartozott s az özvegynőnek haszonélvezetül átengedett ingatlanokban vagy éppen biztositott életjáradékban szokott kiszolgáltatni. E mellett pedig figyelmet érdemel ama a német jogban „der Dreissigste“ nevezete alatt ismert intézmény is, melynél fogva az özvegyet férje javaiban, annak elhalálozásától számitott harmincz nap alatt megháboritani mindenki szigoruan tiltatott; minthogy ez is önkénytelenül emlékeztet a magyar jognak szokáson alapuló másik hasonintézményére, mely szerint a gyászév letelteig az özvegy vitás jogai iránt pert állni nem köteleztethetett. De ismeri a német közönséges jog az özvegynő külön örökösödési jogát is — Niftelrecht — s azt rendszerint az emlitett harmincz napon túl fennmaradt élelmi szerekre és némely kizárólag a nőnek utalt ingóságokra szoritja (Musstheil és Gerade); „Mangerhande kleinste, al en nenne ieh es sunderliche nich“ — mondja a szász tükör.

Ellenben a szászságnak és a kolozsváriaknak helyhatósági szabályai az özvegyi jogról nem intézkednek; sőt találtunk a kolozsvári tractátusban rendelkezést, mely nyilván azon felfogásra mutat, hogy az özvegy, ki ugyis tulajdonul kapja az egész házassági vagyonnak meghatározott nevezetes hányadrészét, ezen felül özvegyi jog czimén semmit sem követelhet.

Ezen rendelkezés — ha helyesen értelmezzük — a IV. cz. 4. pontjában foglaltatik s a következő:

„Történik efféle dolog is, hogy a férfi meghal és gyermeki maradnak utána, az anya pedig mégyen más férjhez, minekelőtte az gyermekeknek az atyai két részt kiadja, és az anya a menyekezőt a közből csinálja, azután a közből élnek: az olyan helyen kivántatik, hogy a mely urához az asszony másod uttal ment és a mely marhát az urához hozott, mind egyenlőképpen a marha felosztassék, mert a gyermekek avagy árvák nem tartoznak az anyjoknak vagy atyjoknak menyegzőt csinálni, azért nemis vallhatnak kárt.“

De ide vág talán az V. cz. 4. pontjának sajátszerü intézkedése is, mely ezt tartalmazza: „Mikor a férfi magtalan elhal és az oldalul való atyafiak a két részt az asszonytól ki akarnák venni: látván az asszonynak emberséges gondviselését, ha kivánja tőlök szolgálatjáért, valamivel az ő része kivül is meg akarják látogatni, az magok emberséges jó akaratján álljon.“

Azon következtetéshez jutunk ezek nyomán, hogy az özvegyi jog tekintetében az erdélyi szászok és a kolozsváriak nem követték sem a magyar, sem a német jogot. Ellenben elismerték mindketten — és pedig a szászok eltérően mint hitvestársit — a némely ingóságra kiható özvegyi külön örökösödést.

A szászok statutuma, II. k. IV. czimének 3. §-ában, e tárgyról egész általánosságban következendőképpen intézkedik:

„Von alter Gewohnheit her wirds gehalten, dass dem, so die Theilung hält, es sey gleich der Vater oder die Mutter, eine Fürgab aus den beweglichen Gütern gegeben wird, nach Vermögen der Habschaft; das ist: sind der Güter wenig, so wird die Fürgab geringer, sind sie aber gross, so wird auch eine ehrlichere Fürgab ausgegeben.“

A kolozsvári tractatus nem éri be ezen elmosódott általánossággal és az özvegy előnyösitését — azt tisztán csak nőkre szoritva — tüzetesen szabályozza.

Ezeket előre bocsátva: most már a tractatus IV-ik ...me segédkezésével — — terithetjük az asztalt.

„5. De minekelőtte az oszlás az asszonyi állat és gyermeki között végbe menne: a városnak régi szokása szerint az özvegyeknek ilyen különös igazságok volt: hogy az ide alá megirt marhákban, mindenik félben egyet-egyet az ő harmadjokon kivül elől elvehetnek; ilyen módon: legelőször egy asztalra egy szőnyeget és egy abroszt teritsenek, melyre az ide alá megirt jóknak sem jobbikját, sem a roszabbikját, hanem a középszerüt rakjanak: egy kannát, egy tálat, egy tányért, ezüst pohárt, egy ezüst kalánt, egy kendőt, egy vánkost, egy derékaljt, két lepedőt és egy paplant — és maga az özvegy az mindennapi ruhájában lévén — melyek mindenestől minden része kivül az asszonynak jutnak.“

„6. Ebben penig ilyen mód tartassék. Hogyha az efféle marháknak száma csak négyig volna avagy annál kevesebb: tehát négyből avagy kevesebből semmit az asztalra ne rakjanak; hanem csak abban keressék azt, a mely féle marhákban egyfélében négynek felette vagyon; hasonlóképpen ezen mód tartassék akkor is, mikor az asszony az ő urának atyjafiaival osztozik.“

„7. A mi pedig az ruházatot illeti: az akár sok, akár kevés légyen, akár csak egy is: mindenekből egyet-egyet adjanak az asszonynak, ne az jobbikat mindazáltal, sem az alább valót, hanem az középrendüt az ő harmadján kivül; tudniillik: egy szoknyát, két bokor kapcscsal együtt egy gelcznát vagy egy palástot.“

Ezeket érti a tractatus az asztalterités intézménye alatt. Csak minket emlékeztet-e az sz. István királyunk II. végzeményének 24. fejezetére? „Si (vidua) mutato voto iterum nubere voluerit et orphanos deserere, de rebus orphanorum nihil omnino sibi vindicet, nisi tantum sibi congrua vestimenta accipiat?“

Most pedig következik a derékosztás! Ugyanis a IV. czimben folytatólag azt mondja a tractatus:

„8. Ezek meglevén: azután mindennemü jókat, ingót és ingatlanokat, akármi névvel neveztessenek, három egyenes és egyarányu részre oszszanak; melyeknek az harmadja az asszonynak, a két része a gyermekinek, vagy ha gyermeki nem volnának, az oldalul való atyafiaknak jusson.“

Gyermeki! Tehát nemcsak a fiak: a leányok is; azon leányok, kikről a Hármastörvény I. r. 17. czime oly kedélyesen emlékezik! „Heredis nomen ipsae quoque filiae (licet improprie) gerere permittantur.“ A szerény polgári kör, ugy látszik, Kolozsvárt is elismerte a nem jogi képzelem utján teremtett, hanem a valódi család természetadta viszonyaiból folyó kötelmeknek teljes horderejét, s nem követé a „mezőben lakók“ egy részének szokásait, mely a fiág előnyösitését tüzte feladatául azon ürügy alatt, mintha ezt a honvédelem érdeke követelné imigyen; holott pedig azon harcztéreken, hol tatárok, törökök és egyebek ellen küzdöttenek oly sokszor e hon lakói: csakugy elszórvák azok csontjai is, kik a fiágiság áldásaiban soha sem részesülének, közös álomba ringattatva a pusztákon végig dúdoló szél közös bölcsődala által!

Mondtuk: ugy látszik, hogy ez igy volt. De valóban még sem volt akképpen! Megszomorodottan kell jelentenünk, hogy a kolozsváriak nem álltak ellen a szászok Landrechtje, jelesül II. k. IV. cz. 11. § a csáberejének, s körülbelül egybehangzóan eme §. tartalmával a tractatus IV. czimének 9-ik pontjában rendelék:

„Az örökségnek oszlásában az atyai ház mindenkor az kisebbik fiunak avagy, fiu nem lévén, a kisebbik leánynak, az kik egy atyától valók, engedtessék; ugy hogy a választásban mindenik ágról mindenkor a kisebbiknek légyen szabadsága, ily ok alatt, hogy a többit

az ő részökről, ő is az háznak becsüje szerint, mely az időhöz képest légyen, tartozzék esztendő és három napok alatt vagy készpénzzel vagy készt pénzt érő marhával megelégiteni. Ha pedig a kisebbik magához nem akarná váltani vagy szegénysége miatt nem válthatná: tehát a ki előtte a többi között kisebb idejü, az atyai házat szabadosan magához válthatja, kiben mindazáltal a férfi ágnak méltósága járjon elől."

Elfogadta e szerint a kolozsvári tractatus is ama, kétségtelenül a germán népjogokból származott jogelvet, hogy a fiág a női ág felett lehetőleg előnyökben részesitendő — és pedig elfogadta a szász, alemann és longobard népjogokban előforduló legszelidebb alakzatban, melynek csak viszhangos kifejezést ad a sváb tükör — Schwabenspiegel — midőn 148. czikkében ezeket mondja: „ist ein ansidel da, da der vater uffe saz .... die sune besitzent das ansidel mit reht fur die tochter." Ily körülmények között nincs okunk csodálkozni, hogy az ifjabbak választási jogára vonatkozóan is lelünk a német birodalmi jogforrásokban Kührrecht nevezet alatt rokonintézményre, mint például a sächsisches (de nem az erdélyi) Landrecht III. r. 29. czikkében: „Svar so tvene man en erve nemen solen: die eldere sal delen unde die jüngere sal kiesen." Hogy egyébiránt ama rendelkezés, hogy az atyai ház a legutól született fiué legyen, a magyar jognézetnek is megfelelt: ezt eléggé tanusitja a Ht. I. 40. czime: „Domus autem paterna filio juniori deputatur ad residendum et habitandum;" mi talán csak annyiban feltünő kissé, mennyiben a németeknél ennek nyomára csak a parasztság jogában akadunk, ellenben a német nemességnek előszeretettel a nagyobb kort, az idősbfiséget védő jogában nem; mig nálunk eme intézményhez éppen a nemesség ragaszkodott legszivósabban.

A családtagok jogegyenlőtlenségének kedvezményezése azonban még sem gyökerezhetett mélyen a kolozsváriak szokásaiban. Vonjuk ezen vigasztaló meggyőződést ugyanazon IV-ik czim 10-ik pontozatjából, melynek megfelelőt a szászság statutumaiban nem találtunk. Ez utóbbiak következetesebben haladtak a megkezdett ösvényen; mig ellenben a kolozsváriak, ugy látszik, a vérükbe át nem hatolt jogelvet csakhamar megtagadták, mondván:

„Az hol penig két ház volna, a melyik jobb, a kisebbik fiunak — a másik pedig a kisebbik leányzónak jut, ha szintén többen volnának is az férfiak. De ha annyi az ház, hogy mindenik örökösnek juthat egy-egy: tehát mindeniknek házat kell adni, ugy mindazáltal, hogy a kisebbiknek szabad választása legyen semper."

Itt tehát már a férfi-ágnak méltósága nem járt elől! Mi — egyéni felfogásunk szerint — ez esetben csak örvendeni tudunk azon, hogy a kolozsváriak hajlamai és szokásai feledtetni birták velük a merev rendszeresség követelményét, nagyobb szerepet juttatva a jó sziv sugallatának, mint a következetes észjárásnak. A jó sziv jelenségére vélünk egyébiránt még a IV. czim 11. pontozatában is ismerhetni, mely ama szokásos mondatot: „sok jó ember elfér kis kunyhóban" emeli érvényre.

„Ha pedig az ház tágas és sok épület vagyon rajta, hogy jó alkalmatossággal együtt sokan lakhatnak benne; azok pedig, a kiket a megváltás illetne, vagy nem akarják vagy nem is válthatják magokhoz: tehát annyi részre oszszák, a mennyire alkalmatosan oszthatják kinek-kinek benne lakására, és mindenik részt az birhassa lakóul, akit illet."

Ilykép csak jó emberek osztozhattak!

Nem megvetendő jelenség e tekintetben az sem, miszerint — talán ellensulyozásául a Ht. I. 17 czime nem legszabatosabb szövegezésének, mely által a posthumi a proles közé nem, a posteritates közé pedig igen soroltatnak — a tractátus szükségesnek találta: hogy az utószülöttek jogi helyzetét és az élve születés bizonyitékát is minden kétséget kizárólag meghatározza. E végből átvette, jelentőségére nézve hiven, a szászság statumának II. könyvéből a II. czim 3-ik §-át, melynek felirata: „Wie die Posthumi (oder nach des Vaters Tod geborne) zu erben tüchtig geachtet werden," a tartalma pedig a következő:

„Gebäret eine Ehefrau ein Kind, welches bald in der Geburt stürbe, wirds bewährlich, dass es ein solch Kinds-Geschrey gethan hätte, welches in vier Ecken des Gemachs hat mögen gehöret werden, und stürbe darauf, es wird für einen lebendigen Menschen gerechnet, und ist erbfähig."

Ugyanezt a kolozsvári tractátus ekkép fejezi ki:

„III. czim. 3. Nehezesen pedig ha marad valamely özvegy és gyermeket szül, ha az háznak csak a négy szegeletében halják is rivását, élő gyermeknek mondatik és a jókban is részes, és ha elhal, a megmaradt annyok az ő jussa szerint részt vehet, azonképpen az attyok is".

Nem vonunk talán semmit le azon intézkedések érdeméből, ha az öszhangzat kimutatása végett szembe állitjuk a német — szász hübéri jog 20. czikkének 1-sö §-át:" „Svenne die Sone na des vader dode levet also lange, dat man sine stimme gehoren mach in vier Wenden des Huses: so ist he beerbt mit sines vader Lene," és felemlitjük azt is, hogy a későbbi porosz Allgemeine Landrecht, I. r. I. cz. 13. §-ában, fenntartja még eme intézkedést: noha a tudomány azt már, az élve születés bizonyitását illetőleg, rég meghaladott álláspontnak tekinti.

A hagyaték felosztásáról eddig adott vázlatot nem véljük jobban kiegészithetni, mint ha besugjuk, hogy a tractátus nem viseltetett feltétlen bizalommal az „osztó uraim" bölcseségéhez és ezért — önkényük és találékonyságuknak vagyis a birói bölcs belátásnak mennél szükebb kört engedve, még azt is lehetőleg kiszabta, hogy kell készitenök az osztálylevelet.

E végből mintát közöl függelékképp, mely imigyen hangzik:

„Mi Várostól választatott hites Divisorok adjuk tudtokra mindeneknek a kiknek illik, hogy poroncsolá minekünk a kolozsvári becsületes tanács, hogy a boldog emlékezetü N. N. házához elmennénk, és a minemü ingó és ingatlan jovai holta után maradtanak, azokat az ő kegyelme igaz haeressi, N. N. között per sortem divisionis eligazitanók."

„Minek okáért engedelmesek lévén az ő kegyelmek poroncsolatjának: elmentünk a megnevezett házhoz és elsőben hivatalunk szerint, a kiket illett, a háznál forgott személyeket erős hittel megeskettük, hogy mindennemü jók igazabban és hivebben az oszlásra elökelhessenek és hozattassanak. Az hitlés meglevén: mindenféle adósságokat, bévárandókat és kimenendöket, eligazitottunk, minden rendbeli szolgáknak és szolgálóknak igaz fizetésöket megadván. Ezek után a derék jóknak osztásához fogánk, pénzt, ezüstöt, aranyat és házi eszközbeli marhákat, bort, buzát, in genere minden jókat ő kegyelmek között eligazittánk. Elkezdvén annak okáért az házon, az belső örökségen, a Divisiónak Processusa szerint annak igazgatásában ilyen

rendet követtünk: (Azután kertet, szőlőt, szántóföldeket ilyen renddel kell irni).“

Volt-e ezen mintának kivánt sikere? A jelenkorból elég mintát tudnánk — különösen a bíróságok és tartozékaik kínpadjául tekintetni szokott mindenféle kimutatások és számadások gazdag készletéből — idézni, melyek az elkészitésükkel megnyomoritott legközelebbi érdekeltek meggyőződése szerint nem eredményeznek egyebet, mint, hogy becsesebb és hivatásszerűbb munkától vonják el az amugyis minden felé elégtelen erőket.

De nem teszszük. Mert: exempla sunt odiosa! Maradjunk csak a kolozsváriaknál!

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az exceptio solutionis kérdéséhez.

A „Jogtudományi közlöny“ f. é. 11. számának „Törvénykezési szemle“ czimü rovatában B. F. egy váltójogi esetet közölvén a kir. itélő tábla és kir. Curia határozatait, melyekkel a közlött esetben a fizetési kifogásnak hely adatott, dicséretes bátorsággal ugyan, de kellő alaposság nélkül támadja meg, s azok következetes alkalmazását váltójogunk eltorzitásának nyilvánitja. Nem tartozunk azok közé, kik a már jogerőre emelkedett birói határozatok criticáját szentségtörésnek tekintik; mindazonáltal azt hiszszük, hogy a criticához a jogosultságot egyedül annak alapossága adhatja meg; e nélkül a birói határozatok critizálását nemcsak jogosulatlannak, hanem egyenesen károsnak tekintjük.

Legyen szabad nekünk, kik a váltójoggal évek óta foglalkozunk közlőt arra figyelmeztetnünk, hogy a váltó életében két egyaránt fontos időpontot kell megkülönböztetni, — a lejáratot és az elévülést. Az első fontos azért, mert vele a váltó forgalmi képességét elvesztvén, uj váltójogi viszonyok megállapitására többé nem alkalmas; az általa képviselt jogok azon állapotba mennek át forgatás esetében az uj birtokosra, melyben azokat a lejárat találta; vagyis miután a váltó forgatása lejárat után, a forgató ellenében váltói kötelezettséget nem állapit meg, a forgatmányos csak azon jogokat nyeri, melyek a forgatót illették; a forgatmányos mint ilyen, nem proprio nomine és nem proprio iure lép a kötelezettekhez jogviszonyba jogait ex persona indossantis származtatja, tehát ennek képviselőjeként jelenkezik. Az elévülés nevezetes időpont a váltó életében, mert ezzel privilegiált jellege megszünvén, a materiális váltói szigorra többé nem támaszkodhatik, hanem vissza vezetendő a causa debendire, melynek esetleg keletkezését köszöni.

A jelen esetben csak a lejárattal lehet dolgunk, melynek jelentőségét, befolyását a váltóra fentebb jeleztük. E befolyás sehol sem nyilvánul oly praegnans alakban mint a kifogásoknál, melyeket az elmélet feltétlenekre és feltételesekre szokott felosztani; értvén az elsők alatt olyanokat, melyek mert magából a váltójogból erednek, minden váltóbirtokos ellen használhatók; az utóbbiak alatt pedig olyanokat, melyekkel a váltóadós magát csak akkor védheti, ha azokat a vele szemben álló felperes közvetlen viszonyából meriti. A feltétlen kifogásoknál a váltóbirtokos jogi állása, a dolog természete szerint, soha sem jöhet kérdésbe; ellenben a feltételes kifogások megengedhetősége, a legtöbb esetben, a váltóbirtokos jogi állásától van feltételezve. Ha a váltóbirtokos nem proprio nomine és nem proprio jure áll a váltókapcsolatban; ha belépése által uj váltójogviszonyok nem keletkeznek, — a feltételes kifogásokat az esetben is türni tartozik, ha azok ex persona indossantis merittetnek. Ugy de miután a forgatmányos, ki a váltót a lejárat után kelt hátirattal szerezte, a hátirat által csak arra jogosittatik fel, hogy a forgatót illetett jogokat érvényesithesse, — igen természetes, hogy ha a váltóösszeg a forgatónak kifizettetett az adós e kifogással a forgatmányos ellen akkor is jogosan élhet, ha ez a váltót jóhiszemüleg szerezte; mert a forgatmányos jó-vagy rosz hiszemüsége, a lejárat után keletkezett hátirat jogi természetére befolyással nem lehet, azt nem alterálhatja.

Az, mit közlő az elfogadó kötelességére s a materialis váltói szigorra nézve felhozott, a critizált határozatok érdemleges részét nem érintheti. Igaz, hogy váltó törvényünk szerint a fizetés, ha az a váltó visszavétele nélkül történik, a harmadik jó hiszemü birtokos irányában rendszerint nem érvényesithető, de a váltótörvény 123. §-ának az érintett esetre vonatkozó intézkedése, mely mellesleg megjegyezve hivatkozással a 120. §-ra, a fizetőről és nem a váltóadósról rendelkezik, — a váltó kapcsolatban álló személyek jogviszonyaira befolyással nem lehet, azok jogi állását nem érintheti; s mert a forgatmányos, ki a váltót lejárat után kelt hátirattal szerezte, jogilag nem harmadik személynek, hanem a forgatóval egy személynek tekintendő, — önként következik, hogy a forgató kezeihez történt fizetés mint kifogás az ő képviselője, vagyis a forgatmányos ellen, teljes joggal használható.

A váltótörvény intézkedései oly organicus egészet képeznek, melyeknek egyes részeit kiszakitva helyesen alkalmazni nem lehet; azok organicus összefüggésükben méltatandók, s minden esetben az egyes váltóintézmények jogi természetének figyelembe vétele mellett értelmezendők; mert csak ez uton lehet a törvény egyes intézkedéseinek czélját és jelentőségét megállapitani.

Abban teljesen egyetértünk közlővel, hogy a kir. táblai itélet indokolása nem kielégitő, a Curiai határozaté pedig helytelen; ez azonban, miként érintettük a dolog érdemét nem alterálhatja, habár mi is óhajtandónak tartjuk, hogy felsőbb bíróságaink határozataik indokolásánál több criticával járjanak el; mert a roszul motivált igazság erőszakot követ el a jogérzeten s egyátalán nem alkalmas arra, hogy a birói határozatok tekintélyét növelje.

Apáthy István.

A legfőbb itélőszék gyakorlatából.

Kellőleg méltányolva azon eredményt, melyet e szaklapnak „Törvénykezési szemle“ czim alatt megindított rovata feltüntet, részemről is bátorkodom legfőbb bíróságunk gyakorlatát illustráló nehány példával szolgálni.

I.

S. József felperes M. Ambrus alperes ellen keresetet inditott, melyben azt kérte, hogy egy az ő birtokára bekebelezett tehertétel kitörlésére engedély adassék.

Az elsőbiróság azon esetre, ha felperes a neki megitélt főesküt leteszi, megadta a birói engedélyt, hogy a nagy-váradi 447. sz. telekjegyzőkönyvben 2243/1859. sz. végzéssel bekebelezett végrehajtási jog kitörültessék.

Ezen itélet ellen felperes felebbezéssel élvén, a pesti kir. itélőtábla az első biróság itéletét megváltoztatta és felperest keresetével elutasitotta. Következő indokoknál fogva:

A felperes által a keresetlevél mellett A. alatt felmutatott, tehát ellene bizonyitó telekjegyzőkönyvi másolatból kitünik, hogy a kitábláztatni, helyesebben kitörültetni kért végrehajtási zálogjog M. István javára van bekebelezve, azt azonban, hogy M. Istv. meghalt, hogy alperesek bíróilag elismert örökösei lennének, nem igazolja; felperes tehát már ezen oknál fogva is elutasitandó keresetével, de el kellett volna utasitani még az alperesek örökösi minőségének igazolása esetében is;

mert a kereset, a marasztaló itélet után tett fizetések folytán, a végrehajtási zálogjog megszüntetésére van irányozva, a válaszban pedig a ptrs 378. §-a alapján elévülés folytán kéretik a törlés, mely kérelmet, mint a kereset jogalapjának megváltoztatását, a ptrs 68. §-a alapján figyelembe venni nem lehet; de egyébként is az idézett §. alapján, mely csak a végrehajtási jogra vonatkozik, a zálogjog kitörlése nem szorgalmazható.

A m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék pedig következő itéletet hozott:

Tekintve, hogy alperesek M. István elhunytát, s kizárólagos örökösödési jogukat nem tagadták, s ennélfogva e körülmények a p. törv. rendt. 159. §-a alapján beismertnek tekintendők, tekintve, hogy a telekkönyvi rendtartás 155. §-a értelmében a tehertétel törlése annak elenyészte miatt egyáltalán kérhető, habár végrehajtásilag eszközöltetett is a beke-

belezés, a pesti kir. itélőtábla itélete az ügy érdemére nézve megváltoztatik, s e tekintetben az elsőbiróság itélete hagyatik indokainál fogva helyben.

Eddig az itélet, melyből tanulságainkat kivánjuk meriteni.

Tehát egy bekeblezett tehertétel kitörlése iránt felperes a jogositott utódaként, a nélkül, hogy igazolná annak halálát, perbe idéztethet bárkit is a nélkül, hogy azt igazolni tartoznék, hogy az idézett jogutódja; tehát az általa szerzett jogok védelmére jogositva van, csak az e tényeket kétségbe ne vonja; mert a ptrs 159. §-a azt mondja, hogy a mely tények kétségbe nem vonatnak, beismerteknek tekintendők.

Ez különös magyarázata a törvénynek. Szerény nézetem szerint csakis azon tényekre alkalmazható e szabály, melyek által perben nem álló harmadik személyek jogai nem érintetnek, s arra, hogy e beismerés azoknak, kik a perben sem állanak, jogaira is kihatással lehetne, bizonyára senki sem gondolta, ki ez elméletet valamikor felállitotta.

A beismerés — legalább a mennyire nekem megtanulni módomban állott — nem bizonyitási mód, hanem a bizonyitási kötelezettséget elháritó ok. A mi beismertetett, nem szorul bizonyitásra. De épen azért, mert nem bizonyitási mód, s igy nem közömbös Péter vagy Pál által mondassék-e az itélet alapjául vett tény, megkivántatik, hogy a beismerés oly egyén részéről történjék, ki bizonyitani köteles vagy ellenfelét beismerése által a bizonyitástól felmenteni jogositva legyen.

Ki légyen-e fél? Szerény ismereteim alapján csakis, ki jogositva van perbe szállani (litem contestare).

A „litis legitimatio“ vagyis a kereshetőségi jog nemcsak a felperes személyére szoritkozik, nemcsak — hogy a szokott latin kifejezést használjam, találó magyar kifejezés hiányában — legitimatio activa, vagyis felperes nemcsak azt tartozik bizonyitani, hogy neki, tekintet nélkül alperes személyére, kereshetőségi joga van, hanem tartozik azt is kimutatni, hogy épen alperes ellen van kereshetőségi joga (passiv legitimatio vagy legitimatio ad causam); ha ezt szem elől tévesztjük, a perrend minden szabályait hibásan alkalmazzuk, s az eredmény egy tömkeleg lesz, melybe a hibás felfogás vezetett.

Nézetem szerint csak akkor, ha felperes kereshetőségi jogát igazolta, s egyszersmind bebizonyitotta azt, hogy e jogát épen alperes ellen érvényesitheti. lehet szó oly beismerésről, mely kihatással bir az ügy érdemére, tehát oly személyek jogaira, kik az ügy érdeme által érdekelve vannak vagy lehetnek. *

A beismerés, nem ha bárkitől jön, vagy ha erre bárkit jelöl is ki felperes, háritja el a bizonyitás terhét, — hanem csakis akkor, ha ez a per tárgyával rendelkezni jogosult fél, nyilván kifejezett, vagy hallgatólag vélelmezett akaratának kifolyása. — Ellenesetben absurdumra vezet.

Tanusitja ezt épen a fenforgó eset is. — Ha a legfőbb itélőszék által felállitott elv következetesen alkalmazhatnék az nem törölhetné ki a neki alkalmatlan tehertételt, a ki nem akarná.

Ezen elv szerint mindenki szabadon választ magának alperest; a legitimatióról szó sincs. — Mert ki van mondva;

Hogy az, kit felperes perbe idézett nem tagadta, hogy azon egyén, kinek a bekeblezés javára eszközöltetett meghalt, és hogy ő örököse, ez tehát valónak veendő, s ennélfogva a kitörlés elrendelendő, tehát nem kell más, mint egy oly embert fogni, a ki elég tág lelkiismerettel bir, mindezeket nem tagadni.

Alig hiszem, hogy valaki oly erényesnek tartaná korunkat, hogy kétségbe merné vonni, miszerint az illető nem akad ily egyénre, főleg ha az a Kiss és Nagy, Magyar és Német, Tót és Oláh, Fehér és Fekete, stb. oly gyakran felmerülő hason nevek köpenye alá bujhatván a bióság előtt, még valószinüve is teszi neve, hogy ő csakugyan örököse a jogszerzőnek.

Nem kell tehát más, mint fogni — vagy ha jobban tetszik venni — ily valakit s ment minden zálogjogtól. A zálogjogtulajdonos él és nagyokat szipákol pesti házában, az alatt Szatmármegyében perbe idéznek egy embert, mint örökösét,— ki előre kellőleg informálva van — az nem tagadja, hogy meghalt az öreg, s hogy ő az örököse, tehát ez valónak veendő — a zálogjog pedig kitörültetik; ki tehet róla — miért nem halt meg és miért nem volt ez az örököse. — Hiszen az, ha valaki nem tagad valamit, csak nem bűn; — én pl. magam is, ha engem mint gróf Károlyi György jogutódját törlési perben a szatmári törvényszék elé czitálnának, nem jelennék meg, bánom is én, ha Károlyi György minden activ követelését kitörlik is. De ugyan mit tenne a legfőbb itélőszék, ha az a meghaltnak hallgatólag beismert ember pert akarna ujitani azon alapon, hogy ő él. Pert csak az alapperben állott felek ujithatnak, ő pedig az alapperben nem állt, de nem is állhatott, mert már — vagy még akkor — nem élt, perujitás nélkül pedig aligha fogna neki sikerülni az eredeti telekkönyvi állapot helyreállitása.

Általában nálunk gyakran tapasztaljuk, hogy bióságaink mellőzik azon főelvet, hogy csakis azon egyén perbeli cselekvénye jogosult, ki jogositva van a perben állani, s hogy csakis ez esetet feltételezőleg alkottattak meg a perrend szabályai; pedig ez oly alfája a perrendnek, mely alattomban értetik. — Csak az vigasztal, hogy ezen eset kivétel, mely tán elkerülte a tanács figyelmét. *

II.

B.-nek R. S. ellen végrendelet érvénytelenitése iránti perében, a budapesti kir. itélőtábla felperest főleg azért utasitotta el ez uttal keresetével, mert a hagyományosokat perbe idézni elmulasztotta; a m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék azonban 1874. évi november 24-én 9640. sz. a. hozott határozatával a kir. tábla itéletét feloldotta és azt ügy érdemébeni határozathozatalra utasitotta, — főleg azért:

mert e kereset miként leendő eldöntése nem szolgálhat akadályul arra nézve, hogy az emlitett javakra vonatkozólag oly egyének, kik a perben nem állanak, lehető igényüket annak utján érvényesithessék.

Ezen elv enuntiatiója hátrányt nem is fogna okozni azon esetben, ha a végrendelet érvényesnek mondatik ki, mert akkor csakugyan a végrendeleti örökös ellen, ugyanazon végrendelet alapján, melyen az ő örökösödési joga alapszik, ellenében hagyományaikat érvényesiteni.

Ámde mi történik akkor, ha a végrendelet érvénytelennek mondatik ki és a törvényes örökösödés foglal helyt?

Van-e joga a hagyományosnak hagyományát követelni, és ki ellen?

Azt hiszem, hogy miután ő e részbeni jogától semmi birói tény által meg nem fosztatott, ebbeli jogát elvitatni alig lehet. — De ki ellen követeljo?

A végrendeleti örökös ellen? — De hiszen az semmit sem örökölt, vagyis az nem örökös többé, mihelyt kimondatott, hogy a végrendelet érvénytelen.

A törvényes örökös ellen?

Hiszen annak öröklési joga épen azon alapul, hogy a végrendelet nem foglalja az örökhagyónak a törvény szerint igényelt akaratnyilvánitását magában, s ezért mondatott az ki érvénytelennek, ha az egész akaratnyilvánitás érvénytelen, akkor érvénytelennek kell lennie minden következményeinek is.

De van egy harmadik eset is, mely a legfőbb itélőszék által kimondott elv folyománya lehet. A per hatálya csakis az abban állott személyekre lehet kifolyással, miután azonban azon perben, melyben a végrendelet érvénytelennek mondatott ki, a hagyományosok nem állottak, az ő joguk e perben hozott itélet által nem enyészett el arra nézve, hogy a végrendelet érvényét vitassák.

Jó. — Vegyük fel ezen esetet s lássuk mi lesz ennek következménye?

Ha a végrendelet ezen esetben is érvénytelennek mondatik ki, — megszünik minden nehézség. De hát ha a hagyományosok a végrendeleti örökös által fel nem használt vagy fel nem használhatott bizonyitékok birtokába jutván, megtámadják a törvényes örököst, mert ők hagyományosok és a bióság a végrendeletet érvénytelennek kénytelen elismerni.

Közbevetőleg legyen mondva, hogy nekem, az én szerény jogászi felfogásomnál fogva, általában viszásnak tünik fel, hogy valaki egy végrendelet alapján pert inditván, azt vitassa keresetében, hogy e végrendelet érvényes. — Mert passiv legitimatiója csakis ezen alapszik, vagyis csakis e körülmény indokolja, miért kellett neki a törvényes örököst, ki épen azért örököl, mert a végrendelet érvénytelen, bepörölni s ellenében kimutatni, hogy érvényes azon végrendelet, melynek folytán őt

* Ajánlani merjük a kétkedőknek Unger System des österreichischen Privatrechts czimü müvét, különösen annak II. k. VI. fejezetét. „Vom Eintritt in bestehende Rechtsverhältnisse. (II. k. 16. l.)

* Annál helyesebb a figyelmeztetés, mert bizony senkinek sem esik jól, ha elveszti jogszerü vagyonát, sőt tán még fájdalmasabb, ha ez épen rajta kivételesen történik meg. Szerk.

öröklési jog nem illeti, — tehát tartozik a hagyományokat kiadni. Ha csakugyan sikerül — mint ez számtalan esetben valószinü is — a hagyományosoknak oly bizonyitékot állitani elő, melynélfogva a végrendelet érvényessége megállapitandó, a helyzet tarkasága kirivólag tünik szembe. Mellőzve a dolgot szép szinben előtüntetni czélzó frázisokat, az ily itélet lényege ez lenne: A hagyományosok jogositva vannak a hagyományokat követelni, mert a végrendelet, melylyel azok hagyományoztattak: érvényes; a törvényes örökös pedig azért köteles azok kiszolgáltatására, mert ő épen azért lett örökös, mivel a végrendelet érvénytelennek mondatott ki.

Ez tagadhatlanul igy van.

Mindkét esetből azt látom, hogy a legfőbb itélőszéket azon nemes czél vezette, hogy alaki nehézségek miatt ne nehezitse az ügyek eldöntését s egy perből többet ne csináljon

Habár ilynemü könnyüvérüséget, mely az alsóbb biróságok sok felületességét menti, a legfőbb itélőszéknél, melynek csalhatatlansága alighanem több gyakorlati eredményben talál kifejezést, mint a pápának annyira megtámadott csalatkozhatlansági dogmája, a közvélemény aligha fogna helyesleni, — mégis részemről legalább mindig elismerem az oly irány helyes czélzatát, mely nem áldozza fel az anyagi igazságot a rideg alaknak, melynek az ügyvédi furfang (magam is ügyvéd vagyok) annyiszor a valódi igazság hátrányára zsákmányol ki. De annak, hogy valaki ellen a materialis igazságot alkalmazzuk, meg vannak a maga előfeltételei. A legelső az, hogy azt ellenébe alkalmazni lehessen.

(Vége következik.)

Különfélék.

Értesités. Lapunk jövő számához leend mellékelve az igazságügyi rendeletnek 1874-dik évi folyama, egy terjedelmes füzetben. A nagy számmal szaporodott uj előfizetők igényeinek kielégitése végett ugyanis a már a mult évben mellékelve volt iveket ujból felvettük a rendeletek gyüjteményébe ugy, hogy a mellékelendő füzet egy teljes évfolyamot képezend.

Az ügyvédi vizsgáló bizottság f. hó 23-án tartá alakuló ülését. mely alkalommal annak elnöke Szabó Imre semmitőszéki biró következő üdvözlettel nyitá meg a tanácskozást:

Igen tisztelt Bizottság! Ujabb időkben átalában éreztetett hazánkban a kor igényeinek megfelelő rendszeres ügyvédi törvények hiánya.

És mindinkább hangosabban nyilvánult az óhaj, hogy az eddig csak szórványosan előforduló, s fejlődöttebb jogviszonyainknak immár teljességgel meg nem felelő ebbeli törvényeink és szabályaink, rendszeres és kimeritő törvénynyel pótoltassanak.

Ezen óhajtást teljesen indokoltnak is kell elismerni, minthogy a honpolgárok legfőbb kincse, a személy- és vagyon biztonság, főleg a viszonyoknak megfelelő jó törvényekben leli alapos támaszát.

De a legüdvösb törvények is csak helyes alkalmaztatás által nyilványithatják jótékony hatásukat, a törvény alkalmazásánál pedig egyik főtényezőt az ügyvédek képezik.

Hazánk törvényhozása legközelebb az 1874. 34. t. cz. alkotása által az ügyvédi rendtartást törvény által szabályozta, mely törvény az igazságügyminiszteriumnak 1874 decz. 31. kiadott „Szabályrendelet“ és az 1875. február 15. kelt „ügyrendi“ szabályok által nyerték kiegészittetésüket.

Az emlitett törvény az ügyvédi kamarák felállitása által, az ügyvédeket egy részt az előbbi hatáskörükön tul, vagy az ügyvédjelölteket illetőleg, mint az ügyvédek feletti fegyelmi hatóság gyakorlása tekintetében nagy fontosságu jogokkal ruházta fel; — másrészt az ügyvédség elnyerésére főleg jövőre alaposabb készültség, és hosszabb gyakorlati idő lett előszabva; a mi bár terhesnek tünhetik fel az illetőkre, de teljesen indokoltnak mondható, ha fontolóra veszszük, hogy az ügy első birájának az ügyvédnek kellene lenni, és hogy egy jogi államnak főkelléke az ügyvédek qualifikáltsága s minden tekintetbeni megbizhatósága.

Örködni a felett, hogy azok, a kik ügyvédi jogosultsággal felruháztatnak, a megkivántató theoretikus és praktikus készültséggel birjanak, ezen igen tisztelt bizottság feladata leend.

S ha végig tekintek e félszázra menő, egyrészt az igazságszolgáltatás és közigazgatás különböző ágaiban közelismeréssel működő, másrészt a budapesti ügyvédi kamara által megválasztott köztiszteletben álló, kitünő bizottmányi tagok s bajtársaim során, teljes meggyőződéssel nyilvánithatom azt ki, hogy mindenki egész megnyugvással lehet az iránt, miszerint ezen bizottság, bár kellő szigort alkalmazva, mindenkor igazságos és méltányos leend eljárásában s határozatai kimondásában.

Nem hagyhatom ez alkalommal megemlités nélkül, hogy a tisztelt bizottság tagjainak müködése, az anyagi jutalommal arányban teljességgel nem lévő nagy terheltetéssel van összekötve, és a haza iránt nem legcsekélebb kötelességöket és adójukat rójják le az által, hogy a bennük helyezett bizalomnak engedve, kitünő tehetségeikkel egy üdvös czél elérésére közremüködni készek voltak. Részemről akként kivánván az ügy vezetését intézni, hogy a terhek egyenlő felosztása mellett, tisztelt tagtársaim közül mindenki lehetőleg kevéssé érezze sulyát ezen terhes megtiszteltetésnek; ajánlom magamat további szives indolataikba s hajlamukba.

Az ülés ezen, általános tetszéssel és a köztiszteletben álló elnök „éljen“-zésével fogadott beszéd után, az előterjesztett tárgyak elintézésére térvén, határozataiból — mint nem a belkezelésre vonatkozókat s ennélfogva közérdeküeket — kiemeljük a következőket:

1. A vizsgálatok szaktudományok szerint eszközöltetnek, vagyis minden biztos a szaktudományok bizonyos csoportjából fog vizsgálni, mi által a jelölt nem egyoldalu, hanem általános képzettsége válik felismerhetővé, s nem a véletlen határoz, hogy épen azért vettetett vissza, mert a vizsgálók többsége nem egyik, hanem másik tárgyból vizsgálta. — Mely czél elérésére az elnök gondoskodand, hogy a különböző szaktudományok a vizsgálatokon lehetőleg képviselve legyenek.

2. Számos oly kérvények lévén, melyek a kir. itélőtábla által már olyképen, hogy a jelölt vizsgálatra bocsátandó, elintéztettek, de a határidő kitüzése meg nem történvén, e kérvények az ügyvédvizsgáló-bizottság elnökéhez áttétettek; ezekre nézve határoztatott: hogy miután a bizottság az által, ha a vizsgálat letételére való jogosultságot ujabb tárgyalás alá venné, magát a királyi tábla határozatainak felülvizsgálójává látszanék felemelni, mely a határozat hozatalakor e részben illetékes forum volt, — a jogosultság további vitatása nélkül csakis a határidő tüzetik ki, melyről az elnök intézkedik.

3. Kétely támadván:

a) arra nézve, vajjon az osztrák polg. törvénykönyv vizsgálat tárgyát képezi-e? Határoztatott: hogy az osztrák polgári törvénynek csakis az országbirói értekezlet által fentartott vagyis azon részei képezik a vizsga tárgyát, melyek a telekkönyvi rendelettel állanak összefüggésben;

b) arra nézve, hogy a csődtörvény a kivételesen megengedett váltóvizsga tárgyát képezi-e? Határoztatott: hogy miután az illető jelöltek a köztörvényi vizsga alkalmával e törvényből meg nem vizsgáltattak, ezen törvény a kivételes váltóügyi vizsgálat tárgyát képezni fogja annál is inkább, mert e részben csakis az előbbi állapot kivételes folytatása foglal helyt.

Részünkről üdvözöljük az ujonnan megalakult ügyvédvizsgáló-bizottság alakuló gyülését, mint az uj aera fecskéinek egyikét. Hogy hivatásának megfelel, kezeskednek jeles tagjai, kezeskedik különösen a két kipróbált s kitünő harczos: az elnök Szabó Imre és az elnökhelyettes Daruváry Alajos. Oly bizottság, melynek ily két név áll élén, nem enged kételyt, hogy a jövő méltó lesz a táplált reményekhez.

Megemlitjük még, hogy egyidejüleg a „Pesti Napló“ tegnapi számában dr. Kováts Gyula emelt szót az ügyvédi vizsgák kellő szigoritása érdekében, emlékeztetve a magy. váltótörvény alkotása idejéből ennek codificatora Wildner Ignácz nyilatkozatára a magyar ügyvédség felől. Ő ugyanis már a pozsonyi országgyülésen időzte alatt a magyar ügyvédség ujjászervezését is ajánlotta s kezdeményezni kivánta, „de bármenynyire helyeseltettek is ezen a deputatióban elmondott nézetei, mindazáltal az ugy találta, hogy elégséges arról gondoskodni, miként az ügyvédek a specialis váltójogban tartozzanak kellő jártasságot elsajátitani“, mely tárgyban aztán a váltó-törvénynek ismert szakaszai a váltó-ügyvédekről jöttek létre. — Az ügyvédrendtartási törvény által immár a panaszolt hiányok megszüntek; a mi azonban W. J. nyilatkozatában mai nap is még komoly valóság s ezért annak felemlitése ép most igen alkalomszerü, az ama nyilatkozatában sarkal: „hogy a magyar a vele született jószivüségnél fogva a vizsga alkalmával oly könnyen szemet huny a tudatlanság vagy a még károsabb tudákosság előtt“.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

Az örökség és hagyomány birtokba vételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról.

I. Rész.

Anyagi jogszabályok.

Első czim.

Az örökség és hagyomány birtokba vételéről.

I. FEJEZET.

Az örökség birtokba vételéről.

1. §.

Az örökség megnyilta.

Az örökség az örökhagyó halálával nyilik meg.

Az örökös föl van jogositva a megnyilt örökséget elfogadni vagy az örökségről lemondani.

Ha az örökös az örökséget elfogadja, az örökhagyónak minden átszármazható joga és kötelezettsége az örökösre az örökség megnyiltának időpontjában átszállottnak tekintetik.

2. §.

Az örökösök törvény előtti egyenlősége.

Azon körülmény, hogy az örökös a teljes kor hiánya, elmebeli fogyatkozás, vagy más viszonyok miatt a biróságok előtt személyes cselekvési képességgel nem bir, az örökös jogait és kötelezettségeit nem változtatja. Ily személyek helyett azok törvényes képviselői járnak el.

Azon esetekben melyekben a törvény a törvényes képviselők cselekvéséhez a gyám- és gondnoki hatóság vagy jogi személyeknél valamely hatóság vagy testület jóváhagyását kivánja, ezt a törvényes képviselők magok kötelesek a cselekmény véghezvitele előtt kieszközölni.

A biróság eljárása azonban kivéve azon eseteket, melyekben a jelen törvény világosan mást rendel (14. 105. §§.) ugyanaz marad, melynek a törvény szerint helye van azon esetekben, melyeknél törvényes képviseletben részesülő személyek nem érdekelvék.

3. §.

Örökösi nyilatkozat.

Az örökös az iránt: vajjon a megnyilt örökséget elfogadja-e, akaratát, örökösi nyilatkozattal jelenti ki.

Ha az örökös meghal, mielőtt eziránt nyilatkozott volna, ebbeli joga és kötelessége saját örököseire száll át.

Az örökhagyó halálát vagy holttá nyilvánitását megelőző örökösi nyilatkozat hatálylyal nem bir.

4. §.

Irásbeli vagy szóbeli örökösi nyilatkozat.

Ha az örökös a jelen törvény 19. §-ban meghatározott jogi következményt elkerülni óhajtja, tartozik a jelen törvény 100. §. szerint kitüzött határidő alatt az örökség elfogadása iránti nyilatkozatát vagy saját kezüleg aláirott, vagy ha irni nem tud, két tanu előtt saját kézjegyével ellátott irásban a hagyatéki birósághoz beadni, vagy ugyanannál szóval előterjeszteni s jegyzőkönyvbe fölvétetni.

5. §.

Hallgatag örökösi nyilatkozat.

Az örökösnek az örökségre vonatkozólag az örökösi nyilatkozat beadására kitüzött határidő alatt véghez vitt cselekményei az örökség elfogadása iránti nyilatkozat erejével birnak, ha azokból az örökség elfogadására irányult akaratot kétségtelenül lehet következtetni.

A hagyatékhoz tartozó vagyonoknak őrizet alá vételéből, föntartásából, a hagyaték állását tárgyazó nyomozásokból, s az örökhagyó eltemettetésére vonatkozó intézkedésekből az örökség elfogadását következtetni nem lehet.

6. §.

Az örökség elfogadása iránti nyilatkozat föltétlen vagy föltételes.

Az örökséget föltétlenül vagy föltételesen a leltár jogkedvezménye mellett lehet elfogadni.

A leltár jogkedvezményének föntartásán kivül más föltételhez vagy időhöz kötött örökösi nyilatkozat hatálytalan.

7. §.

A föltételes örökösi nyilatkozat szükségessége.

Az, a ki a leltár jogkedvezményét igénybe venni kivánja, tartozik föltételes örökösi nyilatkozatát a 100. §. szerint kitüzött határidő alatt és a fölebbi 4. §-ban előszabott módon még akkor is megtenni, ha korábban örökségi nyilatkozat gyanánt szóló tényeket vitt is véghez.

Minő jogi következménye van ily esetben a föltételes nyilatkozat elmulasztásának, a 40. §. határozza meg.

8. §.

A föltételes örökösi nyilatkozatra való jog.

Az örökhagyó azon tilalma, hogy az örökös föltételes örökösödési nyilatkozatot nem adhat, hatálylyal nem bir.

9. §.

A föltétlen örökösi nyilatkozathoz és az örökség el nem fogadásához való jognak korlátolása.

A ki a biróságok előtt személyes cselekvési képességgel bir, annak szabadságában áll az örökséget föltétlenül vagy a leltár jogkedvezménye mellett elfogadni avagy az örökségről lemondani.

Gyámok és gondnokok a gyám- és gondnoki hatóságnak, jogi személyek törvényes képviselői az általuk képviselt jogi személynek, vagyonbukottak tömeggondnokai a hitelezők választmányának jóváhagyása nélkül sem föltétlenül az örökséget el nem fogadhatják, sem az örökségről le nem mondhatnak.

10. §.

Az örökösi nyilatkozat visszavonhatlansága.

Azon örökös, ki az örökséget föltétlenül vagy föltételesen elfogadta, az örökségről többé le nem mondhat; azon örökös pedig, a ki az örökséget föltétlenül elfogadta a leltár jogkedvezményét többé igénybe nem veheti.

A lemondási nyilatkozat szintén visszavonhatlan.

A ki valamely végrendeletnél fogva reászállott örökséget el nem fogad, ugyanazon örökségre nézve törvényes örökösödési jogát nem érvényesitheti; a köteles részhez (törvényes osztályrészhez) való jogát azonban a végrendeleti örökségről való lemondás nem érinti.

11. §.

Az örökösi nyilatkozat terjedelme.

Ugyanazon örökség vagy örökrész egyes részeire ugyanazon örökös különbözően nem nyilatkozhatik. Az örökségnek vagy örökrésznek egy részére szoritott lemondás vagy föltétlen elfogadás az egész örökségre, illetőleg az egész örökrészre hatályos.

Azon örökös azonban, kit az örökhagyó részben föltételesen, részben föltétlenül nevezett örökösének, vagy a kit részben utó-örökösnek is nevezett, az elfogadást ezen részek valamelyikére szoritani jogositva van.

12. §.

Az örököstársak különböző nyilatkozatainak következménye.

Ha több egyérdekü örököstárs közül egyidejüleg némelyek föltétlenül, mások pedig vagy csak egy is közülök föltételesen nyilatkoznék örökösökül: a leltár jogkedvezményét az is élvezi, ki az örökséget föltétlenül fogadta el.

13. §.

A föltételes örökösi nyilatkozat következménye a leltározás.

Ha az örökös ugy nyilatkozott, hogy az örökséget csak a leltár jogkedvezménye mellett fogadja el, a hagyatéki vagyonokról hivatalból kell leltárt készitteni.

14. §.

A leltározás további esetei.

A fennebbi §. esetén kivül hivatalból kell leltárt készitteni akkor is:

a) hivatalból.

a) ha az örökösödésre hivatottak között gyámság vagy gondnokság alatti személyek vannak,

b) ha az örökösök az országon kivül laknak,

c) ha az örökösök lakhelye vagy életben léte tudva nincs,

d) ha az öröklésre hivatott nagykoru személy fogságban van,

e) ha hitbizományi örökösödés esete áll be,

f) ha az örökség vagy hagyomány hitbizományi helyettesitéssel van terhelve.

15. §.

b) kérelemre.

A hagyaték leltározását kérhetik:

a) azok, kik az örökösödésre s utó-örökösödésre hivatvák és pedig a törvényes örökösök akkor is, ha végrendelet vagy örök szerződés létezik,

b) a köteles részre (törvényes osztályrészre) jogositottak, habár a végrendeletben örökösökül megnevezve nincsenek is,

c) az örökhagyó hitelezői és hagyományosok, habár követeléseik még le nem jártak is még pedig addig, mig valamennyi örökös az örökség föltétlen elfogadása iránt nem nyilatkozott, minden korlátolás nélkül; ha pedig az örökösök az örökséget föltétlenül már elfogadták, csak azon esetben, ha a törvényes idő alatt a vagyon-elkülönözést is kérik és ez elrendeltetik.

16. §.

A hagyatéknak a leltározással kapcsolatos zár alá vétele.

A leltározással egyidejüleg a hagyaték zár alá vételét s gondnoki kezelés alá adását hivatalból kell elrendelni:

a) hivatalból.

a) ha az örökösök az országon kivül laknak,

b) ha az örökösök lakhelye vagy életbenléte tudva nincs,

c) ha az örökösök ismeretlenek,

d) ha az öröklésre hivatott nagykoru személy fogságban van.

17. §.

b) kérelemre.

A hagyatéknak a leltározással egyidejü zár alá vételét és gondnok általi kezelését kérhetik:

a) az örökösök, utó-örökösök és a köteles részre (törvényes osztályrészre) jogosult személyek még pedig az örökösödési bizottmány kiadása előtt azon esetben, ha örökösödési jogosultságukat valószinüvé tették;

b) az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok, de csak a hagyatéki vagyonok elkülönitésével kapcsolatosan.

Az utóörökös kérelmére elrendelt zárlat a hagyatéki vagyonok jövödelmére ki nem terjeszthető.

18. §.

A zárlat föloldása.

A fölebbi §. szerint elrendelt zárlat föloldandó, ha az *a*) alatti esetben a birtokban levő örökösöknek, utóörökösöknek, és kötelesrészre (törvényes osztályrészre) jogositott személyeknek igényeit biztositotta; a *b*) alatti esetben pedig a zárlatot kérők követelései biztositattak.

19. §.

Jogi következménye: *a*) az örökösi nyilatkozat elmulasztásának.

Azt a ki az örökség elfogadása iránt sem nyilván, sem hallgatag nem nyilatkozik (4. 5. §§.) az örökösödési eljárás folyama alatt ugy kell tekinteni, mintha az örökséget el nem fogadná, s neki csak azon joga marad fön, hogy a birtokban levő örökös ellen rendes örökösödési keresetet indithat mindaddig, mig örökjoga el nem évül.

A helyettesitett örökös ugyszintén az utóörökös az egyenes örökös ellenében, a törvényes örökös a végrendeleti, vagy szerződési örökös ellenében a távolabbi törvényes örökös a közelebbi törvényes örökös ellenében, végre azon esetben, ha az örökös az örökösödésre tőle függő fölfüggesztő föltétel teljesitése mellett van hivatva, azok, kikre az örökség a föltétel nem teljesitése esetében végrendeletnél vagy törvénynél fogva átszáll, jogositvák a hagyatéki bíróságnál kérni, hogy az örökös, ha a 100. §. szerint kitüzött határidő alatt nem nyilatkozott az örökség elfogadása iránt, három hónapi határidő alatt örökösi nyilatkozatra, illetőleg a föltétel teljesitésére jogvesztés terhe alatt utasittassék.

Ha az örökös ezen kérelmére még három hónappal meghosszabbitható határidő alatt sem nyilatkoznék, illetőleg a föltételt a hagyatéki bíróság belátása szerint hosszabbra is kitüzhető határidő alatt sem teljesiti, örökösödési jogát elveszti.

A nyilatkozat, illetőleg a föltétel teljesitése elmulasztásának ezen §. szerint jogi kedvezményei csak akkor állanak be, ha a hagyatéki bíróság azok beállását kimondja.

20. §.

b) az örökség el nem fogadása iránti nyilatkozatnak, vagy ha nem jelentkezik örökös.

Ha az örökséget az ki arra legközelébb hivatva van, el-nem fogadja, az örökség elfogadása iránt a végrendelet vagy törvény határozatai szerint legközelebbi örökös van jogositva nyilatkozni.

E joggal azonban csak akkor élhet, ha a 19. §. szerint a nyilatkozat elmulasztásának következményét a hagyatéki bíróság már kimondotta.

Ha örökös nem jelentkezik, ugy szintén akkor is, ha az örökösödésre hivatottak közül az örökséget senki sem akarja elfogadni, az örökség az államkincstárt illeti.

Az államkincstár ez esetben az örökös jogaival és kötelezettségeivel bir; azonban az elévülési időn belül jelentkező örökösnek, kivéve ha ez az örökségről lemondott, az örökséget kiadni tartozik.

21. §.

Az örökség birtokba vétele: *a*) ha az örökjog nem vitás.

Az örökös az örökség megnyilta után föl van jogositva a hagyatéki vagyonokat, ha az örökjog vitássá nem tétetett, önhatalmulag birtokába venni.

22. §.

Ha az örökség átszállása bizonyitva van és vita tárgyát nem képezi, a hagyatéki bíróság az örökös vagy más harmadik jogilag érdekelt személy kérelmére az örökösödésről bizonyitványt ad ki.

33. §.

b) ha az örökjog vitás.

Ha az örökösi nyilatkozatokból vagy az örökösödési bizonyitvány kiadása iránt előterjesztett kérvényekből kitünik,

hogy az örökösödési jog vita tárgyát képezi, ugyszintén akkor is, ha oly személy, ki az örökségre igényt tart, a hagyatéki vagyonoknak más által örökségi jogczimen történt önhatalmu elfoglalása vagy kizárólagos birtoklása miatt birói segélyért folyamodik, a bizonyitmányt annak részére kell kiadni, és azt kell a hagyatéki vagyonok birtokába helyezni, a ki a maga jogát a gyengébb joggal vagy épen minden jog nélkül igénylő vagy birtokló ellenében valószinüvé tette.

24. §.

Az örökösödési bizonyitmány joghatálya.

Azt, kinek részére a bíróság örökösödési bizonyitmányt adott, e bizonyitmány tartalma szerint mindaddig mindenki irányában örökösnek kell tekinteni, mig azok, kik a bizonyitmány ellenében örökösödési jogot igényelnek, a magok erősebb jogát rendes örökösödési keresettel nem érvényesittették.

25. §.

A törvényes határidő alatt inditott örökösödési kereset fölfüggesztő hatálya.

Az örökös a jogerőre emelkedett örökösödési bizonyitmány alapján jogositva van az örökhagyó telekkönyvvileg bekebelezett jogainak a maga javára való bekebelezését kérni, de a 23. §. esetében csak akkor, ha azok, kik ellenkező örökösödési igénynyel léptek föl a bizonyitmány kiadását elrendelő végzés vétele után 45 nap alatt rendes örökösödési keresetet nem inditottak.

Ugyanazon határidő lejárta előtt a telekkönyv tárgyát nem képező hagyatéki vagyonok, ha azok a jelen törvény 16., 17. §§. szerint zár alá vétettek, a bizonyitmányt nyert örökösnek csak akkor adathatnak át, ha ez azoknak, kik ellenében örökösödési jogot igényeltek, igényét biztositja. A határidő lejárta után azonban ha a határidő tartama alatt senki örökösödési keresetet nem inditott, a telekkönyv tárgyát nem képező hagyatéki vagyonok a bizonyitmányt nyert örökösnek átadhatók.

26. §.

A peres örökség zár alá vétele.

Az örökösödési bizonyitmány kiadása után azok, kik a bizonyitmányt nyert örökös ellenében örökösödési jogot igényelnek, a peressé tett örökség zár alá vételét, habár az örökösödési keresetet a 25. §-ban kiszabott 45 napi határidőn tul inditották is, a polgári törvénykezési rendtartás általános szabályai szerint az örökösödési pör birájánál kérhetik.

27. §.

Az örökösödési pör joghatálya a harmadik személyek irányában.

Ha az örökösödési pör birája az örökség zár alá vételét el nem rendeli, az örökösödési kereset eredménye azon személyek jogait, a kik a hagyatéki bíróság bizonyitmánya szerinti örökössel a hagyatékra vonatkozólag jóhiszemüleg terhes jogügyletet kötöttek, még akkor sem érinti, ha a kereső fél az örökösödési pörben nyertes lett.

Ugyanez áll a zárlat elrendelése esetében a zárlat elrendelését megelőzőleg kötött jogügyletekre nézve.

28. §.

A zár alá vett hagyaték kezelése.

A 16., 17., 26. §§. rendelete szerint zár alá vett hagyatéki vagyonok kezelése évenkénti rendes számadástétel kötelezettsége mellett a hagyatéki gondnokot illeti. Ő jogositva van a hagyatéki követeléseket behajtani, a hagyatéki vagyonok jövedelmeit beszedni, s a hagyaték kezelésével egybekötött kiadásokat fedezni.

A nevezetes értékcsökkenés vagy aránytalan költség nélkül el nem tartható ingóságok eladását, valamint a hagyatéki terhek tisztázása végett szükséges eladásokat a hagyatéki gondnok, vagy az örökséghez jogot tartók valamelyikének kérelmére azon bíróság rendeli el, mely a zár alá vételt elrendelte. Ha a gondnok és az örökséghez jogot tartók más egyértelmü megállapodásra nem jutnak, az eladás nyilvános árverésen, különösen az ingatlan vagyonok eladása a telekkönyvi hatóság utján a polgári törvénykezési rendtartás szabályai szerint történik.

II. FEJEZET.

A hagyomány átszállásáról.

29. §.

A hagyomány átszállásának időpontja.

A hagyományos a hagyomány követeléséhez való jogát rendszerint az örökhagyó halálával, ha azonban a hagyomány fölfüggesztő föltétel vagy kezdeti időtől tétetett függővé, a föltétel betöltésével vagy az időpont beálltával rendszerint elfogadási nyilatkozat nélkül nyeri meg.

30. §.

Mily esetben köteles a hagyományos a hagyomány elfogadása iránt nyilatkozni.

A fölebbi §. rendelete alól kivételnek van helye, ha azok, kik a hagyományt el nem fogadás esetében kapnák, a hagyatéki bíróságnál kérelmezik, hogy a hagyományos a hagyomány megtartása iránti nyilatkozatra, és ha a hagyomány tőle függő fölfüggesztő föltétel teljesitéséhez van kötve, ezen föltétel teljesitésére utasittassék.

Ezen esetben a hagyományos a hagyomány elfogadása iránt a hagyatéki bíróság által kitüzött és kérelemre meghosszabbitható határidő alatt nyilatkozni köteles, mit ha elmulaszt, vagy fölfüggesztő föltétel esetében a föltételt nem teljesiti: a hagyományhoz való jogát elveszti. Ha a hagyományos gyámhatósági felügyelet alatt áll, a nyilatkozat iránti felszólitást annak gyámjához vagy gondnokához az árvaszék utján kell intézni.

31. §.

Hagyományi bizonyitmány.

Ha a hagyományra vonatkozó végrendelet érvénye vita tárgyát nem képezi, a hagyatéki bíróság a hagyományos vagy más harmadik jogilag érdekelt személy kérelmére bizonyitmányt ad ki a hagyományról.

Ha nem a hagyományos, hanem más harmadik személy kéri a bizonyitmányt, a hagyomány elfogadását is ki kell mutatnia.

Ha a végrendelet érvénye vitás, a hagyományi bizonyitmány a vita birói eldöntése vagy egyezség általi megszüntetése előtt ki nem adható.

A hagyományi bizonyitmány joghatálya az örökösödési bizonyitmány joghatályával azonos.

A jelen törvény 25. §. a hagyományos tekintetében is hasonszerü alkalmazást nyer.

32. §.

Mikor követelhető a hagyomány.

Ha az örökhagyó másként nem intézkedett, a hagyományos a hagyományt (a hagyomány kielégitését illetőleg a hagyományozott tárgy kiadatását) az örökséget föltétlenül elfogadó örököstől az örökhagyó halála napjától számitott négy hónap elteltével van jogositva pör utján követelni, föltéve, hogy ezen idő alatt a hagyományi bizonyitmányt kieszközölte, és fölfüggesztő föltétel vagy kezdeti időpont esetében a föltétel beállott vagy az időpont elérkezett.

Ha az örökös a leltár jogkedvezménye mellett fogadta el az örökséget a fölebbi föltétel alatt és a négy hónapi határidő lejárta után is csak azon esetben követelhető a hagyomány, ha a leltározás már befejeztetett és a hagyaték értéke az örökhagyó tartozásain fölül a hagyományokat is fedezi.

A hagyomány kifizetése vagy kiadása körüli késedelem következményeinek, a hagyományozott tárgyon fekvő terhek viselésének és az arra forditott költségek megtérítésének kérdését a kötelmi jog szabályai szerint kell eldönteni.

33. §.

A kielégitett hagyományos felelőssége, ha az örökhagyó hitelezői kielégitést nem nyernek.

A hagyományos az örökhagyó kötelezettségeiért rendszerint nem felelős; ha azonban az őt illető hagyományra néve kielégittetett, az örökhagyó azon hitelezőit, a kik az örököstől vagy a hagyatékból kielégitést nem nyertek, hagyományának értéke erejéig, s több ily hagyományos hagyományaik értéke arányában kielégiteni kötelesek.

*

A hitelezők ezen joga a hagyományos kifizetésétől számitott két év alatt, és ha a hitelező követelése a kifizetéstől számitott egy év után járt le, a lejárattól számitott egy év alatt elévül.

34. §.

Az örökös joga, ha minden hagyományos teljes kielégitést nem nyerhet.

Ha a hagyatéknak azon részét, mely az örökhagyó adósságainak kifizetése után fönmarad, a hagyományok teljes kielégitést nem nyerhetnek, az örökös és a hagyatéki gondnok jogositvák a hagyományok kielégitését mindaddig elhalasztani, mig ez iránt egyesség nem jön létre vagy a vita-kérdések póruton el nem döntetnek.

Azonban az örökösnek és a gondnoknak jogában áll a hagyaték maradványát a hagyatéki bíróságnál letenni, sőt ezt a hagyományosok bármelyikének kérelmére tenni kötelesek.

Második czim.

Az örökség birtokbavételével kapcsolatos jogviszonyokról.

I. FEJEZET.

Az örökös jogai és kötelezettségeiről.

35. §.

Az örökhagyó jogainak és kötelezettségeinek átszállása.

Az örökség birtokba vételével az örökhagyónak vagyonjogi viszonyait tárgyazó jogai és kötelezettségei az örökösre szállnak át. Az öröktársakat e jogok és kötelezettségek örökösödési részeik aránya szerint illetik.

36. §.

Azon jogok és kötelezettségek, melyek az örökös személyében egyesülnek, a mennyiben a törvény ellenkezőt nem rendel, az örökség megszerzése által megszünnek.

37. §.

Az örökhagyó végrendeletének teljesitése iránti kötelezettség.

Az örökös köteles az örökhagyó végrendeletét a lehetőségig teljesiteni; különösen a hagyományosokat a nekik szánt hagyományokról azonnal értesiteni, mihelyt a végrendelet tartalma tudomására jutott. Ha a hagyományos gyámság vagy gondnokság alatt van, az örökös az illetékes árvaszéket tartozik értesiteni.

38. §.

Joghatálya: *a*) a föltétlen.

Az örökös az örökség föltétlen elfogadása esetében az őt mint örököst terhelő kötelezettségeket a hagyaték értékére való tekintet nélkül köteles teljesiteni.

39. §.

b) a föltételes örökösi nyilatkozatnak.

Azon örökös, a ki az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett fogadta el, az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak csak a hagyaték értéke erejéig felelős.

Ezen érték meghatározásánál az örökhagyó és a föltételesen nyilatkozó örökös között létező kötelezettségek, melyek a hagyaték értékét kevesbitik vagy szaporitják, továbbra is fönállóknak tekintendők.

Azon örökös, a ki a hagyatékhoz tartozó tárgyakat a leltározás alól eltitkolás vagy elrejtés által elvon, a leltár jogkedvezményétől elesik.

40. §.

c) a föltételes örökösi nyilatkozat elmulasztásának és az örökség önhatalmu elfoglalásának.

Ha az, a ki az örökséget önhatalmulag birtokába vette (21. §.) az iránt, hogy az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett fogadja el, nem nyilatkozik, az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak azon módon felelős, mintha az örökséget föltétlenül fogadta volna el.

Ha az, a ki az örökségre igényt tart, a záralá vett hagyatékot, mielőtt a hagyatéki bíróság a zárlatot föloldotta, vagy a vita tárgyát képező örökséget, melynek birtokában a 90. §. szerint meg nem hagyatott, önhatalmulag elfoglalja, azon fölül hogy a valódi örökösnek teljes kártérítéssel tartozik, az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak szintén a fölebbi módon felelős, még azon esetben is, ha örökösödési igényét érvényesiteni nem tudja, de csak annyiban, a mennyiben ezeknek követelése a hagyatékból ki nem telik, és a valódi örökös ellen nem érvényesithető.

Ezen jogkövetkezmény csak akkor áll be, ha a hagyatéki bíróság annak beálltát kimondja. (19. §.)

41. §.

A hagyatéki hitelezők kielégitése és egybehivása: *a*) az örökös által.

Az örökös még azon esetben is, ha az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett fogadta el, az örökhagyó hitelezőit és a hagyományosokat bírósági beavatkozás nélkül tartozik kielégiteni.

Azonban az örökösnek, hagyatéki gondnokoknak és ha az adósságok kielégitése a végrendeleti végrehajtóra bizatott, ennek is jogában áll az örökösi nyilatkozat beadására kitüzött határidő alatt az örökhagyó hitelezőit a hivatalos lapokban közzéteendő hirdetményben fölszólitani, hogy követeléseiket 30, legfelebb 60 napi határidő alatt a fölszólitásban kijelölt közjegyzőnél jelentsék be.

Ezen határidő lejártáig az örökös, hagyatéki gondnok, vagy végrendeleti végrehajtó azon hagyatéki hitelezőket, kiknek követelése jelzálog által biztositva nincs, kielégiteni nem tartozik.

42. §.

b) gondnok által.

Ha azon örökös a ki föltételesen nyilatkozott örökösnek, az örökhagyó hitelezőit és a hagyományosokat önmaga kielégiteni nem akarja, jogositva van gondnok kinevezését kérni; ennek azonban a hagyatéki összes vagyonokat kezelés végett átadni tartozik.

Ezen esetben a gondnok az adósságokat és hagyományokat azon módon tartozik kielégiteni, a mint ezt az örökös tartozott volna tenni.

A gondnok az örökösnek számadással tartozik s költségeit és dijait a hagyatéki tömegből követelheti.

Ha a kedvezményes örökös az örökhagyó tartozásait és a hagyományokat a tömegből maga elégiti ki, s ez által a tömeg kimerittetik, a tömegből kielégitést nyert hitelezőktől és hagyományosoktól költségei megtérítését és fáradságához mért jutalmát követelheti.

43. §.

Jogkövetkezménye *a*) ha valamelyik hitelező nem jelentkezik.

Az összehivás folytán nem jelentkezett hitelezők, ha a hagyaték értékét a jelentkező hitelezők követelései, és az ezek után kielégitendő hagyományok kimeritik, követeléseiket, a mennyiben azok jelzálog által biztositva nincsenek, a leltár jogkedvezményét igénybe vett örököstől és a hagyatékból nem követelhetik.

44. §.

b) ha az örökös az egybehivást elmulasztja.

Ha az örökös, hagyatéki gondnok, vagy végrendeleti végrehajtó a 41. §-ban foglalt hirdetmény kibocsátását elmulasztják és mégis a nálok jelentkező hitelezőket kielégitik, magokat azzal, hogy az örökség értéke az örökös ellen támasztott összes követelések kielégitésére elégtelen, nem védhetik, hanem az általuk ki nem elegitett hagyatéki hitelezőket azon összegben tartozik kielégiteni, mely összeg azon esetben jutandott nekik, ha az örökség az összes hagyatéki hitelezők aránylagos kielégitésére fordittatott volna.

(Folytatása következik.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-Társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 13 sz. Budapest, 1875. márcz. 30.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“ Vajkay Károly urtól. — A magyar büntetötörvénykönyvi javaslatról. — Törvénykezési szemle. A semmiségi panaszról, mint jogorvoslatról a bünvádi eljárásban. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — Az exceptio solutionis kérdéséhez. I. Dr. Berkovits Ferencz, ügyvéd urtól. — II Ótócska Károly, ügyvéd urtól. — A legfőbb itélőszék gyakorlatából. — Különfélék.
MELLÉKLET: Rendeletek.

Előfizetési felhivás
a
„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlap-kiadó-hivatalába, intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“

Jogtörténeti adály Vajkay Károlytól.

V. Gondoskodás az árvákról.

A kolozsvári tractátus — e tekintetben a szászok statutumainak nyomdokait követve — a gyámságot s általában az árvák személye és vagyonának gondozását tárgyazó rendelkezéseket is bevoná az örökjog keretébe.

Lehet, hogy ezen osztályozás és sorozás nem felel meg azok kivánalmainak, kik csak a paragraphusokba szedett tudományt ismerik el tudománynak. Az élet ellenben igen könnyen megbarátkozhatik vele Mert ez rendszerint az emberi sziv természetadta vágyainak megnyugtató kielégitését szokta első sorban keresni, s ha e czélt elérheti: szivesen feláldozza a szigoruan következetes rendszerességk követelményeit; mig ellenben ama általunk jelzett fajtája a tudománynak rideg jelszavául csak azt vallja: et si fractus illabatur orbis — csak a rendszer maradjon menten és sértetlenül!

Elismerjük tehát, hogy az általunk tárgyalt tractátus a gyámság iránti intézkedések felvétele által a rendszeretlenség sulyos bünébe esett. De talán megbocsátandja e vétkét mindenki, a ki figyelmére méltatja azon körülményt, hogy a halála közeledésén tünödő családatya keserü elmélkedései nem állapodnak meg azon kérdésnél: mi történend elhunyta után vagyonával? hanem kiterjednek és talán nem mellékes, hanem főtárgyul arra is: ki viselendi a támaszuktól megfosztott árvák gondját, ha nem is atyailag — mert erre senki sem képes — de mégis hiven és lélekismeretesen? az ezen utóbbi kérdésre lelt megnyugtató válasz képezvén egyszersmind egyedüli biztositékát a vagyonra vonatkozó rendelkezések értékének is. Nélküle a leggondosabban gyüjtött vagyon mellett is az árvák csakhamar azoknak állapotjára jutandnak, kiket a népdal az ággal hoz kapcsolatba és pótolhatatlan Eötvösünk a „Megfagyott gyermek“-ben eszményitett.

Mi tehát érdeméül rójuk fel a tractátusnak, hogy az örökjog szabályozásánál az nem feledkezett meg az árvákról sem. Mint csak kontárkodó dilettánsok ezt bátran tehetjük; mert eme szerencsésb minöségünknél fogva nem küzdünk a czéhképes mesterek nehézségeivel, és nem kénytelenittetünk helytelennek nyilvánitani a különben helyesen elmondottat csak azért, mivel a bevezetésben foglaltatik az, mit mi talán, mint szerzők, egyéni izlésünk szerint az elöszóban terjesztettünk volna elő.

Ha rendszeres munka irására ösztönözne személyes hiuságunk; ha nem érnök be a becses anyag gyüjtőjének és ismertetőjének szerényebb és igénytelenebb szerepével: most, midön a gyámságra térünk, ismét bő alkalmunk, de söt talán kötelességünk is volna kimeritő párhuzamot vonni a római és német jogrendszer elvei közt. Mert ugyanazon elvi ellentétre akadunk e tárgynál is s ugyanazon egymástól messze távolban fekvő kiindulási pontokra, melyeket a végrendeletek tanánál ismertettünk, s melyek a gyámság intézményének szabályozására is kihatottak itt is, amott is.

De nem akarjuk a nagyrabecsült olvasó türelmét kínpadra hurczolni; föleg azért nem, mert bevallani kénytelenittetünk, hogy a német jognak a gyámságra vonatkozó szabályait a német birodalomban is majdnem mindenütt leszoritotta az élet teréről a római jog s hazai közönséges jogunk is Verbőczy vezérlete mellett e tekintetben — habár nem minden ingadozás nélkül — fővonásaiban szinte a római jog lobogója alá sorakozott. Bekövetkezett a gyámságnál is, mit jeles romanistánk, dr. Hoffmann Pál, „Institutiók“ czimü, roppant nagy fáradsággal összeállitott müve 656. lapján az örökjog természetszerü fejleményéről mond, s mit — mert az alapeszmét bizonyára nem volnánk képesek hasonló mély tudományossággal ujra szövegezni — saját szavaival szabadjon idézetképpen bemutatnunk: „A nemzedékek vagyonbeli folytatólagossága kétféle elv szerint rendezhető: az egyik a családból, mint a nemzedékek változását paralyzáló és történetien-létszeres közületi egységből indul ki, a másik az egyedből, mint a család természeti kapcsolatától elszakadt és önállósult tényezőből. A családiság elvén nyugvó öröklési rend a természetiesre szoritkozó primitiv jogérzék uralma alatt dívik, a midön az egyed többé-kevésbbé még a családi, nemzetiségi és törzsi tagolat által absorbeáltatik és a véregység természeti köteléke az összes életviszonyokon átfüzödik; az egyediesség elvére fektetett öröklési rend ellenben a jogérzék culturai fokán

támad, a midőn a természeti kötelék meglazul, az élet szabad műalkotás eredményeként alakul és annak sulypontja az egyeden jelenkezik, mint ki az ő világát maga látszik teremteni. — A családiság elve Róma őskorában a patriciusi g e n t e s közt divatozhatott, de a XII-táblás törvényben az egyediségi elv immár tulnyomó, és a rómaiak nemzeti örökjoga további fejlődésében ahhoz mindvégig ragaszkodott."

Ugyanezen fejlődési lefolyást észlelhetjük a gyámság intézményénél is. A „természetiesre szoritkozó primitiv jogérzék" álláspontjára helyezkedett német jogot a közmüveltség emelkedésével tulszárnyalá a „culturai fokon álló jogérzék" segélyével a római jog. Ez utóbbinak pedig nálunk akadtak már most oly lelkesült, buzgó és képes terjesztői: miszerint fel sem szabad tennünk, hogy annak a gyámságra vonatkozó szabványai közöttünk általánosan ismertek ne volnának. Ily körülmények között talán szerénytelenség vádjával is sujtathatnék az, ki daczára annak, hogy már oly időben nőtt fel, midőn a római jog még nem volt a divat kegyencze, ez utóbbi szabványainak tüzetesebb ismertetéséhez fogni merészelne olyanokkal szemben, kik azt nálánál bizonyosan jobban ismerik. Szoritkozunk ez oknál fogva egyedül a nálunk — legalább e neve után — kevésbbé ismert német jog nehány elvének kiemelésére, a mennyiben ezeknek ismerete hazai általános jogunk fenérintett ingadozására és az itt tárgyalt kolozsvári jogra is némileg világot vethetnek.

A családiság elve, mely, mint láttuk, oly döntő befolyást gyakorolt a német örökjogra, érvényesitette befolyását a németek gyámsági intézményeire is. A német család védszövetség volt; szövetsége olyanoknak, kik védelemre szorultak, másokkal, kik védelmet nyujthattak. A családfőnek, a védnöknek jogkörét a védelmi jog és védelmi kötelezettség szabályozták. A mely pillanatban megszünt védképessége: megszünt jogköre is. Következőleg nem ruházhatta át védnöki jogát másra, s igy nem rendelhetett árváinak gyámot sem. Az árvák személye és vagyonának védelme iránt tehát csak az általános jogrend intézkedhetett, nem pedig a családfőnek egyedi akarata. E szerint a végrendeleti gyámságot (tutela testamentaria), melyet a római jog helyezett későbbi „culturai" kifejlésében előtérbe s a Ht. I. 112. czimének 2-ik §-ában is érvényre juttatva találunk — a római jognak behatása által még meg nem hamisitott ősnémet jog nem fogadhatta intézményei körébe. A római háromféle gyámság: tutela testamentaria, legitima, dativa helyett a németek közönséges joga a gyámságnak kizárólag a következő három nemét ismerte: g e b o r e n e, g e k o r e n e und g e g e b e n e Vormundschaft, a született, választott és rendelt gyámságot.

Mindháromról — de tárgyunk által korlátoltan, csak annyiban, a mennyiben á r v á k r ó l van szó, nem pedig a nemi gyámságról vagy egyéb fogyatkozások miatt védelemre szorulókról — nehány rövid megjegyzést nem mellőzhetünk.

S z ü l e t e t t g y á m n a k — geborener Vormund, — vagy azon műnyelv szerint, melyet a magyar joggyakorlat alkotott: talán t e r m é s z e t e s é s t ö r v é n y e s g y á m n a k a német jog mindig azt tekintette, a ki az árvának esetleges örököse leendett, a legközelebbi várományost, s igy azt, kinek érdekében állott, hogy az árva jogaiban saját jogait is megvédje. Ugyanazon elvet követte tehát e tekintetben a német jog, melyet a Ht. I: 113 czimének 4-ik §-ában is kifejezve találunk: „successio bonorum sit causa tutelarum." Kapcsolatba hozva ezt a németeknél az örökösödési sorrendre vonatkozóan széles körben divott perenteláris vagyis törzsi rendszerrel és a fiágnak ugyanott szokásos kedvezményezésével; kapcsolatba hozva továbbá az örökség átszármazásának azon elvével, hogy az minden közvetités nélkül az örökhagyó halálának pillanatában száll át az örökösökre: önkint következik, hogy a német jog r e n d s z e r i n t i s z a b á l y a mindig az árvának legközelebbi fiági férfi rokonát hitta meg a gyámságra, s ezt a családapa ezen tisztségből ki sem rekeszthette, mivel annak gyámsági joga és kötelezettsége a családapa halála perczében azonnal de jure éledt fel. Helyesen mondhatta tehát a legrégibb lübecki jog latin kézirata: „Quicunque mundiburdius (gyám) debet fieri, latere gladii (németül: Schwertmagen, azaz: fiági férfi rokon) d e b e t processisse." Kivételnek addig, mig fiági férfi rokon létezett, a római tutela extraordinaria seu irregularis módjára, csak az anya tekintetében volt helye, és — a magdeburgi városi jog és a Sächsisches Weichbild czimü jogkönyv tanusága szerint, melyek az anyát is határozottan eltiltották a gyámságtól — az anyára nézve is csak ott, hol a törzsi jogok megengedték, hogy gyermekeivel férje halála után is folytathassa a házközösséget és ott is olykép, hogy az anya, mint nem védképes, korlátolt cselekvési képességének kiegészitéseül a legközelebbi fiági férfi rokonnak mint gyámtársnak éljen segédkezésével és ha ujra férjhez menne, gyámsága azonnal megszünjék; mely kivételben talán némi hasonlatosságot fedezhetünk fel a római joggal és a Ht. I. 113. cz. azon rendelkezésével: „Mater, quamdiu titulum et nomen mariti sui praemortui gesserit et a d s e c u n d a s n u p t i a s s e n o n t r a n s t u l e r i t, tutelam filii et filiae gerere exercereque permittitur". E korlátozást azonban a német jog utóbb enyhitette, s ez — a m o s t o h a a t y á k érdeme.

Nem szabályozta a német jog egyöntetüen azon kérdést sem: ki hivassék meg a gyámságra, ha egyetlen fiági férfi rokon sem léteznék többé? A bövitett szász tükör, az ugynevezett kis császári jog, a magdeburgi jog sat. végkép kizárják a nőági rokonokat a gyámságból és kötelezik a birót, hogy fiági rokon nem létében hivatalból és tekintet nélkül a nőági rokonokra rendeljen az árvának gyámot — g e g e b e n e r Vormund —; ellenben a sváb tükör — Schwabenspiegel — 319-ik czimében, a későbbi lübecki jog és az augsburgi statutumok más szavakkal ugyanazon rendelkezést tartalmazzák, melyet a Ht. I. 116. cz. 1. §-ában is feltatálunk: „Foeminei sexus cognati, non aliter, nisi deficientibus per omnia fratribus virilis sexus, seu agnatis, ad tutelam exercendam admittuntur". A fiág teljes kihalása után következhetett a gyámságban a nőág is.

Eme rendelkezésekben nem nehéz felfedezni azon féltékenység nyomait, mely a nőági rokonokban a fiág jogai után kapzsian áhitozó született ellenségeket gyánitott mindig, s eredményezé azt is, hogy hármas törvénykönyvünk, I: 119. czimében, még oly esetre vonatkozóan is, midőn k i v é t e l e s e n megengedtetett, hogy valaki ősi javaira nézve végrendeleti gyámot rendelhessen gyermekeinek: szükségesnek látta megjegyezni: „filios suos, cui maluerit, protegendos testando committere poterit, n o n t a m e n c o g n a t i s . . . . . nisi forte bona et jura possessionaria utrumque sexum manifeste sequantur, atque concernant; nam hoc casu etiam cognatis suis pupillos et filios suos tutandos submittendi habet potestatem;" mely idézet — mellesleg legyen megjegyezve — bizonyitja talán azt is, miszerint a hármas törvénykönyv, daczára annak, hogy a római jogból a végrendeleti gyámság intézményét átvette, ott, hol családi vagyonjogokról vagy inkább va-

gyonjogok családiságáról volt szó, azös német jognak a "geborene Vormundschaft"-ra vonatkozó, „primitiv jogérzék"-ből fakadt elveit hiven megörizte oly későbbi korszak számára is, melyben azt a germán népjogok és jogkönyvek törzsökös területéről a „culturai fokon álló jogérzék" már rég elseperte. Talán ráakadandunk ezen merevségnek jelenségeire egyébiránt a kolozsvári tractatusban is, és talán felismerendjük abban is azon kapcsolatot, melyet a német jog az örökjog védelme és a gyámság közt felállitott, s melynek köszönhetni leginkább a tudomány azon nagy jelentőségü felfedezését, hogy az eredeti német jogban a gyámság tulajdonképpen nemis a gyámolt, hanem a gyám jogainak védelmére volt hivatva. A római jog köztudomás szerint az ellenkező irányt követte és talán éppen azért nem bizta a véletlenre annak meghatározását: ki legyen az árva gyámja? hanem bizta a választást első sorban a leghivatottabb tényezőre — az atyára.

Azonban helytelen mulasztással vádoltathatnánk, ha elhallgatnók, hogy az adott keretben a német jog is gondoskodott lehetőleg arról, hogy a bizalmat nem érdemlő családtag az általános jogrend által reá ruházott gyámságtól megfosztathassék. Alapot, alkalmat és eszközt szolgáltatott ehhez ama jognézet, hogy a védelemre szoruló családtagok védelme nemcsak egyes védképes családtagoknak, hanem az egész családnak kötelessége s igy a gyámság is tulajdonképpen a családi védkötelezettségnek teljesitése átruházott hatáskörben, melynek pontos és hü betöltése fölött a család tartozik örködni. Azon hatáskört tehát, melyet a római jog a consilium necessarium (családtanács) mellett a cura publica számára tartott fenn, az ösnémet jog kezdetben egészen a családra ruházta volt, s ezen elv keresztülvitelében oly következetességet fejtett ki, hogy még az atyának sem adományozta a rómaiak atyai hatalmát, ennek sem tulajdonitott potestast, hanem ezt is csak gyámnak tekintette s igy ezt is a családi felügyeletnek rendelte alá, mint ezt nemcsak a népjogok, például a nyugoti góthoké IV. 2. 13. §-ában, hanem sokkal későbbi kutfők is, mint a sváb tükör 48. és a német-szász Landrecht I. r. 11-ik czimei határozottan tanusitják. A család jogositva volt minden oly esetben, melyben a gyám jogosultságával visszaélt vagy tehetetlennek és képtelennek bizonyult, azt állásától elmozditani és helyette a családtagok közül más gyámot rendelni; mely hatáskörét a családnak némely részszerü jog, például az 1276-ik évi augsburgi szabályzat odáig terjesztette, hogy a családtagok többségének bizalmatlansága is elegendő okul szolgált arra, hogy a különben hivatott családtag a gyámságból kirekesztessék.

E jogból fejlödött a németeknél a r e n d e l t gyámság. A családi védjog mellett azonban az idők folyamában kifejlett a királyi védjog is; melyben kezdetben csak azok részesittettek, kik családi védelmet nélkülöztek — mint a 660-ik év körül összeállitott formulae gyüjtője, Markulf, mondja: Rectum est, ut regalis potestas illis tuitionem impertiat, quorum necessitas comprobatur: — később pedig mindazok is, kik, tartoztak legyen bár valamely családi kötelékhez, akármily okból védelemre szorultak. Nagy Károly ez alapon hagyta meg minden köztisztviselőnek, hogy az árvákat, özvegyeket, szegényeket s általában az oltalomra szorulókat védelmük alá helyezzék, s ily uton haladva, nem sok idő kellett ahhoz, hogy a királyi védjog, mely addig csak mint kisegitő szerepelt a családi védjog mellett, ez utóbbi fölé helyezkedjék, és hivatását ez utóbbinak nemcsak pótlásában, hanem ellenörzésében is keresse. Igy keletkezett a németek területén a főgyámhatóság, melyet a királyi s illetve császári hatalom hanyatlásával minden területi felsőbbség, város és a patrimoniális jogszolgáltatás alapján minden földesur is magához ragadott, s mely nem sokáig érte be azon alárendeltebb szerepkörrel, hogy a családi gyámságot ellenörizze, a gyámot számoltassa, az árvavagyon biztonságára felügyeljen, a gyám és árva közt fenforgó ügyletekben az utóbbinak védelméről gondoskodjék stb., hanem a gyámrendelést csakhamar kizárólagos jogául tekintette, szabályul állitva fel a tételt, hogy a született gyám csak az esetben foglalhatja el eme tisztét, ha abban a főgyámhatóság által m e g e r ö s i t t e t i k. Kitünik ez már a sváb tükör 325. cziméből is; de még inkább az 1548-ik évi Reichspolizeiordnung 31. czimének eme szavaiból: „dass ein jeglicher Vormünder — — sich der Vormundschaft nicht unterziehen soll, die Verwaltung sei ihm denn zuvor durch die Obrigkeit decernirt und befohlen." Szabály lön ennélfogva azontul német földön a bíróság által r e n d e l t g y á m s á g — gegebene Vormundschaft —; melynek kutforrásaul azonban mindig a királyi védjog tekintetett, vagyis mint a Ht. I. r. 115. czime nálunk mondja: „Tertia tutela dicitur dativa, quia datur a principe," habár m á s p a t r o n u s rendelte is azt. Azonban ekkor is megköveteltetett még mindig, hogy a főgyámhatóság, a gyám kirendelése előtt, az illető család véleményét meghallgassa.

Ezen intézkedés folytán a született gyámság jelentősége mindinkább elhalványult; de elvonatott általa a német gyámság harmadik nemének, a választott gyámságnak — gekorene Vormundschaft — létalapja is az itt egyedül szóban forgó árvák tekintetében. Mindamellett kötelességünk ez utóbbiról is röviden megemlékezni.

A német jog a rómainak a cura és tutela — a gyámság és gondnokság — közt tett megkülönböztetését, melyet a Ht. I. 124. czime a magyar jogban is meghonositott, nem ismeri. Német jog szerint minden védelemre s igy harmadik személyek irányában képviseletre szoruló egyén ugyanazon nemü g y á m s á g alatt áll. Nök ez alól — mint ez, módositással a férjes nökre nézve, az 1874. XXIII. tczikk meghozataláig Magyarhonban is igy volt — ösnémet jog szerint tulajdonképpen soha sem szabadultak fel, minthogy a hajadon teljeskoruvá csak férjhezmenetel által válhatott, de ekkor férjének védhatalma, tehát ismét gyámság alá került. Ellenben a család férfi tagjai már gyermekkorban tartattak képeseknek önönmaguknak és másoknak is megvédésére, és ugyanazért azon pillanattól fogva, melyben fegyverviselésre jogositottaknak, másrészt hadkövetésre kötelezetteknek tekintettek — vagyis, mint a németek mondák: zu ihren Jahren kamen: — az önjoguak sorába léptek. E kor az angolszász és nyugoti góthoknál már 10, a legtöbb német törzsnél pedig 12 é v v e l állott be, mint erről a kis császári jog 2. r. 17. czime is tanuskodik. Ugy látszik azonban, hogy csakhamar veszélyesnek ismertetett fel ezen igen korai önjogusitás, s e miatt az ebből az illetőkre háromolható hátrányok kikerülése végett azon törekvés kezdett érvényesülni, hogy a nagykorusitás határideje minél későbbre halasztassék, habár a rómaiak 25 éves határvonala — melyet nálunk, ha nem csalódunk, mostani iskolarendszerünk akar kéz alatt polgárjoggal megajándékozni — az adott tényleges viszonyok követelményeivel nem is látszott megegyeztethetőnek. Ezen igyekezetnek tulajdonitandó, hogy már a germán népjogok néhányában, jelesül a ripuári frankokéban és a burgundiban, ama határidőül a 15-ik év emlittetik; a legtöbb későbbi német jogban — igy mai napig a német főnemesség jogában is — a

*

18-ik, a szász tükört követő jogokban a 21-ik, a görliczi hübéri jogban pedig a 24-ik év betöltésétől tétetett a nagykoruság függővé. Nehogy azonban ezen az előbbihez képest korlátozó intézkedés jogfosztás szinezetét öltse fel: annak sulya az által enyhittetett, miszerint megállapittatott, hogy oly ifju, ki az előbbi nagykorusági határidőt, 12-ik évét, elérte: cselekvésképességgel ugyan, azonban nem teljessel birónak tekintessék, és minden oly ügyének elintézésére, melyben még másnak védelmére szorul, önönmaga választhasson gyámot." Az ily ifjak aztán napjaikhoz — zu ihren Tagen — jutottaknak neveztettek, megkülönböztetésül azoktól, kik a teljes cselekvésképességhez szükséges éveket is betöltötték (zu ihren Jahren gekommen sind), s igy azokra vonatkozóan körülbelül oly jogállapot létesült, minőt a Ht. I. r. 111. czime a legitima és perfecta, a törvényes és teljes korra nézve különböztetett meg. Jelentősége ezen állapotnak azonban, mint már emlitők, a fögyámhatóság intézményének szilárdulásával mind inkább elenyészett, mert csakhamar szabálylyá vált, hogy a választott gyámnak is szüksége van hatósági megerősitésre; sőt a sváb tükör, 310. czimében, már azt is kimondhatta, hogy a napjaihoz jutott egyén előbbi gyámját csak az esetben változtathatja, ha elégületlenségét kellően indokolhatja, különben pedig azt akaratlanul is továbbra megtartani köteles. A Ht. I. 124. czime tehát tartósabban ragaszkodott az ősnémet jog eredeti elvéhez, mint maga a német jog.

Ezek kiegészitéseül felemlitjük még, hogy kezdetben a gyámság elvállalására német jog szerint senki sem köteleztethetett. A gyámság jog volt s nem kötelezettség. Később azonban némely részjogokban már ráakadni oly intézkedésre is, mely szerint azon született gyám, ki eme tisztség terheit elvállalni vonakodnék, kapcsolatos örökjogának elvesztésével fenyittetett. Legutóbb — kétségtelenül már a római jognak behatása alatt — a németeknél is munus publicum vagy civile personale leve a gyámság, melytől az arra meghivott csak törvényes mentő okok fenállása esetében menekülhetett; fentartatván azonban itt is a szabály, hogy a gyámság csak virile officium, vagyis hogy nők gyámságra nem képesek. Nem követte ily engedékenyen a német jog a rómait a gyám dijazása kérdésében. A római jog szerint, mint tudjuk, a gyám szolgálatai operae liberales, melyekért dijazást az nem követelhet. Evvel ellentétben kifejlett a körültekintőbb és bölcsebb — prudentes et circumspecti — németeknél a tutela fructuaria — gyümölcsöző gyámság — intézménye, mely különféle váriansok mellett, lényegileg egybehangzóan azon rendelkezést emelte érvényre, hogy a gyám a gyámolt vagyonát leltár mellett tartozik ugyan átvenni s arról számolni is, de természetben megtartani csak az ingatlanokat köteles, a vagyon többi részeit pedig tetszése szerint értékesitheti és gyümölcsöztetheti, mindannyi jövedelmet saját hasznára fordithatván oly feltétel mellett, hogy ezért a gyámoltat élelmezze, ruházza és neveltesse. Későbbi időkben azonban a németek is megsokalták eme tulságos bőkezüséget s helyébe azon intézkedés lépett a legtöbb részjogban, hogy a gyám a gyümölcsökről is számolni tartozzék, de fáradsága fejében dijazást nyerjen, mely rendszerint a jövedelem bizonyos hányadrészében állapittatott meg, a mint ezen példát az 1715: 68 magyarországi törvényczikk 12-ik §-a is követte. A tutela fructuaria elvéhez azonban eme változás daczára folyton állhatatosan ragaszkodott a német jog és pedig ugy annyira, hogy szabályul állithatta fel azt, hogy még oly esetben is, midőn az egyik házastárs elhalálozása folytán, a tulélő házastárs gyermekeivel a házassági vagyonon megosztozik, az atya vagy anya se tartozzék a gyámsága alatt vele egy háztartásban maradt gyermekeit sajátjából eltartani, hanem tegye ezt csak kiadott osztályrészük jövedelmeiből. *

Mindezek előrebocsátását szükségesnek találtuk. Most már nyugodtabban áttérhetünk a kolozsvári tractatusra és — hol szükséges — a szászok statutumára azon öntudattal, miszerint minden olvasónk képes leend bővebb utbaigazitás és magyarázat nélkül a két szabályzatban, e tárgyra vonatkozóan, a római jogelemeket a németektől elkülöniteni s meghatározni, hol közelitenek azok inkább a primitiv, s hol a culturai jogérzék fokához? Mi most már elhallgathatunk. Szóljon a tractátus.

A IX. titulus „A tutorságról" ezeket tartalmazza:

„1. Mivelhogy gyakorta történik, hogy mind a férfi s mind az asszonyi állat meghal és apró neveletlen árvákat hagynak utánok; avagy ha az anyjok megmarad is, de az atyjuk látván, hogy nem illendő az árvák gondviselésére; néha pedig senki nem találtatik, a ki a tutorságot magára venné: ez okon, hogy az árvák vagy neveltetésükben vagy marhájokban meg ne fogyatkozzanak gondviselő nélkül, az atyjok szokta őket testamentumban oly tutornak gondviselése alá hagyni, a kit ő akar. Innét vagyon, hogy a régiek háromfélének mondották a tutorságot. Első: törvény szerint való. Második: testamentum szerint való. Harmadik: olyan tutorság, melyet a fejedelem vagy birák adnak". (A gyámság ezen utolsó neméről a szászok Eigen-Landrechtje azt mondja II. része III. czimének 3. §-ában: „Die dritte (Vormundschaft) heisst eine gegebene, welche ein ehrsamer Rath bestellet hat, wo nemlichen kein Tutor weder vom Geblüt, noch von Testaments wegen vorordnet ist, oder so dieselben als ungnugsam geachtet, davon abgewiesen werden". Itt emlitendő meg talán a Landrecht idézett czimének 1-ő §-a is. „Stirbt die Frau vor ihrem ehelichen Mann und lässet hinter ihr beyder leibliche Kinder: der Mann bleibet beyder Kinder Vormund und ihrer Güter Versorger, und dörfen nicht andere dazu gesetzet werden".)

„2. A törvény szerint való tutorság azokat illeti, a kiknek a megholt emberrel egyaránt való vérségök vagyon az marhaszállásban s a kiket legközelben az árváknak gondviselése illeti, ugymint: a megholtnak bátyjai, öcscsei a vérség grádusának szabad határaig, avagy azok nem lévén, az árváknak anyjokról való bátyjuk, mert az asszonyi állatok az ő gyenge hajlandó állapotjokért s mind pedig hogy másoknak, tudniillik a férjeknek birtoka alá vagynak vettetve, a tutorságot nem viselhetik. És ezek a törvény szerint való tutorok legelsők, hanemha bizonyos okokból, melyek a decretumban meg vagynak irva, a tudorságból kirekesztetnének".

„3. Noha pedig az asszonyi állatokat nem illeti a tutorság: mindazáltal, ha az anyák olyak, hogy az árvák jovait el nem tékozolják, ha szintén férjhez mennének is, nem illik a tutorságtól megfogni; ha pedig különben történik és az atyák testamentumos tutort nem hagynak, se törvény szerint való tutor nem leend: tartozik a tanács nekik tutort rendelni." (Vonatkozással e pontra kiemeljük a szászság statutumaiból az emlitett czim 10. §-ának következő részletét: Weiber werden zu der Tutel nicht gelassen, sie seyen denn ehrbare Matronen und der Waisen leibliche Mütter. Begeben sie sich aber zur andern Ehe, die Obrigkeit soll sie von der Versorgung absetzen, und ihren Kindern andere Vormünder geben, es sey denn, der Stief-Vater wäre ein ehrbarer und genugsamer Mann darzu.")

„4. A testamentumos tutorság pedig olyan, mikor valamely atya, halálának előtte látván, hogy oly atyafiai az ő nemzetségében nincsenek, kik arra valók

* Tüzetesebben ez uttal a fenebbiekben csak futólag érintettekkel nem foglalkozhatván, vigasztalásul megvalljuk mindenkinek, ki a gyámság igen terjedelmes és érdekes kérdésével bővebben kiván foglalkozni, hogy Weiske Gyula „Rechtslexikon"-jának 13 ik kötetében eme tárgyra nézve a római és német jog kimeritően tárgyaltatik és ott a vonatkozó irodalomról is tájékozást szerezhetni.

volnának, az ő árváinak gondviselésére idegen személyt rendel és vall, a kit arra illendőnek itél lenni; mely testamentumtétel, ha boszu avagy egyéb külső indulatok nélkül lészen, helyben marad és megtartatik.“

„5. De ha a törvény szerint való tutorsággal nyilván ellenkezik — a mint gyakran vagyon, hogy egyik atyafi a másikat gyülölvén, hogy az ő javai ne ő rája, hanem inkább más idegenre száljanak: irigységből, az atyafiaknak gyalázatjára, más idegennek hagyja a tutorságot — ez igy levén, a törvény szerint való tutort nem kell megvetni, melyben mindazáltal a birák a közönséges decretumbeli törvényt vizsgálják.“ (A 4. és 5. pont alatt foglaltakról a szász Eigen-Landrecht emlitett czimének 5. §-ában ezeket találjuk: „Haben die Eltern ihren kleinen Waisen im Testament keinen Versorger gesetzt, die Vormundschaft wird den nächsten angebornen Freunden angetragen, denen nämlich, welche nach der Waisen tödlichen Abgang derselben Güter ererben würden. Solche Vormünder aber pfleget der Rath oder die verordnete gemeine Theil-Herren ohne Besoldung und Genuss zu verordnen. Würden nun solche nächste Blut-Freunde, ohne redliche Ursachen, sich solcher Versorgung weigern und die abschlagen: sie sollen auch künftiges Erbfalls benommen werden und des entbehren. Denn wer des Nutzes geniessen will: soll auch die Bürde tragen.“ Kiegésziti ezt a 2. §.: „Haben die Eltern ihren unvogtbaren Kindern in ihrem letzten Willen Tutores oder Vormünder, genugsame und glaubwürdige Männer, verordnet: solche Vormundschaft soll ihren Bestand haben“ — továbbá a 3. §.: „So lange die Tutel, so der Vater im Testament verdordnet und beschieden hat, mag bewiesen werden, wird der natürlichen Vormundschaft immer gewehret, es begebe sich denn, dass der im Testament gegebene Tutor mit Tode abgehe.“)

„6. Ha azért immár sem testamentumos, sem törvény szerint való tutor nem találtatik: tehát a tanács, istentől adatott tiszte szerint tartozik az árvák fogyatkozásának elejét venni és az árváknak, mind magok s mind marhájok gondviselésére, bizonyos embert rendelni“.

„7. Holott pedig minden tutor a közönséges törvény szerint tartozik a tutorságnak gondját viselni: minekelőtte a tutorsághoz nyulna, mindennemü jókat, örökségeket, házi eszközöket, aranyat, ezüstöt, készpénzt, valamennyi vagyon, két tanácsbeli polgár előtt, a város nótáriusával együtt vagy a ki helyében lenne, mindeneket szorgalmatosan felirattasson, és ha szükség lészen, azokat is, kik az atyjoknak halálakor mind eltemettetéseig az házban voltanak avagy a kulcsokat kezökbe vették, megeskettessék: hogy, valamit a megholt személy hagyott, minden tékozlás és rejtegetés nélkül előadják. Ezek meglevén, minthogy az árvák neveletlenek: az inventátor uraim megitéljék: mit kellessék szőrin előadni és feliratni — a mi tudniillik idővel meg ne veszne — és mit kellessék csak becsü szerint feliratni“.

„8. Valamit pedig az háznak épületire költ: számba kell venni. Ilyen ok alatt, hogyha az ház olyan, a mely költség nélkül hasznot teremt, kiből az adót esztendőkint megfizethetni s az háznak is épitésére és megtartására elegendő: az olyan jövedelemről a tutor tartozik számot adni, és a mi marad, az árvák számára épen megtartani; a minemüek: a pinczék, sütőházak és ehhez hasonlók“.

„9. Minthogy pedig az örökségek, ugymint: szőlők, szántóföldek, kertek és egyéb effélék ingyen semmi hasznot nem adnak: azokról a tutor semmi számot nem tartozik adni; de hogy el ne pusztuljanak: arról nagy gondviselésnek kell lenni; mert ha gondviseletlenségével kárt tészen az árváknak, olyat, melynek elegendő okát nem adhatja: tartozik a kárt éppen megfizetni“.

„10. A gyümölcskerteknek pedig hasznuk, minthogy bizonytalan és őrzésre, sövénytartásra való gondviselést kiván — minthogy annak elköltése az árvákkal köz: — arról sem tartozik a tutor semmi számot adni; mert méltó, hogy ő is fáradságának valami jutalmát vegye.“ (Az itt a 6—10. pontok alatt foglaltakra vonatkozóan összehasonlithatás végett a következőket tartjuk idézendőknek a szászok Landrechtjéből: „7. §. Die Vormünder und Versorger seyn verpflichtet mit solcher Sorge und Fleiss der Waisen Haab und Güter zu verwalten und zu versorgen, als wie ein sorgfältiger Haus-Vater mit Treuen sein Eigenthum versorgen thut.“ Továbbá: „11. §. Die Vormünder haben Macht und Gewalt, wenn die Güter inventiret seyn, mit einnehmen, ausgeben, kaufen und verkaufen, und auf allerley andere Weg und Weise, ihren Mündlein Nutzen zu schaffen: liegende und unbewegliche Güter aber, und was nicht veralten, noch Alterswegen verderben mag, sollen sie ohne grosse Ursachen, Fürwissen und Bewilligung des Stadtrathes nicht verthun noch entfremden.“ Végre az 5. §-ból: „Werden vom Rath fremde tüchtige Personen den Waisen zu Pfleg-Vätern gesetzt: man soll ihnen nach des Erbfalls Gelegenheit und der Güter Masse eine Besoldung und Belohnung ordnen.“)

Több a gyámságról, mint a mennyit a fennebbi 10 pontban előadtunk, nem foglaltatik a kolozsvári tractátusban. De kiegésziti ezen rendelkezéseket és némi részben az osztályra vonatkozókat is, a tractátusnak „az árvák tartásáról“ értekező VI. titulusa. Közöljük azért ezt is azonnal itt.

„1. Továbbá szükség arról is szólanunk, hogy gyakorta az atyák és anyák gyermekeikhez való szeretetükből nem kivánják, hogy az gyermekeknek tartására valamit rendeljenek: látván, hogy ezután is azok lennének örökösök. Ha annak okáért az idő alatt a gyermekeknek történnék meghalni s az atyafiak a két részről eljőnének: az oszláskor — az olyan atya vagy anya az ő költségét mutogatván — az osztó uraim jó lelkiismeret szerint való intézés után tartozzanak a költséget az közből visszaforditani. De ha az előtt, minek előtte a gyermek megholt, semmi oszlás köztök nem volt: tehát a tartásért nem szükség semmit fizetni, mert a tartás a közönséges jókból lött.“

„2. Ez is gyakran megesik, hogy az atyák gyermeküket kiházasitják az ő állapotjuknak mivolta szerint és azoknak öltözetökre bőven is költenek, ez alatt pedig a többi gyermekek az atyjok házánál maradván, atyjok és anyjok elhalnak. Mivelhogy penig az egyarányu részesek között egyarányu oszlásnak is kell lenni: illik eszünkbe vennünk, miképpen tartassék meg az egyarányuság a gyermekek között; melyben az régiség azt követte, hogy az közönséges jóknak felosztásának előtte, a több gyermekeknek is mindeniknek annyit rendeljenek menyegzőjére és öltözetére, a mennyi a másikra költ volt.“

„3. Ha penig a marha oly kevés volna, hogy mindeniknek menyegzőjére és ruházatjára egyaránt nem jutna: tehát az megházasitott személy, a mit elvitt, tartozzék azt a közönséges jók közzé visszahozni az oszlásra; melyből ő is csak annyit tehessen el, a mennyi a több atyafiak részére külön-külön jutna, hogy éppen az egyarányuság, mely az atyafiakat meg nem háboritja, megtartassék“.

„4. Ha pedig neveletlen árvák maradnának: tehát azok a marhának mivoltához képpest tartásokra, az ő idejök szerint, mindkét ágra a közönséges jókból költséget rendeljenek: a férfi gyermekeknek tizenkét esztendeig, a leányzóknak pedig hetedikig, ilyen módon tudniillik, hogy az hol kevés a marha, a férfi gyermeknek tartására első esztendőre tizenkét forintot, másodikra tizenegyet, az harmadikra tizet és igy elébb-elébb minden esztendőre egy-egy forinttal kevesebbet fizessenek; a leányzóknak penig első esztendejökre hét forintot, másodra hatot, harmadikra ötöt és a több esztendőkre azonképpen mindenikre egy-egy forinttal kevesebbet tudván az elrendelt esztendőig, a szerint adjanak költséget. Az hol pedig bővebben vagyon az marha: ott az osztó uraim az ő jó lelkiismeretük szerint rendeljenek tartásokra való költséget“.

„5. Eltelvén pedig az tartásnak szabott ideje, ha az atya vagy anya a gyermekeknek deákság tanulására valami derekas summát költene: tehát az a summa nemcsak a gyermekek részében, a kikre költötték, hanem az atyjok, anyjok részében is, kinek-kinek az ő része szerint hajoljon“.

Tartozunk a látszólagos teljes rendszertelenség mellett követett rendszerünknek azzal, hogy a fennebbiekben kihagyás nélkül közölt VI. titulus tárgyaira vonatkozóan a szászság statutumaiból is idézzünk néhány rendelkezést. Találjuk ezeket a II. rész IV. czimében — és pedig:

„10. §. — Der Mutter — tehát csak az anya — Belohnung für die Kinder Zucht. — Stirbt ein Mann, und lässt hinter sich seine Haus-Frau mit kleinen Kindern, so ihre sieben Jahre noch nicht erreichet haben: so soll in der Theilung des Erbfalls und in der Verordnung der Kinderzucht, der Mutter ihrentwegen auszurichten, diese Weise gehalten werden, dass nemlichen von einem Kind, welches sein erst

Jahr noch nicht alt ist, der Mutter sollen sieben Gulden, vom andern Jahr sechs Gulden, vom dritten fünf Gulden, vom vierten vier Gulden, vom fünften Jahr drey Gulden, vom sechsten zwey Gulden, und vom siebenten Zuchtjahr ein Gulden, aus der Kinder ihrem gesamten Zweitheil ausgerichtet und gezahlet werden. Begibt es sich aber, dass ein oder mehr derselben Kinder, darauf die Zucht ist ausgegeben worden, innerhalb der Zuchtjahren abstürben: das unverdiente Zuchtgeld stirbt wiederum dem Zweitheil zu, den andern Kindern auszutheilen".

„14. §. So die Kinder und Erben nach der Eltern Tode den Erbfall theilen wollen, und etliche derselben zuvorn etwas daraus, als auf ihre Hochzeiten, Kleidungen, Studia oder Lehre, und dergleichen auf anders, mehr empfangen, oder sonst den Erbfall gemindert und verringert hätten, es soll ihnen aufgerechnet und in die Theilung eingeleget werden, damit die Miterben ohne Schaden gehalten werden. Es wäre denn, dass die Eltern im Testament etwas darob geordnet und verlassen hätten".

A miket itt eddig, a jelen fejezetben tárgyaltakra nézve, a kolozsvári tractatusból és a szászok Eigen-Landrechtjéből felhoztunk: szerintünk már is elegendők annak ismételt bizonyitására, hogy a kolozsvári tractátus nem azonos a szászok jogával. Hátra van azonban még a java!

A Landrecht II. r. IV. czimének 15. §-ában ezeket olvassuk:

„Schickt aber der Vater seinen erwachsenen Sohn in fremde Lande freyer Kunst und Studirens halber, und steuert ihm zur Zehrung eine Summe Geldes zu, aus sonderlicher Liebe und Gutwilligkeit gegen ihn, nicht aber solches als ein geliehenes wieder zu fordern: solches mag ihm auf sein gebührendes Theil am Erbfall nicht geschlagen, noch mit keiner Billigkeit abgezogen werden".

A kolozsváriak joga szerint tehát a mondottakhoz képest az volt a szabály, hogy a „deákság tanulására" szükséges költség fedezéséhez a gyermeken felül a gyámkodó szülő is tartozott sajátjából járulni; ellenben a szászoknál szabály szerint az ily költség kizárólag a javadalmazott gyermek osztályrészét terhelte. Állitott fel azonban a szászok statutuma kivételt e szabály alól. A külföldi tanintézetek látogatásával kapcsolatos költségek a közösből fedeztettek és az osztályrészbe be nem számittattak. Ilyen kivételről a kolozsváriaknak tractatusában nincsen szó!

Ha pedig figyelembe veszszük, hogy a nagy megtiszteltetésre érdemesitett ama „fremde Lande" alatt, melyekről az idézett 15. §. oly rokonszenvesen teszen emlitést, valószinüleg nem a párisi vagy bolognai egyetemek székhelyei értendők: talán ezen, oly csekélynek látszó rendelkezésben is ráismerhetünk azon megkülönböztető szellem- és jellemvonásra, melyet már ismételten volt alkalmunk kiemelhetni, és elmondhatjuk talán itt is ujra: plaudite! dicsérjük a kolozsváriakat!

(Folytatása következik.)

A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról.

VII.

Mind a törvényhozások határozatai, mind a jogtudósok nézetei lényegesen eltérnek egymástól az ezen kérdésre adandó felelet tekintetében: „Van-e joga az államnak megbüntetni azon külföldit, ki a belföldi állam területén kivül saját állama vagy más állam területén valamely belföldi állam ellen, állam elleni vagy más közönséges büntettet vagy más vétséget követ el?

Törvényjavaslatunk e kérdésre a 7-ik §. második pontjában és a 10. §-ban adja meg a feleletet.

A 7. §. 2. pontjában a magyar törvény szerint rendeli büntetni azon külföldit, ki a magyar állam területén kivül a törvény második része I., III., IV. és XI. fejezetében meghatározott valamely büntetendő cselekményt (felségsértést, hütlenséget, lázadást és pénzhamisitást) követ el.

A 10. §-ban pedig kimondja, hogy a 8. §. határozatai, külföldi által a magyar állam területén kivül elkövetett, s a 7. §. 2. pontjának intézkedése alá nem eső büntett vagy vétség esetében is alkalmazhatók; a menynyiben a magyar kormány a fennálló nemzetközi szerződések és elvek szerint a külföldinek kiadását nem rendelné el.

A 7-ik §. külföldieket büntetni rendelő része indokául az hozatik fel az indokok 108. lapján, hogy egyik állam sem védelmezi saját törvényei által a másik állam lételét, legalább nem védelmezi azt oly hatálylyal, hogy e védelemben biztositva látná magát a külállam, a többi államok alattvalói által ellene intézhető merényletek ellen. A külföldi tehát elkövethetne ellenünk felségsértést, lázithatna államunk, alkotmányunk, önállásunk és területünk ellen, a nélkül, hogy e miatt büntetés veszélyének ki lenne téve. Ily helyzetet nem tür és nem fogad el egyik állam sem. Az ellen, a ki valakinek személyiségét megtámadja, a megtámadottat az önvédelem joga illeti. — A megjelölt cselekmények által az állam személyisége támadtatik meg; e támadás ellen joga van a megtámadottnak magát védelmezni. A jog, melyet ily esetben igénybe vesz az állam, az önvédelemnek kényszerjoga.

A közönséges büntetteket külföldön elkövető külföldiek megbüntethetésére a 115-ik lapon azon indokok hozatnak fel, hogy a gonosztevő ne kerülje ki büntetését megszökése által, hogy ez a szabály a müvelt világ közmeggyőződésébe ment át, s a nemzetközi jog alapelvévé vált. — Ezen szabály a külföldön büntettet vagy vétséget elkövetett külföldi gonosztevőkre nézve rendszerint azoknak kiadása által érvényesittetik. De a kiadásnak nincs mindenkor helye. Mindenik állam jogositva van ugyan a területén tartózkodó külföldi büntettest kiadni, de szerződés nem létében erre nincs kötelezve. Egyéb okai is lehetnek az államnak a ki nem adásra, de sohasem lehet ok az, hogy ez által a gonosztevő büntetlenségét biztositsa. Külföldi büntettesek ellenében két módot követhet az állam, ha kiadatásuk megtagadtatik; vagy kitiltja őket területéről, vagy saját bíróságai elé állitja őket azon büntett miatt, melyet külföldön követtek el.

Vegyük vizsgálat alá, vajjon helyesek-e javaslatunk azon §§-ai, melyekben a külföldön büntettet vagy vétséget elkövető külföldieket hazai törvényeink szerint rendeli megbüntetni? Vajjon csak az esetben helyeselhető-e a külföldiek megbüntetése, ha államunk ellen követnek el büntetteket, vagy azon esetben is, ha más közönséges büntettet vagy vétséget követnek el?

Nézetem szerint a belföldi államnak azon joga, hogy a külföldön büntettet vagy vétséget elkövető külföldit saját törvényei szerint megbüntethesse, sem a területiség, sem a személyiség jogából nem igazolható. Terület tekintetében a belföldi állam törvényei a külföldieket nem kötelezik, személyiség tekintetében külföldiek annak engedelmeskedni külföldön nem tartoznak. Ha ez nem igy lenne: ugy a külföldi állam souverain joga lenne külföldön megtámadva, s a külföldi polgár oly törvénynek lenne alávetve, melynek sem hüséggel, sem engedelmességgel nem tartozik; sőt a mennyiben az neki mint törvény soha ki nem hirdettetett, annak még létezéséről sem köteles tudomást venni.

Helyesen mondja Dr. Bar (id. müve 534-ik lapján) hogy idegenek nem tartoznak respectálni azon utat és módot, melyen a mi államunk végczélját elérni akarja; sőt — mint barbár államoknál rendszerint történni szokott — ellentétes fogalommal birhatnak arról, hogy az egyén tökéletesedését az államegészben mint érhesse el. — „Will man — mondja ő — Fremden die Respectirung unserer Gesetze in Auslande aufdringen, so heisst Dies nichts Anderes, als die Ordnung, in welcher wir den Staatszweck erreichen wollen, für die allein berechtigte erklären, das Gebiet des Staats in der That über dessen Grenzen ausdehnen."

Hasonló nézetet nyilvánit a többször idézett világhirü belga jogtudós Haus (id. müve 1-sö köt. 155. lapján) a kevetkezőkben: „A büntetőtörvény mindazokat kötelezi, kik a területen találtatnak, legyenek azok bel- vagy külföldiek. Az utóbbiak tekintetében az kizárólag területi; a határon tul megszünik azokat kötelezni. — Törvényeink a külföldön lakó külföldiekre nézve nem lévén kötelezők: az általuk külföldön elkövetett törvényszegések nálunk nem büntethetők. — Kétség kivül a kormány kiüzheti, vagy kiadhatja az idegent, ha valamely büntett elkövetése után területünkre menekül, de különös tételes törvény szigora szerint a mi bíróságainknak nincs joguk őt elitélni és megbüntetni, még ha a mi országunk, vagy polgártársunk ellen követett volna is el büntettet. — „En vain prétendrait on que l' État, autorisé á se proteger lui — méme et obliger de protéger ses natiraux, méme sur la terre étrangére, dois avoir le droit de punir le criminel etranger, sur tout lorsque le fait est grave. La société ne peut legitimement appliquer la peine établie par ses lois á un malfaiteur pour lequel ces lois n'étaient pas obligatiores dus moment du crime, quelque juste en elleméme, et quelque utile que soit d'ul lleurs cette peine." (Hiába követelnék, hogy az állam fel lévén hatalmazva magát védelmezni, és kötelezve levén alattvalóit idegen területen is védelmezni, birnia kell a joggal, mely szerint a külföldi bünöst, kit területén elfog, megbüntethesse, főleg midön a tett sulyos. A társadalom a törvényei által felállitot büntetést törvényesen nem alkalmazhatja oly bünösre, kire nézve azok kötelezők nem voltak a büntett elkövetése perczében, bármily igazságos és hasznos legyen is magában e büntetés.)

Jogilag tehát sehogysem igazolható az állam azon hatalma, hogy a külföldön törvényszegést elkövető külföldit belföldön megbüntethesse. — E tétel azonban kivételt szenved azon büntettekre nézve, melyeket külföldi valamely belföldi állam ellen követ el. — A mit Haus állit, hogy a belföldi államnak nincs joga a külföldit megbüntetni, még az esetben sem ha maga a belföldi állam, vagy annak polgára ellen követ el büntettet, csak azt igazolja, hogy ő igen mereven ragaszkodik a területiség elvéhez. — Ez állitásával nincs öszhangban az ő nagy befolyásával készült 1867-iki belgiumi büntetőtörvénykönyv, mely a 4-ik §-ban ezt rendeli: „L'infruction commise hors du territoriare du royaume, par des Belges, ou par des étrangérs, n'est punie, en Belgique, que dans les cas déterminés par la lois." (A királyság területén kivül belgák, vagy idegenek által elkövetett törvényszegés nem büntettetik Belgiumban, csak a törvény által meghatározott esetekben). — Ebben nem az van mondva, hogy a külföldi által Belgiumon kivül elkövetett törvényszegés nem büntettetik, hanem csak az, hogy a törvényben meghatározott esetekben büntettetik. — A belga törvény pedig a mi javaslatunk 7-ik §-ában meghatározott esetekben rendeli megbüntetni a külföldieket.

A területiség elvéhez mereven Anglia ragaszkodik, mely még a britt birodalom ellen külföldiek által külföldön elkövetett büntetteket sem bünteti. Ez tünik ki legalább Stephen által (II. 377 l.) közlött Blackston következő tételéből: „Local allegiance is such as due from an alien or stranger born so long time, as he continues within the king's dominions and protection; end it Ceases the instant such Stranger transfers himself from the kingdom to another. — Natural allegiance is perpetual, and local temporary only". — A mit én magyarul igy forditok le: „Helyi hüséggel az idegen, vagy idegen születésü addig köteles, a meddig a királyság uradalmai és védelme alatt áll; megszünik azon perczben, mihelyt az idegen a királyságból másba megy át. — A természetes hüség örökös, a helyi csak időleges."

Anglia tán földirati fekvésénél fogva ragaszkodhatik ily mereven a területiség elvéhez; de hazánk ezt nem teheti. — Az europai continens államainak büntetőtörvénykönyvei is kiterjesztik a belföldi állam büntetőtörvényei erejét a belföldi állam ellen külföldiek által külföldön elkövetett büntettek megbüntetésére, azon kivétellel a mit a mi javaslatunk nem említ, hogy ha a külföldi által külföldön a belföldi állam ellen elkövetett cselekmény nemzetközijogilag igazolható: az esetben büntetésnek nincs helye. — Ha a külföldi például háboru esetén követ el a belföldi állam ellen külföldön büntettet, ezért meg nem büntethető, mivel tettével csak saját állama iránti kötelmét teljesité.

Midön tehát javaslatunk 7-ik §-sa 2-ik pontjában meghatározott büntettek elkövetői megbüntetni rendeli: részemről helyeslem, de nem egészen azon indokokból, melyek a javaslat indokaiban felhozatnak. — Részemről is helyesnek ismerem el azon indokot, hogy a külföldi állam a mi államunk elleni büntetteket rendszerint nem büntetvén, államunk külföldiek ellen védelmezve nincs. De nem helyeslem azon indokot, mely az állam büntető jogát az önvédelem jogából akarja megalapitani. — Igaz, hogy az államnak joga van létezni, mert az emberek erkölcsi természetük szerint állami életre vannak kötelezve; az ember pedig csak az államban fejtheti ki értelmét oly mérvben, melynek határai még ismeretlenek. — A létezés jogából pedig az önfentartás joga önként következik. — Ámde védelemnek csak a sértés előtt, a véghezvitt sértés után büntetésnek van helye. — Midön a külföldi a belföldi állam ellen büntettet követett el, már a sértés megtörtént, s ellene nem védelemnek, hanem büntetésnek van helye. — A büntetés pedig rajta csak akkor lesz végrehajtható, ha a belföldi állam területére lép, s ott elfogatik. — Az állam büntetőjogát ez esetben az önvédelemre alapitani nem lehet. — De igen is lehet arra, hogy a belföldi államnak joga van mindenkitől követelni, miszerint ő mint az államok egyik tagja, elismertessék, s létele meg ne támadtassék büntetlenül. Joga van a lételét megtámadó törvényellenes cselekményben az államok solidaritását s a mindnyájuk feladatát képező jogrend megtámadását tekinteni, s igy joga van az ily cselekményt elkövetőt annyival inkább megbüntetni, mivel az ő létezését megtámadó cselekményeket a külföldi állam rendszerint vagy épen nem bünteti, vagy csak a nemzetközi viszony megsértése miatt igen csekély büntetéssel sujtja. — Igen helyesen mondja dr. Schwarze (Handb. des deutsch. Strafr. von Holtzendorff II. k. 42. l.) „Das Recht der Selbstvertheidigung kann daher das Strafrecht des Irlandes nicht begründen, — wohl aber kann das politische Interesse des Inlandes eine solche Berechtigung herbeiführen." Az

önvédelem jogából tehát a belföldi állam joga meg nem alapitható. De nem alapitható meg a természeti állapotból (Naturzustand) sem, melyből dr. Berner (Wirkungskreis des Strafgesetzes 140. l.) a belföldi állam büntetőjogát megalapitani akarja, mert a mint igen helyesen Hälschner, Köstlin, Bar, Schwarze, megjegyzik, a természeti állapotban nem létezik büntetőjog, hanem erőszak. A belföldi állam büntetőjogát a lételét megtámadó külföldiek ellenébe megállapithatja a dr. Schwarze által felemlitett „politikai érdek."

Az előadottak alapján részemről a 7. §. 2-ik pontja rendelkezését helyeslem; szükségesnek vélném azonban annak szövegéhez e záradékot toldani: „a mennyiben cselekményét a nemzetközi jog nem igazolná." A nemzetközi jog elfogadott elvei szerint, ha a polgár saját állama iránti kötelességét teljesiti, bár ezzel egy másik állam érdekét sérti is, nem büntethető. — Ezt a tételt büntetőtörvényben kifejezni — ugy vélem — nem fölösleges.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A semmiségi panaszról, mint jogorvoslatról a bűnvádi eljárásban.

Závody Albin pesti kir. táblai biró ur, a „Jogtudományi Közlöny" f. évi 10-ik számában a következő kérdést tette fel:

„Kihágási ügyekben hozott, s törvénybeütköző itéletek a fokozatos fölebbviteli bíróság által megsemmisitendők-e, vagy megváltoztatandók"? s e kérdés megvitatása szempontjából egy concrét esetet hoz fel, melyben egyik járásbiróságnak egy orvvadászattal vádolt egyént 300 forint pénzbirságban elmarasztaló itéletét, vádlott fölebbezése folytán a kir. tábla megsemmisitette és pedig azon okból, mert az elsőbiróság az 1872. 17. t. cz. 22. és 23-ik §-ában 200 forintban meghatározott hatáskörét áthágta, s a 33. §. értelmében a birság le nem fizethetése esetére alkalmazandó fogságbüntetést meg nem határozta, a kir. tábla pedig mint másodbiróság a fogság kérdésében elő birósági lag nem itélhet.

A kérdést feltevő kir. táblai biró ur ámbár helyesli a kir. tábla hozott itéletét: mindamellett azt vita tárgyává tenni óhajtja, a mi azt jelzi, hogy neki a közlött itélet helyesvolta iránt mindam llett aggályai vannak.

A kérdést feltevő kir. táblai biró ur azt mondja, hogy e concrét eset jogászok előtt nem fog nagy fontosságu kérdésnek tekintetni, hanem criminálisták előtt némi érdekeltséget kelthet. — Hát a criminálisták nem jogászok?

Részemről azt tartom, hogy a kir. táblai biró ur által közlött eset s az abban rejlő kérdés elég fontossággal bir arra, hogy criminálisták által megvitattassék, főleg nálunk, hol rendszeres bűnvádieljárás mai napig sem létezik, sőt a menynyiben államférfiaink és journalistikánk által az igazságszolgáltatás nagyon alárendelt mellékes dolognak tartatik, egy hamarjában nem is lesz.

Závody kir. táblai biró ur valóban köszönetre érdemessé tette magát, hogy az általa felhozott eset közlésével criminalistainknak véleményeik nyilvánitására alkalmat nyujtott.

Habár magamat criminálistának nem tartom is, de a büntetőjoggal foglalkozván, felhiva érzem én is magamat, hogy a feltett kérdésre csekély nyomatékkal biró nézetemet elmondjam. — Nem szándékom ugyan e tárgyról ezuttal egy kikerekitett „essay-t" irni, mindamellett röviden elmondom ezen ügy állását a külföldi törvényhozások és tudósok munkálataiban, valamint hazai eljárásunkban. — Talán hasznát vehetik azok, kik e tárgyról még nálamnál is kevesebbet tudnak.

Engedje meg azonban a kérdést feltevő kir. táblai biró ur, hogy az általa közlött concrét eset megértése után, én a kérdést módositva tegyem fel, mert ugy a mint ő azt feltette arra ekép lehet felelni: hazánkban — bűntető ügyekben — a fokozatos fölebbezési bíróság a törvénybeütköző itéleteket meg is semmitheti, és meg is változtathatja.

A kérdés — szerintem — igy tehető fel: „Ha a fölebbezési biró az alsó biró itéletét anyagi okokból megsemmisitette, hozhat-e hazánkban maga itéletet, vagy az ügyet ily esetben is uj eljárás, és itélet végett az alsó biróhoz visszaküldeni köteles?"

Szóljunk az igy feltett kérdéshez először is in abstracto, és azután in concreto.

Mióta a franczia alkotmányozó gyülés (assemblée constituante) a semmitőszéket 1790-ben megalkotta: azóta nemcsak Franczia országban, de az európai continens egyéb országaiban is, valamely birói itélet — bűnvádi ügyben — kétféle jogorvoslattal támadható meg, u. m. fölebbvitel és semmiségi panaszszal. Ott a hol bűnvádi ügyekben esküdszékek itélnek az itéletek tény- és jogkérdésében ha alaki vagy anyagi okok forognak fenn, semmiségi panasznak, ha törvénytudó birák itélnek egyedül semmiségi panasz és fölebbvitelnek van helye.

A semmiségi panasz jogorvoslatával élő czélja megorvosoltatni az eljáró alsóbb birónak valamely oly cselekvényét vagy mulasztását, melylyel az a törvény rendeletét megsértette.

A semmiségi panaszszal élő a birói itéletet két irányban támadhatja meg, s igy a semmiségi okok is két osztályba sorolhatók.

Megtámadhatók az itéletek eljárási vagyis alaki és anyagi okokból; ennélfogva a semmiségi okok alakiak, vagy anyagiak lehetnek. [1]

Eljárási vagy alaki semmiségi okoknak azok nevezhetők, malyek a megtámadott birói itéletet azért akarják mellőzni, mert az itéletet megelőző eljárásban, tehát az itelet létre jötte módjában hiba követtetett el. Például: ha az itélő biró illetéktelen volt, vagy nem hatásköréhez tartozó ügyben itélt (excés de pouvoir). — Vagy ha a bíróság nem volt kellőleg alakitva, vagy ha érdekelt volt; vagy az eljárásban a védelem korlátoltatott. s. a. t.

Anyagi okoknak azok neveztetnek, melyek az itélet megsemmisitésére azért adnak okot, mert az itéletben a jogkérdés — a törvény hiányos alkalmazása miatt roszul oldatott meg. Például: ha a törvény valamely rendelkezése megsértetett, az enyhitő és sulyositó körülmények figyelembe nem vétettek, vagy a biró a büntetési maximumot vagy minimumot áthágta. [2]

A franczia Code d'instruction criminelle 408. és 413. §-a négy esetben adnak helyet a semmiségi panasznak bűnvádi eljárásban, u. m.: 1. a biró illetéktelensége, 2. a hatalom áthágása, 3. a formák megsértése vagy figyelembe nem vétele, 4. a törvény megsértése, hamis alkalmazása vagy magyarázata miatt. [3]

Mind alaki, mind anyagi hiba miatt megsemmisithető tehát valamely birói itélet. Hanem nyomban azon kérdés merül fel: micsoda hatálya van a semmiségi panasznak, ha az az illetékes közeg által alaposnak találtatik?

Vajjon megsemmisités esetében minden esetben köteles-e a felsőbb közeg az ügyet uj itélethozatal végett visszaküldeni, vagy bizonyos esetekben maga is hozhat itéletet?

Az európai bűnvádi eljárások az erre vonatkozó rendelkezések tekintetében eltérnek egymástól a szerint, a mint a megsemmisitésre jogositott közeg miségét felfogják.

A franczia felfogás szerint, a mint a nagyhirü jogtudós Hélie id. műve 3. kötete 728. lapján előadja, a semmitőszéki birói testület ugyan, mert az itéletek és végzések souverainitása megszünnék, ha az más hatóságtól származnék, mindamellett a valóságban törvényhozó hatalmat gyakorol, mert a törvény souverain magyarázatának joga reá ruháztatott. — A törvénynek őre, és mint ilyen fel van hatalmazva annak megtartása és egyöntetü alkalmazása fölött őrködni. A semmitőszék nem a perek, hanem a birói végzések és itéletek birája (elle e le juge non des procés, mais des arréts, et des jugements), egyedüli teendője abban áll: megvizsgálni, ha vajjon azok a törvénynyel egyezők-e?

[1] L. Planck: Systematische Darstellung des deutsch. Strafverfal 530. l., és Zachariae: Handb. des deutsch. Strafverfakr. 637. l.

[2] Diess kann für die Fälle nicht zweifelhaft sein, wo in folge d irrigen Rechtssatzes das Maximum, oder Minimnm der gesetzlichen Str überschritten wurde — mondja Zachariae i. m. 638. l.

[3] A franczia bűnvádi eljárásban is semmiségnek van helye, ha a bi tetés a törvényben kiszabottnál sulyosabb. — L. Hélie: L'instruction c minelle III. k. 769. l.

Folytatása a mellékleten.

Ily értelemben fogva fel a semmitőszék lényegét, mint azt a franczia törvényhozás tette, igen természetesnek tünik fel az 1790-iki franczia törvény azon rendelkezése, hogy a semmitőszék semmi ürügy alatt az ügy érdemében nem itélhet, hanem ha az alsó biró végzését vagy itéletét megsemmisitette, az ügyet érdemleges elintézés végett az illetékes bióhoz küldeni köteles. [1]

Akár eljárási, akár anyagi okokból semmittessék meg, — franczia felfogás szerint — valamely itélet, a semmitőszéknek nincs azon joga, hogy a megsemmitett itélet helyére a maga itéletét tegye, hanem azt az alsó bióhoz utasitani tartozik.

A német törvényhozások, a régebbi bűnvádi eljárásokban, nem állitottak fel franczia értelemben vett semmitőszéket, hanem a legfőbb itélőszéket, vagy annak egyik osztályát bizták meg a semmitési teendőkkel. Német felfogás szerint, a legfőbb itélőszék a törvényszékek legmagasabb csucsa; feladata és tevékenysége fajlagosan nem különbözik a többi bióságokétól. Mint ilyen, az alsó bióság itéletei ellen emelt panaszokat elintézheti, ha a panaszokok alaposaknak találtatnak, megsemmitheti, sőt a megsemmitett itélet helyére a magáét helyezheti. [2]

Némely németországi bűnvádi eljárások különbséget tesznek az eljárási és anyagi semmiségi okok közt (mint a braunschweigi 167. §., a porosz 115. §., a kasseli 52. §.) és azt rendelik, hogy a legfőbb itélőszék eljárási ok miatt megsemmitett végzést vagy itéletet mindig az alsó bióhoz utasitani tartozik, anyagi okból megsemmitett helyett pedig maga hozhat végzést vagy itéletet.

Ott, hol már az esküdtszékek behozattak, azok itéletei ellen csak a semmiségi panasz használtatik jogorvoslatul, s az alaposnak talált panasz esetében az itélet megsemmisittetvén, a legfőbb itélőszék maga nem itél, hanem az ügyet ujabb esküdtszékhez utasitja.

Az ujabb idő törvényhozási munkálatai közt kitünő helyet foglaló 1873-iki osztrák büntető perrendtartás a jogorvoslatok tekintetében különbséget tesz a törvényszékek és esküdtszékek itéletei közt. Az elsők itéletei ellen megengedi mind a semmiségi panaszt, mind a fölebbvitelt, az utóbbiak itéleteiben az esküdtszék itéletei ellen a 344. §-ban elszámlált esetekben semmiségi panasznak, a 345. §. szerint pedig a büntetőség kérdésében fölebbezésnek ad helyet.

Az elsőfoku törvényszékek itéletei ellen semmiségi panasznak és fölebbezésnek van helye. Az első a legfőbb itélőszékhez, mint semmitőszékhez, az utóbbi a másodfoku törvényszékhez megy. (280. §.)

A semmitőszék nem nyilvános ülésben a főállamügyész meghallgatása után először a semmiségi panasz felett tanácskozik. Ha a panasz későn nyujtatott be, vagy a semmiségi okok nem egyenként és határozottan jelöltettek meg, vagy ugyanezen ügyben a semmitőszéknek már előbbi határozata által eldöntetett, vagy a panasz nem jogositott által emeltetett: ugy azt azonnal elveti. Ezenkivül vagy azonnal, vagy a netalán szükségesnek talált tényálladéki felvilágositások beszerzése után, az állitólagos formasértések felett nyilvános tárgyalást tüz ki, s arra vádlottat és magánvádlót akkép idézi meg, hogy az az idézést a tárgyalás előtt nyolcz nappal megkapja. (286. §.)

A semmitőszék nyilvános ülésben a tárgyalás napján panaszlót és ellenfelét kihallgatja, s azután visszavonulván határoz. — Ha alaptalan a panasz: elveti; ha alapos: a semmiségi panaszok minősége szerint uj főtárgyalást rendel, s az ügyet belátása szerint vagy ugyanazon, vagy más elsőfoku biósághoz utasitja. (288. §.)

Nem akarom itt az egész eljárást elmondani, csak annyit emlitek még meg, hogy a 292-ik §. szerint ha a semmiségi panasz azért emeltetett, mert az első biró a törvényt megsértette, a semmitőszék tizenegy bióból álló tanácsban határoz a felett, és ha csakugyan megállapitja a törvénysértést, és ha a vádlott a megsemmitett itéletben büntetésre itéltetett: szabadságában áll a semmitőszéknek belátása szerint vádlottat felmenteni, vagy arra enyhébb büntetést szabni, vagy a körülmények szerint ellene ujabb eljárást rendelni.

Az 1873. osztrák büntetőperrend ide vonatkozó intézkedései is tehát azon alapelven nyugszanak, hogy a semmitőszékként müködő legfőbb törvégyszék az esküdtszékek nélkül itélő bióságok eljárási okból megsemmitett itéleteit ugyan azon, vagy más első biósághoz visszautasitja, az anyagi okból megsemmitett itéleteket pedig nem utasitja vissza mindenesetben, hanem azok helyett tizenegy bióból álló tanácsban maga hoz itéletet. — Miből világosan kitünik, hogy az 1873-iki osztrák büntetőperrend a franczia felfogás szerinti semmitőszéket, és semmitési eljárást nem fogadta el.

Hátra van még, hogy szóljunk a semmiségi panaszról hazai bűnvádi eljárásunkban.

Hazánkban, rendszeres bűnvádieljárási törvény hiányában, a gyakorlat — Szlemenics szerint — háromféle jogorvoslatot állapitott meg, u. m. fölebbvitelt, perujitást és a királyhoz való folyamodást.

A királyhoz való folyamodás kétféle lehetett, t. i. igazság, vagy kegyelem dolgában. — Amazzal a birói hatalom határainak áthágása által szülemlett sérelmének orvoslását, emezzel pedig a törvényszék itélete által rámért büntetésnek elengedését, vagy enyhitését kérte a folyamodó. Az ily kérvények 1848 előtt a m. kir. udvari cancelláriához intéztettek

1848 után az 1853-iki julius 29-én keltezett osztrák büntetőperrend léptettetett életbe hazánkban is.

Ezen perrend szerint az alaki hibák megszüntetése az országos főtörvényszék által fölebbezés utján gyakoroltatott. — A 303-ik §-ban ezen rendelkezés foglaltatik: „ha az országos főtörvényszék ugy találja, hogy az eljárásba, vagy a határozásnál oly alakhibák csusztak be, melyek magára a határozat hozatalára befolyással vannak, amennyiben szükségesnek látszik köteles a korábbi határozatot és eljárást megszüntetni, és az alsó bióságot annak megjavitására, mint szinte uj határozat hozatalára utasitani, mely ellen ujolagos fölebbezésnek van helye. — Ha pedig az országos főtörvényszék jónak látja, magába az ügy érdemébe ereszkedni be, ugy köteles a 209. és 210. §-ok szabályainak megtartása mellett a törvény szerint határozni. (304. §.)

Ha tehát alaki hibák miatt semmittetett meg valamely alsó bióságí itélet: ugy a főtörvényszék köteles volt az alsó bióságot uj eljárás és itélethozatalra utasitani; de ha jónak látta beereszkedhetett az érdembe és maga itélhetett.

Az 1861-ben hozott „ideiglenes törvénykezési szabályok“ a II. r. 7-ik §-ában csak annyi mondatott ki, hogy „a semmitési folyamodvány iránti eljárás, a fölebbviteli eljárással azonos.“ — A polgári ügyekbeni fölebbviteli eljárásban pedig csak a tényeges formaságok megsértéséről van szó a 104-ik §-ban.

Nagy hibát követtek el az id. törv. szabályok készitői, hogy a bűnvádi ügyekbeni jogorvoslatokat nem szabályozták, hanem a 3-ik §-ban a régi gyakorlatban megállapitott fölebbviteli szabályokat — melyek sehol leirva nincsenek — egyszerüen csak a nem nemesekre is kiterjesztették.

Csakhamar éreztetett is ennek hiánya, s már az 1862-ik évben május 28-án 4139. sz. a. egy kir. leirat bocsáttatott a kir. Curiához, mely hivatalból rendeli megsemmisittetni azon alsóbb birói itéleteket és itéleti részeket, melyek a törvényekkel ellenkeznek; de ezen kir. leirat sem mondotta meg, hogy ha a felsőbb bióság az alsó bióságnak törvénysértő itéletét megsemmiti, hozhat-e azon ügyben maga itéletet?

Az 1868. LIV. tczikkbe foglalt perrendtartásunk 4. §-ában a kir. Curia két osztályra osztatott s annak egyik osztálya a franczia felfogás szerinti semmitőszékké alakittatott, mely ha valamely birói itéletet megsemmit, soha az érdemben itéletet maga nem mondhat, hanem azt alsóbb biósághoz visszautasitani köteles. Ámde a semmitőszék hatásköre, a sajtóvétségek kivételével, egyedül a polgári perekre szorittatott.

Bűnvádi ügyekben tehát vagyunk, hova az 1861-iki id. szabályok nyomán jutottunk.

Azon csonka bűnvádi eljárási törvényjavaslat, mely 1872. évben a képviselőház 15 tagu bizottsága által átvizsgáltatván, módosittatott, de ily alakban sem válik a magyar jurisprudentia dicsőségére, a semmiségi panaszokról még csak említést sem tesz.

Ily körülmények közt felsőbb bióságaink mást nem tehetnek, mintha a tudomány megállapitott elveit s a külföldi előhaladt bűnvádi eljárások rendelkezéseit nálunk is gyakorlatban elfogadják és alkalmazzák.

Az általam előadott franczia vagy német rendszer közt kell választaniok.

A franczia rendszert és semmitési eljárást felsőbb bióságaink nem alkalmazhatják, mert ha törvényhozásunknak ez lett

[1] Sous au cun prétexte, le tribunal ne peut connaitre du fond des affaires; aprés avoir cassé les procedures ou le jugement il sen verra le fond des afiaires aux tribunaux qui doivent en connaitre. — L. Trebutien: Cour élementaire de droit criminelle II. k. 537. l.

[2] L. Planck i m. 550. l., hol ezeket mondja: Der oberste Gericht beseitigt daher nicht blos das angefochtene Urtheil, er setzt auch ein richtiges an die Stelle

volna czélja: ugy a nálunk létező franczia mintára felállitott semmitőszék hatáskörét a bűnügyekre is kiterjesztette volna. Marad tehát a német rendszer azzal a különbséggel, hogy a mely jog abban a legfőbb itélőszékre ruháztatott: azt nálunk már a kir. tábla gyakorolhatja.

A fokozatos fölebbezési bíróság nálunk is, már a dolog természeténél fogva akép jár el, a mint az alsó biró itéletét eljárási vagy anyagi okból semmiti meg.

Ha eljárási hiba követtetett el: ugy az ügyet visszautasitja ujabb eljárás és itélethozatal végett; ha anyagi hiba követtetett el: maga hoz itéletet.

Ezek előadása után könnyü a tanuságot a concrét esetre levonni.

A közlött esetben egyik járásbiró S. M.-t vadászati kihágás miatt 300 frt pénzbirságban marasztalta.

A pesti kir. itélőtábla a hozzá fölebbezett itéletet megsemmisitette, mert az 1872. 17. tczikk 21. és 22. §-aiban 200 forintig terjedő büntetési maximum határain tullépett és a 38. §. azon rendelkezésén k, hogy nem fizethetés esetére a fogságbüntetés tartama is megszabassék, eleget nem tőn

Nézetem szerint a pesti kir. tábla igen helyesen járt el, midőn a szóban forgó itéletet megsemmitette; de nem tőn helyesen, midőn abban egyidejüleg maga nem itélt.

Azon okok, melyek miatt a járásbiró itélete megsemmittetett — mint a szerkesztő ur is röviden s helyesen megjegyzé — nemeljárási, hanem anyagi okok.

Azzal, hogy a járásbiró tulitélt a 22. §-ban meghatározott büntetési maximumon, megsértette a törvényt; azzal, hogy nem fizethetés esetére meg nem határozta a fogságbüntetés tartamát: helytelenül alkalmazta a törvényt.

Mivel a jelen esetben a ténykérdés tisztán állt s uj eljárásra szükség nem volt: a kir. tábla feladatává vált a jogkérdésben a megsértett tőrvény érvényét visszaállitani, s a helytelenül alkalmazott törvényt helyesen alkalmazni.

Tévesnek kell nyilvánitanom azon nézetet, mintha az itélethozással a kir. tábla elsőbiróságilag itélt volna, mert az elsőbiróság hozott itéletét, habár a jogkérdésben helytelen volt is az, nem létezőnek tekinteni nem lehet. Igen helyesen mondja Plank: id. műve 539. lapján erre vonatkozólag: „Denn in der That ist die Verletzung eines Gesetzes, oder Rechtssatzes an und für sich kein Grund, um das Urtheil nicht vorhanden zu erklären. Man kann nur sagen, der Richter habe seine Aufgabe schlecht gelöst.“

Létezett igenis elsőbirósági itélet, csakhogy abban a járásbiró feladatát roszul oldotta meg; s mivel ujabb eljárás nélkül megtörténhetett, a kir. tábla lett volna hivatva saját itéletével a törvénysértést megorvosolni s a helytelenül alkalmazott törvényt helyesen alkalmazni.

Kőrösi Sándor,
jogtanár.

Az exceptio solutionis kérdéséhez.

I.

A „Jogtudományi közlöny“ f. é. 11. számának „Törvénykezési szemle“ czimű rovatában általam commentározott váltó jogi esetet, Dr. Apáthy István egyetemi tanár úr oly birálat alá veszi melyről egyelőre csak azt mondhatom: fortiter in modo . . . . . .

Teljesen osztom czáfoló tanár urnak azon nézetét, hogy a lejárat utáni forgatmány fenálló törvényünk szerint[1] a forgató ellenében váltói kötelezettséget nem állapit meg, — de azt határozottan kétségbe vonom, hogy a lejárat utáni forgatmányos nem nyer közvetlen jogot a lejárat után is kötelezett elfogadó ellenében, mert nem vagyok képes belátni, hogy a váltó, a lejárat után, de az elévülési határidőn belül elveszti forgalmi képességét.

Már pedig czáfoló tanár úr ezen — meg lehet korlátolt észjárásom miatt kellően nem értett — nézetből mint sarkigazságból indul ki, s ilykép bizonyitgatja vélekedésem alaptalanságát, holott kiindulási pontjának helyességét kellene mindenek előtt igazolnia.

Igénytelen nézetem szerint a váltó forgalmi képességét csak akkor vesziti el, mikor már czélját betöltötte. A váltó czélja pedig tanár úrnak váltó jogi tankönyve szerint is[1] a fizetés és nem a lejárat által éretik el, önkényt értetvén, hogy a fizetésnek alakilag is váltójogilag kell történnie[2], mert absolut hatályú követelés végleges megszünése csak absolut hatályú fizetés által történhetik. Nem érthetem tehát azon állitást, hogy a pusztán lejárt, de még czélját be nem töltött váltó forgalmi képességét elvesziti!

Minden teljes forgatmányban két részt kell megkülönböztetni u. m. a váltó átruházását és a forgató által vállalt uj kötelezettséget.[3] Ebből következőleg vessük fel a kérdést: a forgatmány két alkatrészének melyike adja meg a jóhiszemű forgatmányosnak a jogot, hogy proprio nomine et jure lép a váltói viszonyba? Bizonyára első, azaz átruházási alkatrésze, mert különben előzőjének obligoja nélkül váltói viszonyba lépett forgatmányos mindig csak ex persona indossantis joggal birna, — a mi bizonyára képtelenség.

Ha tehát a váltó czélját még el nem érte, s ennek teljesitése még valakitől követelhető, nem értem miért lenne ezen követelésnek proprio nomine et jure érvényesitése lejárat előtti forgatmányhoz kötve, ha a követelhetésnek ezen minősége a forgatmánynak átruházási alkatrészéből származik, mely alkatrész a lejárat által azért nem szenved változást, mert a váltó tényleges átadása mellett ugy lejárat előtt mint után csak tulajdont ad és biztosit. Egyébiránt biráló tanár úr nézetem helyességét elismeri hivatolt tankönyvében[4], hol valószinűen a német váltó rendszabályra támaszkodva, a nem ovatolt váltó lejárat utáni forgatmányosról szóllván, azt mondja róla, hogy az elfogadóhoz közvetlen viszonyba lép, s ebbeli állitásának váltójogunk szempontjából igazolására hivatkozik egy kifogástalan birói határozatra.[5] Igaz ugyan, hogy ebbeli állitását nyomban lerontja azon folytatással, hogy az ily lejárat utáni forgatmányos a forgatónak elfogadó elleni jogába lép. De ezen ellenmondás mely egyetemi polgár koromban nagy fejtörésembe került, nem az én hibám.

Visszatérve az ügy érdemére, azon állitás, hogy az elfogadó a lejárat utáni jóhiszemű forgatmányos ellenében is feltétlenül használhatja a váltótörvény által megkivánt alakiság mellőzésével tett fizetést mint kifogást, — az elfogadó állásának téves felfogásából ered. A váltó lejárata ugyanis az elfogadó kötelezettségét semmivel sem alterálja s ő köteles az elévülési határidőn belől a váltó bármikori felmutatásakor fizetni.[6] S igy nem érthető, miért változtatná a lejárat az elfogadó javára a különben feltételes fizetési kifogást feltétlenné?[7]

A czáfolat hivatkozik még a váltótörvény organicus összefüggésére is, érvén kétségtelen ezalatt a fenálló törvényt. Nézzük tehát ezen szempontból a felmerült kérdést.

Figyelve arra, hogy a törvény 28—50. §§-ban intézkedik a hátirat különböző nemeiről, tegyük fel a kérdést, hogy a törvény intentioja szerint mikor kell a váltót kifizetni? Kétségtelen, a váltó lejártakor.

Ugyan mi értelme van tehát a törvény 120. §-ában előirt fizetési alakszerűségeknek, ha a lejáratkori formátlan fizetés feltétlen kifogásnak használható minden későbbi váltóbirtokos ellen — mi értelme van a törvény 123-ik §-ának, mely az alakszerűség mellőzéséveli fizetőt bármely törvényes és jóhiszemű váltóbirtokos javára az ismételt fizetés veszélyének teszi ki, akkor midőn a törvény már előbb a lehető különböző jogú váltóbirtokosokot elősorolta, — vagy talán ezen 123. §. nem egyéb a váltótörvény organismusában mint a férfi emlője az ember organismusában?

Nem tudom mire czéloz a czáfolat, midőn a 123. §-t a fizetőre és nem az adósra vonatkoztatja? Igaz, hogy fizetőről van ott szó, de ez alatt csak az adós érthető, mert ki nem mint adós fizetett, bizonyára nem tarthat attól, hogy ujra fizetni fog kellenie oly váltóért, melyért különben nem adós.

Végül a személyes kérdéshez is egy pár szót! az monda-

[1] Nélkülözvén váltótörvényünk a k. n. vttó. rszb. 16. §-át; különben ezen §. az általam vitatott értelemben dönti el a kérdést, mert még a lejárat utáni forgatót is váltói kötelezettség alá helyezi. — A fizetés hiánya miatt kivett óvás utáni forgatás köztörvényi engedménynek declaraltatik, de ez specialis esetről rendelkezés, mely az itt fenforgó kérdésnél szóba sem hozatott.

[1] Apáthi J. A m váltójog kézi könyve Pest 1871. — 67. oldal.
[2] Wächter. Wechselrecht Leipzig 1869. — 570. oldal 28-ik jegyzet.
[3] Wächter. hivatolt mű 43. §.
[4] 113-ik oldal.
[5] A Ftk.-nek 1862. évi 7384. sz. a. kelt határozata: Ezen a lejárat után kelt forgatmány a forgató és forgatmányos közt csak közjogi viszonyt szült ugyan, de az a forgatmányos és elfogadó közti viszonyra nézve váltójogi természetét el nem vesztette, alperes tehát egy harmadik részére vigyázatlanul teljesitett fizetést felperes, mint a váltónak törvényes birtokosa ellenében a vtk. I. r. 123. §-nál fogva nem érvényesitheti.
[6] Borchardt. Allg. deutsche Wechselordnung. Berlin 1869. — 139. oldal.
[7] Gerber. System d. deutschen Privatrechts. Jena 1873. — oldal, 9-ik jegyzet.

tik rólam, hogy én dicséretes bátorsággal ugyan, de kellő alaposság nélkül támadtam meg a felső birószágok itéleteit.

A mi a bátorságot illeti, eltekintve attól, hogy érintett ügyben személyes érdekem engagirozva volt, mint alkotmányos állam polgára még a legfőbb bíróság tekintélyét sem tartom olyan szentnek, hogy az a nyilvánosság előtt nem volna discutálható. A mi az alaposságot illeti, szerény nézetem szerint tanácsosabb annak megbirálását a közönségre bizni, semmint azt legalább a másiktól a priori megtagadni. Egyébiránt azon vádat, hogy nem birok kellő alaposssággal, mint biráló tanár úrnak volt tanitványa olcsó élczczel visszaadhatnám, — de nem teszem.

Dr. Berkovits Ferencz,
ügyvéd.

II.

Legyen szabad nekem is a fennebbi kérdéshez, — de azon kegyelet és szerénység keretén belül hozzá szólanom, melylyel Dr. Apáthy István úr kiérdemelt hirnevének tartozom. — Nem szándékom Apáthy urat, mint a „Jogtudományi Közlöny“ f. é. 12-ik számában megjelent hason czimű czikk szerzőjét czáfolgatni, — én csak nézeteimet akarom kifejezni.

A váltó az egész elévülési idő alatt megtartja váltói természetét, — a közönséges jogtól különböző privilegiált létét. Ennélfogva a forgatmány a váltó lejárata előtt ugy mint után forgatmány marad és a v. t. k. I. r. 29. §-a szerint mindkét esetben az leend foganatja, hogy a forgatmányos a forgatónak minden jogába és váltó kiváltságaiba lép. — Tehát, a forgatmányos akár lejárat előtt, akar után szerezte legyen a váltót, az abból folyó kiváltságos jogokat mint előzőjétől szerzetteket — mint saját jogait — önállóan fogja élvezni, — tehát nem mint előzőjének képviselője.

A jó hiszemű forgatmányos azonban még egy más előnynyel is privilegiáltatik, azzal t. i., hogy ellene oly kifogással élni nem lehet, mely a panaszlottnak 3 ik személylyeli viszonyából ered. — Ezen kiváltságos helyzetet a forgatmányos nem mint előzőjének utódja és ezen utódi minőségnél, hanem a törvény által a forgatmánynyal összekötött hatály erejénél fogva foglalja el ugy, hogy az ő jogköre ezen kifogásmentess ggel ipso facto szaporodott.

Ezen kifogásmentességnek csupán egyik következménye a v. t. k. 123. §-nak azon határozata, mely szerint a fizetés a váltó 3-ik törvényes és jólelkü birtokosára nézve nem történtnek tekintendő akkor: ha a 120. §. rendelkezésének megfigyelése a fizető részéről elmulaszttatott. — A váltóadós — illetőleg fizető, még egyszer fog fizetni; de ez utóbbi, esetben a fizetés nem a váltó kötelezettség teljesitése, hanem inkább a törvény absolut rendelkezésének folyományaként jelentkezik — tekintet nélkül arra, valjon a kötelezettség fenáll-e vagy nem! — A 2-od fizetés, ez esetben a váltóforgatmány, hatálya, — illetőleg a fizető mulasztásának következménye, — azért nem lehet az exceptio solutionisnak helye.

Dr. Apáthy úr különböztet a lejárat előtti és lejárat utáni forgatmány közt, mondván, hogy a lejárat utáni forgatmányos csak azon jogokat nyeri, melyek a forgatót illették; — a lejárat utáni forgatmányos mint ilyen nem proprio nonime és nem proprio jure lép a kötelezettekhez jogviszonyba; jogait ex persona indossantis származtatja. — Ebből következteti Dr. Apáthy úr, hogy a lejárat utáni forgatmányos tűrni tartozik azon kifogásokat is, melyek ex persona indossantis meritvék, — tehát a fizetés kifogását is, ha az a lejárat utáni forgató kezeihez a forgatást megelőzőleg már megtörtént; tekintet nélkül ara, valjon a forgatmányos jó- vagy roszlelkű birtokosa a váltónak.

Ez tán ellenkezik a törvény szavaival. — Én a törvényt e részben igen világosnak tartom, — minden kétely fölött állónak; de, ha lehetne is kétségünk a törvény szavainak értelme iránt: épp a nyelvtani magyarázat, tudományilag megállapitott szabályainál fogva nem csatlakozhatnánk Dr. Apáthy úr nézetéhez. — Ezen szabályok egyike úgy szól, hogy: „lege non distinguente nec nostrum est, distinguere“, vagyis, miután kétség esetében a törvényhozó szavai általános jelentőségükben használandók: azért nem szabad egy különös értelem kimagyarázása kedvéért különböztetést felállitanunk, melyet a törvény maga fel nem állit. — Tehát, — a midőn a v. t. k. I. r. 29-ik §-a a forgatmány fogalmát és hatályát meghatározza — anélkül, hogy a váltó lejárata előtti vagy utáni forgatmány közt különböztetne; vagy, midőn a törvény az I-ső r. 123. §-ban egyáltalán a fizetésről szóll, anélkül, hogy a lejárat előtti v. utáni fizetés között különböztetne: akkor a törvény magyarázónak sem szabad különböztetnie, és ha tenné: szemben a helyes magyarázat általánosan elismert szabályaival őt önkényüségről kell vádolnunk.

Különben találhatók még egyéb érvek is, melyek dr. Apáthy úr nézetét annál kevésbé tarthatónak tüntetik. — A v. t. k. I. r.-nek 7-ik fejezete a „fizetés“-ről szólván, nem lehet az iránt kétségünk, hogy a törvényhozó általános jognézetekhez simulva, fizetés alatt a váltói kötelem megszüntetésének egyik módját akarta érteni — tehát oly fizetést, mely rendesen és közönségesen akkor szokott teljesittetni: ha a váltó lejárt vagyis a fizetés teljesitésének ideje bekövetkezett. — Ez iránt, ugy látszik, már az idézett fej. 101. §-ának szó szerinti értelme is képes bennünket megnyugtatni. — Következetesen ugyanazon fejezet a 123. §-ban bizonyára szinte csak oly fizetést érthet, mely a váltó lejártakor teljesitendő, illetőleg teljesitve lőn, és erről a fizetésről határozza meg azt, hogy nem történtnek tekintendő oly 3-ik jólelkü birtokos ellenében a ki azt nem tudva, szerzé meg a kifizetett, de a fizető által vissza nem követelt váltót.

Kérdem immár, a midőn a váltóadós csak a lejáratkor tartozik fizetni, és tényleg is a fizetés rendesen a lejáratkor teljesittetik, — okszerüen feltehetjük-e, hogy a törvényhozó a 123. §-ban azon hiszem és tudom, igen gyéren előforduló egyes esetekre vonatkozólag akart intézkedni, melyekben a fizetés ki tudja mi okból, a lejárat előtt teljesittetik? feltehetjük-e okszerüen, hogy a törvényhozó csak ily fizetés kifogása ellenében akarta a jó hiszemü váltóbirtokost megóvni? nem kell-e inkább okszerüen a törvény szó szerinti értelméhez csatlakoznunk? hisz a törvényhozónak a váltóhitel fentartása érdekében sokkal több oka volt a lejárat utáni mint a lejárat előtti forgatmányos megvédését czélba venni, — minthogy ez utóbbi előzői ellen is élhetvén váltójogi keresettel, ily esetleges fizetés által kárba nem is jöhetne. — Tekintve pedig hogy ily lejárat előtti fizetés mindig csak a fizető veszélyére történhetnék, — a v. t. k. 123. §-nak semmi értelme sem volna; azt a törvényhozó bátran kihagyhatta, ha nem állott szándékában azzal a lejárat utáni jóhiszemü forgatmányost védszárnyai alá fogadni. Azért egyetértek dr. Apáthy urral, hogy ha valaki a váltótörvény egyes részeit kiszakitva, önkényü értelmezés tárgyává tenné: akkor az organikus egész tevékenységét a jogbiztonság rovására bénitaná.

Végre még egy megjegyzést ismételnem és kiegészitenem kell, megjegyzésemet arra nézve t. i. hogy a lejárat utáni forgatmányos nem „proprio nomine et jure“, hanem et persona indossantis származtatja jogait, illetőleg lép a kötelezettekhez jogviszonyba. — Ezt a váltó első szerzőjén kivül minden további birtokosról lehet mondani, akár lejárat előtti, akár lejárat utáni ő. Valamennyi részéről ugyanis a szerzés nem eredeti (originär) hanem származtatott (derivativ) és ilyen értelemben mindegyik forgatmányos különbség nélkül ex persona indossantis származtatja váltójogait.

Nézetem az, hogy a forgatmányos különbség nélkül — ha a váltó ereje még fenáll, a forgatmány erejénél fogva nem a forgató helyébe, hanem annak minden jogába lép, mintegy kiszoritva az előbbi birtokost, a jogkör körpontját ő foglalja el. — Ily értelemben azután mondanám, hogy a forgatmányos különbség nélkül proprio nomine et jure lép a kötelezetthez viszonyba, v. is a forgatmány erejénél fogva a váltóadós és az utolsó forgatmányos közt ujabb jogviszony létesül. Ez által különbözik leginkább a forgatmány az egyszerü engedménytől, mely utóbbinál az adós és engedményes közt uj jogviszony nem létesül, — a miért az adós — a ki az átengedésről nem értesült, nemcsak hogy előbbi hitelezőjét kielégitheti, hanem az előbb vagy utóbb történt fizetést az engedményesnek ellent is vetheti.

Az itt előadott véleményem támogatására még a következőt legyen szabad felhoznom. Ismert dolog ugyanis, hogy dr. Maithstein Wildner Ignácz bécsi ügyvéd váltójogunkhoz egy igen alapos commentárt irt. Ő váltójogunk keletkezésének nemcsak időszerinti tanuja, hanem annak szerzője és igy feltehető, hogy munkájában a keletkezés idejekor uralgott nézetek tolmácsa. — E munka 77. lapján a 29. §-hoz irt magyarázatban egy példa felhozása által megoldva olvassuk a kérdést és pedig nem dr. Apáty István, hanem B. F. urral egyértelmüleg. — Pozsony, márcz. 28. 1875.

Ótócska Károly,
ügyvéd.

*

A legfőbb itélőszék gyakorlatából.

Nehogy azzal vádoltassam, hogy csak a hiányokat akarom kiböngészni, szolgálok egy más esettel, melyben a legfőbb itélőszék egy meglehetősen elterjedt és — nézetem szerint — hibás gyakorlat ellen, a telekkönyvi rendszer szellemének megfelelőleg határozott. Szolgáljon például a következő eset:

A telekkönyvi rendelet 56. §. c) pontját, mely szerint:

„Ha a telekkönyvi jószágtest, melyből a lejegyzésnek történnie kell, terhelve van, a végre a nyilvánkönyvi hitelezők beleegyezése igazolandó, kivéve, ha a lejegyzés azok biztonságára nézve nincs sérelemmel egybekötve, mi felett a bíróság a hitelezők előleges meghallgatása után, belátása szerint határoz;"— sokan aként magyarázzák, hogy a hitelezők előleges meghallgatása a birtoktest egyes részleténak tehermentesen leendő lejegyzésére vonatkozik, vagyis, hogy oly esetben midőn zálogjoggal terhelt birtoktestnek egy része tehermentesen kéretik lejegyeztetni, a bíróság a hitelezőket meghallgatván, saját belátása szerint határozhat a felett, van-e helye a tehermentes lejegyzésnek vagy sem?

E felfogás azonban — nézetem szerint — téves. A zálogjog ugyanis az osztrák polgári törvénykönyvnek, — ez esetre nálunk is irányadó — szabályai szerint, kiterjed az egész zálogtárgyra, sőt annak gyümölcseire is; tehát minden porszeme a zálogul lekötött birtoknak terhelve van a zálogjoggal. — E zálogjogot a biró, csak ha az — a törvény szerint kijelölt esetekben — megszünt, töröltetheti ki. — A lejegyzés ez esetek közé nem tartozik. Meglehet, hogy követelésem veszélyeztetve nincs, de mindaddig mig az arra nyert zálogjogom fennáll, ezen általam a törvény szerint szerzett biztositékom a zálogtárgynak egy porszemére nézve sem vonható el.

Mit akar tehát a telekkönyvi rendelet 56 §. c) pontja?

Csakis annyit, hogy ha lejegyzés esetén a bejegyzett tehertétel, mint a lejegyzett és a fenmaradt birtokot egyetemlegesen terhelő vezettetik át, ebből származik e kár a hitelezőre? — Vagyis, hogy egy birtoktestből kettő alakittatik, melyek egyike a követelés biztositásául fő, a másika mellékjelzálogul szolgál, tehát a zálogtárgy ugyanaz, csakhogy annak egysége oszlik két részre.

Erre kérdés lehetne, hogy utójára mi hátrány háromolhatna e megosztásból a hitelezőre, ennélfogva miben keresendő a törvény logicai indoka? Igaz hogy felette ritkán fordul elő oly eset, melyben a most előadott módon eszközlendő bejegyzés által a hitelezőnek biztossága sértetnék, s ezt Ausztriában be is látták, s ennélfogva az 1869 évi február 6-án kelt törvény oly esetre, midőn a bejegyzett teher a lejegyzett birtokra — mint mellékjelzálogra — átvezettetik, a hitelező beleegyezését nem is kivánja meg, — nálunk azonban ugy látszik még nem egészen voltak e kérdéssel tisztában, s feltételezték a törvény szerkesztői az oly eset lehetőségét, hogy a birtok tulságos elaprózása azt értéktelenithetné, s igy a jelzálogos hiteleő biztosságát veszélyezhetné; s valóban habár ritkán is — de mégis fordulhat elő ily eset.

Elég az hozzá, hogy a törvény ez esetre számitott s tehermentes lejegyzésre nem is számithatott. — Tekintsük csak a dolog gyakorlati eredményét s el fognak minden aggályaink enyészni. A jelzálogos hitelező az egész birtokra szerzett zálogjogot. — E birtok egy részét az adós a tehertől mentesiteni kivánja, a hitelező azonban azt ellenzi, — lehet-e ily esetben az eldöntést birói határozattól tenni függővé? lehet-e egy kétoldalulag kötött s érvényre is emelkedett jogügylet érvényét, pusztán azon indoknál fogva, mert annak megváltoztatását egyik fél érdeke kivánatossá teszi, a másik szerződő fél akaratja ellenére bíróilag megszüntetni? Ugy hiszem, ez a magánjogi elvekkel nyilt ellentétben fogna lenni. De igen különös dolog lenne is, hogy ha valaki egy egész birtokra szerez zálogjogot, a biró kimondhassa, hogy annak fele is elég biztositására. Ki merne ily discretionális jogot a bíróra bizni, főleg az ingatlanok értékének nálunk tapasztalható ingatagsága mellett. És ha ily tehermentes lejegyzés folytán a hitelező csakugyan károsodnék, ki viselné a kárt? Ezen s számos más tekintetek első pillanatra nyilvánvalóvá teszik, hogy a z 56. §. d) pontja nem a tehermentes lejegyzésre vonatkozik.

E nézetet fogadta el a budapesti kir. itélőtábla s azzal egyezőleg a legfőbb itélőszék is.

Az elsőbiróság ugyanis egy bizonyos esetben, a jelzálogos hitelezők meghallgatása után tehermentes lejegyzést rendelt el, mert e lejegyzés azok biztosságára nincs sérelemmel egybekötve. A kir. it. tábla azonban az elsőbiróság végzését megváltoztatta és a lejegyzést a bejegyzett terheknek a lejegyzendő birtokra mint mellékjelzálogra leendő átvitele mellett rendelte foganatositattani; mert a zálogjog az arra jogositottnak beleegyezése nélkül peren kivül meg nem szoritható, a tkönyvi rend. 56. §-ának d) pontja értelmében a jelzálogos hitelezők kihallgatása tehát egyedül azon czélból eszközöltetik, vajjon azok a lejegyzésbe általában vagy csak a terhek átvitele mellett egyeznek-e? és ha nem, akkor a telekkönyvi hatóság végzésileg csakis arról határozhat, ha vajjon a kért lejegyzésből, természetesen a terhek átvitele mellett is, a jelzálogos hitelezőkre sérelem nem származik-e?

E végzést a m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék 1873. május 14-én 4027. sz. a. indokainál fogva helybenhagyta.

Jónak látjuk erre különösen figyelmeztetni bíróságainkat, mert ellenesetben a vagyoni felelősségnek igen nagy sulya fogna reájuk nehezedni.

Különfélék.

A budapesti ügyvéd-vizsgáló bizottság f. évi márczius 23-án megalakulván, a vizsgára jelentkezni kivánók értesittetnek, hogy ebbeli kérvényeiket az 1874. deczember 31-én kiadott igazságügyminiszteri szabályrendelet 2. és 3. §§-ban meghatározott uton, u. m. az ügyvédjelöltek azon ügyvédi kamara utján, melynél fel vannak véve, a birák azon kir. törvényszék elnöke, a jogtanárok pedig azon egyetem jogi karának dékánja, illetőleg akadémiai igazgatójának utján, melynél alkalmazva vannak, tartoznak az ügyvéd-vizsgáló bizottság elnökéhez Szabó Imre kir. semmitőszéki biró urhoz (lakik Bécsi-utcza 1.) juttatni. Az ügyvédvizsga iránt a budapesti kir. itélőtáblához előbb benyujtott s még el nem intézett folyamodványok az elnökség által hivatalból tétetvén át az ügyvéd-vizsgáló bizottsághoz. Az irásbeli vizsgák egyelőre a budapesti ügyvéd-egylet helyiségében (Uri-utcza 8.), a szóbeli vizsgálatok pedig a kir. tábla helyiségeiben (Sebestyén-tér 2. és Lipót-utcza 5.) fognak megtartatni.

A budapesti ügyvédi kamara ma 3 órakor a megyeház nagy termében tartá első közgyülését. Elnök Ghyczy Gy. fölolvasta a jelentést. Rendes ügyszám van 839, fegyelmi 12, választmányi ülés 8, fegyelmi egy tartatott; trvszéki elnökséghez 30 átirat történt, 653 ügyvéd bejegyzésért folyamodott, ezekből 558 bejegyeztetett, 55 függőben maradt. Bejegyzésért 140 ügyvédjelölt folyamodott, 10 bejegyeztetett, 2 pótlásra utasittatott, 3 elutasittatott 125 pedig függőben maradt. Ügyvédi vizsga letétele iránt 10 ügyvéd jelölt folyamodott, 5 ügyvédi vizsgára bocsáttatott, 4 függőben maradt. Egy ügyvéd, váltóügyvédi vizsga letétele iránt folyamodott. Mártonfy ügyv. ezután az iránt szólalt föl, hogy a kamarának tagja csak gyakorló ügyvéd lehet; csodálkozik azon, hogy a választmány egy államhivatalnokot (dr. Pauler Gyula orsz. főlevéltárnokot) még a bizottságba is beválasztá; kérdi a választmánytól, miként jöhettek az ügyvédek lajstromába ilyenek? — Hodossy nem lát ebben inconvenientiát. Polonyi S. Mártonffy inditványát magáévá teszi. Matolay E. a választmány eljárását helyesli. — Mártonffy végszavában kijelenti, hogy egyáltalában nem kivánja interpellatióját ugy értelmeztetni, mintha ő az államhivatalt az ügyvédi kamara méltóságával s tekintélyével összeegyeztethetőnek nem tartaná. De azt viszásnak tartja, hogy a fővárosban concentrált államhivatalnokok, különösen trvszéki tagok, tagjai lehessenek az ügyvédi kamarának, mert itt ekkor nem ügyvéd itél kartársa fölött, hanem a törvény szelleme ellenére épen azon birák, kik a kamarából ki lennének zárandók. — A választmány eljárását a közgyülés helybenhagyja. Ezután következett a napirend, melynek tárgyát az ügyrendi tervezett és költségvetés meghivatása képezte. Az ügyrendi szabályzat csekély módositással lőn elfogadva. Az évi befizetés 20 frtban állapitattott meg, (az egyszer mindenkorra fizetendő 5 frtnyi beiratási dijt ide nem értve). A titkár részére évi fizetésül 2000, az ügyész részére 1500, a pénztárnok részére 500 frt szavaztatott meg. Feltünő volt, hogy a költségvetésben könyvtári szükségletre 1 kr. sem volt előirányozva.

Melléklet: Emlékirat gróf Nyáry Matild és érdektársai perében.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 14 sz. Budapest, 1875. apr. 7.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sŏ sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“ Vajkay Károly urtól. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle. A perrndtartás 167. §-áról Keresztszeghy L, budai kir. törvszéki biró urtól. — Az ügyvédi rendtartás értelmében gyakorlandó fegyelmi eljárásról. Dr. Weiss Ignácz ügyvéd urtól. — Egy adat törvénykezésünk olcsó és gyors voltához. — Különfélék. — Törvényjavaslat.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“

Jogtörténeti adály Vajkay Károlytól.

VI. Jus retractus.

Azon időben, melyben a vagyonnak, különösen az ingatlanoknak családi jellege vezérszerepet játszott az akkor divatos jogrendszerekben; melyben az ingatlanok még nem tekintettek közönséges áruknak; melyben azok — ha ugy mondani szabad — a családoknak külérzék alá eső kapcsát képezték s a közjogi jelentőséget is biztositó ősi fészeknek idegen kézre jutása egyértelmü volt a család jogi létezésének megsemmisülésével: senkinek sem jutott eszébe azon gondolat, hogy a vagyon eme családisága fentartathatnék kizárólag az örökjog s különösen oly törvényes örökösödés segélyével, melyet a tulajdonos végrendelkezése nem tartozik tiszteletben tartani. Ennek felfedezése, talán inkább csak megkisérlése, későbbi századnak hagyatott fen jutalékul — hogy maradjon ennek is valami, a min elmeélét köszörülhesse s mivel fennen dicsekedhessék.

Ama korábbi kétkedöbb időben általános volt a meggyőződés, hogy az ingatlanok családisága az egyed hasznositó hajlamai ellenében csak olykép védhető meg, ha feltételül szabatik, hogy a család tulajdonául tekintett fekvő birtokok az időleges haszonélvező által sem élők közt, sem halál esetére létrejött jogügylettel el nem idegenithetők, és pedig vagy éppenséggel nem, vagy legalább nem a család egyezményének hozzájárulása nélkül. Ugyanazért mindazon jogrendszerekben, melyekben az egyéni tulajdon tiszta fogalma meg nem honosult, sőt ellenkezően azon többé-kevésbbé elmosódott eszme fogadtatott el vezérelvül, hogy vagyonjogok s különösen ingatlan tárgyak soha sem képezhetik egyes embernek kizárólagos tulajdonát: dús tarkázatára akadunk mindennemü intézkedéseknek, melyek mind azon törekvésben összpontosulának, hogy nagyobbkisebb társulatok vagy körök érdekében megfosztassék a szabad rendelkezési jogtól az egyén.

Minden magyar jogász, ki ismeretei alpháját nem keresi az országbirói értekezlet alkotta ideiglenes törvénykezési szabályokban, bőven meggyőződhetett arról, hogy a magyar törvényhozás és a szokást teremtő magyar jogmeggyőződés sem ámitotta magát mult napokban avval, hogy vagyonjogok tulajdonát családok számára meg lehetne sértetlenül tartani egyedül a törvényes örökösödés bár mily ovatos szabályozásával. Ki visszafelé irányitott kutatásaiban nem jutott is el tovább, mint csak az ősiségi nyiltparancsig: ennek 16-ik §-ából is megtanulhatta, hogy a magyar jog feladatának ismerte volt oly perintézetekről gondoskodni, melyek segélyével, akár az előintés elmulasztása, akár jogsérelem indokából, meghiusithassák az érdekeltek az akadéskodó egyesnek oly önkénykedő cselekményeit, melyek következményeikben eredményezni fognák, hogy társulati vagyon a váromány osok igényeinek kijátszásával idegen kézre kerüljön.

Tevé pedig ezt gondosan a magyar törvényhozás és jogszokás daczára annak, hogy az egyéntől különválasztott, az ennek akaratától függetlenitett családi vagyon a magyar jognak nem Ázsiából magával hozott eredeti intézménye; a mint ez utóbbi kitünik talán már sz. István II. végzeményének 5-ik fejezetéből is, melyben megengedtetett: „ut unusquisque habeat facultatem sua dividendi, tribuendi uxori, filiis, filiabusque, atque parentibus, sive eclesiae;“ de még nagyobb határozottsággal kitünik II. András végzeményének 4. czikkéből, melyben mondatik: „ si quis serviens sine filio, decesserit: quartam partem possessionis (köteles rész s nem a későbbi leánynegyed) filia obtineat, de residuo, sicut ipse voluerit, disponat,“ főleg, ha az ellentét kiemelése végett figyelembe vétetik még az is, miképpen értelmezte és módositotta — sokkal a magyar állam keletkezése után — Nagy Lajos ama rendelkezést, midön — már 1351-ben — II. András végzeményének vagyis az aranybullának megerősitésekor megjegyzé: „excepto solummodo uno articulo praenotato, de eodem privilegio excluso, eo videlicet: Quod nobiles homines, sine herede decedentes, possint et queant ecclesiis vel aliis, quibus volunt, in vita vel in morte dare et legare, possessiones eorum vendere vel alienare. Imo ad ista facienda nullam penitus habeant facultatem, sed inter fratres proximos et in generationes eorumdem ipsorum possessiones de jure et legitime, pure et simpliciter, absque contradictione aliquali, devolvantur.“ Tevé ezek daczára, mint mondtuk, a magyar tervényhozás és jogszokás azt azért, mert tudta és érezte, hogy ha jogrendszerét az idők folyamában kifejlett tényleges viszonyok súlya alatt elfogadott uj elv, a családiság elve követelményeinek megfelelően akarja átidomitani, ezen elvet nem elég decretálni, hanem annak életrevalóságát biztositani is kellend megfelelő intézményekkel; különben háztetőt függesztend a levegőbe.

Biztositotta pedig a magyar jog ama elvet oly intézményekkel, minőkhöz hasonlókat találunk ama jogrendszerben, mely kezdettől fogva sajátjának vallá a vagyon családiságának elvét; melyben ezen elv az ősi törzsrendszerből és az ingatlanok elidegenithetlenségének elvéből természetszerüen és következetesen fejlődött

nemcsak, de a főnemesség jogában mai napig is fentartatott — a német közönséges jogban.

Ezen jogban fejlődtek tökélyre az ugynevezett retractjogok, bár részletes szabályozásaikban elágazóan, de jelentőségükben egyöntetüen; közös czélul tüzve ki annak megakadályozását, hogy ingatlanok elidegenitésénél az időleges birtokos akarata és rendelkezése tágabb körök érdekét sértse.

Nem hiányoznak ugyan, kik eme retractjogok eredetét is a római jogra szeretnék visszavezérelni s azonositani azokat — mint egyik jeles fiatalabb tudósunk is teszi — az elő- és visszavásárlási jogokkal, melyeket római jog szerint is nemcsak mint kötelmet mellékszerződéssel kikötni lehetett eladásoknál, hanem — Gájus tanuságakint — a praetori edictumba felvett szokásjog is megállapitott első sorban a hitelezők és csak második sorban a mindkét águ rokonok számára hatod iziglen bonorum venditio esetére, mig csak azt II. Valentinián, I. Theodósius és Arcádius határozott törvénye hatályon kivül nem helyezte. Eme nézetet azonban tévesnek tartjuk. Ezen állitásunk tüzetes indokolása messze elvezetne tárgyunktól. Annyit azonban mégis szabadjon felemlitenünk, hogy azok, kik a retractjogokat az elő- és visszavásárlási joggal azonositják: szerintünk figyelmen kivül hagyják azon bár vitás, de egyéni felfogásunkhoz képpest kétségtelen tényt, hogy az elővásárlási jog csak személyes és igy viszonylagos, egyedül az eladó és első vevő ellen érvényesithető, ellenben a retractjog dologi vagyis általános, mindenki ellenében hatályos kereseti igényt állapit meg; figyelmen kivül hagyják továbbá a retractjogok keletkezésének czélzatát is, mely abban rejlik, hogy az ingatlanoknak bizonyos, előre meghatározott körben való megmaradása lehetőleg biztositassék; figyelmen kivül hagyják végre a római jognak általános szellemét, mely meg nem türheté, hogy az uralom, a dominium és potestas fogalma olyféle korlátozásokkal bénittassék, minőket a gyakran igen tág körök számára kedvezményül engedélyezett retractjogok szükségképpen előidézének.

Egészen ellentétes ezzel a német jognak kiindulási pontja. A germán törzsek vándorlása és hóditásai közben elfoglalt és megszállott területek az illető törzs közös tulajdonának tekintettek, és a közösség eszméje fentartatott akkor is, midőn utóbb a törzs vagyona a nemzetségek közt, a nemzetségeké a családok közt felosztatott, s a családok vagyona egyeseknek engedtetett át haszonélvezetül. Éppen azért kezdetben a vagyon — pedig kezdetben tulajdon tárgyául szolgálható vagyonnak csakis ingatlan vétetett — teljesen elidegenithetetlennek tekintetett, ugy hogy az ily vagyon elidegenitésére irányzott minden jogügylet magában semmis vala, s a végszükség elháritása czéljából megkisérlett eladás sem létesitett kivételt eme általános szabály alól.

Mig ezen állapot tartott: addig az egyén tökélyesen beolvadt a család fogalmába, s ez utóbbitól ugy annyira nem tekintetett külön s önállóan gondolhatónak, hogy még az általa, egyedi tevékenysége folytán, szerzett ingatlan sem vált saját kizárólagos, hanem vált a család tulajdonává. Örökölt és szerzett ingatlan közt e korban nem volt jogi kihatással biró különbség; a családé s nem az egyesé volt az egyik, a másik is.

Utóbb ezen felfogás szigora enyhült. Az áthidalást előkészité és megteremté a szükség; az eszközt az elidegenithetlenség merev elvének megtörésére pedig szolgáltatták a retractjogok. Szabály lőn, hogy az, ki valódi szükségtől (necessitas legitima, mint például: életmegváltás, fogság, elszegényedés) csak fekvő tulajdon elárusitása által szabadulhat: köteles legyen ama ingatlan megvételével megkinálni azokat, kik utána örökösödésre hivatvák, ezek pedig tartozzanak vagy a más által ajánlott vételár lefizetése, esetleg az adósságok törleszté-e mellett az elárusitásnak kitett ingatlant magukhoz váltani, vagy azon jogukról, hogy az elidegenitést ellenezhessék, lemondani, s ha a várományosok a megkinálás daczára az ingatlant még sem váltanák magukhoz, a birtokos eladhassa azt idegennek is jogszerüen. A várományosoknak ebből eredő jogát a maig szivesen latinizáló német jogtudomány „Jus retractus"-nak nevezé el. Kitünik azonban eme jognak most tárgyalt keletkezéséből, hogy eredetét az nem köszöné ama törekvésnek, hogy a várományosok joga erősbitessék, hanem ellenkezően annak, hogy az időleges birtokos jogköre tágitassék s az addig elidegenithetlen ingatlanok értékesitése, illetve elárusitása, lehetővé tétessék.

Még inkább enyhült a szigor, midőn az idő folyamában jogi jelentőségre tett szert az örökölt és szerzett javak közti különbözet, és ezzel kapcsolatban a német közönséges jog szabályul fogadá el azon elvet, hogy szerzeményeiről mindenki szabadon rendelkezhetik, tehát el is idegenitheti azokat bárkinek; ellenben az örökölt javak elárusitásánál a várományosokat vételi elsőbbség illeti meg, melynek gyakorlására azok mindig felhivandók, minthogy ha ez mellőztetnék, azok jogositva leendnek — a többé nem ipso jure semmis — eladást itélet által érvénytelenittetni s az idegennek elárusitott ingatlan tulajdonát magukra átruháztatni, illetőleg az ingatlant attól visszaszerezni. A megkinálás elmulasztása mellett létesitett eladás még mindig tiltott jogcselekmény maradt ugyan, de már nem volt semmis. Jogot létesitett az, s a vevő csak dologi tehert vett át az ingatlannal; azt: hogy ellenében retractjog érvényesittethessék peruton. A család jogainak ekkép folyton terjeszkedő csorbitása könnyen megfejti, mikép történhetett, hogy a német nagyszámu részjogok csoportjában akadt ekkor már elég olyan is, mely a mondott feltétel melletti elidegenithetést nem korlátozta többé csupán a szükségbeli eladásokra; még inkább feltüntetvén ez által a retractjogok azon czélzatát, hogy általuk a birtokos részesitessék oly előnyben, melylyel ősnémet jognézet szerint az nem birt.

Megváltozott ellenben a retractjogok szerepe és feladata, midőn a római jog beszivárgása folytán a német jogintézmények eredetiségükből kiforgattattak, s az uj jognézetek apostolainak néha szándékos ferditései, néha csak ügyetlen magyarázata folytán keletkezésük jelentőségének szinezetétől megfosztattak. A római jogelvek ellen intézett reactio fegyvereivé váltak ekkor a retractjogok; eszközeivé azoknak, kik az ingatlanok elidegenithetlenségének lehetőleges fentartásában vélték megmenthetni az uj áramlat ellenében a vagyon családiságának németjogi elvét. Ezek kezében s befolyása mellett a retractjogok többé nem a birtokos, hanem a várományosok jogkörének biztositásául szolgáltak, s főleg a nemesség volt az, mely törzsjavai, ősi ingatlanai, hitbizományai, hübérei megtarthatása és védelme, tulajdonképpen a családok politikai jelentőségének csorbátlan megőrzése végett, a római jognak mindazt veszélyeztető egyedi tulajdona irányában a retractjogokhoz folyamodott; bárha nem szabad elhallgatnunk, hogy főleg a vagyonosb német városokban is mutatkozott hasonló törekvés az örökölt vagyon — Erbgut — vagyis azon ingatlanok tekintetében,

melyek rokonokról származtak át a birtokosokra, de csak vagy törvényes örökösödés, vagy élők közti osztályos kielégités vagy halál esetére tett intézkedés folytán.

Sőt a viszahatás, hogy czéljait annál biztosabban elérhesse s mennél több szövetségest vonhasson érdekközösségébe, nem állapodott meg az előbbi korlátoknál, hanem messze tulhajtva azokon: a retractjogokat, melyek addig az örökjoggal kapcsolatban állóknak tekintettek és ezért gyakorolhatásukra vér- és jogközösséget feltételeztek, a családon kivül álló körökre is kiterjesztette, ekkép vélvén az árukká vált ingatlanok szabad forgalmát s végtelen eldarabolását meggátolhatni. Igy keletkezett a családbeliek érdekeit védő retractus gentilitius vagy retractus ex jure consanguinitatis mellett és felül számos más faja is a hasonnemü jogoknak; például — csakhogy nehányat a nevezetesebbek közül felemlitsünk — a szomszédok érdekében a retractus ex jure vicinitatis, a községbeliek javadalmazása végett a retractus ex jure metrocomiae sive incolatus (melyet azonban más alakban, t. i. nem mint vételi elsőbbséget, hanem az eladást elenyésztető semmiségi okot Leo és Antoninius tilalmában a római jog is ismert), továbbá a tulajdonostársak érdekében a retractus ex jure condominii, a honpolgárok érdekében a retractus territorialis, végre a nemesség retractjoga, melynélfogva az minden nemesi birtokot magához válthatott oly vevőtől, ki nemesi kiváltsággal nem birt stb.

Messze eltérnénk feladatunktól, ha mindezeket és a körükben felmerült vitás kérdéseket itt tüzetesebben akarnók ismertetni. Csak jelezni kivántuk, hogy a német jog sem hitte az ingatlanok családiságát, illetőleg azoknak visszaháramlását a szerző családra, egyedül a törvényes örökösödésnek támogattatlan szabályozása által biztosithatni; hanem e czélt az egész jogrendszernek összhangzatos közreműködése által kisérté megoldani. Mig csak — vagy inkább hol s a mennyiben — a retractjogok a tartományi törvényhozások által a német birodalom területén meg nem szüntettettek: mindvégig és mindenütt szabály maradt, hogy eladások jogérvényéhez — más jogügyletekre, jelesül cserére, bérbeadásokra stb. e szigor ki nem terjesztetett — szükségkép megkivántatik az érdekelteknek, ha ismertetnek, megintése, különben pedig hirdetményi értesitése, s hogy csak az ezek nyilatkozhatására kitüzött, mindig az illető értesülésétől számitandó záros határidő háboritlan lejárta után nyerhetett a vevő, az ellentétes igényeket elenyésztető elévülés segélyével, teljes, többé meg nem támadható tulajdont, az emlitett elévülési határidő a legtöbb német részjogban 1 év s 1 napra határoztatván; mi egyébiránt, mint annus saxonicus s ilykép az annus civilis ellentéte, 1 évet, 6 hetet és 3 napot teszen német jog szerint. A retractjogok eme végső kifejlésükben a tulajdonnak korlátozását jelentik.

Hogy a magyar jog az itt emlitett jogviszonyokat miképpen szabályozta? azt magyar jogászoknak bizonyosan szükségtelen bővebben magyaráznunk. Eleget vélünk e tekintetben kötelességünknek tenni, ha azokat, kiknek emlékezete husz év fáradalma alatt kissé meglankadt, a Ht. I: 57, 58, 59 és 60. czikkeire figyelmeztetjük vagy felkérjük: olvassák el Wenzel jogtanár ur sokszor idézett munkája 3 kötetében a 264, 265. és 291. §-okat, hol mesterünk — ki elődjeit a tudományos rendszeresség szempontjából éppen oly arányban messze tulszárnyálta mint egykor Frank az övéit — ezen részletet is érthetőn, szabatosan és a változott viszonyok közt eléggé kimeritően tárgyalja.

Ily helyzetparancsolta utrövidités mellett áttérhetünk ismét a kolozsvári tractátusra, hogy elmondassuk vele, miszerint ismerte ő is, mely — mint láttuk — ősiek nevezete alatt a családi javak intézményét szinte sajátjául fogadta s azért annak védelméről is gondoskodni tartozott, a Jus retractust; s elmondassuk vele azt is, miképpen rendezte ő a megfelelő viszonyokat és tételes intézkedést követelő kérdéseket? a dolog természetéből folyván, hogy itt a magyar jogász alig fog ismeretlen tényezőkkel vagy meglepő fordulatokkal találkozhatni. Hiszszük azonban, hogy az előadás modora ezen részletnél is megérdemli a figyelembe vételt.

A tractátus ezen, a családiság elvén alapuló örökjoggal szerintünk szoros kapcsolatban álló thémáról két fejezetet tartalmaz; a X. titulust, mely szól: „az örökségeknek eladásáról és zálogositásáról“, és a XI. titulust, mely „a csereberéről“ értekezik.

Az előbbinek pontozatjai a következők:

„1. Jólehet az örökségeknek elidegenitésében gyakran szükséges és méltó okok lehetnek: mindazáltal nagy sokan torkosság és bujaság után vetvén magokat, gyakorta pedig az igaz örökösöknek successiójokat irigyelvén az jóban, gonosz lelkiismeret által különb-különbféle színnel a véreknek nyilván való károkra nemcsak az magok keresményüket, hanem az őstől maradt örökségeket is szokták avagy örök áron avagy zálogosul elidegeniteni, melyekben az régiek annak mivolta szerint igen-igen kevés különbséget tartottak. Hogy azért az igaz örökösök az ő igazságokban meg ne fogyatkozzanak: régtől fogva ez volt a szokás, melyet jövendőben is örökösen meg kell tartani, hogy az ilyen idegenitésről — akármi szín és ok alatt légyen — az örökösöket bizonyossá tegyék és törvény szerint megkinálják mind az két ágról valókat, mivelhogy a városi jók közönségesen mindkét ágat egyaránt illetik; melyek, ha az olyan örökségeket magukhoz akarják váltani, minden egyéb vevők előtt szabadságuk lehet reá; ugy mindazáltal, hogy az, ki az vérséggel közelebb, az lehet az hozzá váltással is közelebb.“

„2. Ha pedig az hozzájok való váltást nem akarják: mégis az idegenitő személy három, egymás után való vasárnapokon az reggeli predikáczió után az olyan idegenitést kikiáltani a poroszló által tartozzék, hogy a szomszédosok, kiknek a vér után legközelebb való igazságok vagyon, és egyebek is, a kiket illet, bizonyosak lehessenek felőle. És ha árusa találkozik — a megvételnek idején a szomszédok jelen lévén —: áldomást szoktanak innya, s az árunak ugy lészen vége; azoknak mindazáltal igazságok helyén maradván, a kiknek közük lévén hozzá, akkoron hon nem volnának. A raboknak pedig szabadulásukra bizonyos időt kell rendelni; mert az olyanok tizenkét esztendő mulva is visszaválthatják az örökséget. Ha pedig mindezek is az hozzájok való váltáshoz fogni nem akarnának: tehát, a kinek akarja az idegenitő, az olyan örökséget eladhatja, ugy mindazonáltal, hogy a város privilégiumának ellene ne légyen.“

„3. Ha penig az olyan idegenitő senkit meg nem kinál, hanem az örökösöknek kárára az örökséget elidegeniti: tehát, a kik vér szerint közelebbek, az örökséget — annak illendő becsüje szerint letévén az árát — csak a becsüje szerint kezökhez vehetik, akár nem tudom mennyi summát adott is más érette.“

„4. A szomszédosok penig és határosok különben az olyan örökséghez nem férhetnek, hanemha a derék summát leteszik, kit az idegen vevő letött érette, akár kináltassanak meg vele, akár ne.“

„5. Történik az is, hogy az igaz örökösöket megkinálják ugyan, de annyi summában akarják rájok kötni, melyet sem az örökség nem ér, sem ők arra elegendők nem lehetnek. Az holott ezt kell követni, hogy ha az igaz örökösök, kiket megkináltanak — látván, hogy nyilván való károk nélkül a más féllel meg nem alkhatnak és igy az örökség más idegen kézre jutna —: tehát az olyan idegenitésnek az örökösök törvény szerint ellene mondhatnak a tanács előtt; azután, mikor az szükség kivánja,

*

az elidegenitett örökséget annak illendő becsüje szerint törvénynyel kezükhez vehetik."

„6. Annak okáért jól meglássák a vevők, hogy azolyan örökségért annyi summát ne adjanak, hogy azután nagyobb részét oda ne veszitsék, — és arra vigyázzanak legfőképpen, hogy az elidegenitők kényszeritésszerint való okokból cselekedték légyen az elidegenitést; mert holott mindenféle elidegenitésnek háromféle neme vagyon, egyik közönséges, másik türhető, harmadik szükséges ok: egyedül csak az az idegenités marad helyén, a mely szükségből való; az kétféle pedig, ugymint a türhető okból való, néha ugy vagyon megáll, de gyakrabban semmissé lészen; a közönségesnek pedig soha helye nincsen."

„7. Ha mikor pedig valaki a kinálás és az három vasárnapi kikiáltás után az ilyen örökséget valakinek elidegeniti, és az, a kinek elidegenitették — mindkét felől a tanács előtt vallás lévén róla — a neki adott jókban magát iktatja: tehát az ilyen iktatásnak idején, ha kinek mi jussa ahhoz volna, ha bizonyos okait adhatja, hogy hozzá nem váltotta — szabadon contradicálhat és törvénynyel véghezviheti dolgát, ha valami időmulás nem telik a dologban."

„8. De ha az elidegenitésnek utána semmi kinálás, kikiáltás avagy az iktatás nem következik; hanem csak közönségesen és minden ok nélkül a véreknek kárukra lészen az elidegenités; azok pedig, a kiket meg kellett volna kinálni, vagy szegénységből vagy egyéb bizonyos okból az ő igazságokat nem követhetnék: hogy ez alatt valami időmulás ne haladjon a dologban, minden esztendőként a tanács előtt contradicálhatnak, kit a város könyvébe beirhatnak, és azután, mikor akarják, a megvevőt idézvén, törvénybe foghatják érette."

„9 Mikor az atyafiak az oszlásnak idején, atyafiui jó szeretetből valamely örökséget egyik atyjokfiuknak csak türhető áron engednék mint atyafinak, az pedig annakutána idegennek nagyobb summan adja el: tehát az atyafiak csak azon summán válthatják vissza az olyan örökséget, a min ők oda engedték volt, hanemha valami uj épületet csinált volna azután rajta, kit meg kell becsülni, és a szerint elégitsék meg arról is az eladó atyafit külön. Ha penig a megváltást nem akarják: tehát a mivel felebb eladná, abban az atyafiaknak nem lehet semmi részök, mert az oszlás után mind kára s mind haszna azé volt, a ki eladta."

„10. Némely idegenitő szokta azt is cselekedni, hogy minden atyafiainak, gyermekinek és rokonságinak terhét magára felveszi, hogy csak inkább az vallástétele helyén maradhasson, és a megoltalmazásnak terhét is magára veszi. Ha ez okáért a vevő az ilyen szovatosra mutat, legtovább ha a szovatos idegen országba ment volna: tehát a birák olyan alkalmatos időt rendeljenek az szovatosnak előállitására, melyre tartozzék megjőni és a más félnek keresetére megfelelni. Ha pedig a szovatos az országban leend: tizenötödnapon — ha pedig a városon: harmad napra a törvénybe tartozzék az ő szovatosát előállitani."

A tractátusnak az eladásokra vonatkozó ezen rendelkezéseiből tisztán kiviláglik nemcsak az, hogy e tekintetben is suly helyeztetett az ősi javak és szerzeményiek közti különbözetre, habár a szabályzat, 1. pontjában, nyiltan bevallja, hogy arról a régiek nem sokat tartottak; hanem — tekintettel a megváltáskor fizetendő árra és a szükségbeli eladások hangsulyozására — az is, hogy az e helyütt örökölteknek elnevezett ősi javak elidegenithetetlenségének elve a retractjogok szabályozására nagyobb befolyást gyakorolt a kolozsvári tractátusban, mint a német jog végfejleményében; melyben — annak következményeül, hogy a retractusra jogositott, nem birt egyéb igénynyel, mint csak avval, hogy az eladást magára ruháztassa — szabályul tekintetett, hogy a rectract gyakorlása folytán sem az eladó, sem az idegen vevő nem károsodhatnak, s azért a rokon, szomszéd sat. a magához váltáskor nemcsak ugyanazon vételárt tartozzék megfizetni, melyet az idegen vevő ajánlott, hanem ez utóbbi általában — hacsak roszhiszemüsége nem bizonyittatnék — a birtokból esetleg később történt kimozditásakor mindazon követeléseket érvényesithesse, melyek bármely más jóhiszemü birtokost megilletnének. E szerint, mig a kimutatott fejlődési folyamat közben a német jogi retractus tisztán vételelsőbbségi igénynyé módosult: addig a kolozsvári tractátus megmaradt az ezen intézmény eredetéhez közelebb álló álláspontonés e tekintetben is simult a közönséges magyar joghoz; mint erről mindenki könnyen meggyőződhetik, ki nem resteli a hármastörvénykönyvnek fenebb idézett czimeit elolvasni, minthogy ezeknek szövege sok helyen majdnem szó szerint hiven át van véve a tractátusba; mely a 12 évi elévülési határidő tekintetében is a Ht. I: 78. cz. 2-ik §-ához alkalmazkodott engedelmesen, habár a városok szokásjoga csábitóan ingerelhette az ellenkezőre, mint Verbőczy hármaskönyvéből is kitünik, midőn III. r. 15-ik czimében ezeket mondja: „Civitatenses enim, licet super rebus alienatis duodecim annorum curriculis praescribi et praescribere debeant, modo tamen quodam abusivo et villanorum more, solummodo per integrum spatium anni et diem unam modernis temporibus praescribere consueverunt", mihez azonban már az 1751-ben Nagyszombatban nyomatott magyar törvénytár glossája jónak látja megyjegyezni: „Abusus tamen iste, vigore hujus ipsius tituli et continui diuturnique usus, jam legis naturam induit."

Az erdélyi szászságnak Eigen-Landrechtje — mellőzve az ősiek és szerzeményiek közti különbözetet — elvi szempontból itt is közelebb áll a német jog felfogásához. Sok idézettel bizonyithatnók ezt; de félünk a hosszadalmasság vádjától, és azért csak kevésre szoritkozunk. Jelesül a III. k. 6. czimének 5-ik §-ára: „So jemand liegende Güter, als: Häuser, Mayerhöfe, Weingärten, Baumgärten, Acker, Wiesenland oder Teiche im Willen hat zu verkaufen, der soll sie erstlich ihren Nachbarn verkündigen und zu wissen thun, darnach aber drey Sontage auf einander öffentlich auf dem Marckt oder für der Pfarrkirchen ausruffen und feilbieten lassen: wer es nach solchem am ersten kauft, der behälts, doch sein Bruder, Blutsfreunde, Nachbarn und Hattert- oder Flur-Genossen zum kauf näher, denn die pur Fremden." Itt tehát már pusztán csak vételi elsőbbségről, még pedig rögtön gyakorlandóról van szó. Figyelmet érdemel azonban, hogy a szászság szabályzata, mely az ősiség intézményét el nem fogadta, mégis sulyt fektet e tárgynál az örökölt javaknak megkülönböztetésére a szerzeményiektől; mint ez — csakhogy példát hozzunk fel — eléggé kitünik a fenidézett czim 12-ik §-ából, hol az mondatik: „Verkauft jemand ein Erbgut: er soll den Kaufer drum Gewährschaft thun ein Jahr und einen Tag lang gegen die Einheimischen. Wandert aber der, so Einrede zu thun hätte, in der Fremde, ist ausheimisch, und würde sonst durch grosse und billige Ursachen verhindert, dass er in Jahr und Tag sein Recht daran nicht suchen könnte: sobald er zurückkommt und seine Hinderniss abschaffet, und nachmals in Jahr und Tag das verkaufte Erb zu bethädigen anfähet, so soll es der Kaufer seinem Verkaufsmann nach Rechts Weise ankündigen, welcher im Rechten für ihn antworten und das verkaufte Erb verthädigen soll." Ha ezekhez még, annak bizonyitásául, hogy a szászok szabályzata korlátoltan a retractjogot még az ingóságokra is kiterjesztette, hozzáfüzzük az idézett cz. 9. §-ának tartalmát: „Würde ein beweglich Gut, als Kleinodien oder fürnemlicher Hausrath, heimlich ohne der nächster Blutfreunde Wissen verkauft, die nächsten bis auf die Enkel und Geschwistert-Kinder (wo ihnen drum wäre) sollen es einzulösen Macht und Recht haben" —: ugy hisz-

szük eléggé kitüntettük, hogy mostani tárgyunk tekintetében se járt az Eigen-Landrecht ugyanazon nyomon, melyen haladt a kolozsvári tractátus.

Áttérve ez utóbbinak a csereberéről szóló XI. titulusára: ebben a magyar jogász, ki a Ht. I. 70. 71. és 72. czimeit ismeri, ismét régi jó barátra akadand.

A szász Eigen-Landrecht e tekintetben igen röviden végez, midőn egyetlen szakaszban, a III. könyv VI. czime 18-ik §-ában ezeket mondja: „Allerley Wechsel, wo gleiches gegen gleiches in seiner Art, als Haus gegen Haus, Acker gegen Acker, oder dergleichen gegeben wird, wo sie ohne Hinterlist oder Vervortheilung der Miterben geschehen, haben ihren Bestand, unangesehen jemandes Einrede und Widersprechen."

Ellenben a kolozsvári tractátus ugyanazon tárgyról következően intézkedik:

„1. Az örökségeknek elidegenitésében ez is szokott történni, hogy — látván valaki mind magának s mind a más félnek bőségesb hasznát — egymással az örökségeket elcserélik. Melyben ezt kell követni, hogy ha valaki oly cserélést csinál, a mely hasznos és szükséges: tehát az olyan cserélés helyben marad és megtartatik, akárki mint contradicáljon."

„2. De miképpen hogy az eladásban, azonképpen a cserélésben is csalárdságok lehetnek és szoktak is lenni: ez okon, ha szintén valaki illendő és bizonyos okait mutogatná valami keresett szín alatt az ő vallástételében, és ha azt vallaná is, hogy más örökséget vett volna cserében el; de mindazonáltal, ha a cserében vett örökséget csak egyideig (hogy csalárdságát elpalástolhassa) vagy soha sem veszi birtokába, kitetszik, hogy nem igaz csere: igy az örökös, a kit a megváltás a vér szerint illetne, az olyant, a kinél az örökség vagyon, örökös becscsel kivetheti belőle; csakhogy a csalárdság, a mely senkinek nem használhat, bizonyos legyen."

„3. Az hol pedig egyenes cserélés találtatik, és azok, a kiket illetne a dolog, más hasonló örökséget akarnának érette adni: tehát igyis, ha annyi érő elegendő örökséget adhatnának, szabadon kirekeszthetik az idegent és igy is az atyafiaknak az örökség megmaradhat."

„4. Ha pedig az igaz örökösök, az idegennel való cserét elhallgatván, ellene idején nem contradicálnak, hanem a cserélt örökségnek tudva hasznát vennék: soha az olyan cserét vissza nem vonhatják, sem az elcserélt örökségeket többé magukhoz nem válthatják, hanemha a más fél engedné."

„5. Itt pedig szükség ezt is megjelentenünk, hogy — ha valamely vallástételben akár eladásról, akár pediglen cserélésről lett légyen olyan czikkely, melyben valami fél az elidegenitett örökségben semminemü igazságot magának meg nem tartott, hanem ezt a minden birodalmának tulajdonságát a más félnek engedte volna — valami módon az levélbe beirnák: tehát az olyan idegenitett jók soha arra vissza nem térhetnek, a kié azelőtt voltak, sem azoknak maradékokra; hanem ha szintén annak magva szakadna is, a kinél volna: a városra szállanak teljességgel. Mindezekben pedig ha olyan dolog ezen kivül történnék: a birák a közönséges Decrétum törvényét kövessék, és az szerint igazitsák el a dolgot."

Ugy hiszszük: a cserét szabályozó ezen rendelkezésekben sem nehéz azon megkülönböztető jellegre ráakadni, melyet a tractátus és Landrecht viszonyitása közben fenebb kiemeltünk. —

Csatolandóknak véljük az eddig felhozottakhoz még a tractatus XIII-ik titulusából — mely „az adósságnak megfizetésének módjáról Kolozsváratt" vagyis — mint már mondtuk — a végrehajtás szabályozásáról intézkedik s éppen azért jelen, egyedül „Az Successió"-val foglalkozó tanulmányból kirekesztve marad — az 5., 7. és 10-ik pont kiszakitott részleteit. Jelesül az 5-ik pontból: „de ha az adósságokat ezek" (a tüzetesen elsorolt ingóságok) „fel nem érik: külső örökségeire, ugymint szőleire, majorjára, szántóföldjeire, kertjeire kell kimenni és azokat megbecsülni;" továbbá a 7-ik pontból: „ezek elfogyván: házát is el kell az adósnak becsülni;" végre a 10-ik pontból: „az elbecsült jókat közkézben adják; tizenötöd nap alatt ha megválhatja (az adós) éppen szabad vele; mert annák utána a creditor kezéhez adják." Ha ezekkel szembe állitjuk a szász Eigen-Landrecht I. k. XII. cz. 7-ik §-ának — mely arról rendelkezik, hogy az „Erb- Güter, wie sie feilgeboten und verkauft werden" — következő részletét: „Nach dem dritten Ausruffen aber, es sey der Werth gesteigert oder nicht, soll es dem Schuldiger abermal zu lösen werden angeboten. Löset er es nicht und verschlägts: soll es dem, so am meisten drum geboten, hingegeben, die Schuld heraus gezogen und der Ueberschuss dem Schuldiger zugestellet werden:" — talán bátran kimondhatjuk, hogy az összehasonlitott két szabályzat nem oldotta meg egyöntetüen azon. a német jogban igen vitás kérdést sem: vajjon a kényszereladásokra kihatnak-e a retractjogok? Ha nem tévedünk: a kolozsvári tractátus a birói zálognak magyar rendszerét követte, az Eigen-Landrecht ellenben elölegezte az árverésnek modern következményeit.

Kimutattuk mindezekben — mint legalább hiszszük, — hogy a vas következetességet, mely ékesiti, a kolozsvári tractátus a retracjogok szabályozásánál sem tagadta meg. Megtette a szükségeseket, hogy az ősi vagyon családiságának eszméje, melyet az örökjog vezérelvéül fogadott el, ne maradjon csak irott malaszt a papiron, és lehet, hogy annak idején az ide vágó rendelkezések talán jogosultsággal is birtak. Mi legalább ezt nem merjük tagadni. De tegye mindenki szivére kezét és feleljen meggondoltan a kérdésre: a jelenkor változott viszonyai között kivánatosnak tarthatná-e a hasonnemü intézkedéseknek felélesztését? Pedig egyrészt ne ámitsuk magunkat avval, hogy nélkülök, egyedül az ági örökösödés béna intézményével, a vagyon családi jellegét fentarthatjuk; másrészt ne tagadjuk: a nép állitólag egyszerü igényeinek — már tudniillik azon népének, mely a virtualis jogokban, az auctiók felvételében és pagátfogásban mindig jobban gyönyörködött mint az izzasztó komoly munkában — seme nép hajlamai- és szokásainak ama intézmények nagyon is megfelelnének maiglan. Mégis — — tempi passati!

(Folytatása következik.)

JOGIRODALOM.

A magyar közjegyzői törvény. (1874. XXXV. törvényczikk.) — Az erre vonatkozó miniszteri rendeletekkel összehasonlitó és kiegészitő jegyzetekkel kisérve Ökröss Bálint a m. kir. igazságügyminiszterium osztálytanácsosa, megvizsgált biró, közjegyző, köz- és váltóügyvéd, s a m. t. académia l. tagja által. — Budapest 1875. Kiadja Ráth Mór.

E műtől, melynek már előleges hirdetésében is ki volt emelve, hogy az a javaslat szerzőjének műve, sokan igen sokat vártak.

Feladatunk körén kivül esik a szerzőnek eddigi irodalmi működéséhez mérten ama várakozás jogosult avagy indokolatlan voltát latolgatni. Szoritkozunk kell csupán az előttünk fekvő munka birálatára s e tekintetben constatálnunk kell, hogy a szerző elkerülte a Dr. Apáthy István által hasonmunkák birálatánál megrovott azon hiányt: hogy az intézmény történelmi fejlődését olykép elkülönitve tárgyalták, mintha az a feldolgozandó materiával benső összefüggésben sem állana.

Szerző a perenkivüli eljárás (I.) tárgyalásával kezdi a „Bevezetés"-t és mond arról a mennyit 4 lapon elmondani lehet. Ezután a közjegyzőség fogalma (II); előnyei (III); kellékei (IV); a közjegyző jogai és kötelességei (V); a közjegy-

zőség eredete (VI); ujabbkori fejlődése (VII); a közjegyzőség hazánkban (VIII), — mindössze 41 old. lapon megannyi fejezetet képeznek „a tudományos materia rendszeres kezelésére.“

Ennek előre bocsátására kötelezve érzem magamat azok kedvéért, kiknek öröme telik „a tudományos jelleg“-ben, és már most térjünk a dolog lényegére.

E tekintetben a műről nézetünk a legjobb akaratú birálati szándék mellett sem lehet más, mint hogy abban épen azt nem fogják feltalálni a közjegyzők, mire legnagyobb szükségük van, ugyanis: útmutatót eljárásaiknál s főleg a kétes esetek felvilágositását.

Az egész mű tartalma következő. A commentár kezdődik a miniszteri javaslat indokolásának előadásánál s hogy ez kényelmesebben történhessék a szakaszok is ugy vannak csoportositva, mint a miniszteri indokolásnál, és egyes csoport szakasz szövege után következik a commentár, vagyis először az indokolás reprodukcioja, azután jönnek összehasonlitó jegyzetek a külföldi törvényekkel. Ezek minden felismerhető rendszer nélkül, hol kimeritőbbek, hol rövidebbek, néha egyes szakaszok az idegen törvény szó szerinti szövegének, magába a commentár szövegébe belefüzött idézésével, mi hogy az összhangot zavarja, ugy hiszszük a dolog természetéből folyik.

Ha azután alkalom van valamely hazai törvényt idézni, ezzel töltetik ki a tér lapokon át, s e részben szerző oly bőkezü, hogy oly törvényt is idéz szószerinti szövegében, melynek ugyan czélját felfogni alig lehet p. o. a birói felelősségről szóló 1871. VIII. törvényczikk szövegét a 39, §-tól a 61. §-ig (5 lapon át) szóról szóra lenyomatja, a nélkül, hogy csak meg is mondaná, hogy miért kell annak a közjegyzői törvény commentárjában helyt foglalni. De ezzel sem elégszik meg, hanem azután ismét szóról szóra közli azon törvények szakaszait, melyekre a fentebbi 1871. VIII. törv. czikk hivatkozik p. o. a polg. törvk. rendt. és a birói ügyvitel ide vonatkozó szakaszait szószerinti tartalmukban.

De ugy látszik, hogy még a kellő tér igy sem telt be; hogy ez is el legyen érhető, több helyeken közli a törvény tárgyalásait, a jogügyi bizottság jelentését, Pauler miniszter, Csemeghy államtitkár beszédeinek bő kivonatát s. t. b.

Átolvasván az egész munkát, önkénytelenül is azon gondolat lepett meg, hogy ugyan mily véleményt táplálhat a szerző a leendő közjegyzők tudományos miveltségéről?

Mig ugyanis a külföldi törvényeknek, gyakran kelletén túl is hosszadalmasabban tárgyalt összehasonlitásai e törvénynyel, azon feltevésre enged következtetést: hogy szerző a leendő közjegyzőket ily tanulmányra fogékony, tehát tudományos készültségü egyéneknek hiszi; — más részről azon eljárása, hogy a hol csak alkalom nyilik a mindennapi használat tárgyát képező törvényeket p. o. a törvénykezési rendtartás, osztrák polgári törvény, telekkönyvi rendelet s. a. t., a helyett hogy a közjegyzői törvény egyes szakaszainál szükséges felvilágositás végett reájuk hivatkoznék, azok szakaszait szó szerint s gyakran egész lapokan keresztül idézi — minden commentár nélkül — mint ha azon véleményben lenne, hogy a leendő közjegyzőknek a legnélkülözhetlenebb gyakorlati munkák sincsenek birtokában s egész könyvtárukat e törvény képezi — azt látszik tanusitani: hogy a közjegyzők készültségét nem valami nagy fokon állónak vélte. Avagy csak a kellő számú ivek betöltése végett volt szükséges az olló ily nagy mérvbeni mozgásba hozatala?

Szóval sok töltelék van a műben, de kevés oly magyarázat, melynek gyakorlati értéke lenne.

Ezen állitásunkat be is kivánjuk bizonyitani, és pedig e végből nem a törvény egyes jelentéktelenebb helyeire vonatkozó commentárból keressük fel a példát, hanem taglalni fogjuk a commentárnak a törvény legfontosabb részeire vonatkozó tartalmát.

Ugy hiszszük, hogy senki sem fogja tagadni, hogy a közjegyző kiváló működését az okiratok felvétele és a hagyatéki tárgyalás képezik. A törvény e része az, hol a commentátornak tulajdonképen tere nyilik. Lássuk tehát szerzőnk művének ide vonatkozó részét:

1) A közjegyzői közokiratok felvétele. Általjában (58—68. §§.) czimű résznél miután az okirat fogalmát Pratobevera után előadta volna, megmondja, hogy vannak köz- és magánokiratok. Ezzel a 15—20 sorral az okiratokról szóló tant befejezte. Hogy azok felosztása ugy alak mint tartalom tekintetében, hányféle, s mily befolyása van ennek az okiratok lényegére különösen bizonyitó erejére nézve, arról a commentárban egy szó sem vesztegettetik. — De ez egyszer ugy látszik, tudta szerző, hogy mit csinál, legalább művének 114. lapján foglalt előadása méltán arra enged következtetést, hogy maga sem volt tisztában a dologgal, s azért látta tán jobbnak abba mélyebben nem hatolni. A mondott helyen ugyanis igyszól: „Irományok felvételének általános szabályairól lévén szó, megemlitjük, hogy a mint a fejezet czime is mutatja, e szabályok nemcsak az okiratokra, hanem a tanúsitványokra, hitelesitésekre, szóval minden iratra kiterjednek, melyek kiadására a közjegyző jogositva van. Általános elnevezésre van tehát szükségünk, hogy a törvényben használt „közokirat szó alatt ne egyedül okirat értessék.“ — Hát a tanusitvány nem okirat? — Hiszen minden kézikönyvben meglehet találni az okiratok felosztását: beismerő okiratokra, tanusitványokra és rendelkező okiratokra. Csak szerző nem tudna erről semmit, ki a perrendtartás terén is több művekkel lépett a nyilvánosság elé. Ugyan szeretném tudni, hogy a közjegyző által valamely tény felől kiállitott tanusitványt, a bizonyitási módok melyik osztályába sorozná, ha azt nem tartja okiratnak? — Ez annál feltünőbb, mert alig nehány sorral feljebb szerző maga is az okiratot következőleg definiálja: „Az okirat azon irásban foglalt bizonyiték, mely a végett állittatik ki, hogy valamely tényről vagy eseményről maradandó tanuságot szolgáltasson,“ — és midőn e definitio alkalmazásáról akar szólani, a közjegyzői tanusitványokat nem véli az okiratok közé sorozandónak!

Ezen rövid kitérés után folytassuk a commentár taglalását. A most emlitett czimben az emlitett rövid bevezetés után jön nehány érdektelen megjegyzés s a külföldi törvényekkel való nehány összehasonlitás.

2) Az okirat felvétele s személyes kellékek. (69—70 §-nál.)

E szakaszok magyarázatánál szól a felek személyes kellékeiről s idézi:

a) saját magánjogi munkájának szövegét;

b) az 1874. XXIII. törvczikket „a hajadonok nagykoruságáról“ szószerint;

c) az osztrák polgári törvény vonatkozó szakaszainak szószerinti szövegét;

d) az 1871. XVIII. törvczikknek a községekre vonatkozó intézkedéseit.

Végre előadván, hogy a telekkönyvi jogok kiváló fontossággal birnak, szószerint előadja a telekkönyvi rendelet több szakaszait.

Mindezeket minden magyarázat, vagy annak megemlitése nélkül is, hogy a gyakorlatban alkalmazásuk körül mily esetek merülhetnek fel és mire kell ügyelni. Azzal tehát vége van e fontos résznek, melynél 8 oldalt betöltött azzal, mire 5—6 sornyi idézése az illető törvényhelyeknek tökéletesen elég lett volna, hogy a közjegyző megtudja hol találhatja meg azt mire szüksége van.

Menjünk tovább.

3) A végrendelkezések felvétele.

Először is előadja a külföldi törvények ide vonatkozó nehány rendeleteit.

Azután saját müve után — elég röviden — a magyar törvényes szabályokat (20 sorban).

Végül az osztrák törvény ide vonatkozó szakaszait 4 lapon át.

Mindez minden magyarázat nélkül összehalmoztatván. Végre e fontos rész magyarázatának.

4) A kereskedelmi könyv-kivonatok hitelesitése:

Szóról szóra előadatnak az 1840. XV. törvczikk és 1844. VI. törvczikk szabályai, mennyiben az utóbbiak által az előbbiek módositattak. Tehát annyi fáradságot sem vett magának a szerző, hogy a módositott szöveget közölte volna egyszerre, hanem előbb közli azt 1840. XV. törvczikk azon rendelkezéseit is, melyek már azt 1844 VI. törvczikk által eltörültettek. Ha már semmi magyarázatot nem irt, azt a fáradságot csak megérdemlették volna a könyv megvevői.

5) A váltóóvások:

Közöltetnek a magyar váltótörvény és az osztrák váltórendszabály szakaszai szóról szóra. — Ebből áll az egész kommentár s be van véle ismét töltve 6 lap — két soros idézet helyett.

6) A hagyatéki eljárásnál:

Közli a p. törvk. rendt 563 s köv. §§-ait szóról szóra. Azután tesz nehány összehasonlitást egy pár külföldi törvénynyel, — s miután e részben sem tartalmaz semmi gyakorlati utmutatást — e fejezetnek is vége.

No de tán a mi birálatunknak is vége lehet. — Megismertettük a törvény legfontosabb helyeire vonatkozó részeit a kommentárnak, s ugy hiszszük a bevezetésben mondottakat sikerült bebizonyitani, s ezzel kimutatni e munka értékét.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perrendtartás 167. §-áról.

A legfőbb itélőszéken m. 1874-ik évi nov. 6-án 8905 sz. a. a. királyi tábla itéletének megváltoztatásával hozott itélet indokaiban a következők állanak:

„Habár az esetben, ha valamely magánokirat tartalma tagadtatik, s a fél az okiratot nem sajátkezüleg irta, s irta alá, az ellene a perrendtart. 167. §. b. pontja szerint csak ugy képez bizonyitékot, ha az okiratot két tanu előtt irta alá, vagy pedig később azok előtt aláirását saját kezü aláirásának ismerte el, miből önként folyik, hogy az aláirásnak később történt beismerése folytán az okirat tartalma bebizonyitottnak tartandó, alperes mégis elmarasztalandó volt, mert az ·/. alatt látható aláirását sajátjának a tárgyalás alkalmával beismerte, a bióság előtti beismerésnek a tanuk előtti beismerésnél csekélyebb joghatályt tulajdonitani nem lehet, s alperes azt, hogy a ·/. alatti okirat akkor, midőn ő azt aláirta, kitöltve nem volt, nem állitotta, annál kevésbé bizonyitotta, annak tartalmát igazoltnak kellet venni.“

Ezen legfőbb törvényszéki itéletnek alapján a „Jogtudományi Közlöny“ 7. számában az elvi jelentőségü határozatok sorában következők olvashatók:

„44. Ha az okmányt kiállitó fél azon levő aláirásának valódiságát a biróság előtt beismerte a tartalom valódisága ellen felhozott kifogásait ő tartozik bizonyitani, habár az okmány a perrendt. 167. §-a szabályainak nem felel is meg “

Ezen szerkezet az idézett legfőbb tszéki itéletben kimondottakkal nem egyezik, s oly elvet kiván megállapitani, mely sem azon itéletben kimondva nincsen, sem a perrendt. ide vonatkozó §-aival összeegyeztethető nem lenne, sem átalában oly bizonyitási módot nem állapithatna, mely az igazságos itélet hozatalát egyes esetekben lehetővé tenné.

Ez alapon köztünk birák között is vitatkozás fejlődött; minélfogva érdekesnek tartottam a kérdést gondolkodásom s tanulmány tárgyává tenni.

* * *

Általános jogi elv, hogy a felek között létrejött megegyezés nekik törvényt szab. A megegyezés feltételeit kibizonyitani a biróság előtti tárgyalások, illetőleg a perrendtartás szerü előadásoknak czélja.

Minő bizonyitékok által lehet a megegyezés feltételeit bebizonyitani, erre nézve a perrendt. negyedik czimében szabályok vannak felállitva, s különösen a 165. §-tól a 190. §-ig az okiratokkali bizonyitás foglaltatik. Valamint a tanuk, ugy az okiratok általi bizonyitásnak a czélja az, hogy a kötelezett fél által tett elismerés, melyen kötelezettsége alapszik, ellene igazoltassék. Ehez képest:

A 165. §. szerint a közokiratok teljes bizonyitó erővel birnak a kiállitók ellen mindaddig, mig az ellenfél azok hamisságát vagy szabálytalanságát be nem bizonyitotta. Ennek alapjául szolgál a beismerés, melyet az illető hivatalos vagy arra hivatott hiteles személy bizonyit. A bizonyitó hivatalos közegnek oly hitel adatik, miszerint a kiszabott alakban s illetékességi körében tett tanusitása mindaddig, mig nem czáfoltatik, valónak tartatik, e szerint a kötelezett fél által a hivatalos vagy hiteles tanusitás mellett aláirott megegyezés feltételei már eleve elismerteknek s elfogadottaknak tekintetnek.

De a magánokiratnak is ugyanilyen bizonyitó képesség tulajdonittatik, ha:

a) a magánokiratot, — (a megegyezés feltételeit magában foglaló iratot), vagyis a kötelesség elismerését s elfogadását tartalmazó iratot a kiállitó fél sajátkezüleg irta s aláirta. Ennek alapja ismét az, hogy ki irni tud, a feltételeknek sajátkezü leirása s aláirása által kétségtelenül elismerőnek tekintendő; az ily okirat tartalma tehát ellene mindaddig bizonyit, mig annak jogérvényét másképen be nem bizonyitja.

b) Ha a magánokiratot, vagyis a megegyezés feltételeit magában foglaló iratot s az okira ban kifejezett kötelezettség elismerését ugyan nem sajátkezüleg irta az azt kiállitó fél, hanem az azt előttemező tanu jelenlétében irta alá. Ezen szabálynak is ugyanazon alapja van, t. i. ily esetben a két előttemező tanu bizonyitja, hogy az okiratot kiállitó fél a megegyezés feltételeit elfogadta s kötelezettségeit elismerte; a két előttemező tanu szükség esetén esküt tehet s a bizonyitást hitelesitheti.

Azon esetben, midőn a kiállitó irni s olvasni nem tud, még egy harmadik tanu is kivántatik, ki a kiállitónak nevét aláirja s a kiállitó sajátkezüleg teszi kézjegyét; s jóllehet a törvényben kifejezve nincsen, ily esetekben magától értetődik, hogy az igy aláirott iratnak fel kell olvastatni aláirás előtt.

Ha a magánokirat nem e módozatok valamelyike szerint jön létre, a perrendt. 167. §-a szerint a kiállitó ellen, ki az aláirása feletti tartalmat tagadja, nem bizonyit, mit is e törvényszakasz világosan kifejez ezen szavaival:

„Magánokirat, melynek tartalmát az ellenfél tagadja, ugy szolgál bizonyitékul stb.“

A perrdt. 167. §-ában kimondott ezen elvekkel ellenkezőt az eddig keletkezett legfőbb itélőszéki határozatok nem tartalmaznak; ugyanis:

A legfőbb itélőszéknek 1869. szept. 10-ről 1942. sz. a. kelt itélete közölve van a Herczegh által összeszedett határozatokban s pedig a következőleg:

„Az okirat teljes bizonyitékul szolgál az ellen, ki azt — kétségbe nem vonva — sajátkezüleg aláirta, habár az előtte fel nem olvastatott is; ez ellen nem érvényesithető, hogy az okirat tartalmát nem ismerte.“

Ez annyit jelent, hogy azon aláiró félnek, ki az elkészitett s megirott tartalmat aláirta, nem engedtetett meg azon kifogás, hogy azon tartalom előtte fel nem olvastatott; tehát ezen esetben feltételeztetett az, hogy aláiráskor már az aláiró tudta mi van ott megirva, és igy aláirásával elismerte a tartalomban kifejezett feltételeket és kötelezettségeket. E legfőbb törvényszéki itélet tehát nem ellenkezik a perrendt. 167. §-ában kimondott elvekkel, és annyira az előforduló esetre vonatkozik, hogy ezt, mint oly precedenst, mely a perrendt. 167. §-át más irányban világositaná, tekinteni nem lehet.

A másik legfőbb törvényszéki itélet az, mely okul szolgált e soraim megirására s a melyet kezdetben közöltem; ennek berekesztő soraiban lényeges a következő kitétel: „alperes azt, hogy ·/. alatti okirat akkor, a midőn ő azt aláirta, kitöltve nem volt, nem állitotta“. E kitétel az, a melyre az itéletben fősuly fektettetik; azért keletkezett tehát ezen esetben elmarasztaló itélet, mert az okiratot aláiró fél nem állitotta, hogy aláirás előtt a tartalom nem volt megirva. Miből következik, hogy ha alperes ezen állitást teendette, ezen itélet nem keletkezhetik; azonban miután nem állitotta, hogy aláirása tételekor a tartalom kiirva nem volt, ez által elismerőnek tekintetett arra nézve, hogy ugyanazon tartalommal irta alá az okiratot, mint az beperesittetett. A legfőbb törvényszék e következtetés alapján állapitotta ezt meg, s e között s a perrendt. 167. §. szabályai között lényeges különbség nincsen. Áll ugyan ezen itéletben ezen további kifejezés is: „annál kevésbé bizonyitotta,“ — de ezen kitételből, mint másodrendüleg használt indokból nem lehet azon általános szabályt felállitani, mely a „Jogt. Közl.“ határozatainak 44-ikében kifejezve van. E kitétel keletkezett az elitélt eset különös körülményeire való tekintettel, de minthogy mindezen körülmények az indokolásból ki nem tünnek, és igy ismeretlenek, helytelenül alkalmazottnak nem mondható.

Hogy az aláirását bióságilag beismerő fél tartozzék az aláirása feletti tartalom valódisága ellen kifogásait bizonyitani, ez csakis oly esetben engedhető meg, ha a kiállitó fél elismeri, hogy aláirásakor a tartalom már meg volt irva, ő azonban ennek ellenére azon tartalom ellen kifogást kiván tenni. De ha a tartalom létezését tagadja oly fél, ki aláirásának valódiságát beismeri, pl. ki azt állitja, hogy üres papirra irta nevét, — ez aláirásán kivül semmit el nem ismervén, nem csupán kifogásokat tesz a tartalom kitételei ellen, hanem a tartalom lételét is tagadja, ily esetben a tartalomnak az aláiráskori létezését az okiratra hivatkozó fél köteles bizonyitani.

Ha nem igy különböztetjük az eseteket, ugy a perrendt. 167. §-a, miszerint magánokirat csak ugy szolgál bizonyitékul, ha tartalmát az ellenfél tagadja, midőn sajátkezüleg irta s aláirta, vagy két tanu előtt irta alá, vagy két tanu előtt ismerte be, nem lenne soha és semmi esetben alkalmazható, mert minden esetben, hol az aláirás valósága elismertetik, a tartalom is bizonyitottnak tekintetnék, t. i. előlegesen és mindaddig, mig ellenkezője nem bizonyittatik.

Ez esetben a közokiratok és a perrendt. 167. §-a szabályai szerint kiállitott okiratok épen egyenlő érvényüek lennének minden oly iratokkal, hol a megtámadott fél pusztán aláirása valódiságát ismeri el; mert az okiratot kiállitó félnek a közokirat és a más törvényes kellékek szerint kiállitott okirat tartalmát is meglehet czáfolni, a felállitott elvi uj tan szerint pedig a puszta aláirás beismerése is ezzel egyenlő foganatu lenne.

Különböztetni kell tehát. Ha valaki aláirását oly módon ismeri el, hogy azt a megirott tartalom alá tette, ez esetben a tartalom elleni kifogást ő tartozik bizonyitani. Ily specialis esetről a perrendt. 167. §-a nem intézkedvén, azt pótolják a közlött legfőbb tszéki itéletek.

De ha valaki nem ismeri el, hogy akkor, a mikor aláirását tette, a felett valamely tartalom lett volna, ennek létezését az errre hivatkozó fél köteles bizonyitani, épen a perrendt 167. §-a szerint, melyben okirat aláirása érintetik. Az, ki üres papirra irja nevét, az nem irt alá okiratot, mert az üres papir iv nem foglalja magában a megegyezés feltételeit; ugyanazért a legfőbb tszéki itéletek is okiraton, még pedig kitöltött okiraton lévő aláirások alapján támadt esetekről szól.

A puszta aláirás beismerésének jogászok sohasem tulajdonitottak ily következményeket.

Az 1729-iki 37. tcz. értelmében a fehér leveleknek bizonyitó képessége törvény által határoztatott meg; de mikép? az aláiráson kivül a kelet és összeg a kiállitó által sajátkezüleg volt irandó.

Azon elv, hogy az aláirás elismerése megállapitja a kötelezettséget, a kiváltságos váltójogi hitelező érdekében állapittatott meg nálunk először az 1840. XV. t. cz. által; — de ezen törvény alapján is egészen 1853-ig az elfogadó azon kifogást tehette, hogy a váltónak valamely lényeges kelléke hiányzott; s mindannyiszor az ellenkezőt a váltótulajdonos (felperes) köteleztetett bizonyitani. — Az osztrák váltótörvény életbe léptetése után a váltók hitelének emelése tekintetéből egy különös miniszteri rendelet által mondatott az ki, hogy a váltó kitöltetlensége elleni kifogást a kifogással élő fél köteles bizonyitani. Ugyde a mi váltójogra nézve áll, azt köztörvényi esetekre alkalmazni nem lehet; mert hiszen ha az aláirás valóságának bebizonyitása elegendő volna bármely okirat valóságának megállapitására, – mi szükség lenne a kiváltságos váltójogra? ez esetben a köztörvényi igazságszolgáltatás elvei semmit sem különböznének a váltójogi igazságszolgáltatástól.

Szolgáljanak felvilágositásul példák; miro vezetne az, ha az általam megtámadott elv elfogadtatnék. Történhetik, hogy aláirásomat saját irószobámban tévén, ezt tudtom nélkül valaki elviszi és szerződést ir fölébe; s bepereltetvén, én kénytelen vagyok aláirásomat elismerni. Ha tőlem azt kivánnák, hogy bizonyitsam be a tartalom elleni kifogásaimat, lehetetlenséget kivánnak tőlem, mert hiszen épen annál fogva, mert senki jelen nem volt aláirásom tételénél, semmit sem bizonyithatok, s még is a felállitott elv szerint elmarasztaltatnám. — A férj nejétől aláirását kéri valamely ürügy alatt, s kötelezőt irván fölébe, neje örököseit megperli; — ezek az aláirást kénytelenek elismerni, de a tartalmat képtelenek megczáfolni, mert a dolog természete szerint ők annak miként történt létrejöttéről mit sem tudnak, — a felállitott elv szerint el kellene marasztaltatniok, mintegy büntetésül, a miért a tartalom elleni kifogásokat bizonyitani nem tudják. — Az ügyvéd, ki iránt ügyfele határtalan bizalommal van, ettől bármi czélból aláirását négy szem közt kicsalja, s aztán kitölti, nyugtát vagy más kötelezettséget ir fölébe, — ezen esetben is az aláirását elismerő félnek lehetetlen az ellenbizonyitás, épen mert az ily esetek tanuk nélküli aláirásokon alapuló esetek lennének, lehetetlen lenne a védelem, s az igaztalan uton s hamisan követelő félnek elegendő lenne azt mondani: az aláirás igaz, a panaszlott fél ezt nem tagadhatja, tehát bizonyitsa meg, hogy a tartalom tudtán kivül iratott; s ha a körülményeknél fogva nem tudná bizonyitani, el kellene őt marasztalni.

Ilyen igazságszolgáltatást és ily jogi elveket azt hiszem senki sem merne elfogadni. Általánosan elismert jogi elv szerint az köteles bizonyitani, ki állit és állitás alapján követel. A ki állitja, hogy neki a panaszlott bizonyos összeggel egy okirat alapján tartozik, — ez köteles állitását bebizonyitani; a megtámadott félnek álláspontja a tagadás. A puszta tagadás el nem fogadtatik, ha a tagadó fél által kiállitott okirat a perrendt. 167. §-ában előirt kellékeknek megfelel; de igenis jogos a tagadás, ha a támadó fél okirata ezen kellékeket nem birja; a tagadásra jogositott fél nem kötelezhető tagadása bizonyitására, mert ez legtöbb esetben lehetetlen, s lehetetlenségre senki sem kötelezhető.

Kétségtelen tehát, hogy a „Jogt. Közl." 44. határozatában kimondott elv meg nem állhat, s valamint a törvény szavaival, ugy az igazságszolgáltatás czéljával ellenkezik.

Keresztszeghy L.
budai kir. törvszéki biró.

Czikkiró ur oly elv ellen küzd, melyet a döntvények szerkesztőinek felállitani, s illetve annak a legfőbb itélőszék által történt kimondását registrálni szándékukban nem volt, mert csakis azon elv kimondása van a fentebbi döntvényben előadva, hogy ha valaki azt, hogy az okmányt aláirta, beismeri, a tartalom valódisága elleni kifogásait ő tartozik bi onyitani, ha tehát ő azt állitja, hogy üres papirt irt alá, nem az okmány aláirását ismeri be, hanem ellenkezőleg e tény felhozása, az aláirás megtörténtének tagadását foglalja magában. Ez esetre tehát a fentebbi döntvényben kimondott elv nem vonatkozhatik, s nem is kivánt vonatkozni.

Ennyit tartunk magunk igazolása végett szükségesnek megjegyezni, s még csak annyit kivánunk ez uttal megemliteni, hogy azon elv, hogy az okmány aláirásának elismerése a tartalom valódiságának vélelmét állapitja meg, valamint a modern tudomány, ugy az európai ujabb törvényhozások által elfogadtatott (igy az 1871. német javaslat 376. §., az északi német javaslat 586. §., az 1866. évi német javaslat 402. §., a porosz javaslat 436. §., a hesseni javaslat 565. §., a würtembergi perrend 560 §.. a badeni perrend 414. §. a szász javaslat 432. §. és a magyar előadói javaslat III. k., II. cz., 52. §. ezt határozottan kimondják. A „Döntvények" szerk.

Az ügyvédi rendtartás értelmében gyakorlandó fegyelmi eljárásról.

Az 1874. évi XXXIV. törvczikk által életbe léptetett ügyv. kamarák választmányainak kebelében, az ügyrend, különösen a fegyelmi eljárásra vonatkozó részének megállapitása körül, élénk viták keletkeztek s órákon át folyt az eszme-csere a körül, ha vajjon a kamara választmánya, avagy annak fegyelmi bírósága van-e arra hivatva, hogy a fegyelmi feljelentést első sorban megvizsgálja s a fölött határozzon és hogy ebből kifolyólag ha a kamara választmányához fegyelmi feljelentés érkezik a választmány avagy a fegyelmi biróság joga és kötelessége-e az, hogy a feljelentést hivatalból megvizsgálja és azt, ha már magában véve alaptalannak tartja visszautasitsa, egy szóval, a fegyelmi eljárás módja s a választmány és fegyelmi biróság hatásköre körül oly éles és ellentétes nézetek merültek fel, hogy nem fog ártani ha a fentebb hivatolt törvényczikknek a fegyelmi eljárásról szóló IX. fejezete, mely különben sem elég praecis, egy kissé megvilágittatik, s meg vagyok győződve, hogy mindezen ellentétes nézetek igen könnyen szétoszlathatók már csak a törvénynél fogva is, ha az s annak intentioi kellőleg megvilágittatnak.

Szerény nézetem szerint ez idézett törvény fegyelmi eljárásról szóló fejezetében mindenekelőtt először, megkülönböztetést tesz az ügyvédek csekélyebb kötelességszegései és azok fegyelmi vétségei között és az elsőkre illetékesnek vallja a kamara választmányát, az utóbbiakat pedig a 75. §. szerint a fegyelmi biróság hatásköre alá rendeli, másodszor megkülönböztetést tesz a fegyelmi eljárás elrendelése és az azt megelőző körülmények között.

E két megkülönböztetések kellő méltánylásával rendezhető a fegyelmi eljárás az ügyrendben ugy, hogy az a czélnak megfelelő legyen és hogy az a választmány valamint a fegyelmi biróság hatáskörét és annak korlátait is szabályozza.

Az érintett megkülömböztetésekből kifolyólag nézetem szerint a választmánynak fegyelmi ügyekben hatásköre — az ügyvédekre nézve csak abban állhat, hogy a 73. §. szerint az ügyvédet csekélyebb kötelességszegések esetén, nyilatkozatának bekivánása után megintse vagy rendre utasitsa.

Folytatása a mellékleten.

Minden más esetben, ha tehát nem csekélyebb kötelességszegés panaszoltatott vagy jelentetett fel, a fegyelmi bíróság illetékes.

Az eljárás tehát következőleg volna az ügyrendben szabályozandó.

Minden fegyelmi panasz vagy feljelentés a kamara elnökéhez adandó be, ki egyszersmind törvény szerint a fegyelmi bíróság elnöke is.

Az elnök kötelessége a panaszt vagy feljelentést a szerint a mint abban kisebb kötelességszegés (73. §.) vagy fegyelmi vétség (68. 69. és 79. §.) jelentetett be, a választmány vagy a fegyelmi bíróság elé terjeszteni.

Ha a panasz vagy feljelentésben a fél csekélyebb kötelesség szegést jelent fel s zárkérésében fegyelmi eljárás megindítása nélkül, csak az ügyvéd megintését vagy rendre utasitását kéri, ezen kérelem fölött a választmány az ügyvéd nyilatkozatának bekivánása utan határoz (73. és 74. §.)

Ha azonban a panaszló vagy feljelentő fegyelmi eljárás bevezetését (79. és 70. §.) kéri az elnök a feljelentést a fegyelmi bírósághoz teszi át.

A fegyelmi bíróság a 79. §. értelmében mindenekelőtt a vádlottat és a kamarai ügyészt hallgatja meg s ez után, ha szükségesnek látja (80. §.) vizsgálatot, vagy pedig (79. §.) fegyelmi eljárást indithat, esetleg a 94. §. szerint, ha ugy találja, hogy a panasz hamis előadásokra vagy szándékosan elferditett tényekre alapittatott, a felmentést mondja ki, vagy ha csekélyebb kötelességszegést constatál az iratokat illetékes ellátás végett (73 §.) a választmányhoz is átteheti.

Az ügyvitel ilyen berendezése által eleje vétetik annak, hogy minden panasz vagy feljelentés, — tárgyazzon az csekélyebb kötelességszegést vagy fegyelmi vétséget — a választmány elé vitessék s hogy a választmány első sorban határozzon a fölött, hogy csekélyebb kötelességszegés vagy fegyelmi vétség esete forog-e fenn, s hogy e szerint a választmány vagy a fegyelmi bíróság illetékes-e; eleje vétetik annak, hogy ilyen határozattal a választmány a fegyelmi bíróságnak praejudicaljon; elkerültetik azon anomalia, hogy a választmány tagjait képező fegyelmi bíróság a választmányi ülésen is, egy oly fegyelmi vétséget tárgyazó ügy fölött határozzon, mely nem a választmány, hanem a fegyelmi bíróság elé tartozik és elég tétetik az ügyvédi rendtartás 79. §-ének, mely szerint a tulajdonképeni és szoros értelemben vett fegyelmi hatóságot csak a fegyelmi bíróság gyakorolja.

Hogy az ügyvédi rendtartás is csak a fegyelmi bíróság és nem a választmány által kivánja a szoros értelemben vett fegyelmi hatóságot gyakoroltatni, legjobban a 97. §-ből tünik ki, mely szerint „a fegyelmi eljárás — a fegyelmi bíróság által rendelhető el csak," már pedig miután mindaddig fegyelmi eljárás nem lehet, mig ezt a fegyelmi bíróság el nem rendeli, igen természetes, hogy a választmánynak csekélyebb kötelességszegések esetén fennforgó müködése vagy ténykedése fegyelmi eljárásnak nem mondható.

De kitünik a törvény ezen intentiója s utolsó állitásom helyes volta az ügyvédi rendtartás 70. és 73. §-einek összevetéséből is, mert mig az utóbbi czikk a választmány csak „megintés és rendre utasitásra" jogositja fel, addig a 70-ik §. ily büntetését a fegyelmi vétségeknek nem ösmeri.

Egyébiránt nézetemnek csalhatatlanságot nem tulajdonithatok s hogy nézetemet a fenntebbi irányban nyilvánitottam, ezt az ügyvédi rendtartás tisztázása s különösen azért tettem, hogy felszólalásom egy oly eszmecserére szolgáltasson alkalmat, melynek eredményéül az ügyvédi rendtartásban foglalt, de nem elég világosan szabályozott fegyelmi eljárás czélszerüen és ha lehetséges egyöntetüen kezeltethessék.

Kolozsvárt, 1875. april 2.

Dr. Weiss Ignácz,
ügyvéd.

Egy adat törvénykezésünk olcsó és gyors voltához.

Igazságügyminisztereink eddig tehetségökhöz képest mindent megtettek, hogy igazságszolgáltatásunk jó, olcsó és gyors legyen, törvényhozásunk is iparkodott ezt elérni s ha nem sikerült, ugy bizonyára nemcsak a hozott törvények és rendeletekben, hanem azokon kivül is rejlik az ok.

Bíróságaink ellen általános a panasz, s hogy mily alaposak a panaszok, kitünik a következő esetből is.

M. Gy. felperes I. Gy. alperes ellen a temesvári volt katonai törvényszéknél még az 1868. évben keresetet inditván, 1696/1868 sz, alatt alperes 20 frt s járulékainak megfizetésében lett elmarasztalva.

Felperes, ki időközben Kolozsvárra költözött, a fentebbi itélet jogerőre emelkedésétől kezdve alperest vagyon hiánya miatt végrehajtás alá nem vonhatta, az 1873. évben azonban megtudván, hogy alperes, ki ekkor Lugoson lakott, vagyonnal bir, engem kért fel a végrehajtás kieszközlésére.

A temesvári katonai hatóság már feloszlatva levén, 1873. junius 20-án 8284/1873. sz. alatt a temesvári kir. járásbirósághoz nyujtottam be a kielégitési végrehajtás iránti kérvényt.

Ezen kérvényemre 1873. augusztus 16-áig mi értesitést sem nyerve, 1873. augusztus 16-án 12057/1873. sz alá sürgető kérvényt adtam be, mely keresemre a temesvári kir. járásbiróság értesitett, miszerint a volt katonai törvényszéktől az ide vonatkozó iratok a temesvári kir. törvényszékhez levén átadva, az iratok átküldése végett nevezett törvényszéket 1873. aug. 20-án, tehát a végrehajtási kérvény beadása után két hónappal megkereste.

Ismét eltelvén majdnem három hónap, 1873. nov. 13-án 17647/1873 s. alatt ujolag sürgető kérvényt adtam be, melyre 1873. november 14-én azon értesitést nyertem, hogy a temesvári kir. törvényszék a kérdéses iratokat illetékes eljárás végett 1873. október 23-án 6112. sz. a. a n.-kikindai járásbirósághoz tette át. Az ügy ezen állásában azt reméltem, hogy valahára a kért végrehajtás a n.-kikindai járásbiróság által elintézésben fog részesülni s az ügy eddigi huza-vonása jóvá fog tétetni.

Reményemben azonban csalódtam.

A n.-kikindai járásbiróság, melyhez az ügy ellátás végett még 1873. október 23-án át lett téve, az ügy mikénti ellátása felett 13 nap hijjával kilencz hónapig gondolkozott s 1874. jul. 10-én 4250/1874 sz. alá beadott sürgető kérvényem által elhatározásra biratva, végzésileg 1874. julius 10-n értesitett, hogy alperes, „hallomása szerint," Ó-Aradon lakván, az összes iratokat ellátás végett az aradi kir. járárbirósághoz tette át.

Az aradi királyi járásbiróság 1874. julius 14-én kelt 12332. számu végzésével magát az ügyre nézve illetékesnek nem találván miután magát a temesvári volt katonai törvényszék helyébe lépőnek nem tekinthette, az iratokat a n.-kikindai járásbirósághoz tette át.

A n.-kikindai járásbiróság 1874. julius 28-án az aradi kir. járásbiróság végzésén okulva, az összes iratokat ismét 4542/1874. sz. alatt a temesvári kir. járásbirósághoz tette át, hol 1873. junius hó 20-án beadott 8284/1873 sz. végrehajtási kérvényemre 1873. augusztus 4-én, tehát 14 hónap mulva — 11573/1874 sz. alatt a végrehajtás elrendeltetett, s annak foganatositása végett az aradi kir. járásbiróság kéretett meg.

Ezen utóbb érintett végzés vétele óta (1874. augusztus 14.) ismét két hó telvén el, a nélkül, hogy az ügy állásáról értesitést nyertem volna, 1874. október 30-án 19153/1874. sz. alatt sürgető kérvényt adtam be az aradi kir. járásbiróságnál, mely sürgetésemre 1874. november 5-én értesittettem, hogy a hivatalból foganatositandó végrehajtás eszközlésére kiküldött végrehajtónak meghagyatott, hogy a végrehajtást foganatositsa és eljárásáról 24 óra alatt jelentést tegyen.

Az aradi kir. járásbiróság ily erélyes végzése ügyem mielőbbi elintézésére biztos reményt nyujtott s már-már eddigi bétlenkedésemet s türelmetlenkedésemet is kárpótolni látszott, azonban ezen végzés keltétől számitva is 109-szer 24 óra telt el s én még mi ujabbi értesitést sem nyertem.

Ime, ez a tényálladék egy 1873. junius 20-án kért végrehajtásról, melynél 1875. február 24-én még nem tudjuk, hogy foganatositttatott-e vagy nem, pedig ennek érdekében 7 kérvény adatott be 8 végzés hozatott. Tessék a bélyeg, postadij és kézbesitési dij, az ügyvédi munka és kiadás költségeit kiszámitani egy 20 frtos ügyben.

A felhozattakhoz észrevételeket tenni fölöslegesnek tartom, de azon nézetemet el nem hallgathatom, hogy ha az ilyen eset hazánkban nem kivételes, és hogy ha a törvénykezés ily jó, gyors és olcsó, mint a fentebbi esetben, ugy nem csodálkozhatunk, ha amugy is csekély hitelünk maholnap oda lesz.

Különfélék.

A reductio organisátióvá növi ki magát, és hir szerint ez „uj szervezés" három, mások szerint öt évre terveztetik. Mily alapon fog keresztül vitetni? Azt a jó Isten tudja! Annyi bizonyosnak látszik, hogy a perrendtartás módositása nélkül fog történni.

Törvényjavaslat

Az örökség és hagyomány birtokba vételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról.

(2. közlemény.)

45. §.

c) ha a követelések a hagyaték értékét fölülmuljják.

Ha a jelentkező hitelezők követelései a hagyaték értékét valószinüen fölülmulják, ebármely érdekelt fél kérheti a csődbiróságnál a csőd elrendelését.

Az örökösödésre hivatott személyek a 16., 17., 46. §§. eseteiben a hagyatéki gondnokok és a hitelezők kielégitésével megbizott végrendeleti végrehajtók a hitelezők összehivását megelőzőleg is (41. §.) jogositvák a csőd elrendelését kérni.

Ha több örököstárs közül a csődöt csak egy vagy némelyik kérik. a csődbiróság szükség esetében a többi érdekeltek meghallgatása után belátása szerint határoz.

II. FEJEZET.

A hagyatéki hitelezők és hagyományosok jogairól.

46. §.

a) ügygondnok kinevezése az ismeretlen örökös részére.

A kinek az örökös mint ilyen ellen követelése van, nevezetesen az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok jogositvák mindaddig, mig a hagyatéki biróság örökösödési bizonyitmányt nem adott ki az örökös részére, gondnok kinevezését kérni a végett, hogy követeléseiket ez ellen érvényesithessék.

Valamely érdekelt fél kérelmére kinevezett gondnok ellen a többi követelők is fölléphetnek.

Ha a 16. és 17. §§. értelmében a hagyatéki vagyonok zár alá vétettek, a jelen §. szerinti gondnok-kinevezésnek helye nincs, hanem az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok követeléseiket a hagyatéki gondnok ellen érvényesithetik.

47. §.

b) a hagyatéknak elkülönitése az örökös vagyonától.

Az örökhagyó hitelezőjének, ha követelése még le nem járt volna is, ugy szintén a hagyományosoknak jogában áll az örökhagyó halálától számitott fél év alatt a hagyatéki biróságnál a hagyatéki vagyonoknak az örökös vagyonától való elkülönitését, s a hagyatéki adósságok és hagyományok kielégitésére való forditását kérni.

Elkülönzést kérhet azon hitelező, kinek követelését teljes bizonyerejü magán- vagy közokirat igazolja; és azon hagyományos, kinek hagyománya külkellékek tekintetében a törvény rendeleteinek megfelelő végrendeleten vagy örökszerződésen alapul.

Azon hitelező és hagyományos, ki az örököst személyes adósául elfogadta, az elkülönzést kérni nincs jogositva.

48. §.

Az elkülönzés igazolása.

Ha az örökös vagy hagyatéki gondnok az elkülönzést kért hitelező vagy hagyományos követelésének a hagyatéki biróságnál ellenmond, az ellenmondás kézbesitésétől számitott 15 nap alatt, a hitelező vagy hagyományos az örökös ellen az elkülönzés igazolása végett a perrendtartás szabályai szerint illetékes biróság előtt pört inditani köteles, ellenkező esetben az elkülönzés föloldandó.

Az a ki tudva alaptalan követelésért kérte az elkülönzést, az ebből fölmerült összes kárt és megszünt hasznot megtériteni köteles.

49. §.

Az elkülönzés joghatálya.

Az elkölönzés által az azt kérő hitelezők és hagyományosok a zár alá vett hagyatéki vagyonokra zálogjogot nem nyernek, és az elkülönzést nyert hitelezőt vagy hagyományost az örökhagyó többi hitelezőivel vagy a többi hagyományosokkal szemben semmi előjog nem illeti.

50. §.

Az elkülönzés az örökösödési bizonyitmány kiadását és az örökhagyó telekkönyvileg bejegyzett jogainak átiratását nem gátolja; de az elkülönzés az azt kieszközlő hitelező vagy hagyományos kérelmére a telekkönyvben följegyezhető.

51. §.

Az elkülönzés föloldása.

Ha az, a ki az elkülönzést kérte, követelésére nézve kielégitést vagy biztositást nyert, vagy ha a 48. §. szerinti ellenmondás folytán a keresetet meg nem inditotta, avagy ha az elkülönzést nem igazoltnak kimondó határozat jogerőre emelkedett, az elkülönzés föloldatik s a telekkönyvi följegyzés az örökös kérelmére töröltetik.

52. §.

c) a zálogjog szerzése.

Az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok követeléseiknek biztositására a hagyatékhoz tartozó vagyonokra zálogjogot szerezhetnek, ha a zálogjog-szerzésnek a törvényben előirt föltételei fönforognak.

Az örökhagyó hitelezője azonban az örökhagyónak telekkönyvileg bejegyzett javaira és jogaira zálogjogot csak addig szerezhet, mig azok a telekkönyvben az örökhagyó nevén állanak.

53. §.

Az utó- és szükségörökösök jogai.

Azon utóörökösök, kiknek a közvetlen örökös az örökhagyónak végrendelete szerint a végrendeletben meghatározott esetekben az örökséget átengedni tartozik, továbbá a szükségörökösök, ha ez utóbbiak nem egyszersmind örököstársak, szintén jogositvák az örökhagyó halálától számitott fél év alatt a vagyonelkülönzést kérni, ha attól tarthatnak, hogy különben igenyeikre nézve kielégitést nem nyernek.

Ugyanezen személyek közvetlenül a telekkönyvi hatóságnál igényeik telekkönyvi följegyzését is kérhetik, mit ha a haláleset bizonyitva van, el kell rendelni.

III. FEJEZET.

Az örököstársak jogviszonyáról.

54. §.

Az örököstársak jogviszonya: *a*) osztály előtt.

Az örökség fölosztásáig az örököstársak a hagyatéki követelésekhez együttlegesen jogositvák.

Az örökhagyó adósságai tekintetében az örököstársak tekintet nélkül arra, hogy föltétlenül vagy a leltár jogkedvezménye mellett fogadták-e el az örökséget, mindnyájan egyetemlegesen kötelezvék.

Az örököstársak egyetemleges kötelezettsége azonban a hitelezőt csak arra jogositja föl, hogy követelésének egy vagy több örököstárstól be nem hajtható hányadát a többiektől követelheti.

Azon örököstársnak, a ki az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett fogadta el, egyetemleges kötelezettsége csak örökrészének értéke erejéig terjed.

55. §.

b) osztály után.

Az örököstársak egyetemleges kötelezettsége azon esetben, ha az örököstársak az örökséget magok között felosztják, az osztály foganatositását követő három hónap lejárta után megszünik, s ezen időponttól kezdve az örököstársak az örökhagyó adósságaiért csak örökrészeik arányában felelősek.

Azonban azon örököstárstól, a ki az örökséget föltétlenül elfogadta, vagy nyilatkozat nélkül az örökséget birtokába vette, az örökrésze arányában reáeső hányadát az örökhagyó hitelezője még a hagyaték fölosztása utáni három hónapon tul is egész terjedelmében követelheti.

56. §.

Ha az örökhagyó a hagyatéki terhek fizetésére nézve az örököstársak örökrészbeli hányadától eltérő arányt állapit meg, ezen esetben a hitelező választásától függ, ha vajjon ezen arányban vagy az örökösödési hányadok arányában kivánja-e az örököstársak ellen követelését érvényesiteni.

57. §.

Az 54., 55. és 56. §§. rendelete nem érinti a hagyaték egyes tárgyait terhelő dologbani jogokat.

Ellenben a fölebbi §§. rendelete kiterjed azon hagyományokra is, melyekre vonatkozólag a végrendelet ellenkező intézkedést nem tartalmaz.

58. §.

Magok között az örököstársak az örökhagyóról átszállott kötelezettségek teljesitéséhez osztályrészeik arányában tartoznak járulni, azonban az örökhagyó által megállapitott hozzájárulási arány a mennyiben a szükség-örökösök köteles részét nem sérti, az örökösöket egymás között minden esetre kötelezi.

59. §.

Az örököstársak viszkövetelési joga.

Azon örököstárs, ki oly tartozást fizet ki, a melyet az örökhagyó intézkedése szerint más örököstársnak kellett volna kifizetni, valamint az, a ki vagy egyetemleges kötelezettségénél fogva, vagy azért, mert az osztályrészébe kapott hagyatéki vagyon zálogilag van terhelve, valamelyik örököstársát terhelő adósságot fizet ki, viszkövetelési joggal bir azon örököstársa ellen, a kit a kifizetett tartozás közvetlenül terhelt. Ha ez a fizetésre képtelen, akkor a fizetést teljesitő és a többi fizetésképes örököstárs a fizetési képtelenség által támadt veszteséget osztályrészeik arányában tartoznak viselni.

Az örököstársak ezen viszkövetelési jog biztositását a közvetlenül kötelezett örököstársaktól a követelés lejárta előtt is követelhetik.

60. §.

Azon költségek, melyekre nézve az örököstársak egyetemlegesen kötelezvék.

A haláleset fölvétele, a hagyaték zár alá vétele, a leltározás, becslés, ismeretlen örökösök felszólitása és a hitelezők fölhivása által támadt költségek, továbbá a végrendeleti végrehajtó és hagyatéki gondnok költségei és dijai, valamint az örökös által a 42. §. értelmében követelhető költségek és jutalomdij a hagyatéki terhekhez számittatnak és az örökhagyó hitelezőit s a hagyományosokat megelőzőleg elégittetnek ki.

IV. FEJEZET.

A hagyományos kötelezettségeiről.

61. §.

A hagyományos az örökhagyó által reá rótt terheket, további hagyományokat és meghagyásokat a hagyomány erejéig teljesiteni köteles.

Több hagyományosra rótt kötelezettség ellenkező intézkedés hiányában a hagyományosokat a végrendelet által nyert előny arányában terheli.

A hagyományozott tárgyon zálogilag biztositott követelés kifizetése által — ha arra a végrendelet által kötelezve nem volt — a hagyományos a hitelező jogaiba lép.

62. §.

Ha a hagyományos a hagyományt visszautasitja, mennyiben az örökhagyó másként nem intézkedett, a hagyományosra rótt kötelezettségek azt terhelik, a ki a végrendelet vagy a törvény határozatai szerint a hagyományos helyébe lép, illetőleg a hagyomány kiadásától szabadul.

A hagyományosra rótt további hagyomány teljesithető az által is, ha a hagyományos az őt illető hagyományt arra ruházza át, kinek javára további hagyománynyal terhelve van.

63. §.

Ha több örökös vagy hagyományos ugyanazon osztatlan teherrel van megróva, s közülök egy vagy némelyek az örökséget vagy hagyományt birtokba nem vehetik vagy elfogadni vonakodnak, a többi örökösök vagy hagyományosok az egész osztatlan terhet tartoznak viselni; de attól a ki a birtokba nem vett örökséget kapja, vagy a birtokba nem vett hagyomány teljesitésétől szabadul, aránylagos megtéritést követelhetnek.

V. FEJEZET.

Az örökös vagy hagyományos személyes hitelezőinek jogairól.

64. §.

Zálogjog szerzése.

Az örökös vagy hagyományos hitelezői az örökség megnyilta után és az örökösödési czim beigazolása mellett a hagyatéki vagyonokra zálogjogot szerezhetnek, ha a zálogjogszerzésnek a törvényben előirt föltételei fönforognak. Az ilyképp szerzett zálogjog azonban csak akkor lesz hatályos, ha a hitelező a hagyatéki bíróság által az örökség vagy hagyománynak az adósra történt átszállásáról kiállitott bizonyitmányt bemutatja.

65. §.

Annak hatálya az örökhagyó hitelezői irányában.

Azon jogok, melyeket az örökös vagy hagyományos hitelezője a fölebbi §. szerint a hagyaték felosztása előtt, vagy a felosztás utáni három hónap alatt szerez azon igények irányában, melyek az örökös mint ilyen ellen támaszthatók, csak föltételesen az örökhagyó hitelezőinek, a hagyományosoknak jogsérelme nélkül szerezhetők s azért azon tekintet alá esnek, mintha a hagyaték fölosztása utáni három hónap lejárta után szereztettek volna.

66. §.

Jog az örökhagyó bekebelezett jogainak az örökösre vagy hagyományosra való átiratásához.

Az örökös vagy hagyományos hitelezői azt is jogositvák kérni, hogy az örökhagyó bejegyzett jogai az örökösre vagy hagyományosra átirassanak, de csak azon esetben, ha az örökös vagy hagyományos az átiratást azon időtől számitva, midőn annak megengedését már törvény szerint kérhette volna, három hónap alatt maga nem eszközölte.

67. §.

Jog a lemondó örökös vagy hagyományos utóda irányában.

Az örökségről vagy hagyományról lemondó örökös vagy hagyományos hitelezője jogositva van az ellen, kire az el nem fogadott örökrész vagy hagyomány átszállt, a lemondás idejében fönállott követelését az örökrész vagy hagyomány tiszta értéke erejéig érvényesiteni a mennyiben követelése az egyenes adóstól be nem hajtható.

Ezen jog azonban a lemondástól számitott két év alatt, és ha a követelés a lemondástól számitott egy év után járt le, a lejárattól számitott egy év alatt elévül.

Harmadik czim.

A végrendeleti végrehajtókról.

68. §.

A végrendeleti végrehajtó rendelésének módja.

Az örökhagyó végrendeletében vagy örökszerződésében egy vagy több végrendeleti végrehajtót nevezhet, annak hatáskörét meghatározhatja, s őt a hagyatéknak vagy egy részének kezelésével megbizhatja.

*

Az örökhagyó végrendelete végrehajtóját ezzel kötött és közokmányban vagy a végrendeletre nézve előirt alakszerüségekkel készitett magán-okiratba foglalt szerződésben is kinevezheti.

Végrendeleti végrehajtókul csak teljes cselekvési képességgel biró személyeket lehet nevezni.

A ki magát az örökhagyónak az elfogadásra nézve le nem kötelezte, a végrendelet végrehajtását elvállalni nem tartozik. Ha a hagyatéki bíróság által kitüzött határidőben a kinevezett végrendeleti végrehajtó az elfogadás iránt nem nyilatkozik, a megbizást el nem fogadottnak kell tekinteni.

69. §.

A végrendeleti végrehajtó hatásköre és elmozdithatlansága.

Ha a végrendeleti végrehajtó a megbizást elfogadta, vagy szerződésileg elvállalta, a végrendeleti intézkedések föntartását és teljesitését eszközölni köteles.

A végrendeleti végrehajtó jogai és kötelezettségei tekintetében első sorban az örökhagyó intézkedései irányadók; e mellett ő a meghatalmazott jogaival és kötelességeivel bir. A meghatalmazást az örökös rendszerint vissza nem vonhatja, s az csak akkor szünik meg, ha a végrendeleti végrehajtó vagy az örökös teljesitette, vagy legalább a teljesitést az örökös biztositotta.

A hagyatéki bíróság a végrendeleti végrehajtót hivatalától elmozditani az érdekeltek kérelmére csak akkor van jogositva, ha a végrendeleti végrehajtó tisztét kellően betölteni nem tudja vagy nem akarja, avagy a törvény vagy az örökhagyó által meghatározott hatáskörét tullépi s az ebből támadt surlódást békés uton kiegyenliteni nem lehet.

Saját kérelmére a végrendeleti végrehajtó e tisztétől fontos okokból fölmenthető.

70. §.

A hagyatéki vagyonokat kezelni, továbbá hagyatéki követeléseket behajtani és a hagyatéki adósságokat kifizetni a végrendeleti végrehajtó csak akkor van jogositva, ha ezzel őt az örökhagyó különösen megbizta.

Ezen esetben a hagyatéki követelésekért pört indithat; ellene azonban az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok pöruton csak akkor léphetnek föl, ha a hagyatéki bíróság hagyatéki gondnokul őt nevezte ki (46. §.)

71. §.

Az örökösök vagy azok, akik az örökhagyó intézkedése szerint valamely hagyományt kiszolgáltatni vagy meghagyást teljesiteni tartoznak, kötelesek az e végett szükséges dolgokat és készpénzt, és ha a végrendeleti végrehajtó az adósságok kifizetésével is megbizatott, az erre forditandó készpénzt is a végrendeleti végrehajtónak vagy közvetlenül azoknak kiszolgáltatni, a kik a végintézkedés szerint avagy mint hitelezők követelési joggal birnak.

A késedelmesek ellen a végrendeleti végrehajtó pöruton léphet föl.

Azon hagyatéki terhehet és hagyományokat, melyek ellen az örökös kifogást emel, a végrendeleti végrehajtó a kifogás jogérvényes eldöntése előtt nincs jogositva kifizetni.

72. §.

Ha a végrendeleti végrehajtó a vagyon kezelésével is megbizatott, akkor a fölebbi 71. §-ban foglalt czélokra szükséges összeg beszerzése végett a végrendeleti végrehajtó a kötelezettek beleegyezésével, vagy a hagyatéki bíróság engedelmével, a 28. §. rendeletének megtartása mellett, a hagyatéki ingó és ingatlan vagyonokat is eladhatja.

A kötelezettek ezen eladást megelőzhetik az által, ha a szükséges összeget a végrendeleti végrehajtónak kiszolgáltatják.

73. §.

Az örökösök a vagyon kezelésével megbizott végrendeleti végrehajtótól a hagyatéki vagyonok kiadását azonnal követelhetik, mihelyt ők a hagyományokat és az örökhagyó meghagyásait teljesitették, vagy a végrendeleti végrehajtónak a teljesitésre szükséges dolgokat és készpénzt kezeihez szolgáltatták.

Ha a végrendeleti végrehajtó a hagyatéki tartozások kifizetésével is megbizatott, akkor a vagyonok kiadása előtt az örökösök az adósságokat is kifizetni vagy az ezek fedezésére szükséges készpénzzel a végrendeleti végrehajtót ellátni tartoznak.

74. §.

Számadási kötelezettsége.

A végrendeleti végrehajtó az e minőségében kezeihez jutott vagyonokról és készpénzről végrehajtói tisztének bevégzésekor az örökösnek számot adni tartozik s e kötelezettség alól őt az örökhagyó föl nem mentheti.

Ha a végrendeleti végrehajtó vagyonkezeléssel is megbizatott, és e megbizatás egy évnél tovább tart, akkor a mennyiben az örökhagyó másként nem intézkedett, a végrendeleti végrehajtó évenként köteles számot adni.

75. §.

Költségeinek megtéritése és jutalomdija.

A végrendeleti végrehajtó e minőségben tett kiadásai megtéritését a tömegből követelheti.

Az örökhagyó különös intézkedésének vagy határozott kikötés eseteit kivéve a végrendeleti végrehajtót mérsékelt jutalomdij csak akkor illeti, ha vagyonkezeléssel is megbizva volt.

76. §.

Több végrehajtótárs jogositványa.

Ha több végrehajtó neveztetett, mennyiben az örökhagyó másként nem intézkedett, ezek együtt kötelesek a végrendeletet végrehajtani, azonban a teendőket egymás között megosztják. Vélemény eltérés esetében a végrendeleti végrehajtók szótöbbséggel határoznak.

Ha a végrendeleti végrehajtók páros számmal vannak, az utolsó helyen nevezett nem működhetik mindaddig, mig valamely működő végrehajtónak ebbeli tiszte meg nem szünik.

Ha a kinevezettek közül csak egy él vagy csak egy fogadja el a megbizást, akkor ő egymagában is föl van jogositva a végrendeleti végrehajtói teendőket teljesiteni.

77. §.

A mennyiben az örökhagyó másként nem intézkedett, a végrendeleti végrehajtótársak, ha a vagyonkezelés is reájok bizatott, egyetemlegesen felelősek; azonban a teendők megosztása esetében saját cselekményeiért mindegyik társ első sorban maga felelős, és az, a ki valamely határozat hozatalához nem járult, e határozat következményeiért felelősségre nem vonható.

Negyedik czim.

Az örököstársak közötti osztályról.

Az osztályhoz való jog korlátolása.

Az örököstársak bármelyike jogositva van az örökség felosztását követelni.

A 47. §-ban a vagyonelkülönzési kérelem előterjesztésére kiszabott félévi határidő lejárta előtt, és vagyonelkülönzés esetében az azzal kapcsolatos zárlat föloldása előtt csak valamennyi örököstárs beleegyezésével foganatositható az osztály; ez azonban az örökhagyó hitelezőinek s a hagyományosoknak sem azon jogát, melyszerint a vagyonelkülönzést kérhetik, sem a megrendelt vagyonelkülönzésből folyó jogait nem érinti.

A fölebb emlitett határidőre lejárta előtt valamelyik örököstárs ellenzése esetében az osztály csak akkor foganatositható, ha az örökhagyó adósságai kifizettetnek vagy biztosittatnak.

79. §.

A méhmagzat képviselete.

Ha már fogamzott méhmagzat is van örökösödésre hivatva, az örökséget vagy az örökség azon részét, melyből a méhmagzat, ha élve születik, örökösödési joggal birna, mindaddig nem lehet fölosztani, mig a méhmagzat meg nem születik vagy a szülés elmaradása kétségtelenné nem válik.

Az örökösödésre hivatott méhmagzat képviseletére, ha atyja életben nincs, a hagyatéki bíróság külön gondnokot rendel.

(Folytatása következik.)

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 15 sz. Budapest, 1875. apr. 14.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A „disponibilitás.“ — Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“ Vajkay Károly urtól. — A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. A károsult felebbezési joga fenyitő ügyekben. Dr. Singer Ignácz, kir. törvszéki biró urtól. — Szükséges-e az előleges birói szemlénél az ellenfél megidéztetése?! — Törvényjavaslat. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A „disponibilitás.“

Da mihi punctum, et terram movebo!

Ezt mondá Archimedes, mert hite a természet törvényeinek változhatlanságában gyökerezett. E törvények változhatlanságán alapszik a végtelenség és örökkévalóság. Emberi törvények, mint tökéletlen mulékony lények alkotásai, változásnak vannak alávetve, mert csak a létezett és létezőnek felismerése és viszonlagos hasznositása szolgál a további fejlödésnek alapul. E tevékenységben nyilvánul az élet, mely az emberi lényben öntudattá fejlödvén, a létviszonyok helyes felismerésével ezeknek tökélesbitésére vagyis haladásra képes.

Az állambölcsesség e feladat megoldásában áll, melyre, hogy az akarat egymagában nem elégséges, — azt a legközelebb lefolyt kilencz évi alkotmányos küzdelmeink eléggé tanusitják.

A haladásnak legelső feltétele tehát a létező állapotoknak helyes felismerése. E nélkül minden törekvésünk hasonló a kisded gyermeknek holdvilág utáni kapkodásához.

Birósági szervezetünk ily tehetetlen kapkodás vala a még zsenge koru állami életünk uj korszakában. A létviszonyok helyes felismerése, sőt mi több, azoknak puhatolása nélkül, — csupán vágyaink kielégitésére 107 törvényszéket állitottunk fel. Mostani törvénykezési rendszerünk nem szolgálhatott alapul e szervezésnek, mert a jelen irásbeli rendes pereljárás mellett jóval kevesebb törvényszék is kielégitő lett volna; a törvénykezés jövöbeli rendszere sem szolgálhatott a szervezés alapjául, mert a közvetlenségre fektetett peres eljárás mellett a bagatell ügyek kizárásával egyáltalában társas birósági intézményre kellett volna szoritkoznunk.

Igen természetes, hogy józan haladásnak csak az egyik vagy másik irány szolgálhatott volna szilárd alapul. E helyett azonban a két ellentétes irány fusiója kotyvasztatott össze, mely kotyvaléknak híg velejü viztükre most pl. az egyes birói és társas birósági telekkönyvi hatóság torzalakját tünteti elénk.

Sokan küzdöttek akkorában a fejetlenség ellen, de gyönge szavuk elhangzott a pusztában és a birósági szervezés martaléka lett a parlamenti corruptiónak, melynek a kormány tehetetlensége gátot nem vethetett, mert a tervszerü összmüködés hiányában, jogrendszerünk kiépitése nélkül a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvény megalkotásával megindult az érdekharcz áradata és a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló törvény életbe léptetésével a kormány oly kényszerhelyzetbe jutott, hogy a birósági szervezet kivitelének elömunkálatai nélkül — egy ugrást tön a sötétbe. Ez eljárás természetesen nem vezethetett a végczél elérésére, hanem egy ujabb provisorium alkotására, melynek kizsákmányolásával minden képviselő saját kerületének vagy városának egy törvényszéket vagy legalább egy járásbiróságot biztositott.

A kivitelben tehát ezzé törpültek a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvényben lerakott magasztos elvek. Természetes, hogy ily kivitelre csak az vállalkozhatott, ki nem tudva azt, hogy mit müvel, — csupán eszköze volt a parlamenti kormányzatnak.

Azonban daczára az igazságügyi politikánk tévesztett végrehajtásának, — megnyugvást leltünk a birói hatalom gyakorlásáról szóló alaptörvényben, mert azt hittük: hogy immár, miután 1860 óta birósági szervezetünk négyszeri átalakuláson ment keresztül; négyszer forogtak bíróságaink tagjai a létkérdés életveszélyében; négyszer előzte meg zsibbasztó pangás ama négyszeri irtóháborut, — végre ama alaptörvény oly állandóságot biztosit, hogy nem fogunk többé még az elő jogszervek ellen is folyton pusztitó háborut viselni. Nem hittük, hogy jogrendszerünk végleges megállapitása s kiépitése nélkül egy még ujabb provisorium alkotása lehetséges legyen!

De ime Bittó ig.-ügyminisztersége óta nincs többé lehetetlenség.

Tény, hogy alaptörvényeink hatályának felfüggesztésével generális áthelyezési engedély mellett az egész birói kart mozgósitjuk, és ez a politikai bölcseség czégére alatt eszközöltetik, melyet mi csak annyiban vagyunk képesek megérteni, a mennyiben netalán a közeledő választások csatározásával hozható összefüggésbe. Annyi bizonyos, hogy ismét a jövöben követendő törvényhozási politika megállapitása nélkül, tervszerüség nélkül bolygatjuk bíróságaink organisatióját.

A rendszertelenségben nyilvánult a bukott kormányok alkotásainak átka s ime a jelen kormány merészen, mert fokozott mérvben folytatni fogja a tervnélküli müködést, melylyel minden ujitás csak ujabb zavart fog előidézni, a mint ezt az eddigi tapasztalatok böven indokolhatják.

Azt hittük, hogy a mostani birósági szervezet előnyei közé tartozik, hogy e meggyőződésnek utat tört. Azt hittük, hogy immár lehetetlen be nem látni, hogy az életerős jogfejlödésnek egy szerves egészet kell képeznie. És ime e belátástól most távolabb állunk mint valaha, mert kormányunk a sanyaru pénzügyi helyzetnek nemzetek életében mondható pillanatnyi behatása alatt, oly térre készül lépni, — mely, a jogtörténelemben forradalmat szokott jelezni.

Igaz, hogy jogi törvényhozásunk alkotásai ekkoráig

többnyire a pillanatnyi benyomás hatása alatt jöttek létre. Eltekintve az országbirói értekezlet rombolásaitól, a polg. törv. rendtartás is a rögtönzés jellegét már ideiglenességében magán hordja. Igy birósági szervezetünk kivitelének rögtönzése egész a juristicium határáig ment; bünvádi eljárásunk szabályozásának rögtönzése pedig a rendeleti uton eszközlött octroyálás határszélére vezetett. E rögtönzés alul egyedül a birói hatalom gyakorlásáról és a birói felelősségről szóló alaptörvények kelte képez kivételt és ime most ezek ellenében a pillanatnyi szükség érzetének behatása alatt e jogérvényes törvények szentségének felfüggesztésével a legális forradalom eszméjéhez folyamodik az ilykép „radicális“ nevezetre is érdemes „szabadelvü“ párt kormánya.

Oda jutottunk már, hogy szentesitett törvényeink egy közönséges szerződés joghatályával sem birnak! Annyira sülyedtünk már, hogy a szerzett magánjog és ettől eltekintve a birói függetlenséget biztositó sarkalatos alaptörvényünk, rút prokátori fogással kijátszatik! Nemcsak a törvénytiszteletet, hanem még az erkölcsi érzületet is kiirtja maga a törvényhozás, midőn ily nemtelen fogással él ép azok ellenében, kik első sorban a törvény alkalmazására, az igazság szolgáltatására hivatvák!

Ily szentségtörés után senki se csodálkozzék, ha ezen ösvényen haladva maholnap még merészebb kezek alkotmányunk jogalapját letiporják, és erkölcsi érzületétől megfosztott nemzetünk, mely ugy sem képes többé lelkesülni, — ép oly közönynyel veendi azt, mint ma a birói függetlenség feláldozását!

A szellemi bankerott és pénzválsághoz járuljon még törvényhozásunknak erkölcsi sülyedése, — és hazánk csakhamar leszoritva leend a keleti államok sorába.

Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“

Jogtörténeti adály Vajkay Károlytól.

VII. Erről is, arról is.

Kéziratunk „Az Successióról“ többet nem tartalmaz.

Hozzáfogjunk-e — mint ezt tárgyunk tudományos kezelése megkövetelné — annak történelmi levezetéséhez: miképpen hullatá el, miképpen ujitá meg tractatusunk, az örök ifjuságot nem türő természet törvényeinek megfelelően, örökké egyenlő körforgásban, elfonyadt, elszáradt, elavult lombozatát; miképpen fejlödött abból, ugrástalan egymásra következésben, a mostani jogállapot?

Ki nem hallott már földrengésről, mely elsülyesztett téreket, falvakat, városokat, és tószínt varázsolt oda, hol egykoron nyájak legelésztek vigan és emberek élték boldog s boldogtalan napjaikat? Újév szerencseszülöttjei, Luczaszékek türelmet nem vesztett birtokosai meghallhatják, mint konganak a tónak megmérhetetlen mélységü fenekén Vineta harangjai, híva az ezred óta szunyadókat karácsony éjfél miséjére! Megmagyarázni, hogyan enyészett el, mi volt, hogyan keletkezett, mi van: azt megmagyarázni ezek sem tudják.

Hol a kolozsvári tractatus keletkezett; hol a szászok Eigen-Landrechtje hirdette oly sokáig Báthory István dicsőségét: itt is, ott is ma, Magyarország önkormányzata és alkotmányossága visszaszerzését követő évtized második felének derekán, szabályozza „Az Successiót“ az — — osztrák polgári törvénykönyv.

A tractatus, az Eigen-Landrecht helyébe lépett nem a magyar közönséges jog: lépett vegyüléke az ugynevezett észjog hig mártásában feleresztett római és német jogelveknek, a saját hazájában is már rég elavultnak bevallott osztrák jog. Bekövetkezett a természet törvényeit felforgató földrengés és tó színe boritja a téreket, falvakat, városokat, legelészett nyájakat, emberek szerencséjét és boldogtalanságát! K tudná megfejteni: miért kellett ennek igy következni? Ki birna hétköznapos, közönséges észszel felháborodás nélkül válaszolni a kérdésre: nem lehetne-e az legalább már ma másképpen?

Hagyjunk fel a tractátus tovább fejlesztése jogtörténelmi levezetésének kisérletével! Mit is használnánk most már avval, ha kimutatni igyekeznők, hogy a tractatus fővonalaiban 1853-ik évig, a nagy földindulás korszakáig, folyton alkalmaztatott; ha roppant tudományos készlettel, kanti vagy hégeli elmeéllel bocsátkoznók is annak buvárlatába: a tractatus vagy az Eigen-Landrecht következménye-e, hogy Kolozsvárott mai napig, az osztrák polgári törvénykönyv behozatalát megelőzött időben házasságra lépett feleknek vagyona, osztály esetében, két harmadrészben a férjnek, egy harmadrészben a nőnek, esetleg ezek utódjainak adatik át?

Az adott tényleges viszonyok közt megnyughatunk az eredményben, meg azon csendes álomra szenderitő öntudatban: volt és nincs!

Tehetjük ezt annyival készségesebben, mivel nem vállalkoztunk Kolozsvár joga történetének megirására, jól tudván: quid valeant humeri, quid ferre recusent; hanem egyedül — kiszakitott parányi adatocskakint — a tractatus kezeink közt létező kéziratának ismertetését tüztük feladatunkul.

Annál többet kellene mondanunk kéziratunkról s illetőleg a tractatus keletkezésének történetéről, ha — — tehetnők. Fájdalom! igen kevés az is, a mivel e tekintetben szolgálhatunk. A körülmények nem engedék, hogy személyesen tehessünk a helyszinen kutatásokat. A jogsegélyről pedig még nem ért rá törvényhozásunk ujabb időben intézkedni — mint oly sok másról sem —, és igy nem csodálkozhatunk azon, hogy mindeddig magánéletünkben sem birtunk kibontakozni azon idők emlékei varázsából, midőn saját családi iratait mindenki féltékenyen zárta el szekrényébe a fürkésző idegen szem elől, mely talán lappangó királyi jogot, magánpecsét alatti vételt vagy éppen zálogviszonyt fedezhetett volna fel oly jószágra vonatkozóan, mely addig az első foglalásból fenmaradottkép hirdettetett a hiszékenyeknek. Még mindig szivesen rejtegetjük iróasztalunk fiába kettős zár alá, mit a véletlen kezünkre játszott; ha másért nem, már csak azért is, hogy aztán — — annál döngetőbben czáfolhassuk a tévedőt, ki talán éppen nálunk keresett utbaigazitást, felvilágositást és kis jóakaratu támogatást — közös haszonra és mindnyájunk épülése végett.

Ezen nem változtathatván, ha még oly dörgön vitatnók is, hogy az ellenkező irányu eljárást tartanók helyesebbnek: elmondjuk a keveset, a mit ismertetett kéziratunkról tudunk — és tudni vélünk.

Mindenekelőtt kötelességünknek tartjuk ezennel nyiltan kijelenteni, a miszerint czikksorozatunk anyagául használt ama kéziratot, Dévány Henrik magyar kir. igazságügyminiszteri osztálytanácsos ur ügybuzgalmának és barátságának köszönjük. Ő kereste azt fel Kolozsvárott, ő engedte át nekünk ismertetés végett; nemcsak ki nem kötve, de még csak nem is számitva arra, hogy róla megemlékezzünk. Bocsásson meg a tulszerény férfiu, hogy hazai jogtörténelmünk érdekében kürtölés nélkül csendben folytatott buzgó tevékenységéről a boritó fátyolt meleg elismerésünk adójának lerovása közben ez uttal levonni kényszerültünk!

Az átengedett kézirat: másolata a tractátus oly

példányának, mely — mint értesültünk — Kolozsvár város irattárában van eltéve több más, régibb s ujabb könyvet rejtő szekrényben. Azonban eme példány sem eredeti. Tanusitja ezt a czimlapon alól létező következő jegyzet: „Scribebat Michael Kozma in Collegio Unitarior. Claudiopoli 1749.“ E szerint kéziratunk másolata egy más, 1749-ik évben irva készült másolatnak, mely vegyes tartalmu kötetbe szorult: mert kivüle ugyanazon boriték alatt még két nyomtatvány s egy kézirat foglaltatik.

Az első nyomtatvány czime: „Commentatio succincta ad Jus Statutarium seu Municipale Saxonum in Transylvania“ s valószinüleg Reiszenfeldi Reiszner Györgynek azon hasonczimü magánmunkája, melyről dr. Wenzel Gusztáv jogtanár ur is említést teszen sokszor idézett müve I. kötetének 122. lapján. A második nyomtatvány, mely ugy mint az előbbi is, Lipcsében nyomatott 1744. évben, ugyanazon „Eigen-Land-Recht der sächsischen Nation in Siebenbürgen“, melynek mi, Szebenben az évszám megjelölése nélkül kiadott példányát fektettük a teljesitett összehasonlitás alapjául.

Ezen nyomtatványok után következik: „Az Successióról való Tractatus magyarul, mely lött Kolozsvárat in anno 1603“, kéziratban, végén hitelesitő záradék vagy aláirás nélkül s egyedül ily jegyzettel: Haec ex Jure Municipali Saxonicali Transsylvanico.“ Ama kézirat tehát sem a tractatus keletkezésének történetéről, sem szerzőjéről felvilágositást nem ad.

Bezárja végre a sort a másik kézirat, melynek czime: „Tábla, melyben a kolozsvári szék szinén forgandó törvényeknek kiszolgáltatásának módja megiratik;“ s mely a következő XI. titulusra oszlik: „I. Az idézésről. II. Az felpörösről, alpörösről és az ő állapotjokról. III. A tömlöczről, fogságról és váltságáról. IV. A pörnek viseléséről és feleletekről. V. A bizonyitásról. VI. Mint kellessék megkérdezni az vallókat. VII. A tanuknak állapotjáról; minemü személyeknek ne maradjon meg vallások, hanem megvettessék. VIII. A levélbeli bizonyságokról. IX. A biráknak sententia kimondásokról. X. Az apellátiókról. XI. A törvénynek kiszolgáltatásáról és igaztételről.“— Kikerekitett kis perrendtartás tehát ez, melynek czimfeliratjai ismét csak részben egyeznek a szászok statutumának I. könyvében XII fejezet alatt tárgyalt perrendtartáséival, ugy hogy valószinüleg e tekintetben sem fogna hiányozni összehasonlitó, vagy inkább az elágazást és különbözetet nyomozó jogtanulmányra az anyag, ha — arra vállalkozó és olvasó akadna.

A mondottakból önkint következik, hogy teljes hitelességet az általunk közölt szöveg minden szava számára nem követelhetünk. De másrészt azok nyomán azt is biztosan véljük következtethetni, hogy a „Tractatus“ nem „költeménye“ oly egyénnek, kitől az adományait nem egyenlően osztó természet a versfaragás és rimelés könnyüségét megtagadta, s ki ezért emelkedett balládák és románczok helyett unalmában prózai tractátust koholt „Az Successióról.“ Kétségtelennek tartjuk, hogy a „Tractatus“ ugy mint közöltük, Kolozsvár élő vagyis inkább élt jogának hitelt érdemlő hü foglalatja.

Tudakolóztunk eredetije után; de senki sem tudott vagy szivesked ett nyomába utasitani. Hallomás után állitjuk csak, hogy létezik a mi kutforrásunknál régibb másolata a magyar tudom. Academia kézirattárában; továbbá Nagy János urnak, a kolozsvári kir. tudomány-egyetem tanácsjegyzőjének birtokában másolata 1705-ből; végre egy másik, talán már 1628-ik évben az akkori főjegyző által sajátkezüleg irt másolata Jakab Elek urnak, az erdélyi országos levéltár igazgatójának kezei közt. Kezességet azonban eme hireink valódiságáért, bárha tudósitóink hitelességét nem vonjuk kétségbe, még sem vállalhatunk, minthogy az emlitett kéziratokat nem láttuk s igy meg kell engednünk a tévedés lehetőségét is.

Még kevésbbé foglalhatunk határozott állást azon további tudósitással szemben, hogy a kolozsvári kir. tudom. egyetem vagy talán a fenebb emlitett Nagy János ur tulajdonában léteznék a szóban forgó tractátusnak már 1588-ban másolt latin szövege, mely 1577-ben fejedelmi megerösitést is nyert; ugy hogy e szerint az 1603-iki magyar tractatus amannak csak forditása vagy átdolgozása volna. Mi nem láttuk ama latin példányt sem, s ezért sem azonosságáról a magyar szöveg tartalmával nem tanuskodhatunk, sem azt meg nem tagadhatjuk; valamint ugyanazon okból arról sem szolgálhatunk felvilágositással, mennyiben egyezik netalán a tractatus Bomel Tamásnak a XVI. század első felében készitett, mindeddig nyomtatásban meg nem jelent jogkönyvével, melyről dr. Wenzel mondja, hogy azt Bomel „a szászoknál divatozó szokások után jegyezte fel, ugy mindazonáltal, hogy abban a római jognak némi befolyása vehető észre.“ Biztos adatokat és ismereteket mindezekről csak ott, a kolozsvári jog helyszinén szerezhetni. A „fiatalok egyeteme“ sok kitünő erővel rendelkezik. Nem akadna-e azok között egy, talán éppen a fennevezett, mint halljuk, kiválóan jogtörténelmi tanulmányokkal foglalkozó és a tractátusra vonatkozóan is gazdag anyaggal rendelkező jeles fiatal tudósunk: ki — kétségtelenül egyébkint jutalmazóbban értékesithető — erejét és idejét hajlandó volna ismereteink itt nyiltan bevallott hézagainak pótlására szentelni? Hisz talán megérdemlik hazai joghagyományaink is tőlünk azon kegyeletet, melylyel kivánatra oly szivesen adózunk most már Servius Tullius és Tarquinius Superbus, a hellének és zsidók intézményeinek és a római praetorok edictumainak is! Mi csak örvendeni fognánk a fellépésen s ezt tenné velünk, mint hisszük, a közönség is. Mert ha kimutattatnék is a tractatusra vonatkozó minden állitásunknak alaptalansága; ha egész czikksorozatunk érdemetlensége napfénynél világosabban fogna is bizonyittatni: azon egy érdemet még sem hagynók magunktól elvitatni, hogy lendületet adtunk az alaposabb készültség és a mieinknél kedvezőbb viszonyok között szerzett tájékozottság oly nyilvánulásának, mely tévedéseink előzménye nélkül valószinüleg — — örökre elmaradt volna. Nálunk talán még nehezebb mint másutt mindennek a kezdete.

Tegyük azonban egész készséggel már most eleve fel, miszerint bizonyittatni fog, hogy az 1603-iki magyar tractatus csak átdolgozata vagy éppenséggel csak forditása valamely korábbi latin munkának. Változtathatna-e ezen körülmény eddig kifejtett nézeteinken? Változtathatna-e különösen azon, hogy még akkor is, midőn a szász Eigen-Landrecht már rég szentesitve és forgalomban volt, szükségét érezték a kolozsváriak annak, hogy amattól eltérő jogszokásaik emléke felelevenitessék? — felelevenitessék pedig ne a tudósok, ne a szászok nyelvén, hanem magyarok által magyarok számára magyarul? Megvonhatná-e ama körülmény az 1603-iki magyar tractatustól azon érdemet, melyet számára, szemben az Eigen-Landrecht irányzatával és szellemével, lépten-nyomon — mint hiszszük — meggyőző érvek alapján követeltünk — a magyar államiság eszméje tiszteletben tartásá-

*

nak érdemét? Megfoszthatná-e a tractatus magyar szövegét azon jóizü magyarság eredeti zamatjától, melyet irigyelhetünk tőle, de utánozni nem tudunk mindnyájan mi, kik a jelen korban foglalkozunk a jogi szakirodalommal és gyönyörüségesen irunk magyar szavakkal latinul, németül és francziául?

Két szempontból érdemel a kolozsvári jog — lett légyen az eredetileg már akár magyarul akár latinul szövegezve —különös figyelembe vételt.

Az egyik: miszerint daczára annak, hogy Kolozsvár törvénykezés tekintetében kétségtelenül az ugynevezett hét és két szászszék területéhez tartozott, és perei 1481-ig másodbiróságilag Beszterczén, utóbb pedig Szebenben és igy szász birák által vizsgáltattak felül, sőt ezek alapján oly általánossá vált a nézet, hogy a kolozsváriak szász joggal élnek, miszerint a tractatus szerzője vagy másolója is megjegyzendőnek vélte, hogy a mondottak „ex Jure municipali saxonicali transsylvanico“ vannak véve: mégis elemezett és részleteibe szétszedett tartalma azt bizonyitja, hogy abban dualismus olvadt egységgé és Kolozsvár kivételes semleges területet képezett, hol szász és magyar jogelvek forrtak össze oly békésen, mint — legalább tudtunkkal — sehol egyebütt; s bizonyitja azt is, hogy Kolozsvár az érintett nehéz körülmények között is megvédte eltérő jogmeggyőződését, sőt hol szükségesnek találta — nem tartózkodott eléggé élesen hangsulyozott ellenszenvét is a szász protectorok joga irányában leplezetlenül kifejezni.

A másik: miszerint daczára annak, hogy a tractatusban irásba foglalt jogszokások alkotásánál a felhozottak szerint kétségtelenül a magyar elem jogmeggyőződése érvényesitette tulsulyát: mégis ama szabályzatban a kolozsváriak meggondolt óvatossággal árkolták el magokat a rokonelemtől is — a magyar nemességtől, ennek elébe csak ugy gördítvén az elrekesztő védtorlaszokat, mint a szász atyafiak elé.

Ezen ellenmondásos tünetek magyarázatukat Kolozsvár keletkezésében és a tractatus létrehozatalát megelőzött multjában lelik. Természetes fejleményei azok oly előzményeknek, okozatai oly okoknak, melyekről szükségkép meg kell e helyütt emlékeznünk, hogy a tractatus jogi jelentőségének kellő méltánylását lehetővé tegyük. Szerencsénkre ezen kirándulásnál, mely a jogtörténelemtől el és a közönséges történet körébe vezet, már nem nélkülözzük a biztos kalauzt. Kiváló tudósunknak, Jakab Eleknek, páratlan szorgalommal és ép oly alapos készültséggel mint meleg ügyszeretettel irt kitünő monographiája: „Kolozsvár története. Ős-, ó- és középkor“ fekszik előttünk s bárha minden tudományos törekvést elzsibbasztó, valóban kinos irodalmi viszonyaink között ez sem haladhatott — daczára Kolozsvár város közönsége nemcsak elismerésre, de utánzásra is méltó nagylelkü támogatásának — mindeddig az 1540-ik évi eseményeken tul: abban könnyü fáradsággal mind megleltük a most elénkbe tüzött kisérlethez szükséges adatokat.

Csak tartózkodva nyulhatunk azonban azokhoz. Fenyegetőleg int felénk a czimlapról e mondat: „Iró tulajdona, a forditás és bármely alakban ujra feldolgozás joga fentartásával.“ De ha meggondoljuk, hogy a monographiában összehalmozott dusgazdag anyagot egészben sem forditás, sem más alaku uj feldolgozás által elsajátitani nem kivánjuk, hanem abból csak, az egészhez mérten parányi néhány részletet idézünk a kutforrás megnevezése mellett; ha meggondoljuk továbbá, hogy sajtó utján továbbitott közokmányok talán még sem sorozhatók az egyéni irói tulajdon azon tárgyaihoz, melyeket forgalmon kivül helyezhet az iró akarata: bizton reméljük, hogy nevezett kitünő tudósunk nem veendi zokon kölcsönzési merényletünket; főleg nem szemben azon vallomásunkkal, hogy az adatok, melyekre a most következőkben hivatkozni fogunk, kivétel nélkül mind fenidézett monographiajából meritvék s talán nagyrészben onnan csak másolvák.

Miket szerzőnk nem eléggé méltányolható szorgalommal nagy terjedelemben, széles olvasottságot tanusitó idézetekkel támogatva, felhoz a magyar fajnak Erdély területén letelepült legrégibb őseiről, a Darius korabeli Agathyrzek korszakáról (K. e. 513—335. é.), továbbá a géta-dákok, rómaiak, góthok, hunok, gepidák és avarok uralmát jelző korszakokról (K. e. 335—K. u. 887. é.): mindazoknak — bár nem kevéssé tanulságosak — felvett tárgyunknál fogva nem vehetjük hasznát. Mert bár emliti is a monda, hogy a rómaiak által Trajan alatt, időszámitásunk 106. éve körül legyőzött Decebal kezdett a mai Kolozsvár helyén várost épiteni, s bár szerzőnk ki is mutatja, hogy a rómaiaknak volt Kolozsvár területén politicai és katonai telepitvényük, talán a pandektákbeli patavicensium vicus, talán az Augusta Colonia, Colonia VI Trajana, Urbs Claudiana, Zeugma vagy egyéb: tény, hogy ama telepet a góthok s utódaik végkép elpusztitották. Mindazok tehát a későbbi Kolozsvárra nem vonatkoznak.

A mai Kolozsvár eredete a 888. évben kezdetét vett magyar korszakban keresendő, s e tekintetben szerzőnk kutatásainak sikerült kimutatni, hogy azon közönségesen hiszékenyen fogadott krónikai előadásnak, mely szerint Kolozsvárt 1178. év körül szászok alapitották volna, nincsen történelmi alapja; s kimutatni azt is, hogy Kolozsvár mai helyén a magyar honfoglaló sereg emelt elsőben védvárat, s az csak századokkal később alakult át középkori kisded városkává s a magyar és később beköltözött theuto vagy flamand nép közös hajlékává.

Bár sem a vezéreknek korszakából, sem az Árpádház fiágából származott királyok két első századából egykoru feljegyzések nem maradtak fenn: kétségtelen, hogy a honvédelem érdekében életbe léptetett magyar ös várrendszer egyik erőde Klusvár (talán Klucsvár) vala, s az ehhez tartozó várnép ugyanazon elemekből alakult, melyekről más várakra vonatkozóan a történelmi kutatás biztos adatokat szolgáltat. Ezek szerint a nemesség osztályához legközelebb álló, szinte hadi szolgálatra kötelezett várjobbágyok, továbbá a bérfizetéssel köteles várszolgák, s a várakhoz tartozott faluknak lakosai, a földmivesek, az udvarnokok s a földhöz kötött szolgák zömét tulnyomóan honfiak, jelesül: magyarok, kabarok, kunok, besnyők, bolgárok, oláhok és tótok képezték s ezekhez — a királyi udvar fényét és kegyelmét bőségesen élvezett kóbor-lovagokról itt szó nem lehetvén — Géjza vezér, sz. István és sz. László királyoknak idejében csak szórványosan csatlakoztak jövevények nevezete alatt egyes német iparüzők. Oly esetek, minők Szatmár-Németiről igazolhatók, hol a Gizéla királynő kiséretében bevándorolt németek már ama időben nagyobb számmal telepittettek meg, a kivételek közé tartoznak. Csak midőn II. Géjza király a később szászoknak elnevezett flamandokat, kiket sokan az ős góthok és rokonfaju gepidák utódainak szeretnének elbérmálni, juttatta Erdélybe, s még inkább midőn a tatárok pusztitása után IV. Béla és V. István királyok édesgettek különféle mentességek biztositása mellett nagy számu jövevényeket a magyar birodalomba, az ősi várvédrendszer

pedig, mint a változott viszonyoknak többé meg nem felelő, határozottan hanyatlott: emelkedett Kolozsvárott is a német lakosságnak számaránya, a nélkül hogy az onnan az eredeti lakókat kiszoritani birta volna.

Ezen időszakból említést érdemel IV. Béla királynak 1282. évi október 23-kán kelt oklevele, mely a püspökség és székesegyház helyéül megnevezett Fejérvárt s az ahhoz tartozó többi falvakat — többi közt Kolozsvárt is — még pedig ugy korábbi lakosaik, valamint az oda ujonnan letelepülendő szabad állapotu vendégek tekintetében az erdőntuli vajda, vármegyeispánok, szóval minden más birák hatósága alól teljesen kivette s kizárólag a püspök s illetve saját birájuk vagy gazdájuk alá rendelte.

De habár ehhez V. István király azon további engedélyt csatolta, hogy a kolozsváriak a körüskörül fekvő, addig is birtokukban volt földeket, erdöket és berkeket örökre megtarthatják: az addig még mindig mintegy földesuri hatalomtól és gyámkodástól függött Kolozsvár önálló és önérzetes testületté csak Robert Károly és Nagy Lajos királyaink idejében fejlett, kik Zsigmonddal és a felejthetetlen Hollós Mátyással egyetemben megteremtői a polgári elemnek Magyarországon.

Legnagyobb befolyással volt e tekintetben Kolozsvár jövőjének alakulására, hogy Károly király — 1331. julius 3-án Visegrádon kiadott kiváltságlevelében — határozottan megrendelte, hogy bárkinek legyen is keresete a kolozsváriak ellen, abban egyedül az ő birájuk és a király által kinevezett ispánjuk itéljen. De bárha ezen kiváltságlevelet 1349. szept. 24-én Nagy Lajos is megerősitette: az átalakulás, a hübéri kötelék alóli kibontakozás, a püspöki és egyházi hatóságnak a világitól való elválasztása s ezek folytán Kolozsvárnak is önállóvá tétele csak lassan birt tért foglalni. Kitünik ez Zsigmond királynak Budán kelt védleveléből, melyben ezen király még 1387. nov. 26-án is, s igy félszázaddal Robert Károly fenemlitett kiváltságlevelének keletkezése után, megparancsolni kényszerült Imre erdélyi püspöknek, hogy más mint egyházi és véghagyományokat tárgyazó ügyekben ne biráskodjék Kolozsvár polgárai felett s a tőlük hozott itéleteket ne bolygassa.

Nevezetes lendületet nyert Kolozsvár emelkedése, midön Nagy Lajos 1370. április 23-án Székely-Vásárhelyen kiadott kedvezménylevelében azon indokból, hogy népek sokaságával diszittessék Kolozsvár, kijelentette akaratát, hogy bármely szabadállapotu ember ott szabadon letelepedhessék s a király pártfogása és védelme alatt bátorságban lakjék; meghagyván egyuttal minden, jobbágygyal biró ispánnak, várnagynak, nemesnek és bármely birtokosnak, hogy az oly jobbágyokat, kik, földbérüket és egyéb tartozásaikat megfizetve, Kolozsvárra akarnak költözködni, szabadon bocsássák, és ezt a közhelyeken nyilván is hirdessék ki.

Ezen előrelátó intézkedés képezte — mint Jakab Elek mondja — egyfelől Kolozsvár növekedésének egyik emeltyüjét, s eredményezte másfelől azt, hogy népének eredeti magva, valamint későbbi növekedése magyar és szász volt, a változó idők és uralkodó szellem szerint változó arányvegyületben.

Valódi várossá azonban Kolozsvár mégis csak Zsigmond király idejében fejlett. Ez rendelte meg 1405-ben, hogy a város kőfallal kerittessék, be s ettől ered az 1405-iki julius 2-án kiadott sarkalatos kiváltságlevél is, mely szerint Kolozsvár az ország minden más birósága és törvényhatósága alól örökre kivétetvén, megengedtetett, hogy a város közönsége minden évben szemeljen ki a maga kebeléből tizenkét esküdtpolgárt, kik az arra való öregekkel és birtokos emberekkel megválaszszák a birót, ennek pedig az esküdtpolgárokkal közreműködése mellett teljes hatalma legyen a város határának területén bár miként eredett, világi bíróság elé tartozó ügyekben, az ő régi időktől fogva megtartott szokásaik és kiváltságaik értelmében itélni és határozni, valamint a tolvajokat, latrokat s egyéb gonosztevőket — nemest ugy mint nem nemest — elfogni, az elfogottat felakasztatni, fejét vétetni, megégettetni és megcsonkittatni; kimondván a király azt is, hogy Kolozsvár polgárai sem a vajdák és alvajdák nádori gyüléseire, sem a király által az erdőn tuli részekbe törvénytétel végett kiküldött birák elébe ne idéztethessenek s ne állittathassanak, hanem csak saját birájuk és esküdtjeik előtt pereltethessenek; ki pedig magát a hozott itélet által megterheltnek véli, az felebbezhesse ügyét a beszterczei s onnan a szebenszéki törvényszékhez, ugy azonban, hogy ott a felebbezett ügy Kolozsvár város régi kiváltságai és most ujból engedélyezett szabadsága értelmében végeztessék be.

Volt Zsigmond királynak arra is gondja, hogy a tágitott hatáskör lehetőleg biztositassék, s e czélból Zágrábban 1405. évi julius 27-én kiadott parancslevelében királyi kegyelme elvesztésének terhe alatt meghagyta a hét székbeli szászoknak, hogy Kolozsvárt és a kolozsvári polgárokat, vendégeket és lakókat, törvényes és igaz jogaikban megvédve, törvény utján kivül senki által megháboritani ne engedjék.

Másrészt csak természetes, hogy a vármegyékben vagyis mezőben lakók ezen kedvezményeket tőlük telhetőleg törekedtek meghiusitani. Ezen az emberi kedélyben mélyen gyökerező kisérletek ellensulyozása végett Zsigmond Budán 1419. aug. 20-án, Gáspár kolozsvári birónak, továbbá Keusel Márton és Szőcs Bálint ottani esküdt polgároknak kérésére, ujabb kiváltságlevelet adott ki, melyben annak kijelentése mellett, hogy a királyi városok, mezővárosok és szabad községek nem tartoznak magukat az ország nemeseinek törvényeihez és szokásaihoz szabni, meghatározta, hogy bár minő rangu és állapotu gyilkos vagy más gonosztevő, ki a kolozsvári polgárok irányában bünteényt követ el, mindig azon város régi dicséretes és helybenhagyott törvényei és szokásai szerint tartozzék elégtételt adni és lakolni.

Talán az erők eme versengésének és az óvszerül alkalmazott intézkedéseknek következménye, hogy az ispán — Comes — szó, a várost illető oklevelekből a XV. század második tizedében eltünt s eltüntek avval együtt a régi várrendszernek s azt utóbb helyettesitett hűbériség kötelékeinek utolsó nyomai is.

Fenyegette azonban Kolozsvár önállóságát és magyar lakossága szellemének nyilvánulását más oldalról kerekedett veszély. Tények tanusitják, hogy a lakók egy része, a szászság — valószinüleg a német származásu királyok pártfogása által felbátoritva — Kolozsvárt is a többi szász városnak érdekközösségébe bevonni törekedett. Nevezetes e tekintetben különösen V. László királynak az erdőn tuli szászok és köztük Kolozsvár részére is 1453. márcz. 12-én kiadott biztositó levele, melyben határozottan az emlittetik, hogy ők mindig egy nép voltak s ezután sem oszthatók meg. Azonban ezen veszélyt is elháritotta s azzal Kolozsvárt visszaadta a közös hazának — Mátyás az igazságos.

Kitünik ez a valóban dicső emlékezetü királynak

Kolozsvárott 1468. január 17-én kiadott okleveléből. E szerint Szabó Egyed biró és Ambrus deák esküdt, mindketten kolozsvári magyar polgárok egyfelől — másfelől Bertrám István és Hon István odavaló szász polgárok előadván, hogy a magyar és szász polgárok között minden időben — régen ugy mint közelebbről — a biró és esküdtpolgárok választásánál viszálkodások támadtak: a király a viszály, gyülölség és egyenetlenség elfojtása végett megerösité a Szilágyi Mihály kormányzó előtt létrejött oly békeegyezést, hogy jövendőben a biró és esküdt megtételére, a két fél részéről ez idő szerint levő birák és esküdtek válaszszanak száz hiteles és jó hirnevü egyént — ötven magyart s ugyanannyi szászot — s e száz választott egyén egy akarattal, lárma és veszély nélkül válaszszon és tegyen egyik esztendőben magyar, a másikban szász birót, valamint esküdtnek is hat érdemes magyart és ugyanannyi szászot; a város jövedelmeit, bevételeit és javadalmait pedig birják és használják a magyar polgárok azonképpen mint a szászok.

Midőn pedig a tapasztalt pártoskodás megszüntetésére ezen rendelkezés sem bizonyult elegendőnek: megparancsolta Mátyás király 1486. május 18-án Visegrádon kelt levelében, hogy jövendőben a tisztviselők választásánál Kolozsvár azon szokást kövesse, melylyel Buda város él; minek folytán a pesti ujhegyen levő várnak megfelelően utasitott birája és esküdttársai bíróválasztási és más szokásaikat czikkekbe foglalták s ezeket 1488. junius 13-án a kolozsváriaknak átadták.

Ezen czikkekből kiemelendőknek véljük a következőket. A biró- és esküdtválasztást teljesitse mindkét részről kiválasztott ötven jó állapotu, becsületes viseletü, jó hirnevü, istenfélő és igazságkedvelő családfő olykép, hogy egyáltalán ne legyenek korlátozva abban, kit válaszszanak meg ujból és kit hagyjanak ki? Ezek azon napon, melyen a birónak és esküdtpolgároknak esztendei tisztük bevégeztével lemondaniok kellett, hivást nem várva jelenjenek meg a harmadik harangozáskor a kijelölt helyen, ott zárkózzanak biztos és bátorságos szobába, és üljenek le susogás, zaj és lárma nélkül rendben ugy, hogy két magyar közt egy német és viszont két német közt egy magyar üljön. Aztán a választás megtörténte előtt senki se merészeljen hivás nélkül felkelni; mindaz pedig, a mit a kétszer ötven egyén nagyobb része végez, érvényes legyen.

Ezen választási intézmény, mely alapelveiben sértetlenül fenmaradt 1848-ig, helyreállitá a vitázó felek között a békét, s hogy nem szolgált a magyar elemnek hátrányára: azt — ha mélyen hallgatunk is a tractatus szelleméről — eléggé tanusitja azon egy körülmény is, hogy a vegyes eredetü, királyilag is szásznak decretált Kolozsvár ma oly tiszta magyar érzelmü város, minőt hasonlót igen, de melynél jobbat nem találunk széles ez országban.

Lényeges változást tett Mátyás a törvénykezés menetén is, midőn 1481. évi aug. 24-én Budán kelt rendeletével Kolozsvárt Besztercze város birájának és esküdtpolgárainak biráskodása alól kivette, és arra nézve csak a szebeni és hét birák törvényszékének hatóságát tartotta fen, a város eltérő szokásai és szabadalmai akkor is menten maradván.

Mindezen intézkedések daczára, Kolozsvár polgárainak helyzete azon időben nem volt irigylésre méltó. Jakab Elek több tényt hoz fel, melyek „e kor erkölcseit durváknak, a vármegyei birtokosokat erőszakosoknak, s a polgári osztály társadalmi állását küzdelemteljesnek s állami helyzetét folyvást inkább a királyok bölcsességétől s kegyelmi tetszéstől függőnek, mint törvényben gyökerezőnek tüntetik fel.“ Mi csak nehány jellemző és feladatunkat megvilágositó töredékre szoritkozunk.

1476. julius 31-én parancslevelet menesztett Mátyás király Budáról a szamosfalvi nemesekhez, különösen Erdélyi István és Gyeröfi Istvánhoz, melyben felemliti, hogy a kolozsvári polgárok, lakók és az egész közönség panaszosan terjesztették elébe, miszerint a nevezett nemesek öket sulyos és szokatlan kifejezésekkel, boszusággal, bántalmazással és károkkal illetik, egy némelyiket közülök saját szántóföldjükön megverik, a másikat kifosztják vagy halálosan megsebesitik elannyira, hogy miattok már kevesen merik házukat és városukat elhagyni. Minthogy pedig — ugymond a bölcs király — ő azt hiszi, hogy mindezeket a nevezett polgárok béketürése és hallgató természete okozza, de hasonló bánást eltürni többé nem akar: ennél fogva megparancsolja, hogy jövőben hasonló boszantásoktól tartózkodjanak, s Kolozsvár polgáraival békében és jó szomszédságban éljenek, mert különben, ha netán ők is meg fognának a polgárok önvédekezése közben sértetni, ezt egyedül saját béketlenségüknek köszönhetendik.

Figyelmet érdemel az 1486. május 18-án Visegrádon kiadott királyi oklevél is, melyből kiderül, mikép Szabó Ambrus kolozsvári biró és Eppel Lőrincz esküdt polgár panaszt emeltek a miatt, hogy városukban vannak olyan különböző sorsu és állapotu emberek, kik a mostani királyi felség uralkodása alatt Kolozsvárott házat és örökséget vettek, mégis azon házak után később nyert mentesség alapján adót a város pénztárába fizetni vonakodnak; a király pedig, fontolóra vévén, mennyire igazságtalan dolog az, hogy a kik a hasznot veszik, ne részesüljenek egyszersmind a terhekben is, megengedte, hogy ezentul mindazok, kik a városban laknak, ott házat és földeket birnak, szóval a város hasznát élvezik — bármily sorsuak és ranguak legyenek — adófizetésre szorittassanak.

A bölcs és igazságos, a szenvedélyeket fékezni tudó Mátyás nem élhetett örökké! Jöttek utána mások s velük a roszabb napok. Látott az ország oly szomoru napokat, midőn a főnemesség daczoskodása és hatalmaskodása egyfelől a királyság ellen kelt harczra, másfelől a jogaihoz büszkén ragaszkodó nemesség leigázásában keresett dicsőséget; midőn viszont a nemesség országgyülést tartott a főnemesség kizárásával; midőn a földnek sanyargatott népe irtó háborut kezdett minden kiváltságos osztály s a közmüveltség ellen; midőn a jogos visszatorlás diadala emberkinzási orgiákká fajult; szóval: midőn volt többnél-több néposztály s ezek mindegyikének megfelelő egyszerü igénye, szokása és hajlama: csak magyar nemzet nem vala sehol!

Ezen időkre vett árnyat II. Lajosnak 1516. évi junius 11-én Budán kelt parancslevele, melyben — daczára annak, hogy a kolozsváriak nemcsak nem szövetkeztek az 1514-iki keresztesekkel, hanem, a király bizonyitása szerint, sok szolnok- és kolozsmegyei nemest szabaditottak ki a parasztok fogságából — kénytelen volt Szapolyai János erdélyi vajdának meghagyni, hogy védelmezze Kolozsvár polgárait Kolozs és Doboka vármegyék nemességének üldözése ellen. Ez volt a jó tettért a köszönet!

Következhetett-e mindezek után más mint a mohácsi vész?

Nem folytatjuk az idézeteket. Csak annyit szabadjon még megemlitenünk, hogy Szapolyai János korában,

1537-ik évben, Kolozsvár városának száz választott polgára, a kéziratunk nyomán is már emlitett Domini Centu Patres, helyhatósági szabályokat alkottak, melyekben a többi köztaz is foglaltatik, hogy a mely biró és esküdt a szabályczikkek ellen vét s azokat nem tartja meg, 100 ftra büntettessék.

Kétségtelen, hogy ezen rendelkezés a helyi jogszokások megszilárditására nem csekély befolyást gyakorolhatott, s lehet, hogy már ama helyhatósági szabályzatok keletkezésének idejére vezetendő vissza a tractatusnak vagy legalább az abban megörökitett jognézeteknek eredete; melyek mind erősebb gyökereket verhettek, midön Erdély önállósitása és Kolozsvárnak fejedelmi székvárossá alakulása folytán, az ottani magyar elem a szászság előrenyomulását könnyebben fékezhette, másrészt közelebbről szemlélhette a veszélyeket is, melyek „az egyarányu személyeknek egyenlőségében biztositott közönséges békességet“ fenyegetni képesek. —

Azt, ki Kolozsvár multjáról a felhozott érdekes adatok után többet kiván megtudni, utasitjuk kutfőnkhez. A már is böterjedelmü két kötetből s egy rajzfüzetből álló kiváló munka ára, viszonyitva értékéhez, emlitést sem érdemel. Csak nehány kaméliacsokorral kevesebb valamely szokásból ünnepelt diva számára; csak nehány pezsgő-palaczk helyett egészséges hazai karczos: és nem jutalmazva az iró, de biztositva lesz a nagybecsü vállalat folytatása és befejezése, mely minden világirodalomnak becsületére válnék.

Megérdemelné ezt az iró, meg Kolozsvár; melyről lelkes irója (a 637. lapon) joggal mondhatá: „A hazai történetirás legragyogóbb lapja egyikét képezendi az, hogy e város a magyar állami önállásnak és királyságnak mindig tántorithatlan védője volt, az ország alkotmányát soha el nem árulta, a szabadság és civilisátió érdekeinek nagy szolgálatot tett, s a kor reformeszméinek minden időkben utat nyitott falai közzé és szivébe!“

Összefoglaljuk-e a Kolozsvár multjából töredékesen felhozottakat? Kifejtsük-e bővebben azoknak kalauzolása segélyével: miképpen az ecsetelt előzmények után nem is következhetett más, mint az, hogy egyrészt — daczára a szász felebbviteli bíróságnak s daczára a szászságtól átszivárgott egyes jogintézményeknek — Kolozsvár jogélete még sem olvadhatott a szászokéba, sőt az eltérés oly éles kifejezést nyert, minőre az ismertetett tractatusban akadtunk — másrészt mégis oly ovatos vigyázat fejlődött ama bizonyos „nyavalya“ ellenében?

Ugy hiszszük; a fáradságot kimélve, békében mondhatjuk röviden: Quod erat demonstrandum!

(Vége következik.)

A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról.

VIII.

Vegyük vizsgálat alá már most azon kérdést: Van-e joga az államnak megbüntetni azon külföldit, ki külföldön közönséges büntettet vagy vétséget követ el, s aztán a belföldi állam területén találtatik.

Javaslatunk a feltett kérdésre a 10. §-ban adja meg a feleletet, s a külföldiek által a magyar állam területén kivül elkövetett, s a 7. §. 2. pontjának intézkedése alá nem eső büntett vagy vétség esetében is alkalmazhatóknak mondja a 8. §. határozatait, a mennyiben a magyar kormány a fennálló nemzetközi szerződések és elvek szerint a külföldinek kiadatását nem rendelné el. E szerint javaslatunk a mondott esetben külföldi által külföldön elkövetett büntett vagy vétség megbüntetését is lehetőnek nyilvánitja.

Részemről javaslatunk 10. §-ának e rendelkezését nem helyeslem, s a belföldi állam azon jogát, mely szerint a külföldön büntett vagy vétséget elkövető külföldit megbüntethesse, el nem ismerem; azt sem a területiség, sem a személyiség elvéből deducalhatónak nem látom.

A területiség elvénél fogva az állam hatalma csak azon területre terjed ki, melyen létezik. E határon tul egy ép oly jogkörrel ellátott másik állam létezik. Mindenik állam maga van hivatva annak megitélésére, minő büntető törvényekkel képes fentartani területén a jogrendet; s igy az államok a nép szokásai, erkölcsi fogalmai, az éghajlat s a területen lakó egyének vérmérsékletéhez alkalmazott különféle — gyakran egymástól nagyon eltérő — szabályok hozatalára vannak utalva.

Ha már most valamely állam a maga területén a jogrend fentartásához szükséges szabályok kötelező erejét azokra is kiterjeszteni akarja, kik más államterületen, más fogalmakon alapuló szabályok kényszerhatalma alatt élnek: akkor azon más államok önrendelkezési jogát — szerintem — megtagadja, a mihez pedig joga nincs, mert azon más államnak a saját szabályai szerinti létjoga ép oly sérthetlen, mint az övé.

Ha az állam általános akaratának saját polgárai különös akarata az államterületén kivül ellenszegül: nézetem szerint, joga van az ellenszegülő különös akaratot az alkalmazandó büntetéssel megtorolni; mert az állam és egyén közt fennáll azon erkölcsi kötelék, mely őket egymáshoz füzi, idegen területen is; sőt az esetben is joga van az államnak büntetéssel közbelépni, ha az általános akaratnak saját területén nem állandó, hanem időleges (subditus temporarius) alattvaló akarata szegül ellen; de nincs joga a belföldi államnak megtorolni egy külállam subditusának ellenszegülő akaratát, mert ez hozzá semmiféle kötelékkel füzve nincs, s törvényeinek engedelmességgel nem tartozik.

Valahol olvastam, hogy Ázsiában létezik egy néptörzs, melynél saját vallása által parancsolt azon szokás létezik, hogy a fiu minden tavaszszal próbát tesz az apával, ha vajjon képes-e még a fára felmászni? Ha a fiu az apában e képességet nem észleli: a legnyugodtabb lelkiismerettel agyonüti. Kérdem: ha ily apját agyonvert fiu területünkre jö: el lehetne-e őt igazságosan apagyilkosságért halálra itélni? A mi javaslatunk 10. §-a ezt megengedné, a mennyiben a kormány kiadatását nem rendelné el. Igen, de azon állam, melynek a kérdéses fiu alattvalója, e tettért nem is kérné a kiadatást.

Még azon esetben is, ha a büntettes valamely polgárisult állam alattvalója lenne, tehát ha a tettes államában a mienkkel ugyanazonos vagy hasonló büntetéssel sujtatnék az elkövetett törvényszegés: még az esetben is tagadom államunknak azon jogát, hogy a külföldön vétkező külföldit megbüntethesse. Nem büntetheti meg alanyi tekintetben, mert a mi törvényeink iránt külfölddön engedelmességgel nem tartozik; tárgyi tekintetben hasonlóul nem büntetheti, mert tettével jogrendünket közvetlenül nem sértette. Sőt ha megbüntetni akarná is, a legtöbb esetben alig tehetné, mivel a belföldi ügyészség és bíróság, mint Lewis angol jogtudós már megjegyezte, bünvádi eljárási nehézségekbe ütköznék, a mennyiben a külföldön elkövetett büntettre vonatkozó tanuk és egyéb bizonyitékok külföldön léteznek, sőt maga az elkövetett büntett objectuma is, s

ekkép megszerzésük vagy igen nehezen, vagy épen nem történhetnék meg. Ezenkivül a védelem is meg lenne nehezitve a külföldire nézve, ki sem törvényeinket, sem szokásainkat nem ismeri. Az utazók is boszantó feladások és árulkodásoknak, s ennek folytán alaptalan vizsgálatoknak és jogtalan letartóztatásoknak lennének kitéve, a mi a népek egymással érintkezésére bénitólag hatna. Az ily letartóztatások kellemetlen diplomatiai beavatkozásra nyujtanának alkalmat, melyek gyenge államok részéről gyakran lealázó retirádákra vezetnének.

A külföldön közönséges bűntettet vagy vétséget elkövető s a belállam területére jövő külföldi ellen egyetlen óvszer a kiutasitás vagy kiadás.

A belföldi állam maga szabja meg a feltételeket, melyek alatt a területén tartózkodást megengedi. Nincs tehát kötelezve, hogy a külföldi büntettest türje, hanem azt területéről kiutasitja, vagy azon államnak, melynek területén törvényszegést követett el, kiadja. De erre az mondatik az indokban, hogy „lehetnek esetek, vannak is, midőn az állam nem adja ki az ő területén tartózkodó külföldi büntettest, s vannak okok, melyek miatt azt nem teheti.“ Tudom, hogy vannak; de e kivételes esetek nem a közönséges, hanem az ugynevezett politikai bünösökre vonatkoznak. Ez esetekről egy kiadási törvényben lehet határozni. Egy jóravaló állam sem adja ki a politikai büntettek elkövetése miatt területére menekült külföldieket, mert egyik állam sincs kötelezve a másik állam politikai intézményei védelmére. De a társadalmi jogrend fentartására nézve minden polgárisult állam kötelezve van, ennélfogva a közönséges büntetteseket kiadni erkölcsi kötelesség.

Kevés állam törvhozása fogadta el azon elvet, hogy a külföldön büntettet vagy vétséget elkövető külföldi a belföldi állam törvényei szerint, és birósági által megbüntethető; ezek is az elvet korlátok közé szoritották. Némelyik állam nevezetesen törvénykönyvébe igtatta, hogy előbb azon állam, melynek területén a büntett elkövettetett, a tettes kiadásával megkináltassék, és csak az esetben, ha az ajánlat nem fogadtatnék el, legyen illetékes a belföldi biróság. — Más állam, mint a szász, törvénykönyvébe igtatta, hogy: „Jedes Verbrechen des Ausländers im Auslande zur Untersuchung gezogen werden, es bedarf jedoch der Anordnung des Justizministerii.“ — (Dr. Schwarze id. m.)

Az osztrák 1867. bünt. tjavaslat 4-ik §-ában szintén akkor esik a külföldi a belföldi törvény rendelkezése alá, ha kiadatása nem lehető, vagy ki nem vihető, és az igazságügyi miniszter a bűnvádi üldözés megindítását elrendelné. — A belgiumi 1867-iki bünt. t. k. a külföldön büntetteket elkövető külföldieket közönséges büntettekért nem bünteti, hanem a külön törvényben meghatározott esetekben kitiltja, vagy kiadja. — De ha külföldön valamely idegen egy belga alattvalónak büntett, vagy vétség által kárt okoz, és belga területre megy: az ottani bíróságok előtt kártéritési keresetbe fogható (Haus. id. müve 1. köt. 167. lap.)

Az előadottak alapján nézetem az, hogy javaslatunk 10-ik §-a hagyassék ki, s helyébe tétessék e tétel: „Azon külföldi, ki a magyar állam területén kivül a 7-ik §. 2-ik pontjának intézkedése alá nem eső büntettet, vagy vétséget követ el, külön alkotandó kiadási törvényben meghatározandó esetekben, kiutasitandó vagy kiadandó.

* * *

Talán hosszadalmassá is vált fejtegetésemet be is fejezhetném; nem is fárasztom tovább a tisztelt olvasót csupán a javaslat 15. §-ára teszek egy pár észrevételt.

A 15. §. szerint: „ha valamely magyar honos a magyar állam területén kivül oly cselekményt követett el, melyre a jelen törvény által hivatalvesztés, vagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése van megállapitva, e mellékbüntetések alkalmazása végett a bünvádi eljárás akkor is meginditandó, ha büntetését külföldön már kiállotta, vagy ha az illetékes külföldi hatóság által elengedtetett.“

E §. csaknem szórol-szóra megegyez a németbirodalmi bünt. törv. könyv. 37. §-a szövegével. Midőn e törvény javaslat volt: már akkor tette rá Berner azon helyes észzevételt, hogy ha a belföldi külföldön oly tettet követ el, melyre a belföldi törvény becsületbüntetést is szabott, de a külföldi nem, otthon utólag e mellék büntetéssel megbüntethető: ugy a külföldön megbüntetett belföldi, ha külföldön becsületbüntetéssel sujtatott, holott tettére ilyet a belföldi törvény nem szab, utólag e mellékbüntetés megszüntetését kérheti. (Berner. Kritik. des Entwurfes etc. 15 l.) Már a mely logika a mi javaslatunk 15. §-ában megengedi e mellékbüntetés utólagos alkalmazását a külföldön megbüntetett, de e mellékbüntetéssel nem sujtott hazánkfiára: ugyanazon logika megengedheti az ily hazánkfiának, hogy ha külföldön oly esetben sujtatott e mellékbüntetéssel, mely esetben ezt a mi törvényünk sujtani nem rendeli hazai bíróságaink előtt, e mellékbüntetés megszüntetését követelhesse.

Nézetem szerint e §. intézkedése beleütközik a „ne bis in idem“ jogi axiomába. — Sem czélszerünk, sem igazságosnak nem tartom azon belföldit, ki büntetését külföldön már kiállotta, vagy az neki az illetékes hatóság által elengedtetett, ugyanazon tettért ujra bünvádi kereset alá venni. Ez okból a 15. §-t kihagyandónak vélem.

Kőrösi Sándor,
jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A károsult felebbezési joga fenyitő ügyekben.

A felsőbb birósági határozatokban foglalt megállapodások természetszerüleg nagy befolyást gyakorolnak az alsóbb bíróságok eljárására.

Ennek bizonyitékául hivatkozhatunk az alább közlött elsőbirósági itéletre, melyben a legfőbb itélőszék által a büntetési nem közé felvett „perben állási“ büntetést, mely nem jelent egyebet, mint a bűnösnek kimondott vádlott büntetlen hagyását, gyakorlatilag alkalmazva látjuk.

Eme természetszerü befolyás érvényesülésének felismerése kötelességünkké teszi a felszólalást, valahányszor azt károsnak, a felebbviteli bíróságok határozataiban enunciált elveket helyes és egészséges gyakorlat megállapitására alkalmatlanoknak tartjuk.

Jelen fejtegetésünk alapjául szolgáló esetet következőkben közöljük:

Az elsőbiróság S . . . Jánost az 1868. évi april 16-án, ugy azon évi deczember 4-én és 5-én elkövetett veszélyes fenyegetődzés bűntényében bűnösnek mondotta ki és azért a vizsgálati fogságon felül 1 havi börtönbüntetésre itélte, L . . . . Mátyás és Sch . . . János vádlottakat pedig a veszélyes fenyegetődzés bűnrészességében mondotta ki vétkeseknek, miért is L . . . Jánosnak 9 heti vizsgálati fogságát, Sch . . . Mátyásnak pedig perben állását büntetésül betudta, egyszersmind várlottakat 26 frt 40 krnyi eljárási költségek egyetemleges megfizetésében, első és másodrendü vádlottakat pedig a rabtársi költségeknek különleges megtéritésében elmarasztalta.

Folytatása a mellékleten.

Ezen itélet sem a kir. ügyészség, sem vádlottak részéről nem felebbeztetvén, elsőrendü vádlott a reá mért 1 havi börtönbüntetést azonnal megkezdette és ki is állotta.

De meg lőn támadva az itélet b. S . . . Simon károsult részéről kárkövetelésének megnemitéletése miatt, s eziránti felebbezését irásban is kifejtette, minek fotytán a budapesti kir. itélő tábla következő végzést hozott: „Tekintettel arra, hogy a panaszló részéről tett feljelentésekben előhozott kár megtéritése és a zár alá foglalt árverés utján el is adott (?) pénzösszeg hová lett forditása iránt az eljáró kir. törvényszék épen nem intézkedett, az eljáró bíróság itéletének feloldása mellett oda utasittatik, hogy a vizsgálatot terjeszsze ki a vádlottak által tett erdei kár mennyiségére és az elfoglalt, bíróilag pénzre forditott (?) és az iratok szerint a zárgondnoknak kézbesitett pénzösszegek, hová forditására is, és ennek megtörténtével egyszersmind hozzon a kártéritési kérdésre is kiterjesztendő ujabb határozatot.“

Igénytelen felfogásunk szerint ezen végzésben azon utasitás foglaltatik, hogy az első bíróság a bűnösség és a büntetés kimérése kérdésében is hozzon uj határozatot, mert különben azon intézkedésnek, mely szerint a hozandó határozat a kártérités kérdésére is kiterjesztendő értelmet tulajdonitani nem lehetne!

Már pedig mennyire helytelen az elsőbirósági itéletnek egész terjedelmében, tehát a bünösség és a büntetés kimérése iránti intézkedésére is kiterjedő feloldása akkor, midőn abban ugy a közvádló kir. ügyészség, mint vádlottak belenyugodtak, s csakis a károsultnak kárkövetelésének meg nem itélése miatt közbevetett felebbezése folytán s csakis azon indokból, mert az első bíróság a kártérités kérdésében nem határozott: azt következő, lehetőleg rövidre szabott megjegyzéseinkben kivánjuk kimutatni.

Egyikét azon számos kérdéseknek, melyek a polgári és bűnügy közötti viszony szabályozása körül felmerülnek, képezé az: vajjon a fenyitő eljárás irányuljon-e a tulajdonképeni tárgyát képező büntetendő cselekmény és a reá kimérendő büntetés megállapitásán kivül az azáltal okozott kár megállapitására és megtérittetésére is, vagy sem?

E kérdésre habozás nélkül igennel felelünk. A büntetendő cselekmény által — az esetek többségében — nemcsak az állami érdek, a társadalom biztonsága, a jogrend támadtatik meg, hanem egyuttal a polgárok magánjogai is sértetnek, azok vagyonában kár okoztatik.

Midőn tehát az állam büntető hatalma a bűnöst a megzavart jogrend helyreállitása, a polgári társadalom biztonságának megóvása szempontjából a kiérdemelt büntetéssel sujtja; igazságos és észszerü, hogy egyszersmind a sértett magánjog is helyreállitassék, vagyis, hogy a büntetendő cselekmény által okozott kár megtéritése és az eziránti jogos igények kielégitése is eszközöltessék.

Vannak ugyan büntető perrendtartások, melyek a károsult követelésének megállapitását a fenyitő perben mellőzendőnek tartják, de azok nagy része, mint a szász, badeni, thüringiai, braunschweigi, lübeki és hamburgi e megállapitást a fenyitő eljárás egyik mellékczéljául tüzik ki.

Hasonló álláspontot foglal el a német büntető perredtartás javaslata, mely 328. §-ában kimondja: „Vermögensrechtliche Ansprüche, welche unmittelbar aus einer strafbaren Handlung entstanden und gegen den Angeklagten gerichtet sind, können vor dem Schöffengerichte geltend gemacht werden;“ hasonlag az osztr. büntető perrendtartás, melynek 366. §-a következőleg intézkedik: „Erfolgt die Verurtheilung des Beschuldigten, so hat in der Regel der Gerichtshof zugleich über die privatrechtlichen Ansprüche des Beschädigten zu entscheiden.“

Ámde a károsult igényeinek kielégitése csak mellékczélja lehet a fenyitő eljárásnak; főczélját képezi a bűnös kipuhatalása és megbüntetése. — A büntetendő cselekmények megfenyitését eszközölni az állam joga és kötelessége, melynek igénybe vétele s illetőleg teljesitése őt függetlenül a károsult akaratától és fellépésétől, sőt annak akarata ellenére is illeti; kivételt e tekintetben csak azon esetek alkotnak, melyekben a magánérdek tulnyomósága folytán egyes büntetendő cselekmények üldözése a magánfél fellépésétől tétetik függővé (magánvád).

Valamint tehát a fenyitő eljárás megindítása nem tételeztetik fel a károsult beavatkozásától: e beavatkozás a bűnösség kimondása és a büntetés kimérésére sem lehet elhatározó befolyással s ebből kifolyólag az eziránti birói határozat ellen használható jogorvoslat kárvallottat meg nem illetheti, s nem illeti a felebbezés joga a kártérités kérdésében sem akkor, midőn a fenyitő bíróság őt kárkövetelése tekintetében polgári per utjára utasitja, mit jogosan tehet, valahányszor annak megállapitása az e körül felmerülő kérdések bonyolódottsága folytán nehézségekbe ütközik, s igy azáltal a fenyitő eljárás főczéljának elérése akadályoztatnék vagy hátráltatnék.

Ezen elveket elfogadták az ujabb törvényhozások; elfogadva látjuk azokat a német javaslat 332. §-ában: „Beweiserhebungen über Thatsachen, auf welche der Anspruch des Civilklägers gegründet wird, sowie über den Gegenstand desselben finden nur insoweit statt, als sie zugleich für das Strafverfahren erforderlich sind oder die Erledigung der Strafsache durch sie nicht aufgehalten wird. Andernfalls wird der Civilkläger mit seinem Anspruche an das Civilgericht verwiesen. Gegen eine solche Verweisung findet ein Rechtsmittel nicht statt.“ — Hasonlag az osstrák büntető perrendtartás 366-ik §-ában: „Erachtet das Strafgericht, dass die Ergebnisse des Strafverfahrens nicht ausreichen, um auf Grund derselben über die Ersatzansprüche verlässlich urtheilen zu können, so verweist es den Privatbetheiligten auf den Civilrechtsweg. Gegen diese Verweisung steht kein Rechtsmittel offen.“

A mi hazai jogunk e részbeni intézkedéseit illeti, fájdalom, nem hivatkozhatunk fennálló törvényekre, hanem csak a gyakorlatra; de mennyire ingadozó e gyakorlat, azt a felsőbb bíróságok e tárgyu határozatai sajnosan illustrálják. Pauler szerint (Btjt. II. R. 461. l. skk.) „előbbeni gyakorlatunk a sértett vagy károsult feleknek felebbezési jogot nem tulajdonitott, ujabb időben azonban felsőbb törvényszékeink azt mind a kárra mind a bűnösségre nézve, a mennyiben ez utóbbi annak követelhetése alapjául szolgál, megengedni kezdték“, mely ujabb gyakorlat bizonyitékául idéztetik a legfőbb itélőszéknek 1869. évben hozott több végzése.

Ámde, ennél is ujabb gyakorlatot ismerünk, azt tudniillik, melyet az összes elsőfolyamodásu törvényszékek és a kir. tábla által is elfogadott ideiglenes bűnvádi eljárási szabályok megállapitottak, s melyek 111. §-a következőleg rendelkezik: „A felebbezés joga a kir. ügyészt és vádlottat, a jelen törvény 4. §-ában meghatározott esetekben azonban egyszersmind a magánvádlót is illeti. A kárositott csupán az esetben felebbezhet, ha ő kárának megtéritését a bűnvádi eljárás folyama alatt követelte, s az itéletben megállapitott összeggel nem elégszik meg; ha azonban kártéritési igényeinek a polgári bíróság előtti érvényesitésére utasittatott, az ellen felebbezést nem használhat.“

Egyébiránt nem is szükséges minden esetben a polgári perre utasitás iránt intézkedni; ez intézkedés elmaradása esetén is, az itéletben benfoglaltnak tekintendő, mert hiszen a károsult, kárkövetelésének polgári per utjáni érvényesitésétől a fenyitő eljárás bármikénti kimenetele által elzárva nem lehet!

E szabályokhoz kell ragaszkodnunk, hacsak a megállapitott „egyöntetü gyakorlatot“ ismét lerontani és helyébe a chaost ujjá teremteni nem akarjuk.

Ezek szerint a károsultat a közlött esetben kárkövetelése tekintetében sem illette a felebbezés, hanem ez visszautasitandó lett volna, de annál kevésbé lehetett az ő felebbezésének azon hatályt tuladonitani, hogy annak következtében az elsőbirósági itélet egész terjedelmében feloldassék, és a törvényszék ujabb, a bűnösség kérdésére is kiterjedő határozat hozatalára utasittassék.

Sajátságos és kényes is azon helyzet, melybe az elsőbiróság fenebb hivatkozott kir. táblai végzés által jutott, mert vagy követi ennek utasitását, és az ujabb végtárgyalás eredményéhez képest hoz a bűnösség és a büntetés kimérése (mely az előbb szabottnál sulyosabb is lehetne) kérdésében is ujabb határozatot, mi által a büntető jog „non bis in idem“ sarkalatos elvét megsérti, vagy pedig ragaszkodik e tekintetben előbbi határozatához, mi ismét a felebbviteli bíróság utasitásának figyelmen kivül hagyását involválja!

Csak e két rosz között választhat tehát a bíróság; válaszsza tehát a kisebbiket, s ez nézetünk szerint az előbbeni határozat fenntartása!

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

Szükséges-e az előleges birói szemlénél az ellenfél megidéztetése?

Talán még eddigelé egyszer sem vetette fel magát azon kérdés: valjon okvetlenül és feltétlenül szükséges-e az előleges birói szemlénél az ellenfél értesitése és megidéztetése?!!

E kérdés eddigi fel nem merültének oka abban fekszik, mert az előleges szemle által nyerendő és felhasználandó bizonyitékokra legritkább esetekben szorulnak s ha szorulnak is, az előleges birói szemle oly ártalmatlan cselekménynek vétetett és vétetik, hogy feleslegesnek tartották annak jelentőségéről szólani. Igaz hogy az előforduló esetek legtöbbjeiben igy áll a dolog, hogy fel lehet tételezni, mikép az előleges szemle által nyerendő bizonyiték oly közönyös természetü, mely ha a meginditandó perre döntőleg hatna is, személyes jogok korlátozásába ritkán vág s mi több bűntény jellegeivel ritkán bir. De épen mivel igy áll a dolog, kellett volna — csekély nézetem azerint — a perrendtartásban gondoskodni oly paragraphusról, mely az illető félnek az előleges bizonyiték megszerzését lehetségessé tegye, mert e nélkül az V. fejezet összes paragraphusai egy batkát sem érnek; mert épen az előlegesen szerzendő bizonyiték megállapitására nem vezetnek.

Mert vagy van szüksége valamely félnek az előleges szemle vagy tanuzás utján szerzendő bizonyitékra vagy nincs. Ha van, ugy semmi szükség sincs arra, hogy az ellenfél, mely még tulajdonképen csak embryoraliter az, vagy még csak az lehet, — ezen előleges birói cselekményre megidéztessék vagy arról épen előre értesittessék. Nincs ezen állitás által megsértve a liberalismus elve, melynek szorosan az igazság kipuhatolását illető ügyekben szerepet játszania nem volna szabad, mert azért hogy kizáratik az ellenfél akkor, midőn én bizonyitékot szerzek saját ügyem támogatására, nem zárom ki, ezzel az ellenfél hasonló jogát; de nincs megsértve az egyenlőség sem, mert ugyanezen eszközt ez által nem veszem el ellenfelemtől. Ezekből folyólag tehát világos, hogy az előleges tanu vagy szemle által szerzendő bizonyiték, fontosság, érvény és hatálylyal csak akkor birhat, ha az ellenfél hozzájárulása nélkül szereztetett meg; ellen esetben épen olyanná lesz az, mint bármely magán uton szerzett bizonyiték, t. i. megdönthető még a legegyszerübb tagadással is.

Nézetem szerint tehát abban fekszik a perrendtartás helytelen intézkedése, midőn az 541. §-ban elrendeli, hogy az előleges birói szemléhez, ha lehetséges és ha tudatik — az ellenfél is megidézendő. Hozzáteszi még e §., hogy ha a megidéztetés nem jár a czélt meghiusitó idővesztéssel.

Fentebb kifejtettem, hogy a prrdts V. fejezete összes paragraphusaival egy batkát sem érnek határozatlan ingadozó és a birót az igazság szoros követésétől teljesen eltiltó tulajdonságaiknál fogva.

Ugyanis hiányos intézkedés az, hogy az ellenfél megidézendő, ha tudatik és ha lehetséges. Tegyük fel, hogy a fél nem mondja, nem nevezi meg ellenfelét, a biró nem tudja, — de azért a megidézés lehetsége fenforog — de még sem idézhető meg; a törvény ki van játszva! Tegyük fel, hogy a fél kilesi, midőn a vele egy városban lakó ellenfele nincs honn, előleges szemlét kér, az ellenfél nem idéztetik meg, pedig megidézhető; a törvény ki van játszva.

Ime a sok kibuvó ajtó! De határozottan felesleges is az ellenfél megidéztetése, mert e megidéztetés által a bizonyiték szerzés lehetetlen — lehetetlen a szó valódi értelmében! Ime tehát a törvény saját intézkedését saját intézkedésével lehetleniti!

Ha megidéztetik vagy előre értesittetik az ellenfél — felfegyverzetten jelenik meg, vagy előre meghiusitja az előleges szemle tárgyát, mely mindenesetre érdekében és hatalmában áll; p. o. valakiről az állittatik, hogy hamisitott sodát árul. Ez által érzékeny károkat okozott már s A. fel akar lépni ellene s előleges birói szemlét kér a kérdéses anyag megvizsgálására. A biró a szemlét elrendelvén, értesiti a hamisitót. Ez a végzést vevén, a hamisitott anyagot valódival cseréli fel: a szemle meg van hiusitva, az illető fél nemcsak bizonyitékától elütve, hanem még rágalmazási pert is dobhatnak a nyakába.

De tegyük fel, hogy nem ért reá a hamisitott sodát valódival cserélni ki. A szakértők hamisitottnak nyilvánitják a sodát s jegyzőkönyvbe veszik. Az ellenfél saját szakértője nem találja hamisitottnak. Quid, tunc?! Egy másik szemle már más sodát találhat. Vagy ha semmiségi panasz folytán a szemlét megsemmisitik?! Hol marad a bizonyiték!

Mindezekből világos, hogy a prrdts azon intézkedése, hogy az előleges szemlére az ellenfél is megidézendő és szakértőt is nevezhet, oly intézkedés, mely a törvény ezen intézkedésének czélját egészen meghiusitja s az előleges bizonyitékot szerezni akarónak megtérithetlen kárt okoz.

De továbbá lehetleniti ezen 541. §. a bizonyiték megszerzését, mely pedig az egyedüli czél!

Korántsem kisérlettem volna meg gyenge tollammal a kérdés szellőztetését, ha a nméltóságu kir. Curia semmitőszékének határozata előttem nem feküdnék, mely felett nem tudom csodálkozásomat vagy épen meghökkenésemet mondhatom-e nagyobbnak.

Sajátszerü, hogy hazánkban lapáttal hányják az igazságot és a sok discussio ellentétetesebbnél ellentétesebb elveket bocsájt napfényre; hazánkban ugy látszik az igazságot mindenütt keresik, de nem képesek feltatálni.

Ezzel egyidejüleg nagyon óhajtanám, ha szerény soraimmal képes lettem volna felhivni jogászaink figyelmét, mert ez esetben, mint mindig, igen nagy horderővel bir a véleménynyilvánitás.

Azon eset, mely e sorok megirására ösztönzött következő:

A. szeszgyáros tágas istállóiba különböző hizlalóktól ökröket vett fel hizlalásra s busásan fizettetett a hizlalóktól az ökröknek juttatott moslék és istálló helyiségekért. A hizlalók a kötött irásbeli szerződés szerint minden hó elején lefizették a rendes bérleti összeget, gondolván, hogy mint ők, ugy A. szeszgyáros is megtartandja a szerződés föltételeit s jó moslékot fog adni ökreiknek. A dolog azonban nem ugy ment. A tömérdek pénz befizettetett a hizlalók által és A. ur rosz moslékot nyujtott a drága pénzért, vizzel feleresztettet, tehát hamisitottat; mit onnan gondoltak, hogy a beállitott ökrök 4 havi hizlalás után is soványak voltak és némelyik ökör, a vizzel fölereszteti moslék éldelete folytán elbetegedett.

A hizlalók nem tudták mire vélni a dolgot, mig nem a moslékos kutakat vizsgálván, észrevették, hogy azokkal csövek vannak összeköttetésben, mely csöveken keresztül a tiszta moslékba viz eresztetik és e maneuvre után adatik az tápul az ökröknek.

Igy állván a dolog, a hizlalók pert akartak inditni A. szeszgyáros ellen s ügyvédhez folyamodtak. Az ügyvéd igen helyesen a moslékra előleges birói szemlét kért, mely a bíróság által az ellenfél tudósitása és közreműködésrei felhivása mellett megadatott és a szakértői birói szemle megtartatván constatálva lett, hogy A. zsidó hazánkfia, több ökröt fogadván fel hizlalásra, mint mennyi moslékot gyára termelt — a termelt moslékot a moslékos kutba alkalmazott csövek segélyével meghamisitotta: a moslék tehát ökörhizlalásra alkalmatlannak, vizzel feleresztettnek, táperejétől teljesen megfosztottnak és a hizó ökröknek betegségeket okozónak találtatott.

Az ellenfél ezen szemle ellen semmiségi panaszt adott be, melynek folytán a szemle ellen semmiségi panasz tétetett s ezzel együtt megsemmisittetett a hizlalók kártéritési joga is, mert mivel lépjenek fel?! Hol vannak bizonyitékok?! Azóta a szemle óta a moslék kitünő; az ökrök szemlátomást hiznak és már el is adattak! A semmiségi panasznak pedig azért adatott hely, mert az ellenfélnek elkésetten hozott szakértőjét a kiküldött birói tag el nem fogadta! Kérdem?! Nem akad-e meg ily eljárás felett a józan gondolkodás! Tehát a semmitő szék csakis a hitvány paragraphusok száraz betűihez van szoritkozva, nem pedig átgondolt véleményéhez és az igazsághoz. Vajjon a semmitőszék tagjai megtéritik-e a hizlalók szenvedett kárait? S vajjon a társadalmi rend érdekében tettek-e valamit, midőn egy ily világos csalásról szerzett bizonyitékot megsemmisitettek!

Azt hiszem, hogy a törvények élettelen betüi nem azért irattak a papirosra, hogy a birák abból vonjanak, hanem hogy itéleteik által azoknak adjanak életet!

S ezek után azon szerény kérdést vagyok bátor feltenni, hogy mire jók a prdts V. fejezetének paragraphusai?!

* * *

Habár czikkiró ur nézeteit nem mindenben osztjuk is, el kell ismernünk, hogy „de lege ferenda“ igen sok érdekest tartalmaznak fejtegetései. De ha a törvény alkalmazásáról van szó, a biró a törvény intézkedéseinek helyességét nem vizsgálhatja, hanem a szerint tartozik eljárni. Igen veszedelmesnek tartanók ha a biró egyes eset kedvéért a törvénytől eltérőleg határozni lenne jogositva; az csak szaporitani fogná azon kalamitást, melyet czikkiró ur is méltán megró, t. i. az ellenmondó elvi jelentőségü határozatok számát. — Ez a mi nézetünk, melyet nehogy az eszmecserére igen érdekes czikk közlése folytán félreértessünk, jelezni szükségesnek tartottunk.

Szerk.

Törvényjavaslat

az elsőfoku királyi bíróságok szervezéséről.

1. §.

Az elsőfoku királyi törvényszékeknek az 1871: XXXII. törvényczikk 1. §-ában és 1873: XXVII. törvényczikk 15. §-ában megállapitott száma 64-re szállitható le.

Ezen törvényszékek székhelyeit és területét ideiglenesen a ministerium, az elsőfoku bíróságoknál alkalmazandó birák és bírósági hivatalnokok létszámát pedig, az igazságügyminister állapitja meg.

2. §.

Az 1. §-ban meghatározott leszállitás által beállott uj szervezés folytán az összes elsőfoku bíróságoknál alkalmazott birákra és a királyi ügyészség tagjaira nézve hatályba lépnek mindazon törvények, melyek szerint azok, akaratukon kivül is nyugdijazhatók, vagy áthelyezhetők.

3. §.

A nyugdijazást vagy áthelyezést — az erre nézve megállapitott eljárás mellőzésével, Ő felsége felelős igazságügyministere által rendeli el, a ki e tekintetben nincs a megszüntetendő bíróságoknál alkalmazott birákhoz kötve.

Az uj szervezés indokából mindazonáltal nem nyugdijaztatik több biró, mint a mennyi a törvényszékek számának leszállitása következtében fölöslegessé válik.

Az 1871: IX. törvényczikk 2. §-ának azon rendelkezése, mely szerint az áthelyezett biró fizetése le nem szállitható: a jelen törvény következtében szükségessé válandó áthelyezések eseteiben sem szenved változást.

4. §.

Az 1869: IV. törvényczikk 16. §-ának, továbbá az 1871: IX törvényczikknek a birák áthelyezhetésére vonatkozó rendelkezései az elsőfoku bíróságoknál alkalmazott birákat illetőleg is az uj szervezés teljes befejezésével ujból hatályba lépnek; az uj szervezés pedig a jelen törvény életbeléptetésétől számitandó 3 év alatt befejezendő.

Ezen idő elteltét követő 3 hó alatt köteles az igazságügyminister valamennyi elsőfoku bíróság müködéséről statistikai adatokat a törvényhozás elé terjeszteni s a bíróságok székhelyének és területének, valamint mindegyik bíróságnál alkalmazandó birói tagok létszámának végleges megállapitása külön törvény által fog eszközöltetni.

5. §.

Jelen törvény végrehajtásával a ministerium (2. §.) illetőleg az igazságügyminister bizatik meg.

Budapesten, 1875. aprilis 12-én.

Perczel Béla s. k.,
igazságügyminiszter.

INDOKOLÁSA

az e. f. királyi bíróságok ujabb szervezéséről szóló törvényjavaslatnak.

Az 1871. XXXII. törvényczikk az elsőfolyamodásu kir. törvényszékek számát 102-ben állapitotta meg. Ezekhez járult később az 1873. XXVII. törvényczikk folytán a volt határőrvidéki területen felállitott 3 törvényszék. Az összes létszám a fiumei törvényszékkel s a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszékkel együtt, jelenleg 107.

A törvényhozás e megállapitást nem tekintette véglegesnek. Ugy volt meggyőződve, hogy a végleges megállapitáshoz hosszabb, és több irányban részletes, beható tapasztalatok szükségeltetnek. A törvény 7. §-a a szervezés életbe lépte utáni két év elteltével, a statistikai adatoknak a törvényhozás elé terjesztését tette az igazságügyminiszter kötelességévé s kimondotta, hogy mind a bíróságok száma, mind a kerületek beosztása, mind a birói létszám — ezen adatok alapján lesz véglegesen megállapitandó.

Hivatali elődöm megfelelt a törvény e rendelkezésének; a statistikai kimutatások már hosszabb idő óta a tisztelt képviselőház elé terjesztettek, sőt a harmadik év statistikája is közkézen forog és szétosztatott a törvényhozás tagjai között.

A számszerü adatok teljesen constatálták az első szervezés alkalmával át nem tekinthetett viszonyok figyelembevételének s ezzel többrendü változtatásnak kikerülhetlen szükségességét; mert mig egy törvényszéknél százezernél magasabb számra haladott az évi ügyforgalom: addig a másiknak teendője egy középforgalmu járásbíróságéra sem emelkedett. A szerfölötti különbség a törvényszékek területének kiterjedésében s a népesség számarányában, továbbá a gazdászati és forgalmi viszonyok tüzetesebb tanulmányozása eredményekben igazolták a törvényhozás azon bölcseségét — hogy az első és igy kellő tapasztalatokon nem is alapulhatott szervezetet véglegesnek nem tekintette.

Ma eredményekkel, tényekkel állunk szemközt, melyek az ujabb szervezésnél követendő irányelvekre biztos tájékozást nyujtanak. Orvosolni a hiányokat s szorosabb összhangba hozni az uj szervezést a társadalmi s az igazságügyi érdekekkel: ez az elutasithatlan feladat, melyet a tapasztalatok alapján a törvényhozás van hivatva megoldani.

Nem a sok bíróság, hanem a jó bíróság az, a mi az állam és társadalom legfőbb követelményének, az igazságügyi érdekeknek megfelel s ha e kettő egymással nemegyeztethető össze: egy pillanatig sem szabad habozni, hogy a szám leszállitása által elérettessék a másik — a fontosabb követelmény.

A mi törvényszékeink száma a szükségesnél nagyobb, ez tehát jelentékenyen alább szállitandó. Hivatali elődöm már a jelen évi költségvetésben 20 törvényszék megszüntetését helyezte kilátásba; sőt több izben kijelentette, hogy a leszállitásnak nem ez a véghatára. A jelen törvényjavaslat a törvényszékek számát 107-ről 64-re szállitja le, ezen számba a fiumei törvényszék s a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék is benfoglaltatván.

Az ekkénti intézkedést az emlitetteken fölül még egyéb fontos szempontok követelik s indokolják is egyszersmind.

Az aránytalanság általában az egész szervezeten érezhető. Magyarország, a társországok kivételével, 4682.53 □ mértföld s mintegy 13 millió lakossal bir. Ezen területen 107 törvényszék van felállitva, mig a monarchia másik részén 5216.50 □ mértföld területen, mely 20.217,531 lakossal bir, nem több, mint hatvanöt e. f. törvényszék létezik.

Ide járul, hogy nálunk a forgalom nem oly élénk, iparunk nincs annyira kifejlődve, kereskedelmünk nem áll azon fokon, mint amott.

Minden, még oly kicsiny törvényszék is, a társas bíróságok nélkülözhetlen apparatusával bir, a mi fölösleges kiadásokkal terheli az államkincstárt. Pénzügyi helyzetünk pedig

*

minden téren takarékosságot igényel, — ha szükség: áldozattal is; annál inkább megtakaritását mindazon kiadásoknak, a melyek nem mulhatlanul szükségesek, a melyek nemesb érdekek feláldozása nélkül mellőzhetők.

Igen fontos, s a törvénykezés helyessége szempontjából nem mellőzhető tekintet: hogy kevesebb számu törvényszéket könnyebb ellátni kitünő birákkal; sőt néhány gyengébb, de jellemteljes és szorgalmas egyént is könnyebb értékesitni ott, hol a különböző teendők több jeles egyén között oszolnak meg. E mellett a birák közt nemes verseny támad, s a folytonos eszmesurlódás nemesitőleg és képzőleg hat az egyesekre.

Kevesebb számu törvényszéket lehetséges leend oly székhelyen szervezni, melyek egyes nagyobb vidékek értelmiségének és forgalmának képezik központját. E körülmény sok irányban érezteti jótékony következményeit.

Képzett egyének, emelkedettebb társadalmi igényeikkel könnyen egyeztethetik össze az igazságügyi szolgálatot oly helyeken, hol társadalmi állásuknak és műveltségüknek megfelelő kört találnak; hol könyvtárak s magasabb igényeknek megfelelő intézetek, továbbá az értelmiségnek — habár kisebb, de élénk gyupontjai léteznek.

Az államkincstár, fájdalom, nincs azon helyzetben, hogy a birák fizetését, hivatásuk magasztosságával kellő arányban szabhassa meg. E helyett a birósági szervezetnek kell lehetővé tenni, hogy a biráknak — ha fizetését nem emelheti, legalább kiadásait kevesbitse. Tény pedig, hogy a nagyobb, központi székhelyek, melyek fölösszámu lakásokkal, a gyermekek nevelésére és részben kiképeztetésére tanintézetekkel kinálkoznak, megkönnyitik a tisztviselő gondjait s kiadásoktól kimélik meg, a melyeket messze eső vidéki helyen, fizetéséből nem födözhetne.

Melyek legyenek a fentartandó törvényszékek székhelyei, ennek meghatározását már az 1871. évi törvényhozás jobbnak, czélszerübbnek látta a miniszteriumra bizni. A jelen esetben is e székhely és terület megállapitásánál ezen mód követése látszik a leggyakorlatiabbnak.

Százhétről hatvannégyre szállittatván le a törvényszékek száma; már ezen szám maga mutatja, hogy nem mesterkélt a törvényjavaslat azon intézkedése, mely szerint ez uj szervezésnek nyilvánittatik s mindazon következmények hatályositása inditványoztatik, melyeket a törvény a bíróságok uj szervezésétől tesz függővé.

Az igazságügyminiszter ur mélyen érzi, mennyire fontos és drága érdekek forognak itt kérdésben; de mélyen meg van győződve arról is, hogy fontosságuk nem áll arányban a helyes törvénykezés általános érdekével, az állam és a társadalom e legmagasztosabb feladatával, ezen elsőrendü kötelességével. Egy perczig sem habozhatott tehát abban, hogy az összeütköző érdekek közül melyiknek kell adni a tulsúlyt.

Az előbbi szervezés a birói hatalom gyakorlását a közigazgatástól elválasztá, ezen ujitás nem volt kivihető áldozat nélkül. Az elv hivei kénytelenek voltak beleegyezni, hogy a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslatba bevétessék azon intézkedés, mely szerint a birák, a mennyire lehetséges, az illető vidék lakosai közül legyenek alkalmazandók; továbbá, hogy az első szervezés alkalmával azon egyének is, a kik nem birnak a törvényben megállapitott minősitésekkel, de mint birák alkalmazva voltak, ezen alkalmaztatásuk folytán a kineveztetésre minősitvék.

Alig szükség emlitenem, miszerint ez intézkedés, ha talán egyes érdekeket kielégitett, épen nem szolgált a birói kar s az igazságszolgáltatás előnyére.

Azt sem kell indokolnom, mily képtelenségre vezetne ama felfogás, mely szerint a nyugdijazás vagy áthelyezés egyedül a megszüntetendő törvényszékek tagjait érje, azokat ellenben, kik véletlenül valamely fentartandó törvényszéknél vannak alkalmazva, — nem. Ugy lehet, hogy az előbbiek közt vannak elegen, kifogásnélküliek és használhatók, a kiknek az államszolgálatban megtartása nyereség; mig épen a fentartandó törvényszékeknél vannak alkalmazásban olyanok, a kiknek nyugdijaztatása az igazságszolgáltatás érdekében történnék.

Három év tapasztalása áll előttem az egyénekre nézve is. A törvényjavaslat kedvező, — talán sok időre az utolsó — alkalmat nyujtja, hogy az előbbi szervezet hibái ez irányban is orvosoltassanak.

Végre kiemelendőnek tartom az előterjesztett javaslatban az elvet, mely szerint a szervezési munkálat befejezésére három év tartatik fenn.

Hivatali elődöm lehetőnek tartotta s vele én is egy értelemben vagyok az iránt, hogy husz törvényszék már ez évben megszüntettessék. De a továbbiakra nézve ugyanazon tanulmány és tájékozás, ugyanazon adatok kivántatnak meg, melyeket az 1871. évi törvényhozás a XXXII. törvényczikkben a végleges megállapodásra szükségeseknek látott. Különösen idő kell a megnagyobbitott törvényszékek kellő elhelyezésére s a változott ügyforgalomnak megfelelő birói létszám megállapitására.

Mindez csak idő mulva s fokozatosan történhetik, azon biztonsággal és megnyugvással, mely e második szervezéstől méltán várható.

Budapest, 1875. április hó 10-én.

Perczel Béla s. k.,
igazságügyminiszter.

Különfélék.

A kinevezett közjegyző 192. 1. Birói kar; *a*) felső birósági: táblai pótbiró 1, *b*) elsőfoly. bíróság: tszéki biró 22, járásbiró 5, aljbiró 10. — 2. Kir. ügyészi kar: kir. ügyész 2, alügyész 4. — 3. Birósági hivatalnoki kar; *a*) felsőbirósági: fogalmazó 1, segédfogalmazó 4, *b*) elsőbirósági: tszéki jegyző 7, aljegyző 3, telekkvezető 3. — Miniszt. tisztviselői karból: osztálytanácsos 1, titkár 2, fogalmazó 4. — Pénzügyi ügyész 2. — Megyei közig. karból: megyei főjegyző 2, főügyész 3, aljegyző 2, alügyész 1, árvaszéki ülnök 2, pénztárnok 1, szolgabiró 1, segédszolgabiró 1. — Városi tiszti karból: polgármester 2, főjegyző 1. — Recapitulatio: birói, ügyészi és birói hiv. karból 62, miniszt. és állami hiv. karból 9, municipalis hiv. karból 16, ügyvédi karból 105, összesen 192. — A kinevezett birói tisztviselők által megtakaritható évi összeg 106,400 frt.

Körrendelet valamennyi ügyvédi kamarának. Az igazságügyi miniszterium 8870/87. 5sz. a. a következő körrendeletet intézte a kamarákhoz: Az ügyvédek elleni fegyelmi vizsgálatok, a mennyiben az 1874. XXXIV. törvényczikk hatályba léptekor még végleg elintézve nem lennének: az idézett törvényczikk 111. §. szerint, az eddig fennállott szabályok szerint fejezendők be.

A törvény ezen rendelete, több szempontnak figyelembe vételét tevén szükségessé; czélszerünek látom az ügyvédi kamarával tudatni azon megállapitást, melyet e szakasznak gyakorlati keresztülvitelénél követendőnek tartok.

A kérdés sulypontja annak meghatározásában keresendő, hogy mi tartatik függőben levő fegyelmi eljárásnak? Nem lévén tételes törvény, melynek határozmányai irányadóul szolgálhatnának, a dolog természetéből vont következtetésre kell szoritkoznom, hogy egyrészről az 1874. XXXIV. tczikk 111. §-ának elég tétessék, másrészről pedig az ügyvédi kamrák választmányai a törvény által reájuk bizott teljes hatáskörükbe jussanak.

Nincs függőben a fegyelmi ügy, ha az ügyvéd elleni panasz folytán ennek kihallgatása elrendeltetett, de mielőtt a rendszeres eljárás ellene megindittatott volna: az ügy, mint bűnvádi eljárás elé tartozó a büntető bírósághoz tétetett át, s ezen eljárás folyamában vádlott felmentetett.

Ily esetben a fegyelmi eljárás — mielőtt az, mint olyan folyamatba tétetett volna, megakadván, ha az 1874. XXXIV. tczikk hatályba lépte ezen állapotban találja az ügyet, a fegyelmi eljárás az ügyvédi kamara választmányához tartozik.

Magától értetik egyébiránt, hogy a fegyelmi eljárás megindításának csak az esetben lehet helye, ha az illető az 1874. XXXIV. tczikk rendeletei szerint az ügyvédi lajstromba felvétel végett jelentkezvén, s a 3. §. esetei közül egysem forogván fenn, az a lajstromba bevezettetett.

Ellenben nem rendelhető el a fegyelmi vizsgálat oly ügyvéd ellen, a ki, ámbár az ügyvédi rendtartás hatályba lépte előtt az ügyvédséget gyakorolta, s ellene akár fegyelmi, akár bűnvádi eljárás keresztül vitetett, de az ügyvédi lajstromba felvétel végett nem jelentkezvén, abba be nem jegyeztetett.

Nincs függőben a fegyelmi eljárás azon esetben sem, ha valamely ügyvéd elleni panasz folytán a dolog mibenlétének kideritése elrendeltetett, azonban a rendszeres vizsgálat még nem kezdetett meg.

Nem tekintem a rendszeres vizsgálat megkezdésének, ha az ügyvéd nyilatkozatra szólittatván fel, azt akár irásban beadta, akár az jegyzőkönyvileg felvétetett, ha ezen fölül sem tanukihallgatás, sem egyéb vizsgálati cselekmények nem foganatositttattak.

A mondottakból kifolyólag azon fegyelmi eljárás tekintetik függőben levőnek, melyben az ügyvéd nyilatkozatain fölül még egyéb vizsgálati lépések is történtek. Ily esetekben a fegyelmi elintézést, a törvény idézett rendelkezése értelmében, még az esetben is magamnak kell fentartanom, habár a megkezdett vagy bevégzett rendszeres fegyelmi eljárás, az ügynek, a bünvádi uton leendő utasitása folytán ezután szakittatnék félbe.

Budapesten, 1875. márczius 25-én.

Az igazságügyminiszter helyett:
Csemegi s. k.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 16 sz. Budapest, 1875. apr. 21.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendök.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“ Vajkay Károly urtól. — Az „uj szervezés.“ — A „disponibilitás“ és „legalis forradalom.“ Kacziány Nándor, tszéki biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Farkas Lajos urtól. — A képviselő házban. Dr. Dárday Sándor urtól. — Törvénykezési szemle. A perujitás kérdéséhez. Rudnay István, it. tábl. bíró urtól. Néhány szó a részvénytársulatok alapszabályainak hiányos átvizsgálásáról. Grulich József ügyvéd urtól. — Különfélék. — Törvényjavaslat.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Kolozsvári tractatus „Az Successióról.“

Jogtörténeti adály Vajkay Károlytól.

Zárszó.

Nem hiányoznak a jelenségek, hogy az egykor eszményekért oly könnyen hevült magyar is kezd már átalakulni — — szörnyüen practikus néppé!

Természetes következménye ennek, hogy helylyel-közzel közöttünk is már csak azon jogtudomány tartatik, mint hasznos, becsülésre méltónak, mely arra tanit, miképen lehessen két fillért háromra osztani; vagy legalább arra, hogyan kelljen nyomatott minták segélyével idéző végzéseket és jegyzökönyvi fejezeteket faragni, eme nagyfontosságu ismeretek és — gyengéd honatyai erzöszakolás nyomán pedig valamely, legalább az éhenhalástól mentő hivatalocskát elnyerni!

Ily helyzetben el kell készülnünk arra, hogy irányunkban is felvetendi valaki a kérdést: mia haszna az ilyféle, a mienkhez hasonló tanulmányoknak, melyek nem képesitenek senkit még csak a legszerényebb végrehajtási kérvénynek szerkesztésére vagy elintézésére sem? s nem kár-e a hivatással járó munka után pihenésre megmaradt üditő drága időt, mely oly jól töltethetnék el hanyatt-hosszan nyujtózva a derékaljon, hasonnemü, még csak jó vagy legalább illő tiszteldével sem kecsegtető csevegésekre fecsérelni?

Kiséreljük meg jó remény fejében a kérdést megelőző választ!

Tehát mi a haszna mindezeknek?

Felelhetnök ama kérdésre: miszerint maradand ezekből is legalább annyi haszon, mennyit szolgáltat azon másik tény, hogy a magyar magánjogot tárgyazó tankönyvek nem kis része mai napig az adományi rendszernek, mely egykor is a népnek csak kisebbik töredékét érdekelte közelebbről, nem jogtörténelmileg, hanem dogmaticailag tárgyalt emlékeivel zsufoltatik tele; noha pedig ezekkel sem nevelünk már ma jó irodavezetőket az ügyvédek, vagy jeles hajtásokat a mai törvénykezés és közigazgatás számára, de még csak a tudomány mai szinvonalán álló elméleti kincseket sem terjesztünk.

Felelhetnök azt is: hogy annyi haszon az ilynemü kisérletekből is merithető talán, mennyit a gyakorlati végczélokat és csak ezeket hajhászó észjárás kapargathat jogszaki jelenlegi tanrendszerünk szemléletéből.

Azon tanrendszeréből jelesül, mely szerint:

a) a tudományok sokadalmas sokaságának közepette a magyar jognak és történetének körülbelül azon jelentöség tulajdonittatik, melyre a megtürt állami számviteltan és törvénykezési lélektan érdemesittetnek; holott — noha nem vonjuk kétségbe azon mondat igazságát: hogy a tudománynak nincsen nemzetisége! — magyar tanintézetekben mégis talán a jogi tanulmányoknak nemcsak főtárgyát, hanem egyetemes középpontját is éppen a magyar jognak kellene képezni, s e körül összhangzatosan sorakozni minden más tantárgynak, ennek következtében pedig ezen utóbbiaknak olykép és oly irányban előadatniok, hogy a vonatkozás és viszonyitás a magyar jogra felismerhető legyen, s akkép belőlük a magyar jog megvilágitására és fejlesztésére származhassék nyeremény; a mint hiszszük is, hogy — ha Berlinben, Lipcsében, Heidelbergben vagy Jenában a magyar jog birna érvénynyel — ott már rég ily értelemben módositották volna jogi tanfolyamuk jelenlegi szervezetét;

b) fővárosi magyar tudományos egyetemünkön a római jog institutióit 1 rendes, 1 rendkivüli nyilvános s 1 magántanár, tehát — a mi különben elvontan csak dicséretre méltó — három jeles tanerő, egymással versenyezve, adja elő; ellenben a német közönséges jogra, melyből magyar magánjogunk egyes intézményeinek tudományos megvilágitására, és rendelkezéseinek, az emlékezetet tulterhelő száraz registrálásával be nem érő helyes magyarázatára bizony-bizony talán, ha nem is több, de legalább ugyanannyi anyagot lehetne kiaknázni, mint a római jogból, még csak egyetlen magántanárka sem jut; noha pedig könnyen megérthető és menthető is ugyan, hogy a dermesztő tél fagyával megküzdött tavaszi erjedés a jégburok szétrobbantásával egyidejüleg eme jogot is kiröpitette egyetemünk tantermeiből: de azt már, hogy a kimenesztett vendéget, a higgadtabb meggondolás napjainak visszatértével, maig sem iparkodott valaki oda visszavezetni, kissé nehezebb megérteni;

c) pandekták vagyis mai érvényü római jog nevezete alatt — olyformán, mint midön tankönyvgyáraink a magyar ifjuság használatára szánt egyetemes világtörténet eseményeit a német-római császárok viselt dolgai körül csoportositják, mivel ezt — a mintául választott német tudósok is igy cselekszik: — Magyarországban mai napig azon jog tanittatik, mely ily alakban segédjogkép nem e honban, hanem mind kisebb körre szoritva, a német birodalom területén bir érvénynyel; a helyett, hogy annak kinyomozása és kimutatásával, mennyiben, hol, mikép és mily alakban szivárogtak a római jog elvei és intézményei a magyar jogéletbe át, vagy hol és mennyiben térnek el, és igy hogyan hasznositható a római jog a magyar jogtanulmány érdekében? magyar pandektá k teremtetnének, vagyis életre hivatnék oly disciplina, mely a római jognak érvényét Ma-

gyarhonban tárgyazná; noha ugyan ennek létesitése, mivel ez irányban már mások által simára egyengetett uton haladni nem lehetne, kétségtelenül nem könnyü s egyes ember erejét talán felül is muló feladat volna: de másrészt velünk elhitetni senki sem képes, hogy azt Hoffmann Páljaink egyesült erővel nem tudnák kielégitőleg megoldani — csak akarjanak az uttörők nehéz és nem mindig hálás szerepére vállalkozni;

d) budapesti egyetemünkön az osztrák polgári törvénykönyv maig azon megtiszteltetésben részesül, hogy hatályosokul, törvényhozást pótló szabályzataink által jövőre már csakigen kis részben fentartott, de különben is elavult tantételei két rendes tanár erejét és idejét fogyaszthassák; ellenben senkinek sem jut eszébe arról elmélkedni: vajjon oly országban, mely éppen most küzd a codificatio nehézségeivel, nem volna-e czélszerü a jövő alakitásának tényezőit, a még fogékony ifjuságot, Európa modern törvénykönyveivel is közelebbről megismerkedtetni? nem érkezvén még el azon sokak által emlegetett és óhajtott aranykor, melyben a tanárt otthon végzett és nem csak jövőben reménylett irodalmi munkásságának elismeréseül és jutalmazásaul, legkevésbbé pedig idegen könyvek tartalmának nehány szunditó hallgató előtt végzett felolvasásaért fogják dijazni, s ennek folytán a felolvasások főleg azon okból el is fognak maradni, mivel a komolyan törekvőnek az irodalom ugyis elég eszközt szolgáltat tájékozásra és ismereteinek gyarapitására, ellenben a rest, tunya és hanyag ezen módszer mellett is csak oly bölcsesé válland, minővé leendett a legjobb felolvasás mellett, melyet nem látogatott; — a mint ez tulajdonképen igaz is, de nekünk még kissé korai igazság! — másrészt pedig az emlitett mulasztásból az következvén, hogy ma — midőn a forgalmi eszközök emelkedése és villámgyorsasága mellett Páris, Drezda, Zürich tőlünk nincsenek oly távol se, mint volt csak pár évtized előtt Pesttől téli időben Szólnok — az egyetemi hosszu tanfolyamból kikerülő fiatal szaktársaink tökélyesen tájékozottak ugyan arról, hogyan valának szabályozva a jogviszonyok Papinianus idejében és mit mond Gájus és Ulpianus; de ha a jelenkorban valamely külföldi iparüző állam területén keletkezett és Budapesten teljesitendő, vagy megforditva itt létrejött és a külföldön teljesitendő, most már, isten segitségével, nem éppen a csodás ritkaságok közzé tartozó jogügyletből felmerült vitás jogeset terittetik az asztalra: lépten-nyomon tanácsért kénytelenek beköszönteni — a szomszédba;

e) végre az iskola ellenőrzésére és csakis erre hivatott, az ellenőrzési czélzat elestével pedig rendeltetéssel nem is biró államvizsgát az állam az iskolai körök jámbor jóakaratára bizta; ellenben a tisztán tudományos tudori fok elnyeréséhez, mire oly egyetemeken, melyeknél az ókor traditióit nem tartják szentirásnak, ma már nem husz compendiumnak iskolás gyermekekhez illő szajkószerü bemagolása, hanem egy, legfelebb két fő disciplinának, de ennek aztán tudományos teljes felölelése jogosit: nálunk — a hires bifurcátió után — a tudományos szigorlatokon kivül még államvizsga is képezi az elengedhetlen kelléket — hogy csak a tudományok valamelyik ágazatja vizsgálati dijak menynyiségében hátramaradást ne szenvedjen!

Felelhetnök a felvetett kérdésre mindezt s talán hasonlót még többet is. De nem teszszük. Mert nem akarunk rejtvényre talánynyal válaszolni, és mert az itt — bár a tudományos szakaszozás a. b. c. d. modorának elismerést reménylő hü utánzásával — csak ujjhegygyel kényesen érintetteket, mélyre ható, valószinüleg az önálló gondolkozáshoz szükséges szervet sorvasztó betegség sokkal komolyabb jelenségeinek tartjuk, semhogy azokkal csak ugy mellesleg és tréfálva akarhatnánk elbánni.

Majd találunk talán máskor erre is alkalmas időt, módot és hangot! Most ellenben megkisérlendjük: nem tudnánk-e az önmagunkhoz intézett kérdésre más olyféle választ találni, mely nem járna templom körül a kereszttel. —

Szerintünk a multat is felkaroló összehasonlitó jogtanulmányok két irányban hatnak hasznosan.

Eme két iránynak jelzésére szabadjon két müszót kölcsön kérnünk, melyek miatt szerzőjük egykor sok olcsó gunyoros megjegyzésre méltattatott olyanok részéről, kik — mindent összefoglalva — sarui szijainak megoldására sem méltók: de melyeknél találóbbakat lelni nem birunk sehol. Mintha csak mostani czélzataink megértethetése végett számunkra készültek volna mondva!

A reménylett kettős haszon: fogyató és ható.

Sok babonát és vakhitet, mely nehéz ködkint veszteget most még területe fölött, kell elfogyasztani a magyarnak, hogy jogosultan kecsegtethesse magát azon biztatással, miszerint legujabban maga elébe tüzött feladatát, rohamos események által összevissza kuszált magánjogának egyöntetü uj rendszerrel helyettesitését, valóban is sikerülend nemcsak többé-kevésbbé czifra szavakkal, hanem tettel eredménydusan megoldania!

Oly sokan vannak közöttünk maig is, kik legtisztább meggyőződésükkint vallják, hogy a Verbőczy hármaskönyve alapján kifejlett magánjog eredeti különlegessége a magyarnak. Szivük és kedélyük minden szálagával ragaszkodnak ezek kegyeletesen azon tanokhoz, melyekről hiszik, hogy azok csak számukra, kizárólag a magyar állam eltérő sajátszerü érdekeinek megvédése végett teremtettek az ősök bölcsesége és magukat korlátozó áldozatkészsége által; és hiszik azt is, hogy ezen, az ősöktől átvett intézményeknek feláldozásával fel fogná adni a magyar saját énjének egyik kiegészitő részét, és éppen azért meg is szünendne lenni, mi eddig volt s mindvégig maradjon is — magyar!

A legmélyebb tiszteletre és csak erre érdemes azoknak, kik valóban igy vélekednek, azon tartózkodó viselete, melyet minden ujitás ellenében szivósan kifejtenek. Nemzetük, létfeltételeül vélelmezett, jellemző sajátságaért, s ebben a magyar állam önállóságának biztositékáért küzdenek ők, midőn a szellemi tusában éles támadásuk egész erélyét vagy legalább a szenvedőleges ellenállás megtörhetlen szivósságát fejtik ki béke terén azon magasztos czélok szolgálatában, melyekért oly készségesen áldoztanak vérükkel a harczias ősök a csatamezőn.

Ki merne a kegyelet eme szivvirágaihoz szentségtelen és mosdatlan kezekkel nyulni?

És mégis — mégis napirendre kell térnünk fölöttük, ha boldogulni akarunk! Kiméletesen és a jogosult magasztos érzelmek ingerlése nélkül: de állhatatosan, lankadást nem ismerő kitartással munkálkodva annak kimutatásán, hogy az ősiség megszüntetése által létalapjában megtámadott magyar magánjog nem a magyar államnak kizárólagos sajátja, hanem minden más európai államnak is *középkori* joga volt, melyet minden állam, tartomány, község, különb-különbféle arabeszkekkel ékesitett: de azonosnak bizonyit keletkezésének közös indoka, a teljesen azonos érdekek védelme, és az ezen czél elérésére választott teljesen azonos eszközöknek, a jogelveknek, félreismerhetetlen egyöntetüsége. Azért, hogy két tölgynek egyetlen levele

sem hasonlit a másiknak bármely leveléhez fényképi hüséggel: nem válik egyikük sem fenyővé. Tölgy marad mindkettő — a százezerféleképen változó lombozat daczára. Ha van életbe vágó, a felszinnél mélyebbre ható különbözet az emlitett magyar magánjog és más államok középkori joga között: abban rejlik az, hogy amaz a középkort tulélte s igy a régiek mellé ujabb hajtásokat is társithatott, mig ellenben emennek törzse száradt el és a törzszsel együtt növedéke is elfonnyadt. A kiveszett, elkorhadt fa helyébe más népek ujat ültettek; nálunk megmaradt a régi, virulón mindaddig, mig éltető nedvét az 1847—48. évi 15. tczikk szintén elvonta. Most elszáradt az itt is. Kérdés: a magyar állam nyilvános kára nélkül megmaradhat-e továbbra is helyén a multak romja? vagy itt is — mint tevék mindenütt ugyanazon végeredmény bekövetkeztének esetén — ujat kell-e helyén és helyette növeszteni?

Állitásunk, hogy a fenidézett törvényczikk alkotásaig fennállott magyar magánjog lényegileg, fővonásaiban és sarkalatos alapelveiben, a középkorban általánosan divatozott európai joggal azonos: imigyen szárazon elmondva, kétségtelenül csak puszta állitás. De megadja ahhoz a bizonyitékot éppen a jelent és multat felölelő összehasonlitó jogtanulmány — és ha teszi: elenyészteti, elfogyasztja a főakadályt, mely a czélszerü codificatiót nálunk megakasztani fogná örökké! Ha sikeresen végzi: el van érve a tanulmány fogyató haszna!

Lehetetlen pedig, hogy az, ki Hoffmannunk Institutióit forgatva, eme rengeteg kincshalmazt tartalmazó munkának, például 614. lapján ráakad a római jog eme idézetére: „Qui igitur ex te et uxore tua nascitur, in tua potestate est; item qui ex filio tuo et uxore eius nascitur, id est nepos tuus et neptis, aeque in tua potestate sunt," — és nyomban rá elolvassa hármas törvénykönyvünk I: 51. cz. következő §-át: „Qui ex te et uxore tua nascuntur, quamdiu emancipati non fuerint, in tua postetate erunt; et non solum illi, verum etiam nepotes tui, hoc est filii, qui ex tuo filio non emancipato generantur, in tua pariter potestate manebunt": — lehetetlennek mondjuk, hogy az sokáig fentarthassa azon hiedelmet, hogy ezen utóbbi rendelkezésnek gyökere Ázsiában vagy Etelközön termett s a magyar jognak valamely különös specialitása, vagy hogy az, a miből ezen rendelkezés fakadt, — mint erről éppen a napokban oktattattunk hegyes elmeéllel, de sok — hogyan is mondjuk csak hamarosan? — talán sok sajátságos bonhomiával is irt czikkben —„a való élet, a dolog természete és annak — kinek szeme van hozzá — félreismerhetlenül szóló tanitása!"

Hogy ezen vaktában kiragadott példát többekkel megtoldani nem nehéz: azt tanusitja talán a kolozsvári tractatus ismertetése érdekében irt jelen czikksorozatunk is.

Azon jog, melyet Verbőczy czikkekbe foglalt, nem volt ázsiai, nem etelközi termék, s nem olyan sem, melynek párja sehol sem vala található. De Verbőczy nem is volt csak szolgai utánzó, s nem másolt az le hüségesen, a gondolat szabadságát is megtagadva, valamely korabeli Land- vagy Stadtrechtet. Munkájának minden lapja, mondhatnók minden sora bizonyitja, hogy a napjaiban szokásos, az akkoriban létezett tényleges viszonyoknak teljesen megfelelő, sőt nemcsak megfelelő, hanem azokból szükségképen fejlett jognézeteket jól ismerte, s az iskola akkori tudományának magaslatán állott. De ezen tudománynak nemcsak felszinén uszott Verbőczy, hanem azt meg is emésztette volt, fel is tudta magában dolgozni, s értékesitette azt, nem pedig a kupaktanácsok és száraz malmok bölcseségét hőn szeretett szegény hona érdekében, melyről oly jellemzően panaszolja Ulászló királynak a hármaskönyvhez irt megerősitő levele: „cum enim jura ipsa nulla scripturae firmitate fulcirentur, quidquid legum vel consuetudinum in medium proferebatur, id illi vel in contrariam sententiam trahentes, vel aliter ab aliis judicibus et in aliis judiciis tractatum atque intellectum asserentes, omnes judicandi rationes turpissime confundebant."

Ki merné mondani, hogy Verbőczy helytelenül cselekedett? Vádolható-e vétkes gondatlansággal vagy nemzetellenes irányzattal azért, hogy hazája zilált jogviszonyainak töle reménylett rendezésénél és az ingatag talaj állandósitásánál nem indult a minden egyes embernek szemében másképen visszasugárzó ugynevezett élet, a dolognak sehol kézzel nem fogható természete, a kaméleonszerü helyi szokások bolygó tüze után: hanem követte azon jognézeteket és elveket, miket korának általános jogmeggyőződése, kitünőbb kor- és kartársainak tudománya hirdetett helyeseknek? Vagy csak követhette-e volna az ország törvényeit és szokásait kizárólag és kiválóan, még ha ezt tenni akarhatja vala is? Hisz éppen azért vált szükségessé munkája, hogy valahára megszünjék azon keserves állapot, melynek emlékét a következőkben örökitette meg az előbb idézett királyi nyilatkozat: „non inter eos solum, quorum causa ageretur, sed inter ipsos etiam judices, ac jurium regni consultissimos et peritissimos magna interdum super .... legum, consuetudinum et constitutionum interpretatione contentio .... ut quandoque hi, qui plus viribus et potentia, quam legibus et justitia fiderent, tribunal judicum magno asseclarum agmine aggressi, quod ratione et legibus nequirent, clamore et multitudine obtinere contenderent, et qui jure inferiores essent, superiores tamen esse et vincere, non jure sed tumultu ac multitudine niterentur!" Eme szerelmetes zürzavarral szemben mi más, mint a tudomány, szolgálhatott volna Verbőczynek biztos vezéreül? Talán a clamor et tumultus multitudinis?

És most, midőn a fenebbiekben hün ecsetelt körülményekhez körülbelül igen megközelitően hasonlitók közzé jutottunk ujolag: vétkezünk-e mi most, kik nem hallgatunk a csalogató syrénhangra, mely édesdeden susogja: „A magyar hitelező, a magyar adós nem az az abstract hitelező, az az abstract adós, melyet a tudomány Aulus Agerius vagy Titius alatt ismert?" Vétünk-e, ha lelkünk minden erejével harczolunk az oly törekvések ellen, melyek visszaidézni akarnák azon, az általános érvényü jogelvektől fázó, minden felmerült egyes jogeset alkalmából a dolog természetének hazudott uj legyezgető szabványt teremteni szerető időket, midőn még lehetséges volt az álarczosság sulyos bünével vádolt hatalmas zászlós elleni perben az ilyféle itéletnek hozatala: Circumstantiis temporum cedendum rati: partem J. absolvi? — ha azt kivánjuk, hogy a hitelező és adós fogalma, ugy a mint Verbőczy idejében nem képviselt valamely kiváltságos specialitást Pozsonyban vagy Debreczenben, hanem az akkori általános jognézeteknek megfelelően ugyanaz vala Párisban, Bolognában, Lipcsében és Magyarországon, azonképen azonos legyen mindazon területeken ma is? — ha nem óhajtjuk a magyar hitelezőt és magyar adóst az abstract hitelezőtől és adóstól megkülönböztetni az által, hogy mindig előre tudja már az előbbi, miszerint lejárat után is csak hosszu utu perrel fog jut-

*

hatni követeléséhez, az utóbbi pedig az alpereseknek szabálykint kedvező törvény oltalma alatt vehessen fel jóhiszemü hitelezőjének meghurczoltatására tervezett kölcsönt? — ha önérzettel visszautasitjuk azon rágalmazó vádakat, melyek ránk akarnák fogni hazai jogunknak szeretetlen lenézését, mivel nem akarjuk türni, hogy a hazai jogélet még tovább is Európa középkorának álláspontján vesztegeljen? — ha visszapanttantjuk az ocsmány vádakat azok fejére, kik saját énjüknek hatalmi kérdése érdekében nem ijednek vissza attól sem, hogy a magyar nemzetegészre a szellemi elmaradottság szégyenitő bélyegét rákenjék, hirdetve, hogy az most sem képes még előrehaladottabb culturállamok jogintézményeinek assimilálására? — ha ily, a legbékeszeretőbb kebelt is felházitó törekvések ellensulyozásául hün ragaszkodunk a pártszenvedélyt nem szitó, érdeklegyezgetést nem ismerő tudományhoz — tudomány alatt nem a tudákosság nevetséges, akár henczegő, akár parókás kinövéseit és nem is azon fajtáját értve, mely szerencsésen kileste és utánozza, mint prüszköl és köpköd szomszédban az atyafi, sógor és koma, ezen kivül pedig semmit sem szitt fel vérébe — de másrészt az sem, mit Verbőczy korában neveztek annak és Verbőczy jogosultan is követhetett: hanem azt, mit azóta is napjainkig századok fáradsága érlelt az egész emberiségnek és igy nekünk is drága nyereményül? valódi felkentjeitől pedig — bár nem hajlunk is meg vakon minden szavuk előtt, sőt küzdünk is néha, tőlünk telhetőleg, módszerük vagy irányuk ellen — soha sem tagadjuk meg azon őszinte tiszteletet és meleg rokonszenvet, melylyel mindig szivesen adóztunk és adózunk az érdemnek: legyen aztán az egyeseknek neve akár Kori, Dabelow, Schweppe, Ihering, Unger, akár Apáthy, Csemegi, Hoffmann, Pauler vagy Wenzel „et caetera graeca?!“

Terjeszteni a meggyőződést, hogy, kik ezen irányban indulunk, kik ezen uton haladunk, helyesen vélekedünk és cselekszünk; — terjeszteni a meggyőződést, hogy a magyar jogrendszer egyrészt nem volt körülárkolt és elszigetelt különlegesség, másrészt nem szolgai másolás sem, nem felöltése a szomszédból készen és már sujtásaival is diszitetten kölcsönzött idegen ruhának, hanem önkéntes és okszerü egyöntetü eredménye messze elterjedt körben létezett egyöntetü tényleges viszonyoknak: a Verbőczy korabeli tudománynak hü lenyomatja és foglalatja; — terjeszteni a meggyőződést, hogy szent kötelességünk magánjogunkat azon magaslaton megtartani, melyre azt a nemzetegész készséges támogatása mellett Verbőczynek sikerült emelni, a tudománynak, de nem mult időkének, hanem a mai jogtudománynak magaslatán: mindezt terjeszteni az összehasonlitó jogtanulmányoknak feladata.

Lehetnek, kik hiszik, hogy semmi szükség oly meggyőződést terjeszteni, mely ugyis általános már. Ezen hit alapját nem ismerjük. De tulajdon tapasztalataink ellenkezőre intenek. Uton-utfélen találkoztunk értelmes és tiszteletre méltó férfiakkal, kik önkénytelenül is a selyembogárra emlékeztetnek, mely sürü gubót font s ezzel látszólag elrekesztett világot teremtett maga körül, holott ott marad mellette mégis a világ többi része! Természetes következménye ennek, hogy mi a tevékenységet a jelzett irányban szükségesnek tartjuk, s ha csak egyetlen szemerrel sikerül is járulnunk a helyzet tisztázásához, csak egyetlen uj elvtársat nyernünk meggyőződésünknek: munkásságunkat dusan dijazottnak tartandjuk és nem kárba veszettnek. El lesz érve az óhajtott fogyató haszon! Ama mások álmodjanak békében!

Van azonban ezen kivül a szóban forgó tanulmányoknak ható hasznuk is!

Bocsásson meg Wenzel Gusztáv jogtanár ur — ha azon határtalan tisztelet daczára, melylyel előtte és magas készültsége előtt meghajlunk — ez alkalommal tévesnek bátorkodunk jelezni a már emlitett birálatban foglalt azon következtetését, miszerint a magyar jogász szempontjából nem birhat közvetlen érdekkel annak levezetése, miképen fejlett a római és a középkori német jognak előbb elkeseredett harczából, utóbb békés összesimulásából, a németeknek mai jogrendje: mivel, ugymond, hiányzik nálunk az analogia!

Mi azonban azt hiszszük, hogy ezen analogiát igen könnyen fellelhetjük. Csakhogy az nincsen meg a multban; de megvan a jelenkor kényszerhelyzetében, s meglesz még inkább a jövő alkotásaiban.

Nem codificálhatja a megtörténtek után magánjogát a magyar olyképen, hogy elszórtan meglevő, most is hatályos szabványokat hordjon össze halomra. Teremtenie kellend codexet. Volt ugyan alkalmunk egy izben hallhatni mostani törvényhozásunk egyik jogi kitünőségének szellemdus fejtegetéseit, miszerint semmit sem tart könnyebbnek, mint a jövendő magyar polgári törvénykönyvnek összeállitását. Nem kivántatik szerinte ahhoz semmi egyéb, mint csak az, hogy elővétessék a törvénytár és a planum tabulare, s kiirassék azokból a még ma is használható, aztán pedig . . . kitöltessenek ügyes kézzel a hézagok! Azt hiszszük azonban, hogy ama kitünőség — éppen azért, mert kitünőségnek nemcsak valljuk, de annak el is ismerjük — maga volna az első, ki, neve becsületének érdekében, visszariadna a merészen ecsetelt feladattól, ha tervének sikeresitésével ő kináltatnék meg. Verba volant: facta loquuntur! Nem mindenki leli gyönyörét abban, hogy az ilyféle, aere perennius megörökitő alkotásokkal még késő századok is éppen az ő nevét hozzák kapcsolatba!

Magyarországban a jog átalakulása nem tartott lépést a tényleges viszonyok módosultával. Éppen azért nem rendelkezik az többé egészet képező egyöntetü jogrendszerrel: hanem csak egyes szakadozott, egymással szerves összefüggésben nem álló, nem ritkán homlokegyenest ellentétes jogintézményekkel. Ezek között botorkálva kénytelen a szintén gyakran irányt vesztő birói bölcseség néha több, néha kevesebb szerencsével — Sors bona, nihil aliud! — a botrányokat távolitó kibontakozást keresgélni. A magyarnak e téren jelenleg nincs kiegésziteni valója! Az ellenkezőnek feltevése: önámitás!

Ha boldogulni, és pedig — mint szükséges is! — gyorsan boldogulni akar: a magyarnak egyöntetüen kifejlett kész jogrendszert kell elfogadni egészben törvénykönyve alapjául; ugy mint a németek, midőn a feudalis tényleges viszonyok elkorhadtával összeomlott középkori joguk rendszere is, elfogadták sajátjokul a római jognak rendszerét — egészben. Miről a nemzet akarata és bölcsesége határozhatni fog az — essék bár fájdalmasan! — egyedül az lesz: melyik legyen az elfogadandó rendszer: az elvont tudományé, vagy valamely idegen államé-e?

Jól megjegyzendő azonban, hogy valamely jogrendszernek elfogadása egészben — és az idegen jognak átvállalása egészen és változatlanul: nem azonos fogalmak.

Ezen különbözetnek felismerését hosszu elkeseredett harcz árán vásárolták meg a németek. Mi szerencsésebb helyzetnek örvendünk -- okulhatunk példájukon.

A legkénytetőbb erőszakolás daczára sem bizonyult Justinian joga teljes egészében és változatlanul alkalmazhatónak a németek birodalmában. Hol a szabványainak megfelelő tényleges viszonyokat nem találta adottakul; mely rendelkezései ellen fellázadt a módosult körülményekkel is megegyeztethető nemzeti jogmeggyőződés: ott s annyiban részleteinek módosulni kellett az elfogadott rendszer keretében. Beillesztettek ennek folytán a rendszerbe, ahhoz simulóan s olykép, hogy egyöntetüsége meg ne zavartassék, oly jogintézmények is, melyekről Justinian és a glossatorok semmit se, de igenis tudtak a németek ősjogának dús és változatos kutforrásai.

Igy keletkeztek, ezen szellemi müveletnek eredményei a német ujkori polgári törvénykönyvek. Ilykép kell, szerintünk, alkotni a magyar magánjogi codexet is. Ebben keressük, ebben leljük mi a tagadott analogiát!

Van-e, lesz-e, mit az elfogadandó rendszerbe sajátunkból, mint még egészséges és életképes csemetét, beojthassunk? Wenzel tanár ur a többször idézett birálatban azt állitja, hogy a magyar nem bir régibb joga maradványaiban a változatosan tarka kutfők azon kincsével, melylyel a németek rendelkeztek annak idején. Szerény felfogásunk szerint, tévedés ezen állitás is! Igaz, ha a „Jura Scripta regni," ha a „Collectio Decretorum" és a „Planum tabulare" határain tul nem jártatjuk szemeinket: azokban alig fogunk a jövő számára is használhatóan megtartható anyagra akadni. Elvonta azoknak létalapját legnagyobb részben már az ősiségnek, az adományi intézménynek és az uri hatalomnak megszüntetése! De a magyar jogélet nem szoritkozott ezekre. Nem volt az oly szegény, mint sokan vélik és hirdetik. Volt a magyar államnak gazdagon változatos jogélete főleg azon körökben, melyekben — mint a kolozsvári tractatus VII. czimében is megtanulhattuk — sulyt fektettek arra, „hogy egyarányu törvénynyel élnének és egyarányu méltósággal birnák egymást" — a városokban és a volt jobbágyságnak oly sokáig kicsinylőleg lenézett rétegében.

Kutassunk, és meg fogjuk találni jogéletünk eme változatos maradványait! Hogy vannak ilyek, s hogy azokhoz az illető körök jogmeggyőződése maig is szivósan ragaszkodik: tudja azt minden gyakorlati magyar jogász, habár nem tanulta iskolai kézikönyvéből.

Wenzel tanár ur — bocsásson meg, hogy oly sokszor idézzük! — „Magyar magánjog rendszeré"-nek I. kötete 127. lapján azon kegyeletes óhajt fejezi ki: „Valamint a megyékben, ugy a városokban is az ugynevezett Statutariomok készitése, milyenek más országokban különféle formában már évszázadok óta léteznek, igen kivánatos lett volna!" Kiséreljük meg ennek ellenében a bizonyitást: hogy léteztek ily jogfeljegyzések, léteztek nagyobb számmal mint gyanitjuk, s azok csak feledésbe mentek mostoha idők viszontagságainak közepette! Mi megtettük a tractatussal az első lépést. Kövessenek mások!

Ne engedjük a nehéz feladat egész terhét Wenzel Gusztávra és Hajnik Imrére sulyosodni. Két ember, még pedig egymástól elszigetelten működő két ember ily rengeteg feladatnak nem felelhet meg. De vannak az ország minden, a legelrejtettebb zugában is szaktársaink: ügyvédek, tanárok és birák! Hasznositsák helyzetük előnyeit! Vagy nem érdemelné-e a magasztos czél, hogy a kezük utjában fekvő levéltárakat a jelzett megoldandó feladat érdekében átkutassák? Talán nincs hozzá idejük? Kiséreljék csak meg, és látni fogják, hogy kellő beosztás mellett marad erre is elegendő idő.

Lelkesitőleg áll előttünk a buvárlatainak más czélt tüzött történelmi társulat buzditó példája. Mily csekély volt ott is a kezdet; mily fényes az eredmény! Csak nehány egyénnek szenvedélyig fokozott ügyszeretete s lankadást nem ismerő erélye képes volt győzedelmeskedni minden nehézségen. Vagy a mi feladatunk, mert nem kutatjuk harczok dicsőségét, nem a fényes nevek fel- és leáldozását, nem érdemelne annyi kitartást?

Igaz, hogy a jogszolgáltatás érdekei körül észlelhető legujabb áramlat nem igen alkalmas arra, hogy jogászokat buzditson egekig csapkodó lelkesedésre! nem különösen birákat — tudva levő okoknál fogva! De viszont miért csüggednénk? Oly szent igazság az, hogy az állam lételét vagy — legkedvezőbb esetben — legalább is az állam hitelét biztositó jogrendet koczkáztatja az, ki bár mily nevezetü administrativ közegek — mindegy! — jó vagy rosz akarata önkényének áldozza fel martalékul a birói kart, s ez által aláássa, talán öntudatlanul gondatlanságból talán czélzatosan, szilárd alapjait, megsemmisiti függetlenségét a birói hatalomnak — azon hatalomnak, mely hivatva van a legzajosabb hullámzásoknak közepette is rendithetlen sziklaként büszkélkedhetni, hogy legyen vész idején mibe kapaszkodhatnunk, ha a fergetegnek felülről csapkodó villámai, ha a földhöz tapadtabb elemek bóditó kavargása végenyészettel fenyegetnek: — miszerint teljesen lehetetlen, hogy azon igazság hatalma végre is ne győzedelmeskedjék minden avval ellentétes kisérlet fölött! Láttunk mi már rohamosb szeleket is; de nem láttunk még magasra felsarjadzott erdőt, melyet bárki is képes leendett volna visszafelé növeszteni. Dabit Deus his quoque finem!

Ne tünödjünk a jövőn! Használjuk fel a jelent az elmaradhatlan jövő érdekében!

Hordjuk össze a minden felől kinálkozó anyagot — az ujat és ócskát, a kopottat és még fénylőt, a foszlányokra rongyoltat és még ép egészet! Kik többre képesek nem vagyunk: szoritkozzunk egyelőre erre — az anyaggyüjtésre. Majd akad talán körünkben is még oly Pygmalion, ki a hulladékos töredékekből szobrot tudand alkotni és abba — lelket is lehelni!

De ne rejtegessük félénken szekrényeinkbe, a mit találunk! Kellő anyag hiányában a legnagyobb müvész sem alkothat!

Lehet: sok selejtest, polyvát, rostaaljat és szemetet is fog szorgalmunk napfényre csalni. Lehet: csalódni, tévedni is fogunk gyakran. Lehet: hogy e tekintetben magunk is fényes példával jártunk elő, és mit jóhiszemben Kolozsvár helyhatósági szabályzatának hirdettünk: az — mint ezt kivülünk már rég tudja talán mindenki — nem egyéb, mint valamelyik békében nyugvó szorgalmas kartársunknak, talán Dióssy Györgynek, Kolozsvár egykori főjegyzőjének, magánmunkája! Mit ártand mindez? Nem olvassuk-e időközönkint Aelius Marcianus, Julius Paulus, Herennius Modestinus irodalmi tevékenységüknek termékeit, Soest, Magdeburg és Augsburg statutumait is érdekkel és áhitatosan: bár ezen olvasottaknak közvetlen hasznositható-sára szintén nem számithatunk? És egyedül a magyar helyhatóság, csak a magyar iró munkássága volna érdemetlen arra, hogy általa figyelmét nehány rövid perczre lebilincseltetni engedje a magyar jogász?

Mi nem igy vélekedünk szakértő magyar kartársaink ügyszeretete és buzgalma felől!

Bár mi legyen is azonban az, mit buvárlatunk nyereményül felszinre hozand a feledés örvényéből:

hatni fog az kétségtelenül, és pedig hatni két lehetséges iránynak egyikében.

Ez lesz aztán tanulmányainknak ható haszna!

Vagy kerekedendnek ki az összeszedett maradványokból oly még ép és egészséges jogintézmények, melyekhez nemcsak egyes társadalmi rétegeknek, nem a nép egyes osztályainak és töredékeinek, hanem az egész nemzetnek jogmeggyőződése ragaszkodott mindig és ragaszkodik a változott viszonyok daczára maig is szivósan és kegyeletesen. Ezeket beillesztendjük uj jogrendszerünkbe is, ugy, hogy az összhangzat általuk meg ne zavartassék, és megnyerendjük evvel a jogrendszer számára a magyarság jellegét. Nem tartjuk pedig ezen eredményt lehetetlennek — sőt valószinünek azt, miszerint ily hasznositható anyagra éppen azon körökben akadandunk, hol sulyt fektettek arra, hogy „az egyarányu egyesség, melytől a közönséges békesség függ, egyarányu voltokból örökös és álandó legyen.“ Ha eme feltevésünk nem téves: akkor meg leend az analogiának, a mai német jog fejlődési történetének lefolyására emlékeztető második esete is! Mert ott is az egyenjogu honpolgárság elvét előtérbe helyező jelenlegi magánjog nem a nemességnek, hanem a városoknak jogából fejlett. Melegen üdvözölnök pedig ezen analogiát. Mert egyrészt ugyan Magyarországban, annyi ellentétes kivánat küzdelmének harczterén, létfeltételnek tekintjük a monarchiai kormányformát; ily államban pedig, társadalmi jelentőséggel, egész készséggel elismerjük általában az aristocratiai czimek és rangfokozatok megengedhetőségét; és különösen Magyarországra vonatkozóan itt sem állapodunk meg: hanem meggyőződésünk teljéből vitatjuk, hogy Magyarországon az aristocratia, és, talán bizonyos mérvben, közjogi jelentőségének is biztositása szükséges a végett, hogy az állam általunk szentül tartandónak vallott magyar jellege ne veszélyeztessék soha és sértetlenül maradjon mindörökké! De másrészt a magánjog terén soha sem ismerendünk el kiváltságot, és követelendjük állhatatosan, mindig és mindenütt, hogy a magyar magánjogban is kivétel nélkül az egyenlő honpolgári jog eszméje emeltessék feltétlen uralomra; ellenben eltávolittassék abból *minden*, mi az egyességet és békét, mely — mint a kolozsvári tractátus mondja — „az egyarányu személyek egyenlőségében áll“, megháborithatná. Erészben nincs leengedés!

Vagy pedig — és ez a másik eshetőség — romba dőlnek vérmes reményeink, és kizárólag oly anyagra akadandunk, mely bizonyitékul szolgáland, hogy a népnek különböző helyi szokásai, az egymástól századok óta elszigetelt társadalmi osztályoknak ellentétes igényei és hajlamai, érvényre juttatva, csak növelni fognák köztünk a szakadást, ellenségeskedést és zavart.

Ható haszon leszen ez is!

Megtanulandjuk: hogy magyar magánjogunk ujra alkotásánál nem szabad sulyt fektetnünk a nép szokásaira, hajlamaira és állitólag egyszerü igényeire; hacsak nem akarunk oly végeredményhez jutni, mely szerint az egykor egyedül békés városok türelmes polgárai, a Szászság és Kolozsvár közt szeliden lefolyt harcz ma már nagyobb és szenvedélyesb mérveket öltene.

Jakab Eleknek emlitett munkája 104-ik lapján akadtunk valamely egykoru görög irónak — nevét elfeledtük — idézetére, melynek bemutatásától éppen e helyen nem birunk tartózkodni. Kérdezvén Cremus bolgár király az elébe vitt avar foglyoktól oly gyorsan emelkedett és még gyorsabban hanyatlott birodalmuk elpusztulásának okait, azok a következőket sorolták el: „Az egymás elleni vádaskodás, a perlekedési örjöngés, a biráknak rablókkal szövetkezése, a boritalban elmerülés, az egymást megvesztegetési hajlam és nyerészkedési vágy, mely annyira ment, hogy egyik a másikat csalta meg.“

Ha buvárlataink és mindennapi tapasztalataink folytán netán oly teljesen el nem enyészett nyomokra akadnánk, melyek — bár csak távolról is — képesek volnának az avarok fajrokonságára emlékeztetni: vessük el messze tőlünk szokásainkat, hajlamainkat, igényeinket! Ne tekintsünk hátra: csak előre — mindig előre! Mert különben szemben állandunk maholnap nem a városoknak, nem a megyéknek egymásközt folytatott csatározásával: hanem szemben állandunk a magyaroknak, szerbeknek, románoknak, szászoknak, tótoknak külön jogával, és sorakozni fog ezekhez a tarkázat kiegészitése végett a nemesség, városi polgárság és volt jobbágyság külön joga is. Csak egyre nem fogunk akadni sehol és soha többé: — az egységes magyar államnak általános közönséges magánjogára!

Ily állapotnak pedig mi a vége? Kétségtelenül: megsemmisülés!

Megsemmisülés! És aztán?

Lehet, hogy van közöttünk olyan, ki bölcsészetének a felhők közt keresendő magaslatáról ezen is megtudna nyugodni, mint az örök létezést nem türő természet változtathatatlan törvényeinek oly eredményén, melyet csak elodázni — de feltartóztatni ugy sem lehet.

Igen! De Buddha vallásának legfőbb boldogsága, Nirwana, az álom által sem háboritott eszméletlenség követendi-e a megsemmisülést? vagy tán a kereszténység pokla, a vétkesség öntudatának örökké égető kinjával?

Megmondani ki tudná!

Budapesten, 1875. április 10-én.

A „uj szervezés.“

A „Salus reipublicae suprema lex“ nem jogi, hanem opportunitási elv, mert a szerzett jogok megsérthetését is involválja; azért az államhatalom ez elvet csak akkor alkalmazhatja gyakorlatilag, midőn az államra háromolható és más eszközökkel egyáltalán el nem hárithatő rosz megelőzése végett ez alkalmazást a létmentés szükségképkövetteli.

Hazánkban — több évi pazar gazdálkodás után deficit állván be — szükséges, hogy a közigazgatás minden ágában megtakaritások foganatosittassanak, ez kétségtelen, azért a törvényszékek számának leszállitása csak helyeselhető politica, de nem helyeselhető azon „modus procedendi“, mely szerint e reductio foganatosittatni szándékoltatik, mert e modust a „salus reipublicae“ nem igényli, mely a birói függetlenség megsemmisitése által alapjában rendittetik meg.

A törvényjavaslat szerint ugyanis a birák három éven tul a végrehajtó hatalom önkényére lesznek bizva. Lehet-e azután követelni, hogy e függő birák az áthelyezhetőség és nyugdijazhatóság vulcanján ingó székeiken ülve a hatalom és befolyásos egyének irányában nyugodtan, szonvedély nélkül, kizárólag a törvény szerint hozzák itéleteiket? A ki ennek lehetőségében hisz, azzal ámitja magát, hogy nem gyarló ember, hanem valami isteni lény az itélő biró, — szóval nem ismeri az emberi természetet.

Parlamentalis hormányzat alatt, politikai pártok üzelmei közt „áthelyezhető, függő birók“ — a birói nevet csak czimül viselik.

De vizsgáljuk kissé az eredményt is, melyet a törvényjavaslat — ha törvénynyé lesz — okozand:

a) Először is elzsibbasztja az összes elsőfoku bíróságok tagjaiban a munkakedvet akkor, midőn hiányos törvényeink, illetőleg törvények nem léte miatt a munkaanyag ijesztő arányban növekszik; — tehát lassubb lesz igazságszolgáltatásunk menete.

b) A birói határozatok ingadozóbbá válandnak a függőség befolyása alatt, tehát roszabb lesz — az eddig naponkint javult — igazságszolgáltatásunk, s ennek elmaradhatlan következése vagyoni viszonyaink roszabbulása, magán- és állami hitelünknek csökkenése; ezenfelül az államkincstár bevételeinek apadása, mert a bélyeg és illetékekből jövedelem tetemesen apadand.

De hogy többet ne emlitsünk, nagy lesz következményeiben azon erkölcsi kár, melyet a valóságban csak reductiónak „uj szervezéssé" canonisálása a biráknak a törvény és szerzett jogok szentsége iránti bizalmában okoz.

És most vizsgáljuk azt, vajjon szükséges-e a tervezett modus procedendi: 40 megszüntetendő törvényszéknél van átlag véve legfölebb 6 biró az elnökkel együtt, tehát 240 biró; e számból levonandó kir. közjegyzővé lett kinevezés folytán 38 biró, továbbá tettleg üresedésben levő vagy 20 birói állomás, marad tehát kerek számban 180 biró, ezekből a 40 megszüntetett törvényszék helyén hagyandó telekkönyvi teendők miatt beosztandó 40 a járásbíróságokhoz, marad tehát 140 biró 238 ezer frt fizetéssel. — (De ezek sorából még szaporitani kell a fentartott törvényszékek birói létszámát, mert a feloszlatandó bíróságok ügyköre nem enyészik el! E körülmény számbavételével az eredmény még kevésbbé kecsegtető. Szerk.)

Érdemes és szükséges-e ezért — ha más utógondolat nincs — szervezéssé erőltetni az apasztást? Nem volna-e czélszerübb oly törvényt alkotni, hogy a kötelességének meg nem felelő vagy megfelelni nem képes birót a kir. tábla contradictorius eljárás utján, nyugdijazandónak mondja ki?

Ez által nem lenne-e elérve ama czél, hogy a hanyag vagy tudatlan birók kiküszöböltessenek, a nélkül, hogy a birói függetlenség csak egy órára is felfüggesztessék?

Ne áltsuk magunkat! Az 1869. IV. tcz. 15. és 16. §§. oly alaptörvények, melyekhez nyulni csak az egyéni szabadság, a rend és igazság rovására lehet, s mielőtt ezt teszszük, fontoljuk meg Royer-Collard-nak az 1815-ki franczia kamarákban az elmozdithatlanságról mondott szavait, mert az önkényszerü áthelyezés vagy nyugdijazás más elnevezés ugyan, de lényegében egy az elmozdithatósággal.

Royer-Collard szavai ezek: „Midőn a hatalom — megbizatva birót nevezni a társadalom nevében — egy polgárt hiv meg e kitünő állomásra, a birónak ezt mondja: „ „törvény közege légy, érdektelen (impassible), szenvedélytelen, mint a törvény. Minden szenvedély reszketni fog előtted, de ne zavarják ezek soha lelkedet. Ha saját hibáim, ha azon befolyások, melyek engem ostromolnak, — és melyek ellen oly nehéz egészen biztositnom magamat — tőlem igazságtalan utasitásokat csikarnának ki, ne engedelmeskedjél ez utasitásoknak, állj ellen csábitásaimnak, állj ellen fenyegetéseimnek. Midőn a birói székre ülsz, szived mélyén ne maradjon sem félelem, sem remény, légy érdektelen, mint a törvény." "

A polgár igy felel: „ „Én csak ember vagyok, s a mit kivánsz tőlem az ember feletti. Te igen erős vagy, én igen gyenge vagyok: én el fogok bukni ez egyenlőtlen küzdelemben. Te félre ismerended az ellenállás indokait, melyre ma utasitasz, és megbüntetended azt. Nem emelkedhetem magam fölé, ha nem védesz meg egyidejüleg magam ellen és ellened. Támogasd tehát gyengeségemet, szabadits fel a félelem és remény alól; igérd meg nekem, hogy nem szálitasz le birói székemről máskép: csak ha a rám bizott kötelességek elárulása ellenem begyőzve lesz." "

A hatalom habozik; végre a tapasztalás által felvilágositatva saját valódi érdekeiről, legyőzetve az ügy mindig növekvő erejétől, mondja a birónak: „Elmozdithatlan leszesz"! — Ezek Uraim! az eredete és indokai, története és elmélete az elmozdithatlanság elvének, ez absolut elvnek, melyet nem módosithatunk lerombolása nélkül, és mely egészen elvesz a legkisebb megszoritás által; — elv! mely inkább szentesiti az alkotmányt, mint az alkotmány szentesiti ezt, mert korábbi és felette áll a kormányzat minden alakjának és szabályzatainak, melyeket tulhalad fontosságban; elv! melynek elérésére törekszik minden társaság, a mely még el nem érte azt, és melyet birása után egy társaság sem ad fel, ha nem sülyedt már rabszolgaságba."

A magyar képviselő ház 400-on fölüli tagjai közt nem leend egy Royer-Collard sem? ennyire tán még nem hanyatlottunk!

Még keveset alkottunk arra, hogy meggondolatlanul rombolhassunk.

P.....

A „disponibilitás" és „legalis forradalom."

A „Jogtudományi Közlöny" f. é. 15-ik számának vezérczikke a „disponibilitas"-ról oly erős és éles tollból folyt, miszerint, mint a birói kar egyik veteránja, ösztönözve érzem magamat a birói kar helyzetét annak tárgyilagos álláspontjáról higgadtabb nézlettel megvilágitani.

Sapientis est mutare consilium in melius! s ezért én, a ki a birósági szervezések változandóságát megszoktam, de a kormányok intézkedéseit feltétlenül helyeselni meg nem szokhattam, az első foku bíróságok uj szervezéséről szóló törvényjavaslatot, nem ugyan az érdekelt személyekre nézve, hanem az ügyre, t. i. a magyar igazságszolgáltatásra mint czélszerűt üdvözlöm és pedig a következő okoknál fogva.

Helyesen mondatik a törvényjavaslat indokolásában, hogy „nem a sok biróság, hanem a jó biróság az, a mi az állam és társadalom legfőbb követelményének, az igazságügyi érdekeknek, megfelel," — de ezen szép szólamnak nem az lenne a következménye, hogy szállitsuk le a bíróságok számát, hanem az a baj, hogy sok jó bíróságokkal nem rendelkezünk, ennélfogva annyira kell a bíróságok létszámát leapasztani, hogy mindannyi jó is legyen, jóllehet az állam és társadalom követelménye az lenne, hogy sok és jó biróság legyen.

Az intéző köröknek bizonyosan biztos adatai vannak, hogy a megmaradandó bíróságok mind jók lesznek. Bár ugy lenne! Én azonban kötve hiszem, mert a jó igazságszolgáltatás nem csak az alkalmazott egyénektől, hanem azon eszközöktől is függ, melyekkel az egyén működik. E tekintetben azonban nagyon gyarlók vagyunk, jogrendszerünk alapja nem tömör szervezet, hanem a jogintézmények oly conglomeratuma, mely a modern állam követelményeiként oda állitott eszmék utáni nyargalásnak bélyegét nagyon is homlokán hordja. A jó bíróságok csak akkor fognak nálunk keletkezni, ha a behozott jogintézmények szervezve assimiláltani fognak.

Miután pedig törvényhozásunk bizonyos irányban a valódi javitásnak indult, mind azok, a kik személyes érdekeiken tulemelkedni képesek, ezt csak üdvözlendik.

Midőn tehát a magyar igazságügy javitásához egy csekély lépést látok a törvényjavaslatban, bizton reméllem, hogy annak kivitele nem lesz irtóháboru, mint czikkiró mondja, hanem azon humanus és szükséges intézkedés, a melyet a javitás okvetlenül megkiván.

Czikkiró feljajdul a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvényben lerakott magasztos elvek s a birói kar mozgósitása felett. Ugyan legyünk azon magasztos eszmékkel tisztában és őszinték. A ki a birói függetlenséget abban keresi, hogy a biró át nem helyezhető és nem nyugdijazható akarata ellen, az a biró magasztos hivatása iránt nincsen tisztában és igazságtalan a felelős minister iránt. A birói függetlenség abban áll, hogy a biró nem kényszerithető politikai szempontot figyelembe véve, rendeletek és utasitások szerint, hanem csak törvény szerint itélni. A vonatkozó törvény azon tétele azonban felfüggesztetni nem szándékoltatik s nem hiszem, hogy kormányunk Európa szeme előtt egy birót is bántani merne, hogy ez ezen szent hivatásának, birói esküje szerint megfelelt.

Ne feledjük, mily specialis magyar elvek, nézetek és helyi érdekek harczoltak az 1872-iki i. ü. szervezéskor. Ezek szülték azután azon kiméletlen eljárást, hogy a fegyelmi bíróságok folytonos működésben voltak s a főügyészség és ügyészségek abban vélték főfeladatukat megtalálni, hogy mentől több csekélységekért a birákat és birói egyéneket zaklassák akkor is, midőn ezek a szervezés hiányai mellett, az ellentétes rendeletek és elvi érvényesitésekkel szemben csakis az igazság érdekében küzködtek.

Legyünk őszinték s valljuk be, hogy azon szép elvek a birói függetlenségről, — midőn a birók büntetlenül hurczoltathattak a fegyelmi bíróságok forumai elébe, csak szép papirnyomat voltak.

Ellenben vegyük a felelős minister helyzetét, kinek kinevezett hivatalnokai vannak, de a ki azokat az ügy érdeke szerint fel nem használhatja. Nem legalis rablánczᵉ a minister kezén azon ügy tekintetéből, melynek jóságáért ő az országnak felelős? — A minister látja az egyik vagy másik törvényszék

valódi szükségletét, van arra való egyéne is, de a törvény tiltja, hogy azt akarata ellen más hová alkalmazza, méltósága pedig tiltja, hogy az egyénnel alkudozzék áthelyeztetési hajlama és akarata iránt. Ezt épen oly viszás helyzetnek tartom, mint azt, hogy a minister a teljesen alkalmatlan egyént mégis fizesse, valamint azt is, hogy az illető egyén 70 éves kora előtt nyugalomba ne tétethessék.

A függetlenségi törvény revisiója más tekintetben is kivánatos, mert sok tekintetben eszményi és impractikus, sőt 3 évi tapasztalás után bátran állithatom, hogy bizonyos tekintetben az országra nagyon is károsnak bizonyult, erről azonban talán máskor.

Fájdalom! nem vehetem pártfogásom alá jogrendszerünket s kénytelen vagyok beismerni, hogy legfőbb jellege a r e n d s z e r t e l e n s é g, — de ennek nem a mostani minister az oka. Annak kutforrása ott keresendő, hol az egy két pert látott ügyvédek és inpractikus tanárok kezdettek tulsulyt gyakorolni igazságügyünk reorganisatiójában.

Ha tehát már most az eszményi utról visszatérünk a gyakorlati élet természetszerü törvények szigoru követelményeihez, ez az ügyre csak üdvös lehet.

De vegyük az igazságügyi minister helyzetét, a mint ez a lefolyt 3 év alatt valóban volt. A birák tömeges kinevezése megtörténvén, kénytelen volt alsóbb személyzetről gondoskodni succrescentia nélkül. A munka halmaza megkivánta, hogy jogtanulók is felvétessenek joggyakornokoknak s ezek kénytelenek voltak aljegyzői és jegyzői teendőket végezni alig nehány heti gyakorlat után. Ritkán jutott egy joggyakornoknak az a szerencse, hogy egy olyan biró mellé jusson, a kinek képessége is, akarata is volt a joggyakornokot valódi jogi munkában gyakorolni és annak e mellett jogi tanulmányait a gyakorlat terén megemésztve, érvényesiteni. A legtöbb joggyakornok és aljegyző a gépies működés sulyát érezte és érzi most is.

Az alkalmas birák tömöritése által remélhető, hogy a birói succrescentiáról jobban lesz gondoskodva, a mi államéletünk egyik főfeltétele. E tekintetben tehát a törvényjavaslat szintén üdvös, ámbár azon szép reményekkel, melyekről a törvényjavaslat indokolása a birák anyagi és szellemi előnyeikre vonatkozólag szól, telve nem vagyok. A birák mindenesetre áldozatkészek legyenek az ügy érdekében és a szebb jövő reményében. Czikkiró nagyon elkeseredett szivvel és fekete szemüveggel nézi azon intézkedést, mely az ügy, állam és társadalom követelménye és helytelenek azon kifakadásai, melyeket idézni nem akarok; bizonyosan a protektió azon elkényeztetett gyermeke, melynek saját érdeke fennebb áll a közjólét érdekénél.*

Önérzetes birói kar nélkül ország és állam fen nem állhat, az egyéni csapásnak az lesz az eredménye, hogy az eddigi experimentatorok belátván rendre hibáikat és tehetetlenségöket, a magyar igazságügy reorganisatióját a legilletékesebb kezekre, a birói karra bizni kénytelenek lesznek.

* E feltevés éles fulánkja eltompul azon kijelentéssel szemben, hogy a kérdéses czikket maga e lap szerkesztője irta, kit nem kényeztetett el a hatalom protektiója, de annál büszkébb a közönség protektiójára. A megtámadott érvelésünk helyességét egyébkint czikkiró ur felszólalása is illustrálja. Szerk.

Kacziány Nándor,
kir. tvszéki biró.

JOGIRODALOM.

Római családi jog. Irta dr. Vécsey Tamás, a budapesti kir. egyetemen a római jognak tanára stb. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1875. 346 oldal.

Kevesen ugyan még, de már hazánkban is vannak lelkes barátjai a classikus római jognak, s még hozzá tehetni azt is, hogy az az iránt való érdeklődés a tágasabb körökben is kezd jelenkezni. Maga a felsőbb közoktatás élén álló hatóság hangsulyozza annak nagy fontosságát. (L. a vall. és közokt. miniszt. 1874. 3055. sz. a. rend. 2. §. persze nem a legszerencsésebbnek nevezhető módon; de hiszen régi dolog, hogy omnis definitio stb.) Jogászgyüléseink évkönyveiben u. n. gyakorlati kérdések megoldásánál nem egy véleményben történik hivatkozás a római jognak intézményeire mint kiindulási pontokra. Könnyen megfogható ennélfogva azon élénk részvét, melylyel a római joggal hivatásilag foglalkozó egy oly könyvet vesz kezébe, a minek nemcsak meglehetős terjedelme, hanem előszava is arról akar biztositani, hogy benne a római jognak egyik fő anyaga „szokatlan részletességgel" tárgyaltatik. Csak növeli pedig ezen részvétet azon további igéret, hogy a könyv irója az egyes intézményeket „gyökerükből" szándékozik azon fejlődési pontig kisérni, a melyen tul azok már nem fejlődnek tovább, hanem a mult hagyományaivá válnak. Növekedik pedig részvétünk azért, mivel az emlitett mindkét irányu igéret beváltásának nehéz voltát szemben a rendelkezésünkre álló eredeti forráshelyek minőségével és az azokra vonatkozó főleg német gazdag irodalommal teljes mérvben tudjuk egyfelől méltányolni, másfelől azon nagy horderőe is számitunk, melylyel egy ily vállalkozás sikerülése kedvelt tárgyunkra nézve nálunk esetleg számithat.

Kielégité-e várakozásunkat az előttünk fekvő könyv tartalma? erről akar számot adni a következő birálatos ismertetés.

A könyv 346 oldalra terjed a következő külső beosztás szerint: „Előzmények" 1—31. old. „Első könyv": „Házassági jog" két „Czim"-mel, melyek közül az egyik, az első két „Fejezet"-re oszlik, a 131. oldalon pedig egy „Második rész" (az első részt hiába kerestük) czimü alsóbb beosztással 32—292. old. A „Második könyv"-ben a szülék és gyermekek közti jogviszony tárgyaltatik 293—322. old. E „könyv"-nek alsóbb beosztásait a 293—309. old. csak a folyó §§. képezik; mig azután ismét I., II.. III. jegyek jelölik annak további tagozását. Végre a „Harmadik könyv" 293—335. old. tölti be, s két §-nak előrebocsátásával ismét két czimre különitve, melyek közül az első a gyámsággal, 322—335. old. a második a gondnoksággal, 336—339. old. foglalkozik. Azután jön a „Tartalom" 341—346. old. Az egész 135 feliratos folyó §-ra van rendezve. Könyvünk tehát, a mint látszik, meglehetős szeszélyes külső alakban lép elénk, s talán nem lesz fölösleges, ha majd alább erre vonatkozólag is nehány megjegyzést fogunk koczkáztatni. Előbb azonban lássuk a könyvnek tartalmát.

Az 1. §. a római jognak fontosságával általában és különösen ránk nézve foglalkozik. Fontos ezen §. már csak azért is, mert hasonló fejtegetéseknek saját viszonyaink között nagy horderőt tulajdonitunk; könnyen megfogható levén, hogy a valamely tárgygyal hivatásuknál fogva foglalkozók véleménye az azzal tervszerüleg és eredménynyel foglalkozni kivánók előtt hatás nélkül nem szokott maradni; vagy ébreszt és biztat, vagy igen sokat arra fog inditani, hogy idejét rá nézve hasznosabb valamire forditsa.

Különösen fog hangzani, ha azt mondjuk, hogy könyvünk irójának véleménye tárgya fontosságáról azon kinos állapotba hozza az olvasót, melyet az ellenmondások előidézni szoktak. Első §-ának egyik kikezdését csak azért látszik ő irni, hogy az abban mondottakat mindjárt a következőben lerontsa és ezáltal az olvasó hangulatát hullámzásba hozva azután annak egy csattanós, váratlan következménynyel vessen véget. Megengedjük ezen eljárása dramatikus voltát; de legyen szabad kételkednünk itt alkalmazható voltáról. Szerinte a r. jogot már „a jogelveknek éles és sikerült kifejezése" is minden korra megörökité a jogélet terén; „a polgári jogból világjog fejlődött, mely részben tényleg kötelező erőt, egészben pedig nevelő és tanitó kizárólagos hatalmat gyakorolt Európa népmilliói felett századokon keresztül" (1 old). „Több mint ezer esztendőn keresztül oly forrás volt, melyből a törvényhozók meritettek", mely Európa valamennyi nemzetének (?) jogfejlődésére mérvadólag hatott, a legtöbb jogintézménynek szabatos műszavakat és kifejezéseket (!) kölcsönzött, a jogintézmények történeti és birálati fejtegetésének kiindulási pontot itt — ott (!) zsinormértéket szolgáltat s a jogi művelődésnek gondolat ébresztő s elmeélesitő eszközét és épen ezért a polgárosult államokban a legbehatóbb tanulmánynak tárgyát képezi" .... „általános meggyőződés, hogy .... ez képezi kifogyhatatlan aranybányáját az alapos jogtanulmánynak". „Maradandó becsüvé teszi a r. jogot az, hogy testében (!) találjuk a legbonyolódottabb jogi kérdések mély felfogásu tárgyalását és megoldását;" hogy a jogmagyarázat „itt találta fel azon dus anyagot, mely annyi meglepő fordulatot (!) tüzetes kidolgozást és változatos példatárt (!) mutat fel Irneriustól Mom(m)senig." (!) (2. l.) Nem érdektelen pedig a r. j. különösen reánk nézve sem, mivel „közvetett hatását a német és osztrák befolyás utján fajunk is megérezte; sőt érzi még ma is;" mert „a r. jogban kifejezett elvek jogi közmondásokban szájról szájra járnak s még az észjogi irók is gyakran innen kölcsönzik érveiket" (!), s mert végre „ha jogi müveltségünket a nyugat-európai magaslatra kivánjuk emelni, elengedhetetlen, hogy a jogintézmények gyökerestől álljanak itélőszékünk előtt és törekedjünk kimutatni az összefüggést a multak rétegei alá temetett állapotok (!) és a későbiek közt és emezekről az átmenetet a mai viszonyokra" (3. 4. old). Valóban, eltekintve

Folytatása a mellékleten.

némely sajátságosan használt szavaktól, nem ugy hangzik-e ez, mint Leibnitznak minden tankönyv által közös vagyonként vindicált hiressé vált nyilatkozata: „Ego Digestorum opus etc. admiror“ etc. Vagy kinek ne jutna eszébe e lelkesedés szemléletén a német törvényhozás és tudománynak századunk elején irányt adott hires „Beruf“-nak gyujtó tartalma! Ámde szerző „ifju honfitársait“ és velük minket vénebbeket is nem kis zavarba hoz, ha ennek daczára mindjárt az első oldalon arra figyelmeztet, hogy világrészünk a római jognak „tanitói és gyámi“ „fegyelme alul már felszabaditotta magát“, hogy azzal már végeztünk ugy „mint a hogy kikerül az iskolából a gyermek“; hogy az „ujabb uralkdó eszmék szellemileg (!) a szabadmunka és verseny anyagilag (!) átidomitottak mindazon intézkedések“, hogy „elenyésztek azon közgazdasági nézetek, átidomultak nagyrészt azon erkölcsök, melyek a jogszabályoknak alapfeltételeit képezték Rómában;“ hogy „végtelen ür tátong a római jog és mai jogélet között“, hogy az „még a német tudomány által finomitott (!) alakjában sem felel meg többé az előre haladott kor igényeinek“, hogy „az európai anyajog voltaképen már csak a tudományé“. (2 old). Boldog isten! kiálthat fel az olvasó; nekünk pedig legyőzhetetlen kedvünk kerekedik folytatni Heidelberg örökhirü T h i b a u t-jával: „Es liegt ja klar am Tage, dass das Justinianische Recht in seinen practischen Theilen unserm Character und Bedürfnissen gar nicht zusagt. Erbärmliche älterliche und eheliche Verhältnisse, eine elende tutela legitima; ein verkrüppeltes, unbasirtes Eigenthum; ein Hypotheken-System, welches alle Sicherhet untergräbt; ein Erbrecht mit Unnatürlichkeiten, Subtilitäten und Inconsequenzen überladen; ein steifes Obligationen-Recht, und die wichtige Lehre von dem Besitz und der Verjährung halbvollendet, aber ganz und gar verunstaltet. Und dann nun noch dazu zwei fremde todte Sprachen, und eine durch Zerhauen entstandene abscheuliche Form, welche freilich den Zänkern und Träumern Thür und Thor öffnet, aber für den armen Bürger die Rechtspflege zu einer Art von Lotterspiel macht und ihn vielfach ganz unter die Willkür habsüchtiger Anwälte und fauler, halbgebildeter Gerichte stellt .... Wahrlich, es gehört Geduld dazu, wenn man nun doch sehen muss, dass die Pedanten von der Grösse der (geizigen harten) Römer reden, und Alles, was von ihnen ausging, gleichsam als eine, die Ewigkeit verdienende Wahrheit behandeln.“ Csakhogy persze ennek daczára Thibaut mégis a pandekta kéziratokat kitünően ismerte, s midőn egyhelyt a flórentináról értekezik, indignatioval korholja azon olvasókat, kik ujabb időben azon valamit változtattak (L. Lehrb. der Gesch. und Inst. 405. old. Archiv für die civilistische Praxis 21 k. 395. old.). Ha Vécsey ellenmondásai ily megoldást nyernek, legyen meggyőződve, örümest feledjük az általuk okozott kellemetlen zavarunkat. Addig tehát csak menjünk tovább.

A 2. §. szintén tájékozni akar, de már a könynek speciális tartalmáról, a családjogról.

Az u. n. családjog nagy jelentőségéről részünkről soha sem kételkedtünk. Mert először is a család azon életkör, melyben a nemzeti élet legmélyebb gyökere fekszik, ahonnét tehát annak egészséges kihajtása természetileg történik. És épen ezért sehol több jogosultsággal nem bir azon ismeretes tétel, hogy a jog a nemzeti életnézletek és meggyőződés productuma épen ugy, mint a nyelv; és ennél fogva az idevágó életviszonyok szabályozásánál a legfőbb elv csak az lehet: jog az, a mit nemzeti meggyőződés annak felismert. Ezért mig a jognak más, például a kötelezési jognak intézményeinél bizonyos momentumok universalis természete a nemzeti egyediség határainak tágitását nemcsak megengedik, hanem minden nemzet jól felfogott érdekei követelik, addig a családjogéi a nemzetiségi érdekek veszélyeztetése nélkül csak az emlitett szempontból foghatók fel, és ha a nemzeti élet haladása ugy kivánná, módositandók. Másodszor, fontos a családjog, már azon nehézségek miatt is, melyek annak magánjogi construálásánál fenforognak; mivel itt oly intézményekkel van dolgunk, melyek szabályozása első sorban az erkölcs és nem a jogtörvények feladata. A család kötelességeket ró tagjaira és nem jogokat, mely kötelességeknek tárgyát nem csak egy meghatározott külső alkalmazkodás, hanem emellett bizonyos benső érzületnek birása és tevékenyitéseképezi. Már igy rendezve találta a családot a jog és csak arra törekszik, hogy a meddig hatalma terjed, azon erkölcsi követelményeknek külsőleg is érvényt szerezzen. A mennyiben e czéljának elérhetése végett egyiknek meghagyja, hogy akaratát egy másikénak alárendelje, minden esetre mondhatni, hogy ezen másiknak akaratát j o g n a k ismeri el. De ezen, mint közönségesen nevezik családjog mégis lényegesen különböző marad a többi jogoktól. Mert mig az c s a k a kötelességből ered, emezeknél épen megforditva áll a dolog, vagyis a kötelességek c s a k a jogokból származnak. Igy gondolkozunk ma. De más volt a rómaiak jogi öntudata, mert nálunk az atya, vagy férj uralma a gyermek, illetőleg nő felett mint látni fogjuk valóságos jog volt, és pedig tisztán jog.

Az előttünk fekvő könyv e szempontokat nemcsak ki nem emeli, hanem a mint látszik, épen az ellenkezők feltevéséből k i v á n kiindulni, midőn a családjog fontosságát azzal indokolja, hogy „a családi élet nem egyetlen nép, hanem az emberiség minden nemesen érző tagjának közös ügye, s igy az idevágó régibb szabályok, noha a jelen kor érdekeitől eltérnek, de érzeményéhez közel állnak. (!) A házasság jog nem csupán egy nemzedéket, hanem a folyvást megujuló s igy halhatatlan emberiséget illeti“ stb. (4 old.). Szerző előtt fontos a római családjog, mert „habár távol esik is tőlünk a római korszak ..... és bár nem fajrokon a nép .... de a viszony, melynek ama régmult időbeli szabályozását látandjuk alapjában tisztán emberi, elévülhetetlen, mert a nemi ösztön (!) ugyanaz volt egy kétezerévvel ezelőtt ami jelenleg“ (4 old.). Persze, hogy mindez ismét csak látszólagos nézete, mert ugyanazon oldalon a házasságjogot ő is oly valaminek veszi, mely megmutatja „őszinte vonásokban a n e m z e t b e l s ő t ö r t é n e t é t;‘ szerinte is a családi életben mutatkoznak a népéletnek legjellemzőbb jelei: „amilyen a család, olyan a nép“. Arra pedig a mit fennebb jogi tekintetből megmondottunk, épen nem reflectál, hanem megelégszik azon megjegyzéssel, hogy a régi jogokat általában vallásos nymbusz övedzi, s hogy az „ethikai elemnek sehol nem akad hálásabb tere, mint a családi jogban.“ (5 old.). A legsajátszerübb pedig midőn a családjogot „igénytelen“-nek nevezi. Ellenmondásokra való hajlamát mutatja ismét, midőn ugyanitt azt mondja, hogy a római nép „hideg, kimért és végtelenül prózai volt“, s mindjárt egy nehány sorral tovább, hogy „a quiritesek minden józanságuk mellett is s o k k ö l t ő i é s h u m o r o s (ki hinné, például Juliánusról!) szálakat és jelképes cselekvényeket szőttek be a családjogba, f ő l e g a n á s z ü n n e p é l y e k n é l.“ Különben mily fogalma van szerzőnkneka családjogról, már ezen idézet végszavaiból következtethetni. Hogyankerülnek a nászünnepélyek a családjogok categoriájába, mi megfogni nem vagyunk képesek.

Dr. Farkas Lajos.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perujitás kérdéséhez.

Lehetnek és vannak esetek, hogy a pervesztes fél a megjelenés vagy perirat beadási határidejének vétlen elmulasztása, vagy az ügyvéd hibája avagy mulasztása miatt, vagy végre uj bizonyitékok alapján a pert megujitotta, és az ujitott perben tanuk hamis vallomása avagy ellenfelének itélt és ez által hamisan letett eskü alapján ismét pervesztes lett; kérelmére a bűnvádi eljárás folyamatba tétetvén, és ellenfelére, illetőleg a tanukra a bűnösség kimondatván, ugyanazon fél a bűnvádi uton hozott jogerejü itélet alapján ismét perujitással élt. A most általa kért perujitásnak azonban a ptrs 318. §. világos intézkedésénél fogva, mivel ezen fél már egyszer perujitással élt, helyt adni nem lehet.

A törvény ez intézkedése, igénytelen nézetem szerint, nemcsak nem indokolható, hanem, mert a jog győzelmét lehetetlenné teszi, nagyon hibás is. Tisztán áll, hogy a perek huzavonásának határt szabni, és a perujitási orvoslatot is a visszaélések meggátlása végett csakis bizonyos korlátok közt lehet megengedni; de a czélt, mely végett a perujitás orvoslata alkottatott, szem elől téveszteni és annak elérését lehetetlenné tenni nem szabad. Ezen perorvoslatnak nincs egyéb czélja, mint hogy az anyagi jog az alaki jog ellenében győzelemre juttassék; már pedig a törvény hivatkozott intézkedése az anyagi jog győzelmét épen lehetetlenné teszi.

Előbbi törvényes gyakorlatunk szerint az eskü által eldöntött perekben nem volt ugyan egyáltalában megengedve a

perujitás, de mivel a megengedett esetekben perujitással (novum simplex) élt fél, a pert cum gratia ismét megujithatta: nem állt semmi utjában, hogy mihelyt a hamisan vallott tanuk bűnvádi uton bűnösöknek lettek kimondva, az e végett vesztes fél a birói parancsot kieszközölje és a pert cum gratia ismét megujithassa. Régi törvénykezésünk előnyösebb volt tehát az anyagi jog érvényre emelésére a mostaninál.

A nálunk érvényben volt osztrák p. rendtartás abban, hogy valaki az előbbi állapotba helyezést (Wiedereinsetzung), mely a perujitás és igazolás intézményeit pótolta, ismételten kérhesse, korlátot nem tett, csak a visszaéléseket torolta meg.

A p. t. rendtartás módositására vonatkozó törvényjavaslat 94. §-a némi módositást tartalmaz ugyan a perujitás tekintetében, de perrendtartásunk azon rendelkezését. mely szerint a fél csak egyszer élhet perujitással, meg nem szünteti.

Valóban kivánatos, hogy törvényhozásunk e tekintetben máskép intézkedjék.

Azon félnek, ki a megjelenés elmulasztása, vagy ügyvéd hibája avagy mulasztása miatt, vagy uj bizonyitékok alapján a pert már megujitotta, nem kell, sőt nem szabad megengedni, hogy a pert ismét ujithassa, mert mindenkinek hatalmában áll, hogy az ujitott perben kellő képviseltetéséről, a mulasztások elháritásáról és bizonyitékainak felhasználása iránt gondoskodjék; ha nem gondoskodott erről, ám viselje következményeit és ne zaklassa tovább ellenfelét. Szükséges ellenben, hogy az esetben, ha az ellenfél az ujitott perben hamis esküt tett, vagy a tanuk hamisan vallottak s a bűnösség bűnvádi uton kimondatik, a perujitás ismétlése ugyanazon félnek is megengedtessék, mivel nem áll hatalmában senkinek megakadályozni azt, hogy az ujitott perben itélt esküt ellenfele ne tegye le, vagy az ujabban felhivott tanuk hamis vallomást ne tegyenek; épen azért az osztó igazsággal sem egyeztethető össze, hogy ellenfele vagy a tanuk bűne végett bárki lakoljon és csupán azért, mert a pert már egyszer megujitotta, jogaitól megfosztassék.

Rudnay István,
k. it. táblai biró.

Néhány szó a részvénytársulatok alapszabályainak hiányos átvizsgálásáról.

A visszaéléseknek alig nyilik nagyobb terük, mint a magánokiratok megsemmisitése körüli eljárásnál.

És ép azért mindig éber figyelemmel kisértem a hazai bíróságok által a megsemmisitési eljárás körül követett elveket. — A pprts 530. §-a kimeritően intézkedik ugyan oly elveszett okiratok megsemmisitéséről, melyek az abban érdekelt személyeknél fogva általában magánjelleggel birnak, de nem szabályozza különösen azon eljárást, mely oly okiratok körül követendő, a melyek ha nem is közokiratok, mégis az abban érdekelt személyeknél fogva némi tekintetben közokirati minőséggel birnak. Ilyenek például mindazon okiratok, melyekben jogi, vagy u. n. collectiv személyek vannak érdekelve. Igy a kormány által engedélyezett takarékpénztárak, földhitelintézetek, biztositó társaságok vagy bankok.

Mindezek a kormány által helybenhagyott alapszabályokkal birnak, a melyekben szól egy §. rendszerint arról is, hogy hány napi határidő alatt tekinthetők megsemmisitettnek oly okiratok, melyekben az intézet akár mint jogositott, akár mint kötelezett fél jelentkezik.

Ezen collectiv személyek alapszabályaiban előforduló §. azonban a hirdetményi határidő tartamára nézve ritkán egyezik meg a pprts 530. §-ában meghatározott egy évi hirdetményi határidővel, hanem legtöbb esetben — mint ez p. o. az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár alapszabályaiban is meg van határozva — kevesebb idővel is beéri.

Mi sem természetesebb tehát, hogy a biró egy oly kérelem folytán, melyben a fél hivatkozva a mellékelt és kormányilag helybenhagyott alapszabályok illető §-ra — az elveszett okirat leendő megsemmisitése végett hirdetményileg egy évnél rövidebb határidőt kér kitüzetni, — különös helyzetbe jön. Mert egyrészt szem előtt kellene tartania a pprts illető szabványait, másrészt azonban az intézet alapszabályait sem hagyhatja figyelmen kivül, miután azok jóváhagyó záradékkal vannak ellátva, s ha ezekkel ellenkező végzést hoz, mintegy tekintélyét rontja a kormányi jóváhagyásnak.

Igy történik azután, hogy hazai törvényszékeink hol az egyik, hol a másik elvet tartván szemelőtt, az elveszett okiratok megsemmisitésére vonatkozó hirdetményi határidőt itt egy évre, ott pedig egy évnél rövidebbre szabják.

Hogy ezt a gyakorlatomban előfordult példával is felvilágositsam, két esetet hozok fel.

Az egyikben H. S., ki az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztárnál zálogba tett földtehermentesitési kötvényeiről szóló ellenőrzési szelvényét elveszitette, folyamodott a b . . . i kir. törvényszékhez, hogy tekintettel a mellékelt alapszabályok illető §-ára, oly hirdetményt bocsásson ki, melyben az elveszett okirat netaláni birtokosa felszólittatik, hogy a kérdéses okiratot, vagy ahoz való igényét a hirdetménynek a hirlapban első megjelenése napjától számitandó h á r o m h ó alatt jelentse be, különben az okirat semmisnek fog nyilvánittatni.

A b . . . i kir. törvényszék ezen kérelemnek, tekintettel a bemutatott alapszabályok illető §-ra, helyt adott.

A második esetben S. G. székes-fehérvári lakos, ki az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztárnál betett 350 frtról szóló s nevére kiállitott x. y. számu betéti takarékpénztári könyvecskéjét elveszitette, hasonló kérelemmel fordult a sz . . . . . i kir. törvényszékhez, kérelmének azon részével azonban, melyben a hirdetményi határidőt három hóra kérte tétetni, azon indokolással lett elutasitva: mert miután a pprts 530. §-a a magánokiratok megsemmisitésére nézve határozottan egy évi határidőt rendel kitüzetni, a bemutatott társulati alapszabályok illető §-a mint olyan, mely a pprts hivatkozott §-ával ellenkezik, zsinórmértékül nem szolgálhat.

Ime két teljesen analog ügyben két egészen különböző végzés. Az a kérdés tehát, melyik végzés hozatott hibásan, s miben keresendő ezen ellenkező felfogásnak alapoka?

Nézetem szerint nem a b . . . i, — hanem az sz . . . . . i kir. törvényszék járt el helyesen, mert valamely társulat alapszabályai — legyenek azok most a helybenhagyó záradékkal ellátva vagy sem — a törvény némely intézkedései alól csak akkor állapithatnak meg kivételt, ha ezen alapszabályok az illető törvény keletkezése után törvénybe igtatvák, mint p. o. a magyar földhitelintézet alapszabályai.

Itt azonban egyuttal más kérdés merül fel, t. i. az, hogy mért hagyatnak tehát helyben oly alapszabályok, melyek habár részben is a fennálló törvényekkel ellenkeznek? én azt hiszem, hogy annak, hogy minden társulatnak keletkezésekor már kötelességévé van téve alapszabályait az illető miniszteriumnak jóváhagyás végett felterjeszteni, nem lehet más czélja, mint az, hogy ezen alapszabályok az illető helyen figyelemmel megvizsgáltassanak, s azokban mindaz, mi a fennálló törvényekkel netán ellenkezik, a kormány felügyeleti jogánál fogva, módosittassék. Nagyon kivánatos volna tehát, ha jövőre a kereskedelmi ministerium jóváhagyása alá terjesztett alapszabályok ott több jogi figyelemmel vizsgáltatnának át.

Budapest, 1875. mártius 15-én.

Grulich József,
ügyvéd.

A képviselőházból.

Ou est Lambert?

H o r v á t B. nem jelent meg a házban. Ő csak a tegnapi pártértekezletben szólalt fel s ott meggyőződvén a küzdelem sikertelenségéről — mint eszélyes ember — nem vállalkozott a tarthatlan positio védelmére. Mi azonban azok nevében, kik egykor a szent meggyőződés hevével küzdöttek az ő zászlója alatt, — bűnül róvjuk fel neki, hogy csak győzni tudott, de elesni nem akart a csatatéren.

Sajnáljuk ezt annál inkább, mert ennek következtében az „uj szervezés“ körüli harc nem vivatott eszmékkel és igy a vita elvi jelentősége teljesen ellapályosodott. Az igazságügyminiszter beszéde sem emelkedett programmszerü magaslatra, noha mi és velünk az összes napisajtó az uj szervezés keresztülvitelétől csak az esetben várt némi üdvös eredményt, ha az már megállapitott igazságügyi politika keretében összhangzatos tervszerüséggel hajtatik végre. Az igazságügyminiszter ur azonban csak a nagyobb törvényszékeknél eszközölhető célszerübb munkafelosztás érvét hangoztatá és a jövő jogalkotás köréből csupán a jbiróságok hatáskörének szélesbitésére nyujtott kilátást. Tudvalevőleg azonban a perrendtartás

novelláris javitását is elodázta a jelen kormány és igy jó távol állunk még ennek valósitásától is.

Valóban megfoghatatlan tehát előttünk, miért szükséges az erre fektetettmeghatalmazás, az ennek alapul szolgáló perrendtartási módositás foganatositása nélkül? Csodáljuk, hogy ezen nem épen theoretikus ellenvetés nem emeltetett a házban. Hiszen képtelenség e feladatnak öszhangzatos megoldását egymástól elválasztani. A 40 törvszék megszüntetésével nem fog egyuttal azoknak ügyköre elenyészni. Fejetlenségnek tartjuk a bíróságok és birák létszámát apasztani és csak azután az ügyek mikénti elintézéséről gondoskodni. Mostani perrendtartásunk keretében ez lesz a harmadik birósági szervezet, mely hogy tul fogja élni a perrendtartás módositását, — alig hiszszük. Tisza Kálmán belügyminiszter ugyanis nem annyira félénk mint Perczel B. és igy az igazságügyminiszter rovására kijelentette: hogy a birósági ügykör részben ismét közigazgatási hatóságokra fog ruháztatni. Nem bocsátkozott ugyan e kijelentésének indokolásába, de azért tudjuk, hogy az orthodox megyei politikusok elégedetlensége főleg abban rejlik: hogy bi-ró i hatalom gyakorlása nélkül a közigazgatási közegek alig birnak tekintélylyel, valamint nem kis szálka ezek szemében, hogy a független biróságok szerintük „államot képeznek az államban".

No de egyelőre a vita nem emelkedett ez elvi jelentőségre, — mindazonáltal immár a kormány részéről jelezve lett az igazságügyi politikának ujabb irányzata, mely hogy lényeges, sőt gyökeres változást foglal magában, — eléggé világos, és ezért kétséget sem szenved, hogy az „uj szervezés" csak ujabb provisoriumot jelent, anélkül hogy a kormány a perrendtartás mikénti módositása és a végleges birói szervezés iránt már tisztában volna.

Némi megnyugvásunkra szolgált, hogy a bel- és igazságminiszter urak nem az epuratio szükségére helyezték a fősúlyt, mint ezt Csemegi államtitkár ur kevés tapintattal tevé, hangsulyozván, hogy a birói függetlenséget nem lehet öncélnak tekinteni, a mit ép oly kevéssé fog valaki állitani, mint azt, hogy a kormány önkény-uralomra törekszik a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvény hatályának felfüggesztésével. Tény az, hogy e törvény hatályának felfüggesztésével a birói függetlenség nem módositva, hanem lerombolva lett és ép ezért roszul illett az államtitkár szerepléséhez a biróságok elleni kiméletlen kifakadás.

Ennél nemcsak ildomosabb, hanem velősebb is volt az előadónak Horánszky-nak azon utalása: hogy más államokban a birói függetlenséget szentesitő alaptörvényt megelőzte a szilárd alapra fektetett birói szervezés, — mig nálunk ez megforditva történt, — de ugy látszik a nélkül, hogy okulnánk, mert merészen folytatjuk a tervnélküli törvényhozást. *Dr. Dárdai Sándor.*

Különfélék.

A temesvári ügyvédi kamara választmánya a f. évi februárius hó 14-én tartott ülésében, kamaránk hivatalos közlönyéül a „Jogtudományi Közlöny"-t választván, és e választást a f. hó 11-én tartott rendkivüli közgyülés is helyesléssel jóváhagyván, erről van szerencsénk t. szerkesztő urat azon megkereséssel ezennel értesiteni, miszerint választásunk el vagy el nem fogadása iránt bennünket viszont értesiteni sziveskedjék. Temesvárott 1875. aprilis 14-én. Sulyok Mór s. k. elnök, Rózsa Imre s. k. titkár.

Köszönttel fogadjuk a megtisztelő választást, melynek részünkről az eddig is tanusitott buzgó törekvésünkkel megfelelni igyekezendünk. Szerk.

Ökröss Bálint egykor volt t. szerkesztőtársunk, hozzánk intézett levélben „a magyar közjegyzői törvény"-ről irt munkájának lapunk 14-ik számában közlött birálatra vonatkozólag kijelenti: hogy id. munkája nem kiván commentárnak tekintetni, hanem a törvényjavaslathoz általa irt indokolásnak teljesebb kifejtésével vélt a hazai jogirodalomnak hasznos szolgálatot tenni.

Az ügyvédi kamarákból. A budapesti ügyvédi kamara választmányának mult heti üléseiben 53 ügyvéd igazoltatott ugy, hogy ma már 621 tagot számit a kamara, fel nem vétetett 3 ügyvéd, függőban maradt 16 ügyvédnek felvétele; ügyvédjelölt 154 vétetett fel, pótlásra utasitott 14, függőben van 9-nek felvétele, 1 visszautasittatott; vizsga iránti folyamondvány 9 terjesztetett fel az ügyvédvizsgáló bizottsághoz, illetéktelenség miatt visszautasittatott 2. — A választmány mint fegyelmi bíróság 7 panaszt adott ki panaszlottaknak igazoló nyilatkozatra, 4 panasz, illetéktelenség miatt visszautasittatott, 2 függőben maradt.

A győri ügyvédi kamara választmánya eddig összesen 146 ügyvédet igazolt, kettőtől pedig a felvétel megtagadtatott, kik is eziránti felebbezéseiket benyujtották, melyek a legfőbb itélőszékhez terjesztettek fel. A kamarához eddig 20 ügyvédjelölt folyamodott; ezek közül 19 felvétetett, egyiktől pedig a felvétel egyelőre megtagadtatott. A kamarai választmány egyelőre átvette a győri volt ügyvédegylet volt helyiségeit, a hivatalos pecséteket elkészitette, a választási jegyzőkönyvet a miniszteriumhoz felterjesztette, megalakulását a kamara terén levő kir. törvényszékeknél notificálta, az irodát berendezte és felszerelte; 19 ügyvédet, kik okirataikat vagy hitelesitett másolatban, vagy a váltó-ügyvédi diplomát adták be, a diplomák eredetibeni, és a közügyvédi diploma eredetibeni beadására utasitotta, — a felvételt tanusitó határozatot az egyes felekkel végzés alakjában közölte, s a határozat rövid kivonatát a diplomára is feljegyezte, — több miniszteri rendeletet s különösen a fegyelmi eljárásra vonatkozó min. rendeletet elintézet, — a kamarai tagok névjegyzékének kinyomatását elrendelte, mely a kamara területén levő kir. törvényszékeknek a győri kir. ügyészségnek, az összes ügyv. kamaráknak, a győri ügyv. kamara tagjainak megküldendő lesz, ugy az igazságügyminiszteriumhoz is jelentés mellett felterjesztetik. Az ügyrendtartást tárgyalta, elfogadta, mely most 17 példányban lithograpiroztatván, az összes választmány által tárgyalás alá vétetik, s ez által elfogadtatván, kellő számu példányban kinyomatik; s a közgyülés által végleg megállapitatván a miniszteriumhoz felterjesztetik. Végre titkár bemutatott egy tervezetet az ügyvédek könyvei mikénti vezetése iránt, mely a közgyülés elé fog terjesztetni. A költségvetés iránt a választmány a közgyüléshez jelentést fog beterjeszteni.

TÖRVÉNYJAVASLAT

Az örökség és hagyomány birtokba vételéről és az azzal kapcsolatos jogviszonyokról.

(3. közlemény.)

80. §.

Az örökhagyónak az örökség fölosztása iránti tilalma.

Az örökhagyónak valamely örökség fölosztását tiltó intézkedése csak a haláltól számitott tiz évre bir hatálylyal.

Ezen határidő lejárta után a tilalom csak azon vagyonok állagára nézve hatályos, melyeket az örököstársak az örökhagyó intézkedése szerint egy vagy több várományosnak osztatlanul tartoznak kiszolgálni.

81. §.

Osztályos egyezség.

Az örökhagyónak az örökségi osztályra vonatkozó intézkedése a mennyiben a szükségörökösök köteles részeit nem sérti, az örökösöket kötelezi.

Az osztály tekintetében az örököstársak szabadon egyezkedhetnek; a gyámok, gondnokok és a jogi személyek törvényes képviselői azonban osztályos egyezséget csak a gyám- és gondnoki hatóság, illetőleg a jogi személy jóváhagyásával köthetnek.

*

Ha csak egyetlen örökös kivánja is, az osztálynak bíróság közbejöttével kell megtörténni.

82. §.

Ingatlanok és telekkönyvi bejegyzés tárgyát képező jogok megosztása harmadik személyek irányában csak azon időponttól bir joghatályylyal, a melyben az osztályos egyezség vagy az osztály tárgyában hozott birói határozat bejegyzés végett a telekkönyvi bírósághoz bemutattatik.

83. §.

A követelések és tartozások fölosztása.

A követelések és tartozások az örökrészek arányában megosztottaknak tekintendők, de az örökösöknek jogában áll a követeléseket és tartozásokat az örökösödési hányadtól különböző részekben megosztani vagy egyes követeléseket az örökösök közül egynek vagy többnek osztályrészbe adni, s az iránt megegyezni, hogy egyes adósságok kifizetését egy vagy több örököstárs vállalja magára.

84. §.

Azon okiratok, a melyek több örököstárs osztályrészeiül jutott dolgokat és jogokat tárgyaznak, közösek maradnak.

Ezen okiratok eredetiei az érdekeltek közül annak, a kinek az osztály szerint legnagyobb osztályrész jutott, az osztályrészek egyenlősége esetében pedig a legidősebb örököstársnak birtokában maradnak; a többi örököstársak hiteles másolatokat kapnak.

Családi viszonyokat tárgyazó s vagyonérték nélküli irományokat azon örökös, ki az örökhagyóval legközelebbi rokonságban van, egyenlő rokonsági fokon levők közül pedig a legidősebb örökös veszi birtokába.

85. §.

Az örökösök szavatossága.

Az örökösök az osztály utján kapott dolgokért egymásnak kölcsönösen szavatossággal tartoznak. Az ezen szavatosságból folyó kártéritésnek az osztályrész elvitatása esetében az osztálykori érték, hibák és hiányok esetében pedig az osztálykor fölvett és azon érték közötti különbözet szolgál alapul, melyet föl kellett volna venni, ha a hiba vagy hiány az osztálykor tudva lett volna.

Ezen kártéritési kötelezettség valamennyi osztályos örökös, s ha ezek közül egy vagy többen fizetésképtelenné váltak, a többbieket örökrészeik arányában terheli.

Valamely örököstárs osztályrészébe jutott követelésnek valódiságáért és behajthatóságáért a többi örököstársak ugyanezen módon felelősek.

86. §.

A szavatosságról való általános lemondás nem bir hatályylyal.

Az örököstársak közötti szavatossági igény valamely dolog elvitatása esetében innét számitott öt év alatt, hibák és hiányok esetében az átvételtől számitott egy év alatt, a követelés behajthatlanságán alapuló kártéritési követelés lejártától számitott három év alatt évül el. A lejárat számitásánál a fölmondástól függő követelések azon időben tekintendők lejártaknak, melyben a lejárat bekövetkezendett, ha az örökös a neki jutott követelést mihelyt erre jogositva volt, fölmondotta volna.

II. Rész.

Eljárási szabályok.

Első czim.

Örökösödési eljárás.

87. §.

Az örökség megnyiltáról mindig jelentést kell tenni a hagyatéki bíróságnak.

Ha az örökség halál miatt nyilt meg, azon község, melynek területén a haláleset történt, köteles a halált követő három nap alatt a jelentést a hagyatéki bírósághoz, vagy ha kétséges, melyik bíróság legyen az illetékes hagyatéki bíróság, a község járásbíróságához beküldeni.

Ha az örökösök között oly személyek is vannak, kik a teljeskor hiánya, elmebeli fogyatkozás, vagy távollét miatt jogaikra föl nem ügyelhetnek, a község a halálesetet az árvaszéknek is tartozik bejelenteni. Az árvaszék, ha az ily személyek már különben is atyai, gyámi vagy gondnoki hatalom alatt nem állanak, azok részére gyámot vagy gondnokot rendel, s erről a hagyatéki bíróságot értesiti.

Ha az örökség holtá nyilvánitás miatt nyilt meg, azon bíróság köteles jelentést tenni a hagyatéki bíróságnak, mely a holttá nyilvánitás iránt első fokon határozott.

88. §.

Haláleset fölvétele.

A község a halálesetet az ennek fölvételére közigazgatási uton előszabandó s a község által a halálesetek fölvételére kirendelt közegek által betöltendő minta átküldésével jelenti be. A haláleset fölvételéhez tartozik azon körülmények kinyomozása, melyekből az örökség megnyiltának idejét, az örökösök neveit életkorát, tartozkodási helyét, netaláni elmebeli fogyatkozását, s az illetékes hagyatéki bíróságot kitudni lehet.

89. §.

Ha az örökhagyó Magyazország területén kivül halt meg, az örökösök maguk kötelesek a halálesetet és a 88. §-ban érintett körülményeket a hagyatéki bíróságnak bejelentoni, de csak akkor, ha az örökhagyó magyarországi alattvaló volt, vagy Magyarországon ingatlan vagyont hagyott hátra.

A 88. §-ban érintett körülményeket azon esetben is tartoznak az örökösök bejelenteni, ha az örökség holttá nyilvánitás miatt nyilt meg.

90. §.

A hagyaték ideiglenes biztositása.

A haláleset fölvételére kirendelt községi közegek hivatalból tartoznak azon esetben, ha az örökhagyónak halála helyén sem hátrahagyott házastársa, sem önjogon gyermeke, sem más közelebbi rokona nincs, a kiknek kezeinél felügyelet alatt a hagyatéki javakat hagyni lehetne, vagy ha az örökösök között oly személyek vannak, kik jogaikra föl nem ügyelhetnek s ezek törvényes képviseletéről gondoskodva nincs, addig is, mig a hagyatéki bíróság intézkedhetik, a hagyatékot zár alá venni, lepecsételni és megbizható gondnok felügyelete alá adni, egyszers mind ezen intézkedést a haláleset fölvételében megjegyezni. — Ezen eseteken kivül csak az örökösök vagy szükségörökösök, és az örökhagyó hitelezői kérelmére van helye a hagyaték biztositása iránti fölebbi intézkedéseknek; azonban a hitelezők kérelmére egyedül azon esetben, ha követeléseik veszélyben forgását valószinüségig igazolják és a hagyaték, zár alá vétele biztositásukra szükséges. — A hitelezők kérelmére foganatositott ideiglenes biztositás az örökösök kérelmére azonnal föloldandó, ha a hitelezők a haláleset bejelentésétől számitott egy hónap alatt a hagyaték leltározását nem kérték.

91. §.

Hagyatéki bíróság.

Mint hagyatéki bíróság szabály szerint azon járásbíróság van hivatva eljárni, melynek területén az örökhagyó utolsó rendes lakását tartotta.

Ha az örökhagyó Magyarország területén kivül lakott, vagy ha utolsó rendes lakását nem lehet kinyomozni: azon járásbíróság lesz illetékes, melynek területén a hagyatéki vagyonnak nagyobb része létez.

Ha kétséges: több járásbíróság között melyik legyen illetékes, azon járásbíróság tartozik mint hagyatéki bíróság eljárni, melyhez legelőbb érkezett a jelentés az örökség megnyiltáról; ha a hagyatékhoz hitbizományi javak tartoznak, azon törvényszék jár el mint hagyatéki bíróság, mely a hitbizományi hatóságot gyakorolja.

Az illetőségi összeütközés elintézése a semmitőszék hatásköréhez tartozik.

(Folyt. következik.)

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 17. sz. Budapest, 1875. apr. 28.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A büntetőtörvényjavaslat VIII. fejezete. Dr. Schnirer Aladár, egyetemi tanár urtól. — A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnirer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Jogirodalom. Dr. Farkas Lajos, egyetemi tanár urtól. — Törvénykezési szemle. A fél esküje a polgári perben jelenleg és jövőben. Németh Péter urtól. — Törvényjavaslat az örökség és hagyomány birtokba vételéről és az azzal kapcsolatos jogviszonyokról.

A büntetőtörvényjavaslat VIII-ik fejezete.

A bűnhalmazat.

A bünhalmazat tanát nem rég egy iró az ókori Labyrinthoz hasonlitá; — meg kell vallani: e hasonlat találó, mert a miként Theseus a krétai csodaépület tekervényeiben csak Ariadnenyujtotta fonal segitségével tudott tájékozni s rátalálni ismét azon pontra, a honnét elindult, ugy fogunk mi is a bünhalmazat bonyodalmas tanában csak akkép eligazodni, ha hiven tartjuk szem előtt azon alapigazságot, mely e tan sarkpontját képezi, melyből annak minden részletei logikai következetességgel folyományoznak.

Alapigazság gyanánt pedig azt kell ismernünk, hogy azon körülmény: miként valamely személy több bünös tette együttesen kerül fenyiték alá, a tettes bünösségét semmikép sem alterálhatja, minélfogva a bünhalmazatot nem lehet sem sulyositó, sem pedig enyhitő oknak tekinteni. — Mi a bünhalmazat esetében különös megfontolást igényel, ez a büntetés mikénti alkalmazása; a viszony természete megkivánja, hogy a biró a büntetést sajátlagos módozat szerint szabja ki, nehogy a bünös szigorubban sujtassék mint a mikép azt többszöri bünözése által megérdemelte; s azért nem lehet szó arról, hogy a büntetések egyszerüen összeadva, egyidejüleg vagy egyfolytatában végrehajtsanak, mert a fenyitékek ily hatalmazása folytán a bennök foglalt rosz aránytalanul fokoztatnék. Ez az egyedül döntő nézpont, melyhez hiven kell ragaszkodni, ha a bünhalmazat körében felmrülő controvers kérdéseket sikeresen akarjuk megoldani. Sajnos, hogy a tudományban, valamint a törvényhozásban ezen egyszerü igazságot gyakran szem elől tévesztették, idegenszerü tekintetek belevegyitése áltas nagy bonyodalmat idézvén elő a bünhalmazat tanában. E fogalomzavarnak tulajdonitandó mindenekelőtt azon feltünő eltérés, mely már a bünhalmazat lényegének s feltéteményeinek meghatározásában mutatkozik.

Ha az imént jelzett álláspontho hiven akarunk ragaszkodni, akkor a bünhalmazat fogalmát ki kell terjeszteni mindazon esetekre, a melyekben ugyanegy személy több büntette együttesen vonandó fenyiték alá, ez azonban nincs általán elismerve, sőt ellenkezőleg azt tapasztaljuk, hogy a bünhalmazat fogalmát rendszerint kelletlenül szük határok közé szoritják, — igy tartotta a régibb doctrina a bünhalmazatot csak akkor létezőnek, ha valamely bünösnek több büntette ugyanazon eljárás és elitélés tárgyát képezi.[1]

Hogy az eljárás és itélet egysége jelen kérdésben nem a döntő mozzanat, azt ma már átlátja mindenki, s valóban — ha a bünhalmazat megemlitése csak azért szükséges, mert a büntetést ez esetre különös elvek szerint kell alkalmazni, nehogy az hatásában a kiérdemeltnél sulyosabbá váljék, — akkor csakugyan lehetetlen átlátni, miért találjon a fenyitő igazság e követelménye csak azon esetben kielégitést, midőn több bünös tett véletlenül ugyanazon egy bünvádi eljárásban egybefoglaltatik, és mért nem akkor is, midőn több bünös tett iránt több külön eljárás tétetett folyamatba?

Legujabban a bünhalmazat imént emlitett megszoritó feltételét elejtették ugyan, de a dolog lényegét teljes fogalmi tisztaságában még most sem ismerik fel. A jelenleg uralkodó felfogás szerint a bünhalmazat fogalmához megkivántatik, hogy „valamely személy több bünös tette oly időben legyen elkövetve, midőn azok egyikesem került még elitélés alá.“[1]

E megszoritás indokolását némelyek abban látják: „hogy az el nem itélt tettes mintegy felbátoritást talál azon tényben, hogy a törvény által nem éretett el, — ez minden esetben kevésbé bünös, mint az, ki már elitéltetett, a kire nézve tehát nem csupán a törvénynek, hanem a bíróság nyilatkozatának is féket kellett volna képezni.“[2]

A most idézett szavakban félre nem érthető kifejezését találjuk azon téves felfogásnak, mely ellentétben a fent mondottakkal a bünhalmazatot enyhitő körülménynek tekinti s ennélfogva a büntetés mérsékeltebb kiszabását csak épen ott kivánja alkalmazni, hol a tettes oly időben bünözött ismételten, midőn még egy büntette miatt sem volt elitélve; ellenkező esetben a büntetések együttesen s egész kiterjedésökben volnának végrehajtandók, minek következtében a büntettek ilynemü összetalálkozása a büntetést tetemesen sulyositó körülménynyé válnék. — E felfogásnak tévesvolta első pillanatra szembeötlő, mert — ha az ujabb időben maga a visszaesésnek sulyositó hatása alaposan kétségbe helyeztetett, oly annyira, hogy a legujabb codificationális munkálatok (a német bird. b. törvény s a hazai törv. javaslat) a visszaesést általános sulyositó körülményül többé el nem ismerik, ugy valóban nagy következetlenség volna sulyositó hatást tulajdonitani azon körülménynek, hogy a bünös egy büntett miatt el-

[1] Ily értelemben fogja fel a bünhalmazat lényegét Abegg (Lehrb. 241. l.), Henke (Handb. I. 610. l.) és Haeberlin (Grundsätze I. 155. l.)

[1] L. többek között Berner (Lehrb. 270. l.)

[2] Igy igazolják e megszoritó feltételt hazai javaslatunk motivumai 321. l.

itéltetvén — utóbb ismét — de talán egészen másnemü büntettet követett el. — Kétségtelenül helyesebb ez oknál fogva azon felfogás, mely a bünhalmazat lételét csupán azon egy feltéthez köti: „hogy a több büntett után kiérdemelt büntetés-kiállás, elévülés vagy megkegyelmezés által még el nem enyészett legyen.“ [1]

Ezen elmélet az imént jelzett álláspontnak legjobban látszik megfelelni, mert a bünhalmazatot a lehető legszélesebb basisra alapitván, kiterjeszti körét mindazon esetekre, melyek a biró részéről különös figyelembe vételt igényelnek. — De egy nehézség itt is támadt; — meglehet ugyanis, hogy a bünös közvetlenül az egyik büntetés kiállása után valamely később felmerült vagy utóbb elkövetett büntett miatt ujra kerülne fenyiték alá; nincs kétség, hogy azon ok, mely az eddig emlitett esetekben a büntetések kölcsönös mérséklését követeli, itt is fennforog; de nehézséget okoz az elvnek alkalmazása ilyféle esetekre. Ha a viszony ugy alakul, hogy az ujabban kiszabott büntetés közvetlenül az előbbinek kiáltása után volna végrehajtandó, akkor a következetesség megkivánja, hogy a biró az ujabb büntetés kiszabásánál az előbbire legyen tekintettel, tehát a kiszabandó büntetést eszerint némileg mérsékelje; [2] de mikép járjon el a biró azon esetben, ha az előbbi büntetés kiállása s az ujabban kiszabottnak végrehajtása közé egy vagy több napi időköz esik?

Nagyon fontos itt azon kérdés, vajjon a már kiállott büntetés hatása terjeszkedik-e olyannyira, hogy ez által a még kiállandó ujabb büntetés sulya tetemesen fokoztatnék? És ha igen, meddig terjed a büntetések egybefolyásának ezen sulyositó hatása; mennyi időnek kell a két büntetés közé esnie, hogy e sulyositó hatás elenyészszék? E kérdések minden emberi számitáson kivül esnek, miért is biztos megoldásuk soha sem sikerülend. Ez oknál fogva nem lehet a bünhalmazat fogalmát oly széles básisra alapitani, a miként ezt a fent kifejtett elv szigoru következetessége igényelni látszik; biztosabb alapot csak ugy fogunk találni, ha visszatérve az imént emlitett meghatározásra, a bünhalmazat fogalmát csak azon esetekre szoritjuk, midőn több bünös tett által kiérdemelt büntetések kiállás, elengedés vagy elévülés folytán még el nem enyésztek.

Midőn eddiglen a jelen tanban elfoglalandó állás-

[1] Ezen álláspontot — ugy látszik, Merkel fogadja el (Holzendorff Handb. I. 577. l.) állitásai azonban e részben felette ingadozók s azért nehéz meghatározni, hogy tulajdonkép melyik nézethez csatlakozik.

[2] A bünhalmazat fogalmának ily esetekre való kiterjesztése iránt Putkamer az éjszaknémet szövetség birodalmi gyülésében külön inditványt tett, melyet következőkép indokolt: „Nach dem §. 77. soll eine Zusaztstrafe nicht zulässig sein, wenn die, wegen der einen strafbaren Handlung erkannte Strafe bereits verbüsst, verjährt oder erlassen ist. Die Motive erklären dies aus praktischen Gründen, ohne diese Gründe speziell anzugeben. Ich glaube, dass in einem Nachtragserkenntniss auch auf eine Zusatzstrafe zu erkennen sein müsste, wenn die Strafe, die auf die eine Handlung erkannt wurde, bereits verbüsst ist. Nehmen Sie z. B. den Fall an, dass Jemand zwei Diebstähle . . . gegen ein und dieselbe Person verübt, und der Bestohlene bringt bloss erst den einen Fall zur Anzeige, der Richter erkennt auf das gesetzlich niedrigste Strafmass von 8 Tagen Gefängniss, und der Bestohlene bringt jetzt erst den zweiten Diebstahl zur Anzeige, dann muss der Richter auch wegen dieses zweiten Diebstahles auf mindestens 8 Tage Gefängniss erkennen. Hätte der Bestohlene beide Fälle zu gleicher Zeit zur Anzeige gebracht, so hätte der Richter unter Umständen zusammen auf 8 oder 10 Tage erkennen können. Ich glaube der Bestohlene hat hier das Strafmass in der Hand und präjudizirt den Richter stb. — Ezen inditvány rövid tárgyalás után elvettetett. L. Stenographische Berichte über d. Verhandlung des Reichstages 1870. I. kötet. 239. l.

pontot jeleztem, áttérek törvényjavaslatunkban foglalt intézkedések birálgatására.

A javaslat 94. §-a, mely az alaki bünhalmazatot tárgyazza, elrendeli, hogy: „ha valamely cselekvény a büntetőtörvény több intézkedéseit sérti, ezek közül az alkalmazandó, mely a legsulyosabb büntetést alapitja meg“. — E részben javaslatunk teljes megegyezésben van az ujabb törvényhozásban uralkodó felfogással. Ujabb időben ugy a legislatióban, [1] mint a tudományban általános elismerést vivott ki magának azon elv, hogy az alaki bünhalmazat esetében — a cselekvény egysége miatt csak az abban foglalt legsulyosabb büntettre szabott büntetés alkalmaztassék, [2] ugy azonban, hogy a biró fel legyen jogositva a többi törvényszegéseket, mint a büntetést (a törvényes kereten belől) felemelő körülményt figyelembe venni.

Kétségtelen, hogy e jogot javaslatunk is concedálja a birónak, s e tekintetben a 94. §. teljes megnyugvással elfogadható; de van ellene más szempontból kifogásunk: az emlitett szakaszban foglalt rendelés ugyanis csak a különnemü alaki bünhalmazatot (concursus formalis heterogeneus) tartja szem előtt s azért intézkedése nem kimeritő, cserben hagyja a birót ott, hol a tettes egy cselekvény által több egynemü büntettet követett el (concursus formalis homogeneus, pl. az egyszerre kiejtett szavakkal több személynek becsületét sérti, vagy egy lövés által többeken testsértést okoz). [3]

Az anyagi bünhalmazatra vonatkozó 95. §., mely a concurentia két nemét, t. i. a bünismétlést (conc. realis homogeneus) s a különnemü büntettek összetalálkozását különbözteti meg, nézetem szerint stiláris tekintetben némi kiigazitást igényel, egyrészt mert a két eset közötti ellentét e §. szövegezésében nincs kellőkép hangsulyozva, és másrészt — mi sokkal fontosabb — mert e szövegezés mellett teljesen el van enyésztetve azon különbség, mely a bünhalmazat és a bünfolytatás (delictium continuatum) között létezik. Azért a következő módositást tartom szükségesnek: „Ha ugyanazon személy több önálló cselekvény által több különnemü büntettet vagy vétséget, — avagy ugyanazon büntettet vagy vétséget több izben követi el stb.“ E szövegezés kettős tekintetben látszik előnyösebbnek, egyrészt mert az anyagi bünhalmazat két esetét pregnánsabb kifejezésre juttatja, és másrészt mert a törvény szövege ilykép forumlázva egyuttal rá is mutat a halmazódó büncselekvények önállóságára, tehát azon lényeges kellékre, mely az anyagi bünhalmazatot a folytatólagos bünelkövetéstől megkülönbözteti.

A 95. §. még azon általános szabályt állapitja meg: miként az anyagi bünhalmazat mindkét esetében az egyes cselekvények által kiérdelt büntetések, — a mennyiben bünködés, megkegyelmezés vagy elévülés által még el nem enyésztek, — egy összbüntetésben foglaltassanak egybe, — ezen összbüntetés pedig „a legsulyosabb cselekvényre meghatározott büntetési

[1] Lásd: a würtembergi (Art. 23.), braunschweigi (§. 55.) hannoveri (Art. 205.) badeni (§. 185.) a porosz (§. 55.) s a német b. törv. 73. §-át.

[2] Ezen elv ellen ujabb időben Merkel tett etvetést: „Wäre es“ ugy mond ő, „prinzipiell begründet in Bezug auf die ideale Concurrenz mit dem Reichsstrafgesetze das Absorptionsprinzip anzuwenden, so würde es auch begründet sein dies bezüglich der Auszeichnungsgründe bei sämmtlichen Delicten eintreten zu lassen, da wir es sachlich hier mit dem Nämlichen zu thun haben (einer Handlung, welche mehrere strafrechtlich relevante Seiten oder Folgen darbietet), wie bei der idealen Concurrenz“. L. Holtzendorff I. 580. l.

[3] A rendelés ezen hiányát tapasztaljuk a német b. törvény 73-ik §-ában.

nemben állapitandó meg.“ (vagy, mint helyesebb volna a legsulyosabb büntetés nemében állapitandó meg.) Azon kérdés: vajjon a szóban forgó több szabadságbüntetés közül melyik tekintessék a legsulyosabbnak, tehát melyiknek nemében állapittassék meg az összebüntetés? a 99-ik §-ban találja megoldását; e szakasz rendelése szerint *a)* a büntettekre határozott büntetések sulyosabbak a vétségek s kihágások büntetésénél; — *b)* a büntettekre és vétségekre megállapitott büntetések közül a hosszabb tartamu tekintessék sulyosabbnak, — és *c)* az egyenlő tartamu büntetések között a 20-ik §-ban megállapitott sorrend határoz, csak hogy a börtön az államfogháznál mindenkor sulyosabb büntetésnek tekintendő. E szerint tehát az egyenlő tartamu szabadságbüntetések között a sorrend a következő: 1. fegyház, 2. börtön, 3. államfogház, 4. fogház, és 5. elzárás.

A módus, melyet a törvényjavaslat az összbüntetésnek mily nemben leendő megállapitása tekintetében követ, nézetem szerint nem csak igen egyszerü, de igazságos is. — Helyesen jegyzik meg az indokok: (328. l.) hogy e kérdésnél egyedül a büntetések absolut sulyaránya döntő nem lehet, mert gyakorlati alkalmazásban ez a büntetésnek a törvényhozó intentiójával ellenkező átváltoztatására fogna vezetni; gyakran az, mi börtönnel lenne büntetendő, fegyházzal fenyittetnék meg, igy például ha valaki oly politikai büntettet követett el melyre 5 évtől 10 évig terjedő államfogház van megállapitva, de azonkivül még más csekélyebb büntettben is vált bünössé, mely 1 évig tartó börtönt von maga után, akkor összbüntetés gyanánt a börtönbüntetés lenne megállapitandó, — ez, mert tulságos szigorra vezet, nem volna helyes. — E tekintetben tehát javaslatunk kétségtelen előnyel bir a birod. törvény felett, mely az ellenkező elvet állapitotta meg. E törvény 74 §-a értelmében ha többrendbeli szabadságbüntetések összetalálkoznak, közölük az lesz sulyositandó, mely neme szerint a legsulyosabb. „Bei Zusammentreffen ungleichartiger Freiheitsstrafen“ — mond e törvény, „tritt diese Erhöhung beider ihrer Art nach schwersten Strafe ein“; és ehez az indokolás magyarázólag még hozzá teszi: Es ist daher, wenn bei einem der zusammentreffenden Verbrechen eine Zuchthausstrafe, bei den übrigen abar Gefängnissstrafe verwirkt ist, die verwirkte Zuchthausstrafe selbst dann zu Grunde zu legen, wenn sie ihrer Dauer nach kürzer ist als die durch die übrigen Handlungen verwirkten einzelnen Gefängnissstrafen.“ A törvényhozók kétségtelenül maguk is átlátták ezen intézkedés tulságos szigoru voltát, miért is azt némileg mérsékelni kivánták: e törekvésből származott azután a 75. §. azon rendelése, miként a várfogság összetalálkozása esetében mint a büntetési nem külön alkalmaztassék, s ugyanez áll a 77. §. szerint akkor is, ha az elzárás (Haft) másféle szabadságbüntetésekkel összetalálkozik.

Mig tehát a német büntetőtörvény szabványai a büntetés alkalmazását a bünhalmazat esetére nagyon complikálttá teszik, addig hazai javaslatunk oly rendszert követ, mely nem csak egyszerüségénél fogva a gyakorlati alkalmazásban minden kétséget és nehézséget kizár, hanem azonkivül az igazságnak is jobban megfelel.

Dr. Schnirer Aladár,
egyetemi tanár.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

Biztositási ügylet.

E czim előadója dr. Matlekovits Sándor, tekintettel az értekezletnek azon határozatára, mely szerint ha lehetséges, a biztositási ügyletről szóló czimbe fölveendők azon iparrendőri szabványok, melyek a biztositási vállalatok sikeres működése czéljából előnyösöknek látszanának, — a tervezet szerzőjével és e sorok irójával együttesen megállapitott ily irányu fejezetet terjesztett az értekezlet elé.

Habár az értekezlet a biztositásra vonatkozó iparrendőri szabványokat nem tartotta szorosan véve a kereskedelmi törvény keretébe valóknak, minthogy az egyes ügyletek e törvényben csak magánjogi oldalaik szerint rendezendők, — de mivel egyrészt más ügyleteknél s különösen a közraktári ügyletnél legalább egyes irányban ily iparrendőri intézkedések már is fölvétettek; miután továbbá nálunk a biztositási ügyletre nézve az engedélyezés szokásos alakja következtében külön iparrendőri intézkedések törvényeink által eddig nem állapittattak meg, s ily intézkedések az életben mulhatatlanul szükségesek: iparrendőri intézkedéseknek fölvételét a biztositási ügyletnél czélszerünek találta.

Az előadó a javaslatba hozott iparrendőri intézkedések főelvét jelezte. Az eddigi törvények és szokások három elv szerint kezelték a biztositási ügyletet. Legtöbb államban az engedélyezés volt szokásos; ezen elvnek alkalmazása a biztositási ügyletnél époly kevéssé igazolt, mint más vállalatoknál; több amerikai államban az állami ellenőrzés elve honosodott meg, e szerint külön hivatalok állittatnak fel, melyek lépten-nyomon követik a biztositó vállalatok működését, megvizsgálhatják bármikor könyveiket s az esetben, ha az üzletben rendellenességeket tapasztalnak, azonnal közbeléphetnek, illetőleg a vállalat üzletét felfüggeszthetik; ily nagy terjedelmü jogositványnyal és felelősséggel fölruházott hivatalok az államot felelőssé teszik a magán vállalatok üzleteért, de ezen felelősség által okvetlenül igényelt ellenőrzés legtöbb esetben nem lesz lehetséges, s igy az állam csak tévedésbe hozza a benne bizó közönséget. Ezen elveken kivül sok helyütt a biztositó vállalatok állami engedélyezés és ellenőrzés alól felmentetnek és a közönségre bizatik azoknak ellenőrzése, az állam, illetőleg a törvényhozás részéről a biztositó vállalatok csak meghatározott szabályok megtartására kötelezteinek, mely szabályzatoknak legfőbb czélja: lehetővé tenni a közönség részéről a vállalat működésének ellenőrzését. Az értekezlet elé terjesztett tervezet ez utóbbi álláspontból indult ki, és ennek következő elvei el is fogadtattak:

Legelőször kimondatott ugyanis, hogy minden vállalat, mely biztositási ügyeletekkel foglalkozik, köteles a bejegyzésre nézve illetékes törvényszéknél a biztositási ügyletek minden ágára nézve külön-külön legalább százezer frtnyi tényleges biztositási alapot kimutatni, és hogy ezen alap kimutatása előtt sem a bejegyzésnek, sem az üzlet megkezdésének helye nem lehet.

Továbbá kimondatott, hogy a biztositási vállalatok a bejegyzés alkalmával azon elveket tartoznak bejelenteni, melyek szerint a befizetett alaptőke és biztositási tartalék elhelyeztetik. Ezen elvek törvényszék által közhirré tétetnek.

A vállalatnak a közzétett elvektől addig mig a szándékolt eltérés a törvényszéknél be nem jelentetett s közhirré nem tétetett, eltérnie nem szabad.

Ezen utolsó tétel kihagyása inditványoztatott ugyan, mivel ez az előbbeni pontban foglalt óvszert egészen megsemmisitené, ugyanis lehetővé tétetik, és ha a biztositott ily módon szerződésbe lépett a biztositóval, követelheti azt is, hogy a biztositó a szerződési idő alatt az általa fölállitott vagyonkezelési elveket kövesse, holott a második kikezdés az elvek bármikor leendő megváltoztatását megengedi, föltételül kikötvén csakis azt, hogy a szándékolt változás a törvényszéknél följelentessék.

Miután mindazáltal a vagyonkezelésben tényleg a körülmények által indokolt változások válnak szükségesekké, s a biztositóknak oly módon való korlátozása, melynélfogva általában az egyszer már bejelentett elveken változást nem tehetnének csak arra vezetne, hogy mindjárt kezdetben a vagyonkezelés mindennemü ágát bejelentenék s igy ezáltal a közönség semmiféle tájékozást nem nyerhetne, s mivel végül a hosszabb tartamu biztositásoknál, jelesül az életbiztositásnál a törvény maga megállapitja a biztositott érdekében kivánatos vagyonelhelyezési módot, e kikezdés is változatlanul elfogadtatott.

A nyilvánosság szempontjából még a következő elvet fogadta el az értekezlet:

Az életbiztositási vállalatok a bejegyzés alkalmával még a dijtartalék kiszámitásának elveit, az ennél alkalmazott halandósági, illetőleg élettartami táblázatokat és a számitásnál alapul vett kamatlábat bejelenteni tartoznak.

*

Ez adatok közhirré nem tétetnek ugyan, de a törvényszéknél mindenki által megtekinthetők és másolatban kivehetők.

Mindazon biztosításoknál, melyek az ezen elvektől szándékolt eltérés bejelentése előtt elvállaltattak alapul, az eredetileg bejelentettnél csekélyebb dijtartalék nem vehető.

Itt némi aggály merült fel azon intézkedés ellen, mely szerint a dijtartalék kiszámitására szükséges adatok a törvényszéknél nemcsak betekinthetők, hanem még le is másolhatók; ez adatok a biztositónak nagy költségébe kerülnek s ily intézkedés által egészen ingyen bárki is tulajdonába jöhetne ezen költséges adatoknak.

Ezen aggály azonban nem találtatott indokoltnak, miután a nyilvánosság elvének meghonositása az egyedüli alkalmas ellenőrző eszköz a biztositó vállalatok működésénél, és e részben kevesebbet nem lehet indokoltan megállapitani.

Meghatároztatott azonkivül, hogy mily módon helyezendő el az életbiztositási dijtartalék, t. i.:

1. jelzálogi kölcsönökbe a fekvőségnek nem terhelt fele értéke erejéig;

2. állampapirokba, s az állam részéről kamatbiztositást élvező vállalatok elsőbbségi papirjaiba;

3. tőzsdeileg jegyzett záloglevelekbe;

4. a vállalat életbiztositási kötvényeire adott kölcsönökbe.

Végre a nyilvánosság érdekében és szédelgő mérlegek és kimutatások kikerülése végett a bevételeknek és kiadásoknak, valamint a mérleg összeállitásánál követendő elvek határozottan szabályoztattak.

A kiadások sorában az ugynevezett „szerzési költségek" nagy szerepet játszván, az értekezlet az időre nézve, melyre ezek feloszthatók, megállapitotta: hogy kárbiztositásnál, valamint testi épségtől és egészségtől függő életbiztositásoknál a szerzési költségek törlesztése azon idő alatt eszközlendő, melyre az illető biztositás köttetett; — szorosabb értelemben vett életbiztositásoknál pedig tekintettel főleg arra, hogy kezdő vállalatok okvetlenül hosszabb időt szükségelnek ily műtéthez, s hogy nálunk a gyakorlat is a hosszabb idő mellett nyilatkozik, kimondatott, hogy a törlesztés legfeljebb 15 év alatt teljesitendő.

Miután a biztositottakra nézve nem lehet közönyös, vajjon a társulat, melynél magukat biztositották, bármikor beleegyezésük nélkül más társulattal egyesül, s ez által biztositottak sorsa felett önkényileg intézkedik, az előadó a következő uj czikknek felvételét ajánlotta:

„Két vagy több életbiztositó részvénytársaság egyesülése esetében az illető társulatoknál biztositottak az illetékes törvényszék által a szándékolt egyesülésről oly kijelentéssel értesitendők, hogy a törvényszéknél az egyesités feltételeit megtekinthetik, s kifogásaikat az ellen az értesités vételétől számitandó 15 nap alatt beadhatják."

„Ha a biztositott összeg egy tized részét képviselő biztositottak akár az egyik, akár a másik társaság részéről az egyesités ellen tiltakoznak, a törvényszék az egyesitést be nem jegyezheti."

Az inditványban kimondott megtagadási jog helyett egyrészről oly módozat ajánltatott, mely szerint az egyesülésbe nem egyező biztositottnak eddigi biztositásai után járó dijtartaléka kiszolgáltatandó. De ellenvettetett, hogy ezen módozat sok esetben igazságtalanul kárositaná a biztositottat, a mennyiben a biztositott gyakran oly kedvező feltételek mellett nem folytathatná a biztositást, ha mindjárt a kikapott dijtartalékot egészben más biztositónak át is szolgáltatná.

Az előadó részéről tett inditvány ellen különben felhozatott, hogy a biztositottak érdekét is veszélyezteti, a mennyiben sok esetben egyedül fusió által mentheti meg magát a biztositó intézet a teljes bukástól, s igy ha a biztositottak megakadályozhatják a beolvadást, lehetetlenné teszik saját érdeküket megóvását. Felhozatott, hogy ha a biztositottaknak általában nem adatik jog a társulati igazgatásba való beavatkozásra sokkal fontosabb esetekben, pl. teljes feloszlás, vagy a vagyonkezelés eseteiben, ugy nem indokolt, hogy az egyesülésnél, mely tényleg előnyükre van, ellenmondhassanak. Felhozatott, hogy ha a szerződés természetéből folyományozólag kivántatnék a mondott jog, az esetben általában minden egyes biztositottnak s nem egy meghatározott kisebbségnek állana jogában az ellenmondás. Felhozatott végül, hogy a gyakorlatban igen nehéz volna megállapitani a biztositási összeget, mely után az illető tized számitandó; és mindezeknél fogva az inditványozott czikk elhagyása javasoltatott.

Ezekre válaszoltatott: külföldi törvények, különösen a legujabb angol törvények szükségesnek találták az előfordulható szédelgések megakadályozása czéljából ez intézkedést; a biztositottak saját érdeke követeli, hogy az esetben, ha bizonyos számu érdekeltek jónak találják, ellenezhessék az egyesülést, mivel a kezelés ép ugy mint a vagyoni állapot ily egyesülés által lényegesen változik; egy meghatározott kisebbségnek kell pedig e részben jogot adni, mivel többségnek érvényre jutása az emberi természetben fekvő közönyösségnél fogva nem igen gondolható.

Szavazás alkalmával az értekezlet többsége az inditvány mellőzése mellett nyilatkozott.

Sajnos azonban, hogy ezen fontos kérdésre nézve az értekezlet megállapodásra nem juthatott és igy ez eldöntetlenül maradt.

Áttérve a biztositás jogi oldalára, az értekezlet a 496. cz. azon intézkedését tárgyalta, mely szerint a biztositás érvénytelen lett volna, ha az valamely tiltott cselekvénynyel járó esemény tekintetében köttetett.

E helyett az előadó tekintettel arra, hogy a biztositási ügyletnél ezen ág ujabbi fejlődése folytán tényleg tiltott cselekvények ellen is vállalnak el biztositást, s hogy csak a biztositási szerződést megkötő személy vagy a kedvezményezett által szándékba vett tiltott cselekvény nem képezheti tárgyát a biztositásnak, következő szöveget ajánlja: — „ha az olyan vagyoni hátrány ellen köttetik, mely a kedvezményezettet egy általa vagy a biztositási ügyletet megkötő harmadik személy által elkövetendő tiltott cselekvény folytán érheti;

az ajánlott szöveg elvben helyesnek találtatott, nagyobb világosság kedveért azonban az „elkövetendő" kifejezés helyett olyféle kifejezésnek fölvétele mondatott szükségesnek, mely inkább a czélzásnak vagy a szándéknak egy jövendőben elkövetendő tiltott cselekvényre felelne meg, és e czélból a szövegező bizottság figyelme fölkéretett.

Továbbá aggály merült föl „e tiltott cselekvény" kifejezése ellen, mint melyből világosan ki nem tünnék, vajjon csak a fenyitő törvények által, vagy egyszersmind az erkölcsi törvények által tiltott cselekvények érthetők-e;

de ezen aggály eléggé indokoltnak azért nem találtatott, mivel tételes törvényekben tiltott cselekvények alatt csakis a rendőri és büntető törvények által tiltottak szoktak értetni, s ez szándékoltatik ezuttal is.

Az tervezet 499. czikkénél, mely a biztositási szerződés kellékeiről és érvényének kezdetéről szól, érdekes vita támadt.

Az eredeti szöveg ugyanis következőleg hangzott:

A biztositási ügylet érvényességéhez irásbeli szerződés szükséges.

Az irásbeli szerződéssel egyenlőnek tekintendő a biztositó által kiállitott, s a biztositottnak kézbesitett bárcza, a mennyiben ebben a szerződés kötelező ereje még más feltételhez nem köttetik.

Az első kikezdés ellen azon kifogás tétetett, hogy az irásbeliség a dolog természete s több külföldi törvények példája alapján nem szükséges a biztositási szerződés érvényességéhez, hanem elegendő a két fél akaratának találkozása és csakis a szerződés létesülésének megállapitása czéljából mondandó ki az irásbeliség.

Az értekezlet mindazáltal tekintettel arra, hogy a szerződő felek akaratának találkozása irásbeli szerződés hiányában számos esetben csak igen nehezen vagy épen nem lesz bizonyitható, s igy a biztositási ügyleteknél a vitás viszonyok nagy számban fognak szaporittatni, — hogy továbbá a biztositási ügylet minden esetre oly fontos, melynek létesülését, épugy mint ez más fontos szerződésnél hasonlókép elfogadtatott, az irásbeliség alakszerüségéhez kötni a forgalom veszélyeztetése nélkül lehet: az első kikezdést változás nélkül elfogadta.

A második kikezdésre nézve felemlittetett egyrészről, hogy egészen fölösleges, a mennyiben ugyanis az mondatik ki, hogy a bárcza vagy kötvény irásbeli szerződéssel egyenlőnek tekintetik, a mi iránt ugy is mindenki tisztában lehet; — ezzel szemben ismét felhozatott, hogy a gyakorlatban a kötvény a szokásos, s miután ezen egyoldaluan kiállitott okmány iránt mégis kétség támadhat, vajjon szerződésnek tekintendő-e, nagyobb világosság kedveért nem ártana ily intézkedés fölvétele.

Továbbá kifogás tétetett a kikezdés azon határozata ellen, mely irásbeli szerződéssel egyenlőnek mondja a kézbesitett bárczát, és pedig azért, minthogy lehetséges, hogy a kézbesitett bárczában a biztositás oly feltételekhez köttetik, melyekhez a biztositott nem kiván járulni, s igy a biztositó tet-

szésétől s egyoldalu akaratától tétetnék függővé a biztositási szerződés; ennélfogva azzal kivántatott kiegészittetni az emlitett kifejezés, hogy a kézbesitett s kifogás nélkül elfogadott bárcza tekintessék a szerződéssel egyenlőnek. Ezzel szemközt kiemeltetett, hogy a kézbesitett kötvény alatt semmi esetre nem érthető a biztositási föltételeknek a biztositottra való erőszakolása, hanem csak az akar kimondatni, hogy a bárcza kézbesitése által a biztositott a szerződést kétségkivülivé tevő okmányt nyerjen.

Ugyane tárgyat illetőleg kiemeltetett, hogy főkép azon biztosításoknál, melyek ügynökök közvetitése mellett létesülnek, a kötvény kiállitása és kézbesitése közt oly hosszu idő telhetik el, mely alatt kár érheti a biztositottat. — Minthogy e szerint a kézbesités föltételénél a biztositott nagyon is a biztositó önkényétől és sok esetben az ügynököktől is függ, a biztositottnak elküldött kötvény ajánltatott alkalmasabbnak, és pedig azért, mert ez esetben a biztositás már akkor volna érvényes, midőn azt rendeltetése számára a biztositó elküldi. Ezen inditvány ellen fölhozatott, hogy még mindig nem nyujt elég biztositékot a felekre nézve, mert az ügynöknél még mindig visszatartható a kötvény s igy az időközben bekövetkezett kár ellen a biztositott még nem tünnék biztositottnak; ennélfogva ajánltatott a porosz javaslat 330. czikke, mely szerint irásbeli szerződéssel egyenlőnek tekintendő a biztositó által kiállitott s a biztositott által elfogadott kötvény. Ezen határozmány tág kifejezései szerint a kötvény, mihelyt az az ajánlat intentióinak megfelel, a biztositott által elfogadottnak volna tekinthető. De az értekezlet ez inditványt sem találta kielégitőnek, miután a mondott értelem a határozmány szavaiból csak erőltetett magyarázat utján vehető ki, s az elfogadás inkább a kézbesitést föltételezőnek látszik. Ezek után az értekezlet elegendőnek vélte, ha a szöveg irásbeli szerződéssel egyenlőnek mondja a kiállitott kötvényt. Hogy mindazáltal a biztositott a biztositó önkényétől ne függjön a biztositási kötvény kiállitása folytán, és hogy lehetőség nyujtassék a szerződés érvényességét már azon időtől is számitani, midőn a biztositó a szerződés kötésébe való beleegyezését irásbelileg nyilványitja, a kiállitott kötvény mellett még vagylagosan az elfogadott ajánlatnak a biztositó könyveibe való feljegyzése is határoztatott.

Ezen czikk azonban a második olvasás alkalmával ujolag vétetvén tárgyalás, alá ellene felhozatott, hogy ámbár az az ügylet természetének helyes felfogásából eredt, még sem óvja meg elegendőkép a biztositást kereső fél érdekét és sok esetben a társaság önkényétől teszi függővé a kötvény erejének kezdetét. Különösen a nyári idény alatt a biztositó társaságok a legmegfeszitettebb munkásság mellett sem képesek a beérkezett bevallásokat kellő gyorsasággal elintézni és sokszor napok mulnak el, mig az el nem utasitott fél a kötvényt megkapja. Ily időszakban könnyen megtörténhetik, hogy a kötvény elküldése s a könyvekbe feljegyzése előtt kár éri a biztositást kereső félt. Ekkor azonban az ily fél semminemü igénynyel nem birna. Ezért a biztositótól teljesen független körülmények és tények kell, hogy állapitsák meg és védjék a biztositást kereső félnek érdekét. Ily tény a bevallás elküldésének ideje azon helyre, hol annak el- vagy el nem fogadása felett határoznak, az elküldés idejét a társaságtól nem függő póstának bélyege bizonyitván.

Ezekhez képest tehát ugy a biztositó, valamint a biztositott fél érdekében a kérdéses §. változatlan megtartása mellett kimondatott, hogy az elfogadott ajánlatnak a könyvekbe történt bevezetésével egyenlőnek tekintetik, ha az ajánlatlat a biztositóhoz érkezésétől számitandó 48 óra alatt vissza nem utasittatott.

Dr. Schnirer Gyula,
osztálytanácsos.

JOGIRODALOM.

Római családi jog. Irta dr. Vécsey Tamás, a budapesti kir. egyetemen a római jognak tanára stb. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1875. 346 oldal.

A 2. §. végén arról értesit szerző, hogy mielőtt a családjog tárgyalását megkezdené; a római társadalmi viszonyokat, tekintettel föleg a magányéletre, fogja nehány körvonalban ismertetni, mély meggyőződése levén, „hogy a r. családjogot történelmileg és ágazatosan csak ugy lehet sikerrel előadni, ha a római társadalmi viszonyok rajzából szemünk előtt lebeg legalább annyi, a mennyi az egyidejü állapotok, világnézletek, gondolkodásmód, uralgó közvélemény, bűn és erény mérlegeléséhez szükséges“. (7. old). Ehhez képest azután a 7—31. old. különböző feliratú §-ok, különösen: „nemi viszonyok, szórakozások, hitélet, fényűzés, kéjnők, keritők ágyasság“ alatt adatokat közöl, a mihez a 12. §. (26—31. old.) szerző „véleménye a római állapotokról“ csatlakozik.

A könyv ezen részének a 2. §. végén adott elvi indokolása ellen legkisebb kifogásom, magam is ugy gondolkozván, hogy a jog csak a társadalmi életrendért létez, ez adja meg neki azt, a minélkül megszünik lenni az ami: a positivitást. Hogy ennélfogva egyes szabványai előttünk érthetők és indokolhatók legyenek, soha sem szabad szem elől tévesztenünk azoknak tárgyát: a nép-életviszonyokat, a melyek alapján és a melyekért létesülnek. Hogyan érthetné meg valaki például a római örökösödési jognak egyik nevezetes intézményét a querela inofficiosi testamentit, mely a rómaiak végrendeleti intézményének alapdogmájával a legkirivóbb ellentétben állott, ha nem ismerné annak légkörét, a kornak társadalmi jelenségeit, melyek szerint, amint erről Plinius és Seneca tudosit, a hol a lábrakapott nőtlenség a már tekintélyt adó egyedüliséget elő nem idézé, a rágalom és hizelgés mesterileg üzött módja tépé szét az atya és gyermek közötti természeti szeretet kötelékét, ugyannyira, hogy az utóbbinak eltaszitása már a közönséges, fel sem tünő esetek közzé tartozott. (Plin. H. N. XIV., 5 Seneca, beneff. VI., 38. 3.) De határozottan roszaljuk és semmiképen indokolhatónak nem tartjuk azon részletek legnagyobb részét, melylyel szerző czéljának elérésére törekszik. Roszszaljuk pedig azért, mivel azokban egy nagy társadalomnak nem „körvonalai“, nem „világnézlete“ és „közvéleménye“, hanem csak „bűne“ van feltüntetve és ezáltal olvasóközönségünk szakavatatlan része nem tanitva, hanem félrevezetve lesz. Már pedig épen nálunk, a hol a legujabb főleg alapos német tudomány buvárlatai és eredményei a classikus ó-korra vonatkozólag oly felette kis körben ismeretesek és azok iránt még oly csekély valódi érzék tapasztalható, hibás szempontok és adatok terjesztése, hozzá olyanok részéről, kikot méltán szakavatottaknak tarthat, épen megboesáthatatlan. A ki a római magánéletről szerzőnk által nyujtott képet tekinti, önkéntelenül azon meggyőződésre jut, hogy az „örök“, az „arany város“ nem volt egyéb egy nagyszerü lupanariumnál. Már pedig ezen vélemény igaztalan volna, ellenkezne nemcsak a történeti hűséggel, hanem amint legalább a könyv 12. §-ból látszik szerzőnek saját véleményével is. Sem alkalmunk, sem kedvünk nincs a világtörténet szinteréről végkép letünt classikus római nemzet védőjéül feltolakodni. Csupán előbbi itéletünk indokolásául, ha ugyan valaki részére szükséges volna, legyen szabad Friedlaendernek egypár év alatt már negyedik kiadásban megjelent, de szerzőnk előtt megfoghatatlan módon amint látszik egészen ismeretlenül maradt, nagyszabású, minden tekintetben első rangú, remek müvére (Darstellungen aus der Sittengeschichte Roms in der Zeit von Augustus bis zum Ausgang der Antonine. Lipcse 1863.) utalhatni, mely Rómának összes szellemi és külső életét felölelve, azt az eddig ösmeretes forrásrészletek alapján még a nagy német tudományos világ előtt is szokatlan terjedelemben tünteti fel, és pedig épen annyi finom történeti és kritikai érzékkel, alapos ismerettel, mint jó izléssel és elegantiával. Kellő méltatást és valódi értékükre reducalásukat találják e műben mindazon forráshelyek, melyek szerzőnket zavarba hozták és félrevezették; s meg vagyok győződve, hogy Friedlaender helyes kiindulási pontjai épen úgy begyőzendik őt eme tévedése nagyságáról, mint amily jóravaló táplálékot nyujtandnak e remekiró megragadó képei az ő tagadhatatlan költői phantasiájának. Meg vagyok győződve, hogy a római nőkről e mű első részében a 439—561. oldalokon elolvasott jellemzések most már teljesen elfeledtetik szerzővel azt a sok „hajnalfelé izzadtan, gyanús gyürödésü ruhával, zilált hajjal, égő arczczal, lángoló fülekkel hazavetődött“ rosz pes . . . bocsánat! római feleséget, melyek képzelődését annyira felcsigázták; s nem lesz kénytelen a szép nem iránt mint látszik, rendkivüli jóindulatának annyira hatalma alá kerülni, hogy, csakhogy a tévdeteket is megmentse, nyilvánosan büntársukul valja magát: „Különben ha a nők elleni panaszokat halljuk, ne feledjük, hogy a nők a férfiakkal vagy a férfiak által vesztik el ártatlanságukat stb.“ (10. old.) Hogy egyébiránt a kéjnők, keritők, lopanarium stb.-nek minő jelentősége van a családjogra, ezt sem szerző meg nem mondja, sem magunktól kitalálni nem tudtuk. Forditsa is át e lapokat minden olvasó elolvasatlanul, mi legalább biztositjuk, hogy ezáltal csak nyerni fog mind a könyv mind az olvasó.

Az ezen „Előzmények“ után következő 13—73. §§. (32—

164. old.) a „házassági joggal" foglalkoznak. Mielőtt azonban az itt foltárt anyag egymásután való ismertetését adnók, a könnyebb haladhatás kedvéért kiemeljük itt mindjárt a 78—97. old. foglaltakat, melyeket szerző „Házassági ünnepélyességek" felirat alatt nyujt. E részt szerző épen ugy mint az előbb emlitettet ugy látjuk, nem a jogászok, hanem, mint mondani szokták, a nagyobb közönség kedvéért vette fel könyvébe. És épen ezért, hamár igy akarta, nem is lenne kifogásunk ellene, hacsak a vélt igényeket kielégitőnek tarthatnók. Azonban ismét csak azon kellemetlen helyzetben vagyunk, hogy családásunkra kell az olvasót figyelmeztetnünk. A részletek, melyeket itt szerző nyujt, minden kritika nélkül vannak reproducálva, s ugy mutatják be őt, mint azon boldogok egyikét, kiknek az ilyen dolgokban semmi scrupulusuk. De többet mondunk, e részletekből következtetve az a meggyőződésünk, hogy a mi szerzőnkből teljesen hiányzik az érzék azon ősi, nemzeti, vallásos szertartások mélyebb jelentősége iránt. Már pedig e föltétel nélkül az ily dolgoknak tárgyalása nemcsak tudományilag érdektelen időpazarlás, hanem magára az iróra nézve még azon veszélylyel is jár, hogy a müvelt olvasó előtt épen oly szellem- és izléstelennek fog feltünni, mint amilyenek azon adatok maguk mihelyt kiszakitva vannak azon egységes cultuskörből, melynek egykor szükségképi kiegészitő részeit alkották. Az előttünk fekvő könyv ezen állitásaink bevehető volta mellett bizonynyal elég hathatósan fognak szólni l. 78—86. old. Mily egészen más fogalmat kapunk ezen ősi házassági szertartásokról, hacsak a szerző által is használt Roszbach (Untersuchungen über die röm. Ehe 254. és k. old.) féle fejtegetéseket is olvassuk; egyes dolgoknak pedig, például az auspiciumoknak a rómaiak köz- és magánéletében való jelentőségéről, ha Mommsen müvét (Röm. Staatsrecht 1. k., 3. és k. old.) tanuljuk! Pedig hasonló dolgoknak tárgyalása, ha szerző munkájával a hazai tudományosságnak is szándékozott hasznára lenni csakis oly módon nevezhető czélravezetőnek. Persze, hogy itt további conditiv a több és alaposabb nyelvészeti és historiai tanulmány, melyet mint könyvünkből tanulságképen levonhatjuk a még oly élénk phantázia sem pótolhat. Semmi adattal nem támogatott részletezésekre a német tudomány ide vonatkozó vívmányait ismerő olvasó legalább is kételylyel válaszolhat. Különben ismét csak azt mondhatjuk, hogy messze vinne jelen czélunktól minden idevonatkozó további részletezés, és elégnek tartjuk, ha a már emlitett irók mellett W. A. Becker „Gallus oder römische Scenen" czimű munkájának II. részére 1—42. old. (a Rein által eszközölt 3-ik kiadás szerint, Lipcse 1863) utalunk. Végre nem tarthatjuk vissza azon megjegyzésünket, hogy itt is találkoztunk helyekkel, például a „Nász-ágy" czim alatt 84—86. old., melyekben oly dolgok mondatnak el, mikről, jobb lett volna, ha szerző a római jogászok példáját követve, mélyen hallgat vala. Igaz, hogy: naturalia non sunt turpia, de már ma mégis csak lepecsételve szokják az efféléket közleni, nehogy az azokra épen nem kiváncsi olvasó jobb izlését boszantsák. Hagyjuk az afféle „mágiscus talizmán"-féle historiákat más olvasóközönségnek.

Ezen kitérések után átmehetünk az első könyv tulajdonképeni tartalmára, a házasságjogra.

Szerző ezen könyvet két részre akarta osztani; a házassági személyjogra, mint jelöli (Első czim, 39—164. old.) és házassági vagyonjogra (Második czim, 165—292. old.). A külső beosztásról, mint már emlitettem más alkalommal szólván, mindjárt az első czim felette változatos tartalmára akarnám az olvasó figyelmét forditani.

Mielőtt szerző házassági személyjogát tárgyalná, két általánosnak szánt §-ban a római családi szerkezetről (13. §.) és a „család-alapitási kötelességről" (15. §.) akarta olvasóját tájékozni. Ami ezeknek elsejét illeti, ismét csak azt kell mondanunk, hogy ránk nézve felette tanulságos és érdekes lett volna, ha ezen § tartalma feliratának megfelelő volna; mert a római családi szerkezet lényegesen különbözött a maitól, s ismét csak annak helyesen felismert természetéből kiindulva, tárgyalhatni sikerrel az abban előforduló viszonyok szabályozását. De a tartalom ismét cserben hagyja a feliratot. Az egész amit ad, nehány többé-kevésbé találó töredékes megjegyzés egymás mellé tétele, melyekről távol sem mondhatni, hogy a dolog lényegét amint ilyen előleges tájékozást nyujtani szokott általános jellemzéstől várni megszoktuk, nagy körvonalokban bár feltüntetnék. A tartalom fragmentarius mivoltának következménye azután, hogy szerző egy oly rövid §-ban is, amilyennel dolgunk van, többször ismétel oly tételeket, melyek habár jellemzők, de csak ugy volnának érthetők, ha az egészben belső összefüggés létezne és mélyebb behatolás kiséretében volnának adva. A Mommsen-féle idézetekre pedig csak azt mondhatjuk, hogy azok találók szoktak ugyan lenni, de felette veszélyesekké válnak, ha kiszakitjuk azon mélyen átgondolt tervszerűségből és sajátságos nyelvezetből, melyek e rendkivüli szellemnek müveit, különösen római történetét jellemzik. Kétélű fegyverek azok, melyek a rájuk termett kézben mélyen bevágnak a mult szövevényes testébe, de épen oly könnyen vágják meg a velük működni nem tudó kezét is. Nem egyszer kénytelen Mommsen maga is mellékutakon járni, hogy például sajátságos s. ólásmódját megemészthetővé tegye. Igy, hogy csak szerzőnk által is idézett helyénél maradjunk, Mommsen a patricii-t „Vaterkinder"-nek fordítja (R. G. I. 63. old.) és ennek nyomán szerzőnk: „apásgyermekek"-nek (32. old.); Mommsen kitételének jellemzővoltát a magát e könyvnek nyelvezetébe és szellemébe beleélt olvasó, ha nem is tud vele egészen számolni, amint mondani szoktuk ilyenkor, inkább kiérezni fogja. De hogy ez annak második forditásánál is igy volna, részemről legalább nem mondhatom. Ezért az én nézetem az, hogy a ki Mommsennek valamely jellemző helyét akarja felhasználni, czélszerűleg csak akkor fog eljárni, ha azt szószerint és az eredeti nyelven idézi; a ki a német nyelvet nem értené, az nehezen fogja a helyet magyar nyelven is megérteni, s igy az eredeti idézés veszélyt nem okoz. Különben a családi szerkezetről majd alább fogunk még szólni.

A következő §. a 14-nek kellene lenni, de ez a tollban maradván, egy 15. §. következik, melynek felirata, mint már emlitém „Családalapitási kötelesség". Gyanitottam valamit, hogy körülbelül mit árulhat szerző e firma alatt, gyanitásom azonban legnagyobb részben alaptalan volt. Vigasztalt azonban és teljes mérvben felkölté érdeklődésemet, midőn észrevettem, hogy szerző e helyen (!) Augusztus hires házassági törvényeit fogja tárgyalni. A törvénynek ugyancsak egy része vonatkozik ide, de az ember sokszor szivesen vesz egyebet is. Várakozásomnak indoka pedig az volt, mert amint tudva van, a közönségesen ugynevezett Lex Julia et Papia Poppaeának csaknem azt mondhatni, egy egész kis önálló irodalma van, s ennek folytán annak egy ujabb fejtegetése, mind az iróra, mind az olvasóra nem kis tudományos becscsel biró dolog. Kielégité-e szerzőnk várakozásunkat? — teljességgel nem. Mivel ezen a császár által a római társadalom regeneratióját elősegiteni szándékolt nagyszabású specialis törvénynek sem tartalma, intentiója, sem pedig története kellőleg feltüntetve nincs. Későbbi irodalomtörténetét illetőleg pedig szerző elégnek tartotta egyszer a Heineccius által ahhoz irt commentár felemlitésére szoritkozni. Rá nézve tehát az ide vonatkozó jogtörténeti viták nem léteznek, s az olvasót is kielégiteni véli a törvény állitólagos fejezet feliratainak minden indokolás nélkül való felsorolásával. Egész jellemzése azon tételére redukálható, hogy „a különben jó czélzatú (?) törvény végtelen demoralisatiót (!) vont maga után" (37. old.); a „végtelen" epitheton persze még egymagában semmi is lehet. Mily más szinben fog a dolog érdeke feltünni, ha valaki Ihering-nek csak mellékes megjegyzését olvassa: Indem dies Gesetz ganz im Styl des Polizeistaates des vorigen Jahrhunderts vermögensrechtliche Belohnungen und Strafen in Anwendung brachte um auf die Eingehung von Ehen und die Fruchtbarkeit der Gatten hinzuwirken, vermehrte es damit nur das Gewicht der äusseren Zwecke und Rücksichten, die schon bis dahin sich wie ein Bleigewicht an die Familie geheftet und die sittliche Spontaneität ihrer Bewegung gelähmt hatten. Es ist hier nicht der Ort, die tiefe Unsittlichkeit (ez a törvény „jó czélzatu" a mi szerzőnk szerint; talán az ujabb törvényhozók szempontjából?) dieses Gesetzes, das selbst der Wittwe und der geschiedenen Frau nicht schonte, Greise und Greisinnen in die Ehe trieb und das Leben manches wider Willen erzeugten Kindes und manchen Ehebruch auf dem Gewissen haben mag, näher zu kennzeichnen, aber die römische Natur hätte sich völlig verläugnen müssen, wenn sie nicht bei einem so empfindlichen Eingriff allen Scharfsinn aufgeboten hätte, um dem Gesetze zu entgehen." (Geist d. r. R. III. Theil, 253, 254. old. 1865. kiad.)

Különben hozzátehetjük még, hogy a jogtörténeti oldal felette hiányos voltából következik, hogy az olvasó nehezen fog eligazodni még csak arra nézve is, ha valjon a szerző által emlitett Lex Papia Popaea, és Lex Julia et P. P. két különböző, vagy ugyanazon törvény-e? sőt még arról sem: valjon ránk maradt-e e nevezetes törvény egész tartalmilag, vagy csak a későbbi iróknál előforduló fragmentaricus idézetekből ismerjük-e? Lehet, hogy csak mert szerzőnk nem eléggé sze-

rencsés tárgyalási módja okozza, de én az ő egész előadásából azt veszem ki, hogy ő maga is mindkét irányban tévedésben van.

Az emlitett két §. után következik az első könyvnek első czime, melynek első fejezete 16—21. §§. az eljegyzésről szól (20-ik §. kétszer van irva, 44., 45. old.). Mert ezen intézménynek csak alárendeltebb jogi jelentőséget tulajdonitunk, és mert e becses lap hasábjaival is takarékoskodni akarunk, szerzőnk idevonatkozó fejtegetéseinek részletezését másra bizzuk, s csak az olvasó tájékozásául teszszük a következő megjegyzéseket. Szerzőnk emlitett §-aiban különösen Glück (ismert commentárjának 1192. §) és Forbiger (Hellas und Rom. I. k. 5. fej.) nyomán indult. Ha igy akarta, nincs kifogásunk ellene. De megkivántuk volna, hogy az eredeti forráshelyek kiirásánál kissé több gonddal járt volna el, miután ez ugy sem sok fáradságába kerül vala. A 39. oldalon előforduló idézetek például Forbigernél a 113., 114., 115. jegyzetekben jól vannak idézve, de már nem szerzőnknek 1., 4. alatti jegyzeteiben. Különösen zavaró a Pandektaidézet: a 23-ik liber helyett a 22-ik idéztetvén, mely pedig tudvalevőleg egészen más tartalmú. Továbbá arra, hogy az eljegyzés gyakran a leendő házastársaknak még gyermekéveiben történt Forbiger jól idézi a fr. 14. D. 23,1; de nem már szerzőnk, ki e helyett a 22. könyv 4-ik czimét általában allegálja, melyben pedig mint ezt a processualisták nagyon is jól tudják: de fide instrumentorum et amissione eorum, vannak rájuk nézve nagyon fontos dolgok. A 41. old. 11. jegyzetben arra, hogy a tartománybeli kormányzó hivatalos éve alatt provinciabeli nővel nem kelhetett össze, de jegyet válthatott a fr. 38. pr. D. 23, l. van idézve; holott az emlitett könyv első czimében csak 18 fragmentum van; nyomdahibának sem tarthatjuk pedig e botlást, mert a 18 fragmentum egészen más dologról szól. Egyébiránt megjegyezzük, hogy szerző idézetével később még különösen is fogunk foglalkozni.

(Folyt. köv.)

Dr. Farkas Lajos,
egyet. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A fél esküje a polgári perben jelenleg és jövőben.

A jog terén mutatkozó reformtörekvések közt a perrendtartásra vonatkozó a legfontosabbak egyike. Gyúpontját a bizonyitási eljárásnak, illetve a bizonyitási tannak ujjáalakitásában leli. A bizonyitékok kötelező méltatásáról szóló, századok lefolyta alatt kifejlődött s egy időben Európa egész szárazföldjén érvényre emelkedett tan ingadozik, és az egykoron általa kizárólag elfoglalt térnek nagy részéről már leszorittatott. A szabad vizsgálat és kutatás nagy elve tetemes rombolásokat idézett elő a középkori jogászok által alkotott, az „odi profanum vulgus et arceo"-ra alapitott jogépületen s főleg a számtalan formalitásokkal felcifrázott peres eljárás gyökeres átváltozásnak megy elébe. A bizonyitékok szabad méltatásának behozatala lesz a peres eljárás reformjának zárköve.

Ezen elv érvényesitése folytán az eddig fenállott a bizonyitásra vonatkozó összes szabályok szenvednek változást, de egyik csoportjuk sem oly gyökereset, mint a főesküre vonatkozó. A főeskü mostani alakjában egészen elejtendő, mert ha a birót a szolgáltatott bizonyitékoknak szabad belátása szerint való mérlegelésére feljogositjuk, már a következetesség is megkivánja, hogy kizárassék azon bizonyitási eszköz, melynek lénye és célja a kételyt nem a szabad meggyőződés nyujtotta okok által megszüntetni.

Az esküről szóló tan a római, germán és kánoni jog közti tusakodások alatt jegőczösödött ki. Egy complicált egész, melynek keletkezésére mind a három jogrendszer gyakorolt befolyást, s mely a törvényes bizonyitási elmélet koronáját képezi.

A római jog szerint már a legis actio korszakában az eskü in jure használható volt, de a dolog természeténél fogva mint egyességi feltétel szerepelt. Később a római jog háromféle esküt különböztetett meg; juramentum voluntarium, necessariumi és judiciale. A két első egyességi feltétel: a különbség a kettő közt abban feküdt, hogy a voluntarium peres eljáráson kivüli volt és az ellenfélre kötelező hatással nem birt; a necessarium pedig in jure fordult elő és kötelező volt. A római jog kötelezte a feleket mig az eljárás in jure folyt, hogy esküvés feltétele alatt egyességet kössenek, ha egyikök kivánta. Ezen eskü az ügynek érdemben való elbirálását feleslegessé tette. Használhatta bármelyik fél, akár a kereseti tények, akár a kereseti jog iránt, a másik fél köteles volt ugy mint kináltatott, vagy elfogadni és letenni, vagy visszakinálni. Az esküt letevőnek ellenfele ügyvesztes lett, de nem azért, mert az esküvő valamit bizonyitott volna, hanem azért, mert az egyesség feltételének eleget tett. Az ügy végrehajtási stádiumában arról volt szó: an juratum sit. Hogy ezen eskü csakugyan egyességi feltétel volt, bizonyitja még azon körülmény, miszerint az ügy eldöntése az eskü hamissága alapján megtámadható nem volt.

A jusjurandum judiciale ellenben tisztán bizonyitási eszközt képezett, melyet a biró in judicio tetszése szerint alkalmazott s melynek következményeit szabadon határozta meg. Azon eszközt képezte, melynek segitségével a biró meggyőződést szerzett magának, vajjon a fél előadása megfelel-e a valóságnak vagy sem. A használat eredményének meghatározásában csak lelkiismeretes meggyőződését követte a biró, és nem volt köteles bizonyos állitást az eskü által történt megerősitése alapján igaznak tartani.

Mig az ordo judiciorum s vele az eljárás két része a maga eredetiségében fenállott, addig az eskü ezen három, illetve két neme élesen meg volt különböztetve. Midőn azonban ezen intézmények hanyatlani kezdvén, az in jure és in judicio-féle perrészek közt létezett határvonal elmosódott, az eskünek különböző nemei egymás felé hajoltak. A juramentum necessarium elvesztette sajátszerü szereplési terét és a biró szabad meggyőződésén alapuló judiciale ennek megszoritása által eredeti jelentőségéből kivetkőztetett. A gyakorlat a két nemből egyet alkotott. A császári leiratok folytán végre a juramentum necessarium egészen a judiciale jellegét öltötte magára. Mindennemü eskü használatánál itélethozatal rendeltetett el, megengedtetett az eddig visszavonhatlan kinálásnak más bizonyitási eszközökkel való felcserélése s végre az eskü hamissága alapján az ügy eldöntését megtámadni lehetett. Ezen szabályok életbeléptetése után csakis bizonyitási esküről lehetett szó, de ez az egyességinek kezelési szabályai szerint vétetett alkalmazásba. És igy maradt a dolog később is, midőn a jogfejlődésre a germán és kánoni jognézetek gyakoroltak befolyást. Ezek elősegitették a törvényes bizonyitási elmélet meghonosulását s miután ez a birót minden önkezdeményezésből kizárta, és őt a felek által vivott harc puszta nézőjévé tette, a kezelési szabályokban nem is történhetett változás. A nevezett jogoknak néhány intézménye, pl. a tisztitó eskü, általános érvényre vergődött.

A törvényes bizonyitási elmélet alapjául szolgáló eszme sehol sem talált oly praegnans kifejezésre, mint az esküről szóló tanban. Itt a birónak minden önálló müködése az igazság kideritésére ki volt zárva. Feladata csak a felek által törvényes szabályok szerint véghezvitt cselekmények következményeinek kimondására szoritkozott. De épen ezen szigoru szabályozás, mely minden szabadabb mozoghatást kizár, számtalan bajok kutforrása lett. A merevség, melylyel a törvények az esküt egyáltalában és különösen a főesküt alkalmaztatják, nagyon sok igazságos ügynek bukását okozza.

Csak azon egyetlen körülmény, hogy a főesküt tények felett kell letenni, mennyi nehézséget okoz. Ki nem jogász, legtöbb esetben nem tudja a kettő közti határvonalat meghuzni, de még a jogász is gyakran kételkedik, vajjon bizonyos körülmény ténybeli-e vagy jogi. S ha valaki az esküvel meg nem kinálja ellenfelét, azon hiszemben, hogy a kétes körülmény jogi és a biró ellenkező nézeten van, pervesztes lesz. De ha tisztában van is, melyek a ténykörülmények, mennyi nehézséggel jár az esküminta meghatározta. Benne a per lényege egy mondatban foglaltatik össze. Ugy szólván tűhegyre van a per állitva. Csak egy szóval legyen itt több vagy kevesebb és a lekiismeretes fél nem tudja az esküt letenni. Sőt ha a fél igazságának érzetében lelkiismeretével tisztába is jött volna, kénytelen igazságos ügyét elveszteni, nehogy a fenyitő eljárás ellene folyamatba tétessék.

De magának az eskünek használata nagy következetlenség a bizonyitási tanban. Az érdekelt tanuk kihallgatása mellőztetik, nehogy érdekeltségük által vezéreltetve, hamis esküt tegyenek, s a fél maga nemcsak feljogosittatik a per eldöntésére, hanem arra némely esetben kényszerittetik is. Nagy csábitás a kevésbé jellemes emberekre nézve a tudat, hogy esküjök által a pert bizonyosan megnyerhetik.

Egyáltalában sokkal kedvezőbb helyzetben vannak e részben a kevésbé ielkiismeretes emberek. Akárhányszor megesik, hogy az eskükinálás pusztán azért történik, mert a fél tudja, hogy ellenfele tulságos scrupulositása miatt azt le nem teszi, s ha az eskü visszakinálhatlan, inkább perveszteesé lesz. Vagy hányszor megtörténik, hogy a megkináló fél készakarva az esküminta olyant csusztat bele, mit ha ellenfele az esküt leteszi, annak hamisságának bebizonyitására használhat fel? Hátha még az eskü de ignorantia vagy de credulitate teendő le? A kételyek beláthatlan sorát vonja az ily esküminta maga után.

Ha még figyelembe veszszük azon nehézségeket, melyek felmerülnek, midőn az eskü több pertárs, jogi személyek, gyámság alatt állók, csődtömegek által vitt perekben használandó, — ha figyelembe veszszük monstruosus alakját az eskütől feltételezett itéleteknek, melyek megfejtése, ha csak kissé bonyolódott az ügy, a jogásznak is fejtörést okoz, de a laikus emberre nézve épen lehetetlen, — fölösleges lesz annak további bizonyitása, hogy az esküről szóló tant reformálni kell. Mindezekhez hozzájárul, hogy az eskü eddigi alkalmazásában, mint a törvényes bizonyitási elmélet legpraegnansabb kifejezése, a szabad méltatás elvére alapitott bizonyitási eljárásban helyt nem foglalhat.

A fél esküje jelen alakjában valamely személynek és pedig a perben álló félnek nyilatkozata, melyhez hitelének megalapitása tekintetéből hozzájárul a hivatkozás Istenre, hogy a nyilatkozat az igazságnak megfelel. A tanuvallomás pedig a peren kivül álló személynek nyilatkozata, de ez is csak ugy érdemel hitelt, ha a tanu mellé megesküszik. Ugy a fél esküjének, mint a tanuvallomásnak alapja személynek nyilatkozata s mindkettő mellé, hogy a perben nyomatéka legyen, annak ünnepélyes vallásos megerősitése megkivántatik. A cselekmény alanya mindkét esetben személy, tárgya tények, még pedig saját tapasztalatból meritett tények, a megerősitési eszköz is ugyanaz. Lényegileg tehát nincs különbség a két bizonyitási eszköz között. Sőt még a személyek közt is a különbség inkább csak az elnevezésben, mint a lényegben van. A peres fél és peren kivül álló személy közti határvonalat a bizonyitási eljárásban az érdekeltség képezi. A fél érdekelt a per kimenetele iránt, a peren kivül álló személy rendszerint nem. Az igazság kideritésére csak ez utóbbinak tudomását kellene alkalmazni. Miután azonban ez a legnagyobb jogsérelmek nélkül keresztül nem vihető, érdekelt személyek is gyakoroltak és gyakorolnak nyilatkozataik, illetve vallomásaik által a per eldöntésére befolyást. Ekkor elmosódik, sőt minél nagyobb érdekelségü tanuk szereplése engedtetik meg a perben, annál jobban el is tünik a bizonyitási eljárásban a határvonal a peren kivül álló és a perben álló személyek közt, sem elméletileg, sem gyakorlatilag nem lehet kimutatni és meghatározni, miben különbözik egyáltalában a fél érdekeltsége a tanu érdekeltségétől és mennyiben nagyobb az elsőé mint a másiké. Mindegyik azért nyilatkoznék az igazsággal ellenkezőleg, mert akár közvetlen, akár közvetett hasznának előmozditása vagy kárának eltávolitása ezt kivánná. Vajjon tud-e ezen csábnak ellenállani, nem attól függ, vajjon félnek vagy tanunak neveztetik, vajjon esküszik vagy vallomást tesz, hanem az illető egyén jellemességétől.

Az egyetlen különbség a fél esküje és a tanuvallomás közt ezek szerint csak az elnevezésben van; ez pedig nem gátolja, hogy az eddigi czélszerütlennek bizonyult eljárás mással felcseréltessék. A többi különbségek csak formaszerüek. Az elmélet feltételezte, hogy a fél nagyobb érdekeltségü mint a tanu, azért annál a vallásos megerősitést szigorubb formákhoz kötötte. Sőt a nyilatkozatot a vallásos megerősitéssel ugyanazonositotta. A büntető jogi sanctió a hamis esküre nézve szigorubb mint a hamis tanuskodásra. Ezeken kivül még más kisebb különbségek vannak.

Az eddig követett elmélet elég következetlen. Kimondja az elvet, hogy érdekelt személyek nyilatkozata a per eldöntésére befolyást nem gyakorolhat, s ennek alapján a látszólagos nagyobb mérvben érdekelt tanukat a tanuskodásból kizárja. Nyomban azonban ha az érdekeltség nagyságát egyáltalában osztályozni lehet a legnagyobb mérvben érdekelt személyek a peres felek nyilatkozata alapján a pert el is dönteti. Nem tesz ez a dolog lényegén különbséget, hogy a tanu nyilatkozata vallomásnak, a félé eskünek neveztetik, mert az előbbi is csak ugy érdemel hitelt, ha esküvel megerősitettik. Belátván továbbá, hogy az érdekelt tanuk kizárását nem lehet egész merevségében keresztül vinni, kénytelenek voltak az érdeltség szerint a tanukat osztályozni s ezáltal is ingadozásba jutottaz elv.

Nem csak az elméleti fejtegetésekből tünik ki, hogy a fél esküje és a tanu vallomás közt felállitott különbség tényleg nem létezik, hanem ugyanezt ezen különbség alapján keletkezett gyakorlat következményei is kimutatták.

Midőn jelenleg a fél esküjének mint ilyennek megszüntetése forog szóban, mi sem természetesb, hogy a fél nyilatkozatára is, melynek figyelembevétele igen gyakran a per eldöntésénél nélkülözhetlen az eddig a peren kivül álló személyek nyilatkozatainak kivételénél alkalmazott szabályok lépjenek életbe. Ez által a hiányok, melyek mint a fél nyilatkozatának következményei jelentkeznek, mellőztetnek. Eltünnek a controvers elméleti kérdések, eltünnek az eskümita meghatározása körül felmerülő nehészségek. A fél kényszerhelyzete megszünik, a hamis eskük sokasága kevésbittetik és a jogszolgáltatás biztossága is emelkedik. Azon ellenvetés sem áll, hogy a felek kihallgatása által büntetőjogi sanctió mellett az egymással ellentétes vallomások folytán a fenyitő vizsgálatok igen gyakoriak lesznek. Mert ha az egyes felek tudják, hogy ellenfele is ép ugy mint ő bocsátható a kihallgatásra, ha tudják, hogy nem kizárólagosan az ő kezében van a per eldöntése, ha ezen felül felhivatnak ugy mint a tanuk előadni mindent, mit a peres kérdés felett tudnak, ha ezen vallomás ugy a birónak mint az ellenfél kérdései által kiegészittetik, helyreigazittatik, — akkor lehet ugyan, hogy a felek vallomásai különböznek egymástól, de igen ritkán fognak egymással teljes ellentétben állani, s igy rendszerint a hamis eskü vádja nem lesz emelhető.

Németh Péter.

TÖRVÉNYJAVASLAT

Az örökség és hagyomány birtokba vételéről és az azzal kapcsolatos jogviszonyokról.

(Utolsó közlemény.)

92. §.

A közjegyzők hatásköre.

Az illetékes hagyatéki biróság az örökösödési eljárás vezetését a székhelyén lévő közjegyzőre is bizhatja. Ezen esetben a hagyatéki biróság hatásköre, a mennyiben a jelen törvény kivételt nem tesz, a közjegyzőre átruházottnak tekintetik; a közjegyző azonban az eljárás folytán felmerülő oly határozatokat, melyek fölebbezéssel megtámadhatók, maga nem hozhat, hanem köteles az ily határozatok tervét jóváhagyás és kiadmányozás végett a hagyatéki biróság elé terjeszteni.

93. §.

A haláleset fölvételének megvizsgálása.

A hagyatéki biróság megvizsgálja az örökség megnyiltáról szóló jelentést (88. 89. §§.) szükség esetében a jelentés kárpótlását vagy kiigazitását elrendeli. A kipótolt vagy kiigazitott jelentést a község, vagy örökös a 87-ik §. eseteiben az árvaszéknek is tartozik beküldeni. Ha a hagyatéki birósságnak az adatok helyessége iránt kételyei vannak a fölvilágositásra szolgáló nyomozódásokat megteszi, vagy azok megtételét a közjegyzőre bizza az eredményt szükségesetében az árvaszékkel is közli.

94. §.

A végrendelet bemutatása.

Ha az örökhagyó végrendeletet hagyatott hátra, az, kinek őrizete alatt a végrendelet van, köteles azt azonnal, mihelyt az örökség megnyilta tudomására jut, a hagyatéki birósságnak, vagy a legközelebbi járásbirósságnak átadni. A ki ezen kötelezettséget nem teljesi, a mulasztásából származott károkat megtériteni köteles.

A végrendelet beküldés végett a hagyatéki birósághoz azon községi tiszviselőnek is át lehet adni, ki a halál esetet fölveszi.

Ha a birósságnak tudomására jut, hogy valaki az örökhagyó végrendeletét őrizet alatt tartja, köteles azt a végrendelet bemutatására utasitani, és szükség esetében kényszeritő eszközök alkalmazása mellett arra szoritani. E jogositvány a közjegyzőt illeti meg (92. §.).

95. §.

A végrendelet kihirdetése.

A biróság az elébe terjesztett végrendeletet az örökhagyó közös végrendelet a végrendelkezők egyikének halála vagy

Folytatása a mellékleten.

holttá nyilvánitása után, ha az okirat lepecsételve volt, a pecsét sérelme nélkül haladéktalanul fölbontja és jegyzőkönyvet vesz föl, melyben a végrendelet külső és belső állapotát az észre vett szabálytalanságok elősorolása mellett pontosan leirja.

A jegyzőkönyv fölvétele két tanu jelenlétében történik.

A végrendelet által jogilag érdekelt felek a jegyzőkönyv fölvételénél jelen lehetnek és észrevételeik figyelembe vételét kivánhatják, sőt kérelmökre a végrendeletet teljtartalmulag föl kell olvasni.

96. §.

A biróság a végrendelet eredetijére a jegyzőkönyv fölvételének napját rájegyzi, a végrendeletet lemásoltatja, az eredetit, ha a végrendeletet maga a hagyatéki biróság hirdette ki, megőrzés végett a közjegyzőnek átadja s ha a jegyzőkönyvet nem a hagyatéki, hanem más járásbiróság vette föl, a jegyzőkönyvet a végrendelet hiteles másolatával együtt a hagyatéki birósághoz küldi át. Azon esetben, ha a végrendelet által gyámság vagy gondnokság alatti személyek vannak érdekelve, az azokra vonatkozó pontokról az árvaszéket értesiti.

A végrendelet hiteles másolatát az örökösödési iratokhoz kell csatolni.

97. §.

A 94., 95., 96. §§ rendeletei az örökségi szerződésekre és a szóbeli végrendeletekről készitett irásbeli följegyzésekre nézve is érvényesek.

98. §.

A szóbeli végrendelet tanuinak kihallgatása.

A szóbeli végrendelet tanuit köteles a hagyatéki biróság a végrendelet tartalma és azon körülmények iránt, melyektől a végrendelet érvénye függ, haladék nélkül kihallgatni, vagy azok kihallgatását lakhelyeik járásbirósága által eszközölni. A közjegyzőt ezen birói cselekménynyel megbizni nem lehet.

99. §.

Leltározás elrendelése hivatalból.

A 90. §. esetében köteles a hagyatéki biróság a hagyaték biztositása iránti előleges intézkedést megvizsgálni s annak elégtelensége esetében a hagyaték biztositása iránt intézkedni.

A jelen törvény 14. §. *a*) esetében az árvaszék, a *b*), *c*), *d*), *e*) és *f*) eseteiben pedig a hagyatéki biróság köteles a hagyaték leltározását haladék nélkül elrendelni s egyszersmind az iránt intézkedni, hogy a hagyaték haladék nélkül, és pedig az illető gyám vagy gondnok jelenlétében, vagy ha az meg nem jelennék, a községi közgyám vagy a községi előljáróság más tagjának közreműködésével leltároztassék. Más esetekben bevárja az érdekelt felek kérelmét (15. §.) és az örökösnek nyilatkozatát az iránt, miként kivánja az örökséget birtokába venni.

A biró a hagyaték biztositása iránti intézkedés végrehajtását és a leltározást birósági végrehajtóra vagy közjegyzőre bizhatra, még akkor is, ha az örökségi eljárás vezetését közjegyzőre nem bizta.

100. §.

Fölszólitás az örökösi nyilatkozat beadására.

Ha nem köztudomásu dolog, hogy az örökhagyó épen semmi, vagy csak igen csekély értékü ingó vagyont hagyott hátra, a hagyatéki biróság azokhoz, kik az irományok tartalma szerint, a törvényes végrendelet vagy örökszerződés értelmében az öröklésre hivatottaknak mutatkoznak, különösen a törvényes örökösödésre hivatottakhoz még akkor is, ha végrendelet vagy örökszerződés létezik, fölszólitást tartozik intézni a végett, hogy a körülményekhez képest kiszabandó és három hónapnál többre nem terjedhető határidő alatt örökösi nyilatkozatot adjanak. Ha az örökösök értelmi viszonyai megkivánják, tartozik a biróság őket a törvény (4., 6., 7., 19., 38., 39., 40. §§.) rendelete iránt kitanitani.

Ha az öröklésre hivatott nem önjogu (2 §.), a felszólitást az árvaszék utján annak törvényes képviselőjéhez kell intézni.

A biróság a fölszólitást visszavonhatja, ha oly uj körülmények jutnak tudomására, melyekből kitünik, hogy a fölszólitás téves föltevésen alapult.

101. §.

Ha az örökhagyó nem magyarországi alattvaló, a 100. §-ban emlitett felszólitást csak akkor kell kibocsátani, ha az örökhagyó Magyarországon ingatlan vagyont hagyott hátra, ha a magyarországi biróságok a viszonyosság elvénél vagy különös szerződéseknél fogva a vitás örökjogi kérdések eldöntésére illetékesek, vagy ha valamelyik érdekelt fél a felszólitás kibocsátását kéri.

102. §.

A 100. §. szerint kibocsátott fölszólitást a hirlapokban is közzé kell tenni, ha egyáltalában nem lehet tudni, van-e az öröklésre jogositott személy, ha az öröklésre jogositottak közül valamelyiknek személye vagy tartózkodási helye ismeretlen, vagy ha föltehető, hogy a hagyatéki biróságnak az öröklésre jogositottak nem mindnyájan jutottak tudomására.

103. §.

Ügygondnok rendelése.

Az örökösödésre hivatott méhmagzat képviseletére (79. §.) továbbá az oly örökös részére, ki atyai, gyámi vagy gondnoki hatalom alatt áll, a hagyatéki biróság ügygondnokot rendel azon esetben, ha az örökös érdeke törvényszerü képviselőjének érdekével összeütközik, a mennyiben a körülmény törvény szerint magát a gyámságtól vagy gondnokságtól való elmozditást nem vonná maga után. Ezen ügygondnok ugy tekintetik, mint az örökös törvényszerü képviselője. (2. §.)

A közjegyzők ügygondnok kinevezésére jogositva nincsenek.

104. §.

Az örökösi nyilatkozat határideje meghosszabbitható.

Az örökösödési nyilatkozat beadására kiszabott határidőt kérelemre meg lehet hosszabbitani, ha valószinünek mutatkozik, hogy a határidő az örökhagyó vagyonállapotának kinyomozására, vagy az öröklésre való jogosultságnak kimutatására nem elegendő.

Az első határidő kiszabásánál és a halasztási kérelmek megitélésénél a jogilag érdekelt felek előterjesztéseit tekintetbe kell venni.

A biró vagy a megbizott közjegyző belátásától függ: vajjon a halasztási kérelemnek elintézése előtt a feleket szükséges-e meghallgatnia.

Az eredetileg kiszabott és a meghosszabbitott határidő együttvéve hat hónapi határidőt meg nem haladhat.

105. §.

a) Eljárás az örökségről való lemondás esetében.

Ha azon ismert örökösök, kiket a hagyatéki biróság a 100. §. szerint örökösi nyilatkozatra felszólitott, az örökséget el nem fogadják, azok, a kik ennek folytán az örökösödésre hivatvák, ha még örökösi nyilatkozatot nem adtak, a nyilatkozat elmulasztásának jogi következményét kimondó végzés jogerőre emelkedése után örökösi nyilatkozatok beadására a 100. §. szerint utasitandók.

E rendelet alól kivételnek csak annyiban van helye, a mennyiben az örökösi nyilatkozatot a gyám vagy gondnok mulasztja el; ezen esetben ujabb határidő kitüzése mellett az örökös részére nyilatkozata beadására ügygondnokot kell nevezni. Ezen ügygondnokot csak a hagyatéki biróság nevezheti ki.

106. §.

b) Ha örökös nem jelentkezik.

Ha a nyilatkozatra fölszólitott ismert örökösök közül az örökséget senki sem fogadja el, vagy ha a 102. §. szerint kibocsátott hirdetmény folytán örökös nem jelentkezett, avagy az, kinek személye vagy tartózkodási helye ismeretlen, a nyilatkozat beadására kitüzött határidő alatt nem nyilatkozott: a hagyatéki biróság hirdetményt bocsát ki, s azt a hirlapokban közzé teszi. Ezen hirdetményben mindazokat, kik az örökségre vagy annak el nem fogadott részére örökjogukat kimutatni képesek, fölszólitja, hogy a hirdetmény közzétételének utolsó napjától számitva három hónap alatt annál inkább jelentkezzenek s örökjogukat mutassák ki, mert különben az örökség vagy annak el nem fogadott része, mint uratlan vagyon, az államkincstárnak fog átadatni.

107. §.

A leltározás elrendelése örökösi nyilatkozat folytán.

Ha az örökös ugy nyilatkozott, hogy az örökséget csak a hagyaték értéke erejéig terjedő jótállással fogadja el, a hagyatéki bíróság a hagyaték birói leltározását, ha ez a 14. §. *b*), *c*), *d*), *e*), *f*) és *g*) alatti eseteiben különben is már meg nem történt volna, elrendeli.

108. §.

Leltár.

A leltár mindazon ingó és ingatlan javaknak, melyeknek az örökhagyó halála idejekor birtokában volt, továbbá a hagyatéki adósságoknak pontos és teljes összeirását s a hátralevő adóknak és egyéb folyó fizetéseknek följegyzését foglalja magában.

Az örökhagyó birtokában talált s állitólag idegen tárgyak a leltárba szintén fölveendők ugyan, de mindenkor annak megjegyzésével, hogy ki s mi czimen igényli azokat.

Az örökhagyót illető, de mások kezénél levő tárgyakat is be kell foglalni a leltárba s a mellett azon okot, melynélfogva azok egy harmadiknál léteznek, elő kell adni.

A leltározással egyuttal az ingó javak becslését s az ingatlanok értékének meghatározásához szükséges adatok megszerzését is egybe kell kapcsolni.

A leltárt és becsüleveleket a hagyatéki iratok mellett kell megőrizni.

109. §.

A leltár kiigazitása.

A leltár kiigazitása végett sem tárgyalásoknak, sem a tárgyalások folytán hozandó birói határozatoknak helye nincs.

110. §.

Eljárás *a*) az örökösi nyilatkozat elmulasztásával egybekötött jogi következményt kimondó végzés hozatalánál.

A jelen törvény 19. és 40. §§-ban az örökösi nyilatkozat vagy a föltételes örökösi nyilatkozat avagy az örökösödéshez kötött föltétel teljesitésének elmulasztásával egybekötött jogi következmény beálltát kimondó végzést, csak valamely jogilag érdekelt fél kérelmére és csak azon esetben lehet meghozni, ha az öröklésre jogositott, vagy ha ez a nyilatkozat beadására, illetőleg a fölvétel teljesitésére kiszabott határidő folyama alatt meghalt, annak örökösei a nyilatkozat beadása, illetőleg a föltétel teljesitése végett kibocsátott fölszólitást kézhez kapták, és azon esetben, ha gyám vagy gondnok mulasztása forog fön, a 105. §. szerint kitüzött határidő alatt az ügygondnok sem adja be az örökösi nyilatkozatát.

Azon fél, ki a végzés hozatalát kéri, köteles a 19. §. esetében az öröklésre jogositott örökösödésének s azon körülménynek, hogy az örökösödésre jogositott nyilatkozata beadására, illetőleg a fölvétel teljesitésére fölszólittatott, s nyilatkozatot nem adott illetőleg a föltételt nem teljesitette a 40 §. esetében pedig azon körülménynek, hogy az öröklésre jogositott az örökséget tettleg birtokába vette, s föltételes örökösi nyilatkozatot nem adott, bebizonyitására szükséges bizonyitékokat, ha ezek már amugy is a hagyatéki iratok között nem léteznének, a hagyatéki bíróságnál közvetlenül előterjeszteni.

Az örökösi nyilatkozatot kellő időben beadottnak, illetőleg a föltételt teljesitettnek kell tekinteni, ha a kiszabott határidő után ugyan, azonban a jogi következmény beállta iránti végzés hozatala előtt a nyilatkozat a bírósághoz érkezik illetőleg az örökös a föltétel teljesitését kimutatja.

Ezen végzés azon öröklésre jogositottnak, kinek irányában a hagyatéki bíróság a jogi következmény beálltát kimondotta kézbesiteni kell.

111. §.

b) Az örökösödési és hagyományi bizonyitmány kiállitásáról.

Az, a ki az örökösödési vagy hagyományi bizonyivány kiállitását kéri, köteles az örökség vagy hagyomány átszállásának bizonyitására szükséges okiratokat, ha ezek már különben is a hagyatéki bíróságnál nem léteznének, előterjeszteni.

Ha az örökös vagy hagyományos maga kéri a bizonyitvány kiadását, a mennyiben a kérelemneka jelen törvény 22., 23., 31. §§. szerint helye van, a biró belátásától függ, ha vajjon a kérelemnek azonnal helyt adjon-e vagy pedig az örökösi nyilatkozat beadására az összes ismert örökösöknek kiszabott határidők lejártát bevárja-e?

Ezen határidők lejártát mindenesetre be kell várni, ha a bizonyitmányt nem az örökös, vagy hagyományos, hanem más jogilag érdekelt harmadik személy kéri. Ha a hagyatéki bíróság a 102. és 106. §§. rendeletei szerint hirdetményt bocsátott ki a hirdetményi határidő lejárta előtt a bizonyitmány ki nem adható.

112. §.

A bizonyitmánynak az örökhagyó nevét, halála napját és helyét vagy a holttá nyilvánitás időpontját; az örökös vagy hagyományos nevét, lakását, ha több örökös van az örökösödési hányadot, a hagyomány tárgyát, s ha ugyanazon tárgy több hagyományost illet, az illetőség hányadát, az örökség átszállásának jogczimét, az örökséggel vagy hagyománynyal egybekötött terheknek megjelelését, végre azt kell tartalmaznia, hogy az örökösök föltétlen vagy föltételes örökösi nyilatkozatot adtak-e?

113. §.

Ha az örökhagyó nem magyarországi alattvaló, az örökség vagy hagyomány átszállását csak a 101. §. eseteiben lehet bizonyitani.

Ha a hagyatéki bíróság fölszólitását azon alapon bocsátotta ki, mivel az örökhagyó Magyarországon ingatlan vagyont hagyott hátra, a bizonyitmány is csak ezen ingatlan vagyonra terjedhet ki.

Ha a fölszólitást valamely jogilag érdekelt fél eszközölte ki, bizonyitmányt csak ugy lehet kiadni, ha a jogilag érdekelt felek közül senki sem emelt kifogást a hagyatéki bíróság illetékessége ellen.

114 §.

A jelen törvény 23. §. eseteiben a hagyatéki bíróság az örökségre igényt tartó összes érdekelt feleket a sommás eljárás elvei szerint hallgatja meg, s határozatot csak akkor hoz, ha az érdekelt felek között az egyességet létre hozni nem sikesült.

115. §.

A hagyatéki bíróság a jelen törvény 23. §. eseteiben a bizonyitmány kiállitását és birtokba helyezést végzés által rendeli el, s a következő elvek szerint tartozik eljárni.

Ha az örökhagyó oly özvegyet hagyott hátra, kit a fenálló törvények szerint özvegyi jog illet, a bíróság csak az özvegyi jog sérelme nélkül intézkedhetik. Ezen föltétel alatt az örökséget a végrendeleti vagy szerződési örökösnek kell átadni, ha az örökhagyó végrendeletet vagy örökszerződést hagyott hátra és a végrendelet vagy örökszerződés a külső kellékek tekintetében a törvény rendeletének megfelel. Oly kifogást, mely a végrendeletnek vagy örökszerződésnek nem látható hibájára vonatkozik, a bíróság tekintetbe csak akkor vehet, ha az örökhagyó életkoránál fogva érvényes végrendeletet nem alkothatott, vagy érvényes örökszerződést nem köthetett.

E szabály alól kivételnek van helye, ha a végrendelet vagy örökszerződés azok jogait sérti, kiknek a törvény köteles részt (törvényes osztályrészt) biztosit. Ezen esetben a bíróság minden körülménynek érett megfontolása után határozza el, vajjon a végrendeleti örökös az egész örökség, vagy csak azon rész birtokába helyeztessék-e be, mely a törvényes örökösök köteles részeinek levonása után fönnmarad.

Ha két vagy több minden külkellékekkel ellátott végrendelet vagy örökszerződés létez, az utóbb kelt irányadó.

Ha a végrendelet vagy örökszerződés a törvényes külkellékekkel nem bir, a végrendeleti vagy szerződési örököst csak azon esetben lehet a birtokba helyezni, ha a törvényes örökösök ebbe világosan beleegyeznek.

Végre ha nincs végrendelet vagy örökszerződés, a hagyatéki bíróság a törvényes örökösödés elvei szerint határoz.

116. §.

A bizonyitmány kiállitása iránti kérelemnek azon esetben, ha a kiállitani kért bizonyitmány a hagyatéki bíróság által már korábban kiállitott bizonyitmánnyal ellenkeznék, mindaddig

nem lehet helyt adni, mig az ellenkezés vagy a felek megegyezése vagy a pörnek kimenetele által el nem enyésztetik.

117. §.

c) Az örökhagyó telekkönyvileg bejegyzett jogainak átiratásánál.

Azon örökös vagy hagyományos, ki az örökhagyónak telekkönyvileg bejegyzett jogait a maga javára kivánja átiratni, köteles a telekkönyvi hatóságnál a hagyatéki bíróság bizonyitmányát bemutatni, annak jogerőre emelkedését és a 23. §. esetében azt igazolni, hogy a 25. §-ban kiszabott határidő alatt ellene az örökségre vagy hagyományra vonatkozólag az örökösödési bíróságnál pör nem indittatott.

Azon esetekben, melyekben az örökösödési eljárás közjegyző előtt volt folyamatban, ez köteles az örökhagyó telekkönyvi jogainak átiratásához szükséges s a fölebbi kellékekkel ellátott kérvényeket az örökösök nevében a telekkönyvi hatósághoz beküldeni a nélkül, hogy erre vonatkozó különös meghatalmazásra lenne szüksége.

A fölebbi föltételeket az örökös vagy hagyományos személyes hitelezői is kötelesek kimutatni azon esetben, ha a jelen törvény 66. §-nak engedelménél fogva az átiratást ők kérik.

Ha azonban oly zálogilag biztositott követelésekről van szó, melyek oly örökhagyó hagyatékához tartoznak, ki nem magyarországi alattvaló, az örökhagyó telekkönyvileg bejegyzett jogainak átiratása oly okiratok alapján is elrendelhető, melyek az örökhagyó hazájában az átszállás teljes bizonyitására elegendők.

Második czim.

A pörön kivüli osztályos intézkedésről.

118. §.

Az örökös társak megidézése.

Ha az örökös társak vagy mindnyájan, vagy részben gyámhatósági felügyelet alatt állanak, az osztály megtétele, illetőleg a gyámok s gondnokok és az önjogu örökös társak közt az osztály iránti egyezségi tárgyalás az árva-szék hatásköréhez tartozik.

Ha az árvaszék előtt az egyezség létre nem jöhet, vagy az örököstársak mindnyájan önjoguak, és azok közül csak egyik is kivánja, az örökösödési jog kimutatása után a hagyatéki bíróság köteles az örökség fölosztása végett az örököstársakat azon hozzáadással maga elé idézni, hogy azok kitüzendő határnapon az osztály megtétele végett annál bizonyosabban jelenjenek meg, mivel különben a meg nem jelenők helyett azok költségére hivatalból fog a bíróság ügyvédet rendelni s annak közbenjöttével a közös örökséget, a mennyiben ezt a törvény nem tiltja, fölosztani is fogja.

119. §.

Tárgyalás.

A tárgyalási határnapon a hagyatéki bíróság a feleket a sommás eljárás elvei szerint meghallgatja, a fölosztandó vagyont megállapitja, az egyes hagyaték-tárgyakat megbecsülteti s a felek között egyességet kisérel meg az iránt, hogy az egyes hagyatéki tárgyak természetben osztassanak-e föl vagy valamelyik örökös társnak a becsérték kifizetése mellett átengedtessenek, vagy végre közárverésen eladassanak.

120. §.

Ha az örököstársak közül csak egy is a hagyatékot természetben kivánja fölosztatni, szabály szerint sem a becsérték melletti átengedésnek, sem az elárverezésnek helye nincs, hanem a közös örökséget a mennyiben ez lehetséges természetben kell fölosztani, s ha ez, a mennyiben a fölosztás ily módon lehetetlen, az osztályt kivánó örökös társakat a természetben föl nem osztható örökségi tárgyra nézve a közösség megszüntetése végett a törvény rendes utjára kell utasitani.

121. §.

Ha a közös örökség természetben fölosztható, a hagyatéki bíróság a mennyiben ez lehetséges, az osztálytervet azonnal elkésziti, vagy a feleket oda utasitja, hogy vagy maguk készitsenek osztálytervet, vagy azt szakértő által készittessék el. A ki a szakértő választásához hozzá nem járul, a választás ellen kifogást nem emelhet.

122. §.

Az osztályterv iránt a hagyatéki bíróság az örökös társakat meghallgatja, s ha azt az örökös társak elfogadják, az osztályt a szerint keresztül viszi.

Ha az örökös társak az osztálytervet egészben vagy részben elfogadhatlannak tartják, a hagyatéki bíróság a vitás pontokat tisztába hozza, s az örökös társak között az osztályt ideiglenesen megteszi. A ki a hagyatéki bíróságnak sommás osztályos intézkedésével meg nem elégszik, az rendes osztályos keresetét az örökösödési bíróságnál hat hónap alatt megindithatja.

Harmadik czim.

Általános határozatok.

123. §.

Hagyatéki napló.

A hagyatéki bíróság minden öröklési ügyről naplót vezet, melybe idősor szerinti rendben a felek beadványait, szóval előterjesztett kérelmeit s azokra tett intézkedéseit, röviden, de mégis ugy, hogy azok lényeges tartalma kivehető legyen, bejegyzi.

124. §.

A kérelmek szóbeli vagy irásbeli előterjesztéséhez való jogosultság.

A feleknek szabadságában áll a hagyatéki bíróságnál kérvényeiket és nyilatkozataikat irásban, vagy szóval előterjeszteni.

A bíróság belátásától függ, vajjon a szóbeli előterjesztésről jegyzőkönyvet vegyen-e föl vagy pedig azt csak a hagyatéki naplóban jegyezze föl.

Az örökösödési ügyben a felek azon kérelmeket, melyek az örökösödési ügyben helyt foglalnak, a mennyiben az ügy állása megengedi, egy és ugyanazon kérvényben előterjeszthetik.

125. §.

Az ügyvédi segély használata nem kötelező.

Senki sem köteles a hagyatéki bíróság előtt ügyvéd segélyével élni; a bíróság azonban oly feleknek, kik magukat érthetően kifejezni képtelenek, meghagyhatja, hogy a bíróság előtti megjelenésre jogositott megbizottat rendeljenek.

E jogositvány a közjegyzőt nem illeti meg.

126. §.

A hagyatéki bíróság intézkedéseinek és határozatainak kiadványozása és közlése.

A hagyatéki bíróság intézkedéseit a feleknek, ha jelen vannak szóval hirdeti ki, s azt, hogy ez megtörtént, a naplóban följegyzi; ezen esetben a kézbesités nem szükséges. — Ha a kézbesités szüksége forog fön, arra nézve az általános szabályok irányadók.

Azon határozatokat, melyeknél fogva a hagyatéki bíróság az örökösi nyilatkozat vagy a föltételes örökösi nyilatkozat elmulasztásának jogi következményét kimondja, az örökösödési bizonyitmány kiállitását elrendeli vagy megtagadja, az osztályt ideiglenesen megteszi vagy az ideiglenes osztályos intézkedést megtagadja, a hagyatéki gondnok számadását elintézi, egész terjedelmükben kell az iratokhoz csatolni; más intézkedéseknél elegendő azok tartalmát a naplóban följegyezni. Ha az örökösödési eljárásban gyámság vagy gondnokság alatti személyek érdekelvék, a hagyatéki bíróság, a leltár hiteles másolatát, továbbá az örökösödési vagy hagyományi bizonyitmányt és az ideiglenes osztályos intézkedést a gyámi vagy gondnoki hatóság gyakorlatára hivatott árvaszéknek is tudomás végett átküldeni tartozik.

127. §.

Fölebbvitel.

Az, a ki a hagyatéki bíróságnak a jelen törvény II-ik részében szabályozott örökösödési eljárás folyamában hozott végzése vagy intézkedése által magát sértve véli, semmiségi panasszal és fölebbezéssel élhet a másodbirósághoz.

128. §.

Az örökösödési eljárásban nincs helye önálló semmiség panasznak és fölebbezésnek azon végzések ellen, melyekkel a biró a hagyaték előleges biztositását, leltározását, zár alávételét,

a hagyatéknak az örökös vagyonától való elkülönözését, az örökösök, hagyományosuk vagy más érdekelt személyek meghallgatását elrendeli, az örökös jogi képviseletére vagy a hagyaték kezelésére gondnokot rendel, végre a melyekkel a biró valamely halasztási kérelemnek helyt ad vagy azt megtagadja. Szintén nincs helye önálló fölebbvitelnek azon intézkedések ellen, melyek az önállóan fölebbvihető végzések hozatalát előkészitik.

129. §.

A fölebbi §-ban elősorolt végzések és intézkedések által támadt sérelmek miatti panaszokat az önállóan fölebbvihető végzések elleni semmiségi panaszban vagy fölebbezésben lehet előterjeszteni.

Azonban ha a hagyatéki bíróság az eljárásban késedelmet tanusit, vagy nem a törvény szerint jár el, a jogaiban sértett félnek az önállóan fölebbvihető végzés hozatala előtt is szabadságában áll, közvetlenül a másod bíróságnál panaszt emelni; mely az első bíróságot feleletre vonni, s ha a panasz alapos, annak orvoslása iránt intézkedni köteles.

130. §.

A jelen törvény II. részében foglalt rendeletek szerint hozott birói végzések közül önálló semmiségi panasznak és felebbezésnek csak a jelen törvény 126. §-ban elősorolt végzések ellen van helye.

A hagyatéki bíróságnak az örökösödési eljárással kapcsolatos jogviszonyokat tárgyazó kérvényekre a jelen törvény I. részében foglalt rendeletek szerint hozható végzései önálló semmiségi panaszszal és fölebbezéssel támadhatók meg; a mennyiben a jelen törvény 128. §. kivételt nem lesz.

131. §.

Azon végzések ellen, melyek az örökösödési eljárással bárminő kapcsolatban vannak, de a melyeket nem a hagyatéki bírósághoz a perrendtartás vagy oly ügyekben, melyekre nézve külön törvény más eljárást rendel, a külön törvény szerinti jogorvoslatoknak van helye.

132. §.

A polgári törvénykezési rendtartás általános szabályai, a mennyiben a jelen törvény kivételt nem tesz, az örökösödési eljárás folyama alatt használt semmiségi panasz és fölebbezés beadási idejére és helyére, joghatályára az elkésés következményére s az elintézés módjára nézve is hasonszerü alkalmazást nyernek.

133. §.

Az örökösödési eljárásban a semmiségi panasz a fölebbezéssel egy beadványban összekapcsolható és a fölebbezésben uj körülmények és bizonyitékok is fölhozhatók.

134. §.

A hagyatéki bíróság a panaszt, ha azt alaposnak találja, s harmadik személy a megtámadott végzés által még jogot nem szerzett, maga is orvosolhatja.

Ellenkező esetben a törvény által megengedett és el nem késett fölebbviteli beadványt a panasz elintézéséhez szükséges iratokkal együtt az ügyállás hű és kimeritő előadását magában foglaló jelentéssel a másod bírósághoz terjeszti föl.

135. §.

A másod bíróság határozata ellen további felebbezésnek helye nincs, hanem csak semmiségi panasznak van helye, a semmitőszékhez azon esetben, ha az öröklési eljárás szabályai lényegesen megsértettek, s a törvénysértés olynemü, mely a sérelmes határozatra kihat.

136. §.

Igazolás.

Az örökösödési eljárásban igazolásnak csak a fölebbvitel elmulasztása miatt van a ptrtrs általános szabályai szerint helye addig, mig a 25. §. szerint 45 napi határidő le nem járt.

137. §.

Végrehajtás.

A hagyatéki bíróság az eljárás folyama alatt hozott végzéseit vagy intézkedéseit hivatalból vagy az érdekeltek kérelmére hajtja végre a szerint a mint azokat hivatalból vagy az érdekeltek kérelmére hozta vagy bocsájtotta ki.

E rendelet alól kivételnek csak az előleges biztositási intézkedésekre, a hagyaték leltározására és zár alá vételére nézve van helye; az ide vonatkozó intézkedések még akkor is hivatalból végrehajthatók, ha az intézkedés kérelemre történt.

Oly végzések és intézkedések, melyek ellen önálló semmiségi panasznak és fölebbezésnek helye nincs, azonnal foganatosithatók.

138. §.

Oly harmadik személyek ellen, kik a hagyatékhoz tartozó valamely tárgynak nem örökség vagy hagyomány czimén vannak birtokában az örökösödési eljárás folyamában hozott végzés végrehajtásra ki nem terjeszthető.

139. §.

A gondnoki számadások elintézése.

Ha a hagyatékot egészben, vagy részben a hagyatéki bíróság által kinevezett gondnok kezelte, a hagyatéki bíróság köteles arra ügyelni, hogy a gondnok számadását, ha a kezelés huzamosabb időig tart minden év végével, különben a gondnokság megszüntével, azonnal beadja. Szükség esetében a bíróság a gondnokot számadás-tételre és egyéb meghagyásainak teljesitésére annyiszor a mennyiszer kiszabandó birsággal szorithatja, s ezen intézkedését a fölebbvitel daczára is azonnal végrehajthatja, sőt a gondnokot a kezeléstől is azonnal elmozdithatja, s annak vagyonára a biztositást hivatalból elrendelheti.

140. §.

Ha a gondnok számadását beadja, azt ha nagyobb terjedelme miatt azonnal maga meg nem vizsgálhatja és el nem intézheti, a hagyatéki bíróság az érdekelt felek által, vagy ha ilyenek nincsenek, hivatalból kinevezett szakértő által 30 napnál tovább nem terjedhető határidő kitüzése mellett megvizsgáltatja. Ha ezek a számadást nem helyeslik, hiányoló észrevételeik iránt a bíróság a gondnok fölvilágositó nyilatkozatának 15 nap alatti beadására utasitsa. A gondnok nyilatkozata azokkal, kik a számadást megvizsgálták, észrevételeiknek 15 nap alatti megtétele végett ismét közöltetik, s ezek beadása után a bíróság köteles a számadást 15 nap alatt elintézni.

141. §.

A hagyatéki bíróság a gondnok számadását elintéző végzésében először a bevételeket, azután a kiadásokat a mennyiben vitásak voltak tételenként, különben egész általánosságban, végre a gondnok jutalomdiját és a netaláni szakértő diját megállapitja, s ha a számadás nem végszámadás, a bevételi többletet a jövő évi számadásba mint bevételt a hagyaték javára átvezettetni rendeli; a kiadási többlet iránt pedig a gondnok kérelméhez és a körülményekhez képest intézkedik.

Ha a számadás végszámadás, a hagyatéki bíróság a gondnoknak meghagyja, hogy a bevételi többletet az örökösnek illetőleg árvaszéknek vagy az uj gondnoknak adja át avagy birói letétbe helyezze: viszont ha kiadási többlet van, az örököst a gondnok kiadásainak megtéritésére kötelezi.

Addig, mig a gondnok a fölebbi meghagyást nem teljesiti, részére a fölmentvény ki nem adható.

142. §.

A hagyatéki bíróságnak a gondnoki számadást elintéző végzése jogerőre emelkedés esetében végrehajtható, azonban a számadás által érdekelt feleknek fönmarad azon joga, hogy a számadási hibákból eredő sérelmeiket a törvény rendes utján orvosolhassák.

143. §.

A hagyatéki bíróság fegyelmi hatalma.

A polgári törvényk. rendtartás szabályai szerint a bíróságokat a felek és megbizottak irányában illető fegyelmi hatalmat a hagyatéki bíróságok is gyakorolhatják; a közjegyző által kiszabott pénzbirság azonban csak a hagyatéki bíróság jóváhagyásának hozzájárulásával végrehajtható.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 18. sz. Budapest, 1875. május 5.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A polgári törvénykezési rendtartás módositásáról. Teleszky István urtól. — A büntetőtörvényjavaslat VIII. fejezete. Dr. Schnirer Aladár, egyetemi tanár urtól. — Törvénykezési szemle. Van-e zálogváltási ügyekben perujitásnak helye? Egy birótól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Törvényjavaslat — Curiai határozatok.

A polg. törvk. rendtartás módositásáról.

A képviselőház igazságügyi bizottsága mult 1874. évi deczember hó 2., 4. és 7. napján folytatva tartott ülésében tárgyalás alá vevén az 1868. LIV. tczikk módositását tárgyazó törvényjavaslatra beadott előadói előterjesztésemet, ennek során megállapitotta azon főbb nézpontokat, melyek szerint ezen törvényjavaslat átdolgozandó leszen, s ennek az igazságügyminiszter urral egyetértőleg leendő eszközlésével engem bizott meg.

Én mélyen áthatva annak tudatától, hogy a polg. törvénykezési rendtartás javitása mily égető szükség, igyekeztem tőlem telhetőleg legrövidebb idő alatt megfelelni megbizatásomnak, s kész munkálatomat folyó évi jan. 20-án adtam át a volt igazságügyminiszter urnak.

Az időközben történt nagy horderejü dolgok, a pártok uj alakulása, az ebből folyó kormányválság és azon körülmény, miszerint az igazságügyminiszter személyében is változás történt — azt eredményezték, hogy ezen törvényjavaslat tárgyalása, bár azt többen erélylyel szorgalmazták, a jelen országgyülés napirendjéről elmarad. Ezt a szakközönség bizonyára sajnálja, de ha figyelembe vétetik, miszerint az igazságügyminiszter urra állásának elfoglalásakor a fontos teendők egész halmaza várt, minő a költségvetés tárgyalása, a közjegyzői kinevezések, az elsőfoku biróságok ujabb szervezését tárgyazó törvényjavaslat elkészitése, s ezen ujabb szervezés végrehajtására szükséges előintézkedések megtétele stb., — az bizonyára méltányolni fogja azon indokokat, mely az uj kormányt arra birta, hogy ezen általa is sürgősnek ismert, de kiváló fontosságu kérdés megoldását a jövő országgyülés teendőinek hagyta fenn.

A jövő országyülés elé tehát — mely reméljük az igazságügyi törvényalkotás több nagy művét fogja keresztülvinni — e tárgyban ujabb törvényjavaslat fogván a kormány által előterjesztetni, az én munkálatom ez idő szerint csupán magán mü jellegével bir, csupán adat a törvénykezési rendtartás revisiójára vonatkozó törvényalkotásnak fájdalom elég hosszu történetében.

Midőn ezen magánmunkálati jelleggel biró törvényjavaslatot ez uttal közzéteszem,* ebbeli lépésemet azon indok vezérli, hogy csak az ügynek teszek hasznos szolgálatot, ha e kérdés iránt igen érdeklődő szakközönségnek alkalmat adok e törvényjavaslatot megismerni, s az arra vonatkozó szakeszmecsere által a törvényhozásnak még e téren is elég rögös utját egyengetni. Adom a javaslatot változtatás nélkül azon szó szerinti szövegben, a mint én azt ez év január hó 20-án a volt igazságügyminiszter urnak átadtam, s csupán azt kivánom megjegyezni, hogy e javaslat kidolgozásánál az igazságügyi bizottság elvi megállapodását irányadónak kellett tekintenem, s hogy az idő rövidsége miatt a szövegezésre a megkivántató különös gondot nem fordithatván, az e részben általam is szükségesnek ismert módositásokat és némi pótlásokat is a törvényjavaslatnak az igazságügyi bizottságban való részletes tárgyalása alkalmával magam szándékoztam inditványozni.

Teleszky István.

* A törvényjavaslatot folytatólagos mellékletekben közöljük. Szerk.

A büntetőtörvényjavaslat VIII-ik fejezete.

II.

De ha a mondottakhoz képest lehetetlen is nem helyeselni azon rendszert, melyet javaslatunk az összbüntetés mily nemben leendő megállapitása tekintetében követ, ugy másrészt nem is hallgathatjuk el megdöbbenésünket azon elvtelen ingadozás felett, melyet az összbüntetés kiszabására vonatkozó szabványok feltüntetnek. A 96., 97. és 98. §§-ban a legellentétesebb elvek kalaidoskop-szerü vegyületét tartalmazzák; ugy látszik, mintha a javaslat szerzője egyfolytában mindazon eltérő rendszereket akarta volna érvényesiteni, melyek a jogtudosok s törvényhozók részéről a bünhalmazati büntetés kiszabására nézve különféle időkben felállittattak, majd az összbüntetés maximumának absolut meghatározását, majd a bünhödés elvét (Absorptionsprinzip.) majd ismét a sulyositás principiumát (Exasperationsprinzip) találjuk itt minden vezérelv, minden belső alap-ok nélkül egymásmellé helyezve. Hol több vétség egymással, vagy vétségek kihágásokkal összetalálkoznak, ott a biró fel legyen jogositva: a fogházbüntetésnek feltétlenül (az az: a 26-ik §-ban) meghatározott leghosszabb időtartamát még 1 évvel, az elzárást pedig 6 hónappal megtoldani. Itt tehát az összbüntetés csak a törvényes maximum kijelölése által van meghatározva.

Hol ellenben egy büntett vétségekkel vagy kihágásokkal concurrál, ott ez utóbbi tettek által kiérdemelt fenyitékek a büntettre szabott büntetés által teljesen elenyésztetnek (bünhödési elv). Végül több büntett s ezeken felül vétségek vagy kihágások halmozásánál az azok legsulyosbikára megállapitott időleges szabadság büntetés leghosszabb tartama 5 évvel felebb emelhető, de az ilykép felebbemelt szabadságbüntetésnek 15 évig tartó fegyház, — államfogház — vagy börtönbüntetést nem haladhat tul.

Ezen esetben tehát a sulyositás elve van érvényesitve. — Nem könnyü e bonyodalmas rendszerrel megbarátkozni, annál kevésbé, mert valóban lehe-

tetlen átlátni azon okot, mely az emlitett esetek oly lényegesen eltérő szabályozását igazolhatná.

A német birodalmi törvény e részben sokkal következetesebb rendszert fogadott el; a 74. §. ugyanis a a speicialisabb esetek minden megkülönböztetése nélkül egész általánosságban azt rendeli, hogy az anyagi bünhalmazat esetében oly öszbüntetés alkalmaztassék, mely a kiérdemelt legsulyosabb büntetés arányos felebbemelésében áll. A német törvény ez által oly rendszert honositott meg, mely jelenleg, midőn a bünhödés s a büntetési halmozás elve az igazságba ütköző következései miatt már rég el van vetve, a tudomány követelményeinek legjobban megfelel; és valóban nincs ok arra, hogy a törvényhozó eltérve ezen egyszerü elv következetességétől, kivételt tegyen ott, hol egy büntett vétségekkel vagy kihágásokkal concurrál. Mindaz, mi egyáltalán az absorptio elve ellen több oldalról felhozatott, teljes mérvben itt is igényel tekintetbevételt, igy különösen azon aggály, hogy ha az elkövetett vétségek bünössége a concurrálló büntett által absorbeáltnak nyilvánitattnék, a bünttevő szabadalmat nyer vétségeket büntetlenül elkövethetni.

De egyébként is érett megfontolást érdemelt volna azon kérdés: vajjon nem volna-e czélszerübb s igazságosabb a halmozati büntetés kiszabásánál a quotalis rendszert elfogadni? Kétségtelen, hogy a hol a törvény az alkalmazandó büntetést bizonyos számokban kifejezett hányadrészek szerint meghatározza, ott jelentékeny határ van vetve a birói önkénynek; de másrészt bizonyos is, hogy e rendszer, ha helyesen alkalmaztatik, — a büntetésnek mindenkor arányosabb kimérését fogná eredményezni, mintha a törvény csupán a felemelés maximál határát szabja meg.[1] Sajnos, hogy a tudomány e fontos kérdéssel eddigelé oly keveset foglalkozott; ma csak azt tudjuk, hogy a quotalis rendszert különböző (főleg háromféle) módon lehet alkalmazásba venni: t. i.: *a)* vagy ugy, hogy a legsulyosabb büncselekvényre mért büntetés bizonyos hányadával felebb emeltetik; ez ugy hiszem a legkevésbé ajánlható módszer, mert ez által a többi concurráló büntettek kisebb, nagyobb sulya minden tekinteten kivül marad. Vagy *b)* a több bünös tett által kiérdemelt valamennyi büntetés vétetik a birói mérlegezés alapjául, akép azonban, hogy azok összegéből azután egy bizonyos hányadrész levonatik; vagy végül *c)* a legsulyosabb büntettre szabott büntetés vétetik a számitás alapjául, ugy azonban, hogy ahhoz a többi tettekre mért büntetések bizonyos hányada hozzá adatik.[2]

Egy további kifogás illeti a 96. és 98-ik §§. szövegezését e szakaszokban a szerző két különböző fogalom megjelölésére ugyanazon egy kitételt használja, mi által a határozatok értelme tetemesen megzavartatik. A 96. §-ban szerző azt akarja kifejezni: hogy a fogházbüntetésnek s az elzárásnak azon leghosszabb tartama vétessék a mérlegezés alapjául, melyet a törvényjavaslat 26-ik §-ában absolute megállapit; — itt tehát a büntetési nem leghosszabb időtartamáról (gesetzlich Höchstbetrag a német münyelv szerint) van szó. A 98. §-ban ellenben azon szabály volt kifejezendő, hogy a büntettek vagy azoknak más büntetendő tettekkel való halmazáza esetében a szóban forgó legsulyosabb tettre határozott szabadságbüntetésnek legnagyobb mértéke (Strafmaximum a német terminologia szerint) emeltessék fel. — Ezen lényegesen különböző fogalmak kifejezésére szerző mindkét §-ban ugyanazon kitételt használja — mindkét helyen a büntetés leghosszabb tartamáról szólván.

Végül a büntetés mérlegezését szabályzó rendeléseket még azon gáncs is éri, hogy nincs kimondva miként az összbüntetés soha sem értheti el a több bünös tettek által kiérdemelt büntetések összegét. A birához intézett ily figyelmeztetést pedig különösen a 96. §. tartalma látszik szükségessé tenni, mert alaposan lehet tartani attól, hogy a biró élve a neki nyujtott felhatalmazással, az összetalálkozó vétségeket sulyosabban fogná megbüntetni, mint a miként azok megfenyitettvének, ha egyenként kerülnek megitélés alá. Ha például két oly vétség találkozik össze, melyek mindegyike egy-egy évi fogsággal volna fenyitendő — könnyen megeshetnék, hogy a biró — félreértve a törvényhozó intentióját, a fogházbüntetést egészben 6 évig szabná ki. Igaz, hogy a biró, ki a bünhalmazat lényegét helyesen felfogja, ki ismeri a törvény ratioját, ezt nem fogja tenni — de lehet-e minden birónál ily magasabb képzettséget feltenni. A német törvény szerzői nem tartottak ily figyelmeztetést mellőzhetőnek, miért is annak a 74. §-ban kétségtelen kifejezést adtak: „das Maass der Gesammtstrafe darf den Betrag der verwirkten Einzelstrafen nicht erreichen".

A pénzbüntetésekre nézve javaslatunk, mely e részben a legislatiók többségéhez csaklakozik, a cumulatio elvét fogadta el. „A pénzbüntetés" — ugy szól a 100-ik §. „minden esetben külön állapitandó meg." Nagyon el van terjedve azon nézet, miként a pénzbüntetésekre nem forognak fenn azon okok, melyek különben a büntetések arányos reductioját sürgetik. A vagyon, mely a pénzbüntetések tárgyát képezi, arithmeticai egységekből áll, ezek pedig számtanilag összeadhatók anélkül, hogy a keletkező eredmény ama egységek valóságos összegét, csak valamivel is tulhaladná. Vannak azonban, kik az arányos reductiót a pénzbüntetéseknél is kivánják alkalmazni, igy többek közt Henke is. „So wie die Leiden" — ugy mond e szellemiró — „die ein Mensch im Laufe des Lebens zu tragen hat, dadurch dass sie ihn nur in Zwischenräumen treffen, erträglich werden, während sie ihn erdrücken würden, wenn sie ihn alle gleichzeitig träfen, ebenso würde auch die gleichzeitige Zufügung mehrerer Strafen das gerechte Verhältniss zwischen Schuld und Strafe zerstören. Wird dies anerkannt, so sollte man es aber auch bei allen Arten der Strafanerkennen — und nicht die Verbindung mehrerer Geldbussen, — die ja einer gänzlichen Vermögensentziehung gleichkommen kann, — für unbedenklich halten."[1]

Hason érvekre támaszkodva tett dr. Dárday a budapesti ügyvédegylet által a büntetőtörvényjavaslat iránti véleményadás végett kiküldött bizottság ülésében e tárgyra vonatkozólag inditványt, melyben az öszbüntetés rendszerét a pénzbüntetésekre is kiterjeszteni javasolta, kiemelvén, hogy a pénzbüntetések határtalan összefoglalása különösen az irókat sujtaná, mert a sajtóvétségeknél igen magas birságok vannak felvéve, melyek összefoglalása könnyen a vagyon egész elkobzását eredményezhetné. Inditványozó tehát elfogadásra ajánlja az osztrák javaslatban megállapitott rendszert, mely

[1] A budapesti ügyvéd-egylet III. szakosztálya által a b. t. javaslat iránti véleményadás végett kiküldött bizottság XIX. ülésében ez iránt Dr. Csukássy által inditvány tétetett, mely Dr. Darányi részéről melegen pártoltatott.

[2] Ez utóbbi rendszert fogadta el (legalább részben) a darmstadti törvény, mely szerint a főbüntetés a többiek $^2/_3$-ával megtoldható, továbbá a würtembergi, mely szerint a főbüntetés a többiek $^1/_4$ usque $^3/_4$-ével sulyositható; a badeni s az olasz törvény, mely szerint a főbüntetés sulyositása a többiek $^1/_3$-át tul nem haladhatja. L. erről még Haeberlin id. m. I. 160. l.

[1] L. Henke Handb. 622. l.

szerint a pénzbüntetések cumulatiója bizonyos maximum kijelölése által mérsékeltetik.

Megbeszélést igényel még a 102. §., e szakasz értelmében a bünhalmazatra vonatkozó határozatok követendők azon esetekben is: 1) „ha valaki külön itéletek által többrendü szabadságbüntetésre itéltetett“ — és 2) „ha az elitélt szabadságbüntetésének végrehajtása alatt más büntetendő cselekvény miatt ujolag határozott időig tartó szabadságbüntetésre itéltetett el“. — E szakasz logikai magyarázata minden kétségen kivül helyezi, hogy a bünhalmazatot illető határozatok azon esetre is alkalmazandók, midön a tettes, ki valamely bünös tett miatt szabadságbüntetésre itéltetvén, az elitélés után más bünös tettet követett el.

A bünhalmazat fogalmának kiterjesztése ilyféle esetekre a fent jelzett álláspontunkhoz képest kétségtelenül helyes, mert azon ok, mely az összetalálkozó büntetések arányos reductióját indokolja, a most emlitett esetben is teljes kiterjedésében fenforog. E tekintetben tehát a 102-ik §. kifogástalannak nyilvánitandó. De sajnos, hogy e szakasz rendelése s a javaslat indokolása között nincs meg a kellő öszhangzat; vagy az indokok mondanak többet, mint a mennyit a szerző ki akart fejezni, vagy a 102-ik szakasz nem nyilatkoztatja híven a szerző intentióját. „A „criterion“ — ugy olvassuk az indokolás 320. lapján — mely a büntetések arányos leszállitását eredményező bünhalmazatot elválasztja a több külön büntető cselekvényt képező törvényszegés azon esetétől, melyben a büntetés leszállitásának nincs helye, azon körülményben rejlik: vajjon az itélet hozatala után követte-e el a tettes az ujabb eljárás tárgyát képező cselekvényeket? — vagy pedig valamennyi büntető cselekvény azon időből származik, midön a tettes még csak egyike miatt sem itéltetett el“?

Ha e megkülönböztetés helyes s a tudomány szempontjából igazolt volna, akkor alapos kifogás alá kerülne maga a 102-ik §. tartalma, mert az mit sem foglal magában miből a bünhalmazat ily lényeges megszoritására következtetést lehetne vonni. [1] De a dolog nem áll igy; az idézett szakasz dispositiója a fent kifejtett álláspontunkhoz képest minden kifogás felül áll — hibás csak az indokolás — mert figyelmen kivül hagyja azon alapigazságot, mely a jelen tan sarkpontját képezi, nem veszi tekintetbe, hogy a büntetés arányos reductiója jogilag meg van követelve mindazon esetekben, midön több bünös tett együttesen kerül megfenyités alá, tehát több büntetés egyidejüleg vagy egyfolytában hajtandó végre.

Záradékul még egy gyakorlatilag fontos kérdést kell, — legalább futólag megpenditeni — e kérdés, melynek tisztába hozatala nélkül büntetésmérlegezési rendszert befejezetlenül maradna, — azon esetekre vonatkozik, midön csak az egyik büntett elitélése után, vagy az arra szabott büntetés folyama alatt — kerül napfényre s elitélés alá valamely más, — az első itélet előtt elkövetett bünös tett, vagy midön a tettes valamely büntett miatt elitéltetvén, az arra szabott büntetés teljes kiállása előtt ujabb bünös tettet követett el; ez esetekben a bünhalmazatra vonatkozó szabályok alkalmazása kétségtelenül némi technikai nehézségekbe fog ütközni; de mindennek daczára kell, hogy a biró kötelességének ismerje e szabályokat itt is alkalmazásba venni. E feladatnak a későbbi itélethozatalra hivatott biró ugy fog megfelelni, ha azon álláspontra helyezkedik, melyet el kellett volna foglalni, ha a szóban forgó valamennyi büntettek felett egyidejüleg itélt volna. A biró szeme előtt tehát mindig azon kérdés fog lebegni: vajjon miféle öszbüntetést szabott volna ki, ha valamennyi bünös tett egy határozatban lett volna elitélendő, s az ilykép megállapitott öszbüntetésből azután egyszerüen le fogja vonni azon egy vagy több büntetést mely általa vagy más birák által már az előbbi itéletben ki volt mondva. [1]

Dr. Schnirer Aladár,
egyetemi tanár.

[1] Ily megszoritó határozatot tartalmaz a német b. t. 79. §-a, mely igy szól: „Die Vorschriften der §§. 74. u. 78. finden auch Anwendung wenn, bevor eine erkannte Strafe verbüsst, verjährt, oder erlassen ist, — die Verurtheilung wegen einer strafbaren Handlung erfolgt, welche vor der früheren verurtheilung begangen war.“

[1] L. Schwartze Comment. 281. L.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Van-e zálogváltási ügyekben perujitásnak helye?

A legjelentékenyebb kérdések egyike ez; mert ennek mimódoni eldöntése sok családot, mely az ősiségi nyilparancs 36. §-a, továbbá az e helyett hatályba lépett orsz. b. értekezlet és a jelen polg. prtartás szabályaira támaszkodva hitte s jogosan hihette, hogy az elévülés megszakitására a keresetnek az ősiségi p. által kitüzött záros határidő alatti beadása elegendő, — vagy megóv a jogvesztéstől, vagy tönkre juttat.

Nem lesz eszerint fölösleges ezen kérdést fejtegetni, s illetőleg véleménye előterjesztésére a szakértő közönséget fölhivni.

Anyagul szolgál pedig erre a „Jogtudományi Közlöny“ 1875. évi márcz. 10-ki számában körülirt két zálogváltási jogeset s illetőleg ezeknek e lap szerkesztősége által vindikált elvi jelentősége. E szerint a kivonatolt elv következő:

1. „Zálogváltási perekben a perujitásnak csak az esetben van helye, midőn a perujitási kereset beadásakor a zálogváltó perek megindítására az 1852. évi nov. 29-én kelt nyiltparancs által kitüzött határidő még nem járt le.“

2. „Azon körülmény, hogy az anyaper kellő időben tétetett folyamatba, a perujitás megengedésére nincs befolyással.“

Ha ez áll, ugy oly zálogperujitási kereset, mely nem a 852 nyp. 22. §-a által rendelt záros határidőn belül adatott be, mint elkésett többé nem érvényesithető és pedig nem tekintve azt sem, hogy az alapper ezen záros határidőn tul döntetett el.

Kétkedni lehet azonban, hogy e két jogeset csakugyan ily értelemben döntetett el. Ily értelmü határozat semmiféle törvényben sem lelné indokát, s általa oly ügyek lennének veszélyeztetve, melyek méltán a legfontosabb érdekük közzé sorolhatók.

A zálogváltási ügyekben ugyanis a többször fölhozott ny. parancs alapján egy évi határidő van engedve olykép, hogy zálogváltási per csakis ez egy évben indithatik meg; arról azonban, hogy bíróságok ily pernek ugyanez egy évben leendő befejezésére kötelezhetnének, a törvény nem rendelkezik, sőt az ősis. pátens. 36. §-a, az orsz. b. értekezlet s az uj perrendtartás azon szakaszaival szemben, melyekhez képest a határidők többszöri elhalasztásának van helye, azt képzelni sem lehet. — Ha tehát az alapper azon záros határidőn tul fejeztetik be; ugy természetes, hogy ugyanazon fönti egy évben a perujitás lehetetlen.

Igaz, hogy ama két jogeset szövege ugy van összeállitva, hogy abból a szerkesztőség kivonata mintegy igazoltnak látszik; mindamellett azon physikai lehetlenlenségnél fogva, mely ugyanazon évben az alapper eldöntése és a perujitás megkezdhetése körül nyilvánul, aligha lehet hinni, hogy ama kivonat helyes legyen.

*

Nem is lehet más értelmezést adni ama két jogesetnek mint azt, hogy a zálogvált. perek ujithatására 32 esztendő nem engedtetik meg ugyan, hanem igenis az ősiségi pátens által kijelölt rövidebb határidő, azaz annyi, a mennyi az alapper megindithatására rendeltetett, vagyis egyévi időköz és pedig azért; mert az alapper folyamatba tételére csak egy évi záros határidő levén engedve, misem világosabb, minthogy ennél hosszabb idő a perujitásra sem engedhető meg.

Ezekhez képest aligha nem emelkedik tulsulyra azon nézet, hogy a m. kir. Curia azon okból utasitotta el a két jogeset alkalmából érdekelt perujitókat, mert azok perujitási keresetüket nem az alapper befejezése után közvetlen következő évben, hanem sokkal később nyujtották be, ellenben hely adatott volna perujitási keresetüknek, ha az alapper sikertelen lefolyását követő első évben adatott volna be.

Támogatja ezen nézetet az orsz. bir. ért. 88. §-a által fentartott 1840. 15. tczikk II. r. 11. fej. 196. §-a is, mely váltóügyben az alapper eldöntése után két éven át engedi a perujitást. E szerint a Curiának ezen két jogesetben jelzett nézete nem uj, hanem az a fönti törvény szellemén szilárdul.

Ezekből következik, hogy a magyar törvény nemcsak 32 évi, hanem ennél rövidebb elévülést is ismer; de arra, hogy polg. ügyekhez a perujitás kizáratnék, sem ezen, sem más törvényben példa nincs, valamint arra sem, hogy az alapper eldöntése előtt kellene perujitással élni; már pedig a kérdelt kivonat ily irányt jelez.

Kétségbe vonhatlan továbbá, hogy minden polg. perben van perujitásnk helye, s igy zálogváltási ügyekben is, mint ez a most érvényes s többször fölhozott nyiltparan szabványaiból kiderül. Helytelen volna pedig azon nézet, melyhez képest a perujitási kereset az alapper eldöntése előtt lenne beadandó; mert minden perorvoslattal csakis az alapperben hozott itélet jogérvényre emelkedése után élhetni.

Végül tény az, hogy a perrendtartás nemcsak perujitási, hanem igazolási, fölebbezési jogorvoslatokat is enged s eme jogorvoslatok keretéből a zálogváltási ügyek sincsenek kizárva, sőt a zálogváltási ügyekre nézve most is hatályos ősis. pátens 36. §-a s illetőleg az ezen szakaszban hivatolt perendtartás helyébe lépett orsz. b. ért. 20. §. valamint az ennek az 1869. évi márczius 30-án kelt miniszt. rendelettel helyébe lépett jelenlegi perrendtartás 315., §. *b. c.* pontja szerint ügyvédi vétség vagy uj bizonyitékok alapján előbbi állapotba való visszahelyezési orvoslatnak illetőleg perujitásnak is van helye. — Igy itélt a volt hétszemélyes tábla is például Bossányi Lajosnak, Kozma szül. Dorfner Jozefa elleni zálogváltási ügyében, melynek folytatását 1866. évi 17166 sz. alatt megengedte.

Minthogy pedig ez is az érdemleges itélet hozatala után a többször fölhozott egyévi záros határidőn tul, de a mulasztást követő első éven belül történt; kétségtelen az, hogy zálogváltási ügyekben a fenti korláton belül perujitásnak helyt kell adni. Különben azon szükség merülne föl, hogy a felperes kénytelenitetnék az alapperrel egyidőleg a perujitási keresetet is s illetőleg más jogorvoslatot benyujtani, a mi már magában véve képtelenség! *Egy biró.*

Különfélék.

Az összehasonlitó jogtudomány fontos voltának mindinkább terjedni kezdő felismerése vezette a francziákat arra, hogy 1870-ben „Sicieté de Legislation comparée“ czim alatt az összehasonlitó jogtudomány művelésére egy társulatot alapitottak. E társulat évkönyveinek 1874. évi legujabb folyama, majd minden európai államok ujabb törvényeiről és törvényhozási működéséről közöl igen kitünő dolgozatokat. Ausztria-Magyarország törvényhozása ezek között egy igen terjedelmes fejezetben (184—286. l.) tárgyaltatik s két részre oszlik. Az első rész Ausztria, a második Magyarország működését tárgyalja. A Magyarországról szóló rész Horn Ede tollából került, s a telepitvényesek jogi állásáról szól, továbbá a Budapest főváros törvényhatósági szervezetét tárgyazó 1872. XXXVI. törvényczikket közli szószerinti forditásban s igen tanulságos és érdekes utasitó és felvilágositó jegyzetekkel.

—

Dr. Harum Péter, kit olvasóink közül bizonyára sokan ismertek s kedvesen emlékeztek reá, nincs többé. Az alig 50 éves férfiu hosszu szenvedés után mult hóban meghalt. Neve Magyarországban, mint volt jogtanárnak, igen ismeretes. Harum ugyanis 1850-ben a szebeni jogakadémia, s két évvel később a pesti egyetem tanárává lett kinevezve s itt 1861-ig működött, s tanitványai előtt közszeretetben állott; 1862-ben Gráczba tétetett át, hol 1870-ig volt alkalmazásban, mely évben a bécsi egyetem tanárává lőn, s mint ilyen, a közoktatási tanács tagjául kineveztetett, sőt később az állami törvényszék (Staatsgerichtshof) tagjává is megválasztatott. Szorgalmas munkása volt ő e mellett az irodalomnak is, s a szaklapokban számos jeles értekezésével találkozunk. Legnagyobb műve „Die gegenwärtige öst. Pressgesetzgebung“ 1857-ben jelent meg. — Azon általános tisztelet s szeretet, melyben Harum a mi egyetemünknél is állott, vezet bennünket azon hitre, hogy számos hallgatója helyeslésével találkozunk midőn irányában, e pár sorral a kegyelet adóját mi is lerójuk.

—

A „Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht der Gegenwart“ czim alatt Bécsben megjelenő évnegyedes folyóirat II. kötetének 3. füzete épen most jelent meg. E kitünően szerkesztett folyóiratnak ezen füzete is igen érdekes, tartalmából kiemeljük a következőket: Dr. Bittner Ede a canoni jog lembergi tanárától van egy czikk, mely azon kérdés megoldásával foglalkozik, hogy mennyiben tartozik a házassági jog a polgári magánjog körébe, s a canoni jog védői s ellenkező álláspontot álló jogászok érveit tagadhatlan tudományossággal veszi bonczkés alá. Ezt egy nem kevésbé érdekes czikk követi dr. Strohal Emiltől, mely az osztrák telekkönyvi bejegyzések elméletével foglalkozik. De kétségtelenül legérdekesebb a szerkesztő hosszu értekezése a börze- és alkusz-törvényekről, mint azok Ausztriában uj alakulásukban fenállanak. Igen gazdag jogirodalmi rovata is, melyben minden megjelent érdekesebb német jogi mű szakértői kezektől ismertettetik vagy biráltatik. E füzetben is a birálók között oly nevekre találunk, mint Exner, Wahlberg, ki Holtzendorfnak a halálbüntetésről irt művét birálván, hivatkozik „A Felségsértésről“ a „Jogtudományi Közlöny“ mult évi 52. számában közlött véleményére is. Van birálat Endemanntól, Hoffmann bécsi tanártól, Mayertől, több rendbeli Inamától és magától a szerkesztő Grünhut tanártól. Ajánljuk ezen igen jól szerkesztett folyóiratot olvasóink figyelmébe.

—

A birói hivatalok reductiója folytán, mint értesülünk, a királyi táblai fogalmazók s segédfogalmazók összes száma 20-ra szállittatik le. Minthogy pedig tudvalevőleg a királyi táblánál ezek müködnek jegyzőként, a királyi táblánál pedig 7 polgár, 2 büntető, 1 vegyes és 1 váltóügyi tanács, tehát összesen 11 tanács van, melyek mindegyike legalább két, de leginkább 3 osztályban müködvén, a jegyzők kellő száma közülök ki nem kerül, s ennélfogva kénytelen lesz a királyi tábla üléseit akként osztani be, hogy a tanácsok fele a hét három első, másik három utóbbi napjaiban tartja üléseit. De e három nap alatt le kell azután őrölnie a heti bejelentést, ha törik vagy szakad, mert negyedik nagyon nincs jegyzője. Hát ha még a hét folytán ünnep is van, három nap sem jut egy tanácsnak ülésezésre, mi a hátralékok fogyasztására nem igen hathatós eszköz lészen, mert hiába dolgoznak a birák, ha a feldolgozott ügyeket nem lesznek képesek előadni. No de még ez hagyján volna, még nagyobb hátrány is származik e gazdálkodás folytán. A jegyzők dolgozták fel a nagy számu ülésen kivüli ügyeket, melyek a mult évben közel 27,000 darabra mentek, tehát ha egygyel nem sok munka van is, számuk tetemes voltánál fogva jelentékeny munkaerőt vesznek igénybe, miután a jegyzők minden nap ülésbe vannak, e munkát többé nem végezhetvén, e teher a kirákra háromlik s a 3500 frt fizetésü biró ideje ily lapáliak fe dolgozásával forgácsoltatik el. Annál boszantóbb a gazdálkodás e módja, ha meggondoljuk, hogy mindezt el lehetett volna kerülni, ha a joggyakornokokat el nem bocsátják, mi az utó nemzedék kiképzése érdekében is szükséges lett volna. 10 joggyakornok, melyek összes fizetése 3000 frt, oka tehát e visszás helyzetnek. Ezt nevezik azután nálunk gazdálkodásnak!

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 19. sz. Budapest, 1875. május 12.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az országbiró. Dr. Dárday Sándor urtól. — Az egyptomi igazságügyi reform — A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnirer Gyula, min. tanácsos urtól. — Jogirodalom. Rupp Zsigmond urtól. — Az ügyvédi kamarákból. — Törvénykezési szemle. Az ig. miniszt. fegyelmi hatósága az ügyv. rendtartásban. Sulyok Mór urtól. — A perujitás kérdéséhez. — Különfélék.
MELLÉKLET: Törvényjavaslat

Az országbiró.

Quid mea interst, cujus nam ...

A megyei gentry, mely a képviselőház nagy többségét képezi, soha sem birt érzékkel a birói függetlenség iránt, mert hisz az igazságszolgáltatás helyhatósági és uri jog volt s ezért a birói hatalom gyakorlásában nem látják az államfenség egyik alkatelemét, — hanem csak privilegiumot látnak a vulgo ugynevezet biráskodásban.

E privilegium pedig eddig az ő hatalmukban állott, melylyel, habár csak mint föuri gazdatisztek is, családi tekintélyt, sőt vagyont is szereztek maguknak. Birói függetlenség helyett azonban csak önkényt ismertek, mely egyaránt szolgaias lelkületben a hatalmasak éz zsarnok basáskodásban állott a gyöngébbek irányában.

Ezen nem oly messze távolba eső idők jellemvonását nem olthatá el, — a birói hatalom gyakorlásáról nehéz küzdelmek után létesült és a mostani századunk korszellemének megfelelő törvény varázsereje; sőt ellenkezőleg a biró elmozdithatlanságát vagyis függetlenségét jóformán országos calamitás színében tüntetik fel részint azok, kiknek hatalma, mint pl. a megyei gentry befolyása, a birói függetlenségen megtörik, részint azok, kik saját tehetetlenségük vagy alkotásuk gyarlóságát, a törvényt alkalmazó birói közegeknek imputálják, a mit a három évi restauratiohoz hozzászokott megyei gentry vaktában hajlandó elhinni, sőt elhiszi még azt is: hogy az „uj szervezés“ a rendszeresség követelménye!

Es liegt Methode in diesem Wahnsinn!

Azt értjük, hogy a végrehajtó hatalom vagyis a kormány ösztönözve érezi magát a bíróságok feletti rendelkezési jogot magának megszerezni, sőt abban sem kételkedünk, hogy jószándéku elfogultságában hiheti: miszerint ujabb rendelkezhetés esetében a tagadhatlanul részben legalább a személyekben is lehető hátrányokat igazságszolgáltatásunk javára elhárithatja. Értjük ezen ösztönt, mely minden emberben s igy a kormányférfiakban is él, azt hivén, hogy másoknál észszerübben járhatnak el, de még inkább hivén azt, hogy a már elkövetett hibák ujabb rendelkezés által könnyü módon elhárithatók. — Azt azonban nem értjük, hogy a törvényhozás s illetve egyelőre a képviselőház a szabad rendelkezhetés jogát megszavazhatja, a sikert biztositó faktorok iránti tájékozás nélkül.

Eltekintve az u. n. „uj“ szervezést nem kiegészitő, hanem az azt megelőző törvényalkotások szükségétől, — szoritkozunk csupán a személyi kérdésre, melyre az epuratio hangoztatásával oly nagy suly fektetett.

Kérdjük, vajjon a fegyelmi feljelentések eredményen kivül mely közvetlen forrásból meritheti a kormány a birói személyzet jellem s képességi tulajdonainak ismeretét, hacsak az ügyszámi statisztikát nem veszi kielégitő alapul?

Valóban törvénykezésünk áttekintésénél a kellő szervezet hiánya folytán, az igazságügyminiszteriumnak felügyeleti joga pusztán csak névleges; mert hisz a felebbviteli bíróság vagyis a kir. itélőtábla példátlan centralisatiója lehetetlenné teszi, hogy az elsőfoly. bíróságok ellenőrzésére a kormánynak hivatott közege lehessen. A kormánynak közvetlen érintkezése pedig bíróságainkkal — merően administrativ természetü, mely legfeljebb az elnökök takarékossága iránt nyujthatna felvilágositást, ha a kormány az administratio terhét legnagyobb részben nem ruházta volna az ügyészségre.

A hangzatos jelszók kábitó hatásától menten, komolyan kérdjük tehát: hogy mily forrásból meritheti a kormány a birói személyzet jellem s képességi tulajdonainak ismeretét?

Az elnököktől? — Eltekintve, hogy ép az elnökök szakképzettsége ellen merültek fel a legjogosultabb panaszok, — tény az is, hogy már az első kinevezések is az ő meghallgatásuk mellett történt. Ha még megfontoljuk, hogy gyenge tehetségü elnök mellett a képzettebb biráknak jutván a vezérszerep, ennélfogva ép ezek és az elnök közt rendesen feszült viszony létezik, melynek elháritására az epuratio kedvező alkalmat nyujtana az elnöknek, -- ugy könnyen belátható, hogy ezek alig lehetnek megbizható támaszai a kormánynak.

Avagy talán a kir. ügyészség leend a kormánynak azon megbizható közege, melyre az epuratio müveleténél támaszkodhatik?

Ez egyenesen a birói függetlenség prostitutióját jelentené, mert noha a kir. ügyészség ellenőrködési joga a törvényben gyökerezik, — ezen felügyeleti joga csak a független biró ellenében, a birói felelősségről szóló törvénynek a fegyelmi hatóság utján való végrehajtása tekintetében igazolható, sőt szükséges, mig ellenben a kormánytól függővé tett biró az ügyészségnek egyenesen alárendeltetnék. De eltekintve a kérdésnek ezen árnyoldalától és feltételezve a kir. ügyészségnek elfogulatlanságát, — legtisztább és legjobb akarattal sem nyujthatja a kormánynak a kivánt és feltétlenül szükséges támaszt, mert hisz jogrendszerünkben a polgári törvénykezés terén az ügyészség hatáskörrel nem birván, a törvénykezésnek ezen nagyobbik ágazatában tájékozással sem bir. Részint tehát t. i. a fenyitő jogszolgáltatás terén a bírósággal szemben az ügyfél álláspontja, nagyobbrészt pedig t. i. a polg. törvkezést illetőleg a teljes tájékozatlanság kifogása emelhető a kir. ügyészségbe vetett megbizhatás ellen.

Ime tehát ismét csak a communis oppinio vezérelheti a kormányt, és e communis oppinio tudvalevőleg a képviselők informatiojából áll. A megyei gentry tehát teljesen elérheti czélját és nem kételkedünk, hogy 3 év mulva megint lesz gondja ily restaurationális mozgalomra, melynek a kormány soha sem fog ellenállani, már azért sem, mert igy saját tehetetlenségének bűnbakjává teheti a bíróságokat.

Ebben áll a jelen nagy részben öntudatlan áramlatnak megfejtése, és ezen oly ritka összhangra, mely a képviselőház és a végrehajtó hatalomnak a birói függetlenség nem ép elvileges lerombolására irányzott törekvésében nyilvánul — ráillenek a halhatatlan költő idézett szavai: „Es liegt Methode in dem Wahnsinn"!

A municipalis jurisdictio tehát évszázados jogfejlődésünk lassu processusában, a birói hatalom gyakorlásáról szóló alaptörvény erős impulsusa folytán ez időig csakis azon stadiumhoz ért, hogy országos restanratióvá fejlődött.

Országos restauratiónak neveztük az első birósági szervezést, és országos restauratiónak tekintjük az „uj" szervezést is, mely 3 év mulva ismétlődni fog és ismétlődni fog mindaddig, mig egész jogrendszerünk átalakitása befejezve lesz.

Természetes, hogy ez országos restauratiok a megyei tisztujitások minden árnyoldalát magukban foglalják és jogszolgáltatásunk, mely főleg gyakorlaton alapszik, az örökös mobilisatió által mitsem nyer, mert mint azt az országbiró f. hó 5-én tartott epochalis beszédében mély bölcsességgel kifejté: „a fogyatkozás inkább az intézményekben, mint az emberekben keresendő."

Az összes sajtó kevés szakértelemmel, de annál több otrombasággal támadá meg az országbiró nyilatkozatát, melynek politikai jelentőséget vindikálva, szük látkörük nem terjed a pártállás éghajlatán tul.

Kevés reményünk van ahhoz, hogy a felsőház a fentebb jelzett áramlat romboló hatását leküzdhesse, — de tiltakoznunk kell a szabadelvüség álprophetáinak azon tana ellen: mintha nem a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvény alkotása, hanem immár annak felfüggesztése volna haladásunknak követelménye. A salus reipublicae tekintetében megengedjük, hogy gyakran a czél szentesitheti az eszközt, de midőn törvény- és jogszegésünk oly kézzelfoghatólag eredményhez sem vezethet, — bünt követünk el, mely politikai bün az által boszulandja meg magát mit az országbiró zárszavaiban itéletkép hirdetett, — mondván:

„Meglehet, hogy ez uton pénzügyeinket rendezni fogjuk; meglehet, hogy később codexeink lesznek, melyek a tudományos világ tekintélyeinek elismerését fogják kivívni; de attól tartok, hogy nem lesznek biráink, nem nevelünk oly birákat, a milyeneket legalább én a jövendő iránt táplált álmaimban contemplálni szeretek; oly birákat, kikhez mint Caesar hitveséhez még a gyanu árnya sem férhet; birákat, kik a politikai élet hullámzásai közt nyugodtan és tárgyilagosan mondják ki határozatokat; szóval birákat, kik a törvény előtt meghajolnak, de emberi tekintet előtt nem. És mert meg vagyok győződve arról, hogy ezen törvényjavaslatban lefektetett elv, az első veszélyes lépés a lejtőn, melyen előrelépni könnyü, de a melyről visszatérni igen nehéz: épen azért a törvényjavaslat ezen lényeges elvéhez nem járulhatok."

A felsőház, melynek tagjai a restaurationalis mozgalmat nem helyezik az állam érdeke fölé, — megértették az egyedüli birónak ki a törvényhozáshoz szólhatott, az ország birájának intő szavát és elvetették a corruptiót szentesitő törvényjavaslatot.

Üdvözöljük az országbirót, ki a jellemnek kicsinyes tekinteteken felülemelkedő függetlenséggel, a szellemnek bátorságával szállott sikra a saját lelkiismeretének hangját elnémitó meddő furfanggal.

Bizunk az országbiró tántorithatlan elvhüségében és reméljük, hogy ha a kormány hatalmának eszközeivel kiviheti a törvjavaslat elfogadását, — legalább módositás által fogja a birói kart az administrativ önkénytől megmenteni. A birói felelősségről szóló törvény szigoritásától üdvösebb eredményt is várunk, mint a fentebb kimutatott minden megbizható tájékozást nélkülöző administrativ omnipotentiától.

Dr. Dárdai Sándor.

Az egyptomi igazságügyi reform.

III.

A mi a birák személyes viszonyait illeti, azok az első öt éves próba-időben elmozdithatlanok, s ezen elmozdithatlanság későbbre is kilátásba helyeztetik. Csakis saját beleegyezésük és a felebbezési törvényszék határozata folytán helyezhetők át és léptethetők elő; maga az egyptomi kormány a birákat semmiféle kitüntetésben sem részesitheti, sem pedig anyagi előnyöket nem nyujthat számukra.

Minden ugyanazon rangfokozatu biró egyenlő illetményben részesül és állásuk elvesztésének fenyitése mellett nem fogadhatnak el semminemü remuneratiót, fizetés-javitást vagy bárminő ajándékot. A bíróhoz hasonló viszonyban vannak a törvényszéki segédszemélyzet és tolmácsok, végrehajtók, kiknek hivatala és másnemü fizetéssel járó foglalkozás vagy kereskedőüzelem közt az összeférhetlenség elve van foganatositva.

A felebbviteli törvényszék a birák, törvényszéki hivatalnokok és ügyvédek irányában fegyelmi törvényszék hatóságával bir. A fegyelmi trvszék egy a valamennyi tag részt vette összgyülekezetben az összes jelen levő tagok szavazatainak $^3/_4$-nyi többségével határoz; azon birák, kik becsületességüket és függetlenségüket teszik koczkára, hivataluktól elmozdittatnak, fizetésüket minden kárpótlás nélkül elvesztvén; az ügyvédek ily esetben a felebbezési törvényszéknél az ügyködni jogositott ügyvédek névsorából való kitörléssel büntettetnek. A consuli testület bármelyik tagjának minden fegyelmi kihágásért valamely biró ellen inditott panasza, az egyptomi kormány által a fegyelmi vizsgálat megindítása miatt, azonnal a felebbezési törvényszéknek szolgáltatandó át.

Államügyészség (Parquet) állittatik fel, élén főügyészszel (procureur général) a felebbezési törvényszék mellett, a kinek vezetése alatt az üléseknéli szolgálattételre és a törvényszéki rendőrségre (police judiciaire) szükséges helyettesek kellő száma létezik az egyes bíróságoknál. A főügyész, szintugy helyettesei, a Khedive által neveztetik ki és elmozdithatók.

Az ügyvédkedésnek csak a felebbezési törvényszék előtt van helye, mert itt az egyes feleket csak oly egyének képviselhetik, védhetik, kik ügyvédi oklevéllel birnak (bármely európai államból); az elsőfolyamodásu bíróságoknál a felek képviseltetése teljesen korlátlan, azaz: mindenkinek van megengedve.

A törvényszéki ülések nyiltak, kivéve azon esetet, midőn a törvényszék alapos indokok folytán a közbiztonság és közerkölcsiség megőrzése tekintetéből titkos üléseket rendel. A törvényszéki nyelvül az az előtti védelmek-, keresetek- és itéletekre nézve az országos nyelvek szolgálnak, t. i. az olasz és franczia (langues de pays).

Az itélet végrehajtása (Execution) csupán a biró-

ság meghagyása folytán, semmiféle consulatus közreműködésével, a tribunál törvényszéki végrehajtói (huissiers) által eszközöltetik; a helyhatóság csakis ott nyujt segédkezet, a hol az szükségesnek látszik. Az itélet végrehajtásával megbizott törvényszéki végrehajtó csak arra van kötelezve, hogy az illető consulatusnál a végrehajtás napját és óráját bejelentse, s a consulatusnak szabadságában áll a végrehajtás foganatositásánál jelen lenni. Ha a consulatus részéről nemis jelenik meg senki, a végrehajtás mégis megtörténik, s csak akkor leszen semmis és érvénytelen, ha a consulatus nem értesittetett.

Anyagi jogul minden polgári és kereskedelmi ügyben, továbbá minden a törvényszékek illetösége alá tartozó bünügyekre nézve szolgálnak az egyptomi kormány által tervezett és az európai államok elé terjesztett fent emlitett törvénykönyvek. Mindazon esetekben, melyekben ezen törvénykönyvek ki nem elégitök, homályosak vagy épen hiányosak lennének, a biró az észjog és a méltányosság (principes de droit naturel et les régles de l'équite) elveit köteles alkalmazni.

Az egyptomi kormány az uj törvényszékek müködésének megkezdése előtt egy hónappal a törvénykönyveket ki fogja hirdetni, s egy-egy példányt mind a két országos nyelven minden mudirieh-nél (helyi bíróság benszülöttek számára), consulatusnál s minden uj törvényszék irodájánál fog letenni, hol ezen példányok mindig meg lesznek. Ugyszintén a benszülöttek status-ára, fekvöségeire, birtokára, a töltések- és csatornákra és a törvénykezési költségek megállapitására vonatkozólag is szabályzatot fog közzétenni.

A felebbezési törvényszék egy ügyviteli szabályzatot fog tervezni az ülésezési rendszabályok, a fegyelem, a hivatalos személyzet, az ügyvédek és egyéb képviselök, a szegények hivatalbóli képviselése és a felebbezési törvényszéknél a szavazatok mikénti számitására vonatkozólag.

A javaslat második czime a bünügyi eljárást tárgyazza az európaiakra nézve. A bünügyekben is, a birói személyzet tekintetében, az európai elem van tulsulyban, mert pusztán kihágásokra nézve (contravention) a tribunel egyik európai tagja a biró. A tanácsszék (chambre de conseil) vétségekre (délits) ugy, mint bünténekre (crimes) nézve három biró, két európai és egy benszülöttből, s azonfelül négy európai ülnökből áll. A tribunal correctionel ugyanigy lesz szervezve. Az esküdtszék három bíróból, két európai- s egy benszülöttből és 12 esküdtből áll, mely utóbbiak mind európaiak. Az ülnökök és esküdtek fele vádlott kivánságára saját nemzetbeliei közül választatik. Ha ezen nemzetiség nem állithatná ki a személyek kellő számát, akkor a vádlott szabadságában áll azon nemzetiséget megjelölni, melyből a törvényszabta szám betöltésére szükséges személyek veendök. Ha több vádlott van, mindegyiknek jogában áll, az ülnökök és esküdtek megfelelő számát kivánni, a nélkül azonban, hogy a törvényszabta szám nagyobbodnék; ha azonban nem tudnak megegyezni, akkor sors utján döntik el, hogy tekintettel az ülnökök és esküdtek törvény által meghatározott számára, melyik vádlott fogja választása jogát nem gyakorolhatni.

Az egyptomi fenyitőbiróság illetékes minden egyszerü kihágásra (contravention de simple police), minden büntét és vétségre, melyek részint közvetlenül a birói személyzet, az esküdtek és a törvényszéki hivatalnokok ellen követtetnek el hivatalos teendöik gyakorlása közben vagy miatt, részint birói végzések és itéletek végrehajtása miatt vagy közben. Ezen vétségek nagy terjedelemben és taxative soroltatnak fel a javaslatban; különben azoknak itteni taglalása fölös. Leginkább érdekes csak az, hogy azon cselekmények, melyek a csödtömeg valódi állásának eltitkolására szolgálnak, pl. fictiv követelések támasztása, koholt kereskedői könyvek felmutatása avagy a valódi könyvek megsemmisitése stb. nem mint csalási büntettek, hanem mint a bíróság tekintélye elleni sérelmek igen szigoruan toroltatnak meg.

Büntett- és vétségeknél fenyitő vizsgálat inditandó, mely a tanácsszék elé leszen terjesztendő.

A vizsgálat a consuli testület egyik tagjának valamely birói személy vagy törvényszéki hivatalnok ellen intézett bünfeljelentésre az államügyészség által azonnal folyamatba teendő.

A fenyitő vizsgálat kezdeményezése valamely európai ellen, ez utóbbi consulának jelentendő be, s ép ugy, mint a főtárgyalás, egy európai biró által s oly nyelven tárgyalandó, melyet vádlott ért.

Ha a vádlottnak védője nem akad, akkor hivatalból rendelnek számára ilyet, mert különben az egész eljárás semmis. Mig Egyptomban elegendő börtön nincs, a vizsgálat alá helyezettek az első kihallgatás után és az elfogatástól számitott 24 óra lefolyása alatt a consulatushoz szállitandók, ha ez az állambörtönbeni további letartóztatást nem engedné meg. Minden házmotozás felől az illető consul jegyzőkönyvileg értesitendő; a consul távollétében éjjeli időben egy európai házába sem szabad nyomulni, kivéve az in flagranti való letartóztatás, a ház belsejéből történt segélykiáltás és a consul engedelme esetében. A consulnak kivánatára minden ügyirat másolatban neki átszolgáltatandó, mert különben azok érvénytelenek, továbbá a tanácsszékhez való felterjesztés előtt három nappal az okmányok is közlendök vele.

A tanuzási kötelezettség általános. Ki a tanuságtételtől vonakodik, a tribunal vagy az esküdtszék által egy havi fogságra itélhető el, s ha ez büneseteknél történik, akkor három havig tartó fogságra vagy 100—4000 egyptomi piaszter (körülbelül 1—40 font sterling) birságra. Ezen kötelezettség alól felmentetnek a fel- és lemenő rokonok, a nő- és fivérek, ugyanazon foku sógorok, söt maga az elvált férj is ezen kivétel alá esik; hogy ha azonban a peres felek egyike által sem ismertetnek el olyanokul, akkor azok kihallgatása az eljárás semmiségét nem vonja maga után.

Az illetékességre nézve kifogást a vádlott consula mindig támaszthat, ha a vádlott a pert saját foruma elé reclamálja. Hogy ha az egyptomi tribunal ezen reclamatio iránt perbe száll, akkor annak eldöntése végett külön bíróság neveztetik ki, a mely bíróság az elnök által választott két bíróból és az illető consul által felszólitott más két consulból áll. Ezen eset akkor is beáll, midön a consulatus és a tribunal ugyanazon időben ugyanazon vétség iránt vizsgálatot indit. Ha azonban az illető birói személy, vagy törvszéki hivatalnok panaszát valamely fenebb emlitett vétség vagy büntett miatt az egyptomi tribunal mellőzésével a vádlott consulja elé viszi, akkor ez dönti el azt a nélkül, hogy az illetékesség iránt per támadna.

Az esküdtszék számára a consuli testület által évenként egy névsor terjesztetik elé, mely az európai esküdtek neveit foglalja magában, mi az által történik, hogy minden consul a consuli testület Doyen-jéhez (legidősebbjéhez) azon nemzetbelieinek név-lajstromát küldi be, kikről azt hiszi, hogy az esküdtek közt méltán helyet foglalhatnak. Az esküdtnek legalább 30 évesnek

*

kell lenni s megkivántatik, hogy legalább egy év óta legyen Egyptom lakosa. Ezen lajstromok alapján az esküdtek névjegyzéke ugy készül, hogy a consuli testület e névjegyzékből egyes neveket törleszt mindaddig, mig a nevek száma 250-re le nem olvad. Az egyes nemzetbeliekre nézve a maximum 30, a minimum 18 tag, ez utóbbi mindazonáltal csak azon esetben, ha az illető nemzetbeliek annyi képes esküdtet előállitani képesek. Az ülnökök névjegyzéke az esküdtekéből a consulatusi test által állittatik egybe, hol minden nemzetiségre nézve a maximum 12, a minumum 6 tag. Hogy ha valamely törvényszéknél nincsen meg az európai ülnökök elegendő száma, akkor a teendők végzésére a szomszéd trvszék ülnökei hivatnak meg. Ülnökök és esküdtek, kik nem okadatolt elmaradás folytán mulasztják el teendőiket, a trvszék által 200—1000 egyptomi piaszter (körülbelül 20—100 frt) birságra itéltetnek.

Az esküdtszék elnöke köteles a kérdések megállapitása és a védbeszéd végzése után a tényálladék és a vádlottért valamint az ellene szóló bizonyitékok felett resumét előterjeszteni.

Bünügyi esetekben a megidézés, a mennyiben meg van engedve, a rendőrhivatal határkörébe tartozik.

Kihágási esetekben a felebbezés a mennyiben annak helye leend, — a fenyitő törvényszékhez történik.

Azon birák, kik azon itélet hozatalában, melyre nézve jogorvoslat kerestetik, részt vettek, a jogorvoslat tárgyalásánál közre nem müködhetnek.

A bünügyi itélet végrehajtása az illető consul kivánatára a consulatus börtönébe való zárásból áll mindaddig, mig Egyptomban megfelelő börtönökről gondoskodva nem leend. Hogyha a fogság az egyptomi kormány egy börtönében állandó ki, az illető consulnak jogában áll a börtönt megvizsgálni s állapotáról magának tudomást szerezni.

Ha a tvszék valakit halálra itél, akkor az illető consul az elitéltet reclamalhatja, és ennek folytán a halál-itélet kimondása és végrehajtása között megfelelő időköznek kell lennie.

A harmadik czim lényegében azon határozatot tartalmazza, melyszerint ezen igazságügyi rendszeren a legközelebbi öt éven által, semmitsem szabad változtatni. Az egyes hatalmasságoknak csakis ezen idő lefolyása után lesz szabad az előbbi (a még most is fenálló) rendszert ismét hatályba hozni, vagy pedig az egyptomi kormánynyal együttesen változtatásokat tenni ez uj rendszeren.

(Folytatása következik.)

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

Biztositási ügylet.

A tulbiztositások akadályozása szempontjából a javaslat 501. §-a ugy intézkedett, hogy a biztositás a biztositott tárgy értékét meg nem haladhatja s ezen értéken tul érvénytelen.

Felhozatott ezen intézkedés ellen, hogy a tulbiztositás tilalma középkori intézmény és hogy az ujabbi jogfejlődés e megszoritás ellen küzd, a mennyiben az életbiztositásnál már el is fogadtatott azon elv, hogy tetszés szerinti összegre lehet biztositani; ezt meg kell engedni a kárbiztositásnál is, s ha a felek bizonyos összegre nézve megegyeztek s a biztositott az ezen összegnek megfelelő dijat pontosan megfizette, nincs ok miért ne szolgálhasson a kárbiztositás is gazdagodás eszközeül, s miért legyen a tulbiztositás érvénytelen.

Ezen fölfogás ellenében azonban a szövegben kifejtett elv helyeseltetett s pedig következő okból: a kárbiztositás czélja egyedül a kár megtérítésére irányulhat, de azon tul semmi esetre sem; e kár nagyobb mint a biztositott tárgy teljes értéke nem lehet s igy a tulbiztositás a kárbiztositás czéljával és lényegével ellenkezik. Ezen általános indokon kivül a czélszerüség szól a tulbiztositás ellen, mert a tulbiztositás a kárbiztositást üzérkedéssé aljasitaná s megfosztaná azt azon közgazdasági nagy jelentőségtől, melylyel az azáltal bir, hogy a tettleges kárt megtéritvén, a veszteségeket kárpótolja; de végül különösen nálunk veszélyes volna a kárbiztositásnál a tulbiztositást megengedni, mivel az általános tapasztalás azon sajnos irányt mutatja, mely szerint a biztositottak a biztositást nyerészkedési czélul tekintve, sok esetben tiltott cselekvények utján is előidézik a kárt; ily viszonyok mellett a tulbiztositás vagy a biztositó vállalatok tönkrejutására vezetne, vagy pedig arra kényszeritné a biztositókat, hogy dijaikat a koczkázat ily nagyobbodása folytán nagyon is fölemelnék, mi sem a közönség, sem a biztositásnak nagyon is kivánatos terjedése érdekében nem állna.

Kifogásoltatott továbbá azon elv is, mely a teljes értéken felüli biztositást minden esetben érvénytelennek mondja, holott ha magában véve a kárbiztositás vétetik is tekintetbe oly tárgyak biztositásánál, melyek nagy árhullámzásoknak kitevék, vagy melyeknél nyeremény várható, a tárgy teljes értékénél magasabb is méltán biztositható, föltéve, hogy ez világosan megmondatott s mindkét fél beleegyezett; ily értelemben intézkedik a többiek közt a porosz javaslat is, mely biztositási összegül a tárgy értékét s ott, hol nyereség biztositható, e nyereséget is jelöli ki; ennélfogva inditványba hozatott, hogy „a tárgy teljes értékén tul a biztositás csak akkor érvényes, ha mindkét fél beleegyezik.“ Ezzel szemközt fölhozatott, hogy ily határozmány fölvétele által a tulbiztositás ismét megengedtetnék, s egyedül a felek összhangzó akaratától tétetnek függővé, a mi ismét számos s az előbb emlitett visszáságokra adna alkalmat; hogy a várható nyereség nem minden biztositási ágnál fordul elő, hanem különösen a vitelezett tárgyak biztositásánál, s ennélfogva a külföldi törvények és javaslatok a teljes értéken felüli biztositást rendszerint csakis ezen biztositási ágnál engedik meg, s ekkor is, nehogy a biztositási ügylet nyerészkedési üzérkedéssé fajuljon, nyereményül a teljes értéknek meghatározott százalékát jelölik ki. Ha tehát a szállitási biztositásnál a teljes értéken felüli biztositás megengedhetőnek látszanék, ez iránt ezen biztositási ágnál helye leend az intézkedésnek, de általában minden biztositásra elvileg megengedni a tulbiztositást a felek beleegyezése mellett sem tanácsos.

Ezen utóbbi nézetet az értekezlet magáévá tette.

A második olvasás alkalmával a tulbiztositás kérdése ismét szőnyegre került és megjegyeztetett, hogy a fentemlitett intézkedés nem óvja még eléggé a biztositót roszhiszemü tulbiztositások ellen. Kivántatott tehát, hogy azon esetben, midőn a biztositott ingó tárgy értéke minő- és mennyiségre nézve a valódi értéket ennek legalább egyharmadával meghaladja, a biztositás mint tulbiztositás még valódi értékre nézve is eleenyészszék.

Az ezen inditványban rejlő elv ellen ugyan észrevételek fel nem merültek, szövegezése azonban többrendbeli ellenvetésre adott alkalmat. Felhozatott ugyanis, hogy a biztositottnak kivált ingó tárgyaknál felette nehéz azok valóságos értékét megállapitani, hogy például egy könyvtárnak vagy ódon butorzatnak értéke nagyon is egyéni felfogástól függ, s hogy a tulbiztositás veszélye annál nagyobb, mivel az ügynökök maguk a lehető legnagyobb érték biztositását ajánlják. De másrészt nem lehet helyesnek mondani azon szempontot, mely a gonosz szándékkal történt biztositást kizárólag számtani arányokból következteti. Mondassék tehát ki, hogy az esetben, ha általán tulbiztositás bebizónyithatólag roszhiszemüséggel történt, a biztositási ügylet nemkötöttne tekintendő, s hogy e mellett még jogában álljon a biztositónak a már befizetett dijakat megtartani.

Az értekezlet többsége ez utóbbi álláspontot helyeselvén, a következő uj kikezdés felvételét elfogadta:

„Ha a tulbiztositás bebizonyithatólag roszhiszemüséggel történt, a biztositási ügylet egészben érvénytelen s a biztositó sem a befizetett dijakat visszaadni, sem az esetleges kárt megtériteni nem tartozik.“

Ezután javaslatba hozatott, hogy „a kötvényben kitett érték, melyet maga a biztositott fél határoz meg, csupán a dijnak de nem egyszersmind a kártéritési összegnek is szolgáljon meghatározására.“

Ezen inditvány azonban nem talált pártolásra és szavazás alá bocsáttatván, szótöbbséggel elejtetett. Egyrészt ugyanis ily intézkedés méltánytalannak mondatott, mivel abból a birónak azt kellene következtetni, hogy miután a biztositott összeg csak a dij megáslapitására szolgál, ugy az kártérités esetén egyátalán nem jöhet tekintet alá. Méltánytalan továbbá a kisebb

biztositók nagy számát annak kitenni, hogy a valóságos értéket bebizonyitsák és átalán e tekintetben nagyobbszerü kár alig érheti a biztositót, miután mindig módjában és szabadságában áll, kivált jelentékenyebb biztositott tárgy mibenlétéről és valóságos értékéről meggyőződni. Másrészt a javasolt intézkedés jogi szempontból is helytelennek nyilvánittatott, mivel a biztositott tárgy értéke, a mint az a kötvényben kifejezést nyer, képezi a biztositási szerződés alapját és kétség nélkül irányadóul szolgál annak meghatározására, hogy kár esetén minő arányban járuljon a biztositó annak megtérítéséhez. Hogy a biztositó csak a valóságos kárt téritimeg, az köztudomásu dolog, de a kártéritési arány a biztositott értéktől függ s a kötvényben kitett érték mindaddig a valóságos értéknek tekintendő, mig annak ellenkezője be nem bizonyittatik.

Inditványoztatott végre, hogy a biztositó ruháztassék fel azon joggal, miszerint a biztositott tárgyat bármikor megvizsgáltathassa. Indokolásul felhozatott, hogy az értékcsökkenés nem csak az árhullámzás folytán állhat be, hanem, hogy kivált termény- vagy áruraktár biztositásánál a tulbiztositás rosz szándékból történhetik és igy szükséges, hogy a biztositó a biztositást aránylagos visszaadása mellett lejebb szállithassa. Mi az értekezlet által el lett fogadva.

A biztositott késedelme tekintetében azon inditvány tétetett, melynél fogva a késedelem csak akkor venné kezdetét, ha az illető a biztositó által megintetett vagy ha a nyugtatvány bemutattatott s az illető fél által nem fizettetett.

Erre válaszoltatott, hogy a biztositás kétoldalu szerződés, melynél minden fél kötelezettségeinek pontosan eleget tenni köteles. Ha a biztositó társulatok a közönség érdekében oly intézkedést tettek, hogy a dijakat házhoz küldött nyugták mellett szedik be, ez a biztositottak kötelezettségein mit sem változtat és a biztositóknak ezen előzékenysége nem szolgálhat hátrányukra. Ha a biztositott részéről a biztositó intézet a dijakat a mondott esetekben és okoknál fogva el nem fogadja, lejártukkor — ami egyébiránt nem igen valószinü — elég mód kinálkozik, melynek felhasználta mellett a biztositott kötelezettségének megfelelhet, igy leteheti az összeget birói kézbe. Végül, ha a törvény a megintés vagy a nyugta kézbesitésétől tenné függővé a késedelmet, okvetlenül rendeznie kellene a megintés és a nyugta kiszolgáltatás intézményét általában, és kötelezni kellene az intézeteket, hogy ily viszonyokat meghonositsanak, különben ez intézkedésnek semmi jelentősége sem volna.

Ezen okoknál fogva az értekezlet az inditványt mellőzendőnek találta.

Szóba hozatott ezek után, hogy a fizetési kötelezettség beállta után még 30 nap engedtessék a biztositottnak, s csak ha ezen idő is letelt s a fizetés még sem teljesittetett, tekintessék a a fél késedelmesnek és szünjék meg a szerződés hatálya; a mennyiben a méltányosság ezen engedékenységet indokoltnak tünteti föl. Ezzel szemben fölhozatott, hogy az eddigi tapasztalatok azt tanusitják, minél szigorubb volt az üzleti életben az intézkedés, annál jobb hatással volt, mert az illetők hozzászoktak a rendhez s igy lassankint mind a közönség, mind a kereskedés nagyobb előnyökben részesült; de azonkivül a viszontbiztositásoknál melynél a belföldi társulatok a külföldi társulatokat nagyban igénybe veszik, ily intézkedés hátrányos lehetne, a mennyiben azokat tartózkodóbbakká tehetnék a biztositások elfogadásánál, s azonkivül a belföldi társulatok bizonyos tekintetben hátrányt szenvednének, mert a viszontbiztositási dijak fizetését előbb kellene teljesiteni, mint a mint ők dijjaikat kapják. Ez utóbbi ellen azonban válaszoltatott, hogy a viszontbiztositásra nézve semmi lényeges akadály sem mutatkoznék az által, ha 30 napi halasztás engedtetnék a dijfizetésre, mivel a viszontbiztositásnál az érdekelt biztositók követeléseiket rendszerint folyó számla által érvényesitik; de különben ha tényleg azonnal fizetnék is viszontbiztositási dijaikat, csakis annyiban szenvedhetnének az emlitett halasztási módozat mellett hátrányt, hogy e dijakat sajátjaikból s nem a biztositottak dijaiból kellene sok esetben előlegezniе.

Egyébiránt az értekezlet tekintettel arra, hogy a fejezet csak a kárbiztositásról szól, s hogy ha az életbiztositásnál eltérő intézkedés indokolva látszanék, erről az életbiztositási résznél kellend intézkedni, a 30 napi halasztást nem fogadta el.

Magánál a kárbiztositásnál a dij fizetésének elmulasztása bizonyos esetekben olyannak tüntettetett föl, mely által magában véve még a szerződés hatályát nem veszthetі. E részben egy oldalról mindazon esetekben, midőn a késedelem be nem számitható, mondatott olyan körülménynek;

mivel azonban általános polgári törvénykönyvünk nincsen s igy e be nem számitható késedelem iránt positiv intézkedéseink hiányzanak; s másrészt sokkal előnyösebb ha a késedelem azon nemei határozottan feltüntetnek, melyekben a biztositott hibátlannak jelenkezik, ily esetekül pedig a vétlen, a baleset s az erőhatalom mutatkozik: a javaslat olykép határoztatott kiegészitendőnek, hogy a szerződés meg nem szünik ha e két eset igazolható.

Megjegyzés tétetett az iránt, hogy szükséges volna a biztositó érdekét az esetre nézve is megóvni, ha a kár a biztositott családtagjainak vétkességéből keletkezett. Erre azonban válaszoltatott, hogy a biztositott csakugyan sok esetben családtagjaiért felelős, de ily kitágitása a §. intézkedésének mellőzendő, mivel nem ritkán adhatja elő magát, hogy a biztositott ép azért kötötte meg az ügyletet, miszerint egyik vagy másik családtagjának akár gonosz szándékai, akár vétségei ellen meg legyen védve.

Az elévülési időre különböző nézetek merültek föl, az értekezlet mindazáltal a szövegben meghatározott egy év mellett nyilatkozott.

Szóba került, mely időponttól számittassék az elévülési idő; a külföldi törvények és javaslatok e részben eltérők, már a kötvény kiállitásától, már az esemény tudomásra jöttétől, majd ismét azon időponttól számitják az elévülést, midőn az illető igény érvényesithető. Hogy e részben lehetőleg határozott s minden kétséget eloszlató módon jelöltetnék ki a határidő, ilyenül a kár napja ajánltatott. Miután mindazáltal a czikk az elévülési időt nemcsak a kár esetére, hanem minden a biztositási szerződésből eredő igényekre kivánja megállapitni: a részben a szakasznak fenebbi határozata helyesnek tartatott.

Dr. Schnirer Gyula,
min. tanácsos.

JOGIRODALOM.

Válasz, dr. Apáthy István urnak birálatára.

Apáthy tanár ur e szaklap 11-ik számában a közjegyzőségről irt commentáromról rövid biráló ismertetést irt. Nem az eszmecsere kedveért szólalok fel,* mert ilyenre becses ismertetése, mely puszta átalánosságban mozog, semmiféle támpontot nem nyujt; — de felszólalok, mert kiindulási pontjában téves ismertetésével szemben különös felvilágositással tartozom nemcsak Önnek, hanem szerény művem olvasóinak is, ennek czélja és irányára nézve.

Ön t. i. azt hiszi, hogy szerény művem *két* egymástól különböző részből: az *elméleti* és *gyakorlati* részből áll — és e szerint külön ismerteti az *elméleti* és megint külön a *gyakorlati* részt illetőleg fejtegetéseket.

Az utóbbira nézve Ön oly szives: Dárday és Zlinszky barátaimnak együttesen ismertetett hasonló művével együtt feltétlenül dicsérni, és ajánlani művemet. Fogadja ezért meleg köszönetemet: — tudom ugyan, hogy e dicséret (a mennyiben az én művemet illeti) részben csak iránti jó indulatának tulajdonitandó — azért azt nem is mindenben kiérdemelt jutalom, még kevésbé „az igazságos kritika *materiális* előnyeinek“ előmozditása,** hanem csak buzditás gyanánt fogadom el.

A ki nem érdemelt jó indulatának befolyása művemnek állitólagos *elméleti részének* ismertetésénél is észrevehető — mert az ismertetett munkákat, tehát az enyémet is mint olyanokat, melyek „elméleti fejtegetéseivel is (hibáik daczára) átalánosan érzett hiányt pótolnak“, és melyekről „mint korszerüek és szükségesekről“ meg van győződve, „hogy a közjegyzők nagy része *elméleti fejtegetéseinkből* fogja az intézmény nélkülözhetlen alapismereteit elsajátitani“ — e részben is „készségesen ajánlja“.

De itt jóindulata még is már nem mehetett igazságszeretetének rovására annyira, hogy „elnézéssel legyen a rendszeresség iránti érzék hiányának azon mértékére nézve, mely elméleti fejtegetéseink értékét nagyon devalválja“, és hogy szemrehányást ne tegyen a miatt, hogy „az elmélet követelményei“ és a

* Szándékosan késtem e sorokkal, hogy a mondandók igazolására a csak most megjelent *teljes* munkára, és annak előszavára utalhassak.

** Ismertetésének ezen paszusával szemben, melynek tendentiája (ha nem tévedek) más helyt t. i. azon bizonyos „mercantilszagu kifejezésből“ is kirí — nem mulaszthatom el megjegyezni: miszerint véletlenül azon helyzetben vagyok igazolhatni: hogy művemet *lemondva* minden képzelhető „materialis előnyről“, sőt ellenkezőleg áldozatok mellett, tehát puszta ügyszeretetből irtam.

munkák „tudományos jellege“ tekintetében számot nem vettünk magunkkal; quid valens humeri stb.

Már e részben ugy az elismerést nem fogadom el, mint kénytelen vagyok a szemrehányást is vissza utasitani, és pedig azon egyszerü oknál fogva, mert én elméleti munkát, illetőleg munkámban elméleti fejtegetéseket sehol nem igértem, ilyeneket (az intézmény rövid néhány sorból álló jellemzésén kivül a bevezetésben) tényleg nem irtam, sőt irni eszem ágában egyátalán nem is volt!

Igaz Ön birálatot irt az egész műről, mielőtt az legnagyobb részében napvilágot látott volna, és mielőtt az előszóból megtudhatta volna, valjon mit igér, mit akar tulajdonképen a szerző?

De azt hiszem azon jogtudósnak, ki irodalmunk felett olyannyira pálczát tör, hogy nyelvünk általi elszigeteltségünket valóságos szerencsének tartja, és annak termékeit (kivéve talán sajátjait) csak „szánalomra méltó mosolyra“ látszik érdemesiteni, — és ki, a mint hallatszik, magában a nemes hivatást érzi, irodalmunknak uj lendületet adni; — mondom azon jogtudósnak mindenesetre kell annyi routinnal birnia, miszerint a munkának kisebb részéből is megismerhesse azt, hogy azon szerző, ki, positiv törvényt magyaráz, s külön systemával fel nem lép, hanem szigoruan követi a törvény rendszerét; szóval ki csak a jogélet mindennapi prosaicus kenyerével foglalkozik, és e mellett elméleti fejtegetéseket sehol sem igér — kizárólag csak gyakorlati munkát kiván irni. Persze igaz, hogy az ilyen jogtudóstól is elvárja az ember, hogy ha már birálatára érdemesit a mindennapi gyakorlati jogélet egyik napszámosa által irt munkát: hogy azt legalább elolvassa!

Rupp Zsigmond.

Az ügyvédi kamarákból.

A budapesti ügyvédi kamara választmánya az ügyvédrendtartás 37. §-ának értelmezése tárgyában következő felterjesztést intézte az igazságügyi miniszteriumhoz:

Nagyméltóságu m. kir. igazságügyi miniszter ur!

A budapesti ügyvédi kamara területén legközelebb előfordult haláleset alkalmából, a bíróság és kamara közt eltérő nézetek merülvén fel arra nézve: hogy mikép alkalmazandó az 1874: 34. t. cz. 37. §-a; minthogy ily esetben az egyöntetü s összevágó eljárás hiánya mind a felekre nézve veszélylyel járó késedelmet idézhet elő, mind az ügyvédi karra általában hátrányos következményeket hárithat: kötelességünknek ismerjük a felmerült eset előterjesztésével az 1874: 34. t. cz. 37. §-ának mi módoni alkalmazására nézve véleményünket kifejteni s a kellő intézkedések végett Nagyméltóságodhoz fordulni:

Barna Ferencz ügyvéd meghalálozván, erről a kamara a pesti kir. törvényszék egy végzéséből értesült, melylyel a haláleset az 1874: 34. t. cz. értelmében teendő intézkedés végett közöltetett.

Megtörténvén ennek folytán a kamara részéről az előleges biztositási intézkedések: az 1874. 34. t. czikk 37. §-a alapján kineveztetett egyersmind a gondnok, elrendeltetett az iratok és értékek leltározása s ennek foganatositása s az iratok és értékeknek a gondnok kezéhez leendő átadása végett a pesti kir. törvényszék kerestetett meg.

A pesti kir. törvényszék f. évi 20009. számu végzésében eleget tett ugyan megkeresésünknek, de csupán tekintettel az átmeneti időszakra és azon megjegyzéssel, hogy az 1874: 34. t. cz. 37. §-a a kamarának ezen szakaszban megjelelt eljárásához birói kiküldött alkalmazását nem rendeli.

Ezzel a törvényszék oly véleménynek látszik kifejezést adni, mely az idézett törvényszakaszt egészen más módon véli alkalmazandónak, mint a hogy azt mi a törvénynyel megegyezőnek tartjuk.

Az 1874. 34. t. cz. 37. §-a nem mondja ugyan, hogy az ott szabályzott eljárásnál birói kiküldött alkalmazandó, de viszont azt sem rendeli, hogy a kamara eszközölje a leltározást, és küldjön ki leltározó biztost, hanem csak azt „hogy a választmány intézkedik az iratok és értékek leltár melletti biztositása iránt és gondnokot rendel.“

Oly esetekben pedig, midőn a kamara székhelye távolabb esik, a fönnebbi rendelkezést a leltár melletti biztositásra nézve szintén fenntartja a törvény és csak az előleges biztositásra nézve tesz kivételt, azt rendelvén, hogy a zár alá vétel ily esetben a legközelebbi járásbiróságot illeti.

Minthogy a leltározást megelőző zár alá vétel a kamara székhelyén előforduló haláleseteknél is egyike a legfontosabb s gyakran legszükségesebb intézkedéseknek s minden esetre a biztositási intézkedésekhez tartozik; ennélfogva a törvény idézett szakaszából az következik, hogy különbséget tesz ugyan a törvény a zár alá vétel, mint sürgős előleges intézkedésre nézve, de az iratok és értékeknek leltár melletti biztositására nézve teljesen egyenlő az eljárás akár a kamara székhelyén, akár attól távolabb eső helyen fordult elő a haláleset.

És minthogy e tekintetben a törvény a kamara székhelye s attól távol eső helyek között különbséget nem tesz: a törvényben emlitett intézkedés máskép nem teljesithető, mint akkép, hogy a kamara székhelyétől távolabb előfordult halálesetnél, beérkezvén a járásbiróságnak, mint a zárt közvetlen eszközlő hatóságnak jelentése, a kamara választmánya kirendeli a gondnokot, elrendeli az ennek közbenjöttével eszközlendő leltározást és annak foganatositására megkeresi az illető járásbiróságot: a kamara székhelyén előfordult halálesetnél pedig közvetlenül a kamara választmánya intézkedvén az illető közigazgatósági hatóság utján való zár alá vétel iránt, szintén elrendeli a leltározást és ennek foganatositása végett szintén az illetékes, tehát a kamara székhelyén levő bíróságot keresi meg.

Ezen eljárás helyessége mellett tanuskodik, hogy sok esetben a bíróság hivatalból eszközölvén az ügyvéd hagyatékának leltározását, ha az ügyvéd iratai s a felei által rábizott értékek a kamara küldöttje által külön leltároztatnának, az értékek mindegyik leltárba fölvétethetnének és vagy az örökösökre vagy a felekre káros bonyodalmak merülhetnének fel mind a két külön hatóság általi leltározásból, mind átalában a magánértékeknek a felekétől való elkülönitésénél; sőt gyakran megtörténhetnék, hogy az egyik kiküldött előtt valamely érték magánvagyonnak, a másik előtt ugyanaz a fél vagyonának levén előtüntetve, a hiteles felvételből teljesen kimaradna.

Ezekhez járul továbbá, hogy a kamara ily teendőkre semmiféle közeggel nem rendelkezik, sem pedig letéthivatala az értékek őrzésére nincs.

Ezen eljárásra utal végre az 1874. 34. t. cz. minden egyéb intézkedése.

Igy az idézett törv. 27. §-ának 7-ik pontja csak a kamara vagyonának s az alapitványoknak kezelésére jogositja a kamara választmányát, miből folyólag a gondnok a felek által át nem vett értékeket csak a bíróságnál teheti le.

Igy a 104. §. szerint a végrehajtás a bíróság által eszközlendő.

Igy a 85. §. szerint a megidézés az illető bíróság utján eszközlendő.

Általában minden hasonló intézkedés foganatositására nézve a kamara birói segédletre van utalva.

Ezen indoktól vezéreltetve, mi az 1874. 34. t. cz. 37-ik §-át jövőben is az itt előadott módon óhajtván alkalmazni és tekintettel az ily esetekben leendő eljárás sürgős természetére, szükséges levén, hogy hasonló kérdések ne az előforduló esetek alkalmából nyerjenek és pedig netán gyakran eltérő megoldást: azon kérelemmel járulunk Nagyméltóságodhoz, hogy jelen felterjesztésünk figyelembe vételével legalább a budapesti kamara területén levő bíróságokat felszólitani méltóztassék, miszerint az 1874. 34. t. cz. 37. §-ának eseteiben a kamara megkeresése folytán akadálytalanul teljesitsék az elhalt ügyvéd iratai s értékeire nézve az ügyvédi kamara által elrendelt, a kirendelt gondnok közbenjöttével eszközlendő leltározást, valamint az iratok és értékeknek a gondnok kezéhez való átadását.

Ugyancsak ez alkalomból tekintettel arra, hogy veszély az iratok és értékekre nézve az esetben épen azon idő alatt forog fenn leginkább, mig a leltározás megtörténhetik és hogy épen az előleges lezárolás minél gyorsabb eszközlését igényli gyakran a felek s az ügyvédi kar érdeke, azon további kérést intézzük Nagyméltóságodhoz:

Méltóztassék az iránt intézkedni, hogy a közigazgatási hatóságok illető közegei oly utasitással láttassanak el, melynél fogva ügyvéd halála esetében kötelesek legyenek ezt minél gyorsabban az illető ügyvédi kamarának hivatalos tudomására hozni, és a kamara felhivására az előleges biztositást eszközölni.

Budapest 1875. április 24-én.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az igazságügyminiszterium fegyelmi hatósága az ügyvédi rendtartásban.

Az alkotmányos elvek legsarkalatosabbjai közé tartozik *a*) hogy törvényt csak a törvényhozás alkothat és változtathat, és *b*) hogy senki rendes bírósága alól el nem vonathatik, — a mely országban ezen két elv érvényben nincsen, ott lehet rend, lehet bureaukratismus, és van önkény, de alkotmányos állapot és érzület soha.

A mi igazságügyministeriumunk, ezen alkotmányos alapelveket az ügyvédi kar irányában nem tartja szem előtt, hanem egyszerüen ignorálja — mit azon körülmény bizonyít: hogy magának az egész ügyvédi kar, illetőleg annak minden tagja felett a fegyelmi hatóságot arrogálta, mindaddig, mig az 1874. évi 34. t. cz. vagyis az ügyvédi rendtartás keletkezett, sőt a kérdéses fegyelmi hatóságot részben magának még ezen törvényben is fentartotta.

Igaz, rendes (vagyis, törvényhozás utján létrejött) ügyvédi rendtartásunk ezen törvény alkotásáig nem volt, és csak egyes elszórt törvényczikkek, jelesen a hármas törvénykönyv II. r. 2. 22. 80. 81. és 83. czimei, az 1486: 7. és 69., 1563: 49., 1567: 27., 1574: 34., 1723: 38., 1729: 43., 1792: 16-ik czikkek tartalmaztak ügyvédekre vonatkozó intézkedéseket, jelesen fenyitéseket; de az is bizonyos, hogy ezen hiányt a magyar királyi Curia által 1804. évben kidolgozott, és legfelsőbb helyütt jóváhagyott ügyvédi utasitás pótolta, és minthogy ezen ügyvédi utasítás jobbadán az idézett törvényeknek szétszórt rendeleteit gyüjtötte össze, az 1804. évben minden bíróságok és törvényhatóságok által ellentmondás nélkül elfogadtatott és a legújabb ideig eljárási alapul tekintetett — nálunk pedig a 70 éves meg nem támadott, törvénybe nem ütköző és folytonos gyakorlat, vagy szokás törvény erejével bír — kétségtelen: mikép hazai jogfogalmaink szerint ezen 1804. évi ügyvédi utasitás az 1874: 34. t. cz. hozataláig teljes érvénynyel birt.

Ezen 1804. évi ügyvédi utasitás az ügyvédek büntetéseit a 21—28. §-okban állapitja meg, még pedig a'képp, hogy hanyagság, rendetlen életmód, vagy tudatlanság miatt az ügyvéd a bíróság által elébb magányosan megintessék, ennek sikertelensége esetén pedig teljes törvényszéki ülésben megfeddessék — huza-vonákért az előterjesztés kitöröltessék, ismétlés esetén pedig az ügyvéd nyilvánosan megdorgáltassék — a ki az ügyvédek lajstromába fel nem vétetve, vagy felvéve ugyan, de más ügyvédnek nevében jelenik meg a bíróság előtt, az ezen bíróság előtti működéstül eltiltassék — a ki ellenfele vagy a bíróság irányában sértő kifejezésekkel él, a bíróság által a sértő szavak kitörlésén felül, nyelvváltság vagy széksértési büntetés alá vonattassék — a ki megdorgálás végett meg nem jelenik vagy harmad izben is az előbbi hibában megmarad, vagy a per hanyadát magának kiköti, az eljáró bíróság előtti működéstől eltiltassék és az ügyvédek sorából kitöröltessék — a ki visszaéléseket követ el, okmányokat hamisit, vagy hamis okmányokat tudva használ, az eljáró bíróság által a kár megtérítésén kivül becstelenséggel büntettessék.

Ha pedig valamely ügyvéd peren kivül követ el visszaéléseket, melyek becstelenségi büntetést vonnak magok után, akkor az ez iránti bizonyitékok, az illető bíróság által ő Felségének feljelentendők, s az ügyvéd ellen a királyi ügyész felperessége alatt a kir. táblán a becstelenségi büntetés kérelmezendő; hasonlóan az ellenféllel egyetértő ügyvédek is az 1567: 27. t. cz. megállapitott büntetéssel (becstelenséggel) fenyitendők, vagy a körülményekhez képest a fenforgó tényálladék, ugyanazon törvényczikk értelmében, az illető bíróság által, a megérdemlett büntetés elrendelése czéljából ő Felségének feljelentendő; végre kimondatik ezen utasitás utolsó 28. §-ában: hogy valamint a nyelvváltság, avagy széksértés a törvényben megállapitott esetekben a perfolyama alatt kimondatni szokott, ugy a per folyama alatt elegendően bebizonyitott ügyvédi vétségek felett is, melyek ügyvédségtőli eltiltás alá esnek, — az eljáró bíróság magában a perben mondhatja ki az emlitett büntetést, — minden egyéb esetekben pedig az illető bíróság az ügyvédségtőli eltiltást maga után vonó vétségek bebizonyitására szükséges próbákat megszerezni, és Ő Felségének elhatározás végett előterjeszteni köteleztetik.

Mindezekből kétségtelen, hogy az ügyvédek által peres ügyekben elkövetett mindennemü vétségek eldöntésére 1804. évtől kezdve az 1874: 36. tcz. alkotásáig kizárólag az eljáró bíróságok voltak hivatva, oly annyira, hogy a becstelenség és ügyvédségtőli eltiltás kimondása is a bíróság jogkörébe tartozott, és csak a peren kivül elkövetett vétségek, de ezek is csak, a mennyiben az ügyvédségtőli elmozditás büntetését vonhatták magok után, tartattak fel Ő Felsége elhatározásának, — és ennek indoka józan ész szerint abban rejlik, hogy ezen ügyvédi utasitás az ügyvédet az eljáró bíróság által reá kiszabott büntetés ellen, minden más honpolgárnak nyitva álló jogorvoslatoktól megfoszthatónak nem tartotta.

Daczára mindezeknek igazságügyministeriumunknak bölcsei és jogtudósai körülbelül 1871. évben, minden, ügyvéd ellen beadott, még oly nevetséges panaszt is elfogadtak, az államfőügyészhez áttettek, ez azt az illető törvényszék melletti államügyésznek leküldötte, az utóbbi a törvényszéket a fegyelmi vizsgálat megejtése végett megkereste, a törvényszék bűnfenyitő vizsgálóbiró által az ügyvédet, esetleg a panaszost és tanukat is kihallgatta, s az előbbi retortán keresztül az ügy ismét az igazságügyministerium elejébe került s ott aztán nagy bölcsen eldöntötték, hogy a panasznak semmi alapja sincsen, vagy az ügyvéd eljárása helytelenittetik, — rosszaltatik, megdorgáltatik.

De legszebb a dologban az, hogy ez által az igazságügyministerium minden törvény, de a nélkül is, hogy ebbeli elhatározását, s az eljárás módozatát, ha csak rendelet által is a közönséggel tudatta volna, — az összes hazai ügyvédek felett a fegyelmi hatóságot magának arrogálta s az ügyvédek bűn- és fegyelmi ügyeiről nyilvántartási könyvet vezetett, s ebben, a mint valamely még oly alaptalan panasz is hozzá érkezett, azonnal beiktatta „fegyelmi vizsgálat alatt van", s ezen az egész országra szóló nyilvántartási könyvet az ügyvédi kamarák alakitása alkalmával az illető törvényszéki elnökökhez egyenként megküldötte, azok pedig azt az ujonnan alakitott ügyvédi kamaráknak adták át, úgy hogy ekként a még oly alaptalan és nevetséges, már rég elutasitott panasz is megörökittetett, s ez által az illető legártatlanabb ügyvédnek becsülete is érzékenyen megsértetett.

Kérdjük már most, volt és lehetett-e joga az igazságügyministeriumnak 4000-nél több hazai ügyvédeink felett a fegyelmi biráskodást, minden törvény, de még rendelet nélkül is, magához ragadni, a fentebb jelzett kémkedő, inquisitorius és becstelenitő eljárás alá venni, ezeket minden jogorvoslattól elzárni, és saját, nem felebbezhető hatalmas itélete alá vonni? Alkotmányos érzület és fogalom ez? Tehetett- és tett-e ilyent a német időben osztrák igazságügyminister? Nem, és százszor nem!

Azt vethetné ugyan ellen valaki, hogy az 1804. évi ügyvédi utasítás Ő Felsége kezébe adván az ügyvédek feletti fegyelmi hatalmat, miután alkotmányos fogalom szerint Ő Felsége jelenleg hazánkban igazságügyministere által gyakorolhatja csak jogait, az igazságügyminister ezen fegyelmi hatóságot igen helyesen ragadta magához — de ezen ellenvetés teljesen alaptalan; mert az ügyvédi utasitás az eljáró bíróságra ruházza ezen fegyelmi hatóságot, és csakis két esetben tartotta fel azt Ő Felségének, tudni illik ha a visszaélés elkövetése az ügyvéd által peren kivül történt, vagy perben ugyan, de annak folyamán teljesen be nem igazoltathatott — és a mi fő, mert ekkor is csak az illető bíróság volt jogositva ez iránt adatokat gyüjteni, vizsgálatot elrendelni, és Ő Felségéhez felterjesztést intézni, s aztán Ő Felsége nevében megfontoltan és igazságosan intéztetett el az ügy; mig az igazságügyministerium nyilván felhivta a feladókat jelentkezésre és nála az ügyvédek feletti fegyelmi hatalmat névleg egyik ministeri tanácsos, vagy minthogy ilyen nagyurak nálunk dolgozni nem szoktak, egy osztálytanácsos, de minthogy még ez sem ér reá dolgozni tettleg tulajdonkép egy fogalmazó gyakorolta, és gyakorolja részben jelenleg is, még pedig elég könyelmüen és felületesen: mely hatalmaskodást a 4000-nél több ügyvéd teljes nyugalommal eltürte!

Ha most igazságügyministeriumunknak ezen eljárását elemezzük és bonczoljuk, azon eredményre jutunk: hogy ezen ministerium 4000-nél több honlakost, t. i. az összes ügyvédeket rendes bírósága alól elvonta s ezeket, a minden honpolgárt törvényesen illető azon jogtól, hogy elitélhetésük esetére jogorvoslatokkal élhessenek megfosztotta, s 4000 nél több ügyvéd felett a fegyelmi hatalmat egy titkár vagy fogalmazó gyako-

rolta; sőt ezen czéljának elérése végett a kir. főügyészt és ügyészeket az 1871. 33. t. czikkben körülirt hatáskörüknek áthágására és megszegésére felhasználta, szóval: hivatalos hatalmával minden ok és jogosultság nélkül, oly annyira visszaélt, hogy ezért minden valóságos alkotmányossággal biró országban vád alá helyeztetnék, de még Ausztriában is rendes bűnper alá vonattatnék.

Tetézte igazságügyminist riumunk ebbeli hivatalos hatalmával visszaélését az által: hogy az 1874. 34. t. czikkben a 111. §. becsempészte, mely szerint a már függőben levő fegyelmi vizsgálatok az eddig fenállott szabályok szerint befejezendők lesznek; m rt eddig törvényesen csak az 1804 évi ügyvédi utasitás állott fen, a ministerium pedig ezen 111. §. által ez ő t e l j e s e n ö n h a t a l m u e l j á r á s á t akarta fentartani, mit az 1875. évi márczius 25-én 8870-ik sz. a. valamennyi ügyvédi kamarához intézett körrendelete tesz kétségtelenné. Ezen eljárás mindazáltal fenállott szabálynak annál kevésbbé tartható, mert azt soha senki sem látta, lex non publicata autem non obligat — s igy az idézett 111. §-nak az uj ügyvédi rendtartásba történt csempészése az összes törvényhozásnak félrevezetését képezi.

Minthogy jelesen az igazságügyministerium van arra hivatva és rendelve: hogy a törvény és alkotmány őre legyen vagyis felügyeljen, mikép az alkotmány és törvény mindenki által megtartassék és tiszteltessék, s minthogy a parlamentaris rendszer szerint ugyanez iniciálja az igazságügyi törvényalkotást — a mi igazságügyi ministeriumunknak fentebb vázolt eljárása után nem lehet csudálkoznunk jelen törvénykezési állapotunkon, mert ezen ministeriumban minden alkotmányos érzék teljesen hiányzik!

Sulyok Mór.

A perujitás kérdéséhez.

A „J o g t. K ö z l." f. évi 16-ik számában R u d n a y István, kir. it. táblai biró ur „A perujitás kérdéséhez" czim alatt a prts 318. §-ának azon intézkedése ellen tesz kifogást, mely szerint „perujitásnak csak egy izben van helye, s ha az egyik fél perujitást használ, azzal a másik fél már nem élhet"; szerinte a törvény ezen intézkedése az anyagi jog győzelmét épen lehetetlenné teszi, és onnek igazolására azon esetet hozza fel, hogy a törvény ezen értelme szerint, ha valaki uj bizonyitékok alapján perujitást kezd, de az ujitott perben tanuk hamis vallomása vagy ellenfelének itélt és az által hamisan letett eskü alapján ismét pervesztes lett, kérelmére a bűnvádi eljárás folyamatba tétetvén, ellenfelére, illetőleg a tanukra a bűnösség kimondatván, ugyanazon fél a bűnvádi uton hozott jogerejü itélet alapján perujitással élt, de ennek a hivatkozott §. alapján helye nem lehet.

Ha ez igy lenne, magam is erősen meggyőződnék arról, hogy ilyen alaki jog ellenében az anyagi jog sohasem jutna érvényre, de szerény nézetem szerint a prts 318. §-a ellenében és az ellenkező fog ennek szelleme szerinti helyes alkalmazása mellett bekövetkezni; mert ezen §., a mint a t. czikkiró ur is megjegyzi, csak azon esetben nyerheti szigoru alkalmazását, ha az ujitó, az ujitott perben a hatalmában álló kellő képviseltetéséről, a mulasztások elháritásáról, s a bizonyitékok teljes felhasználásáról nem gondoskodott, és e miatt lett ismét pervesztessé: de azon esetben, midőn az ujitó az általa meg nem gátolható és talán készakarva felajánlott, vagy talán a körülmények következtében a bíróság által az ellenfélnek oda itélt eskü ez által hamisan letétetik, az emlitett §. éppen nem alkalmazható szerintem; és ha bűnvádi uton jogerejü itélettel az eskü hamisnak kimondatik, a perujitás kérdését többé nem a prts 318. §-a, hanem a 321. §. szerint kell eldönteni, mely világosan kimondja, hogy ha a bűnösség jogerejü itélettel kimondatik, a per megujitható, ez pedig szerény nézetem szerint még akkor is alkalmazhatását nyerheti, ha a nyertes félnek nem az alapperbeli, hanem az ujitott perben felhasznált cselekményei mondatnak is ki hamisaknak, mert az elsőbb megujitott per, mely eldöntését a nyertes fél bűnös cselekményétől nyerte, a bűnösség beigazolásával teljesen hatályon kivül tétetik, illetőleg felfüggesztetik, és igy ugy kell tekinteni, mint a melynek teljes befejezése az itéletnek hamis tényeken alapulása miatt megszakittatott, a mely valósággal be is következik akkor, ha a büntető itéletben a perujitó által a polgári perben kért kövelésére nézve semmi intézkedés nem tétetik; a mikor a prts 321. §-a alapján, mintegy az elsőbb ujitott pernek folytatásaul, most már helyes alapitélet kimondhatása végett ujabbi perujitást kezd s szerintem kezdhet is; ha pedig a büntető itéletben a polgári perben kért követelése ezt ott is kérvén, megitéltetett, a hamis eskü vagy hamis bizonyitékok alapjáni nyertes fél ellen: akkor nincs szükség perujitásra.

Ezek szerint a prts 318. §-a épen nincs az anyagi jog győzelmének hátrányára és elnyomására és ha a gyakorlatban a t. czikkiró ur által felhozott eset szerint járnak el bíróságaink, annak nem a prts 318. §-a, hanem a törvény szellemével ellenkező praxis az oka.

A prts módositására vonatkozó törvényjavaslatban is azért nem tétetett véleményem szerint a perujitásra vonatkozó 318. §-ra nézve ujabb intézkedés, mert a jogerejü itélettel kimondott bűnösség hatálya és végkövetkezményei minden jogász előtt kell hogy ismeretesek legyenek. *D. H.*

K ü l ö n f é l é k.

Zlinszky Imre kir. táblai pótbiró urnak pályanyertes munkája „A bizonyitási elméletről" megjelent az A t h e n a e u m kiadásában. Ezen a hazai jogirodalmunkban páratlan munka közel 40 ny. ivre terjedő vaskos kötetet képez, melynek érdemleges méltatását rendes jogirodalmi rovatunk számára fentartjuk. Ára 4 frt 50 kr.

A budapesti ügyvédi egylet igazgató választmánya mult hó 29-én tartott ülésében az egylet jövendőbeli sorsa döntetett el; a választmány határozatához képest rendkivüli közgyülés fog egybehivatni, melynek nepirendére tüzetnek a választmány következő javaslatai: a budapesti ügyvédi egylet mint ilyen feloszlattatik vagy jogászegyletté átalakittatik; — feloszlatás esetében az egylet összes vagyona a budapesti ügyvédi kamara tulajdonába bocsáttatik, és pedig a butorzat, könvtár és egyéb felszerelvény korlátlan rendelkezési joggal, a pénzbeli — körülbelül 15000 ftnyi alap — és segélyzési tőke pedig segélyzési alapitványképen; átalakitás esetében a könyvtár, butorzat és egyéb felszerelvény, valamint az összes tőkéből 3000 frt a jogászegylet korlátlan tulajdonába megy át, 12000 frt pedig segélyzési alapitványképen a budapesti ügyvédi kamarának adatik át.

A nagyváradi ügyvédi kamara ujbóli megalakitása april 28-án. A nagyváradi ügyvédi kamarának folyó évi február 14-én tartott alakuló közgyülésén hozott határozatok, ezeknek az elnök és alelnök megválasztását illető része kivételével, ministerileg meg-emmisittettek; ennek folytán april 28-án tartatott ujabb alakuló közgyülés, melyet Ritoók Zsigmond elnök megnyitván az éljenzéssel fogadott megnyitó beszéd után jegyzőkül fölkéri: Rádl Ödön és Kovács Béla urakat, kik helyeiket elfoglalván, felolvastatik a megsemmisitő ministeri leirat. Elnök bejelenti, hogy a miniszter leküldte a bűn- vagy fegyelmi vizsgálat, és csőd alatt álló ügyvédek névsorát s inditványozza, hogy ezek névsora ne olvastassék fel, hanem egy küldöttség neveztessék ki, mely a szavazókat összeirja, s azokat, kik a nevezett okok miatt nem szavazhatnak, figyelmeztesse szavazataik be nem adására. A közgyülés e küldöttség tagjaiul az elnököt s a két jegyzőt nevezi ki. Pár kisebb jelentőségü elnöki bejelentés után, a szavazat módozataira nézve akként történik megállapodás, hogy az összes kamarai tagokra egy iven történjék a szavazás, s hogy a szavazók lapjainak elfogadására d. e. 11 óra, mint bezáró határidő tüzessék ki.

Erre elnök a gyülést 11 óráig felfüggeszti, s a két jegyzővel egyetemben beszedi a szavazatokat, melyek eredménye d. e. 11 órakor lett kihirdetve. Az eredmény a következő: a mult választásnál elnökké választatott Ritoók Zsigmond, alelnökké: Bölöny Ödön, az uj választáson ügyész lett Tokodi Ágoston 56 szavazattal, titkár lett Márkus Lajos 57 szavazattal, pénztárnok lett Nagy Károly 75 szavazattal; választmányi rendes tagok lettek: Szikszay Lajos (Zilah) 106: Ercsey Sándor (Szalonta) 106; Szatmáry Dániel (Sz.-Somlyó) 78; Kubinszky Lajos 58: Nagy József 56; Tóth Dezső 54; Szász Ágost 53; Erdélyi József 51 szavazattal. Választmányi póttagok lettek: Tamkó Bertalan (Zilah) 106; Friedmann S. (Gyula) 78; Nyikita János (Sz.-Somlyó) 78: Lázár Mihály 49 szavazattal.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 20. sz. Budapest, 1875. május 19.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A gyámhatóság szervezéséről. — Az egyptomi igazságügyi reform. — A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnirer Gyula, min. tanácsos urtól. — A budapesti ügyvédi kamara felterjesztései. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. A szentszéki birás-kodás. Sztehló Kornél urtól. — A kir. tszéki jegyzők szedhetnek-e az általuk felvett óvásokért díjakat vagy nem? — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

A gyámhatóság szervezéséről.*

(Vázlat, az 1875. jan. 18-iki belügyminiszteri értekezlet megbizásából.)

1. A decentralisatio szüksége.

Az árva- és gyámhatóságot jelenleg a törvényhatóságok gyakorolják. Mint ilyenek felügyelnek az árvák vagyonára és nevelésére. A felügyelet közegei:

Vármegyékben, kis és nagy községekre nézve a vármegye közp. árvaszéke, rend. t. városra nézve a rend. t. város árvaszéke.

Kerületekben, székekben és vidékekben kis és nagy községekre nézve a kerület, szék, vidék közp. árvaszéke, rend. t. városra nézve a rend. t. város árvaszéke.

Törvényhatósági joggal felruházott városokban, a törv. joggal felruházott város árvaszéke.

Vármegyékben, kerületekben, székekben és vidékekben a nagy és kis községekre nézve fenálló felügyeletet egy árvaszék nem győzi, jóllehet a hagyatéki vagyonra és ennek kezelésére a felügyelet nem terjed ki. Okait könnyü látni. A községek szétszórtak, a terület nagy, a lakók számosak. Hasonló helyzetben lehetnek a törvényhatósági joggal felruházott városok is, különösen a népesebbek. A közp. árvaszék ott is elégtelen a feladatra.

Az árvaszéknek lehetetlen mindent látni, mindenütt ott lenni, minden kérdésben azonnal intézkedni. Elég ha a folyó ügyeket elintézheti, melyek nem várnak, egymásra tornyosodnak, lekötnek minden physikai és szellemi képességet.

Ha az örökség birtokbavételéről és az örökösödési eljárásról szóló igazságügyminiszteri törvényjavaslat alapelvei elfogadtatnak és törvényeröre emeltetnek, az árvaszékek hatásköre még nagyobb lesz. Mindazt, a mit eddig a hagyatéki vagyon biztositása, kezelése és felosztása körül a hagyatéki biróságok végeztek, ugyanazon egy árvaszék fogja végezni. A felügyelet tárgyai megkétszeresednek, s a központi munkahalmaz még magasabbra nő fel.

Az uj törvényjavaslat szerint a biróság nem tartozik a hagyatékot a gyámoltak és gondnokoltak részéről hivatalból leltározni,

a hagyaték biztositásáról és kezeléséről gondoskodni,

az érdekelteket megidézni és köztök az osztályegyességet ismételten is megkisérteni,

a létrejött egyességet gyámhatósági jóváhagyás alá terjeszteni,

átadási végzést hozni, vagyis az örökösödési végzésben az osztály kérdését is elintézni,

a gyámoltak és gondnokoltak osztályrészét az árvaszékhez átküldeni, a gyám kezéhez átadni, a telekkönyvben a gyámoltak és gondnokoltak nevére átiratni.

A törvényjavaslat egyben-másban talán módosittatni fog. Kivánatos is, hogy módosittassék. De ez a helyzeten nem sokat változtat.

Más gyámhatósági szervezetről kell tehát gondoskodni. Szükséges, hogy a törvényhatóságok közp. árvaszékeiben fenálló centralisált gyámhatóság többfelé osztassék, vagyis a közp. árvaszék mellett, a menynyire lehet, minden törvényhatóságban több alsóbb foku gyámhatóság szerveztessék, ezek a felügyelet és munkakör egy részét átvegyék, a felelösséget megosszák, s a hagyatéki biróságok helyét a hagyatéki eljárásban kipótolják.

2. A decentralisatio módjai.

A gyámhatósági decentralisatiónak többféle módja lehetséges. Az árvaügy közigazgatási ügy levén, e módok is csak közigazgatási természetüek lehetnek. Ilyenek: *a*) a családi tanácsok, *b*) a községi gyámhatóságok, *c*) a kerületi rendszer.

a) A családi tanács.

A családi tanács intézményében a családi gyámság elve talál kifejezést. A decentralizált gyámhatóságnak legszélsö formája. Áll a család tagjaiból, kiket

* Az örökösödési eljárásnak törvényhozás utjáni ujabb szabályozása iránt a volt igazságügyi miniszter ur törvényjavaslatot terjesztett be, melyet lapunkhoz mellékelten közöltük. Tekintettel erre, valamint az árvaügyek körül tapasztalt eljárási hiányoknál fogva, a gyámhatóságnak is ujabb törvény általi szabályozása vált szükségessé.

Az ez irányban készitendő törvény alapelveinek javaslatba hozatala czéljából a volt belügyi miniszter ur f. évi január 18-kára egy értekezletet hivott egybe, melynek tagjai voltak Babos Kálmán semmitőszéki biró, Travnik Antal budai kir. törvényszéki biró, Kasenczky József Budapest főváros árvaszéki elnöke, Dalmady Győző Pest, Pilis és Solt t. e. vármegyék árvaszéki elnöke, Balajthy Imre miniszteri tanácsos, Krancz József osztálytanácsos és Faragó József miniszt. titkár. Résztvett az értekezletben Győry Elek jogtudor ur is, mint a polg. törvénykönyv egyik szerkesztője.

Ezen értekezletben beható eszmecsere után Dalmady Győző Krancz oszt. tanácsos, Travnik kir. törvényszéki biró és Kasenczky a fővárosi árvaszék elnöke, irásbeli vélemény s illetőleg tervezet készitésével bizattak meg. Önállóan és függetlenül dolgoznak mindnyájan és munkálataik ujabb tanácskozmány tárgyát képezendik, melynek eredménye fog azután a törvényjavaslat alapjául szolgálni.

Dalmady a belügyminiszternek már benyujtotta azon munkálatát, melyben mint vázlatban csak nagy vonásokban fejti ki eszméit a gyámhatóságok' decentralisatiójáról és hatásköréről, — szorosan alkalmazkodva „az örökség birtokvételéről" szóló és az igazságügyminiszter ur által már benyujtott törvényjavaslathoz. Szerző a decentralisatió szükségéről lévén meggyőződve, munkálatában a községekre fekteti a fősulyt és e becses munkálat közlésével eszmecserét kivánunk ébreszteni, melynek hasznát vehetik annak idejében a törvényjavaslat készitői.

időről időre a békebiró hí össze. A családi tanács nevezi ki a gyámot és gyakorolja a gyámhatóságot. A fontosabb ügyek a törvényszék jóváhagyása alá tartoznak. A vagyonkezelésre ellengyám ügyel fel. Fenáll Francziaországban és azon országokban, melyeknek polgári törvénykönyvei a franczia törvkönyv alapján készültek.

A családi tanács intézményét az 1872. magyar jogászgyülés is pártfogásába vette, azon óhajtást fejezvén ki, hogy az árvaügy országos rendezésénél a családi tanács intézménye fenálló hazai intézményeinkhez és nemzeti viszonyainkhoz alkalmazva fogadtassék el.

Ez azonban sok nehézségbe ütközik.

A családi tanács rendszeres polgári törvénykönyvet feltételez, olyat, mely az állami gyámság elve helyett, a családi gyámság elvére legyen alapitva. Fenálló törvényeinkben ezen elv ismeretlen, uj törvénykönyvünk pedig nincs. Békebirákkal, vagy azokat pótló közegekkel nem rendelkezünk. A gyámok vagyonát, a helyes kezelés szempontjából törvényes zálogjoggal nem terhelhetjük. Ellengyámokat nem rendelhetünk ki. A vagyonkezelés és számadás kérdését ezen biztositékok nélkül nem oldhatjuk meg. Az árvapénzek kezelési rendszerét és a fenálló árvapénztárakat (törvényhatóságiak és községiek) a családi tanácsokkal össze nem köthetjük. Oly családi tanácsra, mely csak nagy ritkán egy-egy órára áll fen, a felügyeletet nem bizhatjuk. Életbevágó ügyek sürgős elintézését tőle nem mindig várhatjuk. A rokoni szeretetre és jóakaratra mint positivumokra minden esetben nem támaszkodhatunk, s ezeket, még ha meg vannak is, a gyámhatóság gyakorlatára magukban véve elégségeseknek nem tarthatjuk. A családtagok és rokonok jogosult befolyását, ott, a hol az ő meghallgatásuk szükséges, máskép is biztosithatjuk.

Nem is kell emliteni, hogy a családi tanácsokra, összeállitásuk, mulasztásaik, részrehajló eljárásuk miatt azon országokban is sok a panasz, melyekben fenállanak, bár ezen országokban rendszeres törvénykönyvek vannak. A porosz rajnai tartományok családi tanácsai időközben lényeges változásokon mentek át. A porosz igazságügyi miniszter által készitett uj gyámhatósági törvényjavaslat pedig eltörlésüket czélozza. Francziaország példája nem döntő, mert ott a franczia törvénykönyv életbeléptetése és a családi tanácsok szervezése előtt is a családi gyámság elve volt uralkodó, az intézmény tehát a jogtörténelemre, a hagyományra és a népéletre támaszkodhatott.

A családi tanács felállitása hazai viszonyaink közt csak egyes esetekben lehet czélszerü, midőn azt a vagyon minősége és nagysága (gyár, kereskedés, iparüzlet, több községben elszórt fekvőség) különösen ajánlja. E tekintetben a porosz törvényjavaslatot és a zürichi törvénykönyvet lehetne követni. Az eseteket és feltételeket minden esetre részletesen kellene szabályozni. Ily feltétel volna, hogy a családi tanács tagjai irásbeli jótállást vállaljanak a kezelésért, és mind ők, mind az általok javaslatba hozott gyám a gyámhatóságok teljes bizalmát birják. Az elsőfoku gyámhatóságot és a felügyeletet a kiskoru gyámja felett nem a rendes gyámhatóság, hanem a családi tanács gyakorolná. Hatásköre olyan lehetne, mint a zürichi családi tanácsé. A fontosabb cselekvényekre a közp. árvaszék felhatalmazása vagy jóváhagyása volna szükséges. A családi tanács engedélyezése vagy feloszlatása a kir. kormányt illetné.

(Folytatása következik.)

Az egyptomi igazságügyi reform.

IV.

A szakértő, ki elfogulatlanul vizsgálja az egyptomi igazságügyreform itt vázolt alapelveit, tüstént felismeri, hogy itt is, mint sok más esetben, a reform előnyeit a célban és szándékban, hátrányait a kivitelben kell keresni. S épen azért a reformjavaslat alaki tekintetben birálatunk tárgya nem leend. Nem tagadhatjuk, hogy a javaslat részleteiben helyesen van megalkotva, s az európaiakra nézve a bíróság személyzetében minőségileg minden kivánt biztositék meg van, s azonfelül teljesen alkalmasnak látszik lenni arra, hogy a szakadozottságnak és az igazságszolgáltatási hiányoknak minden eddig vázolt viszás állapotát megszüntetvén, határozott czélt tüzzön maga elé. Csak egy jelentékeny fogyatkozása van, melyet még felebbezés utján megszüntetni is nehéz leend, s ez abban áll, hogy az elsőfolyamodásu bíróság bárminemü ülésében, a hol három európai és két benszülött biró müködik közre, egyetlen európai biró véleménye válhatik határozattá, feltéve, hogy a két benszülött biró vele egy értelemben szavaz. A másodfolyamodásu törvényszéknél (5 európai s 3 benszülött biró közremüködése mellett) mindenesetre ez szerencsésebben van elintézve, azonban itt is megtörténhetik, hogy bármely európai s a három benszülött biró egyértelmü szavazása folytán a szavazatok egyenlőn oszlanak szét. Ezen viszásság mindenesetre tekintetbe veendő nemcsak azért, mivel a mi felfogásunk szerint a benszülöttek semmi jogismerettel sem birnak, s ennek folytán tárgyilag igazságtalan itéletek származhatnak, hanem azért is, mert a benszülött, jóllehet biró is, a „metus reverentialis“ befolyásán kivül az ajándékot sem veti meg ugy, mint pl. egy európai biró. Az egyptomi kormány, sőt maga a Khedive is, az ezen kinevezendő bíróval szemben biztosnak fogja magát érezni, és igy jelentős esetekben megtörténhetik az is, hogy a per kimenetelére egyetlen egy európai biró döntőleg fog hatni. A legtávolabbról sincs szándékunkban valamely kinevezendő európai ellen, kinek egyénisége ugyis teljesen ismeretlen előttünk, ily gyanut támasztani, hanem a keleti környezet e tekintetben mégis veszélyes, s a „reclamatiók“ oly jelentősek, hogy pl. fél millió frankból álló ajándék (baksics) a kormány részéről a pernek a kivánt véget vetheti. Ennélfogva mi a nevezett szavazás viszonyában reánk európaiakra nézve veszélyt látunk jogainkat illetőleg, s véleményünk szerint az európai hatalmasságoknak az illető határozat kellő megváltoztatásától kellene a törvjavaslat elfogadását függővé tenni. S ezen változás könnyen lenne eszközölhető, ha az elsőfolyamodásu törvényszékre nézve az határoztatnék, hogy csakis azon vélemény válik határozattá, mely mellett legalább két európai s egy benszülött biró nyilatkozik, s a másodfolyamodásu törvényszéknél legalább az, melyet három európai s két benszülött biró vall magáénak. A szavazás csakis ily viszonya mellett fog az európai elem az uj egyptomi törvszékekben tulsulyra vergődhetni: ez pedig öt megilleti; és csakis igy lesz elháritható azon veszély, mely a tárgyilag igazságtalan és jogtalan eljárásból származhatik.

A javaslat kevésbbé lényeges hiányait mellőzzük, mert azokat a gyakorlat fogja pótolni, s az 5 éves próbaidő alatt törvhozás utján könnyen lesznek javithatók.

Az anyagi jog szempontjából a reform kivitele és a kivitel lehetősége ellen sokkal nagyobbak az aggodalmak. Ezen kérdés büntetőjogi tekintetben kevésbbé

fontos, mert a reformjavaslatban a büntéteknek csak egy meghatározott részére nézve illetékes az uj tszék, s a többi büntétekre nézve intézkedés nem történt. A polgári ügyeket illetőleg azonban valóban nem lehet tudni, mily anyagi jogot fognak alkalmazni az uj törvényszékek; mi azon véleményben vagyunk, hogy azokra nézve nem marad más hátra, mint az 5 éves müködés egész tartama alatt a törvkönyv 34. §-a záradékát egész terjedelmében gyakorlatba venni, vagy más szavakkal: a természetjog és a méltányosság tekintetbe vételével itélni. Ezen irányban a benszülött birák is majd helyesen müködhetnek, mert az állam viszonyait ismerik, s az arab különben is gyors és helyes felfogás sal bir, a mihez még a természetes ész is járul, és ennek segélyével az officium boni viri-t be fogják majd tölthetni. Arról szó sem lehet, hogy az ily benszülött biró codificált törvény alapján itéljen.

Mindenekelőtt furcsa azon körülmény, hogy egy egészen uj törvénykezés behozatalánál, a mely egy államban a polg. jog minden nemére kiterjed, s a hol tulajdonképen eltekintve a Korán-tól mindeddig semminemü codificált törvény sem létezik, — egy hónapig tartó vacatio legis (a rendelet 35. pontja) állapittatik meg. (!) Mondani sem kell, hogy azt kivánni, miszerint az európai birák egy idegen, hazájoktól minden tekintetben eltérő államot illető törvénykönyvek tanulmányozását egy hónap lefolyása alatt megkezdjék és bevégezzék, — merő lehetetlenség, s azon körülmény, — hogy az ignorantia juris senkinek mentségül nem szolgálhat — mily eredményeket fog szülni, az előre látható. Tekintetbe kell továbbá azt is venni, hogy az uj törvényszékek első öt éves müködésük alatt főleg peres ügyek elintézésével foglalkozandanak, melyek még az uj „Codes“ kihirdetése előtt támadtak. S az oly fontos magánjogi ügyleteknél nem fordítható ellenkezőre azon megdönthetlen alapelv: hogy a törvénynek nincs visszaható ereje, s tekintve a régi reclamatiókat, nem fog-e majd azon döntő kérdés felmerülni: quid juris? Ez esetben más nem marad hátra, mint azon általános, a római jogból eredő jogtételeket venni igénybe, a melyek minden particularisjog közös tulajdonává váltak, — s a többiekre nézve a biró leend kénytelen hivatalát mint officium boni viri kezelni s a támasztott igényeket méltánylat szerint megitélni. A felek ez által semmi rövidséget sem fognak szenvedni, mert az igények egy része ily módon alaptalannak fog bizonyulni és másrészt a tényállás ugy lesz feltüntethető, hogy annak alapján a jogtudó és méltányos biró igazságosb ítéletet fog hozhatni, mintha merőben valamely jus scriptumot venne alapul.

(Folytatása következik.)

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

A szárazon, folyókon vagy belvizeken vitelezett áruk biztositására nézve a tervezetben, javasoltatott, hogy azok azon teljes értékben legyenek biztosithatók, melylyel a feladás idejekor birnak, és hogy ehhez a feladásig felmerült költségek és maga a biztositási dij is hozzászámitható.

Ezen elv ellen felhozatott, hogy az az üzleti élet kivánalmaival és a tényleges gyakorlattal ellenkezik, a mennyiben ugyanis a jelenlegi gyakorlat szerint, ha a kár utközben történik a kártéritési összeg a feladás helyén való érték szerint számittatik s hozzá nemcsak a feladásig felmerült költségek és a biztositási dij, hanem a szerencsétlenségig felmerült költségek is, jelesül a vitelbér, a vámdij stb. is számittatnak; ha pedig a kár a rendeltetési helyen történik, a kártéritési összeg a rendeltetési helyen mutatkozó érték szerint állapittatik meg. Fölhozatott továbbá, hogy a feladás után felmerülő költségek is engedtessenek beszámittatni a biztositási értékbe, mivel ellenkezőleg mindazon esetekben, melyekben ily költségeknek biztositása czéloztatik tulbiztositás fordulna elő s a biztositás a teljes értéken felül érvénytelennek tekintetnék, ez pedig az üzleti élet számos eseteiben kellemetlenségekre adna okot. Fölhozatott végül, hogy a német kereskedelmi törvénykönyvnek a tengerészeti jogra vonatkozó könyve megengedi, hogy a vitelezésnél határozott kijelentés esetében a vitelbér s más az utközben felmerült költségek s azonkivül még a nyeremény is biztositható, s igy talán meglehetne ezt engedni a szárazföldi s a folyóvizeken való vitelezésnél is.

Miután mindazáltal az értekezlet a jelen czikk határozmányait subsidiar természetünek találta, s igy határozott megállapodás mellett az utközben felmerülő költségek biztositása is lehetséges, s maga a czikk határozata a vitelezési károk elleni biztositás természetének megfelel — ezen elv az első olvasás alkalmával változatlanul elfogadtatott.

A második olvasás alkalmával a fenebbi kérdés ujra lett vitatva.

Inditványoztatott, hogy vétessék fel oly intézkedés, mely szerint a vitelezett áruknál a várandó nyeremény (lucrum cessans) is biztositható legyen. Indokolásaul ez inditványnak felemlittetett, hogy mi által sem igazolható azon felfogás, mely vitelezett áruknál a várandó nyeremény biztositását tulbiztositásnak tekinti, minthogy ezen nyereményt teljes bizonyossággal lehet kimutatni. Gyakorlati akadály sem forog fen, mivel a várandó nyeremény bizonyos tételekben már előre megállapitható és ennélfogva a dij is bizonyos érték szerint fizettetik.

Az értekezlet többsége oda nyilatkozván, hogy ugyancsak a várandó nyeremény is biztositható legyen, kétség merült fel az iránt, vajjon ezen nyeremény alatt bizonyos már előre megállapitott összeg vagy csak azon érték legyen-e érthető, melylyel a tárgyalás az esemény bekövetkeztekor rendeltetése helyén birt volna.

Szavazás alkalmával a többség ez utóbbi álláspontot fogadta el.

Ezek után a kérdéses szakasz- következőkép lett szövegezve.

„A százazon, folyókon vagy belvizeken vitelezett áruk biztosithatók azon teljes értékben, melylyel a feladás helyén és idejekor birnak. Ezen értékhez számithatók a biztositási dijon kivül a rakodási és vitelezési költségek, a vámkiadások és mindazon költségek, melyek az árunak a rendeltetés helyére beérkeztéig felmerülhetnek“.

„Biztositható ezenfelül azon áremelkedés is, mely az esemény bekövetkeztekor a rendeltetés helyén mutatkozni fog. Ezen remélnylett áremelkedés a 470. §. következményeinek terhe alatt a biztositási kötvényben külön és számszerülog kiteendő.“

Az életbiztositásnál azon fontos kérdés vettetett fel, vajjon a biztositás ha egy harmadik személy halála esetére köttetik, ennek beleegyezése nélkül is érvényes legyen.

Az előadó tekintettel arra, hogy az életbiztositásnál harmadik személyt kell gyakran biztositottnak kijelölni, de ez utóbbi részéről vagy nem lehet mindig megnyerni a beleegyezést, pl. roszakaratu adósnál, vagy átalában kényes helyzetnél fogva nem is akarja a biztositást megkötő fél a beleegyezést kivenni pl. társas czégeknél, hol gyakran rosz néven venné a társ, ha életére biztositás vétetnék: a tervezet czikkével határozottan ellentétes álláspontot foglalván el, a következő szöveget ajánlja: „Életbiztositási ügyletnél biztositottnak bármely harmadik személy is kijelölhető“.

Ez inditványnyal szemben fölhozatott, hogy nagyon veszélyes elvet tartalmaz s erkölcstelenségre szolgáltat alkalmat, amennyiben ugyanis tiltott cselekvény utján a biztositott élete ellen való törekedésre nyujtana ösztönt; hogy továbbá az életbiztositásnál a biztositott személye mindig vizsgálat alá esik, s igy beleegyezése nélkül nem is képzelhető életbiztositás. Erre ugyan válaszoltatott, hogy a biztositók majd saját érdekükben eléggé óvatosak lesznek az életbiztositásnál, minden esetre kifürkészendik, mily okból biztosittatik egy harmadik személy élete s igy nem kell tartani attól, hogy gyanus egyénektől, kiknél talán az emberi élet elleni törekvés föltehető, ily biztositásokat elvállalnak, és hogy nem szükséges az életbiztositásnál az illetőnek oly megvizsgálása, mely által tudomására jutna annak, hogy életére biztositás köttetik, hanem elég mód kinálkozik a biztositó intézetek számára arra, hogy a mulhatlanul szükséges adatokat a biztositott tudta nélkül is megszerezhessék. Miután mindazáltal a biztositásnak fő elve nem a nyerészkedés, hanem a viszonyokhoz képest felmerülő vagyoni hát-

*

ránynak kárpótlása, s ez elvet az életbiztositásnál is legalább bizonyos mérvig szem előtt kell tartani, hacsak az életbiztositási ügylet egyszerü hazárd játékká nem minősittetik; miután továbbá az ujabb törvényjavaslatok ily merész lépést nem tartalmaznak s részben a beleegyezést, részben még az érdeknek kimutatását is követelik; s miután az előadó által felhozott esetekben a biztositás mégis lehetséges, ha nem ugyan a biztositott beleegyezésétől tétetik függővé a biztositás, hanem ha egyszerüen érdek kimutatása követeltetik:

az előadó által javasolt szöveg mellőztetett és a tervezet első kikezdése oly megtoldással fogadtatott el, hogy vagy beleegyezés, vagy érdekeltség kimutatása szükséges ilynemü biztositásoknál.

Kivétel állittatott fel a házas társakra, fel — és lemenő ágbeli rokonokra és jegyesekre nézve. Azon aggály, hogy a törvénytelen gyermekekre a javaslat nem intézkedik, válaszoltatott, hogy a „rokonok" szó alatt mindenesetre ezen gyermekek is értetnek.

Az életbiztositásról szóló fejezetbe egy uj szakasz felvétele ajánltatott, mely szerint ha a biztositott személy foglalkozásában vagy életmódjában oly változás történik, mely által a biztositási kockázat lényegesen terhesebb lesz, ellenkező megállapodás hiányában a biztositási szerződés megszünik és a befizetett dijak egyharmad része a szerződő félnek, illetőleg a kedvezményezettnek visszaadandó."

A czikkre nézve csak azon megjegyzés tétetett, hogy bizonyos tekintetben tulságos szigort mutat a biztositottak irányában, amennyiben ugyanis az életmódban történő változás nagyon viszonylagos jelentőségü és sok esetben egészen a biztositó felfogásától függő; már pedig meg nem lehet engedni azt, hogy az, ki hosszu éveken át pontosan a biztositás előnyeinek élvezetére való reményében fizette dijait, életmódjában előforduló csekély változások által jogait egyszerüen elveszitse. Ezzel szemben ugyan válaszoltatott, hogy az életmódban előforduló változások jelentősége iránt esetről esetre a biróság fog dönteni, épugy mint a foglalkozás megváltoztatásánál is;

mivel azonban az életmódnak magában vett változása tényleg, nehézségekre adhatna alkalmat, s a nagyobb kockázat rendszerint az életmódnak olynemő változása után áll be, mely a foglalkozásnak megváltozásával jár karöltve, az ajánlott czikkből az életmód tekintetében előforduló változás elhagyandónak találtatott.

Azon szakasznál, melyszerint a biztositott összeg azon esetre nem fizetendő, ha a biztositott életét halálos itélet, párbaj, öngyilkosság által vagy háboruban vesztette, azon tétellel egészittetett ki: „hacsak a szerződésben ennek ellenkezője ki nem köttetott," hogy ily módon a szakasznak subsidiar természete világosan kitünjék, mert léteznek biztositó intézetek, melyek ily esetre is vállalnak biztositást, természetesen terhesebb feltételek mellett.

Végre a viszontbiztositásról szóló fejezet tárgyalása után dr. Bróde tekintettel arra, hogy a viszontbiztositásnál gyakran előforduló esetek azok, melyekben a viszontbiztositó a biztositott összeget a viszontbiztositottnak azért nem akarja kifizetni, mivel a viszontbiztositott a viszonbiztositás alapját képező eredeti biztositás feltételeit meg nem tartva megtéritette a kárt; ezen esetekre nézve pedig eddig a törvényszékeknél s a jogászi körökben különböző felfogás uralkodott; hogy a controversiának eleje vétessék egy oly tartalmu subsidiár intézkedésnek fölvételét mondja kivánatosnak, mely a kérdést bármely irányban megoldja.

Ezen nézettel szemközt egyrészt fölhozatott, hogy a viszonbiztositó kötelessége kezdődik, mihelyt a viszontbiztositott a kártéritést teljesitette, tekintet nélkül arra, szem előtt tartá-e a biztositó az eredeti szerződés föltételeit vagy sem; ha e tekintetben a viszontbiztositó a viszontbiztositottat korlátolni akarja, kösse ki azt a szerződésben, s ekkor tetszése szerint oly messzire is mehet, hogy az eredeti kár megállapitását közreműködésétől vagy beleegyezésétől teheti függővé; és ennélfogva külön intézkedés szükségesnek nem mondatott.

Másrészről hasonlóképen a külön intézkedés fölvétele nem pártoltatott s pedig következő indokoknál fogva, a viszonbiztositó kötelessége a bekövetkezett kár esetében fizetni, a viszonbiztositásnál a kár a viszontbiztositott részéről teljesitendő kártéritési kötelezettséggel áll be, illetőleg beáll ha a kártérités kifizettetett; e részben a viszontbiztositó kötelezettségétől el nem állhat, s ha netán a viszontbiztositott mint biztositó csalárdsággal vagy gondatlansággal járt el a kártérités megállapitásánál és megéritésénél, a viszontbiztositó egyedül kártéritést követelhet a viszotbiztositottól. Egyébiránt nem szükséges a viszontbiztositási felek egymásközti viszonyait oly részletesen szabályozni, mint ez a kárbiztositásnál indokolt, miután a viszontbiztositásnál a felek maguk is szakértők, s tisztában vannak a biztositásnál előforduló viszonyok iránt. A viszonbiztositásnál a szerződési viszony kölcsönös bizalmon alapszik, s a viszontbiztositó föltételezi, hogy a viszontbiztositott, saját érdekében is megtesz mindent, hogy csak indokolt koczkázatot és kárt téritsen meg.

Ezen nézetekkel szemközt több odalról már azért is az inditvány pártoltatott, mivel tényleg az értekezlet kebelében is különböző nézetek merültek föl a viszontbiztositó felek egymáshoz való viszonyára nézve, s ennélfogva a kérdésnek bármily oldalu megoldása indokolt.

Tekintettel mindazáltal arra, hogy az általános jogi fogalmak szerint épugy, mint a viszontbiztositás fogalmát megállapitó s az értekezlet által már elfogadott czikk tartalma szerint a viszontbiztositó csak azon kártérités megtéritésére kötelezi magát, melyre a viszontbiztositott biztositási szerződés alapján köteles, s igy mindazon esetekben, midőn a viszontbiztositott ezen szerződés föltételeinek megtartása nélkül, tehát nem a szerződés alapján szolgáltat kártéritést már a mondott okoknál fogva igényt nem tarthat a viszontbiztositott összegrn, s végül mivel az 504. czikk szintén vonatkozik a viszontbiztositásra, s igy a viszontbiztositásra a felek akarata szab irányt, de ennek hiányában mindenesetre a törvény intézkedései nyernek szigoru alkalmazást,

az értekezlet s maga az inditványozó is külön intézkedésnek fölvételét szükségesnek nem találta.

Dr. Schnirer Gyula,
min. tanácsos.

A budapesti ügyvédi kamara felterjesztései.

Már a napi lapok is jelezték, hogy az igazságügyi miniszteriuin az ügyvédi kamarák autonom hatáskörébe avatkozva, nevezetesen a budapesti kamarának felterjesztett ügyrendén törvényes ok nélkül, tehát önkényes változtatásokat törekedett feloctroálni.

Örömmel constatáljuk azonban, hogy a budapesti ügyvédi kamara ama kisérlet ellen hathatósan sikra szállott és alább közöljük (I alatt) a választmánynak ebbeli felterjesztését.

I.

Nagyméltóságu m. k. igazságügyi Miniszter ur!

Nagyméltóságod f. e. 10680. sz. leiratában ügyrendünknek bizonyos módositások melletti helybenhagyásáról értesitvén bennünket, egyszersmind felhivni méltóztatik a kamarát, hogy az ügyrendnek módositott s a költségvetésnek ujonnan szerkesztett példányát terjeszsze fel.

A mily tisztelettel fogadtuk ép oly készséggel teljesitenők ezen rendelkezést, ha kötelességünknek nem ismernők jelen fölterjesztésünkkel Nagyméltóságodhoz járulni.

Nagyméltóságod főfelügyeleti joga előtt mi nem csak kötelességszerüleg, de készséggel is hajlunk meg mindenben, de másként nem zárkózhatunk el azon kötelesség teljesitése elől sem, melyet önkormányzati jogaink szem előtt tartása hárit reánk, és minthogy e tekintetben Nagyméltóságod f. évi 10680. sz. leirata folytán törvényes hatáskörünk határvonalai iránt kételyek merülhetnek fel; nem mulaszthatjuk el mindenek előtt azon álláspontot előterjeszteni, melyet ügyrendünk és költségvetésünk megállapitására nézve elfoglaltunk.

Tudjuk mi és szem előtt tartottuk, hogy Nagyméltóságod főőre a törvény végrehajtásának, hogy kamaránk egész mükődésében Nagyméltóságod főfelügyelete alatt áll, sőt hogy feladatainak legsikeresebben akkor felelhet meg, ha szerencsés Nagyméltóságod támogatásában részesülhetni.

Meg vagyunk mi arról győződve, hogy a főfelügyeleti jog széles körü és mélyre ható jogokat tartalmaz, hogy a főfelügyeleti jognál fogva nem csak megsemmisithető minden oly intézkedésünk, mely a törvénybe ütközik, vagy annak czéljaival ellenkezésben van, hanem egyszersmind elrendelhető minden oly intézkedés is, melyet a törvény intentioinak biztositása vagy annak sikeres végrehajtása tesz szükségessé.

Másrészről azonban azt hiszszük, hogy az önkormányzati

jog, mely az ügyvédrendtartási törvény egyik legbecsebb adománya, az ügyvédség erkölcsi tekintélye emelésének egyik lényeges biztositéka, törvényes hatáskörében mozog, mig az emlitett esetek fen nem forognak, és az, mi e hatáskörön belül állapittatik meg, teljes érvényre számithat.

Ezen önkormányzati jogok közé sorolja nézetünk szerint a törvény az ügyrend és költségvetés megállapitását.

Az 1874: 34. t. cz. 21. §-ának 1-sö és 4-ik pontjai ugyanis ezeknek megállapitását a közgyülés hatáskörébe helyezik, a 33-ik §. pedig nem valamely javaslat, hanem a megállapitott ügyrendnek és pedig egyszerüen csak felterjesztését rendeli, a költségvetés fölterjesztése pedig nem is rendeltetik.

Hasonlag fölterjesztést rendel a törvény a 9. 31. és 32-ik szakaszokban, a megerősités szükségének megemlitése nélkül, holott viszont az 59 §-ban már csak javaslattételi jogot ad a kamaráknak, ellenben a megállapitást a nagyméltóságu igazsügügyi miniszer urnak tartja fenn.

Midőn mi az előadottaktól vezéreltetve a f. évi mártius 31-iki közgyülésben megállapitott ügyrendet felterjesztettük, tettük ezt egyszersmind azon meggyőződésben, hogy abban semmi oly megállapitás nem foglaltatik, mely szükségessé tenné a főfelügyeleti jog alapján való közbelépést.

És ezen meggyőződésben bátorkodunk jelenleg is a leiratban foglalt módositásokra nézve a következőket tisztelettel előterjeszteni.

Az 1-sö pontban az 1-sö §-ra vonatkozó módositásra nézve megjegyezzük mindennek előtt, hogy ügyrendünk már az által is tanuskodik a törvény jelzett intentiójának figyelembe vétele mellett, hogy a közgyülés netáni tulterjeszkedése elé korlátokat emelni igyekezett.

De ügyrendünkben mellőzni kivántuk mindazt, mi a törvényben tüzetesen meg van határozva s ilyen különösen a közgyülés ügyköre.

Midőn ugyanis az 1874: t. cz. 21-ik szakaszában a közgyülés tárgyai taxative vannak felsorolva, s ezenkivül a 27. §. 10. pontja még szabatosabb határt von, kimondván, hogy minden a kamarára ruházott s a közgyülés tárgyát nem képező teendő, a választmány hatáskörébe tartozik: nézetünk szerint a hatáskör tullépése ellen sokkal biztosabb garantiát képez a törvény, mint a sokkal több változtatásnak alávetett ügyrend.

Czélszerübbnek véljük ennélfogva az eredeti szerkezet megtartását

A 2-ik pontban a 42. §-ra nézve tett módositás szabatosabb ugyan, de nem mutatkozik szükségesnek, mert a törvény 7. §-a ugy is elrendeli a felvételi határozat kézbesitését s az ügyvéd ezen végzésben birja igazolványát.

A mi pedig ezen pontban foglalt módositás második részét illeti, ámbár a törvény nem rendeli, az ügyrendbe fölvétetett a bíróságok értesitése, a kir. ügyész értesitése pedig a zugirászatra vonatkozó felügyelet tekintetéből, különben is megtörténik.

A 3-ik pontra nézve, annak okát, hogy a 45. §. akként állapittatott meg, miként az ügyrendünkben foglaltatik, az eljárás egyszerüsitésének óhaja képezte, azon nézet szolgálván kiindulási pontul: hogy halál esetén minden esetre nyujtatik be folyamodás a kitörlés iránt, vagy az örökösök, vagy a kirendelt gondnok által, kik becsatolhatják a hirdetményi dijjat anélkül, hogy erre nézve formaszerü behajtási lépések szükségeltetnének.

A leirat 4-ik pontja szerint az ügyrend 47-ik §-a, melyben az ügyvédjelöltekre nézve 1 frt beiratási dij állapittatik meg, egészen elhagyandó volna.

Erre nézve azonban bátrak vagyunk tisztelettel megjegyezni, hogy ezen 1 frt csak egyszer mindenkorra fizetendő beiratási dij, nem pedig évi illetmény lévén, ennek megállapitásával a kamara törvényes hatáskörét át nem lépte.

Az ü. r. törv. 21. §-nak 4-ik pontja szerint ugyanis a kamara jogaihoz tartozván nemcsak a költségelőirányzat megállapitása, hanem „mikénti“ fedezésének meghatározása is, joga van fedezetet előállitani oly forrásokból is, melyek költséggel járó hivatalos cselekményeiért némi egyenértéket nyujtanak, mint pd. beiratási, hitelesitési dijak, mely utóbbiak, holott nemcsak egyedül a kamara tagjaira vonatkoznak, Nagyméltóságod által sem kifogásoltatnak.

Nincs azonban joga a kamarának kiadásai fedezése végett másra évi illetményt vetni, mint saját tagjaira s ily évi illetmény nem is foglaltatik a 47-ik §-ban.

És hogy e tekintetben teljesen a törvényes téren állunk, bátrak vagyunk arra hivatkozni, hogy az igazolvány elveszése esetén Nagyméltóságod szintén mogállapithatónak ismeri el az egy forint dijjat és pedig tisztelt rendeletének 5-ik pontja szerint szintén a költségek fedezése szempontjából.

Már pedig ha a törvény meg nem engedné, hogy valamely dij az ügyvédjelöltekre, mint nem a kamarai tagokra, kivettessék, akkor annak az utóbbi esetben sem lehetne helye.

A mi pedig a méltányosság szempontját illeti, éppen az ügyvédjelöltek jegyzéke az, melynek vezetése legtöbb időt, munkát és költséget vesz igénybe, az ügyvédjelöltek továbbá az előtt is fizettek és pedig nagyobb összegre rugó kézbesitési dijakat, melyek már most egyedül a kamarát terhelik, miután a nagyszámu kézbesitést minden dij nélkül kell eszközöltetnie s igy elnézve még attól is, hogy az alakulással járó első felszerelés már tetemes költséget vesz igénybe, a kézbesités is sokkal több készkiadással jár most, sem hogy méltányos nem lenne, hogy azok, kik a költséget legnagyobb részben okozzák, annak fedezéséhez legalább részben járuljanak. — Végül nem hagyható figyelmen kivül azon körülmény sem, hogy majd mindannyi ügyvédjelölt már e dijt tényleg lefizette és most ezen dijaknak visszaadása nemcsak sok viszásságot szülne, hanem érzékeny csorbát ütne törvényes hatóságunk tekintélyén is; miért is kérjük Nagyméltóságodat, miszerint az 1 frtnyi beiratási dij szedésében megnyugodni méltóztassék.

A 6-ik pontban az 50-ik §. elhagyása kivántatván, erre meg kell jegyeznünk, hogy bár rendszerint a tisztelt leiratban felemlitett módon történik a pártfogó ügyvédek kirendelése, mindamellett nem állitható, mintha a kamarának sohasem lehetne abba beleszólása, hogy miként jár el a bíróság, mert az ellenkező következik egy részről az ügyvédek jogai megvédésének a törvény 19. §. emlitett kötelességéből, másrészt pedig erre mutat az 1874. XXXIV. t. cz. 27. §. 5-ik pontjának azon kifejezése is „pártfogó ügyvédek..... kirendelése és ily ügyekben véleményadás.“

A 7. pontban a 60-ik §. elhagyása kivántatván, mi a törvény azon intentiojának, melynek a kamarai tagok közti egyenetlenségekre nézve kifejezést adott, ily alkalmakkal leendő valósitását nem szeretnők elejteni és pedig annál kevésbé, mert ennek a törvény 30. §-a nem áll utjában.

Az idézett 30. §. ugyan is az elnöki jogok tüzetesebb szabályozására nézve egyenesen az ügyrendre utal, midőn igy szól: „a kamara elnökének az ügyrendben meghatározandó jogai mellett hatásköréhez tartozik stb.“

A 8-ik pontban az ügyrend 63. §-ra vonatkozó módositás két pontra nézve tér el, ügyrendünk szövegétől. Egyik eltérés az, hogy a kisebb kötelességszegések iránti határozatra külön ülést igényel, a másik, mely a panaszt a kir. ügyészszel másolatban közöltetni kivánja.

Mind a kettőre nézve azonban kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy a szöveg változatlan meghagyását kell óhajtanunk.

Az első helyen emlitett eltérés ugyanis azt vonná maga után, hogy midőn a választmány nem találna a panaszban a törv. 73. §-a szerinti kötelességszegést, de sőt egészen és magából a feljelentésből is világosan kitünőleg alaptalannak találná a panaszt, azt nem mondhatná ki ugyanazon ülésben; hanem hogy azt kimondhassa, még nemcsak a kamara ügyészét, hanem a panaszlottat, sőt a kir. ügyészt is meg kellene hallgatnia s azután uj ülést tartania.

A mi pedig a másik eltérést illeti, ennek megállapitása oly teendőket róna a kamarára, melyekre a törvény egyáltalán nem kötelezi s a melyek ezen kivül a munkát és költséget tetemesen szaporitanák s az egész eljárást nagy mértékben késleltetnék.

A törvény 79. §. világosan akkép rendelkezik, hogy a fegyelmi eljárás elrendelése kérdésében a vádlott s a kamara ügyésze hallgatandók meg s egyetlen szóval sem tesz emlitést arról, hogy hasonló eljárást kivánna a királyi ügyész irányában.

De hiszen ez nem is volt szükséges, mert ugyancsak a 79. §. 2-dik bekezdése azt rendeli, hogy a királyi ügyész a hozandó határozatról értesitendő.

Minthogy pedig ezen határozat ellen; legyen az akár fegyelmi eljárást rendelő, akár a panaszt elutasitó, a kir. ügyész felebbezéssel élhet, azon befolyás, melyet a módositás számára megóvni kiván, teljes mértékben biztositva van.

És midőn a törvény 79. §-val szemben, a 100-ik §-ban az mondatik, hogy a vizsgálat megindítása iránt a kir. ügyész inditványt tehet, ennek nem adható oly értelmezés, mely összeütközésbe hozná a törvény idézett két §-át, hanem csak oly magyarázat, mely mellett a törvény e §§-ai öszhangzásban állanak.

Ez pedig csak ugy érhető el, ha a fegyelmi eljárás elren-

delése kérdésében a törvény 79. §-nak megfelelőleg hozatik a határozat. Mert azért a kir. ügyész egyáltalán nincs elzárva vizsgálat inditványozási jogától, ha nem közöltetnek is vele másolatban az iratok a 79-ik §. értelmébeni határozat meghozatala előtt.

A kir. ügyész ugyanis értesittetvén a 79. §. szerint hozott határozatról, ha esetleg az nem foglal magában vizsgálat elrendelést, az ellen szabadságában áll felebbezéssel élni s a felsőbb forumnál a vizsgálat elrendelését kérelmezni.

Bármiféle jogok is illetnék azonban e tekintetben a kir. ügyészt, az semmi esetre sem áll a kamara kötelességében, hogy az iratokat másolatban közölje vele.

A törvény e tekintetben is világosan rendelkezik és csak egyedül arra ád jogot a 100. §. szerint a kamara székhelyén levő kir. ügyésznek vagy helyettesének, hogy a fegyelmi eljárásra vonatkozó iratokat „megtekintheti". Ezen megtekintést köteles a kamara megengedni, de nincs kötelezve arra, hogy az iratokat akár eredetiben, akár másolatban a kir. ügyésznek kiadja s igy beavatkozástól ugysem ment eljárását, még inkább nehezitse s költségessé tegye.

A 9-ik pontban a 82-dik §. uj szövegezése ajánltatván, nem akarjuk egyáltalán kétségbe vonni, hogy azt szabatosabban szövegezni ne lehetne, a lényeget illetőleg azonban bátorkodunk megjegyezni, hogy könyvvezetésünk azon szakasz határozatainak tényleg megfelel.

Külön igtató- és kiadó-könyv vezettetik ugyanis a fegyelmi ügyekről, de alakjokra nézve egyesitetten, ugy hogy két ily egyesitett könyv van, egyik a fegyelmi ügyekre, a másik egyéb ügyekre s igy a kérdéses szakasz a gyakorlatban semmi nehézséget vagy félreértést nem okoz.

A 10-dik pont szintén az 1 forint beiratási dijra vonatkozván, erre nézve már bátrak voltunk előterjesztésünket megtenni.

Ezek folytán tehát, tekintettel arra, hogy csekély azon szakaszok száma, melyek nézetünk szerint módositást igényelhetnének, tekintve továbbá, hogy e végre tetemes költséggel s időhaladékkal járó közgyülés tartása válnék szükségessé; tekintve végül, hogy ügyrendünkben semmi oly megállapitás nem foglaltatik, mely a felügyeleti jogból folyólag további rendelkezést igényelne: teljes tisztelettel és bizalommal azon kérelmet intézzük Nagyméltóságodhoz:

Méltóztassék jelen felterjesztésünket szives méltánylásban részesiteni és f. évi márczius 31-ki közgyülésünkben megállapitott ügyrendünkben megnyugodni.

Budapest, 1875. április 30-kán.

A budapesti ügyvédi kamara.

II.

Az ügyvédi könyvek mikénti vezetése tárgyában pedig a budapesti ügyvédi kamara választmánya — a kellő minták csatolása mellett — az igazságügyi minister urhoz a következő felterjesztést intézte:

Nagyméltóságu kir. igazságügyi Miniszter Ur!

Az 1874. XXXIV. t. cz. 59. §-a értelmében az ügyvédi könyvek vezetésére a szabályzat Nagyméltóságod által állapitandó meg az ügyvédi kamarák véleményei alapján.

A fentidézett törvény ezen rendelkezésére tekintettel és Nagyméltóságod 5401./1875. sz. a. kelt körrendelete folytán következendőkben van szerencsénk Nagyméltóságodhoz felterjeszteni az ügyvédi könyvek vezetésére vonatkozó véleményünket:

Az ügyvédek által két könyv volna vezetendő.

a) Napló, és

b) főkönyv.

A főkönyv kiegészitő részét képezné egy betűsoros mutató.

A naplú rovatai volnának:

1) év, hó, nap;
2) tárgy
3) bevétel, munkadij, kiadás.

A főkönyv rovatai volnának:

1) év, hó, nap;
2) napló lapszáma;
3) tárgy;
4) bevétel, munkadij, kiadás.

A mutatónak két rovata volna:

1) ügyfelek neve;
2) főkönyv lapszáma.

A naplóba be volna igtatandó idő rendszerint minden az ügyvéd által ügyfelei ügyeiben tett intézkedés és kiadás, minden ügyfeleitől nyert előleg és minden az ellenfél által nála teljesitett fizetés.

A főkönyvben minden egyes ügynek külön lap volna nyitandó és minden ezen külön ügyben tett lépés, nyert előleg vagy felvett fizetés és teljesitett kiadás a naplóból annak lapszámával együtt átvezetendő.

A mutató betűsoros jegyzéke lenne a főkönyvben előforduló felek neveinek, a főkönyv lapszámainak kivételével.

A munkadijrovat nem volna szükségkép kitöltendő, miután az 1874. XXXIV. t. cz. 54. §-a értelmében az ügyvéd jutalomdija egyezkedés utján előlegesen is megállapitható, számos felek ügyvédjeiknek ügyeik viteléért évi dijat fizetnek, mindkét esetben pedig a felek ellenében csak a kész kiadások felszámitása nyerhet helyt, de ott is a hol az emlitett esetek egyike sem forog fenn, az ügyvédnek munkadija felszámitásánál az ügy sikeres vagy sikertelen kimenetelére tekintettel kell lennie és ő az okból egyes esetekben nevezetesen kétes kimenetelü perekben ügyvédi dijait az egyes ügyvédi lépések megtételekor véglegesen meghatározni még nem képes.

A naplót tekintve még az is meg volna engedendő, hogy az ügyvéd által tett intézkedések és kiadások, ugyszintén a felétől nyert előlegek vagy ellenfelétől felvett fizetések még utólag is bevezettethessenek, miután az ügyvédi teendők természete hozza magával, hogy azok példul. utazások, utiköltségek, felvett fizetések ugyanazon napon, melyen történtek, a könyvekbe be nem igtathatók.

Az ügyvédi könyvek ki által történendő vezetését illetőleg ki volna mondandó a szabályzatban, hogy azok vezetését az ügyvéd segédjeire is bizhatja és azok egy és ugyanazon időben különféle kezek által vezethetők, miután az ügyvéd az ügyek vezetésével levén elfoglalva, a könyveket sokszor maga nem vezetheti, segédjei sokszor változnak, sokszor utaznak és különösen a naplóban az egyes ügyvédi intézkedések bevezetése legczélszerübben azon személy által történik, ki azokat megtette.

Miután az által, hogy a fentebb tervezett könyvvezetés mellett minden a főkönyvbe beiktatott tételnek a naplóban is elő kell fordulnia, azon igényeknek meg volna felelve, melyek az ügyvédi könyvekhez az 1874. 34. tcz. 59. §-ban nekik tulajdonitott félbizonyitó erőre tekintettel hitelesség szempontjából támaszthatók, miután továbbá a fentebb tervezett főkönyv vezetése által az idézett tcz. 49. §. rendeletének is elég tétetnek, a mennyiben a főkönyvből az egyes ügyek állása mindenkor kivehető volna: oda terjed kérelmünk, hogy az általunk tervezett könyveket az 1874. XXXIV. tcz. 59. §-a alapján hitelességgel és félbizonyitó erővel felruházni és egyuttal kimondani méltóztassék, miszerint azok vezetése által az ügyvéd egyuttal az idézett törvény 49. §-ának meg fog felelni.

Budapest, 1875. április 30-án.

A budapesti ügyvédi kamara.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

Bevezetés.

Az 1868: LIV. törvényczikk módositása tárgyában beadott törvényjavaslat az örökösödési eljárásról szóló kilenczedik czim VII. fejezetét (polg. törvénykezési rendtartás 559—594. §§.) teljesen mellőzte; de csak a mint ez ama törvényjavaslat indokolásában felhozatott — azon okból, mivel szükségesnek mutatkozott: az örökösödési eljárást külön törvény által szabályozni.

Azon okok, melyek a külön törvény alkotásának szükségét meggyőzőleg kimutatják, a következő két fő okban pontosulnak össze.

1-ször. Az 1868: LIV. törvényczikknek épen az örökösödési eljárásról szóló fejezete az, melynek teljes átdolgozását az elmélet és gyakorlat majdnem egyhangulag sürgette s azon vezérelvek, melyek az 1868. LIV. t. cz. javitására inditanak, a teljes átdolgozást sürgetően parancsolják. A teljesen átdolgozott örökösödési eljárási szabályok azonban helyt nem foglalhatnak oly törvényjavaslatban, mely vezérelveihez képest csak az 1868: LIV. t. cz. kirivó hiányainak javitására szoritkozott. Az örökösödési eljárás jogi természeténél fogva lényegesen különbö-

zik a perbeli eljárástól; az azt szabályozó törvény tehát nem illik oly törvénybe, mely kiválólag a perbeli eljárást szabályozza; s ha annak szüksége félre ismerhetlen, hogy az öröködési eljárásról uj kimeritő s a tudomány szinvonalán álló törvény készittessék, ez csak önálló törvény lehet és terjedelménél fogva sem képezheti kiegészitő részét oly törvénynek, mely egyedül a polgári törvénykezési rendtartásnak kirivó hiányait kivánja javitani.

2-szor. Tökéletes örökösödési eljárási szabályokat csak ugy lehetséges fölállitani, ha ezen szabályok az anyagi jognak az örökség birtokbavételét szabályozó rendeleteihez alkalmazkodnak; már pedig a magyar birodalom területén az örökség birtokbavételét az anyagi jog különbözően szabályozza.

A királyhágon tuli részekben és a mai polgárositott határőrvidéken az osztrák polgári törvénykönyv 797—824 §§-ban foglalt rendeletek az örökség birtokbavételét kimeritően szabályozzák; mig ellenben Magyarország többi részeiben a magyar magánjog szabályai az örökség birtokbavételét s az azzal kapcsolatos jogviszonyokat rendszeresen és kimeritően nem szabályozzák, sőt a magyar jog szabályai sok tekintetben ellenkeznek az osztrák polgári törvénykönyv 797—824. §§-ban foglalt rendeletekkel s ugy az osztrák mint a magyar jog némely szabványai a jogtudomány mai állását tekintve, tökéletlenek. Lehetetlen tehát az örökösödési eljárásról tökéletes s az ország különböző részeiben hatályban levő anyagi joggal összhangzásban levő törvényt készitени a nélkül, hogy magok az ország különböző részeiben hatályban levő anyagi jogszabályok a jogtudomány mai állásának megfelelőleg összhangzásba hozatnának; következve szükséges az örökösödési eljárás szabályait kapcsolatba hozni az anyagi jog keretébe tartozó oly jogszabályokkal, a melyek az örökség birtokbavételét és az azzal kapcsolatos jogviszonyokat a magyar birodalom különböző részeiben egybehangzólag s a jogtudomány mai állásának megfelelőleg szabályozzák.

Ily terjedelmü törvény azonban többé a polgári törvénykezési rendtartás tárgya nem lehet, mert ezen törvény egy része az alkotandó magyar polgári törvénykönyv kiegészitő részét képezi.

Miért szükséges a perrendtartásnak az örökösödési eljárásról szóló fejezetét teljesen átdolgozni? és az eljárási szabályokat az örökség birtokbavételére s az azzal kapcsolatos jogviszonyokra vonatkozó anyagi jogszabályokkal kapcsolatba hozni, a következőkből bővebben kitünik.

Nem kiván bizonyitást azon állitmány, hogy az örökösödési eljárási szabályoknak, az örörökség birtokbavételére vonatkozó anyagi jogszabályokhoz kell alkalmazkodni; mert csak akkor, — ha az anyagi jog meghatározza, mit köteles az örökös vagy hagyományos tenni a végett, hogy az örökséget vagy hagyományt birtokába vehesse, csak akkor, ha az anyagi jog meghatározza, hogy az örökhagyó kötelezettségeinek teljesitését minő intézkedések által biztosithatják az érdekelt felek, csak akkor, ha az anyagi jog az örökös társaknak jogviszonyát ugy egymás között, mint az örökhagyó kötelezettségei tekintetében jogosult személyek irányában meghatározza, csak akkor lehetséges biztosan azon törvényt megalkotni, mely meghatározza, mennyiben és miként köteles a biróság az örökség vagy hagyomány birtokbavételénél közremüködni.

A magyar magánjog birói peren kivüli beavatkozást az örökség birtokbavételénél nem ismert; volt ugyan gyámhatósági beavatkozás azon esetben, ha az örökhagyó kiskoruakat hagyott hátra; ily esetben a szolgabiró hivatalból készitett leltárt s a hagyaték biztositásáról is hivatalból intézkedett a kiskoruak érdekében; de ezen biztositási intézkedésen kivül a biróságnak peren kivül sem az örökösök, sem a hagyományosok, sem a hagyatéki hitelezők érdekében oly czélból, hogy a valószinü örökös jogai a bitorlók, a hagyományosok és a hagyatéki hitelezők jogai a könnyelmü vagy rosz lelkü örökös, egyik öröstársnak jogai a többi öröstársak irányában biztosittassanak, semmi teendője nem volt. Az örökség az örökhagyó halálával megnyilt; a valódi örökös vagy az, ki az örökjogot csak bitorolta, birói átadás nélkül önhatalmulag birtokába vehette az örökséget; az ki az örökséghez jogot tartott az ellen, ki az örökséget birtokába vette, a rendes elévülési időn belül a nélkül, hogy erre a biróság hosszadalmas tárgyalások után utasitotta volna, rendes örökösödési perrel léphetett föl; végre a hagyományosok s hitelezők érdekei biztositása tekintetében a törvény egyátalában nem ismert előzetes biztositási rendszabályokat; azonban azon tulszigoru és még sem elégséges szabályt állitotta fel, mely szerint az öröstársak az örökhagyó kötelezettségeiért az örökség erejéig határtalan időig egyetemlegesen kötelezvék.

Szóval a magyar törvény oly anyagi jogszabályokat, melyek az örökösödési peren kivüli eljárás alapjául szolgálhatnának, nem ismert.

Nálunk az örökösödési eljárás 1853. évi május 1-je óta honosult meg, a midőn az osztrák hagyatéki eljárás egyidejüleg az osztrák polgári törvénykönyvvel hatályba lépett.

Az osztrák polgári törvénykönyv 797—824. §§. magokban foglalják azon anyagi jogszabályokat, melyek az osztrák hagyatéki eljárásnak alapját képezték. Ezen jogszabályok főelve a magyar jog fő elvével homlokegyenest ellenkezik. A 797. §. szerint t. i. azon elv érvényes: „senkinek sem szabad valamely örökséget önhatalmulag birtokába venni. Az örökjog a biróság előtt tárgyalandó, és a hagyaték átszolgáltatása, az az törvényes birtokbai átadása az által eszközlendő.“

A további §-ok ezen főelv valósitására irányuló rendelkezéseket foglalnak magokban az öröki nyilatkozatról, a föltétlen vagy föltételes nyilatkozat hatályáról, a leltár jogkedvezményéről a hagyatéki hitelezők biztositásáról vagy kielégitéséről, végre azöröstársak jótállásáról.

Ezen anyagi jogszabályokat kivéve, az öröstársak jótállását a magyar magánjog nem tartalmazza; a közös örökösök jótállását pedig az osztrák és magyarjog szabványai között lényeges különbség létez. (Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szentszéki biráskodás.

Kétségtelenül jogosult azon követelmény, hogy a magánjogi törvényhozásnak egy szerves egészet kell képeznie, hogy a nagy mü minden egyes ágazatának ugy kell bele illenie egymásba s az egészbe, hogy egyik a másikat kiegészitse, hogy minden egyes törvénytétel bizonyos egyöntetü vezérelvek kifolyása legyen.

Más szavakkal kifejezve, a törvényhozási reformok alapföltétele a magánjogban is a r e n d s z e r e s s é g.

A rendszeres alkotásnak főgarantiája kétségtelenül az idő és a működő erők egysége, vagyis bizonyos vezérelvek akkor fognak legtisztábban s legpraegnansabban érvényre jutni, ha az alkotás az egészre nézve ugyanazon időben egyszerre, ugyanazon erők által fog létesittetni.

Ezen elvet a magánjogi törvényhozásra alkalmazva, azon eredményre jutunk, hogy mig az egész polgári magánjogot átkaroló törvénykönyv nem fekszik előttünk, mig a polgári törvénykezési rendtartás a végnélküli provisoriumokból kibontakozva valamikor végleges alakjában elénk nem terjesztetik, a polgári törvényhozás terén reformok létesitéséről ne is álmodjunk, bármily kirivók legyenek azon sebhelyek, melyeket jelenlegi magánjogi intézményeink közül egynémelyek társadalmi életünkön ejtenek.

Azon tapasztalati tény mellett, hogy egy jó törvénykönyv elkészitésére, illetőleg arra, hogy az minden retortán keresztül menve törvénynyé váljék, nem mondunk sokat — egy emberélet szükséges, hogy különösen nálunk, daczára 9 éves alkotmányos aeránknak s daczára a folyton megujitott sürgetéseknek s a még többször ismételt igéreteknek, a polgári törvénykönyv készitésébe ugyszólván még bele sem fogtunk, — fő fontosságu és elvi jelentőségü azon kérdés, ha vajjon hódoljunk-e feltétlenül a rendszeresség amaz elvének, mely szerint a nagy mü egyes részeit ne reformáljuk az egésznek létesitése előtt.

Én, tekintettel a rendszeres haladás ama lassuságára, mely szerint egész generatio el van kárhoztatva türhetetlen állapotok elviselésére csak azért, mert ezen állapotok reformálása egy nagyobb terjedelmü reformnak rendszerébe tartozik, határozottan azon nézetben vagyok, hogy minden oly esetben, hol egyes intézmények az embernek vele született jogával, a társadalmi jóléttel, az erkölcsi renddel és a józan ész követelményeivel oly éles ellentétben állanak, hogy valóságos társadalmi nyüggé

válnak, a reformnak eltekintve minden rendszeres haladástól azonnal be kell következnie.

Egy ily társadalmi nyűg, mely az emberi szabadsággal, a társadalmi jóléttel, az erkölcsi renddel és a józan ész követelményeivel ellentétben áll a kánoni házasság és az ezzel összefüggésben álló szentszéki biráskodás.

A ki a joggal soha gyakorlatilag nem foglalkozott, a ki csak az elmélet szövétnekével szemlélte ama nagy és mély társadalmi reformot, melyet polgari házasságnak nevezünk, az ha lelkesült is az eszme mellett, ha át is volt hatva létesitésének szüksége érzetétől, de nem érzi és nem érti azt, mint jelent e reform életbe léptetését egy emberi élet tartamara elhalasztani. Ezt csak azok érzik, azok értik, kik a kánoni házasság által előidezett társadalmi kórt maguk gyógykezelik, kik naponként halljak a tridenti zsinat sötét bajnokai által az emberiségre füzött rablánczok csörtetését, leginkább pedig azok, kik maguk viselik ezen lánczokat.

Az embernek a társadalmi szabályok, a jognak megalkotásánál az arasznyi földi lét igényeire s annak föltételeire kell szoritkoznia. Az allam tisztelheti, sot tisztelnie is kell az egyesek vallási érzületét, nem engedheti meg azonban, hogy a tulvilági jólét állitólagos föltételei által a földi boldogság és emberi szabadság korlátoltassanak.

A házasság, bar nevezzük isteni intézménynek, mégis csak szabadságra és földi boldogság élvezetére jogosult emberek viszonya s ha magva az égből lett hintve e földre, gyökeret az a prósai fölben vert.

Jogosulatlan tulkapása tehát az egyházi hatalomnak ha a házassági jogot mint saját terrenumát vindicálja.

Nem hiszem, hogy azokat kikben egy kis jóakarat van, még érvekkel meggyózni kelljen. — „Es niesse Eulen nach Athen tragen". — A kikben pedig jó akarat nincs, azokat hiába capacitáljuk.

Ugy hiszem azonban, és ebben senki sem fog kételkedni, hogy nagyobb azok száma, kik jót akarnak, mint azoké kik rosszat. Azt sem hiszem, hogy nem merünk a darázsfészekbe nyulni, mert az eszme népszerü, az eszme érett s az ujitás jótékony hatása alatt minden izgatásnak, minden fenyegetésnek el kellene mulnia.

Csakis azon egy ellenvetéstől tarthatunk tehát, hogy zárjuk be a polgári törvénykönyv megalkotását, annak rendszerében helyt foglaland majd a házassági jog reformja, a polgári házasság is.

Ez persze kényelmesebb — de nem egyéb mint — Schieber.

A németek is készülnek polgári törvénykönyvet alkotni és mégis, tudván, hogy erre több idő kell, ez évi február hóban megalkották a föld kerekségén eddig legtökéletesebb házassági törvényt.

Persze a németeknek van Bismarkjuk, nekünk pedig nincs. Van azonban hazánkban 9 millió katholikus, kik sokkal inkabb érzik a kánoni házasság nyomasztó nyügét, mint a jobbára protestáns németek.

De hát mi tudunk beszélni és — várakozni!

Nyolcz esztendeje mult, hogy a házassági törvénykezést három szakaszban szabályozó 1868. évi 48. tczikk megszülemlett. — Provisorium akart lenni, de talán elmulik még nyolcz esztendő, mig a szent székek biráskodását megszüntetjük. De ha ezen törvenyczikk még kétszer nyolcz esztendeig maradna épségben, jótállok, az ügyiratokat átvevő biróságok fognak találni be nem fejezett pereket, melyek mindjárt a törvény életbe léptetése után lettek megkezdve. Az a szentszéknél mindennapi dolog, hogy esztendeig kell várakozni az ujabbi tárgyalására. A ki kételkedik, annak szivesen szolgálok adatokkal.

És az a legszomorubb, hogy a szentszéknek nincs az országban felettes hatósága. A szentszék csak a pápának tartozik engedelmeskedni. Tessék már most Rómában fegyelmi feljelentést tenni.

Ilyen „status in statu" a középkorba való, s mi azt alkotmányos aeránknak ujjá születésekor ujból szentesitettük!

Könyvet lehet irni a kánoni házasság és kánoni törvénykezés viszásságáról, türhetlenségéről és tarthatlanságáról. Czikkemnek feladata nem az. Csak azon nézetnek akartam adni kifejezést, hogy vétek volna a házassági jog reformját a polgári törvénykönyv életbeléptetéséig elhalasztani. Érzem és tudom, hogy ezen szavak elhangzanak, mint szó a pusztában, ha nem akadnak elvtársak, kik azokat ujból hangoztatják, — s maguk felkelve felköltik az irányadó köröket is az apathiából. Felhivom tehát mindazon elvtársaimat kik a polgári házasság életbeléptetésével s a szentszéki biráskodás eltörlésével nem akarnak tovább várakozni, emeljék fel hangjukat a reform érdekében s a sok hang viharrá fog válni, mely el fogja söpörni a kánoni törvényhozás középkori maradványait.

Sztehló Kornél.

A kir. törvényszéki jegyzők szedhetnek-e az általuk felvett óvásokért díjakat vagy nem?

Minden jogász előtt ismeretes az, hogy az 1871. 31. tcz. 20. §-a az 1840. 15. tcz. I. r, vagyis a váltótörvénykönyv anyagi részében csakis azon módositást tette, miszerint — „a váltóóvásokat Budapesten a váltójegyzők; a többi törvényszékek helyein az eddig kinevezett valtójegyzők és a törvényszék jegyzői, — egyéb helyeken a járásbiró vagy aljárásbiró teljesitik." Az is ismeretes dolog, hogy az utóbb idézett 1840. 15. tcz. I. r. 135. §-a szerint — „minden óvásnak különösen, habár ugyanazon egy oklevélen több foglaltatnék is, díja 2 pengő forint; ezenkivül a netalán megkivánt fuvarozási bér megtéritendő." Végül az is tény, hogy ezen utóbb idézett 135. §-on még eddigelé törvény által mi változtatás sem történt.

Kétségkivül állithatni azt is, hogy eddigelé minden óvásfelvételre jogositott személyesen, hivatali functiójához nem épen szorosan tartozó szolgálatáért a törvény által engedélyezett és rendelt dijat föl is szokta venni az illető ovatoltató féltől, különösen a kir. törvényszékek szervezése előtt, lett legyen az akár fizetéses, akár pedig tiszteletboli tisztviselő. És ez eljárás ellen felszólalni igen sokáig senkinek nem jutott eszébe, még a kir. törvényszékek szervezése után sem.

Történt azonban egyik kir. törvényszéknél, hogy egyik ügyvéd azon törvényszéki jegyzőt, ki az óvásfelvételekkel volt megbizva, s ki ezen cselekményekért a törvényben megállapitott díjakat fel szokta volt szedni, — talán mert más oka is volt, — a törvényszéki elnöknél följelentette. Hogy mikép intéztetett el ezen panasz, ez a feltett kérdés eldöntéséhez nem szükséges; azonban rövid időn azt lehetett tapasztalni, hogy az illető jegyző által, s altalán eme törvényszéknél óvásdíj többé nem szedetett.

Törvényes alapokon-e, avagy egyéni belátás szerint eme törvényszéknél tehát e kérdés megoldatott; azonban igen sok törvényszék lehet, a melynél a kérdés még föl sem vettetett, és igy mindig megtörténhetik, hogy a váltóóvási dijak vagy tovább is szedetnek jogtalanul, s igy az illető felek; — vagy pedig azok nem szolgáltatnak — szintén jogtalanul, s ez esetben az eljáró törvényes közegek rövidittetnek meg. Tehát igen óhajtandó lenne, hogy ha e kérdés vagy a szakértő közönség véleménye, vagy pedig az illetékes hatóság által irányadólag mihamarább oldatnék meg — már csak az egyforma eljárás végett is.

$\alpha + \omega$.

Különfélék.

Vajkay Károly kir. it. táblai tanácselnök lapunk hasábjain megjelent jogtörténelmi adálya „Az Successióról" szóló kolozsvári tractátusról külön füzetben is megjelent és az Eggenberger-féle könyvkereskedés utján kapható.

A budapesti ügyvédi kamara választmánya mult heti üléseiben 16 ügyvéd igazoltatott, ugy hogy ma már 677 tagot számit a kamara; függőben maradt 2 ügyvédnek felvétele, elbocsátvány kiszolgáltatott 1 jelöltnek; — ügyvédjelölt 38 vétetett fel, e szerint maig 343 jelölt vétetett fol; pótlásra utasittatott 2, visszautasittatott 2, függőben maradt 1 ügyvédjelöltnek felvétele; vizsga iránti kérvény 1 terjesztetett fel az ügyvédvizsgáló bizottsághoz. A választmány mint fegyelmi bíróság 3 panaszt adott ki panaszlottaknak igazoló nyilatkozatra, 3 panasz visszautasittatott.

Zachariae, kinek a bünvádi eljárásról irt nagy munkája hazánkban is el van terjedve, és ki 1830-óta a gönttingai egyetem egyik leghiresebb tanára volt, a napokban meghalt. A nevezett tudós számos munkát irt az állam-, nemzet-közjog és a büntetőjogról.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 21. sz. Budapest, 1875. május 26.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A gyámhatóság szervezéséről. Dalmady Győző, pestmegyei árvaszéki elnök urtól. — Törvénykezési szemle. A tanukihallgatás elrendelésének vagy megtagadásának kérdéséhez. Dr. Imling Konrád, k. tszéki biró urtól. — Észrrvételek egy elvi jelentőségü semmitőszéki határozathoz. Nagy Lajos, k. tszéki elnök urtól. — A perrendtartás 404. §-ához. Jász Ágost, ügyvéd urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok — Törvényjavaslat.

A gyámhatóság szervezéséről.

(Vázlat, az 1875. jan. 18-iki belügyminiszteri értekezlet megbizásából.)

2. A decentralisatio módjai.

b) A községi gyámhatóság.

A község gyámhatósága azon elven alapul, hogy az árvaügy, mint közügy, első sorban a község ügye. A községnek érdekében áll, hogy lakosai védelem és támasz nélkül ne álljanak, jó erkölcsü polgárokká váljanak, vagyonukból ki ne forgattassanak. A községi szegények ellátása a község terhe. A szegényügy és az árvaügy közelállanak egymáshoz, a legtöbb esetben együtt járnak. A község leginkább képes a kiskoruak érdekeit biztositani. Erre ő rendelkezik legtöbb eszközzel. Ismeri az árvát a kiről gondoskodnia kell, ismeri a gyámot a kit kirendel, ismeri a helyi viszonyokat, melyektől intézkedéseinek hatása függ. Az elöjáróság a község körében él, annak minden tagjával eleven érintkezésben áll, közvetlen közelből szemlélheti az árva gondviselését, ellátását, nevelését, szükségleteit. Ismeri a vagyont, melyet megtartani, növelni vagy felhasználni szükséges. Ismeri a vagyonra, annak értékére és kezelésére befolyással biró gazdasági és forgalmi tényezőket. Leghamarabb értesül a gyám mulasztásairól vagy roszakaratu eljárásáról. Hatósági beavatkozása azonnal nyilvánulhat, és már a tudat, hogy akaratának azonnal érvényt szerezhet, sok rendetlenségnek veheti elejét. Határoz a községi illetőség felett, melytől az árva törvényhatósági és országos illetősége és ehhez kötött jogai függnek. Ő inditja meg erre nézve szükség esetében a tárgyalásokat. Mögötte áll a községi képviselőtestület és az egész község, mely ellenőrzi eljárását, fegyelmi hatóságot gyakorol, érette felelős, és elég vagyonos, hogy a kárt helyrepótolhassa.

A község a gyámhatóságot a saját elöljárósága, népesebb helyeken egy állandó bizottság vagy árvaszék által gyakorolja. Czélszerüsége mellett nemcsak az elmélet szól, hanem a gyakorlati élet is. Mittermaier alapos tanulmányban vitatta az árvaügy községi természetét és a községi gyámhatóságok felállitásának szükségét. Schweiz kantonjaiban a községi tanácsok gyakorolják a gyámhatóságot kiegészitve a kerületi tanácsok gyámhatóságával. Minden adat az intézmény életrevalóságáról tanuskodik.

Községi törvényünk az önkormányzat alapján ujra szervezte közöségeinket, de az árvaügy, mint a községi önkormányzat tárgya sem akkor, sem később nem jött szóba.

Lehetséges-e nálunk a gyámhatóság decentralisatióját a községekre alapitani?

Sok körülmény szól mellette. Kiváltságos városaink az uj szervezés előtt is gyakorolták a gyámhatóságot. Rendezett tanácsu városaink épen a szervezés által jutottak teljes önállóságra. A községi gyámhatóság eszméje tehát nem idegen jogfejlődésünkben.

A fejlödés természetes jelensége volna, ha a gyámhatóságot a nagy és kis községek is gyakorolnák. Erre ők képeseknek is látszanak. Törvényhozásunk a községi életet uj alapra fektette, önállóvá tette és oly jogositványokkal látta el, melyek bizonyos értelmiséget, belátást és megbizhatóságot feltételeznek. Hatóságuk kiterjed a községben és területén levő minden személyre és vagyonra, saját képviselő testülettel birnak, tisztviselőiket választják, rendelkeznek a község vagyona felett, meghatározzák annak kezelési módját, elhelyezik a község pénzeit, községi adót vetnek ki és hajtanak be, kezelik a községi utügyet, a tüz és közrendörséget, az iskolaügyet, a szegényügyet, háztartásukat vezetik, számadásokat vizsgálnak, kisebb peres ügyekben birásKodnak. Tollvivőjük a községi jegyző, ki az állami törvhatósági és községi igazgatás és önkormányzat tárgyaiból vizsgát tenni, és ezekben való jártasságát községjegyzői oklevéllel igazolni tartozik. Mellettök szól különösen az, hogy az árvaügy első sorban eddig is a község kezelése alatt volt. Az árvaügy nem annyira a család, mint a község ügye volt mindig. Régibb törvényeink is erről tanuskodnak (1836: 9. t. cz. 6. §.) számos kisebb helyi érdekü ügy a községi elöljáróság által intéztetik el, vagy annak kezén keresztül jut a gyámhatósághoz. Felveszi a halálesetet, eszközli a hagyaték előleges biztositását, közbenjár a gyám és gondnok ajánlásánál, leltároz, becsléseket végez, árveréseket tart, követeléseket behajt, adóságokat kifizet, a vagyonkezelés felett intézkedik, osztályokat létesit, telekkönyvi átiratásokat kérelmez, rokonokat kihallgat, véleményez és felvilágosit, vagyontalan árvákat elhelyez és gyógyittat, viselia tartási és nevelési költségeket, gyámokat és gondnokokat ellenőriz, visszaéléseiket, mulasztásaikat feljelenti, árvakönyvet vezet, általában mindazon teendőket végezi, melyek az árvák és gondnokoltak személyes ismeretét, a helyi viszonyok számbevételét és az eljárás küzvetlenségét feltételezik. A nagy községekben az árvaügy ellátása és ellenőrzésére a községi törvény életbeléptetése óta külön közegek léteznek, a községi közgyámok személyében. Ily közegek több megyében a kis községekben is vannak. Söt vannak megyék, hol a községek az árvák készpénzbeli vagyonát és jövedelmeit, egy külön árvapénztárban régi idők óta maguk kezelik és kamatoztatják, a saját felelősségükre.

Mind az elvi, mind a gyakorlati szempontok a községekhez vezetnek. Készen álló szervezett testületek, melyek önkényt kinálkoznak az uj feladatra. Mindenesetre jobban betöltenék azt, mint a családi tanácsok

vagy más gyámhatóságok. Az előfeltételek megvannak és az átmenet könnyü. A községi önkormányzat kiegészitése volna ez, oly tárgy felvételével, mely ott nem uj, nem idegen, onnan indul ki, tényleg ott kezeltetik, s többnyire ott is fejeztetik be.

Azonban téves volna az árva s gyámügyek ellátását és a felügyeletet a községekből alakult gyámhatóságoknak egész teljességükben átengedni. A törvényhatóságoknak és az államnak ép ugy, söt nagyobb mértékben érdeke és kötelessége, hogy a gyámoltak és gondnokoltak kellő védelemben részesüljenek. A községi gyámhatóság közönye vagy a szükséges belátás hiánya sok esetben káros lehetne. A kis és nagy községek gyámhatósága tehát csak korlátolt lehet, kiegészitve a közp. árvaszékek gyámhatóságával. E viszony részletesen szabályozandó olykép, hogy az első foku rendes gyámhatóság a község volna ugyan, s mint ilyen kinevezné a gyámokat, kevésbé fontos cselekvényekre felhatalmazásokat adna, a rendszerinti felügyeletat gyakorolná, de fontosabb cselekvényekre köteles volna a közp. árvaszék felhatalmazását vagy jóváhagyását is kikérni. Bizonyos esetekben pedig épen csak mint véleményező hatóság járhatna el, s hatásköre előleges intézkedésekből, inditványok és vélemények felterjesztéséből állhatna.

Ezen elv keresztülvitele mellett a családi tanácsok gyámhatóságának kivételes, a községek gyámhatóságának pedig általános szabályain való felállitásával a decentralisált gyámhatóság szervezete, és általában a gyámhatóságoknak egymáshoz való viszonya körulbelül a következő lehetne.

A község mint elsőfoku rendes gyámhatóság: felvétetné a halálesetet, ideiglenes gyámot nevezne, a hagyaték előleges biztositását (zár alá vétel, lepecsételés, gondnokrendelés) eszközölné, a hagyatékot leltároztatná (jelentékenyebb hagyaték leltározása azonban a biróságot vagy a közjegyzőt illetné) a leltározott tárgyakat megbecsültetné, az örökhagyó kinnlevő követeléseit biztosittatná vagy behajtatná romlás veszélyének kitett, vagy kár nélkül fenn nem tartható ingóságokat nyilvános árverésen a jegyző és közgyám kiküldésével eladatna, haszonbéreket beszedetne, az elismert és sürgős adósságokat kifizetettné, a hagyatékban talált vagy fenmaradt készpénzt őrizetbe venné, az örökösi nyilatkozat beadására vonatkozó birói felszólitást a gyámnak kézbesitené, jelentékeny adósságoknál a kiskoruak részéről feltételes örökösi nyilatkozatot terjesztene a birósághoz, a hitelezők közjegyzői összehivása vagy a csőd elrendelése iránt intézkednék, az örökhagyó tulajdoni jogainak igazolására szükséges okmányokat (telekkönyvi kivonat, szerzési oklevelek) megszerezné, az osztályegyességet az örökösödési bizonyitvány alapján megkisérlené, ha az létre nem jö a birói osztályt kérné, az ingatlanok és egyéb telekkönyvi jogok átiratása iránt intézkednék, az örökhagyó nevére szóló egyéb örökségi tárgyak (értékpapirok, kötelezvények) átirását maga teljesitené, a kikoruakat illető és árvapénztári kezelés vagy betéti őrzés alá nem tartozó osztályrészt a gyámnak további kezelésre átadná, az ingatlanok házi vagy haszonbéri kezelésére, a gazdaság vagy üzlet rendes folytatásával összefüggésben nem levő egyes tárgyak eladására vagy vásárlására, jelzálog nélküli kölcsönvételekre, épületek javitására, bérleti és haszonbéri szerződések kötésére, fizetési kötelezettséggel járó ápolási, tartási, tanonczi és más e nemü szerződésekre, intézetekben való elhelyezésre, kereset inditására, elfogadására, peregyesség kötésére, választott bíróság elfogadására a gyámnak felhatalmazásokat adna, a term. és törv. gyámokról, a törzsvagyonról időnkint kimutatást kivánna, a számadásra köteles gyámok számadási kötelezettsége felett, a vagyon jövedelmezőségéhez és a kezelési felesleg valószinüségéhez képest felmentőleg vagy kötelezőleg határozna, számadásra kötelezés esetében a gyámtól számadást kivánna, ezt megvizsgálná a netáni feleslegről intézkednék, a gyámra fegyelmi büntetéseket szabna, ott a hol községi árvapénztár van, az árva pénzét a fennálló szabályok szerint bevételezné, kezelné, a kamatokból és a tőkéből esetenkint utalványozna, kölcsönkérvények felett szavazna, a pénztári számadást megvizsgálná, ott pedig, hol az árvák pénze a törvényhatóság által központilag kezeltetik, vagy örökrészük értékpapirokból, kötvényekből, arany és ezüstből áll és ezek a törvényhatóság letétjében őriztetnek, ezeket az árvaszékhez beküldené, vagyontalan árvákat egyeseknél vagy dijtalanul a község, esetleg a törvényhatóság költségére elhelyezne, az árvák iskoláztatására, hajlamaiknak megfelelő képeztetésére felügyelne, a gyámsági esetekről táblás kimutást (árvakönyvet) vezettetne.

Mint a törvényhatóság közp. árvaszékétől függő gyámhatóság ennek határozatát kérné ki: a gyám végleges kinevezésére, a netán beadott földmentési kérvényre, az örökség feltétlen elfogadását vagy az örökség el nem fogadását tárgyazó örökösi nyilatkozatra, osztályegyesség jóváhagyására, 50 holdnál nagyobb ingatlan haszonbérbeadását tárgyazó vagy a haszonbérletet a nagykoruság évein tul is kiterjesztő felhatalmazásra, ajándékozás elfogadására, ingatlanok eladására, elcserélésére, jelzálogos terhek átvállalására, ingatlanok vásárlására, jelzálogos kölcsönre, vagy az ingatlannak más okból való lekötésére zálogjoggal biztositott követelések átengedésére, felmondására, behajtására, zálogjog törlésére, kezesség vállalására, uj épitkezésekre, értékpapirok eladására vagy vételére, gyár, kereskedés, iparüzlet átvételére vagy megszinlelésére, számadások felülvizsgálására, a gyámi jutalom megállapitására, 200 frtot meghaladó összegnek a községi árvapénztárból s a kiskoruság idejében történt utalványozására, nagykoruak árvapénztári követeléseinek utalványozására, a községi árvapénztár tartaléktőkéjét terhelő utalványozásokra.

Mint véleményező hatóság megindítaná az eljárást és inditványt tenne: a gyám vagy gondnok elmozditására, az atyai hatalom vagy a gyámság meghosszabbitására, elmebetegek, kábák siketnémák, pazarlók gondnokság alá helyezésére, távollevők vagyonának gondnoki kezeltetésére, atyai hatalom elvételére, a családi tanács felállitására, nagykorusitásra, örökbefogadásra, törvényesitésre.

Dalmady Győző,
pestmegyei árvaszéki elnök.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tanukihallgatás elrendelésének vagy megtagadásának kérdéséhez.

Ha a polgári perben tanuk általi bizonyitás ajánltatik, a biró könnyen kétféle hibát követhet el. Vagy fölötte nagy sulyt fektet a máskép előállitott bizonyitékokra, különösen az okmányokra, és ezek ellenében a tanukihallgatást megtagadja, habár a tanuk kihallgatása által a per eldöntésére tán a meglevőtől különböző, uj alap állittatnék elő; vagy figyelem nélkül arra, hogy szükséges-e a tanukihallgatás, elrendeli azt, és csak az itélet hozatalakor veszi észre, hogy a tanuvallomásokra semmi tekintettel sem lehet, s hogy az itélet oly ala-

pon hozandó, melyre a tanuk bármily vallása befolyást nem gyakorolt, tehát hogy tekintet nélkül a tanuvallomásokra, vagy épen hogy az elhamarkodva kivett tanuvallomások ellenére kell itélnie.

Mindkét hibára érdekes illustratiót szolgáltat a következő jogeset:

D. András és D. György között irásbeli osztályegyesség jött létre, melyben az utóbbi többek közt kötelezte magát, hogy D. Andrásnak kiegyegyenlitésül R. A. által 160 frtról kiállitott kötvényt fog átadni. D. György irni nem tudott, és nemcsak az ő nevét, hanem az irni nem tudó két tanu nevét is az okmány szerkesztője irta alá.

D. György azonban Andrásnak nem kötvényt adott át, hanem bizonyitványt, melyben a községi elöljáróság tanuskodik arról, hogy R. A. adósa D. Györgynek 160 frttal.

Erre D. András rendes pert inditott D. György ellen (még 1866-ban), melyben kérte, hogy alperes az osztályegyességben érintett kötvény kiadására, vagy ha ennek meg nem felelhetne, 160 frtnak megfizetésére köteleztessék.

Alperes az osztályegyességi okmányt hibásan szerkesztettnek állitotta. Ő, úgymond, kötvény átadására nem kötelezte, nem is kötelezhette magát, mert azon 160 frtról, melylyel neki R. A. tartozik, kötvény soha sem készült. Ő csupán az ezen követelés fenállása iránt kiállitott községi bivonyitvány átadására kötelezte magát, ezt felperesnek az osztályegyesség keletkeztekor azonnal át is adta; s igy nem létező kötvény kiadására vagy 160 frtnyi összeg megfizetésére, még mielőtt az egyenes adós bepereltetett volna, nem kötelezhető. Arra hogy az osztályegyesség valóban oly értelemben jöt létre, a mint ő előadta, és hogy az okmányban kötvényről hibásan tétetik említés, kérte az okmány szerkesztőjét és azon két személyt, ki az ügylet létrejötténél jelen volt és az okmányban aláirt neve mellé keresztvonását tette, tanukul kihallgatni.

Az eljáró megyei törvényszék azonban a kért tanukihallgatást mellőzvén, alperest a kereseti kérelemhez képest elmarasztalta; itéletét azzal indokolván, hogy „aggálytalan (?) okmánnyal bizonyitott tényekkel ellenkező állitásoknak tanuk általi bizonyitásának nincs helye". És minthogy az alperesi ügyvéd az ezen itélet elleni felebbezést elmulasztotta s alperes a tőle követelt kötvényt elő nem állithatta, 160 frt és járulékai rajta végrehajtás utján megvétettek.

Most D. György perujitással élt a ptrs 315. §. *c*) pontja alapján; és pedig becsatolván szóról szóra ugyanazon kérdőpontokat mint az alapperben, ezekre az ott felhitt tanukon felül még két más tanut kért kihallgatni.

Alperes kifogásolta a perujitás megengedhetőségét; mert ellenfele az alapperben a most vitatott körülményeket ugyancsak tanuk által kivánta igazolni, s igy az ujitott perben nem hoz fel oly bizonyitékot, melyet az alapperben nem használt vagy legalább használni meg nem kisérelt volna. Minthogy a tanukihallgatás az ügy érdemére vonatkoznék már, felperes pedig perujitási jog hiánya miatt elutasitandó, alperes a tanukihallgatást mint feleslegest mellőzni kérte.

Az időközben illetékessé vált kir. törvényszék ennek daczára elrendelte a tanukihallgatást, és ennek alkalmával a tanuk egyhangulag azt vallották: hogy az alapperhez mellékelve volt osztályegyességi okmányban a „kötvény" szó tévesen használtatott, és e helyett azon községi bizonyitvány értetett, mely D. Györgynek, testvéreivel a falu birája előtt történt összeszámozkodásáról szól; és ezen bizonyitványt D. András az osztályegyesség megkötése után át is vette. Az egyező felek ez alkalommal kötvény átadására nem is gondolhattak, mert D. Györgynek R. A-tól kötvénye soha sem volt.

Most itélet alá terjesztetvén a per, a törvényszék azon belátásra jutott ugyan, hogy tanuknak oly kérdőpontokra kért kihallgatása, melyek az alapperben már be voltak csatolva, és melyekra a tanukihallgatást az alapperben hozott jogérvényes itélet mellőzendőnek találta, uj bizonyitéknak nem tekinthető; minthogy azonban a felperes által felhitt tanuk kihallgatása elrendeltetett és ezzel az eljáró törvényszék a perujitásnak implicite már helyt adott; és minthogy a törvényszék egyszer kijelentett határozatától felsőbb birósági határozat közbenjötte nélkül többé el nem térhet: a kivett tanuvallomások alapján alperest az ujitott keresetbeli kérelemhez képest elmarasztalta.

A pesti kir. itélő tábla alperes felebbezése folytán a perujitást meg nem engedte, mert:

„Ujitó felperes már az alapperben is tanukkal akarta bizonyitani azon kifogását, miszerint a közte s ujitott alperes közt kötött szerződésben tévesen iratott be a „kötvény" szó „bizonyitvány" helyett. Az ajánlott tanubizonyitásnak azonban az eljárt megyei törvényszék az ujitó felperes által nem felebbezett és igy jogerőre emelkedett itéletével helyt nem adott, kimondván indokaiban, hogy az A. alatti szerződéssel szemben tanukihallgatást egyáltalán nem lehet megengedni. — Perujitási keresetében most felperes ismét csak tanukkal ajánlkozik bizonyitani ugyanazon állitólagos tévedést, mit az alapperben is vitatott, s a melyre nézve ott a tanubizonyitás egyáltalán megengedhetlennek mondatott ki jogerejüleg. Az ujitó felperes e szerint uj bizonyitékot nem hozott fel, és habár az alapperben felhivott tanuin kivül most oly tanukra is hivatkozik, kik az alapperben felhiva nem voltak, ez uj bizonyitéknak nem tekinthető, mert világos, hogy az alapperben eljárt bíróság ezen uj tanuk kihallgatását sem engedte volna meg, hanem hozta volna minden esetre ugyanazon itéletét, melynek hatályon kivül helyezését kérelmezi az ujitó felperes."

Ezon itélet ellen felperes felebbezvén, a legfőbb itélőszék 1875. mártius 15-én 1817. szám. a. a másodbirósági itéletet indokaiból helyben hagyta.

Hogy ez itélet helyes, hogy az alaki törvényn k tökéletesen megfelelő, abban alig fog valaki kételkedni; de az anyagi jog szempontjából D. György mégis méltán panaszkodhatik, hogy jogsérelmet szenvedett, mert olyasminek teljesitésére kötelezteteti, mire a bíróság rendeletére kihallgatott tanuk egybehangzó vallómása szerint soha sem kötelezte magát.

Az alaki jogosság és az igazság közötti ezen kirivó ellentétet pedig az eljáró bíróság által elkövetett azon kettős hiba eredményezte, hogy az alapperben mellőzte az ajánlott tanukihallgatást, s az ujitott perben elrendelte azt. Ugy történt azután, hogy D. György vesztes lett az alapperben mert tanuit a bíróság ki nem hallgatta, az ujitott perben pedig daczára annak, hogy kihallgatta.

Dr. Imling Konrád,
kir. tszéki biró.

Észrevételek egy elvi jelentőségü semmitőszéki határozathoz.

A „Curiai határozatok" idei 12-ik számában 34. szám alatt a semmitőszék idei mártius 9. 3617. szám alatt egy oly határozatot hozott, melynek indokolása, igénytelen véleményem szerint igen alkalmas arra, hogy a k. törvényszéknek mint dologi bíróságnak és mint telekkönyi hatóságnak eddig is különbözőleg értelmezett ügykezelésében még nagyobb bizonytalanságot idézzen elő.

Fölöslegesnek tartom azon ügyet körülményesen előadni, melyben a fentisztelt határozat keletkezett, mert az idézett helyen egész terjedelmében olvasható; a határozat lényegére nézve sem lehet észrevételem; mert hogy a k. törvényszék mint dologi bíróság végrehajtási végzését, a törvényszék mint telekkönyvi hatóság nem telekkönyvi szempontból birálat alá vegye, s nem telekkönyvi okokból a bekeblezést meg ne engedje, e felett végzést hozzon, s azt egyesen a feleknek adja ki: ezt én is helytelenitem; — de az indokolás két tételére nézve van észrevételen:

egyik az: hogy a telekkönyvi hatóság mint a k. törvényszék külön osztálya törvényszerint fenn nem áll.

másik az: hogy a k. törvényszék mint a per bírósága az általa elrendelt végrehajtás foganatositása végett ne a saját kebelében fenálló telekkönyvi hatóságot kéresse meg, hanem azt egyszerüen a mellette lovő telekkönyvi hivatalnak hagyja meg.

A mi azt illeti: hogy a telekkönyvi hatóság mint a k. törvényszék külön osztálya törvényszerint fenn áll: én ezt az 1871. XXXI. t. cz. 24. §-ból ki nem tudom magyarázni — elvontan vagyis személyileg talán lehet képzelni; mert az igaz, hogy a dologi bíróság és a telekkönyvi bíróság teendőit ugyanazon birák intézik el; de az alkalmazásban a biró az ügy minőségéhez képest most mint polgári, majd mint telekkönyvi biró müködik — külön tanácsban — s azt hiszem, nem tévedek midőn állitom, hogy ily értelemben a törvényszéknek bűnfenyitő osztálya sem kellene hogy legyen; de különben is az erdélyi telekk. utasitás 19. §. külön telekkönyvi hatóságról, melynek a 156. §. szerint a telekkönyvi iroda alá van rendelve, külön személyzete, iktatója, kiadója, irattára, perkönyve s egyéb nyilvántartási jegyzékei vannak, ügykezeléséről külön kimutás kivántatik, az ügyek külön telekkönyvi ülésbe láttatnak el stb. én tehát azt hiszem, hogy ez csakugyan külön osztály.

*

A miazt illeti: hogy a törvényszék mint dologi bíróság vagyis a per birája az általa elrendelt végrehajtás foganatositása végett ne a telekkönyvi hatóságot keresse meg, hanem azt egyszerüen a telekkönyvi hivatalnak hagyja meg: ez véleményen szerint az erdélyi telekk. utasitás 156. §-nak utolsó tételébe ütközik; mert e szerint a telekkönyvi hivatal csak a törvényszék mint telekkönyvi hatóság végzéseit vagy utasitásait foganatosithatja; de nem a dologi bíróságét is — és akár a telekkönyvi hatóságot kereste meg — akár a telekkönyvi hivatalnak hagyja meg, a vége mégis az lesz, hogy a végrehajtás bekeblezése felett, a törvszéknek mint telekkönyvi hatóságnak határozni kell, s ha meg nem engedhoti telekkönyvi okokból, azzal a megkereső vagyis meghagyó perbiráját értesitenie kell, önként értetik, hogy följegyzés mellett és nem végzésileg.

Meglehet, hogy amugy az eljárás rövidebb volna; de én azt hiszem, hogy a fennálló ügykezelési szabályok szerint az meg nem engedhető.

Távol van tőlem ugy a birálati mint a feltünési vágy; de azt hiszem, ha véleményem szerint tévedést látok, kötelességem rámutatni; — ha én tévedtem, köszönettel veszem a felvilágositást.

Nagy Lajos,
k. törvényszéki elnök.

A perrendtartás 404-éhoz.

Ezen szakasz szövegéből, mely szerint „a végrehajtó .... az árverésre kitüzött napon a helyszinére kimenvén a kielégitést" s. a. t. világosnak és határozottnak látszik a törvénynek azon utasitása, hogy a végrehajtó azon helyre, hová az árverésnek megejtését elrendelte, menjen el feltétlenül; azonban a praxisban rendesen a végrehajtó megvárja, hogy a végrehajtató az árverést megelőzőleg keresse fel és hivja meg őt ahoz, különben azon feltevésben, hogy a felek kiegyeztek, más teendője után lát. Ha most a végrehajtató a törvény fentebbi értelmezése szerint a meghatározott napon és órában a kijelelt helyszinén megjelenvén, ott az árverés eszközlése végett a bíróilag kiküldött végrehajtót megvárja, ennek elmaradása és a várakozást sokalló árverelők szétoszlása miatt az árverés tehetlenné válik. De megtörténhetik az is, hogy a végrehajtató elmegy a bíróság helyiségére, hogy a végrehajtót meghijja az árveréshez, és annak jöttét ott várja, mig ez az alatt a helyszinére kiment.

Mind a két esetre tudnék példát felhozni.

De ilyen eshetőségeknek az igazságszolgáltatási eljárásban nem szabad volna előfordulniok, nem szabad volna lehetségeseknek lenni.

Felesleges fejtegetni, mennyi sérelem következtethetik el, mily fontos érdekek forroghatnak veszélyben ilyen eshetőségek folytán. — Azért valamint a törvénynek határozottnak és precisnek, ugy annak alkalmazása minden kétséget minden bizonytalanságot kizárónak kell lenni. Igaz, nincs és lehetetlen is olyan törvénykönyv, melynek minden határozata ugy legyen fogalmazva, hogy annak csak egy és ugyanazon értelmezése gondolható, mert ezt az irodák összeütközése egyéni önzés és furfang s megváltozott viszonyok örökké meg fogják hiusitani, de abból nem következik, hogy minden törvénynek alkalmazásához commentár és külön utasitás szükségeltessék.

Különben nem is a törvényben van itt a hiba, hanem a fent jelzett szokásba jött eljárásban, mely a törvény intentiójának nem felel meg és melynek alapja csak a végrehajtó urak azon bölcs gondoskodásában keresendő, hogy azon esetre, ha a felek időközben kiegyezkedtek volna, fáradságuk dijja s netáni fuvarköltségük ne legyen koczkáztatva.

De hiszen ezek a végrehajtók számára ugy is törvényből vannak biztositva, mert ennek értelmében a végrehajtató tartozik minden esetben a végrehajtási költségeket megfizetni. És ez helyes és jogos is, mert a végrehajtató kérvényezi a végrehajtást és szorgalmazza az árverés megtartását, tehát illő, hogy fedezze is ezen általa provocált actiók költségeit, melyeket ugyis ellenfelén megvehet. Azért ha a követelés kielégitése végett az árverésnek szükségessége elesik, az ő gondjának kell lenni a végrehajtót arról idejében értesiteni, hogy az árverés megtartását nem óhajtja, ha pedig ezt az idő rövidsége miatt nem tehetné s még az árverést megelőző utolsó órában sikerülne a perlekedő felek között az egyesség, részéről csak oly feltétel mellett egyezzék abba, hogy az általa az árverés helyszinén megjelenendő végrehajtónak okvetlen fizetendő dij vagy költség neki ellenfelétől megtéritessék.

Igy a végrehajtónak nem volna oka költségeinek ki által történendő megfizetésének aggodalma miatt esetleg magát az árverés foganatositását gyakran sulyos érdekek koczkáztatásával meghiusitani.

Ezen szempontból és minthogy az általa végrehajtási eljárás okvetlen mind biztosság, mind egyszerüség tekintetéből nyerne, czélszerünek vélném, ha a végrehajtók egyszerü igazságminiszteriumi rendelet által oda utasitanának, hogy az árverésre kijelelt helyszinén mindig kötelesek megjelenni, hacsak a végrehajtató által az árverésre határozott idő előtt legalább 24 órával nem értesitetnek arról, hogy annak foganatositása szükségtelenné vált.

Jász Ágost,
ügyvéd.

Különfélék.

A magy. tud. akadémia jogtudományi osztálya ép oly mostoha gyermeke az akadémiának, mint a jogtudomány és jogi törvényalkotás mostoha gyermeke törvényhozásunknak. A f. évi nagy gyülés máj. 23-án vette kezdetét. A II. (társad. történelmi, bölcs.) osztály levelező tagoknak: Ortvai Tiv. muzeumi őrt és Rupp Józsefet (?) választotta meg. Ki legyen Rupp József, arról felvilágositást nem adhatunk olvasóinknak. Furcsa azonban, hogy midőn ujabb időben jogirodalmunk oly nagy lendületet nyert, az akadémia nem találja levelező tagságra érdemes egyetlen egy jogtudort! Avagy csak versirás, kalendárium és almanach szerkesztése az ut, mely a halhatatlanságot biztositja?

Uj munkák. Közigazgatási jog. Irta Dr. Fésüs György pozsonyi jogtanár. — A kereskedelmi törvény betürendes tárgymutatóval. (Ára 80 kr.) Mindkettő az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. A „Döntvénytár" XII. füzete. — Rupp Zsigmondnak a m. közjegyzői törvényről irt kézikönyve, — ugy szintén Dárdai és Zlinszky Imre hason munkájának II-ik kötete megjelent.

† **Halálozás.** A pesti egyetem egykori tanára, dékánja és ractora Vizkeleti Ferencz elhunyt Bécsben. Már a harminczas években kezdte meg tanári pályáját, s a jelenlegi jogásznemzedék nagy része tőle nyert oktatást. A hatvanas években nyugalomba lépett, ekkor azonban a bécsi egyetemhez hitvák meg, hol az egyházjogot, majd meg a magyar közjogot adta elő. Halálát következő gyászjelentés adja tudtul: Vizkelety Ferenczné született Kiss Jozéfa szomorodott szivvel jelenti saját és gyermekei, név szerint: Vizkelety Ferencz, köz- és váltó-ügyvéd és neje; Vizkelety József, cs. kir. nyugdijazott kapitány és neje, valamint utóbbinak gyermekei: illetve unokái nevében méltóságos id. Vizkeleti Vizkelety Ferencz, cs. kir. valóságos udvari tanácsos, Ferencz-József-rend lovag, jogtudor, és a m. kir. posti egyetem nyugalmazott jogtanára, dékán és igazgatójának, f. év és hó 10-én éjfél után 12 és fél órakor végelgyengülésben,, élte 86-ik évében történt gyászos kimultát. A boldogultnak hült tetemei f. hó 12-én d. u. 2 órakor takarittattak el.

Kinevezések. Az országgyülés feloszlatása után kerülnek nyilvánosságra a képviselő körökbeli kinevezések. Dr. Vécsey Tamás a bpesti egyet. rend. tanárává és dr. Pulszky Ágost az észjog és a jog- és államtudomány encyclopaedia rend. tanárává lett kinevezése még márt. 30. illetve 28-áról van keltezve. — Kir. közjegyzőkké neveztettek ki továbá Bésán Mihály volt képviselő Lugosra; Boncs Döme volt képviselő Aradra és Őry Jenő volt képviselő Ungvárra. — Végre Horváth Döme volt képviselő és ig. ministeri tanácsos a kir. itélő táblai tanácselnökévé neveztetett ki. A kir. tábla tanácselnökévé neveztetett még ki Karap Ferencz legfőbb itélőszéki biró, ki nem volt képviselő soha, de mindég a birói kar egyik legkitünőbb tagja valóságos disze.

Törvénytervezet az adósok által hitelezőik megkárositására véghezvitt jogcselekvények megtámadhatásáról. A budapesti kereskedelmi és iparkamara megbizásából szerkesztette Dr. Szvetenay Miklós a kamara titkára. — E tvjavaslat jelenleg szaktanácskozmány tárgyát képezi, melyről bővebben fogunk szólani.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 22. sz. Budapest, 1875. jun. 2.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-sö sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztöhöz.

TARTALOM: A gyámhatóság szervezéséről. Dalmady Győző, pestmegyei árvaszéki elnök urtól. — Az egyptomi igazságügyi reform. — A keresk. törvkönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. Birói letétek kezelése. — Felelet azon kérdésre: vajjon a kir. tszéki jegyzők szedhetnek-e az általok felvett óvásokért dijakat vagy nem? — A végrehajtási jog egyik hiánya. Bodó Pál urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Törvényjavaslat.

A gyámhatóság szervezéséről.

(Vázlat, az 1875. jan. 18-iki belügyminiszteri értekezlet megbizásából.)

2. A decentralisatio módjai.

Kis községekben a gyámhatóságot az elöljáróság (biró, körjegyző, közgyám, ennek akadályoztatása esetében egy esküdt), nagy községekben az elöljáróság vagy a népességhez képest egy állandó bizottság (községi árvaszék) gyakorolná. Ez utóbbi akkép volna alakitandó, hogy a birón, községi jegyzőn és a közgyámon kivül a képviselőtestületnek még legalább 2 tagjából álljon. Az elöljáróság, illetőleg a községi árvaszék, hetenként egyszer ülést tartana, a szóbeli uton vagy irásban eléje terjesztett kérelmeket és jelentéseket, ugyszintén a felmerült inditványokat tárgyalná, a rokonokat vagy az érdekelt feleket bizonyos határnapra berendelné, nyilatkozatra felszólitaná, leltározásokra, árverésekre, egyezségek megkisérlésére a jegyzőt és közgyámot kiküldené, rendes jegyzőkönyvet vezetne, határozatait a gyámmal közölné, az árvaszék jóváhagyásától függőket indokolt vélemény, a felebbezetteket pedig jelentés kiséretében az iratokkal együtt felterjesztené, de szabadságában állna az árvaszék jóváhagyásához nem kötött más fontosabb határozatokat is felterjeszteni, s jogerőre emelkedésüket felfüggeszteni. Érvényes határozatra 3 tag jelenléte volna szükséges. A közvetlen felügyeletet a képviselőtestület gyakorolná. Ennek közgyüléséhez a községi árvaszék a maga müködéséről, a községi árvaügy állásáról, és ott, hol az árvapénzek községileg kezeltetnek, a pénztári kezelésről évenként részletes jelentést tenne.

A vármegye, kerület, szék, vidék, területén levő rendezett tanácsu városok hatásköre a város illetősége alá tartozó árvák és gondnokoltak ügyeiben megegyezne a községével, azon különbséggel, hogy ők önállóan határoznának azon ügyekben is, melyek a községeknél a közp. árvaszék jóváhagyásához volnának kötve. Szervezetük és ügyvitelük az eddigi maradna. A közvetlen felügyeletet a városi képviselőtestület gyakorolná felettük. Ennek közgyüléséhez müködésükről, az árvaügy állásáról és a pénztári kezelésről évenként egyszer részletes jelentést tennének. E jelentés a törvényhatósági bizottsághoz is felterjesztetnék. Azonban mint véleményező hatóságok a törvényhatóság közp. árvaszéke alá tartoznának. A város illetősége alá tartozó családi tanácsok hasonlókép a közp. árvaszéknek volnának alárendelve.

Czélszerü volna a kis és nagy községekben, ugyszintén a rend. tanácsu városokban az árva és gyámügyek elintézésébe a lelkészeknek és tanitóknak is részvételt engedni, és öket legalább tanácskozási joggal felruházni. Ők ezen körökben a lakosság kiváló bizalmával találkoznak, az árvaság eseteiről ők értesülnek leghamarabb, a nép nagy része tőlök kér tanácsot, utbaigazitást és segélyt. Helyzetüknél fogva képesek a családi viszonyokkal közelebbről megismerkedni, és az árvák nevelését és iskoláztatását figyelemmel kisérni. Tanácsukkal és véleményükkel, esetleg figyelmeztető fellépésükkel, erős támaszai lehetnének a községi gyámhatóságnak.

A törvényhatóság közp. árvaszéke mint felebbviteli hatóság járna el a családi tanácsoknak, a kis és nagy községeknek, továbbá a rend. tan. városok árvaszékeinek határozatai ellen emelt panaszok és felebbezések fölött. Mint felügyelő hatóság elsőfokulag határozna a családi tanácsoknak, továbbá a kis és nagy községeknek árvaszéki jóváhagyás alá tartozó határozatai felett. Őt illetné a községi és rend. tanácsu városi gyámhatóságoktól mint véleményező hatóságoktól felterjesztett inditványok és jelentések feletti határozat. Felügyelne a kis és nagy községek árvapénztáraira, ezeket a járási szolgabirák és számvevők által évenként legalább egyszer megvizsgáltatná, s az eredményhez képest intézkednék. Ott, a hol az árvák pénzét a törvényhatóság kezeli, vagy a letéteményeket a törvényhatóság letéthivatala őrzi, a központi árvaszéket illetné a pénzek bevételezése, utalványozása, a pénztári kölcsönök engedélyezése, a letétek feletti rendelkezés, a fenálló szabályok szerint. A hanyag község gyámhatóságára fegyelmi büntetéseket szabna. — Őt illetné a 20 éves kort elért kiskoruak nagykorusitása. Véleményt terjesztene fel a kir. kormányhoz 20 éven aluli kiskoruak nagykorusitása, kiskoruak örökbefogadása és törvényesitése, a családi tanács felállitása vagy feloszlatása iránt, leltároztatná a családi tanács gyámhatósága alá tartozó javakat. Szervezete és ügyvitele az eddigi maradna. A törvényhatósági bizottság közvetlen felügyelete alatt állna s ehhez müködéséről, az árvaügy állásáról és a községi árvapénztárak vagy a központi árvapénztár kezeléséről évenként egyszer részletes jelentést tenne.

A törvényhatósági joggal felruházott városok árvaszékei mindazon teendőket végeznék, miket a kis és nagy községek és a rend. tan. városok árvaszékei végeznek. Eddigi teljes önállóságukat megtartanák, azaz a megyei, kerületi, széki, vidéki közp. árvaszékektől és bizottságoktól mindenben függetlenek volnának. Szervezetük és ügyvitelük is egyelőre az eddigi maradna, bár kivánatos volna, hogy nagy kiterjedésü és népességü városokban a munka megosztása és a felügyelet kiterjesztése tekintetéből minden városrészben szerveztetnék egy-egy árvaszék. A városrészek árvaszékei a hatáskör és a felebbvitel tekintetében épen

azon viszonyban állnának a városi tanács tagjaiból alakult vagy a tanács egyik osztályát képező közp. árvaszékhez, mely a megyei törvényhatóságokban a kis és nagy községek és a központi árvaszék közt fenállana. Felebbviteli hatóságul addig is a mai városi tanácsot lehetne kijelölni. A városi tanácsot illetné a városi árvaszéktől, mint véleményező hatóságtól felterjesztett inditványok és jelentések fölötti határozat is. Az ő hatósága alatt állnának továbbá a város illetősége alá tartozó családi tanácsok. A közvetlen felügyeletet a városi képviselőtestület gyakorolná. A városi árvaszék és tanács köteles volna müködéséről, az árvaügy állásáról, ugyszintén az árvapénzek kezeléséről a képviselőtestület közgyülésének évenként egyszer részletes jelentést tenni.

Budapest főváros gyámhatóságát a kerületi elöljáróságok alapján kellene szervezni. A szervezés részletei máshova tartoznak. Itt csak annyi legyen megjegyezve, hogy a kerületi elöljáróságok mint gyámhatóságok ugyanazan hatáskörrel birnának, melylyel a megyei törvényhatóságok kis és nagy községei, és ugyanazon viszonyban állnának a főváros közp. árvaszékéhez, melyben azok állanak a saját árvaszékükhez. Az árvapénzek kezelése és a letétemények a közp. árvaszék hatósága alá helyeztetnének. Felebbviteli hatósága a kir. kormány lenne. A közvetlen felügyeletet a főváros tanácsa és képviselőtestülete gyakorolná. A közp. árvaszék évenkint egyszer jelentést tenne müködéséről, a fővárosi árvaügy állásáról és az árvapénzek kezeléséről a képv. testület közgyülésének.

A kir. kormány mint másodfoku felebbviteli hatóság járna el a megyék, kerületek, székek, vidékek és törvényhatósági joggal felruházott városok közp. árvaszékeinek illetőleg tanácsainak és Budapest főváros közp. árvaszékének határozatai ellen emelt panaszok és felebbezvények felett. Őt illetné ezen gyámhatóságok előterjesztései és véleményei alapján: a 20 éves korba még nem lépett kiskoruak nagykorusitása, kiskoruak örökbefogadásának és törvényesitésének jóváhagyása, a családi tanácsok engedélyezése vagy feloszlatása, a gyámhatósági illetőségnek egyik törvényhatóság közp. árvaszékéről illetőleg tanácsáról más törvényhatóság közp. árvaszékére illetőleg tanácsára való átruházása. Mint főfelügyelő hatóság a törvényhatóságok bizottságairól, a gyámhatóságok müködéséről, az árvaügy állásáról és az árvapénzek kezeléséről évenként egyszer részletes jelentést és statisztikai kimutatást kivánna, és egyes panaszok esetében az illető törvényhatóság gyámhatóságához utasitásokat intézne.

Az árvaszékek a hazai bíróságokkal, ugyszintén egymás közt közvetlenül érintkeznének. A közp. árvaszékek, illetőleg városi tanácsok mint felebbviteli hatóságok érintkezése a királyi kormánynyal a felebbvitt ügyekben szintén közvetlen lenne. Egyéb esetekben azonban az érintkezést a törvényhatóság vagy annak első tisztviselője közvetitené, ugy felfelé, mint lefelé.

c) A kerületi rendszer.

A kerületi rendszer alapeszméje, hogy a tulnagy hatósági terület kisebb területekre osztassék fel oly formán, hogy a törvényhatóság minden járásában (kerületében) legyen egy-egy gyámhatóság. A gyámhatóságot a járásbeli községek felett a járás szolgabirája, illetőleg a szolgabiró elnöklete alatt szervezett járási árvaszék gyakorolná.

E szervezet az 1848-ig fennállott uriszékekre emlékeztet, melyek az akkori jobbágyközségek árva- és gyámügyeit kezelték, és azon feltevésen alapul, hogy a községek a maguk ügyeit, s azok közt az árvaügyet kellőkép ellátni nem képesek.

A gyámhatóságok ilyen szervezése ellen azonban fel lehet hozni, hogy a község nem csupán alárendelt közeg, hanem helyhatóság, melynek a községi ügyek kezelését a törvény biztositja, fel lehet hozni, hogy a hatáskör ovatos meghatározása és ott a hol szükséges a fensőbb befolyás biztositása mellett a képességi aggodalmak elenyésznek, fel lehet hozni, hogy a gyámhatóság tovább is centralisálva marad, habár kisebb területen s az árvák érdeke és az árvaügy kezelése ily engedménynyel keveset nyer, fel lehet hozni, hogy ezen szervezet az örökség birtokbavételéről szóló törvényjavaslattal, mely a vagyonkezelés legszélső decentralisatiójára támaszkodik, nincs összhangzásban, fel lehet hozni, hogy a szolgabirák mint gyámhatóságok viszonya a közp. árvaszékhez nehezen határozható meg, a megyei önkormányzat tárgyainak szaporodásával, a fejlődő községi élettel és a társadalom sokféle igényeivel az ő teendőjük is nő, sőt most is oly nagy hogy erejüket meghaladja, fel lehet hozni, hogy a szolgabirói hivatalok nincsenek állandó székhelyekhez kötve, egy külön szolgabirói árvaszéknek járásonkint való szervezése ülnökökkel jegyzővel, számvevővel, ügyészszel, pénztárnokkal, segédszemélyzettel oly költséget feltételez, melyet a megyék költségvetései meg nem birnak sem a kikölcsönzött árvapénzekből befolyó kamathatod vagy kamatheted nem fedez, fel lehet hozni, hogy a törvényhatósági árvapénztáraknak járásonkint való szétosztásra, a községieknek pedig járásonkint való egyesitése beláthatlan bonyodalmakba visz, fel lehet végül hozni, hogy az ötvenes évek árvabizottmányai az árvaügynek és a hatósági felügyelet hitelének többet ártottak mint használtak, s a kerületi gyámhatóságok népszerüségét örökre tönkre tették.

Dalmady Győző,
pestmegyei árvaszéki elnök.

Az egyptomi igazságügyi reform.

(Vége.)

Végül meg kell jegyeznünk, hogy az egyptomi kormány által az európai hatalmasságok elé terjesztett „törvénykönyvek“ egy kontármunka, melylyel a codificatio időszakát, a világforgalomra nézve oly fontos országban, mint Egyptom, korántsem lehet megkezdeni, sőt a kereskedelmet, a vagyonszerzést, mire Egyptom oly sok alkalmat nyujt, fogja veszélyeztetni. A törvénykönyvek részletes megbirálása ezen értekezés keretén kivül esik, s ez különben sem szükséges arra, hogy azok értékét megitélhessük. Elég, ha arra utalunk, hogy ezen törvénykönyveket — a legjobb esetben — egy a franczia jogban jártas jogász egy-két hónap alatt compilálta, s oly feladatot tüzött maga elé, a melyet a mi jogászaink kölcsönös közreműködés mellett is alig mertek volna magukra vállalni. Ennek folytán nem kell csodálnunk, hogy a Maunoury-féle törvénykönyvek egyáltalán nem sikerültek, s azok hiányait bármely felületes jogász is könnyen fedezheti fel; sőt viszont azon sem kellene csodálkoznunk, ha még roszabbak lennének. A kereskedelmi törvénykönyv, a mely különben nem egyéb, mint a porta tartományaiban már régóta dívó kereskedelmi törvénykönyv másolata, a gyakorlatban használható leszen; a polgári törvénykönyv azonban tákolt mü, hasznavehetlen nemcsak európai felfogás szerint, hanem az itt különösen tekintetbe veendő musulman jogra nézve is, mert szerző nem ismervén a musulman jogot, jelentős hibákat csusztatott

művébe. A jogban jártas európai biráktól, kik többnyire az egyes államok legfőbb törvényszéki biráiból fognak választatni, sokat várunk, ha azt tulajdonitjuk nekik, hogy saját államuk polg. jogtételeit az egyptomi kormány Code civil-jével cseréljék fel.

Sajnos, de az európai hatalmasságok részéről az anyagi jog kérdése — melyet az uj törvényszékeknél fognak majd gyakorolni — csak igen fölületesen vétetett szemügyre. A positiv oldalt tekintve, lehetetlen volt ezen igen fontos kérdés mélyébe hatolni, mert ez esetben a hatalmasságok, hogy saját érdekeiknek megfelelő törvénykönyvet nyerjenek, egy törvényhozó bizottságot lettek volna kénytelenek kinevezni, — a mi az igen szükséges igazságügyi reform életbe léptetését egy évtizedre is visszavetette volna. De tekintve negativ oldalát, az egyptomi kormány által előterjesztett kontárművet visszavetni lehetett s kellett volna azon megjegyzéssel, hogy addig, mig beleegyezésüket megérdemlő törvénykönyv nem létesül, az uj törvényszékek birái a természetjog és a méltányosság tételeit tartsák szem előtt az itéletek hozatalánál minden irott jogszabályok tekintetbe vétele nélkül. Ez által a dolgon tárgyilag semmi változás sem történt volna, mert az öt éves próbaidőben a birák bizonyára nem fognak másként eljárni, mint a mint eddig eljártak; — alakilag azonban jelentős következményei lettek volna: mert ez által azon elv, — hogy bármely törvény azon időköz tartama alatt, mely megtanulására szükséges, közzé teendő, és hogy a törvénynek visszaható ereje nincs, — tekintetbe lett volna véve, — másrészt pedig az európai hatalmasságoknak ürügyül szolgált volna arra nézve, hogy az egyptomi nemzetközi bíróság számára a törvényhozást ezen tul is kezeljék.

Szerencse, hogy erre nézve az európai hatalmak semmiképp kötve nincsenek, s igy az öt éves próbaidő után lehető leszen majd az uj törvényszékek megmaradhatását az európai államoknak tetsző feltételekhez kötni, és a főfeltételnek épen annak kellene lenni, hogy csakis azon törvénykönyvek jöjjenek alkalmazásba, a melyeket egy, az európai államok által választott bizottmány szerkesztend. Ezen bizottmánynak, — melynek mikénti szervezéséről szólani nem tartjuk magunkat illetékeseknek, — első helyen feladata lenne alaki törvények, a polg. perrendtartás és a peren kivüli eljárás stb. kidolgozása és megállapitása, az Egyptomban levő európai gyarmatok viszonyához mért elvek constatálása a büntétek és vétségek megitélésére nézve, s csak végül kellene a polg. és keresk. jogot tárgyalnia. Az uj törvényszékeknél működő európai birákat oda kellene utasitani, hogy részint tanulmányozás, részint benszülött tiszttársaikkal való érintkezés folytán az egyptomi állam jogát mennél helyesebben és behatóbban ismerjék meg, s a bizottságnak a musulman jog iránt mennél teljesebb felvilágositást adjanak, a mi a p. és ker. tkönyv kidolgozásánál tekintetbe lenne veendő. Az európai birák, — kiknek választásánál a hatalmasságok kiváló vigyázattal fognak eljárni, — három éves birói működésük alatt képesek lesznek e tekintetben kellő tanulmányokat és tapasztalatokat tenni, — meriteni, — s ezeknek kitünőbbjeit a törvényhozó bizottság körébe kellene választani.

Az ily bizottmány létesüléséhez és az ilynemü törvénykönyvek szerkesztéséhez, melyek az egyptomi igazságügyreform egyik lényeges eleme gyanánt tekintendők, jogosult reményeket kötünk; a miknek teljesülése a világforgalom nemzetközi kifejtésének és a művelődés haladásának egyik leghatalmasabb tényezője volna.

Lehetetlen, hogy azon körülmény, midőn egy államban, hol minden európai nemzetiség, különösen pedig a főállamok polgárai folyton növekedő számban, — tartózkodnak, közlekednek, kereskednek, hol általános nemzetközi, és ugyancsak nemzetközi uton létrejött jogok léteznek, idegenek és benszülöttek fölött nemzetközi, keleti és nyugoti származásu birákból álló törvényszékek itéletet mondanak, — az európai jogfejlődésre minden hatás és befolyás nélkül maradjon.

Ha ezen intézmény a gyakorlatban csakugyan érvényesül, és igy egy nemzetközi jognak fejlődése s megállapodása biztositva leend: ezen jelenség jelentősége az európai államférfiak figyelmét elkerülni semmi esetre sem fogja. Reméljük, hogy államférfiaink valamelyike ezen nemzetközi jog behozatalának kezdeményezését fel fogja karolni, mert hiszen az osztr.-magyar állam, Európa szivében fekvén, van arra hivatva, hogy kelettel a forgalmat s kereskedelmet képviselje, s igy a kezdeményezés öt illeti meg; reméljük továbbá azt is, hogy ilyen impulsus gyakorlati következmények nélkül nem marad, a jog minden ágában az egység és közösség megállapodására be fog folyni, és ez által biztositékot nyujtani nemzetközi világforgalom és a népek békéjének megtartására.

Müvelődéstörténeti szempontból tekintve a dolgot, mindenesetre nagy érdekü tény az, miszerint Egyptom, müveltségünk őshazája, — hol azon cultur csirái fakadtak, melyek a későbbi római müveltség közvetitése által tovább fejlettek s a kereszténység költötte művelődésbe behatoltak, s még a mi fejlődött culturéletünkben is jelentékeny szerepet visznek, — volt hivatva arra, hogy a jogi élet fejlődésének végpontjává váljék.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

Átmeneti intézkedések.

Az eredeti tervezetben az átmeneti intézkedésekről nem volt gondoskodva. Midőn a tervezetnek tárgyalása odáig jutott, hogy annak a törvényhozáshoz leendő előterjesztésére alapos remény volt, a miniszterium egy erre vonatkozó javaslatot terjesztett elő, mely Dr. Szvetenay Miklós tollából eredt, és előbb egy kisebb bizottság által átvizsgáltatott.

Az inditványozott intézkedések egyike szerint, a jelenlegi kereskedelmi czégjegyzékbe bevezetések ezentul csak annyiban történhetnek, a mennyiben ezek valamely korábbi bevezetés törlését czélozzák, és mind azon kereskedők is, kiknek czégjeit már be vannak jegyezve, tartoznak czégjeiket az ujonnan alkotandó czégjegyzékbe bevezetés végett ujolag bejelenteni.

Ennek ellenében Tóth inditványozta, hogy a mostani czégjegyzékek hagyassanak meg továbbra is, és hogy azokban történt eddigi bevezetések csak annyiban helyeztessenek érvényen kivül, a mennyiben a bevezetők az uj kereskedelmi törvény szerint nem tekinthethetnek kereskdőknek.

Indokolásaul ez inditványnak felhozatott, hogy az eddigi jegyzékekből az uj czégjegyzékekbe való átvitelek sok költséggel és időveszteséggel fognak járni. Egyrészt ugyan is az átvitel eszközlését czélzó bejelentések s ezek közzététele ujból indokolatlanul költségeket fogna róni az illető kereskedőkre és kereskedelmi társaságokra. Másrészt pedig a bíróságokra azon sok időveszteséggel egybekötött feladat fogna nehezedni, hogy minden egyes esetben megkellend majd itélniök, vajjon az előbb történt bejegyzés az uj kereskedelmi törvény értelmében a czégbejegyzéshez megkivánt feltételekkel és kellékekkel bir-e s hogy ehez képest az átvitelnek eszközlése megengedhető-e vagy sem.

Az értekezlet többsége azonban a tervezett §-t elvben helyesnek tartotta, és pedig a következő okoknál fogva:

Mindenekelőtt utalni lehet a német államok tulnyomó többségének példájára, hol az általános kereskedelmi törvény behozatala előtt szintén u. n. mercantiljegyzékek vezettettek és daczára ennek egy állam sem vonakodott azoknak megszünte-

*

tésével az uj törvény szerint vezetendő czégjegyzékek életbeléptetésétől. Igaz ugyan, hogy ellenvetésül felhozhatni, miszerint a német államokban annak idején fenállott mercantiljegyzékek czégkönyvek stb. régibb időkből származtak, holott hazánkban a czégjegyzékek csak 10 évvel ezelőtt rendeztettek be s hogy ezért gyakran ugyanazon kereskedők másodszori zaklatásnak lesznek majd alávetve. De nem szabad szem elől téveszteni, hogy mostani czégjegyzékeink oly alapon nyugszanak, melynek törvényessége nem minden kétségen felülinek állitható s hogy ezért teljes megnyugvással semmiképen sem tehető fel, hogy azok jelenleg is az ország minden részében valóban és ha igen, hogy mindenütt helyesen vezettetnek. Azonban mindezektől eltekintve a mostani czégjegyzékek megszüntetése és a jelen törvényhez képest berendezendő uj czégjegyzékek felállitása elkerülhetlenül szükségessé már azért is bizonyul, mivel az eddigi bevezetések az anyagi jog szempontjából nagyon eltérő hatálylyal birnak s az uj törvény üdvös kihatása ezért kétessé válhatnék. Végre bizvást fel lehet tenni, hogy a kereskedelmi osztály magát ezen uj szabálynak szivesen fogja alávetni, mert azt követve az uj törvény jótéteményeinek fog élvezetébe lépni. Ezért az átvitel költségeit sem fogja fájlalni annyival kevésbé, minthogy kellő hozzákészülés mellett, különösen a szükséges minták segélyével, azok igen csekély összeget fognak kitenni.

Ezek után általánosan azon óhaj fejeztetett ki, hogy a létesitendő uj czégjegyzékek berendezésénél ne hagyassék figyelmen kivül azon körülmény, miszerint a törvényszékek szervezete mindeddig nincsen véglegesen befejezve. Semmiképen sem lehet pedig kivánatos, hogy az uj czégjegyzékek területi kihatása folytonos változásoknak ki legyen téve.

A javaslat 6. §-ában azon intézkedés foglaltatott, hogy a ki a törvény hatályba léptének napja előtt a czégvezetésre felfelhatalmaztatott és a jelen törvény életbeléptetése napjától számitandó hat hó alatt az üzlet tulajdonosa (főnöke) által czégvezetőnek ujra ki nem rendeltetik, nem volna többé jogositva a főnök czégét „per procura" jegyezni vagy egyébként czégvezetői minőségben működni; és ez esetben csakis kereskedelmi meghatalmazottnak volna tekintendő.

E sorok irója ennek ellenkezőjét inditványozta, mert a kereskedelmi törvény ugyan is első sorban a kereskedelmi osztály számára hozatik s azért ettől különösen követelhető, hogy a törvény uj intézményeihez alkalmazkodjék. Czélszerübb tehát megállapitani, hogy az eddig czégvezetésre felhatalmazott továbbra a törvény értelmében czégvezetőnek fog tekintetni, ha a főnök a czégvezetési felhatalmazást kellő időben és kellő módon vissza nem vonja. Ily intézkedés a gyakorlati élet viszonyainak is inkább fog megfelelni, minthogy eddig is a czégvezetéssel felhatalmazottak legnagyobb része korlátlan hatáskörrel van felruházva.

Az értekezlet az előadottakat helyeselvén, az inditványt elfogadta.

A szőnyegen forgó szakasz tehát oly formán szövegeztetett, hogy azon esetre ha a főnök az általa a törvény hatálybalépte előtt adott czégvezetői jogositványt saját czégének bejelentésekor vagy a törvény hatálybaléptétől számitandó hat hó eltelte előtt vissza nem vonja, a czégvezető a törvényben megállapitott hatáskörrel kirendelt czégvezetőnek tekintetik.

Megjegyeztetett, hogy beállhat azon anomália, miszerint czégvezető mint ilyen a törvény értelmében tovább fenálland, mig a főnök czége megszüntnek fog tekintetni az esetben, ha czégének átvitelét be nem jelentette. Ez ne legyen megengedhető kivált azért, mert ha a főnök nincs bejegyezve, ugy czégvezetője sem tekinthető törvényesnek.

Az értekezlet többsége azonban ellenkezőleg ugy vélekedett, hogy czégvezető kirendelésénél nem tekinthető alapfeltételnek, hogy a főnök már bejegyezve legyen, mivel a főnök nem a bejegyzéssel ölti fel a kereskedő jellegét, hanem a czégbejegyzésre csak jogrendőri szempontból szorittatik. Ezért a felhozott viszony csak látszólag foglal magában anomáliát, mely a kereskedelmi forgalom biztonságának veszélyeztetése nélkül el nem kerülhető.

Egyhangulag helyeseltetett azon további intézkedés, melynek folytán a már jelenleg müködő részvénytársulatok és szövetkezetek kötelesek alapszabályaikat az uj törvény értelmében módositani. Az értekezlet ugyanis ezen kérdés megoldásánál azon szempontnak engedett döntő hatást, melyhez képest felteendő és állitandó, hogy a jelen törvény intézkedései egyrészt a részvényesek, másrészt a közönség érdekeinek megóvása szempontjából szükségesek, minélfogva a fenálló társaságok azoknak magukat annálinkább legyenek alávetni kötelesek, mivel más esetben számos évek során át kétféle részvénytársulatok és szövetkezetek léteznének, mi a jog s a forgalom biztonsága tekintetéből semmiképen sem javalható.

A módositásra hat hónapi határidő tüzetett és hozzátétetett miszerint a törvény hatálybalépte előtt keletkezett részvénytársaságok és szövetkezetek alapszabályainak azon intézkedései, melyek az uj törvénynek alapszabályilag nem változtató határozataival ellenkeznek, e hat hó elteltével hatályon kivül helyeztetnek.

Oly beadványokra nézve, melyek az eddigi gyakorlat szerint érvényesen megtörtént bejegyzéseknek az uj czégjegyzékbe bevezetését czélozzák, — bélyeg- és illetékmentesség biztositttatott.

Kérdés támadt az iránt, vajjon a hozomány és hitbér bejegyzése ezentul is fen marad?

Kétségtelennek ismertetett el azon általános elv, mely szerint csak oly tények vezethetők a kereskedelmi czégjegyzékekbe, melyek magában a törvényben mint a bevezetés tárgyai kijelölvék. Ezért, ha külön intézkedés utján nem lenne gondoskodva az 1840. évi XVI. t. czikkben érintett hozomány, hitbér stb. többé a czégjegyzékbe nem volna bevezethető. Ez azonban abrogalná a még fenálló csődtörvényt, mi iránt nem minden jogos ok nélkül feltehető azon kérdés, vajjon az ily mellékuton megtörténhetik-e? Tekintettel erre, valamint azon további körülményre, hogy az értekezlett nem volt hivatva a csődtörvénynek bármily irányban való megváltoztatására határoztatott;

hogy az eddig történt bejegyzések megtartandók s ezen törvény hatálybaléptének napjától számitandó hat hó alatt az uj czégjegyzékekbe átvihetők és hogy a jelenlegi csődtörvény életbenmaradásaig az 1840. évi XVI. t. czikkez képest a hozomány, hitbér és jegyajándék továbbra is a kereskedelmi czégjegyzékekbe bevezethetők.

A „magyar földhitelintézet"-nek egészen különleges jogalapja és belső szervezete tekintetéből Lukács inditványozta, mondassék ki, hogy ezen törvény sem az 1871. évi törvényczikket nem helyezi hatályon kivül, sem az intézet eddigi alapszabályaira nem talál alkalmazást. Elismerte, hogy a földhitelintézet teljességgel nem részvénytársaság, hanem leginkább a szövetkezetek törvényes jellegének felel meg. Mindazáltal a szövetkezetekről szóló czim több rendbeli intézkedése inditványozó nézete szerint a magyar földhitelintézet alapszabályaival össze nem egyeztethető.

Ezen inditvány folytán kimondatott, hogy az uj keresk. törvény az 1871. évi 34. t. czikket semmiben sem helyezi hatályon kivül és hogy a szövetkezeteknél a részesülési arányra és az osztalék felosztására valamint a tagok kilépésére nézve előforduló intézkedések a magyar földhitelintézetre nem alkalmazhatók.

Kérdés tétetett végre, vajjon a törvény életbeléptéig vezetett könyvek bizonyitó erejének fokára és tartamára nézve az előbbi vagy az uj törvény lesz-e irányadó. Az értekezlet minden kétség eloszlatása czéljából kimondandónak vélte, miszerint ez esetben ugy a bizonyitó erő fokára valamint határidejére nézve az eddigi törvény szabványai lesznek alkalmazandók.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

1861-ben Magyarországon az osztrák polgári törvénykönyv hatályon kivül helyeztetett, s jóllehet ez által a hagyatéki eljárásnak minden alapja megszünt; mindazonáltal az ideiglenes törvénykezési szabályok az öröklési eljárást, bár megszoritva föntartották, sőt az örökösödési eljárást az 1868. LIV. t. cz. terjedelmesebben szabályozta a nélkül, hogy egyidejüleg vagy az örökség birtokbavételére s az azzal kapcsolatos jogviszonyokra vonatkozó uj anyagi jogszabályokat állitott volna fel, vagy az orsztrák polgári törvénykönyvnek 797—824. §§-ban foglalt szabványokhoz alkalmazkodott volna.

Az, hogy az ily törvény csak tökéletlen lehetett, önként következik. Valamint az oly épület, mely szilárd alapon nem emelkedik, ingadozni fog, s csak idő kérdése, mikor roskad össze, ugy azon törvénynek, mely az örökség birtokbavételénél követendő eljárást kivánta szabályozni, a nélkül, hogy az anyagi jogban meghatározott alapelveken emelkedett volna,

ingatagnak kellett lenni. És valóban a mi örökösödési eljárásunk az alapelvek között tétováz, nincs határozott alapelve rendelkezései nem vihetők vissza az örökösödési eljárás alapelveire, sőt minden arra mutat, hogy az örökösödési eljárás főtárgyának nem az örökjog kimutatását, hanem az osztályt tekintette.

Kétségkivül felismerhető a törvény azon törekvése, hogy eltérőleg az osztrák törvénytől az öröklési eljárás akkép szabályoztassék, miszerint az örökös az örökség átvételénél ne legyen a birói átadáshoz kötve. Azonban ezen elvet következetesen keresztül nem vitte; a polgári perrendtartás 581, 583, 586, 590. §§. az örökség átadásáról rendelkeznek és pedig az 581, 583, 586. §§., oly módon, minőt az osztrák törvény nem ismert, t. i. hivatalból.

A perrendtartás 560. §-a meghatározza azon eseteket, melyekben az öröklési eljárást hivatalból vagy a felek kérelmére meg kell inditani. Miből az következnék, hogy más esetekben öröklési eljárásnak nincs helye s az örökös birói beavatkozás nélkül is átveheti az örökséget; azonban a mi öröklési eljárásunk ezen elvet következetesen nem vitte keresztül. A magyar állampolgár, kire örökség szállott, azt a bíróság közbejárása nélkül birtokba nem veheti; és pedig nemcsak a vitássá vált örökséget nem veheti,— pedig alaptalan igénynyel vitássá minden örökséget lehet tenni,— hanem nem veheti birtokba időveszteség és költség nélkül legvilágosabb és vitathatlan örökségét sem, mihelyt az örökség bár a legcsekélyebb terjedelmü ingatlanból áll; mert a törvény 580. 581. §§. azt rendelik, hogy ily esetben a bíróság hirdetmény által hivatalból köteles azokat, kik az örökségre netalán öröklési joggal birnak, fölszólitani igényeik bejelentésére s csak akkor, ha 45 nap alatt igénylő nem jelentkezik, lehet az örökséget az örökösnek átadni.

Az 580. §. rendelkezése által a törvény 560. §-a minden értelmét elveszti, mert a hivatalos eljárást minden kivétel nélkül elrendeli azon esetben, ha a hagyatékhoz ingatlanok tartoznak, következve hivatalos beavatkozásnak nemcsak az 560. §-ban elősorolt esetekben van helye, s a különbség mindössze csak abból áll, hogy az 560. §. eseteiben más eljárásnak van helye, mint az 580. §. esetében.

De nem vihetők vissza a mi örökösödési eljárásunk rendelkezései az örökösödési eljárás alapelveire sem. Ezen alapelv biztositani kivánja a valószinü örökös jogait a bitorlók, a hagyományosok és hagyatéki hitelezők jogait a könyelmü vagy roszlelkü örökös — egyik örököstársnak jogait a többi örököstársak irányában. Egyik eszköze a biztositásnak a leltár; és valóban a mi örökösödési eljárásunk is rendelkezik a leltározásról; de rendelkezik oly módon, mintha az örökösödési eljárásban a leltározás elmaradhatlan birói intézkedés volna.

Ugyanis az 560. §. *d)* pontjánál és az 568. §-nál fogva, akkor is kell leltározni, ha minden örökös nagykoru és jelen van s ha hagyatéki adósság egyátalában nincs is.

De továbbá magának a leltárnak sajátképeni czélját is szem elől tévesztette a törvény, az volna tudniillik a czélja hogy az örökösök és hitelezők kölcsönösen biztosittassanak a hagyatéki adósságok tekintetében; amazok a végett, hogy a hitelezők több teher viselésére ne kötelezhessék őket, mint a mennyit az örökség ér, emezek pedig a végett, hogy az örökösök el ne tagadhassák, mit és mennyit örököltek. Ámde a mi törvényünk a leltározást nem ily czélból rendeli s ily czélból nem is rendelhette, mert Magyarországon oly anyagi jogszabály, mely a leltár jogkedvezményét és az örökség leltár nélküli birtokbavételének jogi következményét meghatározná, nem létez; a miért ugy látszik a törvény a leltározást csak az osztály végett tartotta szükségesnek elrendelni, holott az osztály az öröklési eljárásnak sajátképen tárgyát sem képezheti.

A mi törvényünk azonban az örökösödési eljárás főtárgyának nem az örökjog kimutatását, hanem a vagyonközösség megszüntetését tekintette. Azért az 577. 578. §§-at állitotta azon szakaszok élére, melyek az örökjog kimutatását szabályozzák (580—585. §§.) holott legtöbb esetben az örökjog nem az örökös társak között, tehát nem akkor vitás, midőn osztálynak is van helye az örököstársak között, hanem vitás legtöbbnyire akkor, midőn ellentétes érdekü örökösök különböző egymást kizáró örökösödési jogczimen lépnek fel, a midőn tehát addig, mig az örökjog tisztába nem hozatik, osztályról szó sem lehet s ekkor is csak azon esetben, ha a vitás örökségre több örököstárs érvényesitette igényét.

Végre a mi örökösödési eljárásunk nem ment az osztrák törvény azon ferde intézkedésétől, mely a bíróság hatáskörét, ha az örökségi igénynyel föllépők között egyezség nem jő létre, a pörre utasitja, szoritja. Ily öröklési eljárásnak nincs értelme. Az csak a birói teendők ok nélküli szaporitását eredményezi a nélkül, hogy a pörlekedésnek elejét venné; kell, hogy a bíróság több hatáskörrel birjon, hogy megvizsgálhassa, kinek jogczime erősebb azok közül, kik az örökségre igényt támasztottak s hogy azt, ki örökjogát valószinüvé kimutatta, az örökség birtokába is helyezhesse. Ha a bíróság ily hatáskörrel ruháztatik föl, ez sokkal sükeresebb eszköze lesz a perlekedés meggátlásának, mint az eredményre ritkán vezető egyeztetési kisérlet; mert a legtöbb esetben a bíróságnak intézkedése annyira törvényes lesz, hogy a felek abban megnyugvásukat fogják találni s nem fognak a süker reménye nélkül örökösödési pert inditani.

Ezek nagyjában vázolva a mi örökösödési eljárásunknak főbb hiányai.

Ezen hiányokat fölismerve, miután a törvényhozás 1868-dik évben szükségesnek tartotta az örökösödési eljárást szabályozni, nem lehetett többé kérdés az vajjon, az 1853-dik év előtti állapotra térjünk-e vissza vagy az örökség birtokba vételére és az azzal kapcsolatos jogviszonyokra vonatkozó anyagi jogszabályok fölállitásával az örökösödési eljárásnak eddig hiányzó alapját teremtsük-e meg és azokhoz képest azután az eljárási szabályokat tökéletesbitsük.

Az 1853-dik év előtti állapotra többé vissza nem térhetünk, mert rendezett jogi államban megengedhetlen az örökségnek önhatalmu elfoglalása oly esetben, midőn az örökjog vitás; de megengedhetlen az is, hogy az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok érdekeinek biztositásáról törvény által gondoskodva ne legyen.

Szükséges tehát az anyagi törvény hézagát pótolni az örökség birtokbavételére vonatkozó jogszabályok fölállitásával.

A jelen törvényjavaslat ezen szükséget szem előtt tartva, akép készült, hogy annak I. része az anyagi jogszabályokat, II. része pedig az eljárási szabályokat foglalja magában.

Arra nézve, minő rendelkezések jöjjenek az 1-ső s minők a 2-dik részbe, irányadó elvül szolgált az, hogy az első részbe való mind az, mi az örökség birtokbavételénél érdekelt személyek jogait és kötelességeit, s több érdekelt személynek egymáshozi jogviszonyát határozza meg; a második részbe pedig annak meghatározása tartozik, mennyiben és miként köteles a bíróság az örökhagyó halála után az örökség vagy hagyomány birtokbavételénél közremüködni

A mi a törvényjavaslat alapelveit illeti, egyik alapelve a törvényjavaslatnak az örökösöknek törvény előtti egyenlősége.

Azon körülmény, hogy az örökösök vagy azok egy része gyámság vagy gondnokság alatt áll, nem hathat zavarólag a birói eljárásra. Kétségkivül szükségesek ily örökösök érdekében némely oly rendelkezések, melyeknek az önjogu örökösök tekintetében vagy épen nincs vagy csak kivételes esetekben van helye.

Ezen rendelkezések a leltározásnak és bizonyos esetekben a gyámhatóság jóváhagyásának szükségéből folynak. A gyámhatóság jóváhagyását azonban a törvényjavaslat nem a bíróság eljárásához kivánja meg, hanem a gyám vagy gondnok cselekményéhez. A bíróság az árvaszéktől épen oly függetlenül jár el akkor is, ha az örökségre nézve gyámság vagy gondnokság alatti személyek érdekelvék, mint jár el akkor, ha minden érdekelt személy önjogu és csak azt köteles vizsgálni, vajjon a gyám vagy gondnok bir-e valamely cselekmény véghez vitelére jogosultsággal, valamint köteles vizsgálni azt is, hogy az önjogu személy nevében föllépő megbizott bir-e meghatalmazással.

A törvényjavaslat szerint a bíróság minden intézkedésre, minden határozat hozatalára önállóan van jogositva; az árvaszék a bíróság eljárásába befolyást nem gyakorolhat s az árvaszék hatásköre, azon kivül, hogy gyámot és gondnokot ő nevez ki s a gyám és gondnok cselekményeihez jóváhagyását ő adja, csak akkor kezdődik, midőn a bíróság az örökjogot tisztába hozván, a gyámság vagy gondnokság alatti személyek osztályrészeinek gyámi vagy gondnoki kezelése kezdetét veszi.

A többi alapelvek a következők:

Minden halálesetről jelentést kell tenni a hagyatéki bíróságnak.

Az örökösödési eljárás csak azon esetekben kötelező, a melyekben a szóbeli vagy irásbeli örökösi nyilatkozat szükséges.

Az örökség birtokbavételéhez a törvényjavaslat örökösi nyilatkozatot kiván, de az örökös akaratának nyilt kijelentése csak a hitelezők érdekében és ezen kivül még azon esetben szükséges, ha az örökjog több ellentétes érdekü igénylő között vita tárgyát képezi.

Minden örökös önhatalmulag birtokába veheti az örökséget, ha az vita tárgyát nem képezi. Ezen esetben azonnal bizonyitványt nyerhet az örökség átszállásáról s az örökhagyó bekebelezett jogainak átiratását is késedelem nélkül eszközölheti.

Ha az örökjog vita tárgyát képezi, a törvényjavaslat az önhatalmu birtokba helyezkedést nem engedi meg. Ezen esetban a hagyatéki bíróság sommás uton megvizsgálja az örökséget igénylők jogait s azt, a ki jogát a gyengébb joggal, vagy épen minden jogczim nélkül igénylő vagy foglaló ellenében valószinüvé tette, az örökség birtokába helyezi; perre nem utasit senkit, mert mind az, a ki jogaiban bizik, perre utasitás nélkül is érvényesitheté jogait a birtokba helyezett ellen rendes örökösödési perrel. Ha a hagyatéki bíróság ily sommás uton a vitás örökség birtokába helyezte a valószinü örököst, ez az örökhagyó bekebelezett jogainak átiratását szintén minden további hirdetményi eljárás nélkül eszközölheti ugyan, azonban csak akkor, ha 45 nap mulva a birtokbahelyezést elrendelő végzés kézbesitése után senki örökösödési pert nem inditot. Végre a peres hagyaték zár alá vételét nem rendeli el a törvényjavaslat föltétlenül, hanem csak megengedi, hogy a perrendtartás általános szabályai szerint azt kérni lehessen az örökösödési per birjánál.

A hitelezők érdekében a törvényjavaslat, mint már fölebb emlitett, általában minden örökségre nézve nyilatkozatot kiván az örököstől az iránt, vajjon az örökséget föltétlenül, vagy a leltár jogkedvezménye mellett fogadja-e el. Meghatározza a nyilatkozat elmulasztásának következményeit s a hitelezőknek az örökségre vonatkozó jogaik érvényesithetése végett, némely a gyakorlat által már rég szükségesnek talált jogokat ád.

Arra nézve, hogy az örökösök az örökséggel járó terheket miként tartoznak viselni, eltérőleg az ország különböző részeiben hatályban levő osztrák polgári törvénykönyv rendelkezésétől. a magyar jog azon szabályát állitja fel elvül, hogy az örökösök az örökség erejéig egyetemlegesen kötelesek viselni az örökséggel járó terheket. — De az egyetemleges kötelezettséget csak az osztály utáni három hónapig tartja fönn.

Az örökség fölosztására nézve azon elvet követi, hogy az örökség fölosztása az öröklési eljáráshoz nem tartozik. Megengedi azonban főkép a kisebb örökségekre való tekintetből, hogy az örököstársak az örökösödési bizonyitvány kinyerése után az osztály megtétele végett a hagyatéki bírósághoz fordulhassanak; ennek teendőit azonban főkép az egyesség megkisértésére s ha az nem sikerül, az osztálynak csak ideiglenes megtételére szoritja.

A törvényjavaslat alapelveiről átalános áttekintésül elegendő ennyit mondani, a többi alább következik.

Indokok a törvényjavaslat I. részéhez.

a) Általános indokok:

Az örökösödés által az örökhagyó jogai és kötelezettségei az örökösre szállanak át; e jogoknak és kötelezettségeknek alanya változik. A jogrend kivánja, miként a változásnak, az örökség tárgyát képező jogok és kötelezettségek átszállásának módozatait a törvény határozottan irja körül s e tekintetben oly anyagi jogszabályokat emeljen érvényre, a melyek az örökösnek és azoknak érdekeit, a kikkel az örökhagyó jogviszonyban állott, leginkább képesek megvédeni s a melyek azt eszközlik, hogy az örökhagyó halála által támadt ür minél egyszerübben, de még is biztosan töltessék be; a jogok és kötelezettségek alanyában történt változás pedig a lehető egyszerüséggel menjen át az életbe.

Az örökség birtokbavételének igen fontos kérdésénél a tudomány és törvényhozások különböző rendszereket állitottak fel, illetőleg fogadtak el. A german jog az örökség megnyiltával az örökséget az örökösre azonnal ipso jure átszállitottnak tekinti, mig a római jog az örökség birtokbavételéhez rendszerint az örökös nyilatkozatát aditionem haereditatis kivánja meg.

Az ipso jure öröklés rendszere, mely honi jogunkban is gyökeret vert, nem alkalmatos arra, hogy az örökség birtokbavételénél megvédendő érdekek mindenikét biztositsa. A german jogban épen ugy mint honi jogunkban ezen rendszer azon sarkalatos jogszabványnyal együtt jelentkezik, hogy az örökös az örökhagyó összes kötelezettségeiért mindenkor csak az örökség erejéig felelős. És bárha ezen szabály elvontan tekinve az anyagi igazságban találja alapját, mindazáltal a gyakorlat meggyőzőleg bizonyitja, hogy a felelőség ezen mérvének kivétel nélküli alkalmazása egyértelmü az örökhagyó hitelezői érdekének koczkáztatásával; mert ha a hagyatéki vagyonok nem leltároztatnak, akkor az örökhagyó hitelezői nem birhatnak oly bizonyitékokkal, melyekkel a hagyaték valódi állását bizonyithatják, vagy ezen bizonyitás legjobb esetben is esetlegességektől fog függni. A közelebbi évtized joggyakorlata s azon ellentétes határozatok, melyek erre vonatkozólag a legfőbb bíróságainknál keletkeztek, elég meggyőzőleg igazolják, hogy hazai jogunk rendszere, mely az ipso jure öröklés elvén s ezzel kapcsolatosan azon jogszabályon alapul, mely szerint az örökös mindig csak az örökség erejéig felelős, nem tartható fönn.

Szükséges tehát az anyagi igazságon alapuló fölebbi jogszabályt egy másik jogszabálylyal egybekapcsolni, mely módot nyujtson arra, hogy a hagyaték állása mindig bizonyitható legyen és szükséges a fölebbi jogszabály alól kivételt engedni azon esetekben, a melyekben az örökös a hagyaték állását bizonyithatóvá tenni elmulasztotta. Ezen jogszabály az, hogy az örökös nyilatkozni tartozik az iránt: vajjon az őt, mint örököst terhelő kötelezettségeket a hagyaték értékére való tekintet nélkül vagy csak a hagyaték értéke erejéig akarja-e átvállalni, mely utóbbi nyilatkozat azután a hagyatéki állás bizonyitására szolgáló leltározást vonja maga után.

De szükséges az örökösi nyilatkozat azért is, mivel rendezett jogi államban meg nem engedhető az örökség önhatalmu elfoglalása azon esetekben, melyekben az örökjog több ellentétes érdekü igénylő között vita tárgyát képezi. Ily esetekben az örökséget igénylőknek birói segélyhez kell folyamodniok; ennek legegyszerübb módja pedig az, hogy örökségi nyilatkozataikat a bírósághoz beadják.

Egyébiránt azon rendszer, mely szerint az örökös az örökséget csak az elfogadási nyilatkozat mellett veheti birtokba, a fennebb mondottaktól eltekintve azért is helyesebb az ipso jure öröklés rendszerénél, mert a jog fogalmának s a dolog természetének az felel meg, hogy jogok és kötelezettségek valakire, ennek akarata nélkül, reá ne tukmáltassanak. Igaz, hogy az ipso jure öröklés rendszere is segit némileg a dolgon, az által, hogy az örökösnek megengedi, miszerint az átszállott örökséget visszautasithatja; de épen azon körülmény, hogy kerülő utakon ezen rendszer is azon eredményre jut, melyet a másik egyszerüen elér, mutatja az ipso jure örökösödés természetellenességét. E mellett gyakorlati szempontból is igazságtalanságnak látszik, hogy az, a ki örökösödni nem akar, a ki magát az örökhagyó jogviszonyaiba való beavatkozástól távol tartja, bíróság előtt visszautasitási nyilatkozatot adni legyen kénytelen.

Felhozatik ugyan az ipso jure öröklés indokolására, hogy e mellett a haederitas jacens fictiójához folyamodni nem szükséges, hogy itt az örökös joga az örökség megnyilta után saját örököseire egyszerüen átmegyen, s hogy az öröklési képesség az örökség megnyiltának időpontja szerint itélhető meg. Ámde a két utóbbi indok elenyészik az által, hogy az örökösi nyilatkozat rendszere szerint is megállapithatja, kell, hogy megállapitsa a törvény, hogy azon esetben, ha az örökös meghal, mielőtt az örökség elfogadása iránt nyilatkozott volna, ebbeli joga saját örököseire szálljon át s megállapithatja azt is, hogy az öröklési képesség az örökség megnyiltának időpontja szerint itélendő meg. A mi pedig az első indokot illeti, ha a törvény megállapitja, miszerint az örökség elfogadása által az örökhagyó jogai és kötelezettségei az örökösre az örökség megnyiltának időpontjában átszállottnak tekintendők, akkor a haederitas jacens tekintetében épen ugy áll a dolog, mint az ipso jure öröklésnél.

Az egyöntetüség és ezzel kapcsolatos egyszerüség szempontjából nem mutatkozik követendőnek a zürichi törvkönyv eljárása, mely a törvényes örökösöket ipso jure, a többi örökösöket pedig az elfogadási nyilatkozattal tekinti örökösnek. De ezen megkülönböztetés, mely a necessarius haeresekre vonatkozólag a római jogban is létezik, a mellett, hogy az örökösi nyilatkozat szükségességének egyik főokát, t. i. a hagyatéki hitelezők érdekeinek biztositását, figyelmen kivül hagyja; máskülönben sem bir elegendő alappal, mert az örökség birtokba vételének módozata az örökösödés jogczimével nincs oly szoros összefüggésben, hogy a jogczim különbözősége miatt, a birtokbavétel tekintetében, különböző módozatoknak az egyöntetüség rovására való felállitása elegendően indokolható lenne.

Az örökség birtokbavételének szabályozásánál kiváló fontosságu még azon kérdés, hogy a bíróságok közreműködése e tekintetben minő közre szorittassék.

Tudjuk és már a jelen indokolás bevezetésében felhozatott, hogy az osztrák polgári törvénykönyv, mely egy ideig nálunk is érvényben volt, e tekintetben a legmerevebb álláspontot foglalja el s ez által oda jut, hogy azon esetben is, a hol az örökhagyónak egyetlen nagykoru leszármazó örököse van, semmi adósságai nincsenek és a hagyaték holmi csekély ingóságokból áll, az aránytalan költséggel és időveszteséggel járó hagyatéki tárgyalásnak okvetlenül meg kell tartatnia.

Ezen rendszer az állam tulságos gyámkodásának elvén alapul s a hosszadalmas eljárás daczára is, az örökösödés kérdését még csak ideiglenesen sem szabályozza, mert vita esetében még a valószinü örökös birtokbahelyezését sem engedi meg. E rendszer elfogadása ellen mindazon tekintetek harczolnak, a melyek az államnak a polgárok magánügyei feletti ok nélküli gyámkodását tiltják, s a melyek nálunk pénzügyi tekintetekből a birósági teendők apasztását kivánatossá teszik. Főképen figyelembe veendő itt, miként e rendszer a birósági teendőket szerfelett szaporitaná, s hogy az állami gyámkodásnak valódi szükség által nem parancsolt ilyen tulságos kiterjesztése méltán visszatetszéssel fognak találkozni. Hiszen látjuk, hogy törvényhozásunk ujabb időben is az örökösödési eljárás szabályozásánál a hivatalos beavatkozást általános szabályként fel nem állitotta, hanem csak kivételes esetekre találta szoritandónak.

A kifejtett okok figyelembevételével az örökségbevételt tárgyazó jogszabályok kiindulási pontjául az kell, hogy szolgáljon, miként az örökség birtokbavételéhez az örökös részéről annak kijelentése kivántatik, hogy ő az örökséget elfogadja s a bíróságok csak annyiban tartozzanak az örökség birtokbavételénél közreműködni, a mennyiben ezt a valódi szükség megkivánja. A valódi szükséget meghatározza az örökség birtokbavételénél érdekelt személyek jogbiztonsága, melyre az állam felügyelni tartozik.

Az örökség birtokbavételére vonatkozó anyagi jogszabályok a nevezetesebb európai codexek, a porosz, franczia, szász és zürichi törvénykönyvek és a hesseni javaslat ide vágó intézkedéseinek kellő figyelembevételével a fölebbi vezérelvekre van fektetve.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Biróí letétek kezelése.

A pénz- és igazságügyi miniszternek 1872. évi ápril hó 22-én pénzügyminiszteri szám alatt a készpénzből álló birói letétemények gyümülcsöztetése tárgyában valamennyi törvényszék, jbiróság- és adóhivatalhoz menesztett körrendelete szó szerint ekként intézkedik: „ha az, ki a készpénzt leteszi, azt önmagának és egyszersmind annak, kinek javára esetleg a letét szolgál, azon nyilatkozatával kiséri: hogy azt a kincstár ezen személyek felelőségére, valamely kijelölendő pénzintézetnél gyümölcsöztesse, akkor a biróság letéti utalványában közlendi az adóhivatallal a felek ebbeli szándékát, az adóhivatal ez esetben az átvett összeget a letéti naplónak csak szöveghasábjában jegyzi föl s azt a megjelölt pénzintézetnél elhelyezi: ily letétek kiutalványozásánál a félnek maga a pénztári könyvecske vagy egyéb okirat szolgáltatandó ki, miáltal a kincstár természetesen minden további felelőségtől ment lesz; oly esetekben pedig, midőn a felek nem nyilvánitják, hogy a letéteményt valamely pénzintézetnél óhajtják elhelyezni, vagy ha azt határozottan a kincstár által kivánják gyümölcsöztetni, a kincstár ezt 4% mellett eszközli.

Ezen rendelet folyton érvényben maradt mig az igazságügyi minszternek 1874. évi deczember 15-én 36.723. sz. a. kelt rendelete nem hirdettetett, ennek 28. § a pedig ekként szól: „ha a letevő az általa letett készpénzt egy meghatározott helybeli vagy közeli pénzintézetnél kéri gyümölcsöztetni, s az azon letét által érdekelt valamennyi félnek kérelmébe való beleegyezését kimutatja, illetőleg igazolja, — a bíróság a letéti hivatalt a kibocsájtandó utalványban ezen kérelem teljesitésére utasitja ily letétek egészbeni kiutalványozásánál a félnek csak a takarékpénztári vagy hitelintézeti könyvecske szolgáltatik ki; ha pedig részleges kiutalás történik, a kiutalt összeget esetleg előleges felmondás mellett az illető pénzintézettől a letéti hivatal veszi fel, és szolgáltatja ki a jogosult félnek.“

Ebből szerintünk kétségtelen, hogy 1872. évi ápril 22-étől, illetőleg minthogy az első rendelet az igazságügyi minister által csak 1872. évi május 21-én közöltetett, az utóbbi naptól kezdve, a bíróságok minden birói letétbe került készpénzt az adóhivatalokban gyümölcsöztetni tartoznak, hacsak a letevő, és minden érdekelt felek magok a pénzt valamely helybeli vagy közeli pénzintézetbe elhelyeztetni, nem óhajtják, — az utóbbi esetben azonban a felelőség az érdeklett személyeket terheli, vagy is más szavakkal, hogy az utóbbi esetben az állam az intézeteknél elhelyezett pénzekért kezességet és felelőséget nem vállal, és az érdeklett felek ilyenkor csak is a betéti könyvecskéket követelhetik.

Ennek daczára a temesvári törvényszék 1872. évtől kezdve maig minden letétkép hozzája került pénzeket, akár kéri azt a letevő, vagy nem, és ha kéri is, a többi érdekelt feleknek meghallgatása és beleegyezése nélkül, sőt az utóbbiaknak ellenkezése és tiltakozása ellenére is, a Temesvárt létező két takarékpénztár egyikébe, jelesen a temesibe helyezi el; azért mert ezen takarékpénztárt a temesi főispán és annak uszályhordó cliqueje alapitotta és pártolja; a törvényszék pedig ezen cliquenek a teremtménye, minek az a következése, hogy ezen takarékpénztárba a temesvári törvényszék és járásbiróság által közel egy millió frtnyi birói letét helyeztetett el, mihez a Temesmegye által szintén ott elhelyezett régi alapitványok 130.000 frtnyi betéti összeggel járulnak, ugy hogy a nevezett takarékpénztár a szó teljes értelmében csak a birói letétek és temesmegyei pénzekből áll fenn; miután magánbetétei 200.000 frtra sem rugnak.

Tekintve: hogy a temesi takarékpénztár ezen birói letétek átvételekor ezek felől 3, 6 sőt 9 havi felmondásra szóló betéti könyvecskéket állit ki, a mint épen kedve tartja — mert a bíróságok ily csekélységekre legkisebb figyelemmel sincsenek — természetesen a letétek kiutalványozásakor a fél, melyet a pénz jogosan illet, csak is betéti könyvecskét kap és azután vagy az intézet által önkénytesen megállapitott felmondási időt bevárni köteles, vagy ha pénzéhez gyorsan jutni akar, a felszaporodott kamatot részben, sokszor egészen, de némely esetben magának a tőkének egy részét is elengedni kénytelenittetik, a mi nyilvános zsarolás, annál inkább minthogy tudunk esetet, melyben valakinek letétben volt saját bánatpénzéből 3000 frt vonatott le, — és tekintve: hogy az előrebocsátott miniszteri rendeletek szerint az ily betétekért az állam semmi kezességet és felelőséget nem vállal — és a legjobban kezelt és vezetett magán intézetnél is vesztességek beállhatnak, tehát ezen betétek által a letevő és egyéb érdekelt felek vagyona nyilvánosan veszélyeztetik és koczkáztatik.

Ily eshetőségek megelőzése tekintetéből, de a közönség felvilágositásaul is a temesvári törvényszéknek ezen önkényü, és rendeletellenes eljárását nyilvánosságra hozni, s ezen visszaélés orvoslására az igazságügyminiszter figyelmét felhivni kötelességünknek tartottuk.

Felelet azon kérdésre: valljon a kir. törvényszéki jegyzők szedhetnek-e az általok felvett óvásokért dijakat vagy nem?

A „Jogtudományi Közlöny“ f. évi 20. számában a fenebbi kérdés tétetvén, annak lehetősége, hogy a tszéki jegyzők a váltóóvások felvételeért dijt szedni jogositva legyenek, arra alapittatik, hogy az 1840: XV. t. cz. 1. r. 135. §-án törvény által eddig mi változtatás sem történt; és hogy az óvások felvétele az arra jogositott birák és birósági hivatalnokok hivatali functiójához szorosan nem tartozik.

Szerintem mindkét állitás téves.

Ugyanis, habár az 1869: IV. t. cz. 5. §. szerint a biró „a törvényben meghatározott illetékek- és dijakon kivül“ tartozik csak ingyen igazságot szolgáltatni a feleknek, és az idézett törvény szerint járó óvásfelvételi dijt ezen illetékek és dijak közé tartozónak vitatni lehetne, — az 1869. apr. 8-án a birói ügyvitel tárgyában kibocsátott igazságügyministeri rendelet mégis, mely pedig a ptrs 6. §-ában nyert felhatalmazás erejénél fogva

lett életbe léptetve, és mely az 1871: 31. t. cz. 35. §-ában is törvényesen fenállónak kijelentetett, 161. §-ában azt tartja, hogy helyben teljesitett kiküldetéseknél, semmi dij sem jár, hanem csak esetleg számitható fel a helyi árszabály szerint kocsibér. És ugyanezt tartalmazza az 1874. évi 3341. számu igazságügyministeri rendelet 2. §-a, mely rendelet ismét az 1871: 31. t. cz. 35. §-ánál fogva 1874. évi oktober 15-én kiadott birói ügyviteli szabályok 207. §-ában érvényesen fenállónak kijelentetik.

Az óvások fölvételét pedig, a mennyiben azok többnyire a hivatal helyiségén kivüli cselekményekkel járnak, kivált az azokért járó dij szempontjából, én a kiküldetések közé sorozom: és habár az illető birák vagy birósági hivatalnokok az óvásokat nem esetről esetre nyert birósági megbizás folytán veszik fel, ha már a kiküldetés fogalmához megbizás okvetlenül igényeltetnék, ilyennek tekintem a törvény azon általános rendeletét, mely szerint az óvások felvétele bizonyos birósági személyek hatáskörébe utasittatott.

Az 1840: 15. t. cz. I r. 135. §-án tehát ha nem is törvény, de törvény adta felhatalmazásnál fogva kibocsátott rendelet által változtatás igen is történt már.

A második állitás helyességét, mintha a váltóóvások felvétele az arra jogositott birósági személyek hivatali functiójához épen szorosan nem tartozó szolgálat volna, már határozottan tagadnom kell.

Az 1871: 31. t. cz 20. §-a kijelenti, hogy a váltójegyzőkön kivül a váltóóvásokat a törvényszéki jegyzők, a járásbirák és albirák teljesitik. Ezek tehát jogositvák az óvások felvételére, ez az ő hatáskörükhöz tartozik. De a mely cselekményre a törvény a birát vagy birósági hivatalnokot mint ilyent feljogositja, melyet az ő hatáskörébe utal, annak teljesitésére őt kötelezi is; és azért a váltóovatolás is a birósági személyeknek hivatalukkal járó oly teendője, melyet az 1869: 4. t. cz. 22. §-a szerint vissza nem utasithatnak. Oly cselekmény pedig, melynek elvállalása az illető birósági személy önkényére bizva nincs, melyet teljesiteni köteles, és melyben a hivatalos idő alatt, más teendőinek félretételével jár el, igenis szorosan hivatali functiójához tartozik.

Hogy a járásbirák és a törvényszéki jegyzők — eltekintve az őket esetleg megillető kocsibértől, és ha az óvás a bíróság székhelyén kivül vétetik fel, napidij és vitelbértől — a váltóóvások felvételeért dijt követelni nem jogositvák, világosan kitünik a bélyegtörvényből.

Oly óvásokra ugyanis, melyek váltójegyzők által felvétetnek, az első iv után mindig csak 1 frt, olyanokra ellenben, melyek bíróság által vétetnek fel, ha a váltókövetelés 200 frtot meg nem halad, 2 frt és ha meghaladja a 200 frtot, 3 frtnyi bélyeg jár.

Ezen különböző bélyegtételek ratiója egyedül az lehet: hogy azon esetben, ha a váltóóvást birósági személy veszi fel, az okmányra nagyobb értékü bélyeget azért kell adni, mert az óvás fölvétele körül munkát fejt ki s időt veszit oly személy, ki az állampénztárból huzza fizetését, kinek munkaidejére s munkájára tehát az államnak van igénye. Az 1 frt és másrészt a 2 és 3 frt közötti különbözet a birósági személy munkadijának tekintendő, melyet követelni csak az állam van jogositva, mint a mely a birósági személy összes hivatalos munkáját határozott összeggel dijazza; és annál kevésbbé lehetne igazolni azt, hogy azon fél, kinek az óvást birósági személy által kell felvétetnie, a felvételi dijt nagyobb bélyegben fizesse, s azon kivül az eljáró személyt még külön dijazni köteles legyen.

Egyébiránt a kir. igazságügyministerium „felmerült esetek alkalmával tapasztalván, hogy a váltóóvásokért a váltótörvény I r. 135. §-ában megszabott 2 pengő forintnyi dij felvétele iránt az uj birósági szervezés életbeléptetése óta, az egyes bíróságok eltérő gyakorlatot követnek, e tekintetben a fenálló törvények szellemének megfelelő általános szabály megállapithatása végett“ még 1874. évi april hó 1-én 9398. számu körrendeletben felhivta a kir. bíróságokat, hogy fennállásuk óta az érintett irányban követett eljárásukról s főkép arról, hogy a váltóóvások felvételére hivatott és az állampénztárból fizetett tisztviselők minden egyes váltóóvásért tettleg felveszik-e s hová forditják az érintett dijt, mihamarább jelentést tegyenek.

A kivánt jelentések minden esetre megtétettek, de a kilátásba helyezett „általános szabály“ még mindig várat magára.

Dr. J. K.

A végrehajtási jog egyik hiánya.

Azon esetben, a midőn a néh. örökhagyó szülőnek végrendeleti, vagy törvényes örökösödési uton beigazolható nagykoru örököse van, s midőn a törvény nem rendeli, s nem engedi az örökösödésbe avatkozást hivatalból a hagyatéki bíróságnak, s a hagyatékot ingatlan vagyonok képezik, az örökösnek jóhiszemű hitelezője akadályozva van követelését érvényesiteni az örökös ellen, ha ennek ugy tetszik, hogy örökségét örökösödési eljárás utján maga nevére telekkönyveztetni hitelezője boszantása tekintetéből nem akarja.

Akkor, habár a végrehajtást elrendelik is a bíróságok adós örökös ellen, — telekkönyvi törvényeink értelmében annak alapján nem nyer hitelező a lezárositott ingatlanságra jelzálogjogot; annál kevésbé árverési jogot, minek folytán követelésének kielégitéséhez nem juthat, s az adósnak az örökös tetszésének vagy szeszélyének kell hódolnia.

A legjobb akarattal sem lehet ily esetet másnak, mint fenálló, s javasolt törvényeink nagy hiányának declarálni; mert egy-két akaratos rosz fizető miatt a többinek is nagyon csökken a hitele s ezek a legjobb igyekezetök mellett is, ha üzletök, vagy bármi más foglalkozásuk van, melyek hasznos befektetést igényelnek, az örökösödési eljárásnak nálunk mindenütt tapasztalt lassu haladása miatt igen károsodnak; mert nevükön álló telekkönyvi birtok nem lévén, sokkal drágábban szerzik be a szükséges pénzt, mi az üzlet vagy termelésnek ugy minősége-, mint mennyiségére nagy befolyással lehet, a mi már nemzetgazdászatilag is káros.

Mely törvény-hiányon segiteni azon módot hinném czélszerünek, ha ily esetben jogában állana a hitelezőnek az örökösödési eljárást megindítani, vagy legalább az adós örökös örökjogát, s mennyiségét beigazolva, annak hányadára végrehajtást, s árverést vezettetve, követelését érvényesithetné. *

Bodó Pál,
ügyvéd.

* Czikkiró által panaszolt hiány már rég várja orvoslását és élesen van kiemelve Babos Kálmán semmitőszéki biró urnak a perrendtartás módositását tárgyaló s lapunkban közlött t. javaslat indokolásában. Ott megtalálhatja czikkiró ur a megoldás fenti módját t. i. a hitelezők által kért örökösödési eljárás megindítását. Továbbá figyelmébe ajánljuk czikkiró urnak „Az örökség és hagyomány birtokba vételéről“ szóló lapunk f. é. 14. és 17-ik számához mellékelt t. javaslat 66. és 117-ik §§-ait. Szerk.

Különfélék.

A magyar jogászgyülés nem fog ez évben megtartatni. Az állandó bizottság ebbeli határozatának főleg a választási mozgalmak szolgáltak indokul és azon körülmény, hogy az „uj“ birósági szervezés bonyodalmai nem igen hatnak biztatólag és buzditólag a jogászgyülés megtartására. — Ime a jogászgyülés elnapolása is az idők folyamának egyik intő jele!

—

Uj munka. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházjoga. Irta: dr. Kolosvári Sándor, a kolozsvári egyetem jogtanára. I. f. 192. l. Stein János bizománya.

—

A budapesti ügyvédi kamara választmánya mult heti ülésében 15 ügyvéd igazoltatott, ugy hogy ma már 692 tagot számit a kamara, függőben maradt 2 ügyvédnek felvétele, 2 ügyvéd pótlásra utasittatott; — ügyvédjelölt 28 vétetett fel, e szerint eddig 371 jelölt vétett fel; pótlásra utasittatott 1, visszautasittatott 3, vizsga iránti kérvény 4 terjesztetett fel az ügyvédvizsgáló bizottsághoz. A választmány mint fegyelmi biróság 2 panaszt adott ki panaszlottaknak igazoló nyilatkozatra, 7 panasz visszautasittatott.

—

Egy pályavégzett jogász segédi állást keres ügyvédi vagy közjegyzői irodában, akár a fővárosban, akár a vidéken. — Ajánlatok e lap szerkesztőségéhez intézendők.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 23. sz. Budapest, 1875. jun. 9.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A gyámhatóság szervezéséről. Dalmady Győző, pestmegyei árvaszéki elnök urtól. — Jogirodalom. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

A gyámhatóság szervezéséről.

(Vázlat, az 1875. jan. 18-iki belügyminiszteri értekezlet megbizásából.)

3. Alapelvek.

A gyámság nálunk nem családi, hanem állami intézmény. Régi törvényeink és egész gyámsági jogéletünk az államgyámság elvének kifejezői. Az uj szervezkedés a historiai emlékekkel, a polgári élet szükségleteivel és az általános jogérzelemmel összeütközésbe nem jöhet. Az állami gyámság elvét kell tehát kiindulási pontul elfogadni. Ez azonban nem jelenti az állam közvetlen részvételét, a gyámsági ügyek kezelésében, hanem csak azt, hogy a gyámság az állam közbejöttével támad, bizonyos cselekvényekhez az állam felhatalmazása vagy jóváhagyása szükséges, és az állam a gyámság egész menetét állandó felügyeletével kiséri.

Az államot a gyámhatóságok képviselik. Ezek felállításáról a decentralisatió és az önkormányzat alapján, már volt szó. Egyebekre nézve a következő irányelvek legyenek megemlitve.

A term. és törv. gyámság helyére egyszerüen a szülői gyámság lépjen. Ez különösen az anyákra nézve fontos. A természetes anya ép oly benső viszonyban áll gyermekével, mint a természetes és törvényes. A házasságon kivül született gyermekek, a gyámi képviselet és gondviselés tekintetében nem különbözhetnek a törvényes származásu gyermekektől. Ha a természetes anya kiskoru és maga is gyámság alatt van, az ő gyámsága terjed ki gyermekére is.

A szülői gyámságnak különbözni kell a közönséges gyámságtól. A szülői gyámok irányában engedékenyebb és szabadabb álláspont foglalandó el, mely a természet által s nem szerződésekkel létesitett gyöngéd szülői viszonyokkal megegyez. Régi törvényeink rendelkezései a szülői gyámokról fenntartandók. A vagyont szabadon kezeljék, a jövedelemről ne számoljanak. Azonban a készpénzről, értékpapirokból, kötvényekből és drágaságokból álló vagyon kezelésére nézve ugyanazon szabályok allatt álljanak, melyek a kirendelt gyámokra érvényesek. A haszonélvezet ez esetben is őket illesse. A kezeiknél hagyott vagyont a gyámhatóságnak évenkint kimutatni tartozzanak. A gyámságot az anya akkor is folytassa, ha ujra férjhez megy. Az uj házasság sokszor kényszerüségből történik, hogy legyen keresö. Kemény rendszabály volna a gyámságot az uj házasság egyszerü ténye miatt elvonni. Azonban a vagyon ilyenkor ujra leltároztassék és az anya ugy a kezelésről, valamint a jövedelemről számolni tartozzék. A gyámhatósági felhatalmazásokra s bizonyos jogügyleteknek ezektől függő érvényességére vonatkozó szabályok a szülői gyámokat is kötelezzék.

Minden kiskorunak, kinek szülői vagy végrendeleti gyámja nincs, gyámot kell rendelni. Testvérek egy gyámot kapnak. (A községi közgyám mint ilyen nem képviselheti az árvát.) A gyám és gondnok közti különbséget a kiskoruakra nézve tehát el kell törülni. E különbség a gyakorlatban ugyis régen elmosódott. Gondnokot csak a nagykoruak kapjanak, kik bizonyos okból önrendelkezési képességgel nem birnak. Ilyenek az elmebetegek, kábák, siketnémák, pazarlók, távollevők. Egyes esetekben ügygondnok rendelésnek van helye.

A gyámhatóságok hatáskörét a gyámok és gondnokok felett nem kell természettellenesen és tulságosan kiterjeszteni, a gyám minden lépését a gyámhatóságtól tenni függővé, a gyámot sokféle formasághoz és irkafirkához kötni, s ez által a gyámságot megnehezíteni.

A gyámság elfogadása általános polgári kötelességül jelentessék ki, s az csak fontos okokból legyen visszautasitható. De a gyám maga önálló legyen, minden cselekvényt ő maga végezzen a saját felelősségére. A gyámhatóság inkább a felügyeletre szoritkozzék, felhatalmazásokat adjon, számadásokat kivánjon, mulasztásokat orvosoljon, visszaéléseket megtoroljon. Ezen feladatában az ellengyám és a család támogassa. Ellengyám csak ott rendeltessék, hol a vagyon oly nagy, hogy az évi jövedelem a gyámolt évi szükségleteire ki nem merittetik, hanem jelentékeny felesleg marad. Oly ügyek ellátására, melyek különös szakismeretet kivánnak, segédgyám rendelhető. A családnak a gyámság vitelére megfelelő befolyás engedtessék. E végből a családtagokat külön tanácscsá szervezni nem szükséges, elég kimondani, hogy a legközelebbi rokonok meghallgatandók. A legközelebbi rokonok a nagykoru testvérek, a sógorok, a nagybátyák és nagynénék. Fontosabb ügyekben, a gyámnak gyámhatósági felhatalmazás csak akkor adassék, ha a legközelebbi rokonok kihallgattattak. Ezen esetek a törvényben jeleltessenek meg. Számuk ne legyen sok, mert a gyakori kikérdezés terhessé válhatik. Azon kiskorut, ki 18. évet már meghaladta, szintén meg kell hallgatni. Czélszerü ha a gyámolt már jókor megismerkedik vagyonával és ennek körülményeivel. Hivassék meg tehát a leltározáshoz, ingók elárverezéséhez, számadások megvizsgálásához, és a fontosabb tárgyalásokhoz is. E mellett több önállóságot kell neki engedni, mint a zsenge koruaknak lehet. Ez abból áll, hogy avval a mit maga keres szabadon rendelkezhessék sőt ha 20. évét meghaladta, a tiszta jövedelem is rendelkezése alá adassék.

A kinevezett gyám a kezelésről és jövedelemről számolni tartozzék. A gyám rendszerént minden évben számol, de e kötelesség teljesitése igen sok nehézséggel jár, s az eszközök, melyek által a gyám szám-

adástételre szorittatik, igen hiányosak. A felhivási kereset utja igen hosszu ut. A törvény hatalmazza fel a gyámhatóságokat, hogy számadást csak minden 2 évben kivánjanak, és hogy a késedelmes gyámokra fegyelmi büntetéseket szabhassanak. Minden gyámnak, ki számadástételre kötelezteték, egy kevés rovatból álló, könnyen vezethető számadási vagy naplóminta kézbesittessék. A gyámhatóságok a számadástétel kötelezettsége alól felmentést adhassanak, midőn a számadástételnek nincs tárgya pl. semmi vagyon nincs, vagy van ugyan vagyon, de az mit sem jövedelmez, milyen a lakóház, ingóság; vagy van ugyan jövedelmező vagyon, de az nem a gyám, hanem az árvapénztár kezelése alatt van, milyen a pénztőke; vagy a gyám kezelése alatt is van jövedelmező vagyon, de a jövedelem a gyámolt szükségleteire előreláthatólag mind fölmegy.

A gyámot a gyámság viteleért és a kezelésért a tiszta jövedelemből bizonyos j u t a l o m illese. A számadási felesleg elhelyezésére a gyámnak joga legyen ennek árvapénztári kezelés alá adására, rendszerint ne kényszerittessék, azonban határoztassanak meg a gyümölcsöző elhelyezés törvényes módjai, s a gyám kötelezteséssék a gyámhatóság előtt a vett felhatalmazáshoz képest eljárását igazolni.

A gyámhatóságot megszüntető okok közt fel kell venni a gyámolt h á z a s s á g r a l é p é s é t is. A házasságra lépő kiskoru, ki maga is családapává lesz, nem állhat a más gyámsága alatt, már azon okból sem, mert a nők nagykoruságáról szóló legujabb törvény a nőt férjhezmenetel esetében nagykorunak tekinti.

A gyámhatóságok hatásköre a g o n d n o k s á g o k e l r e n d e l é s é r e is terjesztessék ki. Az atyai hatalomtól való elmozditás és a pazarlás miatti gondnokság alá helyezés azonban csak ideiglenes jelleggel birjon, és csak akkor emelkedjék teljes jogerőre, ha az illető az ügy birósági megvizsgálását bizonyos határidő alatt nem kérte, vagy a bíróság a gyámhatóság eljárását helyeselte. A gyámhatóság, a vagyon biztositására vonatkozó intézkedéseket (leltározás, zárlat) azonnal megtehesse.

Különös pontossággal bir a gyámok, gondnokok és a felettök álló gyámhatóságok f e l e l ő s s é g e. A gyámot és gondnokot a gyámhatóságtól nyert felhatalmazás vagy az attól kieszközlött jóváhagyás a káros következések ellenében a felelősségtől még fel nem mentheti s a felesősség egész sulyát a gyámhatóságra nem hárithatja. Nem kell feledni, hogy az ügylet előleges megvizsgálása, a szükséges adatok összeszerzése, ezeknek lelkiismeretes mérlegelése, első vonalban a gyám teendője. Különbség teendő a szándékosság és a gondatlanság közt is. Szándékos megkárositás esetében a gyám és a gyámhatóság tagjai együtt az egész kárért egyetemlegesen felelősek, gondatlanság esetében a felelősség fokozatos, azaz ha a gondatlanságban a gyám és a gyámhatóság tagjai együtt részesek, a kárt első sorban a gyám téríti meg és csak ezután a gyámhatóság, a gyámhatóságok közt pedig a felsőbb gyámhatóság csak az első után. Ha a gyámrendelésben történt hiba, a kárért azok is felelősek, kik a gyámot javaslatba hozták.

A gyámhatóság felelőssége azon tagok felelősségében áll, kik a káros határozatra szavaztak, s ez ülés jegyzőkönyvében megnevezvék. A felelősségre vonás akár a gyám, akár a gyámhatóság tagjai ellen a nagykoruságtól számitandó 1 év alatt érvényesitendő, különben elenyészik, azon esetet kivéve, ha szándékosság forog fenn. Az első lépés a fölöttes gyámhatóságnál teendő meg, mely az esetet megvizsgálja, s a kiegyenlitést megkisérti. A kártéritési kereset addig meg nem inditható.

Szólni kell itt még az á r v a p é n z e k pénztárszerü kezeléséről. Az árvapénztárok részint törvényhatóságiak, részint községiek. A községi gyámhatóságok életbeléptetésével czélszerü volna ugyan az árvapénztárakat is decentralisálni, de ennek elhatározását legjobb magukra a törvényhatóságokra bizni. A már létező községi árvapénztárakat fenntartandók, a törvényhatóságaiknak decentrálisatiója pedig engedtessék meg, ha a törvényhatóság a községben erre elég anyagi és szellemi biztositékot ismer fel. Akár központilag, akár községileg kezeltessenek az árvapénzek, a készpénzre nézve mindegyik esetben az összesitett kezelési rendszer szabályai legyenek irányadók, és az elkülönitett kezelés csak a letéti természetü vagyonra szóritkozzék, p. a kiskoru nevére szóló, vagy az ő nevére átruházott kötvényre, a kiskorut illető értékpapirokra, arany- és ezüstfélékre, általában oly vagyonra, melyet nagykoruságakor nem készpénzben, hanem természetben kap meg. A bevételezés módja, a készpénz kikölcsönzésének feltételei, a kölcsön kamatlába, a kiskoruak kamatjövedelme, a kölcsöntörlesztés, felmondás, behajtás feltételei, a kiskoruak kamatjövedelmeinek tőkésitése, az utalványozás esetei, az utalványozott összeg kifizetésének határideje, a pénztárkezelő kezelési járandósága, a tartaléktőke képzése, a kezelési könyvek nemei és rovatai a a számadás alkatrészei, beadásának és megvizsgálásának ideje, a pénztári felügyelet módja, a kezelők és felügyelők felelőssége legalább főbb vonásokban mindenesetre állapittassék meg.

Dalmady Győző,
pestmegyei árvaszéki elnök.

(Vége következik.)

JOGIRODALOM.

Római családi jog. Irta dr V é c s e y T a m á s, a budapesti kir. egyetemen a római jognak tanára stb. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1875. 346 oldal.

III.

Az első könyv első czimének második fejezete a házassággal foglalkozik, különösen a házasság fogalmával (22. §.), kellékeivel (23. §.), czéljával (24. §.), történeti fejlődésével (25. §.), a házasság fajaival (26., 28., 32. §.), a manust szerző módokkal (29—31. §§.), a házassági akadályokkal (40—57. §§.) és azután jön ezen „első czim" „második fejezetében" egy „második rész" a „házasság joghatálya" czimfelirattal, de melyben mint látni fogjuk a házasság felbontása és másodszori házasság felől is értekezik szerzőnk. Ezután jön végre az első könyvnek „második czime" a házassági vagyonjogról (74—127. §§.) melyről azonban alább fogunk szólani.

A könyv itt jelölt részeiben tehát, különösen a 22., 23., 24. §§-ban ismét általános, alapfogalmakkal és azoknak történeti fejlődésével (25. §.) lenne dolgunk. És ezen eljárás külső rendjének helyes volta ellen, eltekintve a 23. §-tól nincs is egy előre kifogásunk. Mivel, mint ezt részben már felemlitettem, nagyon sok függ attól, hogy határozottan és világosan ki legyenek emelve azon fundamentalis principiumok, a melyeken valamely intézmény felépitve van; és különösen az iró részletezéseit tekintve bizonynyal semmi sem fontosabb, mint épen az, hogyan construálja azon tételeket, melyekből le-, vagy ha czélja ugy kivánja, a melyekre vissza kell hogy vezesse ama részleteket. Azt mondhatjuk tehát, hogy épen itt vannak azon részek, melyek kiválóan alkalmasak arra, hogy valamely iró észjárásának, felfogásának mintegy legbelsőbb műhelyébe vezessenek, melyekből legbiztosabban következtethetni arra, vajjon tisztában volt-e az iró minden irányban azon térrel, melyre egész munkáját fektetni szándékolta. És ezekből ismét önként következik, hogy a birálatnak is, ha tárgyát nemcsak a maga, hanem ennek szempontjából is kivánja méltányolni, első dolga ezen részekre forditani figyelmét. Kisértsük meg ezen elvek alkalmazását.

Könyvünk 22. §-nak felirata: a házasság fogalma. A jogtörténeti iskolának tudvalevőleg egyik kiváló érdeme és egy-

uttal megkülönböztető jellege a 16-ik századbeli u. n. franczia történeti iskolától, hogy a jogi fogalmak tisztázására, szabatosabb kinyomatu constructiójára és a római jogi intézmények systematicus összefüggésének kimutatására a legnagyobb figyelmet forditja. Mi tartozik valamely fogalomnak lényegéhez, hogyan függ össze az erre alapitott intézmény egészben és egyes alkotrészeiben másokkal, ez az első kérdés, mit magának mindenütt feltesz, és a történet és kritika bonczkése, melylyel kérdését megoldani törekszik. A forrás az exegesist és a commentálást, ha nem is zárja ki, mégis csak másodrendü segédeszköznek tekinti; és ha czélja dogmaticus, a definitió, generalisálás és rendszerezés körül összpontosul minden, hogy ez uton a fenforgó tárgyra érvényes tételek megállapitásukat nyerjék, indokoltassanak és lényeges és mellékes részeikben külön választva belső összefüggésük szerint csoportosittassanak. A tankönyvekben mindez inkább csak végeredményében talál kifejezést; de annál jogosultabb ott, a hol a felvett tárgy „értekezés" vagy ennek csak terjedelmesebb alakjában a „monographiában" tárgyaltatik.

Szerzőnk előtt, a mint némileg a 2. § ban tett nyilazatából kivehetni, az utóbbi czél lebegett, („Mély meggyőződésem, hogy a római családjogot történelmileg és ágazatosan csak ugy lehet sikerrel előadni" stb. 7. old.), ámbár saját szempontunkból tekintve, nem tudjuk eléggé indokolni, hogy miért. De ha már e módszert választá, bizonynyal jogosultnak fog feltünni azon kérdés, keresztül van-e az vive fejtegetéseiben? Hogy e kérdést még csak itt vetjük fel, indokoltnak tartjuk azzal, hogy ismertetésünkben itt van először alkalmunk könyvünk jogi oldalához szólani tüzetesebben is.

A 22. §. élén Modestinusnak a házasságról fentartott ismeretes meghatározása áll, melyet szerző mindjárt magyarra fordit s mintegy bővebben akar indokolni Ulpian nyilatkozatával: quid enim tam humanum est, tam ut fortuitis casibus mulieris maritum vel uxorem viri participem esse? A második kikezdés nagyobb részben puszta ismétlés és csak végpontja akarja Modestinus definitiójának három szavát „consortium omnis vitae", egypár szóval ugy magyarázni, hogy az nem felbonthatatlanságot, hanem a házasság „előre ki nem számitott tartamát" jelenti. A harmadik kikezdés a fogalmat már nem vizsgálja, hanem a házasság hatályát a nőre nézve ismét egypár szóban összefoglalva, igy törekedvén Modestinus meghatározásában a „divini et humani juris communicatio" értelmét adni. A negyedik kikezdés annyit mond, hogy „a házastársak egymást kiegészitő egyesülésében (conjunctio) rejlik a házasság ereje"; az ötödikben ismétli szerző, hogy „a házasság nem ideiglenes csatlakozás"; a következőben, hogy a római jog a házasságot nem tekinté „merőben állati közösülésnek" és végre, hogy „a római nép különbséget tett a matrimonium és nuptiae" között, s hogy mit jelent egyik, mit a másik.

Ez a körülbelül egy oldalnyi szöveg tartalma. (L. 49. és 50. old.) Én azt hiszem, hogy ha az olvasó tekintetbe veszi azt, a mit fenebb emlékébe idéztem, egyet fog velem érteni abban, hogy ezen §. czélját épen nem érte el, azaz szerzőnk fejtegetéséből nem fog magának határozott és világos fogalmat szerezhetni arra nézve, hogyan fogták fel a rómaiak lényegileg a házasságot és „ágazatosan" hogyan állt az náluk a jogfejlődés utolsó stadiumában. Azon, a jogászra nézve pedig fontos kérdésről, vajjon a házasság magában véve magánjogi fogalom-e, és ha talán nem az volna, hogyan kerül az mégis a magánjogi fogalmak közé? szerzőnk fejtegetéséből bizonynyal még csak sejtelme sem leend. Pedig hol lehet e kérdést jogosabban felvetni és tárgyalni, mint egy a családjogról „hazai irodalmunkban szokatlan részletességgel" irni akart monograpiában! A 23. §-ban „a házasság főkelléke" czimfelirat alatt találhatni ugyan némely megjegyzéseket, melyek a házassági viszony fogalmi meghatározására és jogi construálására némi jelentőséggel birhatnának, de ezek is oly összefüggés nélkül való töredékek, és részben, mint kimutatni fogjuk, egymással homlokegyenest ellentmondók, hogy azok a czélra nézve nemcsak támogató tulajdonsággal nem birnak, hanem ellenkezőleg csak zavarnak és szerzőnk felfogását igen előnytelen szinben tüntetik fel. Pedig az emlitett kérdésekre figyelmessé tehette és tájékozhatta volna is már Hassenak derék munkája (Das Güterrecht der Ehegatten nach römischem Recht. 1824. 1—36. l.), sőt akármelyik terjedelmesebb Pandekta-tankönyv is. És mily háládatos lett volna szerzőre és mily hasznos reánk nézve, ha ezen ugyan más népek tudományos irodalmában már bőven kifejtett dolgok az ő monographiájában is méltatásban részesültek volna! Hiszen a római házasságjog részben csakis épen ezen oldaláról felfogva és feltüntetve lehet ránk nézve instructiv; mert az, hogy a rómaiaknál a házasság manus mellett vagy a nélkül köttethetett, egy magában vége bizony nem sokat nyom már. Mily kedvező alkalma lett volna itt szerzőnknek arra, hogy könyvét tanulságossá tegye a nem jogász előtt is, ha kellő világitásban állitja oda a rómaiaknak a kereszténység előtt páratlan felfogását a házasságról, ha képes lett volna az általuk alapul vett erkölcsi elvek magaslatára emelkedni. Mily más szinben tünne fel Modestinusnak szerző által idézett kimondása, ha arról nemcsak annyit mond, hogy „szép fogalmazvány", hanem rámutatott volna a római ethica azon részére melyből a jogász meghatározását maga is merité, és melynek nyilatkozata Ulpiannak idézett helye is. Könyvünknek eddig ismertetett részében találhatni helyeket, a mikből azt következtethetjük, hogy irója olyan culturhistoriai valamit is szándékolt; e tekintetben pedig bátran mondhatjuk, hogy összes római jogforrási készletünkben alig fog fontosabb, a rómaiak társadalmi felfogására több világot vető emléket találni Modestinus helyénél. Mert Modestinus itt csak tolmácsa nemzete közé zületének, melynek gyökere mint annyi másé még azon korban fekszik, midőn a hagyomány és történet egymásból még ki nem bontakozott. És ha a római nemzeti karaktert akarja valaki bonczolni, a házasviszonyról való felfogásuk bizonynyal egyike azoknak, melyekből meg fog győződni mily téves azon ujabb főleg német irók nézete, kik a római jellemtől minden eszményit megtagadva, azt ugy akarják feltüntetni mint magát a megtestesült materiálismust és a római magánjogot mint ennek, az önzésnek mesterileg tökéletesitett eszközét

Különfélék.

Jogtörténelmi társulat alakulásának hirét hozták a napi lapok, részben az alapul szolgáló eszmének igen ferde felfogásával közölve a hirt. Ez ügy egyelőre csak az előkészületek stadiumában van és csak őszkorra terveztetik annak alapitása testületi szervezkedés s igy még többeknek hozzászólása mellett. Jelenleg tehát a társulat czéljának és hivatáskörének megjelöléséről még nem lehet szó, hanem csak eszmecsere tárgyát képezheti az, melyre e lap hasábjait szivesen felajánljuk.

Jogirodalmunk pangása és azon sajátszerü iránya, hogy a jogtörténelmi alapnak majdnem teljes mellőzésével mintegy csupán eszményi harczot vív, messziről összehordott fegyverek segélyével, — inditá az országbirót — ki most nem először bizonyitja, hogy jogügyünk érdekei és szükségletei felismerésében élénk érzékkel s a felkarolásukhoz megkivántató szellemi emelkedettség erélyével is bir — az emlitett jogtörténelmi társulat alakitásának kezdeményezésére.

Lehetetlen, hogy bárki is ezen mozgalomnak üdvös czélját ne méltányolná, kivált ha megfontolja: hogy ez országban, mely legujabb időben is a historiai jog alapján szerezte vissza állami önállóságát, — ez országban a közjogi téren kivül jogtörténelmünk fejleményét homály boritja; melyet egyes lelkes tudósaink buvárlatai csak itt-ott, mint a villám fénysugarai világitván meg, — a bizonytalanság érzete, melylyel a sötétségben tapogatódzunk, valóban kinos! Ismerjük az ókor, más nemzetek jogéletének minden mozzanatát, csak arról, mi a mienk, nem tudjuk, hogyan lett, módosult és enyészett el.

Jogintézményeink egyikéről sem mondhatjuk, hogy történelmi fejleményével tisztában volnánk; pedig az uj alkotás küszöbén állunk! Nem tartom szükségesnek e helyen annak fejtegetésébe bocsátkozni, hogy világszerte mily befolyást gyakorol az u. n. történelmi iskola a mai kor jogfejlődésére. A régibb scolasticusok római jogtanát immár felváltotta a római jognak oktatása „mai érvényében" vagyis kihatásában s befolyásában. Nem magyarázgatják azt többé mint szentirást vagy mint positiv törvényt, hanem kutatják annak szellemét

*

és keresik annak vonatkozásait párhuzamosan az élet fejleményeivel. Áll ez nemcsak az anyagi, hanem az alaki jogra nézve is, és áll ez nemcsak a római, hanem minden nemzet jogforrásai tekintetében.

Nemzetünknek hátramaradása e téren nem a szellemi munkaerő hiányában, hanem abban rejlik: hogy ezen, az adatgyüjtés nehézségeivel tetézett mükörben az egyes ember tevékenysége megtörik. Közel fekszik tehát az e téren müködő szaktudósok testületi egyesitésének, kölcsönös közremüködésének eszméje és ha ennek létesitése sikerülni fog, a miben nem kételkedem, — ugy méltán elismeréssel fogunk tartozni az országbiró ur kezdeményezésének.

E társulat nem fogja alterálni sem a magy. tud. akadémia, sem az országos jogászgyülés, sem a magy. történelmi társulat hivatáskörét, hanem azok mellett fog szellemi müködésünk körében hézagot kitölteni.

A magy. tud. akadémiához s a történelmi társulathoz a jogtörténelmi társulat oly viszonyban állhat, mint az előbbihez a Kisfaludy-Társaság, mely utóbbi nemes hivatáskörének betöltésével nemzetünk nagyra becsülését már kivívta. — Nézetem szerint a jogtörténelmi társulat szervezete is megegyezhetik a Kisfaludy-Társaság szervezetével, mert hivatásának nem extensiv, hanem intensiv munkálkodásban kell állani. Ezért belső tagjainak száma is csak szük körre (talán 20—25 tagra) szoritkozhatik.

Világos e szerint, hogy az országos jogászgyülés hatáskörét sem fogja alterálni, mert emennek czélja nem áll magának a tudománynak müvelésében, hanem már ennek eredményekép hatva ki jogéletünkre, a kitüzött törvényhozási kérdéseknek tudományos meggyőződésen alapuló megoldását kisérli meg. — Végre a magy. történelmi társulat hivatáskörével sem collidál, mert ennek hazafias czélja a minél szélesbkörü érdekeltség ébresztése mellett leginkább költörténelmünk müvelésére irányul.

Kérdésképp azonban legyen szabad eszmecserére felhivnom az érdeklődő közönség figyelmét arra: czélszerü-e, ha a tervezett társulat kizárólag a jogtörténelem müvelésére szoritkozik?

Szerény nézetem szerint sem a tud. akadémia, mely pályakérdések kitüzésén kivül a keretébe csak kelletlenül befogadott, maig is tagjainak nagy többsége által csak megtürt vendégül tekintett jogtudományt igen mostoha ápolásban részesiti; sem az országos jogászgyülés, mely de lege ferenda nyilvánitja a szakközönség véleményét, — nem tenné fölöslegessé hazai jogirodalmunknak birálati megfigyelését. Véleményem szerint ép nálunk, elmaradottságunknál fogva az üdvös czél megközelitése csak ugy érhető el, ha a társulat ez irányban is közvetlen kihatást gyakorolna jogirodalmunk és jogéletünk fejlesztésére.

E nyilt kérdést mint eszmecsere tárgyát ajánlom az érdeklődő szakközönség figyelmébe. *Dárdai.*

A német jogászgyülés. Az állandó bizottmány pünkösdhétfőjén Nürnbergben tartott ülésében az augusztus 26., 27. és 28-kán tartandó német jogászgyülés napi rendjét megállapitotta, — melyszerint az I. és II. osztály a gyámság szervezésének a családi vagyonjog kérdését fogja tárgyalni, s végre a Németországban még azon gyakorlati kérdést, vajjon az atyai hatalom, mint a cselekvési képesség korlátozásának oka, a nagykorusággal megszünik-e vagy sem. A III. osztály elé tüzetett: a tanuzási kötelezettség, illetőleg a tanuzásrai kényszerités kérdése bünügyekben; az állam kárpótlási kötelezettségéről a vizsgálati fogságért felmentés esetében, a subsidiarius — magán vádlásról s végre az u. n. „Antragsdelict"-ek terjelméről. A IV. osztály részére kijelöltetett: az esküdtszék behozatalának kérdése polgári vagyis magánjogi ügyekben; a közigazgatási biráskodás jogi lényegének a kereset alapjának megváltoztathatása iránti kérdések, s végre azon kérdés, vajjon a végrehajtó azon esetben is eszközölheti-e valamely ingatlan elárverezését, midőn a remélhető összeg még az előző jogzálogi tételeket sem födözi.

Kisslinq azon inditványa, hogy Duchesne esete folytán a felbujtásról szóló tan napirendre tüzessék, a théma politikai szinezetének tekintetbe vételénél fogva elvettetett. — Ép ugy mellőztetett a közjognak felvétele a jogászgyülés mükörébe és az alapszabályoknak ez iránybani megváltoztatását czélzó inditvány. Wächter inditványa folytán elhatároztatott: hogy a jogászgyülés azon városnak, melyben ülésez, semminemü költségeket se okozzon, s igy — eltekintve a számára rendelt helyiségektől, — mindent, a mi általa vagy érte történik, megfizessen. Jaques azon inditványa, hogy a legközelebbi jogászgyülés ismét osztrák-területen tartassék, határozattá emeltetett, s erre nézve Salzburg, Linz vagy Grácz szemeltettek ki.

Csemeghy a választó kerületében tartott programmbeszédében főleg a jogpolitika kérdéseit taglalva többi közt igy szólt: „Az országgyülés folyama alatt gyakran hallottuk azon szemrehányásokat, hogy igazságügyi alkotásainkban nem követtünk rendszert, hogy nincs összhangzás a régi és az uj törvények között, s hogy az ujabbaknak is több rendelkezése ellentétben állanak egymással, és több oly rendelkezést, mely ezelőtt megállapittatott, később kénytelenek voltunk megváltoztatni.

Mindannyiszor, valahányszor ily vádat hallok, szomoru érzelmek szállják meg keblemet, különösen azért, mert nem mindenik esetben vagyok képes megczáfolni a vádat; ámbár a legtöbb esetben a tőlünk független előzmények szükségszerü következményének látom azt. Szomoruság fogja el lelkemet, mert a baj legnagyobb része kikerülhető lett volna, ha 1861-ben, midőn az osztrák törvények egyszerre és rögtönözve eltörültettek, a nélkül, hogy azok helyébe más állittatott volna, ha akkor a hazafias hév felgerjedéséből, a legnemesebb, a legtisztább forrásból származó elhatározást visszatartotta volna a helyzet nehézségeinek felismerése.

Ha a gondviselés 1861-ben másképen irányozta volna az országbirói értekezleten részt vett jeles hazánkfiai érzületét és elhatározását, ma kétségtelenül számos ausztriai törvény helyettesitve lenne uj törvények által." — Fentebbi töredelmes bevallás után egy szusz alatt utóbbi állitás kissé merész! Őszinte elismeréssel tartozunk azonban e nagy tehetségü férfiunak azon lelkesedésért, melylyel, mint Horvát Boldizsár is a magy. tud. akadémiában, szent meggyőződés hevével szállott sikra azon veszélyes törekvés ellen, mely népünk egyszerü igényeinek ürügye alatt a „leszerelés" tanát hirdeti: „Ép oly kevéssé támogathatnám az igazságügyi rendszert vagy intézményt, mely a mi viszonyaink szinvonalán fölül áll: mint a leszerelés azon tanát, mely viszonyaink vonalán aluli primitiv, patriarchalis állapotot tüzi ki alkotásaink irányzójául. Nem engedem magamat megfélemlittetni a theoria elleni vak gyülölet buta lármája által; s nem tekintem praxisnak: a tudatlanságot; habár ez — a theoria elleni zaj robajával zörög körültem; de nem is tartom puszta theoriának azt, a mi az előrehaladottabb országokban kezdeményeztetett, s nálunk még nem honosult meg."

A kir. legfőbb itélőszék tanácsainak összeállitása. Életbelépett 1875. évi május hó 31-én. I. polg. III. bün. Tanácselnök: — Birák: Somoskeőy Antal, Ocsvai Ferencz, Dr. Suhajda János, Mihályi Gábor, Bovánkovics József, Beőthy Zsigmond, Hertzeg Sándor, Ferenczy Ferencz, Dózsa Dániel. II. polgári. Tanácselnök: Lukács Ignácz Birák: Balásy Antal, Raisz Szilárd, Szentgyörgyi Imre, Blaskovich Kálmán, Halmosy Endre, Dimits Emil, Kossalkó János. III. polgári. Tanácselnök: Mihajlovics Miklós. Birák: Jamniczky Lipót, Németh János Monaszterly Sándor, Tóth Elek, Szerényi Ferencz, Haris György, Nagy Imre. VI. polg. és váltó. Tanácselnök: Zsoldos Ignácz. Birák: Fogarasi János, Hers ch Ignácz, Cserneczky József, Gál János, Hegedüs Pál, Marschalko Leo, Wettstein Antal. I. bűnügyi. Tanácselnök: Bónis Sámuel. Birák: Vadnay Lajos, Popovics Mark, Osztróvszky József, Zuvics József, Lassel Ágoston, Dr. Suhay Imre, Baló Mihály. V. polg. II. bűn. és urbéri. Tanácselnök: Szabó Sámuel. Birák: Dapsy Vilmos, Puscariu János, Végh Ignácz, Somossy Ignácz, Topler Károly, Fauer János, Gellén József.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Melléklet: Megrendelési felhivás „A jogtudomány a mindennapi életben" czimü munkára.

Tizedik évfolyam. 24. sz. Budapest, 1875. jun. 16.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje? Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — A gyámhatóság szervezéséről. Dalmady Győző, pestmegyei árvaszéki elnök urtól. — A ker. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnirer Gyula, min. tanácsos urtól. — Jogirodalom. Dr. Farkas Lajos, egyet. tanár urtól. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. Ügyvédi rendtartásunk hiányai. Sulyok Mór urtól. — A végrehajtási jog egyik hiánya. Vörös Imre, ügyvéd urtól.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje?

A ki a német jogirodalom ujabb termékeit figyelemmel kiséri, egy sajátszerü eszme-áramlat megindulását veheti észre, mely áramlat nem kevesebbet hord méhében, mint egy egészen uj elméletet honisitni meg a kötelmi jogban.

Ezen elmélet abban kulminál, hogy az egyoldalu igéret is szül bizonyos körülmények közt jogviszonyt, a nélkül, hogy a jogosult fél részéről a beleegyező akarat, az elfogadás, kinyilvánittatott volna.

Kettős szempontból érdemli ezen elmélet meg a jogász érdeklődését: egyrészt, mert megdönti, áttöri a századokon át fenálló egyeduralmát a szerződési theoriának, mely szerint csak két fél akaratának kölcsönös megegyezése hoz létre jogi kötelezettséget, másrészt, mert helyes megoldási kulcsot igérkezik nyujtani számos oly életviszony megfejtésére, melyeket a fejlődő forgalmi élet teremtett, de nem levén az eddigi tanok keretébe beilleszthetők, azok megoldása iránt a legellentétesebb kisérletek és kontroversiák keletkeztek a tudományban.

Ez az uj és sokat igérő elmélet teljes kerekdedségében s szabatos formulázással Siegel bécsi tanár „Das Versprechen als Verpflichtungsgrund im heutigen Recht“ (Berlin, 1873) czimü munkájában van lerakva; igaz, hogy nem ő az első, kinek agyában az életadó szikra megvillant, nem ő adott ezen gondolatnak először kifejezést,[1] mert előtte már Kuntze ezen alapra fektette a birlalóra szóló papirok jogi constructióját, ugyszintén Dernburg is hangsulyozza legujabban megjelent munkájában „System des preussischen Privatrechts“ (198. s k. l.) szükségét, és Siegellel egyidejüleg Brinz — ez a sok tekintetben uttörő elme — hason eredményhez jutott „Der Begriff der Obligation“ czimü értekezésében.[1] De Siegelé elvitathatlanul az érdem, hogy első fejté ki az egyoldalu igéret jelentőségét, ő domboritá azt önálló egészszé és vonta belőle teljes öntudattal a végső következményeket, felmutatván azon egyes viszonyokat, melyeken az elmélet a gyakorlati tüzpróbát kiállotta.

A munka megjelenése óta — felismertetvén a benfoglalt eszmék hordereje — számos megbeszélésben részesült, és mint minden nagy gondolat, hatalmas vélemény-hullámzást idézett elő a tudományos irodalomban, mely azonban már csendesülőben van s a vége hovatovább az lesz, hogy — megbarátkozunk vele.

Azt hiszem, hogy a magyar jogászközönségnek hasznos szolgálatot teszek, ha ezen munka eszme-menetét megismertetem, beleszöve mindazon nyomósb észrevételeket, melyek ezen kérdés körül eddig felmerültek.

A munka két részre oszlik; az első tárgyalja az elméletet, a második azon egyes, mai nap fenforgó jogviszonyokat, melyek ezen elmélet alapján helyes megfejtést lelnek.

A szerződéshez, a mai tudomány egyhangu megállapodása nyomán,[2] két alapkellék szükséges: igéret az egyik, annak elfogadása a másik fél részéről; megfelel ez a nemzetgazdaság fő tényezőinek, a kereset- és kinálatnak, melyek összetalálkozása a forgalmi életben az árt, és ebben a dolog értékét állapitja meg.

Ezen két alaptagolata a szerződésnek, az igéret és elfogadás, a mai napság dívó jogrendszerekben a római és a germán jogban különböző módon és rendben jelenkeznek a szerződés megalakulása körül. A római felfogás ugyanis a szerződés eredeti formájában, a stipulatióban, a hitelezőnek nyujtja a kezdeményt, ő viszi a cselekvő szerepet, ő teszi az ajánlatot, ő köti le magának az adóst, mi a tőle kiinduló határozott kérdésből kétségtelenül kiderül; az adós ellenben csak szenvedőleg viseli magát, merő igenlésben, azaz egyszerü elfo-

[1] Lásd az erre vonatkozó bő idézeteket különböző időben élt jogi — kiválóan észjogi irók munkáiból: Hoffmann Ferencz: Die Entstehungsgründe der obligationen, insbesondere der Vertrag, mit Rücksicht auf Siegel's „das Versprechen als Verpflichtungsgrund.“

[1] Megjelent Grünhut Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht. 1874. I. füzet.

[2] Igy Wenzel: Szerződés alatt általában elfogadott igéretet értünk. II. köt. 200. l. Suhajda: Szerződés vagy kötés két vagy több személy akaratának egyesülése 243. lap. Arndts: Zu einem Schuldvertrage wesentlich ist ein Versprechen von der einen, und Annahme desselben (Acceptation) von der andern Seite. Pandekten 231. §. Hoffmann Pandekták: Szerződés alatt több (legalább két) személy abbeli egyezménye értetik, melynél az egyik fél valamit igér, a másik az igéretet elfogadja. 141. l. Hasonkép Bozóky Pandektái 355. l.

gadásban nyilvánul egész részvétele. A germán jognézet épen az ellenkező uton halad. Ott az adós az, kitől a kezdemény származik, ő adja a jogügyletnek az első lökemet, ő teszi az igéretet, ő köti le magát, mihez a hitelező egyszerü igenlésében hozzájárul.

Tekintve a mai nap általánosan, romanisták és germanisták által egyaránt elfogadott definitióját a szerződésnek, azt látjuk, hogy az a germán jognézeten sarkall, hogy a germán felfogás lön az egyedül uralkodó a tudományban. [1]

A szerződés ezen két tényezőinek az igéret és elfogadásnak a gyakorlati élet nem tulajdonit egyforma jelentőséget. A fő az igéret, az ajánlat az adós részéről, mert abban foglaltatik a készülő jogügylet tartalma, az irja körül a szolgáltatás minemüségét és állapitja meg terjedelmét; az elfogadás már többé kevésbé alárendelt, a mennyiben hozzájárulni valamihez, magáévá tenni valamit, már egy fenállót, mint bizonyost tételez fel, s igy puszta, igen vagy más hallgatag akaratnyilvánitás elégséges arra, hogy tisztában legyünk az akarat tartalma iránt.

Külső elismerést is nyer ezen alárendeltségi viszony a törvényhozásban. A hol ugyanis a törvény formákat szab a jogügylethez, rendesen megelégszik az igéret formaszerü nyilatkozatával, az elfogadásnál az elmaradhat. Igy pl. a polgári trvkönyv 943. §-a az ajándékozási igéret kereshetőségéhez az irásbafoglalást tüzi ki, de épen nem tartja szükségesnek az elfogadás irásbeliségét; hasonlóan áll a dolog a kezesség és a meghatalmazásnál is. Kivételesen szükségessé válhatik az elfogadásra is kiterjeszteni a megszabott formákat, és csak ez esetben mondhatnók a szerződést tulajdonképen formaszerünek, mi okból nem állapodhatunk meg a szerződések eddig divatos kettős osztályozásánál (formás és formátlan), hanem egy harmadik osztálynak is kell helyet nyujtanunk, t. i. a formaszerü igéret formátlan elfogadásának.

Szem előtt tartva, hogy az adott igéretre az elfogadás nem szükségkép következik be tüstént, hogy e kettő közt kisebb nagyobb időbeli divergentia állhat be, mert az igéretet az elfogadás hosszabb rövidebb időközben követheti, szükségessé válik, az adott igéret mibenlétét azon stadiumban vizsgálnunk, melyben az elfogadás még hozzá nem járult.

Amig valaki adott szavát vissza nem vonja, az ajánlatot, melyet tett, vissza nem huzza, azt mondhatni róla, hogy megtartja igéretét, miben még korán sincs az kijelentve, hogy teljesitette is azt.

Az igéret megtartása és teljesitése tehát lényegesen különbözik egymástól, habár a nyelvszokás az elsőt, az igéret megtartását, azonosnak veszi a teljesitéssel, a mennyiben csakugyan arról, ki az adott szót tettel beváltja, szintén azt szoktuk mondani, hogy megtartja szavát, szavatartó ember, minek következménye, hogy ezen megkülönböztetés eddig nem tétetett, holott épen ezen két fogalom éles elválasztása és alkalmazása képezi a kulcsot számos jogi jelentőséget helyesen megoldani.

Ezek nyomán tehát az igéretben két rendü elem és kötelesség rejlik; az első, az adott szót megtartani, vissza nem vonni, a második, az adott szót beváltani, teljesiteni.

[1] Csak a francia code osztja még a római jog álláspontját, mennyiben az 1108. §-a a hitelező akaratát feltételezve, a szerződéshez megköveteli: le consentement de la partie, qui s'oblige, habár interpretátorai ezt fel nem ismerve, a szerződést az igéret elfogadásának mondják. Lásd Zachariä Handbuch des franz. Civilrechts II. 340. lap.

Ez utóbbi t. i. azon kötelesség, az adott szót teljesiteni, beváltani azonos az obligatióval a római jog értelmében, mert ez kényszerü szolgáltatásra kötelez, ez tartozást szül.

Az első kötelezettség pedig: szavát megtartani, megállani szavát, vagy rövidebben a szavatartási kötelezettség (Gebundenheit ans Wort) nem von maga után egyebet, mint azon nemleges kötelezettséget, az adott szót vissza nem vonni, meg nem szegni vagy törni, az adott szótól vissza nem lépni, azon hatálylyal, hogy minden ellenkező cselekmény semmis. Ott fordul ez elő, hol a jog vagy törvény valamely nyilatkozatot, a nyilatkozó intentiójához képest visszavohatlannak jelent ki. [1]

Ezen szavatartási kötelezettség előadhatja magát határozott személylyel szemben, de szintugy megállhat határozott személyre való tekintet nélkül, pl. pályadijak, jutalmak kitüzésénél bizonyos szolgáltatásokért (Auslobung) — holott a teljesitési kötelem, a tartozás bizonytalan személy irányában nem gondolható.

Megeshetik, hogy valaki köteles szavatartó lenni bizonyos ideig, a nélkül, hogy abból valaha teljesitési kötelem keletkeznék, mint pl. az ajánlatoknál távollevők közt, hol a teljesitési kötelem csak az elfogadás alapján jön létre, de addig, mig ajánlatunk megérkezik, s az illető személy az el vagy el nem fogadás iránt nyilatkozik, meg kell állani a szót; igy az árlejtésnél, hol mindaddig, mig többet igérő nem találkozik, szavunkat vissza nem vonhatjuk, habár bizonytalan, szülemlik-e ezen szótartási kötelezettségből teljesitési kötelem is.

Végül megtörténhetik, hogy más az, kinek az igéret tétetik, és más, kinek az adott szót be kell váltanunk, azaz teljesitenünk; pl. a harmadik előnyére kötött jogügylet (contractus in favorem tertii).

Bármily vonatkozásban álljon azonban ezen szavatartási kötelezettség, annyi bizonyos, hogy soha sem létezik az önmagáért, önállóan, hanem mindig csak azon czélból, hogy más kötelmi viszony létrejöttét lehetővé tegye, előkészitse vagy biztositsa. Tehát mindig csak bevezető, kezdeményező jelleget hord ezen szavatartási kötelesség magán, az ideiglenesség mezében jelenik meg, hogy helyet készitsen annak, mit a felek végleg akarnak.

Mindezekből kiderül, hogy a mai életviszonyok közt az egyoldalu igéret is bir kötelező erővel s jelentőséggel, hogy vannak viszonyok, melyek nem szerződések, nem birnak az arra szükséges kellékekkel, de az élet mégis tulajdonit nekik consistentiát. Ezen egyoldalu igéret kötelező volta azonban, közelebbről tekintve, két állitást foglal magában; az egyik az, hogy a puszta igéret, körülményekhez képest, szótartásra kötelez, t. i. hogy szavunkat megálljuk, azt vissza ne vonjuk; a másik az, hogy az igéret bizonyos feltételezések mellett arra is kötelez, hogy azt beváltsuk, a mit igértünk, azt teljesitsük.

Igaz, hogy e két tétel ellenkezik a mai nap uralkodó szerződési dogmával, mely szerint a puszta igéret

[1] Sok tekintetben körel jár ehhez Brinz, der Begriff der obligatio (33. és köv. l.) hol következő gondolat-menet áll: Nicht jede obligatio heisse debitum, aes alienum, und gut deutsch sei nicht jede Verbindlichkeit schon „Schuld." Jede Schuld ist eine Haftung, aber nicht jede Haftung schon eine Schuld. Man muss also die blosse Haftung von der Schuld unterscheiden. Die Verpflichtung commodirte deponirte zu Pfand gegebene Sachen künftig zurückzugeben, wird niemand unter den Passiven in seinem Vermögen aufzählen. Sobald das Müssen (dare facere oportere) ein entschiedenes ist, sprechen wir von Schuld, so lange es noch unentschieden ist, von blosser Haftung. Es gibt Schulden, die natürlicherweise aus den Haftungen hervorwachsen.

nem szül semmi kötelezettséget, az bármikor visszavonható egyoldalulag. Igy a porosz Landrecht I. 5. §.: Blosse Gelübde haben als blos einseitiges Versprechen nach bürgerlichen Gesetzen keine Verbindlichkeit.

A szász polg. törvénykönyv 771. §.: Das einseitige Versprechen einer Leistung unter Lebenden ist unverbindlich.

A kérdés most az, vajjon de lege ferenda indokolható-e az egyoldalu igéret jogerőre emelkedése? minek eldöntése megint azon előzetes kérdés tisztába hozását teszi szükségessé, vajjon nem ellenkezik-e ama tan az egyoldalu igéret kötelező voltáról, a jog logikájával követeli-e azt a gyakorlati élet?

Az első kérdést illetőleg, felelet az, hogy az igéret kötelező ereje a jog logikájával nem áll ellentétben. A mai felfogás ugyanis a szerződés megalkotását az adós kezdeményéből származtatja, az ő igérete ajánlata a főbb mozzanat, melyre az elfogadás támaszkodik, az elfogadás csak mintegy azért járulván hozzá, mert az adós azt maga kivánja. Mivel tehát az elfogadás csak cessorius körülmény, azért, ha az igérettevő ettől eltekint, ha ő akaratát feltétlenül jelenti ki, ha elfogadás nélkül is köteleztetni óhajt, nincs ok, ezen kötelezettség fenálltát tagadásba vennünk. Szépen mondja Unger:[1] Wenn nach heutigem Rechtsbewusstsein im Unterschied von der römischen Anschauung nicht der Gläubiger es ist, der das Rechtsband (juris vinculum) um den Schuldner schlingt, sondern dieser das selbstgeschlungene Band dem Gläubiger in die Hand giebt, wenn also nicht der Gläubiger den Schuldner sich, sondern dieser dem Gläubiger sich bindet, warum sollte er nicht auch für und durch sich allein seinen Willen binden können, warum sollte er das Rechtsband nicht sich selbst um den Hals werfen und sich in der eigenen Schlinge fangen können? Wenn man durch die Uebereinkunft mit einem Andern sich eine Verpflichtung auferlegen kann, warum sollte man dies nicht auch ohne Uebereinkunft können, wenn und da doch auch in jenem Falle der letzte und eigentliche Grund der Gebundenheit in dem eigenen Willen des Verpflichteten liegt.

A másik kérdés, vajjon követeli-e a gyakorlati élet a forgalom az eltérést a szerződési dogmától, megoldását leli azon fent emlitett s bövebben kifejtendő esetekben, melyek a szerződési theoria alapján, a forgalmi élet igényeinek megfelelően nem construálhatók; miből az is következik, hogy a jogélet a forgalom fejlődéséhez képest tágitani kell a szerződések szük tanán oly irányban és mérvben, mint a viszonyok természete azt magával hozza s szükségessé teszi, mert a jogszabályok csak addig életképesek, mig a viszony természetéből származnak ahhoz alkalmazkodnak és simulnak.

Egyébiránt az egyoldalu igéret kötelező volta nem a jelen szüleménye. Már a római jog elismerte, ugy elvétve bár, érvényét. A policitatio Votum mint solius offerentis promissum jogi hatálylyal bir; ide sorozható a dotis dictió is, mint szintén egyoldalu igéret, habár ez iránt jelentékeny kételyek és nézeteltérések uralkodnak. De kétségtelen az egyoldalu igéret érvényre a jurata operarum promissiónál (L. 7. pr. D. de oper. libert. 38. 1.) Ha tehát az esküvel erősitett igéret kötelező volt, az eskü ereje által, miért ne lehetne az, egyszerüen az adott szó szentségénél fogva.

A germán jogforrások megkülönböztetik: Das Versrpechen halten, und leisten. Welch man eim manne icht gelobet, das sol er im stete h a l d e n; wer dem andern icht gelobet, der ist es im schuldig zu g e b e n.[1] Igaz, hogy a „halten és leisten" szavak váltogatva, sokszor azonos értelemben fordulnak elő, hogy e fogalmak elkülönitése nem történt teljes öntudattal, de mégis tanuságot tesz arról, hogy a népjog szerzői a különbséget legalább érezték, miről a Reuerecht győzhet meg bennünket.[2]

Ami hazai jogunkat illeti, ismeretes azon axioma a corpus juris hungarici-ból (Sz.-István II. decr. 45 c.) Promissum cadit in debitum, mely hibából csuszott az illető fejezet élére. Mindennek daczára — Wenczel tanusága szerint[3] doctrinális uton azon magyarázatra adott ez alkalmat, hogy az egyszerü igéret is képez kötelmi alapot. És csakugyan Wenczel ujabb kiadásu munkájában, idézve Siegel és Unger ez irányu dolgozatait, bizonyára azok érvelésének hatása folytán ezen uj elmélet első barátjának mutatja magát nálunk, mondván: az egyszerü igéret is képezheti alapját valódi kötelemnek; holott az első kiadásban még azt vallja, hogy: szoros értelmü kötelmek alapja csupán a két fél megegyező akarata szerint kelettkezet szerződés lehet.

Tekintve tehát, hogy a jog logikája az egyszerü igéret kötő erejével nem ellenkezik, és hogy a forgalom a gyakorlati élet az ily egyoldalu kötöttséget czélszerünek tart és már teremtett is, a törvényhozás ez elméletet kénytelen lesz egészében elfogadni, mi által a kötelmi jog egy fejezettel, a tudomány egy szép vívmánynyal lesz gazdagabb.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

[1] Grünhut Zeitschrift I. köt. 362. lap.

[1] Kis Kaiserrechtsbuch II. 39. c.

[2] Lásd erre Siegel munkáját 4. §., melyre itt nem reflectálunk, mert a kérdés érdemére csak mellékes jelentősége van.

[3] Magánjog II. köt. 201. l.

A gyámhatóság szervezéséről.

(Vázlat, az 1875. jan. 18-iki belügyminiszteri értekezlet megbizásából.)

4. Észrevételek az örökség birtokbavételéről szóló törvényjavaslatra.

A törvényjavaslat alapelvei magukban véve méltánylást érdemelnek, de nálunk koraiak. Anyagi jogszabályai csak egy részét képezik az általános polg. törvénykönyvnek, melynek hijával vagyunk. Szükségünk volna az örökösödési jog anyagi szabályaira is. De ha megnyugszanak is a törvényjavaslat elveiben, és az örökség birtokbavételével ily önálló, kiszakitott kodificatójában, nem lehet szó nélkül hagyni ez elvek tulságos és viszonyaiknak meg nem felelő alkalmazását. Az örökösödési eljárás a birói közbenjárás korlátozásában messzebb megy, mint kivánatos. E szemrehányás a törvényjavaslat azon részeit éri, melyek az o s z t á l y r a és az örökölt ingatlanok á t i r a t á s á r a vonatkoznak. E részben a törvényjavaslatot módositani kell. Ez abban áll, hogy az örökösök az örökösi nyilatkozat megtételére bizonyos határnap kitüzésével a bírósághoz meghivassanak, ha az örökjog nem vitás, nyilatkozatra szóllittassanak fel; vajjon vagyonközösségben kivánnak-e maradni, vagy osztályt kérnek? Ha vagyonközösségben maradnak, az arányok állapittassanak meg, az örökösödési bizonyitvány ily értelemben állittassék ki, és ha a hagyatékban ingatlanok vannak, az örökösödési bizonyitvány alapján azok telekkönyvi átiratása hivatalból eszközöltessék. Ha pedig valaki a felosztást kivánja, ez foganatositassék, az öröködési bizonyitványba ennek eredménye vétessék fel, és a telekkönyvi átiratás a szerint történjék. Szóval az öröködési bizonyitványban mindig benfoglaltassanak: mit örököl mindegyik örökös? közös vagyont-e, meghatározott arányokban? vagy

*

bizonyos meghatározott és elkülönitett részt? Az örökösödési bizonyitványban intéztessék el az osztály kérdése is, és az vitessék keresztül a telekkönyvben. E nélkül a bíróság kétszer fog a hagyatékkal foglalkozni: egyszer az örökösödési nyilatkozatok tárgyalás és az ezekre vonatkozó egyesség megkisértése alkalmával, másodszor pedig az örökösödési bizonyitvány kiállitása után, midőn az örökösök a birói osztályt kérik. Másrészt a tulajdonjogok telekkönyvi nyilvántartása tekintetében hátrább leszünk mint most vagyunk. Ha az örökösödési bizonyitványt az örökösnek külön kérni kell, ha ennek jogerőre emelkedését bevárni kell, ha még azt is igazolnia kell, hogy azok, kik ellenkező örökösödési igénynyel léptek fel az örökösödési pert 45 nap alatt nem inditották meg, ha ezek mellett az örökölt ingatlanok telekkönyvi átiratásaért a telekkönyvi törvényszékhez magának folyamodnia kell, — biztosak lehetünk, hogy az ingatlanok legnagyobb része átiratlan marad. Az ingatlanok nagy része nem is áll az örökhagyó nevén, ez esetben az örökösödési bizonyitvány és a folyamodás sem lesz elég, mert még az örökhagyó tulajdoni jogait is ki kell mutatni. A rendszabály végnélkül káros és talán soha helyre nem hozható következkezései szemmel láthatók. Az osztály előleges megtétele és az ingatlanok hivatalból való telekkönyvi átiratása az eddigi hagyatéki eljárás egyik jótéteménye volt. Azt nem elejteni, de ha nem volna, behozni kellene.

A törvényjavaslat egyéb rendelkezéseire csak annyi legyen megjegyezve, hogy azok igen általánosak, s az eljárás egyformaságát és szabatosságát nem mozditják elő. Nincs meghatározva a gyámhatóság és a bíróság közt az érintkezési viszony a leltár gyámhatósági felvétele alkalmával. Homályos az előleges biztositásra vonatkozó intézkedés. Miből áll a zár alá vétel és lepecsételés? mely tárgyakra terjed ki ez? Mi a teendője a hagyatéki gondnoknak? És sok más. Ha valahol ugy épen az örökösödési eljárásban van szükség világos és részletes szabályokra.

Magától értetik, hogy a gyámhatóságok uj szervezése még mélyebb és többfelé ható módositásokat teend szükségesekké.

Dalmady Győző,
pestmegyei árvaszéki elnök.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

Zárszó.

Az értekezleti tárgyalások ily módon befejeztetvén, midőn az átdolgozott javaslat a nyomdát elhagyta, még Bartal György volt keresk. miniszter annak az országgyü éshez leendő bemutatásáról gondoskodott, közbeesvén pedig az akkori miniszterválság, b. Simonyi Lajos uj kereskedelmi miniszter felismerte a kereskedelmi törvénykönyvnek nagy fontosságát és az előtte fekvő műnek becsét, fáradhatlan buzgalommal tanulmányozta e nagy horderejü kérdést és nagy buzgalommal sürgette annak megoldását.

A kormány által a ház elébe terjesztett javaslatban a horvát- és szlavonországi kormány kivánatára csakis következő csekélyebb változások eszközöltettek: A 2. §. hol a kereskedelmi ügyek elintézésére hivatott t ö r v é n y s z é k e k r ő l tétetik említés b i r ó s á g o k kifejezés használtatott, mert Horvátországban ezen ügyekre nézve egyes bíróságok is illetékesek. Továbbá a 8. és 9. §§-ban 9 czégjegyzéki bejegyzések közzétételére nézve nem a „központi értesitő“, hanem Horvát- Szlavon ország területére az ottani hivatalos lap jelöltetett ki közegül.

A napi sajtó egy részének (Közérdek, Ellenőr és Napló egyes szikkeiben) ezen mű irányában tanusitott indokolatlan rosz akarata daczára az országgyülés mind két háza dicséretes és eddig szokatlan módon siettette annak tárgyalását.

A képviselőház egy külön szakbizottságot választott annak tárgyalására, melynek tagjai voltak: Gorove István elnöklete alatt, Lónyay Menyhért, Szlávy József, Wahrmann Mór, Falk Miksa, Hornyánszky, Máday Sándor, Simonyi Ernő, Helfy Ignácz, Móricz Pál, Schramm, Fest Imre, Harkányi Frigyes és Hódossy Imre az utóbbi mint előadó.

E bizottmány Hódossy Imrének jeles dolgozata alapján haladva néhány ülés alatt a javaslaton keresztül ment és jelesen kiemelte, hogy azon nyilvánosság, melylyel a kormány a kereskedelmi törvényjavaslat készitésénél eljárt, a törvényhozás müködését tetemesen előmozditotta, és hogy a bizottság tárgyalásai csak megerősitették azon meggyőződést, „miszerint a javaslat szakszerüleg helyes mü, mely a tudomány mai állásának, valamint a gyakorlati élet követelményeinek és gondosan szemügyre vett hazai viszonyainknak egyaránt megfelel.“

Kisebb irályi észrevételeken kivül a bizottság csak néhány módositást ajánlott, melyek

I. a részvénytársaságoknál a kisebbségek védelmét czélzó intézkedésekre;

II. a külföldi részvénytársaságok itteni müködésének feltételeire és

III. a vasuti vitelezésnél a vitelezés legrövidebb utjának biztositására vonatkoznak.

I. A javaslat 174. és 175 §§-inak intézkedései a részvénytársaságoknál a kisebbségek védelmét czélozzák.

A bizottság teljes mértékben helyeselte ugyan ezen czélzatot; szükségesnek látta azonban, hogy egyutal óvó intézkedések tétessenek, nehogy a kisebbségek védelme egyes intézetek hitelének szándékos megrontására és tőzsdespeculatióra ürügyül szolgálhasson.

E végből a bizottság inditványozta, hogy a 175. §. azon intézkedése, mely szerint az alaptőke tizedrészét képviselő részvényes vagy részvényesek a társasági üzletkezelés megvizsgálását bizonyos feltételek alatt bármikor követelhetik fentartassék ugyan; az ily vizsgálat elrendelésének feltételei közé azonban az is felvétessék, hogy a vizsgálatot követelő részvényes vagy részvényesek részvényeik letételére köteleztessenek s a letett részvények a vizsgálat befejezéseig a törvényszék által visszatartassanak.

Ezen intézkedés egyrészt arra alkalmas biztositékot nyujtani, hogy vizsgálatot csak valódi részvényesek követelhessenek, kik ebbeli minőségüket részvényeik letételével igazolják, másrészt pedig a részvényeknek a vizsgálat ideje alatt való visszatartása által megakadályoztatja ezen idő alatt az azokkal való börzespeculatiot, mely a többi részvényesek kárával járna.

II. A javaslat 210—217. §§. azon feltételeket alapitják meg, melyek alatt külföldi társulatok müködésüket fiókintézet vagy ügynökség által hazánkra kiterjeszthetik.

E részben a bizottság a javaslat által követelt, a hazai közönség érdekeinek megóvására irányzott feltételeken tul még azt is tartotta követelendőnek, hogy a külföldi társaságnak itteni üzlete folytatására szánt tőkéje hazánkban legyen elhelyezve; továbbá, hogy ezen tőkének mennyisége köztudomásra hozassék és hogy ezen, a hazai közönség biztositására szolgáló tőkének itt maradása az által biztosittassék, hogy a külföldi társaság, mely az ily tőkét az országból részben vagy egészen kivonja, az itteni jegyzékekből azonnal kitöröltessék, sőt a külföldi részvénytársaságnak itteni képviselői, kik az itteni üzlet folytatására szánt tőkét más czélra forditják, vagy az országból kivonatni engedik, fogsággal is büntettessenek.

A javaslatnak a külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedései tárgyában a bizottság a háznak figyelmét hivta fel, hogy mig a javaslat szerint a külföldi részvénytársaságok itteni üzletének megengedhetősége tárgyában a bíróság határoz; addig van rá eset, hogy külállammal kötött szerződésünk értelmében az e részbeni határozat hozatala világosan a miniszteriumra van bizva.

A bizottság ennek folytán a javaslat határozmányait azzal inditványozta megtoldatni, hogy azon esetekben, melyekben az engedély megadása fenálló államszerződések szerint a miniszteriumot illetti, ez szintén a javaslatba hozott törvény értelmében intézkedik.

A bizottság itt ezen II. pont alatt kifejtett módositásainak a javaslat 211., 212., 217. és 219. §§. szövegében adott kifejezést.

III. A vitelezési ügyletre vonatkozó intézkedéseknél a bizottság szükségesnek látta tekintetbe venni azon körülményt, miszerint a vasutak saját pénzügyi érdeküknél fogva azon vannak, hogy a vitelezett áru nem a létező legrövidebb uton, hanem azon irányban viteleztessék, melyben az áru leghosszabb utat tesz az átvevő vasut saját pályáján.

Ezen eljárás a kereskedelmi forgalom érdekeivel ellenkezhetik, mivel ezek az áruknak a legrövidebb, mert rendesen leggyorsabb és legolcsóbb uton való szállitását igénylik; miért is a bizottság a fenálló üzletszabályylyal öszhangzólag a törvénybe is oly intézkedéseket tartott felveendőknek, melyek a vasutakat arra kötelezik, hogy az árukat a feladó által kijelölt uton vitelezzék.

A képviselőházban ezen érdemleges módositások elfogadtatván, egyébre nézve csak irályi módositások tétettek, és nevezetesen Csenyery Antal inditványára a „továbbitó, „továbbitás" szók helyett: „szállitmányozó" és „szállitmányozás" — „vitelezés" és „vitelező" szókhelyett „fuvarozás" és „fuvarozó" tétetett a megfelelő helyeken.

A főrendekháza az ily módon megváltozott javaslatot a jogi és közgazdászati egyesült bizottsághoz utasittatott, és midőn ez is helyeslőleg nyilatkozott fölötte e, törvényt en bloc elfogadta.

A május 16-án kelt legfelsőbb szentesitéssel ellátott törvény végre a május 18-án ki lett hirdetve. Életbeléptetése, melynek határideje a kormány által fog meghatároztatni, valószinüleg 1876. évi január 11-ére fog kitüzetni, a melyidőpontig még a czégjegyzékről, a központi értesitőre és az állam által gyakorolt kereskedelmi vállalatok szabályozására vonatkozó rendeletek kidolgozandók és megállapitandók.

Legyen ezen terjedelmes és nagy szorgalommal kidolgozott mü, ezen első ujabbkori magyar Codex a kereskedelem és hitelre üdvös és hatályos befolyással!

Dr. Schnirer Gyula,
min. tanácsos.

JOGIRODALOM.

Római családi jog. Irta dr Vécsey Tamás, a budapesti kir. egyetemen a római jognak tanára stb. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1875. 346 oldal.

IV.

Csak az emlitett fogalom helyes méltatásából magyarázhatjuk a rómaiak szivós ragaszkodását ősidőktől fogva a nemzeti élet végpontjáig a monogamiahoz; miért nyert náluk a házasság a nemzet szebb korában vallásos szenteltséget, mely még a nemzeti erkölcsök hanyatlott napjaiban is visszhangzik; abból magyarázhatjuk a női méltóság hagyományos cultusát és végre, hogy még csak egyet emlitsünk, azon jelenséget, hogy a római helyes jogi érzék mindig kerülte a házassági viszonynak részletes jogitételek által való minden irányban kimeritő szabályozását és megelégedett annak külső rendezésével. Csak ezen oldaláról felfogva tartjuk mi hasznosnak ránk nézve a római házassági intézmények történeti fejtegetését, különben kutatásunk időpazarlás, a részletek hiu curiositásokká silányulnak. Szépen mondja Christiansen: Es kann kein fester Staat entstehen und bestehen ohne eine sittliche Auffassung der Ehe und der Familie, ohne dass das Wesen der Ehe in seiner Reinheit und Festigkeit herrscht. Das thut es nur, wo es unmittelbar von selbst ohne Rechtsgebot allgemeines Dasein und Geltung hat. Das Rechtsgesetz kann hier vorsichtig angewandt, lange schützen und festhalten, was von selbst da ist, aber zu keiner Zeit eine sittliche Welt schaffen, wo sie ganz fehlt. Für den römischen Staat kann auf eine solche ursprüngliche Auffassung der Ehe nicht blos aus den Resultaten seiner politischen Entwickelung geschlossen werden, sondern auch nach der unmittelbaren Darstellung der Sittengeschichte und Rechtsgeschichte überragt das römische Volk in dieser Beziehung weit alle Völker des Alterthums." És mert ezen irányt Vécsey egészen szem elől téveszté, mondhatjuk, hogy ide vonatkozó fejtegetései egész könyvében a legkevesebbé sikerültek közzé tartoznak s okozzák, hogy az ezzel kapcsolatos részek is nélkülözik mindenütt kellő indokolásukat. Ez az oka különösen azon határozatlanságnak, mely nála a forráshelyek ismeretes nyilatkozatairól a consenust és maritalis affectiot illetőleg fenforog (50—52. old.), melyeket folyton ismétel anélkül, hogy valódi értelmüket visszaadni tudná; a miből ismét szükségkép következik a 23. §. két utolsó kikezdése, melyekben azon sokat hányt vetett kérdés: vajjon a házasságot a rómaiak szerződésnek tekintették és csakugyan annak veendő-e? a következő csodálatos megoldásban részesül: „Noha a házasság kölcsönös beleegyezés által köttetik, még sem tartható az csupán szerződésnek (contractus). Merta szerződésnek tárgya mindig bizonyos forgalmi dolog, vegy érték, ezen sorozatban pedig nem helyezhetjük a házasságot, mint a természet örökintézményét, nem is nézhető a férj és feleség hitelező és adós gyanánt, mintha közöttük biróilag végrehajtható kötelességek forognának fenn. A házasságban főtényező a személyes vonzalom, melyet biróilag kierőszakolni nem lehet. Nincs is a házasságban semmi oly czél, mely teljesittetvén elenyésztetné a házasságot. Ez minden szerződés felett kitünik az által, hogy egyéni, családi és népesedési érdekek csatlakoznak hozzá s a természet jog és erkölcs őrködik felette. A házasságtól meg kell különböztetni a házasulási egyezvényeket. Ezek igazi szerződések. Maga a házasság is szerződés által köttetik." (52. old.) Meg lehet, hogy csak mi tévedünk, de mi ugy hiszszük, hogy ebből ugyan senki ki nem veheti, szerződésnek tekintették-e a rómaiak a házasságot és annak tekinti-e vagy nem szerzőnk. Vagy talán igy akarta szerző olvasóját arról értesitni, hogy a kérdés még ma is controvers s igy választhat ki ki tetszése szerint? Vagy talán nem is ellenmondás az a mit ő mond, hanem az u. n. concretismus egy esete?! Az idézett helyből egy rész igen élénken emlékeztet Glück i. m. 1205. §. 122—124. old. csak hogy azután itt összefüggő hely és indokolás is van az egész szerződés kérdést illetőleg.

Mily kevéssé hű pedig szerzőnk különösen az „ágazatos" methodushoz, szembeötlőleg illustrálja a mondottakon kivül az, hogy a 22. §-ban felemliti ugyan Justinián meghatározását is a házasságról (§. 1. J. 1. 9.), de csak azért, hogy azt bizonyitsa vele, hogy a rómaiak a házasságot nem tekintették „merőben állati közösülésnek". Hogy miért hagyta el Jusztinán Modestinus meghatározásából a „divini et humani iuris communicatio"-t, ugy látszik figyelmére sem méltatta; pedig igen könnyü kimutatni, hogy ez nem véletlenül, hanem nagyon átgondolva történt.

A 24. §-ban a házasság czélját akarja szerző még különösen kiemelni. Ezen §. Roszbach (i. m. 3—4. old.) és Hasse (i. m. 9. §.) után van elég sajátszerüleg combinálva, habár e források itt nincsenek is véletlenül talán idézve. Ha az ember az első részét olvassa, mely tulnyomólag Roszbach után indul, azon hiedelemben lesz, hogy a házasság czélját a rómaiak Vécsey szerint is kizárólag az ismeretes „liberorum querendorum causa"-ban találták. De már a harmadik, hatodik és utolsó kikezdésben ismét határozottan Hasse véleménye az uralkodó, mely a gyermeket általában kivánatosnak tekinti ugyan mind állami mind házasviszonyi szempontból, de nem tekinti fő és egyedüli czélnak. Hasse indokolása, melyet Vécsey csak részben vesz fel, találó s nem is vonakodunk ahhoz hozzájárulni. De már most ismét melyik véleményben van szerző?! Egy különös hibába esik e §-ban ezen kivül szerző. Roszbach igy ir a. m. 4. old. „. . . in Blüthezeit und am Ende der Republik im früheren und im späteren Kaiserthume wird die Erzeugung von Nachkommen als der eigentliche Zweck der legitimen Ehe ausgesprochen." Ezt Vécsey igy forditja le: „Ugy a köztársaság fénykorában mint ennek sülyedésekor, s az imperium idejében ugy emlitik a gyermeknemzést, mint a legitim római házasság valódi czélját". (53. old.). Hogy jön a császári korszak megjelölésénél az imperium szóhoz, megfogni nem tudjuk akkor, ha a köztársaságot is emliti. Mi nem ismerünk részünkről forráshelyet, hol e szó ily értelemben használtatnék. Tesz ugyan a nem szoros jogi nyelvben annyit is: római birodalom, s igy fordul elő p. a fr. 7. §. 3. D. 48., 20.: „. . . ampliari imperium homimun adjectione" etc. és fr. 30. D. 49., 15.: „. . . intra fines imperii nostri etc"; de hogy ez itt nem korszak jelölő technikus értelemben áll, kétséget nem szenved.

Az ismertetett három §. után következik mint szintén általánosabb jellegü a 25-ik, melynek czimfelirata „a házasság történeti fejlődése. Ezen §-t illetőleg utalunk a fennebb mondottakra. Iparkodik ugyan szerző néhány tételben kijelölni azon phrasisokat, melyeken a házassági viszony történetileg jelentkezik, de sikertelenül. A §. utolsó része pedig nem ide, hanem a következőhez tartozik.

A következő 26—32. §§. a „házasság különböző fajaival", a manus-szal, annak szerzési módjaival (coëemtio, confarreatio, usus) és a manus nélküli házassággal, tehát tudvalevőleg, mind oly kérdésekkel foglalkoznak, melyek a régi római jogban épen oly érdekesek mint sokat vitatottak. És épen ezért feladatunknak véljük eleget tenni, ha azokat közelebbről fogjuk vizsgálni. Azon körülmény, hogy ezen intézmény már tisztán a jogtörténet-tudomány tulajdonai és semmi gyakorlati jelentőséggel nem birnak, talán nálunk sem fogja azokat egészen érdektelenekké tenni. Lássuk tehát e részeket.

A 26. §-t azzal kezdi szerzőnk, hogy „a régi időben két faja volt a házasságnak: a szigoru polgári jog szerinti és az

általános népjog szerinti.“ Azután az utóbbbit egészen mellőzve azt mondja mintegy további megkülönböztetésül, hogy az első „vagy a férji hatalom megszerzésével (conventio in manum) vagy a nélkül járt“ s erre mindjárt egy pár szóval megmondja minő hatása volt a nő helyzetére az elsőnek, minő a másodiknak. Ezután ismét névszerint emliti a manus megszerzésének módjait és ezeknek történetére tesz egy pár megjegyzést. Ennyi az egész a mit itt találunk. Vagyis ismét teljesen hiányzik mind annak feltüntetése, aminek ezen tételek talán eredményét képezhetnék. Miben állott a házasságnak ama felvett „faji“ különbsége, és hogyan és mikor jut a római nép azokhoz? ezek a kérdések nagyon sok dolgot adtak és adnak még ma is a jogtörténetnek, de annál kevesebb, illetőleg semmi figyelemre sem sem méltatta szerző. Pedig a ki csak félig meddig is ismeri az e tekintetek benfenforgó nehézségeket, jól tudja, mily kedvező alkalma lett volna e helyen szerzőnknek jogtörténeti ismeretei értékesitésére; de másfelől okvetetlen meg fogja nekünk is engedni, ha igy állván a dolog, ama kérdésekhez tüzetesen nem szólunk, mert ezt csak ugy tehetnők, ha elmondanók mindazt, amit e kérdésekről a mai jogtörténeti tudomány felmutatni képes s azután mikent vélekedünk magunk is azon eredményekről. Ily czélja egy birálatos — ismertetésnek bizonynyal nincs, s az egyedüli szolgálat mit olvasóinknak tehetni megengedettnek lenni vélünk, csak az, ha utalunk Hasse (i. m. 37. és k. old.), Göttling (Gesch. der röm. Staatsverfassung von Entsehung der Stadt bis zu C. Cäsars Tod. 45, 46. §§.), Roszbach (i. m. 3. és k. old.), Becker (Gallus, stb. 2. Th. 8. és k. old.), Lange (röm. Alterthümer, 2. k. 31. §. röviden, de kitünően!) stb. munkáira, melyek közül akármelyik alapos tájékozást nyujthat. — Különösen szembeötlő, s azért el sem hallgathatjuk, mily cynikas rövidséggel bánik el szerző a connubium fogalmával, mintha csak sejtelme sem lenne a specificus római intézmény jelentőségéről, s melynek a római állam fejlődési történetében nem kisebb szerep jutott mint az, hogy: „in Verbindung mit der absorbirenden Tendenz des Staates und den Emancipationsgelüsten der Individuen auf die Umgestaltung der eheherrlichen Gewalt eingewirkt und somit den Anstoss gegeben hat zur Lösnng der Ehe von manus“ (Lange i. m. 90. old.), Vécsey nem lát benne egyebet, minthogy az „annyit tesz, mint uxoris iure ducendae facultas vagyis a kérdésben levő nő és férfi a római jog szerint összekelhetnek, tehát birnak római polgárjoggal és akarnak házasságra lépni egymással és ezen szándékuk nem ütközik a törvénybe“. (!!) (57. old).

A 27. §-ban a manusról különösen is van szó, a minek körülbelül az a czélja lehetett, hogy elé készitse a következő §-oknak megérthetését, melyekben a manus-házasságról és annak alapitási módjairól lesznek dolgok elmondva.

Dr. Farkas Lajos,
egyetemi tanár.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

Részletes indokok.

Az 1. §-hoz.

A törvényjavaslat 1-ső §-ának két első bekezdése oly általános jogelvet foglal magában, melyet indokolni nem szükséges.

Ugyanazon §. 3-ik bekezdése már az általános részben találja indokolását.

A 2-ik §-hoz.

E §. foglalja magában a törvényjavaslat egyik alapelvét, t. i. az örökösöknek törvényelőtti egyenlőségét. Ez a jogvilágban oly általánosan elfogadott elv, hogy annak kimondása feleslegesnek látszik. Ezen alapelv jelentőségét már a jelen indokolás bevezetése kiemelte s azt a törvényben világosan kimondani azért szükséges, mert a gyakorlatban a törvényhatósági árvaszékek nem szoritkoznak csupán az 1870. XLII. t. cz. 8 §-ban körvonalozott hatáskörükre, hanem a perrendtartás 586. §-nak téves magyarázata alapján fölebbviteli birói hatalmat gyakorolnak a hagyatéki biróságok eljárása fölött. Ezen gyakorlat ellen az elméletből meritett okokat fölhozni nem szükséges; elegendő a már fölebb idézett 1870. XLII. t. cz. 8. §-ra és az 1869. IV. t. cz. 1. §-ra hivatkozni.

A 2. §. ezen gyakorlat megszüntetését czélozza.

A 3. §-hoz.

E §. első két bekezdése az általános részben találja indokolását.

A harmadik bekezdés azon jogelven alapszik, mely szerint élő lénynek nincs öröksége, nem létező örökséget pedig nem is lehet elfogadni.

A 4. és 5. §-hoz.

A 4. §. az örökösi nyilatkozat alakszerüségét szabályozza. Miután a törvényjavaslat nem kiván mindenesetben irásbeli vagy szóbeli nyilatkozatot (v. ö. 5. §.) a 4-ik §-ban az irásbeli vagy szóbeli nyilatkozat alakszerüségét szigorubban kellett meghatározni; mert kétséget nem szenvedhet, hogy az örökösök az 5. §. engedelménél fogva többnyire csak azon esetekben fognak irásban vagy szóval nyilatkozni, a melyekben ezt a hagyatéki adósságokra való tekintetből vagy azért, mivel az örökjog vitássá vált, szükségesnek fogják találni. Ily esetekben sulyos jogi következményekkel van az örökösi nyilatkozat egybekötve, mint ez a törvény 10. §-ból kitetszik. Szükséges tehát, hogy a nyilatkozat vadódisága iránt kétség ne támadhasson, azért a nyilatkozatnak legalább is azon alakszerüséggel kell birnia, melyet a törvény a magánokiratokra nézve megkiván.

Ezen indokból nem engedhette meg a javaslat azt sem, hogy az örökség elfogadása iránt mindjárt a haláleset fölvételénél lehessen nyilatkozni. Ehez járul, hogy a halálesetet rendszerint községi előljárók veszik föl, kik a törvényt nem tudják s azért a törvényt többnyire szintén nem tudó örökösöket az örökösi nyilatkozat jogi természetéről fölvilágositani nem képesek s ha a törvény nekik megengedné az örökösi nyilatkozat fölvételét, az örökösi nyilatkozat visszavonhatlanságánál fogva a nyilatkozókra, kik az iránt: valjon föltétlenül vagy föltételesen nyilatkozzanak-e örökösnek, fölvilágositást nem nyerhettek, gyakran joghátrány származik. Szóval, mivel a nyiltan kifejezett örökösi nyilatkozat a legtöbb esetben nem szükséges, nincs ok, a miért a nyilatkozat kijelentésének módját azon fölül is mi a törvényjavaslat 5. §-ban foglaltatik, könnyiteni kellene. Ellenben tekintettel azon fontosságra, a melylyel az örökösi nyilatkozat azon esetekben bir, a melyekben az a törvény rendeletei szerint szükséges, a fölhozott okokból nem tanácsos a kijelentésnek módját kevesebb alakszerüséghez kötni.

A 4. § ban figyelmet érdemel még azon rendelkezés, mely szerint az örökösi nyilatkozatot a 100. §. szerint kitüzött határidő alatt a hagyatéki birósághoz kell beadni vagy ugyan annál előterjeszteni.

E rendelkezés oka abban fekszik, mivel azon esetekben, a melyekben az irásbeli vagy szóbeli nyilatkozat szükséges, kell hogy a nyilatkozat rövid idő alatt a hagyatéki biróság tudomására jusson s ekként a biróság a leltározást még oly időben elrendelhesse, melyben a hagyatéki vagyonok kipuhatolását az idő hosszusága még lehetlenné nem tette vagy legalább fölötte meg nem nehezitette. De azon esetben is, ha az örökjog vitás, a hagyatéki biróságnak tudommással kell birni az ellentétes nyilatkozatokról, az örökségre igényt tartók érdeke pedig megkivánja, hogy jogczimeiket a biróság a legrövidebb idő alatt megvizsgálhassa s a vizsgálat eredményéhez képest intézkedhessék.

Az 5. §. az örökösnek azon cselekményeit is, a melyekből az örökség elfogadására irányult akarat következtethető, örökösi nyilatkozat hatályával birónak nyilvánitja.

Ezen rendelkezés a törvényjavaslat azon két alapelvének folyamánya, a melyik egyike szerint az örökös a vita tárgyát nem képező örökséget önhatalmulag birtokába veheti, a másik szerint pedig a nyiltan kifejezett örökösi nyilatkozat csak a hitelezők érdekében és ezen kivül még azon esetben szükséges, ha az örökjog több ellentétes érdekü igénylő között vita tárgyát képezi.

Az 5. §. második bekezdésében foglalt rendelkezés azért czélszerü, nehogy az ott emlitett cselekvényekből, melyeket a fönforgó körülmények tesznek szükségesekké s melyek részben az örökség elfogadásának vagy el nem fogadásának szükségszerü előzményeit képezik, ez örökség elfogadása legyen következtethető.

A 6. §-hoz.

A 6. §. a főlebb általában kifejtett indokok alapján a föltétlen és föltételes örökösi nyilatkozatot különbözteti meg.

A föltételes örökösi nyilatkozatban azonban csak a leltár jogkövetkezményét lehet föltételül kikötni, mert csak ezen föltétel van az örökösi nyilatkozat azon czéljával összhangzásban,

mely abból áll, hogy az örökös az örökhagyó kötelezettségeit csak az örökség erejéig teljesitse.

A 7. §-hoz.

A törvényjavaslat 4. és 5. §-ai szerint a nyiltan kijelentett örökösi nyilatkozat nem elkerülhetetlenül szükséges. Ha az örökjog nem vitás, az örökösi nyilatkozat elmulasztása jogi következményt nem von maga után s még akkor is, ha az örökjog vitás, az elmulasztásnak csak azon következménye van, hogy az örökösödési eljárás a mulasztó igényeire való tekintet nélkül folyik, de a mulasztó jogát rendes örökösödési keresettel érvényesitheti.

A 7. §. meghatározza azon esetet, a melyben az örökösi nyilatkozat elkerülhetlenül szükséges; szükséges t. i. akkor ha az örökös a leltár jogkedvezményét kivánja igénybe venni.

A 8. §-hoz.

A 8. §. az örökhagyó végrendelkezési szabadságát nem érinti, de hatálytalannak nyilvánitja az örökhagyó azon tilalmát, hogy az örökös feltételes örökös nyilatkozatot ne adhasson, mert az örökhagyónak szabadságában állhat ugyan jogai átszállását föltételekhez kötni: de kötelezettségeit senkire akarata ellen nem szállithatja, azért a föltételes örökösi nyilatkozatot sem tilthatja meg, mert ez annyit tenne, hogy az örökség erején tul is róhatna terheket az örökösre.

A 9. §-hoz.

E §. rendelkezését az önjogu örökösök és a gyámok, gondnokok s más törvényes képviselők közötti jogi különbség eléggé indokolja. Az önjogu korlátlanul rendelkezhetik jogáról, mig a másik nevében cselekvő törvényes képviselők korlátlan rendelkezési joggal nem birhatnak.

A 10. és 11. §-hoz.

Az örökség elfogadását vagy el nem fogadását tárgyazó nyilatkozat következménye azonnal a nyilatkozat tételével áll be s az örökösödéssel kapcsolatos jogviszonyok szabályozására eldöntő befolyással bir, ennélfogva, de még azért is, hogy az örökség birtokbavételénél kapcsolatos jogviszonyok mielőbbi maradandó megoldást nyerjenek, a 10. §-ban meg kell állapitani, hogy a ki egyszer az örökséget elfogadta, az arról le nem mondhat, a ki föltétlen örökösi nyilatkozatot tett, föltételesen többé örökösnek nem nyilatkozhatik; és a ki az örökségről lemondott, e lemondást többé vissza nem vonhatja.

Ugyan ezen szakasz azon további intézkedése, mely szerint az, aki a végrendeleti örökséget el nem fogadja, ugyan azon örökségre vonatkozólag törvényes örökösödési jogát nem érvényesitheti s csupán a köteles részhez netalán való joga marad fön: következetes folyománya azon viszonynak, melyben a törvényes örökösödési jog a végrendeleti örökösödéshez áll s illetőleg azon jogkedvezménynek, melynél fogva a köteles rész intézménye a végrendelkezési jogosultságot korlátozza. Az ellenkező intézkedés azt eredményezhetné, hogy a törvényes örökös az örökhagyó intézkedését meghiusithatná s illetőleg, hogy az örökhagyó a köteles részhez jogositottaknak törvény biztositotta jogát megröviditethetné.

Az örökség birtokbavételével kapcsolatos jogviszonyoknak szükségtelen bonyolitásoktól való mentesitése azt követeli, hogy az örökös az elfogadási vagy lemondási nyilatkozatot ne szorithassa a reáeső örökség vagy örökrésznek egy részére, hanem nyilatkozata az egészre hatályos legyen, mi annál aggálytalanabbul emelhető érvényre, mivel az, a ki az örökség egy részéről más valakinek javára akar lemondani, czélját elérheti az az által is, ha az elfogadott örökségi értéket, mint már sajátját, ruházza át a nélkül, hogy a végrendelkezőnek s illetőleg a törvénynek szándékával magát ellentétbe helyezné. Ha azonban valaki az örökség egy részéhez feltételesen, másik részéhez pedig feltétlenül van örökösnek hiva, ha részben örökösnek, részben utóörökösnek van nevezve, akkor a fölebbi általános szabály alóli kivételt eléggé indokolják az örökösödésre való hivatás eltérő módozatai; a 11. §. ezen intézkedéseket emeli érvényre.

A 12. §-hoz.

A feltételes örökösi nyilatkozat czélja az lévén, hogy a leltározás által a hagyatéki vagyon-állapot nyilvánosságra hozassék s ennek folytán az örökös az örökhagyó kötelezettségeinek teljesitését a hagyaték értékének erejére szorithassa; több ugyanazon érdekü s egyidejüleg nyilatkozó örökös-társra nézve a fölebbi czél eléretik az által is, ha csak az egyik örököstárs vette is a leltár jogkedvezményét igénybe.

Ha tehát az örökhagyó gyermekei maguk között egyetértésben vannak, mi alapfeltétele az örökség önhatalmu birtokbavételének, az egyik örököstárs feltételes nyilatkozata a másik javára is szolgálhat.

Másként áll a dolog, ha az örököstársak nem egyérdekük vagy nem egyidejüleg lépnek az örökség birtokába. Például, ha az örökhagyó végrendeletében gyermekeit a köteles részre szoritja s vagyona felében nejét rendeli örökösnek, a nő és a gyermekek között nincs érdek-közösség, azon esetben nincs ok a gyermekek feltételes nyilatkozatát az özvegyre is kiterjeszteni, ha ez nyilatkozatot nem ad vagy épen feltétlen nyilatkozatot adna.

Megtörténhetik, hogy egyérdekü örököstársak közül némelyek az örökség birtokába lépnek, a nélkül, hogy a kiszabott határidő alatt feltételes nyilatkozatukat a hagyatéki bíróságnak beadnák. Ők a mulasztás miatt az örökhagyó kötelezettségeit, a hagyaték értékére való tekintet nélkül, kötelesek teljesiteni. Az örököstársak közül azonban egyik, ki a többiekkel ugyanazon jogczimen van hivatva az örökösödésre, de bármi oknál fogva az örökség birtokába nem lépett, később, de még a neki kiszabott időn belül feltételesen nyilatkozik örökösnek. Ily esetben nem valószinü, hogy az örökhagyó halála után hosszabb idő mulva készitett leltár a hagyatéki vagyoni állapotot hiven tüntethetné elő. Azért a már korábban feltétlenül nyilatkozott örökösökre a leltár jogkedvezményét sem lehet kiterjeszteni.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ügyvédi rendtartásunk hiányai.

Általános a panasz: hogy uj törvényeink szövegezése nagyon hiányos, illetőleg felületes; és ha őszinték akarunk lenni, ezen panasznak alaposságát és helyességét be kell vallanunk; mert bármely 1865. évtől fogva hozott törvényt vegyünk is, ha annak részleteibe bocsátkozunk s az egyes intézkedéseket a mindennapi életre alkalmazni akarjuk, mindenfelé hiányra akadunk.

Hasonló panaszszal kell illetnünk ügyvédi rendtartásunkat is, — minek bizonyitékául szolgáljanak a következők.

Mindenek előtt hiányos és felületes az ügyvédi lajstromba felveendők definitiója a 2. §-ban; mert e szerint minden magyar honpolgár felveendő ki 1. törvényszerü ügyvédi oklevéllel bir, és 2. az ügyvédi kamara kerületében állandóan lakik, ezen minősités mellett pedig a törvényszéki birákat és helyhatósági tisztviselőket kizárni csakugyan nem lehet; — a mi értelmezésünket bizonyitja: hogy az ügyvédi kamarák szervezésére, a törvényszékek elnökei által kitüzött időben, számos birósági és helyhatósági tisztviselő jelentkezett, s ügyvédi diplomáját be mutatta.

Dr. Plosz Sándor igen tisztelt egyetemi jogtanár ur, ezen lapnak idei 7-ik számában, felsorolt ugyan mindent, a mit az ügyvédi rendtartás sok szakaszai, és ezeknek szellemében következtetni lehet, annak bebizonyitására: hogy az ügyvédi rendtartás 2-ik §-ának, daczára, a birósági tagok és helyhatósági tisztviselők az ügyvédi kamarák tagjai nem lehetnek; mindamellett be kell vallanunk, hogy a tisztelt tanár urnak legkevésbbé sem sikerült bebizonyitani, hogy a birák és helyhatósági tisztviselők az idézett 2. §. által az ügyvédi kamarai tagságból kizárvák; azonban ha ezen bizonyitéka sikerült volna is, — ez a törvény fogalmazásának hiányosságát nem menthetné, mert mi minden uj törvénytől azt várjuk, és ugy hiszszük jogosan: hogy annak rendeletei szabatosak, világosak és kétséget nem engedhetők, nem pedig csak hosszas logikai következtetésekkel megállapithatók legyenek.

Tekintve: hogy a 2. §. 1. p. végén a 4. §-ra történik hivatkozás a 4. §. pedig világosan a Budapesten és Marosvásárhelyen csak ezentul felállitandó vizsgáló bizottságokat ruházza fel ügyvédi oklevelek kiállitására, a 2. §. tulajdonképen csak a jövőben képesitendő ügyvédekről rendelkezik, mit a 109-ik

§-nak ezen szavai támogatnak „mindenki, ki az ügyvédi vizsgát jelen törvény hatályba léptéig már letette, s a többi; — az ügyvédek lajstromába felveendő".

De van a feloszlatott katonai végvidéken számos ugy nevezett Militär-Grenz-Advokat. — katonai határőrvidéki ügyvéd, kik részben a régi császári udvari haditanács, és cs. kir. katonai parancsnokságok, részben a bécsi cs. kir. katonai főtörvényszék által feleknek a katonai bíróságok előtti képviselésére feljogositattak, és részben külföldi (gráczi- bécsi) egyetemeken jogtudorokká avattattak, részben a katonai hatóságok előtt birói vizsgát tettek, de magyar törvényt nem tanultak, és magyar ügyvédi vizsgát nem tettek, mihez az is járul: hogy időközben a végvidéken a katonai bíróságok is megszüntettek; — ezekről az ügyvédi rendtartás nem intézkedik.

Ezen cathegoriába igen tisztes egyének tartoznak, kik igen jövedelmező praxissal birnak; ezek tehát magokat a temesvári ügyvédi kamara választmányánál felvétel végett szintén jelentették, azonban a törvény világos rendelete alapján kérelmükkel elmozdittattak, az ez ellen egyikök által bejelentett felebbezés elfogadtatott, és a főméltóságu Curia 1875. április 26-án 3241. sz. a. határozatával felebbezőt felvétetni rendelte, mert „nevezett a cs. kir. katonai főtörvényszék 1862. május 9-én 3973. sz. a. kelt rendelvénye szerint érvényesen kinevezett és hivatalába lépett ügyvéd, ezen jogosultságát 1873. évi 22. t. cz. 2. §-a által is érvényben tartott, az 1872. junius 9-én kelt királyi letirat 10. §-a, és az 1873. október 8-án 31720. sz. a. kelt igazságügyminisztori rendelet 16. czikke teljes épségben megtartotta".

Miután általánosan el van fogadva az elv: hogy hozott törvények visszaható erővel nem birnak, ha csak az azokban világosan nem foglaltatik, és miután az emlitett végvidéki ügyvédek elutasittatások által jogosan szerzett keresetüktől megfosztatnának, a fmltságu Curiának ezen határozata teljesen méltányos és igazságos, és méltányossági szempontból az előtt meghajlunk, de törvényesség szempontjából az meg nem állhat — mert az 1874. évi 34. t. cz. mind az 1872. évi junius 9. kelt és a végvidék polgárositására vonatkozó legfelsőbb királyi leirat, mind az erre vonatkozó 1872. október 8-án 31,720 sz. a. igazságügyminiszteri rendelet, de az 1873. évi 27. t. cz. után is hozatott, s igy az ügyvédi rendtartás mint későbbi ellen, az elébb kibocsátott királyi leirat, vagy igazságügyminiszteri rendelet és törvény is, érvül jogosan fel nem hozható, — és pedig annál kevésbbé, minthogy az ügyvédi rendtart. s 7. §-ának 2-ik kikezdése szerint az ügyvédek lajstromába való felvételt megtagadó határozat ellen felebbvitelnek csak annyiban van helye, menynyiben a felvétel nem az ügyvédi oklevél hiánya miatt, hanem más okból (3. §.) tagadtatott meg — a fennforgó esetekben pedig a felvétel épen az ügyvédi oklevél hiánya miatt tagadtatott meg, és igy a felebbvitelt elfogadni sem a kamara választmányának, sem a kir. Curiának tulajdonképen jogában nem állott.

Ez alkalommal még felemlitjük, hogy a temesvári ügyv. kamaránál 3 községi jegyző és egy tényleges plébánus, mindannyi régi magyar ügyvéd is felvételért folyamodott, de mindezek a temesvári ügyvédi kamara választmánya által az ügyv. rendt. 10. §-a alapján elmozdittattak; mert jelenlegi foglalkozásuk az ügyvédi hivatással és tekintélylyel össze nem fér, és a kamarai választmánynak ezen határozatai a főméltóságu kir. Curia által 1875. május 3-án 3243. sz. a. 3583. és 3584. sz. a. helybenhagyattak, de azon okból, „mert mind a községjegyzői, mind a lelkészi hivatal közalkalmaztatás, ez pedig az ügyvédség gyakorlásásával összeférhetlen;" mi által szerintünk ki van mondva azon elv is, hogy a helyhatósági tisztviselők sem vehetők fel az ügyvédek lajstromába.

A főméltóságu Curia által ezen határozatokban kimondott azon egyszerü elv, hogy közalkalmaztatás az ügyvédségből mindenkit kizár, és az országbirói értekezlet munkálatának VIII. alatti rendelkezése, hogy csak magyar ügyvédi oklevél, és pedig 1849. év előtt, vagy ezen munkálat életbe lépte után nyert, ad jogot az ügyvédkedésre; minden más módon nyert ügyvédi jogosultság pedig csak ugy érvényes, ha az illetők oklevelüket a kir. tábla által megujittatták és ha a hazai törvényekből kellőleg megvizsgálva nem volnának, ezekből pótló vizsgálatot tesznek, sőt azok, kik ügyvédi vizsgát tettek ugyan, de nem a kir. tábla előtt, és ügyvédi jogosultságot nem nyertek, az ügyvédi oklevél kiadásáért a kir. táblához folyamodni és előtte szükség esetében a hazai törvényekből pótvizsgálatot letenni kötelezetnek, — az ügyvédi rendtartás szerkezetének felületességét még kirivóbbá teszi, mert azok bizonyitják, hogy az ügyvédi rendtartásnak általunk itt tárgyalt hiányain egyszerüen segitve lett volna az által, ha a 2-ik §-ba bevétetik, hogy csak minden közalkalmazásban nem levő ügyvéd veendő fel, — 109. §-ban ellenben az országbirói munkálat VIII. részére hivatkozás történik.

Sulyok Mór.

A végrehajtási jog egyik hiánya.

A gyakorlat terén forgó, s különösen a fiatalabb jogász közönség nagy köszönettel tartozhatik Bodó Pál kartárs urnak azért, hogy addig is, mig az örökösödési eljárásnak a hitelezők általi megindithatására nézve világos törvény hozatnék, — azon kérdést, mely szerint a hitelezők akadályozva vannak az örökösnek jóhiszemü hitelezői az örökösnek javaiból, — ha ez azokat nevére telekkönyveztetni nem akarja — kielégitést keresni; a „Jogt. Közl." 22. számában fölvetni, s ezzel eszmecserére alkalmat szolgáltatni sziveskedett. — Panaszolja t. kartárs ur, hogy törvény e részben, mely az ily visszaélések ellen jogorvoslatot nyujthatna, nincsen, és szükségét látja oly törvény hozatalának, mely hasonló esetekben az orvoslatra módot nyujtana. — Igaza van t. kartárs urnak, hogy világos és határozott törvényünk, olyan, mely vitának tért nem nyujtana — nincsen, s mit sem csodálom, ha sokan az orvoslatnak — mégis törvényben gyökerező — és igy lehető módját meg nem kisértették; én azonban állitani merem, hogy létezik törvény, mely a jogelvet megállapitja s az orvoslatra módot és alkalmat nyujt, sőt a feleket arra utasitja is, csakhogy talán nem oly alakban, mint óhajthatnók, s nem ott, a hol azt keresnünk kellene.

A törvénykezési rendt. 348. §-a kötelezi a feleket arra, hogy a hitelező adósának javait pontosan körülirja, megnevezze; e kötelességből kell folynia azon jognak is, hogy a törvény a czélravezető eszközökhöz a hitelezőnek módot és alkalmat adjon s azt tőle meg ne tagadja. Szerencsére erre módot és alkalmat kifejezetten is nyujt a telekkönyvi rendelet 120. §. *c)* pontja azzal, hogy a hitelezőt feljogositja arra is, hogy követelése biztositásának érdekében adósa tulajdonának bekeblezését is kérelmezhesse. — No már, ha ez igy van, nem tudom képzelni, miként lehetne indokolni oly elutasitó határozatot, mely oly ügyben hozatnék, a melyből a biró arról győződhetett meg, hogy a hitelező csak követelésének biztositása s behajtása érdekében fáradoz, azon czélból, hogy a 348. §. kivánalmának megfelelhessen.

De a természeti jogelv is, qui vult finem, debet velle media, egyenesen kötelességévé teszi a hitelezőnek azt, hogy a szükséges adatokat beszerezze; — a józan felfogásu birónak pedig azt, hogy ha törvény egyáltalában nem léteznék is, (aminthogy jelen esetben csakugyan van) a természeti jog s az igazság elvéből pótolja a hiányt, s módot nyujtson a feleknek — ha ettől eltiltva nincs — lehetővé tenni a jog és igazságnak győzelmét.

Az általam felhozott s a felvett kérdésbe vágó törvények, illetve jogelvek okszerü értelmezése folytán akként vagyok meggyőződve, hogy ha a hitelező fel van jogositva adósa tulajdonjogának bekeblezésére oly czélból, hogy követelését biztosithassa, ily czél igazolása mellett jogositottnak kell őt tartanunk arra is, hogy ezen megengedett czélhoz vezető eszközöket is — u. m. birtokbizonyitvány kiadását vagyis az örökösödési eljárás megindítását is kérelmezhesse, annál inkább, mert máskint a telekkönyvi rendt. 74. §. engedélyének a hitelező csaknem semmi tényleges hasznát sem vehetné, minthogy sem a végrehajtás és becslés a birtokra feljegyezhető, sem pedig az árverés nem foganatositható — szóval az egész törvény haszna csak illusorius lenne.

Nehezebb a sorsa az oly hitelezőnek, a ki adósa nevére oly javakat óhajt tulajdonjogilag bekebeleztetni, melyekhez az még csak per utján juthat.

Vörös Imre,
győri köz- és váltóügyvéd.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 25. sz. Budapest, 1875. jun. 23.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A gyámhatóság szervezése és teendőik. Travnik József, budai kir. törvszéki biró urtól. — Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje? Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — Jogirodalom. Dr. Farkas Lajos, egyet. tanár urtól. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. A közjegyzői helyettesitésről. Vörös Vidor urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlap-kiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

A gyámhatóságok szervezése és teendőik.

A gyámhatóságoknak törvényhozási uton leendő ujabbi szabályozása tárgyában készitendő törvényjavaslat alapelveinek megállapitása végett egybehivott belügyminiszteri értekezlet egyik igen érdemes tagja, Dalmady Győző pestmegyei közp. árvaszéki elnök urnak belügyminiszteriumhoz beadott vázlata e lapokban közöltetvén, s egyszersmind azok, kik az árvaügy szabályozása iránt érdeklődnek, nézeteik nyilvánitására felhivatván; habár a gyámhatóságok decentralisatioja s némely más pontban is Dalmady ur nézeteit teljesen osztom, mindazonáltal mégis több tekintetben, jelesen pedig az uj gyámhatóságok felállitására nézve egészen más álláspontot foglalván el, csakis az ügynek vélek szolgálatot tenni, ha eszmecsereképen, a gyámhatóságok szervezése és teendőik iránti szerény nézetemet, melyet a m. kir. belügyminiszteriumhoz benyujtott véleményemben, valamint még az 1872. évi jogászgyülési tárgyalásoknál is kifejezést adtam, ezen lapban közlöm.

Mindenekelőtt szükségesnek tartom ama kérdéseket formulázni, melyeknek mikénti megoldásától a gyámhatósági intézmény helyes vagy helytelen szabályozása feltételezve van. Ezen kérdések pedig következőkben foglalhatók össze:

1. Vajjon a mostani gyámhatóságok némi módositások mellett fentartandók-e, vagy helyükbe más szerkezettel biró gyámhatóságok állitandók-e fel? s ez utóbbi esetben

2. mily elemekből volnának összeállitandók az ujonnan szervezendő gyámhatóságok, s ennek folytán vajjon lehetne-e a gyámhatóság gyakorlatát a községekre vagy egyes községre bizni?

3. Mily teendők tartoznak a gyámhatóság hatásköréhez egyáltalában?

4. Mily pénzkezelési rendszer volna behozandó? és

5 mely teendők tartoznak e gyámhatóság hatásköréhez az örökösödési eljárásban?

Ezen kérdések jelen értekezésemnek tárgyát képezvén, feladatomnak tartom azokat egyenként fejtegetni, s azoknak megoldását megkisérleni.

Vannak jogviszonyok, melyek bármely országban, bármely világrészben, ugyanazon alapon, t. i. a természeti jog és az örök igazság alapján egyformán rendezhetők, de vannak ismét viszonyok, melyeknek rendezésénél nem szabad szem elől téveszteni a különböző országok helyi viszonyait, a népnek történetileg kifejtett sajátságait, müveltségi fokozatát, élet- s gondolkozásmódját.

Ily szempont alá esik a gyámügy rendezése is; itt nem annyira a jogelvek és jogviszonyok megállapitása, hanem inkább az egyesek, t. i. a gyámoltak érdekeinek előmozditása, s igy inkább czélszerüségi szempontok jönnek tekintet alá, itt tehát nem döntő az, hogy valamely rendszer valamely országban czélszerünek mutatkozik, hanem döntő az: a fenálló viszonyok és körülmények között mily rendszer felelend meg legjobban a kitüzött czélnak.

A gyámügy országos rendezésénél tehát nem szabad nekünk valamely rendszert vaktában elfogadni csak azért, mert az másutt is dívik, hanem oly rendszert kell felállitani, mely a fenálló viszonyokkal összhangzásban lesz és a kitüzött czélnak megfelel; ennek folytán tehát a felállitandó rendszernél egyrészt tekintettel kell lennünk az előrehaladott nyugati nemzeteknek gyámügyeik kezelésére nézve behozott üdvös intézkedéseikre, s azok közül azokat meghonositani, melyek nálunk is meghonosithatók, de másrészt nem szabad figyelmen kivül hagynunk jelenleg fenálló, történetileg kifejtett sajátságos viszonyainkat, népünk müveltségi fokozatát, élet- és gondolkozásmódját, szokásait és hajlamát.

Ha végig tekintünk a mai nyugot-európai gyámrendszereken, azt tapasztaljuk, hogy azok két fő alaprendszerre vezethetők vissza, melyeknek egyikét az állam — a másikát pedig a nép-gyámkodás rendszerének lehetne nevezni, minthogy az egyikben az állam ugyszólván kizárólag gyakorolja a gyámhatóságot közegei által, péld. az osztrák tartományokban, Porosz- és Szászhonban stb., a másikban ismét a gyámhatósági intézkedéseknek sulypontja a nép, t. i. a család kezében fekszik s az állam hatásköréhez csak a főfelügyeleti jog tartozik, péld. Francziaországban s azon államokban, hol a franczia jog a polgári tkönyvnek alapjául szolgált.

Kérdés merül fel tehát: kell-e s czélszerü-e ezen két rendszer valamelyikét elfogadni, s a szerint gyámhatóságainkat szabályozni?

Én részemről ezen két rendszer bármelyikének egész merevségében való elfogadását czélszerünek nem tartom s nem pártolhatom; mivel ha a gyámügy országos rendezésénél a franczia család-tanács rendszerét általában elfogadnók, egyik végletből ugy szólván a másikba esnénk, mert mig eddig az állam, az ő közegei által, a gyámhatóságot majdnem kizárólag gyakorolta, s arra a családnak ugy szólván semmi befolyása nem volt, a franczia család rendszere elfogadása által ismét ama véglet következnék be, hogy a gyámhatóság gyakorlata egyszerre a nép kezébe majdnem kizárólag letétetnék, s az állami gyámhatósági felügyelet majd nem egészen kizáratnék; már pedig — non datur saltus in natura, — valamint egyrészt a kizárólagos állami gyámkodás ellen alaposak ama kifogások: hogy az állami gyámkodás mellett, a gyámoltak szellemi s anyagi érdekei kellőkép nem mozdittatnak elő, minthogy a gyámok ellenörködése kellőleg nem eszközölhető, az állam közegei a gyámoltak javát melegen nem karolják fel, a gyámolt közelebbi viszonyait nem ismerik, s igy a személye és vagyona iránti gondoskodás hiányos; ugy másrészt szinte nem alap nélküliek, az állam kiszoritásával a nép tömegeire bizott gyámkodás ellen felhozott ama ellenvetések: hogy ily rendszer mellett az egész gyámügy zilált alapon fekszik, s a gyámoltak érdeke egyáltalában megóva és biztositva nincsen, minthogy az állam kiszoritása melletti népgyámkodásnál a gyámügyek feletti felügyelet, azoknak pontos vezetése, nyilvántartása, ellenörködése s összhangzatos elintézése kellőkép nem történhetik, s a gyámoltak sorsa sokszor olyanok kezébe fekszik, kik nem annyira a gyámolt, hanem saját önérdeküket tartják szem előtt, sőt sok esetben a gyámolt irányában idegenkedéssel, sőt gyülölettel is viseltetnek, mivel ama közmondás szerint „rara fratrum concordia", a család tagjainál egymás irányában, különösen az örökösödéseknél, mely uton a gyámoltak leginkább szoktak a vagyonhoz jutni, — az önérdek nagy szerepet játszik, és számos esetekben a családi jó egyetértést megmételyezvén, évekig tartó ellenségeskedést szül a család tagjai közt, s utoljára gyülöletté fajul, és ez leginkább azon család tagjainál szokott történi, kik legelső sorban volnának hivatva a családtanácsban helyt foglalni.

Ha ezen ellenvetések minden családra vagy egyesekre nem alkalmazhatók, de igen is alkalmazhatók, legalább is az önérdek tekintetében, — mely ugy szólván az emberi természetben fekszik, — a nép tömegeire; ezt kiki tapasztalhatta, a ki a nép között hosszabb ideig lakott, s hivatalánál fogva oly helyzetben volt, a nép gondolkozás-módját és hajlamait közelebbről megismerhetni. De gyámügyünk országos rendezésénél azt sem szabad szem elöl tévesztenünk, hogy népünknek ama történetileg kifejtett sajátsága van, melynél fogva ügyeinek vezetését a közhatóságoktól várja, azok elintézése végett oda fordul, és csakis a hatósági rendeleteknek szokott hódolni.

Ha tehát a gyámügy országos rendezésénél biztosan akarunk haladni, mindezeket kell tekintetbe venni, s oly rendszert alkotni, mely egy részt a kizárólagos állami gyámkodást megszüntetvén, a gyámügyek kezelésére nézve a családnak is beható befolyást enged, másrészt azonban a gyámügyek vezetését és azokra való felügyeletet az államnak fentartja. Továbbá az uj rendszer alkotásánál mindazon akadályokat el kell távolitani, melyek jelenleg a gyámügy jó kezelésének utjában állanak és mindazon intézkedéseket befoglalni, melyek a gyámügy előmozditására üdvös hatással lehetnek.

Mindezeket pedig elérhetőknek tartom ugy, ha a jelenlegi gyámhatóságok decentralizáltatnak, vagy a mostani gyámhatósági területek, kisebb gyámhatósági területekre felosztatnak; mivel a mostani gyámhatóságok, t. i. a megyei árvaszékek hatásköre az összes megyei gyámoltakra kiterjedvén, teljes lehetetlen, hogy a mostani gyámhatóságok a megye területén elszórtan lakozó gyámoltakat, azoknak közelebbi körülményeit és a helyi viszonyokat közelebbről ismerjék, a gyámok eljárását kellőkép ellenőrizzék és a hagyatéki és gyámi ügyeket oly alapossággal s gyorsasággal intézzék el, a milyent azoknak természete megkiván.

(Folyt. köv.)

Travnik József,
budai kir. törvszéki biró.

Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje?

(Folytatás.)

Az eddigiekben azt törekedtünk kimutatni, hogy a jog logikájával nincs ellentétben az egyoldalu igéretet kötelező erővel felruházni; itt egyes eseteket sorolunk fel, melyek azt fogják igazolni, hogy a gyakorlati élet már — mintegy megelőzve és mellőzve az elméletet — alkalmazkodik az egyoldalu igérethez, mint kötelezőhöz, s igy szükség van arra, hogy a törvény utján is szabályozást nyerjen.

A felsorolandó eseteket — könnyebb áttekintés végett — két csoportba vagy kathegoriába osztjuk; az első csoport azon eseteket foglalja magában, melyeknél az egyoldalu igéret pusztán csak szavatartási kötelezettséget szül, minők: az ajánlatok távollevők között, a sántikáló ügylet az árverezés és árlejtés, és a dijkitüzés (Auslobung). A másik csoportba meg azok tartoznak, melyekben az egyoldalu igéret már teljesitésre, tehát az igéretnek szolgáltatására is köteles, minők: a harmadik javára kötött ügyletek, a váltóelfogadás és a birlalóra szóló papirok.

I. csoport. 1. Az ajánlat távollevők között. (Offerte).

A római jog- és felfogására fektetett elmélet egyhangulag vallja mai nap még azon elvet, hogy a távollevők közti ügyleteknél a szerződés csak az igéret illetőleg az ajánlat elfogadása által jön létre, minélfogva az ajánlat azon ideig, mig az elfogadás hozzá nem járul, az ajánlattevőre semmi jogi kötelezettséget nem szül s igy az elfogadásig bármikor visszavonható. A nézetek csak arra nézve térnek el: mely időpontban tekintessék az elfogadás és igy a szerződés megtörténtnek, létrejöttnek? abban-e, mikor az elfogadás az ajánlattevőhöz megérkezett és igy a consensus in idem placitus megvan, vagy már attól az időtől, melyben az elfogadó nyilatkozatát papirra, vagy póstára tette, vagy futárra bizta, mi megint szülhet időbeli különbséget az ügylet perfectiójára nézve. [1]

Itt csak a kérdés lényegére történik reflexio, t. i. hogy az ajánlat az elfogadásig bármikor visszavonható.

Igy intézkedik még az ujabbkori szász törvénykönyv, melynek kiváló érdeme, hogy intézkedéseiben az akkori elmélet tükröződik le. 816. §. Anerbietungen zu einem Vertrage können zu jeder Zeit wiederrufen werden, so lange nicht deren Annahme von der andern Seite erklärt worden ist.

[1] Ezen különböző álláspontok férfiait, a nézetek cáfolását lásd Köppen: Der obligatorische Vertrag unter Abwesenden, Ihering Dogmatische Jahrbücherjének 11. kötetében 1871.

Evvel ellentétben áll a porosz Landrecht és az osztrák plg. törvénykönyv.

A Landrecht I. tit. 5. §. 90. igy szól: Die Annahme eires Versprechens muss, wenn sie gegen den Versprechenden verbündliche Kraft haben soll, zur gehörigen Zeit geschehen. — 103. §. Sobald aber die verstehend §. 90. sqq. bestimmten Fristen zur Erklärung fruchtlos verlaufen sind, kann der Antragende zurücktreten. [1]

Az osztrák jog 862. §. Wenn zur Annahme des Versprechens kein Zeitraum bedungen worden ist, so muss ein mündliches Versprechen ohne Verzug angenommen werden. Bei dem schriftlichen kommt es darauf an, ob beide Theile sich an demselben Orte befinden, oder nicht. Im ersten Falle muss die Annahme in vierundzwanzig Stunden, im zweiten aber innerhalb jenes Zeitraumes, welcher zur zweimaligen Beantwortung nöthig ist, erfolgen, und dem versprechenden Theile bekannt gemacht werden, widrigenfalls ist das Versprechen erloschen. Vor Ablauf des festgesetzten Zeitraumes kann das Versprechen nicht zurükgenommen werden.

Ujabban a német és a magyar keresk. törvénykönyvek csatlakoztak ezen nézethez; a német 319. §. Bei einem unter Abwesenden gestellten Antrage bleibt der Antragende bis zu dem Zeitpunkte gebunden in welchem er bei ordnungsmässiger rechtzeitiger Absendung den Eingang der letztern erwarten darf.

A magyar keresk. törvénykönyv 315. §. Távollevők közt, ha az ajánlat elfogadására bizonyos idő ki nem köttetett, az ajánlattevő annyi ideig marad kötelezve, mennyi rendes körülmények közt válaszadásra szükséges.

Tekintve, hogy a porosz és osztrák jog, valamint a német kereskedelmi törvénykönyv az ajánlatot kötelezőnek, visszavonhatlannak jelentette ki, az elmélet ellenére is, a német tudomány a legkülönfélébb kisérleteket tette, hogy az ajánlatot a szerződési elmélet keretébe befoglalhassa, hogy abból szerződést csinálhasson, és igy az anomaliát kiirtsa a törvényből.

Regelsberger [2] az ajánlat kötelező voltát az ajánlattevő akaratában találja, amennyiben szerinte az ajánlattal egyigejüleg egy hallgatagos mellék-ajánlat is tétetik, mely a főajánlatnak az elfogadási nyilatkozat idejéig való fenálltát, visszavonhatlanságát (Beschafungsanerbieten) foglalja magában. És mert ezen mellékhallgatagos ajánlat csak az elfogadó javát, hasznát czélozza, ő reá ebből semminemü kötelezettség nem származik, azért részéről kifejezett elfogadás ezen mellék-ajánlatra nézve nem szükséges, az elfogadás is ugy mint az ajánlat hallgatag történik és igy az ajánlat időközi visszavonhatlansága a két fél beleegyésén azaz szerződésen alapszik.

Ihering [3] más uton törekszik a szerződést megállapitani. Idézett értekezésének lényege az, hogy a jognak activ és passiv hatásai vannak. A passiv hatások azok, melyeket valamely képződésben levő viszony előre már szül azon czélból, hogy annak létrejöttét, megvalósulhatását elősegitsék és biztositsák. Igy az ajánlatnál is. Az ajánlattevő előző kötöttsége, mig a szerződés az elfogadás által perfectióra emelkedik, azon passiv, másodrendü hatása a keletkező jogviszonynak, mely már az ajánlattétellel kezd müködni, mi a visszavonhatlanságban, mint merő szenvedőlegességben nyilvánul, hogy a kilátásba helyezett activ hatások elérhetők legyenek, a jogviszony létrejövetelének támaszul, biztositékul szolgáljanak. Egészen a nasciturussal helyezi az ajánlatot egy vonalba.

Köppen [1] meg azt mondja, hogy a pandektajogon sarkalló szerződési elmélet alapján nem lehet a távollevők közt történt ajánlat kötelező voltát, viszszavonhatlanságát levezetni, ugy, hogy az a mai élet igényeinek és a tudomány követelményének eleget tenne. És ez onnan van, mert az ajánlat és elfogadás egyenkint csak alkatrészeit képezi egy leendő jogügyletnek, magában véve, a másik nélkül egyik sem eredményez jogi hatást, mi csak akkor áll be, ha mindkettő együttesen a felek öntudatára jut és igy az akaratnak összhangzatát, azaz szerződést eredményez.

Mivel tehát az eddigi elmélet nem kielégitő, a kötelmi viszonyt uj alapra kell fektetni. Szerinte a kötelmi szerződés tartalmát az igéret, illetve az ajánlat képezi valaminek szolgáltatása iránt; ezen igéret magában foglalja az akaratot valamit teljesiteni; ez okból az egyoldalu igéretben anticipált elfogadás van, azon esetre, ha a megajánlott (oblatus) az igéretet magáévá teszi. Az ajánlattevő tehát, mint creditor conditionalis, kötve van igéretéhez, de csak feltételesen, ha az elfogadtatik. Az elfogadás megtörténtével az ügylet feltétlenné lesz, és eme feltétel visszahat ex tunc, mint minden feltétel. (334. s k. l.)

Mindezen mesterkélt, sőt erőltetett megoldási módnál egyszerübb, természetesebb az, mi a szavatartási kötelességben van kifejtve. Az ajánlattevő adott szavát bizonyos (törvényes) időn át tartozik megállani, egyoldalu igérete köti őt, vissza nem lépni, szavát nem másitani. Az ajánlattevő ezen egyoldalu kötöttségében igen élénken szembe tünik, mily hatalmat és jelentőséget tulajdonit a germán felfogás az adott szónak. A szó ugy jelenik itt meg, mint egy testi és elvált része az akaratnak, mint egy tárgy, melyet dolog gyanánt adunk és veszünk. A jog meg elismeri ezen szavatartási kötelmet, utilitatis causa, hogy a távollevők közt a forgalom lehetővé tétessék és egyszersmind elősegittessék. Mert hogy a megajánlott (Adressat, oblat) elhatározhassa magát, szüksége van biztos alapra, kiinduló pontra. Ha nem tudná, vajjon az ajánlat fenáll-e még, nincs-e már visszavonva, igen meg volna nehezitve az elfogadás iránt határoznia. Sőt még az elfogadás után sem szabad neki az ajánlat fenálltának bizonyossága iránt kétséget táplálni, mert a forgalmi életben egy megkötött jogügylet számos intézkedés megtételét követeli; az elfogadó talán maga részéről szintén ajánlatokat fog másoknak tenni, mik mind elmaradnának, vagy nem oly erélylyel foganatosittatnának, ha nem lehetne arra számitani, hogy a törvényes időközben az ajánlattevő köteles szavát megtartani. Mindezen okok, igaz, kiválóan a kereskedelmi világra illenek ugyan, hol örökös fluctusa van az adásvevésnek, de fontos tényező az a közönséges polgári életben is. Azon támasztott ellenvetés, hogy az ajánlattevő időközben a beállott változások folytán megváltoztathatta szándékát, megbánhatta az ajánlatot, mi végből rá nézve kivánatos, hogy ajánlatától elállhasson — nem vehető komolyan tekintetbe, mert hisz ez alapon minden megkötött szerződést meg lehetne támadni, mert a viszonyok változása ott is szülhetett megbánást.

[1] Dernburg kiemelve ezt az ellentétet a tudomány és a törvénykönyv közt, igy szól: Bei Abfassung des Landrechtes äusserte sich der gesunde Sinn der Verfasser gegen diese mit den Anforderungen des Lebens unvereinbare Schultheorie. Lehrbuch 199. l. 2. j.

[2] Lásd Civilistische Erörterungen I. r. 1868. 48—85. l.

[3] Lásd Passive Wirkungen der Rechte „a Dogmatische Jahrbücher" X. kötetében is.

[1] Lásd fenidézett „Der obligatorische Vertrag unter Abwesenden" czimü munkáját; megjelent külön lenyomatban is.

*

Az egyoldalu igéret tehát a porosz és osztrák polgári jog, valamint a német és a magyar kereskedelmi jog alapján a törvényben kijelölt időn át szótartásra kötelez.

De a törvénynek az időre vonatkozó rendelkezése csak dispositio szabály. A felek határozott kikötésük alapján ettől eltérve, hosszabb vagy rövidebb határidőt is tüzhetnek ki, melyen át obligo-ban kivánnak maradni; sőt az ajánlattevő a szótartást is kizárhatja, ha kiteszi ezen szót „obligo nélkül", mi által ajánlata egyszerü kérdezés, tudakozódás természetét ölti magára.

A hosszabb határidő kitüzésének — mely alatt ajánlattevő magát szavatartásra kötelezi — indoka az lesz, hogy a megajánlottnak elég ideje maradjon, az ügyletet jól meggondolni, talán az alatt maga is tesz az áruk további eladása végett rövid időre szóló ajánlatokat, melyekre megérkezvén a válasz a meggondolási idő alatt, könnyüvé tétetik neki az elhatározás, és a koczkázat nagy mennyiségek tekintetében reá nézve csökkenni fog.

Igy intézkedik a porosz Landrecht I. 5. §. 91. Hat der Antragende einen gewissen Zeitraum zur Erklärung über den Antrag bestimmt, so ist der Andere bis zum völligen Ablauf dieses Zeitraumes zur Annahme berechtigt.

Sőt még a szász törvénykönyv is eltér fentebbi szigorától; a 816. §. igy szól: Hat derjenige, welcher das Anerbieten gemacht hat, dem Andern eine Bedenkzeit gegeben, so kann er vor deren Ablauf nicht wiederrufen.

Az osztrák polgári és a német kereskedelmi törvénykönyvben ugyan nincs ilyes kijelentés, de nem szenved kétséget, hogy a felek ott is tehetnek a törvény dispositióitól eltérő időbeli megállapitásokat.

A magyar kereskedelmi törvénykönyv a német anyajog ezen hézagát pótolta a 314. §. első kikezdésében: Ha valamely kereskedelmi ügylet megkötésére ajánlat tétetik és ennek elfogadására bizonyos idő kötetik ki, akár vannak a felek jelen, akár nem, az ajánlattevő a kitüzött idő eltelte előtt vissza nem léphet.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

(Folyt. köv.)

JOGIRODALOM.

Római családi jog. Irta dr Vécsey Tamás, a budapesti kir. egyetemen a római jognak tanára stb. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1875. 346 oldal.

V.

Eddig sem voltam barátja a sok külön czimfeliratos §. csinálásnak, mivel az a folytonos határkő és sorompó nemcsak az olvasó szabad gondolatmenetére kellemetlen, hanem az iróra nézve egy valóságos akadályverseny bajait idézi elé, mely azután a legtöbb esetben a korláton innen vagy ha tul, akkor az árokban maradással szokott végződni. Vécsey könyve ebbeli ellenszenvemet még inkább nevelé akár a magam, akár az ő sorsát tekintsem. De hogy a manusnak külön §-t szánt, ezt szivesen veszem, ezen intézmény csakugyan megérdemelvén, hogy az ember vele egy kissé elkülönitve is foglalkozzék; mert ha annak akár eredeti jelentőségét, akár időfolytán sorsát tekintjük, szinte azt mondhatjuk, hogy oly fontos fogalom az és oly nehézségekkel jár annak kellő felfogása, mint p. a germán Gewerénél az eset. Már a római hagyomány a legősibb intézmények közzé sorozza a manust, annak létesitését egyenesen Romulusra vivén vissza, ami a mi nyelvünken annyi, mint hogy az oly régi mint maga a római nép. A minek következtében több tekintélyes német iró egyenesen a manust tartja a római magánjogi intézmények eredeti typuszának, vagy mintegy csirájuknak a melyután vagy a melyből ugy a dolgok mint a személyek feletti hatalmi viszonyok fejlődtek. A manus: a szabad kéz, azaz a kizárólagos korlátlan uralom. Ha valakinél egy dolog in manu van, ez azt teszi, hogy az valamint keze, egyedül és kizárólga az övé, az ő tulajdona, vagyona: a manus a közvetlen jog. Ha testi kezéből kikerült, ezért még nem szünt meg jogi hatalmában maradni, mely okból ahol azt találja meg van neki engedve a kéz jogi hatalmának érvényesitése, a manum adserere. És ugyanezen szempontot találjuk a családtagok személyi viszonyainál is. Róma története is a patriarchalis életközösséggel kezdődik, s hozzszu idő folyik le, mig a családi-állam kizárólagos jellege elmosodik. Az ősi családi-állam jogfelfogása pedig a dolog és személy felettvaló uralom között különbséget mégnem is tett, a kettő még a mindent felölelő egységben rejlik, melyet csak a későbbi reflexió szüntet meg. A házfeje, a családapa (paterfamilias) a családnak korlátlan ura (herus), a kinél ki és befelé minden hatalom egyesitve van, kivel szemben minden családtag, lett légyen az feleség, gyermek, unoka vagy rabszolga teljesen akarat, azaz jog nélkül való; ugy hogy bátran azt mondhatjuk, hogy oz időben a családjogra nézve teljesen kimeritő megjelölés, hogy az nem egyéb, mint: a családfőjog a család tagjai felett. Mivel ennélfogva minden jog a családfő kezében volt (famalia in patris manu erat), a manus ezen vonatkozásában nem egyéb, mint azon jogegység symbolicus jelzője vagy maga a jog („manus das Symbol und Werkzeug der Macht, die Herrschaft selbe."). A manus mellett ősi időktől fogva ott van ugyan a potestas kifejezés is; de kétségtelen, hogy manus és potestas ugyanazon kifejezése egy fogalomnak, mit bizonyit különösen azon körülmény, hogy a kettő még későbbi iróknál is váltakozva fordul elő, a mi ismét bizonynyal nem az irók tudatlansága, hanem csak annak következtében történhetett, mivel a népnyelv a jogi nyelvvel lépést nem tartva; ama kifejezések ősi viszonyát tartotta fenn. „Die beiden Wörter, mondja Roszbach, womit das Gewaltverhältniss über alle Klassen der Familienglieder bezeichnet wurde, sind manus und potestas. Jenes ist sinnlich concret, wie das alte Recht überhaupt, dieses abstract. Die Hand ist das Mittel, womit der Hausherr schützt und vertheidigt, womit er die Waffe führt, womit er erwirbt; daher wird auch das Gewaltverhältniss, welches er ausübt, manus genannt. Manus wurde in der alten Zeit nicht blos von dem Gewaltverhältnisse über die Frau, sondern über alle Personae alieni juris, und sogar vom Eigenthume gasagt. Ebenso auch potestas. Es hat eine Zeit gegeben, wo kein Unterschied zwischen manus und potestas stattfand; erst nach und nach hat sich ein solches gebildet; wahrscheinlich ging er von den Juristen aus, im Volke wenigstens fand er nie feste Geltung. Es hat hier derselbe Prozess gewaltet, der auch sonst in der Sprache in vielen Beispilen wahrzunehmen ist, dass nämlich Wörter gleicher Bedeutung, welche einst synonym waren und den allgemeinen Begriff bezeichneten, unter die einzelnen Arten dieses Begriffes sich vertheilten und in dieser Beschränkung fixirt wurden." (i. m. 26. 27. old. v. ö. 17., 23., 30. 31. old. Hasonló értelemben Ihering, i. m. II. k. 153. old. Lange i. m. 15. old. Kuntze, Just. n. Gesch. d. R. R. II. k. 91. 131. old. és már részben Gans, Scholien zum Gaius, 138. és k. old.)

Az állam és társadalmi viszonyok későbbi természetes fejlődése szükségkép szétbontólag kell, hogy hasson az ősi patriarchalis szerkezetre: a családegys g, előretolt védbástyájának, a gentilitásnak szétmállásával a szorosabb családegység, a familián üti az idő egyik rést a másik után, s habár a rómaiban tulnyomó conservativ erő, miként más intézményeknél ugy itt is fentartja a családegység középpontját, a paterfamilias hatalomteljességét, de ámbár ezen belül mégis már mintegy külön, kisebb személyiköröket jelölnek: a nő, a gyermek és rabszolga minek kifejezése a jogi nyelvben technikussá válló manus, potestas, mancipium. Mikor történik ez, évszámokkal kimutatni már a római jogfejlődés ismeretes sajátsága következtében sem lehet; de a minket itt közelebbről érdeklő manust illetőleg talán mégis a helyes irányt jelöljük, ha azt mondjuk, hogy annak különválása a házasságintézményének történetével fogott lépést tartani, midőn a manus és házasság látszólagos okozatiságát a megkülönböztető és fejlesztő jogtudomány megszünteti, s nem törődve többé az ő körén ugyis kivül eső házasviszony természeti részével construálja a manus fogalmát ugy amint azt azután állandóan találjuk. Kiindulási pontul az eredeti szempont szolgált, azaz, a ferj nem mint férj, hanem mint paterfamilias jött tekintetbe, hatalma a nő felett nem a házassági viszonyból, hanem a családfői állásból lett levezetve s ezért manus és házasság jogilag mindig két heterogén dolog. A házasság: „conjunctió maris et feminae" a „a consortium omnis vitae", az „individua vitae consuetudo" tehát már külső kifejezésében is

a jogtól különböző, az erkölcsi világrend visszonya; mig ellenben a manus a családfői tiszta jogi hatalom egyik ága, szorosan meghatározott jogkör, mely mint maga a törzs a jogirendé, s ezért világosan positiv természetünek állitott: ius proprium civium, Romanorum. És ezen történeti szempont felette fontos mind systematicus mind a későbbi ellentétes házassági alakzatok megitélhetése és megérthetése tekintetéből. Kérdhetné ugyanis valaki: miért tárgyalják a későbbi, különösen classikus jogászok a manust még mindig a gyermekek és rabszolgák feletti hatalommal kapcsolatosan; és hogyan van az, hogy a modern irók a római családjogban a házasságot nem az atyai hatalom előtt, a mint ez különben a mi felfogásunk szerint a természetes sorrendnek látszik, hanem az után adják elé? E kérdésekre a fenebbiek szerint a felelet igen könnyü. Azért, mert a házasviszonynak önálló külön jogi alapja nem volt, hanem az a családfői hatalomban (manus, potestas) oszlott fel és csak ennek szempontjából reflectált arra a jog: a nő filiae loco volt Ha tehát valaki a római házassági viszony jogi szabályozását megérteni akarja, előbb okvetetlen a családfői hatalmat kell megismerje: „. . . es ist ein echt römischer Zug, dass selbst das matrimonium sich dem Typus der patria potestas formiren musste, dass nicht die ehemännliche, sondern die väterliche Gewalt als das Urbild galt, und die Gattin filiae loco stand. Ohne die potestas ist die manus unverständlich, die manus ist nichts weiter als eine Spielart oder Abbild der potestas: vom Urbild muss vor dem Abbild gehandelt werden." (Kuntze i. m. II. k. 517. old.) „Der Mittelpunkt des klassischen römischen Rechtssystemes ist der paterfamilias, der selbständige Vollfreie.." (Pernice, Markus Antistius Labeo. 93. old. V. ö. Zimmern, Geschichte d. r. Privatr. 122. 140. §§. Roszbach i. m. 7. old. 24. j. 29. old. 100 j.). Igy érthetjük végre hogyan volt lehetséges, hogy a manus, akkor is midőn már kizárólag a férfi hatalom kifejezése, a házasságtól egészen külön váló, önálló intézmény, és ennek lehetősége a kulcs a később fejlődött házassági uj forma és az ezzel kapcsolatos házassági vagyonjogi viszonyok magyarázatához.

Igy képzelhetjük körülbelül azon sarkpontokat, melyeket a 27. §-ban megtalálni gondoltuk. Vécsey azonban a manusnak röviden kiemelt ősi fogalmáról egy szóval sem tesz említést, s csupán azt mondja, hogy „az a római népnek legifjabb korára vihető vissza, eleinte házasság nélkül elé sem fordult, később önálló jogintézménynyé vált . . . . A manus ipso jure eredményezte a nőnek alárendeltségét, de nem eredményezte a coitus követelését. Nem kell azt feledni, midőn halljuk, hogy a feleség filiae loco van (Hol jár az ő esze!). Helyesen fogjuk fel a dolog lényegét állitván, hogy a manus a családfői hatalomból ered (miért és hogy?) ugy mint az apai hatalom, és e kettő között analogiát is mutathatunk ki, jelesül mindakettőnek gyakorlására képtelen a nő és családfiu." (!!) És a manusról ezen alapvető §-ban érdemileg még csak azt mondja meg, hogy „lényege abban állott, hogy a férjet olyszerü hatalom illeté neje felett, mint az apát leánya felett". (60. old.), a többi jó lélekkel nem ide tartozónok vehető, hanem szerző rendszere (?) szerint talán a 28. vagy 58. 59. §§. valamelyikébe.

Dr. Farkas Lajos,
egyetemi tanár.

(Folyt. köv.)

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

A 13—18. §§-hoz.

A fölebbi §§-ban (3—12.) meghatározza a törvény az örökösi nyilatkozat fogalmát, az ahoz való jogosultság átszállását az örökös örököseire, a nyilatkozat tételének idejét (3. §.) a nyilatkozat kellékeit, (4—5. §§.), a nyilatkozat különböző két módját (6. §.) megállapitja a feltételes nyilatkozat szükségét s az ahoz való korlátlan jogot, viszont a feltétlen nyilatkozathoz, ugy az örökség el nem fogadásához való jog korlátolását, (7., 8., 9. §§.), megállapitja az örökösi nyilatkozat visszavonhatlanságát, (10. §.), terjedelmét (11. §.) és végre rendelkezik azon esetről, ha az örököstársak különböző módon nyilatkoznak. (12. §.)

A következő szakaszok tágya meghatározni, minő következménye van annak:

1-ör, ha az örökös nyilatkozatot ad;

2-or, ha az örökös a nyilatkozatot elmulasztja vagy épen azt jelenti ki, hogy az örökséget nem fogadja el avagy végre, ha nem jelentkezik örökös.

A 2-ik pont alatti esetekről a 19—20. §§-nál lesz szó.

Az 1-ső pont alatti esetben a törvényjavaslat 13. §. csak a feltételes nyilatkozat következményét annak jogi hatályától megkülönbözteti, következmény alatt azon jogi lépéseket érti, a miket a nyilatkozat az örökösödési eljárás folyamában maga után von; ily jogi lépéseket a feltétlen nyilatkozat szükségképen, kivált ha az örökjog nem vitás, nem von maga után. A jogi hatály alatt pedig a törvényjavaslat azon jogok és kötelezettségek összegét érti, melyek a nyilatkozatból az örökösökre és más harmadik személyekre nézve származnak; ezen jogi hatályról a második czimben lesz szó.

A feltételes örökösi nyilatkozat következménye a leltározás; ezt a nyilatkozat czélja hozza magával. De ezenkivül is, habár az örökség birtokbavételét szabályozó intézkedéseknél a birósági beavatkozás elve átalánosszabályul el nem fogadható, mindamellett kivételes esetekben hivatalból s az érdekeltek kérelmére meg kell tenni azon birósági intézkedéseket, melyek az örökösödésnél érdekeltek jogainak biztositására szolgálnak.

Azon eseteket, melyekben a hagyatékot hivatalból kell leltározni, a törvényjavaslat 13. és 14. §§. sorolják elő. Föltételes örökösi nyilatkozat tétele esetében a leltárnak hivatalból való fölvétele okvetlenül szükséges a végből, hogy az örökös kötelezettségének terjedelme megállapitassék, a mi a mostani jogszabályainknak a hitelezők érdeke által eléggé indokolt nagy horderejü javitását tartalmazza; mert a magyar jog szerint minden örökös csak a hagyaték erejéig felelős a hagyatéki terhekért és a hagyaték állását előtüntető leltár hivatalból még sem vétetik föl; a mi, mint a tapasztalás elég sajnosan mutatja, sok jogi bonyodalmaknak és a hagyatéki hitelezők megrövidítésének bő forrását képezi. A hivatalbóli leltározás többi eseteit a személyes cselekvésre nem képes örökösök érdekeinek megóvása és azon körülmény indokolja, hogy ez esetekben a hagyatéki vagyonok az örökösök képviselői és illetőleg a hagyatéki gondnok által lévén kezelendők, szükséges a leltározás azért, hogy az ezen esetben fenforgó számadási kötelezettségnek alapjául szolgáljon; végre a 14. §. *e) f)* pontjai alatt foglalt esetekben a leltározást a hitbizományi intézmény jogi természete hozza magával.

A hivatalbóli leltározás esetein kivül a 15. §. megállapitja azon eseteket, melyekben a leltározás az érdekeltek kérelmére elrendelendő. Az, hogy az örökösödésre hivatottak és a köteles részre jogositottak, ha saját jogaik megóvása végett ezt szükségesnek tartják, a leltározást kivánhatják, bővebb indokolást nem igényel. Hogy ezen jog az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak is megadassék, azt tekintettel a tervezet azon intézkedésére, mely az örökösöknek a hagyatéki vagyonok önhatalmu birtokbavételére ad jogot — a hitelezők és hagyományosok jól fölfogott érdeke teszi szükségessé; mert ezen intézkedés az örökös részére biztositott fön érintett jogot kellően ellensulyozza s a hitelezők és hagyományosokra hátránytalanná teszi. Ha azonban valamennyi örökös föltétlen örökösi nyilatkozatott tett, akkor ők a hagyatéki terhekért nemcsak öröklött, hanem saját összes vagyonaikkal kezeskednek és igy föltétlen örökösi nyilatkozat esetében a leltározás az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak kérelmére csak azon esetben rendelendő el, ha a törvény-előszabta időben a vagyon elkülönzés is kéretik és elrendeltetik, mert ez esetben a leltározás csak annyiban szükséges, a mennyiben a hitelezőknek és hagyományosoknak érdekeit más oldalról biztositani czélzó vagyonelkülönzésnek kell hogy alapjául szolgáljon.

Addig is mig a leltározás vagy hivatalból vagy az érdekeltek kérelmére a hagyatéki bíróság által elrendeltetnék és foganatosittatnék, a hagyaték ideiglenes biztositása válhat szükségessé. Ezen ideiglenes biztositás szabályozását a törvényjavaslat 90. §-a tartalmazza, mely azon esetekben, a midőn nincsen olyan családbeli, kinek őrizete alatt a hagyatéki vagyonokat hagyni lehetne vagy ha az örökösök között önképviseletre nem jogositott személyek vannak, hivatalból rendeli az ideiglenes biztositási intézkedéseket megteendőknek; azok pedig, a kik a 15. §. szerint a leltározást kivánhatják, följogositja, miszerint az ideiglenes biztositást ők is követelhessék. Miután ezen a haláleset fölvétel alkalmával teljesitendő ideiglenes intézkedéknek czélja az, hogy a hagyatéki vagyonok a leltározásig sértetlenül megőriztessenek, itt is azon szempontok voltak figyelemre méltatandók, melyeket a leltározásra vonatkozólag a törvényjavaslat 13., 14. és 15. §§. elfogadtak. Ezen ideiglenes biztositási intézkedés czéljából a törvényjavaslat 90. § ának

utópontja önként következik, mert ha a haláleset fölvételnek a hagyatéki birósághoz érkeztétől számitott 1 hó alatt a leltározás hivatalból vagy az érdeklettek kérelmére el nem rendeltetik: akkor nem lévén oly érdek, mely megóvandónak mutatkoznék, nincsen elegendő indok arra, hogy az érdekelt örökös kérelmére az ideiglenes biztositás föl ne oldassék.

A leltározás csupán a hagyaték valodi állásának előtüntetésére szolgálván; de nem nyujtván egyszersmind elegendő biztositékot arra nézve, hogy a hagyatéki vagyonok sértetlenül fön is tartatnak; — lehetnek oly esetek, midőn a különböző érdekek megóvása szempontjából az esetek különbféleségét itt is figyelembe véve, majd hivatalból, majd az érdeklettek kérelmére tovább menni s a hagyatéki vagyonokat zár alá venni szükséges. Azon sajátszerü jogviszony, mely örökösödési eseteknél előtérbe lép, — különösen az, hogy az örökösödés a jogok és kötelezettségek alanyait az érdeklettek hozzájárulása nélkül változtatja meg és az illetők befolyása nélkül alapit meg kölcsönös jogviszonyokat, elegendően indokolja, hogy a zárlat tekintetében az alaki jog intézkedéseit kielégitőknek tekinteni nem lehet; hanem az anyagi jog azon része, mely az örökség birtokbavételét szabályozza, van hivatva e tekintetben szabályozni azon kérdést, minő előföltételek mellett rendelhető hagyatéki zárlat.

A 16. §. szerint a leltározással egyidejüleg a hagyatéki vagyonok hivatalból zár alá veendők és gondnoki kezelés alá adandók, ha az örökösök az országon kivül laknak, ha lakhelyök vagy életbenlétök nem tudatik vagy ha az örökösök ismeretlenek. Ezen esetekben szükséges a zárlatnak hivatalból elrendelése, mert különben a hagyatéki vagyonok kezelő nélkül maradnának; ha azonban a zárlat elrendelésének indoka megszünik, ha örökösök jelentkeznek s a vagyonkezelést átvenni akarják, akkor természetesen a zárlat további föntartásának semmi elfogadható indoka nincsen.

A hagyatéki zárlat hivatalból való elrendelésének esetein kivül — minthogy a hagyatéki vagyonok önhatalmulag birtokba vehetők az örökös által s minthogy az örökségi bizonyitvány a valószinüvé tett örökösödésre alapittatik, mind a bizonyitvány kiadása előtt, mind a bizonyitvány kiadása után jogot kell adni az örökösöknek, az utóörökösöknek és a kötelos részre jogositottaknak, hogy a hagyatéki vagyonok zár alá vételét kérelmezhessék. A bizonyitvány kiadása előtt kért zárlatnál, nehogy a valódi jogositott roszhiszemüleg korlátoztassék rendelkezési jogában, feltételül kelle tüzni, hogy a zárlatkérő örökösödési jogát valószinüvé tegye, mert például a birtokban levő törvényes örökös ellenében nem rendelhető el a zárlat egy oly végrendeleti örökös kérelmére, a kinek örökjogát egy a törvény megállapitotta külkellékekkel el nem látott végrendelet támogatja; vagy megforditva egy törvényes külkellékekkel ellátott végrendeletben nevezett örökös ellenében a törvényes örökös csak akkor kérhet zárlatot, ha a végrendelet különbeni érvénytelenségét kimutatja vagy legalább valószinüvé teszi. A bizonyitvány kiadása utáni zárlat föltételeit a 26. §. tartalmazza.

Az örökösök, utóörökösök és köteles részre jogositottakon kivül az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak is érdekében áll biztositást szerezhetni az iránt, hogy a hagyatéki vagyonok az ő követeléseik kielégitésétől el nem vonatnak.

E tekintetben a vagyonelkülönzés (separatio bonorum) eszközölhetésének érvényre emelése annál inkább szükséges, mivel a föltételes nyilatkozatot tett örökös azon jogositványával szemben, hogy ő csak az örökség erejéig (pro viribus haereditatis) felelős, csak az elkülönzés ad a hitelezőknek és hagyományosoknak elegendő biztositékot arra nézve, hogy az egész hagyaték első sorban az ő kielégittetésökre fordittatik; és az örökös hitelezői ellenében jogaik kellő védelemre találnak. Azon esetekben tehát, midőn a vagyonelkülönzés elrendeltetik, a törvényjavaslat 17. §. szerint a hitelezők és hagyományosok kérelmére a hagyatéki zárlat is elrendelendő. A 17. §. utolsó pontjának intézkedése a dolog természetén alapul, mert az utóörökös a hagyatéki vagyonok jövedelme nem illeti.

A 18. §. azon intézkedése, mely a megrendelt zárlat feloldását szabályozza, abban leli indokolását, hogy a biztositási intézkedés, mely a szabad rendelkezést és a forgalmat akadályozza, nem tartható fön akkor, ha a kérdéses igény a birtokban lévő örökös által kellően biztosittatott.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közjegyzői helyettesitésről.

Valamint minden törvény életrevalósága és gyakorlatiassága csakis akkor győződik be, ha a köznapi élet különféle phasisain átszürődött, ugy leend ez a „kir. közjegyzőkről“ alkotott törvénynyel is, melynek egyes szakaszai igy papiron megfelelnek bár az elméleti követelményeknek; de értéküket és az előadandó esetekbeni használhatóságukat meggyőződésem szerint csakis az fogja jobbra vagy balra dönteni el, ha tényleg élet szivárog azokba, ha érvényesittetnek.

Sok „pro és contra“ elhangzott már a törvény felett; de valamint az „ügyvédi rendtartásról“ hozott törvényben, ugy ebben is kitelhetőleg kevés figyelem fordittatott a „jelöltekre“; pedig egy a jövőben alakulandó közjegyzői kar attól van a jelenben feltételezve, hogy vajjon helyesen és tüzetesen, a czélnak megfelelőleg intézkedik-e a törvény a helyettesek, segédek és jelöltekről, kik, hogy igy szóljunk, a jelenleg megalkotott közjegyzői intézménynek csiráit kell hogy képezzék. Talán nem tévedek, azt állitván, hogy a „közjegyzőkről“ hozott törvény nagyon mostohán gondoskodott magáról az életbe léptetett intézményről akkor, midőn kielégitőnek találta kilencz rövid czikkben irni körül és határozni meg a segédek, helyettesek és jelöltek miségét, kötelmét és teendőit.

A sokszor idézett törvény e szakaszának bonczolásába vágyom e szerény sorokkal bocsájtkozni — kifejtve egyéni nézetemet, melyet hitem szerint a közjegyzői gyakorlat hovahamarább sanctionálni fog.

A II. fejezet 17. §-ában ez mondatik: „A közjegyző saját felügyelete alatt és felelőssége mellett segédeket használhat, közhitelesség azonban a segédeket nem illeti“.

Midőn ezen §. a közjegyzőt segédjeért felelőssé teszi, egy oly terhet ró a közjegyzőre, melyért semmit sem ad; tehát a felelősség teherként — nem képzelt, de valódi teherként nyomja a közjegyzőt, de e felelősségért mitsem nyer, sem jogositványt, sem kárpótlást a segéd szellemi munkája által!

De továbbá e felelősségnek alapja sincs, mert miért legyen felelős; hiszen nem ő van jogositva a segédek kinevezésére, hanem a kamara; — de feltéve, ha volna is ehhez joga, hasznát nem vehetné, mert a segédjét közhitelesség nem illeti. A felelősségnek tehát csak ugy lenne értelme és lehetne, csak akkor birna az alappal, ha a közjegyző saját felelősségére, illetve: saját akaratelhatározása és tényje által helyettesithetné segédjét, mint teszi ezt az ügyvéd.

A törvény e hiányon segitni vágyva, a 21. §-banelőirta a helyettesités módját; de lényegileg csak sanctionálta azon hibát, mit a 17. §-ban elkövetett.

A logica természetes menete szerint a felelősség bizonyos egyénért csak azt terhelheti, a ki ezen egyént bizonyos ténykedésre maga helyett felhatalmazza; jelen esetben a közjegyzői segédet a közjegyző nem, hanem a kamara helyettesiti, következőleg nem a közjegyzőt, hanem a kamarát terheli a felelősség — a törvény szövege legalább világosan és félremagyarázhatlanul ezt domboritja ki.

Az ellentét tehát e paragraphusokban szembeszökő, a logikára vastag támadás méretett — s a természetszerü egyensulyt és symphoniát csakis az élet állitandja helyre, mely élénk szinekben fogja kitüntetni e zürzavart.

Csekély véleményem szerint sokkal inkább kivánatos leendett volna a közjegyzői helyettesitésnél azon praxist decretálni, mely az ügyvédeknél dívik, s mely elodázhatlan postulatuma a közjegyzői intézménynek. Ez esetben a felelősséget elvállalhatná a közjegyző s a felelősség reá háritása jogos és kifogás alá nem vonható lenne.

A nagy közönségnek igy directe csak a közjegyzővel szemben kellene állnia, a segéd és helyettes, ha fungál, „qua“ közjegyző fungálna, ugyszólván: személynöke, képviselője lenne. — A törvény szerint azonban minden irodában két váltakozó közjegyző van, mert helyettes „nincs“, midőn a közjegyző „van“, s közjegyző „nincs“, midőn helyettes „van“; vagyis a segéd a közjegyzőt nem segíti és helyettesíti, hanem egyik teljesen kizárja és lehetleníti a másikat.

Felette óhajtanám, ha az élet nem nekem adna igazat e tekintetben, — de hiu reménység lenne ezt még remélni is.

Vegyünk fel példát, hogy a kérdés jobban megvilágosodjék. Ime előttünk van egy látogatott közjegyzői iroda. A közjegyzőt elhivják egy haldoklóhoz végrendelet felvételére. Alig megy el, jön sürgősen valaki váltót ovatolni, vagy ismét végrendelet kifizetésére hivják a közjegyzőt stb. A közjegyző eltávozik az első helyre. A segédek mehetnek vele együtt, bezárhatják az irodát. A végrendelet készitése fél napot vesz igénybe. A közjegyzői iroda ez alatt stagnal. Még ez hagyján, de ki végzi el a megkereső fél azon ügyét, melynél a késedelemmel veszély jár, a hol p. o. csak egy közjegyző van, vagy a többit szinte nem találja otthon. — Minden megkereső felet el kell tehát utasítani, mert a közjegyzői segédet a törvény értelmében a közjegyző nem helyettesitheti.

Vagy p. o. a közjegyző hagyatéki felvétellel, vagy más irodán kivüli teendőkkel van elfoglalva; — hiába téved az irodába az ügyes-bajos, mert kénytelen odább állni ezen rövid jelentés után: „Choufleuri ur nincs itthon!“

Bátor vagyok kérdezni, hogy az ügyletkötő közönség igényeinek elég van-e téve ez által? Vajjon a közönség kényelme — az ügyletkötések gyorsasága és olcsósága el van-e érve ezzel?

Sokan lesznek, kik ezen fentebbi érvelés ellen fel fogják hozni, hogy a helyettesités azon módjának törvényes decretalása, mely az ügyvédeknél otthonos, a közjegyzői intézménynél csak a közhitelesség kárára lehetséges! Való, hogy ügyvéd és közjegyző között nagy különbség létezik; de abban mégis megegyezik a két működési kör, hogy mindkettő sok és terjedelmes teendőt foglal magában: s igy valamint az egyiknél, ugy a másiknál is a czél- és észszerű munkafelosztás okvetlenül megkivántatik. — De határozottan kétlem és tagadom is, hogy a közjegyzőtől directe kifolyó helyettesités a közhitelességre kártékony hatásu lenne.

Mert vajjon ez okmány közhitelességét a közjegyzői intézménynél az egyéniség adja-e meg, vagy maga az intézmény és törvény?!

Nem hinném, hogy valaki azt óhajtaná állitani, miszerint a személy — a közjegyző személye adja meg az okmány hitelét, vagy a közjegyző neve; — megadja az intézmény és a törvény által eléirt bel- és külkellékek s a közjegyzői személyiség csak erősiti vagy gyengiti a közbizalmat, de nem az okmányt.

Ha már most a törvény alapján és annak értelme és szabályozása szerint állittatik és szolgáltatik ki valamely okmány s abban a felek megnyugosznak, közhitelességében csorba nem ejtetik, ha azt a közjegyző maga sajátkezü névaláirásával hitelesíti, vagy ennek megbizásából, felelőssége alatt és a törvény intézkedéséből kifolyólag a közjegyzői helyettes, mert ez alkalommal a két személy azonosul s a helyettes főnöke hatáskörében és tényében mozog és működik.

Azonban valamint az ügyvédsegédek, mint helyettesitettek, alájegyezhetik a bíróság előtt felvett tárgyalási jegyzőkönyvet, sőt főnökük megbizása és helyettesitése alapján még s i g n a t u r á j á v a l is elláthatják a legfontosabb beadványokat is, érvényesen nyugtathatják a pénz felvételét stb., s még eddig senkinek sem jutott eszébe azt állitni, hogy a helyettesitett ügyvédsegéd hiába irja oda nevét, mert a tárgyalás alatt előadottaknak főnöke nevébeni bizonyitására joggal nem bir — s valamint a számtalan jegyzőkönyvek közül még eddig egy sem vettetett vissza, mely ügyvédsegédek által volt aláirva; ugy hasonlag nem fog ártani a közjegyzői intézménynek azon törvényileg behozandó praxis, hogy a helyettesités a közjegyzőtől, mint ilyentől, s ne a kamarától nyerje helyettesitő mandatumát.

Ez felelne meg a közj. törvényben kimondott és érvényesitni kivánt felelősségi elvnek, mely élettelen betü marad minaddig, mig e módon a gyakorlati élet harczába bele nem vonatik.

Az emlitett legegyszerűbb eseten kivül még más oly körülmények is torlódhatnak össze a közjegyzői gyakorlatban, melyek tényleg a közjegyző tevékenységére bénitólag fognak hatni és a közönség kiszolgálását, az igények kielégitését a helyettesítés törvényesitett módozata által és ennek értelmében nem eszközölhetik.

Mint a törvény indokolásából tudva van, a közjegyzői területek lehetőleg arra való tekintettel szabattak ki, hogy a megélhetőség biztositott legyen s ezen okból nem intézkedett a törvény a közjegyzők számáról igen helyesen, mert ezt csak később szerzett s még szerzendő adatok alapján lehet meghatározni. Már most, ha czélba vették, illetve: a közjegyző anyagi helyzetét is figyelemre méltatták, akkor ezen megügyelt körülménynyel homlokegyenest ellenkezőleg intézkedett a törvény akkor midőn a helyettesitést egy, a közjegyzői székhelytől, legtöbb esetben több napi járó távolban lakó testülettől tette függővé.

Vegyünk példát fel. A vidéki kisebb városok közjegyzői, kik két járásbiróság területén gyakorolhatják hivatalukat, s két egymástól távolfekvő biróságtól nyerhetnek megbizásokat, legtöbbször fognak azon kényszerhelyzetbe jönni, hogy vagy a bíróság, vagy az ügyfelek megbizásait nem fogadhatják el, mert p. o. ha a világosi közj-gyzőnek, Radnán kell leltározni vagy hagyatékot tárgyalni, bizony ugyanekkor nem végezhet Szt.-Annán vagy Világoson semmit sem; — tehát, ha megélhetősége koczkáztatva nincs is, de bizony megy van nyirbálva jövedelme, s függetlenséget nem lesz képes kivivni soha.

Erre azt lehetne mondani, hogy helyettesítheti magát? Igaz! De ezen helyettesités olyan orvosság, mely, mire elkészül, a beteg kinyujtóztatik.

A tvszék p. o. jelen esetben Világostól 4 órányira van, de levélváltás csak két nap alatt eszközöltethetik; — menynyivel lassabban fog ez történni a helyettesitési kérvények elintézésénél.

Biztosan számithat a közjegyző arra, hogy akkor kapja meg a kamarától a helyettesitő végzést, mikor arra már semmi szüksége, vagy pedig, mikor a határidő, melyre a helyettesités kivántatott, már lejárt. Ez természetes is, mert egy testület mindig lassabban hozható működésbe, mint egyes személy.

Igen kevés közjegyző bir profetikus ihlettel, hogy bekövetkezendő betegségét, akadályoztatását, vagy sokoldalú teendőinek összehalmozódási időpontját megjövendölhetné és meghatározhatná.

Ime! Ez a törvényben szentesített közj. helyettesitésnek gyökeres hibája, mert a törvény meghozása alkalmával nem a hazai viszonyok vétettek tekintetbe, hanem egyszerüen lemásolták a jelen törvényt más ország viszonyaihoz mért törvényről.

Kérdem? Valjon a törvény által életbe léptetendő helyettesitési mód által a közjegyzői okmány hitele nagyobb-e, mintha ezen helyettesítés az ajánlottam módon lépne életbe?

A közjegyzői közhitelesség még az által is nagymérvben erősödik, ha a törvény a közjegyzőnek független anyagi szükségtől nem nyomott állást és helyzetet képes teremteni; már pedig a helyettesités jelenlegi módja a közjegyzőtől elvon igen sokat s a közönség is kárt szenved, a nélkül, hogy egy harmadik gazdagodnék vagy jogaiban sértetnék.

A jelen helyettesítési mód jóformán feleslegessé teszi a segédtartást és igy megakadályozza a közjegyzői kiképzést: mert a közjegyzőnek mindent személyesen kell végeznie, a segéd által gyümölcsözően mitsem dolgoztathat, az az: teendőiben a segéd megszünik segédkezni.

Azt hiszem, nem szükséges tovább bonczolnom a közjegyzői helyettesítésnek helytelen módját; mert a fentebbiekben ki van tüntetve annak gyakorlatiatlansága, de még inkább ki fogja tüntetni ennek használhatlanságát maga az élet.

Eltekintve azonban a gyakorlatiasság és a közjegyzők anyagi helyzetének kérdésétől legfőbb indokul szolgál a helyettesítési mód megváltoztatására az, hogy ezen törvény szentesítette helyettesítés nem fog oly gyakorló iskolát képezhetni, melyből egy ügyes, szakavatott és megbizható közjegyzőikar fejlődhetnék ki idővel; — már pedig midőn erre nem tekintett a törvény, szerény nézetem szerint csorbát ejtett az életbe léptetett s oly annyira fontos és üdvhozó intézményen.

Vörös Vidor.

Különfélék.

A jogtörténelmi társulat eszméjének méltatása. Olvastuk a t. szerkesztő urnak ezen becses lapok 23-dik számában közlött, — az eszme szentségétől áthatott lelkes sorait s azon felhivását, hogy az alakulandó jogtörténelmi társulat eszméjének s föladatkörének megvitatására szives készséggel nyitja meg a gondolatcsere sorompót.

Üdvözöljük a gyönyörü s valóban nemzeti uj eszmét! Mig eszméink vannak: meg nem halhatunk.

Franczia országnak egy jeles férfia egykor ezt mondotta: „l e s N a t i o n s n e m e u r e n t p a s“ a nemzetek halhatatlanok. Mi ugy értjük ezt: hogy valamint az emberi rend fölemelésére, vagy megrontására a világ egyetemében jó s bal végzet által fölhivott egyének, ugy fajok és nemzetiségek is kimarad-

tak a történet könyvéből s elfogyott minden hirük és emlékezetük, mivel a nemzet nevét meg nem érdemelték, s mert nem tettek, nem létesitettek, nem alapitottak, nem találtak föl semmit, mi már magában is nagyszerü, mi a legkésőbbi ivadékra is átszállni s attól elismertetni és élveztetni fog. Ellenben halhatatlan azon nemzet, melyben eszmék szülemlenek, s mely ezeket ridegen bár, vagy tovább fejletten, nemes törekvések, magasztos fölhevülések tárgyaképen hagyományozta az utókorra.

Egy, a nemzeti önismeret s organicus társadalmi tevékenység vezetésére irányuló oly egészséges eszmét tehát, mint a „jogtörténelmi társulat" eszméje, legmelegebb rokonszenvvel s tisztelettel kell fölkarulnunk, mert az, amint már elnevezése is mutatja, a magyar nemzeti jogélet emlékei föntartásával, nemzeti egyediségünk hü megőrzésére van czélozva. A mai cosmopoliticus áramlat mindent elnyeléssel fenyegető özönében, különben is alig foghatná más valami nemzeti létjogosultságunkat igazolhatni, mint saját jogtörténeti emlékeink, e nagyszerü tanulságos romok, a hajdankori magyar államiság omladékai közt! Kültörténelmünk az emberiség világtörténetének parányi epizódja csak, de jogtörténelmünk a mi nemzeti beléletünk egész világának történelme.

A jogtörténelmi társulatnak fönséges eszméje tehát, már magában birja a jogosultságot, s méltán követeli, hogy mihamarább testesittessék. Ezen eszme már régebben is megvillant a honfi agyakban s valóban megjött az ideje, hogy mint Pygmalion szobrába egy teremtő ajak, életszellemet is fuvaljon beléje. A hathatatlan emlékü Schwartner, már csaknem félszázaddal ezelőtt, melegen foglalkozott ezen eszmével s a magyar kir. tudományegyetem rendelkezésére tetemes tőkét is bocsájtott oly jelesb pályamuukák jutalmazására, melyek leginkább a magyar jogtörténelmi emlékek magyarázatat tárgyalják. Gr. Kemény József pedig Erdélyben, örök becsü jogtörténelmi gyüjteményeiben, csaknem halála fogytáig ápolta s gondozta ez eszmét. Nagyon szép és vonzó példa tehát, hogy ez eszmét megint egy oly magas állásu s alkotó lelkü férfiu karolia föl hazánkban, mint Majláth György, országunk főbirája, kinek különösen ősei multjával mindakét testvér-hazában oly sok és fényes jogtörténelmi emlékek füzvék össze, ki már ez előtt harminczhárom évvel, mint fiatal baranyamegyei alispán, oly kiváló ügybuzgalmat tunusított a jogtörténelmi irodalom iránt, hogy éppen e jelen sorok szerény közlőjét méltatá azon kazafias áldozatra, hogy jogtörténelmi zsenge munkáját (Eszmék az élet s társadalom czéljairól. Pécs, 1842.) saját költségén kinyomatná. Nem is kételkedünk tehát, hogy az amit Majláth György, a köztiszteletü, lelkes országbiró kezdeményez, okvetlenül sikerülend is, — nem kételkedünk, hogy a czélba vett társulat, még azon szük körü elnevezés mellett is — „jogtörténelmi" — nemcsak codificationalis munkálataink, de nemzetünk beltörténelmének irányára is rég óhajtott s szükségelt kalauzul fog szolgálhatni. A társulat czimét illetőleg azonban, óhajtanók, hogy az teljesebb s határozottabb legyen.

Ezen elnevezés alatt ugyanis: „jogtörténelmi társulat", már első tekintetre többfélét lehet érteni. Érthetünk t. i. az alatt egy tudományos irányu társulatot, melynek puro pecte csak az a czélja, hogy a jogi emlékeket, régi szokás és irott törvényeket, okmányokat. pereket, szerződéseket, itéleteket, törvénykezési intézményekket stb. összegyüjtse s tanulmányozza s végre közhasználatra irodalmilag földolgozva közzétegye. De, ha csak ennyire terjedne a jogtörténeti társulat munkássága, akkor a historicusok és archaeologok, azt mondhatnák: fölösleges az egész, mivel amit e korlátokig a jogtörténelmi társulat müvelni akar, ugyanazt megteszik a diplomatariusok, historicusok és archeologok is. A jogtörténeti társulatnak tehát, hogy egy külön önálló tudományos factort képezzen, bizonyára többet is kell akarnia, nevezetesen akarnia kell, hogy a régi jogemlékeket tanulmányozva, az azokból meritett helyes, eredeti s nemzeti doctrinákat az élő törvények szokások s intézmények directivaiul állitsa föl. Ámde, ha a jogtörténeti társulat már ezen dülőre, vagyis a rendszerezés talajára lép, már akkor jogtudományi alkotásokkal foglalkozik, már akkor megszünik, csupán történész maradni s lesz egyszersmind „jogtudományi társulat". De ha ez igy: mért nem lehetne jogtudományi társulatnak nevezni, vagy „jogakadémiá"-nak, — mert a jogtudósnak okvetlenül jogtörténésznek is kell lennie, az az: oly szakembernek, ki a jogemlékeket és régi törvényeket is ismeri, különben nem lesz egyéb, mint perfaragó ruralis prókátor.

Azonban ezen elnevezés: „jogtörténelmi társulat" nemcsak azt fejezi ki, amiről eddig beszéltünk, hanem egymás népszerütlen dolgot is. Az elnevezés rokonságánál fogva ugyanis sokan „történetjogi" társulatot is érthetnek alatta, milyen egykor hazánkban a „Kalandos"-társulat s Németországon az „Adelskette volt. Igaz ugyan, hogy „jogtörténet" és „történetjog" két különböző fogalom, de az elnevezés nagyonis rokon hangzásánál fogva, kinek agyvelejét lehet arra irányozni, hogy ezen majdnem kétértelmü elnevezés alatt, egy oly társulatot ne képzeljen, melynek ha nem is nyilt, de titkos törekvése, az irodalmat, a journalistikát s a közéletet, történetjogi álláspontra terelni? A czimtől és névtől nagyon sok függ, s azok közt is találtatnak népszerüek s vonzók, népszerületlenek és visszataszitók.

A „jogtudományi társulat" elnevezést azon okból is leginkább ajánlom, mivel ezen elnevezés nem praejudikál sem a „Magyar tudományos akadémiának", sem az országos jogász, sem végre az ügyvédi egyleteknek. Amannak nem, mivel a m. tud. Akadémiának szorosan véve nincs is jogtudományi osztálya, hanem állami, politikai s törvénytudományi osztálya együttesen; emezek pedig különben sem stricte a jogtudomány mivelésével foglalkoznak, hanem csak a törvényhozási rendszerek és szabványok gyakorlati alkalmazásával.

Általában azt hisszük: hogy a „jogtudományi" elnevezés még a társulat teendőinek köret is világosabban tüntetné elő, mint a „jogtörténeti". Ezen egyetemesb kifejezés ugyanis, már a priori oda utalná a társulat tagjait, miszerint nemcsak a specialis régi magyar jogrendszer tanulmányával kelle foglalkozniok, hanem egyszersmind a többi európai népfajok és államok jogtörténelmével, ami pedig annál szükségesebb, mivel fejletteb társas viszonyu országokban sehol sincs, sőt nem is képzelhető egy oly annyira elszigetelt jogállapot, mely érintkezésben ne volna más s különösen a szomszéd vagy együttlakó népfajok törvényei s szokásaival. Igy támad az összehasonlitó jogtudomány, mely per analogiam ugyanazon szolgálatot teszi a jogtörténeti tanulmányoknál, amit a philologi comparitiva tesz, a nyelvemlékek buvárlatai közt. A specificus magyar jogtörténelmet sem lehet tehát az összehasonlitó jogtudomány szövétneke nélkül tanulmányozni, s mihelyest a társulat tagjai ezen térre kényszerittetnek, már mint jogtudósok működnek, és socialis szövetkezésüket tiszta logika szerint, a szerint kell elnevezni.

De még egy érvo. A jogtudományok művelése mindinkább kezdi hazánkban veszteni a tért; *) vannak prókátoraink legiok számára, de nincsenek — vagy csak igen kevesen — jogtudósaink s az auri sacra fames materialisticus irányzatban vezeti ifju nemzedékünket is. Ha nem volna tehát, — amint nincs is — teremtenünk kellene jogtudományi academiát, hogy az élő jogtudomány, mely minden időben legbiztosabb horgonya a nemzetek fönmaradásának ki ne veszszen a nemzet kebeléből.

Ami a társulat szervezetét illeti: az ellen nincs kifogásunk, hogy ha a Kisfaludy-Társaság mintájára fog megalaknlni; de szerény nézetem szerint, nem ártana, hogy ha ami jó van, különösen a Természettudományi-társulat szervezetében, szintén átvétetnék. Értjük itt különösen egy szakközlöny kiadását s a szakmunkák részvények szerinti kiadását, melyet e társulat máris oly fényes eredménynyel s nagy haszonnal gyakorol. Különösen a jogtörténeti emlékek nem penészedhetnek a társulat zárt szekrényeiben; hogy pedig köztanulmány tárgyaivá váljanak, a szükséges és folytonos eszmecsere végett nem nélkülözhetnek egy időszaki közlönyt. — Mészáros Károly, megyei főjegyző.

—

A budapesti ügyvédi kamara f. hó 15-én átköltözött belváros zöldfautcza 12/a sz. a. saját helyiségeibe; a kamara irodájában délelőtt 8—12 óráig, délután 3—5 óráig fogadtatnak el beadványok és ugyanezen órákban adatnak értesitések is.

Meghivás a budapesti ügyvédi egyletnek 1875. évi junius 26-án délelőtti 11 órakor az egylet helyiségeiben (IV., koronaherczeg-utcza 8. sz.) tartandó második rendkivüli közgyülésre, melyen az alapszabályok 17. §. *i*) pontja értelmében a megjelenő tagok végérvényesen határozandnak.

*) Ez nem áll! Az utóbbi évtizedekben nálunk a jogtudomány nagyobb lendületet nyert, mint az előtt évezredekben. Szerk.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 26. sz. Budapest, 1875. jun. 30.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje? Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — A gyámhatóság szervezése és teendőik. Travnik József, budai kir. törvszéki biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Farkas Lajos, egyet. tanár urtól. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. Észrevételek „a végrehajtási jog egyik hiánya" czimü czikkre. — Különfélék.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny"
kiadó-hivatala.

Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje?

(Folytatás.)

2. A sántitó jogügylet. (Negotium clandicans.)

Itt a sántitó jogügyletek főesetére történik vonatkozás, a midőn t. i. egy serdült gyámjának beleegyezése nélkül reá nézve terhes jogügyletet köt. A római jogban ezen ügyletek kettős irányban tárgyaltatnak; az egyik nézet nyomán [1] az ügylet megáll, de csak az egyik, az önjogu félre nézve, csak öt köti ezen adás-vevés vagy bérlet, és az ebből átvállalt kötelességek; a pupillus ment marad minden köteléktől, csakhogy teljesitésre nem indithat keresetet, mig ő maga nem teljesit. Savigny és Puchta [2] szerint pedig az ily ügylet viszonylagosan semmis, a kiskorura nem kötelező, a másik félre azonban fenáll az mindaddig, mig a gyám az ügylet léte vagy nem léte fölött határoz.

A positiv jog következően nyilatkozik:

A porosz Landrecht I. 5. §. 11. Soll eine Person welche durch Willenserklärungen nur Vortheile zu erwerben fähig ist, durch einen von ihr geschlossenen Vertrag zugleich Lasten übernehmen, so hängt die Giltigkeit des ganzen Vertrags von der vormundschaftlichen Genehmigung ab.

§. 12. So lange der Vormund sich noch nicht erklärt hat, kann der andere Theil von dem Vertrage nicht zurücktreten.

§. 13. Doch steht demselben zu allen Zeiten frei, dem Vormund eine Frist zu bestimmen, binnen welcher er sich über die Ertheilung oder Versagung seiner Genehmigung erklären müsse.

Az osztr. polg. törvénykönyv 865. §. Personen, welche von einem Vater Vormund oder Curator abhängen, können zwar ein blos zu ihrem Vortheile gemachtes Versprechen annehmen; wenn sie aber eine damit verknüpfte Last übernehmen, oder selbst etwas versprechen, hängt die Giltigkeit des Vertrages von der Einwilligung des Vertreters, oder zugleich des Gerichtes ab. Bis diese Einwilligung erfolgt, kann der andere Theil nicht zurücktreten, aber eine angemessene Frist zur Erklärung verlangen.

Ezen szabályozás teljesen megfelel a dolog természetének.

Siegel ezen ügyletre is alkalmasnak találja az általa felállitott elméletet. Az egyik önjogu fél igérete ugyanis megfelel az ajánlatnak; ezen igéret — habár a másik oldalról semmi kötelem sem áll ellenében, a törvény által mint adott szó visszavonhatlannak nyilvánittatik azon okból, hogy ha a gyám a gyámolt által kezdeményezett ügyletet gondos megvizsgálás után előnyösnek találná, lehetővé váljék a fenálló igéretet elfogadni, azaz beleegyezése által a jogügyletet perfectióra emelni.

A gyám nyilatkozatáig az önjogu fél kötve van ugyan igéretéhez, ugy, mint az ajánlattevő; bizonyos ideig szavától el nem állhat, de nincs még kötelezve szolgáltatásra, s meglehet, hogy arra soha sem is lesz, mert az ügylet érvénye a gyám jóváhagyása, illetőleg elfogadása által eszközöltetik, mi okból az ügylet csak az elfogadási időpontban tekintetik létrejöttnek.

Szerinte tehát az ügylet mint olyan semmis, az egyoldalu igéret csak szótartásra kötelez, ügyletté az csak az elfogadás, illetve jóváhagyás által válik.

Ezen felfogással ellentétben Unger [1] nem tagadja ugyan, hogy a sántitó jogügylet construálása igy is gondolható, de nem felel az meg a positiv törvény intézkedéseinek, mely szerint a gyámolt által a jogügylet tényleg csakugyan létrejött, de jogi érvénye függőben marad mindaddig, mig a lét vagy nem lét iránt a gyám nem határoz. Ezen időpontig az önjogu szerződő fél kötve van a szerződéshez. Ha a gyám a szerződést helybenhagyja, ugy ez ex tunc, azaz a gyámolt által való megkötés időpontjától fogva érvényes. Ez szoros folyománya a relativa nullitas-nak, melyet az osztrák ugy, mint a porosz és szász törvénykönyvek követnek. [2]

De gyakorlati szempontból is előnyösebb, nem uj-

[1] Lásd Arndts: Pandekten 234. §. Si quis a pupillo sine tutoris auctoritate emerit, ex uno latere constat contractus.

[2] Lásd Savigny System III. 40. és 41. lap. Puchta Pandekten 232. §.

[1] Lásd Unger ismertető czikkét a Zeitschrift für das Privat- u. öffentliches Recht der Gegenwart. I. köt. II. füz. 367. l.

[2] Lásd Dernburg Lehrbuch des preuss. Privatrechts 131. lap és a szász törvénykönyv 787. §-át.

ból alkotni meg a szerződést a gyám beleegyezése által, hanem visszahatólag, mert némely esetben az ügylet megkötéséhez formák vannak szabva és pénzbeli kiadások kapcsolva, miknek ismétlése ezen felfogás szerint elkerülhető.

3. Az árverezés és árlejtés.

Az árverést két szempontból lehet felfogni és e szerint jogilag construálni; vagy ugy, hogy az árverező az árverés kihirdetése által, bizonytalan személyek irányában eladási ajánlatot tesz, melynek alapján az egyes igérő által tett igéretben az ajánlat elfogadása foglaltatik azon hallgatagos feltétel mellett, hogy az árverési határidőn belül jobb igéret nem fog tétetni. A hány igérő van, mindegyikkel feltételesen kötött jogügylet jön létre, csakhogy minden kedvezőbb igéret az előbbit megszünteti, és az odaütésnek (Zuschlag) az a jelentősége van, hogy az utolsó igérő iránt az ügylet feltétlenné válik.[1] — Igy fogja fel az árverezést a szász code 819. §-a: Bei Versteigerungen an den Meistbietenden oder Wenigstnehmenden ist, wenn die Versteigerungsbedingungen nicht etwas Anderes bestimmen, sobald ein Gebot gethan wird, der Vertrag mit dem Bietenden unter der Bedingung geschlossen, dass innerhalb der vorausbestimmten Zeit oder bis zum Zuschlage kein besseres Gebot geschieht.

Vagy pedig azon felfogásból indulhatni ki, hogy az árverezés közhirré tétele nem egyéb általános felhivásnál, az elárverezendő dolgokra nézve az eladónak ajánlatokat tenni. Itt tehát minden egyes igéretben vevési ajánlat van, melyek közül a legjobbik iránt az eladónak elfogadása az odaütés által jelentetik ki, minek folytán a jogügylet létre jön.[2]

Ezen különböző felfogásból eredő két constructio gyakorlati eredményeit tekintve, jelentékenyen eltér egymástól. Az első felfogás alapján a legtöbbet igérőnek feltétlenül oda kell az árverezett dolgot ütni, azt viszszautasitani, vagy a dolgot az árverésből kivonni még akkor sem lehet, ha a legmagasabb igéret is jóval alul marad a dolog közönséges értékén; mert mindegyik licitáló elfogadá az eladó által tett ajánlatot, s létrejött az ügylet, csakhogy azon feltétel alatt, ha többet igérő a záros határidő alatt nem lesz. Minek következtében könnyen megeshetik, hogy a licitansok összebeszélése vagy összejátszása folytán potom árért is oda kell a dolgot ütni, ha csakugyan nem igér senki többet.[3] Ezen beállható veszély miatt ajánlatosabb a másik felfogás.

A mennyiben e szerint az árverésnél tett igéretek vevési ajánlatoknak tekintetnek, ugy teljesen azon elbánás alá is esnek, minő a távollevők közti ajánlatokra nézve ki lett fejtve. Az pedig kettőben összpontosul: 1. A vevő által tett ajánlat, respective igéret, mint olyan, bizonyos ideig vissza nem vonható; 2. ha az eladó, mint megajánlott, a záros határidő alatt nem nyilatkozik, elfogadja-e a rendesen legkedvezőbb ajánlatot, az ajánlatok érvényüket vesztik, az ajánlattevő többé nincs kötve.

Azon idő alatt, melyre az igéret tétetett (— ez az árverési idő —) a puszta szó, az egyoldalu igéret köti az igérettevőt. Még most az igérettevő nincs kötelezve, az igért árt megfizetni, s talán soha nem is lesz, ha az odaütés be nem következik. Kötöttsége csak arra terjed, hogy szavának ura maradjon, azt megállja azon idő alatt, melyre tétetett.

Ezen szavatartási kötelesség itt is az ügylet természete által válik szükségessé. Ha az eladó kénytelen volna mindjárt az első ajánlatot elfogadni, hogy a visszavonást lehetetlenné tegye, akkor a tulajdonképeni czél: lehető legmagasabb árakat elérni, meg volna hiusitva. Ellenben, ha jobb igéret vagy ajánlat reményében a tett ajánlat el nem fogadtatván, az igérő attól visszaléphetne, megint meghiusulna a czél, ha jobb ajánlat nem mutatkoznék; mert a tett ajánlat fen nem állván és jobb nem tétetvén, az eladó kénytelen volna uj árverést hirdetni, mi által ezen mai nap gyakori módja az ügyletnek alkalmazásba alig jöhetne.

A gyakorlati szükség által van tehát indokolva, hogy az igérő mindaddig kötve legyen szavához, mig valamely jobb igéret folytán ajánlata megdől, vagy pedig, ha az a legmagasabb marad, mig eladó a záros határidőn belül a fölött nem határoz, elfogadja-e az ajánlatot vagy nem?

Itt el van tehát háritva azon veszély, hogy a dolog értéken alul maradó ajánlat is szükségkép elfogadandó, mert az eladó tetszése szerint kivonhatja a dolgot az árverés alól; de eleje vétetik azon eshetőségnek is, hogy ha valaki igéretét megbánva, más fizetésképtelen ember által tétet magasabb igéretet, csakhogy ő ez által felszabaduljon, az eladó az ily kétes egyén ajánlatát hallgatag visszautasitja, ugy, hogy az ajánlatok sorából kihagyja s az előbbi igéret alapján folytatja az árverést.

Mindeddig azonban föl nem ismertetett az árverési ügyletnek ez egyszerü és természetes megoldási módja; minden áron szerződést akartak az egyoldalu igéretből csinálni, hogy annak az élet követelte visszavonhatlanságát s kötelező voltát megállapitsák. Ihering[1] és Regelsberger[2] az árverést a római jog nyomán emtio si volueris, si negotium venditori placuerit formába akarták önteni, csakhogy sem egyik, sem másik felfogás nem deriti ki azt, a mi a fő: hogy miben rejlik itt a szerződés második corollariuma, az elfogadás? mert azt nem lehet állitani, hogy minden ajánlat hallgatag s feltételesen elfogadtatik, ha magasabb igéret nem fog mutatkozni; hisz ismeretes dolog, hogy ügyes, routinirt auctionátorok a becsáron jóval alul kezdik meg az árverést, mely áron semmi szin alatt nem szabad nekik a tárgyat oda ütni, azon gyakorlati tapasztalatból indulván ki, hogy ily módon a vevési kedv fokoztatik és a megindult versengés és nekimelegedés magas igéreteket eredményez.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

(Folyt. köv.)

A gyámhatóságok szervezése és teendőik.

II.

A gyámi egyes intézkedéseknek a járási szolgabirákra, vagy erre netán kirendelendő egyes közegekre határozati jog nélkül való átruházását pedig czélszerünek nem tartom azon okból, mivel ismét csak ott volnánk, a hol egy nehány év előtt az ugynevezett Provisorium alatt voltunk, a midőn a járási s illetőleg gyámi szolgabirák (főgyámok) bizonyos intézkedések megtételével voltak megbizva.

[1] Lásd Kindervater: Ein Beitrag zur Lehre von der Versteigerung. Ihering Jahrbücher-jei VII. kötete. És Ihering megjegyzései hozzá ugyanott.

[2] Igy szabályozza a bajor II. 16. és a német Entwurf 53. §-ában az árverést.

[3] Ez csak ott volna alkalmatos, ha valaki minden áron tul akarna adni az árúkon.

[1] Lásd Dogmatische Jahrbücher 7. köt. Ihering megjegyzéseit 170. és 390. lapokon.

[2] Lásd Civilistische Erörterungen 162—195. lap.

Élénk emlékezetünkben van, hogy akkoron számos panasz hallatszott az eljárás lassusága, helytelen volta és a gyámügyek elhanyagolása miatt; hogy pedig ezen panaszok alaptalanok nem voltak, szabad legyen e helyütt az akkori eljárás főbb mozzanatait röviden körvonaloznom.

Az akkoron fenállott szabályrendeletek értelmében (id. törv. szab. 163—165. §§.) a járásbeli s illetőleg gyámi szolgabiró (főgyám) hatásköréhez tartozott: a hagyaték biztositása, leltározása s megbecsülése, szükség esetében zár alá való vétele és a zárgondnok kirendelése; az árvatörvényszék (árvaszék) teendőihez pedig számittatott: az osztályos egyezség megkisérlése, s annak létre jötte esetében az osztály foganatositása; ellenkező esetben pedig a perre utasitás és a hagyaték biztonságáról való gondoskodás.

Miután azonban a megyei árvaszékek a megyei hagyatékok nagy halmaza miatt, a törvény ezen intézkedéseinek egyáltalában meg nem felelhettek, — s azonkivül ezen szabályrendeletnek szigoru keresztülvitele, az érdeklett felekre s igy a gyámoltakra nézve is igen terhes és költséges lett volna, minthogy sok esetben csekély értékü hagyaték miatt is kellett volna a feleknek sokszor több mértföldnyi utat az árvaszék székhelyére az osztályos egyezség megkisérlése végett tenni, s többet költeni, mint a mennyit az egész hagyaték megért, ugyanazért több, jelesen nagyobb területü megyékben, azon gyakorlat hozatott be: hogy az osztályos egyezség megkisérlésével s annak létre jötte esetében, az osztály foganatositásával is, a járási s illetőleg a gyámi szolgabirák (főgyámok) bizattak meg.

Első pillanatra azt lehetne gondolni, hogy ezekhez képest az eljárás akkoron igen egyszerü és gyors volt, hogy t. i. a gyámi szolgabiró (főgyám) a haláleseti felvétel beérkezte után, a leltározást azonnal eszközölte, az osztályos egyezséget megkisértette, s annak létre jötte s az árvaszék általi jóváhagyása után, azt azonnal foganatositotta is.

Ily röviden és gyorsan azonban igen kevés hagyatéki ügy intéztetett el; már a leltár felvétele nagyobbrészt nem történt oly gyorsan, mikép azt az ügy természete megkivánná; mert a gyámi szolgabiró (főgyám) sok teendőkkel levén halmozva — minthogy neki kellett a kerületében előforduló hagyatékokat leltározni, vagy a mennyiben azok leltározása a községi jegyző által történt, a sokszor hiányosan felvett leltárt kiigazitani, a leltározás eszközöltetése tekintetéből a helyszinére kimenni, árveréseket megejteni, a felekkel tárgyalni, sok rendbeli jelentéseket az árvaszékhez fogalmazni, tisztázni és expediálni; saját iktatói, kiadói és kerületi árvakönyveket vezetni, — ezen halmozott foglalkozásánál fogva tehát a gyámi szolgabiró a helyszinére azonnal ki nem mehetett, sok esetben pedig más oknál fogva kimenni nem sietett, biztositva levén, hogy az árvaszék részéről sürgettetni nem fog, minthogy az árvaszéknek a haláleset csak akkor jutott tudomására, ha az iratok hozzá felterjesztettek.

Továbbá a gyámi szolgabiró (főgyám) teendőihez a bejelentett hagyatéki tartozások felszámitása is tartozván, e végből kellett a gyámi szolgabirónak és pedig sok esetben a távolabban is lakó örökösöket és hitelezőket sokszor ismételve is magához idéztetni, s a hagyaték irányában támasztott egyéb igényeknek tisztába hozatala végett szükséges intézkedéseket megtenni, mely eljárások és teendők nemcsak az ügyek halmozottsága, hanem azon okból is vettek több időt igénybe, mert a gyámi szolgabirák nagy részben törvénytudók s begyakorlott tisztviselők nem levén, ezen ügyek elintézésénél nehezebben mozoghattak. — Midőn pedig mindezen előleges intézkedések megtörténtek és a hagyaték állaga tisztába hozatott, a gyámi szolgabiró az osztály megkisértéséhez hozzá fogván, ekkor ismét a felek többszöri megidéztetés daczára sem jelentek meg, vagy pedig megjelenvén, sok esetben az osztály megejthetése tekintetéből, a hagyatékhoz tartozó egyes vagy összes ingatlanoknak elárverezését kérelmezték; a gyámi szolgabiró ezen kérelmet véleménye kiséretében az árvaszékhez felterjesztvén, ha az árvaszék a kérelmezett árverezést nem hagyta helyben, az iratok ismét további alkudozás végett a gyámi szolgabiróhoz leküldettek; ha ellenben a kérelemnek hely adatott, akkor a gyámi szolgabiró sok esetben ismét az árverési feltételeknek az illető nagykoru örökösöknek hozzájárulások meletti szerkesztésére utasittatván, midőn ezek az árvaszék által helybenhagyattak, a gyámi szolgabiró kitüzte ugyan az árverést, de az elárverezendő ingatlant sok esetben a vevők hiánya, vagy a becsárnak meg nem igérése miatt, a második határidőben sem adhatta el, s igy sokszor hónapok multak el, mig a gyámi szolgabiró, az osztályos egyezség megkisérléséhez hozzá foghatott.

Ha utóvégre az osztályos egyezség a gyámi szolgabiró előtt létrejött, az ismét sok esetben az árvaszék által helyben nem hagyatván, az iratok ujolag a gyámi szolgabiróhoz uj osztályos egyezség megkisérlése s esetleg az eljárás kiegészitése végett beérkeztek, akkor ismét az eljárás sok esetben ugyanazon phasisokon ment keresztül, melyeket fentebb jeleztem.

Ezekből látni, hogy ezen folytonos parlamentirozás, utasitások, véleményezések, jelentések a gyámi szolgabiró és az árvaszék között nemcsak sok munkát okoztak, sok időt raboltak és a gyámi ügyek elintézését felette késleltették, s azonkivül a gyámi és gondnoksági ügyek helyes elintézésének semmi biztositékot nem nyujtottak, hanem ezen eljárás, ha vagy tudatlanság vagy pedig önérdek és haszonlesés hozzájárult, a gyámoltak érdekeit felettékép veszélyeztette; minthogy az árvaszék csak kivételes esetekben jövén érintkezésbe az érdeklett felekkel s a gyámoltak gyámjaival — a gyámoltak boldog vagy boldogtalan volta ugy szólván egészen a gyámi szolgabiró kezében volt letéve.

De a hagyatéki és gyámi ügyeknek a megyei árvatörvényszékeknél való összpontositása, oly megyékben, a hol az árvás értékek a központi árvapénztárban kezeltettek, nemcsak a nagykoru örökösökre, továbbá a gyámoltakra és a gyámokra terhes és költséges, hanem azonkivül a gyámi értékek biztositására és behajtására nézve is hátrányos s káros volt; mert a hagyatékban talált készpénz és értékpapirosok, továbbá a hagyatéki eljárás folyama alatt a hagyatéki tárgyak elárverezéséből befolyó pénzösszegek az eljáró gyámi szolgabiró által; a hagyatéki kötelezőkből behajtott összegek pedig tiszti ügyész által ideiglenesen kezelés végett rendszerint a központi árvapénztárba beszolgáltatván, — ezen értékek a központi pénztárban „N. N. hagyatéka“ czim alatt addig kezeltettek, mig az osztály véglegesen nem foganatosittatott.

Ennek folytán tehát a nagykoru örökösök a hagyatéki eljárásnak fentjelzett lassusága miatt, az őket törvényesen illető örökség birtokába sok esetben csak több hó, sőt csak évek mulva is juthattak, s ez által sokszor vagyonukban kipótolhatlan kárt szenvedtek. Az árvás értékek biztositása és behajtása ezen összpontositás mellett szinte csak lassan haladhatott előre, mivel ezen teendőkkel rendszerint az árvaszék székhelyén lakó tiszti ügyészek bizatván meg, ezek a milliókra menő s kisebb-nagyobb összegekben megyeszerte lakozó

*

adósoknál elhelyezett tőkéktől járó kamatokat, vagy magokat a tőkéket, azoknak sokasága s az illető adósok és bíróságaik távolsága miatt nem voltak képesek kellő gyorsasággal behajtani.

Az árvás értékek a központi pénztárban való összpontositása továbbá költséges és terhes volt mind a gyámokra, mind pedig a nagykoruságot elért árvákra nézve, mivel ha ezek a központi árvapénztárban kezelt bármily csekély értéket felvenni akarták, kellett nekik sokszor nemcsak több mérföldnyi utat tenniök, hanem annyit költeniök, mint a mennyit a felveendő érték tett ki.

Végre az árvapénztári adósok is hasonló sorsban részesültek, ezek is kötelesek levén a kamatokat közvetlenül az árvapénztárba befizetni, oda való utazásuk s időmulasztásuk sokszor többe került, mint a mennyit a befizetendő kamat kitett.

A kamatok beszedését a gyámi szolgabirákra bizni, az árvás értékek világlatbani tartása tekintetéből igen nehéz, sőt az óvatosság szempontjából nem is lett volna tanácsos.

Travnik József,
budai kir. törvszéki biró.

(Folyt. köv.)

JOGIRODALOM.

Római családi jog. Irta dr Vécsey Tamás, a budapesti kir. egyetemen a római jognak tanára stb. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1875. 346 oldal.

VI.

A 28. §-ban a czimfelirat szerint a „manus melletti" házasságról különösen kellene, hogy szó legyen, azaz tulajdonképen arról: minő viszony volt a manus és matrimonium között azon esetben, ha a kettő egymással kapcsolatba hozatott? Ezen kérdást Vécsey azonban ismét csak ugy oldja meg, hogy ismétli azt, a mit már az előbbi §-ban (elején és végén) elmondott, illetőleg felsorolja a manus hatályait. Érinti azonban itt a manus-házasságok történetét is, a mi tudvalevőleg a német iróknál a „stricte" és „laxe Ehe" vagy ujabb szólásmód szerint „strenge und freie Ehe" féle megkülönböztetés jelentősége és eredetével összefüggőleg szokott előadatni, s dönt azon további kérdésben is: vajjon a manus-házasság csak a patriciusok között létezhetett-e, vagy közös volt ezen forma a plebsszel is? Ezen kérdések, habár már nagyon sokat lettek vitatva, akár a dolog ősiségét, akár a későbbi korból fenmaradt idevonatkozó forráshelyek tartalmát vegyük, nézetünk szerint még mindig bátran a nyiltak közzé sorozhatók, és igy ha valamelyik véleménynek eredményét elfogadjuk, az indok csakis a valószinüség, mely a mellett talán szól. A manus- és manus nélküli házasság elsőbbségi kérdését Vécsey Roszbach után oldja meg, az elsőt az ősibb alaknak tartván, mely véleményt a manusról fennebb mondottak és azon további ok folytán, hogy az ősi társadalmi állapotok egyszerüsége egy ily alapéletviszonynál már magában véve is valószinütlenné teszi az alakváltózatosságot, szivesen osztunk; csakhogy azt szerettük volna, ha Vécsey autorának indokait szabatosabban közlé vala. Ugyanezen szerző után indul szemben a régibb Waechter és Hasse féle nézettel, a másik kérdésnél is. De itt megelégszik Roszbachnak egy egészen általános kimondásával (40. old.) s tekinteten kivül hagyja azon részletes indokolást, mely ezen iró derék munkájában a 162. és k. oldalokon található és melyre amaz általános kimondás feltevésileg alapitva van. Ha Becker (i. m. 11. old.) ezt szintén ily formán tette, nála ezt munkája czélja eléggé indokolja, de annnál kevésbbé fér meg a Vécseyével. Igy oldva meg, a kérdés ránk semmi tanulsággal nem jár, sőt ellenkezőleg, csak egy könnyen tévesnek bizonyuló feltevés befészkelését eredményezheti.

A 29—31. §§. a manust alapitó ügyleti formákkal különkülön foglalkoznak. Figyelmeztetnünk kell a talán nem egészen szakavatott olvasót, hogy a római jogtörténetnek itt kiválóan bizonytalan területrészén állunk; az eredeti források nemcsak felette szükek, hanem mint már sikerült többeknek kimutatni, főleg a történeti összefüggést illetőleg nem is helyes felfogáson alapulók levén. Vitás ezenkivül minden egyes alkateleme ezen intézményeknek, mivel: Non omnium quae a majoribus constituta sunt ratio reddi potest, mondja az edictum ordinatora. De annál hálásabban kell elismeri azon ujabb német irók e téren való munkálkodását, kik a német jellemben immanens kitartó szorgalommal gyüjtenek össze minden a classikus világból fenmaradt kőtöredéket és iratfoszlányt ismereteink tökéletesitésére. Hogy pedig azon ut, melyen haladnak, daczára olykor tulmerész föltevéseiknek, czélhoz is vezethet, ezt legfényesebben igazolta Gaius könyvének megtalálása, melynek egyik legnagyobb jelentősége épen abban áll, hogy több, az előtt puszta következtetést és feltevést a bizonyosság szinvonalára emelt. A mire ezen fejtegetéseknél vigyáznunk kell, csak az, hogy ne tulajdonitsunk azoknak több realis becset és positivitást, mint talán maguk a szerzők. Könnyenhivőséget egy alapos iró sem követelt még olvasójától.

Vécseynél a kérdéses intézményekre nézve találunk ugyan relative elég részletet felhalmozva; de csakis inkább felhalmozva, mint átgondolva és kritikailag rendezve. Szerzőnk ugylátszik itt is a legtöbb dolgot elhiszi, és mert ő hiszi, másokkal is elhitetni akarja; s hogy azután az egészet annál ártatlanabbá tegye, gondosan kikerül minden olyan kérdést, mely a dolog valódi állását, illetőleg azon állásoknak hypotheticus voltát feltüntetné. Pedig az nagyon üdvös dolog, ha főleg a tanulni és fürkészni vágyó vagy orre talán még különös tehetséggel is biró „ifju honfitársak"-nak kimutatva van azon tér, a hol erejüket megkisérthetik és edzhetik. Egy pár részlet igazolni fogja adott véleményünket. Vegyük mindjárt a legközelebbit. A manus-szerzés egyik módja volt: a coëmtio. Miben állott fogalmilag ezen szerzésmód? Vécsey azt mondja: „Jelképes adásvevésben (mancipatio), mely szerint az eladó leány vagy asszony férje keze (manus) alá került;" és ezután négy sorban, külön kikezdéskép közbeszurva, hogy a coëmtiót egy régi márvány táblán Paduában találjuk, a harmadik kikezdésben ismétli: „A coëmtiónak lényegét a nő megegyezésével létesitett jelképes adásvevés képezte, vagyis azon ügyleti forma, melybe a megállapitandó ügyleteket öltöztetni szerették, s mely hathatós alakszerüség mellett igazi római tulajdon (dominium quiritarium) volt szerezhető." (64. l.) Ha ez fogalom-meghatározás gyanánt van adva, a miről nem lehet nagyon kételkedni, és ha visszagondolunk arra, hogy szerzőnk „ágazatos" fejtegetést igért, akkor persze nagyon szenved azon ismeretes periculositásban. Mert eltekintve az utolsó rész („s mely hathatós stb.") felette zavarba hozó ide nem tartozóságától, csak azt kérdjük: mennyit mond az a coëmtióról? csak annyit, hogy jelképes adásvevés volt és manust eredményezett; ez pedig igy semmi, mert itt mindjárt azt kérdhetni: vajjon a coëmtio fogalmára teljesen kimeritő-e a mancipatio, vagy talán csak egyik kiegészitő alkatrész; továbbá vajjon a mancipatio a házasságkötésre alkalmazva, átvive ugyanazon elemekből állhatott-e, mint midőn a res mancipi megszerzésénél fordul elő, vagy talán mégis valami módositást is kellett hogy szenvedjen, s ha igen, vajjon miben állott ez; továbbá kik a jogügylet alanyai, és micsoda szerepük van? Az utóbbi kivételével, mindezekre nézve Vécsey a bizonytalanság kellemetlen állapotában hagy, vagy illetőleg megkiméli ettől olvasóját. De az utolsó kérdésre nézve is ugy felel, hogy nem sokkal többet nyerünk; mondja ugyanis hogy „a coëmtionalis jelvényes cselekvénynél együttesen jelen volt 5 felserdült római polgár és mérlegtartó, továbbá a leendő feleség és az, ki apai vagy gyámi hatalmat gyakorol felette és végül a vőlegény." (65. old.); de minő szerepe volt a feleségnen, az apának vagy gyámnak és vőlegénynek, ezt egy szóval sem emliti; mert a mit két oldallal tovább (67. old.) e személyekre nézve elszórva mond, azt oly kérdéssel kapcsolatosan teszi, s itt is minden indokolás nélkül, hogy felvilágositásnak egyáltalában nem vehetjük. Pedig lehetetlen, hogy nem tapasztalta volna, mennyi dolgot adtak és adnak még ma is ezen kérdések a jogtörténészek és nyelvészeknek (l. Roszbach i. m. 65—95. old. Becker i. m. 36—28. old. Göttling i. m. 48. §. Hasse i. m. 20. §. stb.); és bizonynyal nem puszta kedvtelésből, hanem csak azért, mert forrásaink cserben hagynak teljesen, a dolog fogalmának megállapithatása végett pedig azokra mind felelni kell.

A mi pedig ezen intézmény történeti oldalát illeti, annyit találunk, hogy „A férji hatalom megszerzésének történelmileg ki nem mutatható régi időtől óta ugy a patriciusok mint a plebejusok között igen elterjedt módja volt a coëmtio." (64. old.) és hogy „A coëmtio eredetileg és tulajdonképen (!) a házassághoz volt kapcsolva," (66. old.) és végre, hogy „Különben a coëmtionak más alkalmazása is volt. (fiduciae causa)" (65. l.) De hogy ez nem történeti fejtegetése ezen intézménynek, hogy itt annak „gyökere" helyett csak egy pár kihajtása maradt szer-

zőnk kezében, ezt azt hiszem nem kell bővebben indokolnom. Gondolhatná valaki, ha a 67. old. olvassa, hogy szerző a coëmtiot talán az állitólagos ősi nővásárra akarja visszavinni azt mondván: „Hogy a történelmi korszak előtt Rómában is divatozott az asszonyvásár, ez nem épen szükséges előzménye a coëmtio származásának, de azért lehetetlennek sem tartható. Ha más régi népeknél p. o. a hébereknél ára volt a nőnek, lehetett a rómaiaknál is; de e hely első tekintetre is már oly határozatlan, a példaként felhozott indok (?) oly felötlően téves, hogy azt komolyan venni bizonynyal nem lehet; és az egészet csak ugy magyarázhatjuk, ha tudjuk azt, hogy vannak irók, a kik állitják, hogy mielőtt a coemtio „imaginaria venditio"-vá lett valóságos „emtio" volt, és vannak, a kik ezt tagadják. (l. Roszbach i. m. 85. és old. 181., 182. 198. és k. old. 92. 93. old.).

Hasonlóan jár el szerzőnk a confarreatio és ususnál. Mindenütt könnyü elmével elhitt és épen igy elhitetni szándékolt tételek, melyekre nézve legjobban teszünk, ha Roszbachra (95—252. old.) utalunk.

A 32. §-ban a manus nélküli házasságról a 33. §-ban a manusszali és a most emlitettnek összehasonlitását fogja találni az olvasó. Mindez azonban szintén nem egyéb mint helyesebb vagy hibás szemelvény Roszbach (i. m. 42—62. old.) illetőleg az ezután több tekintetben indult kisebb terjedelmü Becker féle munkából. A mi a könyvben ezután következik („Házassági ünnepélyességek"), erről már más alkalommal szóltunk.

A 98—130. old. a házassági akadályoknak vannak szánva. Szivesen bele mennénk e részek közelebbi ismertetésébe is, ha ismertetésünk e nélkül is messze tul nem menne azon határon, melyet akár a könyv általános becsét akár a nálunk szokásos módott vegyük, méltán előbbre tehetett bár ki is. Mellőzzük pedig még azért is e részeket, mivel a házassági vagyonjognál talán szintén kissé meg kellend állapodnunk, s utaljuk olvasónkat ezen ismertetés végén adandó általános ide is vonatkoztatható megjegyzéseinkre.

A 131. old. a mint már emlitettem az első rész nélküli második rész kezdődik, melyen mérföldfáin az általánosabb feliratok: „A házasság joghatálya" (131. old.) és az „Érvényes házasság felbontása" (137—155. old.); ebben a folyamban jön azután még a 70. §. „a házasság tartalma," 71. §. „felbonthatatlan házasságok," 72. §. „ujra egybekelés," 73. §. „másodszori házasság" feliratokkal. De ezen részre vagy részekre is ismételnünk kell a mit épen előbb mondottunk, annál is inkább, mert itt holmi u. n. igazságügyi politikai részleteket találunk, melyekkel nagyon meggyülhetne dolgunk. Mi e mellett már azon szerencsés helyzetben is vagyunk, hogy a pesti egyetemnél az igazságügyi politika önálló szaktudománynyá van promovealva, sőt cathedraval is biztositva. Miért háborgatnók tehát épen mi az uj tagositott birtokot! Suum cuique.

Dr. Farkas Lajos,
egyetemi tanár.

(Folyt. köv.)

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

A 19. 20. §§-hoz.

A fölebbemlitett 2. pont alatti azon eseteket, ha az örökös az örökösi nyilatkozatot elmulasztja vagy épen azt jelenti ki, hogy az örökséget nem fogadja el, avagy végre, ha nem jelentkezik örökös, a törvényjavaslat 19., 20. §§. tárgyalják.

A 4. §. szerint, ha az örökös a jelen törvényjavaslat 19. §-ban meghatározott jogi következményt elkerülni óhajtja, tartozik a jelen törvényjavaslat 100. §. szerint kitüzött határidő alatt örökösi nyilatkozatát megtenni.

A 19. §. tehát összefüggésben van a 4. és 100. §§-kal. A 100. §. a biróság teendőjét határozván meg, a II. Részbe való; e §. szerint a biróság köteles azokat, kik az örökösödésre az irományok tartalma szerint hivatottaknak látszanak, az örökség megnyiltáról hivatalból értesiteni.

A haláleset felvételének és a végrendelet kihirdetésének az lévén czélja, hogy az örökösök kitudassanak, e czél csak félig éretnék el akkor, ha a hagyatéki biróság azokat, a kiket a törvény, végrendelet vagy örökszerződés értelmében az örökösödési jog illetni látszik, a megnyilott örökségről hivatalból nem értesitené. Ezen igen egyszerü, de a jogbiztonság szempontjából nagy horderejü értesités az által történik, hogy a biróság az örökösödésre hivatottaknak örökösi nyilatkozataik beadására határidőt tüz ki, mely határidő a 104. §. szerint meghosszabbitható. A 100. §. azon intézkedése, hogy a törvényes örökösödésre hivatottak akkor is felhivandók örökösi nyilatkozat adásra, ha végrendelet vagy örökszerződés létezik, abban találja indokolását; mert lehet, hogy a végrendelet vagy örökszerződés nem valódi, avagy külső vagy belső kellékek hiányában szenved, s ezen okok miatt vagy talán azért is, mert a végrendelet és örökszerződés nem intézkedik az egész örökségről, a törvényes örökösödés esete álland be.

Már most azon kérdésre jön a sor, mi következménye van annak, ha a fölszólitott örökös a kitüzött határidő alatt nyilatkozatot nem ad; sem oly tényeket nem visz végbe, melyek örökösi nyilatkozat erejével birnak, minthogy a törvényjavaslat 5. §. ezt is megengedi.

A nyilatkozat elmulasztásának más következménye nem lehet, minthogy az, a ki az örökösi nyilatkozatot be nem adta, az örökségi bizonyitvány kiadásának és a birtokba helyezésnek kérdésénél az örökséget elfogadni nem akarónak tekintetik; fönmarad azonban azon joga, hogy a bizonyitványnyal ellátott és birtokba helyezett örökös ellen saját erősb vagy egyenlő erős örökösödő jogának érvényesitése végett az elévülési időn belül örökségi keresettel lépjen föl.

Itt még a következő kérdésekkel kell foglalkoznunk: vajjon

1-ször, elegendő-e csupán a 100. §. szerinti egyszeri birósági fölszólitás figyelmen kivüli hagyása arra, hogy a 19. §. szerinti jogi következmény beálljon.

2-szor, ha nem elegendő: megengedhető-e, hogy a biróság hivatalból vagy valamely jogilag érdekelt fél kérelmére azon örököshöz, a ki az első felszólitásra nem nyilatkozott, ujabbi felszólitást intézzen.

3-szor, lehet-e bizonyos esetben a nyilatkozat beadásának elmulasztásával más sulyosabb jogi következményt egybekapcsolni, mint a mit a 19. §. megállapit.

Mindenekelőtt figyelemben kell tartanunk a 19. §. valódi jelentőségét. E §. szerint is elegendő a hallgatag örökösi nyilatkozat (5. §.); ha tehát valaki a biróság felszólitására irásbeli vagy szóbeli nyilatkozatot nem tesz, de nyilatkozat erejével biró tényeket vitt véghez, a 19. §. szerinti jogi következmény ő reá nézve ki nem mondható.

A 19. §. szerinti jogi következmény tehát rendszerint csak azon esetben állhat be, ha több ellenérdekü örökös igénye találkozik; szóval ha az örökjog vita tárgyát képezi; ezen esetben az irásban vagy szóval kijelentett örökösi nyilatkozat szükséges azért, mivel vita esetében az örökösök birói segélyhez tartoznak folyamodni (23. §.). De az 5. §. rendelkezése ezen esetben is nyerhet részletes alkalmazást; mert a törvényjavaslat 21. §. a vitás örökségnek csak önhatalmu elfoglalását tiltja; de nem tiltja azt is, hogy az örökhagyó özvegye s gyermekei a hagyaték birtokában maradhassanak; ha tehát az örökhagyó gyermekeket hagyott hátra s ezek az örökség megnyiltakor az 5. §. szerinti tényeket visznek véghez, őket csupán azért, mivel irásbeli vagy szóbeli nyilatkozatot nem adnak, az örökösödési eljárásból kizárni nem lehet még akkor sem, ha ellenökben az örökhagyó végrendeleténél fogva a végrendeleti örökös lép föl örökösödési igényével; ellenben az adott esetben a végrendeleti örökös igenis köteles nyilatkozatát irásban vagy szóval megtenni, mert különben ő reá nézve a 19. §. szerinti jogi következmény beállana.

Viszont egy másik esetben a gyermektelen örökhagyó özvegye, mint végrendeleti örökös az 5. §. szerinti tényeket érvényesen vihet véghez; ellenben az oldalági örökösök a magok igényeinek érvényesitése végett kötelesek irás- vagy szóbelileg nyilatkozni, különben a 19. §. szerinti jogi következmény beállana.

Ez lévén a törvényjavaslat alapelvei szerint a 19. §-nak jelentősége, a föltett kérdéseket a törvényjavaslat következőképen oldotta meg.

1-ször, a birósági felszólitás figyelmen kivül hagyása magában véve nem elegendő a 19. §. szerinti jogi következmény beállására, hanem szükséges constatirozni azt, hogy az örökös a birósági felszólitást megkapta. A 110. §. szabályozza az ezen esetben követendő eljárást.

2-szor, az első pont alatti körülmény bizonyitásán kivül egyéb óvó rendszabályokat, mint például az örökösnek ismételt felszólitását rendszerint megengedni nem lehet. Mindenki ügyeljen jogaira, ha azok érvényesitésére a törvényjavaslat 100. §. szerint fölhivatott, sőt e §. rendelete szerint a nyilatkozat elmulasztásának következményéről kitanitást is nyert. De ily rendszabályok nem is szükségesek. Az ellentétes érdekü örökös

meg fogja tenni nyilatkozatát, ha igényét a birtokban lévő örökös ellen érvényesiteni akarja; ha pedig senki sincs birtokban, azok, a kik az örökség megnyiltáról értesittetnek, a kitüzött határidőben bizonyára jelentkezni is fognak: de kötelesek is jelentkezni, mert az örökösödési eljárásnak gyorsnak kell lenni s ezen okból annak hosszura nyujtását s az örökösnek ismételt felszólitását megengedni nem lehet. A 19. §. első bekezdésében foglalt ezen általános szabály alól csak azon személyek tekintetében tesz a törvényjavaslat 105. §. kivételt; kik gyámság vagy gondnokság alatt állanak, mert az igazsággal ellenkeznék, hogy ezen személyek más hibája miatt joghátrányt szenvedjenek.

A mit az ellentétes érdekü örökös méltányosan kivánhat, az, hogy azon esetben, ha kételyei vannak az iránt, vajjon az örökség elfogadása reá nézve előnyös-e, meggondolási időt nyerjen, s erre a törvényjavaslat 104 §, mely az örökösi nyilatkozat beadására kiszabott határidő meghosszabbitását megengedi, módot nyujt neki.

Szem előtt tartva azonban, hogy az örökösödési eljárás gyors befejezése kivánatos, az eredetileg három hónapra kiszabott határidőnek három hónapnál tovább lehető meghosszabbitását megengedni nem lehet; azért rendeli a törvényjavaslat 104. §. azt, hogy az eredetileg kiszabott és meghosszabbitott határidő együtt véve hat hónapi időközt tul nem haladhat.

A törvényjavaslat 19. §. tehát mellőz oly általános rendszabályt, melynél fogva a jogilag érdekelt személyek arra lennének jogositva, hogy azon örököst, ki a kiszabott határidő alatt nyilatkozatát a bírósághoz be nem adja, nyilatkozata beadására fölszólittathatják.

Ezen fölszólitás azon czélja, hogy az örökösödés kérdése mielőbb szabályoztassék, rendszerint elérhető a törvényjavaslat 110. §-ban foglalt rendelkezés által is, mely szerint minden jogilag érdekelt fél kérelmére kimondhatja a biróság az örökösi nyilatkozat elmulasztásának jogi következményét.

De mellőzte a törvényjavaslat ezen rendszabályt azért is, mivel ezen rendszabály mellett sulyosabb jogkövetkezmény van az örökösi nyilatkozat elmulasztásával egybekapcsolva, mint a minőt 19. §. megállapit, az t. i., hogy azon örökös, ki a jogilag érdekelt valamely személy kérelmére kitüzött ujabb határidő alatt nyilatkozatát be nem adja, az örökösödési jogát elveszti.

És itt vagyunk a harmadik kérdésnél, melyet a törvényjavaslat akkép oldott meg, hogy a nyilatkozat elmulasztásával rendszerint ugyanazon jogi következményt köti egybe. Az örökösödési eljárás czélja általában nem lehet az örökösödési kérdés végleges szabályozása, hanem az, hogy a valódi örökös jogai a bitorlók ellen megóvassanak, nem lehet tehát az örökösdési eljárásban közbejött mulasztással általában jogvesztést, hanem csak oly következményt egybekapcsolni, hogy a mulasztó az örökösödési eljárásból legyen kizárva. A jogvesztés rendszerint nincs arányban a mulasztással és gyakran épen azt sujtaná, kinek erősebb joga van, annak ellenében, a kinek joga gyengébb. Vannak azonban kivételes esetek, melyeknek minősége elegendően indokolja, ha a törvény kivételesen sulyosabb jogi következményt, a jogvesztést köti egybe az öröklési nyilatkozat elmulasztásával.

Gyakran érdekében áll azoknak, a kiknek örökösödési joga attól függ, vajjon más valaki kivánja-e saját erősb jogát érvényesiteni vagy nem, lépéseket tenni az iránt, hogy az örökösödés kérdése végleg szabályoztassék, nehogy azon veszélynek legyenek kitéve, hogy az örökséget a közelebb jogositottnak tétlensége miatt birtokukba véve s talán örökségi bizonyitványt is eszközölve, midőn az örökösödéssel járó terheken már tul vannak, sok alkalmatlansággal a hagyatékot tisztázták, adóságokat és hagyományokat kielégitettek, előálljon a közelebbi örökösödési joggal biró és a hagyaték tiszta maradványát követelve, ehhez minden fáradság nélkül hozzá jusson. Ily viszonyban van a helyettesitett örökös az egyenes örökös ellenében, a törvényes örökös a végrendeleti vagy szerződési örökös ellenében, a távolabbi törvényes örökös a közelebbi törvényes ellenében. Ezeken kivül az utóörökösnek is érdekében állhat, bizonyosságot szerezni az iránt, hogy kik az örökösök s kik tartozandnak a hagyatékot annak idején neki kiszolgáltatni.

Az örökösödési kérdés végleges szabályozására vonatkozólag tehát a 19. §. ezen személyeknek módot ád, miként a 100. §. szerint hivatalból kitüzött határidő alatt nem nyilatkozó örökös egy ujabban kitüzendő s az örökös kérelmére meghosszabbitható határidő alatt jogvesztés terhe alatti nyilatkozatra felhivassék, ugy, hogy ha ekkor sem nyilatkoznék, örökösödési jogát véglegesen elveszti.

A jogvesztés következménye sokkal természetesebb, mint némely törvhozás azon intézkedése, mely szerint a nem nyilatkozó örökös ugy tekintendő, mintha az örökséget elfogadná. A most mondott következmény fölállitása épen az utóbb hivott örököknek, tehát azoknak érdeke ellen szól, a kik fölebbiek szerint leginkább vannak utalva arra, hogy az örökösödési jogviszony végleges szabályozásának szempontjából lépéseket tegyenek. De ha a törvényhozás azon természetellenes vélelmet állitja föl, hogy a ki nem nyilatkozik ugy tekintendő, mintha az örökséget elfogadni akarná, akkor az utóbb hivott örökösök bizonyára nem fognak föllépni, mert hisz az örökös hallgatásának következménye reájok sokkal sulyosabb, mintha épen semmi lépést sem tettek volna. Egyébiránt mig az ipso jure örökösödési rendszerből következetesen az örökség elfogadásának vélelmezése következnék, addig az örökösi nyilatkozat rendszerének szükségszerü folyománya az, hogy a ki nem nyilatkozik, ugy tekintessék, mintha az örökséget elfogadni vonakodnék; és ezen természetesebb következmény a fölebb kifejtettekhez egy ujabb indokot szolgál arra, hogy az ipso jure örökösödés elve el ne fogadtassék.

Minthogy azonban a törvényjavaslat 5. §. a hallgatag örökösödési nyilatkozatot megengedi, a 10. szerint pedig az örökösi nyilatkozat visszavonhatlan, ezekből következik, hogy a 19. §. második és harmadik bekezdésében foglalt jogszabály is csak azon esetben alkalmazható, ha az örökös nyilatkozat erejével biró tényeket sem vitt véghez.

Ez lévén a 19. §-nak valódi jelentősége, nem szükséges oly jogszabály fölvétele, mely azon esetre rendelkeznék, ha az örökös az örökséget birtokába veszi, mindamellett ugy nyilatkozik, hogy az örökséget el nem fogadja.

Ily eset, ha képzelhető, a gyakorlatban vajmi ritkán fog előfordulni s akkor is a törvényjavaslat 10 §-a szerint meg nem engedhető.

Azon eset, ha valaki egészen tőle függő fölfüggesztő föltétel (protestatio, Bedingung) alatt neveztetett örökösnek, egészen azonos intézkedést tesz szükségessé, mert ezen esetben az örökös azáltal mutatja, hogy az örökséget csakugyan el akarja fogadni, ha a tőle függő föltételt teljesiti is. A 19. §. intézkedést tehát ezen esetre is kiterjed, csak hogy a biróság belátására bizatik a föltétel figyelembe vételével a teljesitésre hosszabb határidőt is tüzni.

A 19. §. az elé ülési idő tartamát a szerint hagyja, a mint az eddigi törvényeinkben meghatároztatik. Ennek oka abban fekszik, mivel az örökösödési jogelévülésére nézve nem tanácsos különböző határidőkot megállapitani; pedig ha a törvényjavaslat az örökösödési jog elévülését az eddiginél rövidebbre szabná, miután a törvénynek visszaható erőt nem lehet tulajdonitani, azen esetekben, a melyekben az örökség a törvény hatályba lépte előtt nyilt meg, hosszabb elévülési idő lenne. Sokkal tanácsosabb az elévülés kérdését önállóan tárgyalni.

A törvényjavaslat 20. §-a azon eseteket tárgyalja, ha a fölszólitott örökös az örökséget el nem fogadja, vagy pedig épen nem jelentkezik örökös.

Első esetben, ha a fölszólitott örökös az örökséget el nem fogadja, azaz sem a 4-dik sem az 5-ik §. szerint nem nyilatkozik örökösnek, a 19. és 110. §§. szerint a jogilag érdekelt személyek kérelmére a nyilatkozat elmulasztásának jogi következménye kimondható. Ily esetben az örökösödési eljárást azzal kell folytatni, ki a végrendelet vagy törvény határozatai szerint legközelebb van az örökösödésre hivatva.

A 20. §. második bekezdése összefüggésben van az eljárási szabályok közé tartozó 112. és 106. §§-kal. E szakaszok minden indokolás nélkül érthetők s oly elővigyázati rendszabályokat foglalnak magokban, melyek azon esetben, ha az örökösök vagy azok tartózkodási helye ismeretlen, szükségesek.

Ha e rendszabályok daczára sem jelentkezik örökös, az államkincstárra száll, mely csak az örökös jogaival birhatván, ugy van kötelezve is, mint az örökös, mi által a 20. §. harmadik bekezdése indokolva van.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Észrevételek „a végrehajtási jog egyik hiánya“ czimü czikkre.

Vörösi Imre győri ügyvéd ur Bodó Pál ügyvéd urnak e lapok 22-ik számábani fenti czim alatti közleményére volt szives ugyanezen lapok 24-ik számában saját nézeteit a végrehajtási jog egyik hiányára elmondani.

Elölnevezett ügyvéd urnak ezen nézeteire azokon kivül, miket ugyanezen tárgyban a „Jogtudományi Közlöny“ mult évi 51-ik számában a „Törvénykezési Szemle“ czimü rovatban elmondottam — miután e themát, szerénytelenség nélkül legyen mondva, tudomásom szerint én vetettem fel első e lapokban — még a következőket kell megjegyeznem:

A „Törvényszéki Csarnok“ ezévi márcz. hó 19-én kelt 19-ik számában a semmitőszék 1588. sz. a. következő döntvénye közöltetik: „hagyatéki eljárásban az örökösök kiegyezvén, a hitelezők az örökösödési peren kivüli eljárás továbbfolytatását követelni jogositva nincsenek.“

Ugyanezen becses lapok ez idei 16-ik számához adott „curiai decisiok“ czimü melléklap 11. számában 67. sorszám alatt közlött döntvényre alkalmul szolgált jogesetet, illetve kir. táblai határozatot — melynél fogva az elsőbirósági vételár felosztási végzés feloldatott s az eljáró bíróság ujabb eljárásra, illetve határozathozatalra utasittatván, csakis az örökhagyó bekeblezett hitelezői rendeltettek kielégittetni, az örökösnek fenmaradandó vételári részlet pedig az örökjog kimutatásáig birói letétbe helyeztetni rendeltetett — tehát mondom a fentjelzett határozatot sziveskedjék Vörös Imre ügyvéd ur elolvasni, azonnal meg fog közleményében foglalt nézetei tarthatlanságáról győződni, mely nézeteit sem az 1855. dec. 15-én kelt tkvi nyiltpa·ancs 120. §-a *c*) pontjára, sem a polg. törvk. rendt. 348. §-ára fektetett érvelése meg nem erősiti, — mert mig a tkvi pátens 120. §-a *c*) pontjában csak az mondatik, hogy „más nevében a nélkül, hogy arra felhatalmazás lenne szükséges azon esetben is kieszközölheti a hitelező az elzálogitónak bejegyzését s egyszersmind saját követelésének biztositását, ha az, kire valamely ingatlan jószág vagy nyilvánkönyvi jog nyilvánkönyvön kivülileg ruháztatott, arra a hitelezőnek zalog- vagy alzálogjogot engedett“, addig a polg. törvk. rendt. 348. §. *c*) pontja szerint a végrehajtás alá veendő ingatlan tárgya minőségének kimutatása, t. i. hogy az öröklött vagyon még nem eredményezi azt, hogy arra a végrehajtási becslés és árverés elrendeltethessék.

A tkvi pátens 120. §-a *c*) pontja ugyanis feltételezi, hogy nyilvánkönyvön kivül már át legyen az ingatlan vagy nyilvánkönyvi jog a hitelezőre ruházva, ezen eset pedig előfordulhat adásvételeknél csere s ehez hasonló ügyleteknél, de nem örökösödési esetekben, mert ezekben a nyilvánkönyvön kivüli átruháztatásnak csak az érdeklett örökös kérelmére van helye, mint az a fentebb közlött „decisiok“-ból kétségbevonhatlanul kimutattatott. Ezen indokból mondatott már fentidézett czikkemben is, hogy „ezen utóbb emlitett §. *c*) pontja azonban az örökös ellen a tulajdonjog s egyszersmind a zálogjog f e l t é t l e n bekebleztethetése tekintetében — f e l t é t e l e s alatt értem a tkvi pátens 74. §. szerinti záradékos bekeblezést, egy harmadik személy által, csak azon esetben érvényesithető, ha az örökös az átadási végzést, melylyel neki az öröklött hagyaték bíróilag átadatott, a kérvényező harmadik személynek kiszolgáltatja stb.“

Egyetlen eset az a mai örökösödési eljárásban, midőn a hitelezők hivatalból értesitendők, s ez a polg. törvk. rendt. 593. s ezzel összefüggő 594. §-a, de még ezen esetben sincsenek jogositva kérelmezni a törvény szerint a hagyatéki eljárás megindit ását.

Épen ily kevéssé állhat meg czikkiró urnak a polg. törvk. rendt. 348. §-ára, s ott hihetőleg a *c*) pontra fektetett érvelése, mert hiszen hogy a zálogjog a tkvi pátens 74. §-a értelmében is az ott érintett záradékkal is bekebleztethessék, már ahoz is ki kell mutatni a végrehajtási kérvényben kérvényezőnek azt, hogy az örököst — ki ellen a bekeblezést foganatosittatni kivánja — az ingatlan vagy törvény, vagy végrendelet, vagy szerződés alapján megilleti, mert különben a fenálló gyakorlat szerint még csak ama záradékos bekeblezést sem nyerheti meg.

Az árverési stádiumban pedig már nem az volna általa kimutatandó, hogy az örökös ama vagyonra örökösnek tekintendő, hanem ott már kimutatandó volna, hogy ő azt valóban és mily arányban öröklötte is, ezt azonban a polg. trtts 348. §-a helyes értelmezéséből végrehajtató nem következtetheti, vagyis neki azon joga nincs, hogy az örökös helyett az örökjog megállapitását kérelmezhesse, sigy a végrehajtási becslés és árverés az ily öröklött ingatlanra azért nem rendeltethetik el, „mert végrehajtató végrehajtási zálogjoga nem a hagyatéki fekvőségekre, hanem csak azon fekvőségekből végrehajtást szenvedőt illető örökrészre terjed ki, végrehajtató tehát azon öröklött ingatlanra csak közvetett zálogjoggal bir, mely az átadás idejétől fogva lép hatályba, s miután végrehajtató az átadás megtörténtét és azt, hogy vajjon illeti-e végrehajtást szenvedőt s mily osztályrész az örökség tárgyát képező ingatlanból, árverési kérvényében be nem győzi, mert ez csak örökösödési eljárás utján állapitható meg, ilyet pedig végrehajtatónak az örökös helyett, fenálló törvények szerint, kérelmezni jogában nincs, ezen a végrehajtást szenvedőt meg nem illető, hanem hagyatéki vagyont képező ingatlanra az árverés el nem rendelhető.“

Mindezekből tehát kétségtelen, hogy ez idő szerint s fenálló törvényeink értelmében a bíróság ily öröklött vagyonra a végrehajtási becslést és árverést el nem rendelheti, — én azonban már gondolkoztam a felett, hogy ha peren kivül nincs joga, a minthogy szerintem nincs is, a végrehajtatónak, illetve jóhiszemü hitelezőnek az örökös helyett az örökjogot bíróilag megállapittatni, illetve a hagyatéki eljárást helyette kérelmezni, nem volna-e joga peres uton a polg. törvk. rendt. 424. §-ában foglalt joghasonlatosság alapján az örökös jogát s az öröklött ingatlanbóli arányát megállapittatni s azután a jogérvényes itélet alapján végrehajtásilag ezt bekebleztetni; szerintem a fennálló törvények értelmében ez volna még az egyedüli lehetőség ott, hol több örökös van, a hol azonban egy örökös van: ezen mód sem állhat meg; e nézetemet közöltem is hazánk egyik legjelesebb jogásza Zlinszky Imre kir. táblai pótbiró urral privát uton, kérve annak eziránybani becses véleményét, azonban azt, hihetőleg munkávali tulhalmozottsága miatt, kinyernem nem lehetett szerencsém.

Az oly hitelezőnek pedig, ki adósa nevére oly javakat óhajt tulajdonjogilag bekebleztetni, melyekhez még az adós is csak per utján juthat, a sorsa egyátalán az, hogy várja be mig az adós az ingatlanra vonatkozó pert megnyeri, s annak alapján az tulajdonjogát bekebleztetni, egyébként ezen itélet alapján már a hitelező is bekebleztetheti az adós tulajdonjogát s azzal ő egyidejüleg zálogjogot, vagy ha ezt tenni nem akarja, t. i. a tulajdon iránti per kimenetelét: ugy gondolkozzék a felett, hogy miért adott oly egyénnek ingatlanra kölcsön, kinek azon ingatlanrai joga még kétes, mert itt, illetve ez esetben kereshetőségi joga az adós helyett a hitelezőnek semmi szin alatt sem állapittathatik meg.

Schilling Béla,
kir. biró.

Különfélék.

A jogtörténelmi társulat kérdéséhez. Alig hiszem, hogy van komoly törekvésü magyar jogász, aki örömmel ne fogadta volna a lapok ama hirét, mely szerint a hazai jogélet terén magának már eddig is oly számos és oly kitünő érdemeket szerzett M a j l á t h G y ö r g y országbiró ur egy jogtörténelmi társulat szervezésére határozta el magát.

A létesitendő társulatnak, melynek keresztelője születése előtt megtörtént, már czimében benfoglaltatik czélja: a magyar jogfejlődés történetének buvárlása és felderitése.

Ha nagyobb ország volnánk, ha az egyes szakpályákon több volna a valódi hivatott és teremtő erő: valamely tudományszak egyetlen ágának müvelése teljesen elégséges alapul szolgálhatna egy külön társulat szervezésére. Számbavéve azonban a tényleges viszonyokat okvetlenül rá kell jönnünk a meggyőződésre, hogy nem lehet életrevaló oly egyesület, mely a különben is csekély számu erőket szétforgácsolja, melynek czélja, abstracte bármily széles körü legyen is az, a közremüködők elégtelensége miatt nagyon is korlátoltnak tünik föl.

Ugy látszik e meggyőződés vezette e lapok igen tisztelt szerkesztőjét, Dr. D á r d a i Sándor urat is, midőn ama társulatról szólva felveti a kérdést, vajjon nem lenne-e czélszerü, ha a tervezett egylet müködési köre jogirodalmunk birálati megfigyelésére is kiterjedne?

Mi természetesen ama kérdésre csak igennel felelhetünk, ha másrészt nem, már csak azért is, mert az által, hogy az egylet az olyannyira elhanyagolt és elkorcsosult kritikára is

kiterjesztené figyelmét, nehány emberrel ismét több volna, akinek érdeklődése az ügy iránt fölébresztetnék.

De szerintünk még ez sem elégséges arra, hogy egy valóban nagy és tekintélyes egyesület alapját meg lehessen vetni. Az a nehény ember, aki jogtörténelmi buvárlatokkal és kritikai irányban müködik, vagy aki másoknak amaz emlitett szakokban kifejtett müködését szereti figyelemmel kisérni, — alig lesz képes szellemileg és anyagilag oly tekintélyre emelni az egyletet, hogy — amint pedig óhajtandó — döntő és elhatározó befolyást gyakoroljon az még az akadémia mellett is egész jogéletünk jövendő fejlődésére.

Hogy ez elérhető legyen, szükségünk van olyan egyesületre, melynek czége alatt a practicus jogász ép ugy, mint tisztán theoreticus tudós, a nemzetgazda ép ugy, mint a statisticus megférjen egymás mellett s mindenik megtalálja a maga körét; vagyis más szóval, az egyesület programmja necsak a jogtudományok, hanem az államtudományok müvelését is ölelje fel magába.

Hogy külön államtudományi egyesület létrehozását nem sürgetjük, annak egyik legfőbb oka az, amit fenebb már előadtunk; a rendelkezésünkre álló szakférfiak csekély száma. Ily egyesület vajmi keveset lendithetne a maga elé kitüzött czél tekintetében, amint azt alkalmunk van tapasztalni a közelebb alakult, de a közönség részéről megdöbbentő hidegséggel fogadott nemzetgazdasági társulatnál.

De nemcsak az egyes tudományszakok müvelésére alakult egyletek, hanem az ezen szakok sajtóorganumai sem képesek nálunk meggyökerezni, s e jelenség oka szintén az, hogy mi még nem jutottunk el a fejlődés azon fokára, melyen a specializálást annyira ki lehetne terjeszteni, hogy egy-egy tudománycsoport minden ága külön-külön associatióban, külön-külön folyóiratban és szakközlönyben sikerrel képviseltethessék.

Próbáljon valaki például külön büntetőjogi folyóiratot meginditani, bizonyosan nem jár máskép, mint — ha jól emlékszem — Bauszner n ur, ki a maga büntetőjogi lapját, még mint a „Jogtud. Közlöny“ ingyenes mellékletét sem volt képes hosszabb ideig fentartani, vagy Halász Imre ur, ki az általa valóban kitünően szerkesztett nemzetgazdasági füzeteket pártolás hiánya miatt egy rövid félesztendő alatt megszüntette.

Lehetetlen tehát, hogy a tapasztalat bárkit is meg ne győzzön az erőknek a jogtudományok terén való, minél szirándabb tömöritése czélszerüségéről; de természetesen oly formán, hogy azért mégis lehetővé váljék minden embernek egész törekvését az önmaga által választott specialitásnak szentelni s egy ugyanazon egyletben vagy folyóiratban a büntetőjog, a magánjog, a gyakorlati jogtudomány stb emberei egyformán közremüködhessenek, vagy fellelhessék azt, ami őket legközelebbről érdekli.

Más kérdés azonban az, vajjon a különböző jogi szakoknak egy ugyanazon egyletben való képviseltetése után szükséges-e az államtudományokkal foglalkozókat is külön csoportban tömöriteni, vagy pedig az utóbbiak a jogászokkal egy fedél alatt egyesülhetnek?

Én részemről az egyesülést látom jónak nemcsak azon okból, mert jelen viszonyaink közt az államtudományoknak külön, önálló egyletben való továbbfejleszthetését lehetőnek nem tartom, hanem már amannál még jelentékenyebb és magasabb indoktól is.

A jog- és államtudományok közti szoros kapcsolatot s ebből folyólag azt, hogy igazi jogtudós senki sem lehet államtudományi ismeretek nélkül és megforditva, e lap olvasói előtt bizonyitanom fölösleges, vagy ha valaki mégis szükségesnek tartaná a bizonyitást, ám olvassa el Kautz Gyulának a jogtudomány és a nemzetgazdaságtan egymáshoz való viszonyáról az akadémiában 1868-ban tartott jeles értekezését, amelyben világosan, meggyőző érvekkel kimutatja az értekező, hogy valamint a büntetőjog, ugy a jogbölcsészet, a magyar jogtörténet stb., nemzeti életünk gazdászati fejlődésének alapos vizsgálata és ismerete nélkül alig leszen constatálható, s hogy a társadalmi tudományok, a politikai, igazgatási és közgazdasági szakok alapos ismerete nélkül a biró szakképzettsége épen ugy hézagos, pusztán formai leend, mint az ügyvédé. Mindenki feltünőnek fogja tehát találni azon, mi nálunk lábrakapott irányzatot, mely a két tudománycsoport teljes szétválasztására törekszik. Az iskolában az ujabb vizsgálati rendszer e czélzattal lőn megalkotva; a közéletben, a sajtóban az egyesületi téren szintén e szétválasztási törekvéssel találkozunk.

Hogy az iskolában együtt és elválaszthatlanul kell elsajátitnia a tanulónak a jog- és államtudományok elemeit, s hogy ennélfogva nem helyes azon vizsgálati rendszer, mely a birói pályára készülőtől megkülönböztetiazt, a ki ügyvéd akar lenni: ez természetes consenquentiája amaz általánosan elfogadott nézetnek, mely szerint a jogi képzettség csak akkor teljes, ha megfelelő politikai képzettség is járul hozzá vice versa.

A közéletben azonban — mi is elismerjük — amaz iskolai irányt föltétlenül érvényesiteni nem helyes; de a kellő korlátok között rendkivüli jó hatással lenne a tudomány fejlesztésére.

Ha az az ügyvéd vagy az a biró, aki folytonosan csak a gyakorlati jog terén mozog, érintkezhetik a theoreticus jogtudóssal és a politikussal: bizonyára szélesedni fog látköre, s bőviti azon politikai alapismereteit, a melyeket — mert in praxi többé szüksége nincs reá — iskolai cursusának bevégezte után legtöbbnyire elhanyagol, jóllehet oly annyira szüksége van rájuk, hogy azok nélkül semmi sem különböztetné őt meg a napszámra dolgozó irnoktól.

Az általunk javaslatba hozott jog- és államtudományi társulat lenne az áthidaló közeg a jurista és politikus közt. A világért sem kivánjuk, sőt határozottan károsnak tartanék hogy valaki erejét és tehetségeit elforgácsolja s a maga szakmájában egész odaadással ne müködjék; de azért szakithat bárki is magának annyi időt, hogy részt vegyen egy olyan társulat müködésében, a melyben ha nem is tisztán csak a maga tárgyát, de hall oly tárgyakat is megvitatni, melyek saját szakmájával rokonságban állnak s ép ezért hasznosak ismeretei bővitésére nézve.

Ilyen társulatnak még a magyar tud. akadémia jog- és államtudományi osztálya mellett is szép jövőt jósolhatunk; mert ha egyéb eredményt nem érnénk is el vele, mint azt, hogy az akadémia amaz osztálya — a verseny pressiója alatt — a mostaninál nagyobb és élénkebb tevékenységet fejtend ki, már magában ez az eredmény is rendkivüli jótékony hatással leend culturalis viszonyainkra. Ha pedig az akadémia nem látná szükségét ezután sem munkássága fokozásának: ugy a jog- és államtudományi társulat hivatása lesz megragadni a vezérszerepet a jog- és államtudományok terén.

Ezeket kivántam röviden elmondani a Majláth országbiró ur által szóba hozott jogtörténelmi társulat kérdéséhez. Ha a fennebbiekben ama kérdéstől eltértem volna s ha az általam javaslott egylet a jogtörténelmi társulattal semmi összefüggésben sem állana: ez ne tartóztassa azért vissza a nálamnál szakavatottabbakat a jog- és államtudományi egyesület kérdéséhez akár külön akár a szóban forgó jogtörténelmi társulat kérdésével együttesen hozzászólani. Dr. Ballagi Géza.

—

Ügyvédi vizsgák. A budapesti ügyvéd-vizsgáló bizottság julius 1-től kezdve augusztus utoljáig az ügyvédi vizsgák módozata iránt kiadott igazságügyminiszteri redelethez képest szünetet tartván, erről az érdeklettek azzal értesittetnek, hogy az emlitett ügyvéd-vizsgáló bizottság f. évi szept. 1-én törvényes működését ismét megkezdendi.

—

Az ügyvéd-vizsgáló bizottság az ujabb szervezés óta üdvös szigort fejt ki eljárásában s illetve a szakképzettség megbirálásában. A mult heti vizsgák alkalmával 19 jelölt közül 14 bukott meg. Ideje is volt már a selejtességnek valahára véget vetni.

—

A budapesti ügyvédi kamara választmánya mult heti üléseiben 7 ügyvéd igazoltatott, ugy hogy ma már 706 tagot számit a kamara, függőben maradt 2 ügyvédnek felvétele, 1 ügyvédnek a felvétel megtagadtatott, 1 ügyvéd felvétel iránti kérvényével elutasittatott; — ügyvédjelölt 6 vétetett fel, e szerint eddig 404 jelölt vétetett fel; pótlásra utasittatott 2, visszautasittatott 2, vizsga iránti kérvény 5 terjesztetett fel az ügyvéd-vizsgáló bizottsághoz. A választmány mint fegyelmi bíróság 5 panaszt adott ki panaszlottaknak igazoló nyilatkozatra, 1 panasz visszautasittatott, 5 ügyvéd ellen a fegyelmi eljárás elrendeltetett.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 27. sz. Budapest, 1875. jul. 7.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-sö sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztöhöz.

TARTALOM: Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje? Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — A gyámhatóságok szervezése és teendöik. Travnik József, budai kir. törvszéki biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Farkas Lajos, egyet. tanár urtól. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. Közigazgatási hatóság és illetékesség kérdése. Pap Zsigmond, kir. tszéki biró urtól. — A telekkönyvi elöjegyzésröl. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje?

(Folytatás.)

4. A pályadíj- vagy jutalomkitüzés. (Auslobung.[1]

A díjkitüzés alatt azon egyoldalu és nyilvánosságra hozott igéretet értjük, melynélfogva annak, ki valamely körülirt szolgáltatást tesz, valamit végrehajt, határozott díj vagy jutalom helyeztetik kilátásba; tehát egy teljesitendö szolgáltatásért vagy munkáért határozott jutalom odaigérése képezi ezen ügylet fogalmát.

Itt azonban a „szolgáltatás“ mérvét kell közelebbröl megállapitani, illetöleg annak lehetö terjedelme iránt tisztába jönni; mert csak akkor leszünk képesek felismerni és megitélni, szükséges-e a jogi forgalom szempontjából, hogy ily ügyletek szabályozás, törvényes rendezés tárgyává tétessenek, s ha igen, mily határig?

Hogy valamely kötelmi viszony, mint jogviszony, elismerésben és kellö védelemben részesüljön a jog terén, birnia kell azon alapkellékekkel, hogy az a felek gazdasági érdekeinek kielégitésére szolgáljon. Ha nincs érdek, ha a teljesités egy vagy más irányban nem szolgál életszükségleteinknek, az ily cselekvöség jogilag számba nem vétetik.

A díjkitüzés érvényessége iránti határok kijelölése körül is az lesz a mérvadó, hogy a szolgáltatás létrejötte köz- vagy magán-hasznot célozzon, hogy az gazdasági vagy társas érdekböl induljon ki. A meddig ezen érdek fenforog, a mely határig a szolgáltatás vagy tett ezen érdek kielégitésére irányul, a mig a szolgáltatás bármily irányban becscsel bir, addig az ügylet is, mint a forgalmi élet egyik eszköze, müszere, elismerésben s jogi érvényben részesitendö; ezen tul pedig nem!

Ezen kiindulás alapján tekintsük a díjkitüzések mai nap divatozó csoportjait: 1. Elsö az, hol tisztán magánérdekböl történik a díjkitüzés, minök pl. a találónak nyilvánosan igért jutalom; valamely állomás vagy alkalmatos lakás szerzöjének kikötött díj. 2. A másik csoport az, melyben a fö szintén a magánérdek kielégitése, de másodsorban egyéb intentióknak is szolgál, mint a tolvaj vagy rabló megkeritésére kitüzött díjak, jutalomigérés annak, ki egy háboruban hireveszettröl megbizható hirt hoz, vagy elveszett gyermeknek nyomára vezet. 3. Egy további csoportot képeznek oly díjkitüzések, melyek valamely tudományos, ipari, müvészi vagy közjót czélzó szolgáltatást kivánnak elöidézni, eszközölni, minök kiválóan a szokásos pályakérdések. 4. Továbbá oly igéretek, melyek valamely hös vagy nemes tettet akarnak nem elöidézni, hanem inkább elismerésként megjutalmazni. Ilyenek az elsö ellenséges ágyu vagy zászló elfoglalójának biztositott díjak; ezeknél a különös az, hogy inkább a szerencsés véletlen, semmint az öntudatos törekvés az, mi a tett végbevitelére segit. Ezek már igen közel járnak a fogadalmakhoz (votum), melyek inkább az erkölcsi világba tartoznak, mint profán jogügyletek körébe. Végül 5. van egy sajátságos csoport, a hol a díjat kitüzö érdeke elsö rendben a szolgáltatás létre nem jöttét követeli, ámde ha mégis létesül, akkor is az illetö érdekének szolgál a tett. Pl. egy pénzszekrény-gyártó 100 frtot igér annak, ki szekrényeit nem az ö készitette kulcscsal képes felnyitni; vagy ha valaki minden felfedezett sajtóhibára egy-egy aranyat tüz ki. Szembeötlö, hogy itt az érdek elsö sorban az, hogy ne sikerüljön senkinek a nevezett szolgáltatás, részint mert ez által a gyártmány solidsága, a nyomtatvány correctsége jó hirben emelkedik, részint mert ez esetre nem kell kifizetni a kitüzött díjat. De érdekének nincs ellenére az sem, ha épenséggel sikerül valakinek a tett, mivel igy képessé válik az igérö a hiányokat helyre hozni, és ez által a közönségnek is hasznára van.

Kizáratnak pedig ezen keretböl mindazon igéretek, melyeknél a szolgáltatás nem érdeket elégit ki, hanem kegyelet, bizonyos lelki affectio eredményeként jelentkezik, hol a tény merében vaksorstól függ s nem egyesek cselekvöségétöl. Pl. ha valaki felgyógyulása esetére a városi szegények alapjának 1000 frtot igér, egy másik a vizsgálat sikeres kiállása esetén egy akó bort igér barátainak. Mindezek vallási, erkölcsi vagy profán fogadalmak, melyek az illetöt lelkiismerete, becsülete vagy vallási fogalma szerint talán teljesitésre kötelezik, de itt a jog nem fog segédkezet nyujtani.

Kizáratnak mindazon, a reclame-csinálás végett történt igéretek is ezen keretböl, melyeknél az ügylethez szükséges komolyság hiányzik, pl. azon gyakori felirat: száz aranyat egy poloskáért.

A mi most ezen fajbeli ügyletek jogi természetét illeti, sajátszerüségük és az elöbbi egyoldalu igéretektöl elütö voltuk abban áll, hogy az igérettevö, a dijtkitüzö nemcsak jóval hosszabb idön át kötelezteti a szavatartásra, hanem kötve van arra is, hogy a feltétel beálltakor, a szolgáltatás megtörténtével szavát, igéretét beváltsa, hogy igérete értelmében teljesitsen.

Kettös tehát a kötelem a díjkitüzési ügyleteknél. 1. Az elsö az, hogy a nyilvánosságra hozott, közhirré tett igéret vissza nem vonható.

Ezen tétel positiv alappal is bir a porosz Landrecht-ben I. 11. §. 989. Wer dergleichen Prämien aus-

[1] Az „Auslobung“-nak megfelelö müszavat még teremtenünk kell; ha a fenti elnevezés hosszadalmas, talán az egyszerübb „dijkitüzés“ volna helyette használható.

setzt, kann sein Versprechen vor dem Ablauf der bestimmten Zeit nicht zurücknehmen. [1]

Ellenkezően a szász code, 771. §. Ein öffentlich gemachtes einseitiges Versprechen eines Preises oder einer Belohnung an eine unbestimmte Person für den Fall einer gewissen Leistung, kann auf gleiche öffentliche Weise so lange wiederrufen werden, als die demselben entsprechende Leistung noch nicht erfolgt ist. [2]

A tudomány ezen tételt a nyilvános igéret visszavonhatlansága iránt egész a mai napig határozottan tagadja; s tekintve azt, hogy egyedül a porosz törvénykönyv és ez is csak egy esetben (t. i. ha határozott időre tétetett az igéret) ismerte el az igéret visszavonhatlanságát, nem csodálkozhatni, hogy a tudomány férfiai megnyugodtak az eddigi alapon, s alig történt kisérlet, mely a visszavonhatlanságot állitani és igazolni törekedett volna. Ihering [3] a díjkitüzést az alapitványokkal hozván párhuzamba, igy akart neki jogi alakot adni. Szerinte ugyanis az alapitvány ugy mint a díjkikötés nem egyéb, mint pénz vagy jószág odaigérése in incertam personam. A különbség a kettő közt csak az, hogy a díj vagy jutalom egyszerre emésztetik föl, az alapitványnál pedig a díj kitüzése és kifizetése ismétlődhetik. Egyszer kitüzött pályakérdés, az díjkitüzés, ha pedig e czél ismételhetésére alapot képezünk, ez alapitvány lesz.

Ihering maga beismeri, hogy ez analogia, de nem jogi megoldás, s tagadja, hogy elméleti uton a visszavonhatlansága az igéretnek meg volna alapitható. Később ezen ügyletre is alkalmazta a jog passiv másodrendü hatásait, és ily passiv hatásnak mondotta a visszavonhatlanságot a keletkezésben levő ügyletnél.

A dolog egyszerüen igy áll: Az igérettevő, a díjkitüző nyilvánosan tett igéretében önnön kénye által köti magát; ezen kötöttsége egyelőre csak abban áll, hogy a szót ne vonja vissza. A másik kötelesség: a díj kifizetése, meglehet soha nem is következik be, ha nem történik szolgáltatás; a szótartást azonban a publica fides, a nyilvánosság által felidézett közbizalom követeli, mert e nélkül a czélba vett szolgáltatás, a tulajdonképeni ügylet nem is volna eszközölhető. Miként lehetne ugyanis elvárnunk, hogy valaki időt, fáradságot, söt talán pénzbeli kiadásokat forditson valaminek véghez vitelére, talán életét koczkáztassa, vagy valami pályakérdésre vonatkozólag egész gondolkozásának és munkálkodásának az eddigitől eltérő irányt adjon, ha nem számithatna biztosan arra, hogy a díjkitüző időközben akaratának megváltoztatása által fáradozásának alapját fel nem forgatta. Önnön bizalmában vagy saját erejében a pályázó csalatkozhatik — ezt lássa ő — de a pályázat-hirdetőnek szavába vetett bizalom iránt védelmet kell neki a jogban találnia. Ezen védelmet pedig azon kötelezettség képezi, hogy a díjkitüző meg ne másitsa szavát, azt vissza ne vonja.

Felhozzák ez ellen, hogy a visszavonhatlanság szerfelett terhessé és nyomasztóvá válhatik az igérőre, ha ő az igéretet a megváltozott viszonyok alapján megbánta, s még sem vonhatja vissza; ezen czélszerütlenség el fogja riasztani a díjkitüzők seregét a nyilvános igérettételtől, s igy bénitva lesz inkább az ügylet, semmint elősegitve a szóhoz kötöttséggel.

A fentebb emlitetteken kivül azt válaszolhatni erre, hogy nem baj az, ha nagy száju igérettevők elriasztatnak; még kevésbé, ha szavuknál fogjuk öket, ugy, a mint ők önnönmagukat köték. Ne igérjen az illető és ment lesz a kötöttségtől. Vagy pedig, mielőtt magát leköti, mielőtt igéretét nyilvánossá teszi, fontolja meg jól a dolgot, gondoljon a jövő eshetőségeire, ne cselekedjék könnyelmüen, vagy járjon el kellő ovatossággal, tegyen igéretéhez időbeli határokat vagy egyéb megszoritásokat, intézkedjék idejekorán fedezetről a díj iránt; egy szóval: nézzen körül, mielőtt leköti magát.

S ha mindannak daczára, hogy a szó visszavonhatlansága a dolog természetéből meritett czélszerüség és szükségesség által eléggé indokolva van, a mai tudomány ezen tételt elismerni nem akarja, ennek oka azon megrögzöttségben keresendő, melyet az emberi elme minden rég megszokott iránt tanusit. Nem tudnak kibontakozni azon felfogás nyüge alól, hogy az elfogadott igéreten, azaz szerződésen kivül *még más is vonhat maga után jogi kötöttséget*. Mivel pedig ezen ügyletnél a megtörtént szolgáltatás által mondható csak az igéret elfogadottnak, azért a visszavonhatlanság is csak ezen időponttól fogva veszi kezdetét. [1]

Némely iró, [2] osztva ugyan a fenti alapot, annyiban mégis az eltérés árnyalatát tünteti fel, hogy forgalmi és méltányossági okokból annak, ki a teljesitendő szolgáltatás iránt legalább előkészületeket tett, kárpótlási igényt nyujt, ezt is egymás közt eltérő indokolás nyomán. Csakhogy ebben nincs nagy köszönet, mert egyrészt az ügylet létrejövetele ez által nem lesz kellőkép elősegitve és védve, másrészt meg a díjkitüzőnek sem válik javára; feltéve ugyanis, hogy sok pályázó van, kik az előkészület kisebb-nagyobb stadiumában vannak, a nekik járó kárpótlás többre rughat, mint maga az összes pályadíj, holott teljes siker, kész szolgáltatás még sincs elérve. Hogy ezen eshetőségnek elejét vegyék, azon expedienshez folyamodnak, hogy a kárpótlás maximumának a kitüzött díjösszeget veszik fel, vagy — a mi még kevésbé helyes — a karpótlásból azt kizárják, kiről a díjkitüző be bizonyitni képes, hogy az illető a fenforgó körülmények közt, tekintettel a versenyzőkre, még akkor sem lett volna nyertes, ha a visszahuzás meg nem történik.

Végül a vélemények további árnyalata [3] oda megy, hogy a díjkitüző azon időponttól nem vonhatja vissza szavát, a mint valaki az előkészületek megtétele által az igéret elfogadását kifejezésre hozza. Különösen Regelsberger — itt is érvényesitvén elméletét — a kettőskifejezett és hallgatag-ajánlatról terjedelmesen fejtegeti, hogy a munka megkezdése ezen hallgatagul tett ajánlat elfogadását magában foglalja, s igy innen ered a visszavonhatlanság is.

2. A másik kötelem, mire a díjkitüzés, mint egyoldalu igéret alapul szolgál, az, hogy a mint a tett végre van hajtva, melyre a díjkitüző jutalmat igért, azonnal tartozik a díjat vagy jutalmat ki is fizetni. A szolgáltatás eszközlése, végrehajtása által beáll a feltétel, mely esetre az igérő a díj kifizetését határozta. A szolgáltatás által tehát a kötelmi viszony a díjkitüző intentiója szerint létrejött; a teljesitő jogositva van a díjat követelni, az igérő pedig kötelezve azt fizetni.

A követelésre jogositottnak az ügylet létrejöttében akaratával közremüködni csak annyiban szükséges, mennyiben az ő cselekvése a feltétel teljesülését eredményezi. Más szóval: nem szükséges, hogy ő a szolgáltatást azon czélzattal hajtotta légyen végre, hogy az

[1] Az osztrák és a franczia törvénykönyv hallgat ez iránt.

[2] A német javaslatok közül a bajor a szász után, a hesseni és a német Entwurf für das Obligationsrecht pedig a porosz után indul.

[3] Dogm. Jahrbücher 4. köt. 10. lap.

[1] Igy Köppen Mühlenbruch.

[2] Ezek Ihering Schütze és Windscheid. Ez utóbbi Pandekten II. 309. §.

[3] Ezekhez Unterholzer, Puchta, Regelsberger, és ennek nyomán Wangerow tartoznak.

igért jutalmat elnyerje; nem is szükséges, hogy egyáltalában tudomása legyen a díjkitüzésről, midőn a kivánt munka megalkotása körül fáradozik; az ő akaratának irányulása arra, hogy díjkitüzőnek igéreté elfogadja, hogy igy vele szerződésre lép, teljesen fölös. Csak a tett, a kész tett az, mihez az obligatio létrejötte a díjkitüző kinyilvánitott akaratához képest kötve van. Ha kész a mü, ha végrehajtatott immár a szolgáltatás — történt légyen az bármily szándékból, keletkezzék bárminő indokból — beállt a feltétel, melynek esetére magát a díjkitüző kötelezte.

Kiderül ebből, hogy nemcsak a szótartás, hanem a teljesités is tisztán az egyoldalu igéretből ered, hogy nem az igéret elfogadása az, mi a teljesitési kötelmet megállapitja, hanem a bizonyos esetre kikötött egyoldalu igéret.

A tudomány ezen felfogással is ellentétben áll; arra nézve egyetértenek ugyan, hogy a szolgáltatás, a tett lényeges kellék az igéret teljesitésére nézve, azaz, hogy a szolgáltatás nélkül nincs elfogadás; de eltérnek abban, hogy a szolgáltatásnak, mint az elfogadás kifejezőjének azon szándékból kell történnie, miszerint általa az igéretnek megfeleljenek. Azt követelik tehát, hogy a tett rugója, inditó oka a kihirdetett igéret legyen, arra való tekintettel történjék a teljesités, mert csak ily módon képzelhető az igéretnek a tettben nyilvánuló elfogadása.[1]

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

(Folyt. köv.)

A gyámhatóságok szervezése és teendőik.

III.

A mondottak alapján tehát, a mostani gyámhatóságok decentralizálását s helyükbe más kisebb területü gyámhatóságok felállitását tartom szükségesnek.

A gyámügyeknek az egyes járási szolgabirákra, vagy netán e czélra járásonkint felállitandó egyes közegekre határozati joggal való átruházását azonban nem tartom sem czélszerünek, sem tanácsosnak, mert eltekintve attól, hogy a járási szolgabirák más teendőik miatt, a gyámi ügyeket kellőkép el nem láthatnák, más közegeket pedig a szükséges segédszemélyzettel ellátni kellene, a gyámügyeknek collegialiter való tárgyalása és elintézése sokkal alaposabban és gyorsabban történnék, mintha azok elintézésével egyesek bizatnának meg, hozzájárulván az is, hogy tekintetbe véve sajátságos viszonyainkat s az emberi gyarlóságot, a legnagyobb visszaéléseknek tág tér nyittatnék, s a gyámoltak ügyei roppant veszélyeztetésnek volnának kitéve, ha a gyámhatóság önálló gyakorlatával egyes közegek ruháztatnának fel.

Végre a gyámügyek abbeli rendezését, hogy azok ellátása a községekre bizassék, — merész experimentumnak tartom, sőt a hosszu évek során a nép életéből meritett tapasztalataim alapján határozottan állithatom, hogy a gyámhatóság gyakorlatát a községekre bizni annyit jelentene, mint a gyámügyekröli gondoskodást egészen elejteni, és a gyámoltak boldog vagy boldogtalan sorsát a véletlenre bizni; mert habár vannak egyes községek, melyek nemcsak a gyámügy kezelésével járó költségeket fedezni, hanem a gyámügy kezelésére megkivántató értelmiséget is kiállitani tudnák; mégis oly községek aránylag véve, csak kivételképen találtatnak, minthogy községeink tulnyomó többsége oly szegény s a müveltségnek oly alacsony fokán áll, hogy az, a ki az országnak több vidékeit saját tapasztalása után ismeri, alig állithatja komolyan, hogy községeink általában véve képesek volnának a gyámhatóság hatásköréhez tartozó sokféle és fontos teendőket sikeresen végezni, s a gyámügyeket kellőkép ellátni.

Mindezeknél fogva tehát szerény véleményem az: hogy a mostani megyei árvaszékek helyébe kisebb területü társas gyámhatóságok lehetőleg járásonkint „gyámszék“ nevezete alatt állittassanak fel, s azok oly elemekből álljanak, melyek elegendő kezességet nyujtanak arra, hogy a gyámügyek megkivántató sikerrel fognak ellátatni: szükséges tehát, hogy egyrészt a gyámügyek vezetése olyanokra bizassék, a kik a törvényben jártasak, vagy legalább magasabb képzettséggel birnak, mivel a gyámügy kezelésénél sokszor igen fontos jogok és nagyobb képzettséget feltételező ügyek megbirálása forog szóban; a kik továbbá — miután a gyámügykezelés folytonos munkálkodást és sebes elintézést igényel — a gyámügyekkel folytonosan foglalkozhatnak, s a gyámhivatali teendőket szakadatlanul teljesithetik; másrészt pedig okvetlenül szükséges, hogy az egyes gyámoltak ügyeinek elintézésénél olyanok is részt vegyenek, kik a vérségi, rokoni, barátsági vagy ismeretségi viszonynál fogva a gyámolt javáért feltevőleg közelebbről érdeklődnek, a gyámolt körülményeit és a helyi viszonyokat közelebbről ismerik és esetleg foglalkozásuknál fogva a gazdászat szakmáiban vagy az iparüzletekben jártasabbak.

Az árvaszék helyett helyesebbnek tartom a „gyámszék“ elnevezést, azért, mivel a gyámhatóság nemcsak az árvák, hanem mindazok ügyeinek vezetésére is van hivatva, kik akár testi, akár szellemi fogyatkozásuknál fogva, saját ügyeiket magok el nem láthatják s azokban nem járhatnak el; ilyenek a kiskoruak, a távollevők, az elmebetegek, az elitéltek, a tékozlók, a még meg nem születtek. Ezzel kapcsolatosan a „gyámolt“ nevezete alatt nemcsak a tulajdonképi gyámság alatt álló kiskorut, hanem a gondnokság alatt állót is, s hasonlóul a „gyám“ megnevezés alatt nemcsak a tulajdonképi gyámot, hanem a gondnokot is értem.

A kifejtettekhez képest következő gyámhatósági szervezetet véleményezem:

A gyámhatósági szervezet.

A gyámhatóság gyakorlására felállitandók volnának első és második folyamodásu gyámszékek, a legfelsőbb gyámi felügyelet pedig a belügyminiszteriumhoz tartoznék.

Első folyamodásu gyámhatóságkép müködnének: *a*) megyékben: a járási gyámszékek; *b*) szab. kir. és rendezett tanácsu városokban: a városi gyámszékek.

Másod folyamodásu gyámhatóságot képeznének: *a*) a megyékben: a megyei gyámszékek, *b*) városokban: a gyámbizottmány.

I. Az első folyamodásu gyámszékek s illetőleg gyámtanács összeállitása.

Az első folyamodásu gyámszékek a fentebb kifejtett elvek szerint állittatván össze, állnának bel- és kültagokból.

Beltagokhoz tartoznának: *a*) járásokban: a járási szolgabiró, mint elnök, két rendes fizetéssel állandóan

*

[1] Igy Regelsberger: die Annahme wird dadurch erklärt, dass die Leitung in Hinblick auf die Auslobung und in der Absicht auf den Erwerb der zugesicherten Belohnung vorgenommen wird. Civ. Erört. 211. és köv. lap.

alkalmazott ülnök, kik közül az egyik a számvevői tisztet is ellátná és a gyámügyész.

A járásbirót akadályoztatása esetén egyik ülnök helyettesitené.

b) városokban: a gyámszéki elnök, két rendes, állandó fizetéssel ellátott ülnök, gyámügyész és számvevő.

A gyámszéki elnököt akadályoztatása esetében, egyik ülnöke helyettesitené.

A gyámügyészen kivül, az elnöknek és legalább egy ülnöknek kellene törvénytudónak lenni, ki nagyobb fizetéssel volna ellátandó.

A mennyiben valamely beltag teendőit hosszabb időre bármily oknál fogva el nem láthatná, helyettesitéséről a másod folyamodásu gyámszék s illetőleg gyámbizottmány intézkednék.

Kültagokul volnának behivandók első sorban a gyámolt családtagjai, ezek nem létében vagy akadályozásuk esetében, a gyámolt barátjai s ismerősei, illetőleg a kültagságra kijelölt oly községbeli lakosok, kik jellemük s képzettségüknél fogva kellő biztositékot nyujtanának az iránt, hogy a gyámolt javára szolgáló intézkedések horderejét megbirálni s annak érdekeit előmozditani tudják és akarják is.

A kültagok nem esetről esetre, hanem az illető gyámolt gyámsága egész idejére volnának megválasztandók, mivel a gyámolt érdekeit csak akkor mozdithatják elő kellőkép s akkor ellenőrizhetik a gyámot, ha a történt intézkedésekről folytonos tudomásuk van.

A kültagságra hivatva volnának: első sorban az illető gyámolt mindkét ágbeli legközelebbi rokonai s illetőleg sógorai, mindazonáltal olyképen, hogy a vérközeliség csak akkor döntene, ha a tagságra való képesség egy fokon állana; — a második sorban állnának a gyámolt vagy szüleinek jó barátjai s ismerősei, kik a gyámtanácsba akkor hivatnának meg, ha az első sorbeli tanácstagok vagy nem léteznének, vagy pedig a gyámtanácsban részt venni bármi oknál fogva akadályoztatnának, végtére a harmadik sorban állnának az illető vagy a szomszéd községbeli jellemteljes és szellemi tulajdonuknál fogva a gyámtanácsi tagságra alkalmatos férfiak, kik az első és második sorbeli tagok nem létében vagy akadályozásuk esetében részt vennének a gyámtanácsban.

Egyik tanácstag sem vehetne részt oly ügy feletti tanácskozásban és a határozat-hozatalban, hol az ő vagy hozzátartozói érdeke forogna fen.

Minden gyámeset beálltával köteles volna a községi elöljáróság a kültagokat az imént emlitett sorban kellő indokolás mellett haladéktalanul kijelölni és a gyámszéknek felterjeszteni, mely kijelöltek közül a gyámszék a beállott gyámságra nézve a gyámtanácsi rendes és póttagokat megválasztaná, s ekkép állittatnék össze a gyámtanács.

A kijelölt s illetőleg megválasztott tagok ellen jogositva volna minden tanácstag, továbbá a gyám, a gyámolt s ennek rokonai felszólalni, illetőleg panaszt emelni.

Ezen felszólamlás folytán változást tehetne a gyámszék a kültagokra nézve, de csak akkor, ha a felszólamlás, illetőleg panasz a gyámtanács összeállitása előtt, vagy első ülése után legfelebb három nap alatt, történnék.

A beltagok képeznék a tulajdonképi gyámszéket, kültagokkal együttesen a gyámtanácsot.

A gyámszéki határozat hozatalához megkivántatnék rendszerint az elnökön kivül két beltag, a gyámtanács határozatához pedig két bel- és két kültag.

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

(Folyt. köv.)

JOGIRODALOM.

Római családi jog. Irta dr Vécsey Tamás, a budapesti kir. egyetemen a római jognak tanára stb. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1875. 346 oldal.

VII.

Az első könyv második czime a házassági vagyonjogot tárgyalja (74—127. §§.). Ezen, az egész könyvnek több mint egy harmadát kitevő részt, szerző a következő külső egymásutánban adja: két §-nak (74, 75.), melyek közül az egyik „áttekintés", a másik „tartás" czimet visel előrebocsátása után van két fejezet, az elsőben: a hozományi jog különösen (76—117. §§.), a másodikban: a bona paraphorna (118. §.), a házassági egyezvények (119. §), a házasság előtti és házasság miatti ajándékozás (120. §), a nászajándék (121 §.), az ajándékozási tilalom a házastársak között (122., 123. §§.), a temetési kötelesség (124. §.), a hitvestársi öröklés (125., 126. §§.) és hozomány beszámitása (127. §.) tárgyaltatik. Könyvünk rendszerére, mint már igértem, különösen is óhajtván reflectálni, folytathatjuk az itt kijelölt rész tartalmának ismertetését.

A mi mindjárt az „áttekintést" illeti, csak azt mondhatjuk, hogy minden egyéb az, csak a „házassági vagyonjog" áttekintése nem, vagy legjobb esetben is csak igy szólhatni: az egész e helyen előforduló fejtegetés nem egyéb egy pár reminiscentiánál Husse idézett munkájából. A 75. §-t illetőleg pedig megvalljuk őszintén, hogy arról egyátalában nem tudunk semmit mondani, és nincs is kilátásunk, hogy fogna valaki találkozni, ki azzal számolni tudna. Ezért csak át is térek azonnal a következő részekre.

A dos-tanban az első, következő §. czime: történeti fejlődés.

Mivel szerzőnk figyelmét itt is kikerülték, szükségesnek tartjuk magunk részéről az egész u. n. hozományjogra vonatkozó nehány szempontnak kiemelését. Nem kételkedünk ugyan, hogy azok az olvasó előtt már ismeretesek, de másfelől olyanoknak tartjuk mi azokat mégis, melyeknek folytonos élénk emlékezetben tartása, a mint talán mindjárt ki fog tünni, felette kivánatos.

Részünkről eddigelé azt találtuk, hogy nincs az egész magánjogban intézmény, melynek jogi oldala annyi nehézséget tüntetne fel, mint a dos, a mit bizonyit azon tapasztalásom is, hogy ahoz még a legkitünőbb civilisták is mindig csak bizonyos tartózkodással nyulnak, és habár alapterészetük nem épen a békeszeretet, igen könnyen hajlandók megnyugodni a féligmeddig kielégitő eredményekkel is. A nem kitünőknél pedig a dos-tan azon zátony, mely elkerülhetetlenül érezteti velük, mily kellemetlen helyzet az, mikor akarva nem akarva láthatóvá lesz a takargatni szeretett gyengeség.

A ki a római magánjogot nemcsak a compendiumok oly gyakran hamis mediumán át tanulja ismerni, bizonynyal érezni fogja, hogy nem üres diszbeszédi phrázist mondott egykor Windscheid, midőn azt igy jellemzé: „Alle römische Rechtsgebilde haben eine scharfe ausgeprägte Form. In ihnen ist nichts Unklares nichts Verwischtes; Voraussetzung und Inhalt der Regel sind mit gleicher Bestimmtheit erfasst. Jeder Theil der Idee ist zum vollen Ausdruck gelangt. . . . Das römische Recht is frei von jeder falschen Abstraction; es hat immer das volle concrete Leben. So scharf ausgeprägt seine Regel sind, so elastisch sind sie." És egy ily világ közepette kell még is azon meggyőződésre jutnunk, hogy az előttünk álló plasticus alakban az alapvonás: az anomalia, s hogy ennek álláspontjára kell helyezkednünk, ha structuráját megérteni akarjuk! Pedig az intézményben, melyről szólani akarunk, még a nagymester mély tekintete sem tudott más megnyugtatóbb alapvonást felfedezni: „Die Eigenthümlichkeiten dieses wichtigen Rechtsinstitutes, mondja róla, erklären sich grösstentheils aus der . . . . . anomalischen Natur die (auch) ihm zukommt, und die Irrthümer neuerer Juristen sind vorzüglich dadurch erzeugt oder befestigt worden, dass sie versäumt haben, das Institut unter diesen Gesichtspunkt zu bringen." (Savigny, System stb. II. k. 113. old.) A dos a házasság tartama alatt a férj vagyonának kiegészitő része; az azt alkotó egyes dolgok az ő tulajdonai ex jure Quiritium. Ha az, a kitől származnak, nem lett volna tulajdonos, a férj pro dote usucapiálhatja; vindicalhatja még a nejétől is, eladhatja még nejének is stb. stb. és még is másfelől azt mondja ugyanez a jog, hogy a dos a nőé, az ő patrimoniuma! Valjon csoda-e, ha egy ily intézmény a jogászt vele szemben tartózkodóvá teszi, s nem a jóakarat

szava-e, ha azt mondjuk: a ki vele összetüz, legyen erős. Sehol a helyes kiindulási pontnak megválasztása oly nehezen nem nélkülözhető, mint itt; sehol az analysis, a történeti fejlődés megfigyelése több jelentőséggel nem bir és a magánjog positiv természete élesebben előtérben nem lép, mint itt. Azon kérdések tehát, melyekre az irónak itt határozott feleletet kell adnia, ha munkáját érthetővé és termékenynyé tenni akarja: mi az intézmény alapgondolata; hogyan keletkezett és minő elemek járultak ahoz a történeti fejlődés folyamában, és végre, hogyan áll az egészben és egyes részleteiben azon időpontban, midőn az már mint kifejlődött intézmény fekszik előttünk?

Az első kérdésre, mint már jeleztem Savigny azzal felelt, hogy az intézmény alapjellege az anomalia, mely itt abban áll, hogy az intézménynek jogi természete kevésbé van mint más jogintézményeknél: in facto potius quam in jure consistit; . . . cum eadem res et ab initio uxoris fuerint et naturaliter in ejus permanserint dominis. Non enim quod legum subtilitate transitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas delata vel confusa est. (l. Savigny, System II. K. 71. 72. §§). Savigny kiindulási pontja kétségtelenül helyes és ő nem szokott ugy irni, hogy azt megérteni nem lehetne. Ha ennek daczára a fenebbi helyhez mégis hozzá szólunk, czélunk nem a magyarázat, hanem csak azt akarjuk megmondani, hogyan értjük mi azt, amit ő mondott. Az ismétlés kikerülése végett hivatkozunk arra, amit mindjárt ismertetésünk elején a családjogok természetéről általában mondottunk, hozzátevén itt még a következőket. Intézményünk sajátszerűsége a jog által szabályozása közben abban jelenkezik különösen, hogy a jogszabályok midőn itt alkalmaztatnak, nem az egészet átfogó és consequentiaikban keresztülvihető szabályok; a közös szempont, mely alá az uralmuk alatt álló intézmény egyes alkatrészeit subsummálni megszoktuk, itt mintegy háttérbe szorul és az egésznek csak részét használhatjuk; a generalizálás itt alkalmazva csak a tévedések forrásává válik, mert a viszonyok, melyekkel itt dolgunk van a házasság alatt és annak felbomlása után annyira concrét sajátszerűségek, hogy midőn összefüggésükben, mint egységet akarjuk felfogni, ugy járunk, mint az, aki a vizhullámot akarná megkötni. Alább tenni szándékolt megjegyzéseink, hiszszük, felfogásunkat igazolni fogják.

Ami pedig a történeti oldalt illeti, erre nézve ismét jó lesz, ha csak általánosságban is jelezzük álláspontunkat.

Ismeretes dolog, hogy a classikus jogászok korában dívott dos-rendszernek keletkezése és fejlődési története még mindig nelkülözi a történeti alapok biztos megállapithatását, hogy nincs még megnyugtatólag kimutatva különösen: a császári korszak előtt mennyiben folyt be a törvényhozás maga részéről ezen intézménynek tételes fejlesztésére, szabályozására. Pedig, hogy ez már Augusztus előtt megtörtént, több mint valószinü, ha meggondoljuk, mily nagy horderejü a dos, akár családi, akár társadalmi vagy állami szempontokból tekintjük. És különösen, ha hozzá veszszük, hogy azon időtől kezdve, midőn már a folytonos háborúk és kivülről importált idegen társadalmi nézetek az ősi római társadalmat is gerjedésbe hozzák, a válások közönségesebbekké lesznek és igy a törvényhozás a házassági vagyoni kérdések rendezését a természeténél fogva már lassubb hatásu szokásjogra egyedül nem bizhatá. Az eredeti kiindulási pontokra nézve, bizonyosnak vehetjük, hogy azon korszakban, midőn a manus-házasság még kizárólagos volt, a dos mint önálló jogi intézmény még nem létezhetett, és egészen helyes az is, ha ujabban hangsulyoztatik, hogy a jogtörténeti kutatás itt különösen tekintetbe kell hogy vegye az intézménynek alapul szolgált erkölcsi és socialis viszonyokat (l. ez utóbbira nézve különösen, Bechmann, das Römieshe Dotalrecht (1867. 10. §.). A római nőnek kezdettől fogva hasonlithatatlanul más állása volt mint az ó-kor többi népeinél. A teljes alárendeltségi viszony csak a jogi forma; erkölcsileg és a társas életben a nő „socia omnium rerum humanarum atque divinarum," a paterfamilias mellett materfamilias, a dominus mellett domina. Hogy ezen méltóságos helyzet a mindennapi életben könnyebben fejlődhetett ott, a hol a férj anyagilag is köszönhetett valamit nejének, annyira természetes, hogy még a mi u. n. tisztultabb nézeteinkkel is összefér, ha más bánásmódban részesiti nemcsak a férj, hanem a „társaság" is azon nőt, aki hozományával a házat megtölti, a kinek „van miben parancsolnia": „Die Braut, mondja találóan Bechmann, deren eingebrachtes Gut Stuben und Kammern anfüllt, tritt mit einem ganz andern Selbstbewusstsein in die Ehe, als die, welche mit bescheidenem Bündel die eheliche Schwelle betritt." (i. m, I. k. 36. old.). És épen ezért ott is találjuk a vagyoni kérdést mindenütt a meddig csak a házasság történetébe visszahatolni tudunk. De ama socialis szempont nézetünk szerint mégis csak támogató, de nem bir megoldó tulajdonsággal kérdésünkre nézve. Mivel akár az intézmény végczélját, akár az arra vonatkozó történeti adatokat tekintsük, kétségtelen, hogy nem a házasság tartama alatt, hanem az annak felbomlása utáni állapotokban feküdt az ok, mely annak fejlődését szükségessé tevé. De még tovább megyünk, és azt mondjuk, hogy a házasságnak nem is minden lehető megszünési módja jött eleinte tekintetbe, hanem csak az elválás általi, és még határozottabban szólva, czak azon elválás, midőn a nő méltatlanul lett férje által tiszteletteljes állásából kitaszitva. Hogy az eltaszitott ilyenkor még vagyonát is elveszitse, melyet bizonynyal csak a házasság állandóságára való kilátással bocsátott férjének kizárólagos rendelkezése alá, ez az erkölcsi és jogi érzettel egyiránt ellenkezőnek kellett hogy feltünjen. A kérdés tehát csak az lehetett: hogyan nyerhetne ezen conflictus oly megoldást, mely egyfelől a normalis helyzetet szem előtt tartó családjogi alapintézménynyel, a manuszszal, másfelől a méltányossággal is kiegyeztethető. Hogy a dosnak az első századokban a rómaiaknál semmi nyomára nem akadunk, én ennek okát nem az eddig ismert források hiányos voltában keresem, hanem egészen természetesnek találom. Spurius Corvilius Ruga hirhedtté vált elválási esete, bár mennyire doválva is lett ujabban annak eddig tulajdonitott jelentősége, azt hiszem, hogy még mindig elég arra, hogy biztosan állithassuk, miszerint az előtt, ha válások voltak is, ezek oly ritkák és még mindig oly módon minősithetők voltak, hogy a normalis alapokon álló ősi jog alul kivételt tenni, vagyis a csak kivételes állapotból egy állandó és önálló jogi intézményt alkotni felesleges nek látszott (Memoriae traditum est, quingentis fere annis post Rom. cond. nullas rei uxoriae neque cautiones in urbe Roma aut in Latio fuisse. Servius quoque Sulpicius in libro, quem composuit de dotibus, tum prium cautiones rei uxoriae necessarias esse vissas scripsit cum Sp. Carvilius Ruga divortium cum uxore fecit. Gellius, Noctes Atticae IV. 3.). Különösen fontosnak tartjuk pedig fenforgó kérdésünkre nézve azon körülményt, hogy a XII. táblás törvényből fenmaradt fragmentumaink között egy sem fordul elő, mely a dosra vonatkoznék. Ezt az általunk ismert irók általában csak ugy mellékesen constatálják. De ha az emlitett törvényhozatalakor uralkodott viszonyokat tekintetbe veszszük, bátran mondhatni, hogy az hiányban szenvedés nélkül elkészülhetett a dos szabályok nélkül is; és különösen akár a dolognak jogi, akár társadalmi jelentőségét vegyük, teljesen lehetetlennek tartjuk, hogy a puszta véletlen játszott volna velünk midőn a fenmaradt 103 töredék között egy sincs, mely a dosra vonatkoznék. Megnyugtathat pedig ez annál inkább, mivel már a dosnak önállósitása előtt volt annak útja és módja, hogy a házasság felbomlása esetében a házasság czéljából a férjnek adott vagyont az illető megkapja. Ezen ut és mód amint több oldalról kimutatva lett az u. n. stipulatio és cautiok voltak, melyek a célnak a legtöbb esetben megfeleltek (L. Hasse i. m. 58—64. §§.). De kétségtelen, hogy mindez csak a surrogatum természetével birt, s azért mihelyt az esetek gyakoriabbakká és élesebbekké váltak, ki nem elégitőnek bizonyultak, megesbetvén még az is, hogy a házasfelek viszonyuk bensősége és állandóságában bizva egyáltalában elmulasztották még azon surrogatumoknak felhasználását is.

Ha már most kimutatni tudnók a római társadalmi élet történetében azon időt, midőn a házas életben ama viszonyok már ugy jelenkeznek, mint a mint épen most mondottuk, adva volna a dosnak keletkezési ideje. De épen, mert ez lehetetlen, lehetetlen marad intézményünk első feltünésének határozott számokban kitehető chronologiai megállapitása is. Nem vagyunk azonban minden nyom nélkül. A Gellius jegyzetében fentartott hagyomány nem lehet hiú mese; és a Voigt által (Die lex Maenia de dote vom der Stadt Rom 568. (1866.)) egy a dosra vonatkozó állitólagos törvénynek létezése bizonyitása végett összegyüjtött adatok és a XII. törvényre tett megjegyzésünk, lehetővé tesznek egy oly combinatiót, mely a jogtörténetnek hasonló természetű kérdései között talán jogosan helyet foglalhatna. Mi azt hiszszük ugyanis, hogy tekintve a XII. táblás törvény hallgatását Gellius feljegyzéseit és Róma akkori társadalmi viszonyait: intézményünk jogi keletkezését a város é. u. az ötödik századra bátran tehetni. A közelebbi meghatározást, kizárja már azon biztos adat, hogy a dos fejlődése első stadiumában nem a törvényhozás, hanem a szokásjog adta alakban tünik fel. További kérdésünk tehát még csak az: minő volt ez az alak közelebbről? Mind a jelzett kiindulási szempontnak, mind a római jog fejlődése egyik alapvonásának megfelelőnek tartjuk, ha a feltett kérdésre igy felelünk: a dos-jog első feltünési alakja: az activé,

melyet a későbbi jogi műnyelv a jogtárgyát képező dolgok eredeti megjelölésére támaszkodva: rei uxoriae actionak nevezett. Ezen szempontunkból azután találónak nevezhetjük Beckmann egyik kimondását: „ohne Dotalklage gibt es kein Dotalsystem“ (i. m. 47. old.) és egészen helyesen van Gellius idézett helyének első részében nem a dos, hanem az actio említve.

A ki tehát czélhoz akar jutni, a mondottak után szükségképen ezen nyomon kell hogy haladjon. E nyom persze gyakran főlog, kezdetben egészen eltünik szemeink elől, és azután nem marad más hátra mint találgatni és hordozni azon veszélyeket, melyek ezzel járni szoktak, a milyen hogy van bőségesen, mutatja azon sokféle nézet, melyet e tekintetben a tudományban találunk, és a melyeknek számát hogy épen nem tartjuk kimeritettnek, bizonyitja előbbi eljárásunk. Ismertetésünknek nem lehet feladata e kérdés további részletezése, czélunk, a mint már mondottuk is, csak álláspontunk jelölése levén. A régibb és ujabb nézetekről összevont ismertetést ad Bechmann i. m. 13. §. a következőkben kifejtvén részletesen a sajátját is, mely azután ismént Scheure alapos és beható kritikájában (Kritische Vierteljahrschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft VI. k. (1864.) találta méltatását. Utalhatunk még ezen kivül, Hassenak i. m. 61. §-ra és az emlitett Voigt-féle munkának birálatos ismertetésére Arndtstól (Gesammelte civilistische Schriften I. k. 442. és k. old. különösen 451—456. old.). Lássuk, hogyan jár el ezen kérdéseknél szerzőnk.

Dr. Farkas Lajos,
egyetemi tanár.

(Folyt. köv.)

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

A 21. §-hoz.

Ezen szakasz rendelkezése önként folyik azon rendszerből, mely az örökség birtokbavételének szabályozásánál kiindulási pontul elfogadtatott. — Az örökös azon joga ellen, hogy az örökjog vitássá nem tétele esetére a hagyatéki vagyonokat az örökség megnyilta után önhatalmulag birtokába vehesse, merülhetnek fel aggodalmak azok részéről, a kik a hagyatéki hitelezőknek és az örökséghez még netalán igényt tarsóknak érdekeit egyoldaluan tartják szem előtt. — Ámde ha közelebbről vizsgáljuk a kérdést, meggyőződhetünk, hogy az aggály nem alapos. — Mindenek előtt figyelembe veendő, hogy a tapasztalás nálunk is kétségtelenül beigazolta és a lajthán tuli joggyakorlat is kétségtelenné teszi, miként a rendszer mellett is, mely a hagyatéki vagyonok birtokát csak hatósági átadás által rendeli megnyerhetőnek, a törvénynek ezen intézkedése csak irott malaszt, mely az eletbe nem ment, nem mehetett át és az örökös vagy több örökös közül azok, a kik az elhalálozás helyén jelen lévén az örökség megnyiltáról azonnal tudomást vesznek, legalább addig, mig a különös sürgetés esetén kivül rendesen ónlábakon járó birósági intézkedés foganatositthatik, a hagyatéki vagyonoknak őrizet alá vételeétől s tényleges birlalásától el nem zárhatók, már pedig, ha még oly rövid ideig tart is ezen tényleges állapot, bizonyára elegendő lesz arra, hogy azon örökös, a ki örököstársait vagy a hagyatéki hitelezőket kijátszani akarja, ezen akaratának érvényt is szerezzen. A tapasztalás meggyőzhetett mindenkit arról, hogy a hivatalos beavatkozás rendszere mellett is a haláleset fölvétele, mely a hagyatéki vagyonoknak csak nagyjából való megemlitését tartalmazza, hetekig, hónapokig huzódik; a leltározás pedig, melyet, ha csak jelenlévő nagykoru örökösök vannak, csupán föltételes örökösi nyilatkozat adása után lehet eszközölni, még tovább késik. Ne ringassuk tehát a hitelezőket és az örököstársakat azon hiu reményben, hogy a hivatalos beavatkozás rendszere mellett az ő érdekeik megvédéséről az állam elegendően gondoskodik, hanem alkossunk oly törvényt, mely mig egyrészt azon nem ritka esetekben, a midőn sem hitelező, sem ellenérdekü örökösi igénylő nincsen, a biróságnak kutató beavatkozását és czélnéküli gyámkodását kizárja, addig másrészt az érdekelteknek módot nyujt, saját jogaik megvédéséről gyorsabban és biztosabban gondoskodni, mint a hivatalos beavatkozás által történnék. A törvényjavaslat azon intézkedése, mely az örökösödési igénynyel bíróknak és hitelezőknek jogot ád a hagyaték leltározását, ideiglenes zár alá vételét, lepecsételését, esetleg pedig rendes hagyatéki zárlatot is szorgalmazni, továbbá a leltár jogkedvezménye igénybevételének bizonyos határidőre való korlátozása, végre azon intézkedések, hogy azon örökös, a ki a hagyatéki érték egy részét a leltározás alul eltitkolás vagy elrejtés által elvonja, ugy szintén azon örökös, ki a zár alá vett vagy vita tárgyát képező örökséget önhatalmulag elfoglalja, a leltár jogkedvezményét elveszti (jelen törvényjavaslat 39. 40. §§.) mindezen intézkedések bizonyára jobban biztositják a hitelezőket, hagyományosokat és az örökösödési igénynyel birókat, mint a hivatalbóli beavatkozás rendszere, mely mellett, mig az érdeklettek a birósági beavatkozás eredményébe bizva, tétlenül maradnak, a tettleges birtokba lépő örökös a hivatalos beavatkozás megtörténteig, sőt ennek megtörténtekor is a tényállást nem ismerő hivatalos közeg félrevezetésével könnyü szerrel követheti el azon jogtalanságokat, melyeket épen a hivatalos beavatkozással s az ezen uton előállitott egy könnyen meg nem támadható hivatalos adatokkal fedez.

A törvényjavaslat a birtokba lépő örökös szabad rendelkezési jogát nem korlátolja. Nem állit föl oly rendszabályt, melynél fogva a birtokba lépő örökös bizonyos időn belül csak a hagyatéki követelések behajtására és az el nem tartható ingóságok eladására lenne jogositva és teljes szabad rendelkezési jogot, csak bizonyos idő lejárta mulva nyerne még azon esetben is, ha azon idő alatt senki zárlatot nem eszközölt ki. Ily rendelkezés illusoriussá tenné azon jogot, melyet a 21. §. ad, a legtöbb esetben nem szükséges; s azon esetekben, a melyekben ezen rendelkezést az örökös társak, hagyományosok vagy hitelezők érdeke kivánatossá tenné, ezeknek a törvény módot nyujt igényeik biztositásáról gondoskodni; ily kivételes esetek miatt tehát az örökös rendelkezési jogát korlátolni annál kevésbé szükséges, mivel a törvényjavaslat 21. §. az örökség önhatalmu birtokbavételét csak akkor engedi meg, ha az örökjog nem vitás; ha az örökjog vita tárgyát képezi, az önhatalmu birtokbelépés nincs megengedve, következve a tövény rendelete ellenére birtokba lépő örökös szabad rendelkezési joggal sem bir. Ha az örökjog azért nem képezi vita tárgyát, mivel távollét miatt a törvényes örökös ellenében a végrendeleti örökösnek vagy megforditva a végrendeleti örökös ellenében a törvényes örökösnek még nem volt ideje ellentétes igényével föllépni, ezen esetre a törvényjavaslat 90. §-nak rendelkezése elegendő; mert e szakasz szerint a hagyatéki vagyonokat csak az örökhagyó hátrahagyott házastársának, gyermekeinek, ilyenek nem létében a legközelebbi rokonoknak kezelése alatt lehet hagyni, minden más esetben zár alá vételnek van helye, zárlat esetében pedig magában érthető, hogy senki önhatalmulag az örökséget birtokába nem veheti. Ha már most a hagyatéki vagyonokat a hátrahagyott házastárs vagy gyermekek avagy ilyenek nem létében a legközelebbi rokonok birtokában hagyatnak, csak oly távollevő végrendeleti örökös érdekeinek megóvásáról lehet szó, aki az örökhagyónak sem házastársa, sem gyermeke, sem legközelebbi rokona. Ily igen ritkán előforduló eset miatt korlátolni a szabad rendelkezési jogot nem szükséges, mert ezen esetben alig képzelhető, hogy a végrendeleti örökös a végrendeletről tudomással ne birjon, jogaira föl ne ügyeljen s a jelen törvényjavaslat 18. §-ánál fogva zárlatot ne kérjen.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Közigazgatási hatóság és illetékesség kérdése.

A nagybányai kir. bftő. törvényszék csalással vádolt Adler Mihályt a hamis mérték használása által elkövetett adás büntettében találván bűnösnek, 50 frt birsággal megváltható egy havi fogságra itélte.

A budapesti kir. itélőtábla vádlott felebbezésére az eljárt bíróság itéletét megsemmisitette s az iratokat a rendőri felügyeletet gyakorló közigazgatási hatósághoz áttétetni rendelte: mert a szabályellenes ürmérték használata által a közigazgatási rendszabályok ellen elkövetett kihágás megtorlására a rendőri felügyeletet gyakorló közigazgatási hatóság lévén hivatva, a birói eljárás illetéktelenségből megsemmitendő volt.

A Curia mint legfőbb itélőszék: a további felebbzésre 2885. sz. a. hozott végzésében igy dönti el az illetékességi kérdést:

„A dolog természetéből, valamint a bíróságok és politi-

kai hatóságok szervezéséből, és azoknak különböző feladatából kifolyólag kétség sem forogh tván fen az iránt, hogy a politikai hatóságok valamely felmerült bűnös cselekmény megtorlására hivatva nincsenek akkor, midőn, mint jelen esetben vádlottnál talált, hatóságilag hamisnak kitüntetett ürmértékek általa elismert huzamosabb ideig használata által elkövetett olyan cselekmény forog fen, mely a csalás fogalmához megkivántató minden kellékeit u. m. az álnok félrevezetést, tévedésbe ejtést — és a tévedésbe ejtett egyén vagyoni kárositására és a tettesnek jogtalan haszonszerzésére czélzó gonosz szándékot teljesen magában foglalja; ugyanazért a 2-od birósságnak az illetékesség szempontjából hozott megsemmisitő végzése feloldatik és a nevezett bíróság jelen ügy érdemleges elbirálására utasittatik.“ Eddig a curialis itélet.

De vajjon az indokolás kezdete nem alkalmazható-e, épugy a rágalmazásra vagy becsületsértésre? hiszen az osztr. büntető törvény szerint ezek is bűntények; hazai törvényeink szerint ellenben ezek megtorlása polgári perutra tartoznak.

És ha a hamis ürmértékkel elkövetett csalás megtorlása szintugy nem bűnfenyitő uton eszközöltetett eddigelé, hanem a közigazgatási szolgabiró hatáskörébe esett; most midőn a bagatell ügyeket ismét visszaadni van jó szándékban: kérdem, lehet-e alkotmányos birósságnak a fenálló régi országos törvénygyakorlás ellenére, a törvényhozást megelőzve, a birósságok és politikai hatóságok szervezetéből kifolyólag kimondani, hogy a kérdéses ügyben ezután nem a közigazgatási hatóság, hanem a bftő. törvényszékek lettek illetékesek?

Szerény véleményem szerint a büntető törvény és rendtartás megalkotása előtt ily döntvény a törvényhozás köréből el nem vonható és életbeléptethető már csak azért sem lehet, mert országszerte a gyakorlat ellenkezőleg járván el, felek, ügyvédek és szolgabirák igen költséges módon és megelőző fáradságos uton jöhetnek majd — ha ugyan rá jönnek, annak nyomára: hogy van egy döntvény, mely a szolgabiró sommás kezéből kiveszi az ürmértékkel csalót, és átadja a bűnfenyitő törvényszéknek.

Talán a közjóért helyén lenne ha az igazságügyér tudatra a belügyérrel, hogy miképen osztozik egy döntvény alapján a theoria a praxissal, mielőtt a törvényhozás e felett törvényt alkotott volna. Mert hiszen a „dolog természetéből kifolyólag“ (a hogy a döntvény magát indokolja) sok egyebet is máskint kellene elintézni, mint a hogy most intéztetik, de hát ha törvényhozási cselekvényt praeoccupálni alkotmányos sérelemnek vétetik, s ha nem az volna is, de közhirré tétel nélkül értelmes és költséges visszahatást szül: mégis csak rendén valónak látnám, hogy a törvényhozáson kivül életrehozom uj doctrinák tandijától ne a szegény tudatlan felekkel, másképen tanulta ügyvédekkel, és birákkal fizettessék meg. *Pap Zsigmond*,
kir. tsz. biró.

A telekkönyvi előjegyzésről.

Több izben volt alkalmam e lap hasábjain a telekkönyvi intézményt érdeklő gyakorlati értekezéseket olvasni, s őszintén megvallom, azok közül nem egy volt, mely a szakemberek előtt és szélesebb körben is érdeklődést keltett fel; szerkesztő ur engedelméből megkisértem én is e téren, majdnem 5 évi praxisom után, a telekkönyvi előjegyzés körüli tapasztalataimat nyilvánosságra hozni.

Jól tudjuk s sokszor volt már elmondva, hogy a telekkönyvi intézmény nemcsak a hitel, hanem a jogi életbe mélyen bevágó természeténél fogva jogi intézményeink között is majdnem első helyet foglal el, s igy kétségtelen, hogy alakitandó polgári törvénykönyvünk kidolgozásánál szükséges lesz illető codificátorainknak ez intézménynyel tüzetesebben foglalkozni. Másfelől meg vagyok győződve, hogy hazai anyagi jogunk kidolgozásánál a nálunk életben lévő ált. polgári törvénykönyv sem lesz mellőzhető, s az bizonyára alapul, vagy legalább kiindulási pontul fog szolgálni. A polg. törv. könyvnek 453. §-ában foglalt és az előjegyzésről szóló intézkedése azonban annak idejében, csekély véleményem szerint, megváltoztatandó.

Ezen §. következőképen szól: „Ha valamely követelésnek a nyilvánkönyvekbei bekebelezése az okiratbani törvényszerü formaság hiányai miatt meg nem történik, a hitelező magát előjegyeztetheti. Ezen előjegyzés által feltételes zálogjogot nyer, mely, ha a követelés a fennebb 438. és 439. §-ban előadott módon igazoltatott, a törvényes rend szerint benyujtott előjegyzési kérvény idejétől fogva föltétlenné válik.“

Ha most ezen §-ust bonczkés alá veszszük, azt találjuk, hogy ez nemcsak ugyanazon törvénykönyv 449. §-ával — mely különben a zálogjog megszerzési módjáról igen helyesen intézkedik — ellenkezik; hanem, hogy sem az elmélet, sem a gyakorlat követelményeinek nem felel meg.

Utóbb idézett §. szerint a zálogjog csak törvényes birói itéleten, szerződésen, vagy a tulajdonos végrendeletén alapulhat; tehát csak ezen czimeken és nem máson, holott a 453 §. minden obligacziót, akármily jogviszonyból keletkezzék is, azon foganattal és hatással ruház fel, hogy alapján a hitelező az adósnak minden ingatlanaira, habár föltételesen is, törvényes zálogjogot nyerhet.

Látjuk tehát, hogy mig a 449. §. a zálogjog megszerzési módját korlátozza, addig ülvös léte paralyzáltatik a 453. §. által, mely majdnem minden követelésnek — a követelés valódiságának utólagos föltétele mellett — inherens zálogjogot enged. Másként kifejtve ez annyit tesz: A 449. §. az obligáczió és a zálogjog egymástól szigoruan elkülönitendők; a zálogjog, ha csak járuléki természettel is biró, mégis fogalmilag egészen önálló. A szerződés léte csak feltétele, de nem forrása a zálogjognak. Az utóbbinak keletkezésére szükséges egy bizonyos jogszerző tény, mely a szerződés keletkezhetésére vonatkozó jogszerző-ténytől egészen különbözik. Ily zálogszerző-tények a 449. szerint törvény, birói itélet, zálogszerződés és végrendelet. Ha tehát a törvény kivételesen bizonyos személyek javára, ipso facto, zálogjogot enged bizonyos vagyonbeli tárgyakon (450. §.), akkor azily intézkedés épen csak kivétel; a 453. §. azonban ezen kivételt szabálylyá teszi, miután szerinte minden obligáczió által — zálogszerződés hozzájárulta nélkül is — zálogjog szerezhető.

Eléggé kimutattuk tehát, hogy a 453. §. bizonyos értelemben negáczióját a magában véve igen helyes 449. §-nak.

De nézzük, miképp boszulja meg magát ez eljárás a gyakorlati életben.

A gyakorlati életben az előjegyzés ugy tünik fel, mint a hitelezőnek azon joga, melynélfogva adósa mindennemü ingatlanaira zálogjogot magának önkényesen szerezhet; a mi már magában véve egyenlő a zálogtannak alapeszméjéből kiforgatásával. De ez még nem elég.

Ki fogom mutatni, hogy az előjegyeztetőnek az előjegyzett követelésre nézve több joga, előnye van, mint magának a szerződésbeli záloghitelezőnek, ami csakugyan absurdum.

Ugyanis a 458. §. igy szól: „Midőn valamely zálogjognak értéke az elzálogitó vétke által, vagy a dolognak később nyilvánult valamely hiánya miatt az adósság fedezésére többé elegendőnek nem találtatik, a hitelező jogositva van az elzálogitótól más ahhoz mért zálogot követelni.“ Világos, hogy a szerződésbeli záloghitelezőnek csak akkor van joga még más zálogot is követelni, ha a 458. §. föltétele beáll, azaz: ha be van bizonyitva.

Vajjon az előjegyeztető szintén ezen megszoritáshoz van kötve? Nem. Őneki mindig szabadságában áll ujabbi előjegyzések által zálogjogát az adós összes ingatlanaira, tetszése szerint kiterjeszteni.

Kérdem: Lehet-e indokolni a szerződési záloghitelezőnek ezen megszoritását az előjegyeztetővel szemben? Bizonyosan nem. De menjünk tovább:

Azily tágas előjegyzésnek gyakran csaknem végzetteljes hatása lehet az adósra. Minden gyakorlati ember tudja, a hitel mily drága kincse az embernek s főleg a kereskedőnek. Azt egy pilanatra sem szabad neki feláldozni. Már pedig azt is mindenki tudja, hogy az előjegyzés, mely a bizalmatlanságnak jele, sokszor a kereskedőnek bukását vonja maga után. Jól tudom, minő ellenvetéseket fognak ezen érveim ellen folhozni, hogy az állam kötelessége a hitelező vagyonát oltalmazni sat. — Ismerem én ez argumentumokat. De ezek, véleményem szerint, nem épen elég alaposak; mert az állam nemcsak hogy kötelezve nincs, de jogositva sincs egyik polgárát a másiknak elébe tenni, a bizalmatlan hitelezőt talán csak képzelt és mivel sem igazolt veszély ellen látszólagos oltalom alá venni, az adóst pedig biztos módon veszélybe dönteni. A hitelező legtöbb esetben még inkább nélkülözheti az állam közvetlen közremüködését, mint az adós, a ki az előbbinél már azért is roszabb helyzetü, mert a hitelező üldönzéseinek van kitéve.

Azt hiszem, sikerült kimutatnom az osztrák intézmény ebbeli elvtelensége és gyakorlati tarthatatlanságát, s áttérek most azon kérdésre: vajjon jövőre egyáltalában megszüntetendő ez intézmény, avagy csak javitandó, reformálandó.

Véleményem szerint az előjegyzés, mint anyagi jogintézmény, eltörlendő. Ingatlanokra ép ugy, mint ingóságokra, csak a szokásos szerzési módon legyen megengedve zálogjogot nyerni.

De igen is fentartandó, mint alaki, perbeli, biztositási jogintézmény, s mint ilyen, az e részben fennálló alaki törvényekhez idomitandó. Mint biztositási intézmény, csak veszély feltételén, mint első és főkelléken alapulhat. Ezen értelemben meg is volna változtatandó perrendtartásunk 340-ik §-a, mely biztositást ingatlanokra nem enged. A második kellék volt a követelés valódisága. Nem kivánnám ugyan, hogy a követelés — a nálunk általánosan elfogadott műnyelven beszélve — teljes hitelt érdemlő okiraton alapuljon; hanem talán elegendő volna félig hiteles okirat is, a német jogász igy szokta kifejezni: Bescheinigung der Forderung ist bescheinigt. Megengedem, hogy ezen Bescheinigung fogalma igen határozatlan és némely visszaélés is következhetnék belőle; de igy állunk még sok más intézménynyel is; a többek közt magával a biztositással is, hol a veszély megbirálása egészen a biráló discretiójára van bizva. *Sz. H.*

Különfélék.

Pár szó a „jogtörténelmi társulat" alapitásához.

Mindazon mozgalmak között, melyek hazánkban alkotmányunk helyreállitása óta társadalmi életünk különböző irányalataiban megindultak, kétségtelenül legfontosabbak s bizonyára következményeikben legjótékonyabbak azok, melyeknek czéljául a már megromlott vagy romlásnak indult erkölcsök orvoslása, s egyáltalában az erkölcsösségnek minél tartósabb alapon leendő megszilárditása tüzetett ki.

Ilyenek első sorban tehát azok, melyek a nevelés és tanitás eszközlésére alkalmas intézmények és intézetek gyarapitására s fejlesztésére irányulnak. A velünk született emberi gyengeségek és hiányok azonban gyakran a leggondosabb nevelési és tanitási rendszerrel is daczolnak, sőt hiányos nevelési és tanitási eljárás mellett tulsulyra vergődnek s a társadalomban a helyzet és élet zilálságának előidézését elősegitik. Már pedig a társas, illetőleg társadalmi életben mindenekelőtt a személy- és vagyonbiztonság megszilárditására helyesen alkalmazni kellető szigoru rend az első és fődolog, mit a nevelés és tanitás csakis magában még soha és sehol, tehát még a civilisatio legmagasabb fokán álló országokban sem volt képes fentartani s állandósitani. Azért kellett gondoskodni oly társadalmi intézményekről s azok fejlesztéséről, melyek e tekintetben a szükséges segédkezést nyujtsák, s különösen az erkölcsiség sülyedését lehetőleg megakadályozzák, s azzal kapcsolatos társadalmi zavaroknak lehetőleg elejét vegyék.

Ez a feladata egyáltalában az igazságszolgáltatásnak, s különösen a bűnügyi és rendőri igazságszolgáltatásnak a mai felfogás szerint. A legczélszerübb igazságszolgáltatási törvények, rendeletek és intézmények is azonban csak magukban a feladat megoldására nem elégségesek, mert az azokban foglalt eszmék és elvek helyes alkalmazásában és annak következményeiben s eredményeiben sikeresithetik a czélszerüséget. Erre kell tehát különösen irányulni az államhatalom és törvényhozás figyelmének s intézkedéseinek, ha a kitüzött czél elérését óhajtja, s különösen az erkölcsi javulást munkálni kivánja.

A mint azonban a mindennapi élet jelenségei tanusitják, e tekintetben az államhatalom és törvényhozás is a legerősebb elhatározás mellett sem nélkülözheti azon támogatást, melyet csak maga a társadalom nyujthat. Nem szorul ugyanis támogatásra azon állitás, miszerint az erkölcsösség képezvén a társadalom létalapját s jövőjének biztositékát, annak minősége az állam lakosainak erkölcsi fogalmai, érzületei irányában idomul. Miből önként következik, hogy e tekintetben bármilyen idegenszerü intézmények kellő és biztos sikerre nem számithatnak mindenütt, hanem igenis azok, melyeknek alapja és iránya specialiter azon ország lakosságának természetét öleli fel s veszi kiindulási pontul, melynek részére szánva s tervezve van. Ezen felfogásból kifolyólag nem tarthatom helyesnek a külföldi intézmények tulbecsülését s a minden áron való azok utáni kapkodást, s azért csak méltányolni s helyeselni tudom azok törekvését, kik a meggondolatlan rohamosság s csak a látszólagos és nagyon is ideiglenes eredményesség mellőzésével, főleg a természetszerü, logicai egymásutánnal párosult fokozatos, rendszeres s a biztonságot és állandóságot kilátásba helyező eljárás pártolói. Mindezekre nézve azonban magunk és mások iránt nem lehetünk elég vigyázók és előrelátók, mert a pezsgő, s néha szenvedélyektől zaklatott s mondhatni zavart mozgalmak árja minket is magával ragadhat, s könnyen ki lehetünk téve azon veszedelemnek, hogy téves felfogás vagy informatiók áldozatául esünk, mielőtt a helyes és igaz fogalmainak tiszta tudatára, s a tekintetben az alkalmas eszközök megszerezhetése gyakorlatias módjának elsajátitására képesek lennénk. Azért tehát, midőn arról lehet szó, hogy hazánk lakóinak erkölcsi erősödését és javulását illetőleg minő uj intézkedéseket s intézményeket kellene életbe léptetni, nézetem szerint nagyon tévesztett lenne az eljárás iránya, ha kiindulási pontul csak az vétetnék, hogy mert Angol-, Franczia- vagy Németországban ez meg az ily eredményeket mutatott fel, azért nálunk is minden esetre alkalmazandó. A tudomány, művészet és ipar körében talán sok tekintetben a legnagyobb sikerrel párosulhat ezen eljárási mód, de bizonyára nem a társadalom jogi életével s igazságszolgáltatási rendszerével kapcsolatos intézkedések és intézmények életbeléptetésénél, melynek eredményessége csakis a localis, territorialis és individualis tulajdonságok követelményeitől s igényeitől függhet. Erre tanit az élet jelenségeinek s azok következményeinek szemlélése, gyakorlatias elbirálása s megbecslése.

Az erkölcsi bajok minémüsége és mennyiségének megállapithatása, valamint azok biztos orvosolhatása végett, az alkalmas eszközök megválasztása avatott és gyakorlott erők és elemek működésének igénybe vételét szükséglik, kikről tudjuk, hogy ismerik a multat és jelent, s reflectiv tehetségük segélyével lehetőleg biztos következtetést képesek vonni a jövőre is. E tekintetben ugyanis az elhirtelenkedés nemcsak hogy nem használhat, de a mellett helyrehozhatatlan károkat okoz.

Némelyek a tudomány embereinek vallván magukat, nem méltatják kellő figyelemre azon körülményeket, melyek miatt a tudományban megállapitott rendszert egészben vagy részben sikertelenné teszik, már pedig, épen az emberiség művelődésének története számtalan példát mutat fel arra nézve, hogy még a tudomány is gyakran téves volt, s a miatt kellett a régibb rendszereknek az ujabbak által érvényesittetni, s az volt sorsa a tudománynak mindazon esetekben, melyekben az élet gyakorlatias igényei figyelmen kivül hagyásával nélkülözte a positiv alapot. Már pedig ha valami tekintetben a tudománynak karöltve kell működni a tapasztalattal s az élet gyakorlatias követelményeivel, ugy a jogi élet fejlesztésében s az igazságszolgáltatás megszilárditásában az főképen szükséges. Az u. n. doctrinarismus egy magában e téren nem képes biztos eredményeket felmutatni. Egy ország jogszolgáltatási körülményei nem mindig idomithatók kellő sikerrel valamely idegenszerü rendszer keretébe, a rendszerességet teremtő tudomány tehát következményeiben a positiv körülményekkeli rokonságban találhatja fel sikerességének biztos alapját.

A tudomány abstract theoriájának általános elvei nem mindenütt találnak termékeny talajra, miből kifolyólag a tudománynak specialis intézmények utasitásánál nem szabad figyelmen kivül hagyni az élet gyakorlatias követelményeinek megfelelő eredményességét. Ha az orvos betegét a tudomány czége alatt megfosztotta életétől, meglehet, hogy szolgálatot tett egy téves, vagy legalább is általa tévesen felfogott tudománynak, de nem az emberiségnek, s nem különösen a benne bizalmat helyezett betegnek, s e tekintetben az olyan orvos eljárása, legalább eredményében nem különbözik azon kontárkodóétól, kinek müködése szintén nem bir seminemü positiv rationabilis alappal, egyik mint a másik egyenlően abnormis és veszélyes állapotba juttathat. Az tehát nnm tudomány, vagyis nem helyes alapon nyugvó tudomány, mely a positivitást ignoralja, s csakis elméleti elveinek alkalmazásával óriási áldozatokat igényel, kellő eredményre vezetni pedig nem képes, más szóval a téves vagy tévesen alkalmazott tudomány a rabulismusnál többet nem ér. Nem az élet van a tudományért, hanem megforditva kell lenni. A valódi és helyes intentióju tudomány pedig, tért vív ki s foglal el magának erőszak és dölyf nélkül is.

Ezen szempontokból s nézetekből kiindulva, üdvözlöm én az u. n. „jogtörténelmi társulat" keletkezését, melynek nézetem szerint nemcsak az lehet feladata, hogy hazai jogi intézményeink multját és jelenét, s azok történelmi fejlődését ismertette, s az azok iránti kutfőket egybeállitsa, hanem egyszersmind az is, hogy az ujabb reformintézmények előkészitése, s foganatositása iránt a fokozatos és jogtörténetileg is következetes átalakitás irányát tüntetve fel, a természetellenes fejlődéstől lehetőleg megóvjon, s hazai jogi intézményeinknek következetes és eredményes fejleszthetésére segitsen. Egy szóval, ne legyünk multunkhoz hűtelenek, mert a ki multjában méltányolni valót nem találhat, alig képes magát egy jobb jövőre érdemesitni. Erre tanit maga a történelem, s hazai jogfejlődésünket illetőleg pedig, maga a jogtörténelem.

Dr. Székely József, m.-vásárhelyi kir. főügyészi helyettes.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 28. sz. Budapest, 1875. jul. 14.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Polgári törvénykezésünk reformjai. Mészáros Károly, ügyvéd urtól. — A gyámhatóságok szervezése és teendőik. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. Az 1848-iki honvéd-tisztikarnak mint törvényen alapuló testületnek elismerése a bíróságok által. — Érdekes elvi kérdések. Dietrich Ignácz urtól. — A m. k. legf. it szék döntvényei az ügyvédi rendtartás tártárgyában. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Polgári törvénykezésünk reformjai.

I.

Elöttünk van a legutóbbi országgyülés igazságügyi bizottságának a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában tervezett törvényjavaslata azon fogalmazás szerint, mint azt, a volt illető bizottság előadója, Teleszky István, az eredeti dolgozat szövegzete alapján, a „Jogt. Közl.“ közvetitése által, külön mellékletekben velünk megismertetni szives volt. Maga a szerző is azt mondja, hogy az idő rövidsége miatt a szövegezésre a megkivántató különös gondot nem fordithatta s e törvényjavaslati tervezetre nézve maga is szükségesnek lát bizonyos módositásokat s pótlásokat, de ez immár magán jellegüvé vált dolgozatot is korszerünek vélte megismertetni, hogy alkalmat adjon a szakeszmecsere által, főleg a jövő törvényhozásnak e téren nagyon rögös utját, némileg egyengettetni.

Hogy jól megértsük a dolgot, szükséges kijelentenünk, hogy a szóban levő törvényjavaslati tervezet tulajdonképen az 1868. LIV. tczikk módositása s kiegészitése, mely nem más, mint jelenleg is érvényben álló polgári perrendtartásunk, vagyis azon szerencsétlen alkotások egyikének módositása, mely erőben és egészségben, egy rövid decenniumot sem tudott megérni.

De ez nem is csoda. A mi pipás földesurak- s kortestápláló apró dinastákból alakult legislatiónk mindenhez inkább sejt valamit, mint egy organicus törvény megalkotásához, — s még kevésbé látszik végre megérteni s felfogni azt: hogy minden szerves törvény alkotásánál a legéberebb figyelemmel kell lenni különösen a jogtani doctrináknak a legislatióra vonatkozó mult és jövőbeli viszonylataira.

Ez oly elv, melyet, hogy a kérdésben levő törvényjavaslati tervezetet érdeme szerint méltathassuk vagy megbirálhassuk, szükség némileg elemeznünk.

Minden időben, de különösen uj törvények alkotása, a régiek revisiója, kiegészitése s reformok behozatalánál önként szokott támadni azon kérdés: mily álláspontot foglalt el valamely törvény a régi jogviszonyok között s mily álláspontot kell elfoglalnia a czélba vett reformok, módositások vagy szükséges megtoldások által?

E kérdések elsőjére a doctrina, másodikára a praxis adja meg a választ.

Ki a világraható római jogéletet ismeri, az tudni fogja: hogy abban a törvények alkotásánál különösen a doctrina vitte a vezérszerepet; az vala a tulnyomó s a törvényhozásnak az idők folyamában nem látszott egyéb feladata lenni, mint némileg ott segitni s a praxis hombárából ott használni fel valamit, a midőn s a hol a doctrina elégtelen volt. A római társadalom szerves fejleményében különösen akkor tünt elő ezen állapot, midőn bizonyos intézmények magasb czélzatu megvalósitásánál a jogbölcsészet csupán üres alakot kölcsönzött, s midőn abba életszikrát a tényleges törvények hatalmával kelle lehelni, mint milyen kiválólag a végrendelkezési, az örökösök rangfokozata s a jog elévüléséről szóló törvények alakzata, miről, mint tudjuk, Justiniannak ötven sarkalatos döntvénye fényesen tanuskodik.

A doctrináknak e rendkivüli hatalmát azon időknek történelme s philosophiája világitja meg. Ott, hol elvek mozgatják valamely nép benső életének haladási gépezetét: a doctrinának kell a pályasikra világot vetni, mely nélkül merő sötétségben a hányattatás, elmerüléshez vezet. Elv és doctrina, oly kiegészitő föltételei egymásnak, mint a lég és a zivatar, a tüzvész és a melegség, melyek kötött, együttes állapotban s meghatározott mérvfokig életet adnak; azontul pedig vagy épen különválva, ugyanazt megölik.

Az elv és doctrina tehát mindenkor fő föltétele az organicus életnek, s az elv és a doctrina szemléletileg s cselekvőleg mindig csak a rendszerességben fejezi ki magát. Innen van: hogy a hol rendszeresség nyilatkozik valamely dologban, ott már a doctrinának kelle alapul szolgálnia, hol pedig a doctrina mellőztetik, ott nem található sem elv, sem rendszer.

De Magyarország éghajlata soha sem kedvezett a doctrináknak; — innen van: hogy valamint egész történelme, ugy évezredes jogéletében sem látszik semmi nyoma, semmi jelensége a doctrinális irányzatnak. S ezért van, hogy Magyarországnak akár régibb, akár ujabb intézményeit tekintjük, akár élő törvényeit vagy reformjait vizsgáljuk, — nem találunk azokban, valóban, semmi igazi rendszert s elvi termeléket. Nem vádolhat tehát bennünket senki doctrinaire-ségről, de nem dicsérhet rendszerességről sem; mert hogy sem doctrinairek, sem rendszeresek nem vagyunk, arról leginkább tanuskodnak ujabb törvényeink is, melyeket minduntalan toldozni, foldozni, pótolni, javitni s kiegészitni kell; — valamint, számos egyebeket nem emlitve, tanuskodik erről 1868-ki törvénykezési rendtartásunk is, melynek kijavitására éppen a szóban levő törvényjavaslat dolgoztatott ki.

Ámde, ha az egész palotának architecturája hibás: lehet-e azt rendszeresen javitni? Szükségtelen bizonyitgatnunk, hogy nem. Tehát a javitásnak is, épen azért, mivel rendszertelen, hibásnak kell lennie, s minthogy valóban is hibás, már lényegében, minden javitás rendszeretlen. A jelen törvényjavaslat épen egyik, nagyon erős bizonyitéka állitásunknak; mert hogy ez is hiányos és tökéletlen, épen mint maga az anya-perrendtartás, hogy épen nincs benne semmi doctrina és rendszer,

mint amabban: ki fogjuk mutatni sorról sorra, a következőkben.

Már maga az a cselekvény, mely által egy hibás, tarthatatlan s ideiglenes törvénykezési rendtartás kijavitása czéloztatik, mely tekintet nélkül a leendő codificatióra, mint állandó s egyetemes básisra, alkottatott, abortuosus fölfogás fogamzása. Képtelenség, hiábavaló időfecsérlés, sőt ujabb jogi zavarok forrásául válható kisérlet, még csak kijavitása is az oly gyarló s ephemeréletü munkának. Lehet-e a jogrendszer alapja nélkül a régi roszat biztos kézzel kijavitni? Mi legalább nem hiszszük, s erre nekünk egyik okul szolgál, mint fönebb emlitők, a jelen törvényjavaslat is. Itt van például, hogy mindjárt „in medias res“ ugorjunk, — a 11-ik §. mely azt rendeli:

„A hitbizományi ügyek, ugy az anyagi jogok megbirálására, mint a biztonsági fölügyeletre nézve, azon kir. törvényszékre utasitvák, melynek területén a jószág fekszik. Ha az illetőség ezen az uton megállapitható nem volna: az eljáró bíróságot a királyi curia jelöli ki.“ Ezen §-ra azon megjegyzésünk van: a hitbizományokból származó sokféle jogviszonyok és kérdések illetékességét mindenesetre szintén itt kellett volna meghatározni; mert a hitbizományi nagyon complicált ügyekben, nem csak az anyagi jog és biztonsági felügyelet kérdései szoktak fölmerülni, hanem előfordulnak a hitbizományi leltárak készitése, a gondnoki számadások nyilvántartása, az adósságok s terhek törlesztése s a váromanyosok között fölmerülhető személyi jogviszonyok kérdései is, melyeknek birósági illetékességét ugyanitt s egyenkint kijelölni, már azért is szükséges lett volna, mivel ezen általános kifejezésből „anyagi jogok megbirálása“ s „biztonsági felügyelet“ — mint nagyon is általános eszméket tartalmazókból, nagyon bajos lesz az érdeklett feleknek magukat előforduló gyakorlati esetekben tájékozni. Azt sem tarthatjuk helyesnek, a hol az mondatik, hogy midőn az illetőség meg nem állapittathatnék: az eljáró bíróságot annyiszor-mennyiszer, a kir. curia jelölje ki. Ez nagyon hosszu nóta, s hitbizományi ügyekből folyó eljárást rendkivül nehezitni s perennizálni fogná. Szerintünk czélszerübb lett volna azt kimondani: hogy az anyagi jogok megbirálása s a biztonsági felügyeletre nézve, minden oly esetben, midőn a hitbizonyi jószágtest több törvényszéki területre terjed, a fölmerülő jogvitás kérdésekben, illetékes csak azon kir. törvényszék, hol a hitbizományi birtok nagyobb része fekszik, s annak pénztőkéje kezeltetik. Igy legalább sok esetben meg lehetne szabadulni a kir. curia nehézkes delegálásaitól s lenne biztos cynosura arra is: miszerint a hitbizománynak még azon esetre is megvan a maga határozott s illetékes birósága, midőn a hitbizomány több megyében s kerületben fekszik. Az osztrák igazságügyi miniszteriumnak az 1853-ik évről e tárgybani intézkedése, sokkal kimeritőbb s határozottabb, mivel az, e tekintetben szabatosan kijelöli, mind az elsőfoku bíróságok, mind a főtvszékek hatáskörét. (222—258. §§.)

De menjünk tovább.

Legyen ennyi elég a 11-ik §-ról s most menjünk át a 12-dikre.

Ezen §. csak a római latin- és görög-szertartásu katholikusok, ugyszintén a keleti egyházi s a mindkét felekezetü evangelikusok és unitáriusok házassági viszonyaiból származó kérdések birósági illetékességét határozza meg, emlitvén egyszersmind: hogy az izraeliták házassági pereiben, a követendő eljárást majd a miniszterium határozná meg.

E határozatból kitünik: hogy a bizottság leginkább csak az ugynevezett törvényesen bevett vallásu honpolgárokra volt tekintettel, de már azt nem látszik tudni: hogy Magyarországon vannak már nazarenusok s quäkkerek is, lehetnek mormonok, methodisták, congregationalisták, ó- és uj katholikusok, s hogy különösen mindinkább kezdenek jelentkezni a keresztények és zsidók, a törökök és keresztények közötti házasságok is, s hogy végre számos polgári házasság Bécsben köttetik ugyan meg, de tényleg Magyarországon foganatositlatik. Miként a jelen törvényjavaslat mutatja, az igazságügyi bizottság mindezekről egy betüvel sem rendelkezik, sőt még azt sem látszik tudni, hogy a vallásszabadság jogviszonyait szabályozó egy másik momentuosus törvényjavaslatban már is elvül lett elfogadva: hogy Magyarországon ezentul szabad lesz mindenféle hitközséget alakitni, s hogy a hitelvekben egyező, tehát tulajdonképen az ugyanazon hitfelekezethez tartozó állampolgárok is elválván az elébbi egyházközségtől, külön egyházat alakithatnak, mely ép ugy gazdag lesz házassági s egyéb családi ügyekben, mint a régibb törvényesen bevett vallások.

De hogy concretizáljuk, az ily házassági viszonyokból eredhető esetekben, legalább egy példában, például a török vegyes házasságokra vonatkozólag, kell, hogy bővebben beszéljünk.

Nem ismeretlen dolog ugyanis, hogy különösen a legutóbbi emigratio alkalmával (1849—50), de azóta is, sok hazánkfia török földre szakadván, ott az izlámra vagyis mahomedán vallásra tértek át, s ott vagy megházasodtak, ha nőtlenek voltak vagy ha nejük hon maradt; — vagy pedig az előbbi vallásban megmaradtak, de mohamedán nőkkel házasodtak össze, s később valamint ezek, ugy amazok is visszatérvén a szülőföldre, mind vallásukat megtartották, mind ama házasságokat folytatják és folytathatják. Nagyon természetes, hogy elválási s halálozási esetek ezen családok kebelében is fordulhatnak elő, mely esetekről azonban a jelen törvényjavaslat egy betüvel sem provideál. Mi lesz tehát ily esetben a teendő, hova s kihez forduljanak az érdeklettek? Pedig a születés törvényességének kérdése, a perlekedő házastársak közt a gyermekek tartása és a házassági elválásból fölmerülhető vagyoni követelések iránti keresetek fölött, a világi törvényszékek ez eseteknél is csak akkor határozhatnak, ha a házasság érvényessége iránt az itélet valamely bíróság által már előzetesen meghozatott. Ilyen bíróságot a jelen törvényjavaslat nem jelöl ki.

Ime az összhangzás nélküli s hiányos törvényalkotás.

Mészáros Károly,
h.-ügyvéd.

(Folyt. köv.)

A gyámhatóságok szervezése és teendőik.

IV.

A) A gyámtanács és a gyámszék tagjainak kötelességei.

A gyámtanács tagjainak kiváló kötelességeik volnának: a gyámolt javát minden előadandó alkalommal előmozditani, a gyám eljárását a gyámolt nevelése és vagyona kezelése körül éber szemmel kisérni, a gyámot tettel és tanácscsal támogatni, öt balfogásokra figyelmeztetni és szükség esetében ellene a gyámtanácsban panaszt emelni. Azonkivül kötelességük volna a gyámtanácsban pontosan megjelenni, a tanácskozásban buzgalommal és figyelemmel részt venni és a véleményt lelkiismeretes megfontolás után kimondani.

A gyámtanácsi ülésből alapos ok nélkül elmaradó tag 5—10 frtnyi birságban volna elmarasztalandó a

gyámtanács által, azonkivül a tanácsülés elhalasztásából netán felmerült kárt is megtériteni tartoznék.

A gyámtanács kültagjai kötelességeiket fizetés nélkül teljesitenék és csak a gyámolt érdekében tett kész kiadásaik megtérítését követelhetnék.

A gyámtanács ülései rendszerint a szolgabirói hivatal székhelyén tartatnának meg.

A gyámszék s illetőleg annak tagjai készitenék elő a gyámtanácsban előadandó ügyeket, melyek jegyzékét a gyámtanács elnöke a gyámtanács tagjaival közölvén, a gyámszék által megállapitott gyámtanács ülésének napját és helyét tüzné ki, s arra a kellő számu gyámtanácstagokat meghivná.

Ha valamelyik tanácstag akár érdekeltségénél, akár betegségénél, akár pedig más indoknál fogva gyámtanácsülésben részt venni akadályoztatnék, köteles volna ezt idejekorán a tanácselnöknek bejelenteni, hogy a helyettesités kellő időben megtörténhessék, mert különben a tanácsülés elhalasztásából netán felmerült költségekért felelősséggel tartoznék.

B) A gyámtanács hatásköre és teendői.

A gyámtanács elé tartoznának következő ügyek:

a) a gyám- vagy gondnokrendelés;

b) a kirendelt gyám vagy gondnok hivatalától elmozditása;

c) a gyámolt ingatlan vagyona kezelési módjának megállapitása;

d) a gyámolt fentartása s illetőleg nevelésére szükségelt költségek megállapitása;

e) a gyámolt életpályájának megválasztása és házassága iránti határozat;

f) a gyámolt örökbefogadása;

g) annak megállapitása: a gyámolt kész értéke vagy évi tiszta jövedelme miként gyümölcsöztessék;

h) az ingóságoknak természetbeni megtartása vagy azoknak mily módoni eladatása iránti határozat;

i) a fenlétező vagyonközösségnél a gyámolt vagyonának tisztába hozatala s elkülönitése iránti intézkedések;

k) a követelések biztositása vagy behajtása;

l) a fenálló adósságok kifizetése;

m) azon összeg megállapitása, melyet a gyám a gyámolt fentartására és nevelésére évenkint fordithat;

n) a gyám számadási idejének és terjedelmének megállapitása;

o) a bér és haszonbéri szerződések jóváhagyása, ha azok egy évnél hosszabb időre köttettek;

p) a kikölcsönzött tőkéknek felmondása és behajtása, valamint a kölcsönadás és kölcsönvétel, ha ezek a 100 frtnyi összeget tulhaladják;

q) az értékpapirok eladása vagy megvétele;

r) a 100 frtnyi becsértéket tulhaladó ingatlan vagyon eladása, vagy annak 100 frton tul való terheltetése;

s) a kéz alatti eladás megengedése;

t) a perinditás vagy attóli elválás, a gyámolt ellen igényelt jognak elismerése, vagy az ügynek választott bíróság általi eldöntése és a peregyezség megkötése, ha mindezeknél a per, illetőleg egyezség tárgyát képező dolog 100 frtnyi értéket tulhalad, vagy meg nem becsülhető, vagy pedig a fizetési határidő egy évnél hosszabb időre köttetett ki;

u) az örökség feltétlen elfogadása vagy arról való lemondás;

v) az örökhagyót s illetőleg a hagyatékot terhelő adósságok feltétlen elfogadása;

x) az osztályos egyezség jóváhagyása;

y) a gyámolt értékeinek részére való kiutalványozása és vagyonának saját kezelésére való bocsátása, midőn az érték 100 frtot tulhalad, vagy 100 frtnyi becsértéket tulhaladó ingatlan saját kezelésére bocsáttatik;

z) a gyámi számadások helybenhagyása;

aa) a hanyag, vagy a gyámszék vagy a gyámtanács meghagyását nem teljesitő gyám ellen 1—100 frtnyi birságbüntetés kimondása;

bb) a gyámi jutalom megállapitása;

cc) az atyai hatalom vagy a gyámság meghosszabbitása iránti eljárás meginditása s e részbeni véleményadás;

dd) az atyai hatalom félbeszakitása vagy elvétele iránti eljárás meginditása és véleményezés;

ee) a nagykorusitás iránti eljárás meginditása és véleményezés;

ff) a nagykorunak testi vagy szellemi fogyatkozása, vagy pedig tékozlás miatt gondnokság alá helyezés iránti eljárás meginditása és véleményezés;

gg) az ép emlitett okokból gondnokság alá helyzettek részére gondnok rendelése;

hh) az eltüntek, ismeretlen tartózkodásuak, távollevők, elitéltek, hadi szolgálatban levők és még nem születteknek vagyonuk kezelésére, valamint oly vagyon kezelésére gondnok rendelés, melynek tulajdonosa nem tudatik;

ii) a gyámolt részére külön gondnok rendelése az esetben, ha az illető gyámnok érdekeltségénél vagy más oknál fogva gyámoltja ügyében el nem járhat, ha az ügy fontosabb és nem sürgős.

Ezen ügyek felett határozna szótöbbséggel a gyámtanács.

A gyámtanács, az elnökön kivül, mindig egyenlő számu szavazókból állana, és minden tanácstag egyenlő szavazati joggal birna.

Az elnök vezetné a tanácskozást, de szavazatát csak akkor volna köteles adni, ha a szavazatok száma egyenlő volna, mely esetben azon nézet válnék határozattá, melyhez az elnök is csatlakozott. A határozat azonnal az ülésben kihirdettetnék.

Ha a gyámnok vagy más érdekelt fél a határozat kihirdetésekor nem volna jelen, az neki irásban kézbesittetnék. A határozatok egész terjedelmükben kellőleg indokolva s irásban foglalva az illető iratoknál volnának megtartandók.

A gyámtanács határozatát minden tanácstag, és pedig azok is, a kik a tanácskozásban részt nem vettek, továbbá a gyám, a gyámolt s ennek rokonai, valamint minden érdeklett fél felebbezhetné a másodfolyamodásu gyámhatósághoz. A felebbezés kellő indokolás mellett szóval is történhetnék.

Azonkivül az elnök jogában állana a határozat foganatositását felsőbb elintézésig felfüggeszteni azon esetben, ha a határozatot a gyámoltra hátrányosnak vagy pedig a fenálló törvényszabályokkal világosan összeütközőnek látná. Köteles volna azonban az elnök ebbeli szándékát mindjárt a határozat kihirdetésekor kijelenteni.

Ha a határozat a másodfolyamodásu gyámhatóság által is helybenhagyatnék, további felebbvitelnek vagy a határozat felfüggesztésének nem volna helye.

A hivatalból való felterjesztést (homologatio t) egészen fölöslegesnek tartom, mert a fenebbi széles felebbviteli jog által a gyámolt érdekét kellőleg megóva látom, minthogy alig tehető fel, hogy mindazok, kik a felebbviteli joggal birnak, ezen jogukat a gyámolt java elömozditására felhasználni nem akarják, vagy azt, a mi a gyámolt előnyére vagy hátrányára

*

szolgál, megbirálni nem tudják. — De a felsőbb gyámhatóság is alig leend azon helyzetben, hogy az elsőfolyamodásu gyámhatóság határozatától eltérve, a gyámolt érdekének megóvása vagy elömozditására czélszerübb határozatot hozhasson az esetben, ha a felterjesztés csupán hivatalból történik és a határozat valamely oldalról ellenindokolás mellett meg nem támadtatik, mert a felebbviteli gyámszék a fenforgó körülményeket és létező viszonyokat közelebbről nem ismervén, a czél szerüséget alaposabban meg nem birálhatja, mint az alsóbb gyámhatóság s igy határozatának alapjául csakis a felterjesztett iratokban foglalt körülmények szolgálhatnak. Ily körülmények között a homologatio czélhoz nem vezet, hanem csakis az ügymenetet késlelteti.

C) A gyámszék hatásköre és teendői.

A gyámszék hatásköréhez tartoznának mindazon gyámhatósági teendők, melyek a gyámtanácshoz utasitva nincsenek, jelesen pedig:

A gyámszék kezelné az összes járásbeli illetőleg városi gyámügyeket, nyilvántartaná a járásban, illetőleg városban létező gyámságokat, vezetné a gyámkönyveket és felügyelne, hogy a gyámügyek tekintetében fenálló szabályrendeletek megtartassanak, a gyámtanács s a gyámszék határozatai végrehajtassanak és ugy a gyámok, valamint a községek is gyámi kötelességeiket pontosan teljesitsék. Ez okból jogositva volna a gyámszék a kötelességeiket nem teljesitő községi közegeket 1—10 frtnyi birságban elmarasztalni.

A gyámszék állapitaná meg a gyámtanács ülésének napját és helyét, s gondoskodnék arról, hogy ugyanazon ülésben mindazon tárgyak elintéztessenek, melyek ugyanazon gyámságra vonatkoznak s egyszerre elintézhetők; hogy továbbá az elintézéshez szükségelt segédeszközök előállittassanak s a netán szükségelt kihallgatások és megidézések eleve korán történjenek.

A gyámszékek hatásköréhez különösen tartoznék:

a) az ideiglenes gyám vagy gondnok rendelése vagy helyettesitése;

b) a végrendeleti vagy kirendelt gyámnak erről való értesitése;

c) a gyámi fogadvány kivétele s igazolvány kiállitása;

d) a gyámi eset beálltával a gyámolt vagyonának azonnali biztositása és leltározása, valamint személyéröli gondoskodás;

e) a hagyatéknak, ha annál a gyámoltak is érdekelve vannak és az érdeklettek részéről a birói zár nem kéretett, az örökösödési eljárást szabályozó törvény értelmében kezelés alá való vétele;

f) a fenlevő vagyonközösségnél, jelesen a hagyatéki eljárásban a gyámolt osztályrészének tisztába hozatala körüli eljárás;

g) az osztályos egyezség megkisértése s az osztály eszközölhetése tekintetéből szükséges intézkedések megtétele, a mennyiben az érdeklettek egyetértettek vagy az ebbeli vita bíróilag eldöntetett;

h) az egyezségileg létrejött osztály foganatositása;

i) a gyámolt vagyonának a gyám kezéhez való átadása;

k) a gyámolt okmányai, értékpapirjai és drágaságainak megörzése iránti intézkedés mig és a mennyiben a gyámtanács ez iránt máskép nem intézkednék;

l) a gyámoltnak megfenyitése;

m) a gyámi számadások megvizsgálása s azoknak megőrzése;

n) a gyámtanács hatáskörénél p), r), l) alatt felsorolt ügyek, ha az érték 100 frtot tul nem halad, valamint az o) alatti pontban foglalt szerződések helybenhagyása, ha egy évnél hosszabb időre nem köttettek;

o) a nagykorusitás, továbbá az atyai hatalom vagy a gyámság meghosszabbitása, vagy pedig gondnokság alá helyezés, avagy az atyai hatalom elvétele iránt meginditott eljárás vezetése, sürgös esetekben magának az eljárásnak meginditása is.

D) A gyámszékek kisegitő közegei.

A gyámszékek kisegitő közegei volnának:

a) a községi elöljárók s

b) a községi közgyámok.

A községi elöljárók a mulasztásból eredhető minden kárért való felelősség terhe alatt kötelesek volnának minden oly esetet, hol a gyámhatósági beavatkozásnak helye van, haladéktalanul, legfölebb 24 óra alatt, a gyámszéknek feljelenteni, s addig is mig ez közbenjár s kellőkép intézkedhetik, a gyámolt személyéről és vagyona biztositásáról a törvény által megszabott módon gondoskodni.

A közgyám kötelességei közé következő teendők tartoznának:

a) felügyelni arra, hogy a gyámeset azonnal a gyámszéknek feljelentessék, szükség esetében pedig köteles volna a közgyám a gyámesetet a maga részéről feljelenteni s a gyámolt személye és vagyonáróli gondoskodás iránt szükséges lépéseket azonnal megtenni;

b) a mennyire a gyámszék egyes esetekben maga képviseletéről máskép nem intézkednék, a leltározásoknál, árveréseknél, haszonbérbe adásoknál a gyámhatóság nevében eljárni;

c) a községbeli egyes gyámok által teljesitendő kötelességek pontos teljesitése iránt felügyelni, s a tapasztalt hiányokat a gyámszéknek feljelenteni;

d) a vagyontalan gyámoltakra, valamint a lelencz és törvénytelen ágyból született gyermekekre nézve, a mennyiben külön gyámjok nem volna, gyámi minőségben és kötelezettségeivel eljárni s azok érdekeit képviselni;

e) a községben létező gyámságoknak pontos jegyzékét vezetni és végre

f) a mennyiben a gyámhatóságok által véleményadásra vagy valami eljárásra felszólittatnék, ennek pontosan megfelelni.

A közgyámi hivatallal rendes fizetés nem járna, egyes esetekben azonban a közgyám jutalmát a gyámszék megállapithatná, és a közgyám kész kiadásainak megtéritését követelhetné.

(Folyt. köv.)

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

A 22. §-hoz.

Az örökösnek érdekében áll, hogy örökösi minőségéről kérelme folytán birósági igazolványnyal láttassék el. Szükséges ez a végett, mert azon legegyszerübb mód, melyen az örökséghez tartozó ingatlan vagyonoknak és telekkönyvileg biztositott jogoknak az örökhagyó nevéről az örökös nevére való átirása eszközöltethetik, de ezen kivül más esetekben is, például valamely az örökhagyót illetett jognak a kötelezett harmadik személy ellen való érvényesitésénél szüksége lehet az örökösnek oly közokmányra, melylyel örökösi minőségét bizonyithassa. E czélból azon esetben, ha az örökség vita tárgyát nem képezi, ha tehát ellenkező örökösi nyilatkozatok nem adattak, az örökös a hagyatéki bíróságtól örökösödési bizonyitvány kiadatását kérelmezheti. Ezen örökösödési bizonyitvány kiadatásának szükségszerü előfeltételéül azt kitüzni, hogy az örökségre igényt tartók igényeik bejelentésére hirdetményileg

idéztessenek, nem czélszerü. Mostani örökösödési eljárásunk elég alkalmat szolgáltatott azon tapasztalat szerzésére, hogy a hirdetményi eljárás, a mellett, hogy költséges és időveszteséggel is jár, nem nyujt semmi biztositékot arra nézve, hogy a valódi igénynyel birók igényeik érvényesitésére figyelmeztessenek. E részben sokkal czélszerübbnek mutatkozik a 100. §. azon intézkedése, hogy azok, a kik a haláleset-felvétel adatai és a kihirdetett végrendelet tartalma szerint örökösödési igénynyel bíróknak látszanak, a hagyatéki bíróság által értesitessenek, örökösi nyilatkozataik beadására határidő tüzessék. És mert ugyanezen szakasz szerint a törvényes örökösödésre hivatottak akkor is értesitendők, ha végrendelet vagy örökszerződés létezik, nincs ok attól tartani, hogy hirdetményi eljárás nélkül olyanok részére fog az örökösödési bizonyitvány kiadatni, a kik azt a hirdetményi eljárás esetében megnyerni nem fogták volna. A törvényjavaslat 111. §. szerint tehát az örökösödési bizonyitvány rendszerint hirdetmény kibocsátása nélkül is kiadható és csak azon esetekben kell a hirdetményt kibocsátani, melyekben azt a javaslat 102—106. §§. rendelik.

A törvényjavaslat szerint az örökösödési bizonyitvány kiállitása határidőhez sincs kötve. Hasonszerü okokból, mint a melyekből a 21. §. a birtokba lépő örökös szabad rendelkezési jogát nem korlátolta, a törvényjavaslat 22. §. a vita tárgyát nem képező örökségre nézve a birtok-bizonyitvány kiállitását azonnal megengedi, mihelyt az örökség átszállása bizonyitva van és a 111 §. a birói belátásnak tág tért enged a tekintetben is, vajjon bevárja-e az örökösi nyilatkozat beadására az összes ismert örökösnek kiszabott határidők lejártát.

Az örökösödési bizonyitvány tartalmát a 112. §. a dolog természetének megfelelően szabja meg.

A 23. §-hoz.

Mig a fölebbi szakasz a vita tárgyát nem képező örökösödésről való bizonyitvány kiadását szabályozza, addig a jelen szakasz, kapcsolatban a 115. §-al, intézkedik azon esetben, ha ugyanazon hagyatékra nézve ellenkező örökösi nyilatkozatok adattak, ellenkező örökösödési igények támasztattak. Általános forgalmi érdek, ugy, mint a valószinü örökös érdeke is azt kivánja, hogy az örökség birtokbavételének kérdése minél rövidebb eljárás mellett szabályoztassék, akkor is, midőn az örökösödési igények ellentétesek, és hogy a valószinü örökös joga, a minden valószinüség szerinti jogalap nélkül igénylő ellenféllel szemben, lehetőleg megvédessék. Ennélfogva ellentétes örökösödési igény esetében a bíróság az eljárási szabályokban megállapitott módon meghallgatván az igénylőket, a bizonyitvány kiadatását annak részére fogja megrendelni és a hagyatéki vagyonok birtokába azt fogja helyezni, a ki az örökséghez valószinüség szerint erősebb joggal bir. A másik félnek a törvény rendes utja nemcsak fenmarad, de sőt a 25—26. §§-ban gondoskodás tétetik az iránt is, hogy a rendes örökösödési perre utalt fél igényei kellően megvédessenek.

Arra vonatkozólag, hogy az ellenkező igénylők közül melyiknek örökösödési jogosultsága mellett szól több valószinüség, tehát melyik ismerendő el ideiglenesen örökösnek, kimeritő szabályokat felállitani alig lehet; sőt a terjedelmes kasuistica itt is bizonyára igazságtalanságokra vezetne, az anyagi igazság inkább megközelithető leendvén e kérdésben akkor, ha a bíróság belátásának némi szabad tér engedtetik. Elég tehát csakis azon szabályokat felállitani, melyeket a 115. §. a törvényes és végrendeleti vagy szerződési örökösök egymáshozi viszonyának megfelelően előir; egyebekben pedig azon általános szabály, hogy örökösnek ideiglenesen az ismerendő el, a ki örökösödési igényét valószinüvé tette, a fenforgó körülményeket kellő figyelemre méltató birót, mindig el fogja tudni igazitani.

A 24. §-hoz.

Ezen szakaszban az örökösödési bizonyitvány jogi hatálya van szabályozva. Bárha az örökösödési bizonyitvány az örökösödési jognak csak ideiglenes szabályozását czélozó s csak valószinüségi alapra van fektetve, mindamellett azt, kit a hagyatéki bíróság ily bizonyitványban örökösnek ismert, mindaddig örökösnek kell tekinteni, mig az erősb örökösödési jogot igénylő ebbeli jogosultságát rendes örökösödési kereset utján nem érvényesitette.

Az örökösödés ideiglenes szabályozását tárgyazó ezen eljárás az óhajtott czélt nem érné el akkor, ha az örökségi bizonyitványtól ezen jogi hatás megtagadtatnék; mert a bizonyitvány kiadásának épen az a czélja, hogy harmadik személyekkel szemben is az, a ki ilyen bizonyitványt nyert, örökösnek tekintessék s a kellő időben fel nem lépő, netalán erősb örökösödési igénynyel bíróknak tétlensége a jogforgalmi biztonság eszközölhetésének gátló akadályául ne szolgálhasson.

A 25—26. §§-hoz.

A bizonyitvány kiadásának egyik főczélja az, hogy annak alapján a telekkönyv tárgyát képező jogok az örökhagyóról az örökösre átirathassanak.

Itt azon kérdés merül fel, vajjon az átiratás hivatalból eszközöltessék-e, vagy pedig az érdekeltek kérelmére hagyassék annak kieszközlése. Az első ellen harczol a telekkönyvi rendtartás azon elve, mely szerint a biró bejegyzéseket hivatalból el nem rendelhet, hanem köteles a felek kérelmét bevárni, harczol továbbá azon pénzügyi tekintet, hogy a telekkönyvi kérvények utáni bélyegjövedelem elmaradása az államkincstár jövedelmeit is apasztaná.

Azok, kik az átiratást hivatalból kivánják eszközöltetni, felhozzák, hogy azon közérdek, mely a rendezett telekkönyvet szükségessé teszi s az egyesek azon érdeke, hogy felesleges utánjárás nélkül érvényesithessék jogaikat, eléggé indokolja azt, hogy a bizonyitvány alapján a telekkönyv tárgyát képező jogok átirása hivatalból eszközöltessék; a mi bálunk annál inkább kivánatos, mivel a tapasztalás mutatja, hogy épen ez azon tér, a melyen az egyesek jogaik megvédésére kellő gondot nem forditanak.

Ezen okok figyelemre méltók s ha az örökhagyó telekkönyvi jogainak hivatalból eszközölhető átiratása által a telekkönyvek rendben tartása elérhető volna, ily czélért magát a telekkönyvi rendtartás elvét s az államkincstár érdekét is áldozatul lehetne vinni.

De a telekkönyvek rendben tartása csupán az által, hogy a törvény az örökhagyó jogainak hivatalból eszközölhető átiratását megengedné, el nem érthető, ahoz más rendszabályok szükségesek.

A telekkönyvek rendben tartása alatt ezen esetben azt értjük, hogy az ingatlanra vonatkozó birtokváltozások a telekjegyzőkönyvekben azonnal bejegyeztessenek, mihelyt a változás jogilag létrejött. Ily értelemben a telekkönyvek rendben tartását épen nem érhetjük el az által, ha egyik esetben csak a felek kérelmére, a másik esetben hivatalból is lehet telekkönyvi bejegyzéseket elrendelni.

1869 óta a polgári törvénykezési rendtartás szerint a haláleset folytán bekövetkezett birtokváltozásokat hivatalból kell a telekkönyvbe bejegyezni; de a tapasztalás azt mutatja, hogy azért a telekkönyvek rendben még sincsenek.

Hiszen hivatalból is csak akkor lehet bejegyzéseket elrendelni, ha a biró a perrendtartás 560. §. szerint hivatalból tárgyalja a hagyatékot vagy a perrendtartás 580. §. szerint az örökösök a hirdetményi eljárást kérik. Ez utóbbit pedig vagy épen nem kérik vagy csak nagyon későn kérik az érdekelt örökösök.

Sőt igen gyakori azon eset, hogy még az adásvételi szerződések folytán bekövetkezett birtokváltozásokat is elmulasztják a felek telekkönyvileg bejegyeztetni, mely mulasztás gyakran oly akadályt képez, hogy a haláleset folytán bekövetkezett birtokváltozást hivatalból nem is lehetséges bejegyezni. Ez áll mindazon esetekben, a melyekben az örökhagyó elmulasztotta tulajdonjogát bekebeleztetni.

Ily esetekben a törvény azon rendeletének, hogy az örökhagyó telekkönyvi jogai hivatalból irassanak át az örökösökre, nincs effectusa, a törvény olyasmit rendel, mit nem lehet végrehajtani.

A telekkönyvek rendbehozatalát csak az állampolgárok érdekeltségétől várhatjuk, ha ma az érdekeltség hiányzik, ennek oka az, hogy a telekkönyvi intézmény fontosságát nem fogják fel. A telekkönyvi intézményt az absolut kormány hozta be s habár az az alkotmány visszaállitásakor is meghagyatott, azóta azonban semmi sem történt, mi a népet a nép nyelvén az intézmény jelentőségéről felvilágositotta volna. Ha a nép erről felvilágositva lesz, épen ugy fog jogai biztositása végett a telekkönyvi bejegyzésekhez folyamodni, mint a telekkönyvi intézmény behozatala előtt felkereste a legtöbb esetben sokkal távolabb eső hiteles helyeket, hogy azok előtt a bevallást megtehesse.

Azt, a mit oly rendszabály által, mely megengedi, hogy az örökhagyó tlkkönyvi jogai hivatalból átirattassanak, el lehet érni, t. i. azon esetekben, melyekben a bíróság az örökösödési ügyet tárgyalta, az örökhagyó nevére felvett telekkönyvek

rendbentartását, azt el lehet érni oly rendszabály által is, mely nem a telekkönyvi rendtartás elvét, sem az államkincstár érdekét nem sérti.

E rendszabály az, hogy a közjegyző mindazon esetekben, melyekben az örökösödési eljárás előtte volt folyamatban (és ezen esetek fogják a legnagyobb számot képezni) (v. ö. törvényjavaslat 92. §.) tartozik az örökhagyó telekkönyvi jogainak átiratásához szükséges telekkönyvi kérvényt az örökös nevében a telekkönyvi hatósághoz beküldeni a nélkül, hogy erre vonatkozó különös meghatalmazásra lenne szüksége.

A 117. §. ezen rendszabályt felvette.

A 25. §. az örökhagyó telekkönyvi jogainak átiratását a 23. §. esetében csak azon föltétel alatt engedi meg, ha azok, kik ellenkező örökösödési igénynyel léptek föl, az örökösödési bizonyitvány kiadását elrendelő végzés vétele után 45 nap alatt rendes örökösödési keresetet nem inditottak. Ennek oka az, mert ott, a hol ellentétes örökösi nyilatkozatok birói eldöntés alapján adatik ki, a bizonyitvány igen gyakran jogtalanságra vezetne, ha az átirás azonnal eszközöltetnék.

A hagyatékhoz tartozó ingókra nézve a 23. §-ban szabályozott eljárás esetében két eset lehetséges.

Vagy zár alá vétettek azok a 16. és 17. §§. szerint az örökösödési eljárás folyama alatt vagy nem;

első esetben azokat az örökösödési bizonyitványt nyert örökösnek átadni, a 25. §. első bekezdésében kiszabott 45 napi határidő letelte előtt csak akkor lehet, ha ő azoknak, kik ellenében örökösödési jogot igényeltek, igényét biztositja.

A második esetben nincs ok, mely az tiltaná, hogy az ingóságok a bizonyitványt nyert örökösnek átadassanak, hiszen az örökséget ellenében igénylőknek a 17. §. szerint módjukban állott zárlatot kérni s ha ezt még sem kérték, arra mutat, hogy a birtokba helyezett örökösnél igényeiket biztositva találták.

A 26. §. azon esettel foglalkozik, lehet-e zárlatot elrendelni akkor is, ha a bizonyitványt nyert örökös ellenében a föllépő ellentétes érdekü örökös a 23. §-ban kiszabott határidő alatt örökösödési keresetét meg nem inditotta vagy épen az örökjog az örökösödési bizonyitvány kiállitása előtt vita tárgyát nem képezte. Ezen esetben a zárlatot csak a ptrs. általános szabályai szerint lehet elrendelni; e rendszabály azt jelenti, hogy az örökösödési eljárás folyamában a 17. §. szerint elegendő a zárlat elrendelésére az azt kérelmező örökösnek örökösödési jogosultságát valószinüvé tenni, ellenben a 26. §. eseteiben azt is tartozik kimutatni, hogy követelése veszélyben forog; ezen föltétel alatt pedig a zárlatot még a 26. §. eseteiben sem lehet megtagadni.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 1848-iki honvéd-tisztikarnak mint törvényen alapuló testületnek elismerése a bíróságok által.

Eléggé érdekesnek tartjuk az alább következő, a bünösség kérdésében egybehangzó 1., 2. és 3-od foku kir. bíróságok itéleteit arra, hogy azokat közöljük, mert ezek a bonnök érvényre emelt elv által valóban nemcsak hogy nagy jelentőséggel birnak, de vitéz honvédeinknek valódi elégtételt is szolgáltatnak, midőn a biró részrehajlatlan kezével törli le a honvéd becsült nevéről a tartozó pietásról megfelejtkezett egyén által ejtett szenyfoltokat.

A pesti kir. fenyitő járásbiróság köztestület szóbeli bántalmazásával vádolt Valter Sándor kihágási ügyében alulirt napon és helyen következőleg itélt:

Valter Sándor, 33 éves, ágostai vallásu, aradi szül., pesti ügyvéd, ki f. évi julius 17-én este a „Szabady"-féle kávéházban nyilvánosan azon kifejezéssel élt, hogy az 1848-iki honvédtisztek mind lumpok voltak, köztestület szóbeli bántalmazásával elkövetett kihágásban bünösnek mondván ki, s büntetésül 8 napi önköltségén töltendő fogságra itéltetik.

Indokok: hogy a sértő kifejezéssel illetett 1848-iki honvéd-tisztikar törvényen alapuló testület volt, kitünik onnan, hogy a honvédelmi ügyek vezetésére az 1848. III. tcz. 14. §-a külön honvédelmi miniszteriumot állitott, mely — ha a honvédség e törvény által köztestületnek nem ismertetett volna el — a létezésére megkivántató észszerü okot nélkülözte volna, mert továbbá ő császári és apostoli királyi felsége a magyar király azon legfelsőbb ténye által, hogy az 1867. IV. tcz.-ben legmélyebb hódolattal felajánlott koronázási tiszteletdíját az 1848-iki honvédek s azok szükségben levő családjainak felsegélyésére adományozta, azoknak törvényen alapuló testületi minősége elismerésben részesült; végre, mert a fenálló országos honvédegylet a felsőbb helyen megerősitett alapszabályok alapján létesült, s igy a honvéd-tisztikart törvényen alapuló testületnek kell jogilag tekinteni; a vádlásrai jogosultságot pedig jelen esetben az 1848-iki honvéd-tisztikar nevében az országos honvéd-egylet alelnöke és választmányi tagjától megtagadni nem lehet.

A mi magát a büntetendő cselekvényt illeti, ugy az vádlottnak önvallomásával részben, a tanuk vallomásával pedig teljesen beigazoltatik, miszerint vádlott a vele nem is egy asztalnál ülők társalgásába beleegyeledve mondá: hogy „az 1848. honvédtisztek mindnyájan lumpok voltak", s hogy ezt vádlott nem csupán azok egyes személyeire, hanem általánosan az összesre, mint testületre mondotta, kitünik főkép maga a sértő kifejezésből, azonkivül a társalgás menetéből, s a hivatlanul közbe szóló intentiójából, mely a tanuk vallomása, ugy vádlónak vádlott által sem egészen tagadott előadása által kellően megvilágittatik, — az 1848-iki honvéd-tisztikar szóbeli sértését foglalja magában.

Vádlottat fogságbüntetésre kellett itélni, mort a hasonnemü kihágásért, — egy izben tettleges bántalmazásért, másodszor birósági személy szóbeli és tettleges bántalmazásáért, — már büntetve volt, s igy iránta, mint visszaeső iránt, a törvény szigora volt alkalmazandó. De sulyositja még ezen kivül a beszámitást maga a sértett testületnek kitünő erkölcsi állása, mint mely a magyar nemzet közérzelmében és emlékezetében egyaránt nyilvánuló magasb foku becsülésben részesült. Ezen itélet kihirdettetvén, ugy vádlott, mint a jelen volt kir. ügyész által felebbeztetett, vádlók pedig abban megnyugodtak. — Budapest, 1874. november 25-én. Mihály s. k., kir. fenyitő járásbiró.

* * *

A kir. itélőtábla f. évi márczius 9-én kelt itéletével a járásbiróság itéletét felhozott indokaiból helybenhagyta.

A magy. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék pedig következőleg itélt:

Tekintve, hogy vádlott Valter Sándor hasonterméseztü bünös cselekményért már két izben fenyitve volt, és hogy botrányos becsmérlő kifakadása által egy egész tisztikar ellenében és pedig nyilvános helyen minden legkisebb ok nélkül követte el a terhére rótt kihágást, ugyanazért vádlott ezen sulyosabb beszámitás alá eső tette miatt a helybeli szegények alapja javára fizetendő 150 frt birságban marasztaltatik; behajthatatlanság esetére önköltségen töltendő 4 heti fogságra itéltatik, s ennyiben mindkét alsóbiróság összhangzó itélete megváltoztatván, egyebekben a neheztelt másodbirósági itélet felhivott indokainál fogva helybenhagyatik. — Kelt Budapesten, 1875. junius 2-án. Fábry s. k., dr. Suhajda s. k.

Érdekes elvi kérdések.

A semmitőszék megsemmisit egy számadásra vonatkozó több pontból álló legfőbb itélőszéki itéletet ennek egyetlen egy pontja miatt; a többi pontokra vonatkozó semmiségi panaszokat alaptalanoknak nyilvánitván elveti; az indokolásban mégis azt mondja, hogy az itélet egész terjedelmében megsemmitendő volt. Most az ügy a legfőbbitélő székhez uj itélethozatal végett visszaküldetvén, első elvi jogkérdés az: vajjon a semmitőszék akként semmisithette-e meg a legfőbb itélőszéki itéletet, hogy az minden pontjában, azaz még azokban is, melyekre nézve a semmiségi panaszok alaptalanoknak nyilvánittatván elvettettek, sőt olyan pontban is, mely ellen semmiségi panasz nem emeltetett megsemmisitettnek tekintendők, és ebből folyólag a második elvi jogkérdés az: vajjon az ujabban itélő legfőbbitélőszék csak azon pontra tartozik-e szoritkozni, mely miatt a semmitőszék az itéletet megsemmisitette, vagy ettől eltekintve az előbbi itélet minden pontjától eltérhet-e?

És ha azután a legfőbb itélőszék előbbi itéletétől nem csak azon pontra nézve tér el, mely miatt az itélet megsemmisittetett hanem még oly pontokra nézve is eltér, melyekre nézve a semmiségi panaszok elvettettek, sőt még oly pontra nézve is eltér, mely ellen semmiségi panasz nem emeltetett, harmadik elvi

kérdés az: vajjon az elkként vesztessé lett fél emelhet-e semmiségi panaszt, s a semmitőszék hivatva van-e az ujabb vagyis eltérő legfőbb itélőszéki itéletet megsemmisiteni?

Az igaz, hogy minnél gyakrabban semmisittetik meg a legfőbb itélőszék itélete: annál inkább veszélyeztetik a magyar bíróságok tekintélye, annál inkább csökkenik a magyar igazsigszolgáltatásbani bizalom; de még inkább veszélyeztetik az által, ha az elkövetett hiba orvoslása nélkül a legfőbb itélőszéknek érintetlenül hagyott itélete sem nyujtana a feleknek jogbiztonságot.

A fenforgó jogkérdésekre egy előfordult jogeset szolgáltatott okot; — mi ezen jogesettől eltekintve, csupán elvi tekintetből biráljuk a dolgot, és azon véleményünknek adunk kifejezést, hogy a semmitőszék az itélet egyik pontja ellen emelt s elfogadott semmiségi panasz alapján nem mondhat ki olyan értelmü megsemmisitést, hogy az ujabban itélendő bíróság az előbbi itélettől egészen eltérhessen; és ha az ettől mégis egészen eltért, akkor hivatlanul hivatalból járt el és a semmitőszék hivatva van előbbi határozatának magyarázatával jogorvoslatot nyujtani.

Dietrich Ignácz.

A m. k. legf. it. szék döntvényei az ügyvédi rendtartás tárgyában.

I. Kir. biró az ügyvédi lajstromba fel nem vehető. A kolozsvári ügyvédi kamara határozata, mely szerint Dr. B. J. ügyvédnek és a kir. járásbirónak az ügyv. lajstromba való felvételt megtagadta, helybenhagyatott, mert „bármely birói hivatal az ügyvédség gyakorlatával összeférhetetlen.“ (1875. május 31-én 4681. sz. végzés.)

II. Kir. végrehajtó az ügyvédi lajstromba fel nem vehető. A miskolczi ügyvédi kamara abbeli határozata, mely szerint Cs. J. járásbirósági végrehajtónak az ügyvédi lajstromba való felvételt megtagadta, helybenhagyatott, mert a felebbező által saját elismerése szerint viselt birói végrehajtó minőségben való közalkalmazása az ügyvédség gyakorlatával összeférhetetlen.“ (1875. május 24-én 4396. sz. végz.)

III. Polgármester az ügyvédi lajstromba fel nem vehető. A m.-vásárhelyi ügyv. kamarának határozata, mely szerint K. J. sz.-udvarhelyi polgármesternek és ügyvédnek az ügyv. lajstromba való felvételt megtagadta, helybenhagyatott, mert „felebbező oly községi hivatalt visel, mely az ügyvédség gyakorlatával összeférhetetlen.“ (1875. május 31-én 4731. sz. végz.)

IV. Városi tanácsos az ügyvédi lajstromba fel nem vehető. A pozsonyi ügyvédi kamarának határozata, mely szerint Th. J. ügyvéd és városi tanácsnok az ügyvédi hajstromba való felvételt megtagadta, helybenhagyatott, mert „felebbező oly községi hivatalt visel, mely az ügyvédség gyakorlatával összeférhetetlen.“ (1875. május 19. 4153. sz. végz.)

V. Árvaszéki ülnök az ügyvédi lajstromba fel nem vehető. A m.-vásárhelyi ügyv. kamarának határozata, mely szerint A. J. ügyvédnek és árvaszéki ülnöknek az ügyv. lajstromba való felvételt megtagadta, helybenhagyatott, mert „felebbező oly közhivatalt visel, mely az ügyvédség gyakorlatával összeférhetetlen.“ (1875. május 31-én 4732. sz. végz.)

VI. Megyei levéltárnok az ügyvédi lajstromba fel nem vehető, mert felebbező ügyvéd és megyei levéltárnok „oly közhivatalt visel, mely az ügyvédség gyakorlatával összeférhetetlen.“ (1875. május 31-én 4703. sz. végzés.)

VII. Községi jegyző az ügyvédi lajstromba fel nem vehető. Minthogy a felebbező K. D. ügyvéd által elfoglalt „községi jegyzőség azon közalkalmaztatások közé tartozik, melyek az ügyvédség gyakorlatával összeférhetlenek“, a temesvári ügyvédi kamara megtagadó határozata helybenhagyatott. (1875. május 3. 3243. sz. végz.)

VIII. Lelkész az ügyvédi lajstromba fel nem vehető. A temesvári ügyv. kamara határozata, mely szerint M. Sz. ügyvédnek és g. egyh. plébánosnak az ügyvédi lajstromba való felvételt megtagadta, helybenhagyatott, mert felebbező által „viselt egyházi és lelkészi hivatal azon közalkalmaztatások közé tartozik, melyek az ügyvédség gyakorlatával összeférhetlenek.“ (1875. május 3. 3583. sz. végz.)

IX. A feloszlatott határőrvidékre korábban érvényesen kinevezett ügyvéd az ügyvédi lajstromba felveendő. A legf. it. szék megváltoztatva a temesvári ügyvédi kamara határozatát, R. M. ügyvédet az ügyvédi lajstromba felvétetni rendelte, mert nevezett a „feloszlatott és időközben polgárositott határőrvidékre nézve a cs. k. katonai főtörvényszék 1862. május 9-én 3973. sz. a. rendelvénye szerint érvényesen kinevezett és hivatalába lépett ügyvédnek ezen jogosultságát az 1873: 27. t.-cz. 2. §. által is érvényben tartott 1872. jun. 9. kir. leirat 10. §. és 1872. okt 8. 31,720. sz. a. kelt igazságügym. rend. XVI. cz. teljes érvényben megtartotta.“ (1875. április 26. 3241. sz. v.)

X. Azon ügyvéd is felveendő az ügyvédi lajstromba, kinek nincs váltóügyvédi oklevele. A pécsi ügyvédi kamarának 1875. febr. 14-én 60. sz. a. kelt határozatával ifj. H. A. ügyv. a közügyvédek lajstromába felvétetett, egyszersmind, a mennyiben a váltóügyvédek lajstromába felvétetni kivánna, váltóügyvédi oklevelének felmutatására utasittatott. A legf. it. szék ezen határozatot „a váltóügyvédi lajstromba való felvételt tárgyazó megjegyzésnek kihagyásával és oly értelemben hagyta helyben, miszerint felebbező az ügyvédi lajstromba felvétetni rendeltetik, mert az ügyv. rendtartás 2. 7. és 109. §§-ai értelmében csak egy ügyvédi lajstrom vezetendő, melyben minden ügyvéd, ki közügyvédi oklevelét bemutatja és a 3. §. határozata alá nem esik, felveendő.“ (1875. május 31-én 4606. sz. v.)

XI. Törvényszéki irnok az ügyvédjelöltek lajstromába fel nem vehető, mivel „az ügyv. rts. 5. §-a értelmében a kimutatandó három évi joggyakorlatba csak azon idő számitandó, mely kizárólag a joggyakorlatban töltetett.“ (1875. május 31-én 4645. és ugyanily értelemben 4645. sz. v.)

XII. Telekkönyvvezető az ügyvédjelöltek lajstromába fel nem vehető, Az előbbi határozat indokainál fogva. (1875. május 31-én 4704. sz. v.)

XIII. Városi főjegyző az ügyvédjelöltek lajstromba fel nem vehető, mert „az ügyv. rts. 5. §-a szerint a jog gyakorlat más közalkalmaztatással összeférhetetlen és a joggyakorlatra kiszabott idő kizárólag a joggyakorlatban töltendő.“ (1875. máj. 10. 3838. sz. v.)

XIV. Az ügyvédi kamara nincs hivatva az ügyvédjelöltek joggyakorlata idejének számitása iránt határozni. A győri ügyv. kamara Ö. J.-et az ügyvédjelöltek lajstromába felvevén „a joggyakorlatot 1874. julius 30-tól rendeltelte számitandónak.“ A legfőbb it. szék a határozat utóbbi részét „megszüntette, mert az ügyv. kamarának választmánya az ügyv. rts. 11. §-a szerint az ügyvédjelöltek lajstromába való felvételért beadott kérvények folytán egyedül a felvétel megadása vagy megtagadása felett van hivatva határozni, a joggyakorlatnak ideje feletti határozás pedig a vizsgáló bizottság hatáskörébe tartozik. (1875. jun. 9. 4904. sz. v.)

XV. A folyamatban levő bűnvizsgálat, ha az formaszerinti birói határozat által nincs elrendelve, nem szolgálhat akadályul az ügyvédi lajstromba való felvétel ellen. A pozsonyi ügyvédi kamara N. L., Cs. J. és K. N. ügyvédeket az ügyvédi lajstromba felvevén, ez ellen a pozsonyi kir. ügyész felebbezést használt, minek következtében a legf. it. szék a kamara határozatát helyben hagyta, mert ámbár a pozsonyi kir. ügyész által a kir trvszék részéről kiállitott bizonyitványnyal igazoltatott, hogy a nevezett ügyvédek ellen „feljelentések alapján vizsgálatok vannak felyamatban, mégis minthogy ugyanazon bizonyitványból kitünik, hogy nevezett ügyvédek irányában az ügyvédi lajstromba való felvétel idejében a feljelentés alaposságát megállapitó birósági határozat nem hozatott, a panaszlottakat terhelő ily birói határozat hiányában az illető ügyvédek az ügyv. rts. 3. §-a értelmében vizsgálat alatt állóknak nem tekinthetők. (1875. május 19-én 4158. sz. v., ugyanily értelemben május 31-én 4799. sz. v.)

XVI. A bünvizsgálat bíróilag elrendeltetvén, az ügyv. lajstromba való felvétel annak jogerőre emelkedése előtt is megtagadandó. Az ügyv. rts 3. §-a szerint megtagadandó az ügyvédi lajstromba való felvétel, ha a jelenkező bűnvizsgálat alatt áll. A pestvidéki kir. trvszéki birónak végzése szerint Cs. Zs. felebbező ügyvéd ellen a vizsgálat elrendeltetvén, ennek joghatályát a végzés ellen beadott felebbezés fel nem függeszti; önként értetik, hogy a vizsgálat jogérvényes megszüntetése esetében, felebbező ügyvéd felvétele iránt ujabban kérvényezhet.“ (1875. május 10. 3709. sz. v.)

XVII. A végtárgyalást rendelő birói határozat következtében az ügyvéd bűnvizsgálat alatt

levőnek tekintetvén, az ügyv. lajstromba fel nem vehető. A budapesti ügyv. kamarának határozata, mely szerint B. Gy. ügyvédnek az ügyvédi lajstromba való felvételt megtagadta, helybenhagyatott, „mert felebbező irányában a pesti k. trvszéknek végzésénél fogva csalás bűntette és e szerint az ügyv. rts. 65 §-ában érintett haszonlesésből eredő büntett miatt végtárgyalás rendeltetvén, nevezett ügyvéd az ügyvédi rts. 3. §-a értelmében ily bűntény miatt vizsgálat alatt állónak tekintendő, jóllehet a felhozott elsőbirósági végzés ellen felebbezéssel élt és ezen végzés irányában ez okból még jogérvényessé nem vált." (1875. május 24-én 4463. sz. v.)

XVIII. Az ügyvédségtől való felfüggesztés nem az ügyvédi kamara választmánya, hanem fegyelmi bírósága által mondandó ki. A miskolczi ügyv. kamara választmányának abbeli határozata, mely szerint M. K. csalás miatt vád alá helyezett ügyvéd az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztetett, feloldatván, az eljáró ügyv. kamara utasittatott, hogy „a kérdéses ügyet fegyelmi bírósággá alakulván, ujólag intézze el, mert az ügyvédi gyakorlattól való felfüggesztésnek kimondása az ügyv. rts. 105. §-a értelmében a fegy. bíróságot illeti, ezen fegy. bíróság pedig a 75. §. szerint az elnökön kivül 4 választmányi tagból alakitandó, jelen ügy pedig az ügyv. kamara választmányának az elnökön és ügyészen kivül öt rendes és hét póttagból alakult és igy nem a fegy. bíróság törvényszerü ülésében intéztetett el." (1875. május 24-én 4395. sz. v.)

XIX. Ha a m.-vásárhelyi kir. it. tábla által elrendelt fegyelmi eljárás folytán a vizsgálat iránt intézkedés még nem tétetett, az eljárás nem foglalható az ügyv. rts. 111. §-a alá. A marosvásárhelyi kir. it. táblának legfőbb it. székileg is helybenhagyott 1874. november 12-én 9475. sz. a. kelt végzésével a fegyelmi eljárás P. E. ügyvéd ellen elrendeltetvén, ugyanazon táblának 1875. márczius 10-én 1852. sz. a. kelt végzésével a fegyelmi vizsgálat teljesitésével a kolozsvári kir. tvszék bizatott meg. A legf. it. szék ezen rendelet megváltoztatásával utasitotta a kir. it. táblát, hogy az iratokat a fegyelmi vizsgálat keresztülvitele végett a kolozsvári ügyvédi kamarához tétesse át, „mert a kir. it. táblának legf. it. székileg is helybenhagyott végzésével elrendelt fegyelmi vizsgálat az ügyvédi rts. életbeléptetésekor még függőben nem volt és ennélfogva az ügyv. rts. 111. §-a alá nem foglalható". (1875. május 24. 4438. sz. v.)

XX. Az ügyv. rts 44. 46. és 48. §§-aiban emlitett kötelességszegések tekintetében még akkor is a kir. trvszékek illetékesek, ha ezen kötelességszegések az ügyv. rts. hatálybalépte előtt követtettek el. P. Sz. ügyvéd ellen 61 frtnyi összegnek visszatartása miatt az aradi kir. trvszéknél panasz emeltetvén, az utóbbi az iratokat illetékes eljárás végett az aradi ügyv. kamarához tette át, mert a visszatartott összeg perköltség czimén tartatott vissza az ügyv. rts életbelépte előtt, tehát még akkor, midőn az ily számolás gyakorlatban volt, és igy csak a 73. §-ban emlitett csekélyebb kötelességszegés látszik fenforogni. Az ügyvédi kamara magát a kérdésben forgó ügy elintézésére illetékesnek nem találván, a legf. it. szék az illetékességi kérdésben következő határozatot hozott: „Tekintve, hogy az 1874: 34. t. cz. 48. §-a esetében, midőn t. i. az ügyvéd által fele megbizásából behajtott pénz vagy egyéb értékek kiszolgáltatása iránti kérdés merül fel, illetőleg ha e miatt panasz emeltetik, a 66. §. rendelete szerint az eljárásra azon kir. trvszék illetékes, melynek kerületében az ügyvéd lakik, és tekintve továbbá, hogy az illető trvszék a panaszos ügyben határozatot hozván, az iratoknak az ügyvédi kamarához leendő áttétele csak akkor eszközlendő, ha a kötelességszegés egyszersmind fegyelmi eljárás alá esik, az aradi kir. trvszék illetősége megállapittatik" (1875. jun. 7. 4801. sz. v.) (*M. J.*)

Különfélék.

Jogtörténelmi- vagy jog- és államtudományi társulat alapitásáról. Azon szükségérzet, hogy a magyar jogászság érintkezésbe lépjen, általános; ezt mutatja azon élénk részvét, melylyel a jogtörténelmi társulat létesitése üdvözöltetik.

Köztudomásu, hogy az ügyvéd-egylet elérvén czélját, megszünt létezni és a jogászgyülés is legalább ez évben szünetel, mintha az 1874. XXXIV. tczikk megalkotásával Magyarország jogfejlődésére a korona feltétetett volna, s a magyar jogászoknak és jogtudósoknak művelődési és eszmecserére alkalmas gyülpontjára szüksége nem lenne.

Vannak önhitt jogászok, a kik az egyetemi tanulmányok után megelégszenek, ha tekintélyes magánkönyvtárakat szerezvén, azokban buvárkodnak és jogelveiket az szerint változtatják, a mint egy vagy más jogirodalmi művet olvasnak, s a szerző szavaira megesküdnének, mert hiszen — szerintük — megdönthetlen érvekkel győzte meg őket nézete helyességéről.

Ezen modern jogtudósok aztán elzengik ezen meg ezen szerző dicsőségét, s a ki velük nem tart, az tudatlan stb. Ezek alig érzik a társulás szükségét, mert ők csak más fejével gondolkoznak és az auctoritásra megesküdvén, idézetekkel harczolnak, habár az idézet sem szorosan a kérdéshez nem tartozik, sem azon praemisából nem indult, a mely a kérdés tárgya.

Vannak ellenben más jogászok, a kik a szép elméletre azt mondják, hogy az élet szükségletének meg nem felel, sőt ezzel talán ellentétben áll. Ezeknek az idegen jogirodalom halmaza nem elég, ezek a magyar jogélet követelményeinek tiszta tükrét szeretnék látni, és hogy ezt kitárhassák, a jogtörténelmi adatokhoz folyamodnak s azt kérdezik, hogyis volt az hajdanában? Ezek hiszik és tudják, hogy például a római jog az életviszonyok és észjog legjózanabb alapelvein épült, de nem hiszik, hogy Cicero a vasuti társulatok viszonyairól és in Catilinam azért órált volna, hogy ez gőzzel evaporáljon Róma alól. A gyakorlati magyar jogásznak a magyarjog történelmére nagy szüksége van, mert a szokásos jog leginkább felel meg a népben századokon át megért és megszilárdult jogérzetnek. Ha ez téves vagy ferde, csak az oknak buvárlatától lehet várni annak helyes utra terelését. Csak a jogtörténelem mutatja a jogintézmények üdvös vagy káros voltát. A jogtörténelmi társulat létesitése tehát mind általánosságban, mind pedig különösen a magyar jogélet kutatására és tudományos feldolgozására szükséges.

Itt csak az a kérdés, akarjuk-e ezen összegyüjtendő anyagokat mielőbb hasznositani, vagy csak unokáinknak hagyományozni? Ha már mi hasznositani nem akarjuk, akkor legyen a jogász társulat csak jogtörténelmi s mindenki az igyekezet méltánylásából kegyeletesen fog járulni költségei fedezéséhez; — de ha Magyarországon a jogtudományba életet lehelni kivánunk, akkor létesüljön egy jogtudományi társulat, mint ezt Mészáros Károly ur a „Jogt. Közl." 25. számában kifejtette. Ennek egyik ága lehet a jogtörténelmi szakosztály. Ez gyüjtheti a régi adatokat, a modern jogtudósok majd gondoskodnak az uj jogeszmék és kedves auctoraik gyüjteményéről s a társulat felhasználván mind a két anyagot, pezsgő életet lehelhet a tespedő magyar jogtudományba.

Hogy az államtudományok is a társulat keretébe felvétessenek, már azért is kivánatos, hogy azok az előitélet nélküli jog világánál megvilágittassanak és az azokban a jóg rovására felburjánzott kinövések a helyes méretre leszállittassanak. — Ne tespedjünk, hanem létesüljön mielőbb egy „magyar jog- és államtudományi társulat. — Kacziány N.

A polg. törvk. rendtartás módositása tengeri kigyóvá növi ki magát. Az e tárgyban készült tervezetek és javaslatok már tekintélyes archivumot töltenek be és legujabban értesülésünk szerint ismét Mihalovich legfőbb itélőszéki tanácselnök ur bizatott meg ebbeli javaslat kidolgozásával. Ugy látszik tehát, hogy megint előről kezdik a reform-müveleteket. Ajánljuk motto-nak: „Es ist das alte Lied vom Kupferschmied, und wer es nicht weiter kann, fangt es von vorne an!"

Zlinszky Imre ur által következő sorok közlésére kérettünk: E lapok 26. számában Schilling Béla aljárásbiró ur az általa közlött czikkben felemliti, hogy egy ott emlitett jogi kérdés felőli véleményem megtudása végett hozzám fordult, de választ tőlem nem nyerhetett. Miután nevezett biró ur lakása helyét nem tudom s igy magánuton vele érintkezésbe nem léphetek, e helyen vagyok kénytelen kinyilatkoztatni, hogy én, ha jogi vélemény iránt, mely nem valamely concret esetre, hanem jogkérdésre vonatkozik, megkerestetem, e bizalom által sokkal jobban megtisztelve érzem magam, sem hogy arra az azonnali válaszadást kötelességemnek ne tartanám, hogy ez hogy maradhatott el Sch. ur hason levelére, meg nem foghatom, mert én e levélre visszaemlékezni sem tudok. A választ kétszerte inkább kötelességemnek ismertem volna Sch. ur irányában, ki a jogirodalomnak jeles munkása. A feltett kérdésre pedig e lapokban mondandom el nézeteimet. Zlinszky Imre.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 29. sz. Budapest, 1875. jul. 21.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje? Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — Polgári törvénykezésünk reformjai. Mészáros Károly, ügyvéd urtól. — Jogirodalom Dr. Farkas Lajos, egyetemi tanár urtól. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. Válasz „a végrehajtási jog egyik hiánya" tárgyában. Vörös Imre, köz- és váltó-ügyvéd urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Van-e az egyoldalu igéretnek kötelező ereje?

Második csoport. 1. A birlaló javára tett tartozási igéret.

A mai forgalmi életben gyakori jelenség, hogy valakinek a causa debendi kitétele nélkül tovább adható (au porteur) levélben tartozást igérünk az esetre, ha ama levelet visszaszolgáltatja.

Ez képezi a közös jellegét az ugynevezett Recta-Ordre- és a birlalóra szóló papiroknak, mig a köztük fenforgó különbség azon személyben fekszik, a kinek javára az adósságot vagy tartozást azon feltételezés mellett igérjük, ha a papirnak birlalója lesz.

A Recta-papirnál egy határozott névvel jelölt személynek állitjuk ki az adóslevelet, az Ordre- vagy a rendelvényi papirnál első vonalban szintén egy határozott személyt nevezünk meg, egyidejüleg azonban minden szabályszerü forgatmányosnak is tétetik igéret; az au porteur-re szóló papiroknál végtére a kiállitó már előre kötelezi magát minden bármely néven nevezendő személynek.

A rendelvényre és a birlalóra szóló papirok tehát abban egyeznek meg a Recta-papirral szemben, hogy ott a tartozás igérete egyidejüleg mindazok javára történik, kik előbb vagy utóbb a papir birtokába jutnak.

De mindaháromm esetben az irás és csakis az irás, mint puszta egyoldalu igéret, képezi a kötelem alapját. A kiállitó a levélben önönmagát köti, sua vi ac potestate ajánlkozik a kifizetésre. A kinél a papir van, az a kiállitót, mint igérőt, szavánál foghatja.

Mivel ezen igéret azon kifejezett és határozott kikötés mellett történik, hogy a papir a megnevezettnek, illetőleg bármely, a kiállitótól különböző személynek kezébe jusson — azért az igéretnek hatályosságához ezen körülmény beállta szükséges, mi által elégség tétetik egyuttal azon további követelménynek is, hogy az eddig bizonytalan személy — kinek fizetni nem lehetne — bizonyossá lesz.

Az adóslevél az által, ha rendelvényre, de még inkább ha birlalóra van kiállitva, a forgalomban határozott értéktárgygyá lesz; és a mily sokoldalu ez, ép oly különböző módon állhat be az adóslevélből eredő jog vagy kötelesség feltételezése.

Tényleg a kiállitó adja a papirt, a másik meg veszi; már ezen egyszerü ügymenet is különböző okokból különféle czélok elérése végett történhetik.

Igy leggyakrabban egy megelőző szerződésből fog az adóslevél kiindulni. A papirnak átadása itt a szerződésből eredő kötelesség, tartozás teljesitését foglalja magában, az átvétel pedig a kötelem kielégitését. Teljesen azonos tehát a papirral való szolgáltatás bármely egyéb tárgyra irányzott követelés teljesitésével, pl. 100 mérő buza átadásával. Az átvevő mindkét esetben meg fogja előbb az értéktárgyat vizsgálni, és ha az a szerződésben kikötött kellékekkel bir, mint teljesitést elfogadja.

Ha a papir átadója pl. ajándékképen adja a papirt, az, a ki veszi, nem ajándékozási igéretet fogadott el, hanem az ajándéktárgyat magát, mert a papir értéktárgy, és igy az átadásban teljesités van.

Hasonképen lehet ily módon fizetéseket eszközölni, lehet a papir átadása zálog, letét vagy eladási bizomány czéljából.

Siegel még az esetre is kötelezi a kibocsátót, ha a kiállitott papir akarata nélkül vagy ellenére jönne forgalomba, például elvesztés, ellopás esetén. Evvel az van mondva, hogy a papir amortizálása meg nem engedhető, továbbá, hogy a kiállitó a birlaló ellen semmi kifogást nem tehet a birlaló előzőihez való jogviszonyából. Abban találja ennek indokát, hogy a papir forgalmához szükséges közhitel máskép nem volna elérhető. Védelem, feltétlen realizálhatás nyujtatik minden birlalónak, eshetőleg még a tolvajnak is, csak azért, hogy a papirok hitele, könnyü forgandósága elősegittessék; ép ugy, mint a birtok is a tulajdonos helyzetének könnyebbitése okából védelemben részesül, habár ezen elv folyományaként néha a tolvajnak is javára szolgál.

Unger ellenben [1] a kiállitó fizetési kötelezettségét a papir tovább adásától, kibocsátásától teszi függővé, mert csak a forgalomba bocsátás, az átadás által teszi a fizetési igéretet; mig a kiállitáshoz nem járul a papir kibocsátása, addig nem forog fen semmi kötelem. Vala mint az ajánlatnak a megajánlotthoz kell érkeznie, hogy az ajánlattevő szavatartásra köteleztessék, ugy itt a kiállitáshoz a kibocsátásnak, forgalomba adásnak kell járulnia, csak ez által lesz az kötelmi alappá. Ő adja a papirt, a másik veszi, ez emeli perfectióra az egyoldalu ügyletet, adás nélkül nem támad kötelem.

Messze vezetne mindazon számos, sikertelen kisérletek ismertetésébe bocsátkoznunk, melyek a birlalóra szóló papirok jogi constructiójával foglalkoznak. Közös gyengéjük, hogy mindannyian a szerződés elméletét akarják ezen ügyletre ráerőszakolni. A haszon ezen kisérletekből mégis az volt, hogy hova-tovább azon meggyőződést érlelték meg, miszerint ezen az alapon sikeres megoldás nem remélhető. Kuntze volt az első, ki nagyszabásu munkájában [2] az eddigi ösvénytől eltérve a kiállitó egyoldalu tényét, a papir fogalmazását, az irást vette a kötelem alapjául, a papir creatiója, kiállitása képezvén azon jogi tényt, mely a kötelmet egyedül

[1] L. Grünhut: Zeitschrift 372. l.

[2] Lehre von den Inhaberpapieren. 1857. A creatio elmélete különösen 334—362. l.

szüli, a papir elfogadása (Nehmung des Papiers) csak a kötelem hatályához, nem létrejöttéhez szükséges.

2. A váltóelfogadás. (Das Wechselaccept.)

Az előbbi ügylethez hasonló jogi elbánás alá esik a váltó elfogadása. A német váltórendszabály 21. §-ának negyedik kikezdése igy szól: Die einmal erfolgte Annahme kann nicht wieder zurückgenommen werden.

Nem uj dolog ez; már a porosz Landrecht is tartalmaz ily értelmü szabványt. II. 8. §. 997. igy szól: Die einmal erfolgte acceptation kann der Bezogene nicht wieder zurücknehmen, noch auf dem Wechsel durchstreichen. 998. §. Auch wenn er das Letztere gethan hat, bleibt er dennoch aus der Acceptation verhaftet.

Mindezen intézkedések világos értelme az, hogy a már megtörtént elfogadás visszavonása jogilag érvénytelen, semmis, az elfogadónak minden az elfogadás ellenében véghez vitt cselekvénye jogilag tekintetbe nem jön, történt légyen az elfogadás bármely okból.

A visszavonás történhetik teljesen vagy csak részben, midön a feltétlen elfogadáshoz később megszoritásokat kapcsolunk. A teljes visszavonásnál közönbös, vajjon az törlés, vakarás által vagy vegyi uton eszközöltetik-e? A visszavonás érvénytelensége kiterjed az időre is, ugy hogy nemcsak az elfogadásnak kézbesitése után eszközölt változtatás, módositás vagy visszavonás semmis, hanem semmis az abban az időben is, midön az elfogadott váltó még az elfogadónak kezei között van. Ez utóbbi különösen fontos a váltó jogi természetének megállapitásánál.

Ösztönszerüen merül fel itt a kérdés: miért ragadja meg a törvényhozó oly görcsösen már az elfogadás perczétől az elfogadót, nem engedve neki az elfogadás után a meggondolásra vagy akarata megváltoztatására semmi tért, még azt sem várva be, mig az elfogadott váltó a bemutatónak kezbesittetik? Miért köti őt az aláirástól fogva oly szorosan?

Ennek oka azon nagy fontosságban fekszik, melylyel az elfogadás a váltóforgalomban bir. Az intézményezett váltó, mely à priori egy összegnek harmadik által való kifizetését czélozza, csak az által válik teljesen megfelelő értéktárgygyá, ha ama harmadik, az intézményezett, a váltójogi kötelékbe belépett. Az intézvénynek ezen betöltése, kiegészitése jelzi az idegen váltó életében a szabályszerü folyamot, miért is az ily váltót egyszerüen elfogadványnak, Accept-nek, nevezhetni; — az elfogadás megtagadása anomal állapot, az megzavarodása a váltó forgalmi menetének. Hogy az ily zavar lehetőleg elkerültessék, hogy a váltó szabályos menete fen ne akadjon, nyujtja neki a törvény mintegy kedvezményül — favor cambii mercantili — az elfogadás visszavonhatlanságát, gyors kézzel ragadván az elfogadót, a mint a tollat a papirra tette.

A mi az elfogadás jogi természetét illeti, ugy itt is, teljesen megegyezőleg a fentebbi ügylettel — a puszta egyoldalu igéret képezi a kötelem alapját. Ezen igéret kettőt foglal magában, először, hogy az adott szó, az elfogadás, semmi szin alatt meg nem másitható, nem változtatható, vissza nem vonható, mi okból a bármily faju és nemü kitörlése az elfogadásnak semmis és érvénytelen; másodszor, hogy a váltó visszabocsátása esetén az adott szót be is váltjuk, az okmányban irt összeget az elfogadáshoz hiven ki is fizetjük, mindezt tisztán önön egyoldalu tényünk — az elfogadás — az igéret erejénél fogva.

Ezen egyszerü megfejtés fölöslegessé teszi — hitünk szerint — mindazon mély tudományu constructiókat, melyek a váltó elfogadásának a szerződés keretébe való beillesztése végett eddig felállittattak, a nélkül, hogy az ép jogérzéknek megnyugvását birták volna eredményezni.

A harmadik javára tett igéret. (Negotium in favorem tertii.)

Rendes viszonyok közt az igéret teljesitése, a szolgáltatás annak jár, kinek az igéret tétetett, a ki azt elfogadta; kivételesen azonban megtörténik, hogy az igérettevő a szolgáltatást nem annak tartozik tenni, a ki az igéretet elfogadta, vagy a szolgáltatást kikötötte, hanem egy más harmadik személynek, ki az ügyben semmikép részt nem vesz. Az ily ügyleteket harmadik személy javára történteknek mondjuk.

Lássunk mindenekelőtt egynehány mai nap gyakoribb esetét a harmadik javára kötött ügyletnek.

1 Legelterjedtebbek az életbiztositások harmadik személyek javára. Az apa vagy férj biztositja életét, azon kikötéssel, hogy halála esetében a megállapitott összeg örököseinek vagy nejének vagy bármely harmadik személynek fizettessék ki; sőt mai nap már nyilt Police-ok is szokásban vannak, a hol a biztositott személy csak később irja ki annak a nevét, kinek javára az összeg szolgáljon.

2. A férj nejét özvegysége esetére valamely intézet vagy alapitványnál befizetheti. Vannak ugyanis intézetek és alapok, különösen Németországban, melyek bizonyos összegnek egyszeri vagy évenkinti befizetése mellett az özvegynek vagy évi fizetést adnak, vagy pedig természetben lakást, tartást, vagy ez utóbbi helyett naponkint vagy havonkint bizonyos összeget fizetnek ki. A férj tehát befizeti vagy beváltja nejét. Az ügylet a férj és az intézet vagy alap közt jön létre, de az özvegy a jogositott.

3. Szokásban van némely vidéken a juhok vagy bárányok eladásánál a juhásznak farkpénzt, a lovak eladásánál kötőfékpénzt, a házak eladásánál az eladó neje vagy más valaki javára füstpénzt (Herdgeld) kikötni.

4. Az apa már életében átadja egyik gyermekének összes ingatlanait, oly kikötéssel, hogy az átvevő többi testvéreinek és édes anyjának bizonyos összeget fizessen ki.

5. A hol a szüle köteles gyermekének, de kiválóan leányának, hozományt adni, joga van megállapithatni azt, hogy kire szálljon a házasság felbomlása esetére a hozomány vissza.

A mai codificált jogok az ily ügyleteknél határozottan megkövetelik, hogy a harmadik vagyis a jogositott személy az ily ügylethez hozzájáruljon, azaz a neki szánt igéretet vagy szolgáltatást részéről elfogadja.

Igy a porosz Landrecht I. 5. 575. Der Dritte erlangt aus einem solchen Vertrag, an dessen Schliessung er weder mittelbar noch unmittelbar Theil genommen hat, erst alsdann ein Recht, wenn er demselben mit Bewilligung der Hauptparteien beigetreten ist.

A code civil 1121. Celui, quia fait cette stipulation (au profit d'un tiers) ne peut plus la revoquer si le tiers a déclaré vouloir en profiter.

A szász törvénykönyv 854. §. Der Dritte und soweit es sich nicht um eine rein persönliche Leistung handelt, dessen Rechtsnachfolger erlangen ein von dem Willen desjenigen, welcher sich die Leistung hat versprechen lassen, unabhängiges selbstständiges Recht aus dem Vertrage von der Zeit an, wo sie dem Vertrage beigetreten oder die zu Gunsten des Dritten gereichende Leistung annehmen.

De hogy miért szükséges a harmadik részéről a

hozzájárulás az igéret elfogadására, arról sem a törvények indokai, sem a tudomány kellő felvilágositást nem ad.

A főalap, melyből ezen ügyletek vizsgálásánál kiindulnunk kell, az, hogy az igértető, vagyis az, ki a szolgáltatást a harmadik javára kiköti, nem akar maga számára kötelmi jogot szerezni és tényleg nem is szerez. Ehhez kétség nem fér. Ha most a harmadik a nem neki tett igéretből jogot nyer, ugy ezt nem lehet képviselet vagy engedmény utján létrejöttnek mondani, mert akár egyik, akár másik esetben ez egy előző vagy követő jogügyletet tételezne fel a harmadik személy és az igéret elfogadója közt, megbizást a megbizó és a képviselő közt, ki javára jogot szerez, vagy pedig az engedményező és engedményes közt; de ily előző vagy követő jogügylet nem létezik, a gyakorlati élet azt nem tartja szükségesnek, miért is a harmadik joga nem származtatott, hanem önálló és közvetlenül megszerzett, mi abból is következik, hogy a communis opinio szerint, a harmadik személy ellen azon kifogások, melyekkel az igérettevő élhetne az igéret elfogadója ellenében, nem támaszthatók.

És most vizsgálat alá veendő, vajjon a harmadik személynek beleegyezése vagy hozzájárulása ezen ügylethez, — ugy mint azt a positiv törvények megkivánják — indokolt-e belső jogi szükség vagy czélszerüség által, mi egyszersmind dönt a fölött is, helyesen soroljuk-e ezen ügyletet az egyoldalu igéretek csoportjába?

A harmadik személy részéről az ő javára tett igéret már azon formai okból sem fogadható el, mert az igéret nem is intéztetik hozzá, habár a tartalom rá vonatkozik. Hogyan fogadja el valaki azt, mivel meg sem kinálják? De fölösleges is az ő elfogadása; mi lehetne ezen elfogadásnak egyéb czélja, mint az, hogy az ügylet önkényes visszavonás ellenében biztositassék. Erre nézve pedig nincs szükség reá, mert az elfogadó ugy is hatalmában tartja az igérőt, ez által az ügylet fenállta és hatálya ugyis biztositva van, megáll az függetlenül a harmadik hozzájárulása nélkül is.

Igy fogja fel a dolgot a nép és ezen meggyőződésében még a törvény ellentétes intézkedése sem birta megingatni. Érdekesen mutatkozott ez Poroszországban. A földmives osztálynál már régóta szokásban volt az általunk felsorolt negyedik eset. Később a törvény a harmadik személy beleegyezését követelte meg; de a nép szivósan ragaszkodott az előbbi szokáshoz, mely összeütközésből számos méltánytalanság, a törvény szigorából egyesekre jogsérelem származott, mi végtére 1846-ban arra birta a legfőbb itélőszéket, hogy a régi szokásjogot az irott törvény ellenében visszaállitotta; nehogy mégis nagyon szembeötlő legyen a törvény világos szavaitól való eltérés, avval masquirozta, hogy az apa vagy anya, mint a gyermekek gyámja, ezen hiányzó beleegyezést pótolhatja.

De egyebütt is csak látszat a harmadik személyében történt elfogadás, mert rendesen a jog érvényesitésére szolgáló kereset meginditását az elfogadás vagy a hozzájárulás nyilatkozatára elégségesnek tartják, mi által indirecte beismerik, hogy az elfogadás fölös.

Végül még arra kell reflectálni, mely időpontban szerzi meg a harmadik a két fél szerződéséből eredő jogot, mikor válik az reánézve visszavonhatlanná? mert mig a kikötő fél a teljesitést elengedheti pl. a hozománynál, addig a harmadik joga még nem tekinthető megszerzettnek. Az általunk idézett törvények a 3-dik személy elfogadása illetőleg hozzájárulása időpontját tartják a mérvadónak. Egyik másik javaslat is a gyakorlat meg a szerződő felek egyikének halálával kötik össze a jogszerzést. Unger végre a szerződés létrejöttét a két fél közt tekinti azon időpontnak, melyben a harmadik joga is keletkezésre jut.

Azonban egyik felfogás sem szolgálhat általános elvül; az első nem, mert az elfogadás ugy is fölöslegesnek bizonyult; a felek egyikének halála sem, mert az igérettevő örököseinek is elengedhető még a teljesités egyes esetben, pl. a 3. és 5-ikben; nem végül a harmadik sem, mert a szerződés megkötésekor a harmadik személy még bizonytalan lehet, vagy a szerződéshez időhatározás köthető, mint az életbiztositásoknál, mely csak a biztositó személy halálával áll be.

Questio facti, puszta ténykérdés maradt tehát, melyet minden egyes esetnél külön kell megállapitni, mely időpont az irányadó a harmadik jogának megszerzésére.

Tekintve tehát azt, hogy a harmadik jogot nyer egy oly igéretből, melyhez ő nem járult, minélfogva az reá nézve egyoldalunak mondható, ezen ügylet méltán foglal ezen csoportban helyet, mint olyan, mely az igérőt egyelőre csak szavatartásra kötelezi, mig t. i. a harmadik a jogot meg nem szerzi, de ezen felül tartozik az igéretét teljesiteni is, egy olyan kezeibe, ki vele szerződésre nem lépett.

Ezen itt felsorolt 7 ügyletben épenséggel nincs az egyoldalu igéret mint kötelező kimeritve. Vannak és lesznek még mások is. Igy csak a mai nap nagyon elterjedt aláirásokra utalunk különböző czélokra. Az aláiró saját ténye, az aláirás által köti magát, és a teljesitésre be is perelhető. Csakhogy gyakran bajos lesz a keresetre jogosult egyént meghatározni.

Végül álljanak itt Unger szavai, melyekben az egyoldalu igéret kötelező voltának nagy horderejét elismeri. Mit dem Durchbruch der Ueberzeugung von der verpflichtenden Kraft der einseitigen obligatorischen Willenserklärung ist ein grosser Fortschritt erzielt. Die Rechtswissenschaft wird dadurch von den Banden befreit, in welchen sie das Dogma von der Widerruflichkeit und Unverbindlichkeit des nicht angenommenen Versprechens gefangen hielt. Die Jurisprudenz wird aufhören, tamquam evinculis sermocinari, und das festgewurzelte Urtheil von dem unentbehrlichen Bedürfniss der Annahme eines jeden Versprechens aufgegeben: sie wird eine Reihe von Erscheinungen auf diese einfache Rechtsbildung zurückführen, und es unterlassen in solchen Fällen mit der willkürlichen Unterstellung einer stillschweigenden Annahme oder der künstlichen Aufstellung einer fingirten Annahme zu operiren. Die Kategorie der einseitigen Rechtsgeschäfte wird in der Darstellung des modernen Obligationenrechtes einen grösseren Raum einnehmen und eine reichere Füllung gewinnen. Namentlich aber der Gesetzgeber wird in der Lage sein, das gewonnene Prinzip mit klarem Bewusstsein zur Anwendung zu bringen und die einzelnen Fälle mit sicherer Hand zu normiren, in denen schon die einseitige Willenserklärung des Promittenten eine Gebundenheit und Verpflichtung desselben zur rechtlichen Folge hat.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

Polgári törvénykezésünk reformjai.

II.

Láttuk az előbbeni fejtegetésben is, hogy különösen a házasságból eredő jogviszonyok birói illetékességének meghatározásában mennyire fogyatkozatos a törvényjavaslat 12-dik §-a; egy kissé tágasb szétpillantás

*

mellett nem nehéz ráakadnunk, hogy az emlitetteken kivül hiányzik ott még egy más valami is, mely vagy itt vagy a javaslat 19. §-ában foglalhatott volna illetékes helyet. Ezen utóbbi §. ugyanis a külföldiek birói illetőségéről szól; de arról mit sem határoz, hogy az országban huzamosb ideig tartózkodó, de honossági joggal még nem biró külföldik vagy idegenek oly házassági jogviszonyaira nézve, melyek a születés törvényességének kérdése, a perlekedő házastársak közt a gyermekek tartása, örökösödési s egyéb a házassági elválásból fölmerülhető vagyoni követelések tekintetében fölmerülnek, mely bíróságok előtt törvénykezzenek? Hogy ezen kérdést a szerző teljesen mellőzte, annak okát értjük, nem lehetvén más: mint a „honossági törvény" hiánya; azonban, ha rendezett társadalomnak állitjuk hazánkat: a jogszolgáltatás, mely fő mérve minden társadalomnak, nélkülözhet-e e tekintetben teljességgel minden intézkedést? Lehet-e a külföldiek vagy idegenek, de köztünk élő társas lények összes családjogát minden provisio nélkül hagyni? Avagy: csakugyan lehetetlenség volt-e eme momentumokról, a honossági törvény hiányában, törvénykezési rendtartásunkban is szólni? Mi azt hiszszük: aligha. Mert vannak számos esetek, midőn az anyagi jogrendszer még nagyonis hiányos, mint például nálunk az anyagi büntetőjog — s a törvénykezési rendtartás mégis: igen bölcsen intézkedhetik annak minden előfordulható eseteiről. De szükség is, hogy mindenütt, hol rendes codexek nincsenek, a törvénykezési rendtartások mennél teljesebbek legyenek, s bár ez az elmélet s praxis közötti vonatkozásokban megforditott irányzatu fejlődési mozgalomnak látszik is lenni: a törvénykezési rendtartások, mintegy elősegitsék az anyagi jogrendszer megalkotását.

A doctrinális nézpont, melyről első czikkünkben beszéltünk, igen nagy szolgálatot tehetett volna itt; mert valamint a még csak codificalandó törvények, ugy az ezeket megelőző minden perrendtartásnak természetén alapul: hogy az általános elveknek hatása kiterjed az egyes határozatok végpontjáig is, s hogy ehhez képest az egyes §§. részletes szabványai s fogalmazásánál minden előfordulható esetet tekintetbe kell venni. Minthogy pedig ez nemcsak mélyebb s tudományosb vizsgálatokat tételez föl; hanem az abstract jogszabályoknak a gyakorlati élet fölötti uralomra is alkalmat szolgáltat, s minthogy ugyanazon szellemnek kell a per- vagyis törvénykezési rendtartást átlengenie, mely magának a törvénynek lelkét képezi, — ennek azon fontos következménye van: hogy ezentul valamint törvényhozóink, ugy practicus jogászaink is kénytelenek lesznek a törvényeket tudományos összefüggésökben s doctrinális vonatkozásaikban is tanulmányozni s alkalmazni.

Azonban bármily figyelemmel tanulmányozzuk s lapozgatjuk is ezen egyik uj s fontosabb törvényjavaslatot, e most érintett törekvésnek nagyon kevés nyomait birjuk abban felfödözni, sőt azt tapasztaljuk, hogy ami a külföldön már régen tulhaladott álláspont, mint például a haszonbéri viszonyok jogi rendezése, az ezeken alapuló különféle szerződések és szokások törvényes elintézésének illetékességéről, ha birt is némi sejtelemmel a szerző: az arra vonatkozó határozatokban, egy minden összefüggést s consequentiát föltüntető szükséges elméletet teljesen nélkülözött. Ime igazolja ezt különösen a javaslat 35. §-a, mely a bérleti viszonyokra vonatkozólag *d*) *e*) *f*) *g*) pontjaiban perrendtartásunk 93-dik §-ának kiigazitása akart lenni. Mert bár épenséggel nem ignoráljuk, sőt sietve valljuk be elismerésünket az iránt, miszerint a bérleti kérdésekre vonatkozó határozatai a szerzőnek sokkal kimeritőbbek s szabatosabbak, mint a 68-diki perrendt. 93. §-ának *d*) *e*) *f*) *g*) alatti rendeletei, eme határozatokban mégis egy részről oly dolgok foglalvák, melyek mint tisztán jogelvek nem ide, hanem az anyagi jog alapelvei közé lettek volna sorozandók, mig másrészről ugyan e határozatok vagy csonkák, mivel minden uralkodó viszonyra ki nem terjednek, — vagy nem eléggé világosak.

Az idézett §. *d*) pontja ugyanis azt mondja: „két évnél nem régibb bér és haszonbér megfizetése iránti keresetek, bérleteknél általában, haszonbérleteknél pedig csak akkor, ha a haszonbérleti viszony fenállását irott szerződés igazolja — sommás eljárás alá tartoznak". Ezen pontnak szövegezésében mi kettős fogyatkozást észlelünk, mi nemcsak fogalomzavart fogott volna előidézni, de nagyban megnehezitendé a felek tájékozódását is. Itt a bér — merces, census, praetium, der Lohn — hibásan van egy categoria alá a haszonbérrel — die Miethe, Pachtvertrag — szoritva, minthogy ezek nemcsak egymástól különböző viszonyokat föltételező fogalmak, de már magukban véve is különnemü tárgyak. Midőn földbérről, cselédbérről, munkabérről stb. beszélünk, távolról sem gondolunk haszonbérre s tudjuk a dolog természeténél fogva, hogy mindazok még a sommás eljárásnak sem azonegy forumai elé tartozhatnak, melyek a haszonbérleti ügyekre nézve kijelölvék. Elég lett volna tehát itt csupán a haszonbérről szólni, annálinkább, mert a következő *e*) *f*) *g*) alatti pontokban is csak ezen egy jogviszony — haszonbér — van föltagolva, — a „bér" genericus eszméje pedig teljesen kizárva. Még inkább érezzük szükségét, miszerint ugyancsak a *d*) alatti pont azon kifejezésében: „hogy a haszonbér iránti keresetek csak akkor tartoznak sommás eljárás alá, ha a bér két évnél nem régibb, s ha a haszonbérleti viszony fenállását „irott szerződés" igazolja" — valaminek még kellett volna megemlittetnie. Ugyanis nagyon czélszerü s honi viszonyainkhoz alkalmazott lett volna, hogy nemcsak az irott szerződés, de a „bevett hazai szokások" is igazolják. Mert ha a fenforgó keresetek valódiságát s a bérfizetési kötelezettség időtartamát mindenkor és föltétlenül irott szerződéssel kell igazolni: ugy Felső-Magyarországon, hol a pórnép irni, olvasni általában nem tud, s igy irott szerződések is csak elvétve fordulnak elő, a bérleti viszonyokból eredő számtalan keresetek nagyon korlátozva s veszélyeztetve leendnének, holott, ha a hazai bevett szokások is figyelemre méltatnak, minden bajnak meg van a maga gyógyszere.

Általában a bevett szokások, különösen a haszonbérleti viszonyok és keresetek elintézésénél, nemcsak a legkedvezőbb birói competentiában részesülnek mindenütt, de Angliában, mint George Wingrowe Cook beszéli, a positiv törvények hiányában irányadókul is szolgálnak. S vajjon nem szükséges dolog-e hazánkban is tekintettel lenni a szokásokra, hol különösen biztos bérleti törvényünk még ma sem létezik? Hiszen a szokás nemzeteknél ugy, mint egyes embereknél második természet, helyesen mondja Juvenalis: Nunquam aliud natura, aliud lex dicere potest.

Lássuk most ugyanazon 93. §. *g*) pontját. E pont igy szól: „a bérlet tartama alatt oly keresetek, melyeket a bérbeadó a bérlő ellen a bérleménynek nem az irott szerződésben megállapitott föltételek szerinti használata miatt indit" — s aztán semmi. Hát azon esetben, midőn a bérlő rongálásokat tesz, a bérletet ott hagyja vagy abból megszökik, károkat okozott s ezeket megtériteni nem akarja — nem volna hason keresete a bérbeadónak, vagy mikortól s mennyi időre terjedőleg?

Mindezt sem e pontból, sem a többiből nem lehet kimagyarázni. És itt a „bérlet tartama“ kifejezés zavarja meg leginkább az értelmet. Mert bizonyos esetben például, szerződésileg 12 évre szól a bérlet, tehát a bérlet tartama is nem kevesebb, mint 12 év; azonban a bérlő már a harmadik évben elhagyja a jószágot, vagy megbukik, a fundus instructust elpusztitja, a földeket pusztán hagyja, s a bérbeadó kényszeritve van, hogy a jószággal valamit tegyen. De ha tesz: akkor ő maga is ok és tényező volt, hogy a bérlet mgszünjék s a szerződésileg meghatározott időtartam kétségessé váljék. A bérlő azt fogja mondani, hogy már nem létezik bérlet, tehát időtartamról sem lehet beszélni, s a biró egészen saját önkénye s tetszése szerint magyarázhatja: hogy a bérlet minden jogi következményeiben az irásbeli szerződésben kikötött határidőt tekintse-e a bérlet tartamának, vagy csak azon időt, mig a bérlő meg nem szökött vagy meg nem bukott.

Világos: hogy tehát itt az időtartamot szabatosabban s körülményesebben meghatározni, már csak a casuisticák megelőzése végett is, szükséges és czélszerü lett volna.

De van még ezen §-sal, ugyancsak a bérleti viszonyokra vonatkozólag szoros összefüggésben több más §. is, nevezetesen a biztositást tárgyazó 339., 344., a javaslat szerinti 158., 160. §§. A javaslat tagadhatlanul kimeritőbben s mélyebb combinatioval rendelkezik a haszonbérleti érdekek biztositására nézve, mint jelenlegi perrendtartásunk; azonban azon roppant hiányt, mely a haszonbérleti viszonyokból eredő biztositási keresvények igazolását illetve, jelen perrendtartásunk 338—344. §-aiban oly érzékenyen mutatkozik, az előttünk fekvő törvjavaslat sem látszik észrevenni; nem pótolja azt egy árva betüvel sem, holott azon hiányból mindennap ujabb és ujabb hiányok fakadnak. Hogy megérthetőbbek legyünk, im concret példában beszélünk. Földessy Gábor teszem biztositást kér Gézenguz Ábrahám bérlője ellen s ezt megnyeri és foganatosittatja is. Azonban kérdés: tartozik-e s hány nap alatt ezen biztositási keresletet Földessy Gábor igazolni? Ez iránt ugyan sem a jelen prdts, sem a szóban levő javaslat nem intézkedik, s amaz csupán annyit mond: hogy a biztositás foganatositása és joghatálya a végrehajtás elvei és szabályai szerint eszközlendő. (341. §.) Ámde az igazolási kereset beadásának határidejéről itt nem mondatik semmi, még annyi sem, a mennyi a rokonnemü zárlati keresletek igazolásáról (335. §.), mely ugyan egész általánosságban hasonlóan csakis biztositás, de a bérleti viszonyokból származó biztositásokkal még sem azonos. E hiánynak pedig két rendkivüli káros következése már nemcsak lehet, de van is: a mennyiben vannak esetek, hogy a biztositást kérelmező s nyertes bérbeadó a biztositást harmincz évig sem igazolja, s igy a bérlő harmincz évig sem rendelkezhetik a maga, biztositási zár alá vett javaival, — mig más tekintetben ismét van eset: hogy miután a bérbeadó az anyapert 30 nap alatt meg nem inditotta — nem tudhatván, hogy köteles-e ezt tenni — az eljáró bíróság feloldozza a bérlőt, ki aztán akkép boszulja meg a tulajdonost, hogy rögtön eladja vagy elsikkasztja mindenét s oda hagyja a bérletet.

Mindezek után ugyanezen 93. §. *l*) pontjára akarunk még egy pár rövid észrevételt tenni. E pont t. i. a joggal kérkedők elleni fölhivási keresetek birói illetékességéről szólván, azt mondja: hogy a fölhivási keresetek, ha 500 frtot meg nem haladó követelést tartalmaznak, sommás eljárás alá tartozandók. Jól van; e szerint tehát tudnók, hogy jövőre jelen perrendtartásunk 38. §-a meg lenne változtatva, a mennyiben ezentul, a fölhivási kereseteknek habár minden neme tartoznék is, — mint eddig, a fölhivónak saját személyes birósága elé, egyik ut, vagyis az 500 frtig terjedő kereset sommás uton is érvényesitendő lehetendne, mig a nagyobb mérvü, már nem! Pedig a dolog a maga lényegében ugyanaz, s nem tudjuk átlátni az okot, hogy egy teljesen azonnemü ügy, csupán azért, mivel 500 frtnál egy pár forinttal tán magasabb összegre vonatkozik, de különben ép oly könnyen s gyorsan tisztába hozható, — miért legyen hosszu perutra kárhoztatva? Mert hiszen azt: hogy valamely peres ügy sommás vagy hosszu utra tartozzék, általában nem az összeg mennyisége, hanem az ügy természete határozza meg, s a fölhivási pernek tárgya nem egyedül a pénzkövetelés s adóssági kérdés, hanem lehet más is, mint például valamely épitkezési jog, mint ezt az osztrák perrendtartás megkülönbözteti. (1852. 610 - 611. §§.) Nem ártott volna tehát itt jelen perrendtartásunk 513. §-ára is reflectálni, melyben a fölhivási pernek némely esetei elősorolvák ugyan, de, hogy például a következendő épitkezés alkalmával azok ellen, kik annak ellenmondanak, — szintén helye van-e a fölhivási pernek, megemlitve sincs, mig ellenben: a holtnak nyilvánitás esete, mely pedig az egész világon közigazgatási ügynek tekintetik, még ma is ott figurál.

Szerintünk tehát sokkal okszerübb lett volna a fölhivási perek minden nemét egyetlen perutra utalni, lett légyen ezen ut akár szóbeli sommás, akár irásbeli, mint ezt valamint régibb nemzeti törvénykezésünk, ugy az osztrák ujabb perrendtartás indigitálták. Fölhivási perlekedéseket régibb polgári törvénykezésünk nem igen ismert ugyan, de a csődjogi eljárásban már előfordulnak azok. Az 1785-diki perrendtartás ezen eljárási különösséget — mint Wentzel Gusztáv mondja — először rendszeresitette nálunk (VII. fejezet: De provocatione, ex lege diffamari; VIII. fej.: De provocatione novi operis molitionem; IX. fejezet: De processu edictali sive concursu creditorium; X. fej.: De processu rationario); de 1790 óta ezen intézkedés megint háttérbe szorult, s az 1840-diki törvényhozás is, a 22-dik tczikk által csak a csődügyi eljárást rendezte. Az idézett osztrák perrendtartás az 1785-diki magyar törvénykezési rendtartást is, különösen pedig Horváth Ignácznak „Commentatióját“ is vezérfonalokul vevén, a fölhivási perek tárgyai, nemei s eljárási módjára nézve figyelemmel volt.

Mindezek studiumra s combinatióra mutatnak, melyeket, mint tulhaladott álláspontokat, már nem lehet ugyan mérvadó szabályokul venni, de melyekre visszatekinteni mégis, mint hajósnak az elhagyott partokra, a biztosb tájékozás végett sem fölösleges.

Mészáros Károly,
h.-ügyvéd.

(Folyt. köv.)

JOGIRODALOM.

Római családi jog. Irta dr Vécsey Tamás, a budapesti kir. egyetemen a római jognak tanára stb. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1875. 346 oldal.

VIII.

A 76. §. felirata: történeti fejlődés. Hogyan szokta szerzőnk valamely intézménynek történeti fejlődését felfogni, ezt már volt alkalmunk tapasztalni; és miután mindenben van valami neme a következetességnek, ugy az ő eljárásában is. Ha csak féligmeddig is sikerült a fennebb elmondottak által a dolog minőségét olvasóink előtt feltüntetni és azon fáradságot is veszik maguknak, hogy azzal összehasonlitják azt a mit itt találnak, nézetünk bizonynyal találkozni fog abban, hogy szer-

zőnk kitüzött czélját ismét nem érte el. Az egész a mit ezen §. tartalmaz nem egyéb, mint nehány kikezdésnek közlése Bechmann i. m. 27. és 28. §-ból, megtoldva egy pár nagyon különös természetü közbeszurás, megjegyzés vagy tudja isten hogyan nevezhető valamivel. Szerző előtt a dos története igy áll: „A XII. tábla törvényben nincs emlitve a hozomány, de hogy ez mégis régi jogintézmény, mutatja Plautus, kinek szinmüvében már előfordul a panaszkodó apa, a ki eladó leányát hozomány hiányában nem birja férjhez juttatni.“ Ez a dosnak története szerinte a classikus jogászok koráig, mert mindjárt a következő kikezdést ugy kezdi: „A hozományjog, mint ezt a classikus korban látjuk, sokban eltért a régi kor szabályaitól stb.“ s következik Bechmannnak a classikus jogra vonatkozó 27. §-a, mely persze egészen természetesen igy kezdődik: „In den vorhergehenden Paragraphen ist der Versuch gemacht worden die Hauptmomente, auf welchen die historische Entwickelung des klassischen Dotalrechtes beruht auseinanderzusetzen. Zu Augustus Zeiten scheint diese Entwickelung im Allgemeinen ihren Abschluss erreicht zu haben.“ stb. Az igaz, hogy szerzőnk ezt a fenforgo körülmények között nem használhatta; de elfeledé, hogy azon „megelőző paragraphusok“ nélkül más meg az övét nem fogja használhatni. De ez előtte nem feltünő, hanem az ily dolog: „Feltünő (!) hogy a házasság kedveért történő ajándékozás kifejlődése is azon korra esik, midőn a hozományi jog szabályait egyezményekkel kezdik módositani.“ (169. old.) Kár, hogy szerző ezen feltünőségnek bizonynyal valami nagyon érdekes magyarazatát csak magának tartá fenn!

A 77. §. a hozományi jognak irodalmára vonatkozik. Egyelőre legyen szabad ezen §-ra nézve csak azt jegyezni meg, hogy nézetünk szerint azon irók közül, kiknek névsorát szerző közli, legalább egynémelyik nem érdemli meg a szemrehányást, melyben szerző részesiti, hogy t. i. „feltünő azon egyoldaluság, hogy a házasságot merőben jogi és ügyleti viszonyként tárgyalják és sehol nem veszik figyelembe, hogy a legridegebb manus korában is azon természetszerü vonzalom egyesité a férfit és nőt, mely korunkban is müködik“ (173. old.). Ebben különben nemcsak a tőlük kapottakért rosz köszönet, hanem összehasonlitva saját felfogását, bizony olyan valami is foglaltatik, ami, ha kimondatnék, szerzőnkre nézve nem volna valami nagyon hizelgő dolog. Jó szerencse, hogy Roszbach, Bechmann stb. valószinüleg minderről nem fognak tudomással birni!

A 78. §. a hozomány fogalmát fejtegeti. Mielőtt azonban ez és a következő §§. ismertetéséhez fognánk, szükségesnek tartjuk követendő eljárásunk indokolásául nehány megjegyzést előrebocsátani. Habár, mint már ennek talán némi bizonyitékát is adtuk, az alapfogalmak constructiójára nagy sulyt fektetünk, mégis azon helyzetben érezzük magunkat, hogy itt már kissé gyorsabban is haladhatunk. Toló okunk a következő. Vécsey meghatározása, vagy mint ő nevezi „fogalmazványa“ mint eddig is láttuk olyan, mely részben megegyezik más közönséges ebbel, de e mellett nem tudjuk ugyan hogyan, de mindig tartalmaz vagy mellőz olyasvalamit a minek megléte vagy hiányzása felfogásáról kétségben hagy, azt magyarázni nem tudjuk. Ezenkivül azt is hiszszük, hogy e becses lap szerkesztőjének és az olvasó türelmének is van vége, s másfelől, hogy a haszon, mely szerzőnk e nemü tulajdonságának kutatásából ered nem olyan, mely mindevvel egyenértékünek volna tartható. Ehhez járul végre azon általános indok, hogy a dosról szóló tankönyvünkben tulnyomólag nagyobb részben Bechmann emlitett munkája után van irva, habár több helyen oly sajátságos módon, hogy ezen iró maga is bizonynyal szivesen kész volna a különben tőle vett részletek autorságáról lemondani. Azon olvasók részére, kik a Bechmann-féle munkát még nem ismernék, szükségesnek tartjuk különben az egyuttal könyvünk e részének jellemzésére is szolgáló következő körülmény kiemelését. Bechmann munkájával nemcsak azt czélozta, hogy az uralkodó tant és az ennek alapjául szolgáló forrásokat ujabb revisio alá véve javitsa, az összefüggést, a mennyire itt lehetséges, teljesebbé és szorosabbá tegye, hanem az ő nyiltan bevallott czélja a római dosról eddig uralkodó felfogásnak, mint szerinte helytelennek, megtámadása, a hibának kimutatása és egyuttal az egész intézménynek uj szempontokból construálása. A minek folytán Bechmann természetesen nagyobb részben egészen saját utján jár és kitüzött czélja szerint magyarázza és combinálja a dosra vonatkozó forráshelyeket, pótolja azok hiányait vagy tölti ki tisztán saját alkotásaival a mutatkozó ürt. Mennyiben sikerült Bechmann-nak czélt érni, Scheurl már emlitett kritikája (Krit. Vierteljahrschrift. VI. és IX. köt.) ad számot, mely minthogy az ujabb kiválóbb tankönyvekben folytonos helyeslés mellett idéztetik, a közvélemény kifejezése gyanánt is vehető. E szerint pedig általában azt mondhatjuk, hogy Bechmannak munkája közvetlen czélját, az uralkodó tannak alapjában megdöntését, ha nem is érte el, de egyes kérdések tisztázása, helyesebb felfogása és megállapitása kétségbe vonhatatlan érdemét fogja képezni. Bechmann munkáját tehát igenis, nagyon jól lehet használni vagy felhasználni különösen a klassikus időbeli jogállapotok feltüntetésénél (a mint azt nagyon ügyesen fel is használta már Kuntze i. m. I. k. 779—791. §§.); de ennek előfeltétele mindenekelőtt az uralkodó tannak alapos ismerete és felismerése azon hiányoknak, melyek Bechmann munkájában előfordulnak. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy az uralkodó tan Bechmann-nal szemben minden tekintetben a csalhatatlan, s e szerint valaki azzal szemben Bechmannt nem követhetné; de ha erre vállalkozik, szükségkép magára veszi az uralkodó elmélet által adott ujabb indokolás alapján is elvetett nézet helyes volta bővebb kifejtésének kötelességét. Mivel az egyszerü elfogadás nem használ, miután az elfogadottnak már alapos czáfolata van előttünk. Ezen megjegyzéseinkből pedig szükségkép következik, hogy könyvünk emo részeinek további részletes fejtegetésébe nincs miért belemennünk, hanem elég, ha a már fenebb mondottak mellett Scheurlre utalunk és egyedüli feladatunk legfölebb az lehet, hogy kimutassuk, hogy jól vagy roszul lett-e Bechmann visszaadva és van-e valami oly érv a már megvitatottakon kivül felhozva, mely az eddigieknél nyomósabb és figyelmet érdemlő. Lássuk tehát:

Az uralkodó tan a fenmaradt forráshelyek alapján és a dos alapeszméjéből indulva ki, lényegileg annak következő fogalmát állitja fel: dos mindaz, a mi a nő vagy helyette egy harmadik személy részéről a férjnek az általa viselni kellett háztartási terhek (onera matrimonii) végett pótlásul adatik. Ezen meghatározás azonban Bechmann szerint sem általában kielégitő, a dolog lényegének megfelelő, sem és főleg a klassikus dosjog rendszerének alapeszméjével összeegyeztethető, sőt egyenesen azt állitja, hogy ezen alapból indulva ki azt még helyesen felfogni és megmagyarázni sem lehet. (L. i. m. 4. old.) A főpont pedig, melyre B. támadását intézi, az uralkodó definitióban az „onera matrimonii“ rész, és igyekszik kimutatni, hogy ez, mint a fogalomra nézve nem lényeges, hanem csak tévedést okozó elem, egészen kihagyandó. Indokait röviden a következőkben foglalhatjuk össze, először: a doskép adott dolog esetleg olyan természetü, mely épen nem teljesitheti azon functiót, hogy a háztartás terheinek hordozásánál adalékosan közreműködjék, pl. a nuda proprietas vagy valamely nem kamatozó követelés. Az uralkodó nézetből szükségkép következik, hogy ilyen esetben a dosnak alkalmas tárgya nem lovén, arról nem is lehetne szólani. Már pedig forrásilag ki lehet épen azt ellenkezőt mutatni. De másodszor: a történeti állapotokat tekintetbe véve, biztosan kimutatható, hogy az intézménynek alapgondolata sem az, hogy vele a házassági terhek könnyitését czélozták volna. A dosnak kiváló rendeltetése a rómaiaknál az volt, hogy a nő helyzetét a családban emelje és ezen kivül a régibb időben egyuttal módul is szolgáljon arra, hogy az atyai hatalomból kilépő és a férjnek manus-sza alá került nő az atyai vagyonból mintegy anticipandó osztalékát megkapja és későbbi időben, hogy a gyermekek ez uton az anyai vagyonhoz juthassanak. Mely indokok folytán Bechmann azután az uralkodó helyett a dosnak következő definitióját adja: „eine von der Frau oder von Seiten der Frau herrührende Gabe an den Mann um der Ehe willen welche dieser nach beendigter Ehe aus besonderen Gründen an gewisse Personen zurückgeben muss“. (V. ö. Bech. i. m. 2—9. §§.)

Ezen indokok ellenében azonban Scheurl kimutatja, hogy az uralkodó nézet ellen emelt következetlenség vádja nem indokolt, mert a fr. 4. D. 23. 3. és l. 17. 18. C. 5, 12, a nuda proprietast illetőleg könnyen kiegyeztethető, mivel először: az ususfructus lényegileg nem állandó jog, a nuda proprietas-szal tehát lényegileg mindig össze van kötve a tulajdon teljességére való kilátás, s igy azon dolog, melyre az vonatkozik, általában véve nem olyan, mely a háztartási terhek viselésénél adalékos minőséggel nem birhatna; de ezen kivül nincs semmi az emlitett forrashelyekben, a mi annak elfogadására kényszeritene, hogy az ott emlitett esetekben a dos csakis az ususfructusszal terhelt dologból állott. Már pedig bizonynyal nem indokolt a dosnak létezését csak azért tagadni, mivel oly részt is tartalmaz, mely most még a házassági terhek könnyitésére nem szolgálhat. A kamatot nem hajtó követelési jogot illetőleg pedig azt mondja Scheurl, hogy egy ily tárgyu dosnak elfogadása az uralkodó nézettel ismét csak azon esetben volna összeegyez-

hetetlennek nevezhető, ha egyáltalában ki volna zárva a férjre nézve azon kilátás, hogy az háztartási terheinek viselésénél pótlólag fog járulni. Az uralkodó nézetből csak az következik, hogy ott nincs dos, a hol rendelésből eredő vagyonujitás oly nemü, hogy az észszerüen meg nem fér azon szándékkal, hogy általa a férjnek segély legyen nyujtva. „Für die Anwendbarkeit eines Rechtsbegriffes, mondja Sch. találóan, auf eine concrete Lebenserscheinung genügt es allenthalben, dass diese sein kann, was sie dem Rechtsbegriff nach sein soll; es ist dazu nicht erforderlich, dass sie es wirklich ist: paterfamilias recte hoc nomine appellatur, quamvis filium non habeat: non enim solam personam ejus sed et jus demonstramus, fr. 195. §. 2. D. de V. S." (L. még több találó ellenvetését a Krit. Viert. VI. 4—9. l. és hozzá Windscheid, Lehrb. d. Pand. II. k. 492 §. 1. j. Arndts, L hrb. d. Pand. 395. §. 1. j.) A mi pedig Bechmannak további indokait illeti, elismeri Sch., hogy a dos socialis jelentőségének kiemelése által az intézmény helyes felfogása előmozdittatik; de hogy ez a dosra, mint jogi fogalomra lényeges volna, Bechmann-nak nem sikerült kimutatni. Bechmannak különben helyes észrevételei legfölebb azt bizonyitják, hogy a dos, mint a férjnek nyujtott könnyités, nem csak erre szolgált, és összefér azzal, ha azt állitják, hogy a dosnak különös jogi rendeltetése az volt, hogy a házassági terhek hordozásánál adalékkép szolgáljon. (I. h. 11. old.) „Die dos, mondja hasonló értelemben Windscheid, dient allerdings auch Ihren (t. i. a nő) Interessen, aber doch nur dadurch, dass sie zunächst denen des Mannes dient". (I. h.)

A mi pedig az anticipált apai rész féle argumentumot illeti, hogy Windscheidnál maradjunk, szintén nem foglaltatik benne az uralkodó fogalom ellen megállható kifogás, mert ama czélok „der dos durchaus exotérisch sind, Zwecke, welche allerdings möglicherweise durch Geben einer dos, aber ebenes Gut, ja noch viel unmittelbarer durch Testament erreicht werden könnten." (V. ö. még Arndts. i. h.). Igy áll a dolog a közönséges és Bechmann-féle fogalmakkal. Lássuk mit mond erről szerzőnk.

Szerinte a dos fogalma a rómaiknál ez lett volna: „A hozomány (dos) azon anyagi érték, mely a nő által vagy reá való tekintettel más valaki által rendeltetik viszteher nélkül a házasság kedvéért a férj vagyonának gyarapitására a házassági terhek könnyitése végett, egyszersmind oly czélból, hogy mintegy zálogul szolgáljon." (174. old.) Ennél roszabbat aligha mondhatna még valaki. Mert először is e szerint a dosnak czélja egészen más mint a már mondottakból is kivehetni, vagy legalább is azt kell hogy mondjuk, meg van az is, de van azután egy „mintegy" is és ez, hogy a „házaséletnek záloga." (Ezen biztositási eszme ismétlését egy még jobb fordulatban l. 184. old. De másodszor, és ez a fontosabb, mert jellemzőbb a jogász előtt: ha a dos viszteher nélküli gyarapitása a férj vagyonának, akkor nem dos, hanem donativ, mely épen a „házasság kedvéért" történik. De hogy ez mily tévedés, az már a dos fogalmáról részünkről elmondottakból is kitünik és különben is ismeretes dolog. Csak azt nem tudjuk, hogyan irhatta le szerző maga is ily nézet mellett könyvének 90. §-t, melyben az ajándék minőség szintén tagadtatik. (Különben ezen §-a ellen is volna kifogásunk.)

Dr. Farkas Lajos,
egyetemi tanár.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

A 27—30. §§-hoz.

A 27. §. intézkedése következetes folyománya a 24. §. azon indokolt tartalmának, hogy a bizonyitványnyal ellátott örökös e bizonyitványnak rendes örökösödési perrel való megdöntéséig mindenki irányában örökösnek tekintendő. Miután azonban zárlat által minden tulajdonos rendelkezési joga korlátoltatik, ezen elvet a 27. §-ban foglalt jogszabály fölállitásánál a birtokba lépő örökösre nézve is figyelembe kellett venni.

A szakaszt rendelkezései a dolog természetéből folyván, bővebb indokolást nem igényelnek.

E szakaszok közül csak az első három tartalmaz oly anyagi jogszabályokat, a melyek az örökség birokbavételéről szóló fejezetben foglalt jogszabályokkal analogok, a melyek tehát kétségen kivül egy czimbe tartoznak.

De a hagyománynak különböző természetét tekintve, ezen czimbe felvehető a 32. §. is; mert a czim az örökség és hagyomány birtokbavételét szabályozván, miután a hagyományos a hagyományt akkor veszi birtokába, mikor az örökös neki a hagyományt átadja, a 32. §., mely azt határozza meg, mikor követelhető a hagyomány, az első következetesen helyt foglalhat. Ugyszintén helyt foglalhatnak a 33. és 34. §§. is, minthogy e szakaszok a 32 §. második bekezdésében foglalt rendelkezéssel szoros egybefüggésben vannak, azt kiegészitik.

Ezeket a szakaszok logikai összeállitásának igazolására előre bocsájtva, a szakaszokban foglalt rendszabályok okai a következők. A hagyomány s örökség lényegesen különböző alapon nyugosznak. Az örökség általános jogutódlás, hol nem egyes dolgok vagy jogok, hanem az örökhagyó jogainak és kötelezettségeinek egyeteme megy át az örökösre és igy az örökös a vagyonjogi viszonyokra vonatkozólag az örökhagyó helyébe lép; ellenben a hagyomány utján a hagyományos egyes dolgokhoz vagy jogokhoz nyer igényt és épen ezért az örökhagyó jogai és kötelezettségeinek összegéhez a hagyományosnak semmi köze. Ezen sarkalatos különbség könnyen megérthetővé teszi, hogy azon jogszabályok, melyek az örökség birtokbavételét szabályozzák, a hagyományra nem alkalmazhatók; hanem az eltérő jogviszony eltérő szabályozást igényel.

A hagyomány követeléséhez elfogadási nyilatkozat rendszerint nem szükséges. A hagyományos nem lép az örökhagyó jogviszonyainak összegébe, hanem csak a hagyomány teljesitését követelheti az örököstől, a hagyatékból s illetőleg attól, a ki az örökhagyó intézkedése szerint a hagyomány kiszolgáltatásával terhelve van. Ha a hagyományos a hagyományhoz való követelési jogát érvényesiti, már ez által kétségtelenné teszi, hogy a hagyományozás adta jogával élni akar; ha pedig nem érvényesiti követelési jogát, ebből rendszerint senkire joghátrány nem származik, mert itt nem az örökhagyó jogai és kötelezettségeinek általános átszállásáról van szó, a minek mielőbbi kellő szabályozásától sok érdek függ, hanem szó van egyes tárgyak és jogokhoz való követelési igenyről, a mi rendszerint csak a jogositottat és a kötelezettet érdekli. Ez eléggé indokolja a 29. §. azon intézkedését, mely megállapitja, hogy a hagyományos a hagyomány követeléséhez való jogát az örökhagyó halálával illetőleg a fölfüggesztő föltétel vagy végződési időpont beálltával rendszerint minden elfogadási nyilatkozat nélkül nyeri meg.

E szabály alól azonban kivételnek van helye, a 30. §. eseteiben. Midőn az örökhagyó valamely hagyományt az el nem fogadás esetére más valakinek hagyományozott, ennek érdekében áll meggyőződést szerezni arról, valjon az előbb hivatott hagyományos a hagyományt megtartja-e s ha az tőle függő feltételhez van kötve, kész-e ezen föltételt teljesiteni; s ennélfogva a 30. §. 19. §-nak megfelelő intézkedést a hagyományokra vonatkozólag is elfogadta.

A határidő kiszabását a 30. §. egészen a hagyomány által érdekelt felek kérelmére és a biró belátására bizza, mert mások érdeke fön nem forogván, nincs ok, mely igazolná azt, hogy a törvény szabja ki a határidőt.

A hagyományosnak is több esetben van szüksége a hagyomány átszállását tanusitó bizonyitványra. Szüksége van reá nevezetesen akkor, ha az örökhagyó valamely követelését hagyományozta neki, melynek behajtása végett hagyományosi minőségét igazolnia kell vagy ha a hagyomány tárgyát az örökhagyó nevére irt ingatlan vagyon avagy telekkönyvileg bejegyzett jog képezi, melynek az örökhagyó nevéről közvetlenül a hagyományos nevére való átirása csak ilyen bizonyitvány alapján történhetik: végre szüksége van akkor is, ha az örökös a hagyományt önként nem teljesiti s a hagyományos a hagyományt pör utján kénytelen követelni.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Válasz „a végrehajtási jog egyik hiánya" tárgyában.

Ha jogi szempontból áll az, a mit t. Schilling Béla kir. j. biró ur a „Jogtudományi Közlöny" 24-ik számában közlött nézeteim ellen helyreigazitólag és felvilágositólag — felhozni szives volt, akkor hajlandó volnék amaz ismeretes mondatnak „elvész azon ország népe, mely tudomány nélkül való" azzal való megtolalását „gyakorlati tudomány nélkül" javallani; mert t. Schilling j. biró ur s ezt kézséggel elismerem — széles elméleti ismeretei mellett is csak oly ügyekkel foglalkozván, melyek perrendszerülog folytattattak, tárgyaltattak és

itélete alá kerültek, — nem lehetett alkalma bő fogalmat szerezni oly ügyekről, melyek csak a primissima iustantia, t. i. az ügyvédnek, de nem a birónak foruma elé — ép t. Schilling kir. j. biró ur ellennézete, igazabban a költségtőli félelem és a kimenetel bizonytalansága miatt nem kerülnek, s igy birói mérlegelés és itélet tárgyát nem képezhetik.

Mi ügyvédek állithatjuk, hogy a fenforgó kérdés a joggyakorlat terén a mindennap ismétlődő kérdések egyikét képezi, s hosszu ügyvédi gyakorlatomra állithatom, hogy fennakadásainknak a szőnyegen forgó kérdés — a leggyakoriabbikát képezi.

Furfangos és roszakaratu — a hitelezők kijátszását s a törvénykezés hitele csökkenését eredményező szándéklatokra gyakran akadunk, de fájdalom — ily törekvéseknek a jelen corrumpált korszakban fokozott mérvben találjuk jeleit s ép azért bizonyos tekintetben méltán utalja a lépen ragadtakat t. Schilling kir. j. biró ur az a feletti gondolkozásra, hogy miért hiteleztek annak, a kinek kétségtelen ingatlan vagyona nem volt? De hiszen én nem is éppen kizárólag az ezen ügyetlenek érdekében szólaltam fel azon jogelv védelmére, hogy a hitelező is jogositva legyen az adós helyett örökösödési eljárást inditani, hanem inkább oly hitelezők érdekében, kiknek bizonyára t. kir. j. biró ur maga is minden lehető uton módon a követelés valósitásához szivesen segédkezet nyujtani kész. Lehet oly eset és volt is, hogy a kir. kincstár rabtartási és élelmezési dijjakat — a károsodott megitélt kárát, a testi sérelmet szenvedett gyógyitási megitélt költségeit, az elhalt hitelező árvái pedig követelésüket behajtani nem tudták azon elmaraszталt adóstól, a ki időközben nevezetes vagyonban örökösödött, de azokat nevére iratni nem akarta. Már ha annyira vagyunk, hogy elmaraszталtnak puszta önkénye, — hogy örökösödési eljárást nem indit — képes megakadályozni az ily — ellene megitélt — követeléseknek behajtását — akkor jogtudományunkkal — a gyakorlatban nagyon — de nagyon roszul vagyunk s bizonyos szégyenpír érzete fogna el, ha hirhedt jogtudományosságunk daczára legalább jogelvet felmutatni nem tudnánk, melynek segélyével az ily alattomos fondorlatok ellen a feleknek jogvédelmet szolgáltatni képesek nem lennénk, és elnézni lennénk kénytelenek a jognak és igazságnak győzelme helyett még az ily adósok gunyolódásait is. Ezen erkölcsi szempont mellett figyelmen kivül nem hagyhatónak vélem annak meggondolását, hogy mit veszit az állam az ingatlan forgalmának, az azokra szerezhető jelzálogok ily roszakaratu megakasztása és lehetlenitése által? — mert ha egyes ügyvédnél — mind nálam is — az ily esetek madjnem mindennapiak, széles ez országban hány lehet azon eset, a hol a kincstár a károsodott, esetleg árvák és jólelkü hitelezők fennakadva vannak, s mennyi azon összeg, mely a tulajdonjog bekeblezése követelések behajtása s az ingatlan forgalmának megakasztása által az állampénztártól elvonatik? Erről csak fogalmat akartam nyujtani azért, mert ezekről átlátással csak ügyvéd birhat, a ki az ilyetén fennakadásokkal küszködik, s melyekről birói álláspontou levőnek kellő áttekintést szerezni alkalom nem nyilhatik. Ez az, a mit szükségesnek tartottam én — az életből meritett tapasztalataim után — azok ellenében, a mit a jogelmélet, jogtudomány és birói gyakorlatból t. Schilling kir. biró ur levont a végre megjegyezni, hogy ha csakugyan nincsen az általam idézett §§-ban orvoslat oly kérdésekben, melyekben eszmét cseréltünk, akkor csakugyan égetőbb szükség alig lehet oly törvénynél, mely határozottan megengedje a hitelezőnek azt, hogy adósa helyett örökösödési eljárást kérhessen, mert az emlitett hátrányokon kivül mi sem képes törvénykezési hitelünket inkább csökkenteni, mint oly esetek, melyek a világ szeme láttára a fondorlatoknak az igazság feletti győzelmét hirdetik.

Czikkemben emlitettem, hogy az általam felhozott törvényeket magam sem tekintem oly törvényeknek, melyek a fenforgó kérdésre vonatkozva vita tárgyát képezhetik, de én ép a fentemlitett okokból, a telekkönyvi rendt. 120. §. *c*) pontjából s egyéb törvényekből következtetni véltem, hogy ha egy specialis esetben a törvény megengedi azt, hogy a hitelező adósának tulajdonjoga bekebleztetését biztositása érdekében kérelmezheti, nincs ok azt más hitelezőtől — ha azt ugyanazon érdekben teszi — főleg miután hasonló idevágó egyéb törvény nincsen — megtagadni, s hogy kötelessége a birónak a hitelezőtől meg nem tagadni az alkalmat arra, hogy az czéljához juthasson. És én most is azon nézetben vagyok, hogy az általam felhozott törvényekből a hitelezőre jogelőnyt származtatni inkább lehet, mint a törv. rend. 424. §-ából, melynek 2-ik bekezdését eddig csak arra alkalmaztuk, hogy a földadó alá nem eső ingatlan tárgyakat s tartozékaikat megbecsültessük.

Köszönettel szoktam fogadni a birói itéletet még akkor is, ha az reám nem kedvező s most is ily indulattal fogadom t. kir. járásbiró ur ellennézeteit, de azt sem tagadhatom, hogy ellenérvei s nézete helyességéről még a következő különösebb okoknál fogva sem voltam képes meggyőződni.

Ugyanis a „törvényszéki csarnok“ ez évi mart. 19-iki számában közlött f. é. 1588. számu semmitőszéki azon határozatból „a hagyatéki eljárásban az örökösök kiegyezvén, a hitelezők az örökösödési peren kivüli eljárás tovább folytatását követelni jogositva nincsenek“ azt vélem következtethetni, hogyha a kérdéses hagyatéki eljárásban, a hitelezők ki nem egyeztek volna, ugy az örökösödési peren kivüli eljárás folytatására a hitelezők feljogositttattak volna. A mi tehát éppen az, a mit én vitatok. Azon elvet, hogy a hitelezők a hagyatéki eljárásba gátlólag ne avatkozhassanak, magam is helyeslem, s annyira őket feljogositani, — hogy adósukat osztályos véreikkel való barátságos egyezkedésben megakadályoztathassák — én sem akarom, de viszont ha az örökös és adós hallgatva beleegyezik, hogy az ő jogait helyette a hitelezők érvényesitsék, épen a felhivott semmitőszéki határozatból következtetni hiszem.

Ezen lapok 16. számához mellékelt „curiai döntvények“ czimü melléklap 11. számában 67. sorsz. alatt közlött döntvény sem czáfolja meg szerintem nézetemet, mert hogy a vételárfelosztásnál a kir. tábla csakis a bekeblezett hitelezőket rendelte kielégittetni, a többi vételári részletet pedig az örökjog kimutatásáig — birói letétbe helyezni rendelte, épen nem zárja ki azt, hogy abból a hitelezők a maga utján kielégitést ne szerezhessenek, s szerintem a kir. tábla igen törvényszerüen itélt, midőn sem olyannak, ki a vételár-maradékhoz örökjogot ki nem mutatott, sem olyannak, ki arra zálogjogot nem szerzett, — ki nem adandónak határozta, — hanem nyitva hagyta az utat, hogy az örökjog kimutatását valaki eszközölje. És én nem fogadhatnám el azon felfogást helyesnek, sőt egyenesen zsákutczába vezetőnek tartanám, hogy ha az örökös örökjoga kimutatását végkép elhanyagolná, s azt helyette a hitelező sem tehetné, ama birói letétbe helyezett összeg örök ideig birói letétben heverjen.

És ezen absud esetnek be kellene következni, ha az általam kifejtett nézetnek hely nem adatnék.

A fentérintett döntvények által tehát én épen nem látom kimutatva azt, hogy a hitelező elzárva volna annak kimutatásától, hogy valamely ingatlanhoz a örökjog adását illeti és ekkor tőle az sem volna megtagadható, hogy a birtokbizonyitvány a hitelező kérelmére ennek kiadathasssék. Ez lévén a főkérdés, t. Schilling Béla kir. j. biró ur többi érveléseire tehető észrevételeket mellőzhetni vélem.

Vörös Imre, köz- és váltó-ügyvéd.

Különfélék.

Uj munka. Magyar földadó-kataszter czimü munka jelent Mészáros Károly-tól, mely az 1875. évi VII. t.-czikk végrehajtása körül becses gyakorlati kézikönyvül szolgálhat. Kiadja a Franklin-társulat. 275 l. Ára 2 forint.

Igazságügyi Rendeletek gyüjteményét adta ki a Franklin-társulat. Egy vaskos kötetben foglaltatnak az 1867. évtől egész 1875. évig kibocsátott s a törvénykezésre vonatkozó miniszteri rendeletek. E gyüjtemény kimeritő betürendes tárgymutatóval van ellátva és végre függeléket képez a bélyeg- és illetékszabás, az 1868: 23. t. cz. és azon idő óta hozott ujabb törvények s rendeletek alapján. A 70 nyomtatott ivre terjedő vastag kötetnek csinos vászonkötésben, — ára 5 frt. — E gyüjtemény egy érezhető hiányt fog pótolni, miért is a bíróságok és ügyvédek figyelmébe ajánljuk.

A budapesti ügyvédi kamara választmánya mint fegyelmi bíróság legutóbbi két ülésében 13 panasz panaszlottaknak nyilatkozatra, 2 panasz a kamara ügyészének véleményezés végett kiadatott, 1 panasz a pesti kir. ügyészséghez áttétetett, 3 panasz visszautasittatott, 8 ügyvéd ellen a fegyelmi eljárás elrendeltetett, felebbezés 3 terjesztetett fel a magy. kir. Curia, mint legfőbb itélőszékhez; 1 ügyvéd az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztetett.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 30. sz. Budapest, 1875. jul. 28.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-sö sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztöhöz.

TARTALOM: Nehány észrevétel a hagyatékok körüli eljárásról. Steinbach István, kir. tszéki biró urtól. — A gyámhatóságok szervezése és teendöik. Travnik Antal, budapesti kir. tszéki biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Farkas Lajos, egyetemi tanár urtól. — Törvénykezési szemle. Az adhaesió kérdéséhez. Sulyok Móricz urtól. — Indokolás. — Különfélék.

Nehány észrevétel a hagyatékok körüli eljárásról.

Azon, a hazai bíróságoknál általában tapasztalt tényből következtetve, hogy azoknál a tetemes hátralékokat kiválólag a hagyatéki ügyek képezik, — továbbá a királyi közjegyzökről szóló 1874. XXXV. tczikk 129. §-ában foglalt azon rendelkezésnél fogva, mely szerint a bíróságok a hagyatékok körüli teendökkel a közjegyzöket bizzák meg, elöre látható, hogy a legközelebb müködésüket tényleg megkezdö közjegyzök üdvös tevékenységének legkiválóbb részét ép a hagyatékok körüli eljárás képezendi.

Több ok harczol a mellett, hogy a közjegyzök ez iránybani müködésétöl is a legjobb eredményeket várhassuk.

Fejtegetésem iránypontjait a fövárosi törvényszék, — mint már helyzeténél fogva is a hazában első sorban figyelemre méltó bíróságnál divó gyakorlatból meritvén, csak egy futólagos összehasonlitás is igazolni fogja az imént hangsulyozott feltevés valóságát.

Tekintsük csak a szakképzettséget, az eddig a hagyatékok körüli eljárással megbizott s az erre megkivántató qualificatióval csak kivételkép biró végrehajtók s a közjegyzök között!

De legyen meg a közjegyzöben a szakképzettség semmi kivánni valót nem hagyó mértéke, párosuljon ez az ügybuzgalom s kötelességérzet legnagyobb fokával, a várt üdvös eredmény nem fog megfelelni a közönség jogos igényeinek, ha az illető körök figyelmükön kivül hagyják azon akadályok elháritását, melyeken a közjegyző minden buzgalma, ügyszeretete s képessége megtörik, de a melyek elháritása nem áll az ő hatáskörében,

Nehányra ez akadályok közül szándékozom reámutatni; azon czélból, hogy ugy a szakértekezletek, mint pedig a segiteni hivatott hatóságok figyelmét ide irányozhassam.

Mint mindenütt, nálunk is a hagyatéki eljárás a haláleset-felvétellel kezdödik.

Oly fontos actusa ez az eljárásnak, hogy a haláleset-felvétel kellene hogy képezze a további teendök tulajdonképeni alapját. Ott, hol ez actus ily mélyrehatóan fontossága kellöleg felfogatott, iparkodtak annak lényegét is biztositani, olyképen, hogy a felvétel eszközlését közjegyzökre, tehát az azzal kapcsolatos fontos érdekek, s a reá alapitandó eljárás természetét, horderejét ismerö s méltányolni tudó közegekre bizták.

Eléggé nem fájlalható körülmény, hogy nálunk hasonló rendelkezésnek a közjegyzöi kerületek nagy terjedelme s e miatt az ezen eljárással járó költségek aránytalan nagy volta tekintetéből helye nem lehetett.

Ily közegekül a föváros területén a kerületi elöljáróságok szerepelnek, a kik azonban — tisztelet becsület sokszor tapasztalható ügybuzgalmuknak — e részben hivatásuk fontosságának szinvonalán alul maradnak.

Tapasztalásból állithatom, hogy vannak esetek, midön a haláleset-felvétel vagyonhiányt constatál s késöbb kiderül, hogy nemcsak ingó, de ingatlan vagyont is hagyott hátra az elhunyt, avagy ab intestato öröklés jeleztetik s az eljárás további folyamában derül ki, hogy végrendelet létezik.

S egyáltalán az örökösök avagy a hagyatékban egyébként érdeklettek kilétének, hol tartózkodásának ugy a hagyatéki vagyon mibenléte s természetének megjelölése körül oly feltünö hiányokat mutatnak e haláleset felvételek, hogy azokat tényleg sem a bíróság, sem a gyámhatóság az általuk körülölelt tárgy fontosságához mért hiteltérdemlöség tekintetében nem részesiti s nem is részesitheti, mely sajnos körülmény akként boszulja meg magát, hogy e hiányok az eljárás további folyamában számos, hosszadalmas tárgyalások, levelezések s a törvényszéki eljárás természeténél fogva nehézkes módu kutatások utján pótoltathatnak, okozván ez a feleknek az utánjárásban nagy fáradságot s költséget.

Ugyanezért az egész eljárás már első alapjaiban látandó el a jó eredmény biztositékaival, mely czélból a halálesetek felvételére hivatott közegek eljárásuk tárgyát, illetöleg az annak czélját s fontosságát felvilágositó s szigoru felelösség mellett megtartandó utasitásokkal látandók el, hogy megszünjék azon abnormitas, hogy egy alakjánál s czéljánál fogva közhitelességre számot tartó ily fontos okirat lényegében nélkülözze a megbizhatóság legelemibb feltételeit is.

S e figyelemnek s gondnak ki kell terjeszkedni egy más, ezzel kapcsolatos defectusra is.

Hogy felel meg ugyanis a hagyatéki ügyekben kivánatos gyors eljárásnak azon tapasztalás, hogy a kerületi elöljárók először a haláleset-felvételeket a haláleset után hetekkel s még késöbben veszik fel, s hogy az igy például f. é. április havában felvettek csak juniusban érkeznek a törvényszékhez, mint hagyatéki birósághoz?

De lássuk a már ugy a hogy felvett haláleseti jelentések további sorában az egész eljárás egy másik, szintén lényeges hiányát.

A hagyatéki biróság a hozzá érkezett haláleset-felvételeket azon laconicus utasitással osztja ki a végrehajtóknak, hogy azok a hagyatéki leltárt felvegyék s a sommás osztályt megejtsék.

Legyen szabad kiemelnem itt azon fontos körülményt, hogy a biróság czéljául az eljárás e stadiumában oly rendelkezést tartok, mely végeredményében egy, a hagyaték fölött szerkesztendö s a hagyaték átadásának alkalmas alapjául szolgálható okmányt létesitsen.

E czél azonban a jelzett rendelkezés által el nem érhető, s a mennyiben eléretik, az csak az eljárás helyesebb menetében mellőzhető kerülő utakon történik.

A végrehajtó ugyanis ez utasitás nyomán felveszi a leltárt, kitünteti a cselekvő s szenvedő állapotot s ennek nyomán a tiszta hagyatékot s megejti a sommás osztályt akképen, hogy kiszámitja mily készpénzbeli értékmennyiség jut a tiszta hagyatékból egy-egy örökösre.

Nem hiszem, hogy találkoznék valaki a közéletben, a ki vagyonát másokkal megosztani akarván, vagy erre kénytelen levén, ily egyszerü, becsértékre alapitott számtétellel megelégednék a nélkül, hogy tudná, miszerint az osztály tárgyát képező vagyon bizonyos nemeből mi esik reá, avagy pénzértékben kifejezett osztályrésze mily vagyonrészeket s mily hányadokban képvisel.

S ennek daczára a törvényszék és gyámhatóság ily leltárral és osztálylyal megelégesznek, s miután az átadás ennek alapján lehetetlen, ha csak pusztán készpénzből nem állana a hagyaték, az osztály e hiányát ők pótolják tárgyalások utján, tehát nehézkesen s hosszadalmasan s az átadáskor határozatilag állapitják meg a tulajdonképeni tárgyi osztályt.

Az eljárás e menete, a mint a tapasztalás bizonyitja, igen lassu s a felekre nézve hátrányos, tetemes költséggel járó, ugy annyira, hogy a fél az eljárás formaságának zavarában érdekeinek legközvetlenebb tárgyát, osztályrészét veszti szeme elől, s csakhogy kibontakozhassék e hosszadalmas formaságok bilincseiből, szivesen hozza áldozatul vagyoni érdekeinek egy részét s táplál ennek folytán elégületlenséget a hiányos törvény s annak alkalmazása irányában a birói tekintély érzékeny rovására.

Zsinórmértékül szolgálható törvény hiányában a gyakorlat van hivatva e bajon segiteni és pedig az által, hogy elhagyva az eddig követett, magát a leltározást s az osztály megejtését egy kalap alá szoritó rendszert, e két gyakorlat jogi szempontoknál fogva egymástól külön álló jogcselekvényt képező functiót külön-külön kezeli.

Ez elv alkalmazásául — szándékosan mellőzve minden további theoreticus fejtegetéseket — az eljárás alapjául szolgáló haláleset-felvétel mindenekelőtt egyedül a hagyaték állagának kitüntetése, illetve az öröklésre hivatott személyek, ugy a hagyatéki vagyon cselekvő és szenvedő állapotának s ezzel a tiszta hagyatéknak meghatározása végett lenne a közjegyzőnek kiadandó, a ki ebbeli megbizatását minden a hagyatéki vagyon viszonyaira vonatkozó adatok figyelembe vétele, esetleg valamely tételnek a hagyatékba felvéte iránt felmerült kételyek avagy ellenvetések pontos megjegyzésével teljesitvén, azt a bíróságnak bemutatja.

A bíróság, a gyámhatóság meghallgatása mellett, most mindenekelőtt a leltár helyessége fölött határozna, azt vagy helyesen fölvettnek kimondván, vagy a tapasztalt hiányok pótlását megrendelvén. Az igy, vagyonállaga tekintetében már kérdés alá nem jöhető leltárt adná aztán ismét ki a közjegyzőnek, az osztály megejtése végett, mely osztály nem csupán az egyes örökösökre eső örökrészhányadok pénzértékbeli meghatározását tartalmazza, hanem valóságos tárgyi osztálytervet, mely osztályterv egyuttal a hagyaték birói átadásának is alapjául szolgáljon.

Ha tekintjük az eddig követett gyakorlat abnormitását, a mely a már jelzetten kivül különösen abban culminál, hogy a szerint a közjegyző kénytelen oly hagyatéki vagyonállagot osztály-tervezetének alapjaul elfogadni, a melyet bár a legjobb hiszemmel állitott együvé, de a melyről nem tudhatja, hogy a bíróság jóváhagyásával találkozik-e, s ha tekintjük ebből a félre háruló azon kellemetlenséget, hogy a közjegyző által jóhiszemüleg teljesitett munkálat a bíróság által el nem fogadtathatván, ennek ujra szerkesztéseért a már egyszer fizetett dijnokot ujból fizetnie kell; — s ha tekintjük azt a sok mellőzhető munkát, a mely ily rendszer mellett a bíróságra nehezül, könnyen rájöhetünk az igy tarthatlannak bizonyult gyakorlat abbanhagyásának indokaira s minden habozás nélkül fogadható el az eljárás érintett bifurcatiója.

De lássunk még egy fontos gyakorlati kérdést.

Nem egyszer történik, hogy a hagyatékot, bár adósságokkal tulterhelt, de virágzó üzlet avagy vállalat képezi, a mely esetben a csődület volna elrendelendő a hagyatékra s ez által a hátrahagyott család anyagilag tönkre teendő. Ennek elkerülése végett akár a hátrahagyott hitvestárs, akár a rokonok valamelyike, vagy idegen is oly ajánlattal szokott a bíróság s gyámhatóság előtt megjelenni, melynélfogva a jövedelmezőségénél fogva adósságainak lassankénti biztos törlesztésére képes üzletet vagy vállalatot a rajta teherképen nyugvó adósságokkal együtt átveszi.

S mily gyakorlatot követ a gyámhatóság s törvényszék ily esetekkel szemben?

Elkerülve a legtermészetesebb s egyedüli utat, hogy t. i. ily ajánlat alapján a hitelezők meghallgatása mellett s ezek beleegyezésével hitelezői jogczimen adná át az illetőnek a hagyatékot, merész fictióval osztály alapján eszközli az átadást, nem törődve azzal, hogy tulajdonképeni vagyon nem levén, osztály nem is eszközölhető, s nem törődve azzal, hogy a hitelezők ily tudtuk s belegyezésük nélkül létesült jogügylet által kötve nem levén, magát a hagyatékot akadálytalanul kényszerithetik fizetésre, s tehetik a Themis egyik karjának igénybevételével azt, a mit a gyámhatóság s bíróság a másik karral elháritani óhajtott, — nem is emlitve ismét a nehézkes tárgyalásokkal elpazarolt időt s fölösleges munkát; s nem emlitve a boszuságot, mely a jóhiszemü örökösöket éri az által, hogy az általuk öröklendett vagyon gyámhatóságilag s bíróilag másnak levén átadva, a hitelezők pereikkel s végrehajtásaikkal mégis őket zaklatják.

Mennyire egyszerüsitve lenne az eljárás, s mily közelfekvő módon elkerülhető a sok törvényszéki tárgyalás, ha ily esetben s ily ajánlat tétele alkalmából a hagyaték hitelezői nyilatkozattétel végett fölhivatván, egy kiküldött közjegyzőhöz utasittatnának, a ki a felekkel való közvetlen érintkezés segélyével sokkal gyorsabban s minden érdekek sokkal biztosabb megóvásával hozhatná létre a felek közt az ily módon történendő átadás alapját, az egyezséget.

Mindez tán nem időszerütlen figyelmeztetés a hagyatéki eljárásnak nálunk oly kevéssé ismert s oly kevéssé méltányolt tárgy köréből; s ha szerény figyelmeztetésem csak azon czélját érte is el, hogy az illető intéző körök s férfiak érdeklődését e tárgy irányában általában felkölté, egy hasznos munka végezésének tudatával tenném le tollamat.

Steinbach István,
budapesti kir. tszéki biró.

A gyámhatóságok szervezése és teendőik.

V.

II. A másodfolyamodásu gyámszékek összeállitása és hatásköre.

A másodfolyamodásu gyámszék állana az elnökből, négy ülnökből, jegyzőből, gyámügyész, pénztárnok és számvevőből.

Az elnökséget vezetné megyékben az alispán, városokban pedig a polgármester, vagy azoknak helyettesei.

Megyékben az ülnökök lehetőkép a törvényhatósági bizottság tagjaiból és pedig olyanok volnának a közgyülés által megválasztandók, kik a megye székhelyén vagy legfölebb fél órányi távolságban a megye székhelyétől laknak; a városi gyámbizottmány tagjai csakis a képviselő testület kebeléből választathatnának.

Az ülnökök esetről esetre a megállapitott dijakat huznák, a jegyző azonban rendes fizetéssel volna ellátva; a gyámügyészi, pénztárnoki és számvevői teendőket pedig a megyei s illetőleg a városi tisztviselők — ügyész, pénztárnok és számvevő — végeznék.

Az elnöknek és legalább két ülnöknek, — gyámügyészen kivül, — törvénytudónak kellene lenni.

A másod-folyamodásu gyámhatósági tagok — a pénztárnokot és számvevőt kivéve — egyenlő szavazati joggal birnának.

A megyei gyámszékek illetősége kiterjedne a megyében létező összes járási gyámszékekre; a városi gyámbizottmány illetőségéhez pedig a városi gyámszék tartoznék.

A másod-folyamodásu gyámhatóságok hatásköréhez tartoznék:

a) a felebbvitt gyámtanácsi és gyámszéki határozatok megvizsgálása;

b) a központi gyámpénztár feletti felügyelet;

c) a megyebeli s illetőleg városi gyámügyek feletti felügyelet, a gyámi tisztviselők ellen emelt panaszok megvizsgálása és a fegyelmi hatóság gyakorlata;

d) a gyámhatóságok fentartására szükségelt költségvetés megállapitása, s ezen költségek beszedése iránti intézkedés.

A másod-folyamodásu gyámszéki határozat hozatalához az elnökön kivül legalább négy szavazati joggal biró tagnak jelenléte szükségeltetnék, ha

a) a gyámtanács által hozott határozat megvizsgálása;

b) a költségvetés megállapitása és

c) fegyelmi eljárás megindítása forogna szóban.

A megyei gyámszék s illetőleg városi gyámbizottmány hatásköréhez tartoznának, végtére a hitbizományi ügyek, mely esetben azonban elsőfolyamodásu gyámszék minőségében járnak el, és mellőjök a gyámtanács azon elvek szerint állittatnék össze, melyek fent kifejtettek.

III. A gyámértékek kezelése.

A gyámoltak értékeiknek kezelésére hivatva volnának:

a) megyékben: az adószedői hivatal, mint járási gyámpénztár és a megyei központi árvapénztár;

b) városokban: a városi gyámpénztár.

Az adószedői hivatalnak, mint járási gyámpénztárnak, valamint a városi gyámpénztárnak rendeltetése az volna, hogy ott bármily gyámeset beálltával a gyámoltat illető, — az örökösödési eset beálltával pedig a hagyatéki tömeghez tartozó s a folyó kiadásokra nem szükségelt, vagy bármi más oknál fogva az örökösök kezeinél nem hagyható pénzbeli értékek azonnali gyümölcsözés végett, addig is mig a gyámtanács másképen nem intézkednék, elhelyeztessenek; továbbá a hagyatékhoz tartozó értékes tárgyak és okmányok a mennyiben az illetők kezeinél nem hagyhatók, megőriztessenek, végre a gyámoltak azon értékeik is ott kezeltessenek, melyeknek oda való elhelyezését s illetőleg benmaradását a gyámtanács czélszerünek találná.

A hagyatéki tárgyalás tartama alatt az adóhivatalba, mint járási gyámpénztárba letéteményezett s illetőleg befolyó hagyatéki pénzek, vagy a megőrzés végett átadott értékes tárgyak vagy okmányok, addig maradnának ott, mig az osztály megejtetnék s ennek folytán az osztályrészek az illető nagykoru örökösöknek a gyámszék által ki nem utalványoztatnának, a gyámoltak osztályrészeik miképi kezeltetésére nézve pedig a gyámtanács nem intézkednék, melynek hatásköréhez, — mikép fentebb mondatott — tartoznék, a gyámolt értékeinek miképi kezelési módját meghatározni, ettől függne tehát az iránt intézkedni: vajjon a gyámoltnak értéke továbbá is gyümölcsözés végett az adóhivatalban mint járási gyámpénztárban, benhagyassék, vagy magánosoknak kölcsönkép kiadassék, avagy takarék- vagy központi gyámpénztárba gyümölcsözés végett elhelyeztessék, vagy végre más módon tétessék gyümölcsözővé.

A járási és megyei központi pénzértékeknek kezelése cumulative történnék.

A tömeges (cumulativ) gyámpénztári kezelés, mely most is több megyében és városban dívik — hiányainak kellő kijavitása mellett — a legczélszerübbnek mutatkozik, mert az legbiztosabb, és a gyámolt gyámság megszüntetése után, leghamarább jut értékének birtokába és élvezetébe.

Ezen kezelési rendszert, valamint annak hiányait s annak megszüntetésére szolgáló módokat, szabad legyen e helyütt tüzetesebben kifejteni.

A tömeges gyámpénztári kezelés — mikép az több megyében és városban divik — abból áll, hogy a gyámoltaknak öröklési vagy más uton jutott készpénzbeli értékek, az ingó és ingatlan vagyonok eladásából befolyt vételárak az ugynevezett singularis kötelezők után befolyó kamatok és haszonbérek, a tömeges árvapénztárba gyümölcsözés végett betétetnek s onnan az árvapénztár neve alatt kamatozás végett kikölcsönöztetnek. Az árváknak osztályba jutott cselekvő, ugynevezett singularis kötelezők pedig, ez árvapénztárba letéteményeztetvén, ugyanott az illető gyámoltak számára — a mennyire biztositvák és a kamat fizettetik, — maga minőségükben megtartatnak, s midőn az árvák nagykoruságukat elérték, nekiek saját behajtásuk végett kiadatnak, avagy a mennyire a nagykoruságot elért árva pénzbeli kielégitést kiván, részére és költségére az illető adósoktól az árvapénztár által behajtatnak. A fekvő vagyonok kezelése, valamint a kiskoru pereinek ellátása, a gyámhatóság közvetlen befolyása mellett, az illető gyám s illetőleg a tiszti ügyész által történik.

Ezen, bár különben legczélszerübb kezelési módnak, jelenleg több hiányai vannak.

Ugyanis a megyei gyámoltak értékeinek jelenlegi összpontositása mellett, a naponta gyámság alól felszabaduló gyámoltaknak száma, különösen nagyobb népességü megyékben, tetemes lévén, az árvapénztár oly nagy összegeket folytonosan készen nem tarthat, hogy azokból a naponta gyámság alól felszabadult és értékeik felvételére jelentkező gyámoltakat azonnal kifizethesse, minthogy a nagyobb összegeknek gyümöl-

*

csözetlenül az árvapénztárban való hevertetése által, az árvapénztárra, s illetőleg magokra a gyámoltakra, nagy kár és hátrány háromolnék.

Ennek folytán tehát az árvapénztár csak a kisebb összegeket, például 100 frtot tul nem haladókat fizetheti ki azonnal a jelentkezőknek; a nagyobb összegü értéket felvenni akaró árvának kell tehát több hónapig, sőt ha az érték 500 frtot tulhalad, félévig is — némely megyékben — várakozni.

Eltekintve attól, hogy ezen eljárás önkénykedésre és visszaélésekre nyujt alkalmat, az a gyámoltakra nézve nemcsak sérelmes, hanem hátrányos is, — sérelmes azért, mert értékük iránti szabad rendelkezési joguk csak a nagykoruság elérteig lévén a törvény által felfüggesztve, mihelyest a nagykoruságot elérték, jogosan követelhetik, hogy értékük azonnal szabad rendelkezésük alá bocsátassék; hátrányos fenti eljárás pedig azért, mert az illetőnek pénzére hónapokig kelletvén várakozni, avval semmi, reá nézve tán legjövedelmezőbb vállalatba nem bocsátkozhatik, vagy pedig kényszerül máshonnan sokkal magasabb kamatra pénzt felvenni, mint a milyent ő az árvapénztárból kap.

Ezen hiányon, véleményem szerint ugy lehetne segiteni, ha az árvapénztári főkönyv (Contokönyv) mellett a kifizetési naptár is vezettetnék, olyformán, hogy abba már előre bevezettetnének, a minden hónapra s napra eső kifizetések, vagyis ezen naptárban a contokönyvre való hivatkozással minden hónapban kifizetendő gyámoltak nevei, és származási helyük, valamint a nagykoruság elértének és történt kifizetésnek napja benfoglaltatnék. Ilyen naptár mellett már előre lehetne megtudni, mely árvák érik el bizonyos hónapban a nagykoruságot, következőleg ehez képest ideje korán lehetne intézkedni, hogy az illető gyámolt nagykoruságának elértével azonnal kifizettethessék.

A mennyiben pedig némely kiskoruak a nagykorusitás s illetőleg a hajadonok a házasság által még a 24 éves kor elérte előtt is értékeiket felvehetik, ezeknek kifizetésére nézve akép lehetne intézkedni, hogy akkoron, a midőn a nagykorusitásért vagy a házasság kötése iránti engedélyért folyamodnak, és a kérelemnek hely adatik — ezen körülmény a kifizetési naptárba feljegyeztessék. A mostani tömeges kezelésnek másik hiánya az, hogy az ugynevezett singularis hitelezők az illető árva nevére annak nagykoruságáig az árvapénztárban kezeltetvén, a gyámolt a nagykoruság elértével, pénzérték helyett csak még érvényesitendő papirost kap, vagy pedig pénzére sokszor hónapokig, sőt ha perre kerül a dolog, — a mi jelen mostoha anyagi körülményeink között gyakori eset — évekig kell várakoznia.

Ezen eljárás a gyámoltakra nézve szinte sérelmes és hátrányos, mivel ezen singularis kötelezőknek nagyobb része onnét ered, hogy az osztály alkalmával egyik vagy másik örökös a hagyatéknak egy részét vagy az egész hagyatékot természetben átvevén, miután sokszor a többi örökösöket készpénzzel azonnal kifizetni nem képes, részükre s igy a kiskoruak részére is kötelezőket állit ki, melyek azután az utóbbiak nevére árvapénztárilag kezeltetnek.

E szerint tehát, mig a hagyatékot átvevő örökös osztályrészének birtokába s használatába azonnal lép, addig a kiskoru örökös a nagykoruság elérte után is, nemcsak hogy készpénzt azonnal nem kap, hanem sokszor csak hónapok, sőt évek után is juthat osztályrészének élvezetébe, mi által anyagilag sokszor tönkre tétetik.

Ezen hiányon véleményem szerint ugy lehetne segiteni, ha az osztály alkalmával az örökséget természetben átvevő örökös vagy hagyományos, ki a gyámoltakat azonnal készpénzzel kifizetni nem képes, a kiskoruak kifizetésére szolgáló kötelezőket ne a kiskoruak nevére, hanem az árvapénztár javára állitaná ki, az árvapénztár ezen kötelezőkben foglalt tőkét pedig a tömeges pénztárba a gyámolt javára vezetné be, s őtet a nagykoruság elértével, készpénzzel fizetné ki. Sőt a kiskoruaknak egyenesen a hagyatékból jutott kötelezőket is, lehetne ily módon az árvapénztár nevére az illető adós tudtával átiratni, és a kiskorut annak idején készpénzzel kifizetni; — magától értetődvén, hogy a mennyiben ily kötelezők mellett kellő biztositék nem léteznék, azok haladéktalanul mihelyest a gyámhatóság kezébe jutnának, az illető gyámolt költségére s veszélyére behajtandók volnának.

Jelenlegi kezelés mellett továbbá azon kelletlenségek is szoktak előjönni, hogy a nagykorúvá vált árvák, árvás értékeiket az illető adósoktól sokszor rövid uton felvevén, ezen körülmény sokszor csak akkor jön a gyámhatóság tudomására, midőn az illető adós perrel megtámadtatik s igy ezen eljárás sok esetben zaklatásra nyujt alkalmat, s felesleges költségeket okoz egyik vagy másik félnek.

De ezen singularis kötelezőknek, gyámhatóság által való behajtása akkor, a midőn az illető gyámolt immár nagykoruvá lett, törvényellenes is, mert a nagykoru nevében gyámhatóság részéről pert inditani, nem csak jogi formákkal meg nem egyez, hanem fenálló törvények által is tiltatik.

Végül e szakasznál még azt is meg kell jegyeznem, hogy hazánkban nem mindenütt vezettetnek a gyámhatóságoknál az ugynevezett árvás- vagyis gyámkönyvek, a melyekben hiteles, a gyámhatóság által hivatalból megszerzendő adatok alapján minden gyámoltnak vezeték- és keresztneve, születésideje, vallása és származási helye, továbbá szülőinek vagy gyámjának neve, lakása és foglalkozása, a gyámoltnak ingó és ingatlan vagyona, annak növekedése és apadása, végre a nagykoruság elértének napja rovatonként bevezetve találtatnék. Ily világlatbani tartás nélkül pedig a gyámoltak s vagyonuk feletti felügyelet és örködés, — ugy szólván lehetetlen.

A mi a felelősséget illeti, a gyámoltak vagyonáért felelősek volnának első sorban mindazok, kik azt közvetlenül kezelik, vagy kezelésére felügyelni kötelesek, második sorban a gyámszék és illetőleg gyámtanács tagjai, végre a harmadik sorban az illető megye s illetőleg város.

Ezen itt tervezett rendszer összekötő lánczszemként állana az eddigi állami és az ugynevezett családi rendszer között, és szerény nézetem szerint nemcsak fennálló viszonyainknak felelne meg, hanem behozatala által gyámügyünk szilárd alapon nyugodnék és a gyámoltak érdeke lehetőkép megóva és biztositva volna; azonkivül a családtanács rendszerének jó oldala is könnyebben éretnék el az által, hogy a gyámügy kezelésére a családtagok s illetőleg a nép közvetlen befolyást gyakorolna a nélkül, hogy ez által a gyámoltak érdeke veszélyeztetnék.

Tudom azonban, hogy ezen fentkifejtett rendszert némelyek már a költség szempontjából is kifogásolni fogják, de az ebbeli kifogás, ha az első pillanatra indokoltnak látszik is, nem oly alapos és nyomós, hogy annak folytán a kifejlett rendszert, ha különben czélszerünek mutatkoznék, el kellene ejteni; mert tekintettel arra, hogy a mostani rendszer egyáltalában nem tartható fen, mivel ha még oly üdvös törvények hozatnák

nak is, ezen rendszer mellett gyámügyünk soha oly lendületet nem nyer, a milyent óhajtunk s más előrehaladottabb országokban látunk; tekintettel továbbá arra, hogy a franczia családtanács rendszerét — mely különben nemcsak költséges, hanem nehézkes is, — ha csak a gyámügygyel nem akarunk kisérleteket tenni, — a fenálló körülmények és sajátságos viszonyainknál fogva be nem hozhatjuk; kell hogy valami uj rendszert állitsunk fel, már pedig bármily uj rendszert állitunk is fel, az mindig költséggel, és pedig ha jót akarunk, nagyobb költséggel fog járni, mert költség nélkül semmit sem lehet létrehozni.

Különben pedig a kifejtett rendszer nem is oly költséges, hogy annak költségei fedezése által az illetők tulterheltetnének, mivel az ezen rendszer fentartására forditott költségek bő kamatot hozván, azok a mostanában beszedetni szokott 1% kezelési dijból kerülnének ki. Ezen költségek akkép volnának fedezendők, hogy a másodfolyamodásu gyámszékek saját és az elsőfolyamodásu gyámszékek költségeit évenként megállapitván, azokat az összes megyei s illetőleg városi gyámi, — és a kezelés alatt létező hagyatéki értékre aránylagosan adó formában vetnék ki.

Ezen rendszer keresztülvitele a szabad királyi és rendezett tanácsu városokban semmi nehézségre nem akadna, mert a gyámszékek összeállitása kevés eltéréssel ugyanazon elveken nyugszik s ugyanazon személyzetet foglalja magában, a mely az árvaszékek összeállitására nézve az 1870. 42. és 1871. 18. tczikkben előirva van.

De a járási gyámszékek felállitása sem járna legyőzhetlen nehézségekkel, mert tekintettel arra, hogy a járási szolgabiró ugy is fizetéssel ellátva van, a gyámügyészi teendőket pedig magánügyvéd is, rendes fizetés nélkü, azon dijakért látná el, melyek neki a gyámi ügyekben a bíróság által vagy egyes curatelaris esetekben a gyámhatóság által oda itéltetnének, — csak két ülnök és legfölebb két irodai egyén fizetése jönne tekintetbe, mely fizetés, nézetem szerint, a gyámértékek után beszedetni szokott 1% kezelési kamatokból mindenesetre kikerülne, minthogy ezen kezelési kamatok évenkint tetemes összegre rugnak.

(Vége köv.)

Travnik Antal,
budapesti kir. törvszéki biró.

JOGIRODALOM.

Római családi jog. Irta dr Vécsey Tamás, a budapesti kir. egyetemen a római jognak tanára stb. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés. 1875. 346 oldal.

IX.

Ily fogalommeghatározás mellett azután mi nem mondhatunk egyebet, csak azt, hogy mitsem ér a következő egész hosszu magyarázat a „hozomány lényeges vonásai"-ról (174—180. old.) és legfeljebb annyiban érdekes az, mivel némely helyen a legsajátosabb vonásokban tünteti fel szerzőnk közlési, interpretaló és kiegyeztető modorát. Igy például a 176—177. old. igy informál az uralkodó nézetről: „Bechmann ellenében a tudomány továbbra is ragaszkodik (krit. Vierteljahr-Schrift VI. 2. Windscheidt) (vagy ismét helyesebben Windscheidt) Pandekt. II. 492. I. Chylarz (vagy jobban Czyhlarz) 16.) a hozomány most tárgyalt lényeges vonásaihoz: el nem tér azon meggyőződésétől, hogy a hozomány a házasság miatt létezik, illetőleg azon terhek miatt, melyek a házassággal járnak. Ezen terhek viselése könnyitendő közvetlenül vagy közvetve most vagy később, gyarapitással vagy megkiméléssel (!!). A rómaiak vélekedése szerint illő, méltányos és diszthozó volt a nőre, hogy ne menjen üres kézzel férjhez, hanem annak mintegy kárpótlást (!) hozzon az egybekelés folytán eredt és eredendő (!) költségekért. Azon kivételes okból, hogy némely tárgya a hozománynak tényleg nem szolgál a házassági terhek fedezésére: nem ejthető el azon elv „ubi onera matrimonii, ibi dos." Van ebben t. olvasó minden, és épen azért nincs, miért kételkedjünk uralkodó voltában is! — Definitiojában a „visztehér nélküli" „lényeges vonást" pedig igy mag arázza meg: „A hozomány visztehér nélküli vagyonátruházás, tehát viszontéteményre kötelező ügyletek által nem létesithető p. o. adásvevés vagy bérlet által, kivéve, ha az ár vagy bér oly annyira alacsonyra szállittatik, hogy ezen leszállitásban lappang a hozomány adási szándék (negotium mistum cum dote). A hozomány rendelése nem képzelhető másképp mint szándékosan (animus dotis constituendae)." (179. old.) Igy van ez megirva szóról szóra.

A következő 79. §-ban a dos „tárgyi előfeltétele" adatik elő. Ezen §. megfelelhetne Bechmann i. m. 50—54. §§-nak. Szerző azonban mindemellett mindjárt a §. elején tévedést vet autorának szemére s hivatkozik ellenében Hasse i. m. 71. §-ra. Bechmann ugyanis azt állitja, hogy a dos a jus civile intézménye. Előfordulhattak ugyan szerinte hasonló intézkedések más népeknél is, de a dos rei uxoriae actiójával specificus római termék; és ezért azoknak házassági viszonyaik, kik a jus civiléből absolute ki voltak zárva, csak saját államuknak jus propriuma szerint lehettek szabályozva. De másfelől a dos vagyonjogi intézmény és mint ilyen nem a connubium, hanem csak a commerciumtól volt feltételezett. A connubium birása csak a jus civilo szerinti személyi családi viszonyokra való képesség feltétele „mig ellenben a commercium a római jogi vagyoni intézményekre képesitett. Minek folytán a dos előfordulhatott a connubium hiányában is, vagyis a csak a juris gentium matrimoniumban élök között is. Indokolja pedig ezen állitást Bechm. positiv adatokkal is, különösen Gelliusnak már ismert h lyével (IV. 3.), melynek értelmében az a latinok házasságánál, mely pedig csak matrimonium juris gentium volt, alkalmazást talált, továbbá Ciceronak egyik helyével (Topica IV. 20.) a hol ez a közönséges dosjogtól a connubium nélküli házasságnál csak egy eltérést emlit t. i. a retentiones propter liberos elesését (l. Bechm. i m. II. k. 5—6. old.) Bechmann ezen nézete ellen azonban már Scheurl kikelt (Krit. Viert. XI. k. 20. old.) állitván, hogy a dos nem a jus civile intézménye, és csak juris gentium matrimoniumot tételezett fel. Érvét Sch. azonban Bechm. munkájának második kötetéről irt kritikájában (Krit. Viert. XI. k. 106. old). Bechmann fenebb emlitett indokolása folytán maga is elesettnek tekinti, habár még mindig vonakodik azt elfogadni, hogy a dos a jus civilének vagyonjogi institutiója volna és mint ilyen a házastársak commerciumát tételezte fel, és hivatkozva a fr. 5. §. 1. D. 48. 20; Gaj. III. 53. §., l. 1. C. 5. 17. és fr. 24. pr. D. 24. 3.-re azt állitja, hogy e forráshelyek ellene szólnak Bechmann feltevésének, folhozván még azt is, hogy azon kétféle vonatkozás, melyben a dos egyfelől a vagyonjog, másfelől a családjoggal áll, az olynemü szétválasztást meg nem engedheti, hogy t. i. az első tekintetben juris civilis, az utóbbiban juris gentium lehessen. Dos sine matrimonio esse non potest; ha tehát juris civilis intézmény nem létezhet legitimum matrimonium nélkül, és ha e nélkül mégis fennállhatott, akkor juris gentium levén a peregrinusok házasságánál is rendelhető és a media capitio diminutis a rei uxoriae actiot el nem enyészteti. „Dem Ursprung nach, mondja végre Sch. ist die dos allerdings juris civilis, wie die Stipulation; aber wie diese ist sie weiterhin vom Gebiet des jus gentium nicht ausgeschlossen geblieben: sie ist juris gentium geworden." (i. h. 108. old.). De lássuk szerzőnket. „Arómai dos mondja, tisztán római intézmény levén, csak római jog házasság (matrimonium legitimum) alapján létesülhet, mely családalapitási jogot tételez fel. Téves Bechmann nézete, miszerint a dos inkább vagyonjogi természetü levén, mindazok házasságánál előfordulhat, a kik birnak vagyonjogi képességgel. A dotalis jognak alapja a connubium, nem pedig a commercium. A római dotalis jog tisztán római intézmény, tehát nem terjedhet ki azoknak házasságára, kikre soha sem terjedt ki a polgári jog (jus civile). Tagadhatatlan, hogy a dotalis intézmény a civil jog szerinti házasságoknál fejlődött ki, azonban fenmaradhatott a juris gentium szinvonalára alászált házasságoknál is, mely házasságok esetleg előfordulhattak a római polgári eredetü személyek közt . . . . . A méltányosság is azt hozza magával a matrimomium juris gentium esetében, amit a juris civilis matrimoniumnál." (180. old). Én azt hiszem, hogy Bechmann tévedése ily indokolás mellett nem rá nézve veszedelmes, annyival is inkább, mivel ezen §. következő részletei (181—184. old.) egy pár közbeszurástól eltekintve mind az ő munkájából vannak, habár nem eléggé szerencsésen kivéve. Igy különösen ki van véve formájából Bech. 53. §-a, melyben pedig

nagyon sikerült fejtegetések találtatnak a dotió és promissio dotis sajátságos kezeléséről forrásainkban; továbbá a delegátio dotis causa, a mit Vécsey, valószinüleg a „gyengébbek kedvéért" c s a k A. B. X. féle p é l d á k b a n közöl stb.

És igy megy ez azután a következő §§-ban is, melyeknek további részletezéze alul azt hiszem a már elmondottak felmenthetnek.

A 293. oldalon a „második könyv" kezdődik és tart a 321. oldalig: a szülők és gyermekek közötti jogviszonyról. A 322—339-ik old. pedig a „harmadik könyv"-nek, illetőleg a gyámság és gondnokságnak van szánva.

Jól jegyzi meg egy helyen az ujabb jogtörténelmi tudomány egyik kitünő előharczosa, Hugo: „Weh dem was zuletzt behandelt wird!" mert ritkább kivételektől eltekintve csakugyan azt tapasztalhatjuk, hogy a nagyobb mérvü anyagot felölelő munkákban az utolsó részek az iró erejének és a részletezések körüli kitartásának már alábbszállását tüntetik fel, különösen akkor, midőn az irt könyvnek más czélja is van, mint maga a tudomány. (Hogy ez lehetséges, én csak Hugótól tudom, l. Lehrb. eines civilistischen Cursus, VI. k. 30. old. 3-ik kiad.) Nem is vennők mi szerzőnktől rosz néven, hogy maga is beleesett ezen közönségesebb bajba, ha ez oly nagyon kirivó nem volna. De e két utolsó könyv terjedelme az elsővel épen csakis a legviszásabb arányban áll, holott a részletezésre itt is lett volna bőven alkalom. Térszükével sem mentheti magát szerzőnk, mert hiszen könyvében, mint láttuk, van elég olyan rész, a mit nemcsak lehetett, de kellett volna is elhagyni. Vagy talán van ok annak igazolására, hogy a gondnokság intézményének kevesebb tért (3, mondd: három oldalt) engedett könyvében, mint a kéjnőknek, keritőknek! Csak igazságosak vagyunk ezért, ha e részeket ismertetésünkből kizárjuk és e helyett sietünk abbeli igéretünk teljesitésére, hogy megmondjuk nézetünket a könyvnek rendszeréről és a használt segédeszközökről.

Az első tekintetben a már elmondottak után talán fölösleges is mondanunk, hogy a könyvben rendszernek csak a következetes rendszeretlenséget nevezhetjük. Könyve után itélve, azt kell mondanunk, hogy szerzőnknek a rendszer iránt egyáltalában nincs érzéke vagy azt csak abban kereste, hogy összehalmozott anyagkészletét, jegyzeteit, tetszése vagy a puszta véletlen szerint könyv, czim és paragraphus stb. jelek közé kényszerité, ugy hogy a tartalom és §. czimfelirat között a legtöbb esetben csak annyi összefüggés van, hogy a czimfeliratban előforduló szó vagy szavak, valahol a szövegben is ismételtetnek. Az egyes részek nem az egész és tagjai közt a szerves összefüggés és egymásután, hanem egy jegyzet-aggregatum hű képét nyujtják, a melybe épen oly könnyen be lehet mindent vetni, a mint ezt figura docet, hanem a lényegest is kihagyni, vagy, hogy a „hatalmas" rendszerezőnek, Puchtának hasonlatával éljünk: „wie von einem Steinhaufen ein Theil fehlen kann ohne dass der Beschaúer den Mangel inne wird". Az egyes részek ismertetésénél alkalomszerüleg kiemelt beosztás ebbeli nézetünket önmagában is eléggé igazolja.

És épen ilyen véletlen vagy csak puszta, czéltalan tetszés dominálja szerzőnk eljárását a források és irodalmi adatok közlésénél, a miben azonban mi nemcsak szerzőnk személyére, hanem fejlődni indult tudományunkra nézve is nem kis veszélyt látván, erre egyenesen kötelességünknek tartjuk reflectálni.

A ki figyelemmel kiséri a német jogi irodalom terén az utóbbi években felmerült római jogi termékeket, arról fog velem meggyőződni, hogy az ezen század első felében tapasztalható nagyszabásu öntudatos összmüködés nemcsak tetemesen alábbszállott, hanem különösen az egyes intézmények és kérdések feldolgozásánál hiányzik az a megbizható soliditás, mely a források és a mult irodalmi termékeinek felhasználásánál a történeti oskolát kiválóan jellemzé. Nem egy ujabb német tankönyv volt már kezemben, melyben a forráshely idézését csak ugy tudtam magam előtt igazolni, hogy visszamentem a harmadik, negyedik kézre, s láttam, hogy ennél tévedés vagy nyomdahiba forog fenn. Bach, Humbold, Hugó, Mühlenbruch, Zimmern stb. forrás és irodalmi összeállitásai ujabb és ujabb nyomdai alakot öltenek s szolgáltatják a szükségesnek tartott fénymázat. És sokkal veszélyesebbek ennél még azon esetek, midőn két, három különböző véleményre, azok alapjának megvizsgálása nélkül, felemeltetik egy harmadik, negyedik és igy a tévedés gyakran egész generatióra tesz szert. Mindez azonban a német tudománynak — azt hiszszük — csak időszerü baja, de reánk nézve a német irodalommal való szoros összeköttetésünk és elmaradottságunk következtében talán több nemzedékre kiható veszélyt rejtő. A római jogra vonatkozó könyveink ugyanis kivétel nélkül német minták szerint készülnek, a mi ellen egymagában nem is lenne kifogásunk, ha a megválasztásnál jogi müveltségünk szem előtt tartatnék és az eredeti minta ennek megfelelőleg módositva volna. De mit tapasztalunk? Azt, hogy a megválasztásnál minden tekintet nélkül az előfeltételek hiányára járnak el és nem ritkán épen oly mintát utánoznak, a melytől nekünk leginkább kellene ovakodni; mert a mi tenne értékkel bir ott a hol keletkezett, nálunk igen könnyen a balfogalmak, tévedések és csak a féligértettségnek forrásaivá válnak, hiányozván az önálló és tanult kritika, mely ama veszélyek terjedésének határt szabna. És mintha csak a véletlen szeszélye üzné rosz játékát, az eredeti müvek néha oly változtatásokon mennek át és kell azután azokat elviselnünk, a mik a szélsőségek találkozását a legkézzelfoghatóbban illustrálják. Igy például, az egyik az eredeti munkából kihagy minden forráshelyet és irodalmi adatot, s ez által a szöveg igen gyakran tisztán subjectiv minőségü, problematikus része a tágyban egészen nem jártas olvasó előtt szent igazságként tünik fel; mig ismét a másik, csakhogy annál nagyobb apparatust tüntessen fel, összehord jót, roszat, elavultat és még csak a jogconsultságért küzdőt vagy már tévesnek bizonyultat, mind az auctoritás czime alatt. A miből azután szükségképen az ered, hogy az első ugy, mint az utóbbi munkák, a felületességre a nélkül is hajlandó kornak tág kaput nyitnak és az önálló gondolkodásmód és kutatást sem fel nem ébresztik, sem a létezőnek irányt nem adnak. Az eredeti forráshelyeknek a tankönyvekben üres számok szerinti összeállitása különösen neveli e bajt. Mert melyik olvasónak vagy tanulónak van kéznél a corpus juris civilis és az az öt- hat autor, kinek munkájából egy vagy több §-ban is folyton idézetekkel találkozik. Pedig a mig a forráshelyek közvetlen szemléletéhez hozzá nem szokunk, a mig az ezekre mások által alapitott véleményeket minden vizsgálat nélkül acceptáljuk, az önállóság és a csak ez által képzelhető haladásról hiába álmodozunk és különösen megmarad az a természetellenes viszony, melyben irodalmi termékeink a külföldiekkel állnak, a könyv, mit ennek nyügében kibocsátunk, meddő, terméketlen!

Vécsey könyve ezen észrevételeinket igazolni kiválóan alkalmas. Bárhol ütjük fel, egész legiója a számok szerinti forrás-idézeteknek. Homer, Herodot, Dionysius, Tacitus, Livius, Dio Cassius, Tibulus, Plautus, Tertulian, Augustinus, Plinius stb. mind felidézvék, de e számtalanság közepette alig találunk az egész könyvben hét kis forrás-szöveget lenyomva és azt is olyat, mely a többi sorsában bizvást osztakozhatott volna. Pedig ama csak számokban figuráló forráshelyek már nagyon sok mindenféle felfogás mellett lettek idézve és lett kiolvasva belőlük olyasmi, a mi szerzőiket magukat is bizonnyal meglepné. De persze az a sok tisztes név az ujoncz előtt szent borzadályt keltő s már a tudós méltóságához tartozik, hogy fellépését kiséretükkel tekintélyessé is tegye. Hogy e kiséretnek megszerzése nagyon olcsóba, csak egy kis kiirásba kerül, ezt persze csak kevesen tudják s azok hallgatnak, mert más dolguk van. Én azt mondom, hogy Vécsey könyvéből ki lehet bátran hagyni minden forráshelyet a nélkül, hogy az hiányossá válna, vagy ezzel valamit vesztene; mivel ő azokat kritikai revisiójával nem sokat zaklatta, és mint alkalmilag láttuk, származásukkal sem sokat törődött.

És épen igy állunk szerzőnk irodalmi adataival. Oly vegyülék ez, melynek természetét azzal talán legjobban fogjuk jellemezni, ha azt mondjuk: ha valaki kiirja az itt előforduló könyvczimeket, elkészitette valamely kisebb antiquarius catalogusának egy oldalát, melyen tudvalevőleg a legsocial-democraticusabb categoria szokott kizárólagos lenni. Különösen szereti pedig szerzőnk a régi munkák idézését. És ezen izlését általában én annálkevésbé kifogásolhatom, mivel régi munkák olvasásával magam is szivesen foglalkozom, főleg mióta gyakrabban kezdem tapasztalni, hogy némely egészen ujnak és eredetinek feltüntetett nézet egyik-másik német irónál is, Noodt vagy Voët, mindenesetre már több kényelemhez szokott kezeinkre nézve alkalmatlan folio kiadásu munkáiban igen jól és alaposan kifejtve található. De nekem alapos aggályom van, hogy a könyvünkben előforduló régibb nevek a közvetlenség tekintetében nem sok könyvtári por beszivását tették elkerülhetetlenné. Aggályom alapjául szolgál pedig különösen: a könyvnek ismertetett tartalma, illetőleg rokonsága a még nem poros munkákkal és ezen kivül az idézési mód, amit én egészen véletlennek nem tarthatok. (V. ö. péld. a 43. old. 7. j. 44. old. 1. j. Glück, Comment. 1192. §. 30. j. 1194. §. 92. jegyz. stb.)

A sok irodalmi jegyzet iránti előszeretének jellemző esete a többi közt könyvünk 54. old. a hol Huschkenek egy kis jegyzetéből (l. Zeitschrift für Rechtsgesch. V. k. (1866.) 174. old. b. j.) szöveget készit és azután oda tesz három jegyzetet (3., 4., 5,) oly formán, hogy először idézi a folyóiratot (persze szokás szerint hibásan, azaz igy: Zeitschrift für Gesch. R. W. 1866. V. 2. 174), azután a Huschke jegyzetéből Drumannt és Mózest. És mégis hozzátehetjük, hogy ily könnyü szerzé-mód mellett is hibásak és meg nem bizhatók több helyen irodalmi adatai. Igy például a 62. old. azt mondja: „Téves azon hit (és ide idézi: Bluntschli: Schweizer. Muz. I. 265), mintha a manus csak a patriciusok házasságát kisérte volna stb.“ Ebből mindenki csak azt következtetheti, hogy ama téves hit a Bluntschlié, pedig legalább Roszbach tudósitása szerint épen ellenkezőleg áll a dolog (l. 40. old. 130. j.). A szerző neve pedig egy általában közönyösnek látszik igy: Chylarz, Windscheidt, Druman, stb. sőt még B chmann is. Szóval minden eddig kiemelteket tekintetbe véve a mi véleményünk az, hogy: a könyv roszul van csinálva

De hol maradt a birálatok szokásos tapaszsza, az is nertetett könyvnek „előnyös oldalai“, a „rendkivüli szorgalom“ stb. Én azt hiszem, hogy a fenforgó esetben mindez bátran elhagyható, mivel: vagy helyes birálatom, és akkor az ilyen dolog itt csak ironia gyanánt tünhetne fel, amit nem ohajtanék; vagy tévedtem birálatomban magam is, és ekkor dicséretem vagy méltánylásomnak sincs alapja.

Dr. Farkas Lajos,
egyetemi tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az adhaesió kérdéséhez.

A kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, egy bűnügyben a károsnak a bűnösség kérdésében a két első bíróság által megtagadott felebbezést megengedvén, a „Magyar Igazságügy“-nek idei 2-ik és 4-ik füzetében dr. M. J. ur ezen curiai határozatot nagy hévvel megtámadja és helyteleniti; részben elvileg, részben pedig indokolása miatt. Birálatát elvi tekintetben leginkább arra alapitván, hogy az általa idézett számos németországi törvény mindegyike a bűnösség kérdésében közvád esetén csak az államügyésznek ad felebbezési jogot; ellenben ezen jogot a magánpanaszlótól mindannyi megtagadja, sőt a franczia büntető perrendtartás szerint is, a sértett félnek csak a magánjogi kérdés tekintetében van felebbezési joga.

A legfelsőbb itélőszéki indokolás kérdésében azt kifogásolja biráló ur: hogy a magánvádlótól a felebbezést megtagadó első- és másodbirósági végzés a Curia által törvényeink és törvényes gyakorlatunkba ütközőnek mondatott, holott e tárgyban törvényünk nincsen, a gyakorlat pedig épen ellenkező, a mennyiben a hétszemélyes táblának 1861. évi szept. 25-én 860. sz. alatt hozott itélete ekként szól: „Jelen perben hozott itélet sem a tiszti ügyész, sem a vádlottak által nem felebbeztetvén, és a perben nem álló harmadiknak, habár károsodott is, a bünösségre felebbezési joga nem lévén, az itélet felül nem vizsgálhatónak nyilvánittatik“.

Mi az adhaesió elvét elméletileg sem tartjuk minden kifogáson felül levőnek, de még akkor is, ha kétségbe vonathatlanul helyes volna, azt saját viszonyainkra nem alkalmazhatónak, tehát a Curia határozatát gyakorlatilag pártolandónak kell kijelentenünk; komolyan óhajtva, hogy törvényhozásunk a legközelebb alkotandó bűnvádi perrendtartásba a Curia által ez esetben kimondott elvet felvegye.

Ugyanis az által, hogy Németország majdnem összes tartományainak, sőt Franciaországnak törvényei szerint is, az államügyész a közvádnak ura — és a károsnak csak azon jog engedtetik: a büntetendő cselekményt feljelenteni, ha az államügyész azt eljárása alapjául elfogadni vonakodik, a törvényszék határozatát kieszközölni és az államügyész felebbezése esetében ehez csatlakozni, és a miatt: hogy czikkiró szerint nincsen törvényhozás, mely több jogot engedne a sértett félnek, még korán sincsen bebizonyitva: hogy ez elv nálunk s a mi viszonyaink között is helyesen alkalmazható vagy épen alkalmazandó is, sőt mi határozottan állitjuk: hogy nekünk épen az a bajunk, hogy a külföldi törvényeket tömegesen akarjuk hazánkba áthozni, tekintet nélkül a mi ezredéves multunkra, s ebből lélektanilag és történelmileg fejlődött különös viszonyainkra, valamint népünk jogfogalmaira, és igy a külföldi törvényeknek átültetésével sem cultur, sem jogi, hanem rendőri államot fogunk alapitani, melytől minden magyar ember annyira irtózik. — A német tartományokban vagy Franciaországban, hol évszázadok óta szervezett törvénykezés és állami bíróságok léteznek, hol a népség a tudományosan müvelt és valóban független biróban vagy államügyészben megnyugvással megbizhatik — igen helyes lehet a panaszos felet a bűnösség kérdésében felebbezési jogtól megfosztani s ezt kizárólag az államügyészre bizni; de nálunk ezen elv nem alkalmazható, mert a mi közönségünk és minden egyes panaszos csak akkor nyugszik meg, ha legkisebb csirke-pere is a legfelsőbb itélőszék által döntetik el, és mert nálunk a birák és királyi ügyészek nem képesség vagy érdem, hanem csak is pártfogás alapján nyerik el állomásaikat; mit az 1869. évi IV. t. cz. 4. §. kétségtelenné tészen, mely szerint a birói állomások betöltésénél különös gond forditandó arra, hogy a kinevezések az elsőfolyamodásu törvényszékeknél és az egyes bíróságoknál lehetőleg az elsőfolyamodásu törvényszéki kerület kebeléből történjenek, hol tehát a régi vármegyei atyafiságnak a birói állomásokrai kiváló alkalmazása törvényesitve van, minek azon következménye lőn, hogy az uj királyi törvényszékek és járásbíróságok tagjaiul, valamint királyi ügyészekül, legnagyobb részben a megyei törvényszékek birói személyzete alkalmaztatott, és igy a megyei atyafiság a birói állomásokban hiven elhelyezkedett; és minthogy 1861. évtől 1871. évig mind a napi lapok, mind az országos közvélemény a megyei birói személyzet nagy részét alkalmatlannak és megbizhatlannak hirdette, most nehéz a közönséggel elhitetni, hogy ezen emberek egyedüli királyi birákká vagy ügyészekké való kineveztetésük által, másokká lettek, vagyis megjavultak, és most feltétlen bizalomra érdemesek.

Hogy a közvélemény ezen általános nyilvánulása nem alaptalan, igazolja azon körülmény: hogy a kir. főügyésznél 300-nál több birói tag ellen van bűnvádi vagy fegyelmi vizsgálat folyamatban.

Ha már most a mi ezennel ecsetelt sajátságos és bizonyára semmi más országban nem létező viszonyaink között az államügyész a közvádnak kizárólagos ura és a magánkárosodott a bűnösség kérdésében felebbezéssel nem élhet, bizony igen sajnos és keserves lesz a szegény károsnak helyzete; mert a vizsgáló biró és királyi ügyész jókedvétől vagy önkényétől függend, mint hogy ezek egyetértése a beszüntető határozat hozatalára teljesen elégséges, s az ellen orvoslás épen a baráti és atyafi viszonynál fogva a törvényszéki határozatnak kikérése által soha, vagy legritkább esetben nyerhető; — mi sem az igazság, sem a méltányossággal, sem az állam fő czéljával, melyül általánosan a személy- és vagyonbiztosság fogadtatott el, — meg nem egyezhető, és épen a miatt az adhaesió elve az egész világon lehet igen helyes, de nálunk ez idő szerint legalább, és még jó sokáig — nagyon helytelen és igazságtalan lenne; annál inkább, mert igazságügyministerünk nem rég a törvényszéki jegyzőket is bűnvádi vizsgáló birákúl alkalmazhatóknak rendelte, *) a kik pedig rendesen az iskolából kikerült, sokszor kiskoru fiatal emberek.

Hogy ebboli állitásainkat bővebben igazoljuk, felhozunk néhány esetet: több temesvári ügyvéd külön csalással és sikkasztással vádoltatván, egyik esetben a temesvári királyi törvényszék vizsgáló bírósága a királyi ügyészség inditványa folytán, vádlott ellen a bűnvizsgálat elrendelésének helyét nem találta s azt el sem rendelte; a törvényszék pedig ezen határozatokat felhozott indokaiból egyszerűen helyben hagyta, és miután a királyi ügyészség felebbezést nem jelentett be, az összes iratokat az irattárba helyeztetni rendelte, — noha a vizsgáló biró határozata szó szerint következőleg hangzik „jó lehet vádlott önként beösmeri, hogy panaszos részére behajtott összegeket hosszabb ideig magánál visszatartva, azokat sem a jogosúltnak, sem a hatóságnak ki nem szolgáltatta; de ezen cselekménye miatt vádlott az illetőnek csakis az ez által okozott kárra nézve felelős, tekintve most hogy vádlottnak panaszos ellenében visszkereseti joga van, ennek folytán pedig panaszossal számadásban állván, munka dijja és költségei erejéig vádlott mint megbizott ügyvéd visszatartási joggal is bir; de tekintettel arra, hogy a megbizását túl lépő ügyvéd az általa netalán okozott

*) A törvényszéki jegyzők nem az ig. minister rendelete, hanem az 1871: XXXI. t. cz. alapján (6. §.) alkalmazhatók vizsgáló birákúl.
Szerk.

károkért első sorban a polgári bíróság által vonandó felelőségre és ha ez uton megállapitandó kár összeg megtéritésére képtelen, mint rosz hiszemű kárt tevő, csak is ezután bűnfenyitő uton torlandó"; — a második esetben pedig maga a törvényszék a további eljárást tárgyi tényálladék körüli bizonyitékok hiányából beszüntette, következő indoklással: „hogy panaszos a vádlott ügyvédtől az általa beszedett s visszatartott 971 frtnyi összeg felől kötvényt elfogadván, ezzel magát akkor kielégittetnek találván, a meghatalmazottja által behajtott összegnek kötvény mellett meghatalmazottja kezeinél kölcsönkép maradását saját tényével helyeselte, és igy jogellenes visszatartásról, tehát sikkasztásról gonosz kárositási szándék hiányában szó sem lehet; annyival is inkább, mert az .... Járásbiróság előtt az időközben elhunyt panaszosnak özvegye nevében kötött egyesség szerint ezen panasztóli elállás kikötve, illetőleg bíróság előtt nyilvánitva lett", — végre a 3-ik esetben a törvényszéknek a királyi ügyészség indítványával összehangzólag hozott határozata ekként indokoltatott „okmány hamisitással elkövetett csalást illetőleg, igaz ugyan vádlott ügyvédnek beösmerése szerint, a másolatban becsatolt adós-levelet ő küldötte magánvádlónak, s igy valószinüséget nyujt arra, hogy a kérdéses okmány vádlott által koholtatott, azonban vádlott azt állítja, hogy ezt magánvádló felkérése folytán csatolta leveléhez, az okból; hogy magán vádló gyámoltjaival szemben eljárását indokolhassa, s e részben Schmidt N. tanura hivatkozik; minthogy azonban a kérdéses okmány eredetije hiányzik, a hivatolt tanu Schmidt, sőt okmányt előtemezett tanuk is elhunytak, s igy annak megállapitása, hogy ki volt szerkesztője valóban ezen okmánynak a további vizsgálattól sem remélhető, a fenyitő eljárás beszüntetése indokolt."

Ezen három eset mindegyike szerintünk kétségbevonhatlan bűntényt képez, s igy megfenyitendő volt; mindamellett büntetlen maradt, mert a panaszosnak felebbezési joga nem volt, vagy legalább a felől fel nem világositattak, holott ha a magánvádló a beszüntető határozatokat felebbezhette volna, a királyi tábla, vagy legfőbb itélőszék a bűnvizsgálatot minden bizonynyal elrendelendette.

Az adhaesio elve tehát, mely szerint tudni illik a magánpanaszló csak a közvádló tényéhez csatlakozhatik — vagyis ezekhez adhaereálhat, — ellenben önálló lépésekre jogositva nincsen, — népünk hajlamaival, szokásaival, és jognézeteivel ellenkezik, s azért mi a Curiának idézett ellenkező elvét tartjuk magyar szempontból helyesnek, annál is inkább; mert igaz ugyan törvényeink e kérdés tekintetében valamint bűnügyekben általában nincsenek, de épen mert ilyenek nincsenek, népünk jogérzetének s a méltányosságnak kell irányadónak lenni, az pedig a mellett van, hogy a magánvádló vélt jogának orvoslását minden forum előtt megkisérlhesse és mert az 1871. évi 8. t. cz. a birák felelőségéről 59. §-ába és 1874. 34. t. cz. vagyis az uj ügyvédi rendtartás 101. § ában világosan a mi elvünket állapitja meg, rendelvén: hogy ha a fegyelmi eljárás megindítását magán fél kérelmezi; — a magánvádló, a mennyiben felebbvitelnek van helye, ezzel élhet, — s azon esetre ha a királyi ügyész a pertül eláll, a magánvádló azt saját felperessége alatt folytathatja, és mindazon jogokba lép, melyek a kamara ügyészét vagy kir. ügyészt illetik; a fegyelmi eljárás pedig kétségtelenül egy neme a büntető eljárásnak.

A Curia kérdésben forgó elvének érdemes birálója az adhaesio elvének helyessége mellett, felhozza a többi között, hogy ha mind a kir. ügyész mind a törvényszék azt találja, hogy a feljelentés alaptalan, vagy hogy a feljelentés folytán teljesitett vizsgálat után az eljárásra jogszerü támpont nem létezik: akkor nemcsak terhelő volna a főtörvényszékekre, hanem egyenesen veszedelmes, a felebbezés megengedése, mert ez nem volna egyéb, mint a magánboszu kifolyása.

Ezen állitás és érvelés teljesen téves; valakit, ki jogát keresi, magánboszúval vádolni nem szabad, de ha a magánvádló eljárása a harmadik bíróság által is alaptalannak találtatik, ott van a hamis vád és rágalmazási büntetés; tessék azt ellene kérni; de azért, mert száz közül tiz esetben magánboszú foroghat fenn, a másik 90 jóhiszemü, panaszának teljes jogossága és igazságossága felől őszintén meggyőződött vádlót az orvoslás lehetőségétől is megfosztani — igazságossan nem lehet.

Felhozza továbbá biráló ur, hogy a Curiának szóban forgó határozata nem is foganatositható, mert az adott esetben vádlott ellen hamis eskü miatt a vizsgálat teljesittetvén, a királyi ügyész inditványára, beszüntető határozat hozatott; ezen határozatot a legfelsőbb itélőszék, a királyi itélő tábla által felülvizsgáltatni rendelte — tegyük fel most, hogy a királyi itélő tábla valóban azt találja, hogy a beszüntetés helytelenül történt, valjon mit fog akkor határozni: fel fogja oldani az első biró határozatát és azt vádhatározat hozatalára utasitani? vagy maga fogja a vádhatározatot kimondani? nyilván való, hogy mind két eset kiáltó félszegségre vezet.

Még hagyján, ha a bíróság kötelezi az ügyészt a vád emelésre, itt legalább a bíróság áll szemben a közvádlóval, de mit mondjuk ahhoz, hogy az egyik bíróság kötelezi a másik birót, hogy meggyőződése és további határozata ellenére vádhatározatot hozzon! De a felső bíróság is megalkothatja a vádhatározatot, csakhogy az esetben mégis ugyanazon első foku bíróság fog érdemleg a vádhatározat felett dönteni, mely a megszüntetés kimondásakor azt találta, hogy a büntető eljárásnak nincs alapja. Mondja már most valaki, hogy ez komoly justitia.

Szó szerint idéztük ezen érvelést, de be kell vallanunk, semmiképen sem értjük: mi hevitette fel annyira tisztelt biráló urat az általa felállitott esetnél? mi igen természetesnek találjuk, és naponként látjuk: hogy a felsőbb bíróság az alsóbbnak itéletét mind polgári perekben, mind bűnügyekben feloldja, és megváltoztatja és soha senkinek sem jutott még eszébe e miatt felhevülni, vagy ezt kiáltó félszegségnek avagy nem komoly justitiának nevezni, — vagy az itélet megváltoztatása csekélyebb valami, a beszüntető határozat hozatalánál? Vagy nincsen reá számos eset, hol az első biró valakit a királyi ügyész inditványához képest halálra itél, a legfelsőbb itélőszék pedig tényálladékot nem talál, vagy a bizonyitékokat elégteleneknek tartja és megforditva?

Szerintünk az adott esetben a királyi itélő tábla maga kimondja a vádhatározatot, és akkor a királyi ügyész egyszerűen köteles leend a keresetet szerkeszteni, benyujtani és védeni — ugyan mi különbség van a között ha a második vagy harmadik foku bíróság utasitja a királyi ügyészt a vád megtételére és ha azt az első foku biró teszi? Hát itt nem bíróság áll a vádlóval szemközt, hanem bíróság bíróság ellen? Vagy mi félszegség van abban, ha másod- vagy harmadfoku bíróság fog érdemleg dönteni? Nem történik az meg százszor és ezerszer nálunk és másutt is mindenféle perben?

De hogy ilyen felső birósági vádhatározat által a justitia komolysága egy cseppet sem szenved, erre tisztelt biráló urnak gyakorlati példával szolgálunk és pedig épen az általa felhozott osztrák bűntető rendtartás idejéből.

Gróf Coronini, inkább politikai okokból, mint jog alapján, egy magyar embert mindenkép be akart záratni, de ezt tenni maga még sem akarta, hanem az akkori bíróságokat szerette volna erre felhasználni, s mint temesvári kormányzó hivatalosan jelentette fel, az akkori cs. k. temesvári törvényszéknek a tényálladékot, bűnvádi vizsgálat és megfenyités végett, még pedig hatalmas állásának egész tekintélyével követelve a megfenyitést; a nevezett törvényszék az előnyomozást megtartva, a teljes ülésben, az államügyész tényálladék hiánya alapján beszüntetést inditványozott, mit a törvényszék, a magyar születésü előadó kivételével, el is fogadott s erről Coronini hivatalosan értesittetett. — Coronini ezzel be nem érte, hanem a főtörvényszékhez fordult, mely az ujabb megkeresést az állami főügyésznek adta ki, az pedig a törvényszék melletti államügyésznek kötelességévé tette, hogy az általa inditványozott beszüntető határozatot felebbezze, mit ez teljesiteni köteleségének tartott, a nélkül, hogy saját vagy a törvényszéknek tekintélyét ez által sértve találta; minek azon következése lett, hogy a főtörvényszék az illető bíróság határozatát egyszerűen helyben hagyta; mibe az után Coronini uram is megnyugodott.

Ha tehát az osztrák államügyész, s tartományi törvényszék a főügyész rendelete által tekintélyét sértve nem látta, nem foghatjuk fel, miért kellene a magyar királyi ügyésznek vagy törvényszéknek tekintélyeit félteni, a felsőbb bíróság határozatától? és pedig annál kevésbé érthetjük azt, mert az 1871. 33. t. cz. szerint a királyi ügyész mind az igazságügy minister, mind a királyi főügyésznek rendelete folytán saját beszüntetési inditványa ellen is felebbezéssel élni egy perczig sem kételkedhetnék; — vagy tisztelt biráló urnál többet nyom ministeri vagy főügyészi utasitás és rendelet az alkotmányos bíróság határozatánál?

Végre tisztelt biráló ur czikkében a kir. ügyészségnek mint egy érdemül tulajdonitja: hogy a magy. kir. igazságügy ministerium által kiadott ideiglenes bűnvádi eljárási szabályzatot lényegében összes bíróságaink követendőnek elösmerték illetőleg hogy az ügyészség volt azon közeg, mely a szabályzat elfogadását rövid idő alatt eszközölte.

Ezen tételre nézve meg kell jegyeznünk 1-ör, hogy nem

Folytatása a mellékleten.

minden bíróság fogadta el ezen szabályzatot, mert több törvényszék, de maga a Curia is ignorálják azt, és 2-or hogy igen szép és kényelmes lehet a királyi ügyészségre s talán a bíróságokra nézve is, a büntető ügyekben egyöntetű eljárást követni; — de alkotmányos szempontból ezen egyöntetűség csak törvény alapján érendő el — tehát a kir. ügyészség azáltal, hogy a minister ideiglenes bűnvádi szabályzat elfogadását kieszközölte, a bíróságok pedig az által, hogy azt elfogadták, továbbá a minister, hogy ezen szabályzatot a bíróságoknak rendeletileg javasolta, a legnagyobb alkotmánysértést követték el, és birósági összes személyzetünk az által alkományos érzékét és tövényes függetlenségét tagadta meg; — miután nemcsak az általános alkotmányos elv, de tételes törvényünk, jelesen az 1790/1 12. t. cz. szerint is, bennünket rendeletek által kormányozni, avagy rendeletek által a bíróságok dolgaiba avatkozni nem szabad, és mi engedelmeskedni csakis rendes törvénynek tartozunk.

Mindezekből tehát azon tanulságot nyerjük; hogy nem minden jó, a mi külföldi, és nem minden rosz, a mi magyar, és azért minden külföldi intézményt, már csak az okból is, mert külföldi: hazánkra ne erőszakoljunk, hanem ősi hazai intézményeinket fejleszszük ugyan; de saját népünk jognézetéhez képest.

Fentebb elösmertük, hogy ezen vitás kérdésben tételes törvényünk nincsen: de el nem fogadhatjuk biráló urnak a Curiai határozat iudoklása elleni érvelését; — mert a Curia igen helyesen mondta ki, hogy törvényes gyakorlatunkkal ellenkezik a magánvádlótól a bűnösség kérdésében a felebbezést megtagadni; noha biráló ur a hétszemélyes táblának egy 1861. évi határozatára hivatkozik; — mert hazai törvényeink szerint a törvényes gyakorlat „frequens ejusden generis actuum repetitio“ vagyis hasonnemü tényeknek gyakori ismétlése.

Már pedig ezen szerencsétlen, ministerileg javasolt bünvádi eljárási szabályzat kibocsátásáig, általában minden hiróságaink a magánvádlónak a bűnösség kérdésében a felebbezést feltétlenül megengedték, nemcsak 1861. évtől kezdve, hanem 1848. előtt is, — és pedig nemcsak különböző, hanem két egyforma határozat és itélet ellen is; — mely tekintetben bármely régibb táblabiróra, vagy 1861. éven inneni törvényszéki ülnökre hivatkozunk; de még ezen szabályzat megjelenése után is akárhányszor megengedte a Curia az ily felebbezést; sőt bizonyosan tudjuk, hogy ott jelenleg is elintézésre vár egy per, melyben az előnyomozás az első bíróság által beszűntettetett, az ellen a magán vádló felebbezéssel élt, de azzal elutasitatott, mi ellen ujólag felebbezéssel élvén, a kir. tábla az első birósági beszüntető határozatot helyben hagyta; mely másodbirósági határozatot magánvádló ismét felebbezvén, ezen felebbvitel első bíróságilag ujolag megtagadtatott, de ezen megtagadó végzés magánvádló által szintén felebbeztetvén, a pert a Curiához fel kellett terjeszteni; miután ily esetek felől ezen dicsért — szabályzat nem intézkedik.

Minthogy biráló ur ezen sok évi gyakorlat ellen csak egyetlen egy ellenkező végzést tud felhozni, szerintünk a Curia kérdéses indokaiban teljes joggal és igen helyesen hivatkozott törvényes gyakorlatra — mert Hármas törvénykönyvünk előbeszédének 10 czime 1. §-ában ez áll „Consvetudo, sensu strictiori, seu judiciali sumta, est jus quoddam usu receptum, vin legis obtimens, cum deficit lex; judex potest sententiam ferre secundum consvetudinem, etiam si Princeps committit ut secundum jura judicetur.

Sulyok Móricz.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

A 31—32. §§-hoz.

A 31. §. semmi egyéb föltételhez nem köti a bizonyitvány kiadását, mint ahhoz, hogy hagyományra vonatkozó végrendelet érvénye vita tárgyát ne képezze; nem lehet a bizonyitvány kiadását az örökös beleegyezéséhez kötni; mert ha az önkényt nem adja ki a hagyományt a hagyományosnak, a bizonyitvány kiadását is ellenezni fogja; nem lehet a bizonyitvány kiadását időhöz sem kötni; mert ha a végrendelet vita tárgyát nem képezi, a bizonyitvány kiadását hosszabb időre elhalasztani ok nem forog fön; ellenkező esetben nem lehet meghatározni azon időt, mikor fog a vita eldöntetni. — A bizonyitványtartalmát a 112. §. foglalja magában.

A 31. §-nak többi rendelkezései a 24. és 25. §§. rendelkezéseihez hasonlók lévén, ugyanezen szakaszok indokaiban eléggé indokolvák.

Arra nézve, mikor követelhető az örököstől a hagyomány, a 32. §. két esetet különböztet meg, a szerint, a mint az örökös az örökséget föltétlenül vagy föltételesen fogadta el.

A hagyományosra nézve legkedvezőbb eset az, ha az örökös az örökséget föltétlenül elfogadta; mindazonáltal ezen esetben sem lehet megadni a hagyományosnak azon jogot, miszerint a hagyomány kiadatását vagy a hagyományozott összeg befizetését azonnal követelhesse; mert azonnali kielégitési kötelezettség az erre elő nem készülhetett örökösöknek vagy más megterhelteknek tetemes kárositásával járhatna s mert különben is a hagyaték első sorban az örökhagyó hitelezői és csak ezután lévén a hagyományosok kielégitendők, a hagyománybeli követelési jog lejártát már ezért is bizonyos határidőhöz kelle kötni, melyet a törvényjavaslat 32. §. az örökhagyó halálától számitott 4 hónapra azért állapitott meg, hogy ezen határidőig, a mennyiben ez szükségesnek mutatkozik, a leltározás eszközlése és a hagyatéki hitelezők összehivása által a hagyaték állása kellően constatirozható legyen. Hogy a fölfüggesztő feltétel s kezdeti időpontból függővé tett hagyomány ezen négy havi lejárat után sem követelhető addig, mig a föltétel be nem állott s az időpont el nem érkezett, az a dolog természetéből önként folyik. A hagyományi bizonyitványt kieszközlésének föltétele pedig azért szükséges, mert a pör birája csak igy lesz képes megbirálni azt, hogy a hagyományra vonatkozó végrendelet érvenye vita tárgyát nem képezi s ehez képest a hagyományos keresete nem időelőtti.

Ha az örökös az örökséget föltételesen fogadja el, a hagyományosnak a leltározás befejezését és eredményét be kell várni; mert ha a hagyaték az örökhagyó tartozásainak és a hagyományoknak fedezésére nem elégséges, akkor természetesen előbb a hagyatéki tartozások fedezendők és a hagyomány kielégitése csak azután történhetik meg. Minthogy pedig a leltározás befejezése előtt a hagyatéki vagyonok pontosan meg nem határozhatók, törvényerőre kelle emelni, hogy a kedvezményes örököstől vagy a hagyatékból a hagyományos a hagyomány kielégittetését a lejárati határidő eltoltével is csak a leltározás befejezése után és csak annyiban követelhesse, mennyiben a hagyatéki érték az örökhagyó tartozásain fölül a hagyományokat is fedezi.

A 32. §. azon utópontja, mely a késedelem következményeire, a költségek megtérítésére és a terhek viselésére nézve a kötelmi jogszabályait rendeli alkalmazandók, a hagyományos és az örökös vagy a hagyomány teljesitésével terhelt közötti jogviszony minőségében találja magyarázatát.

A hagyományos, ki az örökhagyónak nem általános jogutódja, ennek kötelezettségeiért nem felelős, de ha az örökös azon hiszemben, hogy a hagyaték értéke az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosok követeléseit teljesen fedezi, kielégiti a hagyományokat s ha később kitünik, hogy fönmaradtak az örökhagyónak oly tartozásai, melyek sem a hagyatékból, sem az örököstől kielégitést nem nyerhetnek, a hagyományos a megkapott hagyomány értékeig, több ily hagyományos pedig aránylag tartozik a fedezetlen maradt követelést kielégiteni; mert az örökhagyó hagyomány alakjában is csak vagyonának tartozásain felül levő többletéről rendelkezhetvén, ha hitelezőinek és a hagyományosoknak érdeke jó ellentétbe, minden esetben az örökhagyó életében jogot szerzett hitelezők joga erősebb, mint azon hagyományosoké, kik az örökhagyónak egyoldalulag nyilvánitott akarata alapján csupán előnyt nyernek. — Az e tárgybeli jogositvány érvényesitésére előszabott rövid elévülési határidő abban találja alapját, hogy az örökhagyó jogviszonyait nem ismerő s a hagyományhoz jó hiszemüen jutott hagyományos az örökhagyó azon hitelezőjével szemben, a ki saját követelésének érvényesitésénél késedelmet tanusit, sokáig kötelezettségben ne álljon.

Ha az örökhagyó adósságainak kifizetése után fönmaradandó hagyatéki maradványból valamennyi hagyomány teljesen ki nem elégithető, akkor — mert a hagyományosokat esetleg egymás között elsőség is illetheti s a közöttök fenforgó jogkérdések megegyezés esetén kivül csakis a bíróság által dönthetők el, az örököst és a hagyatéki gondnokot nem lehet oda utalni, hogy a részletes kielégitést ő teljesitse, hanem följogositandó az örökös, hogy a hagyományok kielégitését mindaddig elhalaszsza, mig a fölosztás miként je egyezséggel vagy birói határozattal el nem döntetett. És mert az örökös nem kötelezhető arra, hogy a hagyományosokat illető hagyatékmaradványt kezelje, följogositani kelle őt, hogy e maradványt a hagyatéki bíróságnál letéteményezze s viszont, hogy a hagyományosok kielégitési alapja a vitakérdés eldöntéseig minden eshetőség ellen biztositva

legyen, kötelezendő az örökös, hogy a letéteményezést teljesitse, mihelyt ezt a hagyományosok valamelyike kivánja.

A 35.—40. §§-hoz.

Az első czim első fejezete meghatározza azon módot, miként veheti az örökös a megnyilt örökséget birtokába.

Ha az örökjog vita tárgyát nem képezi, az örökös az örökséget szóbeli vagy irásbeli nyilatkozat nélkül önhatalmulag birtokába veheti; de jogositva van az örökség elfogadása iránt szóval vagy irásban, föltétlenül vagy föltételesen nyilatkozni.

Ha az örökség vita tárgyát képezi, a törvényjavaslat az örökség önhatalmu elfoglalását nem engedi meg: de azok, a kik az örökséghez jogot tartanak, az örökség elfogadása iránt szintén nyilatkozhatnak szóval vagy irásban, föltétlenül vagy föltételesen.

A második czim első fejezetében foglalt jogszabályok az örökös jogait és kötelezettségeit határozzák meg általában és különös tekintettel azon módra is, a melylyel az örökös az örökséget birtokába vette.

Az örökség birtokbavételének természetszerü következménye, hogy az örökhagyónak vagyonjogi viszonyait tárgyazó összes jogai és kötelezettségei átszállanak az örökösre. Ha egy örökös van, ez a jogok és kötelezettségek egészében örökösödik, — de a hol több örököstársak együtt örökölnek, ott természetesen a jogok és kötelezettségek az örökségi hányad arányában illetik az örökösök mindenikét. Hogy a jogok és kötelezettségek bármikor lép az örökös az örökség birtokába, az örökösre az örökség megnyiltának idejében átszállottaknak tekintendők, az már az első szakaszban van megállapitva; azon kérdés szabályozása pedig, hogy mennyiben felelősök az örököstársak az örökhagyó kötelezettségeiért, egyetemlegesen alantabb nyerend megoldást.

A jogok és kötelezettségek fogalmából önként következik, hogy a mennyiben az örökség elfogadásaáltalvalamely jog és az annak megfelelő kötelezettség az örökös személyében egyesül, — ezen egyesülés a kötelezettséget és a jogositványt megszünteti. Ezen szabály alól kivételt csak a törvény különös intézkedése állapithat meg. Ilyen például a 39. §-ban foglalt különös intézkedésen kivül a telekkönyvileg bekebelezett jogok és kötelezettségeknél fordul elő, — melyek az egyszemélyben való egyesülés daczára mindaddig fönállóknak tekintendők, mig a telekkönyvi kitörlés meg nem történt.

A 37. §. azon rendelkezése, mely az örökös kötelességévé teszi, az örökhagyó végrendeletének teljesitését, indokolást nem igényel. Azon §. azon további rendelkezése, mely szerint az örökös tartozik a hagyományosokat értesiteni, azon elvben találja indokolását, hogy a bíróság beavatkozása minél csekélyebb körre szorittassék. Ha a biró köteles lenne a hagyományosokat értesiteni, a kötelezettség elmulasztásáért első sorban a biró, második sorban az államkincstár lenne felelős. Ily terhet pedig az állam ok nélkül magára nem vállalhat. Ok pedig nincs reá, mert az örökhagyó végrendelete teljesitésének biztositása végett végrendeleti végrehajtót nevezhet ki s mert a végrendeletet nyilvánosan kell kihirdetni, mi által annak tartalma köztudomásra juthat s a ki az által érdekelve van, azt a bíróságnál vagy közjegyzőnél megtekintheti.

De egy magában véve, csupán csak azon rendelkezés, mely szerint a hagyományosokat a biró köteles értesiteni, nem is volna elegendő a hagyományosok biztositására. Akkor a következetessék annak elrendelését is megkivánná, miszerint a biró köteles arra ügyelni, hogy az örökös a hagyományosokat kielégitse; ez pedig messze elvezetne a törvényjavaslat azon elvétől, mely szerint a birói beavatkozást a szükség kivánta körre kell szoritani s azért mindenkire magára kell reá hagyni, hogy jogaira felügyeljen.

Az örökösödés által a jogok és kötelezettségek az örökösre szállván át, ha a kötelezettségek az örökség értékét fölülmulják is, az örökös az örökhagyó kötelezettségeiért és a hagyományok kielégitéseért öszemélyében minden vagyonával felelőssé válik. Minthogy azonban igazságtalanság lenne, módot nem adni az örökösnek, hogy az örökség értékén fölül való kötelezettség alul magát mentesithesse s minthogy a fölebbi következmény merev alkalmazása igen gyakran azt eredményezné, hogy az aggódó örökös még az oly örökséget is vonakodnék elfogadni, a melyből valószinüleg nyereménye lehetne, a törvényjavaslat 38. §. a leltár jogkedvezményének életbeléptetésével a fölebbbi sulyos következményt a föltétlen örökösi nyilatkozatokra szoritja, a föltételesen örökösnek nyilatkozó örököst pedig a leltár jogkedvezményében részesitve megóvja azon sulyos következménytől, hogy az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak a hagyatékhoz tartozó vagyonokon fölül minden saját vagyonával is felelős legyen. A leltár jogkedvezményét a törvényjavaslat a 39. §-ban akként szabályozza, hogy az örökös nem az öröklött vagyonokkal (cum viribus haereditatis) hanem az öröklött vagyonok értékeig (pro viribus haereditatis) minden vagyonával felelős.

Ez egyrészt az egyszerüség, másrészt az teszi kivánatossá, hogy igy az örökös, ha föltételes örökösi nyilatkozatot tesz is, a hagyatéki vagyonokkal szabadon rendelkezik s csak annak értéke erejéig, eddig azonban összes vagyonával felelős; mig az ellenkező szabályozás elfogadása mellett a kedvezményes örökös mindaddig, mig minden hagyatéki adósságok és hagyományok kielégitve nincsenek, a hagyatéki vagyonokról szabadon nem rendelkezhetik s azt mint olyat, mely a hitelezők és hagyományosok speciális kielégitési alapját képezi, számadási kötelezettséggel s felelősséggel tertozik kezelni. Az alkalmazott rendszer tehát a forgalmat elősegiti s igy annál nyugodtabban fogadható el; mivel a leltár által igazolt hagyatéki érték ellenében a hitelezők és a hagyományosok a netaláni magasb értéket beigazolhatják s mivel azon aggodalom, hogy ekként kedvezményes örökös a hagyatéki vagyonokat a hitelezők és hagyományosok kielégitése elől elvonhatja, elesik az által, hogy a törvényjavaslat a hitelezőknek és hagyományosoknak módot ad vagyonelkülönzés és ezzel kapcsolatos hagyatéki zárlat alkalmazásával azt eszközölni, hogy a hagyatéki vagyonok első sorban az ő kielégitésökre fordittassanak. Ez által a hitelezőknek és hagyományosoknak mód van nyujtva, hogy ha érdekeiket veszélyezettnek gondolják, annak megvédéséről könnyen gondoskodhassanak; de ha a hitelezők ezt nem teszik, akkor föltételes örökösi nyilatkozat esetére ama másik rendszert fogadni el, mely a hagyatéki vagyonokat mintegy leszegezi és forgalomból kivetté teszi, annál kevésbé indokolt, mivel kétségtelen, hogy az esetek legtöbbjeiben a tulóvatos örökösök a leltár jogkedvezményét akkor is igénybe fogják venni, mikor a hagyaték a terheket többszörösen fedezi s a hitelezők érdeköket veszélyezetteknek önmagok sem fogják találni.

A zürichi törvénykönyv a leltár jogkedvezményére vonatkozólag azon sajátszerü szabályozást fogadta el, mely szerint, ha az örökös föltételes örökösi nyilatkozatot adott, a hagyaték leltároztatik, a hagyatéki hitelezők összehivatnak s ezek megtörténte után az örökös ujabban nyilatkozni tartozik, elfogadja-e az örökséget vagy nem; ha elfogadja, akkor azután hagyatéki terhekért összes vagyonával felelős; tehát itt a leltár jogkedvezménye tulajdonképen nem egyéb, mint minősitett gondolkozási időnyujtás az örökségnek, hogy a hagyatéki érték és terhek kipuhatolása után tehessen végérvényes nyilatkozatot. Ezen rendszer azért nem látszik ajánlatosnak, mert az örökösödési jogviszony szabályozását hosszu időre teszi függővé és a hagyatéki hitelezők összehivását minden föltételes örökösi nyilatkozat esetében mellőzhetlenné teszi; nem bir tehát azon előnynyel, miszerint a nagyon gyakran tulaggódó örökösnek a tulterheltetés ellen könnyü szerrel adjon megnyugvást. Mindezen indokok alapján a törvényjavaslat 39. §. a kedvezményes örököst az örökhagyó tartozásáért és a hagyományokért csak a hagyatéki érték erejéig teszi felelőssé.

A 39. §. azon további intézkedése, hogy a ki a leltározás alól a hagyatéki érték egy részét elvonja, a leltár jogkedvezményétől elesik, az által van indokolva, hogy a korlátolt felelősségnek az egész hagyatéki érték erejéig kell terjednie; a ki tehát ezen felelősségi alapot képező érték egy részét a leltározás alul elvonja, maga ingatja meg az alapot, melyen korlátolt kötelezettségének nyugodnia kellene. Ezen intézkedés e mellett bizonyára azon jó hatást fogja szülni, hogy az azzal egybekötött sulyos, de jogos következmény miatt sok leltározási eltitkolásoknak fog eleje vétetni.

Ugyanezon szakasz 2 pontjának tartalma szükségszerü következménye azon elvnek, hogy a kedvezményes örökös csak a hagyatéki érték erejéig felelős. Ezért azon kötelezettségeket, melyekkel ő az örökhagyónak lekötve volt és viszont azon jogokat, melyekkel az örökhagyó ellenében birt, továbbra is létezőknek kell tekintetni, hogy a felelősség mérvének megállapitásánál ezek is számitásba vétethessenek.

Minthogy az örökösödésre hivatott az örökségi vagyonokat, ha az örökjog nem vitás, önhatalmulag birtokába veheti; kiváló figyelmet és szabályozást érdemel azon előfordulható eset, melyben a hagyatéki vagyonokat önhatalmulag birtokába vevő örökös az e végett kiszabott határidőben feltételes örökösi nyi-

latkozatot nem tesz; ugy szintén azon második eset, ha az, ki az örökségre igényt tart, a zár alá vett vagy vita tárgyát képező örökséget önhatalmulag elfoglalja. Ezen eseteket a törvényjavaslat 40. §. akként oldja meg, hogy ezen esetekben azt, ki az örökséget birtokába vette vagy önhatalmulag elfoglalta, oly módon teszi felelőssé, mint ha az örökséget feltétlenül fogadta volna el. Az első esetben több rendszabályra szükség nincs; az, ki a nem vitás örökséget birtokába vette s ez által örökösi nyilatkozat gyanánt szóló tényt vitt végbez, a törvényjavaslat 10. §. szerint az örökségről többé le nem mondhat, nem állhat be tehát azon eset, mely szerint lemondása folytán helyébe más örökös lépne.

Másként van a második esetben, itt kettő lehetséges.

a) vagy az: hogy a t, ki az örökséget önhatalmulag elfoglalta, a 23. és 115. §. szerint a bíróság az örökség birtokába is fogja helyezni, vagy az:

b) hogy a bíróság más igénylőt fog, mint valószinü örököst birtokba helyezni.

Az *a*) alatti eset analog azon esettel, ha az örökös a vita tárgyát nem képező örökséget önhatalmulag bitokába veszi; ennyiben tehát ugyanazon jogszabály elegendő.

A *b*) alatti esetben a törvényjavaslat mellözi az önhatalmu foglalásnak büntetőjogi következéseit s csak a magánjogi következményeket szabja meg. Hogy az ily önhatalmu foglaló a valódi örökösnek az örökséget átadni tartozik, az magában érthető. De azon felül tartozik az elvont hasznot és az elidegenitett tárgyak értékét is a valódi örökösnek megtériteni. Azt, hogy a valódi örökös kártéritési igényét a törvény rendes utján érvényesitheti, a törvényjavaslat nem mondja, de ez magában érthető dolog. Ha a hagyatéki bíróság a 23. § eseteiben gyorsan jár el, ily kártéritési kereset csak ritkán fog előfordulni.

A mi a *b*) alatti esetben a hitelezőket és hagyományosokat illeti, ezek irányában a hatalmaskodó és ügyvesztes igénylő felelős marad ugyan, de felelősségét korlátolni kell annyiban, a mennyiben a hitelezők és hagyományosok követelése a hagyatékból ki nnm telik, mert ha a követelések a hagyatékból kitelnek és a valódi örökös ellen érvényesithetők, nincs ok, mely szükségessé tenné, hogy az önhatalmu foglaló saját vagyonával is felelős maradjon.

A 41—45. §§-hoz.

A törvényjavaslat azon alapelvéből, hogy a birói beavatkozás minél csekélyebb körre szoritassék, önkényt folyik, miszerint az örökös még azon esetben is, ha az örökséget leltár jogkedvezménye mellett fogadta el, az örökhagyó hitelezőit és hagyományosokat birósági beavatkozás nélkül tartozik kielégiteni. Hogy azonban az érdeklettek jogai kellően megvédessenek, több tételes törvényhozás azon intézkedését, mely az örökösnek módot ad arra, hogy az örökhagyó hitelezőinek összehivását eszközölje, a tervezetbe okvetlen felvenni kellett; mert az örökös s illetőleg a hagyatéki gondnok és végrendeleti végrehajtó, kik az örökhagyó jogviszonyait tüzetesen nem ismerhetik, e nélkül akadályozva lennének abban, hogy a hagyatéki terhek tisztázása tekintetében helyesen járjanak el; másrészt pedig a hitelezők érdeke lenne veszélyeztetve, ha az örökös vagy hagyatéki gondnok az előbb jelentkezett hitelezők követeléseinek kielégitésével a hagyatékot kimeriteni és azután a később jelentkező hitelezők a hagyatékból vagy a kedvezményes örököstől kielégitést nem nyerhetnének. A hagyatéki hitelezők összéhivása folytán azért kell a kitelezőknek követeléseiket a közjegyzőnél bejelenteni, mert különben a hitelezők nem lennének képesek azt könnyen és biztosan igazolni, hogy követeléseiket az örökösnek bejelentették. A 41. §. végpontjában foglalt jogszabály szükséges következménye azon oknak, mely miatt a törvényjavaslat a hitelezők egybehivását megengedendőnek véli, a hitelezők összehivásának célja nem éretnék el, ha mind a mellett a hagyatéki hitelezőket a hirdetményi határidő lejárta előtt kielégiteni kellene.

A 41. § azon szabályt állitja fel, miszerint az örökös maga tartozik az örökhagyó hitelezőit kielégiteni. Ezen szakaszhoz kell csatlakozni azon szakasznak, mely e szabály alól kivételt enged meg. Ezen szakasz a következő 42. §.

A föltételesen nyilatkozó örökös nem tudhatván azt, fog-e a hagyatékból az örökhagyó adósságainak és a hagyományoknak kielégitése után részére valami fennmaradni, nem kötelezhető arra, hogy a hagyatékot maga kezelje, hanem a hagyatéki bíróságnál gondnok kinevezését kérelmezheti; minthogy azonban ezen gondnok az örökös helyett tartozik eljárni, a hagyatéki vagyonok kezelés végett a gondnoknak átadandók, ki az örökség és hagyományok kielégitésénél azon módon tartozik eljárni, mint miként ezt az örökös tenni köteles lett volna. Természetes, hogy az igy kinevezett gondnok az örökösnek számadással tartozik, dijait és költségeit pedig nem az örököstől, hanem a hagyatéki tömegből követelheti.

Hiszen a feltételes örökösi nyilatkozat czélja azt elérni, hogy az örökös biztositsa maga részére az örökösödésből netalán háramlandó előnyöket; de az örökség erején tulterjedő és sajátjából viselendő minden terheltetéstől mégis mentesittessék. Ha az örökös maga kezeli a hagyatékot, maga fizette ki a hagyományokat és az örökhagyó terheit s ezek kielégitése után részére örökségül mi sem maradna fenn, akkor igazságos, hogy a kezelésre forditott költségeit s mert ingyen másokért fáradni nem köteles, fáradságához mért megjutalmazást követelhessen a hagyatéki tömegből.

A 41. és 42 §§. szerint az örökös vagy a kérelmére kinevezett gondnok a hitelezőket összehivják.

Azt, hogy minő következménye van, ha valamelyik hitelező nem jelentkezik, ha az örökös stb. az összehivást elmulasztja, végre ha a bejelentett követelések a hagyaték értéket felülmulják, a 43., 44., 45. §§. határozzák meg.

Azon következmény, melylyel egyrészt a 43. §. az összehivás folytán nem jelentkezett hitelezőt, másrészt pedig a 44 §. az összehivást nem kérelmező örököst, hagyatéki gondnokot vagy végrendeleti végrehajtót sujtja, a dolog természetéből folyik. Ha a hitelező nem jelentkezik, mulasztásának következményeit csak önmagának tulajdonithatja; ha pedig az örökös stb. fizetéseket teljesitenek a nélkül, hogy a hitelezők összehivása által a minden érdek kellő megvédésére szolgáló módot alkalmazásba vették volna, akkor a ki nem elégitett hitelezőket ők tartoznak kármentes teni annyiban, a mennyiben ezek az összehivás esetében kielégitést nyertek volna.

Ha a hitelezők összehivására kitüzött határidő eltelte után az tünnék ki, hogy a bejelentett követelések összege a hagyaték értékét valószinüen felülmulja, bármely érdekelt fél, tehát az örökös, a gondnok az adósságok kielégitésével megbizott végrendeleti végrehajtó vagy hitelező kérelmére a hagyaték ellen csőd rendelendő. A csődnek ezen esetben hivatalból való elrendelése azért nem czélszerü, mivel ez az örökös és hitelezők közötti egyezségi megállapodásnak utját vágná. De nem czélszerü az sem, hogy ezen esetben a hagyaték miként való felosztására nézve csődeljáráson kivüli külön liquidationilis eljárás tartassék. A csődeljárás ugy is lényegesen egyszerüsitendő lesz és ha ez megtörtenik, nincsen elegendő indok arra, hogy egy adósságokkal tulterhelt hagyatékból a hitelezők más módon elégittessenek ki, mint egy adósságokkal tulterhelt élő egyén csődtömegéből. Az ilyen külön eljárások szabályozása csak az igazságszolgáltatás egyszerüségének és egyöntetüségének rovására történhetnék.

A 45. §. második pontjában foglalt azon jogszabály, mely szerint az örökös a hagyatéki gondnok és az adósságok kifizetésével megbizott végrendeleti végrehajtó a hitelezők összehivását megelőzőleg is jogositva legyenek a csőd megrendelését kérelmezni, abban leli indokát, mert ezen személyek a hitelezők összehivása nélkül is juthatnak azon meggyőződésre, hogy az örökhagyó adósságai a hagyatéki értéket felülmulják. Az emlitett 45. §. utópontjának intézkedése abban találja magyarázatát, hogy ott, a hol több örököstárs van érdekelve vagy többen ellentétes örökösödési igénynyel lépnek fel, ezek egyikének elhirtelenkedett vagy talán czélozatos kárositásra számitott lépése ellenében a többiek védelmet szereszhessenek.

A 46. §-hoz.

Azon helyes elvből kiindulva, hogy az örökhagyó halála azok jogi állását, kiknek ellene követelései vannak, nem roszabbithatja s a végből, hogy a hitelezők és azon hagyományosok, a kiket az örökhagyó bizonyos vagyonai és jogai különös jogutódává tett, az örökösödési jogviszony szabályozásának gyakran hosszura huzódható idejét bevárni kénytelenek ne legyenek, a törvényjavaslat 46. §. jogot ad a hitelezőknek és a hagyományosoknak, hogy addig, mig a hagyatéki bíróság örökösödési bizonyitványt nem adott, a meddig tehát nem lehet tudni, kit kell a törvényjavaslat 24. §. szerint örökösnek tekinteni, hagyatéki gondnok kinevezését kérelmezhessék a végből, hogy igényeiket ez ellen érvényesithessék. Ezen intézkedés által az czéloztatik, hogy az örökhagyó elhalálozása s jogutódjának egyelőre való bizonytalansága a jogok érvényesitésének akadályául ne szolgálhasson. Ezen jogszabály nem ellenkezik a

*

41. §-ban foglalt azon jogszabálylyal, mely szerint a hitelezők összehivása esetében az örökös a hirdetményi határidő lejárta előtt a nem jelzálogos hitelezőket kielégiteni nem tartozik. Mert a 41. §-ból csak az következik, hogy az örökös sem önkényt nem tartozik az egyenkint jelentkező hitelezőket kielégiteni, sem végrehajtás utján arra nem szoritható; de nem következik egyszersmind az is, hogy a hitelező vitás követelésének valódisága felett birói itéletet se eszközölhessen ki.

Ha valamely érdeklett fél kérelmére a hagyatéki bíróság már nevezett gondnokot, akkor nem szükséges, hogy a netalán igénynyel biró más egyének ujabb kinevezést kérelmezzenek, az egyszer kinevezett gondnok ellen igényét minden jogositott érvényesitheti. Hogy ez esetben gondnokul a végrendeleti végrehajtó vagy az örökösödésre hivatottak valamelyike is kinevezhető; magában érthető, miután ezek a hagyaték érdekeit épen ugy, gyakran jobban foghatják megvédeni, mint valamely idegen s a viszonyoknak épen semmi ismeretével nem biró gondnok. Ha a hagyaték zár alá vétetett és zárgondnok neveztetett, akkor az egyszerüsités követeli, hogy a hitelezők vagy hagyományosok kérelmére ne neveztessék gondnok, hanem ha fenforognak azon körülmények, melyeknek alapján a gondnok kinevezése lett volna kérelmezhető, a hitelezők és hagyományosok a zárgondnok ellen léphessenek fel.

A 47—51. §§-hoz.

Egyrészt azon okból, hogy az örökös által önhatalmulag birtokába vehető hagyatéki vagyonok az örökös hitelezői által az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok elől el ne vonathassanak; másrészt pedig azon czélból, hogy az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok biztositva legyenek a felől, miként a kedvezményes, tehát csak a hagyatéki értékéig felelelős örökös, az értékmeghatározás bizonytalansága miatt az örökség egy részét kielégitésök elől vissza ne tarthassa, az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak meg kell adni az elkülönzés kedvezményét (beneficium s parationis), mely által ők biztonságot szerezhetnek arra nézve, hogy az örökségi vagyonok az örökös vagyonától elkülönitve első sorban az ő igényeik kielégitésére fognak fordittatni. Ezen elkülönzés czélszerüen csak a hagyatéki vagyonok zár alá vétele és az elkülönzésnek a telekkönyvben való feljegyzése által eszközölhető.

Minthogy azonban ezen elkülönzés az örökös rendelkezési jogát korlátozza, annak kérelmezését rövid — az örökhagyó halálától számitott fél évi határidőhöz kelle kötni, ebből folyólag pedig megengedni a hitelezőnek, hogy elkülönzést kérhessen akkor is, ha követelése még le nem járt. A kitüzött határidő rövidsége ellen aggály annál kevésbé foroghat fenn, mivel azon hitelező, a ki saját érdekének megvédésére elegendő gondot fordit, fél év alatt adósának halálát bizonyára meg fogja tudni, mivel az adóságok visszafizetése vagy a kamat fizetése rendesen fél évnél hosszabb időre nem tüzetik; — a hosszabb időre szóló hitelezések pedig rendszerint biztositás mellett szoktak történni. Egyszersmind, hogy az örökös méltatlan korlátozástól mentesittessék, be kelle venni a törvényjavaslatba azon megszoritást, hogy elkülönzést a hitelező csak akkor kérhet, ha követelése teljes bizony erejü magán- vagy közokirattal van igazolva; a hagyományos pedig csak azon esetben, ha igénye a törvény előirta külkellékekkel biró végrendeleten vagy örökszerződésen alapul. Azon további korlátozás, hogy azon hitelező és hagyományos, ki az örököst személyes adósául elfogadta, az elkülönzést nem kérheti, a dolog természetén alapul, mert ez esetben az örökös közt egyfelől, és a hitelező s hagyományos között másfelől uj jogviszony keletkezik. Az elkülönzés kérelmezésének feltételeül a veszély igazolását megállapitani azért nem lehetett, mert a tapasztalás bizonyitja, hogy a jóhiszemü hitelező nem képes a veszélyt igazolni vagy ha képes, akkor már a veszély oly mérvet öltött, hogy az elkülönzés és ezzel kapcsolatos zárlat többé nem segitene. E helyett a 48. §. intézkedése volt inkább felveendő, mely szerint, ha az örökös vagy hagyatéki gondnok az elkülönzést kérő követelésének ellentmond, az elkülönzés igazolása iránti kereset 15 nap alatt megindítandó, mert ellenesetben az elkülönzés feloldatik. — Miután a határidő rövid s miután a perinditás költségekkel jár, alig lehet félni, hogy az elkülönzés kérelmezésével visszaélés fogna történni, mit még inkább biztosit ugyan ezen szakasz utópontjának azon intézkedése, hogy az elkülönzést tudva alaptalan követelésért szorgalmazó hitelező a következményekért felelős. Az igazolási kereset a perrendtartás szabályai szerint illetékes bíróság előtt inditandó, mert nincs ok, a mely a perrendtartás szabályaitól való eltérést igazolná.

Különfélék.

Értesités. E lap szerkesztője nehány hétre külföldre utazván, ezen idő alatt őt Zlinszky Imre, kir. it.-táblai pótbiró ur helyettesitendi. (Lakása: Üllői-ut, 1. sz.)

A budapesti kir. közjegyzők értesitvénye. Tisztelettel alólirottak mint Budapest székhelyre kinevezett kir. közjegyzők, f. evi aug. hó 1-én kezdjünk meg működésünket. Kötelességünknek ismerjük ez alkalommal a közjegyzőség czélját, közvetlen feladatait és hatáskörét a t. közönség tudomására hozni. A királyi közjegyző hivatása abban áll, hogy a hatásköréhez utasitott teendőket mint a közforgalom jogosult és nyilvános közege pártatlanul, titoktatrás, felelősség és anyagi biztositék mellett, közhitelességgel teljesitse. A kir. közjegyző hatásköréhez pedig a következők tartóznak: I. Jogügyletekről és tényekről közokiratok felvétele. Jelesül: 1 bárminemü kötelezettségekről és egyoldalu nyilatkozatokról okiratok felvétele; 2. végrendelkezések felvétele; 3. tanusitványok kiállitása, ugymint: másolatok hitelesitése, kereskedelmi és üzleti könyvek kivonatainak hitelesitése, forditások, névaláirások hitelesitése, okiratok előmutatása időpontjának bizonyitása, közgyülési vagy választmányi határozatok hitelesitése, tények bizonyitása, mindennemü értesitvények s közlemények tartalmának és elküldetésének bizonyitása és váltóóvások. Mindezen okiratok mint közokiratok teljes bizonyitó erővel birnak. Ezenfelül az 1. alatt felsorolt közjegyzői okiratok még azon előnynyel is vannak felrukázva, hogy a törvényben megállapitott feltételek mellett minden megelőző peres eljárás nélkül végrehajthatók. Sőt vannak bizonyos jogügyletek, melyeket a törvény kényszer-hatállyal kizáróan a kir. közjegyzők hatáskörébe utal s mely ügyletek fölötti szerződések ennélfogva, ha kir. közjegyző előtt nem köttetnek, föltétlenül érvénytelenek. Ilyenek: *a)* a házassági vagyoni viszonyokat szabályozó összes szerződések, különösen házassági szerződések, házastársak közt kötött adásvevési, csere-, életjáradéki s kölcsönszerződések és oly ajándékozási szerződések, melyeknél az ajándékozott tárgy át nem adatott; *b)* a hozomány átvételéről kiadott elismervények; *c)* minden jogügylet, melyet vakok, olvasni nem tudó siketek vagy irni nem tudó némák és siketnémák kötnek. II. Okiratok és értéknemüek őrizete. Az eddig I. és II. alatt felsorolt esetekben a közjegyzői működésért járó dijak mérsékelt arányban a törvény és igazságügyi miniszter által vannak szabályozva. III. A felek képviselete hatóságok és peren kivül bíróságok előtt. Jogositva és hivatva van a kir. közjegyző ugy magánosok, mint testületek és társulatoknak jogi tanácsadójaként működni, hatóságokhoz általában, biroságokhoz pedig minden peren kivüli ügyben beadványokat intézni és feleket képviselni. Ily nem peres ügyek pl. a telekkönyvi, örökösödési, hitbizományi, örökbefogadási, törvényesitési, önkéntes árverési és becslési, kereskedelmi és bejegyzési stb. ügyek, melyek közül különösen az uj kereskedelmi törvénynél fogva szükséges czimátjegyzési és a fővárosban folyamatban levő telekkönyvezési eljárást emeljük ki. Végre: IV. a bíróságok által a kir. közjegyzőkre ruházott birói megbizások teljesitése és a hagyatéki ügyek körüli eljárás. Ezek képezik főbb pontokban a közjegyzői intézmény lényegét és közvetlen feladatait. A művelt külföld ez intézmény szükségességéről és előnyeiről hosszu idők során át szerzett meggyőződést, hasonló eredményt vár tőle hazánk törvényhozása, lakossága. — Részünkről a reánk ruházott tisztet nemes bizalmi állásnak tekintjük, és annak mégfelelve az uj intézményt hazánkban meghonositani, létjogát és jövőjét megszilárditani komoly törekvésünk leend. — A budapesti kir. közjegyzők: Gaszner Béla, s. k. Tüköry-utcza 2. sz. Gorove Antal, s. k. Erzsébettér 3. sz. Görgei István, s. k. Rudolf koronaherczeg- (uri) utcza 9. sz. Dr. Krajner Emil, s. k. Üllői-ut (Ferenczváros) 1. sz. Dr. Máday Sándor, s. k. Uj-bécsi-utcza 3. sz. Ökröss Bálint, s. k. Kerepesi-ut 64. sz. Rupp Zsigmond, s. k. lándhid-épület Budán. Steinbach István, s. k. Deák Ferenczutcza Haas-palata. Tokaji Nagy Lajos, s. k. Károly-körut (váczi-ut) 54. sz. Dr. Weiser Károly, s. k. Károly-körut (váczi-ut) 59. sz. Dr. Weinmann Fülöp, s. k. Károly-körut (ország-ut) 51. sz. Zimányi László s. k. budai hidfő, Klusemann-féle ház.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 31. sz. Budapest, 1875. aug. 4.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A büntető törvényjavaslat. Zlinszky Imre urtól. — Polgári törvénykezésünk reformja. Mészáros Károly, ügyvéd urtól. — A gyámhatóságok szervezése és teendőik. Travnik Antal, budapesti kir. tszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. Viszonválasz „a végrehajtási jog egyik hiánya“ tárgyában adott válaszra Schilling Béla urtól. Egy telekkönyvi végzés illustrációja. — Indokolás. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A büntető törvényjavaslat.

Ha minden kedvező előjelek nem csalnak, biztos reményünk lehet, hogy annyi szerencsétlen kisérlet után, melyek évek során keresztül az igazságügyi codificatio terén felmerültek, valahára eltalálta a kormány a helyes utat, melyen végre a rendezett jogviszonyok igéretföldjére eljutnunk sikerülend.

Erre kétségkivül első és legfontosabb lépés volt a törvények szerkesztésével megbizott egyének helyes megválasztása; további mellőzhetlen teendők azután a munkálatok közzététele, az ennek folytán keletkezett szakavatott birálatok méltatása, s végre a munkálatnak szakférfiakból álló enquete elé terjesztése.

Ha a javaslat ily előzmények után kerül azután a törvényhozás elé, a ház meghallgatva a jogügyi bizottságot, rövid idő alatt képes lehet azt törvényerőre emelni, s nem lesz kénytelen a szakaszonkénti tárgyalással tölteni el idejét, mi annál veszedelmesebb, mert a különböző módositványok elfogadása folytán igen gyakran nemcsak az összhang zavartatik meg, hanem egy-két, a vita hevében kellőleg meg sem fontolt módositás képes az egész mü rendszerességét megbontani.

Hogy ez valóban igy áll, tanusitja eddigi codificationalis eljárásunk eredménye: a sok hiányos törvény, melyek egyike-másika alig hogy megjelent, máris annak novelláris uton leendő módositásáról kezdettek gondoskodni.

Hogy melyik a helyes ut, tanusitja a kereskedelmi törvény létrejöttének története, melyből meggyőződést merithetett, ki azt figyelemmel kisérte, hogy a legképzettebb szakférfiu által — minőnek e téren Apáthy tanár ur általában ismerve s elismerve van — készült munkálat sem nélkülözheti a szakértő birálatot s a szakférfiak tanácskozmányaiban való megvitatást. — Hiába, több szem többet lát; a kölcsönös eszmecsere által tisztulnak a nézetek, s a szakerők összemüködése azután oly jeles munkát képes létesiteni, mint a magyar kereskedelmi törvény.

Ha ugyanezen utat szándékozik a kormány követni a büntetőtörvényre nézve is, azt annál nagyobb örömmel kell hogy üdvözöljük, mennél inkább meg vagyunk győződve a felől, hogy a nemzet társadalmi életére legfontosabb törvény forog szönyegen.

Hogy pedig ugyanezen utat fogja követni, az előzmények után alig szenved kétséget.

Midőn Csemeghy javaslata megjelent, azt a legnagyobb elismeréssel fogadta a szakközönség. Méltán; — meg is érdemelte azt. De a ki ismeri azon roppant anyagot, melyet az irodalomnak mai fejlettsége mellett egy büntetőtörvénynek fel kell karolnia, a ki tudja, hogy minden egyes kérdésre a monographiák egész könyvtára fekszik előttünk, a javaslat minden jelessége daczára is meg kellett döbbennie, hogy az a szakértők birálatának meghallgatása és a szakférfiak tanácskozásának mellöztével terjesztetik a törvényhozás elé.

Azért kell örülnünk, hogy ezen tán az országgyülés rövid tartama folytán elhamarkodott ballépés helyrehozatott.

A munkálat alig hogy közzététetett, a szakférfiak részéről a mily elismerésben, oly alapos birálatban is részesittetett, melyről lapunk olvasóinak is bő része lehetett tudomást venni.

Csemeghy nem zárta el magát e birálatok elől s meggyözött bennünket arról, hogy nem hiuságának kivánt ő áldozatot hozni, midőn e roppant müre vállalkozott, hanem csakis az volt, az lehetett czélja, hogy a nemzet igényeinek s a tudomány mai követelményeinek megfelelő törvénynyel láttassék el. Meggyözött erről Csemeghy bennünket azon pillanatban, midőn a már előterjesztett munkálatot kijavitás végett visszavette. Hogy az átdolgozásnál az alapos birálatok is kellő méltánylásban részesültek, azon kétkednünk alig lehet, de nem is szabad. — A szakbirálat ez által fényes elismerést nyert és buzditásul szolgálhat a szakférfiaknak, hogy jövőre is bátran lépjenek ki a sikra, mert tudományuk érvényesitését ily esetben hazafiui kötelesség parancsolja.

E szép reményre jogositó első lépést követte azon második, hogy — mint biztosan értesülünk — az átdolgozott javaslat tekintélyes szakférfiak tanácskozása elé fog terjesztetni, kik már az ebben leendő részvétre fel is kérettek, söt mint halljuk, a jövő hó elején megkezdendik tanácskozásaikat.

Ha az átdolgozott mü e tanácskozások folytán jelességében nyerve a törvényhozás elé kerülend, alig lehet kétkedni, hogy az mielőbb törvénynyé is fog válni. És ha nem, ez már nem a kormány, hanem a törvényhozás hibája lesz.

A törvényhozás ily módon kidolgozott mü elfogadásával nem kénytelen sok időt tölteni; söt hogy a részletekbe menő tárgyalás inkább hátrányára fogna szolgálni, fentebb már érintettük.

Kövesse a törvényhozás itt is azon utat, melyet a kereskedelmi törvénykönyvnél követett. Hallgassa meg jogügyi bizottságát s azután tárgyalja azt nagyban és általánosságban. Ily uton mihamarabb törvénynyé válhat a büntetőjavaslat, s e törvény egyike lesz a legszebb s legmaradandóbb emlékoszlopoknak, melyet a jövő törvényhozás önmagának emelni fog.

Adja isten, hogy ez mihamarabb igy következzék be!

Zlinszky Imre.

Polgári törvénykezésünk reformja.

III.

Hanem dimoráljunk még egy kissé Teleszky ur törvényjavaslatának 35-ik §-nál, mely jelen polgári perrendtartásunk 93-ik § át egészen felforgatni s majdnem minden izében reformálni látszik. A polg. perrendtartás idézett §-nak *h*) pontja alatt ugyanis rendeltetik: hogy az 1840. IX-dik t. czikkben foglalt azon mezei rendőrségi esetek, melyek polgári eljárás alá tartoznak, szintén a kir. járásbiróságok által elintézendő sommás ügyeket képezik. Meglepetve vettük észre: hogy ezen, illetőleg a mezőrendőrségi ügyek kérdése, nemcsak az emlitett 35-dik §-ból, de majdnem az egész törvényjavaslatból ki lett légyen zárva anélkül, hogy a törvénykező fél valami utasitást nyerne arra nézve, hogy hol, mely bíróság előtt s mily uton keressen hát orvoslást a mezőrendőrségi kihágásokat.

Egyelőre azt gondolná a jogélet egyéb tartományaiban is fürkészkedő ember, hogy a törvényjavaslat szerzői, hasonlóan Dantéhoz, ki poklokra vetett minden tisztátlan állatot, amaz elhirhedt ugynevezett „bagatell-ügyek" ezredébe sorozták azokat, annál inkább, mivel a kérdésben levő törvényjavaslat 207—209-dik §-ai csakugyan több vonatkozásban rendezik is a bagatell-ügyeket, meghatározván s kijelölvén azok mind a „községi" biráskodás, mind a „közigazgatási", mind a „békebirósági" hatóságok illetékességi körét. Azonban az ezen illetékességi körökbe is leginkább csak az egyszerü adósági, munkabér és munkateljesités iránti keresetek utalvák, a mezőrendőrségi ügyek itt is teljesen mellőzvék, holott épen itt ajánlkozott a legkompetensebb hely és alkalom arra nézve, miszerint kijelöltessék; hogy az elősorolt három (u. m. községi, közigazgatási s békebirósági) hatóságnak melyike körébe tartoznak hát a mezőrendőrségi ügyek? Igaz, hogy a törvényjavaslat 210-dik §-ba már megemlékezik a mezőrendőrségi ügyekről, akkép intézkedvén: hogy ezen ügyekben a „mennyiben" bünvádi eljárás alá taztozó cselekvényt nem tartalmaznak, azon esetben is „vagy" a közigazgatási „vagy" a békebirósági hatóság illetékessége alá tartoznak, ha a kár kétszeres megtérítésének esete is forogna fönn. Ámde ezen két szó „amennyiben" és vagy" — nem teszi e semmivé vagy merő chaossá az egész §-ust? Hiszen tudjuk, hogy rendőrségi ügyeinket azért nyomta eddigelé is az isten minden átka, mivel ha csak legkisebb szine s árnyéka mutatkozott is valamely rendőri kihágásoknál bünténynek vagy kártételnek, bíróságot nem találhattunk s nem találunk, mivel az ily sérelmes eseteket a községi és közigazgatási hatóság a járásbiróságokhoz, ezek viszont bővebb nyomozás végett amazokhoz visszautasitják, vagy ha tárgyalás alá veszik is ezen bár mindenkor peremtorius ügyeket, a dolognak vége hossza nincs, mialatt aztán az ügyesbajos ember, nemcsak hogy kipótolhatlan károkat szenved, de szenvedett kárát még ujabb költségekkel, lótásfutással, boszusággal s egyéb áldozatokkal is kénytelen tetézni. Mi okból tehát ide azon végzetes záradék hogy „amennyiben" „bünvádi cselekvényt nem tartalmaznak?" Mert hiszen aki édes szép hazánkban él s különösen gazdászattal foglalkozik, igen jól tudhatja, hogy köznépünk ismeretes romlottsága mellett ritkán is fordul elő rendőri kihágás bünös cselekvény nélkül; a törvényjavaslat 210-ik §-ának impracticus szövegéből pedig az következik: hogy bármily kipótolhatlan kárral s iszonyu veszedelemmel járna is valamely mezőrendőrségi panasz rögtöni elintézésének halogatása, — menjen a boldogtalanul bajsujtott honpolgár a kir. törvényszékekre, s mig ott majd évekig fognak a netalán elkövetett büntény minősége fölött disceptálni — hagyja veszni mindenét! Pedig hazánkfiai nem mindnyájan gentryk ám; nem élnek valamennyien egyetemi falak, irodák cellái s katedrák száraz deszkái közt, hanem nagyobbára kün a a falvakon, mezőkön, a földmüvelés s gazdálkodás ezernyi bajokból hullámzó körében, hol a mezőrendőrségi kihágások mondhatni nemcsak mindennapiak, de majdnem minden óraiak. S épez okból, ha az emlitett §. akkép lett volna fogalmazva hogy: „akár forog fön büntény, akár nem, a megkeresett közigazgatási közeg a mezőrendőrségi kihágásból származott panaszos ügyeket azonnal köteles elintézni, a bünvádi cselekvényre nézve pedig ennek megtörténte után a törvényszékre jelentést tenni" — némileg kielégitőbbnek tekinthetnők; de még ezen szövegezés mellett is megkivánnók, hogy egyik §-us a másikra ne utaljon, se a §-us két-három birósághoz is, mint a 209-dik §. végpontja, hol az a „vagy" szó csak zavarja a dolgot, állván itt is: hogy sok bába közt elvész a gyermek.

Azt sem mellőzhetjük továbbá minden szó nélkül, hogy midőn az érdemes codificáló bizottság saját javaslatának 35-dik §-át a 207., 208. 209-dikkel szándékozott mintegy kiegészitni, maga sem látszott meggondolni, hogy hányfelé markol egyszerre. Ugyanis ezen § okban ujból rendezi a községek biráskodását; szabályozza a bagatell-ügyek körüli eljárást; békebiróságokat állit föl s a közigazgatási organumokat szintén birói hatalommal ruházza föl! Mind szép dolog ez uraim, csakhogy nincs bennök sorrend és logika — nincs meg a szükséges „egymásután". Mert kérdjük: hogy lehet ennyi, külön s önálló jogintézményt csak amugy anticipandó, mindazon szerves alaptörvények hiányában, melyek megalkotása még ma is a „pium desideriumok" özönében uszik, — egy oly ideiglenes perrendtartás keretébe már előre fölvenni, mely maga is csak egy, majdan codifikálandó anyagi jog paradigmáitól függ? Ez aztán a valóságos „filius ante patrem"; mert ez hasonlit azon festő munkájához, ki először is a kezeket, lábakat és sarukat rajzolja le, azután az apostol fejét és testalkotát. De Rafael és Angelo, nem igy dolgoztak ám . . . . .

Ami már-már a községi biráskodás személyes tényezőit illeti, az előttünk fekvő törvényjavaslat annak teendőit ugyanazon meggondolatlan anomaliával, melylyel jelen perrendtartásunk IX-dik czime, nemcsak a rendezett tanácsu mezővárosok hatóságaira, hanem kivétel nélkül kiterjeszti minden község birái, ezek helyettesei s a körjegyzőkre is. Tehát mint mondani szokás, ott vagyunk ahol a mádi zsidó. A tisztelt codificaló bizottság az annyi baj, fluctuatio, meddő próbálkozások között lezajlott hét év lefolyása után sem tudta s akarta figyelembe venni azon tapasztalatokat, melyek naponként tanusitják, hogy nehány alföldi magyar községet kivéve, a mi falvaink általában annyira képtelenek minden törvénykezésre és minden közigazgatásra, mint bármely ázsiai horda, hogy különösen Felsőmagyarországon találkozik egy-egy csoportban 30—40 falu is, melyekben egyetlen irástudó egyén sem létezik; melyekben a munkaképes és értelmesebb férfinép csak a téli ivadokra szokta magát megvonni, tavasznyiltával pedig mint a gólya tovább száll fészkéből, s megy kapálni, kaszálni, aratni, drótozni vagy napszámoskodni a vasuti vonalokhoz s boldogabb vidékre. Nem gondolta meg továbbá a tisztelt jogbizottság, hogy a mi körjegyzőink, kik közigazgatási, adóügyi, hagyatéki, ujonczozási, közuti s egyéb ügyekben 8—10, sőt több falut is kénytelenek

lenek ellátni, hogy különben ők, a mi választott szolgabiráink irodájához, hol mindent csakis a körjegyzőnek kell s a körjegyző tud megtenni — annyira lekötvék, miszerint még azt is kivánná tőlük, hogy a községi biráskodásokban — és pedig ingyen, — résztvegyenek — több az absurdumnál.

De mindez csak politikai oldala a dolognak; nem kevésbé fontos azonban az, ahol a javaslat 213-dik §-sának *d*) pontja ezt rendeli: községi biróság előtt inditott perekben ügyvéd általi képviseletnek helye nincs". De mi okból az ügyvédeknek ezen apodictikus kizárása, miután minden törvénykező ember tudja, hogy gyakran 10—15 frtos kereset bonyolódottabb pertárgyat képez, mint ezer forintos? És vajjon, nem lett volna-e elégséges csak annyit mondani, hogy községi biróság előtt inditott perekben az ügyvéd általi képviselet nem szükségeltetik? Mert bizonyára, igy is eléggé fékezve leende a kapzsi ügyvédek keze „in pane lucrandó" — s ekkép a javaslatban nem is fordulna elő azon kirivó ellenmondás: hogy mig egyéb, a kir. járásbiróságok előtt tárgyalandó potom sommás ügyekben megengedi az ügyvédek általi képviseltetést (42., 43-dik §.), — itt tilalmazza még akkor is, midőn saját szavai szerint „perekből" — tehát nem simplex „panaszos ügyekről" — van szó.

S most menjünk tovább.

Törvényjavaslatunk nem hivatkozik ugyan a perrendtartás 101., 102., 103., 104. s 105-dik §§-ra, melyek a peres ügyek tárgyalásainak nyilvánosságát s azon módot szabályozzák, mely szerint ama tárgyalásokon, más nem érdekelt hallgatók is résztvehetnek, az az: jelenlehetnek; mindazonáltal az 50-dik §-usban egy egész uj czikket szentel a „nyilvánosság" érdekének, nem azért, hogy a perrendtartásunkban tátongó hézagot betöltse, hanem hogy a nyilvánosságot még inkább korlátozza. A perrendtartás 103-ik §-ában ugyanis már magában szükkeblü intentióra mutat, hogy a nyilvánosságot nem valami positiv jog biztositja az önkéntes hallgatók számára, hanem az csaknem egészen a biróság önkényére van hagyva. Törvényjavaslatunk az 50-dik §-ban még inkább kitágitja a birói arbitrium határait, amennyiben a tárgyalásokra törvényesen megjelent még ügyvédek ellen is, az elrettentéses elnémitás minden eszközét megadja a birónak, — mondom az ügyvéd — a törvények öre ellen, kiket egy rosz szomoru vagy ellenszenves biró majd 100 frtig büntethet, majd perétől megfoszthat, majd a bünfenyitő törvényszék áldozatává tehet. Ezen 50-dik §-us tehát nem javitás, nem fejlesztése s előretolása a század szabadsági eszméjének, nem ápolása a közszellem jogának, mi teljes nyilvánosság nélkül valóságos fictio, — hanem visszalépés. A törvénykezési nyilvánosság joga pedig, mely még a török hódoltságok korszakában is respectáltatott hazánkban, megérdelmelné, hogy az közéletünk s alkotmányunk telekkönyvébe már egyszer a maga egész teljességében bekebeleztessék. Mert nem valami csekélyszerü dolog ez, mint tán némelyek gondolják.

Azon nevezetes alkotmánymüvek kiséretében, melyeket I. Napoleon 1808—9-dik körül Westphaliának s a varsói nagyherczegségnek diktált: a törvénykezési teljes nyilvánosság Európának majd minden államaiban meghonosodott már, sőt azon időben Danczig polgárai oly lelkesedésre gyuladtak, hogy midőn Napoleonnak ugyancsak a nyilvános tárgyalásokra alapitott világhirü codexe elfogadás s alkalmazás végett megküldetett, a lakosság roppant tömege a városházától a legnagyobb diadalmi pompával a templomba vitte azt s az oltárra helyezvén, papjai által megáldatta. Hasonló lelkesedéstől lángolva s rendkivüli ünnepélyességet és vallásos körmeneteket tartottak Pisa polgárai, midőn Amalf romjai közt a Pandekták egyik példánya fölfedeztetvén, ugyanazt 1136-ban Lothár császár nekik ajándékozta (Gönner: Archiv für die Gesetzgebung. Zweit. Band, I. H. pag. 175. Landshut. 1808). Mikor fog ezekhez hasonló történni a magyar polgári vagy büntető codex fölavatásánál? . . . .

Nekünk ily örömünnephez még most nincs reményünk. Mert akár polgári, akár büntetőjogi codexeink, akár végre törvénykezési rendszerünk tervezetes előmunkálatait tekintjük: a doctrina és rendszer hiányában, csak mint összefüggésnélküli conglomeratumok mutatkoznak minden oldalról a jogkezelési ügy széles tar mezőin. Savignynak azon állitása, hogy a correct formáju magánjogi legislatio s a szerencsés codificatiora korszakunk nem alkalmatos, különösen tanusitják a mi babrálkozásaink, tanusitják főleg eddigi perrendtartásaink s a jelen törvényjavaslat, melyről pártatlan igazságszeretettel mondhatjuk, amit egykor Dabelow mondott volt a bajor törvénykönyvről, hogy jobb ugyan egyben-másban jelenlegi perrendtartásunknál, de látszik rajta, hogy egészben véve nem egyéb: mint a „fájdalom magzata".

Mészáros Károly,
h. ügyvéd.

A gyámhatóságok szervezése és teendőik.

VI.

VI. A gyámhatóságok hatásköre és teendőik az öröklési eljárásban.

Mily teendők volnának utasitandók a gyámhatóság hatásköréhez az örökösödési eljárásban, s mily sorban volnának azok a törvényjavaslat szövegébe felveendők? e részben nézeteimet az örökösödési eljárásban iránti törvényjavaslati tervezetben böven kifejtvén,* azokat e helyütt ismételni feleslegesnek tartom, s igy ezen alkalommal csak azon nézeteim indokolására szoritkozom, melyek a magyar királyi igazságügyi ministerium által az országgyüléshez beterjesztett „az örökség birtokba vétele" iránti törvényjavaslat némely pontjaival ellentétben állanak.

Ugyanis nézetem szerint a gyámhatósági beavatkozásnak az örökösödési eljárásban azon esetben is van helye, ha hagyatéknál távollevők, vagy ösmeretlen tartózkodásu személyek, vagy még nem születtek (méhmagzat) mint örökösök vagy utóörökösök avagy hagyományosok érdekelve vannak (Örökösödési elj. terv. 228. §-a.)

Tartozik tehát a gyámhatóság ezen személyek képviseltetéséről a mennyire gyámság vagy gondnokság alatt nem állanak, gondoskodni s ennek a hagyaték biztositását és leltározását elrendelni. (243. §.)

Továbbá oly örökös részére, ki gyámság vagy gondnokság alatt áll ugyan, de érdeke képviselő érdekével összeütközik, valamint azon örökösök részére, kik gyámság vagy gondnokság alatt állanak és az érdeküek ellentétes, szinte a gyámhatóság köteles, külön ügygondnokot kirendelni. (230. és 231. §§.)

Ezek ellenében a magy. kir. igazságügyministerium által az országgyüléshez beterjesztett törvényjavaslat 14. §. *b*) *c*) és *d*) pontjaiban, továbbá a 16. 79. 99. 103. 130—142. §§-ban azon intézkedés foglaltatik, hogy a távollevők, ismeretlen örökösök, a méh-magzat, valamint azon gyámoltak részére, kiknek érdeküek, törvényes

* Lásd a „Jogtudományi Közlöny" 1874. évi 33. és 34. számait.

*

képviselőjük érdekével vagy egymás között ellentétben áll, a bíróság köteles külön ügygondnokot kirendelni és a gondnokot megszámoltatni.

Hogy a jelzett teendők a modern jogi fogalmak szerint nem birói, hanem gyámhatósági teendőknek tekintetnek, elengedőkép bizonyitják az eléhaladott nyugat európai törvényhozások; ugyanis ha bármelyik nyugat-európai törvénykönyvet kezünkbe veszünk, első pillanatra látjuk, hogy a szóban forgó személyek képviseltetéséről, s ügyeik ellátásáról való gondoskodás a gyámhatóság teendői közé soroztatik, a gyámügyek (Vormundschaften) rovata alatt fordul elő, igy például osztr. p. t. k. 271.272. 274. és 276. §§-ban. Szász. p. t. k. 1990—1997. 1919. és 1920. §§-ban. Porosz Landrecht II. R. 18. 6—22. 46. és 48. §§-ban, végre zürichi m. t. k. 317. 218. 322. 331. és 333. §§-aiban.

Ezen teendőket oly országokban, a hol a bíróságok egyszersmind gyámhatóságok is, mind például osztrák tartományokban, Porosz- és Szászországban a bíróságok mint gyámhatóságok teljesitik ugyan, de oly országokban, a hol a gyámhatóság a bíróságoktól egészen elválasztva van, mint például Sveiczban, ezen teendők teljesitésére kizárólag a gyámhatóságok t. i. közigazgatási hatóságsok vannak hivatva.

De a jelenleg fennálló hazai törvényünk szerint is, a távollevők részére gondnokrendelés az örökösödési eljárásban nem a bíróság, hanem a gyámhatóság hatásköréhez tartozik, ezt határozottan rendeli az 1868: t. cz. 575. §. a hol világosan mondatik, hogy „az 560. §. *a*) és *b*) eseteiről a mennyiben ott emlitett személyek törvényszerüen képviselve még nem volnának, a bíróság, — ha ez nem volna egyszersmind gyámhatóság is — a leltár átküldése mellett, az illető gyámhatóságot azonnal értesitse; melynek kötelessége leend ezen személyek képviseltetéséről.. gyám illetőleg gondnok kirendelése által intézkedni.“

A külföldi és a hazai törvényhozás ezen összhangzó intézkedése, ama modern jogfogalomból indul ki, hogy a rendezett jogállamban a gyámhatóság mind azon személyek képviseltetéséről s érdekeik megóvásáról gondoskodni köteles, ki személyes viszonyaiknál t. i. távollét vagy más testi vagy elmebeli fogyatkozásuknál fogva saját ügyeiket személyesen ellátni nem képesek, ha tehát a törvényhozás a távollevő és ismeretlen tartózkodásu, valamint kiskoru örökösök vagy még nem születtek képviseltetését s érdekeik megóvásáról való gondoskodást a bíróságokra bizná, oly államban, a hol a gyámhatóság gyakorlata a közigazgatási hatóságokhoz tartozik, az által a fenti jogelvvel ellenmondásba jönne és következetlenségbe esnék.

De a gyakorlati jogtéren is igen anomal helyzetbe jönne a bíróság, ha ő a megnevezett személyek részére gondnokot nevezne ki; ugyanis a bíróság által kirendelt gondnok, mint vagyoni gondnok (curator bonorum) ugyanazon jogokkal birván, sőt ugyanazon kötelezettségek terhelvén, mint más a gyámhatóság által kirendelt vagyoni gondnokot; mihelyest tehát a bíróság a megnevezett személyek részére gondnokot nevezne ki, ezen gondnok a bíróság ellenőrködése alá esvén, tartoznék a bíróság az emlitett személyek jogai s vagyona tekintetében mindazon teendőket teljesiteni, melyeket a gyámhatóság más gondnoksági esetekben teljesit; tartoznék tehát a bíróság általa gondnokolt személyekre örökösödési uton szállt vagyon biztositásáról hivatalból gondoskodni, s annak kezelésére hivatalból felügyelni, ennek folytán a gondnok által eszközlött eladásokat, haszonbérleteket, osztályos egyességeket, peralkukat stb. hivatalból jóváhagyni; s igy történnék, hogy oly esetekben, a hol a bíróság által kinevezett gondnok a gyámhatóság által kirendelt gondnokkal járna közben, például, ha ismeretlen tartózkodásu örökösök mellett, a jelenlevő kiskoru örökösök is jelentkeznének, kellene nemcsak a gyámhatóságoknak, hanem a bíróságnak is a haszonbérleteket, eladásokat, osztályos egyességeket stb. jóváhagyni.

Végre ha a gondnoki számadásnál oly vitás kérdések támadnának, melyek csak a rendes számadási per utján eldönthetők — a mi gyakorlati eset — kellene a bíróságnak a távollevő képviseletében a számadó gondnok ellen inditott perben mint peres félnek állani, stb.

Azon ténykörülményből, hogy a bíróság a peresügyekben a távollevő alperes részére, zárlati ügyekben pedig a lezárolt tárgyra nézve gondnokot rendel, a perenkivüli, jelesen a gyámhatósági ügyekre következtetést vonni nem lehet; mivel a peres ügyekben a távollevő alperes részére rendelt gondnok csak ügygondnok (curator ad actum) kinek hatásköre inkább szenvedőleges, minthogy csak az alperes védelmére és csakis per tárgyát képező egyes jogra vagy dologra szoritkozik, s ezen gondnok tetteire a bíróság hivatalból felügyelni nem tartozik; holott az örökösödési eljárásban a távollevő vagy ismeretlen tartózkodásu részére rendelt gondnoknak (curator bonorum) hatásköre a távollevő vagy ösmeretlen tartózkodásu örökösre örökségi uton átszállott összes vagyonra annak kezelésére s átszállott jogok érvényesitésére terjed ki — s a gondnoknak ebbeli eljárására a kirendelő hatóságoknak kivatalból felügyelni kell, mivel ezért felelősséggel tartozik.

De a zárlati gondnoknak hatásköre sem hasonlitható össze a perenkivüli eljárásban rendelt gondnok hatáskörével: mert habár a zárlati gondnok, dologi gondnok is (curator rei), mégis hatásköre csak egyes lezárolt tárgyra vagy tárgyakra és ez is csak azok megőrizésére s esetleg kezelésére, a lezárolt tárgy állagának megváltoztatása nélkül, terjed ki; és a bíróság ily gondnok eljárására hivatalból felügyelni nem tartozik, minthogy az érdeklett feleknek t. i. a zártkérőnek és a zárt szenvedettnek nemcsak jogukban áll, hanem feladatukhoz is taztozik, a zár alá vett tárgy kezelésére felügyelni, a gondnokot ellenőrizni, s ha hiányos eljárást tapasztalnak, ezt a bíróságnak más gondnok kirendelése végett feljelenteni, a számadás esetében pedig, a mennyiben oly vitás számadási kérdések merültek fel, melyek csak rendes számadási peruton eldönthetők, a pert a gondnok ellen, meginditani, s illetőleg saját nevük alatt ellene vezetni.

Ezekből látni, hogy a zárlati gondnok egészen más viszonyban áll az őt kirendelő bírósággal, mint az örökösödési eljárásban a távollevők, kiskoruak és méhgyümölcs részére rendelt gondnok, az őt kirendelő hatósággal, s hogy a peres és zárlati ügyekben a bíróság a kirendelt gondnok eljárásáért felelősséggel nem tartozik: következőleg tetteire hivatalból felügyelni nem köteles; holott az örökösödési eljárásban fent emlitett személyek részére kirendelt gondnok eljárása és tettei iránt hivatalból való felügyelet; s azokérti felelősség, azon hatóságot illeti, mely a gondnokot rendelte ki.

Travnik Antal,
budapesti kir. törvszéki biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Viszonválasz „a végrehajtási jog egyik hiánya“ tárgyában adott válaszra.

Miután Vörös Imre ügyvéd ur válasza bekezdésében azt mondja, hogy nekem mint birónak „nem lehetett alkalmam bő fogalmat szerezni oly ügyekről, melyek csak a primissima instantia, t. i. az ügyvédnek, de a birónak foruma elé — ép az én ellennézetem, igazabban a költségtőli félelem és a kimenetel bizonytalansága miatt nem kerülhetnek s igy birói mérlegelés tárgyát nem képezhetik,“ ki kell jelentenem, hogy a „Jogt. Közl.“ mult évi 51-ik és f. évi 26-ik számában foglalt meggyőződésre épen mint szintén volt gyakorló ügyvéd és pedig hazánk mindenesetre legelső, mert legkitünőbb erőkkel rendelkező bírósága, a pesti kir. törvényszék polgári osztálya, nem különben a békésgyulai kir. törvényszék által juttattam el; mely most emlitett bíróságok elsejénél mint hitelező az örökhagyó örököse mint adósom helyett az örökösödési, illetve a hagyatéki eljárást akartam még 1872-ik évben megindittatni, a nevezett törvényszék által azonban azon rövid végzéssel utasittatám kérelmemmel el, hogy az 560. §. szerint a bíróság hivatalból csak az ott felsorolt esetekben tartozván fellépni, illetve beavatkozni és pedig csakis az érdekeltek feljelentése folytán, milyeneknek az örökös hitelezői törvény szerint nem tekinthetők, de különben is a hitelezők érdekében a bíróság eljárni jogositva nem levén: kérelmező kérelmével elutasittatik.

A békés-gyulai kir törvényszék tkvi osztályánál pedig — a mi aztán valóban sajátszerü felfogása volt az illető bíróságnak — bizonyos Bergl pesti kereskedő részére Enyedi N. békésgyulai lakos ellen 1200 és 1500 frt váltóösszeg s járulékai erejéig jogérvényes első s másodbirósági itéletet nyervén, s ezek alapján előbb alperesnek ingó vagyonára, ennek elégtelensége folytán pedig később az eljáró budapesti kir. keresk. és váltótörvényszéknél folyt. kielégitési végrehajtást kérvén, adósnak atyjáról öröklött s tettleg birtokba is vett, de még atyja az örökhagyó nevén volt ingatlanára s illetve örökrészére, s a végrehajtási kérvényhez a jogérvényes II-od birósági itéleten, a kielégitési alap elégtelenségét igazoló, az ingóságokról felvett s hiteles másolatban bemutatott végrehajtási jegyzőkönyvön, ugy a tényleges birtoklást igazoló községi előljárói bizonylaton kivül az örökhagyó halálozási, az örökösnek pedig örökhagyó telekkönyvi tulajdonostóli leszármazására s igy törvényes örökjogára vonatkozó születési anyakönyvi kivonatát becsatolván, s ezek alapján a fent nevezett váltó- s kereskedelmi bíróság által a folyt. kielégitési végrehajtás a váltóvégrehajtások tárgyában 1869. április hó 8-án 998. szám alatt kiadott igazságügyminiszteri rendelet 5., 11. és 80. §§. értelméhez képest az adós örökségi jutalékára elrendeltetvén: a végrehajtási zálogjog bekeblezése végett a békés-gyulai kir. törvényszék telekkönyvi osztálya megkeresteteti — ismétlem, a békés-gyulai kir. tszék telekkönyvi osztályánál azonban a megkeresés foganatositása, hivatkozással a telekkönyvi pátens 71. §-ára, határozottan megtagadtatott, miről én értesittetvén, s épen ekkor tájban szerezvén meg Zlinszky Imre kir. táblai biró urnak a telekkönyvi patenst magyarázó commentárját, a reám nézve valóban sérelmes végzés ellen egyenesen a mondott műnek a telekkönyvi patens 74. §-ára vonatkozó magyarázatával indokolt felfolyamodást adtam be, bár elismerem, hogy helytelenül, mert tekintettel a polg. trttás 298. §-a utolsó bekezdésére s a 297-ik §. 18. pontjára, a sérelmes végz s ellen semmiségi panaszszal kellett volna élnem, s a kir. tábla — horrendum dictu — az elsőbiróság sérelmes határozatát, melynek indokai a tkönyvi patens 71. §-ára valának fektetve, s mely indokokban röviden az mondatott, hogy „telekkönyvi bekeblezésnek csak ott lehet helye, hol a személy, ki ellen a telekkönyvi bekeblezés kéretik, maga is tulajdonos, vagy legalább a kért bekeblezéssel egyidejüleg ilyenként szintén bekebleztetik, jelen esetben pedig azon telekkönyvi akadály forog fen, hogy azon személy, ki ellen a végrehajtási zálogjog bekeblezendő lenne, még nem telekkönyvi tulajdonos“ indokaiból a telekkönyvi patens 74. §-ának teljesen figyelmen kivül hagyásával s legnagyobb sérelmemre helybenhagyta.

Ha tehát a bíróság ezen utóbbi esetben még a meglevő törvényt sem respectálta, mit várhattam volna oly actusban, melyre határozott s világosan rendelkező törvény nincs is.

Nagyon csalódott tehát V. J. ügyvéd ur, ha azt hitte, hogy én a „Jogt. Közl.“ mult évi 51. számában közlött nézeteimet ezen tárgyat megelőzőleg nem saját s legközvetlenebb tapasztalataimból meritettem; nagyon csalódik továbbá, ha azt hiszi, hogy a sommás biró ép ugy, mint az ügyvéd, hogy az ő szavaival éljek, a legtöbb esetben nem szintén primissima instantia, s hogy annak nem volna elegendő alkalma a törvény minden hiányáról a legközvetlenebb s bő tapasztalatot szerezni; — egyébként mondhatom, hogy több éveken át tartott előző ügyvédi praxisom alatt Budapesten az elsőrendü ügyvédi irodákban — mint irodavezetőnek, ki mindig legsajátabb szakállamra dolgoztam — a legbővebb közvetlen ügyvédi praxist is volt a birói pályára történt lépésem előtt alkalmam szerezni.

Mindazok pedig, miket Vörös Imre ur válaszában a tekintetben elmond, „hogy mennyire nagy hátrány a közhitel megrontására s a moralis corruptiónak a jelenleginél még nagyobb mérvbeni kifejlődésére a törvénynek e tekintetbeni határozatlansága, szerintem pedig nem léte, a „Jogtudományi Közlöny“ mult évi 51. számában általam is elmondattak, s e tekintetben feljajdulását teljesen osztom s indokoltnak találom, de mindez még egyáltalán nem igazolja azt, hogy létezzék a hitelezők azon vitás jogára vonatkozó törvény, mit Vörös Imre ur létezőnek állit.

De hogy csakugyan nem létezik nézetem szerint a jelenleg érvényben levő törvényekben olyan, mely a hitelezőnek az örökös helyett az örökösödési eljárás megindítását s az örökös örökjogának perenkivül a hitelező általi megállapitását megengedné, vagy arra őt feljogositaná: előbbi czikkeimben felhozottakon kivül hivatkozom még a polg. trttás 578-dik §-ára is, mely szerint az „örökösödés megnyiltával mindazok kérhetik az osztályt, kiket szerződésnél, végrendeletnél vagy törvénynél fogva bizonyos meghatározott részben örökösödés illet.“ E §., bár permissive rendelkezik csak, mégis csak azoknak ad jogot az osztály iránti kérelemre, kik örökösi minőségben, de nem egyszersmind azoknak is, kik hitelezői minőségben érdekelvék; — ép azért mondám én észrevételeimben, hogy miután törvényre alapitott meggyőződésem szerint peren kivüli eljárásban nincs joga a hitelezőnek az örökös helyett az örökösödési eljárás megindítását kérelmezni, s ez szerintem is nagy hiánya a törvénynek, s sok furfangos adós jó takarójául szolgál, a közhitel rendkivüli hátránya s a moralis corruptio még inkábbi fokozása mellett, véleményem az, hogy a peres eljárás szerint és pedig nem a polg. trttás 424-dik §-a, mely észrevételemben csak tollhiba volt, hanem a polg. trttás 422. §-a második bekezdése utolsó pontjában foglalt joghasonlatosságnál fogva, — de ép ez az indoka annak, hogy az ezen becses lapok 12. számához „Az örökség és hagyomány birtokba vételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról“ adott törvényjavaslat 15. §. *e*) pontja, ugy ugyanannak 66. és 117. §§., valamint az ezekre vonatkozó indokolás is kifejezetten kimondják, s mert eddig nem igy volt, szükségesnek látták a további huzavona ez iránybani megdönthetése végett kimondani, hogy a hitelezőknek és hagyományosoknak is joguk van az örökösödési eljárást megindittatni s az örökös részére a hagyatéki bizonyitvány kiadatását kérelmezni.

Még csak arra akarok röviden néhány szóval reflectálni, hogy ha az általam észrevételeimben idézett semmitőszéki határozat Vörös I. ügyvéd urat ellenérveim valóságáról meg nem győzte, azt hiszem a polg. trttás 578. világos és határozott §-a teljesen meggyőzte nézete s érvelése tarthatlanságáról; — a mi pedig a kir. tábla azon határozatát illeti, hogy ama vételár felosztása alkalmával csakis az örökhagyó és nem egyszersmind az örökös zálogjogilag biztositott hitelezőit is rendelte kielégittetni, az örökhagyó hitelezői kielégitése után fenmaradó összeget pedig az örökös örökjoga kimutatásáig birói letétbe helyezni rendelte, egy általán nem absurd, ha a kir. tábla az örökös hitelezőit is törvény szerint feljogositottaknak hitte volna, határozatát kétségtelenül kiegészitette volna azzal, hogy az örökhagyó hitelezői kielégittetése után fenmaradó vételári részlet, melyre az örökös hitelezői a tkvi patens 74. §-a értelmébeni zálogjogot szereztek, mert különben az elsőbiróság által a vételárfelosztási végzésben nem is emlittethettek volna meg — az örökös örökjogának zálogjoga hitelezői általi kimutatásáig letétbe helyezendő, ámde a kir. tábla sem mervén ezen semmi positiv törvényen sem alapuló, egyébként pedig üdvös jogelvet döntvényileg kimondani, helyesnek látta csak általánosságban tartani határozatát s egyszerüen azt mondani ki, „hogy a vételárnak az örökhagyó

hitelezői kielégitése után fenmaradó részlete pedig az örökjog kimutatásáig — de hogy ki által történendő kimutatásáig, azt elhallgatta — letétbe helyezendő".

Ezzel egyszersmind az ezen tárgy feletti vitát részemről befejezettnek nyilvánitom.

Szeged, 1875. jul. 25-én. *Schilling Béla,* szegedi kir. aljárásbiró.

Egy telekkönyvi végzés illustrációja

Hogy bíróságaink nagy része mily kevéssé van tisztában a telekkönyvi intézménynyel, annak bizonyságául szolgálhat az alábbi végzés is, mely a confusio idearumnak egész tömkelegét tárja elénk, mit annál jobban kell csodálnunk, mert az ország fővárosában levő pesti törvényszék munkáját képezi. A tény röviden a következő:

A kincstári ügyészség folyamodott aziránt, hogy a ferenczvárosi több rendbeli a telekkönyvben „cs. kir. sóház" és „cs. kir. dohányraktár" tulajdonaként felvett ingatlanoknál a m. kir. sóház s illetve dohánytár tüntessék ki tulajdonosul: illetve a tulajdonos megnevezése ilykép javittassék ki. Bemutatta ez alkalommal a városház épitésekor várossal létrejött szerződést is, mely szerint az ezen ingatlanokra feljegyzett tulajdoni igényéről lemond; hogy tehát a kérés teljesitése ez oknál fogva sem ütközik akadályba.

E kérvényre a pesti törvényszék mint telekkönyvi hatóság következő végzést hozott.

Minthogy valamely telekkönyvi állapotot alapjában megváltoztató telekkönyvi kiigazitásnak csak az esetben van helye, ha valamely község határában fekvő ingatlanok tekintetében teljesitett helyszinelési munkálatok befejezte után az 1855. évi febr. 26. kelt ministeri rendelet 2. §-ának szabványa szerint az 1853. évi ápril. 18. ministeri rendelet 43—49. §§-ai alapján kibocsátott hirdetmény határidejének lejártán belül eszközölt bejelentés folytán érvényesittetik, a hivatkozott rendeletek érvénye pedig oly városokra, hol az 1840. évi XXI. t. cz. értelmében szerkesztett telekkönyvek vezetettetnek, ugyancsak az 1855. évi február 26-iki ministeri rendelet 2. §-sa szerint ki nem terjesztetett, és igy a Budapest főváros határában fekvő ingatlanokra sem birnak kötelező erővel, a most hivatkozott rendeleteket módositó 1874. évi XVII. t. cz. pedig mind ez ideig nem foganatositatott, minthogy továbbá a tulajdonjog szerzésére egy az átmeneti intézkedések XIX. czikke és országbiroi értekezlet 156. §-a által épségben tartott osztr. polg. trkv. 434. és 435. §§-aiban foglalt kellékekkel ellátott kétoldalu szerződés szükséges, ily okmányt pedig a bemutatott szerződés annál kevésbé pótol, mert ebben sem a szerzés czime, sem a tulajdonjog bekebelezésére engedély nem foglaltatik, sőt még a kérvényben kijelölt ingatlanok átadása sem emlittetik; minthogy végre a kérvényben kijelölt ingatlanok jogczim nélkül vannak a telekkönyvben felvéve s igy azok tekintetében Budapest főváros rendelkezési joga ki nem tünik, folyamodó abbeli kérelmének, hogy a Pest ferenczvárosi 1., 2., 3., 4., 5., 9. 13., 14., 15. és 16. számok alatt fekvő ingatlanok megjelölését a m. kir. sóház és m. kir. dohányraktárra kiigazitassék és az érintett ingatlanokra a m. kir államkincstár tulajdonjoga bekebleztessék, hely nem adatik s ezen elutasitó végzés feljegyeztetni rendeltetik.

Miről a kincstári jogügyek igazgatósága csatolmányok visszaadása mellett felzetileg értesittetni rendeltetik.

Budapesten, 1874. deczember, 31-én. A pesti kir. törvényszék mint telekkönyvi hatóság.

E végzésben az abban felhivott számos rendeletek daczára is következő jelentékeny botlásokkal találkozunk:

1. Hogy telekkönyvi kiigazitásnak csak a hirdetményi határidőn belül van helye. Ha már annyi rendeletet elolvasott és felczitált az ügy előadója, el olvashatta volna még az 1856. november 20-án kelt ministeri rendeletet is, melyből meggyőződött volna, hogy a hirdetményi határidőn tul is van helye kiigazitásnak; s ezt annál is inkább ajánlhatnánk, mert Pest városában a hirdetményi határidő nem sokára lejárván, igen lényeges botlás lenne, ha az ennek lejárta után beadott kiigazitási kérvények azért utasittatnának vissza, mert a határidő lejárta után adattak be.

2. Meggyőződtünk e végzésből, hogy a törvényszék nincs tisztában azzal, hogy mi tulajdonképen a telekkönyvi kiigazitás. A telekkönyvi rendelet 3. § a szerint a kiigazitás vagy a fekvőségek megjelölése, vagy a birtokviszonyok tekintetében történt hibás felvétel folytán foglalhat helyt. Itt ez esetek egyike sem forog fen, nem állitja a kincstár, hogy a telekkönyvbe más vétetett fel tulajdonosul mint a kit az illet, hanem csak azt kéri, hogy az a tulajdonos, kit az akkori viszonyok között a hatalom „cs. kir." czimmel jelölt meg, most, miután a törvényes állapot helyreállittatott a törvény szerint őt illető „m. kir." megjelöléssel tüntettessék ki, illetőleg a tulajdonos neve aként javittassék ki. A tulajdonos ugyanaz maradt, csak a neve változott, és e változás kitüntetése épen oly kevéssé képez telekkönyvi kiigazitást, mint képezne az, ha valamely Schwarz nevü telekkönyvi tulajdonos aziránt folyamodnék, hogy miután nevét Feketére változtatta, tüntettessék ki a telekkönyvben, hogy azt a Schwarczot most Feketének hivják. Alig hiszszük, hogy ha az illető a névváltoztatást megengedő okmányt bemutatná, kérését meg fogná tagadni a törvényszék. Az eset pedig azonos, csakhogy itt a megjelölés jogosultsága a törvényből következik, s ezt a pesti kir. telekkönyvi hatóságnak is tán tudnia kell.

3. Azt mondja a végzés, hogy az ingatlanok jogczim nélkül levén felvéve, ebből a tulajdonos rendelkezési képessége ki nem tünik. Hát a tulajdonjogot nem a bejegyzés, hanem a jogczim adja meg, mert hogy az, ki tulajdonos, rendelkezni is van jogositva kétségtelen. Ha tehát a rendelkezési képességet a jogczim után biráljuk; elismerjük, hogy a jogczim adja meg a tulajdonságot, pedig ha az, hogy a jogczim nincs a telekkönyvben kitüntetve már azon következményt vonná maga után, hogy a tulajdonos nem bir rendelkezési képességgel, ez esetben egy a helyszinelés utján fölvett birtokos sem rendelkezhetnék, mert a helyszinelésnél a jogczim, melyen a tulajdonjog alapszik, nem foglaltatik a telekkönyvbe. — A tulajdonjogat a bejegyzés adja meg, s alapuljon az bármely czimen a rendelkezési képességre semmi befolyással sincs.

Legalább mi ezt igy tanultuk.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

Az elkülönzésnek nem az lévén a czélja, hogy ez által az örökhagyó hitelezői közül némelyek a többiek felett magoknak előnyt szerezhessenek, hanem hogy az örökhagyó hitelezői és hagyományosok együttesen az örökös és az örökös hitelezői ellenében nyerjenek biztositást, a 49. §-ban ki kellett mondani, hogy az elkülönzés az azt kérőnek zálogjogot nem ad s részökre a többi hason követeléssel birók ellenében előjogot nem biztosit.

Az elkülönzés által eléretni óhajtott czél nem kivánja, hogy ezen kedvezmény igénybevétele esetében az örökösödési bizonyitvány kiadása és az örökhagyó telekkönyvileg bejegyzett jogainak átirása elodáztassék; sőt az elkülönzés telekkönyvi feljegyzését sem hivatalból rendeli el az 50. §.; mire nézve elegendő azon okokra hivatkozni, melyek a 25. §. indokolására felhozattak.

Ha azon czél eléretett, mely az elkülönzés által biztositandó volt, akkor az örökös szabad rendelkezési jogába tovább korlátolható nem levén, fel kell oldani az elkülönzést s ki kell törölni az e tárgybeli telekkönyvi feljegyzést. A törvényjavaslat 51. §-a az elkülönzést kérők követelési kielégitésének vagy biztositásának esetében ezen indokból rendeli az elkülönzés feloldását, a 48 §. intézkedésének természetes folyományául pedig azt is megállapitja, hogy feloldandó a zárlat, ha a keres t a kiszabott határidő alatt meg nem indittatott avagy a megindituott kereset jogerejüleg elutasittatott. Természetesen nem lehete itt az örökhagyó összes hagyományosoknak követelését figyelembe venni, hanem csak azokét, a kik az elkülönzés kedvezményét igénybe vették; mert a kik ezt a törvény szerint kitüzött határidőben nem tették, ez által azt tanusitották, hogy követeléseiket ugy is fedezetteknek tekintik.

Az 52 ik §-hoz.

A vagyon elkülönzés által az azt kieszközlő hitelezők és hagyományosok zálogjogot nem szerezvén, kell, hogy a törvény nekik módot adjon, miként követeléseiknek zálogjoggali biztositásáról is gondoskodhassanak. Minthogy az örökhagyó halála hitelezőinek helyzetét nem hosszabbithatja s minthogy nincs indok arra, hogy a hagyományosok követeléseik biztositása tekintetében a törvényengedte zálogjog szerzésében akadályozva legyenek, ki kelle a törvényjavaslat ezen szakaszában

mondani, hogy általok a hagyatékhoz tartozó vagyonokra zálogjog szerezhető, ha a törvényben előirt feltételek, melyek mellett általában zálogjogot szerezni lehet, léteznek.

Ezen szakasz második pontja összhangzásban van a telekkönyvi rendelet 72. §-ával.

Az 53 §-hoz.

Azon jogokat a melyeket a törvény a hitelezőknek és hagyományosoknak követeléseik biztositása végett enged, az utóörökösöktől és szükségörökösöktől sem lehet megtagadni.

Habár tehát már a 17. §. jogot ad az utóörökösöknek és szükség örökösöknek a zárlat kérelmezésére, mivel azonban ott csak az örökö-ödési bizonyitvány kiadása előtti időről van szó s a leltározással egyidejüleg foganatositott zárlat az örökösödési bizonyitvány kiadásával megszünik; a 26. §. pedig csak általában azon esetről rendelkezik, ha a bizonyitványt nyert örökös elleneben mások örökösödési keresetet indítanak, mely rendelkezés tehát a szükségörökösökre és az utóörökösökre, különösen az utóbbiakra, nem mindig alkalmazható és a midőn alkalmazható volna, miután ezen 26. §. esetében a zárlat megengedése szigorubb feltételekhez van kötve, a szükségörökösöknek és utóörökösöknek kellő biztositást nem nyujt: ezeknél fogva az utóörökösök és szükségörökösök érdekében czélszerünek látszik, a törvénybe az 53. §. rendelkezéseit is felvenni.

Az 54. és 55. §§-hoz.

Nagy fontosságu azon kérdés, hogy az örököstársak, az örökhagyó tartozásaiért és az örökséget általában terhelő, tehát valamelyik örökösnek különösen terhére nem rovott hagyományokért minő mérvben, örökrészeik arányában, pro rata avagy pedig egyetemlegesen egyik a másikért jótállva legyenek felelősek. Egyrészt a hitelezők érdeke azt hozná magával, hogy a törvénynek vagy az örökhagyónak azon intézkedése, mely az örökhagyó helyébe a több örökös személyében több adóst helyez, a hitelezőre hátrányos ne legyen, tehát ne hozza ezt azon kellemetlen helyzetbe, hogy követelését különböző s talán egymástól távol lakó örökösöktől legyen kénytelen behajtani; de másrészt nem téveszthető szem elől, miként az örökös társaknak az örökösödési jogviszony természetes felfogásán nem alapuló egyetemleges kötelezettsége reájok nézve felette veszélyes lehet, az osztályt — a mi közérdekből is kivánatos majdnem lehetetleniti; mert ha az örökösök megosztoztak s közülök egyik a vagyonokból való osztályrészt elkölti, az adósságokból reá eső részt pedig nem fedezi, akkor ezen hiányt is a takarékos örököstársak lesznek kötelesek fedezni nem csak, hanem ki vannak téve annak is, hogy a hitelező talán csupa boszantásból az egész követelést az örökösök egyikétől fogja követelni, habár a többiek épen olyan fizetésképesek is. Hogy tehát az ellentétes két érdek lehetőleg kiegyenlittessék: a törvényjavaslat megkülönbözteti az osztály előtti és az osztály utáni állapotot.

Mig az örökkagyó élt, jogai és kötelezettségei az ő személyében o s z t a t l a n u l egyesültek s miután a törvényjavaslat 1. §-hoz képest az örökhagyó átszármazható jogai és kötelezettségei a megnyilt örökséget elfogadó örökösökre átszállanak: ebből következik, hogy a mig az örökösök o s z t a t l a n u l birják egyrészről a hagyatéki követelésekhez csak együttlegesen jogositvák, másrészről az örökhagyó adósságai tekintetében is egyetemlegesen kötelezvék.

Az egyetemleges kötelezettség más alapját, mint az örökség osztatlanságát felállitani nem lehet. Ha pedig az egyetemlegesség alapja az örökség osztatlansága, akkor sem az egyetemlegesség tartamát más időhöz, mint a felosztás idejéhez, sem magát az egyetemlegességet más feltételhez, mint az örökség osztatlanságához kötni nem lehet.

Más időköz, például az örökhagyó halálától számitott egy évhez, kötni nem lehet az egyetemlegesség tartamát azért, mivel lehet hogy elébb, lehet hogy később osztják fel az örökösök az örökséget. Azonban a hitelezők érdekében annyit szükséges kimondani, hogy az egyetemleges kötelezettség az osztály foganatositását követő három hónapig fönáll; mert különben megtörténhetnék, hogy az örökösök azonnal az örökség megnyilta után megosztoznak s a hitelezőknek nem marad idejök követeléseik biztositására gondoskodni.

Más föltételhez sem lehet az egyetemlegességet kötni, mint az örökség osztatlanságához. Mert például azon feltétel, hogy csak akkor felelősek az örököstársak egyetemlegesen a hitelezőnek, ha ez a hitelezők egybehivása esetében követelését bejelentette, nincs semmi öss efüggésben az egyetemlegesség alapokával. A követelés bejelentésének elmulasztásával csak azon jogi következmény kapcsolható egybe, melyet a törvényjavaslat 43. §. egybekapcsol; ha a bejelentett követelések a hagyatéki értéket nem meritik ki, a maradvány addig, mig felosztva nincs, a be nem jelentett követelés kielégitésére is törvényszerü alapot képez.

A törvényjavaslat 54., 55. §§-ban foglalt ezen intézkedések kapcsolatban a hitelezők azon jogával, hogy vagyonelkülönzést és hagyatéki zárlatot is kérelmezhetnek érdekeik megvédésére, nekik elegendő módot adnak; a saját érdekeikre fel nem ügyelő hitelezők pedig nem igényelhetik, hogy a törvényhozás oly jogszabályokat állitson fel, mely az ő javokra az örököstársak helyzetét tegye bizonytalanná. Az egyetemleges kötelezettség azért volt az egy vagy több örökös társtól be nem hajtható h á n y a d r a szoritandó, nehogy a hitelezők az osztály után három hónap alatt méltatlanul egy örököst rohanjanak meg; mely rendelkezés annál igazságosabb, mivel a hitelezőknek módjában áll, a hagyatéki vagyonok elkülönzését szorgálmazni és ekkor az örököstársak számára s egymáshozi viszonyára való tekintet nélkül nyerhetnek a hagyatékból kielégitést. De másrészt kapcsolatban a törvényjavaslat 78. §-ban foglalt s az osztályra vonatkozó intézkedéssel, megvédi a törvényjavaslat az örököstársakat is, mert mindenik örököstársnak joga van az osztályt ellenezni addig, mig a vagyonelkülönzés kérelmezésének határideje le nem járt s illetőleg mig a vagyonelkülönzés fel nem oldatott.

Az 54., 55. §§. többi rendelkezéseit a feltétlen vagy feltételes örökösi nyilatkozat jogi hatálya indokolja; a mit azért szükséges itt ismételni, mivel az egyetemleges kötelezettségnél fogva egyik örököstárs örökrészének arányán tul is köteles ugyan a hitelező követelését kielégiteni, de az örököstárs ezen kötelezettsége nagy változást szenved az által, ha feltétlenül vagy feltételesen nyilatkozott örökösnek, de mindkét esetben változik a szerint is, a mint az örököstársak az örökséget felosztották vagy nem osztották fel.

Példa leginkább érthetővé fogja tenni az esetek különbözőségét. A 12. §. indokolását emlékezetbe hozva, tegyük fel, hogy az örökhagyó vagyonában nejét fele részben és négy fiát szintén fele részben nevezte örökösének; a hagyaték leltári becsü szerint 8000 frtot ér, az adósságok összege ezen értéket megközeliti. Az örökhagyó neje elmulasztja a feltételes örökösi nyilatkozatot, ellenben a gyermekek közül egyik vagy mindnyájan feltételesen fogadják el az örökséget.

Osztály előtt mindnyájan egyetemlegesen kötelezvék. Az örökrészek arányában ugyan az adósságoknak csak fele terheli a nőt, fele pedig a gyermekeket, de a nő a feltételes örökösi nyilatkozat elmulasztása miatt saját vagyonával is felelős levén, mig ellenben a gyermekek a feltételes örökösi nyilatkozatnál fogva csak az örökség értéke erejéig levén felelősek; ha az örökség értéke kevesebbet tenne 8000 frtnál s nem fedezné az adósságok összegét, a gyermekek a maguk vagyonából a hiány legcsekélyebb részét sem lennének kötelesek pótolni, jóllehet az egyetemleges kötelezettségnél fogva a hitelező feltétlen nyilatkozat esetében jogositva lett volna tőlök nemcsak a hiány azon részét követelni, melyet saját örökrészeik értéke nem fedezett; ellenben a nőtől az egyetemleges kötelezettségnél és feltételes örökösi nyilatkozat elmulasztásának jogi hatályánál fogva, a hitelező az egész hiányt követelheti.

Osztály után már a nőt nem terheli az egyetemleges kötelezettség, azért tőle azon hiány, melyet a gyermekek örökrészének értéke nem fedezett, tőle követelhető azért, mivel a feltételes örökösi nyilatkozatot elmulasztotta.

Az 56., 57., 58. §§-hoz.

Az örökhagyó a hagyatéki terhek fizetése tekintetében a törvényben megállapitott módozattól eltérhet, az örököstársak némelyeinek kötelezettségét kiterjesztheti vagy egészben megszüntetheti. Ezen intézkedés az örököstársak között minden esetre irányadó lesz, a mennyiben a szükségörökösök kötelesrészét nem sérti; de a hitelezőket csak annyiban fogja kötelezni, a menn iben ők az eltérően megállapitott arány szerint való kielégitésbe önmagok beleegyeznek. Az 56. és 58. §§. ezen intézkedése általánosan elismert jogelven alapulván, bővebb indokolást feleslegessé tesz.

Szintén felesleges az 57. §. indokolása, minthogy annak első pontja a dologbani jogok jogi természetéből önkényt folyik, a hagyományokra nézve pedig kétséget nem szenvedhet,

hogy ellenkező intézkedés hiányában azokat az örököstársak azon módon tartoznak kifizetni, mint a hitelezők követeléseit.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

Nyilt levél nsgos Zlinszky Imre kir. táblai pótbiró urhoz. A „Jogt. Közl." f. évi junius hó 30-án kelt 26. számában megjelent igénytelen kis közleményembeni előadásom folytán nsgod ugyanazon lap 28. száma „Különfélék" rovatában tett nagybecsü nyilatkozatára van szerencsém válaszolni, hogy a 26. számban emlitett magánlevelemet az ez idő szerint is kezeim között levő posta-feladási vevény tanusága szerint mult 1874. évi november 7-én adtam Billéten (Torontálmegye) mint aljárásbirói minőségbeni alkalmaztatásom akkori székhelyén nsgod nevére s a kir. táblai épületbe czimzetten postára, mely körülményt a feladási vevényen kivül még Schmidt Nándor billéti ügyvéd is igazol, kivel az érdekes kérdésben irt, s legkevésbé sem concret esetre vonatkozó levél tartalmát is közöltem. Miként történhetett, hogy a levél nsgod kezeihez nem jutott, azt meg nem foghatom, ha csak a postai rendetlenségnek nem tudhatom be, miután a levél hozzám, mint feladóhoz, sem érkezett vissza. Egyébként fogadja nsgod nagyrabecsülésem őszinte nyilvánitását, melylyel nsgodnak azon igéreteért tartozom, hogy egy vitás kérdés körüli nézeteit, melyért — mint köztudomásilag egyik leggyakorlottabb biró is, oly sok jogász hálját fogja kiérdemelni — a nyilvánosság előtt fogja elmondani. Kitünő tisztelettel maradván, Szeged, 1875. julius 25-én. Nsgod készszolgája Schilling Béla, szegedi királyi aljárásbiró.

A bíróságok ujabb szervezése. A hivatalos lap közzéteszi az elsőfolyamodásu királyi bíróságok ujabb szervezése tárgyában kibocsátott miniszteri rendeletet, mely igy hangzik:

Az 1875. XXXVI. t. cz. 1-sö §-ában nyert felhatalmazás erejénél fogva a királyi miniszterium rendeli:

1. §. A kir. e. f. törvényszékek közül 1875. september hó 30-ával az abrudbányai, belényesi, budai, csáktornyai, esztergomi, fogarasi, gyergyó szentmiklósi, hajdu-böszörményi, hátszegi, huszti, nagyszőllősi, naszódi, pápai, sepsi-szent-györgyi, szamos-ujvári, szeniczi, szolnoki, tornai, turócz-szent-mártoni és ungvári kir. e. f. törvényszékek szünnek meg.

2. §. Az 1-sö §-ban felsorolt kir. e. f. törvényszékek területei 1875. évi október 1-től kezdve a következő kir. e. f. törvényszékek területeibe a következőleg osztatnak be:

1. Az abrudbányai kir. e. f. tszék egész területe a gyulafehérvári,

2. a belényesi kir. e. f. tvszék egész területe a nagyváradi kir. e. f. törvényszék területéhez csatoltatik,

3. budai kir. e. f. törvényszék területének Budapest főváros területébe tartozó része beosztatik a pesti, Pest-Pilis-Solt, t. e. vármegyék területén lévő része pedig a pestvidéki kir. e. f. törvényszék területébe,

4. a csáktornyai kir. e. f. törvényszék területének azon része, mely a hasonnemü kir. járásbiróság területét képezi, beosztatik a nagy-kanizsai, azon része pedig, mely az alsó lendvai kir. járásbiróság területét képezi, a zala-egerszegi kir. e. f. törvényszék területébe,

5. az esztergomi kir. e. f. törvényszék egész területe a komáromi,

6. a fogarasi kir. e. f. törvényszék egész területe a brassói,

7. a gyergyó-szt.-miklósi kir. e. f. törvényszék egész területe a csikszeredai,

8. a hajdu-böszörményi kir. e. f. törvényszék egész területe a debreczeni,

9. a hátszegi kir. e f. törvényszék egész területe a dévai,

10. a huszti kir. e. f. törvényszék egész területe a máramaros-szigeti, kir. e. f. törvényszék területéhez csatoltatik,

11. a nagyszőllősi kir. e. f. törvényszék területének azon része, mely a hasonnevű kir. járásbiróság területét képezi, beosztatik a beregszászi, azon része pedig, mely a halmi kir. járásbiróság területét képezi, a szatmár-németi kir. e. f. törvényszék területébe,

12. a naszódi kir. e. f. törvényszék egész területe a beszterczei,

13. a pápai királyi e. f. törvényszék egész területe a veszprémi,

14. a sepsi-szent-györgyi kir. e. f. törvényszék egész területe a kézdivásárhelyi,

15. a szamosujvári kir. e. f. törvényszék egész területe a deési,

16. a szeniczi kir. e. f. törvényszék egész területe a nyitrai,

17. a szolnoki kir. e. f. törvényszék egész területe a karczagi,

18 a tornai királyi e. f. törvényszék egész területe a kassai,

19. a turócz-szent-mártoni kir. e. f. törvényszék egész területe a beszterczebányai és

20. az ungvári kir. e. f. törvényszék egész területe a beregszászi kir. e. f. törvényszék területéhez csatoltatik.

3. §. A 2. §-nak 3-ik pontjában foglalt intézkedésnél fogva a budai kir. e. f. törvényszékhez tartozó budai kir. járásbiróság azon községei, a melyek Pest-Pilis és Solt t. e. egyesitett vármegyék területén vannak, egy ujonnan felállitandó kir. járásbiróságnak területét fogják képezni, a mely járásbiróságnak székhelye Promontor községben leend.

Az ugyancsak a budai kir. e. f. törvényszékhez tartozó ó-budai kir. járásbiróság azon községei, a melyek Pest-Pilis és Solt t. e. vármegyék területén feküsznek, a szentendrei kir. járásbiróság területébe osztatnak be.

A 2-ik §. 3. pontja szerint ugy a promontori, mint a szentendrei kir. járásbiróság a pestvidéki kir. e. f. törvényszékhez fog tartozni.

4. §. A pesti kir. e. f. törvényszék 1875. évi október hó 1-től kezdve, „Budapesti kir. e. f. törvényszék" czimet viselend.

5. §. A budapesti kir. e. f. törvényszékhez tartozandó budai és ó-budai, valamint a hozzá már jelenleg is tartozó pest-belvárosi, pest-lipótvárosi, pest-terézvárosi és pest-józsef- s ferenczvárosi kir. járosbiróságok 1875. évi október hó 1-től kezdve „Budapesti I. és II." „Budapesti III." „Budapesti IV." „Budapesti V." Budapesti VI. és VII." és „Budapesti VIII., IX. s X. kerületbeli kir. járásbiróság" czimeket fognak viselni.

A budapesti V. kerületbeli kir. járásbiróság területében „Ujpest" községe továbbra is meghagyatik.

A pest-belvárosi, pest-lipótvárosi, pest-terézvárosi és a pest-józsef- s ferenczvárosi kir. járásbiróságok területeire a kihágások elitélésére felállitott fenyitő kir. járásbiróság 1875. évi okt. 1-től kezdve a „Budapesti IV., V., VI., VII., VIII., IX. s X. kerületbeli", röviditve „Budapesti IV—X. kerületbeli kir. büntető járásbiróság" czimet viselend, a mely járásbiróságra a főváros felsorolt kerületeiben és „Ujpest" község területén felmerült kihágok elitélése bizatik.

E szerint a budapesti I. II., valamint a budapesti III. kerületbeli kir. járásbiróságok polgári és bűnvádi ügyekben fognak eljárni.

6. §. A budai kir. e. f. törvényszéknek bányaügyekben az 1871. évi julius hó 10-én, és pénzügyekben az 1871. évi deczember hó. 29-dikén 646. I. M. E. 1872. sz. a. kiadott kir. miniszteriumi rendeleteknek 4. §-a, illetőleg 2-dik pontja alapján gyakorolt birói hatósága 1875. évi október hó 1-sö napjától kezdve a pestvidéki kir. e. f. tvszékre ruháztatik.

7. §. Az 1871. évi julius hó 10-én kiadott k. ministeriumi rendeletnek 4-dik §-a, melylyel a bányaügyekben s 5-ik §-a, melylyel a sajtó utján elkövetett, és eszküdtszék elébe utalt büntetendő cselekvények felett, és az 1871. évi decz. hó 29-én 646. I. M. E. 1872. sz. a. kir. miniszteriumi rendelet, a melylyel a pénzügyekben gyakorolt biról hatósággal az idézett §§-ban s illetve rendeletben megnevezett kir. e. f. törvényszékek felruháztattak, a jelen rendelet 1 sö és 6-ik §-aiból folyó módositásokkal továbbra is fentartatnak.

8. §. Az 1-sö §-ban felsorolt kir. e. f. törvényszékek mellett felállitott kir. ügyészségek 1875. évi sept. hó 30-val szintén megszünnek.

Minden ezzel ellenkező rendelet 1875. évi september hó 30-val hatályon kivül helyeztetik.

Budapest, 1875. julius hó 31-én.

Báró Wenckheim Béla, s. k.
Perczel Béla s. k.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadjaés nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 32. sz. Budapest, 1875. aug. 11.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A kereskedelmi törvény életbeléptetése. Apáthy István urtól. — Igazságszolgáltatásunk reformkérdéséhez. Zlinszky Imre urtól. — A törvényszékek létszámának leszállitása. — Törvénykezési szemle. A perujitásnak hiánya és ezen perorvaslatnak mikénti rendezése. — Egy kérdés a törvénykezési rendtartásból. Dr. Weiss József, ügyvéd urtól. — Mily kifogás érvényesithető a tulajdonkeresetben? — Indokolás. — Különfélék.

A kereskedelmi törvény életbeléptetése.

I.

A magyar törvényhozás alig alkotott még magánjogi törvényt, melynek létrejöttéhez annyi jogosult remény füződött volna, mint a kereskedelmi törvényhez. A közvetlenül érdekelt kereskedelmi körök két évtized óta minden kinálkozó alkalmat felhasználtak arra, hogy e törvény megalkotását sürgessék, s annak óhajtva létrejöttében hazánk anyagi felvirágozásának egyik biztos garantiáját látják. És méltán; mert a kereskedelmi forgalom fejlődését mi sem biztositja inkább, mint a kereskedés természetének gondos tanulmányozásából meritett jogszabályok kellő berendezése és czélszerü alkalmazása.

E biztositékot kereskedésünknek az 1840. és 1844. törvények, melyek az akkori viszonyok kellő méltánylásával szerkesztettek, többé nem nyujthatták. Kereskedésünk, mely — ujabb hanyatlása daczára — a világforgalom jelentékeny tényezőjévé emelkedett, a forgalom terén oly intézményeket és formákat létesitett, melyek létezett törvényeink alá a legerőszakosabb analogia segitségével sem voltak többé subsummálhatók. Az ebből eredő bizonytalanság az uj kereskedelmi törvény életbeléptével megszünik; az elavult és elégteleneknek bizonyult szabályok helyébe ujak lépnek, melyek a mellett hogy egyszerüek és határozottak, a mivelt európai nemzetek rokon törvényeihez csatlakoznak, tehát a kereskedelmi érintkezést az európai államokkal nemcsak lehetővé teszik és biztositják; hanem azt lényegesen megkönnyitik. E kétségtelen előnyök azonban két nevezetes feltételtől függnek, melyek nélkül a legjobb kereskedelmi törvény is fél, illetőleg irott malaszt marad. E két feltétel alatt: a kellő kiegészitést és a helyes életbeléptetést értjük.

Nem vagyunk ugyan oly szerencsések, hogy a jelzett két feltétel megvalósitására közvetlenül közreműködhetnénk; mindazonáltal nem lehet reánk nézve közönyös, ha a sok gonddal és fáradsággal megalkotott törvény, az óhajtott áldás helyett, csak ujabb zavarokat, s az eddiginél tán még nagyobb jogi bizonytalanságot eredményezne. Ez okból kötelességünknek tartjuk, a szóban levő két feltételre nézve igénytelen véleményünket idejekorán kifejteni; az irányadó körökre bizván annak megitélését, hogy bölcsességük feleslegessé teszi-e véleményünk figyelembe vételét vagy sem.

Soha törvényhozás annyi készséget, annyi jóakaratot egy javaslattal szemben nem tanusitott, mint a kereskedelmi törvényjavaslat irányában; soha törvény kevesebb fáradsággal nem ment a parlamenti tárgyalás összes stádiumain keresztül, mint az uj kereskedelmi törvény; és a szokásos formák mellőzése sehol sem volt annyira indokolva, mint a kérdéses törvénynél. Hálátlanság volna a törvényhozás ez eljárásától a teljes elismerést megtagadni; sőt részünkről azt hiszszük, hogy a mult országgyülés a kereskedelmi törvény megalkotásával örök hálára kötelezte a nemzetet, biztositotta magának a mivelt világ elismerését, mert a német kereskedelmi törvény alapelveihez csatlakozó javaslat elfogadásával, önként hozzájárult azon magasztos eszme megvalósitásához, mely a hiteltörvények lehető unificálásában a világforgalom egyik legbiztosabb garantiáját találja.

Azonban minden elismerésünk mellett, kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy a törvényhozás a kereskedelmi törvény megalkotásával csak félmunkát teljesitett, melyet idejekorán — és pedig a kereskedelmi törvény életbelépte előtt — ki kell egészitnie, ha alkotása eredményét veszélyeztetni, illetőleg paralysálni nem akarja. Csak ismert tényt emlitünk fel, midőn azon felszólalásokra utalunk, melyek a szélsőbaloldal részéről ugy a bizottsági tárgyalásokban, mint magában a képviselőházban történtek, s melyek a kereskedelmi törvénynyel egyidejüleg a váltó- és a csödtörvény megalkotását sürgeték. A kormány azonban, daczára az országgyülés érintett hangulatának, a kereskedelmi törvény létrejöttét látta volna veszélyeztetve, ha a most emlitett törvényeket, a kereskedelmi javaslattal junctim bocsátja tárgyalás alá; a még hátralevő ülésszak ideje oly rövidre volt tervezve, mikép az mind három törvény alkotmányos letárgyalására elégtelennek tekintetett. Részünkről a szélsőbal követelését nemcsak jogosultnak, annak teljesitését nemcsak lehetőnek, hanem opportunnak is tartottuk; mindamellett ez irányban sem a bizottságban, sem a házban fel nem szólaltunk. Egyrészről ugyanis nagy szerencsétlenségnek tartottuk volna, ha a keresked. törvény megalkotása a junctim tárgyalás miatt lehetetlenné tétetik, mi utóvégre csakugyan megtörténhetett volna; másrészről, habár a váltó- és csödtörvény megalkotását már akkor is a kereskedelmi törvény nélkülözhetlen kiegészitésének tekintettük, azt veszély nélkül véltük elhalaszthatónak; mert feltehetni hittük a kormányról, hogy ez módot fog találni arra, hogy a váltó- és csödtörvény egész javaslatai, a megnyilandó országgyülés által praeferenter tárgyaltassanak, s a kereskedelmi törvénynyel egyidejüleg életbe léphessenek. Az óta három hó telt el, s érintett feltevésünket nemcsak igazolva nem látjuk, sőt meglepetésünkre arról értesülünk, hogy a váltó- és csödtörvény mielőbbi megalkotására az illetékes körökben nem is gondolnak, tekintvén azokat oly lapáliáknak, melyek a minden egyebet háttérbe szoritó büntető törvény mellett, figyelmet sem érdemelnek.

Távol van tölünk a büntető törvény fontosságát vagy égető szükségességét kétségbe vonni akarni, hisz ez egyenesen elégtelenség lenne; de legyen szabad jövő czikkünkben kimutatnunk, hogy a váltó és csődtörvény mielőbbi megalkotása hasonlag azon teendők közé tartozik, melyeket az ország evidens kára nélkül elodázni hasonlag nem lehet. *Apáthy István.*

Igazságszolgáltatásunk reformkérdéséhez.

I.

A küszöbön álló országgyülés egyik fontos teendőjét fogja igazságszolgáltatásunk reformja is képezni. Keveset hallottunk még a kormány e részbeni szándékairól, de arra, hogy sok bizalommal legyünk az eredményre nézve magában elég az, hogy az egész reformmunkálat főindokát financzialis tekintetek képezik, ott pedig hol az igazsagszolgáltatás pénzügyi szempontoknak rendeltetik alá kedvező eredmény nem igen reménylhető.

De nem várunk nagy eredményeket ettől azért sem, mert a polgári eljárás gyökeres reformja nélkül az irásbeli eljárás mellett szándékoltatik az igazságszolgáltatás javittatni; arról pedig, hogy mily hiu munka ez, a perrendtartás módositását czélzó munkálatok ujabb és ujabb meghiusulta is tanusitja; — pedig mindannyi javaslat szakférfiak által készittetett s a legutóbbi, melyet a jogügyi bizottság elvetett, egy előkelő jogászokból álló enquet tanácskozásainak volt eredménye. Hiába, helytelenül választott eszközzel nem lehet czélt érni.

A pusztán formális igazságszolgáltatás időszaka lejárt; elmultak azon idők, midőn a per institutuma felett való vita képezte az ügyvédi tudomány jelentékeny részét, a kor szelleme a materialis igazságnak a polgári perben is lehető kinyomozását igényli. Érezik ezt ami jogászaink, is és ennélfogva a merev formalismus terére lépni annál kevésbé mernek, mert a mai sommás eljárás irányelve után ez határozott visszalépés lenne, s azért akarják a materialis igazságszolgáltatást az irásbeliség mellett is létesiteni. Ez pedig még sehol sem sikerült s ugy látszik, hogy nálunk is igy lesz. Vessünk csak egy futó pillanatot a legutóbbi eredményekre.

A Babos-féle s az equet megállapodásai után létrejött javaslat a sommás eljárásra fektette a sulypontot, s ez helyeslést talált a törvényhozásnál is főleg azért, mert egyideüleg a törvényszékek reductiojával a járásbiróságok illetőségi köre is kiterjesztetni czéloztatván, az eljárás kellő szabályozásának szüksége itt kétszeres mérvben jelentkezik. A czél javaslatban is arra irányult, hogy lehető kevés munka mellett a materialis igazság kinyomozása lehetővé tétessék; — azért az eljárás egész menetére részletes szabályok alkottattak s annak folyama a biró által röviden jegyzőkönyvbe vétetni rendeltetik; ezen jegyzőkönyv szolgál azután alapul a felsőbb biró határozatának is. Ez volt a mi a jogügyi bizottságnak az első szeget ütötte fejébe. A felsőbb biró az első biró feljegyzései alapján itél s ezekbe a félnek vajmi kevés befolyása lévén, a mellett hogy e feljegyzések hiányosak, a fél megattól fosztva, hogy védelmét akként terjeszsze elő, hogy az a felsőbb biró tudomására jusson. Ezen segiteni kell, volt az egyhangu vélemény, s megbizatott Teleszky egy uj javaslat készitésével, melyet mint tudjuk az rövid idő alatt be is nyujtott. Annál kevésbé lehet czélunk ezuttal a javaslat részletes birálatába bocsátkozni, mert azzal egyik szaktudónk lapunkban épen most foglalkozik, s csakis arra kivánunk egy futó pillantást vetni, hogy miként oldotta meg Teleszky a reá bizott igen nehéz feladatot. Mi — mint lapunk olvasói tán emlékezni fognak — a mult év deczemberben midőn a jogügyi bizottság e határozata tudomásunkra jutott, azt határozottan elhibázott lépésnek tekintettük, mely csakis visszás eredményt szülhet, és e feltevésünkben nem is csalódtunk. Lapunk olvasói ismerik e javaslatot, mely ennek mellékleteként szószerint közölve lett s azért fel vagyok mentve részletesen előadni, hogy miként tervezi Teleszky reformálni a sommás eljárást, csak röviden kivánom az általa javasolt procedurát feltüntetni.

Alperes irásbeli periratot hozhat magával, erre a fél ügyvédje jegyzőkönyvbe igtatja a választ, s a másik fél ismét a viszonválaszt, vagyis mód nyujtatik az ügyvédeknek ismert irási szenvedélyük kielégitésére. Ha már most ezzel vége lenne a tárgyalásnak, a sommás és rendes eljárás között csak az lenne a különbség, hogy amott a jegyzőkönyvbe irják a mit itt külön perbeszédbe terjesztenek elő, és hogy a rendes eljárásban a törvény, a sommásban a biró határozza meg a perbeszédek beadásának, s illetve beigtatásának határnapját. Arra tehát panasz nem lehet, hogy a félnek a védelemre kellő alkalom meg nem adatott volna, de ha ezzel vége lenne a dolognak, hol maradna az anyagi igazság kideritése? ezen tehát aként vélt a javaslat szerzője segiteni, hogy a perbeszédnek beigtatása után egy tárgyalás tartását rendeli el, melyben a biró köteles a felek vagy képviselőikhez intézett kérdések által oda hatni, hogy nem világos kérelmeiket felvilágositsák, a tényállást hiányzó részeiben kiegészitsék, még szükséges bizonyitékaikat előterjeszszék stb., szóval az ügyet akkor hozza tisztába, s mindezekről jegyzőkönyvet vesz fel. Tehát a sommás eljárás az irásbelinél is komplikáltabb az által, hogy az irásbeli periratok után még külön tárgyalás is tartatik, és fog minden haszontalan perből kikerülni egy irományhalmaz, mely elrabolja a biró idejét mig azt átolvassa s a jelenlegi költségeknél sokkal tetemesebb perköltségekkel terheli a feleket, mert hiszen ha az ügyvéd iveket összeir, ha 3—4 szer kell megjelennie, fáradosságának és munkájának díját is méltán megköveteli. És e mellett az irásbeli eljárás után alkalmazott közvetlenség a czélnak közel sem felel meg annyira, mint ha az az első tárgyalásnál alkalmaztatik. A biró, hogy a pert ha egyszer elolvasta, le is rázza nyakáról, ha csak lehet, meghozza abból az itéletet, a mi abban előadatott, ennek azután ismét következménye az itél teknek a felsőbb biróságok általi feloldása s ujabb tárgyalás és ujabb költség lesz, szóval a sommás eljárás annyira kivetköztetik alakjából, annyira ellenkező eljárás terveztetik itt a sommás eljárás rendeltetésével, hogy igazán csodálnánk, hogy gyakorlati ember miként jöhetett ily tervezet eszméjére, ha nem tudnánk, hogy ő is ott akadt meg a hol mások, hogy t. i. az irásbeliséget a materialis igazságszolgáltatással akarta kiegyenliteni, s meg nem gondolta, hogy más hiányaitól e tervnek eltekintve, az már azért sem lehet életrevaló, mert a sommás perek, legalább, felében a perköltségek a per értékét felül fogják haladni. Erre azután elmondhatja a szegény ember: adtál uram esőt, de nincs köszönet benne.

Ugy halljuk, az igazságügyi ministeriumban e javaslatot nem is fogadták el, hanem ismét másikat készittetnek, ismét az irásbeliség alapján. Kiváncsiak vagyunk, meddig fog ez igy menni, mig végre belátására jutnak az intéző körök annak, hogy nem is a javaslat készitőbe van itt a hiba, nem is ők az okai, hogy nem tudnak életre való müvet produkálni, hanem az ok az, hogy az olajmalomba lisztet örölni a legjobb molnár sem tud.

Mig ezt belátni nem fogják, egyik javaslat a másik után fog elvettetni, s havégre valamelyik törvénynyé válnék is, a közönség a helyzet javulása iránti reményében csalódva, a panaszok csak szaporodni fognának s az elégületlenség kétszeres mérvben fog minden részről jelentkezni. A jövő igazolandja szavainkat, és mert e hitben élünk, a megkezdett uton való reformból eredményt nem várunk.

A másik reform terve a kormánynak, mint értesülünk, a jelentéktelen ügyekben való eljárás szabályozása. A javaslat részreleteit nem ismerjük, annyit azonban az eddig tett nyilatkozatok után biztosan következtethetünk, hogy ezen ügyek a közigazgatási, megyei s illetve városi tisztviselőkre, és Horánszky javaslata szerint oft hol erre a szükséges elem megvan, békebirákra fogna bizatni.

Mi határozottan elhibázott lépésnek tartanók ezen intézkedést, mert a jelentéktelen ügyeknél eddig sem a birói illetőség, vagyis a miatt, hogy azok a bíróságok által kezeltetnek, hanem a miatt volt a panasz, hogy az eljárás nem elég egyszerü és költséges. Ha ezen akadályok elhárittatnak, nemcsak egész nyugodtsággal meglehet ezen ügyeket a járásbíróságoknál hagyni, de csakis akkor lesz lehetőleg orvosolva a baj, ha azok kezében hagyatnak meg.

Nem akarok elméleti fejtegetések terére lépni, s a dolgot azon oldaláról támadni meg, hogy ez által a birói hatalomnak a közigazgatástól való, s eddig következetesen keresztül vitt elválasztásán fogna sérelem ejtetni, mert elismerem, hogy ha a gyakorlati szükség az ellenkezőt javalja, azt theoriák kedvéért feláldozni nem szabad, még azon különben bizonyára figyelmet érdemlő érvet sem akarom felhasználni, hogy nem egyezik meg a szoros igazsággal, hogy mig egyik ügy kellőleg minősitett jogtudó egyén által láttatik el, másik ily qualifikacióval nem biró hivatalnokokra bizatik; hanem kiválólag gyakorlati szempontból szólok a dologhoz.

A szolgabirák kevesebb számban mint a járásbirák legnagyobb részben a járás kisebb helyén székelnek már csak azon oknál fogva is, mert a szabad királyi s rendezett városokra hatáskörük ki nem terjedvén, ezekben való lakásuk indokkal nem bir. A hozzájuk férhetés tehát már sokkal nehezebb s alkalmatlanabb, mert a járásbiró rendesen a vidék központján székel, hová a vidéki lakosságot egyéb foglalkozásai amugy is igen gyakran beszólitják. Itt értékesiti a parasztgazda a heti vásáron terményeit, itt szerzi be szükségletének nagy részét, adóhivatal, takarékpénztár, biztositó ügynökségek s más egyéb intézetek, melyeknél gyakran van teendője e helyen pontosulnak össze; tehát időt és költséget kimél az által, hogy peres ügyeit más teendőivel összekapcsolhatja; s igy annyi kétségtelen, hogy már ez oknál fogva is sokkal előnyösebb a népre a járásbiró, mint a szolgabiró biráskodása. De ha ettől eltekintünk is, annyi bizonyos, hogy ha a járásbirósághoz beféradott, mindig kell találnia egyént, ki panaszát felvegye, mig ha sok akadályok között eljut a szolgabiró székhelyére, azt igen gyakran nem fogja otthon találni, és pedig ez annál gyakoribb lesz, mennél pontosabb, mennél buzgóbb ember szolgabirója; mert az felfogva hivatását, ideje tetemes részét járásában fogja eltölteni. A költséges s fáradalmas ut után mehet tehát vissza a honnét jött s várhat mig ujra megkisértheti szerencséjét, s ha ez végre sikerül, s annyi balszerencse között és oly sok viszály után elintéztetik ügye, kérdés, hogy lesz az elintézve; mert ha a birói minősitésnek általában czélja van, fel kell azt is tenni, hogy a minősitett biró biráskodásában több a biztositék, mint oly egyénében, ki azt sem nem tanulta, sem ezzel soha sem foglalkozott. Tehát legtöbb esetben fáradtságára ráadásul ügye helytelenül intéztetik el.

Azon ellenérv, mely erre fel szokott hozatni, hogy a szolgabiró a járásban utazván, a helyszinén intézendi el az ügyeket, épen ugy nem fog gyakorlatban alkalmazást találni, mint nem alkalmaztatott akkor, midőn a szolgabirói biráskodás fénykorát éltük. De ez természetes is. A rögtöni megidézése az ellenfélnek a munkával elfoglalt népnél ritkán sikerül, az illető nincs otthon, s ha az otthon van nincs kéznél tanuja; pedig hogy e bizonyiték fog majd minden ily perben szerepelni, azt ki ismeri a viszonyokat aligha fogja kétségbe vonni, s igy az ügy e miatt nem intézhető el. De e mellett a félnek megrohanása a biró által aként, hogy annak védelméről még csak gondolkodni se lehesen, mulhatlanul azon eredményt fogja maga után vonni, hogy az illető védelmét a meglepetés folytán kellőleg elő nem terjeszthetvén, az annak alapján hozott itélet ellen a per rendes utját veszi igénybe; s a czél elérve épen nem lesz.

Az utazások közben mellékesen teljesitett biráskodásnak meg van azon hátránya is, hogy az sietve s ennélfogva felületesen teljesittetik, mi ismét csak arra vezet, hogy az ügy a rendes perutra tereltetik, s a közigazgatási hatóságok eljárása a helyett, hogy orvoslást nyujtana, egy alkalmatlan közeggé fog fajulni mint p. o. ma a községi biráskodás, melyet csak azért vesz igénybe a peres fél, mert igénybe kell vennie mielőtt ügyét rendes birája elé vihetné.

Végre ha ezekhez hozzáteszszük azt is, hogy az a panaszos fél, ki dologgal van elfoglalva s akkor megy panaszra ha ideje engedi, nem ér arra, hogy a szolgabirót lesse — bizony a helyszinén való biráskodástól igen kevés eredményt fogunk várni.

Még azon érvet is hallottam felhozni, a jelentéktelen ügyekben való biráskodásnak a megyei közegekre leendő ruházása mellett, hogy a járásbirák tul vannak teendőkkel halmozva, mig a szolgabiráknak a nélkül sem lévén elég teendője, a munka helyesen megoszlik közöttük.

Ha a jelentéktelen ügyekbeni eljárás egyszerüsittetik, a járásbirák meg fognak felelhetni teendőiknek, s ha nem, láttassanak el kellő személyzettel, mert az, hogy a szolgabiráknak elengedő dolguk ne lenne, nézetem szerint — csak oly szolgabiróra nem áll, ki fogalmaival sem bir annak mi egy közigazgatási hivatalnok hivatása és teendője?

Rendezettebb viszonyok között is tulhaladja a teendők halmaza egy egyén erejét, — hát még nálunk hol mindenütt annyi teendő van. Hanem persze a szolgabirónak tudatával kell birni annak, hogy tulajdonképen mi képezi hivatását és tudnia kell, hogy nem postamesterségből vagyis a rendeletek le s az erre tett jelentések felküldéséből áll hivatalos teendője; hanem ha az ut rosz, ha az iskola rozzant, ha a gyermekek az iskolázástól elvonatnak, ha a községi gazdálkodás helytelenül folyik, ha az árvák vagyona nem kellőleg kezeltetik, ha katonakötelesek nem rendesen állittatnak elő, ha a szerb tövis ellepi az országutat, ha tüzrendőri szabályok a községben nincsenek vagy meg nem tartatnak, ha a községekben nincs közbiztonság, ha visszaélések következtetnek el a mértékekkel, ha az utak s dülők befásitása elhanyagoltatik — s isten tudná ha mi bajok vannak, ez mind az ő hibája Neki nemcsak rendelni, hanem a végrehajtást ellenőrizni, sőt nemcsak a rendeleteket végrehajtani, de kezdeményezni kell. Ki igy fogja fel a szolgabiró hivatását s ehez képest teljesiti

*

kötelmeit, nem fog azon panaszolkodni, hogy kevés dolga van.

A békebirákról nem szólhatunk, mert nem ismerjük a tervet, de ezekből sem reménylünk semmit és attól tartunk, hogy oly egyének fognak a békebiróságra vállalkozni, kiknek nem honpolgári kötelességük teljesitése, hanem zsebük megtöltése, vagy helyesebben a nép kizsákmányolása képezi czéljukat. Fájdalom, a kötelességérzet hanyatlik, képes s alkalmas egyén nem igen fog vállalkozni, s ha elvállalja is, ez is azon többi funkcziók sorsára jut, melyben az ily tiszteletből elvállalt müködések egyáltalán részesülnek, hogy t. i. nem tesz az illető semmit. Ez lenne még azután a kalamitás. A ki tesz, a népet zsarolja, a ki pedig becsületes embernek ismertetvén eljárásában bizalom lenne, semmit sem tesz.

Attól félek, hogy ez lesz sorsa a jelentéktelen ügyeknek.

Egyszerüsittessék az eljárás, de hagyassék meg a biráskodás a járásbiráknál, s bizonyos összegig ruházstassanak fel ezzel a községek, kiktől engedtessék felebbvitel a járásbiróhoz, de fektettessék az egész a szóbeliségre; minél kevesebb lesz a forma, annál gyorsabban nyernek elintézést az ügyek s olcsóbb lesz a perlekedés.

Ez volna nézetem szerint az első teendő, nehány más reformeszméimről legközelebb kisértendem meg nézetemet előadni. *Zlinszky Imre.*

A törvényszékek létszámának leszállitása.

Az országgyülés határozatának foganatositására, miként a törvényszékek száma 45-el leszállittassék, az első lépés megtörtént, husz törvényszék kitöröltetett az élők sorából.

Nagy és nehéz áldozat volt ez, de meghozta a nemzet s nem készületlenül lepett meg a min. rendelet. De készületlenül lepett meg annak tartalma, mert fentartatnak általa oly törvényszékek, melyek teljesen feleslegesek, melyek felállitása is csak protekcziónak tulajdonitható, pl. Gyöngyös, Nagyszombat, Borosjenő stb., s eltöröltetnek oly törvényszékek, melyek fenállásának szükségessége nyilvánvaló s eltöröltetésük visszahatást szül annál inkább, mert oly törvényszékekhez csatoltatnak, melyek mellett semmi elfogadható indok sem harczol, hogy amazokat csatolják hozzájuk s nem megforditva.

Főleg s méltán visszatetszést szült az ungvári és a szolnoki törvényszékek megszüntetése. Mig ugy látszik a többiek hallgatnak s bele nyugszanak a változhatlan sorsba, ezek izgatottan szállnak sikra a tény ellen. Bizony nehéz is belenyugodni az ungmegyeieknek, hogy megszünjék az ő törvényszékük, midőn a szomszéd Szatmármegye három törvényszéke érintetlenül fentartatik, vagy a szolnokiaknak, midőn az ugyanazon megyében levő gyöngyösi törvényszék, melynek semmi létindoka sincs, megmarad az élők sorában.

Alig egy éve mult, hogy a kormány Ungmegyéből egy egész kis országot akart csinálni, ide szándékozván csatolni Szabolcsmegyéből egy nagy területet s az egész Beregmegyét, s ma eltörli az ungvári törvényszéket, melynek székhelye a felföld egyik legvirágzóbb kereskedelmi városa és azt csatolja a 8—9 mérföldre eső s egészen élettelen s forgalom nélküli Beregszászhoz.

Nehéz belenyugodni ily intézkedésbe, midőn ily kedvező helyzetü törvényszék akkor szüntettetik meg, midőn oly törvényszék, melynek területe kisebb s lakosainak száma is csekélyebb, fenhagyatik.

Még inkább szült azonban megütközést a szolnoki törvényszék megszüntetése s Karczaghoz való csatolása. Szolnok az alföld egyik legélénkebb, teljes fejlődésben levő kereskedelmi városa, három vasut (az aradi, nagyvárad-debreczeni és az államvasut) összekötő pontja, s e mellett végpontja a tiszai közlekedésnek s főleg a fakereskedésnek, szóval oly emperikus hely, melynek fejlődését minden eszközökkel támogatni kellene a kormánynak, nem ily uton zsibbasztani meg annak haladását.

Hogy szavainkat nem szenvedély, hanem az igazság érzete vezeti — tények igazolják. Közöljük a száraz statisztikai adatokat Szolnok s Karczag közötti különbség feltüntetésére, s igy leszámitva amannak fekvéséből származó előnyét is, birálja meg az intézkedés helyességét a közönség.

Statisztikai adatok	Szolnok	Karczag	Jegyzet
Az eddig fenállott törvényszék területének kiterjedése	67 □ mfd	28 □ mfd	
Összes népesség száma	141,000 lél.	74,600 lél.	
Járásbiróság száma	4	3	
Az ide tartozó városok, helységek és puszták száma	72	15	
A törvszék birói kara állott	7 tagból	3 tagból	
Egy fél évben kimutatott ügyszám, u. m. polgári, fenyitő és elnöki (járásbirósági és tkkönyvi ide nem számitva)	10,000	4,000	
Összes jövedelmi adó 1874-ről	28,600	10,000	
Összes házbéradó 1874-ről	9,000	1,200	
Összes directadó 1874-ről	88,700	77,300	
A két város lakossága	15,874	14,486	
Szobák (mint lakrészek)	4,821	4,724	
Nyitott helyiségek (boltok stb.)	183	51	
Bérbeadott szobák	1,461	301	
Bérbeadott nyitott helyiségek	116	14	
Hazbér fizettetik frt	80,500	12,200	
Orvos	7	3	
Ügyvéd	19	9	
Gyógyszerész	2	1	
Kereskedő, szállitó és kézmüiparos jövedelmi adót fizetők	556	337	
Nyomda	1	—	
Takarékpénztár	2	1	
Melynek forgalma tesz frt	8.900,000	1.000,000	
A megmaradt betétek összege 1874 végén frt	668,420	72,378	
Gőzmalom stabilis gépezettel	3	—	
Gőzmalom locomobillel	—	1	
Vizimalom	15	—	
Száraz- és szélmalom	—	60	
Gőzfürész	6	—	
Feldolgoztatik kubik láb fa évenként	3.000,000	—	
Foglalkozásban levő munkás a gőzfürésznél	500	—	
Szeszgyár	2	—	
Szeszégető üst házilag kezelve	39	142	
Gyépgyár	1	—	
Vasuti forgalom 1874-ről mázsa	892,700	170,300	
Vasuti forgalom 1874. személy	54,700	35,914	
Vasuti gyármunkások és szolgaszemélyzet száma	800	—	
M. kir. államvasut hivatalnok- és szolgaszemélyzete	28	—	
A tiszavidéki vaspálya hivatalnokai	40	5	
Postai értékforgalom frt	22.900,000	500,000	A szolnoki postahivatal 1 évi tiszta jövedel.
Postai levélforgalom darab	308,000	75,000	
Sürgönyforgalom évenként	21,000	2,790	
Gőzhajóforgalom évenként	125,000	—	8956 frt (állami
Közönséges hajóforgalom évenként mázsa	400,000	—	sürgöny - hivatal Karczagon nem létezik).
Dohánybeváltási hivatal kezel évenként mázsa	60,000	—	
Foglalkoztat embert évenként	100	—	
Sóházi forgalom évenként, m.	320,000	—	
M. kir. kincstári jövedelmek: u. m. regále, helypénz, czövekpénz és fogyasztási adó	43,037		
A m. kir. kincstár szolnoki épületeinek eddigi becsértéke	82,800	—	
A m. kir. kincstár földbirtoka 22,000 h. becsértéke	2.500,000	—	
Dohánytőzsde-bevétel év. frt	90,000		
Gőzfürdő	1		

Ehhez nem kell kommentár. A dolog annyira nyilvánvaló, hogy nem lehet kétkednünk azon, mikép hazafias kormányunk is belátva, hogy lépése eltévesztett, azt igyekezend jóvá tenni. Hiszen a roszul értesült fejedelem intézkedéseit is megváltoztatja a jól értesült fejedelem.

Hiszszük, hogy ez esetben a kormánynál is igy lesz, hiszen azon számos teendő közepette, melylyel el van halmozva, a tévedés megesik, s ez csak akkor hiba, ha helyre nem hozatik, midőn alkalom van reá.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyvédrendtartásra vonatkozólag a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék ujabban következő elveket mondott ki határozataiban:

„Városi közgyám az ügyvédi lajstromba fel nem vétethetvén, az elrendelt felvétel ellen a kamara ügyésze felebbezhet.“ A debreczeni ügyvédi kamara K. L. ügyvédet és városi közgyámot az ügyvédek lajstromába felvévén, a kamara ügyészének ezen határozat ellen 15 nap alatt beadott felebbezése folytán a legf. it. szék a kamarai határozatot megváltoztatván, a nevezett ügyvédnek az ügyvédek lajstromába való felvételétt megtagadta, „mert az által viselt közhivatal az ügyvédi hivatással nem fér össze.“

„Árvaszéki ülnök az ügyvédek lajstromába fel nem vétethetvén, az elrendelt felvétel ellen a kamra ügyésze felebbezhet.“ A debreczeni ügyvédi kamara J. I. ügyvédet és kisujszállási árvaszéki ülnököt az ügyvédek lajstromába felvevén, a kamara ügyészének felebbezése folytán a legf. it. szék ezen határozatot megváltoztatta és a felvételt megtagadta a fentebb emlitett határozat indokaiból.

„Városi főjegyző és ügyész az ügyvédek lajstromába fel nem vétethetvén, az elrendelt felvétel ellen a kamara K. K. ügyvédet és Kunhegyes városa főjegyzőjét és ügyészét az ügyvédek lajstromába felvevén, a kamara ügyészének felebbezése folytán a legf. it. szék a határozatot megváltoztatta és a nevezettnek a felvételt megtagadta.

„Városi jegyző az ügyvédek lajstromába fel nem vétethetvén, az elrendelt felvétel ellen a kamara ügyésze felebbezhet.“ A debreczeni ügyvédi kamara M. Zs. ügyvédet és városi jegyzőt az ügyvédek lajstromába felvevén, a kamara ügyészének felebbezése folytán a legf. it. szék ezen határozatot megváltóztatta és a nevezett ügyvédnek a felvételt megtagadta.

„Épitő biztos az ügyvédek lajstromába fel nem vétethetvén, az elrendelt felvétel ellen a kamara ügyésze felebbezhet“ A debreczeni ügyv. kamara M. J. ügyvédet és épitő biztost az ügyvédek lajstomába felvevén, a kamara ügyészének felebbezése folytán a legf. it. szék ezen határozatot megváltoztatta és a felvételt megtagadta.

„A báni tábla által kiadott, de a magyarországi hatóságok előtt is kihirdetett és általunk elfogadott ügyvédi oklevél alapján az ügyvédi lajstromba való felvétel megengedhető.“ A legf. it szék a székes-fehérvári kamara választmányának határozatát, melylyel B. J.-nek az ügyvédek lajstromába való felvétel megtagadtatott, megváltoztatta és a felvételt elrendelte, „mert miután a báni tábla által kiadott ügyvédi oklevele a magyarországi hatóságok előtt is kihirdettetett és általuk elfogadtatott, miután továbbá a nevezett ügyvéd a felmutatott bizonyitványok szerint 1837—1848-ig Pozsonyban, majd később Pesten és azután az ország másvidékein ügyvédkedett, ugyanannak az ügyvédek lajstromába való felvétel megengedhetőnek találtatott.“

„A kir. ügyész jogositva van oly határozat ellen felebbezést használni, mely által az ügyvédi lajstromba való felvétel elrendeltetett.“ T. D. és Sz. L. pápai ügyvédek a győri ügyvédi kamara által az ügyvédek lajstromába felvétetvén, a győri királyi ügyészség az erre vonatkozó határozatot, minthogy a nevezettek ellen bűnvizsgálat volt folyamatban, sérelmesnek találta és ellene felebbezést használt. E felebbezést a győri ügyvédi kamara 1875. apr. 27-én 74. sz. a. kelt határozatával visszautasitotta, „mert az 1874. 34 t. cz. 7. §-a értelmében felebbezési joggal egyedül csak azon elutasitott ügyvédek élhetnek, kiktől a felvétel megtagadtatott, a kir. ügyészeknek pedig ezen jogot az id. t. cz. meg nem adja.“ — A győri kir. ügyész részéről beadott ujabb felebbezés folytán a legf. itélőszék az idézett határozatot, „melylyel a királyi ügyészség részéről beadott felebbezés visszautasittatott, megváltoztatta és tekintettel arra, hogy ezen esetben ha az ügyvédek lajstromába a kamarák választmányai által oly ügyvédek, kik az 1874: 34. t. cz. 3. §-a szerint nem volnának felvehetők, vétetnének fel, ily felvételi határozatok ellen felebbezést beadni a kir. ügyészségek igazságügyminiszteri rend. által kötelezhetők, a hivatolt felebbezést elfogadta és ennek folytán a kamarai választmány határozatát vizsgálat alá vevén, ugyanazt feloldotta és a kamarai választmánynak meghagyta, miszerint figyelemmel a nevezett ügyvédek ellen folyamatban levő bűnfenyitő vizsgálatok tárgyában hozott és a felebbező kir. ügyész által bemutatott határozatokra, ujólag határozzon.“

„A fenyitő elővizsgálat nem szolgálhat alapulaz ügyvédek lajstromába való felvétel megtagadására.“ A budapesti ügyvédi kamarának határozatát, melylyel H. G.-nak a felvételt megtagadta, a legfel. itélőszék megváltoztatta, „mert a nevezett ellen a pesti királyi törvényszék fenyitő osztályától érkezett értesités szerint csak az elővizsgálat, vagyis a tényállás megállapitása iránti nyomozás rendeltetett el és igy az ügynek jelen állásában az 1874. 34. t, cz. 3 §-a nem alkalmazható.“

„A legf. it. szék az 1874. 34. t. cz. általános értelmezésébe nem bocsátkozhatik.“ Fr. A-nak közvetlenül benyujtott folyamodványát a legf. it. szék azzal küldte le a brassói ügyvédi kamarának, miszerint folyamodó arról értesittessék, „mikép az 1874. 34. t. cz.-nek általa kért értelmezése csak akkor foghat helyt, ha a szat ályszerüleg felebbezett kamarai határozat felül fog vizsgáltatni.“ *M. I.*

A perujitásnak hiánya és ezen perorvoslatnak mikénti rendezése.

Egy eset adta elő magát, mely által, véleményem szerint, a perujitási szabályoknak egy ujabb hiánya fedeztetett fel.

Ugyanis ujabb időkben bizonyos házassági szerződés keletkezett a nő s férj közt, s az utóbbi kötelezte magát az esetre, hogy ha együtt nem maradhatnának, nejének 200 frtot kifizetni.

Ez eset 3 év lefolyta alatt előállt és a nő férjének hiányos képviselete folytán kieszközölte a szentszéknél az ideigl. elválást azzal, hogy a határozatban kimondatott, miszerint az elválásnak oka a férj.

Most a nő férje ellen három rendbeli keresetet inditott.

A házassági szerződés alapján, az általa választott k . . . i törvszék előtt, kérvén, hogy férje a kikötött 200 frtban elmarasztaltassék. A két másik keresetet meginditotta az illetékes b . . . . i törvszék előtt és az elsőben kérte hozományának kiadatását; a másodikban pedig, a szentszéki határozatot alapul vevén, kereste az élethosszaiglani eltartást.

Az utóbbi kereset tárgyalásánál alperes férj képviselője, nem tudván a házassági szerződés és a k. i. törvszék előtti perfolyam létéről, hiába igyekezett a jogérvényes sztszéki határozatot kifogásolni s megdönteni és csak a viszonválaszban hozta elő, miszerint ez irányban két külön keresettel s külön bíróság előtt megtámadtatott, mit felperesnő végiratában határozottan tagadott s alperes hosszabb idő alatt nem lévén képes az arra vonatkozó okmányt megszerezni, felperesnő sürgetésére, kénytelen volt elleniratát beterjeszteni és azután mindent felhasznált, hogy az érintett bizonyitási okmányt még az igazolási idő alatt megkaphassa; a de 15 nap is lefolyt és csak néhány nappal később jutván az okmány birtokába, sietett perujitással élni és sürgetéseire legrövidebb idő alatt az ujitási kereset le is tárgyaltatott.

Jelenleg tehát az ügy igy áll. Az alapperben, alperes állitása, felperesnő határozott tagadása ellenében bebizonyitva nem lévén, az alperes elmarasztalandó lenne; ellenben az ujjitott perben alperes bebizonyitotta, hogy felperesnő által ugyancsak egy ügyben két külön keresettel megtámadtatott.

Most, miután a perrdt. 315. §. *c)* pontja világosan azt rendeli, hogy a „pervesztes fél“ uj bizonyitékokat hozhat fel a perujitásnál — következtetőleg kellett volna alperesnek az ujitással várni addig, mig „pervesztes“ nem leend, ez esetben pedig ellene a perrdt. 325. §. szerint, a végrehajtás bizonyos és semmi orvoslattal el nem háritható.

Azután a perrdt. 318. §-ban az mondatik: hogy a perujitásnak csak egy izben van helye.

Ez, s az egész perujitási eljárás, felperesnek kétszeres előnyt nyujt, mert felperes, ha pervesztes is az alapperben, ellene a végrehajtás nem foganatosittathattatik és a roszul védelmezett keresetét megijuthatja; alperes ellenben, ha roszul védelmeztetik, vagy bár miként a védelemnél megakadályoztatik, kénytelen az alapperben hozott végrehajtását eltürni és most csak uj bizonyitékai érvényesitése után és csak ha jól védelmeztetik, lehet reménye a viszvégrehajtást eszközölni; ha pedig roszul védelmeztetik, vagy keresete hiányos, akkor pere örökre elveszett.

Miután az igazolási s a többi perorvoslatok mind felperes, mind alperes javára egyenlő joghatálylyal a per állását függőben tartják, véleményem szerint a perujitást is akként kellenék

módositani, hogy az mind a két fél irányában egyenlő joghatálylyal birjon.

Itt lenne helyén „a visszahelyezést az előbbeni állapotban“ akép alkalmazni, hogy ezen perorvoslat az itélet hozatalát, esetleg annak foganatositását megakadályozza, értetődvén, miszerint eme perorvoslattal visszaélő s igy vesztes visszahelyező, az első s másodbiróságnál fokozatos birsággal megbüntettessék.

Ezen perorvoslatnak bevétele a perrendtartásba annál fogva is ajánlhatóbb lenne, minél bizonyosabb, hogy a perujitásnak értelme nem elégiti ki a jog tényállási fogalmat, mert vesztes alperes ujitásnál nem ujitja a keresetet, hanem mindig annak ellenkezőjét kivánja, s csak a vesztes felperes ujitja az alapperbeli keresetet s igy a pert is.

De még nagyobb hasznát vehetni ezen perorvoslatnak a bűnfenyitő eljárásnál, hol vádlott soha sem léphet fel, mint ujitó vádló, hanem az ujitásnál is mindig vádlottként megmarad.

Itt azonban meg kell jegyeznem, hogy az austriai eljárás után indulva, véleményem szerint hibásan s egészen helytelenül alkalmaztatott a perujitás; s kérdés lehet még az iránt is, vajjon alkalmazható-e a visszahelyezés az előbbeni állapotban? miután tudva levő dolog, hogy a bünfenyitő ügyekben a bíróság hivatalból jár el, és akkor szabad, vagy lehet-e megengedni, hogy a megengedett perorvoslattal a bíróság hivatalos eljárása hiányosnak kimondassék, vagy ekép a balvélelemnek hely adassék, a nélkül, hogy az igazságszolgáltatás compromittálva ne legyen. Erről zonban máskor s jelenleg csak azt kivánnám megvitatni, vajjon fentebbiek folytán nem lenne-e czélszerybb és helyesb a perujitást következőkép szabályozni:

Az igazolás maradjon s utána jőjjön:

1-ör. A visszahelyezés az előbbeni állapotba és ennek helyt adni kellenék;

a) a perrdt. 315. §. *a)* alatti esetében;

b) ha az alapperben hozott sérelmes itéletre „alperesi ügyvéd“ hibája, vagy mulasztása nyujtott alkalmat;

c) ha „az alapperbeli alperes“ lényegileg a pertárgyra vonatkozó s alapperben nem használt bizonyitékokat hoz fel;

d) „Az alapperbeli alperes“ ha azt véli, hogy felperesnek vagy másoknak stb. 321. §.

Az előbbeni állapotbani visszahelyezés iránti kereset ha az, az itélet hozatalának kihirdetése előtt benyujtatik, megakadályozza az itélet hozatalát, az itélet után pedig függőben tartja a végrehajtás folyamát. Ezen kereset az előbbi §. *a)* alatti esetre, az elmulasztott határnaptól, *b)* alatti esetre az itélet kézbesitésétől számitandó fél év — végre *c)* és *d)* alatti esetben azon idő alatt engedtetik, mig a pertárgya a polgári törvények szerint el nem évül.

Nincs helye visszahelyezésnek az előbbeni állapotban stb. 317. §.

Ezen perben a visszahelyezési kérdés az alapperben már megvittatatott, avagy eldöntött ügy érdemével együttesen intéztetik el.

Az eljárás mint a 330. §-ban.

Ezen perorvoslattal visszaélő, s igy pervesztes felperes 50—100 frt az első bíróságnál, 100—300 frt a második és 500 frtig a harmadbíróságnál, fokozatos birsággal megbüntettetik.

2-szor. Perujitásnak van helye:

a) ha az alapperben és a visszahelyezés iránti perben, ügyvéd hibája vagy mulasztása nyujtott alkalmat;

b) ha az alapperben, vagy a visszahelyezési perben lényegileg a pertárgyra vonatkozó és ezen perekben nem használt bizonyitékok hozatnak fel.

c) a perr. 321. §, esetében.

Perujitás előbbi §. *a)* és *b)* alatti esetben hozott ebbeli itélet kézbesitésétől számitandó fél év — és *c)* alatti esetben azon idő alatt engedtetik, mig a per tárgya a polg. törvények szerint el nem évül.

Nincs helye, mint a 317. §-ban.

Perujitásnak csak egy izben van helye, de az esetre is, hogy ha az előbbeni állapotba visszahelyezése iránti per lefolyt és a perujitást, az alapperbeli, vagy a visszahelyezést az előbbeni állapotba szorgalmazó, de mindig csak vesztes felperes használhatja stb.

Igy vélném, hogy ezen jogorvoslaton segitve lenne, miután az iménti esetben nem kellene alperesnek az itélet megejtését bevárni, s az által mind felperes, mind alperesre nézve, az itélet foganatositásánál egyenlő igazság szolgáltatnék ki.

Sz. H.

Egy kérdés a törvénykezési rendtartásból.

Egy jogtudományi államvizsga alkalmával felmerülvén a kérdés: ha vajjon létezik-e fokozati különbséga trtsban felsorolt bizonyitékok között? Dr. Plosz Sándor, egyetemi tanár ur, azt aképen döntötte el, hogy ilyen fokozati különbség nem létezik.

Én a tisztelt tanár ur fenebbi véleményét nem oszthatom és pedig azért nem, mert a trts 221. §. határozottan mondja, hogy az eskü alkalmazásának csak az esetben van helye: „ha a bizonyitás döntő ténykörülményekre nézve, másként nem sikerült“. A törvény emez intézkedéséből tehát, — ha csak ennek értelmetlenségét vitatni nem akarjuk, kétségtelenül következik, az eskü bizonyitékának subsidiarius volta, vagyis az, hogy az eskü gyengébb más bizonyitéknál.

De mellettem szól a trts 217. §-a is, mely szerint a biróság van hivatva meghatározni azt, „hogy mennyiben legyen a szakértői vélemény a per eldöntésénél irányadó,“ mig tehát a szakértői vélemény bizony-erejének mérlegelése merőben a biró belátására van bizva, addig másképen áll a dolog, például, a beismerés és okirat bizonyitékánál, a melyek által begyőzött tényt, a biró feltétlenül valónak elismerni tartozik, mely eltérés ismét csak a bizonyitékok bizonyerejének fokozati különbségében találhatja okát.

Indokolja továbbá nézetemet a köz- és magánokirat közötti óriási különbség is; mig t. i. az első a ttrts 165. §. értelméb n teljes bizonyitó erővel bir, melylyel szemben valódiságának puszta tagadása, merőben hatálytalan, addig az utóbbi valódiságának tagadása tudvalevőleg lényegesen más következményeket von maga után.

Végül a dolog természetéből folyik, hogy a mely bizonyiték az ellenbizonyitékot kizárja, mint például: a beismerés, annak szükségképen erősebbnek kell lennie annál, mely ellenbizonyiték által megczáfolható.

Mind ezeknél fogva nem szenvedhet, nézetem szerint, kétséget, hogy igenis létezik fokozati különbség a perrendbeli bizonyitékok között, a mennyiben az egyik erősebb a másik pedig gyengébb. Miután pedig a tisztelt tanár ur ellenkező véleményben van, szolgáljanak jelen soraim alkalmul annak beható indokolására.

Kolozsvár 1875. julius 27-én. *Dr. Weiss József,* ügyvéd.

Mily kifogás érvényesithető a tulajdonkeresetben?

Ismételve felmerült azon kérdés s ha jól emlékezem e lapok hasábjain is tárgyaltatott, hogy a telekkönyvi tulajdonkeresetben (vagy mint már legfőbb itálőszéki itéletben is volt alkalmam olvasni birtokperben(?!) a birtokos által minemü kifogás érvényesithető?

Láttam már legfőbb itélőszéki itéleteket, melyben alperes azt bizonyitotta be, hogy maga felperes ruházta reá a birtokot, s a határozat az lőn, hogy a birtok telekkönyvi tulajdonost illetvén még, s az hogy van-e alperesnek jogczime a tulajdonjoghoz, jelenleg vita tárgyát sem képezhetvén, alperes kötelezteteti a birtok átadására.

Olvastam ismét oly legfőbb itélőszéki itéletet is, melyben hasonnemü kifogásoknak harmadik személyek irányában is hely adatott, s felperes keresetével elutasittatott.

Olvastam végül oly itéletet, melyben felperes keresetének azért adatott hely, mert alperes a tulajdonjog részére leendő megitélését viszonkereset utján nem szorgalmazta, azon előadása pedig, hogy a tulajdonjoghoz czimet szerzett csak eként lett volna érvényesithető, annak mint kifogásnak a telekkönyvi tulajdonos ellen helye nem lévén.

Miután én e nézetek egyikét sem osztom egészen, szabad legyen saját nézeteimet röviden kifejteni.

A kérdés igen lényegesen különböző akkor, ha a telekkönyvi tulajdonos által támasztott kereset folytán, alperes kifogásait magának a telekkönyvi tulajdonosnak tényeiből meriti, és akkor ha harmadik személyek ténye vagy joga is közbe jő.

Az első esetben ha alperes a birtok kiadása ellen azon kifogást hozza fel, hogy a birtokot maga a tkkönyvi tulajdonos ruházta át reá, nem találok a törvényben gyökerező indokot arra nézve, hogy ez kifogásképen is miért ne lenne érvényesithető.

Mert igaz ugyan, hogy a telekkönyvi tulajdonost illeti meg rendszerint a birtok is, de azért nem áll, hogy eset ne lenne képzelhető, hogy a használat a tulajdonjoggal egyesitve ne legyen, mert számos eset van, hol a haszonvétel más személyeket illet p. o. haszonbér, özvegyi jog, vagy a felek bármely

más czimen alapuló kölcsönös akaratkijelentése folytán. Igy lehet ez a birtoklásra nézve általában, mert a törvény ugyan kimondja, hogy a telekkönyvi tulajdonost illeti a birtok, de nem zárja ki, hogy a felek ezzel ellenkezőleg ne intézkedhessenek, ha pedig a törvény ezt ki nem zárja; a feleknek jogában áll annak rendelkezéseitől eltérőleg is intézkedni.

Ha tehát a telekkönyvi tulajdonos birtokát másra ruházván, azt annak még mielőtt a telekkönyvi tulajdonjogot megszerezte volna, tényleg át is adja, az őt mindaddig, mig a tulajdonjog a telekkönyvben nevén áll megillető birtokról önkényt mondott le szerződésileg megengedvén, hogy a vevő a birtokos nevére irathassa, s addig is mig azt megtehetné, sajátjaként birhassa. Ily szerződést a törvény nem tilt, s ennélfogva ha az létrejött, a feleket kötelezi is, ha pedig kötelezi, az ellen, ki a törvényre hivatkozva szerződésileg elvállalt kötelmei ellenére kivánja jogát érvényesiteni, kétségkivül felhozható kifogásképen az, hogy ez esetben a törvény azért nem alkalmazható, mert a felek ettől eltérőleg rendelkeztek.

Ez általános szabály, mely alól való kivételt a telekkönyvi intézmény sem indokolja, hacsak a törvény ily kifogás érvényesitését ki nem zárja, mint p. o. teszi azt az ingatlanokra vonatkozó jogok megszerzéséről szóló 1871. évi porosz törvény.

A mi törvényünk azonban az ily kifogás érvényesitését nemcsak hogy nem tiltja, hanem ellenkezőleg az, hogy ennek helye van, a törvény egy helyen tett intézkedéseiből folyó okszerü következés. Az osztrák polgári törvénykönyv 366. §-a ugyanis azt mondja, hogy azon jog, mikép sajátját tulajdonkereset utján visszakövetelhesse, nem illeti meg azt, ki valamely dolgot akkor, midőn még nem volt annak tulajdonosa, saját nevében eladta, utóbb azonban annak tulajdonjogát megszerezte.

Ha tehát egyrészről a törvény ezen intézkedései alkalmaztatnának, másrészről a telekkönyvi tulajdonos által történt átruházás kifogásképen leendő érvényesitésének hely nem adatnék, a helyzet akként alakulna,

Hogy ha valaki valamely ingatlan birtokot, melynek nem telekkönyvi tulajdonosa mint sajátját elád — mire nálunk igen számos eset fordul elő — s utóbb annak, hogy telekkönyvi tulajdonjogát megszerzi, az ellenére annak, hogy telekkönyvi tulajdonos, nem léphet föl tulajdonkeresettel, mert azt a fentebb idézett törvényhely határozottan kizárja.

Ellenben ha már akkor is telekkönyvi tulajdonosa volt, mikor eladta, már nem érvényesithető e ténye kifogás utján, s a birtok neki föltétlenül megitélendő.

Nem ellenmondás volna-e ez?

Bizonyára az lenne, mely nem folyik a törvényből, sőt ellenkezőleg, a felhivott szakaszból megtetszik:

hogy a telekkönyvi tulajdonost nem illeti meg kivétel nélkül minden esetben a tényleges birtok, és

hogy az általa támasztott tulajdonkeresetellenében is, saját tényei az általa követelt tényleges birtoklás ellen kifogás utján is érvényesithetők.

Másként áll természetesen a helyzet, ha harmadik személyek jönnek közbe. Pl. ha *A* telekkönyvi tulajdonos eladja birtokát *B*-nek és *B* azt a nélkül, hogy nevére iratta volna, átruházza *C*-re, itt már az *A* által *C* ellen támasztott tulajdonkeresetben *C* szerzési czimét nem érvényesitheti, mert közte s *A* között semmi szerződésszerü viszony nem létezik.

E dolog annál fontosabb, mert tapasztalásból tudjuk, hogy nálunk a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzése igen el van hanyagolva, s ujabb időben mindennapi eset, hogy ezt az átruházók roszlelküleg ki akarják zsákmányolni, a közjó érdekében is kivánatos tehát, ha ilynemü erkölcstelen üzelmeknek a törvény okszerü alkalmazása által eleje vétetik.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

Az 59. §-hoz.

Az 59. §. azon rendelkezése, hogy az, a ki örököstársát terhelő fizetést teljesit, ettől megtéritést követelhet, általánosan elismert jogelven alapszik.

Az 59. §. utópontjának intézkedését az örököstársak kölcsönös érdekének megóvása teszi szükségessé; mert különben megtörténhetnék, hogy az örököstársak egymás irányában való viszkövetelési jogokat nem érvényesithetnék, s kivált akkor, ha valamelyik örököstárs örökösödési illetőségét saját hitelezői lefoglalnák, helyette fizetni köteles örököstársai könnyen kárban maradhatnának.

A 60. §-hoz.

A 60. §. azon intézkedése, mely a hagyatéki eljárás folytán felmerülő s az örökösödési viszony tisztázásra, szolgáló lépések költségeit, továbbá a hagyatéki gondnoknak a végrendeleti végrehajtónak és a 42. §. esetében az örökösnek költségeit és dijait a hagyatéki terhek közé számitja, a dolog természetéből folyván, bővebb indokolást nem igényel. Ha a hagyaték minden terhek fedezésére elégtelen, akkor ezen hagyaték érdekében szükségessé vált terhek előzetesen elégitendők ki.

A 61—63. §§-hoz.

A 29.—34. §§. a hagyomány birtokbavételének módját szabályozták; a hagyományosok kötelezettségeiről szóló jogszabályokat a 61.—63. §§. foglalják magokban.

A hagyományos nem az örökhagyó jogai és kötelezettségeinek általában, hanem meghatározott dolgoknak vagy jogoknak különösen válván jogutódává, az örökhagyó kötelezettségeiért általában nem felelős; de mert őt a végrendelkező akarata előnyökben részesiti, ugyanezen akarat az előnyt bizonyos meghatározott terhekkel kapcsolhatja össze. Ebben találja magyarázatát a 61. §. azon intézkedése, hogy a hagyományos az örökhagyó által reá rótt terheket a hagyomány erejéig teljesiteni köteles; az pedig, hogy világos ellenkező intézkedés nem léte esetében több hagyományosra rótt teher ezeket a nyert előnyhöz arányitva terheli, a dolog természetén alapul.

Ha az örökhagyó a hagyományosra kötelezettségeket ró, e kötelezettségek a hagyományban részesittetni szándékolt egyént csak azon esetben terhelhetik, ha ő a hagyomány előnyeit elfogadja; ha tehát a hagyományt visszautasitja, ez által a reá rótt kötelezettségek is ellenében hatálytalanokká válnak. Ámde ezen esetben a végrendelkező szándéka nem engedheti, hogy e kötelezettségek általában elenyészetteknek tekintessenek, miért is ezeknek fentartása szempontjából szükséges a 62. §. azon intézkedése, hogy a kötelezettségek azt terheljék, a ki a végrendelet vagy a törvény határozatai szerint a hagyományos helyébe lép, illetőleg a hagyomány teljesitésétől szabadul. Ugyanezen szakasznak azon további intézkedése, mely szerint a hagyományos jogositva van az őt terhelő további hagyomány teljesitése helyett saját hagyományát arra ruházni, kinek javára a további hagyomány általa teljesitendő lett volna, a végrendelkező szándékának helyes felismerésén és lehető teljesitésén alapul; mert midőn az örökhagyó a hagyományost további hagyománynyal terheli, azon feltételből indul ki, hogy ezen további hagyomány-értéket az eredeti hagyomány értéke felülmulja; és igy intézkedése mindkét hagyományosnak előnyére fog szolgálni; ha azonban az eredeti hagyományos az örökhagyó intézkedésében magára nézve előnyt nem lát, akkor nem lévén ő kötelezhető a további hagyományt saját kárával is teljesiteni, az örökhagyó czélzata a lehetőségig az által éretik el, ha az utóbbi hagyományos az eredeti hagyomány tárgyában részesittetik.

Az örökhagyó intézkedhetik akként is, hogy több örököst vagy hagyományost valamely fel nem osztható kötelezettség teljesitésével terhel. Ha ezen esetben az örökösök vagy hagyományosok közül egy vagy többen nem fogadhatják vagy nem akarják elfogadni részüket, ezért a többieket az örökség vagy hagyomány birtokba vételében akadályozni nem lehet, hanem azon esetre, ha ezek az örökhagyó szándékát érvényre emelendők, az egész osztatlan terhet teljesitik, megkapják azt, a mi a végintézkedés szerint őket illeti. A törvényjavaslat 63. §-a ezen okszerü intézkedést emeli érvényre azon természetes következménynyel, hogy az, a ki a birtokba nem vett örökséget kapja vagy a birtokba nem vett hagyomány teljesitésétől szabadul, az egészen teljesiteni kellett osztatlan kötelezettség aránylagos részét megtériteni köteles.

A 64—67-ik §-hoz.

A 46—53. §§. az örökhagyó hitelezői s a hagyományosok jogai biztositása végett állitottak fel szükségeseknek mutatkozó jogszabályokat.

Az örökös vagy hagyományos személyes hitelezői más tekintet alá esnek, mint az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok.

Azon jogelvnél fogva, mely szerint az örökhagyó jogai,

de egyszersmind kötelezettségei is átszállanak az örökösre: önként következik, hogy az örökös az örökségből előbb az örökhagyó hitelezőit és a hagyományosokat köteles kielégiteni és csak azután kerülhet a sor az örökös saját személyes hitelezőire; a mi pedig a hagyományost illeti, az örökhagyó hitelezői, a mint ezt a 29—34. §§. indokolása kifejti, megelőzik a hagyományosokat; miből következik, hogy a hagyományos személyes hitelezői sem birhatnak elsőbbséggel az örökhagyó hitelezői felett.

Másrészről az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak ezen elsőbbségi joga az örökös és a hagyományos személyes hitelezői felett a végtelenig nem tarthat.

A személyes jogok különbsége s az ehez képest szükséges jogszabályok különbözősége eléggé indokolja azt, hogy a törvényjavaslat külön fejezetekben tárgyalja az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak, másrészről az örökös és a hagyományosok személyes hitelezőinek jogait.

Az örökös vagy hagyományos hitelezőit sem lehet elzárni attól, hogy az örökösödés utján adósuknak jutott vagyonokra zálogjogot szerezzenek; azonban tekintettel arra, hogy valamely hagyatékra csak a valódi örökös és hagyományos ellen szerezhet az örökös vagy hagyományos személyes hitelezője jogokat, a szerzett zálogjog csak feltételes lehet és csak akkor válik hatályossá, ha az örökségnek vagy hagyománynak átszállása a hagyatéki bíróság bizonyitványával igazoltatik. Hogy pedig az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok, kik a hagyatéki vagyonokból való kielégittetés tekintetében az örökös hitelezőinél természetszerüen erősebb joggal birnak, ebbeli jogaiknak érvényt is szerezhessenek; másrészt pedig hogy az öröklött vagyonok tulságos hosszu ideig lekötve ne legyenek, a 65. §. azon jogszabályt állitja fel, miszerint az örökös vagy hagyományos személyes hitelezői az örökös mint ilyen ellen támasztható igények irányában, a hagyaték felosztása előtt és a felosztás utáni három hónap alatt csak feltételes zálogjogot szerezhetnek.

Ezen jogszabály összhangzásban van az 55. §. rendelkezésével.

Különfélék.

Pályázat. A nagym. vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumnak 1874. évi május 19-én 12,917. sz. a. kelt rendeletéhez képest ujonnan szervezett Kecskeméti jogakadémiánál:

1. a római jog;
2. nemzetgazdaságtan, pénzügytan és magyar pénzügyi törvények;
3. peres és perenkivüli eljárás, váltó- és keresk. jog, és
4. jogtörténet és egyházjog tanszékére alólirott jogakadémiai tanács által pályázat hirdettetik.

Az 1., 2. és 3. tanszékek rendes tanárai Kecskemét sz. kir. város közönsége által évnegyedenként előrefizetendő, egyenként 1200 frt évi fizetéssel javadalmaztatnak és Kecskemét sz. kir. város törvényhatósági bizottsága által választatnak, a 4. tanszék rendes tanára pedig a kecskeméti reform. egyház által szintén évnegyedenként előre fizetendő 1200 frt évi fizetéssel javadalmaztatik és a kecskeméti ref. egyháztanács által választatik. — A rendes évi fizetésen felül a tanári kart illeti a 30 frt tanpénz 8%-a és a vizsgadij. A megválasztott tanár köteles állását f. évi október 1-ső napjáig elfoglalni. A megválasztott rendes tanárok kötelesek a dunamelléki ref. egyházkerületi tanári gyámegylet tagjai közé belépni. Mindazok, kik a fentirt tanszékekre pályázni óhajtanak, felhivatnak, hogy képesültségüket igazoló okmányaikkal felszerelt kérvényüket alólirt jogakadémiai tanács elnökéhez, Balázsfalvi Kiss Miklós úrhoz (Kecskeméten), f. hó 21-ik napjáig benyujtsák, mivel a később érkezett kérvények a pályázatnál figyelembe nem vétethetnek. Kelt Kecskeméten, a jogakadémiai tanácsnak 1875. aug. 1-én tartott üléséből. — Papp Sándor, a jogadad. tanács jegyzője.

A büntető törvénykönyv megvizsgálására összehivott bizottság 4-én tartá első ülését: Az elnöklő miniszter az ülés elején kiemelte, hogy a vita főleg a törvénykönyv elvei és eszméi iránt fog forogni, a mi azonban nem zárja ki, hogy részletekről is lehet szó. Mindenekelőtt azt kérdé a miniszter az enquete tagjaitól, helyeslik-e a vétségek és bűntettekre való felosztást, valamint azt, hogy a kihágások egy külön törvényben fognak elintéztetni, ez egyhangulag helyeseltetett. Ép ugy helyeselték azt, hogy a sajtóvétségek az általános büntetörvény által intéztetnek el. Az időszámitasra vonatkozólag elfogadtattak a javaslat határozmányai. Elfogadtattak a javaslat határozmányai a Horvát- és Szlavonország iránti viszonylatra nézve. Az enquete a halálbüntetés megtartása mellett nyilatkozott, hangsulyozta azonban, hogy a sajtó azon szemrehányása, mintha a halálbüntetés viselős nőn végrehajtásának a szülés utánra halasztása barbar tény lenne, nem jogosult, mert az ily itélet kihirdetésére nézve a büntető eljárásban tétethetnek sajátos intézkedések. A szabadsági büntetések beosztása, az élethossziglani szabadságbüntetés és a minimum iránti határozatok elfagadtattak. A pénzbüntetések maximumául egy tag 6000 frtot ajánlott, a mi azonban rövid idő után elvettetett s a maximum 4000 frtban maradt meg állapitva. A mellékbüntetések s az átmeneti intézeteknek a javaslatban követett rendszere egyhangulag elfogadtatott. Ezután a miniszter bezárta az első ülést. Az enquete második ülésén, mint értesülünk, a kisérletről szóló fejezetnél az ellen tétetett észrevétel, hogy a definitióba felvétetett az is, hogy a tettes a véghezvitelben akaratától független körülmény által akadályoztatott meg. Erre vonatkozólag más részről kifejtetett, hogy büntetendő kisérletről lévén szó: oly cselekmény, mely nem büntetendő, nem tartozik a büntető törvény keretébe; továbbá, hogy a javaslat a kisérlet definitiója tekintetében megegyez valamennyi európai törvénykönyvvel és csak a német büntető törvénykönyvtől tér el. A bizottság elfogadta a javaslat szövegezését; szintén elfogadtatott a részességről szóló fejezet minden módositás nélkül. A beszámitást enyhitő és kizáró okokról szóló fejezetnél élénk vita fejlődött ki a jogos védelem kérdése körül, a szerkezet azonban a megadott felvilágositások után változatlanul elfogadtatott. A büntethetőség határvonalának az életkor szerinti megállapitásánál szintén beható vita után elfogadtatott a szöveg. A 89. és 90. §§-nál felszólaltak azon határozmány ellen, hogy a halálbüntetéssel és az életfogytig tartó fegyházzal sujtott bűnös cselekményeknél az enyhitő körülmények még oly nagy száma mellett sem lehet 15 évi fegyházon alól menni. Ez ellenében azonban felhozatott, hogy az ezen büntetések alá tartozó bűnös cselekvények objective már oly sulyosak, hogy bizonyos határon alól menni nem szabad. A bizottság magáévá tette ezen nézetet. A 93. §. második bekezdése, mely a bizottság némely tagjainak nézete szerint homályos értelmü, világosabban szövegeztetni határoztatott. Érdekes vita fejlődött ki a bűnhalmazatnál. Voltak, kik az absorbtio elvét kivánták volna elfogadtatni, más oldalról ismét az hozatott fel a javaslat ellen, hogy a sulyositás elvét nem rendszeresen viszi keresztül, hanem némely esetekben az absorbtio elvének tesz concessiókat. Az eredmény az lett, hogy a javaslat határozmányai, mint a melyek nem fogadják el feltétlenül egyik elvet sem, hanem az élet sokoldalu következményeinek figyelembe vételével tisztán a felmerülhető bűnös cselekmények természetét és sulyositását tartják irányadónak, elfogadtattak. A 9. fejezet tárgyalásánál, mint általánosabb érdekü különösen kiemelendő egy bizottsági tag azon inditványa, miszerint a király kegyelmezési joga ne terjedjen odáig, hogy egy még meg nem inditott bűnvádi keresetet is teljesen megakadályoztathasson. — Ez ellenében azonban felhozatott, hogy ha megengedtetik a már megkezdett per megszüntetése, nincs ok arra, hogy a még meg nem kezdett is ugyanezen szabvány alá ne essék; a korona ezen joga rendes viszonyok között közönséges büntetéseknél ugy sem jön alkalmazásba, ha pedig zavaros idők következnek be, igen szükséges, hogy legyen a korona kezében eszköz, a mely által az azon idők alatt politikai czélzatokból elkövetett bűnös cselekményekre is fátyolt borithasson, és ez által a polgároknak megadhassa azon bizonyosságot, hogy az azon időkben véghez vitt s a szoros törvényességgel sokszor meg nem egyező cselekményeik igazságszolgáltatási ürügyek alatt nem fognak büntetés alá vonatni. A javaslat határozmányai elfogadtattak. Megemlitendőnek tartjuk még, hogy csak a sértett fél inditványára üldözhető bűnös cselekvények iránti határozmányokat egyik tag a család körében elkövetett sulyosabb bűnös cselekményekre is ki akarta terjeszteni. Ezen inditvány azonban nem fogadtatott el, mivel a családi tekinteteket nem lehet irányadóknak venni ott, hol ez az általános erkölcsi érzet felháboritásával járna; az u. m. Antragsdelictek különben Németországban is megszoritásnak néznek elé, mert sok visszaélésre adnak alkalmat.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 33. sz. Budapest, 1875. aug. 18.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-sö sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztöhöz.

TARTALOM: A kereskedelmi törvény életbeléptetése. Apáthy István urtól. — Igazságszolgáltatásunk reformkérdéséhez. Zlinszky Imre urtól. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. Zárt végrendeletet hitelesithet-e a közjegyző? Dr. Nagy Vilmos, királyi közjegyző urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A kereskedelmi törvény életbeléptetése.

II.

Midön első czikkünkben a kereskedelmi törvény sikerének egyik feltételeként annak kellő kiegészitését jelöltük ki, egyuttal rámutattunk a kiegészités módjára, a váltó- és csödtörvény megalkotását jelentvén ki a legislatio azon teendőjeként, melynek megoldására nézve az, szerény véleményünk szerint, a ker. törvényjavaslat elfogadásával elodázhatlan kötelezettséget vállalt.

Azt hiszszük, hogy a tudomány mai állásában nem kell azon szoros összefüggést bizonyitanunk, mely az ugynevezett hiteltörvények közt létezik; nem kell ad oculos demonstrálnunk, hogy a hiteltörvények együtt véve oly organicus egészet képeznek, melynek egyes részei csak kölcsönös összhatásukban képesek a forgalmi életből eredő viszonyokat kimeriteni s kellő harmoniával rendezni. S ha van, ki nézetünket nem osztaná, annak ajánljuk a nevezetesebb európai hiteltörvények keletkezési történetét, ajánljuk a franczia, a' hollandi és az olasz keresked. törvénykönyvek áttekintését, ajánljuk az 1840. XV—XXII. tczikkek tartalmát. Mindezen törvények kivétel nélkül, a kereskedelmi jog mellett, a váltó- és csődjogot is felölelik, s egyes részeikben nem külön, hanem együttesen, egyszerre lettek megalkotva, egy időben lettek életbeléptetve. A német legislatióra, mely nálunk a tudás és tudni vágyásnak majdnem exclusiv forrását képezi, nem utalhatunk ugyan oly mértékben, mint az emlitett országok alkotásaira; de ki a német váltó- és kereskedelmi törvény keletkezési történetét s ennek indokait ismeri, ki a német legislatio irányát figyelemmel kiséri, — nem vonhatja kétségbe, hogy a német törvényhozás, melynek irányát inkább mint bárhol, a tudomány jelöli ki, a hiteltörvények összefüggését, azoknak fentebb jelzett természetét soha meg nem tagadta.

Mindez nálunk, a jogi reformok jelen helyzetében, hol a törvények és törvényes intézmények szükségessége és természete felett pénzügyi tekintetek, vagy — mi még roszabb — az irányadó körök egyeseinek hivatalos humbug segitségével auctoritássá erőszakolt nézetei határoznak, természetesen kevés jelentőséggel bir; nálunk, hol a hivatalos és nem hivatalos clique mindent, mi nem köréből származik, uton utfélen ledorongol vagy ledorongoltat, — természetesen a többi országok példája vagy eljárása — ha annak figyelembevételét a pénzügyi tekintetek megengedik — csak annyiban bir nyomatékkal, a mennyiben a csalhatlanság és a tökély attributumaival ex offo felruházott valamely productumnak nem támogatására — mert az ily müvek erre nem szorulnak — hanem dicsöitésére szolgálhat.

Ily körülmények közt igen természetes, hogy az általunk hangsulyozott kiegészités szükségességének igazolását, az érintett példák felsorolásával befejezettnek nem tekinthetjük. Nagyon jól tudjuk, hogy ha a tények kérlelhetlen logicája nem kölcsönöz jelentőséget felszólalásunknak, annak a külföldre való hivatkozással nem sok sulyt kölcsönözhetnénk.

Nem akarunk azon anomaliára utalni, mely nálunk, a keresk. törvény életbelépte nélkül is, a váltójog terén a magyar váltótörvény és a közönséges német váltórendszabály együttes és egymásmelletti érvényességéből származik; nem akarjuk azon már oly sokszor hangsulyozott tényt ismételni, hogy váltótörvényünk, s azon országok hason törvényei közt, melyekkel közvetlen és folytonos kereskedelmi összeköttetésben állunk, a lényeges intézkedések tekintetében, ki nem egyenlithető s a forgalomra nézve felette hátrányos ellentétek léteznek; hogy az egymás mellett érvényben levő magyar és német váltótörvény ellentétes intézkedéseiből, a magyar korona szükebb területén is oly nehézségek származnak, melyeknek mielőbbi megszüntetését, már a jogbiztonság szempontjából is siettetnünk kellene. Mindezen okokat Pauler volt igazságügyi miniszter urnak is ismerni és méltányolni kellett; mert különben a váltótörvény tárgyában nem terjesztett volna javaslatot a mult országgyülés elé; de ismerte azokat a képviselőház is, mely a javaslat beterjesztését általános helyesléssel fogadta. Azon okok, melyek Pauler urat a javaslat benyujtására birták, ma midön a kereskedelmi törvény életbeléptetésre vár, még inkább követelik a váltótörvény mielőbbi megalkotását, melynek a dolgok természetes rendje szerint a kereskedelmi törvényt vagy megelőzni, vagy kiegésziteni kellene. E feltevésből indult ki a keresk. törvényjavaslat megbirálására egybehivott tanácskozmány, midön a váltótörvény határozataival azonos, vagy az alá subsumálandó egyes intézkedéseket megállapitá, melyekkel azonban, ha jelenlegi váltótörvényünk továbbra is érvényben marad, nagyon kétes értékü szolgálatot tenne a kereskedelmi forgalomnak. Legyen e tekintetben elég a kereskedelmi törvény 298., 357., 448., 452. §§-aira utalnunk. A 298. §. szerint a váltótörvénynek a fizetés végetti bemutatásra, a fizetésre, az óvásra, az előzők értesitésére, a fizetési viszkeresetre, az elévülésre s a megsemmisitésre vonatkozó határozatai a kereskedelmi utalványokra is alkalmazandók. Ha a kereskedelmi törvény mellett Magyarországban az 1840. XVI. tczikk, Erdélyben pedig és a határőrvidék polgárositott részében a német váltórendszabály marad ér-

vényben, a kereskedelmi törvény 298. §-a az életben következő eredményekre vezetend: a fizetés végetti bemutatásnak a magyar váltótörvény 127. §-a szerint a lejáratra következő 24 óra alatt, a váltórendsz szerint 48 óra alatt kell történni; a magyar váltótörvény 116. § a szerint a birtokos a váltóösszeg felén alól ajánlott részletfizetést azintézvényezettől sem köteles elfogadni, a vrszb. 38. cz. szerint ellenben a váltóbirtokos a felajánlott részletfizetést az esetben sem utasithatja vissza, ha az elfogadás az egész váltóösszegre történt; az óvásnak a magyar váltótörvény 127. §-a szerint a lejárattól számitandó 24 óra, illetőleg 8 nap alatt, ellenben a vrsz. 41. cz. szerint legkésőbb 48 óra alatt kell történni; a magyar váltr. 138. §-a az előzők értesitését mint a viszkereset nélkülözhetlen feltételét jelöli ki, a vrsz. 45. cz. az előzők értesitését egyedül a kamatok, a provisio és a költségekhez való igény fentartására kivánja meg; ezenfelül a m. trv. szerint a váltóbirtokos minden a vrsz. szerint csak közvetlen előzőjét köteles értesiteni; a magyar vt. 158. § a szerint a viszkereset a távolsághoz képest 7, 15, 30, 45 nap, továbbá 2, 3, 6 és 18 hó alatt inditandó meg, a vrsz. 109. és 110. cz. szerint a viszkereseti idő 3, 6 vagy 18 hónapot tesz, ugyanezen időtartamok képezvén mindkét törvény szerint a viszkereset elévülési idejét is. A kereskedelmi utalványokból eredő jogviszonyok tehát egy és ugyanazon államterületen ily különféle alakulásokat fognak mutatni, s a kereskedő közönség, a helyett hogy a törvény utmutatásán képes lenne, mint ezt a kereskedelmi forgalom természete követeli, teendőit és kötelességeit maga áttekinti, folyton a birói vagy ügyvédi közbejárást leend kénytelen igénybevenni, feltéve, hogy a törvényes chaos mellett általában sikerült magát a helyrehozhatlan mulasztásoktól megóvni. De folytassuk szemlénket tovább.

A kereskedelmi törvény 357. §-a szerint a vételnél mindkét félnek jogában áll a másik késedelmét óvási okmánynyal igazolni. Az ovatolásra nézve ily esetben a váltótörvény határozatai szolgálnak irányadóul; a 448. §. szerint a zálogjegy — warrans — birtokosát a fedezetlen követelés erejéig a forgatók ellenében viszkereseti jog illeti, melyre nézve a váltótörvény határozatai alkalmazandók; és a 452. §. szerint az elvesztett áru vagy zálogjegy megsemmisitésére nézve a váltótörvény határozatai szolgálnak irányadóul. A különbséget, mely az ovatolásra és a viszkeresetre nézve a magyar váltótörvény és a közönséges német váltórendszabály közt létezik, főbb vonásaiban már jeleztük; e helyütt tehát elég arra utalnunk, hogy azon bizonytalanság, mely a szóban levő két törvény közti eltérésből a kereskedelmi utalványoknál felmerülend, ugyanazon mértékben fog a vételből és a közraktári jegyekből eredő viszonyokra is sulyosodni. Nem ugyan hasonló mértékben, de mindenesetre zavarólag fog hatni azon különbség is, mely a megsemmisitési eljárásra nézve a két törvény intézkedései közt már azért is fenforog, mert mig a váltórendszabály az elveszett váltó jóhiszemü birtokosát a tulajdonossal szemben is védelem alá veszi, a magyar váltótörvény az elveszett váltó birtokosának ily védelmet nem biztosit; s mert az elveszett közraktári jegyek megsemmisitésére nézve, a területhez képest, a magyar váltótörvény, vagy a váltórendszabály intézkedései lesznek alkalmazandók, igen természetes, hogy a tényleges és jóhiszemü birtokos állása is e szerint különböző leend.

Apáthy István.

Igazságszolgáltatásunk reformkérdéséhez.

II.

E sorok irása közben olvassuk a hirt, hogy a törvényhozás elé első sorban terjesztendő javaslatok egyike a járásbiróságok hatáskörének szabályozását tárgyalandja.

Nem ismerjük a javaslatot, tehát nem is birálni, csak figyelmeztetni kivánjuk az intéző köröket azokra, miket e részben gyakorlatunk folytán tapasztaltunk, s mely tapasztalatok folytán annál is inkább módunkban volt felismerhetni a bajokat, mert e tapasztalatok nem szoritkoztak egyes vidék szük körére, hanem az ország minden részeinek viszonyaival lehetett módunk megismerkedhetni.

Igen szükségesnek, elodázhatlannak tartjuk mi is a járásbiróságok hatáskörének ujabban leendő szabályozását, de annak oly módon való kiterjesztése által, mint az az eddigi perrendtartási javaslatokban céloztatott, igen-igen csekély orvoslását látjuk a bajoknak, mert oda, hol a bajok gyökere van, a figyelem nem irányoztatott.

Az eddigi javaslatok szerint a járásbiróságok körének kiterjesztése lényegileg abban állana, hogy mig eddig oly keresetek voltak oda utasitva, melyek értéke 300 frtot tul nem halad, ezen összeg 500 frtra emeltetik fel.

Ezáltal azonban, nézetem szerint, nagyon lényegtelen eredmény fog eléretni.

A határozott pénzösszegre irányzott keresetek száma, főleg ha az összeg 300 frton tul terjed, a polgári birószágok pereinek aránylag igen csekély kontingensét képezi. Ez természetes is. Tudjuk, hogy a pénzkölcsönök még a vidéki tőzsérek, sőt takarékpénztárak által is és a földmivelő népnek is rendszerint váltóra adatnak, s azért az adóssági perek száma igen csekély, és még kevesebb lesz, mert jövőre ugy a pénzintézetek, mint az egyesek legnagyobb része betáblázott adósságoknál is rendszerint közjegyzői okmányt fog felvétetni, s igy az összeg mennyisége a birói illetékességre nézve határozó e kölcsönöknél sem lesz. Más, gyakrabban előforduló keresetek pedig, mint a bér s baszonbéri hátralék, munkabér stb. ugy is a sommás eljárás alá tartozván, az összeg ezekre nézve sem leend határozó. Sokkal csekelyebb lesz tehát az eredmény a czélzott változás folytán, mint az első pillanatra látszik.

A fő baj tapasztalatom szerint nem itt, hanem az ingatlanokra vonatkozó pereknél jelenkezik.

A legelő-elkülönözések s a földeknek a minimum meghatározása nélkül engedett eldarabolása folytán, főleg a vidéki városokban igen kis földrészletek alakultak. E mellett országszerte mindenütt vannak kenderföldek, csekély értékü szőllők, kertek stb. s ezen kisebb részek képezik főleg a forgalom tárgyát, s ezeknél szokták költségkimélés végett az illetők leginkább elmulasztani a kellő ovatosságot, minek következménye, hogy az ingatlanokra vonatkozó perek nagy részét ily kisebbszerü birtoktestek iránti jogviszonyok képezik.

A ki nagyobb birtokot ád vagy vesz, ovatosabb is szokott lenni, a kisebb birtoknál járnak el könnyelmüen s ez annál nagyobb mérvben szaporitja a perek számát, mennél inkább bizonyos az, hogy az emlitett kis birtokok igen sürü forgalomnak vannak alávetve.

De gyakran nem is az ily egész kis birtokrészről, hanem annak egy csekély részletéről van szó. Mennél kisebb valakinek birtoka annál jobban őrzi annak minden porszemét, de mert a hason kisbirtoku szomszédra is jelentékeny egy barázda is, könnyebben esik lelkének,

ha szántáskor a fordulónál csak egy barázdával elvétheti a határt, mit a szomszéd gyakran később vesz észre, semhogy baját sommás visszahelyezési perrel orvosolhatná.

Ha a kormány statisztikai adatokat gyüjtene az ingatlanokra vonatkozó perekről, meggyőződnék szavaim igazságáról, s ez esetben lehetlen lenne fel nem ismerni, hogy a baj kutforrása abban van, hogy ily 25, 50, 100, 200 fortos érték iránti perek a rendes eljárás retortáin hurczoltatnak keresztül, s több esetben mint nem, megemészti a perköltség a substrátumot.

Földmivelő népnél, mint a magyar, hol még az iparos is ha nehány száz forintot félre tehet, azt nem üzletébe fekteti, hanem ingatlan vásárlására forditja, természetes, hogy e perek nagy része is ebből származik, hogy pedig e perek legnagyobb része ismét csekélyebb értelmi ingatlanokra vonatkozik, a fentebb előadottakból nyilvánvaló.

Itt a főbaj, ezt kell orvosolni, orvosolni pedig aképen, hogy az ingók és ingatlanok közötti elválasztó vonalat, melynek ma már ugy is alig van értelme, egyszerüen le kell rombolni és megállapitani a járásbiróság illetékességét 500 frt értékü dolgok erejéig, legyenek azok akár ingók akár ingatlanok. Nem mi leszünk elsők e részben, a külföldi perrendek közül többen mellőzték az ingatlanok kiváltságos helyzetét, mely azoknak külön forumot biztosit.

De arra nincs is szükség. Hogy a birtokbiróság telekkönyvi hatóság nélkül is gyakorolható — az a nálunk ma tényleg fennálló rendszer által be van bizonyitva. Hogy a mai világban 500 frt készpénz nem bir kisebb értékkel, mint egy 500 frtos ingatlan, az is bizonyos. Mire való tehát e kivételes helyzet, melynek anomaliája főleg nálunk a telekkönyvi hatóság körének alapjában elhibázott berendezése folytán nyilvánvalólag szembe tünik.

A kiigazitási és törlési perek tudvalevőleg az ingatlanok tulajdonjogára vonatkoznak. Ily alakban Károlyi uradalmai felett is az a járásbiró itél, ki ha más czimen indittatik, vagy kell indittatnia az ingatlan iránti keresetnek, zsellér ház után való legelőilletmény $^1/_{10}$ részének tulajdonjoga felett sem biráskodhatik. Még czifrább azonban azon eset, ha p. o. kiigazitási perben a járásbiró a telekkönyvet felperes nevére kiigazittatni rendeli, tehát tulajdonképen a tulajdonjogot ennek megitéli, de az illető nem lévén birtokba, a birtok iránt külön pert kell folytatnia, melynél elegendő kimutatni, hogy az ingatlannak ő a telekkönyvi tulajdonosa, tehát a birtok is őt illeti, — e pert már nem indithatja meg a járásbiró előtt, hanem a törvényszék elé kell mennie s ott per longum et latum rendes irásbeli per utján, végig váriáltatni folyton azt az egy themát, hogy ő a birtok tulajdonosa, tehát a tényleges birtok is őt illeti, s alperes kifogásai e perben figyelembe nem vehetők. És ha eként véget ér a dolog, a törvényszék kimondja, hogy a birtok felperest illeti azért, mert ő a telekkönyvi tulajdonos. Tehát a tulajdonjog felett, a mi tulajdonképen a lényeges kérdés, a járásbiró itél, azt azonban, hogy ezen tulajdonjog folytán a birtok a tulajdonost illeti, mi a tulajdonjog természetszerü következménye, a törvényszéknek kell kimondania, s az megitéli a birtokot azért, mert a járásbiró megitélte a tulajdonjogot. A tulajdonjog fontos kérdése 100,000 értékü vagyonnál is bizonyos esetekben egyes biró által döntetik el, a tényleges birtokra való jogosultság felett pedig, mely természeténél fogva a legrövidebb eljárást igényli, a törvényszéknek kell határozni.

Ez a bíróságoknak az ingatlanokra vonatkozó kompetencziáját illetőleg a másik anomalia, melyet orvosolni kell; orvosolni kell pedig aként, hogy az ingatlanokra vonatkozó biráskodás a telekkönyvi hatósággal összhangba hozassék és a kettő együttesen szabályoztassék.

Hogy erre vonatkozólag nézeteim kellőleg kifejthessem, a telekkönyvi hatóság szabályozásának miként leendő megoldásán kell kezdenem a dolgot.

Véleményem szerint kezdetben mindjárt ott lett eltévesztve a dolog, midőn a telekkönyvi hatóságnak — mint ilyennek körét, a telekkönyvi hatóságok által kivételesen gyakorlott birói hatóságtól meg nem különböztették, hanem azon kört, melyet a törvényszék mint telekkönyvi hatóság gyakorolt, átruházták a telekkönyvi hatósággal felruházott járásbíróságokra, s ez által idézték elő a kompetenczia körüli anomaliákat.

Maga azon intézkedés, hogy a telekkönyvi hatóság kontencziosus ügyekben is biráskodik, csak rendkivüli körülmények folytán történt. Midőn behozattak a telekkönyvek kevés ezekben járatos ember lévén, azon peres ügyek elintézését, melyek magával a telekkönyv szervezetével szorosabb összeköttetésben állanak, jónak látták ideiglegesen ezekre ruházni, de ebből nem következik s senki sem gondolta volna, hogy ezen ügyek szorosan vett telekkönyvi ügyeknek tekintessenek, s akkor is, midőn a telekkönyvi hatóság a szükséges szakértelem tekintetében, inkább kételyt engedő közegre fog átruháztatni, azok köréhez soroztassanak, s eként, hogy az akkori kormányhatalom azon elögondoskodása, miszerint e telekkönyvi perek oly kezekbe, melyeknek kellő szakértelmében biztositék nincs ne kerüljenek, s azért azokat a telekkönyvi hatóságra ruházta, legyen épen oka anak, hogy azok a telekkönyvi hatóság átruházása alkalmával épen azért, mert a telekkönyvi hatóság köréhez tartoztak, azzal együtt kevésbé szakértő bíróságra ruháztassanak.

Azon a viszonyok folytán előidézett viszás helyzetet tehát, hogy a telekkönyvi hatóság perekben is biráskodik, már akkor kellet volna orvosolni, midőn egyes bíróságok telekkönyvi hatósággal ruháztattak fel, s a pereket elvonni azok illetőségi köréből.

De ha akkor nem történt ez meg, most annál is inkább meg kellene történnie, mert a közbejött viszonyok folytán ennek szükségessége kétszeres mérvben jelentkezik.

A közjegyzői intézmény csak akkor felelhet meg czéljának ha a telekkönyvek decentralizáltatnak. A közjegyzőnek majd minden ügyénél szüksége van a telekkönyv megtekintésére. Minden szerződés, kölcsön vagy más az ingatlanokra vonatkozó ügylet felől a szabályos okmány felvétele telekkönyv nélkül lehetetlen, de a hagyaték tárgyalásnál is mellőzhetlen a telekkönyv betekintése. Ha az a közjegyző minden ily esetben a feleket a több mértföldnyi távolságra eső törvényszékhez kénytelen utasitani, hogy a hiteles telekkönyvi kivonatot megszerezzék, és főleg ha hozzá a törvényszék elnöki székén oly speczialitás ül, minőket ismerni szerencsénk van, kik a telekkönyvek lemásolását a magán feleknek meg nem engedik, hanem azoknak várnia kell mig azok másolásával megbizott egyetlen irnoknál a sor reá kerül, mibe rendszerint belekerülvén egy hónap, mire a fél az óhajtott kivonat birtokába jut, arra már vajmi kevés szüksége van, mert a dobot megütvén birtoka felett, a kölcsönszerzés elkésett, szóval ha a költséggel az időveszteség is párosult s gyakran a kitüzött czél is meghiusul, — akkor a közjegyzői intézmény nem fog virágozni. A közjegyzőnek oly helyzetben kell lennie, hogy ő a telekkönyv állásáról minden pilla-

*

natban meggyőződhessék, ez pedig csak akkor lehet, ha minden közjegyzői székhelyen telekkönyvi hatóság van, vagyis a telekkönyv deczentralizáltatik, s minden járásbiróság telekkönyvi hatósággal ruháztatik fel, ez pedig csak akkor lehet ha a telekkönyvi hatóság tisztán a peren kivüli teendőkre szorittatik.

Az, hogy egyik járásbiróság telekkönyvi hatóság legyen, a másik nem, minden esetre anomalia. Hogy azért biráskodjék valamely ügyben 3 ember, mert az arra vonatkozó dolog Kecskeméten s nem Kőrösön fekszik, hogy 50 frt értékü beltelek feletti tulajdonjog bekebelezésének elrendeléséhez 3 biró kell ha az Kecskeméten van, s 1 biró elég ha az ingatlan 100000 frt értékü és ha Kőrösön fekszik, sem jog, sem méltányosság szempontjából nem igazolható. Vagy van nagyobb garanczia a társas biróságba vagy nincs, ha nincs, minek akkor a törvényszék székhelyén 3 embert fárasztani; ha van, méltányos-e azon előnyt, hogy egyik másik járásnak kiváltságos módon telekkönyve van, oly áron vásároltatni meg, hogy ügyei kevesebb biztositékot nyujtó hatóság által intéztetnek el.

Egyenlő mértékkel kell mérni. Az egyes járásoknak a telekkönyv kiadása által nyujtott előny e mértéket épen ugy megsérti, mint hogy ezek ügyei más szervezetü biróság által intéztetnek el mint amazokéi.

Ha a telekkönyvi hatóság köre tisztán a peren kivüli, a tulajdonképi telekkönyvi ügyekre szorittatik, azzal, hogy minden járásbiróság telekkönyvi hatósággal is felruháztatik, sokkal kevesebb veszély van összekötve, mint ha bizonyos járásbiróságok a legnagyobb horderejü telekkönyvi perekben biráskodnak. És ekkor el lesz törülve a kiváltság, a biráskodás között felmerülő egyenetlenség, és a birtokbiróság kellőleg szabályoztathatik egy részről szemben a telekkönyvivel, más részről a biróságoknak más ügyekben való hatáskörével.

Véleményem tehát a hatáskör szabályozására nézve röviden következőkben összpontosul:

1. Csak a tisztán perenkivüli telekkönyvi ügyek tartoznak a telekkönyvi hatóság köréhez. A telekkönyvi hatóságot minden járásbiró gyakorolja a maga területére.

2. A telekkönyvi vagyis azon perek, melyek eddig a telekkönyvi hatóság előtt folytok, a birtokbiróság illetőségéhez tartoznak.

3. A birtokbiróságot oly esetben, ha a tárgy értéke 500 frtot meg nem halad, a járásbiróság, más esetekben az illető elsőfolyamodásu törvényszék gyakorolja.

Érték gyanánt földadó alá eső ingatlanoknál a földadó százszoros összege vétetik, más ingatlanoknál pedig oly esetekben veheti csak igénybe felperes a járásbiróság biráskodását, ha késznek nyilatkozik az ingatlan helyett 500 frtot meg nem haladó összeget elfogadni.

Én, mint a gyakorlat embere, ily reformtól igen üdvös eredményt várnék, mert látható nyomai lennének, érezhető orvoslást nyujtana ott, hol a segély legszükségesebb.

Én megpenditettem szerény eszméimet, azon reményben, hogy a szakközönség nyilatkozni fog felettük, — s azután „győzzön a mi jobb!“

Zlinszky Imre.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

A 66. §. rendelkezését a gyakorlati szükség indokolja, mert a tapasztalás bizonyitja, hogy az örökös, kivált ha személyes adósságai vannak, az örökhagyó telekkönyvi jogait nem iratja át a maga nevére s ez által személyes hitelezőjét megakadályozza abban, hogy az örökhagyó nevén álló ingatlanokat árvezés alá bocsáthassa.

Minthogy az örökös, ha adósságokkal tul van terhelve s tudja, hogy az örökséget tartozásai fel fogják emészteni, igen könnyen fogná magát arra határozni, hogy az örökséget el ne fogadja, kivált ha azokat, a kik az ő el nem fogadása folytán örökösödni fognak, inkább kivánja előnyözni, mint saját hitelezőit, de az is megtörténhetik, hogy az örökös azzal a ki utána következnek, össze fogna játszani, lemondana, hogy hitelezőit kijátsza s aztán az örökséget vagy legalább annak egy részét előleges megegyezés szerint kéz alatt vissza kapná; ennek megelőzésére némely törvényhozás a hitelezőknek jogot ad, hogy az örökséget követeléseik erejéig elfogadhassák s igy magokat kielégithessék; de mivel ez bonyodalmas jogviszonyokat szül, sokkal egyszerübbnek és természetesebbnek mutatkozik a törvényjavaslat 67. §-nak intézkedése, mely a hitelezőt nem varázsolja örökössé, hanem jogot ad neki, ha adósa az örökséget el nem fogadta vagy a hagyományt visszautasitotta, az örökség vagy hagyomány értéke erejéig kielégitését attól követelni, a kire a megürült örökség vagy hagyomány átszállott. Ezen kötelezettség azért volt az egyenes adós fizetésképtelensége esetére szoritandó, mert lehet, hogy az el nem fogadásnak nem a hitelezők kijátszása a czélja s ilyenkor igazságtalan is, de nem is szükséges, hogy a hitelező, a ki saját adósától is nyerhet kielégitést, a következő örökös vagy hagyományos ellen fordulhasson. A megfelelő rövid elévülési határidő a 33. §. analog intézkedésének indokolásán alapul.

A 68—77. §§-hoz.

68. §.

Az örökhagyó végintézkedéseinek teljesitése általában véve az örökös kötelessége; de épen, hogy a teljesités jobban legyen biztositva, az örökhagyótól nem lehet megtagadni azon végintézkedési jogából folyó jogosultságot, miként tetszése szerint egy vagy több végrendeleti végrehajtót nevezhessen és pedig annál kevésbé lehet megtagadni, mivel e jogot a külföldi törvényhozások és eddigi törvényeink is elismerik. A végrendeleti végrehajtó kinevezése, mint a végakarat kiegészitő része s ennek biztositására czélzó intézkedés rendszerint végintézkedésbe, végrendelet vagy örökszerződésbe szokott foglaltatni; ámde miután a végintézkedésben kinevezett végrendeleti végrehajtónak a dolog természeténél fogva jogában áll a megbizást elfogadni vagy visszautasitani s miután az örökhagyónak érdekében állhat, még életében megnyugvást szerezni az iránt, hogy az általa kiszemelt végrendeleti végrehajtó e tisztet teljesiteni is fogja, nem mellőzhető az, hogy az örökhagyó a megbizni óhajtott végrendeleti végrehajtóval kötött szerződésbe foglalja a kinevezést, de hogy az örökhagyó ebbeli szándokának valósága tekintetében támasztható minden kétség eloszlatva legyen és hogy a megbizatás valóságára vonatkozólag az örökös és végrendeleti végrehajtó között vitakérdés minél ritkábban fordulhasson elő: czélszerünek mutatkozott ezen megbizatási szerződés alakszerüségeit a törvjavaslatban akként irni körül, hogy ez közokmányba vagy a végrendeletekre előirt alakszerüségekkel ellátott magán okmányba foglaltassék. Természetes, hogy a ki magát az örökhagyónak e tekintetben le nem kötelezte, az a megbizatást elfogadni nem tartozik és az elfogadási felhivásra nem nyilatkozó ugy tekintetik, mintha a megbizást elfogadni vonakodnék.

69. §.

A végrendeleti végrehajtó tiszte általában abban áll, hogy a végakarat fentartását és teljesitését eszközölje s miután a tisztet az örökhagyótól nyeri s az örökhagyó saját intézkedésének biztositása szempontjából nevez végrendeleti végrehajtót, első sorban az örökhagyó kijelentett akarata szabja meg a végrendeleti végrehajtónak jogait és kötelességeit. Ha és a menynyiben az örökhagyó e tárgyban nem intézkedett, a végrendeleti végrehajtót ugy kell tekinteni, mint az örökhagyó által kijelelt bizalmi férfiut, a ki mintegy megbizottként eszközli a végakarat érvénye emelését s az örökhagyótól nyert hatalmánál fogva jár el e tekintetben az örökösök helyett. Ezen jogviszony leginkább a meghatalmazási szerződes természetével bir s ennélfogva a végrendeleti végrehajtót a meghatalmazott jogai és kötelezettségeivel birónak kell tekinteni, csakhogy a viszony sajátszerüségénél fogva az örökösöket nem lehet feljogositottaknak tekinteni, hogy a nem tőlük eredt megbizatást visszavonják, mielőtt a

végrendelet teljesittetett vagy legalább a teljesités biztosittatott volna. Minthogy azonban lehetnek oly körülmények, melyek világosan mutatják, hogy a végrendeleti végrehajtó az örökhagyó által benne helyezett bizalomnak meg nem felel, tisztét kellően betölteni vagy nem tudja vagy nem akarja, másrészt pedig fordulhatnak elő esetek, melyekben a végrendeleti végrehajtónak ezen állástól saját kérelmére való felmentése igazságosan nem mellőzhető, a fennforgó fontos esetek által indokolt tárgybeli intézkedések megtételét a hagyatéki bíróságnak fenn kell hagyni. Itt a törvényjavaslat casuisticák elősorolásába nem bocsátkozik, mert oly különböző körülményeket mutathat fel az élet, miket a törvénybe kimeritőleg felvenni nem lehet, hanem czélszerübbnek mutatkozik az indokok mérlegezését a bíróságra bizni.

70—72. §§.

Hogy azon czél eléressék, melyet az örökhagyó a végrendeleti végrehajtó kinevezése által biztositani szándékozott, nem szükséges a végrendeleti végrehajtót azon jogosultsággal felruházni, hogy a hagyatéki vagyonokat kezelje, a hagyatéki követeléseket érvényesitse és a hagyatéki adósságokat kifizesse; de mert gyakran a végrendeleti érényesitése a felebbiektől válhatik függővé s az örökhagyó összes jogviszonyainak egyszerübb rendezése teheti ezt szükségessé, nem lehet az örökhagyót megfosztani azon jogosultságtól, hogy a végrendeleti végrehajtó hivatásának körét ezekre is kiterjeszthesse. Ilyen különös megbizatás esetében a végrendeleti végrehajtó a hagyaték követeléseit perrel behajthatja; de ellene az örökhagyó hitelezői peruton fel nem léphetnek, mert a követelések a kötelezett örökös ellen érvényesitnndők. Kivétel akkor fordulhat elő, ha a 46. §. értelmében a végrendeleti végrehajtó egyszersmind hagyatéki gondnokul lett kinevezve, mely esetben utóbbi minőségben hagyatéki hitelezők és a hagyományosok is inditthatnak ellene pert.

A végrendeleti végrehajtó hivatásának csak akkor felelhet meg, ha nem pusztán felügyel a végakarat végrehajtására, de egyuttal módot ad a törvény neki arra is, hogy az örökhagyó intézkedéseinek foganatot szerezzen. Ennélfogva követelheti az örököstől vagy attól, a ki a végintézkedés szerint valamely hagyományt kiszolgáltatni vagy meghagyást teljesiteni köteles, hogy az e végből szükséges dolgok és készpénz a kielégités eszközlése végett neki vagy közvetlenül a jogositottaknak kiszolgáltassanak és ha az örökhagyó hitelezőinek kielégitésével is megbizatott, akkor az e végből szükséges készpénz kiadását vagy a hitelezők kifizetését is kivánhatja, még pedig akként, hogy a késedelmes ellen peruton is felléphessen. Minthogy azonban a végrendeleti végrehajtó sem a végrendelet netáni kételyeit magyarázatával megoldani, sem a kétségbe vont követelések valódisága felett döntő határozatot hozni nincs jogositva, az örökös által kifogás alá vett hagyatéki terheket és hagyományokat a végrendeleti végrehajtó ki nem fizetheti mindaddig, mig az illetőknek kérdésessé lett jogosultságát jogérvényes birói határozat meg nem állapitja.

Ha a végrendeleti végrehajtó a vagyonkezeléssel is megbizatott, nem követelhetvén, az örököstől, hogy ezek, kik a hagyatéki vagyonhoz még nem jutottak, a főlebb érintett czélokra szükséges összegeket sajátjokból előlegezzék, önként következik, hogy a végrendeleti végrehajtó felruházandó azon jogosultsággal, hogy az e végből szükséges eladásokat eszközölhesse. E tekintetben azonban a végrendeleti végrehajtót saját belátása szerinti intézkedési jogosultsággal felruházni nem mutatkozván tanácsosnak az eladás a kötelezettek beleegyezésének feltételéhez volt kötendő, mi ha eszközölhető nem volna, az eladás foganatositását csak a hagyatéki bíróság rendelheti meg. Hogy a kötelezettek a kedvezőtlen eladásból származható károsultságtól magokat megóvhassák, módot ad nekik a törvényjavaslat arra, miszerint a szükséges összeg kiszolgaltatásával az eladást megelőzhessék.

73—75. §§.

Ha a végrendeleti végrehajtó megbizatott is a vagyon kezeléssel, ez által csak a végrendelet teljesitésének könnyebbitése czéloztatott. Mihelyt tehát az örökösök a hagyományokat és az örökhagyó meghagyásait teljesitik vagy ha a végrendeleti végrehajtó a terhek kifizetésével is megbizatott, ezeket is kifizetik, a vagy a mindezek fedezésére szükséges készpénzt és dolgokat a végrendeleti végrehajtónak kiszolgáltatják, a hagyatéki vagyonok kiadatását követelhetik, nem forogván fenn többé semmi oly körülmény, mely miatt az örökösök sajátjoknak kezelésétől elzárhatók lennének.

A végrendeleti végrehajtó, mint idegen ügyletek kezelője, számadási kötelezettség alatt áll s végrehajtói tisztének bevégeztekor minden esetre számot adni tartozik. Az örökhagyó azon intézkedése, mely által a végrendeleti végrehajtó a számadási kötelezettség alól felmentetnék, az örökösökre feletto sérelmes lehetne s kijátszásukra zsákmányoltathatnék ki, miért is az örökhagyó ilynemü intézkedését hatálytalannak kellő nyilvánitani. Ha a végrendeleti végrehajtó a vagyonokat kezeli s megbizatása egy évnél tovább tart, a jó rend s a számadási kérdések könnyebb megoldhatása követeli, hogy évenként adassék számadás; de itt nem forogván fenn azon indokok, melyek a végszámadásra nézve irányadók, az örökhagyó eltérő intézkedésének is tért kelle engedni.

A végrendeleti végrehajtó ebbeli tisztének ellátására bizalomból hivatik, a megbizatás elfogadása tőle függ s ennélfogva a mindenesetre követelhető kiadásain felül jutalomdijt csak akkor igényelhet, ha az örökhagyó ezt megrendelte vagy ő maga részére kikötötte. Ha azonban egyszersmind vagyonkezeléssel is megbizva lett, miután ez sok teendővel és felelősséggel jár, különös intézkedés vagy kikötés esetén kivül is igényt tarthat mérsékelt jutalmazásra.

76—77. §§.

Ha az örökhagyó több végrendeleti végrehajtó nevezett s nem intézkedett világosan akként, hogy ezek bizonyos sorrendben, egymás után következzenek, feltehető hogy az volt szándoka, miként a kinevezettek együtt hajtsák végre a végrendeletet. Természetes, hogy ezek a teendőket magok között felosztathatják s vélemény eltérés esetében közöttök a szótöbbség dönt s épen a szótöbbség biztositása teszi szükségessé, hogy a tényleg müködő végrendeleti végrehajtók mindig páratlan számban legyenek. Ha a kinevezettek közül csak egy léphet be a tisztbe, az örökhagyó czélzatának inkább megfelel az, hogy ezen egy egyén hajtsa végre a végrendeletet, minthogy a többiek eleste, miatt ez is elzárassék.

A vagyonkezeléssel megbizott több végrendeleti végrehajtó egyetemleges felelősségét, ha csak az örökhagyó másként nem intézkedett, azért kelle megállapitani, mert ezek mint nem az örökös által feljogositott megbizottak kezelik az örököst illető értéket s igy a kezelésből netán felmerülő igények ellenében az örökösnek lehető biztositás nyujtandó. — A törvényjavaslat 77. §-nak többi intézkedései indokolást nem igényelnek.

A 78—86. §§-hoz.

78—80. §§.

Ha valamely örökhagyó után többen vannak törvény, végrendelet vagy szerződés alapján örökösödésre hivatva, akkor az örökséget elfogadó örökösök között közösségi jogviszony keletkezik, mely azon ok miatt, mivel a közösség az örökhagyónak vagyonjogi viszonyaira általában kiterjed, a vagyonközösség egyéb fajaitól eltérő szabályozást igényel; természetes azonban, hogy a vagyonközösségre és ennek megosztására vonatkozó azon szabályok, melyektől az örökösök közötti közösséget és ennek megszüntetését tárgyazó különös intézkedések eltérést nem tartalmaznak, szintén alkalmazást nyernek. Az örökösök közötti vagyonközösség megszüntetése, vagyis az örökösök közötti osztály azon szempontból szabályozandó, hogy a közösség megszüntetését, melynek forcirozott fentartása általános forgalmi érdekekbe ütközik, egyetlen társ kérelmére is azonnal foganatositani kell, mihelyt a megosztásnak azon akadályai, melyeket a jogviszony sajátszerüsége hoz magával, elhárittattak. Az osztály kérdése az örökjog kimutatását, az örökösödési bizonyitvány kinyerését s az öröklött ingatlanok és telekkönyvi jogoknak átirását tárgyazó intézkedésektől elkülönitve szabályozandó, mert e két kérdés elválaszthatlan kapcsolatban nincsen egymással. Egyfelől megoldást nyer azon kérdés, kik és minő arányban hivatvák az örökösödésre, másfelől pedig az öröktársak eszményi osztályrészeinek megfelelő tényleges elkülönités eszközöltetik; mely két kérdést összekapcsolva, szabályozni annál kevésbé lehet, mivel sok esetben csak egy örökös van, tehát osztályról szó sem lehet, sok esetben az öröktársak az osztályt foganatosittatni magok sem kivánják; ha tehát az örökjog kimutatása az osztály kérdésével összekapcsoltatik, az e végett szükséges hosszadalmasabb eljárás zsibbasztólag fog ott is hatni, a hol tulajdonképen az osztály-

nak tárgya sincsen. Figyelembe veendő itt, miként a tapasztalás mutatja, hogy igen sok esetben nem az örökösödés hányada, hanem az osztály módozata képezi az örökösök között a vita tárgyát; ez teszen a bíróság és a gyámhatóság között oly hosszura nyuló s iratok ide s oda küldözésével kapcsolatos érintkezéseket szükségessé; mig ha az osztály kérdése külön választatik, akkor az örökösödési jogviszony igen sok esetben nagyon egyszerüen lesz szabályozható, az osztályt pedig utólagosan a nagykoru örökösök egymás között vagy ha kiskoruak vannak, ezek képviselőjével és a gyámhatóság hozzájárulásával ismét igen gyakran elfogják intézni a nélkül, hogy bírósági beavatkozásra szükség lenne.

Azon jogosultságnak érvényesitése mellett, mely szerint az osztályt bármelyik örököstárs követelheti, meg kelle állapitani azon korlátokat, melyek e jogosultság ellenében felállitandók. Ezen korlátozatok az örökösödési jogviszony természetéből folynak Az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok jogaik biztositása végett az örökhagyó halálától számitott fél év alatt a hagyaték elkülönzését kérhetik, minek azon foganatja van, hogy ez esetben a hagyatéki vagyonok első sorban az ő kielégittetésükre forditandó. Mig tehát ezen fél év le nem járt vagy mig az elrendelt vagyonelkülönzés fel nem oldatott, addig az osztály csupán valamennyi örökös beleegyezése mellett eszközölhető; mert különben egyes örököstársak azon veszélynek lennének kitéve, hogy a vagyonelkülönzés jogával élni kivánó hitelezők és hagyományosok, kiknek ebbeli jogait a korábban eszközlött osztály nem érintheti, egész követelésöket a hagyatéknak azon része ellen érvényesithetnék, mely ezen örököstársak osztályrészébe jutott; ők pedig az öröklött vagyonokon időközben tuladó örököstársak ellenében visszakövetelési jogukat sem érvényesithetnék.

A fölebbi fél évi határidő előtt az osztályhoz az egyetemleges kötelezettségből folyó jogbátrány kikerülése végett mindannyi örököstárs beleegyezése kivántatván, ugyan ezen okból rendeli a 78. §. végpontja azt, hogy mig a fél évi határidő le nem járt, ha valamely örököstárs ellenzi az osztályt, ez csak ugy foganatositható, ha az egyetemlegesen terhelő tartozások kifizettetnek vagy biztosittatnak.

Gátolhatja egy időre az osztály eszközlését azon körülmény, ha örökösödésre valamely méhmagzat is van hivatva, mely esetben nem csak azon bizonytalan körülmény, vajjon egy vagy több gyermek születik, hanem azon függő kérdés is meghatározhatlanná teheti az örökösödési hányadot, vajjon általában fog-e élő gyermek születni. Ha ezen körülmény az örökösödési hányadot bizonytalanná teszi, akkor czélszerübb az osztályt azon különben is nem hosszu időre elhalasztani, mig ezen bizonytalanság megoldást nyer; mint a római jog és szász kodex utmutatása szerint megengedni ugyan az osztályt, de ugy, hogy hármas élve születés feltételeztessék, a mi az esetek legtöbbjeiben, mondhatni kivétel nélkül, pótlólagos osztályt teend szükségessé. Hogy ez esetben az osztály elhalasztatván, az örökösödésre hivatott méhmagzat részére különgondnok neveztessék, ezt azon körülmény teszi szükségessé, hogy a születendő gyermek jogai az örököstársak ellenében kellően megvédessenek.

A vagyonközösség a mellett, hogy általános forgalmi és nemzetgazdászat szempontból is hátrányos, az örököstársak között sok egyenetlenségnek lehet kutforrása, kivált akkor, ha a vagyonközösség nem a tárgyak egyértelmü akaratán, hanem oly kötelező intézkedésen alapul, melyet a társak vagy ezek közül csak egy is magára nézve sérelmesnek tart. Ezért az örökhagyót sem lehet azon jogosultsággal felruházni, hogy az örökség megoszthatlanságára vonatkozó intézkedése feltétlen érvénynyel birjon, hanem mert lehetnek mégis olyan körülmények, melyek az örökhagyó e tárgybeli intézkedését indodolják, bizonyos időig az elosztási tilalmat érvényben tartani mutatkozik czélszerünek. A szász codex (2346. §.) 20 évig tartja érvényben az örökhagyó e tárgybeli intézkedéseit, mely idő azonban ugy az örökösöknek különös érdekeit, mint az általános forgalmi érdekeket figyelembe tartva, fölötte hosszunak mutatkozik; miért is a törvényjavaslat ezen időnek felét állapitja meg. Ezen határidőn tul az örökhagyó a megosztási tilalmat csak azon vagyonokra, de azon vagyonoknak is csak az állagára szorithatja, melyek a végintézkedésileg hivott utóörökösöknek osztatlanul szolgáltatandók ki. Ezen esetben az osztály mellőzését az utóörökösök érdeke teszi szükségessé; de a vagyonok használata — a mennyiben ez általában lehető — mégis természetben osztható meg.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Zárt végrendeletet hitelesithet-e a közjegyző?

Bizonyára nagyon korai volna hazánkban már most egy olynemü szaklapot megindítani, mely — mint például az Ausztriában megjelenő „Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit in Österreich“ — kizárólag feladatául tüzné ki magának a közjegyzői intézmény ismertetését, a közjegyzők érdekeinek képviselését s a közjegyzők körébe felmerült mozzanatok közlését, de ugy hiszem, hogy az intézmény fontossága megkivánja, hogy a szaklapok eddigi irányuk mellett a közjegyzői intézményre is kiterjeszkedjenek.

Mert ha ujabb törvényhozásunknak van érdeme az igazságszolgáltatás javitása, s jogállapotaink rendezése körül, ez sok rés ben a közjegyzői intézmény behozatalának tulajdonitható, mely üdvös eredményeket felmutatni képes azonban csak akkor leend, ha annak ismerete a nép minden rétegébe elszivárgott.

Pereink legnagyobb része a hiányos okiratok szerkesztéséből származik, a falun készült végrendeletek alig egy tized része olyan, melynek érvényessége, hiányosságánál fogva megtámadható ne lenne, s csakis az érdeklettek jó akaratától függ — elismerik-e azt magokra nézve kötelezőnek vagy sem. Ily viszonyok mellett nem csoda, ha perek száma évről-évre szaporodik, s nincs oly bíróság Magyarországban, hol az iktatókönyv ijesztőleg emelkedő számokat ne mutatna fel, s hátralékok ne növekednének annyira, hogy azokat a rendes személyzettel feldolgozni innen-onnan a lehetetlenségek sorába fog tartozni.

A vidéken mig egyrészről számtalanok vannak, kik a közjegyzői intézmény hirét sem hallották, mások a közjegyző hatásköréről oly téves fogalommal birnak, melynek nyilvánitása gyakran mosolyra késztet. Rövid gyakorlatom alatt fordultak elő esetek, hogy az illető iparengedélyért jött hozzám, egy másik pedig azt kérte, engedélyezném neki hadd mérjen a a vidék egyik falujában pálinkát, mert a szolgabiró nem ad reá engedélyt.

De ez még természetesnek látszhatik, főleg hazánkban, hol a magyar ember inkább szijja öblös pipájából a szüz dohányt, hogy sem megismerni óhajtana egy oly intézményt, melynek ignorálása saját anyagi kárával van kapcsolatban; hisz ismeretes, hogy a magyar saját kárán tanul, s ugy gondolkozik, hogy majd megtanitja őt az idő, a tapasztalat, minek arra még fáradságot forditani! Az azonban már nagy hiba, ha a törvényhozás behoz egy uj törvény s ez oly hiányos, hogy magokat a közjegyzőket hagyja teendőik felől bizonytalanságban. Az 1875 XXXV. t. cz. VIII. fejezete a végrendelkezések felvételéről szól. Előirja a kelléket, melyeknek azok felvételénél forogniok kell; szól nyilt irásbeli kész végrendelet közjegyzői hatálylyal felruházásáról, annak visszaadásánál megtartani szükséges formaságokról; arról azonban — a mi leggyakrabban előforduland, mi történjék akkor, ha a fél titkos zárt végrendeletet kiván közjegyzői hatálylyal felruházni: hallgat, mert az 83-dik §. intézkedéseit, hogy az olyanok a letéteményekre vonatkozó szabályok alá esnek, rendelkezésnek alig lehet tartani.

A közjegyzőnek — ki minden eljárásáért vagyonával felelős — rendkivül meg van nehezitve müködése ott, hol nem a törvény szabja elő eljárását, hanem a törvény magyarázatából kell kiindulnia. Kettős mértékben fontos ez a végrendeleteknél, melyeknek érvényesitése csak a végrendelkező halála után kezdődik, hol magának az okiratnak kell ugy beszélni, hogy az elhunyt akaratát, intentioit hiven adja vissza, s oly formaságokat ne mellőzzön, melyek a kijelentett akarat végrehajtását lehetetlenitik. Mily helyzetbe jut a közjegyző, ha zárt végrendeletet vesz fel, melyet felvenni jogositva nem volt? mily helyzetbe hozhatja az elhunytnak családját, ha oly okiratot ad nekik fegyverül, melyet ezek nem használhatnak?

A törvény a letétemnyekre vonatkozó szabályokra utal, s igy azt lehetne következtetni, hogy zárt végrendeletet közjegyzői hatálylyal felruházni nem enged, s én mégis azt állitom, hogy kell, miszerint közjegyző ily végrendeletet is hitelesithessen. Mit mutat a gyakorlat? valaki végrendeletet készit s elkészültével hivat 3 vagy 5 tanut, kik együtt és egyszerre jelennek meg, s kijelenti előttük, hogy az előmutatott okirat, végakaratát tartalmazza. A tanuk aláirják a végrendeletet, anélkül, hogy fogalmával birnának annak tartalmáról s kész az érvényesen alkotott végrendelet. Ha a közjegyző ugyanazt nem tehetné, ha a végrendelkező zárt végrendeletet nem adhatna át neki, kevesebb joggal birna, mint egy más magán személy, kit az állam a közhitelesség attributumával nem ruházott fel. Ez oly anomalia volna, mi a törvényhozás szándokában nem feküdhetett, mi a törvény szellemét rontaná le s ezért hiszem, hogy nem csalódom azt állitva, miszerint a közjegyző zárt végrendeletet, vagyis oly végrendeletet, melynek tartalma előtte ismeretlen — a kellő formák megtartása mellett hitelesithet. Különben szóljanak hozzá a gyakorlottabb jogászok.

Komárom, 1875. augusztus 7-én.

Dr. Nagy Vilmos,
kir. közjegyző.

Különfélék.

A büntető törvényjavaslat tárgyában tartott második ülésen, mint a napi lapok irják, a kisérletről szóló fejezetnél az ellen tétetett észrevétel, hogy a definitióba felvétetett az is, hogy a tettes a véghezvitelben akaratától független körülmény által akadályoztatott meg. Erre vonatkozólag más részről kifejtetett, hogy csupán büntető cselekvényről lévén szó, oly cselekvény, mely nem büntetendő, nem tartozik a büntetőtörvény keretébe, továbbá, hogy a javaslat a kisérlet definitiója tekintetében megegyez valamennyi európai törvénykönyvvel és csak a német büntetőtörvénykönyvtől ter el. A bizottság elfogadta a javaslat szövegezését; szintén elfogadtatott a részességről szóló fejezet is minden módositás nélkül. A beszámitást enyhitő és kizáró okokról szóló fejezetnel élénk vita fejlődött ki a jogos védelem kérdésénél, a szerkezet azonban a megadott felvilágositások után változatlanul elfogadtatott. A büntethetőség határvonalának az életkor szerinti megállapitásánál szintén beható vita után elfogadtatott a szöveg. A 89. s 90. §§-nál támadás intéztetett azon határozmány ellen, miszerint a halálbüntetéssel és az életfogytig tartó fegyházzal sujtott bűnös cselekvényeknél az enyhitő körülmények még oly nagy száma mellett sem lehet 15 évi fegyházon alól menni. Ez ellenében azonban felhozatott a javaslat mellett, hogy az ezen büntetések alá tartozó bűnös cselekvények objectiv jellege oly sulyos, hogy bizonyos határon alól menni nem szabad. A bizottság magáévá tette ezen nézetet. A 93. §. második bekezdése, mely a bizottság némely tagjainak nézete szerint homályos értelmü, világosabban szövegeztetni határoztatott. Érdekes vita fejlődött ki a bűnhalmazatnál. Voltak, kik az absorbtio elvét kivánták volna elfogadtatni, más oldalrol ismét az hozatott fel a javaslat ellen, hogy a sulyositás elvét nem rendszeresen viszi keresztül, hanem némely esetekben az absorbtio elvének tesz concessiókat. Az eredmény az lett, hogy a javaslat határozmányai, mint a melyek nem fogadják el feltétlenül egyik elvet sem, hanem az élet sokoldalu követelményeinek figyelembe vételével tisztán a felmerülhető bűnös cselekmények természetét és sulyosságát tartják irányadónak, elfogadtattak. A 9. fejezet tárgyalásánál, mint általánosabb érdekü, különösen kiemelendő egy bizottsági tag azon inditványa, miszerint a király kegyelmezési joga ne terjedjen odáig, hogy egy még meg nem inditott bűnvádi keresetet is teljesen megakadályoztathassa. Ez ellenében azonban felhozatott, hogy ha megengedtetik a már megkezdett per megszüntetése, nincs ok arra, hogy a még meg nem kezdett is ugyanezen szabvány alá ne essék; ezen joga rendes viszonyoknál közönséges büntetéseknél ugy sem jön alkalmazásba, ha pedig zavaros idők következnek be, igen szükséges, hogy legyen a korona kezében egy eszköz, a mely által az azon idők alatt politikai czélzatokból elkövetett bűnös cselekvényekre is kivételesen fátyolt borithasson és ez által a polgároknak megadhassa azon bizonyosságot, hogy az azon időben véghezvitt s a szoros törvényességgel sokszor meg nem egyező cselekvényeik igazságszolgáltatási ürügyek alatt nem fognak büntetés alá vonatni. A javaslat határozmányai elfogadtattak. Megemlitendőnek tartjuk még, hogy csak a sértett rel inditványára üldözhető bűnös cselekvények iránti határozmányokat egyik tag a család körében elkövetett sulyosabb bűnös cselekvényekre is ki akarta terjeszteni. Ezen inditvány azonban nem fogadtatott el, mivel a családi tekinteteket nem lehet feltétlenül irányadóknak venni ott, hol ez általános erkölcsi érzet felháborodásával járna; az u. n. Antragsdälictek különben Németországban is megszoritásnak néznek elé, mert sok visszaélésra adnak alkalmat. Ezzel az ülés véget ért.

—

A harmadik ülésben az enquéte már tanácskozás alá vette a törvénykönyv különös részét. A felségsértésről szóló első §. 4. pontjánál szoba hozatott azon, a szakirodalomban élénken megvitatott kérdés, vajjon a „kisérlet" szó helyett czélszerübb volna-e tenni a „merénylet"-et. A bizottság egyhangulag a javaslatban használt „kisérlet" kifejezés mellett nyilatkozott, mivel ez egy az általános részben határozottan körülirt fogalom. A felségsértés egyes eseteire szabott büntetések tárgyalásánál egyik tag részéről kisérlet tétetett a halálbüntetés kiterjesztésére; a többség azonban megtartotta a javaslat határozmányait. A felségsértés feljelentésének kötelezettsége alól egyik tag az apát és a fiut ki akarta vétetni, a többség azonban, régi törvényeink példájára, de egyszersmind jogpolitikai indokoknál fogva is, megtartotta a szövegot. A 2—6. fejezetek tárgyalásánál a tanácskozások leginkább arra szoritkoztak, vajjon a revideált törvényjavaslat szövege kellő szabatossággal irja-e körül az egyes büntetendő cselekvényeket. Mindezen fejezetek behatú tanácskozás után igen csekély szövegezési módositásokkal elfogadtattak.

—

Az ezután következő ülés, mint a napi lapok emlitik, kiváló érdekkel birt. Ugyanis Bónis Sámuel a legfőbb itélőszék egyik büntető tanácsának elnöke, ki eddig meg volt akadályozva a tárgyalásban részt venni, előadta nézeteit a büntető törvénykönyv javaslata felett. Szerinte az alap, melyre ezen nagy gonddal készitett munka fektetve van, a legcorrectebb, mert a hasznosságnak az igazsággal való párositása által lehet csak egy tökéletes és czélszerü büntető törvényt alkotni. A beosztás és felosztás szerinte szintén helyes és helyes azon intézkedés is, hogy a kihágások, vétségek és büntettek közt megkülönböztetés tétetett. Különösen elismerőleg nyilatkozott a törvén javaslatban foglalt büntetési rendszerről és azon óhajt fejezte ki, bár képesek lennénk azt teljes mérvben keresztül vinni. Örömmel üdvözli a munkálatnak azon igen humanisticus részét, mely a közvetitő intézetekre vonatkozik, mert a birónak nemcsak büntetni, de javitani is kell, s ha e hosszu fogság után az életnek egy hasznos embert akarunk visszaadni, okvetlenül szükséges, hogy a hosszassan elzárt embert az élettel előbb összeköttetésbe hozzuk; reményli, hogy fokozatosan életbe léptethetjük ezen intézkedéseket. Vannak a törvénynek egyes részletei és alapelvei is, melyeket nem kivánna elfogadtatni. — Szóló, mióta a Curiánál müködik, legalább 22 ezer bűnügyet tárgyalt le, s ugy tapasztalta, hogy a beszámitás fokozatai oly különbözők, hogy alig lehet a büntetés minimumát megállapitani. Enyhiti azonban a törvénykönyv a minimum megszabását a 90. §-ban foglalt rendelkezés által, melynélfogva azon esetben, ha az enyhitő körülmények tulnyomó nagy számban vannak, a biró a minimumon tul is mehet s a szabadságbüntetés nemét is enyhébbre változtatja. Ezen intézkedés, ha nem is felel meg szóló ebbeli kivánalmainak, de a biróra nézve még lehetővé teszi, hogy rendkivüli körülmények közt az eset individualitását kellőleg fig elembe vegye. Van a törvényjavaslatnak a bizottság által már letárgyalt részében még egy rendelkezés, melyet szóló kihagyatni kivánt volna, s ez az, a hol a felségsértés bűntettének feljelentési kötelezettsége az apára, a fiura és a testvérekre nézve is kölcsönösen ki van mondva. Ezt szóló az erkölcsi érzéssel ellenkezőnek tartja; de gyakorlati szempontból sem véli a rendelkezést czélra vezetőnek, mert vajmi kevés lesz azon eset, midőn ezen családtagokra belehessen bizonyitani, hogy tudomásuk volt a családjukban forralt felségsértési tervekről. Az elnöklő minister erre megjegyzi, hogy a bizottság nem tévesztette szem elől, miszerint a közvetitő intézetek s a törvényjavaslatban foglalt egész börtönrendszer csak fokozatosan lesz előállitható, mindazáltal elfogadónak vélte a törvényjavaslat ebbeli határozmányait, mert egy ily nagy törvénymü nem rövid időre, hanem évek hosszu sorára léptettetik életbe, és szükséges, hogy ha időközben börtönépületek emel-

tetnek, azok a tudomány szinvonalán álló rendszer szerint épittessenek. A mi a felségsértésnél a családtagok feljelentési kötelezettségét illeti, ezen kérdés a bizottságban behatóan lett megvitatva s a tagok nem zárkóztak el azon tekintetek elől, melyek az ily gyöngéd családi kötelékek figyelembe vételét ajánlják, — azonban a bizottság tagjai nem hunyhatnak szemet azon elsőrendü állami érdekek előtt sem, melyek a felségsértés büntette által megsértetnek, és melyek kihatván a társadalom minden rétegeire, sokkal magasabban állanak, mint egy család nyugalma. Ezután az enquete folytatta a részletes tárgyalást, és az utóbbi ülésen tárgyalás alá vette a pénzhamisitás büntettét. Élénk eszmecsere fejlődött ki az iránt, vajjon egyedül a magyar korona területén forgalomban lévő pénzjegyek hamisitása büntettessék-e vagy pedig kiterjesztessék a sanctio a külföldön forgalomban levő pénzekre is. Maga a javaslat az előbbi felfogást követi; a bizottság tagjai azonban szükségesnek vélték, hogy a külföldön forgalomban levő pénzhamisitás is megszüntettessék. Kiindultak e tekintetben különösen azon szempontból, hogy ujabb időben pénzhamisitók gyakran nem azon pénzjegyeket hamisitják, melyek az illető országban forgalomban vannak, hanem hogy a büntetés alól könnyebben kibuvhassanak, más országéit. Igy nálunk igen gyakran előfordul, hogy orosz és porosz pénzjegyek hamisittatnak. Szükséges tehát, hogy az államok a pénzjegyek ótalmában reciprocitást kövessenek. Kiemeltetett egyszersmind, hogy a legujabb külföldi büntető törvényjavaslatok, milyen az olasz és az osztrák, szintén nemcsak a belföldön, hanem a külföldön forgalomban levő pénzjegyek hamisitását is fenyités tárgyává teszik. Ezek alapján kimondatott, hogy a törvénykönyv illető §-a ez értelemben módositandó lesz. Felvettetvén továbbá azon kérdés, vajjon ha valaki pénzjegyeket utánoz a nélkül, hogy azokat forgalomba kivánná bocsáttatni, mi legyen a büntetése. Erre nézve felhozatott, hogy a büntető törvénykönyv a pénzhamisitást a közforgalom ellen intézett bűnös cselekvénynek tekinti; ha tehát valaki nem azon czélzatból készit hamis pénzjegyeket, hogy azokat forgalomba tegye, hanem pl. csak magánszórakozására, vagy pedig játék czéljából: ez nem képezheti a büntető törvénykönyv szabványainak tárgyát. De minthogy ez még sem minden veszély nélküli cselekvény, az a rendőri törvénykönyvben vonatik büntetés alá. Ha azután az ugynevezett „tantuszokkal" valaki rászedetik, akkor ez nem a pénzhamisitás, hanem a csalás kathegoriájába esik. — Érdekes vita fejlődött ki a hamis tanuzásnál az iránt, vajjon beletétessék-e a törvénybe az, hogy a hamis tanuzásért csak akkor büntettetik valaki, ha az ügy lényeges körülményére vall hamisan, vagy pedig csak egyszerüen az mondassék, hogy büntetendő akkor, ha hamisan vallott. Az iránt megegyeztek a nézetek, hogy a biró csak akkor fogja a hamis tanut büntetésre itélni, ha lényeges körülményre vonatkozott hamis vallomása. Némelyek azonban attól tartottak, hogy a „lényeges" szó oly tág magyarázatot enged a félnek és a birónak, hogy sokan ki fognak buvni a büntetés alól. Más részről azonban felhozatott, hogy ha kihagyatik a „lényeges" szó, akkor a biró mindazon esetekben, midőn tanuvallomás lényegtelensége miatt a vádlottat felmenti, a törvény ellenére fogna itélni. A megállapodás abban történt, hogy a §. szövegezése megtartassék.

—

A következő ülésben hosszu vita fejlődött ki a becsületsértésekről. Egy oldalról azon követelés állittatott fel, hogy becsületsértés és a rágalom világosabban határoltatnék el egymástól, mint az a törvényjavaslatban történik. A vita folyamában azonban a tagok meggyőződtek, hogy ha a fogalmak nagyon is pontosan körüliratnak, ez által a biró oly korlátok közé szorittatik, melyek következtében nem tehet eleget az élet változatos követelményeinek. Ennélfogva tehát a javaslat szövegezése megtartatott. A 250. §-nál felhozatott, hogy különbséget kell tenni a közt, ha magánszemély, vagy ha a törvény által alkotott testület, közhatóság vagy bíróság rágalmaztatik, holott a tjavaslat mindkettőre ugyanazon büntetést állapitja meg. Különösen felhozatott e mellett, hogy nálunk jelenleg a közhatóságok, bíróságok ellen intézett sértések annyira gyakoriak, hogy most tizszeresen több ily bünös cselekmény fordul elő, mint néhány évvel ezelőtt; szükséges tehát, hogy a büntetés emeltessék.

Kimondatott határozatul, hogy a törvény által alkotott testületek, közhatóságok vagy azok küldöttségei, tagjai, továbbá a birák elleni rágalmazás vagy becsületsértés esetében a büntetés maximuma magasabb legyen, mint a magánszemélyek ellen elkövetett rágalmazás s becsületsértés esetében, pénzbirság pedig a 250. §-ban fogság nélkül ne alkalmaztassék. Az exceptió veritatis-ra nézve elfogadtatott a javaslat rendszere.

Néhány kissebb stylaris módositás után tárgyalás alá vétetvén a 260. §., felhozatott, hogy nem helyes azon intézkedés, miszerint a birák azon esetben, ha hivatali kötelességükre vonatkozólag becsületükben megsértetnek, az igazságügyminisztertől felhatalmazást tartoznak kikérni, mielőtt a keresetet megindithatnák. Ennek ellenében megjegyeztetett, hogy egyik másik birónak vagy birósági hivatalnoknak tulérzékenysége vagy elhamarkodottsága sulyosan compromittálhatja a birói kart. Nem lehet tehát magára a sértett hivatalnokra bizni, vajjon meginditsa-e a keresetet. Ha alapja lesz a sértésnek, a miniszterium nem fogja megtagadni hozzájárulását a kereset megindításához; épen mivel közérdekü dologra nézve történt a sértés, fen kell tartani a miniszter számára azon jogot, hogy ő döntse el, vajjon a birói kar tekintélyének érdekében szükséges vagy megengedhető-e az ügynek a közönség elé vitele, ezek után a 260. §. változtatás nélkül elfogadtatott. Érdekes vita fejlődött ki a felett, vajjon azon egyén, a ki valakit öngyilkosságra rábeszél vagy e czélra tudva eszközöket szolgáltat, megbüntethető-e vagy nem. A doctrina az ily esetben a büntetést nem fogadja el, mivel ott, a hol a tettes nem büntettetik, a részesség elveinél fogva a felbujtó s a segéd sem büntettethetik. Mindazáltal a törvényjavaslat büntetés alá vonja ezen cselekményeket s a bizottság is hozzájárul ezen véleményhez.

Kiemelendőnek tartjuk a párviadalról folytatott vita egy pár mozzanatát, mely kiváló érdekkel birt. A bizottság egyik tagja tulszigorunak mondá a 212. §. azon határozmányát, miszerint már valakinek párviadalra kihivása is vétséget képez. Szerinte a kihivás csak akkor büntetendő, ha elfogadtatott, mert hiszen elfogadás nélkül párbajról szó sem lehet. Ez ellen azonban felhozatott, hogy épen a kihivással történnek a legnagyobb visszaélések, és ha bármelyik poltron ezt büntetlenül üzheti, másoknak igen sok kellemetlenséget okozhat vele, sőt épen a kihivással pressiót gyakorol a kihivottakra a törvényellenes cselekmény elkövetésére. Más oldalról ismét a törvényjavaslat azon határozmánya ellen tétetett kifogás, mely szerint a segédek is büntetendők. Ennek ellenében utalás történt arra, hogy a törvény már elég meszszire megy a kiméletben az által, hogy az orvosokat nem bünteti. Ha ez még a segédekre is kiterjesztetnék, maga a törvény mozditaná elő a párbajok szaporodását; különben azon segédek, a kik a párviadalt megakadályozni törekedtek, a 298. §. szerint nem büntettetnek. Mindkét kérdésre nézve a javaslat határozmányai fogadtattak el. Felvettetett egyszersmind azon kérdés is, vajjon az amerikai párbaj, mely az utóbbi időben nálunk annyira divatba kezd jönni, mely szabály szerint volna büntetendő. Erre nézve határoztatott, hogy az öngyilkosságra való rábeszélésről szóló §-ba igtattassék azon eset is, midőn két egyén abban egyezik meg, hogy valamely előre meghatározott esetleg döntse el, vajjon kettejök közül melyik ölje meg magát. A testi sértésre vonatkozó fejezetnél a törvényjavaslatban azon módositás tétetett, könnyü testi sértésnek az tartandó, mely 8 nap alatt meggyógyult. A lopásról szóló fejezetnél élénk vita fejlődött ki a furtum usus büntethetőségéről. Tudvalevőleg a törvényjavaslat eltérve több külföldi törvénytől, bünteti a furtum usust. A bizottság egyik tagja részéről kifejezés adatott azon aggodalomnak, vajjon lehetséges lesz-e ezen cselekményt megkülönböztetni azon cselekményektől, melyeket bárki minden nap elkövet a nélkül, hogy valaki lopásra gondolna. Igy például ha valaki elmegy jó barátjához és minden engedelemkérés nélkül pár könyvet elvisz olvasás végett, vagy például elviszi kabátját vagy esernyőjét oly szándékkal, hogy azt másnap visszaküldje, vagy pedig sétalovaglást tesz barátja paripáján stb. Erre nézve felhozatott, hogy az ilyen esetekben sohasem forog fenn azon szándék, hogy az, a ki a dolgot elviszi, saját vagyoni hasznára forditsa, már pedig a törvényjavaslat revideált szövege épen azt kivánja, a furtum ususnál, hogy az, a ki az idegen dolgot elveszi, azt saját vagy mások vagyoni hasznára forditsa. Ezen felvilágositások után a bizottság e szakasz megtartása mellett nyilatkozott.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 34. sz. Budapest, 1875. aug. 25.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-sö sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők

A kéziratok bérmentve a szerkesztöhöz.

TARTALOM: A kereskedelmi törvény életbeléptetése. Apáthy István urtól. — A hellen házasság mint politikai intézmény. Dr. Kuncz Ignácz, pozsonyi jogtanár urtól — A budapesti közjegyzői kamara alakuló közgyülése — Törvénykezési szemle. Alkalmazhat-e a biró oly bizonyitékot, melylyel a felek nem éltek? — Indokolás. — Különfélék.
MELLÉKLET: Törvénytervezet.

A kereskedelmi törvény életbeléptetése.

III.

Azon anomáliák, melyekről legutóbbi czikkünkben szólottunk, koránt sem képezik egész sommáját azon nehézségeknek, melyek a kereskedelmi törvény életbeléptetésével karöltve járandnak, ha váltótörvényünk idejekorán nem reformáltatik. Azonban, ha csak azoktól kellene is tartani, melyeket jeleztünk, a törvényhozás az általunk szükségesnek állitott kiegészitést már azért sem odázhatja el, mert a kész anyag rendelkezésére áll, feltéve, hogy a kormány azt értékesiteni szándékozik. A váltótörvényjavaslat még az utolsó ülésszak derekán lett a képviselőháznak beterjesztve, s ha a februáriusi crisis be nem következik, kétségen felül hamarább lesz törvénynyé, mint a kereskedelmi javaslat. Ha a jelenlegi igazságügyi minister ur annak idején csak szándékot mutatott volna arra, hogy a beterjesztett javaslatot tárgyaltatni kivánja, a képviselőház, mely annyi készséget tanusitott az uj kormány iránt, már csak azért is letárgyalta volna a javaslatot, mert a kész váltótörvény a közelgő beszámolásnál óhajtott anyagot nyujtandott a három évi müködés illustrálásához. E mulasztás azonban nézetünk szerint nem szolgálhat ürügyül arra, hogy a kereskedelmi törvénynek átalánosan óhajtott életbeléptetése akár elhalasztassék, akár megnehezittessék. Véleményünk szerint a codificatio terén az egyes ministeriumok közt solidaritásnak kell lenni; azok egymás törvényeit — ha ezek azt követelik — akarva nemakarva kiegésziteni tartoznak, s egy más, kész törvényt tönkre nem tehetnek az által, hogy annak kellő kiegészitését ad graecas calendas elodázzák. Ha az igazságügyi minister ur annak idején a kedvező alkalmat elmulasztotta arra, hogy a váltótörvényjavaslatot letárgyaltassa, joggal követelhető töle, hogy e mulasztást idejekorán helyrehozza. — Az utat és módot erre nézve, azt hiszszük, nem kell talán kijelölnünk.

Mindaz, mit a váltótörvény, mint szükséges kiegészitésre nézve felhoztunk, merőben elveszti jelentőségét azon nehézségekkel szemben, melyek jelenlegi csödtörvényünknek a kereskedelmi törvénynyel semmiképen ki nem egyeztethető rendszeréből és intézkedéseiből erednének. E nehézségek oly természetüek, mikép azok megszüntetése, tehát egy uj csödtörvény alkotása nélkül — szerény véleményünk szerint — a kereskedelmi törvényt bizonyos részeiben életbe léptetni nem lehet, életbe léptetni nem szabad. Tudjuk, hogy nagyon komoly, sőt megdöbbentő dolgot állitunk; de nézetünk szerint mi legkevésbé lehetünk hivatva arra, hogy a tényekkel játékot üzzünk, vagy azokat eltitkoljuk; mi lelkünkből óhajtjuk, hogy mindazon remények, melyek a kereskedelmi törvény életbeléptéhez füződnek, egész mértékben teljesüljenek; ép ezért leplezetlenül kell véleményünket elmondanunk.

A kereskedelmi jog által szabályozott viszonyok közül különösen a társasági viszonyok azok, melyek csöd esetében sajátszerü rendelkezést kivánnak, melyek a kereskedelmi törvényben, a dolog természete szerint, végleges megoldást nem nyerhettek.

Minden kereskedelmi társaságnál kétféle viszonyt kell megkülönböztetni; azt t. i., mely a társaság tagjai, mint ilyenek közt — belső — és azt, mely a társaság és harmadik személy közt — külső — keletkezik. E kettős viszony különösen a társaság két neménél bir csöd esetében kiváló jelentőséggel, a közkereseti társaságnál és a szövetkezetnél. A kereskedelmi törvény a csöd befolyását a társaság e két neménél csak elvileg állapitja meg, s az elv kivitelét mind a kettőnél a csődtörvénynek engedi át. Ugyanis a közkereseti társaságra nézve a kereskedelmi törvény 97. §-a következőleg intézkedik: „A társaság hitelezői csöd esetében, első sorban a társasági vagyonból nyernek kielégitést. Az egyes tagok magánvagyonából a társaság hitelezői csöd esetében követeléseiknek csak azon részére nézve igényelhetnek kielégitést, mely a társasági vagyonból ki nem került“ A szövetkezetek tekintetében pedig a kereskedelmi törvény 232. § a azt rendeli: „hogy a társaság hitelezői követeléseiket az egyes tagok ellen csak a társaság vagyonára nyitott csöd befejezése után, és csak annyiban érvényesithetik, a mennyiben ezen követelések a csödnél felszámitva, illetőleg megitélve lettek“

Lássuk már most, miként nyernek a kereskedelmi törvénynek most érintett intézkedései jelenlegi csödtörvényünk által kiegészitést, illetőleg miként rendezi csödtörvényünk a kereskedelmi társasági kapcsolatból eredő kettős viszonyt csöd esetére?

Csödtörvényünk mindössze 20-ik §-ban rendelkezik a közkereseti társaságról, illetőleg ennek csöd alá került tagjáról, rendelvén, hogy a tömeggondnok annak vagyonrészét a társaságtól az 1840. XVIII. t. cz. 46—50. §§. értelmében követelni, összeiratni és zár alá vétetni tartozik. Tehát sem a társasági csödről mint ilyenről, sem annak befolyásáról az egyes tagokra, sem végre azon viszonyról, mely a társasági hitelezők és az egyes tagok magánhitelezői előtt keletkezik, nem rendelkezik; pedig e viszonyoknak, melyek miként érintettük, a kereskedelmi törvényben megoldást nem nyerhettek, csöd esetére rendeztetni kell, ha a kereskedelmi törvénynek e részbeni előnyeit paralysálni nem akarjuk. De vegyük a most érintett kérdéseket egyenként.

Ha a közkereseti társaság ellen csőd nyittatik, mindenekelőtt tisztában kell állani azon kérdésnek, hogy e csődnyitás maga után vonja-e az ex offo csődnyitást az egyes tagok ellen? Nem akarunk ezuttal a megoldás „miként jéről" szólni, mert ez tulmenne czélunkon; csak azt jelentjük ki, hogy a kérdésnek egy vagy más irányban törvény által kell eldöntve lenni; mert az különben a bíróságok szabad belátására lesz bizva, mit a kereskedelmi társaságok érdekében egyátalán nem óhajtanánk. A közkereseti társaság minden tagjának tudni kell azt, hogy a társasági csőd minő befolyással leend privát vagyonára, melylyel a társaság kötelezettségeiért csőd esetében is felelös ugyan, de nem feltétlenül, s mely esetleg annyi is lehet, hogy az illető tag ellenében a csődnyitás egyenes képtelenség lenne. A most érintett kérdés a kereskedelmi törvény idézett intézkedésével megoldva nincsen; mert az csak az iránt biztositja az egyes tagokat, hogy magánvagyonuk a társasági hitelezők által közvetlenül igénybe nem vétetik. — Ezenfelül e kérdés összefügg a magánhitelezők mikénti kielégitésével; mert ahhoz képest, hogy az mikép oldatik meg, nyer azon eset is szabályozást, ha a társasági hitelezőkkel az egyes tagok magánhitelezői concurrálnak; mert ezek a szerint, a mint a társasági csőd az egyes tagok ellen is csődöt von maga után vagy nem, — kénytelenek a magánhitelezők a társasági csőd befejezését bevárni, vagy kielégitésüket, függetlenül a társasági csődtől, követelhetik.

Mindezeken felül és mindezek mellett közvetlenül fennmarad a jelenlegi csődtörvényben nem is érintett separatio szabályozása, mely nélkül a kereskedelmi törvénynek idézett 97-dik § a értelemmel nem birna.

Csődtörvényünk ugyanis a separatióról csak az esetre intézkedik, ha a társaság valamelyik tagja kerül csőd alá; de nem a separatio azon neméről, melyet a kereskedelmi törvény 97. §-a feltételez, s mely mig egyrészről a társasági vagyon egységi eszméjén alapszik, másrészről az egyes tagok felelősségét csőd esetében a kellő mértékre reducálja.

Hogy csődtörvényünk a szövetkezetekről nem intézkedik, az természetes; az associatiók e nemének törvényes szabályozása átalában a legujabb vivmányok közé tartozik. Mindenütt azonban, hol a szövetkezetek törvény által rendeztettek, egyuttal azok csődjei s az azokból eredő viszonyok a létező csődtörvények intézkedéseitől teljesen eltérőleg állapittattak meg. Kereskedelmi törvényünk a szövetkezések szabályozását nem mellőzhette, sem azok szabályozását külön törvény keretébe nem utalhatta; ez associatiók átalában a kereskedelmi társaság attributumaival birnak, s mint ilyenek, helyesen csakis a kereskedelmi törvénybe tartozhatnak.

Azonban miként láttuk, a kereskedelmi törvény a szövetkezetek csődjeire nézve mindössze egy elv felállitására szoritkozik, tehát mindazt, mi e tekintetben az európai szövetkezeti törvényekben foglaltatik, az alkotandó csődtörvény keretébe utalta. E csődtörvénynek tehát meg kell alkottatni, s annak a kereskedelmi törvénynyel egyidejüleg életbe kell lépnie, ha azt nem akarjuk, hogy a szövetkezetek csőd esetében minden törvény keretén kivül álljanak; ha a szövetkezetek csődjeit következményeikben elláthatlan bonyodalmaknak kitenni, s magát az egész fontos intézményt a priori lehetlenné tenni nem kivánjuk.

Ennek igazolása szükségessé teszi, hogy egy részről azon rendszert, melyet a kereskedelmi törvény a szövetkezeti tagok felelősségére nézve megállapit, figyelemre méltassuk; másrészről e rendszer természetszerü postulatumait tüzetes vizsgálat tárgyává tegyük.

Apáthy István.

A hellen házasság mint politikai intézmény.*

Miként a mult század legragyogóbb ténye a bölcsészeti tevékenység: ugy korunknak leglényegesebb feladata az eszményi mellett a jogtörténeti érzéket mind elméletileg a tudományban, mind gyakorlatilag a népöntudatban fölébreszteni. Az eszme önálló érvénynyel bir és a nélkül a történet sötét tömkeleg. De viszont az eszme is valódi életre, azaz: szerves fejlődésre csak a történetben jut. Az igazi valóság az ideál és reál azonosságában áll. Ezt öntudatosan fejleszteni minden népnek legfőbb cultur-feladata.

A jogtörténeti érzék felébresztésének eszköze az összehasonlitó jogtörténet. Az emberiség állam- és jogfejlődésének élettörvényeit a hasonló és különböző jelenségek egymás mellé helyezése leginkább megvilágitja. Ez ut a tudomány mérhetlen kincsei közé vezet. A leggazdagabb jogélet magában és elszigetelten tekintve szegény, s a legszegényebb jogélet más népekével összehasonlitva, gazdaggá válik. Ily tanulmány nemcsak élvezetes, miután a történet holt adatait sirjokból felkeltve, pezsgő életerővel tölti meg, hanem egyszersmind minden tanulmányok közt a leggyakorlatibb; miután a történeti fejlődés törvényei époly egyetemesek és szükségképiek, mint a bölcsészeti igazságok, és azok megszegését a történet még jobban és bizonyosabban megbünteti, mint a biró az emberi törvények megsértését.

Az összehasonlitó módszer azonban nem szoritkozik az egyes népek jogi fejleményeinek egybevetésére; sőt ellenkezőleg, e módszernek legmagasabb szempontja az ó-kori hellen és római czivilizacziónak, egyfelől a közép- és ujkori czivilizácziónak, másfelől mint két kulturrendszernek összehasonlitásában áll. Csak ezen álláspont nyujtja a világtörténet menetének és főbb iránylatainak tiszta szemléletét.

Ezen igénytelen czikkben a hellen házasságnak, mint politikai intézménynek, ily összehasonlitó módszer szerinti tárgyalását fogom megkisérleni.

* * *

A helleneknél, mint mindent, ugy a házasság lényeges sajátságait is csak állameszméjök alapján lehet megérteni. Nálok nem volt magánélet, sem társadalmi szabadság; ott minden politikai tartalommal birt, sem önálló jogi fogalom, sem jogtudomány lelkökben fel nem sarjadt. A mit ma magánviszonyoknak nevezünk, azok ott politikai jelentőséggel birtak; pl. még a zene is, sőt a táncz. Platon szerint nem lehet a zenét megváltoztatni a nélkül, hogy az alkotmányban is változás ne történnék.

Perikles 431. beszéde nem bizonyit ellenkezőt Athenre nézve sem. Athen állami öntudatának erélye bágyadni kezdett, midőn e beszéd tartatott. Közeledett az enyészet órája, midőn az ochlokratia a magánérdeket tulsulyra emelve, az államvagyont kicsapongásra forditá. A feloszlás sokszor az ellenkező szélsőségbe visz; az állam mindenhatóságát az egyén féktelensége váltja fel. — Egyesek itéletei nem is bizonyitanak intézmények és tények ellen. Főleg lángeszü emberek sokszor messze tulszárnyalva korukat, ettől eltérőleg véleked-

* Kutfők: Wachsmuth, Hermann, Montesquieu, Télfy, Schlosser.

nek. Antisthenes is hirdette az embernek erkölcsi függetlenségét az állammal szemközt; de azért rendithetlen tény a görög állam erkölcsi jellege. A görögöknél az államczél, bár igen különböző árnyalatok szerint, az erény-törvény volt mindenütt. Mig Zaleukus és Pithagoras olaszországi államai ezen czélt szükebb körben felfogva, valóságos nevelőház jellegével birnak : addig az athenei nép az erény eszméjét magasb szempontból tekintve, szellemével az összes cultur-életet átkarolta. Ez rendkivüli mozgékonyságot hozott létre az egyén életében is, de e mozgékonyság nem volt az egyéni szabadságnak kifolyása, hanem az államnak az egyéni viszonyok által közvetitett élete. Athenét épen mint államot nem lehet ezen mozgékonyság nélkül gondolni. Ugyanazért e mozgékonyság határait nem a társadalmi szabadság elvei, hanem az állam érdekei határozták meg. — Athenben az állami mindenhatóságnak csak alakjai szabadabbak. Mennyire feláldozták itt is az államnak az egyént, bizonyitja az ostracismus eszméje, valamint az ostrom idejére vonatkozó azon törvény : „inutilis aetas occidatur".

Ily körülmények között a hellen házasság nem a magán-életnek, hanem az államnak intézménye volt. A boldogságot, melyet a házasságban a mai kor keres, és mely a házastársak kölcsönös vonzalmán alapszik, a hellen mind szellemileg, mind érzékileg a házassági kapcson kivül, főleg a szellemdús hetaerák körében kereste. A valódi spartai pedig nem kereste sehol, egyedül az államnak élt, ez volt önérzete, ez boldogsága.

Ma is van a házasságnak közigazgatási joga; ma is van politikai elem a házasság intézményében; és ezen politikai elemet szükséges volna a népességi igazgatás szempontjából nagyobb mértékben hangsulyozni, mintsem ez rendszerint történik; mindazáltal a házasság ma első sorban a magánéletre vonatkozik, s tulnyomólag ethikai tartalommal bir. A házasság e vonása korunkban az egyéni szabadság diadalának legszebb eredményei közé tartozik. A helleneknél ellenben a házasság csaknem kizárólag állami érdekeknek hódol, és csak azáltal, hogy a hellen állam az embernek ethikai életét is egészen átöleli, vitetik ethikai elem közjogi szempontból a házasságba. Fordulnak elő a helleneknél is családi erények; de mig ezek nálunk a magánéletben, addig ott az államban, mint erkölcsi világrendben gyökereznek. A hellen családnak és hellen államnak ugyanaz volt czélja.

Az önálló családi élet virágkora a középkor. A család, mint önczél, a középkori patrimonial szellem folytán oly szerepre tett szert, mint sem azelőtt, sem azóta. De már a rómaiak is messze túlszárnyalták a helleneket a családi élet önálló felfogásában. A római „consortium omnis vitae" minden időkre nézve eszményi meghatározása a házasságnak a magánélet szempontjából. A hellen az államot tekintette „consortium omnis vitae"-nek. Innen van, hogy mig az államéletben a család feloszlik : addig az állam, mint család jelenik meg, melynek közös tüzhelyén az államnak, mint családnak életét jelképező állandó tüz lobog. A gyarmatok, mint önálló háztartásra jutott gyermekek tisztelik anyjuk gyanánt az anyaországot. Mig a római és ujabbkori gyarmatokat politikai kapocs füzte és füzi az anyaállamhoz : addig a hellen gyarmatokra nézve keletkezett azon ethikai kapocs, mely ép oly mélyen gyökerezett a hellen világnézetben, mint nagy horderejüvé lett a hellen müveltség elterjedésében. A hellen nép, mint egy cultur-család, gyarmatai által három világrészre veté lángeszének fényét. S igy a hellen államban a családi vonások nem azon patriarchalis értelemben fordulnak elő, mint a müveltség legalsó fokán mindenütt előfordulni szoktak, nem is az absolutismus érdekében, mint azt az ujabb kor a szent szövetségben szemlélte. A hellen állam az által nyer családi jelleget, hogy náluk jog, politika, vallás, erkölcs, tudomány és müvészet elkülönitve nem levén, a cultura legragyogóbb fejleményei egy megoszthatlan rendszert képeztek. Sok dolog, mely nálunk kizárólag ethikai szempont alá esik, általuk politikailag értelmeztetett, és viszont sok, a mi nálunk tiszta politika, náluk ethikai felfogásban részesült. Az eget jogalanyokkal népesitették meg, a földön az emberi természeten gyökerező önálló jogalanyiságot nem ismertek.

A hellen házasságot, mint a most kifejtett ethico-politikai rendszer elemét a következők még inkább és részletesebben megvilágitják :

1. A hellenek története épugy a törzs-élet alakjaival kezdődik, (phylék, phratriák, genék, obék), mint a középkori hun-scytha és german népek története. De a külső hasonlat alatt lényeges különbség rejlik, mely kihat a törzsélet későbbi sorsára.

A középkori törzs-szerkezet a magán-életnek volt tulnyomólag közege, és csak laza állami kapcsot közvetitett a közjogi gondolkozásu magyaroknál is. Ellentétben lévén e szervezet a fejlődő államegységgel, az államélet magasb stádiumában megsemmisittetett. A törzszsel szemközt a rendiség mint haladás, épugy elömozditotta az államegységet, mint a rendiséggel szemközt később a népképviselet.

Ellenben a hellen törzsélet mint vérkapocsból kiinduló politikai rokonság jelenik meg, mely ha az állam java ugy kivánta, a vérköteléken tul is terjesztetett, épugy mint a jogi rokonság nálunk a magánélet szempontjából. — A hellen törzs a széthuzó elemeket egy közös politikai rendszerbe foglalva, azokat összetartotta, s igy az államegységet elömozditotta. Ugyanazért fennmarad e szervezet a kifejlett hellen államban is, és ennek átalakulási phasisaihoz simul. Klisthenes a phylék alakját a demokratiai állam megszilárditására használja.

A phylék, phratriák, genék ezen politikai állása a családot is, mint azoknak alapját politikai szinvonalra emelte.

2. A családnak saját istensége és isteni tisztelete volt a helleneknél. A magszakadás, mint ezen isteni tisztelet félbeszakitása, vallási szempontból is szerencsétlenségnek tartatott.

A család ezen vallási élete az államnak vallási életétől nem volt elszigetelve, söt gyökerei ebben ágaztak el. Az állam vallási élete pedig politikai szempont alá esett. A helleneknél államegyház volt, mely mind a theokratiától, mind az uralkodó egyháztól lényegesen különbözött, és „a szabad egyháznak a szabad államban" egyenes ellentétét képezte. Ha nem volt is tételes törvény szerint a vallás és államnak alávetve, söt gyakorlatilag igen sok esetben hit és jóslat az állam békés és háborus ügyeinek elintézésére döntőleg hatott; azért a történeti organismus fejlődésének magasb szempontjából kétségtelen, hogy a hellen vallási nézet a hellen politikai és kulturai világnézetnek szolgált. — A mult század némely állambölcsészeinek vallás-politikai elvei a helleneknél virágzottak.

A vallás ezen politikai jelentőségét a hermokopidák pere fennen hirdeti. Hermes szobrainak megcsonkitása a democratia felforgatására irányuló merényletnek tekintetett, s mint vihar a tengert, kavarta fel a nép vészes haragját. S midőn ez történt, a vallási meg-

*

győződés már enyésző félben volt. A vallás politikai jelentőségéről tanuskodik az athenei ifjak esküje. A vallás elleni bűntények felségárulást képeztek. S ismét magasb jog- és államtörténeti szempontból: a hellen vallás, mint anthropomorphismus, az álameszmét a keleti népek ábrándvilágából a földre szállani segitette.

A vallási és politikai élet ily azonossága, továbbá a családi és állam-cultus fentemlitett benső összefüggése világossá teszik, hogy a család fennmaradása a hellen államnak vallási szempontból is érdekét képezte, s az állam vallásilag is a családban élvén, a családi istenség a házassági jogot közjoggá tette.

Dr. Kuncz Ingácz,
pozsonyi jogtanár.

A budapesti közjegyzői kamara alakuló közgyülése.

A budapesti közjegyzői kamara alakuló közgyülését vasárnap délelőtt 9 órakor nyitotta meg Sárkány József törvényszéki elnök. Beszédéből közöljük a következő érdekesebb részleteket:

Tekintetes kir. közjegyzői kamara. Az 1874. évi XXXV. tvczikkben a pesti kir. törvényszék elnökére ruházott kötelességem és tisztemnél fogva van szerencsém, uraim, önök diszes körében megjelenni, hogy az immár hatályba lépett közjegyzői törvény teljes végrehajtása végett, a budapesti kir. közjegyzői kamarának általam mai napra egybehivott alakuló gyülését megnyissam.

Hazai jogéletünkben törvényhozásunk ez uj alkotása következményeiben kétségkivül nevezetes és nagy horderejü mozzanatot képez, nemcsak azért, mert ez alkotás bizonyára egy szinvonalon áll a külföldi jogállamok hasonló intézményeivel, melyek ott üdvösöknek és megbecsülhetlen jogintézményeknek bizonyultak, hanem nevezetes főleg azért, mert jogéletünk reformterén ama hézagot, mely a korábban alkott birói szervezési, a birói hatalom gyakorlatáról, a birói felelősségről, a kir. végrehajtókról szóló törvényczikkek, továbbá az ügyvédi rendezési törvény mellett még létezett, méltóképen kitöltötte s ama törvények magasztos intentiót kiegészitette.

A közjegyzői intézmény fog hazánkban azon fontos tényezővé válni, mely a birói és ügyvédi intézményeket feladatának megoldását előkészitve, elősegitve, megkönnyitve, a jogállam nagy czéljai elérését — a mi véghetetlenül nehéz, hazai viszonyaink közt is, lehetővé fogja tenni.

A közjegyzői intézmény lesz azon tényező, mely jogbiztonsági állapotaink javitását előmozditani fogja. Előmozditani, mert üdvös működésével elejét fogja venni oly pereknek, melyek eddigelé aggasztó számban növekedve, fájdalom, népünk anyagi és némileg talán itt-ott erkölcsi sülyedésének is voltak okozói, s bíróságainkat sisiphusi munkára kárhoztatták, nem ritkán az alapos birói elintézés nagy érdekének rovására.

Uraim! nem folytatom azon ezer előnyöknek részletezését, de hogy ez ünnepélyes perczben ez eszméknek kifejezést adtam, történt azért, mert ez őszinte szavakban önökhöz közeletük testvére: a biró kivánt szólni, kivánt azért, hogy biztositsa önöket arról, miként önök nemes működését teljes öntudattal és meleg rokon érzetével elősegiteni óhajtja, hogy önök nemes bizalmi állása azon méltó elismerésben részesüljön a közvélemény előtt, melyet önök, mint a feleknek pártatlan tanácsadói, a keletkező viszályok jóakaró kiegyenlitői, a végrendelkezők hü megbizottjai, szóval a közéletnek tisztelt, keresett, ugyszólván nélkülözhetlen közegei — méltán megérdemelnek.

És ezzel a budapesti kir. közjegyzői kamara alakuló közgyülését megnyitottnak jelentem ki. (Hosszas élénk éljenzés.)

Az elnöki tisztet Sárkány Gorove Antal pest-lipótvárosi közjegyzőre ruházta át ezután s kijelenté, miszerint az igazságügyminiszteri határozat értelmében a mai nap jegyzőkönyve hozzá felterjesztendő.

Gorove meleg köszönetet mond a közgyülést egybehivó elnöknek, kinek élénk éljenzések közt történt távozása után elfoglalta elnöki székét. Korjegyzővé dr. Halász Orbán monori közjegyző választatott, ki is felolvasá a miniszteri leiratot, mely leginkább a közjegyzők levelezéseinek dijmentességéről szól, ugyanis a közjegyzők által a „Budapesti Közlöny"-be beadott hiv. hirdetmények dijmentesek, a küldemények, levelek, melyek hivatalból hivatalba küldetnek, portomentesek, a hagyatéki eljárási levelezések nem portomentesek stb.

Ezután Rupp Zs. budai közjegyző inditványára Perczel Béla igazságügyminiszternek és Paulernek, mint kiknek ezen intézmény életbeléptetése körül legtöbb érdemük van, jegyzőkönyvileg köszönet mondatik, s azt egy küldöttség személyesen is közölni tartozik nevezettekkel.

A választások eredménye a következő: Elnökké: Gorove Antal, vál. rendes tagokká: Steinbach István, Rupp Zs, dr. Grubiczy László és Ökröss Bálint, póttagokká: Jeszenszky Dániel és Weinmann F. urak választattak meg

---

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Alkalmazhat-e a biró oly bizonyitékot, melylyel a felek nem éltek?

E kérdésre mindaddig, mig a jelenlegi irásbeli eljárás fenntartatik, feltétlen nemmel felelünk.

Az irásbeli eljárás sulypontja ugyanis a formalismusban fekszik.

Előirja ez a felek képviseltetésének, a keresetlevél szerkesztésének és tárgyalásának formáit; előirja a bizonyitékok alkalmazásának módját; és a felsőbiróságok jogkörét is arra szoritja: panasz folytán megvizsgálni azt, vajjon az első bíróság a perben felhozott előadások és bizonyitékok alapján helyesen határozott-e?

Ha pl. alperes az ellenbeszédben valamely keresetlevélbeli előadást nem tagadja, az beismertnek veendő és a netáni későbbi tagadás többé figyelembe nem vétethetik.

Ép oly kevéssé vehető figyelembe az ellenfél által tagadott oly állitás, melyet az ez iránti bizonyitékkal tartozó fél mivel sem bizonyitott be; a félnek ezen mulasztása a biró által nem pótolhatván.

Vagy, ha valamely fél előadását tanukkal kivánja bebizonyitani, a biró e helyett nem alkalmazhat esküt, birói vagy szakértői szemlét; a fél, nem pedig a biró tartozván a szükséges bizonyitékot előállitani, melyet a biró csak elfogadhat, vagy visszautasithat, de hivatalból mással sem helyettesitheti.

És a tanukihallgatásnál is a biró nem önálló tényező, hanem csak eszköz, gép; mert a tanunak szóló kérdéseket nem a biró, hanem a fél teszi fel, sokszor a czélt meghiusitó hiányossággal, melyet pedig a biró helyreigazitani hivatva nincs.

Ha a félnek egy tanuja van, kinek vallomása fél bizonyitékot képez ugyan, de melynek kiegészitésére a fél póthitet nem ajánl, — szerintem ezen póthit megitélhetésének nincs helye: mert ez is a fél kivánsága nélkül, hivatalból alkalmazott bizonyiték volna. A fél legjobban tudja, mire ajánlhat esküt, mire nem. Ha ez iránt nem nyilatkozik, helytelennek, eszélytelennek tartom az esküt mégis reá erőszakolni, és őt az eskületétel sulyos következményeinek kikerülése végett tán hamis eskü letételére is unszolni.

A felső bíróságoknál pedig hiába hoö fel a fél oly bizonyitékokat, melyeket az első bíróság előtt nem használt. Ezeket az ellenfél nem látta, iráutok nyilatkozni alkalma nem volt, tehát a birói határozat alapjául sem vétethetnek.

Épen ezen merev formalismus, mely pedig az irásbeli eljárástól elválhatlan, képezi ezen eljárás legsötétebb árnyodalát.

De ettől csak ugy szabadulhatunk meg, ha magát az irásbeli eljárást, mint elavult, a mai korhoz nem illő intézményt a lomtárba vetjük, és helyette a nyilvános, közvetlen szóbeli eljárást behozzuk.

Ennek palladiuma alatt fog csak a biró magasztos hivatásának méltóan megfelelhetni.

Ekkor nem lesz többé eszköz, nem lesz többé a felek járatlanságának avagy roszhiszemüségének néma és tehetetlen szemlélője, hanem lesz önálló, erélyes és igy az igazság kideritésére alkalmas tényező.

Szükség esetében a felek személyes megjelenését kivánhatja; korlátlanul tehet hozzájuk kérdéseket, mig a tényállás kideritve nincs; megkérdezheti az illető féltől azt is, vajjon a szolgáltatott fél bizonyiték kiegészitésére szükségelt póthitet kész-e letenni; a szóbeli végtárgyalás befejezéseig a felek által

felhozott előadásokat és bizonyitékokat, mint kellő időben felhozottakat elfogadhatja; a felső biró pedig az alsó biró előtt nem érvényesitett ténykörülményeket és bizonyitékokat is tartozik figyelembe venni, és az igazságot a felek meghallgatása és használt bizonyitékok felvételo mellett kideriteni.

Ezen rendszer mellett, ily alakban — igen is — lesz helye a biró hivatalos közremüködésének is; és hogy az az igazságszolgáltatásra csak üdvös és áldozathozó hatással lehet, ez iránt azon államoknak, melyekben ezen rendszer már évek hosszu során át alkalmaztatik, a mienknél hasonlithatlanul kedvezőbb jogszolgáltatási viszonyai teljes garantiát nyujtanak.

A fentebbiekhez hasonló okokból nem lehet a felső birósági felülvizsgálat tárgya az alsó birósági határozat azon irányban, melyben azt magok a felek meg nem támadták.

Ez általános elvül el van ugyan ismerve, s ez a felsőbirósági határozatokban azon szokásos megjegyzésben, hogy az alsó birósági határozat nem neheztelt részében érintetlenül hagyatik, határozott kifejezést is nyer: mégis nem ritkán történik, hogy ezen nem neheztelés daczára az alsó birósági határozat, ha törvénybe ütközőnek találtatik, feloldatik, vagy megszüntettetik.

Különösen a csődeljárásra vonatkozólag sokan azon nézetben vannak, hogy a csődper törvényszerü legombolyitása felett a bíróságok hivatalból őrködni tartozván, e szerint a felső biró is a szerinte törvénybe ütköző alsó birósági határozatokat még a felek által meg nem támadott irányban is hivatva van felülvizsgálni

Igy hivatalos, a felek által nem kérolmezett felülvizsgálatot csak egy esetben tartok helyén levőnek.

Ezen eset pedig az, midőn a felek a törvény megsértéséről tudomást nem nyertek, s igy az ellen fel sem szólalhattak.

Ha például a tanács törvényszerüen alakitva nem volt, vagy ha a határozat nem a többség szerint mondatott ki: ily esetben a határozat, habár a felek felebbezésileg csak annak megmásitását kérték volna is, hivatalból megsemmisitendő és az alsó bíróság a hiba kiigazitására és uj határozat hozatalára utasitandó.

De hol a felek a törvénysértésről tudomást nyertek és az ellen fel nem szólalván, a határozatban ez irányban megnyugodtak ott a felső biró az ügynek — tekintet nélkül ennek minőségére — ez iránybani felülvizsgálatára szerintem hivatva nem lehet.

A felső biró rendeltetéséhez képest csak panasz folytán, és csak a panaszos pontokra nézve van hivatva a felett határozni: vajjon az alsó biró helyesen határozott-e?

A mint nem szólhat oly ügyhöz, mely — mivel a felek perorvoslattal nem éltek — hozzá fel nem terjesztetett: ép ugy nem érintheti a különben megtámadott alsó birói határozatot azon irányban, melyben a felek perorvoslattal nem éltek. Ez irányban az ügy fel nem terjesztettnek tekintendő.

A perorvoslatok nemei a törvényben elősorolvák. A felek a törvény határai közt szabadon élhetnek velök. Ha ezt nem teszik, határozott akaratjok ellenére egy perorvoslatot reájok erőszakolni, az alsó birói határozatot oly alapon megsemmisiteni, mely ellen senki fel nem szólalt, melyben a felek határozottan megnyugodtak: helytelen, jogtalan gyámkodásnak tartom, mely a jogszolgáltatás primitiv állapotjának tán megfelelt, de egy modern, szabad jogállam törvénykezésébe legkevésbé sem illik. *Sz. H.*

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

81 - 84. §§.

Az osztály módozatánál mindenekelőtt az örökhagyó intézkedése veendő figyelembe. Az örökhagyó rendelkezési jogosultságából folyik, miszerint az osztályra vonatkozólag is intézkedhessék, megállapithassa, melyik örökös minő vagyonokal s minő értékben kapjon; s ebbeli intézkedései az örökösökre kötelezők; önként értetvén, hogy e tárgybeli rendelkezésekkel a köteles részre jogositottak igényeit megröviditeni nem lehet. A teljes cselekvési szabadsággal biró örökösök egyébiránt az osztályra nézve szabadon egyezkedhetnek; és ha az örökösök között gyám vagy gondnokság alattiak is vannak, ez magában nem teszi nélkülözhetlenné, hogy az osztály biróilag történjék. Sokkal egyszerübb és a nem önjogu örökösök érdekeire legkevésbé sem hátrányos azon eljárás, mely szerint képviselőik egyezkedhessenek a nagykoru örökösökkel; a gyám és gondnokság alattiak érdeke eléggé megvédve levén az által, hogy az osztályos egyességhez a gyámhatóságnak előleges engedélye vagy utólagos jóváhagyása köttettk ki. Ezen módozat lehetővé fogja tenni, hogy ott is, a hol kiskoruak vagy gondnokság alattiak vannak érdekelve, az osztály legtöbb esetben birói beavatkozás nélkül eszközöltessék. Az osztály tekintetében birói beavatkozás csak ott szükséges, a hol az örökösök magok között saját ügyöket békes uton el nem intézhetik; ez esetben, ha csak egyetlen örökös kéri a birói beavatkozást, az osztálynak biróilag kell eszközöltetni. A birói osztálynál követendő eljárást az alaki törvények szabályozzák.

A telekkönyvi intézmény egyik alapfogalma, a nyilvánosság, teszi szükségessé a 82 §. azon intézkedését, mely szerint ingatlanok és telekkönyvi bejegyzések tárgyát képező jogok tekintetében az osztály harmadik személyek irányában csak a bejegyzés által válik joghatályuvá.

A telekkönyvi bejegyzést azonban az osztályra nézve sem rendeli a 82. §. hivatalból eszközöltetni, ugyanazon okokból, melyek a 25. §-nál felhozattak.

Az örökhagyó követelései és tartozásai egyszeri számtani mütét által oszthatók fel, itt tehát tényleges osztály nem szükséges, hanem a követelések és tartozások — a mennyiben ellenkező határozott megállapodás nem jött létre — az örökösök között az örökösödési hányad szerint megosztottaknak tekintendők. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy az örökösök az osztálynál másként intézkedhessenek, egyes követeléseket és tartozásokat egy vagy több örökös osztályrészébe sorozzanak vagy pedig az osztályrészeket az örökösödési hányad mellőzésével állapitsák meg. Az ilyen eltérő intézkedésre való jogosultság annál mellőzhetlenebb, mivel igen gyakran a hagyatéki vagyonoknak többi része czélszerüen csak ugy osztható meg, ha a kiegyenlitések a követelések és tartozások átvállalásával eszközöltetnek.

Az osztály következménye, miszerint a megosztott dologra vagy jogra vonatkozó okiratok az osztályos örökösök közös tulajdonává válnak; de mert a közös okirat egyik osztályos örökösnek lehet birtokában, az a törvényjavaslat 84. §. meghatározza, miszerint az eredeti a legnagyobb hányaddal biró, tehát leginkább érdekelt örököst, egyenlő hányaddal birók között dedig a legidősbet illeti; a többiek pedig hiteles másolattal láttatnak el. Ezzel kapcsolatban megfelelően szabályoztatik azon kérdés, hogy a vagyoni értékkel nem biró családi iromány kit illetnek.

85—86. §§-hoz.

Az osztály által az örököstársak a hagyatékból őket illető eszményi rész helyett a hagyatéki vagyonok meghatározott részét kapván, nem szenvedhet kétséget, hogy az örökösök egymást azon esetre, ha valamelyik örökös osztályrészül jutott vagyonok elvitattatnak vagy ha a dolgok oly hibái és hiányai fedeztetnek fel, melyek az osztálykor tudva nem voltak, az örököstársak egymást szavatolni, örököstársuknak kártéritést adni kötelesek E kártésitésnél az osztálykori érték illetőleg az akkori felvett és a felvenni kellendett érték közötti különbözet veendő figyelembe. Az időközi értékemelés és értékcsökkenés az osztály után az illető örökösnek szolgál előnyére vagy hátrányára és ezért, de meg azért is, mert az osztálynál a megosztott vagyonok akkori értéke vétetett figyelembe, a kártérités alapjául is ezen értéknek kell szolgálni. Az osztályrészül egyes örökösöknek adott követelésekre ezen szavatossági kötelezettség szintén alkalmazandó, mi az által éretik el, ha kimondatik, hogy az örököstársak e követeléseknek mind valódiságáért, mind behajthatóságáért felelősek.

Az osztály foganatositásakor nem lehet előre tudni, hogy a megosztott tárgyak közül melyek és minő tárgyban fogják a szavatosság igénybevételét szükségessé tenni; ezért a szavatosságról való általános lemondást nem lehet figyelembe venni, hanem csak határozottan kifejezett különös lemondásnak lehet hatálya.

A szavatosságból folyó követelés elévülését a külföldi törvényhozások hasonintézkedéseinek figyelembe vételével, a jogbiztonság szempontjából kelle rövidebb időre tenni. Az elperlés esetében való elévülési határidőnél a hibák és hiányok esetére vonatkozó elévülés azért volt még rövidebb határidőre szoritandó, mert hosszabb idő után a felek az ügy sajátszerüségének figyelembe vételével bizonyitékaiktól eshetnek el; s mert az átvevő csak magának tulajdonithatja, ha az átvétel után a netaláni hibákat és hiányokat meg nem vizsgálta. A kö-

vetelések gyakran a jogositottnak a behajtásbani késedelme miatt válnak behajthatlanokká. Ez indokolja a törvényjavaslat 86. §-nak azon intézkedését, mely a behajthatlanságon alapuló kártéritési követelésre nézve, a lejárattól számitott három évi elévülési határidőt állapit meg.

Indokok a törvényjavaslat II. részéhez.

Az első részben foglalt anyagi jogszabályok képezik azon alapot, a melyen a hagytéki bíróságok teendőit szabályozó második rész emelkedik.

A törvényjavaslat vezérelvei már az I. résznél kimeritően indokolvák.

A II. rész indokolása tehát, a mennyiben ez szükséges, csak azon egyes rendelkezésekre szoritkozik, a melyekre az I. rész indokolása ki nem terjed.

A 87—89. §§-hoz.

Ámbár a törvényjavaslat a merev hivatalos beavatkozási rendszert az örökség birtokbavételének szabályozásánál nem követi is, mindamellett, minthogy a hagyatéki bíróság az érdekeltek kérelmére az örökösödési bizonyitványt kiállitani, a vitássá vált örökség birtokolása tekintetében eldöntőleg határozni s egyéb az örökösödési kérdés rendezését tárgyazó intézkedéseket tenni, sőt némely kivételes esetekben, legalább bizonyos mértékig, hivatalból is eljárni tartozik; önkényt következik, hogy minden örökösödési esetről jelentést kell tenni azon bíróságnak, a melyet a törvény egyes esetekben az örökösödési eljárásra nézve illetékesnek jelel ki.

A jelentéstételre legczélszerübben kötelezhető azon község, a melynek területén a haláleset történt; mert a községi hatóságnál a halálesetet már csak rendőri tekintetekből is, de az 1873: IX törvényczikk .17. §. világos rendeleténél fogva is mindig be kell jelenteni, az tehát minden halálesetről tudomást nyer. Hasonló rendelkezést a törvényhozás már törvényerőre is emelt az 1868; XXIII. törvényczikk 4. §-ban, mely szerint a községi előljárók kötelesztetnek a haláleseteket az illetékszabással megbizott hivatalnak bejelenteni; sőt az 1873: IX. törvényczikk 17. §. a kötelességét elmulasztó előljáróságot birsággal rendeli büntetni.

Nem lehet az örökösökre hagyni az örökhagyó halálának bejelentését, mert azon felül, hogy sok esetben, például, ha az örökös kiskoru vagy elmehiányban szenved vagy távol van, lehetetlen volna az örökösnek a törvény rendeletét teljesiteni, annak is szükséges elejét venni, hogy az örökös mulasztása által meg ne hiusittassék azon czél, mely miatt a törvény a haláleset bejelentését elrendeli.

Kivételt az általános szabály alól csak azon esetben lehet engedni, ha az örökség holttá nyilvánitás miatt nyilt meg. Erről rendelkezik a 87. §. utolsó pontja.

Miután a törvényjavaslat elve egyrészről a birósági beavatkozást minél csekélyebb körre szoritani, másrészről a bíróságot eljárásában a gyámi hatóságtól függetlenné tenni; ezen elv következetes keresztülvitelében fekszik annak indoka, hogy a 87. §. szerint a gyámhatóságnak a halálesetről a község tartozik jelentést tenni azon esetekben, a melyekben ezt a gyámhatóság felügyeleti joga szükségessé teszi.

A haláleset bejelentése legczélszerübben megy véghez a gyakorlatban már eléggé ismert haláleset felvételének beküldésével. A haláleset felvételére a községek minőségéhez képest különböző közegek alkalmazhatók; azért a közegek közelebbi meghatározása nem lehet törvény tárgya. Városokban és nagy községekben a törvényhatóság vagy helyhatóság bizhat meg egy vagy több tisztviselőt e teendővel, kis községekben a biró és közjegyző teendője lenne a halálesetet felvenni. Ez iránt közigazgatási uton lehet intézkedni.

A haláleset felvételére nyomtatott minta szolgál, melyre nézve a törvény a haláleset felvételének czéljához képest csak azt határozza meg, minő körülményeket kell szükségképen a haláleset felvételekor kinyomozni; a minta részletes tartalmának meghatározását azonban a végrehajtó hatalomnak hagyja fenn.

A 87., 88. §§. nem tesznek különbséget azon tekintetben, vajjon az örökhagyó magyarországi vagy nem magyarországi honpolgár volt-e? Ha a haláleset Magyarországon történt, arról a bíróságnak minden esetben jelentést kell tenni.

A 89. §. rendelkezik azon esetről, ha az örökhagyó Magyarország területén kivül halt meg. Ezen esetben a halózás helyének községi hatósága nem kötelezhető a haláleset bejelentésére; hanem azt maga az örökös köteles bejelenteni. Itt azonban két eset lehetséges, az örökhagyó t. i. vagy magyarországi alattvaló volt vagy nem volt és Magyarországon csak vagyonnal birt. Első esetben a bejelentési kötelezettség kiterjed azon esetre is, ha az örökhagyónak ingatlan vagyona nem volt; mig ellenben a második esetben a bejelentés csak azon esetben kötelező, ha az örökhagyó Magyarországon ingatlan vagyont hagyott hátra.

E rendelkezésnek oka az, mert a magyarországi alattvaló az ország törvényeinek alá van vetve még akkor is, ha külföldön tartózkodik; mig ellenben a nem magyarországi alattvaló csak ingatlan vagyonára van az ország törvényeinek alá vetve.

A 90. §-hoz.

E szakaszról már a 13—18 §§. indokolásánál volt szó.

A 91—92. §§-hoz.

A 91. §. azt határozza, melyik bíróság jár el, mint hagyatéki bíróság.

Nem lehet mindazon bíróságokat a hagyatéki bíróság teendőivel megbizni, a melyeknek területén az örökhagyó vagyont hagyott hátra. Az eljárás czélja megkivánja, hogy a hagyatéki bíróság teendői egy bíróságnál pontositassanak össze s ezen bíróságot legczélszerübben lehet meghatározni ugy mint a személyes keresetekre nézve a pertts. 30. §. meghatározza, az örökhagyó utolsó rendes lakhelye szerint.

A kérdés csak az lehet, vajjon kivétel nélkül a járásbíróságok vagy némely fontosabb esetekben a törvényszékek is felruháztassanak-e hagyatéki bíróság teendőivel?

A törvényjavaslat kivételt csak a hitbizományi javak tekintetében tesz azért, mivel ezekre nézve czélszerüen csak azon törvényszék járhat el, mely a hitbizományi hatóságot gyakorolja, melynek tehát minden a hitbizományra vonatkozó okirat őrizete alatt van; minden más esetben a törvényjavaslat a hagyatéki bíróság teendőit a járásbíróságokra ruházza azért, mivel leginkább a peren kivüli gyors eljárást kivánó ügyek azok, a melyekben az egyes bíróságok sokkal czélszerübben járhatnak el, mint a társas bíróságok.

A 92. §-ban foglalt rendelkezést csak annyiban szükséges indokolni, a mennyiben e §. a hagyatéki bíróság teendőivel a közjegyzőket kötelezőleg nem bizza meg.

Hogy birói határozatok hozatalát nem lehet közjegyzőkre bizni, az indokolást nem igényel, minthogy ezen elv már az 1869. VI. t. czikkben törvény erejére emelkedett. Annak meghatározása tehát, hogy melyik járásbíróság lesz minden egyes esetben illetékes hagyatéki bíróság, még azon esetben is szükséges, ha a közjegyzők nem a hagyatéki bíróság megbizásából, hanem a törvény erejénél fogva nyernék jogosultságukat az örökösödési eljárás vezetésére, mert ezen esetben is tudni kellene, hogy melyik járásbíróság lesz illetékes a birói határozatok hozatalára.

De azt, hogy minden örökösödési ügyben a közjegyző járjon el, bár mennyire kivánatos volna is, kötelezőleg kimondani nem lehet; mert azt, hogy lesz-e minden járásban alkalmas közjegyző, tudni nem lehet; de feltéve, hogy lesz, még azon esetben is gyakran fog megürülni a közjegyzői állomás vagy halál, vagy lemondás által. Ilyen esetben, ha a közjegyzői állomás bármi okból azonnal be nem töltetik, az örökösödési ügyeknek függőben kellene maradni mindaddig, mig a közjegyzői állomás betöltetik. Minthogy pedig az örökösödési ügyek gyors eljárást kivánnak, azokat ily eshetőségnek kitenni nem lehet, azért fenn kell tartani a hagyatéki bíróság jogosultságát és kötelezettségét az örökösödési ügyek ellátására.

A törvényjavaslat tehát elvként állitotta fel, hogy mint hagyatéki bíróság mindig a járásbíróság jár el, megengedi azonban, hogy a járásbíróság a maga hatáskörét a közjegyzőre átruházhassa — kivéve a birói határozatok hozatalát és azon egyes intézkedéseket, a melyekre nézve a törvény kivételt tesz azon okból, mivel azon intézkedések, a melyeket a törvényjavaslat 94., 98., 103., 105., 143. §§. emlitik, a birói hatalom gyakorlatát feltételezik.

A törvényjavaslatban az egyszerüség kedveért, mindig csak hagyatéki biróságról van szó, de a 92. §. rendelkezésénél fogva magában érthető, hogy a „hagyatéki bíróság" alatt a „közjegyzőt" is kell érteni azon esetekben, a melyekben a hagyatéki bíróság a maga hatáskörét a közjegyzőre átruházta és épen azon okból, mivel a törvényjavaslat a hagyatéki bíróság alatt hatáskörének átruházása esetében a közjegyzőt érti, a fölebbi pontban elősorolt szakaszokban (94. 98. stb.) szükséges

volt azon kivételeket meghatározni, melyekben a hagyatéki bíróság jogositványa a közjegyzőt nem illeti meg.

A 93. §-hoz.

E szakasz magában véve érthető.

A 94—98. §§-hoz.

A végrendeletek és örökségi szerződéseket is minden esetben bíróság előtt kell kihirdetni és hogy ez megtörténhessék, mindazoknak, a kik valamely végrendeletet vagy örökségi szerződést őrizetök alatt tartanak, kötelességében áll a végrendeletet vagy örökségi szerződést kihirdetés végett a hagyatéki bíróságnak bemutatni. Ezen kötelezettség elmulasztása gyakran igen nagy horderejü következményeket eredményezhet, ha például a végrendelet be nem mutatása miatt a törvényes örökös örökjoga elismertetik, részére a birósági bizonyitvány is kiállittatik, ez az örökséget már el is költötte s a végrendelet őrzője csak akkor áll elő azon végéendelettel, mely mutatja, hogy az örökhagyó egészen másként intézkedett, törvényes örökösét kizárta vagy csak az örökségnek csekély részére szoritotta. Ebből önként következik, hogy ki az őrizete alatt álló végrendeletet kihirdetés végett bemutatni elmulasztja, ezen mulasztásának következményeiért felelőssé teendő.

De következik az is, hogy a hagyatéki bíróság a végrendelet vagy örökségi szerződés bemutatása iránt kényszeritő eszközök alkalmazása mellett is intézkedhetik.

A végrendelet vagy örökségi szerződés kihirdetésének módjára vonatkozólag a törvényjavaslat 95., 96. 97. §§-ban foglalt intézkedések bővebb igazolást alig igényelnek. Hogy a végrendelet kihirdetése czélját érje, annak a halál, illetőleg a holttá nyilvánitás után késedelem nélkül kell megtörténni. És ha közös végrendeletről van szó, teljesitendő a kihirdetés azonnal, mihelyt a végrendelkezők egyike meghalt vagy holttá nyilvánittatott, mert különben ezen elhalt utáni örökösödési jog nem lenne rendezhető. Nem mulhatlanul szükséges, hogy a végrendeletet a hagyatéki bíróság hirdesse ki; azon bíróság, melynél a végrendelet letéve volt vagy melyhez a végrendelet őrzője azt bemutatta, szintén teljesitheti a kihirdetést, fődolog csak az, hogy a kihirdetett végrendelet, mint az örökösödés kérdésének szabályozási alapul szolgáló, a hagyatéki bírósághoz késedelem nélkül eljuttassék.

A 98. §. rendelkezését az ország egy részében hatályban levő osztrák polgári törvénykönyv 585. és 586. §§. eléggé indokolják.

A 99—117. §§-hoz.

Ezen szakaszok közül a 99., 100., 102., 104., 105., 106., 110., 111., 112., 115., 117. §-ok indokolása már az I. részben foglaltatik.

A 99. §. azon intézkedése kiván külön indokolást, a mely szerint a jelen törvényjavaslat 14. §. *a*) esetében az árvaszék, a *b*)—*g*) alatti esetekben pedig a hagyatéki bíróság van hivatva a hagyaték leltározását elrendelni. — Már a 14. §. indokolásában megjegyeztetett, miért tér el a törvényjavaslat a 14. §. eseteiben azon elvtől, miszerint a leltározás csak a végett szükséges, hogy az örökös kötelezettségének terjedelme megállapittassék.

Ezen ok különösen a 14. §. *a*) esetét illetőleg abban áll, mivel a gyámok és gondnokok számadási kötelezettséggel tartozván, a leltározás szükséges azért, hogy a leltár a számadás alapjául szolgáljon. Mivel tehát a 14. §. *a*) eseteben a leltározás csak gyámhatósági szempontból szükséges, nincs ok arra, hogy a leltározással a hagyatéki bíróság terheltessék. A 14. §. *a*) esete és ugyanazon §. *b*)—*g*) esetei a leltározás szükségének okára nézve hasonlók ugyan, de azon lényeges különbség van az *a*) eset és a többi esetek között, hogy az utóbbi esetekben az örökös nem tartozik szükségképen gyámhatósági felügyelet alá. A *b*)—*g*) alatti esetekben tehát a hagyatéki bíróság hatósága a leltározás tekintetében föntartatott. Kivételképen tartoznak a *b*)—*g*) alatt elősorolt örökösök és gyámhatósági felügyelet alá, ha pl. a *b*) *c*) esetekben az örökös kiskoru vagy a *d*) alatti esetben a fogságban levő örökösnek gondnoka van, mi az ország ezen részeiben, hol az osztrák ptk. hatályban van, rendszerint előfordul; de ezen kivételes esetek a 14. §. *a*) esetével találkoznak, azért külön intézkedést nem kivánnak.

A hitbizományi örökösödés esetében azonban az eljárásra még akkor is a hitbizományi hatóság van hivatva, ha az örökös kiskoru (91. §. harmadik bekezdése).

A 99. §. összefüggésben van a 107. §-al, a mennyiben e §. a föltételes örökösödési nyilatkozat esetében a hagyaték birói leltározását még azon esetre is elrendeli, ha az árvaszék a 99. §. szerint már leltározott. Oka ennek az, mert az árvaszék által készitett leltár nem oly czélból készül, hogy az örökösök és az örökhagyó hitelezői között bizonyitékul szolgáljon. Ha tehát a törvény megengedi is, hogy az árvaszék oly czélból, miszerint a fölügyelete alatt álló személyek vagyonát a gyámnak vagy gondnoknak leltár mellett haladék nélkül átadhassa, azonnal, az örökhagyó halála után leltározhasson, másrészről meg nem tagadhatja, hogy az örökhagyó vagyoni állapota oly módon állapittassék meg, a mely az örökösök és az örökhagyó hitelezői között támadható per esetében minden kétséget kizár az iránt: hogy az örökös mit és mennyi értékben örökölt.

A 100. §., melyre már a 19. §. indokolása kiterjedt, nem minden esetben rendeli az örökösök felszólitását örökösi nyilatkozat adásra Ha az örökhagyó semmi vagyont sem hagyott hátra, a hagyatéki bíróság a halálesetről szóló jelentést bizvást félreteheti. Más kérdés, hogy azon esetben, ha az örökhagyó hagyott ugyan hátra vagyont, de az igen csekély értékü, a hagyatéki bíróság félreteheti-e a jelentés vagy köteles legyen-e az örökösöket nyilatkozat-adásra utasitani?

A törvényjavaslat a kérdést ugy dönti el, miszerint a hagyatéki bíróság ily esetben nem köteles az örökösöket örökösi nyilatkozat-adásra felszólitani. A nehézség csak annak meghatározásában fekszik, mit lehessen igen csekély értékü vagyonnak tekinteni.

A törvényjavaslat 100. §. szerint a felszólitás csak akkor maradhat el, ha az örökhagyó igen csekély értékü ingó vagyont hagyott hátra. E rendelkezés által a fönnjelzett nehézség nagy része megszünik s a hagyatéki bíróság a hátrahagyott ingóságok minőségének és értékének a tartozási állapottal való összehasonlitása után bizton fogja megitélhetni, ha vajjon a hátrahagyott vagyon tiszta értéke az örökösök felszólitását szükségessé teszi-e vagy nem.

A 100. §. utolsó pontja szerint a bíróság az örökösökhöz intézett felszólitást visszavonhatja, ha a felszólitás téves feltevésen alapult. E rendelkezésnek oka abban fekszik, hogy a perenkivüli eljárásban az elsőbiróság is jogositva van, saját hibás rendelkezéseit kijavitani (v. ö. t. j. 134. §). Ha tehát a hagyatéki bíróság azon föltevésben, miszerint a végrendelet hátrahagyása nélkül elhunyt örökhagyónak leszármazó örököse nincs, az oldalági örökösöket nyilatkozatra felszólitja, utóbb azonban tudomására jut, miszerint az örökhagyónak gyermeke van, miután ezen esetben oldalági örökösödésnek nincs helye, a bíróság az oldalági örökösökhöz intézett felszólitást visszavonhatja azért, mivel a felszólitás folytán adandó nyilatkozat ugy nem birna törvényes hatálylyal.

A 101. §. azon esetről rendelkezik, ha az örökhagyó nem magyarországi alattvaló — tekintet nélkül arra, vajjon az országban halt meg vagy az országban csupán vagyonnal birt, de nem az országban halt meg. A szakasz rendelkezésének oka abban fekszik, miszerint a külföldiek, ha Magyarországon ingatlan vagyonnal birnak, ezen ingatlan tekintetében az ország törvényeinek alávetvék, ellenben a külföldi örökhagyók ingóságaira az ország törvényei rendszerint ki nem terjednek s azért az azokra érvényesiteni kivánt örökösödési igények megbirálásába a magyarországi bíróságok rendszerint nem avatkozhatnak. A kivételeket a 101. §. határozza meg, de csak általánosságban, mert a kivételek nemzetközi szerződéseken, a nemzetközi szokásjogon és az érdekelt felek akaratán alapulván, a részletezés fölösleges. E mellett azonban magában érthető, hogy a magyarországi bíróságok a jelen törvényjavaslat szerint nemcsak jogositvák, de kötelezvék is az örökösök, hagyományosok és hitelezők érdekében a biztositási intézkedéseket megtenni és csupán csak az örökösödési igények megvizsgálásába nem bocsátkozhatnak, ha erre a viszonosság elveinél vagy különös szerződéseknél vagy az érdekelt felek akaratánál fogva nem illetékesek.

A 102. §-ra már a 20. 22. §§-ok indokolása kiterjedt.

A 103. § kapcsolatban van a 79. § al; ott már indokolva van, miért kell a méhmagzat képviseletére gondnokot rendelni. Mivel azonban már az osztály előtt az örökjog kimutatásánál is fönforoghat a méhmagzat önálló érdeke, ha például az örökhagyó élő gyermeket nem, hanem csupán méhmagzatot hagyott hátra, azért szükséges, hogy a hagyatéki bíróság mindjárt az örökösödési eljárás megindításánál rendeljen a méhmagzat képviseletére gondnokot.

Azért van pedig hivatva ily esetben a hagyatéki bíróság

és nem a gyámhatóság a gondnok rendelésére, mivel a méhmagzat gyámságára törvény és természet szerint az anya lévén hivatva, gyám rendelésének szüksége nincs, hanem csak a jogi képviselet szükséges; már pedig a gyámhatóságok az árvák vagyonának kezelésére, nem pedig jogügyeik elintézésére lévén hivatva, következetesen csak a vagyon kezelésére hivatott gyámot vagy gondnokot nevezhetik ki; a jogi képviselő kinevezése pedig adott esetekben a bíróságok hatáskörébe tartozik. E mellett azonban magában érthető, hogy jogi képviselővé a bíróságok az árvaszéki ügyészt is kinevezhetik; de azt, hogy az árvaszéki ügyész minden esetben hivatalánál fogva jogi képviselője is legyen az árváknak, épen ezeknek érdekében nem volna tanácsos elrendelni, mivel lehetnek az árvaügyészek között oly gyenge jogászok, kik bonyolódott jogügyekben az árvák érdekeit kellően megvédeni nem képesek; de forogh atnak fen más oly érdekek és viszonyok is, melyek miatt a jogi képviseletet csak az árvaszéki ügyészekre szoritani az árvákra nézve hátránynyal lenne összekötve.

Ezek után a 103. §-nak az érdek összeütközés esetében kinevezendő ügygondnokokra nézve tett rendelkezése sem kivá bővebb indokolást.

A 104—106. §§. indokolása 19., 20., 22. §§. indokolásában benfoglaltatik.

A 107—109. §§-ok azokon kivül, mik a 13—15. §§. indokolásában fölhozattak, bővebb indokolást nem kivánnak, elég megemliteni a 109. §. azon rendelkezésének okát, mely szerint a leltár kiigazitása végett sem a tárgyalásoknak, sem a tárgyalások folytán hozandó birói határozatoknak helye nincs.

A leltár czélja az örökhagyó vagyonállapotának kimutatása a végett, hogy az örökhagyó kötelezettségeinek teljesitését az örökös a hagyaték értéke szorithassa. Osztály alapjául a leltár nem szolgál; a 119. §. rendelete szerint az osztály alkalmával a fölosztandó vagyont mindig előzetesen meg kell állapitani.

Ezeket szem előtt tartva, könnyen megérthető, hogy a leltározás által senkire jogsérelem nem hárulhat.

A leltárba mind azt föl kell venni, a mi az örökhagyónak halálakor birtokában volt, habár a fölvett tárgy nem az ő tulajdona volt is. Ez esetben nem hárul a tulajdonosra jogsérelem, mert az által, hogy a tulajdonát képező tárgy a leltárba fölvétetett, az még korán sem vált az örökösök tulajdonává, ő tulajdoni igényét az örökösök ellenében is épen ugy érvényesithetni, mint érvényesithette az örökhagyó ellen.

Ha pedig ellenkezőleg a leltárba oly tárgyak vétettek föl, a melyek az örökhagyó halálakor annak birtokában nem voltak, arra, a kinek a tárgy birtokában van, jogsérelem szintén nem hárul; mert az örökösnek nem levén több joga, mint az örökhagyónak, az örökösök épen ugy, mint az örökhagyó a mások birtokában levő hagyatéki tárgyakat, ha ezeket a birlaló önkényt ki nem adja, csak rendes keresettel követelhetik vissza.

Ha a leltárba nem mind vétetett fel az, a mi az örökhagyónak halálakor birtokában volt vagy birtokában nem volt ugyan, de őt illette, ezen két esetben sértve lenne:

1-ször, a hitelezők érdeke;

2-tzor, az örököstársak érdeke.

Mindkét esetben szükségtelen a leltár kiigazitása végetti hosszadalmas, czélra nem vezető és csak az örökösödési eljárás menetét lassitó tárgyalásokat megengedni.

Nem szükséges a hitelezők érdekében, mert ezek érdekét a 39. §. azon rendelkezése, mely szerint azon örökös, a ki a hagyatékhoz tartozó tárgyakat a leltározás alól eltitkolás vagy elrejtés által elvon, a leltár jogkedvezményét elveszti — elegendően biztositja. Ezen esetben tehát nem a leltár kiigazitása a fődolog; a a hitelezőre nézve egészen közömbös, be jön-e a letárba az elrejtett vagy eltitkolt tárgy; neki az eltitkolást vagy elrejtést kell bebizonyitani s ha bebizonyitotta, az örökös egész vagyonából követelheti kielégitését. Az elrejtés vagy eltitkolás bebizonyitását azonban nem lehet a leltár kiigazitása iránti tárgyálásra utalni.

Különfélék.

A büntető törvénykönyv tárgyalására összehivott enquéte utolsó ülésében tárgyalás alá vette a rablásról szóló fejezetet. A 334. §-nál, mely kimondja, hogy rablásnak tekintetik az is, ha a tetten kapott tolvaj a lopás véghez vitele vagy a lopott tárgy feletti hatalmának fentartása, vagy menekülése czéljából erőszakot vagy erőszakkal való fenyegetést használ, felhozatott azon vélemény, hogy ez nem rablás, hanem qualificált lopás, s büntetése semmiesetre sem lehet oly sulyos, mint a rablásé. Megtörténhetik ugyanis, hogy valaki egy csirkét lop, s midőn látja, hogy üldözőbe veszik, azt eldobja, s hogy menekülhessen, üldözőit erőszakkal fenyegeti: ezen cselekményre nézve a rablásra szabott büntetés kétségkivül tulszigoru. Ennek ellenében felhozatott, hogy az ily esetek számára a biró igénybe veheti a 90. §. szabványát, melynél fogva a büntetést és a büntetés nemét is tetemesen enyhitheti. Felhozatott még a törvényjavaslat szövege mellett, hogy azon tolvaj, ki bármely okból erőszakot használ, tulhaladta a lopás büntettének keretét és a „crimen vis" határába ment át; szükséges tehát, hogy ezen bűnös cselekmény a rablásra szabott büntetés categoriája szerint mérlegeltessék. Hosszabb eszmecsere után elfogadtatott a törvényjavaslat szövegezése. A sikkasztásról szóló fejezetnél szintén élénk vita fejlődött ki az iránt, vajjon mikép állapitandó meg ezen bűnös cselekmény határvonala. — Felhozatott, hogy nálunk a sikkasztás büntethetőségére nézve igen eltérő fogalmak uralkodnak. Megtörtént, hogy egy járásbiró azért mivel a reá bizott rabtartási pénzeket azonnal nem tudta felmutatni, vizsgálat alá vonatott, noha képes lett volna a pénzt pár óra alatt előteremteni; másrészről ismét egyátalában nem szokott lelkiismereti dolognak tekintetni, ha valaki a reá bizott közvagy magánpénzeket elkölti azon biztos tudatban, hogy azokat a megbizónak kellő időben megtéritheti. Ezen irányban több oldalról módositvány tétetett arra nézve, hogy a törvényben a sikkasztás büntethetőségének kerete szükebbre szabassék; a megállapodás azonban abban történt, hogy a törvényjavaslat szövegezése tartassék meg. A talált dolog elsajátitásáról szóló fejezetnél szintén érdekes eszmecsere fejlődött ki. Egyik bizottsági tag azon nézetnek adott kifejezést, hogy lehetlen lesz népünket hozzá szoktatni ahoz, hogy minden csekélységet, a mit valaki talál, beszolgáltasson a hatósághoz. Másrészről, ismét hangsulyozták, hogy ha ezen törvénykönyv számos szabványainak alkalmazása eleinte nagy nehézségekbe fog is ütközni, ha hazánkat jogállammá akarjuk tenni, szükséges, hogy a jog alapfogalmait általános érvényre emeljük. A csalásról szóló fejezet tárgyalásánál a bizottság minden tagja elismeréssel nyilatkozott az ezen bűntettet körüliró definitióról, mely változtatás nélkül el is fogadtatott. A gyujtogatásról szóló fejezetnél több módositás tétetett a törvényjavaslaton, melyek mindannyian szabatosabbakká teszik annak határozmányait. A vaspályák, hajók, a távirdák megrongálásáról szóló fejezetbe egy uj §. beigtatása határoztatott, mely a gőzgépek hanyag kezelése által okozott sérüléseket helyezi büntetés alá. — A más vagyonának megrongálásáról szóló fejezet határozmányai is alapos megbeszélés tárgyává tétetvén, azok elfogadtattak, ámbár elismerte a bizottság minden tagja, hogy hosszabb idő lesz szükséges, mig a törvénykönyv ebbeli szabványai a nálunk eddig uralkodó könnyelmü felfogást ki fogják irtani. Élénk és kiváló érdekü vita fejlődött még ki a hivatali bűntettek és vétségekről szóló fejezetnél. A 442. §. (revid. javasl.), mint a mely nagyon is tág szövegezésü, és a jóhiszemüleg eljáró hivatalnokot is bűnvádi vizsgálatba bonyolithatná, ujra szögeztetni határoztatott; a 452. §-ba pedig, — mely azon bűnös cselekményről szól, midőn a bíróságok tagjai, birói hatáskörükön tulterjeszkedve, a törvényhozás vagy közigazgatás körébe tartozó intézkedéseket tesznek, vagy a törvény vagy a kormány kötelező rendeletének alkalmazását, illetőleg teljesitését megtagadják, beigtatni határoztattak a következő szavak: „a mennyiben erre az 1869. 4. t. cz. 19. §-a nem adna jogot". Végül némely szabatositó módositások után az ügyvédi visszaélésekről szóló fejezet fogadtatott el. Ezzel a törvénykönyv tárgyalása befejeztetvén, az elnöklő igazságügyminiszter köszönetet mondott a tagoknak a buzgó részvételért. A tagok mindannyian meleg kézszoritással üdvözölték Csemeghi államtitkárt, mint a kit az oroszlánrész illet meg a javaslat elkészülésének érdeméből.

A debreczeni közjegyzői kamara tagjai augusztus 15-én tartották az alakulási közgyülést, melyet a debreczeni törvszék elnöke hivott össze. — Nánássy László, debreczeni közjegyző korelnöksége alatt ment véghez a választás; megválasztattak: elnökké Paksy Imre, rendes választmányi tagokká Nánássy László, Somogyi Gyula nyiregyházi, Domahidy Sándor szatmári és Vedel Károly püspökladányi, póttagokká Csanády Béla karczagi és Csanádi Kálmán nagyváradi közjegyzők.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 35. sz. Budapest, 1875. szept. 1.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-sö sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A büntetőtörvénykönyvi enquéte határozmányairól. Dr. Dárdai Sándor urtól. — A kereskedelmi törvény életbeléptetése. Apáthy István urtól. — A hellen házasság mint politikai intézmény. Dr. Kuncz Ignácz pozsonyi jogtanár urtól — Törvénykezési szemle. A telekkönyvi hatóság külön szakosztályát képezi-e a királyi törvényszéknek? Bogyay Pongrácz, kir. törvényszéki biró urtól — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A büntetőtörvénykönyvi enquéte határozmányairól.

A büntetőtörvénykönyv tárgyalására összehivott enquéte hat vagy hét ülésben befejezte missióját.

A bécsi világtárlat alkalmával láttam egy fantasticus festményt, mely az emberi haladásnak eszményét következőkép ábrázolta: valamely kies vidéken egy vig vadásztársaság mulatott és az elejtett nyulak legott a hely szinén felállitott ördöngös nagy gőzgépbe hajittattak; e gépnek tulsó oldalán aztán egyik nyiláson különböző uj divatu kalapok kerültek ki, mig egy más nyiláson a sült nyulak izletes pecsenyekép kerültek az ott közelben lakmározó társaság asztalára.

E festményre emlékeztetnek engem a büntetőtörvénykönyvi javaslat tárgyában egybehivott enquéte gőzerővel haladott tárgyalásai.

Pauler volt igazságügyminiszter annak idejében a javaslatot szőröstől böröstől terjesztette volt a képviselőház elé, mely azonban sokkal civilisáltabbnak nyilvánitá magát, semhogy nyers étellel táplálkozzék, és igy nem sikerült annak en bloc elfogadása. A már most sokkal liberalisabb kormány ennek folytán enquéte alakjában a fentemlitett gőzgépet állitá fel, mely két ülésben az általános rész és további négy vagy öt ülésben az egész törvénykönyv tárgyalását befejezvén, — immár sülve, föve kerülend a törvényhozás elé.

Lehetetlen ezen enquéte tárgyalásairól komolyan szólani. De nem azért lehetetlenség, mert ezen enquéte jóformán mindent helyeselt, a mit ez enquétenek csak érdemül róhatunk fel, ha meggondoljuk azon nehány módositást, melyet az eredeti törvjavaslat rontására megejtett.

Ez enquéte ugy látszik a részletes indokolást nélkülözvén, — csupán informationális czélból tartatott, és a nyert felvilágositások többnyire minden kételyt eloszlattak. Legalább az enquéte tárgyalásairól megjelent tudósitások szerint az „érdekes viták“ mindannyiszor „nyert felvilágositás után“ a szövegezés elfogadásával végződtek. Valóban kiváncsiak lennénk az adott felvilágositásokra, melyek a péld. nemcsak a tudományban, hanem az összes európai törvényhozások által elejtett furtum usus ujbóli felvételét igazolták; avagy péld. az utólagos erőszak vagy fenyegetés által minősitett lopást rablásnak qualificálják. A legprimitivebb tantételeknek e felforgatása ellenében az enquéte tárgyalásairól szóló tudósitások legkevésbé sem árulják el azon világra szóló hatalmas érvelést, mely az egész büntető jogtudományt az elhagyott, sőt notabene a magyar criminális praxis által is elhagyott ösvényre visszatérni kényszeriti. Az enquéte tárgyalásairól szóló tudósitás eme tudvágyunkat trivialis példázgatások felsorolásával nem elégitheté ki, noha ezek valószinüen az „érdekes viták“ legérdekesebb részleteit képezték, — jeléül annak, hogy az enquéte tárgyalásai nem forogtak meddő theoriák elemzése körül, hanem practicus irányban haladott és e czél biztositására az elméleti tudomány férfiai péld. az egyetemi tanárok közöl egyik sem hivatott meg.

Maradjunk tehát mi is az enquéte tárgyalásaival szemben a practicus téren és az elméleti fejtegetések mellőzésével csupán azon egy, még pedig eclatanter gyakorlati kérdést koczkáztatjuk: Megfontolták-e az enquéte t. tagjai, midőn az utólagos erőszak vagy fenyegetés által elkövetett minősitett lopást rablásnak declarálták, rablás pedig esetleg statariális eljárás alá eshetik, és igy halálbüntetés szabatott oly büncselekvényre, melyet a tudomány és az összes ujabb törvényhozás csak lopásnak minősit?

Nem hiszszük, hogy az enquéte t. tagjai e kérdésnek horderejét megfontolták volna, mert ez esetben lehetetlen, hogy tekintélyük sulyával a javaslat szabványát támogassák. De ép ezért ezen egy ok is elegendő arra, hogy oly enquéte, mely ily élethalál kérdésében oly könnyedén meghódolt a javaslat szerzőjének indokolása előtt, nem gyakorolhatja a törvényhozásra azon döntő sulyt, melyet a kereskedelmi törvénykönyv tárgyában müködött szaktanácskozmány méltán gyakorolhatott.

A felhozott esetekben azonban az enquéte csak magáévá tette a javaslat szabványát és ez alig róható fel bünül oly enquétnek, mely ott, hol az előterjesztett javaslaton módositásokat tett, azt nem jobbitá, hanem határozottan rontotta.

Ide nem soroljuk azon határozatát, mely a külföldön forgalomban levő pénzjegyek hamisitását is fenyités tárgyává teszi, továbbá a gőzgépek hanyag kezelése által okozott sérüléseket is büntetés alá helyezi. Ellenben megütközéssel kellett fogadnunk valamennyi többi módositást. Igy péld. azon módositást, mely a testi sértésekre vonatkozik s mely szerint könnyü testi sértésnek az tartandó, mely 8 nap alatt meggyógyult, — ergo különben *sulyos* testi sértés!! Ezen elavult álláspontot már 1843-ki bünt. t. k. javaslatunk is elhagyta és még feltünőbbé válik, ha megfontoljuk, hogy a német bünt. törvénykönyv alkotásakor a berlini egyetemi orvosi kar, kikért véleményében, a sulyos és könnyü testi sértések megkülönböztetésére vonatkozó időhatárolás tekintetében a 20 napi időhatárolást sem pártolta. Ezen 8 és 20 napi időköz mindenesetre oly jelentékeny differenczia, melyet az enquéte t. tagjai nehezen volnának képesek netalán kedvezőbb climaticus avagy fejlettebb orvostudományi és közegészségügyi viszonyainkkal igazolni. Mondják ugyan: extra Hungariam non est vita, — de még sem hiszem, hogy az orvostudomány fejlettsége kérdésében is ily

elfogult álláspontot foglaljanak az enquéte tisztelt tagjai.

Ki azonban a külföldi törvényhozások mozzanatait figyelemmel kiséri és tudja miként szokták nálunk eltorzitani a külföldi vivmányokat, — az csakhamar reá fog bukkanni, hogy mi vezette az enquéte-t azon bölcs határozatra. Nehezen tévedünk, ha azt a legujabb osztrák bünt. törvénykönyvi javaslat 235. §-ának tulajdonitjuk, noha azon lényeges különbség forog fenn, hogy az osztrák javaslat nem szól csupán könnyü és sulyos testi sértésekről, hanem Glaser, mint első rangu hirneves criminalista, jól ösmervén a tudományos kritikát és a gyakorlat nehézségeit, melyek egyaránt a német b. t. könyvnek a testi sértésekről szóló szabványai ellen felmerültek, a mennyiben a német b. t. könyv csupán csak könnyü és sulyos testi sértést különböztet meg, — visszatérő a testi sértések hármas osztályozására. Glaser tehát az emlitett 235. §-ban a könnyü és sulyos testi sértések közti ürt óhajtván kitölteni, a tudományban ugynevezett „jelentékeny" testi sértéseket kivánta meghatározni. De az osztrák bünt. törvénykönyvi javaslat birálói mint péld. a nem kevésbé hirneves Schwarze, Wahlberg, Geyer stb még a hármas osztályozás követése mellett is határozottan kárhoztatják az idő szerinti határolást.

No de az enquéte gyakorlati férfiaitól nem lehet kivánni, hogy a külföldi törvjavaslatoknak még birálatait is tanulmányozzák. Természetesen kiváncsiak vagyunk azonban és szeretnők tudni, hogy a „nyert felvilágositás" itt miért nem használt, avagy nem nyertek felvilágositást? Utóbbit nem hiszszük, mert a mily kiméletlenül biráljuk a törvjavaslat hibáit, ép oly őszintén tiszteljük a javaslat szerzőjének tudományát. Ha tehát e kérdésben az enquéte mégis rontott a javaslaton, — ennek egyedüli magyarázata az: hogy Glasert még nagyobb tekintélynek tartják; az osztrák b. t. k. javaslat 235. §-ában pedig benne van a 8 napi időhatárolás. Baj azonban, hogy Glasert félreértették, a mi már sok nagy emberrel megtörtént, — és igy jöhetett létre azon mai nap monstruosus határozat: hogy könnyü testi sértésnek az tartandó, mely 8 nap alatt meggyógyult, — ellenben, nem tudni ugyan vajjon a civilis vagy naturalis computatio szerinti 9-ed napi gyógyulás sulyos testi sértést képezend! Glaser bizonyosan nem vállalja el a szavatosságot az enquéte eme határozatáért.

Nem kevésbé jogi curiosumot képez az enquéte abbeli határozata: hogy az ugynevezett amerikai párbaj az öngyilkosságra való rábeszélésről szóló §-ba iktattassék. Helyeseljük ugyan, hogy az u. n. amerikai párbaj nem vétetett fel a párviadalról szóló fejezetbe s ekként párviadalnak el sem ismertetvén, az ember élete elleni büntettek és vétségek közé sorolandó, a minek nagy jelentősége abban áll, hogy nem a custodia honesta vagyis államfogsággal, hanem börtönnel fenyittetik. De a mennyire helyeseljük az enquétnek netalán ezen nézetből kiindulását, ép oly mérvben meg kellett ütköznünk az amerikai párbajnak akként minősitésén, hogy az öngyilkosságra való rábeszélésről szóló §-ba iktattassék.

Nem valami nagy critikai tehetség kivántatik ahhoz: hogy a rábeszélés vagy eszközök szolgáltatása és a kényszer habár csak moralis pressio gyakorlása közt, lényeges különbség van. Aggasztóvá válik az enquéte ebbeli határozmánya az által, hogy az amerikai párbajt oly cselekvénynyel helyezi párhuzamba és hozza kapcsolatba, t. i. az öngyilkosságra való rábeszéléssel, melyet sem a doctrina, sem az ujabb törvényhozások büntethető cselekvénynek sem tekintik. Hisz rajtam is megesett már, nevezetesen pl. midőn a bécsi egyetemen a jogászsegélyegylet titkára voltam és annak deli ifju pénztárnoka az egész alaptőkét elsikkasztotta és elprédálta, — hogy azt tanácsoltam neki: lőné magát főbe, a mit ugyan meg nem cselekedett és 3 évi fegyházra itéltetett. Más esetben meg egy uri embert, ki nevemre váltókat hamisitott, — pisztolylyal kináltam meg, ha sziveskednék magát fejbelőni. Nem hiszem, hogy bármely esetben bünös cselekvényt követtem volna el és most borzadálylyal fontolom meg, hogy a javaslat szerint én itéltethetnék el 3 évi börtönre!

Tudhatjuk, mert hiszen a mi criminális praxisunknak van legtöbb tapasztalata abban, hogy ott, hol a törvény ellentétben áll a fejlettebb doctrinával, — ott idővel az irott törvénynyel is ellenkező gyakorlat fejlődik ki. Meggyőződésünk szerint ezen sors érné előbb-utóbb a törvényjavaslat 171. §-át is, ha azt a törvényhozás ép oly könnyen fogadná el, mint az enquéte elfogadta Az amerikai párbaj criteriuma nem áll az enquéte által tanusitott azon kedélyes felfogásban: „midőn két egyén abban egyezik meg, hogy valamely előre meghatározott esetleg döntse el, vajjon kettőjök közül melyik ölje meg magát," — hanem e párbaj lényege az öngyilkosságra való kényszer gyakorlásában áll, és ezért joggal sujtható a javaslat 270. §-ában kiszabott 3 évi börtön büntetéssel, mig ellenben annak alkalmazására nehezen fog akadni biró, midőn csak rábeszélés forog kérdésben.

Az itt felhozott és érdemileg méltatott módositásokon kivül csak styláris javitásokat jelez az enquéte tárgyalásairól szóló tudósitás.

Azon módositás pedig, hogy a törvény által alkotott testületek, közhatóságok vagy azok küldöttségei, tagjai, továbbá a birák elleni rágalmazás vagy becsületsértés esetében a büntetés maximuma magasabb legyen, mint a magánszemélyek ellen elkövetett rágalmazás s becsületsértés esetében, — a mennyiben csak a büntetés tételére vonatkozik, nagy jelentőséggel nem bir, hazai viszonyainkra való tekintettel pedig kétségtelenül indokolt. De az enquéte elfogadta a javaslat abbeli szabványát is, mely szerint az esetben, ha a birák hivatali kötelességükre vonatkozólag becsületükben megsértetnek, a kereset megindítása az igazságügyminiszter engedélyétől függ. E szabványnak egyáltalában nincs helye az anyagi bünt. törvénykönyv körében, hanem mint a kereset megindításának módja, a bünvádi eljárás körébe tartozik.

A hivatali büntettek és vétségekről szóló fejezetnél a tudósitás élénk és kiváló érdekü vitáról tesz említést és eredménykép jelzi, hogy a már revideált javaslat 442. §-a ujra szövegeztetni határoztatott.

E sovány értesités elzárja az utat, hogy a kérdéshez érdemileg hozzászólani lehessen, nem ismervén a revideált javaslat szövegezését sem. Kétségtelen azonban, hogy a hivatali büntettek és vétségekről szóló szabványok sehol sem birnak oly nagy jelentőséggel, mint épen hazánkban, hol a hatalmi tulkapások napi renden állanak.

Ezzel befejeztük az enquéte határozmányainak méltatását, melyre — tekintve az enquéte tárgyalásainak eredményét — egyetlen egy czikk kerete is elegendő bőnek mutatkozik. Fog-e azonban ezen enquéte a törvényhozásra oly befolyást gyakorolni, mint a ker. törvkönyv tárgyalására egybehivott enquéte, — annak megitélését az olvasóra bizzuk.

Dr. Dárdai Sándor.

A kereskedelmi törvény életbeléptetése.

IV.

A kereskedelmi törvény a szövetkezeteknek két nemét ismeri; a korlátlan és a korlátolt felelősséggel alakult szövetkezeteket. Az elsőknél a tagok a társasági kötelezettségekért, a mennyiben ezek a társaság vagyonából ki nem elégithetők, egész vagyonukkal egyetemlegesen felelősek; ellenben az utóbbiaknál a tagok, a mennyiben a társasági alapszabályok másként nem intézkednek, csak lekötött üzletrészeik erejéig kötelezvék. A felelősségnek ezen eltérő nemei daczára a szövetkezeti tagok sorsa bizonyos tekintetben egyenlő, a mennyiben a ker. törv. 232. §-a szerint a társaság hitelezői követeléseiket az egyes tagok ellen, a szövetkezet mindkét neménél, csak csőd esetében, illetőleg ennek befejezése után érvényesithetik, feltéve, hogy az ekként érvényesitendő követelések a csődnél felszámitva, illetőleg megitélve lettek. És ezen elv felállitásában áll mindaz, mit a ker. törv. a szövetkezetek csődjeire nézve rendel; tehát arról, hogy a társasági kötelezettségek csőd esetében a társaság vagyonából, illetőleg az egyes tagok üzletrészeiből minő eljárás szerint elégittessenek ki; arról, hogy a társaság jogait saját tagjai ellenében, a hitelezők kielégitése érdekében, miként érvényesitse és miként érvényesitheti, — a ker. törvény egy betüvel sem intézkedik. De nem intézkedik, miként érintettük, e tekintetben csődtörvényünk sem, és annak egyébkénti intézkedéseiből a legtágabb analogia segitségével sem lehetne a követendő eljárást deriválni. Pedig az e részben követendő eljárásnak tüzetesen kell megállapitva lenni; mert különben a szövetkezetek vagyonosabb tagjai minden oly esetben, midőn a szövetkezet tényleges vagyona a tartozások fedezésére nem elegendő, annak lesznek kitéve, hogy a hitelezők követeléseiknek fedezetlen részét a ker. törv. erejénél fogva kizárólag ellenük fogják érvényesiteni. Hogy e kilátással szemben nálunk korlátlan felelősségü szövetkezetek — pedig a ker. törv. igen helyesen ezekre fekteti a fősulyt, ezeket tekinti valójában életképeseknek — nem keletkezhetnek ép oly kevéssé szenvedhet kétséget, mint az, hogy a tényleg létező hasontermészetü szövetkezetek mindazon tagjai, kiknek valamije van, igyekezni fognak a társaságtól idijekorán megválni, átengedvén a tért azoknak, kik üzletrészeiken kivül mit sem koczkáztatnak s annak árán minden felelősségre vállalkoznak. — Ennek csak az által vehető eleje, ha, miként többször hangsulyoztuk, a ker. törvény, még életbe léptetése előtt, kiegészittetik, más szavakkal: ha uj csődtörvény alkottatik. Hogy az alkotandó csődtörvénynek a ker. törv. kiegészitéseül minő eljárást kellend a szövetkezetre nézve megállapitani, azt következőkben kisértjük meg körvonalozni:

A szövetkezeti csőd ép ugy, mint minden más csőd, befejezhető egyezség által is, mely esetben a jogviszony a hitelezők s a szövetkezeti tagok közt végmegoldását a létrejött egyezségben találja. Ennyiben beérhetnénk m stani csődtörvényünkkel is, habár ennek az egyezségekre vonatkozó intézkedései csak erőltetett analogia segitségével lennének a szövetkezetekre alkalmazhatók. Egészen másként áll a dolog akkor, ha a csőd nem egyezséggel, hanem a csődvagyon felosztásával fejezendő be, a midőn oly kérdések merülnek fel, melyekre nézve csődtörvényünkben hiába keresnénk utmutatást. — Mig ugyanis a közönséges csődnél a végfelosztással a hitelezők kielégitésére szolgáló tényleges alap, vagyis a létező csődtömeg teljesen kimerittetik, — a szövetkezeteknél ép ugy, mint a közkereseti társaságoknál, fenmarad még egy külön alap, melyre a társasági hitelezők igényt tarthatnak, s mely a korlátlan felelősségü szövetkezeteknél ép ugy, mint a közkereseti társaságoknál, a tagok magánvagyonából, a korlátolt felelősségü szövetkezeteknél pedig a tagoknak lekötött üzletrészeiből, tehát azon járulékokból áll, melyekkel a társasági hitelezőknek felelősek. Ez alapok értékesitése előtt a csőd be nem fejeztethetik, s a társasági hitelezők a ker. törvény 232-dik §-a alapján az egyes tagok magánvagyonát igénybe nem vehetik; ez értékesités mikénti meghatározása képezi azon kiegészitést, melyet már többször érintettünk. Mindazon törvények, melyek a szövetkezeti ügyet eddigelé szabályozták, s melyek a magyar ker. törvénynek alapul szolgáltak, csőd esetére a társasági tartozások fedezetlen részét kivetés utján rendelik az egyes tagoktól behajtatni, s az e részbeni eljárást következőleg szabályozzák: mihelyt a csőd annyira haladt, hogy a végfelosztási terv elkészithető, a szövetkezet képviselősége — igazgatósága, esetleg felszámoló bizottsága — kimutatást készit arról, hogy az egyes szövetkezeti tagok, az alapszabályokban megállapitott felelősséghez képest, mennyivel tartoznak a társasági adósságok fedezéséhez járulni A mennyiben a szövetkezeti tagok a kivetett járulékok kifizetését megtagadják vagy késleltetik, a kimutatás jóváhagyás végett a csődbiróságnak bemutattatik, mely a szövetkezeti tagokat egy közös tárgyalási határnapon meghallgatja s ezek észrevételei alapján, minden jogorvoslat kizárásával határoz s erről a szövetkezeti tagokat hirdetményileg értesiti. Ha a tagok a kimutatást jóváhagyó határozat kihirdetésétől számitandó bizonyos idő alatt kötelezettségeiknek meg nem felelnek, a képviselőség a határozatot minden egyes tag ellen végrehajtás utján foganatositja. A mennyiben a kivetett járulékok az egyes szövetkezeti tagoktól egészen vagy részben be nem hajthatók, a be nem hajtott járulékok tekintetében uj kimutatás készitendő, mely a fentebb érintett eljárás megtartása mellett, ismét végrehajtás utján foganatositttatik az egyes szövetkezeti tagok ellen. Csakis ezen kétszeri kivetés után lehet a csődöt megszüntetni, s a társasági hitelezőket arra feljogositani, hogy ezek követeléseiknek a csőd alatt ki nem elégitett része miatt akármelyik szövetkezeti tag magánvagyonát és pedig a felelősség minőségéhez képest korlátlanul vagy a lekötött s esetleg még hátralevő üzletrész erejéig megtámadhassák. Ekként válik lehetségessé annak meggátlása, hogy a korlátlan felelősségü szövetkezeteknél az egyes tagok aránytalanul és igazságtalanul igénybe ne vétessenek; hogy ennélfogva a korlátlan felelősségü szövetkezetnek azok is tagjai lehessenek, kik üzletrészeiken kivül más vagyonnal is birnak.

Az érintett intézkedések, melyek az európai szövetkezeti törvényeknek kivétel nélküli kiegészitését képezik, — azt hiszszük mindenkit meggyőzhetnek arról, hogy kereskedelmi törvényünknek, legalább a szövetkezetekre vonatkozó részét, csődtörvényünk reformálása nélkül végrehajtani nem lehet. Midőn azonban ezt előbbeni czikkünkben hangsulyoztuk, koránsem azt akartuk kifejezni, mintha az érintett okból a kereskedelmi törvény életbeléptetésének elodázását indokoltnak látnók; mi csődtörvényünk reformálását, mint a kereskedelmi törvény nélkülözhetlen kiegészitését jeleztük, a nélkül, hogy e kiegészitést olyannak tekintenők, melyet a kereskedelmi törvény szándékolt életbe léptetéseig — 1876. jan. 1-ig — némi jóakarattal végre-

*

hajtani ne lehetne. — Mindenki tudja, miként Pauler volt igazságügyminiszter ur nemcsak hogy a csődtörvény tervezetét — mely majd egy éve közkézen forog — kidolgoztatta, hanem azon értekezlet tagjait is kijelölte, melyet a tervezet megbirálására egy behivandó volt, s már februárra egybe is hitt volna, ha — jogi reformjaink kiszámithatlan hátrányára — tárczája a politikai exigentiák áldozatául nem esik. Pauler ur bizonyosan felhasználta volna minden szabad idejét arra, hogy a kereskedelmi törvény nélkülözhetlen kiegészitését a maga részéről láthatólag lehetővé tegye.

Hogy a jelenlegi igazságügyi miniszter ur mit szándékozik tenni, nem tudjuk; de fel kell tennünk róla, hogy a kereskedelmi törvény életbe léptetését lehetetlenné tenni vagy meggátolni már azért sem akarhatja, mert a törvény utolsó §-a az életbeléptetést részben az ő hatáskörébe is utasitja; mert továbbá választóihoz tartott beszédében a csődtörvény megalkotását mint egyik legközelebbi reformlépést helyezte kilátásba.

Ebbeli igéretének azonban csak ugy lesz valódi jelentősége, ha annak beváltását egyik legsürgősebb teendőjének, a reá ruházott végrehajtás hallgatagos, de elodázhatlan következményének tekinti.

Apáthy István.

A hellen házasság mint politikai intézmény.

II.

3. Ma az állam és a társadalom mindinkább érvényre jutó megkülönböztetésénél fogva (szabad társadalom a szabad államban) a földbirtok bár igen nagy, de csak közvetett politikai jelentőssséggel bir. Az ókorban, midőn az állam a társadalmat absorbeálta, épen ugy a középkorban is, midőn viszont az állam csaknem feloszlott a társadalomban, s igy mindkét esetben állam és társadalom azonos volt, a földbirtoknak, mint a társadalmi élet anyagi alapjának, közvetlen politikai jelentősége volt. — De mig a középkorban a földgöröngyhöz magántulajdon gyanánt füződő állami hatalom az egyénnek adott csaknem absolut érvényt, s az állam mintegy glebae adstrictio bilincseibe verve a magán-élet erényei és bünei által egészen háttérbe szoritatott: addig a helleneknél a birtok magánjogi önállósága az államban elenyészvén, a birtokra alapitott magánélet is politikai szinvonalra emeltetett, egyén, hazásság, család egy ragyogó örvénybe, a hellen állam culturéletébe merült.

Ehhez képest a birtok a hellen állameszmét közvetitette. De épen mivel ezen állam-eszme minden, az ember ezen eszmén kivül semmi sem volt, a szabadság a helleneknél csak ugy volt lehetséges, s illetőleg a keleti despotismus csak az által volt kikerülhető, ha az állam minden polgárnak személyi és vagyoni viszonyaiban politikai és magánjogaiban egyenlően él. A hellen szabadság feltétele nemcsak politikai, hanem társadalmi egyenlőség is volt. S bár egészséges társadalom a politikai szabadság élet-erős felvirágzásának ma is feltétele, a hellenek értelmébeni társadalmi egyenlőség a mai államot mind szellemileg, mind vagyonilag koldusbotra juttatná. Társadalmi egyenlőségük végső consequentiai a communismusig mentek; csakhogy ez politikai és nem gazdászati communismus volt, és nagy anachronismus volna a hellenek ezen irányát a mai communismus képtelenségével bélyegezni. — A mondottakból érthető, hogy nemcsak a hellen democratiának, hanem a hellen aristocratiának is életelve volt az egyenlőség.

A társadalmi egyenlőségnek alapja a földbirtok volt, s igy a hellen politikai szabadságnak is legfőbb garantiája. Ha ehhez hozzáadjuk, hogy minden birtok egy család tartására volt számitva, teljes a kleros gazdászati és politikai eszméje. Ezen eszme még nagy szerepet játszott a rómaiaknál, a középkor eltemette azt, s az ujkor nem fogja feltámasztani. Montesquieu, minden idők legnagyobb férfiainak egyike, még a régi állásponton van, s a democratiát a birtok egyenlőségére és kicsinységére alapitja; de ő nem ismerte a társadalmi szabadságra alapitott modern democratiát.

Mig a középkorban a birtokterület különfélesége a társadalmi rangfokozatok és a magánélet gazdag kifejlődésének volt talaja: addig a spartai birtokrendszer nemcsak vagyonjogi egyenlőséget közvetitett, hanem gondolkozásmód, szokások, erkölcsök egyenlőségét, vélemény, érzelem, szólásmód egyöntetüségét. Ott nem volt annyi nézet a hány fő. S mig nálunk véleményharcz fölvilágosodást és szabadságot szül: Spartában a syssitiák politikai és katonai intézménye mellett egy nap alatt a viszály lángjaiba boritotta volna az államot.

Bár merre járjunk a hellen állam mezején, minden ut azon igazságra vezet, hogy a birtok az egész államnak és egyes intézményeinek közvetlen alapja volt. A birtoknak ezen politikai jelentőségét szükségkép a család közvetitette. Ugyanazért valamint a középkorban, ugy a helleneknél is a birtok a családhoz volt kötve, részint rendelkezési tilalom, részint házassági törvények és szokások által. (Ez utóbbi szempontból alantabb). A birtok politikai jelentősége mind a helleneknél, mind a középkorban képtelenné tette az idegent annak megszerzésére. De mig a középkor szelleme a birtok összehalmozását nem ellenezte, sőt azt a családi élet önálló szerepe tekintetéből szükségessé tette, addig több kleros-nak birását a hellen politika kizárta.

Magszakadás a hellen birtokviszonyokra zavarólag hatott, alkalmat adván több örökségnek egy kézbeni összehalmozására. S az egyszer létrejött aránytalanság nagyobb aránytalanságot vont maga után. Hogy tehát a birtok politikai szerepét betölthesse, a család fentartása szükséges volt.

A mondottaknak legszólóbb bizonyitéka Sparta története a hanyatlási korszakban. A fiág sok családban kihalván, a nők gazdagsága keletkezett, melytől a rómaiak is tartottak (lex voconia), s melynek veszélyessége az ókori köztársaságban nemcsak fényüzés, hanem a birtok fent kifejtett politikai állása tekintetéből is kézzelfogható. Hozzájárul ehhez, hogy a nők a birtokot más családba vitték át. Az utóbbi baj ellen mind az attikai jog (örökös leányok házassága), mind a régibb római jog (cognatusoknak az örökségből kizárása) intézkedéseket tartalmazott. Spartában sem mehetett eredetileg az örökös leány birtokos férfihoz nőül; tehát csak ifjabb fivérhez, kit a birtokból ennek oszthatlansága s primo genitura kizárt. De később mindezen szabályok halomra dőltek. Epitadeus törvénye, mely a birtokróli rendelkezési jogot megtagadta, s igy a mi fogalmaink szerint ép ugy az egyéni szabadságnak, mint a józan nemzetgazdászatnak követelménye gyanánt tünik fel. Spartában nem volt egyéb mint az enyészeti processusnak és corruptionak jogi formába öntése. Hisz jogi formát ölteni törekszik minden: erény és bün, szabadság és despotismus.

Ha kereskedő államokban a politikai életnek a család által közvetitett ezen vonatkozásai a földbirtokra nem voltak is oly szembetünők, mint Spartában, azért mégis kétségtelenül léteztek. Az attikai jognak több rendelete bizonyitja ezt. Pl. Solon is korlátokat szabott

a birtokszerzésnek. A mondottak eléggé tanusitják, hogy a földbirtok politikai jelentősége, a családnak és házasságnak is hasonló jelentőségét vonta maga után.

4. A hellenek joga általában ethiko-politikai tartalommal birt. Ez kiválólag áll büntetőjogukról. A bünténeyk tényálladéka az állam ethiko-politikai rendeltetése szerint volt megállapitva; s a büntetések az állami mindenhatóság folytán igen szigoruak voltak. Hol az állam minden, az egyén semmi, ott a legcsekélyebb engedetlenség sulyos beszámitásu, ott a drakói szigor harmoniában van a létviszonyokkal, s ha mégis megütközést szült, ezt nem annyira magának a szigornak, mint inkább annak kell tulajdonitani, hogy e szigorral egy rend saját érdekében akarta nemcsak a népet megfékezni, hanem magának az államéletnek előnyeit kiaknázni. A mit Montesquieu a keleti kényuralomról mond a büntetések szigora tekintetében, az miuden állami despotismusról, akár egy kényszer, akár egy bramin-kast, akár a nép képviselje azt. A hol személy és vagyon az államé: ott magánbüntény akár a középkor fogalma, akár a mi fogalmunk szerint nem igen fordulhat elő, vagy ha előfordul, az következetlenség. Sőt jogilag közönyös tettek is, sokszor közbünténeyk gyanánt és sulyosan fenyitetnek, pl. nemes ércznek birása, vegyitetlen bor élvezete.

Annál meglepőbb, hogy a hellen büntetőjog mezején középkori jelenségek merülnek fel. Pl. a vérboszut a rokonok gyakorolják. De azért a magánakaratnak a büntetés kiszabásánáli oly szerepe, mint a középkorban, merő látszat a hellen világban. Ez a hellen gondolkozásmóddal homlokegyenest ellenkezett. Ott az egyénnek akarata nem volt annyira magánakarat, mint a középkorban. Állam elleni bünténeyknél is sokszor az egyén teljesitette azt, mit ma az államügyész, sőt ennél sokkal többet, mint azt Harmodius és Aristogitonnál látjuk. Ez az egyén közjogi állásának volt következménye. S az első szervezet, mely az egyént e közjogi állásra emelte: a család.

Vérboszu gyakorlásában a család nem mint a magánélet alakja szerepel. Épen a család politikai hivatása visz e ponton közjogi felfogást a büntetőjogba. A hellen büntető jog kétségkivül igen fejletlen. Miként a középkorral szemközt mondhatjuk, hogy erélyt a büntetőjogba csak kifejlett államhatalom vihet: ugy a hellenekkel szemközt mondhatjuk, hogy igazságos mértéket és humanitást a büntetőjogba csak egyéni szabadság lehelhet. De a hellen büntetőjog a család emlitett közjogi szerepe nélkül nemcsak fejletlen, hanem egyuttal megoldhatlan ellenmondások tömkelege volna. Ellenben a család által és különösen a rokonok vallási solidaritása által lényeges kiegészitő része az a hellen cultur-rendnek, s azzal teljes összhangzatban van.

Dr. Kuncz Ignácz,
pozsonyi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvi hatóság külön szakosztályát képezi-e a királyi törvényszéknek?

Nagy Lajos kir. törvényszéki elnök ur a „J. K.“ f. é. 21-ik számában a mltg. m. k. Curia mint semmitőszéknek egy határozata ellenében, melyben kimondatik, hogy a tkvi hatóság a tvszék külön osztálya lenni megszünt, — ellenvéleményét fejezte ki; — minthogy ezen tétel a semmitőszéknek több, nevezett tvszéki elnök ur által felhivott határozat előtt kelt döntvényekben már elvül felállittatott és ezen kérdésben a mltg. m. k. igazságügyminiszteriumnak a székely-udvarhelyi tvszékhez intézett véleménye is előttünk fekszik, nem lesz tán érdektelen e kérdésre nézve némi eszmecserét kifejteni, melyet Nagy Lajos tvszéki elnök ur kezdeményezése folytán folytatni egy birónak tulhalmozott hivatalos teendői s azon remény, hogy avatottabb és a tanulmányozásra több idővel és eszközzel rendelkező egyén fogja a kérdést felkarolni, — ez ideig gátolának; — de szükségesnek tartom csekély erőmhöz képest az eszmecserét folytatni annyival inkább, mert ezen kérdéssel számos egyéb a telekkönyvi hatóságok és törvényszékek benső ügykezelésére, sőt a telekkvi eljárás érdemére is vonatkozó kérdések kapcsolatban állnak; s mert ezen a semmitőszék által kijelentett s az igazságügyministerium által is elfogadott tétel előttem nem tünik fel oly kétségtelen bizonyosságnak, vagy legalább nem gyakorlatilag kivihetőnek; — ha pedig az, arról meggyőzetni mindig szivesen veszem.

Fentnevezett tvszéki elnök ur véleményét az erdélyi telekkvi rendt. 19. és 156. §§-aira alapitja; — én a törvény szövegének összevetéséből s ekként a nyelvtani magyarázat alapján is véleményünket tudom kimagyarázni; — ugyanis a p. t. r. 19. §-a a telekkvi hatóságot határozottan a birtokbiróság külön szakosztályának; mondja az 1871: 31. t. cz. 24. §-a pedig azt mondja; hogy a telekkvek vezetését és kezelését a tvszékek mellett szervezett telekhivatal végzi; de nem mondja sehol, hogy a külön szakosztálykep fennállott telekkvi hatóság lenni megszünt; nem mondja: hogy a telekhivatalok ujonnan szerveztetnek; — nem mondja: hogy a vezetés és kezelés alatt nemcsak a széljegyzést, bevezetést és telekkvtári teendőket lehet érteni, s én a „szervezett“ szónak törvényhozói intentióját inkább az ujonnan alakitott telekkvi hatóságokra vonatkoztatom; vagyis hogy a telekkvi hatóság tágasb, telekhivatal szorosb értelemben maradt mi volt, ugyanegy fogalom; — és ujak nem szerveztettek, hanem alakittattak; és pedig alakittattak azért; mert szervezés az egész organismus változtatását tételezi fel, mi a törvszékek melletti telekhivatalokkal nem történt; — hiszen voltak megyék, hol csakis a telekkvi végrehajtási ügyeket, de voltak megyék, hol az összes telekkvi ügyeket választott törvényszéki ülnökök és nem külön telekkvi előadók intézték el ép ugymint jelenleg, csak azon különbséggel, hogy az egyén akkor választott volt, jelenleg pedig kinevezett, s hol megyei tvszék volt, a telekkönyvi hatóság maradt teljesen mint volt, csak az egyének részben változtak; s akként uj telekhivatalok állittattak fel; de a megyék székhelyén voltak nem szerveztetnek, csak egyéneikben változtak.

De hogy a telekkvi hatóság külön szakosztály maradt, s több törvényszék létesittetvén, természetesen több ily külön szakosztályt képező telekkvi hatóságnak is létesittetni kellett, igazolja az 1871: 31. t. cz. 18. §-a is, mely a telekkvi teendőket nem sorolja a kir. tvszékek hatásköréhez; hanem csakis azon perenkivüli teendőket, melyek a polg. törv. rendt. szerint az előbb fenállott elsőfolyamodásu társasbiróságokhoz tartoztak.

Lehetséges, hogy az ellenvélemény fősulya a törvényben foglalt: „vezetés és kezelés“ szavakra fektetteték; melyből azt lehetne következtetni: miként a telekkönyvi ügyek elintézése nem soroltatván a telekhivatal teendőihez, azok eo ipso a tvszékekre, mint birtokbiróságokra mentek át; ámde az is kétséget hagy fenn, ha felveszszük, hogy az elintézéshez nemcsak az ügy előadása, de annak letisztázása és kiadmányozása is tartozik, — a mennyiben a telekkönyvek vezetése és kezelésének fogalma alá ezen teendők nem vonhatók; azonban ezen elintézések teljesitésére épen az igazságügyminiszterium külön irnokokat nevez ki; nem a tvszékhez, hanem a tvszék telekkönyvi osztályához, s egy rendeletében megengedi, hogy bevezetésekre a telekkönyvi vizsgát tett telekkönyvi irnokok is alkalmazhatók; ezekből következik tehát: miként még sem lehet a kettő egy minden különbség nélküli összegész.

De feltéve — ámbár én az ügyv. szabályokban nem találok reá elég alapot — hogy ezen törvény szövegéből vont okoskodásaimat, melyek annyit bizonyára igazolnak, hogy a telekkönyvi hatóság, mint külön szakosztály a törvény által világosan, határozottan és minden kétséget kizárólag megszüntetve nincs, — megczáfolja az igazságügyminiszterium hivatolt leiratában foglalt azon érv, miszerint a birósági szervezés alapelvei kifelé a felekkel szemben csak kir. tvszéket, mint egy testületet ismernek, s csakis a belkezelés az ügyv. szabályok által enged és érvényesit külön szakosztályokat; — mégis, ha a gyakorlat

terére lépünk, azon állitásnak: hogy a tvszék kifelé a felekkel szemben csak egy — külön szakosztályok nélküli testület — gyakorlati keresztülvitele vajmi sok nehézségbe ütközik s következetlenségeket von maga után, látandjuk a következőkben.

Ha a tvszék egy alkatrészek nélküli testület és szorosan az 1871. XXXI. tvczikk 24. §-ának a semmitőszék által magyarázott szövegéhez ragaszkodunk, annak nézetem szerint azon következménye van: miként a tvszék bármely szakosztályban müködve, a telekhivatalnak meghagyja: hogy a .... sz. tjkvbe ezt vagy amazt jegyezze be, s ezt a telekhivatal teljesiteni tartozik; de nem tudom magamnak a gyakorlatbani keresztülvitelét képzelni, mert a polg. vagy büntető szakosztály meghagyása s itt ujolag beiktattatván ujolag elintézés és nem közvetlen bevezetés alá jön és nem is jöhet, miután a tkkvi rendt. 60. §-a határozottan rendeli: hogy telekkvi bejegyzések rendszerint csak a telekkvi hatóság által engedtethetnek meg, s csak ezen hatóság irásbeli meghagyásának tartalma szerint teljesittethetnek; — tudomásom szerint ezen intézkedés semmi későbbi törvény által megszüntetve nem lett; tehát a polg. vagy büntető szakosztály irásbeli meghagyására telekkvi bejegyzés nem teljesithető; — az ellenvélemény azon eljárást szülné, hogy a polg. vagy büntető osztály meghagyja a bejegyzést a telekhivatalnak, itt ujolag iktatóba vezettetik s a telekkvi osztály ha teljesithető tkvi szempontból a bejegyzés akár nem, a meghagyott bejegyzés bevezetését ujolag meghagyja a telekhivatalnak; vagy ha szabályszerüen akar eljárni: tkvi akadály fenforgása esetében megtagadja a már szinte illetékes bíróság által meghagyott bejegyzést; — első esetet nem köszöni meg a telekkvi hitel, utóbbi esetben nem köszöni meg a fél azt a szép szervezést, melyben kifelé is más külseje van a tvszéknek és benn is egészen más arczot mutat; — hogy pedig az elmondott eljárás nem szőrszálhasogatás, igazolja következő eset:

A mlg. m. k. Curia mint semmitőszék 1872-ik évben elvül kimondotta, hogy az örökösök, midőn örökösödési eljárásért folyamodnak, a tkvi kivonatot, leltárt csatolni nem tartoznak; meg is történt nem egy esetben — saját előadmányaimat is kép zték: — hogy a kérvény b nyujtatott, a község az öröklési jogot s a tényleges birtoklást a telekkv megnevezésével igazolta, az eredeti tjkv székhelyen kivüli járásbiróságnál kezeltetett, tehát ex privata diligentia sem volt betekinthető; — a hirdetmény kibocsátatott; 45 nap igénybejelentés nélkül letellett; az ugynevezett örökösödési jogot kimondó, vagy örökséget átadó végzés meghozatott, s a tulajdonjogi bekeblezés iránt a telekkvi hatóság megkerestetett; — s ime mi történt: az ingatlanok nem lévén az örökhagyó nevén a bekebelezés a tkvi rendt. 71. §-ához képest megtagadtatott; — ha meghagyatott volna a telekhivatalnak a bejegyzés, akkor is meg kellett volna tartadnia s volt a félnek 5—6 havi idő után „se pénz se posztó".

Nem tudom összeegyeztetni a két döntvényt: t. i. hogy a polg. szakosztály a telekkönyvivel egy levén, a telekhivatalnak a bejegyzést meghagyja; és az: hogy a fél a polg. szakosztálynál tkvi kivonatot csatolni nem tartozik, hanem a biró tartozik az elébe tett iratok alapján eljárni. Láttuk mi ennek következménye: t. i. hogy egyik szakosztály meghagyása a másik által nem foganatosittatik s a fél mindkét végzést nagy épületességgel elolvassa. — Egészen másként áll a dolog, ha megmaradunk a mellett, hogy a tkvi hatóság külön szakosztály. Ez esetben, midőn a polg. vagy büntető tvszék a fél kérelmére valamely bejegyzés iránt a tkvi hatóságot megkeresi és ez nem tartja teljesithetőnek, nem ugyanazon egy testületi bíróság megkeresése, hanem a fél kérelme utasittatik el; — azután lássa a fél, ha a tkvi állás szerint nem bejegyezhetőt kért; de nem compromittáltatik a bíróság.

Menjünk tovább a gyakorlati élet eseteiben, melyek thesisünket megvilágitják.

Volt esetem, midőn a fél, ki ellenében örökösödési eljárásban a perre utasitás történt, ezen perre utasitó végzés alapján egyenesen a tkvi hatósághoz folyamodott tulajdonjog bekebelezése iránt; a semmitőszék elve szerint ezen kérelem a polg. szakosztályhoz a polg. törv. rendt. 590. §-a értelmében intézkedés végett átteendő lett volna; — ámde a tkvi rendt. 129. §-a rendeli, hogy „a telekkönyvi kérvények mindig világosan megengedendők vagy elutasitandók." — Ekként nem volt mit tenni, mint a határozottan tulajdonjogi bekebelezési kérvényt elutasitani.

Vannak megyék, hol a polg. törv. rendt. 426. §-a ellenére a megyei árvaszékek hagyatéki ingatlanokra jelenleg is még elrendelik az árverést s teljesittetése iránt a kir. járásbiróságot, a telekkvi hatóság t pedig csak az elrendelt árverés feljegyzése iránt — megkeresik; az árverés teljesittetik, a vevőnek az árverési jkv másolatban kiadatik s midőn a vételárt lefizette, azt a járásbiró nyugtatja s megengedi a tkvi bevezetést; — ezen két okmány alapján kéri most vevő tulajdonjogának bekebelezését; — ha áll az, hogy nincs külön telekkvi hatóság, akkor a törvényszék a fél kérelmének teljesitéséhez az árverés jóváhagyása és az eredeti jegyzőkönyv megszerzése iránt a megyei árvaszéket megkeresni tartozik; — de ismét itt áll a veto a tkvi rendt. 61. és 129. §§ aiban; hogy az itt előadott eset igen gyakori, telekkönyvi hatóságunk irattára bizonyithatja; — s ujolag a kérelem megtagadása s a megtagadó végzés feljegyzése az eredmény.

Ha tekintjük a pereket, a semmitőszék ez elve szinte nagy viszásságoknak szülő anyja: örökösödési perek, telekkönyvezett ingatlanokra vonatkozván, a telekkönyvi iktatóba iktattatnak s mint telekkvi perek intéztetnek el; mert ha áttétetik a polg. osztályhoz, a semmitőszék megsemmisiti s azt mondja: a kettő egy, — mindegy; — telekkönyvezett ingatlanokra vonatkozó tulajdoni perek a tkvi állás látása nélkül a polg. szakosztály által elbiráltatnak, mert különben a fenirt sorsban részesülnek; s ha a féltől telekkönyvi kivonat kivántatik, ismét azt dörgi a semmitőszék: „illetékes biró az előtted fekvőkből;" — tulajdoni perben telekkönyv né kül, — hivatalból pedig a tvszék a tkvi kivonatot meg nem szerezheti, miután a bíróság nem köteles a félnek bizonyitékot szerezni.

Hogy a gyakorlat szinte nem követi azon tételt: miként a telekkönyvi hatóság a törvényszékkel minden illetékességi különbözet nélküli egy birósági forum, s csak külön belkezeléssel ellátott egy része az egésznek; tanusitja a „Jogtud. Közl." szerkesztősége által közzétett „irománypéldák" is, melynek 304. lapján azon kifejezés foglaltatik: „az ingatlanoknak tulajdonjogi átkebelezése végett a telekkvi osztály megkerestetik; mégis a 307. lapon a törvényszék polg. tanácsüléséből a végrehajtási végzés azon megkereséssel tétetik át a tvszék mint telekkvi hatósághoz, hogy a végrehajtást (?) bekebeleztetni szíveskedjék stb.

Tovább, ha nincs most már külön telekkvi osztály; miért tartatott fen azon rendelet, hogy a pénzügyigazgatóság s tekintőleg legtöbb esetben az urbéri bíróság, hova az előbbi az okmányokat vissza szokta küldeni, — tartozik a birtokrendezési okmányokat és térképeket a telekkvi hatósághoz küldeni, mely a tkvi átalakitást eszközli. Miért nem rendeltetett meg 1872 évtől az okmányoknak a törvényszékhezi visszaküldése, mely az átalakitást keresztülvivén, a végleges bevezetést meghagyta volna a telekhivatalnak? — miért maradt meg mindenütt a telekkvi hatóság elnevezés? miért küldi vagy legalább küldette még 1873. évben is a kaposvári mintatörvényszék az iratokat oly esetben, midőn bíróság közbejövetelével tárgyalt hagyatékban két tvszék területén feküsznek az ingatlanok s az elhalálozás helyéhez képesti bíróság saját tkvi hatóságához az iratokat áttévén, ez a tulajdonjog bekebelezését eszközölte s ezután az iratokat hason eljárás végett a kaposvári telekkönyvi hatósághoz áttette — megtagadó végzéssel vissza azon alapon: mert a tkvi hatóság örökösödési ügyekben a tulajdonjog bekebelezését eszközölni nem, hanem csakis a hagyatéki bíróság (polg. tvszék) illetékes.

Épen most vettem a „J. K." 33. számát, ime abban is Zlinszky Imre kir. táblai biró ur azt irja: „véleményem szerint kezdetben mindjárt ott lett eltévesztve a dolog, midőn a telekkvi hatóságnak, mint ilyennek körét, a telekkvi hatóságok által kivételesen gyakorlott birói hatóságtól meg nem különböztették;" — tehát van külön birói hatósága, melyet csakis külön szakosztály gyakorolhat ép ugy, mint a büntető birói hatóságot a bűnügyi külön szakosztály; vagy nem utasitana-e vissza a polg. osztály illetéktelenségből oly rendes keresetet, melyben a fél perfelvételrei megidézés után kérne valakit itéletileg csalási bűntény lett elkövetésében bűnösnek kimondani s az okozott perköltségekben elmarasztalni? nem hiszem, hogy áttenné a bűnügyi osztályhoz az okból, mert csak a beiktatásban történt tévedés.

A fentebbiekben ugy hiszem eléggé kifejtettem, miszerint habár a törvényszék egy birósági testület, abban mégis négy külön illetékességi hatáskörrel biró szakosztály van, mely külön szaktestületi minőséget a telekkvi hatóságra annyival inkább lehet alkalmazni, miután külön irodai személyzettel s külön irodai helyiségekkel van ellátva.

E sorok irása közben jutott kezeimhez a nmlgu m. kir. Curia mint semmitőszéknek egy ide vonatkozó f. évi jun. 29-én

11,590. sz. a. kelt határozata, mely az általam most fejtegetett kérdésbe mélyebben behatol, a határozat igy szól: „Miután a polg. törvényszéknek a ptr. 18. és 19. §§-ban szabályozott külön illetőségi köre az 1871. 31. t. cz. rendelkezése folytán egybeolvadt s ennek következtében a telekkönyvi hatóság különálló bíróságnak nem tekinthető, ez utóbbihoz a polg. tvszék által, m lynek egyik tanácsát képezi csak, sem megkeresések nem intézhetők, sem egymásközti levelezéseknek nincs helye; hanem ha valamely cselekvény a végrehajtás folyamában a telekkvi hatóság által teljesitendő, ez egyszerüen a tkvi irodának hagyandó meg, s hogy ugyanazon okból helytelen azon eljárása (a tvszéknek t. i.) is, mely szerint, mint a fenforgó végrehajtási ügyből is kitünik, a végrehajtási zálogjog bekebelezése iránt a tkvi hatóságot kereste meg és mégis a tartozékok összeirását és megbecslését külön eszközöltette, még mielőtt a végrehajtási zálogjog bekebelezése foganatositt tott volna, holott mindezek a tkvi hatóság által a végrehajtási zálogjog bekebelezése után eszközlendők“.

Azon határozmányra, hogy a tkvi hatóság a polgári törvényszéknek csak egyik tanácsát képezi, már fentebb kiterjeszkedtem; továbbá fentebb érintém, hogy ezen vélemény a tkvi irodának való meghagyást vonja maga után, akkor még e határozat nem volt kezeimben, ime igazam volt; de óhajtanék felvilágositást a g akorlati keresztülvitel iránt; a polg. tvszéknek e meghagyása nem mehet közvetlen a tkvi irodába bevezetés végett; mert a telekkönyvi osztálynak külön iktatója van és ezen iktatói számnak kell széljegyeztetnie, vagy pedig több törvényszéknél a fölösleges napló is vezettetvén, akkor a naplószám széljegyeztetik, de uj iktatószámot okvetlen nyer és ennek el is kell intéztetnie, mely elintézésnél a már fentebb előadott nehézségek lépnek előtérbe.

Fenti határozatnak további olvasásánál az ember kétségbe jön a polg. törv. rendtartás végrehajtására vonatkozó részének jelenlegi hatályban léte iránt s azt kell hinni, hogy e törvény 8. czime az 1871. 31. t. cz. által módositva lett; mert e határozatban kimondott eljárás teljesen ellenkezik a p. t. r. 353., 359., 421. és 425. §§-ban előirt eljárással; s hogy e véleményemben nem magam vagyok, olvasható Zlinszky Imre „a telekkvi rendtartás“ czimü munkájának 217. lapjan, mely 1873. évben iratott. — „De lege ferenda“ igenis helyesebb, hogy a tartozékok összeirása és megbecslése a végrehajtási zálogjog bekeblezése után történjék, nehogy a bekebelezés megtagadtassék, a tartozékok pedig összeirassanak, mint jelen esetben történt; s ki merem vallani, hogy 1871. előtt is követtem és követtük Zalamegye törvényszékénél e gyakorlatot és követtetik jelenleg is a járásbiróságok és több törvényszék által ép a fentebbi okból és a felek előnye szempontjából; de ezt nem lehet a létező törvényből elvi határozatkép felállitani.

A székely-udvarhelyi kir. tvszéknek általam is azonban helytelennek talált eljárása és fentebb felhozott példák eléggé igazolják azon állitásomat, miszerint a telekkvi hatóság illetékességi vagy hogy ugy mondjam terjedelmi körének az összes bíróságok és jogászvilág előtti homályos, kétséges volta, minő káros befolyással van ugy a belkezelésre mint a tkvi eljárás érdemére; de igazolja azon körülmény is, hogy a határozatokban és eljárásban a törvényszékeknél egyöntetüség nincs; igy pl. a szatmári kir. tvszék a telekkvi végzéseket is mint döntő végzéseket „Ő Felsége a Király nevében“ hozza.

Kifejtvén Nagy Lajos kir. tvszéki elnök ur által felhozott ellenvélemény melletti nézetem támpontjait, szükségesnek tartom még néhány vonással ecsetelni indokait oly esetek bekövetkeztének, minő a székely-udvarhelyi kir. törvényszéknél előfordult, s kiemelni indokait a törvénykezés nehézkességének, hogy ekként a hiányok némi feltüntetésével a tárgy rokonságánál fogva Zlinszky Imre kir. táblai biró urnak a „J. K.“ 33. számában közlött javaslatára is szerény észrevételeimet megtehessem.

A székely-udvarhelyi kir. tvszéknél telekkvi végzés ellen a tvszékhez benyujtott s a polg. iktatóba iktatott felebbvitel visszautasittatott. Sajnos, mindennapi eset, miként midőn a felek a beadványt a törvszékhez czimezik. a beiktatás tévesen történik, s mi ennek oka? a mi egyszersmind oka annak is, hogy a biró ideje $^1/_4$ részét előiratok, kézbesitési ivek keresésével, összeszedésével, az ügyre vonatkozó s csakis emlékezetében lévő iratok utáni járással, a beadványoknak egyik iktatóból a másikbai átvitel elrendelésével kénytelen elfecsérelni; — s mindennek alapokát a törvényszékek legnagyobb részéneli lehető legroszabb kezelésben találom. Ki nem hiszi, kérdezze meg a birákat, ügyészségeket és tán ügyvédeket is, ha őszinték akarnak lenni, meg kell vallaniok, hogy igazam van. S mi ennek oka? Igyedül az, hogy a kezelő személyzet helyesebben bírósági hivatalnok a jegyzői kar kivételével, semminemü vizsgát tenni nem tartozik, s igy az ügyviteli szabályokról, még kevésbbé a bíróság belső mechanismusáról és az ügyek minéműségének általános vázlatáról fogalma nincs; melybeni járatlanságot még biráknál is találtam és igy tovább; — pedig senki sem fogja tagadni, hogy a jó, pontos, rendes és szabatos kezelés, alapja a birói ügyvitelnek; elhárit igen sok hibát és értékesiti a drága időt; — mindezek folytán addig mig tán az ismé folyamatban lévő szervezés és átalakulás e bajokon segitend, épen azt tartanám szükségesnek, miként felekkel szemben, minél gyakrabban hangsulyoztassék a tvszéknek külön illetőségi körre ellátott több szakosztálya, hogy a felek bead ányaikban szabatosan megjeleljék: kinél és mit kérnek, s ez által sok önokozta szenvedett hátrányoktól meneküljenek; a törvényszékhez érkező selejtes munka ugyis sok, s bárki tekintse be az irattárakat, meg fog győződni, hogy a birónak legtöbb idejét a sok közbenszóló, pótlást s felvilágositást kivánó határozatok hozatala vonja el; kár tehát birót és felet még inkább homályba vinni.

A törvénykezés nehézkességének okaiul Zlinszky Imre kir. táblai b ró ur által felhozottakat teljesen osztom s hozzá adhatom még: miszerint a telekkvi ügyeknek minden törvényszéknéli hátralékban léte a birónak sokoldalu elfoglaltságában leli indokát; — váltó-, csőd-, végrehajtási és bünügyek sürgősek; a pereket szorgolják, vizsgálatok idejét elfoglalják; igy tehát maradniok kell a telekkvi ügyeknek; gyakran nincs ideje a birónak az általa előadandó ügy felett gondolkozni; mindent csak gyorsan kell végezni, mert a folytonos ülésekre készen kell lennie; — ezen felül még megkivánják tőle, miként családja fenntartására bármi visszavonult körülmények között is teljesen elégtelen fizetéséből könyveket szerezzen, a jogtudomány terén a korral haladjon s magát mivelje; — ekként a törvényszékeknéli rendszer — s a biróban jelenleg megkivánt universalis jogi tudomány hiánya akadályozzák a gyors és jó igazságszolgáltatást.

Universális jogi tudományt pedig annyi embernél, kivánni is balgaság; miért is a tudományszakok megosztása szempontjából is osztom Zlinszky Imre kir. táblai biró urnak az 1-ső pontban felállitott véleményét oly hozzáadással, hogy csakis a járásbiró gyakorolja a telekkönyvi hatóságot, vezesse egyetemleg a telekkvvezetővel az egészet, legyen érte felelős; — minthogy azonban a járásbirónak számadásokat is kell vinnie, felügyeletet gyakorolnia; méltányos és igazságos, hogy ezért ő is kapjon 300 frt pótlékot, mint a kir. ügyészek, kiknek fele teendőjük van mint egy kir. járásbirónak, s épen e lapok mult évi folyamában egy kir. ügyész ur a 300 frt pótlékot ezért adottnak nyilvánitaná; — de szükségesnek ta tom ezeket azért is; mert csalódik, ki azt hiszi, hogy 1200 frt fizetésért a telekkönyben jártas egyéneket künn vidéken, kis mezővárosokban nyerni lehet; pedig az egyes bíróság álljon jeles erőkből; s akkor a felsőbb bíróságok teendői mindig apadni fognak; s nézetem szerint az egyes biró tevékenységi köre mindig nehezebb is mint társas bíróság tagjáé; s minthogy a járásbiró legtöbb esetben elfoglalt helyéről eltávozni nem szándékozik, hanem czélját elértnek tekinti, ez állomásokra 2000 frt fizetéssel minden tekintetben képes, képzett és a telekkvi hitelt biztositó egyéneket lehetne nyerni, kinek kötelessége lenne egyszersmind a járásbiróságokhoz utalandó birtokpereket is elintézni; továbbá az albirákat felváltva felügyelete mellett a telekkönyvi ügyek és birtokperek elintézésénél is alkalmazásba venni, és ezekbe bevezetni, hogy utódja és a törvényszékekhez szükségelt képzett egyén mindig legyen.

A hatáskör ezen szabályozásához az egyöntetüség és egyenlőség szempontjából azt is szükségesnek s a törvényszéki birák létszámának kevesebbithetéséhez eszköznek tartanám: hogy a törvényszékek mellett megmaradó külön telekkönyvi szakosztályhoz tartozó tisztán perenkivüli telekkvi ügyeket a tvszéki birák sorából egy az igazságügyminiszterium által kijelölendő tag szintén egyes bíróságilag intézze el; a tkvi hatóság s különösen a vezetés és kezelés fölötti felügyelet az elnök után őt illesse, s a mennyiben a munkakör engedi, a birtokperek elintézése és tanácsülésbeni előadása is, az ő köréhez tartozzék és segédül képezési szempontból is egyik vagy másik jegyző volna melléje beosztandó; ezen intézkedések által a külön szakképzettség a lehető legmagasb fokot érné el és a telekkönyvi hitel szilárd alapokon nyugodnék.

Zlinszky Imre kir. táblai biró által felállitott 2-dik pontra

nézve ugy hiszem kir. táblai biró ur telekkönyvi rendtartásának 202. lapján elsorolt telekkönyvi pereket értette; én ezek közől az előjegyzés igazolása iránti pereket, midőn pusztán az előjegyzés igazolására irányál, a telekkvi hatóság hatáskörében a dolog természetével fogva meghagynám; a többi perekre nézve az 500 frt értékhez képesti különb hatáskört nevezett kir. táblai biró ur véleménye szerint szervezendőnek vélem.

A pénzügyi szempontok a birói államások reductióját igényelvén, én ezt az egyes birósági rendszert minél tágabb kifejtése által vélem elérhetni, s kivánatos volna, hogy a társas biró csakis a perek érdemével foglalkozzék; mely szempontokból kiindulva a végrohajtási eljárás egyszerüsitésére vonatkozó nézeteimet, ha t. szerkesztőség szivesen veszi, legközelebb közlendem.*

Bogyay Pongrácz,
kir. tvszéki biró.

* Mindenkor szivesen fogadjuk t. czikkirónak mint a birói kar egyik tekintélyes tagjának a gyakorlati életből meritett közleményeit. Szerk.

Különfélék.

A német XII. jogászgyülés ez évben, mint már a kitüzött kérdések közlése alkalmaval jelentettük, Nürnberg városában gyült össze aug. 26-án. A megelőző estén tartatott a szokásos ismerkedési estély az ünnepélyesen diszitett muzeumi helyiségekben, hol Hohenadel főügyész mint a helyi bizottság elnöke üdvözölte az egybegyült vendégeket, ugy szintén a város polgármestere is üdvözölte őket a város nevében és erre következtek a köszönetnyilvánitások s egyéb szokásos pohárköszöntések.

Az első teljes ülést dr. Schwarze nyitotta meg és elnökül dr. Gneist berlini egyetemi tanárt ajánlotta, ki már évek óta dr. Wächter visszavonulása óta rendesen elnöke a német jogászgyülésnek, nem ösmervén ott azon kast-szellemet, mely nálunk szükségessé tevé, hogy a tanári, birói és ügyvédi kar váltakozzék az elnöki tisztségben. Gneist röviden megköszönve az ismét acclamátióval történt megválasztását, a jogászgyülés nevében üdvözölte Bajorország igazságügyminiszterét dr. Fäustle urat, ki mindenkor az egységes német jogfejlődés bajnoka volt, mely törekvését már azelőtt mint a jogászgyülés állandó bizottságának tagja is tanusitotta és most mint a német birodalom legnagyobb másodtartományának igazságügyminisztere ama közösügy egyik leghatalmasabb tényezője. Felhivja végül a gyülést, hogy nevezett igazságügyminiszter urat ezért a tiszteletbeli elnökséggel ruházza fel. A gyülés élénk ovátióval fogadván az inditványt, dr. Fäustle igazságügyminiszter lépett a szószékre, hogy mindenekelőtt királyi megbizatását teljesitse és ő felsége a bajor király nevében üdvözölte a német jogászgyülést, melynek czéljait és törekvéseit magáévá ismeri a fejedelem is. A jogászgyülés feladata — ugymond — a német jogfejlődés előmozditása; a jogászgyülés nemcsak a véleményeket, hanem az egyéneket is közelebbre hozva egymáshoz, utat nyit az eszmecseréhez, tekintet nélkül a különféle állampolgári kötelékekre. A jogászgyülés tagjai a gyakorlati életből meritett tapasztalatokkal gyülve össze, módot nyujtanak nekünk annak felismerésére, vajjon összhangzásban állunk-e a korral, melynek törvényeket alkotunk? A nemzet köszönettel tartozik a jogászgyülésnek, mert a törvényhozás egyik feladatát sem oldotta meg a nélkül, hogy a jogászgyülés ne lett volna annak uttörője. — E nagy tetszéssel fogadott beszéd után az elnök köszönetet nyilvánitott a bajor királynak, különösen hangsulyozva a Wittelsbach uralkodói háznak mindenkor loyalis german érzelmeit.

Ezután megalakulván a „bureau" — dr. Jaques bécsi ügyvédet és a német jogászgyülés egyik legbuzgóbb tagját is kitüntetés érte és mint rendesen, ő ez alkalommal is tetszelgett a nagy Németország és Ausztria közös politikai és culturális missiójának handabandázásával.

Ezt követé a szakosztályok megalakitása és a napi rend megállapitása, mely szerint legelőbb is Wilmowski berlini „Justizrath" terjeszté elé az utóbbi két évi jogfejlődés vázlatát. Az igazságügyi törvényhozás Németországban ép az utóbbi évek alatt oly rendkivüli nagy keretben indult meg, — hogy jelenleg a munkálatok közepette, a vázlatos előterjesztés is nehéz feladatnak mondható. Az előadó ezért kényszeritve volt egy terjedelmes értekezés tartására, mely nyomtatásban fekszik előttünk és oly annyira tanulságos, hogy a német legislatió működében a szerves kapcsolat feltüntetése végett fentartjuk magunknak a jelentés részletes ismertetését.

Több átirat felolvasása és az egyleti pénztár állapotáról szóló jelentés tudomásul vételével befejeztetett az első teljes ülés is.

A nürnbergi lapok a résztvevők számát közel 600-ra teszik.

Az átiratok közül megemlitjük a Bremában tartott német „Journalistentag" átiratát, melyben kéri a jogászgyülést, hogy a szerkesztő tanuzási kötelezettségére vonatkozó határozatát szintén megvitatás tárgyává tegye és esetleg a hirlapok határozatának támogatásához járuljon.

A szakosztályok délután kezdék meg tárgyalásaikat és ugy mint nálunk a combinált 1—2 és 3—4 szakosztályok felváltva üléseztek.

Az I-ső (magánjogi) szakosztályban legelőbb azon kérdés vétetett tárgyalás alá: Kivánatos és kivihető-e a házassági vagyonjognak egész Németországra kiterjedő egységes codificálása és mely alapon történjék az?

Véleményeket adtak e kérdés felől 1. Beaulieu-Marconney oldenburgi főtörvényszéki biró (XI. évk.); 2. dr. Schröder würzburgi egyet. tanár (XII. évk.); 3. dr. Euler frankfurti ügyvéd (XII. évk.); 4. dr. Roth müncheni egyet. tanár (XII. évk.) és 5. dr. Agricola eisenachi főtörvényszéki biró (XII. évk.)

Az ekként kellően előkészitett kérdésben az előadói tisztet dr. Schröder jogtanár és dr. Albrecht a hamburgi kereskedelmi törvényszék elnöke látták el. A jól látogatott szakosztályi ülésben feszült figyelemmel kisérték Schröder tanulságos előadását, melyben történelmi és statistikai adatokkal világitá meg ezen nagyfontosságu törvényhozási kérdést. Nem kevésbé feszült figyelemmel kisérték dr. Albrecht előadását, ki főleg gyakorlati szempontból tárgyalta a kérdést. Az ezt követő vita, a tárgynak nagy terjedelméhez viszonyitva, meglehetősen szük mederben folyt. Dr. Rau főleg Schröder azon állitása ellen polemizált, hogy a „jogosult sajátságok" leginkább a házassági vagyonjog szabályozásánál érdemelnek tekintetbevételt. Vielvoye kölni főtörvényszéki biró a szerzeményi vagyonközösséget ajánlotta. Dr. Euler a rendelkezési közösség (Verwaltungsgemeinschaft) rendszere mellett nyilatkozott, mely végre legtöbb pártolóra talált és igy dr. Albrecht inditványa emeltetett határozattá, mely következőleg szól: „A házassági vagyonjog az egész német birodalom területén egységes alapon és pedig a rendelkezési közösség alapján codificálandó; egyuttal azonban meghatározandó, hogy a nő vagyona, a mennyiben nem a nő nevén áll avagy nem marad állandóan a nő nevén, — a férj tartozásaiért lekötött." E mellett határozottan kijelentetett, hogy az egyéb vagyoni rendszerek subsidarius szabályozása (az által. vagyonközösség, a részletes vagy szerzeményi közösség) nyilt kérdésnek tekintetik. A vita folytában csupán azon meggyőződés tört magának utat, hogy a vagyonjogi rendszerek vidékek szerinti határolása elvettessék és törvényhozásilag csak egy vagyonjogi rendszer ismertessék el; de érintetlenül hagyassék a szerződhetési szabadság és a subsidarius codificatió feladata legyen, hogy az esetben, midőn a házasfelek házassági szerződésekben az általános vagyonközösséget vagy szerzeményi közösséget kikötik, — a törvényben meglelhessék az ezen intézményekre vonatkozó szabványokat.

A házassági vagyonra vonatkozó „rendelkezési vagy kezelési közösség" (Verwaltungsgemeinschaft) egy teljesen uj jogi műszó, melynek magyarázatára meg kell jegyeznünk, hogy a jogászgyülés azalatt oly rendszert értett, mely szerint a férjet illeti a mindkét részről összehozott vagyonnak kezelése, de nem olykép, hogy a vagyon mint az általános vagyonközösségnél egy tömeget képezzen, hanem a házasság felbontása után az eredete (származása) szerinti elválasztáshoz vezessen.

A tárgy fontossága és a nézetek elágazása megérdemli a jogászgyülés tárgyalásainak tüzetes tanulmányozását.

Tanulókat teljes ellátásban és a legjobb felügyelet alatt felvesz egy gyermektelen főhivatalnok, lakik a Sándorutczában. Bővebbet e lapok kiadó hivatalában.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 36. sz. Budapest, 1875. szept. 8.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A kereskedelmi törvény életbeléptetése. Apáthy István urtól. — A hellen házasság mint politikai intézmény. Dr. Kuncz Ignácz, pozsonyi jogtanár urtól. — Indokolás. — Törvénykezési szemle. Zárt végrendeletet hitelesithet-e a közjegyző? Csanády Kálmán, kir. közjegyző urtól. — A közjegyzők és a bélyegtartás. Mocsáry Béla urtól — Különfélék.
MELLÉKLET: Törvénytervezet.

A kereskedelmi törvény életbeléptetése.

V.

Midőn a képviselőház a kereskedelmi törvényjavaslat utolsó §-át, mely az életbeléptetésről rendelkezik, tárgyalta, a kereskedelmi miniszter urhoz kérdést intéztem az iránt: hogy mikor szándékozik a törvényt életbeléptetni. A miniszter ur e kérdésre — ha emlékezetem nem csal — azt felelte, mikép mindent el fog követni arra nézve, hogy a törvény 1876. január 1-én életbe léphessen. Ha most hosszu négy hó eltelte után a miniszter ur érintett válaszát, s azt, hogy a mai napig a kereskedelmi törvény életbeléptetésére látható készületek nem történtek — fontolóra veszszük, azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy a miniszter ur nem vette számitásba azt, hogy az életbeléptetés kivüle még egy más factortól is függ; hogy azon intézkedések, melyek az életbeléptetéshez törvénykezési szempontból szükségesek, egy másik, t. i. az igazságügyi miniszter ur hatáskörébe tartoznak. Soha sem kételkedtünk azon, hogy a kereskedelmi miniszter ur igéretét egész komolysággal tette s azt beváltani is szándékozik; daczára ennek, nem vonakodunk kijelenteni, hogy a miniszter ur igéretének teljesülése iránt alapos aggályaink vannak. Ez aggályainkat azonban nem egyedül azon törvények hiánya okozza, melyeknek megalkotását mint a kereskedelmi törvény szükséges kiegészitését jeleztük; hanem azon intézkedések kimagyarázhatlan késleltetése, melyek egyenesen az életbeléptetésre vonatkoznak, melyekre a kereskedelmi miniszter urnak közvetlen befolyása nincsen, holott igéretének teljesitése első sorban ezektől van feltételezve. Meg lehet, hogy aggályaink indokolatlanok; meg lehet, hogy a kereskedelmi miniszter urnak általunk örömmel üdvözlendő energiája képes lesz minden akadályt leküzdeni. Ez esetben mi leszünk az elsők, kik érdemeit teljes mértékben elismerendjük; mert tudjuk, hogy oly áramlatot kell leküzdenie, melynek be nem vallott tendentiája a kereskedelmi törvény életbeléptetését a lehető legtávolabb határokig elodázni. Vederemo!

Egyelőre maradjunk tehát feladatunknál s kisértsük meg azon teendők körvonalozását, melyeket a kereskedelmi törvény életbeléptetése szükségessé tesz.

A kereskedelmi törvény 1. § a szerint a kereskedelmi ügyekben, a mennyiben azok iránt magában a törvényben intézkedések is foglaltatnak, a kereskedelmi szokások, ilyenek hiányában pedig az általános magánjog határozatai alkalmazandók. A kereskedelmi törvény azonban, valamint a kereskedés, ugy a kereskedelmi ügyek fogalmát sem határozza meg, s egyedül a kereskedő és a kereskedelmi ügyletek meghatározására szoritkozik. A bevezető intézkedéseknek tehát mindenekelőtt a kereskedelmi ügyeket, vagyis azon jogviszonyokat kell megállapitania, melyek a kereskedelmi forgalomból erednek s magára a kereskedésre vagy annak egyes intézményeire vonatkoznak. Ide tartoznak minden kétségen felül azon jogviszonyok, melyek közvetlenül és kizárólag a kereskedelmi törvényben szabályoztatnak; azonban a kereskedelmi törvény a kereskedelmi forgalomból eredő összes viszonyokat nem szabályozza s azok tekintetében a szokásokra, ilyenek hiányában pedig a magánjogra utal; a kereskedelmi ügyek közé tartoznak tehát a kereskedelmi törvényben nem szabályozott azon jogviszonyok is, melyek a keresdelmi forgalomba akadnának s abban rendszerint előfordulnak. Mindezen viszonyok, melyeknek köre tételes intézkedések által kiterjesztheto vagy korlátolható, tüzetesen kijelölendők és meghatározandók, mert azok fogalma a kereskedelmi törvényben megállapitva nem lett; mert továbbá a biróságók csak azon viszonyokat fogják keresk. ügyeknek tekinthetni, melyek, mint ilyenek, határozottan kijelöltetnek. Hogy mik azon jogviszonyok, melyek kereskedelmi ügyeknek lesznek tekintendők, azt az illetékes körök bölcs elhatározására kell biznunk már azért is, mert fel kell tennünk, hogy nem keresett utmutatásunkra nem szorulnak. Annyit mindamellett kötelességünknek tartunk megjegyezni, hogy a kereskedelmi ügyek tüzetes meghatározása nélkül, a német kereskedelmi törvény sem lett tudtunkkal sehol életbeléptetve.

A kereskedelmi ügyek meghatározása szükségképen maga után vonandja az 1871. XXXI. t. cz. módositását olyképen, hogy a törvényszékek hatáskörének a kereskedelmi ügyekre ki kell terjesztetni; mert azok jelenlegi hatáskörükkel, melyet az érintett t. cz. kijelöl, a kereskedelmi ügyek felett nem birásкodhatnának.

Miután a kereskedelmi törvény 550. §-a uj czégjegyzékeket helyez kilátásba, s az eddigi czégjegyzékekbe bevezetéseket csak annyiban enged meg, a mennyiben ezek valamely korábbi bevezetés törlését czélozzák, — a kereskedelmi törvény életbeléptével az uj czégjegyzékeknek is meg kell nyittatni. Az uj czégjegyzékek nézetünk szerint az eddigieknek puszta utánzásai nem lehetnek; mert ha ez lett volna a törvényhozás szándéka, akkor mi sem igazolhatná azon terheltetést, melyet a kereskedelmi törvény 551. §-a a már bejegyzett kereskedőkre ró az által, hogy ezeknek a bevezetést az uj czégjegyzékekbe hasonlag kötelességükké teszi. Az ujonnan nyitandó czégjegyzékeknek tehát lényeges reformot kell létesiteni, mely ha egyébben nem, e jegyzékek mikénti berendezésében okvet-

lenül szükségesnek mutatkozik. Az eddigi berendezés ugyanis tekintettel a törvényszékeknek küszöbön álló ujabb reductiójára, sok bonyodalomra vagy még több fölösleges munkára vezetne.

Mindezeknél sokkal fontosabbak azon intézkedések, melyeket a kereskedelmi törvény életbeléptetése az eljárás tekintetében követel, s melyeknek ugy peren kivüli mint peres kérdésekre kell kiterjednie.

Nem lehet feladatunk a kérdéses intézkedéseket sem az egyik, sem a másik irányban tüzetesen felsorolni; ez annyit tenne, e lapok hasábjait egy törvénytervezethez igénybe venni. Szándékunk csak nagyban és főbb vonásokban a megoldandó kérdéseket jelezni. A sort tán legczélszerübben nem peres természetü intézkedésekkel kezdhetjük.

A kereskedelmi törvény átmeneti és vegyes intézkedései, a mellett hogy a kereskedőknek a bejegyeztetést az uj czégjegyzékekbe kötelességévé teszik, egyuttal ez átkeblezés modalitásaira nézve is tartalmaznak némi intézkedést. (553. §.) Ez intézkedés azonban magát a követendő eljárást ki nem meriti, sőt csak nagyjában sem szabályozza. Az életbeléptetési intézkedések feladata leend tehát az e részben követendő eljárást és pedig olyképen megállapitani, hogy az a már bejegyzett kereskedőkre nézve minél kevesebb terheltetéssel járjon. Ugyanez áll a bejegyzett hozomány és hitbérre nézve, mely az uj czégjegyzékekbe hasonlag átkeblezendő. E mellett miután tudtunkkal a magyar törvényszékek sem csalhatlanok, — kijelölendők lesznek azon jogorvoslatok is, melyek a törvényszékeknek az átkeblezés tárgyában hozandó, esetleges sérelmes határozatai ellen használtathatnak.

Az uj bejegyzésekre, tehát azokra nézve, melyek a törvény életbelépte után fognak eszközöltetni, van ugyan eljárásunk; az t. i., melyet az 1864. január 22-én kelt cancellariai rendelet megállapit, s melyen eddig nálunk a kereskedelmi czégjegyzékek intézménye alapszik; azonban nem tudjuk, hogy a kormány szándékozik-e e rendeletet, melyről egy alkalommal az igazságügyi miniszterium — Bittó ur alatt — a törvénytelenségi bizonyitványt optima forma kiadta, — továbbra is fentartani vagy sem. Ha e rendeletet bevezetési intézkedéseivel sanctionálni nem akarja, s ezt tartanók részünkről correctnek, akkor a czégbejegyzésre vonatkozó egész eljárás ujból s pedig szintén olyképen volna szabályozandó, hogy a czégbejegyzést a kereskedők az ügyvédi közbenjárás mellőzésével, és e mellett minél kevesebb idöveszteséggel maguk teljesithessék. Magától értetvén, hogy itt is ép ugy, mint az átkeblezésnél, egyuttal a netaláni sérelmek orvoslására szolgáló eljárás is megállapitandó lenne. A czégek bejegyzésére vonatkozó eljárás kiegészitéseül kell hogy szolgáljanak azon intézkedések, melyek egyrészről a czégvezető és a kereskedelmi társaságok üzletvezetőinek, továbbá a felszámolóknak mikénti bejelentését szabályozzák; másrészről a bejegyzések törlésére nézve irányadóul fognának szolgálni.

Apáthy István.

A hellen házasság mint politikai intézmény.

III.

5. „Embernemzetségek hullanak el, mint falevelek, uj nemzedékek hullanak el, mint falevelek, uj nemzedékek kelnek ismét, mint csirázó vetemények, de ugyanazon tárgyra jutnak mindnyájan“ (Ossián).

Uj nemzedékeknek az állam fenmaradása végetti keletkezése a helleneknél annál inkább érzett szükségképiség volt, minél inkább egybeforrt a harcz az összes hellen cultur-élettel, s minél több hézagot ejtett a polgárok soraiban nemcsak a természet törvénye, hanem egyszersmind a fegyver Gondoljunk a barbarokkal folytatott nagyszerü küzdelmeikre, s egymássali irtóháboruikra. Gondoljunk arra, hogy valamint a lovagkorban a bátorság a magánéletnek legfényesebb vonása volt, ugy a helleneknél ugyanaz a polgárnak mint az állam tagjának legszebb erénye, a közéletnek legfőbb disze. Legnagyobb ünnepet a harcz képezett. Vidám kedély s az élet szeretete daczára a valódi hellen szivesen meghalt a csatamezön, nem phanatismusból, mint az indus, vagy mohamedán, nem vak engedelmességből, mint az assassin, hanem önként, haza- és szabadságszeretetből, a dicsőség- és hősi hirért, mely sirjára veté fényét. A hellenek önfeláldozó lelkesedését az ész világitotta meg. A természet azon törvénye, mely szerint a fejlödést és haladást a szellemi és anyagi világban mindenütt küzdelemnek kell közvetiteni, sehol sem volt öntudatosabban és nagyszerübben megvalósitva, mint a helleneknél.

Ily eszmények és ily szellem folytán a polgárok soraiban folyton keletkezett hiányt betölteni a kormányzás első gondjai közé tartozott.

A rómaiak azon politikája, mely szerint a polgárjog adományozása és rabszolgák felszabaditása által az államnak harczokban megfogyott népességi erejét kiegészitették, a hellenek által nem alkalmaztatott. A hellenek e tekintetben elzárkózottabbak voltak. Ez csak látszólag szükkeblüség, valóban pedig a történeti szerves fejlödés kényszerüsége. Ezt parancsolta a hellen genius, ezt a helyzet, melyet a világtörténet menetében elfoglaltak. Elzárkóztak, mert el kellett zárkózniok. Mig a rómaiak politikai erélye a legkülönbözőbb elemeket egy nagyszerü állami egészbe foglalni képes volt, addig a hellenek culturai eszméi csak a helleneket tarthatták állami solidaritasban. A hellenek politikai hatalma nem intézmények külső kényszerén alapult, melynek alkalmazásában a rómaiak ép oly művészek, mint következetesek voltak, hanem a hellen gondolat egységén. Csak a ki a hellen világ megértésére fogékony volt, lehetett tagja a hellen politikai életnek. A barbarok a hellen szellemmel egyenes ellentétben állván, a hellen államnak sem lehettek polgárai. Azoknak tömeges felvétele a hellen-világ szervezetét mint gyorsan ható méreg vitte volna feloszlásba Igy hozta létre a történeti fejlödés a legszebb cultur aristocratiát.

Ily körülmények között a család volt az egyedüli intézmény, mely a népesség fenmaradását közvetitette. S ha a rómaiak, kiknél az állampolgárság kiegészitésére az összes emberiség szolgáltatta az elemeket, a házasságot a népességi igazgatás alakja gyanánt tekintették (lex Julia et Papia poppaea) mennyivel inkább kellett a helleneknél, hol az állampolgárság csak hellen vérből sarjadhatott fel, a házasságnak politikai jelentőséggel birnia.

* * *

Minthogy a mondottak szerint a helleneknél a házasság államintézmény gyanánt fordul elő, a házasságra lépés közjog és közkötelesség volt, s mint kötelesség a magánélet szempontjából gyakran malum necessariumnak tekintetett. Az agglegénység ugyanazon hátrányokat vonta maga után, mint általában az állam iránti kötelességek elmulasztása, t. i. a polgárjogok megszoritását, sőt atimiát. Athenben a szónokok és hadvezérektől családi életet kivántak. Massiliában az államhatalmat gyakorló hatszázak taná-

csába egyedül családos polgárok választathattak. Spartában az agglegények téli időben a piaczon láthatlan öltönyben járni és maguk felett gunydalokat énekelni kényszerittettek. Ugyanott a nők egy bizonyos ünnepen az oltár körül hordozták az agglegényt és megverték.

De bármennyire közkötelesség volt is a család fentartása végett a házasságralépés, felette veszélyes lett volna a hellen államra nézve mind gazdászati, mind politikai tekintetben a tulságos szaporaság.

Ugyanis a hellenek államainak egyik lényeges jellemvonása a kicsiny terület. Ők az állameszmét belterjüleg fejlesztették ki. Geniusok messzire terjesztette fényét, de mindenütt apró államok alakjában Kétségkivül ennek öntudata volt az egyik ok, melynél fogva Lykurg megtiltotta ugyanazon ellenségnek többszöri megtámadását. Féltette hazáját a hóditás csábjaitól. Maguk a spartaiak a velök szövetkezni óhajtó Plataeát Athenhez utalják.

Az államterület nagyobbmérvü kiterjesztése nem történhetvén, a népesség tul nagy szaporodása esetében a kivándorláson kivül csak egy módja lett volna a megélhetésnek: a productiv erők emelése. Ámde a hellen világban sokkal szükebb határai voltak a productiv erők emelésének, mint ma. A spartai ipart és kereskedést nem üzött. Az athenei is harcz és politika által nagyon igénybe volt véve. Xenophon szerint az ipar elrontja a testet, kényszeriti az embert a mühelyben ülni, s elvonja barátaitól és az államtól. A munka tulnyomólag a rabszolgáknál volt. Ily munka belterjüleg nem sokat ért, külterjüleg pedig azt nagyon emelni veszélyes lett volna a rabszolgák nagy száma miatt.

A mondottak eredménye a gyermekkitétel. Ennek alapja és lényege egészen más mint a jus vitae ac necis jogozatnak a római patria potestasban. Arra nézve, hogy a csecsemő életben maradjon-e, vagy kitétessék, a politikai szempont volt határozó. A hellen családfő ide vonatkozó joga tehát épen nem jelenik meg a személyi familia feletti uralom gyanánt; merőben politikai tartalommal bir, s csak annyira terjed, mint a politikai érdek, a csecsemőre szoritkozik, később a hellen nem ölhette meg a gyermekét, azok az államé voltak, ép ugy mint a spartai a helotát sem ölhette meg, ez is az állam tulajdona levén. Aristoteles azon nyilatkozata, hogy ha a gyermekkitétel meg volna tiltva, törvényleg meg kellene határozni, hány gyermeket szabad nemzeni mindenkinek, bizonyitja, mennyire a közjogi szempont uralgott e részben is.

Miként megfelel a többnejüség a keleti despotismusnak: ép ugy ellenkezett az a szabadság hellen alakjával, miután egynejüség mellett is a gyermekkitétel szükségesnek tartatott. A fenebb emlitett kleros az egynejüség értelmében volt megállapitva: tul nagy családot az nem lett volna képes táplálni. A többnejüséget a hellen gazdászati viszonyok mellett nyomban követte volna a tömegnyomor. S ha a tömegnyomor mindenütt károsan hat vissza az államéletre, a hellen államot rögtön megsemmisitette volna. Nagy tévedés volna tehát az egynejüséget ethikai okoknak tulajdonitani. A πόρνη Afroditénak államilag emeltek templomokat, a hetaeráknak a legkitünőbb államférfiak tömjeneztek

Mig a többnejüséget az állami érdek tiltotta, addig Spartában előfordult, hogy a birtok szétdarabolásának megakadályozása végett több fivérnek egy neje volt.

A család politikai hivatásának felelt meg a nő családi állása. A szerep, melyet a nő mint a családi boldogság örangyala betölt, a hellen előtt ismeretlen volt; ugyanazért a nőiesség és női müveltség kifejtése elhanyagoltatott. A nő egyedüli hivatása volt hősökkel ajándékozni meg az államot, kik azután egészen az államé is voltak, s a nő azokhoz sem mint anya, sem mint feleség nem sok jogot tarthatott. Megfelelőleg a nők emlitett hivatásának, azok nevelése a mennyiben létezett, a tornászatra szoritkozott, még pedig Plinius azon tétele szerint Graeca res est nihil velare. A középkorban sem volt a nőnek társadalmi önállósága; de némileg pótolta e hiányt a lovagiasság, mely nemcsak a nőt dicsfénynyel vette körül, hanem a férfinak is legszebb ékessége lett, s a vadságot mérsékelve culturailag is nevezetes. A helleneknél sem társadalmi önállás, sem lovagias tisztelet nem illette a nőt. A római manus sokkal erélyesebb hatalom volt, mint a hellen férjnek neje feletti hatalma és mégis a római nő társadalmilag sokkal önállóbb és szabadabb volt, mint a hellen nő. A római nő gyermekeinek nevelése által cselekvőleg hatott az államéletre, a hellen nő az államnak passiv eszköze volt. — Azonban a keleti népekkel szemközt a hellen nő állása nagy haladást képez. A keleti nő egy ember élvezetének közege, a hellen nő az állam és cultura magasabb czéljainak eszköze. A kékszemü Herének sok szerelmi viszonyba bonyolult férjével Zeus-sali viszályai a női önérzet ébredésére mutatnak. A helleneknél meg volt ugyan engedve a férj hütlensége, de a nő azt mint a házasság megsértését tekintette; a keleti népeknél ily hütlenségnek fogalma sem létezett, hiányzott e sértésnek tárgya, a női önérzet.

Dr. Kuncz Ignácz,
pozsonyi jogtanár.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

Ha az eltitkolás vagy elrejtés esete fönn nem forog, akkor csak azon eset lehetséges, hogy valamely tárgy azért nem vétetett föl a leltárba, mivel kétséges volt, vajjon az örökhagyó tulajdona volt-e. Ezen esetben semmi eredményre nem vezethet a leltár kiigazitása iránti tárgyalás; a hitelezőnek, ha ily tárgyból kivánja kielégitését, igényét csak a törvény rendes utján lehet akár az örökös, akár azon harmadik személy ellen, kinek birtokában az állitólag az örökhagyót illető tárgy létez, érvényesiteni.

Nem szükséges a leltár kiigazitása végetti tárgyalás az örökösök érdekében sem, mert ezek irányában a leltár jogi következménynyel nem bir; nekik az örökösödési eljárás folyamában örökösödési jogukat kell igazolni s ha ezt igazolták, az örökhagyó joga reájuk száll át; s mihelyt örökösödési bizonyitványt nyertek, az örökhagyó jogait harmadik személyek irányában érvényesithetik.

Azon esetben, ha az örököstársak nem egyérdekük — a mi gyakran megtörténik — ha például az örökhagyó hátrahagyott házastársa valamely tárgyról azt vitatja, hogy az nem tartozik az örökséghez, hanem az ő tulajdona vagy ha ugyanezt egyik testvér vitatja a többiek ellenében vagy végre, ha az örököstársak közül többen azt vitatják, hogy az egyik örököstárs kizárolagos birtokában levő tárgy a hagyatékhoz tartozik, mindezen esetekben a vita kiegyenlitése végett a leltár kiigazitása iránti tárgyalást megengedni, — csak az örökösödési eljárást késleltetné ok nélkül.

Akár 1000, akár 10,000 frt volt az örökhagyó hagyatéka, az örökösödési bizonyitvány kiadására nézve különbséget nem tesz; az örökösödési bizonyitvány kiadható akép, hogy az örökhagyó hagyatéka például felében a hátrahagyott házastársát, felében annak gyermekeit vagy négy egyenlő részben annak gyermekeit vagy $^1/_8$-ad részben a hátrahagyott házastársat, $^2/_3$-ad részben az örökhagyó négy gyermekét négy egyenlő részben illeti. Ha több a hagyaték, az egyes hányad több, ha kevesebb a hagyaték, az egyes hányad kevesebb lesz.

Az osztályrész kimunkálása az osztályos intézkedésre tartozik; ha az örököstársak a felosztandó vagyon mennyiségére nézve meg nem egyezhetnek, a birói segélyhez fognak folya-

*

modni s a 119—122. §§. szerint a biró fogja a vitát vagy békésen kiegyenliteni vagy ideiglenesen elintézni.

A 110—112. §§-ok rendelkezései a 19., 22. és 40. §§-ok rendelkezéseiből folyván, indokolást csak annyiban kivánnak, a mennyiben sem a 19., sem a 40. §-nál még nem indokoltatott annak szüksége, miért kiván a törvényjavaslat a mulasztással egybekötött jogi következmény beálltához oly birósági végzést, mely a jogi következmény beálltát kimondja. Ennek oka az, mert a törvényjavaslat 136. §. csak a fölebbvitel elmulasztásának igazolását engedi meg. A mulasztás tehát helyrehozhatlan levén, a legnagyobb óvatossággal szükséges eljárni, nehogy az önhibáján kivül mulasztó fél jogsérelmet szenvedjen, másrészről kivánatos, hogy a hagyatéki bíróság biztos alapon járjon el, azért szükséges, hogy mielőtt a mulasztás folytán tovább folytatná eljárását, a mulasztás jogérvényesen megállapittassék, nehogy azon esetben, ha mulasztás nem történt, később az egész eljárás megsemmisittessék.

A 113. §. rendelkezése szükségszerü folyománya a 101-dik §-ban foglalt rendelkezéseknek.

A 114. és 115. §§-ban foglalt rendelkezések azok után, mik a bevezetésben és az I. rész, különösen a 23. §. indokolásában fölhozattak, bővebb indokolást nem kivánnak.

A 116. §-ban foglalt rendelkezés magában érthető.

A 117. §. három első pontjában foglalt rendelkezések a 25. és 66. §-okban foglalt rendelkezésekből folynak.

A 117. §. utolsó pontjának rendelkezése azon alapszik, mivel külföldiekre az ország törvényei ki nem terjednek. Például egy berlini bankár kölcsön adott egy magyarországi földbirtokosnak bizonyos összeg pénzt, melynek erejéig a zálogjogot adósának magyarországi földbirtokára bekebeleztette; meghalván a berlini bankár azt, hogy ki örökösödik a bankár után s különösen, kire szállt annak Magyarországon telekkönyvileg biztositott követelése, a porosz törvények szerint, a porosz birák itélik meg. Ha már most a berlini bankár örököse az örökhagyó telekkönyvi jogait a maga nevére kivánja átiratni, miután a fölött itélni, hogy kire száll az örökhagyó követelése, nem a magyar törvények szerint a magyarországi birák hatósága alá tartozik, a tkönyvi jog átirásánál is elegendőnek kell lenni oly okiratnak, melylyel a porosz törvények szerint a porosz birák az örökség átszállását bizonyitani tartoznak.

A 118—122. §§-hoz.

A 81. §. szerint, ha csak egyetlen örökös kivánja is, az osztálynak bíróság közbejöttével kell megtörténni.

Bíróság közbejöttével az osztály kétféleképen történhetik:

a) vagy ugy, hogy a biró alakszerü kereset folytán az érdekelt feleket a perrendtartás szabályai szerint meghallgatja s azután a per folytán kifejtett tények és előadott bizonyitékok alapján, a törvény rendeletei szerint itéletet hoz;

b) vagy pedig akképen, hogy a biró az érdekelt feleket meghallgatja ugyan, de ezt főképen azért teszi, hogy a felek között barátságos egyességet hozzon létre, mi ha nem sikerülne, az osztályt ideiglenesen megteszi, de a törvény rendes utját az elégületlen félnek fenhagyja.

Az *a)* alatti eset egyátalában nem vonható az örökösödési eljárás, mint egészen peren kivüli eljárás keretébe.

A *b)* alatti eljárás szabályozása sem képezi a sajátképeni örökösödési eljárás tárgyát, mert az örökösödési eljárás főtárgya az örökjog kimutatása és az örökség birtokbavétele, mi ha megtörtént, az örököstársak maguk között az osztály iránt a bíróság közbejötte nélkül is szabadon egyességre léphetnek.

Tekintve azonban, hogy a nép fogalmában az örökség birtokbavétele az osztálylyal elválaszthatlan kapcsolatban van, hogy a magyar törvényhozás már az 1832/6 XIV., 1840. VIII. és XIII. törvényczikkekben intézkedett a peren kivüli osztályos eljárásról, hogy az 1868. LIV. törvényczikknek az örökösödési eljárásról szóló szabványai, főképen a peren kivüli osztályos eljárást szabályozzák (577., 578., 579., 583., 585., 586., 590., 592. §§.) s igy ha a jelen törvényjavaslatban, melynek czélja az 1868. LIV. törvényczikknek az örökösödési eljárásról szóló egész fejezetét hatályon kivül helyezni, a peren kivüli osztályos eljárás nem szabályoztatnék, a törvényben oly hézag támadna, melyet a naponkint felmerülő érdekek miatt nem lehet támadni engedni: ezeknélfogva szükséges volt a peren kivüli osztályos intézkedést is a törvényjavaslatba felvenni.

Ezen intézkedésre való jogositás a hagyatéki bíróságot az osztályos ügyekre nézve békebirói hatáskörrel ruházza fel, nemcsak, hanem azonfelül az által is, hogy a hagyatéki bíróság hatásköre nem csak az egyeztetésre szorittatik, hanem a bíróság az osztály ideiglenes megtételére is jogosult, számos osztályos pernek eleje vétetik.

Azon egyes rendelkezések, a melyek a 118—122. §§-ban foglaltatnak, annyira magukban érthetők, hogy itt elegendő a következőkre szoritkozni.

A 119. §. szerint az osztály alapjául a leltári becsü nem szolgálhat, azért a hagyatéki bíróság az egyes hagyatéki tárgyakat megbecsültetni tartozik.

Osztály alapjául csak a valódi érték szolgálhat, a valódi érték pedig az, mely a tiszta jövedelem tőkéjének felel meg; már pedig azon adatok, melyeket a 108. §. szerint az ingatlanok értékének meghatározása végett a leltárhoz kell kapcsolni, a legtöbb esetben nem a tiszta jövedelem, hanem az államadó kimutatásából fognak állani. Mind a mellett a törvényjavaslat a becslésre nézve általános szabályokat nem állit föl azért, mert ily általános szabályok alig lennének minden concret esetben alkalmazhatók, de azon fölül a felek érdeke legjobban fogja tudni kimutatni azon módot, mely szerint egyes esetekben a hagyatéki egyes tárgyak valódi értékét megállapitani lehet. Különben a sommás eljárás szabályai szerint kellvén a bíróságnak az ideiglenes osztályos intézkedés megtételénél eljárni, mindazt, a mit a törvényhozás a sommás eljárásban a szakértők kihallgatására nézve a polgári törvénykezési rendtartás módositása tárgyában beadott törvényjavaslat tárgyalásakor határozni fog, a pörön kivüli osztályos intézkedésre nézve is alkalmazást fog nyerni, a mennyiben az érdekelt felek a becslésre nézve másként nem egyeznek meg.

A 120. §. azon esetről rendelkezik, ha az osztály az örökségre vagy annak egyes tárgyára nézve természetben nem lehetséges. Ezen esetben az osztályt kivánó örökös társakat a természetben föl nem osztható örökségi tárgyra nézve a közösség megszüntetése végett a törvény rendes utjára kell utasitani. Mivel azonban a föloszthatlan közös örökség jövedelmei természetben mindig fölosztathatók; magában érthető, hogy a hagyatéki bíróság ily esetben is a 121. és 122. §-ok szerint a jövedelmekre nézve az osztályt megteheti. Ez lévén a 120. §-nak valódi értelme, az a kérdés, miért nem lehetne a hagyatéki bíróságot az ideiglenes osztályos intézkedésre följogositani azon esetben is, ha az örökség vagy annak egyes tárgya természetben fölosztathatlan?

Ha a 119. §. szerint az örököstársak között az iránt, hogy az örökség valamelyik örökö-társnak a becsérték kifizetése mellett átengedtessék vagy közárverésen eladassék, magok között meg nem egyeznek, akkor három eset lehetséges:

a) vagy az egész örökség természetben fölosztható;

b) vagy az egész örökség természetben föl nem osztható;

c) vagy végre némely örökségi tárgyak természetben fölosztathatók, mások nem, ezen utóbbi esetben ismét lehetséges, hogy a természetben fölosztathatlan tárgyak becsértéke tetemesen fölülhaladja a fölosztathatók értékét vagy megforditva ezek értéke nagyobb amazokénál vagy végre mind a két nemü tárgyak értéke egyenlő.

Az *a)* alatti eset a fölebbi kérdést nem érinti; a kérdésre adandó feleletnél csak a *b)* és *c)* alatti esetek jöhetnek tekintetbe.

A *c)* alatti esetben a természetbeni fölosztás nem absolute lehetetlen akkor, ha a természetben fölosztható tárgyak értéke tetemesen fölülhaladja a fölosztathatlanokét. Például, ha egy falusi földbirtok jövedelmezőségéhez képest 50,000 frtra van becsülve s az azon levő lakház a hozzá tartozó épületekkel együtt külön 8000 frt becsértékben van fölvéve, ezen esetben a fővagyont a mezei gazdaságot képező ingatlanokat lehetséges természetben fölosztani s a tartozékokat képező épületek becsértékét az osztályrészek kimunkálásánál ki lehet egyenliteni.

Ha a *c)* alatti esetben a fölosztathatók értéke egyenlő a fölosztathatlanok értékével, sőt még akkor is, ha a fölosztathatlanok értéke fölülhaladja a fölosztathatókét: gyakran lehetséges lesz a fölosztathatókat természetben fölosztani. Például, ha az örökség egy városi házból és egy falusi földbirtokból áll, az utóbbit több örököstárs között is lehetséges természetben fölosztani.

A 120. §. rendelkezése tehát kivétel nélkül csak a *b)* alatti esetben nyer alkalmazást; a *c)* alatti esetben pedig csak épen a természetben föl nem osztható örökségi tárgyra nézve alkalmazandó akkor, ha az osztály az egész örökségre nézve természetben nem eszközölhető.

Az, hogy ezen esetekben peren kivüli osztályos intézke-

déseknek helye nem lehet, kitünik abból, hogy ily esetekben nincs más mód, melyen az osztály eszközölhető lenne, mint az, ha vagy az egyik örököstárs a föloszthatlan örökségi tárgyat becsértékben megtarthatja s a több örököstársakat örökrészeik arányában kifizeti, vagy az, ha a föloszthatlan örökségi tárgy közárverésen eladatik és az örököstársak között a vételár fölosztatik. Igen, de a 119. §. szerint az örököstársakat a hagyatéki bíróság az osztály ezen módozata iránt előlegesen tartozik meghallgatni; már most ha az örököstársak között egyesség nem jön létre és a törvény a hagyatéki bíróságot mind a mellett feljogositaná arra, hogy vagy az árverest elrendelje vagy megengedje, hogy az egyik örököstárs a föloszthatlan örökségi tárgyat becsértékben megtarthassa, miután a 122. §. megengedi és kell, hogy megengedje azt, miszerint az osztályos intézkedéssel meg nem elégedő fél rendes osztályos keresetet indithat, a hagyatéki bíróság intézkedése minden esetre pört vonna maga után, tehát ugyan azon végeredményhez jutnánk, mely a 120. rendelkezéséből következik.

Azonban nagy különbség van a között, hogy a közösség megszüntetése végett a pör a sommás osztályos intézkedést megelőzi-e vagy utána következik.

Nem emlitve, hogy rendes pörben az örököstársak inkább kifejthetik azon körülményeket, melyek döntő befolyással lehetnek arra, hogy a közösség megszüntetésének melyik módozatát állapitsa meg a biró, — a fő figyelmet az érdemli, hogy azon esetben, ha a hagyatéki bíróság intézkedése folytán a fölosztható örökségi tárgy árverésen eladatik vagy egyik örököstárs által becsértékben megtartatik; első esetben az osztály keresetnek tárgya többé alig lehetne, a másik esetben pedig az örököstárs, ki a fölosztható örökségi tárgyat becsértékben megtartotta s talán arra más költségeket is forditott, oly bonyadalmakba szövődnék, m lyekből nehezen fog kibontakozhatni.

Ez ellen csak egy óvszer volna, ha a 122. §-ban foglalt azon rendelkezés, mely szerint az, a ki a hagyatéki bíróságnak sommás osztály intézkedésével meg nem elégszik, rendes osztályos keresetet indithat, el nem fogadtatnék. Azonban eltekintve attól, hogy ezen elvet már az 1832/6. XIV. törvényczikk 12. §. és a perrendtartás 583. §. törvény erejére emelték, a 122. §-ban foglalt fölebb emlitett rendelkezés szükséges azért, mert a gyors menetelü pörön kivüli eljárásban igen könnyen megtörténhetik, hogy minden törvényes érdek kielégitést nem nyer s még a fölebbvitel folytán sem nyerhet kielégitést. Perujitásnak pedig a sommás osztályos intézkedés ellen nem lehet helyt adni.

A 123—126. §§-hoz.

E szakaszok oly rendelkezéseket tartalmaznak, melyeknek czélja, az örökösödési eljárást egyszerüsiteni s a hagyatéki bíróságot és a feleket az irásbeliség nyügétől, a mennyiben ez lehetséges, megszabaditani.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Zárt végrendeletet hitelesithet-e a közjegyző?

E czim alatt értekezik dr. Nagy Vilmos komáromi kir. közjegyző ur a „Jogtudományi Közlöny“ ez évi 33-ik számában s azon néz tét fejezte ki, hogy a kellő formák megtartása mellett zárt végrendeletet is ruházhat fel a közjegyző közjegyzői okirat minőségével.

Czikke végén azt mondja: „különben szóljanak hozzá a gyakorlottabb jogászok“. Bár magamat a gyakorlottabb jogászok közé nem sorozhatom, hogy az eszmecserére alkalom adassék, mégis jónak látom nézetemnek kifejezést adni.

Nem érzek magamban sem elég hivatottságot, sem elég idővel nem rendelkezem a törvényhozás intentiójának fürkészésére és kifejtésére, de ha a meglevő törvénynek akár betüjét, akár szellemét csak futólag tekintem is, azon meggyőződésre kell jönnöm, hogy a törvény mostani szerkezete mellett, zárt végrendeletet n e m ruházhat fel a közjegyző közjegyzői okirat minőségével.

Az 1874: XXXV. t. czikk a végrendeletek tekintetében 3 megkülönböztetést tesz.

Egyik az, midőn a végrendelet a közjegyző által vétetik fel; másik midőn a nyilt irásbeli végrendelet készen nyujtatik át a közjegyzőnek a végett, hogy az közokirat minőségével ruháztassék fel; a harmadik zárt végrendelet.

Mind a közjegyző által felveendő, mind a felek által készen átnyujtandó végrendeletek formaságában hasonszerü főkellék az, hogy a végrendelkezőnek személyesen kell kijelenteni végakaratát s tekintve személyesen kell átadni a végrendeletet s azt kijelenteni végakaratának.

A nyilt irásbeli végrendelet elfogadhatása különös kellékeül van még megszabva, hogy csak oly féltől fogadható el, a ki az okirat nyelvén irni- olvasni tud, s azt sajátkezüleg aláirta, a miről a közjegyzőnek meg kell győződnie.

A zárt végrendeletekre azt mondja a törvény, hogy azokról a letéteményekre vonatkozó szabályok intézkednek, a hol meg is mondatik, mikép hivatalos őrizet alá vehetők s ha a boriték kellőleg lezárva nincs, lezárandók.

A törvény ily rendelkezései folytán tehát előttem semmi kétely nem marad fenn az iránt, mikép zárt végrendelet csak őrizet végett vehető át s nem ruházható fel közokirati erővel.

És e miatt a törvényben semmi anomáliát nem látok, sőt azon meggyőződésben élek, mikép a törvényhozás intentiója épen az volt, s szándokában épen az feküdt, hogy zárt végrendeletek közokirati erőre ne emeltethessenek s közjegyzők közbejöttével csak oly végrendeletek létesülhessenek, melyeknek tartalmáról a közjegyző tudomással bir, ez által akarván elejét venni annak, hogy közjegyzők által és befolyásával érvénytelen, hiányos, vagy megtámadható végrendeletek létre ne jöhessenek.

E nézetemben megerősit a közjegyzői törvény egész szelleme, mert egy részről a közjegyzők szigoru titoktartásra kötelezteinek s igy a felek e tekintetben teljesen megnyugodva lehetnek, más részről az okirat értelméről és következményeiről a közjegyzőnek a feleket fel kell világositania, ügyelnie kell, hogy az ügylet a törvénynyel ne ellenkezzék, sőt erre a felek annyira figyelmeztetendők, hogy ha kérelmük mellett mégis megmaradnak, ezt a közjegyző a felveendő közokiratban megemliteni köteles.

Ez általános szabályok figyelembe tartása pedig kiterjed a közokirati erőre emelendő magánokiratra is.

Ekként a törvényhozás intentiója és a közjegyzői törvény szelleme odairányulván, miként a felek a megkötendő ügyletek tekintetében elfogulatlan és pártatlan közeg által a lehetőségig felvilágositttatva és kitanittatva, perre okot szolgáltató hiányos, vagy épen érvénytelen okiratok létre ne jőjjenek, annál inkább figyelemmel kellett arra lennie, mikép közokirati erővel biró végrendeletek csak ugy szerkesztethessenek, hogy azok tartalmáról a közjegyző tudomással birjon s szükség esetén a végrendelkezőt arra figyelmeztethesse, ha valamely, a törvénynyel ellenkező rendelkezést kivánna tenni s ez által már előre elejét vegye egy eshetőleges peres eljárásnak, — már pedig a közjegyző e felvilágositást nem adhatná az esetben, ha jogositva lenne zárt — vagy előtte is titokban maradó — végrendeletet emelni közokirati erőre.

De én egyéni nézetem szerint — megvallom — nem is helyeselném egyelőre, ha a közjegyző feljogosittatnék zárt végrendeletnek közokirati erőre emelésére, mert tagadhatatlan, hogy alig van valami positiv törvényünk s különösen az örökösödési és ezzel összefüggésben álló jogviszonyokra vonatkozó szabályok és törvények annyira zavarban és homályban léteznek, mikép egyáltalában nem lehet csudálni, ha gyakorlott jogászok és birák is alig képesek a felmerülő eseteknél eligazodni, mire mutat az e körüli számtalan döntvény is, s épen nem lehet megütközni, ha hiányos és peranyagot rejtő okiratok létesülnek; és valljuk meg az igazat, igy lesz ez még közjegyzők által szerkesztendő sok okiratoknál is s különösen végrendeleteknél mindaddig, mig törvényhozásunk a közigazgatási és pénzügyi nehézségek leküzdése után a magánjogi törvények rendszeres megalkotására kellő időt nem fordithat; s ha már most figyelembe veszszük, hogy még közjegyzők által felveendő okiratok és végrendeleteknél is fognak birósági elbirálást előidéző esetek felmerülni, s ha tekintjük, hogy a közjegyzői intézmény is még kevéssé ismeretes: azon kevés bizalom is, mely ez intézmény iránt mégis itt-ott mutatkozik, megrendittetnék, sőt tán végkép alásülyedne, ha közokirati erővel biró végrendeleteket lenne kénytelen a bíróság minduntalan félretenni és ignorálni pedig csak azért, mert a tartalom a közjegyző előtt titokban maradván, hivatásszerü tanulmányozásai utján meritett tapasztalatai folytán, vagy a felek által mellőzött törvények

felől a végrendelkezőt fel nem világosithatta, a mi minden bizonynyal az intézmény rovására történnék.

Ha most is nagyon elfogult és téves nézet uralg, s ha most is kevés még a bizalom még képzett egyéneknél is az intézmény iránt: nekünk — nézetem szerint — kétszeres igyekezettel s szívós kitartással a bizalom megszilárditására kell törekednünk, melyet csak ugy érhetünk el, ha minden lehető alkalommal s minden lehető irányban a felek elfogulatlan s a létező nehéz körülmények között is a lehetőségig biztos jogi tanácsadói lenni igyekezünk, s ha okirataink is a legtöbb esetben teljes érvényüeknek bizonyulnak be; és ha majd a nehéz körülmények közt is a megbizhatóság kitapasztaltatott s a bizalom megszilárdittatott, nem leend szükségünk azon kérdésre: zárt végrendeletet hitelesithet-e a közjegyző?

Csanády Kálmán,
kir. közjegyző.

A közjegyzők és a bélyegtartás.

Egy kisvárosbeli közjegyző folyamodott volt az illetékes pénzügyigazgatósághoz, hogy részére a bélyegtartás joga száz frtnyi hitel s a megszabott haszon kedvezménye mellett engedélyeztessék.

Kérvényében előadta, hogy a négyezer lakossal és nagy vidékkel biró mezővárosban, mely székhelyéül kijelöltetett, csupán csak egy kereskedő tart bélyeget. Ez azonban szegénységénél fogva nem fektethetvén elegendő tőkét a kevés haszonnal járó üzletágba, nemhogy a vidéket, de magát az emlitett város közönségét sem képes megfelelő mennyiségü bélyegjegyekkel ellátni.

Az illető pénzügyi közegek kellő lelkiismeretességgel gyakorolják ugyan az ellenőrzést, ámde mit tudják ők: milyen egy város vagy vidék jogügyleti forgalma? s ennélfogva mily mennyiségű bélyegnek kell folytonosan készen állnia?

Igy állván a dolog igen gyakran megtörténik, hogy az ügyeiket intézni kivánó felek a szükséges bélyegjegyeket meg nem szerezhetik; ami a közjegyzőre nézve különösen kellemetlen, mert a közjegyző a közokiratok *fölvételénél* köteles fölragasztani és keresztül irni a bélyegjegyeket, azok nélkül sem hiteles kiadványt, sem tanusitványt nem adhat a feleknek.

Ily esélyek magának az intézménynek ártanak; — mert a közjegyző bélyeg hiányában kénytelen közreműködését mindaddig elodázni, mig a felek bélyeget szerezhetnek.

Ily elodázás pedig egyrészt törvényellenes, mert a törvény 56. §-a szerint a közjegyző nem tagadhatja meg szolgálatát, csak a meghatározott kivételek esetében; — más részt pedig a felekre nézve is, — kikre nagyon sokszor a jogügylet gyors keresztülvitele életkérdés, — lényeges hátránynyal, sőt kárral is lehet összekötve.

Előadta továbbá kérvényében az emlitett közjegyző, hogy kerületköréhez 31 község tartozik s e harminczegy község közől csak négy községben lehet bélyegjegyeket váltani, — minélfogva ha a közjegyző működése ily helyeken vétetnék igénybe, ismét kénytelen lenne megtagadni azt a fentebb előadott okoknál fogva.

És daczára annak, hogy a pénzügyigazgatóság által meghallgatott pénzügyőri biztos a kérvényre pártoló véleményt adott, mit tőn a pénzügyigazgatóság?

Hozott egy végzést, melyet szószerint ide iktatok:

„utasitta ik az x-i adóhivatal, hogy készpénzfizetés és *haszon elengedése nélkül* kellő mennyiségü bélyegjegyet szolgáltasson ki.“

E stylus-szörnyből nehéz levén kiokoskodni a határozat valódi értelmét, a közjegyző kérdést tett a kerületi adóhivatalnál, hol azon felvilágositást nyerte, hogy kap ugyan bélyegjegyet, a mennyi kell, de nem hitelben és nem haszon mellett.

Szóval az illető pénzügyigazgatóság nagy bölcsen engedélyt adott arra, a mi különben is megengedett dolog.

E végzés megérdemli, hogy kissé hozzászóljunk.

A közjegyző az állam által hitelességgel fölruházott egyén, s mint ilyen, habár az államtól fizetést nem huz, de annak felügyelete és fenhatósága alatt áll, ügyködése közepette tehát a kormánytól mindenesetre könnyitést, elősegélést várhat inkább, mint eljárásának megnehezitését.

Ha azonban — miként az általam fölemlitett esetnél is történt — megtagadtatik a közjegyzőtől a hitel- és haszon kedvezménye melletti bélyegtartás joga, az állam azon hibába esik, hogy a közjegyző működése elé gátot emel.

Ezen segiteni kell.

A nagyobb városokban székelő közjegyzők kelyzete e tekintetben sokkal kedvezőbb.

Három, négy bélyegtőzsde is áll a felek rendelkezésére.

Ha az egyikben kifogy valamely bélyegjegy, megtalálják a másikban.

De vegyük a kisebb városokat!

Vegyük az olyan vidéki községeket, hol egy tőzsde van csupán, a vagy vegyük plane az olyan helységeket, a hol bélyegeket aranyért sem lehet kapni.

Hogyan fog il helyeken bélyeget szerezhetni a közjegyző? — Hacsak magának nem leend készletben?

— Lássa el magát a közjegyző bélyeggel, vethetné ellen valaki.

Ámde hogyan lássa el?

Fektesse bele a pénzét? anélkül, hogy az részére valami hasznot hajtana?

Megegyeznék-e ez a méltányossággal?

Követelheti-e az állam, hogy a közjegyző ugy mozditsa elő az állam hasznát, hogy abból neki semmi része ne legyen? — sőt viselje a kezeléssel okvetlenül járó anyagi kárt?

Nézetem szerint azért, az a haszon, ami egy kereskedőnek vagy egy hivatalnoknak a bélyegtartás után engedve van, megadandó lenne a közjegyzőknek is.

Másik kérdés most már: nyittassék-e az állam által a bélyeget tartani óhajtó közjegyzők részére hitel vagy sem?

Szerény meggyőződésem szerint ez a kérdés is könnyen megoldható.

A közjegyző ugyanis ezerekre menő biztositékot tesz le az állam kezébe, mely biztositék a bélyegtartásra nyitandó hitelnek garantiáját mindenesetre magában hordja.

Ha megtörténnék is az az eset — ámbár meg vagyok róla győződve, hogy ily eset nem fog előfordulni soha — ha netalán megtörténnék mondom, hogy valamely közjegyző az általa hitelben ki vett bélyegjegyek árával be nem számolva, az állam a letett kautió által busáson fedezve van s ugy még ez esetben sem veszithet semmit.

Mindezeknél fogva, tekintve, hogy a bélyegtartás joga bizonyos mennyiségü hitellel és a megszabott haszon kedvezményével egybekapcsolva a közjegyzők müködését tetemesen megkönnyitené, tekintve, hogy abból az államnak csak haszna, de kára semmi esetre sem keletkezhetik; tekintve, hogy a közjegyző a kezelésért méltán járó haszonra kétségtelenül igényt tarthat azon óhajtásomnak adok kifejezést, hogy:

„A közjegyzői intézmény érdekében kivánatos volna, miszerint a pénzügyminiszter ur oda utasitaná a pénzügyigazgatóságokat, mikép a bélyegtartás joga az érette folyamodó közjegyzők részére bizonyos hitel- (például 100 frtnyi hitel) és a szokásos haszon kedvezménye mellett utólagos számadás terhe alatt engedélyeztessék.“

Mocsáry Béla.

Különfélék.

A német XII. jogászgyülés I—II. szakosztálya, a lapunk előbbi számában tárgyalt kerdésen kivül még a következő kérdeseket tárgyalta:

„Vajjon az atyai hatalom, mint a cselekvési képesség korlátozásának oka, a nagykoruságggal megszünjék-e?“ Véleményeket adtak e kérdés felől dr. Pfaff bécsi egyet. tanár és Struckmann berlini főtörvszeki biró. Az előadói tisztséget pedig dr. Kissling linczi és Leonhard breslaui ügyvéd vállalták el.

E kérdés lényeges vita és nézeteltérések nélkül igenlő értelemben döntetett el.

Harmadik kérdés tárgyát képezte a *gyámság* mikénti szervezése? E tárgyban már korábban is folytak be vélemények (IV. s V. évk.), ujabban pedig Anton, a berlini városi tvszék elnöke (XII. evk.) és Leonhard breslaui ügyvéd adtak véleményt. Előadó volt dr. Hauser müncheni főtörvszéki biró.

A kérdés megoldását a következő határozatok foglalják magukban:

1. A főgyámhatóság egyesbiróság által gyakoroltassék.

2. A gyámhatósági ügykezelés ellenőrzésére ajánltatik a család közreműködése olykép, hogy a szülők vagy rokonok kivánatára avagy a gyám inditványára egy családi tanács képeztessék, mely a gyámhatósági biró elnöklete alatt a törvény által meghatározandó fontosabb esetekben határoz.

Továbbá mindannyi gyámügyben a gyámhatósági biró támogatására a községi hatóság közreműködése is kivánatos,

mely czélból minden községben vagy annak egyes kerületeiben gyámtanács szervoztessék, melynek feladata a gyámoltak nevelése és egyéni jóléte fölöttt őrködni, az észlelt hiányok és kötelesség sértéseit feljelenteni és felhivásra a gyámoltak személyi viszonyairól felvilágositást adni.

3. Az ellengyám intézménye nem ajánlható.

4. A gyám vagyonletéti kezelése nem czélszerü és csupán különös értéktárgyak megőrzésére szoritandó. A gyámok kötelezése biztositék (cautio) letételére, — nem indokolt.

E határozatokban tehát ugyanazon elvek lettek érvényre emelve, melyek a jövő évi jan. 1-én az egész német birodalomban életbe lépő gyámhatósági szervezetnek alapul szolgáltak. Csak az ellengyám intézményének elejtése képez attól lényeges eltérést.

A III-dik szakosztály tárgyalásai ez évben is legfőbb érdekkel birtak.

Itt legelőször a tanuzási kötelezettségre vonatkozó kérdés került tárgyalás alá. Véleményt ezuttal csupán Dr Ullmann insbrucki egyet. tanár adott és mint előadó Dr. Jaques bécsi ügyvéd mindenekelőtt a már korábban befolyt véleményeket és a jogászgyülésnek e tárgy körüli előbbi tárgyalásait világitá meg. Általánosságban — mondja az előadó — nem lehet tagadni, hogy a tanúzási kötelezettségnek helyt kell adni már akkor is, még mielőtt a vizsgálat bizonyos személy ellen van irányozva, mert legtöbb esetben csak az elővizsgálat utján állapitható meg a tárgyi tényálladék, melynek alapján aztán a vizsgálat bizonyos személy ellen irányozható. Másként áll azonban a kérdés az időszaki sajtó tekintetében.

Nem szabad ugyanis szem elől téveszteni, hogy a tanuzási kötelezettség nem az alaki, hanem az anyagi büntetőjog szempontjából mérlegelendő. Nézete szerint a tanúzásra való kötelezés nem függhet rövid úton a vizsgáló birótól, hanem előzetes vádbeli (accusatorius) tárgyalás utján eszközlendő ki a kényszer, és különös büntetés szabassék ki a tanuzás megtagadásának bűncselekményére ép ugy mint a valótlan s hamis tanuz s önálló delictumot képez. E nézpont kivált a sajtóra nézve tartandó fenn.

A német sajtótörvény szerint ugyanis a sajtó névtelenségének megőrzésére elvül fogadtatott el: hogy a szerkesztő, lapja utján elkövetett minden sajtóvétség tekintetében büntettesnek vétetik. Csak ha a szerkesztő az ellenkezőt bizonyitja és példa valódi tettest megnevezi, — lépnek érvénybe az ált. büntetőjogi elvek. A sajtó előnyére tehát azon kivétel foglalt helyet, hogy nem a valódi tényálladék és nem a tettes puhatoltatik, hanem a vélelmezett tettes, a szerkesztő vonatik felelősségre. Ebből önkényt következik, hogy a tanúzási kötelezettség a valódi tettes kipuhatolására fenn nem állhat, ha a szerkesztő elvállalja a felelősséget. Ugyanezen okból az esetleg szintén felelősségre vonható mellék személyekre: a kiadó, nyomdász és terjesztőre sem állhat fenn a tanuzási kötelezettség a tettes kipuhatolásának czéljából.

Fenmarad még a hivatalos titok elárulásának esetére megállapitott kivétel. Ez irányban kétséget sem szenved, hogy a tanuzási kötelezettség csak **bűnesetekre** vonatkozhatik, nem pedig egyuttal **fegyelmi** esetekre is. A tudomány elvei szerint azonban nem igazolható, hogy a hivatalos titok előnyére kivételnek legyen helye.

Az előadó ezért következő inditványt terjeszt elő:

„A tanuzási kötelezettség fenyitő biró előtt hatályos akkor is, még mielőtt a vizsgálat bizonyos személy ellen van irányozva.

Ha időszaki nyomtatvány utján követtetett el a vétség és a szerkesztő mint tettes vállalja el a felelősséget, — az esetben a tanuzási kötelezettségnek nincs helye.

Ellenkező esetben, vagy ha egy nem időszaki nyomtatvány utján elkövetett vétség forog kérdésben, — az esetben a felelős szerkesztő és illetőleg a kiadó, nyomdász s terjesztő jogositott a tanuzás megtagadására.“

Szólásra nem levén senki feljegyezve, maga az elnöklő **Schwarze** főállamügyész fejté ki nézetét főleg azon irányban, hogy a terjesztő, ki a nyomtatvány tartalmát ismeri, az által egy önálló vétséget követ el, s igy a tanuzási kötelezettség alul sem menthető fel. — Utána felszólalt dr. **Rubo**, ki egyáltalában nem ismeri el a tanuzási kötelezettséget, mielőtt a vizsgálat bizonyos személy ellen nincs irányozva. Ez legyen a szabály, de a sajtóra nézve sem enged kivételt, mert a sajtóvétség is csak oly bűncselekmény, mint bármely más, tehát kivételt sem igényelhet maga részére. — **Lauhn** főügyész arra emlékeztet, hogy a jogászgyülés már Braunschweigban elismerte a tanuzási kötelezettséget az esetben is, ha a vizsgálat még nem irányult meghatározott személy ellen. Ő fentartatni kivánja a jogászgyülés akkori határozatát, mert ellenkező esetben a bűnvizsgálatnak minden alapja elvonatnék. A sajtóra nézve pedig azt inditványozza, hogy még a fegyelmi törvény javára is kivétel állapittassék meg a hivatalos titok megőrzésére. — **Schwarze** megjegyzi, hogy a birodalmi tanács sajtótörvényi bizottsága azon nézetből indult ki, hogy kétség esetében a szerkesztő tekintendő tettesnek, de szabadságában kell állani annak bebizonyitása, hogy a bűnös közlemény tartalmát nem ismerte, avagy egyéb körülményeknél fogva nem bűnös. Ez által az általános büntetőjogi alapelvek csorbát nem szenvednek, és ép oly kevéssé a mellékszemélyekre kiszabott birságok (Fahrlässigkeitstrafen) által; mert ezek tartoznak az ő közreműködésükkel létesitett nyomtatvány tartalmáról tudomást venni. A tanuzási kötelezettség kérdésében pedig hangsulyozza, hogy a büntetőjogszolgáltatás veszélyeztetnék, ha annak csak akkor volna helye, midőn a vizsgálat már bizonyos személy ellen van irányozva. — **Kunowski** kerületi törvényszéki biró a sajtó részére biztositott privilegium ellen kelt ki, különben pedig a tanuzási kötelezettségre vonatkozó inditványt elfogadja.

Szavazás utján majdnem egyhangulag elfogadtatván az inditvány első bekezdése, tovább folytattatott a sajtóügyi vita és **Gordan** frankfurti államügyész, felemlitve azon sensationalis esetet (Arnim), mely jelen vita inditó okául szolgál, — kijelenti, hogy a „Journalistentag“ szavazata nyomatékkal nem birhat, mert saját ügye felett határozott, mintha péld. a szeszgyárosok a czefreadóról nyilatkoznának. (Derültség.) A hirlapirók szeretik a scandalumokat (oho), mert ki kell elégitniök a közönség ebbeli vágyát. (Oho — és nagy mozgás.) Innen ered a „Jornalistentag“ határozata de ő a sajtó bárminemü kiváltsága ellen fog szavazni. (Nagy zaj.) — Dr. **Meyer** tanár kijelenti, hogy ő önkéntes tanuzásra jelentkezett és bevallja, hogy ő egyuttal hivatásszerüleg hirlapiró, de még büntetve nem volt. (Nagy derültség.) Igen szellemdusan ecseteli ezután a szerkesztői pálya technicai oldalát, mely kizárja a tanuzási kötelesség lehetőségét és ezért elfogadja az előadó inditványait. Szavait ekkép végzi: „alkalmazzák önök ama jogelvet: pater est quem nuptiae demonstrant, — a fenforgó kérdésre és mondják ki: a czikk szerzője az, ki azért a felelősséget elvállalja.“ (Élénk tetszés.) — Hasonló értelemben nyilatkozott Dr. **Frankburger** nürnbergi ügyvéd és végre az előadó zárszavában idézte **Waldeck** ama szavait, hogy senkit sem szabad tanukép kihallgatni, kihez a complicitás árnyéka fér; ez áll pedig a szerkesztőről és a vele együtt felelős mellékszemélyekről. Szavazásra bocsáttatván az inditvány, Dr. Jaques tételei nagy szótöbbséggel lettek elfogadva.

—

Tárgyalásra került ezután a következő törvényhozási kérdés:

„Felmentő itélet vagy a vád elejtése esetében a kiszenvedett vizsgálati fogságért kártalanitás igényelhető-e?“

Véleményt adtak e kérdés felől Dr. **Nissen** strassburgi tanár (XII. évk.), Dr. **Wahlberg** bécsi egyet. tanár (XI. évk.); Dr. **Ullmann** insbrucki egyet. tanár (XI. évk.); Dr. **Vollert** főtörvényszéki biró Eisenachban (XI. évk.) és **Köstlin** stuttgarti főtörvényszéki biró (XII. évk.). Előadók: Dr. **Schwarze** főállamügyész és Dr. **Jaques**.

E kérdés már másodizben került a jogászgyülés tárgyalása alá és az előadó mindenekelőtt jelzi a vélemények közti nagy eltérést. Dr. **Vollert** főtörvényszéki biró ugyszólván a szélső jobboldalt képezi, egészben tagadólag válaszolván a kérdésre, mely igen bajos ujitásra törekszik. A vizsgálat eredménytelenségéből és beszüntetéséből nem következik a vizsgálat alatt állott személynek ártatlansága; sőt a legkonokabb büntettesnek leginkább sikerül a bizonyitás helyreállitását meghiusitani és igy a kártalanitás ép ezek részére quasi prämiumot tüzne ki. Senki sem igényelhet többet annál, hogy törvényszerü elbánásban részesitessék, és ezért ily esetekre áll az, hogy casus nocet domino. Különösen eclatans esetoket pedig kivételnek kell tekinteni. Dr. **Ullmann** tanár a középuton halad, a mennyiben nem jogi, hanem méltányossági szempontból ösmeri el a kártalanitás igényét. Szerinte az egyes állampolgárnak személyes szabadságát is a közérdeknek kell alárendelnie és ezért méltányossági szempontból kártalanitásnak csak az esetben lehet helye, ha bebizonyul, hogy az illető büntett egy harmadik személy által lőn elkövetve avagy egyáltalában nem követtetett el. Az állam csak fenségi jogát gyakorolja, már pedig: „neminem

laedit qui jure suo utitur.“ Az államhatóság esetleges tévedései elkerülhetlenek és ép ezért szintén jogkörébe tartoznak. Köstlin a würtembergi bünvádi eljárás alkotásakor e kérdés iránt felmerült tárgyalásokra utal, mig Wahlberg és Nissen tanárok a kérdésnek igenlő megoldására jutnak; nevezetesen Wahlberg a kisajátitás analogiáját állitja fel, de csak azon esetre, ha a letartóztatott személy processualiter nem önmaga okozta letartóztatását szökési kisérlet engedetlenség s egyébb collusio által. Nissen pedig leghatározottabban nyilatkozik az önhiba nélküli letartóztatás kártalanitása mellett, véleményét e szavakkal fejezvén be: „a politikának ép ugy mint a jognak követelménye, hogy a kártalanitás elve elösmertessék.“ E kérdés nemcsak Németországban áll napirenden, és az előadó határozottan azon véleményben van, hogy az állam kártalanitásra köteles, még pedig nem méltányossági, hanem jogi indokból. Az államnak jogában, sőt kötelességében áll bárkit is, ha sulyos büntettet követett el, letartóztatni, — de egy perczczel sem előbb, mielőtt bebizonyult, hogy azt elkövette. Azonban a czélszerüség parancsolata, hogy a gyanus egyént idejekorán hatalmába ejtse. De ez csak opportunitási, czélszerüségi elv és egészen téves nézpont az, hogy a vizsgálati fogság az állam joghatósági fenségének kifolyása, melyből azt mint jogot lehetne levezetni. Az államhatóság ártatlanul letartóztatott irányában nem áll többé jogalapon, mert nem létezhetik oly állampolgári kötelsség, hogy magát büntelenül elzáratni tartozzék. Ha az állam egyes concret esetben téved, — őt terheli tévedésének jogkövetkezménye. Ha a polgárnak szabadságát ok nélkül kisajátitotta, tartozik érte kártalanitással, ép ugy mint a vasuti társaság, ha a vasuti vonat bár önhibája nélkül a sinekből kisiklik, — tartozik kártalanitással. A vizsgálati fogságban letartóztatott egyén felmentése esetében a jogszolgáltatás kisiklott rendes kerékvágásából és tartozik az ártatlanul szenvedett fogságért kártalanitással. Az állam ebbeli kötelessége fennáll a bo nem bizonyult bünösség esetén ép ugy mint a beigazolt büntelenség esetében, mert e közt lehet ugyan ethikai különbség, de processuális megkülönböztetése lehetetlen. Kétségtelenül azonban vannak esetek, melyeknél a kártalanitás kötelezettsége helyet nem foglalhat, ha péld. valaki hazugsága vagy másként önhibája következtében jutott vizsgálati fogságba. A kártalanitás elve czélszerüségi szempontból is indokolható, mert a vizsgáló biró sokkal óvatosabb lenne a letartóztatás elrendelésénél, ha abból esetleg az állam irányában kártalanitási kötelezettség származhatik. Ekkor el lehetne mondani Haratius szavait: post equitem sedet atra cura. Ezen memento bizonyára üdvös hatásu lenne, és az egyes ember vesztesége sokkal érzékenyebb, mint esetleg az állam kártalanitási terhe jól rendezett jogszolgáltatás mellett. Az előadó még különösen kiemeli, hogy ez elv korántsem ujjitás, mert már a római jog is ösmeri (calumnia) és a Carolina is felállitá az elvet, habár csak a magánvádló irányában; idézi ezután a franczia és zürichi jog ide vágó szabványait, mely utóbbi nevezetesen a kártalanitást egyenesen az állam terhére rója. — Ezek folytán következő inditványt terjeszti elő:

„A vád elejtése, avagy felmentő itélet esetében az állam a kiszenvedett vizsgálati fogságért kártalanitásra köteles. Ezen igény elesik, ha vádlott hazug állitásai s szökéskisérlete által a vizsgálati fogságot előidézte, avagy egyébkint a vizsgáló biró előtt olykép viselte magát, hogy abból kitünik, miszerint a vizsgálati fogságot szándékosan idézte elé. Kártalanitásnak különben az esetben is van helye, ha a szabadon bocsátás a további eljárás megszüntetése alapján történt. A kártalanitás összegét a biró az összes körülmények méltánylásával szabad belátása szerint állapitja meg.“

Az elnök kifejezi abbeli óhaját, hogy ez alkalommal csupán a vizsgálati fogság kártalanitása vitattassék meg; ellenben Dr. Schütze egyet. tanár nem osztja e nézetet és arra utal, hogy a jogászgyülés már egy izben eredménytelenül tárgyalta e kérdést, mely ily kiszakitott részletben nem oldható meg; mert az összefüggésben áll más mellékkérdésekkel, nevezetesen azon kérdéssel: tartozik-e az állam a felmentett vádlottnak okozott eljárási költségeket megtériteni, és tartozik-e kártalanitással az ártatlanul kiszenvedett fogsági büntetésért? Ő ezért nem is akar a részletes vitába bocsátkozni, hanem inditványoza a napi rendre térést és az állandó bizottság határozatilag utasittassék: hogy e kérdést a jövő jogászgyülésnek általánosabb kiterjedésben terjeszsze elé.

Laun főügyész és dr. Mayer kormánytanácsos az elnapolás ellen nyilatkoznak és azon nézethez csatlakoznak mely szerint az egyes állampolgár kötelessége esetleg a közérdek javára igaztalan fogságot is eltürni; csak kivételképen lehet ezen elvtől eltérni és kártalanitásnak helyt adni, ha t.i. a letartóztatott egyén teljes büntelenségét bebizonyitja. Mindketten ily értelembeni inditványt terjesztenek elő.

Ezen inditvány ellen fordult dr. Rubo berlini városbiró, ki a kérdést tisztán magánjogi kérdésnek tekinti. Nézete szerint az állam kártalanitásra csak ugy kötelezhető, ha az a civilis jog alapelvei szerint megitélhető. Inditványt is ez irányban terjesztett be.

Heintheimer kerületi törvszéki biró az előadó inditványa mellett szólalt fel, ugyszintén Dr. Zucker prágai egyet. tanár, ki erélyesen tiltakozik az ellen, hogy a felmentettnek kelljen büntelenségét igazolnia. Ez által egy uj alakban ismét behoznók az ab instantia-féle felmentést, melyet végre valahára sikerült leküzdeni. Ő határozottan a felmentő itéletet tekinti a kártalanitás jogalapjául.

Az előadó zárszavában az elleninditványok czáfolatával foglalkozik. Különösen az ellen küzd, hogy a kérdés magánjogi természetü volna; mert ép a magánjog szerint az állam nem tartozik kártalanitással, hanem ebbeli kötelezésének szabályzása a közjog terére van utalva.

Végre szavazás alá bocsáttatván a kérdés, Schütze elnapolási és Rubo abbeli inditványa, hogy a kérdés magánjogi kérdésnek nyilvanittassék, majdnem egyhangulag elvettetett. A Laun-Mayer-féle inditvány is nagy többséggel lőn elejtve és végre az előadó inditványa kétszeri szavazás után 78 szavazattal 37 ellen, — tehát 1 szavazat többségével ejtetett el és igy a német jogászgyülés e kérdés iránt ismét nem jutott eredményhez. A további kérdések tárgyalását lapunk jövő számában közlendjük.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

HIRDETÉSEK.

Szives figyelembe vételül!

Hasznot nem kereső (??), jóakarattól áthatva és legönzetlenebb (???) hazafiságtól buzdittatva siet Schwarz papirkereskedő ur helyben a »Pester Lloyd« augusztus 29-ik számának nyilt terében a

tisztelt ügyvéd urakat

a szükséges ügyvédi könyvek beszerzésénél minden hirtelenkedéstől inteni amig az ő oktató, egyedül megokositó körlevelével a könyvek igénylőit szerencséltetni nem fogja.

Nem mint versenytárs, mert ilyennek alábbi okoknál fogva, nem ismerem el őtet, hanem az igazság iránti szeretet ösztönöz engem arra, hogy Schwarz urnak ezen ép oly szerénytelen mint önhitt figyelmeztetését megvilágitsam s azt valódi értékére leszállitsam.

Schwarz úrnak ép oly kevéssé van vonalzó-intézete, mint üzletikönyv-gyára, mint ezt figyelmeztetésében hazug módra állitja, ő csak egyszerüen elárusitója egy bécsi gyárnak, s miután a kiszámitás és utasitás felülről valószinüleg sokáig várattak magukra, tehát egyelőre mint ezen könyvek czélszerü berendezéséről magasabb sugalom által legjobban értesült veti föl magát, és hogy a hazai ipar kiszoritását valószinübbé tehesse, belebujik ezen valódi hazafi a magyar sujtásos frakkba, képmutatását azzal iparkodván szépiteni, hogy egy német lapban magyar nyelven nyilatkozik. Schwarz úr azonban elfelejt egyuttal arra is figyelmeztetni, hogy a legutóbbi nagy mérvü könyvszükséglet (3000 darab) alkalmával a királyi közjegyzők számára egyetlen egy példánynak készitésével sem lett megbizva.

Gyártmányaim, melyek a még jelenleg is együtt lévő ujvidéki ipar-kiállitáson az arany éremmel lettek kitüntetve, egyenértékueknek csak Posner K. L. úrnak e nemben egyetlen és egyedül hirneves gyártmányait ismerik el, melyek ép ugy más kiállitásokon is ugyanazon kitüntetésekkel lettek jutalmazva. — Bátorkodom tehát a tisztelt ügyvéd urakat biztosithatni, miszerint becses megbizásaikat teljes czélirányosságban fogom teljesiteni, valamint legrövidebb idő alatt szerencsés leszek egy részletes árjegyzéketis közrebocsátani.

Szives megbizásokért mély tisztelettel esedezik

BEER vonalzó-intézete,

üzleti könyvek gyára és papirkereskedése,

3 korona-utcza 6. sz. a lipótvárosi templom sarok-boltjában.

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 37. sz. Budapest, 1875. szept. 15.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A kereskedelmi törvény életbeléptetése. Apáthy István urtól. — A hellen házasság mint politikai intézmény. Dr. Kuncz Ignácz, pozsonyi jogtanár urtól. — A büntetőtörvénykönyvi enquete határozmányairól. Dr. Dárdai Sándor urtól. — Törvénykezési szemle. A törvényes osztályrész (köteles rész) kiszámitása. Zlinszky Imre, kir. it tábl. pótbiró urtól — Indokolás. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A kereskedelmi törvény életbeléptetése.

VI.

Más országokban, hol a peren kivüli eljárás törvény által van szabályozva, — a kereskedelmi törvény életbe léptetése, mindazon intézkedésekre nézve, melyek a peren kivüli eljárás körébe esnek, egyszerüen abban állott, hogy a bevezető rendelet a meglevő törvényre utalt. Igy történt ez pl. Ausztriában, hol a bevezető törvény 15. §-a a peren kivüli cselekvények és eljárás tekintetében a törvényszékeket a fenálló törvényre utalja. Ez nálunk nem lehetséges; ugyanazért ha a kereskedelmi törvényt életbe léptetni akarjuk, egy külön törvényben vagy rendeletben kell azon szabályokat megalkotnunk, melyek szerint a kereskед. törvény alapján felmerülendő nem peres intézkedések megoldandók lesznek. Célunktól messze vinne bennünket, ha a kereskedelmi törvény mindazon szakaszát felsorolni akarnók, melyek az érintett irányban intézkedést kivánnak. Ugyanazért a következőkben csak tájékozásul fogunk nehány szakaszra utalni.

A kereskedelmi törvény több esetben s különösen a 347., 371., 481. §§ ban a feleket feljogositja arra, hogy bizonyos ténykörülményeket peren kivül szakértői szemle utján megállapithassanak; a 101. §. a társasági tag magánhitelezőjét, bizonyos feltételek mellett feljogositja arra, hogy a társasági szerződést, tekintet nélkül a kikötött időre, felmondhassa; a 108. §. szerint a bíróság fontos okokból, a társasági tagok egyikének inditványára, a felszámolókat kirendelheti; ugyanaz a 109. §. szerint valamelyik társasági tag inditványára a felszámolási megbizást visszavonhatja; a 175. §. szerint az alaptőke tizedrészét képviselő részvényes vagy részvényesek követelhetik, hogy a társasági üzletkezelés szakértők által megvizsgáltassék s a vizsgálat eredménye velük közöltessék; a 197. §. szerint az igazgatóság vagy felügyelő bizottság ellen inditandó perekben a társaság meghatalmazottjait bizonyos esetekben az illetékes törvényszék hivatalból nevezi ki; a 209. §. szerint a tőkeleszállitáshoz, a mennyiben az nem az alapszabályokban megállapitott kisorsolás utján történik, az illetékes törvényszék engedélye szükséges; a 217. §-ban megállapitott esetekben a külföldi részvénytársaság törlése bárkinek kivánatára elrendelhető; a 218—222. §§. az eljárás közelebbi meghatározása nélkül az igazgatóság és a felügyelő bizottság ellen kiszabandó büntetésekről rendelkeznek; a 248. §. szerint a szövetkezet feloszlatását, ha ez rendelkezésétől eltér, bármely érdekelt fél vagy a közigazgatási hatóság megkeresésére az illetékes törvényszék elrendeli; a 305., 306. és 310. §§. a kereskedői zálog és megtartási jogról s annak miképen gyakorlásáról, de szinte az eljárás közelebbi meghatározása nélkül rendelkeznek; hasonló tekintet alá jönnek a 379., 380. és 409. §§., melyek a bizonyományos, szállitmányozó és fuvarozó zálogjáról intézkednek; a 347., 371., 409., 447. és 449. §§ részint szakértői szemléről, részint azon eladásokról rendelkeznek, melyek a birósági eljárás mellőzésével hiteles személy közbejöttével történhetnek. Ezen felül a ker. törvény a bíróságokat sokféle teendővel bizza meg, a nélkül, hogy e teendőkre nézve egyuttal az eljárást is meghatározná; igy a 180. §. a közgyülési jegyzőkönyvek, a 198. §. pedig a mérleg elintézését a bírósághoz utasitja. Mindezen s más §§. nem követelik ugyan azt, hogy azok mindegyike tekintetében külön intézkedések történjenek; hanem igenis szükséges, hogy az érintett peren kivüli kérdésekre nézve az eljárás nagyban és főbb elveiben megállapittassék, miután azok a peres eljárás formáit sem szükségessé nem teszik, sem természetüknél fogva meg nem türnék.

A peres eljárást illetőleg akár a törvénykezési rendtartás, akár az 1840. XV. tczikk II. r. s az ezt kiegészitő igazságügyi miniszteri rendelet terjesztessék ki a kereskedelmi ügyekre, — mindenesetre lényeges módositások lesznek szükségesek már azért is, mert nem hiszszük, hogy a kereskedelmi ügyekben ugy mint ez jelenleg a váltóügyekben van, a királyhágóntuli részekre nézve eltérő eljárást óhajtana valaki meghonositani. Egyébiránt ettől eltekintve legyen elég azon körülményre utalnunk, hogy a kereskedelmi törvény egész rendszere a bizonyitékok szabad méltányolására van alapitva, s hogy az a bíróságnak nem a formalis, hanem a materialis igazság kutatását és megállapitását teszi kötelességévé. Ez a törvénykezési rendtartásnak a sommás eljárásra vonatkozó intézkedésével bizonyos mértékben elérhető volna ugyan, ha azokat jelenlegi birósági szervezetünk mellett a keresk. ügyekre általában kiterjeszteni lehetne. A váltótörvény második része, habár az jelenleg Erdélyben nincs érvényben, kevesebb nehézséget okozna; mert az egyrészről a kereskedelmi ügyek szempontjából birósági szervezetünk keretébe beillik; másrészről csekélyebb módositásokkal legalább egyelőre megfelelne azon igényeknek, melyek a kereskedelmi ügyek lehető gyors elintézése tekintetében jogosan formálhatók.

A váltóeljárás ugyanis lehetővé tenné az egyszerü ügyek szóbeli tárgyalását; másrészről a bíróságnak és a feleknek a jegyzőkönyvi tárgyalás formájában alkalmas módot adna a kevésbé egyszerü ügyeknek tulságos idővesztegetés nélküli letárgyalására.

Hogy e részben a kereskedelmi törvény helyes életbe léptetése szempontjából minő intézkedések lenné-

nek szükségesek, — azt, nehogy czikksorozatunk tulságos terjedelmet nyerjen, más alkalomra kell halasztanunk, feltéve, e lapok t. szerkesztője szives leend egy ujabb czikksorozatunknak tért engedni.*

Apáthy István.

* Lapunk hivatását üdvösebben alig tölthetné be, mint ha az igen tiszt. tanár ur utmutatásának tért nyit. Szerk.

A hellen házasság mint politikai intézmény.

IV. A történet logikája igen különbözik az emberi logikától. Sokszor ellenkező elvek és intézmények egymásnak adnak létet, sokszor közös kutforrásból származnak jelenségek, melyek bölcsészetileg ellenmondást tartalmaznak. Ezen igazságot általán szem előtt kell tartanunk, ha a hellenek dúsgazdag jog- és politikai fejlődését bensö egységre hozni, és mint organismust felfogni akarjuk; pedig akarnunk kell, mert csak az ily ismeret felel meg a tényleges életnek; a történetből kiszakitott adatoknak puszta összehalmozása emlékezetünkben málha, mely mint a teherhordó állatot a földhöz bilincsel, ellenben a történet, mint szerves élet, sasszárnyakat kölcsönöz az elmének.

A hellen jog és politikai élet belső egysége képezi kutforrását a házasság terén elforduló némely ellentétes jelenségeknek. Igy Spartában a férj nejét kölcsön adta, Athenben a férj a tetten ért házasságtörőt rögtön megölhette. Mindkét törvény a házasság politikai rendeltetéséből származott. Spartában a nő kölcsönadása némely esetben közjog és közkötelesség volt, hogy erőteljes nemzedéknek a köztársaság javárai felsarjadzása sehol sem szenvedjen akadályt. Athenben a házasságtörő szigoruan büntettetett, mert család, nemzetség és a phratriák az állami szervezet kiegészitő részét képezték; e szervezet pedig törvényes házasságbóli származáson, s a rokonok összetartozásának öntudatán alapult. A házasságnak ugyanazon hellen eszméjét mind Sparta, mind Athen, bár különböző alakban, de következetesen valósitotta meg. — Cato nem volt ily következetes, midőn nejét Hortensiusnak kölcsön adta, miután ezt a római intézmények nem követelték, a római család és házasság eszméje pedig ellenezte.

A férj fenti joga, melyet neki az attikai jog a tetten ért házasságtörő ellen ad, egészen más kutforrásból ered, mint sz. László hasonló törvénye. Itt viszont a történet hasonló jelenségei közt semmi belső egység nem létezik. Az athenei férj a család politikai állásának és abból folyó politikai becsületének sértését torolta meg, a magyar a család magánbecsületének és ebből folyó társadalmi állásának megsértését.

Az attikai jog még egy látszólagos ellenmondást tartalmaz. A házasságtörés szigoruan büntettetett, hajadonon elkövetett erőszak csak 100 drachmával. Az első esetben a család politikai rendeltetése, az utóbbiban csak az egyéni szabadság sértetett. A sérelemnek előbbi tárgya a helleneknél minden volt, az utóbbi a zerussal határos. A hellen házasságnak, mint politikai intézménynek, egyik kiváló sajátsága, hogy nem a rokonság, hanem inkább a rokonságnak hiánya képezett házassági akadályt. Csak egyenes águak és uterinusok nem kelhettek egybe. Egyenes ágban a tilalom a hellenek által is mélyen érzett erkölcsi alappal birt (Oedipus büntetése, Periandros kedélybetegsége). Uterinusok házassági tilalma nemcsak erkölcsi, hanem gazdászat-politikai alapon is nyugodott. Nehogy t. i. azon esetben, ha örökös leány megy férjhez anyáról fivérhez, két apa utáni örökség egy kézben halmoztassék össze. Hasonló szellemü Mózes törvénye, mely szerint az örökös leányoknak az izraelitáknál is önnemzetségökbeli férfiuhoz kellett menni, hogy az örökség megmaradjon a nemzetségnél és a nemzetségek össze ne vegyittessenek. A vallási felfogás is kedvezett a rokonok közti házasságnak: Here Zeusnak növére és neje volt; s ezt tette a hellen anthropomorphismus a házasság olympusi eszményképévé.

De viszont a rokonság hiánya nem mint absolut házassági akadály tekintendő. Különbség van e részben az egyes történeti fejlődési phasisok közt ép ugy, mint a különböző hellen államok közt. Továbbá néha a jog, néha a bevett nézetek és szokások rendelkeztek.

A rokonok egybekelése korunk szemüvegén nézve megütközést szül. Bölcsészet és természettudományi szempontból is pálczát kell a felett törnünk. De a hellenek történeti állásával teljes összhangzatban van. S a moralis beszámitást is a történeti fejlődés akkori létviszonyai majdnem teljesen kizárják. — E tekintetben következők megjegyzendők:

1. Ethikai okok és ethikai érzék az, mely a rokonok közti házasságot első sorban kizárja. Ezen érzék a helleneknél család és házasság tekintetében sokkal fejletlenebb levén mint nálunk, kizáró hatályát is szükebb korlátok közt gyakorolta.

2. A nép-organismus egészséges fejlődésének physikai törvényei a hellenek előtt ismeretlenek levén, a mennyiben ezen törvényekkel közeli rokonok egybekelése ellenkezik is, erre ők nem reflectálhattak.

3. A hellenek a keleti népekkel érintkezve, mindenütt hasonló jelenségeket szemléltek: Aegyptomban a testvérek házassága Isisnek volt szentelve. Sára, Ábrahám neje, ugyanannak apáróli növére volt. Etele állitólag leányát is számos nejei közé vette. A perzsák és assyrokról nem is szólok.

4. A hellenek véleménye szerint a család az istenektől adományozott jeles tulajdonok és képességek birtokosa. Fegyverforgatás, papi tiszt, törvényismeret, orvostudomány családi örökséget képezett. E nézet tette a hőskori hellen-aristokratiát cultur-aristokratiává. — Ama jeles tulajdonokat az államéletbe vinni és politikailag minél nagyobb mérvben érvényre emelni volt az egyes családtag önérzete. Ámde az emlitett családi kincs elpazaroltatott volna idegenekkeli egybekelés által.

5. A rokonok közti házassággal rokon jelenséget képez azon elv, mely szerint a hellenek rendszerint csak hellenekkel keltek össze. A mint elzárkózott a család és nemzetség más család és nemzetség irányában, ugy a hellen nép a barbarok irányában. Az athenei metoik, ki titkon polgárnővel élt, és azt ily módon családi rendeltetésétől elvonta, rabszolgaságba esett.

A hellen családok és nemzetségek ezen házassági elzárkózottsága külsőleg hasonlit a középkori germánok vértisztasági nézeteihez. De csakis külsőleg. A hellen a rokonok közti házasság által magasabb politikai és culturai érdekeknek akart szolgálni. A germán vértisztaság a családi élet és családi érdek tultengése és a családnak a társadalom és állam magasabb érdekeitőli elszigetelése. A matrimonium morganaticum oly népeknél volt honos, melyeknél az állam hatalmas családok történetében feloszlott. A magánélet absolutismusának e sarját közszellemü aristokratia a középkorban sem fogadta el. Mennyivel kevésbé fejlődhetett ki a matrimonium morganaticumnak alapul szolgáló felfogás a helleneknél, mint a világtörténet legközszellemübb népénél.

A rokonok házassági elzárkozottságával külsőleg ellentétet képez a spartai állam azon intézkedése, mely

szerint a harczban elesettek özvegyei helotáknak adattak át, hogy ezen egybekelésből spartailag nevelendő gyermekek származzanak. Athenben és Spartában egyaránt létezett a házasság politikai rendeltetése, de mindegyik államban más-más alakzatok közvetitették ezen rendeltetésnek betöltését. Spartában a házasság igen sok esetben csak azon alak, mely általában a származásnak, és nem egy bizonyos vérből származásnak jogi jelleget ad. S ha a középkorban bár a lovagi álláshoz a lovagi származás is megkivántatott, mégis közmondássá lett: „nul ne nait chevalier“, akkor a spartaiak méginkább elmondhatták volna, hogy senki sem születik spartainak, mert igazán spartaivá csak a nevelés tett; csak annak izlett a fekete leves, ki az Eurotás folyóban fürdött. Nevelés pedig a helóta gyermeket is a spartai szellem szinvonalára emelhette. Viszont a hol a nevelés szelleme ugy kivánta, ott a spartai is elzárkózott: polgár külföldi növel nem kelhetett egybe, mert ez által idegen gondolkozás, idegen erkölcs szivárgott volna be.

Végre a házasság megkötésének módja is annak közjogi állását tanusitja.

A házasságralépésben a helleneknél is meg van a szerződési elem, mely eredetileg itt sem birt alaki önállósággal, hanem adás-vevés formájába volt öltöztetve ép ugy mint a régi hun-scytha és germán népeknél. Később mint eljegyzési szerződés alaki önállóságra jutott.

E szerződésnek azonban a házasságra-lépők kezdetben inkább tárgyai, mint alanyai voltak, s a nő később is az maradt. Az atyai hatalom e tekintetben is politikai tartalommal birt és a család állami hivatását érvényesitte. Spartában, hol atyai hatalom nem létezett, az állam örködött a fölött, hogy a polgárok nemcsak házasságra lépjenek, hanem a házasságra lépés az állam érdekeinek minden tekintetben megfelelő módon történjék. Az egyéni szabadság mai álláspontjáról borzadva gondolhatunk csak arra, hogy az ephorok ellenörködése a családi élet legbensőbb szentélyébe hatolt. S e részben a két királyi ház sem képezett kivételt, sőt a Heraklida nemzetség vértisztaságára nagy sulyt fektetvén a spartai nézet, irányukban az ellenörködés is nagyobb volt. — Mennyire terjedt az államnak a házasságralépésnéli beavatkozása, azt eléggé megvilágitja azon eset hogy Archidamos király büntetve lett, mert igen kicsiny feleséget választott. Az egyéni szabadságnak ily megsemmisitésével azonban némileg kibékülünk, ha meggondoljuk, hogy az egyéni vonzalmat a középkori partimonialis politika nem kevésbé feláldozta, s hogyha sziveknek vérzeni kellett, sokkal méltóbb áldozati oltár volt a hellen állam és hellen cultura, mint a középkori patrimonialis politika, és családi nagyravágyás. Egyébiránt mindkettőt a történeti szerves fejlődés kényszerüsége hozta létre.

A felhozottak a hellen házasságnak, mint politikai intézménynek legfőbb mozzanatait kimeritik.

Dr. Kuncz Ignácz,
pozsonyi jogtanár.

A büntetőtörvénykönyvi enquete határozmányait

a „Magyar Themis“ hathatós védelmében részesiti, nagyon keseregve kérdvén: „tehát kinek szava birja Magyarországon azon qualificatiót, hogy valamit nyomjon a latban, ha a theoretikusok nem kellenek és a praxis kipróbált embereinek nyilatkozata szintén nem gyakorolhat befolyást a törvényhozásra?“

E kérdésre tisztelt laptársunk igen könnyen meg fogja találni a feleletet, ha egyáltalában nem tekinti azt, hogy *ki,* hanem hogy *mit* mond valaki. Addig, mig ezen magaslatra nem tud emelkedni, — csak igen hézagosan fogja egy szaklap hivatását betölteni.

Mi tiszteljük az enquete minden egyes tagját; tiszteljük főleg mindegyikét az ő hivatásának körében; de hogy az ő hivatalos tekintélyük előtt elnémuljon jobb meggyőződésünk, — azt ne követelje tőlünk senki.

A mit tisztt. laptársunk egyes kérdések érdemére vonatkozólag felhoz, — a tekintetben igen szivesen bocsátkozunk vele vitatkozásba, mert kitérni az érvelések elött, nem szokásunk; és hogy előbb nem fejtettük ki aggodalmainkat a javaslat illető §§-aira nézve, — annak egyszerü magyarázatát abban keresheti t. laptársunk, hogy a részletes indokolást kivántuk bevárni, mielőtt a különös rész birálatába bocsátkoznánk. Az egész általános résznek lapunkban megjelent birálata pedig talán nem kerülte el t. laptársunk figyelmét?

A 334. §. vagyis az utólagos fenyegetés vagy erőszak által minősitett lopásról azt mondja a M. Th. czikkirója: hogy „rablásnak tekintetik“ még nem annyi, hogy ezen büntett valóságos rablás. Ezen ellenvetést hallottuk már más oldalról is, és meg lehet, hogy a M. Th. czikkirója is látott már fából készült vaskarikát. Ugyan hát miért „tekintetik rablásnak“, ha valósággal nem az, — és nota bene a 334. §. a rablásról, nem a lopásról szóló fejezetben fordul elő. Ez ép oly absurd okoskodás, mint ha a 293. §., mely a nem sulyos testi sértést 1 hónapig terjedhető fogházzal, — felmenő ágbeli rokonokon elkövetett nem sulyos testi sértést pedig 2 évig terjedhető fogházzal bünteti, — e helyett azt rendelné: hogy a felmenő ágbeli rokonokon elkövetett könnyü testi sértés „sulyos testi sértésnek tekintetik.“ Itt pedig még a statariális eljárás veszélye sem forogna fen, melynek elháritására a czikkiró azt mondja, hogy igen könnyü lesz a törvény életbeléptetésekor kimondani, hogy nem tartozik ezen kivételes eljárás alá. Ebből azonban csak az következik, hogy semmi sem esik czikkirónak oly nehezére, mint a javaslat s illetve az enquete határozmányának hibás s téves voltát beismerni.

Az amerikai párbaj kérdésében azonban a czikkiró nem elégszik meg az enquete tekintélyével, hanem Glaser javaslatára is hivatkozik, melynek 221. §-a az amerikai párbajt ugyanazon szavakkal határozza meg.

Czikkiró ur teljesen figyelmen kivül hagyta, hogy örömest constatáltam az enquete határozmányának azon irányát, mely szerint az u. n. „amerikai párbaj“ nem vétetett fel a párviadalról szóló fejezetbe s ekként párviadalnak el sem ismertetvén, az ember élete elleni büntettek és vétségek közé soroltatott, a minek nagy jelentősége abban áll, hogy nem a custodia honesta vagyis államfogsággal, hanem börtönnel fenyittetik“.

Lám az enquetenek ezen álláspontját helyeseltem Glaser ellenében is, — világos jeléül annak, miszerint soha sem tekintem azt, hogy *ki,* hanem hogy *mit* mond. Glaser tekintélyére támaszkodva megtámadhattam volna az enquetet: miért nem vette fel az amerikai párbajt a párviadalról szóló fejezetbe, hol azt Glaser javaslata is felvette. De a czikkiró ezen momentumot nem akarja felismerni, mert akkor ő azon furcsa helyzetbe jutna, hogy neki kellene az enquete határozmánya ellen fordulni. Ő tehát Glaser tekintélyére csak annyiban hivatkozik, a mennyiben az amerikai párbajt ugyanazon szavakkal határozza meg.

No de engedje meg nekem a t. czikkiró, ha magam esze után az enquete álláspontját helyesebbnek találtam Glaser álláspontjánál, — másrészt magam embersége rovására az amerikai párbaj definitióját hibásnak talál-

*

hassam, és hogy miért? azt bőven indokoltam főleg azzal: hogy e párbaj lényegét az öngyilkosságra való morális kényszer gyakorlásában találom.

Köszönettel tartozom czikkirónak, hogy provocatiójával alkalmat nyujtott nekem bebizonyitani azt: hogy nem szoktam legnagyobb tekintély véleménye előtt sem minden critica nélkül feltétlenül meghajolni, mely bünömet bocsássák meg az enquete t. tagjai is, mert hiszen kivételkép Glaser ellenében is igazat tudok adni nekik.

Egyuttal tudomásul veszem, hogy a M. Th. czikkirója többi észrevételeinket hallgatással fogadja, — tehát az enquete határozmányainak védelmére a fentebbiekhez hasonlóan nyomós érvek sem állottak rendelkezésére.

Dr. Dárdai Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A törvényes osztályrész (köteles rész) kiszámitása.

A törvényes osztályrész kiadatásának kérdése majdnem naponként felmerül, s mégis naponként tapasztaljuk, hogy valamint az ügyvédek kereseteikben helytelen alapon állanak, ugy gyakran a birák itéleteikben nem helyes elvekből indulnak ki. Minek azután sok esetben a kereset elutasitása, vagy legjobb esetben az itéletnek a felsőbb bíróság által történt feloldása a következménye. Mindkettő időveszteséggel s hátrányokkal van összekötve, melynek levét a felek iszszák meg. — Mindenesetre érdemes tehát e kérdéssel foglalkoznunk, hogy azzal végre tisztába jőjjünk.

Alapul a felsőbb biróságok megállapodott gyakorlatát fogadjuk el, melyhez bár egy más tekintetben szó férne, de miután e kérdés azon kevesek egyike, melyekben felsőbb bíráink egyöntetüen járnak el, s mi ezuttal kizárólag a gyakorlati alkalmazást tartjuk szem előtt, nem bolygatjuk azon elvi megállapodásokat sem, melyek nézetünkkel ellenkeznek.

Első s általánosan elfogadott alapelve a felsőbb biróságoknak, hogy a köteles rész csakis értékben követelhető s igy csakis készpénzben itélhető meg.

Az érték mennyiségét a törvény határozza meg, még pedig a lemenőknél egész szabatosan, a felmenőknél azonban oly hiányosan, hogy ha rendelkezései szó szerint vétetnének, azok s a törvény más intézkedései között felmerülő ellentétek folytán oly galimathiasz keletkeznék, minőnek párja még a mi jogéletünkben is ritkán található. E részben is azonban van megállapodott birósági gyakorlatunk, melyre alább visszatérendünk. Maradjunk egyelőre a lemenőknél, s lássuk a törvény ide vonatkozó rendelkezését:

Az ideigl. törvk. szabályok 7. §-a szerint: „a törvényes osztályrész felét teszi annak, a mit leszármazó örökösök az örökhagyó után, ennek végrendelet nélküli halála esetére, követelhetnének. A végrendelet tehát erre nézve semmis és a leszármazó egyenes örökösök s ezek nem létében a szülők e törvényes osztályrész kiegészitését követelhetik".

Ezekből kétségtelen, hogy:

a) a törvényes osztályrész felét teszi a végrendelet nélkül esendett örökségi résznek;

b) hogy abba mindaz, mit az örökösök ezen örökségi részük fejében előlegesen nyertek, beszámitandó.

Erre nézve szükséges tehát, hogy a hagyaték pontosan felvétessék és megbecsültessék.

E pontnál találkozunk a gyakorlatban először szabálytalan kérelmekkel és szabálytalan birói intézkedésekkel; ugyanis: napi renden vannak oly keresetek, melyek hivatkozva a telekkönyvre, előadják, hogy ezen ingatlanság az örökhagyó birtokát képezi, miután annak 4 gyermeke maradt, melyek egyike felperes azt törvény szerint e birtok $^1/_4$ része illette volna, de miután az örökhagyó végrendeletet tett s ebből felperest kizárta, azt ezen $^1/_4$ fele vagyis $^1/_8$ rész mint törvényes osztályrész illeti, kéri ezt magának megitéltetni. És e kérelmet oly természetesnek találja, hogy csodálja, ha azzal elutasittatik; pedig erre az indok igen közel fekszik; miután a törvényes osztályrészt nem minden hagyatéki tárgy bizonyos része, hanem az egész hagyaték értékének számszerüleg meghatározandó hányadrésze képezi, az egész hagyaték cselekvő, szenvedő állapota adandó elő a keresetben s vitatandó meg a per során, hogy a törvényes osztályrész mennyisége megállapittathassék.

Erre legczélszerübb mód az előleges leltározás, s ezt rendesen eszközöltetik is, csakhogy itt ismét tévedések merülnek fel e leltár hatályára s illetve bizonyitó erejére nézve.

Azon fél ugyanis, a melyiknek a leltár kedvező, azt megdönthetlen közokmányként állitja elő ugy az abban foglalt tételekre, mint azok becsértékére nézve; mig az ellenfél annak mindennemü erejét s hatályát tagadva, a bizonyitást a másik félre kivánja egészben hárittatni.

Nézetem szerint egyik félnek sincs igaza. A leltár peren kivül egyoldalulag felvett okmány, mely közokirat ugyan, de csakis arra, hogy a leltározott tárgyak ezen vagy amazon a helyen találtattak, vagy hogy hagyatéki javak gyanánt adattak elő, de hogy azok valóban hagyatéki javak-e, azt egyoldalulag senki sem döntheti el, legkevésbé pedig a birói hatalommal rendszerint fel sem ruházott leltározó biztos. De azért az sem áll, hogy e leltárnak semmi értéke sem lenne. — A leltár mindenesetre vélelmet alapit meg arra, hogy az abban foglalt tárgyak a hagyatékhoz tartoztak, mert fel kell tenni a leltározó közhatósági közegről, hogy azok oly helyen vagy oly körülmények között találtattak, melyek folytán azoknak a hagyatékhoz tartozását biztosan következtetni kellett, azon fél tehát, ki e tárgyakat nem a hagyatékhoz tartozandóknak állitja, ezt bizonyitani tartozik. — Eként a tárgyakra a per során a vita és bizonyiték pontonként kiterjesztetvén, a hagyaték állaga tisztába hozatik.

Felmerül továbbá azon téves nézet is, hogy a ki a leltárt felmutatta, annak tartalmát teljesen elfogadta, s többé nem áll jogában sem más hagyatéki tárgyakat ilyenekül a per során kijelölni, sem az abban felvett szenvedő állapot ellen kifogást tenni. — Ez nem áll. A leltár nem a fél, hanem a hatóság müve. A fél e munkát alapul bemutatja, de ellene ugy egyiknek mint a másiknak kifogásait előterjeszteni, s igy az abban észlelhető hiányok pótlását is szorgalmazni jogában áll.

Ugyanez áll a leltárban foglalt becsértékre nézve is, mert ha a leltár valamelyik peres fél kérelmére vétetik is fel, a becslés nem az ő közbejöttének, nem az általa kijelölt, hanem a hatósági közeg által megbizott becsüs által eszközöltetik, e becsü tehát reá kötelező nem lehet, harom joga van mindkét félnek a hagyaték perrendszerüleg eszközlendő birói megbecslését kérelmezni. — És ezen pont, melyre különös figyelmet kérek, mert ez oka a legtöbb első birósági itélet feloldásának. A biróságok ugyanis nem hallgatva a fel előterjesztésére, a leltári becsüt fogadják el alapul, s e szerint itéletileg meg is állapitják a köteles részt; a felsőbb biró azután rendszerint kénytelen feloldani az itéletet s uj becsüt rendeli.

Az első pontra nézve tehát — nézetünk szerint — szem előtt tartandó:

1. hogy az egész hagyaték állaga előadassék;

2. hogy a felek kifogásai szemben a leltárral is figyelembe vétessék;

3. hogy a felek kértére a hagyatéknak perrendszerüleg leendő birói megbecslése eszközöltessék és a hagyaték értéke eként állapittassék meg.

Nehezebb a határozott válaszadás a kérdés másik felére, hogy mi az, mi az illető szükségörökösnek örökségi részébe beszámitható, vagyis mi képezi azon tömeget, melynek a köteles rész értékéig való kiegészitése eszközlendő? Törvényünk e részben nem intézkedik s még a külföldi törvények is eltérő intézkedéseket tartalmaznak e részben. Annyi kétségtelen, hogy mindaz, mit az illető örökös törvényes örökösödés szerint való osztálynál beszámittatni tartozik. Annak beszámitását itt is tartozik megengedni. De ezzel ott vagyunk, a hol voltunk, mert erre sincs positiv szabályunk, sem általános zsinormértékül elfogadható birósági döntvényünk.

Nézetem szerint figyelembe véve a más országok törvényhozásait és a hazai gyakorlatot, azt tartom, hogy mindaz betudandó, mi valamely leszármazónak önállóságra jutás czéljából az örökhagyó által adatott; tehát a kiházasitásra, valamely gazdaság, üzlet megindítására stb. adott érték, ugy az is mi a leszármazó adósságainak kifizetésére fordittatott. Ellenben a nevelés és tanitás költségei beszámitás tárgyát nem képezhetnék.

Ez azonban mint mondám csak egyéni nézetem, melylyel a gyakorlat is megegyez, habár az iskoláztatásra vonatkozólag

vannak ellenkező határozataink is, melyek az erre forditott költségek beszámitását — bár nézetem szerint elég helytelenül — elrendelik. — Az iskoláztatás költségei legfeljebb ha azok nagyobb kiképzésre fordittatnak, mely által az egyik gyermek a többi felett kiváló társadalmi vagy anyagi helyzetbe jut, számithatók be (ez esetben a szász törvény is megengedi a beszámitást, mig a zürichi ezek betudását sem engedi meg rendszerint) de a közönséges iskoláztatás s nevelés költségeinek beszámitása szülék s gyermekek között fenálló viszony, s illetve a szülei kötelezettség helyes fogalmával ellentétben áll.

A másik kérdés, hogy a beszámitás mily érték szerint történjék, vagyis hogy azon érték voendő e alapul, melylyel a dolog az örökhagyó halálakor, vagy az, melylyel az átadáskor birt. Nézetem szerint az utóbbi észszerübb s gyakorlatibb. Minden dolog értéket képvisel s azért az a pénzértékkel egyenlősitendő. Ha az örökös készpénzt nyer, annak a pénznek azon időben midőn ezt nyerte kisebb, nagyobb értéke szerint veszi hasznát; igy kell annak más dologra nézve is lenni, különben a legnagyobb anomália fejlődik ki. Vegyük példában a dolgot. Egyik gyermek kap 2000 frt készpénzt, a másik $^1/_4$ földet, melynek az átadás idején értéke körülbelül szintén 2000 frt. volt. Az első gyermek 2000 frt készpénzt, a másik $^1/_4$ telek földet, melynek az átadás idején értéke körülbelül szintén 2000 frt volt. Az első gyermek 2000 frtért szintén $^1/_4$ telket vásárol magának. Tudjuk, hogy hazánkban a termés mily ingadozóvá teszi az ingatlan értékét, s hogy az alig pár év alatt nem ritkán kétszeresre is emelkedik, s vegyük fel e helyzetet s tegyük, hogy $^1/_4$ telek értéke az örökhagyó halálakor csak 3000 frtra is emelkedett. Mi lesz az eredmény? Az első gyermeknek 2000 frt számittatik be, a másodiknak 3000 frt, pedig tényleg egyenlő értékü ingatlan vagyonuk van, tehát az utóbbbi 1000 frt rövidséget szenved; s megforditva is igy fog állani a helyzet, ha az ingatlan értéke alább száll. — Azért leghelyesebb azon értéket fogadni el, melylyel a dolog az átadáskor birt, s melyeket követi — tudomásom szerint — a gyakorlat is.

Emlitettük a törvény szövegezésének fogyatkozásait a felmenők örökléséuek meghatározását illetőleg. Az idézett szakasz ugyanis kimondván, hogy a köteles rész felét teszi annak, mit a leszármazók végrendelet nem létében követelhetnek, — hozzáteszi hogy: „a leszármazó egyenes örökösök s ezek nem létében a szülők a törvényes osztályrész kiegészitését követelhetik", a nélkül, hogy kimondaná, miszerint a felmenők törvényes osztályrésze nem egyenlő a lemenőkével. E hiányos szerkezet azután azon tévnézetet eredményezte, hogy a szülők törvényes osztályrésze is annak fele, mit a gyermekek végrendelet nem létében követelhetnének. Mi természetesen a legnagyobb anomália lenne, mert e feltevés mellett igen sok esetben a szülék többet kapnának törvényes osztályrész fejében, mint a mennyi törvényes öröklés utján háramlanék reájuk. A szülék ugyanis rendszerint csak azon vagyonban birnak örökösödési joggal, mely tőlük vagy águktól származott. A szerzeményi javakban csak akkor, ha házastárs nem maradt. — Ha tehát a leszármazókra esendett vagyon fele képezné törvényes osztályrészüket, azon esetben ha águktól származott vagyon nem maradna is s igy törvény szerint mit sem örökölnének, a másik ágról eredett s a szerzeményi vagyon köteles részképen reájuk szállana, s igy mint szükség örökösök örökölnének oly esetben is, midőn őket a törvény szerint örökösödési jog nem illeti.

A dolog természetéből folyik, hogy ki mint törvényes örökös fel nem léphet, az köteles részt sem igényelhet; a felmenők tehát csak azon vagyonból követelhetnek törvényes osztályrészt, melyben őket törvényes örökösödési jog illeti.

E szabályt fogadta el a gyakorlat s követi határozottan. E szerint tehát törvényes osztályrész jár a felmenőknek:

a) Azon vagyonból, mely tőlük vagy águktól származott; tehát az apa csak az apai, az anya csak az anyai ágról származott vagyonból követelhet törvényes osztályrészt. (Igy mondotta ki azt a legfőbb itélőszék — a többi között — 1870. febr. 18-án 2515. sz. a. kelt határozatában, mely szerint: „Végrendelet és leszármazók nélkül elhunyt örökhagyók utáni öröklési rendet az ideigl. törvk. szabályok 10—12. §§. szabályozván, ezekben pedig arról, hogy az apai ágról leszármazott vagyonból az anyát törvényes osztályrész illesse, szó sem levén, felperes keresetétől elmozdittatik.")

b) A szerzeményi vagyonból azon esetre, ha házastárs nem maradt. — Van ugyan oly nézet is, melynek Herczegh jogtanár ur ad kifejezést „A magyar család és öröklési jogról" irt művében (298. lap), miszerint a szülők a szerzeményi vagyonból feltétlenül jogositottak a köteles részre, — ezt azonban én nem oszthatom, mert e vagyonban a törvényes öröklés is csak házastárs nem létében illeti a szülőket, tehát a házastárs életében törvényes öröklési joguk nem lévén, törvényes osztályrészt sem igényelhetnek.

Végül az országbirói szabályok ama rendelete, mely szerint az ajándékozás esetén is joga van a szükség örökösöknek a törvényes osztályrész kiegészitését kérni, azon téves nézetre adott alkalmat, hogy az illetők ebbeli keresetükkel mindjárt az ajándékozás megtörténtekor, tehát az ajándékozó életében is, fellépnek. — Ez azonban több oknál fogva helytelen; s helytelen különösen azért: mert élő után öröklés nem lehet, s igy köteles rész sem követelhető, mert továbbá az örökhagyó életében meg nem állapitható, hogy mi annak hagyatéka, s ennélfogva, hogy meg lett-e az ajándékozás által sértve és mennyiben a köteles rész? s végre mert kérdés, hogy a szükség örökös tul fogja-e élni az örökhagyót, s igy be fog-e következni azon időpont, melyben a köteles részhez való jogosultsága megnyilik.

Külön tartottam szükségesnek felemliteni e különben oly világosnak látszó esetet, mert számos ily tartalmu kereset fordult meg előttem, melyeket azonban a felsőbb birróságok következetesen mindig elutasitottak, ugyanazon indokoknál fogva, melyeket fentebb felhoztam.

Zlinszky Imre,
kir. it. tábl. biró.

Indokolás

az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról készitett törvényjavaslathoz.

A 127—135. §§-hoz.

A törvényjavaslat 130. 131. §§. megkülönböztetik azon végzéseket, melyek az örökösödési eljárásban vagy azzal kapcsolatban hozathatnak; e megkülönböztetés szükségszerüleg folyik azon körülményből, mely szerint e törvényjavaslat két részből áll s annak egyik része a polgári törvénykönyvbe tartozó anyagi jogszabályokat foglal magában, mig a másik része a törvénykezési rendtartás tárgyát képező eljárási szabályokat tartalmazza.

Az első rész szerint több oly végzés hozható, mely a második részben szabályozott szoros értelembe vett örökösödési eljárás keretén kivül esik. De azon fölül a törvényjavaslat szerint hozható végzések közül némelyek hozatalára nem a hagyatéki biróság illetékes.

A hagyatéki biróság teendője végét éri, ha az örökösödési bizonyitványt kiállitotta, ezentul még csak az ideiglenes osztályos intézkedés megtételére illetékes, ha azt az örököstársak egyike kivánja. Az örökhagyó telekkönyvi jogainak átiratását már a telekkönyvi hatóság előtt kell kérni az örökösödési bizonyitvány alapján. Ha a hitelezők követelései a hagyaték értékét fölülmulják, a csőd elrendelését a csődbiróságnál kell kérni. Ha a birtokba helyezett valószinü örökös ellen az ellentétes érdekü igénylő örökösödési pört indit, a zárlatot a pör birájánál kell kérni.

Ezen esetekben az egyöntetüség kivánja, hogy ugyanazon jogorvoslatoknak legyen helye, melyek hasonnemü ügyekben általában előszabvák.

A 131. §-t ezen indok teszi szükségessé.

A mi azon végzéseket illeti, a melyeket a hagyatéki biróság ezen minőségben hoz, azok tekintetében a jelen törvényjavaslatban foglalt fölebbviteli szabályok kivétel nélkül alkalmazhatók.

Mivel azonban nem lehet minden végzés ellen önálló jogorvoslatot engedni, szükséges volt a végzéseket a szerint megkülönböztetni, a mint azok vagy a törvényjavaslat I. Része vagy II. szerint hozhatók.

Az I. Rész szerint hozható végzések közül kijelölhetők azok, a melyek ellen nem lehet önálló jogorvoslatot engedni és a törvényjavaslat 128. §. ki is jelöli ezen végzéseket; de miután az I. Rész szerint hozható többi végzések nem a szoros értelembe vett örökösödési eljárás keretébe esnek és sem egymással sem a II. Rész szerint hozható végzésekkel összfüggésben nincsenek, nem lehet a jogorvoslat használatát az örökösödési eljárás valamely stadiumához kötni, meg kell engedni az önálló jogorvoslatot, a mennyiben a 128. §. kivételt nem tesz.

Például, ha a hagyatéki biróság a 15. §. eseteiben a leltározás, a 17. §. eseteiben a zárlatot el nem rendeli, a 16. 18. §§. eseteiben a zárlatot föl nem oldja vagy törvényellenesen oldja föl, a 28. és 72. §§. eseteiben a hagyatéki vagyonok eladását nem rendeli el vagy azon szakaszok esetein kivül rendeli el, a

42. 46. 79. §§. eseteiben a gondnok kinevezését, a 47. 53. §§. eseteiben a vagyon elkülönzést megtagadja, az 51. §. eseteiben az elkülönzést föl nem oldja vagy törvényellenesen oldja föl, a 69. §. esetein kivül a végrendeleti végrehajtót elmozditja vagy a szakasz eseteiben el nem mozditja: ezen esetekben a 128. §. nem tiltván az önálló jogorvoslatot, a hozott sérelmes végzések ellen a 130. §. szerint lehet önálló jogorvoslattal élni.

Ezen végzéseket a II. Rész nem érinti azért, mert azok hozatalához különös eljárási szabályok nem kivántatnak. Alkalmazást nyer azon szabály, mely minden kérvényre érvényes. A biró a kérvényt a törvény rendelete szerint elintézi s ha szükségesnek találja, a kérvény iránt a feleket elintézés előtt meghallgatja. De nem lehetett ezen végzéseket a 130. §-ban elősorolni sem, mert abból az következnék, hogy csak az egyenkint elősorolt végzések ellen van jogorvoslatnak helye, pedig hozhatók lehetnek más végzések is, melyek ellen a jogorvoslatot a jogbiztonság veszélyezése nélkül nem volna tanácsos megtagadni.

A törvényjavaslat II. Részében foglalt rendeletek szerint hozott birói végzések közül a következők azok, melyek által a felek jogsérelmet szenvedhetnek:

1-ször, azon végzés, melynél fogva a bíróság a 19. és 40. §§. eseteiben a mulasztás jogi következményét mondja ki (110. §.);

2-szor, azon végzés, melynél fogva a bíróság az öröklési bizonyitvány kiállitását elrendeli vagy megtagadja (111., 115. §§.);

3-szor, azon végzés, melylyel a bíróság az osztályt ideiglenesen megteszi, vagy megforditva, az ideiglenes osztályos intézkedést megtagadja (122. §.);

4-szer, a hagyatéki gondnok számadását elintéző végzések (141. §.).

A hagyatéki bíróságnak a törvényjavaslat II. Része szerinti minden egyéb intézkedése csak ezen most emlitett végzések hozatalát készíti elő; azért elegendő, ha csak a végzések ellen engedünk jogorvoslatot, melyben magának érthetőleg mind azon sérelmek miatt lehet panaszt emelni, melyek az eljárás folyamában a megtámadott végzés hozataláig fölmerültek.

Elég volna az is, ha a II. Rész szerint hozható végzések közül csupán csak az 1-ső és 4-ik sz. a. végzések ellen engedne a törvény jogorvoslatot; mert ezen végzések azok, melyek más módon nem orvosolható jogsérelmet okozhatnak, a 2-ik és 3-ik sz. alatti végzések ellen a törvény rendes utja nyitva állván.

És valóban, ha meggondoljuk, hogy a bíróság a 2-ik és 3-ik sz. a. végzés hozatalánál nem határoz véglegesen az örökjog és az osztályrészek fölött, hanem csak ideiglenesen intézkedik a valószinü örökösnek birtokbahelyezése és az osztály iránt; ha meggondoljuk, hogy a hagyatéki bíróságnak ezen intézkedések megtételénél a legtágasabb tért kell engedni, mert ezen intézkedéseknek egyedül lehetséges alapja nem a törvénynek valamely positiv határozata, hanem az egyes esetekben fönforgó körülményeknek méltányos figyelembevétele, mi egyedül a birónak józan fölforgásától és bölcs belátásától függ; akkor csak épen azon aggodalom igazolhatja a javaslat azon rendelkezését, mely szerint a 2-ik és 3-ik sz. a. végzések ellen is jogorvoslatot enged, mely aggodalom több helyről az iránt nyilvánult, hogy a mi egyes bíróságaink nem minden kivétel nélkül állanak a birói tökély azon magas fokán, hogy a körülményeknek méltányos figyelembevételét megnyugvással lehetne reájuk bizni.

A javaslat tehát, a fölebb emlitett aggodalmat tekintetbe véve, kénytelen volt a 2-ik és 3-ik szám alatti végzést is fölvenni a fölebb vihetők sorába.

A kérdés még csak az lehetett, a fölebbvitelnek minő nemét engedje meg a javaslat a hagyatéki bíróság végzései ellen.

Ha a javaslat megengedte volna is a közvetlen semmiségi panaszt a semmitő székhez, — mégis meg kellett volna engedni a hagyatéki bíróság végzései ellen a fölebbezést a másodbirósághoz és ismét ennek határozatai ellen a semmiségi panaszt a semmitőszékhez, mi az öröklési eljárást bizonyára igen nehézkessé tette volna. Meg kellett volna engednie pedig a fölebbezést azért, mert ámbár tagadni nem lehet, hogy a hagyatéki bíróságnak végzései épen az által válnak letöbb esetben sérelmesekké, mivel az eljárási szabályok meg nem tartattak; azonban kétséget nem szenvedhet az sem, hogy mind az I., mind a II. Rész szerint hozott végzések legnagyobb részben az érdemleges birói határozatok természetével birnak, mert továbbá semmiségi panasz folytán az első bíróságnak sérelmes végzését vagy intézkedését megsemmisiteni, de megváltoztatni nem lehetne; pedig ez igen gyakra lehetséges.

A javaslat azon okból, mivel a felebbezést a hagyatéki bíróság végzései ellen megtagadni nem lehet, más részről azon okból, mivel ily perenkivüli gyors elintézést kivánó ügyekben meg nem engedhető, hogy mind az első, mind a másodbíróság végzései ellen semmiségi panaszt is lehessen emelni, czélszerübbnek tartotta eltérni a ptrtsban foglalt fölebbviteli rendszertől annyiban, hogy az első bíróság végzései ellen nem enged közvetlen semmiségi panaszt a semmitőszékhez, hanem semmiségi panaszszal egybekapcsolható fölebbezést, a másodbírósághoz (127 §.) és csak a másodbíróság végzései ellen enged semmiségi panaszt a semmitőszékhez (135. §.), további fölebbezést azonban a harmadbírósághoz annál kevésbé engedhetett, mivel a ptrts szerint jelenleg is csak az 581. §. esetében van helye fölebbezésnek az öröklési eljárásban, de ezen esetben is a harmadbírósághoz két egybehangzó végzés ellen fölebbezéssel élni nem lehet, a ptrts módositása tárgyában készitett törvényjavaslat 75. §. szerint pedig jövőre a másodbíróság végzései ellen további fölebbezés egyátalában nem lenne megengedve.

Az által, ha a hagyatéki bíróság végzései ellen a másodbírósághoz a fölebbezés megengedtetik, el lenne érve, hogy oly birói testület hozna határozatot a fölebbezéssel megtámadott végzések érdeme fölött, melyre nézve a fölebb jelzett aggodalom fön nem forogh t; annak határozata ellen tehát a további fölebbezést megengedni semmi ok sem lenne, a semmiségi panaszt azonban meg kellene engedni azon elvnél fogva, miszerint mind azon kérdésekben, melyekben a törvény az első bíróság határ zatai ellen jogorvoslatot enged, csak a legfőbb bíróság határozhat véglegesen, habár annak hatásköre csak alaki sérelmekre van is szoritva.

A 432. §-ban foglalt rendelkezések magokban érthetők ugyan, azonban szükséges megjegyezni, hogy e törvényjavaslat a prtrts általános szabályai alatt nem azokat érti, melyek a 274. s következő szakaszokban foglaltatnak és jelenleg hatályban vannak, hanem érti azokat, melyek, ha a ptrts módosittatni fog, a jelenleg hatályban levők helyett az ide vonatkozó törvényjavaslat 67. s következő szakaszai szerint életbe fognak lépni, a melyek szerint a fölebbezés vagy fölebbezéssel kapcsolt semmiségi panasz 15 nap alatt, az önálló semmiségi panasz pedig 8 nap alatt beadható.

A 133. §. azon rendelkezése, mely szerint a fölebbezésben uj körülmények és bizonyitékok is fölhozhatók, abban leli indokát, mivel az örökösödési eljárás leginkább óvó rendszabályok összegéből áll, melyeknek czélja a jogbonyadalmakat megelőzni. A másodbíróság tehát figyelembe vehet uj körülményeket és bizonyitékokat is, mivel különben azok figyelmen kivül hagyása gyakran épen a legnagyobb bonyodalmakat idézné elő.

Ugyanezen oka van a 134. §. azon rendelkezésének, mely szerint maga az első bíróság is orvosolhatja a panaszt. Ezen §. második pontjának azon rendelkezése, mely szerint a hagyatéki bíróság az ügyállás előadása mellett köteles a panaszt a felsőbb bírósághoz fölterjeszteni, azon különbségben leli indokát, mely a pörös ügy és a hagyatéki ügyek között létezik. A pörös ügy az első bíróság itéletéig egy idősor szerinti rendben létrejött egészet képez s ha minden pörirat fölterjesztetik, a felső biró az ügyállást az iratokból kiveheti, ha pedig valamely pörirat nem terjesztetik föl, az iratjegyzékből a hiányt észreveheti s a kiegészitést elrendelheti.

Ellenben a hagyatéki ügyekben sok mellékkérdés jön elő, melyek egymással szoros kapcsolatban nincsenek s mivel egy mellékkérdés miatt — például akkor, ha a végrendeleti végrehajtó elmozditása kéretik, az összes iratokat fölterjeszteni nem szükséges, mert az által az ügy folyama szenvedne fönakadást, e helyett az első birónak az ügy állását kell előadni, nehogy a felső biró az ügyállással ellenkező határozatot hozzon. De ezen rendelkezés ezélszerü is, mert az első bíróság, mely előtt az ügy története a felekkel való közvetlen érintkezés utján fejlődik, sokkal rövidebb idő alatt és sokkal csekélyebb fáradsággal képes az ügyállást röviden és mindamellett hiven előadni, mint a felső birósági előadó, ki az ügy történeti fejlődéséről csak az iratokból szerezhet tudomást.

A 136. §. szerint örökösödési eljárásban csak a fölebbvitel elmulasztása miatt van igazolásnak helye. Ennek oka az, mert az örökösödési eljárás gyorsaságával nem volna összeegyetethető, ha minden mulasztás igazolható lenne, de ez nem is szükséges, mert azon esetben, a melyekben a mulasztásnak jogi következménye van, ennek beálltát a 19., 40., 110. §§. szerint végzés

által kell kimondani, mely végzés felebbezhető lévén, miután a fölebbezésben a 133. §. szerint uj körülmények és bizonyitékok is felhozhatók, a vétlen mulasztás igazolás nélkül is orvosolható.

A 137. és 138. §§-hoz.

Azt, hogy az örökösödési eljárásban keletkezett birósági intézkedések és határozatok végrehajthatók legyenek, indokolni nem szükséges; mert oly eljárás, melynek eredménye nem lenne, egészen fölösleges volna. Az egyes rendelkezések azon jogelvekből folynak, melyek birói határozatok végrehajtására nézve általában érvényesek s azért további indokolást szintén nem kivánnak.

A 139—142. §§-hoz.

A törvényjavaslat több helyen emliti, hogy a gondnok számadással tartozik. Azon esetekben, a melyekben a gondnok megbizatását a bíróságtól nyerte a bíróság azon tekintet alá jő, mintha ő volna azon fél, kinek vagyonát a gondnok kezeli; ebből következik, hogy a gondnok a bíróságnak tartozott számot adni. Mivel azonban a bíróság nem magánfél, hanem egyszersmind az állam birói hatalmát gyakorló hivatalos közeg, a törvényhozásnak gondoskodni kell arról, hogy mind a bíróság hatásköre, mind a gondnok kötelessége, mind végre az eljárás módja szabatosan körülirva legyen. A magán-félnek, ha a számadóval egyetértésre nem jut, nyitva áll a törvény rendes utja, de a bíróságot a törvény rendes utjára utasitani nem lehet.

A bíróság nem indithat a számot adni vonakodó gondnok ellen számadási felhivási pert, mert ennek czélja megállapitani a gondnok számadási kötelezettségét, ez pedig a biró és az általa kinevezett gondnok között vita tárgyát nem képezheti. A gondnok a törvénynél fogva tartozik számot adni az általa kezelt vagyonról, erre nézve birói határozatra nincs szükség.

Szükséges tehát gondoskodni kényszitő eszközökről, melyeknél fogva a biró a gondnokot számadásra szorithassa. (139 §.)

Ha a gondnok számadását beadja, azt, hogy a felett peres eljárás indittassék a törvényhozás szintén nem engedheti meg. A számadás megvizsgálásának peren kivül oly módon kell történni, mint a magános-fél vizsgálja a vele számadási kötelezettségben álló személynek számadását, azon különbséggel mindazonáltal, hogy mig a fél a vitás kérdések eldöntése végett birói személyhez kénytelen folyamodni, a biró a vitás kérdéseket maga döntheti el, sőt határozatát végre is hajthatja, (140., 141., 142. §§.)

Az egyes rendelkezések a számadási ügy természetéből folyván, indokolást nem kivánnak.

A 143. §-hoz.

A 143. §. rendelkezése indokolást nem kiván.

Budapest, 1875. január 14-én.

Dr. Pauler Tivadar, s. k.

Különfélék.

A német XII. jogászgyülés harmadik szakosztályában tárgyalás alá került még azon nagy fontosságu törvényhozási kérdés: vajjon a magánvád mily terjedelemben foglaljon helyet a német bünvádi eljárásban?

Véleményt adott e kérdésben Holtzendorf müncheni egyet. tanár; előadója pedig Gneist berlini egyet. tanár volt ki a kérdést közjogi szempontból is behatóan tárgyalta. Ennek előtte ugymond — a közjog alapelvét képezte, hogy a bíróságok hivatali bünczelekményeknél is épugy hivatalból járnak el azok ellen, mint bármely más bűntettnél; továbbá hogy mindenki vádat emelhetett a rendes bíróság előtt államhivatalnok ellen is, a nélkül, hogy az a közigazgatási hatóság előzetes határozatához lett volna kötve. Ez azonban lényegesen megváltozott mióta az államügyészség franczia minta szerint behozatott, mert immár a bíróságok, vád emelése nélkül nem járhatnak el. Közönséges bűntetteknél ez közönbös lehet; hivatali vétségeknél azonban politikai okokból nagy veszély rejlik ebben s nevezetesen izgalmas időkben. Ekkor minden jogbiztonság hiányzik hatalmi tulkapások ellenében és ezért fordul a közvélemény az államügyészség „vádmonopoliuma“ ellen. Ezért nyilatkozott is a drezdai jogászgyülés 1861-ben a sértett félnek subsidiárius vádjoga mellett és azóta minden büntető rendtartási javaslat többé vagy kevésbé figyelembe vette ama határozatot; de a kérdés még mindig nincsen kielégitőleg megoldva. Mindenek előtt felette nehéz a „sértett fél“ fogalmát meghatározni; mert gyakran egy bűncselekmény által több személy lehet közvetve vagy közvetlenül sértve; azonkivül háttérbe szorittatnék a büntetőjog azon legfőbb elve, mely szerint az összeség vagyis a jogrend van sértve és visszaesnénk a középkor azon álláspontjara, hogy a büntetőjog csak a személynek nyujtandó elégtételre szoritkozik és e szerint a bűntett vagyonilag engesztelhető. Daczára annak meg kell oldani a kérdést, mert a jogállam nem létezhetik hol a ministeriális vád az egyedüli marad. A római actio popularis, mely minden polgárnak nyujtott jogot vád emelésére, hol a közjó forog kérdésben, — ez azon alak, melynek analog intézménykép kell helyet foglalni. Ez szükséges, mert független államügyészség nem gondolható, és ez uton a régi inquisitióhoz jutnánk, nem lehetvén a független ügyészség és független bíróság működését elhatárolni sőt alig megkülönböztetni.

Az önkormányzat modern jelszavát kell minden egyesnek vádemelési jogára kiterjeszteni, és igy azon állapotot helyreállitani, mely már létezett akkor, midőn senki sem kényszerité a vádló denuncianst, hogy magát mint sértett fél gazolja. Azon ellenvetés, hogy a vádemelés joga közigazgatási ügyekben nem gyakorlati valami, — alig érdemel czáfolatot; hiszen a miniszteri felelősségről szóló törvény is jóformán alig jön alkalmazásba, de azért még is igen üdvös correctivuma a miniszteriális igazgatásnak. Az igaztalan vádemelésektől sincs mit félni, mert az ellen elegendő biztonságot lelhetni az ügyvédi kényszerben, az eljárási költségek biztositásában és főleg a vád elfogadása iránti birói határozatban. Ő ezeknél fogva következő határozatot ajánl a jogászgyülés kijelentésére:

„A magánvád nem csak sérelmek ellenében, hanem a nyilvános jog biztositására mint az ügyészi vád általános kiegészitése foglaljon helyet a német bűnvádi eljárásban“.

Schütze kieli egyet. tanár még tovább megy az előadónál. Ő a magánvádat nem tekinti csupán subsidiariusnak, hanem a közvádlás jogával concurrálónak és azt tartja, hogy csak ezen egyenjogositással sikerülhet az ügyészi „vádmonopoliumot“ megtörni és a népben a jogérzéket felélesztení. Azonfelül a concurráló magánvád hathatós ellenőrzése lesz az ügyészi közvádlásnak a mi gyakorlatilag igen nagy jelentőségü és ezért a következő inditványt nyujtotta be: „A közvádlás jogával concuráló magánvád megilleti *a)* minden állampolgárt hivatali bűncselekmények ellenében, *b)* a nem hivatalból üldözendő bűncselekményeknél azonban mások kizárásával csak azt illeti meg a vádemelés joga, ki az ily bűncselekmény által megkárosult“. — Dr. Zucker prágai egyet. tanár hathatósan pártolja ez utóbbi inditványt és különösen utal az Ausztriában szerzett tapasztalataira. Ellenben Heinsheimer manheimi kerületi törvsz. biró nem hiszi, hogy a német jogviszonyok olyanok lennének, hogy ily gyökeres átalakitások szükségesek volnának; a független biróságok elegendő biztositékot nyujtanak.

Gneist és Schütze még néhány rövid észrevételei után a vita Gneist inditványának nagy többséggel lett elfogadásával végződött.

—

Az elnök ezután a szakosztály tárgyalásait ezen jogászgyülés alatt befejezettnek nyilvánitotta; de többen tekintettel a német bünt. törvénykönyv revisiojára, kivánták még azon kérdés eldöntését: „vajjon ajánlható-e a sértett fél vádjától függő bűntettek és vétségek (Antragsdelicte) megszoritása?“ Az elnök e kérdés tárgyalására a más napi teljes üléselőtti reggeli 8 órára hivta össze a szakosztályt, melyen tagok csakugyan szép számmal jelentek meg. Az előadói tisztséget Köstlin főtszéki biró végzi röviden Thomsen és Dr. John főtvszéki birák véleményeinek rövid vázlatával, kikkel ő is egyetértőleg az „Antragsdelictek“-et korlátolandónak véli. Fajtalansági bűncselekményeknél mindazonáltal a család érdekében nem kiván attól eltérni; de igenis a szándékos testi sértéseknél, mert gyakran fordulnak elő zsarolások és rendszerint a vagyonos tettes bűntetlen marad. Továbbá a bíróságok tekintélyének érdekében kivánja, hogy a vád csak is a végtárgyalás elrendelése előtt legyen visszavonható.

Schütze tanár elfogadja az inditványt, sőt kiterjeszteni akarja minden sulyos testi sértésre, nem csupán a szándékos sértésekre szoritani, mert ezen bűncselekménynél a dolus és culpa határát nehéz megkülönböztetni. Rindel főtörvszéki biró megszoritást óhajt még a német bünt. könyv 303. §-a sze-

rinti vagyonkárositásra nézve, mely a sértett fél inditványától teszi függővé az eljárást az ellen, ki idegen tárgyon szándékosan és jogellenesen sérelmet ejt avagy azt elpusztitja. A gyakorlat legalább Bajorországban azt tanusitja, hogy kivált a mezei lakosság ily károsításokat a boszu előli félelemből eltürni kénytelen és csak azért nem merészel ő maga fellépni, mert még érzékenyebb kárositástól tart. — Ez utóbbi inditvány elfogadásával és Schütze módositványának elejtésével tehát a szakosztály következő határozatban állapodott meg:

„1. A német büntető törvénykönyv revisiójánál ajánltatik a szándékos testi sértéseket, a lopásokat, sikkasztásokat és csalásokat, melyeket oly személyek követnek el, kik a sértett féltől ellátásban részesülnek vagy tőle bért kapnak; — ugy szintén a 303. §. szerinti vagyonkárositásokat, — a sértett fél vádemelésétől függő bűntettek és vétségek sorából kizárni.

2. A vádinditvány csak a végtárgyalást elrendelő határozat kihirdetéseig vonható vissza, kivéve azon eseteket, melyek családtagok közt forognak fenn, — ez esetekben a vádinditvány az elitélés kihirdetéseig vonható vissza."

—

A IV. szakosztály a közigazgatási jogszolgáltatás kérdését vonta tárgyalás alá. Az előadó Gneist hosszabb előadásban vázolta a közigazgatási jogszolgáltatás fejlődését és kifejté, hogy a közigazgatási jogszolgáltatás kivált azóta vált égető kérdéssé, mióta az alkotmányos kormányforma meghonosult, melynek természete szerint pártminiszterium vezeti a kormányt, és ennek a végrehajtás gyorsaságára s ezzel kapcsolatosan a közigazgatási közegek egyszerübb szervezetére kell törekedni. Az alkotmányosság és az ezáltal feltételezett miniszteri felelősség azonban egyuttal oda is vezetett, hogy minden közigazgatási hivatalnok a miniszter rendelkezésére áll, és ugy erkölcsileg mint politikailag tőle függ. Felhozza példakép Poroszországból a Manteuffel miniszterium korszakát, mely pártállásában odáig ment, hogy a kormány a concessiók osztogatásánál a legnagyobb részrehajlással járt el, sőt az adókivetés és behajtásnál is a pártállásokra volt tekintettel, a katona-állitási vexatiók pedig nem voltak ritkák. Akkorában a független közigazgatási közegek hiánya annál érezhetőbb volt, mert a kamarak és főleg az urak háza még részrehajlóbb eljárást kivánt, mint maga a kormány jónak találta. 1868 óta a közigazgatási közegek függetlenitése határozott alakot öltött és több rendbeli közigazgatási törvény alkotására vezetett. Az előadó felsorolja ezután az egyes német tartományokban hozott közigazgatási törvényeket és ecseteli a közigazgatási birróságok szükségét, melyek hivatva vannak a pártbeli visszaéléseket a közigazgatási törvények és rendeletek kezelésénél elháritani. Erre nem elégséges a polgári és bűnügyi igazságszolgáltatás, mire nézve számos példát hoz fel. A közigazgatási bíróságok szervezete iránt helyesli a porosz törvénybeni intézkedést, mely szerint szakértő laikusok vonatnak az első és másod instantiához. Helyesli továbbá, hogy a közigazgatási főtörvényszék határozata nem terjed ki a tény-kérdésre, hanem csak a jogkérdés eldöntésére van hivatva. Kiemeli végre az illetékességi birróságok (Kompetenzgerichtshöfe) szükségét és következő inditványt terjesztett elő: „A rendes birróságok mellett szükséges még a pótló közigazgatási jogszolgáltatás oly esetekben, hol az államhatalom jogellenesen és részrehajlólag gyakoroltatik a közigazgatási hatóságok határozatai és intézkedéseiben."

A társelőadó dr. Kissling linzi ügyvéd mindvégig hozzájárul az előadó javaslatának indokolásában és csupán részletesen kiterjed az osztrák közigazgatási hatóságok és közigazgatási birróságok szervezetére. Wieland Karlsruheban közigazgatási biró, szintén részletesen vázolja a badeni közigazgatási birróságok szervezetét, és megemlitjük, miszerint ott a legfőbb birróság nemcsak semmitő hatáskörrel — revisio in jure — hanem tényleges irányban is határozati joggal bir. Szavazás utján ezután az előadó inditványa egyhangulag fogadtatott el.

—

Ezután tárgyalás alá vétetett a polgári kereset megváltoztathatásának kérdése és Kühne főtörvszéki biró inditványára határozatilag kimondatott: hogy a kereset megváltoztathatása iránti birói határozat jogorvoslattal meg nem támadható.

Végre azon kérdés: vajjon a polg. perrendtartással behozassék-e az esküdtszéki intézmény (civiljury)? behatóbb előkészités s illetve ujabb véleményezések kikérése végett az állandó bizottsághoz utaltatott.

—

A teljes ülésben a szakosztályok határozatai változatlanul lőnek elfogadva. A harmadik szakosztály jelentése, hogy a vizsgálati fogságért nyujtandó kárpótlás iránt határozatot nem hozhatott — azzal vétetett tudomásul, hogy a legközelebbi jogászgyülésnek ismét, — tehát már harmadizben fog előterjesztetni. Érdekes volt még Gneist referátája a közigazgatási jogszolgáltatás kérdése felett, a mennyiben Stein közigazgatási elmélete ellen polemizált és az osztrák „Verwaltungsgerichtshof" tisztán cassatorius hatásköre ellen.

Ezzel véget ért az idei német jogászgyülés, hacsak a bucsuestélyt és a tervezett kirándulást nem számitjuk tartamához.

Ráth Mór kiadásában megjelentek: Az 1875. évi törvényczikkek, III füzet ára 1 frt 20 kr; IV. füzet 40. kr. — Az 1875. évi adótörvények. Ára 50 kr. — Függelék az adótörvényekhez. Ára 50 kr. - Utasitás a földadó-katasteri munkálatok tárgyában. Ára 40 kr. — Az 1975. évi XXXII. tczikk a néptanitók nyugdijazásáról Ára 20 kr. — Pénzügyi törvények és szabályok, II. pótfüzet. Ára 1 frt. — A földadó iránti törvény és szabályok. Ára 40 kr.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny"
kiadó-hivatala.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Tanulókat teljes ellátásban és a legjobb felügyelet alatt felvesz egy gyermektelen főhivatalnok, lakik a Sándorutczában. Bővebbet e lapok kiadó hivatalában.

BAAR J. butorraktára **BÉCS, I. Bez., Franzensring Nr. 20**
ajánlja
kész butor-szerelvényeit

különféle formában s minden fanemüekből, **ét-, hálószobák, salonok, szállodák, urasági lakok, fürdőintézetek** berendezésére, igen kedvező feltételek és szilárd munkának évekre terjedő jótállása mellett.

Butor-mintarajzokat tartalmazó árjegyzékek, kivánatra bérmentve szolgáltatnak.

Óvás. A n. é. helybeli és vidéki vásárló közönséget figyelmeztetem, hogy tartózkodjék olyan butor-hirdetésektől, melyek uraságoktól, szállodákból származvák, állitólag: elutazás, haláleset, épitkezés és t. e. f. fogásos ürügyökön alapszanak, zsibárusok részéről. — Üzletem és készitményeim szilárdságáról, bizonyitványokkal szolgálhatok.

Tisztelettel **Baar J.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 38. sz. Budapest, 1875. szept. 22.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A büntetőtörvényjavaslat IX. fejezete. Dr. Schnierer Aladár, egyet. tanár urtól. — A kereskedelmi törvénykönyv életbeléptetésének kérdéséről. Dr. Dárdai Sándor urtól. — Törvénykezési szemle. A birói itéletek indokokkal való ellátása. — Illetékességi kérdés. Bauer János, kir. tszéki biró urtól. — A hagyaték körüli eljárásról. Mándy Elek, kir. járásbiró urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Törvénytervezet.

A büntetőtörvényjavaslat IX-ik fejezete.

A törvényjavaslat általános részének utolsó fejezete kétféle határozatot tartalmaz: 1-ször ugyanis felsoroltatnak a bünvádi eljárás megindítását vagy folytatását kizáró okok, és 2-szor meghatároztatnak azon esetek, melyekben az itéletileg megállapitott büntetés végrehajthatósága elenyészik.

A büntetőjogtan s a törvényhozás három okot ismer, melyek a bünvádi eljárást kizárják: ezek a bünös halála, az elévülés s az inditvány elő nem terjesztése az arra jogositott személy részéről. E három okhoz törvényjavaslatunk mint negyediket hozzáadja a királyi kegyelmet is; a 104. §. szerint ugyanis megszünteti a királyi kegyelem a bünvádi eljárást, ha ennek tárgyát hivatalból üldözendő büntett vagy vétség képezi.

A fejedelmi kegyelemjog ily szerfeletti kiterjesztését aggályosnak, s azért javaslatunk e tárgyra vonatkozó rendelését elejtendőnek tartom. Habár nem helyeselhető azok véleménye, kik mint Beccaria, Kant, Zachariae, Pastoret és Bentham egyenesen megtagadják az uralkodónak azon jogát, hogy elkövetett büntettekért kegyelmet osztogathasson — ugy mégis kétségtelen, miként e jog, ha mértéktelenül gyakoroltatnék, a jogállapotot felettén veszélyeztetné, gátolván oly tettek megfenyitését, melyeknek büntetéssel való megtorlása az összesség érdekében mulhatlanul szükséges.

Ámde a kegyelmezésnek nem szabad ugy jelenkeznie, mint a cabinet-jogszolgáltatás önkényszerü ténye, hanem a felségjogok rendszerében a fejedelmi felhatalmazásnak nemes rendeltetése s magasztosabb alapja van, mely Stahl szerint abban keresendő, hogy az államnak mint nem csupán jogi, hanem egyszersmind erkölcsi közületnek feladata a külső életviszonyokban az erkölcsi eszméket is lehetőleg érvényesiteni, ezen eszmékhez pedig büntettekre nézve a szigoru, igazságos megtorláson kivül a kegyelem is tartozik. „Valamint ugyanis istennek erkölcsi országában az igazsággal az isteni kegyelem egyesül, ugy kell, hogy itt a földön is az emberi igazságossággal emberi kegyelem párosuljon.“[1]

De ezenkivül maga az igazság is ajánlja, sőt követeli a kegyelmi jog használatát; sokszor a törvények nem hangzanak össze a fenforgó büneset individuális természetével, gyakran a különbség, mely a törvényhozó által gondolt abstract jogsértés s a biró elé terjesztett concret büneset között létezik, oly nagy, oly feltünő, hogy a törvénynek ez esetre való szigoru alkalmazása tulságos és igazságtalan szigorhoz vezetne. A bünelkövetés viszonyaiban oly körülmények fordulhatnak elő, melyek a tettes bünösségét a minimumig lejebbszállitják, melyeket a biró azonban, — mert a törvényben mint enyhitő körülmények kijelölve nincsenek, — a büntetés kiszabásánál figyelembe nem vehet. Ily esetekben, melyek bizonyára nem ritkák — a fejedelem magasztos feladata a törvény hiányait a legfőbb hatalom ténye által kijavitani és azon ellentétet elháritani, mely a törvény szigoru szabványai s a concrét viszonyok természetében rejlő magasabb igazság követelményei között támad. De ebből látni egyszersmind, hogy a kegyelmezés nem ellentéte az igazságnak, hanem inkább annak kiegészitője,[1] s oly követelmény, melynek teljesitése nélkül az emberi igazságszolgáltatás nem volna egyéb mint czélnélküli boszuállás.

A polgári büntetésnek soha nem szabad az alanyi bünösség s a megtorlás szükségének mérvét tulhaladnia; hol tehát a törvény szigoru szabványa ezen igazságos arányt téveszti, ott a kegyelemnek kell közbe lépnie, hogy az igazság követelménye ki legyen elégitve. Ez azon eszme, mely a kegyelmi intézménynek nemcsak észalapját képezi, hanem egyszersmind alkalmazásának módját meghatározza és terjedelmének határát szabja. Kegyelmet e szerint a fejedelem helyesen csak ott osztogathat, hol minden kétségen felül áll, hogy a törvény betüje szerint kiszabott büntetés a fenforgó eset büntethetőségéhez képest aránytalan szigort tartalmazna; ennek megitélése pedig csak ugy lehetséges, ha a büneset mind tárgyi, mind alanyi tényálladéka a törvényes formák között végig vezetett bünvádi eljárás folytán pontosan ki van deritve, mert csak ennek alapján lehet meghatározni, hogy mennyiben nem hangzik egybe a törvény szerint kiszabott büntetés a tettes alanyi bünös voltával.

Látni tehát, hogy a kegyelmi jog oly gyakorlata, mely által a büneset még az eljárás megindítása vagy annak bevégezte előtt az uralkodó hatalmi ténye folytán elpalástoltatik, merő ellentétben áll azon eszmével, mely a kegyelmi intézmény észalapját képezi. A pertörlés (abolitio) nemcsak hogy a jogállapot érdekét sérti, mely megkivánja, hogy a bün napfényre hozassék, hanem egyébként is igen gyülöletes, s az igazságszolgáltatás tekintélyét veszélyeztető intézmény, mely a népben könnyen azon gyanut ébreszthetné: mintha a kormány melléktekintetek által inditva azon lenne, hogy a bünös tettek elpalástolásával a törvény szigora kijátszassék. A jogtudomány már régóta kimutatta az abolitio ártalmas voltát,[2] az alkotmányos országok tör-

[1] L: Stahl Phylos. des Rechts II. 2. Abth. 706.

[1] L; Romagnosi Genesi del diritta penale 359. l. és Mohl Encyclopaedie d. Staatswiss. 522. l.

[2] Az abolitio ellen leghatározottabban nyilatkozik Tittmann Handb. I. 104. l. Zachariä I 40. Bücher vom Staate III. 318. l.

vényhozása pedig ujabb időben végkép szakitott a régibb hagyományokkal, midőn a fejedelem kegyelmi jogát határozottan csak az itéletileg kimondott büntetés elengedésére vagy lejebbszállitására szoritotta.[1] Igy az 1843 iki hazai törvényjavaslat is, melynek 106. §-a az itélet előtti pertörlés (abolitio) jogát eltörölte s azt csak a felségsértés s a király személye elleni sértő kifejezések büntetténél hagyta meg; a 106 §. ugyanis igy szól: „a kegyelmezésnek csak bíróság végitélete után lehet helye s a törvényes közkereset és büntető eljárást kegyelem utján megsemmisiteni vagy gátolni nem lehet, kivétetnek azonban oly büntettek, melyekről a 43. és 47. fejezetek szólanak, mert ezekre nézve kegyelmezés utján a közkereset is megszüntethetik."[2]

Legujabb törvényjavaslatunk a constitutionalis felfogással merően ellentétes álláspontra helyezkedik, midőn a kegyelmi jogot teljes kiterjedésében statuálta. Az indokolás ezt azzal iparkodik igazolni, hogy az amnestiálás joga hazánk közjoga szerint korlátlanul illette a királyt és igen sokszor gyakoroltatott általa, továbbá hogy a büntetőtörvénykönyv nem alkalmas hely a közjogon alapuló jogoknak akár kiterjesztésére, akár pedig korlátozására vagy megszüntetésére; „a büntetőtörvénykönyv feladata a létező jogok védelme, ez okból átfoglalja a közjogot és magánjogot, (?) de változást nem idéz elő azokban."

Ezen okoskodás gyenge lábon áll, mert a büntetőjog egész kiterjedésében nem egyéb, mint a közjog egy része, minélfogva a büntetőtörvény minden intézkedése valamely közviszonyra vonatkozik, s abban gyakran igen fontos és messzireható változást idéz elő. A felhatalmazás sulyos büntetteket halállal megtorolhatni kétségtelenül szintén kifolyása a fenyitő jogszolgáltatás felségjogának, és mégis ki állitaná, hogy az ujabb törvényhozás a halálbüntetést nem törölheti el azért, mert a legislatio nem lehet hivatva a felségjogokban változást előidézni, azokat megszoritani vagy kiterjeszteni.

Hogy a pertörlésre vonatkozó intézkedéseit védelmezze, hivatkozik a javaslat szerzője a római jogra, állitván, hogy ez intézmény már a rómaiaknál érvényben volt, állitja továbbá, hogy e jog jelenleg is Európának minden nagyobb államában gyakoroltatik. Erre meg kell jegyezni, hogy az abolitio a rómaiaknál egészen más jelentőséggel birt, mint a melyben azt a javaslat érvényesiteni szándékozik. Abolitio a római köztársaság idejében nem volt egyéb, mint a vádlónak adott engedély a keresetet minden reá nézve kártékony következmények nélkül (nevezetesen a tergiversatio miatti gyanusitás nélkül) visszavonhatni; a vádlottra nézve ily pertörlésnek csak azon következménye volt, hogy az accusatio alól ad hoc felmentetett, de semmiképen nem volt kizárva a lehetőség őt ugyanezen büntett miatt ujra perbe fogni.[1] Mi pedig azon állitást illeti, miszerint a fejedelmi kegyelemjog a pertörlés belefoglalásával Európa minden nagyobb államaiban még jelenleg is csorbittatlanul fenáll, azt hivatkozással a fentidézett törvényekre, határozottan vissza kell utasitani. Alkotmányos államok szervezetével a pertörlés joga egyáltalán össze nem egyeztethető, mert e jog gyakorlása homlokegyenest ütközik minden polgárnak alkotmányilag biztositott azon alapjogába, melynélfogva követelheti, hogy mind polgári, mind bünügyeiben illetékes birája előtt törvényt álljon s csak tőle vegyen törvényes igazságot, hogy a végrehajtó hatalom beavatkozása által ne szenvedjen jogi érdekében csorbulást, ha ellenben a fejedelem kegyelmi joga a pertörlésre is kiterjesztetnék, minden polgár azon veszélynek tétetnék ki, hogy alapos ok nélkül bármely aljas indokokból bünperbe fogva még ártatlanságának kideritése előtt abolitio által a vád alól felmentetnék, minek következménye az, hogy rajta, ki a kegyelmet elfogadni kénytelen — a bünösség gyanuja örökké ragadna.

Mi a jogositott magánfél inditványának elő nem terjesztését vagy visszavonását s az elévülést, mint a bünvádi eljárást s a büntetés végrehajtását kizáró okokat illeti, törvényjavaslatunk intézkedései csaknem teljesen megegyeznek azon elvekkel, melyek e részben az ujabb törvényhozásokban érvényre jutottak.

Törvényjavaslatunk követve a külföldi legislatiók példáját, az elévülés mindkét nemét, t. i. ugy a bünvádi eljárás megindításának, mint a büntetés végrehajtásának elévülését, statuálta.[2] Minthogy a bünügyi kereset elévülése kétszer oly erős alapon nyugszik, mint az itéletileg kimondott büntetés elévülése, a mennyiben az utóbbinál egyik főok, t. i. az elkövetett bün tényálladékának bizonytalansága elenyészik, — azért igen helyes, hogy törvényjavaslatunk ez utóbbit jóval hosszabb időhöz kötötte.

Az elévülés, mely a tett véghezvitele napjával, illetőleg az itélet jogerőre emelkedésével kezdődik, birói cselekvények által szakittattak félbe. Mi különösen az eljárás elévülését illeti, ezt a 107. §. értelmében félbeszakitja a bíróságnak az elkövetett büntett vagy vétség üldözését czélzó határozata vagy intézkedése. A javaslat ezen rendelete lényegesen tér el az ujabb codexek hason intézkedéseitől, melyek szerint csak a tettes — mint vádlott — ellen intézett birói lépések szakitják meg a már folyó elévülést. Ily megszoritó intézkedés feltétlenül szükséges, mert a javaslat rendelése mellett a bíróságnak hatalmában állana a büntetteseket az elévülés kedvezményétől könnyü szerrel végig megfosztani, nem szükséges e czélból egyéb, mint időről-időre a feljelentett vagy függőben levő bünügyekben bármiféle jelentéktelen intézkedést tenni vagy határozatot

Spangenberg Archiv d. Crim R. XIII. 355. Plochmann das Begnadigungsrecht 65. l. és Vollgraff Abhandl. 32. l.

[1] Az abolitio elvan törölve a bajor alkotmányi okirat VIII. fejezetének 4. §. által; „der König kann in strafrechtlichen Sachen Gnade ertheilen, die Strafe mildern oder erlassen, aber in keinemfalle irgend eine anhängige Streitfache oder angefangene Untersuchung hemmen". Igy a würtembergi, damstadti, szászországi és Coburg-Gothai alkotmányi okiratok által. L: még a Luxemburgi alkotmányi okmány 38 czikkét „Le Roi Gran-Duc a le droit de nemettre an de pednire les peines prononcées par les juges, sauf ce qui est statué relativement aux membres du Gonvernement" v. ö. még a belgiai alaptörvény 73. §. át. Több állam alkotmánya szerint a pertörlés pontosan meghatározott feltételekhez van kötve. Igy a porosz alaptörvény 49 czikke szerint („der König kann bereits eingeleitete Untersuchungen nur auf Grund eines besondern Gesetzes niederschlagen") L. még a braunschweigi Landschaftsordnung 208. §-át der Landesfürst kann eine angefangene Untersuchung nur nachdem das Oberappellationsgericht sich gutachtlich darüber geäuszert hat — niderschlagen".

[2] Az 1843-iki törv.javaslat ezen szabványát illetőleg mondja Kőrösy. „E bölcs intézkedést nem lehet nem helyeselnünk. Alkotmányos országokban szükség, hogy a biró felfelé épen úgy mint lefelé független legyen; nem lenne pedig az, ha a végrehajtó hatalom beavatkozhatnék s az eljárást felfüggeszthetné".

[1] L. Geib Lehrb I. 159. l. „Völlig verschieden von der heut zu Tage fo genannten Abolition, und überhaupt gar nicht als eine Art der Begnadigung zu betrachten ist die Abolitio namentlich die Abolitio publica seu generalis" L még Rein das Crim. R. der Römer 266. l.

[2] Az elévülés mindkét nemét ismeri a würtembergi (131) bajor (92) braunschweigi (71) az ujabb szász (109) a franczia s a német birodalmi törvény (60. §.) Csak a birói eljárásra szoritja az elévülés hatását az osztrák (231), a hannoveri (88) s a darmstadti s a porosz törvény.

hozni, hogy ez által a folyó elévülés a törvényben meghatározott egész időre nézve hatálytalanná tétessék. Helyesen jegyzi meg erre nézve Berner: „ha az elévülés megszakitásául a birónak minden oly cselekvénye vétetik, — mely a vizsgálat megkezdésére, folytatására vagy bevégzésére vonatkozik, akkor az önkénynek tág tér nyittatik és meg van adva a lehetőség az elévülés megszakitásául tekinteni számos oly tetteket, melyek a vizsgálat és elfogatáshoz oly viszonyban vannak, mint körülbelül az előkészület távolabbi cselekvényei a büntett végrehajtásához.“ [1]

Dr. Schnirer Aladár,
egyet. tanár.

A keresk. törvénykönyv életbeléptetésének kérdéséről.

Mióta Dr. Apáthy István egyetemi tanár ur, a kereskedelmi törvénykönyv életbeléptetésének kellékeit lapunk hasábjaiban behatóan tárgyalta, — azóta a napi sajtó is élénken foglalkozik e kérdéssel, noha rendszerint s legalább ujabb időben a magyar publicistika nem szokott az ily concret kérdések tárgyalásával foglalkozni, mert ahhoz komoly tanulmány kivántatik.

Olvasóink teljesen tájékozva lehetnek mindazon aggályok iránt, melyeket maga a kereskedelmi törvénykönyv tisztelt szerzője annak életbe léptetése irányában táplál, ha a kormány és illetőleg a törvényhozás annak kellő kiegészitéséről nem gondoskodik s mely nélkül a sok gonddal és fáradsággal megalkotott törvény, az óhajtott áldás helyett, csak ujabb zavarokat s az eddiginél tán még nagyobb jogi bizonytalanságot eredményezhet.

Ki jogügyi politikánk eddigi vivmányait ösmeri, az nem szorult ezen aggályok indokolására; mert hiszen perrendtartásunk, birósági szervezetünk, a kir. ügyészség, a végrehajtók stb. intézménye, mindannyian a kellő kiegészités vagyis a tervszerü alkotások hiánya folytán „az óhajtott áldás helyett csak ujabb zavarokat“ okoztak. Épen jelenleg is a törvényszékek reductiója annyi visszásságot szül, hogy mindenki indokoltnak fogja találni azon álláspontot, melyet annak idejében a kormány tervével szemközt elfoglaltunk.

Magyarország nagy részében ismét határozatlan időre juristitium állott be és e circulus viciosusban mozgunk már évtizedek óta. Jelenleg hazánknak 680 négyszög mértföldnyi területén a törvénykezés meg van szüntetve s közel két millió lakos egy ideig nem kérhet igazságot. S ezen jelenség ismétlődni fog nemsokára, midőn a még hátralevő 20 törvényszékre kerül majd a sor. De ezzel sem lesz vége a juristitiumoknak, mert azután fog bekövetkezni a megyék kikerekitése. Közel fogunk-e ekkor állani a végleges szervezéshez? azt sem merjük határozottan állitani, mert valószinü, hogy csak azután fog a perrendtartásnak uj alapra t. i. az általunk annyira sürgetett közvetlenség és szóbeliség alapjára leendő fektetése beköszönteni.

Kormányunk mindazonáltal nem tud mai napig sem a rendszeres munkálkodás eszméjével megbarátkozni.

Nem akarunk ezuttal az „uj szervezés“ müveletéről szóllani. Mi megtettük annak idejében kötelességünket és most a monstre-deputatiókra bizzuk a jajvezeklést.

Ezuttal csupán az igazságügyi programm hiányát akarjuk jelezni, a mennyiben a kereskedelmi törvény kiegészitése nélkül ezen alkotásunk eredményét veszélyeztetve látjuk.

Felesleges e helyen azon szoros összefüggést bizonyitgatnunk, mely az ugynevezett hiteltörvények közt létezik, mert tisztelt barátunk Apáthy István czikksorozatában eléggé találhatja mindenki beigazolva azt, hogy azok oly organicus egészet képeznek, melynek egyes részei csak kölcsönös összhatásukban képesek a forgalmi életből eredő viszonyokat rendezni. Nem elégedett meg ezért csupán csak utalni arra, hogy a világban mindenütt a kereskedelmi jog mellett, a váltó- és csődjog együttesen, egyszerre lettek megalkotva, egy időben lettek életbeléptetve; — hanem kimutatá, mily visszásságot fog az életben előidézni azon anomalia, hogy nálunk a kereskedelmi törvénykönyv nemcsak összhangzatos váltójog nélkül, de ráadásul nem is egy, hanem kétféle váltójog mellett fog életbeléptetni.

Ép oly világosan feltárta azon szoros összefüggést, melyben a csödjog az életbeléptetendő kereskedelmi törvénynyel áll, a mit jelesen azon példával illustrált, hogy csődtörvényünk a szövetkezetet, mint az associatiók nemét nem is ösmeri, mert az egyáltalában a legujabb vivmányok közé tartozik. Részletesen kiemeli a csöd befolyását nevezetesen a közkereseti társaságnál és hogy csődtörvényünk sem a társasági csődről mint ilyenről, sem annak befolyásáról az egyes tagokra, sem végre azon viszonyról, mely a társasági hitelezők és az egyes tagok magánhitelezői közt keletkezik, nem rendelkezik.

Mindezen nehézségeket félreismerni avagy csak fel nem ismerni is teljes lehetetlenség! De kérdjük: vajjon csakugyan áll-e az, hogy a nélkül a kereskedelmi törvényt életbeléptetni nem lehet, életbeléptetni nem szabad?

A mi a váltótörvényjavaslatot illeti, az teljesen előkészitve még Pauler volt igazságügyi miniszter ur által lett a mult országgyülés elé terjesztve és e törvényjavaslat kevés jóakarat mellett jövő évi jan. 1-éig törvénynyé válhatik, ha az igazságügyminiszter ur azt rögtön ujból a ház elé terjesztené, a már megalakult jogügyi bizottság azonnal tárgyalás alá venné és munkáját a delegáczió ülésezései alatt is folytatná. Ilykép a kitüzött határidőre kereskedelmi törvénykönyvünk az egységes és összhangzatos váltójoggal egyidőben léptethetnék életbe minden zavar nélkül. Ehez a kormány részéről csak öntudatos czélu törekvés és helyes időbeosztás kivántatik.

A váltótörvény alkotása tehát mint mulhatlanul szükséges kiegészitése kereskedelmi törvénykönyvünknek, — nem képez elhárithatlan akadályt annak életbeléptetésére.

Nem ugy a csődtörvény alkotása, melynek tervezete ugyan szintén rendelkezésére állott már az igazságügyi miniszter urnak, és kétségtelenül mint Apáthy legsikerültebb munkálata oly becses dolgozat, hogy legalább szakbizottsági tárgyalások alapjául vétethetett volna. Itt azonban kénytelenek vagyunk az igazságügyi miniszter urat egyenesen mulasztással vádolni, mert a több hónapi szünidő alatt ez irányban semmi sem történt és a helyett a büntető-törvény javaslata vétetett pro forma enquete bizottsági tárgyalás alá.

Mi inditotta a kormányt arra, hogy a kereskedelmi

*

[1] Hogy az elévülés félbeszakitásához oly birói cselekvények kivántatnak, melyek egyenesen a tettes mint vádlott ellen intézvék, valamennyi ujabb törvénykönyvben határozottan ki van mondva. Igy intézkedik a würtembergi t. 132. cz. „Die Verjährung wird unterbrochen sobald der Angeschuldigte von dem zuständigen Gerichte zur Verantwortung gezogen wurde“. A braunschweigi t. 72. §-a „Durch jede gegen den Verbrecher als solchen gerichtete Handlung des untersuchenden Gerichtes“. Ugyanigy a darmstadti (126) badeni, (192) s a thüringiai törvény 71. §. szerint: „Die Verjährung wird unterbrochen durch, gegen die Gerson des Verbrechers gerichtete Anträge“ L. még az osztrák (227) s a szász örvényt.

törvény kellő kiegészitésére szolgáló csődtörvényjavaslatot háttérbe szoritotta, daczára annak, hogy még Pauler volt igazságügyminiszter, február hóban kijelölte a szakbizottság tagjait, — annak más magyarázatot adni nem lehet, minthogy a tervszerü munkálkodás holmi személyes ambitiónak esik áldozatul, mert az igazságügyminiszternek nincsen határozott programmja és igy nem tud a legislatiónak irányt szabni. Ez volt mindekkoráig jogügyi politikánknak átka, melyet hogy jelenleg öntudatos czélu törekvés elháritana, — legkevésbé állithatjuk.

Mi odáig ugyan nem megyünk mint Apáthy igen tisztelt tanár ur, ki a csődtörvény alkotása nélkül a kereskedelmi törvénykönyv életbeléptetését lehetetlennek tartja. Igaz, hogy a csődtörvény megalkotása nélkül, a társasági viszonyok csőd esetére szabályozva nem lesznek; de e tekintetben a kereskedelmi törvény életbeléptetésével a status quo nem változik; mert azon viszonyok csőd esetére jelenleg sincsenek szabályozva. Igaz, hogy csődtörvényünk a szövetkezet társasági intézményét nem is ösmeri; de azért léteznek szövetkezetek hazánkban és pedig nagy számmal.

Miért kelljen tehát a szövetkezetek szabályozását elodázni csupán azért, mert azok csődjei s az azokból eredő viszonyok nem nyernek megoldást? Kereskedelmi törvényünk által legalább ezeknek jogviszonyai csőd esetén kivül nyernének szabályozást.

Számolnunk kell a viszonyokkal és a „junctim" theoriának tulcsigázása nélkül követelhetjük a kereskedelmi törvénykönyv életbeléptetését.

Egy félhivatalos közlemény, melyet más helyen egész terjedelmében közlünk, csakugyan ki is jelenti: „Hogy a kereskedelmi miniszter szigoruan ragaszkodik azon, az országgyülésen tett kijelentéséhez, hogy a kereskedelmi törvény 1876-ik évi jan. 1-én életbe fog lépni; legjobb reménye van, hogy ezen határidöre meg fogja tehetni az elökészitő lépéseket. A kormány azt hiszi, hogy az uj keresk. törvény a csöd- és váltótörvényjavaslat elfogadása előtt is életbe léphet, hisz a törvényhozás is kiváló sürgösséggel fogadta el a keresk. törvényt, anélkül, hogy ama másik két törvény is megalkottatott volna."

Arrólmi is szereztünk magunknak tudomást, hogy a keresk. miniszteriumban az uj czégjegyzékek berendezése és vezetéséről már elkészült a szabályzat; ugy szintén hogy az állami üzletek czégbejegyzéséről készült tervezet már tanácskozás alá vonatott és igy a kereskedelmi miniszter megtett mindent a mit maga részéről megtehetett.

De mit használ mindaz, ha törvénykezési szempontból mindekkoráig semmi sem történt!

Az igazságügyi miniszternek már a kereskedelmi miniszter részéről történt előterjesztésekor gondoskodni kellett volna eljárási törvényről; a helyett azonban az nemcsak törvénynyé vált, hanem életbe léptetni is kell, az eljárás szabályozása nélkül! És ez ismét szomoru képét mutatja azon solidaritásnak, mely a codificatió terén az egyes miniszteriumok eljárása közt létezik. Az igazságügyi miniszter ép oly keveset törödik a keresk. miniszter codexével, mint a mily keveset gondolt a pénzügyminiszter az igazságügyér szervezési munkálatával, minek következménye az volt, hogy midön az igazságügyminiszter elrendelte a letétek adóhivatali kezelését, ezek megtagadták az átvételt, mert a pénzügyminiszteriumtól sem utasitást, sem kezelési szabályzatot nem kaptak, — avagy hogy oly messzire ne barangoljunk a multban, közelebb fekszik annak története: hogy a szolnoki kir. törvényszék Karczaghoz, ez meg a szolnoki illetékszabási hivatalhoz csatoltatott.

E gyönyörüséges összhang uraldodik most is jogügyi politikánkban.

A kereskedelmi törvénykönyv, mely nyolcz évi állami önállóságunk alatt az egyetlen egy rendszeres törvénykönyv, — nem az igazságügyi, hanem a kereskedelmi miniszter initiátivájának köszöni létét. Ennek életbe léptetésére is az előmunkálatok csupán a kereskedelmi miniszteriumban folynak és igy két lehetöség áll előttünk t. i. vagy életbe fog léptetni a törvénykezési szempotból szükséges kiegészitések nélkül, a mi számtalan bonyodalmat fog okozni; — vagy eme kiegészitések hiánya elodázandja a kereskedelmi törvény életbeléptetését.

Mindkét esetben egyaránt az igazságügyi minisztert terheli a felelösség.

Lehetetlennek tartjuk ugyanis azt a mit a fentemlitett félhivatalos közlemény regél, hogy t. i. a biróságok illetékességéről és eljárásáról kereskedelmi ügyekben egy rendelet kidolgozásához „hozzá fogtak" az igazságügyminiszterium kebelében. Ez egyszerüen lehetetlenség s csupán a nem jogászi közönség megnyugtatására szánt álhir.

Lehetetlenség pedig azért, mert a biróságok illetékességi körének kiterjesztése csakis az 1871: XXXI. t. cz. módositásával történhetik. Ép oly lehetetlenség, hogy az eljárás vagy az 1840: XVI. t. cz. II. R. vagy a polgári törvénykezési rendtartástól eltérőleg rendeleti uton szabályoztassék.

Annyi bizonyos tehát, hogy az igazságügyi miniszterium a kereskedelmi törvénykönyv kiegészitésére szükséges törvényalkotások háttérbe szoritásával az egyes miniszteriumok tervszerü müködése közti solidaritást felforgatva, bénitólag hat a kereskedelmi miniszter törekvésére.

De azért mégis óhajtjuk a kereskedelmi törvény életbeléptetését és e részben nézetünk eltér Dr. Apáthy István igen tisztelt tanár ur véleményétől. Mi azon czélszerüségi indokból követeljük a kereskedelmi törvény életbeléptetését, mert a kereskedelmi ügyletekből származó peres kérdések mostani eljárásunk mellett is szükségképen nyernek ellátást, — tehát adjunk legalább anyagi törvényt a biró kezébe!

Sajnos azonban, hogy nálunk a codificatió terén nem létezik egységes munkaterv s igy legüdvösebb törvényalkotásunk eredményét is koczkáztatjuk, annak hiányos kivitele által. De reméljük, hogy a jogügyi bizottság nem fogja szem elől téveszteni a rendszeres, tervszerü munkálkodás szükségét, hanem követelni fogja mindenek előtt hiteltörvényeinknek kiegészitését. Avagy csupán csak azért, mert a mult országgyülés már végóráiban a kereskedelmi törvényt a váltó- és csődtörvény alkotása nélkül is elfogadta, — elegendő okul szolgáljon arra, hogy immár azoknak háttérbe szoritásával előbb a büntető törvénykönyv tárgyaltassék?

Fontolják meg az „illetékes körök", hogy törvényhozásunknak intentiója nemcsak a kereskedelmi törvény, hanem hiteltörvényeink megalkotására és ez alapon hitelünknek a külföld előtti megszilárditására volt irányozva. E czélt azonban a kereskedelmi törvény kiegészitése nélkül, és ha törvénykezésünk azzal lépést nem halad, — elérni nem fogjuk; hanem a külföld csakhamar azon meggyözödésre fog jutni, hogy az uj kereskedelmi törvény daczára a hitelviszonyok nálunk jobbra nem fordultak, mert a

külföld előtti hitelünk nem annyira a kereskedelmi törvény vagyis az anyagi jog rendelkezésében, mint inkább a törvénykezés által annak végrehajtására nyujtott jogbiztonságban gyökerezik. Ezen irányban pedig nemcsak hogy az igazságügyi miniszterium részéről semmi sem történt, sőt a kereskedelmi törvény életbeléptetése a reductió korszakába esvén, majdnem bizonyos, hogy törvénykezésünk meg kevésbbé lehetvén kielégitő, — a külföld ennek okát nem ösmervén, a magyar kereskedelmi codexet fogja rosznak gondolni és igy hitelünk megszilárditása helyett ezen egyetlen rendszeres törvényalkotásunk hitelét is tönkre fogjuk tenni.

Mindennek oka az észszerü igazságügyi politikának hiánya és mert nem elvek, hanem kicsinyes emberek kicsinyes ambitiói adnak irányt a legislatiónak.

Dr. Dárdai Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A birói itéletek indokokkal való ellátása.

A polg. törvk. rendtartás 277. §-a szerint az itéleteket ugy mint a végzéseket indokolni kell; s oz helyes és természetes is, mert a birónak nem subjectiv meggyőződése, hanem a törvény szolgál szabályul, s az indokolás e szabály miként történt alkalmazását tünteti elő.

Az indokolás alapjául a peranyag szolgál, tehát kiválólag ugy a tény mint jogkérdés tekintetében is a felek előadásai. A biró itéletében vagy azt mondja ki, hogy a tény nem ugy áll, mint azt a fél előadta, tehát az általa alkalmaztatni kivánt jogszabály sem nyerhet alkalmazást; vagy azt mondja ki, hogy a tény ugyan ugy áll, mint azt a fél előadta, de azért az általa felhivott jogszabály erre nem alkalmazható; vagy a tény ugy áll, mint előadatott, s azért a felhivott jogszabály is alkalmazandó, mert az ennek alkalmazása ellen felhozott érvek helyt nem foglalhatnak stb., szóval az itéletnek indokolásánál a felek által felhozott körülmények képezik a biró kiindulási pontját, tekintetbe jő tehát minden replika s kiterjeszkedik arra az első biró indokolásában.

Ebből kifolyólag, mi részünkről, azon felsőbb birságainknál már igen lábrakapott szokást sem helyeselhetjük, mely szerint az alsóbb bir6ság itélete indokainál fogva hagyatik helyben. Nem helyeselhetjük pedig azért: mert mig az első biró a felek minden előadásait figyelembe veszi, a felsőbb biró teljesen mellőzi a felebbezésben felhozottakat, a nélkül, hogy megmondaná, hogy azok miért nem állanak helyt, pedig a félnek, ki igazsága érzetében czáfolja az első biró itéletének indokait, az megnyugtatására is szükséges volna, és legalább megakadályozná azon igen elterjedt gyanusitást, hogy a felebbezést a felsőbb biró el sem ; olvasta továbbá mert szeretjük a felsőbb birói itéleteket elvi enunciátumoknak tekinteni, s azért a bennük foglalt jogelvek precz formulázását látni, mi kényelem tekintetéből igen gyakran mellőztetik, s ha valami elv nem kellő logikával, vagy nem oly szabatosan formulázva van is az itéletben mint kellene; sőt gyakran ha egyik másik mellékpassusban van is olyan, mi nem egészen helyes, vagy nem egészen áll, könnyen eltekintenek tőle felsőbb biráink, és hogy az itéletet ne kellessen ujra indokolni, szeretik könnyebb végét fogni a dolognak s reá mondják: az alsóbb birós4g itélete indokainál fogva helyben hagyatik. Ezért mi igen óhajtanók, ha uj perrendünkben határozottan kifejeztetnék — mint az pl. az osztrák perrendben — hogy a felsőbb biró is külön indokokkal tartozik ellátni itéletét.

No de miután az itélet akkor is, ha az alsóbb biró indokai fogadtatnak el, indokolva van, ez ellen a ma érvényes törvény szempontjából nem lehet szólani. Van azonban egy más lábrakapott gyakorlat is, melyhez már e szempontból is sok szó fér. Igen gyakran olvashatjuk ugyanis, hogy a legfőbb itélőszék a királyi tábla itéletét a következő laikus határozattal változtatja meg: „a királyi tábla itéletének megváltoztatásával az első birós4g itélete indokainál fogva helyben hagyatik".

Mi ez itélet tulajdonképi rendelkező része? az: 1. hogy a királyi tábla itélete megváltoztatik, 2. hogy az első birós4g itélete helyben hagyatik. Az tehát, hogy a királyi tábla itélete megváltoztatik, az itéletnek határozottan rendelkező része tehát épen ugy indokolást követel mint annak második része, t. i. hogy ennek folytán az első birós4g itélete helyben hagyatik. Ezen utóbbi részt indokolják az első birósági indokok, de már azt, hogy a királyi táblai itélet megváltoztatására ezen indokok elegendők lennének, sőt hogy azt indokolnák is akkor, midőn ez itélet indokainak keletkeztekor a királyi táblai itélet még nem is létezett, oly anachronismus, minőt ritkán láttunk, s valóban csak a kényelemszeretet non plus ultrája bir ily kificzamodott logikát felfedezni. Maholnap még azt is megérjük, hogy a semmitőszék a semmiségi panaszt a megtámadott végzésben kifejtett okoknál fogva veti el. Ha az egyik járja, járnia kell a másiknak is.

Nem csupa szőrszálhasogatás, nem a kákán való csomókeresés az, mely e sorokat iratja velünk, van az ily felületességnek gyakorlati hordereje. Ha már következetességet nem találhatunk a legfőbb itélőszék határozataiban, ha kénytelenek vagyunk abba beletalálni magunkat, hogy ma fehérnek mondjuk ki azt, mit holnap feketének jelentenek ki, a nélkül, hogy ez eljárás korrektivuma felett még csak gondolkozni is érdemesnek találnók; annyit jogunk van mint feleknek követelni, hogy legalább a konkrét esetben indokolják minden enunciátumukat, legalább a konkrét esetben indokolják azon elvet, melyből határozatuk hozatalánál kiindultak.

Vegyük példában a dolgot: A. keresetet indit B. ellen s hivatkozva a telekkönyvi kivonatra, mely szerint az XX. birtok az ő tulajdonát képezi, melynek B. van birtokában, kéri a birtokot magának megitéltetni. B. ez ellen felhozza, hogy e birtokot még A. atyjától megvette, s ennélfogva felperest eluttasittatni kéri.

A első birós4g elutasitja felperest keresetével, mert alperes tanuival bebizonyitotta, hogy ő a kérdéses birtokot felperes jogelődjétől megvette, a telekkönyvi bekebelezés elmulasztása pedig nem elég arra, hogy az illető jogczimen szerzett birtokától megfosztassék.

A másodbirós4g ellenben megváltoztatja az első birós4g itéletét és alperest XX. birtoknak felperes részére leendő kiadására kötelezi; mert:

A kihallgatott tanuk azt, hogy alperes a birtokot felperes jogelődjétől megvette csak szó beszéd között való előadásokból m ritették, a szerződés megkötésénél azonban jelen egyik sem lévén, az ő vallomásaik folytán a jogügylet létrejötte s igy az, hogy alperes e birtokhoz jogczimet szerzett volna sem tekinthető törvényszerüleg beigazoltnak; — de ha ez bebizonyittatott volna is, miután a tényleges birtok mindig a tulajdonost illeti, telekkönyvezett javakra pedig a tulajdonjog csak bekebelezés által lévén szerezhető, tulajdonosnak csakis az tekinthető, ki a tulajdonjogot telekkönyvi bekebelezés által szerezte meg, s igy a tényleges birtok is ezt illeti, ennek ellenében a puszta jogczimre, mely csak az érvényesitésre igényt nyujt, kifogásképen sikerrel hivatkozni, s azzal, annak fenállása esetén sem lehetne a keresett jogot megdönteni.

Már most a legfőbb itélőszék a kir. tábla itéletének megváltoztatásaival az első birós4g itéletét indokainál fogva hagyja helyben. Mondja nekem ebből valaki:

1. A ténykérdést illetőleg, mért lett megváltoztatva a kir. tábla itélete? Azért-e mert a tanuk nem ugy vallottak, mint a táblai itéletben előadva van, vagy azért, mert az oly tartalmu vallomás, mint ott emlittetik is elég a jogügylet létrejöttének bebizonyitására?

2. Mért van a jogkérdést illetőleg a legfőbb itélőszék ellenkező nézetben mint a tábla, mely kérdés az első birósági itéletben egyáltalán szellőztetve nincs?

És ilyen eset nem kivétel, ezzel naponként találkozunk és pedig számos esetben. Indokolás az ilyen; s különösen egy legfőbb itélőszékhez méltó indokolás-e? mely birós4g lenne hivatva irányt adni az igazságszolgáltatásnak, mely birós4gnak kellene a helyes jogi elvek terjesztését, a helytelen nézetek megczáfolásával, korrekt s meggyőző indokai által terjeszteni, ki részünkről nem tartjuk ilyennek, sőt mint kifejtettük indokolásnak se tekintjük, s azért e kényelem kereső lakonismusban nyilt törvénysértést látunk.

Illetékességi kérdés.

Az 1868. évi 54-ik törv. czikk, vagyis a törvénykezési rendtartás azon intézkedése, hogy a végrehajtási eljárás egy részét a birtokbiróságoknál is a tkönyvi hatóság hatáskörébe utalja s azon körülmény, hogy az 1871-beli 31-ik törv. czikk 24-ik §-a a tkönyvi hatóság teendőit a k. törvényszékek hatásköréhez tartozóknak nyilvánitja, a bíróságoknak a különböző értelmezés által keletkezett illetékességi összeütközésnél fogva végtelen sok felesleges munkát, a feleknek ügyeik elintézésében késedelmet, és sokszor méltatlan kiadásokat okozott, és okoz mai napig is.

Ezen illetékességi összeütközése bíróságainknak egymás között, s a felsőbíróságainknál is észlelt különböző felfogások sokkal ismeretesebbek, hogy sem egyes példák elősorolása az időt megérdemelné.

Tény az, hogy ezen törvényeknek különböző felfogásából keletkezett zavar sajtó utjáni felszólalásra ösztönzé jogászainkat, sőt practicus jogászunk Zlinszky reform-inditványt is tett az iránt, hogy a tkönyvi hatóság körébe utalt peres functiok attól elvétessenek, s hatásköre csupán perenkivüli tkönyvi ügyekre szorittassék, mit magam is a leghelyesebb eszmének vélek; igen természetesen a végrehajtási eljárást is elveendőnek tartván; mert a vételárfelosztást a birtokbiróság az általa is mindenkor betekinthető tkönyvek mellett minden nehézség nélkül megteheti, ugy szintén az árverést is az erre vonatkozó kérvények, mint e tkönyvi beadványok széljegyeztethetnének; ez által megmenekedne a tkönyvi hatóság azon anomal helyzettől, hogy ingósági végrehajtásokkal, s igényperekkel bajlódjék, melyekkel most, ha ingó, és ingatlanra vezettetik a végrehajtás, okvetlen bajlódnia kell, mi a tkönyvi intézmény czéljával ellenkezik.

Mindazonáltal mig a reform meg nem történik, nem helyeselhetem azon, ugy látszik felsőbíróságainknál is érvényre emelkedett felfogást, hogy a fennidézett 31. törv czikk 24. §-át ugy értelmezik, hogy annak folytán a perbiróság végzéseiben a tkönyvi bejegyzéseket közvetlen is elrendelheti, s hogy a felek a tkönyvi ügyekre vonatkozó beadványaikat ugyanazon joghatálylyal adhatják be a törvényszék általános iktatójába, mint a tkönyvi hatóság által vezetett külön iktatóba, szóval mintha tkönyvi hatóság nem is lenne, csak telekhivatal.

Nézetem szerint idézett törvényczikknek egyéb értelme nincs, minthogy a k. törvényszékek felállitása folytán, — miután ezeknek személyzete az igazságügyminiszter által, vagy az ő ajánlatára neveztetik ki, — hatályon kivül helyeztetik, a tkönyvi rendtartás 19. §-a 2-ik bekezdésében az igazságügyminister számára oly időben fenntartott jog a tkönyvi előadókat, és a telekhivatal személyzetét kinevezni, midőn különben a bíróság személyzete választás utján, s igy az ő befolyása nélkül töltetett be.

Ezen kérdéseket azonban a sajtó terén már megpenditve látom, ugy hiszem szakembereink kellőleg megvitatandják, s helyes megoldásukra az irányt megadandják. Felmerült azonban a kolozsvári kir. törvszéknél egy oly kérdés ugyane téren, mely még tudtom szerint eddig nyilvánosságra, s igy szakbirálat alá sem került, mely azonban szintén illetékességi összeütközésekre vezethet más bíróságoknál is.

Vita tárgyává tétetett t. i. ezen bíróságoknál, és külön véleményre adott okot azon kérdés, hogy egy oly ingatlan birtok árverezésének elrendelésére, s az abból nyerendő vételárnak felosztására, mely egy ugyanazon törvényszéknél folyamatban levő csődtömeghez tartozik, a törvényszéknek melyik osztálya van hivatva?

Ugyanis egy ilyen ingatlan árverezése iránt a csődtömeggondnok kérését a csődeljárást vezető polg. osztályhoz adta be, mely e kérésre az árverést elrendelte, s annak a hitelezői vál sztmánynyal egyetértve általa megállapitott árverési feltételek szerinti foganatositására azon hozzáadással kereste meg a tkönyvi osztályt, hogy az árvesi jkönyvet oda, mint csődbirósághoz tegye át.

A tkönyvi tanácsban egyik biró, mint előadó, hivatkozva a pptrts 426., 428. és 462. §-aira, a törvényszék polg. osztálya által az árverést illetéktelenül elrendeltnek véleményezvén, annak foganatositását s különösen a megkeresvénynek az árverési jegyzőköny áttételére vonatkozó ágát megtagadandónak inditványozta, az árverés utján bejövendő vételár felosztására minden esetre a tkönyvi osztályt tartván illetékesnek.

A másik biró osztozott ugyan előadó azon nézetében, hogy a polg. osztály illetéktelenül rendelte el az árverést, de ha már elrendeltetett, azt előadó véleményével szemben annyival inkább foganatositandónak találta, mivel egy csődtömeghez tartozó ingatlannak árverés utján begyült vételára felosztására a telekkönyvi osztályt semmi esetre sem, hanem csak a polg. osztályt, mint csődbiróságot tartja illetékesnek, mivel csődhöz tartozó ingatlan vételárának felosztása a csődrendtartás szabályai szerint kell hogy megtörténjen, ezeket pedig csakis a csődbiróság tarthatja meg.

A törvényszéki elnök utóbbi nézetét fogadván el, ez vált határozattá s igy a kolosvári törvényszék tkönyvi osztálya foganasitani fog egy árverést, melyet nem rendeltel, s az árverést foganatositása után az arról felvett jkönyvet átteendi a polg. osztályhoz, mint a csődbirósághoz, hogy a vételár felosztását az teljesitse, tehát egyszerüen kiküldött gyanánt szerepelend.

Minthogy azonban ezen most előadott jogügy elbirálásánál ugyanegy törvényszéknél alkalmazott birák 3 féle nézetben vannak, egyik a csődtömeghez tartozó ingatlan árverezésének elrendelésére és az abból begyült vételár felosztására a polg. osztályt tartja illetékesnek, a tkönyvi osztályt csakis az elrendelt árverés foganatositására tartja megkeresendőnek; a másik ezzel homlokegyenest ellenkezőleg a csődtömeghez tartozó ingatlanra vonatkozólag is a tkönyvi osztályt tartja illetékesnek az árvevés elrendelésére szintugy, mint az árverés utján bejött vételár felosztására; a harmadik az árverés elrendelésére s foganatositására a tkönyvi osztályt tartja ugyan illetékesnek, de a vételár felosztására ez is a polg. osztályt mint csődbiróságot; s miután ily eltérő nézetek nemcsak a kolozsvári törvényszéknél létezhetnek, helyén látom jogászaink, s ha merni szabad lenne, igazságügyérünk figyelmét is ezen kérdésre irányozni, hogy oldatnék meg: miként volna a polg. perrendtartás ezen tekinteben a csődrendtartással addig is, mig mindkettő helyébe más készülne, összhangzásba hozható, s a bíróságok, és felek hátrányára szolgáló illetékességi összeütközések mily módon volnának kikerülhetők?

Volna ugyan még egy pár szavam a birtokkiigazitás, és átkeblezési eljárásra vonatkozólag, miről azonban, ha a szerkesztő ur megengedi, egy más alkalommal szólanék.*

Bauer János,
kir. törvszéki biró.

*Sőt kérjük az ily gyakorlati kérdéseknek megvitatását, mert e czélra nyitottuk meg lapunknak ezen rovatát. Szerk.

A hagyaték körüli eljárásról.

Törvényt alkotni, s a végrehajtása körüli eljárást szabályozni, csak akként lehet, ha a viszonyok természetét felismerjük, s ha azon czélt, melyet elérni akarunk, szem elől nem tévesztjük.

Midőn tehát a hagyatéki eljárást szabályozni és pedig czélszerüen szabályozni akarjuk, mindenekelőtt tudni kell, hogy mit akarunk elérni a hagyatéki eljárás szabályozásával.

Nézetem szerint nem akarunk egyebet elérni, mint annak bizonyságát, hogy kiskoruak, távol levők vagy elmebetegek, egy szóval gyámság alatt állók érdekében elismertetik-e helyesen felvettnek a leltár vagy annak kipótlása kivántatik-e s minő indokból. Továbbá a bejegyzett tartozások, terhek, elismertetnek-e? s azoknak törlesztése mi módon eszközölhető; nem terheli-e péld. özvegyi jog a hagyatékot? és hogy ezen özvegyi jog a hagyaték ellenében, valamint a hagyaték állagához tartozó készpénz és ingó értékek, miként biztositandók? — Továbbá, hogy egyérdekük-e az örökösök, vagy külön érdekük, egy természetü-e az öröklendő vagyon; vagy annak egyik vagy másik részére nézve, egyik örökösnek előnye van a többi örökös felett; például a végrendelet — vagy külön apától vagy anyától származás, vagy a hagyatéki vagyon szerzeményi — vagy ősi természetének alapján stb.

Osztályról természetesen csak nagykoruak közt lehet szó; mert hiszen mit is csinál a vagyonnal a kiskoru, ki azt törvény szerint nem kezelheti.

A szülék elhaltával, azoknak helyébe törvény szerint a gyám lép. Ebből önként következik, hogy a hagyatéki vagyont minden oldalról tanulmányozni, s gyámoltjainak örökségi jogát kiismerni a gyámi kötelesség közzé kell hogy tartozzon És ebből tovább önként kell annak következni, hogy a haláleset felvételét, a leltározást, s a hagyaték letárgyalását csakis a gyámnak közbejövetelével lehet czélszerüen eszközölni.

Miután pedig a gyám kinevezése a törvénykezésnek a közigazgatástól lett elválasztása után a gyámhatóságokat illeti, s azok minden tetteikről annak felelősök; miután továbbá még a Bach-rendszer idejében is a bíróságok csak mint gyámhatóságok jártak el a hagyaték körül, miután a bíróságoknak gyámhatósági minemüsége megszünt: valójában nem lehet érteni azt, hogy mit keres ezen hagyatéki peren kivüli eljárás a bíróságok előtt; holott bíróra csak per esetében van szükség.

És pedig annyival kevésbé érthető ez akkor, midőn országszerte járási közgyámok állittattak fel. Hiszen ezek a magán gyám közbejöttével specifice volnának hivatva arra, hogy a fentebb jelzett hagyatéki eljárást eszközöljék. S épen maga a gyámhatóság azaz a megyei árvaszékek volnának hivatva a hagyaték elintézésére, s a vagyonnak ha mind' kis koruak és egyérdekük osztatlan állapotban; ellenkező esetben pedig a járási közgyámok által kidolgozandó s tiszti ügyész által felülvéleményezendő osztályos terv alapján telekkönyvi átiratására s az ingó értékeknek biztositására; mert hiszen az egész eljárásnak csakis ez a czélja.

Ugyanazért szerény nézetem szerint az egész hagyatéki eljárás a közigazgatáshoz és pedig annak árvaszéki osztályához mint gyámhatósághoz volna átteendő; és pedig annyival inkább, mivel a járási közgyámok mostani elfoglaltatásuk mellett — ha őket ingyen fizetni nem akarjuk — ezen teendőket legkönnyebben elvégezhetnék. Szüntessük meg takarékossági szempontból ezen jelenleg „sine cura" hivatalokat, — vagy legalább foglalkoztassuk azokat czélszerüen.

Még csak azt akarom megjegyezni, hogy az ugynevezett hivatalbóli beavatkozás nagy koruak érdekében, valósággal üres egy phrasis, s annak nincs semmi értelme; mert hiszen a nagykoruak vagy ki tudnak egyezni az osztály felett, vagy nem. Ha ki tudnak; magok folyamodhatnak a vagyon átirásáért; ha pedig nem tudnak, csak ugy meg perelhetik az örökség tágyában egymást, mint bármely adósságért; per esetében pedig nolle velle be kell a bíróságoknak avatkozni, mert a pert el kell itélni.

A ptrt. 580-ik §-ában szabályozott s az örökösöket valósággal nagyon terhelő hirdetési eljárásnak sem találom semmi helyes alapját, ha áll azon magyar törvény, hogy 32 év alatt az örökségi jog el nem évül; mert hiszen azon ismeretlen örökös, ki most felhivatik, hogy 45 nap alatt örökségét érvényesitse; ha ezen idő alatt nem jelentkezik is, nem zárathatik el azon törvényes jogától, hogy öröksége iránt 32 év alatt pert ne kezdhessen. S ha oda hagyta is vinni a dolgot, hogy például 32 év előtt vagyona egy jóhiszemü vásárló kezébe jutott, s ahhoz e szerint természetben hozzá nem juthat; azért nem lehet őt elzárni attól, hogy annak értékére nézve örökös társait 32 év alatt be ne perelhesse.

Mándy Elek,
királyi járásbiró.

Előleges bizonyitásnak van-e helye a váltóeljárásnál?

Nem csekély fontossággal bir törvénykezésünk terén annak eldöntése; vajjon előleges bizonyitásnak van-e helye a váltóeljárásnál?

Ezen kérdés merült fel egy nem régen a b. i. kir. törvényszéknél folyamatba tett váltóperben.

Tárgyaláskor a felek abban egyeztek meg, hogy ezen per elintézése egy választott bíróságra bizassék, fenntartván magoknak azon jogot, hogy ezen ügy bármi okból választott, bíróságilag el nem intéztetnék, mindegyik fél a pernek a fent nevezett törvényszéknél leendő folytatását kérhesse.

Mily stadiumban van jelenleg ezen ügy a választott bíróságnál, arról a váltóbíróságnak tudomása nincs.

E közben történik, hogy az egyik fél a fent nevezett törvényszékhez azon kérelemmel fordul, miszerint egy külföldön lakó, de jelenleg Pesten tartózkodó tanu a polg. törv. rendtartás 522. §-hoz képest előlegesen kihallgattassék.

Az idézett §. szerint ugyanis: „az előleges bizonyitásnak, tanukihallgatásnak, birói szemlének helye van a per folyama alatt, sőt a per megindítása előtt is, ha az ellenfél abba beleegyezik, vagy ha a folyamodó kimutatja, hogy a per kimenetéig bizonyitékától eleshetik."

Az 535. §. szerint pedig az előleges tanukihallgatás „azon bíróságnál kérendő, melyet a perboli törvényhatóság illet. Sürgős esetekben a tanut azon bíróság is kihallgathatja, melynek kerületében a tanu tartózkodik."

A kir. törvényszék a kért előleges tanukihallgatást a polg. törv. rendtartás 535. §. alapján elrendelte, és a tanut — bár az ellenfél ezen végzés ellen perorvoslattal élt — ki is hallgatta.

Vizsgáljuk most már, megegyez-e ezen eljárás az illetőség szabályaival, megegyez-e a váltótörvénynyel?

Első tekintetben kétséget nem szenved, hogy egy és ugyanazon perben egyidejüleg két bíróság perbirósági minőségben nem járhat el.

A feleknek fent érintett tárgyaláskori megjegyzésével tehát az illetőség, a per birói intézkedési jogkör, a fentartott feltétel beálltáig a nevezett törvényszékről a választott bíróságra ment át.

Do ebből az következik, hogy azon kérdés megvitatása és eldöntése, vajjon a kért tanuhallgatásnak — akár mint előlegosnek, akár mint rendesnek, van-e helye? — a választott bíróság elébe tartozik.

Az ellenkező eljárás egyrészt sérti az illetőség szabályait, másrészt könnyen viszás helyzetet teremthet.

Nem volna-e például ily viszás helyzet az, ha a választott bíróság a kért tanukihallgatást mellőzendőnek tartaná, s ezen végzés ellenére a tanu egy másik bíróság által mégis kihallgattatnék?

Az idézett 535. §. kivételesen megengedi ugyan, hogy sürgős esetekben a tanu a perbiróság mellőztével azon bíróság által is kihallgattathassék, melynek területében a tanu tartózkodik. De ez természetszerüen csak oly esetre vonatkozhatik, midőn az utóbbi bíróság székhelye a per bíróságáétól különböző, mely körülmény pedig tudtommal, az itt közlött esetben fenn nem forog.

A tanukihallgatást szorgalmazó félnek tehát a választott bírósághoz, mint ez idő szerinti perbírósághoz, kellett volna kérelmével fordulni. A kir. törvényszéknek pedig a helytelenül hozzá forduló folyamodót a választott bírósághoz kellett volna utasitani. Ha ez a kért tanukihallgatást elrendeli, s annak eszközlése végett, minthogy törvényhatósági jogkörével nem bir, s e szerint tanukat maga elébe idézni és kihallgatni jogositva nincs, a kir. törvényszéket megkeresi, a tanu ezen bíróság általi kihallgatásának misem áll utjában, mert egy törvényszék kereskedelmi ügyekben hozzá intézett tanukihallgatási megkeservény teljesitését meg nem tagadhatja; az sem képezhetvén itt különbséget, vajjon ezen tanukihallgatás előleges, vagy rendes-e? mert ezt megvizsgálni a megkeresett bíróság, mint ilyen, hivatva nem lehet.

Egészen más szempont alá esik azon kérdés, vajjon elrendelhető-e az előleges bizonyitás egy váltóbíróság által perbirósági minőségben?

Ezen kérdésre én csak nem-mel felelhetek.

Miképen kelljen egy váltóperben tanukkal bizonyitani? ezt a vtk. körülményesen előirja. Ezen bizonyiték közül más módot, mint melyet a váltótörvény először, alkalmazni nem lehet. A váltótörvény pedig előleges tanukihallgatásról egy árva szót sem emlit; e szerint annak váltóperben nincs is helye.

A polgári törvénykezési rendtartás szabályai a váltóeljárásnál nem alkalmazhatók. Ezen rendtartás csak köztörvényi eljárást szabályozza, csak a köztörvényi birónak szól. A 535. §-ban emlitett bíróságok alatt is csak a köztörvényieket értheti és érti.

Ha a polgári perrendtartás — miként ez külföldön van — nálunk is a váltóeljárás kiegészitő része, vagy helyesebben alaptörvénye volna; ha az utóbbi csak az eltérő szabályokat tartalmazná, egyebekben a polgári perrendtartás szabályai a váltóeljárásnál is alkalmazandók lévén: akkor igen is — váltóügyben is hivatkozhatnánk a polg. törv. rendtartásra oly esetben, melyről a váltótörvény nem intézkedik; akkor az 534. és 535. §§. alapján váltóügyben is alkalmazhatnánk előleges bizonyitást, mint t. i. olyat, melyről a váltótörvény nem intézkedik. És ez tagadhatatlanul üdvös volna, mert a törv. rendtartás sok oly helyes intézkedéseket tartalmaz, melyek a váltó eljárással is összeférnének, és melyeket mégis váltóügyben alkalmazni azért nem lehet, mert azok a váltótörvény szabályai közt helyet nem foglalnak. Különösen áll ezaz 534. és 535. §§-ról, melyek jogosság, czélszerüség szempontjából mi kifogás alá sém eshetnek.

Hanem a dolog nálunk nem igy áll.

Nálunk a váltótörvény és a polg. törv. rendtartás két külön, egymással semmi szerves kapcsolatban nem álló, lényegesen különböző alapelvekre fektetett teljes eljárási törvényt képeznek. Ez csak a polgári birót, amaz csak a váltóbirót köte-

lezi és szabályozza. Az egyiket a másikkal összekeverni disharmonia, anamoliák nélkül nem lehet.

Az eljárásbani öszhang, egyöntetüség oly fontos tekintet, mely elől némely üdvös törvénykezési rendtartásbeli rendelet a váltóeljárásnál is alkalmazhatásának előnye is, kell, hogy háttérbe szoruljon.

Ez is csak buzditásul szolgálhat arra, hogy a polgári, mint a váltó eljárásra kiterjedő, alkatrészeiben teljesen összhangzó és természetesen a nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség elveire fektetett végleges perrendtartás alkotásához mielőbb hozzá fogjunk. *Sz. H.*

Különfélék.

A keresk. törvénykönyv életbe léptetéséről a „P. Lloyd" a kormánytól nyert értesüléseit következőkben közli:

„A kereskedelmi miniszter szigoruan ragaszkodik azon, az országgyülésen tett kijelentéséhez, hogy a kereskedelmi törvény 1876. jan. 1-én életbe fog lépni; legjobb reménye van, hogy ezen határidőre meg fog tehetni az előkészitő lépéseket. A kormány azt hiszi, hogy az uj keresk. törvény a csőd- és váltótörvényjavaslat elfogadása előtt is életbe léphet, hisz a törvényhozás is kiváló sürgősséggel fogadta el a keresk. törvényt, a nélkül, hogy ama másik két törvény is megalkottatott volna. Ezen körülmény miatt, igaz, hogy sok ügy nem lesz kielégitően rendezve, nem egy kérdés egész megoldatlan marad, de jobb, ha az uj keresk. törvény hatályba lépte által legalább a legfontosabb kérdések oldatnak meg a leglényegesebb pontok szabályoztatnak, mint hogyha a jogbiztonság hiánya egész jelenlegi terjedelmében tartatik fenn. — Igy pl. jelenleg vagy kétszáz közkeresoti társulat áll fenn, minden törvényes szabályozás nélkül, ezekre nézve a legnagyobb előny volna, ha főszabványaikat az uj kereskedelmi törvény szerint lehetne megállapitani. Ha ezon szabályozás elhalasztatnék, csupán azért, mert elavult csődtörvényünk a csőd esetére nem tartalmaz intézkedéseket, ez annyit tenne, hogy 99 kérdésre nézve lemondunk a megoldás lehetőségéről, mert a századikat nem tudjuk megoldani. — A kereskodelmi törvénykönyv életbeléptetéséhez 3 rendelet szükséges: 1. Rendelet a czéglajstromok berendezése és vezetéséről; ennek vázlatát a kereskedelmi miniszterium már hónapokkal ezelőtt készitette el és átküldte az igazságügyi miniszteriumhoz. Az igazságügyminiszter véleményadás végett kiadta a keresk. és váltószék több birájának, s ezek véleménye alapján hozzájárult a rendelet alapelveihez A javaslatot kiadják még szakértői bizottságnak, melynek tárgyalásain a horvát bán küldötte is részt veend és a mely végleg megállapitja a rendeletet. 2. Rendelet az állami kereskedelmi vállalatok czégbejegyzéséről. E rendelet alapelveit a keresk. miniszteriumban egybehivott, a különféle miniszteriumok tagjaiból állott bizottság augusztás 28-án állapitotta meg; a rendelet elkészült és ugyanezen vegyes bizottság f. hó. 10-én véglegesen szövegezte is. 3. Rendelet a biróságok illetékességéről és eljárásról kereskedelmi ügyekben. Ezen rendelet kidolgozásához az igazságügyminiszterium kebelében már hozzá is fogtak.

E szerint az előmunkálatok részben bejeztettek, részben foganatba vannak véve, és igy bizton remélhető, hogy az uj kereskedelmi törvénykönyv jövő évi január 1 én minden nehézség nélkül fog életbeléphetni."

A szegedi kir. közjegyzői kamara megalakulása. F. hó 12-én d. e. 10. órakor a kir. törvényszék tanácsteremében Örhalmi Lajos kir. törvényszéki biró mint elnöki helyettes által, — a Csongrád- és Csanád- és Békésmegyéből összejött kir. közjegyzők gyülekezete, csinos és elmés üdvözlőbeszéd mellett megnyittatván; miután az elnöki széket Szilágyi Gyula hód-mező-vásárhelyi közjegyzőnek mint korelnöknek adta át, ennek elölülése mellett elnökké: Balogh János szegedi kir. közjegyző, — rendes választmányi tagokká: Zsarkó Antal zentai egyszersmind jegyzővé, — Szilágyi Gyula h.-m.-vásárhelyi, — Abafi Anrél szegedi egyszersmind pénztárnokká, — és Szilvássy István makói, — pottagokká pedig: Antunovics Mátyás és Leovics Simon mindketten szabadkai, — s végre a fegyelmi bírósághoz Antunovics Mátyás és Zsarkó Antal kir. közjegyzők választattak meg.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny"
kiadó-hivatala.

Uj ügyvédi könyvek

f. évi 13204. sz. a. kibocsátott hivatalos minta szerint, valamint

ügyvédi nyomtatványok

olcsó árban kaphatók

Rigler József Ede

papirraktárában

Budapest, kecskeméti-utcza 11—12. szám.

Epilepsie (nehézkór) **levél utján** gyógyittatik dr. **KILLISCH,** különl. orvos által Drezdában, Wilhelmpl. 4. sz. (ez. Berlinben.)

A „Franklin-Társulat" magyar irodalmi intézet és könyvnyomda (egyetem-utcza 4. sz.) kiadásában megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A MAGYAR

CSŐDTÖRVÉNY ÉS CSŐDELJÁRÁS

az 1870: XXII. és 1844: VII. törvényczikkek alapján

az ideigl. törv. szabályokban s az 1868: LIV, 1869: IV. 1870 XLII. 1871: VII. XVIII, XXXI. XXXIV. és az 1875-dik évi XXII. törvényczikkeknek

illető §§-ban foglalt módositások szerint

összeállitva és egyéb hasznos jegyzetekkel.

ugy a csődeljárásnál megkivántató beadványok és biróI határozatokkal ellátva.

Szerkeszté

SZENICZEY GUSZTÁV,

nyug. kir. váltó feltörvényszéki biró.

Harmadik ujra átdolgozott kiadás. — Ára füzve 2 frt.

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 39. sz. Budapest, 1875. szept. 29.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Teleszky perrendtartási tervezete. Zlinszky Imre, kir. táblai biró urtól. — A bünvádi eljárás alapelvei és főbb alakjairól. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — Fegyintézetek. — Törvénykezési szemle. — A közjegyzői intézmény köréből. Mocsári Béla urtól. — Telekkönyvi lejegyzésről. Székely István urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn szíveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlap-kiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny"
kiadó-hivatala.

Teleszky perrendtartási tervezete.

Hónapok multak el, mióta a fentebbi tervezet közzétetett. Nekem mindjárt első elolvasásakor számos aggályaim voltak ellene, de vártam közzétételükkel, mert megvallom, óhajtottam volna mások véleményét előbb meghallani. Mindeddig hiába vártam, azon egyetlen kritika, mely e lapok hasábjain megjelent, érdekesen tárgyalja ugyan a tervezet egyes kérdéseit, de mellőzi épen azon részeket, melyekben van a javaslat jelentősége t. i. az ujitásokban, s elvi eltérésekben az eddigi perrendtől, s melyek értéke határozza meg tulajdonképen az egész javaslat értékét is.

Ha valamikor, főleg e kérdéseknél éreztem kiválólag az indokolás nem létének hiányát, mert megvallom, hogy az uj intézmények nagy része nagyon is indokolásra szorult volna, mert azok előnyeit én legalább részemről belátni képes nem vagyok. Megkisértem előadni ebbeli nézeteimet.

. A javaslat első főjelentőségü része kétségkivül a sommás eljárás reformjában áll. Volt alkalmunk e lapok hasábjain már röviden felemliteni, mennyire elhibázottnak, s a sommás eljárás természetével ellenkezésben állónak tartjuk az itt tervezett intézményt, megemlitettük azonban ugyan akkor azt is, hogy ebben nem annyira a szerzőt, mint azon irányt hibáztatjuk, mely az anyagi igazságszolgáltatást, minden áron az irásbeliséggel kapcsolatba hozni törekszik, nem riadva vissza az e részbeni szerencsétlen kisérletek egész halmazától.

No de ha történt szerencsétlen kisérlet ez irányban, az előttünk fekvő közöttük a legelhibázottabb, mely a sommás eljárás követelményeinek az által ha azt sommásra kereszteli, eleget vél tenni. Irásbeli ellenirat s még két irásbeli perbeszéd mindössze azon irathalmaz, mely ezen eljárás szerint a szóbeli tárgyalást, tehát a mi fogalmaink szerinti tulajdonképi sommás eljárást, megelőzi.

Mint a gyakorlat embere, először is gyakorlati oldalát nézem a dolognak, s valóban megdöbbenek alkalmazásának következményei előtt. Ismerve ügyvédjeink irási szenvedélyét, főleg miután ez dijaik felszámitásánál is lényeges tényező, elképzeljük az irott ellenbeszéd terjedelmét egy sommás perben s az erre adandó aránylagos terjedelmü választ és viszonválaszt, s ezt elképzelve, bizton merjük állitani, hogy e sommás perek a rendes perek anyagával vetélkedni fognak. Mert ne gondolja ám senki, hogy ezt a 43-dik §. azon intézkedése, hogy a periratoknak legfeljebb hat nap alatt be kell igtattatnia, megakadályozza; hat nap két periratra, igen tekintélyes idő, s a javaslat tisztelt szerzője mint volt gyakorló ügyvéd legjobban tudja, hogy a rendes perekben sem dolgozik rendesen senki 15 vagy 30 napig a replikákon, hanem fél vagy 1 vagy legfeljebb 2 nap alatt levágja azon 2, 3, vagy 8—10 ivet, melyet a per bonyolultsága, de gyakran substratuma szerint is megirni gondolt. A különbség e határidőmegszoritás folytán mindössze az lesz, hogy a sommás eljárásban az ügyvéd első vagy második napon irja össze azon iromány halmazt, mit a rendes perben a 14 vagy 15, illetve 29 vagy 30 vagy mit tudom én, hogy hányadik napon cselekszik. Az anyag mennyisége nem sok különbséget fog feltüntetni, kivált ha a fél a dij fizetésére képes egyénnek minösithető.

E szerint elkészülvén az irásbeli replikák, azokat a járásbirónak át kell tanulmányozni; mennyi időt kell evvel eltöltenie, hogy a bizonyitási eljárást vagy szóbeli tárgyalást kitüzhesse; de nem elég ám csak elolvasni, hanem valóságos kivonatot kell készitenie a maga számára, mert a tárgyalásra csak hetek, söt az ily eljárás mellett hónapok mulva kerülvén a sor, azt elfelejti, vagy a számos más perrel összezavarja, s a tanukhoz kérdéseket intézni, vagy az ügyet tisztába hozni nem képes. De hány birónak van ehez türelme, vagy ha van is, hány biró fogja magát ily fáradságos munkára reá szánni? akkor, midőn igy nyilvánláthatólag kevesebbet intéz el, azon kollégájánál, ki könnyebb végét fogván a dolognak, azon szokásos vigasztalással: „csinálja jobban a felsőbb biró ha tudja", keresztül vág a dolgon, s ily uton brillians kimutatással lép fel, mig lelkiismeretes birótársa fáradsága s szorgalma mellett renoméját teszi koczkára. A dolog tehát nyilvánláthatólag oda nőné ki magát, hogy a periratokból elintézik a dolgot ugy a hogy tudják, legalább egyszerre lerázták a nyakukról, igy is elég munkába került. Az eredmény tehát az első birónál: vagy a hátralékok aggasztó mérvbeni összetorlódása vagy felü-

letes eljárás lesz; — hogy is lenne ha már vége lehetne itt a dolognak. De még csak most következik a második biró. — Minden sommás per egy tekintélyes iratcsomót képezvén tisztességes időt veend igénybe betanulása és előadása, ugy hogy legalább is el lesz érve az, hogy azon hiányt, melyet a 100 forinton alóli pereknek a közigazgatási közegekre való átruházása folytán a felsöbb bíróságok ügyforgalma mennyiségileg szenved, a perek minösége pótolja helyre; vagyis a bíróságok csak ugy el lesznek halmozva teendökkel mint eddig, ellenére annak, hogy a perek egy tekintélyes részét, a legszentebb alapok megsértésével csupán a birói teendök fogyasztása indokából, a birói hivatalra nem minösitett s szakképzettséggel csak kivételesen felruházott közegekre ruházták. De menjünk odább.

A fentebb vázolt körülmények által előidézett felületesség az ügy feloldására kényszeritendi a felsöbb birót, s ismét visszakerülvén az első bíróhoz, annak ujból be kell tanulni, tárgyalni s itélni, hogy igy hasonló retortán leendő átmenetel végett visszakerüljön a felsöbb bíróhoz. Mennyi munka, mennyi idő s mennyi költség egy sommás perben!

Igaz ugyan, hogy a javaslat szerzője észrevételében megjegyzi, hogy nincs ellenére ha az ellenirattal az irásbeli iratok sora be van fejezve s a többi periratok mellöztetnek, de ez a felállitott elv mellett alig lészen lehetséges, mert ha az elleniratban a védelem nem a kereseti állitások tagadásán, hanem kifogáson alapszik vagy közvetett bizonyiték czéljából uj tények terjesztetnek elő, s ezekre felperes irásbeli válaszolhatása megtagadtatik, felperes jutna azon hátrányos helyzetbe, melytől a javaslat a feleket ezen eljárás behozatala által megakarta kimélni; s ennélfogva az irásbeli periratok egyenlötlen előnyt nyujtván, azoknak épen nem lenne semmi értelmük.

De azt sem birom megérteni, hogy mily jelentöséget kiván a tervezet ezen irásbeli iratoknak szemben a szóbeli tárgyalással tulajdonitani, mert miután azok czélja, hogy a felek a kellő védelemtől meg ne fosztassanak, miután továbbá a 48. §. zárpontja szerint, a tárgyalási jegyzökönyv és mellékletei szolgálnak az itélet alapjául, az irásbeli védelem pedig a 42. §. értelmében a jkönyv mellékletét, s igy az itélet alapjául szolgáló okmányt képez, nagyobb jelentöséggel kell azoknak birnia mint a szóbeliségnél az előkészitő iratoknak, hol azok csak a felek kölcsönös informáczióira számitvák; de különös is lenne, hogy épen az eljárás azon neménél hozzassék be az ilyen előleges iratváltás, melynél az a szóbeliség alapján álló perrendek szerint sem foglal helyt; s ily esetben azoknak értelme sem lenne, nyilvánvalónak látom, hogy azok a per eldöntésének valóságos anyagát képezik, mely a biró által itéletében figyelembe veendö. De ez esetben azután mi a szabály ha a perirat, a szóbeli tárgyalásról felvett jegyzökönyvvel ellenkezik? ha emitt beismertetik a mi amott tagadtatott, s a fél, felebbezésében azt állitja, hogy ö a tárgyalásnál nem tette a jegyzökönyvbe foglalt beismerést, vagy előadása nem hiven vétetett fel stb., szóval e tárgyalásnál is felmerülhetnek mindazon kérdések és nehézségek, melyeknek megelözése végett hozatott be épen az irásbeli iratok rendszere, s hogy erre a javaslat szerzője is gondolt, annak 48. §-ában foglalt előintézkedések tanusitják. Ha ily esetekben, mint kell is lennie, a jegyzökönyv a döntö, kárba vesz az egész irásbeli parádé; ha pedig a periratok a döntök, akkor mire való a jegyzökönyvi eljárás? hová sülyed a birói tekintély, s hogy egyeztethető ez össze a közokmányok bizonyitó erejével?

Annál inkább szükséges pedig e kérdéssel tisztába jönni, mert ezt magára a bizonyitásra, s illetve a bizonyitékok mérlegezésére is kihat. Ha a perirat a bíróság előtt történt s a per eldöntésénél figyelembe veendő előadást képez, mint azt a javaslat 46. §-ának intézkedései szerint képeznie is kell, az ebben tett beismerés, bíróság előtti beismerést képez és vissza nem vonható; de akkor ismét nem áll az, hogy a felek a szóbeli tárgyaláson minden védveiket előterjeszthetik.

De végül ha a sommás per irásban folyik, s mégis ezt követőleg az anyagi igazság kideritése végett tárgyalás tartatik: nincs ok reá, hogy ezen szabály mért nem alkalmaztatik a rendes perben is? Ha az egyik előny azonos, azonosnak kell a másik előnynek is lenni; mert a tervezett eljárás mellett az eddigi sommás per közvetlenségi alapelve oly lényeges módosulást szenvedett, hogy azon indokok, melyek ennél fennforogtak, a tervezett eljárás mellett helyt nem foghatnak arra nézve, hogy 501 frtos ügyben más elven szolgáltassék igazság, mint az 500 frtosban, midön a tárgyalás rendje bizonyos pontig azonos elvek szerint történik.

Szóval csupa nehézség, csupa ellenmondás, melyeket a felettük való gondolkodás nem csak hogy nem képes leküzdeni, hanem mentől inkább gondolkodik felettük az ember, annál inkább szaporodik a nehézségek száma; s mennyire fognának még azok a gyakorlat azon számos eseteiben, melyek előre meg sem gondolhatók, előtérbe lépni.

Ha a szóbeliség tiszta elve el nem fogadtatik, — törjék bár miként fejüket az illető körök — én meg vagyok róla győződve, hogy jobbat mint Babos sommás eljárási tervezete, teremteni képesek nem lesznek. Azon nehézségek, melyek ellene emeltettek, a tervezett módnál is felmerülnek; ha az irásbeli periratokat szóbeli tárgyalás követi, a mely szóbeli tárgyalás képezi a per eldöntésének tulajdonképeni lényegét, ugyanazon panaszra itt is lehet a félnek oka mint amott, s e panasznak épen ugy elejét lehetne amott venni, mint igyekszik elejét venni a 48. §. midön kivánja; „ha a felek valamelyike a jegyzökönyvet azon okból vonakodik aláirni, mert abba valamely döntö körülményre vonatkozó nyilatkozat vagy hivatkozás helytelenül vétetett be, vagy kihagyatott; köteles a biró megjegyezni, hogy minő ténykörülményeknek, vagy bizonyitékoknak helytelen felvétele vagy mellözése miatt tagadtatott meg az aláirás". De különben is a jegyzökönyv felvétele, s illetve az ellen, hogy a fél védelmére az alkalom megtagadtatott, vajmi kevés panasz merült fel; igy pl. a sajtó terén, melyen más remedium hiányában a sértett fél annyira szeret orvoslást szerezni magának, én emlékezetemre egy ilyen tartalmu nehézséget sem olvastam, nem lehet tehát itt a baj annyira elharapódzva, hogy a reform élének e pontra leendő irányzását megkivánná, s érte elvet, rendszert, gyorsaságot és következetességet kénytelen lenne feláldozni a törvényhozás.

II. A bizonyitási tant illetőleg egy igen lényeges módositás forog szönyegen, t. i. hogy oly esetben, ha valamely tényről csak a bizonyitó félnek van tudomása, ennek az eskü csak akkor itélhető meg, ha ebbe az ellenfél beleegyezett.

Az eskü rendszere mellett, mely egyébként a maga épségében fennhagyatott, én e tétel ily merev felállitását nem helyeselhetem, mert rendkivül megneheziti a bizonyitó fél helyzetét, söt ott teszi lehetetlenné a bizonyitást, hol ez által a legnagyobb méltánytalanságot és igaztalanságot követi el, s e mellett, nem egyenlő mértékkel méri a felek jogait.

A főeskü általi bizonyitásnál a nélkül is mindig a

bizonyitó fél van hátrányban, mert az legigazságosabb ügyét is az ellenfél lelkiismeretességétől kénytelen függővé tenni akkor, midőn annak esküt kinál. Az ajánlott mód által pedig gyakran egészen megfosztatik a fél egyetlen lehető bizonyitékától, s leggyakrabban oly esetekben, midőn bizonyitani épen az ellenfélnek, ha nem is roszakarata, hanem méltánytalan eljárása miatt kénytelen.

Az eskünek ugyanis csak más bizonyitékok nem létében van helye. Mennél bizalmasabb az egyének között a viszony, mennél nagyobb azokban az egymás iránybani gyengédség, annál gyakoribb lesz az oly jogügylet létesülése közöttük, melynek bizonyitéka egyedül a kölcsönös bizalom, melynek megsértése lett volna tanuk felhivása, vagy erről okmány kiállitására való felhivás. Magyarok vagyunk, egy társadalomban élünk, ismerjük mindnyájan a helyzetet, s azért azt, hogy ez valóban igy áll, bővebben bizonyitanom nem szükséges. Ha már most két ily kebelbarát egyike elhalván, annak örökösei a köztük folyt ügylet eltagadására elég lelketlenek, helyes irány-e a törvényhozástól megfosztani a másik felet azon fegyvertől, melyet az ily erkölcstelenség ellen eddig a törvény kezeibe adott? Bizonyára nem; sőt még mélyebben ható következményei is vannak a törvényhozás ily irányának a társadalomra nézve. A törvényhozás maga ösztönzi a felet arra, hogy bizalommal senki iránt se legyen, hogy félre téve minden nemesebb érzést, legjobb barátja irányában is ragaszkodjék a formához, pedig a kor anyagi iránya mellett ennek szitása csakis azon veszélyes felfogás terjesztését mozditja elő, mely a becsületet is formától teszi függővé, s nem a tény benső mivolta szerint keres megnyugvást, hanem ha a formának eleget tett, megnyugtatva találja saját lelkiismeretét. Ne kicsinyeljük e tényezőket, ne gondoljuk, hogy azoknak tulságos suly tulajdonittatik. Az áramlat ragadós, főleg ha meg van a hajlam. Csak a formalismust emlitem szemben a materialis igazságszolgáltatással, például hogy a törvény iránya, mily irányba képes terelni az ember gondolkodásmódját, a becsület kötelmeiről és igazságszolgáltatás követelményeiről való fogalmát!

De erre ismét azt mondhatni, és valószinüleg ez lebeghetett a javaslat tisztelt szerzője előtt is, — hogy több a roszakaratu ember, s azért a felperes esküjétől feltételezni a keresetet igen veszélyes lehet, mert ez esetben a roszakaratu ember perrel megtámadhat bárkit is, s az ügy esküjétől függvén, ily uton annyi anyagi hasznot szerez magának, a mennyi lelkére fér. Csakhogy itt egy harmadik igen fontos tényező van kifelejtve a számitásból, melynek pedig az ujabb tudomány épen a valóság bebizonyitására kellő abstract szabályok felállitásának lehetetlensége folytán, a bizonyitásnál általjában, s különösen az eskü általi bizonyitásnál döntő szerepet jelöl ki.

Az elmélet régebben igyekszik az eskü helyesebb s igazságosabb szabályozására vezető elveket megállapitani, de utoljára is ma azon nézet nyert elismerést, hogy ez eskü megitélése a biró belátására bizassék, vagy a fél saját ügyében hit alatt tanuképen hallgattassék ki. Jóllehet ezen elmélet tudtommal az osztrák bagatell-eljárást kivéve eddig a törvényekben alkalmazást nem talált, de a birói meggyőződésnek mindenütt tér van engedve, és az ajánlott eskü azon esetben, ha csak egyik félnek van a bizonyitandó tényről tudomása, helyt foglal; csakhogy az eskü nem az azt ajánló fél önkényétől tétetik függővé, hanem a perben felhozott körülményekre való tekintettel a biró állapitja meg, hogy forog-e a perrendszerüleg egyébként be nem bizonyitható felperesi állitás mellett oly valószinüség, melynélfogva az általa ajánlott eskü neki megitéltetnék; tehát a birói belátás azon tényező, mely elháritja a veszélyt, s másrészről lehetővé teszi, hogy az igazságos ügy bukását az igazságszolgáltatás közegei tehetetlenül nézni ne kényszerüljenek.

Teleszky vagy kifeled e számitásából a birói közremüködés lehetőségét, vagy veszélyesnek tartott ily hatalmat adni a biró kezébe. Egyik,— nézetem szerint — olyan hiba mint a másik, mert az első folytán az igazságszolgáltatás egyik legjelentékenyebb tényezője nem vétetik számba, mig az utóbbi nagyonis azon elavult elmélet szagával bir, mely azt hitte: hogy lehetséges lesz minden egyes esetre a birót abstract szabályok felállitása által megkötni. Ma már ezen túl vagyunk, az irány a szabad bizonyitási elmélet felé hajlik, minden lépés, mely ez irányban történhet, haladást jelez a czél felé, s minden lépés, mely az ellenkező felé irányul, hátralépés azon iránytól, mely felé törekedni kell. A birószágban való bizalom nélkül nem fogjuk reformálni perrendünket, s igen szomoru lenne, ha daczára annak, hogy három foku birószágunk van, mégis azért kellene haladás helyett hátralépést tenni a modern iránytól, mert azokban annyi bizalom sincs, hogy meg tudják vagy meg akarják itélni azt, hogy van-e valamely fél állitása mellett annyi valószinüség, hogy annak az általa ajánlott eskü megitélhető-e vagy sem?

Zlinszky Imre,
kir. itélőtáblai biró.

(Folyt. köv.)

A bűnvádi eljárás alapelvei és főbb alakjairól.

A bünvádi eljárásra vonatkozó szabályokban, mint a nagyhirü franczia jogtudós Hélie „Traité de l'instruction criminelle“ czimü művében mondja, a törvényhozónak két érdeket kell védenie; az egyik a társadalom átalános érdeke, mely az igazság megvalósitását és a törvényszegések gyors elnyomását akarja; a másik a vádlott érdeke, mely szintén társadalmi érdek és a polgári jogok s a védelem jogai biztositását követeli. — Innen van, hogy ez a legnehezebb feladatok egyikét képezi, melyet a törvényhozásnak megoldania kell.

A törvényhozónak a társadalmi rend szükséges biztositékait kell e szabályokban kibékitenie a polgári szabadság biztositékaival; — kell hogy a vádnak meg legyenek a nyomozásra és bebizonyitásra szükséges eszközei; de meg legyen a védelemnek is eszköze az önigazolásra és hogy ez ünnepélyes harczban, mely a közhatalom és vádlott közt keletkezik, az igazságon kivül ne legyen semmi másnak befolyása; kell végre, hogy mindkettő a birói intézményekben elég biztositékot találjon.

A büntetőper alakszerüségeinek az a rendeltetésük, mi a világitótornyoké, hogy megvilágositsák a birói cselekvények utját. Czéljuk ezeknek a felek és a biró önkényét megszüntetni, s a birói cselekvényeket előkésziteni. — E szabályoknak eléggé hatalmasoknak kell lenniök arra, hogy a tényekből az igazságot kideritsék, de egyszersmind eléggé egyszerüeknek, hogy támaszul és ne békóul szolgáljanak.

Ha e tulajdonokkal birnak: ugy a polgárok szabadságát biztositják, s a birói itéletnek erőt kölcsönöznek, mert részrehajlatságuk biztositékául szolgálnak.

Ha a népek jogélete történelmi fejlődését vizsgáljuk: ugy találjuk, hogy minden népnél a bünvádi eljárás szabályai szoros összeköttetésben voltak az állam, vagyis közjoggal. — Sőt a mennyiben a szabadság, biztonság és politikai jogok őrei voltak, a politikai intéz-

*

mények legfontosbikát képezték. Általában — mondja Hélie — a vádlottak jogai a szerint szaporodtak vagy kevesbedtek, a mint valamely népnek szabad alkotmánya volt vagy önkény által kormányoztatott.

Hasonló értelemben nyilatkozik a nagyhirü német tudós Gneist is „Vier Fragen der deutschen Strafprocessordnung" czimü művében, ezt mondván: „valamely állam polgárai összeségét semmi sem érdekli anyira, mint az alkotmányra és bünvádi eljárásra vonatkozó szabályok. Az alkotmányban és bünvádi eljárásban összpontosult valamely állam alaprendszere oly mérvben, hogy már a büntetőperben láthatók minden nemzet alkotmány-gondolatai"

A büntető perrendnek, mint a jog többi ágainak is, vannak alapelvei, melyeken nyugszik, vannak szabályai, melyek az elvekből folynak.

Ez alapelvek és szabályok nem egy napon születtek, nem is századunk kizárólagos teremtményei. E szabályok legtöbbje már kiállotta a tapasztalat próbáját, s az ujabb törvényhozások nem tettek egyebet, minthogy a szétszórt anyagokat összeszedték, s aztán uj és rendszeresebb alakba öntötték.

Nem is szabad az okos törvényhozónak figyelem nélkül hagyni a mult idők tapasztalatait, mert csak azon törvények állanak szilárdul, melyeknek gyökerei a mult időbe nyulnak vissza. Az emberiség tapasztalatokkal rakodva halad előre századról-századra, s mindenik nemzet téglát hord a tudomány nagy épületéhez; mindenik század egy sugarát hagyja hátra a világosságnak, mely fényét visszaveti a következő századokra. A törvényhozás inkább módosit mint teremt, inkább tökéletesit mint feltalál, inkább fejleszt mint rombol. Ha néha eltér vakmerő ujitásaival, tévelyei nem tartanak sokáig s visszatér azon elvekhez, melyeket az idő megpróbált, s melyek hatalma valódi alapjait képezik. Ugy vagyunk a törvényekkel — mondja a franczia jogtudós Ayrault — mint a folyamokkal; nem azon vidékeket nézzük, melyeken keresztül folynak, hanem forrásukat és eredetüket.

A mult század közepe óta folytonosan vitatkoznak a bünvádi eljárás alapelvei és alakjairól. A vita tárgyát az képezi: vajjon a bünvádi eljárás szabályai a nyomozó vagy vádelvre alapittassanak-e?

Mivel a tudomány- és törvényhozásban a nézetek e kérdésre nézve eltérők, mivel hazai törvényhozásunk is rövid idő mulva e kérdéssel foglalkozni fog: időszerünek tartom a büntető perrend alapelvei és főbb alakjai történeti fejlődéséről, valamint jelen állásáról, habár csak ez alkalommal szük keretben is értekezni.

Ha a nyomozó vagy vádelv egymás feletti fölényére nézve alapos meggyőződést akarunk szerezni: vissza kell mennünk a bünvádi eljárás forrásához.

A német jogtudósok legnagyobb része midőn e kérdést tárgyálja, nem megy tovább vissza a római jognál, nézetem szerint ez nem helyes eljárás, mert a római jog mai jogéletünknek nagyrészben csak közvetett forrása. Róma, valamint a tudomány és müvészet egyéb ágaiban, ugy a jogtudományban is ismereteit a görögöktől kölcsönözte. Menjünk hát vissza az eredeti forráshoz, és lássuk minő alapelveken nyugodott a görögöknél a büntető perrend, s micsoda alakszerüségek szerint történt ez eljárás?

Az athenei bünvádi eljárás — Hélie szerint — a modern perrend két nagy alapelvén nyugodott, t. i. a polgároknak az itéletbeni részvétén, és a tárgyalás nyilvánosságán.

A vádjog, mint a fenség elvének folyománya, minden polgárt megilletett. A vádlási jogot azonban az korlátozta, hogy az athenei törvény kétféle büntetteket, t. i. köz- és magánbüntetteket ismert; e kétféle büntett üldözése alak tekintetében is különbözött egymástól. Midőn a bünvádi kereset tárgya közbüntett volt, vagyis oly tett, mely a polgárok összesége jogait fenyegette: minden polgár gyakorolhatta a vádlási jogot, midőn csak kisebb beszámitásu törvényszegő tett forgott fenn, mely csak valamely magánjogot támadott meg: a vádlott csak a sértett felett, szüleit, gyámját vagy gazdáját illette.

Bizonyos esetekben azonban, midőn a törvényellenes tett a hazát veszélyeztette, a törvény a polgár bünvádi keresete mellé thesmothét feljelentési és felügyeleti jogát is helyezte. E tisztviselőnek jogában állott akár a senatus, akár a népgyülésekhez feljelentéseket tenni, és ha a feljelentés alaposnak találtatott, egy polgár rendeltetett, kinek kötelessége volt a kitüzött bíróság előtt a vádat megtenni.

A büntettek kétféle osztályozásának még azon következménye is volt, hogy a magánvádtól a vádló elállhatott, a tettessel kiegyezhetett, kivévén a gyilkosság esetét, mert ez esetben csak a szülők megegyezésével lehetett egyezséget kötni.

Közbüntettek üldözése esetében a bünvádi eljárás első cselekmenye egyik tisztviselő, az archontok egyiknél tett feljelentés vala. A vádló formulázta vádját, s kötelessége volt a tisztviselőnek annak szabályosságát és őszinteségét vizsgálat alá venni; annakutánna kötelessége volt megkérdeni a vádlótól, hogy vannak-e tanui vagy micsoda bizonyitékokkal fogja vádját támogatni; végre megeskette, sőt arra nézve, hogy a vádtól itélet előtt vissza nem lép, ovadékot is vett.

(Folyt. köv.)

Körösi Sándor,
jogtanár.

Fegyintézetek.

Legtágabb értelemben minden intézmény, mely bizonyos törvényszabta büntető eszköz alkalmazására szükséges és czélszerü lehet, fegyintézetnek volna nevezendő.

Egy régen elfogadott szójárás szerint azonban fegyintézetek alatt most csak a szabadsági büntetés eltöltésére felállitott épületek értetnek. Igy tehát fegyintézetek ma egyértelmüek a börtönökkel, tekintet nélkül azon különböző czélok és intézkedésekre, melyeket a törvény az azokban eltöltendő szabadságbüntetés egyes nemeire nézve előszab. Ellenkezőleg magában értetik, miszerint az elővizsgálati fogházak nem számithatók a fegyintézetek közzé, noha minden börtönnek belső és külső szerkezete sok irányban annyira hasonló, hogy némely fegyintézetek és az elővizsgálati fogházak közt a különbség inkább csak jogi, mint tényleges természetü. Majdnem minden ujabb törvényhozás világosan rendeli, (a mi tulajdonképen magától értetik), hogy elővizsgálati- és adóssági fogságban levők, fegyenczektől mindég elkülönitendők. Külső okoknál fogva azonban még maiglan is igen gyakran ugyanazon épület a büntetési idő eltöltésére és egyszersmind vizsgálati fogság alatt állóknak megszökésök lehetetlenitése czéljából eszközlött letartóztatására is szolgál.

A fegyintézeti ügy a büntetőjog ujabbkori haladásának szüleménye, s a legszorosabb összefüggésben áll a büntető törvényhozás történetével és az ujabbi társadalmi viszonyok fejlődésével. A keleti államok és a classicus ó-kor szabadságbüntetéseket oly értelemben,

a mint jelenleg vétetnek, teljességgel nem ismerték. A római jogtudomány virágzó korában is a börtönökben elvből nem látott egyebet, mint gyanusok, vagy testi- és halálbüntetésekre elitélt egyének megőrzésére szolgáló intézeteket. Ulpian határozottan azt mondja, hogy a börtönök nem büntetésre, hanem csak a megbüntetendő egyének megőrzésére szolgálnak. Ezen jognézet megfejtésére elég a római büntetőrendszer jellemére utalnunk, melynélfogva a halálbüntetések és testcsonkitások tulnyomólag alkalmaztattak, s a szabadságbüntetések helyett a számüzés (Deportatio in insulam, dennetio ad metalles) s a bányákbani kényszermunka használtatott.

Eltekintve a germán jogfejlődés legrégibb kezdetétől és a közönséges kiegyezkedési rendszertől, a középkorban is a büntetés fogalma azon alapnézeten sarkallott, mely főképen a bünösnek megsemmisitésére, fizetés általi külső kár megtéritésére, és a jogrendnek a bünös kirekesztése általi biztositására irányozva vala. Frankhon királyainak kapitularéiban, a longobardiai törvényekben és a pápai döntvényekben foglalt azon egyes intézkedések, melyek börtönbüntetésekről szólnak, az ügynek ily állása mellett jelentéktelen anacronismusoknak látszanak lenni. Leginkább megközelité talán a későbbi felfogást azon középkori szokás, mely szerint a kolostorokbani elzárás büntetésképen alkalmaztatott; oly tünemény: mely azon ellenmondásokban gazdag korszakban ellentétbe jött a kolostori életnek általán elösmert haszna és érdemeivel, s feltünöségét csak félig-meddig veszti el az által, ha figyelembe veszszük, hogy ezen kolostorokbani letartóztatásban a bünösnek a büntetés általi javitásának első és öntudatlan csirái rejlettek.

A kolostorok és fegyintézetek közti történeti összefüggés később, habár külső körülmények folytán élénkebben és világosabban mutatkozott. Miután a reformatió Németországban, Hollandiában, Angolországban és Skandináviában a papokat vagyonuktól legnagyobb részben megfosztotta és a kolostorokat megszüntette, e megürült kolostori épületek jelentékeny számban javitóintézetekké és dolgozóházakká változtattak át. Ez képezé egyszersmind azon jótékony alapitványok érdeméből származott örökséget, melyet a középkori egyháztól az ujabb államok örököltek. Tulajdonképeni fegyintézetek a mai értelemben még a reformatió időszakában sem voltak ismeretesek. Nemcsak a középkori törvény, hanem V. Károlynak kinos büntetőtörvénye (Halsgerichtsordnung 1532) szerint sulyos büntények legnagyobb részben halál- és testibüntetésekkel fenyittettek. A szabadságbüntetés nemei közt első helyen a számüzés állt, mig a 18-ik század közepén ebben számos bajok forrása és a közrend veszélyeztetése ismertetett fel.

A tulajdonképeni fegyintézeteknek egyik legrégibb német és a további kifejlődésnek kiinduló pontját, mint már emlitők, a dologházak képezték, melyeknek eredeti szerkezete azoknak mai czéljával épen ellentétben áll. Azelőtt a dologházak főkép koldusok, kóborlók és kéjhölgyek nevelésére és javitására voltak irányozva, s mindenesetre a rendőri érdekeknek szentelve; később azonban mindinkább a mai alakuakká fejlődvén ki, a legsulyosabb kényszermunkával büntetendő bünösöknek szánt fegyintézetekké váltak. Ezen átalakitás okainak további szükségét mellőzvén, csak azt jegyezzük meg, miszerint a legrégibb fegyházak Amsterdamban (1595.) Hamburgban (1618.) és Lübeckben (1613). nyittattak meg. Az igazgatásbani alapelvek majdnem mindenütt ugyanazok voltak; a javitás eszközlésére nézve a fősuly a munkárai szoktatásra, és a hitnek erre különösen hivatott papok általi erősbitésére fektettetett, s Németországban azonkivül az oktatásra is. A lényegileg rendőri biztonsági érdeknek teljesen megfelelő volt az, hogy a fegyházbani elzáratás nem birói határozat folytán megszabott határidőre, hanem államrendőri rendelvény folytán egy bizonyos, a bekövetkezendő javulás szerint kimérendő időtartamra hagyatott meg.

Az idő haladtával, főkép a számüzés megszüntetésétől fogva, mely Poroszországban 1744. évben mondatott ki, a dologházak mindinkább tulajdonképeni fegyintézetek jellemét nyerték. Ezen fejlődés az által segittetett elő, hogy Németország sulyos büntények megfenyitésére sem transportatióra alkalmas tengerentuli telepitvényekkel, mint Angalország, sem a gályarabsági büntetést megalapitó hajóhaddal, mint Franciaország, nem rendelkezhetett. A mily arányban a régi testi és halálbüntetések az emberi érzet növekedésével elmellőztettek és a szabadságbüntetések a törvényhozásokban érvényre jutottak, ugyanazon mérvben növekedett a fegyintézetek jelentősége, melyek történeti alapját a régi dologházak képezték. — Általánosabb érdekkel csak a mult század végével viseltettek a fegyintézetek iránt, miután a büntetés elvét kezdették kutatni és a halálbüntetés eltörlését a börtönök javitó és biztositó eredményeire való utalással igértek indokolni. Általában azonban jelenleg nem tagadható, hogy a büntető jogtudomány Németországban a legujabb időkig a fegyintézetekkel nagyon keveset gondolt, s hogy a büntető törvényhozás a dolog természete szerint a büntetési rendszer szabályozásánál sokkal inkább függött a fegyintézetek tettleges fejlődési fokától, semhogy megkisértette volna a létező készlet átalakitására változólag befolyni.

Ebből következik az, hogy a szabadságbüntetés története a szabadságbüntetés végrehajtására létezett eszközök történetétől feltételezve vala. A büntető törvényhozás ujitásai e téren tehát csak a fegyintézeti ügy igazgatása által már előkészitett vagy tettleg alkalmazott javitások utólagos elismerése vala.

Mig a bölcsészet és a büntető jogtudomány mitsem gondolva a tényekkel, a büntetés jogalapjának elvont okadatolását kereste, és a büntetés elve feletti elméletek egymást gyorsan felváltották, az alatt a kezelési gyakorlat és a társadalom rég felismerte azon ellenmondást, mely a fegyintézet vezetése czéljai és a szabadság korlátozásának tettleg elért eredményei közt mutatkozott. Ezért a fegyintézetek javitása körül kezdtek müködni legelőbb a sulyosabb és kevésbé sulyos büntények szerinti osztályozással, ugy hogy a *fegyházakat*, a *javitóintézeteket* és a *dolgozóházakat* mint a fegyintézeteknek külön osztályait megkülönböztették. Ezek után uj épitkezéseknél a fegyenczekkeli elbánásra nézve a tapasztalatból meritett czélszerüségi tekintetek tartattak szemben. — Egyes börtönépületek, mint a genti (1773), a viloordi (1776), a milanói (1776), európai hirre vergődtek. Ezekben már emberies és ethikai szempontok szerinti elbánás és azon igyekezet látszott meg, hogy a fegyenczeknek egymásra való roszhatása és azok testi megrongálása elhárittatni megkisértetett. Ezen igyekezetből származott azon uj intézetekben bevezetett intézkedés, melynélfogva a fegyenczeknek legalább az éjnek tartamára való elkülönitése eléretett.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közjegyzői intézmény köréből.

Ujabb törvényhozásunknak aligha van olyan alkotása, mely ez idő szerint nagyobb érdekeltséggel bírna, s mely épen azért annyi eszmecserére nyujtana alkalmat, mint a közjegyzői törvény.

Népünk értelmes és jobb része, mely szeret a korral haladni és nem csügg rajongó bámulattal a mult avult szokásain, s intézményein; — mely föl tudja fogni a közjegyzőség hasznát s annak nagy horderejü sikeres eredményeit, örömmel üdvözli az 1874. évi XXXV. törvénycikket; — örömmel üdvözli mint jogügyleteink törvényessége s szabályosságának s igazságszolgáltatásunk lényeges megkönnyitésének biztositékát.

Ámde ne ámitsuk magunkat!

Igen nagy másrészről azoknak száma, kik abban magán érdekeik sérelmét látva, megvonják tőle nemcsak saját bizalmukat, de másokat is hasonló gondolkozásra ösztönöznek és pesismistikus jóslatokkal már is beszüntetéséről szeretnek beszélni.

Emberi természetünkben rejlik, hogy elleneink meggyőzése örömünkre szolgál. Egy bizalmatlan emberünket jó baráttá tenni, megnyerni ügyünknek; — oly győzelem, melyre örömest gondolunk.

A közjegyzők hivatásának első és legnehezebb része e föladat megoldásában fekszik.

Azért legfőbb törekvésünk kell hogy legyen: az intézmény iránt, bölcső — korszakában bizalmat kelteni, előnyeinek megismertetésén minden megengedhető módon munkálni s igy közvetve elleneit nemesen lefegyverezni.

Nem szándékom e helyütt értekezést tartani arról: mit kelljen egy közjegyzőnek tenni, hogy önmaga és az intézmény iránt bizodalmat keltsen? — annyit akarok jelezni ezuttal csupán, hogy az oly annyira szükséges bizalom megteremtésének egyik főtényezőjéül tekintem én az egyöntetüséget, vagy — hogy érthetőbben fejezzem ki magamat — a szabatos egyformaságot az eljárásban.

A magyar közjegyzői törvény sem tökéletes mü, — a minthogy nem is lehet tökéletes semmi a nap alatt.

Fér hozzá elég szó.

Mint minden törvényben, ugy ebben is sok a homályos pont, mely megvilágitásra vár, s időnkint számtalan oly kétes kérdést enged fölmerülni, melyeknek megoldását a §§-ok között nem találjuk, mert csak a gyakorlat terén jelentkezvén azok, a törvény megalkotásánál a legfigyelmesebb törvényhozó gondoskodását sem kelthették föl maguk iránt.

Az ily kérdé-ekre különböző fölfogásu egyének különbözőképen felelnek. Egyik eltalálja a helyes irányt, mig a másik véleménye nem üti meg a mértéket.

Mondanom sem kell, hogy az ily eltérések az intézménynek magának ártanak aztán.

Óhajtandó volna azért, hogy mindazok, kik a közjegyzői pályát választák jelen és jövendő életmüködésük terén, aggályaikat, kétségeiket, véleményeiket a nyilvánosság előtt szellőztessék, kicseréljék s biztos megállapodásra jussanak. Ezzel ugy magának az intézménynek, mint az ez iránt meleggebben érdeklődőknek hasznos szolgálatot tennének.

Ez a meggyőződés indit engem is, szerény közemberét a többször emlitett intézménynek, hogy a fenti czim alatt e lapok hasábjain időnkint meg-megujulandó rovatot kérjek, hogy e rovat alatt néha-néha elmondjak egyet — mást szerény véleményem tolmácsolásaként, hogy kifejezést adjak egy vagy más dologban a törvény tanulmányozása s a gyakorlat tapasztalatainak alapján fölmerülendő nézeteimnek.

Midőn ezeket előre bocsátottam nem marad hátra egyéb, mint hogy törekvésemhez a közjegyzői intézmény többi barátaink szives támogatását kikérjem:

I.

Az 1874. évi XXXV. tczikk 81. §-a kimondja, hogy a felek kész magánokiratot is ruházhatnak föl közjegyzői okirat minőségével, — azonban nem tesz különbséget magánokirat és magánokirat között, minélfogva fölmerül azon kérdés, hogy:

„Ruházhat-e fel a közjegyző közokirat minőségével oly magánokiratot, melyben a kötelezettség teljesitésére kitüzött határidő már lejárt?“

Igen egyszerünek látszik e kérdés, de hogy mégis érdemel egy kis megbeszélést, kitünik abból, mikép egy igen tisztelt közjegyző ur, kivel e kérdést közöltem „igen“-nel, egy másik azonban „nem“-el válaszolt reá.

Ez ellenmondás ösztönözte e sorok iróját arra, hogy a többek között e kérdést is fölvesse.

Én az első véleményhez csatlakozom s szintén „igen“-nel felelek.

Véleményemet megkisérlem tőlem telhetőleg indokolni is.

Ha magát az idézett §. szövegét veszszük irányadóul, találni fogjuk, hogy a törvény szavai magánokirat és magánokirat között — amint fentebb is emlitém — különbséget nem tesznek, miből önként következik, hogy bármely jogi következményekkel biró ügyekről fölvett magánokirat fölruházható közjegyzői okirat minőségével.

Ellenvetésül fölhozhatná valaki, hogy ez okoskodásnak gyakorlati értelme nincs, mert nem fog előfordulni eset, hogy azon fél, ki kötelezettségét nem teljesitette, beleegyezzék, mikép az általa kiadott megánokirat közokirat erejére emeltessék.

A roszhiszemü kötelezett meg lehet nem fog beleegyezni, lehetnek azonban olyan felek, kiket a kötelezettség teljesitésében személyükön és akaratukon kivül eső körülmények gátoltak meg s kik tudatával bár annak, hogy a beleegyezés által a vele szerződött másik félnek erős fegyvert adnak kezébe, ennek épen jóakaratu biztositása czeljából készek leendenek a beleegyezés nyilvánitásába.

De más oldalról tekintve a dolgot, egy magánokirat épen ugy mint a közokirat nem a kötelezettség határidejének lejártával, hanem a köteleze tség teljesitése által éri el czélját, mitsem változtatván a dolgon, hogy a teljesités önkéntesen történik-e vagy törvényes kényszeruton eszközöltetik?

Azért mindaddig, mig valamely magánokirat czélját nem éri, nézetem szerint közjegyzői okirat minőségével minden habozás nélkül fölruházható.

II.

Megbizhatják-e biróságinak végrehajtás foganatositásával a közjgyzőt?

E kérdésről is röviden szólani kivánok, — mert egy sok tekintetben igen jeles kézikönyvben ez a kérdés a II-ik kötet 67-ik lapján egy irománypélda által hihetőleg véletlen elnézésből igenlően van megoldva; — ami pedig — a törvényből ki nem magyarázható, de nem is helyes.

A törvény 129. §-a ugyanis világosan megmondja, hogy a közjegyző a jelen törvény által meghatározott esetekben a bíróság megbizásából s azon szabályok szerint jár el stb.“

Szándékosan kivántam ritkitott betükkel szedetni e nehány szót „a jelen törvény által meghatározott esetekben“ — mert épen e nehány szó igazolja be, hogy a közjegyző végrehajtás foganatositásával meg nem bizható; e nehány szó nézetem szerint utal a törvény 130. és 131. §§-ra, melyek a birói megbizásokat határozottan csak három esetre, ugymint: 1. hitbizományi javak leltározása; 2. csődtömegek leltározása s 3. fontosabb esetekben árverés foganatositására szoritják.

De ha a törvény hallgatag megengedné is — amit én határozottan tagadok — a közjegyzőknek érdekükben áll nem kapni e megbizáson.

Elmondom — miért?

A mostoha időviszonyok és egyéb sorscsapások által vagyonában megszegényitett nép borzalommal, hogy ugy mondjam gyülölettel viseltetik a végrehajtók iránt, ami a tulajdonhoz való ragaszkodás helytelen következménye bár, de tagadhatlan tény; — miért akarnók e gyülöletet a közjegyzői intézményre is átvinni, azon intézményre, melynek jövőjét épen csak a közszeretet, közkedveltség teremtheti meg?

Mindaddig, mig a közjegyző tanácsadóként, pártatlan ugyvivőként áll a felek között, a tisztelet és bizalom nimbusa veszi körül; — mihelyt azonban eljárásával — habár birói megbizásból is — egyik fél érdekében a másik ellen a végrehajtás kényszerével müködni látszik, csakhamar kivész a népből a nagy nehezen fölkeltett szeretet az intézmény iránt s a közjegyző feje mellől eloszlik az állását diszitő magasztosság glóriája.

Aztán meg tovább menve, a közjegyzőknek is szem előtt kell tartani mindig az emberséges német közmondást „Leben und leben lassen“ — hadd maradjon a végrehajtás a birósági végrehajtóknak, hisz' a közjegyzői törvény ugyis eléggé megcsorbította már hatáskörüket s megkevesbitette tetemesen jövedelmüket oly intézkedésekkel ruházva föl a közjegyzőt, melyek eddig a végrehajtók müködési körébe estek.

A most előadottak után szükségesnek tartom tárgyalni a következő szintén fontos kérdést:

„Kérhet-e végrehajtást valamely megbizó fél érdekében a közjegyző?“ — de miután már eddig is hosszasan vettem igénybe e lapok hasábjait, e tárgyról és több másról a jövő számban fogok szólani. *Mocsári Béla.*

Telekkönyvi lejegyzésről.

Az X. X. kir. törvényszék „változatlan telekkönyvi állás“ czimén gyakorolja a „lejegyzést“, igen furcsa módon.

Hogy ezen törvényszék helytelen eljárását felderitsem, szükségesnek tartom a következők előrebocsátását:

Ugyanis a tk. tör: II. részének III. fejezete nyiltan mondja: hogy minden tlkönyvi jószágtest, jogi tekintetben egy egésznek tekintendő.

Ezt bizonyitja azon különbség is, mely a római I-es, vagy II. számok alatt, több részletekből alakitott birtoktestek, — s azok között létezik, — melyek az eredeti felvétel szerint + jegy alatt vétettek föl.

Lényeges e különbség, — mert mig a római szám alatt egyesitett birtoktest, egy önálló egésznek tekintetik, a + jegy alatt egyesitett részletek, külön-külön is, önálló birtoktestet képeznek.

Ezen különbség kitünik onnan is: hogy mig a római szám alatt alakitott birtoktestet képező részletek, külön-külön zálogjoggal nem, — ellenben a + jegy alattiak mindenike, különkülön is, terheltethetik.

Hogy e különbség maig is fennáll, s azt az urbéri birtoknak, szabad adásvevése tárgyában hozott ujjabb törvény sem szüntette meg, — mint ezt többen vélik — indokolnom sem kell.

Továbbá, szükségszerüleg föl kell még emlitenem a tk. törv. 56-ik §-ának *d)* pontját; mely a „lejegyzésre“ vonatkozólag határozottan rendeli: hogy terhelt birtoktestből „lejegyzés“ csak a bekeblezett hitelezők, bele nyugvása, — vagy meghallgatásukkal válhatik elrendelhetővé, — ezekből folyólag:

Ha állanak a törvény ezen intézkedései, — annál inkább állani kell azon törvényszerü következtetésnek, hogy osztatlan állapotbani közös és zálogjogokkal terhelt birtoktestből, a közös tulajdonos társak és hitelezők beleegyezése, — vagy meghallgatásuk nélkül a római I. szám alatt foglalt egyes hr. számu részletnek, egy uj szám alatt nyitandó telekjegyzőkönybeni átvitele, illetőleg „lejegyzése“ nem rendeltethetik el, — s annyival inkább nem ott; hol a birtoktest zálogjogokkal van terhelve: mert az ekként átvitt, illetőleg „lejegyzett részletnek“ mellékjelzáloggá lett önkényes átalakitása bele vág a hitelezők jogaiba, — s maga a „lejegyzés“ vagyis átvitel elrendelése — a közös tulajdonos társak jogaival ütközik össze.

Mert az osztatlani állapotban álló birtoktesthezi „közös“ határozatlan aránybani tulajdonjog, magában involválván a „közösség terhét“ (qui habet sotium, habet dominum) — Önként következik: hogy az ilynemü jog korlátozott; s ekként a közös tulajdonos társak egyike sem birván korlátlan szabad rendelkezési joggal; türniök kell, a közös jogviszonyból folyó korlátozás terhét is, — következésképen, — a római szám alatt, több részletekből, alakitott, egyes helyrajzi számu részletből az egyik közös tulajdonostársat megillető, osztatlan állapotbani jutalékrészbeliség, csak az esetben válhatik lejegyezhetővé; ha az vagy megosztatik a tulajdonostársak között, — vagy a többi tulajdonos társaknak, ezen „átvitel“ illetőleg „lejegyzéshezi hozzájárulásuk“ igazoltatik, vagy meghallgatásuk essközöltetik, — és mindezt annyival inkább, mint hogy terhelt birtokra nézve, a bekeblezett hitelezőket is hasonló jog illeti meg.

Daczára azonban mindezeknek, N. N. k. tszéke nem respectálja, sem a római sz. alatt, egyes részletekből alakitott birtoktest jogi egységét, — sem a közös tulajdonostársak, — sem a bekeblezett hitelezők közös jogviszonyát — a több közös tulajdonostársak nevén álló, osztatlan állapotbani római szám alatt, több részletekből alakitott, sőt, zálogjogokkal terhelt birtoktestből, a közös tulajdonostársak, és hitelezők meghallgatása, és beleegyezésük, sőt teljes értesittetésök nélkül, megengedi; hogy a folyamodó által kijelelt hr. számu részlet, egy uj szám alatt nyitott telekjegyzőkönyben — a tulajdonosságnak. az eredeti felvétel szerinti feljegyzésével, átvitessék, illetőleg lejegyeztessék; s ott az eladó tulajdonos társ helyett, annak osztatlan állapotbani jutalékára, „az uj tulajdonos bekebeleztessék“ — s esetleg, az ekként átvezetett részletre, a létező zálogjogok, mint mellékjelzálogra átvezettessenek.

Az ily végzés szerintem jog erőre sem emelkedhetik, — mert a közös tulajdonostársak és hitelezők, még csak utólagosan sem értesittetnek.

Ezen kisegitő eljárásnak védői tagadják, hogy az ilynemü átvitellel, a birtoktest jogi egysége csorbitva lenne, — mert szerintük, — ha kivitetett is azon részlet, egy uj telekkönyben, azért nem szünt meg az az előbbi birtoktestnek alkatrészét képezni; a mennyiben az az előbbi állapotbani tulajdonosság változása nélkül vitetvén, át, — a közös tulajdonostársak, s hitelezők joga sem szenvedett sérelmet.

Ezen érv azonban nem egyéb „önámitás“-nál, mert 1-ör ilynemü „átvitelre“, illetőleg „változatlan telekkönyvi állás“ melletti „lejegyzést“ a telekkönyvi eljárást szabályozó törvény nem ismer, s nem is egyéb az, valóságos „lejegyzés“-nél, mert a tlkvi hivatal által, az a lejegyzési szabályok teljes megtartásával foganatositatik.

Nem gondolják meg, hogy az ekként átvitt, illetőleg „lejegyzett“ részlet természete, az átvitellel jogi változás alá esett, és pedig előnyére, — mert mig amott a birtoktestnek csak alkatrészét képezi, — az átvitellel — önálló, s zálogjoggal is terhelhető birtoktesté vált.

Bebizonyitva gondolván az eddig felhozott érvekkel azt: hogy az ily nemü átvitel, nem egyéb, mint valódi „lejegyzés“ — hogy pedig a lejegyzéssel a birtoktest megcsonkittatik, azt indokolni szükségtelennek vélem.

De — önámitás az a tulajdonostársak, és hitelezők tekintetében is: — ugyanis A. B. C. tulajdonostársaknak, legkisebb tudomásuk sincs a felől: hogy D. tulajdonostársuk részére, — ezen kisegitő módon a római I. alatt 20 részletből alakitott birtoktestből jutalékaira nézve 20, ujabb számok alatti tkönyvek nyittattak, melyek mindenikében D. tulajdonostársuk jutalék részei F.-re iratván át, — F. pedig mindazokra a 46. tör. 57. §-a ellenére külön-külön zálogjogokat kebeleztet be, ugyanannyi hitelező javára.

Továbbá A. B. C. tulajdonostársaknak, szükségük lévén telekjegyzőkönyvi másolataikra az eredeti felvétel szerinti 3 drb helyett 60 tlkjkönyvet kell lemásoltatniok, — s 3 frt bélyegjegy helyett 60 frtig terjedő bélyegjegyekről kell gondoskodniok.

Legsérelmesebb azonban ezen kisegitő lejegyzési intézkedés, A. B. C.-re nézve azért: mert az „önkényes“ — s tudtokon és hirükön kivül foganatositatott.

Ugyanezen indokokból sérelmes az a hitelezőkre még azért is: mert nem lévén tudomásuk a felől, hogy a kötvényeikre vezetett tlkönyvi bizonylattal eltérőleg — időközben, — tudtukon és hirükön kivül, — az osztatlan állapotbani zálogjoggal terhelt birtoktest egyes alkotó részeiből, „Fő“ és további mellékjelzálogok alakittattak. Hogy ezen kisegitő módképen használni szokott lejegyzési intézkedésből különösen a végrehajtási eljárásnál, mennyi bonyodalom és akadály állhat elő, azt temérdek példával lehet illusztrálni.

Tagadhatatlan azonban, hogy ezen eljárási módozat által felettébb tág tér nyittatott az adasvevés megkönnyebbitésére, s a birói kedvezményre; csakhogy az oly tér, mely nélkülözi a törvényes alapot, — sőt a telekkönyvileg érdekeltek sérelmével van egybekapcsolva s birói felelősségre is szolgáltathat okot, nem tarthatom továbbra is használhatónak, s azt beszüntetendőnek vélném, mindaddig: mig a római számok alatt egyesitett birtoktestek jogi egysége, a törvény által meg nem szüntettetik, s a tulajdonostársaknak, jutalék arányaikbani korlátlan szabad rendelkezhetési jogaik, — s a hitelezők meghallgatásának szükségfelettisége a törvény által ki nem mondatik.

Végre azzal zárom be jelen észrevételeimet, hogy ne találni téves felfogásom helyes és meggyőző czáfolatáért, az illetőnek tiszteletteljes köszönettel fogom magamat adósnak érezni.

Székely István.

Mi nem hallgathatjuk el a fentebbiek folytán bámulatunkat a törvényszék felfogása felett. A telekkönyvi rendelet 56. §-a elannyira határozott, hogy kétely sem férhet hozzá; legalább

sem commentárt nem olvastunk, sem a gyakorlatban eddig annak oly magyarázatával, mint azt e czikkben foglalt esetben az illető törvényszék tenni jónak látta, nem találkoztunk. Czikkiró ur nézete határozottan helyes, s igen szeretnők tudni, hogy az ellennézetnek mi lehet tulajdonképen a kiindulási pontja? Szerk.

Különfélék.

A debreczeni kollégiomban f. hó 15-én tartatott meg a tanár-beigtatási ünnepély, mely két napig tartott, mert négy jogtanárnak székfoglaló értekezése hosszu időbe került. Az ünnepélynek teljesen hitfelekezeti jellege volt, sőt a jog- és államtudományi székfoglaló értekezéseket is vallásos ihlettség lengi át. A középkori jelenségektől ez ünnepély csak annyiban tér el, hogy nem valami katholikus zárdában, hanem a ref. „kollégiom" imatermében folyt le és mindannyi beszédben viszhangzott ama törekvés: „hogy Debreczenben egy magyar prot. egyetem állittassék fel!" Bizony nem értjük e törekvést a 19. század második felében! Érdekes azonban Tóth Sámuel hittanár és ezidőszerinti igazgatónak beszédéből az alábbi történelmi rész: „Miként az 1800., 1847., 1853. évek, ugy a jelen 1875. év is mind megannyi emelkedési fokozatok főiskolánkban a jog- s államtudományok terén. — Még a mult században a positiv jogtudományok épen nem tanittattak itt, a jus gentium és jus naturae szerepelnek ugyan már 1723-tól fogva, de mint a bölcsészetnek részei s ezért neveztetik az 1751-ben elhalt Szilágyi Tönkő István tanár mint professor philosophiae juris naturae et gentium. Csak 1800-ban lett egy önálló tanszék rendszeresitve a hazai törvények tanitására s az arra megválasztott első jogtanár Széplaki Pál tanitotta aztán a magyar polgári jogot, büntető jogot s ezek történetét és a statistikát; sőt 1802-től fogva a politikát is. — Ezen állapotában maradt ez a tanszék kevés módositással egészen 1847-ig, amidőn egy másik jogtanári állomás létesittetett s az elsőtől a politika, statiszka elvétetvén, azokhoz még a római jog kapcsoltatott. Majd bekövetkeztek nemzeti önállóságunkért folyt harczunk után a sötét absolutismus nehéz napjai, midőn nemzeti életünk fáját akarták kegyetlen kezekkel kiirtani s igy természetesen főiskolánk felett is megnehezedtek az idők járásai; hanem egyházkerületünk teljes buzgósággal és öntudatosan sietett főtanodáját megmenteni, ebben a jog- s államtudományok mivelését biztositani, és megteremtette, létrehozta nagy áldozatok árán és a teljes 8 osztályu gymnasium uj szervezése és berendezése mellett, a jogakadémiát, a már meglevő két tanszékhez még kettőt állitván. — Azonban rövid ideig volt élete az ujonnan szervezett jogakadémiának, már 1856-ban megszüntette azt a nehéz nyomás, tulkapások, indokolatlan beavatkozások miatt a főtiszt. tiszántuli egyházkerület. — 1856-tól 61-ig nem is voltak aztán ugynevezett jogászaink s a tanárok száma is 4-ről kettőre olvadt le. — $186^1/_2$-ik tanévvel lép ismét életbe a jogakadémia 2 évi tanfolyammal a meglevő két rendes és két kisegitő tanárral. $186^1/_5$-ben a 3-ik év is felállittatik s egy uj rendes tanár választatott. Ezen időtől fogva 3 rendes, 3—4 kisegitő tanár által tartotta fel magát egész lefolyt tanévig, midőn a folyó 1875-évben az áprilisi egyházkerületi közgyülés egyező akarattal kimondotta, hogy ugy tudományos mint felekezeti (?? Szerk.) és magyar nemzetiségi érdekeink egyiránt követelvén a jog- s államtudományoknak tanittatását e főtanodában: a teljes jog s államtudományi kar állittassék fel, 6 rendes, illetőleg 9 tanár müködését határozván el abban. — Imé $^3/_4$ évszázadon keresztül 3, egy kevés ideig 4, önálló jogi tanszék létesülhetett, azoknak számát az 1875. év megkétszerezte!"

A kereskedelmi törvénykönyv kiegészitéséről. Az igazságügyminister, mint a P. Ll. értesül, a váltótörvényjavaslatot az országgyülés összeülése után rövid időn elő fogja terjeszteni. Az ig.miniszter továbbá október 10-kére egy szakbizottságot szándékozik összehini a már hosszabb idő óta kész csőd-törvényjavaslat tárgyalására, hogy e javaslatot itt mielőbb a képviselőház elé terjeszthesse. Örömmel veszük tudomásul ezen hirt, mert, hogy az igazságügyminiszter ur az emlitett két törvényjavaslatot mielőbb törvényre akarja emelni, ez által is teljesen igazolva látjuk azon nézeteinket, melyeknek a kereskedelmi törvénykönyv életbeléptetésére vonatkozólag nehány nap előtt kifejezést adtunk. S a „P. Lloyd" a mi intentiónkkal megegyezőleg szól, midőn fentebbi hiréhez azon megjegyzést teszi, hogy valóban itt az ideje már, hogy a kereskedelmi törvény mellett a hitelviszonyaink megszilárditására fölötte szükséges többi törvényjavaslatok is mielőbb életbe lépjenek s mai csődeljárásunk a korszellemnek megfelelőleg átalakitassék s számtalan hiányai javittassanak.

A kassai közjegyzői kamara alakulása. E hó 9-én tartatott meg a kassai közjegyzői kamarának alakuló közgyülése. A kamarához tartozó kir. közjegyzők a kir. törvényszék nagytermében majdnem teljes számmal megjelenvén, Teleky Péter törvényszéki elnök ur a jelenvoltakat lelkes beszéddel üdvözölte, melyben a közjegyzői intézmény nagy horderejét, azon nagy várakozást, melyet a törvényhozás és a közönség ahhoz egyaránt kötnek, kifejté és a kir. közjegyzőket a törvényszék részéről a legnagyobb rokonszenv és minden kitelhető segédkezés iránt biztositá. Ezután felolvastatván még a közjegyzői müködésre vonatkozó, hozzáérkezett igazságügyi rendelet — ő az alakuló közgyülést megnyitottnak nyilvánitá, az elnöklést Pohl József, munkácsi kir. közjegyző-, mint korelnöknek átadá és — miután ez utóbbi a jelenvoltak nevében a törvényszéki elnök tanusitott szives buzgalmáért köszönetet mondott — a gyülésből eltávozott. Ezután megtörtént a kamara alakulása a következő eredménynyel: elnökké Szmrecsányi László kassai közjegyző, rendes választmányi tagokká: dr. Offenheimer Gyula kassai, Dálnoky Nagy Barnabás miskolczi, Dobai Sándor eperjesi és dr. Herczogh Árpád késmárki, póttagokká pedig Vályi István sátoraljaujhelyi és ifj. Mezey Mihály szántói kir. közjegyzők választattak meg. Ennek megtörténtével, Dr. Offenheimer Gyula inditványára Dr. Pauler Tivadar volt és Perczel Béla jelenlegi igazságügyminiszter uraknak a közjegyzői intézvény létesitése és életbeléptetése körül szerzett nagy érlemeikért köszönet szavaztatni határoztatott s a kamara alakuló közgyülése berekesztetett. Ugyanezen napon a megalakult kamara is megtartotta első ülését. Helyettes elnöke Dr. Offenheimer Gyalát választá s ugyan őt a titkári, Szmrecsányi Lászlót pedig a pénztárnoki teendők ellátásával bizta meg. A fegyelmi biróság tagjául a kamara megválasztotta Dálnoky Nagy Barnabás és Dr. Offenheimer Gyula kamarai tagokat.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

HIRDETÉSEK.

Epilepsie (nehézkór) levél utján gyógyittatik dr. **KILLISCH,** különl. orvos által Drezdában, Wilhelmpl. 4. sz. (ez. Berlinben.)

Uj ügyvédi könyvek

f. évi 13204. sz. a. kibocsátott hivatalos minta szerint,

valamint

ügyvédi nyomtatványok

olcsó árban kaphatók

Rigler József Ede

papirraktárában

Budapest, kecskeméti-utcza 11—12. szám.

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 40. sz. Budapest, 1875. okt. 6.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-sö sz. II. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztöhöz.

TARTALOM: Teleszky perrendtartási tervezete. Zlinszky Imre, kir. táblai biró urtól. — A bünvádi eljárás alapelvei és főbb alakjairól. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — Fegyintézetek. — Törvénykezési szemle. — A szolgalmi jog telekkönyvi bejegyzése. — A törvényszéki orvosok dijszabályzatáról. Dr. Dubay urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Teleszky perrendtartási tervezete.

III. Két igen lényeges változás van a tervezetben a birói határozatokra nézve is, melyek egyike az első, másodika a felsőbb birósági határozatokra vonatkozik.

Az előbb emlitett változás a 81. §-ban foglaltatik, mely szerint az ügy érdeme itélet által döntetik el, s azon kivül több ügyeket sorol fel, melyek itélet által döntendők el, ilyenek a közösokirat előterjesztése, vagy a felfedező eskü letétele iránt, ha a biró itéletét pótlólag kiegésziti; igényperek érdemleges eldöntésénél, ha a biró a felhivó kérelmére valamely jogot érvénytelennek nyilvánit, ha a számadási perekben a felszámitott követelést állapitja meg, a javaslat 96. és 121. §-a eseteiben, a határozatlan részbeni hányad megállapitása iránt; végre ha valamely egyén holtnak nyilvánittatik, — hozandó határozatok.

Ezen ügyek egy részeeddig is itélet által döntetett el, s oly határozottan érdemleges kérdések, hogy annak külön felemlitése, miszerint ezek itélet által döntendők el, feleslegesnek látszik, ilyenek ha a felhivott kérelmére valamely jog érvénytelennek nyilvánittatik; ha a számadási per érdemében határozat hozatik, ha valamely egyén holtnak nyilvánittatik. A két első épen annyira határozottan érdemleges kérdés, hogy a trdt. azt, miszerint ezekben itéletileg kell határozni, külön kimondani is feleslegesnek tartotta, a mint hogy felesleges is; mert a tervezet 81. §. azon rendelkezésében, miszerint a per érdeme itéletileg döntetik el, bennfoglaltatik. Én ugyanis ugy tudom, hogy a jelleg, mely a közbeeső vitás kérdéseket (Incident Streit) az ügy érdemébeni kérdésektől megkülönbözteti főleg abban nyilvánul, hogy amazok nem azért intéztetnek el, hogy az e perekben vita tárgyát képező kérdés csupán magának e kérdés eldöntésének czéljából, elintézést nyerjen, hanem hogy egy másik, ügy, t. i. a főügy elintézése lehetővé váljék. A most emlitett esetek azon stádiumban, melyben azok itéletileg rendeltetnek eldöntetni, többé nem tartoznak e kategóriába. A felhivási perben a közbeeső kérdés, hogy van-e helye a felhivásnak? ha ennek helye van, el van döntve a kérdés, melynek vitás volta akadályozta eddig, hogy a jog felett nem lehetett határozni; de a jog feletti határozat már további peres kérdéssel nincs összefüggésbe, érdemleges kérdés az, mint bármely jog felett döntő határozat. Igy van ez a számadási ügyeknél is. Itt ismét az a közbeeső kérdés, hogy tartozik-e valaki számolni? de ha ez kimondatott s ez által a számadási per megindit ását akadályozó vitáspont elenyésztetett, maga a számadás képezi a főügyet, az ennek érdemében hozott határozat tehát érdemleges határozat. — Ezeket itt külön felemliteni legalább is felesleges, de e mellett zavart okoz. Mig más kérdéseknek, melyek valóban közbeeső vitapontokat képeznek itéletileg leendő eldöntése rendszertelenség szinével bir, s magukkal a tervezet szabályaival való ellenmondást tüntet fel.

Hogy a közös okiratok kiadásának kérdése ily közbecső kérdés, az, nézetem szerint nyilvánvaló, mert ez csakis azért intéztetik el, hogy a főügybeni bizonyitás lehetővé tétessék; vagy hogy ily kérdés az igényper, szintén alig szenvedhet kétséget, a zár alól való felmentés vagy fel nem mentés e perben is csak a végrehajtás folytathatása szempontjából mondatik ki; s e határozat által az, kinek a lefoglalt dolog kiadatni rendeltetik, nem nyer absolut jogot, mert más foglalás esetén ismét perelni lévén kénytelen, nem hivatkozhatik tulajdonjogára mint res judicatára, mi az ügy incidentális minőségét elegendőleg tanusitja. Miért kell tehát e kérdéseket itéletileg eldönteni? Erre nézve annál is inkább kivánciak volnánk az indokot tudni, mert más közbeeső kérdéseket, p. o. van-e helye a felhivásnak? (t. r. 516. §.) tartozik-e a fél számolni, vagy a beadott számadás felett nyilatkozni (t. r. 519. §.) végzés által rendeli a tervezet eldöntendőnek, illetőleg azokat a 81. §. első bekezdésében nem emlitvén, nyilvánvaló, hogy azokra a második bekezdés azon szabálya alkalmazandó, mely szerint az elősoroltakon kivül minden más esetben végzést kell hozni.

Ha megkülönböztetjük a birói határozatok nemeit, rendszernek is kell azokban lenni, s rendszeres törvénybe az, hogy egyik közbeeső kérdés itéletileg, a másik végzésileg döntessék el, helyt nem foglalhat; szintugy zavart okozó s felesleges, hogy miután elvileg kimondatik, hogy az ügy érdeme itéletileg döntendő el, utána még az érdemleges esetek egész sora külön is felsoroltatik, s megmondatik, hogy ezek is itéletileg döntendők el, ugy hogy az ember magát tájékozni sem tudja, hogy tulajdonképen milyen minőség vagy jelentőség kiván ezen ügyeknek tulajdonittatni.

Azt, hogy az itélet kiegészitése itéletileg történjék, igen helyesnek tartjuk mi is, valamint azt is, hogy ennek lehetősége e törvény szerint megállapittatott.

A semmiségi pert pedig ez uttal mellőzzük, mert az oly fontos és mélyen ható ujitást képez, hogy azzal legközelebb külön czikkben szándékozunk foglalkozni; — és most átmegyünk a felsőbb birói határozatokra, mint azokat a tervezet megállapitotta.

Mellőzzük az érdemleges határozatokat, melyek ellen észrevételünk nincs; s áttérünk azon sajátságos uj fogalom meghatározásra, melyet a tervezet az itélet feloldása és megsemmisitése között tesz.

Eddigi eljárásaink szerint feloldásnak az ügy érdemére nézve volt helye ha az tisztába nem hozatott (108 §.); alaki hiányok folytán pedig megsemmisités-

nek; ezzel ki volt jelölve a határvonal, mi annál is inkább szükségesebb volt, mert a felebbviteli forumok különböző volta a szoros határvonal meghatározását mellőzhetlenné tette.

A javaslat ugyan meghagyja a 108. §. esetébeni feloldást; de alaki sérelmek bizonyos eseteiben is feloldást rendel, melyek mellett felállitja a megsemmisiteséket is, de megvalljuk e megkülönböztetésnek, sem czélját, sem hatályát nem vagyunk felfogni képesek.

A törvénytervezet ide vonatkozó 114. §. ugyanis következőleg szól:

„Ha a felebbezett itélet által eldöntött ügyre vonatkozó eljárásnál, vagy valamely közbe szóló határozat hozatalánál a perrendtartás lényeges szabályai megsértettek, vagy figyelmen kivül hagyattak, és e miatt a fél a törvény szerint őt megillető védelemben korlátoltatott, vagy az ügy alapos eldöntése lehetetlenné tétetett; akkor a másodbiróság a felebbezett itéletet feloldja, s az eljárás hiányainak kipótlását és ujabb itélethozatalát rendeli meg. Ha azonban az eljárás hiányai ki nem pótolhatók, az itélet, illetőleg az annak alapjául szolgáló eljárás és birói határozatok is, annyiban a mennyiben a törvény rendelkezéseibe ütköznek, megsemmisitendők s ujabb eljárás és itélet hozatala rendelendő meg.“

E szerint az én felfogásomhoz képest a feloldás és megsemmisités között a határvonalat az képezné, hogy ha az eljárásban oly hiba követtetett el, mely pótolható a nélkül, hogy magát az eljárást meg kellene semmisiteni, ez esetben csak feloldásnak van helye, ellenben ha oly hiba történt, mely az egész eljárás semmiségét vonja maga után, az megsemmisitendő.

Habár ez is felesleges s czéltalan czifrázata lenne a dolognak, mely a felsőbb bíróságoknál számos „de lana caprina“ való vitatkozásokat okozna, de lenne benne legalább bizonyos rendszer; de ez is elenyészik, ha a mindjárt következő 115. §. figyelembe vétetik, melyben több semmiségi eset — ugy látszik exemplificative — vannak felsorolva.

De mielőtt e kérdésben tovább mennénk, jöjjünk tisztába a dologgal, hogy mit értünk eljárás alatt? Nézetem szerint a per folytán történt azon cselekvényeket, melyek az itélet alapjául szolgálnak. Maga az itélet hozatal tehát már nem eljárás, hanem annak eredménye, mely ha szabálytalan, semmissé válik ugy a feloldás mint a megsemmisités folytán.

Ebből kifolyólag a fentebbi definiczió után azt kellene hinni, hogy megsemmisitésnek nem akkor van helye hacsak az itélethozatal történt szabálytalanul, hanem ha szabálytalan az egész eljárás is oly képen, hogy az ki sem egészithető. Pedig nem igy áll:

A 115. §-nak mindjárt első pontja kimondja, hogy megsemmitendő az itélet, ha a bíróság az itélet hozatalakor nem volt szabályszerüleg alakitva. Itt tehát nem számit az egész eljárás, sőt kiegészitést sem igényel, csak ujabb szabályszerü itélethozatal rendeltetik el és pedig az eddigi eljárás alapján s mégis megsemmisitésnek van helye. Ilyen az e) pont, mely szerint megsemmisitendő az itélet, ha annak kiadványa a tanácskozás folytán hozott határozattól lényegesen eltér, s az f) pont, ha a bíróság a hozott itéletet habár a kézbesités előtt, megváltoztatta, — mindezekben nem válik semmissé az eljárás, sőt még kiegészitést sem igényel, hogy alkalmazható tehát ezen esetekre a 114. §. definicziója?

De e kétféle megsemmisitési mód alkalmazásánál igen czifra esetek merülnek fel, p. o. a felsőbb biró látja, hogy az itélet hozatalánál a bíróság nem volt szabályszerüleg megalakitva; de e mellett az eljárásra nézve is lát kiegésziteni valót, legyen az bármi! A tervezet szerint az itéletet meg kellene semmisiteni, az eljárást pedig feloldani és kiegészitést rendelni. stb.

Szóval a tervezet azon maga elé kitüzni látszott elvet, hogy ha az eljárás intacte marad s csak kiegészitendő, feloldásnak, ha pedig az vagy annak bizonyos része szintén megszüntetendő, semmisitésnek van helye, mindjárt az utána való szakaszban megsérti, midőn az itélet megsemmisitését rendeli el oly esetben is, midőn az eljárás annyira sértetlen marad, hogy még csak kiegészitést sem igényel.

Mire való tehát ezen czéltalan bonyolitása a dolognak, melynek semmi — de semmi gyakorlati eredménye nincs; az itélet nem létezővé tétetik a feloldás által ugy mint a megsemmisités által; nem egyszerübb tehát kimondani azt, hogy alaki hiányok folytán az itélet s illetve az eljárás, vagy annak egy része megsemmisitésének van helye? mely része legyen azután az eljárásnak? vagy egészen megsemmisitendő-e? uj eljárás vagy kiegészités rendelendő? vagy az egész eljárás megsemmisitésével maga a kereset utasittassék vissza? az egyes-egyes körülményeitől függ; e különböző lehetőségek folytán a birói határozatoknak külön müszavakat gondolni ki, vagy az eddigieket szokatlan módon alkalmazva, fogalomzavart idézni elő, nemcsak felesleges, hanem czélszerütlen is, főleg ha az rendszertelenül történik.

A sok forma megöli a lényeget s huzavonára, a jogorvoslatok czéltalan használatára nyujt alkalmat. Igy lenne az jelen kérdésnél is. Mi lenne következménye, ha valamely fél az ügy érdemleges eldöntése után, midőn a 131. §. szerint a per folyamán felmerült minden sérelmek folytán jogorvoslat használható, azt panaszolná, hogy az eljárás folyamán a második biró az itéletet feloldotta, jóllehet azt meg kellett volna semmisiteni, és a harmadik biró azt látja, hogy e félnek igaza van; azt is látja, hogy csak az lett volna eredménye, ha megsemmisitette és nem feloldotta volna a második biró az itéletet, de hiába, a törvény ez esetben feloldást rendelt. Mit tesz a harmadik biró? feloldja vagy megsemmisiti — már magam sem vagyok tisztába a dologgal — a másodbirói, s ennek kapcsán az első birói itéletet és az első birói első itéletet feloldó végzést, s utasitja a másodbiróságot, hogy a törvény értelmében eljárván, a mennyiben a feloldó végzésben foglalt alaki hibákat valóban fenforogni látja, a végzést az eljárással együtt semmisitse meg. A másodbiró ezt megteszi, elölről kezdődik az egész dolog, tárgyalás, első birói itélet, felebbezés, másodbirói itélet épen ugy mint először volt a müszóban történt tévedés miatt; vagy pedig azt mondja ki a harmadik biró, hogy az által, hogy megsemmisités helyett feloldást rendelt a második biró, a félnek jogsérelem nem okoztatott — a mint hogy igaz is — de ha ez semmi jogsérelmet sem okoz, ha az eredmény tekintetében nincs semmi különbség, minek tesz akkor a törvény a két határozat között különbségét?

Pedig, hogy a 114. és 115. §§-ok közötti ellenmondás folytán a bíróságok arra nézve, mikor van feloldásnak, s mikor megsemmisitésnek helye? nem lehetnek tájékozva, s igy az ily panaszok elég sürün foglalhatnak helyt, elannyira, hogy erre egy egész külön döntvény — doktrina keletkezhetnék, a fentebbiek folytán kétségbe alig vonható, p. o. most sem tudnám megmondani, hogy oly esetben ha a bíróság végzés helyett itéletileg határoz; vagy megforditva; a határozat feloldásának vagy megsemmisitésének van-e helye?

(Folyt. köv.)

Zlinszky Imre,
kir. itélőtáblai biró.

A bűnvádi eljárás alapelvei és főbb alakjairól.

(Folytatás.)

A törvény, midőn a polgárt a vádlás jogával felruházta, egyszersmind sulyos felelősséggel is terhelte; ha a vádat elmarasztaló itélet követte, azon polgárnak, ki a vádlói terhes megbizatást teljesitette, az elmarasztalt elkobzott javainak egy részét adta, ha pedig a vád rágalomnak bizonyult: igen sulyos büntetéssel sujtatott. Azon tisztviselő, kinél a feljelentés történt, ha a vádat komoly és szabályszerünek tartotta, kijelölte azon törvényszéket, hová a vád viendő volt, és azonnal összehivta azon polgárokat, kik annál mint birák ülésezni tartoztak. Ez összehivásnak azonban nem volt egyéb czélja, mint lehető kifogásaikat meghallgatni és megesketni, hogy a törvény szerint fognak itélni. — Azután szétoszlottak és csak a kitüzött határnapon jöttek össze ismét, az összehivás napja az itélet napjával sohasem lehetett ugyanazonos.

Ez időközben a vádlevél rövid kivonata nyilvánosan kifüggesztetett a bíróság hivatalos helységében. — E kivonat kifüggesztésének rendeltetése az vala, hogy a vád megerősitése vagy lerontására a tanukat felhivja, mivel az athenei eljárásban nem volt előleges nyomozás vagy vizsgálat, és a bizonyitékok összegyüjtésére nem volt alkalmazva vizsgáló biró. — A bizonyitékok összegyüjtése vádló terhe volt, ki azokat legfölebb egy hónapra terjedő idő alatt köteles volt megszerezni. — Ezen idő alatt vádlott nyilvános ügynökök, vagy a két tanuval megjelenő vádló által megidéztetett a tisztviselő elé; ha meg nem jelent, elővezettetett. — E megidézés czélja az volt, hogy vádlott megkérdeztessék; nincs-e kifogása a vád ellen, vagy védelme előkészitésére nem kiván-e halasztást. Megeskettetett aztán az igazmondásra is. — Sulyosabb esetekben le is tartóztattatott, de három polgár kezessége mellett szabadon bocsáttatott, kivételnek csak az állam függetlensége, és a nép szabadsága elleni összeesküvés esetében lévén helye. — Vádló bizonyos pénzösszeget tartozott letenni, ellenkező esetben az ügy a sorrendből kitöröltetett; ez összeg a birák közt szétosztatott, de annak megtéritésében a bünösnek itélt vádlott elmarasztaltatott.

A kitüzött napon az esküdt polgárok megjelentek, s a thesmothét névvel jelölt archontok egyike elnöklete alatt összeültek. — A birákat a nézőtömegtől egyszerü kötél választá el; a viták és az itélet nyilvánosak voltak. — A jegyző felolvasta a vádlevél kivonatát. — A felolvasás után vádló előadta vádját és kihallgattatta tanuit; ezután vádlott vagy védői előadták a védelmet, s tanuk ellen tanukat állithattak. — Mindenik szónok csak a vizi óra (depsydre) által mért időtartam alatt beszélhetett, s ez idő lefolyása után tőle a szó elvonathatott.

A tanuk személyesen tartoztak megjelenni, és szóbeli vallomásuk jegyzőkönyvbe vétetett. Vallomásaik nem képezték az eljárás elkülönitett részét, mert csak akkor hallgattattak ki, midőn valamelyik szónok rájuk hivatkozott; az elnöknek vagy az ellenfélnek nem volt szabad hozzájuk kérdést intézni; a vita egészen két fél közt folyt. A tanuk az eljárásban megeskettettek, s a törvény a megjelenésre őket ezer drachma birság terhe alatt kötelezte.

A görög törvényhozásban a kinzás, mint rendszerinti bizonyiték használtatott, s leginkább rabszolgákra alkalmaztatott ugyan, de számtalan bizonyiték van arra, hogy a kinzásnak szabad polgárok is alávettettek. — Ciceró szemére is veti az athenieknek és rhodusiaknak, hogy a szabad polgárokat is torturáknak vetik alá, mondván: „De institutis Atheniensium, Rhodiorum, doctissimorum hominum, apud quos, id quod acerbissimum est, liberi civesque torquentur“.*

Midőn a perbeszédek bevégeztettek, az elnök rendeletére a jegyző szavazásra hivta fel a birákat. — Az itélethozatalt nem lehetett más napra halasztani, megkellet azt még nap lemente előtt azon napon hozni. — Két szavazás történt: egyik a bünösség, másik a büntetés kérdésében. — Az első szavazás fekete és fehér babbal eszközöltett. E babok egy oltárra voltak helyezve, s onnan három ujjal vettek a birák, hogy látható legyen mennyit vesznek, s két urnába dobták. — Az elnök felnyitotta az urnákat, s kihirdette az eredményt. Ha a fekete és fehér bab egyenlő számban találtatott, vádlott felmentetett. Ha a fekete bab nagyobb mennyiségben találtatott: vádlott bünösnek jelentetett ki, s a birák a kiszabandó büntetésre szavaztak; a büntetés minősége és mennyiségét viasztáblákra irták a birák, s mint a bab, a viasztáblák is megszámláltattak, s a többség szavazata döntött.

Ha az elitélt bünös testi büntetésre itéltetett: a tizenegy számu tisztviselőség bizatott meg a végrehajtással, ha pénzbirságra itéltetett, az állami kincstár ügyésze azt tizenegy nap alatt behajtotta, ha be nem hajthatta: a büntetés örökös letartóztatásra változtatott.

Ha vádlott felmentetett, azonnal vádló ügye vétetett vizsgálat alá; ha a birák ötödrésze arra szavazott, hogy vádló alaposan vádolt: felmentetett; ellenkező esetben ezer drachma birságra és vádlói joga elvesztésére itéltetett, sőt ha rágalmazott: sulyosab büntetésre is itéltetett.

Ime, ezek voltak az athenei büntető perrend főbb vonásai, három nagy elv uralta és kormányozta ennek cselekvényeit, nevezetesen:

1. a nyilvánosság vonult át minden cselekvényein,
2. a vádlási jog mindenik polgár jogát képezte,
3. a polgárok résztvettek a büntető igazság szolgáltatásban.

Alkotmányos szabad országokban ma is e három elv képezi a bünvádi eljárás valódi alapját s a római törvényhozás nem tön egyebet, mint hogy e szabályokat a görögöktől összegyüjtötte, hogy aztán azokat évezredek után a modern törvényhozásnak átadja.

Mint minden emberi mü: a görög bünvádi eljárás sem tökéletes, de alapelvei ma is helyesek, s a viszonyokhoz alkalmazottan Angliában és Amerikában ma is fennállanak. — Sőt Európa müvelt országaiban a reformot sürgető tudósok, többek közt a hirneves Gneist is idézett müvében, a nyomozó eljárás teljes kiküszöbölését, és a tiszta vádelvre allapitott bünvádi eljárás behozatalát sürgetik. — Ez legjobban bizonyitja, hogy az emberi tudás körben forog, s az emberiség reform törekvéseivel visszatérni igyekszik oda, honnan kiindult.

A római büntető perrend, a görögökéhez hasonlóan, három alapelven nyugodott, u. m. a perrend nyilvánosságán, a polgárok részvétén és a polgárok vádlási jogán. — Ez alapelveket a rómaiak a görögöktől kölcsönözték, de az eljárást itt-ott különböző alakokba öntötték.

A nyilvánosság, mint Róma népszerü intézményeinek következménye, átövedzte az egész bünvádi eljárást; a nyilvánosság világa megvilágitotta a vád alakjait, sőt még a bünvádi vizsgálatot is, mely a bizonyitékok összegyüjtéseül szolgált; a vádló csak a vádlott vagy

* Cicero: De parti orat: XXXIV.

*

védője jelenlétében procedálhatott; a tanuk csak a két fél jelenlétében hallgattathattak ki: a tárgyalás a tömeg, az egész város szemei előtt közhelyen tartatott. — Soha, és sehol nem alkalmaztatott a nyilvánosság ily teljesen.

Az itéletek hozatalábani részvéte a polgároknak másik következménye vala a praetori hatalom népszerü elvének. — Az igazságszolgáltatás csak egyik ága volt az államkormányzatnak. — A római nép maga hozott törvényeket, azokat maga hajtotta végre, s összes közügyeit maga intézte, és csak később ruházta át e jogát állandó közegekre.

A vádlás joga mindenik polgár szabadalmát képezte. — E jog azon alapelven nyugodott, hogy ugyanazon társadalom tagjai a közrendet zavaró tettek elnyomására ugyanazon érdekkel birnak, tehát a büntetőperekben szükségkép érdekelt felek. — In plerisque judiciis Crederet populus romanus sua interesse judicaretur — mondja Tacitus (De oratione: XXIX.) A törvény magukra a polgárokra bizta, hogy örködjenek az állam biztonsága, üdve és nyugalma felett; mindenik polgár tisztviselői minőséggel volt felruházva, s mint ilyen köteles vala a tudomására jutott büntetteket följelenteni, és saját veszélyére üldözni; s a legelőkelőbb polgárok készséggel vállalták magukra a vádló tisztét.

Az előadott hármas alapon emelkedett a római büntető perrend bámulatos nagyságra. — Alapjai rövidek voltak, s menetele gyors volt; tárgyalásai ünnepélyesek, vitái élénkek, itéletei népszerüek voltak. — E szabályok kettejéhez, a tárgyalás nyilvánosságához, és a polgároknak az itélethozatalbani részvételhez visszatért ismét a modern törvényhozás, mert e két szabály a jó igazságszolgáltatás biztositékait foglalja magában.

Ámde a római büntetőperrendet nem az elveiben, hanem az alkalmazásában létező hiányokon kivül egy nagy betegség siettette bukása felé! — Az erkölcsi romlottság a birói padokra ült, s onnan diktálta itéletét. — A római nép beszélt ugyan a régi erkölcsökről, de azokat nem gyakorolta többé. A hóditások gazdagságot, a gazdagság fényüzést hoztak magukkal. — A birák Sulla óta megvesztegethetőkké lettek, az igazság áruczikként árultatott, s ez általános erkölcsi romlottságot vona maga után, Róma mert nem tudott többé ellenállani sem a zsarnokságnak, sem a romlottságnak, ledőlt és rabigába sülyedt. Tanuságot merithetünk Róma sorsából, hogy a legjobb törvények, a legszabadabb intézmények sem érnek semmit, ha azoknak nem a jó erkölcs az alapjuk.

III.

A császárok önkényuralma alá jutott Róma elvesztette szabadságát, s jogi intézményei is lényeges alakulásokon mentek keresztül.

A büntető perrendben megmaradt ugyan a vádalak, de a lényeg a császárok számtalan rendeletei által megváltozott. — Sőt a római intézmények még akkor is megmaradtak, midőn a keresztény vallás államvallássá lőn, mert az üldözésektől megmenekült egyház örömében érintetlenül hagyá a pogány intézményeket s önmaga szervezésével lőn elfoglalva. De már a 12-dik században az egyház minden hatalmat magához ragadott, s az államhatalmat is megnyergelvén, rabszolgájává tette. Az egyházi szentszékek biráskodását, melyeket III-ik Incze az elerkölcstelenült papság fékezésére állitott fel, kiterjesztette a polgárokra is. — Ezen pápa kimondván, hogy büntetőügyekben: tribus modis procedi possit: per accusationem, per denunciationem, et per inquisitionem", az egyháziszékek „per inquisitionem" titkosan jártak el, nem akarván, hogy a papok erkölcstelen tettei köztudomásra jussanak. — Miután lassanként a világiak feletti biráskodást is kezükbe keritették: ezekre nézve is a titkos nyomozó-eljárást vették alkalmazásba.

Igy töröltetett el a görögök és rómaiaknál életben volt vádlevél és vádeljárás, s igy hozatott be az egyház által a bünvádi eljárásba a nyomozó rendszer. — Az igazságszolgáltatás ajtai mindenütt bezárattak, s az eretnekséget üldöző egyház az ártatlanul elitéltek ezreit vitte máglyákra, hogy a máglyák füstjétől többé világosan nem látó állami törvényhozások tudatlanságba és butaságba sülyedve, a most már nemcsak győzelmes, de elnyomó egyház vak eszközeivé legyenek.

Kőrösi Sándor,
jogtanár.

(Folyt. köv.)

Fegyintézetek.

(Folytatás.)

A fegyintézetek javitására nemcsak Németország, hanem az összes Európa leginkább és leghathatóbban két esemény által indittatott, melyek hatása még a jelenkorra is kihatott, t.i. Howardnak angolországbani fellépése és az amerikai magánrendszer szerinti intézetek alakitása által. Howard a brit és a száraz földöni fegyintézetek leirása által felkölté az akkori időnek lelkiismeretét, a mennyiben az irodalom a bölcsészetben, az egyházakban és a kir. trónokon dicsekvő felvilágosodás a mindenütt fitogtatott emberiesség közt, és az európai fegyházaknak teljesen elhanyagolt, testet s lelket megrontó állapota közt fenforgó kirivó ellenmondásokat felleplezé. Miután Howard Vilmos szemlélés és életveszélyes börtönlátogatások által az akkori viszonyokról tudomást szerze magának és azonkivül 30000 £. vagyonát börtönczélokra s főkép adósági foglyok kiszabaditására feláldozá, 1777-ben kibocsátá első iratát: „The state of prisons in England and Wales with preliminary observations and an acconut of seme forcigu prisons", mely irata 1780-ban legelőször Klöster által német nyelvre fordittatott, s számtalan példányban terjesztetett. Két évvel az 1791. évben Chersonban Oroszországba való utazása közben bekövetkezett halála előtt Howard utolsó müve jelent jelent meg: An account of the Principal Lazzarettes in Europe" mely legközelebb a gyógyintézeteknek javitására vala irányozva, de egyszersmind börtön átalakulási igyekezetekkel összefüggésben állt. Howard az akkori börtönigazgatóságnak általán uralkodott azon eljárását roszalja, mely szerint a legkülönbözőbb bünösségü osztályok megkülönböztetés nélkül, még a nem, és fiatalságrai tekintet nélkül összezáratnak azonkivül a helyiségek elégtelenségét, az elégtelen táplálékot, a büdös levegőt és az annak folytán majd kiirthatlan börtönláz ragályát, a börtönök nedvességét, mely miatt még a tölgyfa is csakhamar rothadásnak indul, és Howard ruháit a börtönök látogatása alkalmával annyira átáztatta, hogy száritásuk órákat igényelt. Továbbá a világosságnak, s az udvarokon engedendő szabad mozgás hiányát, az uralkodó piszkot, a fegyenczek közt elharapódzott erkölcstelenség minden nemeit: a szeszes italoknak kiszolgáltatását, kártya és minden szerencsejáték megengedését stb. Angolországban még ártatlanoknak nyilvánitottak is életfogytiglan fosztathattak meg szabadságuktól, ha szegények és képtelenek valának a rabtartási költségek megfizetésére, ámbár Howard kiemelte, miszerint a continens fegyintézetei sokkal jobban voltak felszerelve mint az angol börtönök, azoknak leirása megis Angolországon kivül is a legmélyebb benyomást tették, legalább a fegyenczeknek erkölcstelenségéről és elhanyagoltságukról szóló jelenté-

sei mindenütt valóknak mutatkoztak. Howard átalakitási javaslatai részben ezen romlottság elháritására, részint a javaslati czél tettleges elömozditására céloztak. Ezen czél elérése végett sulyos büntettesekre nézve a magánrendszer alkalmazását inditványozá, mert a magány és csend a gondolkozásra alkalmas és talán bünbánatot szülhet. Csekélyebb bünösök számára pedig dolgozó szobákat hozott javaslatba, de minden körülmény közt szükségesnek állitá a fegyenczeknek éjszakán át való elkülönitését. Howardnak ezen igyekezetei folytán III. György által egy, a börtönök átalakitását czélba vett törvény bocsáttatott ki.

Ez azonban nem léphetett életbe, mert az eredetileg fenforgott inditó ok: — a telepitvények függetlenségének kinyilvánitása folytán, lehetetlenné vált elszállitások helyébe szabadságbüntetést alkalmazni. De Howardnak ezen inditványa a közvélemény szükséges elökészitője lett minden későbbi javitásokra nézve s ez oly érdem, mely az emberi müvelödés történetében nem eléggé méltányolható. Howard óta sohasem volt hiány férfiakban, kik az elitélt bünösök és az öket illető emberjogok mellett felszólaltak. Mig Európa a franczia forradalom eseményeivel elfoglalva vala, az alatt a szabadságnak ujonnan szerzett Amerika földjén a fegyházak átalakitásához fogtak. A bünbánat és bünhödés puritán képzeletekből pennsylvania quäker állama vallásos szinezetü jognézeteiből, a börtönügy kezelésének élesen idomitott elve fejlödött ki, mely 1791. elöször a philadelphiai fegyintézetben (Penitentiary) alkalmaztatott, s a legszigorubb, a fegyencznek semmiféle foglalkodtatása által meg nem zavart elzárkódottságból álla. A javulás volt itt a czél, mely vallási megtérités utján lett volna elérendő. A protestáns állam e szerint az egyptomi remeték alapelvét sajátitá el, mely a törvények elleni bünténybén csak az Isten elleni vétket látja. A philadelphiai fegyintézetnek azon 30 magánbörtöne, melynek az ugynevezett pennsylvaniai rendszer nevét köszöni, eredetileg minden világosságtól el vala zárva, hogy a sötétség a kedélyre és a lelkiismeretre annál nagyobb mértékben hasson. La Rochefaucould-Lianeourt vala az első, ki 1794-ben ezen uj felfedezést Európával megösmertette. Midön ezen tudósitó az amerikai fegyházakból kikerült javultak erényeit dicsérte, Bentham gunyolólag ezen szavakra fakadt: Oh ortu, ou vastu te cacher!

Amerikában egyelőre ezen első lépés után megállapodtak, nem sokára, söt mindenféle, rendes rendetlenség harapódzott be a philadelphiai intézetbe. Majdnem 30 év mult el, mig a pennsylvániai rendszer alapgondolatjához visszatértek. Az 1826. egész 1829-iki időközben a mintaképen feldicsért Pittsburgi (Western Penitentiary) és a Csery Hill-féle (Eastern Penitentiary) börtönök épültek. Mindkettőben a fegyenczeknek egymástóli teljes elkülönitések alapgondolatja uralkodott, de az idő haladtával az eredeti régi tervtől mégis annyiban tértek el, hogy a magánfogság enyhitésére a fegyenczeknek munkávali foglalkozása megengedtetett.

New-York állam körülbelül ugyanazon időben egy uj intézetnek Auburn városában való alapitásával, szinte a fegyintézetek javitása terére lépett. Miután 1816 óta az épités elhatározva vala, és több rendbeli teljesen ferde kisérletek tétettek, elvégre 1823-ban egy vegyes rendszer alkalmazása határoztatott el, mely a fegyenczeknek éjszakán át való elő elkülönitésből és közös, feltétlen hallgatás melletti nappali munkából állott. Egyszersmind az 1825-dik évben alapitott szinte New-York államához tartozó Sing-Sing-féle intézetben is ugyanezen rendszer vezettetett be, mely Auburnféle rendszer neve alatt nagy hirre kapott, ámbár az valami lényegben uj tervet nem tartalmaz, söt az általános csend és hallgatás iránti parancs már 50 évvel azelőtt a genti fegyházban is alkalmaztatott.

A pennsylvaniai és az Auburnféle rendszer mindegyike valamint az uj világban, ugy Európában is nagyon buzgó védökretalált. Angolországból, Francziaországból és Poroszországból jelentéstétel végett szakértők küldettek ki, kiknek jelentései Európában a közfigyelmet a legnagyobb mértékben igénybe vette. Jelesen két franczia tudósitónak G. de Beaumont és A. de Tocqueville munkája: du systime penitentiaire et de son application en France, suivi d'un appendice sur les Colonies penales, Paris 1833., mely Julius által németre forditatott s nagy elterjedést nyert. Ugyanezen Julius később a porosz kormány megbizása folytán Amerikába ment s különben is már előbb Németországban 1828-ban Berlinben megjelent „börtönismeret és börtönjavitások feletti felolvasásai" által azok ujjá alakitására müködött Ezen tevékenység elősegittetett a büntetés czélja fölötti lassankint változó nézetek és főkép az elriasztási czél elvetése által.

Valamint az Auburnféle ugy a pennsylvaniai rendszer is csakhamar utánzásra talált az európai fegyintézetek épitésenél. Az előbb nevezett jelesen Genfben (1825) Lausanneban (1826) St.-Gallenben (1839) s azonkivül Francziaországban, Poroszországban, Belgiumban s Norvegiában. A magánrendszer mintaintézetképen hirre vergődött. Londonnak egyik külvárosában épült Pentouvillei intézete, mely Czawford — Kussel tervei szerint az angol börtönöknek 1863-ban meghalt főigazgatója által épitetett és 1842 befejeztetett, továbbá a Bruchsali magánybörtönintézet, melynek épitése 1843. elhatározván, 1848-ban elkészült, és végre a Berlin közelében fekvő „Moabit", mely Pentonaille mintája után felszereltetett és 1849-ben megnyittatott. Mindezen uj épületek a már 1794-ben Bentham által kifejtett Panoptikon-féle terv szerint alakitattak, melynél fogva az egyes kereszt — vagy sugár formára épült szárnyak belülről egy központi csarnokból szemben tarthatók és örizhetők voltak. Németországon kivül a Pentonvilleit nem számitva ide, az amsterdami és később a löweni magánbörtön-intézetek vonták magukra a közfigyelmet. Mióta a nemzetközi jótékonysági gyülekezetek Brüssel és Frankfurtban (1846., 1847., 1857.) a börtönkérdést tanácskozásuk tárgyává tették, s minden fegyintézetben és elővizsgálati börtönben alkalmazandó elkülönités (Isolirung) mellett nyilatkoztak, a müvelt osztályok közvéleménye mindinkább a magánrendszert kezdte felkarolni, mely eredményt főképen az elkülönités mellett harczolóknak irodalmi tevékenysége elősegité. Egyébiránt találkoztak olyanok, kik a magánfogság ellenében felhozták, hogy ez, ha tovább tart, az egészséget veszélyezteti, söt elmezavarodást és öngyilkosságot is szülhet. Daczára annak azonban tapasztalható volt, hogy a társas rendszer hivei ritkultak, mig a magánrendszer valamint elvileg ugy tényleg is mindinkább terjesztetett és alkalmaztatott. Az utolsó 1857. évben Frankfurtban a börtönügyre nézve tartott gyülekezetben a társas rendszer védői tulnyomólag kisebb számban maradtak. Csak a pénzügyi akadályok, melyek a fegyintézeteknek rögtöni és különben is költséges át- vagy ujjáalakitását lehetetlenné tették, látszottak a magánrendszer barátjai által táplált remények és várakozások valósitását elhalasztani.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szolgalmi jog telekkönyvi bejegyzése.

A szolgalmi jog a többi dologbeli jogokhoz hasonlólag bejegyzés által szereztetik. Különbözik azonban természetére a többi dologbeli jogoktól, jelesül az itt tekintetbe veendő tulajdonjog és zálogjogtól, s e különböző minősége, melyre a telekkönyvi rendelet kellő figyelmet forditani elmulasztott, gyakran nem csekély nehézségeket okoz akkor, midőn e jog érvényesitése kerül szóba.

A szolgalom annyiban hasonlit a tulajdonhoz, hogy a birtok egy részének állagához enged jogot, de csak bizonyos czélra leendő használat végett, tehát a tulajdonost csak korlátolja, inkább csak terhe a birtoknak s e részben ismét a zálogjoghoz közeledik.

A szolgalom bejegyzésénél, tudomás szerint, semmi mást nem vesznek telekkönyvi hatóságaink figyelembe, mint az érdeklett felek akaratkijelentésének szabályos alakban történt nyilvánitását; vagyis ha a telekkönyvi tulajdonos egy harmadik egyénnel kötött s telekkönyvszerüleg kiállitott szerződés alapján annak szolgalmat enged, azt a további telekkönyvi állásra és a szolgalom nemére való tekintet nélkül bejegyzik.

Pedig e mellőzött két pont figyelmen kivül hagyása gyakran igen nagy zavar előidézőjévé válhat.

Ha a birtok nincs terhelve, midőn a szolgalom bejegyeztetik, nincs semmi veszély, mert ha utólag terheltetik is, nézetem szerint, kétséget sem szenved, hogy annak elárverezése csak a szolgalom terhével, vagyis annak fentartása mellett történhet; itt tehát semmi zavar nem áll.

Másként áll a dolog, ha a birtok terhelve van, és ez esetben lép előtérbe a szolgalom különböző nemei közötti különbség fontossága és befolyása is.

A dologi — vagy az osztrák törvény szerint — telki szolgalom magára a birtokra való jogosultságát tünteti föl egy más birtok tulajdonosának, ez határozottan a tulajdonos rendelkezését korlátolja s érvényesitése határozottan a birtok értékét csökkenti. — Ez a B. lapra jegyzendő be.

A személyes szolgalom azonban épen oly terhe a birtoknak, mint a zálogjog, annak bejegyzése tehát a C. lapon foglal helyet.

E különbség fontos oly esetben, ha a szolgalom oly birtokra jegyeztetik be, mely zálogjogokkal terhelve van.

Ha ily birtok ugyanis végrehajtás alá kerül, miután a szolgalmi jog az ezt megelőzőleg bejegyzett zálogjogok ellenében hatálylyal nem lehet, a bejegyzett szolgalmi jogra tekintet nélkül árvereztetik el. Más eljárás csak opportunitásból foglalhatna helyet, mint az e lapokban más alkalommal kifejtetett.

Már most tegyük fel, hogy a szolgalmat megelőző jelzálogos követelések a vételárt nem meritik ki. — Mi történik a fölösleggel? A tulajdonost nem illetheti, mert ellene hatályos a bejegyzett szolgalom által szerzett jog, illetve annak elvesztése folytán származó kár következtében érvényesithető követelés. — A fölösleg tehát e kár erejéig lekötve marad.

A személyes szolgalmaknál a dolog könnyebben megbecsülhető, s az alap, melyből a személyes szolgalom gyakorlatára mód nyujtatik, tőkésithető. — Nem igy áll ez a telki szolgalmaknál.

Eltekintve azon kérdéstől, mely akkor merülhet fel, ha oly birtok kerül árverés alá, melyen nemcsak a telki szolgalmat megelőzőleg, hanem azután is vannak jelzálogos bejegyzések, hogy a B. lapon történt bejegyzés megszünte esetén, annak rangsorozata a megszüntetés folytán származó kárkövetelésre hatálylyal bir-e a C. lapon való s határozott összegben történt bejegyzések ellen? A legnagyobb nehézség azért merül fel, mert legnagyobb részben a kár meg sem becsülhető.

Ha pl. egy birtokra vagy egy házba a bejárhatás csak a szomszéd telkén fenállott szolgalmi ut folytán volt lehetséges, mi kárt szenved a szolgalom megszünte által az, kinek ily módon a birtokához való férhetés lehetetlenné van téve, s különösen, hogy itélhet ebben a biró? Meztelen oda dobva a kérdést, a birtok igy teljesen haszonvehetlen; pedig még sem az, mert habár olcsóbban, mégis megveszi azt valamely szomszéd, vagy, habár tulcsigázott áron, enged ahhoz bejárást saját telkén; igen . . . de mindezek magánalku tárgyai, mi itt alapja a becsünek, mi alapja a birói itéletnek? midőn minden positiv támpont hiányában, minden az egyes felek akaratától van feltételezve.

Hogy ebből eddig nagyobb baj nem származott s több nehézség nem okoztatott, annak fő oka, hogy nálunk a telekkönyvekbe igen kevés szolgalom van bejegyezve; de tényleg igen kevés szolgalom is létezik. Még sokkal nagyobb bőségében voltunk eddig a földnek, s a birtokrendezések óta is sokkal kevesebb idő folyt le, semhogy az utak szükében lennénk; van düllőut elég, melyen keresztül mindenki eljuthat birtokára, nincs szolgalomra szüksége; de a birtokeldarabolások, különösen az öröklés esetén való osztályok, mulhatlanul mindinkább előtérbe helyezendik e kérdést is, és azért jó lesz annak megoldásáról idején gondolkodni.

Habár erre a telekkönyvi rendeletben positiv szabály nem találtatik, annak szellemében látható a megoldás kulcsa, melynek alkalmazásával bíróságaink a nehézséget megelőzhetnék, s azért vetjük fel e kérdést, hogy felkérjük a szakértőket a hozzászólásra, és vitával érleljük a dolgot.

Annyi tény, hogy a birtokkal való olynemü változás, mely annak értéktelenebbé létét vonhatná maga után, a jelzálogos hitelezők beleegyezésétől van feltételezve; ilyen a birtokok eldarabolása. Hogy a szolgalom által a birtok veszt értékéből már csak azért is, mert a tulajdonost a birtok felett illető korlátlan uralom korlátozást szenved: az szintén kétségbevonhatlan tény. Ha tehát a birtok értékének az eldarabolás által lehető csökkentése folytán a jelzálogos hitelezők beleegyezése igényeltetik, alkalmaztassék ezen elv akkor, midőn a birtokkal való más változás, mely hason eredményt idéz elő, történik, szolgalom engedélye által; és tétessék annak bejegyzése a megelőzőleg bekebelezett jelzálogos hitelezők beleegyezésétől függővé . . . és a nehézség megszünik. Ha beleegyeznek a jelzálogos hitelezők, ellenük is érvényes a szolgalmi jog, s a birtok ennek fentartása mellett árvereltetik el; — ha nem egyeznek bele, nem jegyeztetik be a szolgalom és az árverésnél nem lesz nehézség; a felek pedig akkor, midőn erre idő lesz, gondoskodhatnak oly módról, hogy a birtok szolgalom nélkül is hozzáférhető legyen.

Én nem hiszem, hogy ezen eljárás ellen, mely egészen a törvény szelleméből folyik, azért, mert reá positiv intézkedés nincs, alapos nehézség lenne emelhető. — Azért igen kivánatos volna, ha szólnának hozzá a szakértők.

A törvényszéki orvosok dijszabályzatáról.

A m. k. igazságügyi minister egyik szabályrendeletével uj dijszabályt állapitván meg a törvényszéki orvosi teendőkre nézve, oly nagy mérvben alászállitotta a dijakat, hogy ezek a beható tanulmányozás és az e téren megkivántató kiválóbb szakismerettel arányban nem állanak. Ámbár jó eleve tudtuk azt, hogy ezen eljárás utján legfeljebb a ministerium budgetjének, de bizonyosan nem magának az igazság gyors és pontos kiszolgáltatásának lesz segitve, napirendre tértünk át felette azon meggyőződésben, hogy majd az érdeklett felek fogják a felfogás tarthatlanságát és a hivatal leküzdhetlen nehézségeit az illető miniszteriumnak feltárni, s ez belátva az érvek sulyát s helyességét, nem fogja elmulasztani ezen szabályrendeletnek visszavonását eszközölni. Ezen előleges meggyőződésünk csak annyiban hagyott cserben, hogy ezen szabályrendelet következtében a megbizott törvényszéki orvosok részéről tömeges lemondások következtek be, de nem magának a szabályrendeletnek visszavonása.

S itt kezdődik azon sérelmes kormányi eljárás, mely a miniszterium szabályrendelete folytán az összes orvosi rendet egyaránt illette. Ugyanis az igazságügyi miniszter tapasztalván az elégületlenséget az orvosok részéről, ugy segitett a dolgon, hogy collegiális tisztelettel felkérte a belügyminisztert, miszerint az oda hasson, hogy ama szabályrendeletnek valamikép érvény szereztessék. Ezen collegialis felszólitásnak volt következménye a belügyminiszteriumnak f. évi junius 21-én 30.120. sz. a. körrendelete az összes törvényhatóságokhoz czimezve, melyben hivatkozva az igazságügyminiszteriumnak azon közlésére, hogy oly esetek fordultak elő, miszerint a bonczolásra s egyéb törvényszéki- vagy rendőr-orvosi teendők végzésére kirendelt orvos a bíróság rendeletét teljesitni vonakodott, arra hivta fel a törvényhatóságot: hogy az ily esetek ismétlődésének meggátlása czéljából oda hatni igyekezzék, miszerint jövőre minden közhatósági szolgálatban levő megyei, járási és községi orvos és sebész, e szerint törvényszéki s rendőr-orvosi müködéseket a kiszabott illetékekért is készséggel teljesitse; vagyis jobban mondva a nevezett tiszti orvosokat szükség esetén azon teendők végzésére kényszeritse, a mely rendelet következtében a

fennjelölt orvosok e megyékben egyszerüen az alispáni hivatal utján lettek utasitva.

Nem tekintve ezen rendelet tarthatlanságát és eszélytelenségét annyiban senkinek jobban mint a belügyminiszterium egészségügyi osztályának kellene tudni ezt, hogy nem minden megyei, járási vagy községi orvos egyszersmind jó boncznok és bir az orvos-törvényszéki teendőkben oly jártassággal, minőt a büntető igazság jogosan megkiván; továbbá, hogy nem minden orvos lehet oly szakember, ki a bíróság által esküvel kötelezhetik arra, hogy lelkiismerete és szorosan a szaktudomány elvei szerint adjon — talán életre vagy halálra döntő — véleményt oly kérdésben, melyre nézve ő a gyakorlat hiánya és ezen legkevésbbé jövedelmező szakma terén egykori tanulmányainak feledése miatt önmaga nem tartja magát elég illetékesnek; mondjuk nem tekintve ezen eshetőséget, mi magát a rendeletet egyenesen sérelmesnek nyilvánitjuk az összes orvosi rendre nézve. Okadatolva van ezen szabályrendelet már maga a nagyon leszállitott munkadijjak szerint természetesen az ily alkalmaknál prhasissá vált általános reductió, államgazdálkodás és terhes pénzviszonyok emlegetése által, melyekről ugyan odafent a kényelmes hivatalok fauteuillejében alig tudnak valamit, hanem annál többet a közéletben és társadalomban.

Senki sem óhajtja jobban mint épen az orvosok, kik elnyert hivataluknak nagyrészt igen csekély javadalmazásából meg nem élhetnek, hogy az állam szorult pénzügyi helyzetéből kivergődvén, a közvagyonosodás minél inkább gyarapodjék, de a takarékosság fogalma nem képezheti ellentétét az igazságosság és méltányosság fogalmának. Az orvosoknak épen orvosi működésük képezi azon jövedelmi alapot, melynek megfelelő rendes árkeletü jövedelméből kell hogy megéljenek, s melyből tiz százalékot kell hogy az államnak jövedelmi adó gyanánt befizessenek. Hogyan jut tehát — ha szabad kérdeznünk — ahhoz épen az orvosi rend, melynek az állam részéről semmi előnye nincs, sőt az ügyvédi karral szemben positiv hátrányban van — mert a törvény például határozottan elrendeli bizonyos esetekben a félnek, miszerint az mulhatlanul ügyvédi segélyt vegyen igénybe, melynek pedig korszerü dijai vannak megállapitva, (holott az orvosokat illetőleg bármily esetekben mindenkinek tetszésére van bizva magát gyógyittatni vagy nem, orvosát tetszése szerint fizetni vagy épen nem) — hogy tőle az állam, most a dézsma és robot eltörlése után is erőhatalommal termelésének egy részét in natura elvegye, vagyis őt bármely terhes, életveszélyes vagy utálatos munka végzésére bizonyos dijért kötelezze. Ha az állam oly kényszerhelyzetben volna, hogy a kivánt adókon kivül még más termé-zetben beszolgáltatandó termesztvényekre is szorulva lenne, akkor elismernők ezen szabályrendelet helyességét, de egyszersmind megkivánnók, hogy ugyanazon kötelezettséggel megrovassanak a többi társadalmi osztályok is, igy a pékek, ügyvédek, czipészek, gazdászok stb. és ne csak az orvosok, mert az orvosok — ha kellő képességet birnak felmutatnl, szintén ugy mint a többi osztály, szabadalmi iparengedélyt kapnak, de semmi egyéb kedvezményben az állam részéről nem részesülnek. De ha ezen kényszereszközökhöz nyulni a kormány nem akar, akkor ugy az általános méltányosság elve mint az igazságszolgáltatás fontos érdeke következtén megkivánják, hogy az épen mint az igazságügyminiszteriumtól kifolyó méltatlanságot, egyszerüen ezen szabályrendeletet visszavonja és oda törekedjék, hogy keretén belől a miniszteriumi javadalmazásból annyit resolváljon, mennyit a munka, fáradság, előleges tanulmány, szakavatottság elnyerése, segédeszközök, életveszélynek való kitétetés, undoritó és egészségre ártalmas foglalkozás stb. méltán megérdemel és ne gazdálkodjék ott, hol gazdálkodása által sérti a megbizott szakember önbecsét és koczkáztatja a tényleges igazságnak felderitését, mert ennek folytán csak oly orvosok fognak ily teendőkre vállalkozni, kik vagy semmi gyakorlattal nem birnak ezen téren, vagy minden áron mindenre készek, illetőleg semmire sem képesek.

Mi ezuttal csak figyelmeztetni akartuk a kormányt ezen méltatlanul elkövetett sérelmére az egész orvosi renddel szemközt, és meg akartuk mutatni azon mély szakavatatlanságot, mely a megfelelő miniszteriumi osztályban jelenleg honol, de bizva bizunk abban, hogy az orvosi rend még az egészségügyi kamarák szervezése előtt nem fogja elmulasztani ezen szabályrendelettel szemben a szükséges intézkedéseket az országgyülés utján megtétetni és az ily sérelmes gondolatmenetnek a közegészségügyi törvényjavaslat tárgyalása alkalmával egyszer s mindenkorra utját szegni, miután azzal gazdálkodni talán, de a megillető egyéni s iparszabadság jogát védeni vagy fentartani nem lehet.

Dr. Dubay.

Különfélék.

Az igazságügyi költségvetés tárgyalása a pénzügyi bizottságban utóbbi években rendesen nagy meglepetéseket hozott a jogászközönségnek. A nagy reformeszmék itt fogamzanak meg, itt csiráznak. Innen vette impulsusát a törvényszékek reductiója; innen származik az eszme: hogy a közigazgatási szolgabirákat ujból kell birói hatalommal felruházni stb. Ez ösvényen haladva Perczel Béla igazságügyminiszter kijelenté, hogy még a perorvoslatok teljes átalakitása sem „csak törvénykezési, hanem fináncziális kérdés is“. „Mert — ugymond — ha a perorvoslatok kevesbednek, akkor a bélyegilleték fog csökkenni, a mit egyébként csak azért hoz fel, hogy illusiókat magunknak a perorvoslatok kevesbedéséből eredő megtakaritásokat illetőleg ne csináljunk!“ Az ily cynismus kétségtelenül alkalmas minden illusiót lerontani. Csak Horváth Lajos mint előadó volt még képes a miniszter cynismusán is tultenni, azt inditványozva, hogy a felekre bizassék a végzések lemásolása. — Ezek szerint tehát aligha állunk távol attól, hogy az igazságszolgáltatás bérbe adassék Schossberger de Tornya urnak, kinek procura vezetője lenne Freistädler ur, és igy azután csakugyan fölöslegessé válnék a General-Procuratura, vagyis a kir. főügyészség, melyet Horváth Lajos törültetni kivánt. Bocsánatot kérünk t. olvasóinktól ezen travestálásért, de H. L. reformeszméiről nemcsak dificile est, hanem épenséggel lehetetlen volt satiram non scribere.

—

Az osztrák ügyvédek gyülése végre valahára hosszu vajudások után létre jött, és e hó 4—6-dik napjain tartatik meg Bécsben. Az ottani szaklapok melegen üdvözlik a gyülekezetet és a „Juristische Blätter“ czimü hetilap sajnálkozását fejezi ki a fölött, hogy a magyarországi ügyvédek abban nem vehetnek részt és sürgeti az alapszabályok ez iránybani módositását. A különböző jogfejlődés ugyan kizárja az együttes szellemi működést, de nagy nyereségnek tekintené egymagának a két birodalmi rész ügyvédeinek személyes érintkezését, a mit az oly sürü ügyleti összeköttetés is kivánatossá tesz. — Ezen óhajtásra viszhangképen meg kell jegyeznünk, hogy a hazai, leginkább a fővárosi ügyvédi kar annak idejében készségét jelentette ki az osztrák ügyvédek gyülésében való részvételre. Igaz hogy e készségnek nyilvánitása ezelőtt hat évvel történt; de nem hiszszük, hogy a magyar ügyvédi kar részéről a collegiálitás érzete azóta csökkent volna. A terv kivitelét azonban ép a bécsi ügyvédek az alapszabályok megvitatása alkalmával buktatták meg. A most ülésező osztrák ügyvédi gyülekezet tevékenységét két szakosztályban fejti ki, melyeknek megállapodásai azután közgyülési határozatban nyernek kifejezést. Az egyik szakosztály törvényhozási kérdések, a másik karérdekek tárgyalásával foglalkozik. Mindkét osztályban összesen 14 inditvány van napi rendre tüzve, melyek közül több általános érdekü kérdés is foglaltatik, mint pl. a birósági szünet behozatalának, a perrendtartásnak szóbeliség és közvetlenség alapjára leendő fektetése, a közjegyzői hitelesitési kényszerek eltörlése, nemzetközi kereskedelmi jog alkotása stb., sőt nehány a hazai törvénykezésünket közvetlenül érintő kérdés is, mint pl. a végrehajtások foganatositásának, az osztrák és magyar birósagok illetőségének mikénti szabályozása szőnyegen forognak. Mindezen kérdéseknek tárgyalásáról s mikénti eldöntéséről lapunk jövő számában kimeritő tudósitást közlendünk.

—

A m.-vásárhelyi „jogász-egylet“ is szünetel ép ugy mint a magyar jogászgyülés. A „Székely Hirlap“ fájlalja, hogy a jogászgyülés ez évben nem tartatott meg, de annak okát legalább tudja, mert az áll. bizottság annak megtartását a jövő évre halasztotta. Arról azonban — irja a nevezett lap — mitsem tudunk, hogy a maros-vásárhelyi jogász-egylet igazgatóválasztmánya hasonló határozatot hozott volna; s honnan van mégis, hogy ezen egylet, illetőleg szakosztályai működéséről sem közlönye hasábjain, sem azon kivül mitsem lehet tudni, vagy hallani? Ennek okát nem kutatjuk, csak sajnosan regisztráljuk a rideg tényt; hogy a drága pénzen kifogadva levő egyleti szállás már régi idő óta magában az egylet valamelyik szakosztályát, sőt még talán egyleti tagot sem tisztelhetett, holott szakosztályi ülésnek felváltva minden héten kellene tartatni az alapszabályok értelmében. Az annak idejében oly szép remények fejében működött alapitó-tagok nem nagy gyönyörüséggel szemlélik a fennebb jelzett tényből következtethető

közönyösséget, mi ha továbbra is igy tart, a mult évek szép eredményeivel ellentétben jövőre az egylet működése csakis az egy évben egyszer megtartandó közgyülés ünnepélyességeire fog reducáltatni. Bizony szomoru jelensége az időnek!

—

Az osztrák „Mahnverfahren" kiterjesztése. Az osztrák kereskedelmi miniszter a bécsi kereskedelmi és iparkamarától véleményt kért az iránt: czélszerü lenne-e az eddigi tapasztalatok után a fizetési rendeleteket 500 frtig kiterjeszteni, mint azt több törvényszék ezen eljárásnak üdvös hatása folytán javaslatba hozta; továbbá vajjon egyáltalában vagy csak ez eljárásnak kiterjesztése esetében kivánatos-e a fizetési rendeletek végrehajthatóságát 6 hó helyett 1 évre kiterjeszteni? A kereskedelmi kamara véleménye felterjesztéséből kiemeljük, hogy Ausztriában a fizetési rendeletekről szóló törvény életbe léptetése után az első félévben 110,853 fiz. rendelet bocsáttatott ki a bíróságok által, és azok ellen csak 18,050 esetben emeltetett kifogás. Jóllehet nem állapitható meg, mily végeredményre vezettek a kifogás nélkül hagyott fizetési rendeletek, mégis kétségtelenül rendkivül kedvező a fentebbi számarány, és az eljárás hatása e szerint csekélyebb összegü tartozásoknál felette üdvösnek bizonyult. — A mi azonban a kereskedői világ viszonyát ezen intézményhez illeti, az csak ritkán vonhat abból előnyt, mert bizonyos, hogy minden fizetési meghagyás ellen, ha csak a követelés nem teljesen kétségbevonhatlan, az ellen kifogás emeltetik. Mindazonáltal nem tesz ellenvetést a rendeleti eljárásnak kiterjesztése iránt, mert az egyik félnek sem szolgál hátrányára és általa mégis némely esetben a szándékos huzavonásnak eleje vétetik. Ellenben a fizetési rendeletek végrehajthatóságának egy évre való kiterjesztését nem véli czélszerünek, mert időközben kiegyezés vagy más uton is a felek jogviszonyai közt változást történhetik, sokkal inkább megfelelő az, ha a lebonyolitás is rövidebb időre szoritttatik. A kereskedelmi kamara tehát ezek szerint a rendeleti eljárásnak 500 frtig leendő kiterjesztése mellett, de a végrehajthatóságnak egy évre leendő kiterjesztése ellen nyilatkozott.

—

„Collegentag." Ausztria- és Németországban ujabb idő óta divatossá váltak a „Tag"-ok — mint pl. a Juristentag, Advocatentag, Journalistentag, Anwaltstag stb. Legujabban pedig „Collegentag" is tartatott Prágában, t. i. az 1842. és 1845. években jogtanulmányaikat végzett collegák gyültek összse f. évi szept. 28-án. Érdekes volt az immár megőszült egykori diákok életpályáik elágazásáról tudomást venni. A 121 tanulótárs közül 31 elhalt; 9 collegáról senki sem tudott hirt adni. A többi 81 társ közül 24 birósági szolgálatban áll és pedig 2 kerületi törvényszéki elnök, 3 főtörvényszéki és 6 járásbiró; 11 közigazgatási szolgálatban áll, ezek közül 1 osztályfőnök, 1 udvari tanácsos, 5 helytartósági tanácsos, 3 kerületi kapitány; 10 mint mint magánzó él; 6 mint hadbiró és pénzügyi tisztviselő van alkalmazva; 5 rendőri tisztviselő 4 katona végre 3 szerkesztő t. i. Dr. Hoffman a „Presse", Dr. Bruna kormánytanácsos a „Prager Zeitung" és Dr. Schindler a „Brüner Zeitung" szerkesztői. — Az a különös e közleményben, hogy a „collegák" közt egyetlen egy ügyvéd sincsen és a kik mint ügyvédok müködtek, immár mind „magánzók"!

—

A közjegyzői intézmény eddigelé igen kevéssé válik be — irja a „Pesti Napló". — A közjegyzők általában panaszkodnak a felett, hogy semmi dolguk; a fényes remények teljesületlenek maradnak. A közönség szivesebben fölkeresi előbbi ügyvédjeit, mint a közjegyzőt, a minek különben oka az is, hogy az ügyvéd csak akkor használ bélyeget, mikor a bíróság elé juttatandó okmányokról van szó, a közjegyző ellenben, kötelessége szerint, mindig megkivánja a bélyeget, s ez szerződéseknél stb. lényeges különbséget tesz. Egy közjegyző a következőket irja a „P. N."-nak: A közjegyzői intézmény a minő fontos, küldetésének czélja a minő nagy, ugyanannyi az akadály, melyekkel az megküzdeni kénytelen. A törvény maga ingatag, a miniszteri utasitás határozottabb, de végtére is nem törvényerejü; a bíróságok mind a kettőt tetszésök, érdekök szerint magyarázzák, és ott van a virágzó zugfirkászat stb.; mindezek tetemes akadályai az ujdon intézetnek. A nép nem roszul fogadja azt, de látván, hogy a dolgot komolyan nem veszik, a bíróságok nem pártolják, hát ő meg kezdeményező nem akar lenni. Semmi se hatna az intézmény javára inkább, mint a birói megbizások, a hagyatékok oda terelése, s ez az, a mi többnyire nem történik. — Semmi se indicáltabb, minthogy az ingatlan vagyon átruházása közjegyzői kézen menjen keresztül, azon része a perenkivüli eljárásnak, melyben a zugfirkászat talán leginkább grassál; mindenesetre pedig oly intézkedésre van égető szükség, hogy az átruházások telekkönyvezése biztositva legyen, különben hiába vannak telekkönyveink, melyek igy minden inkább, mint a közhitel biztositékai, a kincstár érdekét nem is emlitve, mely folyvást érzékenyen rövidittetik. Fontos a közjegyzői intézmény s hangsulyoztatott, mikép meggyökerezése részben első apostolainak minőségétől, ügybuzgóságától függ. Igaz ez, de hát adassék meg az alkalom, hogy a közjegyzők becsületes ügybuzgóságuknak jeleit adhassák. Ez idő szerint többnyire csupán kitürésüknek próbáját van alkalmuk adni, s ez is szép campus, csak hogy a kitüréshez nervus is kell, minek ők bőviben aligha vannak. Mindenesetre érdekes lenne ujév táján az addigi ügyforgalmat ismerni, mire nézve kivánatos volna, ha a közjegyzők azon időben pl. a pesti kamara elnökének ügyszámaikat részletesen bejelentenék, a ki aztán szives volna azt, táblázatba foglalva, közrebocsátani. Kitünnék ezen táblázatból nevezetesen az, hogy az intézmény támogatását a bíróságok miként fogják fel s tanuság rejlenék abban az igazságügyminiszter és a törvényhozás számára.

—

A bérleti viszony létezésének igazolása biztositási ügyekben. A m. kir igazságügyminiszter átiratot intézett a m. kir. semmitőszékhez, melyben felvilágositást kért az iránt: vajjon a semmitőszék eddigi gyakorlata szerint oly esetben, midőn a bérbeadó a bérlő vagy haszonbérő ellen a biztositást kérelmezi, s a veszélyt ki nem mutatja, szükséges-e annak kimutatása, hogy az, ki ellen a biztositás kérelmeztetik, a folyamodó, bérlője vagy haszonbérlője e vagy sem? A semmitőszék részéről ezen kérdésre f. évi julius 2-án 10982. sz. alatt következő válasz adatott teljes tanácsülésből: „Mindenekelőtt megjegyeztetik, hogy a biztositás érdemo ellen a perrend. 244. §. értelmében egyedül kifogások jogorvoslatának lévén helye, azon esetben, ha az első bíróság okmány nélkül megadta a biztositást, a semmitőszék az ügyet birálat alá nem vehette; azonban azon esetekben, midőn az első bíróság okmány hiánya miatt tagadta meg a biztositást, vagy pedig az eljárásnál alaki hiány merült fel, a semmitőszék határozataiban a perr. 339. §-a világos szövegét máskép nem értelmezhette, mint hogy általában véve a kérelmet okirattal támogatni nem kell: azonban a bérlő jogait az által vélte megóvhatóknak, hogy tekintettel arra, miszerint e §. rendelkezése a bérbeadót törvényesen s a perr. 352. §-ánál fogva megillető zálogjogon alapul, a biztositást csak is a bérleményen levő tárgyakra engedte meg; ha pedig mindamellett a biztositás nem a bérlő birtokán, illetve az azon levő tárgyakra vezettetett, — a mi igen egyszerüen, például az illető telekkönyvi kivonattal igazolható, — ezen eljárást megsemmitette, A 339. §. ezen értelmezését azon köztudomásu körülmény is támogatja, hogy jelesül lakbérleteknél irásbeli szerződékek a legritkább esetek közé tartoznak."

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Előfizetési felhivás

a

„Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn szíveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny"
kiadó-hivatala.

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 41. sz. Budapest, 1875. okt. 13.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Teleszky perrendtartási tervezete. Zlinszky Imre, kir. táblai biró urtól. — A bünvádi eljárás alapelvei és főbb alakjairól. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. — A közjegyzői intézmény köréből. Mocsáry Béla urtól — Az ügyvédi könyvvitel tárgyában. Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Teleszky perrendtartási tervezete.

IV. A törvénytervezet egyik igen nevezetes ujitása: a birtokon kivüli felebbvitel, bizonyos esetekben és feltételek alatt való megállapitása.

Az e részbeni intézkedések lényege következőkben foglalható össze: az itélet jogerejüvé válta előtt végrehajthatók:

a) sommás perbeli 100 frt járulékot tul nem haladó itéletek;

b) teljes bizony (talán bizonyitó?) erővel biró okmányokon alapuló (!) sommás perben hozott 300 frtnyi összeget tul nem haladó marasztaló itélet;

c) 1000 frtot tul nem haladó összegről szóló marasztaló rendes birósági itéletek.

De más részről a végrehajtás csak biztositék nyujtása esetén rendelhető el.

Részemről sohasem voltam barátja a birtokon kivüli felebbvitelnek, s tapasztalásból mondhatom, hogy több a hátránya mint az előnye. Gyakorlatiatlanságát legközelebb volt módunk tapasztalni, a jelen törvk. rendt. életbe lépte előtt, midőn sommás perekben a birtokon kivüli felebbvitel egészen kijött a gyakorlatból, s legalább az én tapasztalatom szerint, a ritka esetek sorába tartozott, hogy valamely fél az itélet jogerejüvé válta előtt, a kielégitést szorgalmazza. Hasonlót tapasztalunk ma is két egyenlő birói határozat esetén. A felek sokkal jobban félnek az itéletek netáni megváltoztatása esetén leendő viszvégrehajtás következményeitől, semhogy annak magukat látszólagos pillanatnyi előnyeért kitennék. Nézetem szerint erre kár is alkalmat adni a törvénynek.

A végrehajtás lehetősége elragadhatja a felet, s ha azután az itélet megváltoztatik, a már magáénak tartott pénz visszafizetése megzavarhatja egész háztartását; sőt ismerve népünk könnyüvérüségét, igen sulyos következményeket vonhat maga után. Hátha még a netán okozott kárért is szavatol. És ugyanily bajt hárit az ellenfélre, kinek ha árverés alá kerül vagyona, ebből származó anyagi s gyakran erkölcsi hátránya alig téritheto meg.

De nem vagyok a birtokon kivüli felebbvitelnek barátja azért sem, mert oly bonyolódott perekre szolgál alapul, melyek igazságos megoldást alig nyerhetnek, s rendszerint mind két fél igen sulyosan érzi következményeit. A ki a kártéritést fizeti, miből haszna nem volt, épen ugy szenved, mint ki a megitélt összeggel, mely szenvedett kárát rendszerint nem fedezi, beérni kénytelen.

Magában véve visszás dolog, hogy a törvény értelmében teljesitett birói aktus folytán kártéritési kötelezettség származzék azon félre, ki ezt a törvény értelmében kieszközölte, ez csak rontja a birói tekintélyt s a bizalmatlanságot neveli, mert atyánkfiai mindent inkább elhisznek, csak azt nem, hogy az igazság folyamán való változás, nem a biró érdekeltsége folytán állott be; ezen ok lesz felhozva minden perben, hogy mért lett a megnyert sőt már végre is hajtott ügy megmásitva, mind az ezeret elhiszi mindenki, csak ha a dolog valóságáról akarná valaki felvilágositani .... nevet nagyot a markába! E mellett ki becsülheti itt meg a kárt, s azt hogy a szenvedett kár megtéritése, mennyiben terhelje az ellenfelet? ki p. o. arról, hogy több árverelő nem jelent meg és igy potya áron harácsoltatott el a birtok oly kevéssé oka, mint a ma született gyermek. A bonyolult s nehezen eldönthető per tehát, mind két félre majd minden esetben, hátrányosan fog elintéztetni.

E mellett kevés gyakorlati haszna van, mert azon előny, mely általa nyujtatni látszik ellen van sulyozva a biztositás adási kötelezettség által.

A biztositék nyujtása a peres kérdéseket nem szünteti meg, sőt megoldásukat sem könnyiti, csak a kielégitési alapot biztositja; s e mellett épen annak teszi lehetetlenné a végrehajtást, kinek erre legnagyobb szüksége lenne.

Kinek nincs szüksége a pénzre, inkább kivánja az ügy végeldöntését, semhogy a viszvégrehajtás következményeinek tegye ki magát, kinek pedig szüksége van reá, s ennélfogva érdekében állana a végrehajtás szorgalmazása, annak nincs módja biztositékot tenni, s igy a törvény azon nem segit, kinek épen szüksége lenne reá.

Én tehát elvileg tekintve is a dolgot, valamint egy kedvező itélet esetén, indokoltnak, sőt szükségesnek tartom a biztositásra módot nyujtani, ugy a végrehajtás utján való kielégitést az itélet jogerejüvé válta előtt, határozottan mellőzendőnek tartom.

De e mellett ezen intézményt tervezetünkben rendszer s következetesség nélkül látom alkalmazva.

Hogy a birtokon kivüli felebbezés bizonyos összegre számittatik, az bir indokkal, mert nagyobb összeg folytán jelentékenyebb vagyon kerül árverés alá, s nagyobb anyagi hátrány okoztatik, bonyolultabb kártéritési per származik és az adandó biztositéknak is tetemesebb összegnek kellene lennie; de hogy a perek nemei szerint a sommás perben 300 frt s a rendes perben 1000 jelöltessék ki maximum gyanánt, s az hogy bizonyos összegre nézve elrendeltessék-e a végrehajtás attól feltételeztessék sommás vagy rendes per folytán lett-e az megitélve? nézetem szerint indokkal nem bir, mert csak nem kiván az feltételeztetni, hogy kisebb ügyekben jobban itélnek a birák mint nagyobb ügyekben, mert épen megforditva szokott állani, a mennyiben a jelentékenyebb összegről szóló ügyre több gond és figyelem

fordittatik. A végrehajtás által okozandó kár pedig egyenlően fáj akár sommás, akár rendes per folytán történjék az. Ily alakban tehát még kielégitő rendszerességet sem látok a tervezetben.

Még záradékul csak annyit kivánok megemliteni, hogy azon véleményt, mely imitt-amott helyt foglal, mely szerint a végrehajtás elrendelése a felebbzések számát fogja csökkenteni, nem oszthatom, mert ismerem a magyar embert, tudom, hogy Iheringnél is nagyobb kivel a „Kampf und Recht"-nek, s még birót találnak birtokon kivül — vagy birtokon belül, felkeresik azt, mert hát; „rég szokása a magyarnak, hogy jussait nem hagyja."

Zlinszky Imre,
kir. itélőtáblai biró.

A bűnvádi eljárás alapelvei és főbb alakjairól.

(Folytatás.)

A hatalomra jutott, de erkölcsi sülyedésbe merült egyházat a reformatió rázta fel alélt állapotából; a vallásujitás egész szellemi forradalmat idézett elő, mely a babonaság és balitélet egész halmazát seperte el, de egyszersmind a gondolkozó fők vizsgálódásait az állam és egyház természete, rendeltetése, és czélja nyomozása terére vezette, minek eredménye az állam és egyház egymáshozi viszonya megállapitása, és elkülönitése lön.

A reformatio által meginditott szellemi forrongás egész erővel a franczia forradalomban tört ki, s az államnak az egyháztóli elkülönitése itt nyert erősebb kifejezést.

Az állam visszanyerte az öt megillető jogokat, s igy a büntető biráskodás is az egyház hatásköre alól elvonatott.

A büntetőhatalom feletti rendelkezéssel biró állami törvényhozások azonban nem tudták azonnal kiirtani a bünvádi eljárásból a nyomozóeljárást; de az arra irányult törekvés időnként fokozódott, s habár még ma is több országban a bünvádieljárást az inquisitio miasmája büziti, csak idő kérdése már hogy ez a polgári szabadságot veszélyeztető szörny, a mult idő lomtárába tétessék.

Az egyén szabadságát veszélyeztető nyomozó eljárás, nem kerülhette ki a bilincseiből felszabadult szellem vizsgálódásait.

Európa előhaladottabb nemzeteinek kiváló férfiai tették vizsgálódásaik tárgyává a bünvádieljárást.

Különösen Németországban a kitünő tudósok egész tábora, nevezetesen Henke, Biener, Mittermayer, Köstlin, Leue, Heppe, Zachariä, Geib, stb. szállott sikra, hogy a bünvádi eljárásban behozandó reformok által az uralgó visszaéléseket megszüntessék. E tudósok reformtörekvéseikben két pártra szakadtak, egyik a vád, másik a nyomozó elven óhajtván az ujitást. A vitának azon hasznos eredménye lön, hogy mindkét párt előadván azon szabályelveket, melyeken rendszerünk alapul, az eszmék tisztultak.

A nyomozó eljárás jellemzésére, mint dr. Ortloffy Herman „Das Strafverfahren in seinen leitenden Grundsätzen und Hauptformen" czimü müve 3 ik lapján előadja, kiemelték, hogy abban semmiféle vádló nem lép fel az állam jogainak a büntettes elleni érvényesitésére, hanem azt a biró hivatalból üldözi; ebből folyólag a biró három személyt képvisel, u. m.:

1. képviseli a megsértett államot, melynek jogait az áthágó tettes ellen üldözi, és a mely miatt ő mindent kinyomozhat, mi a vádlott bünösségét megállapithatja;

2. képviseli a vádlottat, s mint ilyen, mindent a mi ennek büntetését enyhitheti, kinyomozni tartozik;

3. ezenkivül biró, s mint ilyen a kinyomozott tényköriilményeket jogérvényesen elitélni köteles.

A vádeljárásra nézve pedig megállapitották, hogy valaki ellen büntetőper csak vád alapján kezdeményeztethetik, tehát ilyet a biró hivatalból nem indithat; hogy a biró csak vádló és vádlott inditványára járhat el az eljárás további folyamában, tehát az előkészületi, a tárgyalási és bizonyitási eljárásban is. — De mivel a vádeljárásban a közvádló is emelhet valaki ellen hivatalból vádat, ugyanezt magánpolgár is megteheti: az elsőt hivatalos, az utóbbit tiszta vádeljárásának nevezték.

A vádeljárás elvéből Zachariä „Handbuch des deutschen Strafprocesses" czimü müve 1-ső kötete 43-ik lapján következő folyományokat emliti fel:

1. hogy támadás és védelem, s mindaz mi a részrehajlatlan birói hivatalhoz tartozik, elkülönzött közeggel bir s nincs összehalmozva egy személyben különféle munkássági kör;

2. hogy a birói tevékenység az eljárás kezdeményezése, valamint a büntetőper többi szakaszaiban, a felek — mint peralanyok — inditványától függ;

3. hogy az egymással ellenmondó viszonyban álló peralanyok, czélukra, s a per elitélésére szükséges anyagokat maguk tartoznak összegyüjteni, és a biró elé terjeszteni;

4. hogy a támadás és védelem birói vezetés mellett egyenlő perjogokkal birnak, s egyiknek a másik hátrányára előjoggal birnia nem szabad; nevezetesen a vádlott nem köteles vádlónak szolgálni, vagy magát bizonyitékul felhasználtatni;

5. hogy a birói itélet megtámadásában mindkét félnek egyenlő perorvoslati joggal kell birnia.

A nyomozó és vádeljárás előnye feletti vitában a győzelem már e század elején a vádeljárásé lett. — Azonban ujolag felelevenült a vita, a mint az 1808-iki franczia bünvádieljárás 1812-ben a rajnai tartományokba bevitetett. Ezen bünvádi eljárás a németországi bünvádi eljárástól lényegileg abban különbözött, hogy ebben nem magánvádló, hanem egy tulságos hatalommal felruházott államügyész, mint támadó fél kezdette meg az eljárást azon joggal és kötelezettséggel, hogy vádlott ártatlanságát is védeni tartozik, a mi pedig a vádlótisztel, nézetem szerint, összeférhetlen; továbbá, hogy a biró a bizonyitékokat kiegészitheti, a mi nézetem szerint a biró pártatlan állásával ismét összeférhetlen: hogy a büntettek nagy csoportja esküdtszékek által itéltetik el, s ezekben a bizonyitás, a főtárgyaláskor, nyilvánosan és élőszóval történik.

Kezdetben ez eljárást Németországban gyanus szemmel nézték, de összehasonlitván azt a nyomozó elven alapuló elfajult eljárásukkal, jobbnak találták. — Nem tudták azonban elhatározni, hogy a franczia eljárást nyomozó vagy vádeljárásnak nevezzék-e, s mivel ez őket a nemrég megszünt fiskálisi perrendre emlékeztette, — elnevezték vegyes eljárásnak.

Ha már most e különféle elveken alapuló bünvádi eljárásokat összehasonlitjuk; lehetetlen, hogy a vádeljárásnak előnyt ne adjunk.

A vádeljárásban válik lehetővé az egyéni szabadságnak teljes biztositása; csak a vádelven lehet szerkeszteni egy oly eljárást, melyben a közérdek a vádlott érdekével egyenlően biztosittathatik.

(Folyt. köv.)

Körösi Sándor,
jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közjegyzői intézmény köréből.

Kérhet-e végrehajtást a közjegyző?

Mielőtt a közjegyzők működésüket megkezdették volna, több biharmegyei közjegyző egyik jeles képzettségü kartársuknál néhány értekezletet tartott, hogy a törvényszöveg együttes tanulmányozása s a vélemények kicserélése után a főkérdésekben egyöntetü megállapodásra jöjjenek Ez értekezletekben, előhoztam a fenti kérdést, mely a jelenlevők által egyhangulag akként nyert megoldást, hogy igenis a közjegyző jogositva van végrehajtási kérvény szerkesztésére.

E nézet eleinte előttem is helyesnek tünt föl, később azonban tüzetesebben gondolkozva felőle, azon meggyőződésre jutottam, hogy a közjegyző ezen jogosultsága a törvényből épen nem magyarázható ki.

Mielőbb indokaimat elmondanám idézni kivánom az 1874. évi XXXV. tczikk idevonatkozó 55. §-át, mely igy szól:

„A közjegyző jogositva van a hatóságokhoz átalában, a bíróságokhoz pedig nem peres ügyekben beadványokat intézni" stb.

A most idézett szövegben a fősuly e szavakon fekszik: nem peres ügyekben; — ezeket kell tehát helyesen értelmezni s megtaláljuk a helyes feleletet.

Tagadhatlan dolog hogy a törvény kitétele nem egészen szabatos, mert nem tünik ki belőle, hogy mi tekintendő peres ügynek, az-e a — mely vitássá vált, vagy pedig, melyben a peres eljárás már folyamatba tétetett; — ezt a két esetet pedig szükséges megkülönböztetni egymástól.

Ugyanis, ha a per folyamán kéretik a végrehajtás, ez világosan peres ügyben intézett aktus leend s mint ilyen a közjegyző hatáskörét tulhaladja; — azonban vannak esetek, midőn a végrehajtás kérését peres cselekmény nem előzi meg, például, ha közjegyzői okirat alapján kérelmeztetik a végrehajtás; — ily esetekben helyesnek látszik azon okoskodás, hogy a végrehajtás iránti kérvény szerkesztése, illetőleg beadása a törvény 55. §-nak kedvezménye alá esik.

Szándékosan használtam e kifejezést „helyesnek látszik" mert szerény véleményem szerint csakis látszik helyesnek, de valóban nem az.

Én ugyanis peres ügy alatt nem csupán azt értem, a mi a peres eljárás tárgyává tétetett, hanem általában minden olyan, természetesen jogi következményekkel biró ügyet, mely békés uton el nem intéztetvén, a felek között vitássá vagy más szóval peressé vált, melynek elintézésére a birói beavatkozás vétetik igénybe. — Igy értelmezve a dolgot, minden ügy, mely a végrehajtás alapjául szolgál, előzze bár meg a végrehajtás kérését peres cselekmény vagy nem, peres ügynek tekintendő s mint ilyen a közjegyző közreműködését kizárja.

De tovább megyek.

Mi történik akkor, ha a polgári törvényk. rendtartás 297. §-ban fölsorolt esetek 18-ka áll elő?

Ez esetben a közjegyző okvetlenül megszünik a fél további megbizottja lenni s a fél azon kellemetlen esélynek lesz kitéve, hogy más megbizottról kell gondoskodnia, a mi pedig igen sokszor a helyi viszonyok s más gátló körülmények miatt igen sok nehézséggel lehet összekötve.

Avagy mit tenne a közjegyző, ha az általa közjegyzői okirat alapján kért végrehajtás ellen az ellenfél kifogással él? Kénytelen lesz ismét letenni a megbizást, mert már a peres természetü tárgyalásnál megbizóját képviselni nem áll jogában.

Ezek után azt hiszem fölösleges is bővebben fejtegetni véleményemet, mely szerint a közjegyző, végrehajtás kérésére nincsen jogositva. *Mocsári Béla.*

Az ügyvédi könyvvitel tárgyában.

Az igazságügyminiszter ur tudvalevőleg egy szabályrendeletet bocsátott ki, mely az ügyvédeknél méltó visszatetszésre talált, ugy, hogy a budapesti ügyvédi kamara is szükségesnek tartotta e tárgyban remonstrálni nemcsak, de a többi kamarákat is együttes fellépésre felhivni. A budapesti ügyvédi kamara felterjesztése e tárgyben következőleg szól:

A Nagyméltóságod által f. 1875. évi augusztus 18-án 13204. sz. a. kibocsátott és velünk közlött szabályzat az ügyvédi könyvek vezetésére nézve, véleményünk szerint, olyannyira figyelmen kivül hagyta az ügyvédségnél fenforgó különös viszonyokat és az 1874. XXXIV. t. cz. az ügyvédi könyvek tartalmát megállapitó 49. §-át, oly sok felesleges és czéltalan rovatot tartalmazó könyvet kiván az 1874. XXXIV. t. cz. 59. § a kedvezményével élni szándékozó ügyvédek által vezettetni és mégis másrészt oly annyira nem gondoskodott arról, hogy az ügyvédi könyvek helyes vezetése ellenőrizhető, és azoknak megnyugvással fél bizonyitó erő tulajdonitható legyen, miszerint azon véleményben élünk, hogy daczára az 1874. XXXIV. t. cz 59. §-a azon rendelkezésének, melynek értelmében az ügyvédi könyvek vezetésére vonatkozó szabályzat az ügyvédi kamarák véleményei alapján, és mindenesetre a többször idézett törvény kivánataira tekintettel állapitandó meg, a Nagyméltóságod által kibocsátatott szabályzat kidolgozása alkalmával sem az 1874. XXXIV. t. cz. 49. §-ára, sem az ügyvédi kamarák véleményeire tekintettel nem volt, — ennélfogva kötelességünknek tartjuk a többször idézett törvény 19. §-ában gyökerező jogunkkal élve, Nagyméltóságod kegyes figyelmét az ügyvédi könyvek vezetésére vonatkozó szabályzat a törvénynyel nem egyező, czéltalan és az ügyvédekre felette terhes intézkedéseire felhivni, és ezen szabályzat megváltoztatása iránt Nagyméltsgdnál esedezni. Az 1874. XXXIV. t. cz. 49. §. csak is azt követeli, az ügyvédi könyvek tartalmát illetőleg, hogy azok rendes jegyzékek legyenek az ügyvédek által ügyfeleik egyes ügyeiben tett intézkedésekről és kiadásokról, a nyert előlegekről és az ellenfél fizetéseiről, hogy azokból az egyes ügyek állása mindenkor kivehető legyen. A törvény, az ügyvédi könyvekhez tartalom tekintetében támasztott ezen igényének tökéletesen meg van felelve, ha az ügyvédi könyvek az egyes ügyeknek nyitandó külön lapokon az ott körülményesen körülirandó külön ügyekre ugyanannyi külön rovatokban az időt, melyben az ügyvéd valamely intézkedést vagy kiadást tett vagy valamely összeget ellenfelétől vagy saját felétől felvett, a tett intézkedés előadását, a bevételt, a munkadijt és a kiadást kitüntetik. A Nagyméltóságod által a könyvek vezetésére nézve kibocsátott szabályzat tehát midőn kivánja, hogy minden most emlitetteken felül a könyvekbe az egyezségileg az ügyvéd és megbizója között megállapitott összeg vagy szolgálmány és az egyezkedésről felvett okmány kelte, az ügyvéd által ügyfelétől átvett s neki ismét kiszolgáltatott eredeti okmányok, azok pénzértéke és kelte, a természetben bevett és a félnek kiadott tárgyak körülirása és pénzértéke és a bíróságilag megállapitott munkadij és költség bevezettessék, midőn az ügyvédi könyvekben az egyes ügyek körülirásán, tehát a felek novein és az ügy tárgyán kivül még a felek lakhelyének is beiktatását és minden, az ügyvéd által teljesitett cselekmény elébe sorszám odairását követeli, az ügyvédi könyvek tartalmát illetőleg sokkal tovább megy, mint maga a törvény. De a most emlitetteknek az ügyvédi könyvekbe beiktatása alázatos véleményünk szerint teljesen czéltalan és felesleges is, sőt részben gyakorlatilag kivihetlen. Ugyanis: az egyes ügyfelek és az ügyvéd közt egyezségileg megállapitott munkadij-összegek az ügyvéd által nem könyvei, hanem a kötött egyezmény alapján fognak követeltetni — és azon eset, hogy az ügyvéd magának valamely ügy viteleért bizonyos szolgálmányokat kikössön, a gyakorlatban különben is alig fog előfordulni. Az eredeti okmányokról az ügyvéd ügyfelének az 1874. XXXIV. t. cz. 40. §-a szerint különben is téritvényt köteles adni, és van számtalan oly eset, midőn az ügyvéd, felétől, százakra menő okmányokat vesz át, mikor tehát azoknak az ügyvédi könyvbe való bevezettetése és onnan történő kivezettetése, igen sok időt és a könyvben sok lapot igényelne. — Hogy, az ügyvéd ügyfele részére természetben vegyen be tárgyakat, az, kivéve tán értékpapirokat, aligha fog előfordulni. Ha értékpapiroknak az ügyvéd általi behajtása esetén azok értékének az ügyvédi könyvekbe való bevezettetése szükségesnek mutatkozik, azok névértéke a bevételi rovatban beiktatható, és az, hogy a beiktatott összeg nem készpénz, hanem p. o. földtehermentesitési kötvényekben áll, az illető tételnél a jegyzet rovatban megjegyezhető. — A biróság által megállapitott munkadij és költségnek az ügyvéd könyvébeni kitüntetése szükségtelen, miután a könyvek csakis bíróilag meg nem állapitott költségek és dijakra nézve fognak bizonyitékul használtatni. Az egyes ügyek pontos körülirása az ügyvédi könyv egyes lapjain, az ügyfelek a tényvázlatban különben is előforduló lakásának kitétele nélkül is történhetik, a lakás különben is az ügy folyamatban léte alatt gyakran változik, folytonos változásainak bejegyzése pedig csak a könyvek rendes és tiszta vezetésének rovására történhetnék.

*

Az egyes cselekmények sorszámokkali megjelölése, sem a könyvek hitelességét nem emeli, sem azok áttekintését nem könnyiti, legkevésbé akkor, midőn mint a fenntisztelt, szabályzat szerint, — a sorszám nem is az első, hanem a 4-ik rovatba bevezetendő. Alázatos véleményünk szerint teljesen felesleges és szükségtelen az is, hogy az ügyvéd által feleitől felvett előleg, és az egyéb kézpénzbevételek, és ismét az ügyvéd által felei ügyeiben tett kiadások és az ügyvéd által feleinek kiszolgáltatott készpénzösszegek elkülönitett rovatokban elkönyveltessenek.

Az ügyvéd ügyfelének ép ugy a tőle nyert előlegről, mint a részére az ellenfelektől behajtott összegről számolni köteles. Ugy az ügyfél érdekében tett kiadások, mint a neki kiszolgáltatott összegek lehajolnak cz ügyvéd kezeihez jutott összegekből. Az előlegek tehát az egyéb pénzbevételekkel, a fél helyett tett kiadások a neki kiszolgaltatott összegekkel egyenlő tekintet alá esnek. Ennélfogva sokkal helyesebbnek és megfelelőbbnek tartjuk, ha az ügyvéd könyveiben mindenféle bevételek egy és mindenféle kiadások szintén egy külön rovatba bevezettetnek, annál helyesebbnek, mert a Nagyméltóságod által kibocsátott szabályzattal megállapitott könyvvezetés mellett, bárkinek is az ügyvédi könyvből akár az ügyvédet a fél ellen, akár a felet az ügyvéd ellen illető követelésről, áttekintést szerezni, az ügyvéd és fél követelése között mérleget késziteni, lehetetlen. — Minden olyan könyveknél, melyeknek bizonyitó erő kivántatik tulajdonitatni, szükségesnek mutatkozik, hogy azok helyes vezetése ellenőrizhető legyen. Ezen ellenőrzés lehetősége abban fekszik, hogy egyidejüleg legalább is két külön könyv vezettetik, és minden tételnek, a mely az egyik könyvben feltalálható, a második könyvben is jelentkeznie kell. Azért tartottuk szükségesnek és véleményeztük $^{1135}/_{875}$ sz. a. alázatos felterjesztésünkben, hogy azon ügyvédnek, a ki a törvény 59. §-ának kedvezményét igénybe venni kivánja, az ügyviteli (fő) könyven kivül, első feljegyzési könyvet is kell vezetni, melyben az általa, ügyfelei ügyeiben tett intézkedések, bevételek és kiadások időrend szerint bevezettetnek és melylyel az ügyviteli (fő) könyvnek az egyes ügyekre vonatkozó tételeinek meg kell egyezniök. Ha a Nagyméltóságod által kibocsátott szabályzat értelmében, egyedül egy ugynevezet ügyvédi könyv fog vezettetni, akkor ezen könyv 16 rovata daczára, nem lesz elkerülhető az, hogy valamely ügyre vonatkozó minden bevezetés egyszerre egy napon utólag meg ne történjék, és nem lesz ellenőrizhető, vajjon a könyvben valótlan, helytelen tételek nem fordulnak-e elő. — Hogy az ügyvédi könyvbe a beirást csak az ügyvéd maga, vagy az illető kamarának lajstromába bevezetett nála joggyakorlaton levő ügyvédjelölt teljesithesse, és az, ki a bejegyzést eszközölte egy külön rovatban nevét vagy annak kezdő betüit bele irja, mig egyrészt az ügyvédnek a könyvek vezetését felette neheziti, másrészt semmiféle gyakorlati haszonnal nem bir. Az ügyvéd idejét első sorban kell, hogy a reá bizott ügyek elvégzésének szentelje. A lelkiismeretes és csak némileg elfoglalt ügyvédnek tehát nem marad ideje arra, hogy könyveit önmaga vezesse. Az ügyvédjelölt ügyvédi gyakorlat szerzése végett lép be az ügyvéd irodájába, és méltán igényelheti, hogy ne könyvvezetéssel, hanem gyakorlati ismereteit bővitő munkával foglaltassék el, és ritka esetekben is fog a könyvvezetés mechanikus munkájára vállalkozni. Az ügyvéd tehát a szabályzat XIII. pontja érvényben maradása esetében csaknem rendszerint kénytelen lesz a törv. 59. §-ában foglalt előnyről lemondani csak azért, mert a könyveket sem maga, sem ügyvédjelölt által nem vezetheti, és pedig daczára annak, hogy más igen alkalmas könyvvezetővel rendelkezik, és hogy a törvényben, az 59. §. kedvezményének élvezete, a könyvekbe beirásoknak, az ügyvéd vagy ügyvédjelölt általi eszközlésétől feltételezve nincs. Miután a fentebbiekhez képest a szabályzat fent kijelölt rovatainak az ügyvédi könyvekbe befoglalása felesleges, a könyvvezetést bonyolódottá és az ügyvédre nézve felette terhessé teszi — a szabályzat 13-ik pontja fennállása esetében legtöbb ügyvéd félbizonyitó erejü könyvek vezetéséről le fog mondani, holott rendes ügyvédkönyvek vezetése nemcsak az ügyvédnek, hanem a feleknek is érdekében áll és miután a szabályzat által előirt ügyvédi könyv helyes vitelét a fennt előadottakhoz képest ellenőrizni lehetetlen, azon alázatos kérelemmel járulunk Nagyméltóságod elébe, miszerint a többször emlitett szabályzatban megállapitott u. n. ügyvédkönyv helyett $^{1195}/_{875}$ sz. alázatos véleményükhöz csatolt az ügyvédi egylet által kitüzött 50 arany pályadijat nyert, sok évi gyakorlat által czélszerünek bizonyult, egyesekben a gyakorlat szükségleteire tekintettel egyszerüsitett (II) minta szerinti főkönyvet elfogadni; ezen főkönyvön kivül még egy első feljegyzési könyv vezetésének szükségességét is kimondani és az ügyvédi könyvek ki általi vezetését az ügyvédekre bizni méltóztassék. Budapest 1875. sept. 30. — Ghyczy Gyula m. k. elnök. Dr. Siegmund m. k. titkár.

A kamarákhoz e tárgyban intézett átirat következőleg szól: Az igazságügyminiszter ur által 1875. augusztus 16. $^{13204}/_{875}$ szám a. kibocsátott szabályzat az ügyvédi könyvek vezetésére nézve nézetünk szerint oly helytelen, annyira figyelmen kivül hagyta az ügyvédségnél fennforgó különös viszonyokat, s az ügyvédi kar szükségleteit, és más részt annyira nem gondoskodott arról, hogy az ügyvédi könyvek vezetése ellenőrizhető és azoknak felbizonyitó erő tulajdonitható legyen, miszerint fel nem tehetjük, hogy ez bármely ügyvédi kamara véleménye alapján dolgoztatott volna ki, m szerint az ügyvédi kar érdekében kötelességünknek tartottuk az ellen felszólalni, és annak megváltoztatását az igazságügyminiszter urnál kérelmezni. Miután ez ügyvédi könyvekre vonatkozó helyes szabályzat megállapitását az ügyvédi kar oly fontos ügyének tekintjük, hogy kivánatosnak tartanánk, miszerint a többi ügyvédi kamara részéről is hasonló felszólalások történjenek, mellékelve közöljük a tekintetes kamarával, az igazságügyminiszter ur által kibocsátott szabályzat ellen jelenleg és a könyvek mikénti vezetésére nézve korábban az igazságügyminiszteriumhoz tett felterjesztésünket és felkérjük a tekintetes kamarát, hogy hasonértelmü felterjesztést az Igazságügyminiszter urhoz intézni sziveskedjék. — Budapest 1875. szept. 30. — Ghyczy Gyula m. k. elnök. Dr. Siegmund m. k. titkár.

Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben.

Az osztrák ügyvédek gyülése f. október hó 4-én délelőtt féltizenegy órakor nyittatott meg az elnöklő dr. Hermann Albert ur által, ki a gyülés tagjait a központi bizottság nevében üdvözölvén, jelenti, miszerint az igazságügyminiszter a gyülés tagjait az nap este 9 órakor tartandó estélyre meghivta. Ezután az ügyvéd-gyülés elnökéül, egyhangu éljenzés közt, a csehországi ügyvédi kamara elnöke, dr. Wiener Frigyes választatott meg.

Dr. Wiener bizalmát fejezi ki az iránt, hogy a gyülés által reá ruházott tendőkben és azok megoldása körül helyesen fog eljárni. Kötelességének ismeri, hogy legjobb köszönetét fejezze ki ugy azoknak, kik az első osztrák ügyvéd-gyülés eszméjét megteremtették, valamint azoknak is, kik azt tényleg megvalósitották. (Éljenzés.) Hogy cz eszme szerencsésen karoltatott fel, mutatja ezen ügyvéd-gyülésen résztvevők nagy száma. Hogy gyümölcsöző leg fog működni, azt azon tartalomdus programmból láthatjuk, mely ugy a jog fejlesztése, mint a karérdekekre egyaránt kiterjed. Kérem önöket, miszerint a gyüléseken szorgalommal és kedvvel jelenjenek meg. Az igazság ereje és a közvélemény ereje, mely a nyilvánosság oldalán van, az önök határozatainak megadandja a kivánt eredményt. — Mielőtt belebocsátkoznánk a választásokba, azt gondolom, mindnyájuk érzületének adok kifejezést, ha a császár Ő Felsége névnapján, kedvelt uralkodónkat, I. Ferencz József Ő Felségét éltetem. (A gyülés háromszoros lelkesült éljenben tör ki.)

Az elnök az alapszabályok értelmében ezek után kinevezte elnökül dr. Hermann bécsi és dr. Bossy troppaui ügyvédeket; jegyzőkül pedig dr. Kratky Theodort Bécsből, dr. Lederer Antalt Prágából, dr. Rintellen Antalt Gráczból és dr. Byk Józsefet Skotschauból. (A kinevezettek elfoglalják helyeiket.) Az elnök ezután felszólitja a gyülést, miszerint vagy csak egyik, vagy mind a két osztály számára válaszszák meg tisztikarukat; a választások vezetésével az első osztályban dr. Hermannt, a másodikban dr. Bossyt bizván meg. Felszólitja még elnök a gyülést, miszerint a választásokhoz 10 bizalmi férfiut válaszszanak meg az alapszabályok értelmében. (A távollevő dr. Byk helyett az elnök dr. Zersna troppaui ügyvédet nevezi ki jegyzőül.)

Ezek után dr. Barth inditványozván, miszerint az ugyanezen napon megnyitott czernovitzi egyetem az osztrák ügyvédgyülés nevében az elnökség utján táviratilag üdvözöltessék, ezen inditvány elfogadtatott és az összülés 11 órakor berekesztetett.

A karkérdésekkel foglalkozó osztály ülése.

Az elnöklő dr. Bossy 11¼ órakor megnyitván az ülést, ajánlja elnökül dr. Ott brünni ügyvédet (éljenzés); alelnökül

dr. Dürnenberger linczi ügyvédet (éljenzés); jegyzőkül pedig dr. Auerednicek kuttenbergi ügyvédet és dr Weiss grácz ügyvédsegédet (éljenzés). A megválasztottak elfoglalván helyeiket, az elnök köszönetét fejezi ki azon bizalomért, melylyel őt a gyülés megválasztotta. A napirend első pontját képezi dr. Dostal inditványa az ügyvédek átlépéséről a birói karba. (Előadó dr. Burian, ennek akadályoztatása esetén pedig dr. Clemens Róbert.) Dr. Dostal kijelentvén, miszerint az előadásban dr. Clemens is akadályozva van, kéri inditványát a napirendről ezuttal elhalasztani; ez megtörténvén, a napirend második pontját képezendi dr Kohn Gusztáv inditványa az 1833. évi udvari decretum eltörléséről, mely az ügyvédi költség megállapitására vonatkozik.

Dr. Magg előadó jelentvén, miszerint a reá bizott 2., 3. és 6. számu inditványok, melyek dr. Kohn Gusztáv, dr. Raudnitz és dr. Baumfeld által terjesztettek be, szintén az ügyvédrendtartás megváltoztatására vonatkoznak, mindezen ügyeket együttesen fogja előadni.

Az előadó ezen inditványa helyeslésel fogadtatván, következőleg folytatá előadását:

Uraim! Ha az osztrák ügyvéd-gyülés az ügyvédrendtartás reformjáról tanácskozik, csak saját háza előtt seper. Oly tárgy ez, mely az ügyvédi karra nézve a legcsekélyebb fontosságunak látszik, melynek megbeszélése, első pillanatra, igen könnyü, mert ezen tárgyban mindnyájan szakemberek vagyunk, mindegyikünknek meg van a maga tapasztalása, a maga jogosult kivánsága. Épen ebben fekszik azonban a beható tanácskozás és határozathozatal nehézsége. Nem hiszszük ugyan azt, a mit a példabeszéd mond, hogy: Quot capita tot sensus, mégis azonban, mindegyikünknek meg lesznek nézpontjai, melyeket meg fogunk akarni valósitani. Annál inkább fog ez bekövetkezni, mert ezen irányban a legkülönbözőbb irányu és messze menő előmunkálatok eszközöltetettek.

Engedjék meg önök uraim, miszerint általános felvilágositásul még egy pár szót szóljak a tulajdonképi előadás előtt, az előzőleg történtekről. — Ügyvédrendtartásunk tudvalevőleg 1868-ból való. Még nem végződött be az 1869. év, és a morva ügyvédi kamara máris egész sorát az átgondolt kivánalmaknak terjeszté elő az igazságügyminiszteriumhoz, a birodalmi tanács mindkét házához beadott kérvény alakjában. Az igazságügyminiszter ur a morva ügyvédi kamara által kifejezett kivánalmakat közölte, tanácskozás és megbirálás tekintetéből, ugy az alsó-ausztriai mint más ügyvédi kamarával is. Ugyanigy érkeztek be a tudósitások is. Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara, melynek tagja lehetni nekem is szerencsém van, egy teljes ülésben az uj, módositott ügyvédrendtartás javaslatának kidolgozására ötös bizottságot választott. Ezen bizottság csak ülésezésének hosszu sora után, 1872-ben végezte be feladatát, mire az ügyvédrendtartási javaslat és indokolása kinyomatván, észrevételeik és módositási javaslataik megtételo végett az alsó-ausztriai összes kamarai tagokkal közöltetett. Sok száz ilyen módositási javaslat érkezett be. Ezen javaslatok a bizottság által megbiráltatván, elkészült az uj javaslat, mely sok pontjában módositva volt ugyan, alapkérdéseiben azonban változatlan maradt. Ezen javaslat az alsó-ausztriai ügyvédi kamarákkal sokáig tartó és beható tanácskozásoknak képezé tárgyát. Hogy engem ezen ügyben a központi bizottság az első ügyvéd-gyülés előadójául jelölt ki, kétségkivül onnan van, mert én az alsó-ausztriai ügyvédi kamarában ezen ügynél szintén mint előadó valék szerencsés működhetni.

Megnyugtatásomra szolgál ez uttal kijelentenem, miszerint az inditványozó dr. Raudnitz urral értekezvén, a lényeges pontokra nézve vele megegyeztem, igy tehát inditványozó urnak beszédemhezi hozzájárulásáról biztositva vagyok. Jelenleg csakis dr. Raudnitz ur inditványáról fogok szólani, mert ez a legterjedelmesebb; ellenben dr. Kohn ur és dr. Baumfeld ur inditványai csak egyes pontokra vonatkoznak, mig dr. Fleischer ur inditványai csakis mint függelékek vétettek fel.

A beadott inditványok, a mit örömmel kell felemlitenem, részint nyiltan, részint hallgatagon előrebocsátják, miszerint a karérdekünkre vonatkozó törvény, alapelveiben, érintetlen maradjon. A főeszmék ezen javaslatoknál a szabad ügyvédkedés és az ügyvédi önkormányzatra vonatkoznak és igen nagy örömömre szolgálna, ha ezen pontok, jelen gyülekezetünk keretén belül sem képeznék megtámadások tárgyát.

Én azt gondolom, miszerint az első osztrák ügyvéd-gyülésnek egészen más feladata van és mi nem is bocsátkozhatunk az ügyvédrendtartás reformjának tanácskozásába a nélkül, hogy ne constatáljuk azt, hogy ügyvédrendtartásunk alapeszméi — még egyszer ismétlem: a szabad ügyvédkedés és ügyvédi autonomia — daczára azon 6 évi rendkivül nehéz és válságos idő és viszontagságnak, mely óta ez gyakorlatban van, nagyon jól megfogamzottak. Nyiltan kimondhatjuk s büszkék lehetünk arra, hogy előre nem látva az anyagi körülmények rendkivüli megnehezülését, az ügyvédek számának rendkivüli megszaporodását, előre nem látva azt, hogy a törvényhozás az ügyvédnek semmi kedvezményt nem hozott (közbekiáltások: nagyon igaz!) és daczára annak, hogy egyik intézmény a másik után korlátolta vagy egészen leszoritotta az ügyvédi tevékenységet — mindezek daczára az ügyvédek ellen alapos panaszok most sem fordulnak elő gyakrabban, mint a numerus clausus idején (felkiáltások: nagyon helyes! bravo!) és igy tehát tényleg vagyis aránylag kevesbedtek. Mi annál nagyobb örömmel constatálhatjuk ezt, minél nehezebb volt ez eredmény elérése. Mi büszkén nyilvánithatjuk, hogy az ügyvédi állás tekintélye a nép előtt, vagyis a népnek azon illetékes szavazattal biró osztálya körében, kik nem abból indulnak ki, hogy valaki gazdag, hanem hogy tehetséges, derék és jelentékeny férfiu; — ezen tekintély, ha mindjárt lassan is, de fokozatosan emelkedik és igy reméljük, hogy az ügyvédi állás el fogja érni azon tisztelést és becsülést, mely azt jogosan megilleti.

Ezen eszmék azok, melyekből az inditványozók kiindultak és ha nem is fejezték ki nyiltan, de legalább nem tértek el tőle. Elismerjük mi ezen elveket és kivánjuk is, miszerint a szabad ügyvédkedés és ügyvédi autonomia is fentartassék ugy, miként azt a törvény meghatározza, hanem kivánjuk azt is, miszerint ez minden irányban következetesen fejlesztessék és ápoltassék. (Bravo! Bravo!) Azt gondolom, ezek azon eszmék, melyek mindnyájunkat vezetnek és melyek bennünket a reformjavaslatoknál is vezetni fognak.

Az előbb mondottakat igazolja dr. Raudnitz ur inditványa, a midőn javaslata bevezetésében előadja, hogy az első osztrák-gyülés mondja ki, miszerint véleménye és meggyőződése szerint, a most érvényben álló ügyvédrendtartás megváltoztatását a körülmények sürgősen követelik. Ez jogosult annyiban, a mennyiben és különösen a kar autonomiájának kérdése még csak igen hiányosan oldatott meg. Egyrészt világosan kimondatik, miszerint az ügyvédi állás független a biróitól, másrészt azonban vannak részletes határozatok, melyek ezen függetlenséget több mint egy tekintetben illusoriussá tenni alkalmasak.

Mindjárt az ügyvédség megszerzésénél, a képesités megvizsgálása vagy az autonomikus szervezettel biró ügyvédi kar organismusát, valamint az ennek coordinált bíróságokat is, saját jogkörükben megilleti; minek következtében alkalom nyilik az ellentétekre, melyek, miként a gyakorlati életből tudjuk, nem is hiányoztak. Ennek következtében a vitás kérdések egész köre támadt az ügyvédek és bíróságok között. A bíróságok ennek következtében oly dolgokkal terhelvék meg, melyek foglalkozáskörüktől messze állanak és utóvégre is, mindezen ügyek a legfelsőbb bíróság elé kerülnek, hol azután, miután a kérdés birák és ügyvédek között lévén vitás, bizony, az ügyvédi kar függetlensége nem a legelső sorban mérlegeltetik és fog jövőben is mérlegeltetni.

Az ügyvédek dijazását illetőleg, a törvény megigéri, miszerint az árjegyzék egy külön törvény által fog megállapittatni. Ez azonban nem történt meg, sőt a jelenlegi törvényhozás abból látszik kiindulni, és azon jogvélelmet megállapitani, hogy az, a mit az ügyvéd mint munkadijt kér megállapitani, okvetlenül tulcsigázolt vagy épen jogtalan. (Bravó! Nagyon jól van!)

Vannak azután pontjai az ügyvéd rendtartásnak, melyek érthetetlenek, nem kimeritők, hézagosak. A változtatás szüksége épen ezért kétségtelen, miért is jónak találom, egyenesen felemliteni azon pontokat, melyek megváltoztatása javasoltatik. Mindenek előtt Dr. Raudnitz ur javaslatáról fogok beszélni, mert ez foglalja leginkább magában azon javaslatokat, melyek a következetesség megtartása mellett, az ügyvéd rendtartás módositásának követelményét fejezik ki.

Miután előadó helyeselte azon inditványt, hogy az ügyvédkamarák levelei portomentességben részesittessenek, de nem helyeselte azt, hogy az ügyvéd rendtartásban felemlitett nyilvános hirdetések a bécsi és hivatalos tartományi lapokban dijmentesen vétessenek fel; — átment Dr. Raudnitz harmadik inditványára, mely igy hangzik:

„Az ügyvédi kamara ruháztassék fel azon kizárólagos joggal, hogy az ügyvédség gyakorlatára és az ügyvédi lajstromba való bejegyzésre vonatkozó törvényes követelményeket megvizsgálhassa, (§. 1. Lit. a. — e. az ügyvédi rendtartás-

ban) és a felesketés azon ügyvédi kamara bizottsága előtt történjék, melynél a bejegyzés eszközöltetett."

Ezen irányban, mondá előadó, mindenekelőtt kétségen kivül áll: hogy ha karunk igazi önkormányzattal bir, mindenekelőtt a kar maga, saját, törvényesen választott és a kormány által elismert közegei által eszközöltesse a lajstromba való bevezetést és az e körüli kérdések eldöntését. Mindaddig, mig ezen teendő akár egészben, akár részben a bíróságokra ruháztatik át, az ügyvédi kar önkormányzata nem lesz alapjában, minden irányban megvalósitva. Miért ne ruháztathatnék fel evvel az ügyvédi kamara? E kérdésnél mindeddig az ügyvédi eskü letétele képezte az akadályt, mégis azonban, nem találunk semmi komoly érvet arra nézve, hogy az eskü a kamara bizottságának jelenlétében, annak elnöke kezébe letehető ne legyen, ez ellen nem találunk érvet azon törvényhozással szemben, mely az általa felállitott önkormányzati közegekre, messze menő hatáskört ruházott, noha azokban nem találva mindig azon qualificatiot és approbatiot, mely az ügyvédi kar eme községeinél bir.

Meglehet, hogy azon országokban, hol a szervezés a mienkhez hasonló bureaukratikus módon hajtatott végre, a szabad ügyvédkedés eszméje is kevésbé talál alkalmazást; mindazonáltal óhajtandónak látszik, hogy miként Franciországban, az ügyvédi kamara kinyilvánitván, miszerint ezt vagy amazt az ügyvédek sorába felvette, a törvényszék elnöke felszólittassék: hogy azon egyén esküjét vegye ki, a mit ez minden további vizsgálat nélkül tenni köteles; vagy jónak látszik az is, a mi az ügyvédi kar önkormányzata mellett Szászországban történik, t. i. hogy a kar közegei által arra képesitett egyének, az igazságügyminiszter kezébe tegyék le esküjöket. Erre nézve azonban a mi államunk már igen nagy. Legjobb volna tehát az, ha a kamara elnöke, mint a törvényhozás megbizottja venné ki a jelöltek esküjét. Ezen tisztán csak alaki pont az, melynélfogva a sokkal fontosabb anyagi szempontok megbirálása a kamarától megvonatott, azon anyagi pontokat értvén, melyeknek megvizsgálása azért legfontosabb, mert a feltörvényszékek nem képesek oly körülményekről tudomást szerezni, melyekről az ügyvédek tudomással birhatnak, de a bíróságok nem is képesek abba, quod non in actis est, a dolog fontosságához mérten belebocsátkozni.

Magától értetődik, miszerint fenhagyatnék a felek felebbezési joga; és ebben nem tehető kifogás, a mit az alsó-ausztriai ügyvédi kamara bizottsága annak idején javasolt és a mit én most is elfogadnék arra nézve, hogy t. i. a főügyészségnek megengedtessék az ügyvédi kamara ülésén való megjelenés és a nyilvános érdek megóvása szempontjából, a lajstromba való bevezetés ellen, az illetékes közeghez felebbezni. Ez által megóvatván az állam felügyeleti joga, intézkedés tétetnék az iránt is, hogy az ügyvédi kar önkormányzata megóva legyen.

A javaslatok negyedik pontja a birói karból az ügyvédi karba való átlépésről szól. Ezen tekintetben csak a jelenleg érvényes törvénynek kiegészitése volna kivánatos olyképen, miszerint azon törvényszéki tagok se legyenek felvehetők az ügyvédi karba az ügyvédi rendtartás 6. §-ának kedvezményével, a kik fegyelmi eljárás következtében athelyeztetvén, ennek folytán az államszolgálatból kiléptek. Ez javaslat arra nézve, hogy a 6. §-ban foglalt szabályt oly könnyedén kikerülni ne lehessen. E helyütt még egy javaslattal léphetek fel és ez az, a mit az alsó-ausztriai ügyvédi kamara is kimondott kivánalmai között, hogy azon birák se bocsáttassanak ügyvédi gyakorlatra, kik nyugdijat élveznek. (Helyeslés.)

Az ötödik pont arra vonatkozik, hogy az ügyvédi kamarának joga legyen a szegények képviseletétől felmenteni. Tudvalevő ugyanis — tisztelt kartársak — hogy a törvény értelmében a szegények képviselete iránti rendelkezés az ügyvédi bizottságot illeti. A képviselőház és urak háza tárgyalásainak tudósitásából tudjuk, miszerint lényeges kétség merült fel az iránt, ha vajjon a szegények képviseltetése az ügy egész folyamára kiterjesztessék-e. Pl. Alsó-Ausztriában más a gyakorlat mint a mi Salzburgban és egy különös esetben a cs. kir. legfőbb törvényszék eldöntötte, miszerint a szegények képviselésétől való felmentés nem az ügyvédi kamara, hanem a bíróság dolga. Ránk nézve a kérdés igy áll, ha az forog szóban, hogy valaki a szegényképviseléstől felmentessék, akár a dolog, akár a személy miatt, vagy ha az forog szóban, hogy vajjon a szegényképviselésre vonatkozó kirendelés már elenyészett-e, vagy további képviseltetésnek van-e helye, ez mindenkor a felügyelet jogköréhez tartozik, azon felügyelethez, mely megitéli, vajjon a képviselettel megbizott ügyvéd eleget tesz-e a hivatásához mért kötelességének. Ha, daczára a kötelességnek, ezen teher lanyhán vitetnék, bizonyára jogosult az, hogy a kar önkormányzati joggal felruházott közegei e tárgyakban teljes felügyeleti jogot gyakoroljanak, miért is az ügyvédi bizottságnak ily esetekbeni illetékessége eléggé igazolva van.

Dr. Raudnitz ur javaslatának 6-ik pontja ugyanaz, dr. Kohn Gusztáv ur javaslatával, illetőleg dr. Kohn ur javaslata, benn foglaltatik dr. Raudnitz ur javaslatának 6. pontjában. Dr. Kohn ezt javasolja: „Oda kell működni, hogy minden kétség elháritása tekintetéből az 1833. évi 2633. számu udvari rendelet, mely szerint az ügyvédi dijjak bíróilag megállapitandók, a törvényhozás utján világosan felfüggesztessék, hogy az 1868. julius 6. ügyvédi rendtartásnak az ügyvédi kiadások és dijak megállapitására vonatkozó 17. §-a érvénybe léphessen. — Raudnitz javaslatának 6-ik pontja pedig igy hangzik: „Tekintettel az ügyvédi fáradság jutalmazására, annak törvényes meghatározásáig, szakértői megállapitás alkalmaztassék ..... stb."

Azt gondolom, hogy az 1833. október 4-i udvari rendelet felfüggesztését illetőleg, legkevésbbé fog közöttünk nézetkülönbség mutatkozni, mert anyagi tekintetben ez udvari rendelet az ügyvédi kamarák privilegium odissumát képezi, melyet ha elméleti uton akarnánk fejtegetni, talán hihetetlen elméleti felfogásra vezetne vissza. Tudnunk kell ugyanis: hogy ha Ausztriában a művész, a gyáros, kereskedő, kézműves vagy napszámos követelését beperli, ezt a per rendes utján kell eszközölnie és előzetesen nem vélelmeztetik, hogy jogtalan cselekményt követne el, sőt egyes esetekben arra kedvezményben részesül. Ha azonban ügyvéd akarja követelését behajtani, az előbb birói rostálás alá vonatik. (Derültség.) Azt lehetne mondani, hogy a törvény a következő sorrendet állitja fel: első sorban állanak a feltétlen követelések, másodikban az ügyvédiek és harmadik sorban a fogadási és játéktartozások, melyek perlése azonban tiltatik. (Derültség.) Arra nézve, hogy ezen felfogás jogtalan, nem akarok több szót vesztegetni és csakis azt akarom még alaki tekintetben felemliteni, hogy az uj ügyvédrendtartás megalkotásánál senki sem vonta kétségbe az 1833. október 4-i udvari rendelet hatálytalanitását. (Helyeslés.) Ez volt akkor az uralkodó vélemény, hanem ismét láttuk azt, hogy a fegyverkovács nem tudta, miként kell a fegyvert forgatni, és hogy az illetékes bíróság egészen más eredményre jutott, mint törvényhozó gondolta. (Nagyon igaz!) Az udvari rendelet felfüggesztése, bizonyára mindnyájunknak egyhangu kivánsága. (Helyeslés.) Az most a kérdés, hogy mikor fog ez történni, mert a dijszabályzat, mely nekünk már ezelőtt hét évvel megigértetett, tudtommal még előkészitve sincsen. Az a kérdés mily törvényes lépés teendő e tárgyban? Egyes módozatot maga a t. inditványozó is felvett és indokolt javaslatában; csatolván azt a mostani ügyvédrendtartás 28. §. f) betüjéhez, mely szerint az ügyvédi bizottság kötelessége a jutalomdij mennyisége iránt véleményt adni, sőt több helyen már jelenleg is szokásban van, hogy maga a bíróság kéri e véleményt és annak alapján határoz. E szerint tehát az forog szóban, hogy ezen vélemények erejét meghatározzuk. Nem vehető szerénytelenségnek, ha azt kérem a t. inditványozó urral együtt, hogy az esetben, ha a bíróság keresi meg az ügyvédbizottságot ily vélemény adása iránt, ezek birjanak a bíróság előtt, a szakértők véleményének erejével. Én még ezen kivül egy uj pontot hozok inditványba, mely az alsó-osztrák ügyvédi kamarában viszhangra talált.

A bizottság ugyanis a munkadij kérdésében határoz, ha vagy a felek világosan alá vetették magokat ezen eljárásnak, vagy ha sikerül a bizottság előtt egyezséget létrehozni. Ha ez megtörtént, a bizottság a hozott határozatról vagy egyezségről okmányt állit ki a felek számára, hogy minő ereje van ezen okmánynak, az az ügyvédrendtartás és a törvényhozás állásából eléggé világos. Némely esetben azt mondták, hogy az közokmány, teljes bizonyitó erővel bir és a rendeleti eljárásnak (Mandatsverfahren) alapját képezi; más esetben még sokkal nagyobb erőt tulajdonitottak ez okmánynak a mit én, törvényhozásunk állásával, összeegyeztethetőnek tartok. Ismét más esetben nem tulajdonitottak neki teljes bizonyitó erőt és az eljárás 298. §-a foglalt helyet.

A helyes felfogás megállapitásánál azonban tekintettel kell lenni arra, hogy az ügyvéd-bizottság hivatalos hatalmánál fogva hatóságot képez, tekintettel arra, hogy mindkét fél alá veti magát az eljárásnak, tekintettel arra, hogy ha a bizottság birói cselekményeket végez, s igy bizonyos tekintetben a delegált bíróság hatáskörével él, tekintettel arra, hogy törvényeink szerint az iparhatóságok, közvetitési hivatalok, községek, stb.

hasonló jogokkal ruháztattak fel, igy mindezeknélfogva a bizottság által kiállitott okmánynak birói egyesség erejével kell birnia. Ez az, a mit az ügyvédgyülés kivánalmai közé fel kell venni, a mihez a t. inditványozó ur beleegyezését ad a, és a mi által sok kellemetlen összeütközés akadályoztatnék meg.

Egyik további inditvány, mely a napirend 6-dik pontját képezi, dr. Baumfeld inditványa, mely szerint: mondassék ki határozatilag, hogy az ügyvédnek törvényes zálogjoga van saját fele irányában az általa képviselt követelésen megszolgált és költség-jegyzékileg felszámitott munkadij erejéig.

Nem zárhatom el magam azon meggyőződés elől, hogy a t. inditványozó ur eszményét jogosnak kell tartanom. Az inditványozó ur bizonyosan azon eszméből indul ki, hogy az ügyvédi munkadijnak könnyen értékesithetőnek kell lennie, hogy ezáltal a képviseltetések is könnyen legyenek elfogadhatók, és olcsón teljesithetők. Eddig tart az inditvány jogosultsága. Ha azonban összehasonlitjuk az általam előbb vázolt törvényhozási politikát az ügyvédi munkadij kérdésében, avval, a mit a t. inditványozó ur kiván: a beperesitett követelésre kiterjedő törvényes zálogjoggal, e kettő között egész a csillagos égig terjedő különbség, siriusi távolság mutatkozik. Lehet mondanom, hogy ha e dolgot jogilag akarnám fejtegetni, azt mint in rem versio-t lehetne felfogni; de hasztalanul keresném az osztrák jogban az oly jogtételt, mely szerint: a kinek in rem versio-ból eredő követelése van, azt a törvényes zálogjog is megilleti. Tekintetbe kell vennünk azt is, hogy miért legyen különösen az ügyvéd kedvezményileg jogositva, ha követeléseket behajtott, ellenben nem részesülne hasonló kedvezményben, midőn az ő cliense ellen hajtatnak be követelések, vagy ha dologbani jogokat, vagy családi körülményekből eredőket kell érvényesitenie, a melyek nem épen követelés tárgyát képezik. Ennélfogva uraim, kénytelen vagyok az első osztrák ügyvédgyülésnek szivére kötni, hogy ne lépjen fel saját anyagi érdekeinkbe ennyire beható követelésekkel, (helyeslés) miért is kérem a t. inditványozó urat, ezen, magában véve bizonyosan nem jogtalan inditványnak visszavételére, mert azt elfogadásra ugy sem ajánlhatnám. (Élénk helyeslés.)

Dr. Raudnitz ur inditványának 7. pontja szerint: az ügyvédi gyakorlat jogosultsága enyészszen el akkor is és addig, meddig a szabad vagyonkezelés korlátozása tart. A kérdés tulajdonképen a körül forog, ha vajjon a szabad vagyon rendelkezésnek elvesztése, egy-e az önjogosultság elvesztésével? Ezen kérdés mindekkoráig nem döntetett el egyformán. Az ide tartozó esetek oly gyérek, hogy bár nem egyedül, de főleg azon szomoru eset forog szóban, ha egy ügyvéd csőd alá kerül. Azt tudjuk, hogy hasonló esetben az illető nemcsak bűnvádi, hanem fegyelmi eljárás alá is kerül. Feltéve azt, hogy mind a két eljárás szerencsésen dől el, a szerencsétlen ember helyzetét a mai törvény szövegéből ki nem magyarázható csapással még megnehezitsük? A kérdés lehet vitás és semmiesetre nem áll kétségenkivül, de nem feltétlenül sürgető, és ezért inditványozom, hogy ettől ezuttal eltekintsünk.

Azt gondolom azonban, ha az ügyvédrendtartásra vonatkozó és kivánatos változtatásokat akarunk határozattá emelni, az első osztrák ügyvédgyülés méltóságához illenék, hogy ha a szivünkön fekvő kivánalmakat habár a rövid idő miatt mind ki nem meritheljük is, legalább érintsük meg; ezért tehát azt gondolom, hogy midőn kifejezést adunk az ügyvédrendtartásra vonatkozó kivánatos módositásoknak, vegyünk fel azok közé még egy további pontot is, mely benne fekszik ugyan az inditványozók kivánalmainak értelmében, mely azonban a határozatok között nem fordul elő. Törvényesen szabályoztassék ugyanis a bizottságok határozatai elleni felebbezési jog. Az ügy jelenleg igy áll. Egy némely kérdésre nézve a törvény azt határozza, hogy az ügyvédbizottság határozata ellen a feltörvényszékhez lehet felebbezni. Egy némely kérdést illetőleg, az ügyvédbizottság határozatai elleni felebbezés, az ügyvédi kamarához megy. A legtöbb esetre nézve azonban nem határoztatik semmi, és ezeknél a gyakorlatban három irány fejlett ki. Az vélelmeztetik ugyanis ez esetekben, hogy a felebbezés vagy a feltörvényszékhez, vagy az ügyvédkamarához megy, vagy egyáltalán nincs is helye a felebbezésnek. Egy némely pontra nézve bizonyos, hogy ezen utóbbi az elméletileg helyes felfogás, hanem Ausztriában, hol még a legutóbbi időkig is annyira ragaszkodott mindenki a felebbezési joghoz, nagyon nehéz megakadályozni azt, hogy valaki az első határozatban, minden további felebbezés nélkül megnyugodjék.

A felebbezés kérdését behatólag kifejteni, nagyon messze vezetne minket. Elegendőleg felel meg czélunknak az, ha mi a határozatban kijelentjük, hogy a felebbezési jognak szabályoztatni kell. Az ide vágó kérdések közé tartozik még különösen az ügyvédjelöltek állásának rendezése. (Felkiáltások: Bravó. Nagyon jól van!) Sürgős követelmény, hogy az ügyvédbizottság és ügyvédkamara felügyeleti joga meghatározva és körülirva legyen.

Szükségesnek látszik, miszerint az ügyvédjelölt megkülönböztessék azon amanuensek, sollicitatorok, kanczellisták, vagy tudom is én kiktől, a kik abban különböznek az ügyvédtől, hogy ők nem ügyvédek; mig az ügyvédjelölt ezek ellenében nem egyéb, mint már in diem ügyvéd, pár nap mulva ügyvéddé lévő.

Inditványozom, hogy ezen rendezési követelmény a határozatok közé felvétetvén, ezek között megemlitve legyen. Én azonban nem akarok annyira menni, mint dr. Fleischer, a kinek függelékül beadott inditványa igy hangzik: „Az ügyvéd rendt. 14. §-a ekkép módositassék: Az ügyvédnek jogában áll, hogy akadályoztatása esetén akár más ügyvédet, akár pedig szolgálatában álló és vizsgázott ügyvédjelöltet, törvényes felelősség mellett, helyettesül állithasson.“ . . . .

Az előadó ezután, következő javaslatokat terjeszti elő:

„Az első osztrák ügyvédgyülés kinyilvánitja az 1868. julius 6-i ügyvédrendtartás megváltoztatásának szükségét, olyformán, hogy a szabad ügyvédkedés eszméje fentartatván, az ügyvédi kar önkormányzata minden irányban következetesen kifejtessék és az ügyvédjelöltek állása törvényileg rendeztessék.“

Az egyes pontokat illetőleg következő kivánalmainak ad kifejezést:

1. Az ügyvédi kamara bizottsága jogosittassék fel mint elsőfolyamodásu hatóság az ügyvédség elnyeréséhez szükségelt törvényszerü kellékek megvizsgálására és az ügyvédi eskü kivételére; mindazonáltal tartassék fenn az állam felügyeleti joga, a főügyésznek rövid határidőhöz kötött közbeszólásával.

2. Az ügyvédi kamara bizottsága jogosittassék fel nemcsak a dijnélküli képviselet kirendelésével, hanem ezen képviselettől való felmentéssel, ugy szintén azon kérdés eldöntésével is, ha valjon valakinek dijnélküli képviseltetése, bizonyos jogügyben még továbbra is engedélyezhető-e?

3. A bizottság határozataitól való felebbezésnél, törvény általi rendezéssel határoztassanak meg a határidők és felebbezési hatóságok, ezek legyenek első sorban az ügyvédi kamarák, azután a cs. kir. legfőbb törvényszék.

4. Az 1833. október 4-i 2633. J. G. S. számu udvari rendelet hatálytalannak nyilvánitassék. Az ügyvédi dijazás vitás eseteiben, szabadjon minden félnek igénybe venni az ügyvédi kamara bizottságának közvetitését és ha ez létrejött, ruháztassék az fel a birói egyezség erejével. A bizottság által birói felhivásra adott vélemény pedig, birjon a szakértői-szemle perrendszerü bizonyitó erejével.

5. A törvényszéki birák közől azoknak se engedtessenek meg az ügyvédség megszerzésénél engedett kedvezmények, a kik fegyelmi uton, áttétellel lettek büntetve.

6. Az ügyvédi kamara azon levelezései, melyek hatóságokkal és szegényügyekben a szegények képviselőivel folytattatnak, ruháztassanak fel a postavitelbér és ajánlati dijtól való mentességgel.“

Ezek után az elnök megnyitván a vitát dr. Baumfeld előadja, hogy az ügyvédi állásnak idealis oldala mellett, materialis oldala is van. Az ügyvédnek mindkét irányban igénybe kell vennie a törvény oltalmát. Szóló szerint az első osztrák ügyvédgyülés teendői között, a kar anyagi érdekei nem kevesebb fontossággal birnak, mint a jogélet érdekei. Engedelmet kér tehát, hogy rövid időre az általa beadott javaslatra fordithassa az első osztrák ügyvédgyülés figyelmét.

Szóló felhozza érveit azon inditványa mellett, miszerint az ügyvédnek, perköltségei erejéig zálogjoga legyen, ezen érvek különösen az ügyvéd anyagi élhetésének feltételeire vonatkoznak és nem emelkednek az általános phrasisok keretén felül.

Dr. Loria (Bécsből) nem kivánja azt, hogy az ügyvédek felesketése a kamarai bizottság előtt történjék, (Ohó! Ohó!) mert ezáltal veszitene a közönség az ügyvédek iránti bizalomból. Kéri, hogy a felesketés a legfőbb itélőszék előtt történjék. (Élénk ellenmondás.)

Szólottak ezután dr. Fleischer (Bécsből), ki ajánlja az előadó által nem ajánlott módositványát.

Rövidebb beszédet mondottak dr. Raudnitz (prágai) ki a morva ügyvédi kamara véleményét olvassa fel, melyben

inditványainak támogatását leli. Dr. König (prágai), ki dr. Baumfelddel polemizált és dr. Stern Alfréd (bécsi) a ki szükségtelennek tartja az oly kicsinyes kérdéseknek e helyütt való tárgyalását, mint azon kérdés, hogy hol legyen leteendő az eskü. — Dr. Landesberger (bécsi) örömmel fogadja az ajánlott javaslatokat, mert ő érzi leginkább azok szükségét, mint a ki már az ügyvédi szabályzat alkotásánál is, mint a birodalmi tanács tagja müködött közre. Különösen ajánlja dr. Baumfeld javaslatát, az ügyvédi dijakra vonatkozó törvényes zálogjog tárgyában. Ő nem talál különbséget követelés és már behajtott követelés közt és ezért nem hiszi, hogy a törvényhozásban ez ellen nehézség merült volna fel, ha az inditvány ott tétetett volna.

Dr. Grünwald Sándor (währingi) hosszabb és triviális beszédben kelt ki az ellen, hogy a nyugdijazott birák olcsó ár mellett concurrentiát csinálnak az ügyvédeknek, mert nekik nem kellett tőkét fektetni a „Geschäft"-be.

Dr. Stingl (kremsi) azt kivánja, hogy az ügyvédi dijakat egészen az ügyvédi kamara bizottsága állapitsa meg és a szerint legyen végrehajtandó.

Beszéltek még ezután dr. Raudnitz (prágai) Dr. Kohn Gusztáv (bécsi) és dr. Baumfeld, kiknek beszédeit a gyülés végighallgatván itt-ott helyeselvén is, az előadó dr. Magg tartotta meg zárbeszédét.

Azon félelmem, ugymond dr. Magg, hogy quot capita, tot sensus, szerencsére nem valósult meg és nem is sokkal több véleménynyel találkoztam, mint a hány inditványozó volt, a mit előlegesen is, mint örvendetes jelenséget kell üdvözölnöm. A napfényre jött különbségek közül, egynek kivételével, a többi nem is igen mélyen beható te mészetü és megengedem magamnak, hogy a vita alatt felmerült nézeteket ismételjem.

Dr. Stingl ur azt kivánja, hogy a költség-jegyzék megállapitását illetőleg, ennek a törvényhozás általi rendezéseig, a dijkérdés, vitás esetekben a kamarai bizottság által legyen elintézve; ezen javaslat minden esetre sokat foglal magában, hanem nagyon számba kell venni az ellene szóló körülményt, t. i. hogy a kamarai bizottság ugy a törvény ereje, mint a dolog természeténél fogva is, csupán csak ügyvédekből áll. Én nem akarom azt mondani, hogy talán az ügyvédek ellen ellenszenv áll fenn, vagy hogy mint elfogultak nem lehetnek hivatva a költségjegyzék megállapitására, hanem arra helyezem a legnagyobb sulyt, hogy ha ezen javaslat határozattá emeltetnék, ily ellenszenv keletkezhetne és keletkezne is, miért is azt gondolom, hogy ilynemü javaslat tárgyalásába ne is bocsátkozzunk.

A mi Dr. Stern Alfréd ur javaslatát illeti, nem tanácsolhatom a szegényképviseltetés kérdésébe mélyebben bocsátkozni, valamint attól a t. inditványozó ur is vonakodott. Experto credas! Ő maga is meggyőződhetett arról az alsóausztriai ügyvédegyletben, hogy ha késő órában kezdtük is ezen kérdést érinteni, órák hosszáig tartó viták fejlődtek ki a nélkül, hogy közmegegyezésre lehetett volna jutni. Azt gondolom tehát, hogy tullépném előadói jogomat, ha most a vita befejezte után fejteném ki a szegény-képviselésről nézeteimet, mert azok nem lennének a t. ügyvédgyülésnek is sajátjai. Azt gondolom, hogy stante lege fennáll a szegényképviseltetés, kell tehát, hogy stante lege történjenek intézkedések, hogy az ügy elintézést nyerjen. Az ügyvédgyülés nyilatkozataiból világos lesz, hogy az csak tekintettel a fennálló törvényre, annak minden birálata nélkül mondja ki ama kivánalmát, mely az én javaslatomban foglaltatik, hiszem is ezért, hogy ezen nehéz kérdésnek prejudicálása nélkül, megmaradhatunk azon álláspon ton, hogy a javaslat fogadtassék el ugy, a mint javasolva volt.

A mi dr. Fleischer ur javaslatát illeti, a mit én megtámadtam, azt gondolom, hogy felszólalása nem gyengitette meg az álláspont alaposságát, mely szerint az ügyvédkedéssel foglalkozóknak három csztálya van, t. i. ügyvédek, ügyvédjelöltek és a segédszemélyzet és hogy elhibázott lépés volna olynemü különbséget tenni, mely szerint a vizsgált ügyvédjelöltek kiemelésével, a nemvizsgáltak az irnokokkal, sollicitatorokkal, stb. együvé soroztatnak.

Azon megjegyzést, a mit dr. Doria ur tett, épen nem tartom mérvadónak. Dr. Landesberger ur ugyanis megmondta, hogy a kormány kijelenté annak idején, hogy az eskü letételére a kamarai bizottság illetékességét nem fogadhatja el. Azonban a kormányok változtatják nézeteiket, kormányok jönnek és mennek s azt gondolom, hogy közülünk a legfiatalabb sem oly fiatal, hogy ilyesmit már át ne élt volna. (Derültség.) Vannak nevezetesbb kérdések is, mint az ügyvédek felesketésének kérdése, melyekre nézve az irányadó körök nézetei lényegesen megváltoztak és mi köszönettel értük meg azt, hogy gyorsan vitettek véghez oly dolgok, melyek addig lehetetleneknek tartattak. Azt gondolom még nagyobb dolgot elérendünk mint azt, hogy az ügyvédi felesketések a kamarai elnök előtt történjenek. (Derültség.)

Most átmegyek a legvitásabb kérdésre, Dr. Baumfeld ur inditványára, a hol elővigyázónak kell lennem, mert tudom, hogy a t. inditványozó helyes alapból indul ki. Azt gondoltam, hogy inditványozó ur vissza veendi inditványát; mivel azonban ezt nem tevé, a gyülés pedig helyesléssel fogadta azt, a legrészletesebben ki fogom mutatni, hogy annak elfogadása, ugy a gyakorló ügyvédre, mint a biróra is, nagy szerencsétlenséget képezne.

Mit ér az, ha önöknek zálogjoguk van; az én tapasztalatom szerint semmit! Azon peres felek, a kik meg akarják fizetni az ügyvédnek járandóságát, birnak arra nézve elég eszközzel, hogy ezt a zálogjog nélkül is megtegyék. Hogy a fél gonosz akarata ellen nincs mentség, azt bizonyosnak tartom. Neki megyek a dolog gyakorlati eredményének, a legnagyobb sulyt azonban nem erre fektetem, hanem inkább arra, hogy a javaslat saját meggyőződésem szerint, jogi szempontból is egészen tarthatlan, hogy mennyire tarthatlan, azt épen a t. inditványozó ur igazolta be, midőn az ügyvédi rendtartas 19. §-ára hivatkozott. Igen, a 19. §-ban egyszerüen csak compensatióról van szó, avagy az ugyanaz a zálogjoggal?

A szállitó és bizományos esete, nem hozható fel analogia képen, mert a törvény a szállitónak stb. zálogjogot ad, kell hogy adjon, mert különben egy bizományos sem tenne apró ugyan de szükséges kiadásokat, valamely megbizás teljesitésénél. Az ügyvédeket illetőleg nálunk csak egy eszköz van a törvény szerint, t. i. képviseltetések átvételénél előleget kérni. Ez természetesen nem elegendő; azt tudjuk tapasztalásból; a különbség azonban épen abban áll, hogy a bizományosnál stb. a költségek rendszerint meghatározott, világos tételek, mig a képviseltetési költségek a tőke nagysága szerint előzetesen meg nem állapithatok. A szállitónál, bizományosnál hallatlan dolog az, ha a költség többet tenne ki a követelés felénél; az ügyvédeknél azonban az nem hallatlan.

Azután hadd hivatkozzam én is a jogtörténetre, miként azt a t. inditványozó ur tevé. A római jogból sok más particuláris jogba felvették a törvényes zálogjogot, azonban meggyőződtek arról, hogy az keresztül nem vihető és azután nem is maradt egyéb hátra, minden törvényes zálogjogot egy vastag vonással eltörölni; ezen vonást huzta az oszt. polg. törvkönyv is és azt gondolom, hogy ez legkevésbé az, a mit az ügyvédek sajnálni fognának. Olyan törvényes zálogjog, a mi fel nem számitható követelésre, valami tényleg még illiquidumra vonatkozik, oly valamire, a mi csak idővel in rem versio alakjában feltünhetik, jogi képtelenség volna.

Mint előadónak kötelességem azon álláspontot jelezni, hogy valóban szomoru dolog volna, ha az e fővárosban együtt ülő első osztrák ügyvéd-gyülésről, a melyet a közönség szemmel tart és miként egyik t. szóló megemlitette: az ügyvédi tekintély hanyatlása korszakában, — azt mondhatnák: hogy tanácskozásainak első ülésében a legelső tárgy az volt, hogy önérdeküknek szabadalmat igényeljen, a mely szabadalom a fenálló törvényhozással egyáltalán nem egyezik, és melynek következményei méltán kelthetnek aggályt. Azt gondolom uraim, hogy ezt kerülnünk kell. (Helyeslés.)

Biztositani akarjuk magunkat anyagi kérdéseinkben, azonban nem akarunk az elérhető határig menni, hanem az igazságosság határai között maradni, miért is, mivel meggyőződésem szerint dr. Baumfeld ur inditványa ezen határon tul megy, ajánlom annak elvetését. (Élénk helyeslés.)

Az előadó inditványai ezután lényegtelen módositásokkal lettek elfogadva.

Dr. Grünwaldnak azon inditványa, hogy a nyugdijas birák se lehessenek tagjai a kamarának, 67 szavazattal 44 ellenében elfogadtatott, ellenben dr. Baumfeld és dr. Fleischer javaslatai elvettettek.

Dr. Clemens inditványozza: miután dr. Grünwald inditványa csak csekély szótöbbséggel fogadtatott el, tárgyaltassék az összülésben is. (Elfogadtatik.)

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 42. sz. Budapest, 1875. okt. 20.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az itélet előtti pertörlés (abolitio). Dr. Kuncz Ignácz, jogtanár urtól — A bünvádi eljárás alapelvei és főbb alakjairól. Kőrösi Sándor, jogtanár urtól. — Fegyintézetek. — Törvénykezési szemle. — Még néhány szó a tkönyvi hatóság gyakorlásának kérdéséhez. Zlinszky Imre, kir. táblai biró urtól. — Az országos közegészségi tanács felülvéleményeiből. — Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben. — Lapszemle. — Különfélék.

Az itélet előtti pertörlés (abolitio).

A „Jogtud. Közl." f. é. 38. sz.-ban Dr. Schnierer Aladár egyetemi tanár ur a kegyelemjogról értekezvén,* mig az itélet u t á n i kegyelmezés jogát Kant és mások ellenében védi, addig az itélet e l ő t t i pertörlést (abolitiot) erélyesen megtámadja, azt az alkotmányos szabadsággal ellenkezőnek tekinti, söt kabinet jogszolgáltatást emleget.

Az igen tiszt. egyetemi tanár urnak az idézett czikkben kifejtett gazdag jogtörténelmi és irodalmi ismeretei előtt örömmel meghajolunk, de a kegyelemjognak ugyanott előadott fölfogását és értelmezését teljesnek nem tartjuk, mivel meggyőződésünk szerint a kegyelmi jog nemcsak e r k ö l c s i, nemcsak j o g i, hanem egyszersmind p o l i t i k a i jelentőséggel is bir. Hiszen bizonyos fokig politikai jelentősége mindennek van, mire az emberi cselekvőség alakitólag befoly. A politikai igazgatás hatásköre annyira terjed, mennyire az emberi érdekek és tudomány; csakhogy természetszerüleg az egyéni szabadság korlátolja annak javainkrai vonatkozását. Személyes tehetségeink, valamint jogaink, az egyéni szabadság föntartása mellett ép ugy a politikai igazgatás tárgyai, mint a föld, viz, levegő, mivel azok mint ezek, az egyéni rendeltetésen kivül az állami organismushoz is tartoznak. Az igazságügy is tehát nemcsak az egyénnek jogát tárgyazza, hanem egyszersmind az állami organismus egészséges fejlődését, vagyis politikai igazgatási szempont alá is esik, s ugyanazért minden jogrendszernek tartalma nemcsak észjogi igazságok, hanem egyszersmind a tényleges politikai érdekek és szükségletekből is merül föl.

Az itélet u t á n i kegyelmezés a kegyelemjog azon erkölcsi czéljának, hogy az állam, mint egyszermind erkölcsi közület, a külső életviszonyokban az erkölcsi eszményeket is érvényesitse, tökéletesen megfelel. Nem kevésbé teljesen elegendő az itélet utáni kegyelem jogi szempontbol, miszerint t. i. azon ellentét, mely a legtökéletesebb törvényhozás mellett is előfordul, olykor egyes összerü esetek tekintetében a törvény betüje és a magasabb jogigazság közt, kiegyenlitessék. Igen sokszor politikai szempontból is elégséges az itélet utáni kegyelem, de nem mindig felel meg a kegyelemjog politikai rendeltetésének. A jogász tisztán büntetőjogi szempontból mindig megelégedhetik az itélet utáni kegyelemmel, a politikus az állami organismus czélszerüségi érdekei szempontjából néha többet követel.

Minden államban fordulhatnak elő olykor esetek, melyekben a törvénysértésre gyorsan a feledés fátyolát vetni ép oly nagy fontosságu közérdek, mint különben minden más esetekben szükséges, hogy a törvénysértés napfényre jöjjön, megfenyitessék, és igy a büntetés gyors és biztos bekövetkeztéről mindenki meggyőződjék. A fönt jelzett eset lehet például, ha nagyszámu állampolgárok nem aljas indok- és gonoszságból, hanem valamely valódi, vagy képzelt baj miatti elkeseredésből követték el a törvénysértést. Ilyenkor a jogbátorlét követelményeinek határain belől az állami organismusnak politikai szükségletei nemcsak arra nézve határozók, vajjon a már kiszabott büntetés menynyiben foganatositassék, vagy kegyelem utján elengedtessék, hanem határzók arra nézve is, vajjon a perbefogás megtörténjék-e, s illetőleg a megkezdett perek folytattassanak-e, vagy mindezeknek pertörlés által kegyelem utján vége vettessék? Ily esetekben lehetséges, hogy az itélet u t á n adott kegyelem a kegyelmi jog gyakorlásának politikai előnyeit nem volna képes előidézni. Nagy számu állampolgároknak vád alá helyezése, a vád- és védbeszédek tartása, egyfelől maga a hivatali buzgalom, másfelől a törvény sorompói elé idézett szenvedélyek a sebeket ujra fölszaggatnák, a közvéleményt izgatottságban, s az egész állami organismust lázas állapotban tartanák. Ily állapot pedig nemcsak az egyéni, hanem az állami szervezetben is az életerő hanyatlását vonja maga után. Ezt elháritani a körülményekhez képest a kegyelmi jog czélszerü és tapintatos gyakorlásának föladata.

Az igen tiszt. egyetemi tanár ur azon ellenvetésére, hogy az itélet e l ő t t i pertörlés az alkotmányos szabadság elveivel ellenkezik, feleljük, miszerint Magyarország ezer éves alkotmánynyal bir, s igy épen alkotmányos szempontból a királyt illető pertörlési jog a történeti fejlődés szentesitésében részesült; a törvényjavaslat ezen pontja mellett tehát fölhozható mindazon érv, melyet általában minden állam, de különösen hazánk szempontjából és főleg napjainkban a t ö r t é n e t i a l a p mellett fölhozni lehet. De b ö l c s é s z e t i l e g sem áll, hogy az itélet előtti pertörlés az alkotmányossággal ellenkezik. Mert az absolut és alkotmányos állam közti különbség nem a felségjogok terjedelme, hanem azok gyakorlási alakja és müszerveire vonatkozik. Nagyon szomoru volna, ha az alkotmányosságot az államhatalom teljességének föláldozásával kellene megfizetni. Söt ellenkezőleg, épen az alkotmány garantiák mellett a nagyobb államhatalom iránt is bizalommal viseltetik a közvélemény; mert meg van győződve, hogy az a közérdek szerint gyakoroltatik. A kegyelemjog is az alkotmányos államban eszméje és lényegére nézve ugyanaz, mi absolut rendszerben; csakhogy amott a felelös miniszter, vagy más az alkotmány által meghatározott müszerv által gyakoroltatik. Ha valamely nemzetet a miniszteri felelősség sem képes megóvni a ka-

* „A büntetőtörvényjavaslat IX. fejezete."

binetpolitikától, ott magában a nemzetben a hiba, — vagy a nemzetben sem, hisz halni kell mindennek, a világtörténet államok romjaival van tele; de tény az, hogy az ily nemzet az enyészet ösvényén van. Absolut rendszer mellett az itélet utáni kegyelem is kabinetpolitikára vezethet, valódi alkotmányosság mellett, midőn t. i. czélszerü intézmények vannak s ezek a nép életereje által támogattatnak, az itélet előtti kegyelem sem vezet arra. Lehetnek esetek, midőn az utóbbit mindenki szabadságnak, szabadelvüségnek és gyógyitó balzsamnak tekinti; lehetnek esetek, midőn az utóbbi az uralkodónak emlékét az állam iránti érdemek dicsfényével veszi körül.

A mi az igen tisztelt egyetemi tanár urnak azon ellenvetését illeti, hogy a rómaiakra tévesen utal a törvényjavaslat, miután azoknál mást jelentett az abolitio, mintsem a mit ma az alatt érteni szoktunk, erre nézve megjegyezzük, hogy az analogiát, mint törvényhozási politikai érvet nem szabad egyes kiszakitott intézményre alapitani, mert azt csak az egész jogrendszerre s annak az államéletbeni tényleges eredményeire lehet biztosan fölépiteni. Már pedig nemcsak a rómaiak, hanem általán az ó-kori népek büntetőjogának legnevezetesebb vonása, hogy a büntetőjog mindezen népeknél a concrét politikai érdeknek merőben alá volt rendelve, és nem a jogi rend önállóbb álláspontjából, hanem a politikai élet tényleges szükségletei és irányai szerint volt fölfogva. Ennélfogva a kegyelmi jog politikai jelentőségének és az itélet előtti pertörlés szükségességének bizonyitására alig lehet találóbban utalni máshová, mint az ó-kori népek büntetőjogának szellemére. S ezzel szemközt semmit sem nyom a latban, hogy ugyanazon irány más alakban valósittatott meg egy ókori köztársaságban és más alakban nyer kifejezést egy modern monarchiában. Az analogia legfőlebb abban hiányos, hogy monarchiában a kegyelemjog politikai jelentősége még sokkal nagyobb, mint köztársaságban.

Végre azon elvet, hogy a büntetőjog a köz- és magánjogot védi, de se meg nem állapitja, se meg nem változtatja, a mai codificatio egyik elvének tekintjük; ellentétben a középkori jogkönyvekkel, melyek köz, magán és büntetőjogot, alaki és anyagi jogot egy rendszerbe foglaltak.

Dr. Kuncz Ignácz,
pozsonyi kir. akadémiai jogtanár.

A bűnvádi eljárás alapelvei és főbb alakjairól.

(Vége.)

A vádelv mellett szól a büntető perrend történeti fejlődése; mindenütt, hol a valódi szabadság képezte az állami élet alapját, mint Görögország és Rómában a köztársaság ideje alatt; ott a vádelven épittetett fel a bünvádi eljárás. — A valódi alkotmányos szabadság hazájában Angliában és Amerikában mais a tiszta vádelven alapul a bünvádi eljárás, s mint Mittermayer „Die Gesetzgebung und Rechstübung über Strafverfahren“ czimü müve 292-ik lapján előadja, ott minden polgárt megillet a vádlásijog, s habár egyesek, testületek, községek, sőt bizonyos büntettekre nézve maga az állam is, ügyvédeket alkalmaznak a büntettek üldözésére, ott e mai napig a franczia eljárásban alkalmazott nagyhatalmu államügyészség intézménye alkalmazásba nem vétetett.

Mittermayer idézett müve 294-ik lapján a bünvádi eljárás vezérelvei elsejéül azt állitja fel:

1. hogy a büntettek üldözésének függetlennek kell lenni, a büntett által sértett fél, vagy hozzátartozói akaratától és hogy az állam által rendelt hivatalnok által hivatalból üldözendő.

Kétségtelenül meg kell lenni az állam azon jogának, hogy a büntetteket hivatalból üldözhesse; de ebből nézetem szerint nem következik, hogy az államnak e joga kizárólagos legyen és a polgárt is meg ne illesse a kezdeményezési jog még oly törvényszegések esetében is, — melyekben a magánjog megsértésénél nagyobb horderejü a közérdek megsértése. A közérdeket, az általános jogérdeket veszélyeztető büntettek megtorlása ép ugy érdekében áll a magánpolgárnak, mint az államnak, mert a közérdeket sértő tett, az ő érdekeit és jogait is sérti. Nézetem szerint, igen helyes Gneistnak — idézett müvében kifejezett — azon törekvése, hogy a közvádló mellett jogot óhajt adatni a magánvádlónak is. A büntettek hivatalbeli üldözője, a közvádló is ember, és megeshetik, hogy bizonyos esetekben részrehajlásból nem fog bünvádi pert inditani, holott annak helye lenne. Ilyenkor meg kell engedni, hogy az állam bármely önjogu férfi polgára helyébe léphessen, s a bünpert megindithassa és keresztül vihesse. — Sokan az mondják, hogy ez a polgárok közt zsarolásokra adna alkalmat; ámde azt ki lehet kerülni az által, ha a polgártól elvétetik az itélet előtti visszalépési jog, s mint a görögök és rómaiaknál történt, vádlót alaptalan vád esetében sulyosan megbüntették. — Angliában iszonyodnak a közvádlói intézmény felállitásától, mert félnek, hogy ez oly esetekben midőn a kormány, vagy kedvencz hivatalnoka hatalmával visszaél, például népmozgalmaknál törvényellenes rendelettel katonai erőt alkalmaz és valakinek halálát, vagy megsebzését okozza, majd hatalmával visszaél. — Ott még azok is, kik a közvádlói tisztet meghonositani óhajtják, akép akarják azt felállitani, hogyha a közvádló valamely esetben a vizsgálat, vagy bünper megindítását megtagadná, helyébe a sértett fél, vagy képviselője léphessen, s ez vádat emelhessen, sőt az egész bünpert bevégezhesse. Francziaországban is megvan a polgárnak ezen joga, hanem csak a vétségekre nézve. — További vezérelvül állitja fel Mittermayer:

2. hogy a vádló és vádlott állása a bünperben egyenlő legyen; nem szabad tehát egyiknek a másik felett előnynyel birni, s vádlottat vádlóval szemben a teljes védelemjoga illeti. A dolog természete szerint bünperben a közvádló ugy is előnyben van az által, hogy vádja előkészitésére minden hivatalos eszköz hatalmában van.

3. Hogy ezen egyenlőtlenség mellőztessék, a biró állásának pártatlannak kell lenni, tehát hivatalból vizsgálatot nem indithat, s maga vádló nem lehet; ennek teljesitése a közvádló feladata.

4. Hogy a jogképzett közvádló ellensulyozására vádlott részére jogképzett védő használása megengedendő.

5. Hogy a bizonyitás vádló terhe, s vádlott mellett az ártatlanság védelme harczol.

6. Hogy azon alapelvnél fogva „nemo tenetur se accusare“, vádlott vallani nem köteles, és védelmével várhat addig, mig vádló állitásait bebizonyitotta.

7. Hogy minden terhelő bizonyiték felvételénél vádlott és védője jelesen lehessen.

A bünvádi eljárásnak, habár alapelveihez nem tartoznak is, de fontos tekintetekből annak lényeges kellékeit képezik:

1. A nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség.

Az ujabb idő törvényhozásában a főtárgyalásnál a

nyivánosság jótékonysága többé vita tárgyát nem képezi, csupán még azon kérdés vitás: vajjon a bünvádi per vizsgálati stadiumában megengedtessék-e a nyilvánosság?

Franczia- és Németországban — mondja Mittermayer idézett művében — sok hang emelkedik még a vizsgálat nyilvánossága ellen. — Hivatkoznak azon hátrányokra, melyek a büntető per nyilvánosságából, hol gyakran a gyanuokok még igen gyengék, származnának, a bizonyitékok felfedezése, a büntársak üldözése pedig lehetetlenné tétetnék. — Maga azon hátrány, hogy a vizsgálat kezdetén ártatlanok gyanusittatnak, a nyilvánosság által érzékenyen sujtatnának, a titkos vizsgálat szükségességét igényli.

E nézettel ellentétes nézet uralkodik Anglia és Amerikában, hol a vizsgálat békebirák és rendőri-bíróságok előtt nyilvánosan történik; a „Coroner" nincs ugyan gátolva egyes cselekményekre titkos kihallgatást rendelni, de annak eredményét vádlottal ez is nyilvánosan közölni tartozik.

Az angol gyakorlati jogászok nagyobbrészének az a nézete, hogy a nyilvánosság nagy előnynyel bir, mert általa nem ritkán fontos bizonyitékok fedeztetnek fel, melyek különben ismeretlenül maradtak volnak és mert az egyoldalu vagy szenvedélyes eljárástól a nyilvánosság által a biró visszatartatik, és a polgárok bizalma az igazságos és részrehajlatlan igazságszolgáltatás iránt emelkedik, s vádlottnak a legnagyobb biztositék nyujtatik.

Nagy hévvel harczol Gneist is a vizsgálat nyilvánossága mellett, idézett művében. — Nézetem szerint, mig a vizsgálat a tárgyi tényálladék megállapitása körül forog, czélszerübb a titkos eljárás; mihelyt azonban az alanyi tényálladék megállapitásában határozott személy ellen irányul a vizsgálat; a nyilvános vizsgálat mind az anyagi igazság kideritése szempontjából, mind vádlott jogai biztositása tekintetéből elengedhetlen kelléke a jó bünvádi eljárásnak.

Hogy a szóbeliség és közvetlenség elengedhetlen feltétele a jó bünvádi eljárásnak; arról e helyen szólnom felesleges, mert tulhaladott álláspontot védelmeznék. — Mily szomoru következménye van ezek hiányának, mindenki meggyőződhetik, a ki hazánkban a bünvádi eljárás gyarlóságait figyelemmel vizsgálja.

Előadtam a bünvádi eljárás alapelveinek jogtörténeti fejlődését, s mai napi állását, a mint azok nagy részben nemcsak a tudományban, de a polgárisult államok törvényhozásában állanak.

Nem szóltam azonban még arról, valjon hazánkban minő alapelveken nyugodott a bünvádi eljárás?

Hazánkban a büntető eljárás — mondja Szalay Lászlónk — inkább ösztönszerü expediensek összege, mint eleve felállitott elveknek eredménye vala. — Igaza van; semmivel sem törödtek öseink kevesebbet, mint a bünvádi eljárás törvény általi szabályozásával. III-ik Ferdinánd alatt az ez által 1656-ban Alsó-Ausztria számára közétett „Forma processus judiciarii, seu Praxi Criminalis" felvétetett ugyan törvénykönyvünkbe, de szerencsére soha törvényerőre nem emeltetett. — Büzhödt inquisitionalis szelleme azonban gyakorlat utján behatolt bünvádi eljárásunkba, főleg a nemnemesek ellen folyt bünperekben.

Apáink mulasztása menthető azon szerencsétlen helyzet miatt, melybe hazánk főleg a mohácsi vészszel jutott.

A nemzeti önállás és alkotmányért vívott százados közjogi küzdelmek felemészték minden erejüket, s a létérti küzdelem lehetlenné tette az ország belügyei rendezését. — Pedig Anglián kivül nem volt ország Európában, melyben a vádelvre alapitott bünvádi eljárás tökéletesebben kifejlődhetett volna, mint hazánkban. — A nemesek ellen inditott perekben hazánkban a tiszta nyomozó eljárás soha sem alkalmaztatott; nemesek ellen inditott perekben az átalános és különös vizsgálat után a bünper tisztügyész által benyujtott vádlevéllel s ennek folytán idézéssel kezdetett, s a per tisztügyész mint felperes, vádlott mint alperes között irásbeli perbeszédekben folyt le.

A nemnemesek ellen a gyakorlatban kifejtett eljárásban már nagyrészben a nyomozó elv alkalmaztatott, s az eljárás rendszerint vádlott elfogatásával kezdődött.

Ha apáink egy rendszeres bünvádi eljárás megalkotását elmulasztták, ha gyakorlati eljárásukban a nyomozó eljárást alkalmazták, ezt nekik megbocsáthatjuk, mert folytonosan a létérti küzdelemmel voltak elfoglalva, és mert a nyomozó eljárás akkor világrészünk nagyobb részében divatban volt, de nem bocsátanák meg utódaink, ha mi ezt tennők, mert habár állami teljes függetlenségünket még ki nem vívhattuk is; mindamellett birunk annyi állami önállással, hogy belügyeinket rendezhetjük, és mert az előhaladott tudomány s a polgárisult államok törvényhozásának gazdag kincstára rendelkezésünkre állanak, s igy teljesen magunktól függ, hogy hazai törvényhozásunk — mint alkotmányos szabad nép törvényhozása — a tiszta vádelvre alapitott bünvádi eljárást mielőbb megalkossa.

Körösi Sándor,
jogtanár.

Fegyintézetek.

(Folytatás.)

Időközben Irhonban 1854. óta egy egészen uj, szorgosan átgondolt és mély belátással keresztül vitt eljárási elv jött alkalmazásba, mely a brit irhoni büntetés végrehajtásáról külsőleg létező intézkedésekhez vala mérve. 1853-ig ugyanis az Ausztráliába való elszállitás legalább névszerint a brit törvénynek szabadságbüntetését képezé, mely büntetés némely itt közelebbről meg nem fejthető közigazgatási és telepitvényi politikai okoknál fogva, több rendbeli egymásra következő végrehajtási fokozatra és pedig 1843 óta a pentovillei magánfogságba mint előkészületi fokra, — a szabad levegőbeni társas kényszermunkára mint második fokra, az elküldésre mint 3. fokra, és a visszavonható elbocsátásra a telepitvényekbeni megérkezte utáni jó magaviselet esetére mint 4-dik fokra felosztatott.

Még az 1856-iki törvényhozás is, mely az elszállitási büntetés helyébe egy ujat: a szolgaság büntetését (penal servitude) hozta divatba, tettleg mit sem változott ezen intézményben. — Már előbb is irhoni bünösök az elszállitás alól az angol telepitvényeknek előitélet folytáni ellenzései miatt kivétettek, ugy hogy a magában Irhonban szabadon bocsátott bünösökre nézve oly nehézségek támadtak, melyek Angolországban azok elszállitása által nagy részben elhárittattak. Ez vezette Crofton Waltert, ki az irhoni fegyintézet ügyigazgatójává kineveztetett, egy uj terv kidolgozására, melynek elve a fegyenczeknek szabadságuk eszélyes használatára való fokonkénti jó magaviseletüknek megfelelő enyhébb büntetési kényszer alkalmazásával elérendő müvelődésében keresendő. E szerint az irhoni rendszer a fenntebbi alapeszmét képviselő következő fokozatokra oszlik: 1. egy kilencz hónapig tartó magánfogság, mely jó magaviselet által egy hónappal megrövidithető, s mi az elfogadott terv szerint a fegyencz által legsu-

*

lyosabban érzendő első stadiumot képezné, 2. Társas munka, mely osztályozás által szabályoztatik és a fegyenczeket jó magaviseletüknek megfelelőleg, haladva öt osztályon keresztül vezeti, s minden magasabb osztálynak aránylagos előnyöket enged. Ezen második fok tartama a biró által meghatározott büntetés idejétől függ, miért is az egyes osztályokban eltöltendő idő csak e szerint szabályoztatik, mely jóviselet által ismét részben megrövidithető. 3. Az átmeneti intézetek (intermediate prisons), melyek részint ipari — részint földmüvelői foglalatosságon alapulnak, a szabadsághoz átmenetet elökészitő harmadik fokot képeznek. Ezekben semmiféle fegyelmi büntetés sem hajtatván végre, minden rendszabály elleni vétség az előbbeni osztályokbai visszahelyezés által büntettetik meg. Itt szabadabb mozgás engedtetik, az akarat erejeinek felélesztése és gyakorlata s ez által az előre látható javulás kipróbálása kisértetik meg, melynek eredménye az elbocsátott fegyencznek munkába fogadása elleni általános előitélet legyözésében rejlik. 4. Feltételes szabadságjegy melletti elbocsátás azon feltétel alatt, hogy erkölcstelen, hanyag vagy gyanus magaviselet azonnali ujbóli elzárást és az elengedett büntetés-hátralék utólagos elszenvedését vonja maga után; a biróilag kiszabott büntetésnek jóviselet folytán feltételesen elengedendő büntetési hátralék a hosszabb büntetés tartalmával haladva legfeljebb $^1/_3$ és legalább $^1/_6$ közt változik. Az elbocsátottak fölötti felügyeletre, és a megszabott feltételek kényszeritésére egy józanon kezelt rendőri felügyelet létezik, mely által az elbocsátott azonban sem a kivándorlásban, sem munkaerejének szabadakaratu értékesitésében nem gátoltatik.

Az irhoni rendszer érdeme a legfőbb angol fegyintézeti hatóság által egy ideig fel nem ismertetett, de a királyné által 1862-ben a börtönkérdés vizsgálásával megbizott bizottmánynak itélete, a közvéleménynyel egyetemben az irhoni elveknek Angolországban leendő elfogadására késztetett. Az átmeneti intézetek kivitelével, melyeket a most felhagyott Australiába való elszállitások által fölöslegessé tenni reményltek, az 1864. évi jul. 28-án kelt parlamenti rendelet által az irhoni rendszer Angolországban is meghonosittatott.

A börtönátalakitásnak ezen rövid vázlatában a jelenkori fegyintézetek ismeretére és megitélésére szükséges anyagok rejlenek. Ezek ugyanis általán véve különböznek egymástól a következő szempontokból:

1. Bizonyos egyének osztályaira való tekintetből ugy, hogy például aggok és rokkantak, nőszemélyek és főkép az ifjukori bünösök részére az intézetek helyileg elkülönitve a kezelésre nézve egészen különböző alapelvek szerint vezettetnek. Mig semmi kétséget sem szenved, miszerint nőnemü foglyok a férfiaktól mindég elkülönitendők, addig azon kérdés, — vajjon ezen elkülönités épen helyileg elkülönitett intézetekben, vagy ugyanazon épületnek külön osztályaiban történjék-e, csak czélszerüségi kérdést képez. Ellenben mindinkább általánoszn elismertetik, hogy fiatal bünösökkel a javitó nevelésnek külön alapelvei szerint kell elbánni, ezen elbánásnak büntetőjogi jellemét háttérbe kell szoritani és a földmüvelői munkálatokkal való foglalkoztatást már a testi fejlődésre való tekintetből minden egyebek előtt alkalmazni kell.

Angolország 1854-ben egy különös törvényben 16 éves koron aluli fiatal bünösöknek az állam által tartott javitási iskolákbai felvételéről gondoskodott, és Parkhurstban és Wigth szigetén egy különösen fiatal bünösöknek szánt nagy fegyintézettel bir.

Franciaországban már az 1850. évi aug. 5-én kibocsátott törvény, fiatalabb egyéneknek öregebb foglyoktóli feltétlen elkülönitését elrendelte, és a code pénal 66-ik szakasza alapján hiányos megkülönböztetési tehetség végett ugyan felmentett, de javitást és nevelést igénylő gyermekeknek különös „Colonies penitentiaires“ nevü intézetekben gazdászati munkálatokbani tanitás czéljából leendő elhelyezését rendelte. A német törvényhozásokra nézve általában állitható, hogy az ifjukori (elitélt vagy fel is mentett) vádoltakra nagyon is csekély figyelem fordittatik, s hogy a magánjótékonyság esetlegességeire tulságos bizodalom helyeztetik. Különösen az állam részéről felállitott, vagy legalább felügyelt s segélyzett javitási intézetek annyival is szükségesebbek amennyiben a fiatal korbani elhanyagolás gyakran büntények forrásává válik.

2. A büntetés tartamára vagy a kényszermunka törvény szerint szükséges alkalmazásra való tekintetből, Németországban és az egyéb nyugateurópai államokban majdnem mindenütt a büntetés hosszabb tartama a munkakényszerrel együtt jár. Innen származik a fegyházak dolgozó házak és egyszerü fogházak szokásos megkülönböztetése. Még azon politikai tekintet nélkül, mely becstelenitő cselekedetek miatt elitélt bünösöknek egyéb osztályokba valóktóli elkülönitését igényli, a fegyintézeteknek megkülönböztetésénél a büntetés tartama is nyom a latban, ugy hogy hosszu szabadságbüntetéseknél a fegyenczek foglalkozása és munkája egészen más szabadságok szerint rendezendő, mint rövid időtartamra elitélteknél. Ezen szemponton alapszik a fegyintézetek elkülönitése Hollandiában és részben Poroszországban is.

3. A fegyintézeteknek kormányzati szempontjából; a mennyiben ezek ellátásukat az államtól, kerülettől vagy a községektől nyerik. Franciaországban és Angolországban megkülönböztetnek e szerint az ugynevezett „prisons départementales“ és „County gaols“ egyrészről, és „maisons centralis“ és „wench prisons“ másrészről. Ezen elkülönitéssel az előbb emlitett is össze esik, mert a legsulyosabb szabadsági büntetések majdnem rendesen államintézetekben eltöltendők. A német államokban a községek ugy a rendőri vétség miatt fenyitettek mint a fegyházi fegyenczek rendszeres ellátását is kötelesek viselni.

4. A fogság alaki rendszerének tekintetből. Minden megkülönböztetések közül ezen utóbbi a jelenkorra nézve tagadhatatlanul a legfőbb jelentőséggel bir; — mert ebben nemcsak a büntető törvényhozások elveivel való érintkezése, hanem egyszersmind számtalan czélszerüségi kérdés lényege is rejlik. A börtönujjitásnak legfontosabb feladatai és legszámosabb ellenvetései ezen pontban találkoznak. Másrészről óvatosnak kell lennünk, nehogy az igazságnak a büntény elleni jogilag szükséges visszahatásai az egyuttal czélba veendő javitási eljárásban, avagy megforditva egy tisztán külső fegyrendszer gépies hatását az eleven és jó igazgatásban rejlő erők és józan nevelési bánásmódnak kárára tul ne becsüljük. Az alkalmazandó fogság nemeire nézve a fegyintézeteknek háromrendbeli osztálya megkülönböztetendő:

A) A közös intézetek, melyekben netalán létező magánbörtönök csupán a fegyelmi büntetés czéljára vagy kivételesen eszközlendő elkülönitésre vannak szánva. Ezen osztályban a további alosztályozás: *a*) a mennyiben a fegyenczek éjjel elkülönittetnek vagy nem, *b*) a mennyiben a hallgatási kényszer a feltétlen kénytető fegyelem jelentőségét nyeri, *c*) a mennyiben csak ipari- vagy földmivelői munkálatok mellékesen vagy egyedül alkalmaztatnak. Általános tapasztalat szerint a

hallgatási kényszernek szigoru keresztülvitele lehetlenségnek tekintendő és ezzel az Auburn-féle rendszer képtelenségnek bizonyult. Ezen rendszer a pennsylvaniai Quäckerek ellenében azon alapgondolatból indul ki, hogy a kényszermunkának, mint a kényszer fokozata, a rend és fárasztó szorgalomhoz való szoktatás, önálló jelentőséggel kell birnia, mig a pennsylvániai rendszer a munkát csupán a magánfogságnak káros és a kedélyéletet veszélyeztető befolyás ellensulyozásának tekinté. Egy szintén szükséges megszoritást kell szenvedni a közös fogságnak a fegyenczeknek éjnek idején való elkülönitése által, miután a gyakori erkölcstelenségnek veszélye mellett azoknak elégséges megőrzése lehetetlen.

Nem tagadhatni, hogy jó vezetés mellett, főkép ha a fegyenczek száma nem nagy és nagyobb részt falusi lakosokból áll, közös intézetekben jó sikerrel müködhetnek és a büntetés jogczélja elérhető, még a magánrendszer tapasztalatdus hivei, mint Mittermayer is, elismerik azt, jelesen a st.-galleni fegyintézet Mooser vezérlete alatt és a valuciai Montesinos ezredes alatt messzeterjedt jó hirnek örvendenek.

B) Magánfogsági intézetek. A nélkül, hogy ezen osztálynak épitési különbségeit közelebbről taglalnánk, csak a főeltérésekre akarunk utalni, melyek eddig mutatkoztak. A magánbörtönök némelyikében a fegyenczek elkülönitése általános, holott másokban ezen elkülönités az oktatás, isteni szolgálat és szabadbani mozgás alkalmával nem követtetik. Bruchsalban és Moabitban külön-külön egyházi székek, valamint az iskola termekben alkalmazott közfalak és azonkivül külön sétaudvarok és az arcz felső részét fedő álarczok által a fegyenczeknek egymással érintkezést és felismerést megakadályozták. A magánrendszernek több jeles védői ezen előkészületeket nagyon lényegesnek és elkerülhetetlennek mondják, mint péld. Ducpetiaux, Suringar, Fuesslin, Varrentrapp és az álarczok kivételével Mittermayer is. Mások pedig, mint péld. Hoyer és Grevelink nem fektetnek ezekre valami különös sulyt. Angolországban és Irrhonban az ezen mód szerint nagy költségen alakitott intézeteket később ismét mellőzték, mert azoknak hasztalansága és némi károsságáról is véltek meggyőződve lenni. Hogy ezen véleménykülönbség felett bizonyos határozott itéletet képezhessünk magunknak, meg kell fontolnunk, vajjon az isteni tisztelet, oktatás és járkálás alkalmávali pillanatnyi érintkezés valóban oly veszélyesek-e, hogy ily költséges intézetek alakitása szükségessé tétetnék, és vajjon ily elzárások a fegyenczek közti közlekedéseket valóban ily nagy mértékben nehezitik-e, vajjon ily intézek épen a börtön-fegyelem eredménye ellen kifejezett gyanakodás sem ingerli-e épen a fegyenczeket egymás közti közlekedésre. Nekünk többszörös figyelmes észlelések daczára sem sikerült ezen intézkedések hasznosságáról meggyőződnünk, — sőt ellenkezőleg Grevelink és Hoyer nézeteivel egyetértve, valamint saját kutatásaink alapján azt állithatjuk, hogy ezen intézetek nagyon is tulbecsültettek. A főfeladat mindig csak az, hogy a fegyenczek a munkánál és éjen át elkülönittessenek mindaddig, mig bünbánatra vagy törvényellenes tettük elismerésére jutnak, mig javulási szándékot tanusitanak és abban megerősittettek.

C) Vegyes fegyintézetek; melyekben mind a magánfogság, mind a társasfogság egyesitve van, és pedig vagy ugy, hogy egy törvényesen előirt határidő után a magánfogság helyébe a közösfogság lép, vagy pedig ugy, hogy a társasfogság, mint a büntetésnek enyhébb foka, a magánfogságban tanusitott jó magaviselet folytán jutalomképen alkalmazásba jön. Kisebb államok, a dolog természeténél fogva, már korlátoltabb viszonyaiknál fogva is mindig vegyes intézetek felállitására lesznek utalva. De különben a fokozatos büntetési kényszer szempontjából is a különböző fogság nemei ugyanazon fegyintézetbeni egyesitése is igazolható. Az Oldenburgban Brechta városában levő intézet, melynek élén Hoyer állott, valamint a linzburgi fegyház is, mely 1864-ben nyittatott meg, szinte ezen alapeszmének felelnek meg, melyen az irhoni rendszer is alapszik. Általában elismerendő, hogy azon fegyházak legjobb eredményt mutathatnak ki, melyek a legkülönfélébb eszközzel rendelkezhetnek, a fegyenczek személyiségeinek megfelelő javitó büntetés nemeit külön-külön alkalmazhatják. Ezen eszközökhöz azonban a szabadban végzendő földmüvelői munkának legalább részbeni megengedése is szükséges, mely a magánrendszer korlátlan alkalmazásához való szivódás által tökéletesen kirekesztetik.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Még néhány szó a telekkönyvi hatóság gyakorlásának kérdéséhez.

Teljesen osztom azon nézetet, melyet Nagy Lajos törvényszéki elnök ur e lapok 21. és Bogyay Pongrácz törvényszéki biró ur ugyanazok 34. számában a semmitőszék által kimondott azon elv ellenében kifejtettek, mely szerint a telekkönyvi hatóság a törvényszéknek külön szakosztálya lenni megszünt.

Teljesen osztom, mert azt a semmitőszék által, enuntiátiójának támogatására felhivott 1871. évi 31. törv. czikk 24. §-a által megállapitva lenni nem látom, mint azt Bogyay Pongrácz ur is helyesen kifejtette; de nem is tudom megfogni, hogy akkor, midőn a törvény az által, hogy járásbiróságoknak telekkönyvi hatósággal leendő felruházását is megengedi, nyiltan kifejezést ád annak, hogy e hatóságot egy önálló, egy külön testnek tekinti, melynek gyakorlata különböző birói közegekre is bizható, hogy lehet akkor e törvénynek azon intentiót tulajdonitani, hogy az a telekkönyvi hatóság külön állóságot megszüntetni és azt szőröstől-bőröstől a törvényszékbe beolvasztani kivánta volna.

De teljesen osztom e nézetet azért is, mert a semmitőszék által kimondott elv következetes keresztülvitele esetén, az egész telekkönyvi intézmény biztonságát alapjában megsértő bonyodalmak fognának származni.

Bogyay Pongrácz ur a gyakorlati életből meritve több oly visszásságot sorolt fel, melyeket ezen elv elő fogna idézni. Van azonban még egy igen fontos körülmény, melyet sem ő, sem Nagy Lajos fel nem emlitettek, s hogy én is síkra szállok a nézet mellett, fő oka, hogy a szakközönséget erre is figyelmeztessem.

A kinek legcsekélyebb ismerete van a telekkönyvekről, az tudni fogja a széljegyzet fontosságát. Széljegyzet nélkül nincs biztositék a telekkönyvben; s csak a széljegyzetek teljes kezelése mellett lehetséges, hogy azon tenger elintézetlen és még több beveztetlen hátralék mellett, melylyel telekkönyvi hatóságainknál országszerte találkozunk, az, kinek szüksége van biztos tájékozást nyerhet a telekkönyvben, mert a széljegyzet által figyelmeztetve van, hogy létezik erre vonatkozólag valamely beadvány s azt megtekintve, tudja mennyiben áll az ellent, az általa szerezni czélzott telekkönyvi jognak.

Hogy ezt a semmitőszék által követendőnek előirt gyakorlat teljesen fel fogná forgatni — nézetem szerint — kétséget sem szenved; s kinek e részben még kétségei voltak is, azokat a semmitőszéknek f. évi junius 29-én 11590. sz. a. hozott s Bogyay Pongrácz ur által közlött határozatának tartalma teljesen eloszlathatta. Azt mondja ugyanis e határozat, hogy miután a telekkönyvi hatóság külön álló biróságnak nem tekinthető, ez utóbbihoz a polgári törvényszék által, melynek egyik tanácsát képezi csak, sem megkeresések nem intézhetők, sem egymás közötti levelezésnek helye nincs, hanem ha valamely cselekmény a végrehajtás folyamában a telek-

könyvi hatóság által teljesitendő, az egyszerüen a telekkönyvi hivatalnak hagyandó meg.

Ebből nézetem szerint nyilvánvaló, hogy a polgári törvényszék végzése a telekkönyvi igtatóba be nem igtatható, mert el nem intézhető, az a törvényszék által végleg el lévén intézve, többé ugyanazon törvényszék elé elintézés végett nem kerülhet, s igy uj számot sem nyerhet, mert az elintézetlen maradna, hanem egyszerüen átadatik a polgári törvényszék végzése a bevezetőnek, hogy azt fogan tositsa. Igy képzeli azt a semmitőszék. Már most mi származik ebből?

Elég bajt fognának előidézni már magukban az egyenlő számok, melyek a bevezetést egészen zavarba hozzák, a napló helyes vezetését illetve azt, hogy ez czéljának megfelelhessen, pedig teljes lehetlenné teszik; ez már magában elég volna, hogy a rend embere, ily zavar előidézésétől, főleg a telekkönyvtől, hol minden a legnagyobb rend és a legpedansabb pontosságtól feltételeztetik, visszariadjon. Pedig ez a hátránynak csak kisebb része.

A polgári törvényszék igtatójába érkezett beadványról a telekkönyvi irodának tudomása nem lévén, de nem is lehetvén, az nem fog széljegyeztetni. Honnan számittatik tehát annak elsőbbsége?

A beérkezés napjától? vagyis midőn az ügy a polgári törvényszék igtatójába beérkezett? Ebből azután azon igen szép eset merülhetne fel, hogy valaki meg akarván vásárolni valamely birtokot, megnézi a telekkönyvet, s látva, hogy az teljesen tiszta, és semmi beadvány sincs széljegyezve, nyugodtan megveszi azt, s nevére bekebeleztetve, egész megelégedéssel pipázik a rezidenczionalis lak szilvafái alatt, midőn kapuja előtt megütik a dobot, mert hát akkor, midőn ő nézegette a telekkönyvet már a végrehajtási kérvény be volt a polgári igtatókönyvbe adva, melynek széljegyzet nélkül is meg van a maga prioritása; s ez ellen nincs receptt, nincs orvosság, mert ezt a semmitőszék ekként állapitván meg, nincs hova apellálni, sőt ha megkisérti, még ráadásul mint makacs felebbvivőt meg is birságolják. — Vagy minden vevő a polgári igtatót is tekintse meg? s hiszi valaki, hogy ily szabály a hitel s forgalomra nézve előnyös lenne, vagy tekintettel azon pontosságra s szabályszerüségre, melylyel a mutató könyvek általában vezettetnek, biztonságot fogna nyujtani? Én nem csak hogy hiszem, de merem állitani, hogy sok esetben a polgári mutató vagy igtatókönyvből, még rendes vezetés mellett sem tudható meg, van-e valamelyik birtok a beadvány által érdekelve.

Vagy a bevezetés napja adja meg a prioritást? no ennek már alig hiszem, hogy az 1871. 31. törv. czikkben is birná valaki alapját feltalálni. Ez a törvénynyel nyiltan ellenkeznék. A telekkönyvi rendelet 61. §-a szerint a telekkönyvi beadvány rangsorozata azon naptól kezdve számittatik, mely napon azon beadvány, melynek folytán a bejegyzés megengedtetik, az iktató hivatalba érkezett. Ha tehát a polgári törvényszék elrendelheti a bejegyzést, az elsőbbségnek azon naptól fogva kell kezdődnie, mely napon azon beadvány, melynek alapján azt elrendelte, igtatójába beérkezett. Ez a semmitőszék által kimondott elvnél fogva másként nem is lehet, mert ellenesetben a bejegyzésig történhető más bevezetések által ismét a végrehajtónak fogna, a törvény rendeletének szem elől tévesztése folytán hátránya származni.

Ez ellen felhozható lenne, hogy a polgári igtatóba érkezett beadványok is széljegyeztessenek, ha azok telekkönyvi jogokra vonatkoznak s minden hátrány meg lesz előzve. — Ez azonban nézetem szerint teljesen lehetetlen: mert ott, hol az elsőbbséget gyakran a perczek, gyakran az, hogy melyik beadvány száma kisebb egygyel a másiknál, határozza meg, két egyenlően jogosult igtatókönyv nem is képzelhető. De ha még ez is kimondatnék — hiszen sok minden kimondatott már — ki fogja megbirálni, hogy a beadvány telekkönyvi jogra vonatkozik-e? mert a dolog nem oly könnyü mint tán első pillanatra látszik p. o. hogy csak a tulajdonjog iránti és a kiigazitási perek közötti különbséget emlitsem fel, melyek oly közel rokonságban állanak egymással, hogy jogász sem fogja gyakran a keresetből biztosan — főleg a petitumok napirenden levő gyarlósága mellett — megitélhetni, hogy egyik, vagy a másik rovat alá tartozik-e? pedig ez igen fontos következményeire nézve, mert az elsőt csak külön kérvény folytán szabad feljegyezni, mig az utóbbit azonnal széljegyzeni kell, mert elintézése után hivatalból feljegyzendő azon elsőbbséggel, melylyel beadatott. Mi lenne ennek az eredménye? A megbizott szegény kezelő, hogy a felelősségtől ment legyen, minden beadványt hol csak telekkönyvi számot lát, derüre-borura széljegyezne, s igy a telekkönyvi lapok hemzsegnének a széljegyzetektől, ugy hogy a telekkönyvi referensnek, midőn valamely ügyiratot el akar intézni, nyakába kellene venni a törvényszék minden osztályait s nyomon kisérni, hol van az a széljegyzett akta? s miről szól? hogy megbirálja gátolja-e az azon beadvány elintézését, melyre most a sor nála rá került. Hogy ez mennyire fogná gyorsitani az ügymenetet, birálja meg bárki.

Jelenleg a széljegyzett akta mind telekkönyvi beadvány lévén, mind oda csatoltatik a telekkönyv melló, és mint sorba veszi a referens, de akkor vegyitve lévén polgári és pedig oly polgári ügyekkel is, melyeket a polgári igtatónak csak tulságos skrupulozitása széljegyeztetett, előbb ezeket fel kellene keresni, s nyomon üzni az iktatóba, a referensnél, a jegyzőnél, az elnöknél, a kiadóban, az irattárban, mindenütt tisztességes időt tölteni és töltetni el a kereséssel. Ez lenne azután az ügymenet javára szolgáló irigylendő helyzet!

De tovább megyek. Ha a polgári törvényszék elintézi a széljegyzett ügydarabot, s nem rendel bejegyzést vagy azt elutasitja, erről a telekkönyvi iroda meginti nem nyer tudomást, és a széljegyzet örökre ott marad.

E reform épen legjobbkor jönne most, épen legczélszerübb ujitás lenne, hogy a telekkönyvi birtokok idétlen széljegyzetekkel tulhalmoztassanak, s általa a tulajdonos rendelkezése korlátoltassék, midőn a telekkönyvi jogok előleges biztositása is oly szük korlátok közé szoritttatik, s telekkönyvi rendeletünk egyik legnagyobb hibájaként tetintetik, az előjegyzések tulságos megengedése. A lajthántuli uj telekkönyvi rendeletre, mely főleg az által hozott be nevezetes reformot, hogy az előjegyzéseket megszoritotta, legjobb válasz lenne, ha mi még egy kezelő hivatalnok belátására bizott széljegyzetek tengerével halmoznók el a telekkönyveket, a forgalom s hitel megnehezitésére; hisz hitelre nekünk ugy sincs szükségünk!

Hogy a semmitőszék által kimondott elvből eddig nagyobb bajok nem keletkeztek, azt egyszerüen annak lehet köszönni, hogy azt a birróságok nem követik. A királyi tábla is, mely a telekkönyvi ügyekkel sokkal közvetlenebbül foglalkozik, mint a semmitőszék, melyhez azok csak végrehajtás esetén kerülnek, a telekkönyvi hatóságot külön szakosztályként tekinti, s ennek kifejezést ád kiadmányaiban is, melyeket a törvényszékhez, mint telekkönyvi hatósághoz intéz. Tudtommal ez álláspontón áll a legfőbb itélőszék is; és nézetem szerint csakis ennek köszönhető, hogy telekkönyveink teljes zavarba és rendetlenségbe nem jöttek.

Zlinszky Imre,
kir. itélőtáblai biró.

Az országos közegészségi tanács felülvéleményeiből.

Közli *Grósz Lajos* tr.

I.

Emberölés-e?

Előadó *Jendrássik Jenő* tanár.

Emberöléssel vádolt és társai elleni fenyitő ügyben a törvényszéki boczolást eszközlő St M. tr. törvényszéki orvos F. A. tr. véleményével ellenkezőt adván be, ez ügyben hozandó határozat előtt, a p. k. fenyitő törvényszék 1874. deczem. 1-én tartott üléséből 4269 sz. a. az összes vizsgálati iratokkal együtt beterjeszti az egymással ellenkező véleményeket.

Tényállás.

A kihallgatási jegyzőkönyvekből csak annyi tünik ki, hogy M. I. 1874. szeptember 20-kán a korcsmában megverekedett és hogy október 14-én meghalt; ellenben sem az biztosan meg nem határozható, hánytól és minő fokban bántalmaztatott, sem hogy a verekedés utáni időben minő volt légyen egészségi állapota.

Nejének, barátainak és szolgájának vallomása szerint, M. a korcsmában H. I-vel rövid szóváltás után összekoczczant és általa, meg 6 más sorsosa által megöklöztetett, sőt földre lerántatott, ugy hogy hasára esett, s ottan lábbal tiportatott. Ezen vagy negyed óráig tartott verekedés után, összetépett inggel felkelt, és maga ment, nejétől kisérve, haza. Azóta a megveretett folyton panaszkodott, hogy a megveretéstől gyomra táján a jobb oldalon fájdalmai vannak, sőt még nehány szóval halála előtt is bekövetkezendő halálát az elszenvedett megveretésnek tulajdonitotta. Gyengélkedő állapota daczára eleinte ugyan még több izben a szomszédvásárokra gabonát szállitott, s közben egyszer vetett is; de mindez igen nehezére esett, kerülte mindinkább a nehéz munkát, a hol csak lehetett, lefeküdt pi-

henni, s többnyire hanyatt, de nyugtalanul és helyzetét folyton változtatva feküdt, étvágya csökkent.

Halála előtti héten csütörtökön délutánig fekve maradt, mert a hideg rázta ki, de azután mégis felkelt és ismét gabonát szállitott; itt azonban az éjt a szabadban töltve, annyira beteg lett, hogy haza, Németgarabra vitetvén, ágyba feküdt és a következő szerdán meghalt.

Ezek ellenében vádlottak és más tanuk is állitják, hogy a verekedés csak M. és H. I. közt folyt, hogy azok egymást hajnál fogva törekedtek ugyan a földre lerántani, ezt azonban el nem érték, csak az asztal szélére birta egyik közülük, a másikat lenyomni, de arra nézve, hogy az melyik volt, a tanuk nem egyeznek meg.

Egyik tanu, ki M-el egyházban lakott, mondja, hogy ez n, megveretése után, semmi változást észre nem vett, hogy időközben nehéz munkát is végzett, zsákokat 1—3 mázsa gabonával telc emelt és vitt, s mint fuvaros több izben gabonát szállitott.

Maga a községi biró is előadja, hogy nála M. I. a verekedés utáni napon panaszra megjelent ugyan, de kérdésére „hát hol van a sértésed" ugy válaszolt: édes biróm, hisz nem vertek meg engem a legények, hanem csak hajon fogva huztak meg; szerettek volna a földhöz lehuzni, de nem birtak, nem is félek én tolük, mert olyan legényt ötöt is viszek ki hajon fogva." A legények mindegyikétől 30 frtot kért, s midőn a verekedés utáni vasárnap a birónál azokkal kiegyezni nem tudott, azt nyilatkoztatta ki, hogy ő nem is kiván tőlük semmit, csak engedje meg a biró, hogy velük egyenkint, a hol találkozik, tehessen, a mi neki tetszik.

M. I. magaviselete felől még megjegyzi a biró, hogy inczelkedő, gunyolódó természetü volt, hogy több izben leitta magát és egyátalán mint rendetlen ember volt a községben ismeretes.

Felülvélemény.

A L. tr. által beadott kórtörténetből, összhangzásban a boncziegyzőkönyvvel — annyiban, a mennyiben az abban elősorolt és rothadás által feltételezett tünemények mellett lehetséges — meritett adatokból kitünik, hogy M. I. hashártyalob folytán halt meg. Hogy valjon és mennyiben volt ezen kórfolyamat netalán a szenvedett bántalmazás által, vagy attól függetlenül valamely más ártalom altal feltételezve, a jelen esetben el nem dönthető, mert egyfelől az egymásnak ellenmondó kihallgatási jegyzőkönyvek által sem az biztosan kideritve nincsen, valjon M. I. verekedésekor a korcsmában jelentékenyebb sérelmezéseket egyátalában és minő fokban szenvedett-e avagy nem, semhogy e verekedés után egészen a végleges megbetegedéséig minő volt légyen M. I. egészségi állapota; másfelől pedig valamint a többszörös fuvarozása alatt, mi közben még többé-kevésbé nehéz munkát is végzett, terheket emelt, könnyen oly kártékony befolyásoknak lehetett kitéve, melyek megbetegedésének előidézésére egymagukban elégségesek voltak; szintugy lehetséges, hogy ez utóbbi körülmények csak a netalán előbb szenvedett testi bántalmazásnak kóros következményeit a végzetes betegség fokáig annál inkább növelték, minthogy a sérelmezett, se kezdetben magát eléggé nem kimélte, se orvosi segélyt ideje korán igénybe nem vett, sőt még a később nyujtott segélyt sem alkalmazva, maga belátása szerint használt gyógyszereket.

II.

Gyujtogatás és természetelleni fajtalanság. — Beszámitási képesség.

A p. k. itélőtábla végzése által gyujtogatás és természetelleni fajtalanság bűntetteivel vádolt P. B. elleni fenyitő ügyben az eltérő szakértői vélemények felülvéleményezése elrendeltetvén, ennek eszközlése végett az összes vizsgálati iratok a p. k. fenyitőtörvényszék 1874. deczember 29-kén tartott üléséből 3852. sz. a. az országos egészségügyi tanácshoz beküldetnek.

Tényállás.

J-n 1872. április hó 8-án N. F. házánál, a kertben levő kazal kigyuladt, minek következtében az akkor dühöngött szélvész hozzájárultával, minden védelmezés daczára hat családnak háza leégett és a vallott kár több mint 4000 frtra terjedt. Azonnal erős gyanu támadt, hogy N. F. szalmája szándékosan gyujtatott fel, még pedig vője, P. B. által, boszuból, mert neje, miután férjét többször b a r o m m a l i k ö z ö s ü l é s b e n rajta kapta, ezt oda hagyván, apja házához tért vissza és férjével együtt élni többé nem akart.

Vádlott első kihallgatásakor április 13-án mindezt tagadta, sőt a tűz kitörésekor honvoltát bizonyitandó, tanukra hivatkozott. Azonban április 17. és 18-dika közti éjjel börtönében vaságyát széttörve, azzal a börtön ajtaját kifesziteni törekede t, s miután ez nem sikerült, a vaságyrudakkal saját fején több sértést ejtett, nevezetesen találtatott a későbbi vizsgálat alkalmával a fej elején a nyilvarrány baloldalán és az azzal párhuzamosan egy roncsolt szélü, 4 hüvelyk hosszu, csontig ható seb; ezzel párhuzamosan egy másik $2^1/_2$" hosszu, de a csontig nem ható, szintén roncsolt szélekkel ellátott seb; kevéssé jobbra az utóbbitól egy hasonló harmadik; végre a jobb halánték felett két 1 hüvelyknyi hosszu s a bal fül felett hátra a nyakszirtcsont felé két, párhuzamos n a fejtető felé irányzott 1" hosszu seb, melyek azonban csak mintegy 2 vonalnyira hatottak a fej köztakaróiba. De miután e szándékától, hogy kiszab dulása nem sikerülvén, magát agyonüsse, a nagy fájdalom miatt kénytelen volt elállani, végre nyakravalójával az ablak keresztvasaira magát felakasztotta. Itt azonban az őrök által idejekorán még észrevétetvén, halála megakadályoztatott.

Vádlott erre április hó 19-én kihallgattatván, előadja, hogy szökni azért törekedett, mert bujában felesége miatt magát a Dunába akarta fulasztani. Felesége ugyanis, kit taval pünkösd felé elvett, alig hogy vele néhány hétig volt, máris irányában idegenkedni kezdett és nem akarta női kötelességét teljesiteni. Később kapálás alkalmával feleségo H. nevü egyénnek, ki tőle azt kérdezé, tudod te férjedet szeretni, azt felelte, meddig addig fogom szeretni, azután vigye az ördög, mert se testem, se lelkemnek nem kell. Ezután tőle mindinkább elpártolván, felesége a korcsmába a muzsikához járt, a legényekkel mulatott és táncolt, s ha férje őt haza hitta, nem ment; többször esténkint elment a háztól, 9—10 óra előtt soha sem jött haza Feleségének ilyen magaviselete volt a mult farsangon is, annak oka, hogy vádlott busan a korcsmából hazamenvén, a t e h é n n e l k ö z ö s ü l t, min a felesége rajta kapta. Igy ment ez, mondja vádlott, még egy darabig, mig végre a mult farsang utolsó hétfőjén, felesége, ki után vádlott a korcsmába ment, őt haza hivandó, előle elszökött atyja házához, honnan többé, bár férje többször hitta és együtt a plébánosnál is voltak, vissza nem jött. Minderre, midőn a börtönben vádlott visszaemlékezett, annyira elvásott, hogy halálát kereste.

Ezen kihallgatás alkalmával vádlott azt is bevallotta, hogy bujában, mert felesége semmiképen hozzá visszatérni nem akart, apjának kertjébe ment és szalmakazaljába egy darab, előbb meggyujtott purhát dugott be, ezzel haza sietett, de alig hogy megérkezett honn, már égett a szalma, tűzlárma támadt, mire ő is több emberrel — (atyja küldésére) puttont vive magával — oltani ment; összetalálkozván egy nővel, F. I.-vel, ez intette őt, hogy a tűzhöz ne menjen, mert ipája gyanitva, hogy ő gyujtotta fel, őt a tűzbe akarja dobni.

Vádlottnak neje kihallgattatván, tagadja, hogy kapáláskor egyik ismerőséhez férje felől ugy nyilatkozott volna, mint az előadja; tagadja, hogy férje beleegyezése nélkül korcsmába mulatni járt volna; hanem mondja, hogy az fájt neki, hogy férje nem sokára házasságuk után más személyekhez eljárt, sokszor éjfélig kimaradt, sőt farsangon egy vasárnap litánia alatt, midőn kiment, hogy a konyhába fát hozzon és az istáló előtt, melynek ajtaja nyitva volt, elmenne, abba betekintve, látta, hogy férje e g y k i s s z é k e n á l l t é s a t e h é n n e l k ö z ö s ü l t; erre a nő felszólitván őt, hogy miért teszi azt, férje azt feleli, hogy miatta, de az nem igaz, mint tanu mondja, mert mindig együtt háltunk, de ő igen telhetetlen lévén, lehetlen volt őt kielégiteni, mert ő m i n d i g, é j j e l és n a p p a l közösülni akart. — Azt azonban a tanu beismeri, hogy utolsó farsanghétfőn a korcsmába ment és ott testvérbátyjának elpanaszolta baját, s onnan atyja házához távozott; onnan félbőjt táján a plébános tanácsára atyja kiséretében visszament férjéhez, 3 napig ott maradt, de miután mind ipája, mind napája igen szidták, kénytelen volt ismét atyja házához távozni, hol azóta folyton tartózkodik.

A p. k. törvényszék vádlottat az elő adott kettős bűntényben bűnösnek találván, őt 6 évi börtönre itélte el. A kir. ügyész és vádlott által közbevetett felebbezés folytán a pesti kir. itélőtábla 1873. junius 30-án hozott itéletével azért, mert a vizsgálati adatok, s különösen a vallomások hitelesitéséről felvett jegyzőkönyv tartalma az iránt, v a j j o n v á d l o t t a k é r d é s b e n f o r g ó k é t r e n d ü n a g y o b b f o n t o s s á g u b ű n t é n y t z a v a r t a l a n l e l k i á l l a p o t b a n k ö v e t t e - e e l? figyelemreméltó aggályt keltett, az eljáró kir. törvényszék itéletének feloldása mellett, vádlott lelki állapota

szakértői észleletének eszközlésére a nevezett törvényszéket utasitotta.

Ennek folytán vádlott lelki állapotának megállapitása czéljából ujból atyján és nején kivül még más ismerőse vagy szomszédai lettek kihallgatva, kiknek vallomásából csak az tünt ki, hogy vádlott gyonge elméjü egyénnek ismertetett ugyan, ki magába zárkózva, mások társaságát nem igen kereste, s átalában mint jó erkölcsü magaviseletü a községben közbecsülésben részesült. Senki rajta sem előbb, sem a tűz kitörése előtti időben az elmezavarnak semmi jelét nem tapasztalta.

Vádlott ipája előadja, hogy leánya megtudván, hogy férje a tehénnel közösült, őt odahagyta és mert hozzá visszamenni nem akart, vádlott egy izben, midőn ipája házából kiment, kiáltotta az utczán: „várjatok koldusok, majd még koldusabbak is lesztek," mely jelenet után nemsokára a többször emlitett tűzvész kiütött.

Egy másik tanu mondja, hogy vádlott atyjának nem igen akart engedelmeskedni, többször tett ravaszságokat, egyszer az atyját oda is hagyta és 1 évig másnál szolgált. Egyik tanu mondja, hogy vádlott segitett neki a tüzet oltani.

Más tanu — N. A. — felemliti, hogy vádlott esküvője után másnap kiment nejével kukoriczát kapálni, mikor neje nem állott férje mellé kapálni, hanem tőle valami harmadiknak állt; ebédkor, midőn férje nejének mondá, igazitsd a csizmákat, neje azt felelé, takarodj, nem kellesz se testemnek, se lelkemnek, mire vádlott kissé távolabb ment és sirni kezdett; ekkor megkezdődött a baj és $^3/_4$ évnél tovább tartott. E tanu azt hiszi, hogy vádlott keserüségében követte el a gyujtogatást, mert vádlott panaszolta neki, hogy midőn feleségét ipája házától magához visszahivta, az őt kiseprőzte.

Vádlott neje ezen második kihallgatásakor előadja, hogy férjével pünkösdtől farsang végeig meglehetősen élt, de miután megtudta, hogy ő a tehénnel közösült és őt maga rajta is kapta, mondta neki, ha azt teszi, akkor nem marad vele, s miután ő azt válaszolá, hogy nem hagyja abba, akkor férjét odahagyta.

Vádlott atyja szintén emliti, hogy fia neki is panaszolta, hogy őt neje seprővel üzte el a háztól, midőn őt magához visszahitva. Este a tűz kiütése előtt fia egy szobában vele feküdt volt le, de midőn később tanut álmából az őrök felkeltették, fia már nem volt a szobában, hanem csak későbbre jött oda be és kérdésére, hol volt, azt felelé, hogy a kertben.

Ezen másodrendbeli vizsgálat után a p. kir. törvényszék 1874-ki junius 5-én hozott itéletével vádlottat a kétrendü bűntettben bűnösnek találván, őt ujból 6 évi börtönre itélte; felebbezés folytán azonban a pesti k. itélőtábla 1874. nov. 26-án azon itéletet többrendbeli szabálytalanságok miatt, s nevezetesen, mert a vádlott lelki állapota felett kivett eltérő szakértői vélemények az országos egészségügyi tanács felülvéleményét teszik szükségessé, megsemmisitve, az első birósági törvényszéket a kijelölt hiányok pótlása után ujabb határozat hozatalára utasitotta.

Felülvélemény.

A vádlott P. B. lelki állapota felől kiállitott két rendbeli orvosi látlelet vádlott előéletére vonatkozó adataiban megegyező, nevezetesen mindkettő szerint vádlott gyermekkorában keveset tanult, csak a nyomtatott betüket ismeri, irni nem tud, mindig inkább visszavonultan élt másoktól, s hogy nagyobb betegségekben szenvedett volna, nem tudatik;

megegyező továbbá a két látlelet vádlottnak testi állapotára vonatkozólag is; mindkettő szerint vádlott kis termetü, csontos alkatu, s jobb szemhéját, mely szemét félig elfedi, nehezen emelheti; a járás és az akarati izmok mozgásai lassuk és tunyák; egyik észlelő orvos — St. M. tr. — még azonkivül felemliti, hogy vádlott arcza halaványy, szemei beesettek és kék gyürükkel környezvék, a jobb szem külszöglete levonott, az egész jobb arczfél beesett és összevont, a jobb szájszeglet is elvonott, az állkapocs jobb szárnya elsatnyult, s azon bevágások észlelhetők, a nyak duzzadt.

Végre megegyez a két látlelet vádlottnak szellemi állapotát illetőleg annyiban, hogy mindkettő szerint arczkifejezése együgyü,— kevés szellemi képességre mutató, — beszéde tunya, lassu, de mig az egyik látlelet — T. tr. és L. tr. — egyszerüen megemliti, hogy vádlott a tett kérdésekre mindig a kellő felvilágositásokat, összhangzásban a periratokkal, megadja, s igy jó emlékező tehetségét tanusitja, addig a másik látlelet — St. tr. — kiemeli, hogy vádlott beszéde szakadozott, a tényállást egy huzamban előadni nem képes és csak a hozzá intézett kérdésekre, akkor is lassan és benső erőlködéssel, felel; s tovább állitja, hogy a vizsgált egyénnél nemcsak a józan gondolkodás hiányos, hanem az emlékező tehetségnek is nagy gyengesége észlelhető.

Másfelől azonban e két látlelet ismét megegyezőleg adja elő, hogy vádlott a gyujtogatásra azon elkeseredés által érezte magát inditva, melyet feleségének tőle elválása és a részéről szenvedett sértő visszautasitás miatt érzett, és hogy tettének következményeit nem gondolta meg; szintugy hogy természetellenes fajtalan tettét is nejének iránta ellenszenve folytán követte el.

Jóllehet a két rendbeli orvosi látlelet, miként az előadottakból kitetszik, nem minden részletre nézve teljesen megegyező és nevezetesen vádlottnak arczán az egyik látlelet szerint mutatkozó tünemények, a másik látlelet által épen nem, de amaz által sem vétettek oly beható figyelembe és vizsgálat alá, mint ez kivánatos, tekintettel arra, hogy azon tünemények netalán járulhattak volna az agy állapotának biztosabb meghatározásához; és jóllehet a periratok a házastársak közötti ellenséges viszonyra nézve — nevezetesen mennyiben folyt be a nő maga saját magaviselete által férje kedélyállapotára — felvilágositó adatokat épen nem szolgáltatnak; ezen hiányoktól eltekintve és szoritkozva egyedül a mindkét látlelet által megegyezőleg nyujtott adatokra és azokra, melyek a periratokból meritethetők, vádlottnak lelki képessége olyannak tünik fel, mely a szellemi erőnek már eredetileg csak igen csekély mértékével megadományozva, további fejlődésében is olyannyira visszamaradt, hogy a kifejlettségnek még azon fokára sem emelkedhetett, mely megfelelt volna az emberi műveltség szinvonalának saját osztálytársai körében.

De minél korlátoltabb az ész képessége, hogy belátással az összeszövetkező életviszonyokba, elfogulatlan itélettel jelölje ki a cselekvés helyes irányát, annál tehetetlenebb is az azon indulatok ellensulyozásában, melyek a folyton, közvetve és közvetlenül szenvedett magasabb vagy alantabb foku érzéki és kedélybenyomások által ébresztetnek és élesztetnek, s vezérlésüket ösztönszerü kényszeritéssel gyakorolják; és valamint a lelki erő ily fokával biró egyénnél már gyenge kedélyizgalom is, legyen az kellemes vagy fájdalmas, elégséges, hogy benne a kedélyt feldulja a szenvedély és indulat fokáig, ugy ez utóbbiak maguk is annál inkább birják, a gyenge ész szavát elnyomva, őt a végzetes cselekvés örvényébe elragadni.

Midőn a periratokból az tünik ki, hogy vádlott, ki a községben bár mint gyenge elméjü volt ismeretes, de jó erkölcsü magaviseleténél fogva közbecsülésben részesült, nejével rosz házassági viszonyban élt azért, mert neje már esküvőjük másik napjától kezdve irányában ellenszenvvel viseltetett, ugy hogy vádlott már azon napon, megindult kedélyében sirásra fakadt, s hogy ő máshol és másokkal mulató nejétől elutasitva, az indulatoknak fejtegethetlen dulakodása közben oly cselekményre vetemedett, mely nemcsak az egyik fajba más faj irányában a természettől ültetett ellenszenves undorban találja a legerősebb tiltó korlátját, de a melyre vádlott maga sem mutatott sem annakelőtte, sem azután természetellenes hajlamot, s melyet, midőn azt elkövette, nem is igyekezett elrejtőzve eltitkolni; akkor alig lehet kétséget táplálni az iránt, hogy vádlott oly lelki állapotban cselekedett, melyben szenvedélyét fékezni itélő képessége gyenge volt.

S midőn vádlott ujból és ismételve kiengesztelhetlen nejétől kiméletlenül visszautasitva, sőt bántalmazva, felingerülten boszut kiván venni rajta az által, hogy ipjának egyik szalmakazalját felgyujtja, meg nem gondolva, hogy az által azt közvetlenül nem sujtja, kire boszuvágya irányul, valamint meg nem gondolva, hogy, mint a további esemény tanusitotta, az által számos családnak sulyos kárt okozhat, akkor nyilván e tetténél is megint csak féktelen indulatos szenvedélye volt vezére, melynek ellenében kellő ellensulyt nyujtani itélőképessége elégtelen volt.

Ezeknél fogva, ha nem is állitható, hogy vádlott kettős bűncselekedetét az észnek minden az önelhatározásra gyakorolt befolyásán kivül vitte végbe, annyi mégis kétséget alig szenved, hogy ez önelhatározásnál kedélyének külső életviszonyai által tartósan táplált szenvedélyes állapota és itt-ott időnkint indulatos felháborodása lényeges befolyással volt.

Folytatása a mellékleten.

Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben.

(Folytatás.)

A jogügyi osztály ülése október 4-én.

Az ülést 11 órakor megnyitván Dr. Hermann, az osztály azonnal szervezkedéséhez fog, mely alkalommal megválasztattak elnökül: Dr. Aul, a prágai ügyvédegylet elnöke, alelnökül: Dr. Kratter lembergi ügyvéd, jegyzőkül pedig: Dr. Mosmann ravelsbachi ügyvéd és Dr. Kirchner bécsi ügyvédjelölt.

Dr. Aul elnök szivélyes köszönetét fejezi ki azon magas megtiszteltetésért, mely az ő megválasztatásával a cseh ügyvédi kart érte, mert ugymond, az ő megválasztatását csak ugy lehet, neki pedig csak ugy kell felfognia, mert ő nem tett semmi érdemet azon magas megtiszteltetésre, melyben megválasztatása által részesittetett. Az önök választását ugy fogom fel, hogy önök minden sulyt arra fektetnek, hogy az osztrák ügyvédgyülésen, az osztrák birodalom minden tartománya képviselve legyen (élénk helyeslés). Nagy fontosságot tulajdonitunk annak, hogy hol az osztrák jog kifejlesztése forog szóban, a hol karunk érdekeinek megóvása a kötelesség, ott tekintet nélkül a nemzetiségre, egész Ausztria ügyvédei karöltve lépnek fel, hogy a közös, de csakis egyetértés által elérhető czélhoz jussanak, (élénk éljenzés). Személyemet illetőleg, kérem az önök becses elnézését és barátságos együttmüködését.

A napirend tárgyai felett folytatott rövid vita után, Dr. Rössler (bécsi) előadó Dr. Mecznik és Dr. Kiszling inditványait terjeszti elő, melyek a birósági szünnapok behozataláról szólnak:

Szünnapok uraim! Ki nem rázkódik meg e szavak hallatára, az arany deákélet napjaira visszagondolva, midőn az előadások befejezte után, a dohos termekből kicsinyek és nagyok egyaránt kifelé nyomultunk, hogy a szabad természetben csengő deákdal hegyen-völgyön végig vonuljon! Ki előtt nem tünnek elő azon kedves és szerető alakok, melyek az egyetem hazatérő ifjait tárt karokkal fogadták? Mily jótékonyan hatottak ránk akkor a szünnapok! Testileg megerősödve, lelkileg megujulva tértünk vissza az alma mater kebelébe, hogy megifjult munkaerővel lássunk ismét hozzá a komoly tanulmányoknak.

De mily másként van ez most uraim! Most nemcsak a jura és cameralia, hanem a cura és jameralia is egyaránt terhelik vállainkat. Most, midőn előrehaladt korunk és szellemi megerőltetésünk miatt szükségünk volna arra, a szünnapoknak csak ködképe lebeg előttünk, mert szabadságidőnk alatt is ezer és ezer szalag füz saját gondjainkhoz.

Egyik a havasok közé megy, hogy tönkretett egészségét visszaszerezze, a magas erdőségek között azonban mindig a magas s legfelsőbb bíróságra gondol.

A másik tengeri fürdőbe megy, hogy szétzilált izomrendszerét helyrehozza, a nedves habok közül azonban száraz perek tünnek elő, hogy őt, szaladó lidérczek gyanánt, körülfussák.

A harmadik a cseh fürdőket keresi fel, hogy szükmellüségéből és májbajából kiépüljön, hanem a mindenféle légzési, velő és egyéb bántalmakon kivül, visz magával elintézetlen felebbezési, adó és semmiségi panaszokat is, melyeknek egyikétől sem menekülhet. Ugyanigy van ez a birói karnál is és a jogkereső közönség a most érvényben lévő szabadságolási rendszernek, nem a legnagyobb hasznát veszi. Bizonyosként állithatom, hogy a nyári hónapokban egy előadó néha háromnak előadványait is átveszi, ezen háromnak ügyei azután annyi tanulmányozni valót adnak neki, hogy saját ügyeit is el kell hanyagolnia, mire azután a négy előadói tárgy epedve várja a birósági registraturában azon időt, midőn a gólyák elszálnak, az előadók pedig visszajönnek.

Ezen indokok birták arra az alsó-ausztriai ügyvédi kamarát 1870. és 1871-ben, hogy a magas cs. kir. igazságügyminiszteriumnál a birósági szünnapok behozatalát kérelmezzék. Ezen javaslat nem fogadtatott el; a magas cs. kir. igazságügyminiszteri elintézés szerint ezen ügy fel lévén véve az uj perrendtartásba, annak életbelépteig elhalasztatott.

Uraim! Az uj polgári perrendtartás már évtizedek óta kilátásba van előttünk helyezve, azonban még számos évig hagy magára váratni. A régi, josephinus birói ügyrendtartás épen nem akar meghalni, ezen me. csontosodott matrona, kinek keresztelése még 1781-ről kelteződik, épen nem szégyenli magát az ujkor életerős fiával, a kereskedelmi törvénykönyvvel szépelegni, és ugy látszik, hogy hivatottnak érzi magát, daczára megőszült „zopf"-jának megannyi udvari dekretum szülő anyjává lenni, mert még 1874. május havában, életének 93. évében is megajándékozott minket, ujkori Sára módjára egy ujdonszülöttel, mely minden határidőnek daczol.

Az uj polgári perrendtartás, daczára már 15 éves csira-állapotának, nem akar megszületni.

Azt mondják, hogy előbbi nővérének, a csődrendtartásnak arcza nem tetszik neki, miért is elhatárzá magában, még meg nem születni.

Tekintve azt, hogy oly fontos, terjedelmes és életbevágó törvénynek, mint a polgári perrendtartásnak tárgyalása hosszu időbe kerül és legalább 2 évi időt igényel életbeléptetéséhez, igy tehát kétségtelen, hogy régi perrendtartásunkkal még sokáig kell bajlódnunk. Én azonban nem tartom szükségesnek, hogy a birósági szünnapok behozatalával, az uj polgári perrendtartás behozataláig várjunk. Ez intézmény fennáll Európa majd minden államában. Franczia ország már fél ezredéve ismeri ez intézményt, Poroszország ak keleti tartományaiban pedig, daczára az irásbeli eljárásnak, már e század elején behozatott. Ennek behozatala megeshetik minden nehézség nélkül, mire nézve hivatkozom az osztrák jogászok egyik kitünőségére: Dr. Keller udvari tanácsos urra, ki már évtizedek óta van Themis szolgálatában, és ki a negyedik német jogászgyülésen 1864-ben a birósági szünnapok mellett mint előadó oly meleg és alapos módon nyilatkozott, hogy a jogászgyülés egyhangulag nyilatkozott a birósági szünnapok intézménye mellett.

A mi a birósági szünnapok idejét illeti, szavahihető inyenczek véleménye szerint erre legalkalmasabb volna az ugorkaivad, vagyis a julius 15-től augusztus 31-ig tartó időszak, mert ekkor az iskolák zárvák, a városi népség a vidéken vagy utban van, a vidéki népség pedig az aratással van elfoglalva. Ezen időt védi azon körülmény is, hogy az uj védrendszer szerint alkalom nyujtatnék a fogalmazónak, hogy ezen idő alatt végezhetné fegyvergyakorlatait is. Azon részletes határozmányok, melyek a szünidő-törvényre vonatkoznának, hogy a szünnapok mily befolyással legyenek a perek folyamára és a határidőkre, nem képezhetik tanácskozásunk tárgyát, ennek szabályozását a törvényhozásnak kell átengednünk. E kérdések ép oly könnyen szabályozhatók, mint az a szomszéd országokban történt, és igy az én véleményem szerint nem áll semmi utjában annak, hogy a birósági szünnapok behozassanak.

Ellenben szükségessé teszi ezt a jogkereső közönség, a birói kar és ügyvédi kar érdeke. Szabadjon ezért Dr. Kissling és Dr. Mecznik urak inditványait elfogadásra ajánlanom. (Élénk helyeslés.)

Dr. Mecznik (prágai), következőképen indokolja inditványát,

A mai birósági szünnapok, ugy a mint perrendtartásunk XXXV. fejezetében szabályozva vannak, nem felelnek meg czéljoknak részint azon időszak miatt, melyre esnek, részint pedig azért, mert fel vannak darabolva karácsonyi, husvéti, urnapi és nagyheti szünnapokra.

A mostani vasár- és ünnepnapokon kivül 30 napban megállapitott birósági szünnapok, véleményem szerint, még felényivel szaporitandók lennének, azután szakadatlanul folynia azon időszakban, melybe a legujabban szabályozott iskolai szünnapok esnek.

Ennélfogva julius közepétől augusztus végeig volnának a szünnapok tartandók.

Kartársaimmal szemben nem szükséges megjegyeznem, hogy ezen hat heti pihenési idő nem szolgálna teljes jogi szünetelésre, a mit csak a nem jogász közönség megnyugtatására hozok fel.

Eme régi közmondás „necessitas caret feriis" nem lesz figyelmen kivül hagyva; a jogkeresés nem lesz lehetetlenitve oly esetekben, a midőn azt a dolog természete sürgősen követeli u. m.: birtokháboritási, biztositási, végrehajtási és váltóügyekben.

Fentartandó azon elv, mely az 1866. évi uj polgári perrendtartási tervezetében is foglaltatott, mely szerint a törvényszéki elnöknek és a bíróságnak jogában álljon, más ügyeket is sürgősöknek nyilvánitani, melyeknél a szünnapok általi felfüggesztés nem találna alkalmazást. Hogy a birósági szünnapok a fenyitő jogszolgáltatást érintetlenül hagyják, magától értetődik. A szünnapok indokolására ezelőtt más szempontok voltak mérvadók, mint melyeket inditványom indokolására felhoztam.

Elődeink más féle szünidőt ismertek, mint milyenek a feriae solennes, ferie imperativae, feriae ructicae et oeconomicae, a mi mostani szünidőnk pedig leginkább vallási tekintetekből vannak szabályozva.

Az én inditványom, a birósági szünnapok idejének meg-

*

határozásával, az igazságügy szolgálatában lévő személyeket akarja figyelembe venni, az ügyvédi és birói kart.

Főleg kell hangsulyoznom e helyütt, hogy az ügyvédi kar tagjainak engedtessék idő nehéz munkája után a lehetőségig uj erőt meriteni, hogy megujult szorgalommal munkálkodhassanak tovább.

Nemcsak azért van szüksége erőinek helyreállitására és bizonyos időn át megkimélésére, mert nehéz és sulyos felelősséggel járó jogügyek igénybe veszik, hanem mert igénybe veszik erejét hivatása körén kivül a nyilvános életben létező önkormányzati testületek is.

Ugyan ez áll a birói karra nézve is, ezért szükséges a birói szünnapok szabályozása, hogy lankadatlan és nyilt erővel járhassanak el működésükben. Ajánlom ennélfogva inditványom elfogadását.

Rövid közbeszóllások után, melyek között Dr. Barth (bécsi) inditványozza e kérdésnek kérvény alakjában a törvényhozás elé leendő felterjesztést, hogy többé agyon ne hallgattassék, átveszi a szót a másik inditványozó Dr. Kiszling (linczi), ki Dr. Ofner beszédére tesz megjegyzést.

Dr. Ofner azt inditványozá, hogy hagyassék ki a birói kar érdeke az ügyvédi gyülekezet határozmányából.

Ha a birói kart az inditványból kihagyjuk, — ugymond Dr. Kiszling — jobb lesz az inditványt egeszen elejtenünk, mert épen az a kérdés forog szőnyegen, hogy a biró szabadságidőre tegyen szert anélkül, hogy az elnököknél kérnie kellene. Ez nem a birói kar kérdése, ez saját érdekünk, mert a biró szabadságideje szerint fogjuk a magunkét berendezni.

Dr. Barth inditványát elfogadja, mert azon esetre, ha a gyülés kérvényének nem volna is azonnal kellő sikere, el lehet mondanunk: In magnis rebus et voluisse sat est. Az ügyvédgyülés tekintélyét nem csorbitja az, ha mindjárt kérelmének nem is adatik hely, eredménye bizonyosan lesz, ha mindjárt nem is. Azon inditványnyal, hogy a birósági szünnapok még az uj polgári perrendtartás behozatala előtt lépjenek életbe, szóló szintén egyetért, mert ép e czélt akarja elérni.

Ezután az inditvány azon módositással együtt, hogy a birósági szünnapok még az uj polgári perrendtartás behozatala előtt lépjenek életbe, egyhangulag elfogadtatott.

Elhatároztatott még, hogy az összülés szintén értesittetvén ezen kivánalomról, annak megvalósitására a kellő lépéseket megtegye.

—

A napirend másik tárgyát képezé Dr. Byk József inditványa, oly törvény alkotására, hogy az adós ingatlanai, végrehajtásilag és nyilvánosan bérbe adhatók legyenek.

Dr. Maschke (bécsi) előadó kifejti, miszerint Dr. Byk-nek inditványa, az adós ingatlanainak végrehajtásilag való bérbeadhatása által, a végrehajtásnak eddig ismeretlen és a sequestratio oly modalitása szándékoltatik életbeléptetni, mely eddig csakis némely kiváltságolt hitelintézetnek engedélyeztetett.

Ezeknek ugyanis jogában áll a sequestratio módjának választásánál egyuttal meghatározni, valjon a zárgondnok maga kezelje-e a birtok jövedelmét, avagy az egészben vagy részben bérbe adassék-e? mely esetben a bérbeadás mindig biróilag eszközöltetik az adós meghallgatása nélkül.

Szóló hosszasan beszélvén e tárgyról, végül a következőket inditványozza:

Az osztrák ügyvédgyüles Dr. Byk József inditványára nézve határozza:

1. Igen kivánatosnak tartja oly törvény alkotását, mely szerint az adós fekvő javainak végrehajtási bérbeadása behozatik; az adósnak e czélból szükség esetén birtokából leendő kitiltása magától értetvén.

2. Az utóbbi pontra nézve külön törvény alkotása szükségtelen lévén, az ügyvédgyülés Dr. Byk inditványának második pontja felett napirendre tér.

Ezen inditvány minden vita nélkül elfogadtatott.

—

Tárgyalás alá kerül ezután Dr. Feistmantel inditványa, hogy a birák részére harmad, illetőleg ötödévi pótlékfizetés rendszeresitessék.

Előadó Dr. Meznik: Dr. Feistmantel azt inditványozza: „Az osztrák ügyvédgyülés mondja ki meggyőződésében, hogy a birói harmad és ötödévi pótlék, a magasabb javadalmazásban nem álló birák részére, valamint ezen pótléknak a nyugdijba való beszámitása, lényeges biztositékul szolgálván a birói kar függetlenségének, ennek törvényes behozatala kivánatos.“

Az előadó élénken üdvözli azon eszmét, hogy az 1867. deczember 21. tör ény 6-ik szakaszában biztositott függetlenség, a birók anyagi helyzetének megjavitása által még inkább elősegittessék.

Az osztrák birói kar, hosszu ideig igen silányan volt dijazva; az igazságügy szolgálatában álló birói kar, daczára megerőltető munkájának, mostoha állásban volt a vele egy fokon lévő többi hivatalnokokkal szemben.

Alig egypár éve annak, hogy a birói kar javadalmazásának javitása törvényhozásilag életbe léptettetett. Szóló hivatkozik azon törvényekre, melyek által a birói kar javadalmazása 40%-al emeltetett. Ezen javitás által a IX. osztályban lévő segéd-birák fizetése 1100 frt, mely minden öt évi szolgálat után, nyugdijazásba is beszámitandó 100 frttal emelkedik. Ugyanily feltételek mellett a VIII. osztályban lévő járásbirák fizetése 1400, 1600 és 1800 frt között változik, a VII. osztályu országos törvényszéki biráké pedig 2000, 2200 és 2400 frt között. Ha ez összeghez hozzá is vesszük a 2—400 frtnyi szálláspénzt, azt kell mondanunk, hogy az osztrák birói kar, tekintettel az uralkodó helyi viszonyokra, nincs kielégitőleg dijazva.

Ugyanis a birónak magasabb dijosztályba való léptetését nem öt, hanem már három év mulva kellene eszközölni, és e fizetési pótlékot nemcsak kétszeri pótlékra szoritani, hogy ekkép a kinevezés általi előléptetés nélkül is javittathatván a biró javadalmazása, annak függetlensége biztositattnék. Minden jogállamban legszilárdabb, megmozdithatlanabb alapul szolgál a birói függetlenség s ezért kivánatos, hogy az igazságszolgáltatás tekintetéből, a birói kar javadalmazása emeltessék, hogy az az 1873. april 17 ki törvény keretén tul is tágittassék.

Ennélfogva az előadó melegen pártolja az inditványt.

Ezen javitás nemcsak a nagyszámu segédbirák, titkárok, járásbirák és az országos törvényszéki birák, hanem a VI. osztályban levő főtörvényszéki birák, illetőleg azok 2800, 3200 és 3600 frtos fizetésére is kiterjesztendő.

Utalhatunk az 1873. april 15-ki törvény alapjául szolgáló kormányi javaslatra, mely a VI. osztályu birák fizetését 3000, 3300 és 3600 frtban állapitja meg. Ezen összegtől eltérőleg, a törvényhozás az első fokot 200-al, a másodikat 100 frttal szállitotta le, kivánatos tehát, hogy legalább a kormány javaslata fogadtassék el, annyival is inkább, mert az V. és magasabb osztályban lévő, de igen csekélyszámu birói állások folytán a főtörvényszéki birói állás az igazságügyi hivatalnokokra nézve, mint a lehető legmagasabb fok és állás tünik elő.

Mivel a birói és ügyvédi kar kölcsönös együttmüködést fejt ki, ennélfogva az osztrák birói kar tekintélyének emelése tekintetéből következő inditványomat terjesztem elő: „Az osztrák ügyvédgyülés abbeli meggyőződésének ad kifejezést, hogy az osztrák birói karnak az 1873. april 15-ki törvény keretén túl, a IX. osztálytól kezdve bezárólag a VI. osztályig, ugy az állam jólléte, valamint a nép jóllétét lényegesen biztositó birói függetlenség tekintetéből kivánatos.“

Dr. Feistmantel inditványozónak ugy látszik, mintha az előadó más nézpontból indult volna ki e kérdésnél, mint ő. Szóló a birói karnak az alaptörvények által biztositott függetlenségéből indul ki, semmi esetre azonban abból, hogy a birói kar anyagi helyzete javittassék. Egyetért az előadóval abban, hogy mindent meg kell tenni a biró anyagi helyzetének javitására nézve; ez azonban sem nem foglaltatik inditványában, sem pedig az ügyvédgyülés elé nem tartozik. A birói kar függetlensége forog szóban, miért is mindaz, a mivel ezt megvédeni lehet, örömmel üdvözlendő általunk.

Uraim! A gyakorlati életben nem lehetséges bizonyos eredményeket számtani pontossággal kiszámitani; a müszaki tudományok is csak általános valószinüségekre szoritkoznak. Hasonlóképen, de nagyobb mérvben áll ez a jogi dolgokra nézve, mert nekünk müszaki kiszámitások sem állanak szolgálatunkban. Minden, a mi a biró függetlenségét biztositja, üdvözölve legyen és ha mily kicsiny, mily jelentéktelen lenne is valamely szabály, üdvözölve lesz, mert a kérdés alatt álló birói függetlenséget biztositja. És uraim, a birói függetlenség nagyon meg van óva a kedvező anyagi helyzet által is, hanem bizalmatlanság volna a birák irányában azt mondani, hogy az anyagi

kedvező helyzet egyedül képes őket függetleniteni. Ha a birói függetlenségről beszélünk, nem beszélünk annak anyagi függetlenségéről, ennek már az előbbi kérdés előtt kell eldöntve lennie, nehogy anyagilag függő biráink legyenek. Függetlenség alatt értjük a felülről való függetlenséget, a lelkiismereti szabadságot, nehogy a biró, határozataiban bárminő befolyás által zavarva legyen.

És uraim, vannak már törvényeink, melyek a biró függetlenségét biztositják, ilyen különösen azon törvény, mely szerint a biró élethossziglan nevezendő ki, és mely szerint fegyelmi eljárás nélkül helyéről el nem mozditható, át nem helyezhető és nem nyugdijazható. De ez, véleményem szerint nem elegendő, mert a biró is csak olyan ember mint más, mindig igyekszik előbbre törni, anyagi helyzetét javitani, becsvágyának eleget tenni. A biró nem akar hierarchikus létrán állva maradni, igen világos törekvése az, hogy előre haladhasson. Sok helyütt ép ezért az avancement akként lett törvényileg szabályozva, hogy ezen előléptetés ne kinevezés, hanem kor szerint történjék.

Igy pl. Poroszországban, hol a birói függetlenség az alkotmánytörvény 8. §-a által van biztositva, élénk vitát folytattak; az 1851. és 1852-iki erre vonatkozó törvények és rendeletek oly intézményeket léptettek életbe, mint a minővel mi a birói fegyelmi törvényben birunk. A képviselőházban folytatott élénk vita után azonban az 1860-iki törvény meghatározza, hogy a főtörvényszéki birák, valamint a városi és kerületi birák, minden további kinevezés nélkül, tisztán korosztályuk, szolgálati éveik szerint haladjanak elő. Ez nagy biztositéka a birói függetlenségnek, mert minden biró tudja, hogy hivatásának lelkiismeretes teljesitésével, ha nem teszi ki magát fegyelmi elbánásnak, ugy anyagi mint társadalmi fokozatban, előlépni fog, előlépnie kell a nélkül, hogy előléptetést kellene keresnie.

Midőn az előadó ur hivatkozik az 1873. törvény azon pontjaira, melyben az osztrák biráknak rangfokozat szerinti fizetése foglaltatik, érinti a hivatalnokok érdekeit is, de a hivatalnokok és birák viszonyait én nem helyezhetem egy fokra. Mi kivánatosnak tartjuk az államhivatalnokok jólétét is, azonban mint jogászoknak, mint ügyvédeknek el kell ismernünk, hogy a biró sokkal qualificáltabb hivatalnok, sokkal nagyobb függetlenségre van szüksége, mint a közigazgatási hivatalnoknak. Az 1873-dik évi törvény előléptetési szabályai különben igen minutiosus jellegü és az egyes osztályok szerint határt szab, mert pl. a segédbirói javadalmazás soha sem emelkedhetik 1300 frton felül, ha tehát valaki mint segédbiró nem neveztetik ki magasabb napdij-osztályu birói kategoriába, arra nézve lehetetlen ennél előnyösebb dijfokozatba jutni. Ezért tartom én kivánatosnak, hogy a biró tudja meg, hogy három vagy öt év mulva, — erre én nem helyezek nagy sulyt, — ha mondom ez idő alatt egy hivatalban volt, anyagi javadalmazása aránylag emelkedni fog mindaddig, mig fizetése eléri azon összeget, melylyel valamely első folyamodásu törvényszék vagy feltörvényszék tagja bir.

Ezzel eléretnék az, hogy ha valaki bármily okból előléptetésben nem részesül, mégis tudná, hogy javadalmazása emelkedni fog. Természetes az is, hogy ezen fizetésemelési idő valahol végét érje, nehogy az egy helyütt maradás különös érdemnek tekinthessék. Czélszerüen lehetne meghatározni a fizetés emelkedésének legnagyobb összegét, hogy ez által ne legyen kénytelen a biró csakis fizetése emelkedésének tekintetéből az előléptetés kedveért minden eszközt megmozditani.

Én tiltakozom azon felfogás ellen, hogy mi a birák anyagi érdekét vennők szemügyre; ez nem tartozik ide és azt ők sem vehetnék tőlünk jó néven, ha azonban az ügyvédgyülés a birói kar függetlenségét hangoztatja, ez által csak kötelességet teljesitünk, kötelességet az igazságügy érdekében azért, hogy a birói kar függetlenségének előmozditása által, a mi karunk tekintélye is biztositva legyen. Mert a nem független bíróság, rendszerint elkorcsosodott ügyvédséget szokott eredményezni. Ezen értelemben ajánlom inditványomat a tisztelt szakosztálynak elfogadás végett.

Dr. Feistmantel ezen beszédére nézve megjegyzéseket tettek Dr. Katz, Dr. Hoffer, Dr. Blahovec és Dr. Mecznik előadó, Ezen megjegyzésekre nézve dr. Feistmantel igy folytatá beszédét.

Azon megjegyzésekre nézve, mintha 1873-i törvény a birói kar helyzetére nézve, elegendő volna, azt gondolom, hogy az 1873. april 15-i törvény keretén jóval kivül kellene mennünk, ha a birói kar kedvező anyagi helyzetéről akarnánk beszélni; ha az uj polgári perrendtartás életbe lép, a kormány ugy is kénytelen lesz az igazságügyi budgetet felemelni, mert reformot elegendő erő nélkül életbe léptetni annyit tesz, mint annak keresztülvitelét lehetetlenné tenni.

Utaltak arra, hogy az 1873. april 15-i törvény 6. §-a amugy is meghatározza az öt évi pótlékot ugyanazon rangfokozatban. Ez azonban nem elégséges, mert ha ezen törvény szerint eszközöltetik az előléptetés, ugy a mint az egyes fokozatokra nézve megállapitva van, akkor, ha a legmagasabb fokozat eléretett, előléptetés nélkül nem lehet semmi egyebet elérni, de kivánatos, hogy hason esetekben, osztályelőléptetés nélkül is legyen fizetésben előléptetés.

Dr. Katz és az előadó rövid felszólalásai után a kérdés szavazés alá bocsátatván, Dr. Mecznik inditványa elvetésével Dr. Feistmantel inditványa fogadtatott el.

(Folytatása következik.)

Lapszemle.

Napi lapjaink utóbbi időben csak ritkán foglalkoztak a jogpolitikával, a mit sajnálni nem volt okunk, mert napi lapjaink e téren többnyire a legnagyobb sületlenségek tárházai.

Örömmel registráljuk azonban az oly közleményeket, melyek emelkedett jogászi szempontból tájékoztatják a közönséget. Ilyen a „Nemzeti Hirlap“ 279-ik számának vezérczikke, mely a bagatelle-ügyekre vonatkozó javaslat iránti előleges hirlapi közleményeket tárgyalja. Természetes, hogy napi lap beható szakbirálatba nem bocsátkozhatik; de különben is az emlitett törvényjavaslat még közölve nem levén, annak részleteit nem ismerhetjük.

„Előre is azonban szükségesnek látjuk kimondani azon nézetünket, — mondja a „N. Hirlap“ — hogy a mig egyrészről az egyszerübb csekélyebb formaságokhoz kötött bagatelle-eljárást szükségesnek tartjuk: másrészről a bagatelle biráskodásnak a szolgabirákra való ruházásától semmi jót nem várunk. Az állam nem nyer vele munkaerőt; mert a szolgabiró nem dolgozik sem könnyebben sem gyorsabban, mint a járásbiró, s azonkivül ha egyátalán el szokta végezni dolgát, van teendője mindakét kezére az adminisztrácziő terén; és lesz neki még több. — Mentől jobban fejlődik az adminisztrátiv jog, mentől teljesebben életbelépnek a miniszterium által tervezett adminisztrativ reformok, annál inkább szaporodni fog a közigazgatási szervezet ezen tisztviselőjének tudni és tenni valója.

De a perlekedő közönségre nézve sem látunk előnyt. A külön bagatelle-bíróság felállitásának egyetlen értelme és célja az lehet, hogy a biró közel és könnyen feltalálható legyen. Nos, a szolgabiró nem sokkal közelebb van hozzánk, mint a járásbiró; a közigazgatási kerületek száma tán százzal mulja felül a bíróságokét. De ettől eltekintve, a szolgabiró, ha közel lakik is, azért nem található fel könnyen, mert másoldalu hivatalos teendőinél fogva, mindig a harmadik határban jár, a mikor a félnek szüksége van rá. A járásbirót legalább megtalálta a fél a székhelyen, a hova a törvény kötötte.

Mindezen aggodalmakkal meg kell küzdeni a kormány törvényjavaslatának, és ha tartalma csakugyan olyan, aminőnek jól értesült oldalról jellemzik, e küzdelmet nem igen fogja diadallal kiállani. Épen ezért jó idején koczkáztatunk egy kérdést, melyet a küszöbön levő reformmunkálatokkal szemben kétszeres fontosságunak tartunk? Vajjon foglalkozik-e a kormány egyátalán a békebiróság eszméjével? Vajjon szándékozik-e kilátásba helyezett nagyszabásu reformjai között állami organizmusunkban helyet adni. Idáig nem hallottunk róla semmit, a mit sajnálunk; mert mi ez intézményt egy észszerü kormányzati reform nélkülözhetlen tagjának tartjuk. Beszélünk az önkormányzati szellem fejlesztéséről; — a békebiróság ennek leghatályosabb eszköze. Elmélkedünk az igazságszolgáltatás és közigazgatás merev szétválasztásának képzelt hátrányairól; — a békebiróság a legalkalmasabb kapocs a két mostoha testvér közé. Átveszi a bíróságok aprólékos bajait; de könnyithet egyszersmind a közigazgatási közegeken is, átvévén az apróbb adminisztrácio és rendőri teendőket és biráskodást. És mindezt — a mi mai napság legcsábitóbb lehetne államférfiainkra nézve — ingyen.

Az a kérdés: megvannak-e a békebirósági tiszt viselésére az alkalmas egyének. Megvannak; vagy legalább kisértsük meg felkeresni őket. Ugyis a nagy állami experimentatiók korát éljük; s ezen experimentummal koczkáztatunk legkevesebbet.

Ha keressük, fel kell találnunk az alkalmas elemeket. Ott van az egész magyar gentry, melynek kezében fekszik tényleg

ugyszólván az egész politikai hatalom Magyarországon. Tessék neki e hatalmat megérdemelni. Ez a gentry leghangosabb szószólója annak, a mit ő „megyei autonomiának“ nevez. Tessék neki ez autonomiát valósággá tenni — ingyen hivataloskodás által oly téren, a hol ez most még lehetséges; a megyei fizetéses hivatalokba beülni mindenki tud, ahoz nem kell „urnak“ lennünk, de ingyen intézni és szolgálni a közügyet, — ez legyen a magyar uri osztály nemesi kiváltsága. Most ugy sem tudja, mit csináljon a pipázástól. — S a hol nincs földbirtokos uri osztály, ott van a papság, nyugalomba vonult hivatalnok. Vagy a hol épen semmi elem nem található, — ott nem bánjuk, bizzuk a békebirói teendőket a szolgabiróra.

—

Egy másik figyelemre méltó czikk a „P. Napló“ 239. számában jelent meg és azon tervvel foglalkozik, mely szerint a királyi táblabirák, valamint a legfőbb itélőszéki birák állomásaira candidáló alsóbb foku birák ezentul különös vizsgálatoknak vettessenek alá.

Mi e tervvel nem rokonszenvezhetünk, s elmondjuk okainkat.

A birák elméleti qualificatiójában több fokozatot felállitani nemcsak absolut lehetetlenség, hanem alkotmányos szempontból is káros, veszedelmes vállalkozás.

De alkotmányos szempontból lehet-e helyt engednünk azon föltevésnek, hogy a birák nem egyenlő müveltségü fokozatnak, a birói itéletek nem egyenlő törvénykezési tudomány és jártasság alapján hozatnak, hanem auctoritásuk különböző. Vajjon a birói hatalom nem „ő Felsége a király nevében“ gyakoroltatik-e mindenütt — az első folyamodásu bióságoknál ép ugy, mint a Curiánál; vajjon az elsőfoku bióság itélete — ha jogerejüvé lesz — nem bir-e ép oly jogi tekintélylyel, mint a Curia plenari ülésének valamely döntvénye. Az „ő Felsége a király nevében“ hozott itélet a fönforgó esetben törvényt alkot, és auctoritása független attól, vajjon a perrendtartás enged-e attól felebbezést.

A felebbvitel törvénykezési intézménye nem azon elméleten nyugszik, hogy kevésbé tudós birótól tudósabb, tanultabb biróra történjék hivatkozás. A felsőbb biró nem oly értelemben „revisor“, mint a miniszteriumban a fogalmazónak revisora a titkár, ennek az osztálytanácsos és igy tovább. A birói hatalom független és souverain levén: nem lehet oly korlátlan, hogy egyetlen birói hatóság itélete az élet és vagyon felett végérvényes határozat lehetne. E korlátozás szüksége szülte a felebbezést: de azért minden biró egyenlő, minden birónak jurisdictióját ugyanazon jogtekintély környezi. Az országbiró ugyanoly biró, mint az aljárásbiró: ő csak „primus inter pares“ — és nem más.

De térjünk át a gyakorlati tekintetekre. Ha elismerjük azt, a mi tagadhatatlan, hogy t. i. az első folyamodásu biráknak a főbirákkal ugyanazon birói qualificatióval kell birniok; az a kérdés állana elő: mi történjék azokkal a birákkal, kik a főbb birói vizsgálatot sikerrel ki nem állanák. Vajjon lehetne-e őket egy napig is tovább biráskodni engedni? *

Van még más tekintet is. A tervezett uj rendszer arra vezetne, hogy a felebbezések még jobban felszaporodnának.

Vagy talán a katonaságtól vétetett a példa? A különböző tiszti fokokhoz különböző vizsgálat vezet: legyen igy tehát a bióságoknál is. — De a törvénykezés természete a mint nem azonositható a közigazgatással, ugy nem azonositható a katonasággal sem.

A mig a birói functió — mint emlitettük — mindenütt ugyanaz: addig a katonaságnál más egy hadnagynak, más egy ezredparancsnoknak, más a törzskarnak, más a táborkarnak föladata; más a problema, melyet meg kell oldania.

A különböző vizsgálatok itt tehát nemcsak indokoltak, de épen szükségesek.

De van még egy tekintet, melyet a „reform eszme“ pártolói föltétlenül elismernek. Csak a vizsgálatok által lehet elejét venni a protectiónak.

A protectió a vizsgálati rendszer által nem fog elháritatni, mert maguk a vizsgálatok is tért nyitnak a protectiónak. Ha pedig az igazságügyi kormány annyira meg van győződve a protectió ártalmasságáról: ugy mit tegyen? Hivatása igen egyszerü: ne alkalmazza azt, — szegüljön ellene minden erejéből.

* Nem! Azokat csak az igazságügyminiszteriumhoz osztathatnák be szolgálattételre. Szerk.

Különfélék.

„A kir. főügyészség eltörlése.“ E felirat alatt közöl a „Nemzeti Hirlap“ egy nyilt levelet, melynek éle Horváth Lajos képtelenségei ellen van irányozva. E levél vonatkozván azon travestálásra, melylyel mi H. L. jogi „reformeszméit“ jellemeztük, — mi is közöljük azt: T. szerkesztő ur! Örömmel olvastam lapjában azon néhány átvett sort, melyben egyik jogi szaklap oly találóan jellemezte Horváth Lajos jogi „reformeszméit.“ A kir. főügyészség eltörlése ventilláltatik, ugyanis „parlamentáris körökben“. A pénzügyi bizottságnak ezen csodaszülött reformeszméje, Miskolcz városa képviselőjétől származik, ki megfoghatatlanul jogászi tekintélylyé emelkedett a parliamentben, és igy azon neméhez tartozik a nagy férfiaknak, kiket a juristák nagy politikusoknak, a politikusok meg nagy juristáknak tartanak. Valóban nehéz is ezért a helyes kiindulási pontot megtalálni, mert nem tudom, hogy a politikust vagy a jogászt bámuljam-e Miskolcz városa képviselőjében, nehogy valamiképen csizmadiát fogjak benne, ugy, mint a magyar jogászgyülés, midőn egy kitüzött szakkérdésben tőle véleményt kért, melyben aztán kifejté: hogy a kérdés nem tartozik a jogászgyülés elé, mert annak megoldására csak a törvényhozás lehet hivatva. Ez tény! és igy a jogászi közönség már régen tisztában van az iránt: hogy mily conexitásban állanak egymással a tudomány, a törvényhozás és Horváth Lajos. No de nem tehetek róla s legalább nem az én hibám, ha őt, mint az igazságügyi költségvetés előadóját juristának kell tartanom, a mi kétségtelenül reputatiójának rovására esik. Ugyan kérdem: mily szinvonalán állhat a jogtudománynak Miskolcz városa képviselője, ha a büntető eljárási vádrendszer elfogadása mellett a kir. főügyészség intézményét törlendőnek tartja és annak ügykörét az igazságügyminiszteriumra kivánja ruházni? Ez inditvány élénken emlékeztet azon jámbor osztrák forradalmári petitióra, mely sajtószabadságot kivánt — censurával.

—

Az „Evangyéliomi Protestáns Lap“ zokon vette megjegyzéseinket a debreczeni kollégiombeli tanár-beiktatási ünnepélyről és ekkép válaszol: „A Jogt. Közl. f. évi 39. számában a debreczeni kollégiombeli legujabb tanár-beiktatási ünnepélyről emlékezvén, azt középkori jelenséghez hasonlónak látszik tartani, nem tetszik neki a felekezeti jelleg, azon törekvést pedig, hogy Debreczenben egy protestáns magyar egyetem állittassék, „nem érti a 19. század második felében!“ A tudomány szerintünk végtelen szabad, s ha előállhatott Londonban független egyénekből egy társaság s egyetemet nyitott (University College) kizárva belőle a hittudományi szakot, ezen a szabad angol ép ugy nem botránkozik meg, mint mikor az anglican püspökök egy másik egyetemet állitottak (King's College), nem zárva ki belőle egy tudományszakot sem. Melyik liberalisabb eljárás? Mi meg azt nem értjük, hogy egy 14 millió keresztyént számláló magyar állam miért akarja kizárni a theologiai szakokat az egyetemből? Mi meg azt nem értjük, hogy miért az ellenszenv épen az autonomia és szabadság elvét képviselő protestáns felekezetek jogi intézetei iránt, s azok iránt, kik specifice magyar egyetem létrehozásán fáradoznak? A tudomány nem monopolium, hogy csak az állam kezelheti, az egyházak ős joga tudomány-iskolák alapitása és birása, sőt az egyetemeket az egyházak, felekezetek is teremtették. A vittembergi felekezeti egyetem pl. mérhetlen hasznot tett az európai felvilágosodásnak, — kérdés, fog-e mindenik vallástalan egyetem ennyi erkölcsi hasznot eredményezni? De meg hát a budapesti egyetem levetette-e már minden ponton felekezeti jellegét? Egy debreczeni magyar egyetem a hazának, szabadságnak és tudománynak mindenkor rendületlen hive maradand, az elég biztositék lehet az aggódó modern állam elveseknek.“ — Mi e válasz után sem értjük, miért kell a debreczeni magyar egyetemnek „protestánsnak“ lenni? A protestántismus képviseli a „specifice“ magyarságot? Ha megütközik azon, hogy a budapesti egyetem sem vetette le minden ponton felekezeti jellegét (?), miért kiván Debreczenben is felekezeti jellegü egyetemet felállitani? No de semmi kifogásunk sem lesz, ha a debreczeni egyetem csak annyiban leend felekezeti jellegü, mint a budapesti egyetem jelenleg.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 43. sz. Budapest, 1875. okt. 27.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-sö sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztöhöz.

TARTALOM: Németország legujabbkori jogfejlödése. — Az olasz fegyházak a Guidecca szigeten Dr. Dárdai Sándor urtól. — Törvénykezési szemle. Telekkönyvi jogeset. Zlinszky Imre, kir. táblai biró urtól. — Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Németország legujabbkori jogfejlődése.

A német jogászgyülésen bevett szokás szerint időnként valamelyik jogászi tekintély bizatik meg az időközbeni jogfejlödés vázlatának előterjesztésével. Az idei jogászgyülésen e tisztséget Wilmovski berlini jogtanácsos teljesité és tekintve, hogy az igazságügyi törvényhozás Németországban ép az utóbbi évek alatt oly rendkivüli nagy keretben indult meg, — tanulságosnak véljük ezen előterjesztés közlését.

A jogfejlödés vázolása, — mondá maga az előadó, — ez alkalommal anyagának tartalmasságában leli különös nehézségeit.

Mig eddig arról panaszkodtunk, hogy a töredékes törvény alkotásokat nehéz az általános jogfejlés keretébe foglalni, most az ellenkezőben rejlik a nehézség: a jogalkotás azon bőségében, mely részint már életbe lépett, részint keletkezőben van. Alig ismerünk oly rövid időközt, mint jelen századunk utolsó negyedének azon két éve, melyben a törvényhozói tevékenység oly behatóan hatásos lett volna. A vetés, melyet a jogászgyülés egy egységes németjogállapotnak megteremtése végett oly gondosan ápolt, nagszerüen kelt ki.

Törvényhozásunk főforrása a megifjult német birodalom. Miután harczok megszülték volna, és miután jogosultsága és önállósága kifelé megszilárdittatott, alkotmánya pegig ide benn megerősittetett, csak akkor kezdtek hozzá látni a németek évszázados óhaja megtestesitéséhez: az egységes német jogállapot megalapitásához. A fegyveregység a küldföld irányában csak állami egyesülés által volt biztositható; ez pedig a jogegység megvalósitásához vezetettt. Ezen jogegységhez vezető lényeges lépés az 1873. év deczember 20-i alkotmánytörvény volt. Ez a birodalmi törvényhozás alá vetette „az összes polgári jogot, büntetőjogot és törvénykezési eljárást“ — az eddigi megszoritások megszüntetésével.

Az elhatározást azonnal követé annak érvényesitése a legszélesebb alapon. A német birodalom legelőkelőbb jogászai közől a különböző német tartományok ból 11 tagból álló bizottság küldetett ki, hogy az összes polgári jog codificatiójának tervezetét kidolgozván, a birodalmi és szövetségi tanácsnak beterjeszszék.

A bizottság mintegy egy év előtt Berlinben megalakulván, a legnagyobb tevékenységgel müködik.

E helyütt meg kell jegyeznünk, miszerint az összes német fajok örvendetes részvéte mellett a bajoroknak német érzelme is közrehatott arra nézve, hogy az összes polgári jog ujjáalkotása terén az egyes jogkörök töredékes elemei előtérbe nem állittattak.

Korunknak törvényhozási hivatása iránti kérdés, az égető szükségesség által már régen és győzedelmesen döntetett el. A mi él, annak joga és kötelessége, szükséges életfeltételeit megteremteni s szabályozni. A munka nehézségét senki sem vonja kétségbe, hanem a német szorgalom és a bizottság tagjainak hirneve azon alapos reményt adják nekünk, hogy müvök jó és igazi német lesz, és a német jogászok összeségének áldáskivánatai fogják kisérni.

Sokkal előhaladottabb stadiumban vannak a birodalmi törvényhozás illetékességének többi szabályozandó tárgyai. Tudvalevő ugyanis, hogy a német birodalom első két évében lépett életbe a büntető törvénykönyv 1871. május 15. és a katonai büntetőtörvénykönyv 1872. junius 20-án. A mult télen terjesztettek elő a birodalmi gyülésnek a birósági szervezésről, büntető és polgári perrendtartásról és ezek életbeléptetéséről szóló törvényjavaslatok. A birodalmi gyülés ezen terjedelmes javaslatok előleges tárgyalására bizottságot küldött ki; mivel azonban ezen bizottság tanácskozásait és határozat hozatalait a birodalmi tanács ülései tartama alatt nem fejezhette be, az 1874. deczember 23-i birodalmi törvény által felhatalmaztatott arra, hogy müködését a lefolyt birodalmi tanácsülés szaka után is folytathassa, hogy igy a következő ülésszakok valamelyikén e javaslatok további parlamenti tárgyalása megkezdhető legyen. A bizottság, tudvalevőleg már mélyen behatott a munkálatba.

Legközelebb még a csödtörvényjavaslat terjesztetett a birodalmi tanács elé.

E javaslatok tartalma csak akkor és ugy fog e helyen behatóbb előterjesztés tárgya lenni, ha és a menynyiben törvényerőre jutnak. Annyit azonban már előlegesen is mondhatunk, hogy a jogászgyülés sok évi és szorgos munkálatai, melyek a német közlekedési és jogélet szempontjából állittattak fel, lényegileg, mint a törvénykezési eljárás alapvonalai lettek elfogadva. Egy olynemü legfőbb birodalmi bíróság, minővel eddig csak kereskedelmi ügyekben birunk, jövőre mindazon jogkérdésekben, melyek birodalmi törvények sértését illetik, biztositani fogja a birodalmi jog egységét és ha majd az összes polgári törvények szabályozása törvényerejüvé emelkedett, a legteljesebb értelemben fog megfelelni egy német birodalmi legfőbb bíróságnak; habár azon, remélhetőleg már nem távoli ideig, a legfőbb bíróság illetékességének kérdése a résszerü jogrendszerek tekintetében sokfélekép szellöztetik s mindekkoráig végleges megoldáshoz nem jutott. Az alsóbb foku biroságoknál társas bíróságok és ezek mellett korlátoltabb hatáskörrel egyes birák, a felebbezésekee pedig országos főtörvényszékek helyeztetnek kilátásba.

A törvénykezési eljárást illetőleg alapul fogadtattak a nyilvánosság, a bizonyitékok szabad mérlegelése a pertárgynak közvetlenül biró elébe terjesztése, tehát az u. n. szóbeliség elvei, ugy a büntető, mint a polgári

eljárásban. A magánvádnak elve a jogászgyülés inditványa folytán felvétetett a javaslatba, és annak korlátozása a sértett fél inditványától függő büncselekményekre még remélhetőleg mellőztetni fog. Bünügyekben a javaslat a kihágásokat és kisebb vétségeket polgárbiróság (Schöffen) által akarja itéltetni, melyek mindig egy jogképzett egyén és két nem szakképzett egyénből, laikusokként, (Schöffen) lennének alakitandók.

Azon vétségek és büntényekben, melyek 5 évig tartó fegyházzal büntetendők, csakis jogtudó birák itélhetnének, a sulyosabb büntényekre nézve pedig esküdtszékek lennének felállitandók. — Ezek a leginkább megtámadott tervek, melyeknek megoldását ugy egyáltalában a nem szakképzett egyének, lakosok, közremüködésének módját és körét a legközelebbi idő hozza meg. Még azon esetben is, ha a bekövetkezendő megoldás nem is fogna minden vágyat kielégiteni, jelenleg azt kell figyelembe vennünk, hogy már az is nagy nyereség, hogy az összes német tartományokban egynemü jogforgalom fog uralkodni, és hogy megszünik létezni a birósági szervezés azon minta térképe, melyet a vasutak és távirdáknak mindent egymás közelébe hozó ereje és az egyetemleges tudás lehetetlensége, már is elviselhetlenné tett.

A német birodalmi jognak ezen mindinkább növekvő fejlődése a birodalmi kanczellária mellett egy birodalmi igazságügyi osztály felállitását is szükségessé tevé, és az már a folyó évben szerveztetett.

A német birodalomban már életbe lépett törvények közöl mindenekelőtt azon törvényekről kell sommásan megemlékeznünk, melyek a birodalom szervezésére és a közjogra vonatkoznak, de melyek a magánjogra nézve is döntő befolyással birnak, itt azonban térszüke miatt behatóan nem ismertethetők.

A birodalom, hatóságainak szabályozását tökélesitette, miután az 1873. márczius 31-i törvény a birodalmi hivatalnokok általános viszonyait szabályozta volna, az 1874. julius 6. törvény ugyanazok óvadékát, Kautionen, határozza meg, az 1874. november 2-i törvény a szabadságolásokról és helyettesitésekről szól, az 1874. november 23. törvény a birodalmi hatóságok hatáskörét és subordinátioját állapitja meg az alkalmazási kellékekkel egyetemben, az 1875. julius 5-i törvény pedig a vasuti és postahivatalnokok, utazási költségeiről intézkedik. A birodalmi hadsereg szervezése az 1874. május 2-i birodalmi véderőről szóló törvény által rendeztetett, a népfelkelést (Landsturm) az 1875. február 12-i, a szabadságoltak viszonyát pedig az 1875. február 15-i törvény szabályozza. A nyugdijazásról és katonai egyének ellátásáról, a birodalmi rokkantak alapjának szabályozásáról szóló 1873. május 23-i törvény módositásával, az 1874. ápril 4-i törvény intézkedik. Az 1873. junius 13-i törvény meghatározza a kerületek, községek és egyesek részéről eszközlendő hadi szolgálmányokat, valamint az 1875. február 12-i törvény a fegyveres erőnek béke idején természetben nyujtandó szolgálmányokat.

A forgalom terén az 1873. julius 9-i éremtörvény által a birodalmi aranyérték lett, a birodalmi márka mint pénzegységgel, behozva és egyuttal az eddigi pénzek átszámitása és a korábbi kötelezettségek teljesitésének módja meghatározva. A közvetitési eszközök rendszerében az 1874. april 30-i törvény meghatározza a birodalmi pénztári jegyek kibocsátását, az 1874. deczember 21-i törvény szól a bankjegyek kiadásáról, az 1875. márczius 14-i banktörvény pedig kiegésziti és tökélesbiti a birodalmi bank szabályzatát.

Megemlitendők még az 1874. deczember 18-i postarendszabály, az 1874. május 11-i vasutkezelési szabályzat és az 1875. január 4-i vasutrendőrségi szabályzat.

Az 1874. april 8-i himlőoltási törvény, a himlőoltást a gyermekek és tanuló növendékek részére kötelezővé tette.

Az 1874. május 17-i partszabályzat a partjogi és hajóvészből eredő kérdésekre parthivatalokat állitott fel és ezek alá partőrséget rendelt, különösen szabályozván a tengeráradás alkalmávali segélynyujtást és torlaszolást, továbbá részletesen szabályozza a tenger által kivetett tárgyak, elmerült, parti és tengeri dolgok körüli eljárást.

Különös előtérbe kell állitanunk az 1874. május 4-i törvényeket. Ennek értelmében azon pap vagy egyházi szolga, a ki birósági itélettel hivatalától el lőn mozditva és mégis oly ténykedést folytat, mintha megfosztott hivatali állásának functióját végezné, az államrendőrség által bizonyos kerületben vagy helyen való tartózkodásra utasitható, esetleg a szövetséges terület kebeléből is kiközösithető. Ugyan ezen eljárás alkalmazandó azokra nézve is, kik az államtörvények ellenére reájok ruházott egyházi hivatalos ténykedés miatt jogerejü itélettel büntetésre itéltettek. Az illetőknek szabadságokban áll ezen hatósági intézkedések ellen az egyházi ügyekre nézve szervezett állambirósághoz, a hol pedig ilyenek berendezve nincsenek, a legfőbb fenyitőtörvényszékhez felebbezni.

A család- és örökjog terén mélyen beható fontossággal bir az 1875. február 17-én hozott és 1876. január 1-én életbe lépendő birodalmi törvény, mely szerint az egész német birodalom területén a nagykoruság a betöltött 21. éves kornál kezdődik, és még nagyobb fontossággal bir az 1875. február 6-án hozott és ugyancsak 1876. január 1-én életbelépendő azon birodalmi törvény mely a személyállapot nyilvántartásáról és a házasság kötéséről szól. Ezen törvény szerint a születések, házasodások, halálesetek nyilvántartása és a házasság megkötése, kizárólag csak az állam által felállitott állapoti hivatalok (Standesamt) által eszközölhető. Ez utóbbiak felállitása mindenkori visszavonhatás mellett, a magasabb közigazgatási hatóságok által eszközlendő. Egyháziakra e hivatal nem ruházható át. Községelöljárók és hivatalnokok, kötelezvék ezen állás elfogadására. Az állapoti hivatalnokok feletti felügyeletet a közigazgatási hatóságok fogják gyakorolni. A hivatalos müködés megtagadásánál, az érdekeltek inditványára az illetékes biróság, vagy panasz folytán a fegyelmi hatóság peren kivüli eljárás követése mellet adhat utasitást. Az állapoti lajstromba történt bevezetés ellenben csak birói itélet alapján igazitható ki.

A születések és halálozásoknak az állapoti hivataloknál leendő bejelentése, az érdekelteknek büntetés terhe alatt van meghagyva.

Érvényes házasság a német birodalom területén csak az állapoti hivatalok előtt köthető. Az állapoti hivatalnokok kötelezvék az eljegyzés kihirdetése előtt a törvényszerü kellékeket megvizsgálgálni. Az egybekelés 2 tanu jelenlétében és az állapoti hivatalnoknak azon kérdésével történik, hogy a jegyesek beleegyeznek-e a házasságba és ezek igenlő kijelentésére, az állapoti hivatalnok a törvény nevében házastársaknak nyilvánitja öket. Azon egyháziak, kik az állapoti hivatalnál kötött házasság igazolása előtt a házasság egyházi megkötését eszközlik, pénzbirsággal vagy fogsággal büntetendők.

A házasság a jegyesek házasságképességével: férfiaknál a betöltött 20, nőknél a betöltött 16-ik évvel köthető; állami dispensatió engedélyezhető. A fiuk

betöltött 25, és a leányok betöltött 24-ik éveig megkivántatik a törvényes atyának beleegyezése, ennek halála vagy nem létében az anyáé; kiskoruaknál ezen kivül a gyámé is. Ezen beleegyezés megtagadásánál a nagykoruak birói panaszhoz fordulhatnak.

Házassági akadályt képez a rokonság, korábbi házasság és a házasságtörés. Az ezen szabályok ellenére, ugy szintén az erőszakkal, tévedésből és csalással kötött házasságok jogkövetkezményeire nézve a polgári törvények szabványai irányadók. A katonák házassági engedélyére, hivatalnokok és külföldiekre vonatkozó szabályok, és a vagyon biztositására vonatkozó szabályok, a törvény által nem érintetnek, de ezen szabályok áthágása a már megkötött házasságot nem teszi érvénytelenné. Mindazon szabályok, melyek a házasságkötést megszoritották, igy tehát a valláskülönbségből eredő megszoritások is, megszüntettetnek.

Vitás házassági és eljegyzési kérdésekben, kizárólag polgári biróságok illetékesek; egyházi vagy hitvallástól függő biráskodás nem engedtetik meg. Ha az eddigi jog szerint az asztaltól és ágytól való elválás lenne kimondandó, ezután a házasság felbontandó; ha pedig az eddigi jog szerint már megtörtént az asztal és agytól való elválás, ennek alapján a házasság felbontása rendes per utján eszközölhető.

Poroszországban már ezen törvény előtt az 1874. márcz. 9-i törvény által volt a kötelező polgári házasság behozva, és igy az 1875. február 14-i rendelettel csak az 1875. febr. 9-i birodalmi törvény értelmében a házasságkötés kellékei az asztal és ágytóli elválásra vonatkozó szabályok már folyó évi márcz. 1-vel léptek életbe, a mit a birodalmi törvény az egyes tartományi kormányoknak hagyott.

Felemlithetjük tehát büszkén, hogy a 8-ik német jogászgyülésnek teljes közülése összes szavazattal egy ellenében, Gneist tanár ur inditványára a következő határozatot mondta ki:

1. A polgári házasság, tekintettel az egyház és államnak németországbani viszonyára, kötelező alakban hozandó be.

2. A polgári házasság behozatalával, a valláskülönbség szülte házassági akadály is megszüntetendő. Miután az ezévi febr. 6-ki törvény mindkét irányban a jogászgyülés egyhangu véleményt fogadta el, nem szükséges e törvény életerejét hangsulyoznunk.

A másik birodalmi törvény, melyet szintén közelebbről kell érintenünk, az 1874. május 7-i sajtótörvény. A sajtóügyleti iparengedély többé vissza nem vonható; egyebekben pedig ez is az ipartörvény alá helyeztetik.

Oly büncselekmények, melyek sajtó utján követetnek el, az általános büntetőtörvény szerint itélendők meg. Az időszaki nyomtatványok felelős szerkesztői mint tettesek büntetendők, ha csak közremüködésök különös körülmények miatt kizárva nincs. Az ily bűnös tartalmu nyomtatványok terjesztése miatt a szerkesztő, kiadó, nyomdász és terjesztő büntetendők, ha csak kötelességszerü elővigyázatukat vagy annak lehetetlenségét nem igazolják. Kizáratik a büntethetőség, ha ezek a szerzőt, beküldőt, kiadót vagy ugyanezen sorrendben azoknak valamelyikét mint büntettest megnevezik és az a német egyesült birodalom valamelyik tartományának joghatósága alatt áll.

A sajtórendszabály ezenkivül intézkedéseket tartalmaz a nyomdász vagy kiadó megnevezése, a rendőrséghez küldendő példányok száma, a helyreigazitások felvételének kötelezettsége, az időszaki hirlapok ideiglenes betiltása iránt, továbbá a hadiveszély vagy háboru idején közlendők tilalma, ugyszintén a nyilvános végtárgyalás előtt a bünügyi ejárás irományainak közlése iránt.

Az elkobzás csakis különös, egyenkint szabályozott esetekben eszközölhető. Az előleges elkobzás helybenhagyása felett birói itéletnek kell döntenie. Az elkobzás megszünik, ha 5 nap alatt birói itélettel megerősitve nincs és ez esetben is két hó mulva feloldandó, ha a büntető eljárás meg nem indittatott.

A háboru veszélyekor, háboru vagy belzavarok idején érvényben levő szabályzatok, megtartják erejüket. A tartományi törvényhozásoknak tartatott fenn, hogy a sajtóterményi házalás és falragaszokra vonatkozólag szabályzatokat bocsássanak ki. A sajtónak és sajtótermékeknek különös megadóztatása azonban helyet nem foglalhat.

Eltekintve attól, hogy a sajtótörvénynek egysége egész Németországra valóságos jótétemény, — ezen fontos törvénynek jogi oldalai is megfelelnek a 10-dik jogászgyülés által kifejezett elveknek. Az elkobzási határozatok, melyekre nézve a jogászgyülésben is nevezetes véleménykülönbségek merültek fel, a sajtószabadság és az államhatalomnak a közrend feletti örködése közötti egyezmény eredménye. Én azt gondolom, hogy ezen béke feltételei mindkét fél méltányos követelményeit kellő figyelembe vették.

Megemlitendő még az 1874. november 30-iki védjegytörvény (Markenschutz). Iparosoknak szabadságukban áll áruik vagy csomagaikat megkülönböztetés jeléül jegygyel látni el és ezen jegyet a kereskedelmi lajstromba bevezettetvén, annak használatát másnak megtilthatják. Az ily jegyek bejegyzése és törlése a birodalmi értesitőben közhirré tétetik. A jogositott termelők és iparosok jogositvák arra, hogy kizárólagos használati jogukat polgári per utján érvényesithessék, esetleg szándékos sértésnél a büntető eljárást is folyamatba hozhassák. E törvény a gyári és iparos osztály régi óhajának tesz eleget; és hathatósága több külföldi egyezmény utján oda bővittetett ki, hogy a viszonosságban levő államok lakói ugyanazon jogot élvezendik, mint a belföldiek.

A nemzetközi jog tekintetéből felemlitendők még a közbüntettesek kiadásáról Sveiczczal 1874. jun. 24-én és Belgiummal 1874. decz. 24-én kötött egyezmény, Oroszországgal pedig a hagyatékok szabályozásáról szóló 1874. nov 12-iki egyezmény; végre az egyptomi consuli biráskodásra vonatkozó 1874. márczius 30-ki törvény, mely tekintettel az ott rövid idő előtt behozott nemzetközi birságokra alkottatott.

Az olasz fegyházak a Giudecca szigeten.

Az ujabb keletü államoknak közös nyomasztó sorsa a pénzügyi calamitás. Nemcsak a magyar állam, hanem az egyesült Olaszország is sinylődik ezen lidércz-nyomás hatása alatt, mely röptét szegi az ifju törekvésü haladásnak. Talán a népek sorsát intéző gondviselésnek eszköze a pénzhatalom; mert a nyelvek zürzavara helyett mai nap a pénzzavar gátolja meg az égig emelkedő babyloni toronyépitések kisérletét. Ki tudná megjelölni az ifju magyar állam pazarlásának határvonalát, ha e pénzszükség nem szabott volna korlátot? Avagy nem-e a pénzszükség vezetett minket annak belátására, hogy csak a szükséges berendezés fedezete után fordithatunk áldozatokat a fényüzésre.

Az olasz nemzet ábrándozásait is kijózanitotta a nyomasztó pénzszükség. Nem gondol többé Tirol, Schweic, Istria, és Dalmatia olasz részeinek megszerzésére, hanem az állami egyesülés iránt vivott eddigi nehéz küzdelmeinek végeztével, minden erejét belügyeinek rendezésére forditja. És e tekintetben irigylendő a sorsa, mert hadi budgetjének példátlan leol-

*

vasztásánál csak idő kérdése lehet a pénzügyi zavarjainak rendezése. mig mi első sorban java erőnket két hadsereg fentartására forditjuk és kell forditanunk.

De térjünk át az anyagi erőkifejtés összehasonlitásától azon erkölcsi és szellemi működre, mely a jogászközönséget legközelebbről érdekelheti.

A jogi törvényhozás mezején csak a német törvényhozás küzd oly nehézségekkel mint az olasz törvényhozás, melynek a particularismus hasonló nehézségeket gördit utjába. Daczára ennek, dicsőséggel versenyez az egyesült német birodalom jogi törvényhozásának productivitásával. Az egységes olasz kereskedelmi törvény és egyéb hiteltörvények, a szóbeliség és közvetlenség alapjára fektetett és a franczia peres eljárástól főleg az igazságszolgáltatás olcsósága tekintetében lényegesen eltérő javitott perrendtartás; a legszabadelvübb alapra fektetett uj ügyvédi és közjegyzői rendtartás, a nélkül, hogy a ferde felfogásu szabadelvüségnek az u. n. közjegyzői kényszernek áldozatul esett volna, mert még a franczia kényszernél is tágasabb alkalmazást nyert; az uj, egész Olaszországra kiterjedő egységes bányatörvényjavaslat és büntető törvénykönyvi javaslat mindannyian az állami egyesülés korszakából származnak és tervszerü rendszeres munkálkodás szüleményei. — Ez nem csekély feladat, ha meggondoljuk, hogy az egyes olasz tartományok nemcsak alapjában eltérő szervezettel, hanem az anyagi és alaki jog körében is külön törvénykönyvekkel birtak.

Az uj büntető törvénykönyvi javaslat azonban, daczára az oly hivneves olasz büntető jogtudománynak, mely bátran mondhatni, a német tudománynyal elsőbbségért vetélkedik, — évek óta áll a törvényhozás előmunkálatai stádiumában, és legjobb esetben csak a jövő év folyamán kerülend parlamentáris tárgyalás alá. Jelenleg sincsenek azonban netalán az osztrák, a pápai, nápolyi stb. büntetőtörvénykönyvek érvényben, hanem ideiglenesen a sardinai, mint az anyaország törvénykönyve van érvényben azon különbséggel, hogy Toscanában, hol a halálbüntetés eltörölve volt, az ideiglenesen és administrativ uton behozott sardiniai büntető törvény által visszaállitva nem lett.

Nem csekély nehézséget okoz a büntető törvényhozásnak azon majdnem ellentétes erkölcsi és társadalmi viszony, mely a déli Olaszország tunya és briganticus népe és az éjszaki Olaszország szelid s véghetetlenül munkás népe között fenforog, ugy hogy majd igazságtalanná fajul a törvény egyenlő szigora. Nagy ellentétet képeznek a climaticus viszonyok is, melyek a fegyházak administratióját nehezitik, mert a nápolyi és siciliai ember az éjszaki lombardiai s velenczei climát az ottani fegyházakban évek során át ki nem állja, sőt rendszerint már az első téli évszak ezen zordonabb éghajlat de azért mégis fűthetlen dolgozó és hálótermek mellett, halálos betegségbe ejti őket. A jelen kormány mindazonáltal egyelőre nem segithet e bajon, mert a volt pápai és nápolyi államokban részint nem rendelkezik elegendő börtönhelyiséggel, részint a humanismus tiltja az előbbi barbar tömlöczök használatát. A müvelt Európában nem sok fegyház lesz, mely a kor szellemétől, való elmaradás tekintetében párhuzamba volna helyezhető a még használatban is levő római és nápolyi fegyházakkal. Ezért az olasz kormány déli Olaszországból nagy számban küldi fegyenczeit a velenczei lagunákban fekvő Giudecca szigetén levő férfi és női fegyházba, hol reájuk nézve a tenger által mérsékelt clima türhetőbbé válik.

Egyáltalában az olasz fegyházi viszonyok nemcsak hogy kielégitőknek nem mondhatók, hanem nagy részben hazai fegyházainkkal sem állhatják meg a párhuzamot, kivéve a St. Giminiano (Siena mellett), Lucca, Volterra és Murate Firenze nevü fegyházakat, melyek a kisebb olasz tartományok létezése korában a magánrendszernek megfelelőlen épültek ugyan, de kisszerüek.

A fegyházi kormányzat szervezete ellenben tökéletesebb, és hasonlithatlanul jobb a mi hazai fegyházi kormányzatunknál. Eltérő ez a mienktől már abban, hogy a fegyházak igazgatása nem az igazságügyminiszter, hanem a belügyminiszter kormányzata alatt áll. De nem ebben látjuk az előnyt, hanem azon czélszerü szervezetben, hogy az összes fegyházak, ide értve az első foku birószágok fogházait is, közigazgatásilag egy *főigazgató* önálló hatásköre alatt állanak, kinek rendelkezésére áll több *főfelügyelő*, a kik folyton utban vannak a fogházak és fegyházak vizsgálatában. Nálunk ez nem igy van. Nálunk az első foku birószágok fogházainak administratiója a kir. ügyészségre van bizva és a felügyeletet a kir. *főügyészség* Budapesten gyakorolja. Eltekintve attól, hogy a vádló ügyész hatalmába ejtetik az elitélt bűnös, sőt a még el sem itélt s csak vizsgálati fogságban levő egyén is, — magasztosabb hivatásunak tartom a k. ügyészséget semhogy azzal foglalkozzék: hány $^1/_{16}$ rész szappan s hány $^1/_{100}$ rész öl fa kell éven át a mosatandó kapczához, inghez, és hogy számitsa ki a szalmát ennyi meg ennyi ágynemühez, az olajat a lámpákhoz stb. De mondom eltekintve ettől, a kir. ügyészség administratiója okvetlenül a legdrágább és az egyetlen kir. főügyészség felügyelete elégtelen; elégtelen pedig annál is inkább, mert felügyeleti joga mellett administrativ *önállósággal* nem bir, hanem az igazságügyministeriumnak van alárendelve, melynek ügykezelése már magában véve is eléggé nehézkes, a kir. ügyészség és főügyészség közvetitésével tehát csak még comlicáltabbá válik. Nem-e egyszerübb és kevésbbé költséges volna az első foku birószágok fogházainak és az országos fegyházak administratióját egy *főigazgatóság* alatt önállósitani és csak a felügyeletet a kir. ügyészségre ruházni? A felügyelet az országos fegyházakra nézve most nálunk majdnem teljesen hiányzik, mert ezek közvetlenül az igazságügyminiszter kormányzata alatt állanak és legjobb esetben egy-két év alatt *egyszer* küldetik egy főbb tisztviselő futólagos inspectióra. Fegyházi kormányzatunk tehát burokraticus a szó legszorosabb értelmében, pedig a kinek csak fogalma van az ujabbkori börtönügyi kezelés igényeiről, az tudni fogja, hogy sehol sem kivántatik a közvetlen, eleven közrehatás oly mérvben mint ép e téren, hol a tudomány az individualizálás követelményével lép fel. Nem szükséges e czélból a büntetőtörvénykönyv létesitését bevárnunk, mert a fogházak és fegyházak igazitása adminisztrativ kérdés, melynek rendezése a szakminisztor szakértelmétől függ egyedül.

Fegyházaink administratiója jelenleg is ép oly burokraticus mint a volt helytartótanács kormányzatának idején. Ez alatt azonban csak az administratio rendszerét értjük, mert szivesen elismerjük más részről, hogy a börtönügy szellemi részében és a házi kezelés behozatalával jelentékeny haladást tettünk. Nevezetesen a házi kezelés tekintetében határozottan előnyben vagyunk az olasz fegyházakkal szemben, hol részben még a bérleti rendszer áll fenn, de csakis a kötött szerződések lefolytáig, mert elvileg ott is a házi kezelés behozatala lett kimondva.

Agiudeccai fegyház már jelenleg is házi kezelés alatt áll. A fegyenczek létszáma látogatásom idején 600 volt, mely különben is a létszám maximuma, nemcsak itt, hanem minden fegyházban, mely nemcsak letartóztatásra, hanem javitási czélra is szolgál. Természetes, hogy e fegyházban is, hol 10 évig terjedő rabságra elitélt fegyenczek vannak letartóztatva, — a javitási czél szem elől nem téveszthető. Nagy zavarban lennék azonban, ha meg kellene határoznom; mely börtönrendszer követtetik e fegyházban? Legérthetőbben fejezem ki magamat, ha az itt követett rendszert *magyar börtönrendszernek* nevezem. Itt is t. i. minden ujonnan beérkező fegyencz munka nélküli magánfogságban tartatik, de a magánzárkák elégtelen számánál fogva aránylag csak rövid időre; ezután közös háló és dolgozó termekbe jut, indokolható osztályozás nélkül, a mennyiben ez osztályozás csupán a foglalkozás különnemüségében áll.

Már maga a fegyház épülete élénken emlékeztet a mi országos fegyházainkra, melyeknek egyike sem lett fegyházi czélra épitve, hanem csak átalakitva. Ez is egy nagy zárdából lett fegyházá alakitva, a nélkül azonban, hogy ennek diszes templomából Tiziano, Vecelli, Tintoretto és mások remek festményei eltávolitattak volna, a mi különös, de jótékony benyomást gyakorol egy fegyház templomában, mely vasrácsozattal van osztályozva, jeléül annak, hogy itt az osztályozás mégis szigoruabban kezeltetik mint nálunk, mert ott a fegyenczek a templomban is osztályzásuk szerint vannak különválasztva.

A háló és dolgozó termek ellenben semmivel sem különbek a mi fegyházaink helyiségeinél. Még a ventilatio hiányában is hasonlók. A foglalkozás azonban eltérő a mennyiben még a fegyházi munka is az ország fejlettebb iparát tanusitja. Legnagyobb részben ugyanis a szőnyeggyártás képezi a foglalkozást, melyben a fegyencz magát évről-évre többletesbitheti, a nélkül, hogy a munkának lélekölő egyformasága által gyötörtetnék; az asztalos munka is egész művészetté van fejlesztve faragványok és mozaik diszitményekkel. Látogatásom idejekor ébenfából készült egy butorzat, melynek elefántcsontból álló mozaik diszitménye gyönyörü rajzokkal, nehány bankóhamisitó vésőjére volt bizva. E butorzat megrendelési ára 10,000 lira volt és az egyik munkást az igazgató magyarnak mondá, de a való abból csak az, hogy Garibaldi magyar legiójában szolgált; magyar megszólitásomra azonban németül fe-

lelt és fejezte ki örömét a magyar szó hallása felett, tudakozódván Mogyoródy, Schaiter (Darvai) „Gyuri“ és mások sorsáról, kiknek jólétéről biztosithattam őt; de az ő kilétéről közelebb felvilágitást nem adhatok annál: hogy fegyenczruhája a 162. számot viselte, melyre váltéhamisitással tett szert. A szabó- és czipész-mesterség, mely a mi fegyházainkban honos, leginkább itt csak igen csekély mérvben t. i. a házi szükséglet fedezetére üzetik és pedig az igazgató állitása szerint azért: mert fogság mellett az ülő mesterség nem engedvén a testnek elegendő mozgást, a fegyenczek testi és lelki állapotára kedvezőtlen befolyást gyakorol. Ez indokolás igen észszerü, ha annak megfelel a kellő táplálkodás. Találtam itt azonban a foglalkozás oly nemét is, melynek fegyházi czélját semmiféleképp sem igazoltam és ez a kávé-tisztogatás, melylyel igen sokan foglalkoztak E foglalkozás kizárólag tengeri kikötőben lehetséges és igen előnyös a kereskedőkre nézve, nem kellvén lopástól tartaniok; de a fegyházi munkáltatás egyik czéljának kellene lenni, hogy a fegyencz szabadonbocsáttatása után a megtanult iparból fentarthassa magát, abban becsületes keresetet találjon. A fegyházi igazgató teljesen méltányolá ebbeli kifogásomat, de azzal menté e napszámos foglalkozást, hogy a nápolyi és siciliai lazaroni népség oly tunya, hogy más munkára nem használható.

A fegyházi keresmény $^7/_{10}$ része az intézet javára esik és $^3/_{10}$ rész a rabé; ebből $2^1/_3$ részt jobb étkezésre fordithat, melyet egy nappal előbb az igazgatóság utján kell megrendelnie, a mi nem irigylendő aprólékos számvitel terhével jár.

A rendes étkezés áll reggel 9 órakor rizskása levesből és d. u. 4 órakor levesből vastagétellel, naponta 600 gramm oly tiszta fehér buzakenyérrel, hogy tulzás nélkül kalácsnak is beillenék. Egy darabot e kenyérből magammal hoztam, hogy bárkinek állitásom valóságát bebizonyithassam. Hust azonban csak hetenkint egyszer kapnak 150 grammot, a mi körülbelül egy negyed font.

Természetes, hogy ilykép a fegyenczek ellátása Olaszországban jóval többe kerül mint nálunk. Itt ugyanis minden egyes fegyencz ellátása naponkint 80 centim vagyis 32 krba kerül az államnak, mig nálunk a fegyenczek élelmezése eddig 23 krba került, melyet az igazságügyminiszter a f. évi költségvetésben 20 krra szállitott le.

Daczára azonban a jobb étkezésnek, még sem mondhatnám, hogy a fegyenczek külseje csak egy garasára több rózsaszint mutatna. Ennek oka azonban talán abban kereshető, hogy itt a fegyenczeknek simára borotvált arczképe az élettelen sápadtságot leginkább feltünteti.

A szabad levegőben való mozgás különben a fegyház nagy területü kertjében nemcsak lehetséges, hanem lehető csekély őrszemélyzetet igényel, mert a fegyház a tenger vize által körülvéve levén, a szökés veszélye nem igen nagy és azonfölül annak megnehezitésére a fegyenczek ruházata fele részben kék és fele részben vörös csikokkal van tarkitva. A séta ideje hétköznapon 1, vasár- és ünnepnapokon 2 óra.

Az egészségi állapot különben a fegyenczek rosz kinézése daczára nem kedvezőtlen, mert a halálozás csak 5% és e százalék is nagy részben a déli éghajlatból idekerült fegyenczekre esik. A betegségeket leginkább a füthetlen háló- és dolgozótermek okozzák, de az olasz humanismus megtörik a tűzifa drágaságán.

Az iskolázás naponta másfél órára van szabva és kötelező minden 80 éven aluli fegyenczre. Nem hiszem azonban, hogy e fegyházi disciplina kellőkép végrehajtatnék s egyáltalában végrehajtható lenne, mert egyetlen kis szobából áll az iskolaterem, és az oktatást az egyetlen fegyházi lelkész végzi. Kézzel fogható tehát, hogy 600-ra menő létszámhoz arányositva a kellő iskolázás ilykép teljes lehetetlenség és igy e részben berendezése bármely magyarországi országos fegyháznak jóval mögötte áll.

Feltételes szabadon bocsátás, fegyenczóvó-egyletek, s egyáltalában a fejlettebb börtönügy kellékeinek, melyekkel nálunk legalább szerény kisérletek tétetnek, — Olaszországban még nyomaira sem akadunk.

Szemlém végeztével az igazgató, egy rovatos nyomtatványt terjesztett elém és felkért észrevételeim beigtatására, mert ugymond — azok legnagyobb részben az ő javaslatainak támogatására szolgálnak. Lehetetlen volt itt egyuttal a „fegyelem“ rovatánál elhallgatni azon körülmény jótékony benyomását, hogy az egész intézetben fegyveres erőt nem lehete látni, a mi kétségtelenül a legnagyobb rend és az önkéntes fegyelem legbiztosabb jele.

Ugy hiszem, senki sem fogja e leirásomban a külföldi intézmények szinezését találni, a mi különben szokásos a mi külföldi utazóink tanulmányainál. Elmondám a mit hazai fegyházainkkal párhuzamban tanulságosnak véltem, nevezetesen fegyházaink administrátiója tekintetében, hol mihamarább gyökeres reformra van szükségünk, fel kellvén azt szabaditanunk a merev burokratia békói alul, hogy közvetlenül és eleven közrehatással börtönügyünket az adott viszonyok közt is a magasabb tökéletesség szinvonalára fejleszthesse.

Rövid látogatásra elvezetem még az olvasót ugyane sziget másik oldalán fekvő női-fegyházba. Egész Olaszországban rémséges hatással bir a „Giudecca“ név, ugy mint egykor a porosz Spandau vagy a Spielberg és Kufstein vára Austriában. A nép hite szerint ugyanis, a ki átlépi e fegyház küszöbét, az többé ki nem juthat. E vélelemnek egyszerü magyarázata azonban, hogy a legsulyosabb bűnösök kerülnek e fegyházba vagy is 10 évtől kezdve életfogytig tartó rabság végrehajtására szolgál. Gyermekgyilkolás itt legkisebb büntett és borzadályig megy itt a férj, rokon, apa és anyagyilkolás collectiója, a mi már abból is kitünik, hogy a 232 lélekből álló létszám majd harmadrésze életfogytig tartó rabságra van itélve. A „mariticidio“ (férjgyilk.) déli Olaszországban ugy látszik nem tartozik a ritkaságok közé és Tofana aszonyság pokoli mestersége ott még nem halt ki. Ki a phisiognomia tanulmányát üzi, annak alkalmasabb tárházat nem is ajánlhatok e fegyháznál, mely a furiák laktanyája, mert alig akad a 232 közül egy-kettő, kinek már homlokáról ne lehetne a legembertelenebb bűnjelet leolvasni.

Oly sok embertelen kegyetlenség gyülhelye e fegyház és mégis oly mély csend lepi meg a látogatót, mintha nem furiák, hanem angyalok laknák itt. E csend természetesen az itt uralkodó auburni vagyis hallgató rendszer kifolyása, mely elavult rendszer vajmi kinos lehet női fegyházban! E rendszer, melynek teljes kivitele nagyobb fegyházakban a lehetetlenséggel határos, — itt nem ütközik legyőzhetlen akadályokba, mert e fegyház tulajdonkép egy nagy zárda és egy egész apáczarend áll rendelkezésre a fegyelem fentartására, még pedig oly számmal, hogy 15 rabnőre jut egy-egy apácza. Mindazon árnyoldal, mely egyházi rend által gyakorolt börtönfegyelemnél észlelhető, itt sem hiányzik. Nem indulok azon mendemondák után, melyek ugy látszik az egész föld kerekségén azonosak a fegyházakat kezelő egyházi rendekkel szemben, a mennyiben téritési czélok követésével gyanusitatnak. Felesleges ennyire mennünk, mert elegendő magában a kétségbevonhatlan pictisticus irány, mely az igazi javulást csupán a vallásos érzületben keresi. A szivek és veséket azonban senki sem vizsgálhatván, — a képmutatás ösztönét fokozza. Ezen kivül a lelkiismeret furdalásainak nemcsak ébresztése, hanem tulcsigázása által, a vallási rajongás nem ritkán elmezavarig fokozódik.

Az egyházi rendek börtön-fegyelme ezért többé sehol sem talál pártolásra, és itt is a szerződési idő lejártával meg fog szünni, mint remélhetőleg nálunk is a Maria-Nostra-i fegyház nem fog tovább az apácza-rend kezelése alatt hagyatni.

Mily ferde felfogásu az egyházi rendek javitási módszere, az legjobban kitünik abból, hogy magának a javitási czélnak elérésére a számitás az emberi gyöngeségre van fektetve! Igy pl. itt a fegyenczek nem részesülnek munkabérben, hanem szorgalmuk prämium kitüzésével jutalmaztatik, mely hetenkint 13 centimből áll és abból 8 centim jobb étkezésre forditható. Ez eljárás alapjában tévesebb az angol Maconochi-féle jegyrendszernél, melytől már mindenütt eltértek. Nehezen csalódom, hogy az olasz kormány ez irányban is szerződésileg van kötve, mert különben nem képzelhetem magamnak a munkadijazás e nemének fentartását és pedig annál kevésbé, mert a prämiumok kiosztására és ellenőrzésére közvetlen befolyást nem gyakorolhat. A reverendissima zárdafőnökné sietett kifejezett aggályom eloszlatására és valószinüleg nem annyira az én, mint inkább a kiséretül velem volt kir. ügyész meggyőzésére kimutatni: mily tekintélyes összegre megy e rendszer mellett majd mindegyik rabnő „reserv-fond“-ja, melyet kiszabaduláskor kézhez kap; — de én azt hiszem, hogy sokkal tekintélyesebb lesz azon „reserv-fond“, melyet az apácza-rend a 80 centim ellátási átalány mellett a szerződés lejártáig megtakarithatott.

Dr. Dárdai Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi jogeset.

A számos hason nevek, melyek országszerte de még inkább egyes helyeken előfordulnak, ellenére annak, hogy a helyszinelésnél azokat egymástól, a birtokos előneve, gunyneve, vagy felesége nevének hozzátétele által megkülönböztetni igyekeztek, számos zavar s ebből származó vagyoni hátrányok okozóivá váltak. A helyszinelők által tett megkülönböztetés a zálogjogi bekebelezések különösen a végrehajtás utján történt bekebelezés esetén, a tévedés ellen igen kevés óvó szert nyujtott. Mert ki fogná azért megtagadni a zálogjog bekebelezését, főleg ha az végrehajtás utján rendeltetik el Nagy János telekkönyvileg kellőleg körülirt ingatlanaira csupán azon oknál fogva, mert a bekebelezésre minden szükséges kellékekkel ellátott okmányban, vagy a végrehajtást rendelő végzésben Nagy János neve mellé nem volt a telekkönyvben előforduló megkülönböztetés oda jegyezve p. o. kinek neve Ibolya Kati.

Ez oly baj, melyen segiteni főleg jegyzői kényszer nélkül alig lehet, s nem is ennek s illetve az eként felmerülhető tévedések mikénti megelőzéséről, hanem a bajnak, midőn megtörtént, miként leendő orvoslásáról kivánok egy előfordult eset alkalmából röviden szólani.

Peren kivüli bejegyzésnél a dolog egyszerübb, a telekkönyvi rendelet 148. §-a utat és módot nyujt a tulajdonost érhető hátrány elháritására és az előbbi állapot helyreállitására azon esetben is, ha időközben harmadik személyek jogot szereztek.

Nehezebb a helyzet végrehajtás esetén. Lássuk példában a dolgot:

Nagy Jánosnak van az X. Y. telekjegyzőkönyvben felvett birtoka, s ugyanannak van hasonnevü fia is, kinek adósságaiért a végrehajtás elrendeltetvén, a végrehajtási zálogjog felperes kértére a hasonnemü apának X. Y. birtokaira bekebeleztetik, ez csak akkor értesül a dolgokról, midőn már az árverés is ki van tüzve. Miként segitsen baján olyképen, hogy e helytelen bekeblezés folytán elrendelt árveréstől birtokát megóvja? Nézetem szerint kétféle utja lehet:

1. A t ö r l é s i perrel a bekebelezés eredeti érvénytelensége miatt a telekkönyvi rendtartás 148. §-a alapján.

De az, hogy vajjon helyt foglalhat-e ily esetben a törlési per? méltán tétethetik kérdés tárgyává. Ugyanis a telekkönyvi rendelet 148. §-a csakis annyiban enged helyt a kitörlési pernek, mennyiben azt a polg. perrendtartás 443. §-a ki nem zárja; az osztr. (1852. évi) perrendnek, melyre itt hivatkozás történik idézett szakasza szerint pedig oly keresetek, melyek által a végrehajtási végzések semmiségének vagy visszavonásának kimondása kéretik, helyt nem foglalhatnak s hivatalból visszautasitandók. E törvény ugyan nálunk már nem bir érvénynyel, de a törvénykezési rendtartás életbe léptetésére nézve szükséges átmeneti intézkedések tárgyában 1869. évi márczius 30-án kiadott igazságügyminiszteri rendelet XIX. czikkének 4. pontja szerint: „ott, hol a telekkönyvi rendeletben az osztrák polgári perrendtartásra vagy az ideiglenes törvénykezési szabályokra történik hivatkozás, az 1868. LIV. törvczikk szabályai alkalmazandók," a kérdés tehát első sorban oda irányul, ha vajjon ki van-e zárva az ilynemü kereset jelenleg érvényben álló törvénykezési rendtartásunk által is? A törvénykezési rendtartás — az igénypert ide nem értve, melyről alább lesz szó — a végrehajtás folyamán egyetlen egy keresetet ismer, t. i. a végrehajtás korlátozása vagy megszüntetése iránti keresetet (polg. törvk. rendt. 374. §); ez pedig nem a jelen esetre vonatkozvan a felsőbb biróságok konstans praxisa méltán kimondhatta azon elvet, h o g y a v é g r e h a j t á s i e l j á r á s f o l y t á n h o z o t t b i r ó i h a t á r o z a t o k a l a p j á n t ö r t é n t b e k e b e l e z é s e k, e r e d e t i é r v é n y t e l e n s é g m i a t t m e g n e m t á m a d h a t ó k. (V. ö. Zlinszky a telekkönyvi rendtartás magyarázata 212. lap.)

Ez ellen ugyan nem minden alap nélkül lenne azon ellenvetés felhozható, hogy miután azon szabálynak, hogy a végrehajtási eljárás folytán hozott végzések alapján történt bekebelezések törlési perrel meg nem támadhatók, indoka az, hogy a végrehajtás folyamán történt jogsérelmek a törvényben előirt jogorvoslatok utján orvoslandók, a törlési per megindítása csakis azokra nézve lehet kizárva, kik a végrehajtási végzésekről értesittettek, de nem oly harmadik személyekre nézve, kik nem is értesittettek, de ha a bekebelezésről kellő időben tudomást nyertek is, nem volt módjukban felebbvitel utján orvoslást szerezniök, mert ilynemü beadványuk, mint a perben nem állott harmadik személyeké, hivatalból visszautasittatott volna, — ezektől tehát a törlési per utját elzárni minden jog és méltányossággal ellenkezik.

Ez igaz; de másrészről az is kétségbevonhatlanul áll, hogy törvénykezési rendtartásunk csakis a végrehajtás korlátolása vagy megszüntetése iránti pert engedi meg, s e tekintetben arra nézve, ha vajjon a végrehajtást szenvedett vagy harmadik személyek joga forog-e szóban, különbséget nem tesz, sőt a harmadik személyeket kizárólag az igényper utjára utasitja; tehát igen nyomós érvek harczolnak a mellett, hogy a törlési per ez esetben meg ne engedtessék, s felperes ez uton mindenesetre ki fogná magát tenni azon veszélynek, hogy keresete visszautasittassék, vagy, mi reá még nagyobb hátrány lenne, ettől itéletileg üttetnék el azért, mert ez esetben törlési pernek helye nincs.

De tegyük fel, hogy keresete elfogadtatik, s a bíróságok is azon nézetet osztják, hogy ez esetben a törlési per kizárva nincs. Lenne-e ez uton mulhatlanul segitve baján? Nézetem szerint nem, s legtöbb esetben akkor jönne az orvosság, midőn a beteg már kiadta lelkét.

A jogaiban sértett tulajdonosnak ugyanis nemcsak jogai elismerése, hanem — és pedig első sorban — az is érdekében áll, hogy birtoka el ne árvereztessék; ezt pedig a törlési per utján csak rendkivüli esetekben fogná elérni. A törlési per, hogy helyt foglalhasson ez esetben, azt, mint a végrehajtási eljárástól egészen független, egy a perben nem álló harmadik személy jogaiért folytatott pert kell tekinteni; ez tehát a végrehajtást fel nem függeszthetni. A törvény sem engedi meg, hogy ily esetben a végrehajtás függőben tartassék, de ily elv kimondása igen könnyen veszedelmes praecedenst alkothatna, melynek utján a birói árverések elhuzására igen kedvező alkalom kinálkoznék. — Tehát ha a törlési per elfogadtatnék is, mire ez uton s minden forumon keresztül az illető jogait kivívná, legtöbb esetben a kivívott diadalérzettel kellene kárpótlást találni birtokáért, mely felett azóta régen megüttetett a dob, és egy ujabb és bonyolódott per eredménye fogna csak lenni az is, hogy a már felosztott vételárból kap-e valamit vissza és mi uton?

Szóval: ezen ut nézetem szerint czélra aligha vezetne; lássuk tehát a másik módot, t. i.

2. A z i g é n y p e r u t j á t. Első kérdés, mely itt felmerül, hogy mikor van helye a polg. törvk. rendtartás szerint az igénypernek? Erre a 463. §. következőkben adja meg a választ:

Ha olyan tárgyak, melyekről a végrehajtást szenvedő vagy bárki más azt állitja, hogy másoknak tulajdonai fedezet nem létében lefoglaltatnak, a kiküldött a jegyzőkönyvben megemliti azon egyént, ki azokra tulajdoni vagy elsőbbségi igénnyel bir, s egyszersmind az igénylőt jogainak érvényesitésére utasitja, sőt a 466. §. szerint az árverési hirdetményben is felszólitandók azok, kik elsőbbségi igényeket kivánnak érvényesiteni, hogy ebbeli kereseteiket adják be.

A most előadottak folytán kétséget sem szenved, kogy ez esetben igénypernek van helye; tulajdonkereset az in optima forma, melyet a telekkönyvi tulajdonos indit azok ellen, kik őt tulajdonának szabad használatában akadályozzák; s épen ez az eset, mely azon ritka esetek közé tartozik, melyekben ingatlanokra igényper a szó szoros értelmében helyt foglalhat, és pedig nemcsak jogczim alapján, mely az igényfeljegyzés által biztosittatik, hanem valóságos jog alapján.

A további kérdés már most az, hogy vajjon felfüggeszti-e ezen igényper a végrehajtást? Hogy e kérdésre válaszolhassunk, nézzük először is mit rendel a törvény e részben? A polg. törvk. rendt. 472. §-a erre vonatkozólag ekkép szól:

„Ingatlan vagyon tekintetében ott, hol nyilvánkönyvek léteznek, s ezekre nézve a hirdetményi határidő már lejárt, a foglalást megelőzőleg nyilvánkönyvbe bejegyzett igények és igénykeresetek az árverést meggátolják; a foglalás után bejegyzett vagy folyamatba tett igénykeresetek ellenben nem gátolják a végrehajtást".

Jelen esetben ugyan az igénylő igénye nincs bejegyezve, mert nem is lehet, mivel a maga birtokára igényt józan ésszel senki sem támaszthat. De van erősebb bejegyzése, bejegyzése magának a tulajdonjognak.

Az igénybejelentés csak arról tesz tanuságot, hogy valaki

jogczimmel vél birni a birtokra, s a bejegyzés által annak érvényesithetését czélozza csupán biztositani, mig a bekebelezés által nem jogczim vélelme állapittatik meg, hanem az a valóban megszerzett jogot tanusitja; nézetem szerint tehát kétséget sem szenved, hogy ha a puszta jogczim kellő időben történt bejelentése felfüggeszti a végrehajtást; még inkább fel kell függeszteni azt akkor, ha az igénylő nem jogczimre, hanem már tényleg fenálló jogára hivatkozik, s erre alapitja igénykeresetét. Jóllehet ez a törvényben ekképen kimondva nincs, annak szelleméből és józan magyarázatából azonban kétségbevonhatlanul következik.

Ezekből kitünik, hogy nézetem szerint az, kinek birtokára végrehajtás utján tévedésből zálogjog kebeleztetett be, az ennek folytán felmerülhető hátrányokat legbiztosabban igénypert meginditása által hárithatja el.

Lehet azonban más komplikácziója is a dolognak; mint tényleg van is azon jogesetben, mely e sorok megirására alkalmul szolgált. Az eset ugyanis itt akként alakult:

hogy a telekkönyvi tulajdonosnak — nevezzük Paprika Jánosnak — két fia volt: János és Pál. Az atya meghalt, s halála után hasonnevü fiának — Paprika Jánosnak — tartozásaiért végrehajtás utján a zálogjogot, a név hasonlatosságánál fogva, az elhalt idősb Paprika János telekkönyvi tulajdonát képező birtokra jegyezték be. Ez által természetesen a másik örökös — Paprika Pál — szenvedne jogsérelmet ha a birtok elárvereztetnék. Kérdés tehát: indithat-e az igénypert; és ha igen: felfüggeszti-e ezen igény is az árverést. A kérdés itt mindenesetre sokkal nehezebb, sokkal bonyolódottabb. Nézetem szerint: igénypert van jogositva inditani Paprika Pál öröklési joga alapján; természetesen az, hogy mennyiben birja majd azt beigazolni, van-e erre birói elismerése? szóval a jog mikénti bebizonyitása ismét más kérdés, mely azonban ujabb igen szép tételre szolgálhat alkalmul, melyre majd alább visszetérendünk. Ezutal a felvett fonalon maradva: oda terjed nézetünk, hogy öröklési joga alapján igenis indithat igénypert. A másik kérdés, hogy felfüggeszti-e az árverést? Nézetem szerint szintén igenlőleg oldandó meg, mert jóllehet, az igénylőnek sem igénye feljegyezve, sem tulajdonjoga bejegyezve nincs; de be van jegyezve tulajdonjoga az örökhagyónak, kivel ő egy személynek tekintendő, kinek jogai és kötelezettségei reá szállanak, s igy az örökhagyó javára szolgált bejegyzést az örökösnek is kell hogy szabad legyen a maga előnyére érvényesiteni, onnélfogva valamint a fentebb kifejtetteknél fogva, fel lett volna függesztendő az árverést, ha az örökhagyó maga inditotta volna az igénypert, fel kell azt függeszteni akkor is, ha azt a vele egy személynek tekintendő örökös inditja meg.

De ez igénypert eldöntése körül még más igen érdekes kérdés merülhet fel. Az igénylő nincs örökösül biróilag elismerve; mint az a dolog természetéből folyik, mert ha el lenne ismerve a p. t. rendt 580. §-a alapján tulajdonjogának is be kellene kebelezve lenni. Kérdés tehát, hogy ha hitelesen kimutatja az igénypertben öröklési jogát: megalapithatja-e a bíróság igényét! és nem fogja-e ezáltal preokkupálni az öröklési bíróság határozatát? Nézetem szerint az igénypert birója e kérdésben minden praejudicium nélkül határozhat.

Hogy ebbeli állitásom bebizonyithassam, az igénypert czéljára és természetére kell egy futó pillantást vetnem.

Az igénypert csak közbeeső vitakérdés, — Incidentstreit — mely nem magának az e perben vitatott jognak érvényesitése végett, vagyis nem e jog érvényesitése alkalmából, hanem csakis azért folytattatik és döntetik el, hogy egy más folyamatban levő ügy — a végrehajtás — befejeztethessék, ebből következik, hogy az igénypertbeni határozat tovább nem terjedhet, mint azt annak czélja, a végrehajtás folytathatóságának kérdése, megkivánja. Az igénypert e természetének következménye, hogy az igénylő tulajdonjoga csak a végrehajtásban érdekelt azon személyekkel szemben állapittatik meg, kik az igénypertben állottak, és ugyanazon tárgynak más által történt lefoglalása esetén nem hivatkozhatik megitélt tulajdonjogára, — mint „res judicata"-ra — hanem az uj foglaltató ellen ujabban perelni tartozik; vagyis az igénypert által tulajdonképen nem állapittatik meg a tulajdonjog, hanem a lefoglalt tárgy csak a zár alól mentetik fel, és e felmentésnek csupán indokát képezi az, hogy ezen tárgy Péternek vagy Pálnak tulajdona. Azért döntetik el az igénypert végzés és nem itélet által. A birói határozat ezen alakja is tanusitja a per közbeszóló minőségét.

Alkalmazva most már ezt a fenforgó esetre: ha bebizonyitja az igénylő, hogy az igényelt tárgy nem az adósnak, hanem az ő atyjának képezi tulajdonát, kinek ő törvényes gyermeke s igy utána öröklési joggal biró jogutódja, az igénypertbeli biró kimondhatja azt, mit tekintettel a főügyre, melyek kedveért ez igénypert folyik, kimondania szükséges a nélkül, hogy az örökség kérdésében dönteni kellene; vagyis kimondja, hogy miután bebizonyittatott, hogy a lefoglalt ingatlan nem a végrehajtást szenvedett tulajdona, az a birói foglalás alól felmentetik, s az ennek folytán eszközlött zálogjogi bekebelezés kitörültetni rendeltetik. Igatlanokra vonatkozó igénypertben tovább menni nézetem szerint nem szükséges, de nem is szabad. A tulajdonjog megitélése, mely annak bekeblezését vonná maga után, az igénylőnek oly jogot adna, melyre az igénypert birája feljogositva nincs, de melynek, az igénypert czéljára tekintettel, szüksége sem forog fen. Annálinkább igy kell állani annak a jelen esetben, s általa a gordiusi csomó meg van oldva.

Különben a kérdés igen érdekes és sokkal gyakorlatibb fontosságu, semhogy meg ne érdemlené, hogy a szakférfiak megvitassák. Igen örülnénk, ha alkalmat adtunk volna, hogy e kérdéshez mások, s nálunk avatottabbak is hozzászóljanak.

Zlinszky Imre,
kir. itélőtáblai biró.

Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben.

(Folytatás.)

Az ülés ekkor 1/4 órára felfüggesztetvén, ezután napirendre kerül a negyedik pont: dr. Hasslwanter inditványa, a csődrendtartás némely pontjainak módositása tárgyában.

Dr. Johanny előadó szerint (Bécsből) dr. Hasslwanter inditványa négy pontból áll, melyek mindegyike a csődrendtartás módositását tárgyazza. Az előadó előbb az egyes pontokat veszi megfigyelés alá, és csak azután tér át a módositás kérdésére.

Az első pont a csődrendtartás 70. §-ra vonatkozik, melynek végszavai szerint: „a ki a csődbiztos intézkedéseit sérelmesnek tartja, az ellen a csődbirósághoz folyamodhatik". Erre nézve inditványozó kivánja kimondatni: „hogy a csődbiztos a csődbirósághoz benyujtott panaszok eseteiben saját ügyében előadó nem lehet". Ha a csődeljárás nálunk szóbeli volna, legegyszerübb azon eljárás, ha a tömeggondnok előadván panaszait, annak részletezése után a bíróság annak jelenlétében azonnal határoz. Nálunk azonban az másként van, nálunk csődügyekben a törvényszéki ülés nem tartatik mindenki szeme láttára, hanem zárt ajtók mögött; a tömeggondnok hozzávezető csatornája, egy iv papir.

A javaslat második pontja a 86. §-hoz szól és azt mondja: „hogy sürgős és periculosus esetekben a tömeghez tartozó tárgyak és értékek leltározása elkerültessék". Itt mindenekelőtt az a kérdés, ha vajjon a csődtömeghez tartozó tárgyak leltározása elkerülhető-e? Véleményem szerint a leltározás tisztán administrativ eljárás és szorosan megkülönböztetendő a lezárolástól. A lezárolás birósági lépés, mely a csődbejutott vagyonát zár alá veszi, a lezárolás megfosztja őt tulajdonjogától, a lezárolás sürgős valami. De nem igy a leltározás. Ez tisztán administrativ ténykedés, mely hetek- és napokra terjedhet ki, de oly lépés, mely az eljárásban igen lényeges momentum. A leltározás képezi alapját a csődnek és ezen eljárás nélkül nem is lehetne a csődtömegről biztos kimutatást szereznünk. Ezért ugy hiszem, hogy a törvény szabványától és bármely értéktárgynak leltározásától eltérni nem lehet. Az inditványozó bizonyosan valamely concret esetből indul ki és azon nézetben van, hogy sürgős esetben a csődbiztos személyes meggyőződést szerezhetett volna magának az ügy állásáról és a fenforgó veszélyről, a mely azonban bizonyosan csak személyes momentumban rejlett.

A harmadik pont szerint a 96. és 97. §§-ban meghatározandó lenne, hogy részvénytársulatok részéről a vagyon és tartozás kimutatására ki kötelezhető és arra ki hitoltessék meg esküvel?

Azt gondolom, hogy erre nézve a törvénynek vannak kétségen kivül álló intézkedései, milyen különösen a 197. §., mely szerint részvénytársulatoknál az igazgatótanács tagjai, és minden kereskedelmi társaságnál ha a fizetésbeszüntetés a felosztalás után történt, a liquidatorok a 194—196. §§-hoz mérten felelősek. A törvény értelmében az kötelezhető az esküre, ki a fizetés beszüntetéséről szóló jelentést vagy a mérleget aláirta. Nem mondom, hogy ez valami szerencsés expediens, mert az aláirók olyanok lehetnek, kik legkevesebb tudomással birnak

az üzletről; de utóvégre mégis csak van intézkedés erről a törvényben s ezért a 3. pont tárgynélküli.

Az inditvány negyedik pontja szerint a csődrendtartás 124. és 155. §-a akkép lenne módositandó, hogy a liquidatiót szorgalmazó kérvények beadására bizonyos idő határoztassék meg.

A mi csődrendtartásunk szerint, ugymond az előadó, a porosz csődrendtartás mintájára kétféle alapelv van érvényesitve, az előzetes és végleges osztályozás elve. A végleges elintézésnél azon különösség tünik elő, hogy a nem liquidált követelések tekinteten kivül hagyatnak és az osztályozási terv ugy készittetik, mintha ezen követelések bejelentve sem lettek volna. A mi a peres követelések liquidálását illeti, az a törvény értelmében külön per által érvényesitendő és a hitelezőnek kötelessége azt a csődbiztos előtt igazolni. Hogy meddig észközölhető ezen igazolás, az, fájdalom, nincs világosan megállapitva, hanem mindaddig történhetik, a mig az osztályozási javaslat elleni kifogások és észrevételek határideje le nem járt. Igen világos, hogy a törvényhozó az osztályozási eljárás alatt oly valamit képzelt, a mi igen könnyen készithető és meg is változtatható. Ebben azonban nagyon tévedett. Az osztályozási javaslatban eszközölt legcsekélyebb változtatás, különösen nagyobb csődtömegeknél, a számitásnak azonnal a biróság előtti tisztába hozatalát lehetetlenné teszi. Az inditvány ezen pontja tehát nagyon indokolt.

Az előadó azt gondolja, hogy mindezek után átmehet magának a csődrendtartásnak organicus hibáira, mert, ugymond, egypár pont megjavitásánál, sem magunknak, sem pedig a közönségnek, nem használunk semmit.

Nem akarom az inditványozó ajánlatát elvetésre ajánlani, hanem inkább szaporitani akarom oly több ponttal, melyekre nézve az egész civilizált Európa, már más álláspontot foglal el, mint a minő a mi csődrendtartásunk.

Szóló utal azon visszásságra, hogy a csődrendtartás nem foglal magában egyebet csakis alaki meghatározásokat ennélfogva kardinalis hibája az, hogy az anyagi jog szempontjából az adósok által hitelezőik megkárositására véghezvitt jogcselekvények megtámadhatásáról nem intézkedik, és ez oka annak, hogy nálunk a közforgalom erkölcsileg mindinkább sülyed, mert mielőtt az adós scődbe jutna, mindent megtesz arra nézve, hogy vagyoni állapotát visszássá tegye, álintézkedések által mindent elharácsol és a hitelezőnek nem marad semmi egyebe hátra, mint hogy felkiáltson: tehát nem lehet semmit sem tennünk? (Bravó!)

Figyelmeztetem önöket továbbá a porosz csődrendt. egy pontjára, mely véleményem szerint érdemes, a megfigyelésre. Ezen pont a személyes viszonyokon alapuló igények megállapitására vonatkozik és mint a franczia s belga csődrendtartások szerint is, a feleség vagyonának megbirálásánál, külön eljárást állapit meg. Tudjuk igen jól, hogy épen a feleség vagyonjoga az, a mi a csődtörvény kijátszására legtöbb alkalmat nyujt és épen nálunk van e tárgyban a legkevesebb lényeges intézkedés megtéve, mert mindössze csak annyiban áll, hogy a hozomány átvételéről szóló okmány annak keltét nem bizonyitja.

Harmadik lényeges hiánya csődrendtartásunknak az, hogy a hitelező megmarad teljes jogai élvezetében a csőd kimondása után is, holott az európai törvényhozások sehol sem biztositják a hitelezőnek a csőd megnyitása után a kamatot.

Ma, midőn uzsoratörvényeink már nincsenek, igen gyakran jönnek 12, 15, sőt 20 %-os követelések is. Ha most ezen kamatok a csőd megnyitása után is folynak, egészen felemésztik csődtömeget. Némelyik kö etelés nem kap semmi kamatot, más követelés részesül 6% kamatban, azok pedig, a kik a legkevésbbé érdemeltek meg a kamatot, ezen alapelv gyakorlati eredményekép, 3—4 év alatt, a követelések tulsulyát fogják képezni.

Szóló hosszasan adja elő ezen csődrendtartás többi lényeges hibáját is, mig végül azon eredményre jut, hogy a csődrendtartást alapelvében, eleitől-végig át kell dolgozni, még pedig több belátás és törvényhozói bölcsességgel, mint a minőt az előttünk lévő törvény elárul. (Helyeslés.)

Dr. Hasslwanter (bécsi) hosszasan indokolván javaslatát, utána dr. Faques bécsi ügyvéd szólal fel, a ki rövid időt akarván igénybe venni, egész bizonyossággal jelenti ki, hogy nagy hátránynak tartaná, ha az inditvány ugy fogadtatnék el, a mint azt a tisztelt előtte szóló dr. Hasslwanter inditványozta. Szóló szerint, ha kijelentjük ma, hogy a csődrendtartás ezen vagy azon pontja hiányos, a contrario elismertük azt, hogy a csődrendtartás általánosságban maradjon a mai. Ez czélnélküli és előnytelen volna, annyival előnytelenebb, mert a gyakorlati végeredményben épen az ellenkezőjét érnők el annak a mit akartunk.

Emlékszik arra szóló, hogy 1873-ban, midőn a felett folyt a vita, hogy a régi perrendtartás toldassék-e ki novelákkal, vagy pedig uj készittessék, az határoztatott el, hogy készittessék uj, mely a szóbeliség és közvetlenség elvére leend fektetve. Ezen és hason okoknál fogva nem fogadhatja el az inditványt.

Ezután dr. Ratz (teplitzi) szólal fel, kinek az előadó fényes beszéde után kevés mondani valója van. Igen világos, ugymond, hogy kicsinyes alaki kérdések nem fognak csődrendtartásunk rákfenéjéből kigyógyitani. Mindenki előtt tudva van, hogy a csőd nem egyéb egy betegségnél, melynek gyógyitásához pontosan kell tudni a diagnosist és ismerni kell a személyt. Eme közmondást: minima non curat praetor, imigy lehetne alkalmazni: minima non curat lex. Nemcsak az alaki, hanem egyuttal az anyagi jogkérdések megoldása is szükséges arra, hogy a csőd helyesen legyen szabályozva. Igen helyesen jegyezte meg az előadó ur, hogy itt másban keresendő a hiba, itt nem lehet csupán alaki csődrendtartás, hanem uj kötelmi jog, anyagi csődjog és ipartörvény által segiteni.

Előadván szóló nézeteit az egyes pontokra nézve, azon eredményre jut, hogy dr. Johanny előadónak teljesen indokolt nézetét elfogadja.

Dr. Haspen (bécsi) teljesen osztja ugyan nézetét az előadónak, a mennyiben a megtett inditványok csakugyan nem meritik ki a csődtörvény hiányait. Másrészt mégis pártolnia kell dr. Hasslwanter inditványát is, mennyiben a csődrendtartás egyszerü revisiójára vonatkozó határozat csakugyan nem használna semmit. El kell ugyanis tekintenünk attól, hogy valamely törvény örök időkre jó legyen, mert annak revisiója a körülményekhez képest csakhamar szükségesnek mutatkozhatik. Hogy az inditványnak tartalma legyen, fel kellett abba venni a meghatározott jellegü pontokat is, nehogy egy üres phrasist mondjon ki az ügyvédgyülés.

Azon pontok, a miket a t. előadó ur inditványozott, minden bizonynyal igen fontosak, hanem nem a csődrendtartásba, de az anyagi csődjog körébe vágók.

Szóló helyeselvén ezután az inditványozó dr. Hasslwanternek véleményét, azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy mindkét inditványt el kellene halasztani a jövő ügyvédgyülésre, mely alkalommal az inditványozó és előadó egészen kidolgozott javaslattal lépnének fel. Azon esetre mégis, ha ily javaslat nem készittetnék, elfogadja dr. Hasslwanter inditványát. Különben, tekintettel a tagok csekély számára, kéri ez inditványt a következő napra halasztani.

Dr. Hasslwanter inditványozó nem tartja szsükségesnek az elhalasztást, hanem e helyett inkább módositja inditványát olyképen: „Az osztrák ügyvédgyülés elhatározza, hogy választassék bizottság, melynek kötelessége lesz mai csődrendtartásunk hiányaira vonatkozó javaslatot készitени és azt a legközelebbi ügyvédgyülés elé terjeszteni.“

Még ezután is többen hozzá szólva a tárgyhoz, az szavazás alá kerül, mire az előadó inditványa elfogadtatván, Hasslwanter inditványa elvettetett.

Elnök d. u. 4 órakor bezárván az ülést, jelenti, hogy annak folytatása másnap reggel 9 órakor a tudományos akadémia zöld termében lesz.

Különfélék.

Török igazságügyi reform. Maholnap oda jutunk, hogy hazai jogreformunkat még a török viszonyokkal sem lehetséges összehasonlitani. Midhat basa igazságügyér ugyanis elhatározta a török igazságügy reformját, a minek legfőbb nehézsége abban rejlik, hogy a török igazságügy a korán tanain alapul. Az igazságügyér ösztönzésére azonban a Seikh-ülizlam, mint legfőbb biró mégis kidolgozott egy terjedelmes reformtervet, melynek értelmében ezentul a török birák elmozdithatlanok lennének! Bizony, bizony eljutunk még odáig, hogy nemcsak a Bachkorszakot, hanem a török jármot fogjuk viszszakivánni.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 44. sz. Budapest, 1875. nov. 3.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A kényszer-egyezség kérdése. — Németország legujabbkori jogfejlődése. — Fegyintézetek. — Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben. — Törvénykezési szemle. Nehány szó a telekkönyvi hatóság gyakorlásáról. Eszéki Antal, kir. tszéki biró urtól. — Különfélék.

A kényszer-egyezség kérdése.

Végre az igazságügyminiszterium kebelében is alakult egy szakbizottság, mely nemcsak szemfényvesztésül tárgyal egy igen fontos törvényjavaslatot t. i. a csődtörvény tervezetét.

Ez enquéte eddig csak az anyagi intézkedéseket tartalmazó első rész, tehát csak 77. §. tárgyalására szoritkozott és igy a 269. §-ra terjedő javaslat revisiója még jó időt fog igénybe venni.

Az eredeti javaslat igen lényeges módositásokat szenvedett már az első ülésben megállapított elvek által, miért is az enquéte tárgyalásait alább közöljük.

Azon elvi eltérést a törvény tervezetétől: hogy a csőd tartama alatti keresmény is a csődtömeghez tartozzék, ellenben tartást igényelhessen a közadós a csődvagyonból, — immár nem akarjuk érinteni, mert superált kérdésnek tekintjük. Az előzetes elvi megállapodásokhoz tartozik azonban a kényszer-egyezség intézményének elejtése is, noha annak szabályozása, mint a csődper befejezésének egyik módja, — természetszerüen a csődeljárásról szóló második részben foglaltatik. Valószinü tehát, hogy e kérdés az enquétetárgyalások folyamában ujból felmerülhet, kivált ha a kereskedői világban észlelhető mozgalom időközben oly alakot ölt, hogy a tárgyalásra jogosult befolyást gyakorolhat.

Elvitázhatlan tény, hogy a kényszer-egyezség intézményének elejtése a kereskedői köröket izgalomban tartja és valóban különös, bár nem kedvező egy symptoma az, hogy a kereskedelmi törvénykönyv tárgyalása korántsem keltett annyi érdekeltséget, mint a csődtörvény szabályzata. Nem akarunk következtetést vonni e szomorú jelenségből, de constatáljuk a tényt, mely méltán gondolkozóba ejtheti ugy a politikust, mint a jogászt és aligha fog a kereskedők által kivánt eredményhez vezetni.

Czélszerünek tartjuk ezért a napi renden levő kérdést itt felvetni, azon felhivással, hogy az mennél több oldalról és mennél behatóbban tárgyaltassék.

Ki ne tudná, hogy az 1859-ben nálunk behozott egyezségi eljárás mily hallatlan visszaélések forrása volt, ugy hogy annak 1861-ben történt megszüntetését bizonyára senki sem fájlalja. De nem az 1859-ki eljárás visszaállitásáról van szó, mert hisz a tudomány azóta óriási haladást tett. A kérdés jelenleg igy áll: vajjon a kizárólag kereskedői csőd befejezésének egyik módjaként, behozassék-e a kényszeregyezség, mely Franczia-, Német-, Olaszországban, Belgiumban, Hollandban és szóval az összes culturállamokban honos?

Mi már számtalanszor nyilvánitottuk, hogy a külföldi intézményekre való hivatkozás nekünk nem imponál, sőt állami létjogunkról mondanánk le, ha törvényhozásunknak feladatát a külföldi intézmények meghonositásában keresnök. Egy kivételt azonban mégis el kell ismernünk, a mennyiben a hiteltörvények lehető unificálásában a világforgalom egyik legbiztosabb garantiáját találjuk.

A kereskedelmi viszonyok és érdekek hasonszerüsége cosmopolitikus megoldást igényel, nem lehetvén magyar hitelezőről, magyar vagy német avagy franczia kereskedőről szó. Itt minden eltérés a kulturállamok jogintézményeitől égy sorompó, mely a hazai kereskedést a világforgalomtól elzárja és nem annyira ennek, mint saját magunk kárára.

Ki ennek valóságát a kereskedelmi jogviszonyok szabályozására nézve beismeri, az kénytelen lesz ennek alkalmazását még inkább a kereskedői csőd szabályozására nézve concedálni, mert itt culminál a közgazdászati momentumok jelentősége. Hiszen az összes jogszabványok hatása nem a pontosan teljesitett kötelezettségek, hanem leginkább a nem teljesitett kötelezettségekkel szemben nyilvánul.

Oly csődrendtartás tehát, mely tekintet nélkül a kereskedelmi forgalom igényeire, a merev jogelmélet szempontjából elveti a kényszeregyezség intézményét, — ellentétben leend a kor szellemével. A kereskedelmi forgalmat nem lehet, nem szabad a feltétlen csődeljárás alakiságával megbénitani, ép oly kevéssé a mint nem lehet a váltójogot a kötelmi jog tanával pótolni.

Jogászilag a kényszeregyezség jogi képtelenségnek declaráltatik, mintha a csődület nem involválna hasonló mérvben jogi erőszakot. A kényszer jogosulatlannak tekintetik egyezségi eljárásnál, mig jogosultnak vétetik csődeljárás mellett. — Az érdekeltek közt mindkét esetben egyenlő közösség létezik. A mily jogtalan az egyes hitelezőt arra kényszeriteni, hogy követelésének egy részét feláldozza; ép oly jogtalan az egyezségre hajlandó hitelezőket, ennek lehetségétől megfosztani és e kényszerhelyzetben egyesek ellenmondásának az összes hitelezők érdekét alárendelni. Az ily igazság, melynek jeligéje: „fiat justitia et pereat mundus“ — nem lehet hivatva jelen századunk kereskedelmi forgalmát szabályozni.

A kényszeregyezség kérdése tehát nem a szoros jog szempontjából itélendő meg, hanem az a kérdés: vajjon a kereskedelem és forgalom érdekében helyesnek, czélszerünek ismertetik-e? E kérdésre pedig nem szükséges a feleletet a külföldi törvényhozásokból meriteni, ha a kereskedelmi forgalom fejlődését és annak természetét gondos tanulmányozásunk tárgyává teszszük.

Eltekintve tehát attól, hogy a culturállamok ujabb és legujabb legislatiója a kényszeregyezség intézményét

elfogadta, — nem-e kétségbevonhatlan tény az, hogy a kereskedelmi csődök legnagyobb része egyezség által fejeztetik be, holott a törvény a hitelezőket erre nem kényszeriti. A kereskedelmi hitelező mindenkor vesztességének elfogadható kárpótlását leli abban, ha rövid idő alatt juthat követelésének egy részéhez, vagyis kész annak egyrészét elengedni, csakhogy azt üzletében ismét forgathassa. És ime ebben rejlik egyuttal a kényszeregyezségnek fontos közgazdászati jelentősége. Az államnak érdekében nem állhat ugyanis az oly fiat justitia-féle képzeleti jogrend érdekében a csődvagyont lekötni és a holt tőkét szaporitani, hanem érdekében áll az egyeseknek mennél több módot és alkalmat nyujtani a forgalmi tőkének felszabaditására, mert kétségtelen, hogy a pénznek gyorsabb és sürübb forgatása azt rendeltetése teljesitésére fokozottabb módon képesiti. Főleg áll ez a külföldi hitelezőkre nézve, kik a csődvagyon kezelésére közvetlen befolyást nem gyakorolhatván, követelésük többnyire a bukottal közelebbi összeköttetésben levő belföldi hitelezők és lelketlen tömeggondnokok martalékául esik.

Külföldi hitelünk megszilárditására tehát a kényszeregyezség intézménye csak jótékony befolyást gyakorolna és utalhatunk e részben a mindennapi tapasztalatra, mely azt tanusitja, hogy az egyezség utján befejezett csődök nálunk a legjobbak, mig a törvényes uton lefolyt csődnél a veszett fejszének nyele is alig kerül elő.

Természetes azonban, hogy a kényszeregyezség intézményét csakis bizonyos garantiák mellett lehet felállitani, nehogy az orvosság roszabb legyen a betegségnél.

Maga a csődtörvény tervezetének szerzője dr. Apáthy István ezeket mondja az átalános indokolásban: „Nem szabad szem elől téveszteni, miszerint a kényszeregyezség, — mely bizonyos tekintetben erőszaknak mondható — igen könnyen nagyobb baj forrásává lehet, mint melyet elháritani kiván.“ Hogy ennek meggátlására a legújabb törvényhozások alapján mely rendszert követé a kényszeregyezség szabályozásánál, az lényegileg kitünik a törvényjavaslat vonatkozó fejezetének alább kivonatban közlött indokolásából.

E tekintetben tehát eleget tettünk, ha hazai törvényhozásunk mindazon biztositékot nyujtja, melyet hasonló esetben a külföldi törvényhozás nyujt, s biztosit részünkre.

Többet a külföldi hitelező nem is kiván, és nehezen fogja megköszönni, ha nagyobb biztositására (?) a kényszeregyezség kedvezményétől megfosztjuk.

D. S.

* * *

A csődtörvény tervezetének II. R. IV. fej. indokolásából.

1. A tervezet ép ugy, mint a franczia csődtörvény 507., az olasz kereskedelmi törvény 618. cz., a porosz csődtörvény 181., az osztrák csődtörvény 207. és a német javaslat 166. §-a az egyezségi eljárás megindithatási időpontjául a felszámolási határnapot tüzi ki olyképen, hogy ennek megtartása előtt az egyezségi eljárás semmi esetben meg nem inditható. Arra nézve ugyanis, hogy az egyezségi eljárás a siker reményével megindittathassék, mindenekelőtt biztos alap szükséges; egyrészről tehát a visszakövetelési és elkülönitési igények rendezése, továbbá a kézi és jelzálog elkülönitése által meg kell állapittatni a csődtömegnek, hogy a hitelezők a tett ajánlat elfogadhatása iránt magukat tájékozhassák; másrészről ismerni kell a bukott csődhitelezőit, tehát azokat, kiknek hozzájárulása az egyezség létrejöttéhez szükséges. Mindez azonban a felszámolási határnap előtt nem történhetik; miért is ennek megtartása előtt a kényszeregyezséget tárgyazó eljárás megindithatását igazoltnak tekinteni nem lehet. Hogy az érintett időpont után a közadós mikor akar a törvény által engedett joggal élni, az egyedül tőle függ; ő ismeri körülményeit, tehetségeit, tehát legjobban megitélheti azt, vajjon kell-e és lehet-e hitelezői elé egyezségi ajánlattal lépnie; magától értetvén, hogy ennek minden esetben a csőd befejezése, illetőleg a végfelosztás előtt kell történnie; mert azontul az egyezségi ajánlat értelemmel többé nem birna.

2. A tervezet, megfelelőleg a franczia csődtörvény 508., az olasz kereskedelmi törvény 619. czikkének a porosz csődtörvény 185., az osztrák csődtörvény 212. és a német javaslat 166 §-ának, a kényszeregyezséget csak azon hitelezőkre terjeszti ki, kik a csődtömeg ellen valamely személyes igényt érvényesitettek, kiket tehát a csődhitelezők elnevezésével szoktunk megjelölni. A tervezet által elfogadott rendszerrel ugyanis teljesen ellenkeznék, ha az bármi tekintetben is alterálna azok jogait, kiket valamely jogczimen külön kielégités illet, kikre tehát a csődnyitás joghatályát ki nem terjeszti. Hogy azok, kiket visszakövetelési, zálog- vagy megtartási jog illet, a menynyiben követeléseik fedezetlen részét az átalános csődtömeg ellen érvényesitik, bejelentett követelésre nézve a kényszeregyezség alá esnek, kétséget már azért sem szenvedhet, mert az emlitett hitelezők a kérdéses esetben egyenesen csődhitelezőknek tekinthetők; mert továbbá a tervezet ez esetben köztük s a tulajdonképeni csődhitelezők közt különbséget átalában nem ismer.

3. A garantiának egyik legjelentékenyebb neméül tekinti a tervezet azon intézkedést, mely szerint a kényszeregyezség érvényességéhez kettős irányban kivántatik többség és pedig olyképen, hogy az egyezséget necsak a megjelent szavazatképes hitelezők absolut többsége fogadja el, hanem e többség egyuttal a követelések összeségének többségét is képviselje. Bármily többséget kivánna is a törvényhozás megállapitani, nem védhetné meg kellően a jóhiszemü hitelezőket, ha a többséget egyoldalu alapra fektetné; mert a közadós könnyen módot találna az egyoldalu többséget mesterséges uton biztositani; mig ellenben a kettős többség mellett a kijátszás lehetősége legalább nem annyira valószinü.

4. Gondos megfontolást és helyes szabályozást igényel a hitelezők szavazati joga annál is inkább, mert a bejelentett követelések e felszámolási határnapon rendszerint nem mind állapittatnak meg. A törvényhozás e tekintetben kettős utat választhat; ugyanis vagy minden bejelentett követelés birtokosának szavazati jogot ád, vagy e jogot csak azokra szoritja, kiknek követelései már liquidálva, vagy egyébként biróilag már megállapitva lettek. Az elsőt azért nem lehetne helyeselni, mert a közadósnak módot nyujtana fingált követelések felállitásával magának mesterséges többséget biztositani; az utóbbit pedig azért nem, mert könnyen megtörténhetnék, hogy a közadós egyik vagy másik hitelezőjével összejátszva, a többiek nagy részét a szavazati jogtól az által fosztaná meg, hogy ezek követeléseit a felszámolási határnapon megtámadtatná. A törvényhozásnak tehat közép utat kell tartani, vagyis lehetővé kell tenni azt, hogy bizonyos feltételek mellett az oly hitelezők is szavazati joggal birjanak, kiknek követelései a felszámolási határnapon esetleg megállapitva nem lettek.

5. A tervezet, megfelelőleg a többször idézett csődtörvények intézkedéseinek, az egyezség érvényességének feltételeként jelöli ki a birói jóváhagyást; az egyezségnek tehát minden esetben és tekintet nélkül arra, hogy egyhangulag vagy szótöbbséggel jött-e létre, a bíróság jóváhagyása alá kell terjesztetni. Arra nézve, hogy a szótöbbséggel létrejött egyezség az összes, tehát azon hitelezőket is kötelezze, kik követeléseiket be nem jelentették, vagy az egyezséget el nem fogadták, mulhatlanul szükséges, hogy a létrejött megállapodás birói határozattal megerősittessék; mert kötelező erőt csak ennek lehet helyesen tulajdonitani. Ott, hol bizonytalan jogviszonyok megállapitásáról, ismert és ismeretlen hitelezők érdekeiről van szó, a szótöbbséggel létrejött egyezségnek birói határozat nélkül minden hitelező ellenében joghatályt tulajdonitani, valóban indokolatlan megtámadása lenne az egyesek jogainak. De szükségesnek tekintendő a birói jóváhagyás az esetben is, ha az egyezség egyhangulag és a törvényes szabályok teljes megtartása mellett keletkezett; mert eltekintve attól, hogy ily esetben is lehetnek ismeretlen hitelezők, a bíróságnak az összhitelezők szempontjából kell az egyezséget vizsgálnia, illetőleg magának meggyőződést szerezni arról, hogy az egyezség az összhitelezők érdekeivel nem ellenkezik; mert az oly egyezséget, mely a most érintett irányban megnyugtatást nem nyujt, a bíróság még az esetben sem fogadhatná el, ha a törvény min-

den feltételei megtartatnának. Ezenfelül az általános hitel is különös figyelmet érdemel, melyet a bíróságnak az egyezség jóváhagyásánál szem elől téveszteni nem szabad. A törvény akép rendezze be intézkedéseit, hogy a kényszeregyezség alkalmas mód legyen ugyan a csőd megszüntetésére; de viszont meg kell gátolnia azt, hogy a bukott a csődöt kényszeregyezség kieszközlésére felhasználhassa. E szempontokat tartja a tervezet szem előtt, midőn

6. az egyezséget minden oly esetben kizárja, midőn az adós magát e kedvezményre érdemetlenné tette, vagy midőn attól lehetne tartani, hogy a csődöt kényszeregyezség kieszközlésére akarja felhasználni. A tervezet tehát ép ugy, mint a sokszor idézett csődtörvények, határozottan kijelöli azon eseteket, melyekben az egyezségi eljárás meg sem indítható. A csődeljárás szempontjából sokkal helyesebb, ha a törvény bizonyos esetekben a kényszeregyezséget czélzó lépéseket már a priori kizárja, mint ha a sikertelen kisérletek megengedése által a csőd befejezését meggátoltatni engedi. Hogy a tervezet ez esetek meghatározásánál inkább az osztrák csőd örvény, mint a német javaslat intézkedéseihez közeledik, abban találja indokolását, hogy a német javaslat, mely a csődnek csak egy nemét ismeri, kénytelen volt a kizárásnak több oly esetét mellőzni, melyek specialiter a kereskedők, illetőleg a közhitel szempontjából mulhatlanul szükségeseknek mutatkoznak. Ilyeneknek tekinthetők: ha közadós a mérleget bemutatni elmulasztja, ha kereskedelmi könyveket egyáltalán nem vezetett, vagy ha könyvei oly rendetlenek, hogy azokból vagyoni állása, különösen pedig tartozásainak mennyisége biztosan meg nem állapitható. A közadós ez utóbb érintett esetekben már a kereskedelmi jog szempontjából sem tarthat igényt azon kedvezményekre, melyekben a törvény a rendes kereskedőt részesiti; a csődtörvény tehát csak a kereskedelmi törvény intézkedéseit egészíti ki, midőn a kereskedőktől a kérdéses esetekken megvonja a jogot, hogy hitelezőikkel praejudiciale pactum-ot köthessenek. Végre

7. mig a tervezet 216. §-a a kényszeregyezség joghatályát azon hitelezőkre is kiterjeszti, kik követeléseiket be nem jelentették, vagy az egyezséget el nem fogadták, — érintetlenül kellett hagynia a csődhitelezőknek azon igényeit, melyekkel ezek a kiegyezett követelés tekintetében az adóstársak és a kezesek ellen birnak. Ezen intézkedés, mely a francia csődtörvény 545, az olasz kereskedelmi törvény 660., cz. a porosz csődtörvény 198. az osztrák csődtörvény 224. és a német javaslat 183. §-ának megfelel, s mely ott sem talált nehézségre, hol az a magánjog ellenkező intézkedéseivel összeütközik, — nálunk már azért is elfogadható, mert azt kétségtelen argumentumok indokolják. Az egyezség, mely a szóban lévő hatálylyal megköttetik, a hitelezőkkel szemben kétségtelen kényszernek tekintendő; mert ezek a helyzet kényszerítő hatalma által indittatnak arra, hogy követeléseik egy részét elengedjék; ez egyezségnek tehát nem lehet oly joghatályt tulajdonitani, mely az egyezséggel a magánjog szerint rendesen járni szokott; mert az a szó valódi értelmében egyezségnek nem is tekinthető. A törvényhozás teljesen félreismerné feladatát, ha a hiteleztőket a csődeljárás lehető gyors befejezése végett az adóstársak és a kezesek elleni jogaik elvesztésével sujtaná, holott azok csakis a viszonyok kényszerítő hatalmának engednek, követeléseikből csakis a közadósnak, s nem a többi kötelezetteknek engednek el bizonyos összeget. Ehez járul még, hogy a kérdéses intézkedés által az adóstársak és kezesek ellen jogtalanság nem történik; sőt ellenkezőleg a hitelezők érdekében kötött egyezség nekik is javukra szolgál; mert a csőd folytatása esetében bizonyosan többet tartoznának a hitelezőnek megtériteni, mint a mennyi a követelésből az egyezség folytán fizetetlen marad.

Németország legujabbkori jogfejlődése.

II.

A német birodalom egyes országaiban az utolsó 2 év törvényhozása oly termékeny volt, hogy alig lehetséges eredményeit itt még csak rövid vázlatban is előadni. Poroszországban egyrészt az egyházi viszonyok organisatiója, másrészt a közigazgatási hatóságok szabályozása lép előtérbe. Az egyházi viszony szervezzésére nézve, az evangelicus egyházközségek képviseltetéséről és egyházi vagyonának kezeléséről az 1873. szeptember 10-i egyház-községi és synodalis szervezet folytán az 1874. május 25-i törvény és 1874. deczember 2-i végrehajtási szabályzat intézkedett. Az egyházközségek önigazgatása az egyházközség tanácsai által eszközöltetik, kiknek elnöke a lelkész, tagjai pedig az egyházközség által választott egyházközségi tanácsosok. Különös fontosságu önkormányzati esetekben, az egyházközségtanácsnak kötelessége az egyetemes gyülés jóváhagyását, nagyobb egyházközségekben pedig az egyházközség képviselőségének jóváhagyását kikérni. A kegyurnak jogában áll mint az egyháztanács tagja belépni, vagy ilyet választani, továbbá a hol kegyuri terheket visel, az egyházpénztár kezelésére felügyelni, és az önkormányzati ügyekben, a törvény szerint eddig öt megillető esetekben a jóváhagyás jogával élni. — Ellenmondása esetén az egyházközségtanács felfolyamodással élhet a felügyeleti hatósághoz, kivéve akkor, ha az egyházpénztárnak elégtelensége esetén, oly kiadások lennének szükségesek, melyek öt terhelnék. A kerületi tanács, mint egy kerület egyházközségtanácsainak egyesülete, és a tartományi tanács állami szabályozása, még függőben van.

A katholikus egyházközségek vagyonának kezelését az 1875. junius 20-i törvény szabályozá. A vagyont az egyházelöljáróság kezeli, mely áll a lelkészből és választott egyházi elöljárókból, kik maguk közül választják az elnököt. Meghatározott esetben, szükséges választandó egyházközség képviselő testületének beleegyezése is. A kegyuri jogok, az evangelikusokéval hasonló módon rendeztettek. Valamint az állami felügyelőhatóságok, ugy a püspöki hatóság jóváhagyása, meghatározott esetekben szükséges. A püspöki hatóságok jogai mindazonáltal felfüggesztetnek mindaddig, mig a hivatal törvényszerüen betöltve vagy igazgatva nem lesz, ugy szintén ha a püspöki hatóság a kormányelnök felszólitására a törvénynek 30 nap alatt eleget nem tesz. — Ha az egyházelöljárónak választása nem történnék meg, a kormányelnök által ezen hivataloknak biztosok általi igazgatása rendelhető el.

A mennyiben a Mennoniták és Baptista községek statumai az általános törvényes szabályzattal nem ellenkeznek, ezen községek területi joga, az 1874. jun. 12-i és 1875. jul. 7-iki törvény által rendezve lett.

A római katholikus egyháznak az államhozi viszonya, az 1873. májusi törvények mindent átölelő nézletpontjából rendeztetett, mely szerint az egyháznak az állam által jogositott képviselete, hivatalainak betöltése és vagyonának kezelése csak ugy engedhető meg, ha és a mennyiben közegei az államtörvényeket engedelmesen követik, nehogy a polgári társaság oly hatalmak által vezéreltessék, melyek az állami renden kivül állanak. Az 1873. decz. 6-i rendelet szerint kötelesek a katholikus püspökök az államtörvények iránti engedelmességökre az esküt letenni. Az 1874. máj. 20-i törvény a megürült püspökségek kezeléséről szól és büntetés terhe alatt tiltja meg a püspöknek vagy püspöki helyettesnek müködését, mielőtt a kerületi főnöknek nem jelenti hivatalba lépését, nem igazolja azt, hogy az 1873. máj. 11-i állami törvény értelmében az egyházi hivatalok ellátásához megkivánt általános kellékeknek megfelelt és mielőtt az esküt le nem teszi arra, miszerint a királyhoz hü és engedelmes maradván, az állam törvényeit követni fogja. Nem foglalható el az állomás, ha a kerületi főnök feljelentése folytán az egyházi ügyek bírósága a kérdéses egyházi hivatal ellátását eltiltja. Az egyházi szolgáknak, az állam által el nem ismert püspök vagy püspöki helynök rendeletét teljesiteni, különbeni büntetés terhe alatt tilos. Ha va-

*

lamely püspökség megürülésénél, akár birói itélet, akár más körülmény folytán meghatározott idő alatt az állam törvényeinek megfelelőleg be nem töltetnék, a püspöki szék vagyonának kezelése állami biztosra ruháztatik. Ha valaki kegyuri jogánál fogva, megüresedett egyházi. hivatalt betölthet, ezen jogát a biztos általi igazgatás alatt is gyakorolhatja. Ellenkező esetben az egyházközségnek jogában áll a megjelentek szavazattöbbségével az ujolagos betöltést vagy helyettesitést eszközölni.

Az 1874. májns 21-i törvény kijelenti, miszerint büntetendő cselekménynek tekintetik valamely egyházi hivatal betöltése vagy annak elfogadása az 1873-dik május 11-diki törvény szerint akkor is, ha az alkalmazandó jelöltek a kerületi főnök előtt meg nem neveztetnek vagy ha a betöltés a felszólalhatás határidejének lejárta előtt történt. Az egyházi hivatal megürülése esetén a vagyonnak lezárolása és kezelése, állami biztos által és annak ujabbi betöltése a kinevezésre vagy kijelölésre jogosultak részéről avagy esetleg az illető hitközség által eszközlendő ujabb betöltése épen ugy történik, miként az az 1874. május 20-i törvény a püspökség megürülése esetére rendeli.

Az 1875. april 22. törvény szerint a római katholikus püspökök és lelkészek állami segélyezése mind addigra beszüntetik, mig a javadalmazásra jogosult irásbelileg nem kötelezi magát az állam-törvényei követésére; egyuttal mindaddig a járulékoknak közigazgatási uton leendő behajtása az állami és községi adószedők által betiltatott. Az engedelmességi igéretnek megszegése vagy visszavonása a hivatalbóli elbocsátást vonja maga után, melyre nézve az eljárásra és elbirálásra az egyházi ügyek elbirálására felállitott törvényszék illetékes.

Továbbá az 1875. május 31. törvény értelmében minden szerzetes rend, vagy rendszerü egyesület kizáratik, a jelenleg létezők pedig 6 hónap alatt feloszlatandók, mely határidőt az ifjuság nevelésével foglalkozók számára, a miniszterium 4 évre hosszabbithatja meg. A betegápolással foglalkozó szerzetek, állami felügyelet mellett meghagyatnak, azonban királyi rendelettel szintén feloszlathatók. A feloszlatott szerzetek vagyona állami kezelés alá jön, mely vagyonból a feloszlatott szerzetek tagjai lesznek ellátandók; ennek további hová forditása pedig, törvényes intézkedésnek tartatik fen.

Az 1875. junius 18-i törvény ezután felfüggeszti a porosz alkotmánytörvény azon 15., 16. és 18. pontjait, melyek a vallási felekezetek önállósága, az egyházi elöljárókkal való érintkezés és az egyházi hivatalok betöltése tekintetében intézkedtek. Ezen ügyek ezután a köztörvények határozmányai alá fognak tartozni.

Végül az 1875. julius 4-i törvény értelmében azon egyházközségekre nézve, melyekben az ó-katholikusok száma aránylag magasra növekedett, ezek viszonya és az egyházi vagyon használata tekintetében olyképen rendeztetett, hogy az egyházat, temetőt, egyházi beruházást és minden egyházi czélu birtokot, számarány szerint mind két fél fogja használni. Az élvezendő jogok módja és terjedelmét a kerületi főnök dönti el, kitől az egyházügyi miniszterhez van felebbezés. A határozatok közigazgatási uton hozandók és érvényesitendők.

Ez összes törvényhozás azon sarkallik, hogy az államok kötelessége polgárai egymáshozi viszonyát egyenlő jogositványok mellett ugy rendezni, hogy az állam czélainak és a hazafias kifejlődésnek megfeleljen, hogy önállóan állapitsa meg állami tevékenységének határait és hogy az államon kivül más hatalom ne gyakorolhassa a jogot: az állam iránti engedelmesség határait meghatározni. Valamint az egyes ember természeti jogai közé számitja éles és kifejlődésszerü viszonyait más jogának csorbitása nélkül rendezni, épen ugy és még inkább alapjoga az az államnak, hogy létviszonyait önmaga rendezze. (Folytatása következik.)

Fegyintézetek.

(Folytatás.)

A fogság nemei közti választásra és a fegyházaknak e folytáni felszerelésére nézve különben nagyon nehéz feladat a sok részre szétágazó vélemények és a tettleg létező állapotokból általánosan elismert bizonyos eredményhez jutni. Ezen nehézség legközelebb a szabadságbüntetés lényege iránti zavarodottságban, valamint egyrészt a fegyenczeknek javitása és másrészt a büntény igazságos visszatorlása közti arány iránti ellenvetésekben alapszik. Mindenekelőtt tehát a felett szükséges egyetérteni, hogy mikép kell a büntetés végrehajtását körvonalozni. Mig Németországban nagyon távol vannak attól, hogy a bünösök javitását a büntetés kizárólagos czéljának tekintenék, mégis a gyakorlat terén legalább abban megegyez mindenki, hogy az állam büntető igazsága köteles arra ügyelni, hogy a fegyenczeknek a fegyintézetekbeni erkölcstelenitése mindenkép meggátoltassék, sőt a fegyenczekre mind azon befolyás gyakoroltassék, mely az erkölcsi fejlődésre üdvös, de a nélkül, hogy a büntetés kényszer jellegében csonkittatnék. — Ennek felismerése, mely az igazságosság elméletének tökéletesen megfelel, történetileg már azon időből származik, a melyben az állam a fegyenczeknek oktatásáról s vallásosságuk emeltetéséről gondoskodik. A fogságnak többrendbeli az igazságnak egyaránt megfelelő nemei közt kétség esetére leendő választás alkalmával szükséges leend tehát annak megvizsgálása, vajjon ezek közül melyik szolgálna a fegyenczeknek legkevésbé hátrányára, s melyik nyujtana a fegyenczeknek erkölcsi, szellemi, ipari és közmüvelődése folytán legtöbb biztositékot annak egykori kibocsájtása utáni törvényes magaviseletére.

Mindezen bonyolódott kérdéseket azonban nem lehet egyes börtönigazgatók egy évi szemlélései, hanem csak terv szerint készitett mindannyi viszonyokat behatóan szemlélő börtönstatistika alapján elégségesen megoldani. Ilyen azonban mindeddig hiányzott.

Ilyen összehasonlitásokra eddig csak a visszaesési statistika szolgált mértékül, melynek becse számos előfeltételektől függ, legfőkép ugyanis annak egyforma meghatározásától, vajjon mi tekintendő visszaesésnek, s mily időhatárban, a fegyencz elbocsájtása után, tekintendő annak ujabbi bünténye visszaesésnek. Továbbá a visszaesések kiszámitásánál a létező rendőri- és büntető-perintézmények is annyiban számba veendők, a mennyiben a felfedezés és kiputolás nagyobb vagy kisebb valószinüsége is nyomatékkal bir. — Ha tehát elbocsájtott fegyenczek elbocsájtásuk után a visszaesés valószinüségének megfelelő időtartamra a rendőrségnek vagy védőegyleteknek (Schutzvereine) azok magaviselete feletti jelentéstételre köteles felügyelete alá helyeztetnek, a mint ez Irhonban és ujabban Angolországban is szokásos, akkor a tett észlelések megközelitő biztos eredménye remélhető volna. — Némely a börtön eredményére lényeges befolyást gyakorló tényezők hatása számokkal meg nem határozható. Ezek közé sorozandó: A fegyintézeti hivatalnokok tulajdonságai, a társadalomnak, az elbocsájtott fegyenczek iránti, előzékenyebb vagy elutasitó magatartása és főkép a kereset nehézségei.

Az előadottak elégségesek arra, hogy azon feltünő

eltérések megmagyaráztassanak belőlük, melyek egy és ugyanazon rendszernek különböző országokbani alkalmazásánál mutatkoztak. Franczia nyomozások szerint a bünbe visszaesettek száma a közös intézetekben, melyek nagyobbrészt az Auburn-féle rendszer szerint kezeltettek, az utolsó években az elbocsájtottaknak 35 százalékára rugott. A bünbe visszaesetteknek száma 28,548-ról, melyek 1851-ben a vádlottak közt voltak, 1861-ben már 45,932-re rugott. Ezek ellenében felemlitjük, hogy Mooser a szintén Auburn-féle rendszer szerint kezelt szt.-galleni fegyintézetben csak $13._{10}\%$-ra számitá a visszaesőket. Ezen nagy különbség megfejtésére azon körülmény szolgál, hogy Franciaországban az elbocsájtott fegyenczeknek a társadalomba való ujbóli belépése felette nehezittetik, holott Szt.-Gallenban egy kitünően szervezett védőegylet az elbocsájtottak iránti gondviselést és felügyelést átvállalta. Hasonló eltérésekkel találkozunk a magánrendszer elve szerint kezelt intézetek kimutatott eredményeiknél is. Jelesen Toscana és Belgiumban, hol a magánrendszer leginkább divatozik, a visszaesési statistikában lényeges eltérések mutatkoznak. Említést érdemelnek itt azon közlések, melyeket egy angol börtönhivatalnok Bradfordon tartott tudományos gyülekezet előtt a Wakefield-féle fegyintézetben alkalmazott különféle fogságrendszernek hatásairól közölt. Ezek szerint a régi közös rendszer mellett (1830—1833) 36%, a hallgatási rendszer mellett (1834—1847) 28%, a magánrendszer mellett 1848 óta pedig csak 26% visszaeséseket mutatott ki. Egészen biztos következtetésekre azonban ezen számok sem jogositanak, ha az 1830 óta elbocsájtott fegyenczek iránt a társadalom részéről tanusitott s tetemesen növekedett emberiességet és a segélyintézetek gyarapodását veszszük tekintetbe. Az Angol- és Irhonban szokásos vegyesrendszerre nézve megemlitjük, hogy az 1864. február 11-én eszközlött utolsó összehasonlitás Angolországban $24._3\%$, Irhonban pedig $11._{09}\%$ visszaesetteket mutat. — Egyébiránt számos statistikai számok és lajstromokkal bebizonyithatnánk, hogy eddig ez uton összehasonlitásokra és a következtetésekre biztos alap nem nyerhető, s ekép számok által bármely fogságrendszer elönye be nem bizonyitható. Ezen körülmények közt a börtönstatistikai munkálatok egyformasága iránti javaslatok különös figyelmet érdemelnek. — Azonfelül azonban mindig a büntetés körüli eljárás elvét kell szem előtt tartani, és a mellett a bünteényi tüneméynek társadalmi okait s a lélektani tapasztalatok szempontjából kiindulni. — A szerint, a mennyiben hiányos oktatás, hibás jellemfejlödés, henyélés megszokása, gazdasági elhanyagolás a büntényeket előidéző főtényezőket képezik, e szerint a börtönfegyelemnek is sok irányban változnia kell. Oly államoknak, melyek távolfekvő, kevéssé fejlődött, de müvelödésre képes földterületekkel rendelkezhetnek, feladatuk lesz, azon nehézségek elháritására, melyeknek elbocsájtott fegyenczek ki vannak téve, azokban a szabadakaratu kivándorlási hajlamot felélesztení, s igy a büntető igazságnak javitási czélját, a munkaerők előnyös elhelyezésével elősegiteni.

A jelenkornak legfontosabb vitatárgyát a magánrendszer előnyei, hiányai és megszoritása képezik; vitás főképen azon időhatár, mely tartamáig a magánfogság alkalmazandó, vitásak továbbá az egyénesitési osztályzás kérdése. — Általában ugyan egyetértenek az iránt, hogy a rövidebb szabadság büntetésére szánt fegyintézetek ezen fogsági nemnek különösen megfelelnek. — Vétkes hajlamoknak büntetési kényszer általi kiirtásáról rövid határidökben annyival kevésbé lehet szó, a mennyiben iparos, nevelés és lélekképző oktatás tényleges behatásától el kell állanunk, és igy a közös fogság roszabbitó és rontó hatásainak eredményesen ellenállani nem lehet. Megfontolandó azonfelül, hogy kevéssé érezhető és gyöngénható büntetések az állam biztossági érdekeire nézve egyenesen káros hatásuak és uj törvénysértésre buzditók. — Minthogy pedig a börtönügyben jártasak nagy száma azon lélektanilag is bebizonyitható tényt elismerik, miszerint a magánfogság, főkép eleinte, sokkal sulyosabban érezhető mint a közösfogság, ennélfogva itt a czélszerüség és igazság a magánfogságot egyaránt követelné.

A hosszabb ideig tartó fegyházi büntetésekre nézve a vélemények sokkal inkább elágoznak. Mig egyrészről elvi okoknál fogva is a fegyenczeknek egymásközti rosz hatásu érintkezés meggátlása végett a büntetésnek egészen magánfogságban leendő eltöltése követeltetik, másrészről mégis sok szakavatottnál azon aggodalom támadt, hogy tovább tartó magánfogság a fegyenczeknek testi és lelki eltompulását okozhatná. Mások még azt állitják, hogy a magánfogság a büntetés hosszabb tartamánál ezen aggodalmaktól eltekintve is, csak kezdetben a javulási eljárás bevezetéseképen is a későbbi közösfogság bevezetéseképen alkalmazható sikeresen. Sok európai törvényhozás épen a tapasztalat és elmélet utmutatásával ellenkezőleg járt el. Ezek ugyanis azon kezdték, hogy a sulyosb büntények elszenvedésére magánbörtönöket épitettek, de az alsóbbrendü fegyintézeteket a régi feltétlen ártalmas állapotukban hagyták meg. Ezen tünemény okát nehézség nélkül a költségek iránti anyagi tekintetben lelhetjük, mely a kevésbé számosan megtelt fegyházak átalakitásánál csekélyebb áldozatokat igényelt, mint a rövidebb időre elitélt fegyenczek számára szükséges épületeknek nagy számánál. Már a magánrendszerre vonatkozó törvények mai állapotának csak rövid átpillantása megismerteti velünk, mennyire haladtak a börtönujitások, s mily különbségek léteznek ez irányban. Leginkább visszamaradtak e téren a kelet-európai államok, főkép Oroszország és az osztrák birodalom. Poroszországban a kormány azon kezdte, hogy egyes intézetben a magánfogságot egy bizonyos időre való korlátozás nélkül az igazgatóság utján alkalmazta. Franciaország számos, a magánfogság behozatalára 10 éven keresztül sikertelenül tett törvényhozási javaslatok után a „bagno“-kat a bünösöknek a tengerentuli telepitvényekrei átszállitásával pótolta, egyebekben pedig a „maison centrales“ régi állapotjukban meghagyván, 1853-ban legfőbb igazgatósági főnöke által kinyilvánitotta, hogy a magánrendszer behozatalától eláll. — Angolországban majdnem minden ujabb szerkezetü grófsági fegyházakban az elkülönitési elv felvétetett. Az irhoni intézményekről már fentebb szóltunk.

Hasonlóképen áll az ügy Schweizban is, hol részint az Auburn-féle, részint a fokozatos rendszer alkalmazást talált, a tiszta magánrendszer azonban sehol sem használtatott. A Németországon kivüli államokban aránylag legtöbb történt a fegyintézetek ujitása terén Belgiumban, Hollandiában és Toskanában.

A mi legközelebb Belgiumot illeti, ott Ducpétiaux vezérlete alatt, kinek iratai a magánrendszer javára (des Conditions d'application du Système du l'emprisonnement séparé 1857., és la colonisation pénale et l'emprisonnement cellulaire 1860.) nagy befolyást gyakoroltak a magán börtönrendszer keresztülvitelére, uj épitkezésekre tetemes pénzek költettek. 1860. év végével mind össze 2790 magánzárka létezett, mi körülbelül a fele annak, a mennyi a rendszer tökéletes keresztülvitele esetére szükséges lett volna.

A magánfogság elővizsgálat alatt álló foglyokra is alkalmaztatott. Ezen viszonyoknak végleges és törvényes rendezése azonban csak az uj büntetőtörvénykönyv szándékolt behozatalakor várható. Hasonlók a holl a n d i a i állapotok, hol a szigoru magánrendszer Suringar által, a vegyes, az irhoni elveknek megfelelő rendszer pedig Grevelink fogházfőigazgató által védelmeztetik. Egy 1854-ben kibocsájtott törvény szerint a magánfogság javitás czéljából elitélteknél 2 évig alkalmaztatik, kiknek a magánbörtönben töltött idő kétszeresen számittatik. 1863 végével itt 790 használható magánbörtön létezett, melyek közül azonban csak 95 használtatott fegyenczek számára, mig a többi biztonsági vagy egyszerü fogságra elitéltek számára volt szánva. T o s c a n á b a n főkép Torigiani és Péri főigazgatók harczoltak a magánrendszer általános keresztülvitele mellett. Czélszerü uj épületek hiányában azonban csak régi, részben egészségtelen fekvésü, intézetek és kolostoroknak átalakitásával segittetett. Egy 1860-ban kibocsájtott törvény szerint az elkülönités 10 év lefolyta után közös munkával cserélteti föl. Olaszország többi részeiben, főkép Nápolyban és az egyházi államban, a fegyintézetek szomoru borzalmat gerjesztő hirrel birtak. Később Cavour kinyilvánitotta azon szándékát, miszerint az irhoni vegyes rendszert akarja alkalmazásba hozni, mihez Girolami is járult. Egy 1862 kezdetén a kormány által alakitott bizottmány az általa kidolgozott törvényjavaslatban a magánrendszer általános keresztülvitele s a büntetéstartam lehető megröviditésének s jó magaviselet esetére leendő feltételes szabadon bocsájtásnak elfogadása mellett nyilatkozott.

A skandinaviai országokban Oskár koronaherczegnek a büntetés és fegyintézetek fölötti ismeretes irata nem maradt hatás nélkül. Svédország 1862-ben 24 elővizsgálati fogságra szánt magánbörtönnel, és 6 ugynevezett „krongellan“ börtönnel birt, hosszabb szabadság büntetésekre nézve még nem rég a közös fogság volt alkalmazásban. Hasonlóképen állnak az ügyek a dán királyságban, hol Dávid a magán rendszer mellett müködött, s melynek keresztülvitele egy 7 évi határidőben javasaltatott. N o r v e g i a Christianiában egy fegyházzal bir, mely módositott magánrendszer terve szerint van szervezve. Ezen intézet sulyos, legalább 4 évig tartó szabadság büntetésre itélteknek van szánva, s a magánfogság a közöshöz képest kétszeres sulyositás képen számitatik. Egy iparra nézve kevéssé fejlödött főkép földmüveléssel foglalkozó lakosság közepette azonban kényszeritve volt a kormány a fegyenczeknek életszokásait számba véve a szigoru magánrendszer ellenében a foglalkozást a szabadban leendő gyakorlatra is kiterjeszteni.

Hogy Németországban a fegyintézeti ügy terén oly sok különbözőségekkel találkozunk, nem lephet meg senkit; a politikai állapotok elégségesen magyarázzák ezt. Hanem egyszersmind a büntető jog elméleteinek d o c t r i n ä r ellentéte, a különféle fegyintézeti rendszer előnyei feletti irodalmi vita, a népnek az egyéb nyugoteurópai országokéhoz képest csekélyebb érdeke a büntető-jog kezelése iránt is bénitólag és megakasztólag hatott. S ezért beérjük némely rövid megjegyzésekkel.

Meklenburg, Dreibergenben, egy vegyes intézettel bir, melyben a fegyenczek beérkeztekor közönségesen egy évig, s azonkivül elbocsájtásuk előtt ismét néhány hétre magánbörtönökbe záratnak. Egyszersmind a kegyelem utján életfogytiglanos börtönre itélt gyilkosok és magasabb rangu személyek is (ez utóbbiak kimélet tekintetéből) elkülönittetnek, hogy Oldenburgban egy vegyes fokozatos rendszer egy gazdászati átmeneti intézettel behozatott és Hoyer vezérlete alatt üdvösnek bebizonyult azt már megemlitök. Brennenre is hatott ezen példa, midőn a tanács 1859. nov. 11-én egy a szabadság büntetés végrehajtásának rendezését tárgyazó törvényjavaslatot a polgárság eleibe terjesztett. — E szerint a magánrendszer börtönbüntetéseknél 4 hétig, fegyházbüntetésnél pedig 3 évig lenne alkalmazandó, az ujonnan épitendő fegyintézettel azonban egy a földmüvelés gyakorlatára szánt bekeritett földterülettel volna összekötetésben. H e s s e n - D a r m s t a d t b a n, W ü r t e m b e r g b e n, H a n n o v e r á b a n, és W e i m á r b a n a fegyintézetek régi állapotukban száltak át a közös német birodalomra. S z á s z o r s z á g b a n egy királyi rendelet az eddig követett közös fogsági elv mellett a feltételes elcsájtást hagyta meg, és pedig oly eredménynyel, hogy már az eddigi tapasztalat szerint is ezen lépést fölötte sikeresnek mondhatni. B a j o r o r s z á g egy 1861. nov. 10-én kelt törvényben börtönbüntetéseknél a magán fogságot két hó egész 5 évig való tartammal rendelte el. Egy évi jó magaviselet után a magánbörtönben jutalomképen a közös fogságban át helyezés engedtetik meg. Azonkivül a magán fogság egyszersmind a biróilag kiszabott szabadságbüntetésnek $^1/_3$-ra levő megröviditését is eszközölheti. F r a n k f u r t b a n egy 1856. október hóban hozott határozat folytán, melyet dr. Parrantrapp egy sokszor emlitett jelentéssel előkészitett, minden fogházi uj épület a magánrendszeren alapul. Aránylag legtöbb történt a fegyházak javitása körül B a d e n b a n, melynek Bruchsalban lévő minta intézetét már emliténk. — Az 1845. márt. 9-diki törvény a bruchsali fegyházbani büntetés végrehajtását rendszeresitette; 6 év letelte után a fegyenczeknek a magánbörtönökben a további maradása felett a fegyencznek saját akarata határoz. Tagadhatatlanul lehet állitani, hogy nincs Európában intézet, mely oly hathatósan előmozditotta volna a magánrendszer elvét mint Bruchsal példája, mely minden világrésznek szakemberei által egyaránt méltányoltatott, egy felette értelmes jól választott és a hivatalos visszaélés elleni hathatós biztositékokkal ellátott igazgatóság eloszlatta lassankint azon előitéleteket, melyek a magánrendszert indokolatlanul becsmélték. — Ehez járult még az is, hogy több fegyencz, ki az 1849. forradalombani részvét folytán a fegyházba került, nevezetesen: Hägele, Schlatter és Corvin, elbocsájtásuk után mindenütt olvasott irataikban a magánrendszer előnyeit elismerték.

Felemlitendők tehát itt a következő Bruchsal feletti jelentések: 1. F ü e s z l i n: Die Einzelhaft nach Fremden und sechjährigen eigenen Erfahrungen im neuen Männerzuchthaus zu Bruchsal. Heidelberg 1855. mely könyv a tiszta magánrendszer álláspontján áll. 2. B a u e r: Der Gewerbsbetrieb in den Strafanstalten mit besonderer Beziehung auf das Zellen Gefängniss in Bruchsal. (Karlsruhe 1861.) 3. E k e r t jelenlegi igazgató által 1865-re szerkesztett és a börtönismeretet terjesztő lapok második füzetében közölt hivatalos jelentés.

(Folytatása következik.)

Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben.

(Vége.)

Az osztrák ügyvédek bécsi gyülésének jogügyi osztálya október 5-én tartá második ülését, mely alkalommal a napirend ötödik pontja, Dr. M i l l a n i c h bécsi ügyvéd inditványa vétetett tárgyalás alá a nemzetközi jogforgalom szabályozásáról.

Az előadó Dr. J a q u e s Henrik (Bécsből) következőkben adá elő véleményét. Tisztelt kartársak! Mindenek előtt öröme-

met kell kifejeznem afelett, hogy az első osztrák ügyvédgyülésen nekem jutott a szerencse a nemzetközi jog tárgyában szót emelhetni. E körülmény azért vált lehetővé reám nézve, mert igen tisztelt kartársam Millanich urnak inditványa reám bizatott előadás végett.

Azt hiszem, mindnyájan köszönettel tartozunk Dr. Millanich kartársunknak, hogy az ő inditványára eme érdekes, és az én nézetem szerint égető kérdés, az ügyvédgyülés napirendjére kitüzetett. Bocsássanak azonban meg, hogy én Dr. Millanich ur inditványától némileg el fogok térni annyival inkább, mert meggyőződésem szerint oly szük körü értekezlet, minő a mienk, csakis általános elvek megvitatásába bocsátkozhatik, és tartózkodnia kell részletes tételek megállapitásától.

Engedjék meg önök, hogy a nemzetközi közjog első nyilvános megboszélésénél, vázoljak egy eszmét, mely a tudomány ujabbkori vivmányával és irányával, szoros összefüggésben áll.

Ez egy különös irányfejlődés, mely jogéletünkben a gyakorlati élet követelményeinek tökéletesen megfelel. Hosszu idő telt el a német jogfejlés korszakában, mig a nemzetközi közjog figyelemre méltattatott. Tudják azt önök igen jól, hogy azon időben, mikor a bölcseleti és történelmi jog egymással szembe állittattak; továbbá azon időben, midőn a romanismus és germanismus eszméi voltak irányadók, mikor az elméleti és gyakorlati tudósok figyelme eme kérdések felé volt terelve, a nemzetközi közjoggal még senki sem foglalkozék.

Nevezetes lépés volt az, midőn Savigny zászlója után indulva, Németországban a nemzetközi magánjoggal is kezdtek rendszeresen foglalkozni. Ez korszakot alkot tudományunk fejlődésében, a további korszak pedig akkor következett be, midőn a nemzetközi közjoggal, a nemzetközi perrenddel, nemzetközi büntetőjoggal és büntető perrendtartással kezdtek foglalkozni. Ezen irány megfelelt a tudomány azon haladásának, mely a gyakorlati térre ment át. Midőn tudományunk monographicus uton müveltetett, a nemzetközi jogforgalom gyakorlati oldala és a nemzetek egymással érintkezése, még nem is képezett jogtárgyat. Még mielőtt mi az összehasonlitó jogtudományt müveltük, addig már más irányban, ezen összehasonlitó irány, nevezetes eredményeket hozott napvilágra. Jól tudjuk azt, hogy az orvostudomány mai álláspontja az összehasonlitó boncztudományban leli támaszát; tudjuk azt is, hogy a modern philologia az összehasonlitó nyelvbuvárlat utján emelkedett mai magasságára. Mialatt az összehasonlitó irány ily eredményeket hozott létre a tudomány többi ágaiban, — mi jogászok, csak most törekedünk hasonló irány elsajátitására.

A nemzetközi jognak fejlesztése már most a legszélesebb körben megindult. Nagy és méltó azon buzgalom, melylyel eme kérdések felkaroltatnak. Igy pl. találhatnak önök szaklapokat, melyek Anglia, Holland, Belgium és Francziaországban az összehasonlitó jogtudománynak és a nemzetközi jognak szentelvék; ott láthatják önök az „Institut du Droit international" czimü társulatot, mely ezen tudomány fejlesztése czéljából, minden évben gyüléseket tart, továbbá láthatják önök Anglia és Amerikában az „Association for the reform and Codification of international law" czimü egyesületet, melynek czélját szintén a fenti kérdések megoldása képezi.

Mi tehát oly kérdéssel foglalkozunk, mely minden oldalról szükségesnek lett elismerve. Hogy mennyire szükséges a nemzetközi jogvédelem a polgári ügyekben, azt, ugy gondolom, a gyakorlati jogászoknak nem kell magyaráznom. Ki ne tapasztalta volna azt, hogy ha valaki külföldi itéleteket a belföldön végrehajtani akart, mily rendkivüli nehéz volt annak utjátmódját kitalálni; ki nem tapasztalta azt, hogy ha belföldi itéleteket külföldön akarunk végrehajtani, az hasonló rendkivüli akadályokba ütközött? A feladat tehát az, hogy az összes európai államok és lehetőleg Amerika között is rendes törvénykezési menetet létesitsünk. Sokan azt mondhatnák, hogy ez idealis, a gyakorlat emberére nézve nagyon is idealis eszme. Azt hiszem azonban, hogy az idealis czélok csakis ugy fognak az életben megvalósulni, ha azzal gyakorlati emberek, a concret élet emberei is foglalkoznak. Akkor megszünnek üres kivánalmak lenni, mert ekkor a gyakorlati követelmények zsinórmértékévé válnak. Mai történelmünk és politikánk tanusága szerint a legidealisabb feladatok, a leghiggadtabb realisták által lettek megoldva.

Ily anyaggal szemben, mindenekelőtt meg kell határoznunk a feladatot és kérdést azon irányban, hogy mit és mennyit lehet most elérni?

Köszönettel tartozom Dr. Millanich kartársunknak, hogy inditványának határt szabott, hogy inditványába egyszersmind a nemzetközi büntetőjogot, csődjogot és a hagyatéki ügyeket nem vette fel. Ennélfogva csakis azon kérdésre fogunk szoritkozni, a mely polgári peres ügyekben a nemzetközi jogsegélyre szoritkozik. Ez a tulajdonképi feladat, és erre nézve lehet-éges leend nehány alaptételt felállitani.

Ezen alapelveknek tárgya legyen: a bel- és külföldi bíróságoknak egymáshozi viszonya, tekintettel a külföldön hozott itéletek végrehajtóságára, és viszont belföldi itéleteknek a külföldön való elismerésére. Vessünk rövid pillantást eme kérdésnek gyakorlati oldalára a mai különnemü nemzetközi szerződések álláspontja szerint. Ha az államok bíróságai elismerik egymás határozatait, az megfelel a viszonosság elvének. A külés belföldi bíróságok egymáshozi viszonya azonban háromféleképen van szabályozva. Több állam irányában a biró beleboesátkozik az ügy meritumába, azaz megvizsgálja az ügy meritumát. Ez az első eset, melynél egyremegy, akár hozatott már itélet, akár nem, mert az ügyet ujból kell letárgyalni. Ily viszonyban állunk Franciaországgal, Angliával, Svédországgal, Spanyolországgal. Hozzá tehetjük még, hogy az uj olasz polgári perrendtartás és az 1864-ki orosz polgári perrendtartás szerint a külföldi itéletek elismertetnek jogérvényeseknek, ha a közjogba nem ütköznek. Ezen eljárás egy fokkal már jobb annál, mert a biró legalább az ügy meritumának vizsgálatában korlátolva van.

A másik forma az, midőn nem az itélet jogszerüsége, hanem az itélő bíróság illetékessége vétetik vizsgálat alá.

Itt tehát már több bizalom nyilvánul a külföldi bíróság irányában és megelégszenek az illetékesség vizsgálatával. Ily viszonyban állunk Porosz- és Szászország irányában. Hogy ez sokkal többet érne az előbbinél, alig mondható. Az illetékesség megvizsgálásánál ugyanis fentartatik mindegyik államnak fenségi elve és a biró nem vizsgálja meg a külföldi itéletet a külföldi törvények, hanem a szerint, hogy a belföldi szabványok illetékességének megfelel-e? Az itélet végrehajthatósága tehát attól függ, valjon a bíróság illetékessége megfelel-e mindkét állam jogszabványainak.

A harmadik, igen kivánatos eljárás, mely igen ritkán talál alkalmazást, az mely például az észak-német szövetségnek Badenneli 1870-ki szerződésében emeltetett érvényre.

Ezen szerződés szerint az illetékesség nem képezi vizsgálat tárgyát, hanem ha az itélet elláttatott végrehajtási záradékkal annak azonnali végrehajtását lehet eszközölni.

Az eljárási nemek ezen kaleidoscopja is elegendő arra nézve, hogy a fennálló szerződések revideálását szükségesnek mondhattuk és hogy oly országok irányában minő pl. Anglia és Francziaország, melyekkel ilynemü szerződések még nem léteznek a jogvédelem nemzetkezi uton mielőbb biztositassék.

Ennélfogva ajánlom önöknek elfogadás végett először is a következő tételt: „Az első osztrák ügyvédgyülés meggyőződését fejezi ki a felett, hogy Ausztria és Magyarország, úgy szintén Ausztria-Magyarország és a többi államok között a polgári peres ügyekben létesitendő jogvédelem tekintetéből, nemzetközi szerződéseket kötni és a létező szerződéseket revideálni elkerülhetlenül szükséges."

Ezen megkülönböztetésben különbséget tettem Ausztria és Magyarország, azután Ausztria-Magyarország és a többi államok között; ez külön utat nyit e kérdésnek további fejtegetésére. Az én meggyőződésem, és reménylem az önöké is, hogy a legmegfelelőbb alapelv az, ha, és ezáltal ezen kérdés is igen sokat nyerne, elismerjük a külföldi bíróságok competenczióját. Mert ha minden egyes esetben külön kell vizsgálat alá vennünk az illetékességi kérdést, mindaddig nem haladtunk semmit, mindaddig maradtunk a régi alapon. Az most a kérdés, hogy melyek legyenek azon államok, melyekkel szemben bizalommal viselhetünk, melyeknek itéleteinél az illetékességet elismerhetjük saját souveraintásunk és területi fenségünk megszoritásával? Uraim! Azt gondolom, két állam az, melyekkel tisztában lehetünk, Magyarországot értem, ha Magyarországot jogi szempontból önálló államnak tekintjük, és értem Németországot, mely két állammal szemben, teljes megnyugvással fogadhatjuk el illetékességüket. Azt mondom, hogy Magyar és Németországgal szemben ezen viszony lehetséges. Németországgal lehetséges, mert a jogi traditiók és egyenlő jogfejlődés a leghathatósabb biztositékot szolgáltatják arra, hogy tovább mehessünk. Németországgal lehetséges azért, mert mindkét néptudományos iránya, a gyakorlati élet, mindkettőnél oly analog, hogy hivatásunk nem lehet a német törvénykezésbe belenyulni, és minden egyes esetben megállapitani azt,

hogy az egyes esetekben a porosz bíróság, a mi jogunk szerint illetékesnek tekinthető-e vagy sem. Ugyanezt kell megállapitani Magyarországgal szemben is, oly okokból, melyeket nem tartok szükségesnek bővebben indokolni. De jóformán lehetetlen is, hogy mi bolygassuk azon viszonyt, melyben Magyarországgal állunk. — A végrehajtási gyakorlatban, máris ezen szokás uralkodik; de a politikai áramlatok változósága nem biztositanak állandó alapot. Szükséges tehát, hogy ezen szokás törvényerőre emeltessék és Magyarországgal ez irányban szerződés köttessék. Lehetetlen itt hallgatással mellőznöm azt, hogy tudomásom szerint Ausztria és Magyarország között e tárgyban már történt is értekezés, és pedig az itt érintett alapon. Javaslatomnak második tétele tehát igy hangzik: „A Magyarország és Németországgal kötendő szerződések szerint a magyar és német birróságok itéletei hajtassanak végre minden illetékességi kérdés megvizsgálása nélkül, ha csak olyminek végrehajtása nem kivántatik, a mi az osztrák fennálló törvények szerint lehetetlen. Ugyanezen eljárás követtessék a magyar vagy német birróságok rendeleteinek és végrehajtható intézkedéseivel szemben."

Ezen hozzátétel: „hacsak az osztrák fennálló törvények szerint a végrehajtás nem lehetetlen" magától értetődik, fel van ez véve az emlitettük észak-német szerződésbe is, úgy szintén a Németországgal és Magyarországgal folytatott tárgyalásokban is. Azt foglalja ez magában, hogy ha az anyagi törvények különbözősége miatt valamely cselekmény a belföld törvényei szerint tilos volna, ilynemü határozat végrehajtását a b lföldi biró eszközölni nem köteles. Ilyen péld. ha adóssági fogság rendeltetnék el. Az ily határozatok végrehajtása nem engedhető meg. Meg kell még emlitenünk, hogy a magyar vagy német birróságok itéle ben világosan kitéve kell lennie annak, hogy az itélet jogerőre emelkedett és végrehajtható és ez iránt az osztrák biró előtt tisztán álljon a dolog.

Hozzá kellett tennünk e szavakat is: „vagy birósági intézkedésével szemben," nehogy alapelvünk csakis az itéletekre terjesztessék ki, hanem egysz rsminda fizetési meghagyásokra, rendeletekre, végzésekre és egyéb intézkedésekre, ha azok az emlitettük feltételnek eleget tesznek.

Hátra vannak még a külföld államai, Magyar és Németországon kivül. Uraim! Azt hiszem, hogy világos és önök is elismerendik, hogy az illetékesség elismerésének messze menő alapelvét a külföld államaival szemben általánosságban nem fogadhatjuk el. — Nem is lehetünk tisztában azzal, hogy mit tennénk mi evvel, ha ezt tennők. A külföld anyagi joga nem eléggé ismeretes előttünk, peres eljárásukat sem ismerjük annyira, hogy feltétlenül kimondjuk a fentebbi elvet.

Igen érdekes lesz, ha precendens eseteket hozok fel. Már 1857-ben a német keresk. törvény alkotásakor a müködő bizottság felhivatott a szövetségi tanács által a német államok nemzetközi jogsegélye czéljából a birói illetékesség nemzetközi szabályozására egy törvényjavaslatot kidolgozni. A javaslat el is készült és 50 szakaszra terjedett. Itt tehát azon alapeszme szolgál alapul, hogy a német államok közt szerződések helyett, egy nemzetközi törvény által szabályoztassék a birói illetékeség. Hasonló kisérletet tett mult évben Guericke hollandi miniszter, egy jegyzéket intézve az összes európai államokhoz, melyben kifejté az ily nemzetközi szerződésnek nemzetközi törvény által leendő megállapitását és e czélra egy nemzetközi tanácskozmányt inditványozott. Érdekes ebbeli fejtegetése, melyet a Párisban megjelenő nemzetközi jogi folyóirat m. évi máj. és juniusi füzetei tartalmaznak.

Hogy a nemzetközi tanácskozmány vagy minden állammal való külön alkudozás czélszerűbb-e, az nem tartozik megbeszélésünk körébe és nem is volna tanácsos avval foglalkozni; azonban az idegen államokhozi viszonyunk tárgyalását, igen is tehetjük tanácskozásunk tárgyává. Ezért is indittatva érzem magam a következő harmadik tételt előterjeszteni: „Az idegen államokkal kötendő szerződések alapját a birósági illetékesség meghatározása képezi. Az első osztrák ügyvédgyülés megbizza állandó választmányát, hogy az ilynemü szerződések alapelveiről a következő ügyvédgyülésnek vázlatot terjeszszen elő."

Azt mondhatná talán valaki, hogy én egy ujabb feladatot akarok a választmánynak tüzni.

Én megvallom azt kivánnám, hogy a tudomány és gyakorlati életben annyira fontos nemzetközi jog, az ügyvédgyülés napirendjéről el ne tünjék, mert a tárgy uj és kimerithetlen.

A harmadik momentum, a mit lényegesnek találok az: hogy czélunk először a jelen, és csak azután a jövő feladatát tekintenünk. Ezen ügy, egy aezopi mesét juttat eszembe, mely talán önök előtt sem ismeretlen. A mint egy ifju datalyomagot ültetett a földbe, ezt mondák neki: hiszen te ennek gyümölcséből már nem eszel, azt talán csak unokáid fogják élvezhetni. Legyen ugy, tudományunk és munkánk ne legyen csak a jelené legyen az a jövője is.

Én az ügyvédgyülés czélját kettős értelemben fogom fel. Először, és ez a két osztály felállitása által ki van mondva, czélunk karunknak függetlenségét biztos alapra fektetni, azután másodszor, ha a biztos alapot már megszereztük az átalános és nagy kérdések megoldására törekednünk. Ebből tünik ki leginkább, hogy socialis életünk és létünk mellett, érdekeink szorosan összefüggnek a népnek érdekével is, az ő jövő érdekökkel is. Kérem ennélfogva a tisztelt gyülést, miszerint ama harmadik inditványomat is elfogadni méltóztassék. (Éljenzés és taps.)

Dr. Millanich mint inditványozó engedelmet kér, hogy még néhány szót függesszen, csak az imént igen alaposan előadott inditványához, annyival inkább, mert részint inditványa megröviditettetni és megváltoztatni czéloztatik, részint pedig, mivel ő az alapelv sértetlenül maradása czéljából, annak kiegészitését tartja kivánatosnak. Hallották önök, ugymond, és bizonyosan észre is vették, hogy azon kérdés, mely inditványomban előfordul, csak igen csekély része a nemzetközi jognak, mely a legégetőbb, legsürgősebb kérdést foglalja magában a nemzetközi jogforgalmat, mely a valóságban a legszürkébb, legzamatosabb képet tárja elénk. Fel lett emlitve, hogy a legmüveltebb államok, mint Anglia és Francziaország, még ezekkel szemben sincsen viszonosságunk, az itéletek végrehajthatóságára nézve. Egy különös állapotot kell még felemlitenünk. Saját jogunkban azon elvet állapitottuk meg, hogy némely esetekben a külföldi jogot kell számba vennünk; azon gyakorlati kérdés merül tehát fel ezuttal, hogy mikép lehet legkönnyebben beigazolni a külföld jogát? Angliával szemben azonban oly visszás helyzetben vagyunk, hogy az ott érvényes jogszabványról bizonyitványt sem nyerhetünk az angol hatóságoktól.

Fel kell emlitenem két módot, mely szerint az ottani jogmivolta hogyan igazoltatott.

Mondák nekem, hogy a gyakorlatban előfordult esetekben ottani ügyvédekhez fordultak, kik mint szakértők igazolták az ottani jogszokást és e nyilatkozatuk mint szakértői vélemény tekinteték. Egy másik mód az volt, hogy egy fingált pert kellett letárgyalni Angliában, hogy czáltal constatáltassék, mi legyen ott az érvényes jog. E két példa, azt hiszem, elég azon fejetlenség feltüntetésére, mely e téren jelentkezik.

Bocsánatot kell kérnem, hogy inditványom oly hosszura nyuló; én azonban az emlitett tudományágból azt szakitottam ki, a mi a legsürgősebb segélyt teszi szükségessé. Ha nagyon messze mentem, az a t. előadó ur szerint is a dolog természetéből következik, mert igen könnyen nyakunkra nő és sok megoldandó feladatot tüz elibénk. Midőn részleteket vettem fel inditványomba, azt azon czélból tettem, mert ezáltal az ügy iránti érdekeltséget véltem felkölthetni. Ha csak átalánosságban emlitettem volna a nemzetközi jog rendezését, nem igen mélyen hatottunk volna a kérdés lényegébe. Azt gondoltam tehát, hogy bátran bocsáthatom inditványomat tanácskozás alá, mert a t. gyülés saját belátása szerint, az idő és helyhez mérten, azt megszorithatja.

Tekintve azonban azt, hogy az idő rövidsége miatt ezen tárgy egész terjedelmébe bele nem bocsátkozhatunk, egyetértek a t. előadó urral abban, hogy csak a főelveket tegyük megbeszélésünk tárgyává.

Ha valamit szabályozni akarunk, mindenekelőtt azt kell megvizsgálnunk, hogy mily eszközök és módokat akarunk figyelembe venni; ezen módokat kell azután egymáshozi viszonyukban megvizsgálni. A szóban forgó ügyet illetőleg következő három tényező ötlik szemembe; az első factor a gyakorlati követelmény, hogy t. i. a polgári igazságszolgáltatás magaslatán álló államok itéletei minél hamarább, és a belföldi itéletek módjára végrehajtassanak. A másik figyelembe veendő körülmény, a külföldi itélet jogszerüségére vonatkozik. Itt a t. előadó nézete szerint is, kettőt kell megfigyelnünk: az anyagi és alaki jogszerüséget.

A harmadik elv, a területi fenség elve. Ezen elvvel, mely eddig uralkodó volt, állitólag szakitanunk kell; de nincs semmi ok arra, ha elfogadjuk elvül, hogy a belföldi biró esetleg külföldi jogot alkalmazhasson, és ennek alapján a külföldi biró által jogosan hozott itélet a belföldön is végrehajthatóvá tétetik.

E három tényező számbavételénél következő három főkérdés áll előttünk:

Folytatása a mellékleten.

Mit kelljen végrehajtani? Ezen kérdésben egyetértek az előadó urral, hogy nemcsak itéleteket, hanem a külföldi birságok mindennemü rendelkezését végrehajtani kell. Figyelemmel kell azonban lenni arra, nehogy a külföldi birósági végzés elfogadásánál olyas valami hajtassék végre, a mi a belföld törvényei szerint megtiltva van. Ez magától értetődő korlátozás, melynek különös magyarázatra szüksége sincs. Ha pl. valamely külföldi államban a hazardjáték meg van engedve; a külföldi államban valamely hazardbank felállitására adott engedély nem jöhet számba oly államban, hol a hazardjáték tilos. Ez olynemü korlátolás, mely magában a tárgy természetében fekszik.

A másik tényező az, hogy a biró az itéletnek ugy jogszerüségét, mint alakszerüségét megvizsgálja.

A mi az itélet anyagi jogszerüségére vonatkozik, azon eszme mellett kell maradnunk, hogy ilyennek megtámadása nem foroghat szóban; csak oly államokkal lehet nemzetközi szerződést kötnünk, melyeknél az itéletek jogszerüségében megbiznunk lehet.

Máskép áll azonban a dolog az illetékesség kérdésével. Ezen tekintetben a területi fensőség megkivánja, hogy egy állam csak akkor hajtson végre valamely itéletet, ha a külföldi állam illetékességi szabványait elismerte; és, nézetem szerint, nem is lehetne megengedni, hogy vaktában elfogadjuk a külföld bárminemü illetékességi határozatait. Szükséges tehát, hogy a külföldi bíróság nemcsak itéletének jogerejét, hanem megkeresésekor egyuttal a nemzetközi szerződési viszonyon alapuló illetékességét is igazolja. Ily módon a belföldi bíróság hamar tisztába hozhatja a külföldi itélet végrehajthatóságát és netaláni kifogások esetében felfolyamodásnak legyen csupán helye.

Az előadott nézeteket tehát helyeslem és Dr. Jaques előadó ur inditványához a következőket kérném még hozzáfüggeszteni:

„Ha a külföldi itélet illetékességi szempontból, a nemzetközi szerződések szerint biróilag igazolva van, azokat előleges tárgyalás nélkül, végrehajtani lehet.“

Ha a felek kényére bizzuk az ügy illetékességének megvizsgálását, a fennálló rosz nem lesz elháritva, mert ezáltal ujabb birói eljárást teremtenénk meg. Azért tehát szükségesnek találom annak kimondását, hogy ha az emlitett két körülmény, t. i. az itélet végrehajtbatósága és az illetékességi kérdés biróilag igazolva van, a felek külön tárgyalását megengedni nem kell.

Nem ejthetem el inditványomnak azon részét sem, mely a külföldön érvényes jogszabványok bizonyitására vonatkozik, és melyét két igen feltünő mód emlitésével illustráltam. A ki tényleg foglalkozik e tárgygyal, a ki tudja, hogy tényleg mily rendkivüli nehézségekkel van ezen tárgy összekötve, az tudni fogja, hogy szükség elfogadnunk azon elvet, hogy ez irányban lépéseket, reformlépéseket kell tennünk.

Hosszabb vita után, melyben részt vettek dr. Duniczky, dr. Barth, dr. Strausz, báró Haerdtl, az inditványozó és előadó, a többség kivánatára elnök a vitát berekesztettnek nyilvánitja. Szavazás alá bocsáttatván a kérdés, dr. Millanich inditványa a nemzetközi jogvédelem rendezéséről, egyhangulag elfogadtatott.

Következik ezután az inditvány hatodik pontja, dr. Rösler inditványa, egy alkotandó nemzetközi kereskedelmi törvényről.

Az előadást dr. Kiszling (linczi) vállalván magára, az inditványban két kérdést lát előtünni:

1. Ohajtandó-e, hogy egy nemzetközi kereskedelmi törvény életbe lépjen?

2. Mily utat kell követnie az ügyvédgyülésnek ezen czél elérésére?

Azt gondolja előadó, hogy egy nemzetközi kereskedelmi törvénynek megalkotása nemcsak nagyon kivánatos, hanem szükséges is. Létezik ugyan egy általános kereskedelmi jog az európai civilisatio keretén belül, melyre a német kereskedelmi főtörvényszék hivatkozik. (L. annak itéleteit, II. kötet 226. és 320. ll., VI. kötet 12., 13. és 367. lapokon, VII. köt. 96. lapon és VIII. köt. 373. lapon.)

Daczára azonban ennek, általános nemzetközi jog még nem alkottatott.

A kereskedelemnek czélja a közvetitést, tekintet nélkül a nemzetiségre, vallásra és kormányformára, 100 és 1000 mértföldek között megvalósitani. Hogy ezen közvetités minél inkább elősegittessék, szükséges az elébe gördülő akadályokat lehetőleg eltávolitani. Emlékezetökbe hozhatom önöknek az érem-, tér- és sulymértékekre vonatkozó reformokat, a nagy vámösszeköttetéseket és vámszövetségeket, a nemzetközi kereskedelmi és hajózási szerződéseket, vasuti és távirdaegyesületeket és egyezményeket, melyeknek mind nincs egyéb czéljok, mint a kereskedelemnek egységes alapot teremteni; csak a megkötött ker. jogügyletek tekintetében nincsen meg a szükséges egyetértés, daczára annak, hogy nagyon is a kereskedelem érdekében áll, hogy azon érem, mely Amerikában lett elfogadva, a világ minden részében egyenlő értékkel birjon, életfeltétele a kereskedelemnek az is, hogy valamely kereskedelmi jogügylet a külföld államaiban ép olyan megitélés alá essék, mint azon államban, melyben köttetett.

Eltekintve azon fejlődéstől, mely a kereskedelemnek Olaszországban való összerüsitése és a német Hanza egykor teremtett a kereskedelmi jogelvek tekintetében még nagyon kevés egyformaság létezik.

Nagy területeken, minő pl. Anglia, Németország, Ausztria és Olaszország birunk általános kereskedelmi törvénynyel; eme nagy területek kereskedelmi törvényei azonban nélkülözik az összhangzást és különösen a német-osztrák jogfejlésben a particularis jognak igen bő kifejlését találjuk fel.

Ezengedjék meg önök, hogy állitásom beigazolása tekintetéből némelyeket felemlitsek. Nézzük pl. a franczia törvényt ott nincs világosan kimondva, hogy az átszállitási üzletnél ki legyen felelős az eshető károkért. Az mondatik itt, hogy a tulajdonost érik a károk is. (Lásd Code de commerce, Art. 100.) Az elmélet és gyakorlatban azonban máskép áll a dolog. A szállitásnál a dolog már többé nem az eladó tulajdonosé, hanem a vevőé, ennélfogva a kár is nem az eladót, hanem a vevőt terheli.

Hasonló intézkedést találunk az angol törvényhozásban is. Nemkülönben intézkedik a portugall kereskedelmi törvény (Art. 472.), itt ugyanis a szállitónak való átadás symbolicus átadást jelez a vevő részéről.

A német kereskedelmi törvény szerint, a szállitmány egyszerü átadásánál, a tulajdonjog nem szállt át a vevőre, de a szállitás veszélyeit viseli, ha ki nem lett kötve, hogy az eladó tartozik azt bizonyos helyre szállitani, mely utóbbi esetben az eladót illeti az esetleges kár is. Az előadó hasonló részletezéssel illustrálja az eltéréseket a zálogjogra vonatkozólag, és kifejti, hogy a kereskedelmi jog más szempont alá esik, mint a családjog és örökjog.

Nézetem szerint az osztrák ügyvéd-gyülés organuma az osztrák ügyvédeknek, czélja ennélfogva inkább practicus mint theoreticus, czélja megmozditani minden eszközt, melylyel az osztrák ügyvédek kivánalmai elérhetők lennének. Ez nem történhetik másként, mintha az ügyvédgyülés megtéteti organumai által azon lépéseket, melyek, saját véleménye szerint is, az általa hozott határozatok elérésére szükségesek. Elfogadom tehát az inditványt, hogy t. i. az osztrák ügyvéd-gyülés állandó bizottsága utasittassék, hogy kérvényt intézzen az igazságügyminiszteriumhoz, miszerint ez a nemzetközi jog codificálásához szükséges nemzetközi enquete összehivása tekintetéből, a kellő lépéseket a külügyminiszteriumnál megtegye.

Ezen beszéd után többek felszólalására elhatároztatik, miszerint a napirend 6-ik pontja, vagyis a nemzetközi kereskedelmi törvény alkotása iránti inditvány elhalasztatik, vagyis a jövő ügyvéd-gyülés napirendjére tüzetik.

A még napirenden levő két más inditvány szintén elhalasztatván, a következő ügyvéd-gyülés napirendjére tüzetik ki.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Nehány szó a telekkönyvi hatóság gyakorlásáról.

Hogy megérthető legyek, vissza kell mennem a telekkönyvek behozatalának történelmére.

A telekkönyvek behozatala ugyanis két részre osztatott fel: és pedig az első részhez tartozott a helyszinelés, a telekjegyzőkönyvek, vázlatrajzok, részletsorozatok, névjegyzékek elkészitése és hitelesitése, — s a másodikhoz a bejelentett igények elintézése, a régi betáblázott követelések átkebelezése — azoknak specialisatiója, jószágtestek szerinti számszerü felosztása, és végre a telekkönyvi betétek vagyis rendes telekkönyvek elkészitése és azoknak a rendes telekkönyvi hatóságokhozi átadása.

Az osztrák törvények értelmében a polgári és parasztbirtokok fölötti biráskodásra a szolgabirói hivatalok mint bíróságok, a nemesiekre a törvényszékek és a törvényhatósággal felruházott uradalmakra nézve az országos törvényszékek voltak hivatva; és igy az elkészitett telekkönyvek minőségükhöz képest ezeknek voltak vagy lettek volna átadandók.

A telekkönyvek alakitása második stadiumának keresztülvitelére telekkönyvi tanácsok (senatusok) állittattak fel, — s hivatásuk kizárólag erre és a telekjegyzőkönyveknek a mondott időig telekkönyvekképeni vezetésére terjedett ki, mert hiszen ők nem voltak a birtoknak birói.

A bejelentett tulajdoni igények elbirálásánál az 1853. április 18. nyilt parancs 1853. szeptember 16., 1854. augusztus 23., 1855. február 26-án kibocsájtott utasitásokban felállitott elveket szem előtt kellett tartaniok.

Ezek szerint ott, hol az örökösödés 1853. május 1-ső napja előtt nyilt meg, a mikor, mig a fennállott bíróságok a hagyatékok elintézését hivatalból tárgyalás alá venni kötelesek nem voltak, a jogi kérdés elbirálásába is be kellett bocsátkoznia, hogy afölött határozatot mondhasson: vajjon az igénylő joga a telekjegyzőkönyvbe bejegyezhető-e? — de nem határozhatta meg a birtokarányokat s nem eszközölhetett osztályt, nem birálhatta el, ha kiigazitásnál a birtok tulajdona fölött vita fejlődött ki, hanem a tényleges birtokállapotra szoritkozva, a feleket illetékes birájukhoz kellett utasitani, értvén, ha ezek nem vérségi összeköttetésben állottak.

A telekkönyveket ezen stádiumában érte az 1861-ki országbirói értekezlet, a melynek II. fej. 34., 35., XII. fej. 146., 147. §§-ban kimondatik, hogy ezentulra a birtok-bíróságot és telekkönyvi hatóságot a megyei állandó törvényszék gyakorolja, s a telekhivatalok az illető telekkönyvi hatóság alá rendeltetnek.

Ebből kifolyólag miután a telekkönyvek az illetékes bíróságoknak átadattak, nem volt többé értelme annak, hogy polgári ügyekre nézve két külön igtatókönyv vezettessék, és igy elkülönzött illetőséggel biró telekkönyvi hatóság tartassék fönn; hanem valamint az osztrák törvények szerinti illetékes bíróságok minden polgári beadványt az általános igtatókönyvbe tartoztak volna bevezetni, s a tisztán telekkönyvi ügyeket a napló által elkülönitve a telekjegyzőkönyvekben feljegyeztetni és lusztráltatni: ugy a megyei törvényszékeknek is csak egy általános igtató könyvet kellett volna nyitni. — És ha már ezt 1862. január 1-ső napjától kezdve nem tették, 1872. január 1-ső napján feltétlenül meg kellett volna kezdeni.

Ezen berendezés elháritotta volna azon temérdek illetékességi kérdéseket, a melyek oly sok ezerekre menő károkat okoztak, a melyek a feleket hosszu évek során bizonytalanságban tartották.

A jogtudósok véleménye megoszlott; egyik rész azt mondá: a megyei állandó törvényszék átvette a telekkönyveket, az előbbi telekkönyvi tanácsoktól és igy a birtokkeresetet akár az egyik, akár a másik igtató könyvbe jegyeztetett be, abban mindig csak az illetékes megyei törvényszék biráskodik, mert hiszen ugyanazon tagok biráskodnak itt, mint amott; a másik rész ellenben azt vitatta, hogy egy telekkönyvi hatóság jogi kérdések elbirálására hivatva nincs, — és a felsőbb bíróságok is egészen analog esetekben különböző itéleteket mondottak a szerint a mint a senátusok alakulva voltak.

Ez okozta, hogy a polgári osztálynál megindított birtokperben felperes harmadbiróságilag is kedvező itéletet nyert, de nem lehetett végrehajtani, mert telekkönyvi akadályok állottak utjában, vagy eredetileg nem volt az alperes nevére irva vagy időközben átruháztatott vagy elterheltetett.

Ez okozta és okozza még a mai napig is, hogy a polgári osztály a végrehajtást elrendeli a zálogolás és becslés teljesitése végett kiküld, végzésének egy példányát a telekkönyvi hatósághoz általteszi, ez pedig a zálogjog bekebelezését megtagadja, mert telekkönyvi akadály forog fenn.

A polgári osztály mint hagyatéki bíróság örökösödési eljárásoknál meghozza végzését s a telekkönyvi hatósághoz átteszi, de telekkönyvi akadályok miatt nem lehet foganatositani, és igy a telekkönyvi hatóság kénytelen a bejegyzést megtagadni, vagy a mint az utóbbi időkben gyakoroltatik a hagyatéki biró szerepét felölteni, az örökösöket behivni s az ügy telekkönyvi oldalát tisztába hozván a bejegyzéseket ezután teljesiteni.

Mily végtelen sok munka, időt s költségpazarlás, mennyi kár a felekre, út és mód a kijátszásra, megrenditése a hitelnek és birtokbiztonságnak!

Ha egy igtatókönyv tartatik, illetékesség kérdése soha fel nem merülhet a mi most mindennapi.

Örökösödési és végrehajtási eljárások esetében a biró nolens volens kénytelen a telekkönyvi állapot alapján hozni meg végzését, s ez követlenül megy a telekkönyvi irodába, az elsőbbség a beadványi számmal kezdődik s ezáltal az elintézendő tárgyak száma egy törvényszéknél egypár ezer darabbal kevesebbül, és végrehajthatlan végzés nem hozathatik.

Éppen igy áll ez a birtokperekre nézve is.

Ha az igazságügyi reformhoz lehetne és kellene szólanom, első sorban minden törvényszék feloszlatását inditványoznám, ez magában foglalná a telekkönyvek decentralisatióját is, a polgári ügyekre nézve első folyamodásllag egyes bíróságokat alakitanék, és csakis nehány bűnfenyitő törvényszéket tartanék fön bűnvádi ügyekre nézve, a hol az ember szabadsága és élete forog kérdésben.

Egy jól rendezett társadalomban a bűnesetek csak kivételesek, stb. (erről bővebben „Társas életünk árnyoldalai" czimü munkámban a socialis reformhoz).

Nem tudom magamnak ugyanis megfejteni, hogy a társas biráskodásnak tulajdonitott fontosságot azon előnyökért, a melyeket az ügyek gyors elintézése nyujt, feladni nem lehetne.

Ha egy kellőleg betárgyalt peres ügyekben a felek kiegyezni nem tudtak, a vesztes fél az első biró itéletével ugy sem elégszik meg, hanem azt felebb viszi; — tehát az első biró itélete a per végleges eldöntésére legkisebb befolyással sem bir.

De ha ez eszmével kibékülni nem lehetne, a telekkönyvek decentralisatióját hoznám javaslatba, s azokat a járási bíróságokhoz osztanám be.

És ha még eziránt is aggodalmak forognának fenn, — addig mig az eszme megérik a törvényszékeknél az egyetlen, illetőleg általános igtató-könyvek vezetését ajánlanám.

Ezzel a fennálló törvények legkevésbé sem sértetnének meg, mert habár az 1868. LIV. t. cz. 18., 19. §§, az 1871. XXXI. t. cz. 24. §-ával ellentétben látszik is lenni, ily ellentétes helyzetben mégis csak az észszerübbet kellene választani és ezenkivül még éppen ugy fennálló törvény harczolna mellette.

A telekkönyvi ügyek, a melyek közé a végrehajtási kérvények is sorolandók lennének (a hol ugyan a végrehajtás ingatlanokra is kéretik) a napló által lennének elválasztandók, s minden telekkönyvi kérvény ezen felirással „a telekkönyvi irodában átadandó" lenne ellátandó.

A kérvények önálló elintézése egyes szakértő birákra lenne bizandó, mert hiszen ha az ily ügyek önálló elintézését a járási bíróságok tagjai gyakorolhatják, nem látom be, hogy a törvényszékeknél alkalmazott s 20—25 év óta szakadatlanul telekkönyvekkel foglalkozó birák ezen hatáskörrel felruházhatók nem lennének.

A jelenlegi helyzetet még válságosabbá tette a Curia abbeli elhatározása, hogy a törvényszékek egységét kimondotta, de az egység helyreállitása az igtatókönyvek egyesitése által nem eszközöltetett.

Ha a felek és bíróságok ezt követnék, ebből az következne, hogy egy átirási vagy betáblázási kérvény a polgári igtatóba vezettetvén be, a törvényszék a bekebelezést elrendelné, s mig a végzés a telekkönyvi igtatóban egy félév mulva megérkeznék, a birtok már egy a telekkönyv szentségében bizó joghiszemü vevő tulajdonául lett átirva, vagy másként elterhelve: vajjon merészelnék-e a hazai bíróságok az elsőbbségi jogot amannak itélni? én kétlem.

Egyébiránt a kérdést Nagy Lajos törvényszéki elnök, Zlinszky kir. táblai biró és Bogyay törvényszéki biró urak annyira megvilágitották, hogy ahhoz az én csekélységem feleslegessé vált; mindamellett habár a törvényszék egységét én is határozottan vitatom, de egy igtató-könyvvel; — arra nézve, hogy tényleg a törvényszékek telekkönyvi osztálya igy, habár nem egészen félremagyarázhatatlan módon, de mégis törvény által körülirt illetőséggel biró hatóságot képez, — bátor vagyok a multakból megtörtént dolgokat idézni.

1861. évben Szabolcsmegye bizottmánya feloszlattatván, uj megyei törvényszék szerveztetett. Én akkor azonnal javaslatba hoztam az egységes törvényszék eszméjét, s inditványt tettem az egységes igtatókönyv vezetésére.

Inditványom megbukott és csakhamar elkeseredett illetékességi harcz és féltékenység fejlődött ki.

Nagyszámu tulajdoni igény előjegyzés igazolási és törlési keresetek nyujtattak be a telekkönyvi osztályhoz.

Ezek nagyobb része a telekjegyzőkönyvek megigazitásával voltak összekapcsolva, de voltak olyanok is, a hol az 1853 óta megnyilt örökösödési kérdést kellett elbirálni, mielőtt a telekkönyvi bekebelezés megtörténhetett volna.

Az illetékesség esetről-esetre meg volt támadva, én azonban támaszkodva az id. telekkönyvi szabályok felhivott §§-ra, azt megállapitandónak inditványoztam, mig ellenben ugyanazon elnök alatt, ugyanazon birótársam, akik a polgári osztálynál is biráskodtak, leszavaztak, még az igazolási kéresetekben is.

A felsőbb bíróságok néhány esetben még pedig különösen egy igen terjedelmes és nagy substratumu perben, a hol az 1857-ben megnyilt örökösödési kérdés volt elbirálandó, az illetőséget megállapitották, — nagyobb részben azonban — és pedig — a mi ismét különös — néhány kiigazitási perben, a hol az 1840-es évekből örökösödés jött szóba, a minek elbirálása nélkül pedig a telekkönyvi kiigazitás kérdése sem volt elintézhető, — a telekkönyvi osztályt illetéktelennek mondották ki, s igy meg kellett győződnöm arról, hogy a polgári osztály ülésében, nem az az ember vagyok, a ki a telekkönyvi osztály ülésében voltak.

Külön véleményemre az mondatott, hogy a felsőbb bíróságok nem érzik magukat elvi kérdések eldöntésére hivatottaknak, hanem az ügyeket esetről-esetre birálják el.

Az 1869-ben megjelent birói ügyviteli szabályoknak, az igtatókönyvek vezetésére vonatkozó 19. §-ban az mondatik, hogy ha ugyanazon ingatlanokra vonatkozó kérvények vagy más hasontartalmu iratok az igtatónak egyidejüleg adatnak át, ezen körülmény mind a beadványon, mind az igtató könyv első rovatában megjegyzendő.

Ebből azt következtettem, hogy a miniszterium egységes igtató könyvet akar vezettetni, habár az 1855. deczember 15. telekkönyvi utasitást érvényben hagyja is, látva a sok visszásságot a mi az ügykezelésben felmerül azon temérdek kárt, a mi ebből folyik, megragadva az alkalmat, inditványomat megujitottam, mire a megye a miniszteriumnál kérdést tett, de azon választ nyerte, hogy külön igtatót kell vezetni.

A Curia kimondotta, hogy az ingatlanokra elrendelt végrehajtást, a zálogolást és becslést sem véve ki, a telekkönyvi osztály teljesiti.

A telekkönyvezési rendtartás életbe léptével több peres ügyek áttétettek a polgári osztályhoz s ott elbiráltatván, az itéletet a Curia hivatalból semmisitette meg, mondván, hogy telekkönyvi ügyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs.

Mindezekkel szemben a jelenlegi szervezet mellett az egységet megállapitani lehetetlennek tartom.

Ismétlem, hogy én is csak egységes törvényszéket ismerek el, de ezen egység csak az igtatókönyvek egysége által érhető el, ezt a törvény szelleme és czélszerüség parancsolja.

Nem áll ennek utjában sem a telekkönyvi rendtartás, sem az érvényben hagyott 1855. deczember 15. telekkönyvi utasitás, a mely utóbbi nem az illetékes bíróságok, hanem azon telekkönyvi tanácsok számára volt irva, a melyek nem a birtok fölötti biráskodásra, hanem a telekkönyvek behozatalának második stadiumábani keresztülvitelére, a telekkönyvek elkészitése és átadására voltak hivatva — müködési körük azzal véget érvén.

Ezen telekkönyvi rendtartást tehát — habár a telekkönyvek alakitása még befejezve nincs — mégis már 1861-ben vagy legalább 1868-ban módositani kellett volna a mi legfeljebb két napi munkába került volna.

Az egység helyreállitása az igazságügyi miniszter urnak egy rövid rendeletébe kerülne, és ez a magyar igazságszolgáltatásnak kiszámithatlan előnyére válnék.

A többi segédhivatalok egyesitése is sokkal czélszerübb volna a jelenlegi beosztásnál, mert azok az igazgató felügyelete alá rendeltetvén, a munkaerő ugy osztathatnék be, a mint azt a szükség kivánná.

A levéltár kezelésében sem állana elő akadály, mert ott az ügydarabok minőségükhöz képest római számokkal különittetvén el, a telekkönyvi ügyek külön csomagoltatnának éppen ugy, mint azt az 1853. május 3-ki ügyviteli szabályokban körül irvák.

Összevetve a miniszterium és Curia határozatait, a törvényszékek tényleges egységét ugy fogom fel — hogy ha bárminő természetü ügy — a törvényszék telekkönyvi igtatójába jegyeztetett be és anélkül, hogy a polgári igtatóba rövid uton áttétetett volna elbiráltatott; illetékesen biráltatott el, mert először a rendes birói illetőségtől van eltérésnek helye, — de különösen mert ugyanazon törvényszék intézte el, de ha egy telekkönyvi ügy a polgári igtatóba jegyeztetett be, mielőtt a telekkönyvi igtatóba át nem té otik, nem intéztethetik el illetékesen, mert telekkönyvi ügyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs, ennek czáfolhatlan alapokait a fennebb tisztelt urak már megfejtették.

Mig két igtatókönyv vezettetik, kizárólag csak azért nem tartanám helyesnek az ily összevegyitést, mert ez az ügykezelésben idézhetne elő zavarokat.

Eszéki Antal,
kir. törvszéki biró.

Különfélék.

Mai számunkhoz van mellékelve *„A magyar költészet kézikönyve a mohácsi vésztől a jelenkorig“* czimü mű előfizetési felhivása.

A budapesti ügyvédi kamara f. évi október hó 30-án tartott rendkivüli közgyülésében az ügyrend némely szakaszainak módositása az igazságügyi miniszterium kivánata és a választmány inditványához képest elfogadtatván, az ekként módositott ügyrend már most a bemutatási záradékkal leendő ellátás végett fog felterjesztetni.

A módositások közül a lényegesebbeket a következőkben emeljük ki: a 42. §-ban, mely az ügyvédi lajstromba felvételről szól, a harmadik kikezdés ujabban szövegeztetett s most igy hangzik: „A felvételről az ügyvédnek igazolvány adatik, az igazságügyminiszterium pedig felterjesztés által értesittetik; azonfelül értesitendők: a kamara területén levő királyi bíróságok és királyi ügyészségek.“ A 45. §. a következő szövegezést nyerte: „Lemondás folytán beadott kitörlési kérvényekhez a hivatalos hirdetmény igtatási dija csatolandó; kényszerkitörlés esetében ezen hirdetési dij az eljárási költségekhez tartozik s azokkal együtt — halál következtében pedig ugyanezen dij az elhunytnak hagyatékából hajtandó be.“ A 47. §., mely a jelöltek 1 frtnyi beiratási diját tárgyazta, elhagyatott s határoztatott, hogy 1 frtnyi dij csak az elveszett igazolvány másolatáért szedendő. Az 50. szakasz, mely a pártfogó ügyvédek kirendelésének esetét szabályozta, elhagyatott, ép ugy a 60. §., mely az elnöknek békéltetési kötelezettségéről fegyelmi ügyekben szólott. A 63. §. két szakaszra osztva következő szövegezésben állapittatott meg. „Ha a panaszlott nem nyilatkozott s a választmány mint fegyelmi bíróság a felhivást ismételni n m kivánja, vagy pedig a panaszlott nyilatkozatát beadta: a választmány mint fegyelmi bíróság az ügyv. rendt. törv. 73. §. illetőleg 79. §. értelmében a fegyelmi eljárás elrendelése iránt hoz határozatot. Ha az ügyv. rendt. törv. 79. §. értelmében hozott határozattal a fegyelmi eljárás el nem rendeltetik; a panaszló s panaszlott nyilatkozata az illető kir. ügyészszel betekintés végett s a végzéssel egyidejüleg eredetben közöltetnek.“ A 82. §. következőleg módosittatott: Az iktató- és kiadó-könyvek egyesitetten vezetendők s ezen könyvek mellett, valamint az ügyvédi és jelölti névjegyzékekről névmutatók, a pártfogó ügyvédek és gondnokokra nézve sorrendi mutatók, a levéltári iratcsomagok mellett pedig iratjegyzékek vezetendők. A fegyelmi ügyekről az egyesitett iktató- és kiadó-könyvek külön vezetendők s ezen ügyek irattárilag is külön kezelendők.“ A 89. §-ból a jelöltek 1 frtni beiratási dija fenebbiekhez képest szintén elhagyatott.

Ezen módositások folytán a költségvetés is módosult: a szükséglet 13820 frtnyi végösszege változatlan maradt ugyan, de egyes tételek az eddig mutatkozott szükséghez képest részint felemeltettek, részint leszállittattak, igy például a fegyelmi eljárás költségei 600 frtról 400 frtra, a dijnokok járandóságai 800 frtról 200 frtra leszállittattak, ellenben az irnokok fizetése 600 frtról 1200 frtra, a nyomtatványok költségei 300 forintról 400 frtra felemeltettek; a fedezeti tételek következőleg állapittattak meg: 1. rendes évi tagdij 550 tag után 20 forintjával 11000 frt, 2. felvételi dij ugyanannyi tag után 5 frtjával 2750 forint, 3. ügyvédjelölteknek kiadandó igazolvány-másolatokért befolyó 1 frtos dij 20 frt, 4. hiteles másolatokért befolyó 1 frtos dij 20 frt, 5. előlegezett fegyelmi költség megtéritése 30 forint. Összesen 13820 frt.

A közgyülésen tárgyaltattak még következő inditványok: 1. Polonyi Géza ur inditványa: a) az 1874. évi 34. t. cz. 44. és 48. §-ában foglaltakkal szemben eszközölje ki a budapesti ügyvédi kamara azt, hogy az ügyvéd az esetre, ha közte és ügyfele között az ügyvéd ál al behajtott pénzek feletti leszámoláskor a perköltségek, munkadijak és tisztelerdijak megfizetése vagy összege iránt megállapodás létre nem jöhet — jogositott legyen a behajtott pénzből annyit, mennyit a fél ellenében ezen jogczimen követel, birói kézhez letenni s ezen

letett összegre minden harmadik személy ellenében törvényes zálogjogi elsőbbséggel birjon az esetre, ha ebbeli követelésének igazolásául a letétel napjától számitott 15 nap alatt keresetét az illetékes bíróság előtt meginditotta. *b)* Az 1874. 34. t. cz. 58. §-ának azon zárszavai: „ezen keresetekre nézve peres ügyekben a per bírósága illetékes" aként módositandók, hogy: „ezen keresetekre nézve az ügyvéd személyes sommás bírósága illetékes." *c)* Az ügyvédi kamara választmánya oda utasittassék a közgyülés által, miszerint a nm. igazsagügyi miniszterium és a pesti királyi törvényszék elnökségénel haladéktalanul intézkedjék az iránt, hogy a fenyitő ügyekben védő ügyvédek részére egy a kar tekintélyének megfelelő helyiség, mint városzoba rendelkezésre bocsáttassék. 2. Mártonffy György ur inditványa: a budapesti ügyvédi kamara intézzen az iránt felterjesztést nm. igazságügyi miniszter urhoz, hogy nyujtson be a képviselőházhoz törvenyjavaslatot az 1874. 34. t. cz. 3., 107., és 105. §§-ainak oly értelemben leendő módositásáról, miszerint az idézett törvény 3. §. alapján a felvétel az ügyvédi kamarába akkor legyen megtagadható: „ha a jelenkező csőd vagy gondnokság alatt áll, ha oly büntett vagy vétség miatt fenyitettett meg, vagy mondatott ki az első folyamodásu büntető bíróság által bünösnek, mely miatt őt a 65. és 66. §§. értelmében az ügyvédség gyakorlatától el kellene mozditani"; továbbá a 103. §. második bekezdése szerint „az ügyvéd ellen inditott bün- avagy rendőri ügyekben hozott marasztaló itéletek" küldessenek meg a kamarának s végre a 105. §-a) pontja értelmében „a fegyelmi bíróság az ügyvédet az ügyvédség gyakorlatátrl akkor függeszteti fel: ha ellene az első folyamodásu büntető bíróság marasztaló itéletet hozott."

Ezen inditványok — Polonyi urnak a váróhelyiségre vonatkozó inditványának kivételével, melynek a választmány már saját hatáskörében eleget tett, — a választmány által azon vélemény kiséretében terjesztettek a közgyülés elé, hogy a választmány nem tartja időszerünek ezen inditványok érdemleges tárgyalását, mert nem találja czélszerünek az alig életbe lépett törvény módositását most már sürgetni; mert továbbá mint minden, ugy ezen törvényre nézve is szükségesnek látja, hogy az alkalmazás huzamosabb időn át minden irányban kimutatván annak hiányait, a törvény módositása annak idején szélesebb alapon és tapasztalati adatok alapján legyen eszközölhető; mert végre nem remélhető, hogy a törvényhozás sürgős teendőkkel elhasmozva, a legközelebbi jövőben az 1874. 34. t. cz. revisiójával, annál kevésbbé egyes szakaszai átalakitásával foglalkozhassék, — hogy azonban, bár jelenlep ez inditványok érdemébe nem bocsátkozik is, ezeket mint annak idején figyelembe veendő anyagot a törvény módositására vonatkozó inditványok s e részben gyüjtött adatok közt megőrzendőknek tartja.

A közgyülés a választmány előterjesztését elfoganván, az inditványok érdemleges elintézésébe nem bocsátkozott.

Ezzel a napirend ki lévén meritve, a közgyülés berekesztetett.

—

A magyar jogász-gyülésnek 1875-re tervezett megtartását a viszonyok meghiusitván, az állandó bizottság czélszerünek találta a hatodik magyar jogászgyülés egybehivását az 1876. év első felére halasztani, minek folytán a vélemények beküldésére eredetileg kitüzött határidőnek 1875. évi deczember 31-ig való meghosszabitása is lehetővé vált; a meghosszabbitott határidőről értesittettek mindazok, kik már korábban felkérettek véleményeik beküldésére, de e felhivásnak eddig meg nem feleltek, egyuttal pedig véleményezésre ujabban felkérettek és pedig az első kérdést illetőleg: dr Plosz Sándor egyetemi tanár ur Kolozsvárott, Süteő Rudolf kir táblai biró ur Budapesten; — a második kérdést illetőleg: Bovánkovics József legfőbb itélőszéki biró ur Budapesten, Gyárfás István kir. ügyész ur Szabadkán, és dr. Löw Tóbiás kir. főügyészi helyettes ur Budapesten; — a harmadik kérdést illetőleg: dr. Győry Elek ügyvéd ur Budapesten; — a negyedik kérdés illetőleg: Janicsek József keresk. és váltó-törvényszéki biró ur Budapesten, és dr. Herich Károly osztálytanácsos ur Budapesten; — az ötödik kérdés illetőleg: dr. Beck Hugó ügyvéd ur Budapesten; — a hatodik kérdést illetőleg dr. Óváry Kelemen egyetemi tanár ur Kolozsvárott; — a hetedik kérdést illetőleg: Ballagi Géza jogtanár ur Sárospatakon, és dr. Emmer Kornél ügyvéd ur Budapesten; — a kilenczedik kérdést illetőleg: Helmbacher Nándor kir. ügyész ur Nagyszombatban; — tizedik kérdést illetőleg: dr. Garay Dezső törvényszéki biró ur Budapesten; — a tizenegyedik kérdést illetőleg: Erdélyi Sándor kir. táblai biró és Ökrös Bálint közjegyző urak Budapesten.

—

Az ötödik magyar jogászgyülés évkönyvének második kötete megjelenvén, annak szétküldése már megkezdetett; előzőleg az állandó bizottság titkára levelezési lapon a következő felhivást intézte a tagtársakhoz: A hatodik magyar jogászgyülésre esedékes 5 frtnyi tagdija az alapszabályok 3. §-ához képest még 1874. évi deczember 1-ig volt befizetendő; a befizetés eddig nem eszközöltetvén, az alapszabályok 3. §-a negyedik kikezdésének utasitása nyomán, ugy az ötödik magyar jogászgyülés évkönyvének második kötete, mint az 1876. év első felében megtartandó hatodik magyar jogászgyülésre szóló tagjegye az 5 ftnyi tagdij utánvétele mellett fog közelebb megküldetni; miről t. tagtárs urat előlegesen értesiteni szükségesnek tartottam, nehogy az állandó bizottság fennjelzett utánvételi küldeménye félreértésből visszautasitassék; ha t. tagtárs ur azonban a tagdij beszedésének ezen módját alkalmaztatni nem kivánja, felkérem, miszerint az 5 frt tagdijat póstautalvány utján 3 nap alatt hozzám beküldeni sziveskedjék, hogy az évkönyv és tagjegynek utánvét nélküli expeditiója iránt a kellő intézkedéseket idejekorán megtehessem. Budapest, 1875. évi október havában. Dr Siegmund Vilmos, a magy. jogászgyülés állandó bizottságának titkára. (IV. kalap-utcza 6.)

—

A feloszlott budapesti ügyvédegylet végrehajtói bizottsága működését az egyleti vagyon leltározása s részbeni elárusitással befejezvén az egylet szakkönyvtárát s a butorzat legnagyobb részét a budapesti ügyvédi kamarának természetben adván át, az egylet egyesitett pénzbeli vagyonát pedig a közgyülés határozatához képest segély-alapitványnyá alakitván át, azt is a budapesti kamarának adta át; az ebbeli „alapitólevél" következőket tartalmazza: A feloszlott budapesti ügyvédi egylet f. évi junius 26-án tartott utolsó közgyülésében az egyleti alapszabályok értelmében az egylet vágyonáról is rendelkezvén, elhatározta, hogy alaptőkéjét és segély-pénztárát, valamint egyéb vagyonából és cselekvő követeléseiből még befolyható pénzeit a budapesti ügyvédi kamara munkaképtelen, vagy elszegényedett tagjai illetve ezek családbeliei, özvegyei és árvái segélyezése czéljából a budapesti ügyvédi kamarának alapitványképen határozottan körülirt feltételek alatt rendelkezésére boc átja. A Nagyméltóságu m. kir. Belügyminiszterium által $^{34843}/_{875}$. sz. intézményével helybenhagyott ezen határozatot foganatositandók: alulirottak mint a közgyülés által kiküldött végrehajtó bizottság tagjai, az egylet egyesitett pénzbeli vagyonát, vagyis o. é. 15263 frt 82. kr, szóval o. értékü tizenötezer kétszáz hatvanhárom forint és nyolczvankét krajczárt kamatozó értékpapirokban, illetve takarékpénztári könyvecskékben az I. alatt csatolt feljegyzés szerint alapitványképen a budapesti ügyvédi kamara rendelkezésére bocsátjuk a következő kikötésekkel: 1. Hogy ezen összegnek kamatjaiból a szükségeshez és az alapitvány pénzerejéhez mértén időleges vagy rendszeres segélyezésben kizárólag a budapesti ügyvédi kamarának betegség vagy egyéb szerencsétlenség által sujtott s megszorult tagjai, esetleg a tőlük sem törvényesen, sem tényleg el nem vált özvegyeik s árvaságra jutott törvényes gyermekeik részesithetők. 2. Hogy a segélyre szorult kamarai tagok között a feloszlott budapesti ügyvédi egyletnek a II. alatt csatolt jegyzékben felsorolt volt ügyvéd-tagjait, illetve hozzá-tartozóit, elsőbbség illeti mindaddig, mig ily jogosultak életben vannak. 3. A budapesti ügyvédi egyletnek a III. alatt csatolt jegyzékben elősorolt jelenleg élő alapitó ügyvéd-tagjai közül azoknak, kik egyszersmind a kamara tagjai, fentartatik azon jog, hogy 200 frtos alapitványaik kamatainak kamarai évi illetékükbe leendő betudását a budapesti ügyvédi kamara által kiszabandó záros határidő alatt maguknak kiköthetik. 4. A budapesti ügyvédi kamarának feloszlása esetén ezen alapitványi vagyon felett a nevezett kamara rendelkezik ugyan, másra azonban mint kizárólag magy. ügyvédek és hozzátartozóik segélyezésére ezen vagyon soha sem fordithatő s a volt egyleti ügyvéd-tagoknak ezen alapitó levél második pontjában foglalt előjogai mindig épségben tartandók. Kelt Budapesten, 1875. évi október hó 16. A budapesti ügyvédi egylet feloszlató közgyüléséből kiküldött végrehajtó bizottság: Horváth Károly m. k., Korányi Adolf m. k., ifj. Muraközy László m. k., Rexa Pál m. k., dr. Siegmund Vilmos m. k., Ttóth Lajos m. k., Zsigmondy Pál. m. k.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 45. sz. Budapest, 1875. nov. 10.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Adalékok a jogforrások elméletéhez. Dr. Haller Károly, kolozsvári egyet. tanár urtól. — Németország legujabbkori jogfejlődése. — Törvénykezési szemle. A fegyelmi törvény hiányai. Dr. Singer Ignácz, kir. törvényszéki biró urtól. — Lapszemle. — Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Adalék a jogforrások elméletéhez.

Irta: Dr. Haller Károly, a kolozsvári magy. kir. egyetemen ny. r. tanár.

A jogforrások elmélete egyike azon tanoknak, melyeket a jogirodalom fejlődési menete csak elmellőzőleg érintett a nélkül, hogy nagyobb figyelemre érdemesnek tartotta volna, s daczára némely iró behatóbb fejtegetésének, még sem sikerült ez elméletet ugy megállapitani, hogy legalább vezérelveiben helyesnek ismertethessék el.

Az emberi szellem véges voltánál fogva vannak minden elméletnek hiányai s a legtökéletesb az, mely az alapelvből következtetéseit a legegyszerübben származtatja.

A jogforrások elméletében eddigelé ugy az alapelvek mint a belőlök vont következtetések tekintetében összhangzást hiába keresünk; nyilt mező volt ez mindig, melyen az egyéni felfogás akadálytalanul száguldhatott, nem állta utját sem tételes jog, sem magán jogviszony vagy érdek.

Fejtegetésemnek czélja: a jogforrások elméletéről uralkodó tan iránt az eddiginél több figyelmet kelteni és tévedéseinek kideritését megkisérleni. Midőn ezt meggyőződésem okainak tudatában teszem, azzal is beérem, hogy, ha megczáfoltatnám is, az igaznak megállitásához s a tárgyalt elmélet szabatosbbá tételéhez hozzájárultam vagy legalább alkalmat szolgáltattam reá.

A jogforrások különböző elméletei.

A római jogászok jogforrásnak a jogszabályok keletkezése módját, tehát azon kutfőket nevezték, melyekből a jogtételek merittettek. Ennek egyedüli alakja az irott alak volt, miután a nép jogi meggyőződése által a szokásban nyilvánult jog és törvényekben, edictumokban és jogi iratokban lett feljegyezve, s ezen módon külsőleg általánosan kötelező szabálylyá emelve. A római jogászok tehát a jognak más keletkezése módját nem ismervén el, nem is tették meg a jogforrások azon ismert felosztását, mely a szokásjog, törvényjog, helyhatósági jog, törvényszéki jog, tudományos jog és jogászjog között a mai megkülönböztetést eredményezte.

Ma legáltalánosb a jogforrások fogalmának azon meghatározása, mely szerint a jogszabályoknak keletkezési alapja, tehát azon kutfők, melyekből az érvényben levő jogtételek eredetöket és létöket nyerték, neveztetnek jogforrásoknak; de e mellett a keletkezés módja, továbbá azon közegek is, melyek által a jogtételek külsőleg nyilvánulnak, sőt maga ezen nyilvánulás s annak külső alakja, tehát a productum is jogforrásnak mondatik.

Ezen határozatlan, önmagának ellentmondó, a helyes felfogást nehezitő elmélet tisztázására és szabatosabbá tetelére törekesznek e sorok.

Puchta a jog tulajdonképeni keletkezése alapjának a nép meggyőződését tekinti s a módokat, melyek szerint ez alapon a jogszabály képződik, nevezi jogforrásoknak. [1]) Ezek között első a nép közvetlen meggyőződéséből eredő gyakorlat (szokás), mely az u. n. szokásjogot eredményezi; második jogforrás a törvényhozás, mint az általános népakarat helyettesitője; ez alkotja a törvényt; harmadik jogforrás a tudomány, mely a jogalkotásra a jogtételek benső okainak megvizsgálása által lényegesen befoly; az utóbbi alapon képződő jogászjognak ez elnevezése Puchtától ered.

Savigny ugy a jogforrások megkülönböztetése, mint a belőlök származtatott jog tekintetében lényegben Puchtával egyetért, csak az utóbbi által jogászjognak elnevezett jogot tudományos jognak nevezi. [2]

Stahl csak két jogforrást fogad el: a szokást és törvényhozást [3] alább mégis már a törvényszéki gyakorlatot is jogforrásnak mondja. [4]

Vangerow jogforrásokként elősorolja 1. az irottjogot, 2. a szokásjogot, 3. a törvényszéki gyakorlatot és jogászjogot, tehát a jogszabályok fenállásának és nyilvánulásának külső alakját, azaz az eredményt nevezi jogforrásoknak. [5]

Behrend is a jogot önmagából, t. i. a jogból származtatja s 1. az irott jogot, 2. a szokásjogot, 3. az autonomiát fogadja el jogforrásokként, de a törvényszéki gyakorlatot vagy jogászjogot jogforrásnak nem ismeri el.

Bluntschli négy jogforrást különböztet meg: szokásjogot, tudományos jogot, hatósági jogot és törvényhozást s nem következetes, midőn a 3 első esetben magát a jogot, a negyedikben pedig a jogalkotás módját nevezi jogforrásnak. [6]

Unger a jogforrások fogalmának meghatározásánál, a források kijelölésénél s a belőlök származtatott jogoknál a határozatlanság hibájába esett, s talán, mivel e tannak nem tulajdonitott nagyobb jelentőséget, felüle-

[1] Puchta: das Gewohnheitsrecht 1828. 143. l.

[2] Savigny: System des heutigen Römischen Rechtes. I. k. 6. s. k. l.

[3] „Der Uebergang von innerer Würdigung zu äusserer Fixirung und Geltung ist der Begriff der Rechtsquelle und es gibt demnach im Allgemeinen nur zwei Rechtsquellen: Gewohnheit und Gesetzgebung. Stahl: Die Phisosophie des Rechtes. II. 235. l.

[4] Stahl i. m. 256. l.

[5] Wangerow: Lehrbuch der Pandekten 37. s köv. l.

[6] Bluntschli: Deutsches Privatrecht: 1. Gewohnheitsrecht. 2. Recht der Wissenschaft (Juristenrecht), 3. Obrigkeitsrecht (Gerichtgebrauch), 4. Gesetzgebung.

tesen tárgyalja a nélkül, hogy egyes tételeinek benső jogosultságát mélyebb vizsgálódásra méltónak tartaná.

Szerinte: a jogforrás alatt a fenálló jognak közegeit, a tárgyi jogszabályoknak keletkezése külső okait, a forrásokat, melyekből az érvényben levő jogtételek eredetöket és létöket meritik," kell értenünk. [1] E fogalommeghatározás kielégitőnek nem mondható, mert egyfelől „a fenálló jognak közegei s a tárgyi jogszabályok keletkezése okai" legalább is homályossá teszik a magában véve annyira egyszerü fogalmat, hogy mintegy magyarázatul hozzáteszi Unger, jogforrások azon források, melyekből a jogok erednek, tehát forrás=forrás.

Jogforrásokul ezután a törvény, szokás, és a birósági gyakorlatot jelölvén meg, ehez képest a jogot törvényjogra, szokásjogra és jogászjogra osztja.

Ez ellen legelőbb is az a kifogásom van, hogy a törvény jogforrásként van megnevezve, holott a neki létet adó kutfőből és nem önmagából ered, tehát jogforrásnak hiában neveztetik; továbbá a „törvényjog" (Gesetzesrecht) kifejezést nem tartom jónak, hasonlitez az asszony-nőhöz vagy eb-kutyához, mert az összetett szó csak ugyanazt fejezi ki kettősen. De erre az egyes jogforrások rendén amugy is ki kellend terjeszkednem, itt a továbbfejtést mellőzöm.

A példaképen idézett nehány iró között a jogforrások tana körül észrevehető lényeges eltérés eléggé mutatja ez elmélet ingatag és határozatlan voltát, sikerülend-e nekem annak szabatosabbá tételét elősegiteni, azt nem én itélem meg.

A jogforrások fogalma.

Ha a jogforrások fogalmát az elnevezés természetes értelméből állapitjuk meg, egyebet nem érthetünk alatta mint azon kutfőket, melyekből a jogtételek erednek, tehát azon alapokat, melyeken a jogszabályok keletkeznek.

Ezen kutfők közelebbi meghatározása előtt szükségképen a jog jelentése iránt kell tisztába jönnünk, mert csak igy kereshetjük fel biztosan a forrásokat, melyekből eredhet.

A jogtudományban jog szóval két különböző fogalmat szokás kifejezni; az egyiket tárgyi, a másikat alanyi tekintetben. Tárgyilag véve jog a jogtételek vagyis általánosan kötelező jogszabályok összeségét jelenti, tehát egy jelentésü a törvénynyel minden tekintet nélkül eredetére, például: mondjuk büntetőjog és büntető törvény, váltójog és váltótörvény stb. Alanyi értelemben pedig jog annyit tesz, mint jogositvány, cselekvés, szabadság, tehát az a hatalom, melynél fogva valamit tenni, valamivel felhagyni vagy mástól valamit követelni lehet, például haszonélvezeti jog, zálogjog stb.

Kétséget nem szenvedhet, hogy jogforrások alatt csak azon kutfőket érthetjük, melyekből a tárgyi értelemben vett jog (a törvény) ered, tehát csak azon alapokat, melyeken jogszabályok keletkeznek.

Jogforrások.

I. Jogszokás.

Általánosan kötelező szabálynak (törvénynek) eredeti keletkezési módja kétségtelenül a nép közvetlen jogi meggyőződéséből eredő hasonló és következetes gyakorlat, tehát szokás.

A szokás jelentősége iránt is nagyon eltérők a vélemények. Némelyek a jog keletkezése alapjának, mások keletkezése okának, mások ismét a jogismervének, végre keletkezése alakjának (módjának) nevezik; sokan pedig, talán eredetiség utáni, törekvésökben addig magyarázzák, mig természetes értelméből egészen kivetköztették. E felfogások különböző voltához képest a belőlök folyó következtetések, t. i. a szokásnak befolyása a jogképzésre is különböző, a mi a tárgyalt elmélet szabatosságának épen nem válhatik előnyére.

Itt is meggyőződésem szerint leghelyesb kiindulási alap a szokásnak természetes értelme, minél fogva az nem lehet egyéb, mint valamely szabad cselekmény helyes voltáról alkotott, vagy öntudatlanul (mintegy benső szükség érzetéből) képződött meggyőződésből folyó gyakori ismétlése hasonló cselekményeknek. Ha ezen cselekmények jogviszony létesitésére irányulnak, akkor jogszokásnak nevezhetjük, s a szokás ennélfogva csak ez utóbbi értelemben jö tekintetbe, mert a természetes szokás, például, hogy valaki óráját reggel vagy délben szokta felhuzni, jogilag egészen közönyös.

Ebből kiindulva, hibásnak tünik ki az a nézet, mely a jogszokást a jog keletkezése okának vagy alapjának tartja, mert a jognak keletkezési oka vagy alapja a cselekmény alanyainak jogi meggyőződése, melynek a jogszokás csak külső nyilvánulási alakja. De a szokás a jog ismervéül sem tekintethetik, mert a mig csak jogszokás, addig csak a jogi meggyőződés ismertető eszköze, mely még nem bir általános jogszabály erejével, — azt a ézetet tartom tehát helyesnek, mely szerint a szokás a jognak keletkezése alakját (módját) képezi, mert a j gszokás azon befolyásnál fogva, melyet az összhangzó meggyőződés a nép egyes tagjaira gyakorol, általánosan kötelező szabály tekintélyére emelkedik s igy keletkezési módját kép zi azon jogszabályoknak, melyek a törvényhozó hatalom külső hozzájárulása nélkül állnak fenn és összességben szokásjognak neveztetnek.

A szokásjog létesülésének külső köréhez képest lehet közönséges, részszerü vagy helyi vagy mindenkire vagy csak bizonyos osztályokra vagy személyekre kiható, például: kereskedelmi szokás, — de azon körben, melyre hatása kiterjed, épen oly kötelező erővel bir, mint a törvényhozó hatalom által alkotott törvény mind azon esetekben, melyekre az utóbbi kényszeritő vagy tiltó szabályt nem tartalmaz.

Ennélfogva a szokásjog a fenálló jogrendszernek kiegészitő része, következőleg nem jogforrás, hanem valóságos törvény, mely mint particularis szokásjog lehet ugyan a közönséges jognak forrásává, de nem azért mert szokásjog, hanem azért, mert részszerü jog volt.

A jogi irodalomban a szokásjog a jogszokással rendszerint összecseréltetvén, majd mint jogforrás, majd mint fenálló jog emlittetik, holott az a kettő közül csak egyik lehet, még pedig semmi esetre sem jogforrás, mert vagy fenáll a szokásjog vagy nem; ha fenáll, akkor törvényerővel birván az irott jog mellett, mint a fenálló jogrendszer alkatrésze, érvényes, tehát nem jogforrás, hanem fenálló jog, ha pedig nem áll fen a szokásjog, akkor mint nem létező valami, jogforrásnak sem mondható.

A szokásjog e szerint fenállásának külső körében törvény erejével bir, azt mindenki ismerni köteles, következőleg annak nem tudása mentségül nem szolgál. A biró tehát a szokásjogot hivatalból tartozik alkalmazni s annak fenállása felett, tagadás esetében a törvénykezési rendtartás bizonyitó eszközeit nem engedheti meg, mig a jogszokás a felekre nézve csak

[1] Unger: System des österreichischen allgemeinen Privatrechtes 23. s köv. l.

akkor kötelező, ha arról mindketten tudomással birtak, s igy azt hallgatagon szabályozónak tekintették, — ennél már a rendes bizonyitóeszközök alkalmazandók; például: ha valamely helyen azon jogszokás áll fen, miszerint az évi házbér Szent-György és Szent-Mihály napjain fele részben előre fizettetik, ez világos kikötés nélkül a bérlőre nézve csak akkor kötelező, ha bebizonyittatik, hogy e jogszokásról tudomással birt, mert különben, például az austriai magánjog uralma területén, a bért félévenként utólagosan tartozik fizetni. [1]

Ellenben a szokásjog fenállása felett, mihelyt a biró arról tudomással bir, még egyik fél tagadása esetében sem lehet bizonyitásnak helye. Ha pedig a biró a szokásjogot, melyre valamelyik fél hivatkozik, nem ismerné, köteles magának annak fenállásáról meggyőződést szerezni s e végre azon felet, ki a szokásjogra hivatkozik, e szokásjog fenállásának kimutatására is utasithatja.

Részben hasonlit tehát a szokásjog oly külföldi törvényekhez, melyek szerint valamely per belföldi bíróság által eldöntendő, de különbözik ezektől annyiban, hogy külföldi törvényekre a biró csak akkor lehet tekintettel, ha azoknak tagadott érvényessége az által, ki azon törvényekre hivatkozik, bebizonyittatott; a szokásjogot ellenben, mint a fenálló jogrendszer alkatrészét a biró hivatalból is köteles alkalmazni. [2] Ha tehát a birónak valamely helyen érvényes szokásjogról tudomása nem lenne, azt nem helyezheti egy osztályba a perbeli tényekkel, következőleg nem elégedhetik meg például a tanuk általi bizonyitással már csak azért sem, mert e tanukkal szemben még több tanu is szerezhető, kik bizonyithatnák, hogy a szokásjogról tudomással nem birnak A beismerés esetén kivül ennélfogva a szokásjog fenállása csak hatósági bizonyitványnyal igazolható, például: általános jellegü szokásjognál közhatósági, bányaügyekben fenálló szokásjognál bányahatósági, ipar- vagy kereskedelmi szokásjognál az illető kereskedelmi és iparkamara bizonyitványával.

E helyen még azon vitatott kérdésre kivánok véleményt koczkáztatni, hogy törvénykönyv mellett fenállhat-e a szokásjog s ha igen, mily feltételek mellett?

Nézetem szerint a szokásjog a törvénykönyvvel szemben, tehát oly esetekben, melyekre a codex parancsoló vagy tiltó szabályelvet tartalmaz, nem állhat fen; mert ez csorbát ejtene a törvényhozó hatalom tekintélyén, megingatná a törvény kötelező ereje iránt szükséges meggyőződést s bizonytalanná tenné a jogi állapotot azon közbenső időben, melynek, a jogszokás keletkezésétől annak szokásjoggá váltáig, okvetlenül eltelni kellene; — ellenben a törvénykönyv mellett mindazon jogviszonyokra, melyekre a törvénykönyv szabályt nem alkotott, a netaláni szokásjog szükségképen alkalmazandó, azonban pótló feladatánál fogva csak alárendelt jelentőségre tarthat igényt.

A magánjogi codificatió arra törekszik, hogy a jogéletben előforduló minden viszonyra jogszabályt alkosson; nagy feladat, melyet tökéletesen megoldani mindeddig nem sikerült s a jogviszonyok végtelen változatosságánál fogva annál kevésbé sikerülhet valaha, minthogy a társadalmi élet folytonos fejlődése a jogéletbe átható uj viszonyokat teremt, melyekről a törvényhozás előre nem is gondoskodhatott; ily esetekben a nép jogi meggyőződésében gyökerező, a tudomány által is támogatott és jogszokásban nyilvánuló jogalkotó erők jogosultságát megtagadni nem lehet.

Jogfejlésünk jelen korszakában, midőn magánjogi codexünk még nincs; midőn a magánjogi viszonyok rendszeres törvényhozási szabályozását csak a távol jövőtől várhatjuk; midőn a törvényhozás tevékenysége a joganyagnak csak egyes kisebb és halaszthatlannak látszó részeire szoritkozhatik; midőn az arra hivatott szakférfiak által megállapitott törvényszöveg az országgyülésen szakaszonként, sőt szavak szerint is tárgyaltatik s például a bányajog egyes tételeinek megállapitásával szavazata van az alföldi birtokosnak, az orvosnak, papnak stb. még ha bányát sohasem látott is; midőn a szerves összefüggés nélküli jogszabályok oly hézagokat is tüntetnek fel, melyeknek kitöltésére sem a törvény magyarázat, sem az analogia nem elégséges, ily körülmények között a törvénypótló jogszokás keletkezését már épen nem lehet meggátolni. [1]

Hoffmann Pál „Átalános magánjogi törvénykönyv tervezetének" a szokásjogról szóló 3. §-ának 3-ik alternativáját tartom helyesnek, mert itt egyfelől ki van mondva, miszerint a törvénykönyv szabványaival ellenkező jogszokások nem állhatnak fen, másfelől annak tárgya iránt uj kötelező szabványokat nem alapithatnak meg. [2]

Habár ebben a nagyérdemü szerző, mint az indokolásban mondja, a jogszokásnak csak törvénymagyarázó erőt enged, a szövegezés szerint azonban a törvénypótló jogszokás még sincs kizárva.

Ily korlátok között keletkezett jogszokás közvetlenül a szokásjognak, közvetve pedig az annak folytán a törvényhozás által alkotandó törvénynek képezi forrását.

(Folytatása következik.)

Németország legujabbkori jogfejlődése.

III.

A porosz közigazgatás szervezésére vonatkozólag az 1872. decz. 13-i kerületi szervezet kapcsában a keleti tartományok számára az 1875. jun. 29-i tartományi rendtartás bocsáttatott ki. Alapul ez a decentralisatiónak azon módján, mely a tartományok és kerületek önigazgatását azon fokig emeli, a meddig az az állam érdekeinek veszélyeztetése nélkül lehetséges, az önkormányzati ügyek ellátásánál egyuttal szakértő laikusoknak bevonása által ezen szervezet a tartományi és vidéki különszerüségeknek megfelelő alapot nyert. A tartomány, mint külön törvényhatóság, ennek jogaival együtt ügyeinek önkormányzatát a tartományi gyülés által gyakorolja, mely áll a tartomány kerületei s városai által választandó követekből. A tartományi gyülés tartományi bizottságot választ. Ennek kötelessége az országgyülés határozatainak foganatositását, a vagyonkezelést és a tartományi szövetség intézeteit kormányozni az országgyülés által választott és királyilag megerősitett tartományigazgató közrehatásával, ki mint a bizottság tagja és közege, annak határozatait előkészíti, végrehajtja, a folyó ügyeket vezeti és a tartományi szövetséget kifelé képviseli. A közlekedési-, iskola- és utügynek főbb folyamodásban leendő elintézésére tartományi tanács alakittatik, mely áll az elnökből,

[1] Ausztriai magánjog 1100. §.

[2] V. ö. 1868. 54. t. cz. (polg. törv. rendt.) 157. és 245. §§.

[1] Teleszky István ellenkező nézetben van s e nézetének támogatására Baronra (Pandekten) is hivatkozik, azonban ugy látszik, elkerülte figyelmét, hogy Baron is épen idézett szavaiban a jogszokást nem törvény mellett, hanem a törvény ellenére (gegen die Gesetzgebung) nem tartja megengedhetőnek. (Észrevételek dr. Hoffmann Pál átalános magánjogi törvénykönyv tervezetére 8. s k. l.)

[2] Hoffmann Pál Átalános magánjogi törvénykönyv tervezete 3. §. 3-ik alternativája: „Jogszokások ezen törvénykönyvnek szabványait sem meg nem szüntethetik, sem meg nem változtathatják, sem nem alapithatnak meg annak tárgya iránt uj kötelező szabványokat".

egy bíróilag képzett magasabb közigazgatási hivatalnokból és a tartományi bizottságnak saját kebeléből választott 5 tagjából; ugyanigy alakittatik minden kerület részére egy kerületi tanacs. Az állami felügyelet megóvása tekintetéből a tartományi főnök, mint az állam közege, a felső közigazgatási bíróság elé való felebbezéssel, megtagadhatja az országgyülés, tartományi vagy kerületi bizottságok azon határozatainak végrehajtását, melyek vagy jogkörüket tulhaladják, vagy a törvényt megszegik. Különösen meghatározott esetekben, nevezetesen megterhelési vagy kölcsönfelvételi határozatoknál és helyhatósági szabályzatok alkotásánál szükséges a miniszteri, esetleg felségi jóváhagyás is.

Az egyes tartományok önkormányzati költségeinek fedezésére, az állambevételekből határozott évjáradék szolgáltatik.

Peres közigazgatási ügyek elbirálására az 1875. julius 3-i törvény közigazgatási bíróságok felállitását rendeli. Azon bizottság, mely a kerület igazgatását teljesiti, képezi egyuttal a kerületi közigazgatási bíróságot. Minden kormányzati területre nézve egy kormányzati közigazgatási bíróság alakittatik, mely felebb folyamodási forumot képez a kerületi bíróságtól. Ez 5 tagból áll, kiknek egyike birói képesitvénynyel, egyike magasabb közigazgatási hivatalra való képesitvénynyel ellátott és a király által kinevezett egyén; a többi 3 at a tartományi képviselet választja. Legfőbb folyamodásu elintézésre egy közigazgatási főtörvényszék alakittatik, melynek tagjait, fele részben birói, fele részben közigazgatási hivatalra képesitett egyénből, a király nevezi ki élethossziglani időre és birói minőségben. A közigazgatási bíróságok eljárása a perlekedő és érdekelt felek részéről szóbeli és nyilvános eljárásban áll, az elbirálás pedig a felek bizonyitékaihoz nem kötött, tényleges puhatoláson és szabad meggyőződésen alapul. Az itéletek ellen nemcsak a felek élhetnek felebbezéssel, hanem a közérdek szempontjából a kerületi bizottságok elnökei és illetve a tartományi kormányzóelnökök is.

Általán és egészben véve, ezen törvények mint fontos reformok üdvözöltettek. Remélni lehet, hogy az allami közegeknek választott laikusokkali ilynemü összmüködése szerencsés választás, mely nemcsak a polgárokat községi és közigazgatási ügyekben való élénk tevékenységre ösztönzi, hanem egyuttal a központi kormányzat terhét könnyebbiti és a mellett mégis az állam részére biztositja a közérdek lehető oltalmát. Teljes jelentőségét e rendszer majd csak akkor fogja elérni, hogy ha az alkotandó törvények a hatóságok organisatióját befejezték és az iskolai, uti és egyéb közös érdekekre vonatkozó anyagi törvények fognak alapul szolgálni. Igazi életrevalósága azon személyektől függ, kik hivatva lesznek arra, hogy mint az önkormányzat részesei és mint a közigazgatási igazságszolgáltatás birái müködjenek.

A magánjog körében legfontosabb az 1875. julius 5-i gyámügyi rendtartás, mely 1876. jan. 1-től lesz életbe lépendő. A gyámsági intézményt rendezi az egész monarchiára nézve, tehát a közönséges német, a franczia és porosz jogra nézve egyaránt. Az állami felügyeletet egyes birák gyakorolják, kinek rendeletei ellen társasbirósághoz lehet végérvényes itéletért felebbezni. A gyámi biráknak, községi bizottsági tagok mint árvatanácsosok adatnak oldala mellé, kiknek hivatala dijnélküli községi hivatal. Az árvatanácsnak kötelessége felügyelni az árvák jólléte és neveltetésére, azonkivül kötelessége gyámot ajánlani.

A törvényes gyámon kivül: milyen az atya, törvénytelen gyermekeknél az anyai nagyatya, állami vagy községi tápintézetek elöljárója, mindenekelőtt az atya vagy anya által megnevezett felmenő ágbeliek hivandók meg meghatározott sorrendben, kik jogositvák és kötelezvék mint gyámnokok alkalmaztatni. A gyámnoki állás, mint egyetemes polgári kötelesség, mindig elfogadandó, ha csak meghatározott elháritó okok nem forognak fenn. A gyám kezeli a vagyont, köteles évenkint számadást tenni és birói belátás szerint biztositék adására kötelezhető.

Ha a gyámsággal vagyonkezelés is van összekötve, mellette egy ellengyám állitandó fel. Az ellengyám kötelessége a vagyon rendes kezelésére felügyelni és a kötelességmulasztásokat a birónak bejelenteni. Mindketten kezeskednek egy rendes házi atyának gondosságáról. A pénzek, a jelzálog vagy földzálog kivételével, meghatározott értékig, csakis a német birodalomban a szövetséges államok által biztositott kötlevelekben helyezhetők el; ellenesetben a birodalmi bankban vagy az állam által megerősitett takarékpénztárakban.

Az ellengondnok beleegyezése szükségeltetik értékpapirok eladásánál, tőkék felmondásánál és a biztositék kisebbitésénél. A gyámbiróságnak beleegyezése több meghatározott esetben kivántatik meg, igy nevezetesen az örökségi felosztásoknál, eladásoknál, ingatlanok szerzése és megterhelésénél, a nagykoruságon tul terjedő bérletek kötésénél, 300 márkán felüli egyezségek kötésénél, váltó- és kölcsönadósságoknál, kezesség elfogadásánál és örökségről való lemondásnál. A gyámoltnak atyja, ezen vagyonkezelési megszoritásoktól felmentheti az általa kinevezett gyámokat.

A gyám vagy rokon kivánságára köteles a bíróság három oly közelebbi rokont, kik halogatás nélkül megjelenhetnek, kihallgatás végett saját birói széke elé idézni. A bíróságnak jogában áll, akár a gyám kérelmére, akár a nélkül, értékpapirok és értéktárgyaknak a birodalmi bankban vagy más pénztárban leendő letételét elrendeli.

Családtanács alakitandó akkor, ha az atya, anya vagy gyámok ezt kivánnák, vagy ha a gyám, ellengyám vagy 3 közelebbi rokon ezt kivánván, az atya vagy anya ezt végrendeletileg nem ellenezték. A családtanács a gyámbiróból mint elnökből és legfeljebb 6 tagból alakitandó, kik a rokonok vagy sógorok köréből választandók (idegenekből csak akkor lesz alakitandó, ha azt a szülők vagy a családtanács kivánná). A családi tanács, mely a biró rendeletéből hivható össze, legalább két tag jelenlétében határozatképes, szavazattöbbséggel dönt és a gyámbiróság kötelességeit és jogait gyakorolja.

Ezen szervezés a különböző jogrendszer helyett egyforma jogot hoz érvénybe és a casuistika lehető mellőzésével és az állami közegek tulságos beavatkozása nélkül a concrét esetekben szabad kifejlődési tért biztosit. Igaz ugyan, hogy az ellengyámok behozatala többféle aggodalomra adott okot, mert a gyámra nézve a vagyonkezelést nagyon megnehezitette; azonban senki sem követelheti, hogy mint gondnok teljhatalommal legyen felruházva, midőn az érdekelt fél önmaga felügyelni nem képes; és remélhető is, hogy minden gondnok inkább alá fogja vetni magát egyik polgártársa ellenőrködésének, mint azon szükségnek, hogy legtöbb rendelkezése a sokkal kevésbbé hozzáférhető állami közegek jóváhagyásától függjön. Az ellengyám beleegyezése különben is csak azon esetekben szükségeltetik, melyeknél a vagyon kevesbedése látszik megfontolandónak. A német, ki békés természeténél fogva nem keresi a perlekedést, e téren is tárgyi önkormányzatot

fog lelni és nem fog társközegekül szolgáló polgártársaiban csak rendőri karhatalmat látni.

A hivatalnokok szolgálati viszonyainak szabályozására vonatkozólag megemlithetők az 1873. márczius 24. és 25-i és 1875. junius 28-i törvények az államhivatalnokok napdijai, utiköltségei és biztositékairól; az 1873. deczember 24-i törvény az igazságügyi hivatalnokok napdijai és utiköltségeiről, az 1874. junius 1-i törvény a jogi vizsgálatok szabályairól és a magasabb igazságügyi szolgálatra való kiképzésről, végül az 1874. junius 10-i törvény, mely megtiltja az államhivatalnokoknak, hogy pénzbeli előnyökkel járó elöljárósági, részvény, leszámitoló vagy bányatársulatok felügyelő vagy igazgatótanácsosai legyenek, azon esetben pedig, ha ezek pénzbeli előnyökkel nem járnának, az illető szakminiszter beleegyezése kivántatik meg.

Az 1874. május 28-i törvénynyel, a hüségi eskü, a mennyiben lovagi javak megszerzésére, tartományi, községi vagy járásbeli jogok gyakorlatára vonatkozik, megszüntettetett.

Az 1874. febr. 6-i törvény szerint a törvények életbeléptetési ideje azon időtől számitandó 14 nap mulva kezdődik, mely napon a törvénytárnak kibocsájtandó száma Berlinben megjelenik.

Az 1874. május 30-i halászati törvény a halászati jogositványt, gyakorlatot és a jogsultak ellenőrzését minden irányban szabályozván, az egész birodalomra nézve rendezte. Az 1874. junius 11-i törvény ugyancsak igy szabályozta a közjólét szempontjából az ingatlan vagyon kisajátitása esetén követendő eljárást, megállapitván a concrét esetek illetékes bíróságát, az elbirálás alapelveit, a kisajátitási eljárást és annak kihatását.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A fegyelmi törvény hiányai.

A jó igazságszolgáltatás egyik lényeges alapfeltételét képező birói függetlenség törvény általi megállapitása a neki tulajdonitott üdvös hatást csak akkor idézheti elő, ha egyuttal oly intézkedések léptetnek életbe, melyek a fel- és lefelé független birói hivatalnok által hivatalos eljárásában akár tudatlanságból, akár szándékosan vagy vétkesen elkövetett kötelesség-szegések és visszaélések szigoru megtorlását biztositják.

A magyar törvényhozás, midőn a birói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. 4. tcz. életbeléptetésével a biró elmozdithatlanságát és áthelyezhetlenségét decretálta, gondoskodott is arról, hogy a birói önállóság ne legyen kiváltságlevél, mely jogositványt ád mindennemü visszaélések szabad és büntetlen üzésére; — azért követte az előbb nevezett törvény életbeléptetését a birák és birósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. 8. törv. megalkotása, melynek II. fejezetében a hivatalos bűntettek, III. és VII. fejezetében pedig a fegyelmi vétségek mikénti megtorlására vonatkozólag foglaltatnak igen czélszerü intézkedések.

S valóban, ha e törvénynek — kellőleg kiegészitendő és bővitendő — szabályai szigoruan kezeltetnek, ha alkalmazásuknál egyedül azoknak a visszaélések megátlására és megtorlására irányuló czélzata és szelleme szolgál zsinormértékül; akkor, a magasztos birói hivatás kellő betöltéséhez szükséges, annyira irigyelt birói önállóság elveszti ijesztő hatását; akkor a függetlenség tudatával a kötelesség érzete karöltve járván, az üdvös hatás el nem maradhat!

Ámde nálunk a fegyelmi törvény nem hozta létre a tőle várt eredményeket, mert nem alkalmaztatott eddig kellő komolysággal és szigorral. Általános a panasz, hogy a bíróságok a fegyelmi törvényt tulenyhe szellemben kezelik; nálunk a pajtáskodási szellem, a baráti és rokoni összeköttetés és mindenféle „tekintet“ még hatalmas befolyást gyakorol a törvények mikénti alkalmazására; s innen van, hogy a birói hivatalnokban meg nem gyökeredzvén a tudat, hogy minden tényeért felelős, a kötelesség-érzet fejletlensége mellett könnyen vetemedik törvényszegésekre azon, az előzmények által igazolt meggyőződésben, hogy azok megtoroltatni nem fognak.

A fegyelmi törvény bármily következetes és szigoru alkalmazása azonban még sem fog czélhoz vezetni, ha annak a a gyakorlat által kimutatott lényeges hiányai nem pótoltatnak.

Nem sorolhatjuk ugyan a lényeges hiányok közé azokat, melyeket dr. Székély József ur a „Magyar Igazságügy“-ben (II. köt. 1. sk. l.) a fegyelmi törvény revisiójának szükségéről irt fejtegetésében sürgősen kiegészitendőknek jelez; mert a mi az első, ott felemlitett hézagot illeti, hogy t. i. a panaszló, daczára azon megállapitásnak, hogy panasza hamis állitásokra vagy a tényeknek szándékosan elferditett előadására alapittatott, büntetlen marad azon esetben, ha a fegyelmi bíróság az 1871. 8. tcz. 43. §-a értelmében a fegyelmi eljárás megszüntetését határozza el: ugy azt hiszszük, hogy a panaszlott legtöbb esetben megnyugszik a fegyelmi eljárás megszüntetésében; — egyébként pedig hathatós eszköz áll rendelkezésére az alaptalan panaszszal fellépővel szemben, mennyiben t. i. a hamis vád iránti fenyitő eljárás ellene leendő megindítását eszközölheti (l. egyebek között a német birod. bünt. törvk. 164. §-át, valamint a magyar javaslat 216 §-át.

Még kevésbé tekinthetjük a fegyelmi törvény lényeges hiányának, hogy a fegyelmi eljárás megindítása iránti határozat hozatalát nem előzi meg egy elővizsgálat vagy előnyomozat, mert eltekintve attól, hogy a fegyelmi eljárás megindítását czélzó panasz vagy feljelentés, ha a további eljárásra alapot épen nem nyujt, még a panaszlott, a 39. §-ban előirt meghallgatásának elrendelése előtt visszautasitható, s hogy e meghallgatás panaszlottnak alkalmat nyujt a feljelentés kitételei megczáfolására: a külön előnyomozatnak vagy elővizsgálatnak a a törvényben szabályozott vizsgálati eljárás fentartása melletti behozatalával felmerülnének mindazon hátrányok, melyek a fenyitő eljárásban az előnyomozás és különös vizsgálat stadiumainak megkülönböztetéséből erednek.

Igy — hogy egyebet ne emlitsünk — a fegyelmi panaszban rendesen már megjelöltetvén azon személy, ki ellen az eljárás megindítandó, ha a panaszlott a terhére rótt fegyelmi vétség elkövetését már első nyilatkozatában beismeri, vagy ha különben a panasz alaposssága, a feljelentett vétség tárgyi s alanyi tényálladéka már az előnyomozás fonalán kellőleg helyreállittatott: akkor a különös vizsgálat foganatositására felesleges, s nem volna más az előnyomozás ismétlése; ez intézménynek ily módoni meghonositása tehát az eljárást csak hosszadalmassá és nehézkessé tenné.

De igenis, nagy hézagot, sürgősen kiegészitendő hiányt találunk a fegyelmi törvényben, mennyiben nem gondoskodik arról, hogy egy, hivatalát igazolatlanul elhagyó hivatalnok ellen a 39. §-ban előirt meghallgatás és a többi eljárási stadiumok mellőzésével fegyelmileg eljárni, és a büntetést már az igazolatlan távollét tényénél fogva kimondani lehessen.

Lássunk egy gyakorlati példát!

H . . . . Pál törvényszéki telekkönyvvezető ellen f. évi aprilisban többrendü feljelentés tétetvén, ellene egyrészt a fegyelmi, másrészt pedig, mert egyes feljelentésekben hivatalos bűntettek (sikkasztás és hamisitás) elkövetésével terheltetett, a fenyitő eljárás megindítása lőn elrendelve. Ezek folytán a törvényszéki elnök nevezett telekkönyvvezetőt az 1871. 8. tcz. 62. §-ának *b)* pontja alapján a 63. §-ban fentartott jogánál fogva hivatalától azonnal felfüggesztette, s az elnök eme intézkedését a fegyelmi bíróság is épségben fentartotta.

Mielőtt azonban a panaszlott hivatalnok akár az 1871. 8. tcz. 39. §-ában előirt fegyelmi utoni meghallgatása, akár pedig a bűnvádi előnyomozás fonalán való vallatása, esetleg letartóztatása eszközöltethetett volna, az hivatalából és lakhelyéről eltávozott, s a fenyitő eljárásban eszközlött országszertei köröztetése utján sem sikerült őt kézre keriteni.

Ezeknél fogva a fegyelmi bíróság a panaszlott telekkönyvvezető ellen folyamatba lett fegyelmi eljárást határozatilag felfüggesztette, és az összes iratokat a szökött lábon lévő hivatalnok megkerüléséig irattárban elhelyeztetni rendelte.

A nmtsgu m. k. Igazságügyminiszterium értesittetvén a felfüggesztésről, a felfüggesztett telekkönyvvezetőt fizetésének

felére szoritotta s ezt neje egyszerü folyamodványára az utóbbinak kiutalványozta.

* * *

Kétséget nem szenved, hogy a bíróság törvényszerüen járt el akkor, midőn a panaszlott távollétemiatt a fegyelmieljárást függőben tartatni rendelte, mert az 1871. 8. tcz. 39. §-ában a fegyelmi eljárás megindításának elengedhetlen feltételeként megszabván a panaszlott meghallgatását; ezen törvény 55. §-a csak az esetben engedi meg a vádlottnak makacsságbóli elitéltetését, ha a vádhatározat meghozatala után a tárgyalásra szabályszerüleg megidéztetvén, sem azon meg nem jelent, sem elmaradását alapos okokkal nem igazolta, sem a tárgyalásra maga helyett ügyvédet nem küldött, sem pedig védelmét irásban be nem nyujtotta.

A fegyelmi eljárás megindítása a 39. §-ban előirt meghallgatás mellőzésével a 61. §. szerint csak az esetben foglalhat helyt, ha vádlott a büntető perben valamely bűntettre nézve bűnösnek találtatott, de hivatalvesztésre nem itéltetett; akkor ugyanis a fegyelmi bíróság „vádlottnak minden további kihallgatása nélkül az ellene megindítandó s illetőleg folytatandó fegyelmi eljárás iránt azonnal intézkedik;" az egyedüli érdemleges intézkedés pedig, mely a vétkes hivatalnok ellen a fegyelmi eljárás megindítása nélkül is foganatba vehető, az a 63. §-ban engedett felfüggesztés, mely, ha a fegyelmi bíróság annak fentartását határozta el, azt eredményezi, hogy a felfüggesztett hivatalnok fizetésének felére szorittatik. (64. §.)

A hivatal elhagyása, a székhelyről eltávozás és a hivatallal járó kötelességek ebből kifolyó végképi elmulasztása sehol sem ruháztatik fel a törvényben oly tény minőségével, mely már magában véve elegendő arra, hogy a távollévő hivatalnok ellen minden kihallgatása nélkül a fegyelmi eljárás megindittassék és befejeztessék, s hogy a hivatalnok egyedül igazolatlan távolléte alapján hivatalától elmozdittassék, és helye ujból betöltessék.

Arról van ugyan intézkedés, hogy a biró vagy birói hivatalnok, ki kineveztetése után három hó, illetőleg négy hét alatt állomását el nem foglalja, ugy tekintetik, mintha kinevezetését el nem fogadta volna, s helye ujból betöltetik (1869. 4. tcz. § a és a birói ügyvitel tárgyában 1874. évi október 15-én 3436. sz. a. kibocsátott igyazságügym. rendelet 17. §-a); valamint arról is, hogy azon szabályok megsértése, melyek szerint a birák és bírósági hivatalnokok az elnök engedélye nélkül sem a hivatali székhelyről el nem távozhatnak, sem az engedélyezett szünidőn tul el nem maradhatnak, a fegyelmi eljárás tárgyát képezi (birói ügyv. szab. 46. §-a), s végre arról, hogy a hivataláról lemondó, s hivatalát, mielőtt ettől a kinevezésére vagy alkalmazására jogosult által felmentetett volna, igazolatlanul elhagyó hivatalnok hivatali járandósága azon nappal szünik meg, midőn hiva alát igazolatlanul oda hagyta: — de hiába keresünk a hivatkozott törvényekben és rendeletben oly intézkedést, mint a kir. közjegyzőkről szóló 1874. 35. tczikkben foglaltatik, melynek 183. §-a *a)* pontja értelmében a fegyelmi bíróság a közjegyzőnek a közjegyzőségtőli elmozditását szabhatja büntetésül, „ha a közjegyző a törvényben megengedett eseteken kivül 14 napon át székhelyétől távol van, és a közjegyzői kamara elnökének felhivására ujabb 14 nap alatt vissza nem tér."

Méltán kérdezhetjük ezek után, nem-e hiányos oly törvény, melynek szabályai meg nem akadályozhatják, hogy egy birói hivatalnok, ki hivatalos kötelességeit nemcsak megszegi, hanem eljárása által a bíróság tekintélyét lerontja, és az igazságszolgáltatás iránti bizalmat megrenditi, ki többrendü büntetendő cselekmények elkövetése után megszökik és országszerte köröztetik, távolléte alatt is hónapokon, sőt talán — mert ennek határát megszabni lehetetlen — éveken át a közönség megbotránkoztatására még mindig birói hivatalnoknak és előbbi állásában levőnek tekintessék, mennyiben elmozditása előtt állomása be nem tölthető?

Hogy ily állapot, mennyire zsibbasztólag hat különösen oly bíróság tevékenységére, mely még a legparányibb munkaerőt is kénytelen kiaknázni, hogy ezerekre menő hátrálékait feldolgozza, s mennyire sérti a közönség jogérzületét, midőn látja, hogy egy bűnös hivatalnok (vagy valamelyik rokona) az ország silány pénzügyi helyzete mellett e nem te és czimén hónapokon át huzza a fizetés felét: azt hosszasan bizonyitgatni, feleslegesnek tarthatjuk.

Nem kivánunk e helyütt kiterjeszkedni azon kérdés megvitatására, mennyiben lehetne a fennálló törvény keretén belül is, akár a polgári eljárásban szabályozott hirdetményi eljárás alkalmazásával, akár pedig az országszertei köröztetés eredménytelenségét véve alapul a további eljárásnál, a jelzett bajon segiteni, mert kétséget nem szenved, hogy azt orvosolni kell; hanem csak utalni akartunk a törvény hiányára, s ha valahol, ugy bizonyosan itt forog fen égető szüksége annak, hogy fegyelmi törvényünkben e hézag pótoltassék.

Történhetnék ez vagy pót-törvény megalkotása, vagy figyelembe véve törvényhozásunk lassu mozgását egyrészt és a baj orvoslásának sürgősségét másrészt, még jobban, a birói ügyviteli szabályok II. fejezetének miniszteri rendelet kibocsátása utjáni bővitése és kiegészitése által.

Ajánlhatjuk e tekintetben az 1868. évi május 21-én alkotott, a mi fegyelmi törvényünknek mintául szolgált osztrák fegyelmi törvényben (Gesetz vom 21. Mai 1868. Über die Disziplinarbehandlung richterlicher Beamten) erre vonatkozólag foglalt szabály átvételét és törvényesitését. Az emlitett törvény ugyanis, a 37. §-ban a birói hivatalnok 14 napon tul tartó igazolatlan távollétének következményeit meghatározván, a 38. §-ban következőleg intézkedik:

Dauert die unerlaubte Entfernung vom Amte länger als vierzehn Tage, war dieselbe mit besorderem Nachtheile für den öffentlichen Dienst verbunden, oder war der Beamte wegen einer unerlaubten Entfernung bereits früher mit Strafe belegt worden, so ist hiervon das Disziplinargericht in Kenntniss zu setzen.

Das Disziplinargericht kann nach Beschaffenheit des Falles sogleich die Enstellung der Bezüge für die Dauer der unerlaubten Abwesenheit verfügen, und hat bei Fällung des Erkenntnisses nebst der den Beamten treffenden Strafe den Verlust der Bezuge für die Zeit der nicht gerechtfertigten Abwesenheit auszusprechen."

A fegyelmi bíróság ez által azon helyzetbe hozatik, hogy a távollévő hivatalnok hivatalától elmozditását is szabhatja büntetésül, mi által az igy megüresedő állomás ujbóli betöltése lehetővé válik.

Ezek befejezéseül még csak azt tartjuk felemlitendőnek, hogy az 1871. 8. tczben nem foglaltatik intézkedés arra nézve, ki teljesitse a fegyelmi bíróságnál a jegyző teendőit akkor, midőn a törvényszéki elnök által a hivatkozott törvény 36. § a értelmében kinevezett jegyző ellen inditandó a fegyelmi eljárás. E bajon azonban nézetünk szerint könnyen lehet segiteni, mert kétséget nem szenvedhet, hogy ily esetben a törvényszéki elnök a fegyelmi eljárás alá került jegyzőnek a jegyzői személyzet más tagját helyettesitheti.

Dr. Singer Ignácz,
kir. tsz. biró.

Lapszemle.

I.

Az árva és gyámhatósági intézmény rendezéséről.

Horánszky Nándor az „Ell." f. hó 5. és 6-ki számában az árva és gyámhatósági intézmény rendezéséről oly beható alapossággal értekezik, hogy benne örömmel üdvözöljük a jelen képviselőház egyik legkiválóbb jogászi tekintélyét. E czikksorozat, tudományos alapja mellett a hazai concret létviszonyokat átkaroló széles látkört tanusit és ezért jó szolgálatot vélünk tenni annak bő kivonatu közlésével.

„A közelmult alkotásoknak egyik szerencsétlenségét képezi azon intézmény, mely által a gyámhatósági felügyelet a bíróságoktól elvétetett és a politikai igazgatás hatásköréhez utasittatott. Merész lépés volt ez nézetem szerint nemcsak azért, mert ezen ügyek ellátására mind a törvényhatóságokban, mind pedig a rendezett tanácsu városokban uj organumokat t. i. árvaszékeket kellett létesiteni, és ez által mind az állam, mind az illető városok terheit szaporitani; de főleg azért is, mert ezen fontos lépést, mely, mint alább érinteni fogom, még az igazságszolgáltatás menetére is bénitó visszahatással volt, akként kisérlettük meg, hogy az egész árvaügyi administratiót a nálunk még fejletlen jogéletre és a bizonytalan gyakorlat esélyeire utaltuk, következőleg nem tettünk egyebet, mint költséges hatóságokat és hivatalokat creáltunk azon reményben, hogy majd később döntjük el: vajjon szükség volt-e azokra vagy sem? Az alkotások ezen procedurájával szakitanunk kell, mert különben a kibontakozás helyett a tökéletlenségek chaosa felé haladunk, melyből azután eddigi bajainkon felül még egy tisztességes kormányzati zürzavar is fog kikerülni.

És itt egyenesen a dologra térve, kimondom, hogy az árvaszékeket megszüntetni, a gyámhatósági felügyeletet a bíróságoknak visszaadni, a képviseletet s vagyonkezelést nagyobb hagyatékoknál a családi tanács kellő mérvü befolyása mellett, kisebb hagyatékoknál pedig a nélkül részint magán-, részint községi gyámokra bizni, a kezelésre való felügyelet és szigoru ellenőrzés jogát és kötelességét a községi, esetleg magasabb közigazgatási közegek tevékenységéhez utasitani; ezeknek ügykörét, felelősségét, valamint az egész intézményt czélszerü anyagi és alaki törvények által szabályozni, oly intézkedéseknek tartom, molyeknek ker tén belől lehet csupán viszonyaink között az árvaügyi administratiót helyesen rendezni.

Ha felületesen akarnám indokolni ezen általánosságban elmondott nézeteimet, különösen pedig azon meggyőződésemet, hogy a jelenlegi árvaszéki intézmény felesleges és mint ilyen eltörlendő, elégnek tartanám egyszerüen utalni azon körülményre, hogy ezeknek hatásköre és teendője ma is ugyanaz, a mit annak felállitása előtt a törvényszékek — anyagi és alaki törvények hiánya miatt — a mostanihoz hasonló tökeletlenséggel végeztek; de még igy is megvolt amazoknak a jelenlegi felett azon előnye, hogy a hagyatéki eljárás és árvaügyi intézkedés nem oszolván meg két hatóság között, a felek sokkal gyorsabban, kevesebb fáradsággal és költséggel juthattak ügyeik elintézéséhez.

De nézzük a dolgot közelebbről és vizsgáljuk meg, hogy a tudomány, gyakorlat, jogfejlődésünk iránya, vagy financziális helyzetünk kivánja-e azt, hogy az árva- és gyámhatósági felügyelet a bíróságoktól elvétetvén, a szoros értelemben vett közigazgatási közegek hatásköréhez utasittassék?

Az államok ezen feladatuk teljesitését mindenütt a birói organumok alkalmazásában keresték. Ezt mutatja a római jognak a későbbi jogfejlődés korszakába eső nagyszerü árva- és gondnokságügyi intézménye; erről tesz tanuságot az összes európai jogfejlődés, különösen pedig az ujabb kornak azon jogintézményei, melyek már a polgári jogegyenlőség korszakának alkotásai közé esnek, de ezt igazolja saját jól értelmezett jogtörténelmünk is egész az 1870. 42-ik t. cz. létesitéseig, mely minden igazolható ok nélkül szakitott azon iránynyal, melynek a sokkal kifejlettebb igazgatással biró államok mindekkoráig nem tartották megkisérlhetőnek hátat forditani.

Ha betekintünk egy kissé az igazságszolgáltatás feladatainak körébe, azonnal a principiális ellentétek egész halmazát fogjuk szemközt találni azon állitással, hogy a gyámsági és gondnoksági ügyek természetöknél fogva a politikai igazgatás körébe tartoznak; ott látjuk például a tékozlónak nyilvánitás esetébeni gondnokság alá helyezés és gondnok-nevezés kérdését, ott van a csődület és csődtömegre való felügyelet, ott vannak a zárlat különböző nemei és a lezárolt vagyon gondozásának felügyelete; mind megannyi rokonelemei az igazgatás azon feladatainak, melyeknek csoportjához nagyban az árva- és gondnoksági felügyelet is tartozik; már pedig ezen feladatoknak az igazságszolgáltatás teendőihez való sorozását kétségbe vonni sem a czélszerüség, sem a homogenitas elveinél fogva nem lehet. Ha pedig tekintjük magát azon feladat jogi természetét, melyeknek megvalósitásából a szoros értelemben vett árva- és gondnoksági ügykezelés áll, tekintjük nevezetesen a gondnokság különböző eseteinek meghatározását, a végrendeleti, törvényes és birói gyámkodás tekintetében előforduló kérdések jogrendszerü elintézését, az ezzel szoros összefüggésben álló gyámkodási kötelesség és mentesség, valamint a gyám és gyámolt között fenálló jogviszonyból kifolyó kérdések elbirálását; a gyámok és gyámtársak közötti véleményeltérések esetében való intézkedést; a kiskoruak öröklési jogának és érdekeinek szakszerüségét, oltalmát, a vagyonelidegenités vagy megterhelés fontos kérdéseit: nem lehet tagadni, hogy mindezek inkább a biráskodás, mint egyszerü igazgatás és kezelés természetével biró functiókat képeznek.

Sokan vannak, kik azon nézetet táplálják, hogy hazánkban az árvaügy mindig közigazgatási ügy volt, tehát administrativ közegek ál al kezeltetett; ez azonban felfogásom szerint téves nézet, és a tévedés egyfelől onnan származhatik, mert tagadhatlan, miszerint a vagyon kezelésébe az administrativ hatóságok is befolytak, de származhatik onnan is, hogy a közigazgatás a biráskodástól elkülönitve nem lévén, megszoktunk közigazgatásinak nézni minden oly működést, melyet a megye organumai intéztek, és azután valljuk meg, hogy az 1848 előtti szervezet nem is tett különbséget az állami functióknak természetük szerinti osztályozása tekintetében; azonban ha tekintjük régibb és ujabb törvényeinket és szabályainkat, nevezetesen a h. tk. I. 115., 120, 124., 125., — az 1715. 68., 1765. 26., különösen pedig az 1655. 24. tczikkeket, azoknak világos tartalma meggyőzhet mindenkit arról, hogy „coram vice-comite vel uno ex judicibus regni ordinariis inventarium et regestrum facere", továbbá „a judicibus ordinariis in judicio deputatorum subjiciuntur et illorum provisione simul cum bonis et juribus eorum possessionariis gubernantur" stb.

Avagy nézzük a szabad királyi és városi, továbbá a földesuri joghatóságokat és azoknak hatáskörét, nézzük magát az 1848. XI. tcz. 5. §-ának szellemét, nézzük az ideigl. t. szab. 165. §-ának intézkedéseit és ennek alapján azon eljárást, mely a provisoriumot keresztülélte, mindezek éppen ellenkezőjét igazolják azon állitásnak, hogy nálunk az árvaügy közigazgatási ügy volt, sőt még azon körülmény is, hogy törvényeink szerint akkor, midőn a végrendeleti és törvényes gyám hiányzott, gyámot a király rendelt, a h. t. k. I. r. 115. czimének 2. §-a szerint csakis azon alapszik, hogy „Quoniam deficientibus cunctis fratribus hujusmodi jus successionis in principem redundabit, qui tanquam legitumus et verus ipsorum orphanorum et pupillorum successor ac patronus, de tutela ipsorum providere consuevit".

Tekintve a kérdés gyakorlati oldalát, nem ereszkedem ezuttal annak fejtegetésébe, hogy akár általában, akár viszonyainkat tekintve lehetséges-e az, hogy a hagyatéki eljárás a bíróságoktól elvétetvén, a közigazgatási közegek tevékenységéhez utasittassék; csupán a jelenlegi állapotot tartom szem előtt, és ebből kiindulva fogom megtenni észrevételeimet.

Törvénykezési eljárásunk, mint tudjuk, a kötelező hagyatéki eljárást csak bizonyos esetekre szoritotta; ezen eseteknek legnagyobb része olyan, melyben gyámság vagy gondnokság alattiak vannak érdekelve, következőleg a hagyatéki eljárással egyidejüleg az árvaszék működése is megkezdődik, és mindjárt a haláleset felvétele után megindul a hagyatéki bíróság és árvaszék között azon levelezés, melynek halmazáról csak annak lehet fogalma, ki elég szerencsétlen volt egy oly hagyatéki eljárást végigéini. Ily érintkezés utján történik a kiskoru személyek képviseltetéséről való gondoskodás, a leltározás; ennek az árvaszékkeli közlése a hagyatéki vagyonnak eltékozlása elleni előleges biztositása; az eltarthatatlan részének elárusitása feletti tárgyalások; a netalán leltározott idegen vagyon feletti igénykérdések, a végrendelet kihirdetése stb., igen sok előlegos kérdés tisztázása, és még csak ekkor jön a hagyatéki tárgyalás, melynél az örökösök egyeztetése nem ritkán az árvaszéknek többszörös megkérdezését teszi szükségessé, ugy, hogy a mit egy hagyatéki biró egyszeri tárgyalás és végzéssel elintézhetne, hónapok — ha nem évek — kellenek hozzá, hogy tiztáztassanak; és mégis a gyámolt vagy gondnokolt érdekeire ki ügyel fel leginkább? ha nem azon biró, ki ezen érdekeknek figyelembe vételét a hagyatéki eljárásnál humanistikus és hivatalos tekinteteknél fogva ellenőrzi; ehhez járul még azon körülmény, hogy egy hagyatéki bíróság területén sokszor 5—6 árvaszék is működik, melyeknek szabályrendeletei különbözők lévén, már ez magában véve is lehetetlenné teszi az árvák ügyeinek egyöntetü és biztos kezelését; hátha még a mai napig is tiztázatlan illetékesség kérdése miatt különböző árvaszékeknek kell a hagyatéki eljárásra befolyást engedni, ily esetekben a sok levelezés, evidentia és sürgetés mindkét részről az egész apparatus mozgásba hozatalát teszi szükségessé a nélkül, hogy maga az ügy legkevésbé is nyerne, miután a bíróság épp ugy, sőt legtöbbnyire nagyobb szakértelemmel megbirálhatná törvényességét és czélszerüségét azon actusnak, melynek jóváhagyása vagy ellenőrzése érdekében az emlitett hiábavaló és lélekölő munka végeztetik.

Hogy a pénzügyi szempontok tekintetében az árvaszéki kiadásoknak megtakaritása és a különben is tulságos mérvben creált hivatalok egy részének megszüntetése az államra és városokra egyiránt tekintélyes előnyöket nyujtana; hogy továbbá a külön árvaszékek megszüntetése a hagyatéki eljárást általában mindenkire, különösen pedig a szegényebb sorsu honpolgárokra nézve, kik sokszor csekély dolgokért 10—12 mértföldre kénytelenek fáradni és költeni, kévésbbé terhessé és olcsóbbá tennénk: azt — gondolom — mutogatni fölösleges.

Igen, de az árvaszékeknek teendőit nemcsak az árvák és gondnokoltak ügyeinek és érdekeinek jogi felügyelete képezi — mondani fogják azok, kik a jelenlegi szervezetnek barátai — hanem képezik mindazon intézkedések is, melyek a vagyon kezelésére és az árva személyének gondozására vonatkoznak. Ezeket pedig a bíróságokra nem bizhatjuk. Elismerem, sőt tovább megyek és azt állitom, hogy nemcsak a bíróságokra, de

még a magyar árvaszékekre sem, melyek a legjobb anyagi és alaki törvények mellett is elégtelenek arra, hogy oly nagy területeken, minők jelenleg illetőségük alá tartoznak, az árvák ügyeit czélszerüen kezelhessék. A gyakorlat azt mutatja, hogy a mi jót és czélszerüt a vagyonkezelés tekintetében tapasztalunk, azt ma sem az árvaszékeknek, hanem a becsületes és lelkiismeretes magán- és községi gyámoknak köszönhetjük, kik t. i. az árváknak személyes és vagyoni ügyeit tényleg kezelik.

És itt elértem volna azon ponthoz, hogy egyfelől ki akarom jelölni azon organumokat, melyeknek az árva- és gondnoksági ügyek kezelésénél befolyást kell engednünk, másfelől körvonalozni azon illetőségi kört, melyben ezeknek mozogniok kell, ha azt akarjuk, hogy az árvaügy administratiója lehetőleg olcsó és jó legyen.

Azon kisérletek között, melyek különböző országokban az árvaügy rendezése érdekében időközönként felmerültek, azt tartom legszerencsésebbnek, mely az állam, község és család között igyekszik megosztani azon jogokat és kötelességeket, melyeknek összegéből az árvaügy kezelése áll.

Ezután áttér czikkiró az árvaügy rendezésére vonatkozó porosz javaslatra, melyet részletesen ismertet s helyeselve annak alapelveit, hasonló irányban kivánja nálunk az árvaügyet rendeztetni vagyis az árvaügyi felügyeletet az árvavagyon kezelésétől elválasztani, — az előbbit a biróságok hatásköréhez, az utóbbit pedig a fentebb érintett, és cz lszerüen szervezendő közegekhez utasitva.

A czikksorozat ezen részét mellőzhetjük, mert ép lapunk mai száma foglalja a vonatkozott porosz törvénynek még részletesebb ösmertetését, melyből a t. czikkiró egyuttal tudomást szerezhet arról, hogy az általa vázolt mozgalom gyümölcse immár nem a „a porosz törvényjavaslatban," hanem a f. évi jul. 5-ki törvényben van lerakva, mely már a legközelebbi január 1-én életbe is léptetik. Örömmel constatáljuk még, hogy czikkiró a porosz ellengyámi intézményről emlitést sem téve, a vak utánzástól menten valószinüleg nem is párolja, a mint az egyáltalán Poroszországban sem örvend osztatlan tetszésnek, sőt az idei német jogászgyülés határozottan ellene nyilatkozott.

II.

A kényszeregyezség.

E kérdésnek felvetése lapunk előbbi számában, igen élénk viszhangot keltett a napi sajtóban. A „Hon" mult szombati számában a következő érveléssel száll ellenünk sikra:

„Jogilag soha sem helyeselhető oly eljárás, mely valakit nemcsak egyezkedésre kényszerit, hanem még követelése egy részének feláldozására szorit. Azt mondják erre az intézmény védői, hogy a csődben ugy is akárhogy szabályozzuk a dolgot, némi erőszak mindig történik a hitelezőkön már csak az által, hogy az egyesek tetszésük szerint ki nem egyezhetnek. De kérdjük, szabad-e annak alapján, hogy valamely intézmény tökéletlen, annak hibáit nagyobbitani, szabad-e egy negativ kényszer kikerülése végett positiv s két irányban működő kényszert behozni?

Azt mondják továbbá, hogy a merev igazság nem lehet hivatva jelen századunk kereskedelmi forgalmát szabályozni. Mihez tartsa magát tehát a törvényhozó a kereskedelmi forgalom szabályozásánál, ha nem az igazság alapelveihez, mi legyen irányadó a törvényekben, ha nem az igazság és a jog elvei?

Különben a kényszeregyezség pártolói nagy garral arra hivatkoznak, hogy az intézmény külföldön a „cultur államok" ban fenáll, hogy a kereskedelmi viszonyok egyformasága igényli annak behozatalát, s hogy a mellette harczoló közgaszdászati mozzanatok jelentősége a jogiaknál tulnyomó. Azon körülmény azonban, hogy a kényszeregyezség külföldön be van hozva, még nem elég ok arra, hogy nálunk is behozassék, különösen nem tanácsos behozatala pedig azért, mert külföldön is nem nagy kedveltségnek örvend a solid kereskedelmi osztálynál.

Németország kereskedelmi testületei, hogy azon országra hivatkozzunk, mely hozzánk közel fekszik, már többször ellene nyilatkoztak. Ausztriában pedig a csődtörvény tárgyalására kiküldött birodalmi tanácsi bizottság csak egy szavazattöbbséggel fogadta el az intézmény behozatalát és jelenleg már sürgetik annak megszüntetését.

Hogy a hiteltörvények egysége, azok kosmopolitikus jellege kivánná az intézmény behozatalát, az sem áll.

A kényszeregyesség hiánya nem lesz sorompó, mely bennünket a világforgalomból kizár. Ellenkezőleg annak behozatala tenné ki a külföldi hitelezőt azon eshetőségnek, hogy őt, ki távol van, az itteni hitelezők többsége károsithatná, s épen a kényszeregyezség folytán nem sak szerfelett keveset kap, hanem követeléseinek különben fenmaradó részét örökre elveszti. Ha ellenben a külföldi hitelező tudja, hogy csődeljárásunk jó és gyors, hogy a közvagyonnak reá eső részét biztosan megkapja, hogy végre ha adósa ismét pénzhez jut, egész követelését tőle behajthatja, sokkal szivesebben fog a magyar kereskedőnek hitelezni mintha a kényszeregyezség Damokleskardja függ követelése felett. Az sem áll, hogy a csőd tartama alatt a tőke megköttetik, mert ha valakinek biztos követelése van, ezen körülmény a követelés erejéig növeszti hitelét.

Végre azon látszólagos érv a kényszeregyezség mellett, hogy a csődök gyakran szabad egyezséggel fejeztetnek be, épen az intézmény behozatala ellen szól, mert kimutatja, hogy a hitelezők ott, hol nekik elfogadható egyezség kináltatik, azt kényszer nélkül is elfogadják, s csak ott nem akarnak abba bele egyezni, hol érdekeik sértetnek. Csakis ez esetben lenne tehát a kényszernek gyakorlati, azonban nagyon is káros hatása.

A biztositékok, melyek a kényszeregyezséggel való visszaélés ellen terveztetnek, korántsem elegendők. A ki érti a mesterséges többség alkotásának módját, annak nem lesz nehéz a hitelezők több-ével a követelések többségét is összekötni, s oly egyezséget kivinni, milyent ő óhajt. A jóhiszemü hitelezők pedig jogos igényeik érvényesitésétől örökre el vannak ütve."

Az osztrák ügyvédek gyülése Bécsben.

A karkérdésekkel foglalkozó osztály 2-ik ülését okt. 5-én tartva, tárgyalás alá került dr. König inditványa az ügyvédi vizsga tárgyában.

Ez inditvány lényege szerint az osztrák ügyvédek nagyobb részt oly elvek győzelméért küzdenek, melyek a mi ügyv. rendtartásunkban már benfoglaltatnak és ezért ezen inditvány tárgyalása minket nem igen érdekelhet.

Érdekesebb dr. Lichtenstern V. abbeli inditványa: hogy az ügyvédek mentessenek fel az általuk kötött és illeték-szabás alá eső jogügyletek feljelentésének kötelezettsége alól; ugy szintén sürgettessék a bélyegtörvény abbeli szabványának megváltoztatása, mely szerint az ügyvéd felelős a közreműködésével létrejött okmányokon előforduló bélyegcsonkitásokért.

Dr. Zahn prágai ügyvéd mint előadó, történelmi fejtegetésében visszapillantást vet egész a XVII. század első negyedére, a midőn legelőször is a hollandi államokban hozatott be a bélyegilleték, mely adónem, igen természetesen, hamar talált utánzásra. De a törvényhozás e terén még mai napig is a legnagyobb zavar és következetlenség uralkodik, mert hisz az kétséget sem szenved, hogy az illeték-kiszabással nem az okmány, hanem a birtokváltozás terheltetik, vagyis maga a vagyon állaga, nem pedig a jogügylet bizonyitéka. Világosan kitünik ez már abból is, hogy illeték-kiszabásnak helye van, akár létezik, akár nem létezik okmány azon jogügyletről. Hol van tehát itt az igazság, a jog elve, midőn az illetékért az ügyvéd felelős?

Ugyanez áll a bélyegcsonkitásról, mert mi jogon lehet az ügyvédet a kincstár ügynökeül tekinteni? De ellenkezik a feljelentésnek kötelezettsége az ügyv. rendt. szabványával, mely az ügyvédet a reá bizott ügyekben titoktartásra kötelezi!

E kérdés tulajdonképen nem is kar-érdekü kérdés, s ezért a jogtudományi osztályhoz tartoznék, mert itt végtelen sok jogkérdés szellőztetése szükséges és egyelőre csak annyit kiván elhatároztatni, hogy az egész bélyeg- s illetéktörvény gyökeres revisiója égető kérdésnek nyilvánittassék.

Dr. Grünwald sem akar érdemleges határozat hozatalához járulni, mert ő is a bélyegtörvény gyökeres revisióját tartja szükségesnek, de nem osztja az inditvány részleteit.

Dr. Görner pártolja az elhalasztást, mert e kérdést minden oldalról ez alkalommal megvitatni nem lehet. Igy péld. az illeték kiszabásoknál egyik legkirivóbb hiánynak tartja, hogy azt jogászilag nem képzett egyének kezelik, a kik az okmányok és jogügyletek lényegét s természetét helyesen megállapitani nem tudják, a mit több példával illustrál. — Ő az illeték kiszabást a biróságokra szeretné ruháztatni és noha ez tetemes személyszaporitást igényelne, az állam e mellett csak nyerhetne, mert azonnal jutna az illetékhez, mig most néha évek eltelnek és ez által nagy összegek behajthatlanokká válnak.

Ezután az inditvány szavazás alá bocsájtatván az elhalasztás lőn elfogadva és igy a jövő évben beható tárgyalást várhatunk ezen reánk nézve is igen érdekes kérdésben.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 46. sz. Budapest, 1875. nov. 17.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Adalékok a jogforrások elméletéhez. Dr. Haller Károly, kolozsvári egyet. tanár urtól. — Németország legujabbkori jogfejlődése. — A bagatell ügyek competentiájának szabályozása. Medzihradszky Miksa, kir. aljárásbiró urtól. — Törvénykezési szemle. Telekkönyvi jogeset. Dr. Fleischer Samu ügyvéd urtól. — Az ügyvédi könyvvitel. — Lapszemle. — Különfélék.

Adalék a jogforrások elméletéhez.

(Vége.)

II. Törvényhozó hatalom.

Fejlettebb államéletben a jognak közvetlen és legdusabb forrása a törvényhozó hatalom, melynek jogalkotó tevékenysége főképen abban nyilvánul, hogy az érvényes jogot határozott tételek alakjában és rendszeresen általánosan kötelező szabályként megállapitja, de a mellett az ujabb kor szellemének, a változott politikai viszonyoknak s a fejlettebb közgazdasági és társadalmi állapotnak megfelelő egészen uj jogtételeket is alkot.

Az irók egy része ezen jogforrásnak a törvényhozást, a másik tulnyomó rész pedig a törvényt nevezi, pedig törvényhozás és törvény egymástól lényegesen különbözik.

Mig a törvényhozás az arra hivatott közeg törvényalkotó tevékenységét jelenti, a törvény ezen tevékenységnek eredménye; ha tehát törvényhozás utján keletkezett jognak forrását keressük, azt nem a törvényben, s igy nem önmagában, hanem a neki létet adó kutfőben találjuk meg, e kutfő pedig az alkotmány szerint törvényhozásra jogositott közegnek, mint a közakarat képviselőjének vagy helyettesitőjének az a tevékenysége, mely a tárgyi jogtételek megállapitásában nyilvánul.

Nem helyes tehát az a nézet, mely a törvényt jogforrásnak tartja, mert a törvényből vagyis a tárgyi jogtételekből alanyi jog igen, de tárgyi értelemben vett jog, azaz törvény nem eredhet, már pedig nem az itt a kérdés, hogy mi ered a törvényből, hanem megforditva, mi a forrása a törvénynek?

Unger is a törvényt mondja egyik jogforrásnak, törvénynek pedig nevez minden tárgyi jogszabványt tekintet nélkül a jogforrásra, a melyből ered, tehát szerinte is a szokásjog épen oly törvény mint az irott vagy helyesebben kihirdetett törvény, csakhogy a kettő különböző forrásból ered.[1] Mindegy tehát, hogy a kutfőt jogforrásnak vagy törvényforrásnak nevezzük, mert itt csakis a tárgyi értelemben vett jogra, tehát a törvényre gondolhatunk. Az pedig kétséget nem szenved, hogy jog, tárgyi értelemben, és törvény, tökéletesen azonos fogalom. Nemcsak nyelvünkben használtatik ez, például: büntetőjog vagy büntetőtörvény, vagy polgárijog vagy polgáritörvény, hanem a német birodalomban is, például: Strafrecht vagy Strafgesetz, szintugy a latinban is, például: lex cogens vagy jus cogens.

De épen Ungernél a két kifejezés fogalommegha-

[1] Unger: System I. 25. l. 1.

tározása tökéletesen azonos,[1] feltünő tehát hogy Unger a jogot mégis a törvényből, tehát önmagából származtatja, holott szerinte is a kettő egy és ugyanaz, mindkettő productum és nem producens. Csak következetes e szerint Unger, midőn az austriai általános magánjog (polgári törvény) forrásának az általános polgári törvénykönyvet s az arra vonatkozó utólagos rendeleteket nevezi, azonban önmagával jő ellenmondásba, midőn az általános polgári törvénykönyvet a mult század közepén kezdődött codificationalis törekvések eredményének ismeri el.[2] Ha tehát kérdjük, honnan eredett az austriai polgári törvény? nem felelhetünk reá helyesen mást, mint: a törvényhozó hatalomtól! Mert a törvénykönyv vagy codex maga a magánjogi viszonyokra vonatkozó jogszabványok foglalatja, tehát az abban megállapitott jogtételek ott csak külső (alaki) kifejezést nyertek s léteztek már, mielőtt a törvénykönyv a cs. kir. államnyomdából s a könyvkötőtől kikerült. Az utólagos rendeletek is ugyanazon forrásból eredtek, tehát a magánjognak nem forrásait, hanem kiegészitő részét képezik, mint már abból is világos, hogy ez utólagos rendeletek az austriai polgári törvénykönyv függelékeként (Anhang) lettek kihirdetve.

A II. alatti forrásból származott jogot a legtöbb iró s nevezetesen Unger is törvényjognak nevezi,[3] kétségkivül azért, mert azt a törvényből származtatja; ámde a mint kimutatnom talán sikerült, a törvény törvényből nem eredhet, törvény és jog pedig teljesen egy jelentésü lévén, a codexben kifejezett vagy a törvényhozástól codexen kivül is eredő törvénynek „törvényjog“ elnevezését nem indokolja azon egyetlen ok, hogy ez által az ily törvény a szokásjogtól vagy statutumtól megkülönböztetve legyen. Ha nem akarjuk mondani országos törvény, kihirdetett törvény, irott törvény, nevezzük egyszerüen törvénynek, a megkülönböztetés mégis önmagától jő, miután a szokásjogot, helyhatósági jogot, habár ezek is körükben törvényerővel birnak, tehát törvények, mégis az ezeknek saját elnevezésével jelöljük s közönségesen és egyszerüen törvénynek, fajuk jelzése nélkül, nem is szokták nevezni.

III. Autonomia.

Nemcsak szorosb értelemben vett törvényhozó hatalom van jogszabványok alkotására hivatva. A meny-

[1] Unger: System I. 2. és 114. l.

[2] Unger: System I. 5. l.

[3] Már Puchta a törvényhozás által alkotott jogot törvényes jognak (gesetzliches Recht) nevezi, azonban annak forrásul nem a törvényt, vagy törvénykönyvet, hanem a törvényhozást tartja. Puchta: Das Gewohnheitsrecht I. 145. és 152. II. 210. s. k. l.

nyiben ugyanis az állam közjoga nem ellenzi, egyes törvényhatóságok, városok, községek, testületek hatósági körükben bizonyos viszonyok szabályozásá a részszerü törvényeket alkothatnak, melyek e viszonyokba lépő harmadik személyekre nézve is kötelező erővel birnak. Ez az u. n. öntörvényhozás joga közjogi fogalom, azonban csak részszerü és pótló jellegü lehet. Részszerü, mert általános jogot nem létesithet s csak az illető közeg saját körére szoritkozhatik; pótló pedig azért, mert csak az általános jog által megengedett korlátok között s csak oly viszonyokra nézve állhat fenn, melyekre az általános jog kényszeritő vagy tiltó szabványt nem tartalmaz.

Hogy ily jogtételek (statutumok) érvényességére valamely felsöbb hatalom megerösitése szükséges-e vagy nem, ez közjogi kérdés; mihelyt e tekintetből azok érvényessége kétségbe nem vonható, valóságos törvény erejével birnak s a biróságok által hivatalból tekintetbe veendők, következőleg szükség esetében fenállásuk nem perbeli tény gyanánt, hanem csak az illetékes hatóság hivatalos bizonyitványával igazolható.[1]

Azon vitás kérdésre, hogy törvénykönyv mellett statutumok fenállhatnak-e, meggyözödésem szerint csak igennel lehet felelni. Ugyanazon okok, melyekkel a szokásjognak alkalmazhatóságát a törvénykönyv mellett is fennebb támogatni igyekeztem, a statutumoknak is kegyelmet biztositnak.

Unger az autonomiát mint az állam törvényhozó hatalma mellett fenálló alárendelt törvényhozást jogforrásként elismeri, de nem következetes, midön egyfelöl a törvényhozás által alkotott törvényt, tehát a productumot, másfelöl (helyesebben) az autonomiát, tehát a jogalkotó hatalmat nevezi a tárgyi jog forrásának. Azon nézetét sem osztom, hogy az austriai magánjog kihirdetése után annak uralma területén az autonomia megszünt volna jogforrás lenni.[2] Az igaz, hogy az 1853. május 29-iki legfelsöbb rendelet, melylyel az austriai polgári törvénykönyv Erdélyben kihirdettetett, I. czikkében az addig fenállott s az általános magánjog tárgyaira vonatkozó minden törvényt, szabályt és szokást megszüntnek és hatályon kivül helyezettnek nyilvánitott, azonban a törvénykönyv 11. §-a mégis törvényerőt biztosit mindazon statutumoknak, melyek a fejedelem által megerösittetnek. Magánjogi statutumok keletkezését tehát az austriai magánjog is megengedi, csak függővé teszi azok érvényességét a felsöbb megerösitéstől.

Ez nem fosztja meg az autonomiát a közvetlen jogforrás jellegétől, mert az országos törvény érvényességéhez is a szentesités kivántatik meg.

Teleszky István a statutumokat a codex törvény szabványai mellett törvényerővel felruházhatóknak nem tartja, mert ez által a magánjogi jogállapot ingadozóvá, a jogszabványok jó részben ugyszólván felismerhetlenekké válnának.[3] E nézethez nem csatlakozhatom, mert oly törvénykönyv alkotását, mely minden előfordulható jogviszonyra csak elvet is tartalmazzon, mint fennebb bővebben kifejtém, nem tartom lehetségesnek.

Korunkban hatalmasb mint valaha azon küzdelem, mely az állam hatalmát az egyén vagy legalább azok összeségének önállóságával kiegyeztetni törekszik. Nem tagadom azonban, hogy az autonomiának határait ki kell szabni, hogy egyfelöl az állam hatalma megóvassék, de másfelöl az autonomia se tekintessék az államegységre nézve ellenséges jelenségnek.

Ahrens mondja: „Der Ruf nach Selbsverwaltung wird jetzt in allen vom Bewustsein der freien Selbstbestimmung ergriffenen Lebenskreisen vernommen und die Wahrung der Autonomie muss auch, was bisher nicht geschehen, als der Grundpfeiler des Rechts begriffen und in die Wissenschaft des Privat- und öffentlichen Rechts eingeführt werden.[1]

Hoffmann Pál általános magánjogi törvénykönyv tervezetében a statutumokról szóló 2. §. elsö sorban javasolt szövegezését tartom kifejtésem atapján helyesnek, s nem ismerhetem el Teleszky Istvánnak ez ellen felhozott érveinek meggyöző képességét.[2] Téved továbbá Teleszky, midön mondja, hogy: „alig vagyunk képesek felmutatni a valóban égető hiányokban bövelkedő magánjog visszaállitásától lefolyt több mint 10 év óta a statutum hozatalra jogositott megyék, szabad királyi városok és szabad kerületek oly szabványait, melyek a magánjogi viszonyokat tárgyaznák.“ Söt ellenkezőleg! az utóbbi évtized alatt keletkezett, magánjogi tartalmu statutumok száma épen nem csekély, ilyenek a közbirtokosságok által megállapitott különböző hegyszabályok, melyek például az okozott károk megtéritésére vonatkozó igényeket s ezek feltételeit az általános jogtól eltéröleg szabályozzák, — ilyenek a legtöbb törvényhatóság által alkotott erdészeti statutumok, melyek nagyobbára magánjogi jellegüek, például: az erdei törvényes szolgalmak meghatározása; — ilyenek a legtöbb szabad kir. város által alkotott cselédrendszabályok, melyek a rendészeti intézkedések mellett nagyobbára magánjogi szabályokat tartalmaznak, a mennyiben a gazdák és cselédek között a szolgálati viszonyból eredő kölcsönös jogokat és kötelezettségeket állapitják meg.

Az autonomia tehát körében épen oly közvetlen forrása a tárgyi jognak, mint a törvényhozó hatalom, s az általa alkotott jogszabványok részszerü és pótló jellegüknél fogva az általános jognak is közvetve forrásává válhatnak.

* * *

Jogforrásoknak az előrebocsátottak alapján csak azon alkotó erőket nevezhetjük, melyek által törvényerővel biró jogtételek közvetlen létesülnek, mindazon okok és tényezők tehát, melyek a tárgyi jog képződésére csak közvetve vannak befolyással s mintegy arra csak alkalmat ás anyagot szolgáltatnak, forrásnak épen oly kevéssé nevezhetők, mint természetes forrásnál a meteorvizek, melyek a forrásnak csak tápot nyujtanak, csak annak dusabb fakadását elősegitik.

Tévesnek, söt a tudományos elmélet szabatosságára nézve egyenesen károsnak tartom tehát az uralkodó tant, mely a jogforrások közé a törvényszéki jogot (gyakorlat), tudományos jogot és jogászjogot is felveszi. Ily jogoknak nemcsak létét, hanem azt is tagadnom kell, hogy azoknak tényezőit jogalkotó tevékenység egyáltalában és pedig akár az elmélet, akár a gyakorlat szempontjából, megilletné.

Az utóbb nevezett jogok (?) lényegben ugyanazon alkotó erőkre vezettetnek vissza, azok hatására, erejére és elnevezésére nézve azonban az irodalomban összhangzást hiába keresünk. Nem kivánom itt a különböző és részben ellentétes elméleteket felemliteni, mert vala-

[1] E szellemben rendelkezik a birói hatalom gyakorlatáról szóló 1869. IV. t. cz. 19. §. is.

[2] Unger: System I. 32. l.

[3] Teleszky István: i. m. 8. s k, l.

[1] Ahrens: Recht und Rechtswissenschaft im Allgemeinen. (Holtzendorf, Encyclopaedie der Rechtswissenschaft. I. 41. l.)

[2] Teleszky István: i. m. 8—11. l.

mennyit tévesnek tartom, ezért csakis ez utóbbi állitásom indokolására szoritkozom.

A mely uton törvényerejü szabvány nem keletkezhetik, azon az uton a jognak forrását nem is találhatjuk fel. A mely tényezők tehát ily alkotó erővel nem birnak, azok hibásan soroltatnak a jog forrásai közé, habár a jogtételek létesülésére közvetve befolyással lennének is.

A birósági gyakorlatot a jogforrások sorából már a római jog kizárta: „non exemplis sed ligibus judicandum". Ma sem tarthat az ott helyre igényt.

Puchta ellenmond önmagának, midőn a birósági gyakorlatot (usus fori) a jogforrások társaságából kemény hangon kiüzi, [1] de azt csak csakhamar szép csendben oda visszavezeti. [2] Ellenmondást, határozatlanságot többi irónál is eleget találunk, Unger is kedveskedik ilyennel, midőn mondja egyfelől: „Neues Recht kann sich nur durch die Praxis, d. h. durch fortgesetzte gleichförmige Entscheidungen der Gerichte bilden, wodurch der fragliche Satz in den Gebrauch der Gerichte („Gerichtsgebrauch") übergeht und dadurch zum Rechtssatz wird"; [3] — ezzel épen ellentétben pedig másfelöl mondja: „Die einzelnen Entscheidungen eines Gerichtes (Praejudicien), mögen sie auch in langer Reihe gleichförmig wiedergekehrt sein („Gerichtsgebrauch" Praxis) haben keine bindende äussere Autoritaet für das urtheilende Gericht. [4]

Hogy bizonyos irányban birósági gyakorlat létezhetik, ezt elismerem, de már azt tagadnom kell, hogy a birósági gyakorlat tartalma még oly hosszu időn át is jogtétel, tehát általánosan kötelező szabvány tekintélyére emelkedhetnék; ez megdöntené az igazságszolgáltatás biztositékát: a birói függetlenséget, bizonytalanná és önkényessé tenné a jogszolgáltatást, mert mily alapon határoztatnék el, hogy mennyi idő s hány következetes birói itélet kivántatik meg arra, hogy ez által a helytelenül „birósági jognak" nevezett jogtételek létesülhetnének?

A birói függetlenség biztositja a biróságot minden önkény ellen; nemcsak a felek nézetétől, hanem a felsőbb bíróság véleményétől is egészen függetlenül és önállóan itéli meg a biró egyéni meggyőződése szerint az eldöntendő jogesetet; homályos vagy ellenmondó jogtételek alkalmazásánál önmagának alkot tudományosan indokolt meggyőződést s kétes esetben nem kérhet, de nem is fogadhat el a felsőbb biróságtól utasitást. Azonban a biró hasonló esetekben egyformán hozott itéletéhez nincs kötve, mert mihelyt jobb meggyőződésre jut, ezt kell követnie. [5]

Bármely irányban keletkezett birósági gyakorlat tehát csak addig áll fenn, mig az illető bíróság vagy biró nézete nem változik. A ki ezt mégis törvényerővel birónak állitja, az, meggyőződésem szerint, a törvény iránt szükséges bizalom és tiszteletre nem nagy sulyt fektet, mert ha azt is törvénynek nevezzük, a mit például a legfőbb bíróság valamelyik előadója egyéni megyőződése szerint és hosszabb időn át helyesnek itél, de ő maga is vagy az utána következő előadó ellenkező véleményével bármikor megváltoztathat, akkor a törvény tekintélyét nagyon leszállitjuk.

Az u. n. „elvi jelentőségü döntvények", melyek a m. kir. curia megbizásával közzé tétetnek, az alsó biróságokra nézve épen nem kötelezők s legfennebb a bennök foglalt igazság erejével adhatnak irányt a biró különben független felfogásának.

Ellenben az austriai legfőbb törvényszék által kiadott „Judicatenbuch"-ban foglalt döntvények az alsó biróságra nézve kötelezők és törvény erejével birnak, de nem azért, mert a legfőbb törvényszék döntvényei, melyek magukban véve még nem általánosan kötelezők, hanem azért, mert a „Responsa Prudentium" mintájára Ő Felsége austriai legfőbb törvényszékét felruházta azon hatalommal, hogy kétes jogkérdéseket az igazságügyi miniszterium felhivására teljes tanácsülésben általánosan kötelező hatálylyal eldöntsön. Ez tehát nem törvényalkotás, hanem hiteles törvénymagyarázat.

Hoffmann Pálnak általános magánjogi törvénykönyv tervezetében a „birói döntvényekről" szóló 4-ik §-át csak részben tartom elfogadhatónak és pedig csak annak első részét, mely igy szól: „A biróságok döntvényei, habár valamely tárgy iránt többször hasonlólag hozattak is, közkötelező erővel nem birnak". — Ellenben a §. második része: „hacsak általános törvényszéki gyakorlássá (jogszokássá 3. §.) nem szilárdultak," kihagyandó, még pedig nemcsak szerző által az indokolásban emlitett feltétel alatt, hanem mindenesetre, miután a birósági gyakorlat törvényerőre egyáltalában nem emelkedhetik, mint ezt fennebb kimutatni igyekeztem.

Az uralkodó elmélet s jogtudósok egybehangzó véleményének (communis opinio doctorum) is a menynyiben ezen uton kétes jogkérdések tudományos vizsgálódás alapján oldatnak meg, jogalkotó hatást tulajdonit s az ily módon létesült jogot tudományos jognak, jogászjognak is nevezi. Ezen elmélet tévedéseit legegyszerübben ugy ismerhetjük fel, ha azt az alapelvre visszavezetjük.

A jogtudománynak feladata, hogy a fenálló jognak alapelveiből következtetéseket vonva, kitüntesse az előrehaladó életszükségletek követelményeit a fenálló joggal szemben s igy ennek fejlesztésére utmutatóul szolgáljon. Hivatásának ezen körében a tudománynak jogalkotó erőt tulajdonitni nem lehet; a jogtudósok mint olyanok nem részesei a törvényhozó hatalomnak, nem állapithatnak meg általában kötelező jogtételt még akkor sem, ha a vélemények kivétel nélkül összhangzók lennének is, ha azokban a legkétségtelenebb benső igazság rejlenék is; mert a biró egyik vagy másik vagy valamennyi jogtudó egybehangzó véleményéhez kötve nincs, mihelyt az saját meggyőződésével ellenkezik.

A jogtudomány ennélfogva csak közvetve hathat a törvényhozásra, a mennyiben vizsgálódásának eredményét az utóbbi esetleg figyelembe veszi ez pedig sok esetben történelmi vagy politikai tekintetektől is függhet.

Dr. Haller Károly,
kolozsvari m. kir. egyet. tanár.

[1] Puchta: Das Gewohnheitsrecht. I. 164. 165. l.
[2] Puchta: i. m. 167. l.
[3] Unger: i. m. I. 42. l.
[4] Unger: i. m. 44. l.
[5] V. ö. 1869. IV. t. cz. 19. §.

Németország legujabbkori jogfejlődése.

IV.

A particularis törvényhozás terén megemlitendők még az 1873. májusi törvények, melyek a telekkönyvi ügyet szabályozzák Uj-Előpomerániában, Schleswig-Holsteinban, Hessen-Nassauban, Hohenzollernben és a rajnai tartományok jobboldalán; továbbá az 1874. junius 2-i törvény, mely Hannover tartományban az ottani telekjogot és örökösödési rendet szabályozza.

Elszász-Lotharingia a német birodalmi tartományban 1874. január 1-én a német birodalmi alkot-

*

mány, azután 1874. november 15-én a birodalmi éremtörvény hozatott be. A javasolhatási joggal felruházott tartományi bizottság pedig hivatva van a particularis érdekek rendezésének alapját megvetni.

A bajor törvényhozás köréből megemlitendők: az 1873. deczember 29-i és 1874. julius 27-i törvény, az 1866. és 1870—71. csatákban elhaltak holttá nyilvánitásának megkönnyitése tekintetében; az 1874. január 25-i törvény, mely a bünügyekben az esküdtszékek tulterheltségének elháritása tekintetéből, annak eddigi illetősége egy részét elvette; egy törvény 1874. julius 27-ről, mely a kereskedelmi lajstromozás ügyeiben a semmiségi panaszt megengedhetőnek nyilvánitja; egy törvény 1874. julius 27-ről, mely a 8 napnál nem hosszabb terjedelmü fogságbüntetések végrehajtását a rendöri fogházakban is megengedi.

Mélyebbe i beható tevékenységet fejtett ki a törvényhozás Szászországban. Az 1874. október 12-i törvény, megváltoztatá több pontját az 1831. szeptember 4-i alkotmánynak, a mennyiben a második kamarának megengedte saját elnökének választását, és kinyilvánitá, miszerint az országgyülésnek 6 hónapon tuli elnapolása a képviselők beleegyezése nélkül meg nem engedhető. A törvények egy egész sorával, a hatóságok szervezése, az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól való teljes elválasztása mellett eszközöltetett. Uj szabályzat alkottatott a városi és vidéki községekre nézve, a közigazgatási hatóságok szabályozásáról, a kerületi képviselőség alakitásáról és a rendöri és közigazgatási büntetendő cselekményeknek a biróságokra leendő átruházásáról. A hivatali főnökök nagyobb közigazgatási hatáskörrel ruháztattak fel; egyuttal lényegesen kibővittetett a községi hatóság közegeinek illetékességi köre. A tartományi igazgatóságok (kerületi igazgatóság) helyett, melyek feloszlattak, kerületi főnökségek (kapitányságok) hozattak be, mint hivatalos közigazgatási organumok, ezek mellett pedig választott járási és kerületi képviselőségek (járási és kerületi bizottságok) szerveztettek, melyek részint tanácslólag, részint határozólag vesznek részt a hivatali és kerületi főnökségek oldalán és kerületi gyülések által választatnak, mely gyülések kerületi ügyekben, egyuttal határozólag müködnek.

Az 1873. április 15-i törvény elrendeli egy lutheranus-evangelikus consistorium — egyháztanács — alakitását. Ezt illeti az in evangelicis megbizandó miniszterium felelügyele alatt, az egyházi igazgatás- (jus in sacra) és az egyházi tanitásra való felügyelet, mig a főfelügyelet az állami igazgatást (jus circa sacra) a vallásügyi miniszteriumot illeti. Az államnak az összes iskolai ügyre terjedő kormányzata, a consistoriumnak egyházi ügyekben való felügyeleti joga által nem korlátoltatik. A consistoriumnak támogatásra fog szolgálni egy bizottság, melyet 3 egyházi és 3 világi tagból, az országos synodus, saját kebeléből választ. Egy külön törvény szabályozza az evangelicus egyházi hivatalok betöltését; a collator 3 ajánlottat hoz javaslatba, kik közöl az egyházelöljáróság — az egyházközség egy bizottsága — a lelkészt választja. A határidő elmulasztása esetén a consistorium választ.

Az 1873. április 26-i terjedelmes törvény, a népiskolaügyet szervezi. Ennek igazgatása lényegesen az iskolaelöljáróságtól függ, ez pedig nem egyéb, mint a község tagjai által választott bizottság. A felügyeletet a tanfelügyelők fogják gyakorolni, kik az állam által neveztetnek ki és államhivatalnokok.

A német büntetötörvény végrehajtását illetőleg, az alkotmányi törvény 88. §-a alapján a kormány által kiegészitő rendelet bocsáttatott ki. Az összes ügyek azonban, különösen pedig a birósági illetőség, védelem, magánpanasz, nem kereskedők csödje és a vadászati kihágások, immár a törvényhozás által szabályoztattak.

Megemlitendők még az 1874. junius 25-i törvény, az 1870—71-ik évi háboruban elhaltak holttá nyilvánitására vonatkozólag és az 1874. febr. 19-i, a folyóvizekbeni halászatról.

Az 1874. febr. 19-i törvény által több perrendtartási kérdés érintetik, különösen pedig a 4 ik forum eltörlése. Az 1873. április 30-i törvény megállapitja az ügyvédi dijszabályzatot olykép, hogy az ügyvédi munkadij és költségek csakis az érdeltek felszólalására kerül dijszabályzat szerinti megállapitásra és e szerint nincs kizárva, hogy a jutalomra nézve különös egyezmény köttessék, — és ez oly alapelv, mely a német perrendtartás behozatalakor egyetemes elfogadásra méltó. Würtembergben az 1874. jun. 27-i törvény az 1874. május 7-i birodalmi sajtótörvény végrehajtására vonatkozik és határozatokat tartalmaz a falragaszügyről, a köteles példányoknak a rendörség számára való kiszolgáltatásáról és megállapitja sajtóügyi kihágások és vétségek eseteire a birói illetőséget.

Az 1874. okt. 4-i törvény megszüntette a lovagi birtokfenhatóságot, a mennyiben ez a hübérur és hübéres jogviszonyaira vonatkozik, érintetlenül hagyva minden más, a hübériségből származó jogviszonyt; meghatározza egyszersmind a hübéresek által a hübérurnak fizetendő kárpó lást, melynek törlesztésére szabad a hübért a hübéres jogutódjának beleegyezése nélkül is megterhelni. Uj hübérek alakitása még a visszaháromlás eseteiben is, a korona hübér örökségi hivatalok kivételével, érvénytelennek nyilvánittatott.

Az 1874. okt. 7-i bányatörvény által életbe léptetett az 1865. junius 24-i porosz bányatörvény, a mennyiben annak határozatai Würtembergre nézve alkalmazhatók voltak. Ez által Bajorország-, ugy Braunschweig, a szász herczegségek és Würtembergben megvettetett alapja egy egyetemes német bányatörvénynek. A folyamodásokat a bányahivatal, főbányahivatal és a belügyminiszterium képezik.

Az 1878. julius 23-i királyi rendelet uj házszabályokat léptet életbe a stuttgarti, ludwigsburgi fegyházakra és heilbronni magánrendszerü fegyházra nézve, melyben a fegyházi és fogházi büntetésnemek a férfi elitéltekre nézve, továbbá a halli és rothenburgi kerületi börtönre, valamint a gotteszelli nő-fegyházra nézve, meghatároztatnak. Ezen büntető helyek igazgatását illetőleg, ide számitva az ifju bünösök halli és gotteszelli intézeteket, valamint a hohenasbergi várfogházat, mindannyian az igazságügyminiszter felügyelete alatt álló fegyintézeti tanács alatt állanak, mely egy jogképzett főnök, 4 igazságügyi és 2 közigazgatási hivatalnokból képeztetik. Ezen uj házszabályokra nézve irányadóul szolgáltak ezen tanács javaslatai, tekintetbe vételével a tudomány és gyakorlati tapasztalatnak a mint ez a német fegyházi hivatalnokok egyleti gyülésében és az irodalomban kifejtetett.

Oldenburgban nem fejtett ki tevékenységet a törvényhozás az utolsó években.

A bagatell ügyek competentiájának szabályozása.

Most midőn a lapokból nyert értesülés szerint az igazságügyminiszterium bureau-iban az ugynevezett bagatell ügyek competentiájának tárgyában tanácskozások folynak, nem lesz időszerütlen a kérdés megvilágitására, némely a gyakorlatból meritett észrevételeket koczkáztatni.

A tárgy oly fontossággal bir, jogszolgáltatásunk keretében, hogy annak több oldalróli megvitatása, azt hiszem, nem fölösleges, de az e tekintetbeni eszmecsere a fennforgó kérdés megoldására is csak előnyül szolgál.

A hirlapokban kivonatilag közöltetett azon tanácskozás eredménye, mely a tárgyban igazságügyminiszter ur elnöklete alatt f. hó 6-án tartatott.

A mennyire ezen rövid közleményekből megértettem, igazságügyminiszter ur a tanácskozás alkalmával utalt a járásbiróságok ügymenete körül tapasztalható bajokra; a munka összehalmozódásra, melynek folytán a járásbiróságok nemcsak nem képesek a pts. szabta határidőket betartani, hanem a fel nem dolgozott ügydarabok száma is szerfelett szaporodik; s ezen bajnak okát azon perek sokaságában véli feltalálni, melyeknek tárgya 100 frt értéket tul nem halad; ezektől a járásbiróságok megszabaditandók lennének.

Az kétségtelen, hogy a járásbirósági igazságszolgáltatás jelen állapotán segiteni kell; segiteni a nélkül, hogy a személyzetszaporitást igénybe vegyük, s hogy ez által az állam pénztárra ujabb terheket rójunk. Nézetem szerint azonban még a kisebbszerü perek elvétele, a járásbiróságok ügymenetén ugy szólván, semmit nem könnyit, mert szerintem a baj nem ezen perek sokaságától származik; s ez oldalról az orvoslás sikerre nem vezet. Ezzel még a személyszaporitás szüksége elenyészni nem fog.

Megkisérlem indokolni ez állitásom alaposságát; kimutatni először azt, hogy a tisztán adósági perek, habár tárgyukra nézve csekély összegüek, bagatell-ügynek nem nevezhetők; kimutatni másodszor azt, hogy az ily pereknek akár a közigazgatási szolgabirák, akár a községi bíróság általi ellátása, mig egyrészt a peres feleknek időveszteséget okozna, ugy másrészről a kir. járásbiróságok teendőin semmit nem könnyit; végre kimutatni a forrását azon bajnak, mely a járásbirósági jogszolgáltatás menetére nehezitőleg hat.

A perek minősége s azok jogi megvitatásának könnyebb vagy nehezebb volta nem mindig a per tárgyától, hanem azon körülményektől is függ, melyek többnyire a tárgyalás során világlanak ki. Gyakran a tárgyára nézve csekélynek látszó peres ügy mig megoldatik, a legbonyolultabb jogi kérdésekkel kell megküzdeni s többször nem kevéssé próbálja meg a már gyakorlatilag is képzett birót.

A tapasztalat igazolja, hogy azon kötvények és szerződéseknél, melyek kisebb értékről szólanak, többször találjuk a törvényes kellékek hiányait, mint a nagyobb értéket képviselőknél, hol a felek érdeke, — már az összegre való tekintetből is — annak kiállitásánál nagyobb óvatosságot feltételez. Épen ezért azon pereknél, melyek tárgyukra nézve kisebb összegüek bár, de vagy törvényes kellékekkel nem nem biró okmányokon alapulnak, vagy a melyek minden okmányt nélkülözve indittatnak — a tény kérdésének tisztába hozatala nehezebb.

Ezek szerint az adósági perek tárgyuk értékének csekélyebb volta miatt sem classificálhatók az ugynevezett bagatell-ügyek közé.

A folyó hó 6-án tartott enquète-ben inditványoztatott, hogy a községi biráskodás kisebb községben 12 frt, nagyobb községben 20 frt s városokban 50 frtot érő pertárgy erejéig — kizárásával a képviselet s felebbezésnek, léptettessék életbe; a törvény rendes utja azonban birtokon kivül kellő biztositék letétele mellett, a meg nem elégedő félnek hagyassék fenn.

Ezen inditvány birálatába elvi szempontból nem bocsátkozom, annál kevésbé pedig mert azt elvben magam is pártolom: észrevételem egyedül annak gyakorlati kivihetősége ellen van, s ennek fejtegetésére kivánok szoritkozni.

A képviselet kizárásának az volna czélja, hogy az eljárás egyszerüsittessék, hogy a perlekedés olcsóbbá tétessék. Az elv, mint mondám, lehet szép is, jó is; de azt kétlem, hogy ez a községi biráskodás mellett gyakorlatilag alkalmazásba vehető lenne, és pedig ugy, hogy annak káros következményeit a felek meg ne éreznék.

Ahoz, hogy a képviselet kizárassék, első sorban tapasztalt és szakképzett biróra van szükség, a ki képességgel birjon a személyesen védekező felek darabos és, többször mint nem, érthetlen előadásából is a tényállást felderiteni; ügyes kérdések által panaszlót és panaszlottat egyaránt, a dolog érdemére vonatkozó nyilatkozatokra vezetni; a tény kérdését tisztázni. És én az állitom, hogy nagy optimismus kell ahhoz, hogy a mi községi előljáróinkat — tisztelet a kevés kivételnek, — a közmüvelődés terén annyira haladottaknak véljük, hogy őket az ily tapasztalt s szakképzett birák sorába emelni elég bátorsággal birjunk. Hiszen egy tekintélyes száma a községi biráknak jó formán még nevét sem tudja leirni. Minő guny volna az igazságszolgáltatásra, ha az itéletek alatt a határozatot kimondó biró keze keresztvonását szemlélnők!

Tehát községi biráskodás mellett a képviselet absolut kizárása annyi, mint bezárni az egyetlen nyilást, melyen egy kis fény sugárzanék át, a községi birák előtt, jogi ismerete hiányában homályosnak látszó kérdésre.

Hogy a felebbezés kizáratik, annak van ugyan értelme, ha figyelembe veszszük, hogy a meg nem elégedő félnek a törvény rendes utja fenhagyatik; de épen ez azon circulus vitiosus a miből kibontakozni ohajtanánk, s a honnan ez uton még sem bonyolódhatunk ki. Mert az ismét hiu remény, hogy a meg nem elégedők száma közül, legalább kilencz-tized rész, ne vegye igénybe a törvény rendes utját, s hogy igy kilecz-tized részben ismét ne a kir. járásbirósághoz kerüljenek. Az a kis malitia meg van ám a mi népünkben, hogy ellenfelét — ha még igaza van is — szereti bosszantani, s egy könnyen nem adja meg magát; a törvényhozásnak pedig nem lehet a nép hajlamát figyelmen kivül hagyni, ha az életbe léptetendő törvénynek sikert kiván biztositani.

Ez ellen talán érvül lenne felhozható, hogy a mennyiben a törvény rendes utja csak birtokon kivül, biztositék letétele mellett hagyatik fenn — nem lesz nagy kedve a vesztes félnek azt igénybe venni. Ebben van ugyan látszólagos igazság, de nem valódi; ugyanis tegyük fel, — mert akármennyire optimisták legyünk is, azt még sem fogjuk hinni, hogy az illető községi bíróság minden ügyben Salamoni bölcsességgel fog határozni, tehát tegyük fel, hogy épen azon fél itéltetnék pervesztessé, kinek törvény szerint, de saját meggyőződése szerint is nyertes félnek kell vala lenni: nem tétetik-e erre nézve a törvénykezés még hosszadalmasabbá, még költségesebbé; hosszadalmasabbá az által, hogy az eddigi különben sem rövid törvénykezést, még egy községi bíróság előtt lefolytatandó eljárással toldjuk meg; s költségesebbé azzal, hogy a meg nem elégedő fél a jknyvi és itéleti bélyegeket kétszer fizeti meg, s e mellett a rendes uton inditandó perben talán még ügyvédi képviseltetéséről is gondoskodand.

A kisebbszerü pereknek a közigazgatási szolgabirák illetőségéhez leendő sorozásától sem várhatunk több eredményt; mert a mellett, hogy a jogszolgáltatási és közigazgatási kettős hivatásnak nem képesek megfelelni, mindazon következmények, melyeket a községi biráskodásra vonatkozó észrevételeimnél felemlitettem, itt is valósulnak. Egyébiránt maga a közigazgatás, illetve az ennek keretébe tartozó teendők, ha annak csak kissé lelkiismeretesen is megfelelni akarnak, — a szolgabirák minden tevékenységét igénybe veszik. A kisebbszerü perek ellátásának a szolgabirákra leendő átruházása, csak a közigazgatás menetére volna káros következményü, a nélkül, hogy a jogszolgáltatásnak legcsekélyebb előnyt biztositana.

Hogy Poroszországban, hol a közigazgatás a törvénykezéstől szorosan elválasztva van, a bagatell-ügyekben való biráskodást sikerrel bizták a közigazgatási közegekre: még abból korántsem következik, hogy ez intézkedés nálunk ugyanolyan sikert eredményezne. Ez legfölebb reményt nyujtana arra, hogy idővel nálunk is hasonló sikerrel lehet ezen intézkedést keresztülvinni.

A békebirói intézménynek ez idő szerinti életbe léptetése, s a bagatell-ügyekbeni biráskodásnak részben ezekre leendő átruházása, ma még csak kegyes óhajtás lehet, mert ha megkisérlenők pályázatot nyitni ezen állásra, meg vagyok győződve, hogy a jelentkezők száma meglepőleg kevés volna.

Hagyjuk meg tehát a pereket, ha csekélyebb összegüek is, ott, hol azok legilletékesebb s legbiztosabb kezek közt vannak: a bíróságoknál, keressünk más módot arra nézve, hogy a járásbiróság teendőin könnyitsünk.

Véleményem szerint azon teher, mely a bíróságokra nehezedik, mely azok működését megbénitja, nem az aprólékos perekbeni biráskodástól származik.

Legtöbb idejét a kir. járásbiróságoknak a hagyatéki ügyek s a kihágások tárgyábani intézkedés veszi igénybe.

Lássuk ezeket közelebbről.

Az előljáróság beterjeszti a haláleset fölvételét, a járásbiróság azt a leltározás eszközlése végett kiadja a kir. végrehajtónak, egyidejüleg megkeresvén a kir. törvényszék tkönyvi osztályát a vonatkozó telekkönyvi kivonat átküldése végett. A birósági végrehajtó foganatositván a leltározást, az iratokat vissza mutatja, ekkor a hagyaték feletti osztályos egyezség megkisérlésére határidő tüzetik, a kitüzött határidőben a tár-

gyalás eszközöltetik, s gyakran egyik vagy másik örökös meg nem jelenvén, ujabb határidő tüzetik. Ha az első határnapon az egyezség nem sikerült, de ahhoz még remény mutatkozik, még egy ujabb határnapra megidéztetnek. Végre sikerülvén az egyezség, az összes iratok, gyámhatóságilag leendő megerősités végett, a megyei árvaszékhez beküldetnek; ott jóváhagyatván, visszakerül a járásbirósághoz, birói átadás eszközlése végett; vagy hiányok fedeztetvén fel, kipótlás végett küldetnek ki, s ez esetben még egyszer megfutja az utat a bíróságtól az árvaszékhez s onnan vissza. Mily roppant időt, munkát igényel ez nemcsak a fogalmazó s tárgyalásokat eszközlő biró részéről, de a segédszemélyzet részéről is, kik az ilynemü végzések s megkeresések letisztázását csak erőmegfeszitéssel végezhetik el. Ez még csak egyszerü hagyatéki ügy lejáratásának vázlata; de mily sok esetben kell még egyéb közbeeső intézkedés, például melyek a hagyatéki vagyonok biztositása körül felmerülnek, vagy midőn a hagyatékhoz tartozó ingatlanok eladása örökösök által kérelmeztetik. Mily nehézséggel kell megküzdeni a bíróságnál oly községben felmerült hagyatéki ügyek elintézésénél, hol a birtokviszonyok rendezetlenek, milyen községek Biharmegyében szép számmal találtatnak, s hiszem, hogy ebben más megye sem szükölködik.

Koránt sincs az aprólékos perekkel annyi baj, s elintézése is kevesebb időt igényel; mert ilynemü perek közül gyakorlott s szakképzett biró 10-et sőt többet is könnyen elvégez naponként; s ha elitélte, azzal alig van többé dolga; az ebből kifolyó végrehajtási intézkedéseket pedig könnyitik a nyomtatványok, melyek betöltése kevés időt igényel. Ellenben ismét vannak hagyatéki ügyek, melyek közül egynek tárgyalásával egész napot kell eltölteni.

Azon körülmény, hogy a kir. közjegyzők nehány hagyatéki ügyben leltározásokat s tárgyalásokat eszközölnek: a teherből kevesot von el: mert a legtöbb kir. járásbiróság a hagyatéki ügyeknek alig számba vehető részét adta át a kir. közjegyzőknek. Tette ezt azért, mert a kir. közjegyzőt székhelyétől távolabb eső biróságok területén felmerült hagyatéki ügyek áttételéből, az örökösök tulterheltetését látta.

A hagyatéki ügyektől tehát meg kellene menteni a kir. járásbiróságokat és pedig akként, hogy a haláleset-felvételt s leltározást teljesitse a községi előljáróság, a tárgyalást s illetve az osztályos egyezségek megkisérlését végezzék a kir. közjegyzők. Az árvák vagyonárai felügyeletet s azok biztositására szükséges intézkedéseket az árvaszék saját közegei által eszközöltesse, s mindezt ugy, hogy a járásbiróságoknak más teendője hagyatéki ügyekben ne legyen, mint az átadási végzések meghozatala.

Nagyon természetesen a kir. közjegyzők száma szaporitandó lenne, a mi ellen nehézség fenn nem foroghat, miután ez az állampénztár terheltetése nélkül eszközölhető.

Ha a hagyatéki ügyek tárgyalása kizárólag a közjegyzőkre bizatik, ennek még az a figyelemre méltó haszna is leend, hogy nagyobb mérvben érintkezvén a közönséggel, magát a közjegyzői intézményt is kedveltté, megszokottá s mindinkább keresetté tenné.

A járásbirósági jogszolgáltatás menetére nehezitőleg hatnak még a kihágási ügyek, melyek, daczára a legszigorubb eljárásnak, naponkint szaporodnak. Hogy mennyi idejét veszi ez el a járásbiróságoknak, azt feleslegesnek tartom bővebben illustrálni, azoknak, kik az ilynemü panaszok vizsgálati menetéről ismerettel birnak, nincs is erre szükségük.

A kihágási ügyek ellátásától tehát megmentendők a járásbiróságok akként, hogy azok elintézése törvényhatóságokban vagy a szolgabirákra vagy az ujonnan szervezendő államrendőrségre, városokban pedig a kapitányi hivatalra bizatnék.

Nem mulaszthatom el itt megjegyezni, hogy a még most is peruton tárgyalt becsületsértési ügyek szinte kihágásnak lennének minősitendők s ugyanaz uton megoldandók. Az ilynemü perek nagy contingenst szolgáltatnak; s tekintve, hogy majdnem mindig tanuvallomások alapján döntetik el, ezek beidézése s kihallgatása nem kevés idejét veszi el a bírónak. És épen azért, mert ezen perek vagy beismerés vagy a tanuk vallomása alapján itéltetnek el, s hogy igy ellátásuk jogi szakképzettséget nem feltételez: azoknak a közigazgatási vagy rendőri hatóság illetőségéhez leendő utalása a jogszolgáltatásra nézve semmi veszélylyel nem jár, a járásbiróságok teendőit pedig hathatósan könnyiti.

Az elmondottakból kitetszőleg, a járásbiróságok competentiájába: *a)* a tisztán peres ügyek, *b)* a hagyatéki átadások, és végre *c)* bűnügyi vizsgálatok maradnának, mig a kihágási ügyek — ho á a becsületsértési perek is minősitendők lennének; továbbá a hagyatéki leltározások, tárgyalások az árva vagyonok biztositása feletti intézkedések competentiája, a kir. közjegyzők, a községi előljárók, a szolgabirák, esetleg állami rendőrség és a kapitányi hivatalok között oszlanék meg.

Én nem adom fel azon meggyőződésemet, hogy azon esetre, ha a járásbiróságok teendői kizárólag csak az általam *a) b)* és *c)* alatt emlitett ügyekre szoritattnak; s ha azok egyenlő, s ott a hol a birák száma engedi szakszerü feloszlás mellett láttatnak el: fel nem dolgozott ügyek czime alatt az évi tevékenységi kimutatásokban, egy darab sem fog bejegyeztetni.

Medzihradszky Miksa,
kir. aljárásbiró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi jogeset.

Teljesen osztom Zlinszky Imre urnak a „Jogtudományi Közlöny“ 43. számában „telekkönyvi jogeset“ czime alatt közzétett azon nézetét, hogy a nevek hasonlatosságánál fogva tévesen foganatositott becslésekből eredő joghátrányok legalkalmatosabban igény-, illetőleg tulajdoni kereset benyujtása által orvosoltathatók és én egy perczig sem akadok fenn azon, hogy a pdtt. 472. §-a csak oly igényeknek enged felfüggesztő hatályt, a melyek a foglalást megelőzőleg a telekkönyvekben feljegyeztettek, a foglalás után bejegyzett igényeknél pedig igénylőt csak a netaláni fölöslegre utasitja; mert eltekintve czikkirónak igen helyes indokaitól, szerintem hivatolt §. másik kitétele csak oly esetekre alkalmazható, a hol a tulajdonos hibája vagy hanyagsága folytán nem iratott át az ingatlan tulajdonjog az ő nevére, de nem foglalhat helyt oly esetnél, a hol az ő hibája vagy mulasztása nélkül és csakis a biróság tévedéséből végrehajtás intéztetik az illetőnek tulajdona ellen.

A telekkönyvi rendelet 168. §-a értelmében a telekk. hatóság hivatalból köteles intézkedni ha valamely bejegyezvénynél fontos hibát veszen észre, s igy én nem kételkedem, hogy a telekkönyvi hatóság a törlést hivatalból is foganatositaná, ha előtte irományszerüleg be volna bizonyitva az, hogy a végrehajtás nem az adós, hanem egy harmadik, a perben nem is álló személy ellen lett elrendelve vagy foganatositva.

Ebből kifolyólag én sem tartom az igénypert hivatottnak arra, hogy általa valamely tulajdonjog strictu sensu megállapittassék, hanem csak arra, hogy a lefoglalt tárgy zár alól felmentessék és rendszerint nem az fogja a per tárgyát képezni, vajjon jóhiszemüleg, jogszerüleg stb. birja-e Péter tulajdonát, hanem az, vajjon azon Péter, a kinek birtoka lefoglaltatott és a ki X. számu telekkjegyzőkönyvben tulajdonosként van bevezetve, azonos-e avval a Péterrel, a ki tulajdonképeni adós, és a ki ellen czéloztatik a végrehajtás?

A telekkönyvi hatóságnak különben is kötelessége lévén a telekkönyv hitelessége fölött őrködni és intézkedni, hogy a telekkönyv a tényleges birtoklási viszonyokat hiven tüntette fel, nem képzelhetek magamnak egy telekkönyi hatóságot sem, a mely a telekkönyvi intézmény gyarlósága, vagy pedig a biróság nem eléggé beható intézkedéséből keletkezett hiba orvosoltathatása czéljából benyujtott igénykeresetet elutasitaná és neki felfüggesztő hatályt nem tulajdonitana.

Eddig tehát egészen egyetértek czikkiróval, és ugy hiszem, hogy nézetével csak találkozom, ha e helyütt még külön kiemelem, hogy még fenti feltételek mellett is az igénypernek csak akkor lesz helye, ha a végrehajtás a valódi adós ellen eszközöltetik, az ő lakásán foganatosittatik, neki a végrehajtási végzés kézbesittetik stb. stb., szóval a végrehajtás minden kétséget kizárólag a valódi adós ellen ugyan teljesittetik, de másnak vagyona lefoglaltatik; mert ha a végrehajtási végzés nem az adósnak, hanem egy harmadik, az adóssal hasonnevü személynek kézbesittetik, akkor nem igénypor, hanem semmiségi panasznak van helye, a mennyiben a végrehajtás valaki ellen intéztetik, a ki persze nem is idéztetett; magától értetődvén, hogy a semmiségi panasz fölött aztán szükséges lesz tárgyalást kitüzni.

Máskép áll czikkiró által fölvetett másik kérdéssel. Itt is ugyan egyetértek vele a conclusióra, de nem a motivatióra

nézve. Az eset czikkiró szerint következő: Paprika Jánosnak 2 fia volt: János és Pál. Az atya meghalt és a nevek hasonlatosságánál fogva a végrehajtás Paprika János birtokára és nem Paprika Jánost apja után illető birtok jutalékára kebeleztetett be. Most Pál igénypert indit, kimutatván, hogy ő fia apjának s hogy tehát őt is örökösödési jog vagy a birtok fele illeti. Véleményem szerint igen helyesen cselekszik a biró, ha ily esetben a birtokot zár alól feloldja; de nem azért, mivel igénylő tulajdonjogát bebizonyitotta, mert a mint czikkező igen helyesen megjegyzi — az igényper birája ezen kérdés eldöntésére nem is lehet hivatva, hanem csak azért, mivel a végrehajtás nem annak vagyona ellen foganatosittatott, a ki ellen az szándékoltatott. Ha a bíróság a végrehajtás elrendeltetése alkalmával tudná, hogy Paprika János már meghalt és hogy nem az ő, hanem fia tartozásáért kéretik a végrehajtás, még pedig adós apja ellen — a bíróság az ily kérelmet biztosan egészen elutasitaná vagy azt legfeljebb a 74. §-ban foglalt fentartással és csakis az általa — osztály vagy örökösödési itélettel constatálandó örökségért megszoritaná. Ha pedig a végrehajtás mindjárt kezdetben csak az örökség utján reá szállandó jutalékra elrendeltetett, akkor az árverés ugy sem eszközöltethetik mindaddig, mig a jutalék mennyisége telekkönyvileg bizonyitva és biztositva nincsen.

De sokkal bonyolódottabb a következő eset:

T. Mihálynak 2 fia volt: Mihály és János Az atya elhalálozván W. megveszi Mihálytól a reá esett $^1/_4$ telket, szerződést köt vele, s hogy egyszerre átirattassék a vevőre az $^1/_4$ telek, a hagyatéki tárgyalásnál beismeri Mihály, hogy az ő jutalékát W.-nek eladta, és hogy megengedi, miszerint a birtok fele vagyis $^1/_4$ telek közvétlenül W.-re tulajdoni joggal bekebeleztessék. Ez a telekkönyvi hatóság részéről meg is történt. Időközben azonban — még pedig később, mint a szerződés megkötése és a hagyaték tárgyalása, de előbb mint a polgári tszéknek a telekkönyvi hatósághoz intézett átirási megkeresvénye — bekebeleztetett Mihály ellen apja után neki járó birtok jutalékára a végrehajtási zálogjog egy bizonyos összeg erejéig és a becslés ennek folytán foganatosittatott is.

Kérdés tehát most:

Tartozik-e vevő vagyis a hagyatéki tárgyalás előtt megvett birtoknak uj tulajdonosa azon terheket megfizetni, a melyek a szerződés megkötése és a hagyaték tárgyalásának idejekor nem léteztek, illetőleg telekkönyvileg kitüntetve nem voltak, esetleg micsoda orvoslatot nyujt a törvény az uj tulajdonosnak, hogy ezen becslést és evvel kapcsolatban a végrehajtás elrendelését is megsemmisittethesse?

Mind a két kérdésre igen nehéz a felelet; sokan lesznek, a kik az uj tulajdonost elmarasztalandónak, sokan pedig felmentendőnek fogják tartani és e szerint a végrehajtási zálogjogot is fenállónak vagy megszüntnek tekinteni.

Nevezetesen az elmarasztalás mellett azon indok szól, hogy a tulajdonjog csak a telekkönyvi bekeblezéssel kezdődik, és mindaddig, mig a vevőnek tulajdonjoga be nem kebeleztetik, az előbbi tulajdonos ellen végrehajtás foganattal elrendeltethető; nem tévén továbbá különbséget, hogy mily indokból nem kebeleztetett be előbb a tulajdonjog vevőre, ennélfogva a korábban nyert végrehajtási jog valamint az annak folytán foganatositott becslés érvényben maradnak.

A fölmentés mellett pedig azon érv harczol, hogy midőn a tszék adós ellen a végrehajtást annak örökösödési jutalékára elrendelte, avval még korántsem hitelezőnek feltétlen zálogjogot adott; mert a zálogjog érvénye azon feltételtől tétetett függővé, „hogy ez a hagyatéki tárgyalásnál előforduló igényekre sérelmes ne legyen, s csak az átadás megtörténtének idejétől fogva lépjen hatályba“ (l. telekk. rend. 74. §.) Az átadás tehát azon egyedüli sarkpont, a mely körül a zálogjog fenállása vagy megszünte iránti kérdés forog. Ha a hagyaték örökösnek tényleg átadatik, a feltételesen elrendelt zálogjog az átadott birtok magassága erejéig feltétlenné válik; de ha az átadás nem jön létre, illetőleg ha ez akármily indokból meghiusittatik, a zálogjog is megszünik, illetőleg bekeblezés nélkülivé válik.

Fenti szabályt a szóban lévő esetre alkalmazva következő eredményre jutunk:

A végrehajtási zálogjog elrendelése csak azon feltevésen alapult, hogy T. Mihály örökösödési jutaléka annak csakugyan jár és neki tényleg át is fog adatni.

Mihelyest azonban a hagyatéki tárgyalásnál kiderült, hogy az örököst illetendett jutalék nem neki, hanem egy harmadiknak jár, mivel az általa már jóval előbb megvétetett és igy tehát a feltevés, a melytől a végrehajtás elrendeltetett és a zálogjog engedtetett — hamisnak bizonyult be: maga a zálogjog is elenyészik és nem tesz különbséget akár előbb vagy később kebelezt tett be a zálogjog mint a tulajdonjog — a szerződés megkötése vagy a hagyaték tárgyalásakor fenállott-e már a zálogjog vagy nem — jóhiszemüleg vagy roszhiszemüleg köttetett-e a szerződés, — a hitelezők kijátszása végett vagy más czélból történt-e az átruházás? — ezek mind oly körülmények, a melyek a zálogjog érvényessége vagy érvénytelensége iránti kérdésnél figyelembe nem jöhetnek és csak a rendes perfolyamban lelhetik méltatásukat.

Véleményem szerint tehát igen helytelenül járt el a kiküldött végrehajtó, midőn a végrehajtási végzés folytán W. F. ellen a becslést foganatositotta és becslése alapjául azon birtokjutalékot vette, a mely a községi birák bemondásai folytán T. Mihályt illette volna, ha ez időközben W. J-nek el nem adatott volna,

helytelen a telekkönyv azon végzése, melylyel a megkereső végzés eleget tett, mert ha már minden itélet, a mely egy bizonyos örökség erejéig szóló marasztalást magában foglal, mind a pdtt. mind pedig számos semmitőszéki határozatok szerint — határozatlanságánál fogva semmis és érvénytelen, annál inkább még érvénytelen oly végzés, a mely a priori érvénytelen itéletnek kényszer alkalmazása által rendel eleget tenni és az örökség nagyságának meghatározását a végrehajtóra bizza; egy alapjában hamis és végrehajthatlan megkeresésnek nem szabad, de nem is lehet eleget tenni,

de helytelen szerintem az is, hogy a telekk. hatóság midőn a tulajdonjog átiratását még pedig közvetlenül örökhagyó T. Mihálytól T. Jánosra és W. J-re elrendelte, nem egyszersmind azon bevezetéseket is, a melyek örökös T. Mihályra vonatkoztak — hivatalból kitörültette, a mennyiben előtte tudva volt, hogy az időközben ellene fentartások mellett elrendelt bekeblezések tárgya elenyészett és igy az előjegyzésseli analogiánál fogva a telekk. rendt. 100. §-a értelmében a feltételes bekeblezés hivatalból lett volna kitörlendő.

A perorvoslatra áttérvén, ugy hiszem, — hogy miután vevő mint harmadik személy semmiségi panaszszal alig élhet — legczélszerübb törlési kérvényt beadni; nem is szükséges törlési kereset, ép oly kevéssé mint az előjegyzés igazolásának mulasztása esetében sem szükséges törlési kereset, elég levén egyszerü törlési kérvény.

Nagyon szeretném, ha nálamnál avatottabb jogászok ezen esetet megvitatnák és bevallom, hogy csak örömemre szolgálna, ha ezek vizsgálódásaikban én velem ellenkező eredményre jutnának, mert magam belátom, hogy az én nézetem elfogadása milyen nagy veszélyt rejt sok jóhiszemü hitelezőre nézve, a kik eddig hagyatéki eljárásunk lassusága mellett elég garantiát véltek nyerni követeléseik ilynemü biztositásában és a kik mostan — nézetem érvényre juttatása esetében — attól egyszerre megfosztathatnának.

Dr. Fleischer Samu,
ügyvéd.

Az ügyvédi könyvvitel

tárgyában a ***kolozsvári*** *ügyvédi kamara következő felterjesztést intézett az igazságügyi miniszter urhoz:*

545.—1875.
ügyv. kam.

Nagyméltóságu m. k. igazságügyi miniszter ur! Az 1874. 34. tcz. 49. §. rendelkezésének és czéljának, de meg a gyakorlati kivihetőségnek is megfelelő, egyszerü és ellenőrizhető könyvvezetési szabályzatra vonatkozó alázatos véleményünket idei 272. sz. a. jelentésünkben bátrak voltunk előterjeszteni. Sajnálattal kellett azonban tapasztalnunk, hogy a Nagyméltóságod által e tárgyban 13204. 875. sz. a. kibocsátott szabályzat — akkor, a midőn az idézett tcz. 59. §-ban emlitett előny föltételeül oly számos rovatok miatt terhes beosztásu és czélhoz még sem vezető, sőt igen könnyen zavart is előidézhető és ezért a hitelességet megingató és koczkáztató, ezenkivül pedig a bejegyzésekre igen sok időt és fáradtságot igénylő könyvvitelt szab elő és a mi mind ennél terhelőbb: a könyvek vezetését csak az ügyvédnek vagy bejegyzett ügyvédjelöltnek engedi meg, — nemcsak a gyakorlatnak nem felel meg, de az id. tcz. 59. §. ellenére az ügyvédi kamarák véleményeit mellőzte és a törvény idézett kivánalmain is messze tul haladt.

Mert ezen kellékeknek a könyvek tartalmára nézve — szerény véleményünk szerint — elég van téve, ha e könyvekbe

az egyes ügyek érdekében tett intézkedések, dijak, kiadások, bevételek és — mindezeket megelőzőleg — létesülésüknek időpontjaik külön-külön rovatokba bejegyeztetnek, minélfogva a szabályzat szerinti többi mozzanatok bejegyzése merőben felesleges és czéltalan, terhelő és törvényellenes, de bonyodalmasságánál fogva gyakorlatilag is szerfölött nagy bajjal kivihető, mert ily sok rovat vezetése által az ügyvéd vagy bejegyzett segéde ideje annyira igénybe vétetnék, hogy megbizásai elintézésére nem is érkezhetnék. A gyakorlat terén szerzett tapasztalatból állithatjuk, hogy az általunk véleményezett sokkal kevesebb és egyszerübb rovatokkal ellátott könyveknek legkisebb lelkiismeret, — szigoru rend- és pontossággal való vezetése is egy irnoknak csaknem minden idejét, magának az ellenőrző ügyvédnek pedig naponta egy-két óráját veszi igénybe; mennyivel több áldozatot kiván tehát a szabályzat?

Ezen előzmények után bátrak vagyunk kiemelni a szabályzat azon rovatait, melyeknek vezetése a fennforgó viszonyoknál fogva merőben szükségtelen, czéltalan és gyakorlati alap hiányában szenved és a mi több, tetemes időt és költséget igényel.

Ugyanis költséges a szabályzat azon kivánalmának teljesitése, mely szerint az ügy befejezett vagy időközbeni beszüntetése esetére a lap üresen maradt része keresztül huzással használhatlanná teendő, holott igen gyakran fordul elő azon eset, hogy valamely ügy kevés intézkedéssel befejeztetvén, a lapnak alig nehány sorát veszi igénybe; minélfogva annak már beirott része lezárhatóvá, beiratlan maradt része pedig (I. minta) egy másik ügyre még használhatóvá válik (igy van ez a kereskedelmi könyvekkel is, a nélkül, hogy azért azok hitelessége megtámadható lenne) ellenben ha a szabályzat kivánalma szerint az üresen maradt lap-rész merőben használhatlanná tétetik, ha továbbá az ily módon vezetve betöltött könynek keresztülhuzott laprészeit megszámitjuk és ha még azt is figyelembe veszszük, hogy a szabályzat szerint vezetendő **tizenhat** rovat egymásmellett ugyanazon egy — jelesen a baloldalon levő lapon nem is férvén meg, az átellenes vagyis job oldalon levő lapot is igénybe veszi s hogy ennélfogva az ügy megszüntével — a szabályzat értelmében — ezen lapon is az üresen maradt részt meg kellett semmisiteni: ugy közönséges számitás szerint azon eredményre juthatunk, hogy a könyvnek legalább is **két harmada** teljesen és észszerütlenül elpusztittatott és az egész könyv árának esedékes része kiméletlenül elpazaroltatott, a mi a vonalzó-intézeteknek szédelgésteljes megrendelési fölhivásaikkal egy idő óta kiméletlenül alkalmatlankodó némely tulajdonosaira lehet ugyan hasznos, de az ügyvédekre nézve mindenesetre kipótolhatlanul káros, mert megjegyezzük, hogy az irodai számos könyvek különben is oly költséget emésztenek föl, melyet a biróságok soha sem liquidálnak, mely tehát az ügyvédeknek soha sem térül meg.

A mi ezek után a lapok tartalmát illeti, e tekintetben szükségtelennek találjuk azok fején a peres felek **lakásának** kitüntetését, mert ez változandó, de meg a vonatkozó percsomóban amugy is feltalálható, e helyett czélszerübbnek véljük a **percsomó irattári számának**, melylyel az illető lap kapcsolatban áll, megjelölését, még azért is, mert a per tárgya, illetőleg pereskövetelés összege habár megjelölve van is, a per folyamán esetleges részletfizetés által szintén változhatik, tehát nem eléggé biztos utmutató, mig ellenben a percsomó száma az ügynek egész folyamán ugyanaz maradván, annak indentitását constatálja.

Ugyszintén a szabályzat VI. 4. pontja alatti **sorszám** rovatát is czéltalannak véljük, e helyett az alább fölemlitendő „napló“ vagyis „első följegyzési könyv“ azon sorszáma, melylyel az illető tétel áthozatott, lenne igen hasznosan a „főkönyv“, illetőleg szabályzat VI. 4. rovatába bevezetendő, a mint ez a kereskedelmi könyvvitelnél évszázadok gyakorlata által szintén helyesnek, hasznosnak, de sőt könnyebb ellenőrizhetés végett szükségesnek is bizonyult be.

A szabályzat VI. 6. rovata, hova az egyezményileg kikötött jutalomdij jegyeztetnék, szintén szükségtelen és czéltalan, de törvényből nem is igazolható, mert okmányról lévén szó, az ügyvéd bizonyára ennek, és nem a különben is csak fél bizonyitó erővel biró könyvnek alapján keresné jutalom-díját, másfelől ettől eltekintve is, ezen körülmény nem tartozik az ügy állásához, már pedig az id. tcz. 49. §. csak az ügy állására vonatkozik.

Épen ezen alapon a szabályzat VI. 8., 11., 15. rovatait az átvett eredeti okmányok, természetben bevett, illetőleg kiadott tárgyak tekintetében szintén mellőzendőknek véljük, még azért is, mert ezek nem is a pénzkezelési, hanem inkább az okmánytári, illetőleg letéti könyvek keretébe tartoznak, másfelől az id. tcz. 40. §. szerint téritvények és elismervények által kezeltetnek, a melyek ismét az okmánytári könyveket érdeklik.

Nehezitik még továbbá a pénztári, kezelést a szabályzat VI. 9., 10., 12., 14. rovatai, hol az előlegek, a készpénzbeli bevételek, kiadások, a megbizónak tett kiadások külön-külön rovatokba vétetni czéloztatnak, holott az előlegek a más bevett pénzekkel együtt mint **bevételi** természetüek a **bevételi**, — ellenben a perbeli kiadások és a félnek kiszolgáltatott pénzek, mint **kiadási** természetüek, a **kiadási** rovatban egyesitve, eddig is minden könyvvitelnél egyszerüen és elég czélszerüen vezettettek. Ha pedig értékpapirok vétetnek be vagy adatnak ki, ezen körülmény a „teljesitett cselekmények“ rovatában tüntethetvén ki, a bevételbe, illetőleg kiadásba a névértéket szokták bejegyezni. Ha továbbá a bevételi rovatba névérték szerint már bejegyzett értékpapirt ügyfelünk megbizása folytán beváltanunk kellett, ugy egyenlegesités végett azokat névértékükkel előbb a kiadási rovatba irtuk, azután a beváltás folytán kapott készpénzt jegyeztük a bevételi rovatba, s igy a két rovat közti arány mindig és könnyen szembe tünt, és épen ezért nem győztük eléggé hangsulyozni korábbi felterjesztésünkben is e két rovatnak szorosan egymás mellett való megtartását, mert ezáltal egyfelől „pénztári könyvet“ is nyertünk, másfelől a két rovat közötti különbzeti-összeg kitüntethetése szerfölött könnyittetvén, a lezárás is nagyban elősegittetik. Mindezekből folyólag a gyakorlati és czélszerüségi, de meg a szükségi szempontból kiindulva, a „teljesitett cselekmények“ rovata után a „**munkadij**“, a „**kiadás**“ és a „**bevétel**“ rovatokat véljük fölveendőknek. Még pedig azért **első helyen** a „munkadij“ rovatot, mert ez megelőzi nemcsak a kiadást, hanem a bevételt is, jelesül a tényállás fölvétele és a meghatalmazvány kiállitása (munkadij) megelőzi a meghatalmazvány bélyegét (kiadást), ez pedig az előleget (bevételt); továbbá a beadvány szerkesztése, letisztázása (munkadij) megelőzi annak fölbélyegezését (kiadást) stb. **Második** helyen a „kiadás“ rovata felveendő, mert ezzel és a „munkadijjal“ megbizófelünk „tartozik“; e tekintetben tehát e két rovat elválaszthatlan egymástól (különben a kereskedelmi könyvitelben is a „tartozik“ rovat áll mindig előbb) Épen ezért, de meg azért is, **mert a törvény** 49. §. **szintén a kiadásokat emliti előbb**, a „bevételi“ rovatot **harmadik** helyen fölveendőnek emlitjük, még pedig szükségképen a „kiadási“ rovat mellett, mert mindkettő a **mérlegnek** nélkülözhetlen alkatrészét képezvén, egymással szoros kapcsolatban áll.

A „megjegyzések“ rovata teljesen mellőzhető, mert az ebbe tenni szándékolt emlékeztetések följegyzésére a „teljesitett cselekmények“ rovata eddig is czélszerünek bizonyult be és e rovat nem is tartozik a számvitel keretébe.

Ha mindezek mellett valaki az elősoroltakon kivül még valamely rovatot saját érdekében vezetni kivánna, ez neki — alázatos véleményünk szerint — oly föltétellel, hogy első sorban a fennebbiek szerint kitüntetett rovatok az előadott rendben foglaljanak helyet, megengedhető volna, anélkül, hogy a könyv hitelessége az altal szenvedjen.

A mi ezekután a szabályzat szerint a könyveknek az ügyvéd vagy bejegyzett ügyvédjelölt általi vezetésétől és a bejegyző nevének megjegyzésétől is föltételezett hitelességét illeti, erre nézve is kénytelenek vagyunk kinyilvánitni, hogy e kivánalom olyannyira kivihetetlen, terhelő, károsító, és az idézett tcz. 59. §-ból nem is indokolható, miszerint a könyvek félbizonyitó erejének kétes becsü előnyéről inkább készek vagyunk lemondani, semhogy a szabályzat szerinti könyveket elfogadva használatba vegyük, mert viszonyaink nem engedik sem azt, hogy kamaránk tagjai személyesen vezessék könyveiket, sem azt, hogy a náluk gyakorlaton levő fontosabb foglalkozásra alkalmas, és az ügyvédi könyvek vezetése ismereténél magasabb képzettségü, s ennélfogva ily szolgálatokra nem is vállalkozó ügyvédjelöltek által kezeltessék azokat; ezenkivül pedig kamaránk legtöbb tagja nem is rendelkezhetik ily jelöltekkel; minélfogva a reábizott ügyeket önmaga levén kénytelen elintézni, nem terhelhető még a könyvek labyrinth-szerü vezetésével is.

A mutató-könyvekre nézve, mivel ezek a főkönyvnek elválaszthatlan kiegészitő részét, sőt úgy szólva kulcsát képezik, és mivel ezek ennélfogva az eltévedés veszélyének ki nem tehetők, az volt alázatos véleményünk korábbi felterjesztésünkben és jelenben is az, hogy valamint minden másnemü könyvben, ugy itt is a mutatókönyv a főkönyvvel egy kötetbe csatoltas-

Folytatása a mellékleten.

sék, még pedig a kezelés könnyebbitése végett a főkönyv elejére, mi által nemcsak a czélszerüségi, de a jutányossági elvnek is elégtétetnék, mert igy véve, a könyvek is olcsóbban beszerezhetők, egynek bekötési ára megkiméltetnék és kettő helyett csak egy könyv foglalja le a figyelmet, mi által az ellenőrzés könnyitetnék és a szabályzat XVIII. 3. pontja fölöslegessé válnék. Mi pedig azt illeti, hogy ha a megbizás tárgyára több lap nyittatott, ezek közül csak is az első tétessék a mutatóban láthatóvá, a többi a lapok alján az „átvitel“ följegyzésénél tüntettessék ki, erre nézve megjegyezzük, hogy ezen intézkedés temérdek hasztalan idővesztést von maga után, mert ha valamely több lapra terjedő ügy utolsó lapját akarjuk kikeresni, ugy előbb valamennyi lap átvitelét végig kellene vizsgálnunk, mig végre valahára hosszas fáradozás után az utolsóelőtti lap végén olvasható átvitelnél megtalálhatnák a keresett utolsó lap számát, már pedig eléggé terhes feladat maga a szabályzatszerinti könyvnek vezetése, mennyivel nehezebbé válnék az még az által, ha a lapok keresgélésével órákat kellene elvesztegetni. — Szerény véleményünk tehát az, hogy az ily terjedelmes ügyek minden lapjának számja tétetnék láthatóvá a mutatóban.

Végül nem mulaszthatjuk el a korábbi felterjesztésünkben is emlitett „első feljegyzési könyvet“ ismételten javaslatba hozni, mert e nélkül valamely alapos és könnyen vezethető, szigoruan ellenőrizhető és pontosan kezelhető könyvvitel nem is képzelhető, ez szolgál egyszersmind tökéletes „pénztárkönyv“ gyanánt, a melyből az ügyvéd a havi, negyed-, fél- vagy egészévi készpénzbeli bevételek és kiadások összegét első pillanatra és a legkisebb fáradság és idővesztés nélkül kiszámithatván, mindig tisztában lehessen magával az iránt, hogy a kiadásoknak a bevételekkel eszközölt mérlegelése után mily egyenleg áll elő és az activ egyenleg-összeg a pénztárban hiánytalanul létezik-e ?

Ezen „első följegyzési könyv“ lapjai számozottak és a bíróságoknál vezetni szokott „iktató-könyvek“ mintájára a könnyebb használat, de még a végett is, mert előlegesen ki nem számitható, hogy egy évfolyamra, mely papirmennyiség köttessék egybe, szabad iveken kezelendők, s az év lejárta után bekötendők. Ezen „előkönyvbe“ időrend szerint az évnek január első napjától deczember utolsó napjáig szakadatlan sorrendben folyó sorszámok alatt, az illető percsomók számára való hivatkozás mellett, az ügyvéd által ügyfelei érdekében tett intézkedések, ezek dijai, a kiadások és bevételek részletesen körülirva bevezetendők, innen pedig sorszámaikkal együtt a számviteli főkönyvbe a vonatkozó ügyeknek lapjaira átjegyzendők, mi hogy valósággal megtörtént, ennek tanusitásául az első feljegyzési-könyv átjegyzett sorszámai mellett a főkönyv azon lapjának számja, melyre a tétel átjegyeztetett, az átvezetés után azonnal bejegyzendő.

A tisztelettel kifejtett érvelések rendén — véleményünk szerint — kimutatván azt, hogy a kérdéses szabályzat fenn kijelölt rovatainak az ügyvédi könyvekbe leendő fölvétele a könyvvitelt szerfölött neheziti, az ügyvédekre nézve visszatéritlenül költségessé és az ellenőrzést merőben lehetetlenné teszi: az 1874. 34. tc. 19. §-ban előirt jogunk alapján azon alázatos kérést terjesztjük elő:

Méltóztassék Nagyméltóságod a 13204. 1875. sz. a. kiadott szabályzat szerinti „ügyvédi könyv“ helyett az I., II. és III. alatti minták szerinti „számviteli főkönyvet“ ezzel egybe kötendő „mutatókönyvet“ és ezeken kivül álló „előkönyvet“ az 1874. 34. tcz. 59. §-ban előirott bizonyitó erővel fölruházni, egyidejüleg pedig azon föltételt, hogy a könyvek az ügyvéd vagy bejegyzett helyettese által vezetendők, merőben mellőzni.

Végül méltóztassék Nagyméltóságod tudomásul venni azon egyhangulag hozott határozatunkat, hogy a szabályzat szerinti könyveket elfogadni és vezetni nem fogjuk, továbbá, hogy eddig még egyetlen ily könyv sem lett hitelesités végett hozzánk bemutatva, tudomásunk szerint kamaránk egy tagja sem hajlandó ily könyvet használatba venni és hogy legtöbben közülünk könyveiket az általunk felterjesztett mintázat szerint már be is rendezték.

A kolozsvári ügyvédi kamara választmányának 1875. évi október 14-én tartott üléséből.

Haller Rezsö,
elnök.

Kövári Mihály,
titkár.

I.

Számla főkönyvi kivonat.

Példa azon esetre, ha megbizó féltől ki nem elégittetvén, a számla lezárandó vagy beperesitendő.

Percsomó számja 3915 N. N. ellen M. M. pto. birtokháboritás.

Év hó	Nap	Előkönyv sorszámja	A tett intézkedések megjelölése	Munkadij	Kiadás	Bevétel
1875						
február	15	1817	Ügy fölvétel és meghatalmazvány ennek bélyege — előleg	3 —	— 50	20 —
»	16	1910	Idővesztés a mérnöki hivatalnál a peres birtokterület nagyságának és határainak kinyomozása végett	3 —		
»	»	1985	N. N. urhoz levél és porto . .	1 50	— 20	
»	»	2101	N. N. ur beleegyező válasza folytán az illető térképért N. N. mérnök urnak 3915 számu nyugtára	— —	15 —	
»	20	2815	Tárgyalásnáli képviselet — bélyegek 1/50 1/1·25	5 —	1 75	
»	»		Peresfelek az ügyet beszüntetvén:			
			A munkadíj átjegyeztetik . .	12 50	12 50	
			E szerint egyenleg átvitel . .			19 95
					39 95	39 95
1875						
február	21		Egyenleg áthozat		19 95	
			(Mely összeggel t. i. felünk még tartozik).			

S. E. C. és O.

Kolozsvártt, 1875 március 1-én.

N. N.
ügyvéd.

Percsomó számja 3145. Novelli Ádám ca Reiner & Co. pto. 1000 frt.

Év hó	Nap	Előkönyv sorszámja	A tett intézkedések megjelölése	Munkadij	Kiadás	Bevétel
1875						
január	10	415	Kereset szerk. letiszt 2 péld. 1 mell. irodai eszközök, fölszerelés, benyujtás — bély. 2/50 1/15	13 85	1 15	
február	15	1816	Alperestől bejött tőkében .			1000 —
			» » 10% kamatban 1 évre			100 —
			Alperestől bejött perköltségben			15 —
»	20	2145	Felperesnek kiadatik 3145. percsomó sz. a. nyugta szerint tőke és kamatban		1100 —	
»	28	2400	Munkadíj számlának		13 85	
					1115 —	1115 —

Percsomó számja 3146. Horváth Péter ca Coste & Lippert pto. szerződés teljesités.

1875				
január	11	485	Ügyfölvétel és meghatalmazvány stb. (Ezen példák szerint igazolható, hogy egy lapon több ügy is könyvelhető).	

II.

A megbizó fél neve	Az ellenfél neve	A per tárgya	A lapok száma

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V X

III.

Előkönyv (Prima-Nota).

187 évi hó

Nap	Sor-szám	Percsomó száma	ik köt. főkönyvi lapszám	Az ügyfelek, a per tárgya és a tett intézkedéseknek megjelölése	Munkadíj	Kiadás	Bevétel
1	315	1415	15	N. N. c. N. N. pto. 1000 frt kereset szerk., letiszt. bély.	10 —	3 65	— —
»	316	325	216	X. X. c. O. O. pto. 1000 frt X. N. urhoz levélporto	1 50	— 20	— —
»	317	10152	154	M. N. c. O. P. pto. 300 frt stb. stb.	— —	— —	— —
»	318	4543	250				
»	319	1515	325				
»	320	3152	215				
»	321	145	342				
2	*322	12536		* Megjegyzés. A 322.			
»	323	21523		és következő sorszámok			
»	324	136		után a főkönyvi			
»	325	325		lapszám rovata üres			
				lévén, ez figyelmeztet			
				arra, hogy e tételek			
				a főkönyvből még			
				hiányzanak, tehát			
				bevezetendők.			

Lapszemle.

Az árva- és gyámhatósági intézményről.

Dalmady Győző a pestmegyei árvaszék elnöke, az „Ell." 313—316. számaiban síkra száll Horánszky Nándor urnak az árva- és gyámhatósági intézmény szervezéséről irt czikkei ellen. Dalmady urral sok részben ellentétes álláspontot foglaltunk el, de mindenkor kiváló tisztelettel voltunk meggyőződése iránt, és ez alkalommal is bő kivonatban közöljük ellen-iratát. E vitának legérdekesebb része az, valjon az árvaügy hazánkban birói ügy volt-e? Horánszky és Dalmady urak ebbeli jogtörténelmi fejtegetései megérdemlik, hogy a napi sajtó mulékony jelentőségétől megmentsük:

„Horánszky Nándor urnak czikkeiben épen azt nem találtam meg, a mire kiváncsi voltam. Még arról sem világosit fel, melyik bíróság legyen a „jogi felügyelet"-re hivatva: a járásbíróság-e, vagy a törvényszék? Arról meg éppen mélyen hallgat, miféle családi tanácsot tart jónak: olyat-e, a milyen a franczia, vagy olyat, a milyen a porosz-rajnai, vagy olyat, a milyen a zürichi, vagy csak olyat, a milyen a bajor? Azt sem tudom, mit ért a községi kezelés alatt: községi gyámhatóságokat-e, milyenek Svajczban vannak? a községi előljáróság olyan felügyeletét-e, a milyen a németeknél és nálunk van? vagy az árvák készpénzbeli vagyonának községi árvapénztárban való összesitett kezelését a közgyám által, a milyen a mi községeinkben létezik? Még kevésbbé világosit fel az iránt, valjon a bíróság „jogi felügyelete" csak a hagyatéki vagyonra terjed-e ki, ugy mint most (elég helytelenül), vagy az árvának örökjogilag megszerzett és igy hagyatékot többé nem képező, hanem az ő kizárólagos tulajdonát tevő vagyonára is, mely most az árvaszékek hatósága alatt áll? Ha csak a hagyatéki vagyonra kivánja a bíróság „jogi felügyelet"-ét szoritani, a mit a „nagyobb és kisebb hagyatékok" emlegetése valószinüvé tesz, ez nem lesz reform, ez a mai állapot.

Egyik nagy tévedése, hogy az árvaügy birósági ügy.

Elméleti okoskodására nem reflektálok. Az elméleti vitát végezze el a nagyhirü Mittermaierrel („Die neueste Gesetzgebung über das Obervormundschaftswesen") vagy, hogy olyan messze ne menjünk, hazai jogtudósainkkal: Pósfaival, Zlinszkyvel, Travnikkal, kik e tárgyban a „Jogtudományi Közlöny"-ben alapos czikkeket irtak.

Érdekesebb ennél a jogtörténelmi fejtegetés. Horánszky ur azt állitja, hogy az árvaügy hazánkban is mindig birói ügy volt. No az ugyan sohasem volt. Végig mehetünk egész corpus jurisunkon, és Horánszky ur nekem egyetlen egy törvényczikket sem fog kimutatni ez állitás igazolására.

A gyámhatóságot nálunk sohasem a bíróság, hanem maga a megye, városokban pedig a város, mint ilyen gyakorolta. Ott vannak az erre vonatkozó 1715: 68,, 1723 : 105. és 1765. 26-ik törvényczikkek. Ezekből megtudjuk, hogy a szülők elhunytát a megye alispánjának kellett bejelenteni, leltárt a megye alispánja készitett, azon leltár a legközelebbi közgyülésen (in proxima affutura congregatione) terjesztetett elő, a megyei iratok közt (inter acta comitatus) őriztetett meg, a gyám a megye küldöttjei előtt (coram personis per comitatum ad id specialiter exmittendis) adott számot, a küldöttek a megyének tettek jelentést. Megtudjuk továbbá, hogy a gyermekek nevelésére a megye ügyelt fel, gyámot a megye nevezett, s ha a birtokok több megyében feküdtek, azon megye, melyben az árva lakott, a számadás azon megyénél terjesztetett elő, hol az árvavagyon feküdt, s ha több megyében feküdt, azon megyénél, mely a gyámot kinevezte, (in comitatu illo, per quem sutores constituti sunt) a gyám az árva neveléséről szóló féléves jelentéseit a megyének adta be, ezeket a megye küldötte fel a kir. helytartótanácshoz. De sőt az 1723. 48. tcz. szerint még a pazarló javait is a megye (consistorium magistratus) vette zár alá, zárgondnokot a megye nevezett, a pazarló tartási költségeit a megye állapitotta meg.

Vagy talán a jobbágyok árvái felett gyakoroltak bíróságaink gyámhatóságot? E tekintetben az 1836. 9. tcz. 6. §-a intézkedik. Ez azt mondja, hogy a jobbágy halálesetét a földesurnak kell bejelenteni, gyámot a földesur nevez, az árvákra és vagyonukra maga vagy tisztjei által a földesur ügyel fel; a kárt, a mennyiben az az ő vétsége által történt, csak ő maga tartozik megtériteni. Ugyanezen törvényczikk 8. §-a azt mondja, hogy a gyámok a gyámolt vagyonával csak a földesur jóváhagyásával rendelkezhetnek, az 1840. 7. tcz. 10. §-a pedig azt, hogy a jobbágyárvák vagyonáról készitett leltár egy példányát a köztörvényhatóságok levéltárába is mindenkor be kell küldeni. Az 1848. 11. tcz. 5. §-a, a földesuri hatóság megszüntetése folytán, a gyámi hatóságok megvizsgálására megyei számvevőszék felállitását hagyja meg, s megengedi, hogy a megyék a változott viszonyoknál fogva tisztviselőik számát szaporithassák, és részletes szabályokat alkothassanak a megyei árvák dolgának mily alakban való kezelése iránt.

Hol van itt a bíróságnak mint a gyámhatóságnak még csak árnyéka is? Mindenütt a megye és város közönsége (közgyülések, városi tanácsok) és a földesur vannak kijelelve a gyámhatóság gyakorlására. Azt csak senki sem fogja mondani, hogy a megyék, a városok és a földesur, mint ilyenek, bíróságok voltak? A megye bíróságai a törvényszékek (sedes judiciariae) voltak, melyek elé a polgári, fenyitő, urbéri és az ügyészi keresetekkel meginditott egyéb perek tartoztak, évenkint legalább négyszer üléseztek, s részint mint elsőfolyamodásu, részint mint felebbviteli itélőszékek biráskodtak, s a kir. itélőtáblával közvetlenül érintkeztek. Ezek elé az árvák csakis polgári kereseteikkel és pereikkel tartoztak. Arva- és gyámügyek csak akkor kerültek eléjük, ha ezek is peres természetüek voltak. Ezt törvényeink világosan kitüntetik. Ugy olvassuk az 1655 24. tczikkben, hogy azon gyámok, kik nagykoru gyámoltjaiknak a vagyont ki nem adják, és a jövedelemről számot nem adnak, előleges idézés mellett a megyei törvényszékeken (in sedibus judiciariis comitatuum) törvény utján megtámadhatók; igy olvassuk az 1715. 68. tczikkben, hogy a nagykoruak a törvényszerinti bíróságok utján (per judices articulares) inditsanak keresetet gyámjaik ellen számadásaik beadása végett, viszont ezek ugyanezen bíróságok előtt követeljék számadásaik elfogadását, megvizsgáltatását és elintézését; igy olvassuk az 1765. 26. tczikkben, hogy a számot adni nem tudó gyám ellen tiszti ügyészi keresetnek van helye; igy olvassuk az 1836. 9. tcz. 6. §-ában, hogy a földesuri felügyelet elmulasztásából származó károk megtérité-ének kérdése és elitélése a tiszti ügyész felperessége mellett a megyék törvényszékéhez tartozik.

Horánszky ur Verbőczyt idézi annnak bebizonyitására, hogy nálunk az árvaügy birói ügy volt. Azt mindenki belátja, hogy Verbőczyre az előbbi czikkben idézett számos későbbi törvény mellett hivatkozni nem lehet. De én megengedem a hivatkozást. Lássuk mit tartalmaznak Horánszky ur latin idézetei Verbőczyből? Az egyik a Hármastörvénykönyv I. r. 115. czim 4. §-ában fordul elő, s ebben az van, hogy a rendelt gyámok a megyei ispány vagy alispán előtt, vagy egy vagy két azon megyebeli szolgabiró előtt, a mely megyében az árvák laknak, leltárt és sorjegyzéket tartoznak készitени; ha pedig a birtokok különböző megyékben feküsznek, az ország rendes birái vagy egyik helyettesük előtt tartoznak ezt tenni. A másik idézet a Htk. I. r. 124. czimének 4. §-a, s ebben az van, hogy esztelenek, holdkórosok, törvényes koruk idején tul is a fejedelem vagy tán rendes birák által törvényszéken kinevezett gyámok felügyelete alatt maradnak. Horánszky urat az első idézetben, ugy látszik, ez a szó zavarta meg: „az ország rendes

birái", a másodikban pedig ez: „vagy tán rendes birák által tszéken kinevezett gyámok". Nyugodt lehet mind a kettőtől. Az ország rendes birái csak akkor léptek fel, ha az árva birtokai különböző megyékben feküdtek, a mi igen természetes és azon idők viszonyainak megfelelő intézkedés volt, mert rendelkezési hatalmuk az egész országra kiterjedt. Az árvaügy administrativ természetén ez nem változtat, mit bizonyit az 1765. 26. t. cz., mely nem az ország rendes biráira, hanem azon megyére bizta a leltározást, hol az árvák laknak. A második idézettől még nyugodtabb lehet. Verbőczy abban a fejedelmet mondja a gyámrendelésre jogosultnak, és csak „talán" (forsitan) a rendes birákból alakult törvényszéket. De még ha ez a szó „talán" nem volna is ott, akkor is nem az következnék, a mit Horánszky ur levon, hanem csak az, hogy Verbőczy a nagykoru egyének gyámság alá helyezésére birói határozatot kiván. (Itt oly egyénekről van szó, kik nem kiskoruság, hanem más ok: esztelenség, holdkórosság miatt igényelnek gyámi oltalmat.)

Már most kérdem: hol van az megirva, hogy az árvaügy mindig birói ügy volt? Nem világos-e a megyék és városok gyámhatósága? Vagy ők nem voltak administrativ testületek?

Több megye belátván, hogy a közgyülés a tagok nagy száma és a tárgyak sokfélesége miatt az árvák aprólékos ügyeit a kellő gyorsasággal és alapossággal el nem intézheti, állandó küldöttségeket alkotott „Árvákra ügyelő küldöttség vagy választmány" neve alatt és a gyámhatósági felügyelet és eljárás tulnyomó részét ezekre bizta, de magától szoros függésben s egyes meghatározott esetekben jelentéstétel kötelezettségével, melyek fölött ő határozott. A gyámhatóság leglényegesebb jogait még ily megyék is fentartották közgyüléseiknek. Ilyen jogok voltak: a gyám- és gondnokrendelés, a gyám vagy gondnok jutalmának megállapitása, a további számadástétel alól való fölmentés, a marasztalási összeg behajtása iránti intézkedés, a hűtlen gyámok elleni eljárás meginditása és egyebek. Még ezen küldöttségek fennállásából sem lehet tehát Horánszky ur javára semmit kimagyarázni, pedig e küldöttségek a zárlatok elrendelésénél és a számadások megvizsgálásánál törvényszéki hatósággal birtak.

Kiván-e még több adatot is Horánszky ur? szolgálok még nehánynyal. Ott van az árva- és gyámhatósági szabályrendeletek alkotásának joga, melyre az 1848. törvény különösen is felhatalmazza a megyéket. A bíróságok eljárását nem lehetett megyei statutumokkal szabályozni. Ott van az 1861-ki országbirói értekezlet árvaügyi albizottmányainak előterjesztése, mely a törvényhatósági önkormányzat visszaállitására, a régi törvényekre és törvényerejü gyakorlatra hivatkozva, a feloszlatott árvabizottmányok és adóhivatalok jogutódjait a megyei és városi hatóságokban látja, az árvák iratait és pénzeit ezeknek kivánja átadni, és minthogy a nem-nemesi árvák ügyei is a megyékre szállottak, mi által a megyék teendői igen megszaporodtak, egyuttal a már előbb létezett árvaszékek (választmányok) állandósitását javasolja.

Egyetlen egy törvényes rendelkezés van, az 1861. ideigl. törvk. szabályok 165. §-a, mely a gyámhatóságot és bíróságot bizonyos tekintetben egyesitette, a mennyiben az árva- és gyámügyek ellátását és az osztrák törvényekkel nálunk is meghonositott örökösödési eljárást, vagyis a hagyatéktárgyalást összesitette, s mindkét eljárás közegéül a megyei árvatörvényszéket állitotta fel. De ez sem szól Horánszky ur mellett, mert ezen §. sem vette el a megyék és városok közigazgatásilag gyakorolt gyámhatóságát a bíróságok részére, hanem inkább kibővitette az árvaszékek hatáskörét birói teendők felvételével. Ez ugyan nem volt jó, mert a két minőségben működő árvatörvényszék a hagyatéki eljárás folyama alatt mint gyámhatóság a kiskoru részén — és igy mint bíróság a többi országos felek irányában az osztály megtételénél, vagy a hol a polgári törvényszék és az árvatörvényszék ugyanegy volt, az örökösödési per eldöntésénél nem lehetett elfogulatlan, mi a mások jogainak megtéritésére, tulterjeszkedésére, a birói tekintély megrontására vezetett, de arra elég volt, hogy a két össze nem tartozó eljárást egymástól mielőbb elkülöniteni siessünk, és a törvénykezés és közigazgatás különválasztása alapján az 1872. 42. t. czikket megalkossuk.

Horánszky ur az 1872. 42. tcz. által szervezett árvaszékekben valami ujat, valami szörnyüt, valami képtelent lát. Láthatja, hogy semmi különös nincs bennök. Az árvaszékek már meg voltak, uj csak az, hogy a törvény a közgyülések összes gyámhatóságát rájok ruházta, és az örökösödési eljárást a bíróságok (járásbíróságok) körébe utasitotta, mi által természetes alapra helyezte őket. Ez volt a legnagyobb jótétemény, a mit a törvényhozás az árvaügyben eddig tett. Ha valaki ezt képtelenségnek mondja, az elitéli Svájcz összes árvaszékeit és evvel a legtökéletesebb gyámhatósági szervezetet, melyet ismerünk.

Másik nagy tévedése Horánszky urnak poroszországi szempontjaiban fekszik. Ő nagy haladást lát azon törvényjavaslatban, melyet a porosz igazságügyi miniszter az árvaügy rendezésére előterjesztett. A haladás azon törvényjavaslatban (most már törvény) csakugyan megvan, de nem a bíróságok felé, mint Horánszky ur látja, hanem éppen ellenkező irányban. A Landrecht a gyámot nem tekinti egyszerü vagyonkezelőnek, hanem az állam egyik organumának, ki mindenért a bírósághoz fordul s ettől vesz utasitást. A gyámi hatalom a bíróságnál volt, mely az árva nevelőjét is maga választotta.

Már most mire törekszik az uj porosz törvényjavaslat? Semmi egyébre, mint a gyámok önállósitására, tevékenységük felszabaditására, a bíróságok tulnyomó befolyásának korlátozására és arra, hogy a nem nekik való munkától és az azzal járó nagy felelősségtől fölmentessenek és birói hivatásuknak éljenek. A főelv az, hogy a gyám mindenkor maga, a saját felelősségére cselekedjék, és a bíróságok tevékenysége minél kisebb körre, csupán a felügyeletre szorittassék. Ezt Horánszky ur mint nagy vívmányt állitja fel annak kimutatására, hogy az árvaszékeket el kell törölni és a „jogi felügyelet"-et a bíróságokra bizni. Pedig az egész nem egyéb, mint az árva- és gyámügynek közigazgatási kezekbe helyezése, a lehető legnagyobb mértékben.

A mi a vagyonkezelés és a „jogi felügyelet" különválasztását illeti, ezt sem kell a porosz törvényjavaslatból megtanulnunk. Horánszky ur ezt nagy hévvel ajánlgatja, pedig erre nálunk semmi szükség. A vagyonkezelés a „jogi felügyelet"-től itt régen külön van válva, vagy hogy jobban fejezzem ki magam, mindig külön volt válva. Árvaszékeink vagyont nem kezelnek, hanem csak felügyelnek a kezelőkre: ingóknál és ingatlanoknál a gyámokra és gondnokokra, készpénz-vagyonnál pedig a községi közgyámokra vagy a megyei pénztárnokokra. Éppen ilyen különválasztást terveznek a poroszok is azzal a különbséggel, hogy nem érik be olyan általános törvénnyel, mint nálunk az 1870. 42. tcz. 8. §-a, hanem apróra részletezik a kezelés és felügyelet szabályait.

Különfélék.

† **Mohl Róbert** meghalt nov. 4-én. Németországnak egy kiváló jogtudóaa, jeles államférfia s egyik legtekintélyesebb irója volt Mohl R. — Ő Stuttgartban született 1799-ben, s a tübingeni és heidelbergi egyetemeken a jog- és államtudományoknak szentelte magát, 1824-ben Tübingenben rendkivüli jogtanárnak neveztetett ki, három év mulva ugyanott az államtudományok rendes tanárává lett. 1845-ben mint képviselőjelölt lépett föl, de a választókhoz intézett manifestuma által conflictusba jött a kormánynyal, minek következtében mint kormánytanácsos Ulmba tétetett át. E körülmény Mohlt a kormányhivatalbóli kilépésre birta s nem sokára megválasztatott a würtembergi második kamarába, hol a szabadelvü ellenzékhez csatlakozott. 1847 ben a heidelbergi egyetemen jogtanárrá lett s később a frankfurti nemzetgyülésbe választatván, a jobb centrumhoz csatlakozott. 1848. szeptember 25-én igazságügyérnek neveztetett ki s ez állását megtartotta 1849. május 17-ig, mikor Gagern Henrikkel és a többi kollégáival visszalépett. Ezen idő alatti hivatalos működéséből kiemelendő egy bizottság alakitása egy általános német kereskedelmi törvénykönyv előkészitése végett. 1849 után ismét tanári működésének szentelte magát Heidelbergben s később ismét elfogadta megválasztatását a második bádeni kamarába.

Mohl nem annyira practicus államférfi, mint theoretikus volt; működése is tulnyomólag az akadémiai tudományosság szinterén mozog; de itt aztán sokat tett és dolgozott s kétségkivül a jelenkor egyik legkiválóbb tudósa volt. Államjogi munkálatai általában három főcsoportra oszthatók; olyanokra, melyeknek tárgya az általános és a német szövetségi államjog, és olyanokra, melyek a würtembergi és az észak-amerikai Egyesült- Államok küzjogát tárgyazzák. Ezenkivül Mohlnak számos és becses dolgozata van, melyek az államtudományok egyes ágaira vonatkoznak. Egyik legrégibb munkája (1821.) „Discrimen ordinum provincialium et censtitutionis representativae." Ebben a constitutionalismus viszonya van fejtegetve a régi rendi intézményekhez: e munkát különben maga Mohl „Az

államtudományok encyklopaediájában" nagyon tökéletlen fiatalkori iratnak"-nak jellemzi. Sokkal jelentékenyebb annál már 1822-iki munkája: „Die öffentliche Rechstpflege des deutschen Bundes." Ebben a szerző a szükséges anyagot gondosan és alaposan dolgozta föl, habár a perrendtartási ügyekben némi tájékozatlanságot árult el. Mohl harmadik fiatalkori munkája 1824-ben jelent meg: „.Das Bundes Staatsrecht der Vereinigten Staaten von Nordamerika"; ebből csak az első kötet adatott ki, mely az alkotmányjogot tárgyazza. Az államtudományok története és irodalma czimü munkájában megjegyzi Mohl, hogy az Egyesült-Államok közjogáról nagyon hiányzanak a jó és megbizható munkák és előbb emlitett művéről igy nyilatkozik: „Ha egy harmincz évi időköz képessé tesz egy irót, hogy egyik fiatalkori munkájáról itéletet mondjon, kijelentem, hogy tökéletes munka megirásának a személyes szemlélet és jó kutforrások hiánya állta utját, hogy továbbá munkám megirásakor az amerikai szövetségi jognak tárgyi fejlődése törvényhozás, birói döntvények és illetékes szerzők által nem érte volt még el a mostani fokot; végül, hogy a fiatal szerzőben hiányzott a teljes politikai és államjogi képzettség, mely megadta volna neki az amerikai szövetség világtörténelmi és világjogi jelentőségének felfogását. A munka ezért inkább csak a külsőlegest és a szigoruan törvényt tartja szem előtt, s némely fontos kérdéseket nem érint. Mindazáltal valótlan szerénytelenség lenne, ha szerző azt állitná, hogy munkája merőben hasznavehetlen s hogy a tengeren innen épen semmit sem lehetne belőle tanulni, ogy nem csak jobb, de általában egy rendszeres munkának hiányában az Egyesült-Államok jogáról, annak idejében mindig használható volt." Mohlnak jelentékenyebb munkái közé tartozik a „Staatsrecht des Königreichs Würtemberg," melynek első kiadása 1829-ben, a második, 1840-ben jelent meg. Érdekes tanulmánya Mohlnak az is. melyet az 1819. és 1849-ki würtembergi alkotmányokról irt s mely egy würtembergi államjogi folyóiratban 1844. és 1850-ben jelent meg. A politikai világban leginkább vonta magára a figyelmet Mohl 1837 ben megjelent ily czimü munkája által: „Verantwortlichkeit der Minister in Einherrschaften mit Volksvertretung," melyben szerző határozottan a miniszteri felelősség mellett tör lándzsát. Nagyobb és figyelmet érdomló munkái között első sorban áll a „Polizeiwissenschaft nach den Grundsätzen des Rechtstaates" czimü munkája, mely három kötetben 1832-ben első és 1844-ben a második kiadást érte. Kétségkivül legjelentékenyebb munkája „Geschichte und Literatur der Staatswissenschaften," mely 1855-ben jelent meg. Nagy olvasottsága az államtudományok terén képessé tették őt e nagy munka megirására, mely magában is elég volna arra, hogy szerzőjének hirnevét megalapitsa. De irodalmi munkássága itt korántsem ért véget. 1859-ben megjelent tőle „Encyklopaedie der Staatswissenschaften," (mely nem rég magyar forditásban is megjelent Löw Tóbiástól), 1860-ban ismét uj munkával lépett föl: „Staatsrecht, Völkerrecht und Politik": ennek második köteto 1862-ben látott napvilágot. E munkájában előbbi müveiből többet felhasznál és feldolgoz, némely tételekben közeledik a konservativ felfogáshoz, de álláspontja általában szabadelvü; azonban nagy határozottsággal küzd a bölcsészeti államjog, vagyis azon irány ellen, mely általános theoriák szerint akarja construálni az államot; sőt még a hatalmak megosztása ellen is nyilatkozik s a parlamentarismust sem tartja mindenben mintaszerünek. Nevezetesen a kisebb államokra nézve tartja aggályosnak a parlamentaris rendszer behozatalát. Irodalmi munkássága az évekkel alak és tartalomban fokozatosan nyert. Legutóbbi munkája, ha nem csalódunk — az „Allg. deutsches Reichstaatsrecht" melyben a mostani német birodalom közjogát tárgyalván, ennek sok hiányosságát és hézagát mutatja ki, melyeket idővel mind ki kellend pótolni.

Dufaure a franczia igazságügyminiszter a párisi ügyvédi kamara választmányi tagjává választatott. Ő ugyanis nem lépett ki a párisi barreau tagjai sorából és az elnökhöz intézett levelében kijelenté: hogy candidatióját a választmányi tagságra is fentartja. E körülményből érdekes competenciális kérdés fejlődött, mely akkép formulázva került eldöntésre: „vajjon az igazságügyér állása összefér-e egy f ü g g e t l e n ügyvéd állásával és vajjon ennélfogva az igazságügyminiszter lehet-e a kamarai választmány tagja?" A kérdés igenlőleg döntetett el és Dufaure nagy szótöbbséggel lett a conseil d'ordre tagjává.

Horváth Lajos a „N. H."-ban nagybüszkén r e a c t i o n a r i u s n a k vallja magát az igazságügy terén az 1869—71-iki időszakban kifejtett actió ellenében. Lapunk olvasóit H. L. urnak ezen önvallomása nem fogja meglepni; mert már régen fölismerhették ebbeli hajlamait. Legnagyobb dicsőségét azonban a kir. főügyészség eltörlésére vonatkozó inditványával aratta, mely monstruosus képtelensége még „Jurist. Blätter"-ben is viszhangot keltett. E bécsi szaklap legutóbbi száma ugyanis H. L. urat, ki az ügyvédi pályán szerzett papirjain nyugszik, — „mint egykori miskolczi tisztes csizmadiát" mutatja be olvasóinak. Tisztelt bécsi collegánk a tettek alapján következtetéseket vonhat ugyan és szabadon üzhet kritikát, de t é n y f e r d i t é s e k helyreigazitását kötelességünknek tartjuk.

A „Zeitschrift für Notariat" éber figyelemmel kiséri a magyar közjegyzőség fejlődését s többi közt legutóbbi számában a közjegyzői gyakorlat köréből lapunkban felvetett kérdéseket kivonatosan ismerteti.

Megjelent jogi munkák. A büntettek és büntetéseik. A büntetőjog különös része tekintettel az ujabbkori törvényhozásokra és hazai törvenyjavaslatunkra. Irta Dr. S c h n i e r e r A l a d á r egyet. jogtanár. Jelen kötet szerzőnek „A büntető jog általános tanai" czimü munkájával egy egészet képez. Ára 3 frt. A munka érdemleges birálatát egyik tekintélyes szaktudósunktól várjuk. — A k e r e s k e d ő i s z a k b i r ó s á g o k r ó l. Jogászgyülési vélemény Dr. Z i s k a y A n t a l egyet. m. tanártól. E négy ny. ivre terjedő monographia ára 40 kr.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

HIRDETÉSEK.

Egy fiatal ügyvéd,

ki egyszersmind jogtudor, a magyar és német nyelvben tökéletesen jártas, alkalmazást keres, valamely nagyobb ügyvédi irodában Budapesten.

Bővebb tudósítás a kiadóhivatalnál 1386 sz. a. 1386

DERRA SÁNDOR és Társa. Bécsi-utcza 3 BUDAPEST

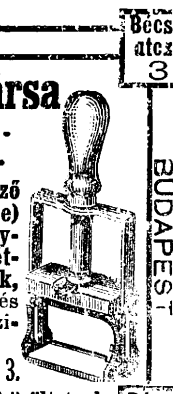
Derra Sándor és társa vésnökök.

Műterem **önfestékező bélyegzők (Stampiglie) hivatalos, üzleti, egyházi** és **községi pecsétnyomók, domborsajtók, egyenruha-gombok,** és **ragaszpecsétek** készitésére.

Budapest, bécsi-utcza 3.

Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.

BUDAPEST Bécsi-utcza 3

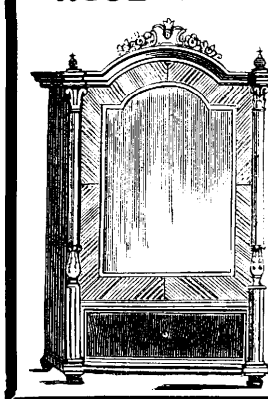

DERRA SÁNDOR és Társa. BUDAPEST Bécsi-utcza 3

BAAR J. butorraktára BÉCS, I. Bez., Franzensring Nr. 20

ajánlja

kész butor-szerelvényeit

különféle formában s minden fanemüekből, **ét-, hálószobák, salonok, szállodák, uraságí lakok, fürdőintézetek** berendezésére, igen kedvező feltételek és szilárd munkának évekre terjedő jótállása mellett.

Butor-mintarajzokat tartalmazó árjegyzékek, kivánatra bérmentve szolgáltatnak.

Óvás. A n. é. helybeli és vidéki vásárló közönséget figyelmeztetem, hogy tartózkodjék olyan butor-hirdetésektől, melyek uraságoktól, szállodákból származnak, állitólag: elutazás, haláleset, épitkezés és t. e. f. fogásos ürügyökön alapszanak, zsibárusok részéről. — Üzletem és készitményeim szilárdságáról, bizonyitványokkal szolgálhatok.

Tisztelettel **Baar J.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 47. sz. Budapest, 1875. nov. 25.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A reactio. Dárdai Sándor urtól. — Királyi kegyelem a bünvádi eljárásban. — Németország legujabbkori jogfejlődése. — Fegyintézetek. — Törvénykezési szemle. A birtokkiigazitás és bejegyzésről. Bauer János, tszéki biró urtól. — Válasz Illyés Károly, kir. táblai pótbiró urtól. — Telekkönyvi jogeset. Zlinszky Imre, kir, táblai biró urtól — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A reactio.

Felfordult egy világot élünk!

Az európai jogfejlődés áramlata a közigazgatást is in ultima linea a birói jogszolgáltatás biztositékával övedzi; nálunk ellenben maga a törvénykezés, az enyim és tied, az élet és halál fölötti itélkezés, a közigazgatás fenségének alárendeltetik.

Megjósoltuk egyébiránt, hogy azon sikamlós lejtön, melyre már az előbbi kormány lépett, — nincs többé megállapodás, nincs többé nyugvópont egész a kaukazusi bérczekig vagyis az ázsiai jogállapotig.

Nagy küzdelmekkel sikerült az utóbbi években a patrimoniális megyei törvénykezést államivá tenni, a kortestanyáktól függő birákat kellő qualificatio kikötése mellett fel s lefelé független polczra emelni, az ambulans és dilettans szolgabirák helyett a törvénykezést legalsóbb forumában is állandó és szakképzett egyesbirák biztos kezeibe letenni, a tiszti ügyész inquisitorius vádeljárása helyett a kir. ügyészséget tisztán közvádlói törvényörködéssel felruházni, a fegyelmetlen ügyvédséget testületi önkormányzattal az önbecslés magaslatára juttatni, a zugirászat pernevelő mesterségét közhitelü kir. közjegyzők felállitásával lehetőleg kiirtani, a törvénykezés méltóságát a végrehajtás odiumától megóvni, — szóval igazságszolgáltatásunkat az európai szinvonalra emelni.

Igaz ugyan, hogy mindezzel csak a külalakzat, a jogszervek létesitése czéloztatott s elhanyagoltatott az anyagi jogalkotás nagy feladata, melynek hiánya természetszerüen fentebbi szervezetünket is kétes becsben tünteté fel. Gyenge szavunk a pusztában elhangzott, midőn e veszélyre figyelmeztettünk — és ime most kezd lassankint a külső fénymáz, a lakirozás lekopni!

A birói függetlenség főkelléke, a biró elmozdithatlansága fel lett függesztve és legujabban a közigazgatási bizottságokról szóló törvényjavaslat által a közigazgatásnak a törvénykezéstől lett különválasztása alapjában lön megingatva.

Pedig ez alapelvnek fentartása oly biztosnak látszott, hogy az egyetemek és jogtanodák tanrendszere is ahhoz lett alkalmazva, a bifurkatio lön behozva ép a mostani közoktatásügyi minister által. Jogtanodáink ujabb szervezetében külön tudományi képzést nyernek a jogászi és a közigazgatási pályára készülő ifjak, de még el sem végezhetik a cursust, már is megbukott, már is változik a rendszer! De ismét csak a szervezet változik, mely mellett a jogállapot a régi marad.

A ruha változik csupán, mint egykor az osztrák hadsereg reorganisatiójainál!

A bíróságok számának apasztása és a szolgabirák számának szaporitása most a jelszó, mely magában foglalja az intentiót a törvénykezést a legalsóbb forumban ismét közigazgatási közegekre ruházni. A nehézség csak abban rejlik és a kormány csak azon töri fejét, hogy ezt valamely az európai culturállamoktól kölcsönzött alakban eszközölje, és ezért hangoztatják a „bagatelle-ügy“ és a „békebiróság“ eszméjét, voltaképen azonban a régi szolgabiróságot értik alatta. Csupán Perczel nem akar egyelőre szint vallani és keresteti a fügefaleveleket, melyekkel szemérmetességét takargathassa; de az áramlatnak nem akar és nem tud ellentállani.

A ki nem hiszi, hogy szolgabiró aerának nézünk elébe, az meggyőződhetik erről a kormányhoz, illetőleg a kormány vezéréhez legközelebb álló napilapnak következő érveléséből: „A békebirói intézmény, másutt, honi földében a nemzet életéből századokon át fejlődött azzá, a mi, s a százados szokás vonzalma és a tekintély-adta bizalom tartja meg. A mi Magyarországon fejlődött százados gyakorlat által a nemzet életéből; a mit nálunk ruház fel közbizalommal a tekintély: az a szolgabirói institutio. A magyar nép természetes békebirája a szolgabiró.“

Lám tehát a szolgabiró lesz az anglo-hungarian békebiró.

Ez annyira megrögzött eszme, hogy a kormánylap kijelenti: „a ki e mellett nem engagirozza magát, az nem rendezi sem a bagatelleügyeket, sem a békebiráskodást Magyarországon“ — vagyis más szóval: ez az igazságügyminiszter részére kijelölt gebundene Marschruthe.

Utaljuk az olvasót az „Ell.“ nov. 11-ki számában közlött czikkre, melyben megtalálhatja az angol békebiró és a magyar szolgabiró közti párhuzamot, melyre el lehet mondani: „wie er sich räuspert und wie er spukt, das hat er ihm geträulich abgeguckt“ — mig ellenben szerinte a „szolgálat ingyenessége csak forma“ „a békebirák kinevezése és concurrentiája csak mód“. Elvégre azután azon eredményhez jut az officiosus iró: „A bagatelleügyekben való békebirói eljárást is arra a közegre kell bizni, a ki azt a többi functiót végzi, a mit Angliában a békebirák teljesitenek. Ez a szolgabiró. Ahhoz vonz a szokás; ahhoz utal a gyakorlati élet; abban imponál a tekintély és nyugtat meg a bizalom. De a szolgabiróságokat rendezni kell. Három szolgabiró egy járásban: azt hiszszük, a verseny kedvelőinek is elég választék; s ily alakjában nem is ronthat a verseny a tekintélyen.“ No lám mein Herz, was willst du noch mehr?

Azt azonban be kell ismernem, hogy a czikkiró nem titkolja az intentiót, melyet azon kifejezésben találunk: hogy a szolgabiróság tekintélyének csökkenését megérzi az egész administratio.

Hinc illae lacrimae!

A békebiróság eszméje tehát csak burkolatul szolgál a megyei reactiónak, mely a birói hatalmat ismét visszahóditani iparkodik, mert birói hatalom nélkül a szolgabirónak és az őt patronizáló megyei cliquenek tekintélye sülyedésnek indult.

Ugyan lássuk, mily természetü a szolgabiró tekintélye mely imponál és közbizalom által megnyugtat?

A sárosvármegyei nagyságos uriéletből egy igen érdekes „dienstbarer Geist" genrealakját őrzi az adoma és hagyomány: a „liberiást". Mikor a nagyságos asszony a kertészt hivatja: bejön a liberiás; mikor a nagyságos ur ki akar kocsizni, a liberiás ül a bakra. Ha a nagyságos urfinak csizmát kell tisztitani. megint a liberiás teszi; s ha végre a nagyságos familia ebédet ád, azt is a liberiás főzi meg, miután a nagyságos kályhák körül elvégezte a szolgálatot meg a teheneket is megfejte, nem is számitva az „átruházott hatáskörben" végzett kisebb teendőket, mint példának okáért a szapulás, meg a nagyságos kisasszony báli czipőinek megfoltozása, s több efféle.

De mi ez a „sok-ember", ahhoz a boldogtalan lényhez képest, a kit institutióink szolgabiró nevezet alatt biztositottak az örök kárhozat számára. A liberiással legalább nem parancsolt csak egy család; a szolgabiróval rendelkezik egy egész nemzetség. Még pedig milyen és hány águ! Mindenekelőtt a vármegye. Azután a mennyi ija-fija van a vármegyének. Helyhatósági administratio, községi administratio; tüzrendőrség, utrendőrség és minden elképzelhető rendőrség vizen és szárazon; utépités, iskolaépités; szegényügy, árvaügy s a milyen ügy egyáltalán lehet: az mind az ő kezén fordul meg. Állitja az ujonczokat, nyilván tartja a katonaságot, csinál községi birót és veszekszik a jegyzővel; kommissiókkal őgyeleg és rablókat üldöz; korrespondeál alispánnal, orvossal, mérnökkel, járásbiróval és pandurkáplárral; oktatást ád a vizipuskák kezelésében és méri a pálinka fokát stb. stb. stb. És mire mindezzel készen van: akkor éri utól a közigazgatás reformja, melytől személyi és foglalkozási viszonya csupán annyi módosulást szenved még: hogy ezentul rendelkezni fog vele az egész vármegyén kivül mindaz, a mi a vármegyén kivül esik. Mindössze is a közlekedési főnök, a póstaigazgató, a tanfelügyelő, adófelügyelő és királyi ügyész irányában tágul ki engedelmességi „hatásköre". S mindössze is egyéb foglalatosságán kivül adót fog exequálni, nebulót censeálni, rablevest kóstolni s egyéb efféle aprólékossággal bibelődni, pihenésképen pedig azt a bagatella 50% bagatelleügyet intézi el, a mi a királyi bíróságokat alulról fölfelé egy lábig idült bénaságba s aranyérbe ejtette. Egyéb dolga nem lesz. Kivévén a a közgyüléssel való háboruságot s a hatfelől érkezendő orrok hivatalos gondozását.

Nemde szép auspiciumokat nyujt ezen a nemzet életéből százados gyakorlat által fejlődött intézmény, mely egészen a birói hatalom gyakorlásáról szóló alaptörvény szellemében fekszik.

Más országban a biró függetlenségét az alkotmány alaptörvényében biztositják, legyen az akár békebiró, akár legfőbb itélőszéki biró. Angliában is a békebiró ép oly független mint a Kings bench lordbirája. Avagy ez is csak forma, csak mód?

Angliában a békebiróval ugyan nem rendelkezik „a mennyi ifja-fija van a vármegyének". Angliában a békebirónak nincsen „engedelmességi hatásköre" és csak a habeas corpus acták szabnak korlátot hatalmi körének.

No de ha nem e függetlenségben keresik a lényeget, — megmondjuk mi, hogy miben leli a megyei reactio a szolgabirói békebiráskodás lényegét. Abban, hogy a bagatelle-ügyek legnagyobb részben parasztügyek. Ezek elbirálására elegendő garantia ha a biró született ur. A többi csak forma csak mód!

Tehát csak szaporitani kell a szolgabirákat és fel kell őket ruházni birói hatalommal, „hogy tekintélyük csökkenését meg ne érezze az administratio." Tépjük szét a birói hatalom gyakorlásáról szóló, a birói függetlenséget biztositó alaptörvényt, és fektessük állami létünk ethicai alapját a megyei nemesség a gentry kortes seregére.

Ily jogpolitikát csak oly kormány követhet, mely nem a jogállam, hanem a hatalom biztositására törekszik.

Ez a reactio politikája! És e reactio nem elégszik meg a „dienstbarer Geist" békebirói hatalmával, mert a közigazgatási bizottságokról szóló törvényjavaslat 39—41. §-ai oda törekszenek, hogy a kir. bíróságok is a helyhatósági közeg alá rendeltessenek.

Eltekintünk a törv. javaslat 37. és 38-dik §-ától, mely a börtönök felügyeletét bizza a bizottságra, olykép; hogy a börtönök megvizsgálására évenkint négyszer küldöttség megy ki, melynek tagjait a főispán nevezi ki. Kinek csak fogalma van a börtönügyi administratióról, az tudni fogja, hogy itt csak a közvetlen felügyelet és személyes felelősség birhat jótékony hatással, mig ellenben az időszaki és bizottsági vizsgálat legalkalmasabb módja a visszaélések elpalástolásának. Meg lehet szonban, hogy e bizottságok vizsgálata nem fogja kizárólagosan pótolni a börtönök főfelügyeletét s igy csupán fölösleges parádé leend, ha csak azon czélból nem történik, hogy a börtönügy iránti érdeklődést terjeszsze.

Komolyabb ennél a fentidézett §§-ok tartalma, mely szerint a bizottság, „ha akár saját tagjai, akár más hivatalos közegek előadása, akár egyesek panasza folytán a bíróságoknál rendetlenségek, hibák vagy visszaélések létét alaposan gyanitja: ezt az igazságügyminiszter tudomására hozza (39. §.) és ha az igazságügyminiszter ezzel esetenkint megbizza, vizsgálatot tart a bíróságnáli gazdálkodás, az ügyforgalom s egyes bepanaszolt tárgyak iránt (40. §.). Ezen vizsgáló küldöttséget a főispán nevezi ki; egyik tagjának a közgyülés által választott bizottsági tagnak kell lenni." (41.§.)

Ehhez nem kell magyarázat. Az állami jogszolgáltatás ismét a helyhatósági közegek s ezzel a localis befolyások alá rendeltetik!

A törvénykezés ellenőrzését, a bíróságok ügykezelését, a telekkönyvek vezetését stb. a minek megbirálására csak szakember, csak képzett és gyakorlott jogász képes, — azt a közigazgatási bizottság fogja gyakorolni s ezzel a felfelé már megbénitott birói függetlenség lefelé is illusoriussá lesz téve.

Lám mint kopik le a lakirozás, mint tépik foszlányokká az alaptörvény jellegével biró 1869-ki IV. törv. czikket.

A megyei reactio vagyis connexio és corruptio ismét bevonulását tartja Themis istennő templomának szentélyébe, még pedig ünnepélyesen, törvényesen és egy-két év mulva ember legyen az fiscális, ki a vicispán, szolgabiró vagy megyebizottsági tag és ezeknek érdektársai ellen képes lesz végrehajtást foganatositathatni.

Csak rajta! A fináncziális bukáshoz már közel állunk és azzal karöltve szokott járni az erkölcsi bukás avagy parlamentarisan kifejezve „az ethicai alap hiánya".

Dárdai Sándor.

Királyi kegyelem a bűnvádi eljárásban.

I.

Az uj b. t. t. javaslatának 9-ik fejezetében a bünvádi eljárás megindittását és a büntetés végrehajtását kizáró okok közt a 103. és 116-ik §§-okban a királyi kegyelem azon megszoritásokkal emlittetik, melyek a 104. és 118-ik §§-okban foglaltatnak.

A „Jogt. Közl." f. é. 38-ik számában dr. Schnierer Aladár egyet. tanár ur hevesen támadja meg a kegyelmi jog gyakorlatát, a bünvádi eljárás megindittására nézve, mig a „Jogt. Közl." 42. számában dr. Kuncz Ignácz, pozsonyi jogtanár ur „Az itélet elötti pertörlés (abolitio)" czim alatt, a tjavaslat szövegét, t. i. a királyi kegyelem jogát, a bünvádi eljárás megszüntetésére nézve, mind alkotmányos, mind jogtörténelmi, mind pedig jogbölcsészeti szempontokból védi.

A királyi jogok az igazságszolgáltatásban és különösen a büntetőjogszolgáltatásban sokkal fontosabbak Magyarország területén, semhogy ezen kérdés törvényeink alkotásában csak mellékesen lenne tárgyalható. Azon tusák, melyek parlamentünkben a királyi biróságok felállitása kérdésében vívattak, tanusitják, hogy a kérdés alkotmányunk sarkalatos kérdése. Én tehát nem tartom sem fölöslegesnek, sem érdektelennek, ha ezen kérdés ujból meg ujból ugy általános mint különös szempontjaiban megvitattatik és megvilágittatik.

Midön egy vagy másik törvény javitásáról van szó, tudnunk ugyan kell a fenállott és fenálló hasonnemü törvényeket, de ezekkel a javitást csak negative lehet indokolni, mert a történeti alap csak utmutató lehet arra nézve, mit és miért kell kerülni a jobbra törekvő törvény alkotásánál, hogy a stabilismust vagy netán a nehány század elötti állapotba való visszaesést elkerüljük. A javitás positiv indokai csak az élet jogi követelményeivel egybehangzó jogfejlesztés utján állapithatók meg.

Valahányszor azon óhajtást hallom, hogy a törvények a mi viszonyainkhoz alkalmazva alkottassanak, mindannyiszor számot ad jogérzetem, hogy ezen óhaj csak arra mutat, miszerint társadalmi életünknek sem az eddig ismert tételes törvények, sem pedig a felmerült elméleti jogtételek meg nem feleltek, söt azzal alig egyeztethetők meg, mert bizonyos életviszonyok mérvadókul fölébök helyeztetnek. Egy uj törvény alkotásánál tehát nemcsak a történeti alapok, hanem a bölcsészeti jogtételek beható kritikája szükséges.

Mind a két tanár ur kitünő elmeéllel és elismerésreméltó ügyességgel használja fel a rendelkezésére álló bő tudományos anyagot.

Mind a két tanár ur abban megegyezik, hogy a büntető jogszolgáltatás az állameszme valósitásának szükséges müszere, mind a kettő elveti Kant és más bölcsészek metaphysikai és theokratikus alapu állam és jogbölcsészeti tételeik szoros következtetéseit, sok másban egymás mellett haladnak eszmemeneteik s utoljára mégis nincsenek egy véleményben.

A különböző következtetések és véleménykülönbség Eris-almája kiválóan az alkotmányosság, tehát az államjog tere, melyből a jogszolgáltatás terére az egyik bal, a másik jobb lábával átlépvén, hátat fordítanak egymásnak s ellenkező irányban haladnak.

Meg kell vallanunk, hogy az államjog és parlamentarismus tana egyik kiválólag gyenge oldalunk, minek eredményét nem rég abban láttuk, hogy Wahrmann Mór, orsz. képviselő Tisza Kálmán minisztert a parlamentarismus ethikájának követelményeiben kitanitani igyekezett és némelyek a politikát most is az exigentiák tudományának tartják. Ha a b. t. javaslat a királyi kegyelemről szóló czikkét helyes világlatba tenni akarjuk, okvetlen szükséges, hogy mi is az államjog terére lépjünk s előbb az az államjog némely tételeit s különösen az állameszmét magát és követelményeit megvilágitsuk, mielőtt a kegyelemjog gyakorlatának helyes vagy helytelen voltára utalnánk.

Ha az állameszmének képletét bizonyos theoria felfogása szerint egészben elfogadjuk, akkor el kellene fogadnunk annak részletes folyományait és a tantételek következményeit is és ebből azután az következnék, hogy csakis egy bizonyos iskolához szegődnénk és egyetértésre más iskola irányában nem juthatnánk, mert mindegyik tantételei és következtetései szorosan a felvett eszme képletéből folynak. Nekünk tehát az állameszme képletének birálatához kell nyulnunk, hogy további érvelésünk helyesnek s következtetésünk és véleményünk igaznak ismértessék.

A büntetőtörvények alapelvei közül javaslatunk az egyesitett elméletet vallja alapelvének, itt tehát tág tért nyernénk a szellemi küzdelemre, de biztos alapot a győzelemre nem lelnénk, mert ezen alapon minden elmélet jogosult elveit és követelményeit érvényesiteni s más elméletek ellenérveit paralysálni lehet. E tekintetben tehát csak annyit véltünk megemlitendőnek, hogy a királyi kegyelem joggyakorlata az egyesitett elméletek alapelvével nem ellenkezik s további érvelésünk utjában nem áll.

Vessük tehát pillantásunkat legelőbb is az állameszme képletére.

Korántsem merjük tagadni, hogy az állam egyszersmind erkölcsi közület, mint azt mind a két tanár ur is elfogadja, de mi is csak annyiban fogadjuk el, a mint azt Stahl és idézete kifejti, hogy t. i. az államnak, mint egyszersmind erkölcsi közületnek feladata a külső életviszonyokban az erkölcsi eszméket lehetőleg érvényesiteni. Ebből az folyik, hogy az erkölcsi eszmék érvényesitése az állameszme képletének szükségképeni kiegészité-éül nem tartatik, hanem csak lehetőleg érvényesitendő.

Ha az erkölcsi eszmék kerete és fogalma egyöntetü és határozott felfogáson alapulna, korántsem kételkednénk és ketelkedtek volna más jogbölcsészek is az állameszme keretébe az erkölcs követelményét feltétlenül befogadni.

Mi szintén azon véleményben vagyunk, hogy a culturállamoknak szükségképen az erkölcsi eszmék hordozóinak kell lenniök, de ha valamely állam az üdvös és szép intézmények terheit nem birja, meg kell elégednünk, hogy az csakis a jogállam szoros keretében maradjon, de ha egy állam ezen elnevezésre méltó lenni akar, képletének a jogállam keretét okvetlenül ki kell töltenie, mert ha egy állam a jogállam eszméjének meg nem felel és más erkölcsi eszméket érvényesiteni igyekszik, az ilyen állam a helyesen felfogott állameszmének csak torzképe lehet.

Ez azon zátony, melyen sok államszer*k*ezet megfeneklik.

Egy *i* betü volt az első keresztények nagyszerü szakadásának oka. 1 betükülönbség különiti el az ujabb állambölcselőket a régibbektől, t. i. vajjon államszer*v*ezetnek vagy állam-szer*k*ezetnek tekintendő-e az állam képlete?

Nem hiába vetem fel a kérdést, mert mind a két képletből nagyon eltérők a következtetések és következmények.

A két tisztelt tanár ur az uj állameszmének meghódolt s mind a kettő az államszer*v*ezet képletét veszi

*

kiindulási pontjául, de engedjék meg nem nekem, ha indokolom, miért nem fogadhatom el az állameszme ezen képletét.

Én a régibb államiskola növendéke lévén, azért maradok az államszer*k*ezet képleténél, mert az államszer*v*ezet elnevezésében az állam két lényeges feltételét benfoglalva nem találom, ugyanis:

Szerves testek fogalma alatt értünk oly testeket, melyek alakja a részek közvetlen érintkezésében és belülről kiható kifejlésében idomul. Ha ezen összefüggést és kifejlést az emberi szellem hatásában az egyénekre átviszszük, nyerünk emberi társulatot, mint az egyház vagy más társulat, mely bizonyos földterülethez kötve nincsen, mely organicus tagjait, az embereket, az egész földkerekségre kiküldheti, s általuk tevékenységét kiterjesztheti. Voltak és vannak ilyen társulatok, melyek tevékenységének a hegyek, folyók és tengerek határt nem szabnak, ők tevékenységöket más emberek irányában bizonyos külső határ nélkül kifejtik. Ezek saját közegeikre nézve szervezhetik magukat és mondhatók szervezetnek maguk közt. Ilyenek az egyházak, más szellemi és kereskedelmi társulatok szervezetei.

Szervezhető az országban a kormányzatnak is minden ága és a diplomatia kiterjesztheti az ugynevezett műszerveit az egész világra, mint egy polyp száz meg száz lábát a hova a tergerben csak terjedhet, de az állam fogalmát ezen szervezetben még nem találjuk, hanem csak az állam kormányzatának szervezetét (Staatsverwaltungs — vagy Staatseinrichtungs-Organismus) mert az állam fogalmához egy szervetlen test az államterület tartozik, a mely nem szervezhető, de a melynek épsége ellen büntények elkövethetők.

Az állam tökéletesen hasonló egy hajóhoz, melyen a kormányzó, kapitány és számos utazó lehet, sőt lehet gőzhajó is és gépésze. A hajó teste a talaj, lehet a legjobban felszerelve és a személyet rajta szervezve, de a hajó, mint ilyen, nem mondható hajószervezetnek, mert emberi mü lévén, csak szerkezet biz az.

Igy vagyunk az állammal is, mert, habár isten kegyelméből teremtettnek is állitsuk, csak emberi szerkezet müve marad.

Hogy némely bölcsészeknek a szervezet elnevezésre szükségük volt, azt elhiszem a mai nagyhatalmi politika világában, de hogy egy szerves test egy másik szerves test egyik részét saját szervébe átalakulás nélkül csatolja, mint Németország Elszászt Francziaországból, az a természettudósok tudományával ellenkezik és ha az állam- vagy jogtudomány más tudományból a szókat és fogalmakat átveszi, azokat eredeti jelentőségökből a nyelvészet és a józan ész rovására kivetköztetnie nem szabad, ha hóbortos eszmezavart előidézni nem szándékszik.

Nekünk az ilyen mesterséges eszmezavarhoz folyamodni nem szükséges, hogy az államban a kegyelmi jogot megállapitsuk.

Később lássuk a királyi kegyelem jogát a bünvádi eljárásban közelebbről.

Németország legujabbkori jogfejlődése.

(Vége.)

Baden nagyherczegségben több rendelet létezik a jogorvoslatokról szóló 1869. junius 21-i törvény végrehajtására vonatkozólag, továbbá több állammal kötött kiadatási szerződés, valamint az 1874. május 7-i birodalmi sajtótörvény alapján a birói illetékesség szabályozása, továbbá ugyanily rendelet a birodalmi márkaszámitás behozataláról minden közlekedési ágban, különösen pedig a büntetések, élelmezések és dijjaknál.

A particuláris jogot illetőleg létezik az 1874. január 31-i april 16-i rendelet a segédkönyveknek — Unterstandsbücher — egyesitéséről és az 1873. julius 18. és 28-iki, a kereskedelmi bíróságok szervezéséről; továbbá az 1874. január 22-i törvény szól a hivatali bíróságok, mint gyámhatóságok illetékességéről; az 1874. junius 24-i törvény a telek- és zálogkönyveknek némely városban való vezetéséről és a városok fogság jogával, a károkat okozott hivatalnokok ellenében; és egy törvény 1873. deczember 31-ről, a helyi rendőrség szabályainak áthágásáról. Az 1874. február 19-i törvény az 1860. november 9. törvény módositása által, az egyházak és egyházi egyesületek viszonyát az állammal, az állam felügyeleti jogának kifejezésével, hathatós módon határozta meg, megállapitván a büntetőeljárást is. Végül az 1874. junius 15-i törvény által az ó-katholikusok jogviszonyai épen ugy szabályoztattak, mint Poroszországban.

Szász-Weimarban az egyházi alkotmány egy uj tanácsrendelettel szabályoztatott, a mi nem egyéb, mint törvény az egyházi kiadások czéljairól, a legfelsőbb egyházi hatóság müködési köréről és az egyháztanácsról. A népiskolaügy egy 1874. junius 24. törvény által rendeztetett, mely az iskolai felügyeletet a községi iskolaszékre, felsőbb folyamodásban a tanfelügyelőkre ruházta. — Az 1874. junius 24-i községi törvény az önkormányzat eddigi eszméjének megtartása mellett, a birodalmi törvényhozás által érintett változtatásokat hozta be, kiegészitve azt a községi élet előrehaladt fejlődésének követelményével. — Az 1875. május 9-i törvény által a tartományi gyülés megujitott kivánságához képest a polgári vitás kérdések eldöntésére és sértések kiegyenlitésére nézve békebiróságok állittattak fel.

Szász-Altenburgot illetőleg megemlitendő egy törvény 1873. deczember 23-ról, az ügyvédek és közjegyzők dijának felemelése tárgyában.

Szász-Meinigenben az 1873. april 24-i törvény által szabályoztatott a tartománygyülés, még pedig 24 képviselővel, kik közül 16 általános választással, 4 a legtöbbet adózó földbirtokosokból és 4 a legnagyobb személyes kereseti adóval megrovottak közül választatott. Megemlitendő még az 1874. deczember 23-i törvény, mely a vadászati és mezei rendőri kihágások megtorlásáról szól.

Anhalt herczegséget illetőleg az 1873. deczember 30-i törvény a felek ügyében tett utazási költségről szól; az 1874. február 11-ki az ügyvédi költségek liquidatiójáról, mely csak a felek kérelmére kerül birói megállapitásra; és végre az egyházközségi synodalis rendtartás 1875. február 6-ról.

Az öregebb águ Reusz herczegségben az ingókoni zálogjog és a csődnéli sorrend megállapitásáról szólanak az 1873. junius 24. és deczember 30-i, valamint az 1874. január 24. törvények. Az 1875. mártius 3-i az örökségi adó behozataláról szól. A fiatalabb águ Reusz herczeg-égben pedig községi törvény alkottatott 1873. junius 17-én.

Megemlitendők még az iparosok ügyeiben döntő választott birróságokról szóló 1874. május 10-i törvény Hamburgban, egy utrendszabályzat Lübeckben, továbbá az adótörvények Bremában.

Nevezetes különösen az osztrák törvényhozás. Az 1873. május 23-i büntető perrendtartás 1874. elejétől van érvényben és ez minden irányban a legnagyobb elismerréssel fogadott mü, a melyben legtöbb része a

mai igazságügyminiszternek, Dr. Glasernek van. Felemlitendők: szigoru keresztülvitele a védelvnek, kapcsolatban a subsidiárius váddal az elővizsgálatoknak a szükséges mértékre való leszállitása, a főeljárásban érvényesitendő a szóbeliség és közvetlenség, melynek megőrzése az érdekeltek helyzetének megkönnyitése főleg a védelem körének kiszélesbbitésével történt az elővizsgálat alatt; továbbá a bünösség kérdésében a felebbezés kizárása az egyes birósági itéletek kivételével. Az esküdtszéki eljárás a politikai és a legsulyosabb közbüntetteknél, a tudomány és gyakorlatnak megfelelőleg szabályoztatott; különösen kiemelendők a kérdés feltevésére vonatkozó szabályok, melyek többé nem a ténykérdésre mint inkább a vétkesség kérdésére vonatkoznak és közvetlenül a bizonyitási eljárással függnek össze.

Az 1874. május 7. és 20-i törvények által a katholikusok különszerü jogviszonyai szabályoztattak és a felekezetek állami elismerésének feltételei meghatároztattak.

Különös nemzetgazdászati fontossággal bir az 1874. április 24-i törvény, mely a birlalóra szóló záloglevél vagy hátirattal forgatható részletkötelezvények birtokosának jogait nevezetesen a jelzálog tekintetében szabályozza.

A polgári perrendtartás körében két irányban volt a legnyomasztóbb ferdeségek orvoslásával a szóbeli eljárás behozatala előtt segitve. Az 1874. május 16-i perrendtartási novella czélja, a határidők megállapitása és jogorvoslatok megszoritásával a per folyamát siettetni, továbbá a közbelépés megengedése és a felekhez a tanuvallatáskor intézett kérdések által a tényálladék biztosabb megállapitása és a nyertes fél részére kivételnélküli költségmegtérités megállapitásával elejét venni czélozta a kölcsönös költségmegszüntetése iránt lábra kapott laza gyakorlatnak. A végrehajtásokat illetőleg a gyakorlatban felmerült panaszok miatt, végrehajtási novella is készittetett; ez azonban nem fogadtatott el a képviselőház által.

Megemlitendő továbbá a kóborlókról szóló 1874. május 10-i törvény, mely büntető határozatokat tartalmaz és a rendes bíróságokat jelöli ki az elbirálásra illetékesekül. A telekkönyvi ügynek Ausztria minden tartományában szükséges szabályozásáról, a telekkönyvek felvétele tekintetében, több törvény intézkedik, mialatt az 1875. márczius 18-i törvény szabályozza a családi jogok (Familienstandrechte) kitörlését, az 1875. márczius 31. törvény pedig, megadott illetékmentesség által, megkönnyiti a csekélyebb tételek törlését. Az 1874. május 19-i törvény a vasuti jelzálogos jogoknak telekkönyvbe való bejegyzéséről szól és a vasuti elsőbbségi kötvények birtokosainak biztositásáról szóló zálogjogról. A kereskedelmi törvényhozás az 1875. april 1-i börzetörvény és az 1873. april 5-i kereskedelmi alkuszokról szóló törvények által egészittetett ki.

Az urak háza előtt van már, a képviselőháznak a részvényügy szabályozására vonatkozó elfogadott javaslat. A legutolsó ülésben beterjesztett büntetőtörvényjavaslat és a jövő télére várt kormány- előterjesztés a polgári perrendtartásról és a birói szervezetről, az igazságügyi reformot be fogja fejezni; mig a törvényhozás mindkét háza által már elfogadott, a közigazgatási bíróságokra vonatkozó és csak kihirdetését váró törvény a nyilvános jogellenőrzés gyakorlatának kifejtését fogja befejezni a közjog terén.

Azt találjuk tehát, hogy a jogi életben, ugy Ausztria és az uj német birodalomban is egyidőben keletkeznek ugyanazon feladatok és egy nézletpontból is lesznek megoldva.

Fegyintézetek.

(Folytatás.)

A mai európai fegyintézeti állapotok felőli eddigi vázlatainkból a következő eredmények derülnek ki: 1. A magán rendszer mint egyedüli az egész büntetés idő tartamára alkalmazandó fogság neme, eddig sehol sem fogadtatott el. 2. Ezen rendszer alkalmazásában mindenütt bizonyos személyi osztályokra nézve kivételi intézkedések, az elkülönitendők saját kivánatára való tekintet, és bizonyos időhatárok kitüzése által korlátoztatik, melyeken felül az elkülönités nem alkalmazandó. 3. A határidőkre nézve, melyekre a magánfogság kiterjesztendő, épen semmi egyformaság, hanem egy semmi uton meg nem egyeztethető véleménykülönbség uralkodik. 4. A magánrendszer a közös fogságtól lényegben különböző, sokkal hathatósabb, miért is a fogságnak a szabadság-büntetés minőségét jellemző ezen neme törvény által (s nem mint Poroszországban igazgatóság által) kizabandó. Mielőtt a fegyintézetek ezen elkülönitése rendszer szerint tettleg szervezve volnának, és a büntetőtörvény a büntetés tartamát e szerint szabályozhatná, vagyis az átmeneti korszakban, melyben az intézeteknek egy része a közös-, mások pedig a magánrendszer elve szerint szervezve találtatnak, — addig igazságtalanságok elkerülése csak ugy érhető el, hogy a magánfogságban eltöltött szabadságbüntetés tartamában aránylagos részben megröviditettek. Itt tekintetbe nem jöhet az, vajjon egyes esetekben a magánfogság némely személyek által könnyebben elviselhető-e a közös fogságnál. Azon tárgyilagos mérvnek, hogy a magánrendszer egy bizonyos határidőben az igazság és javitás czélja tekintetében hathatósabb a közös fogságnál, — a szükséges megröviditésnél, döntő hatással kell birnia. 5. Azon aggodalom, miszerint hosszabb ideig tartó magánfogság ugyan nem épen nagyobb mértékben megtébolyodást vagy betegséget szülne, de mégis az anyagi erőket megcsökkenti, s az akarat tevékenységét gyöngiti, — ujabb észlelések által mindinkább alapot nyer, és abban talált elösmerést, hogy az ujabb német törvényjavaslatot a magánfogság tartamára rövidebb határidőket szabni inditványoznak. Az összes anyagi és erkölcsi erőknek a hosszabb ideig tartó magánfogság általi elgyöngitését nevezetesen Clay angol börtön-papnak és Jebb Joshua az angol fegyintézetek főigazgatója bizonyitványai igazolják.

Ezen egyének tapasztalatai azért birnak különös értékkel, mert ők az ugyanazon személyekre alkalmazott magánrendszer és közös fogság hatásait észlelhették. A mennyiben tehát bizonyos hivatások (mint például fárasztó gazdasági munkák) a fegyenczeknek testi ereiket inkább igénybe veszik, annyival inkább veszélyeztetné a hosszu magánfogság behatása az elbocsátottak jövőjét. Ezen aggodalmak még a bruchsali fölötte előnyös eredményei által nem czáfoltatnak meg, mert az utolsó hivatalos jelentés szerint ezen intézetben 1863. január 1-én a fegyenczeknek azon száma, mely 4 éven felül ott létezett a visszaesőknek 25%-át képezte. Ezen eredmények tehát csak oly szabadságbüntetésekre vonatkoznak, melyek csak kevésbé sulyos bünténysetekre alkalmaztatnak. A bruchsali igazgató bizonyitja, hogy az ottani, előttünk nagy birodalomra méltó tapasztalatok az intézetnek tizenhat éves fenállása óta általán csak 47 fegyenczre vonatkoznak, kik 6 évnél többet a magánfogságban töltöttek; továbbá, hogy Bruchsalban fegyenczek nehány évi magánfogság után, még ha jó erőben is vannak, némely házi szolgálatok fáradalmait már ki nem tarthatják. A jelenlegi legelőnyösebb tapasztalatok szempontjából tehát nézetünk szerint a tör-

vényhozási politikának e szerint csak két utja marad fenn: t. i. 1. vagy a leghosszabb szabadságbüntetéseket is e tiszta magánrendszernek alávesse, és az elzárás időtartamát, a büntetés mértékét oly határokra megröviditse, melyeken belül az elkülönités a testi és lelki épség hátrányára léte nélkül alkalmazható. Ezen első alternativa tehát a jogczélt egészen a fogság nemének alá rendeli, mit csak az követelhetne, ki a büntetés czélját egyedül a bünös javitásába helyezi; 2. vagy hogy a fegyintézetek szervezetét akként módositsa, hogy a magánfogság annyiban alkalmazásba jöjjön, a mennyiben hosszabb szabadságbüntetéseknél hasznosnak mutatkozik arra, hogy a fegyencz a közös fogságra előkészittessék, mely általa főkép jó magaviselete következményének tekintendő, s mely társaira való káros befolyás gyakorlásának minden kisérlete folytán ismét elveszthető. Egyáltalán azonban alapelvképen ahhoz kell tartani, hogy a magánfogság csak ott szükséges hol vagy a büntény természeténél fogva (előrelátható) javitás szükségesnek, vagy a megbüntetettek jellemében azoknak a közös fogságbani egymásra való roszabbitása várhatónak látszik.

Épen elvetendő és tarthatlan azon törvényhozások eljárása, melyek a büntetésvégrehajtását, két formában elrendelvén, bizonyos időtartam lejárta után a hátrányosnak vélt magán fogság helyébe szinte kisegitőképen a biróilag kiszabott büntetés mértéket kitöltendő, ugy szólván gépiesen hozzátolódott közös fogságot rendel. A kizárólagos tiszta magánrendszernek tulságos követelése közt, egyrészt melyet a jelen vivmányok álláspontjáról semmi törvényhozás sem teljesitheti a nélkül, hogy a büntetőtörvény elvét elejtené, vagy egy fölötte kétséges és aggodalmakat gerjesztő czélra tetemes pénzáldozatokat hozna, — és másrészt a fegyintézetek régi állapotai közt, mely a fegyenczeket büntetésük után mint még jobban képzett gonosztevőket a társadalomba visszabocsájták, e kettő közt csak abban találunk egyezkedési módot, hogy a hosszabb ideig tartó szabadságbüntetésekre nézve vegyes, a büntetéskényszert fokozó rendszer, a rövid börtönbüntetésekre nézve pedig a magánrendszer elfogadtassék, melynek két éven tul nem volna szabad tartania és nézetünk szerint egy évi tartammal is beérhetne.

A fegyintézeteknek szervezése fölötti általános tárgyalás után áttérünk a fegyintézeti igazgatás fontosabb részeire és pedig legközelebb:

I. A fegyintézet vezetésére és hivatalnoki személyzetére. Nem akarunk itt azon sokszor tárgyalt vitakérdés taglalásába bocsájtkozni, vajjon a fegyintézeteknek főnöke orvos vagy jogász legyen-e. Minden esetre nyilvánvaló dolog, hogy a fegyházi hivatalnokok kellő válogatásától nagyon sok függ. A tapasztalat eléggé bebizonyitotta, hogy derék egyének, jó belátásu börtönigazgatók aránylag elégtelen szerekkel rendkivüli eredményekre vergődtek. Azon nehézség, melylyel alkalmas börtönhivatalnokokra szert tehetni, néha arra vitték az államkormányokat, hogy vallási testületeket és szerzeteket a fegyintézetek kezelésével megbiztak. Például szolgál erre Austria és Belgia s részben Poroszország is, hol legalább Moabitnak kezelése a „Brüderschaft des rauhen Hauses" nevezetü protestans szerzetre van bizva. Általában a tapasztalat azonban azt tanusitá, hogy egyházi testületeknek fegyintézetekbeni müködése sok irányban veszélylyel és bajjal járt, ide számitható főkép az állami czélok leszoritása egyházi czélok javára, a tettetésnek kedvezményezése az állami felügyeletnek azon tekintetek általi bénitása, mely az egyház ellen gyakran bebizonyitatik, s azon hivatali testületek érdekközössége, melyek államhatóságok befolyásait ellenzik. — Végre azt is tanusitja a történet, hogy az egyházi testületekhez való tartozás gyakran az életfelfogásnak vagy egyoldaluságához vezet és a tetteknek legfőbb erkölcsi és vallási indokai fenforgására kezességgel éppen nem szolgál. Ebből magyarázható, hogy nemcsak a közvélemény Németországban, hanem majdnem minden a fegyintézeti ügyben dolgozó szakavatott iró ritka egyetértéssel a vallási szerzeteknek fegyintézeti szolgálatbani alkalmazását roszalja. Austriában azoknak ellenőrzése a birodalmi tanácsban többször inditványoztatott. Poroszországban 1862. és 1864-dik évben a képviselőház által az állam részéről felügyelők kiképzésére szerződésileg a fegyháznak fizetendő összeg megtagadtatott. A felügyelői állomások betöltésénél lehetőleg minden formai minősitéstől eltekintendő, a vállalkozhatást minél inkább könnyebbitendő, az ajánlkozóknak gyakorlati mivelésére és végleges alkalmazásuk előtti kipróbálására gondoskodandó, s a hivatalnokok jövője nyugdijazások által biztositandó.

Ép oly kevéssé mind az egyházi testületek alkalmazása egyszersmind az sem pártolható, hogy a kiszolgált katonák a fegyházi szolgálatbani alkalmazásban bizonyos előjogokkal birjanak, mint ez némelyütt szokásban van.

A felügyeleti hivatalnokok és a fegyenczek száma közti arány általánosan szabályozólag meg nem határozható. Leginkább azonban az alsóbb felügyelői állomásokra nézve 1 : 20-hozi arány fogadtatott el.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A birtokkiigazitás és átkebelezésről.

Hetekkel ezelőtt közlött soraimban tért kértem volt, hogy telekkönyvi ügyekben a birtokkiigazitás és átkebelezési eljárásra vonatkozólag nehány észrevételeket tehessek, mivel azonban ez időig részint egyéb elfoglaltatásom miatt, részint azért késtem, mert reméltem, hogy megteszi ezt nálamnál tekintélyesebb jogászaink valamelyike, de erre miután hiába vártam, s mint telekkönyvi előadó naponta érzem telekkönyvi rendtartásunknak a fennebbi kérdésekbeni nehézségeit, ezek feletti megjegyzéseimet megtenni halaszhatatlan polgári kötelességemnek tartom, s ha e soraimmal, a jelzett ügyben eszmecserét, mely az ügy helyes megoldását elősegitendi, sikerülend előidéznem, megleszek jutalmazva.

Észrevételeim a fennjelzett kérdésekben ezek:

A tkr. 25. §-a a tulajdonigény, a 35. §. a betáblázott követelések bejelentése folytán tárgyalást rendelnek, s mindkettő azt rendeli, hogy a tárgyalásnál a bíróság egyezséget kisértsen meg, s ha ez nem sikerül, rendes peres eljárás inditandó, illetőleg a tárgyalás a rendes eljárás szerint megtartandó, s az ügy itélet által döntendő el; a 25. §. a peres eljárás megindítására rendes keresetet kiván, s ha a bejelentés nem ily alakban tétetett, a keresetet azonnal jegyzőkönyvre vétetni rendeli, vagy ha ez lehetséges nem lenne, a kereset beadására megfelelő határidőt rendel kitüzetni; a 35. §. a keresetről semmit sem szól, holott pedig a bejelentések a betáblázott követeléseknél is csak olyanok, hogy azok rendes peres eljárásban itélet alapját nem képezhetik, az a kérdés tehát: van-e joga a bíróságnak a betáblázott követelések bejelentését is az egyezség létre nem jötte esetében — kereset alakjába megkivánni?

De a 35. §-nál még egy más nehézség is fordul elő; mert mig a 25. §. csak annyit mond: „A peres eljárás megindítandó" nem zárja el az utat, hogy a kereset folytán a tkr. 19. §-ban is előszabott, a törvénykezési rendtartás 144. s következő §-ban szabályozott pertári eljárás alkalmaztassék, addig a 35. §. azt

mondja, hogy a bíróság az egyezség meghiusultával a tárgyalást a rendes peres eljárás szabályai szerint megtartja, mely intézkedés nemcsak a 25. §-ban foglalttal ellenkezik, hanem önmagában is ellenmondás; mert rendes peres eljárásben a bíróság tárgyalást nem tarthat, henem a per felvételére határnapot tüz, a melyen a jegyzőkönyvet a felek magok veszik fel.

A 35. §-nak ezen a 25-iktől különböző szerkezete a peres eljárásra vonatkozólag okozta és okozza jelenleg is, hogy a betáblázott követelések bejelentése felett — ha az egyezség nem sikerül — a tárgyalást a biró azonnal megtartja, és arról maga jegyzőkönyvet vesz fel, a pertár mellőzésével, és az igy megtartott tárgyalás után az ügyet itélet által dönti el. Én magam is igy jártam el régebben, s az ily eljárás alapján hozott itéleteket — ha egyéb hiányuk nem volt — felső bíróságaink is jóváhagyták; később azonban a semmitőszék az ily alapon hozott itéletekot megsemmisitette, s pertári rendes peres eljárás megtartását rendelte, mi csak rendes kereset alapján lévén lehetséges, nézetem szerint a betáblázott követeléseknél is a trs. 25. §. analogiájára a bejelentés kereset alakjában kivánandó be, ha az egyezség nem sikerül.

Azonban ha a 35. §. esetében, hol — kifejezetten nem rendeltetik, — a peres eljárás szerinti tárgyalásra külön kereset nem is kivántatik, s a bejelentésre kitüzött határnapon a biró által a tárgyalás azonnal megtartatik, s arról jegyzőkönyv vétethetik fel, mely eljárás különben a hatályon kivül helyezett osztrák perrendtartással igen, de a törv. rendtartással meg nem egyezik, — de a 25. §. esetében a peres eljárás szerinti tárgyalás — legalább akkor, midőn a bejelentés nem kereset alakjában tétetett s ily alakban azonnal jegyzőkönyvre nem is vétethetik — a bejelentésre kitüzött határnapon meg nem tartható, ily esetben egy külön tárgyalásnak, illetőleg a törv. rendtartás 144. s következő §-ban megszabott eljárásnak van helye.

Már most eltekintve attól, hogy az ügy eldöntése ily módon a felek hátrányára késleltetik, azoknak felesleges költség is okoztatik; mert — mint a tapasztalat mutatja, — ügyvédeink (a felek képviselői) a bejelentésre kitüzött tárgyalásnál az ügyet épen ugy megvitatják, perbeszédeiket épen oly terjedelmesen előadják, mint a rendes kereset alapján kitüzött perfelvételi határnapon, bár tudják, hogy e tárgyalás alapján az ügy érdemlegesen eldöntetni nem fog, e tárgyalás díját tehát a feleknek épen ugy meg kell fizetni, mint azét, mely a rendes kereset beadása után, tartatik meg; de a bíróságnak is e tárgyalással, melynek terjedelmességét meggátolni hatalmában nem áll, hasztalan időveszteget és okoztatik.

Nézetem szerint az ezen két §-ban foglalt ellenmondások is megszünnének, a felek ügyei gyorsabb elintézést nyernének, valamint ők a felesleges költségtől, ugy a bíróságok is sok oknélküli munkától megmenekednének, ha ezen két §. aként módosittatnék, hogy ott hol a felek ellenfelük, s esetleg a többi érdekelt felek beleegyezését igazolják, a kért birtokkiigazitás, vagy átkebelezés azok minden további meghallgatása nélkül elrendelendő, ott pedig, hol ezt tenni nem képesek, rendes keresettel lépjenek fel, melynek folytán épen ugy jogukban leend a pertárban egyezséget kötni, mint a bejelentés alapján idézett §-ok szerint kitüzendő első tárgyalásnál. E módositás rendeleti uton is megtörténhetnék, miután a tks maga is rendeleti uton, vagyis országgyülési meghatalmazás alapján az igazságügyminister által adatott ki.

Bauer János,
törv. biró.

Válasz.

E lapok 43-ik számában megjelent „**Telekkönyvi jogeset**“ czimü czikk igen tisztelt szerzője által az abban felvetett kérdés megvitatására hivatván fel a szakférfiak, engedje meg tisztelt szerkesztő ur! hogy az éles észszel fejtegetett kérdés felett egy pár észrevételt koczkáztassak.

A kérdés a körül forog; miképen segithet magán egy telekkönyvi tulajdonos legczélszerübben azon esetben, ha névhasonlatosságból egymásnak kötelezettségeért saját telekkönyi birtoka vétetik végrehajtás alá? Ennek két utja gondolható, t. i. a **kitörlési per** és az **igénypert** utja, és az idézett czikk által az igénypernek adatott az elsőség.

Megvallom azonban, hogy ha magam jutnék ilyen bajba, vagy e részben tanácsolnom kellene, én a **törlési pert** választanám mentő eszközül, elmondom érveimet.

Az emlitett czikk a törlési per megengedését az olyan bekeblezéseknél, melyek végrehajtás utján rendeltettek el, a magyar telekkönyvi rendtartás 148. §-ára támaszkodva, kérdésessé teszi, a midőn az idézett § csak annyiban enged helyt a kitörlési pernek, a mennyiben ezt a polgári perrendtartás, t. i. az 1852. évi osztr. ppt. 443. § nem zárja ki, azátmeneti intézkedés XIX. czikke szerint pedig ott, hol a telekkönyvi rendeletben az osztrák polgári pptra történik hivatkozás, az 1868. évi 54. tczikk szabályai alkalmazandók, de mivel az 1868. 54. törvényczikkben az osztrák polgári ppt. 443. §-ának e részben tett intézkedése nem vétetett fel, méltán tétetett fel a kérdés: vajjon ki van-e zárva az ilynemü kereset jelenleg érvényben álló törvénykezési rendtartásunk által?

Nézetem szerint még egyedül azon körülményből, hogy törvénykezési rendtartásunk a végrehajtás folyama alatt csak egyetlenegy, t. i. a végrehajtás korlátozása vagy megszüntetése iránti keresetről tesz említést, nem lehet következtetni, hogy minden más és igy a most jelzett törlési perek is ki lennének zárva; mert számos perek fordulnak elő a gyakorlati életben, a melyekről a perrendben említés nem tétetik, de azért ezeket a perrendből kizárt pereknek tartani nem lehet; — de különben is tkönyvi rendtartásunk 374. §-a csak a végrehajtást szenvedőnek kiván alkalmat nyujtani, hogy netaláni méltatlan zaklatástól óvhassa magát, mig a felvetett kérdésben egy a végrehajtás által jogaiban sértett harmadik érdekének megvédéséről van szó, egy ily harmadik pedig, nézetem szerint, még az osztrák polg. ppt. 443. §-a idézett intézkedésének fenállása esetében is kezdhetett kitörlési pert, minthogy az ezen §-ban foglalt tilalom, — ha ezen §. egész tartalmát összefüggésben tekintjük, — csakis a perben állott feleknek szól.

Bátor vagyok ennélfogva a most feltett kérdést illetőleg tagadólag felelni, a mennyiben t. i. igénytelen nézetem szerint végrehajtás utján nyert bekeblezések kitörlésére czélzott keresetek tkönyvi rendtartásunk szerint folyamatba tehetők. — E nézetet támogatja az erdélyi telekkönyvi rendtartás is, mely a magyar telekkönyvi rendtartással szemben némi javitásokat tartalmaz, és a melynek 148. §-a a kitörlési kereseteket a bejegyzés eredeti érvénytelensége miatt minden megszoritás nélkül bármikor is megengedi.

Fontosabb azonban az emlitett czikknek azon ellenvetése, hogy a kitörlési perrel, ha az ily esetben megengedtetnék is, az illető baján segitve nem lenne, mert az a végrehajtást fel nem függeszthetvén, az illető dobra ütött birtokáért csak kárpótlást követelhetne.

Igaz, hogy a kitörlési kereset magában a már függőben levő végrehajtást fel nem függesztheti, de ugy hiszem e tekintetben az igénykeresettel sem állunk jobban, a midőn a tkr. 472. §-a határozottan előszabja, hogy csak a végrehajtási foglalást megelőzőleg nyilvánkönyvbe bejegyzett igények gátolják meg az árverést; és ezzel szemben azon érvelés, hogy az igénylőnek ennél sokkal erősebb bejegyzése van, t. i. magának a tulajdonjognak bejegyzése, s igy ha a puszta jogczim kellő időben történt bejegyzése felfügges ti a végrehajtást, még inkább fel kell azt függeszteni akkor, ha az igénylő nem jogczimre, hanem már tényleg fenálló jogára hivatkozik, — egy kissé merésznek, szabad legyen mondanom, erőszakosnak tünik fel.

Mert hiszen éppen azért kell az igénylőnek pert kezdeni, hogy valamint a végrehajtást vezető, ugy a bíróság által is az ő valósággal létezett tulajdona egy hasonnevü harmadik, t. i. a végrehajtást szenvedő tulajdonának tartatván, tulajdon bekeblezése, habár tévedésből is, megtámadtatott, és mindaddig mig ezen tévedés jogérvényes birói határozat által fel nem derittetik és ebből kifolyólag egy ujabbi telekkönyvi bejegyzés az igénylő javára nem történik, azon jogvelelem áll, hogy az igénylő nem tulajdonos, s igy a foglalás előtt javára már létezett tulajdon bekeblezése hatályban fenállónak nem tekinthető.

Ezen kérdés azonban sokkal behatóbb és tüzetesb fejtegetést igényel, minsem hogy csak igy per tangentem eldönthessék, — annyit azonban mégis lehet állitani, hogy törvk. rendtartásunk 472. §-a tiszta szavai szerint a felvetett esetben igénykereset által a végrehajtást felfüggeszteni nem lehet.

A végrehajtás felfüggesztése tekintetéből tehát az igénypert a kitörlési per felett mi előnynyel sem bir, de a kitörlési per által mégis azon czél, hogy a tévedésből lefoglalt birtok dobra ne üttessék, leginkább megközelithetik, sőt gyakran eléretik; — mert ugyanis a végrehajtást vezetőnek ha korábban nem is, de a kitörlési per feljegyeztetése alkalmával mindenesetre tudomására fog jönni, hogy követelése behajtásáért egy harmadik birtoka vétetett végrehajtás alá, és ilyen esetben bizonyosan egy óvatos hitelező sem fogja kérni vagy sürgetni a további végrehajtást, az árverést, ha csak egy hátrányos

kimenetelü kártérítési, sőt roszhiszemüsége esetében, teljes kártalanitási pernek magát kitenni nem akarja; de gátolni fogja az árverést maga azon körülmény, hogy ritkán fog akadni oly árverező, a ki egy ily törlési keresetre vonatkozó perfeljegyzéssel terhelt birtokra árverezni hajlandó legyen, mert lássuk csak mi eredménye lehet annak, ha egy hitelező a kitörlési per feljegyzése daczára árverést kér, és mi kilátása lehet annak, a ki egy ily perfeljegyzéssel terhelt birtokot árverésen megvásárol?

A kitörlési per kedvező kimenetele esetében, mire a felvetett esetben biztos kilátás van, az árverés alapja, t. i. a végrehajtási zálogjog bekeblezése, kitörültetvén, eo ipso semmisek az erre fektetett cselekmények is, miből kifolyólag a kitörlési pert kezdő tulajdonos méltán követelheti, hogy a végrehajtást vezető az ezen semmis árverés folytán kielégitésül nyert összeget visszafizesse, sőt roszhiszemüsége esetében teljes kártalanitással tartozik, de a kitörlési pert kezdő még mehet, és tulajdonjogánál fogva mindaddig, mig egy jóhiszemü szerző a tulajdont elbirtoklás által vele szemben is meg nem szerzi, elárverezett tulajdon birtokát vissza is követelheti, nem állhatván ennek utjában a birói árverés sem, miután a tulajdon, mint dologbani jog, fenálló anyagi törvényeink szerint bárkitől is, ha csak el nem birtokoltatott, visszakövetelhető; — ez esetben tehát a vevőnek csakis a kártérités vagy kártalanitás iránti joga marad fen a végrehajtató hitelező ellen, minek sem az egyik, sem a másik magát könnyelmüen kitenni nem fogja.

De nem igy áll a dolog az igényperrel, mert a mint a kérdéses czikkben is kifejtve van, az igényper által tulajdonképen nem állapittatik meg a tulajdonjog, hanem a lefoglalt tárgy csak a zár alól mentetik fel, a felvetett esetben azonban ezen czél sem fog eléretni, nem függeszthetvén fel ily esetben az igénykereset az árverést, a mint fennebb felfejteni igyekeztem; és ennélfogva egy ilyen igényper a tkr. 472. § a szerint csakis a foglaltatónak és elsőbbséggel biró jelzálogos hitelezőknek a vételárból lett kielégitése után fenmaradt netaláni feleslegre nézve bir hatálylylal, már pedig ezért pert hezdeni a legtöbb esetben nem érdemes.

Ezen felvetett kérdésre alkalmul szolgált concrét jogesetből már ujabb érdekes kérdések merülhetnek f l, erről azonban máskor.

Illyés Károly,
kir. táblai pótbiró.

Telekkönyvi jogeset.

(Válaszul dr. Fleischer Samu urnak.)

A „Jogtudományi Közlöny“ 46. számában dr. Fleischer Samu ur, mint igen sok kételyre okat adó esetet emliti, mely akkor merül fel, midőn valaki örökség utján reá esendő birtokát eladván, a hagyatéki tárgyalásnál beleegyezik, hogy annak tulajdonjoga egyenesen a vevőre kebeleztessék be, időközben azonban az eladó örökségi jutalékára zálogjog szereztetik, ha vajjon terhelheti-e a vevőt a zálogjogilag biztositott összeg.

Nézetem szerint ezen eset csak akkor fordulhat elő, ha a bíróság illetékessége körén tullép, hogy a hagyatéki tárgyalás folytán befoglalja az öröklési végzésbe azt a ki nem örökös.

Az öröklési eljárásnál csak az örökösök igényei tisztába hozatalának van helye, harmadik személyeknek az örökrészekre nézve szerzett jogához a hagyatéki birónak semmi köze sincs; neki joga sincs annak vizsgálatába bocsátkozni, hogy az örökségi jutalék eladatott-e s hogy jogérvényes-e az eladás, annál kevesebbé van joga az öröklési végzésben hivatalból harmadik személy javára rendelni bekebelezést; ennek meg van a maga utja; ezt az illető a szerződés felmutatása mellett a telekkönyvi hatósághoz beadandó kérvénynyel eszközölheti; azért a hagyatéki biró ilynemü megkeresvényeit a telekkönyvi hatóságnak foganatositania sem lenne szabad.

Ez nézetem szerint határozottan igy áll törvény szerint, s ha ez megtartatik az emlitett czikkben felhozott collisio elő sem fordulhat.

Zlinszky Imre,
kir. itélőtáblai biró.

Különfélék.

A német birodalmi legfőbb itélőszék egy érdekes határozata. E. mozdonyvezető 65 kocsiból álló tehervonattal az s—i pályaudvarba érkezett, egyik kezével a mozdony párkányán levő fogantyuba kapaszkodva ki hajolt, hogy kiszámithassa a megállapodást. Alig hajolt ki, egy rázkódás történik, lebukik s a vonat rajta keresztül robogott. Lába csuszott-e el, vagy a tulságos előrehajlás volt-e oka lebukásának, constatálni nem lehetett. A mozdonyvezető hátramaradt özvegye a vasuti társaság ellen keresetet inditott eddigi életmódjához képest megitélendő életjáradék iránt. A vasuti társaság azon okból, mivel a mozdonyvezető halálának oka saját hibája volt, nem tartotta magát kötelezettnek az összeg kifizetésére. És ezt azzal indokolta, hogy a mozdonyvezető a kihajlás által nem hivatali kötelességet teljesitett, s igy szerencsétlenségének saját maga az oka. Az elsőbiróság helyt adott az özvegy keresetének, a második azonban elmozditotta, miután a halál oka vigyázatlanság volt. A harmadik forum itélete azonban igy hangzik: Igaz, hogy a tanuvallomásokból kitünik az, miszerint E. mozdonyvezetőnek a kihajlás nem volt hivatali kötelessége, miután a megállapodás irányadója a pályafelvigyázó által eszközlött jelzés, de a mozdonyvezetőnek a gőzerejének megitélése szempontjából, gyakran vissza kell tekinteni, s visszatekintés mint szolgálati szükség jelentkezik. E.-t ennélfogva vétkes vigyázatlansággal vádolni nem lehet, a tanuk különben sem tudják a körülményt leirni, s vallomásaikból a bizonytalanságnál egyéb nem tünik ki, ennélfogva az 1871. junius 7-én kelt vasuti törvény 1. §-a alapján, mely szerint minden bizonytalanság (Ungewissheit) a társulatot terheli, kivéve a tökéletes beigazolást, a mi jelen esetben fenn nem forog, az elsőbiróság itélete helyben hagyatik.

A pénzügyi közegek azon eljárása, miszerint önhatalmulag több pesti nagykereskedőnél motozást tartották és állitólagos vámcsempészések miatt a kereskedői könyveket lefoglalták, nagy feltünést okozott a jogi körökben. Törvényes szempontból a pénzügyi közegek e fellépése nem igazolható. A pénzügyi kormányzat ily esetben csak mint panaszló fél léphet fel az illetékes bíróságnál, s ez a dolog természetében fekszik, mivel itt az állam meg van kárositva jövedelmében, tehát érdekelt. Az illetékes bíróság pedig a külön pénzügyi törvényszékek megszünése óta az 1871. 64. tcz. 1. §-a értelmében nem más, mint az illető fenyitő törvényszék. Világosan ki van továbbá fejezve, hogy a pénzügyi közegek illetéktelenek a fenyitő vizsgálat megindítására, a pénzügyi szabályokban is, melyek az 1874. 40. t. cz. 1. §-a alapján törvényerővel birnak. A pénzügyi törvények és szabályok hivatalos kiadásának IX. füzetében ugyanis, mely a határvámjövedékre vonatkozik, a 156. és 157. §§. igy hangzanak:

Az árubevallás valótlannak tekintetik:

a) ha abban a jelenlevő áru azon elnevezése a helyett, mely a vámtarifában előfordul, más megnevezés, vagy

b) ha azon alfaj helyett, mely alá az áru tartozik, más alfaj fordul elő, vagy végre

c) ha a létező mennyiség vagy a tartály, melyben az áru el van málházva, nem igazán adatott elő, p. o. ha valóban létező mennyiség helyett gyümölcs, vagy ha 3 mázsányi valóban létező mennyiség helyett csak két mázsa vagy ha valóban létező köteg helyett hordó vallatik be.

„157. §. Ha a vámhivatali vizsgálat alkalmával a bevallásban valótlanság fedeztetik fel, a hivatal tisztében áll, hogy a jövedékáthágásokról szóló büntető-szabályok értelmében a kellő intézkedéseket megtegye a büntető eljárás megindítására és a birság biztositására.“

Ezen szöveg teljesen feleslegessé tesz minden commentárt.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 48. sz. Budapest, 1875. decz. 1.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A vagylagos (alternativ) kötelmek. Dr. Sághy Gyula, egyet. tanár urtól. — A gyámhatóságok szervezéséről. Kasenczky József, árvaszéki elnök urtól. — Királyi kegyelem a bünvádi eljárásban. Kacziány Nándor, nyug. tszéki biró urtól. — Fegyintézetek. — Törvénykezési szemle. A szolgabiróság előtt letett hamis eskü büntethető cselekvény-e? — A földadócataster és telekkönyv összhangzata. Szarka László, kir. járás biró urtól — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A vagylagos (alternativ) kötelmek. [1-2]

Vagylagos (alternativ, váltalkozó) kötelemnek neveztetik minden kötelem, a melynél fogva két vagy több egyenkint meghatározott szolgáltatás közül egy — bizonyos személynek a választásához képest — teljesitendő.

Eszerint ezeknél a kötelem tartalma bizonyos irányban ugyan meg van határozva, de más irányban meg határozatlanul van hagyva. T. i. határozottság forog fen annak tekintetében annyiban, a mennyiben azon két vagy több szolgáltatás, a melyek közül egy véghezviendő, szorosan meg van állapitva: [3] ellenben határozatlanság meg annyiban, a mennyiben egyelőre még eldöntetlen, hogy ama bizonyos szolgáltatások közül melyik teljesitendő, minél fogva a meghatározottság ebben mutatkozó hiánya, hogy a kötelem hatályos lehessen, még valamely személy akaratkijelentése által elenyésztetendő, illetőleg a kötelem tartalmának részleges határozottsága ily módon teljessé egészitendő ki.

Szorosan véve tehát nem irányulnak ezen kötelmek több szolgáltatásra, hanem csak egyre (bár egyre több közül), mert az adós a kötelemnél fogva csupán egynek (és nem többnek) a véghezvitelére van kötelezve: azért annak tartalmát sajátlag csak egy szolgáltatás képezi, mivel annak folytán csak egy teljesitendő, melynek elvégzésével az azonnal tökéletesen kimerittetik. Csakhogy magától értetőleg ezen egy a meghatározott több szolgáltatás akármelyike lehet: annál fogva a lehetőség ugyan valamennyi tekintetében fenforog a kötelem tulajdonképi tartalmát képezhetni, de azzá valósággal csak egy válhatik, bármelyik legyen is aztán ez közülök.

Azért sajátképi értelemben nem is mondhatni, hogy valamennyi szolgáltatás a kötelemben foglaltatnék és csak a teljesitésben egy: duo (v. plura) in obligatione, unum in solutione, mert nincs valamennyi szolgáltatásnak, hanem csak egynek teljesitése kötelezve, mely egy azonban azok bármelyike lehet; következőleg habár eshetőleg valamennyi is, de valósággal csak egy áll a kötelezettségben, a lehetőség tehát ugyan többre, de a valóság mindig csak egyre van irányozva. [1] De ezen lehetőség és valóság közti különbség meg ép ugy vonatkozik a teljesitésre, mint a kötelemre (vagy kötelezettségre); minthogy mind az, mi a kötelem eshetőleges (eventualis) tartalmát képezi, egyszersmind annak teljesitéséül is szolgálhat. Miért is ha a fenebb idézett paromiával e lehetőség kiván kifejeztetni, ugy az ekkép módositandó: plura in obligatione et etiam in solutione; ha pedig az a valóságra akar alkalmaztatni, akkor meg ekként kell ezt megváltoztatni: unum in obligatione et etiam in solutione.

Azért az itt egymástól jól megkülönböztetendő obligatio alternativa és facultas alternativa között fenforgó különbségét nem is véljük azon — ez irányban gyakran alkalmaztatni szokott — tételekkel helyesen s a dolog lényegének megfelelőleg kifejezhetőnek, hogy mig az u. n. vagylagos kötelmeknél állitólag duo in obligatione, unum in solutione lenne, addig a facultas alternativa esetében: unum in obligatione, duo (v. plura) in solutione. [2] Az alternativa facultas t. i. abban áll, hogy annál fogva az adós, ki különben a kötelem folytán csak bizonyos szorosan (és nem vagylagosan) meghatározott szolgáltatással tartozik, felhatalmaztatik eme szolgáltatást bizonyos másik szolgáltatással olykép helyettesithetni, hogy annak teljesitése által kötelezettségétől egészen akként szabaduljon meg, mintha a tulajdonképen kötelezett szolgáltatást vitte volna véghez.

Az obligatio alternativa és a puszta facultas alternativa közt létező lényeges különbség tehát elméletileg abban mutatkozik, hogy amott az adós több vagylagosan meghatározott szolgáltatás közül van egynek teljesitésére kötelezve, tehát amannál eshetőleg ezek valamennyie képezheti a kötelem tartalmát: ellenben emitt az adós csak egy szorosan meghatározott szolgáltatásra van kötelezve, s azért emennél a másik szolgáltatás még csak eshetőleg sem képezi a kötelem tartalmát, hanem csakis az adóst illeti azon jogositvány, a kötelem valódi

[1] Sághy Gyula egyet. tanár a f. tanév első félévi folyamában nem tart előadásokat s szabadságidejét a kötelmi jogról irt rendszeres munkájának befejezésére forditja, a mely munka egyik érdekes részének közlését mai számunkkal kezdjük meg. — Az egész munka az Eggenberger-féle könyvkereskedésben fog megjelenni.

[2] V. ö. kül. Savigny: Obl. I. k. 38. §. 389—399. l., Arndts: Pand. 203. §. 331. l., Windscheid: Pand. II. k. 255. §. 13—18. l., Koch: Ford. I. k. 5. §. 32—42. l., Preuss. Privatr. II. k. 455. §. 7—10. l., Fitting: Correalobl. 136—169. l., Vangerow: Pand. III. k. 569. §. 18—32. l., Sintenis: Civilr. II. k. 83. §. 28., 29. s 32—36. l., Wächter: Würt. Privatr. II. r. 198—200 l. (33. §.), Unger: Syst. I. k. 58. §. 494. s 495. l. és II. k. 538., 539. l., Stubenrauch: Comment. II. k. 71. s 72. l. s I. k. 2. r. 862. s 863. l., Kirchstetter: Comment. 448. l., Zeiler: Comment. III. k. 93—96. l. s II. k. 593—595. s 598. l., Winiwarter: Comment. IV. k. 64. s 65. l. — Hoffmann: Pand. 88. §. 221. l., Wenzel: Magy. magánj. II. k. 324. §. 195. l., Bozóky: Pand. 135. §. 340. l., Suhayda: Magy. magánj. 209. §. 211. s 212. l., Knorr: Magy. magánj. 224. §. 319. s 320. l.

[3] Tehát annyiban, hogy az adós csak ezen bizonyos szolgáltatások közül van egynek a teljesitésére kötelezve.

[1] Azért csak ezen értelemben veendő, ha a római jogforrásokban az mondatik, hogy valamennyi szolgáltatás in obligatione lenne. S eme a szövegben kifejtett értelmezéssel és irányban csakugyan lehet ezt is épen mondani, de csakis ezen vonatkozásban.

[2] A mint még Unger: Syst. I. k. 494. l. is ekként találjuk a különbséget a kettő közt feltüntetve.

s kizárólagos tartalmát képező szolgáltatást esetleg egy másikkal s ugyanoly hatálylyal pótolhatni, mintha az eredeti szolgáltatás teljesittetett volna. Eszerint a kötelem valóságos tartalmát ugyan mindkét esetben csak egy szolgáltatásnak teljesitése képezi; [1] de mert a vagylagos kötelmek több meghatározott szolgáltatás közül irányozvák egyre, ezek ott mindannyian, habár nem egymás mellett és igy valódilag, de vagylagosan s igy eshetőleg nemcsak a teljesitésben, de a kötelemben (vagy kötelezettségben) is bentállanak. Mig a facultas alternativa mellett a kötelem csak egy szorosan meghatározott szolgáltatásra s nem többek közül irányulván egyre, a több szolgáltatás ott még csak eshetőleg sincs a kötelemben, hanem (a fenforgó helyettesitési jogositvány alapján) csakis a teljesitésben. Annál fogva a különbség e kettő között jóval helyesebben lenne ekként megjelölhető, hogy bár valósággal mindkettő esetében csak unum in obligatione et in solutione: addig eshetőleg a vagylagos kötelemnél duo (v. plura) in obligatione et in solutione; ellenben a facultas alternativa esetében unum in obligatione et duo (v. plura) in solutione.

A kettő között ezen különbség gyakorlatilag pedig a következőkben nyilvánul, u. m. 1. a vagylagos kötelmeknél, mivel ott eshetőleg és vagylagosan valamennyi szolgáltatás kötelezve van, tehát ugy egyik, mint másik a kötelem valódi tartalmát képezheti, az egyik szolgáltatás véletlen lehetetlenülése által a kötelem elvileg épen nem enyészik el, hanem az által csak a választás szorittatik szükebb térre, a mennyiben annak köréből a véletlen folytán lehetetlenné lett szolgáltatás kiesik; de azért a kötelem mindaddig hatályosan fenállhat, a mig csak egy is lehetséges a vagylagosan kötelezett szolgáltatások közül, mely utóbbi esetben (t. i. ha a több szolgáltatás közül még csak egyetlenegy lehetséges) aztán az obligatio alternativa, obligatio simplex-re változik át.[2] Ellenben a facultas alternativa esetében az eredeti, vagyis a kötelem kizárólagos tartalmát képező szolgáltatás véletlen lehetetlenülte az egész kötelmet teljesen elenyészteti, minthogy itt a másik szolgáltatás még csak eshetőleg sem áll a kötelemben. De épazért ez utóbbinak a lehetetlenülése meg a kötelemre semmi befolyásal sincs, hanem egyedül csak az adós helye ttesithetési jogositványát enyészteti el. 2. Mert a vagylagos kötelmeknél a több szolgáltatás akármelyike képezheti a kötelem lehető tartalmát: annálfogva itt a választási jog elvileg épugy illetheti a hitelezőt, miként az adóst, ha mindjárt rendszerint — mint alább látandjuk — ez utóbbinál szokott is az lenni. Ellenben a facultas alternativa-nál, minthogy annál a másik szolgáltatás a kötelem tartalmát egyátalán nem képezi és nem is képezheti, a választási jogositványnak, a mennyiben itt ilyenről szólni lehet — (mert tulajdonkép csak helyettesi jog forog fen) — mindig az adóst kell megilletnie; ugy hogy ha az adós a választási jogot a hitelezőre átruházná, ez által a facultas alternativa már valóságos vagylagos kötelemmé lenne, mivel ekkép a másik szolgáltatás is már a kötelem eshetőleges tartalmává tétetnék, mennyiben ennek folytán az adós nem többé egy szorosan meghatározott szolgáltatásnak, hanem a hitelező elhatározásához képest az itt szereplő szolgáltatások egyikének vagy másikának (tehát akármelyikének) az elvégzésére van kötelezve. Azonban viszont a vagylagos kötelem nem tekinthető még a miatt facultas alternativa-nak, ha a választási jog épen — mint legközönségesebben — az adósnál van, minthogy azért itt még valamennyi szolgáltatás eshetőleg a kötelemben is és nemcsak a teljesitésben áll; mert ha mindjárt annak tulajdonképi tartalmát azok közül csak egynek teljesitése képezi is, de mégis másrészt vagylagosan valamennyi kötelezve levén: annál fogva eshetőleg valamennyi a kötelem tartalmában is van. S hogy ez csakugyan igy áll, kitünik már abból is, hogy a vagylagosan kötelezett szolgáltatások egyik-másikának véletlen lehetetlenülése, amig azok közül csak egy is lehetséges, elvileg és átalában ezen esetben sem szünteti meg a kötelmet, mint ez alább még bővebben kifejtetik. 3. A vagylagos kötelemnél a hitelező vagylagosan valamennyi szolgáltatásra indithatja a keresetet; sőt ha a választás nem őt illeti, hogy a kereset helyesen legyen szerkesztve, neki azt ily módon is kell inditania. Ellenben a facultas alternativa esetében a kereset — kellőleg szerkesztve — csak a tulajdonkép kötelezett szolgáltatásra irányulhat, mint maga a birói itélet is; ha mindjárt azok magukban vonatkozást épen a facultas alternativa-ra is tartalmazhatnak. Noha ezen utolsó különbség a mai jogokban már nem lép annyira előtérbe, mint még a római jogban, hol annak — a plus petitioval járhatott veszélyeknél fogva — igen szembeötlő s érezhető kihatása volt. [1]

Dr. Sághy Gyula,
egyet. tanár.

[1] Ez, t. i. hogy szorosan véve mindkettőnél csak egy szolgáltatás van valósággal a kötelemben, az által is igazoltatik, hogy a kötelemnek betöltése egyiknél sem eszközölhető oly módon, mi szerint egy rész az egyik, és más rész meg a másik szolgáltatásból végeztessék; mint ezt a Code Nap. 1191. art. nyiltan is kimondja. V. ö. erre nézve Windscheid: Pand. II. k. 255. §. 14. l. 5. jegyz. s különösen a 15. l. 7. jegyz. is.

[2] Ez az ausztriai és a porosz jogban, mint majd alább bővebben kifejtendjük, nincs ugyan egész általánosan elismerve, hanem csakis egyes vonatkozásban van érvényre emelve; de az e munkában tekintetbe vett többi törvénykönyvekben és javaslatokban, valamint a római jogban is teljes következetességgel keresztül vive s átalános hatályhoz juttatva találtatik.

[1] A régibb római jogban ugyanis a plus petitio — jelesül az u. n. stricti juris actio-knál — a kereset teljes visszautasitását vonta maga után, mi tehát a litis contestatio kereset-consummáló hatásával szemben felette veszedelmes volt, minthogy — az ennek folytán többé megindithatő nem levén — végleges elutasitást képezett, s igy végeredményében egyenlő volt az egész követelési jog elenyészteté-sével. Ezen hátrányos következmény pedig a vagylagos kötelmeknél akkor állott be, vagyis akkor forog fen azok tekintetében plus petitio, ha a hitelező, feltéve, hogy a választási jog nem őt illette, keresetét a vagylagosan kötelezett szolgáltatásoknak csak egyikére vagy másikára (tehát azok közül csak egyre s nem vagylagosan valamennyire) inditotta. Minthogy t. i. az adós itt a kötelemnél fogva nincs határozottan ezen bizonyos szolgáltatásra kötelezve, hanem határozatlanul egyikre vagy másikra (vagy harmadikra s igy tovább, ha t. i. több mint két vagylagos szolgáltatás szerepel), azaz: ő nincs simpliciter ezen szolgáltatásra, hanem épen alternative erre vagy amarra kötelezve, még pedig nem a hitelező választása szerint, ki tehát ezen esetben nem is határozhatja meg, hogy azoknak melyike tekintessék a kötelem végleges tartalmául. Annálfogva, midőn ő ilyenkor mégis csak az egyikre intézte keresetét, s nem mindenikre vagylagosan, azt már másként formulázta, mint a mikép a kötelem tartalmánál s az adósnak ebből folyó kötelezettségénél fogva tennie kellett volna, azaz: ezzel már tullépett a kötelemnek egyelőre csak átalában vagyis vagylag meghatározott tartalmán, melynek közelebbi meghatározására nem ő van hivatva, tehát valóságos plus petitio-t követett el. Egészen más, ha a választási jog a hitelezőnél van, mert akkor a kötelem részben határozatlanul hagyott tartalmának teljes meghatározása egészen tőle függvén, a kötelem folytán neki engedett jog határait épen nem lépi át az által, ha ő ezt a keresetnek a vagylagosan kötelezett szolgáltatások közül egyszerüen csak az egyikre való irányoztatása által eszközli, mihez ilyenkor határozottan jogositva van. Ellenben a facultas alternativa esetében meg akkor van plus petitio s igy akkor álltak be annak hátrányos következményei, ha a hitelező keresetét nem egyedül a magában kötelezett szolgáltatásra, hanem vagylagosan mindkettőre inditá; minthogy ilyenkor a kötelem már ab origine csak az egyik meghatározott szolgáltatásra van irányozva, s az adós simpliciter csak erre kötelezve s a másikra

A gyámhatóságok szervezéséről.

Az örökség és hagyomány birtokbavétele s az azzal kapcsolatos jogviszonyok tárgyában az igazságügyminiszter ur által az országgyüléshez beterjesztett törvényjavaslatot czélszerünek nem tartom a következő indokokból:

Mindenekelőtt főelvnek tekintem, hogy a biróság közremüködése bárki által csak azon esetben, ha valamely jog vitás — vétessék igénybe oly czélból, hogy a biró állapitsa meg, hogy a vitatók melyikét illeti meg a kétségbe vont jog, mert nézetem szerint biró csak ott lehet, hol panaszos van.

Ezen elvből kifolyólag az örökösödésnél is a biró befolyásának csak akkor lehet helye, ha az egymás közt megegyezni nem tudó vagy nem akaró örökösök az igazság kimondása végett hozzáfordulnak, akár mert egymásnak örökösödési jogát vagy arányát vonják kétségbe, akár mert megosztozni nem képesek.

Ezen elvet elfogadja részben a törvényjavaslat is, midőn nagykoru örökösöknek megengedi, hogy a hagyatékot minden birói közbenjrrás nélkül maguk között feloszszák és birtokba vegyék, — ha pedig maguk között meg nem egyeznének, — a birói segély igénybe vételére utasitja őket.

De már azon esetben, hol gyámság vagy gondnokság alá tartozók vannak érdekelve, némely birói intézkedéseket szükségesnek tart, kétségtelenül azért, hogy azon állami érdek, miszerint az ügyeik önálló ellátására képtelen személyek rövidséget ne szenvedjenek — megóvassék. De ezen elv keresztülvitelénél a javaslat nem következetes, mert azon, a javaslat 2. §-ában kimondott nézetből kiindulva, hogy valamely személy személy kiskoruságánál vagy egyéb cselekvési képességét megszoritó viszonynál fogva a biró előtt jogok és kötelezettségek tekintetében kedvezményezve nem lehet — az árvaszéket, mely az öncselekvésre nem képes személyek érdekeit megvédeni hivatva van — egészen kiszoritja és ezzel a védelemre szoruló kiskoruakat kedvezőtlenebb helyzetbe hozza az örökösödési eljárás folyamán, mint az önjogu örökösöket; mert:

Mig az önjogu örökös jogai védelmére önmaga vagy megbizottja által mindent megtehet a legközvetlenebbül, addig a kiskoru oly gyám védelmére van hagyva, ki ha korlátlan joggal bir gyámoltja nevében eljárhatni: a kiskoru érdekei a gyám tudatlansága vagy önzése áldozatává válhatnának évszázados tapasztalatok szerint, ha pedig az árvaszék előleges jóváhagyását igényelné eljárása, mit a javaslat is némely esetbea megkiván, — az árvaszék közvetlen tudomás alapján, mint erkölcsi személy a biróságnál nem léphetvén fel: a kellő időben és helyes informatiót adni képtelen volna; mert:

Részemről elégtelennek tartom az árvaszéknek az 1873. 42. tcz.-ben körvonalozott azon hatáskörét, mely a kiskoruak vagyonának kezelését és fentartását teszi kötelességévé, egy szintén fontos feladatát: a kiskoru örökös örökségi osztályrészének megmentését mellőzvén, — pedig ez utóbbi az előbbinél annyival is fontosabbnak tekinthető, mert a vagyonfentartás kötelezettsége teljesitésének előzménye: a vagyon megmentése.

Elismerem én azt, hogy a jelenlegi rendszer tarthatlan, és pedig ugy a nagykoru, mint a kiskoru örökösök érdekében, mert minden esetre hátrányos, ha egyébtől el is tekintünk, már lassuságánál fogva is, hogy jelenleg sem az árvaszékek, sem a hagyetéki biróságok egymástól önállóan nem mozoghatnak. — És épen ez indokolja leginkább alábbi javaslatomat.

Ha egyrészt a biró csak akkor mondjon itéletet, ha ezt kérik tőle, másrészt az öncselekvésre képtelen egyének érdekei is hivatalból megóvassanak, akkor legegyszerübb, tehát legczélszerübbnek mutatkozik az, hogy oly hagyatékokat, hol kiskoruak is vannak érdekelve, ugyanaz a hatóság tárgyalja le, mely e kiskoruk érdekei védelmére hivatalból van hivatva, — vagy átalában minden hagyatékot, s csak akkor, ha az örökösök között egyezség nem jön létre — határozzon a biró, mint az érdekellentétben álló feleken kivül álló — itéletileg. — Ehhez képest tehát a gyámhatóságot és az örökösödési tárgyalást oly esetekben, hol kiskoruak vannak érdekelve, vagy átalában minden örökösödési tárgyalást egy hatóság kezében vélném egyesitendőnek.

Ezen örökösödési és árvahatóság körébe utalandónak vélném tehát minden oly esetben, hol kiskoruak vannak érdekelve, vagy kivétel nélkül minden halálozási esetben a haláleset felvételétől egész az osztályegyezségig a hagyaték körül felmerülő minden teendőt, u. m.:

a) a haláleset felvételt,
b) a hagyaték leltározását,
c) a hagyaték biztositását és kezelését,
d) az örökség megnyiltának közhirré tételét,
e) az örökösödési nyilatkozatok elfogadását,
f) az örökösök kimondását,
g) a a hitelezők s igénylők egybehivását és
h) az osztály megejtését, esetleg valamely fél perre utasitását.

Azon kérdést illetőleg, hogy ezen közös örökösödési és árvahatóság állami vagy törvényhatósági legyen-e? részemről azon nézetben vagyok, hogy legczélszerübb volna, ha az a törvényhatóságoknál maradna, — de törvényileg kellene szabályozni szervezetét és eljárását s

*

egyátalán nem, tehát még vagylagosan s esetlegesen sem, hanem inkább csak jogositva van az utóbbinak teljesitése által pusztán csak az előbbire irányuló kötelezettségének oly hatással tehetni eleget, mintha a valóban kötelezett szolgáltatást vitte volna véghez. Azért ha a hitelező olyankor akár csak vagylag inditá is mindkettőre keresetét, már tulment ezzel a kötelem tartalmán s igy jogának határán, mivel a kötelemnél fogva ő még alternative sincs mindkettőnek a követelésére jogositva, következőleg a másik szolgáltatást egyátalán, tehát még vagylag sem követelheti; ennélfogva mihelyt ezt tenné, valóságos plus petitiot követne el, mert itt ugy a követelési jog, mint a kötelezettség ezek közül simpliciter csak az egyik — már eredetileg szorosan meghatározott s kijelölt — szolgáltatásra irányul. Természetesen miután a legujabb római jog, valamint a mai jogok szerint átalában sem a litis contestatio kereset-consummáló hatása, sem — szabály szerint — a keresetnek plus petitio miatt való visszautasitása nem foglal többé már helyet, hanem a biró a kereseti igényt, a mely mértékben azt csak alaposnak találja, azon mértékben meg is itélendi, sőt megitélnie kell tehát a keresetet, a mennyiben az egészben meg nem állhat, ezen mérvig leszállitja, s a hol még szükségesnek mutatkozik, a plus petition — a körülmények szerint — esetleg még a kereset kiigazitása által is segithetni: annálfogva — a plus petitio mai nap már nem járván veszélylyel — az obligatio alternativa és facultas alternativa e tekintetben való különbsége gyakorlatilag többé semmi különös hatásban sem tünik szem elé. De azért a szövegben jelzett egyéb különbségek e kettő között gyakorlati jelentőségükben még most is fenállanak. — A facultas alternativa szempotja alá sorozandók a római jog szerint pl. az u. n. noxae deditio esetei, melyeknél az adós tulajdonkép egyszerüen csak kártéritésre volt kötelezve, de a melytől épen a noxae deditio (vagyis a kárt okozott állat átengedése) által is megszabadulhatott; vagy szintén a felén tuli sérelem (laesio enormis, laesio ultra dimidium) esetében fenforgó ama jogositvány, mely szerint a szerződés felbontását a közönséges érték teljes kipótolása által meggátolhatni, mert a sérelmet szenvedett félnek joga itt csakis a szerződés teljes felbontásának s ennek folytán az előbbeni állapot helyreállitásának követelhetésére irányul, s a másik fél csupán erre van kötelezve, csakhogy ez a helyett, ha akarja, az érték kiegészitését is teljesitheti. Ez utóbbi facultas alternativa a polg. t. k. 934. §-a értelmében az ausztriai jog szerint is helyet foglal.

különösen élethossziglan választandó, birói qualificatióval biró tisztviselőkből alakitani.

Ezen rendszer — a mellett, hogy az államkincstárt nem terhelné, az állami érdekeket is teljesen megvédené.

Bár nem tartozik szorosan az örökösödési eljárás keretébe, de megemlitendőnek tartom, hogy

a) az el..ebetegség, vagy

b) pazarlás miatti gondnokság alá helyezés,

c) a gondnok kinevezés, és

d) a gondnokság alatt állók vagyonának kezelése ezen közös árvahatóság kezében volna egyesitendő, nem forogván fenn elégséges és helyes ok arra, hogy a gondnokság alá helyezés peren kivül eldöntendő kérdése a biró hatáskörében maradjon, ugyanazon alapon, t. i. az orvos véleménye, vagy a pazarló rokonai kérelme alapján a gondnokság alá helyezés szükségességét az árvaszék is elbirálhatván.

Végre az árvavagyon kezelésére nézve egyelőre azon főelvet találnám kimondandónak, hogy a a kiskoruak készpénzbeli vagyona összesitetten (cumulative) az árvaszék pénztárában kezelendő.

Kasenczky József,
a fővárosi árvaszék elnöke.

Királyi kegyelem a bűnvádi eljárásban.

II.

Miután a végrehajtást megszüntető királyi kegyelem vagyis a kiszabott büntetés kegyelem utjáni elengedése nem tagadtatik oly élesen, mint a p rtörlés, lássuk előbb ezt.

Dr. Schnierer tanár ur, a büntetés elengedését illetőleg, a kegyelmezést csak annyiban tartja az igazsággal megegyeztethetőnek, a mennyiben az a törvény hiányait és a biró hibáit helyrehozza s attól óvja meg az igazságszolgáltatást, hogy czél nélküli boszuállásul ne tünjék fel.

A büntetések kiszabása, mindig a jogrend megzavarásának megtorlása. Ha ezen megtorlás a concret esetben, a törvény keretén belül tulszigoru, a tulszigoruság mérséklése nem kegyelem, hanem a törvény követelménye, és ha más uton és jogczimen a törvény ezen követelménye nem érvényesithető, azon expediens, hogy királyi kegyelem utján állittatik helyre a törvény követelménye, nagyon precarius fogalmat tüntet fel a kegyelemről.

Ha a törvény szabványa a büntető törvények körül érvényesült elméletek és alapelvekbe ütközik, vagyis ha a törvény szabványa a jogrend követelményeivel s az általános igazsággal ellenkezik, semmisem józanabb, mint hogy a jogrend és igazság követelménye valami uton-módon érvényesitessék. És ha ezen ut és mód királyi kegyelemnek neveztetik, a jogbölcsészet tantételeibe ütközőnek nem tartható s a kegyelem itt nem az igazság, hanem csak a sérelmes törvény rovására gyakoroltatik.

A királyi kegyelem magasztos foka abban rejlik, hogy akkor, midőn a bünös nemcsak a törvény és igazság követelményei szerint sujtatott, a kiszabott büntetés elengedtessék vagy mérsékeltessék. Itt tehát az a kérdés, van-e ilyen ténynek jogbölcselmi alapja? Ré szemről a felelet, hogy igen. A király vagy más legfőbb közeg a jogállamban a jogrend őre. Ennek bölcs belátásától és megitélésétől függ, vajjon az adott esetben az állam jogrendén okozott sérelem expiáltatott-e? s az egyén további bünhödésének elengedése a jogrendre nem lehetne-e veszélyes? Ha az állam elég erős és oly intézményekkel rendelkezik, melyek a veszélyt, ugy erkölcsi mint területi tekintetben, elfojtják, a további expiatio felesleges és a kegyelem megtagadása czélnélküli boszuállás lenne.

A mi a kegyelem jogának az alkotmányosság elvével való összeegyeztetését illeti, e tekintetben a tételes jogok és elméleti fictiok tömkelegét vizsgálni felesleges munka lenne, mert az alkotmány eszméje a jogrend legfőbb őrének eszméjével nem ellenkezik, akár plebiscit, akár oligarchia utján adományoztassék ezen tisztség valakinek, és legyen az felelős valakinek vagy souverain, bölcselmileg az államfőtől, mint a jogrend őrétől, a kegyelmezési jog el nem vitázható.

És most lássuk a pertörlés (abolitio) jogát.

Ha bünvádi eljárás s a különböző elméletek labyrinthjába botorkálunk, ha megvizsgáljuk az eszközöket, melyekkel a büntények tárgyi tényállása jog- és törvényszerüen megállapittatik: akkor az itélet előtti pertörlés ellen nem nyilatkozhatunk.

Mi lett volna a boszorkányperekből, az ördögökkel való czimboráskodás és a lelki üdvöt veszélyeztető annyi halállal büntetendő büntényekből, ha a bünvádi eljárás bünténye k és büntettesek csinálásának mestersége nem lett volna?

Avagy teljesen mentesek vagyunk e már a boszorkányperekhez hasonló bünperektől? Ismeretlenek-e előttünk az oly politikai bünperek, melyeknek tárgyi tényálladéka az idők változtával hazafias érdemnek nyilvánittatik?

A mig oda nem jutunk tudományos eszközeinkkel, hogy a bünitéletek a plastikus igazság tükrei legyenek, addig a bünvádi eljárás hatalmi megszüntetése jogbölcsészeti szempontból indokolatlannak nem tartható.

Hogy a királyi kegyelem tényét a bünvádi eljárás megszüntetésében kellőleg méltányolhassuk, tisztában kell lennünk a bünvádi eljárás lényegéről és czéljáról.

Nem bocsátkozom annak megvitatásába, mennyire állami kötelesség az ugynevezett nem hivatalból üldözendő jogellenes cselekvények épen bünvádi megboszulása, — csak oly büntetteket és vétségeket veszek tekintetbe, melyek hivatalból üldözendők.

Senkisem tagadja, hogy a büntető igazság- és jogszolgáltatás a közjólét és államélet czéljából gyakoroltatik.

Eldöntött és meghatározott jogelv, hogy a biró csak a törvények és jogtudomány keretén belül mozoghat, hogy a felsőbb állami tekintetek számbavétele a birót csak általánosan illetik, de a törvény mellőzésére állami tekintetekből jogositva nincsen.

A ki a büntető jogszolgáltatás gyakorlati terén működött, tudni fogja, hogy számtalan feljelentések történnek bünesetekről, melyek nem történtek, vagy ha történt valami, az nem bünvádi eljárás tárgya.

Ha tehát az állami jogrend őre, legyen az a koronás fő vagy nem, bölcs belátásánál és éles látásánál fogva, ugy az erkölcsi, mint területi államépség tekintetbe vételével, a bünvádi eljárás kerekeinek kötelességszerü mozgását megállitja s Kálmán királyként mondja „de strigis, quae non sunt, nulla fiat questio", ki fogja ezen tényt azon naiv dubietással, — hátha mégis büntény történt, — jogtanilag igazolatlannak vagy a jogtudománynyal össze nem egyeztethetőnek tekinteni? avagy nem látjuk-e azon dubietásokat akkor is felmerülni, midőn a nyomozás megtétetett és az eljárás törvényszerüen megszüntetett? Ilyen esetekben a bünvádi eljárásnak a tárgyi tényállás körüli folytatása sem állami, sem jogtudományi szempontból nem igazolható. *

* Dehogy! A kegyelemből pertörlést és a vád alóli felmentést csak nem fogja czikkiró azonosnak tekinteni? Szerk.

Tegyük fel azonban, hogy egy álamellenes büntény csakugyan elkövettetett. A tény s elkövetése köztudomásu és politikailag befejezett tény.

A köztudomás szerint megtörtént tény körülményeiben a közvélemény a tettest is megnevezi s a bünöst reá kimondja, jogilag azonban a gyanusitott egyén bünössége még megállapitandó. A bünvádi eljárás feladata tehát ugy a bünösség, mint a büntelenség adatait és bizonyitékait törvény és jogszerüleg ugy megállapitani, hogy a birók helyes itéletet mondhassanak.

Ha már most egy büntény felett a bünvádi eljárás hatalmi szó vagy királyi kegyelem által megszüntetik, mi történt azzal?

A tény nem történtté nem tehető, tehát az állitólagos jogrend megzavarása fenáll, történt dolog.

Ki itélje meg, vajjon azon tény az államéletre veszélyes-e van sem. A biró nem hivatott arra. A sértett jogrend megtorlásáért küzdő elmélet pedig boszut kiált az igazságért.

Nem illő-e tehát az államfő és jogrend őréhez, hogy tanácsot üljön a felett, vajjon a concret esetben a megtorlás okvetlenül szükséges-e? fenforog-e erkölcsi és területi veszély a jogállam rendére nézve? — In partibus meghuzták ugyan a vészharangot, veszélyben a haza! ilyen hallatlan dolog történt! és parturiunt montes! — a higgadt, bölcs államfő azonban látja, hogy az egész egy ridikulus mus. Nem józanabb-e a quos ego! szó a közcsend tekintetéből, mint a kedélyeket továbbra is izgalomban tartani, mig a jogi apparatus itéletet mond?

Ha a büntető jogszolgáltatást az abstract és absolut igazság szempontjából és a megtorlás elméletének tantételei szerint szemléljük, akkor az államfő kegyelmének helyét alig találhatnók, de ha a büntető törvényszolgáltatást — a mint kell — az államélet és államczél concret szempontjából nézzük, az államélet és államczél veszélyének megbirálását concret esetekben az államfőtől meg nem tagadhatjuk s állambölcselmileg a kegyelemszót a pertörlésre nézve is igazolva találandjuk.

Végre vegyük az esetet, hogy az államellenes tény megtörtént és a tettes ellen jogilag már annyi adat van összegyüjtve, hogy bünösségének itéletileg leendő kimondása kétségtelen s ekkor jön a hatalmi kegyelemszó az állam nevében.

Nem lehet azon megütközni ép oly kevéssé a mint nem lehet azon megütközni, ha esküdteink a két első kérdésre igennel, a bünösségi kérdésre pedig nemmel felelnek, mert azon 3-ik nem! nem a tény nemtörténtté tétele, hanem azon kegyelemszó, mely az államczél veszélyeztetését és a sértett igazság megtorlásának szükségét tagadja.

Ha az 1843-iki törvényjavaslat alkotói és a bajor törvényhozás a Kabinetjustiz gyakorlásának meggátlására vezető eszközt a bünvádi eljárás folytatásában vélte feltalálhatni, akkor a gyakorlati szakember ezen eszközt csak a naivitás eszközének és ürügynek nevezheti a királyi jogok megszoritására, mert a Kabinetjustiz gyakorlására mindig volt és lesz módus még akkor is, ha, mint jelenleg Francziaországban, még külön kegyelmi bizottság felállittatik.

Hogy a kegyelem osztogatásával visszaélés ne történjék, arról csak az államfő és közegeinek jelleme adjon biztositékot, hanem jogtételekkel és jogtudománynyal a jogi államrend őrétől, a törvényjavaslatban különben is szük korlátok közzé szoritott, kegyelmi tények gyakorlását elvonni, a jogrendre veszélyesebbnek mutatkozik, mint annak megengedése.

Kacziány Nándor,
nyug. kir. tszéki biró.

Fegyintézetek.

(Folytatás.)

II. Iparüzés. Világos, hogy a fegyenczeknek foglalkozás nemei lényegesen a fogsági mód és a szabadságbüntetés tartama által feltételeztetnek.

Munkakényszerrel ugy is csak a legsulyosabb büntetések és a dolgozó házakban töltendő büntetések szoktak egyesitve lenni. Börtönfogságnál a foglalkozás csak azon szempontból alkalmaztatik, hogy ez által a henyélés veszélye elkerültessék. Miután gazdászati munkálatok azoknak a testi egészség iránti előnyei daczára az égalj viszonyainál fogva az egész éven át nem végeztethetnek, ezért a kézmüvesi munkálatokkal lévő ipari foglalkodtatás mindenütt előtérbe lép. Ez kettős mód szerint szervezhető, vagy a munkaerők vállalkozóknak leendő átengedése által, kik ezekért bért fizetnek, vagy pedig a házi kezelés utján leendő kezelés által a fegyintézeti igazgatóság költségére. Ezen két rendszer mindegyikének különös előnyei és hátrányai vannak.

Külső vállalkozók gyakran akadályozák a vezetés egységét s a büntetés végrehajtásának jogi czélját, s legközelebb saját nyereségüket hajhászván, idegenszerü elemet képeznek az intézet szervezetében, de másrészt a fegyenczek ereit inkább birják felhasználni, és ezért ezen rendszer az állampénztárra nézve előnyösebb. A saját veszélyérei kezelés kényszeriti az államot a szabad munka versenyzési viszonyait tekintetbe venni, tiltja a kisebb iparos önálló müködését a fegyintézetekben előállitott nagybani készitmények által elnyomni, szorgos kereskedelmi kezelést igényel, és terheli az állam pénztárt a nyers anyag árai kedvezőtlen folyamával és a tuladás nehézségeivel.

Mig Francziaországban a munka kibérlése kedvezőtlen eredményeket szült, Poroszország mégis a mellett maradt, a nélkül, hogy ez panaszokra okot szolgáltatna. A büntetőjog szempontjából nézetünk szerint a saját kezelés alatti iparüzési rendszer előnyösebb, mert a külső vállalkozók érdekei megkülönböztető bánásmód érdekeivel ellenkeznek. Kühne tapasztalatai szerint, ki jelenleg a szt.-galleni fegyintézetet vezeti, a foglalkozás oly nemei alkalmasak a fegyintézetekbeni üzhetésre, melyek megtanulása nem igényel hosszu időt, nem nagyon fárasztók, eszélyesek és eléggé jövedelmezők az elbocsájtás esetére, s végre oly anyagokat igényelnek, melyek nem költségesek, s melynek fogyasztása könnyen ellenörködhető; ügyelendő ezek válogatásánál arra is nehogy az egészségnek ártalmasak legyenek a tisztaságot és a házi rendet, de föképen a csendet nagyon ne zavarják.

Látnivaló tehát, hogy a foglalkozás nemei választásánál sokféle szempontok jönnek tekintetbe.

Itt tehát sem az állam anyagi érdeke, és a képzelhető legmagasabb jövedelmezés elérhetésre irányzott kivánat, sem a tisztán képzelődési felfogás, mely egyoldalulag a fegyenczek jólléte és javitása czéljára a közügynek határtalan áldozatait igénybe venné, — kizárólagosan tekintetbe nem jöhet. A fősuly itt arra fektetendő, hogy a fegyenczek munkálatai az állam anyagi előnyeire való tekintet mellett azoknak rend és munkásságrai szoktatás czéljának, és a majdan elbocsájtandók jövőjük iránti gondoskodásnak alárendeltessenek. Ha ez elösmertetik, akkor az iparüzés eredménye az évről évre felszámitott nyereségi összeg a tiszta jövedelem magába véve nem szolgálhat előnyül, egy intézetnek egy másikhoz való hasonlitásánál. Szt.-Gallenben a fegyenczeknek napi keresete közönségesen 81—14, mig Bruchsalban csak 25—41 krajczárt tett, de ez utóbbiban a tanulók munkanapjai csak felében jöttek számi-

tásba, ugy hogy az eltérés tettleg nem oly nagy. Bruchsalban takácsi, szabói, czipészi, asztalosi, lakatosi, szalmafonói és könyvkötői munkálatok végeztetnek. Az évi költségek, melyek egy fegyencz eltartására szükségesek 285 frt 28 krra rugtak, mire a munkakereseten felül az állam részéről még 104 frt 54 kr ráfiz tendő volt.

III. Egészségügy: hogy a szabadságtóli megfosztás a fogság nemérei tekintet nélkül az egészségnek ártalmas már azon nélkülözésekből magyarázható, melylyel minden fogság jár s továbbá azon különös kedélyállapotból, mely a büntény és az elitélésnek következménye, s végre azon testi elhanyagoltság és számos kicsapongásokból, melyeken a gonosz tevői pálya átvezet. Kétségtelenül átvállalja az állam a szabadságbüntetés végrehajtásával azon kötelezettséget, melynélfogva gondoskodnia kell az iránt, hogy az egészségrei mellőzhető hátrányai orvosi ápolás által tettleg elháritassanak. Jelenleg a fegyintézeteknek halálozási és betegségi statistikája nagyon bizonytalannak mondható. A statistikának ezen téreni követelmé it dr. Engelnek: „Die Frequenz der Strafanstalten für Zuchthaussträflinge in der preussischen Monarchie während des Jahres 1838 bis 1863." czimü irata határozza meg. E szerint Poroszországra nézve kiderül: hogy a fogság — minden ápolás daczára, mely a fegyenczekre fordittatik, — az egészségnek majdnem kétszeresen hátrányosabb a legveszélyesebb hivatásnál (a bányamüvelésnél) és majdnem háromszoros halálozást okoz amannál. — Azon körülmények, melyek a fegyintézetek egészségi állapotára befolyással vannak, a következők:

a) A fegyintézetnek külső fekvése, környékének minémüsége, az égalj befolyásai. Ebből magyarázhatók azon roppant halálozási számok, melyeket egyes franczia és olasz fegyintézetek kimutatnak. b) Az épitkezési felszerelések, a szellőztetés, fütés és tisztitás eszközlésére, melyeknek hiányossága esetén azon gyakori börtönbetegségek előidéztetnek. c) A foglalkozás neme, melyekre nézve a szabadban teljesitendő földmivelői munkálatok az egészségre nézve legelőnyösebbek. Azon hátrányoknál fogva, melyekkel az életviszonyok rögtöni változása mindég összekötve lenni szokott, a földmivelői osztályokba tartozók a négy falközt végzendő munkárai kényszerités által legtöbbet szenvednek.

Kühne a szt.-galleni fegyintézet fölötti munkában igy szól: „Alig hihető, hogy oly egyéniségek, kik évek óta talán első munkaképesség idejétől fogva a szabadban munkálkodtak, ezen magas falakon belül mily gyorsan halaványarczszínezetet nyernek. Ha ezekkel a szabadbani munkálkodást folytattatni lehetne, száz meg száz betegnapok elesnének. d) A fogság hosszabb vagy rövidebb tartama, és e) A fegyenczek táplálása. Ez utóbbi tekintetben az államhatósági takarékosság sokat vétkezett, mert az ember táplálása feltételei iránti ujabb physiologiai tapasztalatoknak nem elég figyelem szenteltetett. Poroszországban a jelenleg érvényes szabályok szerint a fegyenczek egy egész éven át csak egyszer kapnak huseledelt, holott a leghitelesebb kutatások hosszabb ideig elzárt fegyenczeknél huseledelnek hetenkénti többszörös kiszolgáltatását egészségi szempontból okvetlen szükségesnek tartják. Mindazon betegségek, melyek a fogházak alapbajainak tekintetők, nagy részben a huseledel megtagadásától származnak. — Azon törvénykezések, melyek a birói büntetés-szigoritásokat megtartják, és a szükséges táplálék rendszeres megtagadását megengedik, szintén az egészségápolás ellen vétkeznek.

Ha a magán és közös fogságot legjobban képviselő szt.-galleni és bruchsali fegyintézetet összehasonlitjuk, melyek jelentései a legtökéletesebbek, 1863-ben a betegek száma összes fegyenczeknek $5,_{76}\%$ az utóbbiban $8,_{05}\%$, a haláleseteke nézve pedig az elsőben: $1,_{89}\%$ az utóbbiban $1,_{35}\%$-ot képezi. Ezen két intézetben az utolsó éveken át sem öngyilkossági, sem elmebetegségi eset nem fordult elő. Látható ezen összehasonlitásokból, hogy az eredmények nagyon csekély részben eltérnek egymástól. Nagyban és egészben ugyan a statiska azt mutatja, hogy öngyilkosságok és megtébolyodások fegyenczek közt, gyakoriabbak mint a szabad népesség közt, és még részrehajlatlan észlelők is elösmerik, hogy a kedélyi életnek az elkülönitéssel járó lehangolása a magánfogság elején elmebetegségek támadását és fejlödését elömozditja, még a Bruchsal intézeti orvos dr. Gutsch is osztja ezen nézetet. Azonban a magánrendszernek egy általános mellőzésére ez még nem elegendő, mert be van bizonyitva, hogy egy derék orvos figyelme és ápolása a veszélyt elégségesen ellensulyozhatja. Nem a magánfogság magában, hanem az alkalmazása módja határoz. A porosz fegyintézetek, melyek nagyobbrészt hiányos állapotban vannak, sem a szt.-galleni közös fogság-intézet, sem a bruchsali magánrendszer szerint felszerelt intézet statistikai eredményeit el nem érhették. Ott a halálozás 1858-tól 1863-ig 1000 fegyencz közt 31-re, az öngyilkossági esetek 100,000 fegyencz közt évenkint 56-ra ment, holottt azon osztály, melyben az öngyilkosság leggyakrabban előfordulni szokott, a katonaság csak 47 esetet mutat ki. Némely irónál a fegyintézeti ügy összehasonlitásánál egy teljességgel el nem fogadható épen tudatlan mód található, mely szerint ujonnan épült, czélszerüen szervezett és jól vezetett magánfogsági intézetek eredményeit régi, egészségtelen s minden irányban hiányos közös fogsági intézetekéivel összehasonlitják. — Ily eljárásnál még az is lenne könnyüséggel bebizonyitható, hogy elmeháborodások (rosz) közös fogságintézetekben gyakoriabbak, mint (jól vezetett) magánbörtönökben.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szolgabiróság előtt letett hamis eskü büntethető cselekvény-e?

— *r.* A hazai lapok multkor közöltek egy feltünést okozó esetet, hol 10 tanu a sz.-endrei szolgabiróság előtt Wallenfeld Károly fővárosi kőszállitó érdekében hamisan tanuskodtak és arra esküt is tettek, minek eredménye volt, hogy ellenfele Meyer J.-nek versény-kőbányában a kőfejtési üzlet megtiltatott. A bűnfenyitő vizsgálat kideritette a vallomás és az eskü hamisságát, sőt a hamis esküvők vezetője bevallotta, hogy azért esküdtek hamisan, mert ellenkező esetben a tanukra hivatkozott Wallenfeld a további munkát nékiek megtagadta volna. A tanukihallgatás a m. kir. belügyminiszterium rendeletéből történt, mert Wallenfeld közbiztonsági szempontból követelte ellenfele Meyer József ujonnan nyitott kőbányájának üzleti betiltását. Mindamellett, hogy a k. főügyészség ezen bűnesetben a hamis eskü büntettének tényálladékát fenforogni véleményezte, mind a volt budai kir. törvényszék, mind pedig a tek. kir. tábla a bűnvizsgálatot bármely büntethető cselekvény hiányából megszüntette. — Az eset mindenesetre figyelmet érdemel, mert a szolgabiróságok előtt letett hamis eskü büntetlensége igen szomoru következésekre vezetne, mennyiben ugyis müveletlen népünk a hamis esküre fölbátoritatnék, nem tekintve, hogy a vallási szentség is a hamis eskü büntetlensége esetében gyökerében megtámadtatnék. A magyar nép a szolgabiróságban még mindig azon kormányhatóságot látja, mely bizonyos mértékben ma is fenyitő hata-

lommal bir, mely előtt letett hamis tanuzást és esküt egyenlőnek nézi a bíróság előttivel. Azonban mindez nem lehet mérvadó a kérdéses eset bűntetti minősitésénél. De kétséget nem szenved, hogy a szolgabiróságok most is mint rendőri közegek működnek, és ezen hatáskörben fenyitő hatalommal is birnak. — Ennyiben a tanuzásra, esetleg az esküfölvételre jogositva vannak. — A régi hazai gyakorlat a hamis esküt büntethetőnek vélte kivétel nélkül, ha az hatóságilag letétetett. Ennyiben tágabb értelmezést tulajdonitott a hazai praxis a hamis esknek, mint p. o. az osztrák büntető törvény, mely csak a bíróság előtti hamis esküt qualifikálta bűntettnek. — Az uj német általános büntető törvény már határozottabban szól és minden hamis esküt bűntettnek minősiti, ha az hatóság előtt letétetett, mely az eskükivételre jogositva van.

A magyar bűntetőtörvényjavaslat tervezete a XII. fejezetben nem oly világos. Azt rendeli ugyanis, hogy a hamis eskü, ha bűnvádi vagy polgári ügyben letétetett, bűntett és azt igen sulyos büntetéssel fenyiti; kihágási ügyben pedig a hamis tanuzás (tehát annyival inkább a meghitelt hamis tanuzás) vétséget képez. Látszik, hogy eféle szabályozás igen szűk, igen kétséges. Ha tehát ezen szöveg megmarad, a hamis eskü csak birói esetben volna büntethető. — A franczia codex világosan szól, hogy nemcsak fenyitő és polgári, de rendőri ügyekben is a hamis eskü bűntett. A jogtudományi praxis akkép segitett magának, hogy a hamis tanuzás és esküt csalási bűntettnek nyilvánitották, ha ezen cselekvény bárha nem bíróság előtt lett elkövetve, de a csalási tényálladékra szükségelt ténykörülmények igazolására szolgált, és az ebbeli gonosz szándékot magában foglalta. Mert tagadni nem lehet, hogy ha a hamis tanuzás által a hatóság tévutra vezetése czéloztatik, és ha ez azért történik, hogy valaki ez által megkárositassék, ez esetben a csalásnak tényálladéka a jogtudomány és bármely positiv codex értelmében teljesen ki van meritve. Az osztrák fenyitőtörvény a hamis tanuzást ugy a hamis esküt csalási bűntettnek is nyilvánitja, és ezen generális fogalom alá helyezi. Ha a hamis eskü hatóság előtt letétetett valamely hatósági intézkedés kijátszása végett, akkor — nem tekintve, vajjon a functió birói volt vagy nem — az illető bűnös az állam fensősége ellen vétkezik, azt ámitja, tévutra vezeti és a kormányzás legelső alapját — az igaz tanuzást, az igaz esküt légbe röpiti. Az ily tény az állam létalapját megingatja. Ha az állam elleni ily veszélyes támadás büntetlen lenne, akkor az állami biztonság maga volna veszélyeztetve Ezért nem lehet s nem szabad a hamis tanuzást és esküt mihelyest hatóság előtt letétetett, bűntelen tettnek nyilvánitani, nem is tekintve a közerkölcsiséget, mely ekkép pellengérre állittatnék, nem tekintve a nép vallási érzelmét, mely ily büntetlenség esetéhen végkép fölháborodnék.

E botrányos eset szolgáljon egyuttal figyelmeztetésül a büntető törvényjavaslatunk hiányára.

A földadócataster és telekkönyv öszhangzata.

Állami közigazgatásunk egyes ágaiba a kellő öszhang létrehozása oly megoldatlan feladat, melynek létesitése számos évek tapasztalatai, s egy uj nemzedék hosszasb tanulmányai után reménylhető; jelenleg még mindegyik ministerium közvetlen szakmája keretén belől törekszik törvényjavaslatait a törvényhozás elé terjeszteni s azokat tőrvénynyé emelni a nélkül, hogy meg is kiséreltetnék a kormányzat minden ágára öszhangot létesiteni. Nem emlitve a külön politikai, törvénykezési, pénzügyi és katonai felosztásokat, tárgyamat a közel multból veszem, a legközelebb szentesitett adócatasteri törvényből kivánom tapasztalataim alapján bebizonyitani azon hátrányokat, melyek ugy az államra, mint az egyesekre hárulnak azon mulasztásból, hogy az adócatasteri törvények létrehozásánál tisztán pénzügyi érdekek voltak irányadók és az adócatasteri munkálat a hitel s betáblázási telekkönyvvel öszhangzatba nem hozatott.

Ugyanis volt alkalmam tapasztalni, hogy bizonyos egyén nagyobb területü ingatlanságot birt s egy napon összes ingatlanságát nejének átadta, részére bekebeleztetett, sőt ingóságait is nejére átruházta, s bíróilag átadatta, — azonban adóalapul a birtok a férj nevén áll s maig sincs kiigazitva. A felgyült adótartozásokért a férj ellen végrehajtás vezettetett, s neje ingói lefoglaltattak s a nő az ingók iránt tulajdon igénykeresetet inditott, s a pénzügyi közegeknek maig sincs tudomások arról, hogy a férj semmivel nem bir és mégis az egész birtok utáni adó a férj nevén van, s tőle követeltetik. Az átruházás előtti időről felgyült adótartozás a birtokra bekebelezve nem lévén és a birtok nagy teher mellett lévén a nőre átruházva, kérdés: az adóhátralékot ki fizeti meg?

Tapasztaltam továbbá, hogy más egyén a telekkönyvi tulajdonos, más a tényleges birtokos; a telekkönyvi tulajdonos ellen, tetemes teher kebeleztetett a birtokra, az adótelekkönyvben a birtok a tényleges birtokos nevén áll. Az adótelekkönyvi kimutatás alapján a telekkönyvi birtokos ellen az adóhátralék be nem kebelezhető, az ingatlan árverés alá került, a vevő tehermentesen kapta a birtokot, s az állam több évi adó követelése elveszett.

Több ezekhez hasonló esetek folytán évenként az államnak tetemes összegre rugó követelése elvész, — azon egyszerü oknál fogva, mert az adócatasteri munkálat a hitel és betáblázási telekkönyvvel öszhangzatba hozva nincs.

Eltekintve az állami érdektől, bár az is mindnyájunkat érdekli, mert adótartozásunkhoz mérten, egyaránt érdekel, ezen több milliókba kerülő adócatastrr létesitése az egyes polgárokra, különösen a telekkönyvi hatósággal nem biró s a telekkönyvi hatóságoktól távol lakó községek lakóira igen előnyösen lenne szerkeszthető és pedig az 1875. VII-ik tcz. 32. §-nak olyképeni módositása által, hogy az uj munkálat a tényleges telekkönyv alapján vitetnék keresztül, s a birtok a tényleges telekkönyvi birtokos nevére iratnék. Ez azt eredményezné, hogy minden község birna, a birtok mennyiségét s minőségét kitüntető s a birtokjog czime iránt biztos adatot nyujtó telekkönyvvel.

Kétséget legfölebb a birtokváltozások mi módoni vezetése, és azon körülmény okozhatna, hogy a hitel és betáblázási telekkönyvbe egy nagyobb terület ugyanegy helyrajzi számmal van jelölve, holott a földadócatasteri munkalatnál ugyanegy helyrajzi szám alatti területen több osztályok léteznek.

A birtokváltozásokat teljesiteni eddig is a körjegyzők feladata volt; ezentul az illetékes telekkönyvi hatóságok által az előforduló birtokváltozásokról egy-egy nyomtatott végzésen értesitendők lennének, hogy azok alapján a kiigazitást alaposabban teljesithetnék.

Az osztályozások pedig egy helyrajzi szám alatti területet illetőleg számok helyett tört alakban betükkel jelölhetők, ily módon az állami érdekek is meglennének óva, egyes vidékre pedig kiszámithatlan előnyü mü létesittetnék.

Ez év folyamában csak az időközileg müvelés alá került területekre vonatkozó kiigazitások teljesittetnek, maga a nagy mü a jövő év folyamában kezdetik meg, — tehát a módositás keresztülvitelére van elég idő, csak annak előnyéről s czélszerüségéről szerezzenek meggyőződést.

Szarka László,
kir. járásbiró.

Különfélék.

Holtzendorf nyilatkozata a büntető törvényjavaslat börtönrendszeréről hathatós támaszul szolgálhat e rendszer elfogadására. A törvényjavaslat ugyanis az ir rendszert fogadá el, melynek egyik legbuzgóbb apostola Holtzendorf és mi is állandóan e rendszer honositása mellett kardoskodtunk. (L. Mely börtönrendszer honosittassék meg hazánkban? czimü czikksorozatot a „Jogt. Közl.“ 1868. évi folyamában D. S.-tól.) — Örömmel üdvözöljük tehát Holtzendorf nyilatkozatát és köszönettel tartozunk Tauffer Emil, a lipótvárosi orsz. fegyház igazgatójának, hogy a törv.-javaslatunkban alapul elfogadott börtönrendszert külföldi tekintély előtt ismertetve és véleményét kikérve, — nemcsak hatályos támaszt nyertünk e börtönrendszer meghonositására, hanem egyuttal a magyar törv.-javaslatot a legelőnyösebb részében mutatá be a külföldnek.

Holtzendorf F. a müncheni egyet. tanárának T. E. urhoz intézett s itt közlött levelét melegen ajánljuk az olvasók figyelmébe:

„A magyar uj büntető törvényjavaslat börtönügyi részéről ma irok önnek, ma midőn egyetemünk a nagy Feuerbach születésének századik évfordulóját ünnepli.

Őszinte örömmel üdvözlöm a magyar b. t. javaslat börtönügyi részének legtöbb határozatát. Ha e javaslat törvényerőre emeltetik, méltán büszke lehet rá a törvényhozás, mert a continens államai között Magyarország a nagy államtestek között az első, mely nemcsak az ir-rendszernek vezéreszméit valósitá, hanem annak egyes részleteit is sok tekintetben tökélesbité.

Ma már csodálkozunk azon, hogy miként lehetett ez előtt harmincz évvel a rémletes tékozlással járó merev magánrendszert még oly államokra is reá erőltetni akarni, mely államok népessége kiválóan földmivelésel foglalkozik. Az ir-rendszer becse — a lélektani alap helyességétől eltekintve — főleg abban rejlik, hogy e rendszer a bűnöncznek társadalmi multjára és jövőjére különös tekintettel van. Ha a bűnöncz a földmives osztályból származik s ha a földmives munka képezi a legnagyobb kereslet tárgyát, akkor igen fonák dolog volna a fegyenczet évek sorára terjedő magány-elzárásban műipari készitmények előállitására tanitani, minek később ugy sem veszi hasznát, s a melynek még a fogsági idő alatti termelései oly országban mint Magyarország csak nehezen árusithatók el.

Ha az egyes országok műipari fejlettségének fokát tekintjük, akkor ugy találjuk, hogy a műipari fejlettség magasb fokán álló iparágak a szabadság-büntetések végrehajtásának körében is Angol- és Franczia ország viszonyainak leginkább megfelelnek s im azt tapasztaljuk, hogy épen ezen országok idegenkednek leginkább a magánfogságnak hosszabb időre való kiterjesztéséről.

A látszólagos következetesség s az abstract logika szemfényvesztése segité a merev magánrendszert ez előtt évtizedekkel a tudomány körében azon dictaturához, mely a gyakorlati élet valódi kivánalmaival oly merev ellentétben áll .....

Tökéletesen egyetértek önnek abbeli nézetével, hogy a szabadságbüntetések többféle nemére csakugyan szükség van. A törvényhozásnak azon rendelkezését, mely csak egynemü, noha az idő tekintetében fokozott szabadságbüntetést állapitana meg, igen tévesnek tartanám.

Azon kérdés eldöntésénél, hogy a szabadság-büntetéseknek hány neme állapittassék meg, mindig az illető országok sajátságos viszonyai a határozók; tartózkodom tehát attól, hogy e tekintetben Magyarországra vonatkozólag véleményt mondjak; a németországi viszonyok közt, a szabadság-büntetésnek legalább négy nemét tartom szükségesnek, és pedig 1-ször a fegyházbüntetést, 2-szor az államfogházbüntetést (Festungshaft) mint custodia honesta-t, melynek a magyar javaslatba történt befogadását annál nagyobb örömmel üdvözlöm, mert a szabadságbüntetéseknek épen ezen neme az, a mely ellen bizonyos oldalról igen sok gyarló ellenvetés emeltetett; 3-szor az elzárás, rövid büntetési időre s munkakényszer nélkül; 4-szer javitóház fiatal bűnöczök számára, főleg a földmivelési munkák rendszere alapján.

A szabadságbüntetések nemei közt legkevésbé tartom hasznosnak a „börtönbüntetést" főleg azon alapokon, a hogy ezen büntetés Németországban szervezve van. Ugyanis ha a fegyházbüntetésnek becsületbeli következményeit a kor kivánalma szerint elejtjük s másrészt ha alacsony indokok jelenléte esetén a birónak megengedjük, hogy a polgári becsülettel járó jogok gyakorlatát bizonyos időre itéletileg felfüggeszsze, ugy a szabadságbüntetések ezen két neme közti különbségtételre minden ok már magában megszünik.

Németországban a „fegyházbüntetés" ez idő szerint, fájdalom, sok oly bűntényre mondatik ki, melyek nem származnak alacsony indokból, ilyen például a gyermekgyilkosság, az emberölés és a sulyos testi sértés.

A fogyházak kezelését sokkal egyszerübbé lehetne tenni, ha a birónak megengedtetnék egyrészről az, hogy a hosszabb ideig tartó szabadságbüntetéseket a polgári becsülettel járó jogok gyakorlatának felfüggesztése által sulyosbithassa, másrészt pedig, hogy azokat az egyének által szabadon választandó foglalkozás vagy pedig az egyén viszonyainak megfelelő foglalkozás kifejezett megengedése által enyhithesse. — Igen jól kifejtette ön azon okokat, melyek a „börtönre" itélt egyéneknél a foglalkozás szabad választásának s a foglalkozás szabad felcserélésének megengedését aggályossá teszik. Ha az egyén viszonyainak megfelelő foglalkozás elvét fenn kell tartanunk, ugy legalább azt kell megkivánnunk, hogy az egyén az általa választott munkánál megmaradjon.

A magyar javaslatnak a magán-elzárásra vonatkozó határozatait helyeslem.

Jogosan tör ön pálczát a német birodalmi büntető törvény azon határozata felett, mely a fogolynak jogot enged arra, hogy három évi magán-fogság kiállása után a magán-elzárásnak további tartamát kivánhassa. A bruchsali fegyintézet sajátságos tapasztalatát emliti ön, hol majdnem mindenik fegyencz három évi magánfogság után is önként kéri, hogy továbbra is magánfogságban tartassék. Szolgálhatok ezen rejtélynek kulcsával; a mult nyáron Bruchsalban voltam s az ügyállást a helyszinén ismertem meg. A fegyintézeti hivatalnokok azzal feleltek kérdésemre, hogy: „Mindenik j a v u l t fegyencz önként kéri, hogy három éven tul is elkülönitve maradhasson." „Ergo; az, ki a közös fogságba való áthelyeztetését kéri, az igazgatóság által már ezért rosz gondolkozásu egyénnek tartatik; ezen felfogást a fegyencz is ismeri, s a feltételes szabadoubocsátásra való kilátását veszélyeztetettnek tudja, ha a magánelzárási kedvezményt igénybe nem venné." Ajánlom önnek igazgató ur, tegye meg e kisérletet megforditva. Tegyük fel, hogy önnek véleménye nagy befolyással bir arra, hogy valaki a feltételes szabadonbocsátás kedvezményében részesittessék vagy nem. — Adjon ön azon nézetének kifejezést, hogy: „a ki a magánelzárást óhajtja, azt én rosz embernek tartom". Ez esetben ön épp ellenkezőjét fogja tapasztalni annak, a mit mi Bruchsalban látunk.

A magyar javaslatnak a közvetitő intézetekre s a feltételes szabadonbocsátásra vonatkozó határozatai jól megfontoltatnak s nagy dicséretre méltónak nevezendők s őszintén mondom, hogy a föltételes szabadon bocsátás önöknél helyesebben van rendezve, mint hogy azt a német törvény megállapitá. Nem helyeslem azonban azt, hogy a külföldiek ezen kedvezményből kizáratni czéloztatnak; sok ok harczol ugyan e mellett, de különös bizalomra méltó külföldieknél azon feltételt lehetne megállapitani, hogy ők az országot elhagyják s a visszatérés esetén, a feltételesen elengedett büntetési idő kitöltésére kényszerittethetnének. Ily módon az állam a büntetés végrehajtási költségeiből megtakaritást eszközölne, a külföldi pedig indokot nyerne arra, hogy magát az intézetben jól viselje.

A büntetés fokozatos végrehajtásának elve a „fogház," az „elzárás" s általában a rövidebb időre terjedő szabadságbüntetéseknél is alkalmazható. Már 1861-ben „Über die Kürzungsfähigkeit der Freiheits-Strafen" czimü munkámban utaltam arra, hogy rövidebb időre terjedő szabadságbüntetéseknél, az egyénnek jó magaviselete esetén, a büntetésnek egy részét feltétlenül el kellene engedni. Ezen intézmény igen szép eredményeket mutat fel Amerikában. Két módon lehet e czélt valósitni. A mint a törvényhozó a büntető törvényt relative állapitja meg, ép ugy felhatalmazható lenne a biró arra hogy relativ itéletet hozzon, azaz, hogy kimondhassa például, hogy „a vádlott 3-tól 4 hétig terjedő időre itéltetik;" avagy a büntető intézet igazgatósága hatalmaztatik fel arra, hogy az elitéltnek kitünő magaviselete esetén, a büntetési időnek egy negyedét elengedhesse; a ki tehát négy napi elzárásra itéltetnék, az esetleg már három nap mulva elbocsátható lenne. Minden szakavatott tudja, hogy mily nehéz az alsófoku börtönökben a fegyelmet magánzárkák nélkül fentartani. Ezen eljárás az igazság követelményeinek s a javitás érdekeinek egyaránt megfelel, s a rövid időre terjedő szabadságbüntetéseknél csak ily módon lehet a magánelzárást nélkülözni.

Kivánatos volna, ha Magyarországban a fiatal bűnöncök javitására is nagy figyelmet helyeznének.

Igen czélszerü volna, ha a nagy földbirtokosok közös erővel állitanának ily iskolákat, hova az állam az elitélt fiatal bűntetteseket utalhatná. A téli időszak kiválóan a tanitásra, a nyár pedig földmivelésre használtatnék. Reményleni lehet, hogy ily módon jobb eredmények éretnek el, mint intra muros s ily módon jóra való földmivesek képeztetnének. — Miután a fiatal egyéneknél főleg a javitási czél kell hogy szem előtt lebegjen, igen természetes, hogy a földmivelési s javitó iskolákba az egyének hosszabb időre utaltatnának. Egyik angol barátom, ki nagy földbirtokkal bir, saját költségén tart fenn ily iskolát, s vállalkozása mint tudom, kifizeti magát.

Fájdalom, én Magyarországnak csak szép fővárosát láttam, ezért a viszonyok ismerete nélkül bővebben nem szólhatok a tárgyhoz. Eddigi rövid levelemmel azonban kifejezést akartam adni annak, hogy az önök által munkába vett nagy reformokkal a legőszintébben rokonszenvezek stb.

Dr. Holtzendorf Ferencz."

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 49. sz. Budapest, 1875. decz. 8.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Nyilt levél. Horánszky Nándor urtól. — A czégvezető. Apáthy István, egyetemi tanár urtól. — A vagylagos (alternativ) kötelmek. Dr. Sághy Gyula, egyet. tanár urtól. — Törvénykezés szemle. A telekkönyvi hitelről. Grulich József, ügyvéd urtól. — A kolozsvári ügyvédi kamara felterjesztése az ig. miniszter urhoz. — Különfélék.
MELLÉKLET: Törvényjavaslat.

Nyilt levél.

Tisztelt Szerkesztő ur!

Az igazságügyminiszter ur felhivása következtében nehány hóval ezelőtt egy törvényjavaslatot készitettem az ugynevezett bagatell eljárásról, és azt az illető helyen be is nyujtottam.

Hogy szükségesnek látja-e a kormány még továbbá is egy ily törvény meghozatalát vagy sem, azt nem tudom; annyi azonban tény, hogy ujjabbi időben ezen — szerintem sürgős — alkotás érdekében semmi komolyabb törekvés nem nyilvánult.

Miután pedig a szóban forgó törvényjavaslatról a legkülönbözőbb hirek hozatnak forgalomba a nélkül, hogy az eddigelé a nyilvánosság elé került volna: szükségesnek és feljogositottnak érzem magam arra, hogy ezen javaslatot a közvélemény itélőszéke elé állitsam és ez által a komoly kritikának tért nyissak.

Felkérem tehát a t. szerkesztő urat, hogy az ide zárva megküldött javaslatot — ha az ügy érdekében jónak véli — becses lapjában közölni sziveskedjék. *

Nagyra becsülésem kifejezése mellett stb.

Budapest, decz. 5. 1875.

Horánszky Nándor.

* Közöljük lapunkhoz csatolt mellékletekben. Szerk.

A czégvezető.

I.

A kereskedelmi meghatalmazásnak egy sajátszerü nemét képezi a czégvezetés, [1] vagyis azon felhatalmazás, melylyel a főnök valakit a bíróság előtti és bíróságon kivüli minden ügyletre és jogcselekvényekre, melyeket a kereskedelmi üzlet folytatása magával hoz, feljogosit a végből, hogy őtet korlátlan és nem korlátolható hatalommal képviselje. Ki e czélból a kereskedelmi üzlet tulajdonosától — főnökétől — egyenesen czégvezetési meghatalmazást nyer, vagy határozottan czégvezetőnek nyilvánittatik, vagy végre arra jogosittatik fel, hogy a főnök czégét per procura jegyezhesse, czégvezetőnek neveztetik. [1] E meghatározásból következik, hogy a czégvezetés mint kereskedelmi meghatalmazás tisztán formalis, melylyel a főnök valakit csakis a törvény által kijelölt alakban ruházhat fel; ugyanazért ha a kereskedelmi üzlet tulajdonosa valakit mindazon jogokkal, melyeket a czégvezetés magában foglal, felruház a nélkül, hogy ezt a törvény által kijelölt alakban tenné, az általa kinevezett képviselő kereskedelmi meghatalmazott lehet ugyan, de czégvezetőnek nem tekinthető. [2]

[1] A czégvezetői jogositvány helyes körvonalozását illetőleg a német keresk. törvény szerkesztőit illeti a kezdeményezés érdeme; kiknek a czégvezető fogalmát nem sikerült ugyan minden tekintetben helyesen megállapitani — l. a köv. jegy.; — de a zavart, mely e tekintetben a kereskedelmi törvény keletkezése előtt létezett, kétségtelenül eloszlatták. A német doctrina a mellett, hogy a czégvezetést a segédi minőséggel kapcsolatosan fogta fel, nemcsak az elnevezésre, hanem magára a jogosultság jelentőségére nézve is ingatag alapból indult ki, a mennyiben a ezégvezetést mint oly megosztható felhatalmazást tekintette, melynek körét a főnök kénye szerint szabályozhatta. Igy Brinckmann szerint — id. m. 457. l. a czégvezetés egyes ügyletekre, azok bizonyos nemére, vagy az üzlet körébe eső összes ügyletekre kiterjedhet; mire nézve kétség esetében a szokás s a biró belátása határoz. A német kt. a képviseletnek több nemét ismeri ugyan, de a procura alatt oly meghatalmazást ért, mely befelé, vagyis az üzlet körén belől különféle korlátozások által szabályozható ugyan, de kifelé, vagyis harmadik személyek irányában korlátlan és nem korlátolható meghatalmazásnak, a czégvezető pedig a főnök alteregojának tekintendő.

[1] Kt. 37. §. Német kt. 41. cz. Wer von dem Eigenthümer einer Handelsniederlassung (Principal) beauftrag ist, in dessen Namen und für dessen Rechnung das Handelsgeschäft zu betreiben und per procura die Firma zu zeichnen, ist Prokurist. Die Bestellung des Prokuristen kann durch Ertheilung einer ausdrüklich als Prokura bezeichneten Vollmacht, oder durch ausdrückliche Bezeichnung des Bevolmächtigten als Prokuristen, oder durch die Ermächtigung, per procura die Firma des Principals zu zeichnen, geschehen. Die Prokura kann mehreren personen gemeinschaftlich ertheilt werden (Kollektivprokura). A német kt. 41. czikke, melynek első és második bekezdései, a módositott porosz javaslat 39. czikkének és a bádeni képviselő inditványának egyesitéséből keletkezett, mindennek, csak correctnek nem mondható. Mig ugyanis a második bekezdés egyedül a meghatalmazás tényét, tehát a főnöknek azon nyilatkozatát tartalmazza, mely által ez czégvezetőt nevez ki, az első bekezdés a czégvezető fogalmát kettős momentumhoz köti; egyrészről a czég jegyzésére, és másrészről az üzlet vitelére irányzott meghagyáshoz. A n. kt. tehát a czégvezető fogalmának és a kirendelés módjának meghatározásánál, határozott ellenmondásba keveredik, incorrect megállapodásra jut. Incorrect az érintett meghatározás azért, mert a procura, mint fentebb már érintetett, jogi természeténél fogva oly intézmény, mely egyedül külső viszonyát tekintve, bir fontossággal; mert az, hogy valaki procurával bir-e vagy sem, magára az üzletre nézve teljesen közömbös, s arra nézve, hogy valakit a főnök irányában mily jogositványok illetnek, a czégvezetői állásból következtetést vonni nem lehet. Igaz, hogy a czégvezető nem ritkán az egész üzlet folytatásával — vezetésével — megbizatik; de ez esetleg történik és jogilag nem szükséges. Viszont az sem ritka eset, hogy a czégvezetőnek, az üzlet körében, igen csekély hatáskör jelöltetik ki; azonban bármint legyen is a meghatalmazott befelé korlátozva, kifelé mindig korlátlan és nem korlátolható czégvezető marad, kinek harmadik személyekkel a czégvezetésnek megfelelőleg kötött ügyleteit a főnök mindig és minden körülmény közt érvényeseknek elismerni tartozik. A keresk. törvény 37. §-a az által, hogy a czégvezető fogalmának meghatározását a kirendelés módjával egyesitette, kizárta azon kételyeket, melyekre a német keresk. törvény meghatározása alkalmat szolgáltathat és tettleg szolgáltatott; a magyar keresk. törvény meghatározása egyszerübb a nélkül, hogy ez egyszerüségnek a szükséges szabatosságot feláldozná.

[2] Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 301. l. A kereskedelmi törvény életbelépte előtt adott czégvezetői jogositványra nézve a ker.

A kirendelési jog egyes kereskedésnél a főnököt, közkereseti és betéti társaságoknál az üzletvezetéssel megbizott tagokat, végre részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél az igazgatóságot illeti, s a czégvezetés alapját a főnök és a czégvezető közt létrejött szerződés képezi. Maga a kirendelés irásban, szóval sőt hallgatag is történhetik ugyan,[1] de a czégvezetői jogositvány adására irányzott szándéknak külsőleg felismerhetőnek kell lenni.

Hogy ki nevezhető ki czégvezetőnek, az iránt a kereskedelmi törvény nem intézkedik; e részben tehát általában a szerződési képességnek kell irányadóul szolgálni. Azon körülmény azonban, hogy valaki koránál fogva szerződési képességgel nem bir, miután ennek vizsgálása egyedül a főnök feladata, a czégvezető által jogositványa körén belől kötött ügyletek érvényességére befolyással nincsen s azok ugy a főnök, mint a harmadik szerződő fél irányában érvényeseknek tekintendők. Hogy a czégvezetőnek a főnökhez szolgálati viszonyban nem kell állani, már érintetett; a főnök tehát czégvezetőül nejét, vagy viszont ez férjét, fiát, rokonát stb. nevezheti ki.

Ha a főnök többeket ruházott fel czégvezetői jogosultsággal, különbség teendő a szerint, a mint az illetők külön-külön vagy együttesen lettek felhatalmazva. Az első esetben a czégvezetők mindegyike önállóan járhat el mindazon ügyletekben, melyek a czégvezetői jogositvány körébe esnek; ellenben az utóbbi esetben a jogositvány egy és ugyanaz lévén, minden ügylethez, minden jogcselekvényhez, melyre a czégvezetői hatáskör kiterjed, a kinevezettek együttes közremüködése szükséges. Az együttes czégvezetésnél tehát az egyesek külön akaratnyilvánitásai érvénytelenek, a főnököt nem kötelezik.

A czégvezetői felhatalmazás 500 frtig terjedhető pénzbirság terhe mellett, a kereskedelmi czékjegyzékbe leendő bevezetés végett, az illetékes törvényszéknek a főnök által személyesen vagy hitelesitett alakban bejelentendő; egyuttal a czégvezető czégjegyzését ugyanott személyesen aláirni, vagy hitelesitett alakban bemutatni tartozik.[1] Miután a czégvezető a forgalomban, a keresk. üzlet folytatásával járó ügyleteket illetőleg a főnök keresk. személyességét helyettesiti, azon okok, melyek minden kereskedőnél a bejegyzést és az aláirás hitelesitését szükségessé teszik, a czégvezetőre is alkalmazhatók. A bejegyzés teljesitésére a kereskedelmi törvény szerint, mely nem a főnökről, hanem az érdekeltekről tesz emlitést, kétségen felül mind a két fél szorithatói; mert habár a bejelentési kötelesség közvetlenül a főnököt terheli, az aláirás, mely a bejegyzés kiegészitő részét képezi, a czégvezető által teljesitendő. Valamint azonban a kereskedői minőség a bejegyzéstől független, ugy a czégvezetői jogositvány érvényessége a bejegyzéstől és a czégjegyzés hitelesitésétől nincs feltételezve.

A czégvezetői jogositvány feltétlen képviseleti jogot ád a czégvezetőnek: felhatalmazza őtet a biróság előtti és a biróságon kivüli mindazon ügyletekre és jogcselekvényekre, melyek kereskedelmi üzlet körében általában előfordulhatnak,[2] tehát nemcsak azon ügyletekre és jogcselekvényekre, melyek főnöke üzletéhez tartozhatnak, hanem mindazokra, melyeket általában valamely kereskedelmi üzlet magával hozhat.[3] Az egyedüli korlát melyet a törvény a czégvezetői jogositványnak szab az, hogy az ügylet, illetőleg a jogcselekvény kereskedelminek legyen tekinthető, tehát a kereskedelmi forgalom körébe tartozzék. E mellett a czégvezetői jogositvány minden a köztörvény szerint szükséges megha-

törvény 555. §-a a következőleg intézkedik: Ha a kereskedelmi üzlet tulajdonosa az általa a jelen törvény hatályba lépte előtt adott czégvezetői jogositványt, az 551. §-ban érintett bejelentéskor, vagy a jelen törvény hatályba léptétől számitandó hat hó eltelte előtt vissza nem vonja, a czégvezető a jelen törvényben megállapitott hatáskörrel kirendelt czégvezetőnek tekintetik. A keresk. törvény hatályba lépte után tehát valaki czégvezető csakis oly értelemben lehet, mint ezt a kereskedelmi törvény meghatározza.

[1] Habár a czégvezetés alapját — meghatalmazási — szerződés képezi, ennek teljesitését vagyis a czégvezetői jogositvány tényleges megadását, tekintettel e jogositvány visszavonhatóságára, a czégvezető a főnök ellenében keresettel nem követelhetné. A német bir. lftszéknek 1872. márczius 30-án kelt határozata: „In Erwegung, dass die Prokura die Ermächtigung enthält, den Ertheiler derselben nach Aussen hin, Dritten gegenüber, zu vertreten; dass sie ihrer Natur nach dem Prokuristen ein Recht auf die Vertretung nicht gewährt, sie daher auch zu jeder Zeit widerrufen werden kann; dass sie unabhängig von jedem Dienstverhältnisse ertheilt werden, mit einem solchen aber auch in Verbindung stehen kann; dass dies letztere Velhältniss dann besondere Rechte und Verbindlichkeiten erzeugt, die durch den Widerruf der Vollmacht zur Vertretung nach Aussen hin nicht berührt werden, wass der Art 54 des H. G. B. mit dem Ausdrucke bezeichnet, dass der Widerruf der Prokura „umbeschadet der Rechte aus dem bestehenden Dienstverhältnisse“ erfolgen können; dass diesen Grundsätzen gemäss die vorliegende Klage nicht darauf, dass dem Kläger die Prokura versprochen und diess Versprechen nicht erfüllt oder die ertheilte Prokura wiederrufen worden sei, sondern darauf gestützt werden musste, dass vermöge des zwischen den Parteien geschlossenen Dienstvertrages dem Kläger ein dem des früheren Prokuristen entsprechender Wirkungskreis in dem innern Geschäftsbetriebe eigeräumt gewesen und ihm dafür eine angemessene Vergütuug entweder zugesagt, oder eine solche doch von ihm nach Massgabe der geleisteten Dienste zu beanspruchen gewesen wäre; dass die Elemente eines solchen Dienstverhältnisses der vorige Richter in dem Anführen des Klägers: „es sei ihm der Prokuristenposten zugesagt, oder es sei ihm versprochen worden, das die mit dem Ausseiden des früheren Prokuristen eintretende Veränderung ihm zu Gute kommen würde“ thatsächlich nicht zu erkennen vermocht hat; dass nach dieser, in dem gegenwärtigen Verfahren nicht anfechtbaren, Voraussetzung als Fundament der erhobenen Klage nichts übrig bleibt, als die Vorenthaltung der Prokura an sich, auf die letztere aber der Kläger ein Recht nicht hatte, auch vertragsmässig nicht erwerben konnte, er daher auch auf diese Vorenthaltung eine Klage auf Auflösung seines Dienstvertrages oder auf Schadensersatz zu gründen nicht im Stande war.“ Entscheidungen E. k. 349. l.

[1] Kt. 41. §. Német kt. 45. cz. Die Ertheilung der Prokura ist vom Principal persönlich oder in beglaubigter Form beim Handelsgerichte zur Eintragung in das Handelregister anzumelden. Der Prokurist hat die Firma nebst seiner Namensunterschrift persönlich von dem Handelsgerichte zu zeichnen (Art. 44.) oder die Zeichnung in beglaubigter Form einzureichen. Das Erlöschen der Prokura ist von dem Principal in gleicher Weise zur Eintragung in das Handelsregister anzumelden. Die Bethieligten sind zur Befolgung dieser Vorschriften Amtswegen durch Ordnungstrafen anzuhalten.

[2] Kt. 38. §. Német kt. 42. cz. Die Prokura ermächtigt zu allen Arten von gerichtlichen und aussergerichtlichen Geschäften und Rechtshandlungen, welche der Betrieb eines Handelsgewerbes mit sich bringt; sie ersetzt jede nach den Landesgesetzen erforderlichen Specialvollmacht; sie berechtigt zur Anstellung und Entlassung von Handelsgehülfen und Bevollmächtigten. Zur Veräusserung und Belastung von Gründstücken ist der Prokurist nur ermächtigt, wenn ihm diese Befügniss besonders ertheilt ist.

[3] Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 322. l.; Stubenrauch: id. m. 119. l.; Hahn Fr.; i. m. I. k. 167. l. A czégvezető, ki füszerkereskedésben van alkalmazva, érvényesen köthet vételi szerződést gyapju vagy más a főnök üzlete körén kivül eső tárgyakra nézve, s ez utóbbi az ily szerződéseket, mert azok kereskedelmi üzlethez tartozhatnak, s mert alteregoja által köttettek, érvényeseknek köteles tekinteni. A német kereskedelmi törvénynek alapul szolgált porosz javaslat 40. czikke a czégvezető jogosultságát csak a főnök üzlete körébe eső ügyletekre és jogcselekvényekre kivánta kiterjeszteni; minden egyes esetben a kereskedelmi szokás alapján rendelvén meghatároztatni azt, hogy az ügylet vagy a jogcselekvény a concret üzlet körébe esik-e vagy sem. A nürnbergi tanácskozmány azonban e megszoritást, mely a korlátlan képviselet fogalmával ellenkeznék, elejtette, s a törvénybe felvett intézkedés által annak akart kifejezést

talmazást pótol.[1] A czégvezető tehát árukat vehet, ilyeneket eladhat, bizományi, biztositási ügyleteket köthet, fizetéseket tehet és elfogadhat, váltói kötelezettségeket, kibocsátói, elfogadói, forgatói vagy kezesi minőségben vállalhat, pereket indithat, ügyvédet vallhat, egyezséget köthet, választott bíróság iránt szerződhetik, esküt kinálhat, visszakinálhat és elfogadhat,[2] jogokról lemondhat, feltéve, hogy ez a kereskedelmi forgalom körébe eső ügyletek tekintetében történik,[3] végre kereskedősegédeket és kereskedelmi meghatalmazottakat felvehet és elbocsáthat.[4]

Miután a czégvezetői jogositvány csak kereskedelmi ügyletekre terjed ki; miután továbbá a kereskedelmi törvény szerint az ingatlanok tekintetében keletkezett szerződések kereskedelmi ügyleteknek nem tekintetnek,[5] az ingatlanok elidegenitésére vagy terhelésére a czégvezető a főnök külön felhatalmazása nélkül még az esetben sem tartható feljogositottnak, ha az elidegenités vagy terhelés valamely kereskedelmi ügylet mellékszerződéseként jelentkeznék, vagy a kereskedelmi üzlet folytatása érdekében történnék.[6] E korlátozás azonban egyrészről csak az ingatlan vagyonra vonatkozik s a dologi jogokra ki nem terjeszthető; másrészről elidegenités alatt a bérbe vagy haszonbérbebeadás is értendő, melyekre a czégvezető feljogositva nincs; ellenben nem terjed ki a korlátozás a bérbe vagy haszonbérbevételre.[7] Ugyanazért a czégvezető, a mennyiben ez a kereskedelmi üzlet folytatásához tartozik, főnökének jelzálogilag biztositott követeléseit érvényesen átruházhatja, ingatlanok bérbe vagy haszonbérbevétele iránt érvényesen szerződhetik.

A czégvezető oly kivételes állást foglal el, mely a közönséges meghatalmazottétól sok tekintetben különbözik. E különbség azt követeli, hogy a czégvezető helyettesitési joga korlátoltassék, illetőleg a főnök beleegyezésétől függővé tétessék; miután ugyanis — miként ezt alább kifejtendjük — a czégvezető által kötött ügyletek kivétel nélkül a főnököt kötelezik; miután továbbá a czégvezetésnek azon különös bizalom képezi alapját, melylyel a főnök kirendeltje iránt viseltetik, — a kereskedelmi törvény azon intézkedése, mely szerint a czégvezető jogositványát a főnök beleegyezése nélkül másra át nem ruházhatja,[1] mint szükséges korlátozása jelentkezik a czégvezetéssel járó jogosultságoknak. Hogy a czégvezető ügykörének bizonyos részére nézve mást helyettesithet, hogy meghatalmazottat rendelhet, a czégvezetés természete szerint kétséget nem szenvedhet; ebből azonban nem következik, hogy meghatalmazása egész összeségét másra átruházhatja, illetőleg törvényes minőségben mást helyettesithet.

Már fentebb kifejtettük, hogy a czégvezetés mint formalis szerződés korlátlan és nem korlátolható képviseleti jogot ád a czégvezetőnek. A czégvezetés e jogi természetéből következik korlátozásának szükségképeni kizárása, s annak megállapitása, hogy a czégvezető jogkörének korlátozásai, bármily alakban történjenek is azok, harmadik személyek irányában joghatálylyal nem birnak.[2] A formál ügyletek természetéből következik, hogy azok alakja és joghatálya a felek akaratától teljesen független; és valamint nem áll jogukban a feleknek a formál természetü váltó joghatályát megváltoztatni, ugy nem függhet akaratuktól a czégvezetésnek mint formál ügyletnek a törvény intézkedéseivel ellenkező joghatályt tulajdonitani. A czégvezető jogkörének korlátozása, vonatkozzék ez akár az időre, akár bizonyos nemü ügyletekre, harmadik személyek irányában még az esetben sem bir joghatálylyal, ha e korlátozás a kereskedelmi czégjegyzékbe bevezettetett, vagy a harmadik szerződő fél előtt ismeretes volt.[3] Harmadik személyek tehát annak vizsgálására, hogy a czégvezetés minő feltételek mellett adatott, soha sem kötelezhetők; nekik elég azt tudni, hogy a kereskedelmi üzlet tulajdonosa valakit czégvezetői jogositványnyal felruházott. E tekintetben az sem tesz különbséget, ha az üzletnek több önálló ágai — osztályai — vannak; mert a czégvezetés olynemü korlátolása, hogy a czégvezető az üzletnek csak egyik vagy másik ága tekintetében képviselhesse főnököt, harmadik személyek irányában joghatálylyal hasonlag nem birna. Egészen másképp áll a dolog akkor, ha a főnök több külön üzlettel bir, s ezeket különböző czégek alatt folytatja; ez esetben az egyik üzletre nézve adott czégvezetői jogositvány nem hatalmazza fel a czégvezetőt arra, hogy ez a többi üzletek közül valamelyikben képviselhesse a főnököt.

adni, hogy a czégvezető mindazon ügyletekre és jogcselekvényekre feljogositottnak tekintendő, melyek átalában a kereskedelmi forgalomban előfordulhatnak. Protokolle 951. l. Hasonló nézetből indul ki a magyar tervezet megvizsgálására egybehitt értekezlet is, mely a kereskedelmi forgalom érdekében kizárandónak tartotta annak lehetőségét, hogy a harmadik szerződő fél az egyes esetekben a czégvezető jogköre iránt vizsgálódásra kényszerittessék. Jkönyv 46. l.

[1] Kt. 38. §.; német kt. 42. cz.

[2] Átalában véve az elengedés és ajándékozás a czégvezető jogosultságai közé tartozik ugyan; mindamellett miután jogosultsága a kereskedelmi forgalom által korlátoltatik, az elengedés vagy ajándékozás sem tekinthető egészen korlátlan jogosultságnak; ugyanazért ha pl. a czégvezető a főnök részére kötelezett hozományról lemondana, illetőleg ezt az igérő félnek elengedné, a főnök ez elengedést, mert az nem a kereskedelmi forgalom körébe esik, érvényesnek elismerni nem tartoznék. Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 324. l.; Stubenrauch: id. m. 119. l.

[3] Hogy a czégvezetőnek a főnök helyett az eskü érvényesen kinálható és oda itélhető, kétséget ép oly kevéssé szenvedhet mint az, hogy a czégvezető a főnök helyett az ennek oda itélt esküt le nem teheti.

[4] Kt. 38. §.; német kt. 42. cz.

[5] Kt. 260. §.; német kt. 275. cz.

[6] Kt. 37. §.; német kt. 42. cz. Stubenrauch: id. m. 121. l.

[7] Anschütz és Völderndorf: id. m. I. 329. l. Ellenkező véleményben van Hahn Fr.: id. m. I. k. 168. l.; abból indulván ki, hogy ez elidegenités alatt egyedül az állag feletti rendelkezés érthető, a hova a bérbe vagy haszonbérbeadást, mely terhelésnek sem tekinthető, számitani nem lehet. Azonban Hahn is kénytelen megengedni, hogy a czégvezető csak a szerzést illetőleg nem tekinthető korlátoltnak, mi által beismeri, hogy az elidegenitésre a törvényben megállapitott korlátozás csakugyan kiterjed; s mert a bérbe vagy haszonbérbeadás az ingatlan jövedelmeinek legalább ideiglenes elidegenitésében áll, e jogosultság a czégvezetőnek nem vindicálható.

[1] Kt. 50. §. Német kt. 53. cz. Der Prokurist oder der Handlungsbevollmächtigte kann ohne Einwilligung des Principals seine Prokura oder Handlungsvollmacht anf einen Anderen nicht übertragen.

[2] Kt. 39. §. Német kt. 43. cz. Eine Beschränkung des Umfanges der Prokura (Art. 42.) hat dritten Personen gegenüber keine rechtliche Wirkung. Dies gilt insbesondere von der Beschränkung, dass die Prokura nur für gewisse Geschäfte oder gewisse Arten von Geschäften gelte, oder dass sie nur unter gewissen Umständen oder für eine gewisse Zeit oder an einzelnen Orten ausgeübt werden soll. A német kt. 43. czikkének második bekezdése felsorolja azon irányokat, melyekben a procura korlátozása különösen kizáratik. Eltekintve azonban attól, hogy miután a most érintett czikk első bekezdése a korlátozást feltétlenül kizárja, az egyes esetek felsorolása, mint következetlenség jelentkezik, — az érintett intézkedés azért sem helyeselhető, mert az könnyen félreértésekre adhat alkalmat. Miután ugyanis a német kereskedelmi törvény 43. czikkének második bekezdésében a korlátozás minden lehető esetei fel nem sorolvák, könnyen megtörténhetik, hogy a részletezés ferde magyarázatokra, vagy viszszaélésekre szolgáltát alkalmat. Ha a törvény a procura korlátozását elvileg és feltétlenül kizárja, ugy fölösleges azon eseteket különösen felsorolnia, melyekben a korlátozást specialiter kizártnak kivánja tekinteni.

[3] Stubenrauch: id. m. 122. l.; Hahn Fr.: id. m. I. k. 170. l.; Endemann: id. m. 135. l. A német bir. kftszéknek 1872. évi május 14-én kelt határozata: „Art. 55. unterscheidet zwei Fälle: den gänz-

*

lyiknek czégét érvényesen jegyezhesse.[1] A most mondottakhoz képest határozható meg az is, hogy a czégvezető jogositványa kiterjed-e a fióktelepre vagy sem. A fióktelep, daczára kereskedelmi önállóságának, a főtelep kiegészitő részét képezi; ugyanazért ha a fő- és fióktelepek czége azonos, a főtelep tekintetében adott czégvezetői jogositvány, daczára annak, hogy a telepek különböző helyeken léteznek, a fióktelepre is kiterjed.[2]

A korlátozások kizárása azonban, melyekről eddigelé szólottunk, egyáltalán nem érinti azon jogviszonyt, mely a főnök és a czégvezető közt keletkezik, s mely a kifejtendők szerint a felek által teljes szabadsággal rendezhető.

Mint minden képviselet, ugy a czégvezetés is kettős jogviszonyt állapit meg; azt t. i., mely a főnök és czégvezető közt a meghatalmazási szerződés alapján keletkezik, és azt, melyet a képviselet tényleges gyakorlása harmadik személyekkel szemben eredményez. Mind a két viszonyból jogok és kötelességek származnak; azonban mig a törvény az utóbb érintett, s helyesen külsőnek nevezhető viszonyból eredő jogokat és kötelességeket, vagyis a képviselet foganatját maga állapitja meg, s annak szerződés által megváltoztatását határozottan kizárja, — a belső viszony rendezésére nézve a feleknek teljes szabadságot enged. Ennek megfelelőleg:

1. Szabadságában áll a főnöknek a czégvezető jogosultságát az üzlet körén belől tetszése szerint meghatározni; ötet az üzlet körébe eső minden vagy csak bizonyos nemü ügyletekkel megbizni. A czégvezetőt a főnök e részbeni intézkedései, habár azok harmadik személyek irányában joghatálylyal nem birnak, feltétlenül kötelezik; miért is a főnöknek a kijelölt jog- illetőleg hatáskör tullépéseért felelősséggel tartozik.

2. A czégvezető a főnök beleegyezése nélkül sem saját, sem más részére kereskedelmi ügyletet nem köthet.[3] A czégvezető állása azt követeli, hogy minden idejét és egész tehetségét főnöke üzletének szentelje; e kötelességgel semmikép sem férne meg, ha a főnök beleegyezése nélkül feljogositottnak tekintetnék arra, hogy akár saját, akár más részére kereskedhessék, s eként idejének bizonyos részét főnöke üzletétől elvonhassa.

De eltekintve ettől, a czégvezetőt még azért sem lehetne kereskedésre feljogositani, mert ez által főnökének közvetve tetemes kárt okozhatna. A czégvezető ugyanis, ki főnöke üzletének szükségleteit és forrásait ismeri, ebbeli ismereteit arra használhatná fel, hogy főnökének veszélyes concurrentiát csináljon; hogy azon bizalmat, melyben részesül, főnöke megkárositására kizsákmányolja.[1] Az, hogy a czégvezető által kötött ügyletek a főnök üzletkörével azonosak-e vagy sem, különbséget nem tesz; mert a czégvezető a törvény kétségtelen értelme szerint a kereskedelmi ügyletek kötésétől, más mint a főnök részére, feltétlenül eltiltatik. Azt, hogy a czégvezető valamely közkereseti vagy betéti társaságnak beltagja nem lehet, a kereskedelmi törvény határozottan nem fejezi ugyan ki; miután azonban a most érintett társaságok beltagjai a többiek beleegyezése nélkül azonos üzletkörrel biró más társaságnak beltagjai nem lehetnek, — alig szenvedhet kétséget, hogy e tilalom a czégvezetőre már a függési viszonynál fogva is kiterjeszthető; ugyanazért a czégvezető nemcsak hogy hason üzletkörü, hanem általában közkereseti vagy betéti társaságnak beltagja nem lehet.[2]

Ha a czégvezető most érintett kötelességét megsérti, a főnöknek az okozott kárt megtériteni tartozik; e mellett jogában áll a főnöknek azon ügyleteket, melyeket a czégvezető saját részére kötött ugy tekinteni, mintha azok üzlete részére köttettek volna.[3] A kereskedelmi törvény kettős jogot ád a főnöknek. A kártérités ugyanis magában véve nem mindig elégséges, s a főnök érdekei sok esetben azt kivánhatják, hogy az ügyletet magának vindicálhassa, miért is a kereskedelmi törvény megengedi pedig a főnöknek, hogy ez a mennyiben jónak találja, az ügyletet saját részére kötöttnek tekinthesse. A törvény ez intézkedéséből következik: *a*) hogy ha az ügylet már teljesittetett, a főnök a czégvezetőtől követelheti, hogy ez az ügyletből eredett hasznot átengedje; *b*) ha az ügylet még nem teljesittetett, a főnök kivánhatja, hogy neki a kereseti jog átengedtessék; magától értetvén, hogy ez esetben a felelősséget a harmadik irányában a főnök köteles átvenni. Az, hogy a főnök a törvény által engedett kettős jogot együttesen vagy csak külön kivánja-e gyakorolni, egészen tetszésétől függ; s e szabad választási jog neki már azért is minden veszély nélkül megadható, mert az érintett kettős jog együttes gyakorlása a legritkább esetben képzelhető; a főnök ugyanis oly esetben, midőn tényleges kárt nem szenvedett, ilyet azért nem követelhet, mert azt igazolni nem képes; meg kell tehát elégednie azzal, hogy az ügyletbe belép, illetőleg, hogy azt a fentebb érintett következményekkel átveszi. A kártéritési kereset gyakorlati jelentőséggel akkor bir, ha a belépés a megkötött ügyletbe már nem lehetséges; ily esetben a jogosság és méltányosság egyaránt követeli, hogy a főnök kártéri-

lichen Mangel der Vollmacht und deren Ueberschreitung; beide Fälle kommen bei der blossen Handlungsvollmacht, nur der erste Fall bei der Prokura in Betracht, weil es hier keine Ueberschreitung der unbeschränkbaren gesetzlichen Vollmacht gibt. Und da die gesetzliche Vollmacht das Prokuristen, des offenen Gesellschafters, des Liquidators, des Vorstandes einer Aktiengesellschaft völlig unbeschränkbar ist, so konnte das Gesetzbuch über etwaige Eintragung solcher Beschränkung in das Handelsregister und die Wirkung des Eintrags oder Nichteintrags Dritten gegenüber — wie solches hinsichtlich des Erlöschens der Vollmachten in den Art. 25., 46., 115., 129., 135., 233. geschehen ist, — keinerlei Bestimmungen aufnehmen. Das Erlöschen der Vollmacht muss der wissende Dritte gegen sich gelten lassen, und sogar der nichtwissende in der Regel, falls die Aufhebung gehörig eingetragen und bekannt gemacht ist; die Beschränkung braucht er niemals gegen sich gelten zu lassen, mag sie auch unstatthafterweise in das Handelsregister eingetragen sein. Auch die eingetragene Beschränkung gilt als nicht vorhanden, da die Akte des Registerrichters das gesetzliche Recht nicht zu ändern vermögen." Entscheidungen VI. k. 139. és 140. l. Lásd továbbá ugyanazon ftszéknek 1872. márcz. 16-án kelt hasonnemü határozatát. Entscheidungen V. k. 294. l.

[1] A czégvezetői jogositvány ilynemü korlátozása egyátalán nem ellenkezik annak illimitált természetével; mert ez utóbbi nem azt követeli, hogy a főnök czégvezetőjét minden létező üzletére kihatólag jogositsa fel; hanem azt, hogy a jogositvány azon üzletet illetőleg, melyre adatott, se az idő, se az ügyletek tekintetében ne korlátoltassék.

[2] Anschütz és Völderndorf véleménye szerint — id. m. I. k. 335. l. — ez az esetben is áll, ha a főnök különböző helyeken egészen különböző üzletekkel bir, de ezeket egy és ugyanazon czég alatt folytatja.

[3] Kt. 52 §. Német. kt. 56. cz. Ein Prokurist oder ein zum Betriebe eines ganzen Handelsgewerbes bestellter Handlungsbevollmächtigter darf ohne Einwilligung des Principals weder für eigene Rechnung, noch für Rechnung eines Dritten Handelsgeschäfte machen.

[1] Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 411. l.; Hahn Fr.: id. m. I. k. 202. l.; porosz javaslat ind. 30. l.

[2] Stubenrauch: id 124. l.; Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 411. l.

[3] Kt. 53. §. Német kt. 56. sz. Uebertritt der Prokurist oder Handlungsbevollmächtigte diese Vorschrift, so kann der Principal Ersatz des verursachten Schadens fordern. Auch muss sich der Prokurist oder Handlungsbevollmächtigter auf verlangen des Principals gefallen lassen, dass die für seine Rechnung gemachten Getchäfte als für Rechnung des Principals geschlossen angesehen werden.

tést követelhessen azon cselekvényekért, melyeket czégvezetője a törvény világos rendelete ellenére véghez vitt. Egyébiránt az sem lehetetlen, hogy a főnöknek a körülmények szerint mindkét joggal kell élnie, mit a törvény értelmében minden kétségen felül tehet a nélkül, hogy a czégvezetővel e miatt különös igazságtalanság történnék; a czégvezetőt kettős büntetés ily esetben sem éri, mert az ügylet átvétele által minden evictio alól felszabadul, s egyedül a kártéritést kell mintjogtalan cselekvénye következményét eltürnie. A főnöknek azon joga azonban, melynél fogva az ügyletet saját részére kötöttnek tekintheti, és kártéritést követelhet, azon időponttól számitott három hó alatt enyészik el, midőn az ügylet megkötéséről tudomást nyert. [1]

A fentebb érintett következmények a czégvezetőt nem terhelik, ha a főnök beleegyezésével köt kereskedelmi ügyleteket. A főnök a beleegyezését kifejezetten vagy hallgatag is adhatja; sőt beleegyezése már az esetben is vélelmezendő, ha a czégvezetői jogositvány adásakor tudta, hogy a czégvezető saját vagy más részére kereskedelmi ügyletekkel foglalkozik, s e foglalkozás abbanhagyását ki nem kötötte. [2]

3. A czégvezetés a főnöktől az üzlet érdekében tett szükséges és hasznos kiadások megtéritését követelheti és ezekre nézve előleget is kivánhat. Hogy a czégvezető fizetésre vagy dijazásra tarthat-e igényt, a közte és a főnök közt létrejött szerződés szerint határozandó meg. E szerződés vagy egyuttal szolgálati, vagy pusztán meghatalmazási viszonyt állapit meg; ehhez képest a czégvezető igényeire nézve a szerződés mellett vagy a következő fejezetben foglalt elvek alkalmazandók, vagy egyedül meghatalmazási viszony természete szolgál irányadóul.

Apáthy István,
egyet. tanár.

A vagylagos (alternativ) kötelmek.

II.

Mindhogy a vagylagos kötelmek — a kifejtettekhez képest — a többi meghatározott szolgáltatások közül csak egynek a teljesitésére irányulnak, és annak az eldöntése, hogy ez azok közül melyik legyen, tehát hogy melyik tekintessék a kötelem végleges tartalmának s ennek folytán a tulajdonkép véghezviendőnek, vagyis a kötelem részben határozatlanul hagyott tartalmának az adott alapon való teljes és tökéletes meghatározása valamely személynek a választása által eszközöltetik: annál fogva azok tekintetében mindenek előtt főfontossággal bir azon kérdésnek a kifejtése, hogy kit illet a választás joga?

Tehát erre kell már most áttérnünk.

A római jogban ezen kérdés a kötelem különféle keletkezési alapjaihoz képest különböző eldöntésre talált. Ugyanis a szerződés által keletkezett vagylagos kötelmeknél a választás — hacsak a szerződésben más nem kötetett ki — rendszerint az adóst illeti. Ellenben a hagyományoknál (tehát a legatum folytán származó kötelmeknél) a régibb római jog szerint különbséget kellett tenni a legatum per damnationen és a legatum per vindicationem között, amannál t. i. az adóst (tehát az örököst), emennél pedig a hitelezőt (vagyis a hagyományost) illette a választás. Justinian pedig az előbb csak a legatum per vindicationem-re nézve fenállott szabályt különbség nélkül minden hagyományra kiterjesztette; ugy hogy a justiniani jog szerint a vagylagos hagyományoknál, hacsak az örökhagyó mást nem határozott, mindig a hagyományos, vagyis a hitelező választ. (V. ö. Savigny. Obl. I. k. 38. §. 390—394. l. is.)

Az austriai ált. polg. törvénykönyv 656. és 906. §§-ai értelmében [1] eltérőleg a római jogtól — a keletkezési alapok különbségének tekintetbe vétele nélkül a választás, kétségtelen ellenkező határozmány hiányában, mindenkor az adóst, következőleg a hagyományoknál az örököst illeti. Ezzel egyértelmü a drezd. jav. 7. art., a Code Napoleon 1190. art., a szász törvénykönyv 697. és 2493. §§., a zürichi t. k. 986. §., valamint a bajor jav. II. r. 250. art. és a hesseni jav. IV. r. 15. art. is. [2] Két kivételnek felállitásával a porosz „Landrecht“ szintén ugyanezt fogadja el szabányul. [3]

Ezen előnynek az idézett határozmányokban az adós javára való engedélyezése már csak annál fogva is tökéletesen indokolva van, mert a kötelem lényege tulajdonkép az adós bizonyos teljesitésében állván, ennek jogi szükségessége által az természetes szabadságában már ugy is jelentékenyen megszoritva van. Ugyanazért csak méltányos, hogy akkor, midőn ezen tevékenység egy vagy más tekintetben határozatlanul van hagyva és ezen hiány kiegészitésére nézve semmi más határozmány sincs megállapitva, az adósnak tartassék fen a jogositvány a kötelem tartalma tekintetében fenforgó

[1] Kt. 54. §.

[2] Kt. 53. §. Német kt. 56. cz. Eine Einwilligung des Principals ist schon dann anzunehmen, wenn ihm bei Ertheilung der Prokura oder der Vollmacht bekannt war, dass der Prokurist oder Handlungsbevollmächtigter für eigene oder fremde Rechnung Handelsgeschäfte betreibe, und er die Aufgebung dieses Betriebes nicht bedungen hat.

[1] Ezek közül ugyanis az első, mely a hagyományokra vonatkozik, következőleg szól: „Ha az örökhagyó egy vagy több bizonyos nembeli dolgot, de közelebbi meghatározás nélkül hagyományozott, és a hagyatékban több ilynemü dolgok léteznek; a kiválasztás az örököst illeti. De tartozik oly darabot választani, melynek a hagyományos hasznát veheti. Több dolog közül egynek vétele, vagy választása a hagyományosra bizatik, a legjobbikat is választhatja.“ A második pedig, mely a szerződésből származó kötelmekkel foglalkozik, ekkép hangzik: „Ha az igéret többféle módon teljesithető; a kötelezetté a választás; de a már egyszer tett választástól egyedül maga többé el nem állhat.“ Ezen mindkét §. a helyes magyarázat elvei nemcsak a pusztán fajilag meghatározott dologra irányuló, hanem — minden kétségen kivül — a vagylagos kötelmekre is vonatkoztatandó.

[2] „Ist ein Schuldverhältniss auf mehrere Leistungen in der Weise gerichtet, dass nur die eine oder die andere erfolgen soll, so hat der Schuldner das Wahlrecht, insofern die Wahl nicht dem Gläubiger oder einem Dritten eigeräumt is.“ (Dr. Jav. 7. a.) „Le choix appartient au débiteur, s'il n'a pas été expressément accordé au créancier.“ (C. N. 1190. a.) „Ist der Verpflichtete verbunden, von mehreren Gegenständen den einen oder den anderen zu leisten, so steht ihm unter denselben die Wahl zu.“ (sz. t. k. 697. §. és ezzel egészen azonos értelmü határozatot tartalmaz a hagyományokra nézve annak 2493. §.) „Der Schuldner einer alternativen Verbindlichkeit hat die Wahl, welche von beiden Leistungen er erfüllen will, ausser wenn die Wahl ausdrücklich dem Gläubiger vorbehalten worden ist.“ (zür. t. k. 986. §.) „In Ermangelung einer anderen Bestimmung gebührt, im Falle einer Wahlverbindlichkeit, dem Schuldner das Wahlrecht.“ (hess. j. 15. a.). Ezekkel megegyező határozat foglaltatik a Weinman-féle jav. 118. §-ban is.

[3] A. L. R. I. r. 5. tit. 274. §. „Ist nur eine aus mehreren bestimmten Sachen versprochen worden, so hat in der Regel der Verpflichtete die Wahl, welche er geben wolle“ és ugyanily értelemben határoz a hagyományokra nézve annak 12. tit. 388. §., melyekkel v. ö. még ugyanazon r. 5. tit. 156. §. is. Az ezen szabály alól tett törvényes kivételek egyike az A. L. R. I. r. 11. tit. 38. §-ban van megállapitva, melynek értelmében az adásvevésnél, ha az eladás vagylagosan történt, ellenkező határozmány hiányában mindig a vevőt és nem az eladót illeti a választás. A másik kivétel pedig annak II. r. 7. tit. 424. §-ban foglaltatik, mely a szolgálati viszonyokra vonatkozik és ekkép szól: „Ist der Unterthan zu Naturaldiensten oder zu Dienstgeld verpflichtet: so gebührt der Herrschaft die Wahl: welches von beiden sie fordern wolle.“ L. különben ezek iránt közelebb Koch: Ford. I. k. 5. §. 33. 34. l.

eme részleges határozatlanság megszüntetését saját belátása szerint eszközölhetni; miért is ezen ide czélzó szabványok de lege lata csak helyeslendők, és de lege ferenda megajánlandók. Hogy pedig ezen irányban az ausztriai jog és átalában az ujabb jogok a szerződésből és hagyományból keletkezett kötelmek közt különbséget nem tesznek, az igen helyes és teljesen következetes is. Helyes, mert a keletkezési ok különbsége a kötelem általános természete tekintetében nem idézhet elő különbséget és következetes, mert mindezek szerint minden hagyomány legatum per damnationem-nek tekintendő, az ilyen hagyományoknál pedig már a régi római jog szerint is az örököst, tehát az adóst illette a választás.

Azonban magától értetik, hogy e szabály, mely szerint a vagylagos kötelmeknél a választás az adóst illeti, csak azon esetre vonatkozik, ha a választás iránt külön határozmány nem állapittatik meg, vagyis az csak dispositiv jelleggel bir,[1] minthogy ugy a szerződésekből eredő vagylagos kötelmeknél a szerződő felek, mint a hagyományokból származóknál az örökhagyó ellenkező határozása folytán a választás a hitelezőre, illetőleg hagyományosra, sőt harmadik személyre is ruházható. Ezt a hagyományok tekintetében az ausztr. ált. polg. törvénykönyv 656. s illetőleg 659. §. nyiltan is kimondja; a szerződésekre nézve pedig már ezeknek természetéből folyik, minthogy ezeknél átalában a szerződő felek (kölcsönösen egybehangzó s kellőleg kinyilvánitott) akarata dönt (de természetesen csak azon határig, a meddig az tilosba vagy lehetetlenbe nem ütközik.) Ugyanigy határoz a drezd. jav. 7., a code Nap. 1190. art., a szász t. k. 698. és 2494. §.,[1] a zür. t. k. 986. §. és a porosz „Landrecht" I. r. 12. tit. 388. 495. §. is.[2]

Dr. Sághy Gyula,
egyet. tanár.

[1] Azaz csak a felek akaratát pótolni van hivatva, tehát nem képez absolut jellegü törvényt, vagyis u. n. lex cogens-t.

[1] Ezek közül az első a szerződésekből, a második pedig a hagyományokból következő vagylagos kötelmekre vonatkozik.

[2] A porosz „Landrecht" itt idézett helyein ugyan szintén csak a hagyományokból származó vagylagos kötelmekre vonatkozólag nyilatkozik, és a szerződésekből eredők felett ez irányban — hasonlag az ausztr. polg. törvénykönyvhöz — mélyen hallgat; mindazáltal nem szenved kétséget, hogy az utóbbiak tekintetében ugyanazon okoknál fogva a porosz jog szempontjából is ugyanaz vitatandó, mint az ausztriai jogra nézve állittatott. Különben magától értetendő, hogy a választási jog a hitelezőre nemcsak magánhatározmány, hanem törvényszabvány által is ráruházható, mint ennek példájára a római jog szempontjából ép a hagyományokból keletkező vagylagos kötelmeknél, a porosz jogra nézve a 10. jegyz.-ben emlitett kivételeknél s az ausztriai jogban meg a p. t. k. 1085. §. eseténél akadunk, mely utóbbiban a jobb vevő fentartásával való eladás mellett a vevők közötti választás törvény szerint az eladónak van fentartva.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvi hitelről.

Tán egy nemzetnek sem kell hitelére jelenleg oly kényesnek lenni, mint ép a mi nemzetünknek. — Az átmenet a natural gazdaságból az ipar és kereskedelem gazdaságára, ép azon válságos pont, a melynek kifejlésétől nemzetünk jövője függ.

És nemcsak nálunk, hanem minden művelt nemzetnél az ilyen átmeneti stadiumban a tőkepénz hiánya módfölött érezhetővé válik. Ezen a bajon csak a „hitel" segithet; a tőkét azon országokból, hol az bővében van, be kell hozni, a mi egyrészt ugyan az amugy is magasabban álló kamatláb által, de különösen és kiválolag a „hitel megszilárditása" által eszközölhető.

Személyes hitel nálunk még igen ritka dolog, legfölebb csak a kereskedelem gyúpontjain, a nagyobb városokban hallani arról valamit. A vidéken vagy semmi hitel, vagy legfölebb csak telekkönyvi hitel létezik, mely utóbbi azonban — fájdalom — többé-kevésbé az uzsora nyomasztó sulya alatt nyög.

Egyébiránt személyes hitelre — iparunk és kereskedelmünk kezdetlegességénél és nem elég realis voltánál fogva, valljuk meg csak őszintén — még aligha tarthatunk nagyobb igényt, de annyival többet kellene „telekkönyvi hitelünkre" tartanunk, és erről akarok nehány szót szólani.

Mindenekelőtt kérdem: mi tulajdonképen az a telekkönyvi hitel? Nézetem szerint nem egyéb, mint „a bizalom valamely telekkönyvi ingatlan állandó fizető képességében."

Az által, hogy az ingatlannak fizető képességet tulajdonitok, csak fictióval éltem és ugy hiszem helyesen, mert a telekkönyvi hitelnél a bizalom nem a tulajdonosra, hanem az ingatlanra vonatkozik.

Ezek után áttérek a telekkönyvi hitel fontosságának előadására.

Arra, hogy földeinket mindinkább belterjessen művelhessük, okvetlenül pénzre, tőkére van szükség. De kérdem, kinek van ma földje mellett tőkéje is? Azt hisz m, az ujjainkon olvashatnók meg azok számát, mert az egymás után bekövetkezett rosz vagy legfölebb nagyon középszerü termések nem engedték meg a gazdának, hogy jövedelmeiből valamit félre tehessen, hogy tőkét, vagy jobban mondva tartalékalapot gyüjtött volna. A mint a műveltség haladtával, az emberi szükségletek napról napra szaporodnak, ép ugy szaporodnak a mezőgazdaság szükségletei is. Ma már „more patrio" nem lehet gazdálkodni, ma javitani és befektetni kell! De miből fektessen be a gazda, ha nincs tőkéje, ha birtokára olcsó, szilárd kölcsönt nem kaphat, ha ingatlanai nem hitelképesek? És miért nincs hitelképességünk ingatlanainknak, miért nem lehet azokra olcsó és szilárd kölcsönt kapni, miért vonakodnak a külföldi tőkepénzesek, bankok vagy pénzintézetek birtokainkra hitelt adni? Azon egyszerü okból, mert a bizalom telekkönyvi ingatlanaink állandó fizető képességében meg van ingatva, mert törvényeink nem óvják meg a nemzetnek eme létszervét, hanem inkább megengedik — holott határozottan tiltóan kellene szólaniok — hogy az ingatlan vagyon a c s ő d t ö m e g h e z vétessék.

Nálunk a birósógok olyan egyén ellen is, kinek kizárólag vagy legnagyobb részt csak ingatlan vagyona van, minden tartózkodás nélkül — fenálló csődtörvény alapján — csődöt mondanak ki s bevonják igy az ingatlan vagyont a csődtömegbe.

A személyes hitelezők ép ugy mint a telekkönyvi hitelezők, tehát csak ezen ingatlan vagyonhoz tartják magukat. De még ez pénzzé tétetik, fele elmegy csődtömeggondnok és perügyelői dijakra s egyébb csődköltségekre s igy nagyon gyakran megtörténik az, hogy a telekkönyvi hitelezők kielégithetése kétségessé válik. Hogy példával is felvilágositsam az esetet, felhozom a következőt. Egy bécsi bankár N. N. földbirtokosnak 30,000 frtra becsült birtokára telekkönyvi bekebelezés mellett 15,000 frtot, egy másik bécsi bankár pedig ugyanarra 6000 frtot ad természetesen telekkönyvi bekeblezés mellett kölcsön. Az egész 30,000 frtos bankbirtokot tehát 21,000 frtnyi telekkönyvi hitel terheli. N. N. földbirtokos azonban rosz termések folytán kénytelen egyebütt is adósságokat csinálni, még végre a kamatokat sem képes megfizetni s több hitelező kérelmére ellene a csőd megnyittatik, tömeggondnok és perügyelő kineveztetik. A tömeggondnok néhány évig gondnokol a perügyelő pedig ugyanannyi ideig perel és pereltetik a csődvagyon érdekében mig végre egy mázsányi csődiratok összegyüjtése után az ingatlan közárverésen eladatik.

A birtok azonban miután több évig mostohán kezeltetett értékét veszti s az árverésen 25,000 frttal leültetik. A tömeggondnok és perügyelő 7000 frtban megállapitott dijainak mint előnyös tételeknek történt levonása után tehát a bécsi bankár kamatostól együtt ugyan megkapja 15,000 frtját, azonban a trieszti bankár a ki a telekkönyv megtekintése által annak idején meggyőződött arról, hogy pénze még elég biztosan van elhelyezve már csak 3000 frtot kap. Tehát nemcsak 3000 frtnyi tőkét, hanem 600 frtja utáni kamatokat s perköltségeit is elvesztette. Ilyenek után nem hiszem, hogy még találkozzék trieszti tőke pénzes a ki magyarországi földbirtokosnak telekkönyvi hitelt fog adni, hanem inkább oda viszi pénzét a hol ugyan kevesebb kamatot, de annál több biztonságot kap. Világos tehát, hogy nálunk a telekkönyvi hitel az által, hogy az ingatlan vagyon is a csődtömegbe belevonatik felette veszélyeztetve sőt immár megrenditve van.

Ennélfogva ép most midőn a kormány a csődtörvény átdolgozásával vagy uj csődtörvény alkotásával foglalkozik, felhivom az illő szakközegek figyelmét az általam előadottakra s kérem őket, bármiként is alkossák az uj csődtörvényt szemük elől ne tévesszék el soha sem azt, hogy nemzeti életünk egyetlen mentője a telekkönyvi hitel, s hogy csak ennek kiterjesztése s megszilárditása által eshetünk át szerencsésen az oly veszélyes szinben mutatkozó nemzetgazdaságnak átalakulási stadiumán.

Grulich József,
ügyvéd.

A kolozsvári ügyvédi kamara felterjesztése az igazságügyminiszter urhoz.

Nagyméltóságu magyar kir. Igazságügyminiszter ur! Az ügyvédi rendtartás tárgyában hozott 1874. évi XXXIV. törvényczikk 21. és 33. §§-aiban foglalt utasitás nyomán a kamarai ügyrendet folyó évi april 10-én tartott közgyülésünkben megállapitottuk s Nagyméltóságodhoz felterjesztettük volt. Ezzel az idézett törvényczikk szószerinti rendeletének, és az abban biztositott önkormányzati jog szellemének teljesen elég volt téve, s ennélfogva mi az ügyrendet véglegesen megalkotva lenni hittük.

Nagyméltóságod azonban folyó évi május 22-én 14639. szám alatt kelt leiratában ügyrendünknek helybenhagyásáról csak több módositás feltétele mellett értesitett, s felhivni méltóztatott arra, hogy az ügyrendnek ezek szerint módositott példányát a jóváhagyási záradékkal ellátás végett ujra terjesszük fel.

E tisztelettel fogadott leirat, ellentétben állván az önkormányzati jogaink határvonalai iránt bennünk élő meggyőződéssel, arra inditott, hogy alapos megfontolás tárgyává tegyük saját jogkörünk és a Nagyméltóságod felügyeleti jogainak megfelelő kötelezettségeink összegét.

Engedje meg Nagyméltóságod, hogy teljes tisztelettel és egyenes őszinteséggel fejezzük ki e kérdés iránt nézeteinket.

Tudjuk és elismerjük mi azt, hogy a Nagyméltóságodra mint az állami érdekek és a törvény egyik őrére ruházott főfelügyeleti jog kötelességünkké teszi Nagyméltóságod intézkedéseinek tiszteletben tartását mindazon esetekben, midőn Nagyméltóságod a törvénynyel netalán ellenkező határozatainkat megváltoztatni, vagy a törvény végrehajtása czéljából egyenesen intézkedni szükségesnek látja.

Biztositjuk ennélfogva Nagyméltóságodat, hogy mi a főfelügyeleti jognak egész terjedelmében leendő gyakorlatát nem csak kötelességszerűen elfogadjuk, hanem örömmel is fogjuk mindig üdvözölni, mert Nagyméltóságodnak ifju önkormányzatunk felvirágoztatására, s az államban oly fontos ügyvédi intézmény erkölcsi tekintélyének gyarapitására czélzó legjobb indulatáról annyira meg vagyunk győződve, hogy épen a főfelügyeleti jogban s annak bölcs gyakorlatában reméljük feltalálhatni kamaránk működésének leghatalmasabb támaszát.

Épen ezért távol van tőlünk az a gondolat, hogy kétségbe vonjuk Nagyméltóságodnak törvény által biztositott s részünkről is örömmel elismert főfelügyeleti hivatásából folyó azon jogát, miszerint közgyülésünknek törvénynyel netalán ellenkező határozatait megsemmisitheti és a törvény végrehajtására szükségesek s általunk mellőzött intézkedéseket megteheti.

Midőn azonban mindezt készséggel elismerjük, egyuttal azt is élénken érezzük, hogy a törvényhozás bölcsesége által reánk ruházott önkormányzatnak szükségességét és hasznosságát csak az által bizonyithatjuk be, s a reánk ruházott jogokra csak az által maradunk érdemesek, ha azokat mindig és mindenben megtartjuk és érvényesitjük.

Midőn a törvényhozás az ügyvédi rendtartás tárgyában törvényt alkotott, legfőbb, sőt egyetlen czélja az volt, hogy a jogok védelmével és érvényesitésével foglalkozó ügyvédek állásának megadja azon erkölcsi hitelt és tekintélyt, mely hivatásuk teljesitésének legelső feltétele.

Ez erkölcsi hitelnek és tekintélynek pedig legfőbb biztositéka az önkormányzati jog, a mely szerint az ügyvédi kamara törvényes jogkörében szabadon mozoghat és teljes érvénynyel határozhat.

Midőn az ügyvédi rendtartás 64. §-a minden egyes ügyvédet összes jogai tekintetében a törvény által atyai gonddal szabályozott eljárás védpaizsa alá helyez, nem hihetjük, hogy ugyanakkor a kamaráknak adott önkormányzat számára kevesebb biztositékot akart volna nyujtani, s épen ézért kötelességünknek ismerjük a törvény által adott jogainkhoz való hű ragaszkodást.

Meggyőződésünk szerint a kamara törvényes jogköréhez tartozik az ügyrend végérvényes megállapitása is.

Az 1874-ik évi XXXIV. t. cz. 21-ik §-ának 1-ső pontja ugyanis az ügyrendnek, tehát nem javaslatnak, hanem a végleges szabálynak megállapitását jelöli ki, a kamarai közgyülés első tárgyául, s a 33. §. a megállapitott ügyrendnek egyszerű felterjesztését rendeli el. Ezen felterjesztés egészen hasonló azokhoz, a melyek a 31. és 32. §§-ban rendeltettek meg; s merőben különbözik attól a javaslat felterjesztéstől, mely az 59. §-ban emlittetik.

Egyfelől tehát ezen meggyőződés, másfelől azon törekvés alapján, melynélfogva az ügyrend megállapitásánál gondosan igyekeztünk arra, hogy azt a törvénynek minden tekintetben megfelelően alkossuk, a megállapitott ügyrend felterjesztése után bizvást feltehettük, hogy Nagyméltóságod azt egyszerüen tudomásul veendi.

E feltevésünkkel ellenkezőleg Nagyméltóságod 14639. szám alatt kelt leiratában az általunk megállapitott ügyrend számos pontjainak módositását rendelte el.

Mi e módosittatni rendelt pontokat ismételve tüzetesen megvizsgáltuk, és kénytelenek vagyunk kifejezni, hogy azok között egyet sem találtunk olyat, mely törvénybe ütköző volna s a melynek megállapitása ennélfogva önkormányzati jogaink határát túlhaladná, ugy, hogy a jogszerüen cselekvés öntudatával ismételhetnők Nagyméltóságod előtt azon kérésünket, hogy a közgyülés által megállapitott és már felterjesztett ügyrendünkön megnyugodni méltóztassék.

Tekintetbe véve azonban azt, hogy a Nagyméltóságod tisztelt leiratában megkivánt módositások nagyobbára csak a szerkezetre vonatkoznak és olyanok, a melyek nyilván tanusitják Nagyméltóságodnak azon jóindulatát, melynélfogva ügyrendünket szabatosabbá és tökéletesebbé tenni kivánta, a fennebb kifejtett elvi meggyőződésünk fenntartása mellett ismét tárgyalás alá vettük ügyrendünknek kérdésessé vált czikkeit és van szerencsénk az azok felett hozott közgyülési határozatainkat pontonkint a következőkben előadni.

1. Minthogy a kamarának hatásköre és a közgyülésnek tárgyai az ügyvédi rendtartásban és annak 21-ik §-ában taxative körül vannak irva, mi ügyrendünk 1. §-ába a törvényt idézni s azt a mi általános érvényü, még megerősiteni feleslegesnek találtuk. Minthogy azonban Nagyméltóságod erre sulyt fektet, az 1. §. bekezdéseül a tisztelt leiratában foglalt tételt bevettük.

2. Az ügyrend 32-ik §-ában foglaltakat mi most sem tartjuk feleslegeseknek, mert a választmány által a kamara érdekében teendő intézkedések, és azon felszólalások, előterjesztések és jogorvoslatok között, melyeket Nagyméltóságod kihagyatni kiván, olyan fogalmi különbség létezik, a mely nézetünk szerint igazolja ezen utóbbi teendők határozott megnevezését. E mellett még bátrak vagyunk őszintén kifejezni azt is, hogy mi az ezen pont alatt foglalt tételek kihagyásának czélját és indokát sem tudjuk felfogni, mert a kihagyás által az ügyrend 32-ik §-a szabatosságban semmit sem nyer, azt pedig nem akarjuk feltenni, hogy Nagyméltóságod e kihagyás által annak akarna kifejezést adni, hogy a kamara választmányának a bíróságok és egyéb hatóságoknál előterjesztéseket tenni, felszólalni és jogorvoslattal élni jogában nem áll.

Minthogy azonban e feltevés tőlünk távol van s minthogy ezekre nézve a jogot az 1874. XXXIV. t. cz. különben is magában foglalja a leirat 2-ik pontjában irt tételeket az ügyrend 32. §-ából kihagyni elhatároztuk.

3. A fegyelmi bíróság összeállitásának módjára nézve Nagyméltóságod által jelzett módositásokat elfogadtuk. Ennélfogva a 34. §. *d)* pontjából e szavakat „a fegyelmi bíróság tagjainak valamint“ kihagytuk.

Ellenben ugyanezen §. *e)* pontjához bátrak vagyunk ujolag is ragaszkodni.

Az ezen pontban foglalt határozat egyfelől nincs ellentétben a törvénynyel, s másfelől olyan üdvös czélnak alkalmas eszköze, a melytől a legjobb eredményt várjuk. Hogy e szabály nincs ellentétben a törvénynyel azt az ügyvédi rendtartás 30. §-a tanusitja, melynek kezdő szavai a következők: „A kamara elnökének az ügyrendben meghatározandó jogai mellett hatásköréhez tartozik.“ stb.

Ebből kitetszőleg ezen törvényszakasz épen nem zárja ki, sőt egyenesen utal arra, hogy az abban meghatározott elnöki hatáskört az ügyrend még kiterjesztheti.

Üdvösnek tartjuk pedig e határozatot azért, mivel az lehetővé teszi, hogy a felek kisebb panaszok eseteiben azt a kamara elnökénél szóval előterjeszthessék, és az elnök a bepanaszolt ügyvédet megidézvén, az ügy mibenlétét a fél jelenlétében kideritse, s a panasz alapossága esetében az ügyvédet a hiba jóvá tételére utasitsa, ellenben pedig a tévesen panaszló felet felvilágositsa és megnyugtassa. Ezen eljárás semmi jogsérelmet a feleknek nem okozhat, a fegyelmi panasznak utját senki elől sem zárja el, — hanem kisebb jelentőségü esetekben a feleket gyors és megnyugtató eredményre vezetheti, s az ügyvédet nevének oknélküli és czéltalan meghurczolásától megmentheti.

Az ezen pont alatt megjelölt módositás lényegét mi abban találjuk fel, hogy Nagyméltóságod kivánata szerint a választmány tagjai között a rang sorozatot a választásnál nyert szavazatok száma határozza meg. — Ez elvet tisztelettel elfogadtuk, s ennek nyomán az ügyrend 41. §-ának első részét a következőleg módositottuk;

„Választási ülésekben az elnök vagy elnökhelyettes, akadályozása esetében a választmánynak legtöbb szavazatot nyert s egyenlő szavazatot nyertek közül a legidősebb jelenlevő tagja vezeti az ülést s teljesiti az elnöki teendőket.

5. A 42. §. 2-ik bekezdésének a Nagyméltóságod tisztelt leiratában foglalt módositást elfogadtuk.

6. A 44. §. első bekezdéséből e szavakat „vagy halál" kihagytuk, a második bekezdés módositását azonban feleslegesnek találtuk, mivel már amugy is meg lett állapitva az, hogy ilyen esetekben a hivatalos hirdetményért semmi dij sem fizetendő.

7. Az ügyvédjelöltek által fizetendő 3 frt felvételi dijhoz bátrak vagyunk ujólag ragaszkodni.

Igaz ugyan, hogy az ügyvédi rendtartás 18. §-a szerint a kamara évi illetményt csak saját tagjaira vethet ki, s az is igaz, hogy az ügyvédjelöltek a kamarának sajátképen nem tagjai, de ezzel szemben kétségtelen az is, hogy az ügyvédjelöltek a kamara kötelékébe tartoznak, róluk a kamara jegyzéket vezet, részükre igazolványokat és bizonyitványokat állit ki s felettök fegyelmi hatóságot gyakorol. Mindezen teendők gyakorlata szoros kapcsolatban áll azon költségekkel és kiadásokkal, melyek a kamara költségvetésében szerepelnek. Ennélfogva nem méltánytalannak, hanem kiválóan méltányosnak találjuk azt, hogy a jelölt nem évi illetménynyel, hanem egyszer s mindenkorra a felvételnél fizetett 3 frt csekély összeggel járuljon azon költségek fedezéséhez.

8. Az ezen pont alatt kihagyatni kivánt 48. §. egyike azoknak, a melyek törvényes és szükséges voltáról leginkább meg vagyunk győződve. Abban ugyan teljesen igaza van Nagyméltóságodnak, hogy a kamara nincs hivatva azt meghatározni, hogy pártfogó ügyvéd kirendelésének mikor van helye, de ezzel az elismert igazsággal nézetünk szerint még nincsen kimutatva az, hogy az ügyrend 48. §-sában foglalt szabály törvényellenes, mert e czikkelyben mi nem tettünk egyebet, mint idéztük azt, a mit az 1868. évi 55-ik törvényczikk e részben rendel.

Lehet, hogy ez idézet feleslegesnek látszik, de törvénytelenséget semmi esetre sem foglal magában, sőt mi arra, mint nézetünk szerint igen szükségesre, nagy sulyt fektetünk és épen ezért ragaszkodunk is hozzá. Kötelességünknek tartjuk azonban Nagyméltóságod előtt ez elhatározásunk indokait is részletesen megismertetni.

Az 1868. évi 54. törvényczikkben életbe léptetett sommás eljárásnak legfőbb czélja és érdeme az, hogy a kisebb peres ügyeket az alaki jog minden nehézségeitől lehetőleg megmenteni s ez által az eljárást gyorssá, olcsóvá és könnyen hozzáférhetővé tenni igyekezett. E czélból a nevezett törvény a felek általi bizonyitás elvétől eltért, s a tárgyaló birót a kikérdezés és kinyomozás jogaival ruházta fel, ugy, hogy a peres felek feladata csak a kérdezett tények iránti felvilágositás adásában áll. A sommás eljárás ezen természetéből kifolyólag történt az is, hogy a ptrs 85. §-ában az *a*) pont alatt kimondatott, hogy a sommás eljárásnál ügyvédi képviseletre szükség nincsen s megbizott (de akkor sem ügyvéd) által a félnek csak azon esetben kell magát képviseltetnie, ha a tárgyalást érthető előadási képesség hiánya vagy illetlen magaviselet által meghiusitja. — Ezekből tehát kétségtelenül következik az, hogy sommás eljárásban a vagyontalanság egymagában nem lehet indok arra, hogy e czimen a fél részére pártfogó ügyvéd neveztessék ki, mert ez eljárásnak czélja és természete kizárja az ügyvédi közbejövetel szükségességét, s a tárgyaló birónak egyformán kötelességévé teszi a vagyonos és vagyontalan perlekedők jogainak kikérdezés és kinyomozás utján való felderitését. Igen természetes azonban, hogy a sommás ügyeket tárgyaló járásbiráknak sokkal több fáradságába kerül a keresetnek jegyzőkönyvre vétele és a peres ügy tényállásának kinyomozása akkor, ha a jogban járatlan felek kikérdezése utján kell azt felderitnie, minthogy ha a félnek kikérdezését ügyvéd által végezteti, s ő csak a készen elébe terjesztett tények és bizonyitékok felett biráskodhatik. — Ezt pedig könnyen elérhetné az által, ha a vagyontalan perlekedők részére szegénység czimen pártfogó ügyvédet neveztethetne ki. A sommás perek igen nagy része azon néposztály között támad, melynek tagjai könnyen megszerezhetik a vagyontalanság hivatalos bizonyitványát, s igy a kényelmet kereső járásbirónak nyitva állana az ut arra, hogy a sommás perek legnagyobb részét pártfogó ügyvédek által dolgoztassa fel. Ha ez eljárás, melynek egyes tüneteit mi már észleltük, rendes gyakorlattá vagy csak gyakorivá is válnék, az ügyvédekre felette sérelmes volna, mert oly kötelezettséggel terhelné őket, a mely a törvényből nem folyt s annak czéljával nem egyezik. Ezen eljárás ellen azonban az egyes ügyvéd magát nem alkalmazhatja, mert a kamara által kijelölt pártfogó ügyvéd e megbizatásában eljárni kötelezve van; épen ezért a kamara az ügyvédi rendtartás 19. §-án alapuló hivatását teljesiti akkor, midőn az ügyvédek jogainak a visszaélések elleni megvédéséről gondoskodik.

Ezekből láthatja Nagyméltóságod, hogy mi az ügyrend 48. §-a által nem szándékoztunk a törvény korlátain kivül szélesbiteni hatáskörünket, hanem csakis annak akartunk nyilt kifejezést adni, hogy a pártfogó ügyvédek kinevezésénél az ügyvédek törvényes jogai felett őrködni akarunk. — Czélunk tehát egy az ügyvédet komolyan fenyegető visszaélés ellen volt irányozva, s azt törvényszerünek véljük, mert a ptrs 85-ik §-ának világos szavai és az ügyvédi rendtartás 19-dik §-án alapszik.

9. Az ezen pont alatt foglalt észrevétel nyomán az 59-ik §-ból e szavakat „az 1874. XXXIV. t. cz. 74-dik §. szerint" kihagytuk.

10. A 60. §-nak az ügyrendben megtartásához bátrak vagyunk ujolag ragaszkodni azon okok alapján, melyeket már a 3-ik pont alatt előadtunk.

11. Készséggel elismerjük mi azt, hogy a királyi ügyésznek a fegyelmi ügyek tekintetében fenálló törvényes jogai gyakorlása végett a beadott panaszokról értesülést kell nyernie; s ez ellen nem is óvakodunk, mert meg vagyunk győződve, hogy a fegyelmi jog szigoru gyakorlása leginkább az ügyvédi karnak áll érdekében. Azonban azt hisszük, hogy a királyi ügyész jogainak gyakorlását eléggé biztositjuk, ha az ügyrend 63, §-át a következőleg szerkesztjük.

„Ha a panaszlott nem nyilatkozott s a választmány, mint fegyelmi bíróság a felhivást ismételni nem kivánja, vagy pedig ha a panaszlott nyilatkozatát a kitűzött időben beadta, a mennyiben az 1874-ik évi XXXIV. t. cz. 73. §-ának esete nem forog fenn, a panaszt tartalmazó beadvány vagy előterjesztés avagy jegyzőkönyv s illetőleg a nyilatkozat is a kamara ügyészének záros határidő alatt inditványtétel végett kiadatik s erről egyuttal a királyi ügyész az 1874. XXXIV. t. cz. 100. §-ára utalással értesittetik."

„A további eljárásra az idézett törvényczikk szolgál irányadóul."

Ezen szerkezet csakis abban különbözik a Nagyméltóságod tisztelt leiratában foglalt módositástól, hogy a panasz nem másolatban közöltetik az ügyészszel, hanem csak értesittetik arról, hogy panasz van beadva, melyet jogában áll megtekinteni. — Ezen eltérést a kivánt módositástól azért tartjuk szükségesnek, mivel egyfelől a panasz és annak mellékletei sok esetben oly terjedelmesek lehetnek, hogy azok lemásolása aránytalan és czéltalan költséget okozna, másfelől az ügyv. rendtartás 100. §-a a kir. ügyésznek csak betekintési jogot, a melynek gyakorlását mi a panasz beadásáról való értesités által örömest elősegitjük, de ezen jogot az iratok másolása és közlése által kiszélesiteni nem kivánjuk.

Az ezen pont alatt jelzett módositást a 3-ik pont alatt már kifejezett okokból, valamint a 13—16. pontok alatt jelzett és a szerkezet tökéletesebbé tételére czélzó módositásokat tisztelettel elfogadjuk.

Az egyes pontokra nézve hozott fenebbi határozataink értelmében módositott ügyrend egy példányát tisztelettel ide zárva feltertesztjük, s mivel meg vagyunk győződve arról, hogy ez ügyrendben semmi olyast nem állapitottunk meg, a mi tör-

Folytatása a mellékleten.

vényes önkormányzati jogunk határait tullépné, tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy azon megnyugodni méltóztassék.

Kelt a kolozsvári ügyvédi kamara közgyüléséből.

Kővári Mihály, *titkár.* Haller Rezsö, *elnök.*

Különfélék.

Az igazságügyi budget-vita még sohasem folyt le oly jelentéktelenül mint a jövő évi költségvetés tárgyalása. A tekintélyesebb képviselők tartózkodva viselték magukat, a minoris gentium-beliek pedig nem voltak képesek a helyzet magaslatára emelkedni. Csak Virava említé futólag a közigazgatási bizottságokról szóló törvényjavaslatban rejlő veszélyt, a nélkül, hogy annak nagy elvi és a jogállam alakzata elleni jelentőségét kifejtette volna. Az igazságügyminiszter helyzete tehát végső lehetségig meg volt könnyitve s igy felszólalásában ő is szoritkozhatott a már untig taposott közhelyekre. Nem hallottunk tőle egy uj eszmét sem s egyáltalán beszéde nem állott a magasabb conceptio szinvonalán, tehát nem is enged semminemü következtetést netaláni terveire. — Utána Csemeghi ágyuval lövöldözött verebekre! Nagy pathossal mondott semmit, — vagyis in summa summarum annyit: hogy a codificatio igen nehéz feladat ám! Ennek bizonyitása aligha volt szükséges és sokkal méltóbb lett volna a kormány részéről, ha azon munka tervét közölte volna, melylyel a nehéz feladat sikeres megoldását reméli. Egy irányban azonban mégis pillanatnyi fénysugár világitá meg a jövő sötétségét és ez a kir. it. tábla deczentralisatiójának már sokszor vitatott kérdésével kapcsolatban történt. Cs. ugyanis a kir. it. tábla mostani feloszlatása ellen nyilatkozván, ennek lehetőségét, sőt elkerülhetlen szükségét azon időre jövendölte, melyben az uj bűnvádi eljárás fogna életbe lépni, mert azt a szóbeliségre kellvén fektetni, a mellett lehetetlen leend a központositott felebbviteli forumot fentartani. — Ez kétségtelenül helyes, de tekintve annak távoli jövőbeni valósithatását, csak jóslatnak fogadhatjuk.

—

A „Magyar Igazságügy" ismét fényes jelét adta birálatai objectivitásának. Nem akarunk e helyen itéletet moudani Schnierer Aladár egyetemi tanár urnak „A bűntettek és büntetéseik" czimű munkájáról, mert annak birálatát lapunk részére dr. Groisz Gusztáv, a koloszvári egyetem tanárától várjuk; de bizonyosnak tartjuk, hogy e munkának vannak, sőt lehetnek számos hiányai és főleg a mi a nyelvezetet illeti, kevés kivétellel összes jogirodalmunkat lehet korholni. Vajmi kevés azonban a „M. I." birálatában a tárgyilagos kifogás, — mely összesen is csak arra vezethető vissza: hogy a rendszer és módszer fogalmait nem látja megkülönböztetve és hogy „de monstris, quae non sunt, nec mentis fiat." Többi részében a birálat nem egyéb a büntető törvényjavaslat védelmére szentelt durvaságnál, mely annyira fokozódik, hogy az egyetemi tanárnak kétségtelenül tudományos becsü munkájában a törvényjavaslat ellen felhozott s tegyük hozzá, hogy legnagyobb részben alapos kifogásait „szájaskodásnak", üresfejü „szájhősködésnek" stb. nevezi, — a nélkül azonban, hogy a kifogások czáfolatába bocsátkoznék, hacsak a nagyképü tudákos, de merő általánosságokban mozgó hivatkozásokat az angol, franczia, belga és olasz tudomány fejlődésére, vaktában nem fogadjuk el czáfolatnak. Hiszen havi folyóiratban elég tér nyilnék részletes czáfolatokra; de e folyóiratnak az a szerencsétlensége, hogy legérdekesebb értekezései ép akkor szakadnak meg, midőn a dolog lényegébe kellene hatolniok. Ez áll a kérdéses birálatra vonatkozólag is, mely kétségtelenül csupán a törvényjavaslat védelmére lett irva s ezért mottónak használhatta volna: ha te ütöd az én munkámat, én is ütöm a te munkádat.

—

Törvénykezési curiosum. A legfőbb itélőszék egyik elvi jelentőségü határozatának másolatát birjuk, de nincs szándékunk azt a „Döntvytár" gyüjteményébe felvenni. Az eset következő; Sz. A. és társa elleni fenyitő-ügyben a x. kir. járásbiróság febr. 28-án 373. sz. a. kelt itéletével Sz. A. és Sz. M. vádlottakat a könnyü testi sértésben bűnösöknek kimondotta és ezért 6 napi fogságra itélte 10 frt fájdalom-, 5 frt orvosi dij egyetemleges, s a rabtartási költségek fejenkénti viselésében elmarasztalta. A pesti kir. itélő tábla az első biróság itéletét helybenhagyta és felebbezés folytán a kir. Curia legfőbb itélőszéki osztálya következő itéletet hozott: „A pesti kir. itélő táblának itélete felhozott indokainál fogva helybenhagyatik — egyuttal vádlottak mint konok felebbezők, egyenként 10 frt birságra, s nem-fizethetés esetén külön-külön két napi fogságra itéltetnek." — Még eredetibb lenne, ha nemfizethetés esetén egyetemleges két napi fogságra itéltetnek volna.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

HIRDETÉSEK.

Árjegyzékek kivánatra ingyen küldetnek.

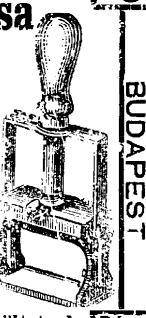
Bécsi-utcza 3 — BUDAPEST — Bécsi-utcza 3

Derra Sándor és társa

vésnökök.

Műterem **önfestékező bélyegzők (Stampiglie) hivatalos, üzleti, egyházi és községi pecsétnyomók, domborsajtók, egyenruha-gombok,** és **ragaszpecsétek** készitésére.

Budapest, bécsi-utcza 3.

Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.

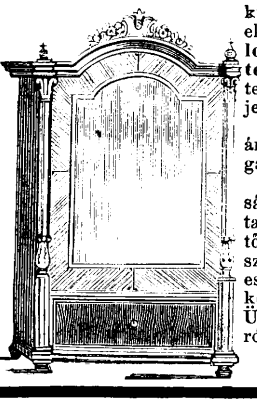
Bécsi-utcza 3 — BUDAPEST — Bécsi-utcza 3

Árjegyzékek kivánatra ingyen küldetnek.

BAAR J. butorraktára **BÉCS, I. Bez., Franzensring Nr. 20**

ajánlja

kész butor-szerelvényeit

különféle formában s minden fanemüekből, **ét-, hálószobák, salonok, szállodák, uraságí lakok, fürdőintézetek** berendezésére, igen kedvező feltételek és szilárd munkának évekre terjedö jótállása mellett.

Butor-mintarajzokat tartalmazó árjegyzékek, kivánatra bérmentve szolgáltatnak.

Óvás. A n. é. helybeli és vidéki vásárló közönséget figyelmeztetem, hogy tartózkodjék olyan butor-hirdetésektől, melyek uraságoktól, szállodákból származvák, állitólag: elutazás, haláleset, épitkezés és t. e. f. fogásos ürügyökön alapszanak, zsibárusok részéről. — Üzletem és készitményeim szilárdságáról, bizonyitványokkal szolgálhatok.

Tisztelettel **Baar J.**

1432

PRÆSERVATIFS.

Tucatja 2 frtról 6 frtig, titoktartás biztositása mellett bérmentve küldetik. Levélbeli megrendelések bármely nyelvben czimzendők: **Shmittow G. Budapest.**

Uj ügyvédi könyvek

f. évi 13204. sz. a. kibocsátott hivatalos minta szerint, valamint

ügyvédi nyomtatványok

olcsó áron kaphatók

Rigler József Ede

papirraktárában

Budapest, kecskeméti-utcza 11—12. szám.

Epilepsie (nehézkór)

levél utján gyógyittatik dr. **KILLISCH,** különl. orvos által Drezdában, Wilhelmpl. 4. sz. (ez. Berlinben.)

Már 8000-nél többen sikerrel gyógykezeltettek.

TÖRVÉNYJAVASLAT.

A kisebb jelentőségü polgári ügyekbeni biráskodásról.

1. §.

A jelen törvény 2. §-ban felsorolt kisebb jelentőségü polgári ügyek az 1868. LIV. t. cz. által szabályozott biráskodási hatáskörből kivétetnek és a közigazgatási hatóságok biráskodása alá helyeztetnek.

2. §.

Ezen biráskodás kiterjed:

1. A váltótörvényszék illetősége alá nem tartozó, és kamatok, vagy egyéb járulékok nélkül száz frtot meg nem haladó mindennemü pénzbeli követelésekre.

2. Száz forint értéket tul nem haladó ingóságok iránt támasztott követelésekre, ha maga az érték nem vitás, vagy ha felperes a per tárgya helyett száz frtot meg nem haladó összegnek elfogadására késznek nyilatkozik.

3. Mindazon a bányatörvényszék illetősége alá eső peres ügyekre, melyekben a követelés, vagy a peres ingó tárgy értéke járulékok nélkül száz forintot meg nem halad, vagy az utóbbi esetben a követelő fél a peres tárgy helyett száz forinton tul nem haladó összegnek elfogadására késznek nyilatkozik.

Az értékre való tekintet nélkül:

4. Minden keresetre, mely lakbéri viszonyból származik, és akár a bérpénz megfizetésére, akár a bérlet fentartására, vagy megszüntetésére, akár egyéb oly kötelezettségek teljesitésére vonatkozik, melyeket a szerződő felek a bérlési viszonyra vonatkozólag egymás irányában elvállaltak.

5. Az utazók és fogadósok, vagy szállásadók között az ellátási viszonyból támadt keresetekre, ha a per az utasnak az ellátás helyén való tartózkodási ideje alatt megindittatott.

6. Gazdák és cselédek, továbbá a mezei, ipar, gyári, vagy más kézimunkások és a munkaadók között felmerülő minden oly kérdésekre, melyek a felvállalt szolgálat vagy kézimunka teljesitésére, vagy ezen viszony megszüntetésére, vagy végül a szolgálati dijjak és munkabérek megfizetésére irányulnak és az 1872. VIII. t. czikk rendelkezései alá nem esnek.

7. Az 1840. évi IX. t. czikkben foglalt mezei rendőrségi esetekre a mennyiben polgári eljárás alá tartoznak, habár a kár kétszeres megtérítésének esete forog is fen.

8. A becsületsértési ügyre addig is, mig ezek iránt külön törvény nem intézkedik.

3. §.

Ezen ügyekben a biráskodást a következő hatóságok gyakorolják.

a) Budapesten minden közigazgatási kerület részére külön a törvényhatóság közgyülése által e czélra választandó egy, vagy több kerületi biró.

b) Szabad királyi, továbbá törvényhatósági joggal felruházott, végül rendezett tanácsu városokban a közgyülés által kiküldendő egy vagy több alkalmas tanácsnok.

c) Megyék, vidékek, székek és kerületekben a szolgabiró, illetőleg közigazgatási járás (szakasz) első tisztviselője.

d) A 2. §. 3. pontjában érintett ügyekben az illető bányakapitány, vagy helyettese.

4. §.

Nagyobb forgalom vagy népességgel biró nagy községeknek indokolt kérelmére az illető törvényhatóság meghallgatásával megengedheti az igazságügyi miniszter, hogy azok jogtudó tanácsnokot választván, és az ezen biráskodási hatóság gyakorlatával kapcsolatos költségeket viselvén, a jelen törvény értelmében biráskodhassanak.

5. §.

A jelen törvényben foglalt peres ügyekben a békebirák is illetőséggel birnak.

A békebiró hatásköre azon fővárosi kerület, továbbá törvényhatósági joggal felruházott vagy rendezett tanácsu városnak, valamint azon közigazgatási járásnak (szakasz kerület) illetőleg bányakapitányságnak területére terjed ki, melyben a békebiró rendes lakását tartja.

A követelő fel választásától függ, hogy követelését a közigazgatási, vagy békebiró előtt kivánja-e megindítani.

6. §.

A békebirákat a törvényhatóság által ajánlottak sorából az igazságügyi miniszter nevezi ki.

7. §.

Békebirói tiszttel felruházható minden polgár, a ki

a) életének 24. évét betöltötte,

b) feddhetlen életü,

c) sem gyámság, vagy gondnokság, sem gazdai hatalom, sem valami kereskedelmi, vagy iparüzletnél segédi viszonyban nem áll,

d) ingatlan vagyona, tőkéje, nyugdija, vagy önálló üzlete után legalább 50 frt közvetlen állami adót fizet,

e) a békebirói teendők teljesitésére megkivántató müveltséggel, és:

f) a törvényhatóság területén állandó lakással bir.

8. §.

Békebirói tisztet nem viselhetnek:

a) a tettleges szolgálatban álló köztisztviselők,

b) a hadsereg (hadi tengerészet) állományákoz tartozó és sorhadiszolgálatra köteles katonák, valamint a tettleges szolgálatban álló honvédek,

c) gyakorló ügyvédek és közjegyzők,

d) bármily felekezeti lelkészek,

e) néptanitók,

f) községi jegyzők.

9. §.

A békebirói tisztség tiszteletbeli.

A ki békebirói tisztet akar vállalni, az Budapesten a főpolgármesternél, egyebütt pedig az alispán, törvényhatósággal felruházott városokban pedig a polgármesternél jelentkezik; ki a jelentkezettek közül mindazokat, kik a 2. §-ban elsorolt kellékekkel birnak, és a 4. §. szerint kizárva nincsenek, jegyzékbe foglalja és a legközelebbi közgyülésnek bejelenti, mely titkos szavazattal határoz a felett, hogy az előterjesztettek közül kik ajánltassanak békebiráknak.

Az ajánlottak névjegyzéke kinevezés végett az igazságügyi miniszterhez terjesztetik fel, s a kinevezettek névjegyzéke a legközelebbi törvényhatósági közgyülésen kihirdettetik.

A kinevezettek a közgyülésen — foganatra nézve az esküvel minden tekintetben egyenlő — következő ünnepélyes bizonylást tesznek le:

„Én N. N. ünnepélyesen fogadom, hogy a királyhoz és az ország törvényei iránt hü leszek, és a reám bizott békebirói tisztben hiven és pontosan járok el.“

10. §.

A békebiró az ünnepélyes fogadalom után a törvényhatóságtól a megtörtént kinevezést bizonyitó oklevelet és békebirói pecsétet nyer.

A békebirói pecséten középett a törvényhatóság czimere s a köriratban a törvényhatóság neve s a békebiró szó teendő.

11. §.

A törvényhatóság köteles az ünnepélyes fogadalom után a békebirák névjegyzékét azon törvényszéki elnököknek és járásbiróságoknak megküldeni, kiknek kerületében a békebiró működik. Ugyanezek értesitendők akkor is, ha valamelyik békebirónak tiszte bármi okból megszünik.

A névjegyzékben a járás, melyben a békebiró székel, valamint a békebiró lakhelye is kiteendő.

12. §.

A békebirák a hozzájok utasitott ügyekben közhatósági közegeket képezvén, megkereséseik ép ugy elintézendők, mint egyéb közhatóságoké.

A békebirák minden kiadványainak pecséttel kell ellátva lenni.

13. §.

A békebiró tisztét mindaddig megtartja, mig

a) a 7. és 8. §§-ban érintett azon körülmények egyike beáll, melyek megléte esetében békebirói tiszttel felruházható nem lett volna: vagy

b) lemond, vagy

c) a törvényhatóságból kiköltözik, vagy

d) a békebirói névjegyzékből kihagyatik (14. §.)

Az *a) b)* és *c)* alatti esetekben a békebiró felmentése az alispán, illetőleg polgármester meghallgatása után az igazságügyi miniszter által történik.

14. §.

A törvényhatóság a békebirák névjegyzékét minden harmadik év utolsó negyedében megerősités végett felterjeszti az

igazságügyi miniszterhez. Ugyanez alkalommal minden törvényszék elnöke a kerületében működő békebirák eljárásáról jelentést tesz.

Mind a törvényszék elnöke, mind a törvényhatóság ez alkalommal inditványozhatják valamely békebirónak a békebirói tiszttől való felmentését.

Az igazságügyi miniszter az ujolag megerősitett békebirónak névjegyzékét az alispán, illetőleg polgármesterhez ujolagos kihirdetés végett leküldi.

Azon békebiráknak, kiknek neve az uj névjegyzékből kimaradt, békebirói tiszte megszünik.

15. §.

A békebirói tiszt o felmentés bekövetkezte nélkül is azonnal megszünik, mihelyt a békebiró csőd alá esett, vagy valamely bűntény miatt vád alá helyeztetett.

A törvényszék köteles az ily határozatokat a törvényhatóság elnökével hivatalból közölni.

16. §.

Ha a békebiró tiszt bármi okból megszünik, a békebirói pecsét az alispán, illetőleg polgármesternek beszolgáltatandó.

17. §.

A jelen törvényben megszabott biráskodástól eltérni, vagy a biráskodás e nemét egyéb esetre kiterjeszteni még akkor sem lehet, ha ebbe az érdeklettek beleegyeztek volna.

Azonban külföldön lakók vagy tartózkodók, valamint azok, kiknek tartózkodási helye ismeretlen, a kisebb jelentőségü biráskodásra utasitott ügyekben is csak az illetékes rendes, vagy sommás bíróság előtt perelhetők meg.

18. §.

A birói illetőséget rendszerint az alperes lakhelye, vagy ha állandó lakhelyet nem bir, tartózkodási helye; jogi személyek, testületek és közintézeteknél pedig ezeknek székhelye szabályozza.

Ha ugyanazon panasz többek ellen intéztetik, bármelyik alperes hatósága a többi alperesekre is kiterjed.

Ha a követelés alapját képező okmányban a kötelezettség teljesitésének helye kikötve lett, a pert e hely illetékes hatósága előtt is meg lehet inditani.

A jelen törvény 2. §. 4-ik pontja esetében a per a kibérelt lak-, vagy épület helyének, az 5-dik pont esetében az ellátás helyének, a 6-ik pont esetében a munka, vagy szolgálat teljesitési helyének, a 7-ik pont esetében a kártétel, vagy kihágás elkövetése helyének illetékes hatósága előtt is megindithatő.

19. §.

Ha az eljárás megindításakor, vagy később annak folyama alatt az 1668. 54. t. cz. 56. §-ban foglalt személyi érdekeltségnek valamelyik esete fordulna elő, ugy a békebiró az elébe vitt panaszt az ugyanazon kerületben működő közigazgatási bíróhoz utasitja. Ha pedig ugyanezen eset a közigazgatási birónál fordulna elő, ugy az illető tisztviselő ezt városokban a polgármesternek, egyebütt pedig az alispánnak azonnal bejelenteni, ez pedig a biráskodásnak más érdektelen és lehetőleg hasonállásu tisztviselőt megbizni köteles. A bányakapitány érdekeltsége esetén a bányabiróság valamely tagjának kiküldése iránt a bánya-törvényszék intézkedik.

20. §.

Ezen eljárásban a felek személyesen tartoznak a biró előtt megjelenni.

Azonban

a) a gyámok és gondnokok gyámoltjaik, vagy gondnokoltjaik helyett,

b) A férj neje helyett.

c) A szülők gyermekeik, a nagykoru figyermekek szüleik helyett.

d) Az ipa a vő helyett, és a vő az ipa vagy napa helyett.

e) A gazdatiszt gazdája helyett, mint meghatalmazottak megjelenhetnek.

Ezeken felül még a következő esetekben engedtetik meg, hogy a felek magokat ügyvéd vagy más meghatalmazott által képviseltethessék.

f) Ha a panasz alapját képező jogügyletet szintén megbizott kötötte.

g) Ha az ügy elintézése valamelyik félnek testi, elmebeli, érthető előadási képesség hiánya vagy ismételt illetlen viselete miatt másként nem eszközölhető.

h) Azon félnek, ki az illetékes bíróság területén kivül lakik.

i) Jogi személyek, társulatok és közintézeteknek.

Az a) pont alatti eset kivételével köteles a megjelenő attól, kinek nevében megjelent, irásbeli meghatalmazást felmutatni, különben a fél kimaradottnak tekintendő.

Ha a biró az ugy felderitése czéljából mulhatlanul szükségesnek látja, ez esetekben is jogositva van a feleket meghallgatás végett személyes megjelenésre idézni.

21. §.

Ha a kereset tárgya olyan, hogy a felett a kiskoru is szabadon rendelkezhet, ügy ez panaszló vagy panaszlottként személyesen is megidézhető és marasztalható.

Az ily esetekben egyességek és hozott itéletek a kiskoru törvényes képviselete hiányából meg nem támadhatók.

Egyébiránt az 1868. LIV. t.cz. 84. §. rendelkezésének a biráskodás e neménél is helye van.

22. §.

A tárgyalás mindig szóbeli és nyilvános, a hallgatóság azonban minden beleszólástól tartózkodni köteles.

Irásbeli nyilatkozatok felolvasása vagy elfogadása meg nem engedtetik.

A biró elrendelheti a közönség vagy egyesek kizárását.

a) Ha azt a közerkölcsiség tekintetéből szükségesnek látja.

b) Ha a közönség, vagy egyesek magukat illetlenül viselik.

Azonban a felek kivánatára két-két bizalmi személy jelenléte ily esetekben is megengedendő.

23. §.

Ezen biráskodásnál alakszerü eljárásnakhelye nem leend, minélfogva a panasz akár irásba foglalva, akár szóval előterjeszthető, az utóbbi esetben azonban lehető rövidséggel jegyzőkönyvbe veendő.

Ha a biró mindjárt a panasz előterjesztése alkalmával magát illetéktelennek vagy a panaszt hatáskörén tulterjedőnek, vagy végül személyes kezeshetőség hiányában el nem fogadhatónak találna ugy a panaszkodót eziránt szóval felvilágositandja, és ha a panaszkodó a nyert felvilágositás daczára is kivánná, a biráskodást ugy a panasz mindenesetre felveendő, és az elutasitásról irásbeli végzés által azonnal értesitendő egyszersmind ennek megtörténte valamint a végzés is a jegyzőkönyvbe bevezetendő.

Ezen esetek kivételével a biró a panaszt soha el nem utasithatván, annak elintézésére haladéktalanul határidőt tüz, és erre a feleket egyszerü idézvény által az napra vagy későbbre minden esetre azonban akként hiva meg, hogy a megjelenhetésre elégséges idő maradjon.

24. §.

Az idézvény kézbesitése vétbizonyitvány aláirása mellett történik és az elfogadásnak megtagadása vagy a panaszlottnak hon nem tartózkodása esetén az 1868. LIV. t.cz. 264—265. §§-aiban szabályozott eljárás alkalmazásának van helye.

Az idéző rendelvényben csupán a felek neve, a követelés tárgyának rövid megemlitése, végül a megjelenés helye és ideje foglalandó.

25. §.

Ha az idézvény kellő időben kézbesittetett és a megidézett felek valamelyike a kitüzött határidőben vagy azon tul még két óráig meg nem jelent, ugy a megjelent félnek a kereseti körülmények iránt tett nyilatkozatai valóknak tartandók és az itélet ezek alapján hozandó.

A megnem jelenő fél által netalán irásban beküldött nyilatkozatok figyelmen kivül hagyandók.

A több panaszlottak közül megnem jelenő fél a megjelentek védelméhez csatlakozónak tekintetik.

26. §.

Ha az érdekelt felek a kiszabott határidőben megjelentek, a biró mindenekelőtt az egyességet kisértse meg, és ha ez sikerült, egész terjedelmében vegye jegyzőkönyvbe. Ily egyességek jogérvényességéhez azonban megkivántatik, hogy azt a felek, illetőleg ott, hol a meghatalmazott általi kepviseltetés megengedve van, ezek önkezüleg aláirják, vagy ha irni nem tudnak egy névaláiró tanu jelenlétében kézjegyükkel ellássák.

Ha az egyesség nem jött létre, ugy a biró a feleket a ténykörülmények feletti nyilatkozataik, ajánlott bizonyitékaik, és kérelmök iránt hallgassa ki, és a hozzájok intézendő alkalmas

kérdésekkel oda hasson, hogy a nem világos körülmények felvilágosittassanak, a tényállás kiegészitessék és tisztába hozassék, a bizonyitékok kijelöltessenek, és általában az ügyállás megállapitására szükséges adatok összegyüjtessenek, mi megtörténvén, a biró a tényállást és bizonyitékokat lehető rövidséggel jegyzőkönyvbe vegye, és a felek által aláirása, vagy a megtagadott aláirást az ok érintésével megjegyezze.

27. §.

Mindegyik félnek szabadságában áll jelenlevő ellenfeléhez a biró által a tényállás felvilágositására czélzó kérdéseket intéztetni vagy a biró beleegyezésével személyesen is intézni. De a biró olyan kérdéseket, melyeket az ügyre nem tartozóknak lát, elutasitani tartozik.

28. §.

Ha a tárgyalás közben kitünik, hogy a kereset ezen eljárásra nem tartozik, vagy a bíróság illetéktelen, habár ezen kifogás nem is tétetett, a biró a további eljárást végzésileg beszünteti.

29. §.

Ha a biró tanuhallgatásnak, szemlének vagy szakértők meghallgatásának szükségét látja, ezt alakszerü végzés hozatala nélkül teljesiteni, a tanukat és szakértőket azonnal vagy később rendelvényileg megidézni, vagy ha a biráskodási területén kivül laknának azok, kihallgatása végett az illetékes hasonhatáskörü birót megkeresi.

A körülményeket, melyekre a tanuk vagy szakértők, az igazságra lett előleges figyelmeztetés mellett mindenkor eskü alatt hallgatandók ki, a biró állapitja meg.

A tanuskodási kötelezettség tekintetében az 1868. LIV. t.cz. 206. §. szolgál irányadóul.

30. §.

Tanuságtételre nem bocsájthatók:

I. Kik az esküvel bizonyitandó tény történtekor elmebeli vagy testi fogyatkozásuk vagy koruk gyengesége miatt a tény észlelésére képesek nem voltak.

2. Papok a gyónásban velük közlöttekre nézve.

3. Államtisztviselők, a mennyiben vallomásuk által a hivatali titoktartást sértenék meg.

A polgári törvénykezési rendtartásnak az elvethető vagy kifogás alá eső tanukról szóló szabályai ezen eljárásban nem kötelezők, a biró mindazon körülményeket, melyek a tanunak érdektelenségére vagy vallomásának hitelt érdemlő voltára befolyással birnak, szabad meggyőződése szerint birálhatja meg.

32. §.

A tanu nem tartozik felelni olyan kérdésekre, melyekre felelve önmagára, hitestársára vagy olyan személyre, ki hozzá egyenes vagy oldalágon a második izig rokonságban áll, vagy örökbe fogadási viszonyban van; szégyent hozhatna vagy bünvádi eljárásra okot szolgáltatna.

De ha tanu bizonyitása olyan jogügyletekre, melyeknél ő mint okiratszerkesztő vagy előttemező befolyt, vagy olyan cselekményekre vonatkozik, melyekben ő a kérdéses jogügyletet illetőleg mint jogelőd, kezes vagy a felek valamelyikének képviselője eljárt a vallomástételt még ily esetben sem tagadhatja meg.

33. §.

Kik hamis tanuságban vagy hamis esküben már bünöseknek itéltettek, vagy kereset alatt állanak, vagy kik kihallgattatásuk idején 14-ik életévüket még be nem töltötték, eskü nélkül hallgatandók ki.

34. §.

A bizonyitás olyan ténykörülmények iránt, melyek a kérdéses ügy eldöntésére jelentékeny befolyással birnak, a feleknek mint tanuknak kihallgatása által is eszközölhető.

Ezt a biró a felek valamelyikének ajánlatára, vagy hivatalból elrendelheti, ha a bizonyiték a felek által ajánlott bizonyitási eszközökkel még nincs helyreállitva.

35. §.

Olyan felek, kik a jelen törvény 30. §. 1—3. pontjainak tekintetei alá esnek, mint tanuk ki nem hallgathatók.

36. §.

Rendszerint azon felet kell mint tanut előbb kihallgatni, ki a kérdéses ténykörülményt bizonyitani tartozik.

De a biró elrendelheti, hogy előbb az ellenfél hallgattassék ki, ha azt mindkét fél ugy kivánja, vagy különben a valóság kinyomozására kivánatosnak mutatkozik.

37. §.

Mindegyik fél kivánhatja, hogy ellenfele kihallgatása után ő is mint tanu kihallgattassék.

De a biró hivatalból akkor is elrendelheti az ellenfélnek kihallgatását, ha a másik fél vallani nem akar vagy ugy találja, hogy vallomás által a bebizonyitani czélzott ténykörülményre nézve a bizonyosság még el nem éretett.

38. §.

A fél mint tanu által tett hamis vallomás a bíróság előtt tett hamis bizonyságként tekintendő.

A büntető törvényeknek a hamis bizonyitásra, esküre ajánlkozásról szóló határozatai a félnek azon nyilatkozataira, melyek annak tanukénti kihallgatását megelőzték: nem alkalmazhatók.

39. §.

A biró a félnek mint tanunak kihallgatása előtt hivatkozással a 36. §-ban foglalt következményekre tudtuladja, hogy ő mint tanu köteles leend vallomást tenni.

De mielőtt ezt tenné, a biró őt a ténykörülmények iránt még egyszer kikérdezendi.

40. §.

A fél mint tanu kihallgatása előtt megesketendő.

Ha a biró az egyik felet mint tanut már eskü alatt kihallgatván, az ellenfélnek mint tanunak kihallgatását szintén elrendeli; azonban fentarthatja magának, hogy annak megesketése iránt csak a már megtörtént kihallgatás után határozzon, sőt a megesketést el is hagyhatja, ha a tett vallomás teljesen valószinütlennek mutatkozik.

41. §.

A biró nem kényszerheti a felet arra, hogy mint tanuit vallomást tegyen. Mily kifogással birhat a bizonyiték helyreállitására az, ha a fél eskü alatt vallomást tenni, vagy a kérdésekre egyenesen felelni nem akar, minden körülmények gondos egybevetése mellett a biró határozza és itéli meg.

42. §.

Ha bizonyos, hogy a félnek kártéritési, vagy egyéb követelési joga van, de az összeg mennyiségének bizonyitása épen nem, vagy csak aránytalan nehézségekkel volna eszközölhető: a biró a fél által netán ajánlott bizonyiték mellőzésével az összeget a feleknek, mint tanuknak az arra vonatkozó körülmények iránti meghallgatása után a méltányosság szerint meghatározhatja.

43. §.

Oly ügyekben, hol valaki mint gyámság vagy gondnokság alatt lévő személy törvényes képviselője ügyködik, továbbá csőd vagy egyéb ügyekben, végül ott, hol mint peres fél a község, közintézet, társulat, vagy más jogi személy jelentkezik, a felek tanukénti kihallgatásának helye nem lehet.

44. §.

Ha szakértő általi bizonyitás szüksége forog fenn, a biró ezt a felek észrevételeinek meghallgatása után, mindazonáltal legjobb belátása szerint, hivatalból nevezi ki.

45. §.

Eskü általi bizonyitásnak illetőleg a vitatárgy eskütől feltételezett eldöntésének helye nincs. A felek azonban jogositva vannak eskütől függő egyességet kötni, mely esetben az egyességben az eskü szövege, és az is megállapitandó, hogy melyik fél tartozik azt letenni. Ez esetben a biró, ha az esküt tenni köteles fél személyesen jelen van, őt az eskü letételére felszólitja, tőle, ha erre késznek nyilatkozik, az esküt kiveszi, és ennek megtörténtét, vagy az eskü kivételének elmulasztását a jegyzőkönyvbe megjegyzi ellenkező esetben pedig az eskü letételére hivatalból tüz ki határnapot, vagy ha az esküt tenni köteles fél más bíróság területén lakik, az illetékes hasonhatáskörü bíróságot keresi meg.

(Folytatása következik.)

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizedik évfolyam. 50. sz. Budapest, 1875. decz. 15.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A czégvezető. Apáthy István, egyetemi tanár urtól. — Törvénykezés szemle. Gyermekölés vagy a szülésnél szükséges segély igénybevételének szándékos elmulasztása? Dr. Singer Ignácz, kir. tszéki biró urtól. Minő szavatost ért a pprdts 78-dik §-a? Szente János, ügyvéd urtól. — Pályázat. — Törvényjavaslat.
MELLÉKLET: Rendeletek.

Előfizetési felhivás
a
„Jogtudományi Közlöny“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlap-kiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

A czégvezető.

(Vége.)

A főnök a czégvezetői jogositvány adása által azt jelenti ki, hogy azon ügyleteket, melyeket a czégvezető az ő nevében köt, saját részére kötötteknek kivánja tekinteni; viszont a czégvezető, midőn az ügyletet a főnök czége alatt köti meg, annak ád kifejezést, hogy a megkötött ügylet által sem jogot szerezni, sem kötelezettséget vállalni nem akar. A szerződő harmadik fél hasonlag azon feltevésből indul ki, hogy a czégvezetővel kötött ügylet által közvetlenül a czég tulajdonosával lép jogviszonyba. A czégvezetői jogositvány e jelentőségének megfelelőleg, a czégvezetésnek harmadik személyek elleni hatályára nézve, következő elvek állithatók fel:

1. Azon ügyletek által, melyeket a czégvezető a főnök nevében köt, kötelezve a főnök lesz, jogokat ez szerez.[1] A czégvezető által kötött ügyletek tehát, az azokból eredő jogok és kötelezettségek közvetlenül a főnök személyében nyernek jogi létesülést olyképen, hogy az ily ügyletek ellenében a czégvezető személyes viszonyaiból meritett kifogások érvényesen nem használhatók. Arra nézve azonban, hogy a czégvezető által kötött ügylet a most érintett joghatálylyal birjon, szükséges.

[1] Kt. 49. §. Német kt. 52. Durch das Rechtsgeschäft, welches ein Prokurist oder ein Handlungsbevollmächtigter gemäss der Prokura oder der Vollmacht im Namen des Principals schliesst, wird der letztere dem Dritten gegenüber berechtigt und verpflichtet. Es ist gleichgültig, ob das Geschäft ausdrücklich im Namen des Principals geschlossen worden ist, oder ob die Umstände ergeben, dass es nach dem Willen der Kontrahenten für den Principal geschlossen werden sollte. Zwischen dem Prokuristen oder Bevollmächtigten und dem Dritten erzeugt das Geschäft weder Rechte noch Verbindlichkeiten.

a) hogy az a főnök nevében köttessék. Hogy ez határozottan kifejeztessék, nem szükséges; e részben elegendő már az, ha a körülményekből következtethető, hogy a szerződő felek akarata szerint az ügylet a főnök részére volt megkötendő. Az e részbeni kételyek elhárítása végett a czégvezető az aláirásnál saját nevét, együttes czégvezetésnél a czégvezetők mindegyik saját nevét a czégvezetésre vonatkozó toldással a czéghez köteles csatolni.[1] A kereskedelmi törvény azonban habár a most érintett aláirási módot a czégvezetőnek kötelességévé teszi, e kötelesség elmulasztásával az aláirás érvénytelenségét nem hozza kapcsolatba; ugyanazért az ügylet a főnök és a harmadik irányában az esetben is érvényes lesz, ha a czégvezető minőségét kitüntetni, vagy a czéghez saját nevét csatolni elmulasztotta.[2]

[1] Kt. 40. §. Német kt. 44. sz. Der Prokurist hat in der Weise zu zeichnen, dass er der Firma einen die Prokure andeutenden Zusatz und seinen Namen beifügt. Bei einer Kollektivprokura hat jeder Prokurist der mit einem Zusatze versehenen Firmazeichnung seinen Namen beizufügen.

[2] Stubenrauch: id. m. 127. l.; Hahn Fr.: id. m. I. k. 173. l.; Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 337. l. A német bir. kftszéknek 1872. évi márcz. 12-én kelt határozata: „Wer seinen Namen unter einen Vertrag setzt, der ihn als Contrahenten anführt, gibt durch diesen Gebrauch seines Namens eine Willenserklärung: die Namensunterschrift soll besagen, dass der Namensinhaber durch diesen Vertrag berechtigt und verpflichtet sein will. Dieser Gebrauch des Namens ist also als Ausdruck eines bestimmten Willens, eine Aeusserung nicht der physischen, sondern der rechtlichen Persönlichkeit. Auch ist der Name eines Menschen überhaupt kein Bestandtheil der physischen Persönlichkeit, sondern nur ihre Bezeichnung. Verbietet auch das Interesse der bürgerlichen Ordnung die beliebige Annahme oder Ablegung eines Namens als solchen, so verändert doch weder die irrthümliche oder absichtliche Führung eines falschen, noch die berechtigte Annahme eines andern Namens (in Folge von Adoption, Legitimation, Nobilitirung) die Person des Namenträgers. Ist aber der Namensgebrauch als Unterschrift in dem angegebenen Sinne Willenserklärung, so liegt in dem Begriff des Namens nichts, was den Namensinhaber hindern könnte, einen Andern zu beauftragen, diese Willenserklärung statt seiner zu beschaffen, d. h. den Willen des Auftraggebers durch Unterzeichnung seines Namens kund zu thun. Der Mandatar, der demgemäss mit dem Namen des Mandenten zeichnet, arripirt dadurch nicht für sich „die Führung eines fremden Namens,“ sondern er erklärt, dass sein Mandant, den er bei dem Vertragsabschlusse vertritt, und der in dem Vertage als der Contrahent bezeichnet ist, an diesen Vertrag gebunden sein soll und will, und dass er (der Mandatar) deshalb und zum Zeichen dessen als Stellvertreter des Mandanten unter dessen Namen den Vertrag vollziehe. Die rechtliche Zulassung dieser Art der Zeichnung ist namentlich im Handelsverkehr von altersher anerkannt. Gewisse Handlungsbevollmächtige, namentlich Procuranten und Administratoren, sind für berechtigt erachtet worden, zu firmiren, d. h. mit dem Handelsnamen eines Anderen, nähmlich des von ihnen vertretenen Principals, verflichtend für diesen zu zeichnen. Gesellschafter zeichnen giltig mit der Societätsfiirma, d. h. mit einem Namen, der ihnen für ihre Person nicht zusteht, den sie aber in Vertretung der

Egészen másképp áll a dolog akkor, ha a czégvezető pusztán saját nevét használja aláirásaul; ez esetben, miután annak, hogy főnöke nevében kiván szerződni, kifejezést nem adott, az ügyletet saját részére köti meg. [1] A főnöknek ily esetben jogában áll ugyan az ügyletet saját részére kötöttnek tekinteni, de a harmadik szerződő fél közvetlenül jogositottnak vagy kötelezettnek csak a czégvezetőt tekintheti;

b) hogy az ügylet a czégvezetés értelmében, illetőleg annak megfelelőleg köttessék; ehez egyátalán nem szükséges, hogy a czégvezető a concret ügylethez külön felhatalmazást nyerjen, mert erre szüksége nincsen; hanem igenis kell, hogy az ügylet átalában kereskedelmi üzlet körébe tartozzék. [2] E feltétel mellett a harmadik szerződő félnek elég azt tudni, hogy az illető átalában czégvezetői jogositványnyal bir. [3]

c) hogy a czégvezető szerződési képességgel birjon; mert habár az ügyletből eredő jogviszony alanyaként a főnök jelenkezik, miután nem ő, hanem helyette közege a czégvezető szerződik, ennek akarat, illetőleg szerződési képessége nélkül az ügyletet érvényesnek tekinteni nem lehetne. [4]

2. A czégvezető és a szerződő harmadik közt a megkötött ügyletből sem jogok, sem kötelezettségek nem származnak. [5] Miután a főnök nem ex jure cesso, hanem saját nevében közvetlenül lép az ügyletbe, [6] önként következik, hogy a harmadik a czégvezető ellen, a mennyiben ez jogszerüen szerződhetett, nem fordulhat.

3. Azon ügyletek által, melyeket valaki czégvezetői jogositvány nélkül a főnök nevében köt, ez kötelezve nem lesz. Annak cselekvényei, ki más nevében jár el a nélkül, hogy erre felhatalmazva lenne, magukban véve jogokat nem eredményezi ek; mert az illető saját részére — mit jogosan tehetne — nem cselekedett, annak részéről pedig, kinek nevében eljárt, felhatalmazása nem volt; s azért, mert magát meghatalmazottnak adta ki, vagy a harmadik szerződő által ilyennek tartatott, meghatalmazottá nem lesz.

A most érintett körülmény azonban az ügylet érvénytelenségét nem vonja maga után; az állitólagos czégvezető a megkötött ügyletből a vele szerződő harmadiknak a kereskedelmi jog szerint felelős; [1] mert habár az állitólagos czégvezető nem saját nevében és nem saját részére szerződött, s a harmadiknak a főnökkel volt szándéka szerződni, — a kereskedelmi forgalom lehető biztonsága azt követeli, hogy a szerződés az állitólagos czégvezető irányában érvényesnek tekintessék épugy, mintha ez saját nevében szerződött volna. Azt, hogy a czégvezető felelőssége a kereskedelmi s nem az átalános magánjog elvei szerint itéltessék meg, a dolog természete követeli. A szerződő felekről ugyanis egyaránt jogosan tehető fel, hogy szándékuk volt a kereskedelmi jog szerint megitélendő ügyletet kötni; a legnagyobb méltatlanság lenne tehát, ha a meghatalmazás hiánya nemcsak a kötelezett személyében, hanem az ügyletben is oly változást idézne elő, melynél fogva a megkötött ügyletre más törvény alkalmaztatnék, mint melyre a felek a megkötés idejekor tekintettel voltak. Ez főleg oly esetben történnék, midőn a magánjog az ügylet érvényességéhez bizonyos alkatszerüségeket kiván, melyeket a felek csak azért nem tartottak meg, mert azok a kereskedelmi jog szerint nem szükségesek. [2] Megfelelőleg a kereskedelmi jog elveinek, a törvény a szerződő harmadiknak szabad választást enged arra nézve, hogy a szerint, a mint ez érdekeinek leginkább megfelel, az állitólagos czégvezető ellen a kár megtérítését, vagy a szerződés betöltését követelhesse [3] a nélkül, hogy ez utóbbi magát a kártérités alól a szerződés betöltése, vagy ez utóbbi alól a kár megtérítése által feloldhatná. Ellenben daczára a választási szabadságnak, a harmadik szerződő élf sem a már tett választástól el nem állhat, sem jogait az állitólagos czégvezető ellen együttesen nem érvényesitiheti. [4] Oly esetben, midőn a szerződő harmadik fél, daczára annak, hogy a czégvezetés hiánya előtte tudva volt, szerződésre lép, — kettő lehetséges: a főnök vagy utólag jóváhagyja az ügyletet, mely esetben az utólagos jóváhagyás az eredeti hiányt pótolva, az ügyletet érvényességre emeli, s az ugy tekintetik, mintha eredetileg érvényesen köttetett volna; vagy a jóváhagyást megtagadja, mely esetben, miután mindkét fél tudva érvénytelen ügyletbe bocsátkozott, az állitólagos czégvezetőt jogosan felelősségre vonni nem lehet. [5]

Végre miután azon ügyletek által, melyeket a czégvezető a czégvezetésnek megfelelőleg a főnök nevében köt, harmadik személyek irányában kötelezve a főnök lesz, jogokat ez szerez; miután továbbá a czégvezető és a harmadik szerződő közt a megkötött ügylet-

Societät zu verpflichtenden Abschliessungen für letztere gebrauchen dürfen. Handelsnamen, d. i. Firmen, können sogar mit dem dazu gehörigen Geschäft überhaupt auf Andere übertragen werden. Im Allg. Deutsch. Handelsgesetzbuch ist diese Auffassung nicht verlassen. Der Art. 44 bestimmt, dass der Procurist zunächst nicht seinen Namen, sondern die Firma zeichnen soll; in gleicher Weise zeichnet der vertretungsberechtigte Gesellschafter für die Societät (Art. 86, 88, 111, 114), und dass der Handlungsbevollmächtigte nicht die Firma zeichnen dürfe, ist weder aus der Fassung noch aus der Entstehungsgeschichte des Art. 48. erkennbar. Allerdings ist es meist üblich gewesen, der Firma-Zeichnung eines Vertreters einen Zusatz beizufügen, aus welchen die Stellung des Zeichnenden zum Repräsentirten erkennbar. Diese Beweiserleichternde, Verkersichernde Uebung hat in den Art. 44 und 48 des H. G. B. insofern Ausdruck gefunden, als in ihnen verordnet ist, dass der Firmazeichnung in der Procura resp. die Vollmacht ausdrückender Zusatz, der Zeichnung des Procuristen auch dessen Name beigefügt werden soll. Aber es ist nicht die Absicht gewesen, von der Beobachtung dieser Art der Zeichnung die Rechtsbeständigkeit der letzteren abhängig zu machen. Vielmehr ist die Bestimmung in Art. 44 des Entwurfs erster Lesung, welche diese Art der Zeichnung zur Rechtsgiltigkeit der letzteren erforderte, deshalb in die jetzige Vorschrift umgeändert, weil es nur auf eine „Ordnungsvorschrift," nicht aber auf eine Disposition über die civilrechte Giltigkeit der Zeichnung abgesehen war." Entscheidungen V. k. 265. és 266. l. Lásd ezenfelül ugyanazon ftszéknek 1873. évi május 3-án kelt határozatát. Entscheidungen X. k. 56. l.

[1] Stubenrauch: id. m. 228. l.; Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 338. l.

[2] Ha pl. a czégvezető főnöke ingatlan javaira valakinek — különös meghatalmazás nélkül — zálogjogot engedne, ez ügylet, mert a kereskedelmi forgalom körébe nem tartozik, a főnök ellenében joghatálylyal nem birna.

[3] Endemann: id. m. 148. l.

[4] Endemann: id. m. 150. l.; Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 393. l.

[5] Kt. 49. §.; német kt. 52. cz.

[6] Stubenrauch: id. 126. l.

[1] Kt. 52. §. Német kt. 55. cz. Wer ein Handlungsgeschäft als Prokurist oder als Handlungsbevollmächtigter schliesst, ohne Prokura oder Handlungsvollmacht erhalten zu haben, ingleichen ein Handlungsbevollmächtigter, welcher bei Abschluss eines Geschäfts seine Vollmacht überschreitet, ist dem Dritten persönlich nach Handelsrecht verhaftet; der Dritte kann nach seiner Wahl ihn auf Schadenersatzt oder Erfüllung belangen. Diese Haftungspflicht tritt nicht ein, wenn der Dritte ungeachtet er den Mangel der Prokura oder der Vollmacht oder die Ueberschreitung des letzteren kannte, sich mit ihm eingelassan hat.

[2] Porosz javaslat ind. 30. l.

[3] Kt. 52. §.; német kt. 55. cz.

[4] A német bir. kftszéknek 1873. november 15-én kelt határozata. Entscheidungen. XI. k. 56. l.

[5] Kt. 52. §; német kt. 55. cz.

ből sem jogok, sem kötelezettségek nem keletkeznek,[1] — nem szenvedhet kétséget, hogy a csalásért, melyet a czégvezető a meghatalmazása értelmében megkötött ügyletnél elkövet, a főnököt terheli a felelősség.[2]

A képviseleti viszony természetéből, melyek alapját a bizalom képezi, önként következik, hogy a meghatalmazó azt bármikor megszüntetheti.[3] E jog megtagadása annyit tenne, mint a főnököt arra kötelezni, hogy ez magát esetleg oly egyén által képviseltesse, ki iránt bizalommal nem viseltetik, vagy nem viseltethetik. A czégvezető nem bir feltétlen joggal a főnök képviselésére; ily jogot különös szerződés alapján nyer, mely természeténél fogva mindenkor megszüntethető. Miután azonban a czégvezetés nemcsak kifelé, hanem befelé, tehát a szerződő felek közt is bizonyos jogviszonyokat állapit meg, a szerződés egyoldalu megszüntetése nem lehet sérelmére azon jogoknak, melyek a szolgálati viszonyon alapulnak.[4] A szolgálati viszonyból eredett jogok tehát, a czégvezetés visszavonása esetében is, azon elvek szerint egyenlitendők ki, melyek a következő fejezetben részletesen kifejtetnek.

A czégvezetői jogositvány visszavonása által, mely ugy nyiltan mint hallgatag történhetik,[1] a czégvezető képviseleti joga azonnal megszünik; nem tevén e tekintetben különbséget az, hogy a czégvezetői jogositvány határozott időre igértetett vagy biztositтatott; mert az ily igéret a szerződő felek közt joghatálylyal bir ugyan, de a főnököt nem gátolja abban, hogy ez a czégvezetői jogositványt harmadik személyek irányában bármikor megszüntesse. Arra nézve azonban, hogy a visszavonás harmadik személyek ellenében feltétlen joghatálylyal birjon, annak a kereskedelmi czégjegyzékbe be kell vezettetni; mert ha a czégvezetői jogositvány megszünése a kereskedelmi czégjegyzékbe be nem vezettetik és közzé nem tétetik, a főnök e tényt egy harmadik ellenében csak annyiban érvényesitheti, a mennyiben igazolni képes, hogy ez utóbbi előtt a czégvezetés megszünése az ügylet megkötésekor ismeretes volt.[2]

Habár a képviseleti viszony a meghatalmazó halálával rendszerint megszünik, a keresk. törvény a czégvezetésre nézve kivételt tesz s azt a főnök halála esetére is fentartja. Eltekintve ugyanis attól, hogy a czégvezetés mint kereskedelmi képviselet, természeténél fogva semmi tekintetben sem korlátozható, tehát bizonyos időre sem szoritható, a törvénynek tekintettel kell lenni arra, hogy a kereskedelmi üzlet bizonyos organismusainak működése az érdekeltek hátránya nélkül rögtön meg nem szüntethető; hogy azoknak, tekintet nélkül az üzleti tulajdonos halálára, ép oly érvényesen kell működhetni, mintha a most érintett változás nem történt volna. A czégvezetőnek tehát jogában és kötelességében áll az üzletet a főnök halála esetére is képviselni. Hogy az örökösök a czégvezetői jogositványt, a szolgálati viszonyból eredő igények sérelme nélkül, bármikor visszavonhatják, a képviselet természetéből következik.

A czégvezetői jogositvány megszünik akkor is, ha a főnök kereskedői minőségét megszünteti, ha tehát kereskedelmi üzletével felhágy és bejegyzett czégét kitörülteti. Miután a czégvezető a főnök kereskedelmi személyiségét képviseli, e személyiség pedig a czég által nyer kifejezést, — önként következik, hogy a czégvezető főnöke megszünt kereskedelmi személyiségét többé nem képviselheti.[3] Magától értetvén, hogy mindaddig, mig maga a czég nem törültetik, s a czégvezetés megszünése a kereskedelmi czégjegyzékbe be nem vezettetik és közzé nem tétetik, az üzlet tényleges megszüntetése, jóhiszemü harmadik személyek ellenében, a czégvezetői jogositvány megszünését nem vonja maga után.

Végre a dolog természetében fekszik, hogy a felmondási jog a czégvezetőt is megilleti s hogy ennek halálával a czégvezetői jogositvány, mely az örökösökre át nem száll, megszüntnek tekintendő.[4]

Apáthy István,
egyet. tanár.

[1] Kt. 49. §.; német kt. 52. cz.

[2] Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 393. l. A német bir. kftszéknek 1872. junius 18-án kelt határozata: „Durch Art. 52 und 298 des D. H. G. B's, vergl. Art 241, 360, sind für Handelsgeschäfte schlechthin die richtigen Grundsätze des heutigen gemeinen Rechts zur Geltung gelangt. Zunächst hat mit den Worten des Art. 52: „Durch das Rechtsgeschäft, welches ein Prokurist oder ein Handlungsbevollmächtigter gemäss der Prokura oder der Vollmacht im Namen des Principals schliesst, wird der letztere dem Dritten gegenüber berechtigt und verpflichtet. — Zwischen dem Prokuristen oder Bevollmächtigten und dem Dritten erzeugt das Geschäft weder Rechte noch Verbindlichkeiten" — keineswegs gesagt werden sollen, dass das Geschäft so geschlossen sein müsse, wie der Auftrag lautet, sondern nur, dass ein Geschäft von der eingegangenen Art in den Bereich der Prokura oder Vollmacht fallen müsse, mag auch die Art seiner Eingehung, insbesondere ein dabei begangener Betrug des Bevollmächtigten, dem Auftrage nicht gemäss sein; daher, zur Vermeidung von Missverständnissen, an Stelle der ursprünglichen Fassung des Art. 41. des preuss. Entwurfs „auf Grund seines Auftrags" die gegenwärtige Fassung gewählt wurde. „Der Prokura gemäss" aber ist jedes in den Kreis eines Handelsbetriebs fallendes Rechtsgeschäfts des Prokuristen, mit alleiniger Ausnahme der Veräusserung und Belastung von Grundstücken, H. G. B. Art. 42, und zwar gleichviel ob dasselbe auf die Begründung oder auf die Erfüllung von Verbindlichkeiten, oder auf irgend sonstige Rechtszwecke gerichtet ist. — Ist es hiernach richtig, dass dem Principal die vom Prokuristen bei der Eingehung von Rechtsgeschäften verübte Betrugshandlung so zugerechnet wird, als hätte er selber solche begangen, so steht gegen ihn der Anspruch daraus in gleichem Umfange, wie gegen den Prokuristen zu." Entscheidungen VI. k. 408. és 412. l. Ugyanazon ftszéknek 1874. évi szeptember 4-én kelt határozata: „Hat unstreitig der Kläger am 13. Juli 1870 dem Prokuristen der verklagten Handlung 60 Stück $7\frac{1}{2}\%$ Rumän. Eisenbahn-Obligationen nebst Zinscoupons seit — zu dem erklärten Zwecke übergeben, der verklagten Handlung für die Schuld eines Dritten Deckung zu gewähren, und hat, wie durch den dem Kläger auferlegten Erfüllungseid festgestellt werden soll, Kläger bei dieser Uebergabe ausdrücklich erklärt, dass er die Deckung für eine Verbindlichkeit des Eisenbahnsecretärs L. leiste, der Prokurist der verklagten Handlung aber ausdrücklich die unwahre Versicherung abgegeben, dass L. Schuldner der verklagten Handlung sei, so unterliegt es keinem Zweifel, dass Kläger bei intercessionsweiser Eingehung eines Pfandgeschäfts, dessen Abschluss nach H. G. B. Art. 42. Ahs. 1. in dem Bereich der Prokura fiel, durch die unwahre Versicherung des Prokuristen in einen ihm nachtheiligen Irrthum versetzt worden ist. Die Folgen dieser unwahren Versicherung hat die Verklagte nach obigem schlechthin zu vertreten." Entscheidungen XV. 26. és 27. l.

[3] Kt. 51. §. Német kt. 54. cz. Die Prokura oder Handlungsvollmacht ist zu jeder Zeit widerruflich, unbeschadet der Rechte aus dem bestehenden Dienstverhältnisse. Der Tod des Principals hat das Erlöschen der Prokura oder Handlungsvollmacht nicht zur Folge.

[4] Kt. 51. §.; német kt. 54. cz.

[1] Stubenrauch: id. m. 132. l.

[2] Kt. 42. §. Német kt. 45. cz. Das Erlöschen der Prokura ist von dem Principal in gleicher Weise zur Eintratung in das Handelsregister anzumelden. 46. cz. Wenn das Erlöschen der Prokura nicht in das Handelsregister eingetragen und öffentlich bekannt gemacht ist, so kann der Principal dasselbe einem Dritten nur dann entgegen setzen, wenn er beweist, dass es letzterem beim Abschlusse des Geschäfts bekannt war. Ist die Eintragung und Bekanntmachung geschehen, so muss ein Dritter das Erlöschen der Prokura gegen sich gelten lassen, sofern nicht durch die Umstände die Annahme begründet wird, dass er das Erlöschen beim Abschlusse des Geschäfts weder gekannt habe, noch habe kennen müssen.

[3] Endemann: id. m. 138. l.; Anschütz és Völderndorf: id. m. I. k. 399. l.

[4] Brinckmann: id. m. 120. §.; Endemann: id. h.; Anschütz és Völderndorf: id. m. 397. l.; Stubenrauch: id. m. 133. l.

*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Gyermeköles vagy a szülésnél szükséges segély igénybevételének szándékos elmulasztása?

Az elsőbiróság P. Anna 29 éves hajadont a gyermekgyilkosság bűntényében bűnösnek kimondotta, és vizsgálati fogságának beszámitásán kivül három évi börtönre itélte, nemkülönben az eljárási és rabtartási költségek megfizetésében elmarasztalta, következő indokokból:

A per során, jelesül az orvosi boncz- és véleményes látlelet alapján begyőzetett, miszerint vádlott 1874. évi augusztus 7-én egy élő és életképes leánygyermeket szült, mely közvetlenül a szülés után életétől erőszakos módon megfosztatott. Az ez érdemben megejtett vizsgálatból kiderült továbbá, miként P. A. terhes állapotát nemcsak lebetegedése előtt, hanem a szülés tényét is, ennek bekövetkezte után, konokul tagadta; mert midőn Sz. R. a vádlottnő roszulléte miatt a helybeli szülésznőt elhivatta és ez őt megvizsgálni akarta, ellenszegült, és midőn a szülésznő vádlott vonakodása ellenére a takaró alá nyult volna, a beteg alteste alól egy holt gyermeket huzott ki, mely az erőszakos halálnak kétségtelen jeleit viselé magán; és mert annak lehetősége, hogy a gyermek fojén észlelt zuzás az anyaméhben okoztatott volna, az orvosi vélemény szerint ki van zárva, vádlottnak abbeli állitása pedig, miszerint egy izben orra esvén, a zuzás akkor történhetett, a felhozottak alapján koholmánynak bizonyult be, annál is inkább, mivel a megkisérlett tüdőpróba szerint a gyermek élve jött a napvilágra: mindezeknél fogva vádlott a gyermekgyilkosság bűntényében bűnösnek kimondandó és (a fennforgó enyhitő és sulyositó körülmények figyelembe vételével) az itéletileg kiszabott büntetésre elitélendő volt.

A budapesti kir. itélőtábla ellenben vádlott felebbezése folytán következő itéletet hozott:

Vádlott határozott tagadása ellenében az, hogy ő gyermekét erőszakos módon szándékosan életétől megfosztotta volna, jogszerüleg bebizonyitva nem levén, vádlott a gyermekgyilkosság vádja alól bizonyitékok elégtelenségéből felmentetik, de a szüléshez szükségelt segély igénybevételének szándékos mulasztása miatt mondatik ki bűnösnek; a vádbeli cselekvény ezen minőségénél és az elsőbirósági itéletben felhozott enyhitő körülményeknél fogva enyhébb beszámitás alá vétetvén, a reá elsőbiróságilag kimért börtönbüntetés letartóztatásának napjától számitandó két (2) évi tartamra leszállittatik; ennyiben megváltoztatván az elsőbirósági itélet, egyebekben felhozott indokainál fogva helybenhagyatik.

A m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék végül — a kir. ügyészség felebbezése folytán — következő itéletet hozott:

Figyelemmel a szülés és halál bekövetkezte közötti idő rövid voltára, és a hullának feltalálásakori helyzetére, azon lehetőség, miszerint az ujdonszülöttnek különben is gyenge koponyája a szülésfájdalmai között öntudatlanul reáfeküdt anya által horpasztatott be, kizárva nem levén, a kir. itélőtáblának nehezelt itélete indokainál fogva helybenhagyatik.

* * *

A közölt felsőbb birósági itéletek álláspontját magunkévá nem tehetjük, attól eltérő nézetünk kifejtését és indokolását következőkben kisértjük meg:

A (szorosabb értelemben vett) gyermeköles bűnténye az ember élete elleni bűntények és vétségek között foglal helyet. (L. a német birod. btk. XVI. fej. 217. §-át; a magyar javaslat XVIII. fej. 273. §-át és a legujabb osztrák javaslat XIV. fej. 228. §-át.)

Tényálladéka e bűnténynek akkor létesül, ha az anya ujdondonszületett törvénytelen gyermekét szándékosan megöli. Alanya ezek szerint a gyermek anyja, tárgya törvénytelen (az osztr. javaslat a bűntény fogalmát a törvényes gyermekekre is kiterjeszti) élő gyermek; az életképesség kérdése csak a büntetés kimérésére birván befolyással; a bűncselekmény oly szándékos cselekvésben vagy mulasztásban áll, mely a gyermek halálát okozza; az életfosztásnak a szülés alatt vagy közvetlenül utána kell történnie; főkép ez utóbbi kellék lévén az, mely a gyermeköles bűntényének kölcsönzi sajátságos jellegét és biztositja neki azon kiváltságos állást, mely szerint enyhébb beszámitás alá vétetik mint az ölés más esetei.

A szülő anya ugyanis a szülés alatt és közvetlenül utána rendkivüli testi és lelki állapotban létezik. Előidézik ez állapotot a szülés fájdalmai, melyek a szülőt testileg és lelkileg gyengitik, annak egész idegrendszerét felizgatják; hozzájárulván a törvénytelen gyermek születésénél az anya szégyenérzete, a megvetéstőli félelme, saját és gyermeke fentartása iránti aggodalma: mind oly körülmények, melyek az öntudatra elhomályositólag és az elhatározásra zavarólag hatnak és ez által a gyermeköles bűntény enyhébb beszámitását igazoltnak tüntetik fel.

Azonban, meddig tart a szülés után ezen rendkivüli állapot, azt általában és elvileg meghatározni lehetetlen, hanem annak a fenforgó körülmények figyelembe vételével esetről-esetre történendő megállapitása legczélszerübben a biró belátására bizatik.

Figyelembe véve a mondottakat, a magyar javaslat 273. §-ának abbeli intézkedését, mely szerint „az anya, ki házasságon kivül született gyermekét a szülés után 5 nap eltelte előtt szándékosan megöli, 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő," kettős irányban tartjuk elhibázottnak, mert egyrészt nem foglalja magában a gyermeköles épen legenyhébben büntetendő esetét, azt t. i., midőn az anya gyermekét a szülés alatt (a szülési actus kezdetétől annak befejeztéig terjedő időben, mielőtt a gyermek az anya testén kivüli önálló létét megkezdette) megöli; másrészt pedig, mert megszabja azon időhatárt, melyen tul az anya tette már a szándékos emberölés sulyosabb büntetése alá esnék; már pedig ily határvonal megállapitása fenebbik szerint czélszerünek nem tekinthető.

Már emlitettük, hogy a gyermekölésnél a bűncselekvény épugy állhat mulasztásban mint positiv ténykedésben (cselekvésben).

De kérdéses lehet, vajjon a gyermeköles a szüléshez szükséges segély elmulasztása által is elkövethető-e vagy sem?

Hogy a szülésnél az anya tehetetlensége miatt idegen segély igénybevétele nemcsak czélszerü, hanem szükséges is, nem lehet vitás, valamint az sem, hogy ily segély mellőzése és az e körül elkövetett mulasztások — a köldökzsinor lekötésének, a gyermek légzése elleni akadályok elhárításának, a gyermek kedvezőtlen befolyások elleni megóvásának elmulasztása — könnyen az ujdon született halálát vonhatják maguk után; mindamellett igen gyakran történik, hogy a szülés minden idegen segély igénybevétele nélkül szerencsésen megy végbe; másrészt pedig általános kötelezettség a segély igénybevételére, figyelembe véve a szülési fájdalmak általi meglepetés és a szülés rögtöni bekövetkezésének lehetőségét meg nem szabható.

A fenebb felvetett kérdés mikénti megoldására nézve a törvényhozások különböző álláspontot foglalnak el.

Az érvényben lévő osztrák büntető törvénykönyv (139. §. „Az anya, ki gyermekét a szülésnél megöli, vagy a szülésnél szükséges segély szándékos elmulasztása által elveszni hagyja .... büntetendő") épugy mint a legujabb osztrák javaslat (228. §. Az anya, ki gyermekét a szülés alatt vagy közvetlenül utána megöli; vagy annak megölésénél közremüködik, vagy azt a szülésnél szükséges segély szándékos mellőzése által elveszni hagyja .... büntetendő") az emlitett mulasztást a gyermeköles elkövetése módjaként egyenesen a fogalom-meghatározásra felvették, ellenben a német birod. büntető törvénykönyv és a mi legujabb javaslatunk azt mellőzték; az előbb emlitett törvénykönyv magyarázói pedig azon kérdésre, vajjon a segély igénybevételének szándékos elmulasztása által elkövethető-e a gyermeköles vagy sem? hol igenlő (mint Oppenhoff. Das deutsche Strafgesetzbuch 375. l.), hol tagadó értelemben (mint Holtzendorff Handbuch III. köt. 454. l.) felelnek.

Igénytelen felfogásunk a gyermeköles bűnténye a kérdéses mulasztás által igenis elkövethető ha *a)* az anya szándéka a gyermek megölésére irányult; *b)* ha ennek kivitele végett a szülésnél szándékosan segélyt igénybe nem vett és ha *c)* ezen mulasztás a gyermek bekövetkezett halálával okozatos összefüggésben áll.

Ha pedig akár a szándékosság, akár pedig a mulasztás és eredmény közötti causal-nexus kelléke hiányzik, akkor csak a segély igénybevételének szándékos elmulasztása marad fenn, mely mulasztás mint olyan, vagyis inkább a szülés eltitkolása mint önálló büntetendő cselekmény (mint kihágás) vétethetik ugyan fenyiték alá, de büntetése annak e minőségéhez képest csak csekély lehet!

E nézet helyességét megerősitik a törvényhozások eziránti intézkedései is.

Igy a szász, braunschweigi és hannoverai büntető törvénykönyvek a szülés eltitkolását mint önálló büntetendő cselekményt (a következményekre való tekintet nélkül) 14 naptól 6 hónapig terjedő fogsággal fenyitik; az osztr. btk. 340. §-a szerint a szülés eltitkolása mint kihágás három hónaptól hat hónapig terjedhető szigoru fogsággal büntettetik; a legujabb osztrák javaslat végül az ember élete, egészsége és testi biztonsága elleni kihágásokról szóló III. R. V. fej. 458. §-ában következőleg intézkedik: „Férjetlen vagy férjétől bíróságilag elválasztott nőszemély, ki holt gyermeket szül, vagy kinek gyermeke a szülés után 24 óra alatt meghal, ha azt szülészségre jogositott vagy felsőbbségi személynél feljelenteni elmulasztja, avagy kivánságára a holt gyermeket neki elő nem mutatja, fogsággal fenyitendő;" ennek legnagyobb mértéke pedig a 13. §. szerint két hónap.

Nálunk is — kétségtelenül az osztr. btk. alapján fejlődött — állandó törvényszéki gyakorlat mutatható ki, mely szerint a szüléshez szükséges segély szándékos elmulasztása, illetőleg a szülés eltitkolása, (ha a gyermek halála bekövetkezett) hosszabb-rövidebb szabadságbüntetéssel sujtatik.

* * *

Lássuk ezek után. mennyiben felel meg a közölt birói határozatok álláspontja a fentebbiekben kifejtett elveknek!

Az első bíróság vádlottnál ugylátszik — mert ennek egyenes és kifejezett megállapitása az itéletben nem foglaltatik — a gyermek megölésére irányuló és pedig még a szülés előtt — tehát előre — megfontolt szándékosságot fenlétezőnek tekintette, legalább erre utal a „gyermekgyilkosság" kifejezésének használata, valamint azon itéleti indok, hogy vádlottnő terhes állapotát folyton konokul tagadta, s a szülés tényét is eltitkolta, sőt az elhivott szülésznő általi megvizsgáltatásnak is ellenszegült. Bebizonyitottnak vette továbbá az elsőbíróság, hogy a gyermek a szülés után élt, és hogy az anya ujdonszületett élő és életképes leány gyermekét positiv cselekvése (koponyájának szétzuzása) által „erőszakos módon fosztotta meg életétől:" következetesen vádlottnőt a gyermekgyilkosság bűntényében mondotta ki bűnösnek és e miatt az enyhitő körülmenyek figyelembevételével, őt a megfelelő büntetésre itélte el.

Nem ugy a királyi tábla. Ez nem látta jogszerüleg bebizonyitva, hogy vádlott gyermekét „erőszakos módon szándékosan életétől megfosztotta volna," és ugyanez állásponton áll a legfőbb itélőszék itélete is, csak azon különbséggel, hogy az utóbbiban azon indok közelebbi körülirása is foglaltatik, melynél fogva a fenebb emlitett döntő ténykörülményt beigazoltnak nem tekintette, kifejtvén, hogy „azon lehetőség, miszerint az ujdonszülöttnek különben is gyenge koponyája a szülés fájdalmai között öntudatlanul ráfeküdt anya teste által horpasztatott be, kizárva nincsen."

Annak taglalásába, helyesen tekintett-e a felsőbb bíróság valamely tényt bebizonyitottnak, vagy be nem bizonyitottnak, bocsátkozni nem akarunk.

Igaz ugyan, hogy ennek alapos elbirálásához csak az indokok — melyek a kir. táblai itéletben teljesen hiányzanak — ismerete vezethet; minthogy azonban az indokok csak az utat jelölik meg, melyen a biró valamely tény valódisága vagy valótlansága iránti meggyőződésre jutott, magát a meggyőződést akkor is, ha keletkezésének processusa előttünk ismeretlen, tisztelnünk kell, annak sphaerájába nyulnunk nem szabad!

Azt azonban mindenesetre követelhetjük az itélettől, illetve annak indokolásától, hogy kijelölje az ügy elbirálására döntő befolyással biró azon tényeket, melyeket a biró megállapitottaknak épugy mint azokat, melyeket be nem igazoltaknak tekintett.

A hivatkozott kir. táblai itélet erre nézve felvilágositást nem ad; indokolásából meg nem tudjuk, vajjon vádlottnő a szándékosság, vagy pedig a tényálladék más tényezőjének hiánya folytán mentetett fel a terhére rótt bűntény vádja alól; csak annyit foglal magában, hogy vádlottnő felmentetik, mert bebizonyitva nincsen, hogy a gyermekgyilkosság bűntényét elkövette volna.

Nem hihetjük, hogy a felsőbb bíróság a gyermekölési bűntényt csak cselekvés által tartja elkövethetőnek, habár azon kitétele a kir. táblai itéletnek, „jogszerüleg bebizonyitva nincs, hogy vádlott gyermekét erőszakos módon fosztotta meg életétől," könnyen ily vélekedésre adhatna okot.

Annálinkább csodálkozunk, hogy a felsőbb birósági itéletek egyike sem terjeszkedett ki azon kérdésre, hogy mily befolyással volt a fenforgó esetben az általuk is bebizonyitottnak vett szándékos elmulasztása a szülésnél szükséges segély igénybevételének, a gyermek bekövetkezett halálára?

Mert ha igaz is, hogy vádlottnő nem maga zuzta szét az ujdonszülött koponyáját, még mindig szükséges annak vizsgálata, vajjon a segély igénybevétele által nem akadályoztatott volna-e meg az, hogy a gyermek koponyája az anya teste által széthorpasztatott? S ha csakugyan bebizonyul, hogy az érintett mulasztás okozatos összefüggésben állott az ujdonszülött halálával, akkor vádlottnő mégis a gyermekölés bűntényében bűnösnek volt kimondandó, habár bebizonyitva nincs, hogy gyermekét erőszakos módon fosztotta meg életétől.

Bármiként álljon azonban a dolog, fel kell tenni, hogy a felsőbb birósságok az emlitett mulasztás és a bekövetkezett eredmény közötti okozatos összefüggést fenlétezőnek nem tekintették, mert hiszen vádlottnőt csak abban mondották ki bűnösnek, hogy a szüléshez szükségelt segélyt igénybe venni szándékosan elmulasztotta.

Ámde akkor a kiszabott két évi börtönbüntetés semmi arányban nem áll az elkövetett büntetendő cselekmény sulyához.

Fenebb láttuk, hogy ily mulasztás, mint a szülés eltitkolása, kihágásként legfölebb hat hónapig terjedő fogsággal fenyittetik, s igy lehetetlen azon meggyőződésre nem jutnunk, hogy vádlottnő a fenforgó esetben a gyermekgyilkosság vádja alól (bizonyitékok elégtelenségéből) felmentetett ugyan, és mégis annak gyanuja miatt itéltetett el, mert különben ily sulyos büntetést szabni nem lehetett volna.

Ily visszásságok a fenyitő igazságszolgáltatás terén nálunk igen gyakran merülnek fel; azok megszüntetését egyedül a büntető törvénykönyv mielőbbi megalkotása eredményezheti.

Trencsén, 1875. november 25.

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

Minő szavatost ért a pprdts 78-dik §-a?

A pápai jbiróságnál K. A. engedményezett adóslevél alapján bepereli St. M. adóst és F. A. engedményezőt; ez utóbbi ellen csak a tárgyaláson beigazolandó szavatosság, és az adós felmentése vagy fizetési képtelensége esetén kér itéletet.

I. r. alperes a keresetet a szavatosság miatt halmozottnak véli és azt állitja, hogy kötelezettsége e miatt el sem birálható; de egyébként tagadja, hogy az adóslevélre tartoznék s felperest — tekintve, hogy ő az engedményezőnek eleget tett — megkinálja a tagadó esküvel.

Felperes vitatja, hogy ezen eskü II. r. alperesnek itéltessék oda; mert az ő igazait az, mint szavatos védeni tartozik (?) és tiltakozik az ellen, hogy azt I. r. alperes letegye.

II. r. alperes nem jelent meg s az itélet következő:

I. r. alperes a kereset alól felmentetik, tartozik felperes ennek 4 frt perköltséget megfizetni stb.

II. r. alperes ellen a szavatosság megállapittatik s tartozik felperesnek a kereseti tőkét, kamatait és perköltséget megfizetni; végre felperes I. r. alperes részére fizetni kötelezett 4 frt perköltséggel II. r. alperes ellen külön utra utasittatik.

Indokok: — — — esküvel dönteni nem lehetett, mert II. r. alperest, ki ez esküt letenni köteles lett volna — nem jelent meg stb. — az I. r. alperes javára megitélt perköltség kereshetési joga a szavatosságból folyik, annak külön utoni érvényesithetését — tekintve, hogy felperes annak megitélését nem kérte — felperes részére fenn kelle hagyni.

Ezen indok abnormitásáról nem czélom szólani, csak azt vagyok bátor vita alá venni: vajjon e concrét esetben lehet-e alkalmazni a pprdts. 78-dik §-át? Véleményem tagadó s e keresetet itélettel nem lehet megoldani.

Ellenzi azt a polg. perrend; ellenzi az anyagi jog.

A perend szerint tegyük fel, hogy az adóslevélben nincs kikötve a szabadon választható bíróság s ha ki volna is, ha az az engedményben külön benn nem foglaltatik: érvényesithető volna-e a 78-dik § a 30-ik ellenében? aligha!

Alaki jog és anyagi jog szerint:

1. Az ált. austr. ptkv. 1394. §. szerint az átvevő jogai az átruházóéival azonosak nemcsak, de az engedményezési szerződés következtében az átvevő — szavatosságot — ujabb jogot is nyer; ez ujabb jognak az engedményezett kötelezettségei közül egyik sem felel meg: ez ujabb jogot, mely nem a kölcsönszerződés hanem az engedmény-szerződés járuléka, a kölcsön-

szerződés mellett — hatalmazottság hibája nélkül érvényesiteni nem lehet.

2. Ugyanazon tkv. 1397. §. szerint az engedményező csakis a behajthatlanság esetén szavatol s ekkor is csak az engedményestől kapott összeg erejéig: tehát a fő kötelezettség nem is oly mértékben terheli mindig őt még feltételesen sem, mint az engedményezettet, s igy két különböző alapu, és mértékü itélet egyben helyt nem foghat.

Anyagi jog szerint:

Ugyancsak azon tkv. 1398-dik §-a szerint az engedményező szavatossága csak azon feltét mellett állapittatik meg, ha az engedményes hibáján kivül behajthatlan a követelés. — Ezen feltétnek beálltát felperes még csak nem is állitá, minek folytán az engedményező alperessé nem válhatott.

De hát mégis miféle szavatost lehet a közvetlen alperes ellen inditott som. keresetben perbe idézni a pprdts. 78-dik §-a nyomán?

Kétségkivül csak azt, kire a perbe fogandó alperes hivatkozhatik, kinek kötelezettsége mint alkötelezet ség fog majd állani az alperesi kötelezettség mellett; kinek kötelezettsége épen ugy beállt, mint beállt az alperesé.

Ezen jogesetet véleményemmel együtt közölni kértem, hogy alkalmam legyen felhivni a jogászközönséget a hozzászólásra. Az ellenvéleménynyel szivesen találkozom.

Pápa, 1875. deczember 9.

Szente János,
köz- és váltó ügyvéd.

Egyátalán nem értünk egyet a tisztelt közlő urral, s nem oszthatjuk azon alapot, hogy több alperes ellen különböző alapu s mérvü itélet ne lehetne hozható, vagy helyesebben az alperesek egyike ellen feltétlen s a másik a ellen feltételes marasztalás helyt ne foglalhatna, hiszen e szerint az adóst és kezest sem lehetne egy perbe beidézni, mert hiszen az utóbbi szintén csak feltételesen marasztalható. Az engedményezett mindkét fél ellen bir kereseti joggal, melyek folytán őket a törvrendt. 75. §-ára tekintettel egy perbe idézheti. Az ellenkező felfogás csak a perek számát fogná czéltalanul szaporitani. Egyébként igen hasznosnak tartanók az eszmecserét e tárgy felett s erre lapunk hasábjait készséggel megnyitjuk. Szerk.

Pályázat.

Az ujonnan szervezett kecskeméti jogakadémiánál megürült s a kecskeméti reform. egyháztanács által választás utján betöltendő jogtörténet és egyházjog tanszékére alulirott jogakadémiai tanács által pályázat hirdettetik.

A jogtörténet és egyházjog rendes tanára a kecskeméti reform. egyház által évnegyedenkint előre fizetendő 1200 frt évi fizetéssel javadalmaztatik. A rendes fizetésen felül a tanári kart illeti a 30 frt tanpénz 8 %-a és a vizsgadij.

A rendes tanári állás elnyeréséhez megkivántatik, hogy a pályázó köz- és váltóügyvédi vagy jogtudori oklevéllel birjon.

Ha a pályázó jogtudori oklevéllel nem birna, köteles azt megválasztatásától számitandó 3 év alatt megszerezni, akkor fog állásában véglegesen megerősittetni; — egyébiránt az érintett 3 év leforgásaig, illetőleg a jogtudori oklevél megszerzéséig is állása annyiban időlegesnek tekintetik, a mennyiben alulirott jogakadémiai tanács fentartja magának a jogot, hogy a megválasztott tanárt alkalmazása után időközben netán kikerülendő gyakorlati tanári képesség hiányában állásától az első egy év után is felmenthesse.

A megválasztott tanár köteles állását 1876. márcz. 1-sö napjáig elfoglalni.

Köteles a megválasztott rendes tanár a dunamelléki reform. egyházkerületi gyámegylet tagjai közé belépni.

Mindazok, kik a fentirt tanszékre pályázni ohajtanak, felhivatnak: hogy képesültségüket igazoló okmányaikkal felszerelt kérvényeiket alulirott jogakadémiai tanács elnökéhez 1876. évi január hó 12-ik napjáig benyujtsák, mivel a később érkezett kérvények figyelembe nem vétetnek.

Kelt Kecskeméten, a jogakadémiai tanácsnak 1875-dik évi deczember 2-án tartott üléséből.

Kiss Miklós,
a jogakadémiai tanács elnöke.

TÖRVÉNYJAVASLAT.

A kisebb jelentőségü polgári ügyekbeni biráskodásról.

46. §.

A kihallgatott tanuk vallomásának, szakértők véleményének, vagy szemle eredményének lényeges tartalma a tárgyalási, illetőleg, ha megkeresés folytán eszközöltetik, külön jegyzőkönyvbe veendő, és az illetők által aláirandó.

47. §.

A kitüzött tárgyalási határidő elhalasztása a következő esetekben engedtetik meg:

a) Ha az idézvény valamelyik félnek épen nem, vagy nem kellő időben kézbesitetett;

b) Ha a biró a tárgyalás megtartásában rendkivülileg akadályozva van;

c) Ha a felek valamelyike alapos okoknál fogva meg nem jelenhetvén ezt a birónak előre, vagy határidőben szóval vagy irásban személyesen vagy más által bejelenti.

d) Ha a biró a jelen törvény 46. §-ban felsorolt okoknál fogva a meghatalmazott általi képviseltetést rendelte el;

e) Ha a fél helyett ott hol ez megengedve nincs megbizott jelent meg, vagy ahol ez megengedve van, a megbizott magával meghatalmazványt nem hozott;

f) Ha az ügy felderitése végett folytatólagos tárgyalás vagy bizonyitási eljárás szüksége forog fenn.

A *b*), *c*), *d*) és *e*) alatti esetekben a tárgyalás egyszernél többször semmi szin alatt el nem halasztható.

Ha az elhalasztás a *d*), *c*), *e*) pontokban elősorolt okok miatt történik, ugy a biró a feleknek jelentse ki, hogy ez okból ismételt halasztásnak helye nem lesz, és a fél ugy tekintetik mintha meg sem jelent volna.

A biró belátására bizatik, hogy ily esetekben a halasztást okozó fél a meghiusult tárgyalás költségeiben elmarasztaltassék-e?

Ha a tárgyalás alhasztattatik, a biró tartózik a feleket az ujabb tárgyalási határnapról amennyiben lehetséges azonnal értesiteni.

48. §.

Ha valamelyik fél magát az eljárás folyama alatt illetlenül viseli, ugy előizben rendreutasitandó, ismétlés esetében pedig a beszámitás mértékéhez képest 100 frtig terjedő pénzbirsággal büntetendő, felmarad ezen felül a bünvádi kereset is azon esetre, ha a sértés ily uton tartozó cselekvényt foglalna magában.

Illetlen magaviselet miatt a biró elrendetheti, hogy a fél magát ügyvéd, vagy meghatalmazott által képviseltesse.

Azon végzés ellen, mely által valaki illetlen magaviselet miatt megbüntettetett, birtokon belőli felebbezésnek van helye az illető kir. törvényszékhez anélkül azonban, hogy ez a panaszos ügy további folyamát megakadályozná, mivégből az iratok csakis akkor terjesztendők fel: ha az ügy kielégitéssel is befejeztetett. A kir. tvszék határozata ellen további felebbezéssel élni nem lehet.

49. §.

Mihelyt a tárgyalás vagy bizonyitási eljárás befejeztetett, az itélet nyomban meghozandó és a felek előtt rövid indokolás mellett kihirdetendő.

De ha igen fontos okok forognak fen, a biró az itélet kihirdetésére 3 napon tul nem eső határnapot tüzet ki, és erről a feleket azonnal értesiti.

A megidézett felek meg nem jelenése esetén az itélet kihirdettnek tekintendő.

50. §.

Az itéletben a kötelezettség teljesitésére a körülmények szerinti — mindazonáltal 8 napot meg nem haladható határidő tüzendő, egyszersmind a vesztett fél a perköltségekben is elmarasztalandó. A biró ügyelni tartozik, hogy a mulasztási vagy munkadijak czimén felszámitandó összegek lehetőleg mérsékelten állapittassanak meg.

Az itélet rövid indokolással együtt a jegyzőkönyvbe igtattatik, és ha a felek kivánják, részökre eredeti alakban ugyan, mindazonáltal indokok nélkül kiadatik.

51. §.

Az itéletet csak azon biró hozhatja, ki az ügy tárgyalását személyesen vezette, miért is az itélet bevezetésében azon biró, ki az itéletet hozta, megnevezendő.

Ha az itélet hozatala előtt a biró személyében változásnak kellett történni, a szóbeli tárgyalás az uj biró előtt a panasznak, felhozott bizonyitékoknak a már eszközlött bizonyitásnak és jegyzőkönyvi feljegyzéseknek felhasználása mellett ujból megtartandó.

52. §.

Az ezen eljárás folytán hozott itéleteket csak a semmiségi panaszszal lehet megtámadni, és pedig a következő okokból:

1. Ha ezen biráskodásnak a törvény értelmében helye nem volt.

2. Ha a biró az elébe vitt panaszt, mint hatásköréhez nem tartozót, ez okból, továbbá illetéktelenség vagy személyes kereshetőség hiányában visszautasitotta vagy beszüntette (23—28. §.).

3. Ha a biró nem volt illetékes.

4. Ha az itéletet olyan biró hozta, kinek érdekeltség miatt (19. §.) a biráskodástól tartózkodnia kellett volna.

5. Ha az itélet a felek kérelmén tulterjeszkedik.

53. §.

Ezen eljárás alá tartozó ügyekben a semmitő biráskodást azon kir. törvényszék fogja gyakorolni, melynek kerületében a semmiségi panaszszal megtámadott itélet hozatott. A kir. törvényszék ebbeli határozata ellen további panasznak helye nincs.

54. §.

A semmiségi panaszt egyátalában meg nem hosszabbitható 3 nap alatt kell az itélő birónál szóval vagy irásban bejelenteni, az utóbbi esetben a felek ügyvédet szabadon használhatnak, mi végből ezeknek az ügyiratok betekintése megengedendő. Ha a semmiségi panasz szóval jelentetett be, ugy ez a jegyzőkönyvben egyszerüen csak feljegyzendő.

55. §.

Ha a semmiségi panasz nem kellő időben jelentetett be, ugy az eljáró biró azt azonnal visszautasitja és a visszautasitást a feleknek szóval tudtára adván, ezt a jegyzőkönyvben megjegyzi, ellenkező esetben pedig az összes iratokat az illetékes kir. törvényszékhez, melyet a közigazgatási és békebiró közvetlenül ismerik, haladéktalanul felterjeszti.

56. §.

Ha a semmitő bíróság a panaszt rendes időben beadottnak és indokoltnak találja, az itéletet megsemmisiti és a hiányokat kijelölvén, az eljáró birót azoknak értelmében utasitja.

57. §.

A semmiségi panasz az itélet végrehajtását nem gátolja, mi végből az iratok felterjesztése előtt az itélet hiteles másolatban visszatartandó, és a végrehajtási eljárás az iratok visszaérkezéseig ennek nyomán teendő folyamatba.

Ha a felet nehezen pótolható hátrány fenyegeti, ennek kérelmére az eljáró biró elrendelheti, hogy a végrehajtás csak a biztositásig foganatositassék.

58. §.

Ezen biráskodásban a fentebbiekben körülirt semmiségi panaszon kivül felebbezésnek, igazolásnak vagy perujitásnak helye nincsen. Egyesség eseteit kivéve azonban szabadságában áll azon félnek, ki az itélettel meg nem elégszik azon járásbiróság előtt, melynek területén az illető biró székhelye van, sommás per utján keresni orvoslást, de csak azon esetre, ha az itéletben foglalt kötelezettségeknek eleget tett. Ily keresetek azonban a kielégités megtörténtétől számitandó 30 nap alatt meginditandók, mert különben a jog elenyészik.

59. §.

Ha a marasztalt fél az itéletben kiszabott határidőben kötelezettségének eleget nem tett, vagy a biróilag kötött egyességet beváltani nem akarja, ugy a nyertes félnek egyszerü szó, vagy irásbeli kérelmére ellene a végrehajtás azonnal elrendelendő és annak foganatositására birói kiküldött rendelendő, esetleg a foganatositás végett az illetékes hason hatáskörü biró az itélet másolatbani megküldése mellett megkeresendő.

A végrehajtást különös fontosságu esetekben maga a közigazgatási vagy békebiró teljesiti, egyéb esetekben pedig annak foganatositásával más alkalmas hivatalos személyt, sőt községi vagy körjegyzőt és megbizhat.

A kiküldés az itéletnek hivatalból hitelesitendő másolatára vezetett végzés által történik.

60. §.

Pénzbeli marasztalás esetén a végrehajtás a marasztalt félnek csak ingóságaira, készpénzére vagy követelésére vezettethetik, mely esetben a végrehajtást foganatositó s marasztalt fél lakásán egyedül vagy a nyertes fél illetőleg a végrehajtásnál már szabadon alkalmazható ügyvéd vagy meghatalmazott és két becslő közbenjöttével megjelenvén az adósnak mindenekelőtt azon ingóságait vagy követeléseit irja össze, illetőleg becsülteti meg, melyekről nem állittatik, hogy azok már más részére is lefoglalva vannak, vagy másnak tulajdonát képezik. Ha ily ingóságok vagy épen nem léteznének vagy a követelést nem fedeznék, ugy az összeirást egyebekre is kiterjeszti, egyszersmind a megelőző foglalást vagy azon személyt, kinek állitólag a lefoglalt holmik tulajdonát képezik, megjegyzi. Ha követelések foglaltatnak le, erről a végrehajtást szenvedő adósa azonnal értesitendő.

61. §.

A végrehajtás rendszerint a marasztalt fél tulajdonához tartozó és bárhol találtató minden ingóságaira kiterjed.

Hogy az ingók a végrehajtás alól el ne vonassanak, a birói kiküldött a végrehajtást szenvedettnél mindazon záras helyeket felnyittathatja, sőt szükség esetében fel is töretheti, melyekben a végrehajtás alá tartozó tárgyak léteznek vagy létezhetnek.

Az 1868. LIV. tcz. 395. §-ban felsorolt tárgyak a jelen biráskodás utján sem vétethetnek foglalás alá.

62. §.

A teljesitett foglalásról felvett jegyzőkönyv, a netalán lefoglalt készpénz és drágaságokkal együtt, — melyeket a kiküldött mindenkor magához veend a végrehajtást elrendelő, illetőleg annak foganatositása végett megkeresett hason hatáskörü bíróhoz további intézkedés végett bemutatandó.

63. §.

A foglaláskor talált készpénzt a biró haladéktalanul a követelő fél kielégitésére forditandja és e végből azt nekie szabályszerü nyugta mellett kiszolgáltatja.

64. §.

Ha a lefoglalt holmik között olyanok is találtatnak, melyek már más részére birólag lefoglalvák, ugy a foglalási jegyzőkönyv ezen ingóságokra vonatkozólag a rendes birói uton eszközlendő további eljárás foganatositása végett a megelőzőleg foglalást intéző bíróséghoz haladéktalanul átküldendő, a többi lefoglalt holmikra nézve pedig a végrehajtási eljárás folytatandó.

Ha a lefoglalt ingóságokra később vezettetik valamely birói végrehajtás, ugy a további eljárás ez uton folytatandó, és csak a vételármaradvány teendő át a fentemlitett bíróséghoz.

Ha pedig oly tárgyak is foglaltattak le, melyek más tulajdonainak állittattak, vagy melyeket a foglalás napjától számitott 3 nap alatt valaki tulajdonaiként igényel, ugy a tulajdonigény kérdése a biró által a jelen törvényben megszabott eljárás utján és lehetőleg a hely szinén tisztába hozandó és eldöntendő, hogy a lefoglalt ingóságok a zár alul felmentetnek-e vagy nem. Az igénylő a végrehajtást szenvedő közötti jogviszony külön per tárgyát képezi. Ily végzés ellen az igénylő sem élhet jogorvoslattal.

65. §.

Ha a lefoglalt holmikra tulajdonigény nem támasztatott, vagy a támasztott igény eldöntetett, ugy az árverés a közigazgatási vagy békebiró által azonnal elrendelendő, kifüggesztés és dobszó, vagy körülményekhez képest ezeknek csak egyike által kihirdetendő és a kitüzött határnapon a kiküldött által a lefoglalt tárgyaknak becsáron alóli eladásával is mindaddig foganatositandó, mig a marasztalási összeg ki nem telik. Az árverés utján eladott tárgyak a vevőknek azonnal által adandók.

A befolyt vételárból mindenek előtt az 1868. LIV. t. cz. 362. §-ban érintett és netalán fenálló követelések rövid uton kielégittetnek. Annakutána pedig a felmaradt összeg végrehajtónak nyugta mellett átadatik. A teljesitett fizetés — ha létezik az adóslevélre reávezettetik mindezek az árverési jegyzőkönyvben feljegyeztetnek, és ezzel a végrehajtási eljárás befejeztetik.

Ha a marasztalási összeg az árverés folytán sem nyert volna kielégitést, ugy a végrehajtás a fentebbi szabályok szerint ismételve eszközölhető.

66. §.

Ellenszegülés vagy lefoglalt holmik elidegenitése esetén az 1868. LIV. t. cz. 368. és 379. §§-aiban foglalt eljárás alkal-

mazásának mindazonáltal oly változtatással van helye, hogy a közbiztonsági közegek megszerzése a kiküldő biró hatásköréhez tartozand.

67. §.

Ha a végrehajtás folyama alatt a marasztalt fél ellen csőd üt ki, ugy minden további eljárás az addig eszközlött lépések jogi következményének épségben tartása mellett beállitandó és a követelő fél a csődbirósághoz utasitandó.

68. §.

Ha a marasztalt fél bizonyos ingóvagyon átadására van itéletileg kötelezve, ezt a végrehajtató és a végrehajtást szenvedettől átveszi és nyertes félnek átadja. Az átvétel és átadás elismervény mellett történik.

69. §.

Ha a megitélt tárgy egy harmadiknál létezik, azt a kiküldött elismervény mellett átveszi és a végrehajtatónak által adja. Ha a harmadik az átadást megtagadja: ugy a végrehajtatónak szabadságában áll ezt az illetőtől a rendes biró előtt inditandó külön perrel követelni vagy pedig annak értékét a biró által megállapittatván, ezt a marasztalt félen végrehajtás utján bevenni.

70. §.

Minden a marasztalt fél határozott nemü tárgyakat köteles a nyertes félnek kiszolgáltatni, azokat a végrehajtató az itéletben kitett mennyiségben a végrehajtást szenvedettől átveszi és a nyertes félnek elismervény mellett kiszolgáltatja.

De ha nincsenek e nemü tárgynak a marasztalt fél birtokában a végrehajtónak joga van magát azoknak a biró által megállapitandó értékeig végrehajtás utján kielégiteni.

71. §.

Ha a marasztalt fél valamely munka teljesitésére kötelezteteti és ez azt teljesiteni vonakodik: ugy arra aránylagos pénzbüntetéssel szoritandó; ezen felül szabadságában áll a végrehajtatónak a munkát egy harmadik által végeztetni, és magát a biró által megállapitandó munkabér erejéig végrehajtás utján kielégiteni.

Ha a marasztalt féltől sem a pénzbüntetés, sem a munkabér behajtható nem volna, ugy reá a végrehajtató fél kivánatára és költségére minden 3 frt után egy napi fogság szabandó; felmaradván ezenkivül a követelés behajthatása is azonnal, mihelyt a marasztalt fél vagyonhoz jut.

Az ekként kiszabandó fogság azonban 30 napon tul semmi esetben sem terjedhet; egyszersmind a biró által megállapitandó élelmezési költségeket a végrehajtató hetenként előlegezni tartozik.

72. §.

Ha a jogosult fél a marasztaló adósnak ingatlan vagyonából akar kielégitést szerezni, ugy eziránt a rendes birói hatósághoz köteles fordulni és ott a peres eljárás szabályai szerint eljárni.

73. §.

A végrehajtási eljárás folyamán felszámitott költségeket mindenkor a kiküldő biró állapitja meg.

74. §.

A jelen törvény végrehajtásával megbizott miniszterek rendeléseiuton intézkednek aziránt, hogy a közigazgatási és békebirák, ugy nemkülönben a végrehajtások foganatositásánál eljáró hivatalos személyek mikor és mily mértékben számithatnak fel a feleknek napi és eljárási dijakat.

75. §.

Az eljárás ezen módjánál a végrehajtás folyamán semmiféle jogorvoslatnak helye nincs.

A közigazgatási és békebirák az ezen törvény által hatáskörükhöz utalt ügyekben való hivatalos eljárásnál akár cselekvés, akár mulasztás által, szándékosan vagy vétkes gondatlanságból okozott s a törvény utjának igénybe vételével el nem háritható károkért teljes kárpótlással tartoznak.

E kártérités tárgyában keresetekre, valamint a birói teendőkben kötelességet hanyagul teljesitő közigazgatási tisztviselő és békebiró elleni tiszti keresetekre nézve és az 1870. XLII. tczikk VI. fejezetének, az 1871. XVIII. VII. fejezetének és az 1872. XXXVI. tczikk VII. fejezetének szabályai alkalmazandók.

76. §.

Ezentul a vásári biráskodást is a jelen törvényben kijelölt hatóságok mindazon által az 1868. LIV. tczikk 481. és következő §§-aiban foglalt intézkedések megtartása mellett gyakorolják.

77. §.

Jelen törvény a folyamatban lévő ügyekre nem alkalmazható.

78. §.

Ezen törvény ..... lép életbe, végrehajtásával a bel, és igazságügyi miniszterek bizatnak meg.

Felelős szerkesztő: **Dr DÁRDAY SÁNDOR.**

HIRDETÉSEK.

Az EGGENBERGER-féle könyvkereskedésben

Pesten

megjelent és kapható:

Ügyvédi zsebnaptár 1876. évre.

Ára angol kötésben . . . . . 1 frt 50 kr.

Tartalom:

Naptári rész. — Bélyegfokozat. — Bélyeg és illetékszabás betürendben. — Illetékek. — Kamattáblák. — Az ügyvédi könyvek vezetése. — Közjegyzői dijszabályzat. — Királyi közjegyzők és székhelyeik. — Közjegyzők Budapesten. — A m. kir. pénzügyminiszternek 38411. sz. körrendelete valamennyi m. kir. pénzügyi igazgatósághoz a kir. közjegyzők ügyködésére alkalmazandó bélyeg- és illetéki szabályok tárgyában. — A m. kir. igazságügyminiszterium ügyrende. — A m. kir. igazságügyminiszterium személyzete. — Névjegyzéke a m. kir. semmitőszék tagjainak. — M. kir. Curia mint legfőbb itélőszék. — A pesti kir. Itélőtábla személyzete. — Az ügyvédi kamarák választmányai. — A budapesti ügyvédi kamara Budapesten székelő igazolt tagjainak névsora. — Az uj mérték (méter-rendszer). — Jegyzék-napló. — Üres lapok az év minden napjaira.

Galêne-befecskendezés

fájdalom nélkül gyógyit 3 nap alatt minden bugycsőfolyást, ugy keletkezében levét, valamint már kifejlettet és egészen idültet is.

Föraktár Magyarország számára Budapesten:

TÖROK JÓZSEF ur gyógyszertárában,

király-utcza 7-ik szám.

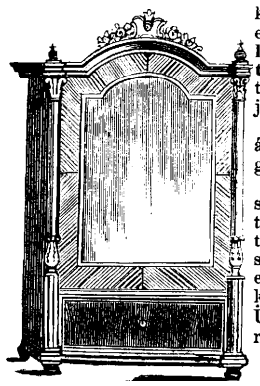
Egy üveg ára használati utasitással együtt ft 3.70.

1491—5

BAAR J. butorraktára **BÉCS, I. Bez., Franzensring Nr. 20**

ajánlja

kész butor-szerelvényeit

különféle formában s minden fanemüekből, ét-, hálószobák, salonok, szállodák, urasagi lakok, fürdöintézetek berendezésére, igen kedvező feltételek és szilárd munkának évekre terjedő jótállása mellett.

Butor-mintarajzokat tartalmazó árjegyzékek, kivánatra bérmentve szolgáltatnak.

Óvás. A n. é. helybeli és vidéki vásárló közönséget figyelmeztetem, hogy tartózkodjék olyan butor-hirdetésektől, melyek uraságoktól, szállodákból származvák, állitólag: elutazás, haláleset, épitkezés és t. e. f. fogásos ürügyökön alapszanak, zsibárusok részéről. — Üzletem és készitményeim szilárdságáról, bizonyitványokkal szolgálhatok.

Tisztelettel **Baar J.**

1432

PRÆSERVATIFS.

Tucatja 2 frtról 6 frtig, titoktartás biztositása mellett bérmentve küldetik. Levélbeli megrendelések bármely nyelvben czimzendők: **Shmittow G. Budapest.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Mai számunkhoz van mellékelve a Franklin-Társulat könyv-árjegyzéke.

Tizedik évfolyam. 51. sz. Budapest, 1875. decz. 21.

SZERKESZTŐI IRODA: üllői-ut 1-ső sz. III. emelet.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a Kolozsvári és Temesvári

ÜGYVÉDI KAMARÁK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden szerdán.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A kisebb jelentőségü jogügyekben való biráskodásról szóló törvényjavaslat. Zlinszky Imre, kir. it. táblai biró urtól. — A vagylagos (alternativ) kötelmek. Dr. Sághy Gyula, egyet tanár urtől. — Az atyasági kereset. Dr. Sipos Árpád, jogtanár urtól. — Fegyintézetek. — Törvénykezési szemle. A gyámhatóság jogorvoslata az örökösödési eljárásban. Bosnyák László, árvaszéki ülnök urtól. — A telekkönyvi hitelről. Hexner Gyula ügyvéd urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás
a
„Jogtudományi Közlöny“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

A kisebb jelentőségü jogügyekben való biráskodásról szóló törvényjavaslat.

I.

Ezen igen nagy fontosságu s horderejü törvényjavaslatnak az igazságügyi miniszter megbizásából Horánszky Nándor által készitett tervezetének közlésével a közlő ur kétségkivül igen szivesen fogadott szolgálatot tett e lapok olvasóinak, kiknek nagy része már szakszerü hivatásánál fogva is, éber figyelemmel kell hogy kisérje az e téren felmerülő mozzanatokat.

Az ügyek ugyan, melyekben való biráskodásról szól e javaslat, általában kisebb jelentőségü (bagatell) ügyeknek neveztetnek, de ha megfontoljuk azt, mit az igazságügyi miniszter az enquetten mondott, hogy ezen ügyek a járásbiróságok előtt folyó pereknek 60—70 százalékát teszik, könnyen beláthatjuk, hogy ezen, a per tárgyára tekintettel kisebb jelentőségüeknek látszó ügyek, magára a nép zömére igen nagy jelentőséggel birnak. A mindennapi életben előforduló ügyek egy tekintélyes részének mikénti elintézése nyer ez által szabályozást, s épen azért közelről érdekelvén az állampolgárokat, az ezen ügyekben való eljárás kérdésének mikénti megoldása, ebből kifolyólag az igazságszolgáltatás felől a népben elterjedő közvéleményre első sorban fogja befolyását gyakorolni; mi, ha mástól eltekintünk is, a hozandó törvény jelentőségét már magában is kellőleg indokolja.

Mit már számtalanszor kimondottunk, midőn e kérdés időnként felmerült, hangsulyoznunk kell ez uttal is, ki kell mondanunk jelenleg is azt, hogy a törvényjavaslat azon főelvét, mely szerint az emlitett ügyekben való biráskodás nem szakképzett, nem a kellő garancziákkal felruházott birósági, hanem a közigazgatási közegekre bizatik, határozottan elhibázott lépésnek tartjuk, melyet még a mai nap, a helyzet-uraló takarékosság elvéből kifolyólag sem látunk indokoltnak.

Azzal, hogy békebirák oly nagy számban fognának a törvényben meghatározott minősitéssel független polgárok között találkozni, hogy ez által a teendők ellátása körül lényeges könnyebbités fogna származni, ma már — ugy hiszszük — az, ki őszintén s számot vetve a tényleges viszonyokkal, keresi e kérdésre a választ, magát biztatni aligha fogja, hanem kénytelen lesz belátására jönni annak, hogy a biráskodás terhe a fizetett közegekre, vagyis az ezen ügyekben megbizandó törvényhatósági tisztviselőkre fog nehezedni. Ez esetben azonban takarékoskodni csak az ügyek gyors ellátásának rovására lehet, pedig ha a mellett, hogy a biráskodás a szakértői közegek kezeléséből kivétetik, még az eljárás gyorsasága sem éretik el, az általános elégedetlenség kimaradhatlan következményekép fog jelentkezni, s valóban méltán kérdeni fogja mindenki, hogy tulajdonképen mi volt hát czélja ezen változásnak? — A közigazgatási tisztviselők oly sokoldalulag vannak elfoglalva, hogy azokat más ügyekkel terhelni mai számuk mellett alig lehet; pedig e teendők a közigazgatás czélba vett javitása mellett még inkább szaporodni fognak; tehát ha a kitüzött uton czélra kivánunk jutni, szaporitás kell; és ha ez áll, nem czélszerübb-e a biráskodásra hivatott s képzett birákat alkalmazni, mint a szaporitással összekötött költségeket a törvényben kimondott elv feláldozásával, a más czélra hivatott közigazgatási közegekre forditani?

A bagatell ügyeknek a biróságok kezében való meghagyása s csakis az eljárás egyszerüsitése által mi annál is inkább vélnénk czélt érhetni, mert elkerültetnék azon e törvénytervben foglalt elv alkalmazása, hogy a kisebb jelentőségü ügyekben ez eljárás szerint eljáró közegek csak békebirák, kiknek itélete ellen nincs felebbezésnek helye, hanem az ezzel meg nem elégedő fél igényeit, ha kötelezettségének eleget tett, 30 nap alatt a törvény rendes utján orvosolhatja.

Kifejtettük más alkalommal ezen elv hátrányait is; s azért csak röviden kivánjuk megemliteni, hogy mi attól tartunk, — ismerve népünk perlekedési hajlamát — hogy a törvény utja rendszerint igénybe vétetni, s a békebiró előtti biráskodás oly alakszerüséggé fog törpülni, mint pl. ma a községi biráskodás megkisértése, csakhogy sokkal mélyebbre ható következményei lennének amannak, mert majd minden e kategoriába tartozó ügynél előfordulna.

E mellett azon szabályt, hogy a törvény utjának választása a követelés kielégitésétől tétetik függővé, tulszigorunak és méltánytalannak tartjuk, mert azt, ki fizetni nem tud, ki szegény ember, már csupán ez oknál

fogva örökre megfosztja attól, hogy jogai sérelme miatt orvoslást szerezhessen.

Ezt is tehát egy igen nagy hátrányának tartjuk a közigazgatási biráskodásnak, mely, ha a kisebb jelentőségü ügyeknek egyszerüsitett eljárás mellett való ellátása a járásbiróságokra bizatott volna, a törvényszékhez engedett felebbvitel által el lett volna kerülhető.

Eltekintve azonban ezen igen fontos elvi kérdéstől, melyre nézve a javaslat szerzőjének valószinüleg határozott utasitása volt, azt, mennyiben magára az eljárás szabályozására vonatkozik, az adott körülmények között csakis öszinte elismeréssel emlithetjük; mert az egész eljárási tervezetet, habár a részletekre többrendbeli megjegyzéseink lesznek is, általában helyes alapon állónak tartjuk, mely azon reményeket, melyek Horánszky nevéhez s ismert jogi képzettségéhez füződtek, fényesen igazolja.

Áttérve ezek után a javaslat részleteire: igen helyesnek találjuk azon — általunk már más alkalommal is ajánlott — szabály felállitását, hogy a felek rendszerint személyesen tartoznak megjelenni. Az eljárás egyszerü és olcsó csak az esetben lehet. Ha a feleknek ügyvéd használata engedtetik meg, ott leszünk, a hol ma vagyunk, hogy az ügyvéd hazználata a legkisebb ügyben rendszerintivé fog válni, s e mellett oly esetben, midőn egyik vagy más k fél ügyvéd nélkül jelenik meg, egyenlőtlenné teszi a küzdők erejét, s igen nagy előnybe helyezi azon felet, kinek ügyét jogtudó ügyvéd védi, mely előny az igazságszolgáltatásra annál több hátrányt fog szülni, mennél kevesebb szakképzettséggel és birói gyakorlattal bir az, kire az ezen ügyben való biráskodás ruháztatott.

Nem lenne e hátrány azon más oldalról ajánlott módon sem elháritható, mely szerint a feleknek ugyan szabad lenne ügyvédet használni, de e képviseltetésből származó költségek az ellenfél terhére nem róhatók. A felek látva azon előnyt, melyben a jogtudó által képviselt fél a személyesen védekezővel szemben áll s nem is tudva, vagy meg sem gondolva, hogy az ügyvéd általi képviseltetés folytán mily költség származik reájuk, rendszerint a régi szokást követve: „fiskális kézre adják a dolgot", minek azután az a következménye lenne, hogy a terhére esendő költségek legtöbb esetben tulhaladván a per értékét, a nyertes fél még reá fizet megnyert ügyére. Ez fogná a legnagyobb elégületlenséget szülni.

E mellett egyszerübb is lesz az eljárás, ha a biró a felekkel közvetlen érintkezvén, az anyagi igazság követelményei szerint hozza tisztába a dolgot, továbbá sokkal gyorsabban lesz képes eljárni a biró, s végre az egyesség sokkal könnyebben s gyakrabban fog létesülni.

Igaz, hogy általában visszásnak tünik fel, hogy az állam ügyvédeket állit fel, s azután bizonyos esetekben megtiltja a feleknek, hogy azok védelmét igénybe vegyék. De nem épen oly visszás-e, hogy a per tárgyára tekintettel különböző eljárási mód állapittatik meg, mert az ügyek gyorsabb s olcsóbb ellátása ezt igényli? He az utolsó kérdéssel tisztában vagyunk, következetesen kell azt végrehajtanunk; el kell háritanunk mindazt, mi az eljárás egyszerüsitése mellett is, a gyorsaságot s olcsóságot fogná megakadályozni, mert ha ezzel ki nem békülünk, az egyszerüsitett eljárással czélt érni nem fogunk, s theoriák kedvéért a gyakorlati élet követelményeit áldozzuk fel.

Zlinszky Imre,
kir. itélőtáblai biró.

A vagylagos (alternativ) kötelmek.

III.

A választási jog, ha az a hitelezőt vagy pedig az adóst illeti, nem tartozik az u. n. legszemélyesebb jogok (jura personalissima) közé, hanem az a kötelemmel, melyre vonatkozik, ugy activ, mint passiv oldalon átmegy a választáshoz eredetileg jogositott félnek örököseire és singularis jogutódaira is (tehát a hitelezőtől ennek engedményeseire is). A római jog tekintetében ez ujabban már átalánosan el van ismerve, mig előbb az engedményesekre vonatkozólag — a jogforrások némely helyeinek félreértése folytán — többektől kétségbe vonatott. Sőt Donellus azon esetre, ha a választás joga a hitelezőt illeti, annak még az örökösökre való átbocsátását is kizárni akarta, mely nézet azonban nem csak ujabban nem talál követőkre, hanem már az előtt is meglehetősen egyedül állott.[1] Az ausztriai jogra nézve is átalában ugyanezen a dolog természetéből folyó szabályt kell felállitanunk, mely szerint a választás joga, ha ez a hitelezőt vagy az adóst illeti, magával a kötelemmel ugy egyiknek, mint másiknak mindennemü (tehát mind universalis, mind singularis) jogutódaira átbocsáttatik. A szerződésekből eredő vagylagos kötelmek tekintetében ugyanis ez már az ausztr. p. t. k. 918. §-ából következik, melynek értelmében „a szerződésekből származó minden jogok és kötelességek átszállnak a szerződő felek örököseire, hacsak nem pusztán személyes viszonyokon és képességeken alapulnak, vagy ha az örökösök már a szerződésben magában, vagy a törvény által ki nem vetettek". Már pedig a választás joga épen nem olyan, mely „pusztán személyes viszonyokon és képességeken" alapulna: annál fogva annak, minthogy ez irányban a törvény sem állit fel kivételt, át is kell mennie a szerződő felek örököseire, hacsak ők maguk mást nem határoztak, mit tenni természetesen szabadságukban áll. Azonban a hagyományból származó vagylagos kötelmeknél az ausztr. p. t. k. 659. §. e szabály alól egy kivételt állit fel azon esetre, ha a választás joga a hagyományosnál van, kitől az nem megy át az örökösök- és engedményesekre. Habár ezen singularis kivétel némi magyarázatát abban lelheti is, hogy akkor, midőn az örökhagyó a választást a hagyományosnak engedte át, csak ennek személyét tartotta szem előtt s egyedül öt kivánta a választhatás kezdeményében részesiteni (és nem egyszersmind örököseit s engedményeseit is, kikre az végintézkedésekor épen nem gondolt): azért az még sem helyeselhető; mert ha — tagadhatlanul — áll is, hogy az örökhagyó a választásnak a hagyományosra való ruházása által csak ezt óhajtá bizonyos előnyhöz juttatni: ugy másrészről az is kétségtelen, hogy öt ebben meg feltétlenül s minden körülmények között részesiteni szándékolta, tehát természetesen az ebben rejlő előnytől a hagyománynak netán engedményesre leendő átruházása esetére sem akarhatta megfosztani, mi pedig részére ez esetben (legalább teljesen) csakis akkor maradhat fen, ha ő e hagyományt a választás jogával egybekötve idegenitheti el. Ha pedig ezek szerint de lege ferenda a hagyományost illető választási jognak még az engedményesekre való átbocsáthatása is érvényre emelendőnek ajánlkozik: ugy annál inkább áll ez az örökösökre, mint universalis jogutódokra nézve. Egyébiránt jól megjegyzendő, hogy az ausztriai

[1] V. ö. e tekintetben többi közt Sintenis: Civilr. II. k. 83. §. 32. l., Vangerow: Pand. III. k. 569. §. 1. jegy. 3. p. 20. s 21. l., Savigny: Obl. I. k. 38. §. 396. s 397. l. és Mühlenbruck: Cess. 260—270. l., mind kik mindannyian az itt felállitott szabály érvényét s az ellenkező felfogás hibásságát bizonyitják.

p. t. k. 659. §-ának ezen kivétele, mely még ezen szük körre szoritva sem hagyható jóvá, más esetekre ki nem terjeszthető; minthogy egy részről egyéb esetekben a'on előbb jelzett momentumok, melyek ezen törvényes intézkedést előidézhették, épen nem forognak fen s más részről meg a singularis jogszabványok egyátalán nem türnek analogia által való kiterjesztést. Azért is az sem azon esetre nem alkalmazható, ha a hagyománynál a választás az örököst illeti, sem pedig a szerződésekből származó vagylagos kötelmekre át nem vihető, minek már az ausztr. ált. p. t. k. 918. §. fenebb idézett határozmánya is ellent állana. De ez utóbbitól eltekintve is már abból, hogy ezen kivételes határozmány, melynél fogva a választás joga nem megy át az örökösökre, s következésképen az engedményesekre sem, a p. t. k. 659. §-ában az itt tárgyalt esetek közül épen csak a hagyományost illető választási jog tekintetében s nem átaláhan van kimondva és megállapitva, a törvénymagyarázat helyes elvei szerint önként — sőt szükségképen — következik, hogy a többi esetekre ennek az ellenkezője vagyis a szabály érvényes, mely szerint a választás joga ugy a hitelezőtől, mint az adóstól átszáll mindennemü (tehát ugy universalis, mint singularis) jogutódaikra is. Ugyanezen szabály van — és pedig egész átalánosan — a drezd. jav. 11-ik [1] és a bajor jav. 259. art.-ában is elfogvadva.

Ha azonban a választás harmadik személyre bizatott: akkor az legszemélyesebb jogot képez, következőleg ettől örököseire nem mehet át. Magától értetik, hogy ugyanez áll mindazon esetekben is, a melyekben a választás joga — szerződés által — kifejezetten egyedül az adós vagy a hitelező, vagy pedig a vagylagos hagyományoknál — az örökhagyó határozata folytán — csak az örökös, illetőleg hagyományos személyre szorittatott. Természetesen az ausztriai jog szerint akkor, ha a választás az örökhagyó által a hagyományosnak lett átengendve, e czélra ily kifejezett megszoritás nem szükséges, minthogy — mint már érintve volt — a p. t. k. 659. § a értelmében a hagyományost illető választási jog annak örököseire a nélkül sem száll át. Ugy, hogy ilyenkor épen megforditva arra, hogy ez megtörténhessék (azaz: hogy a hagyományost illető választási jog valamely fenforgó esetben annak örököseire is átmehessen), kivántatik meg az örökhagyónak ebbeli akaratát kifejező külön intézkedése. Mindezen esetekben, melyekben a választás joga legszemélyesebb jogként szerepel (— legyen az különben akár a hitelezőnél, akár az adósnál, akár pedig harmadik személynél —), ha a választásra jogositott ennek megtétele előtt elhal, vagy ha a harmadik a reá bizott választást el nem vállalja: ugy az ausztriai jog szerint a bíróság fogja a választást — a körülmények méltányos tekintetbe vételével — eszközölni. Ez az ausztriai polg. t. k. 659. §-ban ugyan csak azon esetekre van nyiltan és határozottan kifejezve, ha a választás harmadik személyt illetett, vagy ha az a hagyományosra volt bizva; [1] de ezekről analogia utján — kétségtelenül — a többi itt emlitett esetekre is kiterjesztendő, minthogy a törvényben el nem döntött esetek az abban eldöntöttekhez hasonlók s valamennyiöknél ugyanazon juris ratio is forog fen. Ugyanez a bajor jav. II. r. 262. art.-ában is határozottan ki van mondva azon esetre, ha a választás harmadik személyre volt átruházva. [2] Ellenben a drezdai jav. 12. art.-nak végtétele szerint azon esetben, ha a választás harmadik személyt illet és ez nem akar választani vagy a választás előtt elhal, — a római joggal megegyezőleg — az egész kötelem semmis leend. [3] Ezen határozmány azonban nagyon is categoricus és drasticus, valamint a legtöbb esetben a kötelmet alapitó felek intentiójával is homlokegyenest ellenkező. Minthogy ugyanis a vagylagos kötelemnél nem az bizonytalan, hogy egyátalán kell-e, hanem csak az, hogy melyiket kell a (vagylag meghatározott) több szolgáltatások közül teljesiteni; következőleg itt a felek (kötelem létesitésére irányuló) akarata nem is feltételes, s azért a vagylagos kötelem nem is tekinthető feltételes kötelemnek. Már pedig a drezd. jav. és a római jog ezen egymással egybehangzó intézkedései ez esetben abból — a dolog természetével és a felek rendszerint fenforgó széndékával egyenes ellentétben — valóságos feltételes kötelmet csinálnak; mennyiben ilyenkor azt a harmadik személy választása által feltételezettnek tekintvén, ha ez be nem következett, ezen álli ólagos felfüggesztő feltétel meghiusulta miatt nyilvánitják az egész kötelmet hatálytalannak. Azért ezen álláspont felett de lege ferenda feltétlen előnyt érdemel az ausztr. p. t. k. 659. §-ának ide vonatkozó, fenebb emlitett határozmánya. Egészen más lenne, ha a felek a választásnak eme harmadik személy által leendő véghez vitelét, már aztán akár közvetlenül akár pedig csak közvetve (vagyis nyiltan vagy hallgatagul) kifejezetten, de határozottan s kétségtelenül a (vagylagos) kötelem megállásának feltételéül tüzték volna ki; a midőn természetesen valóságos feltételes kötelem forogna fen, s annál fogva a harmadik választásának elmaradása esetében csakugyan helyesen tekintethetnék hatálytalannak, a mint ekként intézkedik e tekintetben a bajor jav. 262. art., s kétségtelenül igy lenne eldöntendő ezen eset az ausztriai jog szempontjából is. Különben a római joggal és a drezd. javaslattal megegyező szabványt tartalmaz e tekintetben a szász t. k. 698. §-ának második tétele, [4] a hess. jav. IV. r. 31. art. és a porosz „Land-

[2] Ennek ide vonatkozó — igen helyesen és világosan szerkesztett — első tétele ugyanis következőleg szól: „Das Wahlrecht des Gläubigers geht auf dessen Erben, sowie auf jeden sonstigen Erwerber der Forderung, mit welcher das Wahlrecht verbunden ist, das Wahlrecht des Schuldners auf dessen Erben, sowie auf den Schuldübernehmer und auf den Zahlungsübernehmer über.“ Mi tehát bármely irányban való kétséget és kivételt kizár. — A hesseni jav. 30. art.-ban az adós örökösei és engedményesei tekintetében szintén ki van ez mondva, de arra nézve, vajjon a választási jog átmegy-e az adós singularis jogutódaira is, annak szerkezete kétséget hagy fen. Azért is ezzel szemben a drezdai jav. 11. art.-nak szerkezete inkább ajánlható törvényhozásilag elfogadásra. — A Code Nap., a zürichi és szász törvénykönyvek s a porosz „Landrecht“ e tekintetben semmit sem határoznak, de azért a dolog természeténél fogva ezek szempontjából is azon szabály állitandó fel, hogy a hitelezőt vagy az adóst illető választási jog azok jogutódaira is átszáll. A porosz jogra nézve Koch (Ford. I. k. 5. §. 35. l.) is ezen nézetben van. — A Weinmann-féle jav. szintén nem tartalmaz ez irányban intézkedést.

[1] „Az örökhagyó annak kiválasztását, hogy többek közül melyik dolog legyen a hagyományosé, egy harmadikra is bizhatja. Ha ez azt el nem vállalja, vagy a kiválasztás előtt meghalt; a hagyományt a hagyományos állására és szükségérei tekintettel, a birói hatóság határozza meg. Ezen birói meghatározásnak van akkor is helye, ha a hagyományos a neki engedett kiválasztás előtt meghalt.“ (Ausztr. p. t. k. 659. §.)

[2] „Steht dass Wahlrecht einem Dritten zu, so muss dieser selbst wählen. Er kann die einmal getroffene Wahl nicht ändern. Verweigert er die Wahl oder stirbt er, ehe er sie vorgenommen hat, so tritt an seiner Stelle der Richter. War jedoch die Wahl des Dritten als Bedingung der Verbindlichkeit gesetzt, so wird diese in den bezeichneten Fällen wirkungslos.“ (baj. jav. II. r. 266. art.)

[3] Ezen art. ide vonatkozó része ugyanis igy szól: „Ist die Wahl einem Dritten eingeräumt, so hat er selbst zu wählen; wählt er nicht, oder stirbt er vor der Wahl, so ist das Schuldverhältniss nichtig.“

[4] Mely ekkép hangzik: „Ist einem bestimmten Dritten die Wahl gegeben, so ist die Forderung durch die Erklärung dieses Dritten bedingt, und fällt weg, wenn der Dritte nicht wählt, oder vor der Wahl stirbt.“

*

recht“ I. r. 5. tit. 72. §. is.[1] Mindazáltal megjegyzendő, hogy ez mindezek szempontjából is csak a szerződésekből keletkező vagylagos kötelmekre van alkalmazva és nem egyszersmind a hagyományokhól eredőkre is, melyekre nézve ettől mindannyian eltérő határozatokat állapitanak meg.[2] Igy pl. a porosz Landr. I. r. 12. tit. 396. értelmében, ha a hagyománynál a választás harmadik személyt illetett s ez a választást — már aztán akármi okból — nem eszközölte, a hagyomány azért nem lesz hatálytalanná, hanem a választás joga a hagyományosra megy át.[3] Azonban sokkal czélszerübb ilyenkor a választást, mint a hesseni jav. III. r. 143. art. teszi, a bíróságra ruházni át. (Mi az ausztriai jog szerint az itt tárgyalt esetekben — miként fenebb láttuk és pedig igen helyesen — átalános szabályként érvényes.)[4]

Dr. Sághy Gyula,
egyet. tanár.

Az atyasági kereset.

Molinari után franczióból. — (Lásd a „Revue des deux Mondes“ 1875. 12. köt.)

Források: „Le droit en Allmagne sur les enfants naturels comparé au droit français et anglias.“ Zachariae; „L'enfant né hors mariage“ Accolas Emil; „Des preures et de la recherche de la paternité natu' relle“ dr. Jacquier Károly.

I.

A jogtudósok és nemzetgazdák rendszerint tartózkodnak a regény- és drámairástól. Legyen szabad azon meggyőződésünknek adni kifejezést, hogy e miatt a költészet és szépirodalom ezen válfajait semmi érzékenyebb veszteség sem éri.

Önként támad a kérdés: vajjon a nemzetgazdaság és jogtudomány haladása gátoltatnék-e az által, ha a költők s regényirók részükről ép ugy követnék ez esélyes tartózkodást, midőn társadalmi kérdések megoldásáról van szó?

Igen is érthető, hogy a regényirók, midőn ama borzasztó nyomort s bünöket, mikben századunk leledzik, föltárják, egyuttal kedvet kapnak a gyógyszerek tanácsolására is. Ez mindenesetre dicséretes érzésről s a legjobb szándékról tanuskodik. Csak az a baj, hogy a legcsekélyebb jelentőségü társadalmi kérdés is oly bonyolódott, hogy annak sikeres megoldására a jó szándék magában véve nem elégséges; valami egyéb is kell ahhoz: egy kis szaktanulmány, tárgyismeret, elemző, itélkedő szellem, — mindoly dolgok, mik a regényirás körén kivül esnek.

Nem tapasztalható-e például ez előkészület hiánya Sue Jenőnél legkirívóbban akkor, midőn a „párisi titkok“-at drámailag föltárva, megkisérti annak megoldását: mi módon lehetne a bün jogos büntetését s a megsértett jogérzetnek nyujtandó elégtételt a legelvetemültebb bünösök javitásával összeegyeztetni. A megoldást tudjuk; Sue a helyett, hogy nyaktilórajuttatná a „maitre d'écolet“, annak szemét szuratja ki! Ezen philantropikus (?) megoldási mód nem eredményezett oly hatást, minőt Rudolf herczeg érdekfeszitő, kalandos szereplése után várni lehetet volna; nincs törvényhozás — még a guineai ifju szerecsen republikánusokat sem veszszük ki — mely hajlandó lenne a halálbüntetés helyébe a megvakitást behozni.

A balsiker, mit Sue Jenő a bünügyi törvényhozás terén aratott, nem hatott csüggesztőleg ifjabb Dumas Sándorra. A „Kaméliás hölgy,“ „Demi Monde“ és „Claude feleségé“-nek hires szerzője nem akart arra szoritkozni, hogy a szinpadon az erkölcsöt hirdesse. Majd egy előszóban, majd egy külön levélben szellőzteti a házasságtörés és nőcsábitás ügyét, erős kézzel markolva bele ezen morális és büntetőjogi kérdések bonyodalmába; de Sue Jenőtől abban tér el, hogy egyátalán nem árul el emberbaráti hajlamokat.

Dumas moralista Zeno, criminálista Draco iskolájából. Nem riad vissza a haláltól, ellenkezőleg, azt lehet szemére vetni, hogy azt nagyon is pazarúl osztogatja. Mig a büntetőtörvény a halálbüntetést a gyilkosság és gyujtogatás — sulyositó körülményekkel terhelt — eseteire korlátolja, — addig ő nem vonakodik azt kiterjeszteni azon nőre, ki házasságtörést követ el; oly nagy bün ez az ő szemében, hogy a miatt hajlandó elejteni azon elvet is, mely megtiltja azt, hogy saját ügyünkben biráskodjunk. „Öld meg a hütlen nőt“ — szól a sértett férjhez, vagyis: légy tenügyednek birája és — bakója. Ez idő szerint Franciaországban egy ember üzi a bakó mesterségét; ha Dumas elmélete valaha érvényre emelkednék, annyi bakó lenne, a hány sértett férj léteznék. Ez bizony jó távol van Sue Jenő emberbaráti álláspontjától, ki ily esetekben megelégszik egy pár szem kiszurásával.

A nőcsábitás és következményeivel nem kevésbé könnyen bánik el Dumas. Ország-világ tudja, hogy mily alkalomból határozta el magát arra, hogy e tárgy felől értekezzék; Dumasnak köszönhetni, hogy a Marambot-ügy ép oly hirhedté lőn, mint a „Clémanceau pör“ annak idején.

Egy nem igen gyöngéd csábító vonakodik nőül venni egy fiatal leányt, kit megbecstelenitett s teherbe ejtett; az atya erre egy késdöféssel válaszol, mi a csábitót életétől fosztja meg; ez azon „különös eset“ a mi pedig nagyon is közönséges és a minek ismétlését semmi féle törvényhozás sem akadályozandja meg, a mig lelkiismeretlen csábitók s heves vérmérsékletü atyák lesznek a világon. Bizonyos, hogy ezen „különös eset“ ugy a moralistának, mint a jogásznak figyelmére méltó, s megfogható, hogy a „Manon Levcaut“ előszavának szerzője el nem szalasztotta e jó alkalmat, szabályozni óhajtván a nőcsábitást és atyasági keresetet, mint a házasságtörést annak idején. Az igazság érdekében ki kell jelentenünk, hogy a kérlelhetlen Dumas csak oly szigorral büntetné a nőcsábitást és törvénytelen gyermeknemzést, mint a házasságtörést, ép ugy kimondatni óhajtaná; hogy „halál a csábitóra“, mint kimondá a halált a hütlen nőre, — ha t. i. hajlamát követné.

De már némileg higgadt s nem ragaszkodik szorosan ezen nézetéhez, javaslata nem definitiv, hanem egy- vagy helyesebben két uj tervvel áll elé. Az első szerint a nőcsábitás egyértelmü lenne a lopással (talán mert a bizalom és szüzesség meglopása) és mint ilyen a csábító vagyoni helyzetéhez mérten: 10,000 – 100,000 frank

[1] Hasonlókép ez van elfogadva a bajor jav. II. r. 30. art. és a Weinmann-féle jav. 118. §-ában is. Mig a Code Nap. és a zürichi tkönyv ez irányban épen nem nyilatkoznak.

[2] Minek oka épen abban keresendő, hogy ezeknél ama szabvány alkalmazása gyakorlatilag felette visszás következményeket vonna maga után, sőt határozottan szembetünő képtelenségekre is vezetne. A már felhozottakon kivül ép átalános alkalmazhatóságának innen folyó — majdnem teljes — lehetetlensége is annak de lege ferenda való elfogadása ellen szól.

[3] Ez ugyan első sorban valamely csak fajilag meghatározott dolog hagyományozása tekintetében van abban kimondva, de nem szenved kétséget, hogy az — analogia utján — a porosz jog szempontjából a vagylagos hagyománynál is alkalmazást nyer.

[4] A szász tkönyv (2497. §-ában) csak azon esetre tartalmaz határozmányt, ha a vagylagos hagyománynál a harmadik a ráruházott választást halogatva, azt a hagyomány kiszolgáltatásával terhelt fél kivánságára a bíróság által erre kitüzött határidő alatt sem viszi véghez, midőn is a választás joga a terhelt félre (tehát a kötelezettre) megy át. Azon analogia utján a szász jogra nézve ugyan ennek érvénye látszik következni azon eset tekintetében is, ha a harmadik a választás teljesitése előtt elhalt volna.

pénzbirsággal fenyittetnék; de ha a csábító véletlenül szegény ördög lenne, a mi pedig gyakran megtörténhetik, két, egész tiz évi fogság legyen büntetése. Azon felül „ha a viszonyból egy gyermek származnék, az atyja nevét viseli, kitől ép oly összegre tarthat igényt, minővel anyja kártalanittatott.“ A második megoldási mód még érdekesebb s a nőcsábitásnak valóságos lendületet adna, mert fölbátoritana s az aggodalmakat megnyugtatná azon tudat, hogy — mint Dumas ajánlja — „az állam a törvénytelen gyermekeket a legnagyobb gonddal nevelteti.“

Hogy a két megoldási mód között logikai összefüggés volna, azt nem lehet mondani, mert felette bajos motiválni, hogy mikép lehessen a csábitást tolvajlás gyanánt tekinteni és büntetni, s ugyanakkor azt rehabilitálni, biztatni sőt jutalmazni. De mit tesz a logikai összefüggés hiánya, csak a javaslatok egyike vagy másika legyen jó; a logikai hiányt szivesen elnézné az ember. Mert összefüggés a két javaslat között nincsen, külön szentelhetünk pár szót mindegyiknek.

Lássuk: vajjon a csábitás helyesen van-e a lopáshoz hasonlitva? Dumas nem lát a kettő között semmi különbséget: megfosztani egy fiatal leányt becsületétől, vagy lopni egy zsebkendőt, ez az ő szemeiben egyremegy. Megjegyezhetné ugyan az ember, hogy az példátlan eset, hogy egy zsebkendőt a tulajdonos maga tegyen a tolvaj kezébe, biztatván azt, hogy lopja el, de felesleges, mert ez oly csekély jogi eleme a kérdésnek, a mi a „Kameliás hölgy“ szerzőjének figyelmét elkerülte s jövöre is hasonló sorsban részesülne.

Azt is lehetne megemliteni, hogy ha a csábitás valósággal lopás, igen furcsa az elcsábitottat, alias meglopottat a csábító, alias tolvaj vagyonához mérten kárpótolni, s talán sokkal természetesebb lenne az elkövetett jogsértés nagyságához mérni a büntetést, mint a hogy nem egyenlő fenyitéssel sujtják: az egyszerü, a házi, a betöréssel párosult stb. tolvajlást. Talán kimondhatjuk, hogy a megoldási módok elseje sok kivánni valót hagy hátra?

Mit szóljunk a másodikról?

Ennek indokolásában Dumas nem minden kedvtelés nélkül hivatkozik azon népies szólamra, hogy a szerelem gyermekei legtöbb testi és szellemi adománynyal vannak megáldva, s fölsorol egy csomó nagy embert, Herculestől egész napjainkig, kik nem törvényes házasságból származtak. Ime egy érv, melynek komolyságát nem lehet eléggé méltányolni; de az a kérdés, mérlegelte-e Dumas ez argumentum horderejét a maga teljességében?

Ha az idézett népies szólamnak igaza van, és ha való az, mit egy nem kisebb tekintélylyel biró másik példabeszéd tart, hogy „a házasság a szerelem sirja“, — vajjon elégséges-e rehabilitálni és bátoritani a törvénytelen viszonyt és ágyasságot? Nem lehetne-e mindjárt gyökeresebb módszert javasolni, nem lehetne-e a házasságot, mint oly intézményt, mely az emberi nem butulását és elfajulását mozditja elé, eltörötni? Az emberi nem szépsége és értelmisége még nincs annyira biztositva, hogy azt egy ily intézmény miatt koczkáztatni lehetne.

A házassági intézmény eltörlése a közhaszon és szépészet érdekében: ez azon szörnyü okoskodás és érvelésből folyó következtetés. Ez ugyan sok akadályba ütköznék azon sajnos előitéletek miatt, mik még a házassági intézményt támogatják, de ha Dumas második javaslata elfogadtatnék, az oly lökést adna e korhadt, elavult házassági intézménynek, hogy annak megsemmisülése idővel alaposan remélhető lenne. Ha ugyanis az állam az összes törvénytelen gyermekeknek „nagy gonddal“ foganatba veendő neveltetését magára vállalná, nem mondana-e le temérdek ember, ki törvényes gyermekét csak nehezen és nagy gonddal képes táplálni, a házasságról csak azért, hogy e gondozást az államra háritsa? A tolongás oly nagy lenne a fölvételi hivatalokban, s a rendes előirányzat oly csekélynek bizonyulna, hogy csak hitelmüvelet által lehetne a fedezetet előteremteni.

Nem bajlódunk tovább Dumas javaslatainak következményeivel. Nem felesleges mindazonáltal megjegyezni, hogy noha nem minden tekintetben érdemel gáncsolást, egészben véve semmi ujat nem tartalmaz. Az atyasági kereset és a nőcsábitás szigoru büntetése a régi korszakban meg volt; a gyermekeknek az állam általi neveltetése még régibb keletü. A házasság és törvényes atyaság intézménye ezekkel összehasonlitva relative ujnak mondható.

Az emberi nem történetében egy igen hosszu korszak folyt le, melyben a házasság ismeretlen dolog volt; sőt az ausztráliai és Fidji-szigetek benszülött lakói még ma sem birnak tudomással azon vérségi kötelékről, mi atya és gyermek között létezik. A törzs — tehát állam — védelme alatt az anya az, ki gyermekével bajlódik. [1]

Ime ide lyukad ki Dumas rohanva haladó terveinek és elméleteinek vége; de nem csoda! hisz azon reformátorok, kik Rousseau óta oly nagy zajt csapnak világboldogitó terveikkel, a communismusnál nem tudtak egyebet kitalálni.

Mielőtt az atyasági kereset érdemleges tárgyalásába bocsátkoznék a franczia iró, mint látjuk egy bevezetést szentel azon regényirók extravagáns ideáinak kigunyolására, kik a jogtudomány köréhez tartozó kérdésekbe belefusolnak. Főleg Dumas, de mások is kedvtelve üzik ujabb időben e kontárkodást s az egyes fölkapott kérdések felett a jogtudomány teljes meglectió-ja mellett oly csillogó frázisokkal értekeznek s oly tévtanokat (pl. az önbiráskodás) hirdetnek, hogy az atyasági kereset tárgyalásának alkalmából Molinari jónak látta e reflexiot megtenni, mert hiába! a nagy tömeg a kedvencz regényirók hatása alatt áll, s ha ez káros, a tudománynak kell azt paralyzálni. E kitérés után kezdjünk az értekezés érdeméhez.

II.

Ide s tova egy százada, hogy az atyasági kereset kérdése foglalkoztatni kezdé az elméket; sőt foglalkoztatja ma is, csak hogy ellentétes irányban.

A régi szokásjog teljesen megengedte az atyasági keresetet, s egy egész sorozat büntetést meg kárpótlási igényt bocsátott a csábitás áldozatának rendelkezése alá, melylyel a legvakmerőbb don Juan-ok érdemükhöz mérten voltak fenyithetők. Az elcsábitott leány bünvádi panaszt nyujthatott be a csábító ellen, minek neve: „plainte en gravidation“ volt; ha pedig a csábitásnak következményei voltak, vagyis annak folytán fattyugyermek született, a bünpanaszhoz magánjogi keresetet csatolhatott, melyben felszámitás alapján a szülési költségek, a fájdalomdij és a gyermektartás megtérítését követelhette. Bizonyitás tekintetében is nagyon jó dolga volt a csábitás áldozatának, mert lelki vagy testi fájdalmai közben tett kijelentései és állitásai bárki ellen teljes bizonyitékot képeztek, olybá vétetvén minden szava, mint a szentirás azon elvnél fogva: „Creditur virgini parturienti“ (hiszünk a terhes leányzónak).

[1] Giraud — Feulon: „Les Origines de la famille“.

Fájdalom, a csábitás áldozatai nem mindig mutatkoztak méltóknak a törvény ezen bizalmára: visszaélvén nyilatkozataik hitelével s gyakran épen az érdekelt büntársak sugalmazására vádolván olyanokat, kik a dologban teljesen ártatlanok voltak.

E visszaélés az erkölcsök satnyulásával arányosan növekedett és a legtisztességesebb emberek biztosságát is szörnyen fenyegeté.

Servan államügyész egy nagy hatásu beszédben feltárta az üzelmeket, követelvén — ha nem is épen az atyasági kereset eltörlését — legalább azon elv elejtését, mely oly módon védi az erény bukását, hogy abból bün ered. [1]

E szigoru elv értelmében — mondá — elitélünk egy embert a nélkül, hogy kihallgatnók, elitéljük egyetlen tanu vallomására, ki saját érdekei által vezéreltetik, egy természeténél fogva oly titkos tényért, melynek sem állitását, sem tagadását nem lehet beigazolni. És minő azon tanu, kinek oly kiváltság adatik a bizonyitás terén, a minővel annak idején az erényes Catot tisztelték meg? Egy saját gyengesége miatt elbukott leány, kit oly szeméremérzettel ruházunk fel, a minővel már nem bir, és a kiről felteszszük, hogy — noha saját legszentebb érdekét sem kimélte — nem fogja mások érdekét és jogát sérteni."

A szigoru ügyész mindamellett kétfélekép osztályozza az elcsábitott leányokat: olyanokra, kiknek vallomásai megérdemlik a hitelt a törvényszék részéről és olyanokra, kik arra nem érdemesek. Az előbbieket teljes rokonszenvvel ajándékozza meg és hajlandó minden állitásukat készpénznek venni, azon feltétel alatt — a mi különben a gyakorlati valósitást nem kis mérvben neheziti meg — ha szájukat fel nem nyitják! „Hinni tudnék — mondá — gyengesége daczára oly leány állitásának, ki hallgat, de soha annak, ki beszélni mer; hiszek a könyeknek, de nem a szavaknak". Ezen engedmény után ujult szigorral folytatja a szónok fejtegetéseit s erős kifejezésekkel támogatja azon nézetét, hogy az oly megesett leányzóknak, kik beszélni mernek, vallomásait figyelmen kivül kell hagyni.

„Ha az ember egy leányt lát megjelenni valamely közhivatalnok előtt, a végből: hogy szörnyü állapotát leleplezze, annak okozóját megnevezze, a szülés idejét megjelölje s elcsábitásának stereotyp történetét részletesen kifejtve irásban benyujsa, ha az ember azt látja, hogy egy leány ily baleset után érzékkel bir az anyagi érdek iránt, s kárpótlást követel oly veszteségért, melyet kellően érezni, átérteni és fölbecsülni nem is tud, akkor elmondhatni: „Ime itt egy leányzó, ki nemének minden előitéleteit levetközte, kit mi sem tartóztat többé vissza; nem bizhatom benne, nem azért mivel egy botlást követett el, hanem azért, mert ily bukást képes nyiltan hirdetni; e percztől kezdve jellemében oly szabadosságot és bátorságot látok, mi öt nemétől elkülöniti: nem nő az többé, — nőiességét levetközte, a nélkül, hogy nemünk előnyeit elsajátitotta volna; bármily férfi kevésbé gyanus előttem, mert tudom, hogy minél félénkebb a nő az első botlásnál, annál vakmerőbb a másodiknál."

Nem csak vakmerő, hanem mert erre körülményei kényszeritik — hazug is, különösen ha szeret, mert a szigoru ügyész véleménye szerint: „a nőknél a szerelem illetlenségének kezdete, a csalárdság megszokására vezet; egy leány, ki képes volt annyiszor megcsalni anyját, fog-e habozni abban, hogy egyszer félrevezesse a birót?"

[1] E beszéd egész terjedelmében bennfoglaltatik Accolas Emil ily czimü munkájában: „L'enfant né hors mariage".

A leány, ki elvesztette szemérmetességét, bizonyára képes megcsalni a birót is.

Sőt szükségből csábitójának játékszerévé lesz s együtt főzik ki azon galád terveket, mikben az elbukott hajadon most már büntárs lett.

Ha a csábitó szegény, akkor közmegegyezéssel valamely gazdag, kiváló állásu egyénre háritják a csábitás és atyaság odiumát, ha pedig a csábitó gazdag, hatalmas, akkor fenyegetései és vesztegetései által rábirja az elbukott leányt, hogy valamely szegény ördögre valljon.

Ki tudná megmondani: mennyi család belbékéje, nyugalma és boldogsága eshetik áldozatul az ily aljas, alaptalan vádaskodásnak? Mert itt a vád egyértelmü az elitéléssel, s ha ily kényes panaszszal áll elé valaki, mindent megigérnek neki, csakhogy hallgatásra birják.

És ne mondja senki, hogy ezek puszta föltevések, merő eshetőségek, ezek tények, mik az erkölcsök sülyedésével mindig sürüebben ismétlődnek; az erkölcsök sülyedése pedig honos a müvész termében ép ugy, mint a nép viskóiban. A nőknek egy uj, ez előtt ismeretlen fajtája honosult meg a társadalomban: ez a kitartott nők légiója, kiknek száma a nagyobb városokban vetekedik a törvényes nők számával!

Minek tulajdonithatni e szomoru jelenséget? Szerelem ez, mely a házasság mellett s azon kivül élvezi a gyönyört? Nem; e viszonynál szerelemről szó sem lehet, ez csak a fényüzés mértéktelen nyilvánulása, mely a felsőbb köröket megragadta, hogy az alsóbbakat is magával vonja idővel.

„Ez nem szerelem, sem a két különböző nem menthető gyengesége, nem is természeti ösztön sugalma, ez egy örületes hiuság, egy járvány, mit a példa idéz elő. E hóbortos világban egy bársony szalag nagyobb izgalmakat kelt, mint hajdan a legtisztább szerelem."

A nép erkölcseinek eme siralmas sülyedése eredményezte a vallomásokkal való becstelen visszaélést: „a csábitás vélelmezett áldozatai egy gyülöletes érzelmet alkottak abból, mit a jog elve nekik megtisztelő bizalom gyanánt engedélyezett." Ily viszonyok mellett nincs többé biztosság a családéletben! nincs rang, kor vagy erény, a mi biztositana és megvédene az ily aljas támadások ellen.

„Legyen szabad — igy folytatja Servan — figyelmeztetnem önöket uraim azon nagymérvü visszaélésekre, miket ama hirhedt elvnek: „creditur virgini parturienti" (hiszünk a terhes leányzónak) gyakorlati alkalmazása körül naponta elkövetnek. Ha nem félnék, hogy tárgyalásaink komolyságát koczkáztatom, számos esetet hozhatnék fel, melyben a fiatal elbukott leányzók: jámbor, tiszteletreméltó, teljesen elaggott s kifogástalan életü egyházi férfiakra háritották botlásuk odiumát. És ezen hallatlan botrányjeleneteknél, hol egy komoly, tisztes, tudós férfiu egy bukott személy magzatát tartá karjaiban, s ott a törvényszék szine előtt azt kellett eltürnie, hogy a szegény gyermeket, mint zabolátlan érzékiségének gyümölcsét tüntessék fel, e jeleneteknél mondom minden tisztességes és jóérzésü ember remegett és aggódott saját biztonságáért és egyedül a vádló szabad személy mert nevetni. Hol azon erény, — ha még oly tökélyes is — mely biztosnak hihetné magát egy kicsapongó életü nő hóbortos szeszélye vagy roszakarata előtt?"

Ez élénk fejtegetéseknek meg volt kivánt hatásuk, a „creditur virgini parturienti" elve nem emelkedett többé érvényre s egyidejüleg az atyasági kereset is megtiltatott.

Midőn a convent megszüntette az egyenlőtlensé-

get, mi a törvénytelen gyermekeket a házasságból származott magzatoktól megkülönböztette, az előbbieket is törvényes örökjoggal ruházván fel, ugyanakkor vonakodott részükre az atyasági keresetet megadni. Cambacérés volt ez ügyben az előadó, ki az egyenlőség iránti kiváló elöszereteténél fogva semmi különbséget sem akart tenni a házsságtörésből és törvényes házasságból származott gyermekek között.

„Ha csupán egyéni nézetemet kellene előadnom — igy szól jelentése — azt javasolnám önöknek: Minden gyermek egyformán birjon örökösödési joggal azon egyének után, kik nekik létet adtak, mindennemü megkülönböztetés a gőg és előitélet szüleménye, mi a joggal és józan észszel egyaránt ellenkezik.“

Mindamellett — tekintve a tényleges társadalmi állapotokat — nehány indokolt engedményt tön, hogy „javaslata a régi büntörvényekről átmenetet képezzen egy jövendőbeli, tökélyesebb törvényhozás intézkedésére.“ A házasságon kivül született, atyával és anyával biró gyermekek a törvényes gyermekekkel egyenlően örökösödnek, a colloterális öröklésből azonban ezek is ki lesznek zárva, de az atya utáni törvényes öröklést is csak azon feltétel alatt élvezik, ha köz- vagy magánokirattal igazolni képesek, hogy atyjuk ily minőségben tartásukról és neveltetésükről szakadatlanul gondoskodott.

A törvénytelen gyermekek állapotát ekként szabályozván, a convent a törvénytelen anyák sorsával foglalkozott.

Azon bizonyitási előjog elvesztéséért, melynek eltörlése Servan közügyésznek oly alkalmas ékesszólási tárgyul szolgált, szép kárpótlást adott nekik, kijelentvén: „hogy minden leányzó, ki munkájából és keresményéből becsülettel föntartja törvénytelen gyermekét, közjutalomra tarthat igényt.“ De fájdalom az ellenhatás korszaka beköszöntött, s a törvénytelen gyermekek egyenlő öröklési jogát a törvénytelen anyáknak adandó jutalmakkal együtt megszüntette, a nélkül, hogy az atyasági keresetet kárpótlás fejében egyiknek vagy másiknak ismét megadta volna.

Az 1802. november 17-én tartott államtanácsnak az első konzul elnöklete alatt tartott ülésében került ez ügy ismét szőnyegre.

Cambacérés, Trouchet, Malleville, sőt maga az első konzul is részt vettek a vitában, de egyedül Defermon koczkáztatott egy félénk megjegyzést a törvénytelen anyák és gyermekek kárpótlása érdekében, a többiek mind megelégedtek azzal, hogy az atyasági keresetet továbbra is megtiltatni javallották. Egyedül a *nőrablás* és *erőszakos nemi közösülés* eseteiben előforduló törvénytelen nemzésre történtek megjegyzések; némely tanácstag a rablás és erőszak eseteire nézve kivételt óhajtott állitani. — De az első konzul ellenezte: „A törvénynek kötelessége — mondá — büntetni azt, ki az erőszakoskodást elkövette; azonban tovább menni nem tartozik.“

Elmondá összletezve, röviden, mint ez már neki szokása volt, véleményét a kérdés felett, azzal fejezvén be nyilatkozatát: „hogy a társadalomnak nem áll semmikép érdekében, hogy a fattyu gyermekek elismertessenek.“ Senki sem mert ellenmondani. A brumaire ben alkotott törvény kiérdemült előadója, Cambacérés is hallgatott; a kérdés ekként ki lőn meritve és a polgári törvénykönyv 340. czikkének 1. §-a ezen egyszerü szövegezést nyerte: „la recherche de la paternité est interdite“ (az atyasági kereset tiltatik.)

Dr. Sipos Árpád,
jogtanár.

Fegyintézetek.

(Vége.)

IV. *Tanitás, müvelés és fegyelem.* Vajjon az ipari- elemi- vallási és magasabb oktatás mily mértékben és a javitási eljáráshoz mily arányban szolgálandó ki a fegyintézetekben, ez ismét számos körülményektől, legelőbb a büntetés időtartamától függ. Ipari, elemi és vallási oktatás fegyházi büntetésnél egyforma jogosultsággal bir. A fegyházigazgatóságnak feladata azonban szükségkép nagyon is különböző az alsóbb néprétegek müvelési viszonyaink szerint, melyekből a bünösök tulnyomólag legnagyobb része kikerül.

Minden elemi előképzés nélkül Szt.-Gallenben a fegyenczeknek $4{,}_{54}\%$, Bruchsalban $2{,}_{12}\%$-je volt. Semmi kézmüvet értők Szt.-Gallenben $56{,}_{82}\%$, Bruchsalban a dolgozó ház fegyenczei közt körülbelül ugyanannyian, ellenben a fegyházi foglyok közt $50{,}_{24}\%$-je volt. Nagyobb eltérésre akadunk Irhonban, hol a fegyenczeknek $92{,}_{2}$ százaléka minden oktatás nélküli volt, s mégis ezen börtönökben az elemi oktatás hátrányoltatása nélkül a legenyhébb fokot képező ugy nevezett átmeneti intézetekben a fegyenczekre nézve nagy értékü és üdvös felolvasásokhoz lehetett átmenni. Az oktatás elősegélésére egy az ipari, erkölcsi és vallási kiképezésre szolgáló könyvtár elkerülhetlen szükséges. Minden ujjabb fegyházakban ez már elismertetik, de néhol gyakran egyoldalu papi érdekek a könyvek választására káros befolyást gyakorolnak.

A fegyházakbani fegyelemről a minket korlátozó sorompókon belül csak keveset mondhatni. Megjegyzendő itt csak annyi, hogy a fegyenczeknek jó magaviseletük folytáni kedvezmények, s főkép a jó magaviselet folytáni szabadon bocsájtásának kilátásba helyezése, a munka nyereményekbeni fokozatos részesitése s egyéb a magaviseletnek megfelelő előnyei mindmegannyi elkerülhetlen feltételei a jó fegyelemnek. A legczélszerübb fegyelmi büntetések ezen kedvezmények megtagadásában állanak, ezeken kivül majdnem épen nincsenek alkalmas eszközök a házi rend áthágásainak megbüntetésére. Csak ilyen kedvezmények általánosabb alkalmazása és ezek megtagadásának lehetősége által lehetett mellőzni a régi időknek borzasztó házi büntetéseit mint a hideg zuhany, a sötét kamarákat és az ostort. Azonban a verés még most is sok intézetben divatos, ámbár a törvényhozások ezeket biróilag alkalmaztatni tiltják, és a müveltebb fegyintézeti igazgatók a fegyelem jogait ezek nélkül is óvják. Netaláni kedvezmények megtagadásán kivül Németországban házi büntetésképen jelenleg: sötét börtönök, meleg étkek és ágyak megtagadása, és kivételes esetekre a kényszerpadok is használtatnak.

A bünfenyitékpolitikára nézve nagy jelentőséggel birnak a fegyintézetekben alkalmazott fegyelmi büntetések szorgalmasan vezetett statistikái. Minél számosabban kell a fegyenczeket a házi rend megszegéseiért büntetni, minél számosabb erőszakos kényszerek alkalmazása szükségeltetik a fegyelem fenntartására, annyival csekélyebbek kétségen kivül a börtönfegy javitó eredményei. Félremagyarázhatlan jele egy hiányos és rosz gyakorlatnak, ha egy igazságos büntetés végrehajtásakor uj büntetések a végtelenségig felhalmoztatnak, csakhogy a fegyenczek ellenszegülése legyőzethessék. Az Auburn-féle rendszer fölött maga azon temérdek fegyelmi büntetések alkalmazása kimondja a kárhoztató itéletet, melyeket szabályainak mégis csak tökéletlen keresztülvitele szükségessé teszi. Minél nagyobb mértékben elérheti a fegyintézeti igazgatóság a jónak és

igazságosnak a fegyenczek szabad és józan akaratuk általi valósitását annyival nagyobb leend, az állami igazságosságnak a fegyenczek bünös öntudat és önkény feletti győzödelme. Bruchsal 1863-ban 49 fegyenczre csak 67 kiszabott, fegyelmi büntetésről tesz említést, a szt.-galleni jelentés pedig oda szól, hogy az összes fegyenczeknek $75_{,95}$ százaléka soha sem büntettetett. Itt is a különböző fogság nemek eredményei megközelitik egymást.

V. A fegyintézeteknek kormányzati állása a hatóságok szervezetében. Ámbár a német törvény szerint a végrehajtási eljárás mind magán, mind büntető ügyekben a biró hivatás körébe tartozik, mégis gyakorlati okokból a bíróságokat a fegyintézetek terjedelmes igazgatási teendőivel terhelni nem lehet. A fegyintézeti igazgatók állása — teljes felelősségük mellett mégis szükségképen annyi eljárási önállósággal és mozgási szabadsággal felruházandó, a mennyit a börtönkezelésben előforduló számos czélszerüség-kérdések elintézése igényel. Evvel a fegyintézeti hatóságok önkényét semmiképen sem akarjuk pártolni. A börtönhivatalnokok önkényének ellensulyozása keresendő:

1. A büntetésnek jogilag előre kiszabott hatásaiban, melyektől leendő eltérések csak kegyelem utján elérhetők. 2. A végrehajtó hatalomnak czélszerü végrehajtási rendeletek kibocsájtásában, melyekben a fegyintézeti igazgatóság általi mellőzése egyes esetekben elégséges indokolás és igazolás feltétele mellett megengedendő. 3. A fegyintézeti igazgatóság feletti hathatós felülvizsgálati jogban, mely müszaki tudományilag képzett központi hatóság által gyakoroltatik, mint ilyenek különösen a börtönügy számára Angolországban, Hollandiában, Belgiában és Olaszországban alakitattak. Mellőzük itt annak taglalását, vajjon a fegyintézetek az igazságügyi miniszteriumoknak (mint Baden és Hollandiában) ugy a belügyi miniszteriumoknak (mint Poroszországban több fegyházakra nézve, Angol- és Franciaországban) czélszerübben alárendelendők. E mellett a fegyintézetek fölötti felügyelet, a mennyiben jogi érdekek vizsgálandók, a főtörvényszékekre vagy főállamügyészségekre bizható. Ide tartozik továbbá 4. helybeli felügyeleti bizottmányok felállitása az állam vagy községi testületek javára leendő pénzügyi ellenörködés czéljából, főkép pedig a fegyenczeket mindenütt illető a fegyintézeti igazgatóságnak hátrányos vagy sértő intézményeik elleni neheztelési jogaik megóvására. Ilyen részint törvény határozatok folytán hivatalnokokból részint választás utján alakitott, részint pedig a kormányzók által kinevezett felügyeleti tanácsok a bruchsali, genfi, amsterdami és egyéb fogházak számára is léteznek. Miután a közös fogságnál a nagyobb nyilvánosság az egyenetlen bánásmódot egyesek iránti kedvezményezést, s mások elnyomását inkább gátolja, ezen felügyeleti tanácsok a magánbörtönökre nézve sokkal nagyobb értékkel birnak, minthogy ott a magánbörtönök inkább alkalmat szolgálnak a fegyenczeknek személyes jogi körébe való jogtalan beavatkozásokra. A felügyeleti tanácsokban az állami organumok feladatai egyesülnek és érintkeznek a társadalomnak saját igazgatásra és önvédelemre érett ereivel. Minden szakavatott tudja, hogy a bünösnek oly gyakran követelt javitása csak részben és mindenesetre soha kizárólagosan az államnak büntetés végrehajtása által elérhető.

A legjobb feltételek, a legkomolyabb bünbánat is hajótörést szenvednek, ha az elbocsájtottak a szabad társadalom előitélete gyanuskodása és ellenszenve által visszataszittatnak. A megbüntetett személyek segélyezésére irányzott emberiségi igyekezetek tehát mindenképen előmozditandók. Mindenek előtt nem szabad megfelejtkeznünk arról, hogy a börtönök állapota fölötti nyilvános és rendes jelentéstételek nem csak a nyilvános jogkezelés szükséges kiegészitését képezik, hanem a mint azt politikailag haladt államok példája bizonyitja, a büntető jogkezelés feladata iránti részvételt is nagy mértékben előmozditja. Szép jele a haladó müvelődésnek, hogy a jelenkor nemcsak azt igényli, hogy a bünös a fegyintézetben azon jogoktól megfosztassék melyekkel visszaélt, hanem egyszersmint azt, hogy a személyiség joga az önkény ellen megóvassék, s hogy azon vagyunk, miszerint elbocsájtottakban a multra a megbocsájtás fátyolát vetve, uj reményeket gerjeszszünk a jövőre nézve, melyet ezek talán saját maguk által előttük már elzártnak vélték.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A gyámhatóság jogorvoslata az örökösödési eljárásban.

Az örökösödési eljárásra vonatkozó törvény hiányait annyi jeles tehetség és annyi oldalról vitatta már meg, hogy az ember azt hinné, alig maradt oly része, melyben teljesen megvilágitva ne volna; s mégis a gyakorlati élet oly kérdést vet felszinre, melyre nem emlékezünk, hogy ez ideig reflectáltak volna azok, kik állás és szellemi tehetség szerint hivatvák a praxisban és theoriában, a birói székben és a tudományirodalom terén előbbre vinni, tökélyesbiteni a jogszolgáltatást.

Ily kérdésnek tünik fel előttünk az örökösödési eljárásban hozott birói határozatok ellen emelhető jogorvoslatok kérdése, különösen a gyámhatóságok szempontjából.

Közvetlen tapasztalásból fogunk egy concret esetet előadni, hogy kimutassuk a kérdés égető voltát, és felhivjuk rá az illetők figyelmét. Az eset következő:

Örökhagyó Tóth János egy özvegyet Pandur Évát, négy nagykoru és két kiskoru örököst hagyott maga után. Hagyatékát pedig képezte $\frac{1}{8}$ telek, némi ingóság, melyet 258 frt leltározott adósság terhelt.

A kaposvári kir. járásbirósághnál 1874. május 23-án tartatott meg a hagyatéki tárgyalás, melyen az özvegy anya, a két kiskoru részére kinevezett gyám, és (állitólag) mind a négy nagykoru örökös megjelenvén, köztük következő egyezség jött létre és vétetett a járásbiróság által jegyzőkönyvbe, ugymint:

„Adassék el az összes hagyatéki vagyon nyilvános árverésen, fizettessenek ki mindenekelőtt a leltározott hagyatéki adósságok, a vételárból megmaradt összeg pedig a 6 örökös és az özvegy anya között 7 egyenlő részre osztassék fel, s igy az anya is özvegyi jogára nézve egy és mindenkorra végkielégitést nyerjen az egygyermekrészszel; a nagykoruak illetménye kezükre kiadassék, a kiskoruaké pedig a gyámhatóságnak átadassék.“

Somogymegye árvaszéke elé kerülvén az ügy, először is kitünt, hogy két nagykoru örökösnek u. m. Tóth Juliannának és Tóth Annának, kik a jegyzőkönyv bevezetésében jelenvoltaknak állittattak, aláirásuk hiányzik, — a tárgyaló birónak az iratok közt felejtett jegyzetéből pedig az tünt ki, hogy nevezettek nem is voltak jelen; továbbá nem voltak megállapitva az árvaszéki feltételek, s igy a gyámhatóság azokat meg sem birálhatta volna.

Az árvaszék tehát 7184/1874. szám alatt kelt végzésében kimondotta, hogy nincs ugyan kifogása a tervezett egyezség ellen, azonban mielőtt helybenhagyta volna, megkereste a bíróságot, hogy az eljárást a hiányzó aláirással és az árverési feltételekkel pótolja; — nem akarván az eljáró biró privat jegyzete nyomán azt hivatalosan kimondani, hogy két önjogu örökös nem is volt jelen, sem képviselője s igy nem is egyezkedhetett. Természetesen a szokásos jóváhagyási záradék sem lett a jegyzőkönyvve vezetve.

És mit tett a jbiróság? Figyelembe sem véve az árvaszék megkeresését, a mint az iratok hozzá visszaérkeztek, 3808/1875. szám alatt meghozta az ugynevezett hagyatékátadó végzést ily

Folytatása a mellékleten.

módon: „Miután az árvaszék azon megállapodást, hogy a hagyatéki vagyon az örökösöket közös és egyenlő joggal illesse — elfogadta, tehát ily értelemben a vagyon átadatik; a telekkönyvi hatóság pedig megkerestetik, hogy az ingatlanokat a hat örökös javára közösségben, az özvegyi jogot pedig az anya javára kebelezze be.“ Továbbá kijelenti, hogy: „örökségi ingatlannak elárverezése mint az örökösödési eljárásra és a bíróság (t. i. hagyatéki bíróság) illetékessége körébe nem tartozó, e helyen foganatositható nem lévén, szabadságukban áll az érdekelt feleknek azt illető helyen szorgalmazni.“ — Végül a végzésnek az értesitésről szóló, tehát pusztán kezelési részében azt mondja, hogy erről „N. N. gyám, ugyis mint távollevő Tóth Juliánna és Anna részére kinevezett gondnok stb. értesittetik.“

A mit tehát csak sejteni lehetett a privat jegyzetből, ezzel hivatalosan constatálva lőn, t. i. hogy két nagykoru örökös a tárgyaláson jelen sem volt.

Ezen szaklap olvasó közönsége előtt felesleges ugyan magyarázni azon végtelen különbséget, mely a jegyzőkönyvben fogalmazott egyezség és a járásbiróság intézkedése között létezik; de hogy teljes legyen közlésünk, és a birói önkényt egész meztelenségében tárhassuk fel, egybeállitjuk az ellentéteket.

1. Az örökösök nem akarják természetben megtartani a hagyatékot, hanem pénzzé tenni és azon osztozni; — a járásbiró pedig természetben adja át nekik.

2. Az örökösök a vételárt sem akarják mint közös tőkét kezelni, hanem hogy kiki kapja meg belőle a maga részét; — a járásbiró pedig nemhogy pénzt nem ad, hanem akként intézkedik, hogy „az egyezség szerint“ (!) a természetben fentartott vagyon is közösségben marad.

3. Az örökösök anyjukkal kiegyeztek, hogy özvegyi jogából származható minden igényeire egyszer mindenkorra kielégitik egy gyermekrészszel, mely tulajdona legyen s ezzel özvegyi joga a gyermekek osztályrészében megszünik; tehát még az esetben is, ha az ingatlan javakat természetben akarták volna megtartani, azokat az anya és hat gyermeke nevére kell vala átiratni, vagyis hét egyén tulajdonjogát bekeblezni; — e helyett a járásbiró a hat örököst kebleztette be tulajdonosnak, az egész birtokra pedig bekebleztette az anya özvegyi jogát, melynélfogva ez utóbbi az összes vagyont haszonélvezni lett jogositva, mi által az örökösök örökrészük használatából kizárvák. A nyomasztó adósságot, mely ekként fizetetlen maradt, s kifizetése most már nagyrészt az özvegytől függ, nem is emlitjük. S ha mindehhez hozzáteszszük, hogy a két kiskoru részéről az árvaszék a tárgyalási jegyzőkönyvben előadott egyezségi tervet sem fogadta még el, ezen egybevetés után állithatjuk, hogy az átadó birói végzés adataiban valótlan, intézkedéseiben pedig önkényes.

De vizsgáljuk egyéb oldalról is ezen birói eljárás szabályszerüségét és törvényességét.

1. Jelen voltnak jelez a jegyzőkönyvben két önjogu örököst, kik nem voltak jelen; nevükben is iktat jegyzőkönyvbe oly egyezséget, melyről a távollévők talán mit sem tudnak, de bíróság előtt kétségtelenül nem járultak hozzá. Mellőzve lett tehát a törvényk. eljárás 576. §-a, mely a távollévő örököst — ha ismeretlen holléte — hirdetményileg rendeli idézni egy évi határidőre, és csak azután engedi meg a kinevezett gondnokkal a tárgyalást.

2. Daczára, hogy a bíróság az árvaszék által is lett külön figyelmeztetve a hiányra, a helyett, hogy azt pótolta volna „róluk nélkülük“ intézkedik, és hagyján, ha még a tárgyalás előtt — a tárgyalásra rendel gondnokot! — mert ámbár az 1872. január 30-án kelt 3091. számu bel- és igazságügyminiszteri rendelet I. czikke szerint a „távollevők“ részére is gondnokot rendelni az árvaszék van hivatva — de legalább a gondnok bárhonnét is veszi eredetét, csak képviselhette volna a távollevőket a tárgyaláson; — e helyett azonban, midőn már letárgyalt, és midőn már a hagyatékot is át adta, csak akkor, de akkor is csak ugy futólag emliti, hogy a kiskoruak gyámját „ugy is mint a távollevők gondnokát“ értesiti, — ebből kell a gyámnak megérteni, hogy őt egyuttal gondnoki felelősség is terheli oly dolgokért, melyekbe akkor, a midőn azok történtek, mint gondnok még nem folyt be.

3. A telekk. rendtartás 73. §-a nem lévén eltörölve, már ez is igazolja, hogy a hagyatékhoz tartozó ingatlan a tárgyalási hatóság közbejöttével eladható; az igazságügyminiszternek 1872. aug. 31-én kelt 27074. sz. körrendelete pedig épen arra utasitja a bíróságokat, hogy miként járjanak el akkor, ha „a hagyatéki bíróság közbenjárásával“ „a hagyatéki eljárás befejezése és a telekkönyvi átirás előtt“ adatik el az ingatlan, mégis ezek ellenébe kijelenti a kaposvári kir. bíróság, hogy az elárverezés (eladás) sem az örökösödési eljárásra, sem a bíróság illetékessége körébe nem tartozik.

Vegyük már most szemügyre ezen birói intézkedésnek lehető és okvetlenül beálló jogi és financzialis következményeit.

1. Lehető ugyanis, hogy az özvegy anya a bíróság által teremtett, és a telekkönyvi állással is immár védett jogállapot alapján ragaszkodni fog özvegyi jogaihoz, holtiglan is kezébe tarthatja az összes hagyatékot gyermekei kizárásával haszonélvezetből, és ha az örökös korlátozni akarja, ez iránt az 1861. országbirói értekezleti szabályok 16. §-a nyomán pert kell kezdenie, s még akkor csak korlátozta, de nem ült bele saját örökségébe, mint a hogy a tárgyaláskor őt a biró anyjával kiegyeztette; mert ezt ismét csak perrel érheti el, ha t. i. az átadási végzést és annak alapján teljesitett tkönyvi bekeblezést eredeti érvénytelenség miatt a telekk. rendt. 148. §-a szerint megtámadja. — Tehát per, minden vele járó költség és családi izetlenséggel; holott az örökös osztályrészére számitva, talán már valamely üzletbe is bocsátkozott.

2-or. Okvetlenül beáll pedig annak szüksége, hogy t. i. ha az örökösök és anya azon czélt, melyet már a hagyaték tárgyalásakor maguk elé tüztek per nélkül, békés uton elérni akarják: kénytelenek még egyszer külön egyességet kötni, ezzel bélyegkiadást és az örökösödésin kivül az egyezségért ujabb kincstári illetéket viselni — de mert kiskoru is van, beáll szüksége a gyámhatósági másodszori beavatkozásnak — esetleg szolgabiró utján megejtendő vizsgálatnak, s ha nem kéz alatt, de nyilvános árverésen adnák el, a szolgabiró által teljesitendő árverésnek, mindehhez jön az időpazarlás, fáradság, munkavesztegetés a felek és hatóságok részéről, ujabb költség; és a miként a fentebb idéztük igazságügyminiszteri körrendelet ely tüzetesen kifejti — a természetben átruházott ingatlan örökség után a magasabb kincstári illeték!

Ennyi sérelem ellen csak kell lenni orvoslásnak! ám lássuk mit nyujt a törvény a gyakorlatban.

A nagykoru örökös és a gyám élhetnek kétségkivül jogorvoslattal, de a tudatlan nép (mert legtöbb esetben erről van szó) ezt nem teszi, talán meg sem értette, ami ügyével történt; ámde a tudatlanság nem menthet, tehát jó, bűnhődjék érte, miért nem járt kapálás helyett egyetemre.

Azonban itt az árvaszék, neki nem szabad tudatlannak lenni, s gyámoltjai érdekében felsőbb biró elé kell vinni az ügyet. És ezzel elértünk azon pontig, mely voltaképen indokául szolgál igénytelen felszólalásunknak; lássuk a törvényt.

Örökösödési eljárásban (a hirdetvényes eljárás esetét kivéve, mely által gyámhatóságok különben sem érdekelvék), csak is alaki jogsérelmek miatt van helye semmiségi panasznak (törv. rend. 297. §. 22.) és ha a semmiségi panasz a bíróság székhelyén lakó panaszló által emeltetik, azt a 298. §. *a)* pontja szerint három nap alatt kell benyujtani.

Maradjon itt elejtve a kérdés, hogy helyes-e csak alaki jogsérelmek ellen éngedni jogorvoslatot, midőn a leghitványabb garasos perben a jogorvoslatok minden neme nyitva áll, perben, melynek egészben elvesztése által sem okoztatik a félnek annyi kár, mint egy tetemes értékü hagyaték körüli eljárásban, hol a biró a nélkül is, hogy alaki jogsérelmet kövessen el, magában az érdemben ferde vagy rosz szándoku intézkedéseivel végtelen zavart és kárt tehet, mit azonban a felsőbb bíróság helyrehozhatna.

Nézzük csupán a gyámhatóságok semmiségi panaszát gyakorlati szempontból, s minthogy azokra nézve sincs a törvényben különbség felállitva, tehát három nap alatt a bírósághoz kell azt juttatniok.

Ehhez azonban szükséges:

1. Hogy az árvaszék iktató hivatalába beérkező birósági végzés beiktattatván, nyomban felszereltessék és az elnöknek késedelem nélkül átadassék; tehát rend és kelló munkaerő a kezelési szakmában.

2. Az elnöknek ösztönszerüleg kell eltalálni, hogy a birói intézkedés sérelmes, ösztönszerüleg mondjuk, mert midőn átolvassa (és teheti-e ezt is minden beadványnyal?) s a bíróság által hivatalos közokiratban körülirva látja, hogy „ilyen“ egyesség jött létre, s az árvaszék azt „jóváhagyta“: a birói erkölcsi tekintély meggyalázásából indulna ki ennek feltevése, hogy az nem igaz, hogy egyesség voltaképen még létre

sem jött, mi egyesség pedig tervben volt, az sem „ilyen". hanem „amolyan", az árvaszék pedig sem egyiket sem másikat helyben nem hagyta. De az elnök sem arra való, hogy minden ante actat azonnal maga áttanulmányozzon, a mi lehetetlenség. Tehát hisz a járásbiróságnak, és a beadványnak soronkivül azonnali elintézése iránt nem intézkedik. De tegyük fel, hogy ösztönszerüleg megérzi a bajt s azonnal előadóhoz küldi a beadványt.

3. Már most az előadóról is tegyük fel, hogy sem nem beteg, sem ped g egyetlen napra is el nem távozott, igy képes összehasonlitani az átadási végzést a tárgyalási jegyzőkönyv adataival. Mit mondtunk hogy képes? képes ám, ha privat szorgalom és lelkiismeretesség oda vitte, hogy bár megkettőztetésével munkájának hü és részletes kivonatot készitett magának az ügyről — de különben nem; mert a hagyatéki iratok a járásbiróságnál vannak, az árvaszéknél pedig csupán az előadói iv, legfeljebb halálesettel és a rendszerint rosz leltár másolatával; mert nem minden törvényhatóság intézkedett az iránt, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvek hiteles másolatban a gyámhatóság részére megszerezhetők legyenek. — De hát ismét a legjobb esetet felvéve — az előadó az összehasonlitásból felismeri a bajt, a szerint dolgozza fel a beadványt, mely a semmiségi panasz emelésének elhatározásából áll.

4. Ekkor ülést kell tartani, az ügyet referálni, a végzési tervet határozattá emelni; és mert az árvaszék mint ilyen nem teheti maga, tehát végzésileg utasitja a tiszti ügyészt a semmiségi panasz emelésére.

5. Ezen határozatot le kell irni, expediálni a tiszti ügyész részére.

6. A tiszti ügyész, kinek mindenesetre nem szabad sem betegnek lenni, sem vidéken valahol tárgyaláson stb. elfoglalva lenni — a nyert utasitásboz képest hogy alaposan járhasson el, siet a járásbirósághoz betekinteni az aktákat, mely aktáknak szinte nem szabad a hivatalon kivül lenni, ámbár itt az a praxis, hogy a hagyatéki végzéssel együtt az összes iratokat átteszik a telekkönyvhöz; mely utóbbi esetben a járásbiróságtól ismét a telekkönyvhöz siet, s ha ott értesül, hogy ez és ez a referens, de az aktákat haza szokja vinni, még akkor is, ha ő, a referens nincs épen otthon, de zárva sem tartja iratait, elkérheti azokat e nejétől, feltéve, hogy ez már otthon legyen. — Végre is akár azokból, akár azok nélkül, jól vagy roszul, de

7. Fogalmazza a semmiségi panaszt és beadja a birósághoz.

Igen, ez az árvaszék jogorvoslatának egyedüli utja és módja! és én azt hiszem, hogy a gyakorlat emberei előtt nem kell bizonyitgatni, hogy mire beadatnék a semmiségi panasz, a 3 napi határidő rég lejárt; — rendes időre csak véletlenül érhet oda.

A nagy koru örökös tehát nem él jovorvoslattal, mert nem érti, — a gyámhatóság pedig mert nem képes annak benyujtását kivinni.

Oly nyomoruság ez, mely felláziija a vért, és az árvák érdekét védő hatóságok játszó lapdájává veti oda a birói önkénynek.

Ha egyedül állana ez az eset, melyet közzé tettünk, bizonyára nem hoztuk volna fel; de épen az érintett járásbiróságnál oly gyakran forduloak elő a legczifrább esetek, hogy a dolgot hallgatással mellőzni nem lehet.

Számtalan eset áll rendelkezésünkre kimutatni, hogy midőn az árvaszék pótlásokat hoz javaslatba, vagy pedig az egyességi tervet elfogadja ugyan, de feltételekhez köti: mindez a biróságnál figyelembe sem jön, a feltételeket mellőzi és önhatalmilag intézkedik. Mire való akkor az egyességet gyámhatóság elé terjeszteni.

Nézetünk szerint a hagyatéki birónak örökösödési eljárásban nincs joga mást tenni, mint azt, a miben az összes érdekelt felek akarata, egyességgé olvadt össze — feltéve, hogy az a törvény és törvényes szabályok korlátain belől marad, miről egyébiránt az eljáró hagyatéki biró biztosit, kinek közbenjárásával hozatik létre. — Ha tehát az árvaszék által valamely egyesség csak bizonyos fenntartással fogadtatik el, vagy hozzá feltételek kötteinek: azok iránt mindenekelőtt meghallgatandók a többi felek, és csak ha elfogadták azokat, csak akkor jött voltaképen létre az egyezség valamennyi érdekelt között és a biróság csak ezen egyesség értelmében járhat el, de másként semmi szin alatt; — a mit azon tul vagy annak ellenére tesz, az önkény.

Azon kérdést intézzük tehát az avatott szakférfiakhoz, mely uton lehet és kell a fentebb közlött és ahhoz hasonló birói eljárásokért az igazságügy általános érdekében elégtételt venni, a jövőben pedig azoknak gátot vetni? miután a törvénykezési rendsartás adta jogorvoslat — miként kimutattuk — a gyámhatóságok részéről csak a véletlen kiváló kedvezményei mellett alkalmazható.

Végre azon kéréssel fordulunk az illető körökhöz, hogy törvényünk jelzett hiányosságát most, midőn az örökösödési el árás szabályozása áll küszöbön, becses figyelmükre méltatni szíveskedjenek.

A szerkesztőség szives engedelméből lesz még szerencsénk néhány érdemes esetet nyilvánosságra hozni, *

Bosnyák László,
somogymegyei árvaszéki ülnök.

* Szivesen fogadjuk az ily tanulságos informatiókat. Szerk.

A telekkönyvi hitelről.

Ezen czim alatt hozott nekünk a „Jogt. Közl." f. é. 49. száma egy Grulich József ügyvéd ur tollából folyt czikket, melyre nézve észrevételeimet — a tisztelt szerkesztő becses engedelmével — következőkben bátorkodom összefoglalni, ugyanis:

Tökéletesen osztom a már általánosan elismert, a senki által meg nem czáfolható tételt, mely szerint hazánk, — mint agricol ország a reál hitelre leginkább szorulva lévén; annak szabályozását is, leginkább szükségeli.

Ez tény — azonban mégis, igen veszélyes volna, ép ugy a jog — mint a társadalmi rendre, ha az emlitett czikkiró által e tényből deducált, a csődrendszerre vonatkozó elvet csakugy brevi mann elfogadnók.

Mi is nézete szerint a jelzálogi hitel?

„Nem egyébb, ugymond, mint a bizalom valamely telekkönyvi ingatlan állandó fizető képességében."

E definitio helytelen volta miatt helytelenek az ebből vont összes következések is.

Eltekintve attól, miszerint semmiféle ingatlan fizetési képességgel nem bir, megjegyzem, hogy e definitio Kautz „A nemzetgazdaságtan rendszere" czimu munkájának 136-ik lapján inkább a személyi hitelre vonatkozó definitionak specificatiója, melynek segélyével egy „novi definitionis species" keletkezett, mely — nem definitio.

Mert a jelzálog is — zálog, s ennélfogva ragaszkodván a zálog fogalmához, nincs és nem is lehet a reálhitelnél, bizalomról azon értelemben szó, mint ezt czikkiró ur veszi, és a mint az a személyes hitelnél veendő.

Hogy ama magyar egy kissé triviális közmondás, „kész munkában bolond is hibát talál" nekem ne szóljon szándékozom e helyütt emlitett czikkiró ur ellenében, a jelzálogjogróli felfogást, a maitudomány szerint a tisztelt jogászközönség elébe terjeszteni.

Nem férvén e czikk keretébe, a zálogjog fejlődését, a római fiducia pignus és hypothekát tárgyazó bővebb értekezésem, szorulandok inkább a jelzálognak, mai felfogás melletti dióhéjba szoritott vázlatára.

Nem képzelhetni a mai jelzálogot azon a nemzetgazdaságtanban legelőször Stein által praecizirozott tétel megértése nelkül, mely szerint az ingatlant, annak értékétől el is lehet különiteni, s hogy ez utóbbira, ezen önállóságában dologbeli jogokat szerezni és veszteni is lehet.

Ezen elvet szem előtt tartva mondhatjuk: hogy a szerint, a mint a hitelező az elzálogositott jószágnak, tulajdonosa és tényleges birtokosá(vá), vagy csak ez utóbbivá vált; keletkezett a rómaiaknál a fiducia, illetve assignus, — mi őt, értem a hitelezőt, azonban mai nap, nem ugyan az illető jószág anyagának, vagy tán helyesebben és világosabban mondva álladékának, hanem az ettől elválasztott értékének tulajdonosává teszi — ez a jelzálog.

Ezen tulajdonjog tökéletesen létrejött traditio-féle szerzésmód által, akképen keletkezik, hogy egyrészt a kölcsönösszegnek, mint ama érték vételárának, odaadása másrészt az értéknek a vevőre (záloghitelezőre) való átruházása, foganatositttatik.

Módot és eszközt nyujtani, hogy a megvett abstract értéknek a vevőre való átruházhatása lehetségessé tétessék — ez a telekkönyv, mint hitelkönyv egyik feladata.

Ki nem értené a mondottak alapján Cajus következő szavait: „res corporales eae, quae tangi possunt, res incorporales, quae tangi non possunt (érték) erre intelliguntur"?

A már mondottakból kiviláglik, miszerint az ingatlan

jószág értékét, magától a jószágtól elválasztani, s ép ugy az egyiknek mint a másiknak, más-más tulajdonost adni — ez a jelzálog jellege, s egyszersmind legisratiója, ép ugy a porosz, szász, osztrák mint a magyar telekk. redtts. (65. §.) azon rendeleteinek, melyeknek értelmében minden követelés, csak számjegyekben, határozottan kifejezett összeg erejéig, — zálogjogilag bekebelezhető.

Mert ellenkező esetben — tekintve, hogy azon összeg, mely, az ingatlan jószág értékéből már másnak tulajdonában van, kideríthető nem volna — az egész telekkönyvi rendszer, már csak azon okból is el volna hibázva, hogy a priore tempore potior jure elv mellett, a későbbi hitelezőnek — határozatlan összeg erejéig előbb bekebelezett zálogjognak alanya ellen, semmiféle biztositékot sem nyujtana.

Világos tehát, hogy a helyes rendszer szerint elkészitett telekkönyvnek az a főkelléke: legnagyobb pontossággal kimutatni azon értéket, mely az illető birtokállomány csereértékéből már más tulajdonos korlátlan jogi uralma alatt van.

Hogy mennyiben felel meg telekkönyvi rendszerünk, az emlitett kelléknek ez legyen — tisztelt szerkesztő ur engedelmével — egy külön czikkem tárgya.

Ezeknek előrebocsátása után, áttérhetek már Grulich urnak uj csődrendszer csiráit magában rejtő következő saját szavaira: „— — — mert törvényeink, ugymond nem óvják meg a nemzetnek eme létszervét (t. i. a telekkönyvi hitel), hanem inkább megengedik, — holott határozottan (?) tiltóan kellene szólaniok, — hogy az ingatlan a csődtömeghez vétessék.

Nálunk (horribile dictu!) a bíróságok olyan egyén ellen, kinek kizárólag vagy legnagyobb részt ingatlan vagyona van minden tartózkodás nélkül — fenálló csődtörvény alapján csődöt mondanak ki s bevonják igy az ingatlan vagyont a csődtömegbe.“

Grulich ur, ép emlitett szavainak átolvasása után, azon kérdés merült fel nálam, mikép itélne ő mint csődbiró, ha az ő példájában felhozott N. N. személyes hitele alapján 50,000 frtnyi kölcsöntőkét fölvenne, s azt ingatlan birtoknak vételére forditaná, — hogy itélne kérdem akkor, ha ez esetben a bécsi, gráczi vagy trieszti bankár, N. N. mint jelenlegi földbirtokos ellen a csődöt megnyittatni kérné?

Egyébiránt, hogy elégtétellel szolgáljak Grulich urnak, vegye tudomásul, miszerint ép ugy a bíróságnak a gyakorlatban tanusitott, mint e czikkében kifejezett erre vonatkozó felfogása egyaránt helytelenek és hamisak, mert az első az egyik, az utóbbi e kérdés másik szélsőpontján áll.

A jelzalogról fent kifejtett elvek alapján lehetetlen a közép utat nem találni, mert ezek alapján igen világos leend, miszerint a csődbiróság, — tekintettel arra, hogy a csőd csak a vagyonbukott saját vagyonára elrendelhető, tekintettel továbbá arra, hogy a jelzálogos hitelező, az ingatlan jószágnak bizonyos meghatározott értékrészletét már is tulajdonjogilag birja — az ingatlan jószág csak azon értékét vonhatja a tömegbe, mely még a vagyonbukotté, azaz azon többletet, melylyel az ingatlan jószág többet ér mint a mennyi rajta zálogjogilag bekebelezve van.

Szerény véleményem szerint az uj csődtörvény alkotásával foglalkozók, nevezetesen nagyrabecsült és ünnepelt volt tanárom Apáthy István ur, nem a Grulich ur — hanem az általam jelzett irányban volnának figyelmeztetendők.

Hexner Gyula,
ügyvéd.

Különfélék.

Lapunk mai számával ez évfolyamot befejeztük, és a legközelebbi szám január hóban fog az eddiginél diszesebb kiállitásban megjelenni.

A „JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“
kiadó-hivatala.

A kereskedelmi törvénykönyv életbeléptetésének küszöbén állunk s az igazságügyminiszterium alszik.

Csendes nyugalmában meg sem álmodja, hogy apaticus egykedvüsége, hogy ne mondjuk tétlensége — mily roppant zavart fog okozni.

A kereskedelmi miniszter pressiójának sikerült a törvénykönyv életbeléptetését kierőszakolni s lapunknak is tulajdonithatunk némi érdemet a tekintetben, hogy e törvénykönyv életbeléptetése el nem odáztatott s kellő kiegészitésére a váltó- és csőd-törvény alkotása további halogatás nélkül foganatba vétetett.

Ki hinné azonban, hogy a kereskedelmi törvénykönyv életbeléptetésénél administrativ tekintetben teljes szélcsend uralkodik? Egy nagy organicus törvénykönyv hatálybalépte — melyre annak idejében Németországban egy álló esztendeig a legszorgosabb előkészületek tétettek — nálunk akként történik, mint midőn a Franklin-társulat egy vaskos kötetü regényt bocsájt a t. cz. közönség élvezetére. Egy nagy organicus törvénykönyv fog nehány nap mulva hatályba lépni, mely a bíróságok competentiáját főleg Budapesten, hol külön kereskedelmi törvényszék létezik, oly mérvben fogja megváltoztatni, hogy a köztörvényü polgári bíróság ügyköre fele részben fog a kereskedelmi törvényszékre átszállani, mert a tisztán adóssági és a családi kötelékből származó (öröködési stb.) kereseteken s telekkönyvi ügyeken kivül, a legtágasabb értelemben vett üzleti forgalomból származó ügyletek a kereskedelmi törvényszékre szállanak; — a kötelező czégjegyzések mellett a már bejegyzett czégek átkeblezésére a kereskedelmi kamara halomszámra nyomatja a bejelentési mintázatokat; — a részvénytársaságok módositott alapszabályaik bemutatására készülnek; — a biztositó társaságok folyamodni készülnek a kereskedelmi törvénykönyvnek reájuk vonatkozó részének hatálybalépti elhalasztásáért, mert nem képesek a törvényszabta ügyleti módositásokat ily rövid idő alatt foganatba venni stb. stb. — csak az igazságügyminiszterium alszik és egy irnokkal sem szaporitja a törvényszékek személyzetét, nem szaporitja még a fővárosi kereskedelmi törvényszéknél sem, nem szaporitja még az átmeneti időszakra sem!

Ha az igazságügyminiszterium ilyenkor nem bir előrelátással — akkor vajmi csekély szükségét érezzük administrativ igazgatásának, mert a majd bekövetkezett bajoknak laicus felismeréséhez felesloges a miniszteri hatalomkör. Ha az igazságügyminiszterium nem a szakérdek, hanem csak a szükség követelményeinek tud megfelelni — akkor igazat kell adnunk azoknak, kik az igazságügyminiszteriumot feleslegesnek tartják.

A vidéki törvényszékek ügyforgalmában nem fog a ker. törvénykönyv életbelépte nagyobb változást okozni, sőt az általánosabb jegyzőkönyvi tárgyalás némi előnyt s kétségtelenül gyorsabb ügymenetet fog létesiteni. Itt tehát személyszaporitás csak némely nagyobb üzleti forgalommal biró városban szükségeltetnék s legfeljebb az átmeneti időszakra. Ellenben a fővárosi keresk. törvényszék tetemes személyszaporitás nélkül legrövidebb idő alatt annyira elmerülend az ügyhalmazban, hogy későbbi személyszaporitás csak nehezen fogja az uj törvénykönyv iránti bizalmat visszahóditani.

Hogy állitásunk merő gáncsoskodásnak ne vétethessék, beigazoljuk azt a bécsi kereskedelmi törvényszék személyzeti létszáma s ügyforgalmának összehasonlitásával. A bécsi keresk. törvényszéknél 1 elnök és 1 alelnök mellett 14 tanácsos, 5 titkár és 11 segédelőadó, tehát összesen 30 birói szavazattal felruházott előadó müködik; a budapesti kereskedelmi törvényszéknél pedig csak 12 biró van alkalmazva. Hogy e létszám az ügyforgalomhoz mily arányban áll, kitünik az előttünk fekvő 1873. évi kimutatásból, mely szerint a bécsi kereskedelmi törvényszék azon évben 232,059; a budapesti kereskedelmi törvényszék pedig 164.742 ügyszámot tüntet fel. Ezen számarányhoz még hozzá kell vetnünk a teljesen uj törvénykönyv átmeneti időszakával kapcsolatos nehézségeket, hogy következtetésünket helyes alapra fektessük.

A fentebbi aránytalanság a segédszemélyzetre nézve is áll. Mig Bécsben 1 igazgató, 5 segédigazgató és 26 irodatiszt mellett 58 diurnista működik, addig nálunk 1 igazgató és csupán 3 irodatiszt mellett aligha működik megfelelő számu napidijas irnok.

Reméljük, hogy ez adatok alapján könnyü tájékozást szerezhet magának az olvasó az igazságügyminiszterium gondatlanságáról.

De ez még semmi ahhoz képest, hogy az eljárást szabályozó rendelet csak e hó elején jelent meg a hivatalos lap több számában apró folytatásokban közölve. A hivatalos lap minden bíróságnak csak egy példányban jár s igy 8—10 tagból álló törvényszék birái hozzá sem férhetnek a törvény erejével felruházott azon rendelethez, mely az eljárást szabályozza és számtalan hivatkozásaival a kereskedelmi törvénykönyv szabványaira, nemcsak igen beható tanulmányozást igényel, hanem részben nálunk eddigelé teljesen uj intézményeket honosit meg, minő például a jogorvoslatok rendszerében az „előterjesztés“, melynek esetében az elsőbiróság saját korábbi intézke-

dését, a mennyiben az által harmadik személy jogot nem nyert, megváltoztathatja.

Bíróságaink ifjabb nemzedéke bizonyosan e sorokból nyer legelőször értesülést a jogorvoslat e neméről.

Ha már az igazságügyminiszterium indolens eljárása a végső pillanatra halasztotta az eljárás szabályozását s közlését és ha nem birt érzékkel a jogkereső közönség érdeke iránt, — legalább gondoskododott volna arról, hogy e rendelet hivatalos uton minden birónak juttassék meg, mert a ki tudja, hogy e bíróságok ép az év végével szoktak megfeszitett erővel dolgozni, s igy vajmi kevés időt fordithatnak egy egész rendszeres törvénykönyv és a csak hirlapilag közlött uj eljárási szabályzat tanulmányozására — az elképzelheti biráink irigylendő helyzetét s az abból keletkező zavart.

Még megélhetjük, hogy a deczember havában megjelent rendelet, szokás szerint a jövő évi május hóban megjelenő „Rendeletek Tára“ utolsó füzetében fog kiadatni, habár január 1-én lép hatályba. *D. S.*

Az igazságügyi rendeleteknek 1875-dik évi teljes folyamát még nem közölhetjük, mert a hivatalos rendeletek tárának 10 füzetéből eddig csak 2 két füzet jelent meg. Tekintve azonban a kereskedelmi törvénykönyv életbeléptetésére vonatkozó rendeletek fontosságát és sürgősségét — azokat, a rendeletek tárában eddig megjelent igazságügyi rendeletekkel együtt lapunk előbbi számához mellékelt „első füzet“-ben közöltük.

A nemzetközi statisztikai congressns jövő évi augusztus hó végén fog Budapesten megtartatni, mely czélra a képviselőház 36,000 frtot szavazott meg. Az előkészitő bizottság elhatározta egy jogügyi szakosztálynak felvételét és a magánjogi statisztika köréből kiküldendő kérdés megállapitására egy albizottságot küldött ki, melyben dr. Dárdai Sándornak a telekkönyv nemzetközi statisztikájára vonatkozó inditványa elfogadtatott, mert a telekkönyv azon egyedüli jogintézményünk, melylyel egy nemzetközi congressusban nem kell pirulnunk. A véleményes emlékirat kidolgozására Zlinszky Imre kir. táblai biró s előadóul Vajkay Károly kir. táblai tanácselnök ur kéretett fel. — Az előkészitő bizottság, melynek elnöke Haynald Lajos kalocsai érsek, ennek távollétében Keleti Károly miniszteri tanácsos elnöklete alatt tartott legutóbbi ülésében immár véglog megállapitotta a congressus programmját, melyet legközelebb egész terjedelmében közlendünk. — Reméljük, hogy a hazai jogászközönség a jogügyi szakosztály tárgyalásait élénk részvételével fogja emelni.

Értesités. *A kereskedelmi törvénykönyv 558. §-a értelmében azon részvénytársaságok és szövetkezetek, melyek e törvény hatályba lépte előtt működésük megkezdésére feljogosittattak, alapszabályaikat a törvény életbeléptetésétől számitandó hat hó alatt (1876 jun. végeig) 500 forintig terjedhető pénzbirság terhe mellett ezen törvény szerint módositani tartoznak.*

Az alapszabályoknak e törvényszabta módositása a keresked. törvénykönyben való teljes jártasságot igényelvén, főleg a vidéken létező számos részvénytársaságnak és szövetkezetnek nem csekély nehézséget okoz, s ezért több kiváló szaktudós közreműködése mellett elvállaljuk az alapszabályok módositását, — mely czélból az eddipi alapszabályok a „Jogt. Közl.“ szerkesztőségéhez küldendők.

Budapest, 1875. decz. 20-án.

Gaál Ernö,
h. köz- és váltó-ügyvéd s váltójegyző.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

HIRDETÉSEK.

Galêne-befecskendezés

fájdalom nélkül gyógyit 3 nap alatt minden hugycsőfolyást, ugy keletkezében levét, valamint már kifejlettet és egészen idültet is.

Főraktár Magyarország számára Budapesten:

TÖRÖK JÓZSEF ur gyógyszertárában,
király-utcza 7-ik szám.

Egy üveg ára használati utasitással együtt ft 3.70.

1491—5

Az EGGENBERGER-féle könyvkereskedésben

Pesten
megjelent és kapható:

Ügyvédi zsebnaptár 1876. évre.

Ára angol kötésben . . . . . 1 frt 50 kr.

Tartalom:

Naptári rész. — Bélyegfokozat. — Bélyeg és illetékszabás betürendben. — Illetékek. — Kamattáblák. — Az ügyvédi könyvek vezetése. — Közjegyzői dijszabályzat. — Királyi közjegyzők és székhelyeik. — Közjegyzők Budapesten. — A m. kir. pénzügyminiszternek 38411. sz. körrendelete valamennyi m, kir. pénzügyi igazgatósághoz a kir. közjegyzők ügyködésére alkalmazandó bélyeg- és illetéki szabályok tárgyában. — A m. kir. igazságügyminiszterium ügyrende. — A m. kir. igazságügyminiszterium személyzete. — Névjegyzéke a m. kir. semmitőszék tagjainak.— M. kir. Curia mint legfőbb itélőszék. — A pesti kir. Itélőtábla személyzete. — Az ügyvédi kamarák választmányai. — A budapesti ügyvédi kamara Budapesten székelő igazolt tagjainak névsora. — Az uj mérték (méter-rendszer). — Jegyzék-napló. — Üres lapok az év minden napjaira.

ÁRJEGYZÉKEK kivánatra ingyen küldetnek.

Bécsi-utcza 3 — BUDAPEST — Bécsi-utcza 3

Derra Sándor és társa
vésnökök.

Müterem **önfestékező bélyegzők (Stampiglie) hivatalos, üzleti, egyházi** és **községi pecsétnyomók, domborsajtók, egyenruha-gombok**, és **ragaszpecsétek** készitésére.

Budapest, bécsi-utcza 3.

Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Bécsi-utcza 3 — BUDAPEST — Bécsi-utcza 3

ÁRJEGYZÉKEK kivánatra ingyen küldetnek.

Uj ügyvédi könyvek

f. évi 13204. sz. a. kibocsátott hivatalos minta szerint,
valamint

ügyvédi nyomtatványok

olcsó áron kaphatók

Rigler József Ede

papirraktárában

Budapest, kecskeméti-utcza 11—12. szám.

PRÆSERVATIFS legfinomabb franczia és angol gyártmány, tuczatja 1—4 frtig, valamint mindennemü gummi-czikkek sebészeti czélokra.

Empêcheur,

legujabb czélszerü készülék az **éjjeli magömlések** meggátlására, darabonkint 2 frtjával szállit a használati utasitással együtt **Zieger János**

Gráczban, gummi-gyártmányok és gummi-árukülönlegességek raktára.

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)